JOHANNES DUNS SCOTUS

OPERA OMNIA

XII

1969

GEORG OLMS VERLAGSBUCHHANDLUNG
HILDESHEIM

Die Originalvorlage für diesen Faksimiledruck ist im Besitz
der Niedersächsischen Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen.
Signatur: 2° Patr. Lat. 1842/3

Die falsche Paginierung sowie die teilweise
schlecht ausgedruckten Passagen der Originalvorlage
wurden beibehalten.

Reprografischer Nachdruck der Ausgabe Lyon 1639
Printed in Germany
Herstellung: fotokop W. Weihert, Darmstadt
Best.-Nr. 5101866

R. P. F.
IOANNIS DVNS SCOTI,
DOCTORIS SVBTILIS,
ORDINIS MINORVM,

Quæſtiones Quodlibetales, à mendis expurgatæ, Annotationibus marginalibus, Doctorúmque celebriorum ante quamlibet Quæſtionem citationibus exornatæ, Scholiíſque per textum inſertis illuſtratæ.

Per R.P.F. HVGONEM CAVELLVM *Hibernum, Lectorem Iubilatum, & in Conuentu S. Mariæ de Ara-cœli in Vrbe S. Theologiæ primarium Profeſſorem,*

Cum Commentariis Reuerendiſſimi P. F. FRANCISCI LYCHETI Brixienſis, Ordinis Minorum Regularis Obſeruantiæ olim Miniſtri Generalis.

ADDITÆ SVNT CONCILIATIONES LOCORVM Quodlibetalium apparenter alijs Scoti locis repugnantium.

ITEM GVIDI BARTOLVCCII SOLVTIONES Contradictionum in doctrina eiuſdem Doctoris apparentium.

TOMVS DVODECIMVS.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII DVRAND.

M. DC. XXXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

AVDABILIS, & antiqua fuit Vniuerſitatis Pariſienſis, nec adhuc eſſe deſiit conſuetudo, quam Salmaticenſis, & aliæ celebriores Scholæ mutuatæ ſunt, vt cuilibet ad lauream Doctoratus, vel Magiſterij in Theologia promouendo, varia proponerentur dubia ad varias ſpectantia materias, in vna diſputatione generali ventilanda, & in vtramque partem diſputanda, ad quorum quodlibet tenebatur reſpondere. Hinc talis diſputatio, Quodlibetica, ſeu Quodlibeta, vel Quodlibet, quia de quolibet propoſito dubio reſpondebatur, vocari conſueuit. Quædam proponi ſolebant cum argumentis alia ſine illis: quod in Salmaticenſi celeberrima Academia obſeruatum vidi. Laureandi aut poſtea, qui volebant propoſita dubia fuſiùs pertractantes, & exactiùs examinantes, libros de eiſdem componebant, addentes de ſuo varias quæſtiones; quia veriſimile non eſt tot fuiſſe propoſita dubia D. Thomæ, Henrico, Ægidio, & Richardo, quot in ſuis Quodlibetis tractant, & reſoluunt. Doctor ſubtilis communem Scholæ morem ſequutus, de propoſitis ſibi dubiis, ſeu quæſtionibus, cùm lauream Doctoratus Pariſienſis accepturus eſſet (iam antea Doctor erat Oxonienſis) præſens opus Quodlibeticum compoſuit; quod colligi poteſt ex quæſt. 14. vbi explicans titulum, *De intellectu* (inquit) *fuerunt quæſita duo, primum fuit*, &c. quo loquendi modo, vel ſimili. nempe, *quærebantur à nobis tria, proponebantur* (vtuntur in ſuis Quodlibetis) Diuus Thomas, Henricus, Ægidius, Richardus. Quot autem in hoc Opere numerari debeant Quodlibeta, incertum eſt: quidam duo ponunt, primum priores 11. Quæſtiones quæ de Deo. Secundum, reliquas quæ de creatura, complectens. Alij ſeptem eſſe volunt, nullo ſolido fundamento nixi. Mihi videtur cùm nullus hîc, vel in manuſcriptis, vel in impreſſis habeatur Quodlibetorum numerus, vel diſtributio, & apud alios, Quodlibetorum Authores longè plures quæſtiones quàm iſte tractatus habeat, vnico Quodlibeto comprehendantur, (habet Henricus Quodlibeto primo, 42. quæſt. & Ægidius Quodlibeto ſecundo 80.) opus iſtud vnicum tantùm eſſe Quodlibetum, & omnes iſtas quæſtiones vnica diſputatione generali Doctori ſubtili propoſitas, & ab eo reſolutas. Nec multum refert quòd à quibuſdam citatis Quodlibeto tertio, vel quarto, &c. iuxta numerum quæſtionum, quia vel decepti ſunt, vel per *Quodlibetum* intelligunt quæſtionem quodlibetalem. Vt vt ſit, opus eſt pretioſiſſimum ſuum, & medullam doctrinæ, quam Doctor in Sententiis tradidit, maiori claritate, faciliori methodo, & ſolidiori argumentorum fundamento complectens, in omnibus ſubtilis, hîc ſubtiliſſimus extitit Doctor, vbi aliis aliæ ſpeculationis leuauit ſe ſupra ſe. Vltimum omnium opus iſtud ſcripſit; vt igitur poſterius generatione, ita prius perfectione inter omnia eius opera habendum eſt. In Scholiis cito loca, quibus in Sententiis de hîc tractatis agit, vt eò recurras, benigne Lector, quando libuerit. Adiunxit Conciliationes locorum, quæ in hoc opere cum aliis eiuſdem Doctoris locis diſſentire videbantur, vt ſemper ſibi conſentientem nunquam contradicentem, Doctorem cernas. VALE.

INDEX

INDEX QVÆSTIONVM.

QVÆST. I. *VTrùm in Diuinis eſſentialia ſint immediatius eſſentiæ diuinæ, quàm notionalia.* pag. 2

II. *Vtrùm in Deo poſſint eſſe plures productiones eiuſdem rationis.* 34

III. *Vtrùm iſta duo poſſint ſimul ſtare, quòd relatio, vt comparata ad oppoſitum, ſit res, & vt comparata ad eſſentiam, ſit ratio tantùm.* 66

IV. *Vtrùm ſeparata, vel abſtracta relatione originis, poſſet manere prima perſona diuina conſtituta, & diſtincta.* 88

V. *Vtrùm relatio originis ſit formaliter infinita.* 117

VI. *Vtrùm æqualitas in Diuinis ſit relatio realis.* 142

VII. *Vtrùm Deum eſſe omnipotentem poſſit naturali ratione, & neceſſaria demonſtrari.* 168

VIII. *Vtrùm Filius, vel Verbum diuinum habeat cauſalitatem aliquam propriam reſpectu creaturæ.* 204

IX. *Vtrùm Deus poſſit facere Angelum informare materiam.* 226

X. *An Deus poſſit ſpecies in Euchariſtia conuertere in aliquid præexiſtens.* 239

XI. *Vtrùm Deus poſſit facere, quòd manente corpore, & loco, corpus non habeat* vbi, *ſiue* eſſe *in loco.* 262

XII. *Vtrùm rei creatæ ſit idem reſpectus ad Deum, vt creantem, & vt conſeruantem.* 282

XIII. *Vtrùm cognoſcendi, & appetendi ſint eſſentialiter abſoluti, vel eſſentialiter relatiui.* 301

XIV. *Vtrùm anima ſuæ naturali relicta perfectioni poſſit cognoſcere Trinitatem perſonarum in Diuinis.* 348

XV. *Vtrùm reſpectu illius verbi creaturæ intellectus poſſibilis ſit actiuus, vel paſſiuus.* 410

XVI. *Vtrùm libertas voluntatis, & neceſſitas naturalis poſſint ſe compati in eodem reſpectu eiuſdem actus, & obiecti.* 445

XVII. *Vtrùm actus dilectionis naturalis, & actus dilectionis meritoriæ ſint eiuſdem ſpeciei.* 459

XVIII. *Vtrùm actus exterior addat aliquid bonitatis, vel malitiæ ad actum interiorem.* 474

XIX. *Vtrùm in Chriſto vnitas naturæ humanæ ad Verbum ſit ſola dependentia naturæ aſſumptæ ad perſonam Verbi.* 491

XX. *Vtrùm Sacerdos obligatus ad dicendum Miſſam pro vno, obligatus etiam ad dicendam Miſſam pro alio, ſufficienter ſoluat debitum dicendo vnam pro ambobus.* 514

XXI. *Vtrùm ponens mundi æternitatem poſſit ſuſtinere aliquem eſſe vniuerſaliter benè fortunatum.* 536

Conciliationes locorum Quodlibetalium. 549. & ſeq.

Guidi Bartoluccij Conciliationes contradictionum apparentium in Scotica doctrina. 575. & ſeq.

R. P. F.

R. P. F.

IOANNIS DVNS SCOTI DOCTORIS SVBTILIS ORDINIS MINORVM Quæstiones Quodlibetales.

Cum Commentariis R.mi P. F. FRANCISCI LYCHETI.

PRÆFATIO.

VNCTÆ [a] *res difficiles*, ait Salomon, *Eccles.* 1. & cur intelligat eas esse difficiles, subdit: *Non potest eas homo explicare sermone.* Secundùm igitur distinctionem rerum potest accipi distinctio difficilium quæstionum. *Res* autem prima sui diuisione diuidi potest in rem creatam & increatam, siue in rem à se, & in rem ab alio habentem *esse*, siue in rem necessariam, & rem possibilem: Siue in rem finitam, & infinitam. Res autem increata, à se, infinita, & necessaria, Deus est. Res autem creata, ab alio, possibilis, & finita, communi nomine dicitur creatura. De vtraque re propositæ sunt aliquæ quæstiones.

Plato in Timæo c. 1. Arist. 11. & 12. Meta.

Auicen. 2. Meta. c. 5.

Iterum, in diuinis [b] *res* accipitur essentialiter & notionaliter, iuxta illud Augustini 1. de Doct. Christiana, c. 2. *Res, quibus fruendum est, sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus, eadémque Trinitas, Vna quædam summa res, communis omnibus fruentibus ea.* In prima parte auctoritatis accipitur *res* personaliter, in secunda, essentialiter. Fuerunt igitur [c] aliqua quæsita in diuinis de re essentiali; aliqua de notionali, siue personali. Vnicum autem quæsitum erat de ordine essentialium ad notionalia. Illud vnicum primò ponitur, vtpote ex cuius solutione patebit ordo procedendi circa alia quæsita.

SCHOLIVM.

Sumit rem *pro ente dicente perfectionem: non pro ente vt sic, quia hoc non diuiditur primò infinitum & infinitum, sed in ens quantum, & non quantum, vt habet Doctor infrà quodlib. 3. ad argum. princip.*

COMMENTARIVS.

a

.1 *Prima diuiſio rei.*

VNCTÆ *res difficiles.* Quia Doctor in præſenti opere intendit loqui de rebus diuerſimodè, ſecundùm quod diuerſimè tractatur de eis in quatuor libris Magiſtri, vt patet in quæſtionibus. Ideò primò diſtinguit de re, dicens, quòd *res* prima ſui diuiſione diuidi poteſt in rem creatam, &c. Hæc non eſt prima diuiſio entis etiam realis, vt infrà patebit, *q.* 3. Sed eſt diuiſio entis quanti in ſua diuiſa. Ens enim quantum primò diuiditur in ens creatum, & in ens increatum, accipiendo tamen *creaturam* vt ipſe accipit *in* 3. *d.*8. *q.*11. Creatura enim ibi poteſt accipi propriè, & ſic accipitur vt tantùm eſt immediatè cauſata à prima cauſa, nulla ſecunda cauſa concurrente. Poteſt etiam accipi impropriè, ſiue generaliter,& hoc modo accipitur pro omni cauſato, etiam ſecundis cauſis concurrentibus. Accipitur etiam *creatura* pro omni re, quæ poteſt eſſe terminus creationis, propriè, vel impropriè,mediatè, vel immediatè, quia relatio creaturæ ad Deum non terminat creationem immediatè vt patet, terminat tamen mediatè, quia concomitatur ad aliquid immediatè creatum. Accipit etiam *creaturam* pro omni re quanta, alia à Deo, cui non repugnat *eſſe* actualis exiſtentiæ, quia omnis talis eſt ens creabile mediatè, vel immediatè, vt ſuprà dixi. Et omnis creatura eſt res habens *eſſe* ab alio, poſſibilis,& finita: Deus verò eſt res neceſſaria increata, habens *eſſe* à ſe, & infinita.

Creatura poteſt accipi multiplicitèr.

b *Iterum in diuinis.* Accipit hîc Doctor *eſſentiale* pro perfectione diuina. Quoddam enim eſt eſſentiale, quod eſt formaliter perfectio, vt Deitas, & omnia attributa, & quoddam nullam perfectionem formaliter dicens: vt eſſentiale dicens formaliter reſpectum ad extrà, vt creare, cauſare, prædeſtinare, &c. Nota etiam, quòd *perſonale*, ſiue *notionale* non accipitur hîc pro perſonale, conſtituta in diuinis, ſed accipitur pro perſonalitate ſiue pro ratione formali conſtituente perſonam, ſiue pro proprietate hypoſtatica, quia primo modo ſemper includit eſſentiale dicens formaliter perfectionem; ſecundo modo non, niſi tantùm per identitatem realem vt patebit infrà, quæſt. 3. & 5.

Ariſt. ſecundo Met. c. 5. Quomodo hic accipitur perſonale, ſiue notionale.

c *Fuerunt igitur aliqua quæſita*, &c. De re eſſentiai ſatis patet in primo diſt.1.2.4. & alibi. De ſecundo, ſcilicet *perſonali*, patet in primo vbi ſuprà, & præcipuè diſtinct. 26. 28. & alibi ſæpè. De tertio hîc facit ſpecialem quæſtionem comparando eſſentialia,& notionalia ad eſſentia diuinam.

QVÆSTIO I.

Vtrùm in diuinis eſſentialia ſint immediatiora eſſentiæ Diuinæ, vel notionalia.

Henr. *ſum.art.*27.*q.*6.7. Hæreus *quodl.*3.*q.*3. *& q.*4.*q.*2.*art.*5 1.*& 52.& quodl.*3.*qu.*3. Scotus 1 *d.*2.*q.*2. *& clariùs diſt.*8.*q.*4.*n.*6. *&* 2. *d.*1.*q.*1. Goffred. *quodl.*7.*q.*1. D.Thom.1. *part.d.*2.

VÒD notionalia, probatur. Quæ conſtituunt ſuppoſita alicuius naturæ, ſunt immediatiora ipſi naturæ, quàm illa, quæ ſunt proprietates naturæ; notionalia autem in Diuinis conſtituunt ſuppoſita naturæ diuinæ, eſſentialis non, ſed ſunt quaſi proprietates illius naturæ: igitur, &c. Probatio maioris: natura immediatè ſe habet ad ſuum ſuppoſitum proprium, quia de illo dicitur in primo modo dicendi per ſe, non autem de aliqua proprietate; nec è conuerſo, ſed tantùm ſecundo modo: igitur illud, quo ſuppoſitum conſtituitur formaliter, immediatius ſe habet ad naturam, quàm proprietas aliqua. Probatio minoris. Eſſentialia ſunt communia tribus perſonis, & per conſequens per nullum eſſentiale conſtituitur ſuppoſitum: igitur per notionale, ſunt etiam eſſentialia proprietates naturæ ſecundùm Damaſcinus c.12. *ſi bonum*, inquit, *ſi iuſtum, ſi ſapiens, ſi quodcunque aliud dicas, non naturam dicis Dei ſed quæ circa naturam.* Et Auguſtin.15. de Trin.c.5. † *Si dicam æternus, immortalis, iuſtus, bonus, beatus, ſpiritus: horum omnium nouiſſimum quod poſui videtur ſignificare ſubſtantiam, cætera verò huius ſubſtantiæ qualitates.* 1.

Nota pro diſtinctione formali in Deo.

Ad oppoſitum ipſi eſſentiæ immediatiora ſunt illa, quæ ſunt perfectiones ſimpliciter, quam quæ non ſunt huiuſmodi; eſſentialia ſunt perfectiones ſimpliciter, Notionalia nõ ergo,&c. Probatio maioris. Primæ perfectioni immediatiora ſunt illa, quæ magis habent rationem perfectionis ſimpliciter, quàm quæ non habent: eſſentia autem diuina eſt prima perfectio, perfectiones autem ſimpliciter habent magis rationem perfectionis quàm illa, quæ non ſunt perfectiones ſimpliciter. Probatio minoris. Anſel. Monol. 15. *eſſentiale eſt in quolibet melius ipſum, quam non ipſum*, ſed tale dicitur, perfectio ſimpliciter: Notionale eſt huiuſmodi, quia cum quælibet perſona careat aliquo notionali, careret aliquo, quod eſſet in quodlibet melius ipſum, quam nõ ipſum,& ita quælibet perſona nõ eſſet ſimpliciter perfecta, quod eſt incõueniens.

Arg. ſimile facit in 4. d.49. q. 4.

Quid perfectio ſimpliciter ſim plex.

COM

COMMENTARIVS.

3. a TITVLVS quæſtionis clarus erit in ſecundo articulo. Et primò arguit quòd notionalia ſint immediatiora, & argumenta ſoluentur poteſt. Demùm arguit quòd eſſentialia ſint immediatora, & hoc argumentum tenet loquendo de eſſentialibus formaliter dicẽtibus perfectionem, & ſic argumentum concludit, vt patet in litera. Omnia enim eſſentialia in diuinis, quæ formaliter dicunt perfectionem, ſunt perfectiones ſimpliciter, quia ibi nulla eſt perfectio, niſi formaliter infinita, vt patuit *in primo, diſt.* 2. *&* 8. *quæſt. penul.* & talis perfectio eſt immediatior eſſentiæ diuinæ, vt ſuprà patuit *in primo diſt.* 8. *&* 28. Notionale verò ex ſua ratione formali nullam dicit perfectionem, quia tunc aliqua perfectio eſſet formaliter in vna perſona, quæ non in alia, quod eſt impoſſibile. Tum etiam, quia ſi aliquam perfectionem formaliter includeret, illa perfectio eſſet formaliter infinita, cuius oppoſitum improbatur à Doctore infrà *quæſt.* 5. Et quod dicit de illa propoſitione Anſelmi de perfectione ſimpliciter, exponetur infrà, *qu.* 5. & expoſita eſt ſuprà *in primo diſt.* 2. *parte* 2. *quæſt.* 1.

SCHOLIVM.

Poſita ratione difficultatis ad vtramque partem quæſtionis, præmittit aliqua: quorum primum eſt, dari in diuinis aliquam entitatem primam, realem, exiſtentem, alias nulla eſſet poſterior: de quo latè, 1. diſt. 2. q. 2. & hanc eſſe abſolutam probat ex Auguſtino, cuius loca hic adducta probant dari diſtinctionem ante opus intellectus inter eſſentiam diuinam & perſonas, de quo Doct. 1. d. 1. qu. 4. n. 17. & d. 2. qu. 7. ad qu. 4. n. 41. & d. 13 n. 23. & 26.

2. REſpondeo primò, ad intellectum quæſtionis ſunt aliqua neceſſaria præmittenda. Secundò, quæſtio ſoluenda. Tertiò, contra ſolutionem quæſtionis dubia occurrentia excludenda.

De primo, hîc queritur de ordine immediationis iſtorum duorum, *eſſentialis*, & *notionalis* in comparatione ad eſſentiam diuinam. Videatur ergo primò intellectus iſtorum quatuor terminorum, qui ponuntur in titulo quæſtionis, ſcilicet *eſſentia*, *eſſentiale*, *notionale*, & *immediatias*.

In diuinis eſt realis entitas.

De primo, in diuinis [b] neceſſariò eſt aliqua entitas realis, ſiue ex natura rei, & hoc in exiſtentia actuali, alioquin nihil eſſet ibi reale in actu. Illa entitas realis actualis, [c] ſiue ponatur omnino vnica, ſiue ponatur aliquo modo diſtinctio rei, vel rationis, ſemper erit ibi ponere de neceſſitate aliquam entitatem realem, primam, vnicam, quæ non præexigat aliquam priorem. Si enim quælibet præexigeret priorem, nulla eſſet prima, & per conſequens nec aliqua alia eſſet poſterior. Illam etiam primam entitatem [d] oportet eſſe abſolutam, ſiue ad ſe, quia ſecundùm Auguſtinum 7. de Trinit. cap. 1. *omnis eſſentia, quæ relatiuè dicitur, eſt aliquid, excepto relatiuo.* Et ſecundùm ipſum ibidem: *Si pater non eſt aliquid ad ſe, non eſt omnino quod relatiuè dicatur.* Habetur ergo iſta concluſio, quòd in diuinis oportet ponere aliquam entitatem realem, in exiſtentia actuali, & aliquam vnicam, primam, & illam eſſe ad ſe.

2. Met. t. 10

Ex hoc loco multi eliciunt exiſtentiã eſſe de quiditate Dei. vide infrà q. 6.

3. Iſta realis entitas, [e] quæ eſt in Deo, cùm ſit prima ratio eſſendi ſimpliciter: rationabiliter à Sanctis vocatur *eſſentia*. Vnde Auguſt. 7. de Trinit. cap. 1. in fin. *quod eſt ſapientiæ ſapere, & quod eſt potentiæ poſſe & æternitati æternam eſſe, & iuſtitiæ iuſtam eſſe: hoc eſt eſſentiam ipſum eſſe.* Et infrà cap. 4. *ab eo, quod eſt eſſe, appellatur eſſentia; propter quod Deus ipſe cui propriiſsimè & veriſsimè cõuenit eſſe, veriſsimè dicitur eſſentia.* Et hoc primò dicente Aug. ibid. c. 5. *Manifeſtũ eſt Deum abuſiuè vocari ſubſtantiã: vt nomine viſitatiori intelligatur eſſentia, quod verè ac propriè dicitur: ita vt fortaſſe ſolũ Deũ oporteat dici eſſentiam. Eſt enim verè ſolus, quia incommutabilis, idque nomen ſuum ſuo famulo enunciauit Moyſi cùm dixit: Ego ſum, qui ſum: ſed tamen ſiue eſſentia dicatur, quod propriè dicitur, ſiue ſubſtantia, quod abuſiuè dicitur vtrumque ad ſe dicitur, non relatiuè ad aliquid.* Hæc ille.

Entitas in diuinis eſt eſſentia diuina.

Eſſentiã ſic dicitur ab eſſe. Lib. 5. Tr. cap. 2.

De iſta eſſentia; [f] ſiue minùs propriè ſubſtantia, quòd ipſa ſit ſola ratio ſimpliciter eſſendi in diuinis cuicunque, habetur ibid. c. 6. *Subſtantia patris ipſe pater eſt, non quo pater eſt, ſed quo eſt.* Hæc ille. Et intelligit quòd eſſentia non eſt ratio formalis patri eſſendi patrem, ſed eſſendi ſimpliciter. Huic concordat Damaſ. lib. 1. c. 12. dicens ſic: *Videtur quidem principalius omnium, quæ de Deo dicuntur nominum, eſſe qui eſt.* Et hoc probat per illud Exod. 3. *Qui eſt*, &c. Et ſubdit: *Totum enim in ſe comprehendens habet eſſe velut quoddam pelagus ſubſtantia infinitum, & interminatum.* Hæc ille. Rectè ergo in diuinis, in comparatione ad eſſentiam, tanquam ad entitatem, ſimpliciter primam & abſolutã, cõſideratur omnis ordo cuiuſcunque, ſiue quorũcũque, quæ in diuinis ſunt.

Subſtantiã minùs propriè dicitur de natura diuina.

COMMENTARIVS.

b DE *primo*, &c. In iſto primo articulo intendit principaliter declarare quatuor terminos, videlicet, *eſſentiam, eſſentiale, notionale, & immediatiùs*. De primo, in diuinis neceſſariò eſt aliqua entitas ex natura rei, & in exiſtentia reali actuali. Hoc eſt probatum *in primo d. 2. par. 1. q. 1.* vbi probatum eſt quòd ſi eſt aliquod effectũ actu exiſtens, prima cauſa erit actu exiſtens. Idem de primò fruitiuo, primò in eminentia. Vide quæ ibi expoſui.

c *Illa entitas realis actualis*, &c. Et quod dicit de diſtinctione ex natura rei, vel rationis, vide quæ dicit in primo, *diſt. 2. par. 2. q. 1. & diſt. 8. q. penul.* Hîc enim non habet diſputare quomodo relationes diſtinguantur ab eſſentia, vel quomodo attributa ab inuicem, vel ab eſſentia diſtent. Sed quomodocunque diſtinguantur, dicit quòd eſt neceſſe ponere in diuinis vnicam entitatem primam, &c. quia ſi nulla eſſet prima, nulla eſſet poſterior: patet per Philoſophum 2. *Metaph. tex. comm.* 10. *Illud*, inquit, *cuius primum non eſt, quod conſequitur illud primum non eſt.* Vide Coment.

d *Illam etiam primam entitatem oportet eſſe abſolutam, quia* 7. *de Trin.* Hanc auctoritatem ſuprà expoſui in primo di. 1. q. 2. art. 1. vide ibi. Cùm enim dicit, *omnis eſſentia, quæ relatiuè dicitur*, &c. nõ debet intelligi, quòd eſſentia relatiuè dicatur, quia eſſentia diuina non dicitur, relatiuè, vt ſuprà patuit in primo *diſt. 5. qu. 1.* ſed ſic intelligitur, quòd omnis eſſentia, quæ eſt ratio fundamentalis, ſecundùm quam aliquid relatiuè dicatur, eſt aliquid excepto relatiuo, id eſt, excepta relatione, ſecundùm quàm aliquid dicitur formaliter referri, & non fundamentaliter. Sic in propoſito eſſentia diuina cùm ſit proximum, & immediatum fundamentum relationis diuinæ, eſt ratio fundamentalis, ſecundùm quàm, puta, Pater fundamentaliter refertur ad filium, & paternitas in patre eſt ratio formalis, ſecundùm quam Pater formaliter refertur ad filium. Similiter auctoritas ſequens, ſcilicet, *ſi non eſt aliquid ad ſe*, &c. Sic exponitur, id eſt, ſi non eſt aliquid vt proximum fundamentum relationis, quod ſit ens ad ſe, quod eſt ratio fundamentalis, vt ſuprà, non eſt omnino, quod relatiuè dicatur, quia relatio ſecundùm quã aliquid formaliter refertur ad aliud, fũdatur in aliquo abſoluto exiſtẽte in illo, quòd refertur.

Aug. 7. de tri. cap. 1. vel. 3.

5. e *Iſta realis entitas vocatur à Sanctis eſſentia.* Hîc probat per auctoritates Auguſtini 7. de Tri. c. 1. in fine, &c. 5. circa finem, vbi vult, quod *ſapientia* dicitur à *ſapere*, ſiue *ſapere* à *ſapiẽtia*, parũ eſt curandũ, ſiue iſta denominatio accipiatur Gr̃amaticè, ſiuè Logicè, nõ curo: ſufficit quòd *eſſe* propriiſſimè conuenit eſſentiæ, ſiue eſſentia dicatur ab *eſſe*, ſiue è contra; nihil enim immediatiùs cõpetit eſſentiæ, quàm *eſſe* exiſtẽtiæ, & præcipuè primæ eſſentiæ conuenit prima exiſtentia; imò ipſa exiſtentia conuenit eſſentiæ diuinæ in primo modo dicẽdi per ſe, vt ſuprà patuit *in primo diſt. 2. par. 1. q. 2. & in iſta q.* Omne enim illud poteſt dici eſſentia, cui poteſt competere exiſtẽtia, vt patet à Doctore in pluribus locis, & eſſentia, & exiſtẽtia etiã in creaturis, nõ differũt realiter, vt patet à Doct. *in 2. diſt. 1. & in 3. d. 2.* & cui repugnat *eſſe* exiſtẽtiæ, repugnat ſibi eſſentia, loquendo de eſſentia propriè. Non credo tamẽ generaliter eſſe verum quòd cui conuenit *eſſe* exiſtentiæ, quòd ſibi cõueniat *eſſe* eſſentiæ. Multa enim dicũt propriam exiſtentiam, quæ fortè non dicunt propriã eſſentiã. De hoc aliàs, fortè enim ratio individualis vt hæcceitas, puta Franciſci, dicit propriam exiſtentiam: cùm dicat propriam entitatem ſuper additam naturæ ſpecificæ, vt patet à Doct. *in primo diſt. 5. q. 2. & diſt. 26. & in 2. diſt. 3.* Hoc idem poſſet dici de entitatibus hypoſtaticis, ſuſtinendo quòd dicant aliquid politiuum, vt expoſui ſuper primo Doctoris. *di.* 28. & ſuper tertio *di.* 1. & tamen iſtæ entitates tam indiuiduales, quàm ſuppoſitales non ſunt eſſentia, nec pertinẽt ad eſſentiam, nec ad quiditatem, vt patet à Doctore *in primo di. 5. q. 2. di. 26. & alibi.* Sequitur. *Manifeſtũ eſt Deum abuſiuè vocari ſubſtantiam*, &c. Quomodo hoc intelligatur vide Doctorem in primo diſt: 8. qu. 2. & ea quæ ibi expoſui. Loquẽdo enim de ſubſtantia tranſcendenter, Deus dicitur propriè & non abuſiuè ſubſtantia.

Vnde dicatur ſapientia.

Quomodo ſit vera propoſitio. Cui conuenit *eſſe* exiſtentiæ conuenit *eſſe* eſſentiæ.

6. f *De iſta eſſentia, ſiue minùs propriè ſubſtantia.* Hîc Doct. probat per auctoritates, quòd eſſentia diuina eſt ratio ſimpliciter eſsẽdi in diuinis cuicunque. Aduerte benè hãc literã, vult Doct. quòd quidquid habet *eſſe* in diuinis ſuo modo eſt originatum ab eſſentia diuina. Nam perfectiones attributales pullulant ab eſſentia diuina, & in eſsẽtia diuina. Similiter, prima proprietas perſonalis immediatè eſt ab eſſentia diuina, aliæ verò proprietates ſunt ab eſsẽtia vt à ratione formali producendi perſonas. Similiter eſt verùm quòd omnis perfectio diuina poſterior ſuo modo eſſentia diuina ſuo modo oritur ab eſſentia diuina, & hoc mediatè, vel immediatè, quòd dico propter operationes intellectus, & voluntatis, quæ ſunt in eſſentia mediantibus potentiis. Intelligendo ergo originatiuè, vel pullulatiuè, ſola eſſentia diuina eſt ratio ſimpliciter eſsendi, &c. formaliter autem non eſt ſimpliciter ratio eſsendi, quia bonitas infinita eſt formaliter exiſtens, licèt realiter ſit eſſentia diuina. De hoc vide quæ expoſui ſuper primo Doct. *di.* 8. *q. penult.* His præmiſſis patent auctoritates. Prima, quæ habetur 7. de Tri. c. 6. vel 14. ſcilicet. *Subſtantia Patris ipſe Pater eſt, non quo Pater eſt Pater, ſed quo eſt*, id eſt, quòd eſsẽtia, quæ eſt in Patre, eſt id quo ſimpliciter Pater habet *eſſe*, ſiue eſsentiæ, ſiue exiſtentiæ, id eſt, quòd totum *eſſe* eſsentiæ, & exiſtentiæ in Patre eſt ipſa eſsentia diuina.

Aduerte hãc litteram.

Sola diuina eſſentia eſt ratio ſimpliciter eſſendi

Si quæratur, nonne etiã Pater habet *eſſe* exiſtẽtiæ à paternitate? Et videtur quòd ſic: quia Pater conſtituitur in *eſſe* perſonali per paternitatẽ, ſuſtinẽdo cõmunẽ opinionem ſcilicet quòd perſonæ conſtituantur in *eſſe* perſonali per relationes. Tum etiam, quia per Paternitatem realiter diſtinguitur, à Filio, & per conſequẽs videtur, quòd paternitas dicat propriã exiſtentiam, cùm ipſa formaliter diſtinguatur ab eſsentia, vt patet à Doct. *in 1. di. 8. q. penul.* Quòd enim eſt ratio diſtinguẽdi realiter actualiter, actu exiſtit, quia ſi actu nõ exiſteret, nõ eſſet ratio realiter diſtinguẽdi actualiter.

Reſpondeo, quòd paternitas dicit propriam exiſtentiã, & aliam ab exiſtentia Deitatis; nõ aliã realiter, ſed aliã vel ex natura rei, vel formaliter, vt ſuprà expoſui *in primo di. 1. par. 2.* & ſic Pater dicitur exiſtere paternitate, quia tamen paternitas non dicit entitatem perfectam, ſed tantùm entitatẽ hypoſtaticam. Illa Pater nõ dicitur ſimpliciter habere *eſſe*, ſed ſola eſsentia diuina, quæ eſt ratio perfectiſſimè eſsẽdi, dicit perfectionem eſsentialem, & quiditatiuam; & ſic debent exponi auctoritates Auguſtini, & aliorũ Sanctorum.

SCHO

SCHOLIVM.

Arguit essentiam non esse primam entitatem, & quia ad secundum, quo probat existentiam esse priorem essentia, non respondet, videtur innuere existentiam esse de quiditate Dei, & non modum intrinsecum vt in creaturis. Et idem videtur insinuare 1. *d* 2. *q.*1. *Et ita censent Leuchet. & Tartaret. hîc, vel volunt inter hæc nullam dari distinctionem. vide eiusdem dicta q.*2. *Et Trombetam, & VVallonem in Formalitatibus.*

4. COntra ista ; g quæ dicta sunt de isto termino *essentia*, potest obiici dupliciter. Primò sic, per auctoritatem Damasceni adductam, *Totum in se*, &c. ergo secundùm istam auctoritatem, *essentia* includit totam perfectionem diuinam : sed tota perfectio diuina consistit in omni perfectione simpliciter, quia quacunque non inclusa, non habetur totalis perfectio ; non ergo essentia est præcisè ista prima entitas distincta qualitercunque contra essentialia : imò est vna totalis entitas vnitiuè includens omnia essentialia, cui videtur concordare illud vocabulum, quod dicit, *Pelagus*, propter immensitatem continentiæ vnitiuè. *Arguit quòd entitas in diuinis non sit essentia.*

Hoc confirmatur per illud Anselmi *Deus est, quo maius excogitari non potest*, sed quacunque vnica perfectione simplici, non includente omnem perfectionem simpliciter, potest aliquid maius excogitari, vt puta entitas aliqua, omnem perfectionem continens vnitiuè : ergo essentia diuina est talis entitas, includens vnitiuè omnem perfectionem simpliciter. Probatur 2.

Secundò, ad idem arguitur sic : h in omni creatura essentia, eo modo quo distinguitur ab existentia, videtur esse prior illa, sicut potentiale & susceptiuum, est prius actu susceptio : ergo videtur similiter in Deo : sed secundùm dicta Augustini & Damasceni iam adducta, essentia accipitur pro existentia actuali, sicut apparet per illam auctoritatem Exodi, qua ambo vtuntur, *Qui est*, &c. ergo secundùm istas auctoritates existentia est prima entitas, & non essentia, vt essentia, vel saltem illæ auctoritates hoc non ostendunt.

Ad primam, quære solutionem *super primum distinct.* 8. *quæstio.* 3. *de Attributis.*

Ad primum dici potest, quòd essentia includit totam perfectionem diuinam vnitiuè, & identicè, licèt non formaliter comprehendat omnes perfectiones diuinas, & sic intelligendum est dictum Damasceni, vt patet in 1. *dist.*8. *quæst.*3. *principali, circa finem quæstionis, perfectiones illæ etsi sint identicè essentia, tamen distinctæ sunt ex natura rei & formaliter.* Additio.

Ad confirmationem de Anselmo, patet pariter quòd essentia est vnitiuè & identicè omnis perfectio : non tamen formaliter, & ex natura rei. Vnde licèt quælibet perfectio simpliciter sit formaliter infinita : non tamen radicaliter, cuiusmodi est essentia & existentia Dei.

Ad secundum dici potest K *quòd essentia, & eius existentia in creaturis se habent sicut quiditas & modus : ideò distinguuntur. In diuinis autem existentia est de conceptu essentiæ, & prædicatur in primo modo dicendi per se, sic, quòd propositio illa per se est prima : & immediata, ad quam omnes alia resoluuntur, vt patet in primo d.*2.*q.*2. *Quære in* 4.46.*d.q.*3. *& primo Reportationum d.*45.*q.*2. *& d.*2.*part.*2.*q.*2.. *& infrà.q.*5.*ar.*3. *&* 2. *dist.*1.*q.*2. *plura ad propositum harum obiectionum.*

Aliter dicitur, l quòd ista ratio, si quid valet, videtur esse contra illud, quod quæstio supponit, scilicet aliquam esse immediationem essentialis ad essentiam, & quærit quanta. Pro isto autem suppositio arguitur, quia omnis perfectio simpliciter est simpliciter simplex. Probatur : si est aliquo modo resolubilis in distincta, sint *A*, & *B*, neutrum potest esse perfectio simpliciter simplex : quia tunc vnum non faceret per se vnum cum reliquo : quia non est per se vnum ex quibuscunque distinctis, nisi vnum sit sicut actus, & aliud sicut potentia. *Al.* quo suppositio quærit, quæ & quanta.

g *Contra iſta quæ dicta ſunt.* Hìc Doctor intendit probare per duo argumenta, quòd eſsentia non præcisè illa prima entitas diſtincta ab aliis attributis, & perfectionibus ſimpliciter, ſed quòd ſit omnis perfectio ſimpliciter. Et probat ſic: Primò per Damaſcenum, dicentem *totum in ſe continens*, &c. ſic videtur includere omnem perfectionem diuinam; ergo non datur talis entitas ſic præcisè diſtincta ab aliis perfectionibus.

h *Secundò ad idem arguitur ſic*, & ratio ſtat in hoc: exiſtentia diuina eſt prior eſſentia; ergo eſſentia non eſt prima entitas. Antecedens probat, quia ſecundùm Auguſtinum eſſentia diuina accipitur pro exiſtentia, contrarium videtur eſſe in creaturis, quia eſſentia eſt prior exiſtentia, ſicut potentiale, & ſuſceptiuum exiſtentiæ.

Reſpondet Doctor ad primam rationem, & eius confirmationem, quòd eſſentia eſt vnitiuè & identicè omnis perfectio diuina, non autem formaliter, & quiditatiuè, vt clarè patuit in primo *diſt.* 8. *q. penult.*

Expoſitio quæ includit aliqua, dubia

Nota tamen pro clariori intelligentia, quòd eſſentia diuina priùs naturâ eſt eſſentia in vltima actualitate, & formaliter infinita, & in illo priori non includit nec formaliter, nec vnitiuè perfectiones attributales, cùm in illo priori non præintelligantur habere *eſſe* in ſe formaliter. In ſecundo verò ſigno naturæ ſunt illæ perfectiones attributales, quæ pullulant ab eſſentia diuina. Cùm ergo Doctor dicit, quòd eſt neceſſe ponere aliquam entitatem abſolutam omnino primâ, cui comparantur eſſentialia, & notionalia in ratione prioris, & poſterioris, ita quòd vnum illorum immediatiùs inſit eſſentiæ diuinæ, & perconſequens priùs, &c. Eſt quærendum an illa entitas prima ſit pelagus, &c. Et ſit id quo maius cogitari non poteſt, &c. Si ſic, contrà, in illo priori non continet omnem perfectionem ſimpliciter, vt patet. Si non, ergo eſt perfectiſſima entitas, & auctoritates non ſunt veræ. Et vltrà, ergo non continet vnitiuè, & ſic reſponſio Doctoris non ſoluit rationes. Dico, quòd in illo priori non continet vnitiuè, & tamen eſt perfectiſſima entitas. quia vt ſic, non tantùm eſt formaliter infinita, ſed etiam virtualiter, & originatiuè infinita, vt patet à Doctore *in 1. diſt. 8. q. penul.* & talis infinitas originatiua non conuenit perfectionibus aliis diuinis, vt patet à Doctore *vbi ſuprà.*

An eſſentia ſit pelagus.

9. Cùm dicitur, ſi non continet omnem perfectionem ſimpliciter non eſt pelagus, nec id quo maius cogitari, &c. Dico, quòd ſufficit quòd in tali prioti ſit talis entitas, à qua poſſit originari, vt ſit idem ſibi realiter omnis perfectio attributalis, & ſic in ſecundo inſtanti naturæ (in quo originantur, vel pullulant ab eſſentia diuina) identificantur realiter cum illa. Dico vltrà, quòd eſt maioris perfectionis eſſe in ſe talem entitatem, propter cuius perfectionem neceſsariò pullulant perfectiones formaliter infinitæ quâ continere illas tantùm formaliter. Hoc poſſet probari per dictâ Doctoris *in primo d. 2. part. 1. q. 1.* Vbi probat quod maioris perfectionis eſt in prima cauſa continere virtualiter cauſalitatem ſecundæ cauſæ, quàm continere formaliter. Hoc idem in propoſito per illam propoſitionem famoſam Doctoris, videlicet *Qualis eſt ordo inter aliqua, vbi realiter diſtinguuntur, talis eſt ordo, ratione diſtinguuntur.* Si ergo per poſſibile, vel impoſſibile perfectiones illæ realiter diſtinguerentur ab eſsentia diuina, adhuc ipſa eſset id quo maius, &c. quia nihil eſset, quod poſset originatiuè continere huiuſmodi perfectiones. De facto tamè cõtinet illas vnitiuè propter infinitatẽ, quia infinitũ identificat ſibi realiter quicquid bi poteſt eſse, vt patet à Doct. *in 1. d. 2. diſt. 5. q. 2.*

Attributa ſunt infinita formaliter per ſe, ad ſi ſed non à ſit.

Si iterum dicatur, videtur enim quòd etiam 10. attributum aliquod, puta bonitas in diuinis poſſit dici prima entitas, quia talis bonitas propter ſuã infinitatem identificat ſibi omnem aliam perfectionem ſimpliciter: patet, quia infinitum continet vnitiuè realiter quidquid ibi poteſt eſſe, vt patet à Doctore *vbi ſuprà.* Reſpondeo. quòd quamuis bonitas diuina ſit formaliter infinita, non tamen continet vnitiuè realiter eſſentiam diuinam, ſed benè ècontra, quia eſſentia diuina originat ſuo modo illas perfectiones ſimpliciter, vt idem ſibi realiter. Sicut etiam dicimus, quòd anima intellectiua continet per identitatem realem intellectum, & voluntatem, & non ècontra, vt patet à Doctore in 2. *diſt.* 16. Dico ergo, quòd eſsẽtia diuina eſt ſic prima entitas abſoluta, quòd ex ſua infinita perfectiooe ex neceſſitate naturæ emanãt omnes perfectiones attributales in ſummo, quia vt infinitas formaliter, vt ſuprà patuit à Doctore in primo *di.* 8. *q. penul.* & illas perfectiſſimè ſibi vnit inquantùm ſibi vniri poſſunt, hoc eſt, in perfectiſſima identitate reali.

Exiſtentia eſt accidens ſecundùm S. Thomam non ſecundum Scotum, ſed modus intrinſecus.

K *Ad ſecundùm dici poteſt.* Reſpondet ad illud de exiſtentia, concedendo quòd exiſtentia in creaturis eſt poſterior eſſentia, & diſtinguitur ab illa, cùm ſit modus ejus. Sed fortè hoc non dicit ſecundùm intentionem propriam, ſed ſecundùm Thomæ, qui ponit exiſtentiam eſſe accidẽs eſſentiæ, ſecundum verò Doctorem exiſtentia non diſtinguitur realiter ab eſſentia, vt patet *in ſecundo diſt.* 1. & *in tertio diſt.* 6. eſt enim gradus intrinſecus eſſentiæ. Sed quidquid ſit, in diuinis non ponitur exiſtentia diſtingui ab eſſentia, (cùm ipſa ſit de ratione formali eſſentiæ diuinæ; vt etiam patet à Doctore *in 1. d. 2. parte 1. q. 2.* & quæ ibi notaui conſidera) & per conſequens in quocunque priori intelligitur eſſentia diuina, in eodem intelligitur ſua exiſtentia, & ſic non ſequitur quòd exiſtentia diuina ſit prima entitas, circunſcripta eſſentia diuina.

Attributa pullulant ab eſſentia.

Aliter dicitur hìc, &c. Hæc reſponſio videtur eſſe ad primum argumentum, & ad confirmationem, quod patet, quia in primo argumento probat quòd eſſentia ſit omnis perfectio ſimpliciter, & per conſequens non eſt vnica talis entitas ſic prima in diuinis, cui comparentur eſſentialia, & notionalia, vt mediatiùs, & immediatiùs, quia vbi non eſt aliquod primũ, ibi non poteſt eſſe immediatius, & mediatius, vt ſuprà patuit. Et quòd ſic intelligat Doctor, patet per hoc, quod dicit, quòd ratio illa ſi quid valet, videtur eſse contra illud, quod quæſtio ſupponit. Quæſtio autem ſupponit aliquam immediationem eſsentialis ad eſsentiam. 11.

Cùm

Cùm quæritur in principio quæſtionis, an eſſentialia ſint immediatiora eſſentiæ diuinæ quàm notionalia? ergo quæſtio ſupponit, quòd eſſentialia, & notionalia in ſunt eſſentiæ immediatè.

Et quærit quæſtio quanta ſit talis immediatio, an ſcilicet eſſentialia inſint immediatiùs quàm notionalia.

Et ſic patet quomodo primum argumentum eſt contra illud, quòd quæſtio ſupponit, quia ſi eſſentia eſt ſimpliciter omnis perfectio eſſentialis, ergo non erit ibi immediatio aliqua. Probat ergo Doctor ibi. *Id quod quæſtio ſupponit*, videlicet, quòd eſſentialia inſint immediatè diuinæ eſſentiæ, vt vni entitati omnino primæ, & vnicæ, & non ſint vnum totum cum illa, quia omnia eſſentialia in diuinis dicentia perfectionem ſunt perfectiones ſimpliciter & ſimpliciter ſimplices, ergo cui inſunt, immediatè inſunt, quia non per partes cùm non habeant.

Si enim perfectio ſimpliciter haberet partes, vna eſſet potentialis, & alia actualis, & ſic ineſſet priùs per partem potentialem. Patet in ſimili à Doctore *in primo, diſt.* 3. *q.* 2. de cognitione habituali, & virtuali, *diſt.* 5. & 27. de eſſentia vt quaſi materia, & *in* 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. Cùm ergo pars potentialis ſecundùm rationem ſit prior actuali, ita conſtitutum ex illis priùs perficit ſecundùm partem potentialem. De hoc vide Doctorem *in* 2. *diſt.* 16. contra opinionem ſancti Bonauenturæ. Si ergo perfectio ſimpliciter eſt ſimpliciter ſimplex, ſequitur cui ineſt immediatè ineſt, & ſic ſtat ſuppoſitum quæſtionis.

12. *Difficult.* In litera tamen Doctoris occurrunt aliqua dubia. Primò in hoc, quod dicit, quòd perfectio ſimpliciter ſit ſimpliciter ſimplex. Hoc non videtur. Tum, quia reſoluitur in plures conceptus quiditatiuos. Nam ſapientia Dei reſoluitur in ſapientiam tranſcendentem, vt videtur innuere Doctor *in primo, diſt.* 8. *quæſt.* 2. reſpondendo ad vltimum argumentum principale. Tum, quia ſapientia in communi prædicatur de ſapientia creata, & increata in *quid* vt patet à Doctore *in primo diſt.* 3. *q.* 1. in tertia ratione, quam facit pro vniuocatione entis. Tum, quia ens prædicatur in *quid* de ſapientia increata, & ſic reſoluitur in ens quiditatiuè, quod habet rationem determinabilis, & per conſequens erit potentiale, & entitas contractiua habebit rationem actus.

Secundò dubitatur, quia poſito quòd ſapientia diuina, quæ eſt perfectio ſimpliciter ſit ſimpliciter ſimplex, non tamen ſequitur quòd inſit immediatè, quia diceretur ſecundùm primum argumentum, quòd eſſentia eſt omnis perfectio ſimpliciter, & non eſt talis entitas prima, cui vt priori inſit perfectio eſſentialis immediatè, ſed eſt ſimpliciter illa.

Reſponſio ad difficultatem primam. Reſpondeo ad primum dubium, eſt opinio aliquorum, quòd perfectio ſimpliciter non eſt compoſita ex rebus realiter diſtinctis, quia tunc partes conſtituentes non eſſent perfectiones ſimpliciter, quia nihil habens rationem partis eſt perfectio ſimpliciter, cùm neceſſariò pars includat impetfectionem, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 2. & 5. & 8. Perfectio enim ſimpliciter non poteſt componi niſi ex perfectionibus ſimpliciter. Aliter tamen dico, quòd omnis perfectio ſimpliciter in diuinis eſt formaliter infinita, & in vltima actualitate, & eſt ſimpliciter ſimplex, ita quòd non eſt reſolubilis in priores conceptus quiditatiuos. Et dico, quòd nec ens, nec ſapientia communis, nec tranſcendens prædicatur in *quid* de ſapientia diuina, accipiendo *in quid* vt ſit de quiditate illius, & priùs ex natura rei. Et de hoc vide quæ notaui in primo *diſt.* 2. *parte* 1. *q.* 1. exponendo illud argumentum Doctoris, quò probat, quòd non poſſunt eſſe plura neceſſe eſſe. Vide etiam quæ dixi ſuper primo Doctoris *diſt.* 3. *q.* 3. de conceptu ſimpliciter ſimplici. Vbi declaraui quomodo Deus dicit conceptum ſimpliciter ſimplicem, & quomodo non.

Reſponſio ad ſecundam difficultatem. Ad ſecundum dubium fortè poſſet dici non aſſerendo tamen, quòd Doctor loquitur ibi de eſſentia diuina, quæ ex quo eſt perfectio ſimpliciter, ideò non eſt conſtituta ex omnibus perfectionibus ſimpliciter, quia tunc vna haberet rationem actus, & alia rationem potentiæ, & ſic non eſſent perfectiones ſimpliciter; ergo in illo priori, quo eſſentia eſt eſſentia, ſcilicet in ſuo eſſentiali, & quiditatiuo non includit huiuſmodi eſſentialia, & per conſequens ſi inſunt eſſentiæ diuinæ, inſunt immediatè vt entitati vnicæ ſic primæ, & ſic patet primus articulus.

SCHOLIVM.

Explicat eſſentiale *apud Phil ſophos eſſe id, quod opponitur accidenti, communi, & proprio: Theologicè autem id dicitur* eſſentiale, *quod realiter conuenit tribus perſonis, & opponitur notionali, quod omnibus perſonis non conuenit, ſed facit ad notitiam diſtinctionis perſonarum.*

5. DE altero [m] termino, ſcilicet *eſſentiale*, duplex diſtinctio videtur. Vna, quòd aliter vtuntur communiter hoc nomine *eſſentiale* Philoſophi, & aliter Theologi, ſpecialiter in diuinis. Nam in Philoſophia accipitur communiter *eſſentiale*, vt diſtinguitur contra *accidentale*: prout *accidentale* continet ſub ſe omne accidens per accidens; ſiue accidens commune: & accidens per ſe, ſiue proprium. Vnde ibi, *eſſentiale* dicitur quod per ſe includitur in eſſentia, quemadmodum in compoſito reali materia & forma dicuntur ſibi eſſentialia, & in compoſito rationis, vel in ipſo definitio, genus & differentia dicuntur partes eſſentiales rationis, ſiue rei definitæ. Theologi verò [n] aliter vtuntur hoc nomine *eſſentiale*, in diuinis. Cùm enim eſſentia ſit omnino

De ſignificatu huius termini Eſſentiale.

primum.vt iam dictum eſt:& ſimiliter eſt commune,communitate reali, quia dicitur de qualibet perſona, & de omnibus ſingulariter, & ideò quodcunque etiam aliud prædicetur ſimili modo in diuinis, dicitur eſſentiale, quia ſimile eſſentiæ in modo prædicandi,ſiue in communitate reali.

Notionale quid ſignificat.

Et per oppoſitum, *notionale* dicitur illud, quod nec ſic prædicatur, nec habet talem communitatem,ſed quod pertinet ad notitiam diſtinctionis perſonarum Sic ergo diſtinguit Theologus *eſſentiale* contra *notionale*.De hoc Auguſtinus 5.de Trin.c.5 *In rebus creatis,atque mutabilibus, quod non ſecundum ſubſtantiam dicitur, reſtat vt ſecundùm accidens dicatur: In Deo autem nihil ſecundùm accidens dicitur, nec tamen omne quod dicitur ſecundùm ſubſtantiam dicitur;dicitur enim ad aliquid,ſicut patet ad Filium,& Filius ad Patrem.* Hæc ille. Vult ergo quòd in creaturis diſtinguitur *eſſentiale* contra *accidentale*,in diuinis autem non diſtinguitur contra *accidentale*, ſed contra relatiuum ad intra, quod ſcilicet dicit relationem perſonæ ad perſonam, & per conſequens pertinet ad diſtinctam notitiam perſonæ à perſona:& idcò vt datur regula *ibi.c.* 4. de dictis de Deo ſubſtantialiter,& relatiuè, communiter dicitur *notionale*: licèt Auguſtinus hoc vocabulo non eſt vſus,ſed ſit vſus vocabulo,*relatiui* vel *ad aliquid*. 6.

COMMENTARIVS.

in *De altero termino, ſcilicet,eſſentiale.* Hìc Doctor exponit ſe de quo eſſentiali intendit loqui, cùm quærit an eſſentialia ſint immediatiora, &c. & litera eſt ſatis clara. Nota tamen cùm dicit de compoſito reali, & rationis, &c. accipit *compoſitum reale* quod eſt compoſitum ex rebus habentibus verum *eſſe* reale, quod eſt *eſſe* exiſtentiæ. Compoſitum verò rationis, quod eſt compoſitum tantùm conceptibiliter, ſicut conceptus hominis componitur ex conceptibus omnium ſuperiorum, & omnium quæ eſſentialiter includuntur in illo, quod tamen compoſitum non dicitur compoſitum rationis, vt ſecunda intentio dicitur ens rationis. Et quod dicit de definitio, quòd eſt compoſitum rationis,non debet ſic abſolutè intelligi.vnde eſt notandum, quòd definitio poteſt multipliciter accipi.

Diſtinctio poteſt multipliciter accipi.

Vno modo formaliter vt eſt declaratiua diſtinctè,quid ſit res, puta quid eſt homo, quæ vt ſic, fundatur in conceptibus, in quos eſt diuiſus conceptus definiti, & ſic eſt præcisè ens rationis, quia huiuſmodi declaratio obiecti diſtincta non eſt niſi relatio rationis, ſicut etiam dicit Doctor *in primo,diſt.2.parte 2.q.2.& d.27.* quòd declarare obiectum eſt relatio rationis, vt ſic definitum, vt tantùm habet *eſſe* declaratum eſt ens rationis,vt patet.

Definitum quomodo accipitur.

Aliquando accipitur definitum pro illa re, quæ eſt fundamentum declarationis paſſiuæ, ſiue quæ eſt terminus declarationis actiuæ: & ſic definitum erit ens reale, licèt definitio formaliter ſumpta, ſcilicet pro declaratione, ſit ens rationis. Poteſt etiam accipi definitio fundamentaliter, & ſic accipitur pro illis conceptibus, ex quibus conſtat definitum, vt cùm homo priùs cognoſcitur confusè, ſiue concipitur, poſtea intellectus diuidit ipſum, formando duos conceptus de eo, ſcilicet animalis, & rationalis, qui conceptus diſtinctè declarant quid ſit homo, & fortè illi duo conceptus declarantes hominem, non ſunt ens merè rationis.

Quomodo homo ſit ens rationis. 14.

Aduerte tamen, quòd licét homo vt confusè conceptus, ſit tantùm ens rationis, quia concipi paſſiuè eſt tantùm relatio rationis, in ſe tamen etiam vt præſcindit ab omni ſingularitate, eſt ens præter actum intellectus, vel ens, cui non repugnat actualis exiſtentia vt in ſuis ſingularibus.Pariformiter dico quòd animal, & rationale vt ſunt concepta ab intellectu, ſunt tantùm ens rationis:vt verò in ſe conſiderantur, ſunt præter omne opus intellectus, vt verò definiunt formaliter, ſiue vt diſtinctè declarant, quod homo confusè importat, ſunt tantùm ens rationis; huiuſmodi enim declaratio non poteſt fieri, niſi per actum intellectus. Et de hoc vide aliqualiter Doctorem *in 1. diſt. 36.* ſoluendo argumenta Henrici. & vide quæ ibi expoſui, & notaui. *& diſt. 8. primi, quæſt.3.* Et ſic patet iſta litera.

n *Theologi verò vtuntur*, &c. quia eſſentialia habent ſimilem modum prædicandi eſſentiæ diuinæ, quia ſicut eſſentia diuina eſt communis tribus, communitate reali, ſic & quælibet perfectio eſſentialis, quia ſicut iſta eſt vera, tres perſonæ ſunt realiter Deus, & ſic & iſtæ, tres perſonæ ſunt ſapientes realiter, & ſimpliciter eadem ſapientia numero. Et nota quòd commune communitate reali eſt tantùm ſingulare exiſtens, quod verè, & realiter prædicatur de pluribus, & includitur in illis, cuiuſmodi eſt ſola eſſentia diuina: commune autem, quod non eſt ſingulare, non poteſt realiter communicari, nec vt *quo*, nec vt *quod*. Et quomodo vniuerſale dicatur commune pluribus, vide Doctorem *in ſecundo d. 3. qu. 1.* & ibi quæ notaui in exponendo rationes Doctoris.

SCHOLIVM.

Ponit duplex eſſentiale *in diuinis; alterum, quod dicit reſpectum ad extrà, vt creator, conſeruator, ſupponit tamen pro abſoluto in Deo, connotans dictum reſpectum, quia non æquè primò dicit vtrumque, alioquin non diceret vnum conceptum, nec ille reſpectus conuenit Deo, niſi per aliquid ſibi intrinſecum, & commune tribus.*

7. EX iſto ſecundo patet breuiter de tertio vocabulo, quid ſit *notionale*, quia omne *notionale* ° eſt relatiuum ad intrà, quia tunc eſſet commune, & non commune.

Secũda diſtinctio huius vocabuli, quod eſt *eſſentiale*, prout in diuinis ſpecialiter accipitur, poteſt poni talis, quòd aliquod eſt eſſentiale quod importat reſpectũ ad extrà & aliquod non. Iſtius diſtinctionis primò primũ membrũ exponatur. Poſtea ſecundũ probatur, quia forſitan ab aliquibus poſſet negari. De primo certum eſt: quiaſi Deus dicatur relatiuè ad extrà, oportet aliquod quòd illa relatio conueniat Deo ſecundùm aliquod fundamentum proprium, quia non comparatur Deus ad extrà, niſi ſecundùm aliquod intrinſecum ſibi, & illud poteſt dici fundamentum. Ex iſto fundamento intrinſeco, cùm ſit reale, & reſpectu ad extrà, cùm ſit rationis, non poteſt eſſe aliquid habens conceptum per ſe vnum; ergo ſi aliquod nomen ſimul importat illud intrinſecum Deo, quod eſt fundamentum comparationis ad extrà, & cum hoc, illam comparationem ad extrà; Illud nomen vel non ſignificabit conceptum per ſe vnum, vel non ſignificabit ambo illa, ſed tantùm alterum ſignificabit, & alterum connotabit. *eſſentiale* ergo in Diuinis, quod ſcilicet habet conceptum per ſe vnum, non includit ſimul, & per ſe abſolutum, & reſpectum ad extrà: & per conſequens ſi includat reſpectum ad extrà, non per ſe illum includit: ſed principaliter, & primò, & per ſe includit abſolutum, quod eſt fundamentum: illum autem reſpectum connotando includit, & hoc modo intelligitur primum membrum huius diſtinctionis.

Eſſentiale ad intrà & ad extra.

COMMENTARIVS.

15. ° *Omne notionale eſt relatiuum ad intra.* Hìc loquitur Doctor de relatiuo, vel pertinente ad originem, vel quod eſt ibi ratione perſonarum, & non ratione eſſentiæ diuinæ; quod dico propter relationem identitatis, & ſimilitudinis & æqualitatis in diuinis quæ non ſunt notionalia. Dubium tamen eſt de ſpiratione actiua, an dicatur relatio notionalis, quia per illam nõ cognoſcuntur perſonæ diſtinctè, cùm ſit communis Patri, & Filio. De hoc vide in primo *diſt.* 28. & ſi non ponit inter notiones, non erit verum quòd omne relatiuum ad intrà ſit notionale, niſi fortè intelligatur ſic, quòd omne relatiuum ad intrà conſtituens perſonam. Si etiam dicatur innaſcibile, eſt notionale, vt pater, quia per innaſcibilitatem cognoſcitur diſtinctè prima perſona, & tamen non eſt relatiuum, vt patet, imò nec fortè ens poſitiuum, vt videtur tenere Doctor, *in primo diſt.* 28. Poteſt dici, quòd loquitur de notionali, vel pertinente ad originem, vel conſtituente perſonam in tali *eſſe* perſonali.

Quid dicatur notionale.

Eſſentiale an importet reſpectum ad extra.

p *Secunda diſtinctio huius vocabuli, quod eſt eſſentiale*, &c. Primum membrum probat, quæ probatio eſt ſatis clara in litera. Non enim intendit Doctor quòd aliquod ſit eſſentiale in diuinis, quod per ſe, & quiditatiuè includat reſpectum ad creaturam, quia nullum eſt tale, vt paret in litera. Si dicatur quòd reſpectus creationis in Deo conuenit tribus, ergo eſſentiale, & tamen ille reſpectus rationis, qui neceſſariò terminatur ad aliquid extrà, dicit vnum conceptum per ſe vnum. Dicit Doctor, quòd nullus talis reſpectus immediatè conuenit tribus perſonis, ſed tantùm mediante aliquo fundamento, quod conuenit tribus, in quo immediatè fundatur, vt patet de reſpectu creationis, qui immediatè fundatur vel in actu voluntatis diuinæ, vel in voluntate diuina; & quia iſta ſunt in tribus perſonis, reſpectus talis erit ſimiliter in tribus. Dicit igitur Doctor quòd tale eſſentiale vt puta *creare*, vel ſimul includit reſpectum ad extrà, & fundamentum abſolutum, & tunc non erit vnus conceptus per ſe, ſed tantùm per accidens, quia conſtans ex ente reali abſoluto, & ente rationis, dicit tantùm conceptum per accidens. Si verò tale eſſentiale ſignificat aliquem vnum conceptum per ſe, non poteſt ſignificare niſi abſolutum in diuinis, connotando reſpectum ad extrà, qui fundatur in tali abſoluto.

SCHOLIVM.

Probat contrà alios quatuor rationibus dari alterum eſſentiale, *quod nullum reſpectum ad extrà includat. Prima, quia perfectio ſimpliciter non includit aliquid, cui repugnat eſſe perfectionem ſimpliciter, de quo* 1.d.2.*quæſt.* 1. *& confirmat primò, quia reſpectus*

ad

ad extrà eſt relatio rationis. Secundò, quia nulla relatio poteſt eſſe perfectio ſimpliciter. Secunda, eſſentia non dicit reſpectum ad extrà: ergo nec intellectualitas, quæ includitur in illa ſicut rationale in homine. Tertia, intellectus diuinus, & eſſentiale & prior omni reſpectu ad extrà, quia hic fit per actum intellectus, qui neceſſariò ſupponit intellectum eſſe. Quarta, actus comprehenſiuus Dei eſt infinitus, quia comprehendit obiectum infinitum: ergo non includit reſpectum ad extrà, cui repugnat infinitas, quæ etiam omni reſpectui repugnat. Quod ait in ſecunda ratione intellectualitatem eſſe de quiditate Dei, & non attributum, intelligit de natura intellectuali (quia ſi Deus definiri poſſet, hæc in definitione poneretur) non de potentia, quia ſecundùm eum intellectus & voluntas ſunt principia formalia diuerſarum rationum, quæ non poſſunt eſſe de quiditate eiuſdem, cùm neutrum ſit determinabile: ita habet 1. diſtinct. 13. & diſtinct. 2. q. 7. ad q. 4. & infrà, quodl. 2. num. 10. 19. Nec tamen iſtæ potentia ſunt attributa propriè, quia non perficiunt quaſi per modum actus ſecundi, ex Doct. 1. diſt. 26. num. 54. & diſtinct. 5. quæſt. 4. vide hîc Leuchet.

Vide Heruæum quolibeto prin. q. 2 & quol. 3. q. 3. & alios antiquos.

DE ſecundo membro huius diſtinctionis, dices fortè: quòd nullum eſt *eſſentiale* non includens reſpectum ad extrà, ſed ſola eſſentia eſt huiuſmodi, quodcunque autẽ aliud cõmune tribus, vel eſt reſpectus ad extrà, vel includẽs reſpectũ ad extrà. 8.

Quia verò [q] ſolutio quæſtionis dependet ab iſta dictinctione *eſſentialis* priùs poſita, quòd ſcilicet aliquod eſſentiale eſt abſolutum ad intrà, aliquod verò dicit reſpectum ad extrà; Ideò probatur ſecundum membrum, quod negandum forſitan alicui videretur, ſcilicet quòd aliquod eſſentiale non includit aliquem reſpectum ad extrà, primò per rationem fundatam in auctoritate ſumpta ex ratione perfectionis ſimpliciter; Secundò per rationem ſumptam ex ratione diuinæ eſſentiæ; Tertiò per rationem ſumptã ex ratione intellectus diuini: Quartò ex ratione actus, vel operationis diuinæ.

al. quia tũc eſſet in quolibet meliùs cùm ſit perfectio ſimpliciter, & non eſſet in quolibet, &c.

Prima ratio talis eſt: quod eſt perfectionis ſimpliciter non includit per ſe relationem ad creaturam; ſed aliquod eſſentiale in diuinis eſt perfectionis ſimpliciter: ergo, &c. Probatio maioris. Perfectio ſimpliciter non includit aliquid per ſe, cui repugnat per ſe ratio per ſe perfectionis ſimpliciter: † quia tunc non eſſet in quolibet, meliùs, cùm includat aliquid, cui repugnat ratio perfectionis ſimpliciter: Sed relationi ad creaturam repugnat, quòd ſit perfectio ſimpliciter, cùm ſit ad terminum imperfectum, & potentialem: quod autem neceſſariò coëxigit aliquod ens potentiale, eo modo, quo relatio coëxigit terminum, tanquam ſcilicet aliquid ſecum ſimul natura, vel prius; illud ſic coëxigens non eſt ſimpliciter neceſſarium: nec per conſequens ſimpliciter perfectum. Minor patet ex intentione Anſelmi, monol. 15. vbi ponit talem dictinctionem, *quicquid eſt præter relatiua, aut eſt tale, vt omnino melius ſit ipſum, quàm non ipſum, aut tale, vt non ipſum in aliquo ſit melius quàm ipſum.* Et expoſitâ & declaratâ iſtâ diſtinctione, concludit, *Sicut nefas eſt putare, vt ſubſtantia ſũmæ naturæ ſit aliquid, quo melius ſit aliquo modo non ipſum, quàm ipſum; ſic neceſſe eſt, vt ſit omnino quicquid melius eſt ipſum, quàm non ipſum.* Et poſteà infert in ſpeciali quid non eſt; *Non eſt ergo*, inquit, *corpus, nec aliquid eorum, quæ corporei ſenſus diſcernunt.* Et pòſt ſubdit in ſpeciali, quid vel quale eſt: *quare*, inquit, *neceſſe eſt ipſum eſſe viuentem, ſapientem, omnipotentem, verum, iuſtum, æternum, & quicquid abſolutè eſt melius ipſum, quàm non ipſum.* Planum eſt autem, quòd multa iſtorũ ſunt eſſentialia in diuinis. Habetur ergo iſta minor, quòd aliquod eſſentiale in diuinis eſt perfectio ſimpliciter: quia melius eſt in quolibet ipſum, quàm non ipſum. Iſta ſententia Anſelmi videtur poſſe accipi ab Auguſtino 15. de Trin. c. 4. *Viuentia non viuentibus, intelligentia non intelligentibus, iniuſtis iuſta, beata miſeris præferenda † iudicamus. Ac per hoc, quoniam rebus creatis creatorem ſine dubitatione præponimus, oportet vt per ſummè viuere & cũncta intelligere, iuſtúmque & benigniſſimum & beatiſſimum fateamur.* Hæc ille. Tenet autem hæc conſequentia per propoſitionem hanc: neceſſe eſt vt creator ſit quicquid in entibus præfertur ipſum non ipſi: vel vt Anſelmus dicit: *Melius eſt ipſum quàm non ipſum.*

Idem 11. ci. c. 16. & 12. Met. text. com. 39. & de Gener. anim. lib. 2. cap. 1.

Pro iſta ſententia [r] poteſt adduci Hilarius 12. *de Trin c. penult.* qui loquens ad Patrem ait. *Perfecti Dei, qui & verbum tuum, & ſapientia, & virtus eſt, abſoluta generatio eſt: vt inſeparabiliter à te ſit ſemper, qui in his æternarum proprietatum tuarum nominibus, ex te natus eſt.* Hæc ille. Nihil autem Dei Filius per natiuitatem accepit, quod dicat reſpectum ad extrà. 9.

Relatio nõ eſt perfectio ſimpliciter.

Item ſecundò, ex eodem medio poteſt argui accepta pro maiori extremitate hoc quod eſt relatio rationis: vt ſit maior iſta, perfectio ſimpliciter non includit relationem

nem rationis:minor, quæ priùs : & ſequitur concluſio, quòd aliquod eſſentiale non includit relationem rationis : omnis autem reſpectus Dei ad creaturam eſt rationis tantùm,*ex 2.d.30 primi*:ergo aliquod eſſentiale non includit reſpectum ad extrà.Maiorem iſtam de reſpectu rationis probo,ſicut primam de reſpectu ad extrà:quia relationi rationis repugnat perfectio ſimpliciter : quia eſt ens diminutum minùs habens de entitate,quàm quodcunque reale : quia tantùm in conſideratione intellectus eſt habens ſuum *eſſe*.

Item tertiò,ex eodem medio poteſt argui, accipiendo pro maiori extremitate, relationem in communi,ſic:perfectio ſimpliciter non eſt relatio aliqua,nec includit per ſe relationem aliquam vltrà vt priùs. Hæc maior probatur : quia relatio originis non eſt perfectio ſimpliciter:ſi tamen aliqua relatio eſſet perfectio ſimpliciter,maximè de illa videretur.

Ad iſtas rationes, quæ procedunt ex eodem medio, poteſt ſic reſponderi, quòd aliud eſt dicere aliquid eſſe perfectionem ſimpliciter:& aliud,aliquid eſſe perfectionis ſimpliciter. Primum importat quòd illud eſſentialiter,ſiue quidditatiuè ſit perfectio ſimpliciter. Secundum importat, non quòd eſſentialiter ſit perfectio, ſed quòd omne tale denominatiuè ſoli perfectioni ſimpliciter conueniat.

Ipſum ergo perfectionis ſimpliciter eſt quam requirit in illo,de quo prædicatur denominatiuè,& quam oſtendit ſibi ineſſe:vtpote † quam vniuerſaliter conſequitur, & ſic eſt perfectionis ſimpliciter triplici modo,ſcilicet præexigendo : oſtendendo, ſiue manifeſtando:& perfectionem ſimpliciter conſequendo.

Conſimiliter exponatur illud Anſelmi ſic : *In quolibet eſt melius ipſum quàm non ipſum*,quia hoc verum eſt intelligendo de prædicatione denominatiua,& præexigendo,oſtendendo,& conſequendo,vel,*in quolibet eſt melius ipſum,quàm non ipſum*,quemadmodum eſſe ipſum denominatiuè ponit illud eſſe ſimpliciter perfectum, non quidem ſicut aliquid eſſe album ponit idem eſſe coloratum, ſed ſicut aliquid eſſe album,vel coloratum ponit idem eſſe ſuperficiatum. Vnde ſi in aliquo non eſt melius ipſum eſſe ſuperficiatum, nec pet conſequens erit melius ipſum eſſe album.

Conſimiliter exponatur dictum Auguſtini de *præferri*.Quæ autem ſit intentio Anſelmi quære cap.17.vbi ait:*Eodem modo, & vna conſideratione eſt quicquid eſt, & omnia illa nomina idẽ ſignificant*.Nomina,inquam,de quibus locutus eſt priùs:*bonus,iuſtus*,&c. *Quære à d. 1.q.7.*

† Itẽ,inſtatur contra rationem:quia concludit quodcunque eſſentiale eſſe ad ſe: quia quodcunque illorum eſt perfectionis ſimpliciter,ſed illud illarum eſt falſum:vt patet in exẽplis Anſelmi & Auguſtini,quia Auguſtinus ponit,*potentiſsimum,iuſtiſsimũ*, & Anſelmus ponit *omnipotentem,iuſtum*, &c.& tamen iſta dicunt reſpectum ad extrà.

10. Secunda ratio ad conſiderationem talis eſt. In Dꝺo eſt eſſentia ſub completa actualitate eſſentiæ,& hoc merè ex natura rei,ſic intelligendo quòd nec eſſentia,nec aliquid per ſe incluſum in illa, vel actualitate eius, ſit ibi præcisè ex conſideratione cuiuſcunque intellectus.Hæc propoſitio ſic intellecta ſatis patet ex dictis in principio iſtius articuli,exponendo quid intelligendum ſit per iſtũ terminum, qui eſt *eſſentia*.

Identitas ad æquata; & inadæquata.

Ex hac propoſitione ſequitur iſta,quæ eſt maior rationis,ſcilicet quòd ſi aliquid eſt idem eſſentialiter eſſentiæ, illud eſt actu in Deo merè ex natura rei, & hoc ſiue ſit idem eſſentialiter identitate adæquata,ſicut in creaturis eſt illud idem, quod intelligitur per definitionem,ei,quod intelligitur per definitum :ſiue ſit idem tanquam incluſum eſſentialiter in illo, quomodo illud quod intelligitur per partem definitionis poſſet dici idem ei quod intelligitur per definitum.

Intellectualitas eſt de qualitate Dei.

Nam contradictio videtur eſſe, quòd aliquid ſit realiter actu,& quòd illud, quod eſt idem ſibi eſſentialiter,hoc modo,vel illo,non ſit realiter in actu. Nunc autem intellectualitas,ſiue vita intellectiua, vel intellectualis, eſt idem eſſentialiter eſſentiæ diuinæ,ſic intelligendo,quòd non tantùm eſt idem realiter ipſi eſſentiæ:& hoc identitate ſimplici:ſicut fortè quodcunque attributum ponitur idem ipſi eſſentiæ:ſed hoc modo eſt idem ſibi,quod ſi ipſa eſſentia diuina definiretur,vita intellectualis, ſiue intellectualitas,non eſſet extra eius definitionem,ſicut *ſapiens*,vel *bonum*.

11. Maior patet:nam,ſecundùm iam dicta in principio iſtius articuli,eſſentia eſt ibi ex natura rei:ergo quicquid includitur in ratione eſſentiæ. Minor ſic intelligitur, quòd intellectualitas quidem non habet rationem attributi quaſi ſecundi aduenientis ipſi: ſed rationem perfectionis omnino intimæ, quemadmodum vita etiam in Deo eſt actus non attributus,ſiue aduenies,ſed omnino intimus,& idem eſſentiæ.Iſta etiam vita perfecta,quæ ſoli Deo cõuenit,cuiuſmodi eſt vita intellectualis,eſt idẽ eſſẽtialiter

ipſi

Vide 12. Met. tex. com. 39. & 55.

ipſi primæ eſſentiæ. Hæc minor ſic intellecta probatur auctoritate & ratione: auctoritate Auguſtini 15. de Trin. c. 5. *Quæ vita*, inquit, *dicitur in Deo, ipſa eſt eſſentia eius, atque natura: hæc autem vita non talis eſt, qualis ineſt arbori, nec qualis ineſt pecori, quod habet ſenſum, ſed nullum habet intellectum: at illa vita, quæ Deus eſt, ſentit atque intelligit omnia, & ſentit mente, non corpore: quia ſpiritus eſt Deus.* Hæc ille. Vult ergo dicere, quòd illa vita, quæ eſt eſſentia diuina eſt per ſe intellectualis.

Idem 2. de Anima t. c. 32.

Item, 6. *de Trin. c. vlt.* loquens de Deo, ait ſic *Vbi eſt prima, & ſumma vita, cui non eſt aliud viuere, & aliud eſſe: ſed idem eſſe, & viuere*: & quale ſit illud *viuere*, quia intellectuale, ſubdit, *primus ac ſummus intellectus, cui non eſt aliud viuere, aliud intelligere*, hæc ille.

Al. illi.

Minor etiam iſta ratione probatur ſic: Cuicunque non repugnat eſſe idem alicui ſubſtantiæ eſſentialiter, illud non conuenit veriſſimè † alicui ſubſtantiæ, niſi conueniat ſibi eſſentialiter: ſed intellectualitati repugnat eſſe idem (cui conuenit) eſſentialiter, ſicut patet in creaturis: quia quæcunque ſubſtantia eſt intellectualis: intellectualitas eſt intra rationem eſſentialem eius. Sicut etiam in ſpeciali patet in homine, in cuius ratione ponitur *rationale*. Et per conſequens iſta intellectualitas, quæ per ſe intelligitur per *rationale*, eſt idem homini eſſentialiter, imò vt actualiſſimum & completiſſimum in eſſentia: ergo cùm Deus veriſſimè ſit intellectualis, eius intellectualitas erit idem eſſentialiter eius eſſentiæ.

Tertia ratio ᵗ ſumitur ex parte intellectus diuini ſic: Nullus intellectus habet 12.
eſſe actuale proprium, & primum intellectus per aliquem actum intelligendi conuenientem ſibi, vel ſuppoſito ſecundùm ipſum. Hoc patet: quia omnis actus intelligẽdi, vel naturaliter præexigit intellectum, cuius eſt, habentem proprium actuale *eſſe* intellectus, vel ſaltem coëxigit, ita quòd nullo modo tale *eſſe* actuale proprium intellectus, nec aliquid per ſe incluſum in tali *eſſe* actuali, per actum intelligendi ipſi intellectui attribuitur. Quia omnis actus eſt poſterior; & idcò præëxigit ſuum prius; ergo in Deo intellectus, vt intellectus ſuum primum *eſſe* actuale, nec aliquid per ſe incluſum in illo *eſſe*, non habet præcisè per *intelligere* diuinum; ſed comparatio eſſentiæ diuinæ ad quodcunque extrà habet proprium & primum *eſſe* ſuum actuale per *intelligere* diuinum: ergo intellectus in Deo, vt actu intellectus, non includit aliquam comparationem ad extrà. Probatio minoris: comparatio cuiuſcunque intrinſeci in Deo ad quodcunque extrinſecum, cùm ſit reſpectus rationis, habet *eſſe* ſuum primum, & proprium per actum alicuius intellectus comparantis; ſed quodcunque intrinſecum poteſt ad quodcunque extrinſecum per quemcunque actum intellectus creati comparari, illud ad idem comparari poteſt per actum intellectus diuini, quia intellectus ille poteſt obiectum illud ſub omni ratione ex parte obiecti intelligere, ſub qua eſt intelligibile " cùm ſit ei adæquatus, & eius comprehenſiuus; ſed quicquid intellectus diuinus poteſt ad quodcunque comparare * intelligendo, hoc actu intelligendo comparat, quia nulla eſt ibi potentia ſine actu ad quodcunque intrinſecum, ergo per actum intellectus diuini actu comparatur quodcunque intrinſecum ad quodcunque aliud, ad quod poteſt intelligendo comparari, & per conſequens comparatio cuiuſcumque talis ad quodcunque tale, habet *eſſe* ſuum proprium actuale per actum intellectus diuini comparantis: non dico quæcunque comparatio huius ad hoc, quia non formaliter illa: quia intellectus creatus comparabit, ſed aliqua comparatio huius extremi ad hoc extremum.

Intellectus Dei poteſt comparare ad extrà.

3. Phy. t. 31.

Ex hoc vlteriùs patet ſecunda pars minoris, ſcilicet quòd comparatio alicuius intrinſeci ad aliquod extrinſecum habet ſuum primum *eſſe* & proprium per illud *intelligere*: quia illud *intelligere* eſt primum *intelligere* reſpectu huius obiecti, & primitate eſſentiali, ſiue perfectionis: & primitate durationis: quia æternum. Nec enim eſt ſimul perfectione cum *intelligere* creato, nec poſterius: quia vtroque modo ſequitur quòd eſſet limitatum, & menſuratum, nec eſt ſimul, nec poſterius duratione quocunque *intelligere* creato, quia tunc ſequeretur quòd *intelligere* in Deo, vt *intelligere*, eſſet nouum.

ADDITIO. *Vel ſic poteſt formari ratio: nulla potentia habet ſuum primum* eſſe *per operationem ſuum. Hoc patet de ſe: quia nihil ſeipſum producit ad* eſſe, *vt ſit.* 1. de Trin. *nec per conſequens aliqua potentia per operationem, quæ eſt ab ipſa, accipit ſuum* eſſe *primum: ſed omne* intelligere *eſt operatio intellectus, vt intellectus: ergo intellectus, vt intellectus, non habet primum* eſſe *in Deo per operationem ſuam: ſed quicquid eſt in Deo per comparationem ad extrà, inquantùm huiuſmodi, habet ſuum* eſſe *per intellectus operationem, ſiue intellectionem, quia* eſſe *eius conſiſtit in conſideratione intellectus: cùm ſit* eſſe *relationis rationis*: ergo, &c.

Quarta

13. Quarta ratio ſumitur ex parte operationis, ſeu actus intelligendi, & hoc ſic. Actus ille, quo Deus comprehendit eſſentiam ſuam, vt obiectum beatificum, ſub ratione, qua talis, eſt in Deo ex natura rei: ſed per *intelligere*, vt *intelligere*, comprehendit eſſentiam ſuam vt obiectum beatificum, ergo. Maior probatur, quia infinitas intenſiua non competit alicui enti rationis, ſed ſolùm enti reali, quod arguo, quia omne ens rationis eſt ſola relatio rationis, ſed nulli relationi infinitas competit, etiam reali: vt patebit *infrà q.5.* Illud autem quo Deus comprehendit eſſentiam ſuam, vt infinitam, ſub ratione, qua eſt comprehenſiuum, eſt infinitum, quia infinitum obiectum, vt infinitũ, comprehẽdinõ poteſt aliquo actu niſi infinito, vt infinito; ergo cùm infinitum ſimpliciter in perfectione nõ includat per ſe aliquid, cui intrinſecè repugnat infinitas: ſequitur, quòd infinitum ſimpliciter non eſt ens rationis, nec includit per ſe primò ens rationis.

2. de Anima t.42. c.1.

Infinitum non includit ens rationis.

Iſtas propoſitiones expoſitas, & probatas coniungendo loco maioris, & minoris in ſyllogiſmo, arguitur ſic. Illud quod eſt eſſentiæ diuinæ idem eſſentialiter eſt actu in Deo merè ex natura rei: ſed intellectualitas, ſiue vita intellectualis eſt huiuſmodi, ergo eſt in Deo merè ex natura rei.

14. Ex hoc vlteriùs: quicquid eſt actu intellectuale, ſiue viuens vitâ intellectuali, & hoc merè ex natura rei, habet actu, vel poteſt habere actu intellectum, vt intellectum, & *intelligere*, vt *intelligere*, Deus autem eſt actu intellectualis, ſiue viuens vitâ intellectuali merè ex natura rei; ſicut concluſum eſt in primo ſyllogiſmo; ergo Deus habet actu, vel actu poteſt habere intellectum, vt intellectum, & *intelligere* vt *intelligere*: ſed non poteſt habere actu aliquod ens reale, ſiue ex natura rei, quod iam non habet ex natura rei, quia hoc eſſet contra eius ſimplicitatem: ergo Deus actu habet intellectum, vt intellectum, & *intelligere*, vt *intelligere*, & hoc merè ex natura rei: ſed nullus reſpectus Dei eſt ad extrà, nec aliquid per ſe includens talem reſpectum eſt in Deo actu ex natura rei, quia reſpectus eius ad extrà non poteſt eſſe niſi relatio rationis: ergo aliquod eſſentiale, puta *intelligere* eſt ſic abſolutum, quod nec eſt reſpectus ad extrà, nec per ſe talem reſpectum includens. Maior ſecundi ſyllogiſmi probatur ſic, natura viuens verè habet realiter, vel habere poteſt operationem vitalem, quæ ſit ens reale, ſic intelligendo, quòd nec ſit ens rationis, nec per ſe tale ens includens: quia operatio talis eſt propria perfectio naturæ intellectiuæ, vnde & in iſta ponitur conſiſtere beatitudo talis naturæ. Propria autem perfectio, & præcipuè beatifica naturæ habentis *eſſe* viuum ex natura rei, non poteſt eſſe ens rationis, nec per ſe includens ens rationis: quia ens rationis eſt ita diminutum, quòd nõ poteſt eſſe perfectio per ſe entis realis, nunc autem intellectio, vt intellectio, eſt propria operatio naturæ viuentis vitâ intellectuali.

Nullus reſpectus ad extrà eſt in Deo ex natura rei.

Et ſi proteruiendo negetur hoc in Deo, Philoſophus videtur ſpecialiter hoc concedere de ipſo 12. Met vbi tractans quæſtionem de Intellectu & *intelligere* diuino, ait ſic: *ſi non intelligat*, ſupple Deus, *actu, ſed habet ſe quemadmodum ſit dormiens, quid vtique*, inquit, *eſſet inſigne & venerabile, ſiue intelligat: non eſt autem hoc, quod ſua intelligentia, ſed potentia. Non erit itaque optima ſubſtantia: per* intelligere *enim ei honorabile ineſt.* Ideo 10. Ethic. c. 10. *Perfecta felicitas, quoniam ſpeculatiua quædam eſt operatio, apparet, & hinc vtique apparebit. Deos enim maximè ſuſpicati ſumus beatos & felices eſſe: actiones autem quales attribuere debitum eſt ipſis*, & poſt excluſis ab eis actionibus virtutum moralium, ſubdit: *ſed tamen viuere omnes ſuſpicati ſunt eos, & operari, non enim oportet dormire.* Et paulò pòſt concludit; *quare Dei operatio beatitudine differens ſpeculatiua vtique erit, & humanarum vtique, quæ huic cognatiſſima feliciſſima.*

Tex. 51.

COMMENTARIVS.

16. q QVia verò ſolutio, &c. Hîc Doctor intendit probare quòd ſint multa eſſentialia in Deo, quæ nullum reſpectum includunt ad extrà, & probat quatuor rationibus.

r *Prima ratio talis eſt, quod eſt perfectionis ſimpliciter.* De hoc vide quæ expoſui in primo, d.2. parte ſecunda q.1.art.1. Quidquid enim per ſe includitur in perfectione ſimpliciter, eſt perfectio ſimpliciter: patet, quia tota entitas perfectionis ſimpliciter eſt ex omnibus per ſe, & quiditatiuè incluſis. Sequitur in litera: *Sed relationi ad creaturam repugnat quòd ſit perfectio ſimpliciter*, &c. Tota probatio huius ſtat in hoc, quia ſi relatio ad ſui *eſſe* de neceſſitate coëxigit ſecum ens imperfectum, vel potentiale, quod ſcilicet natum eſt eſſe ſubiectum accidentium, vel poſſibile, quod poteſt eſſe, & non eſſe, neceſſariò erit imperfecta, patet. Tum, quia dependet ad ens imperfectũ. Tũ, quia tali termino deſtructo neceſſariò deſtruitur relatio, cùm in ſuo *eſſe* neceſſariò dependeat

deat ab illo, & ſic non erit neceſſe eſſe, nec per conſequens perfectio ſimpliciter. Et quod dicit de coëxigẽtia ſecum ſimul,vel priùs.Aliqui exponunt ſimultatem reſpectu relatiui, quia relatiua ſunt ſimul naturâ,& prioritatem exponunt de abſoluto correlatiui. Sed hæc expoſitio non videtur ad mentem Doctoris, quia tam *ſimul*, quàm *prius* debet referri ad terminum talis relationis, & non ad correlatiuum,patet per literam Doctoris cùm dicit:*Eo modo quo relatio coëxigit terminum tanquàm ſcilicet aliquid ſecum*,&c. Dicit ergo quòd ſi relatio coëxigit ad ſui *eſſe* terminum potentialem, ſiue quòd ille terminus neceſſariò ſit ſimul,ſiue ſit prius ipſa,&c.Sequitur ibi,*Minor patet ex intentione Anſelmi.* Iſta minor eſt: ſed aliquod eſſentiale eſt perfectio ſimpliciter. Quæ minor probatur auctoritatibus & Anſelmi Monol.15.& Auguſtini 15.de Trin.c.4.vel 5.quæ probatio clara eſt in litera.

17. *Difficultates ſoluenda.*

In iſta tamen litera occurrunt aliquæ difficultates. Prima in hoc, quod dicit, quòd perfectio ſimpliciter non includit aliquid per ſe, cui repugnat ratio perfectionis ſimpliciter,& hoc videtur dubium. Tum, quia eſſentia diuina includit per ſe propriam hæcceitatem, cui tamen repugnat ratio perfectionis ſimpliciter,vt patet. Quòd autem ſic per ſe includat,patet à Doctore *in primo, d.2. d.5. q.2. & alibi*, vbi dicit quòd Deitas eſt formaliter de ſe hæc. Tum etiam, quia vltimæ differentiæ ex quo non ſunt ens quiditatiuè, nec paſſiones entis, non videntur perfectiones ſimpliciter, & tamen per ſe videntur includi in aliquibus perfectionibus ſimpliciter, vt vltima differentia, quâ bonitas infinita differt à ſapientia diuina infinita. Et quòd talis differentia vltima per ſe includatur in entitate cuius eſt,videtur innuere Doctor *in 1.d.3.q.3.* Tum, quia conceptus entis vt huiuſmodi, non dicitur quòd ſit perfectio ſimpliciter,quia vt ſic, non includit infinitatem, & tamen per ſe includitur in perfectione ſimpliciter:patet,quia per ſe primo modo prædicatur de Deo, & de intellectu diuino, vt probat Doctor *d.3.q.1.& 4.& d.8.*

Secundò dubitatur circa hoc,quod dicit,quòd *illi repugnat perfectio ſimpliciter, quod coëxigit ſecum,vel ſimul,vel prius naturâ terminum imperfectum*, quia intellectio diuina eſt perfectio ſimpliciter,& tamen neceſſariò eſt ad terminum imperfectum,quia ad obiecta ſecundaria. Eſt enim impoſſibile eſſe intellectionem diuinam quin ad obiecta ſecundaria terminetur, vt poſſet patere à Doctore *in 1.d.3. quæſt.4. diſt. 35. 36. 43. & in Quodlib. quæſt. 13.*

Tertiò dubitatur in hoc,quod dicit,quòd *illud quod non eſt ſimpliciter neceſſarium non eſt perfectio ſimpliciter*: quia aut loquitur de neceſſariò formaliter, & ex ſua ratione formali; aut quia realiter identificatur alicui, quod ex ſua ratione formali eſt neceſſe eſſe.Si intelligatur primo modo,non videtur eſſe verũ,quia attributa multa in diuinis ſunt perfectiones ſimpliciter, & tamen non videntur formaliter neceſſaria. Non enim bonitas Dei formaliter ſumpta, videlicet pro ſua ratione formali, videtur formaliter neceſſaria. Tum, quia in diuinis eſſent plura neceſſe eſſe actu exiſtentia, quià *neceſſitas* eſt conditio exiſtentis.Tum,quia ratio formalis bonitatis non videtur formaliter neceſſe eſſe, quia tunc (cùm differat formaliter à ſapientia diuina, vt patet à Doctore *in primo,d.8.q.penult.*) id in quo conueniret quiditatiuè cum alio attributo, & id quo differret,eſſet neceſſe eſſe,& ſic in bonitate diuina eſſent duæ rationes neceſſariò eſſendi,etſi, per poſſibile,vel impoſſibile, circunſcripta alia ratione neceſſariò eſſendi eſſet neceſſe eſſe,& non neceſſe eſſe, vt faciliter poteſt deduci per argumentum Doctoris *diſt.2.par.1. primi Sententiarum.*

An attributa ſint perfectiones ſimpliciter.

Reſpondeo ad difficultates. Et ad primam dico, quòd omne incluſum per ſe primo modo in perfectione ſimpliciter eſt perfectio ſimpliciter propter rationem Doctoris. Ad inſtantias, cùm dicitur de hæcceitate Dei. Dico quòd hæcceitas Deitatis nullo modo differt à Deitate, cùm Deitas ſit ex ſua ratione formali *hæc*, ita quòd hæcceitas non dicitur propriè de formali ratione Dei,cùm nullo modo differat. Non enim eſt aliquo modo actus eſſentiæ diuinæ, vt patet à Doctore *in primo, d.5.q.2.* Eſſentia enim diuina vt eſſentia,eſt in vltima,& perfectiſſima actualitate, vt patet à Doctore in pluribus locis.Poſito etiam per impoſſibile,quòd differret ab eſſentia,& eſſet de eſſentia ipſius, dico quòd hæcceitas illa eſſet perfectio ſimpliciter, quia etiam in creaturis diceret perfectionem additam naturæ creatæ, vt patet à Doctore *in primo,d.5.q.2.& in 2.d.3.q.6.* Si ergo in diuinis diceret perfectionem,non poſſet dicere niſi perfectionem ſimpliciter, cùm omnis perfectio diuina ſit perfectio ſimpliciter. Non eſt autem ſic de actu perſonali, quia talis nullam perfectionem includit, vt patet à Doctore *in primo,d.26.& alibi ſæpè.*

18. *Reſponſio ad difficultates.*

Ad primam difficultatem.

Ad ſecundam inſtantiam de vltimis differentiis, &c. Dico,quòd bonitas diuina fortè ſeipſa differt à ſapientia diuina, quia fortè non habet quo conueniat,& quo differat,etſi conueniunt in aliquo conceptu communi in quid, non tamen fortè conueniunt in aliqua realitate quiditatiuè. Poſito etiam quòd in bonitate includeretur per ſe ex natura rei aliqua vltima differentia, dico, quòd illa eſſet perfectio ſimpliciter, nec enim eſt neceſſe quòd omnis perfectio ſimpliciter ſit ens quiditatiuè, aut paſſio entis, ſufficit enim quòd ſit entitas, cui ex ſua ratione non repugnet infinitas.Quæcunque enim entitas dicens perfectionem,vel cui ex ratione ſua formali non repugnat perfectio, ſi ponitur formaliter in diuinis, erit neceſſario perfectio ſimpliciter, cùm ibi nulla ſit perfectio niſi in ſummo.

Ad ſecundã.

Ad tertiam inſtantiam de conceptu entis, &c. Dico primò,quòd ens in communi eſt perfectio ſimpliciter, ſaltem permiſſiuè, quia poteſt eſſe in aliquo actu perfectio ſimpliciter. Dico ſecundò, quòd etſi conceptus entis prædicetur in *quid* de Deo,adhuc non ſequitur quod infertur, quia diſtinguo de *prædicari in quid*. Aliquid enim prædicatur in *quid* de alio, ita, quòd eſt verè de quiditate,& eſſentia illius, & per ſe includitur in intellectu eius,de quo prædicatur. Aliquid verò dicitur prædicari in *quid* tantùm conceptibiliter, non tamen eſt de eſſentia illius,ſed ex hoc dicitur prædicari in *quid*, quia abſtrahitur ab entitate quiditatiua. Hoc ſecundo modo conceptus entis prædicatur in *quid* de Deo,non autem primo modo.Et de hoc vide quæ expoſui ſuper primo Doctor.*d.2.p.2.q.1.ar.vlt.& d.25.q.vnica.*Dico tertiò,quòd accipiẽdo entitatẽ quæ dicitur de Deo, pro entitate ex natura rei,illa erit perfectio ſimpliciter.

Ad tertiam.

Aliquid dicitur prædicari in quid duobus modis.

Ad ſecundum dubium principale eſt facilis reſponſio,

Ad ſecundū dubium. reſponſio, quia etſi actus intellectus diuinus terminetur ad obiecta ſecundaria, non tamen ſic coëxigit illa ſecum, nec ſimul, nec in aliquo priori naturæ, cùm illa ſint producta in tali *eſſe* ab actu illo. Simpliciter enim eſt prior actus intellectus diuini quàm ſint obiecta ſecundaria, imò intellectio diuina eſt etiam prior perſonis diuinis, cùm ſit perfectio eſſentialis, & perſonæ ſint ſimpliciter priores obiectis ſecundariis, cùm perſonæ intelligantur eſſe in primo inſtanti naturæ, & obiecta ſecundaria ſunt tantùm in ſecundo inſtanti naturæ, vt ſubtiliter probat Doctor *in ſecundo, d.1. q.1.* & ibi vide quæ ſingulariter notaui de iſtis ordinibus *prioris*, & *poſterioris*. Dico ſecundò, quòd Doctor limitatè loquitur, & non ſic abſolutè: intelligit enim ſic, quando *A*, coëgit ſecum *B* ad ſui *eſſe*, vel ſimul, vel priùs naturâ, ita quòd *B* non exiſtente impoſſibile eſt *A* eſſe, &c. Et quòd ſic intelligat, patet cùm ibi dicit: *Quod autem neceſſariò coëxigit aliquod ens potentiale, eo modo quo relatio coëxigit terminum*, &c. Sed relatio ſic coëxigit terminum, quòd eſt impoſſibile ipſam eſſe, termino non exiſtente. In propoſito autem intellectio diuina ad ſui *eſſe* non coëxigit ſecum aliquam creaturam, &c. patet, quia in ſe eſt prior, etſi, per impoſſibile, nulla creatura eſſet, nec in *eſſe* ſimpliciter, nec in *eſſe* ſecundùm *quid*, eſſet neceſſariò intellectio diuina.

Ad vltimum dubium. Ad vltimum dubium dico, quòd eſſet formaliter neceſſe eſſe, ita, quòd entitas bonitatis diuinæ eſſet ſimpliciter neceſſaria formaliter, licèt originatiuè ab eſſentia diuina. Et cùm dicitur, quòd tunc eſſent plura *neceſſe eſſe*. Dico, quòd non eſt inconueniens eſſe plura *neceſſe eſſe*, tantùm formaliter diſtincta, eſſet benè inconueniens, ſi eſſent realiter diſtincta. Et cùm vltimò dicitur, quòd eſſent in illa plures rationes formales neceſſariò eſſendi, Patet reſponſio ex his quæ notaui in primo d.2. parte 1.q.1.art.vlt.

2.O. r *Pro iſta ſententia poteſt adduci Hilarius*, &c. Hoc eſt extra literam Doctoris vſque ibi: *Secunda ratio ad concluſionem*, &c. Non tamen credo illam literam continere aliquid falſi, rectè intelligendo. Et quia illa tres rationes, quæ ſumūtur ex prima ratione videntur concludere de omni reſpectu ad extrà, quòd non ſit perfectio ſimpliciter, cuius tamen oppoſitum patet per Anſelmum & Auguſtinum, quia Auguſtinus ponit *potentiſſimum, iuſtiſſimum*, &c. & Anſelmus ponit *omnipotentem, iuſtiſſimum*, &c. & tamen iſta dicunt reſpectum ad extrà.

Aliud eſt eſſe perfectionis ſimpliciter, & aliud eſt eſſe perfectionem ſimpliciter. Reſpondet diſtinguendo de perfectione ſimpliciter. Quia aliud eſt eſſe *perfectionis ſimpliciter*, & aliud eſſe *perfectionem ſimpliciter*. Secundum importat eſſe eſſentialiter, & quiditatiuè perfectionem ſimpliciter, ita quòd illud tale præcisè ſumptum in ſuo *eſſe* formali, ſiue eſſentiali, circunſcripto omni eo, quod non eſt de intellectu eius, dicit perfectionem ſimpliciter. Et hoc modo nulla relatio, ſiue ad intrà, ſiue ad extrà; ſiue realis, ſiue rationis, eſt perfectio ſimpliciter, & ſic ille rationes concludunt. Primum verò importat, non quòd tale ſit perfectio ſimpliciter quiditatiuè, ſed quòd tale denominatiuè ſoli perfectioni ſimpliciter quiditatiuè acceptæ conueniat. Et hoc modo ſunt multæ perfectiones ſimpliciter in Deo, ſicut reſpectus omnipotentis, qui terminatur ad obiectum poſſibile, qui tantùm fundatur in aliquo abſoluto, in Deo dicente perfectionem omnino illimitatam, ſiue perfectionem ſimpliciter: patet, quia talis reſpectus non poteſt fundari in aliqua creatura, quamuis perfectiſſima. Hoc idem dico de multis aliis relationibus ad extrà, & hoc modo illæ rationes non procedunt. Hoc etiam modo aliquid poteſt dici perfectionis ſimpliciter tripliciter. Primò, præexigēdo, vt creatio reſpectus præexigit neceſſariò aliquid, in quo fundetur quod ſit perfectio ſimpliciter, puta, voluntatem diuinam Secundò, oſtendendo, ſiue manifeſtando, & ſic cognito iſto reſpectu, qui eſt *creare* manifeſtatur nobis aliqua ratio formalis abſoluta, quæ ſit ratio formalis creandi, quæ erit perfectio ſimpliciter. Tertiò, conſequendo perfectionem ſimpliciter, ſicut relatio creatoris ad creaturam conſequitur potentiam creatiuam, quæ neceſſariò eſt perfectio ſimpliciter, accipiendo potentiam creatiuam tantùm fundamentaliter. His ergo tribus modis poteſt concedi reſpectum aliquem, ſiue rationis eſſe perfectionis ſimpliciter.

Aliquid poteſt dici perfectionis ſimpliciter tripliciter.

2.1. ſ *Item inſtatur contra rationem.* Hic Doctor inſtat contra primam rationem principalem, quia ſi nulla perfectio ſimpliciter includit reſpectum ad extrà, ergo nullum eſſentiale includit reſpectum ad extra, cùm omne tale ſit perfectio ſimpliciter. Hoc autem eſt falſum, & contra Anſelmum, & Auguſtinum, qui ponunt multa eſſentialia includere reſpectum ad extrà, quæ, ſecundùm eos, dicunt perfectionem ſimpliciter, vt patet de *omnipotente* & *iuſtiſſimo*.

Reſpondeo, quòd ſi accipitur eſſentiale illud, puta *omnipotentem*, pro reſpectu ſolo ad creaturam, ſic non eſt perfectio ſimpliciter, licèt poſſit eſſe perfectionis ſimpliciter, modo præexpoſito. Si verò accipiatur pro immediato fundamento, quia omnis talis reſpectus immediatè fundatur in aliquo abſoluto, vt ſuprà patuit, tunc erit perfectio ſimpliciter, quia fundamentum illud erit aliqua perfectio abſoluta in Deo; & omnis talis eſt perfectio ſimpliciter. Si verò accipiatur pro fundamento, & reſpectu ſimul, tunc non dicunt vnum conceptum per ſe, vt ſuprà patuit à Doctore Et ſic patet ad inſtantiam.

Secunda ratio principalis. Hæc eſt ſecunda ratio principalis, quâ Doctor intendit probare, quòd aliquod attributum, ſiue aliquod eſſentiale non includat per ſe reſpectum ad extrà, & accipit in iſta ratione *eſſentiale*, non tantùm pro eſſentiali attributo, vt bonitas, quæ non eſt de eſſentia Dei, & tamen eſt eſſentiale. Sed etiam accipit hîc *eſſentiale* pro eo, quod eſt de eſſentia Dei, cuiuſmodi eſt intellectualitas, &c. Et licèt in iſta quæſtione principaliter intendat loqui de eſſentiali, quod non eſt de quiditate Deitatis, cùm quærit an eſſentialia ſint immediatiora eſſentiæ, quàm notionalia, incidentaliter tamen probat hîc de eſſentiali quiditatiuo, quòd non includat reſpectum ad extrà, vt vult Thomas vbi ſuprà, & Gotfredus, quòd in Deo ſunt ibi intellectus, & voluntas, tantum per comparationem ad extrà, contra quam opinionem etiam ſubtiliter arguit Doctor *in primo, d.8. q.penult.* & vide quæ ibi expoſui. Hoc præmiſſo, expōno rationē Doctoris. Cùm dicit, quòd in Deo eſt eſſētia merè ex natura rei, quæ ex ſe nullū includit reſpectū ad extrà. Et hoc ſtatim intendit inferre, quòd omnia quæ ſunt de cōceptu quiditatiuo eſſētiæ, ſint ibi ex natura rei. Et ſ ab omnibus communiter conceditur, quòd in Deo eſt eſſentia ſub ratione abſolutiſſima, ſic

Nota.

quòd nullum includit reſpectum ad extrà, ſequitur quòd habent hoc idem concedere de intellectu,& voluntate.

His præmiſſis formatur ratio: Quidquid eſt idem alicui habenti *eſſe* ex natura rei, idem dico eſſentialiter illud, quod eſt ſic idem,eſt ibi merè ex natura rei: ſed intellectualitas eſt idem eſſentialiter eſſentiæ diuinæ habenti verum *eſſe* ex natura rei; ergo intellectualitas eſt in Deo merè ex natura rei.Maior declaratur quomodo intelligatur,& poſtea probatur. Dicit enim, & hoc ſiue ſit idem eſſentialiter identitate adæquata, id eſt, conuertibili, vt etiam expoſui in primo, *diſt.2. par.2.* ſicut in creaturis definitio eſt idem definito. Siue ſit idem tanquam incluſum eſſentialiter in illo,quomodo illud quod intelligitur per partem definitionis poſſet dici idem ei, quod intelligitur per definitum. Hoc præmiſſo, probat maiorem ſic;quia videtur contradictio quòd aliquid ſit realiter in actu, & quòd id quod eſt idem eſſentialiter,ſiue adæquatè, ſiue non adæquatè non ſit realiter in actu.Minor patet, quia intellectualitas ſic eſt idem eſſentiæ diuinæ,quòd ſi eſſentia diuina definiretur, non eſſet extra definitionem eius, ſicut ſapiens, vel bonum eſſet extra definitionem eſſentiæ diuinæ,ſi definiretur.Et poſt declarat quomodo vita,& intellectus ſunt idem eſſentiæ,quia non habent rationem attributi, quaſi actus ſecundi aduenientis ipſi, ſed rationem perfectionis omnino intimæ, & hoc probat tam de vita, quàm de intellectualitate per auctoritates 15.de Trin.cap.5.vel 7.quæ ſunt claræ in litera.

Intellectualitas ponitur de eſſentia Dei ſimiliter vita.

23. Ponitur vnum *Extra*. Paulò ante ibi: *Nam licèt aliquid poſſit eſſe in re ex natura rei, licèt eius definitio,vel pars definitionis non ſit actu completo in re,ſed tantùm in intellectu conſiderante, tamen id quod intelligitur per definitionem, vel partem definitionis, ſicut ſignificatum per ipſum ſignum, neceſſariò eſt in re actu, ſi id quod intelligitur per definitum ſit in re actu.* Sed quomodo hæc litera intelligatur,vide quæ ſuprà expoſui de definitione in præſenti quæſtione,quomodo definitio poteſt dici ens rationis,& quomodo non.

Opinio aliquorum Scotiſtarum. Aliqui tamen Scotiſtæ arguunt, probando quòd vita intellectualis non ſit de eſſentia Deitatis. Et arguunt ſic:Intellectus & voluntas non ſunt idem formaliter eſſentiæ diuinæ:ſed vita intellectualis ſumitur ab intellectu; ergo non eſt idem perfecta identitate eſſentiæ diuinæ. Reſpondetur, præmittendo vnum, quòd prædicata quædam ſumuntur à compoſito,puta ab homine, genus, & differentia ſecundùm aliquos Scotiſtas, ſumuntur á parte,puta rationale ab intellectu, & genus à parte materiali, puta ab anima ſenſitiua. Iſti tamen dicunt quòd prædicatum formale tantùm ſumitur à tertia entitate, puta ab humanitate,& ſic eſt de eſſentia,& quiditate ipſius. Et ſic dicunt quòd vita intellectualis non ſumitur ab intellectu diuino,ſed ab eſſentia diuina.

24. *Iſti non loquuntur ſecundùm intentionem Scoti.* Dico primò, quòd iſti non loquuntur ſecundùm intentionem Scoti ſcilicet quod differentia ſumatur tantùm à tertia entitate. Doctor enim expreſsè vult *in primo,diſt.3. quæſt.3.* quòd ſumatur à parte formali, vbi ſic dicit ad litteram: *Diſtinguo*, inquit,*de differentiis, quia aliqua poteſt ſumi à parte eſſentiali vltima,quæ eſt res,& natura alia ab illo,à quo ſumitur conceptus generis. Sicut ſi ponatur pluralitas formarum, & genus dicatur ſumi à parte eſſentiali priori, & differentia ſpecifica a forma vltima:tunc ſient ens dicitur in* quid *de illa parte eſſentiali, à qua ſumitur differentia talis ſpecifica, ita dicitur in* quid *de tali differentia in abſtracto,ita quòd ſicut hæc eſt in quid,* Anima intellectiua eſt ens, *accipiendo eundem conceptum entis,ſecundùm quem dicitur de homine, vel de albedine, ita hæc eſt in* quid, *Rationalitas eſt ens.* Hæc Scotus,Item in primo,diſt.8.quæſt.2.ſic dicit:*In aliquibus*, inquit,*creaturis genus, & differentia accipiuntur ab alia, & alia re, ſicut ponendo plures formas in homine, animal accipitur â ſenſitiua, & rationale ab intellectiua, & tunc illa res,à qua accipitur genus, verè eſt potentialis, ab illa re, à qua accipitur differentia. Aliquando ibi non ſunt res,& res,ſicut in accidentibus, ſaltem in vna re eſt aliqua prima realitas, à qua ſumitur genus, & alia realitas, à qua ſumitur differentia.* Hæc ille ad literam. Hoc etiam idem patet in pluribus aliis locis, ſed iſta ſufficiant pro nunc. Poſſet etiam probari ratione oſtenſiua,& ratione ducente ad impoſſibile, quòd vltima differentia in compoſito reali non poteſt ſumi à tertia entitate. Sed quia hoc eſſet multùm declinare à principali propoſito, ideò ad præſens omitto. Et facilitèr poteſt reſponderi ad rationem illius, & dico, quòd intellectualitas eſt de eſſentia Deitatis, quicquid ſit de intellectu, quia vt ſic, fortè non ponitur de eſſentia, & ſimiliter quiditas voluntatis eſt de eſſentia, etſi fortè voluntas, vt ſic,nó ſit de eſſentia, & tunc ſi vita intellectualis ſumitur ab iſtis,patet quòd erit de eſsétia Deitatis.

Intellectualitas eſt de eſſentia deitatis.

Sed occurrunt aliquæ non paruæ difficultates. Prima eſt de hoc, quod dicit Doctor quòd intellectualitas eſt de eſſentia Deitatis, quia ſi ſic, ſequitur quòd voluntas erit ſimiliter de eſſentia, cùm non ſit maior ratio de vno,quàm de alio,& ſic videntur ſequi aliqua falſa.Primò, quia tunc eſſentia eſſet neceſſaria duplici ratione formali neceſſitatis, & nunc per argumentum Doctoris *in primo,d.2.p.q.1. art. vlt.* per impoſſibile circunſcripta vna ratione formali, neceſſariò eſſendi,eſſentia diuina eſſet ſimpliciter neceſse eſse, ſtante vna ratione formali neceſsariò eſsendi, & tunc eſset neceſse eſse alia circunſcripta. Sed intellectus,& voluntas ſunt duæ entitates diſtinctæ in eſsentia diuina,& formaliter neceſsariæ,vt patet:ergo. Secundò, ſequitur quòd intellectus, & voluntas ſi ponantur de eſſentia Dei,dicunt duas exiſtentias alias ab exiſtentia eſsentiæ diuinæ, quod videtur inconueniens. Patet conſequentia. Tum,quia exiſtentia ponitur de eſsentia Dei, ergo quæcunque ſunt de eſsentia Dei,verè exiſtunt, & vt exiſtunt ſunt de eſsentia Dei,& ſic duæ exiſtentiæ ab inuicem diſtinctæ ſunt de eſsentia Dei,quod videtur omnino abſurdum. Tum,quia per Doctorem *præſenti quæſt.* qui facit hanc conſequentiam, eſsentia eſt in diuinis ſimpliciter ex natura rei;ergo quicquid eſt de eſsentia eius, eſt ibi ex natura rei,ſupple in actuali exiſtentia;ergo. Tum, quia ponuntur principia formalia perfectiſſima,tam operatiua, quam productiua, vt patet à Doctore in pluribus locis; ergo propriam includunt exiſtentiam.

25. *Difficultates notandæ.*

26. Secunda difficultas eſt, quia ponendo intellectualitatem de eſsentia Dei,ſtatim videtur cóntradicere dictis ſuis,quia ponit intellectum dici vniuocè de intellectu creato,& de intellectu diuino; ergo cùm intellectus creatus non ſit de eſsentia animæ, ſed tantùm eius potentia, vt patet ab ipſo *in 2. d. 16.* ſequitur quòd etiam intellectus diuinus non erit de eſsentia Dei.Patet conſequē-

tia,

tia, quia intellectus creatus, & diuinus ſunt eiuſdem rationis, cùm conueniãt quiditatiuè in intellectu communi: ergo ſi vnus non eſt de eſſentia alicuius, nec alius ſimiliter erit.

Reſpondeo, & primò ſuppono aliqua. Primum, quòd quicquid eſt in diuinis ex natura rei, ſic eſt in vltima, & perfectiſſima actualitate, vt ſibi omnino repugnet poſſe determinari, vel contrahi ad aliquam maiorem actualitatem. Hoc ſatis patere poteſt ex multis dictis Doctoris *in primo, diſt. 2. par. 1. quæſt. 1. & par. 2. q. 1. d. 5. q. 2. d. 26.* & ſic intellectus, & voluntas ſunt ibi ex natura rei in vltima actualitate. Secundò ſuppono, quòd aliquid eſſe de eſſentia alicuius, poteſt multipliciter intelligi. Primò, quòd ſit de eſſentia conſtitutiuè; ita quòd ſit realis quiditatiuè conſtituens aliquid in *eſſe* eſſentiali, vel quiditatiuo. Secundò aliquid poteſt dici de eſſentia, quòd licèt non conſtituat, tamen eſt ita intimum illi, quòd non diſtinguitur ab illo, nec vt quaſi paſſio, ſed circunſcripta omni paſſione adhuc eſt intimum, & ſic intimum, vt ipſo circunſcripto eſſet impoſſibile perfectè intelligere illud, cui ponitur ſic intimum: ſic vt nec perfectè eſſentialiter, ſiue quiditatiuè intelligi poſſet, & hoc ex natura rei. Tertiò, aliquid poteſt dici de eſſentia; non quòd quiditatiuè conſtituat, nec ſit ex natura rei diſtinctum, ſed quòd ſit talis entitas, à qua per intellectum poſſit abſtrahi aliquis conceptus dictus in *quid*, eo modo quo expoſui *in primo, d. 2. par. 2. q. 1. ar. vlt. d. 25. q. vnica.* Vide ibi aliqua valde notabilia. Quartò aliquid poteſt dici de eſſentia alicuius, ex hoc, quòd eſt talis entitas, quæ ſi realiter, vel ex natura rei diſtingueretur ab illo, cuius ponitur de eſſentia, verè includeretur quiditatiuè, & ex natura rei conſtitueret quiditatiuè. Dico tunc, quòd primo modo nihil poteſt poni de eſſentia Dei, quia tunc eſſet ibi ſaltem quaſi compoſitio, quæ omnino ſonat imperfectionem. Et ideò Doctor *in primo, diſt. 5. quæſt. 2. & diſt. 26.* negat in diuinis omnem compoſitionem, vel quaſi compoſitionem. Secundo modo poteſt aliquid eſſe de eſſentia Dei, quia hoc modo nullam ponit compoſitionem, nec quaſi compoſitionem, nec ſonat imperfectionem aliquam: & hoc modo intellectualitas ponitur de eſſentia Dei, vt patet à Doctore *præſenti quæſt.* Tertio modo fortè poteſt poni aliquid de eſſentia, quia conceptus entis poteſt abſtrahi ab aliqua realitate, qui dicitur in *quid* de Deo: ſed ille conceptus eſt ſimpliciter poſterior; nec tamen ſic intelligo, quòd poſſit abſtrahi ab aliqua realitate eſſentiæ diuinæ, ita quòd talis realitas poſſit ex natura rei intelligi prior ipſa eſſentia, quia hoc ſonat imperfectionem. Non enim ibi poni poteſt talis realitas ex natura rei. De hoc vide quæ expoſui in primo, *diſt. 2. diſt. 8. & 25.* Quarto modo poteſt poni aliquid eſſe de eſſentia Dei, quia ſibi intellectualitas eſſet diſtincta ex natura rei, ibi conſtitueret, vel quaſi conſtitueret quiditatiuè, quia conſtitutiuum quiditatiuè diſtinguitur à conſtituto, & hoc ſi ſit conſtitutiuum ex natura rei, vt patet de anima intellectiua, & vbi communiter eſt talis conſtitutio, eſt compoſitio.

Aliquid eſſe de eſſentia alicuius poteſt multipliciter intelligi.

27. *Reſponſio ad difficultates.*

Ex his patet reſponſio per ordinem ad rationes factas pro illis difficultatibus. Ad primam, cùm arguit, quia tunc eſſent ibi duæ rationes primales neceſſariò eſſendi. Dico, quòd ſi intellectus, & voluntas eſſent ibi vt conſtitutiuæ quiditatiuè eſſentiæ diuinæ, & inter ſe formaliter diſtinctæ, argumentum concluderet, ſicut etiam concludit argumentum Scoti *in primo, diſt. 2.* quia ſi duo eſſent dij, non differrent ſpecie, ſed eſſent eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, & ſic haberent ex natura rei quo conuenirent quiditatiuè, & quo differrent numeraliter, & per conſequens eſſent ibi duæ formalitates ex natura rei, ex quibus conſtitueretur vnus Deus, vt ſuprà expoſui. Sed intellectus, & voluntas non ſunt huiuſmodi, vt patet. Et poſito quòd intellectus, & voluntas diſtinguantur in Deo ex natura rei, vel etiam formaliter, adhuc non ſequitur, quia nullo modo eſſentia diuina, nec ſecundùm rem, nec quaſi ſecundùm rem dicitur conſtitui ab eis, ſed omnino ſunt intimæ eſſentiæ diuinæ. Dico ſecundò, quòd quando Doctor loquitur de intellectualitate, quòd non loquitur de intellectu, vt eſt potentia, ſed loquitur de natura intellectuali, ſiue de entitate intellectuali, ad quam immediatè ſuo modo pullulant intellectus, & voluntas, ſicut dicimus, quòd anima eſt natura, ſiue entitas intellectualis, includens ſuo modo intellectum, & voluntatem, quæ anima propriè eſt de eſſentia hominis, non tamen intellectus, nec voluntas. patet, quia non ſunt de eſſentia animæ intellectiuæ, nec è contra. Sic dico in propoſito, quòd entitas intellectualis eſt de eſſentia Dei, non tamen conſtitutiuè, cùm ex natura rei ſit omninò idem eſſentiæ, & ſi definiretur; definiretur per huiuſmodi entitatem, quæ entitas eſt realiter, & vnitiuè intellectus, & voluntas, vt ſunt potentiæ. Et ſi in aliquibus inueniatur dictum quòd intellectus, & voluntas ſunt de eſſentia Dei, exponatur, vt hîc. Et quòd Doctor non intelligat quòd ſint de eſſentia Dei, patet; quia vult *in primo, d. 2. par. 2. q. 4. & alibi*, quòd ſint principia formalia omnino diuerſarum rationum. Vnde *in quodl.* vult, quòd generatio, & ſpiratio omnino ſint alterius rationis, quia ſunt à principiis productiuis alterius rationis. Hoc idem patet *d. 13. primi.* Tunc vltrà, ſi ſunt duæ potentiæ ex natura rei formaliter diſtinctæ, & certum eſt quòd vna non eſt determinatiua alterius, cùm ſint ibi in ſumma actualitate, nec ſunt tales entitates in quocunque, quòd vna ſit determinabilis ab alia. Tum etiam, quia tunc ſequeretur quòd diſtinguerentur formaliter ab eſſentia, ſi ab inuicem diſtinguerentur formaliter, & ſic non eſſent de eſſentia eius. Si dicatur, ergo videretur quòd ſi intellectus, & voluntas non ſunt de eſſentia Dei, quòd ſint attributa, cuius oppoſitum patet *hîc, & in primo, d. 8. q. penult.* Dico, quòd non ſequitur, ſed ſunt ſic intimæ, quòd circunſcripto omni attributo, adhuc intellectus, & voluntas eſſent ibi ex natura rei; attributa enim quaſi perficiunt in actu ſecundo, vt patet à Doctore *in primo, d. 8. q. qenult.* Nam infinitas non ponitur de eſſentia Deitatis, & tamen non eſt attributum, vt patet à Doctore, *in primo, d. 3. q. 1. & in quolib. q. 5.*

Quomodo intellectus, & voluntas diſtinguantur in Deo.

Quomodo intellectus, & voluntas non ſint de eſſentia Dei.

Ad aliud de exiſtentia, patet quòd ſi eſſent formaliter diſtinctæ, & de eſſentia Dei, quòd dicerent duas exiſtentias ab inuicem formaliter diſtinctas, & hoc non habeo pro ineonuenienti, ponere plures exiſtentias formaliter diſtinctas in Deo, non tamen realiter, quia tantùm eſt vna. Dico tamen, vt ſuprà, quòd intellectus, & voluntas non ſunt de eſſentia Dei, vt ſunt potentiæ.

Ad ſecundam difficultatem. Dico, quòd poſito, quòd ſint de eſſentia Dei, non ſequitur quòd intellectus

intellectus noſter ſit de eſſentia animæ,nec è cõtra,ſi intellectus noſter nõ eſt de eſsétia,ergo nec diuinus,vt patuit in primo,*d.2.p.1.q.2.* exponendo quomodo exiſtentia Dei ſit de eſſentia Dei, & exiſtentia creata non ſit de exiſtentia creaturæ, ſed tantùm gradus intrinſecus. Vide ibi. Dico etiam, quòd iſta propoſitio non eſt abſolutè vera, ſcilicet, *quæ ſunt eiuſdem rationis, quod conuenit vni conuenit & reliquo*; ſed eſt vera de his, quæ conueniunt ſecundùm illam rationem, ſecundùm quam conueniunt; patet, quia albedo, & nigredo ſunt eiuſdem rationis in colore, ſed albedini conuenit diſgregare: ergo & nigredini. Non ſequitur, ſed benè ſequitur, quod competit albedini ſecundùm rationem coloris, competit etiam nigredini. Dico tertiò, quòd ſi illa propoſitio eſt vera, erit tantùm vera quando illa quæ dicuntur eiuſdem rationis, ſunt eiuſdem rationis in aliqua re, vel realitate,non autem vt ſunt eiuſdem rationis tantùm in aliquo conceptu. Modò intellectus creatus, & diuinus, etſi ſint eiuſdem rationis in conceptu intellectus, non tamen in aliqua realitate,vt ſuprà expoſui in primo, *diſt.2. par.1. queſt.1. artic.vlti.& diſt.8.qu.2.& diſt.25.* Et ſic patet reſponſio ad difficultates, quas benè nota.

29. t *Tertia ratio ſumitur ex parte intellectus diuini*, quâ probat quòd in Deo eſt intellectus ex natura rei, & nullo modo per reſpectum ad extra, ita quòd per ſe includat talem reſpectum, & formatur ſic ratio: Nullum prius includit per ſe poſterius, vt patet; ſed intellectus diuinus eſt prior reſpectu, quo aliquid intrinſecũm Deo comparatur ad extrà; ergo intellectus nullum reſpectum per ſe includit. Minor probatur. Tum, quia quod eſt prius priore, eſt prius poſteriore: ſed intellectio eſt prior omni reſpectu ad extrà, patet, quia reſpectus ad extrà cauſatur per actum intellectus diuini comparantis aliquid intrinſecum ad extrà. Et probat Doctor ibi: *Quodcunque intrinſecum poteſt ad quodcunque extrinſecum per quemcunque actum intellectus creati comparari*, &c. Sed intellectus eſt prior actu ſuo, & ille eſt prior reſpectu; ergo intellectus erit in Deo, vt prior omni reſpectu ad extrà, & per conſequens eſt ibi ex natura rei, non includendo reſpectum ad extrà. Et ſic patet iſta ratio.

30. u In iſta tamen litera pro maiori declaratione occurrunt aliqua dubia. Primum eſt in hoc, quod dicit, quòd *intellectus diuinus poteſt obiectum ſub omni ratione ex parte obiecti intelligere ſub qua eſt intelligibile.* Hoc non videtur verum. Tum, quia eſt intelligibile abſtractiuè, & per ſpeciem intelligibilem, vt etiam patet à Doctore *in ſecundo, d.3. q.* 10. vbi habetur quòd Angelus potuit cognoſcere Deum ſub ratione Deitatis per ſpeciem intelligibilem creatam: Tum, quia poteſt cognoſci ſub ratione entis, & ſic abſtractiuè. Tum, quia hoc ſpecialiter non videtur verum de obiectis creatis,quia compoſitum natum eſt cognoſci confusè. Tum, quia natum eſt cognoſci præcisè ſub conceptu entis, quæ omnia repugnant intellectui diuino.

Reſpondeo, quòd dictum Scoti debet ſanè intelligi, videlicet, quòd poſſit cognoſcere illud ſub omni ratione non includente imperfectionem. Omnia enim cognoſcit perfectiſſimè: modò cognoſcere abſtractiuè eſt huiuſmodi. Sed cognoſcere eſſentiam diuinam, vt comparabilem ad creaturam, puta inquantùm eſt imitabilis ab omni creatura, nullam includit imperfectionem. Et quomodo relatio rationis cognoſcatur ab intellectu diuino, vide gloſſam quam feci, credo, in Doctore *diſt.8.q.3.* Dico ſecundò, quod Doctor multùm limitatè loquitur, cùm dicit *ſub omni ratione ex parte obiecti*, &c. Quia habita præſentia perfecta obiecti, illud perfectiſſimè cognoſcit ſub omni ratione, & vt ſic, non eſt natum cognoſci abſtractiuè. Cùm ergo intellectus diuinus habeat omnia intrinſeca in perfectiſſima præſentia ſecundùm omnem rationem, quâ ſunt intelligibilia: & ſimiliter ſic habet omnem creaturam, quia eſſentia diuina eſt perfectiſſima ratio repreſentandi intellectui diuino omnia obiecta ſecundaria, vt patet à Doctore *in primo, d.2. par.1.q.1. & d.39. & in quolib. q.14. & alibi.* ſequitur quòd intellectus diuinis cognoſcit ſecundùm omnem rationem, &c.

Quomodo relatio rationis cognoſcatur ab intellectu dicitur.

Secundum dubium eſt ibi: *Quicquid intellectus diuinus poteſt ad quodcunque cõparare intelligẽdo.* 31. Primò dubitatur, quia aut loquitur de intrinſeco ex natura rei; aut de intrinſeco non ex natura rei. Si primo modo, non videtur quòd poſſit comparare diuinam voluntatem ad creaturam quo ad ſuum *eſſe* exiſtentiæ, niſi priùs talis creatura habeat *eſſe* volitum à voluntate diuina: quia ante determinationem voluntatis diuinæ, nulla creatura exiſtit pro aliquo tempore, vt patet à Doctore in pluribus locis; ergo ſi intellectus diuinus ſic coparat, talis comparatio erit contingens: patet, quia intellectio diuina ſequens determinationem voluntatis diuinæ eſt contingens, quia ſicut voluntas diuina contingenter determina, ita intellectus diuinus contingenter intelligit, vt patet à Doctore *in primo, diſt.39.* Et vide quæ ibi expoſui, & ſic talis comparatio non erit intrinſeca Deo, & per conſequens non ſequitur quòd quicquid poteſt ibi eſſe hoc modo, actu ibi ſit. Si verò loquitur de intrinſeco non ex natura rei, tunc non ſequitur quòd quicquid poteſt eſſe ibi, actu ſit, quia reſpectus rationis, quo dicitur Deus dominus, tantùm ineſt ex tempore, vt ſuprà patuit *in primo, diſt.* 30. Præterea, aut loquitur de omni comparatione, quæ poteſt fieri ab intellectu diuino comparando intrinſecum ad extrà; aut tantùm de aliquibus, puta de illis, quæ præcedunt omnem actum voluntatis diuinæ ad extra. Si primò, hoc non videtur, quia illa propoſitio: *Quod poteſt eſſe in Deo, actu ibi eſt*, tenet ex alia propoſitione, ſcilicet, quòd *omne, quod eſt in Deo eſt ſimpliciter neceſſe eſſe.* Hoc patet à Doctore *in primo, diſt.2. par.1.q.1.& par 2.queſt.1.& in quolib.q.2.& alibi.* Sed non omnis comparatio intellectus diuini eſt neceſſaria, quia non illa, quæ tantùm ſequitur actum voluntatis ad extrà, vt dixi ſuprà. Si ſecundò, adhuc non videtur ſequi, quia talis comparatio non eſt ſimpliciter neceſſaria, quia neceſſitas eſt conditio exiſtentis.

Reſpondeo ad omnia iſta, vnica reſponſione, videlicet, quòd in propoſito tantùm loquitur de comparatione, quæ fit per actum intellectus diuini, & non creati, illa enim ſemper actu eſt. Et ideò Doctor ſic dicit circa finem rationis, *comparatio cuiuſcunque talis*, puta intrinſeci, *ad quodcunque tale*, videlicet extrinſecum, *habet* eſſe *ſuum actuale per actum intellectus diuini comparantis, non dico quecunque comparatio huius ad hoc, quia non formaliter illa, quâ intellectus creatus comparabit*, ſupple habet *eſſe* actuale, & neceſſariò formaliter in 32.

Deo

Deo; *ſed aliquis huius extremi* intrinſeci *ad hoc extremum* extrinſecum. Dico ſecundò, quòd loquitur de omni comparatione intellectus diuini, ſiue ſequens actum voluntatis ad extrà, ſiue præcedens, quia intellectus diuinus neceſſariò comparat, & ab æterno. Non enim poteſt comparare ex tempore, vt probat Doctor *in pr.mo, diſt.*30. Quamuis ergo voluntas diuina determinet contingenter ad extrà, tamen quia quicquid vult, ab æterno vult, vt probat Doctor *in primo, diſt.*39. & ſpecialiter *in* 45. intellectus diuinus, qui agit de neceſſitate naturæ, ab æterno comparat quicquid comparat. Et concedo quòd talis comparatio ſequens actum voluntatis diuinæ eſt neceſſaria, quia præſuppoſita determinatione tali, intellectus diuinus neceſſariò comparat, & non poteſt non comparare, licèt dicatur contingens pro quanto ſequitur determinationem contingentem.

Nota illa verba, quando dicit, quòd *intellectus diuinus intelligendo comparat*, debet ſic intelligi, quòd comparatio præſupponit extrema cognita actu, quando actu comparat illa ad inuicem. Niſi enim præcognoſceret, nó poſſet comparare. An modò comparatio illa ſit actus intellectus, aut intelligendi, aut alius? Dico, quòd non eſt actus intelligendi, vt patet; nec eſt propriè actus cauſatus, nec ab intellectu, nec ab actu intelligendi, quia omne tale eſſet neceſſariò ens reale, vt expoſui in primo, *diſt.*3. *quæſt.*7. amprobando opinionem Gothofredi in fine improbationis, vide ibi. Dico ergo quòd comparatio eſt quidam reſpectus rationis derelictus ab actu comparatiuo intellectus comparantis duo obiecta cognita ad inuicem, qui eſt in obiectis cognitis comparatis. Sed an talis comparatio ſit etiã ſubiectiuè in creatura comparata: Dico, quòd ſi comparat creaturam ad Deum, quòd erit ibi, & non erit inconueniens vnum reſpectum rationis fundari in alio, vt patet de ſecundis intentionibus.

Comparatio quid.

y *Quarta ratio ſumitur ex parte operationis*, Hìc Doctor intendit probare quòd actus intellectus diuini ſit in Deo ex natura rei, nullum per ſe includendo reſpectum ad extrà. Et ratio ſtat in hoc: Nullum formaliter infinitum in Deo includit per ſe aliquid, cui formaliter repugnet infinitas: hoc patet, vt ſuprà in prima ratione, vbi probatum eſt, quòd nulla perfectio ſimpliciter includit per ſe aliquid, cui repugnet perfectio ſimpliciter, &c. Sed relationi rationis, & præcipuè ad extrà, repugnat infinitas; patet, vt ſuprà in prima ratione, quia formaliter infinitum eſt ſimpliciter neceſſarium, & tale non includit per ſe aliquid, quod non eſt neceſſarium, vt vbi patuit. Probat etiam Doctor per argumenta à fortiori, quia relationi reali repugnat formaliter infinitas etiam relationibus diuinis, vt probat *quæſt.*5. *quodlib.* ergo multò fortiùs repugnabit relationi rationis: ſed *intelligere* diuinum eſt formaliter infinitum. Tum, quia perfectio ſimpliciter. Tum, quia eſt actus comprehenſiuus obiecti formaliter infiniti, quia obiectum infinitum eſt natum intelligi infinita intellectione; ergo non perfectè comprehenditur, niſi actu intelligatur infinita intellectione, & nulla poteſt eſſe niſi diuina; ergo ſi per ſe non includit reſpectum ad extrà, erit ibi ex natura rei: & ſic patet ratio. Et tota litera ſequens vſque ad declarationem quarti termini, clara eſt, nec indiget alia expoſitione: tota enim dependet ex ſuperiùs declaratis in quatuor rationibus. 33.

Intelligere diuinum eſt formaliter infinitum.

SCHOLIVM.

Explicat hìc terminum immediatius *& quomodo dupliciter ſumitur: poſitiuè, id eſt, quando ipſum eſt medium inter aliqua, & negatiuè, id eſt, quòd magis excludit media, quàm aliud, vt in exemplis patet. Epilogat doctrinam datam de quatuor terminis quæſtionis: pro cuius reſolutione attendendum eſt ad duplicem diſtinctionem datam, de* eſſentiali *&* immediatiori.

15. DE Quarto termino, [a] ſcilicet *immediatius*, eſt diſtinguendum, quia dicitur immediatius aliquid dupliciter: vel ita quòd ipſum ſit medium inter primum, & vltimum, & tunc eſt immediatius poſitiuè. Vel ita quòd inter ipſum, & primum non ſit medium, aut pauciora ſint media, quàm inter tertium & primum, & ſic eſt immediatius negatiuè. Exemplum: ſuperficies eſt immediatior ſubſtantiæ, quàm color: ita quòd habet rationem medij poſitiuè inter illa: ſed riſibile eſt immediatius homini, quàm color negatiuè. Non enim mediat inter illa extrema poſitiuè, ſed magis excluditur medium inter hominem, & riſibile, quàm inter hominem, & colorem: vt ſic breuiter dicatur eſſe immediatius poſitiuè, quod tanquam medium inter extrema includitur: & illud immediatius dicatur negatiuè, vbi aliquid tanquam medium magis excluditur.

Poſſet autem alio modo diſtingui de *immediatiori*, ſecundùm rem, & rationem: quia immediatius, & minus immediatum, vel mediatius non ſunt ſine ordine. Ordo autem non videtur poſſe intelligi ſine diſtinctione. ſed quia hìc non quæritur, qualis eſt diſtinctio eſſentialium à notionalibus, vel vtrorumque ab eſſentia, ideò iſta diſtinctio *immediationis* non tractatur ad præſens: ſed qualiſcunque ſit diſtinctio eſſentialium à notionalibus, vel vtrorumque ab eſſentia, ſecundùm iſta dicetur, quod iſtorum ſit immediatius ipſi eſſentiæ, puta *eſſentiale*, & *notionale*.

Al. Vel ita quòd ipſum non ſit mediũ inter illa, tamen magis excluditur medium inter ipſum & primum quã inter aliud & primum & tunc eſt immediatius negatiuè. *de hoc* 1.*d.* 8.*q.*4.*n.*17. *&d.*2.*q.*7. *n.*41. *& d.* 13.*n.*23. 26

Epilogatio dictorum.

Itaque recolligendo de iſto primo articulo, *eſſentia* eſt illud, ad quod fit eorum comparatio, quorum quæritur ordo: *eſſentiale* autem & *notionale* ſunt illa, quorum quæritur ordo in comparatione ad eſſentiam: de immediatione autem iſtorum ad illud primum, eſt quæſtio & principaliter requiritur, propter ſolutionem, duplex diſtinctio poſita in hoc articulo: vna de *eſſentiali*, alia de *immediatiori*. Prima de *eſſentiali* talis eſt: alicuius eſſentialis ratio, ſiue actualitas totalis, eſt merè ad intrà, alicuius autem ad extrà. Secunda de *immediatiori* talis eſt, quòd aliquid dicitur eſſe immediatius poſitiuè, ita quòd ipſum ponitur medium. Aliquid priuatiuè, ita ſcilicet quòd non requiritur medium aliquod inter ipſum, & primum, ſicut inter aliud extremum, & primum.

COMMENTARIVS.

34.

Immediatius dicitur aliquid dupliciter.

Exemplum.

Immediatius poſitiuè quid

a *De quarto termino, ſcilicet* immediatius *eſt diſtinguendum, quia dicitur immediatius aliquid dupliciter. Vel quòd ſit medium inter primum, & vltimum.* Exemplum, ſuperficies eſt immediatior ſubſtantiæ quàm color, ita quòd habet rationem medij poſitiui inter illa. Secundò dicitur *immediatius* negatiuè ex hoc, quòd inter ipſum, & primum non ſit medium, aut pauciora ſunt media, quàm inter tertium, & primum exemplum, riſibile eſt immediatius homini, quàm color negatiuè. Non enim mediat inter illa poſitiuè, ſed magis excluditur medium inter hominem, & riſibile, quàm inter hominem, & colorem. Et breuiter immediatius poſitiuè eſt, quod includit tanquam medium inter extrema, & immediatius negatiuè eſt vbi aliquid tanquam medium magis excluditur. Et dicitur immediatius poſitiuè, quia tertium non poſſe ineſſe primo, puta color ſubſtantiæ, niſi mediante ſuperficie, quæ eſt ratio recipiendi colorem; priùs enim recipitur color in ſuperficie, quàm in ſubſtantia. Immediatius negatiuè, quando ibi non requiritur medium vt ratio recipiendi, ſed dicitur immediatius per carentiam plurium, quia inter hominem, & riſibile plura excluduntur, quàm inter hominem, & colorem. patet, quia riſibile ſic ineſt immediatè homini, quòd fortè nihil mediat, ſaltem vt ratio receptiui, ita quòd immediatè recipiatur in aliquo alio ab homine, color verò non ineſt, niſi immediatè recipiatur in quantitate, Et ideò inter hominem, & riſibile plura media excluduntur, quàm inter hominem, & colorem.

Immediatius negatiuè quid.

SCHOLIVM.

Prima concluſio, nullum rationale eſt eſſentiæ primo modo immediatius aliquo eſſentiali, alioquin eſſentiale non poſſet ineſſe niſi præſuppoſito notionali. Secunda concluſio. Eſſentiali ad extrà aliquod notionale eſt immediatius ſecundo modo, quia hoc conuenit eſſentiæ ex natura rei, illud non. Tertia concluſio. Omni notionali eſt aliquod eſſentiale immediatius eſſentiæ vtroque modo. Primò, quia ſi memoria fœcunda realiter differret à dicere, *immediatior eſſet ipſi quàm* dicere. *Secundò, potentia immediatior eſt eſſentiæ, quàm actio eius productiua, & eſſe notionale eſt talis actio, vel ſupponit illam.*

Cõcluſio 1

Nullũ notionale mediatius poſitiuè, eſſẽtia vllo eſſentiali.

b De Secundo articulo dico tres concluſiones, quarum duæ ſunt breues, tertia principalis. 16.

Prima eſt iſta: nullum notionale eſt immediatius ipſi eſſentiæ diuinæ aliquo eſſentiali, & hoc loquendo de immediatione primo modo. Hoc probatur ſic: Quod eſt immediatius primo non excedit̃ur à tertio, cùm ſit per ſe medium inter ipſum primum, & tertium: ſed omne eſſentiale excedit quodcúnque notionale, quia eſſentiale eſt commune tribus: notionale verò non: ergo, &c.

Cõcluſio 2

Notionale negatiuè, quandoque mediatius aliquo eſſentiali, ipſi eſſentiæ.

Secunda concluſio eſt talis: omni eſſentiali includente reſpectum ad extrà immediatius eſt eſſentiæ aliquod notionale, & hoc loquendo de immediate ſecundo modo. Hoc probatur, quia tale eſſentiale non conuenit ipſi Deo, niſi per operationem intellectus comparantis ad extrà: notionale autem conuenit eſſentiæ ex natura rei abſque omni comparatione intellectus ad extrà: ergo requiritur medium inter eſſentiam, & notionale, quàm inter eſſentiam, & eſſentiale, vbi neceſſariò mediat actus intellectus.

Tertia concluſio eſt. c omni notionali eſt aliquod eſſentiale immediatius eſſentiæ vtroque modo immediationis. Hoc probatur dupliciter. Primò ſic: Qualis ordo d per ſe realis eſſet inter aliqua, ſi eſſent diſtincta realiter, talis per ſe erdo eſt, inter illa, correſpondens illi diſtinctioni, quam habent, vt potè rationis, ſi diſtidguantur ratione, & hoc ſiue ratione ſumpta ex parte rei, ſiue merè cauſata per actũ intellectus.

Nunc

Nunc autem, ſi eſſet diſtinctio realis inter iſta, ſcilicet *eſſentia, memoria perfecta*, & *dicere perfectum*, memoria eſſet per ſe in ordine reali immediatior ipſi eſſentiæ, quàm *dicere*; ergo, & quocunque modo ſit diſtinctio inter illa, eo modo eſt immediatio correſpondens. Maior probatur à poſteriori, ſic: Vbi eſt diſtinctio rationis, ſiue vno modo, ſiue alio, accipiendo *rationem*: ibi concludimus ordinem ſic diſtinctorum ex hoc, quòd illa ſic diſtincta haberent talem ordinem realem, vbi eſſent diſtincta realiter. Memoria eſt immediatior eſſentiæ, quã dicere.

17. Secundò probatur à priori maior: [c] Per ſe ordinem intelligo, qui eſt ex per ſe rationibus extremorum: & hoc accipiendo *per ſe rationem* eſſentialem ſiue quiditatiuam, non denominando illud, cuius eſt ratio ad *eſſe* in re, vel in intellectu, ſi quidem illud, quod indifferenter poteſt habere vtrunque *eſſe*, videtur habere rationem quiditatiuam intelligibilem non † determinando ad hoc, vel illud *eſſe*. Ex hoc patet maior. Nam vbi manet per ſe ratio ſimilis ordinis, ibi manet ſimilis ordo, ſed in iſtis diſtinctis in tali, vel in tali *eſſe*, manet per ſe eadem ratio conſimilis ordinis, quia ratio quiditatiua ◡ *A*, & ratio quiditatiua *B*: ergo, &c. non enim *eſſe* in intellectu dat ipſi ◡ *A* rationem quiditatiuam. Minor patet, quia ſi illà ibi poſita eſſent realiter diſtincta, eſſet talis ordo realis, quòd quia eſſet eſſentia, natura intellectualis perfecta, ideò haberet intellectum perfectum, & vlterius haberet, vel habere poſſet obiectum actu intelligibile proportionabiliter ſibi præſens. Et vltra; ideò eſſet, vel eſſe poſſet memoria perfecta. Nam hæc eſt ratio memoriæ perfectæ, intellectus habens obiectum intelligibile proportionatum actu ſibi præſens. Et ex hoc vlterius, ſi ipſa eſſet, vel eſſe poſſet ſuppoſito habenti eã perfectè principium exprimendi, ergo exprimeret, vel exprimere poſſet notitiam declaratiuam correſpondentem illi memoriæ; nunc autem primum notionale, ſaltem quod includit primum reſpectum poſitiuum ad aliquam perſonam, eſt *dicere*; ergo primum notionale habet eſſentiale aliquod immediatius eſſentiæ vtroque modo, & per conſequens quodcunque aliud notionale. Sicut autem argutum eſt de *memoria* & *dicere*, ſimiliter poſſet argui de voluntate & obiecto ſibi præſente & actu ſpirandi.

Al. Determinatam, vel determinatem.

Memoria perfecta quid eſt?

Primum notionale eſt *dicere*.

Secundò ad idem ſic: [e] Eſſentiæ immediatior eſt potentia, quàm actio realiter productiua ſecundùm illam potentiam. Omne autem notionale eſt actio productiua ſecundùm aliquam potentiam in natura diuina, vel ſupponens illam: quia eſt productio alicuius ſuppoſiti, vel ſupponens productionem: omnis autem talis actio eſt alicuius potentiæ, quæ habet rationem eſſentialis, vel quia eſt ipſius intellectus, vel quia eſt ipſius voluntatis, ergo, &c.

Sic igitur quantùm ad iſtum articulum, patet quòd eſſentiali ad extrà notionale eſt immediatius ſecundo modo. Nullo autem eſſentiali eſt aliquid notionale immediatius vtroque modo, quolibet autem notionali eſt aliquod eſſentiale ad intra immediatius vtroque modo, quia ſaltem intellectus eſt immediatior, quàm *dicere*, quod eſt primum notionale: & ita per conſequens quocunque notionali: voluntas etiam immediatior eſt ipſo *ſpirare*; & per conſequens quocunque pertinente ad proceſſionem Spiritus ſancti.

Nullũ notionale eſt immediatius vtroq; modo vllo eſſentiali.

COMMENTARIVS.

35. b *De ſecundo articulo principali. Dico tres concluſiones.* Et nota, quòd immediatius primo non exceditur à tertio, quia tertium præſupponit ſecundum, & non è contra, ideò non ſequitur è conuerſo, albedo ineſt ſubſtantiæ, ergo quantitas neceſſariò ineſt, ſed non ſequitur quantitas ineſt, ergo & albedo: Si ergo notionale eſſet medium poſitiuè, eſſentiale non poſſet ineſſe, niſi præſuppoſito notionali, vt medio, quod eſt falſum.

Secunda concluſio. Omni eſſentiali, &c.

Sed occurrunt aliquæ difficultates. Primò circa hoc quod dicit, quòd *nullum notionale eſt immediatius poſitiuè aliquo eſſentiali ipſi eſſentiæ.* Hoc non videtur ex dictis Doctoris ſupponendo aliqua. Primò eſſentiale ad extrà pro nunc accipitur pro reſpectu ad extrà, vt reſpectus creationis, & talis reſpectus eſt neceſſariò poſterior perſonis, quia omnis productio ad extrà, ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid de neceſſitate præſupponit productionẽ ad intrà, vt extat probatum à Doctore *in ſecundo, diſt.1.qu.1.* Et vide quæ ibi expoſui. Secundò ſuppono, quòd proprietates hypoſtaticæ ſunt immediatè in eſſentia diuina, quæ eſt immediatum fundamentum proprietatum perſonalium, vt patet à Doctore *in primo, diſt.2. par.2.q.1. diſt.5.quæſt.2.diſt.26.* & 28. Et tales proprietates ſunt entitates poſitiuè, vt patet à Doctore expreſsè *in tertio, diſt.1. q.1.* licèt dubitatiuè de hoc loquatur *in primo, diſt.* 28. An perſona dicat poſitiuum an negationem. Tertiò ſuppono, quòd etſi eſſentiale ad extra ſit communius notionali, quia ipſum prædicatur de omni perſona, non autem notionale, ſi tamen accipiatur

accipitur *communius*, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, notionale poteſt dici communius, quia benè ſequitur, eſſentiale ad extrà eſt, igitur notionale ad intrà eſt, non è converſo, vt patet. Iſtis præſuppoſitis ſequitur, quòd notionale ſit immediatius poſitiuè aliquo eſſentiali ad extrà. Tum etiam, quia paternitas in diuinis priùs ineſt eſſentiæ diuinæ, quàm reſpectus ad extrà, vt conceditur à Scoto *in ſecundo. diſt.* 1. *quæſt.* 1. ſi priùs, ergo immediatiùs, & poſitiuè, cum ſit entitas poſitiua. Tum, quia quando aliqua duo ſic ſe habent, quòd vnum eſt idē realiter alteri ex natura rei, & intrinſecè, & aliud non eſt idem realiter, & intrinſecè, & ex natura extremorum, quod eſt idem, eſt immediatius poſitiuè illo, quod non eſt ſic idem: patet, quia non idem realiter non poteſt eſſe immediatius eo, quod eſt idem realiter. Sed paternitas propter infinitatem eſſentiæ diuinæ eſt idem realiter, & ex natura propria eſſentiæ, ſed reſpectus ad extrà: & ſi non poſſit ſeparari ab eſſentia diuina, ſaltem aliquis tamen non dicitur idem realiter eſſentiæ, quia talis inſeparabilitas non eſt ex natura extremorum, vel alterius extremi, ſed tantùm eſt ab extrinſeco, ſcilicet à cauſa neceſſariò cauſante talem reſpectum, vt patet à Doctore *in ſecundo. diſt.* 1.

36. *Dubium.* Secundò dubitatur circa ſecundam concluſionem, quia videtur quòd eſſentiale ad extrà ſit immediatius eſſentiæ diuinæ notionali, loquendo de immediatè ſecundo modo. Tum per rationes, quas feci ſuper ſecundo Doctoris *diſt.* 1. *q.* 1. *art.* 2. probando quod productio ad extra ſecundùm *quid* eſt prior productione ad intra, quas rationes vide. Tum, quia poſito per impoſſibile, quod nullum notionale eſſet, quia & Philoſophi hoc expreſsè negauerunt, ſed poſuerunt primam cauſam eſſe vnum ens perfectiſſimum ex natura rei, & ſingulariſſimum, vt patet à Doctore *in primo* in pluribus locis. Et tunc ſi poneretur tantùm abſolutum Dei, adhuc poſſet producere ad extrà, etiam per impoſſibile circunſcripta productione ad intrà, vt patet à Doctore *in ſecundo, di.* 1. *q.* 1. *art.* 2. ergo talis reſpectus poſſet ineſſe immediatiùs notionalibus. Si tamen Doctor hîc intendat loqui, quòd ſic notionale eſt immediatius, & prius eſſentiali, quòd per ſe poſſibile, vel impoſſibile, circunſcripto notionali, tale eſſentiale non poſſet ineſſe.

Reſponſiones ad difficultates. Reſpondeo præmittendo aliqua. Primò, quòd per immediatius poſitiuè non intelligo illud, quod eſt medium inter primum, & tertium, & poſitiuum, quia vt ſic, paternitas inter eſſentiã, & eſſentiale ad extrà dicitur immediatior, quia prius ineſt, probatum eſt *in ſecundo, diſt.* 1. *qu.* 1. *artic.* 2. Sed voco *immediatius poſitiuè*, quòd ſic de neceſſitate prius ineſt primo poſitiuè, ſic quòd eſt ſimpliciter impoſſibile tertium ineſſe medio ipſo non exiſtente, & hoc, ſiue illud medium requiratur vt principium formale productiuum reſpectu tertij, ſic quod eſt omnino impoſſibile tertium ineſſe, niſi ſit productum à principio formali productiuo, & hoc modo intellectus diuinus eſt immediatior actu intelligendi ipſi eſſentiæ diuinæ. Siue ponatur *immediatius*, vt ratio formalis ſic recipiendi tertium, ſic eſt abſolutè impoſſibile tertium ineſſe primo, ipſo ſecundo per poſſibile, vel impoſſibile circunſcripto, & ſic color ineſt ſuperficiei, & actus volendi ineſt voluntati; nam voluntas non tantùm eſt ratio formalis producendi velle, ſed eſt immediatum receptiuum ipſius. Et ſi per poſſibile, vel impoſſibile non eſſet voluntas, nullum *velle* poſſet eſſe in aliquo ſuppoſito. Ex his ergo patet reſponſio ad obiectiones. Ad primam, concedo omnia illa præſuppoſita, & cum vltimò infertur ergo notionale eſt immediatius poſitiuè: ſi intelligatur, quod ſic ſit medium inter eſſentiam, & eſſentiale ad extrà, quòd per impoſſibile notionali circunſcripto, tale eſſentiale nullo modo poſſet ineſſe eſſentiæ diuinæ, negatur quia per impoſſibile, circunſcripta omni productione ad intrà, adhuc Deus poſſet producere aliquid ad extrà, non tantùm in eſſe ſecundùm *quid*, ſed etiam in eſſe ſimpliciter vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt.* 1. *q.* 1. Si verò intelligatur quòd de facto medium, non tamen neceſsariò requiſitum, concedo, ſed hoc non eſt contra Doctorem quia tantùm loquitur de medio primo modo non ſecundo modo. Et ſimiliter concedo, quòd paternitas ineſt priùs eſſentiæ diuinæ, quàm eſsentiale ad extrà, & eſt entitas poſitiua, non tamen propter hoc dicitur immediatior poſitiuè modo præexpoſito, quia non tequiritur de neceſſitate, vt medium poſitiuum, vt tertium non poſsit ineſse, tali medio non exiſtente. *Nota.*

Ad aliud quando dicitur, quòd paternitas eſt idem realiter eſsentiæ diuinæ ex natura extremorum, vel alterius extremi, & quod eſsentiale ad extra (accipiendo ipſum pro ſolo reſpectu rationis ad extra) non eſt ſic idem: totum concedo, & cùm infertur, illud quod eſt idem in primo modo eſt immediatius poſitiuè illo; quod eſt idem tantùm ſecundo modo, negatur, quia illud, quod eſt ſic idem, non dicitur immediatius, niſi requiratur vt medium neceſsarium modo quo præexpoſui. Et hoc patet euidenter, quia riſibile eſt idem realiter homini, & color non: non tamen dicimus riſibile eſse immediatius poſitiuè, quia per poſsibile, vel impoſsibile, circunſcripto riſibili, adhuc color poſset ineſse homini, quia color non ineſt ratione riſibilitatis, ſed ratione cõrporis, mediante ſuperficie. 37.

Ad rationes factas pro ſecundo dubio, ſolue illas eo modo quo ſolutæ ſunt illæ, quæ factæ ſunt in ſecundo, diſt. 1. quæſt. 1. Et vide quæ ibi notaui.

Ad ſecundam ſpecialiter dico, concedendo, quod ſi per poſsibile, nullum eſset notionale, ſed tantùm natura abſoluta ſingulariſsima, talis natura poſset habere reſpectum ad extrà, & ille reſpectus eſset immediatè fundatus in tali natura abſoluta. Et cùm infertur, ergo paternitas non eſt immediatior negatiuè tali eſsentiali. Dico, quòd ſi ineſset paternitas de neceſsitate eſset immediatior, quia ſi ineſt de neceſsitãte priùs ineſt, & de neceſsitate plura media excludit, vt patet à Doctore in ſecundo *vbi ſuprà*. Et ſi, per impoſsibile, non ineſset talis reſpectus, ineſset, & ex hoc apparet, quòd notionale non ponitur immediatius poſitiuè, quia ipſo circunſcripto eſsentiale tale poſset ineſse, & ſic patet reſponſio.

c *Concluſio tertia eſt*, &c. 38

Pro intelligentia maioris ſuppono aliqua. Primò, quòd ratio terminorum non variatur in ſe, nec per hoc, quod vnus realiter diſtinguitur

ab

ab alio, nec per hoc, quòd vnus realiter identificatur alteri, quia rationes formales terminorum abſtrahuntur ab iſtis conditionibus, quod eſt eſſe idem realiter, vel diſtingui realiter, & quodammodò accidit eis ſic eſſe idem, vel diſtingui. Poſito enim quòd homo realiter diſtinguatur à riſibilitate, adhuc ſtat perfectiſsima ratio, tam hominis, quam riſibilitatis, ſicut & modò ſtat cum perfecta identitate reali vtriuſque. Secundò præſupponò, quòd ſi duo termini ad inuicem realiter diſtinguantur ex rationibus terminorum, eſt impoſsibile, quòd duo alij termini eiuſdem rationis cum primis, ex rationibus terminorum realiter non diſtinguantur, aliter non eſsent eiuſdem rationis cum primis. Et ſic ſi in nobis intellectus, & actus intelligendi ex rationibus terminorum realiter diſtinguuntur, in quocunque erunt, erunt realiter diſtincta, ex rationibus terminorũ, niſi aliud addatur, & ſi in aliquo erunt realiter, diſtincta & in alio realiter idẽ, ſed ſola ratione diſtincta, erit propter aliquid aliud præter formalem rationem terminorum, & ſic in nobis actus intelligendi eſt realiter diſtinctus, quia eſt verè productus, & vltra quia eſt in intellectu limitato, & formaliter finito, cui vt ſic, repugnat habere operationem propriam eandem ſibi realiter, quia omnis operatio finita, & limitata neceſsario eſt accidens, & fortè qualitas abſoluta, vt infrà patebit, *quæſt.* 13. In diuinis verò intellectus, & operatio ſunt idem realiter, quia intellectus eſt ſimpliciter illimitatus, & formaliter infinitus, cui vt ſic, repugnat habere formaliter aliquid quod non ſit realiter idem: patet, quia aliter eſset perfectibilis, quod repugnat infinito intenſiuè. Tertiò præſuppono, quòd quãdo duo termini ex rationibus formalibus ſic ſe habẽt, quòd vnus neceſsariò præſupponit alium, vel in ratione principij formalis productiui, ſicut neceſsariò, & adæquatè, eſt ſimpliciter impoſsibile, quòd ſecundus terminus ſit, niſi à primo, vel à ſupplente perfectè vicem illius primi, vel quòd præſupponat in ratione principij immediatè receptiui, ita quòd ſit impoſsibile ſecundum terminum poſſe in aliquo recipi, niſi immediatè recipiatur in primo; vel quod alio modo præexigat primum terminum, vbicunque ſimiles termini, ſiue termini eiuſdem rationis reperiuntur, de neceſsitate talem ordinem habebunt, quòd ſecundus præexiget primum, & vbi realiter diſtinguuntur, realiter præexigunt, & vbi ratione tantùm diſtinguuntur, ſecundus præexigit primum ſecundùm rationem, & ſimpliciter eodem modo, quo diſtinguuntur, vnus præexigit alium, quia talis ordo conſequens de neceſsitate entitatem extremorum, nunquam variatur per quodcunque poſterius, puta per realem identitatem. Et ſic patet illa maior Doctoris.

39. d Nec iſta maior inuenſtrut habere inſtantiam, niſi fortè in aliquo, quod non eſt ad propoſitum, & illud ſufficienter excluditur per exceptionem iſtam ſi addatur in maiori ſic: *Qualis eſt ordo realis, talis, & rationis, niſi fortè in diſtinctione reali, illud quòd eſt poſterius aliquo, in diſtinctione minori haberet verius eſſe illo, & illo, quod ſibi correſpondet*, &c. Iſta litera ab aliquibus excellentiſsimis Scotiſtis ſic exponitur, niſi fortè in diſtinctione reali id, quod eſt poſterius aliquo, (& fiat hîc punctus) in diſtinctione minori haberet verius eſſe illo, & illo quod ſibi correſpondet, id eſt, ſicut albedo in pariete realiter diſtincta ab illo eſt poſterior pariete, in diſtinctione minori, quâ differunt in *eſſe* cognito in intellectu diuino, ipſa albedo haberet verius *eſſe* ſimpliciter illo, videlicet pariete, vt paries exiſtit in ſe, & illo, quod ſibi correſpondet, id eſt, albedine realiter exiſtente. Vel fiat punctus ibi, *niſi fortè in diſtinctione reali*, punctus, *illud quòd eſt poſterius aliquo in diſtinctione minori haberet*, &c. id eſt, ſicut albedo in diſtinctione minori, ſcilicet rationis quâ differt à pariete, vt eſt in eſſe cognito, &c. Et licèt propter reuerentiam tanti viri non intendam contradicere, videtur tamen hîc non euacuare inſtantiam Doctoris quia comparatio tantùm fit inter diſtincta realiter, & diſtincta tatione, id eſt, quòd qualis ordo eſt inter *A*, & *B*, vbi realiter diſtinguuntur, talis eſt vbi *A* & *B* tantùm ratione diſtinguuntur. Ideò alij exponentes dixerunt quòd Doctor cùm dicit, *niſi fortè*, &c. id eſt, quòd ſi poſſet dari talis caſus, vbi *A*, & *B* in reali diſtinctione, *B*, eſset poſterior *A*, & in minori diſtinctione, id eſt, vt tantũ habent *eſſe* cognitum in intellectu diuino, *B* haberet verius *eſſe A* in *eſſe* cognito, & etiam ipſo *A*, in *eſſe* reali, vel ipſo *B*, in *eſſe* reali, non curo. Exemplum eſset ad propoſitum, quia *B* in *eſſe* cognito non haberet ordinem poſterioris ad *A* vt ad prius in *eſſe* cognito, & tamen *B* in *eſſe* realis exiſtentiæ, vt realiter diſtinctum ab *A* eſſet poſterius ipſo *A*. Sed caſus eſt impoſſibilis, quia ſi *B* habet poſterius *eſſe* in eſſe reali de neceſſitate, vbi *A* & *B*, in minori diſtinctione habebit ſimile *eſſe*. Aliqui tamen textus habent illam literam extra literam Doctoris & ſic non pertinebit quouis modo ad propoſitum.

Expoſitio quorumdam Scotiſtarum.

e *Secundo probatur illa maior à priori. Per ſe ordinem intelligo*, &c. Siquidem illud vtrunque *eſſe* videtur habere rationem quiditatiuam intelligibilem, non determinando ad hoc, vel illud *eſſe*, & litera ſequens eſt clara vſque ibi: *Secundo ad idem ſic.* 40.

f Secunda ratio principalis ad probandum aliquid eſſentiale eſſe immediatius tam poſitiuè, quàm negatiuè ipſo notionali: & ratio ſtat in hoc, quia eſſentiæ eſt immediatior potentia, quã actio realiter productiua, (quæ dicitur realiter productiua, vel quia terminatur ad realiter productum, vel quia eſt via inter producens, & productum, quæ realiter diſtinguuntur) ſecundùm illam potentiam: omne autem notionale eſt actio productiua ſecundùm aliquam potentiam in natura diuina, vel ſupponens illam, quia eſt productio alicuius ſuppoſiti, ergo. Et quod dicit, quòd *omne notionale eſt actio productiua ſecundùm aliquam potentiam*, debet ſanè intelligi, quia filiatio non eſt actio productiua, nec ſpiratio paſſiua, nec ſimiliter paternitas quæ vt ſic, vltimatè abſtracta non dicitur actio productiua. Dico quòd actio productiua, quæ in propoſito accipitur tantùm pro actione reſpectus, poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet vel formaliter, vel conſequutiuè. Primo modo generatio actiua dicitur formaliter actio, ſiue productio. Secundo, generatio paſſiua dicitur actio productiua concomitanter, eo quòd ſequitur ad actionem productiuam formaliter. Primo modo eſt ſecundùm aliquam potentiam, id eſt, quòd eſt actus alicuius potentiæ, & accipit hîc *potentiam* non formaliter pro reſpectu, ſed fundamentaliter, puta

Actio productiua poteſt dupliciter intelligi.

puta pro intellectu, vel voluntate, vel ſupponit illam, quia eſt productio alicuius ſuppoſiti, quod poteſt dupliciter intelligi, vel quia eſt actus ſuppoſiti producentis, vel quia terminatur ad aliquod ſuppoſitum productum.

41. Et loquitur hîc Doctor dubitatiuè, quia hîc non determinat, an productio ſit tantùm ipſius ſuppoſiti, vel etiam poſſit eſſe ipſius memoriæ fœcundæ. De hoc inferiùs. Sufficit enim quòd ſiue ſic, ſiue ſic, de neceſſitate præſupponit potentiam, vt aliquod abſolutum. Sequitur in litera, ibi: *Vel ſupponens productionem.* Hoc nullo modo poteſt referri ad actionem actiuam formaliter, patet, quia eſſet proceſſus in infinitum, quod eſt inconueniens, ſed debet referri ad actionem paſſiuam, ſiue ad generationem paſſiuam, vel ſpirationem paſſiuam, quia omnis talis generatio, vel ſpiratio de neceſſitate præſupponit actionem productiuam formaliter. Dicit ergo, ex quo actio paſſiua præſupponit de neceſſitate actiuam formaliter, & actiua formaliter, de neceſſitate præſupponit potentiam, quæ eſt perfectio eſſentialis, ſequitur quod omne notionale præſupponat aliquid eſſentiale, vt immediatius vtroque modo. Et quod dicitur de paternitate, hoc nihil eſt, quia ibi tantùm eſt differentia rationis. Concretum, enim & abſtractum ſunt penitus idem præter omne opus intellectus, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct. 2. parte 2. quæſt. 1. diſt. 8. quæſt. 3.*

42. Sed occurrit dubium, primò in hoc, quod dicit, quòd *eſſe* quiditatiuum conuenit rei, non determinando, neque ad *eſſe* in intellectu, neque ad *eſſe* extra intellectum, quia ſi intendit hoc etiam comparando ad intellectum diuinum, videtur ſibi contradicere, quia ipſe vult *in primo, diſt. 3. qu. 4.* quòd omnia obiecta ſecundaria tantùm habeant *eſſe* per actum intellectus diuini, ita quòd ante actum illum *eſſe* habent. Hoc idem dicit *diſt. 36.* contra Henricum & *in diſt 43.* & diffusè *in ſecundo, diſtinctione 1. quæſt. 1. & in quodlib. quæſt. 14.*

Difficultates notandæ cum earum reſpõſionibus.

Dico breuiter, quòd Doctor loquitur hîc de *eſſe* quiditatiuo formaliter, non originatiuè; benè verum eſt quòd tale *eſſe* tantùm originatur ab actu intellectus diuini. Et hoc etiam apparet, quòd *eſſe* quiditatiuum hominis non eſt *eſſe* cognitum, quia vt ſic, tantùm habet *eſſe* in intellectu diuino, ſed eſt *eſſe*, vt præſcindit ſecundùm intellectum à tali *eſſe* cognito.

Secundò dubitatur in hoc, quòd dicit, quòd per ſe ordo aliquorum, puta poſterioris, & prioris eſſentialiter, accipitur ſecundùm eſſe quiditatiuum extremorum. Si intelligitur, quòd talis ordo includatur quiditatiuè in extremis, hoc non poteſt eſſe, quia tunc relatio includeretur quiditatiuè in ente abſoluto. Si verò intelligitur, quòd eſſe prius quiditatiuè includitur in entitate, quæ dicitur prior eſſentialiter, & ſimiliter eſſe poſterius, hoc non videtur, quia prius eſt in ſe quiditas talis, quàm dicatur prior, vel poſterior. Dico ergo, quòd ordo talis conſequitur naturam extremorum præcisè conſideratorum ſecundùm *eſſe* quiditatiuum, & non prout talia extrema habent *eſſe* in intellectu, vel extra intellectum.

Tertiò dubitatur in hoc, quod dicit, quòd aliqua actio productiua, accipiendo paſſiuè, vt expoſui, præſupponat productionem actiuam, imò magis videtur ècontra. Tum, quia vult ipſe *in primo, diſt. 3. quæſt. 5.* contra Henricum de illa ratitudine, quòd relatio creaturæ eſt poſterior ente abſoluto producto, & in tali priori comparatur cauſa, & in *eſſe* abſoluto, & poſt ſequitur relatio productionis, quæ formaliter dicitur productio reſpectus. Tum, quia *in ſecundo, diſt. 1. quæſt. 2.* expreſsè dicit quòd ad abſolutum in cauſa, ſequitur abſolutum in cauſato, & poſtea ſequitur relatio cauſati ad cauſam, & ècontra, imò expreſsè dicit *in ſecundo, diſtinct. 1. quæſt. 2.* quòd prior eſt reſpectus cauſati, quàm reſpectus cauſæ.

Reſpondeo, quòd ſecus eſt in Deo, quia ibi perſonæ conſtituuntur per relationes, quia generatio actiua eſt conſtitutiua Patris, vt patet à Doctore *infra, quæſt. 4. & in primo, diſt. 28.* & vide quæ ibi expoſui. Et ideo generatio actiua eſt prior ſaltem origine. Et de hoc vide quæ notaui in primo in pluribus locis, præcipuè *diſt. 1. qu. 2.* ibi: *Pater prius origine eſt beatus, quam generet filium,* &c.

43. Guillemus Ocham in prologo, quæſt. principali, improbare nititur hanc propoſitionem, videlicet: *Qualis eſt ordo inter diſtincta realiter,* &c. Primò arguit, quia non ſemper eſt ſimilis ordo in rebus, & in conceptibus correſpondentibus. Exemplum, homo, & albedo ordinantur ſicut obiectum, & accidens, non tamen ſic ordinantur conceptus correſpondentes. Similiter homo, & animal, ſi diſtinguerentur realiter, vnum eſſet potentia, & aliud actus, & neutrum eſſet de altero prædicabile in primo modo, ſed tantùm in ſecundo modo, nec vnum eſſet de intellectu alterius, & tamen vbi modo non diſtinguuntur realiter, ſed tantùm ratione, non habent ordinem talem, quia vnum prædicatur de altero, non ſecundo modo, ſed primo modo. Eodem modo eſt de ente, & Deo, quòd ſi diſtinguerentur realiter, vnum eſſet verè potentia, & aliud actus, & tamen non eſt ita modò vbi diſtinguuntur ratione. Similiter ſi Deus, & Deitas diſtinguerentur realiter, vnum eſſet perfectius, & aliud imperfectius, nec alterum de altero prædicaretur prædicatione dicente hoc eſſe hoc, & tamen iſti conceptus non ſic ordinantur. Et ideò ex ordine rerum, vel de facto, vel de poſſibili, non ex ordine rerum poſita poſitione impoſſibili includente contradictionem, debet accipi ordo conceptuum. Non ergo etiam in illo caſu eſt ſemper conſimilis ordo inter res, & conceptus, vel rationes. Patet etiam falſitas illius propoſitionis, quia ſi corpus, animal, homo, & iſte homo, diſtinguerentur realiter, inter ea non eſſet ordo ſecundùm ſuperius, & inferius, quia ſicut aliàs declarabitur, iuter res non eſt ordo inferioris, & ſuperioris, & tamen inter iſtos conceptus eſt ordo inferioris, & ſuperioris. Eodem modo de ente, & Deo, quia modo habent ordinem iſti conceptus ſecundùm ſuperius, & inferius, & tamen tunc non haberent talem ordinem.

Opinio Ochã contra Scot.

Addit dicens, quòd illo caſu impoſsibili poſito, natura intellectualis perfecta, & intellectus perfectus ſe haberent ſicut ſubiectum, & accidens, quia cùm illa poſitio includat contradictionem, ideò non oportet quòd ſit conſimilis ordo nunc inter conceptus; nec oportet nunc quod vnum poſsit eſſe medium concludendi aliquid de aliquo, ſicut ſi Deus, & Deitas diſtinguerentur realiter, vel includerent diſtincta realiter,

realiter, vnum eſſet pars alterius, vel ſubiectum alterius, & per conſequens vnum poſſet eſſe medium demonſtrandi aliquid de reliquo, & tamen modò non eſt ſic.

44. Reſpondeo dupliciter. Primò, quòd caſus illi ſunt omnino impoſſibiles, & ideò nihil ſequitur contra propoſitionem Doctoris. Dico ſecundò reſpondendo ad ſingulas inſtantias. Cùm dicit primò de homine, & albedine, &c. Dico, quòd non intelligit mentem propoſitionis, quia non dicit Doctor quòd qualis eſt ordo inter realiter diſtincta, talis eſt inter conceptus eorum, ſed dicit quòd *talis eſt ordo vbi ſola ratione diſtinguuntur*. Sicut dicimus qualis eſt ordo inter intellectum, & actum intelligendi, vbi intellectus, & actus intelligendi realiter diſtinguuntur, talis eſt vbi intellectus, & actus intelligendi ſola ratione diſtinguuntur, quia hîc ordo ſumitur ex ratione quiditatiua terminorum, vt ſuprà expoſui, & hîc eſt ſenſus propoſitionis, & non debet inferri quòd talis ſit inter conceptum intellectus, & conceptum actus intelligendi. Dico ſecundò, & quæro ab eo quid intelligit per *conceptū*? aut accipitur *conceptus* pro actu cõcipiendi quo aliquid concipitur, & hoc modo non eſt ad propoſitum, quia Doctor non accipit in propoſitione diſtincta ratione pro conceptibus correſpondentibus rebus realiter diſtinctis, quia etſi albedo dependeat in *eſſe* reali, puta à pariete, tamen cognitio albedinis non dependet à cognitione parietis, vt patet. Aut accipit *conceptum* pro re, vt concepta, ſiue vt habente *eſſe* cognitum: nec etiam hoc modo intelligit Doctor, quia etſi albedo dependeat in *eſſe* reali à pariete, & natâ ſit realiter ineſſe, tamen *eſſe* cognitum albedinis, non dependet à pariete in *eſſe* cognito, nec vt ſic, nata eſt ineſſe ſecundùm rationem parieti habenti *eſſe* cognitum. Aut accipitur *conceptus* pro quodam idolo fabricato per actum intellectus, vt etiam ipſe Ocham aliquãdo accipit. Et hoc ſimiliter modo non eſt ad propoſitum propoſitionis, quia vnum idolum non ſic dependet ab alio, vt pater. Aut accipitur conceptus pro entitate conceptibili, & ſic propoſitio Doctoris debet intelligi, quia qualis eſt ordo inter albedinem, & parietem, vbi diſtinguuntur realiter, talis eſt vbi ſunt idem realiter, & diſtinguuntur ſola ratione, quia ſicut albedo ſecundùm ſuum *eſſe* quiditatiuum, nata eſt ineſſe parieti, & dependere realiter ab eo quando diſtinguuntur realiter, ſic ſimiliter ſi in aliquo ſubiecto tantùm ratione diſtingueretur ſecundùm ſuum *eſſe* quiditatiuum nata eſſet ſecundùm rationem ineſſe, & dependere.

Reſponſio ad rationes Ocham.

45. Ad aliam inſtantiam de animali, & homine ſi realiter diſtinguerentur, &c. Dico primo, quod caſus eſt impoſſibilis. Dico ſecundò, quòd etiam hoc poſito, aliud iſtorum ſequeretur, vel ſi diſtinctũ realiter non eſſet de quiditate hominis, etiã quando non diſtinguerentur realiter, non eſſet de quiditate hominis: vel ſi vt realiter diſtinctum eſſet de quiditate hominis, eſſet etiam vbi ſunt idem realiter. Et ratio iſtorum eſt, quia quæcunque mutuò ſe reſpiciunt ſecundùm *eſſe* quiditatiuum terminorũ, ordo talis non variatur per quodcunque poſterius, vt ſuprà expoſui. Et ſic ſequitur de facto, quòd qualis eſt ordo inter aliqua vbi realiter diſtinguuntur, talis eſt etiam vbi ſola ratione diſtinguuntur, & ècontrà, ſtante ſemper ratione formali terminorum, & ſic accidit animali, quòd ſit idem realiter homini, vel quòd ſit diſtinctum realiter. Nec talis ordo competit, vt quia idem, vel diuerſum, ſed præcisè ex ratione quiditatiua terminorum. Sicut poſito quòd albedo ſit idem realiter homini, & tantùm ratione diſtinguatur ab homine, ſi vt realiter diſtincta, habet ordinem dependentis, & informantis tantùm accidentaliter, ſequitur quòd talem ordinem habebit, vbi realiter identificatur, cùm nullo modo varietur ratio quiditatiua terminorum ex hoc, quòd termini ſunt idem realiter.

46. Ad aliam inſtantiam de Deo, & ente. Dico primo, quòd ſi ponatur ens de conceptu quiditatiuo Dei, quòd ſtatim ſequitur quòd vbi realiter diſtinguuntur, ens eſt in potentia reali ad Deum, ſic vbi ſola ratione diſtinguuntur ſecundum rationem, ens eſt in potentia, quia vt ſic, non variatur formalis ratio terminorum. Dico ſecundò, quòd conceptus entis non poteſt poni eſſe de quiditate Dei, vt expoſui *in primo, diſt. 2. parte 1. q. 1.* Eſt enim conceptus entis poſterior ipſo Deo, licèt, ſit prior prioritate communitatis, vt ibi expoſui. Eſt enim eſſentia diuina de neceſſitate naturæ in perfectiſſima actualitate, & in perfectiſſima exiſtentia, ita quòd exiſtentia eſt de quiditate eius, vt ſuprà patuit, & in illo priori, quo eſt in vltima actualitate, nullus cõceptus entis eſt, quia vt ſic tantùm eſt eſſentia vt eſſentia, vt patuit in primo articulo.

An conceptus entis ſit poſterior ipſo Deo

Ad aliam inſtantiam de Deo, & Deitate. Dico, quòd eſt falſa imaginatio, ſupponendo quòd idẽ diſtinguatur à ſeipſo, Deus enim, & Deitas tantùm ratione differunt. Et poſito, per impoſſibile, quòd diſtingueretur realiter, adhuc nihil ſequitur contra Scotum, quia hoc poſito, ipſa Deitas eſſet tota perfectio quiditatiua huius concreti *Deus*, quia Deus eſſet Deitate Deus, & ſi Deitas non eſſet, Deus nihil eſſet. Nam cuique *quo* adæquatè correſpondet aliquod *quod*, vel *quis*, quod eſt ſimpliciter tale tali *quo*, ſiue entitate ſic abſtracta, vt patet *in primo, diſt. 2. parte 2. quæſtione prima, diſtin. 4. quæſt. prima*, & *2.* & *diſt. quinta, quæſt. 2.* Si tamen eſſent diſtincta, &c. Dico, quòd ſeruata ratione quiditatiua terminorum, quòd ſemper eſſet talis ordo vbi ſola ratione diſtinguuntur, qualis eſſet vbi realiter diſtinguerentur. Ex his patet reſponſio ad vltimam inſtantiam.

Deus, & deitas quomodo differant.

SCHOLIVM.

Adducit contra duas rationes pro tertia concluſione impugnationes Henrici, & ſtatim hoc, quòd ante verbum productum nulla eſt diſtinctio inter eſſentiam, & memoriam: quia omnis diſtinctio rationis ſequitur verbum, ergo memoria meaiat inter eſſentiam, & dicere, *nec eſt principium ipſius* dicere.

Adducit duas inſtantias.

DE tertio g articulo inſtatur contra iſtas duas rationes poſitas *in 2. art.* pro tertia concluſione. Contra primã ſic. Vbi non manet eadem ratio ordinis non oportet ponere eundem, vel conſimilem: ſed in diuinis, vbi iſtorum eſſentia, ſcilicet *memoria, dicere*, eſt ſola diſtinctio rationis, non manet eadem ratio ordinis, quæ eſt, vbi iſta ſunt diſtincta realiter: ergo, &c. Probatio minoris, in creatura rationali ideò *memoria* præcedit *dicere*: quia ipſa eſt principium dicendi, non ſic autem in Deo, loquendo de memoria, vt memoria, ſiue vt diſtincta ab eſſentia, imò ratio principiandi emanationem perſonalem, eſt eſſentia diuina ſola ſub ratione eſſentiæ, vt ei coniungitur reſpectus realis. Quod probatur dupliciter: Primò ſic: Verbum eſt expreſſiuum omnium illorum, quæ in eſſentia diuina quaſi inuolutè continentur: ergo in Verbo diuino intelligit Deus, quodcunque diſtinctè intelligit, ergo non poteſt aliqualis diſtinctio actualis accipi in intellectu diuino inter eſſentiam & memoriam præcedens quodammodo productionem Verbi. Primum probatur per Auguſtin. 6. *de Trin. cap. vlt.* vbi dicit, quòd Verbum eſt ars Patris, plena omnium rationum viuentium.

Hen. ar. 27 q. 67. & ar. 51. & 52. & quodl. 3. q. 3. & 15. tri. c. 14. ſcilic. iam producto.

h Item, diſtinctio ſecundùm rationem non poteſt eſſe niſi ſecundùm actum intelligendi: in Deo autem primus actus intelligendi eſt principium emanationis verbi ſuppoſita proprietate perſonali, cùm verbum producitur naturaliter: & actu naturali ipſius intellectus: ergo nullo actu, quaſi præcedente productionem verbi poteſt haberi diſtinctio ad extrà, vel ad intrà. Et ſi quæratur ab eis, quomodo ergo diſtinguitur in Deo intellectus, & voluntas, ſi non præſupponitur in Deo diſtinctio productionibus perſonarum?

Dicunt, quòd poſitis illis productionibus, *dictione, & ſpiratione*, & hoc per ſolam eſſentiam vt principium formale reſpectu vtriuſque productionis, poteſt intellectus diuinus comparare eas ad aliqua ſimilia in creaturis. Vni autem ſimilis eſt productio intellectus in creatura: quia ipſa eſt, nulla præſuppoſita, alteri ſimilis eſt productio voluntatis: quia ipſa eſt altera præſuppoſita: & ita, ex tali comparatione ad extrà, intellectus concipit iſtas productiones: vnam quaſi intellectus, & aliam quaſi voluntatis, propter ſimilitudinem iſtarum ad iſtos actus, & propter iſtud iſtarum productionum principium productiuum, concepit intellectus ſub ratione iſtorum duorum principiorum, ſcilicet intellectus & voluntatis. Per hoc impeditur ſecunda ratio, quia memoria, vt memoria, vel intellectus, non habet rationem principij reſpectu *dicere*: ſed ipſa eſſentia: & benè conceditur quòd eſſentia, vt eſſentia, prior eſt notionali: ſed non habetur per hoc, quòd aliquod eſſentiale, aliquo modo diſtinctum ab eſſentia, eſt immediatius, quàm aliquod notionale. 18.

COMMENTARIVS.

47.

Opinio Henrici quodl. 27 qu. 6.

g *De tertio articulo.* Hic Doctor adducit duas rationes Henrici contra duas rationes factas pro tertia concluſione. Contra primam: ſic arguit Henricus, probando quòd non ſit ſimilis ordo inter memoriam diuinam, & gignere, quæ ratione diſtinguuntur, qualis eſt inter memoriam creatam, & *dicere* reſpectu verbi creati, quæ realiter diſtinguuntur. Et tota ratio ſtat in duobus, primò, quòd memoria creata eſt principium dicendi, ſiue principium productiuum verbi creati. Secundò, quod memoria diuina, vt memoria eſt; & vt aliquid diſtinctum, ab eſſentia diuina, non eſt principium dicendi, ſiue non eſt principium productiuum Verbi diuini, & per conſequens non eſt ſimilis ordo inter memoriam, & *dicere*, qualis eſt inter memoriam creatam, & *dicere* creatum. Et quòd memoria diuina vt memoria eſt, (quæ vt ſic, includit intellectum, & obiectum in ratione obiecti) non ſit principium dicendi, probat, quia intellectus paternus non habet eſſentiam diuinam præſentem in ratione obiecti actu intelligibilis, niſi vt in filio, ſiue vt in Verbo, ſicut patuit *in primo, diſt.* 1. *q.* 2. Et hoc probat; quia Verbũ eſt expreſſiuum, ſiue declaratiuum eorum quæ in eſſentia diuina quaſi inuolutè continentur, & per conſequens intellectus paternus nec eſſentiam, nec aliquid contentum in eſſentia, nec actu, nec habitu intelligit ante productionem verbi. Cum ergo intellectus paternus non habeat eſſentiam diuinam, nec aliquod contentum in eſſentia vt obiectum præſens in ratione obiecti intelligibilis, niſi vt in Verbo, Sequitur quod memoria Patris vt memoria (quæ vt dixi includit intellectum paternum, & eſſentiam præſentem tali intellectui) præexigit ipſum Verbum, & per conſequens gignitionem Verbi. Et ſic ſequitur quòd eſt principium gignendi Verbum. Sequitur etiam, quòd gignitio Verbi ſit immediatior eſſentiæ diuinæ quàm memoria diuina vt memoria. Et quòd Verbum ſit ſic expreſſiuũ, &c. probat auctoritate Auguſtini *9. de Trin. cap. vlt.* qui dicit quòd *Verbum eſt ars Patris plena omnium rationum viuentium.* Vult ergo Henricus quòd ſola eſſentia diuina ſub ratione eſſentiæ, vt tamen coniungitur ei reſpectus realis, ſit

principium

principium emanationum, ita quòd ſola eſſentia diuina eſt ratio formalis tam dicendi, quàm ſpirandi. Sed per generationem actiuam determinatur ad dicendum, & per ſpirationem actiuam determinatur ad ſpirandum Spiritum ſanctum. Et de hoc vide *in primo, diſt.* 18. Et cùm dicit Henricus ibi: *Quod probatur dupliciter, primò ſic. Verbum expreſſiuum*, &c. debet referri ad hoc ſcilicet, quod memoria diuina, vt memoria non eſt principium dicendi.

h *Item diſtinctio ſecundùm rationem.* &c. Per iſtam rationem probat Henricum quòd per pro-
48. ductionem Verbi nullo modo memoria diuina diſtinguitur ratione ab eſſentia diuina, quia diſtinctio ſecundùm rationē eſt tantùm per actum intelligendi. Sed primus actus intelligendi in Deo, ſuppoſita proprietate perſonali, ſiue ſuppoſita prima perſona, eſt principium productionis Verbi, quia Verbum producitur naturaliter, & actu naturali ipſius intellectus, & per conſequens per nullum actum quaſi præcedentē productionem Verbi poteſt haberi aliqua diſtinctio rationis, & ſic tam memoria quàm ipſum *dicere* æquè immediatè inſunt eſſentiæ diuinæ, imò ante productionem Verbi ſunt præciſè ipſa eſſentia diuina, quia in illo priori nulla eſt diſtinctio rei, nec rationis. Et ſic patet quomodo iſta ſecunda ratio impedit ſecundam rationem Doctoris.

i *Et ſi quæratur ab eis.* Hîc Doctor quærit, ſi ante productionem Verbi nulla eſt diſtinctio, nec re, nec ratione, quomodo ergo in Deo intellectus, & voluntas diſtinguuntur, qui præcedunt productionem Verbi? Dicit Henricus quod poſitis productionibus diuinis, ſcilicet dictione, & ſpiratione, & hoc per ſolam eſſentiam vt principium formale productiuum reſpectu vtriuſque productionis, poteſt intellectus diuinus comparare eas ad aliqua ſimilia in creaturis. Vni autem ſimilis eſt productio intellectus in creatura, quia ipſa eſt, nulla alia productione præſuppoſita, alteri ſimilis eſt productio voluntatis, quia ipſa eſt altera præſuppoſita, ſcilicet productione per intellectum. Et ita intellectus diuinus ex tali comparatione ad extrà concipit iſtas productiones, & hoc modo diſtinguuntur ratione.

SCHOLIVM.

Refutat impugnationes Henrici. Primo, quia duarum productionum diuerſæ rationis non poteſt eſſe vnum formale principium, quale eſt eſſentia, ſed generatio, & ſpiratio ſunt diuerſæ productiones, quarum vna ſupponit aliam ex 1. *diſt.* 6. *&* 13. *Secundò, quia non daretur determinata pluralitas in productionibus neceſſariis: & dicit rationes Henrici ad oppoſitum, infertque ex eo ſecundam perſonam non magis produci per intellectum, quàm per voluntatem, quia eſſentia non minùs eſt hoc, quàm illud. Vide Doctorem* 1. *diſt.* 6. *&* 12. *&* 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. *Ad* 1. *pro Henrico explicat quomodo Pater intelligat omnia Verbo, de quo latè agit* 1. *diſt.* 32. *q.* 2.

19. Contrà k iſta ratio poſſet multipliciter improbari: quia duarum productionum alterius rationis non videtur poſſe poni idem principium formale productiuum, & ſpecialiter talium productionum, quarum vna non poteſt poni, niſi iam altera ponatur. Non videtur etiam ratio l quare productiones ſint alicuius determinatæ pluralitatis, reſpectu quarum vnum eſt principium formale eiuſdem rationis, & hoc in productionibus neceſſariis: tamen iſta vſque ad proximam quæſtionem differatur, & hîc tantùm ratio prima confirmatur. Cùm enim accipitur, m contra maiorem primæ rationis, quòd non manente eadem ratione ordinis, non manebit idem ordo: conceditur de illa, quæ eſt prima & per ſe cauſa, & ratio ordinis: ſicut vniuerſaliter tenetur de prima per ſe ordine quorumcunque. Et iuxta hoc arguendo ad oppoſitum aſſumo hanc maiorem. Vbi manet prima per ſe ratio ordinis, eadem, ibidem manet idem per ſe ordo: ſed prima per ſe ratio iſtorum ordinis ſcilicet *memoriæ*, & ipſius *dicere*, eſt ex per ſe rationibus iſtorum, ſcilicet quòd memoria eſt memoria, & *dicere* eſt *dicere*; in quocunque ergo *eſſe* reali, ſiue diminuto, iſta concipiuntur: ſtatim habetur ex rationibus iſtorum, quòd memoria eſt immediatior ipſi eſſentiæ quàm *dicere*: ergo manentibus per ſe rationibus iſtorum duorum extremorum occurrentium intellectui, ſiue habentium *eſſe* reale, ſiue rationis quodcunque, ſemper manet eadem vel ſimilis per ſe ratio ordinis.

Verbū naſcitur de ſcientia & quomodo?

Et vlteriùs n cùm dicitur in minori quòd in diuinis non manet iſta ratio memoriæ & *dicere*, quæ in creaturis, quia non eſt ibi ratio principij ad principiatum: eſto quod illa eſſet ratio ordinis, ſcilicet ratio principij formalis agendi, & actionis, adhuc habebo propoſitum: quia ſecundùm Auguſtinum 15. de Trin. c. 14. *Sic hoc verbum noſtrum de noſtra ſcientia naſcitur, quemadmodum illud Dei verbum de ſcientia Patris natum eſt.* Et vbique vult, quòd de ratione Verbi eſt naſci de ſcientia quæ eſt in memoria, & ſic vbique dicitur Verbum naſci de memoria, filius autem cuius *produci* eſt *dici*, ſecundùm ipſum, Verbum eſt. 83. *qu. quæſt.* 63. vbi vult quòd optimè poſitum eſt illud: *In principio erat verbum*, quantùm ad tranſlationem nominis

Memoria eſt principium productiuum ſecūdæ perſonæ.

minis ſecundæ perſonæ: eſt ergo memoria principium productiuum ſecundæ perſonæ: & ita manet illa ratio ordinis inter memoriam & *dicere*.

Confirmo hoc o quia ſi non procedat ſecunda perſona per memoriam, vt memoria, ſed per memoriam, vt eſſentia: Non magis ergo producitur per ſe per actum memoriæ, quàm per actum voluntatis: quia eſſentia, vt eſſentia, non magis eſt hoc, quàm illud; ergo productio eius, in ſua realitate, non eſt magis dictio, quàm ſpiratio, nec ipſa magis eſt ex realitate ſuæ productionis filius, ſiue Verbum, quàm Spiritus ſanctus, quod eſt patenter contra intentionem Auguſtini.

p Ad argumenta probantia, quòd eſſentia ſub ratione eſſentiæ, vt tamen coniungitur ei reſpectus realis, eſt principium formale proximum producendi filium.

Ad primum, cùm dicit: Deus quodcunque intellectu diſtinctè intelligit, Verbo iam producto intelligit, verum eſt, quòd Verbum eſt æternaliter productum: ſed non quæritur hîc de ordine durationis, ſed originis. Sic autem intelligendo, quòd Pater non intelligat quæcunque diſtincta in ſe, vt eſt prior origine Verbo, falſum eſt: & contra rationem, & contra Auguſt. 15. *de Trin. cap.* 7. vbi vult, quòd quælibet perſona ſibi meminit, ſibi intelligit, ſibi diligit; & ſic infert, quod *ſi Filio intelligeret Pater: Pater non eſſet ſapiens de ſeipſo, ſed de filio.* 20.

Deus verbo intelligit explicatur de quo 1.d.32. *qu.* 2.

Ex hoc formatur prima ratio ſic: Quamcunque perfectionem Pater habere poteſt, habet eam vt eſt origine prior Filio: quia habet eam in ſe: nullam enim perfectionem poteſt habere niſi à ſe: ergo nec Filio, ergo ſi Pater poſſet noſcere diſtinctè actu omne intelligibile, nouit vt eſt prior Filio origine, non nouit ergo aliqua intelligibilia diſtinctè præcisè in Filio. Hoc etiam patet per Auguſtinum 15. de Trin. cap. 14. *Nouit Deus Patèr omnia in ſe, nouit & in Filio: in ſeipſo tanquam ſeipſum*

Omnis perfectio eſt prior origine filio. de quo 1.d.12. qu. 2.

Ex hoc formatur ſecunda ratio. Pater, vt eſt prior origine Filio, nouit ſeipſum: non tantùm per memoriam ſiue actu primo: ſed per intelligentiam ſiue actu ſecundo: quod probatur, quia conſimilis eſt ordo originis Patris ad Filium in habendo intelligentiam perfectam, qualis eſt in habendo memoriam perfectam, quia vniuerſaliter eiuſdem per ſe eſt habere intelligentiam perfectam, cuius eſt habere memoriam perfectam: ſicut ergo Pater non præcisè in Filio nouit ſeipſum, quaſi per memoriam, ſed per ſe ipſum vt eſt prior Filio: ita & de notitia actuali per intelligentiam: & tunc vltrà: ſicut ergo actuali notitia, ſiue intellectione per intelligentiam nouit Pater ſeipſum priùs origine, quàm in Filio, ita actuali intellectione per intelligentiam ingenitam nouit omnia diſtincta in ſe priùs, quàm in Filio.

Pater eſt prior origine filio tam per memoriam, quã per intelligentiam.

q Ad probationem, cùm dicitur, quòd Verbum eſt expreſſiuum omnium, quæ in eſſentia diuina quaſi inuolutè continentur, concedo: ſed non præcisè Verbum, nec ipſa præcisè relucent in Verbo: ſed æquè diſtinctè relucent in intelligentia Patris, vt Patris eſt. Quando autem probatur illa præcisè eſſe relucentia in Verbo, per illud 6. *de Trin. de arte.* Ad hoc reſpondet Auguſtinus 7. *de Trin. c.*1. Ita eſt verbum ars Patris quomodo ſapientia Patris, & qualiter hoc eſt; ita, inquit, *dicitur filius ſapientia Patris quomodo lumen Patris eſt, ſcilicet vt quemadmodum lumen de lumine, & vtrumque idem lumen, ſic intelligitur ſapientia, de ſapientia & vtraque vna ſapientia.* Hæc ille.

Vide 27.d. 1.q.3. & d. 28.

Si quæratur, quare Verbum dicitur magis ars Patris, quàm ipſemet Pater.

Reſpondeo, ſecundæ perſonæ ex vi ſuæ productionis competit, quòd eſt notitia declaratiua, quia eſt producta per actum memoriæ exprimentis talem notitiam. Et ideò appropriatè dicuntur de ea, quæ pertinent ad perfectionem cognitionis actualis, magis tamen propriè dicitur ſapientia, ſicut loquitur Apoſtolus, quàm ars, ſicut loquitur Auguſtinus, quia ex productione ſua magis eſt notitia declaratiua æternorum, quàm factibilium.

1. Cor. 1.

Ad 2. Hĕr. 5. nu. 18.

r Secunda ratio innititur iſti propoſitioni: Primus actus intelligendi in diuinis eſt principium proprium producendi Verbum. Iſta eſt falſa propter duo. Primò, quia nullus actus intelligendi eſt propriè principium producendi Verbum. Secundò, quia non eſt primus actus intelligendi, ſicut ipſe intendit loqui de illo. Primum probo, quia actus intelligendi cõmuniter accipitur pro ipſa operatione, quæ eſt intellectio: Si ergo primus actus intelligendi eſt principiũ emanationis, vt ipſe accipit, hoc intelligitur altero iſtorum duorũ modorũ: aut ita videlicet quòd eſt principiũ formale, quo Verbum producitur, ſicut calor in calefaciente reſpectu calefactionis, eſt principium,

de hoc 1. d.2.q.7. ad 4. & d. 6.

aut

aut ita, quòd eſt principium emanationis, ſicut actus productiuus, ſicut calefactio, dicitur principium productiuum caloris producti; neutro autem modo poteſt intelligi: quia omne *intelligere* eſt ipſius intelligentiæ, ſecundũ Auguſtinũ 14. *de Trin. c. 7. Intelligentiam dico, qua intelligimus cogitantes*: producere autem Verbum, ſiue habere principium formale producendi, non competit niſi ratione memoriæ.

22. Secundum patet ex dictis, quia productionem Verbi præcedit origine intellectio diſtincta, quæ conuenit Patri ſecundùm intelligentiam propriam ingenitam non ergo producitur Verbum primo actu intelligendi, loquendo de prima origine: ſicut ipſe accipit: cùm probatur per hoc, quòd Verbum naturaliter producitur, cõſequentia nõ valet; quia quorumcũque actuum intellectus eſt principium omnium illorum per modum naturæ. Vel poteſt breuiter dici ad iſtam ſecundam probationem, quòd licèt Verbum producatur in diuinis per primum actum intellectus: loquendo de primo actu productiuo, qui tamen non dicitur propriè actus intelligendi, licèt ſit actus intellectus: non tamen primo actu operatiuo, qui propriè dicitur actus intelligendi: ſed prior eſt origine actu intelligendi, vt eſt intelligentiæ paternæ, & iſto, vt ſic priori, intelligit pater eſſentiam propriam diſtinctè: non autem in Verbo producto. Iſta diſtinctio de actu productiuo, & operatiuo patebit poſt *q.* 13. Actus enim operatiuus non habet terminum productum: ſed eſt vltimus terminus: vt patet *ex* 1. *&* 10. *Ethic.* Actus autem productiuus ſemper eſt alicuius termini per ſe, qui per ipſum accipit *eſſe*.

Hæc reſpon. ſupponit duplicẽ actũ intellectus, productiuum, & operatiuũ de quo infr. q. 13.

Cap. 1. & 9. c. 3. & inde. Idẽ 9. met. to. c. 16.

Reſpondeo ad ſecundam rationem, poſitam ab ipſo: excluſa eſt per hoc, quod probatum eſt, eſſentiam vt eſſentiam, non eſſe immediatum principium formale productionis, excludendo memoriam, vt memoriam, à ratione totalis principij.

COMMENTARIVS.

49. k *Contra.* Doctor improbat hanc rationem multipliciter, ſcilicet, quòd ſola eſſentia diuina eſt ratio formalis productionum ad intra. Et primo ſic: *quia duarum productionum alterius rationis non videtur poſſe poni idem principium formale productiuum, & ſpecialiter talium productionum, quarum vna non poteſt poni, niſi iam altera ponatur.* Cùm ergo generatio, & ſpiratio ſint alterius rationis, imò ſimpliciter primò diuerſæ, vt probat Doctor *in primo diſt. 7. & 13.* & ſpiratio neceſſariò præſupponat generationem, Sequitur quòd reſpectu illatum non poteſt poni idem principium formale productiuum, quale eſſet ſi ſola eſſentia eſſet principium formale reſpectu illatum productionum. Nam ab iſtis ponitur, quòd ſola eſſentia eſt ſic principium, vt tamen determinatur per aliud, & alium reſpectum, non quòd reſpectus ſit aliquo modo ratio formalis producendi, ſed ſola eſſentia. Et hoc ſatis patuit in primo *diſt. 6. & 13.* vide ibi.

Scotus arguit cõtra Henr.

l Secundò arguit, quia *non videtur ratio quare productiones ſint alicuius determinatæ pluralitatis, reſpectu quarum vnum eſt principium formale eiuſdem rationis, & hoc in productionibus neceſſariis, tamen iſta vſque ad proximam quæſtionem differatur.* Nam ibi probat quòd ſi ſit idem formale productiuum eiuſdem rationis, loquendo de productione neceſſaria, quòd productiones ab eodem principio, neceſſariò eſſent eiuſdem rationis, & dicit *de neceſſariis*, quia plures alterius rationis contingentes poſſunt eſſe ab eodem principio, vt patet de productionibus creaturarum ſpecie diſtinctarum, quæ differunt ſpecie, & tamen ſunt ab eadem voluntate diuina ſub eadem ratione formali, vt patet à Doctore *in 2. diſt. 1. q. 1.* & infrà *in quodl. q. 8.* Secus eſt ſi productio eſt *ſimpliciter* neceſſaria, vt ibi expoſui. Et ſi productiones ſunt eiuſdem rationis non apparet determinata pluralitas, vt ibi prolixè probatur.

50. m *Cùm accipitur contra maiorem primæ rationis*, &c. Nam ratio prima, & per ſe ordinis aliquorũ adinuicem, ſcilicet ordinis prioris, & poſterioris, mediatoris, & immediatoris accipitur ex præciſa ratione formali terminorum: ſicut dicimus quod cauſa eſt prior effectu, quia acceptis rationibus formalibus cauſæ, & effectus, cauſa eſt prior effectu. Sic in propoſito, accipiendo memoriam vt memoria, & *dicere* vt dicere, vt ſcilicet conſiderantur ſub ſuis præciſis rationibus formalibus, memoria eſt prior ipſo *dicere*: patet, quia neceſſariò præſupponitur ipſi *dicere*. Nam non eſt intelligibile quòd ſit *dicere*, & quòd non ſit memoria, vel quòd non præſupponat memoriam, ſequitur ergo quòd memoria ex ſua ratione formali ſit immediatior naturæ, cuius ponitur memoria quàm ipſum *dicere*, vbi memoria & *dicere*, diſtinguuntur realiter, ſicut in nobis, & cùm eadem ratio ordinis ſit in memoriam diuinam, & *dicere* diuinum, ſequitur quòd memoria diuina erit immediatior eſſentiæ diuinæ ipſo *dicere* diuino.

51. n *Et vlteriùs cum dicitur in minori quòd in diuinis non manet iſta ratio ordinis, ſcilicet memoriæ, & dicere qua in creaturis, quia non eſt ibi ratio principij, & principiati*, ſicut eſt in creaturis, vbi memoria eſt principium dicendi, ſiue producendi album. Dicit Doctor quòd etiam poſito quòd iſta eſſet ratio ordinis, ſcilicet ratio principij formalis agendi, & actionis, adhuc habebo propoſitum, ſcilicet, quòd in Deo memoria eſt principiũ formale dicendi Verbum, & probat per auctoritates Aug. Nam ſecundũ Auguſt. 15. *de Tri. c. 25.* Sic hoc verbum noſtrum de noſtra ſcientia naſcitur, quemadmodũ illud Dei Verbũ

Quomodò memoria ſit principium formale dicendi verbũ.

de ſcientia Patris natum eſt,& vbique vult quòd de ratione Verbi eſt naſci de ſcientia, quæ ſcientia eſt in memoria. Nam Auguſtinus accipit ibi *ſcientiam* pro memoria, ſiue pro obiecto relucente in memoria, vt prolixè expoſui in primo, *d.4.& 26.* & dicitur obiectum eſſe in memoria, pro quanto ipſum eſt præſens intellectui ſub ratione obiecti actu intelligibilis, & eſt pars memoriæ. Et hoc eſt quod dicit, ſcilicet, *quæ ſcientia eſt in memoria*, id eſt, obiectum actu intelligibile eſt pars memoriæ. Et hæc omnia prolixiùs patent in primo d.2.parte 2.q.3.& d.6.q. vnica.

o *Confirmo hoc*, &c. Nam dicitur ſpiratio, quia producitur per modum voluntatis, & libertatis,& dicitur generatio, ſiue dictio, quia producit per modum naturæ, ſiue per modum intellectus, vt patuit in primo, &c.

52. p *Ad argumenta probantia*, &c. Dicit Doctor quòd hoc eſt verum, ſcilicet quòd Verbum eſt æternaliter productum, tamen cum hoc ſtat, quòd ſit poſterius origine Patre, vt clarè patet à Doctore *in primo, d.2.6.12.26. in ſecundo, diſt.1. q.1.& in quodl. q.* 8. & ſic Pater vt prior origine filio, in ſeipſo diſtinctè intelligit omnia, vt patet per Auguſtinum 15.de Trin.c.7.quòd quælibet perſona ſibi meminit, ſibi intelligit, ſibi diligit,& infert, quòd ſi filio intelligeret Pater, Pater non eſſet ſapiens de ſeipſo, ſed de filio. Vult dicere, quòd Pater habet in ſe formaliter memoriam, quæ eſt principium formale intelligendi. Et ſimiliter habet formaliter in ſe actualem intelligentia, ſiue intellectionem omnium. Et hoc eſt idem, cum dicit, *Intelligit ſibi*, id eſt, quòd habet formaliter intellectionem quaſi ſibi inhærentem, quâ formaliter dicitur intelligere. Et ſic patet quomodo Pater formaliter intelligit per memoriam formaliter ſibi inexiſtentem, Intelligit, dico, per memoriam habitualiter, & per actualem intellectionem ſibi formaliter inexiſtentem actu, dicitur formaliter intelligere, & non dicitur formaliter intelligere nec habitualiter, nec actualiter, per Verbum productum, quia tunc eſſet ſapiés nõ formaliter, ſed tantũ ſapiẽtia genita, ſcilicet Filio, quod eſt contra Auguſtinum vbi ſuprà. Ex hoc ergo formatur ratio ſic prima: Qualemcunque perfectionem Pater habere poteſt, habet eam vt eſt prior origine filio, quia habet eam à ſe, nullam enim perfectionem poteſt habere niſi à ſe, ergo nec à filio; ergo ſi Pater poſſet noſcere diſtinctè actu omne intelligibile, nouit id vt eſt prior origine filio, & ſic ſequitur quòd non nouit diſtinctè aliqua intelligibilia præcisè in filio, ſed formaliter in ſeipſo vt expoſui. Vnde Auguſtinus 15. de Trin. c. 14. *Nouit Deus Pater omnia in ſe, nouit & in filio, & in ſeipſo tanquam ſeipſum.* Vult dicere, quòd nouit omnia in ſe tanquam ſeipſum, id eſt, quòd ſicut habet formaliter in ſe notitiã quâ ſeipsũ nouit, ita habet formaliter in ſe notitiam, quâ nouit omnia alia Et cùm dicit, quòd *nouit omnia in filio*, hoc debet intelligi, quia filius habet eandem notitiam in ſe formaliter, quam habet Pater, etſi per filium intelligit omnia, ſiue in filio, debet intelligi non formaliter, ſed tantùm denominatione extrinſeca, & hæc prima ratio procedit de notitia habituali, quâ Pater nouit ſe, & alia formaliter, pro quanto habet formaliter in ſe memoriam, quæ eſt principium formale producendi, ſiue quaſi producendi actualem intelligentiam, ſiue intellectionem. Ex hoc dicto pariformiter formatur ſecunda ratio, quæ eſt de actuali notitia, qua Pater nouit formaliter omnia, quia conſimilis eſt ordo originis Patris, & filiis in habendo intelligentiam perfectam, id eſt, actualem intellectionem, qualis eſt in habendo memoriam perfectam. Sicut ergo Pater non præcisè in filio nouit ſeipſum quaſi per memoriam, ſed per ſeipſum vt eſt prior filio, ita & de notitia actuali per intelligentiam. Sicut ergo actuali notitia ſiue intellectione per intelligentiam nouit Pater ſeipſum prius origine, quàm in filio, ita actuali intellectione per intelligentiam in genitam nouit omnia diſtinctè in ſe, priuſquam in filio, & accipitur *actualis intellectio* pro illa operatione præcisè, & *intelligentia* accipitur pro intellectu habente formaliter actualem intellectionem. Et vult dicere, quòd Pater per intellectum vt perfectum actuali intellectione intelligit omnia.

Quomodo Pater intelligat formaliter per memoriam.

Quomodo Pater nouerit omnia in filio.

53. q *Ad probationem* qua Henricus probat quòd Pater intelligit omnia præcisè in Verbo, quia Verbum eſt expreſſiuum, &c. Dicit, quòd benè eſt expreſſiuum, ſiue declaratiuum omnium, quæ virtualiter continentur eſſentia, ſed non præcisè Verbum, quia etiam Pater vt habens formaliter notitiam omnium, eſt per illam declaratiuus omnium. Nam per memoriam formaliter inexiſtentem Patri eſt habitualiter declaratiuus omnium, quæ virtualiter continentur in eſſentia diuina, quæ eſt pars memoriæ; & per actualẽ intellectionem formaliter ſibi inexiſtentem eſt declaratiuus actualiter omnium, ita quòd omnes creaturæ vt actu non intelliguntur, ſed vt ſunt præcisè obiecta ſecundaria virtualiter contenta in eſſentia diuina, habitualiter dicuntur relucere in memoria diuina, pro quanto, ſcilicet eſt productiua illorum in *eſſe* cognito, ſicut ſunt nata cognoſci. Vt verò ipſæ creaturæ actu intelliguntur à Patre, dicuntur relucere in intelligentia Patris, id eſt, in intellectu Patris formaliter perfecto actuali intellectione illarum, quia ſic cognitæ actu dicuntur declaratæ & manifeſtatæ, quia tunc actu intelliguntur, ſecundùm quòd erant intelligibiles. Et cùm probatur, quòd præcisè relucent in Verbo, quia Verbum eſt ars Patris per Auguſtinum 6.de Trin. Dicit Doctor quòd ita Pater eſt formaliter pars ſicut & Verbum. Et probat per Auguſtinum 7. de Trin. c. 4. Nam ars eſt notitia factibilium, ſicut ſapientia notitia æternorum, modo vt ſuprà dixi, ita Pater habet formaliter in ſe notitiam omnium factibilium, ſicut & Verbum, & ita Pater eſt ita formaliter ars omnium, ſicut & filius. Appropriatè tamen filius, ſiue Verbum dicitur ars, quia Verbo ex vi ſuæ productionis conperit notitia declaratiua, quia eſt productum per actum memoriæ exprimentis talem notitiam, & ideò appropriatè dicuntur de ea quæ pertinent ad perfectionem cognitionis actualis, magis tamen propriè dicitur Verbum ſapientia quàm ars, quia ex vi productionis ſuæ magis eſt notitia declaratiua æternorum, quam factibilium, quia propriè producitur de eſſentia diuina ſecundùm ſuum *eſſe* ſimpliciter, & de aliis tantum ſecundùm *quid*. Et de hoc vide in 2. d.5.q.2. d.27. in 2.d.1.q.1.& infrà in quodl.q.8.

Filius appropriate dicitur Ars patris, non propriè.

54. r *Secunda ratio innititur iſti propoſitioni* falſæ, ſcilicet: *Primus actus intelligendi in diuinis eſt principium proprium producendi Verbum.* Et propter duo eſt falſa. Primò, quia nullus actus intelligendi eſt propriè principium producendi Verbum, cùm ſit finis potentiæ operatiuæ, cui vt ſic, non

Primus actus intelligendi quòd in diuinis quis.

non correſpondet aliquod productum. Et hoc prolixè probatum eſt à Doctore *in 1.d.2.parte 2. q.4.& d.6.* Secundò quia non eſt primus actus intelligendi principium producendi, ſicut ipſe Henricus intendit de illo,quia actus intelligendi eſt operatio,quæ eſt ipſa intellectio. Si talis actus eſt principium, &c. aut eſt principium formale productiuum fundamentale, ſicut calor eſt principium formale calefaciendi;aut eſt actus tantùm productiuus,ſicut calefactio,ſiue ſicut generatio, vel productio formaliter. Nullo alio modo poteſt intelligi quòd actus intelligendi ſit principium producendi Verbum. Non primò, quia actus intelligendi tantùm attribuitur intelligentiæ,id eſt, quòd tantum accipitur pro intelligentia,quâ formaliter dicimur intelligere,ſed intelligentiæ non attribuitur productio Verbi, ſed tantum attribuitur memoriæ,quæ propriè eſt principium producendi, vt patet per Auguſtinum *14. de Trin.c.7.* Non ſecundò, patet, quia intellectio in diuinis eſt prior origine productione Verbi, quia omne eſſentiale dicens perfectionem eſt prius origine notionali, vt ſuprà patuit; ergo actus intelligendi non eſt formaliter actus productiuus ſiue formaliter productio Verbi. Et cùm probatur per hoc,quòd Verbum naturaliter producitur, hoc non valet, quia intellectus eſt principium per modum naturæ, reſpectu cuiuſcunque actus,ſiue ſit actus intelligendi,ſiue actus producendi. Et quamuis actus producendi præſupponat actum intelligendi, non tamen ex hoc ſequitur quòd actus producendi non ſit per modum naturæ. Nec eſt ſimile de actu producendi voluntatis,quia ille non dicitur liber ex hoc ſolo, quia præſupponit productionem per modum naturæ,ſed dicitur liber, quia à potentia liberè producente.Et addit reſponſionem breuem, cùm dicitur,Verbum producitur per primum actum intellectus;verum eſt,quòd per primum actum productiuum. Nam intellectus diuinus habet duplicem actum productiuum, vnum, quo producit Verbum diuinum, & hic eſt primus: & alium, quo producit creaturam in *eſſe* obiectiuo, & in *eſſe* cognito. Verbum ergo producitur per primum actum productiuum, & non per primum actum ſimpliciter,qui eſt actus intelligendi.Nam intellectus eſt priùs operatiuus quàm productiuus,vt ſatis patuit *in 1. d.2.parte 2. q.5.* & infrà patet *q. 13. Quodl.* modò actus operatiuus non habet terminum productum,ſed eſt vltimus terminus potentiæ, vt patet *ex primo, & 10. Ethi.* Actus verò productiuus ſemper eſt alicuius termini per ſe,qui terminus per ipſum actum productiuum accipit *eſſe*.

Intellectus diuinus habet duplicem actum.

Reſponſio ad ſecundam rationem poſita ab ipſo excluſa eſt per hoc,quod probatum eſt,eſſentiâ vt eſſentia, non eſſe principium formale producendi,excludendo memoriam,vt memoria eſt, à ratione talis principij productiui. Iſta reſponſio Henrici poſita eſt ibi; *Et ſi quæratur ab eis,quomodo ergo diſtinguitur in Deo intellectus, & voluntas,* & parum infra reſpondet ibi: *Dicunt, quòd poſitis iſtis productionibus dictione,& ſpiratione, & hoc per ſolam eſſentiam, vt prius formale vtriuſque productionis,*&c. vide ibi.

55. *Dubium.*

In hoc articulo occurrunt aliqua parua dubia. Primo in hoc, ſcilicet quòd *idem non poteſt eſſe principium formale productiuum reſpectu duarum productionum alterius rationis, & ſpecialiter talium productionum, quarum vna non poteſt poni,niſi priùs altera ponatur.* Inſtatur ſic primò, quia productio ad intrà, & productio ad extrà ſunt alterius rationis,quia & termini alterius rationis,& productio ad extrà non poteſt poni,niſi priùs poſita productione ad intrà,vt probat Doctor *in ſecundo,d.1.q.1.* & tamen vtraque productio eſt ab eodem principio formali. Patet, quia productio Verbi eſt ab intellectu diuino, & productio creaturæ in *eſſe* intelligibili, ſiue in *eſſe* cognito eſt ab eodem intellectu. Similiter productio Spiritus ſancti eſt à voluntate diuina, & productio creaturæ tam in *eſſe* volito quam in *eſſe* realis exiſtentiæ eſt ab eadem voluntate.

Secundò, quia volitio diuina, qua Deus vult eſſentiam,& Spiritus ſanctus, ſunt alterius rationis. Patet, quia Spiritus ſanctus eſt perſona incommunicabilis, volitio communicabilis, tum, quia perſona Spiritus ſancti eſt relatiua, volitio abſoluta;ergo & productio Spiritus ſancti,& productio, ſiue quaſi productio volitionis diuinæ, ſunt alterius rationis,& productio Spiritus ſancti præſupponit volitionem eſſentiæ diuinæ, & tamen ſunt ab eodem principio formali, quia ab eadem voluntate diuina. *Nota.*

Tertiò, quia volitio finis in nobis, & volitio entis ad finẽ,ſunt alterius rationis,quia & obiecta volita ſunt alterius rationis;& volitio entis ad finem,volendo illud propter finem, præſupponit volitionem finis, & tamen vtraque eſt ab eadem voluntate.Similiter notitia concluſionis demonſtratæ, & notitia principij ſunt alterius rationis. quia notitia concluſionis eſt euidens propter principium, & notitia principij eſt euidens non propter aliud, & notitia concluſionis præſupponit notitiam principij, & tamen vtraque notitia eſt ab eodem principio, ſcilicet intellectu, & ab eodem obiecto virtualiter continente tales notitias vt expoſui *in primo* ergo,&c.

Quartò. Ab eodem principio poteſt eſſe productio diſpoſitionis ad formam ſubſtantialem, & productio ipſius formæ, quæ differunt non tantùm ſpecie, ſed etiam genere, vt patet de forma ignis,quæ eſt ſubſtantia, & de diſpoſitione præuia,quæ communiter eſt qualitas; & productio formæ ſubſtantialis præſupponit productionem diſpoſitionis neceſſariò requiſitæ:ergo. Et ſic de multis aliis poſſet inſtari.

Quintò, inſtatur ſpecialiter, probando quòd productio Spiritus ſancti non neceſſariò præexigit productionem Verbi,probatur ſic: Voluntas habens eſſentiam diuinam perfectè præſentem in ratione obiecti amabilis amore infinito,eſt verè productiua Spiritus ſancti: hoc patet à Doctore *in primo,d.2.parte 2.q.3. d.10. & in ſecundo, d.1. q.1.* natura habens eſſentiam ſic præſentem eſt verè operatiua,& productiua. Sed eſſentia diuina eſt ſic perfectè præſens,vt actu cognita ab intellectu diuinò, ſit enim præſens per ſolum actum intelligendi,quia voluntas non fertur niſi in obiectum actu cognitum.Poſito ergo per poſſibile,vel impoſſibile, quòd Pater non genuiſſet filium,& haberet eſſentiam præſentem voluntati ſuæ vt actu cognitam, tunc poſſet verè eſſe operatiuus, volendo eam in ſe, & verè productiuus Spiritus ſancti, ſiue amoris infiniti ſpirati; ergo productio Spiritus ſancti non præexigit neceſſariò productionem Verbi, quaſi eſſet impoſſibile ipſam eſſe, circunſcripta productione Verbi. 56.

Poſſet etiam inſtati, probando generationem

Verbi, & ſpirationem Spiritus ſancti non eſſe productiones alterius rationis, quia nec Verbum, nec Spiritus ſanctus ſunt perſonæ alterius rationis. Sed de hoc diffusè dictum eſt *in primo, d.7. q.vnica & d.13.q.vnica.*

57. *Reſponſio ad inſtantias.* Reſpondeo ad iſtas inſtantias. Ad primam dico, quòd etſi productio ad extrà de facto præſupponat productionem ad intrà, tamen ſi productio ad intrà, per poſſibile, vel impoſſibile, non eſſet, adhuc poſſet eſſe productio ad extrà tam in *eſſe* cognito, & volito, quàm etiam in *eſſe* reali, vt prolixè patet à Doctore *in ſecundo, diſt.1. quæſt.1.*

Dico ſecundò, quòd Doctor non intelligit de productionibus alterius rationis, qualitercunque accipiatur *alterius rationis*, ſed ſpecialiter loquitur de productionibus alterius rationis pro quanto diſtinguuntur penes alium, & alium modum producendi, quia vna eſt per modum naturæ, & alia per modum voluntatis: tales enim productiones non poſſunt eſſe ab eodem principio formali productiuo vt clarè patet à Doctore *in 1. d. 2. par.1.e 2.q.2.& d.10.*& infrà *q. 2. quodlib.* Et loquendo de talibus, illa quæ eſt per modum voluntatis non poteſt poni, niſi priùs ponatur illa, quæ eſt per modum naturæ: nam prima ſimpliciter motio, & prima ſimpliciter productio eſt per modum naturæ, vt clarè patet à Doctore *in quodl.quæſt.14.*

Et per hoc patet reſponſio ad alias tres inſtantias. Vnde ad ſecundam dico primò, quòd illæ duæ productiones non diſtinguuntur per alium, & alium modum producendi, vt patet. Dico ſecundò, quòd illæ productiones non ſunt alterius rationis, quia ſi amor eſſentialis eſſet realiter diſtinctum à perſona ſpirante, eſſet amor verè ſpiratus, ſicut patet de notitia ingenita, ſiue eſſentiali, & de notitia genita, vt diffusè dictum eſt à Doctore *in primo, diſt.2. parte 2.quæſt.4.* & vide quæ ibi expoſui. Et ſoluta eſt illa difficultas de relatiuo, & abſoluto.

58. *Nota.* Ad tertiam dico primò vt dixi, quòd non diſtinguuntur penes alium, & alium modum. Dico ſecundò, quòd quamuis productio diſpoſitionis ſit alterius rationis à productione formæ, tamen productio formæ non præſupponit productionem diſpoſitionis. Si enim agens eſſet perfectum ſicut primum agens, ſtatim induceret formam. Ad illud de volitione finis, &c. Dico, quòd quis abſolutè poteſt velle ens ad finem, abſque hoc, quòd velit ipſum finem, licèt non poſſit velle ſub iſto reſpectu, ſcilicet propter finem. Ad vltimum Dico primò quòd productio, quæ eſt per modum voluntatis, neceſſariò eſt poſterior productione per modũ naturæ, & ſic ſpiratio non poteſt poni, niſi priùs ponatur productio per modum naturæ, licèt productio per modum naturæ non neceſſariò præexigatur ad *eſſe* ipſius ſpirationis, ſcilicet quòd circunſcripta generatione Verbi, quòd ſit ſimpliciter impoſſibile ſpirationem eſſe, ſed dicitur neceſſariò præſupponi, quia productio per modum naturæ neceſſariò eſt prior, & ſic Doctor intelligit ſecundò, non aſſerendo tamen, quòd fortè generatio Verbi ſic neceſſariò præexigitur ſpirationi, quòd ſi illa non eſſet, eſſet impoſſibile ipſam eſſe, quia ſicut eſt ſimpliciter impoſſibile principium liberum eſſe operatiuum circa aliquod obiectum, niſi principium per modum naturæ, quale eſt intellectus, non ſit prius operatiuum circa idem obiectum, ita videtur impoſſibile quòd tale principium liberum ſit productiuum circa obiectum, quin principium per modum naturæ, quale eſt intellectus; non ſit prius productiuum circa idem obiectum. Prima tamen reſponſio videtur melior, & magis ad mentem Doctoris & magis conſona veritati, & ſic patet.

59. Secundò principaliter dubitatur de illa propoſitione, quæ eſt de ratione ordinis, quia in creaturis accipiendo quiditatem, puta lapidis, & exiſtentiam eius, vt præcisè conſiderantur ſub rationibus formalibus terminorum, exiſtentia neceſſariò eſt poſterior eſſentia, cùm ſit gradus intrinſecus eius. Ergo ſimilis ordo erit inter eſſentiam diuinam, & eius exiſtentiam, quod tamen eſt falſum, quia exiſtentia in Deo eſt de eſſentia eius, vt patet à Doctore *in primo, d.1.parte, 1.q.2. & q.præſenti art.1.*

Exiſtentia eſt de eſſentia Dei. Reſpondeo, quòd non eſt ſimilis ratio ordinis, quia eſſentia diuina eſt de ſe *hæc*, & ex ſua formali ratione eſt de ſe exiſtens, & ideò exiſtentia eius nullo modo eſt poſterior ſua eſſentia, ſed è contrario eſt de eſſentia & exiſtentia creata.

Poſſet etiam dubitari in hoc, quod dicit, quòd Pater vt prior origine Filio intelligit omnia diſtinctè, quia obiecta ſecundaria nullo modo habent *eſſe*, niſi Filio iam producto; ergo Pater in illo priori, in quo intelligitur Filius productus, non intelligit illa. Dico breuiter, quòd accipit *prius origine*, pro quanto Pater non habet *intelligere* omnium ab alio, ſed præcisè à ſe. Non ergo intelligit, quod Pater in aliquo priori intelligat omnia diſtinctè, in quo priori non intelligitur Filius iam productus, imo in quocunque inſtanti Pater intelligit omnia obiecta ſecundaria, in eodem etiam Filius intelligit eadem, & cùm hoc ſtat quòd Pater intelligat illa à ſe, & ſic vt prius origine, & Filius à Patre, & ſic vt poſterius origine. De hoc vide ſuper ſecundo, diſt.1. quæſt.1.

SCHOLIVM.

Ad argumentum principale dat bonam rationem, quare attributa ſunt immediatiora naturæ, quàm ſuppoſita in Diuinis, ſecus in creatis. Supponit ſuppoſita diuina conſtitui per reſpectus: quod latè tractat 1.d.26.à num. 2. Et dat hîc rationem, quare non poſſunt conſtitui per aliquid eiuſdem generis cum natura; tamen ibi num.23.24. ſuadet poſſe ſuſtineri conſtitui per abſoluta, & ſoluit argumenta in contrarium num.31. & ſeqq. Neque illa ſententia quidquam habet periculi, quidquid dicant nonnulli ad cenſurandum nimis procliues.

23. AD argumentum principale, [f] ſupponit quòd perſona diuina conſtituitur per aliquod notionale, & pro nunc ſupponatur.

Ad

Ad maiorem ergo reſpondeo per diſtinctionem, quòd aliquando ſuppoſitum conſtituitur per aliquid eiuſdem generis cum ipſa natura, & tunc videtur poſſe concedi maior, quia non ſolùm natura immediatius ſe habet ad ſuppoſitum, ſed etiam ad illud formale, quo conſtituitur ſuppoſitum & hoc aliquâ immediatione. *In creatis perſonalitas immediatior natura, quam proprietates in diuinis non, & quare.*

Si autem ſuppoſitum conſtituatur per aliquid alterius generis, quod eſſet remotius à natura, quàm genus illius quod eſt proprietas naturæ, tunc maior eſſet falſa. Si enim Socrates conſtitueretur per relationem: cum relatio plus diſtet à genere ſubſtantiæ quàm qualitas, vel quantitas, falſum eſſet quod conſtitutum Socratis eſſet immediatius humanitati, quàm qualitas, vel quantitas.

Nunc autem, ſuppoſitâ iſta opinione, quòd relatio conſtituit perſonam ſiue ſuppoſitum diuinum, oportet dicere, quòd ſuppoſitum ibi non conſtituitur per aliquid eiuſdem generis cum natura, eò modo, quo ponitur ibi genus: ſed per illud quod eſt ad alterum, & natura eſt ad ſe.

Illud autem conſtitutiuum, aliquo modo magis diſtat à natura, quàm proprietas naturæ, quia ſi ibi proprie eſſent genera, ſapientia pertineret ad genus qualitatis, & paternitas ad genus relationis; ergo ibi, ſuo modo, proprietas poteſt eſſe immediatior ipſi naturæ illo, quod eſt conſtitutiuum ſuppoſiti.

24. Si quæratur, quare non poteſt hoc ſuppoſitum conſtitui per aliquid, quod eſt eiuſdem generis cùm natura? Hæc quæſtio eſt de eo, quod quæſtio ſupponit: nec per conſequens eſt ad propoſitum: ſed ad quæſtionem de conſtitutiuis perſonarum pertinet: tamen concedo ad præſens, ſuppoſitum: & tunc poteſt dici, quòd vbi eſt aliquid de ſe, & tamen non eſt incommunicabile non poteſt intelligi aliqua determinatio vlterior, niſi ad incommunicabile: Eſſentia autem diuina eſt de ſe hæc, & tamen communicabilis. Si ergo debet intelligi aliqua determinatio ad ſuppoſitum cùm ſuppoſitum ſit incommunicabile, oportet quòd hoc ſit per aliquid, quod eſt primò incommunicabile: tale non poteſt eſſe quod eſt ad ſe, quia quicquid eſt ibi ad ſe, ſecundùm iſtud ſuppoſitum, eſt perfectio ſimpliciter, & ſic communicabile, & ita oportet conſtitutiuum ſuppoſiti differre à natura genere, non qualitercunque, ſed ea differentia, quæ eſt inter rem ad ſe, & rem ad alterum. Probatio autem maioris principalis, non procedit, niſi de conſtitutiuo ſuppoſiti pertinente ad idem genus cum natura. *Diſt. 26. p. a nu. 2. & à ad obiectiones n. 41. Quare ſuppoſitum diuinum non potest esse absolutum.*

Viſo de ordine eſſentialium, & notionalium in Diuinis, patet ex hoc ordo procedendi in quæſtionibus de Deo, quia ſi aliqua fuiſſet mota de eſſentia, vel eſſentiali ad intrà, illa eſſet tractanda ante quæſtiones de notionalibus. Nulla autem eſt mota de eſſentiali niſi quòd importat reſpectum ad extrà, & quodcunque notionale, ſuo modo eſt prius quocunque tali eſſentiali: ideò primò tractandæ ſunt quæſtiones motæ de notionalibus. Notionalia autem, vel ſunt relationes, vel productiones, ſiue illa ſint idem, ſiue non, non curo. Eſt ergo primò quæſtio talis de notionalibus, ſiue productionibus. *Ordo quærendorum.*

COMMENTARIVS.

60. [*Argumentum principale.* Arguit probando quòd notionalia ſint immediatiora eſſentialibus, patet, quia natura immediatiùs ſe habet ad ſuppoſitum proprium, quàm ad proprietatem, quia de ſuppoſito prædicatur in primo modo, & de proprietate tantum in ſecundo modo: ergo conſtitutiuum ſuppoſiti, quale eſt notionale, immediatiùs ſe habet ad naturam quàm proprietas naturæ. Reſpondet Doctor quòd hæc ratio ſupponit, quòd ſuppoſitum diuinum conſtituatur per notionale, quod ſupponitur pro nunc, & vocat hic *notionale* proprietatem relatiuam, vt paternitas, & filiatio, &c. quia per illa notionalia innoteſcunt perſonæ diuinæ, & an modò conſtituatur per proprietates relatiuas, an per abſolutas, prolixè diſputauit in primo *diſt.* 26. vbi, vt dixi, videtur tenere magis quòd per abſolutas proprietates conſtituantur, quàm per relatiuas. Supponendo tamen hic quòd conſtituantur per relatiuas. Reſpondet ad rationem, quòd maior eſt vera, quando ſuppoſitum eſt eiuſdem generis cum natura, ſicut Ioannes qui eſt eiuſdem generis cum natura humana, quia vtrumque pertinet ad genus ſubſtantiæ, non tamen intelligendo Ioannem prout includit illam negationem duplicis communicabilitatis, ſcilicet vt *quo*, & vt *quod*, vt notat Doctor *in primo, diſt.* 2. *parte* 2. *q.* 1. ſiue vt includit negationem duplicis dependentiæ ad aliud ſuppoſitum, de qua per Doctorem patet *in* 3 *d.* 1. *q.* 1. quia talis negatio nullo modo pertinet ad genus Subſtantiæ, cùm ſit nihil; ſed accipitur *ſuppoſitum* pro illo ſingulari conſtituto ex natura, & ſingularitate, nato per ſe ſtare, cui ineſt talis negatio, vt prolixè expoſui ſuper 3 *d.* 1. *q.* 1. & etiam alibi. Et ſic de tali ſuppoſito natura prædicatur in primo modo vt aliàs expoſui. Loquendo ergo de tali ſuppoſito in nobis, conceditur quòd natura immediatiùs ſe habet ad illud, & ad poſitiuũ conſtitutiuum illius, & mediatiùs ad proprietates naturæ, puta ad riſibilitatem. Sic etiam conſtitutiuum *Quid ſit notionale nam notionale eſt illud, quòd dicit reſpectũ ad intrà.*

tiuum ſuppoſiti diuini eſſet eiuſdem generis, quod eſt falſum, quia eſt relatio, & eſſentia ſubſtantia abſoluta. Et licèt multæ proprietates diuinæ, vt bonitas, ſapientia, & huiuſmodi, non pertineant formaliter ad genus Subſtantiæ imò dicunt quaſi qualitatem, adhuc tamen ſunt immediatiores, quia ſicut genus Qualitatis eſt immediatius Subſtantiæ quàm genus Relationis, ſic quaſi genus Quantitatis eſt immediatiùs naturæ diuinæ quaſi genere Relationis.

61. Si quæratur quare non poteſt hoc ſuppoſitum conſtitui per aliquid eiuſdem generis cum natura: Hoc eſt de eo, quod quæſtio ſupponit, nec per conſequens eſt ad propoſitum, ſed ad quæſtionem de conſtitutiuis perſonarum pertinet, tamen concedendo pro nunc ſuppoſitum, ſcilicet quòd non conſtituatur per aliquid eiuſdem generis. Et oſtendit quomodo non conſtituatur ſuppoſitum idem per aliquid eiuſdem generis, quia vbi eſt aliquid de ſe hoc, & tamen communicabile, non poteſt intelligi aliqua determinatio vlterior, niſi ad incommunicabile: patet, quia ſingulare non poteſt vlteriùs determinari, niſi quod determinetur per incommunicabile, & cùm ſuppoſitum ſit ſimpliciter incommunicabile, ſequitur quòd vltimatè conſtitutiuum illius ſit ſimpliciter incommunicabile, quia ſuppoſitum per tale conſtitutiuum habet quòd ſit incommunicabile. Cùm ergo natura diuina ſit de ſe *hæc*, & tamen vere communicabilis, ſuppoſitum naturæ diuinæ ſit ſimpliciter incommunicabile, ergo conſtitutiuum talis ſuppoſiti erit omnino incommunicabile, ergo erit relatiuum, quia ſupponitur hîc quòd omne abſolutum in diuinis ſit perfectio ſimpliciter, & omnis talis eſt communicabilis. Si ergo conſtitutiuum ſuppoſiti diuini eſſet eiuſdem generis cum natura diuina, eſſet verè abſolutum ſicut, & natura diuina, & per conſequens incommunicabile, ex quo patet quòd ſuppoſitum diuinum non eſt eiuſdem generis cum natura diuina. Tenendo tamen quòd ſuppoſitum diuinum conſtituatur per abſolutum, diceretur quòd tale conſtitutiuum non eſſet perfectio ſimpliciter, vt dicit Doctor *in primo, d.* 26. Tenendo etiam quòd ſic conſtituatur per entitatem abſolutam, adhuc diceretur quòd eſſentiale dicens perfectionem eſſet immediatius naturæ diuinæ, quàm talis entitas abſoluta. Et ad rationem, diceretur ad minorem quòd talis entitas non eſſet eiuſdem generis cum natura diuina, quia tunc eſſet perfectio ſimpliciter ſicut etiam hæcceitas in Ioanne per quam Ioannes eſt ſingularis, & ens per ſe, ſi ſibi relinquatur, non eſt eiuſdem generis cum natura Ioannis vt patet à Doctore *in* 2.*d.*3. *q.* 6. & talis dicit etiam perfectionem additam naturæ, vt patet à Doctore *in primo, d.*5.*q.*2. *&* *d.*26. Sic ſimiliter ſi conſtitutiuum ſuppoſiti diuini eſſet eiuſdem generis cum natura diuina diceret perfectionem ſimpliciter, quia omnis perfectio diuina, quæcunque ſit illa, eſt perfectio ſimpliciter. Sed tale conſtitutiuum nullo modo eſſet perfectio ſimpliciter, licèt eſſet entitas abſoluta. Et in hoc non oportet multùm inſiſtere. Poſſent tamen adduci aliqua dubia in hac litera, quæ ſcilicet breuitatis cauſa relinquo ingenioſiori, & ſubtiliori me.

Suppoſitum eſt ſimpliciter incommunicabile.

QVÆSTIO II.

Vtrùm in Deo poſſint a *eſſe plures productiones eiuſdem rationis?*

Alenſ. 1. *p.q.*17. *m.* 7. D.Thom. 1. *p.q.*2.*art.*1.*&* *q.*42. *art.*6.*&* *q.*30.*art.* 2. Scot. 1.*d.*2.*q.*7. *num.*34. Rich. *ib.art.*2.*q.*2. Henr. *quodl.*6.*q.*1. Suarez *tract.*3.*lib.*4.*c.*10. Bellar. *lib.*1. *de Chriſto c.* 1. *&* *lib.* 2. *cap.*6.*&* 8.

*Arg.*1. QVæritur, Vtrùm in Deo poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis. Arguo, quòd ſic. Productio ſuppoſiti in *eſſe* naturæ ſubſtantialis, eſt generatio: ſed in Diuinis eſt duplex productio per modum naturæ; ergo duplex generatio, & per conſequens duplex productio eiuſdem rationis. Minor patet, quia omnis productio ſuppoſiti in natura diuina eſt in *eſſe* naturæ ſubſtantialis. Probatio maioris, nam per hoc diſtinguitur generatio ab aliis mutationibus, per Philoſophum 5. *Phy.* quia ipſa eſt ad ſubſtantiam, ſiue ad *eſſe* ſubſtantiale: ergo, &c. 1.

*Tex.*2.

Ratio ad oppoſitum. Contrà, ſi poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis, vel ergo plures generationes: vel plures ſpirationes, & per conſequens plures filij, vel plures Spiritus ſancti; conſequens falſum, quia plures eſſent perſonæ, quàm tres, ergo, &c.

COMMENTARIVS.

1. a VTrum *in deo poſſint eſſe plures productiones eiuſdem rationis.* Titulus quæſtionis ſic intelligitur de productione eiuſdem rationis, accipiendo *eiuſdem rationis*, vt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, quia licèt in Deo non ſit aliqua ſpecies, ſi tamen ponerentur, paternitas & filiatio ſpecie diſtinguerentur, plus enim differt paternitas à filiatione, quàm paternitas à paternitate: titulus quæſtionis

ſic

ſic intelligitur, an in Deo poſſint eſſe plures generationes, & per conſequens plures Filij, vel plures ſpirationes, & per conſequens plures Spiritus ſancti.

SCHOLIVM.

Supponitur, ſecundùm fidem non dari plures productiones eiuſdem rationis: ad quod ratione probandum adducuntur quatuor argumenta D. Thom. & aliorum. Primum, Forma eiuſdem rationis non multiplicatur niſi per materiam, quæ in diuinis non datur. Secundum, Deus omnia intelligit vno actu, ergo productio per intellectum eſt tantum vna. Tertia, perſonæ procedunt naturaliter, determinatur autem natura ad vnum. Quartum, alioquin Filius non eſſet perfectus.

Hic concordant [b] omnes Theologi in concluſione negatiua, ſed oportet videre an iſta ſolâ fide teneatur, an per rationem. Ad ipſam autem diuerſi diuerſas afferunt rationes. Primò ergo tangentur rationes aliquorum, quæ ad concluſionem iſtam ponuntur. Secundò dicetur, quid magis circa hoc videtur eſſe tenendum. Tertiò quædam dubia occurrentia excludentur.

Auctor in Theorem. c. propoſitionum credicarum.

De primo apponuntur [c] ad hoc quatuor rationes.

Prima eſt iſta. Forma eiuſdem ſpeciei, ſiue quod magis propriè dicitur in diuinis, eiuſdem rationis, non multiplicatur niſi ſecundùm materiam: materia autem in Diuinis eſſe non poteſt. Vnde in diuinis non eſt niſi vnica filiatio ſubſiſtens, ſicut albedo ſubſiſtens non poteſt eſſe niſi vna.

D. Thom. 1. p. q. 2. ar. 1. & q. 44. art. 1. & q. 40. art. 4. & ſecundi ſcripti d. 3. q. 4. & de potẽtia 2. q. Aug. quol. 2. q. 7. 12. Met. t. 30. 2. de gen. t. com. 56. 3. Phyſ. 5.

Secunda ratio. Deus omnia intelligit & vult vno actu ſimplici: ergo non poteſt eſſe ibi, niſi vna perſona procedens per modum verbi, & vna per modum amoris.

Tertia ratio, quia perſonæ procedunt naturaliter: natura autem determinatur ad vnum: ergo, &c.

Quarta ratio. Ex hoc eſt perfectus Filius, quia tota filiatio diuina in eo continetur; non ergo poteſt ibi eſſe aliqua alia.

COMMENTARIVS.

2. [b] *Hic concordant omnes Theologi in concluſione negatiua*, ſcilicet quòd non poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis, ſed oportet videre, an hoc ſola fide teneatur, an per rationem. Et diuerſæ à diuerſis adducuntur rationes. Prima opinio eſt Thomæ *prima parte ſumma, q. 4. art. 6.* & quatuor adducit rationes. Vnde in iſta quæſtione ſunt videnda, per ordinem. Primò tangentur rationes aliquorum ad hanc quæſtionem. Secundò dicetur quid ſit magis tenendum. Tertiò, quædam dubia excludentur & quarto erit ſolutio principalis argumenti.

Prima ratio. [c] *De primo ad hoc ponuntur quatuor rationes* à Thoma vbi ſuprà. Prima, quia forma eiuſdem rationis non multiplicatur, niſi ſecundùm materiam; materia autem in diuinis eſſe non poteſt, vt patet 12. *Met. tex. c.* 30. ſecundùm aliam tranſlationem vbi ſic habetur: *Oportet* (inquit) *vt iſtæ ſubſtantiæ ſint exiſtentes extra materiam, cùm neceſſe eſt vt ſint æternæ.* Et ibi Commentator, *id eſt, & quia iſtæ ſubſtantiæ ſunt mouentes ſine aliqua potentia, neceſſe eſt vt ſint ſine omni materia, cùm neceſſe eſt vt ſint æternæ; omne enim æternum eſt actio puta.* Hæc ille.

Secunda ratio. Secunda ratio, Deus omnia intelligit, & vult vno actu ſimplici, ergo, &c. Antecedens patet 12. *Met. te. c.* 51. vbi probatur quòd *intelligere* primi non eſt aliud à ſubſtantia primi, & per conſequens eſt ibi tantùm vna intellectio.

Tertia ratio. Tertia ratio, quia perſonæ procedunt naturaliter; ergo tantùm eſt vna vnius rationis. Conſequentia patet, quia natura tantùm determinatur ad vnum, vt patet ſecundo de Generatione *tex. cap.* 56. vbi ſic habetur: *Idem enim & ſimiliter ſe habens ſemper idem natũ eſt facere.* & loquitur ibi de agente naturali, vt patet in textu.

SCHOLIVM.

Impugnat primam rationem D. Thom. quatenus ait formas ſpirituales non poſſe multiplicari niſi per materiam. Primò, quia contradictio eſſet intelligere naturam Angelicam, niſi vt indiuiduam. Secundò ex Damaſ. Tertiò per tres articulos Pariſienſes. Quartò, quia anima prius eſt hæc & creata, quàm infundatur corpori; de hoc agit Doctor latè 2. diſt. 3. quæſt. 7 per totum. Vide eum 3. diſt. 8. quæſt. 1. num. 6. vbi docet plura accidentia eiuſdem ſpeciei poſſe eſſe in eodem ſubiecto, ac per conſequens non indiuiduantur per ſubiectum, vel materiam. Probat hic num. 6. dari vniuerſale à parte rei, quod latè probat 2. diſtinct. 3. quæſt. 1. & 6. Et 1. diſtinct. 3. quæſt. 6. num. 8. Et 4. diſtinct. 1. quæſt. 2. num. 6. & diſtinct. 43. quæſt. 2. num. 11.

Prima

PRima [d] ratio videtur esse transcendẽs propositum,& assumere dubium, siue falsum,secundùm multos.Illa enim propositio maior, scilicet quòd forma eiusdem rationis non multiplicatur nisi secundùm materiã,quæ secundùm eos, æquè haberet locũ de Angelo,sicut de Deo;aut intelligitur sic,quòd forma quæcũque immaterialis sit de se hæc,siue ex ratione suæ quiditatis, sicut Deus deitate est hic, ita quod nihil aliud intelligendo nisi deitatem,est contradictio formalis,Deum non esse hunc. Aut intelligitur sic, quòd quamuis forma immaterialis aliqua non sit hæc formaliter sua quiditate,tamẽ ipsa in re multiplicari non potest,quia vnica forma talis singularis, & signata habet in se totã entitatẽ illius formæ,& intẽsiuè,& extẽsiuè,vt patet de Sole. Si intelligitur primo modo, sequitur quòd ratio formæ specificæ in Angelis includit repugnantiã, imò contradictionem ad plurificari realiter, & ita, sicut non stat cum conceptu hominis,quòd cõcipiatur irrationalis,vel cum conceptu Dei,quòd cõcipiatur tanquam indifferens ad plures Deos;ita non stat cum conceptu talis speciei,quòd concipiatur plurificabilis; & per consequens quicunque posuerunt speciem Angelicam posse plurificari,habuerunt in intellectu suo conceptus formaliter repugnantes, quia conceptum talis speciei,& pluricabilis,& per consequens quicunque conceperunt ibi esse rationem vniuersalis simpliciter, scilicet dicibilis de pluribus: imò concipiendo naturam in tali vniuersalitate,includitur in illo intellectu repugnantia formalis inter obiectum, intellectum,& modum concipiendi. Istud consequens nõ videtur probabile, cùm multi Theologi & Catholici, sic concipientes naturam Angelicam, & speciem, sicut alij, sine omni repugnantia conceptùum, concesserunt ibi plurificationem, & vniuersalitatem prædictam. Sancti etiam videntur ad hanc partem declinare, sicut Damascenus Elementario cap. 12. dicens, quòd *vnicum est incommunicabile & † communicabile: ipsius autem quod vnius speciei communicatio, & ipsa beata natura in tribus consistit hypostasibus.* Et sequitur post hoc: *Secundùm vnumquemque ordinẽ Angelorũ & virtutum differentes hypostases condidit,non solum,hoc sed etiam secundùm vnamquamque speciem, vt vtique communicantes adinuicem naturam,gaudeant adinuicem,& naturali beatitudine copulati adinuicem securè, & amicabiliter disponantur.* Hæc Damascenus.

Arg efficacissimum contra aduersarios.

Et articuli damnati tres videntur istum † articulum prima facie reprobare. Vnus est à Domino Stephano condemnatus,quid dicit sic, quòd *quia Intelligentia non habent materiam, Deus non posset eiusdem speciei facere plures,error.*

al. *intellectum Est 16.c.17.*

Secundus,quòd *Deus non potest multiplicare indiuidua sub vna specie sine materia,error.*

Est.40.c.6.

Est.1.c. 13.

Tertius, *quod formæ non recipiunt diuisionem nisi secundum diuisionem materiæ, error, nisi † intelligatur de formis eductis de potentia materiæ:* ergo de formis non eductis de potentia materiæ hoc dicere,est error.

al. *non intelligitur de formis, &c.*

Si videtur secundus intellectus [e] propositionis:tunc sequitur,quòd natura specifica Michaelis de se non est hæc,ergo non repugnat sibi contradictoriè non esse hanc, & non esse in hoc,per illam ergo potentiam,quæ potest in quodlibet, quod non includit contradictionem,potest natura illius fieri,& non in hoc.

Simul in potentia, si non repugnant, esse possunt simul in actu.

Dicetur fortè,[f] quòd non posset stante illo. Hoc non excludit propositum, & tamen est falsum Primum patet,quia destruatur iste,& tunc fiat natura in alio:non ergo omnino est necesse Michaelem esse hunc vnicum.Secundum patet, quia quæ simul sunt in potentia actiua agentis, nec inter se repugnant, illa possunt simul esse in effectu,huiusmodi sunt,iste Michael,& ille Michael,si natura non est de se hæc.

Esto etiam [g] quòd secundus intellectus esset verus, saltem ad propositum habemus,quòd ista propositio, *Forma eiusdem rationis non potest purificari nisi per materiam,* non concludit omnimodam impossibilitatem plurificationis filiationis in Diuinis, cùm tamen illa plurificatio sit impossibilis simpliciter includens contradictionem. Ista ergo propositio [h] non concludit propositum, scilicet conclusionem, quam tenemus,sicut ipsa est vera,nisi accepta secundùm primum intellectum qui rationabiliter videtur multis esse falsus,vt dictum est.Non enim est doctrina conueniens, conclusionem certissimam, & summè necessariam tenere propter rationem nimis generalem,quæ videtur multis habere plures instantias.

Anima prius hæc, quàm vnita.

Præterea,Instatur de anima intellectiua,quæ priùs natura est terminus creationis, quàm infundatur.Primus autem terminus creationis,vt talis, formaliter est hic: ergo anima naturaliter priùs est hæc, quàm vnitur materiæ, & pari ratione de alia anima, priùs natura est hæc,quàm vniatur materiæ.Vnde ista anima est hæc sua propria singularitate,& inde est hæc,& nõ illa,& per consequens prima distinctione singularitatis

distinguitur

distinguitur à singulari distincta ab illa; ergo distinctæ sunt istæ animæ priùs naturâ quàm vniantur materiæ, non ergo per se & primò distinguuntur sua materia. Prima propositio probatur: quia illud quod sine contradictione potest esse sine alio, & non è conuerso, est prius naturaliter illo: hoc accipitur 5. Metaph. c. de Priori. *Cæliqua* inquit, *secundùm naturam, & substantiam sunt priora, quæcunque contingit esse sine aliis, & illa non sine illis:* & in fine capituli ad istum modum reducit omnes modos Prioris, & in 2. Metaph *Esse*, inquit, *substantiæ est primum omnium*, & hoc probat; *aliorum enim nullum est separabile à substantia*, id est, potens esse sine substantia, hæc autem sola, supple potest esse sine aliis, quantùm est de se. Concludit ergo, secundùm Philosophum, separabilitas ista prioritatem secundùm naturam: anima autem non solùm secundùm substantiam & essentiam, sed secundùm existentiam, & vt terminus creationis diuinæ potest esse sine materia: ergo potest esse sine hoc, quòd vniatur materiæ: nullo modo autem potest esse in materia, nec per creationem, nec aliquo modo qualitercunque: nisi ipsa sit hæc propria singularitate, sequitur ergo ista propositio prima, quæ fuit hîc probanda.

Tex. 6. *Idē 8. Phy. tex. com. 76 Tex. com. 2.*

6. Si dicatur [k] quòd non est hæc sic per materiam, scilicet per vnionem actualem, vel per *esse* actuale in ipsa, sed per aptitudinē essēdi in ipsa materia, & ipsa nō est prior illa aptitudine. Istud nō euadit argumētū, quia natura ipsa absoluta est prior natura ipsa aptitudine, & hæc anima habet aptitudinē hāc ad corpus, & illi animæ repugnat aptitudo huiusmodi ad corpus hoc, & conuenit sibi alia aptitudo ad aliud corpus.

Vide Auic. 6. naturalib. p. 1. c. 3.

Tunc arguo sic: Quod conuenit huic, & repugnat alij eiusdem speciei, non conuenit huic per se secundùm illud, quod est commune istis, vel saltem præexigit distinctionem in istis necessariò, scilicet huius ab illo; hæc aptitudo conuenit huic, & repugnat illi: ergo necessariò præexigit distinctionem huius ab illo: ergo prima distinctio non est per aptitudinem, nec prima singularitas huius, & illius.

Confirmatur: Ratio aptitudinis, formaliter loquendo, non est ad se, nec est ratio entis in actu. Primum probatur, quia si intelligeretur ad se, ergo posset intelligi, & non ad aliud vt ad terminum. Secundum etiam ex hoc patet, quia aptitudo posset esse ad terminum non existentem: quòd autem necessariò exigit aliquid non existens; ipsum est non existens in actu: nunc autem hæc anima est singulare absolutum, & singularitate absoluta, & singularitate in actu, & singularitate actuali: ergo aptitudo non est ratio formalis suæ singularitatis.

Ex ista instantia de anima hîc habetur, quòd non est omnino necessarium, hoc est cuius oppositum includit contradictionem, quòd forma eiusdem rationis non potest plurificari sine materia, & licèt habeat aptitudinem ad materiam, tamen priùs natura habet plurificationem; ergo prima ratio plurificationis non est materialitas generaliter. Et quòd immaterialitas [m] non sit prima ratio formæ eiusdem rationis essendi hanc, nec materialitas prima ratio plurificationis in forma, Probatur, quia quò aliquid est in actu extra causam, & intellectum, eò est hoc primò, quia sic esse non competit nisi huic: imò vniuersalitas [n] siue non hoc, non potest alicui competere nisi in intellectu; nunc autem [o] quæcunque entitas, præcipuè absoluta, seipsa primò est in suo *esse*, quia seipsa [p] primò recedit à *non esse* ad *esse*, quia licèt multa concurrāt ad suum *esse*, sicut materia ad *esse* formæ, & forma ad *esse* materiæ, tamen nullum concurrens est sibi prima ratio essendi in suo *esse*: ergo seipsa primò est hæc, & per consequens filiationem diuinam esse hanc, accipietur primò ex ratione filiationis talis, non ex immaterialitate, quæ tantùm aliquid ponit, vel excludit aliquid annexum propriè singularitati.

Immaterialitas nō indiuidnat, nec materialitas plurificat.

7. Confirmatur [q] hoc per auctoritatem. Quia materia non est per se causa formæ, licèt sit materia formæ, secundū Auicennam & nullo modo videtur aliquid esse hoc per illud, quod non est per se eius causa, & hæc est intentio Philosophi 12. *Met. c. 3.* vbi vult, quòd tam causa materialis quam formalis, & efficiens habent vnitatem & distinctionē specificam & numeralem proportionatam ipsis principiatis: *Horū*, inquit, *quæ sunt in eadē natura, diuersa, non specie, supple, sunt principia*, & subdit, *sed quia singulariū aliud tua materia, & mouēs, & species, & mea, ratione autē vniuersali eadē.* Hæc ille. Vtrumque enim per se principiū compositi oportet habere indifferentiā consimilem indifferentiæ cōpositi, & determinationē simile denominationi cōpositi; quia neq; indifferens constat ex determinatis, neq; determinatum ex indifferentibus indifferētia vniuersalitatis: ergo frustra quæritur ratio singularitatis; & hæc prima ratio singularitatis determinatæ, per aliquid extrinsecū, tanquā per principium formale, quomodocunq; extrinsecū sit causa aliqualis cōcomitās, quia semper oportet quòd prima ratio formalis singularitatis signatæ sit per aliquid per se intrinsecum singulari.

2. Met. c. 8 Tex. c. 17.

3. *Diſcuſsio prima rationis S. Thomæ.*

d *PRima ratio videtur eſſe tranſcendens.* Hîc Doctor oſtendit quomodo iſtę rationes nõ concludunt propoſitum. De prima patet, quia eſt nimis tranſcendens. Illa enim propoſitio, *Forma eiuſdem rationis non multiplicatur, niſi per materiã*, poteſt habere duplicem ſenſum. Primò, quòd forma immaterialis ſit de ſe *hæc* ex ratione ſuæ quiditatis, ſicut Deus deitate eſt *hic*. Secundò, quòd forma immaterialis non ſit hæc formaliter ſua quiditate, tamen ipſa in re multiplicari non poteſt, quia vna forma talis ſingularis, & ſignata, habet in ſe totam entitatem illius formæ, & intenſiuè & extenſiuè, vt patet de Sole. Si intelligatur primo modo, tunc formæ ſpecificæ in Angelis includunt contradictionem ad plurificari realiter, quòd eſt contra multos, & contra Damaſcenum *in Elem. c.* 12.

Vnus articulus damnatus.

e *Si detur ſecundus ſenſus propoſitionis*, ſcilicet quòd quamuis forma, puta Michaelis, nõ ſit hæc formaliter ſua quiditate, in re tamen multiplicari non poteſt. Et hoc intendit probare Doctor: talis natura ſpecifica Michaëlis ex quo non eſt de ſe hæc, non repugnat ſibi contradictoriè non eſſe in hoc puta in Michaële. Vult dicere, quòd ſi de ſe non includit hanc hæcceitatem, nec illam, erit indifferens ad plures, & ſic plurificabilis. Sicut ergo natura Michaëlis non eſt de ſe hæc. Sequitur quòd per diuinam potentiam poſſit fieri, & non in hoc indiuiduo, ſed in alio.

4.

f *Dicetur fortè, quòd non poſſet eſſe ſtante illo.* Dicit Doctor quòd hæc reſponſio non excludit propoſitum, quin videlicet talis natura ſpecifica multiplicari poſſit, & addit, quòd *eſt falſum* ſupple, quòd ſtante tali natura in vno indiuiduo, nõ poſſit eſſe ſimul in alio: & probat primum per hoc, quia ſi deſtruatur Michaël, & tunc fiat natura in alio, & ſic non neceſſe Michaëlem eſſe hunc vnicum. Secundùm probat, quia *quæ ſimul ſunt in potentia actiua agentis, nec inter ſe repugnant*, hoc dicit propter illa quæ inter ſe formaliter repugnant, quæ licèt ſimul ſunt in potentia actiua primi effectiui, ex parte tamen eorum repugnant ſimul eſſe: ſed naturam eſſe in pluribus indiuiduis non repugnat ex parte naturæ, & ſic habens hoc in potentia ſua poteſt illam ſimul facere eſſe in pluribus indiuiduis.

g *Eſto etiam, quòd ſecundus intellectus eſſet verus.* Dicit Doctor quòd poſito quòd ſenſus illius propoſitionis ſit verus, ex quo tamen non eſt ſimpliciter impoſſibilis, ſcilicet includens contradictionem, ſequitur quod non erit ſimpliciter impoſſibile duas filiationes eſſe in diuinis, quod tamen eſt ſimpliciter impoſſibile. Si dicatur, quòd ſecundus ſenſus eſt ſic neceſſariò verus, quòd eius oppoſitum eſt ſimpliciter impoſſibile, & ſi hoc, non ſequitur quod duæ filiationes poſſint eſſe in diuinis. Dico, quòd ſecundus ſenſus eſt tantùm neceſſarius ſecundùm *quid*, quia natura vt in tali ſingulari exiſtens, non poteſt eſſe in alio ſingulari, quia tale ſingulare, vt dictum eſt ſuprà, includit totam entitatem huius naturæ, non tamen eſt ſimpliciter repugnãtia ex parte naturæ, vt poſſit eſſe in alio ſingulari, etſi non ſimul cũm alio. Sed filiatio in diuinis ſic ex natura ſua eſt tantùm vna, quòd non poſſunt eſſe plures, & ita ſimpliciter de neceſſitate eſt tantùm *hæc*, quòd ſi per impoſſibile illa non eſſet, nulla eſſet, vt infrà patebit præſenti quæſtione, & ſic eſt ſimpliciter maius impoſſibile filiationem in diuinis plurificari, quàm talis natura.

h *Iſta propoſitio* ſcilicet forma eiuſdem rationis non multiplicatur niſi ſecundùm materiam, *non concludit propoſitum*, ſcilicet concluſionem, *quam tenemus* (videlicet quòd eſt ſimpliciter impoſſibile eſſe plures filiationes in diuinis) *ſicut ipſa eſt vera*, &c. 5.

Quomodo anima intellectiua eſt hæc, prius quam corpori vniatur.

i *Præterea inſtatur de anima intellectiua.* Hîc Doctor inſtat contra illam propoſitionem, ſcilicet *Forma eiuſdem rationis*, &c. Et ratio ſtat in hoc, quia anima intellectiua prius eſt *hæc* quàm vniatur corpori; patet, tum quia eſt terminus creationis, quæ non terminatur primo niſi ad ſingulare actu exiſtens: tum, quia realiter perficit corpus, & non poteſt realiter perficere niſi vt actu exiſtens ſingularis: Erit ergo *hæc* hæcceitate ſibi intrinſeca, & non per materiam cui vnitur. Sed omnes animæ intellectiuæ ſunt eiuſdem rationis: ergo anima intellectiua, quæ in ſe nullam includit materiam, eſt multiplicabilis in plures animas eiuſdem rationis, & non per materiam. Quòd autem ipſa anima ſit priùs terminus creationis quàm infundatur, probatur per Ariſtotelem libro quinto Metaphyſicorum *tex. comm.* 16. qui vult, quòd illud, quòd ſine contradictione poteſt eſſe ſine alio, & non è contra, eſt prius naturaliter illo. Vbi ſic ait: *Alia verò ſecundùm ſubſtantiam & naturam, quæcunque contingit eſſe ſine aliis, & illa nõ ſine illis, qua diuiſione vſus eſt Plato.* Hæc ille. Et ibi Commentator: *Quædam*, inquit, *dicunt priora naturaliter, & ſunt illa quæ cùm fuerint, non ſequitur vt poſteriora ſint, & ſi poſteriora fuerint, illa non erunt.* Hæc ille. Hoc idem in 7. Met. tex. com. 4. *Subſtantia*, inquit, *eſſe omnium primum ratione, & notitia, & tempore, & natura, aliorum enim categorematum nullum eſt ſeparabile, hæc autem ſola ſeparabilis eſt.* Hæc ille. Vult dicere, quòd ſubſtantia eſt prior aliis Prædicamentis, quia poteſt eſſe ſine illis, & non è contra. Et vide Commentatorem ibi: modò in propoſito anima intellectiua non ſolùm ſecundùm ſubſtantiam, & eſſentiam, ſed ſecundùm exiſtentiam, & vt terminus creationis diuinæ poteſt eſſe ſine materia: ergo poteſt eſſe ſine hoc, quòd vniatur materiæ.

Anima quomodo poſsit eſſe ſine materia.

k *Si dicatur*, quòd eſt *hæc* per vnibilitatem in ipſa materia. Sed hoc nihil eſt, quia natura ipſa abſoluta eſt prior ipſa vnibilitate, quia hæc anima habet aptitudinem ad hoc corpus, & hæc aptitudo repugnat alij animæ ad idem corpus, ſed conuenit ſibi alia aptitudo ad aliud corpus: Si ergo hæc aptitudo cõuenit vni animæ, & repugnat alteri, neceſſario præexigit diſtinctionem animæ ab anima.

6.

l *Confirmatur.* Hîc Doctor cõfirmat rationem de aptitudine per hoc, quòd aptitudo illa non dicit entitatem abſolutam: anima autem eſt entitas abſoluta: ergo erit *hæc* per entitatem abſolutam, vt ſatis patere poteſt ex dictis à Doctore in ſecundo, diſt. 3. q. 6. de ratione indiuiduali.

m Et *quòd immaterialitas non ſit prima ratio formæ eiuſdem rationis eſſendi hanc, nec materialitas prima ratio plurificationis in forma.* Probatur ratione, & auctoritate, & ratio ſtat in hoc, quia

quia quo aliquid est in actu extrà causam & intellectum, eo est hoc primo, quia sic esse non competit nisi huic. Vult dicere, quòd illud, quod habet *esse* extra causam, & intellectum, id est, quòd actu existit, est *hoc* sua propria hæcceitate, quia sic habere *esse*, tantùm competit singulari actu existenti. Et sic si aliquod absolutum habet aliquod *esse* extra suam causam, quo modo ponitur habere *esse* extra causam, eo modo ponitur esse singulare, terminat autem actionem causæ vt ens absolutum: ergo erit singulare tantùm per entitatem absolutam. Et hæc est sententia huius literæ, quam tamen aliqualiter declaro: Cum dicit, *quo aliquid est extra causam, & intellectum*, id est, illud quo mediante habet verum *esse* actualis existentiæ, eo est *hoc* primò. Patet, quia si Franciscus per entitatem actu existentem, & singularem, habet simpliciter *esse* extra causam, per eandem erit hoc singulare, non enim habet *esse* primò extra causam, nisi inquantùm singulare actu existens.

Declaratio literæ.

7. n Sequitur, *imò vniuersalitas, siue non hoc, non potest alicui competere, nisi in intellectu.* Vult dicere, quòd nunquam vniuersale, vt prædicatur de suis singularibus habet *esse* extra intellectum. Licèt enim natura sit prior singularitate præter omne opus intellectus, quod tamen dicatur vniuersalis non potest *esse* nisi per intellectum, vt patuit in secundo dist. 3. q. 1.

o Sequitur, *nunc autem quæcunque entitas, præcipuè absoluta seipsa primo est in suo esse*, id est, quòd entitas, puta Franciscí, seipsa supple formaliter est in suo *esse*, licèt illud *esse* sit ab alio originatiuè.

p Sequitur, *quia seipso primò recedit* à non esse *ad esse*, id est, quòd entitas Franciscí, seipsa formaliter recedit à *non esse* ad *esse*, id est, quòd priùs non habuit *esse*, puta existentiæ, & essentiæ, & tunc habet *esse* essentiæ, & existentiæ, & habet illud seipsa formaliter, id est, quòd *esse* essentiæ, & existentiæ conuenit sibi formaliter, licèt illud *esse* sit originatiuè ab alio, sicut etiam dictum est in simili *in primo dist. 2. parte. 2. q. 3. in responsione ad primum arg. principale*, quomodo aliquid dicitur ex se necesse esse formaliter, licèt ab alio originatiuè. Sequitur, *quia licèt multa concurrant ad suum* esse, *sicut materia ad* esse *forma, & forma ad* esse *materia*, quia materia non existit nisi sub forma, nec forma existit nisi in materia, *tamen nullum concurrens est sibi prima ratio essendi in suo* esse, hoc est, nec materia dat *esse* formæ, nec è contra. Materia enim sua propria hæcceitate, & existentia est *hæc*, & similiter forma. Sequitur, *& per consequens filiationem diuinam esse hanc, accipitur primò ex ratione filiationis talis, non ex immaterialitate, quæ tantùm aliquid ponit, vel excludit aliquod annexum propria singularitati*, id est, quòd si filiatio in diuinis est *hæc*, erit simpliciter *hæc*, quia talis filiatio, & non, quia immaterialis, quæ supple immaterialitas tantùm ponit aliquid annexum propriæ singularitati, vel excludit aliquid annexum.

Nota.

q *Confirmatur hoc per auctoritatem*, & confirmatio stat in hoc, si forma est hæc per materiam ergo materia erit aliquo modò causa formæ: patet, quia hæcceitas constituit singulare vltimatè, & intrinsecè, vt pàtet in secundo dist. 3. q. 6. Sed materia non est per se causa formæ secundùm Auicennam & quòd forma non sit *hæc* per materiam, probat ex intentione, per Philosophũ. 12. Metaphys. tex. c. 27. vbi sic habetur: *Principium enim singularium singulare, homo quidem hominis vniuersaliter, sed non est nullius, verùm Peleus Achillis, tui verò pater, & huius syllaba BA, B. & A. siue totaliter, siue particulariter.* Vult dicere, quòd principium entium singulariũ est singulare, sicut & principium vniuersalium erit vniuersale: homo enim vniuersalis est principium hominis vniuersaliter, sed non nullius, id est, quòd nullus est homo vniuersaliter subsistens, & ideò non est aliquod principium vniuersale hominis vniuersalis, sed singulare singularis, & hoc realiter loquendo, quia omnes actus, & generationes sunt circa singularia *ex primo* Met. in procemio vt Peleus est supple pater siue principium Achillis, & *B* particulare huius particularis syllabæ *BA*. Sequitur in textu parum infrà, *Et eorum* (inquit) *quæ sunt in eadem specie, diuersa non specie, sed quia singularium aliud tua materia, & species & mouens*, & vide ibi Commentatorem. Ex ista auctoritate patet, quomodo vtraque pars compositi sit de se *hæc*: & nulla est *hæc* per aliam, & quod dicit Doctor, quòd vtrumque per se principium compositi oportet habere indifferentiam consimilem indifferentiæ compositi, & determinationem similem determinationi compositi, id est, quòd si compositum est indifferens ad plura, ita & principia intrinsecè componentia. Et si compositum est determinatum, puta ad vnum singulare, ita quòd sit tantùm vnum singulare, & componentia intrinsecè, erunt de necessitate singularia, & sic patet litera.

Auic. 2. met. cap. 2.

Quomodo materia non est per se causa formæ, & veraque pars compositi est de se hæc.

SCHOLIVM.

Reiicit secundam rationem D. Thomæ positam nu. 2. quia ideò in nobis vnitas intelligere infert vnitate dicere, quia est terminus formalis eius, quod in Deo locum non habet, in quo prius est intelligere *quàm* dicere. *Præterea licet non sit in aliquo nisi vna ratio absoluta producendi, potest habere plures actiones, vt patet de luce Solis.*

8. DE Secunda ratione. Consequentia est enthymematica, & videtur isti propositioni inniti, vbi non potest esse nisi vnicus actus intelligendi, ibi non potest esse nisi vnicũ verbum, siue vnicũ *dicere*. Hæc propositio, gratiâ materiæ, veritatẽ habet in intellectu creato, non quia illo actu intelligendi producitur verbum, sicut alias dicetur: imò actu dicendi, qui non est aliquis actus intelligendi, sed quia omne *intelligere* in nobis, expressum est per actum dicendi, & per omne *dicere*, exprimitur aliquod

Omne intelligere in nobis est per aliquod dicere, secus in Deo.

aliquod *intelligere*, & per aliud *dicere*, aliud *intelligere*: ideò ſi vnicum eſt *intelligere* vnicum eſt *dicere*: ſed iſta propoſitio omnino non habet rationem veritatis in Deo: quia non omne *intelligere* diuinum eſt per aliquod *dicere*: imò *intelligere* paternum reſpectu cuiuſcunque obiecti, non eſt per aliquod *dicere* & ideò poſſet Pater, quantùm ad hoc, habere *intelligere* vnicum reſpectu omnium obiectorum, licèt haberet ſingula *dicere* reſpectu ſingulorũ obiectorũ, ſi ſigula obiecta haberent propria verba. *5. Phy. c. 38*

Intellectio eſt forma abſoluta 1. d. 3. q. 6. n. 31. & 6. nu. 20.

Vel breuiter, hęc propoſitio nõ videtur neceſſaria gratiâ formæ: quia licet in vno nõ ſit niſi vna forma abſoluta eiuſdẽ rationis, ipſum tamen poteſt habere plures productiones actiuas plurium terminorum. Exemplum: licèt Sol vna luce ſit luminoſus: tamen poteſt habere plures actus illuminandi. *Intelligere* autem eſt perfectio intelligentis, & fortè forma abſoluta, ſaltem eſt perfectio exiſtens operanti: non autem productiõ alicuius termini: *dicere* autem dicitur actio productiua termini: non ergo gratia formæ ſequitur: ſi *intelligere* non plurificatur; ergo nec *dicere*.

Sed dices, [b] quòd *dicere* non eſt actus tranſiens, ſicut *illuminare*: imò terminus eius etiam manet in eodem intellectu: Si ergo *intelligere* quia immanens, non eſt niſi vnicum in intellectu diuino; pari ratione non erit niſi vnicum *dicere*. Iſtud quidem verum eſt, quòd eſt vnum *dicere* in intellectu diuino, ſicut vnum *intelligere*, ſed quærenti rationem, oportet probare conſequentiam: qui enim poneret Filium in diuinis *dicere*: poneret duo *dicere*, vnum Patris, & alterum Filij: quia non eodem actu dicendi Filius producitur, & producit, & tamen non poneret niſi vnum *intelligere*: quia *intelligere* eſt communicabile in diuinis, ſicut & quodlibet eſſentiale: & ideò per † quoſcunque actus notionales communicaretur, ſemper ipſum eſſet indiſtinctum & tamen † ibi actu notionales eſſent diſtincti: ſicut modò eſſentia eſt omnino eadem, quamuis communicetur pluribus productionibus, magis diſtinctis, quàm eſſent duo dicere, quia diſtinctis ſecundùm rationem formalem. Iſta tamen propoſitio, *intellectus habens vnum* intelligere *habet vnum* dicere; vera eſt in intellectu creato gratia materiæ, pro tanto, quòd *intelligere* eſt ibi terminus formalis actus dicendi, & ita verum eſt ibi quòd alterius actus exprimendi alius eſt terminus formalis, propter limitationem ipſius termini: iſta autem ratio non tenet in diuinis, quia terminus formalis actus exprimendi, eſt illimitatus, & ideò non oportet quòd diſtinguatur ſecundùm diſtinctionem actuum exprimendi, qui ſunt actus perſonales. Tamen videtur [a] quòd iſta propoſitio: *vbi eſt vnum* intelligere, *ibi eſt vnum* dicere, poſſet habere aliquam euidentiam, comparando ad obiecta: quia ille intellectus, qui poteſt vno actu intelligendi comprehendere plura: pari ratione poteſt vno actu exprimendi exprimere notitiam declaratiuam plurium: & tunc tantummodò ex illa conſequentia habetur quòd in diuinis non eſt aliud, & aliud *dicere* propter diſtinctionem obiectorum, ſicut nec aliud *intelligere*. Sed vltrà, ad habendum totum propoſitum, oportet probare quòd non eſt ibi aliud *dicere* reſpectu eiuſdẽ obiecti, & hoc vel alterius perſonæ dicentis: vt pote ſi ponatur Filium dicere ſuum verbum, vel eiuſdem perſonæ dicentis, vt pote ſi ponatur Patrem dicere aliud Verbum.

Vnũ intelligere *in nobis infert vnum* dicere, *ſecus in Deo.*

9.

COMMENTARIVS.

8. [r] *De ſecunda ratione.* Hìc Doctor oſtendit ſecundam rationem propoſitum non concludere, quia iſta conſequentia non tenet gratiâ formæ, videlicet, eſt tantùm vnum *intelligere*, ergo tantùm vnum *dicere*: ſed tenet tantũ gratia materiæ, quia ſi in creaturis eſſet tantùm vnum *intelligere*, eſſet tantùm vnum *dicere*, quia *intelligere* in creaturis exprimitur per actum dicendi & quodlibet *intelligere*, eſt verbum in creaturis, ita quod ſi *intelligere* eſt perfectum, verbum eſt perfectum, & ſi imperfectum, verbum erit imperfectum, vt patet à Doctore *diſt. 27. primi.* Et ideò ſi in creaturis eſſet tantùm vnum *intelligere*, eſſet tantùm vnum *dicere*, quia illud non poſſet produci, niſi per actum dicendi, qui actus dicẽdi non eſt aliquis actus intelligendi, ſiue aliquod *intelligere*, ſed eſt actio de genere Actionis, vt patet à Doctore *in primo diſt. 3. quæſt. 7. & diſt. 27. & alibi.* In diuinis autem *intelligere*, quòd eſt commune tribus perſonis non exprimitur per actum dicendi, quia omne tale realiter diſtinguitur à perſona dicente, vt patet à Doctore *diſtinct. 27.* & per conſequens vltra *intelligere* poteſt eſſe aliquod verbum, quòd verè exprimitur per actum dicendi, ideò dicit Doctor quòd iſta propoſitio non habet veritatem in Deo, quia non omne *intelligere* diuinum eſt per aliquod *dicere*, propter cauſam ſuperiùs dictam. Sequitur, *imò* intelligere *paternum reſpectu cuiuſcunque obiecti non eſt per aliquod* dicere, quia tunc tale intellegere eſſet realiter diſtinctum à Patre: Sequitur, *& ideò poſſet Pater quantum ad hoc habere* intelligere *vnicum reſpectu omnium obiectorum*,

rum, licet haberet ſingula dicere reſpectu ſingulorum obiectorum, ſi ſingula obiecta haberent verba propria. Vult dicere, quòd ſi ſingula obiecta haberent verba propria, quòd eſt intellectio propria, vel *eſſe* cognitum proprium, quòd haberet ſingula dicere reſpectu talium obiectorum. Nam aliud, & aliud obiectum habet aliud, & aliud *eſſe* cognitum ab actu intellectus diuini, & reſpectu illorum eſt aliud, & aliud *dicere*, accipiendo ly *dicere*, non pro actione reali, quâ producitur in *eſſe* reali, ſed pro alio reſpectu, & ſic idē *intelligere* diuinum licèt ſit vnicum in ſe, tamen vt tranſit ſuper aliud, & aliud obiectum cognitum, dicitur diuerſificari ſecundùm alium, & aliū reſpectum ſecundùm quod tranſit ſuper aliud, & aliud obiectum, vt ſaris patuit in primo *diſt.* 39. Vel melius ad intentionem literæ. Pater poſſet habere vnicum *intelligere* reſpectu eſſentiæ diuinæ, & aliorum obiectorum, puta reſpectu hominis, lapidis, &c. licèt haberet ſingula *dicere* reſpectu ſingulorum, ſi ſingula haberent propria verba, id eſt, quòd ſi lapis, homo, & ſic de aliis obiectis poſſent eſſe pars memoriæ Patris in diuinis (quæ memoria includit intellectum Patris, & obiectum Patris) & per conſequens poſſent habere ſingula verba, tunc ibi eſſet tantùm vnum *intelligere* reſpectu omnium obiectorum, & etiam aliud, & aliud *dicere* reſpectu alterius verbi hominis, & reſpectu alterius verbi lapidis, &c.

9. f *Intelligere autem eſt perfectio intelligentis, & forte forma abſoluta.* Hic dicit *fortè*, quia adhuc non determinauit an intellectio ſit forma abſoluta, quia hoc habet declarari infrà. *q.* 13. vbi probat quòd eſt forma abſoluta.

Quomodo dicere dicatur actio productiua.

Et poſito quòd non ſit forma abſoluta, vel quod ſit forma abſoluta, ſaltem ipſa non eſt productio alicuius termini, vt ſuprà patuit in primo *diſt.* 2. *p.* 2. *qu.* 3. *Dicere* autem dicitur actio productiua termini, non quòd terminus producatur ab ipſa, nec quòd ſit ratio formalis producendi, ſed quia reſpicit aliquod productum, ad quod terminatur, imò priùs intelligitur abſolutum productum quàm intelligatur relatio producentis, quia ad abſolutum in cauſa priùs ſequitur abſolutum in effectu, vt dicit Doctor *in* 2. *diſt.* 1. *q.* 2. *&* 5. & vide quæ ibi diffusè expoſui. Non ergo gratiâ formæ ſequitur, ſi intelligere non multiplicatur, ergo nec dicere. Sed eſſet bona difficultas circa hoc, quòd dicit Doctor quòd intellectio non eſt productio alicuius termini. Nam obiecta ſecundaria producuntur ab actu intellectus diuini, vt patet à Doctore *in primo d.* 3. *q.* 4. *diſt.* 35. 36. 43. & alibi. Tum etiam, quia per actum intelligendi, vt per cauſam partialem producitur habitus, vt patet à Doctore *in primo diſt.* 17. & tamen intellectio eſt vera qualitas abſoluta, vt patet ab ipſo infrà. q. 13. Eſt etiam difficultas, quia dicit, quòd *intellectio inexiſtit ipſi operanti.* Nam vnus Angelus loquens alteri Angelo de aliqua re producit intellectionem illius rei in altero Angelo, vt patet à Doctore *in* 2. *diſt.* 9. Similiter quando Angelus ſuperior illuminat inferiorem de aliqua re, cauſat intellectionem illius rei in altero Angelo, vt patet à Doctore *in* 2. *d.* 11. Sed ſolutio harum difficultatum, & multarum aliarum ad hoc propoſitum pertinentium dimittatur vſque ad quæſt. 13.

10. t *Sed dices, quòd dicere non actus tranſiens ſicut illuminare.* Patet, quia terminus eius, puta *intelligere* eſt in eodem intellectu: ergo ſi tantùm eſt vnicum *intelligere* intellectu diuino, erit tantùm vnum *dicere.*

Vnum eſt intelligere in intellectu diuino.

Reſpondet Doctor, quòd de facto eſt tantùm vnum *intelligere* in intellectu diuino, & tantùm vnum *dicere*, ſic tamen intelligendo, quòd illud *dicere*, non ſit reſpectu ipſius *intelligere*, quia *intelligere* diuinum non dicitur, ſed ponitur tantùm vnum *dicere* reſpectu Verbi producti, quod ſicut eſt tantùm vnum, ita eſt tantùm vnū *dicere.* Et addit auctor, quod quærenti rationem, quare ſit tantùm vnum *dicere*, ſi tantùm eſſet vnum *intelligere?* Oportet allegare rationem, quia ſi per impoſſibile, Verbum diuinum poſſet producere aliud Verbum, de neceſſitate eſſent ibi duo *dicere.* Vnum reſpectu primi Verbi, & aliud reſpectu ſecundi Verbi, & tamen vnicum tantùm eſſet *intelligere*, quia cum ſit perfectio eſſentialis, eſt idem in omnibus ſuppoſitis.

Dubium

Sed occurrit parua difficultas in hoc, quod dicit, quòd *ſi Verbum diuinum produceret aliud Verbum, eſſet ibi aliud* dicere, *ſcilicet Filij, & dicere* Patris. Nam Doctor *in* 1. *d.* 12. vult quòd Pater & Filius eadem ſpiratione ſpirent Spiritum ſanctum propter eandē rationem formalem ſpirandi, quæ eſt in Patre, & Filio, & *in ſecundo d.* 1. *q.* 1. vult quòd tres perſonæ eadem creatione creent propter eādem rationem formalem creandi exiſtentem in eis. Sic videretur dictum in poſito, quia eadem memoria fœcunda, quæ eſt ratio formalis dicendi, eſt in Patre, & Filio, quòd etiam ſit idem *dicere* Patris, & Filij.

Reſponſio.

Reſpondeo, quòd reſpectu ſecundi Verbi eſt ſimpliciter idem *dicere* reſpectu Patris, & Filij dicentis. Sed dico, quod dicere Patris reſpectu primi Verbi, quod tantùm competit Patri, eſt aliud à *dicere* reſpectu ſecundi Verbi, quod dicere eſt commune Patri, & Filio.

11. u *Tamen videtur quòd iſta propoſitio*, &c. Hæc litera præſupponit vnum, quòd ſcilicet Doctor loquitur de notitia vera expreſſa per actum dicendi, oportet, (quâ realiter diſtinguitur à dicente) quòd ſit expreſſa per actum dicendi, non tantùm de memoria fœcunda, ſed etiam de omnibus intelligibilibus ad hoc vt dicatur expreſſiua, & declaratiua omnium intelligibilium. Et de hoc vide quæ prolixè expoſui in ſecundo diſt. 1. q. 1. Vel ſi accipitur notitia declaratiua, prout dicit relationem rationis reſpectu omnis obiecti intelligibilis, tunc accipitur pro ipſo *intelligere*, vt patet à Doctore *in primo diſt.* 27. *&* *in ſecundo diſt.* 1. *qu.* 1. & ſic poterit eſſe tantùm vnum *dicere*, quia tantùm, & vnum intelligere. Sed tunc adhuc habetur propoſitum, videlicet quòd ſi in diuinis ſit tantùm vnum *intelligere*, quòd tantùm ſit vnum *dicere.* Ad habendum ergo propoſitum oportet probare, quòd non eſt ibi aliud *dicere* reſpectu eiuſdem obiecti, & hoc vel reſpectu alterius perſonæ dicentis, vt pote ſi ponatur Filium dicere ſuum Verbum, vel eiuſdem perſonæ, vt pote ſi ponatur Patrem dicere aliud Verbum.

Vnum eſt dicere in diuinis.

SCHOLIVM.

Reiicit tertiam rationem ſuprà allatam, explicans benè illud; Natura determinatur ad vnum, *id eſt, ad vnum modum producendi, non ad vnum productum*; *Reiicit quartam rationem, quia Filius eſt perfectus Deus, licèt non habeat Deitatem omni modo habendi eam*; *quia non eſt à ſe, nec per actum voluntatis.*

Natura determinatur ad vnũ exponitur.

DE tertia ratione, [x] iſta propoſitio: *Natura determinatur ad vnum*, non concludit quòd tantùm poſſet vnica perſona naturaliter, ſiue per modum naturæ producit: quia non ſolùm natura ſpecifica eadem; ſed natura vnica in vno ſingulari poteſt eſſe principium productiuum plurium naturaliter, ſicut patet de igne producente plures ignes naturaliter. Eſt ergo intellectus huius propoſitionis; *natura determinatur ad vnum*, non quidem ad vnum producibile, vnum, inquam, numero, ſiue ſingulare; ſed determinatur ad vnum determinatum modum producendi; quia non eſt ibi principium indeterminatum reſpectu oppoſitorum, ſicut eſt voluntas. 10.

Si dicatur, quòd ideò natura poteſt eſſe principium plurium productorum per modum naturæ; quia producit de pluribus materiis, & ideò præexigit plura oppoſita, de quibus producit. Hoc autem producens non producit de aliquo oppoſito, nec etiam poſſunt plures eſſe materiæ, de quibus fiant productiones.

Hoc non obſtat, quia ſi agens naturale, quod habet in virtute ſua actiua effectum ſuum partialiter, quantùm ad formam, poteſt in plura producibilia, multò magis agens illud quod in virtute ſua actiua habet effectum totaliter, nullam materiam præſupponendo poteſt in eadẽ, vel in tot producibilia: quia perfectio virtutis actiuæ, in habendo effectum totaliter, non limitat ipſum reſpectu producibilium: nunc autem, per te, agens naturale, quod habet in virtute ſua actiua effectum ſuum partialiter, ſcilicet inquantùm ad formam, poteſt idem manens plura producibilia vnius ſpeciei producere: ergo ſimiliter poſſet ſi haberet effectum ſuum totaliter in virtute ſua actiua: nullâ, ſcilicet materiâ præſuppoſitâ. Et illud patet manifeſtè: quia ſicut agens vnius ſpeciei poteſt generare multa ſimul, ita & Deus creare, non ergo ſolùm per hoc eſt poſſibilitas reſpectu plurium poſſibilium ab eodem productiuo ad eadem producenda, quia producit vel producere poteſt de pluribus principiis paſſiuis, ſed propter rationem ipſius potentiæ actiuæ, & propter communitatem ſiue pluralitatem termini producibilis. Oportet ergo, ad probandum vnicum eſſe terminum productionis, vel etiam vnicam eſſe productionem vnius rationis, probare quòd terminus productionis non poteſt competere pluribus † productionibus eiuſdem rationis, ſiue productio fuerit de aliquo, ſiue de nullo, ſiue principium ſit natura, ſiue non.

Agens vnius ſpeciei poteſt generare multa ſimul.

a. l. producibilibus.

Filius eſt perfectus, at non habet deitatem omni modo habendi eam.

De quarta [y] ratione Filius eſt perfectus Deus: & tamen non habet diuinitatem omni modo habendi eam: imò poteſt diuinitas haberi etſi non alia, tamen in alio ſuppoſito: & alio modo habendi eam: ergo ex hoc quòd eſt perfectus filius intenſiuè, ſicut eſt perfectus Deus: non ſequitur, quòd non habeat omnem filiationem poſſibilem extenſiuè, vel ſaltem non omni modo poſſibili. In filiatione autem cùm non ſit eadem communicabilis pluribus, non oportet diſtinguere inter alietatem filiationis & alium modum habendi: imò ſicut diuinitas poteſt eſſe perfecta in aliquo, & tamen alio modo haberi in alio: ita filiatio poteſt eſſe perfecta in aliquo, & tamen alia haberi in alio. 11.

COMMENTARIVS.

12. x *Ratio Sancti Thom. non concludit.*

De tertia ratione. Hic Doctor oſtendit, quòd tertia ratio facta à S. Thoma non concludat propoſitum, quia illa propoſitio, ſcilicet quòd *natura determinatur ad vnum*, non debet intelligi, quòd ſit determinata ad vnum numero, vel vnum ſpecie: patet, quia idem Sol poteſt eſſe principium productiuum non tantùm plurium numero, ſed etiam plurium ſpecie. Intelligitur ergo, naturam determinari ad vnum, ſcilicet ad vnum modum producendi, quia non eſt ibi principium indeterminatum reſpectu oppoſitorum ſicut voluntas.

Quomodo natura determinatur ad vnum.

Si dicatur quòd ideò natura poteſt eſſe principium plurium, quia producit de pluribus materiis, & ideò præexigit plura oppoſita, de quibus producit, Exemplum de igne, qui quamuis agat per modum naturæ, non poſſet tamen producere plures ignes, niſi de pluribus materiis, vt de materia ligni, & de materia aëris, & huiuſmodi. Quæ materiæ inſunt compoſitis productis, & ſic

ſic præexigit plura oppoſita, de quibus producit. Natura ignis producit ignem de aëre, vt de oppoſito, quod ideò dicitur producere dé oppoſito, quia agit in aërem, corrumpendo formam aëris, quæ opponitur formæ ignis, introducendo formam ignis ſibi ſimilem. Modo in diuinis non ſunt plures materiæ, nec producens producit de aliquo oppoſito.

Dicit Doctor quòd hoc non obſtat, & hæc reſponſio ſtat in hoc, quia agens, quod habet in poteſtate ſua totum effectum, nullam materiam præſupponendo, poteſt in illum, quia ſi agens naturale tantùm habet in virtute ſua actiua plures effectus partialiter, quantùm ad formam, poteſt in plura producibilia, quantò magis agés, quod habet totum effectū in virtute ſua poterit producere? ſed de hoc vide clariùs quæ dicta ſunt in ſecundo, diſtinct. 18. & vide, quæ ibi expoſui, & quomodo paſſum oppoſitum, de quo agens producit, non neceſſariò requiritur ad actionem agentis naturalis, & iſta litera eſt ſatis clara.

13. *Quomodo filius ſit perfectus Deus.*

De quarta ratione, filius eſt perfectus Deus, &c. dicit Doctor quòd ex hoc, quòd Filius eſt perfectus Deus intenſiuè, non ſequitur quòd habeat omnem filiationem poſſibilem extenſiuè, vel ſaltem non omni modo poſſibili; quia ſicut eſſentia diuina alio, & alio modo habetur in Filio, & Spiritu ſancto, ita ſi eſſent plures filij, eſſentia diuina haberetur à primo filio à ſolo Patre, & à ſecundo Filio, à Patre, & Filio.

In filiatione autem cùm ſit eadem communicabilis pluribus, id eſt, quòd cùm vna filiatio non ſit communicabilis pluribus, non poteſt diſtingui in alia, & alia perſona, ſecundùm alium, & alium modum habendi, quia vna filiatio tantùm habetur in vna perſona vno modo habendi, & tamen habens illam eſſet perfectus Filius, & ſi alia haberetur in alio Filio, illa eſſet perfectus Filius, ſicut habens eſſentiam alio, & alio modo habendi eſſet perfectus Deus, &c.

14. *Thomas Caiet. arguit contra Scot.*

Super prima parte ſummæ S. Thomæ *qu.* 41. *art.* 6. Thomas Gaiet. nititur ſaluare S. Thomam & ſoluere inſtantias Doctoris contra ſanctum Thomam. Et primò præmittit aliqua. Et ſecundò ſoluit inſtantias Doctoris: vnde ſic dicit ad literam.

Rationes Thomæ Caietani contra Scotum.

Ad horum euidentiam nota primo, quòd *materiæ* nomine hoc in loco intelligitur omne receptiuum. Nam conſtat quòd charitas forma eſt vnius ſpeciei multiplicata ad multitudinem beatorum Angelorum, & hominum, & tamen nulla eſt in voluntate materia, quæ eſt pars compoſiti, ſed receptiua tantùm potentia. Vnde ſenſus propoſitionis eſt, quòd forma ſpecifica non multiplicatur, niſi ſecundùm receptiuum, & intendit quòd ſi eſt forma receptibilis, plurificatur ad plurificationem receptiuorum actu, vel potentia: quòd dico propter animam intellectiuam. Si autem eſt irreceptibilis, eo ipſo eſt implurificabilis. Aduerte ſecundò, quòd vt patet 5 Metaph. vbi fundamenta omnis ſcientiæ traduntur, dum omnium ſeminum rationem habemus, *vnum numero ſunt, quorum materia eſt vna.* Identitas igitur numeralis penes vnitatem attenditur materiæ, nec cum vnitate materiæ ſtat pluralitas numeralis formæ eiuſdem ſpeciei. Et propterea Ariſtotelem ſequentes, negamus omnia in inſtantiis aſſumpta, quoniam ſtat formam eſſe vnam in eſſendo, & multiplicem in dependendo, vel repræſentando, vel reſpiciendo, vel aliis huiuſmodi, & ſic ſimilitudo albi ad omnia alba vna eſt relatio id eſt, eſſendo, & multiplex in reſpiciendo. De defectu autem relationis ad defectum termini diſtingue, quòd relatio deficit ad defectum termini adæquati, non autē inadæquati, cuiuſmodi ſunt ſingula reſpecta ab vno, ſingulum enim inadæquatur extenſiue, & ideò altero remanente non ſufficit ad hoc, vt deſit relatio, quæ erat ad ipſum, ſed ad hoc, quòd deſinat ipſum reſpicere, ſpecies quoque in medio etiam reſpectu obiectorum intenſi, & remiſſi vnica eſt ſecundùm *eſſe*, multiplex autē in repræſentando, & dependendo. Et propterea, vt intenſio eſt huius, ducit ad hoc, & vt illius ad hoc, & vt illius ad illud, & ſimile eſt de lumine, eſt enim vnum lumen ſecundùm *eſſe*, & multiplex in dependentiis. Et propterea conceduntur multæ illuminationes, & conceditur, quòd eſt multiplex ſecundùm vias, ſeu pendentias, & obſtacula. Et propterea apparent multæ vmbræ. Stat igitur in ſuo robore aſſumpta propoſitio in tractatu de Angelis ſtabiliendo.

Ad primam autem rationem Scoti dicitur primò, quod ipſe non intellexit propoſitionem tanto ſtudio à ſe impugnatam, non enim immaterialitas, id eſt, carentia materiæ, quæ eſt altera pars compoſiti, ſed immaterialitas, id eſt, carentia materiæ. id eſt, potentiæ receptiuæ, eſt, de qua actor loquitur, vt manifeſtauimus, & etiam litera inſinuat hīc in exemplo de albedine, ſi ſubſiſteret. Et propterea vanè articulos Pariſienſes, qui de materia, vt materia loquuntur, affert, cùm ſecundùm veritatem materia, vt potentia receptiua formaliter loquendo in hac propoſitione intelligatur. Verùm ne eadem argumenta fierent contra irreceptibilitatem, reſpondetur ad ſingula. Ad primum quidem, falſa eſt maior, quia vnumquodque eſt primò extra cauſam, & intellectum eſſe ſignificato per ſecundum adiacens, & tamen non eſt illo *hoc*, Probatio verò illa valet etiam ſecundùm apparentia. Ex hoc quòd non niſi ſingularia aliqua duo, ſcilicet eſſe extra intellectum, & cauſam, & eſſe hoc conueniunt inferens identitatem formalem vtriuſque. Quo ad ſecūdum verò, quòd nec ſomniauimus, quòd forma in materia exiſtēs ſit *hæc* per materiam intrinſecè, ſeu formaliter, ſed cauſaliter, & licèt materia ſecundùm Auicennam non ſit cauſa materialis formæ, ſed compoſiti; quia cauſa materialis nominat cauſā intrinſecam, eſt tamen materia cauſa formæ in genere cauſæ materialis. Educetur enim de ea, vt materia, & hoc ſufficit. Ad ea verò, quæ de Angelis tanguntur, ſuo loco dicetur, & dictum eſt in commentariis de Ente, & Eſſentia, vbi etiam articulos Pariſienſes gloſſauimus. Et aduerte, quòd hæc doctrina modò tradita non eſt noua, ſed forte aſcendens ad altitudinem intenti D. Thomæ. Nominauit autem irreceptibilitatem immaterialitatem. Tum, quia in ſubſtantiis ſeparatis irreceptibilem, non niſi immaterialitatem ſubſiſtentem in ſpecie ſignificat, tum quia potentia receptiua ex parte materiæ ſe tenet, & facilè propterea erat ex hac illam intelligere, & ſic patet prima ratio ſumpta ex communibus omnibus omnino in materialibus formis ſubſiſtentibus: hæc inconuenit eam adduxiſſe ad proprietates perſo-

15. *Ad primam rationem Scoti.*

nales, imò neceſſe fuit quoniam ipſe de talium numero ſunt, & non cognoſcimus eas ſecundùm ſeipſas, ſed ex creaturis, vt poſſumus ad eas aſcendimus, vt teneamus concluſionem certam, & neceſſariam ex propoſitione certiſſima communi omnibus Philoſophis, imò communi animi conceptione ſapientum.

16. *Ad ſecũdam rationem.* Secunda ratio ſumitur ex modo ſpecificante proceſſiones, ſcilicet per modum verbi, & amoris, & fundatur ſuper vnitate actus intelligendi, ac vnitate actus amandi in diuinis, contra quam rationem inſtant quidam ſic: Si vnitas actus intelligendi infert vnitatem Filij, aut intendis de vnitate reali, aut ſecundùm rationem. Si reali, ergo vnitas realis actus intellectus, & voluntatis infert in Deo vnitatem perſonæ productæ. Si ſecundum rationem, ergo diſtinctio ſecundùm rationem inferret diſtinctionem perſonarum, ſicut enim vnitas ad vnitatem, ſic diſtinctio ad diſtinctionem ſe habet. Scotus autem *in quodl. vbi ſuprà* contra hanc rationem dicit, quòd non eſt valida, quia fundatur ſuper hac poſitione, vbi non poteſt eſſe niſi vnicus actus intelligendi, non poteſt eſſe niſi vnicum *dicere* & vnicum verbum: hæc autem propoſitio vera eſt in nobis gratiâ materiæ, quia in nobis omne *intelligere* eſt expreſſum per actum dicendi non ſic autem eſt in diuinis, &c. Et breuiter, inquit, ex vnitate formæ eiuſdem rationis non poteſt inferri vnitas productionis, & termini vniuerſaliter, & in omni materia: ergo ex vnitate intellectionis non ſequitur gratiâ formæ vnitas dictionis, & Verbi.

Ad hoc breuiter dicitur, quòd hîc eſt ſermo de vnitate numerali, quæ ſupponit vnitatem formalem, vt patet 5. *Metaph. c. de Vno*, quoniam de multiplicatione numerali tantùm perſonarum eſt quæſtio. Ita quod ratio conſiſtit in hoc: intellectio Dei eſt vna numero: ergo Verbum eſt vnum numero, & ſi eſſent intellectiones Dei plures ſecundùm numerum, eſſent plura Verba ſecundũ numerũ. Ad argumentum ergo dicitur, quòd intendit de vnitate numerali formali, ideſt, quæ infert vnitatem formalem, non autem de vnitate numerali identifica, qualis eſt inter actũ intellectus, & voluntatis diuinæ, & propterea negatur ſequela. Quomodo autem ex diſtinctione formali ſecundùm rationem inter intellectum, & voluntatem inferatur diſtinctio perſonarum *in quæſt.* 27. declaratum fuit, & dictum, quòd hoc non ſequitur immediatè, ſed mediatè ordine originis. Ad obiectionem verò Scoti dicitur, quòd ratio literæ non fundatur ſuper illa propoſitione, ſed ſuper hoc, quòd vbi eſt vnũ tantùm *intelligere*, & *dicere* adæquatum illi, ibi non eſt niſi vnum *dicere*, & vnum Verbum, quod patet eſſe verum, ſuperflueret namque aliud *dicere*, & ſimiliter ex vnitate formæ abſolutæ optimè infertur vnitas formæ reſpectiuæ, ſeu actiouis adæquatæ. Et ad hanc adæquationem inſinuandam dicitur in litera, quod Deus omnia ſimplici actu intelligit ac per hoc dicit.

17. *Ad tertiam rationem.* Tertia ratio ſumitur ex communi modo procedendi, qui verè eſt modus, quo ſcilicet procedunt naturaliter, vt diſtinguitur contra *liberè*, & fundatur ſuper hoc, quòd natura determinatur ad vnum. Contra quam rationem inſtant quidam: aut intendis, quòd natura determinatur ad vnum numero, & hoc eſt falſum, etiam in naturis limitatis: aut in vnum modum producendi, & hoc eſt falſum in natura infinita. Neutro igitur modo ratio valet aliquid.

Ad hoc breuiter dicitur, quòd intendit tertio modo, quod natura determinatur ad vnum formaliter ſub hac, niſi ſubſumatur, & rectè de natura eadem pluribus modis communicabili, quòd ſecundùm vnumquemque modum eſt determinata ad vnum formaliter illius modi, & conſequenter, quòd hæc non ſecundùm hunc modum eſt determinata ad hoc vnum: ſic concluditur vnitas numeralis producti vno modo. Et inducta eſt hæc ratio ad oſtendendam differentiam inter naturale, & voluntarium agens in largiendo vnitatem numeralem effectui vnica ſimul actione agendo. Ab agente enim voluntario poſſunt ſimul plura produci, vt inquit Auerroës *cap.* 44. 12. *Metaphyſ.* A naturali autem non, niſi vnum ab vno. Et ex his patet reſponſio ad obiectionem Scoti vbi ſuprà, infringentis, quoque hanc rationem, quia natura non determinatur ad vnum numero.

Ad quartam rationem. Quarta verò ratio ex perfectione diuina ſumitur, & fundatur ſuper hoc, quòd omnis res diuina habet quicquid inuenire poteſt infra latitudinem illius rationis formalis. Ex hoc enim manifeſtè ſequitur, quòd non compatitur ſui partionem, & conſequenter nec pluralitatem. Sed contra hanc quoque rationem inſtatur, quòd nihil valeat, quia ſic ſequeretur quòd eſſet vnum tantùm productum in diuinis, & probatur ſequela, quia productum eſt res diuina, ac per hoc habens quicquid infra latitudinem inueniri poteſt, & ſic excludit multiplicationem ſui, quòd ſi hîc non valet, ergo nec in ratione tua.

18. Ad hoc breuiter dicitur, quòd fundamentum illud intelligendum eſt de re diuina, quæ eſt vna per modum ſpeciei ſpecialiſſimæ, & non de re diuina, quæ eſt vna per modum generis: quoniam ſub ſpecie non niſi materialis reſtat differentia: ſub genere autem latent multa, & ſic directè deſeruit propoſito, quoniam de pluritate numerali, vt iam dictum eſt, quæritur, & ceſſant obiectiones, productum enim nõ ſpecificam, ſed genericam rationem ſignificat. Filius autem ſpecificam, & ideò de filiatione tenet ratio, de productione autem non. Et nota hanc rationem, quoniam concludit vniuerſaliter nullum prædicatum ſpecificum, ſiue abſolutum, ſiue reſpectiuum in Deo, plurificari. Vnde patet quòd nulla ſit inſtantia Scoti vbi ſuprà, contra hanc rationem, quia Filius eſt perfectus Deus, & tamen non habet Deitatem omni modo habendi, ergo filiatio poteſt eſſe perfecta, & tamen haberi alia ab alio. Similitudo, enim nulla eſt, vt patet, quia eſt à modo habendi ad diuerſitatem numeralem, imò quia filius eſt perfectus Deus, ſequitur, ergo habet quicquid eſt infra latitudinem Deitatis, & conſequenter eſt multiplicabilis ſecundùm deitatem. Hæc ille.

19. *Lychetus cõtra Caietanũ* Contra hanc opinionem Thomæ Caiet. multa eſſent dicenda, ſed pro nunc aliqua improbabo in ſuis præſuppoſitis. Secundò, oſtendam quomodo inſtantiæ Doctoris contra Thomam minimè ſoluuntur, etiam accipiendo *materiam*, vt ipſe exponit. Primò, quando ipſe dicit quod Thomas accipit *materiam* tantùm pro receptiuo, ſic intelligendo, quòd omnis forma receptibilis in aliquo

in aliquo receptiuo plurificatur ad plurificationem receptiuorum. Sed an hæc expoſitio, ſit ad mentem Thomæ difficile eſt iudicare. Dicit enim ſic Thomas vbi ſuprà: *Cùm enim perſonæ diuinæ ſint ipſe relationes ſubſiſtentes non poſſunt eſſe plures Patres vel plures Filij in diuinis, niſi eſſent plures paternitates, & plures filiationes. quod quidem eſſe non poſſet, niſi ſecundum materialem eorum diſtinctionem. Formæ enim vnius ſpeciei non multiplicantur, niſi ſecundùm materiam.* Hæc ille, Sed quicquid ſit de intentione Thomæ non oportet amplius explicare. Secundò dicit, quod diſtinctio numeralis eſt tantùm pro diuerſa receptiua, adducendo Ariſtotelem pro fundamento in 5. *Metaphy. cap. de Vno. tex. commen.* 12. ſic dicit: *vnum numero ſunt, quorum materia eſt vna*, ſed certè in iſta parte non rectè intelligit Ariſtotelem, & quomodo Ariſtoteles intelligatur, vide Doctorem *in ſecundo, diſt.* 3. *quæſt.* 6. & quòd materia non ſit cauſa indiuiduationis ipſius formæ, patet per Philoſophum *primo Metaphy. tex. commen.* 27. *In fundamento naturæ nihil eſt diſtinctum.* Vnde ſecundùm tranſlationem Arabicam ſic habetur: *Quoniam autem in fundamento naturæ non eſt aliquid diſtinctum, manifeſtum eſt, quia non verè dicitur in illa ſubſtantia, quod eſt alicuius diſpoſitionis.* Hæc ille. Et ibi Commentator ſic ait: *Quoniam autem manifeſtum eſt, quòd in principio ex quo eſt generatio, ſcilicet principium ſecundùm naturam non debet eſſe aliquid eorum, quæ generantur ex eo actu, manifeſtum eſt, quod illud principium non debet eſſe in aliqua diſpoſitione eorum, quæ fiunt ex eo, neque ſecundùm qualitatem accidentalem.* Hæc ille. Sed de iſta materia vide diffusè Doctorem *in ſecundo, vbi ſuprà.* Et quòd tertiò dicit, quod ſimilitudo albi ad omnia alba, vna eſt tantùm relatio in eſſendo, ſed multiplex in reſpiciendo, & hoc eſt manifeſtè falſum, & ſubtiliter improbatum à Doctore *in tertio, diſt.* 8 & vide quæ ibi prolixè expoſui. Et quòd quartò dicit de ſpecie in medio reſpectu obiectorum eſt tantùm vnica ſecundùm *eſſe*, & multiplex in repræſentando, & dependèdo, hoc etiã reputo manifeſtè falſum. Et quia hoc improbare nó eſt præſentis ſpeculationis, nec pertinens ad intentionem principalem, ideò pro nunc admittatur, non eſt inconueniens plures ſpecies colorum eſſe in eodem puncto aëris diſtinctæ realiter: & ſimiliter plura lumina, vt patet à Doctore *in* 5. *Metaphyſica ſua.*

20. Cùm dicit ad primam inſtantiam Doctoris quòd Doctor non intellexit Thomam. Dico, vt apparet ex litera Doctoris quòd ſi Thomas intellexit tantùm de materia receptiua, perfectè intellexit Thomam, nec eſt veriſimile Doctorem meritò ſubtilem poſitionem Thomæ in hac parte ignoraſſe. Nam cùm probat, quòd anima multiplicetur, oſtendit ipſam multiplicari, nó per aliud, & aliud receptiuum, vt patet ex litera Doctoris. Et quod dicit de articulis damnatis, quòd non loquuntur de materia receptiua: Hoc patet manifeſtè falſum, nam in tertio articulo vbi habetur ſic: *forma non recipiunt diuiſionem, niſi ſecundùm diuiſionem materiæ.* error, quòd non intelligitur, niſi de materia receptiua. Et tenendo, quòd Thomas tantùm loquitur de materia tantùm receptiua, & quòd forma omnino irreceptibilis ſit implurificabilis, rationes datæ ab iſto ad inſtãtias Doctoris minimè ſoluit illas, & doleo quod ſic ſicco pede tranſit illas, nec verba, nec ſenſum verborum adducit, quaſi ſi rectè intelligeret, aut illa approbaret, aut non ſic expeditè, & quodammodo ſuperficialiter tranſiret. Non enim verba Doctoris ſunt præmittenda, cùm ipſe inter omnes Doctores reſolutiſſimus fuerit & ideò volens improbare tantum Doctorem oportet fideliter adducere ea quæ dicit contra Thomam, ſicut & ipſe Doctor fideliter opinionem Thomæ, adducit. Quòd ergo dicit, quòd illa maior eſt falſa, ſcilicet, *quo primo aliquid eſt in actu extra cauſam, & in intellectum, eo eſt hoc primo*, illa propoſitio ſi rectè intelligatur, vt ipſam ſuprà expoſui, nullam patitur inſtantiam: quod ergo dicit, quod vnumquodque eſt primo extra cauſam & intellectum, eſſe ſignificato per ſecundum adiacens, & tamen non eſt illo *hoc*. Sed ad hoc videtur implicatio, quòd Franciſcus ſit extra cauſam, & intellectum, & quòd non tantùm ſit, ſed quòd etiam non ſit ſingulare, & indiuiduum, videtur omnino impoſſibile.

Et ſi dicatur, quòd illud eſt ſingulare per materiam receptiuam. Contra hoc eſt ratio Doctoris quam ipſe non adducit, videlicet, quòd ipſa anima intellectiua in aliquo priori naturæ, quàm infundatur corpori eſt verè terminus creationis, & vt ſic, terminata de neceſſitate erit *hæc*, & ſingularis, quia creatio non terminatur primò, niſi ad ens reale actu exiſtens, & ſingulare. Et quòd dicit de *eſſe* ſignificato per ſecundùm adiacens, videlicet, quòd vnumquodque extra cauſam, & intellectum, eſt primò ipſo *eſſe* ſignificato per ſecundùm adiacens, quia quæro ſi *A* vt eſt terminus creationis eſt ipſo *eſſe* primo ſignificato, &c. Aut *A* tantùm includit ipſum *eſſe* quiditatiuè; aut *eſſe* exiſtentiæ: aut *eſſe* eſſentiæ, & exiſtentiæ, & *eſſe* ſingulare. Non primò, quia *eſſe* quiditatiuum, vt præcedit omnem exiſtentiam non eſt terminus creationis. Si ſecundò habetur intentum, quia nihil primò habet *eſſe* exiſtentiæ, niſi ſingulare, & per conſequens dicere quod *A* eſt ipſo *eſſe* primo ſignificato per ſecundum adiacens, & quod non ſit ſingulare, eſt implicatio. Et quod dicit quòd *A* non eſt illo *eſſe* hoc, id eſt, quòd *A* non eſt ſingulare per *eſſe* ſignificatum per ſecundum adiacens, in iſta parte. ſicut & in aliis intelligit Doctor ſicut nec in multis aliis locis, non enim dicit quòd *A* ſit hoc ipſo *eſſe*. Dicit enim ſic Doctor *quo aliquid eſt in actu extra cauſam, & intellectum, eo eſt hoc primò. quia ſic eſſe non competitur, niſi huic.* 21.

Iſta litera debet ſanè intelligi, poteſt enim habere multiplicem ſenſum, quia ly *eſſe* poteſt multipliciter intelligi, in propoſito tamen intelligitur tantùm de *eſſe* exiſtentiæ primò, quia *eſſe* exiſtentiæ primò cõuenit ſingulari, ita quòd *eſſe* exiſtentiæ primò de neceſſitate includit ſingularitatem, prius enim intelligitur natura ſingularis, quàm intelligatur actu exiſtens, vt patuit *in ſecundo, diſt.* 3. imò *eſſe* exiſtentiæ primò conuenit ſingulari, vt gradus inrinſecus, licèt inter *eſſe* exiſtentiæ, & ſingularitatem ſit aliqualis diſtinctio. Intelligitur ergo iſta propoſitio ſic, *quo aliquid eſt in actu extra cauſam & intellectũ*, ſcilicet in actuali exiſtentia, *eo eſt hoc primo*, id eſt, quòd *eſſe* actuale exiſtentiæ primò, conuenit ſingulari, quia cui conuenit *eſſe* actualis exiſtentiæ, primo ei conuenit eſſe. Hoc non dicit ergo Doctor, quòd 22.

eodem

eodem formaliter ſit actus exiſtens, & ſit hæc, ſed
Nota. eſt actu exiſtens ſua exiſtentia, & eſt *hæc* ſua propria hæcceitate, ſed quia *eſſe* exiſtentiæ primò conuenit ſingulari, ideò illud quod eſt tali *eſſe* primò eſt primò ſingulare. Et hic ſenſus huius literæ, quem ipſe non adducit, qui enim vult habere ſenſum Doctoris oportet per multum tempus illi doctriñæ vacare omnibus aliis prætermiſſis propter eminentes ſenſus in verbis eius contentos. Et quòd dicit, quòd probatio Doctoris nihil valet, etiam ſecundùm apparentiam, verum dicit, quia non intelligens propoſitionem, minùs etiam probationem percipit. Elicit enim iſte ex probatione minoris Doctoris quòd eſſe extra intellectum, & cauſam, & eſſe *hoc* dicant eandem formalitatem, quòd Doctor non dicit, vt ſuprà patet, declarando illam propoſitionem. Et poſito etiam, quòd eſſe extra cauſam, & intellectum, & eſſe *hoc* ſint idem formaliter adhuc inter illa poteſt ſtare diſtinctio ex natura rei, & per conſequens *A* non erit eodem eſſe, & eſſe *hoc*, licet eodem ſint realiter *eſſe*, & eſſe *hoc*, cum *eſſe* hoc, & eſſe ſint ſimpliciter realiter idem, vt ſupra patet à Doctore *in ſecundo, diſtinct. 3. quæſt. 6.*

23. Ad aliud, quod dicit, quòd nec ſomniauimus, quod forma in materia exiſtens ſit *hæc* per materiam intrinſecè, ſeu formaliter, ſed cauſaliter, quia materia eſt cauſa formæ in genere cauſæ materialis. Dico, quòd hoc eſt miuùs benè dictũ, & fortè enim eſſet minus inconueniens dicere formam eſſe *hanc* per materiam intrinſecè, cum forma maximè materialis habet tantùm *eſſe* exiſtens in materia, quàm dicere eſſe *hanc* cauſaliter per materiam, cùm materia nullo modo ſit cauſa formæ, niſi tantùm receptiua. Et vltrà ſi forma eſt *hæc* per materiam cauſaliter, quæro an hæcceitas per quam eſt *hæc*, quæ eſt entitas poſitiua, etiam ſecundum ipſos, ſit cauſata à materia in ipſa forma, aut ſit ipſa materia; aut tantùm ipſa forma? Non primò, quia materia nihil cauſat in forma: quam recipit. Tum etiam, quia ſecundùm ipſos, materia eſt tantùm ens in actu per formam, & per conſequens ipſa forma erit hæc intrinſeca, & non per aliquid cauſatum à materia, aliter ipſa materia per formam non eſſet in actu. Tum etiam, quia forma verè perficit materiam, & realiter, quòd non eſſet, niſi eſſet intrinſecè ſingularis, quod enim dat *eſſe* alicui priùs includit proprium *eſſe*, & propriam hæcceitatem. Non ſecundò, quia & ipſi negant quod materia ſit hæcceitas formæ. Non tertiò, quia forma non eſt formaliter hæc ſeipſa, ſed aliqua hæcceitate ipſam contrahente. Et poſito quòd eſſet *hæc* ſeipſa, adhuc habeo intentum, quia non erit *hæc* per materiam, nec intrinſecè, nec cauſaliter. Et quod dicit, quòd per materiam non eſt *hæc* intrinſecè, ſed tantùm cauſaliter, aut hoc dicit ex propria intentione, aut ex intentione S. Thomæ. Si primò eadem facilitate contemnitur, qua & probatur, nec minimam adducit probationem. Si ſecundò, hoc non habetur ex verbis ſancti Thomæ. Præterea iſta expoſitio contradicit priori expoſitioni. Dixit enim primò, quòd Thomas accipit materiam tantùm pro receptiuo. Receptiuum autem inquantùm huiuſmodi, nullam cauſalitatem dicit reſpectu recepti.

Ad rationes Doctoris de Angelis pro nunc nullum dat reſponſum, ſed remittit ſe alibi, & in hoc optimè facit.

Reſponſio ad ſecundam inſtantiam Doctoris 24.
patet expreſsè, quòd non eſt ad mentem S. Thomæ ſic exponendo Thomam quod ſic intelligit, quòd vbi eſt tantùm vnum *intelligere*, & *dicere* adæquatum illi, ibi non eſt niſi vnum *dicere*, & vnum verbum. Hæc expoſitio non videtur poſſe dari ex verbis diui Thomæ, dicit enim ſic in litera, vbi ſuprà *Secunda verò*, ſupple ratio, *eſt ex modo proceſſionum, quia Deus omnia intelligit, & vult vno, & ſimplici actu, vnde non poteſt eſſe niſi vna perſona procedens per modum Verbi, quæ eſt filius, & vna tantùm per modum amoris, quæ eſt Spiritus ſanctus.* Hæc Thomas. Si enim intelligeret de *intelligere*, & *dicere* adæquato illi, *Quomodo in Deo ſit vnũ intelligere.*
nulla eſt probatio. Nam apud omnes in Deo eſt tantùm vnum *intelligere* numero: & cùm infertur, ergo tantùm vna perſona per intellectum, & cùm probatur, quòd tantùm ſit vna, quia ibi eſt tantum vnum *dicere*, tranſeat: ſed adhuc remanet difficultas quomodo ibi eſt tantùm vnum *dicere*. Si probatur per hoc quia ibi eſt tantũ vnũ *intelligere*, ergo tantùm vnum *dicere*. conſequẽtia eſt enthymematica, nec eſt vniuerſaliter vera, vt ſuprà patuit. Et cum dicit iſte nouus expoſitor, quòd Thomas tantùm loquitur de *intelligere*, & *dicere*, quæ ad inuicem adæquantur, oporteret eum probare quòd ipſum *dicere* adæquetur ipſi *intelligere*, quod non probat, ſed tantùm ſupponit. Et vltrà ſi ſic exponit Thomas tunc videtur petere principium, ſupponendo quod probare debet. Et vltrà, quæ conſequentia eſt iſta, ſi *intelligere* eſt vnum, & *dicere* adæquatur illi, ergo tãtùm eſt vnum Verbum. Non enim conſequentia formali poteſt ſequi conſequens verum ex antecedente falſo, vt patet *primo Priorum.* Nam hoc antecedens, ſcilicet *intelligere, & dicere adæquantur*, non eſt vniuerſaliter verum. Tum etiam, quia nullum conſequens poteſt ſequi verum ex antecedẽte includente falſum, licèt ſequatur ex vna parte illius antecedẽtis, & ſic in propoſito, verbum tãtùm eſſe vnum, ſequitur ex iſta parte antecedentis, ex hoc, quòd *dicere* eſt vnum: ſed non ex hoc, quòd *intelligere* eſt vnum, vt ſuprà patet à Doctore: quia ſi Verbum produceret aliud Verbum, eſſet ſimpliciter vnum *intelligere* in vtroque Verbo, & tamen eſſent duo Verba, & duo *dicere* correſpondentia. Et quod dicit iſte expoſitor, quòd ex vnitate formæ abſolutè, optimè infertur vnitas formæ reſpectiuè, ſeu actionis adæquatè. Si abſolutè intelligit, hoc patet eſſe manifeſtè falſum. Nam eadem res abſolutè ſumpta poteſt habere plures actiones, quia etiam plura producta, vt patet de Sole, qui ſecundùm ſuum *eſſe* abſolutum poteſt eſſe cauſa plurium. 25.

Deinde quæro quid intelligit, cùm dicit actionem adæquari formæ abſolutæ? ſi intelligit quòd ab vna forma abſoluta non poteſt eſſe, niſi vna actio, hoc patet manifeſtè falſum, & hoc etiam poſito, adhuc non probat intentum, quia *dicere* non eſt actio ipſius *intelligere*, cùm *intelligere*, etiam ſecundùm Thomam non ſit ratio formalis producendi Verbum in diuinis. Vult enim ipſe *in prima parte ſummæ. q. 41. art. 5.* quòd eſſentia diuina ſit ratio formalis producendi filium, vbi ſic ait: *Sic igitur dicendum eſt quòd potentia generandi principaliter ſignificat diuinam eſſentiam, vt Magiſter dicit ſeptima diſt. primi, non autem tantùm relationem, nec etiam, eſſentiam inquantum eſt idem*

relationi

relationi. Et infrà, *idem*, inquit, *quo Pater generat eſt natura diuina, in qua ſibi Filius aſſimilatur. Et ſecundũ hoc Damaſcenus dicit quòd generatio eſt opus naturæ, non ſicut generantis, ſed ſicut eius quo generans generat. Et ideo potentia generandi ſignificat in recto naturam diuinam, ſed in obliquo relationem.* Hæc ille. Et licèt iſte nouus expoſitor exponat ibi Thomam, quòd accipit *diuinam naturam* pro omni abſoluto in diuinis. Sed quicquid ſit, parum eſt curándum; præcipuè cùm verba diui Thomæ ſint ita clara, & aperta, quòd non oportet ea retorquere ad alium ſenſum.

26. Ad illud, quod dicit ad tertiam inſtantiam Doctor contra Thomam, quòd natura ſumendo ſecundùm vnum modum communicandi, ſecundùm illum modum eſt determinata ad vnum numero. Sed hoc patet eſſe falſum, quia eadem natura numero, etiam ſecundùm modum naturalem agendi, non tantùm poteſt in plura numero diſtincta ſucceſſiuè, ſed etiam ſimul, licèt fortè non æquè perfectè, vt patet de Sole applicato diuerſis paſſis, patet etiam de intellectu, qui ſimul plura intelligit. *Nota.* Et quòd dicit, quòd in hoc differt agens naturale ab agente voluntario. Agens enim naturale ſimul vnica actione vnum tantùm producit effectum. Agens verò voluntarium poteſt ſimul plura producere, & allegat Commentatorem 12. *Metaphyſ. cap.* 44. Sed certè hæc non eſt differentia agentis naturalis, & agentis voluntarij. Sed hæc ponitur differentia, videlicet, quòd agens naturale numquam poteſt eſſe ad contradictoria, licèt poſſit eſſe ad diſparata, quia agit per modum naturæ, & de neceſſitate naturæ, & ideò ſtante diſpoſitione agentis, & paſſi ſic de neceſſitate agit, quòd non poteſt non agere. Agens verò voluntarium poſſit in oppoſita contradictoriè. Et hæc eſt differentia quam ponit Ariſtoteles 9. Metaph. tex. comm. 3. *Palam*, inquit, *quia & potentiarum alia erunt irrationales, alia cum ratione, quapropter omnes artes, & ſcientiæ factiuæ potentiæ ſunt*, id eſt, quòd practicæ ſcientiæ, vt puta mechanicæ, & morales potentiæ ſunt, ſcilicet rationales. Et parum infrà. *Et quæ quidem cum ratione omnes contrariorum ſunt eadem. Et quæ irrationales vna vnius, vt calidum calefaciendi ſolum, medicatiua autem infirmitatis, & ſanitatis.* Et vult dicere, quòd potentiæ rationales ſe habent ad oppoſita, irrationales autem non, ſed ad alterum oppoſitorum tantùm. Et potentia rationalis non tantùm dicitur ad oppoſita poſitiuè, ſed etiam priuatiuè, & contradictoriè, vt patet in eodem tex. Vide ibi. & quæ expoſita ſunt à Doctore *ſuper primo, diſt.* 2. Et ſic patet quod illa non differentia inter agens naturale, & voluntarium, quam ipſe aſſignat. Et quod adducit de Cõmentatore 12. *Met. comm.* 44. patet in illo commento, quomodo, nec ex intentione Commentatoris, nec per verba eius præcisè addetur talis differentia inter agens naturale, & voluntarium.

Differentia inter agens naturale, & voluntarium.

Ad illa, quæ dicit reſpondendo ad inſtantiam Doctoris contra quartam inſtantiam Sancti Thomæ, non oportet aliter improbare, cum nec verè nec apparenter ſoluant rationem Doctoris. Et ſic patet, quomodo reſponſio iſtius noui expoſitoris minimè euacuat rationes Doctoris contra Thomam.

SCHOLIVM.

Ratio Henrici, quod repugnet dari plures productiones eiuſdem rationis, eſt, quia productum eſt adæquatum, & ſemper manet idem actus producendi, & ſic exhauritur tota fœcunditas producentis, pro quo adducit Philoſophum. Refutat Doctor hanc rationem, qua ſupponitur fœcunditatem exhauriri, quod probandum erat. Secundò, ſi potentia poſſet producere alium actum, ſi hic actus non eſſet, non eſt contradictio quod producat illum, quia quod non repugnat priori, id eſt, potentiæ, niſi per poſterius, id eſt, per actum, non repugnat ei ſimpliciter, & declarat exemplo. Tertiò, quod ait de producto adæquato, ſi ſumat adæquatum *intenſiuè, non tollit quin fiat alia productio; ſi extenſiuè, petit principium. Circa has rationes habet pulcherrimam, & ſubtiliſſimam doctrinam.*

12. AD Concluſionem a negatiuam opponitur ratio talis à quibuſdam: Si tota fœcunditas ordinata ad generationem Filij ſit exhauſta in vnius Filij generatione, impoſſibile eſſet cum illo alium generari, quia ille alius generaretur ſine omni fœcunditate ordinata ad Filij generationem: ſed in Deo tota fœcunditas ordinata ad Filij generationem exhauritur in vnius Filij generatione: quia vnico actu generandi, ſemper manente, producitur vnus Filius ſemper manens, & ex eodem ſemper vniformiter ſe habente: non poſſet ergo reſtare fœcunditas ad alterius Filij generationem, niſi poſſent ſimul eſſe duæ productiones omnino eiuſdem rationis, & ex eodem, quod eſt impoſſibile: ſicut impoſſibile eſt vnam & eandem materiam ſimul moueri pluribus motibus generationis, vel alterationis in idem ſecundùm ſpeciem, differentibus autem ſecundùm numerum: & hoc iuxta artem Philoſophi, qui determinat 5. *Phyſ.* non eſſe poſſibile, quòd idem ſimul moueatur pluribus motibus ſecundùm

12. *Henric. quodlib.* 6. *q.* 1. *Tex.* 32. & *circiter. Idem* 3. *Phyſ.* 1. 19.

ſecundùm eamdem ſpeciem motus. Habetur ergo minor, quòd in diuinis in generatione Filij exhauritur tota fœcunditas ad generationem Filij, quia actus ille ſemper manens eſt ex eodem ſemper vniformiter ſe habente.

Confirmatur per exemplum. Si vnus homo haberet vnicum ſemen, & non eſſet poſſibile aliud quo ad generationem hominis, & de illo † ſemine ſemper eſſet iſte filius genitus, impoſſibile eſſet alium filium generari.

Al. homine

Hîc breuiter formando arguitur ſic. Actus adæquatus principio, & ſemper vniformiter ſtans, non compatitur ſecum alium eiuſdem rationis ab eodem principio actiuo; actus vnicus generationis in diuinis eſt adæquatus ſuo principio, & ſemper ſtat, ergo, &c.

De prima ratione, verbum illud *exhauritur*, ſi propriè accipiatur in corporalibus, denotat nihil illius quod exhauritur remanere in illo in quo præfuit, vt patet de aqua in puteo: iſto modo non poteſt intelligi in propoſito, quia fœcunditas non exhauritur ſic per productionem filij, quin tota ipſa eadem ſemper maneat in patre; ergo oportet quòd ſecundùm alteram ſimilitudinem intelligatur, vt videlicet, dicatur exhauriri, pro quanto, ſcilicet quòd manet in patre ad alium actum productionis vel generationis alterius filij: ſicut ſi non maneret aqua in fonte quantùm ad alium actum potationis, poſſet aliquo modo dici exhauſta per actum potationis. Conceditur ergo maior: quia exhauſta iſto modo tota fœcunditate ordinata ad generationem filij, non poſſet alius generari: ſed illam minorem, quod in diuinis ſic exhauritur in generatione vnius Filij tota fœcunditas, quæ eſt in diuinis ad generationem Filij, oportet probare. Innuitur autem probatio eius per hoc, quòd generatio iſta ſemper ſtat, & eſt de eodem principio quaſi de quo, & de eodem principio quaſi paſſiuo, & ideò non poſſunt eſſe ſimul plures productiones, ſicut nec plures motus. 13.

Ehauriri *dupliciter ſumitur.*

Contra iſtam rationem, quòd non concludit ſufficienter propoſitum, poteſt argui ſic. Quæcunque potentia poſſet habere alium actum, ſi ille actus non ſtaret ſemper, illa ſimpliciter poteſt habere alium actum: ſed potentia generatiua in diuinis, per te, ſolùm ex hoc non poteſt habere alium actum, quia ille actus ſemper ſtat: ergo illa potentia abſolutè poteſt habere alium actum, ita quòd in hoc non eſt contradictio: ſed ſi poteſt habere alium actum: ergo neceſſariò habet: nihil enim eſt ibi poſſibile, ſcilicet, quòd non includit contradictionem, quin ſit in actu: ergo ibi ſunt in actu plures generationes. Conſequentia eſt falſa, ergo altera præmiſſarum; non maior, ergo minor, quæ videtur eſſe accepta ex ratione argumenti tui. Probatio maioris, ratione, & exemplo. Ratione ſic. Potentia naturaliter prior eſt actu, quicquid autem non repugnat priori naturaliter niſi per illud, quod eſt poſterius naturaliter, ſimpliciter non repugnat ſibi, quia contradictio ſimpliciter non eſt alicuius, ad prius per hoc, quod illud habet contradictionem ad poſterius natura: ſi ergo actus alius non repugnat potentiæ, niſi quia potentia ſemper eſt ſub iſto actu, abſolutè non repugnat potentiæ illius actus, & ita ſine contradictione ſimpliciter, poteſt alius actus ſibi competere. 14.

9. Metaph Tex. 13. & inde.

Quod repugnat priori per poſterius tantũ ſimpliciter ei nõ repugnat.

Exemplum huius eſt, ſi Sol illuminaret vniuerſum vna illuminatione adæquatâ ſibi intenſiuè, quia ſcilicet ita perfectè ſicut poſſet illuminare, & extenſiuè, quia ſcilicet illa illuminatio eſſet totius illuminabilis, quod poſſet eſſe illuminatum à Sole, ſi ille actus ſemper ſtaret, ita quòd Sol non poſſet habere aliam illuminationem, hoc non eſſet, quia ſimpliciter repugnat Soli, vt eſt principium illuminatiuum, quòd ſit principium alterius illuminationis, imò ſolummodò ex hoc, quòd totale ſuum paſſiuum eſt proportionabiliter actuatum: abſolutè ergo Soli eſt compoſſibilis alia illuminatio, & per conſequens ſi Sol neceſſariò cauſaret omnem illuminationem, quam poſſet cauſare, Sol haberet illam illuminationem in actu. Nunquam eſt ergo neceſſitas ſimpliciter illius vnicæ productionis, nec eſt neceſſitas iſtius vnitatis, ex hoc quòd vna productio ſemper ſtat.

Confirmatur iſta ratio, quia ſi potentia ex ratione ſui non neceſſario determinatur ad iſtum actum, ſed tantummodo ex hoc, quod iſte actus ſemper ſtat elicitus à potentia; illa potentia abſolutè vt prior actu, poſſet extendere ſe ad alium actum, ergo irrationabile videtur quod ille actus magis eſſet ab iſta potentia quam iſte, &

per

per conſequens cum neuter poſſet eſſe minus neceſſarius altero, vel vterque ſimul eſt à potentia vel neuter.

Videtur ergo breuiter c quantùm ad iſtam rationem, quòd nec per hoc quòd actus ſemper ſtat, nec per hoc quòd vna potentia non poteſt ſimul perfici diuerſis actibus, habetur concluſio rationis ſufficienter probata, ſicut ipſa eſt vera: imò oportet probare, quòd ſic eſt neceſſitas ad vnam productionem vnius rationis, quòd ſi per impoſſibile illa non ſemper ſtaret, vel nunquam eſſet, adhuc nulla alia poſſet haberi in Diuinis eiuſdem rationis, vt quemadmodum ſi hic Pater non eſſet in Diuinis, omninò contradictio eſſet dicere Patrem in Diuinis. Ita ſi hic pater hac generatione non generaret, vel per impoſſibile generaret, actu tranſeunte, & non ſtante nullam aliam generationem poſſet habere, quia non poſita abſoluta, & omnimoda neceſſitate ad vnicam productionem, ibi poſſibilitas ponitur ad aliam, & per conſequens neceſſitas, quia quicquid eſt ibi poſſibile, eſt neceſſarium.

Si per impoſſibile hic filius non eſſet à patre, nec alius eſſe poſſet.

Ex hoc patet quòd ſecunda ratio de adæquatione, abbreuians iſtam, non concludit, quia aut maior accipit adæquationem intenſiuam tantùm, vel extenſiuam, & intenſiuam. Si intenſiuam tantùm, ex tali adæquatione non concluditur quòd ſit vnica productio poſſibilis, imò alia poteſt eſſe poſſibilis, licèt non ſimul ſtans. Habetur ergo tantùm, quòd vnica eſt poſsibilis ſimul, ſed vbi non habetur de vnica productione poſsibili niſi ſic, quòd alia non ſit ſimul poſsibilis, ibi non habetur quin alia ſit ſimpliciter poſsibilis, & per conſequens in propoſito neceſſaria ſimpliciter. Si accipiatur adæquatio ſecundo modo, minor non probatur, niſi forte innitatur iſti, quòd vnica productio ſemper ſtat, & de hoc tactum eſt ſuprà.

Generatio in Deo non ideò vnica, quia adæquata.

COMMENTARIVS.

27. *Opin. Henr. quodl. 6. q. 1.*

a *Ad concluſionem negatiuam.* Hic Doctor ad probandum quòd non poſſunt eſſe plures Filij in diuinis, adducit vnam rationem Henrici & ratio ſtat in hoc: Actus, ſiue productũ adæquatum principio productiuo intenſiuè, & ſemper ſtans ſic, quòd ſemper producitur, vt adæquatum principio productiuo, non compatitur ſecum alium actum, ſiue aliud productum eiuſdem rationis, ſupple quòd ſit productum ab eodem principio productiuo. Sed actus generationis in diuinis, ſiue filius, qui eſt totalis terminus adæquatus illius generationis, eſt adæquatus memoriæ fœcundæ, vt principio productiuo, & ſemper ſtat: ergo in diuinis eſt tantùm vna generatio, & tantùm vnus Filius. Maior videtur nota, & minor probatur, quia in Deo tota fœcunditas ordinata ad Filij generationem eſt exhauſta in vnius Filij generatione. Patet, quia vnico actu generandi ſemper manente, producitur vnus Filius ſemper manens, & ex eodem ſemper vniformiter ſe habente. Et confirmatur, quia ſicut eſt impoſsibile vnam, & eandem materiam ſimul moueri pluribus motibus generationis, vel alterationis ad plura ſolùm numero differentia, ergo ſic eſt impoſsibile plura ſolo numero differentia eſſe ex eodem principio ſemper vniformiter ſe habente, quorum quodlibet adæquatur illi principio. Antecedens eſt notum, quia eadem materia ligni non ſimul mouetur ad duas formas ſubſtantiales ignis ſolo numero differentes, nec ſimiliter ſubiectum ſimul poteſt moueri ad duas albedines ſolo numero differentes. Et hæc eſt expreſſa ſententia Philoſophi *tertio Phyſic. text. commen.* 19. ſic dicentis: *Inconueniens*, inquit, *eſt per duos motus ſimul moueri, quædam namque erunt alterationes duæ vnius, & in vnam ſpeciem, ſed impoſſibile eſt*, & ibi Commentator: *Deinde*, inquit, *contingit aliud opinabile, & eſt, vt idem numero moueatur duobus motibus diuerſis, vt idem numero.* Hæc ille. Hoc idem patet *tertio Phyſic. Tex. commen.* 37. conſequentia videtur nota.

Imaginatio metaphorica.

28. Secundò propter quædam verba Doctoris poteſt ſic formari ratio: Vbicunque aliqua tota fœcunditas in generatione alicuius ſic exhauritur, quòd non manet ad alium actum generationis alterius filij, ibi tali fœcunditate non poteſt eſſe alius filius; ſed in generatione Filij in diuinis ſic tota fœcunditas Patris exhauritur, quod non poteſt manere in Patre reſpectu alterius Filij ergo, &c.

Reſpondetur à Doctore negando minorem, & concedendo maiorem. Et cùm probatur illa minor per hoc, quòd generatio Filij ſemper ſtat, &c. & ſic probatio minoris poteſt eſſe ratio priùs facta, ſcilicet actus adæquatus principio actiuo, & ſemper ſtans, &c. Sed actus generationis in diuinis eſt huiuſmodi ergo; &c. Et Doctor negat iſtam maiorem primæ rationis, quæ aſſumitur ad probandum minorem ſecundæ rationis, & non tantùm negat illam maiorem, ſed etiam contra ipſam inſtat ibi: *Contra iſtam rationem, quòd non cõcludit ſufficienter propoſitũ, poteſt argui ſic: Quæcunque potentia*, &c. Iſta ratio ſtat in tribus dictis. Primum, quòd aliquid repugnare alicui, poteſt dupliciter intelligi. Primò ſimpliciter, & abſolutè, & ratione propriæ entitatis, ſicut dicimus, quòd rudibile repugnat homini ſimpliciter. Secundò, quòd tantum repugnat ratione alicuius poſterioris actu inhærentis, ſicut dicimus, quòd nigredo repugnat homini actu exiſtenti ſub albedine, & non repugnat homini abſolutè, ſed tantùm ratione albedinis

Primum dictum repugnare alicui poteſt dupliciter intelligi.

Secundum dictum contra Henricum.

albedinis ſtantis in homine. Secundum dictum eſt,quod repugnat primo modo alicui nunquam poteſt ineſſe, etiam per quodcunque poſterius in illo,cui repugnat;quia quod repugnat alicui,ſimpliciter, nunquam fiet non repugnans per quodcunque poſterius, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 3. q. 5.* contra Henricum. Et quòd repugnat ſecundo modo poteſt ſimpliciter ineſſe, quia circunſcripto poſteriori,cui repugnat, poteſt ineſſe priori,cui tantùm repugnat ratione illius poſterioris. Tertium dictum eſt,quòd quicquid eſt in diuinis ſic eſt neceſſe eſſe, quòd eſt ſimpliciter impoſſibile ipſum nó eſſe in quocunque inſtanti. Et quod non repugnat in diuinis ſimpliciter ad intra,illud tale eſt ibi de neceſſitate naturæ. Iſtis præſuppoſitis infert Doctor intentum principale contra illam propoſitionem, ſcilicet quòd actus adæquatus principio productiuo,& ſemper ſtans, alius eiuſdem rationis non poteſt ineſſe. Si ergo alius filius non poteſt eſſe in diuinis ex hoc, quòd primus filius adæquatur in perfectione principio productiuo, & ſemper ſtat, ſequitur quòd non repugnat ſimpliciter, quia tantùm repugnat ratione primi Filij ſemper ſtantis. Sed quod non repugnat ſimpliciter in diuinis illud eſt ſimpliciter poſſibile,& omne poſſibile ad intrà eſt ibi de neceſſitate naturæ, & per conſequens ſi illa ratio Henrici eſt vera, concludit plures filios eſſe in diuinis. Dicit ergo Doctor ſic: Quæcunque potentia poteſt habere alium actum,ſi ille actus non ſtaret ſemper, illa ſimpliciter poteſt habere alium actum;ſed potentia generatiua in diuinis,per Henricum, ſolùm ex hoc non poteſt habere alium actum, quia ille actus ſemper ſtat;ergo illa potentia abſolutè poteſt habere alium actum. Et probat illam maiorem ratione,& exemplo:ratione ſic,quia potentia naturaliter prior eſt actu, vt patet *9. Metaph. text. commen. 13.* Et vide ibi quomodo potentia ſit prior actu tempore,quia certum eſt quòd potentia actiua, quæ eſt in actu, eſt prior actu ipſo producto.Modò,quod non repugnat priori naturaliter, niſi per illud,quod eſt poſterius natura,ſimpliciter non repugnat ſibi, vt ſuprà dixi, & ſic patet ratio Doctoris.Et ſimiliter exemplum eſt notum.

Tertium dictum.

Potentia eſt prior actu. 9. metaph. contex. 13. & inde.

29. *Exemplum doctrinale.*

b *Confirmatur iſta ratio.* Iſta confirmatio ſupponit vnum, videlicet,quòd quando ſunt duo effectus eiuſdem rationis non eſt talis ordo inter illos,vt vnus dicatur prior,& alter poſterior:præſertim ſi illi effectus ſint per ſe ſtantes, quod dico, quia fortè vna pars æris, puta propinqua, priùs illuminatur, quàm remota. Comparando etiam duas illuminationes eiuſdem rationis ad idem lucidum,vna non ſupponit aliam de neceſſitate. Aliquando verò eſt ordo effectus ad effectum, vt poſterioris ad prius, ſic quòd poſterius non poteſt haberi,niſi priori priùs habito. Et ſic dicimus, quòd intellectus de neceſſitate eſt priùs operatiuus,quàm ſit productiuus, quæ tamen intellectio,& productio ſunt alterius rationis, quia vnum eſt abſolutum, & reliquum relatiuum. Sed quando ſunt duo effectus eiuſdem rationis ab eadem cauſa,non eſt talis ordo prioris,& poſterioris,quia vnum eſt æquè producibile immediatè à tali cauſa ſicut alius,& è contra. Cum ergo duæ generationes in diuinis ſi eſſent, eſſent eiuſdem rationis, & eſſent ab eodem principio productiuo, non eſſet maior ratio de vna, quàm de alia, quòd immediatè ſit à tali principio. Et probat,quia potentia productiua eſt prior natura actu productionis. Tunc arguo ſic: quæcunque potentia comparatur ad duos actus poſteriores ipſa,inter quos non eſt neceſſariò ordo prioris,& poſterioris,talis potentia eſſet productiua vnius, ſicut & alterius, quia ſemper cõparatur vt prior; ſed potentia generatiua in patre eſt prior ipſo actu generationis;ergo ſicut poteſt habere vnum actum generationis,ita poteſt habere alium,cùm non ſit maior ratio de vno,quàm de alio.Et ſic ſi ſecundus actus generationis non poteſt ineſſe ſtante primo, & ille ſecundus eſt ita immediatè producibilis ſicut & primus.Et quòd non ſit ordo prioris,& poſterioris inter illos, ſequitur vel quòd vterque ſit ſimul à potentia tali,vel neuter, quia quicquid ibi poteſt eſſe de neceſſitate abſoluta,ibi eſt.Et ſic patet iſta confirmatio.

c *Videtur ergo quantùm ad iſtam rationẽ,&c.* 30. Dicit Doctor in iſta litera, quòd non probatur ſufficienter illa concluſio negatiua,(ſcilicet quòd non poſſint eſſe ſimul plures generationes eiuſdem rationis) nec per hoc quòd vna generatio ſemper ſtat,vt ſupra patuit. Nec per hoc, quòd vna materia non poteſt ſimul perfici pluribus actibus eiuſdem rationis,puta quòd eſſentia diuina,quæ ponitur ſecundum Henricum quaſi materia reſpectu generationis, perficiatur duabus generationibus eiuſdem rationis. Et probatur iſta ſecunda pars ſicut & prima, quia ſi eſſentia diuina non poteſt perfici ſimul duabus productionibus eiuſdem rationis,aut hoc ideò eſt,quia ſibi repugnat ſimpliciter,& hoc non probatur ab Henrico. Aut quia ſtante vna productione in eſſentia,alia non poteſt ineſſe, & ſic ſecunda productio non repugnat ſimpliciter in eſſentia diuina, ſed tantùm ratione alterius generationis exiſtentis,qua ſtante,ſecunda non poteſt ineſſe,ergo non repugnat ſibi ſimpliciter; ergo abſolute poſſibile eſt ſecundam ineſſe,& ſi poteſt abſolute,de neceſſitate ineſt,vt ſuprà patuit.Poteſt etiam probari illa ſecunda pars per illam confirmationem, quia potentia quaſi receptiua ex ſe non magis determinatur ad vnum, quàm ad aliud. Et quod prius ſit ſub vna forma, quàm ſub alia, hoc erit per rationem producentis, priùs inducentis vnam, quàm aliam;ſed,ſicut ſuprà probatum eſt, potentia generatiua in diuinis, cum ſit prior vtroque actu generationis, ita poteſt in vnum immediatè ſicut & in alium;ergo duæ productiones eiuſdem rationis vel tres. Vel ſimul erunt in eſſentia diuina à potentia productiua,vel neutra. Et ſic patet iſta ſecunda pars probata.

Dicit ergo Doctor vnam concluſionem valde notabilem, quòd oportet probare quòd ſic eſt neceſſitas ad vnam productionem vnius rationis, quòd ſi,per impoſſibile, illa non ſemper ſtaret, vel nunquam eſſet,adhuc nulla alia poſſet haberi in diuinis eiuſdem rationis.Oportet etiam probare, quòd hic Pater in diuinis eſt ſic de neceſſitate abſoluta hic Pater,quòd ſi per impoſſibile ille non eſſet, nullus alius eſſet. Et ſimiliter oportet probare quòd hic Filius in diuinis ſic neceſſariò eſt hic filius,quòd ſi per impoſſibile hic Filius nó eſſet,nullus alius filius eſſet. Hoc idẽ dico de generatione actiua in Patre,& paſſiua in Filio,quod oportet probare quòd hæc generatio actiua in Patre,ſic de neceſſitate eſt hæc generatio actiua, quòd ſi, per impoſſibile, illa non eſſet, eſſet impoſſibile ſimpliciter aliam eſſe:hoc idem dico de generatione paſſiua; & ſimiliter idem dico de ſpiratione actiua, & paſſiua, & ſic patet litera

31. *Concluſio notabilis.*

Doctoris

Doctoris. Et ex his, patet, quomodo littera Doctoris *in primo, d. 2. par. 2. q. 2. in responsione ad vltimum argumentum* non concludit de necessitate ibi tantum esse vnam productionem eiusdem rationis: Dicit enim sic: *potentia finita non potest habere simul duos terminos adæquatos in* produci, *licèt possit habere vnum in* produci, *& alium in* producto esse: *potentia tamen infinita habet terminum suum intra se semper in* produci, *& ipse est adæquatus, ideò non potest habere plures terminos.* Hæc ille. Hæc ratio non magis concludit, quàm illa Henrici, nisi accipiat adæquationem tam intensiuè, quàm extensiuè. Nec similiter litera Doctoris quam ponit in primo, *vbi suprà q. 3.* respondendo ad quæst. circa finem, vbi sic dicit *Vlteriùs sequitur si non sunt ibi nisi duo principia productiua alterius rationis, ergo tantùm sunt duæ productiones numero: probatio, quia vtrumque principium productiuum habet productionem sibi adæquatam, & coæternam, ergo stante illa non potest habere aliã.* Hæc ille. Et ideò oportet multum considerare literam Doctoris. Sufficit enim ei in illis locis tantùm ostendere, quòd ex quo sũt duo principia alterius rationis, & infinita, ergo & duo producta tantùm infinita, quæ adæquantur illis principiis, tam intensiuè, quàm extensiuè, sed quomodo sic adæquantur alibi habet ostendere, quod & facit in præsenti quæstione.

SCHOLIVM.

Probat ergo Doctor aliis rationibus, non esse dabiles plures productiones diuinas eiusdem rationis. Primò, quia darentur infinitæ; & infert Augustinus contra Maxim. quia quod est plurificabile ad plura eiusdem rationis non habet de se certam pluralitatem, vt patet de communi respectu singularium, & de causa respectu causatorum. Nec in proposito fieri potest determinatio ab aliquo posteriori; cùm enim hoc non det entitatem, non dabit vnitatem. Secundò, omne plurificabile in Diuinis habet certam pluralitatem, aliàs de facto essent infinitæ productiones, sed productiones eiusdem rationis nequeunt determinari ad certam pluralitatem, ex iam dictis. & quia omnis pluralitas finita, vel est alterius rationis, vel præexigit aliquid alterius rationis, quo determinetur. Tertiò, ex Philosopho, cuius locum benè explicat, ita vt non faueat Thomistis negãtibus immaterialia plurificabilia esse numero, de quo latè 2. d. 3. q. 7. Quòd si dicatur ipsum illic fauisse, hoc tenuit, quia errauit, putans omne non habens materiam pro comparte esse necessariò rem, vt ibi ostendit Doctor. Vide eum circa has rationes 1. d. 2. q. 7. n. 13. 18. & d. 7. vbi probat multis, tantùm esse duas productiones in Diuinis.

16. DE secundo articulo,[d] dico quòd ista conclusio: *In diuinis non possunt esse plures productiones eiusdem rationis*, non sola fide tenetur, sed etiam ratione necessaria ostenditur. Et potest formari ratio primò, deducendo ad impossibile; Secundò ostensiuè; Tertiò; potest confirmari propositum ex intentione Philosophi. *Articulus secundus.*

Formatur ergo ratio sic. Si possunt esse plures productiones eiusdem rationis: ergo & infinitæ. Et si sic, ergo necessariò sunt infinitæ: quia nihil potest ibi esse, nisi necessarium. Vltimum consequens impossibile manifestè; ergo & primum antecedens. Probatio primæ consequentiæ auctoritate, & ratione. Auctoritas est Augustini contra Maximinum lib. 1. *Absit, vt ideò potentior sit Pater Filio, vt putas, quia creatorem genuit Pater, Filius autem non genuit creatorem.* Neque enim non potuit, sed non oportuit. Et subdit, *quare non oportuit? immoderata esset diuina generatio, si genitus Filius nepotem gigneret Patri; quia nisi & ipse nepos auo suo pronepotem gigneret: secundùm vestram mirabilem sapientiam, impotens diceretur, similiter & ille, & ille,* &c. subdit, *nec impleretur generationis series, si semper alter ex altero gigneretur, nec etiam perficeret nullus eam si non sufficeret vnus omnipotens.* Hæc Augustinus. Ex ista intentione Augustini habetur, quòd si vna persona producta productione tali non sufficeret ad complendam vnam, vel totam productionem in Diuinis; pari ratione nec alia aliqua, nec quotcunque: & ita siue eundo in directum quòd Filius generaret alium Filium: siue comparando ad eandem personam patris, quòd scilicet habeat istum filium, & alium filium, semper qua ratione ponitur pluralitas, pari ratione sequitur infinitas eiusdem rationis. *Si essent duæ generationes diuinæ, essent infinitæ.*

Probatur eadem consequentia[e] per rationem sic. Quidquid est plurificabile eiusdem rationis, vel ad plura eiusdem rationis se habens non determinatur ex se ad certam pluralitatem. Hæc propositio patet, siue comparãdo commune ad sua singularia, siue causam ad sua causata, siue principiũ ad sua principiata: commune enim plurificabile eiusdem rationis non determinatur ex se ad certam pluralitatem inferiorum, causa etiam non determinatur ad certa causata ex se. Ex hac propositione probata, sequitur, quòd quodcunque plurificabile eiusdem rationis quantùm est de se, potest extendi ad infinita, nisi determinetur aliunde, nec determinari potest per principium eiusdem rationis: ergo si per aliquod principium in Diuinis productiuum potest esse pluralitas productionum eiusdem rationis, non determinatur talis productio ex se, siue ex suo principio formali ad certam pluralitatem, nec ex hoc nec ex illo repugnat sibi *Si daretur pluralitas productionum eiusdem rationis in Deo, daretur & infinitas productionum.*

ſibi quæcunque pluralitas; ergo vel poterunt eſſe infinitæ: & per conſequens ſunt infinitæ: quod eſt concluſio illata: vel fiet determinatio talium productionum ex alio ad certam pluralitatem, quàm ex ſe, vel principio productiuo: ſed hic non poteſt dari vnde fiat iſta determinatio. Non enim ab aliquo poſteriori, quia à poſteriori nihil habet ſuam entitatem: ergo nec vnitatem, nec certam pluralitatem, nec ab aliquo quod eſt ſimul natura cum productionibus, quia qua ratione ipſa productio, quæ eſt vnius rationis non determinatur ex ſe ad certam pluralitatem: pari ratione nec illud quod eſt ſimul natura, nec ab aliquo priori: quia illud prius, vel principium formale producendi, vel principium producens, quod eſt ſuppoſitum; à principio formali productiuo non poteſt eſſe determinatio, vt patet in probatione maioris: quia principium productiuum eiuſdem rationis non determinat ſe ad certam pluralitatem productionum eiuſdem rationis: nec à ſuppoſito producente poteſt determinari: quia in tot productiones poteſt ſuppoſitum, ad quot ſe extendit principium productiuum, quod eſt in ſuppoſito: ſi ergo non eſt determinatio à parte principij formalis productiui; nec etiam à parte producentis. Sic ergo patet iſta cõſequentia ad impoſſibile, quòd ſi poſſent ibi eſſe plures productiones eiuſdem rationis; ergo & infinitæ,

Nihil habet ſuam vnitatem à poſteriori ſe, nec ab aliquo ſimultaneo.

Secundò arguitur f oſtenſiuè ſic. Illud nullo modo eſt plurificabile in Diuinis quod non poteſt determinari aliquo modo ad aliquam certam pluralitatem: ſed productio eiuſdem rationis in Diuinis nullo modo poteſt determinari ad certam pluralitatem aliquam: ergo nullo modo eſt plurificabilis, quod eſt propoſitum. Maiorem primò exponam. Secundò probabo eam. Certam pluralitatem dico, vt puta dualitatem, ternitatem, quaternitatem, vel aliquam aliam datam. Omnino determinari ad certam pluralitatem, dico quòd impoſſibile à poſteriori, vel à ſimili, ſed includens manifeſtè contradictionem: maiorem ſic intellectam, probo, ſi non poteſt omnino determinari quantùm eſt de ſe ad certam pluralitatem, ergo quantùm eſt de ſe poteſt in quotcunque, quia contradictionem non includit, quòd quamcunque pluralitatem excedat, & hoc in infinitum, ſed nihil poteſt in Diuinis poſſibile ſic vltra quamcunque pluralitatem plurificari, quia tunc neceſſariò eſſet plurificatum vltra quamcunque pluralitatem, & ita eſſet in infinitis Probatio minoris. Illud non poteſt omnino determinari ad certam pluralitatem inferiorem eiuſdem rationis, quod non neceſſariò præexigit aliqua plura alterius rationis, per quæ determinetur ad certam pluralitatem: productio eiuſdem rationis in Diuinis non neceſſariò præexigit aliqua plura alterius rationis, per quæ determinetur ad certam pluralitatem: non ergo poteſt omnino determinari ad certam pluralitatem. 18.

Pluralitas in diuinis eſt neceſſario determinata.

Iſtius rationis probo maiorem & minorem. Maiorem ſic. Si eſt plurificabile eiuſdem rationis, non determinatur ex ſe ad certam pluralitatem, hoc priùs probatum eſt in arguendo ad impoſſibile: tunc pari ratione illa inferiora vel ſingularia, quæ ſunt eiuſdem rationis non habent ex ſe certam determinationem ad certam pluralitatem, quia ſicut ignis ex ſe non determinatur ad certam pluralitatem ignium, ita ignes ſingulares ex ſe non determinantur ad certum numerum, vt ſint tot, vel tot ignes. Plurificabile ergo eiuſdem rationis, ſi neceſſariò determinetur ad certam pluralitatem, hoc eſt, per aliud, non per poſterius natura, nec per illud, quod eſt ſimul natura, ſicut dictum eſt & deductum ad impoſſibile: ergo ſolummodò per prius vel priora natura. Non autem per aliquid prius eiuſdem rationis, quia ſicut dictum eſt priùs deducendo ad impoſſibile, illud prius non eſt determinans ad certam pluralitatem illorum, quæ ſunt eiuſdem rationis: igitur oportet, quòd hoc ſit per aliqua priora non eiuſdem rationis, quia eadem quæſtio eſſet de illis, nec etiam hoc poſſent, ex quo eſſent eiuſdem rationis. Habetur ergo iſta propoſitio, quòd illud non poteſt omnino determinari ad certam pluralitatem, quod non poteſt determinari per aliquam pluralitatem priorem alterius rationis. Minor probatur, quia illæ productiones plures, quæ ponuntur eiuſdem rationis, non præexigunt niſi principium formale producendi, & principium producens, in neutro iſtorum eſt pluralitas alterius rationis, per quam determinetur productio ad certam pluralitatem, neceſſariò præexacta: quod non eſt in principio formali producendi. Patet, ex quo ponuntur productiones eiuſdem rationis, quòd etiam non in ſuppoſito præexigatur pluralitas alterius rationis, ſaltem per quam determinetur productio ad certam pluralitatem: patet, quia in tot productiones poteſt ſuppoſitum, ad quot principium ſe poteſt extendere. 19.

Plurificabile eiuſdẽ rationis neceſſariò per aliquod alterius rationis determinatur ad numerum certum.

Iſta ratio oſtenſiua ſic probata poteſt breuiter ſic compilando, confirmari. Omnis pluralitas neceſſariò finita, vel eſt alterius rationis: vel ſi non eſt alterius rationis, neceſſariò

ceſſariò, præexigit aliquam alterius rationis per quam determinetur omnis pluralitas in Diuinis neceſſariò eſt finita; eſt ergo talis, vel talis; ſed non poteſt eſſe pluralitas productionum eiuſdem rationis tali, vel tali modo ſe habens; ergo nulla poteſt eſſe pluralitas eiuſdem rationis in productionibus. Maior iſtius rationis declarata eſt in argumento ad impoſſibile, & etiam oſtenſiuo. Minor primi ſyllogiſmi ſatis eſt manifeſta: quia poſſibilitas in Diuinis ponit neceſſitatẽ, & per conſequens poſſibilis infinitas, vel nõ neceſſaria certa finitas, ponit neceſſariam infinitatem: & minor ſecundi ſyllogiſmi, hæc ſcilicet; quòd productiones eiuſdem rationis non poſſunt hoc modo vel hoc ſe habere, patet, non enim ſunt alterius rationis, ex quo ſunt eiuſdem rationis: nec præexigunt pluralitatem alterius rationis per quam determinentur: hoc declaratum eſt in argumento ad impoſſibile. *3. Phyſ. t. 32.*

20. Tertiò declaratur [g] concluſio iuxta intentionem philoſophi 12. *Metap.* vbi arguit quòd non poſſunt eſſe plures Cœli, quia non poſſunt eſſe plura prima mouentia. Hoc probat: quia *quæcunque ſunt numero multa, vnum autem ſpecie, habent materiam: primum mouens autem non habet materiam: eſt enim actus purus: vnum ergo, & ratione, & numero primum mouens & immobile ens.* Ex hoc infert, *vnum ergo cœlum.* Ex iſta intentione Philoſophi, [h] videtur confirmari illa prima ratio adducta in primo articulo, quòd, ſcilicet vnitas naturalis neceſſariò cõpetit cuilibet formæ immateriali eiuſdẽ rationis. *Text. 49*

Sed conſiderando intentionem Ariſtotelis in diuerſis locis, diuerſimodè materiam accipit, & ex hoc confirmari videtur noſtrum propoſitum: nec tamen illa prima ratio habebit robur ex intentione Ariſtotelis. Materiam enim quandoque vocat principiũ receptiuum faciens compoſitionem cum actu ſiue cum forma, quomodo dicit materiam & formam eſſe duo principia 1. *Phyſ.* & multis aliis locis. Et per oppoſitum forma dicitur illud aliud principium, quod habet rationem actus, quod cum materia conſtituit compoſitum. Alio modo forma dicitur quiditas ſecundùm ipſum in multis locis, & per oppoſitum materia dicitur quicquid habet rationem contrahentis vel determinantis ipſam quiditatem. Et hoc modo differentia indiuidualis, quæcunque ſit ipſa, dicitur materia reſpectu quiditatis ſpecificæ. Dicitur ergo materia quandoque illud quod recipit formam informantẽ: quandoque, illud, quod contrahit vel determinat quiditatem indifferentem Sed tale contrahens, vel determinans poteſt intelligi dupliciter. Vno modo quaſi intrinſecum inferiori, vel determinato ſub tali communi: alio modo quaſi præſuppoſitum determinato. Exemplum: differentia indiuidualis Socratis contrahit hominem primo modo, quæ eſt intrinſeca Socrati, ſed ſecundo modo hoc corpus contrahit albedinem, vel colorem, quia in alio corpore eſt alia albedo, & ſecundùm hoc, ſi non poſſent eſſe niſi tria corpora, nõ poſſent eſſe niſi tres albedines: contrahens tamen ſecundo modo poteſt reduci ad materiam, primo modo, vel ſaltem includens quaſi materiam Vbicunque ergo eſt pluralitas eiuſdem rationis, ibi neceſſe eſt ponere materiam, accipiendo materiam, non pro recipiente, ſed pro contrahente, ſic, vel ſic accipiendo, quia nullo modo poteſt poni natura, quæ eſt vnius rationis, plurificari, niſi ſit aliquid contrahẽs hoc modo, vel illo, & per oppoſitum vbi non eſt hoc modo materia, impoſſibilis eſt pluralitas eiuſdem rationis, ſed nec talis materia eſt poſſibilis reſpectu productionum in diuinis, quia nihil tale contrahens vel determinans poſſet eſſe niſi determinatum ad certam pluralitatem, & per conſequens niſi priùs habens pluralitatem alterius rationis, & nulla pluralitas alterius rationis poſſet poni prior productionibus talibus. Sic applicata eſt intentio Philoſophi ad concluſionem hîc intentam. *Text. 65. 69. Idem 2. Phyſ. & 2. de Anima & 5. 12. Met. & 1. cali.* *Omnis pluralitas eiuſdem rationis eſt per materiam expectatur.*

21. Sed inquirendo [i] qualiter, & vbi generaliter ſecundùm Philoſophum habeat veritatem. Videtur dicendum quòd Philoſophus diceret, quòd nec tali modo poni poſſet in aliquo quod eſt in Diuinis, ſcilicet materia ſecundo modo dicta: imò nec in aliquo immateriali. Vnde dicit 7. Met. cap. 9. *quod quid erat eſſe, & vnumquodque eſt in quibuſdam idem, vt in primis ſubſtantiis. Dico autem primam, qua non per aliud in alio eſt, vt in materia, quæcunque verò accepta cum materia non idem.* Hæc ille: non vult ibidem dicere, quòd in materialibus non eſt idem, *quod quid eſt*, & illud, cuius eſt. Licèt aliqui ſic exponant, ſed non ad intentionem eius, ſicut patere poteſt exponendo tertium *cap.* 7. (de quo modo tranſeo) ſed in nullo materiali, hoc eſt quocunque modo plurificabili, eſt omnino idem *quod quid eſt*, & ipſum, quia ipſum includit materiam, hoc eſt aliquid contrahens ipſam quiditatem, quod non includitur in ratione formali quiditatis: conuenimus ergo cum Philoſopho in hoc, quòd forma non habens materiam ſecundo modo, non eſt plurificabilis, & hoc ſuf- *Text. c. 11.*

ficit ad propoſitum noſtrum, quod, ſcilicet productio eiuſdem rationis non ſit pluri-
ficabilis. Sed non propter hoc conceditur, quòd non habens materiam, quæ ſit pars
realis compoſiti, non poteſt plurificari. Et tunc Philoſophi, quod primum non habet
materiam, quia eſt actus purus, debet intelligi de materia ſecundo modo dicta: quia
non habet eam ad contrahendum ſuam quiditatem, vt ſit hæc, quia ſua quiditate eſt
Quære in 2.d.3.q.ſi. ſoluendo 1. prin. hoc. Vtrùm autem illud, quod non habet materiam primo modo dictam habeat ſe-
cundo modo dictam, fortè aliter diceretur ſecundùm Philoſophum, & aliter ſecun-
dùm Theologos, de quo nihil ad præſens, niſi quòd illa ratio *de 12. Met.* non habet
pro per ſe medio hoc quod eſt non habere materiam primo modo dictam: ſicut intel-
ligunt illi, quorum eſt prima ratio *in 1. art.* ſed habet pro per ſe medio hoc, quod eſt
non habere materiam ſecundo modo dictam Et ſic tam maior, quàm minor vera eſt
ſecundùm Philoſophos, & Theologos: & per conſequens, quia natura diuina non po-
teſt plurificari in diuerſis ſuppoſitis, eſt ad propoſitum etiam vtraque præmiſſa vera
de productione eiuſdem rationis, & per conſequens concluſio eſt vera.

COMMENTARIVS.

32. d *De ſecundo articulo.* Hîc Doctor intendit probare concluſionem negatiuam, videlicet, quòd eſt ſimpliciter impoſſibile eſſe plures productiones eiuſdem rationis in diuinis. Et hoc probat tripliciter: primò argumento ducente ad impoſſibile. Secundò, argumento oſtenſiuo. Tertiò, ex intentione Philoſophi.

Opin. Scoti. Quantùm ad primum deducit ad hoc impoſſibile; ſcilicet quòd actu eſſent infinitæ productiones in diuinis, ſi poſſent eſſe plures eiuſdem rationis. Probatur iſta conſequentia, ſcilicet ſi in diuinis poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis, puta plures generationes actiuæ, vel paſſiuæ, ergo & infinitæ. Patet iſta conſequentia primò auctoritate Auguſtini contra Maximinum *lib. 1.* vbi intendit probare quòd ſi Filius genitus poſſet generare alium filium, ille alius poſſet generare alium, & ſic in infinitum. Dicit enim ſic: *Abſit vt ideo potentior ſit Pater Filio, vt putas, quia creatorem genuit Pater, Filius autem non genuit creatorem, neque enim non potuit, ſed non oportuit.* Et ſubdit quare non oportuit. *Immoderata eſſet diuina generatio, ſi genitus Filius nepotem gigneret Patri, quia niſi & ipſe nepos pronepotem gigneret ſecundum veſtram mirabilem ſapientiam impotens diceretur, ſimiliter ille, & iſte.* Et ſubdit,
Dubium circa dictum Auguſt. *nec impleretur generationis ſeries, ſi ſemper alter ex altero generaretur, nec etiam perficeret eam vltimus, ſi non ſufficeret vnus omnipotens.* Hæc ille.

Sed dubitatur de auctoritate Auguſtini in hoc, quod dicit, quòd *Filius potuit generare filium, ſed non oportuit*, quòd ſi filius potuit generare filium, ergo de facto genuit, quia quicquid eſt ibi poſſibile, eſt ſemper in vltima actualitate.

Vide Franciſcum de Mayr. in 7. diſt. primi q.3. & 4. vbi aſſignat duplicem rationem. Quare filius non producat. Reſpondeo, quòd dictum Auguſtini debet intelligi quantùm ad perfectionem principij productiui, quia illud idem principium, ſcilicet memoria fœcunda, eſt ita perfecta in filio, ſicut in Patre, ſed vt in Filio non dicitur potentia generandi, ſed tantummodo in Patre, vt ſuprà oſtenſum eſt *in primo, d.7.* Intelligit ergo Auguſtinus quòd illa eadem perfectio, quæ eſt in Patre, eadem perfecta eſt in Filio; ſed quia tali principio productiuo tantùm correſpondet vna productio, & vnum productum, ideò vt in Patre dicitur potentia generandi, non autem vt in filio.

33. e *Probatur eadem conſequentia per rationem ſic.* Hîc Doctor probat illam conſequentiam oſtenſiuè. Quicquid enim eſt plurificabile eiuſdem rationis, vel ad plura eiuſdem rationis ſe habens, non determinatur ex ſe ad certam pluralitatem. Patet hæc propoſitio, ſiue comparando commune ad ſua ſingularia, ſiue cauſam ad ſua cauſata, ſiue principium ad ſua principiata, patet etiam de communi. Si enim natura humana de ſe eſt plurificabilis in duo ſingularia, ita de ſe eſt plurificabilis in infinita, id eſt, quòd quantùm eſt ex parte ſua, non repugnat ſibi poſſe plurificari in infinita. Hoc idem patet de cauſa reſpectu effectus, quæ ſi ex ſe poteſt producere duos effectus eiuſdem rationis, ita quantùm eſt de ſe, poteſt producere in infinitum, cùm non ſit maior ratio de vno, quàm de alio. Ex hac propoſitione probata, ſequitur quòd quodcunque plurificabile eiuſdem rationis quantùm eſt de ſe, poteſt extendi ad infinita, niſi determinetur aliunde, nec determinari poteſt per principium eiuſdem rationis: patet, quia ſi natura eiuſdem rationis ex ſe non determinatur ad certum numerum, ita nec principium formale eiuſdem rationis poterit eſſe ratio quare ſit determinatio ad certum numerum: ſi enim *A* poteſt multiplicare naturam humanam in duo ſingularia, idem *A* vel aliud eiuſdem rationis cum *A* poterit producere illam naturam, quantùm eſt ex parte ſua, in infinita ſingularia eiuſdem rationis, cùm non ſit maior ratio de vno, quàm de alio: ſi ergo generatio actiua ex ſe non ſit determinata ad certum numerum, cùm ſit plurificabilis in plura, nec erit determinata ad certum numerum per principium eiuſdem rationis, puta per intellectum diuinum: ſi enim intellectus diuinus poteſt eſſe principium plurium rationum eiuſdem rationis, ergo quantùm eſt de ſe, poteſt eſſe principium infinitarum productionum eiuſdem rationis. Nec videtur quòd iſta determinatio ad certum numerum, poſſit fieri ab aliquo poſteriori, quia à poſteriori nihil habet ſuam entitatem; ergo nec vnitatem, nec certam pluralitatem. Si enim natura humana non eſt ex ſe determinata ad certam pluralitatem, nec ex principio productiuo eiuſdem rationis cauſante naturam in tali, & tali ſingulari, ſequitur quòd per nullum poſterius ipſa natura poteſt determinari, nec ab aliquo, quod eſt ſimul natura cum productionibus. Qua ratione ipſa productio, quæ eſt vnius rationis non determinatur ex ſe ad certam pluralitatem: pari ratione nec id quod eſt ſimul naturâ cum illo, nec ab aliquo priori, quia illud

lud prius vel eſt principium formale producẽdi: vel principium producens,quod eſt ſuppoſitum à principio formali productiuo eiuſdem rationis, non eſt iſta determinatio,vt ſuprà patuit; nec ab ipſo ſuppoſito, quia ad tot ſe extendit ſuppoſitum, ad quot ſe extendit ratio formalis producendi, tota enim ratio agendi ſuppoſito, & tota perfectio agendi ipſi ſuppoſito eſt ſimpliciter a principio formali productiuo, vt expoſui *in primo,diſt.1.quæſt.2. & diſt.3. quæſt.6.* Si ergo productio eiuſdem rationis poteſt multiplicari in plures, ergo & in infinitas, cùm non appareat determinatio aliqua,ex ſupradictis.

34. In iſta tamen litera Doctoris occurrunt aliquæ difficultates. Prima in hoc, quod dicit,quòd *principium formale productiuum eiuſdem rationis,ſi poteſt producere plura eiuſdem rationis,quod etiam & infinita.* Quia videtur ſequi quòd illud tale erit formaliter infinitum, quia maioris perfectionis eſt poſſe producere plura ſimul, quàm vnum tantùm; ergo poſſe producere plura infinita, etiam eiuſdem rationis, erit infinitæ perfectionis, & ſic calor in igne, qui ponitur principium eiuſdem rationis, ſi poteſt producere duos calores ſimul,ergo & infinitos, quod eſt falſum: patet etiam, quia dicit Doctor quòd cauſa non eſt determinata ex ſe ad certa cauſata, cùm ergo Sol non ſit ex ſe determinatus ad certa cauſata ſpecie diſtincta, ſequitur quòd ex ſe poſſet producere infinitas ſpecies, quia plures poteſt producere, & ex ſe non eſt determinatus ad certam pluralitatem: ergo & infinitas poteſt producere: ergo erit infinitæ perfectionis.

Reſponſio. Reſpondeo, quòd etſi principium productiuum eiuſdem rationis, poſſit ex ſe producere infinitos effectus eiuſdem rationis, non tamen ſequitur quòd ſimul illos poſſit producere, ſed tantùm ſucceſſiuè, & ex hoc non ſequitur maior perfectio,vt patet à Doctore *in primo, d.2. par.1. q.1.* Et cùm dicitur,quòd ex ſe ſimul poteſt producere duos, negatur quòd æquè perfectè duos, ſicut quilibet ſeorſum, vt expoſui *in primo ſuprà,& in ſecundo,diſt.3.* Dico ſecundò, quòd ſecundùm aliquos non ſequeretur talis infinitas, poſito quòd infiniti effectus eiuſdem rationis ſimul poſſint produci etiam æquè perfecti, ſicut quilibet ſeorſum, quia vnus non requirit maiorem perfectionem in cauſa,quàm alius,nec alius, & alius effectus eiuſdem rationis requirit in cauſa aliam,& aliam perfectionem,quia eadem perfectio,quæ eſt ſufficiens ad vnum eiuſdem rationis, eſt etiam ſufficiens ad aliud eiuſdem rationis. Prima tamen reſponſio videtur verior.

35. *Nota de ſole.* Ad aliud de Sole. Dico,quòd ſi Sol poſſit producere infinitas ſpecies,ſiue ſimul, ſiue ſucceſſiuè,eſſet formaliter infinitus,quia alia, & alia ſpecies non tantùm requirat aliam, & aliam perfectionem in cauſa, ſed neceſſariò perfectior ſpecies maiorem perfectionem requirit in cauſa, quàm imperfectior: modò ſi eſſent infinitæ ſpecies poſſibiles; ſemper vna eſſet perfectior alia, quia formæ ſe habent,ſicut numeri, per Philoſophum 8. *Metaph. tex. comment.* 10. Dico ergo, quòd etſi Sol poſſit producere plures ſpecies, eſt tamen ex ſua natura limitata, determinatus ad certam pluralitatem, vltra quam virtus Solis non poteſt. Et dico, quòd Doctor hîc loquitur de cauſa eiuſdem rationis, id eſt, de cauſa, quæ comparatur ad effectus eiuſdem rationis, quòd illa ſi poteſt producere duos, ergo & infinitos quantùm eſt de ſe. Non enim loquitur de cauſa eiuſdem rationis præcisè in ſe, ſed tantùm in comparatione ad effectus, ita quòd illa dicatur cauſa eiuſdem rationis,quæ reſpicit effectus eiuſdem rationis, licèt illa cauſa ſit æquiuoca reſpectu illorum effectuum, & cauſa dicitur alterius rationis,quæ reſpicit effectus alterius rationis,ita quòd iſta comparatio fiat tantùm effectus ad effectum,non autem effectus ad cauſam.

f *Secundò arguitur oſtenſiuè ſic*: Hîc Doctor probat eandem concluſionem per rationem oſtenſiuam,ſiue demonſtratiuam: & ratio ſtat in hoc,omne plurificabile in diuinis neceſſariò determinatur ad aliquam certam pluralitatem, puta dualitatem, vel Trinitatem, &c. Sed productio eiuſdem rationis in diuinis nullo modo poteſt determinari ad certam pluralitatem: ergo. Maior primò declaratur, quia cùm dico neceſſariò determinatur ad certam pluralitatem, intelligo ſic, quòd ſit ſimpliciter impoſſibile excedere illam pluralitatem,& non loquendo de impoſſibili per poſterius,vel per aliquod ſimile, ſicut dicimus quòd impoſſibile eſt hominem ſtantem ſub albedine fieri nigrum;impoſſibilitas enim nigredinis ineſt homini non abſolutè, ſed ratione alicuius poſterioris, ſcilicet albedinis: intelligitur ergo de impoſſibili abſolutè, quod ineſt ratione naturæ. Maior ſic intellecta probatur,& probatio ſtat in hoc, ſi neceſſariò non determinatur ad certam pluralitatem, ergo de ſe poteſt eſſe in infinitis: ergo ibi actio eſt infinita pluralitas individuorum, vt ſuprà patuit. Quicquid enim ibi poteſt eſſe, ibi de neceſſitate eſt actu. Probatio minoris. Si productio eiuſdem rationis in diuinis poſſet determinari ad certam pluralitatem inferiorum eiuſdem rationis, neceſſariò præexigeret aliqua plura alterius rationis, per quæ determinetur ad certam pluralitatem: patet iſta, quia ex ſe determinatur,nec per aliquid,quod eſt ſimul natura cum ea, nec per principium productiuum eiuſdem rationis, nec per aliquid poſterius, vt ſuprà patet in prima ratione. Sequitur ergo quòd erit determinata per aliqua plura alterius rationis: ſed hoc non,quia productio eiuſdem rationis, puta generatio in diuinis tantùm præexigit rationem formalem producendi, & producens,*quod*. Sed eadem ratio formalis, ſicut poteſt eſſe ratio productiua vnius, & etiam alterius eiuſdem rationis, ſicut calor, ita poteſt eſſe productiuus vnius caloris,ſicut & alterius: ergo illa certa pluralitas non poteſt eſſe ab eadem ratione formali, quia principium productiuum eiuſdem rationis, ſi ex ſe non eſt determinatum ad certam pluralitatem, poteſt eſſe in infinitis: nec iſta certa pluralitas erit à principio *quod*,quia principium *quod* ad tot præcisè ſe extendit, ad quod ratio formalis illius ſe extendit, quia principium *quod* habet præcisè rationem formalem producendi, vt poſſit producere. Si ergo productio eiuſdem rationis poſſet plurificari, & per conſequens eſſe in infinitis, neceſſariò eſſet actu in infinitis, quia poſſibilitas in diuinis ponit neceſſitatem,vt ponitur 3. *Phyſic.tex. comment.32.* *Contingere*, inquit, *ab* eſſe *nihil differt in perpetuis*,id eſt,quòd in perpetuis, quod eſt poſſibile, actu eſt,vt clariùs patet ſecundùm aliam tranſlationem, vbi habetur: quòd *in æternis non eſt differentia inter poſſibile,& id,quod eſt.* Quòd debet

Exemplum de calore.

intelligi de *eſſe* pertinente ad naturam æterni. Vnde Commentator ibi in fine com. *& cum fuerit poſſibile aliquid eſſe de natura rerum æternarum, illud erit neceſſarium, non contingens.*

37. *Quod non habet materiam contrahentem eſt implurificabile.*

g *Tertiò declaratur iuxta intentionem Philoſophi.* Hæc ratio ſtat in hoc breuiter. Quod non habet materiam contrahentem ad *eſſe* indiuidui eſt ſimpliciter implurificabile, ſed omnia æterna, ſiue neceſſaria ſecundùm mentem Philoſophi non habent differentiam contrahentem ad *eſſe* indiuiſibile, cum ſint de ſe *hæc*; ergo impoſſibile eſt productionem eiuſdem rationis in diuinis plurificari. Maior eſt nota, quia plurificabile in plura eiuſdem rationis eſt contrahibile ad illa plura per aliam, & aliam rationem indiuidualem. Minor patet per Philoſophum 12. *Metaph. tex. comm.* 49. vbi arguit quòd non poſſunt eſſe plures cœli, quia non poſſunt eſſe plura mouentia prima. Hoc probatur, quia quæcunque ſunt numero multa, vnum autem ſpecie, habent materiam; primum autem mouens non habet materiam, eſt enim actus purus. Vnum ergo, & ratione, & numero primum mouens, & immobile ens. Ex hoc infert, *vnum igitur cœlum.* Ait enim ſic ſecundùm aliam tranſlationem: *Quoniam autem cœlum eſt vnum, manifeſtum eſt quòd ſi plures cœli fuerint, erunt ſicut homines. Si autem principium vnius hominis eſt vnum, & fuerit numero vnum plura, & aliud numero multum habet materiam. Sermo enim vnus, qui eſt idem, eſt etiam plures*, non ſermo hominis, id eſt, ſecundùm Cõmentatorem, Ea quæ ſunt vnum in ratione id eſt definitione, ſunt plura in numero, vt homo, qui eſt vnus in numero, & plura in potentia, vt Socrates, & Plato. Sequitur in tex. *Quod autem eſt eſſentia prima non habet materiam, quia eſt perfectio*, id eſt, ſecundùm Commentatorem, quòd prima eſſentia, quæ ſignificat *eſſe* rei, oportet vt non habeat materiam, quoniam ſi haberet materiam, haberet aliam eſſentiam, & ſic in infinitum, & ideò neceſſe eſt vt prima forma quæ eſt perfectio, & finis non habeat materiam: erit ergo ſimplex, & omne ſimplex eſt in non materia. Sequitur in tex. *Primus igitur motor, qui non mouetur, eſt vnus ratione, vt numero. Motor igitur motus continui, oportet ſemper vt ſit vnus tantùm, ergo vnum cœlum eſt tantùm*, id eſt, ſecundum Commentatorem, *& ſi motor eſt vnus numero, ergo ipſum primum motum ab eo, ſi mouetur motu continuo, eſt vnum etiam numero, & ſi cœlum eſt tale, vt declaratum eſt, ergo cœlum eſt vnum numero: mouetur enim vno motu continuo ab vno motore numero, & definitione.* Hæc ille.

38. h *Ex iſta intentione Philoſophi videtur*, &c. Hîc Doctor intendit oſtendere quòd Philoſophus in propoſito loquatur tantùm de materia, quæ eſt ratio indiuiduandi, ſiue contrahendi naturam ad *eſſe* indiuiduale. Et primò oſtendit quomodo diuerſimodè loquitur de materia in diuerſis locis, vt faciliùs cognoſcatur quomodo in propoſito tantum loquatur de materia, quæ eſt ratio formalis indiuiduandi, de qua prolixè dictum eſt *in ſecundo, diſt. 3. quæſt 6.* Dicit igitur Doctor quòd Philoſophus quandoque accipit *materiam* pro principio receptiuo facientę compoſitionem cum actu, ſiue cum forma, quomodo dicit materiam, & formam eſſe duo principia, vt patet *primo Phyſicor. tex. commen. 65. & 79.* Hoc idem *ſecundo Phyſicor. & ſecundo de Anima, & 5. & 12. Metaphy. & primo Cœli, & alibi ſæpè.*

Materia ſumitur multis modis.

Dicitur igitur materia principium receptiuum, & per oppoſitum forma habet rationem actus. Alio modo forma dicitur quiditas ſecundùm Philoſophum in multis locis, & per oppoſitum materia dicitur quicquid habet rationem contrahentis, vel determinantis ipſam quiditatem, & hoc modo differentia indiuidualis, quæcunque ſit ipſa, dicitur materia reſpectu quiditatis ſpecificæ. Et dicit Doctor *quæcunque ſit ipſa*, quia ſiue differentia indiuidualis accipiatur pro duplici negatione, vt patet per Henricum, qui dicit, quòd indiuiduum dicit negationem diuiſibilitatis in ſe, & negationem identitatis cum alio, vt patet *in ſecundo, diſt. 3. q. 2.* ſiue accipiatur pro exiſtentia rei materialis, vt ponit Boëtius, vt patebit *in ſecundo, diſt. 3.* Dicit ergo, quòd quocunque modo accipiatur differentia indiuidualis, poteſt dici habere rationem materiæ, pro quanto eſt contractiua quiditatis ſpecificæ. Sed tale contrahens, vel determinans, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo quaſi intrinſecum inferiori, ſiue determinato ſub tali communi. Alio modo quaſi præſuppoſitum determinato. Exemplum, differentia indiuidualis Socratis contrahit hominem primo modo, quæ eſt intrinſeca Socrati & ſecundo modo hoc corpus contrahit albedinem, vel colorem, quia in alio corpore eſt alia albedo. Et ſecundùm hoc, ſi non poſſent eſſe, niſi tria corpora, non poſſent eſſe niſi tres albedines. Contrahens tamen ſecundo modo poteſt reduci ad materiam primo modo, pro quanto dicitur contractiua, vel ſaltem in diuinis quaſi materiam. Et ſic proprietates hypoſtaticæ, ſiue perſonales, poſſunt dici quaſi materia, non quòd determinent eſſentiam diuinam, ſed determinant perſonas, ſiue hypoſtaſes, vt patet per Damaſcenum *lib. 1. ca. 5. vel 10. & lib. 2. cap. 6. Relatio*, inquit, *non determinat naturam, ſed hypoſtaſim*, & ſic proprietas perſonalis non dicitur actus naturæ ſed actus hypoſtaſis, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 1. qu. 2. & d. 26.* *Exemplum.*

Poteſt etiam dici, quòd ſuppoſita diuina determinant relationes communes eiuſdem rationis, quia quot ſunt perſonæ diuinæ, tot ſunt etiam æqualitates, vel ſimilitudines, vel identitates. Alia eſt enim æqualitas in Patre, & alia in Filio, vt patet *in primo, diſt. 31.* Vbicunque igitur eſt pluralitas eiuſdem rationis, ibi neceſſe eſt ponere materiam, accipiendo *materiam* non pro recipiente, ſed pro contrahente ſic, vel ſic accipiendo, ſcilicet primo, vel ſecundo modo, quia nullo modo poteſt poni naturam, quæ eſt vnius rationis plurificari, niſi ſit aliquid contrahens hoc modo, vel illo. Non enim poteſt poni naturam humanam plurificari in plura indiuidua eiuſdem rationis, niſi per aliam, & aliam differentiam indiuidualem. Nec ſimiliter poteſt poni albedinem plurificari in plura ſubiecta, niſi illa ſubiecta præcisè determinent eam ad certum numerum. Aduerte tamen, quòd iſto ſecundo modo ſubiectum non dicitur determinare albedinem, vt dicatur *hæc*, ſit enim *hæc* per propriam hæceitatem. Et ſimiliter relationes communes ſunt de ſe *hæc*, ita quòd æqualitas, quæ eſt in Filio eſt de ſe *hæc*; dicimus tamen quòd ſubiecta determinant ad certum numerum, quia communiter non numerantur accidentia eiuſdem rationis, niſi ad numerum ſubiectorum. Nam plura accidentia præcisè numero differentia poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, etiam ioquendo de accidentibus abſolutis, 39. *Quot ſunt perſonæ tot æqualitates.*

An plura accidentia poſſint eſſe in eodem ſubiecto.

abſolutis,vt patet à Doctore *in tertio, diſt. 8. & in 5.Metaphy. Doctoris quæſt.7.* Illa igitur accidentia eſſent præcisè numero diſtincta. Patet etiam quomodo Deus poſſet facere plures albedines numero diſtinctas ſine ſubiecto vt poſſet probari per dicta Doctoris *in ſecundo, diſtin. 12. quæſt. 2.* & de facto patet quomodo ponuntur plures quantitates eiuſdem rationis ſeparatæ à ſubiecto, vt in ſacramento Euchariſtiæ. Poſſet etiam facere plures albedines in vno ſubiecto, vt Doctor videtur innuere *in tertio, diſt.8. & in 5. Met. ſua quæſt. 7.* Non vult ergo Doctor hîc, quòd talia eiuſdem rationis ſint præcisè determinata ad certum numerum propter numerum ſubiectorum. Cùm ergo dicit, quòd nullo modo poteſt poni, naturam quæ eſt eiuſdem rationis plurificari, niſi ſit aliquid contrahens hoc modo, vel illo,& cùm dicit naturam contrahi & plurificari per aliam,& aliam differentiam indiuidualem, hoc dicit ſecundùm intentionem propriã. Cùm verò dicit formam eiuſdem rationis, vt albedinem, vel aliquod aliud accidens determinari ad certum numerum per aliud & aliud ſubiectum, Hoc non dicit ſecundum intentionem propriam, intelligendo quòd illa certa pluralitas ſit præcisè per aliud & aliud ſubiectum,vt ſuprà patet. Sequitur, & per oppoſitum, vbi non eſt hoc modo materia, impoſſibilis eſt pluralitas eiuſdem rationis, ſed nec talis materia eſt poſſibilis reſpectu productionum in diuinis, quia nihil tale contrahens, vel determinans poſſet eſſe, niſi determinatum ad certam pluralitatem,& per conſequens niſi priùs habens pluralitatem alterius rationis,vt ſuprà patet in ſecunda ratione,& nulla pluralitas alterius rationis poſſet poni prior productionibus talibus,vt ſuprà patuit,& ſic applicata eſt intentio Philoſophi ad concluſionem hîc intentam.

i *Sed inquirendo qualiter*, &c. *Vnde dicit 7. Met.cap.9.tex.c.41.quod quid erat eſſe & vnumquodque in quibuſdam idem,vt in primis ſubſtantiis,vt curuitas & curuitati eſſe*, id eſt, quod quid erat eſſe & ſingulum cuius eſt in quibuſdam eſt idem vt in primis ſubſtantiis,id eſt, in ſpeciebus vniuerſalibus,vt curuitas & curuitati eſſe, quod quid eſt curuitatis ſunt idem. Sequitur in tex. *Si prima eſt*, id eſt, ſi curuitas ſit prima ſubſtantia & ſpecies. Sequitur in tex. *Dico autem primam, qua non dicitur per aliud in alio eſſe, vt ſubiecto vel materia. Quæcunque verò vt materia, aut concepta cum materia, non idem neque ſecundum accidens vnum,vt Socrates & muſicum*, & vocat hîc primam ſubſtantiam,quæ non habet formam in ſubiecto & in materia ſignata, & indiuiduali. *Quæcunque verò ſunt concepta, vt materia, aut concepta cum materia*,ſcilicet,indiuiduali,vt ſunt ſingularia *non ſunt idem*, ſcilicet, *quod quid eſt* cum eo cuius eſt. Sed hæc auctoritas expoſita eſt ſuprà *in ſecundo,diſt.3.quæſt.5.* Et ſic patet quomodo philoſophus non vult ibi dicere, quòd in materialibus non eſt idem *quod quid eſt* & illud *cuius eſt*,licèt aliqui ſic exponant. 40. *Materia non eſt in diuinis.* *7. Met. com. tex.41.*

SCHOLIVM.

Adducit duas rationes contra reſolutionem quæſtionis. Prima, ſuadet generationem & ſpirationem eſſe eiuſdem rationis, quia idem eſt principium formale, & terminus formalis vtriuſque,ſcilicet eſſentia. Secunda,intendit Filium poſſe generare, quia habet potentiam generandi ſicut patet de quo 1.d.7. Adducit alias duas rationes contra id quod dictum eſt, ſcilicet primam diſtinctionem finitam aliquorum eſſe alterius rationis.

22. DE tertio articulo [k] obiicitur contra prædicta, & primò contra concluſionem: deinde contra præmiſſas. Contra concluſionem dupliciter;primò ſic:Vbi principium eſt eiuſdem rationis & terminus formalis eiuſdem rationis, ibi eſt productio eiuſdem rationis; ſed eſſentia diuina,quæ eſt eiuſdem rationis, in diuinis eſt principium productiuum cuiuſcunque productionis,& etiam terminus formalis cuiuſcunque productionis; ergo quælibet productio eſt ibi eiuſdem rationis cum quacunque. Maior videtur haberi *ex 5. Phyſic.* quia non videtur productio diſtingui, niſi, vel ex principio formali, vel ex termino. Probatio minoris, primò quantùm ad ſecundam partem de termino formali; quodlibet productum productione accipit eſſentiam, quia ſicut Filius nihil habet niſi natum, ſecundùm Hilarium, (hoc eſt niſi quod naſcendo accipit) ita Spiritus ſanctus nihil habet niſi quod procedendo accipit:non autem accipit eſſentiam,niſi ſicut terminum formalem. *Art. 3. Ratio 1.* *Tex.4. & 18.*

Confirmatur illud per Aug. 15. de Trin. c. 26. *Sicut Filio præſtat eſſentiam de Patre generatio,ita Spiritui ſancto de vtroque proceſſio.* Non poteſt autem illud intelligi de præſtando, ſiue communicando, niſi ſicut de termino formali productionis: nec poteſt intelligi eſſentiam communicari per productionem, niſi ſicut primus terminus formalis, quia non ſicut conſequens alium terminum formalem, cùm eſſentia ſit principium omnium. Ex hac probatur alia pars minoris, ſcilicet quòd eſſentia ſit principium formale reſpectu utriuſque productionis: quia terminus formalis non poteſt aliquo modo eſſe prior principio formali producendi. Si ergo eſſentia eſt terminus formalis productionis,vt iam probatum eſt, & ipſa eſt primum ens in Diuinis, vt iam probatum eſt in prima quæſtione; ſequitur quòd ipſa eſſentia ſecundùm ſe eſt principium formale producendi in quacunque productione. Minor etiam probatur

quantùm

quantùm ad vtranque partem per hoc, quòd illud eſt principium formale, & terminus formalis in quo producens aſſimilatur producto, & præcipuè, quando eſt productio vniuoca. Nunc autem prima aſſimilatio producentis ad productum in Diuinis eſt eſſentia ipſa, vt eſſentia; ergo ipſa eſt formalis terminus productionis, & formale principium producendi.

Ratio 2. Secundò contra concluſionem ſic: Habens principium formale producendi perfectum, poteſt illo producere; ſed Filius habet principium formale dicendi, & generandi perfectè: ergo, &c. Probatio maioris, quia ideò eſt ſuppoſitum potens agere, quia habet principium agendi, & maximè perfectum. Probatio minoris, memoria perfecta eſt primum principium dicendi, ſiue generandi. Filius autem habet memoriam ſicut Pater 5. *de Trin. c.* 7. quælibet perſona meminit ſibi, & perfectam pa- 23.

Ratio 3. tet. Tertiò contra illam propoſitionem, quòd prima diſtinctio finita eſt aliquorum alterius rationis, inſtatur dupliciter. Primò, quia vnitati eſt immediatior diſtinctio minor, quàm maior: diſtinctio eiuſdem rationis eſt minor quàm alterius rationis: ergo, &c.

Secundò, quia à Deo poſſunt eſſe immediatè plura creata, & in eadem ſpecie: ergo poſſibile eſt quòd pluralitas eiuſdem rationis eſſet omnino prima, & immediata vnitati, & ſicut in cauſa, & cauſatis, pari ratione in principio, & principiatis.

COMMENTARIVS.

41. k DE *tertio articulo principali*, in quo Doctor adducit tres inſtantias, duas contra quæſtionem principalem, quibus probat quòd in diuinis poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis. Et tertia inſtantia eſt contra illam propoſitionem ſuperiùs dictam in ſecundo articulo, ſcilicet quòd prima diſtinctio finita eſt neceſſariò aliquorum alterius rationis. Per primam ergo inſtantiam, quæ eſt contra concluſionem, probat quòd generatio & ſpiratio ſint eiuſdem rationis, quia omnis productio, cuius principium formale productiuum, & terminus formalis productionis ſunt eiuſdem rationis, eſt principaliter eiuſdem rationis. Hæc patet ſpecialiter de termino formali eiuſdem rationis per Philoſophum *quinto Phyſic. tex. cap.* 4. vbi vult quòd motus, vel mutatio magis denominetur à termino *ad quem*, qui communiter ponitur terminus formalis productionis, quàm à termino *à quo*, Et exemplificat ibi de generatione & corruptione. Hoc idem patet *tex. ca.* 18. *&* 19. vbi exemplificat idem de motu alterationis, & augmentationis, & diminutionis, &c. Si ergo Philoſophus vult quòd productiones, quarum termini formales *ad quem* ſunt eiuſdem rationis, ſint eiuſdem rationis, à fortiori illæ erunt eiuſdem rationis, quarum termini formales ſunt eiuſdem rationis, & principia formalia productiua ſunt eiuſdem rationis, non tantùm ad inuicem, ſed etiam cum terminis formalibus; ſed in propoſito eadem eſſentia diuina eſt principium formale productiuum, tam reſpectu generationis filij, quàm ſpirationis Spiritus ſancti, & eſt eadem termino formali vtriuſque productionis; ergo generatio & ſpiratio ſunt eiuſdem rationis, Minor patet per auctoritatem Hilarij & Auguſtini, quo ad hanc partem, ſcilicet quòd eſſentia ſit terminus formalis. Nam Hilarius vult quòd ſicut Filius nihil habet, niſi natum, id eſt, niſi quod naſcendo accepit, & Spiritus ſanctus, nihil habet niſi quod procedendo accepit; ſed accepit eſſentiam, & patet quòd non accepit eam niſi vt terminus formalis productionis. Sicut dicimus quòd genitū accepit naturā à generante, & patet quòd non accipit eam, niſi vt terminū formalem.

A quo denominetur motus.

Eſſentia eſt terminus formalis.

Patet etiam per Auguſtinum 15. *de Trinit. ca.* 26. *Sicut Filio*, inquit, *præſtat eſſentiam de Patre generatio, ſiue communicat, ita Spiritui ſancto de vtroque proceſſio.* Sed eſſentiam ſic communicari per generationem, & ſpirationem, non intelligitur communicari, niſi vt terminus formalis. Sicut etiam natura creata per generationem communicatur ſuppoſito, non intelligitur communicari ſuppoſito, niſi vt terminus formalis generationis. Et ſic patet quomodo eſſentia eſt terminus formalis vtriuſque productionis. Et hoc prolixiùs oſtenſum eſt *in primo, diſt.* 5. *quæſt.* 2. Alia pars, ſcilicet quòd ſit principium formale productiuum, patet, quia nunquam terminus formalis poteſt aliquo modo eſſe prior, vel prioritate originis, vel prioritate perfectionis, illo principio formali producendi. Patet, quia terminus formalis per principium formale productiuum capit *eſſe* ſimpliciter, vel in ſe, ſicut eſt in creaturis, vel in alio tantum, ſicut eſſentia diuina capit *eſſe* non in ſe, ſed tantùm in perſona producta, pro quanto intelligitur ſibi communicari. Cùm ergo eſſentia diuina ſit ſimpliciter primum ens tam primitate perfectionis, quàm originis, vt patet *quæſtione prima articulo primo.* Et illa eſt ſimpliciter primus terminus formalis, ſequitur quòd erit principium formale productionis. Minor etiam probatur quantùm ad vtranque partem, per hoc, quia illud, & principium formale eſt terminus formalis, in quo producens aſſimilatur producto, & præcipuè quando eſt productio vniuoca, ſicut in propoſito generatio Filij in diuinis eſt ſimpliciter vniuoca, quia generans & genitum ſunt eiuſdem rationis: ſimiliter ſpiratio eſt vniuoca, quia ſpirans & ſpiratum ſunt eiuſdem rationis, & hoc ſatis patet *in primo, diſt.* 7. *&* 13. Cùm ergo prima aſſimilatio producentis ad productum in diuinis eſt eſſentia illa, vt eſſentia. (Et loquitur hîc de prima aſſimilatione fundamentali, ſupple quæ eſt ratio formalis fundamentalis, quâ productum aſſimilatur producenti) ergo illa eſſentia eſt formalis terminus vtriuſque productionis, & formale principium producendi. 42.

Eſſentia diuina eſt primum ens.

SCHO

SCHOLIVM.

Reiectis duabus ſolutionibus Henrici, & aliorum reſpondet ad primum, negando eſſentiam eſſe principium formale totale generationis, & ſpirationis, ſed memoriam & voluntatem perfectam: de quo latè Doctor 1.d.2.q.7.n.13.& 18.& d.7.& 15.per totum.

24. AD primum † triplex [l] eſt via reſpondendi. Primò ad maiorem, quòd licèt eſſentia eſſet principium elicitiuum, tamen reſpectu alterius, & alterius productionis eſſet aliud principium, & aliud determinatiuum, puta alius & alius reſpectus; & tunc maior eſt falſa, quod vbi eſt principium elicitiuum eiuſdem rationis, eſſet productio vnius rationis, niſi cum hoc eſſet principium determinatiuum eiuſdem rationis, quod non eſt in propoſito. [l] al. *duplex. Adrationē 1. contra Concil. Hē. in ſum. ar. 57. 9. 7. & quodl. 3. 9. 3.*

Contra hoc [m] ſi principium elicitiuum non ſufficit ſine principio determinatiuo, hîc, & ibi: eadem quæſtio eſt, per quid eſſentia, quæ eſt principium elicitiuum indeterminatum, determinatur ad hoc, vel ad illud determinatiuum. Si enim principium eiuſdem rationis non poteſt eſſe per ſe principium reſpectu plurium alterius rationis, non poterit eſſentia, quæ eſt principium radicale elicitiuum, eſſe principium immediatum reſpectu plurium determinatiuorum principiorum alterius rationis: quia qua ratione aliquid eiuſdem rationis eſt principium aliquorum plurium diuerſæ rationis, eadem ratione & aliorum. Vel ſi illa præcedant alia, erit proceſſus in infinitum. Vel ſi ille eſt impoſſibilis, determinatio per reſpectus, vt per principia determinatiua, non ſufficit. [m] *Eſſentia non determinatur ad generationem per reſpectus.*

Prætereà [n], Illi reſpectus ſunt productiones, nunc † autem idem non determinat ſe ad ſe. Dicere enim eſſentiam determinari ad generationem actiuam per reſpectum, qui nihil aliud eſt, quàm generatio actiua, vt dicetur poſtea: eſt dicere quòd determinetur ad generationem per generationem, & ita quòd idem eſt principium determinatiuum ſui. [n] *al. igitur idem determinat.*

25. Secundo modo diceretur [o], negando maiorem, quia etſi ſola eſſentia ſit principium productiuum, illæ tamen productiones poſſunt eſſe alterius rationis, quia aliqua pluralitas poteſt eſſe prima, & nulla poteſt eſſe actu infinita, nec etiam in potentia infinita in Diuinis. Nulla autem poteſt eſſe neceſſariò finita, niſi quæ eſt alterius rationis, vel præexigens aliquam alterius rationis: ergo ſtante primâ pluralitate, neceſſe eſt, quòd in Diuinis ſit aliqua pluralitas prima omnino, & immediata vnitati, & ita poteſt poni, quòd iſta pluralitas ſit productionum, ſicut quorumcunque. Falſa eſt ergo iſta maior in Diuinis, quòd vbicunque eſt idem principium, & idem terminus, ibi eſt productio eiuſdem rationis, vera eſt tamen in creaturis, vt loquitur Philoſophus, quia ibi principium formale productiuum, vel eſt limitatum ad productionem vnius rationis, ſicut ipſum eſt principium vnius rationis: vel ſi eſt principium æquiuocum, & ita productiuum plurium alterius rationis, terminus formalis vtriuſque limitatus eſt, ita quòd non poteſt eſſe idem principium, & terminus plurium alterius rationis: neutrum poteſt eſſe in propoſito: quia ibi principium eſt illimitatum, & etiam terminus formalis. [o] *Alia reſponſio.*

Sed contrà arguitur, ſicut argutum [p] eſt in prima quæſtione, quia tunc prima perſona producta non magis ex productione ſua reali eſſet Verbum, quàm Spiritus ſanctus, nec Spiritus ſanctus magis eſſet Spiritus ſanctus, quàm Verbum. [p]

Item, ſuppoſitum habens idem principium formale perfectum aliquarum productionum, poteſt ita primò per illud principium in vnam illarum, ſicut in aliam: & ita prima perſona æquè primò poſſet producere Spiritum ſanctum ſicut & Filium, & ita Spiritus ſanctus non neceſſariò eſt à Filio.

Tertio modo [q] conceditur minor, quòd eſſentia eſt principium formale, & terminus formalis vtriuſque productionis, non tamen ſic totale, quin aliquid includitur per ſe, & in principio formali, & in termino. In principio quidem formali, quod eſt memoria perfecta, & voluntas perfecta, includitur eſſentia, & in termino formali, quod eſt verbum perfectum, & Spiritus ſanctus perfectus, includitur etiam eſſentia, & fortè reſpectu vtriuſque, tam in principio, quàm in termino, eſſentia habet rationem principalis, & hoc reſpectu illius, quod concurrit cum eadem, ſcilicet intellectus vel notitiæ, voluntatis, vel amoris. Propter ergo identitatem eſſentiæ, idem eſt [q] *Tertiâ reſponſio, & eſt propria. Eſſentia eſt principium formale & terminus productionum, ſed partialis.*

quo

quo producens producit, & terminus formalis. Propter autem diſtinctionem concurrentis cum eſſentia, vtpotè intellectus,& voluntatis in principio productiuo, ſufficit principium hoc,& illud,ad productiones alterius rationis, & terminos quodammodò alterius rationis, & ſic in principio habemus eſſentiam & intellectum; eſſentiam & voluntatem: In termino autem habemus eſſentiam, & notitiam; eſſentiam & amorem; & ratione eius quod idem eſt in principio formali communicatiuo, ſit idem in termino formali communicatum; & ratione eius, quod diſtinctum eſt in principio, ſit formalis ratio productionis diſtincta,& illud quod concurrit in termino, ſit formaliter diſtinctum.

Vide 1.d. 3.q.1. Si quæras iſtorum duorum concurrentium in principio formali, nonne alterum eſt principium formale,& reliquum concomitans? ergo ab illo altero formali,vel dicetur principium formaliter idem,vel omnino alterum. 26.

Reſpondeo, duo quæ concurrunt in principio,ſcilicet in memoria perfecta, eſſentia & intellectus; & in voluntate perfecta, voluntas, & obiectum diligibile præſens,non ſe habent per accidens, nec ſicut remotum principium & propinquum:ſed totum hoc *intellectus infinitus habens obiectum infinitum intelligibile ſibi præſens*, eſt per ſe vnum principium, ita quòd alterum ſine altero non eſt principium producendi, & ideò eſt vnicum principium ſimpliciter productiuum, non diſtinctum in duo principia productiua:conſimiliter de voluntate & obiecto reſpectu ſpirationis, & conſimiliter de terminis reſpectu productionum.

Si quæras, quare non poteſt eſſentia ſola, vt diſtinguitur contra voluntatem & intellectum,eſſe principium communicandi ſe?

Reſpondeo, eſſentia merè intellectualis non eſt principium alicuius productionis, niſi vt coincidit cum memoria,& voluntate.

COMMENTARIVS.

43. *Opin. Henr.* l Reſpondet Doctor primò recitando duas opiniones, quas etiam improbat *quæſt.*4. Prima eſt Henrici *in ſum. art.* 39. *quæſt.* 3. qui vult quòd licèt eſſentia ſit principium elicitiuum vtriuſque productionis, non tamen eſt ſic immediatum principium, niſi per aliud & aliud determinatiuum. Vult ergo quòd eſſentia, non vt abſolutè ſumpta, ſed vt determinatur per generationem actiuam,ſit principium elicitiuum productionis Filij, & vt determinatur per ſpirationem actiuam ſit principium ſpirationis Spiritus ſancti.

m Contra hoc inſtat Doctor, quia ſi eſſentia non eſt ex ſe determinata reſpectu vtriuſque productionis, ſed determinatur per generationem & ſpirationem,tunc quæro, aut eſt ex ſe determinata ad illos duos reſpectus, qui ponuntur alterius rationis, ſcilicet ad generationem, & ſpirationem, aut non eſt ex ſe determinata? Si primo modo, ita videtur concedendum quòd ſit ex ſe determinata ad illas duas productiones, cùm non ſit maior ratio de vno, quàm de alio. Si ſecundo modo ergo determinabitur ad illos duos reſpectus alterius rationis, per alios duos alterius rationis, & tunc quæro vt priùs, aut eſt ex ſe determinata ad illos duos, aut non? Si ſic, ergo eſt ex ſe determinata ad illos duos, per quos determinatur ad productiones Filij, & Spiritus ſancti, cùm non ſit maior ratio de vno,quàm de alio. Aut non eſt ex ſe determinata,ſed determinatur adhuc per alios duos,tunc erit proceſſus in infinitum. Et ſi talis proceſſus ſit impoſſibilis, ſtatim ſequitur quòd determinata per illos reſpectus, vt per principia determinatiua non ſufficit, quia non oportet ponere quòd ex ſe ſit determinata ad vtranque productionem, cùm non ſit maior ratio, quòd ſit determinata ad illas productiones quàm ſit determinata ad illos reſpectus determinatiuos eſſentiæ ad illas productiones, vel oportebit ponere proceſſum in infinitum.

n Secundò inſtat contra hanc opinionem, quia tunc ſequeretur quòd idem eſſet determinatiuum ſui, patet, quia per Henricum, eſſentia diuina determinatur ad generationem Filij per paternitatem, vel per generatiuitatem, quæ tamen in re nihil aliud eſt, niſi generatio actiua,vt infrà patebit *quæſt.*4.& in primo ſatis patuit *diſt.* 28.*quæſt.*3. *ſine vlt.*ergo eſſentia diuina determinatur ad generationem actiuam per generationem,& ſic idem eſt determinatiuum ſui. 44. *Contra Henricum.*

o Secunda opinio eſt Adam *lib.*1.*diſt.*6.*q.*1. *art.*2. qui dicit quòd ſola eſſentia eſt principium formale productiuum vtriuſque productionis, cùm ſit ſimpliciter illimitata, & illæ productiones erunt alterius rationis, quia aliqua pluralitas eſt ſimpliciter prima, & illa neceſſariò erit alterius rationis. Falſa eſt ergo illa propoſitio, quòd vbicunque eſt idem principium, & idem terminus,quòd ibi ſit eadem productio, quia hoc non eſt verum de principio omnino illimitato, quale eſt eſſentia diuina,ſed tantùm eſt verum de principio limitato. *Opinio fratris Adam.*

p Contra hanc opinionem inſtat Doctor, quia ſi eſſentia diuina eſt immediatum principium tam Filij,quàm Spiritus ſancti, tunc Spiritus ſanctus ex vi productionis ſuæ non dicitur magis Spiritus ſanctus quàm Verbum, nec Verbum magis Verbum, quàm Spiritus ſanctus. Cùm tamen Verbum non dicatur Verbum, niſi quia natum,& Spiritus ſanctus, niſi quia datus, & ſic Verbum dicitur Verbum de memoria natum per modum naturæ,& Spiritus ſanctus dicitur datus,quia liberè productus per modum voluntatis,

luntatis. Secundò inſtat, quia ſequeretur quòd non magis primò Verbum eſſet productum quàm Spiritus ſanctus. Patet, quia ſuppoſitum habens idem principium formale perfectum aliquarum productionum, poteſt ita primò per illud principium in vnam illarum ſicut in aliam. Et ita prima perſona æquè primò poſſet producere Spiritum ſanctum ſicut & Filium, & ita Spiritus ſanctus non neceſſariò eſſet à Filio. Et illæ duæ productiones cum ſuis improbationibus clarè patent in primo, diſt. 13.

45. *Opi. Adam. Fratris Soddam. Quomodo eſſentia diuina ſit totale principium productiuum Filij.*

q *Tertio modo conceditur minor.* Hîc Doctor ponit reſponſionem propriam, quæ eſt ſatis clara: maior enim rationis eſt vera, loquendo de principio formali totali, & de termino formali totali. Sed in propoſito eſſentia diuina non eſt totale principium productiuum nec Filij, nec Spiritus ſancti, ſed reſpectu Filij eſt eſſentia diuina, vt perfectè præſens intellectui diuino, ſic quòd vtrunque eſt principium formale productiuum partiale, licèt eſſentia diuina ſit magis principale, ex quibus integratur vnum principium formale totale, quod dicitur memoria fœcunda. Et ſimiliter reſpectus Spiritus ſancti eſſentia diuina, vt perfectè præſens voluntati per actum cognoſcendi, eſt principium partiale reſpectu Spiritus ſancti, & principale, & voluntas diuina aliud partiale, & integrant vnum principium totale, ſic quòd intellectus & voluntas non concurrunt, vt principia tantùm determinatiua, ſed vt principia verè partialiter productiua. Et hoc magis prolixè patet *in primo, diſt. 2. parte 2. quæſt. 3. & diſt. 7. & 13. & in ſecundo, diſt. 1. quæſt. 1.* vide ibi. Similiter terminus formalis productionis, loquendo de termino totali, non eſt ſola eſſentia diuina: ſed terminus totalis generationis Filij eſt perſona Filij conſtituta ex eſſentia & proprietate. Aduerte tamen, quòd loquendo de termino formali totali, nullæ productiones poſſent dici eiuſdem rationis ad inuicem, vt præcisè denominantur à termino totali, & patet, quia generatio Socratis & generatio Ioannis, vt denominantur à Ioanne & Socrate productis, non dicerentur præcisè eiuſdem rationis, quia Socrates & Ioannes, etſi ratione naturæ humanæ ſint eiuſdem rationis, ratione tamen proprietatis indiuidualis, quæ proprietates ſunt primò diuerſæ, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 3. & 25.* non eſſent eiuſdem rationis: tamen communiter productio denominatur non à termino totali, ſed à termino formali partiali, & principali, qualis eſt natura communicata ſine forma. Et ſic in propoſito generatio, & ſpiratio in diuinis, vt denominantur à termino formali principali, qui eſt eſſentia diuina ſunt eiuſdem rationis; vt verò denominantur à proprietatibus conſtitutiuis ſunt ſimpliciter alterius rationis, tamen ab illis non habent quòd ſint alterius rationis, niſi præcisè ex quadam denominatione extrinſeca, ſed originatiuè habent ab intellectu & voluntate, quòd ſint alterius rationis tanquam à principiis formalibus originatiuis alterius & alterius rationis, partialibus tamen, & nunquam principalibus.

Secundò inſtat *n.* 23. contra eandem concluſionem, probando quòd poſſint eſſe plures generationes, & arguit ſic: *Habens principium formale producendi perfectum*, &c.

46. *An ſint plures generationes.*

SCHOLIVM.

Ad ſecundum poſitum num. 23. ideò Filius non poteſt gignere, quia memoria in Patre eſt principium producendi productione adæquata, ita vt per dictionem excedi nequeat, & ratio eſt, quia quicquid eſt in Diuinis, eſt ita de ſe hoc, vt ſi per impoſſibile non eſſet, nec aliud eiuſdem rationis eſſe poſſet propter rationes allatas art. 2. vide Doctorem de hoc 1. diſt. 3. q. 7. §. Dicet tunc ad quæſt. explicat modum loquendi de habere potentiam generandi, & quo ſenſu Filius eam habeat: de quo 1. d. 7.

27. AD ſecundum r & primò ad rem, ſecundò ad formam argumenti. Ad rem poteſt dupliciter reſponderi: forma, quæ eſt in aliquo ſuppoſito principium producendi productione adæquata illi formæ, non poteſt eſſe alicui alteri principium producendi: nunc autem memoria eſt Patri principium producendi productione adæquata illi principio, ergo: & ſi ſit in Filio, non poteſt eſſe Filio principium producendi. Maior probatur exemplo ſic. Si calor eſſet igni principium calefaciendi lignum calefactione adæquata illi calori, & ille idem calor communicaretur ligno: non poſſet eſſe ligno principium calefaciendi. Probo, quia nec calefaciendi ſe, quia tunc calor eſſet principium calefaciendi ſiue producendi calorem in eodem ſuppoſito: nec alterum, quia calefactio iſta ponitur adæquata illi calori. Et procedit iſta probatio de adæquatione omnimoda, vbi impoſſibile eſt actionem excedere principium formale agendi, & ſecundùm iſtum intellectum, patet minor: quia memoria ſic in Patre habet dictionem in Patre adæquatam, quod impoſſibile eſt principium dictiuum excedere hanc dictionem, ſicut impoſſibile eſt in Diuinis dictionem eſſe niſi hanc, quia de ſe eſt hæc. Patet ex ſolutione quæſtionis: quia quicquid in Diuinis non præexigit pluralitatem alterius rationis, illud de ſe eſt hoc: dictio in Diuinis non neceſſariò præexigit pluralitatem alterius rationis: ergo de ſe eſt hæc, & per conſequens principium eius habet hanc dictionem omnino adæquatam ſibi, non poteſt ergo eſſe principium in Filio.

Ad eandem † rationem probandã accipienda eſt iſta propoſitio, & redit in eandem ſententiam cum alia, ſuppoſitum accipiens formam per productionem adæquatam

al. *reſponſionem vel realitatem.*

illi formæ, non poteſt per illam formam producere; filius recipit memoriam per productionem adæquatam illi memoriæ: ergo, &c. Minor declaratur ſicut in ratione iam facta. Probatio maioris: quia ſi ſecundùm illam produceret: aut ergo ſe, aut alterum; non ſe, quia hoc eſt impoſſibile, ſecundùm Auguſt. 1. *de Trin. cap.* 1. nec alterum, quia illa productio illius ponitur adæquata principio productiuo: ſic ergo non oportet quærere determinatiuum concurrens cum principio elicitiuo, vt ſit vna dictio: nec etiam aliquam negationem poteſt habere, ſic vt tale principium formale. Sed eſto quòd eſſentia vel quodcunque poſitiuum merè acceptum, ſit in Patre formalis ratio dicendi, vel generandi: tamen non poteſt eſſe in Filio ratio dicendi, vel generandi: quia ipſum vt in Patre, eſt principium productionis adæquatè, quantùm ad primam rationem, & per illam Filio communicatur quantùm ad ſecundam rationem.

Accipiens forma productionis formæ adæquata, non eſt productiuus per eam.

Quantùm ad ſecundum †, videlicet ad formam argumenti, poteſt fieri aliqua difficultas in maiori & minori: quia haberi poteſt aliquid dici multipliciter ex poſtpræ- 28.
dicamentis: licèt propriè non dicatur aliquid formam habere in abſtracto, niſi habeat eam ſicut forma ſic ſignificata, nata eſt haberi, hoc eſt tanquam formam. Non enim propriè diceretur habere albedinem, qui haberet eam clauſam in burſa, quia non eſt ille modus perfectus: quia albedo nata eſt haberi vt forma informans.

Vlteriùs, nomen abſtractum ſignificans principium agendi conſtructum cum Gerundiuo ſignificante aliquam actionem, natum eſt haberi à ſuppoſito, vt ſit illi principium agendi illa actione; verbi gratiâ, habeo potentiam videndi: iſta potentia non ſolùm nata eſt haberi à me vt forma, ſed etiam vt principium mihi operandi ſecundùm illam formam: & hoc notat illa conſtructio Gerundiui cum abſtracto tali. Similiter iſta Grammatica patet ex vſu loquendi. Etſi enim vera ſit hæc: *Filius Dei ſcit generationem Patris*; non tamen iſta: *Filius habet ſcientiam generandi.* Conſimiliter, nec iſta: *iſte habet voluntatem generandi*: nec eſt aliqua ratio niſi ex conſtructione Grammaticali, quia non ſolùm notatur abſtractum haberi ab illo vt forma, ſed vt principium talis operationis procedentis ab iſto ſuppoſito: conſimiliter hic: *Michael ſcit Deum creaſſe mundum & creationem mundi*: non tamen ſcit creare mundum. Quando ergo accipitur in maiori, illud quod habet principium dicendi perfectum, poteſt per illud dicere: loquendo de *habere* propriè, ſicut dicitur abſtractum haberi, quando habetur vt forma ſuppoſiti, & etiam de conſtructione propria nomine ſignificantis principium actus cū Gerundiuo ſignificante actionem, quæ conſtructio notat illam formam huic ſuppoſito eſſe principium agendi: concedo maiorem, quia in ſubiecto includuntur illa, quæ requiruntur ad hoc, quòd prædicatum inſit. Quando enim in hoc forma habetur, vt forma huic, & vt huic principium agendi, poteſt per hoc eſſe principium agendi: ſed ſic minor eſt falſa: quia etſi Filius habet memoriam perfectam, aliquo modo habendi: non tamen vt formam: & ſi habet vt formam, non tamen vt principium agendi, propter rationem dictam in reſponſione reali.

Filius ſcit generationē Patris, at non habet ſcientiam generandi. Filius non habet memoriā perfectam, vt principium operandi, & quare? vide 1. d. 7.

Ad probationem ‡ minoris, illa propoſitio: *memoria perfecta eſt principium perfectum dicendi*, poſſet dici, quòd eſt propoſitio truncata: & oporteret eam ſupplere per aliquod datiuum additum ſignificans cui ſit principium dicendi. 29.

Vel quia eſt indifferens, poteſt concedi, quòd abſolutè eſt principium dicendi: nec plus ponit † minor de memoria, quòd Filius habet memoriam perfectam, eſt manifeſtum. Concludendo ergo, Filius habet principium perfectum dicendi, quæ fuit minor primi ſyllogiſmi, ſit fallacia Amphibologiæ, vel figuræ dictionis, vel conſequentis: Amphibologiæ, quia in maiore conſtructio non determinat actum illum ſignificatum per gerundiuum procedere ab aliquo ſuppoſito determinato: quia nullū ſuppoſitum certum ponebatur ibi in ſubiecto orationis, ſed tantùm deſignabatur, quòd procederet ab aliquo principio formali: quia illud ponebatur in propoſitione pro ſubiecto: In concluſione autem ponitur, & ſuppoſitum determinatum, & forma: & ideò ex vi conſtructionis notatur in concluſione, quòd actus non tantùm comparatur ad principium formale, ſed etiam ad ſuppoſitum, vt egrediens ab aliquo. Figuræ dictionis: quia per ſimilitùdinem dictionis actus ſignificati in Gerundiuo in præmiſſa, & in concluſione, commutatur habitudo actus ad formale principium, in habitudinem actus ad ſuppoſitum agens: & ſic commutatur quale quid in hoc aliquid. Fallacia eſt etiam Conſequentis: quia in maiori habetur actus ſignificatus in Gerundiuo in vniuerſali ad nullum ſuppoſitum comparatus: In concluſione autem determinatur ad certum ſuppoſitum, & non ſequitur, actus eſt per hoc principium: ergo eſt huiuſmodi ſuppoſiti.

al. *maior.*

Triplex fallacia in hac conſequētia: memoria perfecta eſt principium perfectum dicēdi, ergo habenſeam Filius poteſt dicere.

COM

46. *Memoria habet tantũ vnam productionem.*

r REspondet, & primò ad rem, secundò ad formam. Ad rem responsio stat in hoc, quòd memoria in diuinis habet tantùm vnam productionem sibi perfectè adæquatam, sic adæquatam, quòd est simpliciter impossibile habere aliam, imò sic habet illam determinatè, quòd si illam non haberet, esset simpliciter impossibile posse habere aliam, & illa productio sic est ibi necessaria, quòd si illa præcisè non esset, nec alia posset esse. Et ratio est, quia quicquid est in diuinis est ita necessariò, quòd est impossibile illud idem non esse, & si per impossibile illud non esset, aliud eiusdẽ rationis non posset esse, vt patet discurrendo in omnibus. Nam natura diuina sic necessariò est de se *hæc*, quòd si illa præcisè non esset, nec alia eiusdem rationis posset esse. Patet, quia si alia posset esse, ergo illa non fuit de se, & ex sua ratione formali *hæc*. Patet, quia si alia posset esse, ergo natura diuina esset determinabilis per illam aliam; ergo non esset de se *hæc*, imò si alia posset esse, ergo & infinitæ, vt suprà patuit *articulo secundo, & in primo, distinctio.* 2. *parte* 2. Et sicut dixi de natura diuina, hoc idem patet de omni alio in Deo, quia quicquid est ibi ex sua entitate formali est simpliciter in vltima actualitate, ita quòd non est determinabile ad vlteriorem actualitatem, nec per consequens ad aliquam hæcceitatem, & hoc in re, (quicquid sit de conceptu,) & per consequens de se *hoc*, & si illud non esset, aliud non posset esse. Et dico vltrà, quòd quamuis similitudo, quæ est in Filio sit eiusdem rationis cum illa, quæ est in Patre (non tamen sic intelligendo, quòd in Deo sit similitudo habens maiorem vnitatem vnitate numerali præter omne opus intellectus, quia est simpliciter impossibile; sed dicitur eiusdem rationis pro quanto ab illa quæ est in Patre, & ab illa quæ est in Filio potest abstrahi vnus conceptus dictus in *quid* de illis) tamen illa quæ est in Filio sic de se, & ex natura rei est *hæc*, quòd si illa non esset, nec alia posset in Filio, idem dico de illa quæ est in Patre. Et hæc est ratio immediatissima quare in diuinis non possunt esse plures productiones eiusdem rationis. Tunc vltrà, talis memoria erit tantum principium formale producendi vnam tantùm productionem, & habita illa est impossibile, quòd sit ratio formalis respectu alterius productionis. Cùm ergo illa memoria vt in Filio præintelligatur habere illam vnicam productionem est impossibile, quòd ipsi Filio sit principium formale producendi, quia si esset principium formale producendi ipsi Filio, aut ergo erit ratio producendi eundem Filium, aut alium: Non primo, quia tunc Filius gigneret seipsum, quod mens non capit. Non secundò, quia tunc esset principium duarum productionum, quod est impossibile, vt suprà expositum est.

Ratio quare in diuinis nõ sunt plures productiones.

47. *Habere potest multipliciter accipi.*

f *Ad formam argumenti vbi est tantùm difficultas* Grammaticalis, & non realis. Et est aliqualis difficultas de hoc, quod est *habere*, vel *haberi*, quia *haberi* potest multipliciter accipi, vt patet in Prædicamentis; propriè tamen non dicitur aliquid formam habere, nisi habeat eam sicut formam, hoc est, per modum formæ informantis, quia aliter non est nata haberi ab aliquo, vt patet. Et vlteriùs nomen abstractum significans principium agendi constructum cum Gerundiuo significante aliquam actionem natum est haberi à supposito vt illi principium agendi tali actione. Exemplum habeo potentiam videndi, *potentia* est quid abstractum, quia abstrahitur à *potente*, quia potens est potens potentia. Et hoc verbum *videndi* est gerundiuum significans actionem, & construitur cum *potentia*. Si ergo habeo potentiam videndi, non tantùm habeo illam vt formam (sicut cùm dico *habeo albedinem*, si enim haberem potentiam, vt præcisè formam informantem, tunc haberem eam absolutè, & non constructam cum aliquo Gerundiuo) sed habeo illam vt principium operatiuum secundùm illam formam. similiter ista Grammatica, patet ex vsu loquendi. Quamuis enim hæc sit vera, Filius Dei scit generationem Patris, quia verè cognoscit illam, tamen hæc est falsa, Filius Dei habet scientiam generandi, quia tunc Filius haberet eam vt principium operandi tali actione, quod est falsum, vt suprà patuit, & sic in multis aliis potest exemplificari. Sic dico in proposito, quòd habens principium formale producendi, &c. est illi habenti principium formale producendi, productione conuenienti tali principio. Et tunc negatur ista, scilicet, Filius habet principium formale generandi, quia tunc sequeretur, quòd illo posset generare, & cùm probatur, quia Filius habet memoriam, quæ est principium formale dicendi:

Quomodo istæ propositiones sint veræ & falsæ.

48. *Filius habet memoriam fœcundam, sed non vt fœcundat, & generatiua.*

t Dicit Doctor quòd hæc propositio, *memoria est principium dicendi perfectum*, est propositio truncata, & oportet eam supplere per aliquod datiuum additum, significans cui sit principium dicendi, quia si quæratur cui memoria est principium dicendi, ex quo enim ipsa est principium tantùm *quo*, & non *quod*, oportet supplere suppositum *cui*, scilicet sit principium, non enim cuicunque supposito est principium dicendi, patet, quia non supposito, puta lapidis.

Si etiam accipiatur absolutè, non addendo *cui*, sed vt est indifferens ad supposita, potest concedi quòd memoria est principium dicendi absolutè, sicut etiam conceditur quòd calor absolutè est potentia calefaciendi; nec plus ponit illa minor, & quòd Filius habeat memoriam perfectam patet, quia eandem essentiam, & eundem intellectum quem Pater habet. Sed vltrà concludendo, Filius habet memoriam, vt principium dicendi, fit fallacia Amphibologiæ, quia ex vi constructionis notatur in conclusione quòd actus dicendi non tantùm comparatur ad principium formale, scilicet ad memoriam perfectam absolutè sumptam, sed etiam ad suppositum, vt egrediens ab illo, quod tamen non notatur, cùm dicitur, *filius habet memoriam perfectam.*

Est etiam fallacia figuræ dictionis, quia per similitudinem dictionis actus significati in Gerundiuo in præmissa, & conclusione, concomitatur habitudo actus ad formale principium in habitudinem actus ad suppositum agens, & sic commutatur *quale quid* in *hoc aliquid*, quia in prima accipitur *principium* absolutè in supposito, in secunda accipitur *principium* vt est ratio agendi supposito.

Fit etiam fallacia Conſequentis, quia in maiori habetur actus ſignatus in Gerundiuo in vniuerſali ad nullum ſuppoſitum comparatus, vt cùm dicitur, memoria eſt principium perfectum dicendi, & in concluſione determinatur ad certum ſuppoſitum, vt cùm dicitur, ergo Filius habet memoriam vt eſt principium formale dicendi.

SCHOLIVM.

Soluendo tertiam rationem poſitam art. 3. explicat benè quomodo prima diſtinctio finita aliquorum eſt alterius rationis, & quomodo minor diſtinctio extenſiuè, id eſt, minor pluralitas eſt immediatior primæ vnitati, quia eſt dualitas productionum; ſi verò ſumatur intenſiuè, ſunt aut per ſe, id eſt, quantùm ad rationes formales diſtinctorum: & ibi eſt maior diſtinctio, vbi eſt maior incompoſsibilitas per ſe aut per accidens, & ſic eſt maior diſtinctio, vbi diſtincta minùs coincidunt in vnum, vel accidunt vni. Primo modo Petrus, & Paulus minùs intenſiuè diſtinguuntur, quàm Petrus, & albedo. Secundo modo è contrà. Ad propoſitum minor diſtinctio ſecundùm per ſe rationem formalem, non eſt immediatior eſſentiæ, quam maior, quæ eſt inter aliqua diuerſæ rationis, quia non eſt poſsibile dari diſtincta realiter eiuſdem rationis, in quibus eſſet minor diſtinctio. Verum eſt, quòd minor diſtinctio rationis immediatior eſt eſſentiæ, ſed de hac non agitur, quia ab ea non procedit multitudo productionum: de qua eſt quæſtio. Reſponſio ad quartum ibi poſitum eſt clara. Circa argumentum principale, quod non ſoluit, vide eum 1. d. 10 vbi docet Spiritum ſanctum non procedere per modum naturæ, & d. 13. vbi docet tum non eſſe genitum, ſed Filium ſic.

AD tertium " dicitur, quòd illa propoſitio eſt vera, quòd prima pluralitas neceſſariò finita eſt alterius rationis: quia quælibet neceſſariò finita, ſi non eſt alterius rationis, neceſſariò præexigit aliquam alterius rationis, per quam neceſſariò determinetur, vt patet in ſecundo articulo. Prima autem pluralitas in Diuinis eſt prima, & neceſſariò finita: quòd prima, patet. quòd etiam neceſſariò finita, patet: quia nulla eſt ibi poſſibilitas niſi ad illud, quod eſt in actu: ſequitur ergo concluſio, quòd prima pluralitas in Diuinis neceſſariò eſt alterius rationis: & per conſequens illa eſt proxima vnitati. Quando ergo accipit † maiorem, quòd vnitati immediatior eſt minor pluralitas, quàm maior: 30.

al. *maior.*

Pluralitas minor intenſiuè & extenſiuè, exponitur.

Reſpondeo, poteſt intelligi maior, vèl minor, intenſiuè vel extenſiuè: intelligendo ſic intenſiuè, quantum ad minorem rationem diſtinctionis, ſicut minùs diſtinguitur medium ab extremo, quàm contrarium à contrario: minùs extenſiuè, ſiue minor diſtinctio, ſiue minor pluralitas, eſt, quæ eſt maior paucitas, ſicut ternarius eſt minor pluralitas quaternario: hoc modo maior eſt vera: quia vnitati immediatior eſt binarius quàm quaternarius, vel ternarius, & tamen binarius non eſt minor pluralitas intenſiuè, quàm ternarius: quia intenſiuè tanta diſtinctione diſtinguuntur duæ vnitates in binario, quanta tres in ternario. Extenſiuè verum eſt, quia ab vnitate procedunt pluralitates ſiue diſtinctiones ordinatè, ita quòd ſemper minor numerus extenſiuè ſiue numeraliter eſt propinquior vnitati, quæ eſt principium. Et ſic concedo quòd iſta diſtinctio, eſto quòd eſſet alterius rationis, eſt tamen maximæ paucitatis; quia non ſunt niſi duæ productiones, & non eſt pluralitas minor dualitate.

Quaternarius non plus differt intenſiuè à binario, quam ternarius.

Si tamen loquamur de maiori, vel minori diſtinctione, vel pluralitate intenſiuè adhuc poteſt intelligi dupliciter: quia aut intelligitur per ſe, quantùm ad formalem rationem diſtinctionis extremorum: aut per accidens, quantùm, ſcilicet ad maiorem & minorem entitatem, & incompoſsibilitatem eorum, quæ diſtinguuntur. Exemplum Socrates, & Plato magis diſtinguuntur, quantùm ad realitatem, & incompoſsibilitatem extremorum quàm iſtæ duæ intentiones, *genus* & *ſpecies*: quia iſtæ duæ poſſunt concurrere in eodem, vt in colore: & minor eſt entitas iſtorum extremorum, *genus* & *ſpecies*, quàm iſtorum, Socratis & Platonis. Si autem intelligitur maior de minore diſtinctione materialiter fortè poſſet alicubi habere veritatem: quia alicui vni primo immediatior eſt diſtinctio rationis, quàm rei, & minor eſt diſtinctio rationis, quantùm ad entitatem extremorum, & incompoſsibilitatem diſtinctorum, quàm diſtinctio realis: ſed in propoſito, non oportet de iſta maioritate ſeu minoritate curare: quia non ponitur aliqua diſtinctio rationis immediata vni, à quo procedit omnis multitudo, ſcilicet ipſi eſſentiæ. 31.

Secundo autem modo de iſta maioritate intenſiuè & per ſe, quantùm ad formalem rationem diſtinctionis. Maior eſt ſimpliciter falſa: quia oportet quòd vni primo à

mo à quo procedit aliqua diſtinctio, ſiue ſit rei, ſiue rationis, immediatiſſima ſit aliqua diſtinctio alterius rationis, quia aliqua finita, & quia illa, quæ eſt alterius rationis, eſt primo finita, vt argutum eſt. Et hoc patet, quia ſecundùm communem opinionem, vbi vnitatem realem ſequitur immediatè diſtinctio rationis, ibi iſta ratione diſtincta, habent diſtinctionem alterius rationis, non eiuſdem: & illa eſt maior, ſecundum formalem rationem diſtinctionis, licèt ſit minor duplici modo, & maioris paucitatis, & minoris realitatis, & incompoſſibilitatis in extremis.

Creaturarum nullæ determinatæ pluralitas.

Per hoc patet illud de pluralitate, quæ eſt immediatè à Deo, quia in creaturis, vbi naturæ ſpecificè ſunt pluraficatæ in ſuppoſitis, nulla eſt neceſſariò determinata, quia à ſola voluntate agentis ſunt tot, vel tot, ita quòd non repugnant naturæ eſſe in pluribus: ſi ergo talia plura eiuſdem rationis ſunt immediatè à Deo, ſunt tamen finita in actu, quia voluntas diuina imponit eis finitatem: ſed non ſunt neceſſariò finita, quia nihil eſt intrinſecum creaturis, cui contradictoriè repugnat maior vel minor pluralitas, quæcunque enim pluralitas eſt poſſibilis in Diuinis, ipſa eſt omnino finita.

COMMENTARIVS.

49. *num. 51.* TErtiò inſtat* contra illam propoſitionẽ, ſcilicet, quòd *prima diſtinctio finita eſt aliquorum alterius rationis.* Et inſtat dupliciter, primò, quia vnitati eſt immediatior diſtinctio minor quàm maior: patet, quia ex quo vnum eſt omnino indiſtinctum, ſequitur quòd quantò aliqua ſunt magis propinqua vnitati, tantò magis ſunt indiſtincta: ſicut etiam quo ad entitatem, quantò magis aliquid appropinquat perfectiſſimo enti, tantò eſt perfectius, quia magis participat illud; ſic quantò aliquid magis appropinquat primæ vnitati, tantò magis erit vnum, & quantò magis vnum, tantò magis indiſtinctum, & per conſequens minus diſtinctum. Cùm ergo diſtinctio eiuſdem rationis ſit minor quàm diſtinctio alterius rationis, ſequitur quòd illa erit magis propinqua primæ vnitati. Et ſi ponatur quòd generatio, & ſpiratio ſint ſimpliciter primò diſtincta, ſequitur quòd tantùm erunt diſtincta, vt eiuſdem rationis.

Secundò, quia à Deo poſſunt eſſe immediatè plura creata in eadem ſpecie, ergo poſſibile eſt quòd pluralitas eiuſdem rationis omnino prima, & immediata vnitati; ergo ſicut in cauſa prima poteſt eſſe pluralitas cauſatorum immediata eiuſdem rationis, ita in principio, vt in Patre poſſunt eſſe principiata accipiendo *principiata* pro ipſis productionibus paſſiuis, vt ſimpliciter eiuſdem rationis.

50. *Nota.* u Ad tertium iſtorum, reſpondet Doctor & primò ad rem, & deinde ad formam argumenti. Quo ad rem dicit, quòd prima pluralitas neceſſariò finita eſt alterius rationis. Et dicit *neceſſariò finita*, quia pluralitas, quæ eſt contingens, & contingenter finita poteſt eſſe eiuſdem rationis, quia duo eiuſdem ſpeciei potuiſſent immediatè cauſari à Deo ad extrà, nam quælibet neceſſariò finita, ſi non eſt alterius rationis, neceſſariò præexigit aliquam alterius rationis, per quam neceſſariò determinetur, vt patuit in ſecundo art. Cùm ergo prima pluralitas in diuinis ſit prima, & neceſſariò finita. Quòd prima patet, quia ante productionem perſonarum nulla eſt ibi pluralitas, accipiendo *pluralitatem* pro pluralitate reali diſtinctorum ab inuicem, licèt enim ſit ibi pluralitas prior aliquorum formaliter diſtinctorum, vt patet de attributis, quæ formaliter diſtinguuntur ab inuicem, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 8. *quæſt. pe.* & illa pluralitas eſt prior productionibus diuinis, tamen illa non poteſt dici propriè pluralitas. Prima ergo pluralitas in diuinis eſt ipſarum productionum, quæ eſt alterius rationis. Aduerte etiam, quòd generatio paſſiua, & ſpiratio paſſiua ſunt ſimpliciter alterius rationis imò primò diuerſa, ſcilicet in realitate, licèt non in conceptu vt tenet *in primo, di.* 7. 13. & 26. tamen Filius & Spiritus ſanctus non ſunt alterius rationis ad inuicem, imò ſimpliciter eiuſdem rationis vt tenet *in primo, diſt.* 13. quia includunt naturam diuinam, per quam dicuntur eſſe eiuſdem rationis. Et quòd talis pluralitas ſit neceſſariò finita, patet, quia in diuinis nulla eſt poſſibilis, niſi ad illud, quod eſt in actu, id eſt, quòd omne poſſibile in diuinis eſt neceſſariò in ſumma actualitate. Si ergo aliqua pluralitas maior finita poteſt eſſe in diuinis, illa neceſſariò eſſet in actu. Et quia conſtat talem pluralitatem ibi non eſſe, ſed tantùm pluralitas finita, ſtatim ſequitur quòd illa finita erit neceſſariò.

Quæ ſit prima pluralitas in diuinis.

Nunc quo ad formam argumenti, dicit Doctor quòd maior pluralitas, vel minor, ſiue maior diſtinctio, vel minor, poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet extenſiuè, & intenſiuè. Primo modo, ſcilicet extenſiuè minor pluralitas, ſiue minor diſtinctio præcisè accipitur pro maiori paucitate numerali, & maior pluralitas, ſiue maior diſtinctio præcisè accipitur pro minori paucitate numerali, ſicut dicimus, quòd quatuor eſt minor paucitas, quàm duo: Loquendo ergo de diſtinctione maiori, vel minori extenſiuè, patet quòd diſtinctio productionum in diuinis eſt ſimpliciter minor, quia ſimpliciter minor pluralitas, & primo modo maxima paucitas, quia maxima paucitas eſt tantùm dualitas, & illæ productiones ſunt præcisè duæ, & ſic conceditur quòd primæ vnitati eſt propinquior minor diſtinctio extenſiuè quàm maior, ſed illa minor diſtinctio extenſiuè eſt neceſſariò finita, igitur illa erit neceſſariò alterius rationis, vt ſuprà patuit. Secundo modo, ſcilicet intenſiuè, loquendo de maiori, vel minori diſtinctione, adhuc poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet, quòd ſit maior, vel minor diſtinctio aliquorum, quantùm ad per ſe formalem rationem diſtinctionis extremorum, & ſic illa dicuntur magis diſtingui ſecundùm per ſe rationem formalem diſtinctionis extremorum, quæ minùs conueniunt in tertio, quàm illa, quæ magis conueniunt, & ſic albedo, & Socrates magis intenſiuè per ſe diſtinguuntur quã Soc. & Brunellus, patet, quia Soc. & albedo nõ conueniũt

51. *Quæ ſit minor paucitas.*

Pluralitas an ſit in diuinis.

quiditatiuè in aliquo genere,cùm ſint in diuerſis Prædicamentis,ſed Socrates & Brunellus conueniunt in genere animalis. Aliqua verò dicuntur magis diſtingui tantùm materialiter, ſiue per accidens,& hoc dupliciter:ſcilicet,quia ſunt magis incompoſſibilia ad inuicem , & ſic Socrates & Plato magis diſtinguuntur, quia ſunt incompoſſibiles in eodem,quàm Socrates & albedo:patet, quia Socrates poteſt eſſe albus : vel quantùm ad maiorem entitatem extremorum, puta, quia extrema diſtincta ſunt magis perfecta,& ſic Socrates & Plato magis diſtinguuntur quàm duo aſini ad inuicem. Aduerte ergo, quòd aliqua,quæ magis diſtinguuntur per ſe,magis ſunt incompoſſibilia videlicet Socrates & albedo, & aliqua quæ magis diſtinguuntur per ſe ſunt magis incompoſſibilia, vt patet de Socrate & Platone. His præmiſſis dicit Doctor quòd ſi illa maior , ſcilicet vnitati eſt immediatior minor diſtinctio,intelligatur de minori diſtinctione per accidens , ſiue materialiter, pro quanto illa diſtincta ſunt magis incompoſſibilia, & magis ens,quòd illa propoſitio poteſt alicubi habere veritatem , quia alicui vni primo immediatior eſt diſtinctio rationis, quàm rei , & minor eſt diſtinctio rationis quantùm ad entitatem extremorum,& incompoſſibilitatem diſtinctorum,quàm diſtinctio realis,nam in eodem colore ſunt illæ duæ intentiones ſecundæ,ſcilicet Genus,& Species,quia color reſpectu ſuperioris eſt ſpecies , reſpectu inferioris eſt genus , quæ tamen intentiones ſunt minus ens , & minùs incompoſſibiles , quàm ſint Socrates & Plato ad inuicem.

Aliqua diſtingui materialiter poteſt eſſe dupliciter.

Sed in propoſito non oportet de illa diſtinctione maiori,vel minori curare, quia in diuinis non ponitur aliqua diſtinctio rationis immediata primo enti , à quo procedit omnis multitudo. Sed loquendo de maiori,vel minori diſtinctione intenſiuè , & hoc quantùm ad per ſe formalem rationem diſtinctionis, illa maior eſt ſimpliciter falſa,ſcilicet quòd vnitati ſit immediatior diſtinctio minor,quam maior,quia nulli dubium quòd diſtinctio eiuſdem rationis quantùm ad per ſe formalem rationẽ diſtinctionis, eſt minor,quàm diſtinctio alterius rationis,quia diſtincta alterius rationis per ſe minùs conueniunt quàm illa quæ ſunt eiuſdem rationis,nam oportet quòd vni primo,puta eſſentiæ diuinæ , à qua procedit aliqua diſtinctio, ſiue illa ſit rei, ſiue rationis immediatiſſima ſit aliqua diſtinctio alterius rationis, quia aliqua neceſſariò finita,& quia illa , quæ eſt alterius rationis in diuinis eſt neceſſariò primò finita,vt ſuprà patuit , ideò primæ vnitati immediatior eſt diſtinctio maior,quàm minor, loquendo de maiori, vel minori intenſiuè , & quantùm ad per ſe formalem rationem diſtinctionis.

52.

Ad aliud patet reſponſio , quia cauſata à voluntate diuina,ex quo ſunt contingenter cauſata, nõ immediatiùs cauſantur plura eiuſdẽ rationis, quam alterius.Et ſic patet reſponſio ad rationem.

QVÆSTIO III.

Vtrùm iſta duo poſſint ſimul ſtare, quod relatio, vt comparata ad oppoſitum ſit res,& vt comparata ad eſſentiam ſit ratio tantùm.

D. Thom. 1.*p.q.*36.*art.*2. Ægid. *quodl.*1.*q.*6. Henr. *ſum. art.*60.*q.*1. *& quodl.*5. *q.*1.

Arg. principale non ſoluit, quia ſatis patet ex dictis quid dicẽdum ſit. Quære 13. *d.*1. *ſol. primum principale, & d.*11. *ſolut. eius.*

ISo de productionibus, ſequuntur quæſtiones de relationibus;& primò de relationibus originis. Secundò de relationibus communibus. De relationibus originis primò , quæritur, in comparatione ad eſſentiam : Secundò in comparatione ad perſonam : Tertiò quantùm ad perfectionem , ſiue quantitatem propriam. 1.

Eſt ergo quæſtio prima : Vtrùm iſta duo poſſint ſimul ſtare, quòd relatio vt comparata ad oppoſitum ſit res, & vt comparata ad eſſentiam,ſit ratio tantùm? Arguitur quòd non,quia, ſi vt comparata ad eſſentiam,ſit ratio tantùm;hoc eſt,quia vt ſic tranſit in eſſentiam, ſed vt comparata ad oppoſitum,manet eadem ratio, quia, vt ſic, eſt eadem eſſentiæ , quia nullo modo poteſt eſſe non eadem,propter ſimplicitatem diuinam : ergo ſi eſt ratio, vt comparata ad eſſentiam,neceſſariò eſt ratio vt comparatur ad oppoſitum.

Poteſt formari arg. ad oppoſitum,quod eſt res ad quodcunque comparetur.

Ad oppoſitum arguitur ſic,vt comparatur ad eſſentiam eſt ratio : Probatur,propter ſimplicitatem diuinam:vt autem comparatur ad oppoſitum, non eſt ratio, ſed res,aliter non conſtitueret realiter diſtinctum:ergo prædicta ſimul ſtant.

Hìc ſunt tria videnda. Primò,ſi relatio originis in ſe ſit res,& quæ res ? Secundò , ſi comparata ad eſſentiam ſit res, & quæ res?Et ex hoc apparebit compoſſibilitas vel incompoſſibilitas iſtorum,de quibus quæritur. Tertio, circa dicta in ſolutione quædam dubia occurrentia diſſoluentur.

SCHOLIVM.

Rem *ſumi tripliciter. Primò,communiſſimè pro omni conceptibili reali,& rationis. Secundò,com*

dò, communiter pro ente extra animam vt opponitur modo rei. Tertiò, pro ente per ſe. Et quæſtio eſt, an relatio ſit res? Primo modo extra animam (quia certum eſt, non eſſe rem ſecundo vel tertio modo, quia nec eſt ſubſtantia, nec ad aliud) & reſpondetur affirmatiuè, quia ſequitur extrema ex natura rei ſine opere intellectus: quod ait ens commune reali & rationis eſſe obiectum intellectus, loquitur de obiecto motiuo, vel terminatiuo q. 1. d. 3. q. 4. Et infrà quodl. 14. art. 2. tenet ens reale eſſe obiectum intellectus, quod intellige de motiuo.

2. DE primo, a quia de æquiuoco non eſt ſimpliciter reſpondendum; & hoc nomen *res*, ſicut patet ex auctoritate loquentium de iſto nomine *res*, eſt æquiuocum, ideò primò diſtinguendum eſt de hoc nomine *res*; Sicut autem colligitur ex dictis auctorum, hoc nomen *res* poteſt ſumi communiſſimè, communiter, & ſtrictiſſimè. Communiſſimè, prout ſe extendit ad quodcunque, quod non eſt nihil, & hoc poteſt intelligi dupliciter; Veriſſimè enim illud eſt nihil quod includit contradictionem, & ſolum illud; quia illud excludit omne *eſſe* extra intellectum, & in intellectu: quod [b] enim eſt ſic includens contradictionem, ſicut non poteſt eſſe extra animã, ita non poteſt eſſe aliquid intelligibile, vt aliquod ens in anima, quia nunquam contradictorium cum contradictorio conſtituit vnum intelligibile, neque ſicut obiectum cum obiecto, neque ſicut modus cum obiecto. Alio modo [c] dicitur *nihil*, quod nec eſt, nec eſſe poteſt aliquod ens extra animam. Ens ergo vel res iſto primo modo, accipitur omnino communiſſimè, & extendit ſe ad quodcunque, quod non includit contradictionem, ſiue ſit ens rationis, hoc eſt præcisè habens *eſſe* in intellectu conſiderante, ſiue ſit ens reale, habens aliquam entitatem extra conſiderationem intellectus. Et ſecundò accipitur in iſto membro, minùs communiter pro ente, quod habet, vel habere poteſt aliquam entitatem non ex conſideratione intellectus. Et iſtorum duorum membrorum (quorum vtrumque pertinet ad primum membrum diſtinctionis,) primum videtur valde extendere nomen rei, & tamen, ex communi modo loquendi, ſatis probatur: communiter enim dicimus intentiones Logicas eſſe res rationis, & relationes rationis eſſe res rationis, & tamen iſta non poſſunt eſſe extra intellectum: non ergo nomen rei, ſecundùm vſum loquendi, determinat ſe ad rem extra animam, & iſto intellectu communiſſimo, prout *res*, vel *ens*, dicitur quodlibet conceptibile, quod non includit contradictionem, ſiue illa communitas ſit Analogiæ, ſiue vniuocationis, de qua non curo modò, poſſet poni ens primum obiectum intellectus: quia nihil poteſt eſſe intelligibile, quod includit rationem entis iſto modo, quia vt dictum eſt priùs includens contradictionem non eſt intelligibile, & iſto modo, quæcunque ſcientia, quæ non ſolùm vocatur realis, ſed etiam quæ vocatur rationis, eſt de re, ſiue de ente. In ſecundo autem membro, iſtius primi membri, dicitur res, quod habere poteſt entitatem extra animam. Et iſto modo videtur loqui Auicenna 1. *Metaphyſ. cap.* 5. quòd ea quæ ſunt communia omnibus generibus, ſunt res, & ens, nec poteſt illud intelligi de vocabulis in vna lingua, quia in vnaquaque lingua eſt vnus conceptus indifferens ad omnia illa, quæ ſunt extra animam: conceptus enim ſunt iidem apud omnes, *primo Perihermenias*, & communiter in qualibet lingua eſt vnum nomen impoſitum tali conceptui communi, qualiſcunque ſit illa communitas, ſiue Analogiæ ſiue vniuocationis.

5. Top. & 1. atque 2. Elench.

Al. loquentium.

Res *ſumitur tripliciter.*

Nihil *quid ſit: ſumitur dupliciter.*

Al. accipitur in iſto ſecundo membro.

Ens, ſeu res communiſſimè, eſt obiectum intellectus, de quo 1. d. 3. q. 3.

3. Habemus ergo primum membrum, ſic, ſcilicet communiſſimè, bipartitum, in illud, ſcilicet quod non includit contradictionem, qualecunque *eſſe* habeat, & in illud quod habet, vel habere poteſt, proprium *eſſe* extra intellectum, & iſto modo, vel vtroque modo, vel ſaltem ſecundo modo, accipit Auicenna *rem*, & *ens*, vt dictum eſt.

Secundo modo accipit Boëtius diſtinguendo rem contra modum rei, ſicut loquitur libro de Trin. *Patet*, inquit, *quæ ſit differentia prædicationum, quia aliæ quidem quaſi rem monſtrant, aliæ quaſi circumſtantiam rei; quia iſta prædicantur ſic, quòd ſecundùm ſe rem aliquam monſtrant. Illa verò, vt non eſſe. ſed potius extrinſecus aliquid apponunt*: vult ergo diſtinguere rem contra circumſtantiam, & ſic, ſecundùm eum ſola tria genera, Subſtantia, Qualitas, & Quantitas rem monſtrant, alia verò rei circumſtantias. Hoc ergo nomen, *res*, in ſecundo membro acceptum, dicit aliquod ens abſolutum, diſtinctum contra circumſtantiam, ſiue modum, qui dicit habitudinem vnius ad alterum.

1. cap. 10.

Res *ſumitur ſtrictè pro ſolo abſoluto.*

Tertius modus habetur à Philoſopho; qui dicit ſeptimo Met. *Accidentia dicuntur entia, quia ſunt entis*, & infrà c. 3. *ſicut de non ente Logicè quidã dicunt eſſe non ens, non quidem ſimpliciter, ſed non ens: ſic & qualitatem.* Et infrà, *quemadmodum non ſcibile, & quemadmodum medicinale, eo quòd ad idem quidem, & vnum, non idem autem, & vnum, ſic & de*

Tex. c. 2.

Ens ſtrictiſſimè, ſola ſubſtantia.

ente. Et videtur eandem ſententiam dicere in principio quarti, quòd quemadmodum medicinale, & ſalubre multipliciter dicitur; ita & ens. Ens ergo, ſiue ſimpliciter, ſiue potiſſimè dictum, & hoc, ſiue ſit analogum, ſiue vniuocum, accipit ibi Philoſophus, pro ente cui per ſe, & primò conuenit *eſſe*, quod eſt ſubſtantia ſola.

Loquitur de ente quod non eſt nihil ſeu contradictio.

Sic ergo ſub primo membro, *communiſſimè*, continentur ens rationis, & ens quodcunque reale. Sub ſecundo, ens reale & abſolutum. Et ſub tertio, ens reale, & abſolutum, & per ſe ens. Ex iſta diſtinctione patet, quòd quæſtio, ſi relatio ſit res, nullam difficultatem habet de re, tertio modo accipiendo, vel ſecundo modo: quia non eſt ſubſtantia neque ad ſe: tantùm ergo difficultas eſt de primo membro, ſed nec de ente rationis, quia patet quòd relatio eſt intelligibilis ſine contradictione. Eſt ergo hîc ſermo, ſi habeat *eſſe*, ſiue ſit res habens entitatem realem propriam extra animam. Et de hoc dico, quòd eſt res. Secundò quæ res? Quòd autem relatio ſit res, probo, habitudo conſequens extrema realia, & realiter diſtincta, & hoc ex natura rei, eſt realis, quia entitas eius, qualem habet, non eſt præcisè in anima, & per conſequens ipſa ſecundùm entitatem propriam, eſt res ſuo modo, ſed habitudo patris ad filium eſt talis, vt patet ex ſecũda quæſtione ordinaria. Ex hoc apparet quæ res ipſa ſit, quia ſi ſit res ſingularis, vel eſt ad ſe, vel ad alterum, ipſa formaliter eſt res ad alterum: nec iſta determinatio, ad alterum, repugnat ei, quod eſt res, iſto modo loquendo, quia iſto modo, res non diſtinguitur contra modum, vel habitudinem, vel circumſtantiam rei, ſed includit eam.

COMMENTARIVS.

1. *Res eſt nomen æquiuocum.*

a *DE primo, quia de æquiuoco non eſt ſimpliciter reſpondendum*, cùm ſit de ipſo prius diſtinguendum propter eius multiplex ſignificatum. Sequitur: *& hoc nomen* res *eſt æquiuocum*, Patet, quia eſt communis enti rationis & enti reali: modò enti reali & enti rationis nihil eſt commune vniuocum, vt infrà patet à Doctore. Deinde dicit quòd hoc nomen *res* poteſt tripliciter accipi, ſcilicet, communiſſimè, communiter, & ſtrictiſſimè. Communiſſimè dupliciter. Primò pro omni eo, quod veriſſimè non eſt nihil, & eſt illud quod non includit contradictionem, quia ſolum illud eſt veriſſimè nihil, vt patet de Chimæra, quæ omnino nihil eſt, cùm partes componentes ſint ſimpliciter incompoſſibiles, & propter talem incompoſſibilitatem nullo modo poteſt definiri, vt innuit Doctor *in primo, d. 3. q. 5. art. 2. principali.* Similiter ſimpliciter repugnat quòd negatio ſimpliciter ſit ens.

b *Quod enim eſt ſic includens contradictionem.* Compoſſibilia enim & ad inuicem vnibilia poſſunt conſtituere vnum intelligibile conſtitutum ex duobus per ſe intelligibilibus: patet, quia materia & forma ſubſtantialis, ſunt duo obiecta per ſe intelligibilia, vt expoſui *in primo d. 3. q. 4.* & conſtituunt vnum per ſe intelligibile, vt ipſum compoſitum. Aliquando etiam conſtituitur vnum intelligibile ex obiecto & modo intelligendi ipſius; ſicut homo intelligitur ſub modo vniuerſali, ſic quòd homo eſt per ſe obiectum intelligibile, & vniuerſalitas eſt modus eius, vt patuit *in ſecundo d. 3. q. 1.* In propoſito autem includens contradictionem non eſt vnum obiectum intelligibile conſtitutum ex duobus obiectis intelligibilibus; licèt enim conſtituentia Chimæram ſint obiecta per ſe intelligibilia, vt ſeorſum ſumpta, nullo tamen modo aliquid componunt, cùm ſint ſimpliciter incompoſibilia: nec ſimiliter eſt vnum conſtitutum ex obiecto & modo, quia vnum contradictorium nullo modo eſt modus alterius contradictorij, cùm ſit ei ſimpliciter incompoſibile: modus autem intelligendi eſt compoſibilis obiecto intelligibili, vt patet.

2. *Primum dubium.*

Sed occurrunt aliquæ difficultates in iſta lita. Et primò dubitatur circa hoc quod dicit, ſcilicet, quòd *illud quod eſt ſimpliciter nihil non eſt vnum intelligibile, ſiue illud quod includit contradictionem, ſcilicet, poſſe eſſe aliquod ens, ſiue reale, ſiue rationis poſſe eſſe vnum intelligibile.* Arguitur primò, quia ponens differentiam inter aliqua duo neceſſario cognoſcit vtrunque, ſic enim arguit Philoſophus 2. *de Anima* probando ſenſum communem eſſe; ſed intellectus ponit differentiam inter illud quod eſt aliquo modo ens, & inter illud quod nullo modo eſt ens; ergo vtrunque eſt intelligibile.

Secundò, formans propoſitionem cognoſcit extrema propoſitionis, aliter non poſſet illam formare: ſed intellectus format hanc propoſitionem, *nihil ſimpliciter eſt nihil ſimpliciter*: ſimiliter iſtam: *ens aliquo modo non eſt nihil ſimpliciter*, ergo, &c.

Tertiò, habens modum, ſub quo poteſt cognoſci, eſt verè cognoſcibile; patet, quia modus obiecti cognoſcibilis præſupponit obiectum cognoſcibile; ſed illud quod eſt nihil ſimpliciter eſt huiuſmodi: patet, quia ipſi poteſt applicari aliqua ſecunda intentio ſub qua poteſt cognoſci ipſum, quia poteſt diuerſimodè comparari, & ex tali comparatione relinquitur in ipſo relatio rationis; ergo, &c. Tum etiam, quia ſibi poteſt applicari intentio vniuerſalis, ſaltem ſecundum *quid*; patet, quia ſicut ens eſt commune omnibus entibus, ita non ens eſt commune omnibus non entibus; quia ſi affirmatio eſt communis pluribus, ita negatio oppoſita erit ſimiliter communis, vt patet à Doctore *in primo, d. 28.*

3. *Secundum dubium.*

Secundò, principaliter dubitatur de hoc quod dicit ſcilicet, quòd *vnum contradictorium non eſt modus obiecti reſpectu alterius contradictorij*, quia ens rationis & non ens rationis contradicunt, & tamen ens rationis poteſt eſſe modus non enti rationis; patet, quia non enti rationis poteſt applicari

applicari ens rationis: patet comparando non ens rationis ad aliqua; ergo vnum contradictorium poteſt eſſe modus alteri contradictorio.

Secundò, vnum contradictorium cognoſcitur per aliud; ergo vnum eſt modus cognoſcendi alteri. Antecedens patet, quia negatio cognoſcitur per affirmationem oppoſitam, vt patet *tertio de Anima*, vbi vult Philoſophus quòd tenebra cognoſcatur per lucem: nam per abſentiam lucis cognoſcitur tenebra; ſic in propoſito.

Tertium dubium. Tertiò principaliter dubitatur de hoc quod dicit, ſcilicet, quòd *includens contradictionem ſit nihil, & quòd ſolum ſit nihil*, & arguo primo quòd includens contradictionem ſit aliquid. Tum, quia includens contradictoria includit ſaltem aliquod ens poſitiuum, cùm ens & non ens contradicunt; ergo erit aliquid ſaltem ratione partis incluſæ, & per conſequens non erit ſimpliciter nihil.

Secundò obiectum intellectus eſt aliquo modo aliquid; ſed includens contradictionem eſt huiuſmodi: patet, quia tale poteſt ab intellectu percipi, aliter ignoraret quæ contradicunt, & quæ non.

4. *Reſponſio.* Reſpondeo ad omnes difficultates, & primò præmitto aliqua. Primo præmitto, quòd quando Doctor loquitur de obiecto intelligibili loquitur de obiecto quod continetur ſub obiecto adæquato intellectus, ſiue illud ſit vniuocum, ſiue analogum, ſiue illud obiectum per ſe contineatur, ſiue reductiuè contineatur (quod dico propter entia rationis, quia ſi teneatur quod obiectum intellectus ſit ens reale, tunc ſecundùm aliquos, ens rationis erit obiectum tantum per reductionem, & per accidens. De hoc tamen vide quæ expoſui *in primo, d. 3. q. 3.*) & omne tale eſt aliquo modo ens, vel reale, vel rationis, vt patet. Secundò præmitto, quòd Doctor *in præſenti queſt.* ponit ens communiſsimè acceptum (quod eſt commune tam enti rationis quàm enti reali) eſſe adæquatum obiectum intellectus noſtri. Tertio præmitto, quòd licèt non ens ſimpliciter cognoſcatur quantùm ad hoc, ſcilicet, quid importatur per hoc quod dico *non ens*, ſiue quid importat hoc nomen *non ens tantum* in ſe nullo modo eſt obiectum cognoſcibile, cùm nullo modo contineatur ſub obiecto adæquato. His præmiſsis, patet

Ad primam difficultatem reſponſio ad obiectiones pro primo dubio. Ad primam dico, quòd etſi intellectus ponat differentiam inter ens & non ens, non tamen cognoſcit non ens in ſe, cùm nihil ſit, ſed poteſt cognoſcere quid intelligatur per hoc nomen *non ens*, & poſito etiam quod aliquo modo cognoſcat illùd per accidens, nullo tamen modo ponitur ſub obiecto adæquato intellectus. Et per hoc patet reſponſio ad ſecundam de propoſitione, quia in tali propoſitione cognoſcitur hoc nomen *nihil*, ſiue *non ens*: & poſito quòd cognoſcat nomen ens, hoc erit tantùm per accidens, non quòd cognitio terminetur ad non ens ſe.

Ad ſecundam.

5. *Ad tertiam.* Ad tertiam dico primò, quòd relatio rationis fortè non poteſt fundari ſuper nihilo ſimpliciter, cùm non fundetur niſi ſuper obiecto cognito, vel volito, vel imaginato. Dico ſecundò, quòd licèt relatio rationis poſſit denominare illud quod eſt nihil, vt eſſe comparatum: tamen illa denominatio erit extrinſeca, & per conſequens non fundabitur in illo talis relatio rationis: Quia enim ens poteſt comparari ad non ens, & ſic talis comparatio paſſiua poteſt terminari ad non ens, & per conſequens ab illa poterit denominari, & quamuis vocaliter dicatur, non ens comparatur ad ens, in re tamen nulla comparatio paſſiua erit fundata in non ente. Sicut Deus dicitur creator, ex hoc quòd relatio creaturæ terminatur ad ipſum, & non quòd aliqua relatio ad creaturam ſit in ipſo. Poteſt tertiò dici quòd omnis relatio rationis habet tantum eſſe obiectiuum, vt aliàs expoſui in primo *d. 3. q. 7.* quo poſito patet ſolutio ad rationem illam.

Quare Deus dicatur creator.

Ad aliam inſtantiam dico, quòd nulla ſecunda intentio poteſt ineſſe non enti ſimpliciter. Et cùm probatur, quia eſt commune. Dico quòd talis communitas ſumitur præcisè per comparationem ad ſuum oppoſitum, ſcilicet ens. Et hoc modo loquitur Doctor *in primo*, *d.* 28. & poſito etiam quòd præter omne opus intellectus dicatur commune omni non enti, non tamen ex hoc ſequitur quòd in ipſo poſſit fundari aliqua ſecunda intentio. Et ſi fortè dicatur vniuerſale, erit tantùm denominatione extrinſeca, vt ſuprà dixi.

Ad rationes ſecundi dubij dico breuiter, quòd *Nota.* Doctor loquitur de modo qui ineſt obiecto intelligibili: modò nulla ſecunda intentio ineſt formaliter non enti, vt ſuprà dixi. Et poſito quòd aliqua ſecunda intentio poſſit ineſſe formaliter non enti, tunc dico quòd illa quæ formaliter ineſt, non erit contradictoria non enti, propter impoſſibilitatem contradictoriorum.

Ad aliud dico primò, quòd vnum contradictorium non eſt ratio formalis cognoſcendi aliud, cùm vnum non includat aliud virtualiter, Dico ſecundò, quòd aliud eſt eſſe rationem formalem cognoſcendi, & aliud eſſe modum cognoſcendi, quia primo modo notatur ratio formalis principij, vt diffusè expoſitum eſt *in primo*, *d. 3. q. 7. & in 2. diſt. 3.* Secundo modo non notatur aliqua ratio principij productiui, vt patet quando natura communis cognoſcitur ſub modo vniuerſali, talis vniuerſalitas nullam rationem principij productiui habet. Et ſic poſito quòd vnum contradictorium ſit formalis ratio cognoſcendi aliud, tamen ex hoc non ſequitur quòd ſit modus obiecti cognoſcibilis. 6.

Ad inſtantias contra tertium dubium. Ad primam dico breuiter quòd etſi vnum contradictorium ſit verè aliquid, tamen includens contradictoria in ſe nihil eſt ſimpliciter, quia impoſſibile eſt aliquid conſtitui in *eſſe* ex duobus omnino incompoſſibilibus: & ſic intelligit Doctor.

Ad ſecundam inſtantiam patet reſponſio ex ſupradictis, quomodo ſcilicet includens contradictoria poſsit cognoſci & quomodo dicatur habere rationem obiecti, & quomodo non.

c *Alio modo dicitur* nihil *quod nec eſt, nec eſſe poteſt aliquod ens extra animam.* Ex hoc ſequitur quòd omnis ſecunda intentio & omnis relatio rationis ſint hoc modo nihil, cùm eis ſimpliciter repugnet poſſe habere *eſſe* extra animam, ſiue *eſſe* reale: omnia enim iſta præcisè dependent ab actu collatiuo alicuius potentiæ, vel intellectus, vel voluntatis, vel imaginatiuæ, vel alterius potentiæ comparatiuæ, de quibus vide Doctorem *in primo, d.* 45. 7.

Si dicatur, quòd hoc modo homo ab æterno erit nihil, quia vt tantùm habet *eſſe* cognitum ab intellectu diuino, nec eſt ens extra intellectum, nec ſimiliter poteſt eſſe: patet, quia repugnant, ſcilicet quòd eſſe cognitum formaliter poſsit formaliter eſſe ens reale, ſiue extra animam. Dico *Nota.*

breuiter

breuiter quòd homo habens *esse* cognitum ab æterno ex tempore potest habere *esse* reale,& non intelligo quòd esse cognitum formaliter, possit formaliter esse ens reale, sed intelligo sic, quòd homini habenti præcisè *esse* cognitum ab æterno, siue etiam *esse* possibile non repugnat esse realis existentiæ ex tempore, & sic intelligitur Doctor in primo.

d *Ens ergo, vel res, isto primo modo accipitur communissime*,&c. Tota litera sequens vsque in finem articuli est clara, nec indiget alia expositione. Potest tamen esse aliqualis difficultas in hoc quod dicit quòd *ens communissimè acceptum potest poni primum obiectum intellectus*, quia in hoc videtur sibi contradicere. Tum; quia *in primo, dist.* 3. *quæst.*4. ponit præcisè ens reale esse primum obiectum intellectus: hoc idem *in quodl. quæst.*14.*art.*2. Tum, quia in primo *vbi suprà* ponit primum obiectum intellectus esse commune vniuocum;sed ens communissimè acceptum non est vniuocum,vt patet per ipsum, qui vult quòd enti reali & enti rationis nihil sit commune vniuocum.

8. *Responsio.* Respondeo ad primum quòd Doctor in primo, loquitur de obiecto motiuo, vt ibi diffusè exposui, hîc autem loquitur de obiecto primo absolutè sumpto, siue motiuo, siue terminatiuo.

Ad secundum, dico primò quòd Doctor in primo non ponit expresè primum obiectum intellectus esse commune vniuocum; sed dicit ipsum esse primum, vel primitate communitatis, vel primitate virtualitatis, vt ibi clarè exposui: quia tamen *in primo* ponit illud esse ens reale,ponit etiam ipsum esse vniuocum. Hic verò ponit obiectum intellectus prout comprehendit omnia intelligibilia,siue sint entia realia,siue rationis,& vult dicere quod primum obiectum intellectus est communissimè sumptum, pro quanto comprehendit sub se omnia entia realia & rationis, siue contineat vniuocè, siue æquiuocè, non est cura. Vide tamen,si placet,omnia quæ prolixè declaraui super primo Doctoris, *dist.*3.*q.*4.

Doctor in isto primo articulo ponit rem communissimè acceptam pro re communi, tam enti reali quàm enti rationis. Secundò,ponit rem minùs communissimè acceptam pro re extra animam siue intellectum considerantem, & de hac re minus communissimè loquitur Auicenna primo *Met.cap.*5.scilicet,quòd illa quæ sunt communia omnibus generibus sunt ens, & res scilicet realis. Tertiò ponit rem communiter, & accipit rem communiter vt distinguitur contra circunstantiam rei secundùm Boëtium, & sic tantùm ens absolutum dicitur res, vt sunt substantia,quantitas,& qualitas:alia verò septem Prædicamenta dicuntur circumstantiæ rei, quia septem Prædicamenta dicunt habitudinem vnius ad aliud. Dicuntur enim circunstantiæ rei pro quãto res absolutè per illa dicuntur referri. Quartò ponit rem strictissimè, & hoc modo accipit rem pro substantia, vt distinguitur contra accidens. Et sic accipit rem Philosophus 7. *Met. text. c.*2. quæ autoritates patent in expositione primi *d.*3. *quæst.*3. Quintò respondendo ad quæsitum dicit duo,Primò, quòd relatio originis in diuinis non est res,nec strictissimè,nec communiter,vt patet, quia non est ens absolutum, sed est res minùs communissimè accepta, quia realis & extra animam cùm oriatur ex natura rei positis fundamento,& termino,& sic potest dici res vt circunstantia rei,vt suprà dictum est. Secundò declarat quæ res sit, & dicit quòd est res non ad se, sed ad aliud. Patet articulus iste, qui videtur satis facilis præcipuè ex habitis in primo.

9. *An relatio originis in diuinis sit res.*

SCHOLIVM.

Relatio vt comparata ad essentiam, est res dicto secundo modo sumpta. Primò, quia vt sic constituit cum essentia personam. Secundò, vt sic comparata, est ipsa relatio, vel si aliquid ei superueniens, non destruit eam, quia nulla habitudo destruit id, cui aduenit.

Art. 2. *an relatio cõparata ad essentiam, sit res.*

DE secundo e articulo; primò dicetur illud, quòd est reale.

Secundò quantùm pertinet ad Logicum consideratio huius propositionis: relatio vt comparatur ad essentiam est res. 4.

Relatio vt comparatur ad essentiam, est res.

Tertiò patebit de compossibilitate, & incompossibilitate istorum de quibus quæritur.

De primo dico, quòd relatio vt comparatur ad essentiam est res: quòd probatur sic:quando aliqua quocunque modo distincta,constituunt tertium, non constituunt illud,nisi vt aliquo modo se habent ad inuicem,vel aliquo modo vniuntur:& hoc apparet de causis extrinsecis, quæ nunquam causant nisi aliquo modo concurrant ad causandum, & magis de causis intrinsecis, quæ non constituunt suppositum, nisi vt suo modo vniantur:essentia autem,& relatio, secundùm omnes, constituunt personam,qualemcunque rationem habeant principij; ergo hoc est inquantùm concurrunt, quod non posset esse nisi vt relatio est in essentia Ex hoc habeo,quòd essentia, & relatio constituunt personam:non nisi vt relatio est in essentia,sed relationem esse in essentia est relationem habere comparationem ad essentiam verissimam,quam potest habere citra considerationem intellectus; ergo relatio non constituit personam nisi vt comparata ad essentiam;sed non constituit personam,nisi vt res, alioquin persona vt constituta formaliter, non esset res; ergo relatio vt comparata ad essentiam est res.

Secundò sic f quia aut comparatio ad essentiam, est omnino ipsamet relatio, aut 5.

aliquid

aliquid ſuperueniens, ſiue rei, ſiue rationis, non curo quantùm ad propoſitum. Si eſt omnino ipſamet, patet quòd ipſa ſit res ex primo articulo, & cùm ipſamet ſit ſua comparatio ad eſſentiam; ergo ipſa vt comparata ad eſſentiam, eſt res. Si ſecundo modo, nulla habitudo aduenies cuicunque ſiue abſoluto, ſiue reſpectiuo, ſiue etiam illa habitudo ſit realis, ſiue rationis, deſtruit illud, cui aduenit, ſed potiùs præſupponit: patet de intentionibus ſecundis, quæ non deſtruunt rationes intentionum primarum quibus aduenium: non ergo deſtruitur illa realitas relationis per hoc, quòd eſt comparata, & per conſequens patet propoſitum. Ex hoc patet [g] quæ res ſit, quia ad quodcunque comparatur aliquid, ipſum eſt ipſum: nam ſecundùm Philoſophum primo Phyſ. *quod verè eſt nulli accidit*, & eſto quòd ſubſtantia bouis comparata ad hominem, non ſit ſubſtantia hominis; tamen ſemper eſt res, & quæ res eſt? ſubſtantia; & quæ ſubſtantia? bouis, quia ipſa eſt ipſa: ſic hæc relatio, quæ eſſentialiter eſt ad alterũ, nunquam eſt non res, nunquam etiam ipſa eſt niſi ipſamet res ad alterum, comparatio autem (vt dictum eſt) nunquam deſtruit realitatem propriam, ſed præſupponit.

Habitudo non deſtruit id, cui aduenit.

Tex. 26. & 27.

COMMENTARIVS.

10. *Quomodo relatio ſit res.*

[e] *De ſecundo articulo.* In iſto ſecundo articulo tria intendit. Primò probat quòd relatio, vt comparata ad eſſentiam, ſit verè res. Secundò, oſtendit quomodo iſta propoſitio, ſcilicet *relatio vt comparata ad eſſentiam eſt res*, poteſt eſſe vera Logicè loquendo. Tertio oſtendit quomodo relatio vt comparata ad eſſentiam poſſit dici ratio, & quomodo non.

De primo intento, probat intentum, & ratio prima ſtat in hoc; conſtituentia aliquod tertium neceſſariò vniuntur ad inuicem, & per conſequens ad inuicem comparantur, ſed relatio originis, & eſſentia conſtituunt perſonam, vt patet *in 1. d. 26. 28.* & hoc tenendo communem opinionem: ergo relatio originis, & eſſentia vniuntur in conſtituendo perſonam. Maior eſt nota, & probat per argumentum à minori de cauſis extrinſecis, quia ſi cauſæ extrinſecè concurrentes ad aliquem effectum non producunt illum, niſi priùs aliquo modo ad inuicem vniantur, ergo multò magis conſtituentia intrinſecè vnientur. Tum vltra, ſed eſſentia, & relatio non conſtituunt, niſi relatio ſit in eſſentia, aliter non intelligerentur vniri vt conſtituentia intrinſecè, vt patet in omnibus intrinſecè conſtituentibus, neceſſe eſt enim vnum eſſe in alio. Sed relationem eſſe in eſſentia eſt relationem comparari ad eſſentiam, loquendo de comparatione præter omne opus intellectus, & per conſequens relatio non conſtituit perſonam, niſi vt comparata ad eſſentiam, ſed non conſtituit perſonam niſi vt res, alioquin perſona vt conſtituta formaliter non eſſet res: ergo relatio vt comparata ad eſſentiam eſt res.

11.

[f] *Secundò* arguit ad idem. Et ratio ſtat in hoc: comparatio ad eſſentiam, aut eſt ipſamet relatio originis, aut aliquid ſuperueniens. Si primò, patet ex primo articulo, quòd eſt res. Si ſecundò, patet quòd illud ſuperueniens non tollet à relatione quin ſit res, imò præſupponit ipſam relationem eſſe rem.

Deinde Doctor infert quæ res ſit talis relatio originis, puta paternitas, etiam vt comparata ad eſſentiam, & dicit quòd eſt ipſamet relatio, quia ad quodcunque comparatur aliquid, ipſum eſt ipſum; patet, quia comparatio talis, vel eſt ipſamet re comparata, vel aliquid ſuperueniens, & omne tale præſupponit ipſam rem comparatam. Quòd autem non ſit res formaliter, loquendo de re, ad quam comparatur, patet, quia ſubſtantia bouis comparata ad hominem non eſt formaliter ſubſtantia hominis, ſed eſt formaliter ſubſtantia bouis, ſic ſimiliter relatio originis, vt comparata ad eſſentiam non eſt formaliter ipſa eſſentia, ſed eſt formaliter ipſamet relatio originis, & formaliter eſt res, quæ eſt ipſa relatio originis.

Opinio aliquorum.

SCHOLIVM.

Sententia D. Thomæ & aliorum, relationes comparatas ad eſſentiam nullo modo diſtingui, benè tamen, vt vna comparatur ad aliam. Contra hoc primò, quia ab eodem habet res vnitatem, & diſtinctionem à quolibet alio, à quo habet entitatem. Secundò, quælibet relatio perſonalis in Diuinis, ſe ipſa eſt incommunicabilis: ergo ſeipſa differt ab eſſentia. Tertiò, ſequeretur perſonas, vt ſunt in eſſentia, non diſtingui realiter. Circa hæc vide Doct. 1. d. 11. vbi tractat illam quæſtionem, ſi Spiritus ſanctus non procederet à filio, an diſtingueretur ab eo.

D. Thom. 1. p. q. 36. art. 2. & Æg. de Roma. quodl. 1. q. 6. Et Henr. in ſum. art. 60 q. 1. & quodl. 5. q. 1.

[h] Hic tamen eſt alius modus dicendi de iſtis relationibus, qui talis eſt. Relatio comparationem importat, & ad oppoſitum, & ad fundamentum. Ex alio autem ordine habet, quòd ſit realis ſimpliciter, ſcilicet ex ordine ad fundamentum: ex alio, quòd vna ſit diſtincta ab alia, ſcilicet ex ordine ad oppoſitum. Primo modo eſſentia diuina eſt realitas omnium relationum diuinarum. Ideò ſecundùm huius comparationem non differunt realiter, ſed ſecundo modo, ergo, &c.

Contrà [i] illud, quo aliquod ens habet entitatem, eo, tanquam fundamento proximo vnitatis, eſt vnum vnitate correſpondente tali entitati, & per conſequens diſtinctum à quocunque ente non habente hanc vnitatem, à quo ergo relatio eſt res in actu,

Ratio entitatis eſt etiam vnitatis.

actu,extra ſuam cauſam, ab eo eſt diſtincta realiter à relatione quacunque , quæ non eſt ipſamet,ſiue quæ non eſt ens entitate propria ipſius.

Confirmatur [k] ſpecialiter de relationibus in Diuinis:quia quælibet relatio,ſaltem perſonalis,ſeipſa formaliter eſt incommunicabilis , quod autem ſeipſo formaliter eſt incommunicabile,ſeipſo formaliter à quocunque communicabili eſt diſtinctum:ergo relatio à quo habet ſuam realitatem,quà formaliter eſt incommunicabilis , ab eo habet diſtinctionem.

Prætereà.Si eſſentia,vt dicitur,eſt realitas omnium relationum, & ideò ſecundùm illam comparationem non differunt realiter,ergo cùm illa comparatio ſit etiam in eſſentiam,ſequitur quòd,vt ſunt in eſſentia, non differunt realiter: ergo vt ſunt in eſſentia,vel nullo modo differunt , quod omnino eſt irrationabile, vel ſola ratione differunt, & ſi hoc,ergo conſtituta per ipſas vt ſunt in eſſentia , ſola ratione differunt. Perſonæ autem conſtituuntur per ipſas,vt ſunt in eſſentia,vt dictum eſt in prima ratione,ergo &c.

An relationes comparatæ ad eſſentiam differant.

Quantùm ergo ad iſtud [l] videtur rationabilius quòd ab eodem habeat , quòd ſit realis,& quòd ſit diſtincta à relatione oppoſita,& hoc intelligendo quomodocunque: nam non eſt intelligibile quòd ſit realis , niſi ſit realis habitudo ad oppoſitum , & ſic realiter diſtincta ab oppoſito:nec ipſa poteſt eſſe realiter diſtincta ab oppoſito , niſi vt habitudo realis:& ſic eſt res,eo modo quo ſibi conuenit eſſe res : ſeipſa ergo formaliter eſt res , & ſeipſa formaliter eſt diſtincta ab oppoſito : à fundamento autem habet vtrunque fundamentaliter,& radicaliter.

COMMENTARIVS.

12. h *Hic tamen eſt alius modus dicendi.* Hîc Doctor recitat opinionem Thomæ *parte 1. quæſt.36. art. 2.* & opinionem Ægidij de Roma, *quodl.4.quæſt.6.* & Henrici *in ſum. art. 6. q.1. & quodl.5. q. 1.* & dicit quòd relatio vt comparatur ad fundamentum eſt ſimpliciter realis, & ſic relatio originis vt comparatur ad eſſentiam , vt ad fundamentum eſt ſimpliciter realis , eo quòd eſſentia eſt realitas omnium diuinarum relationũ, & hoc modo inter relationes diuinas nulla penitus eſt diſtinctio,cùm vt ſic, ſint tantùm res quæ eſt eſſentia diuina. Vt verò comparantur ad oppoſitum,tunc realiter diſtinguuntur,ita quòd paternitas , & filiatio vt comparantur ad eſſentiam diuinam, nullam habent diſtinctionem : vt verò comparantur ad inuicem realiter diſtinguuntur.

Scotus reprobat hanc opinionem.

i *Contrà , Illud quodlibet eſt ens* , &c. Hîc Doctor reprobat hanc opinionẽ & intendit probare quòd relatio originis , vt comparata ad eſſentiam realiter diſtinguatur à relatione oppoſita,& quòd nullo modo habeat talem diſtinctionem ex comparatione ad oppoſitum. Et primo arguit ſic:à quo paternitas habet vnitatem,ab eo habet quòd diſtinguatur à quocunque non habente talem vnitatem:ſed paternitas in diuinis à ſua propria realitate habet vnitatem ſic incommunicabilem;eſt enim incommunicabilis formaliter ſua propria entitate:patet , non enim eſt incommunicabilis entitate diuina, ſiue eſſentia diuina,cùm ipſa ſit formaliter communicabilis:nec eſt incommunicabilis realitate filiationis, quia tunc paternitas eſſet formaliter filiatio , habebit ergo vnitatem incommunicabilitatis , ſiue vnitatem perſonandi,ſic à ſua propria entitate,quæ entitas,vt ſuprà dixi,eſt ipſamet paternitas;ergo ab eadem entitate habebit quòd diſtinguatur realiter à relatione oppoſita , & per conſequens hoc non habebit per comparationem ad oppoſitam, ſcilicet relationem,quia ſiue comparetur,ſiue non comparetur , ſemper ſua propria entitate diſtinguitur ab oppoſita relatione originis.

Maior propoſitio tenet per hanc propoſitionem Doctoris in pluribus locis,præcipuè *in prologo q.vltima , & d.7. & 13. primi* , ſcilicet quæ ſunt principia eſſendi, eo modo quo ſunt principia eſſendi,ſunt etiam principia diſtinguendi ; & ſic quæ ſunt principia intrinſeca, & formalia dãdi talem vnitatẽ ſunt formalia principia diſtinguendi à quocunque non habente talẽ vnitatem.

13. k *Confirmatur ſpecialiter de relationibus in diuinis.* Hæc confirmatio clara eſt,& præſupponit vnum oſtenſum in primo,*d.13. & 26.*ſcilicet, quòd relatio originis ſeipſa ſit incommunicabilis,vide ibi quæ expoſui.

Relatio originis eſt in cõmunicabilis.

Et loquitur hîc de relationibus originis, quæ conſtituunt perſonas, quod dico propter relationem ſcilicet ſpirationem actiuam,quæ eſt relatio originis,cùm mediante ipſa Pater , & Filius originent Spiritum ſanctum , quæ eſt communicabilis Patri , & Filio. Hoc præmiſſo, patet ratio, quia quo aliquid eſt tale formaliter, eo formaliter habet vt diſtinguatur à non tali, ſed paternitas ſeipſa in diuinis eſt ſimpliciter incommunicabilis,ergo ſeipſa diſtinguitur ab omni communicabili , & ſic ſeipſa diſtinguitur ab eſſentia diuina. Ex hac etiam confirmatione poteſt probari quòd paternitas realiter diſtinguatur à filiatione, & non per comparationem ad ſeipſam , quia paternitas ſeipſa eſt incommunicabilis incommunicabilitate non competente,imò repugnante filiationi,vt patet ; aliter Pater poſſet eſſe Filius in diuinis;ergo paternitas ſe ipſa diſtinguitur à filiatione non habente hanc incommunicabilitatem, & per conſequens non diſtinguitur præcisè per comparationem ad filiationem.

14. l *Quantùm ergo ad iſtud.* Hîc Doctor quaſi epilogando,plura dicit. Primò, quòd relatio originis ab eodem habet quòd eſt realis,& quòd eſt diſtincta à relatione oppoſita : & hoc patet per illam propoſitionem ſupradictam , ſcilicet *quæ ſunt principia eſſendi, ſunt principia diſtinguendi.* Secundò dicit quòd non eſt intelligibile , quòd relatio originis ſit realis & non ſit realis habitudo ad oppoſitum;patet,ſi enim paternitas eſt realis,neceſſariò erit realis habitudo ad aliud;patet, quia relatio eſt habitudo ad aliud , & ſi in ſe formaliter

formaliter ſit realis, etiam formaliter erit realis habitudo. Tertiò ex quo relatio originis eſt realis habitudo ad oppoſitum, ſequitur quòd realiter erit diſtincta ab oppoſito,& per conſequens ſeipſa formaliter erit diſtincta realiter ab oppoſito, cùm formaliter ſit realis habitudo ad oppoſitum, à quo realiter ſecundùm omnes, diſtinguitur. Quartò infert quòd relatio originis à fundamento habet vtrumque fundamentaliter, & originaliter, id eſt, quòd relatio originis habet ab eſſentia diuina & quòd ſit res & quòd diſtinguatur realiter ab oppoſito, & habet fundamentaliter, quia ipſa eſt fundamentum omnium relationum diuinarum.Habet etiam originaliter, quia ipſa eſt origo omnium relationum originis; nam ab ipſa pullulat paternitas, non tamen tanquàm à principio formali productiuo, & filiatio ſimiliter pullulat à principio formali verè productiuo, quæ omnia prolixiùs expoſui ſuper primo, *diſt.* 28.

15. In iſta litera occurrunt nonnullæ difficultates. Prima, quia videtur concedere quòd eſſentia diuina, & relatio non conſtituant ſuppoſitum diuinum, niſi ad inuicem vniantur, & hoc præter omne opus intellectus, vt apparet in litera. Contrà, quia ex hoc videntur ſequi pluta inconuenientia, primò, quòd in eodem inſtanti, quo paternitas eſt, non ſit Pater: patet, quia priùs erit paternitas quàm Pater: patet, quia Pater præſupponit vnionem conſtituentium ipſum, vnio verò præſupponit extrema vnibilia,

Difficultates notandæ.

Prima difficultas.

Secunda difficultas.

Secundò, ſequitur quòd eſſentia diuina realiter poterit referri ad paternitatem, patet, quia inter ipſas eſt realis vnio, & ſic ſecundùm vnionem realiter poterit referri, & per conſequens erit realiter diſtincta à paternitate, vt patet, *in primo, diſtinct.* 5. *quæſt.* 1. quod eſt impoſſibile.

Tertiò ſequitur quòd ante perſonam erit in diuinis relatio realis, quod eſt omnino inconueniens.

Secundò principaliter eſt, difficultas in hoc, quod dicit Doctor ſcilicet, quòd relatio originis eſt in eſſentia diuina, quia tunc videntur ſequi impoſſibilia. Primò, quòd eſſentia diuina poterit realiter referri ſecundùm relationem originis: patet, quia eſt impoſſibile eſſe relationem in aliquo, & non denominari ab illa.

Secundò ſequitur, vel quòd ipſa relatio erit actus eſſentiæ diuinæ actuans ipſam, vel contrahens ad *eſſe* incommunicabile,ſicut etiam in nobis actus perſonalis cõtrahit naturam ad *eſſe* perſonale, & incommunicabile,& ſic eſſentia diuina eſſet actu incommunicabilis, quòd eſt impoſſibile.

Tertiò ſequitur, quòd ſi eſt eſſentia diuina maximè paternitas, aut ſeipſa erit ibi, aut fit ibi ab aliquo alio:non primò,vt patet;nec ſecundo,quia tunc paternitas eſſet producta in eſſentia diuina, ſicut etiam forma fit in materia, quia agens producit eam ibi,

16. Tertiò principaliter dubitatur de hoc, ſcilicet quòd relatio originis non conſtituit perſonã, niſi vt ipſa relatio eſt in eſſentia. Et hoc videtur ſequi, primò quòd perſona erit conſtituta ex actu, & potentia, cuius oppoſitum oſtendit Doctor *in primo, di.* 5. *qu.*2. Quòd autem ſequatur, patet, quia nunquam aliquod tertium conſtituitur per ſe ex duobus, quorum vnum non conſtituit, ſine alio conſtituente, niſi vnum ſe habeat quaſi materia, vel quaſi potentia, & aliud quaſi actus, vt patet diſcurrendo in omnibus ſimili modo conſtituentibus.

Secundò ſequitur, quòd omne quòd eſt in eſſentia, vel ſaltem omnis relatio in eſſentia conſtituat perſonam: patet, quia benè ſequitur, homo vt rationalis eſt riſibilis, ergo omne rationale eſt riſibile; ergo ſi relatio originis; vt eſt in eſſentia conſtituit perſonam, ergo omnis relatio originis in eſſentia conſtituit perſonam, & per conſequens ſpiratio actiua, quæ eſt relatio originis conſtituet perſonam, quòd eſt falſum.

Tertiò ſequitur quòd paternitas erit pro aliquo inſtanti, ſine termino; patet, quia ſi paternitas non conſtituit Patrem niſi ſit in eſſentia,ergo paternitas priùs eſt in eſſentia, quàm ſit Pater,& Filius poſterius origine habet *eſſe*, & Pater priùs origine, vt patet à Doctore in primo, *diſt.* 28. & paternitas eſt prior patre, ergo in illo priori,cùm non ſit Filius, nullum terminum habebit, & tunc quæro quomodo paternitas ſit prior Patre, quod erit difficile aſſignare, & tamen oportebit hoc aſſignare, ſi non conſtituit, niſi in eſſentia.

Tertia difficultas.

Quartò principaliter dubitatur de hoc, quòd relatio perſonalis ſeipſa formaliter eſt incommunicabilis. Contrà, quia ipſa communicatur perſonæ,patet,quia filiatio communicatur Filio per generationem, vt patet; ergo non eſt formaliter incommunicabilis. Tum etiam, quia communicatur eſſentiæ diuinæ per generationem Filij,tunc enim filius dicitur generari, quando per generationem filiatio eſt in eſſentia diuina; ergo per generationem communicatur eſſentiæ diuinæ, & per conſequens ſi non eſt inaommunicabilis formaliter, ſequitur quòd erit formaliter diſtincta ab eſſentia diuina, quod tamen Doctor *in* 1. *d.*2. non expreſsè concedit, licèt concedat quòd ſint non idem formaliter. Et quòd ſequatur patet, ſi paternitas ſeipſa formaliter eſt incommunicabilis, & eſſentia formaliter eſt communicabilis, ergo paternitas dicit diſtinctam formalitatem ab eſſentia diuina, vt patet intuenti.

17. *Quarta difficultas.*

Reſpondeo ad rationes harum difficultatum, & primò ad primam rationem primæ difficultatis. Et dico, quòd quando partes conſtituentes tertium, cauſant illud, ſicut materia, & forma cauſant compoſitum, & entitas compoſiti eſt alia realiter à partibus, tunc partes ſunt priores ipſo. Sed quando non cauſant, ſed præcisè conſtituunt, nec ex illis reſultat tertium, tunc non ſèper partes ſunt priores,vt etiam patet de cõpoſito per accidens tenendo quòd non ſit aliud à partibus, tunc in eodem inſtanti, quo albedo eſt in ſubiecto, eſt etiam album. Sic in propoſito dico, quod, perſona diuina non dicit tertiam entitatem aliam ab eſſentia, & relatione, ſed præcisè dicit relationem, & eſſentiam, ita quòd in eodem inſtanti, quo relatio originis eſt in eſſentia, in eodem inſtanti eſt perſona. Et cùm dicitur, quòd præſupponit vnionem. Dico, quòd hoc verum eſt quando conſtitutum dicit aliud à partibus vnitis; ſicut compoſitum per ſe,ſed quando præcisè dicit vnionem conſtituentium, tunc non præſuppo-

18. *Reſponſio ad difficultates. Ad primam.*

nit talem vnionem. Et cùm dicitur, quòd vnio præſupponit extrema vnibilia. Dico, quòd hoc verum eſt quando talis vnio dicit relationem realem inter extrema, ſicut eſt vnio inter partes compoſiti per ſe, vel etiam inter partes compoſiti per accidens. Sed in propoſito inter eſſentiam, & relationem originis nulla eſt vnio, quæ ſit relatio, ſed præcisè iſta vnio intelligitur ipſa relatio, vt perfectè in eſſentia diuina, ita quòd inter ipſam, & eſſentiam nulla cadat relatio, & hoc propter perfectam identitatem realem, quam habent inter ſe. Si dicatur, quòd ſi eſſent realiter diſtincta, tunc inter ipſa poſſet eſſe realis vnio, quæ eſſet relatio realis. Probo, vbi ſunt quaſi diſtincta, erit ibi quaſi vnio. Patet per propoſitionem Doctoris ſuprà *quæſtione prima*, ſcilicet qualis eſt ordo inter aliqua, vbi realiter diſtinguuntur, talis eſt vbi ſola ratione diſtinguuntur.

19. Reſpondeo, & dico, quòd hoc fortè verum eſſet, ſi relatio eſſet in eſſentia, ſicut actus perficiens, ſed non ſequitur quando ipſa eſt in eſſentia ſicut actus perſonalis, vel ſicut ratio ſubſiſtendi. Dico etiam, quòd ſi vnio, quæ eſt relatio, nominet imperfectionem, vel quaſi imperfectionem, nullo modo poſſet eſſe inter eſſentiam, & relationem. Ad probationem dico, quòd ſi eſſent realiter diſtincta, inter illa non poſſet eſſe vnio, quæ ſit relatio realis, & hoc propter infinitatem eſſentiæ diuinæ, & per conſequens nec nunc poſſet eſſe quaſi vnio vbi non diſtinguuntur realiter. Et quomodo propoſitio illa habeat veritatem, prolixè expoſui *in prima quæſtione quodlib.*

Quomodo relatio ſit in eſſentia.

Reſponſio ad ſecundam.

Ad ſecundam patet reſponſio, quia illa vnio inter eſſentiam, & relationem nullam relationem, nec realem, nec rationis dicit propter perfectam identitatem eorum, vt ſuprà dixi. Similiter patet reſponſio ad tertiam rationem, quia talis vnio nullam relationem dicit.

Ad primam ſecundæ difficultatis, dico quòd ad hoc vt eſſentia poſſit denominari à tali relatione, neceſſe eſt quòd ſit in eſſentia ſicut actus perficiens, vel ſicut forma informans: quando verò eſt in eſſentia ſubſiſtens in natura, in qua ſubſiſtit, vel ſicut ratio ſubſiſtendi alicuius perſonæ ſubſiſtentis in tali natura diuina, tunc à tali relatione nullo modo denominatur, vt patet à Doctore *in primo, d. 5. qu. 2.* modo relatio originis eſt in eſſentia ſicut ſubſiſtens, vel ratio ſubſiſtendi, &c. vt patet à Doctore *in primo, diſt. 5. q. 2. & diſt. 26.*

Ad ſecundam, patet quomodo relatio non eſt in eſſentia, ſicut actus actuans aliquo modo, cùm eſſentia ex ſe ſit in vltima, & perfectiſſima actualitate, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 25. 26. & qu. 1. quodlib.* nec ſimiliter contrahit ipſam ad *eſſe* incommunicabile, quia aliter, vt in Patre amplius non poſſet communicari Filio. Et cùm probatur de natura creata. Dico, quòd non eſt ſimile, quia nulla natura creata ſingularis eſt pluribus communicabilis, & in vna natura creata ſingulari tantùm eſt vna ratio ſuppoſitalis: natura verò diuina, etiam ſingulariſſima propter ſui infinitatem, eſt pluribus incommunicabilis, vt oſtendit Doctor *in primo, diſtinct. 2.* & ſingulariter *diſtinct. 28.* & ſic in ipſa ſimul ſunt plures relationes originis incommunicabiles formaliter.

Ad tertiam dico, quòd paternitas eſt in eſſentia diuina ſeipſa formaliter, originatiuè verò eſt ibi ab eſſentia diuina, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 28.* ſicut etiam albedo eſt ſeipſa formaliter in pariete, cùm ſit forma ipſius cauſatiuè, ſiue effectiuè eſt ibi à cauſante illam in pariete. Cùm dicitur, quòd ſi eſſentia diuina ab ipſa eſſentia, tunc eſſet producta ab eſſentia. Dico, quòd non eſſet producta, quia tunc eſſet realiter diſtincta ab ipſa, ſed eſſet ab ipſa quaſi pullulatiuè, vel quaſi originatiuè, ſicut etiam alia attributa ſunt originatiuè ab eſſentia, & in eſſentia diuina, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 8. q. penult. & in quodlib. quæſt. 1.* *Reſponſio ad tertiam.*

Ad primam tertiæ difficultatis dico, quòd benè concluderet ſi relatio eſſet in eſſentia vt actus perficiens, vel vt forma informans, quia tunc eſſentia haberet rationem materiæ, vel quaſi materiæ, vel potentiæ, vel quaſi potentiæ: ſed non eſt ſic ibi, ſed eſt ibi tantùm, vt actus perſonalis, ſiue vt ratio ſubſiſtendi, vt ſuprà dixi. 20.

Ad ſecùdam dico, quòd ly *vt* ſtat ſpecificatiuè, & non reduplicatiuè. Et vltrà dictum Doctoris ſic intelligitur, quòd relatio originis non conſtituit niſi ſit in eſſentia.

Ad tertiam dico, quòd in eodem inſtanti, quo paternitas eſt in eſſentia Pater eſt, & non priùs eſt paternitas in eſſentia, quàm Pater ſit, vt ſuprà dixi.

Ad primam quartæ difficultatis dico primò, quòd non communicatur perſonæ propriè loquendo quaſi tunc perſona præexiſtat, cui communicetur, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct. 5. quæſt. 2.* Secundò dico, quòd poſito etiam quòd perſonæ communicetur, adhuc eſt ſimpliciter incommunicabilis; quia ex hoc intelligitur ſimpliciter incommunicabilis, quia conſtituit ſuppoſitum ſimpliciter incommunicabile, & ideò magis conceditur quòd eſt ratio incommunicabilitatis illi, quem conſtituit.

Ad ſecundam patet reſponſio, quia propriè non communicatur eſſentiæ, cùm ſit in ipſa, vt ratio ſuppoſitalis, ſiue perſonalis. De huiuſmodi materia vide quæ dixi *in primo, diſt. 2. par. 2. & in tertio, diſt. 1.*

Ad vltimam dico primò, quod nullum apparet inconueniens, ipſam formaliter diſtingui ab eſſentia diuina, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 8. quæſt. penult.* Dico ſecundo ſuſtinendo dictum Doctoris *in 1. d. 2.* quòd non ſequitur ipſam formaliter diſtingui, vt patet in ſimili de eſſentia diuina, & modo intrinſeco, puta infinitate, arguendo ſic: Infinitas formaliter eſt gradus intrinſecus eſſentiæ diuinæ; eſſentia diuina formaliter non eſt gradus intrinſecus; ergo eſſentia diuina, & infinitas dicunt diſtinctas formalitates. Non ſequitur, quia gradus intrinſecus, etſi non ſit idem formaliter eſſentiæ diuinæ, tamen ex hoc non dicit diſtinctam formalitatem ab eſſentia diuina, vt patet à Doctore in primo, diſt. 8. quæſt. 2. principali. *Reſponſio ad quartam.*

SCHO

SCHOLIVM.

Explicat optimè ſenſum ſpecificatiuum, & reduplicatiuum, & quomodo hæc, relatio, vt comparata ad eſſentiam eſt res, *ſit vera primo modo, non ſecundo modo, de reduplicatione, & ſpecificatione, vide ipſum 3. d. 11. q. 1.*

7. QVantùm autem ad Logicam [m] iſta propoſitio: *relatio comparata ad eſſentiam, eſt res*, videtur diſtinguenda, quia iſta, *inquantùm*, vel *ſecundùm quòd*, vel *vt*, dupliciter accipiuntur: aliquando enim hæ dictiones notant rationem accipiendi illud quod determinatur per ipſam: aliquando etiam non ſolum hoc, ſed propriè important cauſalitatem reſpectu inhærentiæ prædicati. Exemplum, motus eſt actus entis in potentia, ſecundùm quòd in potentia, ly *ſecundùm quòd*, importat rationem, ſecundùm quam motus eſt actus mobilis, quia cùm ſint in mobili duæ rationes: eſt enim in actu, & eſt in potentia ad aliud: motus eſt actus eius, vt conſiderati in potentia: nec tamen ibi hoc, quod eſt, *ſecundùm quòd eſt in potentia*, notat cauſam inhærentiæ prædicati, quia quando ſic accipitur, infert vniuerſalem ſecundùm Philoſophum 1. *Priorum*, vt iuſtitia eſt bonum *ſecundùm quòd* bonum, ſequitur ſecundùm ipſum, ergo iuſtitia eſt omne bonum, & planiùs à parte ſubiecti, " vt ſi homo *ſecundùm quòd* rationale, intelligit, ſequitur, quòd omne rationale intelligit. Hoc modo etiam, quando idem ponitur determinatio ſuiipſius mediante hac dictione *inquantùm*.

ly inquātū *ſumitur ſpecificatiuè.*

3. Phyſ. tex. com. 9. & 10.

Definitio motus explicatur. Cap. 33.

8. In primo ergo ſenſu conſideratur præciſa ratio ipſius, quod determinatur: in alio ſenſu notatur, quòd relatio reduplicati ſit ratio inhærentiæ prædicati cum ſubiecto. Primo modo dicimus, quòd homo conſideratus *inquantùm* homo, eſt præciſiſſimè conſideratus: ſecundo modo, homo *ſecundùm quòd* homo eſt rationalis: quia quod conſequitur reduplicationem, eſt ratio inhærentiæ prædicati: & etiam concedi poteſt quòd homo *ſecundùm quòd* homo, eſt riſibilis: & eſt ibi cauſa inhærentiæ in ſecundo modo dicendi per ſe.

Quod ſequitur reduplicationem eſt ratio inhærentia prædicati.

Ad propoſitum, cùm dico quòd relatio, vt comparata ad eſſentiam diuinam, eſt res: poteſt intelligi dupliciter. Primo modo vt relationi conſideratæ ſub tali comparatione conueniat hoc prædicatum *res*: Vel ſecundo modo, quòd illa comparatio ſit ratio inhærentiæ huius prædicati, quod eſt *res*: ſecundo modo propoſitio eſt falſa: quia illa comparatio ad eſſentiam eſt ſola comparatio rationis. Eſt enim inter extrema non diſtincta realiter, relationem, ſcilicet & eſſentiam, quæ tamen poteſt intellectus comparare, & ita eſt inter ea relatio. Non ergo de iſto intellectu loquimur, ſed de primo, & tunc eſt ſenſus, quòd paternitas non ſolùm præcisè accepta, ſecundùm quòd paternitas: ſed etiam ſecundùm quòd conſiderata ſub iſta ratione, vt comparatur ad eſſentiam, vel vt eſt in eſſentia, eſt res, quia iſta comparatio non minuit nec deſtruit paternitatem eſſe rem; ſed præſupponit, ſicut præcedit ſecunda ratio ad concluſionem ſecundi articuli. Exemplum, *homo vt riſibilis intelligit*, hæc non eſt vera ſic, quòd riſibilitas ſit cauſa inhærentiæ prædicati: ſed ſic eſt vera, quòd homini conſiderato ſub ratione riſibilis non repugnat hoc prædicatum *intelligere*, ſed conuenit. Et iſto modo quæcunque determinatio ſub qua conſideratur ſubiectum, quæ tamen non excludit prædicatum, non falſificat propoſitionem, in qua prædicatum dicitur de ſubiecto ſic determinato.

Homo vt riſibilis intelligit *exponitur.*

COMMENTARIVS.

m 21. *Quantùm autem ad Logicam.* In iſto ſecundo articulo principali, ſcilicet ſecundùm conſiderationem Logicam quomodo iſta propoſitio ſit vera, *Relatio originis, vt comparata ad eſſentiã eſt res.* Dicit Doctor quòd ly *vt*, ſiue *inquantùm*, ſiue *ſecundùm quod*, & huiuſmodi, quæ ſunt dictiones reduplicatiuæ, poſſunt dupliciter accipi. Aliquando enim notant rationem accipiendi illud, quòd determinatur per ipſas dictiones, & tunc accipiuntur ſpecificatiuè, quia tantũ ſpecificatur ratio formalis illius, quòd determinatur per ipſas. Sicut dicimus, homo inquantùm albus eſt riſibilis, id eſt, quòd homini albo, vel ſub ratione quâ albus non repugnat riſibilitas. Aliquãdo vltra quod notent rationem formalem illius, quod determinant, etiã propriè importãt cauſalitatem inhærentiæ prædicati ad ſubiectum, ſicut hîc, homo inquantùm rationalis eſt riſibilis, ly *rationale*, quod determinatur per ly *inquantùm* non tantùm accipitur ſpecificatiuè, ſed etiam reduplicatiuè, id eſt, non tantùm ſpecificatur ratio formalis illius, ſed etiam illa ratio formalis eſt cauſa præciſa, & adæquata quòd riſibile inhæreat homini: quandò ergo accipitur reduplicatiuè,

Dictiones poſſunt dupliciter accipi.

duplicatiuè, ſemper in tali determinato notatur cauſa præciſa, & adæquata reſpectu inhærentiæ prædicari ad ſubiectum. Et ideò quando dicit Ariſtoteles 3. *Phyſic, tex. commen. 6. & 10.* quòd motus eſt actus entis in potentia, ſecundùm quod in potentia, ly *ſecundùm quòd* ſpecificat rationem ſecundùm quam motus eſt actus mobilis, quia cùm ſint in mobili duæ rationes, eſt enim in actu, ſcilicet in ſe eſt ens in actu, & eſt in potentia ad aliud: & ſic accipitur ſpecificatiuè, & eſt ſenſus, motus eſt actus entis in actu conſiderati vt eſt in potentia ad aliud; non autem accipitur reduplicatiuè ly *ſecundùm quod in potentia*, quia tunc ſequeretur, quòd eſſe in potentia vniuerſaliter verificaretur de motu, quod eſt falſum, & patet per Philoſophum *primo Priorum* qui ſic arguit: *Iuſtitia eſt bonum ſecundùm quòd bonum: ergo iuſtitia eſt omne bonum*: ſi enim eſt bonum inquantùm bonum reduplicatiuè, quæ reduplicatio notat vniuerſalitatem illius, quod reduplicat, ſequitur quòd erit omne bonum.

22. n *Et planius à parte ſubiecti*, &c. Vult dicere, quòd aliquando reduplicatum ponitur à parte prædicati, vt iuſtitia eſt bonum inquantùm bonum. Aliquando à parte ſubiecti, vt homo ſecundum quod rationale eſt intelligens. Aliquando idem eſt determinatio ſuiipſius mediante *inquantum*, vt homo inquantum homo eſt rationalis; vel homo inquantum homo eſt riſibilis. Et his tribus modis poteſt accipi ſpecificatiuè tantùm, & aliquando ſpecificatiuè ſimul, & reduplicatiuè. In primo ſenſu conſideratur præcisè ratio ipſius reduplicati, vt homo conſideratus inquãtum homo eſt præciſiſſimè conſideratus, quia vt ſic, præcisè conſideratur homo. Similiter ſi diceretur homo inquantùm homo eſt albus, vt etiam ſuprà expoſui. Sed in ſecundo ſenſu, ſcilicet reduplicatiuè homo inquantùm homo eſt rationalis, quia homo ſequens reduplicationem eſt ratio inhærentiæ prædicati, id eſt, quòd eſt ratio quare prædicatum inhæreat ſubiecto in primo modo dicendi per ſe, & ratio eſt, quia homo identificat ſibi rationale formaliter, & non è contra, vt expoſui *in primo diſt.* 2. Quod benè nota. Similiter hîc, homo inquantum homo eſt riſibilis, ly *homo* ſequens reduplicationem ſtat reduplicatiuè, quia eſt cauſa inhærentiæ prædicati ad ſubiectum, & hoc in ſecundo modo dicendi per ſe.

SCHOLIVM.

Paternitas dupliciter poteſt dici ratio. Primò, vt modus eſſentiæ. Secundò, vt comparatur ad eam; eſt tamen in ſe res, & etiam vt comparatur ad eſſentiam: ſed magis vſitatè dicitur res, vt comparatur ad oppoſitum, quia ipſamet eſt hæc comparatio, & ratio vt comparatur ad eſſentiam, quia reſpectu huius eſt modus, non reſpectu illius: vt comparatur ad oppoſitum eſt realis, vt ad eſſentiam eſt rationis.

EX iſtis patere poteſt illud, ° quod quæritur. Sed oportet primò videre intellectũ huius quod dicitur, quòd relatio eſt ratio. Nã quòd aliquid dicatur *ratio*, poteſt ad propoſitum intelligi dupliciter. Vno modo, quia eſt modus illius, cui comparatur, & non res tali realitate, ſicut Boëtius vocat habitudines circunſtantias, & non res: quia non habent talem realitatem, qualem habent illæ, quarum ſunt circunſtantiæ: & quanto aliquid recedit à realitate perfecta, tanto magis accedit ad rationem. Alio modo aliquid, vt accipitur ſub ratione formaliter, poteſt dici ratio, vel ens rationis, ſicut ſi homo vt vniuerſale, dicatur eſſe ratio, pro quanto conſideratur ſub vniuerſalitatæ, quæ eſt per ſe ratio. Iſtis duobus modis poteſt concedi, quòd relatio vt comparatur ad eſſentiam eſt ratio, quia eſt modus circa eſſentiam, & non habet talem entitatem formaliter, qualem habet eſſentia: ſed eſt quaſi circunſtantia reſpectu eius; & etiam cùm dico, vt comparatur ad eſſentiam, hæc comparatio (vt dictum eſt) importat reſpectũ rationis, & ſub ea conſideratur paternitas, & pro tanto paternitas, vt comparatur ad eſſentiam, eſt ens rationis, quia acceptum ſub ratione.

9.

1. *Tri. c.* 10.

Ratio *dupliciter ſumitur.*

Sed ſiue ſic, ſiue ſic, ſic dicatur, quòd paternitas vt cõparatur ad eſſentiã eſt ratio, non tollitur, quin paternitas ſit res, quia quantùm ad primum, ipſa ſuo modo eſt res, ſcilicet res ad aliud: licèt dicatur ratio reſpectu rei ad ſe. Quantùm ad ſecundum, ipſa conſiderata ſub ratione, quæ eſt comparatio ad eſſentiam, dicitur ratio, quia illud ſub quo conſideratur non habet entitatem ex ſe, ipſa tamen eſt res, quia illud ſub quo conſideratur non deſtruit realitatem eius, ſed ipſam præſupponit: comparatio enim alicuius ad alterum præſupponit entitatem ſecundùm ſe,

Relatio vt cõparatur ad eſſentiã poteſt eſſe, realis, vel rationis.

10.

Ex hoc patet, quòd iſta ſtant ſimul, quòd ipſa relatio comparata ad eſſentiam ſit ratio, ſcilicet duplici modo prædicto, & tamen quòd ipſa, vt comparatur ad eſſentiam, ſit res, ſicut iam dictum eſt. Stat etiam quòd ipſa comparata ad oppoſitum ſit res: quia ipſamet eſt cõparatio ad oppoſitum, & ipſameteſt ipſa res, quæ eſt talis cõparatio, & magis vſitatè dicitur res, vt cõparata ad oppoſitum, & ratio vt comparatur ad eſſentiã: quia vt cõparatur ad oppoſitionẽ, eſt æquè & ſimilis entitas cũ oppoſito, nec reſpectu eius habet rationẽ modi, ſicut nec è cõuerſo. Similiter ipſa eſt cõparatio ſui ad oppoſitum: Et ideò cùm dicitur, cõparata, non cõſideratur ſub aliqua ratione, quæ pripriè dicatur ratio: non enim eſt aliud paternitas, vt cõparatur ad filiationem,

Relatio vt comparata ad eſſentia, & ad oppoſitũ, eſt res, ſed aliter & aliter.

quam

quàm paternitas vt comparata ad filiationem, & hoc eſt in ſpeciali paternitas vt eſt paternitas. Stat ergo ſimul quòd paternitas, vt comparata ad oppoſitum, ſit res, nõ tamẽ eo modo, quo vt comparatur ad eſſentiã, eſt res, ſed vt comparata ad oppoſitũ eſt res iſtis duobus modis: quia ſimilis entitatis diſtinctæ, cõtra modum, & eſt res nõ accepta ſiue cõſiderata formaliter ſub ratione, & quòd ipſa comparata ad eſſentiam ſit ratio, propter duo oppoſita, quia, ſcilicet modus eſſentiæ, & quia accepta ſub ratione, quæ eſt ipſa comparatio ad eſſentiam tamen vtroque modo, & vt comparatur ad oppoſitum, & vt comparatur ad eſſentiam, eſt res, & eadem res: quia ipſamet eſt comparatio realis, vt probatum eſt.

COMMENTARIVS.

23. EX iſtis patere poteſt illud quod quæritur, ſcilicet quomodo relatio, vt comparata ad eſſentiam dicatur ratio. Et plura dicit in iſta litera, quæ non indigent expoſitione. Primò *aliquid poteſt dici ratio dupliciter. Primò, quia eſt modus alicuius, comparatur*, &c. Et hoc modo relatio originis, vt comparata ad eſſentiam poteſt dici *ratio*, quia eſt modus eius, & non eſt res tali realitate, cùm ipſa ſit tantùm habitudo, & eſſentia entitas abſoluta. Secundò dicitur *ratio*, vt accipitur ſub ratione formaliter; ſicut homo dicitur ſpecies pro quanto conſideratur ſub intentione Speciei. Et hoc modo relatio originis, vt comparatur per intellectum poteſt dici *ratio*, quia vt ſic conſideratur ſub ente rationis, quia dicit *eſſe* comparatum. Secundo principaliter dicit, quòd relatio originis, vt comparata ad eſſentiam, licèt dicatur ratio his duobus modis, tamen vt comparata ſemper eſt res, quia talis comparatio non tollit à relatione, quin ſit vera res; imò præſupponit eam; comparatio enim vnius ad aliud præſupponit entitatem ſecundùm ſe. Tertiò dicit, quòd *magis vſitatè dicitur* res, *vt comparata ad oppoſitum, & ratio, vt comparatur ad eſſentiam*, &c. Quartò dicit quòd relatio originis, vt comparata ad eſſentiam dicit relationem, ſiue reſpectum rationis.

Dubium. Dubitatur de hoc, non enim videtur quòd relatio originis dicat relationem rationis, quia ſunt eadem perfecta identitate reali, ſcilicet eſſentia, & relatio originis; ergo relatio non dicit relationem rationis terminatam ad eſſentiam, patet per Doctorem *quæſt. 14. quodlib. artic. 3.* qui vult quòd cognitio beata in intellectu diuino nullam relationem, nec realem, nec rationis includat, propter perfectam identitatem realem actus beatifici ad obiectum beatificum; ergo ſic erit in propoſito.

Soluitur. Reſpondeo, quòd Doctor non negaret quin actus beatificus intellectus diuini diceret relationem rationis, ſi ab intellectu diuino comparetur ad obiectum beatificum, cùm omnis comparatio per actum intellectus ſit reſpectus rationis, vt patet à Doctore in plurib⁹ locis. Sed negat ibi relationem tam realem, quàm rationis, qualis eſt in actu intellectus noſtri ad obiectum; quia ſi actus intellectus noſtri terminatur ad rem exiſtentem, inquantùm exiſtens, ſicut in cognitione intuitiua, tunc talis actus includit relationem realem, quæ eſt inter extrema realia, & realiter diſtincta, & oritur ex natura extremorum. Si verò actus intellectus noſtri terminetur ad rem non exiſtentem inquantùm non exiſtens, vt in cognitione abſtractiua, talis actus includit relationem rationis, quia non terminatur ad rem exiſtentem, vt exiſtens; omnis enim relatio, quæ eſt inter extrema non exiſtentia, vel etiam ſi alterum exiſtat, & alterum non, ſemper eſt relatio rationis, vt patet à Doctore. ibi. In propoſito autem, quia actus beatificus intellectus diuini terminatur ad obiectum beatificum perfectiſſimè exiſtens, vt exiſtens, & idem actus eſt perfectè idem tali obiecto, ideò nullam relationem includit, nec realem, nec rationis, & hoc modo loquitur Doctor ibi. Si modo intellectus comparet actum beatificum, vt cognitum, ad obiectum beatificum, vt cognitum; tunc eſſet relatio rationis.

SCHOLIVM.

Obiicit contra dicta. Primò, ſi relatio vt comparata ad eſſentiam eſt res; ergo res ad alterum, ergo ipſa eſſentia erit res ad alterum: ſicut ſequitur, homo vt rationale intelligit, ergo rationale intelligit. Secundò, quia ſequitur in relatione creata, vt comparatur ad ſuum fundamentum, dari proceſſum. Tertiò, propria realitas relationis in diuinis eſt ſubſtantialis: ergo & ad ſe. Ad primum patet per ſupradicta, num. 4. de ſenſu ſpecificatiuo & reduplicatiuo; & affertur præclara doctrina. Aſſignat rationem, quare ſicut in creatis ſuſceptiuum denominatur à forma, vt cùm dicitur, corpus eſt animatum, *non ſic quaſi ſuſceptiuum in diuinis à quaſi forma, vt eſſentia à generatione actiua; quia eſt indifferens ad oppoſitam formam, quod in creaturis non currit.*

Artic. 3. *Dub. cõtra ſupradicta diſſoluuntur.*

DE Tertio articulo p arguitur contra prædicta. Primò ſic. Si relatio comparata ad eſſentiam eſt res: aut ergo ad ſe, aut ad alterum; quòd relatio ſit res ad ſe qualitercunque, videtur includere contradictionem; ergo vt comparata ad eſſentiam eſt res ad alterum: ſed vt comparatur ad eſſentiam eſt idem quod eſſentia: ergo relatio, vt idem eſt eſſentiæ, vel vt eſt eſſentia, eſt res ad alterum, & tunc vltrà: ergo eſſentia eſt res ad alterum. Iſta conſequentia probatur per ſimile: quia ſi homo ſecundùm quòd rationale, intelligit: ergo rationale intelligit: & ratione etiam, quia prædicatum, quòd conuenit alicui per rationem alicuius, priùs conuenit rei. 11.

Item, ſi relatio vt comparata ad quodcunque, ſit res propriâ realitate: ergo ſimiliter relatio in creatura, vt comparatur ad fundamentum, eſt res propriâ realitate, & non præcisè realitate fundamenti: ergo eſt ibi accidens propriâ accidentalitate; quia non eſt ibi ſubſtantia, & tunc ſequitur, quòd alia eſt accidentalitas relationis in creatura: & accidentalitas abſoluti, in quo fundatur, & ſic videtur ſequi proceſſus in infinitum, quia illa accidentalitas relationis habet propriam realitatem, & non niſi accidentalem; ergo habet propriam accidentalitatem, & de illa ſimiliter, & ſic in infinitum.

Conſimiliter, in diuinis ſi habet propriam realitatem, vt cõparatur ad eſſentiam: ergo illa eſt ſubſtantialis vel accidentalis: non accidentalis: quia nullum accidentale eſt in Deo. 5. *de Trin. cap.* 5. ergo habet propriam ſubſtantialitatem. Et tunc Pater paternitate habebit *eſſe* per *ſe*, quod eſt inconueniens, quia tunc erunt in diuinis tria per ſe *eſſe*, quia tres relationes: cùm tamen non ſit ibi niſi vnicum per ſe *eſſe*, ſecundùm Beatum Auguſtinum 7. *de Trinitate cap.* 6. dicentem, *quòd ſubſtantia eſt, quo Pater eſt: & quo filius, ſimiliter habet* eſſe, *licèt non ſit quo Pater eſt Pater.*

Reſpondeo, ad primum patet in ſecundo articulo de diſtinctione iſtius propoſitionis, *relatio, vt comparatur ad eſſentiam, eſt res*: quia vera eſt, prout ly, *vt*, vel *inquantum*, denotat determinationem, vel ſpecificationem, ſiue determinatam acceptionem paternitatis ſub iſta ratione, quæ eſt comparatio ad eſſentiam. Non eſt autem vera prout denotat cauſalitatem inhærentiæ prædicati ad ſubiectum. In primo ergo intellectu, quando quæritur, quæ res ſit, dici poteſt, quòd eſt res ad alterum, quia comparatio ad eſſentiam non facit, quòd paternitati repugnat ſua propria realitas, quæ eſt realitas ad alterum: nec tamen eſt ſic intelligendum, quòd paternitas comparata ad † diuinitatem, ſit res ad alterum: ita quòd alterum ſit diuinitas, vt ſit ſenſus: Paternitas eſt res ad diuinitatem, ſed eſt ſenſus: Paternitas comparata ad eſſentiam, eſt res rationis, & in ſe res ad alterum, ſcilicet ad Filium, quia qui comparat paternitatem ad diuinitatem, excludendo Filium, vel non includendo Filium, non comparat paternitatem, niſi habeat duo contradictoria in intellectu ſuo, cùm paternitas, ſecundùm illud quod eſt, ſit per ſe ad Filium. Et licèt paternitas non ſit ſeipſa comparata ad diuinitatem, ſed ad Filium, vt ad correlatiuum, tamen paternitatem ipſam, includendo *eſſe* ad Filium, poteſt intellectus comparare ad diuinitatem: quia intellectus poteſt aliquid comparare per actum ſuum ad illud, quod non eſt eius per ſe correlatiuum ex natura rei. Secundùm hunc intellectum, poteſt dici, quòd paternitas, vt comparata ad eſſentiam, eſt res ad alterum. 12.

Paternitas, vt cõparata ad eſſentiam, eſt res ad alterum exponitur.

Et cùm infertur; ergo vt eſt eſſentia, vel vt idem eſſentiæ, eſt res ad alterum, concedatur in ſimili intellectu.

Et vltrà, cùm dicis ⁹ ergo eſſentia eſt res ad alterum.

Reſpondeo, hoc poteſt intelligi dupliciter, per identitatem, vel formaliter. Primo modo poſſet concedi, & eſt ſenſus dicti, quòd diuinitas eſt res, quæ eſt ad alterum: quia eſt paternitas: non autem eſt concedendum formaliter, quòd diuinitas ſecundùm ſuam formam ſit ad alterum. Sed quia in antecedente fuit prædicatio formalis dicendo. Paternitas, vt comparatur ad eſſentiam, eſt res ad alterum, ideò ſi inferatur ſimilis prædicatio in conſequente, quòd diuinitas eſt formaliter ad alterum, neganda eſt conſequentia, quia non oportet quòd prædicatum eo modo conueniat determinationi, quo conuenit alicui intellecto ſub tali determinatione, quando illa determinatio non notatur eſſe ratio inhærentiæ prædicati ad ſubiectum, ſicut hîc. Et per hoc patet ad probationes conſequentiæ. Homo ſecundũ quòd rationalis, &c. 13.

Eſſentia aliquo ſenſu eſt res ad alterũ. Prædicatũ nõ neceſſariò cõuenit determinationi eo modo quo determinato.

Iſta

Iſta conſequentia tenet prout, ly *ſecundùm quòd*, notat cauſalitatem inhærentiæ prædicati ad ſubiectum; ſic autem non accipitur in propoſito hoc, quod dicitur, *vt comparatur ad eſſentiam*; & ſimiliter ad probationem ſequentem: eſto quòd prædicatum veriùs inſit illi, quòd eſt ratio inhærentiæ alij, hoc non habetur niſi ſecundùm quòd, ly *ſecundùm quod*, tenetur propriè, reduplicatiuè. Hîc autem non ſic accipitur (vt dictum eſt) in illa diſtinctione Logica in ſecundo articulo.

Sed ſi obiiciatur [r] quia illud, quod eſt in aliquo formaliter, poteſt illud denominare, ergo ſi relatio, vt comparata ad eſſentiam, ſit in eſſentia, eſſentia poteſt denominari à relatione, & per conſequens eſſentia formaliter refertur ad aliud.

14. Reſpondeo aliqua, denominatiua, vel concreta, prædicantur de aliquibus, primo modo per ſe: aliqua de aliquo per ſe, ſecundo modo, ſiue per accidens; de compoſito quidem ex ſuſceptiuo & forma prædicatur denominatiuum ſiue concretum formæ per ſe primo modo, ſpecialiter ſi ſubiectum eſt per ſe vnum, quantùm ad cõceptum, ſicut homo dicitur rationalis, ſiue animatus per ſe primò, ſed corpus, quòd eſt altera pars compoſiti, dicitur denominatiuè animatum, propriè tamen, ſiue per ſe ſecundo modo, ſiue per accidens: quia illud non eſt totum includens formam, ſed ſuſceptiuum recipiens formam. Vbicunque ergo eſt aliqua forma, oportet dare prædicationem formalem de toto, quæ eſt per ſe primo modo. Etiam in creaturis, oportet dare communiter prædicationem, quæ ſit propriè denominatiua formæ ſuſceptiuo. In diuinis prima prædicatio non negatur: nam Pater generat, ſiue generans generat, Pater eſt quaſi compoſitum includens, quaſi eſſentialiter, formam illam, quæ de ipſo prædicatur, ſed denominatiuam prædicationem, quaſi formæ, de quaſi ſuſceptiuo non oportet dare ibi.

Concretum dicitur per ſe primo, de compoſito ex ſuſceptiuo, & forma, ſed per ſe ſecundo de ſuſceptiuo.

Hoc declaratur auctoritate, & ratione. Ratione ſic, quod intelligitur ibi quaſi ſuſceptiuum formæ, eſt illimitatum ad oppoſitas formas vel relationes; & tamen non diſtinguitur ab eis. Quod autem denominatur à forma aliqua, denotatur per hoc eſſe diſtinctum ab oppoſito: quia ergo hîc non eſt ſuſceptiuum proprium formæ, ſed commune ſibi, & oppoſito, & forma talis denominare non poſſet niſi proprium ſuſceptiuum: quia non niſi diſtinctum ab oppoſito, ideò nulla eſt prædicatio denominationis relationum de ſuſceptiuo.

Denominatum per formã denotatur diſtingui ab oppoſito.

Hoc confirmatur [s] per Damaſcenum *lib. 1. cap. 5.* vbi vult, quòd relationes determinant hypoſtaſes non naturam. Notantur ergo illud determinare, de quo prædicantur in concreto, quia notantur illud comparare ad oppoſitum, & diſtinguere ab oppoſito.

Ad formam ergo rationis, quando accipitur, relatio eſt in eſſentia, ergo eſſentia poteſt denominari à relatione, non ſequitur. Et ratio dicta eſt, & cum dicitur: omnis forma poteſt denominare illud, in quo eſt, extendendo denominationem ad prædicationem denominatiuam eſſentialem in concreto, ſicut homo eſt animatus, & ad denominationem propriè dictam, ſicut homo eſt riſibilis, vel lignum eſt album, vel homo intelligit; concedi poteſt, quòd omnis forma aliquo iſtorum modorum denominat illud, in quo eſt, quia ad minùs de compoſito prædicatur in concreto, licèt illud ſit, extendendo denominationem: ſed ſi tu accipias, de illo, in quo eſt, vt in ſuſceptiuo, prædicatum prædicatur propriè denominatiuè, negandum eſt: niſi illud ſuſceptiuum ſit limitatum, vel niſi prædicatio illa denominatiua importet ſubiectum eſſe proprium, & diſtinctum ab oppoſito.

Relatio eſt in eſſentia, tamen non denominatur ab ea.

SCHOLIVM.

25. [b] *De tertio articulo principali*, in quo mouentur dubia contra prædicta in primo, & ſecundo articulo. Et primò arguit, probando quòd relatio originis, vt comparata ad eſſentiam non ſit res; Et ratio prima ſtat in hoc, ſi eſt res, erit res ad alterum, patet, quia non eſt abſoluta, vt ſuprà patuit; ſed vt comparata ad eſſentiam eſt idem quod eſſentia, ergo eſſentia erit res ad alterum, quòd eſt falſum. Quod autem ſequatur hoc, patet in ſimili, quia bene ſequitur, homo inquantũ rationalis intelligit, ergo rationale intelligit; ergo erit ſimiliter hæc conſequentia bona, relatio vt comparata ad eſſentiam eſt res ad alterum; ergo eſſentia erit res ad alterum. Patet etiam hæc conſequentia per rationem, quia prædicatum, quod conuenit alicui per rationem alicuius, conuenit priùs ei, ſicut intelligere conuenit homini per rationale; ergo priùs conuenit rationali: modò cum terminus reduplicatus ſit ratio quòd prædicatum conueniat ſubiecto,

Quomodo relatio non ſit res.

ſequitur quod tale prædicatum priùs conueniat termino reduplicato. Sic in propoſito, quia terminus reduplicatus eſt eſſentia, cùm dicitur, relatio originis, vt comparata ad eſſentiam eſt res ad alterum.

26. q *Et cùm vltrà quaritur*, aut eſt res ad ſe, aut ad alterum.

Dico, quòd vt comparata ad eſſentiam eſt res ad alterum, ſic intelligendo, quòd vt comparata ad eſſentiam eſt res rationis, quia vt comparata, & in ſe, eſt res verò realis ad alterum, accipiendo ly *alterum* pro Filio,& non pro eſſentia, quia non refertur ad eſſentiam, ſed ad Filium, quia qui comparat paternitatem ad eſſentiam excludendo Filium,non comparat paternitatem, niſi habeat duo contradictoria in intellectu ſuo, cùm paternitas ſecundùm illud quod eſt, ſit per ſe ad Filium; eſt enim manifeſta contradictio quòd ſit paternitas, & non ſit ad Filium, ſicut eſt manifeſta contradictio, ſcilicet quòd ſit relatio, & non ſit ad aliud, vel vt ad terminum, vel vt ad correlatiuum. Et vltrà cùm inferturſi paternitas eſt res ad alterum, ergo vt eſt eſſentia, vel idem eſſentiæ erit res ad alterum,conceditur; ſed poſtea negatur quòd eſſentia ſit ad alterum. Et cùm probatur per ſimile de rationali,

Aduerte.

Dico, quòd ibi *inquantum* ſtat reduplicatiuè, notatur enim ibi, quòd rationale ſit cauſa inhærentiæ prædicati ad ſubiectum. Hìc autem tantùm ſtat ſpecificatiuè, & ideò non ſequitur,ergo eſſentia eſt ad alterum, ſicut nec hìc, homo inquantùm albus eſt rationalis,ergo album eſt rationale : non ſequitur, quia ly *inquantum* ſtat tantùm ſpecificatiuè.Ex hoc etiam patet ad aliam probationem, per rationem, ſcilicet quod conuenit alicui per rationem alicuius, priùs conuenit illi. Hoc conceditur,ſed poſtea negatur quòd conueniat paternitati eſſe rem ad alterum per rationem deitatis, ſiue per comparationem ad eſſentiam, vt ſuprà patuit, imò ex ratione propria, & formali conuenit ſibi eſſe ad alterum,licèt originatiuè,& fundamentaliter conueniat eſſe rem ad alterum ab eſſentia diuina, vt ſuprà patuit. Declarat etiam Doctor quomodo paternitas, vt comparata ad eſſentiam, ſit idem quod eſſentia, vel ſit ipſa eſſentia : & dicit quòd eſt ipſa eſſentia realiter, ſed non formaliter, id eſt, quòd eſſentia,& relatio originis ſunt vna res realiter,ſed non ſunt vna res formaliter, imò in eadem re ſimpliciter poſſunt eſſe plures formalitates, vt Doctor oſtendit *in primo,d.*8.*quæſt.penult.* Et ſic poteſt concedi quod eſſentia realiter eſt res ad alterum, quia realiter eſt ipſa paternitas,quæ eſt res ad alterum : negatur tamen quòd formaliter ſit res ad alterum,imò formaliter, & quiditatiuè eſt res ad ſe, ſiue abſoluta. Sic ſimiliter poteſt concedi quòd paternitas ſit res ad ſe, & non ſit ad ſe. Eſt enim realiter res ad ſe, quia realiter eſt eſſentia diuina, quæ eſt res ad ſe, formaliter verò non eſt res ad ſe, ſed ad alterum.

27. Expono tamen hanc literam ſic : *Sed quia in antecedente fuit prædicatio formalis dicendo, paternitas, vt comparatur ad eſſentiam, eſt res ad alterum,* (& patet quomodo ſit prædicatio formalis,quia paternitas,ſecundùm ſuam formalem rationem eſt res ad alterum,) *& ideò ſi inferatur ſimilis prædicatio in conſequente*, ſcilicet *ergo diuinitas eſt formaliter ad alterum,*(id eſt,quòd diuinitas ſecundùm ſuam formalem rationem ſit res ad alterum) *neganda eſt conſequentia*, &c. Aduerte, qaòd non accipit hìc *determinationem*, pro dictione reduplicatiua, ſed pro termino reduplicato, qui terminus reduplicatus poteſt dici determinatio reſpectu ſubiecti,vt cũ dico,homo inquantùm rationalis eſt riſibilis, non accipitur, *homo* abſolutè,ſed ſub illa ratione qua rationalis. Similiter hìc, paternitas, vt comparata ad eſſentiam non accipitur abſolutè, ſed ſub illa ratione qua comparatur ad eſſentiam,& ideò paternitas eſt determinabile, & comparata ad eſſentiam eſt determinatio.

Dicit ergo Doctor quòd quando determinatio non eſt ratio inhærẽtiæ prædicati ad ſubiectum, non ſequitur quòd prædicatum eodem modo conueniat ipſi determinationi,ſicut cõuenit ſubiecto determinabili, vt ſi formaliter conuenit vni, quòd conueniat formaliter alteri, & patet hìc,*homo inquantùm riſibilis eſt rationalis* : rationale conuenit homini in primo modo dicendi per ſe, & riſibile in nullo modo dicendi per ſe conuenit, & ratio eſt, quia riſibile non eſt ratio inhærentiæ prædicati ad ſubiectum, vt patet.Sic eſt in propoſito cùm dicitur, paternitas, vt comparata ad eſſentiam, eſt res ad alterum. Si verò determinatio eſſet cauſa inhærentiæ, fortè eo modo quo eſſet cauſa inhærentiæ prædicati ad ſubiectum, eodem modo ipſum prædicatũ conuenire poſſet ipſi determinationi, ſicut conuenit determinabili, vt hìc, *homo inquantùm rationalis eſt riſibilis* ; ita riſibile conuenit rationali in ſecundo modo per ſe, ſicut conuenit homini, & ratio eſt, quia ſi *A* eſt ratio formalis quòd *C* conueniat *B* ſequitur quod etiam imò fortius conueniet ipſi *B*. Et ſic, patet iſta litera.

28. r *Sed ſi dicatur.* Hìc Doctor obiicit contra hoc quòd priùs dixit, ſcilicet quòd relatio, vt comparata ad eſſentiam, eſt in eſſentia, quia videtur ſtatim ſequi quòd poterit eam formaliter denominare, & per conſequens eſſentia ſecundùm illam poterit formaliter referri ad aliud, quod eſt inconueniens, vt patet *in primo diſt.* 3. *quæſt.* 1.

Reſponſio. Reſpondet præmittendo, quòd aliqua prædicantur denominatiuè in primo modo dicendi per ſe; aliqua verò in ſecundo modo. *Exemplum.* Exemplum primi, homo eſt rationalis, ſiue animatus. Exẽplum ſecundi : corpus eſt animatum. Prima dicitur denominatiua eſſentialis, denominatiua quidem, quia prædicatur in concreto, & quaſi per modũ inhærentis; eſſentialis verò, quia anima eſt de eſſentia hominis. Secunda dicitur denominatiua, *Anima informat corpus.* quia anima informat, & inhæret corpori, ſiue ſuſceptiuo, & dicitur in ſecundo modo, non vt diſtinguitur contra primum modum, quia vt ſic prædicatur paſſio de ſubiecto,& quod ſic conuenit in ſecundo modo, neceſſariò, & vniuerſaliter conuenit, vt patet *primo Poſteriorum*, ſed dicitur in ſecundo modo prout diſtinguitur cõtra *per ſe*, id eſt, prout accipitur pro prædicatione per accidens,nõ quòd ibi prædicetur accidens,ſed quia anima informat ſuſceptiuum quaſi per accidens. Fortè etiam poſſet dici per ſe ſecundo modo ex hoc, quòd forma ſubſtantialis eſt per ſe actus,& ſubiectum per ſe potentia ſubiectiua, vt patet 8. *Metaph.*& ſic ex his fit per ſe vnum. Forma verò accidentalis eſt per accidens actus, & ſubiectum illius per accidens potentia, vt patet per Philoſophum, *vbi ſuprà.* Sed prima expoſitio videtur magis

magis ad propoſitum, quòd ſcilicet dicatur per ſe ſecundo modo, hoc eſt, nullo modo eſſentialis, ſed denominatiua per accidens. Et ideò dicit Doctor *per ſe primo modo, ſiue per accidens.*

29. Deinde addit quòd *in creaturis vbi eſt aliqua forma, ibi oportet dare prædicationem formalem de toto, quæ ſit per ſe primo modo, & prædicationem, quæ ſit propriè denominatiua formæ de ſuſceptiuo.* Hoc tamen debet intelligi quando ſuſceptiuum, & forma nata ſunt facere vnum per ſe. Et ideò dicit quòd hoc verum eſt ſpecialiter ſi ſubiectum, id eſt, totum, ſit per ſe vnum quantùm ad conceptum. Applicando in diuinis Doctor concedit primam denominatiuam, vt hîc, *Pater generat*, hæc videtur primo modo, eo quòd generare conſtituat Patrem, paternitas enim & generatio actiua in re idem important, vt declaraui *in primo, diſt. 2. & 28.* Quia ergo paternitas, ſiue generatio actiua per ſe pertinet ad rationem Patris, ideò iſta conceditur: *Pater generat*, & ſimiliter iſta: *Generans in diuinis generat*, generans enim, & Pater in diuinis idem in re important. Et quod dicit hîc, quòd *Pater eſt compoſitus*, hoc debet ſanè intelligi. Negat enim Doctor *in primo, diſt. 5. quæſt. 2.* omnem compoſitionem, vel quaſi compoſitionem. Accipitur ergo *quaſi compoſitum*, id eſt, quaſi quoddam totum conſtitutum ex eſſentia, & paternitate.

Si dicatur, quòd iſta, *Pater generat*, nullo modo eſt in primo modo dicendi per ſe, quia quando prædicatio denominatiua eſt in primo modo ſemper forma pertinet ad quiditatiuam totius: modò paternitas, ſiue generatio actiua in diuinis nullo modo pertinet ad quiditatem, cùm ſit ratio ſubſiſtendi, & omnis quiditas eſt communicabilis, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 2. & 26.* Dico breuiter, quòd poſito quòd nullo modo dicat quiditatem, quia tamen per ſe pertinet ad *eſſe* formale Patris, conſtituendo ipſum per ſe in *eſſe* perſonali, poteſt ex hoc dici prædicatio per ſe primo modo. An modò dicat quiditatem, vide quæ expoſui ſuper primo, *diſt. 25. & 26.*

Difficultas & eius reſponſio.

Sed ſecunda prædicatio, ſcilicet relationis de ſuſceptiuo, videtur eſſe neganda in diuinis, quia eſſentia diuina, etſi ſit fundamentum harum relationum, non tamen habet rationem ſuſceptiui, & hoc probat ratione. & auctoritate. Ratio ſtat in hoc, quia ſuſceptiuum formæ natum denominari ab illa, non eſt illuminatum ad formam oppoſitam, id eſt, quòd ſimul non poſſit eſſe ſub formis oppoſitis, vel quod eſt ſuſceptiuum formæ, denotatur eſſe diſtinctum à forma oppoſita, id eſt, quòd ſucceſſiuè non poſſit eſſe ſub vtraque, ita quòd quando eſt ſub vna, non ſimul ſit, vel poſſit eſſe ſub alia. Sed quando eſt ſub vtraque oppoſita non denominatur ab aliqua illarum. Si enim ſubiectum ſimul eſſet ſub albedine, & ſub nigredine, vt albedo, & nigredo opponuntur, non denominaretur ab illis, vt patet. Modò in propoſito. Eſſentia diuina eſt ſimpliciter illimitata reſpectu omnium relationum, & neceſſariò ſimul eſt ſub omnibus, cùm quicquid fit ibi eſt ſimpliciter neceſſe, ſequitur quòd eſſentia diuina nullo modo habebit rationem ſuſceptiui reſpectu relationum originis. 30.

§ Hoc idem probat auctoritate Damaſceni *lib. 1. cap. 5.* qui vult quòd *relationes determinant hypoſtaſes, non naturam*, id eſt, quòd relationes illæ denominant perſonas, non naturam diuinam.

SCHOLIVM.

Oſtendit, licèt relatio creata habeat propriam accidentalitatem, id eſt, inhærentiam, non ideò dari proceſſum, quia non diſtinguitur inhærentia relationis realiter ab ipſa, ſed relatio ſeipſa inhæret, quia repugnat eam ſine inhærentia exiſtere, ſecus eſt de accidente abſoluto, de quo latè Doctor 4. d. 12. q. 1. con ſecunda & tertia. Et q. 2. ad 3. De diſtinctione & identitate relationum à fundamentis latè agit Doct. 2. d. 1. q. 4. & 5. vbi & 3. d. 8. §. de argum. tactum, tenet relationem, ſiue qua fundamentum eſſe nequit (cuiuſmodi eſt dependentia ad primam cauſam) non diſtingui à fundamento, aliàs verè diſtingui. Non dari proceſſum relationibus oſtendit num. 16. De quo latiùs agit 2. d. 1. q. 4. num. 24. Quod ait inſeparabilitatem inferre identitatem, difficilem reddit opinionem, qua Doctori tribuitur, nempè totum diſtingui à partibus vnitis, de quo 3. d. 2. q. 2. vide noſtrum Scholium ibi.

15. AD ſecundum, licèt eſſet magna difficultas de per ſe, tamen in propoſito eam pertranſeo, concedo tamen quòd relatio, quæ eſt accidens in creaturis, propriam habet accidentalitatem: quia illa eſt per ſe res, & non eſt illa res, in qua fundatur: nec eſt res per ſe ens, ſicut ſubſtantia, ita oportet dare, quòd ipſamet per ſe ſit res habens propriam accidentalitatem, quæ non ſit accidentalitas entis ad ſe. ſed accidentalitas entis ad alterum. Sicut enim non eſt eadem entitas ad ſe, & ad alterum, ſic nec eadem accidentalitas accidentis entis ad ſe, & accidentis entis ad alterum. Et eum arguitur, quòd eſt proceſſus in infinitum,

Reſpondeo, ſtandum eſt in ipſa relatione, nec vlteriùs proceditur. Verbi gratia, in albedine fundatur ſimilitudo, iſta ſimilitudo habet aliquam accidentalitatem propriam ab accidentalitate albedinis diſtinctam, ſicut relatio eſt genus diſtinctum à genere qualitatis.

Sed quæras de accidẽtalitate ſimilitudinis, ſi ipſa eſt alia à ſimilitudine? dico quòd non, quia ſimilitudo eſt ſua accidentalitas ad fundamentum, & ſeipſa accidit fundamento,

Ad ar. 5. num. 11. Relatio habet primã inhærẽtiã. Inhærentia relationis non differt ab ipſa ſecus de inhærẽtia abſoluti. 4. d. 12. q. 1. Regula cognoſcendæ identitatis. vide 2. d. 1. qu. 4.

fundamento, ſicut ſeipſa eſt ad oppoſitum. Vniuerſaliter enim quod conuenit alicui ſic, quòd omnimoda contradictio ſit illud eſſe ſine hoc, hoc eſt idem realiter illi: & per oppoſitum, vbi non eſt omnimoda contradictio, non oportet eſſe omnino: nunc autem contradictio eſt ſimilitudinem eſſe, & non eſſe ad fundamentum, & etiam non eſſe ad terminum: ideò accidentalitas ſua ad fundamentum eſt idem ſibi, ſicut ipſamet eſt ſimilitudo, vel habitudo ad oppoſitum.

Quare nō datur proceſſus in relationib. de quo 2. d. 1. q. 4. n. 24.

Status eſt ergo, quia accidentalitas ſimilitudinis non eſt alia res à ſimilitudine, ſed ſimilitudo eſt quædam res alia ab albedine, quia habitudo & etiam accidentalitas albedinis poteſt poni quędam res alia ab albedine: quia albedo eſt quædam res abſoluta, & accidens abſolutum poteſt eſſe ſine contradictione, ſine ſubiecto. Et ideò nō eſt idem habitudini ſuæ ad ſubiectum, nec ſeipſa accidit illi: falſa eſt ergo illa: qua ratione ſimilitudo accidentalis albedinis habet aliam accidentalitatem ab albedine, pari ratione accidentalitas ſimilitudinis habebit aliam accidentalitatē à ſimilitudine. Falſa eſt etiam illa, qua ratione accidentalitas ſimilitudinis eſt eadem ſibi, pari ratione accidentalitas albedinis eſt eadem ſibi: quia albedo eſt ens abſolutum, & ſimilitudo relatio. 16.

Relatio ad quodcūque cōparetur, ſeipſa comparatur quomodo intelligendum.

Et ex hoc non eſt contradictio, albedinem eſſe ſine comparatione ad ſuperficiem, eſt autem contradictio ſimilitudinem eſſe ſine comparatione ad fundamentum, & ideò illa comparatio non eſt eadem albedini, iſta autē eſt eadem ſimilitudini Nihil autem aliud eſt ſimilitudinem eſſe, quàm habitudinem huius ad hoc. Nec tamen dico, quòd relatio ad quodcunque comparetur, ſeipſa comparatur: quia poteſt comparari relatione rationis, quæ non eſt ipſa, ſed etiam fortè poteſt comparari relatione, quæ non eſt ipſamet, ſed quæ eſt realiter alia à ſe. Sicut proportionabilitas fundatur in propoſitione: ſed hoc dico, quòd relatio ſeipſa, & non alia comparatione comparatur, ſi tamen comparetur ad quodcunque ſine quo eſt contradictio ipſam eſſe.

SCHOLIVM.

Soluendo tertium argum. poſitum num. 11. quod intendit probare relationem diuinam eſſe ſubſtantiam, ponit plura, & pulchra dicta. Primum, eſſentia diuina habet aliqualiter rationem primæ & ſecundæ ſubſtantiæ; huius, quia eſt communis, non tamen diuiſibilis vt in creatis; illius, quia ſingularis, licèt non contrahatur ad ſingularitatem, vt in creatis, de quo 2. diſt. 3. qu. 1. & 6. Secundùm, eſſentia eſt communis realiter, quod repugnat naturæ creatæ. Hîc Doctor negat vniuerſale à parte rei, & q. præced. nu. 6. Et latè 2. diſt. 3. q. 1. & 6. & alibi, vbi id notaui in Scholio. Tertium, Relatio in Diuinis non habet rationem primæ, nec ſecundæ ſubſtantiæ, quia ſecundùm communiorem opinionem, omne abſolutum in Diuinis eſt communicabile, & relatio tantùm addit incommunicabilitatem, quæ non poteſt conſtituere: hîc Doctor inclinat, vt perſonæ per relationes conſtituantur, de quo latè 1. d. 26. à nu. 2. Quartum, quod contrahit ſubſtantiam ad incommunicabilitatem in creatis, eſt aliquando prima ſubſtantia, ſecus in Diuinis, vbi omnis ſubſtantia eſt communicabilis ſecundùm communem. Quintum, non omne quod in Deo eſt, dicitur ſecundùm ſubſtantiam, vel accidens, ſecundùm Auguſtinum. Sextum, non poſſe inhærere non eſt ratio ſubſtantiæ, nec poſſe inhærere ratio accidentis. Septimum, Imperfectio, vt inhærere, poteſt repugnare pluribus, non per aliquam vnam rationem, ſed per plures, & in propoſito inhærere repugnat eſſentiæ, quia eſt perfectio ſimpliciter, & relationi, quia licèt non ſit perfectio, ei repugnat imperfectio.

Eſſentia diuina habet rationem primæ & ſecūdæ ſubſtantiæ.

Incōmunicabilitas nō poteſt eſſe de ratione ſubſtantiæ in Deo ſecūdū communem.

ET cùm arguitur a vlteriùs de ſubſtantialitate relationis in Diuinis: Dico, quòd licèt Philoſophus diſtinguat in Prædicamentis ſubſtantiam primam à ſecunda: tamen ad propoſitum, eſſentia habet rationem vtriuſque ſubſtantiæ, quantùm ad aliquid, ſubſtantiæ quidem ſecundæ, quo ad hoc, quòd ipſa eſt cōmunis: Non tamen quoad hoc, quòd ipſa ſit vniuerſalis: hoc eſt diuiſibilis, vel plurificabilis. Eſt enim cōmunis cōmunitate reali ſecundū Damaſc. c. 4. ibi *eſt cōmunitas ſubſtātiæ, nō ſolū rationis*, ſicut eſt in natura creata. Habet autem rationē ſubſtantiæ primæ, quantùm ad hoc, quòd eſt eſſe hæc. Siue ſingulare, quia eſſentia de ſe eſt hæc: non dico, quoad hoc, quod eſt eſſe incommunicabile, quia hoc eſſet imperfectionis. Non reſtat autem alia ratio ſubſtantiæ, qualitercunque acceptæ in Diuinis quærenda vltra rationē eſſentię niſi ratio incommunicabilitatis: Iſta autem in diuinis non poteſt eſſe per ſe ratio' ſubſtantiæ, 17.

ſubſtantiæ, quantùm ád communem opinionem, ſecundùm quàm loquimur communiter in iſtis quæſtionibus. Quoniam non mouetur de hoc quæſtio ad hoc, quia quicquid eſt ibi, non tantùm ſubſtantia, ſed etiam ad ſe, communicabile eſt. Patet ergo quòd relatio in Diuinis, nullam habet rationem ſubſtantialitatis, quia tantummodò habet rationem incommunicabilitatis, quæ nec eſt ratio ſubſtantiæ ſecundæ, nec primæ, quantùm ad illud quod pertinet ad perfectionem ſubſtantiæ, quòd eſt eſſe hoc: illud enim conuenit eſſentiæ de ſe.

18. Si arguitur contra hoc: [b] quicquid pertinet ad ſubſtantiam primam, habet per ſe rationem aliquam ſubſtantialitatis: huiuſmodi eſt incommunicabilitas, quæ non eſt ibi niſi per relationem, ergo, &c. Reſpondeo intelligendo minorem de incommunicabilitate pertinente ad ſubſtantiam primam, quæ eſt incommunicabilitas ſingularitatis, ipſa vera eſt in creaturis, non ſic in Deo. Et ratio eſt, quia vltimum contrahens naturam ſiue ad ſingularitatem, ſiue ad incommunicabilitatem in creaturis, eſt eiuſdem generis cum natura contracta, & per conſequens ipſum ſecundùm rationem ſuam formalem, pertinet ad genus Subſtantiæ, in Deo non eſt ſic, vt dictum eſt priùs: quia vt dictum eſt prius, ad incommunicabilitatem contrahere non poteſt aliquid pertinens ad genus Subſtantiæ, vel quaſi genus Subſtantiæ in Diuinis: quia quodlibet tale eſt communicabile.

Arguitur quatuor relationẽ eſſe ſubſtantiã.

Sed adhuc arguitur: [c] illud per quod in Diuinis fit contradictio, vel determinatio, qualitercunque dicta, ad incommunicabilitatem, vel ad incommunicabile, ſecundùm rationem ſuam formalem, eſt ſubſtantia, vel accidens; quia inter hæc non cadit medium: non autem accidens, patet; ergo ſubſtantia: ergo habet propriam ſubſtantialitatem.

Reſpondeo; hîc reſpondet Auguſtin. 5. *de Trin. cap 6.* quòd non omne, quòd in Deo eſt ſecundùm ſubſtantiam dicitur vel ſecundùm accidens, dicitur enim aliquid ibi quod nec ſecundùm ſubſtantiam dicitur, nec ſecundùm accidens: vt pote, illud quod ad alterum dicitur.

Relatio dicta nec ſubſtantia eſt nec accidẽs

Si adhuc tertiò replices ſic: [d] illud, quo formaliter ſuppoſitum in Diuinis incommunicabile eſt, aut eſt tale, cui competit formaliter inhærere, aut conuenire poteſt, aut cui repugnat omnino: ſi primum ergo eſt accidens; ſi ſecundum, cùm illud ſit ſubſtantia, cui impugnat inhærere alteri, & hoc prout ſubſtantia diſtinguitur contra accidens; ſequitur quòd habet rationem ſubſtantiæ propriam: & ita propriam ſubſtantialitatem, quod eſt propoſitum.

19. Reſpondeo ſecundùm Auicennam *ſecundo Metaphyſ.* Non inhærere, & non poſſe inhærere, nec eſt ratio ſubſtantiæ, vt ſubſtantia eſt genus, nec inhærere eſt ratio accidentis, vel alicuius generis accidentis: quia inhærere eſt dare eſſe, vel actum ſecundùm *quid* alicui priori ſimpliciter enti: ſed ſubſtantia eſt illud ſubſtratum cui conuenit non inhærere, vel cui repugnat inhærere, & accidens, vel qualitas vel quãtitas, eſt natura cui conuenit inhærere. Detur ergo in Diuinis illud membrum, quòd illud, quo perſona in Diuinis eſt formaliter incommunicabilis, eſt tale, cui repugnat inhærere: repugnat enim illi dare *eſſe* ſecundùm *quid* alicui enti ſimpliciter priori; ergo & inhærere; & hoc ſecundùm rationem ſuam formalem: nec tamen ſequitur, quòd ſecundùm ſuam rationem formalem habeat propriam ſubſtantialitatem: quia, vt dictũ eſt, hoc non complet rationem ſubſtantiæ, vt diſtinguitur cõtra alia genera.

Cap. 1.

Nõ inhærere non eſt ratio ſubſtantiæ nec inhærere accidentis.

Si quartò reduplicetur: [e] quibuſcunque repugnat inhærere, repugnat eis per aliquam vnam rationem. Subſtantiæ autem conuenit vel alicui de genere ſubſtantiæ, hoc, & per te proprietati incommunicabili in Diuinis; ergo per aliquid commune eis: non per rationem entis: quia enti non repugnat inhærere, nec per rationem alicuius inferioris ente, niſi ſubſtantiæ. Patet diſcurrendo, ergo illa proprietas incommunicabilis, cui ſecundùm ſe repugnat inhærere, ſecundùm ſe includit propriam rationem ſubſtantiæ: & ita habebit propriam ſubſtantialitatem, quod eſt propoſitum.

20. Reſpondeo, imperfectio aliqua poteſt repugnare alicui, vel quia includit perfectionem ſimpliciter, vel quia includit imperfectionẽ illi imperfectioni repugnãtem. Siquidẽ ſunt multæ imperfectiones repugnantes inter ſe, verbi gratia, repugnat Deo eſſe album: & nigro repugnat eſſe album, Deo autem propter perfectionem ſimpliciter, quæ repugnat toti generi coloris, imò toti generi qualitatis; imò toti generi entis cauſati: nigro autem repugnat album propter perfectionem ſuam limitatam ſub genere coloris, quæ perfectio limitata neceſſariò habet imperfectionem annexã:

Idem poteſt repugnare pluribus, non propter vnam rationem.

aliam

aliam tamen & in alio gradu à perfectione albi: ergo illa maior neganda eſt: quibuſcunque repugnat eadem imperfectio, cuiuſmodi eſt inhærere, vel dependentia ad ſubſtantiam, eis repugnat per aliquid idem in ipſis: quia non oportet quod eis, quibus repugnat aliquid idem, ſit aliquid vnius rationis, quòd à parte ipſorum ſit ratio illius repugnantiæ: imò ratio propria vniuſcuiuſque eorum poteſt eſſe ratio repugnantiæ ad aliquid idem.

Non inhærere alia ratione cõuenit eſſentia, & alia relationi.

Ad propoſitum, inhærere, ſiue dependere ad ſubſtantiam, eſt imperfectio, ideò iſta repugnat ſubſtantiæ, cùm ipſa talis entitas ſit, quòd ſibi repugnat eſſe entitatem diminutam: quia dat *eſſe* ſimpliciter, ſiue primum, quod eſt oppoſitum ei, quod eſt inhærere. Cum hoc etiam repugnare poteſt relationi in Diuinis, quæ licèt non det *eſſe* ſimpliciter, ſiue per ſe *eſſe*; tamen ipſa talis entitas eſt, quod repugnat ſibi eſſe entitatem diminutam, ſiue actum ſecundùm *quid*; inhærere autem repugnat eſſentiæ diuinæ: quia eſt perfectio ſimpliciter, repugnat enim relationi diuinæ, licèt non ſit perfectio ſimpliciter, quia ipſa ex ratione ſua non poteſt eſſe entitas imperfecta, & inhærere non poteſt competere niſi dependenti, & per conſequens imperfecto.

Relatio vt comparata ad eſſentiã eſt ratio ex ponitur.

Ad argumentum principale, cùm arguitur, quòd relatio, vt comparata ad eſſentiam eſt ratio, & quòd cauſa huius eſt, quia ipſa vt comparata ad eſſentiam tranſit in eſſentiam, vtrumque aſſumptum poteſt habere vnum intellectum verum, & alium falſum. Poteſt enim intelligi ratio, vt ratio opponitur rei, ſiue enti extra animam, & hoc eſt falſum: quia ad quodcunque comparatur ſemper eſt res extra animam, propria realitate, quæ eſt ad alterum. Alio modo poteſt intelligi ratio, idem quod modus ſiue circunſtantia rei, ſecundùm Boëtium; ſic concedendum eſt, quòd relatio ſit ratio reſpectu eſſentiæ, non tamen propter hoc tollitur quin comparata ad ipſam ſit res. 21.

Conſimiliter poteſt intelligi tranſire in eſſentiam, vno modo, ita quòd non habeat propriam entitatem ad alterũ, & iſte intellectus eſt falſus. Alio modo tranſire in eſſentiam, ſic quòd non remanet diſtincta realiter ab eſſentia. Et licèt non ſit hîc quæſtio de identitate, vel diſtinctione relationis, & eſſentiæ (imò illa eſt difficilior quæſtione propoſita) tamen concedi poteſt, quòd relatio comparata ad eſſentiam eſt ratio ſecundo modo, hoc eſt modus, & tranſit in ipſam, non primo modo, ſed ſecũdo modo, & hoc modo non manet realiter diſtincta, & tamen res extra animam propria realitate, quæ eſt ad alterum, & ſic manet, prout manere excludit † tranſitum deſtructiuum propriæ realitatis.

al. Terminum tranſire ad deſtructionẽ propriæ &c.

Conſimiliter, ſi inferatur in concluſione, quòd ipſa, vt comparata ad oppoſitum, eſt ratio, ſupple reſpectu eſſentiæ quia ſic accipiebatur in præmiſſa, conceditur. Ad nihil enim comparari poteſt quòd tollat ab ipſa quin ſit modus eſſentiæ; tamen non ſequitur, ergo vt comparatur ad appoſitum, non eſt res: quia hoc modo eſſe rationem non repugnat ei quod eſt eſſe rem. 22.

Si arguatur, reſpectu eſſentiæ eſt res; ergo eſt alia res, & ſic non tranſit in eſſentiam quantùm ad identitatem realem.

Reſpondeo, quòd quæſtio de realitate relationis non eſt quæſtio de alietate: imò prima pertinet ad problema de accidente, vel genere, ſecunda ad problema definitiuum, de eodem vel diuerſo. Patet *ex* 1. *Topic.* in exemplo etiam patet idem: homo, vt comparatur ad Socratem eſt res: imò Socrates, vt comparatur ad Socratem eſt res. Et vtrumque probatur, quia identitas realis non eſt niſi rei ad rem: homo eſt idem realiter Socrati, & Socrates eſt idem Socrati, vt dicitur idem Socrates comparatur Socrati, patet de ſe. Nec tamen homo vel Socrates, vt comparatur ad Socratem eſt alia res à Socrate. Sic ergo in propoſito ſtat, quòd relatio vt comparata ad eſſentiam, eſt res: & tamen non alia res. Et ſi quæratur, nunquid eſt eadem res cum eſſentia, vel alia? Si detur quòd eadem realiter; hoc tamen non oportet propter quæſtionem propoſitam: ſed ſufficit dicere, quòd ipſa eſt res, quæ eſt ad alterum: ſic ergo ad quodcunque comparetur, tranſit in eſſentiam, & manet. Cap. 4. & 5

COMMENTARIVS.

31. a *CVm arguitur vlteriùs ſubſtantialitate relationis in diuinis.* Hîc Doctor ſoluit vltimam rationem, & plura dicit, quæ ſub breuitate expono.

Primò dicit, quòd eſſentia diuina poteſt dici ſubſtantia ſecunda, & prima, Secunda quo ad hoc, quòd eſt communicabilis pluribus realiter, ſed non eſt diuiſibilis in illis. Ibi enim ſecundùm *Quomodo eſſentia diuina dicatur ſubſtantia.*

ſecundùm Damaſcenum *capit.*4.eſt natura communis communitate reali, & non communitate rationis, ſicut eſt natura creata.

Aduerte, quòd natura creata actu non communicatur pluribus, nec actu prædicatur de pluribus, niſi ſecundùm rationem, licèt dicatur habere vnitatem minorem vnitate numerali, & hoc ex natura rei: illa tamen vnitas non eſt actu communis pluribus ſecundùm rem. De hoc vide quæ per longum tractatum expoſui in ſecundo, *diſt.*3. *quæſt.*1. Natura etiam diuina habet rationem ſubſtantiæ primæ, quia ipſa eſt de ie *hæc*, & ſingularis; licèt non incommunicabilis; & differt à ſubſtantia prima creata, quia ibi ſubſtantia contrahitur ad ſingularitatem, ita quòd ſingularitas aduenit ſibi contrahendo, & determinando illam ad ſingularitatem, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſtinctione tertia, quæſtione prima & ſexta* natura verò diuina ex ſe formaliter eſt *hæc*, vt patet à Doctore *in* 1. *diſt. ſecunda, quinta vigeſima ſexta.* Deinde addit, quòd in diuinis non reſtat alia ratio ſubſtantiæ qualitercunque acceptæ quærenda vltra rationem eſſentiæ, niſi ratio incommunicabilitatis; iſta autem in diuinis non poteſt eſſe ratio ſubſtantiæ quantùm ad communem opinionem, quæ tenet perſonas non poſſe conſtitui per abſoluta, vt patet *in primo diſt.*26. tenendo enim quòd conſtituantur per proprietates abſolutas, eſt poſtea videndum quomodo poſſint pertinere ad primam ſubſtantiam, & quomodo non. Vide in primo, *diſt.*26. Nam ſecundùm communem opinionem, omne abſolutum in diuinis eſt communicabile. Et ſic patet quomodo relatio in diuinis nullam habeat rationem ſubſtantiæ, nec primæ, nec ſecundæ, cùm ſubſtantia qualitercunque accepta in diuinis, ſit communicabilis; habet ergo tantùm ibi rationem incommunicabilitatis.

Omne abſolutum eſt cõmunicabile.

32. b *Si arguatur contra.* Hîc Doctor arguit, probando quòd relatio originis pertineat ad ſubſtantiam, quia quod pertinet ad ſubſtantiam primam, habet rationem ſubſtantiæ; ſed incommunicabilitas eſt huiuſmodi, vt patet: ergo.

Reſpondet Doctor quòd loquendo de incommunicabilitate ſingularitatis, illa benè pertinet ab ſubſtantiam, quia vltimum contrahens ſubſtantiam ad eſſe ſingulare, eſt eiuſdem generis cum natura contracta (& hoc tantùm reductiuè, non enim ſingularitas pertinet ad quiditatem rei, nec aliquo modo dicit *quid*, vt notat Doctor *in* 2. *diſt.* 3. *q.* 6. vide ibi multa ſingularia) & per conſequens ipſum ſecundùm ſuam rationem formalem pertinet ad genus Subſtantiæ. In Deo non eſt ſic, quia relatio nullo modo contrahit naturam diuinam, cùm ex ſe ſit ſingulariſſima, & ſimpliciter in vltima actualitate, & vt ſic, eſt ſimpliciter pluribus communicabilis.

Et quod dicit Doctor quòd vltimum contrahens ad naturam creatam, ſiue ad ſingularitatem, ſiue ad incommunicabilitatem, eſt eiuſdem generis cum natura contracta, hoc videtur dubium de contractiuo ad incommunicabilitatem, quia incommunicabile, vt *quo*, & vt *quod*, conſtituitur in *eſſe* tali per negationem, vt notat Doctor *in tertio, diſt.* 1. *quæſt.* 1. Modò negatio non pertinet ad genus ſubſtantiæ. Reſpondeo, vt prolixè expoſui ſuprà in tertio, vide ibi ſingularia quædam.

An paternitas ſit ſubſtantia.

c *Sed adhuc arguitur.* Doctor adhuc inſtat probando quòd paternitas ſit ſubſtantia. Et arguit diuisè, quia aut eſt ſubſtantia, aut accidens, quia inter iſta duo non datur medium: non accidens, ergo ſubſtantia, & ſic habet propriam ſubſtantialitatem.

Reſpondendum ſecundùm Auguſtinum 5. *de Trinit. cap.*6. quòd non omne, quod in Deo eſt, dicitur ſecundùm ſubſtantiam, aut ſecundùm accidens; ſed eſt ibi aliquid, quod ad alterum dicitur, vt relatio, & nullo modo ſecundùm ſubſtantiam, vel ſecundùm accidens. 33.

d *Si adhuc tertiò replices*, adhuc ad idem arguitur. Et ratio ſtat in hoc, quia aut paternitati conuenit inhærererere alteri, aut ſibi repugnat. Si primò, ergo erit accidens: ſi ſecundò, ergo erit ſubſtantia, cui proptiè repugnat inhærere.

Reſpondet Doctor ſecundùm Auicennam 2. *Metaph.* non inhærere, &c. Vult dicere, quòd iſta non ſunt de ratione eorum. Non enim inhærere, vel poſſe inhærere eſt de ratione formali accidentis, vt probat Doctor in ſeptimo Metaphyſicæ ſuæ, nec ſimiliter non poſſe inhærere eſt de formali ratione ſubſtantiæ acceptæ ſecundùm genus, ita quòd ſit de ratione ſubſtantiæ ſecundùm genus, & per conſequens ſit de ratione omnis ſubſtantiæ. Iſtis enim circunſcriptis per poſſibile, vel impoſſibile, adhuc remanent formales rationes, tam accidentis, quàm ſubſtantiæ. Ad propoſitum ergo applicando ad relationem originis, dicit quòd non conuenit ſibi inhærere, quia non conuenit ſibi dare actum ſecundùm *quid*, & diminutum, cùm hoc dicat imperfectionem, & ſic repugnat ſubſtantiæ inhærere, nec tamen ſequitur quòd ſecundùm ſuam rationem formalem habeat propriam ſubſtantialitatem, quia non poſſe inhærere non complet rationem ſubſtantiæ, vt dictum eſt.

Repugnat ſubſtantiæ inhærere.

e *Si quartò replicetur.* Hîc replicat, probando quòd non poſſe inhærere, conueniat relationi per rationem communem. Et per conſequens per rationem ſubſtantiæ, quia non per rationem entis, quia tunc inhærere repugnaret omni enti, nec per aliam communiorem, quàm per rationem ſubſtantiæ; ergo ſi tali communicabili repugnat inhærere per rationem ſubſtantiæ, ſequitur quòd tale incommunicabile erit ſubſtantia.

Reſpondet Doctor quòd imperfectio poteſt repugnare aliquibus, non per rationem communem, ſed per rationes ſpeciales: patet, quia repugnat Deo eſſe album propter perfectionem ſimpliciter, & illimitatam in Deo; repugnat etiam nigro eſſe album, propter perfectionem limitatam ſub genere coloris, quæ perfectio limitata neceſſariò habet perfectionem annexam, aliam tamen & in alio gradu à perfectione albi. 34.

Dubia.

In iſto articulo occurrunt quædam parua dubia. Primò in hoc, quod dicit, quòd relatio originis per realem identitatem eſt res eadem, quæ eſt eſſentia diuina. Hoc enim videtur dubium. Primò, quia ſequitur quòd paternitas, & filiatio non diſtinguuntur realiter, nec per conſequens perſonæ conſtitutæ, quod eſt falſum. Quòd autem ſequatur patet, quia quæ ſunt realiter idem alicui habenti vnitatem numeralem, ſiue ſingularem, ſunt vnum numero, ſiue vnum ſingulare realiter. Hæc propoſitio videtur manifeſta, & conceſſa à Doctore in pluribus locis; ſed relationes originis ſunt idem realiter eſſentiæ diuinæ ſingulari; ergo omnes relationes

originis sunt vnum numero, & vnum singulare realiter, & per consequens non distinguuntur realiter, vt patet.

Secundò arguitur sic: non repugnat essentiæ diuinæ posse esse sine relationibus originis; ergo non identificat sibi illas realiter. Consequentia nota. Antecedens probatur ex dictis Doctoris, quia ipse vult quòd priori natura non repugnat posse esse sine posteriori natura, vt patet *in secundo, d. 1. & 2. & in tertio, dist. 3.* vbi etiam vult quòd non repugnat priori natura, posse esse prius duratione posteriori natura. Sed per Doctorem essentia diuina est prior natura relationibus originis, vt patet *prima quæst. quodl.* ergo non repugnat essentiæ diuinæ posse esse sine relationibus originis, & si potest esse, ergo est sic de facto, quia in diuinis ad intrà nihil est possibile, quin illud sit de facto, imò quin sit necesse esse, & in vltima actualitate, vt patet à Doctore in pluribus locis præcipuè *in primo, dist. 2. par. 1. quæst. vlti. & par. 2. quæst. 3. & in quodlib. quæst. 2.* & alibi sæpè.

Essentia diuina est prior relationibus originis.

35. Tertiò arguitur, quia videtur repugnantia, quòd relatio originis, & essentia diuina sint vna, & eadem res realiter, & quòd distinguantur formaliter: Tum, quia accipio formalitatem, puta paternitatis, & formalitatem essentiæ, & quæro an formalitas paternitatis sit idem, quòd formalitas essentiæ, aut non sunt idem? Si primò, ergo nõ distinguuntur formaliter, vt patet. Si secũdò, ergo vna non transit in identitatem alterius, quia si formalitas paternitatis est alia à formalitate essentiæ, sequitur quòd formalitas paternitatis non identificetur formalitati essentiæ diuinæ.

Quartò videtur implicatio, quòd distinguantur formaliter, & quòd sint idem realiter. Probatur, quia maior distinctio infert minorem; sed distinctio formalis est maior realis; ergo si distinguuntur formaliter, distinguuntur realiter. Minor probatur. Tum, quia distinctio essentialis est maior reali, vt etiam patet per Doctorem, in diuinis non conceditur essentialis distinctio, & tamen conceditur realis. Sed distinctio formalis est essentialis: patet, quia essentialis accipitur penes quiditatem, & hæc cùm omnis formalis sit quiditatiua, sequitur quòd erit essentialis. Tum, quia distinctio formarum est maior reali, vt patet, sed distinctio formalis est distinctio formarum; patet per Doctorem qui vult quòd formalitas sumatur à forma.

36. Respondeo ad has obiectiones. Ad primam præmitto aliqua. Primò, quòd in diuinis nulla est singularitas, quæ sit contractiua naturæ, vel alicuius alterius ad *esse* singulare, quia hoc est imperfectionis. Secundò si teneatur, vt videtur tenere Doctor *in primo, d. 2. parte 2. quæst. 1.* singulare esse communicabile, saltem vt *quo*. Tunc dico, quòd proprietas in diuinis, vt paternitas, nullo modo est singularis, cùm ex sua ratione formali sit simpliciter incommunicabilis, & vt *quo*, & vt *quod*. Si dicatur, quòd omne suppositum est etiam singulare, quia ratio suppositi præsupponit rationem singularis.

In diuinis non est singularitas.

Dico, quòd hoc est falsum in diuinis, quia ibi reperitur aliquid, quod formaliter dicit rationem suppositi, siuè rationem incommunicabilitatis, quòd tamen nullo modo includit rationem singularitatis. Sola ergo natura diuina, & omnia attributa, & omnia communicabilia pluribus suppositis, & omnes relationes communes, vt æqualitas, similitudo, & identitas, includunt rationem singularitatis, & non suppositi.

Secundò præmitto, quòd aliud est loqui de distinctione reali in creaturis, & aliud in Deo. Primo modo, quæ realiter distinguuntur, distinguuntur etiam essentialiter, vt exposui in secundo, *d. 1. q. 4.* distinguuntur etiam numeraliter, & sunt distinctæ naturæ numero.

Sed in diuinis, quæ realiter distinguuntur, non sunt distincta singularia, loquendo de suppositis diuinis, quod dico propter relationes communes. Nam similitudo in Filio realiter distinguitur à similitudine in Patre, & tamen sunt distinctæ singularitates, vt patet à Doctore *in primo, dist. 19. & 31.* & infra *in quodl. quæst. 6.* Distinguuntur ergo personæ realiter, id est, personaliter, & suppositaliter, ita quòd tota ratio distinguendi vnum suppositum ab alio est proprietas suppositalis, & natura diuina est ibi omnino indistincta, non sic est in Petro, & Ioanne, qui distinguuntur realiter, quia etiam in eis sunt distinctæ humanitates realiter.

Quomodo distinguantur personæ.

Tertiò præmitto, quòd ideo paternitas distinguitur realiter à filiatione, quia nihil pertinens ad paternitatem aliquo modo, includit per aliquam identitatem aliquid pertinens ad filiationem, imò sunt primò diuersæ, vt patet à Doctore *in primo, dist. 13.* & sic personæ diuinæ dicuntur realiter distingui ratione proprietatum, non tamen sunt primò diuersæ, quia vltra proprietates includit quiditatiuè naturam diuinam, in qua essentialiter, & quiditatiuè conueniunt, vt patet à Doctore *in primo dist. 7. & 13.*

His præmissis. Respondeo ad rationem, & concedo quòd inter se sunt vnum numero, & vnum singulare realiter loquendo de singulari in quo conueniunt realiter. Sunt enim idem singulare realiter, quod est essentia diuina, quæ realiter identificat sibi omnes relationes, non sunt tamen illud formaliter. Et de hoc dictum est in primo, *d. 2. par. 2. q. 1. in responsione ad primum argumentum principale*, vide ibi. 37.

Ad secundum. Dico, quòd si natura diuina est prior natura positiuè, & non tantum negatiuè, quæ distinctio patet à Doctore *in tertio, dist. 3. & in secundo, dist. 1. quæst. 1. quæst. 2.* quòd non repugnat sibi posse esse sine illis, & hoc ex sola ratione formali essentiæ diuinæ. Sicut etiam non repugnat homini ex sua ratione formali posse esse sine risibilitate, repugnat tamen sibi per aliud, puta, quia homo ex sua ratione formali, & intrinseca producit in seipso risibilitatem, vt omnino eandem sibi realiter. Hoc idem dico de essentia diuina, quæ ex infinitate identificat sibi omnes relationes, & omnia, quæ ibi possunt esse. Quia ergo essentia diuina est formaliter infinita, ideò realiter sibi identificat eas. Et quia etiam necessariò omnia sibi intrinseca originat in se per veram identitatem, ideò ratione istorum repugnat sibi posse esse sine istis relationibus, cui tamen ex sua ratione formali non repugnat.

Essentia diuina est formaliter infinita.

Ad tertium dico breuiter, quòd formalitas essentiæ diuinæ, loquendo de formalitate fundamentali, & ex natura rei est idem realiter, quòd formalitas paternitatis. Sunt enim istæ duæ formalitates vna res realiter, sed non sunt vna res formaliter, imò semper sunt distinctæ formalitates. In vna enim & eadem re realiter possunt esse plures formalitates, & realitates

formaliter

formäliter ab inuicem diſtinctæ, vt ſatis patuit *in primo, diſt.8. quæſt. penult.*

Ad quartum dico, quòd diſtinctio eſſentialis propriè eſt diſtinctio ſpecifica, ſiue diſtinctio duarum naturarum dicentium veram rem, de qua ſatis dixi *in ſecundo, diſt.1. quæſt.* 4. & hoc modo formalis non eſt eſſentialis. Accipitur enim *formalis* pro quiditatiua, ſiuè pro rationibus formalibus, ita quòd ratio formalis vnius non includitur in ratione formali alterius, quæcunque ſit illa ratio formalis. Et de hoc ſatis dixi *in primo, diſt.8. quæſt. penult.*

38. *Dubium.* Deinde dubitatur de hoc, quod dicit: quòd ideò eſſentia non denominatur à relationibus originis, quia eſt illimitata ad oppoſitas formas, ſiue relationes, & non diſtinguitur ab eis. Quod autem denominatur à forma aliqua per hoc denotatur eſſe diſtinctum ab oppoſito.

Inſtatur contra hoc primò, quia quod eſt tale, cuicunque comparetur ſemper erit tale; ſed relatio etiam originis, nata eſt denominare fundamentum, vt patet; ergo ſi comparetur ad eſſentiam, & ſit in ipſa, denominabit eam.

Secundò inſtatur, quia non videtur ſequi, eſt illimitata ad oppoſita; ergo non poteſt denominari ab aliquo illorum, quia etiam voluntas noſtra eſt illimitata ad oppoſitas relationes, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 2. parte 2. quæſt.3. in 2. diſt.* 25. & tamen denominatur ſimul ab vtroque oppoſitorum, quia ſimul mouet & mouetur, ſiue ſimul eſt mouens & mota, ſic erit in propoſito.

Tertiò inſtatur, quia videtur ſequi quòd ſaltem quaſi denominetur. Si enim eſſet realiter diſtincta ab eis, poſſet verè denominari, quia dicit Doctor quòd non denominatur, quia non diſtinguitur ab vtroque oppoſitorum: ergo ſi diſtinguitur, verè denominatur; ergo vbi quaſi diſtinguitur, quaſi denominatur. Pater per illam regulam Doctoris *q.1. quodl. Qualis eſt ordo inter aliqua, vbi realitur diſtinguuntur, talis eſt vbi ſola ratione diſtinguuntur, ergo.*

Quartò inſtatur, quia ſunt multæ aliæ relationes, quæ non opponuntur ad inuicem, vt ſimilitudo, & æqualitas, & identitas, quæ omnes fundantur in eſſentia diuina, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct.19. quæſt.1. diſt. 31. & quæſt.6. quodl.* & tamen non denominantur ab eis, vt patet.

39. *Reſponſio.* Reſpondeo ad primam inſtantiam, quòd ad hoc quòd ſuſceptiuum poſſit denominari à tali forma, non tantùm requiritur quòd ipſa ſit nata denominare, ſed etiam requiritur quòd ſit in ſuſceptiuo conuenienti, quale non eſt eſſentia diuina propter ſui illimitationem, & propter indiſtinctionem ab vtroque oppoſito: concedo ergo quòd ipſa cuicunque comparetur, ſemper talis forma, quantùm in ſe eſt, nata eſt denominare, ſed quòd non denominet, hoc eſt ex parte ſuſceptiui.

Quomodo voluntas ſit illimitata. Ad ſecundam dico, quòd voluntas noſtra eſt tantùm illimitata ſecundùm *quid*, vt patet à Doctore vbi ſuprà; eſſentia verò diuina eſt ſimpliciter ex natura rei illimitata, & tale ad plura illimitata neceſſariò habet illa, vt dicit Doctor *in ſecundo diſt.2. quæſt. de loco Angelorum.* Dico ſecundo, quòd voluntas creata realiter diſtinguitur ab vtraque relatione, ſcilicet mouentis & moti. Dico tertiò, & meliùs, quòd relationes mouentis & moti non ita repugnãt ſicut paternitas & filiatio, quæ in creaturis ſimpliciter repugnant in eadem natura & in eodem ſuppoſito. Et ideò ſi eſſentia diuina denominaretur ab vtraque, ipſa ſimul eſſet pater & filius reſpectu eiuſdem.

Ad tertiam dico, quòd ſi realiter diſtingueretur, & ſimul determinaret ſibi vtrumque oppoſitum, nullo modo denominaretur, propter cauſam ſuperiùs dictam. Et cùm infertur per Doctorem quòd ſi diſtingueretur ab vtroque, denominaretur ab vtroque. Dico quòd hoc dicit, quia ſi diſtingueretur, modò poſſet eſſe ſub vno, modò ſub alio, quia non determinaret tunc ſibi vtrumque ſimul. Vel dicendum eſt breuiter ad omnia ſuprà dicta, quòd ſi receptiuum debeat denominari ab vno oppoſito, oportet quòd diſtinguatur ab alio, aliter ſimul denominaretur ab vtroque oppoſitorum.

Ad vltimam dico, quòd non poſſet denominari ab æqualitate, quia tunc actu denominaretur ab oppoſitis æqualitatibus. Neceſſariò enim identificat ſibi æqualitatem Filij ad Patrem, & æqualitatem Patris ad Filium, & tunc ſi eſſet æqualis vtraque æqualitate, eſſet æqualis æqualitatibus oppoſitis, & repugnantibus in eodem denominato, licèt non in eodem fundamento, non tamen denominato. Hoc idem eſt dicendum de ſimilitudine, & identitate.

f *Ad argumentum principale* quæſtionis arguit Doctor ſic: quia ſi relatio originis, vt comparata ad eſſentiam ſit ratio tantùm, hoc eſt, quia vt ſic, tranſit in eſſentiam, ſed vt comparata ad oppoſitum manet eadem ratio, quia vt ſic, eſt eadem eſſentiæ, quia neceſſariò poteſt eſſe non eadem propter ſimplicitatem diuinam; ergo ſi ſic eſt ratio, vt comparata ad eſſentiam, neceſſariò eſt ratio, vt comparatur ad oppoſitum. 40.

Reſpondet quòd tranſire in eſſentiam poteſt dupliciter intelligi. Vno modo quòd non habeat propriam entitatem ad alterum, & hoc eſt falſum. Alio modo, quòd non remaneat realiter diſtincta ab eſſentia: & iſte intellectus eſt verus. Similiter cùm dicitur, quòd vt comparata ad eſſentiam, eſt ratio: hoc poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, quòd ſit ratio, vt ratio opponitur rei extra animam, & hoc eſt falſum, vt ſuprà patuit, quia ad quodcunque comparetur, ſemper in ſe remanet eadem res, quia talis comparatio non tollit propriam realitatem. Alio modo vt *ratio* dicatur circunſtantia rei, ſiue modus eſſentiæ eo modo, quo dictum eſt in corpore quæſtionis: & ſic conceditur quòd ipſa eſt ratio, & tamen eſt res, etiam cuicunque comparetur. *Tranſire in eſſentiam poteſt dupliciter intelligi.*

g *Si arguatur.* Hic Doctor facit vnam inſtantiam, probando quòd ſi relatio eſt res, vt comparata ad eſſentiam, ergo erit alia res, & ſic non tranſit in realem identitatem cum eſſentia.

Reſpondit quòd quæſtio de realitate relationis non eſt quæſtio de alietate, imò prima pertinet ad problema de accidente, vel genere, ſecunda ad problema definitionum de *eodem* & *diuerſo*, vt patet primo Topicor. In prima quæſtione quæritur, an ſit, vel non: in ſecunda quæritur an ſit idem vel diuerſum. Sic in propoſito hîc quæritur, an relatio vt comparata ad eſſentiam ſit res, vel ne. Et poſito quòd ſit res, non ampliùs quæritur, an ſit eadem res, vel alia, quia quæſtio de alietate eſt difficilior & ſubtiliter pertractat *in primo, diſt.2. parte 2. quæſt.* 1. & in *Cap 4. & 5.*

corpore quæſtionis,& in reſponſione ad primum argumentum principale:vide quæ ibi expoſui,& reſponſiones ad argumenta aliorum, dicentium relationem nullo modo diſtingui ab eſſentia præter opus intellectus.

Dubia. Incidenter tamen occurrit vnum dubium, quia ſi paternitas tranſit in eſſentiam ſecundùm realem identitatem,videtur quòd nullo modo diſtinguatur formaliter ab eſſentia, cuius oppoſitum ipſe tenet,vt ſuprà patuit. Quòd autem ſequatur,patet,quia paternitas eſt ita ſimplex, ſicut eſſentia, ergo ſi tranſit, ſecundùm totam ſuam realitatem tranſibit.& tranſit in realitatem identitatem: ergo erit præcisè res, quæ eſt eſſentia. Tum etiam, quia accipio relationem ſecundùm ſuam formalitatem præcisè, & ſimiliter eſſentiam ſecundùm ſuam formalitatem præcisè,& tunc quæro,aut paternitas tranſit ſecundùm ſuam entitatem formalem, aut manet.Si primò, ergo erit idem formaliter cum eſſentia: ſi ſecundò, ergo nullo modo tranſit quia ſua formalitas eſt tota eius entitas.

Reſponſio. Reſpondeo ad primum, quòd tota tranſit in realem identitatem, & tamen ipſamet manet formaliter diſtincta, hoc idem dico ad ſecundum.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm, [a] ſeparata vel abſtracta relatione originis, poſſet manere prima perſona diuina conſtituta & diſtincta.

D. Bonauent.1.*diſt.* 26. *quæſt. & diſt.* 27. *quæſt.*2. *& diſt.* 28. *quæſt.* 1. Alenſ. 1. *p. quæſt.* 69. *m.* 3. D. Thom. 1. *parte quæſt.*32 *art.*4. Richard. 1.*diſt.*28. *art.*2. *quæſt.*1. 2. Scot. *ibi. quæſt.* 2. Et dd. ibi citati,*& diſt.*26.cum ibi citatis.

Quære 1: *Reportationum d.* 26.*hanc q. vlterius quoad titulum.*

Einde quæritur de relatione originis in comparatione ad perſonam,& ſpecialiter ad perſonam primam:Vtrùm, ſcilicet ſeparata,vel abſtracta relatione originis, poſſet manere prima perſona diuina conſtituta & diſtincta? Et arguitur, quòd ſic: quod aduenit perſonæ conſtitutæ, non conſtituit, nec diſtinguit, prima diſtinctione; relatio otiginis eſt huiuſmodi reſpectu primæ perſonæ in Diuinis:ergo,&c.Probatio minoris: relatio originis ſequitur actionem vel paſſionem, *ex* 5.*Metaph.* illa, quæ conuenit primæ perſonæ, non poteſt ſequi niſi actionem:quia prima perſona non eſt ab aliquo:actio autem non poteſt eſſe niſi ſuppoſiti exiſtentis:ita quòd ratio actionis præſupponit rationem ſuppoſiti:ergo prima perſona eſt perſona,vel ſuppoſitum per aliquid priusipſa relationē. 1.

*Tex.*20.1. *Meta. in proœmio.*

Oppoſitum:abſtractâ relatione, non manet niſi eſſentia,vel ſubſtantia communis, quæ non poteſt eſſe ratio conſtituendi perſonam,quia non eſt propria,nec incommunicabilis;ergo,&c.

In hac quæſtione,quæ ſupponit quoddam dictum commune,ſcilicet quòd perſona diuina conſtituitur per relationem,quod dictum non diſcutiatur hîc, quia eſt difficilius propoſito:ſed ſit in iſtis quæſtionibus ſuppoſitum, tanquam communiter conceſſum, non enim oportet omnia in dubium reuocare, vbi ſuppoſitis dictis communibus, propoſitum poteſt declarari.Nam iſta quæſtio non quærit generaliter,ſi perſona diuina poteſt conſtitui per relationem,ſed ſpecialiter de prima perſona,quia de ea videtur eſſe ſpecialis difficultas:& hoc propter prioritatem eius ad alias, quæ videtur repugnare naturæ correlatiuorum:ergo ſupponendo communem opinionem de eo, quod quæritur,ſpecialiter de prima perſona,ſunt hic quatuor videnda:primò,ſuppoſito quòd aliqua perſona diuina conſtituatur per relationē,vt videtur quæſtio ſupponere,an repugnet ſpecialiter primæ perſonæ.Secundò, dato quòd non:qua relatione poſſet prima perſona conſtitui. Tertiò, qualiter ſe habent iſtæ relationes ad inuicem, quæ communiter conceduntur ineſſe primæ perſonæ; & vltimò patebit, quaſi pro quodam corollario, cum quali abſtractione, vel ſeparatione poſſit ſtare ratio primæ perſonæ. 2.

Vide diſt. 26.*pr. Communis opinio perſonas diuinas eſſe relatiuas. Quatuor ſunt videnda.*

COMMENTARIVS.

1. a *Vtrum abstracta, vel separata relatione originis,* puta generatione actiua, siue paternitate, *possit manere prima persona diuina constituta & distincta* ab aliis personis.

In ista quæstione sunt tres articuli principales, in quibus sunt quatuor per ordinem videnda. Primò, supposito quòd persona diuina constituatur per relationem, vt videtur quæstio supponere, an repugnet specialiter primæ personæ. Secundò, dato quòd non, qua relatione posset prima persona constitui? Tertiò, qualiter se habent istæ relationes ad inuicem, quæ communiter conceduntur inesse primæ personæ? Et vltimò, patebit quæstio cum quodam corollario, scilicet cum quali abstractione, vel separatione possit stare ratio primæ personæ.

SCHOLIVM.

Suppositis eiusdem naturæ non repugnare esse simul naturâ. Primò, quia non habent inter se prioritatem naturæ, vel essentialem, quia ex Philosopho in his quæ sunt eiusdem speciei, non est prius nec posterius: ergo prima persona potest constitui per relationem originis, quæ sit simul natura cum relatione secundæ personæ, quæ supponitur posse constitui per huiusmodi relationem. Secundò, ordo originis stat cum simultate naturæ, quod probatur exemplo, & ratione, ergo prima persona potest esse simul natura cum secunda. Antecedens patet, quia ordo naturæ dicit imperfectionem in posteriori, quam non admittit ordo originis in diuinis. Loquitur de ordine naturæ essentiali, qualis est inter causam æquiuocam & effectus, quia alia natura posteriora non sunt ideò imperfectiora, v.g. Attributa respectu essentiæ, de quo Doctor 1. d. 8. q. pen. Et voluntas respectu intellectus, quæ est perfectior illo ex Doct. 4. d. 49. q. 4. Vide cum in Prologo q. vlt. & quodl. 13. de ordine naturæ. Vide eundem 1. d. 5. q. 2. & d. 7. q. 1. Et de ordine originis d. 12. q. 2. & d. 28. & de vtroque ordine 2. d. 1. q. 1.

3. DE prima b accipio hanc propositionem: *Suppositis eiusdem naturæ non repugnat habere proprietates hypostaticas, quæ sunt simul natura*, probatur ista: quia supposita eiusdem naturæ, non habent inter se prioritatem naturæ, seu prioritatem essentialem. *Primus art.*

Et confirmatur per Philosophum 3. *Met.* concordantem in hoc cum Platone: *in his, quæ sunt eiusdem speciei, non est prius, & posterius.* Nunc autem, ex hypothesi, secunda persona potest constitui per relationem aliquam originis; ergo non repugnat primæ personæ constitui per aliquam proprietatem, quæ sit simul natura cum illa cuiusmodi est alia relatio originis. *Tex. 2.* *In iis quæ sunt eiusdem speciei non est prius, vel posterius.*

Præterea: c Si specialiter repugnaret primæ personæ constitui per relationem originis, non esset propter aliquid commune sibi & aliis quia ex hypothesi, non repugnat alij; ergo propter aliquid, quod est speciale primæ personæ: sed hoc est falsum: quia nihil est sibi speciale, nisi prioritas originis, secundùm quam, quælibet persona est ab ipsa, & ipsa à nulla: sed propter hanc prioritatem non repugnat sibi constitui per relationem ad secundam personam: quia hoc non esset nisi propter simultatem, quam requirit relatio inter duo extrema, quæ simultas videtur repugnare illi prioritati in hac persona. Sed hoc non est verum. Probo: quando sunt aliqui ordines alterius rationis, quorum vnus non includit alium, nec præexigit, nec coëxigit necessariò illum, potest iste esse sine illo: imò cum simultate oppositâ illi ordini. Patet satis in exemplo: ordo durationis, & naturæ, sunt tales: quòd ille, qui est naturæ, nõ includit illum, qui est durationis, nec necessariò præexigit, siue coëxigit: ideò potest esse sine illo. Patet etiam ratione, quia nunquam est impossibilis separatio, nisi per hoc, quòd hoc includit, siue necessario coëxigit illud. Nunc autem ordo naturæ siue essentialis, & ordo originis, sic se habent, quòd ordo originis non semper includit ordinem essentialem, nec ipsum necessariò præexigit, nec coëxigit, ergo potest stare simultas opposita ordini essentiali cum ordine originis: sed simultas opposita ordini essentiali sufficit ad simultatem correlatiuorum, ergo possunt aliqua esse simul simultate correlatiuorum: quæ est simultas essentialis, & tamen esse ordo originis inter ea. Minor, quæ est bipartita, scilicet de non includendo ordinem, vel non præexigendo illum, probatur: quia ordo naturæ, siue essentialis, necessariò includit imperfectionem in altero extremorum, scilicet in posteriori, ordo autem originis non requiritur, nisi quòd hoc sit ab hoc: hoc autem esse ab hoc, non includit necessariò imperfectionem eius quod est ab hoc: quia non includit necessariò quòd procedens sit imperfectius natura illo, à quo procedit; processio enim non includit de se, quòd sit æquiuoca, nec per consequens, quòd forma imperfectior sit in producto, quàm in producente. *Prioritas originis stat cum simultate naturæ. 2. d. 1. q. 1.* *Ordo naturæ non præexigit ordinem durationis.*

COMMENTARIVS.

1. b DE *primo accipio hanc propoſitionem.* Hic Doctor intendit probare quòd non repugnat primæ perſonæ conſtitui per relationem, ſuppoſito quòd ſecunda perſona conſtituitur per relationem, & hoc dupliciter probatur. Et prima ratio ſtat in hoc: Quia ſuppoſitis eiuſdem naturæ non repugnat habere proprietates hypoſtaticas, quæ ſint ſimul natura, quia ſuppoſita eiuſdem naturæ non habent inter ſe prioritatem naturæ, ſiue eſſentialem. Hoc patet per Philoſophum concordantem cum Platone, quòd in his, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei non eſt prius & poſterius, vt patet *tertio Met.* Cùm ergo ſecunda perſona conſtituatur per relationem originis, ſequitur quòd etiam prima perſona conſtituatur per relationem.

2. Sed hæc ratio non videtur concludere propoſitum de ſuppoſitis, quorum vnum in eſſendo dependet ab alio, quia producens aliud videtur eſſe prius natura producto, vt patet à Doctore in pluribus locis. In creaturis enim omne producens, etiam quando producit, ſemper eſt prius natura producto, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt.* 1 & 25. Et ſi ratio concludat de ſuppoſitis eiuſdem naturæ, quorum vnum non generat, vel producit aliud, non tamen concludit quando vnum eſt productiuum alterius. Nec auctoritas Philoſophi videtur ad propoſitum, Vult enim ibi quòd inter indiuidua eiuſdem ſpeciei non ſit ordo eſſentialis, ſic quòd vnum non eſt perfectius alio eſſentialiter. Neque enim hoc eſt prius illo, ſcilicet ſecundùm perfectionem eſſentialem. Hoc enim modo etiam ipſe Doctor exponit *in ſecundo, diſt.* 3. *quæſt.* 1. vbi oſtendit ſecundum intentionem Philoſophi, quòd natura communis aliqua in genere, puta homo in genere animalis, ſit menſura omnium illius generis, vide ibi. Quamuis ergo vnum indiuiduum eiuſdem naturæ non ſit prius alio prioritate perfectionis eſſentialis, non obſtat tamen quin poſſit eſſe prius natura, vel aliqua duratione; imò ſecundum Philoſophum, ſi vnum producit aliud, neceſſariò erit prius producto, ſaltem prioritate naturæ.

Tertio mot. contex. 11.

Ratio Scoti bene concludit.

Reſpondeo quòd ratio Doctoris benè concludit, non enim in hac ratione ſupponit quòd vnum ſuppoſitum producat aliud, & cùm hoc probet quòd ſit ſimul natura cum producto, ſed hoc probat per rationem ſequentem. Intendit enim probare abſolutè quòd ſuppoſitis eiuſdem naturæ non repugnant ſimiles proprietates hypoſtaticæ, puta ſi vnum conſtituatur per proprietatem abſolutam, quòd etiam aliud ſimiliter conſtituatur. Et ſi vnum conſtituatur in *eſſe* perſonali per relationem, quòd aliud ſimiliter conſtitui poteſt per relationem, puta ſi vnum ſit filius, & conſtituatur per filiationem, & aliud, ſi ſit patet alicuius, quòd conſtituatur per patetnitatem: & dato quòd paternitas & filiatio ſint ſimul natura, hoc non obſtat.

An producti, & productū ſint ſimul natura.

Secundò, poteſt dici & magis ad mentem Doctoris quòd non repugnat producenti eſſe ſimul natura cum producto, quando producens & productum ſunt eiuſdem naturæ, & per conſequens ſi productum conſtituatur in *eſſe* ſuppoſitali per productionem paſſiuam, quòd etiam producens conſtituatur per productionem actiuam, quia inter illa non eſt ordo eſſentialis.

Ad expoſitionem datam auctoritati Philoſophi. Dico breuiter quod Philoſophus diceret quòd quando eſt ordo eſſentialis inter aliqua ſecundum perfectionem, quòd vnum non poteſt dependere ab alio in eſſendo, niſi ſit poſterius illo, vel duratione, vel natura. Sed quando inter illa non eſt ordo eſſentialis ſecundùm perfectionem, non repugnat vnum habere *eſſe* ab alio & eſſe ſimul duratione & natura cum illo; licèt tamen eſſet poſterius origine. Et ſic hoc ſecundum de ſimultate, vel prioritate naturæ, ſequitur ad primum.

c *Præterea, ſi ſpecialiter repugnaret,* &c. Hæc eſt ſecunda ratio Doctoris, quæ breuiter ſtat in hoc: Si repugnat primæ perſonæ conſtitui, puta per paternitatem, hoc erit quia paternitas eſt ſimul cum filiatione conſtituente ſecundam perſonam; modò prima perſona neceſſariò eſt prior ſecunda, quia producit ipſam, & ſic non videtur poſſe conſtitui per ipſam, propter cauſam dictam. Probat modò Doctor quòd non obſtante prioritate originis, adhuc prima perſona poteſt conſtitui per paternitatem, quia correlatiua non requirunt neceſſariò ſimultatem originis, ſed tantùm ſimultatem naturæ, ita quòd inter illa non ſit ordo naturæ, vel eſſentialis: modò cum ſimultate naturæ, ſiue cum ſimultate eſſentiali, ſtat ordo originis, qui non neceſſariò præexigit, nec ſimul coëxigit ordinem naturæ, vel eſſentiam. Sicut nec ordo naturæ neceſſariò coëxigit, ſiue præexigit ordinem durationis; patet, quia inter aliqua erit ordo naturæ, ita quòd vnum erit prius natura alio, inter quæ tamen nullus erit ordo durationis. Patet de ſubiecto & propria paſſione, quia ſubiectum eſt prius natura paſſione, non tamen erit prius duratione. Modò ſimultas naturæ, quæ opponitur ordini eſſentiali, ſiue ordini naturæ, ſufficit ad ſimultatem correlatiuorum, non enim requiritur ſimultas, quæ opponitur ordini originis. Minor probatur, ſcilicet quòd ordo originis non neceſſariò præexigat, vel coëxigat ordinem naturæ, vel ordinem eſſentialem: patet per hoc, quia poſterius natura, ſiue poſterius eſſentialiter neceſſariò includit imperfectionem, ordo verò originis non requirit niſi quòd hoc ſit ab hoc. Hoc autem eſſe ab hoc, non neceſſariò includit imperfectionem eius quod eſt ab hoc, quia non includit neceſſariò quòd procedens ſit imperfectius natura illo à quo procedit. Proceſſio enim non includit de ſe quòd ſit æquiuoca, nec per conſequens, quod forma imperfectior ſit in producto, quàm in producente.

3. *Nota.*

Subiectum eſt prius natura paſſionis.

Pro maiori intellectione aliquorum dictorum in iſta litera, occurrunt aliqua dubia. Primum in hoc quod dicit, quòd *ordo naturæ neceſſariò requirit imperfectionem in altero extremorum, ſcilicet in poſteriore*; hoc non videtur verum. Tum, quia inter intellectum, & voluntatem eſt ordo naturæ, cùm intellectus ſit prior naturâ voluntate in nobis, vt patet à Doctore: & fortè etiam hoc eſt verum in Deo, cùm intellectus neceſſariò præſupponatur voluntati, & tamen ex hoc non ſequitur imperfectio in voluntate, imò in nobis voluntas eſt formaliter perfectior intellectu, vt probat Doctor *in* 4. *diſt.* 49. Tum, quia inter eſſentiam diuinam, & relationes originis, ſiue communes,

4. *Dubia.*

vt

vt æqualitas,& similitúdo,est ordo naturæ, quia est prior natura illis,imò essentia diuina est simpliciter prima vt etiam comparatur ad attributa, vt patet à Doctore *q.1. quodl.art.1.*& tamen relatio diuina nullam necessariò includit imperfectionem, vt patet à Doctore. Tum etiam, quia inter intellectionem diuinam, & volitionem videtur ordo naturæ, cùm intellectio sit prior natura volitione, vt etiam patet à Doctore *in primo,dist.2.* Tum etiam, quia inter duo individua eiusdem naturæ,quorum vnum in essendo dependet ab alio,est ordo naturæ, & tamen non sequitur quòd productum sit imperfectius producente, cùm sint eiusdem perfectionis naturalis; & essentialis.

Responsio. Distinctio de ordine naturæ.

Primo modo.

Respondeo, præmittendo aliqua de ordine naturæ scilicet quòd *ordo naturæ* capitur multis modis. Primò accipitur ordo naturæ, qui est inter aliqua, quorum vnum dependet ab alio secundùm mensuram perfectionalem,ita quòd posterius secundùm perfectionem mensuratur à perfectiori. Et sic omnia alicuius generis dependent à perfectissimo in illo genere, vt patet per Philosophum 10. *Met. tex. com. 2.* & talis ordo semper connotat imperfectionem in posteriori natura.

2. *Secundo modo.*

Secundò, accipitur ordo naturæ, qui fundatur in vna natura, & terminatur ad aliam naturam: ita quòd inter illas naturas est ordo producentis,& producti:siue conseruantis & conseruati,ita quòd productum sit simpliciter aliud à producente.& hoc in natura. Et hoc dupliciter scilicet quòd sit aliud in natura, vel tantùm numeraliter,vel specificè. Primo modo non requirit necessariò quòd productum sit imperfectius producente, nec quòd producens sit perfectius producto, vt patet;nisi fortè in hoc quòd causatum, inquantùm causatum, necessariò est ens dependens,& verè possibile,vt patet à Doctore *in primo,dist.8.q.vlt.& in secundo, dist.1.q.3.* Est enim implicatio,quòd sit causatum,& sit necessarium, Causans verò, inquantùm causans, nullam imperfectionem, nec possibilitatem includit,vt patet de Deo, qui verè causat omnia causabilia,hoc modo posset esse imperfectio in causato. Secundo modo semper ordo naturæ requirit imperfectionem in producto, quia causatum æquiuocè necessariò est imperfectius causa æquiuoca: vt subtiliter probat Doctor *in quarto, dist.12.* vide ibi.

Tertio modo.

Tertiò accipitur ordo naturæ inter aliqua, quorum vnum in nullo genere dependentiæ ab alio dependet:vt nec in genere causati, vel mensurati, vel conseruati; sed quia vnum necessariò præsupponit aliud; & sic inter intellectum, & voluntatem, inter intellectionem, & volitionem est talis ordo naturæ. Et hoc modo ordo naturæ non præexigit necessariò imperfectionem in posteriori natura, imò multoties natura est perfectius,vt patet de voluntate,& intellectu, intellectione & volitione; nam volitio est semper perfectior intellectione, vt patet à Doctore *in quodl.q.13.& in prol.q.vlt.& in 4.dist.49.* Aliquando etiam prius naturâ hoc modo erit perfectius, vt patet de intellectu, & volitione, quæ est imperfectior ipso intellectu, saltem in nobis.

6. *Quarto modo.*

Quartò est ordo naturæ inter aliqua,quorum vnum dependet ad aliud, non quòd in *esse* suo, nec in *conseruari* dependeat:sed quia eius dependentia ad aliud terminatur, & hoc dupliciter. Vel quia terminatur ad subiectum. Vel quia terminatur ad suppositum. Primo modo accidens dependet à subiecto, quia in se stare non potest. Et talis ordo necessariò requirit imperfectionem in accidente,eo quòd per se stare non possit: requirit etiam imperfectionem in subiecto, eo quòd informatur, & perficitur à tali accidente: vt patet à Doctore *in tertio,dist.1. q.1.art.1.* Secundo modo natura assumpta à Verbo dependet ad ipsum Verbum, & hoc est imperfectionis, quia in alio sustentatur; sed in Verbo nulla est imperfectio, quia tantùm terminat dependentiam illam, & nullo modo perficitur ab illa, nec informatur, vt patet à Doctore *in tertio, vbi suprà.* *Natura assumpta dependet à verbo.*

Quintò accipitur ordo naturæ inter aliqua: quorum vnum est quasi productum, vel quasi originatum,& hoc dupliciter. Vel est quasi productum ab aliquo non formaliter infinito, & similiter ipsum non est formaliter infinitum: sed dicitur quasi productum, eo quòd realiter identificatur producenti. Et tunc talis ordo dicit imperfectionem in quasi producto,vt patet de subiecto, & propria passione. Vel quasi productum est ab aliquo formaliter infinito, & ipsum quasi productum est formaliter infinitum, sicut omnia attributa quæ sunt formaliter infinita, vt patet à Doctore *in primo, dist.8.q.pen.* & sunt quasi originata à natura diuina formaliter infinita, vt patet à Doctore *in primo,dist.8.q.1.* & *dist.28.& in quodl.q.1.* Et talis ordo nullam requirit imperfectionem in talibus quasi productis, cùm infinito formaliter repugnet omnis imperfectio, vel quasi imperfectio,etiam posito per impossibile,quòd huiusmodi essent verè, & realiter producta, vt expositi in primo. Si verò quasi productum non sit formaliter infinitum, vt relationes originis, tunc ordo inter illa adhuc non requirit imperfectionem in quasi producto, quia tali relationi repugnat omnis imperfectio, vel quasi imperfectio. Tum etiam, quia repugnat formaliter infinito recipere, vel quasi recipere talem relationem, &c. *Quinto modo.* *Attributa sunt formaliter infinita.* *Infinito formaliter repugnat omnis imperfectio.* *Relationes originis non sunt formaliter infinita.*

Sextò,fortè posset poni prioritas, & posteritas naturæ inter aliqua,vbi vnum accipit totum suum *esse* ab alio, ita quòd tantùm ab illo distinguitur secundùm proprietatem personalem, sed secundùm omnem perfectionem est simpliciter idem illi. Et hoc modo tenendo quòd personæ diuinæ constituantur per absoluta, sicut fortè Doctor videtur tenere *in primo,dist.26.* esset inter Patrem, & Filium talis ordo naturæ, quia quicquid habet Filius,habet à Patre, & sola proprietate distinguitur à Patre, & in nulla perfectione distinguitur. Hic tamen nulla est essentialis dependentia, cùm illa sit inter naturas distinctas,vt patet à Doctore *in primo, dist.2.parte 2. respondendo ad arg. principalia.* Et in tali ordine non requiritur imperfectio in posteriori, vt patet. Si etiam teneatur quòd personæ constituantur per relationes, vt tenet communis opinio, adhuc non haberem pro inconuenienti,quòd inter Patrem, & Filium esset ordo naturæ; qualis poneretur si essent constitutæ per absoluta, & quamuis sint correlatiua,& simul natura,loquendo de simultate ordinis naturæ, quæ opponitur ordini essentiali,vt dicit Doctor hic. 7. *Sexto modo* *Filius sola proprietate distinguitur à Patre.*

His præmissis, dico breuiter quòd Doctor in 8. *Opinio Scoti.*

propoſito loquitur de ordine eſſentiali, qualis eſt inter cauſam æquiuocam, & effectum æquiuocum, quia ibi ſemper poſterius natura eſt imperfectius. Et quòd ſic intelligat, patet, quia ſupponit quòd Pater non producat Filium æquiuocè, imò ſimpliciter vniuocè, vt patet *in primo, diſt. 7. & diſt. 13.* & ſupponit quòd producat ipſum, communicans ſibi eandem naturam, quam habet, & eandem perfectionem. Talis ergo ordo naturæ, qui eſt inter cauſam æquiuocam, & effectum, vel qualis eſt inter menſuram, & menſuratum ſecundùm perfectionem eſſentialem, ſemper dicit imperfectionem in poſteriori natura, & quòd ſic loquatur, patet per literam ipſius, vbi ſic dicit: *ordo naturæ, ſiue eſſentialis, neceſſariò includit imperfectionem in altero extremorum,* & parum pòſt: *Proceſſio enim non includit de ſe quòd ſit æquiuoca, nec per conſequens, quod forma imperfectior ſit in producto, quàm in producente.* Ex his patet reſponſio ad rationes.

Quomodo ordo naturæ dicat imperfectionem.

Singularia dubia & eorum reſponſiones.

Secundò principaliter dubitatur, de hoc ſcilicet quòd *ſimultas oppoſita ordini eſſentiali ſufficit ad ſimultatem correlatiuorum.* Hoc prima facie non videtur verum. Primò, quia ſi vnum correlatiuum eſſet prius naturâ alio correlatiuo, & non prioritate eſſentiali, puta vbi non eſſet dependentia eſſentialis, ſicut eſt inter intellectum, & voluntatem, vt dictum eſt ſuprà, tunc vnum correlatiuum poſſet intelligi alio non intellecto, quod eſt falſum: patet quod poſſet intelligi, quia tali priori non repugnat poſſe intelligi, circumſcripto poſteriori.

Secundò inſtatur, quia etiam requiritur ſimultas originis: patet, quia correlatiua ſunt ſimul naturali intelligentia, vt patet à Doctore: ſed ſi vnum eſſet prius origine alio, non neceſſariò ſimul intelligerentur: patet, quia in illo priori, in quo Pater eſt, Filius non eſt; ergo in illo priori Pater poſſet intelligi, Filio non intellecto.

Tertiò inſtatur, quia ſi ſimultas oppoſita ordini eſſentiali, qualis eſt inter cauſam æquiuocam, & effectum, ſufficit vt ipſe inſtà exponit: ergo ſequitur quòd ſi producens vniuocum eſſet ſimul ſimultate oppoſita tali ordini, puta quia non eſſet Franciſcus producens priùs eſſentialiter, & æquiuocè, Ioanne producto, ſed tantùm prius naturâ, eo modo, quo cauſa vniuoca eſt prior effectu vniuocè producto, tunc ſequeretur quòd eſſent perfectè correlatiua, & tamen Franciſcus producens poſſet perfectè intelligi ſine Ioanne producto: quia ita videtur prior cauſa vniuoca ſuo effectu vniuoco, ſicut cauſa æquiuoca ſuo effectu æquiuoco, quia vtraque cauſat aliud, licèt vniuoca tantum cauſet aliud numeraliter, & æquiuoca aliud in ſpecie.

9. *Quæ relatiua ſint ſimul naturali intelligentia.*

Reſpondeo præmittendo aliqua. Primò, quòd quando dicimus quòd correlatiua ſunt ſimul naturali intelligentia, hoc non debet intelligi ſic ſcilicet, quòd in eodem penitus ſigno, quo cognoſcitur vnum, neceſſariò cognoſcatur aliud: ſed benè ad cognitionem vnius ſtatim ſequitur cognitio alterius: non quòd cognitio, puta paternitatis, in nobis dependeat à cognitione filiationis, nec è contra, cùm cognitio relationis dependeat à termino, & fundamento. Non enim poteſt cognoſci perfectè paternitas, niſi priùs cognoſcatur terminus, cùm eſſentialiter, & formaliter ſit ad illum, terminus autem eius non eſt filiatio, ſed abſolutum Filij, vt probat Doctor *in 1. diſt. 30.* Et ideò dicit, *q. 1 prologi & diſt. 8. primi. 2. q. 14. quodl.* quòd relatio non poteſt cognoſci termino eius non præcognito. Poſito enim per poſſibile, vel impoſſibile, quòd filiatio non eſſet, ſed tantùm paternitas, certum eſt quòd paternitas poſſet perfectè cognoſci filiatione non cognita, quia non eſt de ratione paternitatis quòd terminetur ad filiationem, nec quòd coëxigat illam; ſed benè de ratione eius eſt quòd terminetur ad abſolutum filij, & hoc patet de relatiuis non mutuis, vt de relatione creaturæ ad Deum, quæ perfectè cognoſcitur cognitis Deo, vt termino, creatura, vt fundamento. Vbi tamen ſunt relationes mutuæ, ſic ſe habent quòd cognitâ vnâ, immediatè cognoſcitur alia; non enim videtur neceſſe ſimpliciter quòd in quocunque ſigno cognoſcitur vna, cognoſcatur & alia, ſed vnâ cognitâ, immediatè pòſt cognoſcitur & alia. Hæc tamen dico non abſolutè, nec determinando. Secundò præmittendo, quòd quando Doctor dicit quòd *ſimultas oppoſita ordini eſſentiali ſufficit ad ſimultatem correlatiuorum*, hoc dicit, quia vbi eſt ordo eſſentialis, priori eſſentialiter non repugnat poſſe eſſe, ſine poſteriori eſſentialiter, vt patet diſcurrendo in omnibus, & non repugnat poſſe perfectè cognoſci, poſteriori nullo modo cognito, quæ non conueniunt correlatiuis, & quia in correlatiuis diuinis eſt talis ordo, quòd vnum verè ab alio producitur, videtur quòd ibi ſit ordo eſſentialis (nullus alius ordo naturæ videtur, nec apparet ponendus præter ordinem originis) & per conſequens non ſit ſimultas eſſentialis, quæ omninò impedit naturam correlatiuorum: & quia in diuinis correlatiuis non eſt talis ordo eſſentialis, ideò ſufficit ſimultas oppoſita tali ordini, ſed non illa præcisè, ſed etiam requiritur ſimultas oppoſita ordini durationis. Et ex his patet reſponſio ad primum.

Ad ſecundum dico primò, vt dixi in primo, notando quòd non eſt repugnantia vnum poſſe præcognoſci. Dico ſecundò, quòd prioritas originis dicit tantum Patrem habere eſſe à ſe, & poſterioritas originis dicit præcisè Filium habere eſſe à Patre, & tamen cum hoc ſtat quod ſimul intelligantur, quia *prius origine* non dicit aliquod ſignum durationis prius Filio.

Prioritas triginis quid.

Ad vltimum, patet ex ſuprà dictis reſponſio.

SCHOLIVM.

Perſonam primam conſtitui per relationem oppoſitam relationi, quæ (ex ſuppoſito) conſtituit ſecundam perſonam, probatur, quia prima proprietas incommunicabilitatis conſtituit primam perſonam; & hæc correſpondet reſtitutiuæ ſecundæ, quia nihil eſt ibi incommunicabile, niſi proprietas ſpectans ad primam originem ex ſuppoſitione, quòd perſonæ conſtituantur per reſpectus. Adducit contra hos rationem D. Bonau. quæ probat primam perſonam conſtitui per ingenitum, ex Damaſceno. Et quia ingeneratio eſt primum incommunicabile.

Iuxta

4. IVxta illud [d] quod ſupponitur, de ſecundo articulo, dico, quòd alia relatione conſtituitur ſecunda perſona, & alia ſibi oppoſita, conſtituitur prima perſona. Probatur ſic: prima proprietas incommunicabilis poſitiua, eſt proprietas conſtitutiua primæ perſonæ: talis eſt illa, quæ correſpondet correlatiuè primæ relationi in perſona producta, ergo, &c. Maior patet, quia cùm perſona includat eſſentiam & entitatem incommunicabilem, quæ ſunt in iſta quæſtione ſuppoſita, ſecundùm Rich. 4. *de Trin.* proprietas primæ perſonæ, non oportet quòd aliquid per ſe importet niſi primam entitatem incommunicabilem. Minor patet, quia, ſecundùm ſententiam communem in iſta quæſtione ſuppoſitam, nihil poteſt eſſe ibi incommunicabile, niſi proprietas pertinens ad originem, & per conſequens in prima perſona non eſt incommunicabile niſi proprietas pertinens ad primam originem. Illa enim quæ pertinet ad ſecundam originem, communicabilis eſt: quia eſt duarum perſonarum producentium: Illa autem quæ pertinet ad primam productionem actiuam, opponitur illi, quæ pertinet ad primam paſſiuam: ſicut enim Filius primam proprietatem habet pertinentem ad *generari*, ſiue *dici*, ita Pater primam proprietatem incommunicabilem habet pertinentem ad *dicere*, ſiue *gignere*, quia illa conuenit Patri ſecundùm quòd habet intellectum fœcundum, qui intellectus eſt prima ratio productiua in Patre.

Articulus ſecundus.

Prima proprietas incommunicabilis conſtituit primam perſonam.

5. Contra iſtam rationem [e] inſtatur contra vtranque iſtarum præmiſſarum. Et primò quantùm ad maiorem. Videtur enim, quòd *ingenitum* ſit prima ratio conſtitutiua primæ perſonæ: & tunc maior eſt falſa. Quòd prima proprietas poſitiua ſit proprietas perſonalis. Hoc probatur auctoritate & ratione. Auctoritas eſt Damaſceni cap. 9. *Omnia*, inquit, *quæ habet Pater Filij ſunt, præter ingenerationem, quæ non ſignificat differentiam ſubſtantiæ ſed modum exiſtentiæ.* Hæc ille. Ratio autem talis eſt: principium incommunicabile eſt prima ratio conſtituendi primam perſonam. Hoc probatur: quia cùm eſſentia ſit ratio perſonæ eſſendi ſimpliciter, & cuilibet perſonæ etiam eſſendi hæc: nihil ergo vltra requiritur ad rationem perſonæ, niſi incommunicabilitas: & ita incommunicabili, & quocunque primo habito, habetur perſona: ſed *ingenitum* videtur importare principium incommunicabile: ergo, &c. Probatio minoris, quod eſt ab aliquo, & ab ipſo aliud, priùs reſpicit illud à quo eſt, quàm illud quod eſt ab ipſo.

D. Bon. in 1. d. 13. q. 4. & quod. 3. literali & d. 27. q. 2. & d. 28. q. 1.

6. Hoc probatur, quia per ipſum prius, à quo ipſum eſt, habet *eſſe*: ordo autem ad poſterius, præſupponit eius *eſſe*. Ex iſta propoſitione, de ordine poſitiuo ad prius, & poſterius, infertur hoc conſequens, quòd ſi aliquid non habet ordinem ad prius, ſed tantùm ad poſterius, quod eſt ab ipſo, per prius ſibi conuenit negatio ordinis ad prius, quàm ordo ad poſterius: nunc autem, prima perſona non habet ordinem ad priorem: & habet ordinem ad poſteriorem: ergo ſibi priùs conuenit illud quod negat ordinem ad ſuum prius: tale eſt *ingenitum*. Quòd autem priùs ſibi competat negatio ordinis ad prius, quàm ordo ad poſterius. Probatur, quia non tantùm contradictoria referuntur ad idem inſtans durationis, ſed, ſicut licet loqui, ad idem *nunc*, ſiue ſignum naturæ. Hoc patet inducendo: quia cùm hæc ſit vera in primo modo dicendi per ſe, *homo eſt rationalis*, hæc autem vera in ſecundo modo, *homo eſt riſibilis*: hæc autem per accidens, *homo eſt albus*: & ſic poſſunt aſſignari inſtantia naturæ, ſiue ſigna naturæ, quantùm ad ordinem iſtarum prædicationum, ſi affirmaretur hominem eſſe rationalem per ſe in primo ſigno naturæ, ſiue primo modo, & negetur ipſum eſſe rationalem ſecundo modo, ſiue in ſecundo ſigno naturæ, non eſt contradictio. Sicut non eſt contradictio, ſi dicatur hominem eſſe album in tertio ſigno, & non eſſe album in primo ſigno, vel ſecundo. Patet ergo, quòd iſta non eſt contradictio niſi pro eodem ſigno naturæ. Et ita in ſignis originis, eſſe ab alio, & non eſſe ab alio ſunt contradictoria: patet de ſe, ergo pro quocunque ſigno attribueretur alicui eſſe ab alio, ſi hoc ſibi competeret, pro eodem ſigno attribueretur ſibi hoc quod eſt, non eſſe ab alio, ſi hoc ſibi competit: ſicut ergo ei quod eſt ab alio, per prius conuenit ordo ad illud, à quo eſt, quàm ad poſterius: ſic ei, quod non eſt ab alio, priùs conuenit negatio ordinis ad prius, quàm ordo poſitiuus ad poſterius.

Si arguatur contra hoc [f], quòd negatio non habet conſtituere perſonam.

Reſpondetur, quòd illud perſonale, quod intelligitur ſuperaddi eſſentiæ, ſufficit quòd habeat primam rationem incommunicabilitatis: eſſentia enim perſonæ tribuit & *eſſe*, & hoc *eſſe*, & quidquid poſitiuum eſt. Si ergo affirmatio, vel negatio poſſit habere rationem incommunicabilitatis in prima perſona, ſufficit ad conſtituendum.

tuendum perſonam: illa autem negatio habet, vt probatum eſt, primam rationem incommunicabilitatis; ergo, &c.

COMMENTARIVS.

10. d *Vxta illud, quòd ſupponitur de ſecundo articulo.* Hîc Doctor in iſto ſecundo articulo intendit probare quòd prima perſona conſtituatur relatione oppoſita relationi ſecundæ perſonæ, puta, quòd conſtituatur paternitate, vel generatione actiua, quod idem importat.

D. Bonau. in primo diſt. 19. q. 4.

e *Contra iſtam.* Hîc Doctor arguit contra maiorem & minorem rationis, & primò contra maiorem ſcilicet quòd prima proprietas incommunicabilis ſit poſitiua, quia *ingenitum*, videtur eſſe prima proprietas, & hoc probat & auctoritate, & ratione. Auctoritas eſt Damaſceni: *Omnia* (inquit) *quæ habet Pater, Filij ſunt, præter ingenerationem*, &c. Vult dicere, quòd *ingenitum* non ſignificat ens poſitiuum, ſed tantum modum exiſtentiæ, quia ſignificat non eſſe ab alio. Ratione etiam probatur, & ratio ſtat in hoc breuiter, negatio ad prius, prius conuenit, quàm habitudo ad poſterius: patet, quia ſi *A* eſt à *B*, & *C* ab *A* prius *A* reſpicit *B*, à quo habet *eſſe*, quàm *C*, cui dat *eſſe*; ergo ſi *A* à nullo priore eſt, & *C* eſt ab *A*, ipſi *A* priùs conuenit negatio ad prius, quàm habitudo, ſiue productio reſpectu *C*, ergo cùm negatio ad prius, puta *ingenitum*, prius conueniat Patri, quàm generare Filium, ſequitur quòd *ingenitum* erit prima proprietas Patris, & per conſequens, Pater conſtituetur in eſſe per ingenitum. Si dicatur, quòd in eodem ſigno, non conuenit Patri eſſe ab alio, & non eſſe ab alio; imò ſi eſſet ab alio, per prius conueniret eſſe ab alio, quàm non eſſe ab alio, & ſic in aliquo poſteriori ſigno conueniret non eſſe ab alio.

Scotus contra D. Bonau.

Contrà arguit, quia eſſe ab alio, & non eſſe ab alio contradicunt, & non contradicunt, niſi pro eodem ſigno, vel naturæ, vel originis; vnde iſta non contradicunt, homo in primo ſigno eſt per ſe rationalis, ſiue in primo modo, & in ſecundo modo, ſiue in ſecundo ſigno naturæ, non eſt per ſe rationalis, quia accipiuntur pro diuerſis ſignis; ſic in propoſito, cùm eſſe ab alio, & non eſſe ab alio, contradicant, ſequitur quòd in eodem ſigno, quo conueniret Patri eſſe ab alio, ſi eſſet ab alio, conuenit non eſſe ab alio, ſi non eſt ab alio. Si ergo eſſet ab alio, priùs ſibi conueniret hoc, quod eſt eſſe ab alio, quàm aliud producere: ergo non eſſe ab alio, priùs conuenit, quàm producere Filium: & ſic *non eſſe ab alio*, ſiue *ingenitum*, erit prima proprietas Patris, & ab illa prima cõſtituitur.

Quid eſſentiæ perſonæ tribuit.

f *Si arguatur.* Hîc inſtat, probando quòd ingenitum, non ſit proprietas conſtitutiua, quia negatio non conſtituit perſonam, cùm perſona ſit ens poſitiuum: ergo & conſtituentia erunt ens poſitiuum: modò *ingenitum* dicit formaliter negationem, ſcilicet non eſſe ab alio.

Reſpondetur, quòd illud perſonale, quod intelligitur ſuperaddi eſſentiæ, ſufficit quòd habeat primam rationem incommunicabilitatis: eſſentia enim perſonæ tribuit *eſſe*, & hoc *eſſe*, & quicquid poſitiuum eſt. Si ergo affirmatio, vel negatio, poſſit habere rationem incommunicabilitatis in prima perſona, ſufficit ad conſtituendum perſonam: illa autem negatio, habet, vt probatum eſt, primam rationem incommunicabilitatis, ergo, &c.

SCHOLIVM.

Refutat impugnationem allatam, probans primam perſonam non conſtitui per ingenitum, *quia eſt negatio, (ex Auguſtino) & nulla negatio eſt primò incommunicabilis, (quod requiritur ad conſtitutiuum perſonæ) ſed per aliquid poſitiuum proprium, ad quod conſequitur: de quo latè traditur à Doct. 1. d. 28. q. 2. Ponit duas ſolutiones ad hoc argumentum. Prima ait* ingenitum *dicere dignitatem, quia eſt à ſe. Secunda fontalem plenitudinem. Contra primam, eſſe à ſe negatiuè non facit eſſe incommunicabile, vt probat argumentum. Contra ſecundam, quæ eſt D. Bonau. ſi plenitudo dicit negationem, currit ratio; ſi poſitiuum aut commune, & ſic non erit perſonalitas; aut relatio, & ſic non alia niſi illa, quæ eſt oppoſita relationi conſtitutiuæ ſecundæ perſonæ. Soluit authoritatem Damaſceni poſitam, num. 5. & exponit, quomodo ordo ad prius, aut negatio talis ordinis poteſt eſſe prius in aliquo abſoluto, ordine poſitiuo ad poſterius, non tamen in reſpectiuo, quod conſtituitur per ordinem ad poſterius. Explicat optimè, quomodo contradictoria referuntur ad idem* nunc; *non tamen eſt neceſſe, quòd cui conuenit album pro hoc* nunc, *quòd eidem conueniret non album pro eodem* nunc: *& ratio eſt, quia res primò eſt ipſa, vt homo homo, non tamen primò eſt non lapis, quia negatio, (vt dictum eſt) non conuenit alicui, niſi per poſitiuum, præexiſtens in eo. Vnde ſi prima perſona conſtitueretur per non eſſe ab alio, non æquè primò conueniret ei non eſſe ab, ſicut conueniret eſſe ab alio, ponendo quòd per hoc conſtitueretur: de quibus vide Doct. 1. d. 28. q. 2. n. 4. & d. 36. n. 13. & d. 23. n. 7. quibus locis optimè agitur de negatione eiuſque natura, & diuiſione.*

7. COntra iſtum modum g dicendi arguitur ſic: Proprietas conſtitutiua eſt omnino formaliter, & primò incommunicabilis: nulla negatio formaliter, & per ſeipſam eſt primò incommunicabilis; *ingenitum* autem, vt diſtinguitur formaliter ab eſſentia, & relatione poſitiua ad productum, non dicit niſi negationem formaliter: quia

Ingenitum non facit

ſecundùm

ſecundùm Auguſtinum 5. de Trin. c. 6. *cùm ingenitum dicitur, non quid ſit, ſed quid non ſit oſtenditur*: & multæ auctoritates ad hoc patent: ergo. Prima propoſitio patet, quia cùm perſona ſit formaliter incommunicabilis exiſtentia: oportet quod illud quo aliquid eſt perſona primò, ſit formaliter incommunicabile: ergo, &c. Secunda propoſitio patet, quia negatio propria exigit poſitiuum proprium ad quod conſequitur nulla enim negatio eſt propria omnino alicui, hoc eſt ſoli illi neceſſariò conueniens, niſi quia ei repugnat affirmatio oppoſita: affirmatio autem quæcunque nulli enti repugnat, niſi per aliquod poſitiuum, quia ſi per negationem, quæro an illa negatio conſequitur aliquod poſitiuum, cui repugnat illa alia affirmatio, & ſic habetur propoſitum: aut conſequitur poſitiuum, & tunc negatio omnino prima, eſt in illa vnitate ſiue diſtinctione, & entitate per conſequens, quod eſt inconueniens: aut neceſſariò dabitur, quòd negatio conſequitur poſitiuum, ſed non proprium iſti: & tunc ſequitur, quòd negatio non erit propria iſti, quia illud, per quod negatio conuenit non eſt proprium iſti.

primâ per ſonam, de quo 1. d. 28. q. 2. n. 10. Vide 27. d. Negatio propria petit poſitiuum proprium.

8. h Reſpondetur ad minorem, quòd *ingenitum* non importat negationem ſimpliciter, ſed aliquid pertinens ad dignitatem; quia hoc, quod eſt habere, eſſe à ſe.

Alio etiam modo, quòd importat fontalem plenitudinem, quod eſt perfectionis ſimpliciter in prima perſona, ſecundùm Auguſtinum 4. *de Trin. c. 9.*

Guil. Anti. ſiodorenſis.

i Contra primum, cùm dicitur, à ſe, aut intelligitur, quòd hæc præpoſitio *A*, importat circunſtantiam cauſæ, vel principij poſitiui: & ſtatim patet contradictio: quia ſecundùm Auguſtinum 1. de Trin. cap. 1. *nulla mens capit quod aliquid ſit à ſe*; aut intelligitur negatiuè tantùm: quia non habet aliquid pro principio, vel cauſa, & habetur propoſitum de negatione.

1. de Anima. 1. c. 47.

Contra ſecundum: k fontalis plenitudo, aut dicit negationem, & habetur propoſitum, aut poſitiuum, & tunc vel eſſentiam, & ſequitur quòd ſi *ingenitum* ſit proprietas perſonalis; ergo & eſſentia: aut relationem poſitiuam, & patet quòd non niſi ad perſonam, & tunc, ſi ad perſonam, aut ad vnam, aut ad plures; non ad producentem, vel producentes: ergo ad productam, vel productas. Si ad plures, non poterit eſſe vnum formale principium conſtitutiuum perſonæ: ſi ad vnam, & ſingularem, aut relationem ad perſonam primam productam, aut ſecundam, & tunc non tenetur poſitum, ſcilicet quòd *ingenitum* vt diſtinguitur contra paternitatem, vel ſpirationem, conſtituat perſonam, aut relationem vnam abſtractam ab iſtis [l] ſcilicet paternitate, & ſpiratione. Et tunc ſi poteſt aliqua talis relatio communis abſtrahi ab iſtis duabus, ſequitur, quòd prima perſona non aliqua vna relatione, ſcilicet ſingulari, ſignata in exiſtentia, ſit perſona, ſed aliquo modo vna abſtracta à relationibus duabus, & hoc alterius rationis: quia probatum eſt in quæſtione præcedente, quòd duæ productiones actiuæ in Diuinis non poſſunt eſſe eiuſdem rationis, & tunc prima perſona non conſtitueretur formaliter aliquo conſtitutiuo vnius rationis, quaſi ſpecificè, ſed vno abſtracto à duobus quaſi alterius rationis. Nec oportet hîc immorari, quia multi magiſtri hîc concedunt propoſitum quantum ad maiorem, quòd aliquo incommunicabili poſitiuo conſtituitur prima perſona, de qua eſt hic ſermo.

Ratio conſtitutiua perſonæ prima non eſt fontalis plenitudo.

9. Cum ergo arguitur pro iſta opinione pro ingenito per Damaſcenum patet per eum reſponſio ibidem: ſubdit enim in ſolis proprietatibus paternitatis, & filiationis & proceſſionis, differentiam cognoſcimus: ergo quando priùs accepit omnia præter ingenerationem, &c intelligendum eſt, quòd ſub ingeneratione comprehendit paternitatem. Et breuiter ſicut patet in diuerſis capitulis eius, nunc nominat vnam proprietatem primæ perſonæ, nunc aliam, & per conſequens per vnamquamque intelligit quamcunque proprietatem propriam.

Eadem ſolutio habetur in 1. d. 26. & 28. Reportatis q. 1. ad arg. 1.

Ad rationem, concedo, quod ordo ad priùs quodammodo præcedit in aliquo ordinem ipſius ad poſterius: maximè quando ordinatum eſt in ſe abſolutum. Concedo etiam, quòd negatio ordinis ad priùs in abſoluto, præcedit ordinem poſitiuum eiuſdem ad poſterius: ſed non ſic in illo, quod conſtituitur formaliter per ordinem ad poſterius, quia nullus ordo in illo poteſt eſſe prior, nec etiam negatio ordinis, quàm ſit ordo, quo conſtituitur. Si ergo eſſet ſuppoſitum abſolutum, poſſet concedi, quòd ingenitum eſſet quodammodò priùs paternitate: ſed cùm probatur generaliter de quocunque ſuppoſito, & de ordine ad poſterius, & negatione ordinis ad priùs: illa propoſitio, qua dicitur, quòd contradictoria referuntur ad idem *nunc*; non ſolùm in ordine durationis, ſed etiam naturæ & originis, eſt vera, intelligendo de per ſe contradictoriis, prout affirmatio comparatur ad negationem: non eſt autem

Ordo ad priùs quãdo eſt prior ordine ad poſterius.

Contradictoria quomodo referuntur ad idem nunc.

autem vera, intelligendo de affirmatione, & negatione comparando ad tertium, de quo dicuntur.

Exemplum. Album pro *A*, & non album pro *B*, non contradicunt inter ſe, nec ad quodcunque comparantur, & hoc intelligendo per *A*, & *B*: ſiue ſigna durationis, ſiue ſigna naturæ, vel originis: Sed ſi iſta comparantur ad aliquid, cui conueniunt, vel conuenire poſſunt, non oportet quòd ſi album conueniret ipſi *C*, pro *A*: quòd non album conueniret ipſi *C* pro *A*. Nihil enim eſt, quod non omnino primò ipſum ſit ipſum, ſicut homo omnino primò eſt homo, & ſi homo eſſet lapis, eſſet omnino primò lapis: ſicut lapis eſt lapis: tamen non omnino primò eſt non lapis: quia nulla negatio poteſt eſſe eadem alicui primo, ſicut ipſum eſt ipſum primò. Concedo ergo, quòd intelligendum eſt eſſe ab aliquo, & non eſſe ab aliquo, referri ad idem inſtans, ſiue *nunc* cuiuſlibet ordinis, ad hoc quòd ſint contradictoria: vt, ſcilicet pro quo *nunc* affirmatur eſſe ab alio, quòd ponit, pro eodem *nunc*, non eſſe ab ipſo, neget illud idem: ſed non oportet quòd illi, de quo iſta dicuntur, conueniat æquè primo, *non eſſe ab*: ſicut illi conueniret *eſſe ab*: ſi *eſſe ab*, ſibi conueniret, & per conſequens ſuppoſito, cui conuenit negatio ordinis ad prius, prioritate originis, non æquè primò conuenit iſta negatio, ſicut conueniret affirmatio ordinis, ſi illum ordinem haberet.

Homo prius eſt homo quàm non lapis. Contradictoria non æquè primò conueniunt ei de quo dicuntur.

COMMENTARIVS.

11. *Scotus improbat hanc opinionem.*

g CONTRA. Hîc Doctor improbat hanc opinionem, probando duo. Primò, quòd proprietas conſtitutiua perſonæ, eſt omnino formaliter, & primò incommunicabilis. Secundò, quòd nulla negatio ſit formaliter, & primò incommunicabilis, & per conſequens *ingenitum* non erit proprietas conſtitutiua perſonæ, cùm non dicat formaliter niſi negationem, vt patet per Auguſtinum 5. *de Trin. cap.* 7. *Cùm ingenitum dico, non quid ſit, ſed quid non ſit oſtenditur.* Ingenitum enim in propoſito, & non productum idem ſunt, vt oſtendit Doctor *in* 1. *diſt.* 28. &c. Probat ergo primam propoſitionem ſic; perſona eſt formaliter incommunicabilis exiſtentia: ergo illud, quo aliquid eſt perſona primò, erit formaliter incommunicabile. Secunda probatur, quia nulla negatio propria, eſt alicui, hoc eſt ſoli illi neceſſariò conueniens, niſi quia ei repugnat affirmatio oppoſita, affirmatio autem nulli enti repugnat, niſi per aliquid poſitiuum, quia ſi per negationem, & tunc quæro an illa negatio conſequitur aliquod poſitiuum, cui repugnat illa alia affirmatio, & habetur propoſitum, ſcilicet quòd affirmatio repugnat per aliquod poſitiuum, & ſic negatio oppoſita inerit neceſſariò per aliquid poſitiuum: aut non conſequitur poſitiuum, & tunc negatio omnino prima eſt in illa vnitate, & diſtinctione, & in entitate per conſequens, quod eſt inconueniens, id eſt, quòd talis negatio primò conſtituet illud ens in tali vnitate, ſcilicet incommunicabili, & in tali diſtinctione, quia quæ ſunt principia conſtituendi, ſunt principia diſtinguendi: & ſic, ſi primò conſtituit in vnitate incommunicabili, eſt etiam ratio diſtinguendi illud à quolibet alio, & ſimiliter conſtituet primò in tali entitate. Sequitur enim quòd ſi negatio inſit primò, & ſit ratio propter quam repugnat affirmatio Patri communicari, quòd illud ens, cui primò conuenit talis negatio per ipſam, erit incommunicabile primò. Sicut etiam quando negatio ad communicari aduenit enti propter aliquam affirmationem in tali ente, quòd tale ens, erit primò incommunicabile per talem affirmationem: ergo ſic erit in propoſito de negatione, propter quam repugnat enti affirmatio ad communicari.

12. *Dubia contra duas propoſitiones.*

Contra illas duas propoſitiones occurrunt aliqua dubia. Primò, quia ſi illud, quo aliquid eſt perſona, ſiue incommunicabilis exiſtentia, ſit formaliter incommunicabile, ſequitur quòd negatio erit formaliter, & primò incommunicabilis: hoc autem eſt falſum, & contra ipſum, vt patet in probatione ſecundæ propoſitionis, & in 1. diſt. 28 & alibi ſæpè. Antecedens probatur, quia ſecundùm ipſum, *in* 3. *diſt.* 1. *q.* 1. *& in quodlib. qu.* 19. perſona creata primò conſtituitur in *eſſe* perſonali, per negationem duplicis dependentiæ, ſcilicet actualis, & aptitudinalis: ergo talis negatio erit primò incommunicabilis.

Cui communicetur relatio originis.

Secundò, quia relatio originis communicatur perſonæ, & ſimiliter communicatur eſſentiæ, vt patet de filiatione in Diuinis: & tamen perſona conſtituta per illam eſt primò incommunicabilis, & ſic non erit neceſſe quòd illud, quo conſtituitur perſona, ſit primò, & formaliter incommunicabile.

Soluio dubiorum.

Contra ſecundam propoſitionem: primò probatur quòd negatio propria non inſit propter poſitiuum proprium, quia negatio lapidis neceſſariò ineſt Socrati, & tamen non ineſt propter poſitiuum proprium Socrati: patet, quia talis negatio ineſt etiam boui. Tum etiam, quia negatio lapidis ineſt neceſſariò Chimæræ, & tamen in Chimæra non eſt aliquod poſitiuum, propter quod inſit talis negatio. Tum etiam, quia negatio dependentiæ actualis ad aliud ſuppoſitum ineſt Socrati, & tamen non ineſt per aliquod poſitiuum in Socrate, quia omne poſitiuum in Socrate eſt communicabile, quia à Verbo aſſumptibile, vt patet à Doctore *in tertio, diſt.* 1. *q.* 1. *& in quodlib. q.* 19.

13. Reſpondeo ad iſtas obiectiones, præmittendo aliqua. Primò, quòd conſtitutiuum perſonæ diuinæ eſt ita proprium illi, quòd neceſſariò ſimpliciter conuenit ei, ita quòd oppoſitum ſimpliciter repugnat, imò eſt ita proprium illi, puta filiatio Filio, quòd ſi illa præcisè non eſſet, quæ nunc eſt in Filio, eſſet ſimpliciter impoſſibile aliquam aliam eſſe, vel aliquem alium Filium eſſe, vt ſuprà patuit, *q.* 2. *quodlib.*

Secundò

Secundò præmitto, quòd est differentia inter constitutiuum vltimum personæ diuinæ, & personæ creatæ: nam vltimum constitutiuum personæ diuinæ ineſt ſimpliciter neceſſariò, & oppoſitum, puta communicari actu ſimpliciter repugnat. Sed vltimum conſtitutiuum, & completiuum perſonæ creatæ, non ineſt neceſſariò: patet, quia perſona creata vltimatè, completur per negationem actualem ad aliud ſuppoſitum, vt patet à Doctore *in tertio, diſt.* 1. & tamen affirmatio oppoſita, ſcilicet actu dependere ad aliud ſuppoſitum, poteſt ſibi ineſſe, & de facto ineſt naturæ ſingulari aſſumptæ à Verbo, vt patet à Doctore *in tertio, diſt.* 1. & ex hoc apparet, quomodo talis negatio non eſt ita propria perſonæ creatæ, quòd illi ſoli neceſſariò conueniat.

Tertiò, præmitto quòd illud, quo aliquid eſt primò perſona perſonalitate ſibi propria, & neceſſariò ſibi competente, eſt primò incommunicabile, & tale eſt conſtituens perſonam diuinam, quæ ſola eſt neceſſariò perſona perſonalitate ſibi propria, & ſibi ſoli neceſſariò competente. Sed illud, quo perſona creata eſt perſona perſonalitate propria, ſed non neceſſariò competente, non eſt ita proprium illi, quòd ſibi neceſſariò conueniat.

Quid ſit incommunicabile, vt quod, & vt quo.

Quartò præmitto, quòd aliud eſt eſſe primò incommunicabile vt *quod*; & aliud vt *quo*. Primo modo ſuppoſitum eſt incommunicabile; ſecundo modo proprietas hypoſtatica. Poſito ergo quòd ipſa ſit communicabilis, puta naturæ diuinæ, tamen eſt ratio formalis conſtituendi aliquid in *eſſe* incommunicabili primò: & hoc modo proprietas perſonalis poteſt dici primò incommunicabilis, quia per ipſam, aliquid conſtituitur in *eſſe* incommunicabili primò. Poteſt etiam dici, quòd illud, quod alteri communicatur, aut perficit aliquam naturam, vel informat, aut eſt tale ens, quòd in alio ſuſtentari, ſiue ſuppoſitari poteſt, licèt non perficiat illud, vel informet, & ſic natura humana ſingularis communicatur Verbo diuino. Hoc modo proprietas conſtitutiua perſonæ eſt incommunicabilis, quia ipſa nec perficit naturam diuinam, nec informat, nec dependet, propriè loquendo. Vtraque via videtur ſaluabilis.

14. His præmiſſis, patet reſponſio ad obiectiones. Ad primam, contra primam propoſitionem, dico quòd aliud eſt loqui de incommunicabili actu, ſed non neceſſariò incommunicabili; & aliud eſt loqui de incommunicabili actu neceſſariò: primo modo negatio actualis cum aptitudinali, eſt ratio conſtituendi in *eſſe* incommunicabili, ſed non neceſſariò, vt patet de negatione actuali, quæ neceſſariò non ineſt; & quando ineſt ſemper conſtituit in *eſſe* incommunicabili. Cùm dicitur quòd non eſt incommunicabilis primò, dico quòd eſt incommunicabilis primò, quia per ipſam eſt primò, aliquid incommunicabile, licèt non neceſſariò: & cùm infertur quòd talis negatio non eſt propria illi, ergo non conſtituit in *eſſe* incommunicabili. Dico, quòd ſola illa negatio dicitur propria alicui, quæ ſoli illi neceſſariò ineſt, & illa conſequitur neceſſariò aliquod poſitiuum, quod neceſſariò eſt prima ratio incommunibilitatis, & negatio neceſſariò ſequens non eſt ratio conſtituendi primò in *eſſe* incommunicabili, ſed neceſſariò conſequitur illud, & ideò dicitur propria: alia verò negatio, licèt quando actu ineſt, puta Franciſco, actu conſtituat ipſum in *eſſe* incommunicabili, non tamen dicitur illi propria, cùm neceſſariò non inſit, ſed merè contingenter, quòd benè nota.

Ad ſecundam, patet reſponſio ex ſupradictis in quarto præmiſſo.

15. *Quomodo negatio alicui conueniat.*

Ad rationes, contra ſecundam propoſitionem, ad primam. Dico, quòd negatio aliquando neceſſariò conuenit alicui, ſed non ſoli illi, vt non lapis neceſſariò conuenit homini, ſed non ſoli homini, & talis nunquam ineſt enti poſitiuo, niſi per aliquod poſitiuum in ipſo, cui affirmatio oppoſita, ſcilicet affirmatio lapidis, repugnat neceſſariò; & talis negatio poteſt pluribus ineſſe per aliquod poſitiuum commune eis, quicquid ſit illud; vel etiam poteſt ineſſe illis pluribus, propter aliud poſitiuum in eis, puta homini, quia animal rationale: ligno, quia talis natura, &c. Aliquando negatio non ſolùm conuenit alicui neceſſariò, ſed etiam ſoli illi, vt negatio finitatis ſoli Deo, conuenit per poſitiuum proprium in illa. Et ſic negatio communicabilitatis competens perſonis diuinis, neceſſariò conuenit illis, non per aliquod poſitiuum commune illis, ſed ſimpliciter per aliud, & aliud poſitiuum proprium ſingulis, ita quòd Filio conuenit negatio per filiationem, & Patri per paternitatem præciſè, & hoc modo talis negatio non ſolùm conuenit neceſſariò, ſed eſt etiam propria, propter poſitiuum proprium in eis.

Ad illud de chimæra, patet reſponſio, quia hoc intelligitur quando negatio neceſſariò conuenit enti poſitiuo, quale non eſt chimæra.

Ad tertium, patet reſponſio ex ſupradictis, quia concluſio intelligitur de negatione, neceſſario, inhærente: modo negatio actualis dependentiæ ad aliud non neceſſario ineſt, vt ſuprà dixi. Et ſic patet reſponſio ad iſta dubia, &c.

h *Reſpondetur ad minorem.* Hîc Doctor recitat vnam opinionem Guillelmi Antiſiodorẽſis quæ dicit quod *ingenitum* non importat negationem ſimpliciter, ſed aliquid pertinens ad diuinitatem, quia hoc quod eſt habere eſſe à ſe alio modo importat fontalem plenitudinem, quod eſt perfectionis ſimpliciter in prima perſona, ſecundùm Auguſtinum 4. *de Trin. c.* 9.

16. *Expoſitio litera. Guil. Antiſiodorenſis.*

Quare etiam S. Bona. & Varronem.

i *Contrà.* Hîc Doctor improbat hanc reſponſionem, & primo improbat primam, videlicet quod *eſſe à ſe*, aut importat circunſtantiam principij poſitiuè, & hoc eſt impoſſibile, quia nihil eſt quod gignat ſeipſum, vt patet per Auguſtinum *primo, de Trin. cap. primo*, aut *à ſe* intelligitur negatiuè tantùm, ſcilicet quia non habet aliquid pro principio, vel cauſa, & habetur propoſitum, ſcilicet quod *ingenitum* dicat negationem formaliter.

k *Contra ſecundam, quia fontalis plenitudo, aut dicit negationem, & habetur propoſitum*, ſcilicet quod *ingenitum*, vt dicit fontalem plenitudinẽ, ſit formaliter negatio, aut dicit poſitiuum, & tunc vel dicit eſſentiam, & tunc ſequitur quod ſi *ingenitum* ſit proprietas perſonalis, quod eſsẽtia erit proprietas perſonalis formaliter, quod eſt impoſſibile, cum ſit communicabilis & vt *quo*, & vt *quod*; aut dicit relationem poſitiuam, & patet quod non niſi ad perſonam, quia prima relatio in perſona eſt relatio ad perſonam; aliæ enim relationes, ſcilicet æqualitas, ſimilitudo, idẽtitas præſupponunt relationes originis, vt patet à Doctore

in primo, diſtin. 19. *q.* 1. *& diſtin.* 31. *& infrà q.* 6. præter iſtas nulla alia relatio realis ponitur in Diuinis; ergo ſi *ingenitum*, ſiue fontalis plenitudo, dicit relationem ad perſonam, aut ergo ad vnam perſonam, aut ad plures: non ad producentem, nec ad producentes, cùm *ingenitum* dicat negationem omnis productionis, vt notat Doctor *in* 1. *diſt.* 28. idem eſt *ingenitum*, quod nullo modo productum, ergo dicit relationem ad perſonã productam, vel productas; non ad plures productas, quia tunc non poterit eſſe vnum formale principium perſonæ conſtitutiuum: patet, quia vna perſona, vna per ſe ratione formali conſtituitur. Sed ſi ingenitum eſſet ad duas productas, tunc includeret duas relationes terminatas ad illa producta, ſed nulla vna relatio originis per ſe terminatur ad duo producta; ſicut enim productum vnum terminatur, vel refertur ad producens vna relatione, & duo producta duabus relationibus, ita producens non duabus productionibus refertur: ſi ergo ingenitum diceret duas relationes poſitiuas, tunc non eſſet vna per ſe proprietas, & per conſequens conſtitutum per illud, non eſſet vnum per ſe ſuppoſitum. Aut ingenitum dicit vnam relationem terminatam ad primam perſonam productam, ſcilicet ad Filium, aut ad ſecundam productam, ſcilicet ad Spiritum ſanctum, & tunc non tenetur poſitum, ſcilicet quòd ingenitum, vt diſtinguitur contra paternitatem, vel ſpirationem actiuam, conſtituat perſonam: quia ingenitum, ſiue fontalis plenitudo, vt dicit relationem, vel ad primam, vel ad ſecundam perſonam productam, non diſtinguitur à paternitate, vel ſpiratione actiua, & per conſequens vt dicit talem relationem, conſtituet primam perſonam, non autem vt diſtinguitur ab illis, ſequitur in litera:

In diuinis non eſt aliquod genus.

1 *Aut ingenitũ dicit vnã relationẽ abſtractã*, &c. Et dicit Doctor *quaſi ſpecificè*, quia in diuinis non eſt ibi aliquod genus, nec aliquid in genere contentum, vt probat *in primo, diſt.* 8. *q.* 2. & ſimiliter, cùm dicit *quaſi alterius rationis*, ſcilicet ſpecificæ, quia paternitas, & generatio actiua, etſi non differant propriè ſpecificè, cùm in diuinis non ſit ſpecies, differũt tamen ſpecificè, imò fortè ſunt primò diuerſa, vt habet videri *in primo, diſt.* 13. modò à duobus quaſi ſpecificè diſtinctis, non poteſt abſtrahi aliquid vnius rationis, quaſi ſpecificè, vt patet, non enim ab homine, & aſino abſtrahi poteſt aliquid vnum ſpecie, ſic in propoſito. Nec oportet hîc multum immorari, quia multi magiſtri hîc concedunt propoſitum, quantùm ad maiorem quòd aliquo incommunicabili, poſitiuo conſtituitur prima perſona, de qua eſt hîc ſermo.

17. *Dubia hic in litera occurrentia. Nota & benè.*

Occurrunt dubia, primò in hoc, quòd ingenitum non conuenit prius Patri, quam ordo ad productum: videtur enim hoc non eſſe verum. Tũ, quia poſito quòd Pater cõſtituatur in *eſſe* per paternitatem, adhuc hoc, quod eſt non eſſe ab alio, priùs conuenit Patri, quam ipſe Pater dicat ordinem ad Filium, quia Pater inquantùm Pater in diuinis, eſt prius origine Filio, & per conſequens poſteriùs origine dicit ordinem ad Filium, quia talis ordo ad Filium, vel præſupponit Filium eſſe, vel ſimul coëxiſtens Filium eſſe, & tamen in illo priori originis conuenit ſibi non eſſe ab alio, ſicut ſi eſſet ab alio, conueniret eſſe ab alio. Tum etiam, quia ingenitum eſt proprietas ſoli Patri neceſſariò conueniens, vt patet à Doctore *in primo*, *diſt.* 28. & Pater dicit formaliter negationem: ſed illa negatio non eſſet propria Patri, ſic quòd illi ſoli neceſſariò conueniret, niſi per aliquod poſitium proprium in Patre, illud poſitiuum non eſt eſſentia, cùm ſit communicabilis: non paternitas, quia etſi *non eſſe ab*, poſito quòd non priùs conueniat Patri quam paternitas, ſaltem æquè primò conuenit Patri ſicut paternitas: ergo oporteret aſſignare aliquod poſitiuum proprium, in Patre diſtinctum à paternitate.

Tertiò inſtatur ſic, poſito quòd Filius conſtituatur in *eſſe* per generationem paſſiuam, adhuc per prius conuenit Filio ordo ad Patrem, quàm generatio paſſiua: patet, quia per prius intelligitur eſſe à Patre, quam habere generationem paſſiuam, & ſi non priùs, ſaltem æquè primò. Sic in propoſito, ſi Filius non eſſet ab aliquo, ſaltem æquè primo conueniret ſibi non eſſe ab alio, & tunc non magis eſſet vna proprietas quam alia, cum æquè primò vtraque ineſſet, & per conſequens non magis conſtitueretur in *eſſe* ab vna, quam ab alia, vt patet.

Dubium.

Secundò principaliter videtur dubium in hoc, quod dicit, quòd homo priùs eſt homo, quam non homo, vel prius eſſet, puta animal, quàm non animal, hoc videtur difficile ſaluare. Tum, quia ipſe vult, *in primo, diſt.* 8. *q. vltima, & ſecundo, diſt.* 1. *q.* 2. quòd *non eſſe* prius natura priuatiuè, vel negatiuè ineſt creaturæ, quàm *eſſe*, etiam poſito quòd creatura eſſet ab æterno, vt patet ab ipſo *in ſecundo, diſt.* 1. *qu.* 3. ergo non eſſe hominem, prius conuenit homini, quã eſſe hominem, quia vt dicit Doctor *in locis præallegatis*, ſi ab æterno non poneretur homo à cauſa exttinſeca in *eſſe*, tunc *non eſſe* immediatè ineſſet: ergo videtur quòd non eſſe hominem priùs conueniat homini, quàm ipſum eſſe.

18. *Reſponſio ad dubia.*

Reſpondeo ad has obiectiones. Et primò ad primam factam ad primum dubium. Dico primò, quòd in eodem inſtanti, quo Pater eſt Pater, ipſa paternitas dicit ordinem ad Filium, cùm ipſa ſit formaliter habitudo ad Filium. Dico ſecundò, & fortè magis ad propoſitum, quòd quando Doctor dicit quòd prima perſona priùs dicit ordinem ad Filium, poſito quòd conſtituatur per relationem ad Filium, debet ſic intelligi, quòd priùs conuenit Patri ipſa generatio actiua, quæ generatio dicit ordinem, vel eſt ordo ad Filium, quamuis ipſa generatio ſit etiã aliquo modo prior Filio, vt aliàs expoſui *in* 1. *d.* 1. *q.* 2. Hoc etiã patet à Doctore *hîc & in* 1. *d.* 28. vbi dicit quòd Pater inquantùm Pater, ſiue inquantùm generãs (quod idem eſt) eſt prius origine Filio per ordinem, ſiue habitudinem ad Filium, non intelligitur aliquis alius ordo, vel habitudo ſuperueniens paternitati, vel generationi actiuæ, ſed intelligit ipſam paternitatem, vel generationem actiuam formaliter.

Quomodo Pater ſit prior origine Filio.

Ad ſecundam concedo quòd *ingenitum* ſit proprietas Patris, & concedo quòd dicat formaliter negationem, ſcilicet non eſſe ab alio, & ſimiliter concedo quòd præſupponit aliquod poſitiuum proprium in Patre: ſed dico quòd illud poſitiuum eſt ipſa paternitas, vel generatio actiua, quæ primò ineſt Patri, quàm illa negatio, & hoc patet, quia paternitas in diuinis eſt talis entitas, cui formaliter repugnat poſſe eſſe ab alio: & talis repugnantia, vt patet, fundatur in ipſa paternitate, ſicut Deitas eſt talis entitas, cui formaliter

liter repugnat esse ab alio, siue cui necessariò conuenit ista negatio, scilicet non esse ab alio, & patet quòd talis negatio præsupponit ipsam Deitatem, cui necessariò inest, & cui affirmatio opposita necessariò repugnat, sic in proposito dico de Patre.

Ad tertiam dico, quòd priùs, vel saltem æquè primò, Filius habet *esse*, quàm habeat habitudinem ad Patrem; patet, quia filiatio, per quam Filius constituitur in *esse*, est formaliter ipsa habitudo ad Patrem, & tunc dico quòd si Filius non esset à Patre, imò à nullo, quòd adhuc priùs sibi inesset filiatio, quàm *non esse ab*, quia si *esse ab* repugnaret Filio, tunc præsupponeret aliquod positiuum in Filio, propter quod repugnaret, & tale positiuum aliquo modo esset prius ipsa negatione, quæ necessariò conueniret Filio.

Ad aliud secundi dubij: dico breuiter quòd quamuis *non esse* absolutè, sit prius natura ipso *esse*, loquendo de *esse* creaturæ, (quod dico propter *esse* diuinum, quod ita est necesse esse, quòd est simpliciter impossibile non esse, aliquo modo esse prius natura, siue positiuè, siue priuatiuè ipso *esse*, vt patet *in primo, distinct.* 2. & 28.) sed comparando *esse*, & *non esse* ad tertium, puta ad hominem, dico simpliciter, quòd homo habet priùs *esse*, quàm *non esse*, prius enim homo, vt homo, habet *esse*, quàm *non esse*, & sic patet solutio.

SCHOLIVM.

Respondet Henricus ad illam minorem positam in principio art. 2. scilicet (proprietas correlatiuè respondens primæ relationi in secunda persona, est prima incommunicabilis proprietas positiua) quòd prima relatio originis primæ personæ, considerata secundùm aptitudinem, vt facit generatiuum, constituit primam personam, quia sic præcedit secundam personam, non verò vt actu refert, vel vt patrem aut generantem facit, quia sic est simul cum secunda. D. Thom. ait primam personam constitui per relationem, quà proprietas, non quà relatio est.

11. ALiter respondetur [m] adhuc ad rationem, & adhuc ad minorem, sic: quòd licèt personæ primæ ad secundam sit relatio originis sola vna realiter, tamen illa distinguitur secundùm rationem, prout est habitudo primæ personæ ad secundam. Potest enim intelligi sub ratione aptitudinis ad generandum, vt exprimitur sub nomine generatiui: & sub ratione potentiæ, vt suppositum exprimitur per hoc, quod est potens generare: vel sub ratione actus, vt exprimitur per hoc nomen *generans*: vel sub ratione habentis genitum coëxistens, vt exprimitur sub nomine Patris. Illa ergo relatio personæ primæ ad secundam, quæ est realiter vna, secundùm illam rationem constituit primam personam, secundùm quam dat ei *esse* personale. Hoc autem est secundùm primam istarum rationum: quia secundùm quamlibet aliam, videtur competere personæ iam constitutæ: prima autem omnino est ratio generatiui: ergo &c. *Henricus in summis, & quodl. 9. q. 1. & 3.*

12. Hæc minor declaratur, quia illa est prior secundùm quam immediatiùs habet ordinem ad oppositum: nam in ordine ad oppositum attenditur ista distinctio rationum. Mediatiùs autem respicit oppositum sub ratione ista, quæ est, *pater*: & immediatiùs sub ista ratione, *generatiuum*. Hoc etiam declaratur, [n] quia † aliæ rationes secundùm quendam ordinem se includunt, & non è conuerso. Non enim omne generatiuum est potens generare, sed è conuerso: sicut nec omne potens generare generat, sed è conuerso: nec omne generans est pater, vtpotè si moriatur ante formationem fœtus in vtero: sed è conuerso, omnis pater, qui habet fœtum generatum coëxistens, generat, vel generauit: videtur ergo generatiuum esse primum tanquam inclusum in cæteris, vel eis præsuppositum. Quando ergo accipitur in minori rationis principalis, in isto articulo, quòd *generare* est prima proprietas incommunicabilis in prima persona, hoc est verum, loquendo de ista relatione secundùm rem, quam importat *generans* vel *generare*: sed non loquendo de ipsa sub ratione *generare*, sed sub ratione generatiuitatis: quia sic est prior, & si huic addatur, quòd secunda persona constituitur per *generari*, vt *generari*: tunc illa est falsa: *prima persona constituitur per relationem oppositam illi, quæ constituit secundam personam*: & hoc intelligendo non de relatione eadem secundùm rem, sed de ratione eiusdem relationis realis. *Doctrinæ similis ſi eſtura.*

Aliter respondetur ad eandem minorem, quòd constitutiuum primæ personæ potest dupliciter considerari: vno modo, vt proprietas: alio modo vt relatio, constituit autem, vt proprietas, & per consequens non vt relatio correspondens relationi in secunda persona. *D. Th. 1. p. q. 40. ar. 2.*

COMMENTARIVS.

19. m *Aliter adhuc. Reſpondetur ad rationem, & ad minorem.* Hìc recitat aliam opinionem ſcilicet Henrici, qui dicit quòd licèt in re ſit in prima perſona vna tantum relatio originis ad ſecundam perſonam, ſcilicet paternitas, tamen illa diſtinguitur ſecũdùm rationem, prout eſt habitudo primæ perſonæ ad ſecundam, poteſt enim intelligi ſub ratione aptitudinis ad generandum, vt exprimitur ſub nomine *generatiui*, & ſub ratione potentiæ, vt ſuppoſitum exprimitur per hoc, quod eſt potens generare, vel ſub ratione actus, vt exprimitur per hoc nomen *generans*, vel ſub ratione habentis genitum coëxiſtens, vt exprimitur nomine *patris*. Et ſic eadem proprietas ſub prima ratione, ſcilicet generatiuitate, conſtituit Patrem, quòd autem generatiuitas ſit prior aliis, probat iſta opinio, quia illa eſt prior, ſecundùm quam mediatiùs habet ordinem ad oppoſitum, ſcilicet ad genitum, quàm illa quæ immediatiùs: generatiuitas enim mediatiùs reſpicit genitum; paternitas verò immediatiùs, quia immediatè ad illum: generatiuum enim immediatè dicit ordinem ad generabile, & potens generare immediatè dicit ordinem ad potens generari, & generans immediatè dicit ordinem ad genitum; & quia generabile eſt prius genito, ideò ſequitur quòd generatiuum ſit prius generante, & hoc eſt quod dicit.

n *Hoc etiam declaratur*, quia illæ rationes ſecundùm quendam ordinem ſe includunt, & non è conuerſo: non enim omne generatiuum eſt generans, ſed èconuerſo; modò illud eſt prius, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia. Concedit ergo minorem, ſcilicet quòd paternitas eſt proprietas conſtitutiua Patris, non tamen ſub ratione paternitatis, ſed ſub ratione generatiuitatis.

SCHOLIVM.

Refutat Doctor vtramque ſententiam allatam primò coniunctim, quia relatio conſtituit ſecundum quod eſt in ſua actualitate, aliàs non realiter conſtitueret; ſed non eſt in re, niſi vt actu refert, ergo. Secundò, non inconuenit primam perſonam eſſe ſimul natura cum ſecunda, quod iſtæ ſententiæ vitare contendunt, quia cum hac ſimultate ſtat ordo originis, vt dictum eſt, art. 1. quod enim dat eſſe alteri, eſt prius origine ipſo, & ſimul natura, cum non poſſit eſſe ſine eo. Tertio, in conſtitutiuo ſecundæ perſonæ non ponitur diſtinctio aptitudinis vel proprietatis à relatione; tamen eſt æquè actualis & incommunicabilis ac prima. Quarto contra Henr quia illa aptitudo non eſt primo incommunicabilis, ſed ille cui conuenit, nec dat eſſe actualiſſimum, quod ſolum poteſt eſſe in Deo (& refutat rationes Henrici.) Quinto, contra D. Tho. quia illa proprietas, cum ſit à parte rei, eſt ad ſe vel ad alterum: ergo conſtituit vt abſolutum, vel vt relatio. Sexto contra eundem; relationem conſiderari vt proprietas eſt, eſt tantum habitudo rationis, in ipſo: ergo ſub hac conſideratione non conſtituit perſonam, quia habitudo rationis non facit prædicatum realiter conuenire alicui. Doctor latè tractat de hac q. & his refutationibus, 1. d. 28. q. 3. vbi ponit ſententiam Ioan. de Ripa, aſſerentis perſonas conſtitui per abſoluta, quam non improbat, de qua latè primo, d. 26. opi. 3. n. 23. & 24. vide ibi Scholium noſtrum.

13. CONtra iſta arguitur [a] dupliciter. Primò contra ambas coniunctim. Secundò contra vtramque diuiſim. Coniunctim ſic, relatio non conſtituit perſonam niſi ſecundùm quòd eſt in re, & ex natura rei: alioquin non conſtitueret perſonam realem, quia reale non cõſtituitur niſi per illud quod eſt in re, & ex natura rei; iſta relatio primæ perſonæ, non eſt in re ex natura rei, niſi in ratione actualiſſima poſſibili ſibi: ergo quantumcunque poſſit conſiderari per intellectum, ſub ratione aptitudinis, vel actualitatis, cùm non conſtituat perſonam diuinam niſi vt eſt in re ex natura rei, & hoc non eſt niſi ſub ratione actualiſſima, ſequitur, quòd non conſtituit niſi ſub ratione actualiſſima.

Relatio cõſtituit vt eſt à parte rei, non vt à nobis cõcipi poteſt.

Relatio nõ conſtituit vt proprietas abſtrahens à relatione.

Per idem contra ſecundam reſponſionem, quia etſi intellectus poſſit conſiderare circa paternitatem, rationem proprietatis, & rationem relationis, non tamen ipſa eſt in re niſi ſub vnica ratione reali; ſub iſta ergo conſtituet, & ſub illa non poteſt eſſe ad ſe: Ergo relatio, & non niſi relatio correſpondens ſecundæ perſonæ; & ita ſequitur propoſitum.

Secundò ſic: [b] ideò ponitur iſta diſtinctio, in vna via, principij generatiui, & in alia, proprietatis & relationis, vt videtur conſtitutiuum primæ perſonæ eſſe omnino ſimul cum conſtitutiuo ſecundæ perſonæ: quia videtur aliquo modo eſſe prius: ſed nõ oportet hoc vitare, tanquam inconueniens: quia, vt argutum eſt in primo articulo, vbi ſunt ordines diſtincti, quorum alius aliũ non includit, nec neceſſariò præëxigit: poteſt vnus ordo ſtare cum ſimultate oppoſita alteri ordini. Sic eſt de ordine originis quo quis eſt ab alio, & ordine naturæ, quo prius poteſt eſſe ſine poſteriori, quòd ſcilicet ordo originis nec iſtum includit, nec neceſſariò præëxigit: ergo poteſt ſtare cum ſimultate oppoſita

Poteſt ſtare ordo originis ſine ordine

oppoſita iſti ordini, quæ ſimultas eſt, extrema non poſſe eſſe ſine ſe inuicem: hæc ſimultas eſt propria correlatiuorum, ergo ſimul ſtant ordo originis inter primam perſonam, & ſecundam, ſiue inter conſtitutiuum huius, & illius, & ſimultas correlationis: non ergo, vt vitetur iſta ſimultas, oportet ponere illam generatiuitatem conſtitutiuum Patris, vel aliam proprietatem, & non paternitatem, quantùm ad primam viam; nec etiam paternitatem vt proprietatem, non vt relationem; quantùm ad ſecundam viam: quia omnino ſub ratione reali conſtituit & ſub illa eſt ad ſecundam perſonam, & ita ſimul cum illa.

natura, & ſic eſt inter perſonam primam & ſecundam de quo 2. d. 1. q. 1.

14. Confirmatur: quia quod neceſſariò dat *eſſe* perfectè alteri, ex hoc neceſſariò eſt prius origine illo, & ſimul naturâ cum eo, ita quòd non poteſt eſſe ſine eo; non eſt ergo repugnantia inter eſſe prius origine, & eſſe ſimul natura: ſed neceſſaria concomitantia, quando eſt perfecta origo, & completa.

Confirmatur illud exemplo, ſed forſan includit aliquod dubium: ſi Socrates eſt pater Platonis, non ſolum Socrates eſt prior origine Platone: ſed Socrates pater, prior eſt origine Platone filio: Probo, quia paternitas eſt per ſe cauſa prioritatis originis. Includendo ergo totum illud, quod eſt per ſe cauſa alicuius prioritatis, non per hoc tollitur illa prioritas; ergo Socrates pater, prout includit paternitatem, quæ eſt cauſa prioritatis, adhuc eſſet prior origine Platone filio, vbi includitur ratio poſterioritatis originis, & tamen Socrates, vt pater eſt ſimul natura cum Platone filio, ſicut correlatiuum cum correlatiuo.

Socrates vt patet prior eſt Platone filio.

Poſſet etiam [c] confirmari ratio principalis contra vtramque reſponſionem ad iſtam minorem, quia in ſecunda perſona non ponitur diſtinctio aliqua in conſtitutiuo: nec etiam ſecundùm aptitudinem, nec ſecundùm actualitatem, nec ſecundùm rationem proprietatis, & relationis: & tamen æqualiter requiritur entitas poſitiua & entitas relatiua, ad conſtituendum primam perſonam ſicut ſecundam: quia vtraque eſt æquè incommunicabilis, & vtraque eſt æquè actualis: & ſecundùm communem viam, nulla poteſt eſſe prima entitas incommunicabilis niſi relatio originis.

Relatio nō minùs conſtituit primam quam ſecundam perſonam.

15. Contra primam viam [d] arguitur ſpecialiter: primò per hoc, quòd aptitudo non eſt primò incommunicabilis: non enim videtur aptitudo incommunicabilis, niſi vel per fundamentum, cuius eſt, vel per terminum, *ad quem*. Si enim aptitudo vt aptitudo non eſt primum, ſed eſt alicuius entis, cui aptitudo conuenit, nec eius vnitas ſiue incommunicabilitatis erit omnino prima, ſed reducetur ad aliquam entitatem, quæ, ſi ſit communicabilis, etiam aptitudo conſequens eſt communicabilis. Sicut enim natura humana communicabilis eſt, ita aptitudo riſibilis conſequens, eſt communicabilis. Et communiter reſponſiones per aptitudinem videntur minùs efficaces, niſi detur aliquid per quod ſit illa aptitudo, alioquin facilè eſſet ſoluere omnia, dicendo, hoc ſic eſt, quia talis aptitudo eſt: Non ſufficit hoc: ſi enim quæratur quare lapis deſcendit; non ſufficit reſpondere, quia aptus natus eſt: niſi aſſignetur, quæ eſt ratio aptitudinis: quia, ſcilicet grauis, & hoc, quia ſic mixtum eſt: quia, ſcilicet in eo dominatur terra, quod eſt elementum graue; & terra grauis, quia talis ſecundùm aliquam qualitatem priorem, vel quia talis ſecundùm quiditatem ſpecificam.

Aptitudo non eſt primò incommunicabilis.

8. Phy. t. 12.

Quando ergo arguitur [e] per illam rationem, quòd relatio conſtituit ſub ratione generatiuitatis: quia ſub ratione illa conſtituit, ſub qua dat primò *eſſe* incommunicabile; generatiuitas, vt talis, ſcilicet vt diſtinguitur à *generare*, eſt huiuſmodi: minor iſta dupliciter eſt falſa: & quia vt ſic, non dat *eſſe* actualiſſimum, quale ſolùm poteſt eſſe in Diuinis: & quia vt ſic, non dat *eſſe* incommunicabile primò, quod per ſe requiritur ad *eſſe* perſonale. Probatio etiam illa de mediatiori, & immediatiori, concludit pro nobis: quia loquendo de relatione originis primæ perſonæ ad ſecundam, ipſa ſolùm ſub illa ratione, ſub qua reſpicit immediatè ſecundam, eſt ibi actualiſſimè, & ſimpliciter incommunicabilis: imò circumſcripta illa ratione, nulla alia eſſet ibi actualiſſimè, nec incommunicabiliter. Quòd innuitur in illa probatione, quòd rationes aliquæ eiuſdem relationis quaſi ſunt perſonæ iam conſtitutæ; reſpondebitur in reſponſione ad primum principale. Poſſet etiam illud de immediatiori aliter adduci pro concluſione noſtra quia ſecunda perſona formaliter conſtituitur relatione, vt immediatè reſpicit primam perſonam: non enim ponitur illa conſtitui generabilitate: & pari ratione in propoſito.

Relatio nō conſtituit vt generatiuitas eſt.

16. Quādo autē cōfirmatur illa ratio per hoc, quòd generatiuū includitur in quolibet alio, non è conuerſo, hoc non concludit prioritatem cōſtitutionis perſonalis: quia non prioritatem in actualitate incommunicabili: ſed tantummodò in conſequendo,

& vt plurimùm, quæ ſunt priora in conſequendo, ſunt communiora, & minùs incommunicabilia.

Contra ſecundum [f] nulla entitas vna, hîc ſignata poteſt eſſe extra animam, quin vel ſit formaliter ad ſe, vel ad alterum; Licèt fortè, ſecundùm aliquos, poſſibile eſſet aliquem conceptum indifferentem haberi, qui nec per ſe eſſet ad ſe, nec ad alterum: tamen nulla res extra animam poſſet eſſe indifferens, quin per ſe entitas hæc ſit à ſe, vel ad alterum: detur illud ergo, quod dicitur conſtituere vt proprietas, dicatur *A*: quæro ergo conſequenter an entitas eius in re ſit formaliter ad ſe, vel ad alterum; ſi formaliter ad ſe, conſtitutiuum per ipſum eſt formaliter ad ſe, quod ipſi negant: ſi formaliter ad alterum, ergo illud ſub ratione formali, qua conſtituit, eſt relatio: quod eſt propoſitum.

Omnis entitas exiſtens eſt ad ſe, vel ad alterum.

Prætereà cùm dicis, paternitas vt proprietas: quæro quid intelligis? vel reduplicatur ibi formale conſtitutiuum perſonæ: aut aliquid conſequens in re, vel in intellectu formale conſtitutiuum eius. Si ſecundo modo: da ergo illud formale conſtitutiuum, ad quod ſequitur illud, quod ipſum non eſt niſi paternitas, vt paternitas: quia modus ille non conſequitur niſi illam realitatem formalem: ergo conſtitutiuum eſt per ſe entitas ad alterum. Si primo modo, cùm proprietas præcisè † relationem rationis importet, ſequitur, quòd illa prima perſona conſtituitur relatione rationis: quod eſt abſurdum. Quòd autem præcisè importet relationem rationis, probatur: quia dicit habitudinem paternitatis ad patrem. Paternitas autem ad patrem, nullam habet habitudinem niſi rationis: quia nec diſtinctionem.

al. *præcisè.*

Pondera verbum contra formaliſtas de diſtinctione ex natura rei inter conſtituta, & cõſtituentia.

Iſta ratio & principalis concluſio contra iſtam diſtinctionem, declaratur ſic. Quantumcunque ſit relatio realis ad oppoſitum realiter diſtinctum, tamen intellectus poteſt comparare illam ad fundamentum, vel ſubiectum in quo eſt: & ſi ibi non ſit diſtinctio realis, nulla poteſt ibi eſſe comparatio, niſi per intellectum, & ſolius rationis. Nunc autem intellectus poteſt conſiderare illud ſub ratione iſtius comparationis, vel relatione rationis: per hoc enim quòd ſic conſiderat, nihil variatur in ratione illius, quod primò conſiderat. Exemplum: riſibile comparatur ad hominem, ſub illa ratione, & habitudine, qua eſt proprietas eius: & rationale, vt eſt differentia ſpecifica, & humanitas comparatur ad hominem ſub ratione, qua eſt natura, ſiue quidditas eius. In omnibus iſtis comparationibus, non variatur eſſentia per ſe eius, quod comparatur. Si enim quæratur, qua ratione riſibilitas eſt demonſtrabilis de homine, vel eſt per ſe paſſio eius riſibile vt riſibile: ita quòd ſi verum eſt hoc, riſibile vt proprietas demonſtratur de homine, per illud, *vt*, denotatur aliquid conſtituens rationem riſibilis; non autem diſtrahens ab eius ratione, etiam vt comparatur ad ipſum: vnde ſi riſibile ſecundùm quòd riſibile eſt qualitas: etiam vt per ſe paſſio demonſtrata de homine eſt qualitas: non autem eſt relatio, licèt illud, quod dicit modum eius, ſcilicet proprietas, dicat relationem. 17.

Speculatio ſubtiliſſima.

Conſimiliter, ſi rationale vt rationale ſit ſubſtantia, ſuo modo, rationale, vt differentia ſpecifica hominis, eſt ſubſtantia ſimili modo, licèt hoc, quod eſt eſſe differentiam, importet quandam relationem rationis, quia intentionem ſecundam: & ſic vniuerſaliter, quicquid reale conuenit alicui conſiderabili ſecundùm ſe, & ſecundùm aliquam habitudinem rationis, ſi dicatur ſibi competere vt tale, ſcilicet vt proprietas, vel differentia, non deſtruitur per ſe ratio illius, quod ſubeſt illi habitudini, nec illa habitudo eſt formalis ratio alicuius prædicati realiter inhærentis: ſed tantummodò eſt ratio, ſub qua illi, quod ſubeſt, competit illud prædicatum. De iſta reduplicatione eius quod dicitur, vt tale, patet in præcedente quæſtione, articulo ſecundo. 18.

Reduplicatio rationis non tollit quod per ſe conuenit reduplicato.

Ad propoſitum, paternitas vt proprietas, cùm non habeatur ibi niſi quædam relatio rationis, ſtabit ſemper eadem ratio formalis eius, de quo dicitur, iſta comparatio, & illa præcisè erit ratio cuiuſcunque prædicati dicti de ſubiecto, & ita ſi paternitas vt paternitas, ſit relatio, paternitas vt proprietas erit relatio. Si enim intelligeretur, ly, *vt* propriè, vt cauſalitas inhærentiæ prædicati realis ad ſubiectum, ſicut iſta eſt falſa, *paternitas, vt proprietas eſt relatio ad Filium*, ita iſta eſſet falſa, *paternitas, vt proprietas eſt relatio realis*, ſed ſic eſt relatio rationis: quia hoc, quod eſt eſſe proprietatem, non eſt ratio inhærentiæ alicuius prædicati realis, cùm ipſum dicat formaliter relationem rationis. Specialiter autem de conſtitutione reali extra animam, nihil iuuat tale, *vt*, quia quod conſtituit formaliter aliquod reale, oportet eſſe reale, & vt reale.

Paternitas vt proprietas, eſt relatio.

COMMENTARIVS.

20. a *Contra ista arguitur dupliciter.* Nunc Doctor improbat has duas responsiones simul, & improbationes stant in isto superiùs dicto, scilicet quòd proprietas non constituit personam realem, nisi vt præcisè est in re, & in actualissima existentia reali, & quamuis diuersimodè possit ab intellectu considerari, vt tamen constituit personam, non constituit, nisi vt est in re, & extra omnem considerationem intellectus.

b *Secundò sic: Ideò quæritur ista distinctio,* &c. hîc replicat rationem superiùs factam, quæ erat de difficultate, quomodo Pater esset simul cum Filio, & vt simul posset generare; & dictum fuit quòd cum simultate naturæ stat ordo, scilicet prioris, & posterioris in origine, & quòd talis ordo possit stare vltra dicta hîc, & ibi (scilicet quòd ordo originis non includit; nec præexigit, nec coëxigit ordinem naturæ) addúcit vnum exemplum: dicens sic: *Confirmatur illud exemplo,* &c.

c *Posset etiam confirmari ratio principalis contra vtranque responsionem,* &c. Non enim dicitur, quòd filiatio constituat sub ratione generabilitatis, vt patet, sed filiatio, vt actualiter in re existens constituit.

d *Contra primam viam.* Hîc Doctor arguit specialiter contra primam viam, & ratio stat in hoc, quia constitutiuum personæ est primò incommunicabile; nulla aptitudo est primò incommunicabilis; patet, quia præcisè sequitur entitatem, cuius est aptitudo: si enim homo est communicabilis, etiam visibilitas erit communicabilis; & si aptitudo sit incommunicabilis, res cuius est talis aptitudo erit incommunicabilis; cùm ergo entitas personalis sit primò incommunicabilis, & sola illa, & nulla aptitudo sit primò incommunicabilis, sequitur quòd paternitas sub ratione aptitudinis, non erit proprietas constitutiua personæ.

e *Quando ergo arguitur.* Hîc soluit rationes factas pro prima opinione concedendo quòd proprietas sub illa ratione constituit, sub qua dat primò *esse*, sed dat simpliciter primò *esse* vt est in actuali existentia, vt suprà dixi, & cùm probatur de mediatiùs, & immediatiòs, ratio est pro me, quia sub illa ratione, sub qua paternitas immediatè respicit Filium, est ibi actualissimè, & simpliciter incommunicabilis, & sub illa simpliciter constituit: ergo. Ad aliam, quando dicitur quòd generatiuum includitur in quolibet alio, & non è conuerso, hoc non concludit prioritatem constitutionis personalis, quia non prioritatem in actualitate incommunicabili, sed tantummodò consequendo, & vt plurimum quæ sunt priora in consequendo sunt communiora, & minus incommunicabilia, patet in ordine Prædicamentali. *Solutio rationum.*

f *Contra secundum.* Hîc improbat secundam opinionem. Et ratio stat in hoc, quia nulla entitas singularis extra animam est, quin sit ad se, vel ad alterum, licèt fortè, secundùm aliquos, possit dari conceptus indifferens, qui nec esset ad se, nec ad alterum, & patet de conceptu entis, etiam secundùm ipsum Doctorem: quicquid sit de hoc non est præsent speculationis, sufficit quòd in re non possit dari. Detur ergo illud, quod dicitur proprietas, & dicatur *A*, quæro consequenter, an entitas eius in re sit formaliter ad se, vel ad alterum. Si primò, ergo constitutum per ipsam erit absolutum, quod ipsi negant. Si secundo, ergo illa entitas sub ratione formali, qua constituit, est relatio. *Contra secundam opinionem.* *Nota.*

SCHOLIVM.

Adducit alium modum, qui videtur D. Thom. scilicet, essentiam vt distinctam à relatione constituere personam. Hunc modum efficacissimè & clarè refutat, & respondet rationi, pro eo adductæ.

19. ALiter dicitur adhuc g ad minorem quasi exponendo illam responsionem secundam de proprietate, quòd essentia diuina constituit personam, non tamen absolutè vt essentia sed vt sola ratione differens à relatione. Primum probatur sic, quia personæ conuenit per se subsistere: sola autem essentia est ratio subsistendi: quia secundùm Augustinum 7 de Trin. c. 6. vel 9. *substantia est, quâ per se pater est.* Et idem sup. c. 4. *omnis res ad se subsistit, quanto magis Deus?* Per relationem autem comparatur persona ad oppositum.

Contra illud, cùm dicitur, quòd essentia, vt sola ratione differens à relatione, constituit personam primam: aut ly. *vt*, dicit formalem rationem respectu prædicati: aut quid constituens formalem rationem. Si primo modo, cùm hoc quod est differre sola ratione relationem, non importet nisi relationem rationis, sequitur, quod relatio rationis est ratio formalis constituendi personam. Si secundo modo, tunc quæro illud respectu, cuius illud, *vt*, dicit rationem consequentem hoc non potest poni nisi essentia secundùm se: quia tu dicis, quòd essentia, &c. ergo essentia secundum se erit ratio constituendi in re, quod tu negas. *Tho. 1. p. q. 36. art. 2. Essentia vt differens à relatione non constituit personam.*

Præterea, essentia vt sola h ratione differens à relatione aut est communicabilis, aut non. Si communicabilis, ergo communicabile formaliter constituit incommunicabile: si incommunicabilis & essentia, omni modo etiam vt essentia sola ratione differt

à relatione,tantummodò eſt ad ſe,& ita non formaliter ad alterum , ſicut relatio , & tamen non realiter diſtincta à relatione:ergo eſſentia omnino vt eſſentia eſt , ſola ratione differens à relatione,& tunc vt priùs,eſſentia vt eſſentia conſtitueret.

Conſimiliter poteſt argui,ſi eſſentia vt ſola ratione differens à relatione,conſtituit, tunc eſſentia aut eſt ad ſe,aut ad alterum:ſi eſt ad ſe : ergo conſtitutum formaliter eſt ad ſe;ſi ad alterum,ergo eſſentia vt eſſentia erit ad alterum , quia eſſentia vt eſſentia ſola ratione differt à relatione,ſicut probatum eſt. 20.

Conſtitutiuum non vt conueniens , vel differens, conſtituit, ſed ſecundùm ſe.

Prætereà generaliter conſtitutiuum eſt conſtituto ratio differendi,vel conuenientidi,non autem ipſum, vt conueniens vel differens , ſed ſecundùm ſe conſtituit , ſicut rationale ſecundùm ſe,non vt conueniens,nec vt differens,conſtituit hominem,licèt homo conſtitutus per rationale,per ipſum diſtinguatur formaliter,vel conueniat. Diſtinctio ergo vel conuenientia conuenit conſtituto per rationem formalem conſtitutiuam,non autem includitur in ipſa ratione conſtitutiua. Da ergo hîc aliquam rationem conſtitutiuam quæ ſit conſtituto ratio conuenientiæ,vel differentiæ , ita tamen quòd in ipſa vt eſt ratio conſtituendi non includatur per ſe primò conuenientia vel differentia.

Subſiſtere dupliex in Deo.

Ad argumentum autem pro iſta via de *ſubſiſtere* , dico , quòd *ſubſiſtere* eſt æquiuocum: vno modò accipitur pro per *ſe eſſe*,prout excludit *inhærere* , & in alio eſſe vt pars in toto:& hoc modo vnum eſt *ſubſiſtere* , ſicut vnum eſt per *ſe eſſe* : & ſic loquuntur auctoritates Auguſtini. Alio modo *ſubſiſtere* , eſt incommunicabiliter per ſe eſſe , & hoc modo ſunt tres ſubſiſtentes,ſicut ſunt tres perſonæ,quia tres ſubſiſtentes incommunicabiliter:licet non ſit niſi vnum per ſe ens:maior ergo iſta,*conſtitutiuum perſonale dat eſſe ſubſiſtere,vel eſt ratio ſubſiſtendi* , debet intelligi ſecundo modo , quia eſt ratio incommunicabiliter ſubſiſtendi.

COMMENTARIVS.

21. *Quomodo eſſentia conſtituat perſonam.*

g *Aliter dicitur adhuc ad minorem*,&c. Contra arguit Doctor, & primò contra hoc,quod dicit opinio , ſcilicet quòd eſſentia, vt ſola ratione differens à relatione , conſtituit perſonam , quia aut ly *vt* dicit formalem rationem reſpectu prædicati,quod eſt conſtituere perſonam , id eſt, quòd inquantùm differens ratione conſtituat , & tunc relatio rationis eſſet formalis ratio conſtituendi perſonam , quæ habet verum *eſſe* reale , quod eſt impoſſibile:aut ly *vt* dicit aliquid conſequens formalem rationem , & tunc quæro illud,reſpectu cuius dicit rationem conſequentem,non poteſt poni,niſi eſſentia ſecundùm ſe;ergo eſſentia , vt eſſentia , erit ratio formalis conſtituendi in re,quod tu negas,& hoc patet. Si vt differens ſola ratione à relatione,dicit tantùm aliquid conſequens formalem rationem conſtituendi,& talis differentia rationis non conſequitur niſi eſſentiam , vt eſſentia; ergo ipſa eſſentia, vt eſſentia,erit formalis ratio conſtituendi, quod tamen opinio negat.

h *Prætereà. Eſſentia vt ſola ratio differens* , &c. Si enim eſſentia , vt eſſentia tantùm ratione differat à relatione , cùm nullo modo ſecundùm iſtam opinionem differat , præter opus intellectus , ergo vt ſic , conſtituet , quòd ipſe negat.

i *Præterea generaliter conſtitutiuum eſt conſtituto ratio differendi,vel conueniendi*,non autem eſt ſic ratio,vt conueniens, vel vt differens : non enim rationale eſt ratio formalis diſtinguendi hominem ab aſino , inquantum ipſum rationale differt ab alio, ſed eſt ratio ſecundùm ſuam abſolutam entitatem.Si ergo eſſentia conſtituit perſonam,non conſtituet inquantùm eſt differens , ſed præcisè ſecundùm ſuam formalem entitatem conſtituet.

22. In iſto articulo occurrunt nonnullæ difficultates vltra ſuprà dictas. Primò dubitatur in hoc quod dicit, quòd *proprietas non conſtituit,niſi vt actu exiſtens in ſingulari exiſtentia* , quia ex hoc videtur inferre quod proprietas hypoſtatica in diuinis ſit verè ſingularis , quod videtur falſum. Tum,quia contra eum, qui vult *in primo , diſt.2. par.2.q.1.* quòd ſingulare in hoc differt à ſuppoſito , quia ſingulare eſt communicabile vt *quo*, ſuppoſita nullo modo , nec vt *quo* , nec vt *quod*. Tum,quia ſi talis proprietas perſonalis eſt ſingularis , aut eſt ratio ſingularitatis ; aut de ſe formaliter eſt ſingularis , ſicut eſſentia diuina;aut eſt quid conſtitutum ex aliquo contrahibili ad ſingularitatem , & ex aliqua ratione ſingularitatis. Si primò , tunc eſt ratio conſtituendi ſingulare , & ſic perſona conſtituta erit ſingularis,& ſic communicabilis. Si ſecundò, videtur ſequi idem,quod priùs.Si tertiò , hoc non videtur.Primò,quia quicquid eſt in diuinis eſt in vltima actualitate : nihil enim ibi eſt potentiale, ſiue contrahibile.Secundò,quia ſequeretur quòd perſona conſtituta, vt priùs,eſſet formaliter ſingularis,& ſic non ſimpliciter incommunicabilis vt *quo*,& vt *quod*. *Primum dubium.*

Secundò principaliter dubitatur in hoc quod dicit , quòd *paternitas conſtituit , vt in vltima actualitate* , quia hoc videtur repugnare cuidam dicto ſuo : dixit enim priùs quòd ipſa eſt prior origine filiatione. Sed ſi conſtituit , vt in vltima actualitate,tunc neceſſariò filiatio erit præcisè in eodem inſtanti, etiam originis. Patet per ipſum, quia paternitas eſt formaliter habitudo ad filium, ergo in quocunque ſigno, ſiue naturæ,ſiue originis ponitur , formaliter erit habitudo ad filium; ergo in illo ſigno erit filius , ergo cùm in eodem inſtanti,quo eſt formaliter,& actualiter habitudo ad Filium conſtituat Patrem , ſtatim ſequitur quòd Pater non erit prior Filio origine. *Secundum dubium.*

Tertiò

Tertium dubium.

Tertiò principaliter dubitatur de illo exemplo poſito, ſcilicet quòd paternitas Socratis ſit cauſa prioritatis originis, & quòd Socrates inquantùm pater, ſit prior origine Platone filio, hoc enim non videtur verum nec ad mentem Doctoris: patet. Primò, quia paternitas in nobis nullo modo concurrit ad aliquam productionem, non enim eſt ratio formalis Socrati ad producendum Platonem, nec ſimiliter eſt conditio agentis, vt patet, imò nulla relatio ſecundùm Doctorem, ponitur actiua alicuius, nec vt *quo*, nec vt *quod*.

23. Secundò inſtatur, quia Doctor *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 5. *& in ſecundo diſt.* 1. *quæſt.* 2. vult expreſsè, quòd in aliquo priori ad abſolutum in cauſa ſequatur abſolutum in effectu, ita quòd generatio Platonis terminatur ad abſolutum in Platonem, quo abſoluto producto, ſtatim reſultat relatio, puta filiatio in Platone & paternitas in Socrate, & non magis vna, quàm alia, & per conſequés patet quòd paternitas in Socrate non eſt cauſa prioritatis originis, quia filiatio nullo modo dependet à paternitate, cùm æquè primò ſit filiatio in Platone ſicut paternitas in Socrate. Similiter ſequeretur ex hoc quòd generatio actiua in Socrate eſſet cauſa prioritatis originis in ipſo, & ſic Socrates generans eſſet prior origine Platone genito, quod tamen non videtur, quia generatio paſſiua æquè primò ineſt Platoni, ſicut generatio, ſcilicet actiua ineſt Socrati.

Quartum dubium.

Quartò principaliter dubitatur de illa difficultate, qua nititur probare quòd cum ſimultate naturæ ſtat ordo originis, & ſic Pater in diuinis, etſi ſit ſimul natura cũ Filio, tamen eſt priùs origine. Et primò probo quod nullo modo ſit prius nec natura, nec origine, quia in quocunque inſtanti principium formale productiuum eſt perfectiſſimè diſpoſitum, & ſic productiuum per modum naturæ, in eodem inſtanti eſt productum; ſed eſſentia in quocunque inſtanti eſt in Patre, ſiue memoria fœcunda in patre, tunc ipſa memoria eſt optimè diſpoſita ad producendum Filium, hoc patet à Doctore *in primo d.* 7. ſed in primo inſtanti originis, quo Pater eſt Pater, eſt memoria fœcunda optimè diſpoſita ad generationem; ergo in eodem inſtanti filius eſt productus. Si enim in eodem inſtanti non eſt productus, oportet aſſignare cauſam quare non poſſit ſimpliciter in eodem inſtanti produci, cùm in illo inſtanti ſint omnia requiſita ad productionem.

Secundò, probo quòd ſufficiat prioritas originis in principio formali productiuo, & nullo modo in Patre inquantùm pater eſt, quia tota perfectio producentis eſt à principio formali productiuo, vt expoſui *in primo, d. prima, q.* 2. *& diſt.* 3. *quæſt.* 6. poſito ergo quòd Pater, vt Pater, ſit ſimul origine cum Filio, adhuc ſaluatur prioritas originis in producente, quia ſufficit in producente quòd principium formale productiuum, à quo eſt tota entitas, & perfectio producti, ſit prius origine omni memoria fœcunda in Filio, & ipſa memoria fœcunda in Patre eſt principium formale productiuum: ergo ex hoc videtur ſaluari prioritas in generatione diuina, & omnimoda ſimultas correlatiuorum, ſcilicet Patris, & Filij.

Memoria fœcunda eſt in patre, vt productiua eſt.

24. Tertiò, probo quòd etiam Pater ſit ſimpliciter prius natura Filio, ſi ponatur quòd ipſum producat. Et accipio dictum Doctoris *in primo, diſt.* 8. *& in ſecundo, diſt. prima, q.* 2. *&* 3. *& d.* 25. *& in primo, diſt.* 39. quòd cauſa in eodem inſtanti, quo cauſat, adhuc intelligitur prior natura ipſo producto, ſiue cauſato. Hoc idẽ vult *in* 2. *d.* 5. vult enim *in* 25. *ſecundi* quòd voluntas noſtra ex hoc intelligatur contingenter, & liberè elicere actum, quia in eodem inſtanti, quo elicit, poteſt non elicere, & hoc eſt quia in eodem inſtanti, quo elicit, adhuc intelligitur prior natura ipſo actu, vt patet *in primo, diſt.* 39. de voluntate diuina, vbi Doctor vult quòd voluntas diuina poſſit velle pro inſtanti *A* Petrum ſedere, & quòd poſſit pro eodem inſtanti velle ipſum non ſedere, quia in eodem inſtanti, quo vult Petrum ſedere, poteſt non velle, propter prioritatem naturæ, quia vt vult, adhuc eſt prior natura actu elicito. Hoc idem patet *in primo, diſt.* 40. Ex his videtur ſequi quòd Pater, etiam quando producit, ſit prior natura ipſo producto, & non videtur poſſe aſſignari iſta cauſa. Quia aliud eſt loqui de cauſa, quæ producit aliud in natura, & aliud eſt loqui de cauſa producente, quæ nullo modo producit aliud in natura; quia primo modo cauſa eſt benè prior natura, quando cauſat, ipſo cauſato, ſed non ſequitur ſecundo modo, quia ſecundo modo non producitur aliud in natura. Hoc nihil eſt, quia ponatur cauſa perfectiſſima, & nullo modo impedita, & ſimiliter producẽs perfectiſſimum omnimodè diſpoſitum, ita videtur quòd cauſa æque primò producat ſuum effectum, ſicut producens ſuum productum, non enim quoad hoc videtur poſſe aſſignari differentia aliqua. Si ergo cauſa perfectiſſima omnimodo diſpoſita, vt producit, ſiue, vt cauſat effectum, eſt prior natura ipſo effectu; ergo à ſimili in diuinis Pater, vt producit Filium, erit prior natura Filio, & ſic non ſaluabitur ſimultas, quæ opponitur ordini naturali in correlatiuis, vel oportet dicere quòd Pater, nullo modo producat Filium in diuinis.

Quintum dubium.

Quintò principaliter dubitatur in hoc, quod dicit quòd *paternitas, vt proprietas non conſtituit quin etiam conſtituat, vt relatio, cum in re idem ſint, licet ſola ratione differant.* Contrà, quia hoc non videtur ſequi. Nam ipſe concedit, quod Deus generat, & tamen negat, quòd eſſentia generet, vt patet *in primo, diſt* 5. *quæſt.* 1. & tamen Deus & Deitas ſola ratione differunt, quia concretum, & abſtractum ſola conſideratione intellectus differunt, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 8. *q.* 3. Si dicatur, quòd cùm dico *Deus generat*, quòd ly *Deus* ſupponit pro Patre, & ſic iſta eſt vera, *Deus generat*, quia Pater, qui eſt Deus generat. Contrà, quia hoc conceſſo, ſaltem non poteſt in hoc euitari, quia hæc conceditur, *Deus creat*, imò eſt primò vera, vt ly *Deus* ſupponit primò pro hoc Deo, & non pro aliqua perſona; vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 4. *quæſt* 2. & tamen hæc negatur à Doctore *Deitas creat*, vt ipſe probat *in primo d.* 5. *q.* 1. vbi vult quòd de vltimatè abſtracto non poſſit verificari adiectiuum adiectiuè tantùm, cuiuſmodi eſt ly *creat*: ergo à ſimili de paternitate, &c.

Quomodò Deus & deitas differant ratione.

Reſpondeo ad omnes obiectiones, & primò ad primum dubium, concedo, quòd illæ rationes concludunt contra illã concluſionem ſic abſolutè intellectam. Dico ergo, quòd illa concluſio debet ſanè intelligi, cùm dicit Doctor *in exiſtentia ſingulari*, accipit ibi *ſingulare* non propriè, ſed vt diſtinguitur contra *commune*, id eſt, quòd ſit entitas nullo modo communis, ſed entitas exiſtens extra omnem conſiderationem intellectus,

25. *Reſponſio ad omnes obiectiones.*

Reſponſio ad primum dubium.

intellectus,non quòd verè ſit ſingularis,ſed entitas omnino incommunicabilis præter omne opus intellectus. Si dicatur, quòd iſta ſe habent per ordinem,vt quidam.Scotiſtæ dicunt, ſcilicet *ſingulare,ſuppoſitum,& perſona,* quia omnis perſona eſt ſuppoſitum,& non è contra:patet,quia perſona eſt incommunicabilis exiſtentia in natura intellectuali,ſuppoſitum verò eſt incommunicabilis exiſtentia, etiam in natura non intellectuali, vt patet de iſto lapide. Similiter omne ſuppoſitum eſt ſingulare,non è contra, vt patet de hac albedine,quæ eſt ſingularis, & non ſuppoſitum, cùm ſit communicabilis vt *quo*.

Opinio aliquorum Scotiſtarum.

Reſpondeo (ſaluo ſemper meliori iudicio,) quòd hoc eſt verum in creaturis,vbi natura contrahitur ad ſingularitatem. Dico ſecundò, quòd etiam in diuinis conceditur,non ſecundum naturam contractam ad ſingularitatem,ſed ſecundùm naturam,quæ de ſe formaliter eſt ſingularis, cuiuſmodi eſt natura diuina,& ſic in diuinis omnis perſona eſt ſingularis, quia includit naturam ex ſe formaliter ſingulariſſimam.Si etiam accipiatur ſingulare quoad aliquam eius conditionem, videlicet, quòd ſingulare eſt incommunicabile vt *quod*, ſic poteſt concedi quòd perſona in diuinis eſt ſingularis,quia incommunicabilis vt *quod*:ſed ſecundùm quòd ſingulare eſt communicabile vt *quo*,hoc modo perſona diuina, nec alia perſona eſt ſingularis.Nota etiam, quòd in creaturis non ſequitur formaliter,quòd ſuppoſitum ſit ſingulare:non enim ſuppoſitum eſt formaliter ſingulare, propter rationes repugnantes ſingularis, & ſuppoſiti;ſed debet ſic intelligi,quòd ſuppoſitum eſt ſingulare,id eſt,quòd neceſſariò præſupponit naturam ſingularem. Multa etiam ſunt quæ non ſunt nec ſuppoſitum,nec ſingulare,etiam loquendo de *eſſe* eorum extra animam;patet, quia hæcceitas non dicitur propriè ſingularis, ſed ratio formalis conſtituendi ſingulare, nec ſimiliter ratio formalis conſtituendi perſonam, vel ſuppoſitum, vt relationes originis conſtituentes perſonas,vt patet.Aduerte etiam,quòd eſſet bona difficultas,ſcilicet an perſona diuina poſſit dici propriè ſuppoſitum, tenendo quòd ſuppoſitum propriè ſit incommunicabilis ſubſiſtentia in ſubſtantia abſolutè ſumpta; ſed quia oportet pertractare an ſola ſubſtantia intellectualis prædicetur de Deo, ideò pro nunc omitto hanc difficultatem.

Difficultas.

26.

Reſponſio ad ſecundum dubium.

Ad ſecundum dubium dico breuiter, quòd ipſa paternitas conſtituit vt in vltima actualitate & concedo quòd vt ſic,ſit formaliter habitudo ad Filium, vt ad terminum, & cùm infertur,ergo eſt ſimul origine cum Filio; Dico primò, quòd hoc non ſequitur, quia dicitur prior origine, quia ipſa eſt in Patre ex ſe, hoc eſt, per nullam productionem: licèt enim originaliter ſit ab eſſentia, & in eſſentia diuina, vt patet à Doctore *in primo*, *diſt.* 28. non tamen eſt ibi per aliquam productionem,& ex hoc ſequitur quòd Pater eſt ibi ex ſe, id eſt, non per productionem, & ſic prior origine Filio, eo quòd Filius ſit à Patre, vt Pater eſt: in eodem ergo inſtanti originis, quo formaliter paternitas eſt habitudo ad Filium,Filius non intelligitur eſſe,quia tunc intelligeretur Filius eſſe ibi non per productionem. Dico ſecundò, quòd etſi paternitas in vltima actualitate ſit formaliter habitudo ad Filium, non tamen ſequitur quòd in eodem inſtanti Filius ſit, etiam loquēdo de aliquo inſtanti naturâ priori, accipiendo *prius natura pro* præſuppoſito alteri vt expoſui in primo articulo, ità quòd ſi poſſet menſurari aliqua menſura, non tamen duratiua,eſſet aliquod inſtans menſurans paternitatem,in quo inſtanti Filius non eſſet; cùm ergo infertur, eſt formaliter habitudo ad Filium; vt ad terminum; ergo in illo inſtanti eſt Filius, negatur conſequentia. Si dicatur, non eſt intelligibile quòd *A* in inſtanti *B*, ſit habitudo ad *C* & quòd in eodem inſtanti *C* non ſit, Dico, quòd aliud eſt loqui de habitudine ad terminum, quæ à termino dependet, vt omnis relatio in creaturis;& aliud de habitudine,quæ nullo modo dependet à termino, ſicut eſt paternitas in diuinis. Similiter aliud eſt loqui de relatione ſuo modo productiua termini, & conſtitutiua ſuppoſiti productiui termini,eiuſmodi eſt paternitas diuina:& aliud de relatione nullo modo productiua termini,nec quouis modo conſtitutiua alicuius ſuppoſiti productiui, qualis eſt relatio creata,ſiue in creaturis; & ideò non videatur mirum ſi paternitas,vt eſt formaliter habitudo ad Filium, ſit in aliquo inſtanti, in quo Filius non eſt.

Pater eſt prior origine filio.

Si dicatur in inſtanti *A* paternitas eſt habitudo formaliter ad Filium, ergo in inſtanti *A* terminatur ad Filium: ergo in inſtanti *A* filius eſt. Dico, quòd non ſequitur, in inſtanti *A* originis paternitas eſt formaliter habitudo, ergo in eodem inſtanti *A* terminatur ad Filium.non ſequitur,quia Filius in illo primo inſtanti originis non eſt,ſed ſufficit quòd quando Filius eſt,quòd tunc terminetur ad Filium. Si inferatur, in primo inſtanti originis non terminatur ad Filium,ergo in ſecundo inſtanti originis terminatur ad filium,& ſic ſequitur quòd terminetur non à ſe,ſed ab alio. Dico, quòd non ſequitur, ſicut etiam non ſequitur, Pater in primo inſtanti originis, antequam generet Filium eſt beatus;ergo in ſecundo inſtanti originis generat Filium, ergo generat filium non à ſe,ſed ab alio non ſequitur.Dico ergo hîc, vt dixi *in primo,diſt. prima*, *quæſt.*2. exponendo quomodo Pater prius origine ſit beatus quàm generet filium.

Reſponſio ad tertium dubium.

27.

Pater eſt perfectè beatus antequàm generet, id eſt, beatitudo patris præſupponitur generationi.

Ad tertium dubium principale, dico primò, quòd Doctor hoc non aſſerit, vt patet in litera, exempla enim ponimus non quòd ita ſint, ſed vt magis addiſcentes aſſentiant,vt patet,*primo Priorum*.Dico ſecundò, quòd tenendo exemplum valere, poteſt dici quòd quia Filius habet principaliter omnia à Patre, & Pater vt comparatur ad Filium habet à ſe,quòd ſicut Socrates, vt Socrates eſt prior natura, vel origine Platone videtur ſequi quòd Socrates pater, vt pater ſit prior origine Platone (non abſolutè ſumpto, quia eſt prior paternitate cum ſit terminus eius, vt patet à Doctore *in primo diſt.*30.)filio,vt filio.Et hoc modo paternitas poterit dici cauſa prioritatis originis,reſpectu Platonis, vt filij, quia tenendo quòd pater,vt pater ſit cauſa filij, ſtatim ſequitur quòd pater, ſit prior origine filio. Et ſic paternitas erit cauſa prioritatis originis, quamuis paternitas, & filiatio in creaturis ſemper ſint ſimul, & vna nullo modo præſupponatur alteri, ſicut fortè eſt in diuinis, vt ſuprà dixi, & tamen adhuc paternitas in creaturis poterit dici prior origine filiatione, propter cauſam ſuprà dictam.

Ad rationes quarti dubij: ad primam. Dico quòd ſemper eſt prior origine, quia Pater habet

eſſe

eſſe à ſe, modo præexpoſito, & Filius à Patre, non ſequitur modò, in inſtanti originis *A* eſſentia eſt perfectè in Patre, & ſummè diſpoſita ad productionem: ergo in eodem inſtanti eſt Filius, negatur, quia tunc ſequeretur quòd Filius eſſet à ſe. Sed benè conceditur, in primo inſtanti eſt ſummè diſpoſita ad productionem Filij: ergo Pater in illo inſtanti habens illam, producit Filium, imò per talem productionem actiuam Pater conſtituitur in *eſſe* perſonali. Sed vltrà non ſequitur; ergo in illo inſtanti, quo Pater produxit Filium, Filius eſt. Sicut etiam hîc non ſequitur, voluntas in inſtanti *A* nunc elicit actum, ergo in illo inſtanti actus eſt; non ſequitur quia vt elicit actum, adhuc eſt prior natura, vt ſuprà dixi. Sic in propoſito. Et cùm quæritur ratio quare in eodem inſtanti non poteſt Pater producere Filium. Dico, quòd ratio de ſe eſt clara, quia producens ſemper eſt prior producto, & vltrà quia eſt primum lignum originis, quia Pater à ſe producit, & dat *eſſe* Filio: ſi ergo in illo præcisè inſtanti produceret Filium, eſſet implicatio contradictionis, quia ſequeretur quòd Filius ſimul eſſet à ſe, & à Patre, quòd non eſt intelligibile.

Reſponſio ad quartum dubium.

28. *Ad producendum filium in diuinis duo requiruntur.*

Ad ſecundam rationem, quâ probatur quòd ſufficit prioritas originis in ſolo principio productiuo. Dico breuiter, quòd ad producendum Filium in diuinis, duo neceſſariò requiruntur, ſcilicet ratio formalis producendi, à qua dependet tota perfectio productionis, vt expoſui *in primo, diſt.* 1. *quæſt.* 2. *& diſt.* 3. *quæſt.* 6. & ſic memoria fœcunda in Patre eſt ratio formalis producendi Filium; & requiritur etiam conditio producentis, ſcilicet proprietas perſonalis: ſemper enim productum realiter diſtinguitur à producente: ſi modò Filius eſſet à ſola memoria fœcunda, tunc realiter diſtingueretur ab illa, quod eſt impoſſibile; vt ergo productum realiter diſtinguatur à producente, requiritur in producente proprietas perſonalis, propter quam realiter producens diſtinguatur à producto. Dico ergo, quòd in eodem inſtanti, quo memoria ponitur principium productiuum in actu, ponitur etiam conditio producentis in actu, & ſimiliter in illo priori, quo memoria fœcundà ponitur principium formale productiuum filij, paternitas neceſſariò ponitur vt conditio requiſita.

Ad tertiam rationem, dico, quòd illa ratio concluderet, ſi ſuppoſitum producens eſſet abſolutum, quia tunc non haberetur pro inconuenienti, quòd ipſum ſit prius natura ipſo producto, non accipiendo tamen *prius natura* pro priori, vt dicitur cauſa prior effectu; ſiue vniuoco, ſiue æquiuoco, vt ſuprà dixi, de ordine naturæ in primo articulo; ſed accipiendo *prius natura*, eo modo quo ponitur intellectus prior natura voluntate, & cum hoc, quòd productum ſit poſterius natura. Illa tamen ratio non concluderet vbi ſuppoſitum producens eſt relatiuum, & conſtitutum in tali *eſſe* ſuppoſitali per relationem, non qualemcunque, ſed per relationem ad productum, quia tunc tale ſuppoſitum eſt ſimul natura cum producto propter naturam correlatiuorum. Si etiam teneatur, vt ſic ipſum eſſe prius natura aliquo prædictorum modorum, vt ſuprà in primo articulo, adhuc non habeo pro inconuenienti, quòd producens quando producit, ſit prius natura ipſo producto; eſſet benè inconueniens, ſi poneretur prius natura eſſentialiter, eo modo, quo cauſa ponitur prius natura effectu, vt ibidem dixi.

Ad quintum, & vltimum dubium. Dico quòd non eſt ſimile, quia aliud eſt loqui de formali ratione conſtitutiua alicuius in eſſe reali, & aliud eſt loqui de prædicato, quod præcisè verificatur de aliquo, vt in concreto, & non in abſtracto: quia primo modo ponitur realiter conſtitutiuum ſub ratione actuali reali, & ideò paternitas, vt conſtituit, præcisè conſtituit vt eſt in re, & non in conſideratione, & ideò non eſt ſimile. In re etiam ita deitas realiter eſt creatrix ſicut & Deus, ſed Logicè loquendo non eſt ſic, vt patet in primo. *Ad quintum dubium.*

SCHOLIVM.

Prima concluſio huius articuli; Vnica eſt ralatio originis prima perſonæ ad ſecundam omnino diſtincta ante opus intellectus. Secunda concluſio, poteſt tamen ratione diſtingui. Prima concluſio probatur primò, quia vnica eſt vnius ab vno perfecta origo, quia duabus originibus perfectis, non poteſt idem ſuppoſitum ab eodem procedere. Secundò, hæc eſt vera; paternitas eſt generatio actiua, *& ergo non differunt à parte rei, quia non conceditur hæc*; paternitas eſt ſpiratio actiua, *vel* innaſcibilitas, *ex Auguſtino quia vna non eſt formaliter altera, nec ſibi eam identificat, quia neutra eſt infinita.*

21. DE Tertio articulo [k] videtur quòd ſi aliquid conſtituat ſub ratione priori ipſo ſeparato per rationem à ratione poſteriori, poſſit remanere conſtitutum. Qui ergo diceret, quòd relatio originis ad ſecundam perſonam conſtituat primam, ſub ratione generatiui, quæ eſt prior ratione generationis, vt generatio videtur conſequenter dicere, quòd ſeparato ſiue circumſcripto *generare*, poſſet prima perſona remanere, vel in ſe, vel ſaltem in intellectu conſiderante, ſed in re non poſſet circumſcripto vnius ſine altero, quia ſunt idem realiter. *Si generatiuum conſtitueret perſonam, poſſet eſſe, vel concipi, ſine generatione & paternitate.*

Conſimiliter ſi *generare* eſſet prius paternitate & *generare* ſub ratione *generare*, conſtitueret primam perſonam, videretur, quod prima perſona poſſet remanere circumſcripta paternitate, vt paternitas eſt.

Hic ergo duo ſunt videnda. Primò de re, ſi eſt aliqua diſtinctio proprietatum in prima

Vnica & indiſtincta eſt relatio conſtituens primam perſonam.

prima perſona,non quarumcunque: (quia de ingenito & ſpiratione actiua, non eſt hìc ſermo) ſed illarum quæ dicunt relationem originis inter primam perſonam & ſecundam.

Et ſecundò ex hoc, cum quali circunſcriptione vel abſtractione poſſet prima perſona remanere.

De primo dico duas concluſiones. Prima eſt iſta, vnica ſola, & omnino vnica eſt relatio originis inter primam perſonam & ſecundam: ita quòd nulla eſt diſtinctio talis relationis qualitercunque in re ante meram conſiderationem intellectus.

Secundò dico,quòd illa relatio, quæ omnino vnica eſt ſic in re, poteſt ratione diſtingui, ſiue diuerſis rationibus conſiderari. Primum probatur dupliciter. Primò ſic: vnica & ſola eſt vnius ab vno perfecta origo, & hoc intelligendo originem actiuam vnicam à parte originantis;& vnicam paſſiuam à parte originati, licèt hæc & illa ſint quodam modo duæ:relatio autem originis inter primam perſonam & ſecundam dicit perfectam rationem originis ſecundæ perſonæ à prima:ergo eſt tantum vnica:& hoc accipiendo actiuè à parte patris: & tunc eſt vnica actiua in patre, & quaſi paſſiuè à parte filij:& erit ibi etiam vnica paſſiua. Probatio maioris:illa non eſt perfecta originatio vnius ab alio,quâ circunſcriptâ:nihil minùs ipſum eſſet perfectè originatum ab illo;ſed ſi ſint plures relationes originis qualitercunque diſtinctæ à parte rei, ſint *A* & *B* vnâ earum circunſcriptâ,adhuc ſecunda perſona eſſet originata à prima:quia altera vt *A* eſt relatio originis, & non niſi perfectæ originis:ergo *B* non eſt perfecta originatio,ſiue relatio perfectæ originis inter illas, ſed ſi eſſent diſtincta ab *A* eſſet relatio originis perfecta & diſtincta. 22.

Conſimiliter arguitur de *B* circumſcripta *A*, & ita vtralibet iſtarum circumſcripta eſſet ſecunda perſona à prima, quia per alteram originatio, & non eſſet, quia perfecta eius originatio eſſet circumſcripta.

Vna perſona non poteſt duabus originibus originari.

Si dicas, non poteſt *A* circunſcribi manente *B*, nec è conuerſo.

Iſtud non valet, quia duabus originibus, quarum vtraque ſit perfecta non poteſt idem ſuppoſitum originari ab eodem, per vtranque enim totum haberet totum *eſſe*, quod poſſet accipere à producente, & ideò impoſſibile eſt, quòd per alteram ſiue manentem cum ea, ſiue quocunque modo accipiat aliquod *eſſe*. 23.

Hæc eſt falſa paternitas eſt ſpiratio actiua, quia neutra eſt infinita.

Hoc ſecundò arguitur per quoddam argumentum magis Logicum, quia relationes diſtinctæ qualitercunque in re, ſic, quòd non ſint omnino vnica formaliter realis,non prædicantur de ſe inuicem in abſtracto, licèt ſint in eodem ſuppoſito. Hæc enim eſt falſa:*paternitas* ſiue *generatio actiua eſt ſpiratio actiua* ſiue *innaſcibilitas*,ſecundùm Auguſt. 15.de.Trin.c.6.*non eſt hoc idem dicere ingenitum,quod eſt,dicere patrem:quia etſi filium non genuiſſet,nihil prohiberet ipſum eſſe ingenitum.*

Iſta auctoritas habet ſuum intellectum, quia in ſecundo articulo dictum eſt,quòd relatio ad ſecundam perſonam præſupponitur ingenito,ſed ſaltem tantùm habemus, quòd non eſt hæc vera p.ædicatio in abſtracto,*paternitas eſt innaſcibilitas*: hæc autem eſt vera:*generatio actiua eſt paternitas*,& è conuerſo,& generatiuitas eſt generatio actiua:ſicut paternitas,& è conuerſo.

COMMENTARIVS.

Expoſitio litera.

29. k *De tertio articulo.* Hic videndum eſt de iſtis relationibus, quæ communiter conceduntur primæ perſonæ (exceptis ingenito, & ſpiratione actiua) quæ ſcilicet ſunt paternitas, generatio actiua, generatiuitas, potens generare, generare, & huiuſmodi, quomodo ſe habeant ad inuicem, & quomodo ab inuicem differant. Et breuiter ponit duas concluſiones. Prima, Vnica, ſola, & omnino vnica eſt relatio originis inter primam perſonam, & ſecundam, ita quòd nulla eſt diſtinctio talis relationis, qualitercunque in re ante meram conſiderationem intellectus,id eſt, quòd nulla eſt ibi diſtinctio præter opus intellectus. Secunda concluſio:Illa relatio quæ omnino vnica eſt ſic in re, poteſt ratione diſtingui, ſiue diuerſis rationibus conſiderari.

Primam concluſionem probat dupliciter, & prima probatio ſtat in hoc; vnica & ſola eſt vnius ab vno perfecta origo, & hoc intelligendo originem actiuam vnicam à parte originantis,& vnicam paſſiuam à parte originati,licèt hæc, & illa ſint quodammodo duæ. Sed relatio originis inter primam, & ſecundam perſonam, dicit perfectam rationem originis ſecundæ perſonæ à prima; ergo eſt tantùm vnica, accipiendo actiuè à patre Patris, & tunc eſt vnica actiua in Patre, & quaſi paſſiuè à parte Filij, & erit ibi etiam vnica paſſiua:probatio maioris ſtat in hoc, quia *A* non dicitur perfecta originatio, qua circunſcripta, nihil minus eſſet ipſum originatum: hoc patet:ſed ſi in Patre eſſent duæ originationes actiuæ perfectæ,tunc ſequere-

tur

tur quòd vnâ illarum circunſcriptâ, adhuc eſſet originatum ab alia; ergo prima non fuit perfecta, & ſimiliter aliâ circunſcriptâ, puta *B*, adhuc originatum eſſet ab *A*, & per conſequens *B* non fuit perfecta originatio, & ſic tandem ſequeretur, quòd vtraque circunſcripta, adhuc originatum poſſet eſſe. Similiter poteſt argui, ſi duæ origines paſſiuæ eſſent in Filio.

Si dicas non poteſt *A* circunſcribi manente *B*, nec è contra, hoc non valet, quia duabus originibus, quarum vtraque ſit perfecta, non poteſt idem ſuppoſitum originari ab eodem: per vtrãque enim productionem haberet totum *eſſe*, quod poſſet accipere à producente, & ideò eſt impoſſibile quòd per alteram, ſiue manentem cum ea, ſiue quocunque modo, accipiat aliquod *eſſe*.

1 Secunda probatio eſt magis Logica, quia relationes diſtinctæ, præter opus intellectus non prædicantur de ſe inuicem in abſtracto, non formaliter, niſi vna eſſet de formalitate alterius, ſicut dicimus quòd paternitas in creaturis eſt relatio; nec per identitatem, quia vna non continet aliam per identitatem, cùm nulla ſit formaliter infinita, vt patebit in quæſtione ſequenti. Et patet quomodo in diuinis vna non prædicatur de alia; non enim hæc eſt vera, *paternitas eſt ſpiratio actiua*, & tamen hæc cõceditur, *paternitas eſt generatio actiua*: Similiter hæc non eſt vera, *paternitas eſt innaſcibilitas*, vt patet per Auguſtinum 5. de Trin. cap. 6. *Probatio Logicalis.*

SCHOLIVM.

Arguit generationem & paternitatem diſtingui, quia habent diuerſa fundamenta, vt videtur dicere Hilarius: occaſione huius obiectionis explicat ſecundam concluſionem poſitam, ſcilicet, quomodo vnica relatio originis Patris diuerſimodè conſiderari poteſt per rationem ſine vlla diſtinctione ex natura rei, verbi gratia, hic hac generatione potens generare, hic generans, hic quia genuit, hic quia habet genitum ſecum coëxiſtens. In prima conſideratione imperfectionis eſt quod ſeparat ab actu. In ſecunda, quod non ſtatim habeat actum & quod non manet. In tertia, quod quaſi ſequitur ad actum; perfectionis autem eſt quod maneat actus & quod habeat genitum ſecum exiſtens; ablatis ergo imperfectionibus generatio productiua termini completa manens, ſecum habens terminum, eſt ipſa paternitas à parte rei, & ſola ratione diſtinguitur ab ea per noſtros conceptus comparatos ad imperfectiones, quæ reperiuntur in generatione creata.

24. COntra iſtud [m] Relatio pertinens ad ſecundum modum, fundatur ſuper actionem, & paſſionem, *ex 5. Metaphy.* & ad propoſitum videtur ibi dicere, quòd pater dicitur: quia genuit, ſicut filius, quia genitus eſt; ſicut ergo fundamentum non eſt idem relationi nec è conuerſo, ſic generatio & paternitas. Hoc confirmatur per Hilarium 9. de Trin. cap. 13 *Exitio autem à Deo eſt abſoluta natiuitas, quam paterni nominis conſecuta eſt perfectio.* Vult ergo dicere, quòd paternitas conſequitur natiuitatem, ſiue generationem, & hoc declaratur per hoc: quia pater non eſt pater ex hoc, quòd generat, ſed præcisè per hoc, quòd habet genitum coëxiſtens ſecum, habere autem genitum coëxiſtens, videtur differre ab eo quod eſt generare: quia in animalibus, decidens ſemen habet actum generationis, ſicut ſibi conuenit actus: & tamen tunc non habet genitum ſecum coëxiſtens, & per conſequens, tunc non eſt pater, ſed poſtea. *Tex. 20.* *Paternitas an ſequitur natiuitatem.*

25. Dico tamen, quòd in Deo omnino eadem ratio realis eſt generatiuitas, *generare* paternitas: quia ſecundùm Auguſtinum de fide ad Petrum, cap. 2. *proprium ſolius patris eſt, non quia eſt natus ipſe, ſed quia filium genera uit*, & ſecundùm Hil. 12. de Trin. *patri proprium eſt, quòd ſemper eſt pater, & filio, quod ſemper est filius*, & ponit Magiſter ſententiarum auctoritates, *lib.* 1. *di.* 26. non eſt autem niſi vna proprietas perſonalis vnius perſonæ, ergo eſt eadem hæc, & illa, eſt tamen iſta proprietas diſtinctè conſiderabilis, & ſic eſt potens habere diſtinctas rationes, & hæc ſit ſecunda concluſio [n] hîc propoſita, & iuuabit ad ſolutionem obiectorum. Hîc dupliciter quidem poſſet aſſignari differentia rationis ſiue rationum, ſub quibus poſſet conſiderari iſta relatio, Vna quantùm ad differentiam, ſiue indeterminationem, vel abſtractionem in conſiderando: alia quantùm ad poſſibilitatem vel actualitatem, vel completionem, ſiue determinationem. Quantùm ad primam poſſunt iſta conſiderari: producens naturaliter, & ſimile natura producẽs, & tertiò, incõmunicabiliter exiſtẽs, & quo ad hoc producẽs. Et patet, quòd tertiùs modus eſt indeterminatior ſecũdo, & ſecũdus primo. *Iuxta principium.* *Concl. 2.* *Relatio conſtitutiua patris, in re indiſtincta.*

Secundo autem modo poſſum concipere hunc hac generatione generatiuum: hũc potentem hac generatione generare; hunc hac generatione generantem: hunc, quia hac generatione genuit: hunc quia hac generatione habet genitum ſecum coëxiſtẽs. In creaturis [o] prima differẽtia eſt vniuerſalitatis, ſic quòd extẽdit ſe ad plura. Secũda differentia [p] quæ eſt hîc rationis, eſt ibi realis & cum ſeparatione reali: pro eo quod aliquid imperfectionis importatur per ſe in vno, quod non in altero: & licèt in Diuinis [q] prima differentia rationis poſſit aliquo modo ſaluari in vna conſideratione intellectus, ita quod remaneat conceptus indeterminatior non remanente conceptu determinatiori, tamen in re non iuuat: quia omnino idem eſt in re, quod ſubſternitur iſti conceptui & illi.

Potens generare generans, & pater ſeclusis imperfectionibus idem ſunt.

Secunda differentia [r] in Diuinis ſaluat diuerſitatem conceptuum, ſiue diuerſorum modorum concipiendi idem: tamen applicando ei, quod eſt in re, debet in quolibet accipi, quod eſt perfectionis, & omitti quod eſt imperfectionis. Nam in aptitudine & potẽtia imperfectionis eſt ſeparari ab actu: In actu eſt imperfectionis, quòd non ſtatim habet ſecum terminum: & quòd non manet, ſed tranſit, & in eo, quòd quaſi conſequitur actum ſuum: ſicut paternitas eſt imperfectionis, quod non eſt ſemper in ſumma actualitate communicationis naturæ; perfectionis autem eſt, quod manet, & habet ſecum correlatiuum coëxiſtens. Ablatis ergo imperfectionibus, & retentis his quæ ſint perfectionis, generatio non eſt tantùm diſpoſitiua ad terminum, ſed completè productiua termini, quæ quidem generatio perfecta, & generatio completa, & generatio non tranſiens, ſed ſemper manens concludit totum, quod requiritur: Paternitas etiam, quæ non ſequitur actum generandi quaſi diſpoſitiuum & præuium, & ita tranſeuntem, & manet in ſua actualitate completa, quæ ſemper eſt incompleta communicatione naturæ, ipſa includit totum quod requiritur: generatio ergo iſta completa & æterna, & paternitas illa completa, & æterna, & paternitas illa completæ & æternæ actualitatis, omnino idem dicunt ex parte rei: ſed vnam rationem [s] perfectionis, quæ eſt in creaturis magis importat hoc nomen *generatio*, quàm *paternitas*: & è conuerſo eſt de alia. 26.

Ex his patet ad obiecta in iſto articulo quæ videntur probare aliquam diſtinctionem ex natura rei inter generationem, & paternitatem, quãdo primò arguitur, quòd paternitas fundatur ſuper generationem actiuam ex 5. *Metaph.* illud requireret prolixiorem tractatum. Et de hoc ſatis dictum eſt alibi: tamen ad propoſitum dico, quòd ſi aliquo modo generatio eſt prius paternitate in creaturis: non tamen eſt vt fundamentum, ſed ipſa potentia generatiua, ſiue natura, quæ generat, eſt fundamentum: ſed eſt præuia vt diſpoſitiua, ſiue qua non exiſtente, paternitas non ineſt: ita quòd ibi eſt diſtinctio, ſicut eſt inter diſpoſitionem præuiam, & terminum completum. Patet ergo quòd iſta ratio diſtinctionis non manet in Diuinis, quia ibi non eſt generatio niſi completa & neceſſariò ſecum ponens terminum in *eſſe*; nec eſt paternitas conſequens communicationem. 27.

Tex. 10. 5. Met. & 27. & 28. d. 1. vtriuſque. & d. 3. & 6. & 13. diſt. 4.

Ad Hilarium poteſt reſponderi, [t] quod nomen *paternitatis* poteſt dici ſequi generationem, ſecundùm quòd iſta in Deo comparantur ad generationem, & paternitatem in creaturis: eſt quidem tunc quædam conſecutio ſecundùm rationem, ſicut in creaturis eſt conſecutio realis. Vbi enim aliqua ſunt diſtincta ſecundùm rationem ſimilem habent ordinem rationis, qualem haberent realem, ſi eſſent diſtincta realiter, ſicut aliàs dictum eſt.

Sup. q. 1. ar. 3. & 1. q. Pr. in Reportatis & alibi ſæpè.

Paternitas non ſequitur natiuitatem in Deo, ſecus in creatis.

Si quis autem proteruè inſiſteret in verbis huius auctoritatis, poſſet faciliter reſponderi: quòd confeſſio nominis paterni conſecuta eſt creationem mundi, & fortè nomen paternum: & hoc loquendo de confeſſione, & nomine à quocunque intellectu creato, ſed ipſa paternitas non eſt conſecuta, nec natiuitatem filij, de qua intenditur in auctoritate Hilarij nec etiam generationem patris, niſi conſecutione rationis, de qua dictum eſt. Per hoc patet ad aliud, quod dicitur de paternitate, quod eſt habitudo habentis ſecum genitum, & ideò diſtinguitur à generatione in creaturis: & per oppoſitum hîc non diſtinguitur niſi ratione.

COMMEN

COMMENTARIVS.

30. *Paternitas poteſt dupliciter conſiderari.*

m *Contrà iſtud, relatio pertinens ad ſecundum modum.* Hîc Doctor intendit probare quòd paternitas non ſit generatio actiua, quia paternitas fundatur ſuper actionem, vt patet 5. Metaph. cap. de *Ad aliquid*, vbi Ariſtotel. videtur dicere quòd Pater eſt, quia genuit Filium, ſicut Filius, quia genitus eſt: ſicut ergo fundamentum non eſt idem relationi; ita nec generatio erit paternitas, cùm paternitas fundetur in generatione actiua.

Paternitas poteſt dupliciter conſiderari.

n *Et hæc ſit ſecunda concluſio.* Hîc Doctor oſtendit ſecundam concluſionem, ſcilicet, quòd paternitas poteſt diuerſimodè conſiderari. Et dicit, quòd dupliciter poteſt conſiderari in paternitate differentia rationis, primò, *quantum ad indifferentiam, ſiue indeterminationem.* &c. *Et patet quòd tertius modus eſt determinatior ſecundo, & ſecundus primo*, nam generans ſimile in natura, in minus ſe habet, quàm generans abſolutè per modum naturæ, & ſimiliter generans incommunicabiliter exiſtens in minus ſe habet, quàm generans ſimile in natura.

o *In creaturis prima differentia eſt vniuerſalitatis*, ſcilicet, iſta producens per modum naturæ, & producens ſimile, & producens incommunicabiliter exiſtens: patet enim, quòd omnia prædicantur de pluribus, quia producens incommunicabiliter exiſtens prædicatur de iſto producente, incommunicabiliter exiſtente, hoc idem patet de aliis, quæ ſunt magis vniuerſalia.

p *Secunda differentia, quæ eſt hîc*, ſcilicet, in diuinis, *rationis, eſt ibi*, ſcilicet in creaturis, *realis.* Nam in creaturis generatiuum præter opus intellectus differt à potente generare, quia primum dicit aptitudinem, ſecundum dicit potentiam propinquam, quia potentia remota ad generandum, fortè non videtur differre ab aptitudine, de qua aliàs. Similiter hîc potens generare præter opus intellectus, differt ab actu generante: & actu generans differt ab illo, qui genuit; & qui genuit differt ab illo, qui actu habet genitum ſibi coëxiſtens. Sed in diuinis omnia iſta præcisè differunt ratione, & nullo modo realiter, quia importatur aliqua perfectio in vno, quod non in altero; nam imperfectionis eſt poſſe generare ſimile in natura, & actu non generare illud. Similiter imperfectionis eſt genuiſſe, & non ſemper habere genitum coëxiſtens, vt patet *in primo, diſt. 9.* ideò in diuinis talis differentia realis non poteſt poni.

q *Et licèt in diuinis prima differentia rationis poſſit aliquo modo ſaluari in vna conſideratione intellectus, ita quòd maneat conceptus indeterminatior, non remanente conceptu determinatiori*, vt puta præcisè conſiderando in diuinis potens generare per modum naturæ, non conſiderando potens generare ſibi ſimile in natura, *tamen in re nihil omnino iuuat, quia omnino idem eſt in re, quòd ſubſternitur iſti conceptui, & illi*: nam quòd ſubſternitur conceptui, ſcilicet potens generare, eſt in re actu generans, & ſic de aliis.

31. r *Secunda differentia in diuinis ſaluat diuerſitatem cõceptuum, ſine diuerſorum modorum concipiendi idem*, quia eſt alius modus ſecundùm rationem, quo concipio Patrem in diuinis, hac potentem generare, & alius modus, quo concipio Patrem, actu generare, & ſic de aliis.

ſ *Sed vnam rationẽ perfectionis quæ eſt in creaturis, magis importat hoc nomen* generatio, *quàm* paternitas, *& ẽconuerſo eſt de alia*, vt patet ex dictis ſuprà. Nam hanc rationem perfectionis, id eſt, quòd eſt completè productiua termini, magis explicat generatio, quàm paternitas; patet, quia propriè generatio eſt productiua termini, non autem paternitas, quia in creaturis paternitas ſequitur productionem termini; inquantùm verò paternitas, habet genitum ſemper ſecum coëxiſtens, hanc perfectionem magis explicat paternitas, quàm generatio, quia paternitas propriè reſpicit productum, vel ſemper coëxiſtens, non ſic generatio, quæ abſolutè reſpicit productum. In re tamen in diuinis paternitas, & generatio actiua eandem explicant perfectionem. Aduerte tamen quòd in diuinis, nec generatio actiua, nec paternitas aliquam formaliter dicunt, nec explicant perfectionem, cùm nullo modo dicant perfectionem, quia tunc aliqua perfectio eſſet in Patre, quæ non in Filio; ſed dicuntur in diuinis explicare perfectionem, pro quanto excludunt imperfectionem, generatio enim diuina dicitur perfecta (quando eſt completa non tranſiens) pro quanto excludit hanc imperfectionem, quæ eſt in generatione non completa, & tranſeunte, non quòd formaliter in ſe dicat aliquam perfectionem. Et ſimiliter paternitas in diuinis dicitur perfecta, pro quanto excludit hanc imperfectionem quæ eſt ſequi actum, vt ſuprà patuit. Deinde aduerte, quòd paternitas perfecta in diuinis eſt in completa communicatione naturæ; completa enim communicatio naturæ Filio eſt, quòd natura diuina perfectè, & ſemper communicatur Filio per generationem, ita, quòd Filius ſemper quidem gignitur, & ſemper genitus eſt, vt probat ipſe, *in primo, diſt. 9.* completa ergo communicatio naturæ eſt, quòd habeat Filium ſemper coëxiſtentem, cui ſemper perfectè communicatur natura diuina, & ſemper communicata eſt, paternitas ergo perfecta, & completa recipit naturam complerè communicatam.

Generatio actiua, & paternitas non dicunt perfectionem.

t *Ex his patet ad obiecta.* Nunc Doctor ſoluit illas duas inſtantias factas ſuprà, fundatas ſuper auctoritate Philoſophi 5. *Metaphyſ.* & ſuper auctoritate Hilarij quę videntur probare aliquam diſtinctionem ex natura rei inter paternitatem; & generationem actiuam. Quando ergo primò arguitur, quòd paternitas fundatur ſuper generationem actiuam, hoc requireret prolixiorem tractatum, & de hoc ſatis dictum eſt alibi, ſcilicet *in ſecundo diſtinct. prima, & in tertio, diſtinct.* 8. tamen in propoſito, ſi etiam paternitas in creaturis ſit poſterior generatione, non tamen generatio eſt fundamentum eius, ſed potentia generandi, vel natura generans, vt probat ipſe *in tertio, diſtinct.* 8. ſed generatio eſt præuia, vt diſpoſitiua, ſiue qua non exiſtente, paternitas non eſt ita, quòd ibi eſt diſtinctio, ſicut eſt inter diſpoſitionem præuiam, & termi-

Solutio duarum inſtantiarum.

num completum ; patet ergo quòd iſta ratio diſtinctionis non manet in diuinis, quia ibi nó eſt generatio niſi completa, & neceſſariò, ſecum ponens terminum in *eſſe*, nec eſt paternitas conſequens communicationem, ſed perpetuæ communicationis.

32. *Dubia.* In iſto articulo, occurrunt quædam parua dubia. Primò in hoc quod dicit, quòd *paternitas in creaturis ſequitur generationem, quaſi diſpoſitionem præuiam.* Contrà, quia in eodem inſtanti, quo generatio eſt, paternitas eſt; ergo non conſequitur generationem. Antecedens patet, quia generatio actiua præſupponit productum habere *eſſe*: patet per Doctorem *in* 1. *diſt.* 3. *qu.* 5. *& in* 2. *diſt.* 1. *q.* 2. quòd abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu, & per conſequens priùs eſt abſolutum, quàm ſit generatio paſſiua : relatio enim geniti ad generans eſt poſterior ipſo genito, ſed in eodem inſtanti, quo genitum eſt, tunc Filius eſt ; ergo in eodem inſtanti, quo generans eſt, Pater eſt ; ergo non conſequitur paternitas generationem actiuam, ſicut nec filiatio generationẽ paſſiuam. Si enim generatio actiua, & generatio paſſiua, prout ſunt relationes formaliter, eſſent priores, & diſpoſitiones præuiæ ad paternitatem & filiationem, & ipſæ relationes, ſcilicet generationes neceſſariò præſupponunt fundamentum & terminum, tunc ſequeretur quòd paternitas, & filiatio, non eſſent relationes intrinſecus aduenientes. Patet, quia in eodem inſtanti, quo ponerentur, fundamentum, & terminus non eſſent ibi, quia tu ponis quòd generatio eſt diſpoſitio præuia, quæ tamen eſt poſterior fundamento, & termino.

Dubium. Secundò dubitatur de hoc, quod dicit, quòd *generatio completa in diuinis neceſſariò ſecum ponit terminum in eſſe.* Tum, quia generatio non eſt ratio agendi. Tum, quia eſt habitudo ad terminum, ergo non ponit illum, ſed magis præſupponit illum. Tum, quia non eſſet prior origine termino, ſi neceſſariò ſecum poneret terminum.

33. *Reſponſio.* Reſpondeo ad iſtas inſtantias. Et præmitto aliqua. Primò, quòd generatio in creaturis, poteſt accipi incompletè, vel completè. Incompleta generatio eſt in *fieri*, & ſic dicimus, quòd homo in tanto tempore generatur, vbi fiunt multæ generationes partiales, vt patet à Doctore *in tertio, d.* 4. *q. vnica.* Completa, quæ terminatur ad terminũ completum, quæ ſit in inſtanti, & talis, vt eſt relatio intrinſecus, præſupponit genitum ſecundùm ſuum *eſſe* abſolutum tanquam terminum, loquendo de generatione actiua; ſicut etiã generatio paſſiua, quæ fundatur in producto abſolutè ſumpto terminatur ad entitatem abſolutam producentis. Secundò, præmitto, Vnum dictum Doctoris *in ſecundo, diſt.* 2. *qu.* 4. ſcilicet quòd res præcisè dependet à generante creato pro iſto inſtanti, quo accipit *eſſe* à generante creato, ſed in toto tempore ſequenti immediatè dependet à Deo. Hoc præſuppoſito ſtat concluſio Doctoris, ſcilicet quòd *generatio ſit diſpoſitio præuia*, &c. nam in eodem inſtanti, quo *A* accipit eſſe à *B*, dicitur dependere à *B*, quæ dependentia paſſiua eſt generatio paſſiua, quia in eodem inſtanti temporis, quo ponitur entitas abſoluta *A* ab ipſo *B* oritur relatio dependentiæ, ſiue relatio geniti ad generans, & quia præcisè dicitur *A* generari à *B* pro illo inſtanti, quo accipit *eſſe* à *B* ideò talis relatio geniti præcisè ſtat pro illo inſtanti, & non in tempore ſequenti, in quo amplius non gignitur, nec dependet à *B*. Sicut ergo genera o paſſiua immediatè tranſiit, ita & actiua correſpondens. Tertiò præmitto, quòd *A* priùs non aliqua duratione eſt genitum, inquantum genitum, quàm dicatur filius; filius enim dicitur, quia ſic genitus, puta à viuente cum aliis conditionibus pertinentibus ad filiationem quæ parent à Doctore *in tertio, diſt.* 8. & per conſequens filiatio præſupponit aliquo modo generationem paſſiuam : ſed generatio paſſiua tranſiit, filiatio verò manet, & per conſequens & paternitas, & ſic patet quomodo paternitas in creaturis ſequitur etiam generationem completam, vt diſpoſitionem, non tamen ſequitur in aliquo poſteriori duratione, cùm ſit in eodem inſtanti temporis, ſed dicitur ſequi, quia præſupponit aliquo modo illam.

Aduerte hæc omnia.

Si inſtetur, probando quòd generatio nec actiua nec paſſiua tranſeãt manẽtibus producente, & producto, quia ſunt relationes intrinſecus aduenientes : ergo quandiu ſtant fundamentum, & terminus, tandiu ſtant generatio actiua, & paſſiua, ſicut quandiu ſtant duo alba, tandiu ſtat ſimilitudo ; ſed quandiu ſtant pater, & filius, tandiu ſtant fundamentum & terminus generationis, cùm generatio paſſiua fundetur immediatè in entitate abſoluta geniti, & ſimiliter generatio actiua in entitate abſoluta generantis.

Dico, ſaluo meliori iudicio, quòd relatio geniti non fundatur ſuper naturã tali abſolutè, ſed præcisè pro illo inſtanti, quo accipit *eſſe*; quia tunc verè generatur ; ſi enim generatio paſſiua ſemper eſſet in producto, tunc ſemper hæc eſſet vera : *A generatur* à *B*, & ſimiliter iſta : *B ſemper generat A* quæ tamen ſunt falsæ. Paternitas verò fundatur abſolutè ſuper tali natura ; quæ ſic genuit, & filiatio ſuper illo abſolutè, quod ſic genitum eſt, & ideò manentibus talibus entibus, ſcilicet ptoducto, & producente, manent paternitas, & filiatio. Et hoc magis patet in reſurrectione, quia redeunte entitate *A* & entitate *B* : *B* erit pater *A*, & ſic redibunt eædem relationes, quæ priùs, vt patet à Doctore *in tertio, diſt.* 8. ſed tunc *A* non erit genitum à *B* : ſed immediatè à Deo productum, vt patet à Doctore *in quarto diſt.* 43. Patet etiam, quia cauſa, & effectus ſimul ſunt, & non ſunt, vt patet *tertio Metaphyſ.* quod intelligitur quoad relationes cauſæ, & cauſati ; iſtæ ergo relationes tranſeunt, & tamen ſunt pro illo inſtanti, quo effectus dependet à cauſa, & per tempus ſequens, in quo amplius à cauſa non dependet, non viderur quòd ſit relatio cauſati ad cauſam, ſed in tempore illo immediato tranſiit. Tamen hæc omnia pro nunc non totaliter aſſero, ſed aliàs erit prolixior tractatus.

Ad inſtantias ſecundi dubij. Dico breuiter ad primam, quòd etſi generatio in Patre non ſit ratio agendi, ſiue producendi, eſt tamen conditio agentis, ſiue producentis ; vt ſuprà patuit.

Ad ſecundam. Dico, quòd hoc verum eſt de relatione in creaturis, quæ à termino dependet; ſed non eſt verum de relatione conſtituente perſonam Patris. 34.

Ad tertiam patet reſponſio, vt ſuprà, quia vt ſic, eſt prior origine.

SCHO

SCHOLIVM.

Reſoluit ex duabus concluſionibus poſitis, non poſſe primam perſonam manere in ſeparata relatione originis ad ſecundam, quia hæc eſt in re diſtincta; loquendo de manere ſecundùm conſiderationem, ſeparata illa relatione, ſecundùm vnam rationem poſteriorem poteſt manere ſuppoſitum relatum ſecundùm aliam priorem: & ſeparata omni relatione originis ad ſecundam perſonam, ſecundùm omnem rationem tam indeterminationis, quàm actualitatis; fortè poſſet intelligi quis incommunicabiliter exiſtens per hanc entitatem incommunicabilem abſtrahentem à relatiua & abſoluta, non in re, ſed in conceptu, quòd benè explicat, de quo vide ipſum 1. d. 25. ponit hîc indiuiduum generis de quo 1. d. 8. q. 3. n. 29.

28. EX iſtis duabus [u] Concluſionibus, quomodo, ſcilicet vnica eſt in re relatio originis primæ perſonæ ad ſecundam, quodammodò tamen diſtincta ſecundùm rationem, patere poteſt quomodo prima perſona manere poteſt ſeparata relatione originis ad ſecundam: ſi intelligatur de *manere* in *eſſe* reali, patet quòd non: nec oportet diſtinguere de iſta relatione, vt ſecundùm vnam rationem, vel aliam, acceptam: quia quantùm ad rem vnica eſt, & ita vnica ſeparata in re non manet conſtitutum per ipſam. Si intelligatur de *manere* ſecundùm conſiderationem intellectus, & hoc abſque implicatione contradictionis, vt ſit ſenſus, an in conſideratione intellectus ſeparata relatione originis inter primam perſonam, & ſecundam, poſſet manere ſine contradictione intellectus primæ perſonæ: diſtinctione illa videtur vtendum, quæ priùs poſita eſt de diuerſis rationibus eiuſdem relationis, quia ipsâ ſeparatâ ſe cũdum omnes illas rationes, & hoc intellectu ſic circunſcribente eam à ſuppoſito, non manet in intellectu aliquod ſuppoſitum relatum relatione talis originis, quia quàm citò intellectus concipit relationem talem originis ſecundùm nullam rationẽ ineſſe ſuppoſito, contradictio eſt, quòd ſimul concipiatur ſuppoſitum relatum tali relatione: ſeparata tamen illâ relatione apud intellectum ſecundùm vnam rationem poſteriorem, non eſt contradictio, quòd maneat in intellectu ſuppoſitum relatum ſecundùm rationem priorem. Iſtæ autem rationes [x] in intellectu noſtro habent rationem conceptibilis prioris, & poſterioris, ſicut natæ eſſent concipi ab obiectis proportionabiliter motiuis noſtri intellectus.

Separata relatione originis ſecũdùm vnã rationẽ an maneret originatum.

29. Separata tamen relatione originis ad ſecũdam perſonam ſecundùm quamcunque rationem eius, ſiue quantùm ad indifferentiam, ſiue indeterminationem, ſiue quantùm ad actualitatem, ſiue aptitudinem ſiue præteritionem: adhuc fortè ſine contradictione poſſet intelligi quis incommunicabiliter ſubſiſtens.

Seclusa omni relatione originis ad ſecundã perſonam, an cõcipi poſſet incommunicabiliter exiſtẽs vide 1. d. 25.

Sed ſi quæritur quo fotmaliter [y] intelligeretur eſſe incommunicabiliter exiſtens.

Reſpondeo, ab ipſo conceptu relatiuo incommunicabili, & ab illa forma abſolutâ incommunicabili fortè poſſet abſtrahi quidã conceptus indifferentior: hæc, ſcilicet forma, vel entitas, incommunicabilis & illud in ſuo ſingulari proprio poſſet intelligi eſſe *quo* incommunicabile huius perſonæ, licèt non intelligatur in ſingulari aliquo alicuius conceptus inferioris, ſicut intelligo aliquando non ſolùm ens: ſed hoc ens: vel ſubſtantiam hanc, non determinatè concipiendo in intellectu meo ſingulare alicuius inferioris: puta hoc animal, vel hunc lapidem: ſicut quando video à remotis, priùs apprehendo, quòd eſt corpus, quàm animal, & animal, quàm hoc animal: & iſtum conceptum indifferentem formæ incommunicabilis fortè intellexit ille, qui concepit ſuppoſitum in Diuinis, non determinando in intellectu ſuo illud ſuppoſitũ eſſe abſolutum, vel relatiuum, quomodo oportet dicere de Philoſophis, niſi ponatur, quòd omnis eorum de Deo conceptus ad extra ſit falſus: quia planum eſt, quòd non conceperunt hoc ſuppoſitum relatiuum mouere cœlum: & tamen aliquod hoc ſuppoſitum poſuerunt mouere cœlum; quia actio non eſt niſi ſuppoſiti: ſi ergo non conceperunt rationem ſuppoſiti incommunicabilis indifferentem ad ſuppoſitum abſolutum, & relatiuum, neceſſariò conceperunt hoc ſuppoſitum abſolutum mouere cœlum, quod eſt falſum; nec iſti, quod dictum eſt, de conceptu alicuius indifferentis ad abſolutum & relatiuum, & de conceptu incommunicabilis ſuppoſiti ad ſuppoſitum abſolutum vel relatiuum, repugnat illud, quod dictum eſt ſuprà, quòd quæcunque entitas ſignata in re vel eſt formaliter abſoluta, vel formaliter ad alterum: quia benè poſſibile eſt ab aliquibus abſtrahi conceptum indifferen-

Philoſophi cõceperunt in Deo ſuppoſitum nõ relatiuum; nec abſolutum.

Conceperũt incõmunicabilis abſtrahibilis à relatiuo & abſoluto.

tem, nec abſolutum nec relatiuum: & tamen quodcunque ſignatum exiſtens extra animam neceſſariò, & determinatè eſt hoc, vel illud, ità quòd indifferentia conceptus abſtrahibilis à pluribus non concludit indifferentiam ſingularis exiſtentis ad hoc, vel illud.

COMMENTARIVS.

35. u *Ex iſtis duabus concluſionibus, &c. Si autem intelligatur de manere ſecundùm rationem,* ſiue ſecundùm conſiderationem, Dicit duo. Primò, quòd ſeparata relatione originis ſecundùm omnem modum conſiderationis, de quibus modis dictum eſt ſuprà, tunc in intellectu conſiderante non manet ſuppoſitum relatum relatione tali originis, quia quàm citò intellectus concipit relationem talem originis ſecundùm nullam relationem, ſiue ſecundùm nullum modum ſupradictum ineſſe ſuppoſito, contradictio eſt ſimul concipere ſuppoſitum relatum tali relatione ſeparata.

Secundò dicit, quòd ſeparata tali relatione in conſideratione intellectus ſecundùm aliquem modum poſteriorē (puta conſiderando paternitatem, vt quâ ſuppoſitum eſt generatiuum, ſiue potens generare, non conſiderando ipſum tali relatione actus generare) poteſt eſſe ſuppoſitum tali relatione, puta paternitate relatum, & hoc ſecundùm conſiderationem intellectus.

x *Iſta rationes*, ſiue modi, *in intellectu noſtro habet rationem conceptibilis prioris*, &c. Vult dicere quòd intellectus noſter ſicut in re diuerſimodè poteſt ab obiectis creatis moueri, puta quia hîc ſunt diſtincta obiecta, ſcilicet *A* in creaturis, vt generatiuum, generatione aptitudinali, *A* potens generare generatione potentiali, *A* actu generans generatione actuali, & ſic de aliis, quæ in creaturis ſunt ſeparabilia, vt ſuprà patuit; & ſic intellectus creatus ex iſtis poteſt deuenire in cognitionem generationis diuinæ, ſiue paternitatis, ita quòd eandem poteſt concipere ſecundùm alium, & alium modum priorem, & poſteriorem, vt patet in litera.

36. y *Sed ſi quæratur quo formaliter intelligeretur eſſe incommunicabiliter.*

Nota. Reſpondet quòd *ab ipſo conceptu relatiuo incommunicabili, & ab illa forma abſoluta incommunicabili*, ſiue à proprietate abſoluta incommunicabili. Et vult dicere in ſententia in iſta litera, quòd intellectus poteſt abſtrahere à conceptu relatiuo incommunicabili, & à ſuppoſito abſoluto, ſiue à ratione formali abſoluta conſtitutiua ſuppoſiti abſoluti, vnum conceptum indifferentem, qui dicetur conceptus incommunicabilis, indifferens ad ſuppoſitum relatiuum, & ſuppoſitum abſolutum, & talis conceptus ſic abſtractus: nec erit abſolutus, nec relatiuus, qui erit cōmunis ſuppoſitis relatiuis, & ſuppoſitis abſolutis. Et addit, quòd poſſumus accipere, ſiue conſiderare ſingulare, vt præcisè eſt ſingulare talis conceptus communis, & non concipere vt ſingulare ſuppoſiti abſoluti, communis ad omne ſuppoſitum abſolutum, nec vt ſingulare ſuppoſiti relatiuè communis ad omne ſuppoſitum relatiuum, ſed præcisè ipſum conſiderare, vt ſuppoſitum ſingulare contentum ſub ſuppoſito indifferenti ad ſuppoſitum relatiuum, & ſuppoſitum abſolutum, & ſic tale ſuppoſitum ſingulare non conſiderabitur nec vt abſolutum, nec vt relatiuum, ſed abſolutè conſiderabitur ſicut conſiderans hanc ſubſtantiam, vt præcisè eſt ſingulare ſubſtantiæ communis, non conſiderat ipſam vt ſingulare animalis, vel hominis, vt etiam patet à Doctore *in quarto, diſt.* 8. Et addit, quòd fortè Philoſophi, qui poſuerunt, vel conceperunt ſuppoſitum primum mouere cœlum, non conceperunt vt determinatè abſolutum, nec vt determinatè relatiuum, ſed abſolutè conceperunt, vt hoc ſuppoſitum contentum ſub ſuppoſito indifferenti. Et addit Doctor quòd hoc ſuppoſitum in re, vel eſt abſolutum vel relatiuum, quia eſt impoſſibile eſſe tale in re, & in exiſtentia reali, quin vel ſit formaliter abſolutum, vel formaliter relatiuum, licèt in conceptu, & in conſideratione non ſit, neque relatiuum, neque abſolutum. Et hoc eſt quòd dicit in iſta litera quam benè nota.

SCHOLIVM.

Soluendo argumentum principale explicat pulchras propoſitiones, quæ parùm ſubtiliẓantibus videntur paradoxa, ſcilicet dictionem non neceſſariò ſupponere ſuppoſitum, agere *non ſupponere* eſſe, generare *non ſupponere* poſſe generare, *& actionem non dici denominatiuè de ſubiecto. num. 32. videtur dubius, an actio ſit relatio. Sed 4. diſt. 3. quæſt. 1. latè probat eam eſſe reſpectum extrinſecus aduenientem, quod vniuerſaliter aſſerit de 6. vltimis Prædicamentis.*

AD Argumentum principale, patet in ſolutione quæſtionis, quòd minor eſt neganda, & ad probationem eius conceditur, quòd illa relatio conſtituens primam perſonam pertinet ad originem: imò ipſa eſt originatio actiua. 30.

Et cùm accipitur, quòd actio præſupponit ſuppoſitum.

Reſpondeo, quòd prima entitas incommunicabilis non præſupponit aliquod ens incommunicabile: nec per conſequens præſupponit ſuppoſitum, quia ſuppoſitum eſt ens incommunicabile: actio autem prima productiua ſiue productio prima, vel originatio actiua eſt prima entitas incommunicabilis in Diuinis: quia illa nihil

Vide in 4. d. 12. q. 1.

præcedit

præcedit niſi memoria perfecta, vel eſſentia, & totum hoc eſt communicabile: ſed primum producere non poteſt communicari, quia tunc productum per illud produceret ſe, quod eſt impoſſibile: nulla enim mens hoc capit ſecundùm Auguſtinum *primo de Trin. cap.* 1. Cum ergo accipitur, quòd actio non poteſt eſſe niſi ſuppoſiti exiſtentis: ſi intelligatur hoc de *eſſe* hypoſtatico poteſt intelligi, vel ſuppoſiti exiſtentis aliqua entitate priori ipſa actione, vel ſuppoſiti exiſtentis hypoſtaticè ipſa actione formaliter: & ſic dupliciter poteſt intelligi: primo modo eſt falſa, quia non eſt ibi entitas hypoſtatica, quia nec incommunicabile ante actionem: Secundo modo eſt vera, quia ipſa actione eſt ens hypoſtaticè; quia incommunicabiliter.

Actio non neceſſariò ſuppoſiti præexiſtentis.

Sed arguitur contra hoc [b] quia omne *agere* præſupponit *eſſe*: ergo *agere* non poteſt eſſe prima ratio eſſendi ipſius agentis.

Reſpondeo *eſſe* in Diuinis poteſt accipi vel pro *eſſe* ſimpliciter, vel pro *eſſe* incommunicabili: ſimpliciter non eſt ibi niſi vnicum *eſſe*, ſicut ſæpè dictum eſt per Auguſt. vt eſſentiæ. *Eſſe* autem incommunicabile, ſiue hypoſtaticum eſt ibi aliud, & aliud; ſicut alia & alia perſona. Si ergo accipias in propoſito, quòd *agere* præſupponit *eſſe* ſimpliciter, quòd eſt *eſſe* ad ſe, concedo. Si autem accipias, quòd *agere* præſupponit *eſſe* hypoſtaticum, quod in propoſito non eſt niſi *eſſe* ad alterum, falſum eſt: quia ipſum agere eſt primum *eſſe* ad alterum, ſicut ipſa actio productiua eſt prima habitudo ad alterum.

Et ſi arguas quòd non ſolùm *agere* præſupponit quodcunque *eſſe*, ſed præſupponit potens agere. Si enim nihil eſt potens agere, tunc non erit actio: ſed potens agere nihil eſt in propoſito niſi ſuppoſitum: ergo vt priùs *agere* præſupponit ſuppoſitum.

31. Reſpondeo hîc *poſſe agere* nullo modo à parte rei præſupponitur ipſi *agere*; imò agens eſt primò potens ipſo *agere*, ſed præſupponit illud, quo. vt principio formali aliquid eſt potens agere. Iſtud & omnia dicta in ſolutione iſtius argumenti patere poſſunt, ſi concipiatur hoc, quod aliqua habitudo realis vnica originis eſt inter primam perſonam, & ſecundam. Illa enim vnica eſt productio actiua, & eſt habitudo producentis ad productum, ſed vt communiter loquimur de productione tanquam de habitudine, vel relatione, concipimus ipſam habere aliquid vt fundamentum; quando loquimur de ea actione, concipimus eam habere principium formale productiuum: ſi ergo alicui non eſt difficile concipere quòd relatio non præſupponit ſuppoſitum, ſed tantùm eſſentiam, quæ eſt quaſi fundamentum, ſicut conceditur communiter ſecundùm communem viam, non eſt ei difficile concipere, quòd actio non præſupponit ſuppoſitum, neque vt agens, neque vt potens agere: ſed tantùm præſupponit eſſentiam, quæ eſt quaſi ratio formalis agendi.

Generare in Deo nõ ſupponit potens generare.

32. Si contra iſtud arguitur: actio in Diuinis non eſt pure relatio, ſed aliquid abſolutum. Hoc dictum licèt in creaturis à quibuſdam negaretur, ſaltem de actione productiua, quia non videtur, quòd ratio productionis, actiuæ poſſit intelligi ad ſe, ſed ad alterum: tamen quicquid ſit de hoc in Diuinis, actio productiua eſt merè habitudo, quia ſecundùm Auguſtinum † *de Trin. cap.* 5. & 10. Omne, quod eſt in Diuinis aut ſecundùm ſubſtantiam dicitur, aut ad alterum, & quòd ſecundùm ſubſtantiam dicitur commune eſt: origo igitur quæcunque ſiue dicatur actio, ſiue paſſio, formaliter eſt relatio.

Actio in Deo merà relatio.

Actionem eſſe relationẽ latè probat Doctor 4.d.13.q.1.

Si tandem arguitur Logicè, omnis actio denominat aliquod agens, ſed in propoſito non denominat niſi ſuppoſitum: denominans autem præſupponit illud, quod per ipſum denominatur, ergo, &c.

Ad hoc patet ex reſponſione ad primum argumentum in tertio articulo quæſtionis præcedentis, vt dictum eſt, quòd nullum perſonale in Diuinis propriè prædicatur denominatiuè de aliquo ſubiecto incommunicabili, de quo eſt modò ſermo, licèt fortè poſſet dici prædicari denominatiuè de aliquo ſignificante eſſentiam communiter in concreto, vt Deus eſt generans. De tali denominatione non oportet hîc loqui, quia talis prædicatio denominatiua verificatur pro aliquo contento ſub ſubiecto. Quare autem non ſit ibi propriè denominatio, ſiue prædicatio denominatiua de ſubiecto non tranſcendente, cauſa eſt, quia propriè prædicatio denominatiua de ſubiecto, non eſt niſi in concreto: & non de eo, quod includit † proprium, ſed de ſubiecto receptiuo † proprij: Proprietas autem perſonalis in Diuinis, non prædicatur de aliquo in concreto non tranſcendente, niſi de ipſa perſona conſtituta per ipſam,

Nullũ perſonale in Deo dicitur denominatiuè de aliquo incommunicabili, & quare?

al. *pradicatum.*

al. *prædicati.*

& ita includente ipſam; ergo de illa non denominatiuè prædicatur: ſola autem eſſentia eſt ibi quaſi ſubiectum receptiuum talis proprietatis, ſed de eſſentia non prædicatur in concreto propter cauſam, quæ tangetur in fine primi articuli quæſtionis ſequentis.

Vide ſup. q. 3. art. 3. idem.

Conſequenter quæritur de relatione originis in Diuinis quantùm ad perfectionem ſuam intrinſecam, & eſt quæſtio.

COMMENTARIVS.

37. a *AD argumentum principale.* Nunc Doctor ſoluit argumentum principale quæſtionis. Arguit ergo in principio quæſtionis, probando quòd prima perſona in diuinis conſtituatur per relationem originis. Et argumentum ſtat in hoc: relatio originis aduenit perſonæ primæ conſtitutæ; ergo non conſtituit ipſam. Conſequentia eſt nota. Probatur antecedens, quia relatio originis ſequitur actionem, vel paſſionem, vt patet *ex quinto Metaphyſ.* & ſic paternitas ſequitur actionem primæ perſonæ; actio autem non eſt, niſi ſuppoſiti exiſtentis.

Reſpondet Doct. quòd antecedens eſt falſum. Ad probationem de quinto Metaph. patet ſolutio ſuprà. Ad illud de actione, quod eſt ſuppoſiti, &c. Dicit quòd *prima entitas incommunicabilis non præſupponit aliquod ens incommunicabile*, &c.

b *Sed arguitur contra hoc, quia agere præſupponit eſſe.* Reſpondet Doctor quòd ſufficit quòd agere præſupponat in diuinis eſſe ſimpliciter, & per ſe ſtans, licèt ſit communicabile: non autem prima actio præſupponit eſſe ſimpliciter incommunicabile.

Et ſi arguas, agere præſupponit potens agere: ſed potens agere eſt ſuppoſitum; patet, quia memoria non eſt potens agere, cùm ſit ratio formalis agendi, & agens *quo* potens agere, eſt potens *quod*. Reſpondet Doctor quòd in diuinis poſſe agere nullo modo à parte rei præſupponitur ipſi *agere*, imò agens eſt primò potens ipſo *agere*, cùm per ipſum agere, ſiue producere conſtituatur in *eſſe* ſuppoſiti, ſed præſupponit illud *quo*, vt principio formali aliquid eſt potens agere. Litera ſequens, patet hic, & ex ſuperius dictis, & expoſitis.

38. *Dubia ſatis bona. Primum dubium.*

Hîc inſurgunt nonnulla dubia, primò in hoc, quòd dicit, quòd *Pater in diuinis conſtituitur per relationem originis ad Filium, ſcilicet per generationem actiuam.* Inſtatur ſic, primò, quia productio non tantùm præſupponit principium formale productiuum; ſed etiam præſupponit conditionem producentis, quæ conditio eſt proprietas incommunicabilis.

Secundum dubium.

Secundò inſtatur, quia quæro, à quo ſit immediatè ipſa productio actiua? Dices quòd ab eſſentia; tunc ſic, non eſt maior ratio quòd paternitas immediatè ſit ab eſſentia, quàm filiatio; vel ergo vtraque immediatè erit originata ab eſſentia, vel nulla illarum: patet, quia ita eſſentia eſt originatiua vnius ſicut alterius, vel oportet aſſignare differentiam, quæ non videtur.

Tertium dubium.

Tertiò. Si Pater conſtituitur per generationem, ſiue per paternitatem; ergo & Filius per filiationem: conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Quòd conſequens ſit falſum, patet, quia ad relationem non eſt productio, vt patet per Philoſophum, *quinto Phyſicorum, text. comment.* 10. ergo filiatio non erit producta. Nec valet dicere quòd authoritas Philoſophi intelligitur de relatione intrinſecus adueniente, vt Doctor exponit *in tertio, diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. *& alibi*, quia filiatio in diuinis eſt relatio intrinſecus adueniens, & per conſequens ad ipſam non eſt productio; ergo non erit ibi per productionem.

Quartum dubium.

Quartò inſtatur, ſi prima perſona conſtituitur in *eſſe* per paternitatem, ſiue per generationem actiuam, quæro ad quid terminatur: aut enim terminatur ad filium, aut ad eſſentiam: non primo modo, quia relatio, maximè originis, terminatur ad abſolutum, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct.* 30 & aliis locis; non ſecundò, quia tunc idem eſſet fundamentum, & terminus: nam eſſentia eſt fundamentum immediatum paternitatis; ergo non eſt terminus ipſius.

Quintum dubium.

Quintò inſtatur: poſito per impoſſibile, quòd Filius non eſſet, & tamen prima perſona eſſet, quæro tunc, per quid conſtitueretur? aut per abſolutum, aut per relationem. Si primò, ergo & nunc: patet ſecundùm Doctorem *ſuprà quæſt.* 2. vbi vult quòd proprietas perſonalis in diuinis ita eſt neceſſaria, quòd ſi illa præcisè non eſſet, nulla poſſet eſſe: ſi ergo filio non exiſtente conſtitueretur per abſolutum, ergo & nunc. Si ſecundò, ergo poſſet eſſe relatio ſine termino, & ſic paternitas & ſimiliter Pater ſine Filio, quod videtur abſurdum.

Secundò principaliter dubitatur in hoc, quod dicit, *eſſe ſimpliciter impoſſibile eſſe duas relationes originis ad Filium.* Inſtatur ſic primò; quia non videtur ex hoc ſequi inconueniens; patet, ponendo generationem actiuam in Patre, & ſimiliter paternitatem ex natura rei diſtinctam à generatione actiua, & quòd præcisè conſtituatur in *eſſe* per generationem actiuam, eſſet benè inconueniens ponere primam perſonam poſſe conſtitui duabus proprietatibus, & confirmatur, quia ſicut nullú apparet inconueniens ponere in Patre duas proprietates, ſcilicet ingenitú, & generationem actiuam, quarum vna conſtituat, & alia ſit aduentitia: ſic hîc nullum apparet inconueniens ponere in Patre duas relationes originis ad Filium, quarum vna in ſe conſtituat, & alia aduentitia. Similiter ſicut nullum eſt inconueniens ponere in Patre generationem actiuam conſtituentem, & ſpirationem actiuam aduenientem, ſic nec hîc videtur inconueniens.

Quomodo in patre ſint duæ relationes.

Caſus.

Secundò inſtatur, ponendo talem caſum, quòd Filius in diuinis producat alium filium, tunc quæro an in filio duæ relationes originis, ſcilicet generatio paſſiua, & generatio actiua? aut tantum vna. Si primò, ergo ſequitur quod in Filio

Filio sint duæ relationes originis, quarum vna constituit, & alia non; quare non sic similiter potest poni in patre? Si secundò, sequeretur tunc quòd eadem persona eadem simpliciter relatione diceretur pater, & filius.

39. *Responsio ad dubia, & ad primum dubium.*

Respondeo ad omnes istas instantias. Ad primá primi dubij. Dico, quòd proprietas incommunicabilis non semper est conditio producentis, vt patet de calore separato in Eucharistia, qui potest immutare sensum, & tamen in ipso non est talis proprietas; & similiter in anima separata, nisi dicatur quòd est conditio producentis, siue verè generantis secundùm substantiam, & tunc dico, quòd licèt exemplum non reperiatur in creaturis, in Deo tamen reperitur, quia ibi prima actio non præsupponit conditionem producentis, sufficit enim quòd præsupponat rationem formalem producendi, vt dixi suprà.

Responsio ad secundum dubium.

Ad secundum. Dico quòd est immediatè à memoria diuina. Cùm infertur, ergo & filiatio, negatur, quia immediatiùs se habet ad paternitatem, quia paternitas nullo modo nata est haberi per productionem, cùm sibi repugnet: filiatio verò ex sua formali ratione non est nata haberi, nisi per productionem, quæ filiatio præsupponit producens realiter distinctum, & sic primam personam producentem, vt aliàs exposui.

Responsio ad tertium dubium.

Ad tertium, concedo quòd secunda persona constituitur in *esse* per generationem passiuam, siue per filiationem. Ad auctoritatem Philosophi. Dico quòd est vera de relationibus in creaturis, quæ oriuntur ex natura rei, scilicet fundamenti, & termini, & nullo modo immediatè producuntur, vt exposui *in tertio, dist.* 1. modò generatio passiua hìc præcisè habetur per generationem actiuam Patris: non enim oritur à termino, cùm producatur ibi terminus, & constituatur per relationem; nec generatio actiua, nec passiua possunt propriè dici intrinsecus aduenientes, sicut illæ, quæ sunt in creaturis.

Responsio ad quartum dubium.

Ad quartum. Dico quòd paternitas terminatur ad Filium. Cùm arguitur quòd non, quia terminatur ad absolutum per Doctorem. Dico quòd Doctor intelligit de relationibus, quæ dependent à termino, quia vt sic, dicuntur definiri, non autem loquitur de relationibus productiuis termini, sicut est generatio actiua. Nec similiter æqualitas, & similitudo in diuinis terminantur ad absolutum, sed terminantur ad relatiuum, puta æqualitas in Patre terminatur ad Filium, quia suo modo dependet à Filio, vt à termino; quia verò relationes reales in creaturis dependent ab absoluto, ideò semper terminantur ad illud, & si essent dependentes à relatiuo, terminarentur ad illud, quod benè nota.

Responsio ad quintum dubium.

Ad quintum. Dico primò, quòd casus est impossibilis. Dico secundò, quòd casu posito, illa persona, esset absoluta. Cum infertur, ergo & nunc; negatur, quia nunc habet correlatiuum necessariò constitutum per relationem, ergo & Pater esset sic. Dico tertiò, quòd fortè non esset impossibile dicere ipsum esse relatiuum, & non habere terminum, &c. de quo aliàs.

Ad primum secundi dubij. Dico quòd est inconueniens, quia illa secunda superflueret. Dico secundò, quòd si paternitas sequeretur generationem, esset imperfecta, vt suprà patuit.

Ad secundum. Dico, quòd essent duæ, quarum vna terminaretur ad Patrem, & alia ad Filium, sed esset inconueniens, si ponerentur duæ, quæ terminarentur ad eandem personam, & sic pater quare non est inconueniens ponere in Patre duas relationes originis, vnam ad Filium, & aliam ad Spiritum sanctum.

QVÆSTIO V.

Vtrùm relatio originis sit formaliter infinita.

Scot. 1. *d.* 13. *nu.* 9. & *d.* 3. *q.* 2. *ad* 4. Durand. *d.* 1. *q.* 3. *n.* 13. Richard. *dist.* 24. *art.* 1. *q.* 3. *ad* 1. Capreol. 1. *d.* 7. *q.* 1 *ad* 3. Caiet. 1. *p. q.* 28 *ar.* 2. Et ibi plures Thomistæ negant relationes diuinas dicere perfectiones, & consequenter non esse infinitas: affirmat Maior, 1. *d.* 33. *q.* 2. Gab. 1. *d.* 7 *q.* 3. *artic.* 3. Heruæus 1. *d.* 2. *q.* 4. *ar.* 2. Suar. 1. *p. tom.* 3. *lib.* 3. *cap.* 9.

1. *Arg.* 1.

ARGVITVR quòd non, quia quicquid est formaliter infinitum, est perfectio simpliciter, quia non potest esse magis perfectum, quam infinitum formaliter: relatio originis non est perfectio simpliciter; ergo, &c. Probatio minoris: vna persona habet relationem originis, quam alia non habet: si igitur illa esset perfectio simpliciter, vna persona haberet aliquam perfectionem simpliciter, quâ alia careret, quod est inconueniens.

Ratio opp

Oppositum arguitur sic: Ens diuiditur per finitum, & infinitum priùs quàm descendat in decem genera; ergo quodcunque ens, etsi non sit in aliquo genere, erit finitum, vel infinitum; relatio originis non est finita; quia tunc non esset idem realiter essentiæ diuinæ, finitum enim non potest esse idem realiter infinito; igitur ipsa est formaliter infinita.

Hìc sunt tria videnda: primò de intellectu quæstionis. Secundò, quid est tenendum de quæstione. Tertiò dubia occurrentia excludentur.

SCHO

SCHOLIVM.

Infinitum (ex Ariſt.) eſt, cuius quantitatem accipientibus ſemper reſtat aliquid accipiendum. Et hinc infert non eſſe totum, quia hoc eſt, cuius nihil eſt extra: ſi tamen daretur infinitum in actu, eſſet totum, quia nihil eius eſſet extra, ſed omnes eius partes acceptæ, & ſi eſſet infinitum in entitate, ſic eſſet totum, & perfectum, quod nec ſibi, nec alicui eius aliquid deeſſet: cùm tamen infinito actuali in quantitate (ſi daretur) aliquid deeſſet reſpectu partium eius. Ens ergo infinitum eſt, cui nihil entitatis deeſt eo modo quo poſsibile eſt illud haberi in aliquo uno: vel eſt, quod omne finitum ſine vlla porportione excedit. Hinc infert Doctor infinitatem non eſſe paſsionem vel proprietatem attributalem entis cui conuenit, ſed modum intrinſecum, quia circunſcripta quacunque proprietate, vel quaſi proprietate, manet infinitas incluſa in entitate. De quo 1.d.8 q. 3.n.17. vide 4.d.13.q.1.

a *Tex.63.*

DE Primo, *Infinitum* ſecundùm Philoſophum 3. *Phyſic. eſt cuius quantitatem accipientibus*, id eſt, quantuncunq; accipientibus, *ſemper aliquid reſtat accipere*: & ratio eſt quia infinitum in quantitate (ſicut loquitur Philoſophus) non poteſt habere *eſſe* niſi in potentia, accipiendo ſemper alterum poſt alterum, & ideò quantumcunque accipiatur illud non eſt niſi finitum, & quædam pars totius infiniti potentialis, & ideò reſtat aliquid alterum ipſius infiniti accipiendum. Ex hoc concludit, quòd ſicut infinitum habet *eſſe* in *fieri* & in potentia in quantitate, ita non habet rationem totius: quia totum eſt, cuius nihil eſt extra; ſed extra illud infinitum, hoc eſt, extra illud quod habet *eſſe* de ipſo, ſemper eſt aliquid extra, nec eſt perfectum, quia perfectum eſt, cui nihil perfectionis deeſt: ſi iſti ſemper aliquid deeſt. 2.

Infiniti definitio.

Tex. 63. & inde.

Infinitū nō eſt totum.

Ex hoc ad propoſitum b cōmutemus rationem infiniti in potentia, in quātitate, in rationem infiniti in actu, in quantitate, ſi poſſet ibi eſſe in actu. Si enim nunc neceſſariò ſemper creſceret quantitas infiniti per acceptionem partis poſt partem, ſic & imaginaremur omnes partes acceptibiles eſſe ſimul acceptas vel ſimul remanere, haberemus infinitam quantitatem in actu, quia tanta eſſet in actu, quanta eſſet in potentia. Et omnes illæ partes, quæ in infinita ſucceſſione eſſent reductæ in actum & haberent *eſſe* poſt alias, tunc ſimul eſſent in actu conceptæ, illud infinitum in actu verè eſſet totum, & verè perfectum totum, quia nihil ſui eſſet extra; perfectum eſſet quia nihil ſibi deeſſet: imò nihil poſſet addi ſecundùm rationem quantitatis, quia tunc poſſet excedi.

5. Met. c.21 & 10. Met. tex. 13.

3. Phyſ. tex. cap. 69. Infinitum in actu eſt totum.

Ex hoc vltrà. Si in entibus intelligamus aliquid infinitum in entitate in actu, illud debet intelligi proportionabiliter quantitati imaginatæ infinitæ in actu, ſic vt ens illud dicatur infinitū quod non poteſt ab aliquo in entitate excedi: & ipſum verè habebit rationem totius, & perfecti. Totius quidem, quia licèt totum infinitum actu in quantitate nulla parte ſui, nec etiam parte quantitatis talis, careret, tamen quælibet pars eſſet extra aliam, & ſic totum eſſet ex imperfectis; ſed ens infinitum in entitate ſic nihil entitatis habet extra: quia nec eius totalitas depēdet ex aliquibus imperfectis in entitate: Sic enim totum eſt quod nullam habet partem extrinſecam: quia tunc non eſſet totaliter totum: ita etiam quamuis infinitum in actu eſſet perfectum in quantitate: quia ſibi ſecundùm ſe totum, nihil quantitatis talis deeſſet: tamen cuilibet parti eius deeſſet aliquid quantitatis: quæ ſcilicet eſſet in altera, nec ipſum eſſet ſic perfectum, niſi quodlibet eius eſſet imperfectum. Sed ens infinitum ſic eſt perfectum, quòd nec ſibi nec alicui, eius deeſt aliquid. 3.

Speculatio ſubtiliſſima.

Infinitū in quantitate imperfectū; in entitate perfectum explicatur.

Sic ergo ex ratione infiniti poſita *in* 3. *Phyſ.* 1. applicando ſecundū imaginationem ad infinitatem actualem in quantitate, ſi eſſet poſſibilis: vlteriùs applicando ad infinitatem actualem in entitate, vbi eſt poſſibilis, habemus aliqualem intellectum qualiter concedendum eſt ens infinitum intenſiuè, ſiue in perfectione, vel in virtute.

Ex hoc poſſumus ens *infinitum in entitate*, ſic deſcribere, quòd *ipſum eſt cui nihil entitatis deeſt, eo modo quo poſsibile eſt illud haberi in aliquo vno*, & hoc pro tanto additur, quia non poteſt in ſe realiter & formaliter per identitatem omnem entitatem habere. Poteſt etiam deſcribi per exceſſum ad quodcunque aliud ens finitum ſic: *Ens infinitum eſt quod excedit quodcunque ens finitum, non ſecundùm aliquam determinatam proportionem, ſed vltra omnem determinatam proportionem, vel determinabilem.* 4.

1. Phyſ. 1. t.62. & 67. Infinitum in entitate deſcribitur.

Verbi

Verbi gratia, accipiatur hæc entitas *albedo*; exceditur ab alia entitate, quæ eſt ſcientia in triplo. Iterum exceditur ab anima intellectiua in decuplo. Iterum à ſupremo Angelo; eſto quòd in centuplo: qualitercunque procedis in entibus, ſemper eſſet dare in qua proportione determinata ſupremum excedit infimum: non quòd ibi ſit propriè proportio talis quali vtuntur Mathematici: quia non conſtat Angelus ex aliquo inferiori cum aliquo addito, cùm ſit ſimplicior, ſed intelligendum eſt hoc ſecundùm proportionem virtutis, & perfectionis, ſicut eſt exceſſus in ſpeciebus. Hoc modo per oppoſitionem, infinitum excedit in entitate finitum vltra omnem proportionem aſſignabilem. Ex hoc ſequitur [d] quòd infinitas intenſiua non ſic ſe habet ad ens, quod dicitur infinitum tanquam quædam paſſio extrinſeca adueniens illi enti: nec etiam eo modo quo *verum* & *bonum* intelliguntur paſſiones vel proprietates entis: imò infinitas intenſiua dicit modum intrinſecum illius entitatis, cuius eſt ſic intrinſecum, quòd circunſcribendo quodlibet, quod eſt proprietas vel quaſi proprietas eius, adhuc infinitas eius non excluditur, ſed includitur in ipſa entitate, quæ eſt vnica. Vnde de ipſa entitate præciſiſſimè accepta, abſque ſcilicet quacunque proprietate, verum eſt dicere quòd aliquam magnitudinem propriam virtutis habet ſibi intrinſecam, & non magnitudinem finitam quia ipſa repugnat ſibi: ergo infinitam. Ipſum etiam infinitum præciſiſſimè acceptum non ſub aliqua ratione proprietatis attributalis vt bonitatis, vel ſapientiæ poteſt comparari ſecundùm ordinem eſſentialem ad aliqua, quæ excedit, & non ſecundùm aliquam proportionem determinatam, quia tunc eſſet finitum: intrinſecus ergo modus cuiuſlibet infiniti intenſiuè eſt ipſa infinitas, quæ intrinſecè dicit ipſam eſſe, cui nihil deeſt, & quod excedit omne finitum vltra omnem proportionem determinabilem.

De qua proportione vide 2.d.2.q.9.n.10. & 4.d.1.q.1.n.13. & d.49.q.11.n.5.6.

Infinitas nõ eſt paſſio, ſed modus intrinſecus entis cuicõuenit, de quo 1.d.8.q.3.n.17. & ſeq.

Et iſtud corollarium confirmatur per Damaſcenum c.7. vbi ipſe vult quòd eſſentia dicit pelagus ſubſtantiæ infinitum & interminatum. Subſtantia ergo ſecundùm quòd habet rationem omninò primi in Diuinis, & vocatur ab eo pelagus, ſic ipſa eſt infinita, & interminata; ſic autem non includitur in ea nec veritas, nec bonitas, nec aliqua proprietas attributalis; ergò ipſa infinitas eſt magis modus intrinſecus eſſentiæ, quàm aliquod attributum.

9.vel Eccl.

COMMENTARIVS.

1. *Quid ſit infinitum in magnitudine.*

DE *primo articulo.* In iſto articulo tria principaliter facit. Primò, declarat quid ſit infinitum in magnitudine. Secundò, quid ſit infinitum in entitate, ſiue quid ſit infinitum intenſiuè. Tertiò, quomodò infinitas intenſiua inſit enti infinito. De primo dicit quòd infinitum in magnitudine ſecundùm Philoſophum *tertio Phy. tex. com.*63. eſt cuius quantitatem accipientibus ſemper eſt aliquid acciperè extrà. Et declarat Doctor quomodo debeat intelligi iſta deſcriptio, & dicit, quòd ſic intelligitur, *cuius quantitatem accipientibus*, id eſt, quantumcunque accipientibus ſemper reſtat aliquid accipere, loquendo ſemper de infinito in magnitudine in potentia, & non in actu. Et aliqui exponunt ſic; quod infinitum in potentia in magnitudine fit per ablationem partis poſt partem, ſemper addendo nouas partes infinito in potentia, puta ſi *A* debeat eſſe infinitum, & nunc ſit magnitudo cubitalis, ſemper adderur noua, & noua pars alterius magnitudinis. Et ideo dicit Doctor ſic: *Et ratio eſt, quia infinitum in quantitate, ſicut loquitur Philoſophus, non poteſt habere* eſſe, *niſi potentia, in accipiendo ſemper alterum poſt alterum*, vt ſuprà expoſitum eſt, ſcilicet accipiendo ab vna magnitudine, & addendo alteri magnitudini, quia in actu non inuenitur magnitudo infinita extenſiuè. Siue etiam ſemper nouam, & nouam magnitudinem cauſando & addendo ſemper. *Et ideò quantumcunque accipiatur*, ſcilicet, vel ab alia magnitudine, vel nouum, & nouam cauſando, *illud*, ſcilicet, quod eſt infinitum in potentia, *non eſt, niſi finitum, & quædam pars totius infiniti potentialis*, patet quia ſi *A* cubitale fiat infinitum per additionem alterius, & alterius partis, quacunque addita ipſi *A*, adhuc erit infinitum, quia ſemper reſtat aliquid accipiendum, & ipſi *A* addendum, imò quibuſcunque partibus additis & ſignatis adhuc ſemper reſtant partes accipiendæ, & addendæ, & ideò ſemper *A*, erit finitum, & per conſequens erit pars totius infiniti in potentia. Ex hoc Philoſophus *tertio Phyſic. text. comment.* 63. concludit quòd ſicut infinitum habet *eſſe in fieri*, & in potentia in quantitate, ita non habet rationem totius, quia *totum eſt, cuius nihil eſt extra*, nec eſt perfectum, quia *perfectum eſt, cui nihil perfectionis deeſt*, ſed iſti ſemper aliquid deeſt. De hoc vide quæ dixi in ſecundo Metaphyſicæ Doctoris.

infinitum in quanti. tit.

b *Ex hoc ad propoſitum.* Præmiſit ergo Doctor rationem infiniti in quantitate, vt per illam aliqualiter deueniamus in rationem infiniti in entitate, ſiue infiniti intenſiuè. Dicit ergo, quòd *ens infinitum in actu eſt illud, quod non poteſt ab aliquo excedi in entitate*, &c.

2. *Quid ſit infinitum in actu.*

c His præmiſſis Doctor infert duas deſcriptiones entis infiniti in entitate. Prima, *Ens infinitum eſt, cui nihil entitatis deeſt eo modo,*

3. *Duæ deſcriptiones entis infiniti.*

quo

quo poſſibile eſt illud haberi. ſecunda. *Ens infinitum eſt, quod excedit quodcunque ens finitum, non ſecundùm aliquam determinatam proportionem, ſed vltra omnem determinatam proportionem, vel determinabilem.* Aduerte, quòd proportio in quantitate, puta in numero vbi eſt maior proportio, ſemper continet minorem, puta ſi *A* ſe habet ad *B*, in proportione dupla, vt octo ad quatuor, octo continet quatuor. Similiter ſi eſt proportio in magnitudine molis, vt ſi vna linea ſe habeat in proportione decupla ad aliam lineam, tunc realiter continet plures partes non proportionales, cùm vtraque ſit diuiſibilis in infinitas partes, vt patuit *in ſecundo, diſtinct. 2. quæſt. 9.* ſed plures partes continet quantitatiuas. Sed proportio in entitatibus, vt cùm dicimus, quòd Angelus excedit hominem in duplo, intelligimus ſic, quòd Angelus non contineat entitatem hominis formaliter, ſed quòd aſſignata tali perfectione intenſiua in homine; adhuc Angelus excedit ipſum in perfectione in duplo, & ſic de aliis. Sed nullum finitum quantumcunque perfectum poteſt proportionari ſecundùm perfectionē infinito intenſiuè, vt patet.

Quomodo infinitum excedat finitum.

Quomodo Angelus excedat hominem.

d *Ex hoc ſequitur, quòd finitas intenſiua*, &c. Doctor ex præmiſſis infert, quòd infinitas intenſiua non eſt paſſio extrinſeca, puta realiter diſtincta à ſubiecto, de qua dixi in prologo, quæſtione tertia, reſpondendo ad rationes Gregorij & Ocham, & Alphonſi; nec etiam eſt quaſi paſſio ſicut bonum, & verum quaſi ſunt paſſiones entis, quæ nullo modo diſtinguuntur realiter ab ente, & hoc probat, puia circumſcripta per poſſibile, vel impoſſibile omni paſſione, vel quaſi paſſione ab ente infinito, adhuc infinitas ineſt, patet quia vt ſic, præcisè acceptum, non ſub aliqua ratione proprietatis attributalis, vt bonitatis & ſapientiæ, poteſt comparari ſecundùm ordinem eſſentialem ad aliqua, quæ excedit, & tamen ſecundùm aliquam proportionem determinatam, quia tunc eſſet finitum. Dicit ergo infinitas modum intrinſecum illius, cuius eſt, quæ infinitas dicit intenſiuè ipſum eſſe, cui nihil deeſt, & excedit omne finitum vltra omnem proportionem determinabilem.

SCHOLIVM.

Hîc non quæritur: An relatio ſit eadem realiter infinito, quia ſupponitur, quòd ſit eadem eſſentiæ ex 1. diſt. 2. qu. 7. num. 43. Et diſt. 8. q. 4. Et 2. d. 1. q. 4. ſed quæritur vtrum ſecundùm ſuam propriam entitatem, vt diſtinguitur ab eſſentia ſit infinita. Vnde non rectè reſpondetur eſſe infinitam, quia eſſentia cui identificatur eſt infinita, quia infertur formalis prædicatio infinitatis de relatione ex identica prædicatione, quod eſt fallacia. de quo 1. diſtinct. 2. quæſt. 7. & d. 5. qu. 1.

VIſo de infinito, de hoc, quod quæritur videamus, ſcilicet ſi relatio formaliter poſſet eſſe infinita. Hoc enim non eſt quærere, ſi relatio ſit eadem realiter alicui infinito, de quo non eſt dubium communiter loquendo: quia realiter eſt eadem eſſentiæ: nec etiam eſt quærere, ſi relatio ſit per identitatem illud infinitum, ſed eſt quærere ſi relatio formaliter, hoc eſt ſecundùm ſuam entitatem propriam, quæ eſt entitas ad alterum, ſit infinita intenſiuè infinitate illius entitatis, hoc eſt ſi entitati propriæ huius paternitatis, vt eſt entitas propria huius paternitatis, ſit infinitas intenſiua modus per ſe intrinſecus: ita per ſe intrinſecus quòd non tantum ratione alicuius alterius quod ſit realiter illi entitati idem, ſed non includendo aliquam identitatem niſi iſtam: imò circunſcribendo quodlibet præter iſtam ad alterum adhuc eſſet entitas illa, quæ eſt ad alterum intenſiuè infinita in ſeipſa. 5.

Expoſitio ſubtiliſſima quæſtionis propoſitæ.

Ex hoc patet ſtatim, quòd reſponſio illa, quæ communiter datur non eſt ad quæſtionem, vt pote dicendo quòd relatio originis eſt infinita formaliter, quia eſſentia eſt infinita, & illa relatio eſt eſſentia; non enim quæritur ſi ſit per identitatem aliqua res, quæ ſit formaliter infinita: ſed quæritur an ipſa per ſe primo modo ſit illa res, cuius modus per ſe intrinſecus ſit infinitas. Et ideò ſi ſic arguitur, diuinitas eſt infinita, paternitas eſt diuinitas, ergo, &c. Patet quòd argumentum non concludit: quia maior eſt vera de prædicatione formali; minor autem non niſi de prædicatione per identitatem; paternitas eſt deitas, ſecundùm omnes, ergo non poteſt inferri concluſio, in qua eſt prædicatio formalis, quia non poteſt maior identitas concludi in concluſione extremorum, quàm ſit identitas eorum ad medium in præmiſſis. Vnde ex altera de neceſſario, & altera de contingenti, non ſequitur concluſio niſi contingens vel vnio contingens extremorum; niſi autem in concluſione haberetur prædicatio formalis huius, ſcilicet, *paternitas eſt infinita*, non haberetur propoſitum: ſicut patet per intellectum priùs expoſitum, quia non haberetur niſi quòd per identitatem eſt res quædam, quæ eſt infinita.

Ex contingenti & neceſſario, non ſequitur niſi contingens.

Si autem intendas concludere prædicationem formalem: & non tantùm per identitatem, ibi eſſet commutatio prædicationis identicæ in prædicationem formalem: & ideò in illatione eſt fallacia figuræ dictionis; commutatur enim *quale quid* in *hoc aliquid* 6.

aliquid,id eſt,interpretatur medium, quod eſt *quale quid*,eſſe *hoc aliquid* : quia ſicut ille,qui ex medio dicente *quale quid*,infert medium dicens *hoc aliquid*:ita hic ex vi illationis talis prædicationis formalis, intendit inferre, ac ſi eſſet *hoc aliquid* ex vi illationis, quæ aliter non teneretur : altera autem non fuit vera, niſi per identitatem, ergo commutans prædicationem per identitatem,in formalem,videtur interpretari vtramque prædicationem in præmiſsis fuiſſe formalem:ſed non eſt ibi prædicatio formalis, quia non poteſt illa minor verificari niſi per prædicationem identicam.

Poteſt autem breuiter dici,quòd concluſio iſta,*paternitas eſt infinita*,propriè loquendo,non eſt vera:&ratio eſt ex modo ſignificandi formali adiectiui:quia ſignificat formam, vt forma eſt eius de quo dicitur, propter iſtam proprietatem, adiectiuum non poteſt prædicari niſi prædicatione formali: & tunc inferendo ex præmiſsis erit fallacia figuræ dictionis, ſecundùm modum priùs aſsignatum: ſi ergo infinitum non dicitur formali prædicatione de paternitate ſimpliciter:concluſio eſt falſa:ſic ergo intelligendo concluſionem de identitate realialicuius infiniti ad paternitatem,tantummodò debet inferri hæc concluſio, ſcilicet quòd paternitas eſt aliquid. quod eſt infinitum : ſed quæſtio habet ſpecialem difficultatem ſecundùm quòd alio modo intelligitur,ſcilicet de infinitate, quæ ſit formalis modus intrinſecus paternitatis ſecundùm ſuam entitatem.

Paternitas non eſt infinita, eſt tantum id quod eſt infinitum.

COMMENTARIVS.

3. e VIſo eſſe infinito. Nunc Doctor quærit de relatione originis.an ſit formaliter infinita, & non quæritur hîc an ſit per identitatem realem infinita, quia hoc non eſt dubium, cùm ſit idem realiter eſſentiæ diuinæ; ſed quæritur an ipſa in ſua formalitate,& quiditate accepta,& vt ſuo modo ab eſſentia diſtincta ſit formaliter infinita,& ſic intelligitur quæſtio. Ex hoc appareat,quod reſponſio illa, quæ communiter datur, non eſt ad quæſtionem, vtpote dicendo, eſſentia eſt infinita formaliter; relatio originis eſt eſſentia; ergo relatio originis eſt infinita formaliter. Patet quod non ſequitur, quia maior eſt vera prædicatione formali : ſecunda vero tantum eſt vera prædicatione identica, quæ prædicationes quomodo diſtinguuntur, vide quæ prolixè expoſui *in primo, diſt.* 5. *quæſt.* 1. & ſic ex his propoſitionibus non poteſt inferri concluſio, in qua ſit prædicatio formalis, quia non poteſt maior identitas concludi in concluſione extremorũ, quàm ſit identitas eorum ad medium.Et hoc eſt expoſitum in primo *d.*2.*q.*1. *ſecundæ partis, exponendo primum argumentum principale.*Et cùm dicit de fallacia figuræ dictionis, vide expoſitionem in primo *vbi ſuprà* reſpondendo ad primũ.

Dubia declaratiua litera.

Circa aliqua dicta in iſto articulo occurrunt aliqua dubia. Primum in hoc quod dicit, *Ens infinitum ſic eſt perfectum, quod nec ſibi, nec alicui eius deeſt aliquid*, ex quo dicto habetur quod ſicut ens aliquod eſt formaliter infinitum, ita quodlibet eius erit formaliter infinitum,aliter aliquid ſibi deeſſet in entitate. Contra hoc ſic intellectum inſtatur, vt clariùs intelligatur, & oſtendo quod poſito aliquo ente infinito intenſiuè, quod ex hoc non ſequatur quodlibet illius entis eſſe formaliter infinitum. Et primo inſtatur, quia infinitum intenſiuè conſtat ex gradibus perfectionalibus, & conſtat ex infinitis gradibus, ſicut etiam ens intenſum vt octo conſtat ex octo gradibus. Sed certum eſt quod non quilibet gradus eſt formaliter infinitus, vt patet: ergo non quodlibet entis infiniti erit formaliter infinitum.

Secundò inſtatur, & pono per poſſibile, vel impoſſibile, quòd ſit albedo intenſionis infinitæ in actu, quia etiam ſecundùm aliquos, vt Ocham *in* 3. poteſt intendi in infinitum, modò ponatur per poſſibile,vel impoſſibile,talis potentia in actu:tunc ſic; non quodlibet albedinis erit formaliter infinitum:patet,quia entitas, à qua accipitur genus, puta color, non erit formaliter infinita, cùm ſit in potentia ad vlteriorem perfectionem, ſcilicet ad differentiam. Similiter, nec differentia erit formaliter infinita, cùm ſit pars eſſentialis albedinis; modò parti nõ conuenit infinitas,cũ omnis pars ſit imperfecta,hoc patet à Doctore *in* 1.*d.*8.*q.*2.

Opinio Ochami.

Tertio inſtatur, & pono per impoſſibile, vel poſſibile, quod ſit albedo intenſiuè infinita extenſa ſuper quanto, ſequitur quod ſit partibilis in infinitas partes, vt patet à Doctore *in ſecundo diſt.* 2.*q.*7. Sed quælibet pars integralis eius, non erit formaliter infinita. Tum, quia repugnat parti infinitas, vt patet à Doctore *in primo,diſt.*8.*q.*2.Tum,quia ſequeretur quòd actu poſſent eſſe entia infinita in infinitum, quia talis albedo eſſet diuiſibilis in partes infinitas in infinitum, vt patet à Doctore *in ſecundo,d.*2.*q.*7.

Quartò inſtatur,& pono quòd in ente infinito ſint formaliter aliqua plura ſaltem ex natura rei diſtincta,quod fortè eſt de facto in Deo:tunc quæro an ſit eadem penitus infinitas illorum diſtinctorum,an diſtinctæ infinitates? non eadem, quia ex quo infinitas eſt gradus intrinſecus, ſequitur quòd diſtinctæ entitates habeant diſtinctas infinitates, vt gradus intrinſecos. Non diſtinctæ infinitates, quia tunc in eodem ente quiditatiuè ſumpto, eſſent plures infinitates intrinſecæ, & ſic eſſet maius infinito, quod eſt impoſſibile.

Quintò inſtatur, quod non ſequatur quodlibet eius *eſſe*, eſſe formaliter infinitum, quia pono quod *A* ſit infinitum intenſiuè, tunc quacunque entitate data pertinente ad *eſſe* ipſius *A* nullo modo erit infinita : patet, quia quacunque data,haberet rationem partis, cui repugnat infinitas intenſiua.

Secundo principaliter inſtatur,contra hoc quod dicit,quod infinitas intenſiua ſit gradus intrinſecus entis cuius eſt, ex quo dicto ſuppono quod nõ ſit de ratione quiditatiua talis entis,puta Dei, quia ſecundũ Doct.gradus intrinſecus non eſt de

Opinio aliorum.

quiditate illius,cuius eſt gradus.Sed modò oſtendo(propter aliquos,qui videntur tenere, quòd infinitas non ſit gradus intrinſecus, ſed quòd ſit de eſſentia Dei)quòd ſit de quiditate Dei, vt clariùs cognoſcatur oppoſitum in ſoluendo rationes iſtas,quas nunc facio. Primo arguo ſic; circunſcripta infinitate à Deo, nullo modo differt ab omni ente finito,nam per ſolam infinitatem, videtur differre quiditatiuè ab omni ente finito.

Secundò inſtatur, quia vult Doctor *in primo, diſt.1.q.2.& in quarto, d.49.* quòd Deus ſub ratione deitatis ſit obiectum beatificum, & *in 4. d.49.& in primo,diſt.1.q.1.* probat quòd voluntas non poteſt perfectè quietari,niſi in ente infinito, & ſub ratione infiniti,vt patet *in 4. diſt.49.* ergo infinitas videtur de mente Doctoris quòd ſit idem formaliter cum Deo.

Quomodo eſſentia diuina ſit communicabilis.

Tertio inſtatur,quia Doctor *in 1.diſt.28.* vult quòd eſſentia diuina ſit tribus communicabilis ratione ſuæ infinitatis, & per conſequens probatur à priori ipſam eſſe cõmunicabilem ratione infinitatis;ergo infinitas eſt formaliter idẽ deitati.

Quartò inſtatur, quia Doctor *in præſenti articulo* dicit quòd eſſentia præciſiſſimè ſumpta, cõparatur ſecundùm ordinem eſſentialem ad alia,& vt ſic,excedit alia infinitate:modò ordo eſſentialis,qui reſpicit eſſentiam præciſiſſimè, reſpicit eam,vt præcisè quiditatiuè ſumptam.

Quintò inſtatur, quia ens quantum prima ſui diuiſione diuidatur in ens infinitum, & finitum: quæro modo de infinitate contrahente ens, aut eſt intrinſeca quiditatiuè deitati,aut non? Si primò,habetur intentum:ſi ſecundò,ergo ipſa infinitas præcisè ineſt enti abſolute,& non Deo immediatè.Si dicatur quòd aduenit Deo immediatè,ergo cùm Deus ſit ens quiditatiuè, vt patet à Doctore *in primo,d.3. & 28.* ipſum ens contraheretur,ad Deum per aliquid aliud, quàm per infinitatem,& ſic prima ſui diuiſione ens quantum non diuideretur in ens finitum,& infinitum.

Sextò inſtatur, quia Deus ſub ratione deitatis eſt menſura quiditatiua, menſurans quiditatiuè omnem quiditatem, vt patet à Doctore *in 1.d.8. q.2.* quæ quiditates dicuntur quiditatiuè menſurari,ſecundùm quòd magis, vel minùs appropinquant deitati ſub ratione deitatis: ſed circunſcripta infinitate intenſiua non menſuraret quiditatiuè alias quiditates;ergo infinitas videtur pertinere ad *eſſe* quiditatiuum Dei.

Quomodo ſit intelligendũ dictum Ariſtotelis.

Confirmatur, quia ſecundùm Philoſophum 10.*Metaph.*in vnoquoque genere eſt vnum,quod eſt metrum omnium illius generis. Et Doctor *in primo,d.8.q.2.* dicit quòd hoc intelligitur non de vnitate in ſe,ſed de natura,cui ineſt vnitas talis,& hoc idem *in ſecundo,d.3.q.1.* vbi vult quòd natura ſpecifica quiditatiuè menſuret,&c. homo ergo in genere animalis ſub ratione ſua quiditatiua menſurat omnia animalia, quia excedit omnia illa in perfectione quiditatiua; ergo à ſimili de Deo videtur dicendum.

Septimò inſtatur, ſi infinitas non eſſet de quiditate Dei, ſequitur quòd Deus perfectè quiditatiuè,poſſet intelligi circunſcripta infinitate,& per conſequens perfectè amari, & ſic eſſe amabile in ſummo,cùm idem ſub eadem ratione formali ſit obiectum intellectus,& voluntatis,vt patet à Doctore *in 1.d 3.q.4.& in 4.diſt.49.*

5.

Tertiò principaliter dubitatur in hoc, quod dicit Doctor, ſcilicet quòd *infinitas intenſiua non eſt paſſio,nec quaſi paſſio.*Inſtatur primò, probando quòd ſit paſſio, vel quaſi paſſio, quia demonſtratur de Deo per aliquid prius, vel ſaltem eſt demonſtrabilis,vt patet à Doctore *in 1. diſt.2. q. 2.* vbi probat quòd hæc non ſit per ſe nota, *ens infinitum eſt*, cùm non ſit per ſe notum extrema vniri, ſcilicet *ens*, & *infinitas*,& vltrà dicit quòd demonſtratur; ergo habet rationem paſſionis,vel quaſi paſſionis.

Secundò inſtatur ſic;infinitas ineſt ſoli Deo,& ſemper, & conuertibiliter, & non eſt definitio eius,nec vltima differentia, cùm non ſit de quiditate eius;ergo eſt eius paſſio, vel quaſi paſſio. Hoc modo arguit Philoſophus.

Tertiò inſtatur,infinitas intenſiua eſt medium ad demonſtrandum aliquas proprietates de Deo, vt patet à Doctore *in prologo, quæſt. 3.* & non eſt de quiditate Dei; ergo erit ſaltem quaſi paſſio prior.

Quartò inſtatur, quia ſi infinitas eſſet realiter diſtincta à Deo, eſſet cauſata, & per conſequens paſſio; ergo vbi ex natura rei diſtinguitur à Deo, & non eſt de ratione Dei, erit quaſi paſſio. Sic enim arguit Doctor *in prologo,q. de ſubiecto Theologiæ*, vbi probat attributa eſſe quaſi paſſiones.

6.

Reſponſio ad dubia.

Reſpondeo ad omnes obiectiones, contra dicta Doctoris in iſto primo articulo. Ad primum dico,quòd circunſcripta infinitate, adhuc Deus formaliter,& quiditatiuè diſtingueretur ab omni ente infinito,ita quòd entitas Dei, vt præcisè talis entitas,eſſet ratio quiditatiua,& eſſentialis diſtinguendi ipſum Deum eſſentialiter, & quiditatiuè ab omni ente finito:ſicut etiam entitas vnius entis finiti eſt ratio diſtinguendi eſſentialiter puta humanitas ab entitate aſini finita, & non gradus intrinſecus humanitatis (nec enim finitas in homine, quæ ponitur gradus intrinſecus, eſt ratio diſtinguendi quiditatiuè) cùm conſequatur entitatem quiditatiuam. Confirmatur reſponſio iſta, quia homo ſub ratione finiti non dicitur diſtingui eſſentialiter à Deo infinito,imò humanitas eſt ratio formalis ſic diſtinguendi;ergo neẽ è conuerſo infinitas intenſiua erit ratio diſtinguendi.

Si dicatur, ſi circunſcripta infinitate,Deus eſſentialiter diſtinguitur ab ente finito, quæro tunc an ipſe Deus, vt ſic diſtinctus, dicat aliquem gradum perfectionis, aut non? Si primò,illa perfectio non erit limitata,ſed infinita; ergo infinitas erit ſibi intrinſeca formaliter, & quiditatiuè, quod eſt propoſitum. Si ſecundò, ergo non erit magis perfectus, quàm lapis, imo nullo modo perfectus.

Reſponſio.

Reſpondeo, quòd aliud eſt loqui de gradu perfectionis ſpecifico, & aliud de gradu perfectionali conſequente naturam indiuidui, de quibus aliàs dixi. Poteſt enim conſiderari albedo ſecundùm perfectionem, quiditatiuam, & ſpecificam, & vt ſic albedo eſt quiditatiuè perfectior nigredine. Poteſt etiam conſiderari hæc albedo vt octo & ſic intenſiuè eſt perfectior albedine vt ſex. Dico ergo quòd Deus circunſcripta infinitate intenſiua, diceret præcisè perfectionem talis gradus ſpecificè, tamen vt ſic conſideratus, non perfectè conſideraretur;vt patet à Doctore *in primo,diſt.8. quæſt.2.*

Ad ſecundũ.

Ad ſecundũ. Dico breuiter,quòd ſic Deus ſub ratio

Ad ſecundū. ratione deitatis eſt obiectum beatificum, quod tamen actu non beatificat, niſi vt actu infinitus intenſiuè, ſicut dicimus quòd albedo ſecundùm ſuam rationem formalem eſt ratio mouendi viſum: non tamen habetur perfecta viſio, niſi terminetur non ad albedinem, vt præcisè quiditatiuè ſumptam, ſed vt ſic intenſam. Sic dico in propoſito, quod quamuis ſit deitas ratio formalis obiecti beatifici, nunquam tamen perfectè beatificat, niſi includendo infinitatem intenſiuam, quia ſi conciperetur præcisè, vt circunſcripta infinitate, tunc imperfectè conciperetur, quia non conciperetur ſecundùm perfectionem ſuam intrinſecam: ſicut concipiendo hanc albedinem præcisè, non perfectè concipit, niſi concipiat ſecundum eius imperfectionem intenſiuam. Requiritur ergo infinitas intenſiua, non vt ratio formalis obiecti beatifici, nec vt aliquid pertinens ad rationem formalem; ſed requiritur, vt conditio obiecti beatifici, quâ conditione remotâ, non perfectè quietaret, nec beatificaret. Hoc etiam magis patet in creaturis, vbi ratio formalis, & quiditatiua, puta hominis, eſt ratio mouendi intellectum ad cognitionem intuitiuam hominis, nunquam tamè erit cognitio intuitiua, niſi terminetur ad hominem exiſtentem, & præſentem; exiſtentia ergo requiritur, vt cõditio obiecti nõ vt ratio formalis. Concedo ergo, quòd dicit Doctor, ſcilicet quòd Deus ſub ratione deitatis eſt ratio formalis obiecti beatifici, non tamen actu beatificat, niſi vt formaliter infinitum: & ſic loquitur *in primo, d. 1. q. 1.* quòd voluntas non finitur ordinatè niſi obiecto infinito, nec poteſt perfectè quietari, niſi in obiecto formaliter infinito, licet infinitas non ſit ratio formalis quietandi, imò Deus ſub ratione deitatis.

Obiectio contra reſponſionem. Poſſet etiam dici, quòd ideo Deus ſub ratione deitatis eſt obiectum beatificum, quia vt ſic, eſt talis entitas, cui primò, & immediatè, & vt fundamento, & origini omnis perfectionis intrinſecè conuenit. Si dicatur, quòd etiam videtur quòd Deus non beatificet niſi vt bonus formaliter, & vt infinitè bonus, quia bonitas etſi non ſit ratio formalis obiecti beatifici, tamen ita videtur vt conditio obiecti beatifici, ſicut etiam infinitas intenſiua. Dico quòd non eſt ſimile de bonitate infinita, & de infinitate intrinſeca deitati, quia circunſcripta bonitate infinita, adhuc Deus perfectiſſimè quietaret, & beatificaret, quia intrinſecè eſt ens perfectè infinitum, quæ infinitas eſt intrinſeca deitati. Sed circunſcripta infinitate non beatificaret perfectè, quia ſi deitas eſt ratio formalis obiecti beatifici, nunquam tamen beatificaret, amota infinitate intrinſeca.

8.

Ad tertium. Ad tertiū. Dico, quòd ſi deitas ſit ratio formalis demonſtrandi hanc proprietatem, ſcilicet eſſe cõmunicabile tribus in vnitate naturæ, & non infinitas intenſiua; iſta tamen proprietas nunquam perfectè ineſt, niſi propter infinitatem intenſiuã, ita quòd talis infinitas non requiritur, vt ratio formalis, ſed vt conditio obiecti perfectè communicatiui, & ſic Doctor *in 28.d. primi*, intelligit quòd infinitas intenſiua eſt conditio obiecti perfectiſſimè communicatiui: & hoc patet, quia intellectus paternus, niſi cognoſceret Deum, vt infinitum tunc non haberet memoriam perfectam, nec obiectum perfectè intueretur, nec diceretur perfectè communicari. Dico ſecundò quòd Deus ſub ratione deitatis, quia eſt talis entitas, cui immediatè, & ſoli ineſt infinitas intenſiua, omnino eſt tribus communicabilis, & ſic Doctor intelligit *in primo, d. 28.*

Ad quartum Ad quartum. Dico breuiter primò, ſaluo ſemper meliori iudicio, quòd Deus ſub ratione deitatis, & non ſub ratione infinitatis intenſiuè, vt comparatur ad alia entia, excedit omnia illa ſecũdùm ſuum gradum merè ſpecificum, & vt ſic, poſſet dici menſurare quiditatiuè omnia entia, quia illa ſpecies, quæ eſſet propinquior ſecundùm gradum ſpecificum, eſſet ſpecificè perfectior, & hoc modo poſſet Deus ſub ratione deitatis dici menſura eſſentialis omnium quiditatum, non tamen diceretur perfectiſſimè menſurare, niſi eſſet actu infinitus intenſiuè. Dico ſecundò, quòd aliud eſt Deũ comparare vt menſuram ad omnes quiditates, vt præcisè ſumptas abſtractas ab omni gradu intenſiuæ perfectionis, relinquẽdo ipſas præcisè ſecundùm gradus earum ſpecificos; & aliud eſt ipſum comparare ad entia perfecta ſecundùm eorum gradum intrinſecum. Primo modo Deus poneretur menſura præcisè eſſentialis, & quiditatiua, & vt ſic, menſuraret omnia entia præcisè conſiderata ſecundùm gradum ſpecificum. Secundo modo, poneretur menſura perfecta ſimpliciter menſurans omnia entiã ſecundùm gradus perfectiõnales intrinſecos: non poſſet ergo iſto ſecundo modo comparari ad perfectionem aliorum entium, niſi ipſum conſiderando, vt perfectum intenſiuè & vt infinitum.

Nota & bene.

9.

Ad quintum. Ad quintũ Dico, quòd iſta diuiſio entis quãti in ens infinitum, & finitum eſt diuiſio ſecundùm gradum intrinſecum, & nõ ſecũdùm aliquid pertinens ad quiditatem, ſicut etiam diuiſio entis per actum, & potentiam, neceſſarium, & contingens. Cùm infertur, ergo datur alia prior diuiſio, dico quod ens nunquam contrahitur per differentias ſpecificas, & hoc immediatè. Dico vltra, quòd ens, etſi prædicatur in *quid* de Deo, non tamen ponitur de quiditate Dei, nec propriè dicitur contrahi ad ipſum Deum, vt prolixè expoſui *in primo, d. 2. q. 1.* in illa ratione qua probatur, quòd non poſſunt eſſe plura neceſſe eſſe, vide ibi.

Ad Sextum. Ad ſextum, dico, vt dixi ad tertium.

Ad confirmationem de homine, patet ex dictis ad tertiũm.

Ad ſeptimum. Ad ſeptimum. Dico, quòd etſi ſola Deitas ſit perfectiſſima ratio cognoſcibilitatis, & amabilitatis, vt patet à Doctore *in tertio, diſt. 27.* quia vt ſic, eſt talis entitas, cui primò nata eſt ineſſe infinitas intenſiua, vt gradus intrinſecus, non tamẽ perfectè terminaret viſionem niſi terminaret, vt infinitus, nec perfectè terminaret actum amoris niſi, vt ens infinitum; infinitas ergo requiritur, vt conditio obiecti perfectè viſibilis, & perfectè amabilis. Et dicitur deitas perfectiſſima ratio, quia ratio quiditatiua, & quia talis quiditas immediatè includit infinitatem intenſiuam, vt gradum ſibi intrinſecum.

Ad obiectiones contra primum dictum.

10.

Reſponſio ad primum. Nunc reſpondeo ad obiectiones contra primum dictum. Ad primum dico, quòd aliud eſt loqui de infinitate in ſe formaliter, & aliud de ente, cui ineſt talis infinitas. Sicut aliud eſt loqui de albedine abſolutè, cui ineſt intenſio; & aliud de ipſa intẽſione formaliter, puta de intenſione vt octo. Loquendo de intenſione infinita formaliter, concedo quòd infinitas formaliter includit infinitos gradus perfectionales, & concedo quòd quocunque gradu aſſignato (ſi tamen eſſet aſſignabilis ſecundùm cõſiderationem, quia in re eſt impoſſibile) ille gradus non eſſet infinitus tamen tota

infinitas ineſt enti infinito,ita quòd nihil eſt entis infiniti quin ſit formaliter infinitum. Dicit ergo Doctor quòd quodlibet pertinens ad entitatem quiditatiuam entis infiniti, eſt formaliter infinitum,& non quòd quilibet gradus infinitatis intenſiuè ſit formaliter infinitus.Sicut ſi albedo eſſet intenſa vt octo, quacunque parte illius aſſignata eſſet intenſa vt octo non tamen quilibet gradus intenſionis eſſet intenſus vt octo. Dico vltrà, quòd in infinitate intenſiua non ſunt gradus perfectionis, aliquo modo diſtincti extra opus intellectus,licèt fortè ſecundùm conſiderationem poſſent diſtingui per comparationem ad gradus intenſionis in creaturis.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dico, quòd caſus eſt ſimpliciter impoſſibilis.Tamen caſu per impoſſibile admiſſo, dico primò,quòd albedo nullo modo eſſet in genere,& poſito quòd ſit in genere, diceretur quòd entitas à qua accipitur ratio generis, & entitas à qua accipitur ratio differentiæ,non eſſent formaliter infinitæ, quia haberent rationem partis, & tamen albedo, & quicquid in ipſa eſt formaliter albedo,eſſet formaliter infinita, quia quacunque minima parte albedinis aſſignata,eſſet formaliter infinita. Dico etiam quòd non eſſet inconueniés tales entitates, ſcilicet generis, & differentiæ ſi ponerentur infinitæ, & cùm dicitur quòd haberent rationem partis, concedo, & cùm dicitur quòd parti repugnat infinitas. Dico quòd non eſt inconueniens vnum impoſsibile ſequi ad aliud impoſſibile : imò eſt magis impoſſibile albedinem eſſe formaliter infinitam, quàm ipſam,vt infinitam poſitam habere partes quiditatiuas, etiam formaliter infinitas. Poteſt etiam dici quòd illæ entitates non eſſent formaliter infinitæ, ſed tantùm per identitatem, quam haberent cum albedine. Dico vltimò, quòd aliud eſt loqui de infinito ſimpliciter,quod ſimpliciter eſt illimitatum, in quo ponitur omnis perfectio virtualiter,& eminenter;& aliud eſt loqui de infinito intenſiuè in genere, vt ſi poneretur albedo infinita in genere,Primo modo excludit omnem imperfectionem:ſecundo modo non videtur ſic excludere, quia quamuis albedo poneretur intenſiuè infinita:tamen ſi poneretur cauſati ab alio includeret hanc imperfectionem, quæ eſſet ad aliud dependere.

12. *Ad tertium.* Ad tertium,dico primò,quòd caſus eſt impoſſibilis ponere ipſam formaliter infinitam, & extẽdi,& dependere ad quantitatẽ:tamen poſito hoc, dico quòd quælibet eius pars integralis eſſet infinita, quia albedo extenſa eſt ita intenſiuè in vna parte,ſicut in alia,vt expoſui *in 2.d. 2. q. 9. & in primo,d.2.q.1.*Et cùm infertur, quòd eſſet pars. Dico,quòd acciderei ſibi eſſe partem integralem, quia tantùm ratione quantitatis,in qua eſſet formaliter,imò ſeparata albedine â quantitate,tũc in ea non eſt aſſignabilis aliqua pars. Et poſito etiam quòd eſſet talis imperfectio, fortè non haberetur pro inconuenienti ponere talem imperfectionem in ente infinito non ſimpliciter, vt ſuprà dixi. Et cùm vltrà infertur,quòd tunc eſſent plura infinita intenſiuè. Dico quòd ſtante primo impoſſibili,non ſequitur inconueniẽs, poſſe ponere plura talia propter diuiſionem talis infiniti in partes integrales. Et vltrà dico, quòd non eſſet ita inconueniens ponere plura talia infinita intenſiuè, ſed benè eſſet inconueniens ponere plura infinita ſimpliciter, vt plures Deos.

13. *Ad quartum.* Ad quartum dico, quòd caſu poſito (puta ſi intellectualitas aliquo modo præter opus intellectus eſſet diſtincta à Deo) vtraque entitas eſſet formaliter infinita, & cùm quæritur, an eadem infinitate, an alia, & alia : Dico, quòd eadem realiter, & formaliter,ſed alia, & alia ex natura rei,ſicut etiam ponuntur attributa habere aliam, & aliam infinitatem formaliter, ſicut patet *in primo diſt.8. quæſt. 3.*

Ad vltimum. Dico breuiter,quòd in tali ente intenſiuè infinito,nihil eſt ibi habens rationẽ partis,nec quaſi partis, quicquid eſt ibi quiditatiuè eſt perfectiſſimè idem formaliter,vt aliàs expoſui.

Ad inſtantias tertij dubij, ſiue contra tertium dictum. Ad primam dico, quòd poſito quòd ipſa infinitas demonſtretur ineſſe enti infinito, etiam à priori,propter hoc non ſequitur ipſam eſſe paſſionem,vel quaſi paſſionem,quia requiritur quòd paſſio vel ſit realiter, vel formaliter diſtincta à ſubiecto,& non ſit gradus intrinſecus. Dico ſecundò,quòd non dicit Doctor quòd demonſtrari poſſit infinitas de ente aliquo, ſed quòd iſta non ſit per ſe nota, id eſt, ens infinitum eſt, quia eſt demonſtrabile ens infinitum eſſe, poſito tamen quòd non poſſit aliquo modo demonſtrari, verum eſt,quòd non eſt per ſe notum.

Ad ſecundum dico, quòd vltra omnes illas conditiones requiritur quòd non ſit gradus intrinſecus,nec attributum, nec quaſi attributum; modò infinitas eſt præcisè gradus intrinſecus.

Ad tertium dico, quòd infinitas eſt ratio demonſtrandi aliquas proprietas ad intra, tantùm quo ad nos,& nõ abſolutè,vt expoſui *in prologo, q.3.* vide ibi etiã contra Ioannẽ Anglicũ Baconẽ.

Ad quartum. Dico primo, quòd implicat gradum intrinſecum cauſari,vel quaſi cauſari. Et ſecundò dico,quòd hoc poſito,adhuc non ſequitur eſſe paſſionem, vel quaſi paſſionem, cùm nullo modo dicat diſtinctam formalitatem, ſicut dicunt attributa.

SCHOLIVM.

Paternitas (idem eſt de aliis relationibus perſonalibus) non eſt formaliter infinita: probatur tribus rationibus. Prima, quia ſunt relationes originis; ſed non poſſunt eſſe plura formaliter infinita realiter diſtincta: ergo. Maior eſt clara, & minor triplici via ſuadetur, prima comparando illa inter ſe omnem perfectionem ſimpliciter poſsibile eſt haberi in vno, quia nihil eſt ſummè perfectum, cui aliqua perfectio deeſt, & omnis perfectio ſimpliciter compoſsibilis eſt cum omni perfectione ſimpliciter, de quo 1.d.2.q.2. Secundò, comparando infinitum intenſiuè ad entia finita generaliter, quia vnum infinitum determinat dependentiam omnium finitorum, quàm plura infinita terminare nequeunt, quia nullum eorum ſufficienter terminaret, de quo 5. diſt. 1. qu. 2. & 1. diſt. 3. qu. 4. & diſt. 20. qu. 20. Item in entibus aſcendendo ſecundum ordinem eſſentialem

itur

itur ad vnitatem, de quo latè Doct. 1. diſt. 2. q. 2. & 4. Tertia via ex comparatione infiniti ad intellectum & voluntatem Dei, quia plura obiecta infinita non poſſunt ſatiare vel beare has potentias, quia vnum obiectum infinitum eſt ipſis adæquatum ſeu primum primitate adæquationis virtutis & perfectionis. Hanc rationem latè & pulcherrimè proſequitur, explicat & vrget. vide eum de obiecto intellectus 1. d. 3. q. 3. n. 20.

7. DE ſecundo articulo [f] teneo hanc concluſionem ſecundùm quòd expoſitum eſt, Paternitas non eſt formaliter infinita. Et ad hoc ſunt tres rationes. Prima ratio ſumitur ex entis infiniti vnitate; Secunda ex eius communicabilitate: Tertia ex eius ſimplicitate, & incompoſſibilitate. Si quidem ens infinitum intenſiuè, eſt vnicum implurificabile, & non artatum, ſed communicabile, & cuicunque incomponibile. *Concl. art. ſecundi. Paternitas non eſt formaliter infinita 1. d. 13. n. 9. & 4. d. 13. q. 1. n. 32. & 1. d. 26. n. 36.*

Prima ratio ſic formatur. Non poſſunt eſſe plura realiter diſtincta, & formaliter infinita: plures ſunt relationes originis realiter diſtinctæ: ergo non ſunt formaliter intenſiuè infinitæ: nec per conſequens aliqua illarum: quia qua ratione vna, & quælibet alia: Minor probatur, primò comparando iſta plura inter ſe. Secundò, comparando infinitum intenſiuè ad entia finita generaliter, & Tertiò ad intellectum, & voluntatem ſpecialiter. Primò ſic: [g] Infinito nihil perficit entitatis eo modo quo poſſibile eſt illud haberi in vno; ſed omnem perfectionem ſimpliciter poſſibile eſt realiter, & per identitatem haberi in vno ſummè perfecto: infinitum ergo habet in ſe realiter & per identitatem omnem perfectionem ſimpliciter, ſed non habet in ſe realiter, & per identitatem illud, quod realiter eſt diſtinctum ab eo, ergo ab infinito nulla perfectio ſimpliciter, ſiue nullum perfectum ſimpliciter poteſt eſſe realiter diſtinctum, eſſet autem perfectio ſimpliciter diſtincta realiter, ſi eſſet aliud infinitum realiter diſtinctum. *Infinito pluraliter diſtincta, eſſe non poſſunt. Omnis perfectio ſimpliciter haberi poteſt in vno ſimpliciter perfecto.*

8. Habemus ergo maiorem, quòd non poſſunt eſſe infinita plura realiter diſtincta. Sed in probatione illa maioris, ſecunda propoſitio videtur eſſe probanda, ſcilicet, quòd poſſibile eſt omnem perfectionem ſimpliciter per identitatem haberi in ſummè perfecto Probatur ergo ſic: quia nihil eſt ſummè perfectum, cui deficit aliqua perfectio ſimpliciter, quod probatur, quia nulla perfectio ſimpliciter eſt incompoſſibilis alteri perfectioni ſimpliciter, & ſi non poſſet quælibet haberi in ſummè perfecto, hoc eſſet propter aliquam incompoſſibilitatem earum. Aſſumptum, ſcilicet, quòd nulla ſit incompoſſibilis alteri, probatur per rationem perfectionis ſimpliciter, quia enim ipſa eſt melior in quolibet, quàm non ipſa, hoc eſt quàm quodlibet incompoſſibile ſibi, ſicut exponitur dictum Anſelmi in ratione ſecunda principali huius articuli, ſi ſint ergo duæ perfectiones ſimpliciter incompoſſibiles inter ſe, dicantur *A*, & *B*: *A* erit in quolibet melius ipſum, quàm non ipſum, hoc eſt, quàm quodlibet incompoſſibile ſibi, & ita erit melius *B*, quod ponitur incompoſſibile ſibi: & pari ratione *B*, ſi eſt perfectio ſimpliciter, erit melius quàm *A*: talis circulatio eſt impoſſibilis, quia tunc idem eſſet imperfectius ſeipſo. *Omnis perfectio ſimpliciter, compoſſibilis cuilibet perfectioni ſimpliciter. vide 1. d. 9. q. 1.*

Secundò [h] comparando illa plura inter ſe, probari poteſt illa maior, per hoc quòd plura bona excedunt in bonitate idem bonum vnum, & hoc quando in quolibet iſtorum plurium eſt æqualis bonitas, ſicut in vno illorum: nunc autem ſi ſint plura infinita, in quolibet eorum eſt æqualis bonitas, ſicut in vno quolibet eorum, ergo illa plura bona excedunt in bonitate illud vnum bonum, & ita illud vnum non eſt infinitum. Et ſi dicas, quòd ſic argueretur quòd Deus & creatura excedunt Deum: non valet, tum quia quodlibet illorum plurium non eſt æquè bonum cum vno illorum: & inde eſt quòd bonitas cuiuſcunque illorum alterius ab illo vno eminenter continetur in illo vno, & ideò ipſum cum illo bono acceptum non auget, neque exceſſum facit ſuper illud bonum in ſe: oppoſitum eſt in hypotheſi, quia ibi vnum bonum non continetur totaliter eminenter in altero: quia hoc eſt contra rationem infiniti. *3. Top. c. 3. Deus & creatura quare non excedunt Deum.*

9. Ex comparatione [i] autem infiniti ad alia finita generaliter, arguitur ſic. Vnum infinitum ſufficienter terminat dependentiam omnium finitorum, & ſpecialiter primum, à quo dependent, ſed non poſſunt plura ſufficienter terminare dependentiam in eodem ordine dependentiæ eiuſdem dependentis: ergo nec plura eſſe infinita. Probatio maioris: ſicut dependentia quæcunque eſt ratione imperfectionis, ſic terminare dependentiã nõ qualitercunque ſed primò, cõuenit alicui rationis perfectionis: ſũma autẽ perfectio, quã impoſsibile eſt excedi, eſt in vno infinito intenſiuè. Apparet etiam illa maior de facto, quia vnica eſſentia terminat ſufficienter omnem dependẽ-

tiam cuiuſcunque dependentis:quia tam illam, quæ eſt ad primam cauſam efficientem,quàm illam,quæ eſt ad cauſam exemplarem,& ad primam finalem. Minor autem,ſcilicet quòd non poſſunt eſſe plura primò terminantia eandem dependentiam, probatur,quia illud non terminat ſufficienter dependentiam, quo circumſcripto ſufficienter terminatur illa dependentia: quia tunc aliquid penderet ab aliquo, quo circumſcripto nihil minùs haberet à quo ſufficienter penderet, & per conſequens, quo circunſcripto adhuc poſſet remanere in ſuo *eſſe*; ſed ſi plura in eodem ordine poſſent ſufficientér terminare dependentiam, vno eorum circunſcripto, adhuc terminaretur dependentia completè, quæ eſt ad alterum, & ita illud non terminat, & pari ratione de altero argueretur,& ſic neutrum,vel vtrunque terminat. Sicut ergo prima probatio maioris procedit ex hoc quòd infinitum habet realiter,& vnitiuè omnem perfectionem ſimpliciter, quia omnis talis poteſt hoc modo haberi in eodem; ſic iſta probatio procedit ex hoc quòd infinitum habet in ſe eminenter,& contentiuè omnem perfectionem limitatam:& ex hoc omnem dependentiam entis limitati ſufficienter terminare poteſt,& ſic iſtæ duæ procedunt ex hoc quod dictum eſt in primo articulo de Infinito,quod habet omnem rationem entitatis, ſiue omnem entitatem eo modo quo poſſibile eſt haberi ab vnico, quod eſt vel identicè pro perfectionibus ſimpliciter,vel eminenter pro perfectionibus limitatis

Plura non poſſunt terminare dependentiã vnus in eodem ordine loquendo de dependentia totali de quo 3.d.1. q.2. & 2.d.3.q. 4.n.3.& d. 20. q.2. & 4.d. 6.q.2. & 1.d. 2. q. 1.n.19.

Ex iſta autem comparatione infiniti ad alia generaliter poteſt argui breuiter ſic.In entibus ſecundùm ordinem eſſentialem aſcendendo ſemper itur ad vnitatem,& per conſequens neceſſe eſt illum ordinem ſtatum habere in aliquo vno:infinitum autem intenſiuè eſt omnino ſummum, & hoc ſecundùm ordinem eſſentialem: ergo eſt omnino vnum. 10.

2.& 12. Met. in fine. Aſcendendo in cauſis itur ad vnum.

Tertio probatur [k] maior ſpecialiter ex ordine infiniti ad intellectum & voluntatem,& hoc ſic. Ens infinitum eſt obiectum primum intellectus infiniti, & obiectum eius etiàm beatificum:ſed non poſſunt eſſe eiuſdem intellectus infiniti plura obiecta prima & beatifica. Conſimiliter etiam poſſet argui de obiecto primo beatifico voluntatis.Prima propoſitio poteſt intelligi de primitate triplici,& de qualibet eſt vera, & ſecundùm hoc prima propoſitio continet tria membra. Vna primitas obiecti dicitur eſſe primitas adæquationis quãdo, ſcilicet potentia non excedit illud obiectum,quomodo coloratum vel luminoſum dicitur eſſe primum obiectum viſus:alio modo primum poteſt dici virtute cuius omne aliud intelligitur, vel cognoſcitur à tali intellectu,quomodo lux eſt primum obiectum viſus.

Pone maiorem loco minoris quia ſic procedit declaratio Doct. Primum tripliciter dicitur.

Tertio modo primum poteſt dici perfectionis, quod in ſe continet tanquam in ſummo perfectionem omnium obiectorum,& virtutem perficiendi potentiam:obiectum autem beatificum eſt illud,in quo ſummè perficitur & quietatur & ſatiatur intellectus. Ex his tribus poſſunt accipi tres maiores: nam idem intellectus non habet diſtincta adæquata obiecta: quia non poteſt in aliud obiectum diſtinctum contra ſuum obiectum adæquatum,quia tunc idem obiectum eſſet adæquatum,& non adæquatum, & tunc potentia excederet illud in operando circa aliud ex æquo diſtinctũ; & etiam nec potentia poteſt habere plura obiecta prima primitate virtutis,qui eſt ſecundus intellectus:quia nõ poteſt eſſe,quòd virtute *A* intelligat,quicquid intellexerit, & ita *B*,& ex virtute *B* intelligat quicquid intellexerit, & ita *A* quia quòd *A* ſit ratio intelligendi *B*,& è conuerſo,eſt circulatio,& iſta circulatio eſt impoſſibilis:nec poteſt etiam intellectus ſummè quietari in duobus ex æquo diſtinctis, quia non habet pro obiecto beatifico,& quietatiuo illud,quo circumſcripto,nihil minùs quietaretur, & beatificaretur;ſed circunſcripto vno,adhuc eſſet in alio ſummè ſatiatus,quietatus & perfectus:ergo in illo non poſſet eſſe perfectus;pari ratione nec in alio. Patent igitur tres maiores,quia eiuſdem intellectus non poſſunt plura eſſe obiecta ex æquo diſtincta prima primitate adæquationis:nec prima primitate virtutis: nec prima primitate perfectionis,ſicut obiectum beatificum eſt primum. Minor, ſcilicet quòd infinitum formaliter,& intenſiuè eſt primum obiectum intellectus diuini quolibet iſtorum modorum; probatur & primò de ſecunda primitate: quia quod eſt ratio eſſendi, eſt ratio cognoſcendi:infinitum ergo cùm eminenter contineat in ſe quodlibet ſecundùm omnem entitatem: etiam eminenter continet in ſe omnem cognoſcibilitatem: ſic autem continens virtualiter aliquid eſt etiam motiuum ad eius cognitionem: ſic ergo infinitum intenſiuè quodcunque habet rationem obiecti primi reſpectu intellectus diuini:& hoc primitate virtutis. 11.

Intellectus non habet diſtincta obiecta adæquata.

Intellectus non poteſt ſatiari in duobus ex æquo.

2.Metaph. tex.4.

Ex hoc ſequitur,quòd ipſum eſt obiectum primum primitate adæquationis, quia 12.

ſicut

ſicut oſtenſum eſt alibi in materia de intellectu diuino, intellectus diuinus non habet obiectum adæquatum commune per abſtractionem ab omnibus obiectis, ſed commune communitate virtutis ad omnia perſe obiecta, aliàs vileſceret eius intellectus: quia poſſet immutari ab obiecto finito; quod ergo eſt ſibi primum virtualiter, eſt etiam primum adæquatum. *In prol. 2. & 3. d. 1. & 35. diſtin. eiuſdem 12. Met. t. c. 51.*

Ex hoc etiam patet tertia primitas, ſcilicet perfectionis, quæ eſt obiecti beatifici, quia in perfectiſſimo obiecto & ſummè continente omnem perfectionem omnium obiectorum, ſummè quietatur, & perficitur, & ſatiatur ipſa potentia, & ita beatificatur.

Confirmatur iſta ratio quantùm ad maiorem, & minorem, quia ſint plura infinita diſtincta *A*, & *B*: Intellectus diuinus poterit intelligere vtrumque: alioquin alterum non haberet rationem entis: neutrum autem poteſt intelligi niſi actu comprehenſiuo, cùm ſit formaliter infinitum. Vnicum autem actu comprehenſiuo non poſſunt intelligi duo diſtincta habentia propriam infinitatem, quia vnicum obiectum intenſiuè infinitum adæquatur vnicæ comprehenſioni; ergo intellectus diuinus duobus actibus comprehenſiuis intelligeret *A*, & *B*: ergo ſecundum illos haberet ſimul duos actus, quod eſt impoſſibile: quia vnica comprehenſio infinita, & infiniti adæquatur vni intellectui infinito; vel non ſimul, & ita dabitur ſucceſſio, vel mutatio, vel nunquam, cum vtrumque ſit infinitum intenſiuè. *Vno actu comprehendi nequeunt duo infinita.*

COMMENTARIVS.

12. *De ſecundo articulo.*

f *De ſecundo articulo.* Nunc ſequitur expoſitio 2. articuli principalis, in quo tenet hanc concluſionem, ſcilicet, quòd nulla relatio originis ſit formaliter infinita. Et adducit tres rationes, prima ratio ſumitur ex entis infiniti vnitate. Secunda ex eius communicabilitate. Tertia ex eius ſimplicitate, & incomponibilitate. Si quidem ens infinitum eſt vnicum, implurificabile, & non arctatum, ſed communicabile, & cuicunque incomponibile. De vnitate entis infiniti probatum eſt ſubtiliter à Doctore *in primo, diſt. 2. parte 1. q. 1. & q. vlti.* illius partis, quæ quæſtio eſt de vnitate Dei: quòd implurificabile, patet à Doctore *vbi ſuprà*: quòd communicabile tribus ſuppoſitis, probatum eſt *in primo, diſtin. 2. parte 2. quæſt. 3. & 1.* quòd cuicunque incomponibile, probatum eſt *diſtinct. 8. primi.*

g Primò arguitur ſic: infinitum poteſt habere per identitatem omnem perfectionem, ſimpliciter, & ſi poteſt habere, ergo habet quia quicquid ibi poteſt eſſe neceſſariò ibi eſt, vt ſuprà patuit *q. 2.* ergo relatio originis non eſt perfectio ſimpliciter, nec per conſequens infinita formaliter. Antecedens patet, quia infinito intenſiuè nihil deficit entis, eo modo, quo poſſibile eſt illud haberi in vno: modò omnis perfectio ſimpliciter poteſt in ente infinito haberi per identitatem realem. Conſequentia patet, quia paternitas, & filiatio in diuinis realiter diſtinguuntur; ergo vna non poteſt haberi ab alia per realem identitatem, vt patet. Sed ſi eſſent realiter infinitæ, vna neceſſariò haberetur ab alia per realem identitatem: quòd autem omnis perfectio ſimpliciter poſſit eſſe in ente infinito, probatur per rationem perfectionis ſimpliciter, quia ipſa eſt melior in quolibet, quàm non ipſa, id eſt, quàm quodlibet incompoſſibile ſibi. Si ſint ergo duæ perfectiones ſimpliciter, ſcilicet *A*, & *B*, incompoſſibiles inter ſe, *A* erit in quolibet melius ipſum, quàm non ipſum, id eſt, quàm quodlibet incompoſſibile ſibi, & pari ratione *B*, ſi eſt perfectio ſimpliciter, erit melius, quàm *A*, talis circulatio eſt impoſſibilis, quia tunc idem eſſet imperfectius ſe ipſo. Patet hæc litera ex his quæ prolixè expoſui *in primo, diſt. 2. parte 2. q. 1. in 1. artic.* de perfectione ſimpliciter, & expoſui ibi, quòd perfectio ſimpliciter excludit omnem imperfectionem: & ideò omne ens includens imperfectionem, eſt incompoſſibile perfectioni ſimpliciter; includit etiam omnem perfectionem quam poteſt habere, & quia ſibi non repugnat infinitas formaliter, non eſſet perfectio ſimpliciter, niſi eſſet formaliter infinita. Eſt ergo perfectio ſimpliciter melior ſimpliciter, quàm omne ſibi incompoſſibile, ſi ergo *A*, eſt perfectio ſimpliciter, erit perfectius abſolutè *B*, ſi *B* ponitur incompoſſibile *A*, ſecundùm realem identitatem, & ſimiliter ſi *B* ponitur perfectio ſimpliciter, erit eſſentialiter perfectius *A*, ſi *A* ponitur incompoſſibile realiter, & ſic idem reſpectu eiuſdem erit ſimpliciter perfectius, & imperfectius, quod eſt ſimpliciter impoſſibile. *Paternitas & filiatio diſtinguuntur realiter.*

h Secundò arguit ad idem, probando illam maiorem, id eſt, quòd plura bona infinita non poſſint eſſe realiter diſtincta: & ratio ſtat in hoc, quia talia duo cùm ſint æqualia bona, cùm ſint infinita, ſunt maius bonum. Sed vnum infinitum non poteſt excedi, vt ſuprà patuit, cùm ſit contra rationem infiniti; ergo. 13.

Si dicas, quòd creatura, & Deus ſunt plura bona realiter diſtincta, & tamen creatura nihil bonitatis addit, ita quòd Deus, & creatura non ſunt maius bonum. Dicit, quòd non eſt ſimile. Tum, quia creatura non eſt bonum æquale Deo. Tum, quia creatura eminenter continetur in Deo, ideò non addit aliquod bonum. *Quomodo creatura eminenter contineatur in Deo.*

i *Ex comparatione infiniti ad alia bona finita.* Hìc arguit ex ſecundo medio, probando eandem maiorem, & probatio ſtat in hoc; quia *vnum infinitum ſufficienter terminat dependentiam omnium finitorum*: patet, quia ſicut dependentia quæcunque eſt ratione imperfectionis, ſic terminare dependentiam non qualitercunque, ſed primò, conuenit alicui ratione perfectionis; ſumma autem perfectio, quam impoſſibile eſt

excedi, eſt in vno infinito intenſiuè. Apparet etiam illa maior de facto, quia vnica eſſentia terminat ſufficienter omnem dependentiam cuiuſcunque dependentis, quia tam illam, quæ eſt ad primam cauſam efficientem, quàm illam, quæ eſt ad cauſam exemplarem, & ad primam finalem: patet ergo antecedens hoc, ergo non poſſunt eſſe plura infinita, quia tunc eſſent plura primò terminantia, & ſic vnum non terminaret primò ſufficienter, quia ipſo remoto aliud poſſet terminare, hoc autem ſufficienter oſtenſum eſt, in 1. diſt. 2. par. 1. q. 1. & q. 4. quæ eſt vlti. illius partis, vide ibi.

14. k *Tertiò probatur maior ſpecialiter ex ordine infiniti ad intellectum, & voluntatem.* Iſtæ probationes ſunt claræ hîc, & ſuperiùs adductæ *in primo diſt. 2. q. de vnitate Dei*, & ibi expoſitæ, tamen etiam breuiter recitantur hîc. Ens infinitum eſt obiectum primum intellectus infiniti, & hoc primitate perfectionis, quia in ſe continet perfectionem omnium obiectorum, & virtutem perficiendi potentiam. Et primitate adæquationis, quia intellectus infinitus non excedit illud, nec exceditur ab illo. Et primitate virtutis, quia virtute eius omne aliud intelligitur. Sed addo minorem, ſcilicet ſed eiuſdem intellectus non poſſunt eſſe plura obiecta prima, nec primitate adæquationis, nec virtutis, nec perfectionis. De primo patet, quia tunc idem eſſet obiectum adæquatum, & non adæquatum, & tunc potentia excederet illud in operando. Nec ſecundò, quia eſt impoſſibile quòd virtute *A* intelligat, & virtute *B* intelligat: ſupple omnia, quia tunc *A* virtute *B* intelligeret *B*: & è conuerſo, *B* virtute *A* intelligeret *A*, & ita circulatio, quia tunc, vt aliàs probaui in primo, *in q. de vnitate Dei*, ſi *A* intelligit virtute *B* ipſum *A*, ergo *B* continet virtualiter *A*, ſi *B* intelligit ipſum *B* virtute *A*: ergo *A* continet virtualiter *B*, & ſic circulatio in continendo virtualiter, quæ eſt ſimpliciter impoſſibilis. Similiter idem intellectus non poteſt virtute *A*, & *B* intelligere omnia, quia amoto *B*, non intelligeret, & intelligeret, quia amoto *B*, intelligeret ſtante *A*, quæ omnia oſtenſa ſunt in quæſtione de vnitate Dei. Nec tertio modo, etiam idem intellectus ſummè poteſt quietari in duobus ex æquo, quia non habet pro obiecto quietatiuo illud, quo circunſcripto nihil minus quietaretur: ſed circunſcripto vno adhuc eſſet in alio ſummè quietatus: primitas enim perfectionis eſt primitas obiecti, vt beatifici, & quietatiui.

Nota.

Quid ſit obiectum primum intellectus infiniti.

SCHOLIVM.

Secunda ratio principalis, probans relationes originis non eſſe infinitas: omnis perfectio ſimpliciter eſt communicabilis, quia ſecundùm D. Anſelmum, melior eſt in quocunque ſuppoſito, quàm illud quod eſt ei incompoſsibile: ergo relatio originis, cùm ſit incommunicabilis, non eſt perfectio talis, quia eſt incompoſsibilis cuilibet alteri, etiam in ratione ſuppoſiti, & ſic non eſt melius ipſam habere, quàm non habere. Ex quo ſequitur, quòd non eſt infinita. Ratio hæc, qua ſæpiùs vtendum in Diuinis latè, & ſubtiliter explicatur hîc & 1. d. 2. q. 7. num. 79. & d. 8. q. 1. num. 7. 8.

13. SEcunda l Ratio principalis de communicabilitate ſic formatur. Omnis perfectio ſimpliciter eſt communicabilis, omne infinitum intenſiuè eſt perfectio ſimpliciter: ergo, &c. Nulla autem proprietas perſonalis eſt communicabilis, quia eſt formalis ratio incommunicabiliter exiſtendi: ergo nulla proprietas perſonalis eſt infinita intenſiuè. Minor eſt manifeſta, quia nihil poteſt eſſe magis perfectum, quàm quòd ſit infinitum intenſiuè. Probatio maioris primæ, quia ſecundùm quòd colligitur ex intentione Anſelmi. *Mon.* 15. perfectio ſimpliciter eſt, quæ in quolibet habente ipſam melius eſt ipſam habere, quàm non ipſam habere. Hæc autem regula indiget duplici expoſitione: non enim intelligitur ſic, melius eſt ipſum, quàm ſua negatio contradictoriè oppoſita, quia ſic quodlibet poſitiuum eſſet perfectio ſimpliciter, quia quodlibet poſitiuum eſt ſimpliciter melius ſua negatione contradictoriè oppoſita: ſed intelligitur ibi non ipſum pro quocunque ſibi incompoſſibili etiam poſitiuè, vt ſit ſenſus; perfectio ſimpliciter eſt in quolibet melior quocunque ſibi incompoſſibili. Secundò intelligitur *in quocunque*, m non pro quacunque natura, ſed pro quocunque ſuppoſito, non intelligendo, vt eſt talis naturæ, vel talis, ſed abſolutè accepto, vt eſt tale ſuppoſitum præſcindendo rationem naturæ, cuius eſt ſuppoſitum. Hoc patet, n quia auro ſic conſiderato, vt habet naturam auri, vel ſuppoſito conſiderato, vt ſubſiſtens in natura auri, non eſt melius non aurum, quàm aurum: quia incompoſſibile, vt incompoſſibile non eſt alicui melius; deſtruit enim entitatem ipſius: imò melius ſic eſt auro eſſe aurum, quàm quodcunque incompoſſibile naturæ auri.

Expoſitio ſubtiliſſima perfectionis ſimpliciter, de quo 1. d. 2. q. 7. & d. 8. q. 1. & 4.

Eſt ergo intellectus propoſitionis iſte, perfectio ſimpliciter eſt talis, quæ in quocunque ſuppoſito abſolutè conſiderando ſecundùm rationem ſuppoſiti, non determinando naturam, in qua, vel cuius ſit ſuppoſitum, melius eſt ipſum, quàm non ipſum, hoc eſt, quàm quodcunque incompoſſibile ipſi. 14.

Ex hoc ſequitur o propoſitum, quòd nulla perfectio ſimpliciter ſit formaliter incommu

communicabilis. Probatio conſequentiæ: quia quod eſt formaliter incommunicabile, eſt formaliter incompoſſibile cuilibet alteri: conſiderando etiam illud ſub ratione ſuppoſiti non includendo naturam, cuius eſt illud. Probatur, quia quod repugnat alicui, cùm vt ſibi repugnat, deſtruat ipſum, vt ſic, non eſt melius ipſum, quàm non tale: quod autem eſt de ſe incommunicabile, repugnat cuilibet, etiam ſub ratione ſuppoſiti: ergo non eſt melius illi, etiam vt conſideratur ſub ratione ſuppoſiti, quàm non ipſum. *Nulla perfectio ſimpliciter eſt incommunicabilis.*

Habemus ergo iſtam maiorem, quòd nulla perfectio ſimpliciter eſt formaliter incommunicabilis.

COMMENTARIVS.

15. 1 *Secunda ratio principalis de communicabilitate.* Doctor format ſecundam rationem principalem, qua probat quòd relatio originis non ſit formaliter infinita. Et ratio ſtat in hoc: perfectio ſimpliciter eſt pluribus communicabilis. Sed relatio originis eſt ſimpliciter incommunicabilis, vt patuit ſuprà, *quæſt. 2.* cùm ſit proprietas perſonalis: ergo non eſt formaliter infinita. Maior patet per definitionem perfectionis ſimpliciter datam ab Anſelmo quæ eſt declarata *in primo, diſtin. 2. parte 2. quæſt. prima,* vide ibi. Tamen hîc exponitur aliqualiter iſta litera, cùm dicit, *iſta definitio indiget duplici expoſitione,* non enim intelligitur ſic, quòd ſit melius ipſum, quàm ſua negatio contradictoria, quia ſic, lapis eſſet perfectio ſimpliciter, cùm ſit ſimpliciter melior quàm ſua negatio, melius eſt enim lapidem eſſe, quam non eſſe, ſed intelligitur ibi non ipſum pro quocunque ſibi incompoſſibili, etiam poſitiuè. Nam vt dixi, perfectio ſimpliciter excludit omnem imperfectionem abſolutè, & includit infinitatem intenſiuam, ſi illa eſt poſſibilis in entitate: & per conſequens omne includēs imperfectionem, aut limitationē eſt ſimpliciter incompoſſibile perfectioni ſimpliciter, & cui repugnat infinitas non eſt perfectio ſimpliciter.

m *Secundo requiritur, ſiue intelligitur in quocunque,* &c. Vult dicere breuiter, quod perfectio ſimpliciter eſt melior ipſa, ſcilicet ſimpliciter, quàm ſuum incompoſſibile, ſiue negatiuum, ſiue poſitiuum, & eſt etiam melior cuicunque ſuppoſito abſolutè: puta, vt eſt ſuppoſitum entis, quia ſicut enti non repugnat perfectio ſimpliciter, quia tunc repugnaret omni enti, ita nec ſuppoſito entis, puta huic enti, vt ſuppoſito entis non repugnat. Et eſt ſciendum, quòd perfectio ſimpliciter ſi non repugnat alicui naturæ, nec etiam ſuppoſito talis naturæ repugnabit. Et quia non repugnat enti, ideò nec ſuppoſito conſiderato vt ſuppoſito entis. Similiter, quia non repugnat ſubſtantiæ tranſcendenti, ita nec ſuppoſito, vt ſuppoſito talis ſubſtantiæ: quia verò repugnat ſubſtantiæ prædicamentali, cùm ſit limitata, ideò repugnat cuicunque ſuppoſito talis ſubſtantiæ. Et ſimiliter, quia repugnat auro, ideò repugnat omni ſuppoſito, vt ſuppoſito auri. *Cui non repugnat perfectio ſimpliciter.*

n Et hoc eſt quod dicit: *patet, quia auro ſic conſiderato, vt habet naturam auri,* &c. Non enim eſt melius lapidi, vt talis natura eſſe formaliter infinitum, vel eſſe Deum, quia hoc eſt incompoſſibile lapidi: imò ſi eſſet Deus, deſtrueretur natura lapidis, melius eſt ergo lapidi eſſe lapidem, quàm non lapidem, & accipitur *non lapis* pro quocunque incompoſſibili, ſiue negatiuè, ſiue poſitiuè. Dicit ergo Doctor quòd conſiderando aurum, vt talis natura, quòd eſt melius aurum eſſe aurum, quàm quodcunque incompoſſibile naturæ auri, ſiue negatiuum, ſiue poſitiuum.

o *Ex hoc ſequitur propoſitum, quod nulla perfectio ſimpliciter eſt formaliter incommunicabilis;* 16.
cùm ſit melior ipſa in omni ſuppoſito abſolutè conſiderato, quàm non ipſa, quia ſcilicet eſt melius ſimpliciter ſuppoſitum quodcunque, puta entis, vt ens, habere ipſam, quàm habere ſuum incompoſſibile. Sequitur probatio conſequentiæ, quia quod eſt formaliter incommunicabile eſt formaliter incompoſſibile cuilibet alteri: conſiderando etiam illud ſub ratione ſuppoſiti, non includendo naturam cuius eſt illud. Probatur, quia quod repugnat alicui, cū vt ſibi repugnat ipſum deſtruat vt ſic, non ideò melius ipſum quàm non tale, quod autem eſt de ſe incōmunicabile, repugnat cuilibet etiā ſub ratione ſuppoſiti, ergo non eſt melius illi etiam, vt conſideretur ſub ratione ſuppoſiti, quàm non ipſum; ſi enim incōmunicabile repugnat cuicunque ſuppoſito, etiā abſolutè conſiderato, ſequitur quòd non erit melius illi, quia repugnans, ſiue incompoſſibile alicui nullo modo eſt melius illi, cùm ipſum deſtruat, vt ſupra patuit, ergo relatio originis cum ſit ſimpliciter incommunicabilis non erit perfectio ſimpliciter, nec per conſequens formaliter infinita.

SCHOLIVM.

Tertia ratio principalis, quòd relationes diuinæ non ſint infinitæ, quia perfectio ſimpliciter prædicari poteſt in abſtracto de quolibet ſibi compoſsibili in eodem ſuppoſito; ſed relatio originis non ſic prædicatur, verbi gratia paternitas de ſpiratione actiua; aliàs proceſsio Filij non differret à proceſsione Spiritus ſancti: ergo. Maior patet inductione in omnibus eſſentialibus; & ratione, quia infinitum nulli eſt componibile à ſe diſtincto, aliàs excedi poſſet, & ſic non eſſet infinitum. Hanc rationem latè explicat per exquiſitam doctrinam, docétque generaliter quomodo in Diuinis quædam prædicationes ſunt veræ in concreto, & abſtracto; vt hæc, Deus eſt pater, Deitas eſt paternitas; *quædam veræ in concreto, non in abſtracto: vt ſpirans eſt generans, tamen, ſpiratio non eſt generatio: cuius diuerſitatis ratio eſt, quia in vltima prædicatione neutra extremitas eſt infinita: in aliis altera eſt infinita: vel ratione ſuppoſiti ſit iden*

fit identificatio, à quo dum fit abſtractio, nec adeſt infinitas, prædicatio eſt falſa, vt in exemplo, vide Doctorem 1. d. 8. quæſt. 3. & d. 13. & 3. d. 22. num. 21. vbi plura habet de his abſtractionibus.

Perfectio ſimpliciter eſt eadem omni incõpoſſibili ſibi, in eodẽ ſuppoſito.

TErtiò arguitur ex incompoſſibilitate ſic: Perfectio ſimpliciter cuicunque compoſſibili ſibi in eodem ſuppoſito neceſſariò eſt eadem realiter, ſic intelligendo, quòd in abſtracto accipiendo *hoc*, & *illud*, verum eſt dicere, hoc eſt illud: ſed relatio originis non eſt cuilibet compoſſibili ſibi in eodem ſuppoſito ſic eadem, ergo, &c. Minor eſt manifeſta, quia iſta non eſt vera, *generatio actiua eſt ſpiratio actiua.* Maior probatur inductiuè, & ratione: inductiuè ſic: nihil eſt in Diuinis, quod non ſit idem eſſentiæ diuinæ: imò etiam & cuilibet eſſentiali, ita, quòd conſiderando vtrumque in abſtracto, ſimpliciter, verum eſt, *hoc eſt hoc.* De eſſentia ergo, & de eſſentialibus, de quibus communiter apparet, quòd quodlibet ſit infinitum formaliter, patet maior, quòd quodlibet eorum eſt idem cuilibet ſibi compoſſibili in eodem ſuppoſito. Probatur etiam eadem maior ratione ſic: quia infinitum non ſolùm non eſt compoſitum, ſed etiam omnino incomponibile cuilibet alteri: omne enim componibile poteſt eſſe pars & per conſequens excedi, quia totum eſt maius ſua parte. Infinitum autem nullo modo poteſt excedi: ergo eſt omnino ſimplex, & incompoſitum, & incomponibile. Si autem aliquid incompoſſibile ſibi in eodem ſuppoſito non eſſet omnino idem ſibi; tunc ipſum non eſſet omnino incomponibile, quia tunc ibi eſſet aliqua compoſitio ſaltem aliquo modo actus & potentiæ. Habemus ergo primam partem maioris, ſcilicet quòd infinitum eſt idem realiter ei quod eſt ſibi compoſſibile in eodem ſuppoſito. Secunda pars maioris, ſcilicet quòd ſic ſit idem, quòd ſit vera prædicatio in abſtracto, vt puta dicendo, *hoc eſt hoc*: probatur, quia cum prædicatio affirmatiua ſit vera ratione identitatis; omnis illa erit vera abſtracti de abſtracto, vbi per abſtractionem non tollitur ratio identitatis: vbi autem per abſtractionem tollitur ratio identitatis, non eſt vera. 15.

Infinitum in abſtracto dicitur de omni ſibi compoſſibili.

Exemplum, hæc eſt vera, *albedo eſt color*, quia licèt extrema ſint abſtracta, non tamen ſit abſtractio niſi à ſubiecto alterius naturæ, & illud ſubiectum non fuit præciſa ratio identitatis eorum extremorum: manet ergo ratio identitatis naturæ ad naturam illo ſubiecto excluſo: albedo autem & muſica non habent identitatem niſi per accidens ratione ſubiecti, licet ergo hæc ſit vera: *album eſt muſicum*, pro tanto, quòd idem ſubiectum denominatur ab vtroque accidente: tamen abſtractione factâ ab illo ſubiecto, quod fuit ratio identitatis eorum, hæc eſt falſa; *albedo eſt muſica.* Patet ergo, quòd prædicatio in abſtracto vera eſt, quando extremorum eſt talis identitas, quòd per abſtractionem non tollitur ratio identitatis eorum. Modò quando vnum extremum eſt infinitum, per abſtractionem à ſuppoſito, non tollitur ratio identitatis ad ipſum, & hoc cuiuſcunque compoſſibilis ſibi in eodem ſuppoſito: & ideò propter infinitatem, vt iam argutum eſt, non poteſt eſſe incompoſſibilis in eodem ſuppoſito, niſi vera, & perfecta identitate realis: ergo abſtractione facta à ſuppoſito, quamdiu manet ratio extremi infiniti formaliter ſemper in quacunque abſtractione, manet ratio identitatis extremi ad extremum, & per conſequens vera prædicatio in abſtracto, *hoc eſt hoc.* 16.

Prædicatio in abſtracto, quando eſt vera, & quando nõ: 2. d. 16. ad arg.

In Deo, eſt quædã prædicatio vera in concreto, & abſtracto, quædam in concreto tantum, vt Pater eſt generans: *quædã neutro modo, vt* Pater eſt Filius. *Hæc eſt vera* deitas eſt paternitas *quia deitas eſt infinita: hæc falſa,* paternitas eſt ſpiratio actiua, *quia neutrũ extremũ eſt infinitum, vide 1. d. 8. q. 3. n. 24. & d. 13.*

Ex iſta ratione patet generaliter, quòd quædam prædicationes in Diuinis ſunt veræ non ſolùm in concreto: ſed etiam in abſtracto, quæ non ſunt oppoſiti de oppoſito; quædam veræ in concreto, licèt non in abſtracto, quia non loquimur de illis, quæ neutro modo ſunt veræ, vbi ſcilicet extrema ſunt oppoſita: quia nec Pater eſt Filius: nec paternitas eſt filiatio. Vbi autem extrema non ſunt oppoſita ſed compoſſibilia in eodem ſuppoſito, ibi ſemper ad minùs eſt prædicatio vera in concreto: ſicut Pater eſt ſpirans, Pater eſt ingenitus: non autem in abſtracto: ſic, paternitas eſt ſpiratio: & tamen hæc eſt vera: deitas eſt paternitas, deitas eſt ſpiratio. Hoc non eſt niſi quia diuinitas eſt formaliter infinita: non autem paternitas, nec ſpiratio, & ideò abſtrahendo à ſuppoſito deitatem, cùm ſemper maneat in ipſa ratio infinitatis, ſemper manet ratio identitatis ſimpliciter ad paternitatem, & ad ſpirationem, & ideò manet ratio veritatis affirmatiuæ prædicationis in abſtracto: ſed paternitatem, quæ non eſt formaliter infinita abſtrahendo à ſuppoſito non manet ratio identitatis eius ad ſpirationem actiuam, quæ etiam non eſt infinita: quia neutrum extremum ſecundum propriam rationem ſui habet infinitatem: & ideo licet hæc ſit vera, pater ſpirat, quia eidem ſuppoſito conuenit vtrunque: tamen abſtractione ab illo ſuppoſito facta, quia neutrum eorum eſt infinitum: non eſt vera prædicatio in abſtracto: paternitas eſt ſpiratio. 17.

Per

Per oppositum consimilis ratio est, quandocunque aliquod essentiale prædicatur de aliquo essentiali, vel personale de essentiali, vel essentiale de personali, vtpote hæc est vera: *sapientia est paternitas, sapientia est spiratio*, & è contrario: quia abstrahendo à supposito adhuc manet alterum extremum infinitum, scilicet sapientia & ideò remanet adhuc ratio identitatis extremi ad extremum, facta tali abstractione: & per consequens ratio veritatis in prædicatione affirmatiua.

Quando negãda est prædicatio abstracti de abstracto in Deo.

Patet ergo generaliter ista maior, quòd nunquam est neganda prædicatio in Diuinis per identitatem abstracti de abstracto, nisi quia neutrum extremum est formaliter infinitum: sicut hæc est neganda, *paternitas est spiratio.*

SCHOLIVM.

Adducit rationem D. Thom. & aliorum, quare negetur hæc: Paternitas est spiratio actiua, quia distinguuntur ratione. Contra, quia sapientia & bonitas distinguuntur ratione, tamen dicuntur de se mutuo. Respondet quod nec ista sub ratione attributorum dicuntur de se mutuo. Contra arguit, quia attributum est secunda intentio, & propter terminos secundæ intentionis non negatur prædicatio in terminis prima intentionis, alias hæc esset falsa, Socrates est homo, quia singularitas quæ est secunda intentio conueniens Socrati non est vniuersalitas, quæ conuenit homini: ergo cum negatur prædicatio hæc, paternitas est spiratio actiua, ideo negatur, quia extrema distinguuntur à parte rei, & neutrum est infinitum. Adducitur alia responsio VVarronis, & conuenit cum doctrina data, & ideò non impugnatur.

18. CIrca tamen [p] maiorem istam, quare prædicatio aliqua in abstracto in Diuinis negatur: dupliciter ab aliquibus dicitur, quòd licèt paternitas & spiratio sint idem realiter: tamen differunt ratione: & hoc sufficit ad impediendum talem prædicationem.

D. Th. in prin. d. 5. q. 1. Henr. quol. 5. q. 3.

Quando autem probatur, quòd talis differentia non sufficit, quoniam ista est vera; *sapientia est bonitas*: Respondetur quòd sicut attributum potentiæ non est attributum sapientiæ, sic nec in proposito.

Sed hoc non videtur probabile, quia attributum vt attributum dicit intentionem secundam, vel relationem aliquam rationis circa illud, de quo dicitur: vnde etiam numeratur, & verum est dicere, quòd bonitas, & sapientia sunt duo attributa, ergo secundùm illud, secundùm quod est numeratio, non est verum dicere, *hoc est hoc*. quia illud est rationis: sed non propter hoc negatur ista, *sapientia est bonitas*, vbi non includitur illud rationis, quod numeratur in eis; ergo à simili, non includendo nisi illud, quod rei est, si omnino idem esset in re paternitas, & spiratio: esset hæc vera: *paternitas est spiratio*, licèt non ista: *notio vel proprietas paternitatis est notio vel proprietas spirationis.* Quæcunque enim sunt eadem re simpliciter in Deo, ipsa significata etiam in abstracto, & in nominibus primæ impositionis, siue significantibus rem primæ intentionis, prædicantur de se inuicem in abstracto, licèt non in nominibus secundæ impositionis, siue acceptis secundùm aliqua nomina secundæ intentionis sicut patet in creaturis. Vnde licèt ista sit vera: *Socrates est homo*, non tamen ratio Socratis, quæ est singularitas, est ratio hominis, quæ est vniuersalitas.

Var. li. 1. di. 2.

Aliter [q] dicit alius, & rationabiliùs, vt videtur, & ad propositum: quòd proprietates in eadem persona differunt ex natura rei præter considerationem intellectus: quia ad hoc sufficit disparatio: licèt non sint oppositæ: & propter hoc prædicatio vnius de alia in abstracto non est vera. Et hoc ideò, quia illa distinctio ex natura rei est propter non infinitatem huius, & illius, quia si hoc vel illud esset infinitum, non esset talis distinctio, nec impediretur talis prædicatio.

COMMENTARIVS.

17. *Tho in 1. dist. 9 1. Henricus quol. 5. q. 1.*

p CIrca tamen maiorem istam, quare prædicatio aliqua in abstracto in diuinis negatur, puta ista, *paternitas est spiratio.* Hic recitat duas opiniones, quarum prima dicit, quòd ideò paternitas, & spiratio non prædicantur ad inuicem in abstracto, quia differunt ratione. Et si dicatur quòd talis differentia rationis non sufficit, quia bonitas, & sapientia secundùm hanc opinionem, ratione differunt, & tamen conceditur quòd bonitas est sapientia, & è conuerso. Respondent, quòd sicut attributum bonitatis, non est attributum sapientiæ, sic nec in proposito. Contra hoc instat Doctor, quia attributum, vt attributum, dicit relationem rationis, vt pe

Attributum numeratur.

vt patet. Vnde etiam attributum numeratur, quia verùm eſt dicere, quòd attributum ſapientiæ, & attributum bonitatis ſunt duo attributa; ergo ſecundùm illud, ſecundùm quod eſt numeratio non eſt verum dicere, hoc eſt hoc, quia illud ſecundùm quod fit numeratio eſt ens rationis (& non eſt inconueniens plura eſſe entia rationis in diuinis, & numerari) ſed propter hoc non negatur iſta, *ſapientia eſt bonitas*, vt non accipiuntur ſub ratione attributi, ſed ſecundùm rem, vt ſunt primæ intentionis ſignificata; licèt ergo ſint veræ in nominibus ſecundæ intentionis, vt expoſui *in primo, diſt. 5. q.1.* in nominibus tamen primæ intentionis ſunt ſimpliciter veræ in abſtracto quando ſunt idem realiter. Et ſaltem vnum illorum ſit formaliter infinitum.

Varro lib.1. diſt.2.

q *Aliter dicit alius & rationabilius*, quòd ideò hæc non eſt vera, *paternitas eſt ſpiratio*, quia differunt ex natura rei, & hæc diſtinctio ſufficit vt non ſit vera, & quare diſtinguantur ex natura rei, dicit iſta opinio, quòd ideò eſt, propter non infinitatem huius & illius, quia ſi hoc, vel illud eſſet infinitum, non eſſet talis diſtinctio, nec impediretur talis prædicatio. Aduerte tamen quòd iſta opinio benè dicit quantùm ad hoc, quia diſtinguuntur ex natura rei, & vna illarum, vel nulla illarum eſt formaliter infinita, ideò vna non prædicatur de alia in abſtracto, & in hoc confirmatur opinio Doctoris, ſed in hoc quòd dicit, quòd infinitas eſt præciſa cauſa identitatis ex natura rei, non concordat cum Doctore, qui etiam vult quòd licèt aliqua diſtinguantur ex natura rei, & vtrunque, vel alterum ſit formaliter infinitum ad inuicem, poſſint in abſtracto prædicari, & patet de attributis, quæ etiam formaliter diſtinguuntur ſecundùm ipſum.

18. *Dubia circa dicta huius art.c.prima difficultas principalis.*

Circa multa dicta in iſto articulo inſurgunt nonnulla dubia. Primum in hoc, quòd *plura æqualia, quorum vnum non continet aliud eminenter, faciunt vnum bonum, quàm vnum illorum ſeorſum ſumptum*, inſtatur ſic primò, & accipio album cubitale intenſum vt octo, certum eſt quòd in qualibet parte erit intenſum vt octo: & eſt diuiſibile in partes infinitas, & diuidatur in mille partes, ergo illæ erunt intenſæ vt octo & per conſequens ſunt plura alba æqualia, & tamen non faciunt albius: patet, quia ſi vniantur, non erit totum albius, neque perfectius; ergo plura perfecta æqualia in perfectione non faciunt perfectius.

Primum dubium.

Secundum dubium.

Secundò inſtatur ſpecialiter de duabus infinitis intenſiuè, quòd non ſint maius: patet, quia ſicut maius, & minus in quantitate molis ſunt paſſiones quantitatis finitæ, vt patet à Doctore *in 2. diſt.1. q.3.* ſic videtur eſſe in quantitate virtutis, ſcilicet, quòd magis, & minùs in perfectione ſunt paſſiones quantitatis virtualis finiti: ſi ergo eſſent plura bona infinita, non propter hoc ſequeretur quòd illa plura eſſent maius bonum, quàm vnum illorum ſeorſum ſumptum.

Tertium dubium.

Tertiò inſtatur ſic in ſimili, quia hîc non ſequitur (ponendo quòd reuolutiones Solis, & Lunæ ſint infinitæ ſecundùm numerum à parte antè, ponendo mundum eſſe ab æterno) reuolutiones Solis ſunt infinitæ, & in qualibet reuolutione Solis ſunt duodecim Lunæ: ergo reuolutiones Lunæ excedunt reuolutiones Solis; non ſequitur, quia illæ Solis cùm ſint infinitæ, non poſſunt excedi: nec ſimiliter ſequitur reuolutiones Solis, & Lunæ ſunt infinitæ ſeorſum acceptæ: ergo inſimul acceptæ ſunt plures, quàm ſeorſum acceptæ: non ſequitur, quia ſi eſſent plures, tunc oportet incipere à prima numerando, quæ nullo modo eſt dabilis, cùm ſint infinitæ: ergo ſic erit dicendum in propoſito de pluribus bonis intenſiuè infinitis.

Quartum dubium.

Quartò inſtatur, quia ſupponitur in illo dicto, quòd plura bona infinita eſſent maius bonum, quàm vnum infinitum bonum, hoc fortè eſſet verum ſi ex duobus bonis intenſiuè infinitis fieret, vel conſtitueretur vnum tertium bonum. Sed in propoſito diceretur quòd ſi eſſent plura bona intenſiuè infinita, nullo modo eſſent ad inuicem vnibilia, imò ſimpliciter incompoſſibilia, & ad inuicem repugnantia, & ideò abſolutè non ſequitur, ſunt plura bona infinita: ergo erit maius bonum vno bono infinito.

19.

Secundò principaliter dubitatur de hoc, ſcilicet, *ſicut dependentia, quæcunque eſt ratione imperfectionis ſic terminare dependentiam, non qualitercunque, ſed primò competit alicui ratione perfectionis, ſumma autem perfectio, quam impoſſibile eſt excedi, eſt in vno infinito intenſiuè.* Contra hoc inſtatur: primò, quia dependere ad ſuppoſitum alterius naturæ, eſt imperfectionis, vt patet à Doctore *in tertio, diſt.1. q.1.* & tamen terminare dependentiam naturæ humanæ, nullam perfectionem dicit in Verbo diuino, vt dicit Doctor *vbi ſuprà*, quia tunc poſſet eſſe noua perfectio in Verbo, quod eſt impoſſibile.

Secundò, ſi actu dependere dicit imperfectionem, & terminare primò perfectionem, ergo deitas, vt actu terminat dependentiam creaturæ ad ipſam, nouam dicit perfectionem, quod eſt impoſsibile.

Tertiò principaliter dubitatur in hoc, ſcilicet quòd *eſſentia diuina ſufficienter terminat omnem dependentiam cauſati ad cauſam primam, exemplati ad exemplar primum, finiti ad vltimum finem.* Inſtatur, quòd non dependentiam cauſati, quia vt habetur à Doctore *in q.9. quodl.* quod eſt ratio formalis cauſandi, eſt ratio formalis terminandi: modò eſſentia, vt eſſentia, non eſt ratio cauſandi aliquid extrà, cùm vt ſic, agat per modum naturæ, vt patet à Doctore, qui vult *in q.14. quodl. ar.2.* quòd eſſentia ſub ratione eſſentiæ non poſsit mouere intellectum creatum, quia tunc moueret neceſſariò, & per modum naturæ.

Eſſentia non poteſt mouere intellectum creatum.

Quod non terminet dependentiam creaturæ, vt exemplatæ, quia non eſt exemplar niſi ratione ideatum, ergo ideæ ipſæ primò terminant, vel ſaltem ſunt rationes terminandi: modò ideæ non ſunt formaliter eſſentia diuina, nec etiam realiter, cùm ipſæ ideæ ſint præciſè obiecta ſecundaria in *eſſe* cognito, vt patet à Doctore *in primo, diſt.35. ergo.*

30.

Quartò principaliter dubitatur in hoc, quòd *ens infinitum eſt obiectum primum, primitate adæquationis intellectus infiniti*; inſtatur, quia aut ponitur primum in mouendo, aut in terminando. non ſecundò, patet, quia cognitio lapidis in intellectu diuino terminatur ad lapidem, ergo non ſecundo. Tum, quia cognitio contingentis, vt contingens, non eſt ab eſſentia diuina, ſed aliunde: patet, quia eſſentia mouet neceſſariò, ſed cognitio contingentium non eſt ſimpliciter

ſed aliunde; patet, quia eſſentia mouet neceſſariò, ſed cognitio contingentium non eſt ſimpliciter neceſſaria, ſicut nec ipſa contingentia, vt patet à Doctore *in* 1. *d.*39. *& in quol.q.*14.*ar.* 3. Tum, quia attributa, cùm ſint formaliter infinita, vt patet à Doctore *in* 1.*d.*8.*q.*3. ita mouerent ad ſui cognitionem ſicut eſſentia, quòd non videtur.

Secundo arguitur, quia ſi infinitum intenſiuè eſt obiectum adæquatum, intellectus infiniti, ergo quot ſunt infinita formaliter, tot eſſent obiecta adæquata. Conſequentia eſt nota: Sed de facto ſunt plura infinita intenſiuè ex natura rei, & formaliter ab inuicem diſtincta: ergo plura obiecta adæquata intellectus diuini: quod autem ſint plura, patet à Doctore *in primo diſt.*8.*q.*3. vbi vult quod attributa, vt formaliter infinita, diſtinguantur formaliter, & inter ſe, & ab eſſentia diuina.

Quomodo attributa diſtinguuntur formaliter ab eſſentia diuina.

Tertio inſtatur, ſi ens infinitum eſt adæquatum obiectum intellectus infiniti, ſit Deus, tunc ſic; aut Deus ponitur ſic obiectum ſub ratione infinitatis, aut ſub alia ratione, puta Deitatis. Si primò, ergo non ponitur obiectum ſub ratione perfectiſſima, nec ſub ratione quiditatiua, cuius oppoſitū tenet Doctor. Si ſecundò, ergo circūſcripta infinitate erit obiectū adæquatum, & vt ſic, non eſt infinitū, vt patet, ergo.

21. Quinto principaliter dubitatur de hoc, ſcilicet, quod *ideò infinitum eſt ratio cognoſcendi omnia, quia eſt ratio eſſendi*, inſtatur primò, quia non videtur verum, ſcilicet, quod eſt ratio eſſendi ſit ratio cognoſcendi. Tum, quia Sol eſt eſt cauſa multorum, & tamen non eſt cauſa cognoſcendi illa, vt patet, quia illa poſſunt habere notionem propriam.

Secundò, quia ſunt multæ cauſæ cauſantes diuerſos effectus, & etiam totales, quæ nullo modo ſunt cauſa cognoſcendi.

Tertiò inſtatur, quia oporteret probare quòd infinitum ſit cauſa omnium intelligibilium, quòd fortè via naturali non poſſet oſtendi, vt patet in Theoromatibus Doctoris, & ſic non ſequeretur quòd infinitum intenſiuè eſſet primum obiectum primitate virtutis, ſicut ipſe oſtendit oſtendere.

Sextò principaliter dubitatur de hoc, ſcilicet, quòd *vnica comprehenſio infinita, & infiniti adæquatur vni intellectui infinito, & vni obiecto infinito, ita quod intellectus infinitus non poteſt eodem actu comprehenſiuo comprehendere plura infinita*; inſtatur ſic, quia ſicut eodem actu comprehendit infinitum, & omnia creata, ſic videtur quòd eodem poſſit plura infinita comprehendere, quia non videtur eidem actui poſſe terminari ad plura infinita, quia vt ſic, non ponitur dependere ab illis pluribus.

Secundò inſtatur, quia ſicut idem actus numero terminatur ad plura infinita ſomaliter diſtincta, ergo ſi illa eſſent realiter diſtincta, ſimiliter poſſet ad illa terminari.

22. *Reſponſio ad obiectiones. Ad primum.* Reſpondeo ad omnes obiectiones. Ad primam contra primum dictum, dico quòd non faciunt maius, neque perfectius intenſiuè, cùm in toto albo ſit tantum vnus gradus intenſionis, & accidit ſibi ſic diuidi in partes integrales: & quamuis quælibet pars, vt diuiſa, ſit intenſa vt vnum, tamen omnes partes vnitæ non faciūt maiorem intenſionem. Et de hoc vide quæ dixi in dubiis, ſuper 2. *diſt.*2.*qu.*9.

Ad ſecundū. Ad ſecundum; & alia ſequentia, quæ habent virtutem in his, quòd maius, & minus ſunt paſſiones quantitatis finitæ. Dico breuiter, quòd Philoſophus, præcisè loquitur de prædicamento Quantitatis, quia propriè æquale, & inæquale maius, & minus ſunt paſſiones quantitatis finitæ, quia inter illa erit aliqua proportio. Sed non eſt ſic in quantitate virtutis, in qua non attenditur maius, vel minus, ſed magis rationes. Dico ſecundò, quòd Doctor abſolutè loquitur, quòd duo bona formaliter infinita ſūt ſimpliciter magis bonū, & ſi fortè nō ſit proportio aliqua.

Ad vltimum Ad vltimum dico, quòd intelligitur de bonitate entis. 1. quòd in entibus eſt ſimpliciter maius bonum, duo entia formaliter infinita, quàm vnum illorū tantum, licet ſint incompoſſibilia, ſicut duæ ſpecies ſunt magis bonum in entibus, quā vna tantū, quia maior perfectio in vniuerſo.

23. Ad primum contra ſecundùm dictum, dico primò, quòd Doctor propriè loquitur de dependentia eſſentiali, qualis eſt cauſati ad cauſam, exemplati ad exemplar, finiti ad finem, ſed non eſt propriè dependentia eſſentialis naturæ ad ſuppoſitum. Dico ſecundò, poſſe terminare dicit perfectionem, ſed actu terminare nullam perfectionem dicit; ſicut poſſe creare dicit perfectionem, ſed actu creare nullam dicit. Dico ergo, quòd Verbum ratione alicuius perfectionis communis tribus perſonis habet, vnde poteſt terminare dependentiā naturæ humanæ in vnitate ſuppoſiti. Et per hoc patet ad ſecundū.

Ad primum contra tertium dictum. Dico, quòd concluſio Doctoris intelligitur de infinito realiter, & non habet hîc diſtinguere in illo primo, quæ ſit ratio immediata cauſandi, vel terminandi: ſufficit enim quòd idem realiter terminet; licèt ergo voluntas eptis infiniti ſit ratio formalis cauſandi, tamen eſt eadem perfectio realiter, & hoc ſufficit, vt patet à Doctore in ſimili. *q.*14.*quol.art.*3.

Quo accipiatur cauſa exemplaris. Ad ſecundum dico, quòd hîc in propoſito accipitur *cauſa exemplaris* pro menſura perfectionali, & ſic omnia entia à perfectione diuina, dicuntur exemplata, ſecundùm quòd magis, & minùs appropinquant ſecundùm ſuas perfectiones eſſentiæ. Hoc patet à Doctore *in* 4. *diſt.* 12. Poteſt etiam dici quòd obiecta cognita dicuntur exemplaria pro quanto, ſic dependeat ab actu intellectus diuini: & per hoc creaturæ magis dependent ab intellectu diuino, &c.

Ad ptimum contra quattum dictum. Dico, quòd intelligitur de primitate adæquationis in mouendo (& fortè etiam in terminando, quia non terminatur ad obiectum extrà, vt patet. *q.*14.*quol.* vide ibi) cùm arguitur de cognitione contingentis, patet reſponſio ex his quæ dixi *in prologo q.*1. *& in* 1.*diſt.*39. quia poſita determinatione contingentis eſſentia diuina neceſſariò cauſat notitiam illorum, & ideò dicitur illa cognitio non ſimpliciter neceſſaria; quia nec contingens, ſed poſito contingenti, ſecundùm determinationem diuinæ voluntatis, ponitur ab eſſentia notitia eius. De hoc, vide quæ ſpecialiter dixi *in prima q.prologi.*

Ad ſecundum dico, quòd non eſt inconueniēs ponere plura ſic ſolùm formaliter diſtincta, ſed eſſet inconueniens ſi eſſent realiter diſtincta. De hoc tamen vide ſingulares difficultates *in q.*1.*prologi, & q.*3.

Ad tertiū dico, quòd ponitur obiectū adæquatum

tũ ſub ratione Deitatis,q̃ tamẽ habet infinitatẽ intenſiuã,vt conditionẽ obiecti,vt dixi *in 1.art.*

Ad primum contra quintum dictum.Dico,vt dixi *in prologo q.3.* reſpondendo ad obiectiones Gregorij de Arimino& Ochã;intelligitur,enim de cauſa præciſa,& adæquata ſicut ſubiectũ continet paſſionem,vel de continentia virtuali, ita quòd contineat ſecundùm totam entitatem, vt expoſui in *1. diſt.3.q.1. & in. 2. diſt. 3.* vide ibi multa bona.Et per hoc patet reſpõſio ad ſecũdũ.

Ad tertiũ dico,quòd Doct. hic ſupponit primũ eſſe cauſam omniũ, de quo vide *in 1.d.2.q.1. & d.8.q.vlt.& in.2.d.1.q.1.&d.37.& in quodl.q.7.*

Ad primũ contra ſextum dictũ, dico breuiter, quòd ideò idem actus comprehenſiuus nõ poſſet eſſe plurium infinitorũ, non ratione terminationis,ſed quia neceſſariò ab vtroq; depẽderet:vel ſi tantùm ab vno dependeret,tunc illud neceſſariò cõtineret virtualiter aliud infinitum, vt dixi *in 1.diſt.2.q.de vnitate Dei,* vide ibi.

Poſſet etiam fortè dici,quòd non poſſet terminari,niſi ad vnum illorũ propter adæquationem, nec eſt ſimile ,quòd ſimul terminetur ad Deum,& creaturã,quia præciſè adæquãtur Deo, & nullo modo creaturæ, imò creatura nihil perfectionis addit,vt ſuprà patuit.

Ad ſecundum patet, quòd loquitur tantùm de vno infinito realiter, & non formaliter,&c.

SCHOLIVM.

Obijcit quadrupliciter contra concluſionem aſſerentem, Paternitatem non eſſe infinitam. Ad primum explicat clarè, & variis modis,quomodo paternitas ſeu generatio diuina eſt incomprehenſibilis. Ad ſecundum, exponit qualis ſit adæquatio generationis ad ſuum principium infinitum: cùm ipſa non ſit infinita. Ad tertium exponit ſubſiſtere per ſe dicere perfectionem, quam tamen non dicit incommunicabiliter ſubſiſtere. Ad quartum, optimè explicat eſſentiam aliter eſſe infinitam, quam attributa; & ab ea emanare, primò eſſentialia. Secundò notionalia. Tertiò creata: omnia pulcherrimè habentur in litera.

CIrca tertium articulum, r contra prædicta arguitur quadrupliciter, primò ſic. Quod non eſt comprehenſibile niſi ab intellectu infinito, eſt formaliter infinitum:generatio illa vt generatio, eſt formaliter incomprehenſibilis niſi ab intellectu infinito:ergo, &c. Minor probatur per illud Iſa. 53. *Generationem eius quis enarrabit?* quod exponens Hieron. Hom.1. ſuper Matth. de generatione æterna filij; *Quod,* inquit, *impoſsibile Propheta dixit effatu,* &c. Sed quod eſt impoſſibile effatu eſt incomprehenſibile ab intellectu finito. 19.

De fide ad Gratianũ.

Confirmatur etiam per illud Ambroſij cap.5. *Quæro à te quomodo putas, inquit, Filium eſſe gẽnitum,* & ſequitur, *mihi impoſsibile eſt generationis ſcire ſecretum: mens deficit, vox ſilet,non mea tantum ſed Angelorum: & ſupra Cherubim & Seraphim, & ſupra omnem ſenſum eſt.* Et probat ibi, quia ſcriptum eſt, *Pax Chriſti quæ exuperat omnem ſenſum,* ad Phil 4. Ex hoc arguit Ambroſ. ex *quo pax Chriſti eſt ſupra omnem ſenſum, quomodo non ſupra omnem ſenſum eſt tanta generatio.*

Prætereà ſecundò arguitur ſic. Omnis actio adæquata principio & termino infinito, eſt formaliter infinita; generatio in Diuinis eſt actio adæquata principio formali infinito & termino infinito, quia principium eſt eſſentia vel memoria infinita; & primus terminus eſt Filius, qui eſt infinitus: terminus etiam formalis eſt eſſentia communicata,ſiue notitia declaratiua,quorum vtrúmque eſt infinitum:& patet quòd iſta actio eſt vtrique adæquata:quia non poteſt eſſe niſi vnica huius principij ad hunc terminum; ergo, &c.

Prætereà tertiò, Ratio ſubſiſtendi eſt ratio perfectiſſimè eſſendi: relatio originis primæ perſonæ eſt ratio ſubſiſtendi, ergo eſt ratio perfectiſſimè eſſendi, & per conſequens infinita, quia *eſſe* in Diuinis eſt formaliter infinitum.

Prætereà:Intellectus diuinus eſt formaliter infinitus; alioquin non comprehenderet infinitam eſſentiam diuinam,de qua tactum eſt *quæſtione prima articulo primo,* quòd intellectus vt intellectus, eam comprehendit: non eſt autem infinitus, niſi quia eſt idem eſſentiæ diuinæ, quæ eſt primò infinita; ſed paternitas eſt eadem illi: ergo paternitas propter eandem rationem eſt formaliter infinita.

Nullum perſonale eſt obiectũ primum intellectus.

Ad primũ iſtorũ,quando alicuius intellectus eſt aliquod primum obiectũ primitate virtutis,per illud quodlibet aliud obiectũ intelligitur ſecundũ ordinẽ,quẽ vnũ quodque obiectũ habet ad illud primũ.Iſta patet ex ratione illa,quæ facta eſt *in iſta q.art.2. de intellectu & voluntate.* Exẽplũ,quãdo alicuius intellectus eſt aliquod primũ obiectũ primitate virtutis,immediatiùs intelligit virtute eius illud, quod eſt per ſe idẽ illi quã illud ꝙ eſt per accidẽs idẽ illi.Nũc autẽ intellect' diuini eſtomnino idẽ obiectũ primũ primitate virtutis,& adæquationis, ſicut tactũ eſt eſsentia, ſ.ſub ratione eſsẽtiæ:nullũ ergo pſonale eſt illi intellectui hoc modo obiectũ primũ:ꝓpinquũ tñ eſt primo obiecto 20.

quàm

quàm aliquod creatum, pro quanto quod est idem obiecto primò, & ideò propinquius in entitate, & per consequens in cognoscibilitate.

Ad formam argumenti maior est vera, sic intelligendo, quòd si obiectum est incomprehensibile propriâ incomprehensibilitate, est etiam infinitum propriâ infinitate: sed sic minor est falsa, scilicet quòd generatio illa, vt generatio, est incomprehensibilis, licèt illa minor posset habere verum intellectum per accidens, vel secundùm aliquod concomitans, vel adhuc (& magis ad propositum) secundùm illud, quòd est ratio intelligendi ipsam: ipsa enim nata est primò intelligi per essentiam tanquam per primum obiectum, tam ab intellectu diuino, quàm beato; quia essentia vt essentia est primum obiectum tam illius, quàm istius. Ista autem ratio intelligendi generationem est incomprehensibilis, & ita generatio posset dici incomprehensibilis principiatiuè, siue causaliter. Posset etiam dici incomprehensibilis concomitanter, siue quantùm ad illud, quòd includit: quia generatio includit communicationem essentiæ, quæ fit per ipsam essentiam, vel per naturam personæ ad personam. Ista autem cõmunicatio præsuppositiuè includit infinitatem essentiæ, quia ipsa non posset sic cõmunicari pluribus suppositis, nisi esset infinita: & ideò generatio est incõprehensibilis quãtùm ad præsuppositũ scilicet cõmunicationem essentiæ, quæ requirit *esse* infinitũ.

2. Met. t. c. 4. *Paternitas seu generatio quomodo dicitur incomprehensibilis.*

ſ Sed contra istas responsiones arguitur, quia semper restat vis de propria ratione generationis vt generatio est, per quodcúmque principium intelligendi intelligatur, & quicquid præexigit in intelligendo & communicando, semper ipsa in propria intelligibilitate sua videtur incomprehensibilis per auctoritates adductas: & cuiuscúmque intelligibilitas propria est incomprehensibilis, illud intelligibile infinitum.

22. Respondeo, posset dici quòd comprehensibili intellectui finito est necessariò finitum, & incomprehensibile illi intellectui non est finitum, & sic conceditur minor, quòd generatio, vt generatio, est incomprehensibilis intellectui creato, & ita secundùm propriam entitatem, & comprehensibilitatem non est finita; sed ex hoc non sequitur quòd sit infinita; de quo tangetur in responsione ad principale argumentum; secundùm hoc ergo maior huius argumenti est neganda, accipiendo *incomprehensibile* negatiuè pro non possibili comprehendi, quia ad hoc, quòd esset vera, oporteret illud intelligere quasi contrariè, scilicet pro habente quantitatem virtualem extendentem se vltra omne comprehensibile, vel omne comprehensibile excedentem, quod non est in proposito.

Generatio diuina non comprehensibilis à creatura, ideò non est finita, nec inde habetur quòd sit infinita.

Ad secundum adæquatio dicit propriè æqualitatem duorum in eadem quantitate: & sic non est adæquatio in proposito: alio modo adæquatio dicitur non secundùm quantitatem, sed secundùm proportionem: & sic dicitur aliquid adæquatum alteri, quod est summè proportionatum sibi, si ibi sit adæquatio: vt pote effectus adæquatus causæ, qui est proportionatus in ratione effectus, licèt ille non sit simpliciter sibi adæquatus æqualitate quantitatis: hoc modo illuminatio diceretur adæquata soli quia maior esse non posset, licèt lumen nunquam sit æquale etiam secundùm perfectionem quantitatis ipsi soli, quia effectus æquiuocus.

Adæquatio sumitur dupliciter.

23. Ad formam: tunc maior est vera de adæquatione primo modo, si illa esset; sed sic minor est falsa, & præcisè vera de adæquatione secundò; nec adhuc de adæquatione illo modo quæ scilicet est secundùm intensionem: sed secundum extensionem: quia scilicet vnum principium generandi non potest extendi ad aliam generationẽ, quàm ad istam. Non est ergo hîc adæquatio quantitatiua: nec est propriè adæquatio secundùm proportionem quantùm ad intensionem: sed tantùm, quantùm ad extensionem: & ita nullo modo includit infinitatem, quanta est in illo cui adæquatur.

Generatio diuina est adæquata principio extensiuè tantùm.

Ad tertium sicut tactum est *in præcedenti quæstione art. 2. in fine, subsistere* est æquiuocum. Vno modo accipitur pro per se esse, & sic loquitur Augustinus 7. de Trin. c. 4. *omnis res ad se subsistit, quanto magis Deus.* Alio modo pro incommunicabiliter per se esse, siquidem communicabile intelligitur non quasi subsistens: sed quasi inhærens subsistẽdi, & quasi modum inhærentiæ habens: Primo modo concedo, quòd *subsistere* formaliter dicit perfectissimũ *esse*, & non dicit nisi essentiam secundùm Augustinum; secundo modo *subsistere* præsupponit perfectè *esse*: sed non formaliter includit, sed tãtùm addit incommunicabilitatem supra per se esse primo modo acceptum, & illud sic est ratio subsistendi, quod est ratio incommunicabiliter per se essendi, & talis est relatio: ratio autem essendi incomunicabiliter, non est ratio perfectissimè essendi.

Subsistere dupliciter sumitur.

24. Ad vltimum, concedo, quòd intellectus est formaliter infinitus propriâ infinitate, quæ est modus intrinsecus suæ propriæ entitatis, scil. intellectualitatis, vt intellectua-

litatis: & tamen paternitas non ſic eſt infinita: cùm hoc tamen paternitas eſt eadem realiter eſſentiæ aliquo modo, ſicut intellectus. Et cùm additur, quòd infinitas intellectus eſt propter identitatem eius ad eſſentiam. 25.

Eſſentia aliter eſt infinita, quàm attributa,

Reſpondeo primum omnino in Diuinis (vt tactum eſt in prima quæſtione) eſt eſſentia, vt eſſentia: quæ ſecundùm Damaſcenum eſt pelagus propter comprehenſionem omnium perfectionum diuinarum: iſta eſt infinita non tantùm intenſiuè in ſe: ſed etiam virtualiter primò, & per ſe continens omnia intrinſeca, quodcúmque autem aliud continet per identitatem alia, ſed non primò omnia, quia nec à ſe, ſed virtute eſſentiæ: à qua etiam habet ſuam infinitatem. Videtur ergo quòd eſſentia habet infinitatem, & formaliter, & propriam, & primam, quia à ſe, quia reſpectu omnium dicitur pelagus: quia omnem perfectiſſimè continet entitatem intrinſecam, vt poſſibile eſt eam contineri in vno formaliter. Ab hac autem prima, ſicut licèt loqui, emanant omnia ordinatè: primò quidem intrinſeca eſſentialia, quæ non dicunt reſpectum ad extrà: ſecundò notionalia: tertiò, & vltimò creata, ſiue extrinſeca: & quodlibet emanans recipit illud perfectionis ab ea, cuius eſt capax, ſi ſibi non repugnat, & illius recepti cauſa quaſi effectiua, & primaria eſt infinitas eſſentiæ; cauſa autem ſiue ratio formalis eſt ipſa entitas propria cuiuſlibet emanantis. Eſſentiale ergo recipit ab ea infinitatem formalem, quia talis eſſentia ſufficit in ratione principij, & fundamenti ad dandum talem quantitatem, & talis quantitas virtualis ipſi non repugnat: ſicut nec communicabilitas. Ipſa autem relationi perſonali competit per eſſentiam eſſe ad alterum, nec competit ſibi infinitas intenſiuè propria, quia ipſa non eſt capax talis quantitatis, ſicut nec communicabilitatis. Etiam in genere principij formalis eſt ſtatus, hoc enim accipit infinitatem, illud non; quia hoc eſt hoc, & illud eſt illud, ſicut hoc accipit communicabilitatem, illud incommunicabilitatem, quia hoc eſt hoc, & illud eſt illud: repugnantia enim formalis, & nõ repugnantia, primò reducitur formaliter ad rationẽ eius, cui dicitur eſſe repugnãtia. Tandem ab eſſentia creaturæ recipiunt entitatem finitam, quia talis ſola eis cõpetit.

Reſolutio notabilis.

Identitas cùm eſſentia non ſufficit ad infinitatem.

Ad formam igitur argumenti dico, quòd ſola identitas eſſentiæ non eſt ſola ratio habendi infinitatem formaliter, ſed eſt ratio ſufficiens omni ei, cui formaliter autem repugnat relationi perſonali, vt probatum eſt, & nulli eſſentiali. Et ſi quæras quare compoſſibilis eſt infinitas huic, & non huic? Poteſt quæri in oppoſitum, quare huic repugnat incommunicabilitas, & huic non? quod omnes concedunt, & eſt eadem reſponſio: quia in ratione principij formalis; quia, ſcilicet formaliter hoc eſt hoc, & illud eſt illud formaliter. Quia autem in ratione principij fundamentalis ipſa eſſentia eſt vnum principium illimitatum, à quo multa ſunt ordinatè nata procedere, & quodlibet in primo inſtanti, in quo quaſi emanat, vel procedit in *eſſe*, ſuam habet entitatem, hoc talem, & illud talem, & huic ſua entitas eſt ratio repugnantiæ alicuius, cuius tamen illi non eſt ratio repugnantiæ entitas ſua.

2. Ad arg. in initio quæſt. Idem ibidẽ diffinitio 12.

Ad Argumentum principale ſicut declaratum eſt in primo articulo: infinitas in entitate dicit totalitatem in entitate, & per oppoſitum ſuo modo finitas dicit partialitatem entitatis. Omne enim finitum vt tale, minus eſt infinito vt tali: quia ſecundùm Euclidem 7. concluſione 4. *omnis numerus minor maioris numeri pars eſt, vel partes.* Hoc non ſic intelligendum eſt: quòd iſte binarius ſit pars illius ternarij, quia nihil eſt ſic in Diuinis: ſed quantùm ad proportiones omnes attendendas in quantitatibus, ille binarius ſe habet ad illũ ternariũ, ſicut pars, vel partes ad totũ, quia ſimili modo exceditur ab illo ternario, ſicut exceditur alius binarius ab alio ternario cuius eſt pars. Ita dico hîc: nullum creatum eſt pars Dei, cùm Deus ſit ſimpliciſſimus, ſed omne finitum, cùm ſit minus illa entitate infinita conformiter poteſt dici pars, licèt non ſit ſecundùm aliquam proportionẽ determinatam, quia exceditur in infinitum, & hoc modo omne aliud ens ab ente infinito dicitur ens per participationem, quia capit partem illius entitatis, quæ eſt ibi totaliter, & perfectè. Hoc ergo volo habere, quòd omne finitum, cùm ſit minus infinito, eſt pars: cui ergo repugnat eſſe pars, vel excedi realiter ab aliquo, ei repugnat eſſe finitum: nunc autem paternitati huic repugnat eſſe pars diuinitatis illo modo, vel excedi à diuinitate, quia propter infinitatem diuinitatis paternitas, cùm ſit compoſſibilis ſibi in eodem ſuppoſito eſt ſimpliciter idem ſibi. Et per cõſequens realiter excedi nõ poteſt, nec eſſe pars, nec rationem partis habere poteſt; non ergo eſt finita, nec infinita, ſicut priùs probatũ eſt: quia ſicut finitũ habet rationẽ partis modo prædicto, ita infinitũ habet rationẽ totius hoc modo, ſcil. ex plenitudine quãtitatis virtualis ſuę menſurãs omne aliud vt magis per acceſſũ ad ipſũ, & 26.

Finitũ omne ens participationem.

Ex hoc habes cur paternitas in creaturis eſt quanta formaliter: non autem in Diuinis.

minùs

minùs per receſſum, ſed nec paternitas habet rationem totalitatis, quia menſura ſecundùm gradum quendam perfectionis ſtat ad aliquod primum in ordine menſurandi, quod eſt eſſentia abſoluta.

Dico ergo breuiter, quòd paternitas nec formaliter eſt finita, nec formaliter infinita. Et cùm arguis ex diuiſione immediata entis in iſta, etiam antequam deſcendat in decem Genera: concedo benè, quòd iſta non diuidunt ens, vt iam contractum eſt ad aliquod Genus, imò quodlibet Genus, & ens vt immediatè indifferens ad decem Genera, eſt præcisè ens finitum: finitum tamen & infinitum non diuidunt ens, niſi ens quantum, quia ſicut ſecundùm Philoſophum *primo Phyſicorum*, finitum & infinitum quantitati congruunt, quod eſt verum de finito & infinito, & quantitate propriè acceptis: ita etiam extenſiuè loquendo, finitum & infinitum, vt ſunt paſſiones entis, conueniunt præcisè enti quanto in ſe habenti quantitatem aliquam perfectionalem: talis autem quantitas non conuenit entitati, niſi quæ poteſt eſſe partialis, vel totalis inter eſſentias: quantitatem enim comparatam ad aliam ſtatim oportet excedere, vel excedi, & eſſe partiale vel totale, ſicut hîc loquimur de partiali & totali, paternitas autem vt paternitas non poteſt eſſe inter entitates totalis nec partialis.

Text. 15. *Hæc reſpoſio apud Scotiſtas eſt vt principiũ*: de quo 2. Elẽcho. rum ad finem.

Poſſet etiam dici, quòd quantitas virtualiter non conuenit niſi entitati quiditatiuè, vt, ſcilicet diſtinguitur ab entitate hypoſtatica; & per conſequens nec finitas, nec infinitas. Iſta autem entitas, licèt ſit in ſe quodammodò quiditatiua: tamen vt eſt talis, eſt tantùm hypoſtatica.

Tertiò modo dici poteſt, quòd quantitas virtualis non conuenit niſi entitati abſolutè. Sed iſtæ duæ reſponſiones vltimæ concedunt aliqua dubia de entitate hypoſtatica, & entitate relatiua, quòd ſcilicet non habeant quantitatem virtualem

Viſo de relatione originis in Diuinis, ſequitur quæſtio de relationibus communibus, & eſt vnica.

COMMENTARIVS.

Dubia. 1 *Circa tertiũ articulũ in quo mouẽtur dubia.* Et arguit Doctor quadrupliciter probãdo quòd relatio originis ſit formaliter infinita. Et primò ſic arguit, generatio diuina eſt incõprehenſibilis ab omni intellectu creato, & ſolũ ab intellectu infinito comprehenſibilis: ergo eſt formaliter infinita. Antecedens patet. Iſaiæ 53. *Generationem eius quis enarrabit*, &c. Vnde Hieronymus & Auguſtinus cõcludunt quòd ſit incomprehenſibilis, Conſequentia probatur, quia ſolùm formaliter infinitum eſt comprehenſibile ab intellectu creato.

Reſpõſio. Reſpondet primò præmittendo vnum: ſecundò ad formam argumenti. Præmittit enim, quòd quando alicuius intellectus eſt aliquod primum obiectum primitate virtutis, per illud quodlibet aliud obiectum intelligitur ſecundùm ordinem, quem vnumquodque obiectum

Exemplum. habet ad illud primum. Exemplum, quando alicuius intellectus eſt aliquod primum obiectum, primitate virtutis, immediatiùs intelligitur virtute eius illud, quod eſt per ſe idem illi, quàm illud, quod eſt per accidens idem illi. Nunc autem intellectus diuini eſt omnino idem obiectum primum, primitate virtutis, & adæquationis, ſicut tactum eſt; eſſentia, ſcilicet ſub ratione eſſentiæ; nullum ergo perſonale eſt illi intellectui hoc modo obiectum primum, propinquius tamen eſt primo obiecto, quàm aliquod creatum, pro quanto eſt idem obiecto primo, & ideò propinquius in entitate, & per

Quomodo eſſentia diuina ſit primum obiectum primitate virtutis? cõſequẽs in cognoſcibilitate. Hoc præmiſit Doctor, quia ex quo ſola eſſentia diuina eſt primum obiectum primitate virtutis, ac per conſequens omnes, etiam relationes diuinæ cognoſcuntur virtute eius, & requiritur quòd ipſa relatio nullam virtutem habeat reſpectu ſuæ cognoſcibilitatis. Ad formam argumenti dicit, quòd ſi generatio eſſet incomprehenſibilis propria incomprehenſibilitate, quòd etiam eſſet infinita propria infinitate, ſed non eſt ſic incomprehenſibilis.

Poſſet tamen iſta, ſcilicet, *eſt incomprehenſibilis intellectu creato*, habere multiplicem ſenſuum, ſcilicet vel quia ratio formalis cognoſcendi eam eſt incomprehenſibilis, ſcilicet eſſentia, vt eſſentia, & ſic poſſit dici incomprehẽſibilis principiatiuè, ſcilicet quia principium cognoſcendi eam eſt incomprehenſibile. Et addit, quòd ipſa generatio nota eſt primò intelligi per eſſentiam, tanquam per obiectum primum, tam ab intellectu diuino, quàm beato. Vel etiam poſſet dici incomprehenſibilis, quantùm ad illud, quod includit, quia generatio includit communicationem eſſentiæ, quæ fit per ipſam, vel per naturam perſonæ ad perſonam.

Iſtæ rationes non ſunt ad propoſitum. ſ *Contra iſtas rationes arguitur.* Hîc Doctor non improbat iſtas rationes in ſe, ſed quia non ſunt ad propoſitum, quia generatio, vt generatio, formaliter ſumpta, eſt incomprehenſibilis. Reſpondet Doctor quòd comprehenſibile intellectui finito, neceſſariò eſt finitum, & incomprehenſibile non eſt finitũ: & ſic concedit quòd generatio non ſit finita, & tamen vltrà non ſequitur, non eſt finita, ergo eſt infinita, vt patet, *in 1. d. 8. q. 2. Reſpondendo, ad principalia argumẽta.* Et addit vnũ, quòd ad hoc, vt ſit iſta vera: quod eſt incomprehenſibile ab intellectu creato, eſt infinitum, requiritur quòd incomprehenſibile non ſolùm intelligatur negatiuè, quia, ſcilicet non poteſt cõprehendi, ſed quòd etiã intelligatur contrariè, ſcilicet quòd incomprehenſibile habeat quantitatem virtualem, excedentẽ omne comprehenſibile, ſic non eſt in propoſito, &c.

Secúdò principaliter arguit quòd omnis actio adæquata principio,& termino formaliter infinitis,eſt infinita,aliter non eſſet adæquata; ſed generatio adæquatur memoriæ, vt principio formaliter productiuo, & formaliter infinito, quo etiá memoria eſt terminus formalis generationis,vt probat *in* 1. *d.* 5. *q.* 2.& quòd ſit adæquata patet in q. 2. vbi probatur,quòd non poteſt eſſe niſi vnica,imò ſic illa ſola eſt, quòd ſi illa precisè non eſſet, nulla alia poſſet eſſe.

Reſponſio. Reſpondet quòd maior eſt vera de adæquatione ſecundùm quantitatem virtutis, non autem de adæquatione ſecundùm proportionem; & hoc modo generatio adæquatur ſecundùm proportionem, quia ſibi ſummè proportionatur,& in tantùm ſibi proportionatur,ſaltem extenſiuè,quòd nulla alia poteſt eſſe,nullo tamen modo proportionatur intenſiuè, cùm nullam perfectionem formalem dicat.

Tertiò,arguit principaliter,quod eſt ratio ſubſiſtendi, eſt ratio perfectiſſimè eſſendi, & per conſequens formaliter infinitum; ſed relatio originis eſt ratio perfectiſſimè ſubſiſtendi:ergo.

Reſpondet quòd ſubſiſtere in diuinis poteſt accipi, vel pro per ſe eſſe cómunicabiliter tantùm, vel pro per ſe eſſe incommunicabiliter. Primo modo eſt formaliter infinitum, ſed non ſecundo modo,& relatio originis eſt ratio ſubſiſtendi tantùm ſecundo modo.

27. Quartò, & vltimò arguit: Sicut intellectus diuinus non eſt formaliter infinitus,niſi quia eſt idem eſſentiæ diuinæ, quæ primò eſt infinita; ſed paternitas eſt eadem illi; ergo erit ſimiliter formaliter infinita.

Reſponſio Doctoris. Reſpondet, negando quòd talis identitas ſit præciſa cauſa infinitatis, ſed benè eſt ratio ſufficiens omni ei, cui formaliter non repugnat infinitas; formaliter autem repugnat relationi, & non intellectui. Et ſi quæratur quare infinitas eſt compoſſibilis vni, & non alteri? Dicit quòd ſimiliter poteſt quæri, quare paternitati repugnat communicabilitas,& intellectui non: non eſt alia ratio, niſi quia formaliter hoc eſt hoc,& illud eſt illud. Et dicit ſic Doctor, primum omnino in diuinis vt tactum eſt in prima q. eſt eſſentia, vt eſſentia, quæ ſecundùm Damaſcenum eſt pelagus, propter comprehenſionem omnium perfectionum diuinarum. Ipſa enim eſt infinita non tantùm intenſiuè in ſe,ſed etiam virtualiter primò, & per ſe continens omnia intrinſeca: quodcunque autem aliud continet per identitatem alia, ſed non primò omnia,quia nec à ſe, ſed virtute eſſentiæ, à qua etiam habet ſuam infinitatem. Videtur ergo quòd eſſentia habeat infinitatem,& formaliter, propriam, & primam, quia à ſe, quia reſpectu omnium dicitur pelagus,quia omnẽ perfectiſſimè continet entitatem intrinſecam,vt poſſibile eſt eam contineri in vno formaliter. Ab hac autem prima ſicut licet loqui,emanant omnia ordinatè,primò quidem intrinſeca eſſentialia,quę non dicunt reſpectum ad extrà, ſecundò notionalia,tertiò,& vltimò creata, ſiue extrinſeca;& quodlibet emanans recipit illud perfectionis ab ea,cuius eſt capax,ſi ſibi non repugnat, & illius recepti cauſa quaſi effectiua, & primaria eſt infinitas eſſentiæ,cauſa autem,ſiue ratio formalis illius recepti eſt entitas propria, &c.

Quomodo eſſentia ſit infinita?

28. Ad argumentum principale. Doctor arguit in principio quęſtionis. Ibi *Ad oppoſitũ*,& ratio ſtat in hoc,ens diuiditur per finitum,& infinitũ relatio originis non eſt finita,quia finitum non poteſt eſſe realiter ideminfinito, relatio originis eſt idem realiter infinito: ergo.

Quare relatio originis non dicatur neque finita, neque infinita?

Reſpondet, aſſignando rationem,quare relatio in diuinis non dicatur nec finita, nec infinita. Infinitas enim dicit totalitatem,vt patuit in 1. art. & per oppoſitum ſuo modo finitas dicit partialitatem; omne enim finitum, vt tale,minus eſt infinito, vt tali. Cui ergo repugnat eſſe pars, vel realiter excedi ab aliquo, ei repugnat eſſe finitum. Nunc autem paternitati huic repugnat eſſe pars diuinitatis illo modo, vel excedi à diuinitate,quia propter infinitatem paternitas, cùm ſit compoſſibilis ſibi in eodem ſuppoſito, eſt ſimpliciter idem ſibi,& per conſequens realiter excedi non poteſt, nec eſt pars, nec habet rationem partis; non eſt ergo finita nec infinita, ſicut primò probatum eſt: quia ſicut finitum habet rationem partis ſuo modo, ita infinitum habet rationem totius hoc modo,ſcilicet ex plenitudine quantitatis virtualitatis ſuæ, menſurans omne aliud vt maius per acceſſum ad ipſum,& minus per receſſum; ſed nec paternitas habet rationem totalitatis, quia menſuratio ſecundùm gradum quendam perfectionis ſtat ad aliquod primùm in ordine menſurandi, quod eſt eſſentia abſoluta.Dicit ergo quòd paternitas,nec eſt formaliter infinita, nec formaliter finita. Et cùm arguitur ex diuiſione entis in ens finitum & infinitum. Dicit Doctor quòd hæc diuiſio eſt diuiſio entis quanti, quia ſicut ſecundùm Philoſophum *primo Phyſ.t.c.*15.finitũ,& infinitum quantitati congruunt, quod eſt verũ,de finito,&infinito propriè,&de quãtitate propriè accepta; ita etiá extenſiuè loquendo finitũ,& infinitũ,vt ſunt paſſiones entis,cõueniũt præcisè enti quanto,in ſe habenti quantitatem aliquam perfectionalem; talis autem quantitas non conuenit entitati,niſi,quæ poteſt eſſe partialis, vel totalis inter eſſentias; quantitatem enim comparatam ad aliam, ſtatim oportet excedere,vel excedi, & eſſe partiale,vel totale,ſicut hîc loquimur de partiali,& totali: paternitas autem, vt paternitas, non poteſt eſſe inter entitates, nec partialis, nec totalis.

29. *Cui conueniat quantitas virtualis.*

In iſto articulo, ad maiorem declarationem literæ,dubitatur contra aliqua dicta. Primò ergo dubitatur,in hoc quod dicit, ſcilicet, quòd *relatio originis non habeat propriam incomprehenſibilitatem* & inſtatur oſtendendo quòd habeat propriam incomprehenſibilitatem, inſtatur ſic primò; quod habet propriam entitatem,habet propriam comprehenſibilitatem,vel incomprehenſibilitatem: ſed paternitas habet propriam entitatem: ergo. Maior eſt nota, quia comprehenſibilitas, vel incomprehenſibilitas ſequitur entitatem, ideò vel tale ens eſt incomprehenſibile, vel comprehenſibile;quia eſt tale ens quidditatiuè. Minor patet, quia paternitas formaliter poſitiuè diſtinguitur ab eſſentia: ergo dicit diſtinctam entitatem formaliter.

Prima difficultas.

Secunda.

Secundò inſtatur, quod habet propriam intelligibilitatem, habet propriam comprehenſibilitatem,vel incomprehenſibilitatem: ſed paternitas habet propriam intelligibilitatem: ergo, &c. Maior patet, quia comprehenſibilitas, vel incomprehenſibilitas ſequitur intelligibilitatem.Minor patet,quia intelligibilitas ſequitur entitatem,vt conceditur.

Tertiò

Tertia. Tertiò inſtatur, quia *A* dicitur comprehenſibile ab intellectu *B*, qui poteſt elicere actum, quo poteſt intelligere *A*, quantum eſt intelligibile, vt puta ſi *A* ſit intelligibile intellectione vt octo, ille actus intelligendi vt octo, diceretur actus comprehenſiuus ipſius *A*, & ſi non poteſt elicere actum vt octo, tunc talis intellectus nullo modo comprehenderet *A*: ſed paternitas, vt diſtincta ab eſſentia eſt, ſic vel ſic intelligibilis puta intellectione, vt ſex vel vt octo, ergo ſi ab intellectu creato non poteſt comprehendi, ſequitur quòd erit incomprehenſibilis, vt diſtincta formaliter ab eſſentia; ergo vt ſic, habet propriam incomprehenſibilitatem.

Quarta. Quartò inſtatur ſic; paternitas, vt formaliter diſtincta ab eſſentia diuina, comprehenditur ab intellectu diuino, habet propriam, & diſtinctam comprehenſibilitatem, quia propriam entitatem; ergo reſpectu intellectus, qui non poteſt comprehendere habet proprium incomprehenſibilitatem, quia comprehenſibile, & incomprehenſibile ſunt oppoſita circa idem.

30. *Relatio originis an poſſit comprehendi.* Secundò principaliter dubitatur de hoc, quod dicit ſcilicet quòd *relatio originis non poteſt comprehendi ab intellectu creato*, inſtatur, probando quòd poſſit comprehendi. Et primò ſic, ſi non poteſt comprehendi, aut eſt ratione perfectionis, aut ratione imperfectionis; non videtur aliud membrum dandum. Dicimus enim quòd eſſentia diuina non poteſt comprehendi ab intellectu creato, quia eſt formaliter infinita. Non ratione perfectionis; patet, quia nullam formaliter dicit perfectionem, vt patet. Non ratione imperfectionis, quia nullam neceſſariò dicit imperfectionem. Secundò inſtatur, ille intellectus comprehendit *A*, qui elicit actum adæquatum ipſi *A*, ſed intellectus creatus poteſt elicere actum adæquatum relationis; patet, quia non eſt intelligibilis actu formaliter infinito, ita quòd neceſſariò requirat talem actum, cùm nec ipſa ſit formaliter infinita; ſed intellectui creato non repugnat elicere actum non formaliter infinitum; ergo, &c. Tertiò inſtatur, quia Deus poteſt cauſare in intellectu creato actum, quo comprehendat paternitatem diuinam; ergo abſolutè non repugnat intellectui creato comprehendere illam. Antecedens patet, quia ille actus comprehenſiuus non erit neceſſariò infinitus, quia nec obiectum, ad quod terminatur, eſt formaliter infinitum. Quartò inſtatur, quia intellectus beatus diſtinctiſſimè intuetur illam, & ſecundùm omnem conditionem eius; ergo intellectus creatus beatus comprehendit illam. Conſequentia eſt nota: antecedens ſimiliter patet, quia perfectè intuetur totam Trinitatem; ergo diſtinctiſſimè.

31. Tertiò principaliter dubitatur in hoc, ſcilicet, quòd *incomprehenſibile contrariè includit formaliter quantitatem virtualem, excedentem omne comprehenſibile.* Contrà inſtatur ſic, primò, quia tunc in diuinis erunt plura incomprehenſibilia contrariè, quia plura formaliter infinita, & tunc ſequitur quòd ab intellectu infinito non poterunt ſimul comprehendi. Et arguo ſic, intellectui diuino non poſſunt eſſe plures actus comprehenſiui, nec realiter, nec formaliter diſtincti, vt etiam patet à Doctore in pluribus locis. Sed ſingulum infinitum eſt comprehenſibile propria comprehenſibilitate, cùm includat propriam quantitatem virtualem excedentem omne comprehenſibile finitum: ergo intellectus infinitus reſpectu alterius, & alterius infiniti habebit alium, & alium actum comprehenſiuum, ſaltem alium formaliter.

Quartò principaliter dubitatur de hoc, ſcilicet, quòd *eſſentia diuina, vt eſſentia, eſt primum obiectum, tam intellectus diuini, quàm intellectus creati beati.*

Quintò dubitatur de hoc, ſcilicet *eſſentia diuina non poſſet communicari pluribus ſuppoſitis, niſi eſſet infinita.*

Sextò dubitatur in hoc, ſcilicet, *communicabile in diuinis intelligitur non quaſi ſubſiſtens, ſed quaſi inhærens ſubſiſtenti, & quaſi modum inhærentiæ habens.*

Septimò dubitatur in hoc, ſcilicet, quòd *ſola identitas cum eſſentia diuina non eſt ratio ſola habendi infinitatem formaliter omni ei cui non repugnat formaliter infinitas.*

Octauò dubitatur in hoc, ſcilicet *paternitati repugnat eſſe pars, vel quaſi pars* (accipiendo partem pro minùs ente) *quia realiter repugnat ſibi excedi, vel poſſe ab aliquo excedi.*

Nonò dubitatur de hoc, ſcilicet, quòd *finitum, & infinitum precisè diuidunt ens quantum, habens quantitatem perfectionalem aliquam.*

Decimò dubitatur in hoc, quòd *entitas quanta neceſſariò eſt, vel entitas partialis, vel entitas totalis inter eſſentias, & ſic paternitas diuina non eſt entitas, nec partialis, nec totalis inter eſſentias.*

32. *Obiectiones contra multa dicta.* Inſtatur contra quartum dictum, quia ſi eſſentia, vt eſſentia eſt obiectum primum intellectus beati, ſequitur primò quòd mouebit intellectum creatum neceſſariò, & per modum naturæ; patet, quia eſſentia, vt eſſentia, non poteſt mouere, niſi per modum naturæ, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 7. & 13. & in quolib. quæſt. 14. artic. 2.* Sed eſt impoſſibile ipſam mouere poſſe per modum naturæ aliquem intellectum creatum, vt patet à Doctore *in primo, & in quolib.*

Secundò ſequitur quòd quilibet beatus æquè perfectè, & æquè intensè videbit eſſentiam: patet, quia vt ſic mouebit intellectum neceſſariò, & per modum naturæ, & per conſequens perfectiori modo, quo poterit, quia cauſa agens neceſſariò, & per modum naturæ, niſi ſit impedita, ſemper producit effectum perfectiſſimum, quem poteſt, vt patet à Doctore *in primo diſt. 3. quæſt. 2. & quæſt. vlt. diſt. 8.* Sequerentur etiam plura alia inconuenientia, quæ pro nunc tranſeo.

Quomodo eſſentia diuina ſit communicabilis. Inſtatur contra quintum dictum principale reſpondendo, quòd *eſſentia diuina ſit communicabilis, etiam circunſcripta infinitate intenſiua*, & arguo ſic, primò, omnis quiditas eſt pluribus communicabilis, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 2. parte 2. quæſt. 1. & diſt. 26.* Sed quia poſſet eſſe difficultas de relationibus originis, an dicant quiditatem, vt ſuprà patuit *in fin. quæſt.* & ſpecialiter *in primo diſt. 25.* & vide quæ ibi notaui, *& diſt. 26.* ideò ad euitandam hanc difficultatem, facio hanc maiorem; ſcilicet: Omnis natura, cui formaliter non repugnat perfectio ſimpliciter, eſt verè communicabilis: ſed natura diuina, circunſcripta infinitate, eſt natura, cui formaliter non repugnat perfectio ſimpliciter; ergo. Maior eſt Doctoris *in primo diſt. 2. & 6. & alibi.*

Secundò inſtatur ſic, natura perfectiſſima eſt communicabilis : ſed natura diuina, ſub ratione qua hæc natura, etiam circunſcripta infinitate, eſt perfectiſſima. Maior eſt Doctoris *in primo diſt. 2. parte, 2. queſt. 1.* Minor patet à Doctore *in prolog. quæſt. 3.* vbi vult, quòd ratio perfectiſſima eſt Deitas, vt Deitas, & hoc idem *in 3. diſt. 26. & 27.*

Tertiò inſtatur, quia ſicut paſſio eſt communicabilis, quia natura, cuius eſt communicabilis, ſic gradus intrinſecus non videtur communicabilis, niſi natura cuius eſt, ſit communicabilis : & patet ſimilitudo, quia vtrumque ſequitur naturam. Si ergo infinitas ſit communicabilis, à fortiori natura, cuius eſt, erit communicabilis, & primò communicabilis.

34. Inſtatur contra ſextum dictum principale. Et oſtendo quòd nullo modo communicabile in diuinis aliquo modo ſe habeat per modum inhærentiæ ; primò, quia omnis imperfectio vel quaſi impetfectio neganda eſt ſimpliciter à diuinis, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 5. quæſt. 2.* vbi negat omnem materiam, cùm ſonet quaſi imperfectionem.

Secundò, quia Doctor *in primo diſt. 5. qu. 2. & diſt. 26.* dicit quòd proprietas diuina nullo modo eſt actus eſſentiæ, ſed magis eſſentia eſt, id quo proprietas eſt : ergo ſequitur quòd eſſentia nullo modo ſit quaſi inhærens.

Tertiò inſtatur, quia proprietas eſt magis inhærens naturæ, & nullo modo è contra dicitur natura inhærere, vel quaſi inhærere, hoc patet, quia etiam in nobis hæcceitas dicitur naturæ inhærere, vel quaſi inhærere, & ſi diſtingueretur realiter verè inhæreret, ſic videtur de proprietate diuina.

Quartò inſtatur, quia inhærens, vel quaſi inhærens, habet rationem poſterioris reſpectu illius cui inhæret, vel quaſi inhæret.

Contra ſeptimum dictum inſtatur, probando, quòd identitas non ſit ratio, quare bonitas diuina ſit formaliter infinita. Et primò ſic inſtatur, quia identitas inter aliqua neceſſariò præſupponit extrema inter quæ ſit identitas, ergo aliquando præintelliguntur Deitas, & bonitas ; ergo in illo priori erit infinita, cùm ſit gradus intrinſecus, & identitas ſequitur gradum intrinſecum. Secundò inſtatur, quia Doctor vult quòd eſſentia, vt infinita, identificet ſibi omnia, quæ quaſi ab ipſa pullulant, vt patet *in præſenti qu.* ergo priùs pullulant attributa, vt infinita, quàm ſibi identificet illia ; ergo identitas non eſt ratio quare bonitas ſit formaliter infinita.

Quomodo paternitas ſit quaſi pars. Contra octauum dictum, & probo quòd paternitas formaliter accepta ſit quaſi pars; patet, quia ipſa cum non ſit formaliter infinita erit minus ens ; patet, quia omnis entitas alteri comparata, aut erit æqualis, aut minor; aut major ; ſed paternitas non eſt æqualis, nec maior; ergo minor; ergo per rationem Doctoris habebit rationem partis, vel quaſi partis. Secundo inſtatur, cui non repugnat excedi, vel quaſi ab alio excedi, ei non repugnat eſſe pars, vel quaſi pars; hoc patet per rationem Doctoris. Sed paternitati non repugnat formaliter excedi à Deitate, patet, quia formaliter infinitum neceſſariò excedit in entitate omne non formaliter infinitum.

Contra nonum dictum aliàs expoſui *in ſecundo*. & expoſui quomodo iſta diuiſio debeat intelligi, & an relatio realis in creaturis, ſit quanta ſecundùm quantitatem perfectionalem. Vide ibi.

Contra decimum pro nunc non inſto, ſed relinquo ingenio altiori, & acutiori diſcutiendum ſubtiliter, &c.

Reſpondeo ad omnes obiectiones ; & primò ad illas, quæ ſunt contra primum dictum. Et præmitto vnum, ſcilicet, quòd incomprehenſibile ab intellectu creato poteſt intelligi tripliciter. Primò poſitiuè, & contrariè, & ſic ens formaliter infinitum dicitur incomprehenſibile. Secundò negatiuè tantùm, videlicet quòd ſit talis entitas, quæ etſi in perfectione nullum comprehenſibile excedat, tamen eſt talis entitas, quòd repugnat intellectui finito poſſe eum comprehendere. Tertiò, quia eſt talis entitas, quæ nec in ſe formaliter poteſt mouere intellectum, nec aliquod creatum poteſt continere notitiam illius; Primo modo nulla relatio originis eſt incomprehenſibilis, ſed benè ſecundo, & tertio modo, & ſi negetur ſecundus modus, tertius tamen negari non poteſt. Hoc præmiſſo, dico ad primam, quòd paternitas, ex quo habet : propriam entitatem, quòd etiam habet propriam incomprehenſibilitatem, ſaltem ſecundo modo, ſed primo & tertio modo nullo modo habet propriam incomprehenſibilitatem, vt patet. 35. *Reſponſio ad obiectiones.*

Habere propriam intelligibilitatem poteſt intelligi tripliciter. Ad ſecundum dico, quòd habere propriam intelligibilitatem poteſt pariformiter intelligi tripliciter, ſicut etiam incomprehenſibile. Primò, quòd dicatur propria, quia excedit omne intelligibile. Secundò propria, quia talis intelligibilitas ſoli illi formaliter conuenit. Tertiò, quia poteſt ſola mouere ad ſui intellectionem. Nec primo, nec tertio modo relatio originis haber propriam intelligibilitatem, ſed benè ſecundo modo, quia & propriam terminationem, quia fortè nulla alia entitas poteſt terminare notitiam, puta paternitatis, ſed ſola paternitas terminat. Et ſic per oppoſitum concedo quod nec primo, nec tertio modo habet propriam incomprehenſibilitatem, licèt fortè ſecundo modo.

Ad tertium patet per ea, quæ dicta ſunt ad primum, & ſecundum.

Ad quartum concedo quòd paternitas reſpectu intellectus diuini habet propriam comprehenſibilitatem oppoſitam incomprehenſibilitati ſecundo modo ; ſed non habet oppoſitam primo, & ſecundo modo, vt patet.

Ad inſtantias contra ſecundum dictum. Ad primam dico quòd non poſſe comprehendi primo, vel tertio modo, eſt ratione perfectionis infinitæ, vt patet. Sed non poſſe comprehendi ſecundo modo non eſt ratione perfectionis, vel imperfectionis, ſed præcisè ratione talis entitatis, quæ nec perfectionem formaliter, nec imperfectionem includit, nec eſt formaliter infinita, nec formaliter finita. 36.

Ad ſecundum dico, quòd accipiendo incomprehenſibile primo, & tertio modo, nullus intellectus creatus poteſt comprehendere relationem originis, ſed ſecundo modo. Dico etiam quòd nullus intellectus poteſt elicere actum adæquatum relationi originis, quia actus adæquatus nullam neceſſariò includit imperfectionem, nec limitationem ; imò omnis actus, vt

ab in

ab intellectu creato elicitus neceſſario includit imperfectionem, quia limitationem.

Ad tertium dico primò, quòd & ſi Deus poſſit fortè cauſare, tamen concluſio debet intelligi, quòd à nullo intellectu creato poteſt virtute propria comprehendi, ſed benè virtute diuina. Dico ſecundò, & fortè magis ad intentionem concluſionis, quòd non poteſt cauſari in intellectu creato actus comprehenſiuus relationis originis, quia talis non includeret neceſſariò imperfectionem, cùm talis relatio nata ſit intelligi actu non includente aliquam imperfectionem; modò omnis actus, etiam immediatè à Deo creatus in intellectu creato, neceſſario eſt finitus, & limitatus ſicut etiam non poteſt cauſari actus comprehenſiuus deitatis, quia ille eſſet formaliter infinitus, vt aliàs expoſui.

Ad quartum patet ex ſupradictis.

37. *An ſint plura comprehẽſibilia.*

Ad inſtantiam contra tertium dictum concedo quòd ſunt plura incomprehenſibilia formaliter diſtincta, & hoc non eſt inconueniens apud Doctorem. Et cùm arguitur, quòd tunc eſſent plures actus conprehenſiui, ſaltem formaliter diſtincti. Dico, quòd hoc non ſequitur, niſi de obiectis formaliter infinitis, quorum vnum nullo modo originatur, nec quaſi originatur ab alio. In propoſito autem omnia formaliter in diuinis ſuo modo pullulant ab eſſentia, & in eſſentia diuina, & ideò continet non ſolùm notitiam ſui, ſed etiam omnium attributorum, vt aliàs expoſui ſuper primo.

Ad inſtantias contra quartum dictum, dico breuiter quòd quando Doctor ponit quòd eſſentia, vt eſſentia eſt obiectum intellectus beati creati, & per conſequens quòd ſit ratio mouendi ipſum, debet intelligi, vel quòd eſſentia, vel aliquid quod realiter ſit ipſa eſſentia, vt patet ab ipſo *in quol. quæſt.* 14. *artic.* 3. Et ſic ſola voluntas diuina immediatè mouet intellectum creatum ad notitia intuitiuam eſſentiæ diuinæ, vt patet à Doctore vbi ſuprà. Ex hoc patet reſponſio ad aliud, quia voluntas diuina liberè cauſat viſionem, & ſecundùm merita, vt patet à Doctore *in* 4. *diſt.* 49.

Sola voluntas diuina mouet intellectum creatum.

Ad inſtantias contra quintum dictum, dico breuiter primò, quòd natura ſingularis non eſt realiter communicabilis pluribus ſuppoſitis in vnitate naturæ, niſi ſit talis natura cui formaliter nata ſit in eſſe infinitas, vt gradus intrinſecus. Et ſic concedo quòd Deitas, vt Deitas eſt communicabilis in vnitate naturæ pluribus ſuppoſitis, quia ipſi Deitati conuenit formaliter infinitas, vt gradus intrinſecus. Dico ſecundò, quòd infinitas eſt conditio neceſſaria ad hoc, vt natura actu poſſit communicari in vnitate eſſentiæ pluribus ſuppoſitis, ſicut etiam ipſa eſſentia, vt eſſentia, eſt ratio formalis communicandi ſe Filio, & tamen actu non communicatur, niſi ſit in ſuppoſito diuino; & ſic ſuppoſitum requiritur vt conditio neceſſaria, vt patet à Doctore *in primo diſt.* 7. *quæſt. vnica, & in quolib.*

Ad inſtantias contra ſextum dubium, dico breuiter quòd communicabile diuinum poteſt dici quaſi inhærens, ex hoc ſolo, quòd perficit ſuppoſitum, & per ſe pertinet ad ſuppoſitum; non quòd nullomodo dicatur inhærere, nec quaſi inhærere, eo modo, quo accidens inhæret, & dependet. Poteſt etiam dici, quòd quia ſimpliciter incommunicabile, nec vt *quo*, nec vt *quod* eſt communicabile alteri, & vt ſic, nullo modo dicitur dependere, vel quaſi, nec inhærere, nec quaſi. Quia verò natura diuina eſt communicabilis, & vt *quo*, & vt *quod*, quod eſt perfectionis, ideò impropriè loquendo, dicitur quaſi inhærere, vt inhærere dicit communicari ſuppoſito. Ex his patet reſponſio ad omnes inſtantias, quia procedunt de inhærentia, vel quaſi inhærentia, quæ includunt dependentiam, vel quaſi dependentiam, ſed non prout dicit communicabilitatem naturæ ſuppoſito.

38. *Communicabile diuinum poteſt dici inhærens impropriè.*

Ad inſtantiam, contra ſeptimum dictum dico, quòd concluſio Doctoris debet ſanè intelligi. Nam & vult quòd identitas præcisè ſit ratio communicandi infinitatem formaliter, cum aliquo modo ſequatur extrema. Sed poteſt ſic intelligi, quia eſſentia diuina quaſi illa originat, vt eadem realiter ſibi, ideſt, quòd quaſi originat, puta bonitatem formaliter infinitam, vt perfectè identificabilem realì identitate ſibi; quia enim repugnat realiter diſtincto à Deitate eſſe formaliter infinitum, vt patet à Doctore *in primo diſt.* 2. *quæſt.* 1. *parte* 1. *& quæſt.* 4. ideò ſi eſſentia originat, vel quaſi originat attributa vt formaliter infinita, neceſſario originat, vt perfectè eadem ſibi; & hoc modo Doctor intelligit, quod identitas eſt ſufficiens ratio, quare attributa originentur, vt formaliter infinita. Ex his patet reſponſio ad inſtantias.

Ad inſtantias contra octauum dictum, dico primo, quod Doctor limitat ſe, quod ipſa paternitas non eſt realiter pars, nec realiter poteſt excedi, cùm ſit ſimpliciter eadem realiter cum eſſentia diuina. Dico ſecundò, quod etiam loquendo de paternitate formaliter, & vt formaliter diſtincta ab eſſentia, adhuc non eſt pars, nec quaſi pars, nec quaſi excedi poteſt; quia ipſa eſt talis entitas, quæ nullo modo poteſt originari, vel quaſi originari ab eſſentia diuina, vt formaliter infinita, niſi vt perfectè eadem realiter ſibi, & per conſequens repugnat ſibi eſſe minus ens. Dico tertiò, quod propriè ens minùs eſt quantum, dicens perfectionem, vel imperfectionem; modo paternitas nullo modo eſt ens quantum.

Paternitas non eſt pars.

Ad inſtantias contra dubia patet loco præallegato.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm æqualitas in diuinis ſit relatio realis.

Alenſ. 1. *part.qu.47.num.*1. D.Thom. 1.*p.q.*42.*art.*2. Scot.1. *d.*19.*qu.*1.*& d.* 81. *q.*1.D.Bonauent. 1.*d.*31. *art.* 1. *qu.* 2. *&* 3. Rich. *art.*1.*qu.*1. *&* 2. Capr. *qu.*1.*art.*1. Durand. *q.* 1. Gabr. *qu.* 1. Suar. 1. *part.tract.*3. *lib.*3. *cap.*15.

ARGVITVR quòd ſic: illa relatio eſt realis, quæ habet fundamentum reale & extrema realiter diſtincta; iſta eſt huiuſmodi; ergo;&c. Probatio minoris,ibi eſt magnitudo realis, ſcilicet eſſentiæ; & perſonæ realiter ſunt diſtinctæ, quæ dicuntur adinuicem æquales. 1.

ratio opp. Tex. 20.

Contrà. Omnis relatio realis fundatur ſuper actionem, & paſſionem, vel ſupra quantitatem 5. *Metaph.* in Deo nulla relatio realis fundatur ſuper quantitatem, quia ſecundùm Auguſt. 5. de Trin. cap. 1. *Deus eſt magnus ſine quantitate*: ergo nulla eſt ibi relatio realis,niſi fundata ſuper actionem & paſſionem; talis autem ibi eſt ſola relatio originis:æqualitas autem non eſt relatio originis,quia eiuſdem rationis in vtroque extremo.

Item, eadem eſt magnitudo in tribus perſonis, ſicut eadem eſſentia; ergo extrema non ſunt realiter diſtincta, nec per conſequens relatio realis.

Hîc ſunt tria videnda: primò, ſi æqualitatis in Diuinis ſit aliquod fundamentum reale. Secundò,ſi ſit realis diſtinctio extremorum. Tertiò, ſi illa æqualitas ex natura rei inſit extremis ſecundùm fundamentum.

SCHOLIVM.

*Fundamentum æqualitatis in communi eſſe Quantitatem ex Philoſopho; an autem vnitas quantitatis ſit formale fundamenti, hîc non reſoluit, quia non requiritur ad quæſtionis deſitionem,eſſet tamen tenet 4. d.6.q.*10.*nu.*5. *Vide eum d.*19.*q.*1.*nu.*2. *& d.*31.*nu.*3. *vbi agit de fundamento proximo,& remoto æqualitatis, & de tota hac quæſtione.*

PRimus articulus habet tria. Primò videndum de fundamento æqualitatis in communi Secundò, quid poſſet aſſignari fundamentum æqualitatis in Diuinis, & ſi ſint plura fundamenta,quæ,& quot, Et tertiò de quocunque eorum,ſi ſit ibi reale. 2.

Capit. de Quantitate.

Primum videtur accipi à Philoſopho, quòd fundamentum æqualitatis ſit quantitas: ait enim in Prædicamentis, quòd *proprium eſt quantitati ſecundùm eam æquale, vel inæquale dici*: Iſtud ſecundùm notat fundamentum illius relationis, ſicut ipſe loquitur, c. de Qualitate, quòd *proprium ſibi eſt, quòd aliquid ſecundùm eam dicatur ſimile, vel diſsimile.* Iſtud dictum de fundamento æqualitatis vel ſimilitudinis videtur magis explicare 5.Metaph.c.de ad aliquid, *æquale,ſimile,idem,ſecundùm vnum dicuntur omnia, æqualia,quorũ quantitas eſt vna:ſimilia,quorũ qualitas eſt vna;eadẽ,quorũ ſubſtantia eſt vna:* hîc ipſe videtur innuere quòd nõ ſola quãtitas eſt fundamẽtũ æqualitatis,ſed requiritur vnitas quãtitatis,& tunc eſt quæſtio generalior quæſtione propoſita,duplex.Vna, an vnitas ſit formale in fũdamẽto æqualitatis:& ſi daretur, quòd ſic:an immediatior, quàm ipſa quantitas,cuius eſt vnitas,vel è cõuerſo.Secunda quęſtio,an vnitas ſic per ſe pertinens ad fundamentũ æqualitatis importet per ſe aliquid poſitiuum,vel ſolùm priuationem, vel negationem. Quòd ſi diceretur ſolam negationem importare, & cum hoc eſſet per ſe de fundamento æqualitatis, ſiue tanquam ratio proxima, ſiue remota, ſequitur, quòd generaliter æqualitas non eſſet relatio realis. Iſtam concluſionem generalem, & iſtas duas præmiſſas, ex quibus ſequitur, non oportet hîc diſcutere:quia tranſcendunt quæſtionem propoſitam. Concedentes enim æqualitatem eſſe alibi relationem realem, adhuc negant ſpecialiter de æqualitate diuina:eſto igitur,quòd æqualitas generaliter ſit relatio realis, vel poſitiua neceſſariò, ſiue non, adhuc inquiretur, ſi quantum eſt ex parte eorum, quæ requiruntur ad relationem realem,poſſunt etiam æquè ſaluari in æqualitate diuina,ſicut in æqualitate creata.

Capit. de Quantitate. *De fundamẽto æqualitatis.* Tex. 20.

Vide 5. Met.& 19. d.1.& 14. d.3.q.2.& 1.d.4. & inde in ſimili.

SCHO

SCHOLIVM.

Fundamentum æqualitatis in Deo eſſe magnitudinem, æternitatem & poteſtatem ex Aug. & probat ex Philoſopho, quia ſecundùm eum quantitas eſt fundamentum, nec eſt alia quantitas in Deo niſi æternitas vel magnitudo virtutis; illa enim correſpondet ſucceſſiuæ & hæc permanenti in creatis. Explicat clarè duo dubia circa locum Auguſt. de hoc videndus eſt 1. d. 19. q. 1. & d. 31. q. 1.

3. DE ſecundo in iſto articulo, ſcilicet de æqualitate in Diuinis in ſpeciali, quid ſit eius fundamentum. Illud videtur Auguſtinus aſſignare, *primo de fide ad Petrum*, vbi loquens de tribus perſonis diuinis dicit. *Nulla*, inquit, *alteram præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut ſuperat poteſtate: quia nec Filio Pater anterior, aut maior eſt, & poteſt addi, aut etiam potentior.* Illud dictum Auguſtinus probatur ex dictis Philoſophi: quia ſi æqualitas eſt ſecundùm quantitatem, cùm quantitas primo diuidatur in in continuam & diſcretam, in Diuinis non poteſt eſſe æqualitas ſecundùm quantitatem diſcretam, quia nulla eſt ibi niſi Trinitas, quæ non eſt numerus, vel ſi eſt pluralitas, minor pars eſt quodammodò maioris; & ita inæqualis ſibi. Quantitas autem continua diuiditur in permanentem, & ſucceſſiuam: in Deo non eſt quantitas ſucceſſiua, eſt tamen aliqua, quæ eſt ſibi correſpondens, quæ eſt quantitas durationis, & illa propriè dicitur æternitas: quantitas permanens in creaturis dicitur communiter magnitudo molis, & omnis ſibi correſpondens in Diuinis, dicitur magnitudo virtutis; ſequitur ergo ex dicto Philoſophi dictum Auguſtini, quod ad hoc, quòd æqualis ſit in Diuinis, aut eſt ſecundùm magnitudinem, aut ſecundùm æternitatem.

Fundamentum æqualitatis in Deo ex Auguſtino.

In Deo non eſt quantitas continua, vel diſcreta.

Duplex magnitudo

4. Secundò, dictum Auguſtini exponitur: quia tunc ex dictis videtur ſuperfluere tertium, quod addit *ſecundùm poteſtatem.* Sed eſt reſponſio, quòd æqualitas aliquorum attenditur propriè ſecundùm aliquid eis intrinſecum, & ad ſe: ex conſequenti tamen æqualitas attendi poteſt in comparatione ad extrinſeca. Vnde ex conſequenti, ex hoc quòd aliqua formam aliquam habent in æquali gradu; ſequitur quòd ſecundùm eam poſſunt æqualiter agere, in comparatione ad extrinſeca: æqualitas ergo poteſtatis propriè non eſt alia ab æqualitate magnitudinis, & hoc ex æquo diſtincta: ſed eſt quaſi explicans quandam æqualitatem magnitudinis; quæ, ſcilicet magnitudo eſt formæ actiuæ: ſicut in creaturis. quæ habent æqualem magnitudinem caloris, habent potentiam æqualem calefaciendi; ſic ergo ſunt tria, connumerando æqualitatem, quæ eſt in comparatione ad extrinſeca, cum æqualitate, quæ eſt ſecundùm intrinſeca; propriè autem & ex æquo, ſunt tantummodò duo, quæ ſunt ad ſe, & ad intra, ſecundùm quæ attenditur æqualitas, ſcilicet ſecundùm magnitudinem, & æternitatem. Et fortè propter iſta, Auguſtinus in replicando, tantummodò iſta duo replicat, non potentiam, cùm ait, *non eſt Pater Filio anterior, aut maior*, non dicit *aut potentior.*

Æqualitas poteſtatis in Deo qualis.

Eſt etiam aliud dubium circa illud dictum Auguſtini quare non ſecundùm plura attenditur æqualitas? ſunt enim Pater & Filius æquales ſecundùm ſapientiam, ſecundùm bonitatem, ſecundùm iuſtitiam, & cætera talia.

Reſpondeo, non ſunt æquales ſecundùm ſapientiam, niſi vt habentes vnam magnitudinem: & ideò ſi ſecundùm quamcunque perfectionem eſſentialem ſunt æquales, ſemper proxima ratio æqualitatis eſt magnitudo illius perfectionis: & ideò per ſolam magnitudinem intelligit ipſe quamcunque perfectionem eſſentialem: quantùm, ſcilicet ad illud, quod eſt fundamentum æqualitatis: quia nulla fundat niſi ſub ratione magnitudinis.

Perſonæ ſunt æquales ſecundùm omnia attributa, & quomodo.

SCHOLIVM.

Circa tertium primi articuli huius quæſt. 1. ſi fundamentum æqualitatis ſit in Deo realiter, tria explicanda ſunt iuxtà locum Auguſt. adductum. Primum an magnitudo ſit ibi ex natura rei, & circa hoc alia tria explicanda ſunt; quorum primum eſt, qualiter magnitudo ponenda eſt in Deo? Et reſpondet ad mentem Philoſophi, & Auguſt. Magnitudinem virtutis & perfectionis eſſe ponendam in Deo. Secundum, quid ſit ex natura rei, cui conuenire poſſit hæc magnitudo. Reſpondet ibi eſſe realiter eſſentiam ex quæſt. 1. num. 2. Et per hoc patet ad tertium horum, ſcilicet hanc magnitudinem ex natura rei conuenire eſſentiæ; quod probat 1. ex Damaſcen. 2. quia eſt infinita ex natura rei, (quia infinitas, cùm ſit modus intrinſecus,

non

non conuenit per relationem rationis.) ergo ſimiliter magna. Tertiò, modus obiecti beatifici eſt in re, vt eſt infinitas intenſiua, quæ eſt magnitudo virtutis. Hîc explicat notitiam abſtractiuam, & intuitiuam, probans hanc conuenire intellectui, quia conuenit ſenſui, de hac diuiſione ſcientiæ agit 2.d.3.q.9.n.6.7.& q.11.n.11.12.& 3.d.14.q.3.& 4.d.10.q.8.& d.49.nu.12. probat clarè beatitudinem intellectus neceſſariò conſiſtere in intuitione (non in abſtractiua notitia) obiecti infiniti, quia finitum ſatiare nequit. de quo 3.d.14.q.1.

DE tertiò [a] in iſto articulo, paret quòd ad illud videndum, oportet tria videre. Primò, an magnitudo ſit ibi ex natura rei. Secundò an æternitas. Tertiò an poteſtas. 1.

De primo oportet tria videre. Primò, qualiter magnitudo poni poſſet in Diuinis. Secundò quia magnitudo eſt alicuius magnitudo, ideò ad hoc, quòd habeamus magnitudinem ex natura rei, oportet primò habere aliquid ex natura rei, cuius ſit magnitudo. Et tertiò, an illa magnitudo eius ſit ibi ex natura rei: vt ſic primum iſtorum, quod, ſcilicet eſt de magnitudine, requirat tria ad habendum completè propoſitum.

Text. 18, Qualiter magnitudo ponitur in diuinis.

De primo Philoſophus 5. *Metaphyſ. c. de quantitate* dicit, *Sunt autem magnum & paruum, & maius, & minus, & ſecundùm ſe, & adinuicem dicta, quanti paſſiones ſecundùm ſe: transferuntur etiam & ad alia, hæc nomina:* vult dicere, quod *magnum, & paruum* ſiue accipiantur abſolutè, & ſecundùm ſe, ſiue reſpectiuè, ſecundùm ſe conueniunt quantitati propriè dictæ, tranſlatiuè autem aliis. Et hoc apparet [b] ſatis per rationem, quia non negaret Philoſophus æqualitatem eſſe indiuiduorum eiuſdem ſpeciei in quolibet genere, & inæqualitatem ſpecierum: & per conſequens, cùm ſecundùm ipſum, *æquale* & *inæquale* non dicantur niſi ſecundùm quantitatem, quantitas aliquo modo conuenit omni enti cuiuſcúmque Generis: & per conſequens licèt *magnum, & paruum* ſecundùm eum ſint paſſiones propriæ quantitatis, tamen tranſlatiuè accepta ſunt tranſcendentia, & paſſiones totius entis. Auguſtinus autem 6. *de Trin. cap.* 8. iſtam magnitudinem, quam Philoſophus dicit tranſlatiuè dictam, dicit eſſe magnitudinem, non molis, ſed bonitatis, & perfectionis: *In his*, inquit, *quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius eſſe, quod melius eſſe.*

3. Met. tex. 11. 8. Met. t. 10. & 10. Met. t. 2. & inde. Magnum, vel parnũ, *tranſlatiuè cõuenit omni enti, propriè verò ſoli quantitati.*

Patet ergo quòd *magnum* primo modo, ſecundùm Ariſtotelem propriè dictum: & ſecundùm Auguſtinũ *magnum* mole non eſt in Deo, nec in aliquot ſpirituali, ſed *magnum* tranſlatiuè ſecundùm Philoſophũ, & *magnum* bonitate & virtute, vel perfectione ſecundùm Auguſtinum, poteſt poni ibi, quia illud eſt tranſcendens conueniens, ſuo modo, omni enti.

Quantùm ad ſecundum, ne de dubiis aſſeratur certum, certum eſt quòd eſt ibi eſſentia ex natura rei, quod etiam declaratum eſt *in primo art. 1. quæſt.* 2.

Et ſtatim ex hoc infertur tertium, ſcilicet quòd ipſa eſſentia, vt eſſentia, habet ex natura rei propriam magnitudinẽ; & hoc probatur auctoritate, & ratione duplici. Auctoritas eſt Damaſcenum c. 9. vbi vult, quòd eſſentia eſt pelagus quoddam ſubſtantiæ infinitum, & interminatum: eſſentia, vt ſæpe dictum eſt, dicitur ab eo pelagus quoddã quaſi prioritatem, & primã comprehenſionem habens omnium; & vt ſic, ſecũdùm ipſum, eſt infinita & interminata: ſic ergo eſt infinitas eſt eſſentiæ, vt eſſentia.

Ex his ſic arguitur. Eſſentia eſt infinita ex natura rei, vt accipitur ex auctoritate Damaſcenis quia vt eſt pelagus, eſt infinita: & vt eſt omnino prima, ex natura rei, dicitur pelagus: infinitas autem eſſentiæ dicitur magnitudo eius propria; ergo habet propriam magnitudinem ex natura rei. Minor quantùm ad aliquid ſatis patet: quia ſicut quantitatiua infinitas propriè dicit magnitudinem imò extenſiuè illimitationem quantitatis propriæ, ita infinitas intenſiua, & in perfectione dicit ſummam perfectionem vel magnitudinem perfectionis.

Infinitas non proprietas nec paſſio: ſed modus intrinſecus.

Per rationem arguitur ſic. Infinitas intenſiua conuenit eſſentiæ ex natura rei: illa eſt propria magnitudo eſſentiæ; ergo, &c. Maior probatur, quia, ſicut declaratum eſt in quæſtione præcedente, infinitas intenſiua non dicit proprietatem, vel paſſionem eius, cuius eſt: ſed modum intrinſecum eius; circumſcripta etiam quacunque proprietate: nulli ergo poteſt conuenire, niſi cui ex natura rei intrinſecè conuenit. Probatio minoris: quia entitati quiditatis abſolutæ, quæ nata eſt habere rationem menſuræ, vel menſurabilis, vel conuenit finitum, vel infinitum: cũi ergo repugnat finitum, eit conuenit infinitum: talis eſt eſſentia diuina. Poſſet ergo argui ad probandum maiorem, per hoc, quòd relationi rationis non poteſt competere infinitas intenſiua: quia tunc relatio rationis eſſet perfectio ſimpliciter; ergo nec infinitas poteſt alicui competere ex relatione rationis, ſed tantùm ex natura rei.

Secundò

7. Secundò arguitur ſic per rationem [c]: modus obiecti beatifici, vt obiectum beatificum eſt, eſt in re, & ex natura rei: Infinitas intenſiua eſt talis modus in eſſentia diuina: ergo eſt ibi ex natura rei, & per conſequens magnitudo. Maior probatur, ex perfectione actus beatifici, qui vt meliùs capiatur, diſtinguitur de duplici actu intellectus, & hoc loquendo de ſimplici apprehenſione, ſiue intellectione obiecti ſimplicis, vnus indifferenter poteſt eſſe reſpectu obiecti exiſtentis, & non exiſtentis, & indifferenter etiam reſpectu obiecti, non realiter præſentis, ſicut & realiter præſentis: iſtum actum frequenter experimur in nobis: quia vniuerſalia, ſiue quiditates rerum intelligimus æquè, ſiue habeant ex natura rei *eſſe* extrà in aliquo ſuppoſito, ſiue non: & ita de præſentia & abſentia. Et etiam hoc probatur à poſteriori; quia ſcientia concluſionis, vel intellectus principij æquè in intellectu manet, re exiſtente, & non exiſtente præſente, vel abſente: & æquè poteſt haberi actus ſciendi concluſionem, & intelligendi principium: ergo æquè poteſt haberi intellectio extremi illius, à quo dependet illud *intelligere* complexum concluſionis, vel principij: iſte actus intelligendi, qui ſcientificus dici poteſt, quia prævius, & requiſitus ad *ſcire* concluſionis, & ad *intelligere* principij, poteſt ſatis propriè dici abſtractiuus, quia abſtrahit obiectum ab exiſtentia, & non exiſtentia: præſentia, & abſentia.

Infinitas eſt modus obiecti beatifici.

Scientia indifferens ad exiſtentia, & non exiſtentia. Notitia abſtractiua & intuitiua explicantur. de quo 2. d. 3. q. 9. & 3. d. 14. q. 3.

8. Alius autem actus intelligendi eſt: quem tamen non ita certitudinaliter experimur in nobis: poſſibilis tamen eſt talis: qui, ſcilicet præcisè ſit obiecti præſentis, vt præſentis: & exiſtentis, vt exiſtentis. Hoc probatur; quia, omnis perfectio cognitionis abſolutè, quæ poteſt competere potentiæ cognitiuæ ſenſitiuæ, poteſt eminenter competere potentiæ cognitiuæ intellectiuæ: nunc autem perfectionis eſt in actu cognoſcendi, vt cognitio eſt, perfectè attingere primum cognitum: non autem perfectè attingitur, quando non in ſe attingitur, ſed tantummodò in aliqua diminuta, vel deriuata ſimilitudine ab ipſo: ſenſitiua autem habet hanc perfectionem in cognitione ſua: quia poteſt obiectum attingere in ſe, vt exiſtens, & vt præſens eſt in exiſtentia reali: & non tàm diminutè attingendo ipſum in quadam perfectione diminuta; ergo iſta perfectio competit intellectiuæ in cognoſcẽdo: ſed non poſſet ſibi competere, niſi cognoſceret exiſtens, & vt in exiſtentia propria præſens eſt, vel in aliquo obiecto intelligibili eminenter ipſum continente: de quo non curamus ad præſens: talem autem actum cognitionis de exiſtente, vt exiſtens, & præſens eſt, habet Angelus de ſe: non tantùm enim intelligit Michaël ſe, eo modo, quo intelligeret Gabrielem, ſi Gabriel annihilaretur intellectione, ſcilicet abſtractiua: ſed intelligit ſe, vt exiſtentem, & vt exiſtentem eundem ſibi: ſic etiam intelligit ſuam intellectionem, ſi reflectatur ſuper eam, non ſolùm conſiderando intellectionem, ſicut quoddam obiectum abſtractum ab exiſtentia, & non exiſtentia: quia ſic intelligit intellectionem alterius Angeli, ſi nullà intellectio eius eſſet, ſed intelligit ſe intelligere, hoc eſt, intellectionem ſibi inexiſtentem: ergò iſta intellectio poſſibilis Angelo eſt poſſibilis ſimpliciter intellectiuæ noſtræ: quia promittitur nobis, quòd erimus æquales Angelis: iſta, inquam, intellectio poteſt propriè dici intuitiua: quia ipſa eſt intuitio rei, vt exiſtentis, & præſentis.

Intuitiua cognitio Dei datur in intellectu beato.

Angelus intelligit ſe & ſuam intellectionem intuitiuè.

Ex iſta diſtinctione ad propoſitum: actus beatificus intellectus non poteſt eſſe cognitio abſtractiua, ſed neceſſariò intuitiua: quia abſtractiua eſt æquè exiſtentis, & non exiſtentis, & ſic beatitudo poteſt eſſe in obiecto non exiſtente: quod eſt impoſſibile: abſtractiua etiam poſſet haberi, licèt obiectum non attingatur in ſe, ſed in ſimilitudine: beatitudo autem nunquam habetur, niſi ipſum obiectum beatificum immediatè in ſe attingatur: & hoc eſt, quod aliqui vocant, & benè, ipſam intellectionem intuitiuam viſionem facialem: & accipitur ab Apoſtolo, 1. ad Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

Beatitudo non eſt notitia abſtractiua. Intuitio eſt viſio facialis.

9. Ex his patet maior: quia ſi actus beatificus eſt neceſſariò intuitiuus ipſius obiecti: ergo eſt eius, vt exiſtentis, & in exiſtentia propria præſentis: ergo omnis conditio, quæ eſt obiecti per ſe beatifici, eſt eius per ſe, vt in exiſtentia reali, imò, vt in ipſa reali exiſtentia præſentis: ex quo habemus maiorem: probatio minoris, quod, ſcilicet infinitas ſit per ſe conditio obiecti beatifici: nullus intellectus, nec etiam voluntas in aliquo obiecto perfectè quietatur, niſi ſit in eo tota plenitudo primi obiecti, quanta, ſcilicet compoſſibilis eſt primo obiecto: talis plenitudo primi obiecti intellectus, vel voluntatis non poteſt eſſe niſi infinitas: ergo nulla potentia beatificabilis poteſt quietari in aliquo, niſi ſit infinitum, & per conſequens infinitas eſt per ſe conditio obiecti quietatiui: & ita beatifici. Maior probatur; Primò, quia cùm potentia naturaliter inclinatur ad primum obiectum ſuum, vbi non eſt plenitudo obiecti primi, ſed defectus

Solum obiectum infinitum poteſt beare. 3. d. 4. q. 1. ad 3. Potentia non quie-

tatur niſi in obiecto primo primitate perfectionis.

plenitudinis, ibi non eſt quietudo, imò potentia vlteriùs inclinatur, vbi vlteriùs eſt ratio primi obiecti. Probatio minoris, cui non repugnat infinitas; illud non habet totalem plenitudinem ſibi poſſibilem, niſi ſit infinitum. Hoc patet, quia ſola infinitas eſt ſumma plenitudo eius, cui eſt compoſſibilis: nunc autem primo obiecto, tam intellectus, quàm voluntatis infinitas non eſt incompoſſibilis, quia ſiue ſit ens, ſiue verum, vel aliquod tale abſtractum ab omnibus, ſiue primum ens, vel primum verum, quod virtualiter continet alia; patet quòd infinitas non repugnat ſibi: ergo non habet totalem plenitudinem ſuam, niſi habeat infinitatem. Sic ergo quantùm ad iſtum articulum de magnitudine habemus, quòd ibi ſit aliquid ex natura rei, cuius ſit magnitudo, vt eſſentia: & quòd eius ſit magnitudo ex natura rei, & qualis magnitudo: quia non propriè ſecundùm Philoſophum, ſed tranſumptiuè, & non molis, ſecundùm Auguſtinum, ſed perfectionis.

Primũ obiectum voluntatis & intellectus, eſt infinitum.

COMMENTARIVS.

1. a DE *tertio, in iſto articulo*, ſcilicet ſi fundamentum; æqualitatis in diuinis ſit ibi ex natura rei. Et oportet tria videre, De primo, ſcilicet an magnitudo ſit ibi ex natura rei, oportet videre tria, Primo, qualiter magnitudo ponitur in diuinis. Secundo quid ſit illud in diuinis ex natura rei, cui conuenit magnitudo: & tertiò an illa magnitudo conueniat ei ex natura rei. *De primo Philoſophus*, &c.

b *Et hoc apparet ſatis per rationem*, ſcilicet quod iſta conueniunt aliis à quantitate propriè dicta, quia ipſe Philoſophus non negaret æqualitatem inter indiuidua eiuſdem ſpeciei, quia ſecundùm eum inter illa non eſt ordo eſſentialis, vt patet 3. *Met.* (Aduerte tamen quod licèt inter indiuidua dicatur eſſe æqualitas, non tamen propter hoc differentiæ indiuiduales ſunt quantæ, quia illa æqualitas non eſt poſitiua, ſed negatiua, pro quanto non exceſſus vnius indiuidui ab alio in perfectione eſſentiali, &c.) Nec ſimiliter negaret inæqualitatem ſpecierum, vt patet 8. & 10. *Met.* Eſſet ergo in aliis entibus æqualitas & inæqualitas ſecundùm quantitatem virtutis. Et hoc eſt quod dicit Auguſtinus 6. de Trin. cap. 7. *In his*, inquit, *quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius eſſe, quod melius eſſe*, & ſic cum dicimus, vna ſpecies eſt maior alia, intelligimus quod ſit melior, & perfectior. Iſta ergo magnitudo perfectionis reperitur in Deo, non autem magnitudo molis; & talis magnitudo virtutis eſt tranſcendens conueniens ſuo modo omni enti, ſaltem omni enti dicenti perfectionem aliquam. De ſecundo patet quod ibi eſt eſſentia diuina ex natura rei, vt probatum eſt in 1. q. Ex hoc infertur tertium, ſcilicet quod ipſa eſſentia, vt eſſentia habet ex natura rei propriam magnitudinem. Et quod habeat magnitudinem propriam ex natura rei, probat auctoritate, & ratione duplici. Auctoritas eſt Damaſceni c. 9. qui vult quod eſſentia eſt pelagus ſubſtantiæ infinitum, & interminatum, &c.

3. *Met. contex.* 11. 8. *Met. contex.* 10.

Deinde probat rationibus. Prima ratio ſtat in hoc: entitati quiditatis abſolutæ, quæ nata eſt habere rationem menſuræ, vel conuenit finitas, vel infinitas: cui ergo repugnat finitas, ei conuenit infinitas, & talis eſt eſſentia, & ſi conuenit infinitas hoc erit ex natura rei, & vt gradus intrinſecus, vt patuit *q. 4. art. 1.*

Dubium. Reſponſio.

Dubitatur de hoc quod dicit, *cui repugnat finitas ei cõuenit infinitas*, quia paternitati diuinæ, repugnat finitas, vt ſuprà patuit *q. 5.* & tamẽ ei nõ conuenit infinitas. Reſpondeo, quòd Doctor loquitur de ente quanto, ſcilicet cuicunque enti quanto repugnat finitas, ei conuenit infinitas intenſiua: & quòd ſic loquatur patet, quia præmiſit quòd *magnum*, & *paruum* tranſlatiuè ſunt paſſiones entis, quod non poteſt intelligi, niſi de ente quanto, vt etiam patet in q. 5. reſpondendo ad argumentum principale.

2. c Secundò principaliter arguit probando, quòd infinitas intenſiua ſit magnitudo ex natura rei, & ratio ſtat in hoc: *Modus obiecti beatifici, vt beatificum eſt, eſt in re, & ex natura rei*; patet, quia ſicut obiectum beatificum eſt in re, ita & omne pertinens ad obiectum beatificum: modus autem pertinet ad tale obiectum. Sed infinitas intenſiua eſt talis modus in eſſentia diuina; ergo eſt ibi ex natura rei, & per conſequens magnitudo. Maiorem probat præmittendo diſtinctionem de actu intellectus, ſcilicet intuitiuo, & abſtractiuo, & quomodo intuitiuus non repugnat nobis; quæ diſtinctio patet hîc, & *in primo, diſt.* 1. & 8. & *in ſecundo, diſt.* 3. & *in* 4. *diſtin.* 46. & 49. & *q.* 14. *quodl.* Patet etiam in litera, quomodo actus beatificus non eſt abſtractiuus, quia aliter quis poſſet eſſe perfectè beatus in obiecto beatifico actu non exiſtente, quia cognitio abſtractiua eſt etiam obiecti non exiſtentis. Eſt ergo actus beatificus pertinens ad intellectum actus intuitiuus, qui eſt obiecti exiſtentis, & præſentis. Et ſic patet illa maior, quia ſi actus beatificus eſt obiecti exiſtentis, & præſentis, ergo eſt ibi obiectum, & omnis conditio obiecti beatifici ex natura rei. Probatio minoris, ſcilicet quòd infinitas intenſiua ſit per ſe conditio obiecti beatifici: patet, quia nullus intellectus, nec voluntas in aliquo perfectè quietatur, niſi ſit in eo tanta plenitudo primi obiecti, quanta ſcilicet compoſſibilis eſt primo obiecto. Talis plenitudo primi obiecti intellectus & voluntatis, loquendo de primitate perfectionis, non poteſt eſſe, niſi infinitas intenſiua; ergo nulla potentia beatificabilis poteſt quietari in aliquo, niſi ſit infinitum, & per conſequens infinitas eſt per ſe conditio obiecti vltimatè quietatiui.

SCHO

SCHOLIVM.

Obiecit ſuadens infinitatem ſeu magnitudinem eſſentiæ non diſtingui ab ea, & per conſequens non fundare æqualitatem. Reſpondet. Eſto non diſtinguatur realiter ab eſſentia, ſed tranſeat in eam, manet tamen ſecundùm propriam rationem magnitudinis in qua fundatur æqualitas: quod patet in magnitudine naturæ creatæ, non dicit magnitudinem, ſeu infinitatem diſtingui formaliter ab eſſentia, quia 1. d. 8. q. 2. & 3. tenet gradum intrinſecum non diſtingui ſic ab eo cuius eſt, vult ergo diſtingui ex natura rei vel modaliter. vide 1. d. 26. n. 33. Vbi explicat quomodo attributa manent, & tranſeunt in eſſentiam. Replicat, ſi magnitudo tranſit in eſſentiam: ergo æqualitas in identitatem tranſibit, quia hæc fundatur in eſſentia, in quam tranſit magnitudo. Reſpondet fatendo æqualitatem non æquè diſtingui ab identitate, & ſimilitudine, ſicut hæc duo inter ſe, quia primum fundatur in vnitate eſſentiæ, ſecundùm, in vnitate attributi, & æqualitas in magnitudine vtriuſque, quæ in vtrumque tranſit, diſtinguitur tamen ab iſtis, quia dicit modum vtriuſque, quia non datur identitas, nec ſimilitudo perfecta ſine æqualitate, & ſic non ſequitur abſurdum illatum, ſcilicet non eſſe tres relationes communes in Deo. Si dicas, æqualitas perfecta, & identitas perfecta habent idem fundamentum, ſcilicet infinitam eſſentiam, & eundem terminum, ſcilicet perſonam: ergo ex natura rei non diſtinguuntur. Reſpondetur, infinitatem reſpectu æqualitatis eſſe formale fundamentum, & reſpectu identitatis, & ſimilitudinis perfectæ eſſe conditionem fundandi. vide Leuch. hîc.

10. CONtra iſta arguitur ſic 5. de Trin cap. 10. *Idem*, inquit Auguſtinus *eſt illi eſſe, & magnum eſſe*: ergo magnitudo tranſit in eſſentiam, & per conſequens non manet ibi magnitudo ſecundùm propriam rationem magnitudinis: non autem fundat æqualitatem, niſi ſub ratione magnitudinis, non dico molis, ſed virtutis.

Reſpondeo, dico quòd omni proprietate per impoſſibile, vel poſſibile circunſcriptâ ab eſſentia diuina, ipſa habet propriam magnitudinem, ſcilicet propriam infinitatem: habet enim gradum intrinſecum, ſicut res finita habet propriam finitatem: imò magis, ſicut ſi circumſcribas ab homine omnem proprietatem: adhuc habet propriam finitatem in ordine entium. Sic ergo concedo, quòd eſt idem Deo eſſe, quod magnum eſſe: & aliquo modo, ſicut licet dicere, magis intrinſecè, quàm Deo iuſtum eſſe, vel ſapientem eſſe: quia non ita dicit *magnum* proprietatem, vel attributum, ſicut *iuſtum*, vel *ſapiens*: tranſit ergo in ipſum propter ſummam identitatem magnitudinis ad eſſentiam: cùm infers, ergo non manet ſecundùm propriam rationem magnitudinis: neganda eſt conſequentia: imò in creaturis ſic tranſit magnitudo perfectionis, quòd non eſt aliud realiter ab eo, cuius eſt: & tamen manet ſecundùm propriam rationem magnitudinis, vt proprium fundamentum æqualitatis, vel inæqualitatis. Eſt enim vna ſpecies entium, quantumcunque immaterialis, alteri ſpeciei immateriali æqualis, vel inæqualis ſecundùm perfectionem: ergo manet in ea magnitudo ſecundùm perfectionem vt fundans iſtam æqualitatem: & tamen tranſit iſta magnitudo in eſſentiam per identitatem, quia ait Auguſtinus 16. de Trin. cap. 8. de iſta magnitudine: *Idem eſt maius eſſe, quod melius eſſe*: bonitas enim eſſentialis, qua vna ſpecies eſt melior alia, non eſt res addita eſſentiæ.

Idem Deo eſſe, & magnum eſſe, exponitur.

Magnum eſſe, magis idem Deo, quàm iuſtum eſſe.

8. & 10. Met.

Infinitas quomodo tranſit, & non tranſit in eſſentia, de quo 1. d. 16. n. 33.

Non ſunt ergo oppoſita in Diuinis, imò nec in creaturis, tranſire & manere, ſi rectè intelligatur: tranſire propter realem identitatem, & manere propter propriam quiditatem: nec ſequitur *manet, ergo manet realiter diſtinctum*: ſed ſicut aliquid manet, quando ſua propria quiditas non eſt deſtructa, ſiue per corruptionem, ſiue per reſolutionem in ſeparatam potentiam, ſiue per confuſionem. Primo modo tranſit ignis in aquam. Secundo modo ſi per potentiam diuinam reſolueretur ignis in materiam primam, ſecundùm ſe manentem. Tertio modo ſi ex eo & aqua generaretur mixtum neutrius actualitate manente: nullo iſtorum modorum tranſit aliquid in Diuinis, & ſolummodò ſic tranſire, infert non manere. Non ergo ſequitur, propter oppoſitum manet, hoc eſt propria & perfecta & plena actualitate: ergo manet realiter diſtinctum: quod declarari poſſet, ſi eſſet quæſtio de alietate reali.

Triplex tranſitio infert non manere.

11. Sed ex hoc ſequitur aliud dubium [c], quia, ſicut ſe habet magnitudo ad eſſentiam, ſic ſe videtur habere æqualitas ad identitatem. Si ergo magnitudo tranſit in eſſentiam, æqualitas tranſibit in identitatem, & ita non erunt tres relationes communes in Diuinis, ſcilicet æqualitas, ſimilitudo, & identitas.

Hîc poteſt concedi, quòd æqualitas non æquè diſtinguitur ab identitate & ſimili-

Æqualitas non æquè distincta ab identitate, & similitudine, sicut hæc inter se.

tudine, sicut ista duo distinguuntur inter se: sed quod æqualitas dicat modum proprium vtriusque relationis, ad hoc, scilicet quòd tam identitas, quàm similitudo sit perfecta. Si enim per impossibile, Pater haberet diuinitatem maiorem, & Filius minorem: esset quædam identitas ibidem: sed quia fundamentum non haberet eandem magnitudinem, non esset ibi perfecta identitas, quia non cum æqualitate. Consimiliter duo habentes scientiam maiorem, & minorem, sunt aliquo modo similes: sed non perfectè similes: quia non æquales in scientia in qua assimilantur. Magnitudo igitur eadem cuiuscunque fundamenti, siue identitatis, siue similitudinis, dat cuicunque identitati, & similitudini, quòd ipsa sit perfecta: æqualitas ergo dicit modum similitudinis: quòd ipsa sit perfecta: sicut magnitudo eadem dicit modum fundamenti, scilicet quòd ipsum sit perfectum.

COMMENTARIVS.

3. *Infinitas non est propria magnitudo.*

d *Contra ista arguitur.* Hîc arguit Doctor probando quòd infinitas non sit propria magnitudo distincta ab essentia diuina, quia secundùm Augustinum *quinto de Trin. c. 2.* Idem est illi esse, & magnum esse, ergo magnitudo transit in essentiam, & sic non manet secundum propriam rationem. Respondet, quod ipsa magnitudo perfectionis non est passio, nec quasi passio, quia circumscripta omni passione, &c. sed est gradus intrinsecus, vt etiam patuit *q. 5 art. 1.* & vt sic, habet propriam rationem magnitudinis, & licèt transeat infinitas in essentiam secundùm perfectam identitatem realem, manet tamen secundum formalem eius rationem, sicut dictum est suprà q. 5. & alibi sæpè.

Dubium.

e *Sed ex hoc sequitur aliud dubium.* Hîc arguit contra prædicta, scilicet, quòd magnitudo transeat per identitatem in essentiam, quia si sic tunc sequeretur quòd æqualitas, & identitas in diuinis essent idem; patet, quia identitas immediatè fundatur super essentia, & æqualitas super magnitudine, quæ est eadem quod essentia; ergo æquè primò fundatur in essentia sicut identitas, & per consequens non videntur differre.

Responsio.

Respondet quòd *æqualitas non æquè distinguitur ab identitate, & similitudine, sicut similitudo distinguitur ab identitate*; & patet, quia proximum fundamentũ identitatis est vnitas essentiæ, & proximum fundamentum similitudinis est vnitas attributi, puta vnitas sapientiæ, vel bonitatis, & proximum fundamentum æqualitatis est magnitudo, quæ transit in essentiam. Nam infinitas essentiæ transit in essentiam, & infinitas attributi transit in attributum, & per consequens minùs distinguitur æqualitas à similitudine, & identitate, quàm similitudo distinguatur ab identitate. Dicit ergo Doctor quòd æqualitas dicit modum proprium, tam similitudinis, quàm identitatis, quia vbi est æqualitas essentiæ ibi est perfecta identitas: patet, quia si per impossibile Filius haberet minorem Deitatem, & Pater maiorem, ibi non esset perfecta identitas. Dicit etiam modum similitudinis quia si Filius haberet minorem sapientiam, & Pater maiorem, inter eos non esset perfecta similitudo. Æqualitas ergo dicit modũ perfectum vtriusque similitudinis, sicut etiam magnitudo perfecta dicit modum perfectum vtriusque fundamenti, scilicet similitudinis, & identitatis, & tamen æqualitas differt ex natura rei, vt patebit in dubiis, quæ ponam.

SCHOLIVM.

Postquàm probauit dari magnitudinem à parte rei, nunc probat dari vnitatem realem eiusdem magnitudinis. Primò, quia est numeralis, siue singularis, & existens. Secundò, ex Damasceno. Tertiò, quia illa magnitudo non est plures diuersæ rationis, nec eiusdem rationis. Hîc nota Doctorem negare vniuersale à parte rei, quamuis (inquit) *fortè secundùm aliquos detur; quod etiam negat suprà, q. 2. n. 6. & alibi sæpè, vt ibi notaui in Scholio.*

Vnitas realis pluriũ in Deo.

VLtimò in isto articuli f, viso de magnitudine videndum est, quæ est vnitas: quæ (vt priùs dictum est) videtur requiri, siue per se, siue quocunque modo, in fundamento æqualitatis. Et est sciendum, quòd si vnitas magnitudinis alicubi sit realis, & realiter, hîc verissimè est realis: quia hæc vnitas est numeralis, siue singularis magnitudinis in duobus, in aliis non est vnitas numeralis, licèt secundùm aliquos, fortè sit vnitas aliqua vniuersalis, siue rationis: de quo non curo modò: tamen certum est, quòd nulla vnitas veriùs est realis, quàm vnitas numeralis, & quòd ista sit propriè in Deo alicuius communis omnibus personis, dicit Damascenus c. 8. *In omnibus*, inquit, *creatis hypostasibus, quod diuersum est re consideratur: communicatio autem, & copulatio, & vnum, ratione siue cognitione consideratur: in sancta verò & incomprehensibili Trinitate è conuerso est, illic enim commune quidem, & vnum re consideratur, vnumquodque enim horum se habet ad alterum nihilominus, quàm ad seipsum, cognitione verò est quid diuisum.*

Non dari vniuersale à parte rei.

T. 9. & 10. Vnum & multa diuidunt ens, de quo 1. d. 4. q. 1.

Ad propositum est etiam ratio. g Quia ex 10. *Metaphys. vnum* & *multa* immediatè diuidunt ens: ergo si ex natura rei in Patre & Filio sit magnitudo essentiæ, vt probatum est: illa magnitudo, vel erit vna, vel plures: non plures, quia non alterius rationis,

12.

rationis, patet: nec etiam plures eiuſdem rationis, quia eadem eſſentia numero non eſt magna pluribus magnitudinibus eiuſdem ſpeciei, vel rationis: ergo breuiter habemus concluſionem primam huius primi articuli, ſcilicet quòd æqualitatis in Diuinis, prout dicitur ſecundùm magnitudinem, eſt fundamentum reale, & ex natura rei, quantùm ad quodlibet, quod requiritur ad fundamentum æqualitatis, & hoc æquè ſicut in quolibet fundamento cuiuſlibet æqualitatis, ſiue magis in Diuinis. *Concluſio 1. primi ar.*

COMMENTARIVS.

4. f *Vltimò in iſto.* Poſtquam probauit Doctor quòd magnitudo ſit ibi ex natura rei, quæ eſt fundamentum æqualitatis, nunc oſtendit vnitatem magnitudinis. Et breuiter dicit quòd ibi eſt vnitas realis, & ex natura rei, quia ibi vnitas numeralis; & arguit quod ibi ſit ex natura rei, quia vnitas verè ſingularis, & actu exiſtentis eſt verè realis: ſed vnitas magnitudinis, ſiue infinitatis intenſiue eſt huiuſmodi, cùm ſit gradus intrinſecus eſſentiæ, & attributorum in actu exiſtentium exiſtentia ſingulari. Probat etiam auctoritate quòd talis vnitas numeralis, & communis tribus ſuppoſitis ſit in Deo; quia ſecundùm Damaſcenum c. 8. habetur ſic: *In omnibus*, inquit, *creatis hypoſtaſibus, quod diuerſum eſt re conſideratur*, &c. Vult dicere, quòd in creaturis diuerſum numero eſt in re, ſed commune pluribus numero non eſt in re, ſed tantùm in conſideratione. In diuinis verò idem numero, & eſt idē numero realiter, & pluribus cōmune realiter

g Ad hoc etiam adducit rationes probando quod ſit ibi vnitas numeralis magnitudinis ex natura rei, quia 10. *Met.* idem & diuerſum diuidunt immediatè ens, ſimiliter vnum, & plura; ergo illa magnitudo vel erit vna numero in tribus perſonis, vel erunt plures. Si primo, habetur propoſitum. Si ſecundo, quia aut eſſent alterius rationis, aut eiuſdem rationis: non primò, quia cùm eſſentia ſit vnius rationis, ſequitur quòd gradus intrinſecus ſcilicet infinitas ſit eiuſdem rationis: non ſecundò, quia tunc ſequeretur, quòd eadem eſſentia numero eſſet magna pluribus magnitudinibus eiuſdem rationis, quod eſt impoſſibile.

SCHOLIVM.

Vt declaret fundamentum proximum æqualitatis ſecundùm æternitatem; de quæ ſuprà, num. 3. ex Auguſtino ponit duos modos dicendi. Primus eſt, Æternitatem eſſe modum intrinſecum exiſtentiæ, & ſic ibi eſſe ex natura rei poſitiuè. Quod probat ex D. Dionyſ. Alter modus eſt; æternitatem connotare poſitiuum, ſcilicet eſſentiam, ſed formaliter conſiſtere in negatione triplici, deſitionis, ſucceſſionis, & dependentiæ; vel in relatione potentiali coëxiſtendi omni durationi ſimul, & ſine varietate, ac dependentia. Hos modos problematicè ſuſtinet, & fauet modo aſſerenti æternitatem non eſſe in Deo ex natura rei in 2. d. 1. quæſt. 2. vbi negat æuum diſtingui ab Angelo. De vnitate æternitatis eodem modo dicendum eſt, quo dictum eſt de vnitate magnitudinis, num. 12. eo enim modo, quo æternitas eſt realis ſiue formaliter ſecundùm primum modum, ſiue fundamentaliter & connotatiuè, ſecundùm alium modum, ſic eius vnitas, quæ proximè fundat æqualitatem, realis erit. Hîc num. 16. videtur negare diſtinctionem Attributorum in Deo ex natura rei, ſicut ſecundùm Auguſtinum dicimus (*inquit*) Deum eſſe magnum, ſapientem, bonum, non tamen propter hoc oportet, quòd illi ex natura rei conueniat hoc, vel illud ſine omni negatione vel relatione rationis. *At contrariam habet latè 1. d. 8. qu. 4. à num. 10. & d. 46. q. 3. & alibi paſſim, vbi ponit Attributa à parte rei diſtincta inter ſe, & ab eſſentia, & 5. q. 1. à num. 7. fusè probat Attributa hîc poſita eſſe in Deo ex natura rei ſine omni reſpectu ad extrà. Reſpondetur primò, Eum hic loqui in ſententia aliorum negantium diſtinctionem Attributorum à parte rei, quia reſpondet ad locum ex D. Dionyſio quæ ſuadetur æternitatem eſſe in Deo ex natura rei; nihil reſoluens, ſed ponens modum, quo ſatisfiat obiectioni, ſi teneatur altera pars. Secundo fortè loquitur non de illis Attributis ab ipſo expreſsis*, magnus, ſapiens, bonus, *ſed de aliis Attributis ſub ly* &c. *comprehenſis, quæ dicunt reſpectum ad extrà, vt* creator, iuſtificator, *quia in hac ipſa q. num. 10. ponit magnitudinem diſtinctam ex natura rei à Deo. Ne ergo admittamus contradictionem expreſſam in doctrina Doctoris; altera harum ſolutionum admittenda videtur, & prima verior mihi viſa eſt.*

13. h Reſtat nunc videre de æternitate. Patet quidem quòd ipſa eſt alicuius, quod eſt ibi ex natura rei: quia ipſa eſt exiſtentiæ, vt exiſtentia: exiſtentia autem eſt ibi ex natura rei, alioquin nihil eſſet ibi exiſtens ex natura rei: habemus ergo aliquid ex natura rei, cuius eſt æternitas: ſed oportet quærere an ex natura rei conueniat ſibi æternitas, vt æternitas: videtur quòd ſic: quia ſicut infinitas intenſiua dicit modum intrinſecum eſſentiæ, vt eſſentiæ, ita æternitas, vt æternitas, dicit modum intrinſecum exiſtentiæ, vt exiſtentiæ: & tunc cùm ibi ſit exiſtentia ex natura rei, ſicut *Æternitas an modus intrinſecus exiſtentiæ Dei.*

& *eſſe* pari ratione, modus intrinſecus illius, & hoc ex natura rei, ſicut modus intrinſecus alterius. Pro hoc eſt Dionyſius de Diuin. nom. cap 5. tertiæ partis, *Deus non quodammodo eſt exiſtens, ſed ſimpliciter, & circunſcriptiuè totum eſſe accipit in ſeipſo & præaccipit, propter quod dicitur Rex ſeculorum*, & ſequitur, *ipſe eſt eſſe exiſtentibus, & ipſum eſſe exiſtentium, & exiſtens ante ſæcula: ipſe eſt enim æuum æuorum, qui eſt ante ſæcula.* Conſimili modo videtur ſibi attribuere æuum æuorum, per quod intelligitur æternitas, ſecundum quod ipſe eſt exiſtens ſimpliciter, & incircunſcriptè.

ſ ſub litera C.

Æternitatis definitio.

Contra iſtud obiicitur [i], per illud Boëtij 5. de Conſol proſa 6. vbi vult, quòd *æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio*, & ſimilis ſententia habetur ab Anſelmo mon. 27. & ſecundùm iſtam corrigenda eſt ſententia Richardi 2. Trin. 9. *Carere*, inquit, *initio & fine, & omni mutabilitate, dat æternum eſſe*: ſic ſupplenda & intelligenda eſt iſta ſententia ſecundùm deſcriptionem prædictam, in qua ponitur *vita*, quæ accipitur pro exiſtentia actuali perfecta, quomodo Ioan. 5. *ſicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit*, &c. Hoc ergo ponitur tanquam connotatum, quia quaſi ſubiectum vel fundamentum æternitatis, & illud certum eſt eſſe in Deo ex natura rei, ſicut exiſtentia perfecta; ſed alia tria, ſcilicet *interminabilis*, quod excludit deſitionem; & *tota ſimul* quod excludit ſucceſſionem; & *perfecta poſſeſſio*, quod excludit dependentiam, & participationem: illa enim non videntur dicere vltra vitam, niſi relationem poſitiuam, vel negatiuam: negatiuam quidem negatione terminationis, negatione ſucceſſionis, & negatione dependentiæ: & relationem poſitiuam potentialem, vel aptitudinalem: quia *interminabilis* videtur dicere, poſſe per ſe coëxiſtere cuicunque durationi, vel exiſtentiæ; *tota ſimul*, ſine variatione, & ſucceſſione poſſe coëxiſtere cuicunque; *perfecta poſſeſſio*, à ſeipſo exiſtere, & non dependere in exiſtendo. Sic ergo hæc eſt propriiſſima deſcriptio æternitatis, quam inuenimus, & hoc eſt vnum tantùm ex natura rei, ſcilicet *vita*: tria autem, quæ complent rationem eius, non ſunt ibi ex natura rei, vt videtur: quia per ſe important vel negationem alicuius imperfectionis extrinſecè; vel relationem aliquam aptitudinalem, vel potentialem ad aliquid extrinſecum, & nec ſic, nec ſic eſt aliquod eorum ibi ex natura rei, & per conſequens nec æternitas, vt æternitas, erit ibi ex natura rei. 14.

2. de Anima t. c. 37. Doctrina ſingularis, & expoſitio definitionis æternitatis ſubtiliſſima.

Hæc concluſio ſi conceditur, poteſt reſponderi ad illud, quod arguitur in contrarium: quòd, ſcilicet æternitas ſit proprius modus exiſtentiæ diuinæ, ſicut infinitas eſſentiæ diuinæ, hæc eſt neganda: quia ſi per impoſſibile, eſſentia diuina raptim tranſiret, adhuc haberet tam eſſentia, quàm exiſtentia modum intrinſecum, ſcilicet infinitatem intenſiuam, ſed non haberet illa exiſtentia æternitatem, per quam intelligimus infinitatem duratiuam, quæ vltra infinitatem intenſiuam, non addit niſi negationem deficiendi, vel relationem rationis potentialitatis, ſcilicet coëxiſtendi cuicunque poſſibili, quæ relatio non eſt niſi rationis. Hoc patet hoc modo, quia ſi Angelus annihilaretur cras, non haberet alium modum intrinſecum in natura ſua, quàm ſi maneat in æternum, ſicut manebit, & ſecundùm aliquos ſine ſucceſſione, quia illam negant de æuo: non eſt ergo poſſibile vltra infinitatem intenſiuam, eſſentiæ, vel exiſtentiæ, quæ infinitas dicitur magnitudo, ſiue ſit huius, ſiue illius, intelligere ibi aliquam quantitatem, quæ ſit ibi ex natura rei: quæ, ſcilicet ſit durationis perpetuæ, ſed quicquid intelligitur ſuperadditum, addit relationem rationis, vel negationis. 15.

Non ita conuenit æternitas exiſtentiæ, ſicut infinitas eſſentiæ.

Angelus vno die tãtum exiſtens, haberet omnia intrinſeca quæ modo habet.

Verum eſt igitur, quòd exiſtentia habet modum ſibi intrinſecum, ſicut eſſentia: ſed illud non eſt niſi infinitas intenſiua, æternitas autem, vt æternitas, ſiue interminabilis duratio, vt interminabilis duratio, non eſt infinitas.

Explicat Dionyſium ponens æternitatem eſſe tantùm relationem rationis, vel negationem.

Ad Dionyſium, concedo [k], quòd ex natura rei Deus eſt exiſtentia incircunſcripta, hoc eſt, infinita intenſiuè: ita quòd magnitudo propriæ exiſtentiæ eſt infinitas, & ita eſſet, ſi per impoſſibile Deus ſtatim deſineret eſſe: ſed quod addunt vltetiùs, quòd ipſe eſt æuum æuorum, hoc eſt æternus, vel æternitas: verum quidem eſt hoc, quia ſua exiſtentia habet repugnantiam ad deſinere eſſe, & fundamentum illius repugnantiæ eſt ibi ex natura rei, ſcilicet exiſtentia: ſed formalis ratio repugnantiæ ad deſinere eſſe, ſiue ſit negatio deſitionis, ſiue neceſſitas coëxiſtendi cuicunque compoſſibili, hoc vltra illud quod eſt ex natura rei, addit negationem imperfectionis, vel reſpectum ad extra: nec Dionyſius dicit, quòd ibi ex natura rei eſt æuum æuorum, ſicut eſt exiſtens, ſicut ſecundùm Auguſtinum dicimus, Deum eſſe magnum, eſſe ſapientem, bonum, &c. ſicut frequenter dicit: non tamen propter hoc oportet, quòd illi ex natura rei conueniat hoc, vel illud ſine omni negatione, vel relatione rationis. 16.

Quantùm

Quantùm ergo ad iſtum articulum, habetur cuius ſit æternitas, ſcilicet exiſtentiæ. De iſta æternitate an inſit ex natura rei, teneatur altera via duarum dictarum, illa quæ videtur inquirenti probabilior. De vnitate æternitatis tanquam quantitatis fundantis æqualitatem, & hoc ſub ratione vnius, non oportet hîc aliter diſcutere, quàm dictum eſt prius de vnitate magnitudinis. *Æternitatem eſſe poſitiuum, vel non, problema.*

COMMENTARIVS.

5. h *Reſtat nunc videre de æternitate.* Hîc Doctor declarat de fundamento proximo æqualitatis ſecundum æternitatem. Et ponit duas vias de ipſa æternitate. Prima, quòd æternitas eſt ibi ex natura rei, non tantùm ratione connotatiua ipſius rei, cui ineſt, ſed etiam formaliter ex natura rei, ſic quòd æternitas dicit modum intrinſecum eſſentiæ diuinæ, quia ſicut infinitas eſt gradus intrinſecus eſſentiæ diuinæ: ita æternitas videtur gradus intrinſecus eſſentiæ diuinæ, & per conſequens erit formaliter ex natura rei. Et hoc probat per Dionyſium de diu.no.c.5.parte 3. *Deus*, inquit, *non quodammodo eſt exiſtens, ſed ſimpliciter*, &c. Et vult dicere in ſententia, quòd ipſum *eſſe* Dei nullo modo poteſt circunſcribi, nec terminari, quòd *eſſe* eſt à ſeipſo, & in ſeipſo, quia nullo modo habet *eſſe* in alio, quod *eſſe* præaccipit, ſcilicet quòd ante omne *eſſe*, habet in ſe, & à ſe totum ſuum *eſſe*, & per hoc patet quòd eſt rex ſæculorum, & ipſe eſt *eſſe* omnibus exiſtentibus, & *eſſe* omnium exiſtentium, quia omne exiſtens dependet ab illo *eſſe*, & eſt ante ſæcula exiſtens, & ſic videtur quòd æternitas ſit gradus intrinſecus eſſentiæ diuinæ, per quam æternitatem repugnat ſibi omnis circunſcriptio ſiue terminatio, ſiue, deſitio, ſiue ſucceſſio, & huiuſmodi.

6. i Secũda via tenet quòd æternitas ſit ex natura rei quantùm ad connotatum, ſiue fundamentum, quia æternitas eſt alicuius vitæ perfectæ, ſiue alicuius perfectiſſimæ per ſe, & à ſe, & in ſe exiſtẽtis ſicut natura diuina: ſed formaliter accepta, vel dicit negationem, vel relationem poſitiuam potentialem, vel aptitudinalem. Et hoc probat per Boëtium 5.de Conſ.proſ.6.vbi vult, quòd *æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio.* Ponitur ibi *vitæ* pro perfecta exiſtentia, quæ eſt ibi ex natura rei, quæ ponitur, vt connotatum, ſiue fundamentum æternitatis. Ponitur *interminabilis*, vt excludit deſitionem, *tota ſimul*, prout excludit ſucceſſionem, *perfecta poſſeſſio*, prout excludit dependentiam, & participationem. Negatiuè ergo æternitas formaliter ſumpta dicit negationem deſitionis, negationem ſucceſſionis: negationem dependentiæ, & participationis. Poſitiuè verò dicit relationem potentialem, vel aptitudinalem, quia talis vita perfecta poteſt per ſe coexiſtere omni durationi, & per hoc dicitur *interminabilis*, & poteſt coëxiſtere omni exiſtentiæ ſine variatione, & per hoc dicitur *tota ſimul, & perfecta poſſeſſio*, quia à ſe, & non participatiuè poteſt per ſe, & in ſe exiſtere. Et per hanc deſcriptionem æternitatis videtur corrigenda deſcriptio Richardi ſecundo de Trin. cap. 9. *Carere*, inquit, *initio, & fine, & omni mutabilitate dat æternum eſſe*, nam ex hoc non videtur ponere aliquid ex natura rei, & ideò per illam Boëtij ſupplenda, & intelligenda eſt illa Richardi modo expoſito in litera.

Quid æternitas.

Tenendo ſecundam viam reſpondet Doctor ad rationem negando iſtam, ſcilicet, quòd ſicut infinitas eſt gradus intrinſecus eſſentiæ, quòd etiam æternitas exiſtentiæ, quia ſi eſſentia tantùm per inſtans exiſteret, eſſet formaliter infinita, & tamen non conueniret ſibi æternitas, per quam æternitatem intelligimus infinitatem durationi, quæ vltra infinitatem intenſiuam non addit, niſi negationem deficiendi, vel relationem rationis potentialitatis, ſcilicet coëxiſtendi cuilibet poſſibili, quæ relatio non eſt niſi rationis. Et addit, quòd *exiſtentia habet modum ſibi intrinſecum ſicut eſſentia, ſed illud non eſt niſi infinitas intenſiua.* 7. *Infinitas, eſt gradus intrinſecus.*

k Reſpondet ad auctoritatem Dionyſij concedendo, quòd Deus ex natura rei eſt exiſtentiã incircunſcripta, hoc eſt, infinitas intenſiuè, & hoc haberet ſi etiam tantùm per inſtans duraret.

l *De iſta æternitate an inſit ex natura rei teneatur altera via duarum prædictarum, illa, quæ videtur inquirenti probabilior.* Sed iudicio meo ipſe tenet ſecundam viam, vt patet diligentiùs intuenti.

De vnitate æternitatis tanquam quantitatis fundantis æqualitatem, & hoc ſub ratione vnius non oportet hîc aliter diſcutere, quàm dictum eſt prius de vnitate magnitudinis, quia ſicut magnitudo habet præcisè vnitatem numeralem, ſecundùm quam eſt proximum fundamentum æqualitatis, ſic æternitas habet vnitatem numeralem ſecundùm quam eſt proximum fundamentum æqualitatis in diuinis ſecundùm æternitatem, ſiue ſecundùm quantitatem æternitatis.

SCHOLIVM.

Explicat quomodo poteſtas in Deo, quæ ponitur fundamentum tertium æqualitatis per Auguſt. ſuprà, num. 3. ſit in Deo ex natura rei; ſi enim ſumatur propriè, vt dicit reſpectum ad poſſibile, non eſt ibi à parte rei, & ſic æqualitas, ſecundùm poteſtatem non eſt relatio realis in perſonis: ſi verò ſumatur pro fundamento, id eſt, pro voluntate abſolutè ſumpta, non ſecundùm hanc, ſed ſecundùm eius magnitudinem intrinſecam, perſonæ ſunt æquales, quod ſpectat ad primum fundamentum aſſignatum ab Aug. non ad tertium poteſtatis, atque adeò æqualitas poteſtatis eſt relationis in perſonis. Obiicit relationem non fundari in relatione, & licèt de reali hîc id non reſoluat, tamen reſoluit 2.d.1.q.4.& 1.d.19 q.1.& 4.d.6.q.10.

Diſt.30. prim. Poteſtas in Deo dupliciter ſumitur.

17. DE Tertio m ſcilicet *poteſtate*:poteſtas maximè importat relationem ad poſſibile, & per conſequens relationem rationis, quia ſicut alibi probatum eſt, Deus ad nihil aliud à ſe poteſt referri realiter:ſi ergo poteſtas,vt poteſtas,ponatur fundamentum quantùm ad illud fundamentum,non eſt ibi æqualitas ex natura rei:ſi autem accipiatur *poteſtas* pro illo ſecundùm quòd iſte reſpectus dicitur de Deo,quod fortè eſt voluntas,quia illud eſt abſolutum,quod eſt principium omnium poſſibilium:ſi voluntas,vt voluntas ponatur ibi ex natura rei,de quo tactum eſt aliquid in prima quæſtione,ſequitur quòd illud fundamentum,quod eſt reale,eſt ibi ex natura rei,ſed tamen illud non eſt fundamentum æqualitatis ſecundùm poteſtatem, vt abſolutè accipitur, ſed vt accipitur ſub ratione poteſtatis ad obiecta extrinſeca. Nam ſecundùm voluntatem abſolutè, Pater & Filius non ſunt æquales niſi ſecundùm magnitudinem intrinſecam voluntatis, & illud eſt primum,ſecundùm quod attenditur æqualitas:non autem tertium:ſecundùm ergo voluntatem, vt tertium,ſunt æquales, prout voluntas eſt æquale principium poſſibilium, ita quòd æqualitas poteſtatis eſt ſemper æqualitas principij, vt principij: & per conſequens eo modo, quo Auguſtinus intendit aſſignare æqualitatem ſecundùm iſta tria ſemper includitur in fundamento æqualitatis tertiæ, poteſtas, vt poteſtas, ſiue cauſalitas actiua, & cùm illa non ſit niſi reſpectus rationis, nunquam fundamentum, quod aſſignatur tertium æqualitatis eſt ibi ex natura rei.

Æqualitas poteſtatis in Deo eſt rationis.

18. Sed obiicitur, quòd relatio non poteſt fundari in relatione; ergo nec æqualitas in poteſtate:primum probatur:quia ſi ſic,eſſet proceſſus in infinitum: tum per Auguſtinum 7.de Tri.1. *Omne quod relatiuè dicitur,eſt aliquid excepto relatiuo*:ergo oportet reducere ad aliquod abſolutum,& oportet relationem fundari in aliquo abſoluto. Diceretur forte quòd antecedens non eſt verum,quia 5.Geometriæ definit Euclides proportionabilitatem ſic: *Proportionabilitas eſt ſimilitudo duarum proportionum*: Similitudo iſta dicit relationem formaliter, & eſt proportionis, & proportionis, vt duorum fundamentorum ſimilium,proportio autem manifeſtè importat relationem.

Relationẽ vnam fundari in alia habet 2. d.1.q.4. & 4.d.6.q.10. n.5.6.& 1. d.19.q.1. Vna relatio rationis fundatur in alia. Genus & ſpecies. De hoc vide 14.quæſtionem vniuerſaliũ Doct.

Sed quicquid ſit de hoc, ad propoſitum poteſt dici, quòd relatio rationis poteſt benè fundari in relatione rationis:ſicut iſta eſt vera,loquendo de intentionibus ſecundis:Genus eſt ſpecies: hæc intentio, *Genus*, concipitur ſub intentione vniuerſaliori, quàm *ſpecies*,quod eſt vniuerſale:& concipitur ſicut differens ſpecie ab hac intentione,*Species*,& ab hac,quæ eſt *differentia*;& non habet ſub ſe per ſe inferiora,niſi numero differentia. Nam hæc intentio Generis in colore, & illa in animali non differunt niſi numero ſolùm. Fundatur ergo hæc intentio, quæ eſt *Species*, in hac intentione quæ eſt *Genus*, & ratio huius poſsibilitatis in relationibus rationis eſt iſta: quia omne illud poteſt eſſe fundamentum relationis rationis, quod ipſa ratio poteſt comparare ad alia:poſſum autem relationem rationis intelligere,& eam ad aliam comparare: ergo illa ſecunda relatio fundatur in relatione prima:relatio autem æqualitatis,quæ fundatur in poteſtate,eſt tantùm relatio rationis, ſicut illud in fundamento, eſt tantùm relatio rationis.

COMMENTARIVS.

8. *Poteſtas in diuinis.*

m *De tertio,ſcilicet poteſtate.* Hîc Doctor declarat quomodo poteſtas in diuinis ſit ex natura rei,quæ poteſtas ponitur fundamentum æqualitatis ſecundùm poteſtatem. Et breuiter duo dicit, quòd ſi poteſtas accipiatur fundamentaliter, ſcilicet pro ipſa voluntate,quæ ponitur ratio formalis cauſandi omne poſſibile, ſic eſt ibi ex natura rei. Et hoc modo tres perſonæ poſſunt dici æquales ſecundùm poteſtatem fundamentaliter, quia ſecundùm eandem voluntatem. Sed tamen in veritate hoc non eſt fundamentum æqualitatis ſecundùm poteſtatem, vt ipſa voluntas abſolutè accipitur. Nam vt ſic Pater,& Filius non ſunt æquales, niſi ſecundùm magnitudinem intrinſecam voluntatis, & vt ſic intelliguntur æquales ſecundùm magnitudinem infinitam,ſed ſecundùm voluntatem non abſolutè, ſed vt comparatur ſub ratione poteſtatis ad obiecta extrinſeca, poteſt poni fundamentum æqualitatis ſecundùm poteſtatem. Et ſic poteſtas importat relationem rationis in diuinis ad poſſibile. Æqualitas ergo formaliter accepta fundatur immediatè in relatione rationis: ſiue in voluntate, non abſolutè; ſed vt dicit relationem rationis ad obiecta extrà. Et ſic perſonæ diuinæ dicuntur æquales ſecundùm poteſtatem numeralem,quæ eſt eadem relatio rationis in tribus immediatè fundata in voluntate actu in tribus exiſtente. Et non eſt inconueniens vnam relationem rationis fundari in alia,vt ipſe exemplificat,quia intentio ſpeciei,quæ denominat genus,cùm dico, *genus eſt ſpecies*, fundatur in intentione generis, imò relatio realis poteſt fundari in alia reali,vt patet à Doctore hîc,& in primo.

Quomodo Pater,& Filius ſint æquales.

9. In litera huius articuli occurrunt multa dubia. Primum in hoc ſcilicet, quòd *magnitudo ſiue infinitas intenſiua ſit ibi ex natura rei, & diſtingua*

ſtinguatur ab eſſentia, quæ eſt fundamentum æqualitatis.

Secundum ibi, ſcilicet, quòd *vnitas magnitudinis eſt proximum fundamentum æqualitatis.*

Tertium dubium eſt in hoc, ſcilicet, quòd *æqualitas dicit modum identitatis, & ſimilitudinis perfectè.*

Quartum eſt in hoc ſcilicet, quòd *inter perſonas diuinas eſt æqualitas ſecundum magnitudinem, ſcilicet ſecundùm infinitatem intenſiuam.*

Quintum eſt in hoc, *an relatio æqualitatis ſecundùm æternitatem, & ſecundùm poteſtatem ſit ex natura rei.*

Sextum eſt in hoc, quòd *exiſtentia habet infinitatem intenſiuam, vt gradum intrinſecum, ſicut etiam habet eſſentia.*

Septimum in hoc, ſcilicet, quòd *æternitas prout dicit relationem poſitiuam potentialem, vel aptitudinalem ſit relatio rationis.*

Contra primum dictum inſtatur ſic primò, quòd infinitas nihil formaliter poſitiuum dicit, ſed tantùm negationem, quia infinitas vltra entitatem eſſentiæ diuinæ præcisè dicit negationem finitatis. Sicut etiam æternitas tenendo ſecundam viam præcisè dicit negationem finitatis ſecundùm durationem; ergo ſimiliter infinitas intenſiua dicit negationem finitatis ſecundùm eſſentiã; ergo infinitas non eſt ibi ex natura rei diſtincta ab eſſentia præter opus intellectus.

10. Secundò inſtatur, quia ens quantum immediatè diuiditur per finitum, & infinitum; ergo finitas & infinitas præſupponunt ens quantum, quod diuidunt, ſic etiam actus, & potentia diuidunt ens reale; ergo præſupponunt ens reale, quod diuidunt. Sic ſequitur in propoſito, quòd Deitas prius erit quanta quàm infinita formaliter: & non poteſt eſſe quanta alia quantitate ab infinitate intenſiua, vt patet, ergo ſequitur quòd infinitas intenſiua pertineat ad eſſe eius quiditatiuum, & eſſentiale, & per conſequens ſecundùm ipſam perſonæ erunt idem, & non æquales, cùm identitas habeat pro fundamento immediatè vnitatem eſſentiæ, vt eſſentia eſt. Et quòd intelligatur ipſa eſſentia priùs quanta, patet, quia ſicut ens abſolutè, ſiue conceptus entis accipitur à natura diuina, vt eſt quid, vt oſtendi *in primo, d.2.* ita conceptus entis quanti accipitur ab entitate diuina, vt quanta.

Tertiò inſtatur, quia ſi infinitas intenſiua eſt alia ab eſſentia diuina præter opus intellectus, ergo ex natura rei habebit aliam exiſtentiam ab exiſtentia eſſentiæ diuinæ, patet quia infinitas intenſiua neceſſariò eſt alicuius exiſtentiæ, & ſi ſic, ſequitur quòd infinitas poterit habere, ſiue terminare propriam intuitionem, ſiue cognitionem intuitiuam, quod non tenet Doctor. Nam exiſtens propria exiſtentia poteſt propria cognitione intuitiua cognoſci.

11. Quartò inſtatur, quia ſi infinitas intenſiua diſtinguitur ab eſſentia ex natura rei, ſequitur quòd ipſa infinitate circunſcripta, per poſſibile, vel impoſſibile, quòd tunc eſſentia, vt actu perfectè exiſtens, aut erit perfecta intenſiuè, aut imperfecta, aut nec ſic, nec ſic. Non ſecundo, & tertio modo, quia vt ſic, eſſentia excedit omne ens finitum. Si primo modo, ergo erit quanta alia quantitate ab infinitate intenſiua, & per conſequens perſonæ erunt æquales ſecundùm aliam quantitatem ab infinitate, quod ipſe non tenet.

Quintò inſtatur, quia ſi infinitas ſit ibi ex natura rei diſtincta, & per conſequens poſterior eſſentia diuina, ſequitur hoc inconueniens, quòd poſitis in aliquo inſtanti extremis relationis intrinſecus aduenientis non erit talis relatio. Probatur, quia in eodem inſtanti, quo eſſentia communicatur Filio, tunc Filius eſt, & ſimiliter Pater, qui ſunt extrema æqualitatis, & tamen in illo inſtanti æqualitas non erit: patet, quia in illo inſtanti adhuc non intelligitur Filius habere infinitatem intenſiuam. Probatur per dictum Doctoris *q.5.* qui vult quòd eodem ordine communicentur Filio perfectiones, quo habent inter ſe *eſſe*, ita quòd prius intelligitur communicari eſſentia Filio, quàm bonitas, quia eſſentia eſt prior; ergo ſi infinitas eſt poſterior eſſentia, quod oportet dicere, ſi ex natura rei diſtinguatur ab eſſentia, ſequitur quòd poſteriùs intelligitur communicari, &c.

Reſpondeo ad omnes iſtas obiectiones. Ad primam dico, quòd infinitas intenſiua eſt entitas poſitiua, & non eſt ſimile de æternitate, quia ſi æternitas, cùm dicat durationem non eſſet, adhuc entitas perfecta eſſet, ſed non eſt ſic de infinitate intenſiua. Et de hoc an dicat negationem tantùm, vide quæ expoſui in primo contra Ioannem Anglicum. 12. *Reſponſio ad dubia. Ad primum.*

Ad ſecundum dico breuiter, quod conceptus quanti eſt quantus, & contrahitur per finitum, & infinitum, ita quòd ille conceptus nec eſt formaliter infinitus, nec formaliter finitus, ſed eſt ſimpliciter indifferens, ſicut etiam conceptus animalis, nec eſt rationalis, nec eſt irrationalis, ſed indifferens. Et cùm infertur, ergo eſſentiæ diuinæ priùs conuenit conceptus quantus quàm infinitas, & per conſequens dicit aliquam perfectionem intenſiuam præter infinitatem. Dico, quòd ſicut ab eſſentia vt eſſentia, abſtrahitur conceptus entis dictus in *quid* de ea, ita ab eſſentia, vt dicente quantitatem virturis, & à quocunque ente dicente quantitatem virtutis abſtrahitur conceptus entis quanti, & ſic talis cõceptus prædicatur de omni ente quanto. Et quia in re reperitur ens quantũ ſecundùm quantitatẽ perfectionis infinitæ, & ens quantum ſecundùm quantitatem perfectionis finitæ, ideò dicitur conceptus quanti abſolutè contrahi per finitum & infinitum, ita quòd in re priùs eſt ens infinitum quàm ſit conceptus entis quanti: imò conceptus entis quanti eſt ſimpliciter poſterior ente infinito, licèt ſit prior ſecundùm communitatem, quia vt ſic non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia. *Ad ſecundum.*

Ad tertium dico abſolutè quòd non habeo pro incõuenienti quòd infinitas intenſiua, ſi dicit realitatem aliã ab eſſentia diuina (aliam tantùm ex natura rei, non aliam realiter, vt patet, nec aliam formaliter, vt patet à Doctore *in primo, diſt.8.q.2.* reſpondendo ad argumenta principalia, quia vult quòd gradus intrinſecus nullo modo dicat poſitiuè aliam formalitatem ab eo, cuius eſt gradus intrinſecus) quòd etiam dicat propriam exiſtentiam aliam non realiter, nec formaliter ab exiſtentia eſſentiæ diuinæ, ſed aliam tantùm ex natura rei. Et cùm infertur, quòd tunc poſſet cognoſci intuitiuè, vt diſtincta ab eſſentia, &c. Dico breuiter quòd ad hoc, quòd ſit obiectum proprium intellectus intuitiuè cognoſcentis, requiritur quòd ſit formaliter diſtin- *Ad tertium.*

cta

Aduerte. cta à primo obiecto perfecto. De hoc vide in primo *vbi ſuprà*. Aduerte tamen quòd exiſtentia infinitatis intenſiuè præter opus intellectus nullo modo diſtinguitur ab ipſa infinitate, imò ipſa infinitas intenſiua eſt formaliter ſua exiſtentia, ſicut eſſentia diuina eſt formaliter ſua exiſtentia, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 2. parte 1. q. 2. & q. 1. quodl.* vbi vult quòd exiſtentia ſit de intrinſeca ratione Deitatis. Et de hoc ſatis dictum eſt in primo. Poſſet etiam dici, quòd infinitas intenſiua formaliter accepta, non dicat aliam exiſtentiam ab exiſtentia eſſentiæ diuinæ, ſed ſimpliciter ponitur gradus intrinſecus eſſentiæ exiſtentis. Sed credo primam reſponſionem eſſe meliorem, quia non videtur eſſe aliquid in re omnino præter opus intellectus, & ſingulare quod ſi eſt diſtinctum ab alio, eo modo quo diſtinguitur, quin etiam habeat exiſtentiam propriam præter opus intellectus diſtinctam.

14. *Ad quartum.* Ad quartum dico, quòd loquimur de perfectione, quæ propriè non eſt ſecundùm gradum ſpecificum, quæ nullo modo diſtinguitur ab illo gradu ſpecifico, ſicut rationalitas, vt rationalitas, dicit gradum ſpecificum hominis. Nam ſecundùm hanc perfectionem, quæ præcisè dicit gradum ſpecificum, non accipitur magnitudo, quæ eſt fundamentum æqualitatis. Sed à magnitudine conſequente vt gradu intrinſeco quiditatem ſingularem actu exiſtentem, ſicut eſt infinitas intenſiua. Dico ſecundò, ſaluo meliori iudicio, quòd nulla entitas ſpecifica etiam ſingularis, vt præcisè conſideratur ſecundùm gradum ſpecificum, nullam perfectionem formaliter dicit, ſed tantùm virtualiter, ſic intelligendo, quòd ad talem entitatem ſpecificam nata eſt conſequi talis perfectio, vt gradus intrinſecus, & quantum ad hoc vna entitas ſpecifica excedit aliam, non ſecundùm perfectionem, quam formaliter habet præcisè in illo inſtanti, quo conſideratur talis entitas: ſed ſecundùm perfectionem virtualiter tantùm, quia nata eſt ſuo modo continere talem, vel talem perfectionem, vt gradum ſibi intrinſecum.

Ad quintum dico, quòd Pater, & Filius in illo præcisè inſtanti, quo intelliguntur habere præcisè eſſentiam, non ſunt æquales, nec ſunt extrema propriè æqualitatis, quia præcisè intelliguntur eſſe extrema æqualitatis in illo inſtanti, in quo intelliguntur includere fundamentum proximum æqualitatis, quod tunc eſt, quando intelliguntur habere eſſentiã vt formaliter infinitã, quia ipſa poſita ſtatim inter illa oritur æqualitas.

15. *Contra ſecundum dictum.* Secundò principaliter inſtatur contra ſecundum dictum, & primo ſic: quæro, quæ vnitas requiritur? Non eſt danda, niſi vnitas numeralis, vt patet à Doctore, & tunc ſequitur quòd ipſa infinitas habeat propriam ſingularitatem aliam ex natura rei à ſingularitate eſſentiæ, quod non videtur, quia gradus intrinſecus nó habet alia ſingularitatem à ſingularitate illius, cuius eſt modus.

Secundò inſtatur, quia fundamentum proximum differt à fundamento remoto, & hoc ex natura rei, ſi ponatur fundamentum proximum ex natura rei, ſed vnitas numeralis nullo modo ex natura rei differt à magnitudine, ſiue ab infinitate, aliter infinitas intenſiua non eſſet ſua ſingularitas. Et vltra ſicut ſingularitas eſſentiæ nullo modo ex natura rei differt ab eſſentia, cùm ipſa formaliter ſit ſua ſingularitas, ſic ſimiliter erit hîc.

Reſponſio. Reſpondeo ad primum, concedendo quòd infinitas habet propriam realitatem, & per conſequens habet propriam vnitatem ſingularitatis tantùm ex natura rei diſtinctam à ſingularitate eſſentiæ. Et cùm dicitur, quòd gradus intrinſecus non habet propriam ſingularitatem. Dico, quòd ſi concedatur ipſam eſſe in re, & diſtinctam à re, cuius eſt modus, quòd eo modo, quo in re diſtinguitur, eo modo habet ſingularitatem diſtinctam à ſingularitate illius, cuius eſt modus intrinſecus; ſicut etiam attributa, quæ in diuinis ponuntur formaliter infinita, diſtinguuntur formaliter ab eſſentia, ita habent propriam ſingularitatem formaliter diſtinctam à ſingularitate eſſentiæ; tenendo quòd tam ſingularitas attributi, quàm ſingularitas eſſentiæ ſint idem formaliter, ſcilicet eſſentiæ, & attributo, ita quòd ſicut eſſentia non determinatur, nec contrahitur ad *eſſe* ſingulare, cùm ſit formaliter ſingularis, ſic attributum non contrahitur.

Ad ſecundum dico primo, tenendo quòd infinitas ſingularitatis nullo modo ex natura rei differat ab infinitate, quæ vnitas ſingularitatis dicitur fundamentum proximum, prout diſtinguitur à fundamento abſolutè ſumpto: licèt enim infinitas, & vnitas numeralis in fundamentis in nullo modo ex parte rei differant, tamen infinitas, vt abſolutè ſumpta, non eſt proximum fundamentum, ſed vt eſt vna vnitate numerali in tribus perſonis: Dico ſecundò, quòd ponitur vnitas numeralis fundamentum proximum, prout diſtinguitur à pluralitate numerali. Si enim eſſent tres infinitates diſtinctæ numero in tribus perſonis, eſſet quidem æqualitas ſecundùm magnitudinem infinitam inter eas, ſed non eſſet perfecta æqualitas, quia nec perfecta vnitas fundamenti, nam æqualitas fundatur ſuper *vno*, ergo quanto fundamentum erit magis vnum, erit perfectior æqualitas. Sicut etiam vnitas ſpecifica in creaturis ponitur fundamentum proximum, prout diſtinguitur à pluralitate ſpecifica, ſuper qua non fundatur æqualitas, nec ſimilitudo. Sic in diuinis vbi eſt perfectiſſima æqualitas, debet poni vnitas numeralis magnitudinis infinitæ ex natura rei, prout diſtinguitur à pluralitate numerali.

Dico tertiò, quòd fortè apparet nullum inconueniens, vnitatem ſingularitatis aliquo modo præter opus intellectus diſtingui ab infinitate, & eſſe eandem formaliter, & per conſequens nullo modo contrahere, nec determinare poſſe. Stat enim cum vnitate formali diſtinctio aliquorum ex natura rei, & ſic patet.

17. *Contra tertium dictum.* Contra tertium dictum inſtatur probando, quòd æqualitas non dicat modum ſimilitudinis, & identitatis. Et arguitur ſic primò, ſupponendo ſecundum Doctorem quòd æqualitas, & identitas, & ſimilitudo ſint ibi ex natura rei, & ab inuicem præter opus intellectus diſtinctæ. Tunc ſic identitas perfecta, & æqualitas perfecta in Filio habent præcisè idem fundamentum proximum, & eundem terminum ſub eadem ratione conſideratum; ergo identitas diuina, & qualitas nullo modo differunt, & præter opus intellectus. Hoc patet, quia impoſſibile eſt, duas relationes, & præcipuè alterius, & alterius rationis habere præcisè idem fundamentum, & eundem terminum, vt ſæpè patet à Doctore. Sed vnitas infinitatis eſſentiæ diuinæ ponitur proximum

Nota.

mum fundamentum identitatis perfectè, vt patet per literam Doctoris. Et illud idem ponitur fundamentum æqualitatis perfectè. Et ſimiliter identitas Filij ad Patrem præcisè terminatur ad ſuppoſitum Patris ſub ratione formali ſuppoſiti, & illud idem ſuppoſitum, & ſub eadem ratione formali ponitur terminus æqualitatis, ergo æqualitas, & identitas in Filio nullo modo, præter opus intellectus diſtinguuntur, quod eſt contra ſuppoſitum. Hoc idem dico de æqualitate, & ſimilitudine perfecta, quia ſimilitudo perfecta habet pro fundamento proximo vnitatem magnitudinis bonitatis, & illam eandem habet æqualitas cùm dico, quòd perſonæ ſunt æquales ſecundùm magnitudinem bonitatis.

18. Secundò inſtatur, quia ſi magnitudo infinita ponatur proximum fundamentum identitatis, & ſimilitudinis perfectè; ergo identitas non eſt identitas, nec ſimilitudo eſt ſimilitudo, Patet, quia identitas fundatur ſuper vnitate ſubſtantiæ, ſiue eſſentiæ, & ſimilitudo ſuper vnitate attributi, ſiue qualitatis, vel ſaltem habentis modum qualitatis, ſicut attributa diuina, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 8. quæſt. pen.*

Tertiò inſtatur, quia ſi magnitudo infinita ponatur proximum fundamentum identitatis ſimilitudinis perfectæ, ergo circunſcriptis quibuſcunque aliis per poſſibile, vel impoſſibile, remanente ſola ratione magnitudinis infinitæ, adhuc in diuinis poſſet eſſe identitas, & ſimilitudo, quod eſt impoſſibile, quia diuinæ perſonæ dicuntur idem ſecundum eſſentiam, & ſimiles ſecundùm attributa, & æquales ſecundùm magnitudinem.

Quartò inſtatur, quia ſi magnitudo infinita ponitur fundamentum identitatis, & ſimilitudinis perfectæ, ſequitur quòd identitas in diuinis non ſit prior æqualitate; patet, quia in eodem inſtanti, quo ponitur magnitudo infinita in Filio, in illo inſtanti Filius eſt idem Patri, & æqualis. Hoc autem eſt inconueniens, quia ponitur priùs identitas, quàm æqualitas: quia etiam vnitas eſſentiæ ponitur priùs, ſecundùm quam dicuntur perſonæ idem.

19. *Reſponſio ad omnia.* Reſpondeo ad omnia iſta, præmittendo vnum, ſcilicet, quòd aliud eſt loqui de ratione formali fundamenti, & aliud de conditione requiſita, ſiue de modo fundamenti. Et ſimiliter aliud eſt loqui de ratione formali recipiendi, & aliud de conditione requiſita ad recipiendum. Exemplum de ratione formali fundamenti alicuius recipiendi, & de conditione requiſita. Quantitas molis eſt ratio formalis ſub ratione quantitatis, vt ſit fundamentum albedinis: ſed ſingularitas eius eſt conditio per ſe requiſita. Hoc idem dico de ratione formali recipiendi, & de conditione requiſita. Eadem modo dico de diuinis. Ratio enim formalis fundamenti proximi identitatis eſt præcisè vnitas eſſentiæ diuinæ, & loquendo de perfecta identitate, dico, quòd vnitas eſſentiæ diuinæ, vt formaliter infinitæ, eſt ratio formalis fundandi perfectam identitatem, non quòd infinitas abſolutè ſit ratio fundandi, ſed eſt conditio requiſita ad perfectam identitatem.

Dico ergo breuiter ad omnes rationes ſimul, quòd fundamenta proxima differunt præter opus intellectus, nam fundamentum proximum identitatis perfectæ eſt vnitas eſſentiæ formaliter infinitæ; & fundamentum proximum perfectè ſimilitudinis eſt vnitas attributi, puta bonitatis formaliter infinitæ. Sed proximum fundamentum æqualitatis eſt præcisè vnitas magnitudinis intenſiuè, ſiue vnitas numeralis infinitatis intenſiuè, & ſic patet quomodo iſta fundamenta proxima differunt præter opus intellectus, etiam loquendo de fundamentis identitatis, & ſimilitudinis perfectè, quæ fundamenta licèt includant infinitatem, vt conditionem requiſitam, non tamen includùt ipſam, vt formalem rationem proximi fundamenti; ſed fundamentum proximum æqualitatis includit in diuinis entitatem infinitatis intenſiuè, vt rationem formalem proximi fundamenti.

Quid ſit proximum fundamentum æqualitatis.

Ex his patet ad omnes illas inſtantias, quæ præcisè procedunt ac ſi magnitudo infinita eſſet præciſa ratio fundandi identitatem, & ſimilitudinem perfectam, quæ tamen magnitudo non ſic ponitur, ſed conditio neceſſariò requiſita. Sicut etiam dixi in quæſt. quinta quodlibet. quòd licèt Deitas ſit præciſa ratio formalis obiecti beatifici, tamen infinitas ponitur non vt ratio formalis, nec vt aliquid pertinens ad rationem formalem obiecti beatifici, ſed ponitur vt conditio requiſita, ſic in propoſito. 20.

Ad quartam inſtantiam, (quia aliæ tres procedunt præcisè de eodem fundamento ſub eàdem ratione, & ſic ad illas patet reſponſio ex ſupradictis) dico, quòd identitas abſolutè eſt prior in Filio, quia & fundamentum eſt prius ſcilicet vnitas eſſentiæ, identitas tamen vt perfecta non videtur prior æqualitate, quia identitas perfecta includit vnitatem magnitudinis infinitæ, vt conditionem requiſitam ad perfectam identitatem, quæ vnitas magnitudinis infinitæ ponitur etiam ratio formalis proximi fundamenti æqualitatis. Et ideò hoc modo intelligendo, non apparet inconueniens identitatem perfectam, & æqualitatem eſſe ſimul in eadem perſona.

Contra quartum dictum probo quòd perſonæ non ſint æquales ſecundùm magnitudinem infinitam, vt ſecundùm fundamentum primò inſtatur ſic: Si magnitudo infinita ponitur fundamentum æqualitatis, ſequitur quòd Filio non genito erit in diuinis æqualitas; conſequens eſt contra Auguſtinum qui vult quòd prima æqualitas ſit in Filio, vt patebit in articulo ſequenti. Conſequentia probatur; quia poſito fundamento, & termino alicuius relationis intrinſecus aduenientis, neceſſariò ponitur talis relatio: hoc patet à Doctore in pluribus locis. Sed in eodem inſtanti originis, quo Pater eſt, & Filius non eſt, eſt magnitudo formaliter infinita: ergo eſt fundamentum æqualitatis, & ſimiliter pater ponitur terminus æqualitatis, vt patet: ergo Filio non exiſtente erit æqualitas in diuinis. *Inſtantia*

Secundò inſtatur, quia ſi magnitudo infinita ponitur fundamentum æqualitatis; ergo prima æqualitas erit in Patre, quòd eſt contra Auguſtinum vt ſuprà dixi. Probatio conſequentiæ, quia priùs fundamentum illud erit in Patre, quam in Filio, quia omnis perfectio priùs eſt in Patre, quàm in Filio; ergo æqualitas fundata in illa magnitudine prius denominat Patrem, quàm Filium, ergo.

Tertiò inſtatur ſic: Si Filius includit æqualitatem ad Patrem, quæro ad quod terminatur. 21.

talis

talis æqualitas, non ad abſolutum in Patre, quia tunc realiter diſtingueretur ab illo; non ad Patrem, in quantùm Pater, quia vt ſic, præcisè ponitur terminus filiationis, non ad Patrem vt æqualis Filio, quia terminus relationis eſt prior, & maximè in propoſito, vt patet à Doctore in ſecundo articulo ſequenti: modò Pater, vt æqualis, nullo modo eſt prior, vt patet. Si ergo terminus non eſt aſſignabilis, ergo Filius non includet æqualitatem ad Patrem.

Solutio. Reſpondeo ad primum, gloſſando illam, *poſito fundamento*, &c. Hoc non debet abſolutè intelligi, ſed requiritur, quòd addatur ſic, poſito fundamento in aliquo quod natum eſt referri ſecundùm illud fundamentum, &c. Patet, quia magnitudo infinita abſolutè ſumpta non refertur: requiritur ergo, quòd ipſa ponatur in aliquo, quod ſecundùm ipſam natum eſt referri ad aliud; & ſic concedo quòd ipſa poſita in Patre, & Filio poſito, vt termino: quod Pater ſecundùm illam fundamentaliter refertur ad Filium, & formaliter æqualitate refertur.

Ad ſecundum, nego quòd prima æqualitas ſit in Patre. Cùm probatur quod fundamentum æqualitatis priùs eſt in Patre. Dico, quòd aliud eſt loqui de fundamento æqualitatis, quod actu non fundat æqualitatem, ſed eſt in proxima diſpoſitione ad fundandum; & aliud eſt loqui de fundamento, vt actu fundat. Hoc poſito dico, quòd Pater in illo priori originis, quo Pater eſt, & Filius non eſt, benè includit magnitudinem infinitam intenſiuè, quæ magnitudo actu non fundat æqualitatem, vt patet, quia vt in illo priori originis non ponitur terminus æqualitatis, nec per conſequens æqualitas, & ſic in illo priori Pater non poteſt denominari æqualis. Sed in illo inſtanti, quo ipſa magnitudo infinita ponitur in Filio, ponitur æqualitas in Filio ad Patrem, quia in illo inſtanti, ponitur terminus, imò magis præexigitur, ſcilicet ipſe Pater.

22. Ad tertium dico, quod terminatur ad ſuppoſitum patris abſolutè, & cum dicitur, Pater in quantùm Pater eſt terminus filiationis; ergo non poteſt eſſe terminus æqualitatis. Dico, quòd hoc eſt falſum, quia idem ſub eadem ratione formali poteſt eſſe terminus plurium relationum etiam diuerſarum rationum: nam Deus ſub ratione Deitatis eſt terminus relationum creaturarum, & omnium cauſatorum, tam cauſa efficiente, quàm finali, vt patet à Doctore, benè verum eſt quòd aliud eſt loqui de termino relationis: & aliud de correlatiuo; & tunc dico, quòd Pater in quantùm Pater, non eſt correlatiuum Filij, vt æqualis Patri. Sed Pater æqualis eſt correlatiuum Filij æqualis, & Pater vt Pater eſt correlatiuum Filij.

Inſtantia. Contra quintum dictum, ſcilicet de infinitate quæ ponitur gradus intrinſecus exiſtentiæ ſicut eſſentiæ, inſtatur ſic: Primò, ſi eſſentia, vt diſtinguitur ab exiſtentia includit infinitatem intenſiuam, vt gradum intrinſecum; ergo infinitas intenſiua inerit alicui non exiſtenti, quod eſt impoſſibile, quia ſi æternitas eſt conditio exiſtentis, vt patet *hîc, & in primo, diſt. 3. q. 4.* à fortiori infinitas intenſiua erit alicuius neceſſariò exiſtentis.

Secundò inſtatur, quia ſi infinitas eſt gradus intrinſecus eſſentiæ, vt eſſentiæ, ergo gradus intrinſecus erit prior ratione formali eſſentiæ, vt eſſentia eſt, quod eſt impoſſibile: modò exiſtentia eſt de intrinſeca ratione eſſentiæ diuinæ, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 2. & in quodlib. quæſt. 1.*

Tertiò inſtatur, quia tunc ſequeretur quòd eſſentia, vt formaliter eſſentia includeret bis infinitatem intenſiuam, vt gradum ſimpliciter intrinſecum eſſentiæ: patet, quia eſſentia, vt eſſentia, includit infinitatem, & eſſentia, vt exiſtens, quæ exiſtentia eſt de eius formali ratione, includit ſimiliter infinitatem; ergo bis includit eandem infinitatem, vel ſaltem aliam, & aliam, ſi non bis includit.

Reſpondeo, & primò expono mentem Doctoris. Nam non intelligit, quod eſſentia, vt diſtincta ab exiſtentia includit infinitatem, ſed quòd infinitas ponitur gradus intrinſecus exiſtentiæ diuinæ, ſicut etiam eſſentiæ non præſcribendo eſſentiam ab exiſtentia, & ſic patet reſponſio ad rationes.

Dico etiam, quòd ſi eſſentia ponatur diſtincta ab exiſtentia, ſic, quòd exiſtentia non ponatur de formali ratione eius, ſed gradus intrinſecus. Tunc reſpondeo ad inſtantias. Ad primum dico, quòd infinitas eſſet gradus intrinſecus eſſentiæ, vt eſſentia: & concedo quòd circunſcriptâ, per impoſſibile, exiſtentiâ, adhuc eſſet infinita intenſiuè, quia vt ſic, haberet veram entitatem realem actualem priorem ſua exiſtentia. Sicut expoſui *in ſecundo, diſt. 3. q. unic. 1.* vbi expoſui, quomodo eſſentia diſtinguitur ab exiſtentia. Vide ibi ſingularia dicta. Et ſic non eſſet inconueniens, quòd eſſentia haberet exiſtentiam, & infinitatem, vt gradus intrinſecos, & quòd exiſtentia haberet etiam infinitatem intenſiuam, vt gradum intrinſecum. Sicut etiam eſſentia nunc habet bonitatem eandem ſibi realiter, quæ bonitas eſt formaliter infinita, quia infinitas intenſiua eſt gradus eius intrinſecus. Si modò quæratur an infinitas exiſtentiæ eſſet gradus intrinſecus eſſentiæ ſicut ipſa exiſtentia? Dico, quòd ſi inter gradus intrinſecos datur ordo ſecundùm mediatius, & immediatius, quod non eſt inconueniens eam ponere gradum intrinſecum mediatè. Si verò non eſſet talis ordo non poneretur gradus intrinſecus eius.

23. *Solutio.* *Nota.*

Ad ſecundum patet, quia tunc negaretur exiſtentiam eſſe de formali ratione eſſentiæ.

Ad tertium patet.

Contra ſextum dictum non oportet aliter inſtare, quia certum eſt quòd omnis relatio immediatè fundata in ente rationis eſt relatio rationis, quia relatio realis ſemper requirit fundamentum & terminum, vt realia entia, vt in pluribus locis patet à Doctore. Et ſic æqualitas ſecundùm poteſtatem eſſet relatio rationis, quia poteſtas illa formaliter ſumpta dicit tantùm relationem rationis. Sed ſi quæratur de ipſa æqualitate, vt fundata in poteſtate fundamentali, ſcilicet voluntate, an eſſet realis, quia & fundamentum reale. Dico abſolutè, quòd in ſe formaliter, & denominatione intrinſeca non eſſet realis, quia ad relationem realem requiritur fundamentum proximum ex natura rei, & non ſolùm hoc, ſed etiam quòd oriatur ex natura rei. Poſſet tamen dici realis denominatione extrinſeca, pro quanto comparatur ad fundamentum reale. De æqualitate verò ſecundùm æternitatem formaliter, ſumptam, prout ſcilicet dicit negationem deſitionis, ſucceſſionis, participationis, &c. patet quòd eſt tantùm

24. *Quid requiratur ad relationem realem.*

relatio

relatio rationis, quia omnis relatio tantùm eſt rationis, vel quæ fundatur ſuper nihil, vel quæ terminatur ad nihil, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt.1. & diſt. vlt.*

Contra ſeptimum dictum aliter nõ iſto, quia relatio realis tequirit extrema realia, & in actu. Modò talis aptitudo ad coëxiſtendum, &c. vt præciſa aptitudo non eſt relatio realis, &c.

SCHOLIVM.

Ponit tria dicta: primum, æqualitatis extrema in Deo ſunt realiter diſtincta. Secundum, illa exigit hanc diſtinctionem. Tertium præëxigit eandem diſtinctionem, probat ſingula ſubtiliter, & clarè. Quod ait identitatem non requirere diſtinctionem extremorum: loquitur de identitate vt ſic, quia in Diuinis eſt realis, petens talem diſtinctionem, vt ipſe docet 1. diſt. 31. quæſt. 1. non petit tamen illam in creatis, quia quodlibet eſt ſibi idem, ſed ratione: æqualitas verò vt ſic petit diſtinctionem extremorum, quia nihil eſt ſibi æquale, ſicut nec ſimile, ſicut hìc Doctor 1. diſt. 19. q. 1. & diſt. 31. quæſt. 1. vbi probat æqualitatem in Deo eſſe realem relationem.

19. DE ſecundo articulo principali tria dico. Primò, quod æqualitatis in Diuinis extrema ſunt realiter diſtincta. Secundò, quod ipſa etiam requirit diſtinctionem realem extremorum illorum. Tertiò, quod ipſa non qualitercunque requirit, puta concomitantes, ſed præexigit illam diſtinctionem. Primum patet: quia perſonæ dicuntur æquales iſta æqualitate, vna alteri: non autem dicitur eſſentia æqualis ſibi, vel perſonæ, vel è conuerſo: perſona autem à perſona diſtinguitur realiter. *Artic. 2.*

Secundum probatur per auctoritatem Hilarij qui dicit tertio de Trin. *Similitudo ſibiipſi non eſt*; ſi autem ſimilitudo non requireret diſtinctionem extremorum, poſſet aliquid idem eſſe ſibi ſimile, ſicut eſt de identitate, idem enim eſt ſibiipſi idem, pro eo quòd identitas non requirit extremorum diſtinctionem. Hoc autem probatur auctoritate Auguſtin. 6. *de Trin. cap.* 9. vbi vult, quòd in Filio eſt prima æqualitas. Si autem æqualitas non requireret diſtinctionem extremorum, poſſet Pater eſſe æqualis ſibi, & per conſequens, cum pater ſit prior origine Filio, prima æqualitas eſſet in Patre: nunc autem pro tanto dictum Auguſtini eſt verum; quia non eſt ibi æqualitas, niſi inter perſonas diſtinctas: & ideò non eſt ibi, niſi genito Filio: In ipſo ergo eſt prima æqualitas, [n] & terminatiuè, qua ſcilicet Pater eſt æqualis ſibi: & prima æqua itas quaſi denominatiuè vel relatiuè, quæ ſcilicet non eſt ad terminum aliquo modo ſubſequentem. *Æqualitas petit extrema diſtincta, identitas non loquitur de identitate vt ſic. In filio eſt prima æqualitas: exponitur*

20. Tertium probatur, [o] ſcilicet quod diſtinctio præëxigitur rationi æqualitatis. Hoc probatur ratione fundata in auctoritate accepta Ioan. 5. Patrem ſuum dicebat Deum æqualem ſe faciendo Deo, & innuitur talis demonſtratio. Chriſtus dicebat, & veriſſimè, Patrem ſuum Deum eſſe; ergo ſe faciebat, hoc eſt, ſe aſſerebat æqualem Deo: communicatio autem perfecta naturæ non poteſt eſſe ſine communicatione eius in propria ſua magnitudine: & per conſequens nec ſine æqualitate inter communicantem, & illum, cui communicatur; & quòd ipſa communicatio, ſiue generatio, quæ importatur in hoc, quòd patrem ſuum dicebat Deum, præëxigatur ipſi æqualitati. Probatur per hoc: quia qualis ordo realis eſſet inter aliqua, ſi illa eſſent diſtincta realiter, talis ordo eſt inter ea, vbi ſunt eadem ſolum diſtincta ratione. Hæc ratio eſt ſuperiùs ſæpè declarata. Nunc autem, ſi eſſentiæ magnitudo differret realiter ab ipſa eſſentia: eſſentia prior eſſet realiter magnitudine, & per conſequens communicatio eſſentiæ communicatione ſuæ magnitudinis: ergo qualiſcunque diſtinctio ſit inter illa in propoſito, tali modo communicatio eſſentiæ erit prior communicatione magnitudinis, & per conſequens æqualitate: quia non eſt in altero extremo, niſi ſecundùm magnitudinem communicatam. *Æqualitas præexigit diſtincta extrema. Vide in quodl. ſuper q. 1. in artic. 2.*

21. Secundò arguitur ad idem [p] quia pluralitas eiuſdem rationis neceſſariò finita, neceſſariò præëxigit pluralitatem alterius rationis, ſecundùm quam ipſa determinetur. Iſta fuit declarata in ſolutione ſecundæ quæſtionis; modò autem æqualitatis in perſonis diuinis, pluralitas eſt eiuſdem rationis & neceſſariò finita; ergo ipſa præëxigit pluralitatem alterius rationis, per quam ipſa determinatur ad certam pluralitatẽ Iſta pluralitas alterius rationis præëxacta non poteſt poni niſi in proprietate perſonali. Minor quantùm ad primam partem, ſcilicet, quòd æqualitatis in perſonis diuinis eſt aliqua pluralitas, probatur; quia relatiuè oppoſita neceſſariò ſunt diſtincta, & per *Pluralitas finita eiuſdem rationis petit pluralitatẽ alterius rationis.*

conſequens plura: & cum relationes in eis ſint rationes oppoſitionis, illæ æquè, vel multò magis erunt oppoſitæ, & diſtinctæ, & ſi idem non poteſt eſſe ſimile ſibi, vt ſuprà dictum eſt, ſecundùm Hilarium multo magis æqualitas in vno æquali, eſt diſtincta ab æqualitate in alio æquali.

Æqualitates perſonarum ſunt eiuſdē rationis quia habent idē fundamentum eoſdēque terminos.

Alia pars minoris, ſcilicet quod illa eſt eiuſdem rationis, ſatis eſt euidens, quia ſic eſt in qualibet æqualitate.

Tertia pars minoris, ſcilicet quòd eſt neceſſariò finita, patet: quia alioquin poſſent eſſe infinitæ æqualitates in Diuinis, & per conſequens neceſſariò eſſent.

Et ſi inſtetur, quòd maior propoſitio eſt vera de pluralitate reali, & non alia: ſi autem minor ſic accipiat pluralitatem æqualitatum eſſe realem in Diuinis, tunc petitur principium.

22. q Contrà, hæc maior eſt vera de quacunque pluralitate, ſiue rei ſiue rationis, Minor etiam probata eſt, qualitercunque ſit, ſcilicet quòd neceſſario eſt pluralitas: quia non ſolùm in relationibus realibus non poteſt eſſe eadem relatio realis in vtroque extremo, ſed alia, & alia: imò hoc verum eſt in relationibus ſecundùm rationem: quamuis enim relationes rationis ſint diminutæ entitatis reſpectu relationum realium, tamen in ſua entitate habent oppoſitionem, & diſtinctionem correſpondentem ſuæ entitati, vt patet in exemplo ſatis conuenienti, relatio enim cauſæ, vt dicitur in Deo, eſt tantùm rationis: & tamen ipſa cauſa, ſuo modo oppoſitionem, & incompoſſibilitatem tantam habet ad cauſatum, ſicut paternitas ad Filium: non enim petitur concluſio in minore, accipiendo in minore quod iſta ſit pluralitas realis, ſed tantùm accipitur generaliter, quod ſit diſtinctio æqualitatis in relatiuo, & ſuo correlatiuo: quod verum eſt, ſiue relatio ſit realis, ſiue rationis: & eſt pluralitas neceſſariò finita, & eiuſdem rationis; ſequitur ergo concluſio: quod neceſſariò præexigat aliquam diſtinctionem alterius rationis, per quam determinetur: & non inuenitur talis alterius rationis, nec realis, nec rationis, niſi pluralitas proprietatum perſonalium.

Demõſtrãtur relationes cõmunes, per relationes originis.

Iuxta iſtud, patet corolarium, ſcilicet quod demonſtratione *propter quid*, relationes cõmunes concluduntur de perſonis Diuinis per relationes originis, ſicut dictum eſt in ſecundo articulo primæ quæſtionis, quod per proprietates eſſentiales concluduntur de perſonis habentibus illas proprietates perſonales propter *quid*: vt potè per memoriam perfectam, propter *quid* concluditur de perſona habente talem memoriam à ſe, quod ſibi conuenit, dicere verbum perfectum: & voluntatem perfectam concluditur, quod habenti eam à ſe conuenit ſpirare, quemadmodum concluderetur, ſi memoria differret à *dicere*, & voluntas à *ſpirare*: ita in propoſito, comparando relationes perſonales ad communes, eſt ſimilis proceſſus: quia ſi differrent realiter, habere iſtã naturam eandem per generationem, & eſſe idem; vel per generationem, habere magnitudinem eandem, & eſſe æqualia: ſicut per hoc quod eſt A, producere B perfectè in perfecta magnitudine, demonſtraretur æqualitas A, & B, ita vbi eſt differentia qualiſcunque rationis ſemper maneret idem ordo conceptuum, quantùm ad noſcibilitatem, & per conſequens idem ordo ſcibilitatis.

COMMENTARIVS.

25. D *E ſecundo articulo principali.* Hic Doctor tria oſtendit, primò, quòd *æqualitatis in diuinis extrema ſunt realiter diſtincta*, &c.

n *In ipſo ergo eſt prima æqualitas, & terminatiuè*, Et patet quomodo prima æqualitas ſit terminatiuè in Filio, quia æqualitas quæ formaliter eſt in Patre, & qua Pater eſt æqualis Filio primò terminatur ad Filiũ. Et ſimiliter patet quomodo prima æqualitas ſubiectiuè, & denominatiuè ſit in Filio, & qua Filius formaliter eſt æqualis Patri, ſiue qua Filius dicitur relatiuè referri, vt æqualis ad Patrem æqualem, & illa æqualitas in filio non eſt ad terminum ſubſequentem, imò magis eſt ad terminum præcedentem. quia ad Patrem.

o *Tertium probat, ſcilicet, quòd diſtinctio extremorum præexigatur, id eſt*, quòd extrema ſunt ibi in aliquo priori, in quo non intelligitur æqualitas. Et prima ratio fundata ſuper auctoritate (Ioannis quinto patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciendo Deo) ſtat in hoc, quia Filius priùs eſt Deus, quàm dicatur æqualis Patri, quia non ſecundùm Deitatem abſolutè dicitur æqualis, ſed ſecundùm magnitudinem, quæ eſt aliquo modo poſterior Deitate, & per conſequens æqualitas præſupponit Patrem, & Filium, qui ſunt extrema æqualitatis. Sed in eodem inſtanti, quo Deitas communicatur Filio per generationem Filius eſt, & in illo inſtanti non intelligitur communicata magnitudo; ergo magnitudo præſupponit Patrem, & Filium, vt extrema realiter diſtincta: ſed æqualitas immediatè fundatur in magnitudine; ergo à fortiori præexigit Patrem, & Filium. Et probat quòd magnitudo præexigat, quia ſi eſſet realiter diſtincta à Deitate, realiter priùs

Nota hæc omnia diligẽter.

com

communicaretur per generationem Filio, quàm magnitudo; ergo & modò vbi saltem ratione distinguuntur; & patet per illam propositionem sæpè allegatam, scilicet, *qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur, talis est vbi sola ratione distinguuntur.*

26. p *Secundò arguitur ad idem.* Hæc est secunda ratio Doctoris quæ probat quod æqualitas necessariò præexigat extrema in diuinis. Et in ista ratione supponit vnum dictum, scilicet, quòd æqualitas in Patre, & æqualitas in Filio sunt priores æqualitates, & realiter distinctæ, quia alia æqualitate Pater est æqualis Filio, & Filius similiter alia æqualitate est æqualis Patri, vt expositi in primo, *dist. 19. quæst. 1.* Patet etiam hîc, quia relatiuè opposita necessariò sunt plura: modò Pater, & Filius sunt duo æquales, & sic relatiuè opponuntur, & per consequens sunt realiter distincta; ergo, & æqualitates, secundùm quas dicuntur formaliter relatiuè oppositæ. Supponit etiam quòd istæ æqualitates sint eiusdem rationis; & patet, quia habent idem fundamentum sub eadem ratione formali. Extrema etiam, scilicet Pater, & Filius sunt eiusdem rationis, vt patet à Doctore *in primo, dist. 7. & 13.* vbi vult quòd Filius sit vniuocè genitus. Supponit etiam quòd istæ æqualitates necessariò sint finitæ, quia si possent esse infinitæ, necessariò actu essent infinitæ: quia quicquid in diuinis ad intrà potest esse, necessariò actu est, vt sæpe dicit Doctor in primo, & in Quod. Istis præmissis, formo sic rationem: Pluralitas eiusdem rationis necessariò finita, necessariò præexigit pluralitatem alterius rationis, secundùm quam ipsa determinetur ad tantam pluralitatem præcisè. Hoc clarè patuit suprà. *q. 2.* Sed æqualitates inter Patrem, & Filium sunt eiusdem rationis, & finitæ secundùm numerum, cùm non possint esse infinitæ: ergo præexigunt aliqua sic determinantia: illa non possunt esse nisi proprietates hypostaticæ Patris, & Filij, quæ inter se sunt alterius rationis: imò sunt primò diuersæ, vt probat Doctor *in primo, dist. 13. & 25. 26.*

Æqualitates an sint finitæ.

27. Si instetur contra maiorem Syllogismi, quòd intelligitur de pluralitate reali, scilicet, quòd pluralitas realis eiusdem rationis necessariò finita præexigit, &c. Et tunc minor petitur; quia non probatur, quòd pluralitas æqualitatis sit realis.

q Doctor hoc improbat dicens, quòd maior est vera de omni pluralitate, siue reali, siue rationis, & per consequens minor non petitur, quia absolutè accipitur. Sed æqualitas inter Patrem, & Filium sunt plures eiusdem rationis, & necessariò finitæ: nec in ista minore dicitur, quòd talis pluralitas sit realis, vel rationis. Sed absolutè accipitur sicut & maior. Et quod illa maior habeat etiam veritatem de pluralitate rationis, patet. Sic à Doctore cùm dicit: *Quamuis enim relationes rationis sint diminutæ entitatis respectu relationum realium*, &c. Patet, quia sicut Patri repugnat quòd respectu eiusdem Filij, quòd sit filius, & per consequens quòd habeat illam relationem, secundùm quam filius dicitur filius: Sic causæ repugnat, quòd respectu eiusdem causati sit causata, & per consequens repugnat sibi relatio opposita relationi causæ, & sic relatio illa causati est ita incompossibilis relationi rationis causæ, quæ terminatur ad illud idem causatum, sicut filiatio est incompossibilis Patri.

In isto articulo occurrunt aliqua dubia. Primò in hoc quod dicit, quòd *identitas non necessariò requirit exiremorum distinctionem, quia idem sibiipsi est idem.* Hoc non videtur verum, quia in diuinis est perfectissima identitas inter Patrem, & Filium, quæ tamen necessariò requirit extremorum distinctionem, vt patet. 28. *Responsio. Nota ista dubia cum suis responsionibus.*

Secundò instatur, quia omnis relatio realis necessario est inter extrema realiter distincta, vel saltem præexigit aliqua realiter distincta (quod dico propter rationem mouentis, & mobilis, quando idem mouet seipsum, quia etsi mouens nõ distinguatur à se moto, tamen non esset talis relatio, nisi ab ipso mouente causaretur aliquid realiter distinctum ab ipso mouente, & moto, vt expositi in primo, *dist. 3. q. 7. & in 2. dist. 25.* vide ibi.) Sed identitas diuina, quæ est Patris ad Filium, & è contra, est realis, vt patet à Doctore *in primo, dist. 31.* ergo non potest esse eiusdem ad se.

Respondeo, quòd Doctor non dicit quòd omnis identitas est eiusdem ad se, & quòd non requirat extremorum distinctionẽ, sed dicit quòd identitas, vt identitas, non necessariò requirit extremorum distinctionem, quia tunc omnis identitas necessariò requireret, quod est falsum, quia idem numero est sibiipsi idem, licèt illa relatio identitatis sit præcisè relatio rationis, vt patet à Doctore in Sententiis, & in Metaphysica sua. Sed æqualitas, vt æqualitas, semper requirit extremorum distinctionem, quia nunquam conceditur quòd idem sit sibi æquale, sicut conceditur quòd idem sit sibiipsi idem, nec similiter conceditur quòd simile sit sibi simile. Æquale ergo nec æqualitate reali, nec rationis conceditur sibiipsi æquale, nec simile sibi simile, sicut conceditur idem identitate rationis esse sibi idem: sed nunquam conceditur de identitate reali, & per hoc patet responsio ad instantias. *Responsio.*

Secundò dubitatur in hoc scilicet, quòd *prima æqualitas in diuinis est in filio, & terminatiuè, & denominatiuè*, hoc non videtur verum. Primò; quia æqualitas in patre æquè primò est in diuinis, sicut æqualitas in Filio, patet quia præcisè in eodem instanti, quo ponitur vna, ponitur & alia. 29. *Dubium.*

Secundò instatur sic: Sicut fundamentum æqualitatis priùs intelligitur in Patre, quàm in Filio, ergo per prius Pater secundùm magnitudinem debet dici æqualis Filio, & denominari æqualis, quàm Filius, saltem æquè primò, ergo ita primò denominatiuè est æqualitas in Patre: sicut & in Filio.

Tertiò: Si prima æqualitas est in Filio, ita quòd in Patre non potest esse æqualitas nisi Filio genito, à quo vt à termino necessariò suo modo dependet æqualitas; ergo Pater aliquid habebit à Filio, quia æqualitatem, & sic non omnia Pater habebit à seipso.

Respondeo ad duo prima, concedendo quòd æquè primo est æqualitas in Patre sicut in Filio, nec Doctor dicit, quòd æqualitas Filij ad Patrem sit aliquo modo prior, sed dicitur prima æqualitas ex hoc solo, quòd in eodem instanti quo Filio communicatur magnitudo infinita, ponitur extremum æqualitatis, quo posito statim resultat æqualitas inter Patrem, & Filium, quàm primum enim est filius statim sequitur æqualitas. *Responsio.*

Ad tertium dico, quòd non eſt inconueniens, Patrem aliquid ſaltem partialiter habere à Filio, quòd nullam dicit perfectionem, ſicut ſunt iſtæ relationes communes, vt ſimilitudo, æqualitas, & identitas realis, quæ in Patre aliquo modo ſunt à Filio, vt à termino, cùm neceſſariò Filius præexigatur huiuſmodi relationibus.

SCHOLIVM.

Contra ea quæ dicit, nempè æqualitatem eſſe in Deo ex natura rei, & præëxigere extremorum diſtinctionem, adducit ex D. Thom. & aliis quatuor argumenta, ſatis clarè in textu poſita.

COntra dicta [r] in iſto articulo obiicitur dupliciter. Primò contra concluſionem. Secundò, contra illam tertiam probationem de præëxigentia illa. 23.

D. Tho. 1. p. ſum. qu. 2. ar. 1. primo ſcri. d. 31. Quære eum prima p. q. 27. & 28.

Contra primum ſic: æqualitas aliquorum non eſt niſi relatio ſecundùm magnitudines eorumdem commenſuratas inter ſe: non eſt ergo æqualitas eorum, niſi ſecundùm plures magnitudines adinuicem commenſuratas: ergo cum ſecundùm magnitudinem eſſentiæ dicitur eſſe perſonarum æqualitas, cùm hîc non poſſit eſſe pluralitas rei, ſed tantùm rationis: oportet quòd magnitudo bis accipiatur ſecundùm intellectum, ad hoc quòd fundet æqualitatem, ſemel ſcilicet vt in hac perſona: & ſemel, vt in illa, ergo non eſt diſtinctio fundamenti, quæ requiritur, niſi tantùm per iteratam acceptionem intellectus, & ita rationis tantùm.

Tex. ca. 49.

Præterea. Forma eiuſdem rationis non diſtinguitur niſi per diſtinctionem materiæ, *ex 12. Metaphy.* æqualitas eſt forma tantùm, & eiuſdem rationis, vt acceptum eſt in arguendo, & non eſt ibi materia aliqua: ergo eſt ibi alia æqualitas, non ergo eſt hîc ſolum non diſtinctio fundamenti, ſecundùm primum argumentum: ſed nec diſtinctio relationum oppoſitarum ſecundùm iſtud argumentum.

Præterea tertio probatur, quòd nec eſt diſtinctio extremorum, inquantùm ſunt extrema, quæ tamen requiritur: nam extrema non ſunt extrema, niſi inquantùm terminant relationem; non autem terminant, niſi inquantùm habent fundamentum æqualitatis, & inquantùm habent illud, non diſtinguuntur.

Quartò & vltimò. Quod conuenit perſonis diuinis ſecundùm ſubſtantiam, non diſtinguitur in eis: nunc autem ſecundùm Auguſtin. 5. de Trin. 6 *quærimus ſecundùm quid Patri ſit æqualis Filius, non autem ſecundùm hoc, quòd ad patrem dicitur Filius: reſtat ergo vt ſecundùm illud, quod ad ſe dicitur, ſit æqualis*: hæc Auguſtinus. habetur ergo hæc minor aſſumpta, ſcilicet quòd æqualitas conueniat perſonis ſecundùm ſubſtantiam.

Iſtarum quatuor rationum tertia confirmat primam, & quarta ſecundam, & poſſunt tangi pro diſtinctis rationibus.

COMMENTARIVS.

30. r *Contra dicta in iſto articulo.* Hîc Doctor arguit primò contra concluſionem in ſe, probando quòd in diuinis non ſit æqualitas ex natura rei, niſi tantùm rationis. Secundo arguit contra illud, ſcilicet, quòd æqualitas in diuinis præëxigat extremorum diſtinctionem. Contra concluſionem dupliciter arguit, & prima ratio ſtat in hoc: Æqualitas aliquorum eſt relatio ſecundùm magnitudines commenſuratas ad inuicem; ſed in diuinis non ſunt plures magnitudines adinuicem commenſurabiles: ergo non eſt ibi æqualitas realis: ſed ſi ibi ſit æqualitas, erit præcisè rationis, quia erit ſecundum eandem magnitudinem, vt bis acceptam, ſcilicet vt in Patre, & in Filio, & bis accipi non poteſt, niſi per intellectum.

Secunda ratio patet.

Tertiò probat quòd non ſit diſtinctio extremorum inquantum extrema, &c. *Et in quantum habent illud non diſtinguuntur*, patet, quia illud fundamentum eſt omnino indiſtinctum, ergo vt præcisè conſiderantur in quantùm habent illud, nullo modo diſtinguuntur.

Quartò, & vltimo arguit, quod conuenit perſonis diuinis ſecundùm ſubſtantiam, non diſtinguitur in eis: patet, quia nec ſubſtantia aliquo modo diſtinguitur in perſonis diuinis.

SCHO

SCHOLIVM.

Contra etiam rationem aliorum, qua ſuadetur requiri pluralitatem fundamenti, vt æqualitas ſit realis, quia eſt opinionis contrariæ fundamentum: arguit primo, quia relationes reales originis habent tantum vnum fundamentum, eſſentiam, ergo idem de communibus. Secundo, eſſentiam ſecundùm ſe, non vt ratione multiplex, fundat relationes originis reales: ergo idem de communibus. Tertiò, refutat quod dicitur æqualitatem non eſſe niſi ſecundùm magnitudines commenſuratas, quia æqualitas præſupponitur cõmenſurationi, poteſtque reperiri ſine ea, vt in exemplo de Corpore Chriſti. Reſpondet ad quatuor argumenta allata per exquiſitam & ſubtilem doctrinã, explicando v. ios loquendi modos, vt in margine noto.

24. PRima ratio, videtur eſſe fundamentum vnius opinionis, & ideò contra illud, quod accipitur in ea pro fundamento, ſcilicet quod æqualitas realis requirit diſtinctas magnitudines, & commenſuratas, Arguitur primò ſic. Relationes quæ fundantur in aliquo fundamento, vt ipſum eſt vnum, non magis requirunt diſtinctionem eius, quàm illæ, quæ fundantur in aliquo, non vt vnum, & hoc loquendo hinc inde æqualiter, ſcilicet quantùm ad illud, quod eſt eſſe relationem realem: ſed relationes originis fundantur in eſſentia diuina, non vt vna: ita quòd vnitas non eſt ratio proxima fundandi: & relationes communes per oppoſitum, fundantur in fundamento illo, vt vnum eſt: ergo non maiorem diſtinctionem requirunt in fundamento relationes communes, vt ſint reales, quàm relationes originis; ſed iſtæ non requirunt ſecundùm omnes; ergo nec illæ.

Henr. quo. 1. q. 1. Relationes originis fũdantur in eſſentia, nõ vt vna, cõmunes fundantur in ſuo fundamento vt vno.

Præterea. [b] Eſſentia ſecundùm ſe, & non vt bis accepta ſecundùm intellectum, fundat diſtinctas relationes reales originis, pro tanto, vt videtur: quia ipſa vt fœcunda in ratione principij communicatiui, & termini communicabilis, eſt infinita formaliter: ſed ipſa, vt quanta virtualiter, eſt infinita formaliter: imò ipſa eſt quantitas infinita: ergo pari ratione, ipſa, vt ſic quanta, poteſt fundare relationes communes oppoſitas reales, & non tantùm vt bis accepta, per conſiderationem intellectus.

Eſſẽtia ſecundùm ſe fundat diſtinctas relationes.

25. Præterea, [c] Quod additur de quantitatibus diſtinctis commenſuratis. Quæro quid intelligitur per illud, quod ipſe dicit æqualitatem realem non eſſe niſi ſecundũ magnitudines ſic commenſuratas? aut enim per hoc, quòd eſt eſſe commenſuratas, intelligitur ratio formalis æqualitatis, aut aliqua ratio præuia fundamentalis: Si primo modo, eſt manifeſta petitio; non eſt realis commenſuratio: ergo non eſt realis æqualitas. Si ſecundo modo, non videtur probabile, quòd ſit ratio in fundamento præſuppoſita æqualitati, imò commenſuratio actualis videtur eſſe poſterior æqualitate, quia videtur importare coëxtẽſionem, & applicationem aliquorum æqualium, & modum talem extendendi, ſiue habendi quantitatem, ſecundùm quam poſſunt coëxtendi, & applicari ad hoc, quòd ſint commenſurabilia.

Commenſuratio ſupponit æqualitatem, nõ ècontra.

Vnde Corpus Chriſti in Euchariſtia nõ eſt commenſuratum alicui habenti quantitatem, ſed nec commenſurabile potentiâ propinquâ, ſub eo modo, quo habet ibi æqualitatem: non eſt ergo argumentum aliquo modo, à priori: non eſt realis commenſuratio; ergo non eſt realis æqualitas.

26. Ad argumentum igitur reſpondeo; [d] quod ſi eſſent duæ magnitudines, quarum neutra aliam excederet, haberent tamen vltra rationem quantitatis fundantis æqualitatem, vnitatem, licet diminutam, & ſecundùm *quid*: quando autem eſt in duobus ſuppoſitis eadem magnitudo numero, tunc cum diſtinctione extremorum eſt ibi vnitas ſimpliciter; habetur ergo ſimpliciter extemorum diſtinctio, & ſimpliciter vnitas formæ ſecundùm quam referuntur, & ita verius eſt ibi illud, quod requiritur ad relationem communem, quàm ſi non eſſet vnitas formæ in extremis, niſi ſecundùm *quid*: nam relatio communis hoc habet generale cum aliis, quòd relatio requirit diſtinctionem extremorum; ſed hoc habet ſpeciale, qũòd requirit vnitatem fundamenti: neganda eſt ergo illa propoſitio, quòd *æqualitas non eſt realis niſi ſecundùm plures magnitudines*: imò illa, quæ eſt ſecundùm plures magnitudines, eſt ſecundùm *quid* æqualitas realis, quia eſt ſecundùm vnitatem magnitudinis ſecundùm *quid*: ergo vbi eſt vna magnitudo ſimpliciter, propter æqualitatem ſimpliciter, & realem, non oportet quòd illa vnitas ſit bis accepta, vt ratio fundandi, quia iterata acceptio nihil adderet ad illud, quod eſt ratio fundandi, ſed magis detraheret totum;

Verior eſt æqualitas, quãdo vna numero forma eſt in æqualibus quam ſi in eis tantùm eſſet vnitas formæ ſecũdum quid

totum, imò tantummodò ſufficit, quòd ipſa realiter ſit vna habita in extremis realiter diſtinctis.

Ad ſecundùm de illa propoſitione e maiori, dictum eſt in quæſtione ſecunda, & expoſita eſt intentio Philoſ. 12. *Metaph.* quomodo non accipitur materia ibi pro materia receptiua formæ, ſed pro quocunque, quod præëxigitur ipſi formæ, ſecundùm cuius pluralitatem determinatur ipſa pluralitas in ipſa forma: & hoc modo æqualitas habet materiam: quia pluralitas æqualitatis neceſſariò præëxigit pluralitatem alterius rationis, ſecundùm quam neceſſariò determinatur ad certam pluralitatem: vt patet in tertia concluſione iſtius articuli, quæ eſt, quòd æqualitas præëxigit relationes originis.

Artic. 2. Tex.ca.49.

Extremum inquantum extremum, terminat, exponitur.

Ad tertium, cùm dicitur: [f] *extremum inquantùm extremum terminat*, poteſt diuerſimodè intelligi iſta reduplicatio: vel quia reduplicatur relatiuum, quod dicitur oppoſitum, vel correlatiuum; vel reduplicatur ratio formalis vltima, quâ ſcilicet vltimatè formaliter eſt relatiuum, vel correlatiuum: vel quòd reduplicatur ratio formalis non vltima, ſed fundamentalis, quaſi præuia: primo modo, & ſecundo, maior eſt vera: quod, ſcilicet extremum inquantùm extremum oportet realiter diſtingui ab extremo: tertio modo falſa eſt, & ſolùm illo modo minor eſt vera. Vnde probatio, quæ accipit, quòd extremum, inquantùm eſt extremum, terminat: adhuc ibi ly, *inquantum*, habet tantam reduplicationem, quantam priùs & ſolummodò in tertio ſenſu probatur, per hoc quòd terminat inquantùm habet in ſe fundamentum. 27.

Ly. ſecundū *nō ſemper denotat rationē formalem inhærentiæ prædicati.*

Ad quartum, [g] dico, quòd hæc præpoſitio, *ſecundum*, quando ſit comparatio ad prædicatum reſpectiuum, non ſemper notat ſuum caſuale eſſe rationem formalem vltimatam inhærentiæ prædicati, ſed communius, vel ſaltem communiter notat ipſum eſſe rationem fundamentalem: dico enim Socratem ſecundùm albedinem eſſe ſimilem Platoni, cùm tamen albedo non ſit ratio formalis proxima eſſendi ſimilem Platoni, ſed ſimilitudo eſſendi ſimilem, ſicut albedo eſſendi album. Pro tanto tamen hoc conceditur, quia albedo eſt ratio fundamentalis ſimilitudinis: dico tunc, quòd Auguſtinus intelligit ibi, quòd æqualis eſt Patri Filius ſecundùm ſubſtantiam: quia paternitas, & filiatio non ſunt propriè rationes fundamentales ipſius æqualitatis, ſed aliquid quod eſt commune eis, & aliquid quod eſt ad ſe; quando ergo accipitur in maiori. *Illud, quod dicitur ſecundùm ſubſtantiam in perſonis non numeratur in eis*: iſta eſt vera: prout ly *ſecundum*, notat proximam rationem formalem: & ſic minor eſt falſa, nec ad intentionem Auguſtini, ſed tantummmodò intelligit prout caſuale huius propoſitionis, *ſecundum*, notatur eſſe ratio fundamentalis reſpectu relationis, quæ prædicatur.

Filius eſt æqualis Patri ſecundū ſubſtantiā, & quomodo?

Et ſi obiiciatur, [h] quare ergo Pater non dicitur Pater ſecundùm ſubſtantiam, cùm ſubſtantia ſit ratio fundamentalis reſpectu paternitatis, & immediatiùs quàm reſpectu æqualitatis, per te?

Quare non dicitur Pater ſecundū ſubſtantiā, ſicut dicitur æqualis ſecundùm eam.

Dici poteſt, quòd, cùm dicitur, *ſecundùm ſubſtantiam*, ibi accipitur ſubſtantia prout eſt vna, eſt autem fundamentum vtriuſque relationis, vna quidem exiſtens, ſed non vt vna: imò, vt vna, tribus eſt fundamentum æqualitatis: ipſa autem, quæ eſt vna, & non, vt vna in tribus, eſt fundamentum paternitatis, ſiue filiationis: imò, vt fœcunda in ratione principij, & termini communicabilis quaſi proximo fundat.

Pater ſecūdum memoriā eſt pater vera propoſitio.

Aliter poteſt dici Logicè, quòd nihil dicitur verè competere alicui ſecundùm $\mathcal{A}$, ſi $\mathcal{A}$ ſit ratio tranſcendens, & hoc ſiue ſit ratio formalis, ſiue fundamentalis: vnde hæc eſt falſa: *Socrates ſecundùm colorem eſt albus*: hæc autem eſt vera: *Socrates ſecundùm albedinem eſt albus*: nunc autem eſſentia eſt ratio fundamentalis paternitatis: eſt tamen tranſcendens: ſed reſpectus æqualitatis eſt ratio fundamentalis, non tranſcendens, ſed adæquata & ideò ſecundùm Logicam Auguſtinus propriè locutus eſt, vt hæc ſit vera: *aliquo modo Pater ſecundùm eſſentiam eſt æqualis*, quo modo iſta non eſt vera: *ſecundùm eſſentiam eſt Pater*: imò iſta eſt vera: *ſecundùm memoriam eſt Pater*, quia iſta ratio fundamentalis eſt adæquata relationi illi.

COMMENTARIVS.

31. a *PRima ratio videtur eſſe fundamentum vnius opinionis,* Hîc Doctor arguit contra vnam opinionem quæ tenet quòd æqualitas realis requirit diſtinctas magnitudines, & commenſuratas. Et probat quòd æqualitas realis poteſt immediatè fundari, in vno fundamento habente præcisè vnitatem numeralem. Prima ratio ſtat in hoc: Relationes originis oppoſitæ, vt paternitas, & filiatio, immediate fundantur in eſſentia habente vnitatem numeralem, vt ab omnibus conceditur; ergo à fortiori, & duæ æqualitates poſſunt fundari in eodē fundamento numero, puta in magnitudine. Probatur conſequētia, quia æqualitas requirit ex ſua ratione vnitatem fundamenti, vt patet 5. *Met.* ita quòd vnitas fundamenti eſt ratio proxima fundāndi æqualitatem; ſed relatio originis ex ſua ratione non requirit vnitatem fundamenti, vt patet; ergo.

Nota.

Speculare.

b Secundò arguit, quia eſſentia eſt formaliter infinita, ideò ipſa poteſt habere rationem principij communicatiui, & rationem termini formalis; & ſic eadem non vt bis accepta per intellectum, ſed ex natura rei poteſt, imò actu fundat relationes originis oppoſitas, ergo pari ratione ipſa, vt ſic quanta, ſiue formaliter infinita, poterit fundare duas æqualitates oppoſitas, imò à fortiori quia relationes originis ex ſua ratione formali non requirunt tantam vnitatem fundamenti, ſicut iſtæ.

32. c *Quod additur de quantitatibus diſtinctis commenſuratis.* Hîc improbat opinionem ſpecialiter quantùm ad hoc, quod dicit, quòd æqualitas requirit commenſurationem quantitatum, quia poſito quòd æqualitas ſit ſcilicet inter plures magnitudines, & præexigat illas, tamen non videtur ſequi quòd præexigat, vt commenſuratas, & arguit ſic: *aut commenſuratio intelligitur vt ratio formalis æqualitatis, aut intelligitur aliqua ratio præuia fundamentalis,* &c. *Vide Corpus Chriſti vt in Euchariſtia non eſt commenſuratum alicui habenti quantitatem,* &c. Nam Corpus Chriſti, vt in Euchariſtia eſt tantæ quantitatis, quantæ nunc eſt in cœlo, vt patet à Doctore *in quarto, diſtinct.* 10. ergo vt in Euchariſtia eſt verè æquale alteri corpori exiſtenti extra Euchariſtiam habenti æqualem magnitudinem, & tamen vt exiſtens in Euchariſtia nullo modo commenſuratur illi, vt patet per Doctorem vbi ſuprà. Eſt ergo ibi æqualitas ſine commenſuratione; ſiue actuali coëxtenſione. Nam Corpus Chriſti, vt in Euchariſtia etſi habet eandem quantitatem, quam nunc habet in cœlo, non tamen habet eam ſecundum modum quantitatiuum, vt patet à Doctore vbi ſuprà, vide ibi.

Nota quomodo corpus Chriſti ſit in Euchariſtia, & in Cœlo.

33. d Nunc Doctor ſoluit argumenta facta contrà. Ad primum dicit, quòd ſi eſſent duæ quantitates æquales, tunc inter illas eſſet æqualitas realis, & haberet fundamentum non vnum numero, ſed vnum vnitate ſpecifica, ſicut expoſui *in ſecundo, diſtinct.* 3. *quæſt.* 1. & ideò eſſet ibi vnitas fundamenti ſecundùm *quid*; ergo à fortiori vbi eſſet vnitas fundamenti ſimpliciter, ſicut vnitas numeralis cum reali diſtinctione extremorum magis eſſet ſimpliciter æqualitas realis, ſic eſt in propoſito.

Solutio argumētorum.

e *Ad ſecundum dicit, quòd illa propoſitio Philoſophi eſt expoſita, quæſt.* 2. *& etiam in ſecundo, diſtinct.* 3. *quæſt.* 7. vide ibi quomodo accipiatur materia, quia accipitur pro hæcceitate contrahente naturam, & vbi non eſt talis ſingularitas, ibi non eſt pluralitas formæ eiuſdem rationis, & non accipit ibi Philoſophus *materiam* pro altera parte compoſiti, vt patet *in ſecundo, diſt.* 3. de ratione ſingularitatis: vide ibi. Et hoc modo æqualitas habet materiam, quia pluralitas æqualitatis neceſſariò præexigit pluralitatem alterius rationis, ſcilicet proprietates hypoſtaticas, ſecundùm quàm neceſſariò determinatur ad pluralitatem certam, puta dualitatem.

Quomodo æqualitas habeat materiam.

f *Ad tertium, cum dicitur extremum relationis,* vt extremum terminat relationem, dicit quòd per ly *videtur*, vel *inquantum*, vel reduplicatur relatiuum; vel reduplicatur ratio formalis vltima, quâ ſcilicet vltimatè eſt relatiuum, vel correlatiuum; vel tertio reduplicatur ratio formalis non vltima, ſed fundamentalis, quaſi præuia. Exemplum primi, in creaturis pater inquantùm pater vt terminat, vel vt eſt correlatiuum Filij diſtinguitur realiter à filio. Exemplum ſecundi, pater vt eſt ratio formalis, quare pater ſit extremum filiationis realiter diſtinguitur à filiatione. Exemplum tertij, potentia generandi, ſiue humanitas eſt ratio formalis terminandi, ſiue quòd pater dicatur extremum terminans filiationem. In propoſito in diuinis æquale, vt æquale, realiter terminat vt correlatiuum æqualitatem, ſecundùm quàm haberet eſſe ad aliud correlatiuum, & vt ſic, realiter diſtinguitur ab alio correlatiuo, ſimiliter æqualitas in patre eſt ratio formalis vltima, quare patet dicatur extremum, ſiue correlatiuum terminans æqualitatem filij, & ſic illa diſtinguuntur realiter ab æqualitate Filij, & eſt ratio, quare pater, vt æqualis filio diſtinguitur realiter à filio, vt æquali. Sed magnitudo intenſiua ſiue infinitas eſt ratio fundamentalis, quare pater ſit æqualis filio, & econtra, quare filius ſit æqualis patri, & ſecundùm illam pater non diſtinguitur realiter à filio, cùm ſit omninò indiſtincta in patre, & in filio.

Quomodo infinitas ſit ratio fundamentalis.

34. g *Ad quartum* dicit, quòd ly *ſecundùm*, quando *ſit comparatio ad prædicatum reſpectiuum,* &c. *Dico enim Socratem ſecundùm albedinem, eſſe ſimilem Platoni*, albedo, quæ immediatè ſequitur dictionem reduplicatiuam dicitur caſuale, & tamen albedo non eſt ratio formalis, & proxima, quòd Socrates dicatur ſimilis, ſed tantùm eſt ratio fundamentalis. Ratio verò proxima eſt ſimilitudo in Socrate, & ſic Socrates ſecundùm ſimilitudinem dicitur ſimilis Platoni, & ſic ſimilitudo in Socrate eſt ratio formalis, & proxima quare Socrates dicatur ſimilis Platoni. Dico tūc, quòd Auguſtinus intelligit ibi, quòd Filius eſt æqualis Patri ſecundùm ſubſtantiam tantùm fundamentaliter, non autem formaliter. Quando ergo dicitur, quod conuenit perſonis diuinis ſecundùm ſubſtantiam non numeratur in eis, conceditur iſta prout ly *ſecundùm* non notat

Quomodo filius ſit æqualis patri.

proximam rationem formalem, ſed poſtea minor eſt falſa, ſcilicet, quòd pater ſecundùm ſubſtantiam, vt proximam rationem formalem ſit æqualis Filio, imò ſecundùm æqualitatem, vt ſecundùm rationem proximam, & vltimatam dicitur æqualis Filio.

Dubium. h *Et ſi obiiciatur.* Doctor facit vnam obiectionem contra hoc, ſcilicet, quòd Pater ſecundùm ſubſtantiam dicitur æqualis Filio, vt ſecundùm rationem fundamentalem, quare ſimiliter Pater non dicitur pater ſecundùm ſubſtantiam, vt ſecundùm rationem fundamentalem, cùm ipſa ſubſtantia ſit ita fundamentum paternitatis, ſicut & æqualitatis.

Reſpondet Primò realiter. Secundò Logicè. Realiter ſic, quòd ſubſtantia, vt eſt fundamentum æqualitatis, accipitur vt vna, & ita ſecundùm ſubſtantiam, vt vnam in tribus, eſt æqualis; ſed cùm dicitur Pater ſecundùm ſubſtantiam, non accipitur vt vna, licèt ſit vna, non tamen fundat vt vna, quia vt ſuprà patuit, vnitas ſubſtantiæ non eſt ratio fundandi paternitatem vt expoſui ſuprà. *Reſponſio.*

SCHOLIVM.

Contra tertium dictum poſitum num. 19. ſcilicet æqualitatem præexigere diſtinctionem extremorum, adducit rationem D. Thom. tenentis æqualitatem non diſtingui à perſonalibus, quia includit perſonarum diſtinctionem, & eſſentiæ vnitatem, refutatur. Æqualitas eſt conceptus vnus: ergo non includit per ſe, & non tantùm præexigitiuè eſſentiam & relationem, quæ non faciunt conceptum per ſe vnum. Secundò. Æqualitas in Patre, & Filio, eſt eiuſdem rationis: ergo non includit per ſe paternitatem & filiationem, quæ ſunt diuerſæ rationis, ex 1. diſt. 13. Reſoluit ergo, quòd æqualitas includit fundamentaliter eſſentiam, & præſuppoſitiuè relationes, & ſoluit rationem D. Thom.

D. Thom. in 1. ſcript. d. 31. *Vide 1. reportationũ d. 31. q. 2. ar. 3. ad propoſitum.*

29. SEcundò Contradicit his, i quæ dicta ſunt in ſecundo articulo de præexigentia. Dicitur enim quòd æqualitas nõ eſt aliqua realis relatio diſtincta à perſonalibus: ſed in ſuo intellectu includit illas, & eſſentiæ vnitatẽ, & hoc ſic deducitur. In Diuinis non eſt conſiderare niſi eſſentiam, & relationes reales, quibus fit diſtinctio: idem autem ad ſe non refertur: nec relatio refertur ad aliam relationem per aliquam relationem aliam: cùm enim dicitur, quòd paternitas opponitur relatiuè filiationi, oppoſitio non eſt relatio media inter filiationem, & paternitatem, quia iſto modo relatio multiplicaretur in infinitum, & ideò æqualitas vtrunque importat, ſcilicet & perſonarum diſtinctionem, & eſſentiæ vnitatem: quia ex hoc ſunt æquales, quia ſunt eiuſdem, ſiue vnius magnitudinis; includit ergo æqualitas in ſuo intellectu, & relationes diſtinguentes, & eſſentiæ vnitatem.

Nihil includit per ſe abſolutum & reſpectiuũ. Contra iſtud: k ſi enim intelligatur per ſe includere, & non tantùm quaſi materialiter ſiue præexigendo, hoc videtur falſum. Primò, quia eſſentia, & relatio non faciunt conceptum per ſe vnum: nullus enim conceptus vnus eſt per ſe ad ſe, & per ſe ad alterum: æqualitas autem videtur habere conceptum per ſe vnum.

Præterea l quod per ſe includit altera alterius rationis, non eſt per ſe eiuſdem rationis; æqualitas autem eſt per ſe vnius rationis in Patre, & Filio, ergo non includit per ſe relationes originis iſtarum perſonarum: quia illæ relationes ſunt alterius rationis.

30. Dico ergo, quòd æqualitas fundamentaliter importat eſſentiam, præexigitiuè autem relationes perſonales: ſed nec per ſe hoc, vel illud importat, ſed per ſe importat relationem aliquam, etiam alterius rationis à relationibus originis, quæ relatio habet idem fundamentum remotum quod alia relatio habet fundamentum propinquum, ſecundùm hanc relationem communem, perſonæ conſtitutæ per relationes originis referuntur.

Æqualitas includit eſſentiam fundamentaliter, & præſuppoſitiuè relationes.

Per æqualitatem nõ refertur eſſentia nec relatio, ſed relatiuum. Et per hoc ad argumentum: m Concedo enim, quòd ſecundùm æqualitatem eſſentia non refertur ad ſe, neque etiam ſecundùm æqualitatem paternitas refertur ad filiationem: ſed non ſequitur; ergo paternitas non eſt alia relatio ab æqualitate: imò ſecundùm æqualitatem refertur Pater habens eſſentiam, & paternitatem ad Filium: nec apparet probabilitas in iſta conſequentia, æqualitas eſt relatio alia ab illis originis; ergo ſecundùm illam, vel idem refertur ad ſe, vel relatio ad relationem oppoſitam: imò quod plus eſt, ſecundùm paternitatem nec refertur idem ad ſe, nec relatio ad relationem oppoſitam, ſed relatiuum ad correlatiuum oppoſitum. Et ſic eſt in propoſito: niſi quòd ibi relatiuum conſtituitur primò relatione, quâ refertur: hîc autem tantùm denominatur à relatione, quâ refertur quaſi adinuentitia.

COM

COMMENTARIVS.

35. i *Si Ecundò contradicetur* his, quæ dicta ſunt in ſecundo articulo de præexigentia. Hîc Doctor recitat vnam opinionem quæ vult quòd æqualitas non ſit aliqua relatio realis diſtincta à relationibus originis, quia æqualitas in ſuo intellectu includit per ſe relationes originis, & vnitatem eſſentiæ.

Opinio aliquorum.

Scotus improbat hanc opinionem.

k *Contra iſtud.* Doctor improbat hanc opinionem dupliciter: Primò, quia eſſentia, & relatio non faciunt per ſe vnum conceptum, ergo æqualitas per ſe non includit relationem originis, & eſſentiæ vnitatem, vt conſtituentia vnum per ſe conceptum. Si enim ex eſſentia, & relatione originis eſſet per ſe vnus conceptus, tunc ille conceptus per ſe eſſet ad aliud, quia per ſe includit relationem, & eſſet per ſe ad ſe, ſiue abſolutus, quia per ſe includit abſolutum, quia eſſentiæ vnitatem.

l Præterea, *quod per ſe includit relationem alterius rationis, non eſt per ſe eiuſdem rationis*: pater, hoc modo, æqualitas in Patre, & in Filio eſt eiuſdem rationis, vt ſuprà patuit; ſed paternitas eſt alterius rationis à filiatione, vt patet *in primo, diſt.* 13. ergo ſi æqualitas in Patre per ſe includit paternitatem, & æqualitas in Filio filiationem, ſequitur, quòd æqualitas in Patre non erit eiuſdem rationis cum æqualitate in Filio. Dico ergo ſecundùm Doctorem, quòd æqualitas fundamentaliter importat eſſentiam, ſed præexigitiuè importat relationes perſonales tamen nec hoc, nec illud per ſe includit. Sed per ſe, & quiditatiuè dicit relationem aliam à relationibus perſonalibus, quæ eſt alterius rationis à relationibus originis, nam fundamentum æqualitatis proximum eſt vnitas magnitudinis, & fundamentum remotum eſt ipſa eſſentia: fundamentum autem paternitatis non ponitur vnitas magnitudinis, vt ſuprà patuit. Et ſecundùm hanc relationem communem, ſcilicet æqualitatem perſonæ cõſtitutæ per relationes originis referuntur, nam Pater ſecũdùm æqualitatem refertur ad Filium, vt ſibi æqualis.

Quomodo Pater refertur ad Filium.

m Ad rationem quam facit opinans patet, quia relatiuum refertur, & non eſſentia, nec relatio, & pater cùm refertur ad Filium, vt æqualis ſibi refertur ſecundùm æqualitatem, quæ eſt alia relatio ex natura rei, à paternitate, & etiam eſt alterius rationis ab ipſa paternitate.

SCHOLIVM.

Reſolutio huius articuli æqualitatem in Deo eſſe relationem realem, quia ineſt extremis ſecundùm fundamentum reale, quod fusè tractat 1 *d.*19. *q.* 1. *& d.*31. *q.*1. *Probat hîc ex Euangelio, Paulo & Auguſt. & duplici ratione. Prima eſt, relationes fundatæ ſuper quantum, non vt vnum numero, ſed ſpecie, vt genere, ſunt reales: ergo idem de relationibus fundatis ſuper quantum, vt vnum numero, quia fundamentum hîc eſt magis reale. Secunda, inæqualitas eſt relatio realis: ergo & æqualitas, quia hoc eſt oppoſitum perfectius, quod magis admittendum eſt à parte rei in entibus, quàm oppoſitum imperfectius.*

31. n DE tertio articulo dico quòd iſta relatio, quæ ineſt extremis iſtis, ineſt ſecundùm fundamentum, quod eſt in eis ex natura rei. Et hoc probatur duplici auctoritate Euangelij, & duplici auctoritate Auguſtini, & duplici ratione. Prima auctoritas eſt Ioann. 5. priùs allegata: patrem ſuum dicebat eſſe Deum, & æqualem ſe faciendo Deo: quâ enim neceſſitate, & realitate Pater genuit Filium, eadem genuit ſibi æqualem, dicente Auguſtino contra Maximinum. *Si dicimus*, inquit, *quòd Pater maior eſt Filio: quia Pater genuit, Filius non genuit: citò reſpondebo: imò ideò Pater maior non eſt Filio; quia æqualem genuit Filium.* Et hoc Iudæi cæci intellexerunt ſecundùm quòd pertractat Chryſoſtomus ſuper Ioann. 5. quia Chriſtus in dicendo ſe Filium Patris, dicebat ſe ex hoc eſſe æqualem Patri. Et hoc iterum probatur ex ſecunda auctoritate Euangelij, & ſecunda Auguſtini ſuper illa Euangelij Ioann. 10. *quod dedit mihi Pater, maius omnibus eſt*: & verbum Auguſtini, huic conſonans eſt 15. de Trinit. cap. 14. *Pater*, inquit, *genuit Filium per omnia æqualem ſibi, non enim ſeipſum integrè, perfectèque dixiſſet, ſi, aut minus, aut amplius eſſet in Verbo, quàm in ſeipſo.*

Art. 3.

Æqualitatẽ in Deo eſſe relationem realẽ, probat ex Euangelio & Auguſt.

Ex iſtis formatur talis ratio: perfectiſſima communicatio non eſt niſi perfectiſſimi termini communicabilis, & perfectiſſima magnitudine, ſecundùm quam omnino ſit æqualis productus producenti. Si ergo ex natura rei cõmunicatio illa in generatione diuina eſt neceſſariò perfectiſſima, ſicut terminus perfectiſſimus cõmunicatur in magnitudine perfectiſſima, qua datur filio quod eſt maius omnibus, ſicut ipſe dicit: ſic ex natura rei data eſt ſibi æqualitas ipſi Patri habenti eandem eſſentiam in eadem magnitudine.

32. Huic concordat tertia auctoritas ſcripturæ, quæ eſt ad Philip. 2. *Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.* Et cum hac tertia auctoritate concordat Auguſt. ſuper Ioann. hom. 17. ſuper illud, *æqualem ſe faciens Deo: ſed non ipſe ſe faciebat æqualem: ſed ille illum genuerat æqualem: ſi ipſe ſe faceret æqualem Deo, caderet in rapinam.* Auguſtinus vult dicere, non ſe fecit æqualem Deo, rapiendo vel vſurpando æqualitatem: ſed faciebat, id eſt, aſſerebat ſe æqualem Deo, propter hoc, quòd dixit ſe natum ex Deo.

Vnde

Vnde dicit ibidem: *Chriſtus æqualis Patri natus eſt: Vnde ſic illum commendat Apoſtolus, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo: quid eſt non rapinam arbitratus? niſi quòd non vſurpauit æqualitatem Dei, ſed erat in illa, in qua natus eſt, vnde præmiſit antè: ecce, inquit, intelligunt Iudæi, quod non intelligunt Arriani, qui Dei Filium inæqualem Patri dicunt: nec Iudæi intellexerunt Patrem eſſe æqualem Filio, ſed tantùm intellexerunt in verbis, quia talis commendaretur Filius, qui æqualis eſſet Patri.* Ex omnibus iſtis verbis ſcripturæ, & Auguſtino videtur haberi, quòd ſicut per naturalẽ generationẽ cõmunicata eſt Filio natura eadẽ, & magnitudo ſubſtãtiæ, ſic & æqualitas.

Ad concluſionem iſtam, ratio prima eſt iſta: ſi eſſet alia magnitudo in Patre, & in Filio, ſecundùm Arianos, Filius eſſet minor Patre, minoritate, quæ eſſet relatio realis, & non tantùm rationis: relationes enim de primo modo fundatæ ſuper quantum, non, vt vnum, ſunt reales, ideo magis, vel æquè, ſi eadem magnitudo communicatur, erit æqualitas realis.

Secunda ratio eſt, quæ quaſi confirmat iſtam: quia non videtur probabile, quòd oppoſitum imperfectum ſit in entibus ex natura rei: & non poſſit ibi eſſe oppoſitum perfectum ex natura rei: nunc autem æqualitas eſt oppoſitum perfectum, & inæqualitas oppoſitum imperfectum, ſecundùm Auguſtinum *de quantitate animæ*, vbi loquitur ad diſcipulum ſic: *æqualitatem*, inquit, *inæqualitati iure anteponis, nec quiſquam eſt, vt æſtimo, humano ſenſu præditus, cui illud non videatur.* Nunc autem in entibus eſt perfecta inæqualitas: quia maioritas, & minoritas ex natura rei & realis: ergo videtur irrationabile, quòd in entibus non ſit perfecta æqualitas realis, & ex natura rei: nuſquam autem eſt perfecta niſi in perſonis diuinis, quia nuſquam alibi eſt magnitudo perfecta. 33.

Æqualitas perfectior in æqualitate.

Identitas inter extrema; diſtincta eſt realis relatio.

Conſimiliter poſſet argui de identitate, & diuerſitate; quia identitas eſt extremũ ſiue oppoſitum perfectius, eſt autem ſecundùm multos aliqua diuerſitas perfecta in entibus, quæ ſit relatio realis; ergo aliqua identitas perfecta, quæ ſit relatio realis: nuſquam autem eſt ita perfecta, ſicut in perſonis diuinis: illa enim quæ eſt eiuſdem ſuppoſiti ad ſe, non eſt relatio realis: illa autem, quæ in creaturis alterius ad alterum, non eſt perfecta; quia non eſt ibi, niſi diminuta vnitas.

Epilogus eorum quæ dicta ſunt in hac quæſtione, Tria requiſita ad relationem realem.

Ex his tribus articulis concluditur ſolutio quæſtionis. Si enim ſecundùm communem ſententiam relatio realis non requirat niſi iſta tria: Primum, fundamentũ reale: quod ſcilicet ſit in re, & ex natura rei. Secundum, & extrema realia, & realiter diſtincta. Tertium, & quòd ipſa ex natura rei inſit extremis: abſque, ſcilicet omni conſideratione intellectus, vel abſque operatione potentiæ extrinſecè. Et iſta tria conueniunt æqualitati in Diuinis, æquè, ſicut cuicunque æqualitati in entibus: vel magis, vt patet de ſe, in articulis præmiſſis, ſequitur quòd hæc æqualitas erit relatio realis, ſicut alia quæcunque realis, & magis iſta, quàm quæcunque alia.

Ad arg. 1.

Ad primum argumentum principale, patet ex prima ſententia, quæ ponitur de magnitudine in primo articulo, quia non eſt illa magnitudo molis, ſed perfectionis: & ſic Deus eſt magnus ſecundùm Auguſtinum, non ſine quacunque magnitudine, quia eſſet contradictio; nec per conſequens ſine quantitate quacunque, ſed eſt magnus vno modo, ſine quantitate, alio modo, non. 34.

N. 26.

Ad ſecundum argumentum, patet quòd magnitudo non numeratur: reſpondendo ad primam obiectionem contra dicta in ſecundo articulo.

Tertiò arguitur ſic: illa relatio non ineſt ex natura rei, quæ æquè ineſſet, ſi ineſſet ex ſola conſideratione intellectus, circumſcriptâ exiſtentiâ reali; ſed circumſcriptâ, per impoſſibile, exiſtentiâ reali diuinarum perſonarum, poſitâ tamen ſolâ conſideratione in intellectu earum, adhuc intelligitur æqualitas: quemadmodũ nunc in entibus rationis intelligitur, quæ non excedunt ſe ſecundùm ſuam entitatem: æqualitas ergo perſonarum non neceſſariò requirit exiſtentiam realem perſonarum, ſic, quin ſine ea poſſit intelligi eſſe.

Reſpondeo, quòd omnino neceſſariò conſequitur aliquid, ſicut exiſtens, ſiue ſecũdùm exiſtentiam, conſequitur illud, vt exiſtens: ita ipſum, vt intellectum, neceſſariò conſequitur illud, vt intellectum, vt quemadmodum, ad hominem realiter exiſtentem conſequitur ipſum eſſe riſibilem exiſtentem, ita ſi intelligatur homo, ſiue ſit, ſiue non ſit, neceſſariò intelligitur riſibile conſequens ipſum in intellectu; nec tamen ſequitur, quod riſibile non ſit eius paſſio realis; ita hîc propter neceſſariam conſecutionem æqualitatis ad ſuppoſita diſtincta in natura diuina, ſiue illa exiſtant, æqualitas conuenit eis exiſtenter, ſiue illa intelligantur circunſcribendo exiſtentiam, vel abſtrahendo ab exiſtentia, in intellectũ conſequitur æqualitas.

Ad

Ad formam ergo argumenti dico, quòd illa maior, quæ accipit relationem non esse realem, quæ competit extremis habentibus omnino esse rationis: concedi potest, si intelligatur, quòd eis tantùm competeret, vt habentibus *esse* rationis: sed sic minor est falsa: non enim tantùm conuenit istis, vt habentibus *esse* rationis, sed *esse* reale; & ideò realiter.

COMMENTARIVS.

36. *An æqualitas sit relatio realis.*

n *De tertio articulo principali.* In isto articulo Doctor probat quod æqualitas sit relatio realis, quia ex natura rei ineſt extremis, scilicet personis secundùm fundamentum reale, siue quod est in eis ex natura rei. Et hoc probat multis auctoritatibus, quæ in litera patent, nec aliter expono eas. Deinde probat aliquibus rationibus satis claris. Primò sic: relationes primi modi fundatæ super quantum non vt vnum, scilicet numero: licèt vnum specie, sunt reales; ergo multò magis, vel æquè, relationes, quæ fundantur super eadem magnitudine numero erunt reales, quia & fundamentum est magis reale, cùm vt sic, habeat esse simpliciter, vt suprà patuit.

Secundò arguitur, quia non videtur probabile, quòd oppositum imperfectum sit in entibus ex natura rei, & non possit in entibus esse oppositum perfectum ex natura rei. Nunc autem est æqualitas oppositum perfectum, & inæqualitas imperfectum secundùm Augustinum. Sequentia vsque in finem articuli, & quæstionis clara sunt.

37. *Dubia.*

Occurrunt aliqua dubia. Primò in hoc, quòd dicit, quòd *æqualitas in diuinis habet materiam, accipiendo materiam, pro hæceitate.*

Secundò dubitatur in hoc, scilicet, quòd *æqualitas in diuinis, scilicet in Patre, & Filio est eiusdem rationis, & quòd est determinata ad certum numerum per proprietates personales.*

Tertiò dubitatur in hoc, scilicet, quòd *relationes originis fundantur in essentia diuina, non vt vna, ita quòd vnitas non est ratio proxima fundandi.*

Contra primum dictum instatur sic, si æqualitas in diuinis habet materiam, siue hæceitatem contrahentem ipsam ad *esse* singulare, ergo æqualitas diuina non est in vltima actualitate. Consequens est falsum, quia quicquid est in diuinis, cùm sit simpliciter necesse, est in vltima actualitate, vt etiam patet à Doctore *in q. 4. quodl. & in* 1. *dist.* 28. Consequentia patet, quia contrahibile, siue determinabile per aliud ad actualitatem singularem non est in vltima actualitate, vt etiam patet à Doctore *in* 1. *& in quodl.*

Secundò instatur contra secundùm dictum, & primò contra illud, scilicet, quòd *est determinata ad certum numerum per proprietates personales*, primò, quia quod ex se est infinitis singularibus communicabile ex natura sua, non est determinabile ad certum numerum, vt patet à Doctore *quæst.* 2. nec etiam est determinabile per extrinsecum, nisi pro quanto illud extrinsecum donatur à causa præcisa effectuum singularium illius communicabilis, & sic ab extrinseco determinabitur ad certum numerum. Sicut nunc patet de Sole, quia etsi natura Solis sit infinitis communicabilis, vt patet à Doctore tamen solum est in vno supposito, & hoc ab agente extrinseco producente tantum vnum Solem numero. Sed in proposito proprietas personalis nullam causalitatem habet respectu æqualitatis, vt patet, quia nullam rationem agendi habet.

Exemplum de sole.

Si dicatur quod quia sunt præcisè tot proprietates personales, quibus personæ distinguuntur, & per consequens præcisè tot sunt extrema, ergo tot præcisè erunt æqualitates. Contra, tum, quia in Patre sunt duæ æqualitates: vna ad Filium, & alia ad spiritum sanctum. Non enim patet eadem æqualitate refertur ad filium, & ad Spiritum sanctum, sed alia, & alia, aliter eadem relatio esset primò, & per se duo correlatiua, quod est impossibile. Tum etiam, quia quot sunt æqualitates in vna persona, tot etiam sunt in alia, quia sicut Pater alia, & alia æqualitate refertur ad Filium, & Spiritum sanctum, ita Filius alia & alia æqualitate refertur ad Patrem & Spiritum sanctum: & similiter Spiritus sanctus alia & alia: æqualitate refertur ad Filium & Patrem. Tum etiam, quia quot sunt magnitudines formaliter distinctæ in diuinis, tot sunt fundamenta proxima alterius & alterius æqualitatis formaliter distinctæ. Sed quot sunt perfectiones in diuinis formaliter distinctæ ad inuicem, tot sunt fundamenta æqualitatis. Modo quodlibet attributum habet propriam infinitatem, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 8. *q. penult.* & per consequens in personis diuinis multiplicabuntur æqualitates secundùm multiplicationem fundamentorum proximorum, & ita respectu vnius fundamenti proximi erùt saltem sex æqualitates, quia in qualibet persona erunt duæ secundùm illud fundamentum; ergo videtur quòd non sit certus numerus æqualitatum præcisè propter proprietates, cùm illis non repugnet esse plures; ergo hoc magis erit ratione fundamenti proximi. Sed hoc etiam non impedit, quia si illud fundamentum proximum esset in infinitis personis, tunc in illo fundarentur infinitæ æqualitates, cùm omnes illæ personæ essent ad inuicem æquales ratione eiusdem fundamenti. Tum etiam, quia si Pater haberet infinita producta, vel saltem essent infinita suppositа in diuinis, quibus esset communicata eadem perfectio, tunc in Patre essent infinitæ æqualitates, & similiter in Filio, & Spiritu sancto: ergo istæ proprietates personales non determinant æqualitatem ad certum numerum.

38. *In patre sunt duæ æqualitates.*

Attributum est infinitum formaliter ex se per se, sed non à se.

Præterea instatur, quia si non possunt esse plures productiones eiusdem rationis in diuinis, hoc erit secundùm vnam opinionem, quia principium formale productiuum vnius rationis, habet productum vt terminum adæquatum, tam intensiuè, quam extensiuè, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 2. *& dist.* 14. Vel saltem hoc erit, quia talis productio vnius rationis sic est vna præcisè, quòd si illa præcisè non esset nulla alia esset, vt patet à Doctore *in quæst.* 2. *quodl.* modò in proposito

poſito ſic oportebit dicere de æqualitate, quòd vel præcisè tot ſunt & illæ præcisè tantũ, quòd ſi illæ non eſſent, nullæ aliæ eſſent, vel quod ſunt à tali principio vnius rationis ſic adæquatæ extenſiuè, quòd plures eſſe non poſſunt. Sed eſt difficile aſſignare tale principium, non enim proprietates ſunt tale principium, & quodcunque aliud aſſignetur, ſtatim ſequitur quòd æqualitas non determinatur ad certum numerum per proprietates perſonales. Si etiam ponantur tot præcisè ex eorum formali ratione, ergo non per proprietates.

Nota.

Deinde inſtatur, quòd æqualitas in Patre, & æqualitas in Filio non ſunt eiuſdem rationis, quia aut hoc eſt ratione fundamenti proximi; aut ratione proprietatum; aut ratione alicuius alterius.

Non primo modo, quia tunc paternitas, & filiatio eſſent eiuſdem rationis, quia ſunt in fundamento eiuſdem rationis, quod tamen eſt falſum, & contra Doctor. in *primo diſt. 7. & 13. & q. 2. quodlib.*

Non ſecundo, quia proprietates illæ ſunt primò diuerſæ, vt patet à Doct. *in primo, vbi ſupra.*

Non tertio, ſcilicet ex eorum formali ratione, cum formaliter opponantur. Tum etiam, quia æqualitas in Patre terminatur ad Filium, ita quòd filiatio eſt ratio formalis terminandi æqualitatem Patris, & æqualitas in Filio terminatur ad Patrem, ita quod paternitas eſt ratio formalis terminandi æqualitatem Filij: Sed illæ relationes non videntur eſſe eiuſdem rationis, quæ terminantur neceſſariò ad terminos alterius, & alterius rationis, vel quòd ſaltem rationes formales terminandi ſunt neceſſariò alterius rationis, ſic in poſito ſunt proprietates perſonales.

Secundò inſtatur, quia ſi ſunt plures diuinæ æqualitates eiuſdem rationis; ergo æqualitas diuina multiplicatur, & diuiditur in illa, vt ſolo numero differentia, & tale habet propriè rationem ſpeciei ſpecialiſſimæ. Sed in diuinis ſimpliciter negatur omne prædicabile, nihil enim in diuinis ponitur in aliquo prædicamento, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct. 8. quæſt. 2 vide ibi.*

Deus non eſt in prædicamento.

Reſponſionem quære.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm Deum eſſe omnipotentem poſſit naturali ratione, & neceſſariâ demonſtrari?

Alenſ. 1. *p. q.* 21. *m.* 1. *ar.* 2. Scot. 1. *d.* 2. *q.* 2. *n.* 25. *& q.* 3. *&* 42. Henr. *quodl.* 12. *q.* 3. Ægid. 3. *d.* 20. Durand. 1. *d.* 2. *q.* 2. Argent. 1. *d.* 3. *q.* 1. Mayron. 1. *d.* 2. *q.* 1.

VIso de his, quæ conueniunt Deo per comparationem ad intrà, & ſpecialiter de his, quæ important reſpectum perſonæ ad perſonam, reſtat videre eſt his, quæ conueniunt Deo per comparationem ad extrà, ſiue quæ important reſpectum Dei ad creaturas. Et primò de reſpectu poteſt eſſe difficultas vno modo, quantùm ad extremum, cui conuenit. Secundò modo, quantùm ad extremum ſiue obiectum, quod reſpicit.

De reſpectu ad extrà, quantùm ad illud, cui conuenit, duo ſunt quæſita. Primò, de illo extremo in generali. Secundò in ſpeciali: prima quæſtio eſt iſta.

Vtrùm Deum eſſe omnipotentem poſſit naturali ratione, & neceſſariâ demonſtrari: & hoc in generali intelligendo, non deſcẽdendo ad aliquam perſonam in ſpeciali: Secunda quæſtio eſt, ſpecialiter comparando ad vnam perſonam: Vtrùm verbũ Dei, vel Filius in Diuinis, habeat aliquam cauſalitatem propriam reſpectu creaturæ.

Argum. Ad primum ſic proceditur: videtur primò quòd Deum eſſe omnipotentem poſſit naturali ratione demonſtrari, quia naturali ratione demonſtratur Deum eſſe infinitæ potentiæ; ergo & omnipotẽtiæ. Antecedens probatur, quia Philoſophus probat 8. *Phyſic.* Deum eſſe infinitæ potentiæ ex hoc quod mouet tempore infinito. Probo cõſequentiã, infinita potentia nõ poteſt ab aliqua potentia excedi, nec intelligi excedi, quia tunc aliqua poſſet eſſe maior illa, & ita illa non eſſet infinita, ſed omnis potẽtia, quæ non eſt omnipotentia, poteſt intelligi excedi à potentia, quæ eſt omnipotentia.

Tex. 28. & 29. idẽ 12. Met. 1. co. 41.

2.

Ratio opp. Ad oppoſitum, ſi poteſt demonſtrari Deum eſſe omnipotentẽ: ergo & Deum poſſe generare Filium: conſequens falſum: quia eſt merè credibile, & per conſequens nõ naturali ratione demonſtrabile. Cõſequentia probatur per Auguſt. contra Maximinũ lib. 3. cap. 7. Vbi arguit ſic: ſi *Pater non genuit Filium ſibi æqualem: aut quia non potuit: aut quia non voluit:* Et vlteriùs arguit, *ſi non voluit, cum inuidum dixiſti: ſi non potuit, vbi eſt omnipotentia Dei Patris?* Vult ergo arguere, ſi Pater non potuit gignere Filium ſibi æqualem, non fuit omnipotens; ergo ex oppoſito, ſi eſt omnipotẽs poteſt gignere Filium ſibi æqualem: & ita ſi antecedens eſt demonſtrabile, & conſequens.

Prætereà. Sic, ergo poſſet demõſtrari Deum poſſe creare omne creabile: conſequẽs eſt falſum, quia Angelus eſt quoddã creabile: & tamen non poteſt demonſtrari naturali

naturali ratione,vt videtur, quòd Angelus ſit ab eo creabilis : quia Philoſophus ſequens rationem naturalem non poſuit Intelligentias creatas à Deo, imò eas neceſſariò à ſe poſuit, hoc eſt, non ab alio effectiuè 12. *Metaph. c.* 5. Vbi poſtquàm oſtendit ſubſtantiam ſeparatam nullam habere magnitudinem,per hoc medium : quia habet potentiam infinitam ,& infinita potentia non poteſt eſſe in magnitudine : quærit, vtrùm,ponendum ſit eſſe vnam talem,aut plures, & determinat quòd plures. Eſt ergo,non ſolùm,ſecundùm ipſum,prima ſubſtantia immaterialis, ſed quæcunque infinita,& pari ratione eſt à ſe neceſſaria.

SCHOLIVM.

Ponit duas diſtinctiones;prima eſt demonſtrationis in propter quid, *&* quia, *quàm benè explicat hîc, licèt breuiter, de qua latiùs q.*1. *Prol.Et* 1. *poſt.q.*1.*&* 1. *d.*2.*q.*2. *& d.*3. *q.*4. *Quòd ait principia ex terminis nota non poſſe demonſtrari demonſtratione* quia, *loquitur de principiis ex terminis communiſſimis,vt* Quodlibet eſt,vel non eſt,*vel ſaltem de terminis per ſe notis confusè apprehenſis:quia hæc,*animal rationale eſt riſibile, *quod eſt per ſe notum terminis diſtinctè conceptis demonſtratur experientia:vide* 2. *d.*2.*q.*2. *Et Leuch.hic §. Contra* 2. *dictum. Secunda diſtinctio eſt omnipotentiæ, quæ propriè ſumpta eſt tantùm reſpectu poſſibilis,prout idem eſt,quod cauſabile dupliciter intelligi poteſt. Primò, vt ſit reſpectu omnis cauſabilis immediatè,vel mediatè. Secundò,vt ſit immediata cauſa omnis cauſabilis,ita vt nulla alia cauſa concurrente vel præuia, poſsit cauſare omnia. Vide* 1. *d.*8. *q. vlt. Ponit.* 5. *Concluſiones de vtraque demonſtratione:ex quibus quæſtio reſoluitur. Vide eum de hoc* 1. *d.*2. *q.*2. *n.*27. *Et latè d.*42. *per totum.*

3. HIc præmittendæ [a] ſunt duæ diſtinctiones neceſſariæ. Et ſecundò iuxta membra diſtinctionum,ſoluenda eſt quæſtio. *Art.*1.

Prima diſtinctio eſt nota *ex primo poſteriorum*, quæ eſt, quòd demonſtrationum alia eſt *propter quid*,ſiue per cauſam;alia *quia*,ſiue per effectum. Probatur iſta diſtinctio per rationem : quia omne neceſſarium verum , non euidens ex terminis , habens tamen connexionem neceſſariam, & euidentiam ad aliud, vt neceſſarium euidens ex terminis, poteſt demonſtrari per illud verum euidens : nunc autem, aliquod verum neceſſarium non euidens ex terminis , habet connexionem neceſſariam ad aliquod verum acceptum à cauſa,& aliquod ad verum acceptum ab effectu, non ſolùm enim veritates de cauſis non poſſunt eſſe ſine quibuſdam veris de effectibus,ſed nec è conuerſo,igitur poteſt aliquod verum demonſtrari per aliquod verum euidens acceptum à cauſa,& tunc *propter quid*,vel per aliquod verum acceptum ab effectu, & tunc *quia*. Et videtur hinc ſequi corollarium , quòd principia immediata ſiue euidentia ex terminis , non poſſunt demonſtrari demonſtratione *quia*:quod ſi verum eſt [b] tunc quædam media vera inter prima vera,& concluſiones vltimas,& ſolùm illa ſunt demonſtrabilia,quia per vera vltima. Qualiter autem verum acceptum ab effectu poſſit eſſe euidens,& tamen verũ acceptum à cauſa nõ euidens;patere poteſt,ſi aliquis conſideret modum illum acquirendi ſcientiam, *primo Metaph.* & *ſecundo Poſteriorum* per experientiam : quia per experientiam eſt frequenter notum de effectu,quia eſt, ex multis ſingularibus acceptis à ſenſu, & nondum ſcitur propter quid ita eſt,quia illud non habetur à ſenſu,niſi mediante vlteriore inquiſitione [c]. *Tex.*30.*& circiter. Demonſtratio alia propter quid, alia quia, explicatur vide* 1.*d.*2. *q.*2.*& d.*3. *q.*4. *Principia euidentia non poſſunt demõſtrari. In proœmio Tex.vlt. Verum acceptum ab effectu quomodo euidens, & nõ à cauſa.*

4. Secunda diſtinctio eſt de omnipotentia, [d] & illa præſupponit confuſum intellectum huius termini,*omnipotentia*:qui talis eſt,quòd omnipotentia non eſt paſſiua , ſed actiua,non quæcunque, ſed cauſatiua. Per hoc habetur , quòd ipſa eſt reſpectu alterius in eſſentia cauſabilis:quia non eſt cauſalitas niſi reſpectu diuerſi ſimpliciter;ergo eſt potentia reſpectu poſſibilis , non generaliter , vt opponitur impoſſibili : nec etiam vt opponitur neceſſario omni modo à ſe,prout conuertitur cum producibili:ſed reſpectu poſſibilis, prout poſſibile idem eſt,quod cauſabile:quia terminus potentiæ cauſatiuæ : includit etiam omnipotentia quandam vniuerſalitatem , non quidem ipſius potentiæ in ſe(non enim omnipotentia eſt, quæcunque potentia formaliter:quia non eſt potentia aliqua creaturæ.)Sed iſta vniuerſalitas eſt ipſius potentiæ , non ſimpliciter,ſed reſpectu huius cauſabilis,quod eſt poſſibile, ſiue creabile;vt ſit ſenſus : omnipotentia eſt ipſa potentia actiua reſpectu cuiuſcunque creabilis.Et hoc poteſt intelligi dupliciter:vno modo,quòd ſit cuiuſcunque creabilis immediatè,vel mediatè : alio modo quod ſit cuiuſcunque creabilis,& immediatè ſaltem immediatione cauſæ, hoc eſt,nulla alia cauſa actiua mediante. *Omnipotentia eſt actiua non paſſiua. Omnipotentia deſcribitur.*

De ſecundo articulo c videndum eſt de demonſtratione,& primò de demonſtratione *propter quid*: ſecundò de demonſtratione *quia*. De demonſtratione *propter quid*, ſunt tres concluſiones.

Concl.1. Prima eſt iſta, *Deum eſſe omnipotentem*, vtroque modo accipiendo *omnipotentiam*, eſt verum demonſtrabile in ſe demonſtratione *propter quid*.

Secunda concluſio, iſtud verum eſt demonſtrabile viatori ſtante ſimpliciter ſtatu viæ.

Tertia concluſio, iſtud verum non poteſt demonſtrari viatori ex notis ſibi naturaliter & de lege communi. De demonſtratione *quia*, ſunt duæ concluſiones.

Prima eſt iſta: *Deum eſſe omnipotentem omnipotentia reſpiciente immediatè quodcunque poſsibile*, licèt ſit verum: non tamen eſt à nobis demonſtrabile demonſtratione *quia*.

Secunda concluſio: *Deum eſſe omnipotentem omnipotentia immediatè, vel mediate quodcunque poſsibile reſpiciente*, poteſt demonſtrari à viatore demonſtratione *quia*: ſic ergo ſunt quinque concluſiones, ex quibus integratur ſolutio quæſtionis.

COMMENTARIVS.

1. *Duplex demonſtratio.*

IN iſta quæſtione Doctor duo facit. Primò præmittit vnam diſtinctionem. Secundò reſpondet ad quæſtionem.

De primo præmittit quòd demonſtratio alia *propter quid*, alia *quia*. Et hæc diſtinctio probatur à Doctore quia *omne neceſſarium verum, non euidens ex terminis.*

b *Quod ſi verum eſt, tunc quædam media vera inter prima vera, & concluſiones vltimas, & ſolùm illa ſunt demonſtrabilia, quia per vera vltima.* Exemplum, omnis homo eſt riſibilis, eſt verum neceſſarium, quia riſibilitas neceſſariò ineſt homini, vel verum neceſſarium, quia iſta propoſitio nunquam poteſt falſificari, ſicut propoſitio contingens, quæ aliquando poteſt eſſe vera, aliquando falſa: & non eſt verum euidens ex terminis: patet; quia cognoſcens extrema, ſcilicet *hominem & riſibilitatem* ex ſola terminorum notitia, hæc non eſt euidenter nota: *omnis homo eſt riſibilis.* Et habet neceſſariam connexionem ad aliquod verum acceptum à cauſa euidens ex terminis, puta ad hoc, *animal rationale eſt riſibile*, hoc verum eſt acceptum à cauſa, quia explicat cauſam propter quid homo ſit riſibilis, & eſt euidens ex terminis, quia ex ſola notitia diſtincta terminorum eſt per ſe notum, vt patet à Doctore *in primo, d.2. q.2. & d.3. q.4.* Et per tale verum acceptũ à cauſa demonſtratur hoc verũ, ſic arguẽdo: omne animal rationale eſt riſibile: omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis. Exemplum, de vero neceſſario quod demonſtratur per verum acceptum ab effectu. Nam hoc verum: *Reubarbarum eſt purgatiuum cholera* eſt verum neceſſarium euidens acceptum ab effectu, quia per experientiam video quod hoc Reubarbarum eſt purgatiuum choleræ, & hoc ſimiliter, & ſic de aliis, & per conſequens hæc vniuerſalis erit mihi euidens, ſcilicet *omne reubarbarum eſt purgatiuum cholera*, quod verum eſt acceptum ab effectu, quia eſſe purgatiuum choleræ eſt effectus. Et per hoc verum demonſtratione *quia* poterit demonſtrari aliud verum non notum ex terminis: habens neceſſariam connexionem ad hoc verum acceptum ab effectu; & ſic poterit demonſtrari cauſa de aliquo, ſcilicet cauſa purgationis choleræ, puta ſic: omne purgatiuum choleræ eſt *A* & intelligo per *A* cauſam immediatam huius paſſionis, quæ eſt eſſe purgatiuum cholèræ: ſed reubarbarum eſt purgatiuum choleræ; ergo reubarbarum eſt *A*, & ſic demonſtratur reubarbarum eſſe *A* per aliud verum acceptum ab effectu. Et quod addit, quòd principia euidentia ex terminis non poſſunt demonſtrari demonſtratione, *quia*, hoc patet eſſe verum *in primo, d.2. q.2.* quia talis notitia præcisè dependet à notitia terminorum, vt ibi prolixè expoſui. Sequitur ergo quòd ſolum illa vera neceſſaria, quæ ſunt intermedia inter prima vera euidentia ex terminis, & concluſiones vltimas, ſunt demonſtrabilia, quia ſcilicet per vltima vera, ſiue per vltimas concluſiones.

Exemplum.

Notitia principiorum à quo pendeat.

2.

c *Quia illud non habetur à ſenſu niſi mediante vlteriori inquiſitione*, quæ fit per intellectum, ſcilicet inueſtigando cauſam talis effectus, quâ inuenta poteſt effectus demonſtrari de aliquo *propter quid*. De hoc vide in primo Doctorem diſt.3.q.4.& quæ ibi expoſui.

d *Secunda diſtinctio eſt de omnipotentia.* Nunc declarat Doctor quid intelligat per omnipotentiam, & dicit quòd omnipotentia non eſt paſſiua, ſiue receptiua, quaſi illud dicatur omnipotens paſſiuè quod poteſt recipere omnia. Sed dicitur actiua non quæcunque, accipiẽdo tamen *actiuum* pro productiuo, quia omnipotentia non eſt quæcunque potentia productiua: patet, quia Pater non dicitur omnipotens reſpectu productionis Filij. Sed dicitur potentia actiua cauſatiua, quæ reſpicit aliud in eſſentia, ſiue in natura. Sequitur ergo quòd omnipotentia non eſt potentia, niſi reſpectu poſſibilis: omne enim cauſabile neceſſariò eſt poſſibile, vt ly *poſſibile* opponitur neceſſario. Et hoc patet à Doctore *in primo, diſt.8. quæſt. vlt. & in ſecundo diſt.1.q.3.* vbi vult quòd iſta implicent, *A* cauſat neceſſariò, quia cùm dico cauſat, ſequitur quòd contingenter, & ſi addo *neceſſariò*, ſequitur quòd ſimul contingenter, & neceſſariò cauſabit, & ſic implicatio. Et declarat de quo poſſibili intelligat, non enim intelligitur de poſſibili, quod opponitur impoſſibili, quia hoc modo filius Dei dicitur poſſibilis, quia non impoſſibilis, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct. 2. parte 2. quæſt. 3.* Reſpondendo ad argumenta principalia. Nec accipitur *poſſibile*, vt opponitur *neceſſario* omni modo à ſe prout conuertitur cum producibili, quia Pater in diuinis dicitur neceſſe eſſe omni modo à ſe, ſcilicet

Quid omnipotentia.

cet tam formaliter, quàm originatiuè; Filius verò eſt neceſſe eſſe formaliter, ſed non originatiuè cum hoc habeat à Patre. De hoc vide Doctorem *in primo, vbi ſuprà*, & ſic Filius in diuinis dicitur poſſibilis, vt ly *poſſibile* opponitur *neceſſario* omni modo à ſe, & hoc modo *poſſibile* conuertitur cum *producibili*, & ſic quia Filius eſt producibilis, ideò hoc modo dicitur poſſibilis, ſed accipit *poſſibile* pro *cauſabili*, quia tale poſſibile eſt propriè terminus omnipotentiæ, & potentiæ cauſatiuæ. Et addit quòd omnipotentia propriè reſpicit omne poſſibile. Et hoc poteſt duplicitèr intelligi, ſcilicet immediatè, vel mediatè. Immediatè quòd poſſit cauſare omne cauſabile nulla alia cauſa ſecunda concurrente. Mediatè quòd poſſit ad omne cauſabile concurrere, vt cauſa prima, licèt illud cauſabile etiam ab alia cauſa cauſetur. Et hæc de primo articulo principali ſufficiant pro nunc.

e *De ſecundo articulo*, qui eſt reſpoſitiuus ad quæſtionem. Hic Doctor reſpondendo ad quæſitum ponit quinque concluſiones, tres pertinentes ad demonſtrationem *propter quid*, & duas ad demonſtrationem *quia*. Prima concluſio eſt, *Deum eſſe omnipotentem*, tam mediatè quàm immediatè, eſt verum demonſtrabile *propter quid*. Secunda: Iſtud verum eſt demonſtrabile viatori ſtante ſimpliciter ſtatu viæ. Tertia, Iſtud verum non poteſt demonſtrari viatori ex notis ſibi naturaliter, & de lege communi. Quarta, Deum eſſe omnipotentem omnipotentia reſpiciente immediatè quodcunque poſſibile, licèt ſit verum, non tamen eſt nobis demonſtrabile demonſtratione *quia*. Quinta, Deum eſſe omnipotentem omnipotentia immediatè, vel mediatè quodcunque poſſibile reſpiciente, poteſt demonſtrari à viatore demonſtratione *quia*.

SCHOLIVM.

Prima concluſio. Deum eſſe omnipotentem etiam immediatè, eſt demonſtrabile in ſe propter quid. probatur primo, quia ſi Deus haberet voluntatem infinitam & intellectum talem cum reali diſtinctione, ex his concluderetur eſſe omnipotentem: ergo idem concluditur, eſto non ſit diſtinctio realis. Secundo, hoc non eſt verum immediatum, Deus eſt omnipotens, *quia omnipotentia cum ſit ad extra ſupponit notionale, & hoc non immediatè conuenit Deo, quia dicere conuenit per memoriam fœcundam de quo q. 1. num. 16. 17. ergo eſt verum demonſtrabile.*

5. PRima concluſio f probatur ſic: illud eſt verum demonſtrabile in ſe *propter quid*, per aliud verum prius, generaliter, quod ex terminis ſuis habet, quòd ſic poſſet demonſtrari: tale eſt iſtud verum, *Deus eſt omnipotens*, vtroque modo: ergo, &c. Maior patet quia tale verum eſt in ſe, quale eſt ex ratione terminorum, vnde illud eſt in ſe verum notum per ſe, quod ex rationibus terminorum eſt per ſe notum. Ex hoc ſequitur quòd tale verum in intellectu concipiente ſic terminos, ſit per ſe notum. Minor probatur, quia verum illud quod ex terminis ſuis eſt neceſſarium, & mediatum, ex terminis etiam habet quòd in ſe ſit demonſtrabile *propter quid*: tale verum eſt iſtud: *Deus eſt omnipotens*, vtroque modo intelligendo *omnipotentiam*. Probatio: patet enim quòd ſit verum, & neceſſarium. Nec hoc hic probatur, quia de hoc non eſt quæſtio: ſed tantummodò de modo, quo illud verum poſſit oſtendi, ſiue innoteſcere. Quòd etiam ſit verum neceſſarium mediatũ, probatur dupliciter. Primò, qualis eſt ordo realis inter aliqua diſtincta realiter, talis eſt ordo cognoſcibilitatis inter eadem, qualitercunque diſtincta in *eſſe* cognoſcibili, nunc autem, ſi eſſet diſtinctio realis inter naturam, intellectum voluntatem, & potentiam ad extrà: eſſet talis ordo realis, quòd quia natura habet talem intellectum, & talem voluntatem; ideò eſt ſic potens reſpectu talium ad extrà: ergo qualitercunque eſt de hæc diſtinctio, ſemper eſt ordo cognoſcibilitatis, quòd quia natura diuina habet talem intellectum, & talem voluntatem, ideo habet talem potentiam, quæ eſt omnipotentia. Patet ergo quod hoc verum neceſſarium habet medium; & quod medium: quia intellectum, vel voluntatem, vel vtrunque.

Concl. 1. prob. Verum notum in ſe quid?

Quid eſt verum demonſtrabile.

Deus eſt omnipotẽs, demonſtratur.

6. Hoc idem g ſcilicet quòd illud verum ſit mediatum, probatur ſecundò ſic: quia omne verum neceſſarium vel eſt mediatum, vel immediatum: illud autem non eſt immediatum: ergo, &c. Probatio minoris: quia notionale immediatius videtur conuenire eſſentiæ, quàm illud quod dicit reſpectum ad extrà, vt habetur ex ſolutione primæ, quæſtionis: nunc autem notionale non ita immediatè conuenit eſſentiæ diuinæ, ſicut aliquod eſſentiale, ſicut probatur in ſolutione eiuſdem quæſtionis: quia *dicere* conuenit per hoc medium, quod eſt perfecta memoria, ergo multò magis omnipotentia, quæ dicit reſpectum ad extrà, non conuenit Deo ſiue cuicunque perſonæ diuinæ omnino immediatè. Prima probatio iſtarum duarum poſſet habere quandam declarationem annexam, quæ ſcilicet potentia ſit formaliter omnipotentia, vel magis propriè loquendo, immediatum fundamentum reſpectu omnipotentiæ: an ſcilicet intellectus in Deo, an voluntas: ſed huiuſmodi explanatio non eſt ad propoſitum ſimpliciter neceſſaria: quia ex vtroque membro æquè habetur intentum.

Omne verum, mediatum, vel immediatum. Notionale immediatius eſſentia, quàm eſſentiale ad extrà q. 1. n. 17.7.

COMMENTARIVS.

3. f PRima concluſio oſtenditur ſic, ſupponendo quòd intellectus, & voluntas diuina ſit cauſa talis omnipotentiæ, reſpicientis omne cauſabile, ſaltem ſecundùm rationem, quia ſi potentia illa actiua reſpectu omnis cauſabilis eſſet realiter diſtincta, poſſet verè demonſtrari de Deo per cauſam, ergo ſi ſola ratione diſtinguuntur ſaltem ſecundùm rationem poteſt ſic demonſtrari. Arguitur ergo ſic: Deum eſſe omnipotentem modo præexpoſito eſt verum neceſſarium non euidens ex terminis, & habet neceſſariam connexionem ad aliud verum notum ex terminis acceptum à cauſa; ergo tale verum eſt demonſtrabile *propter quid*. Antecedens patet quoad omnes particulas, nam Deum eſſe omnipotentem, immediatè eſt verum, & neceſſarium, quia omne verum in diuinis eſt neceſſarium, etiam verum contingens, non de actu, ſed de potentia, vt patebit. Non euidens ex terminis, patet, quia ex ſola notitia terminorum, ſcilicet Dei, & omnipotentiæ non eſt euidens, Deum eſſe omnipotentem, quia fortè poſſet dubitari, habens neceſſariam connexionem, &c. patet, quia eſſe omnipotentem neceſſariò dependet à voluntate diuina. Et ſic poteſt formari demonſtratio *propter quid*: omne includens formaliter voluntatem infinitam eſt omnipotens; ſed Deus eſt huiuſmodi, ergo, &c. Maior eſt nota ex terminis, quia cognoſcens diſtinctè voluntatem diuinam, & potentiam actiuam reſpectu omnis cauſabilis ſtatim eſt ſibi euidens, quòd voluntas diuina eſt cauſa immediata, & adæquata omnipotentiæ. Sicut cognoſcens diſtinctè animal rationale, & riſibile ſtatim eſt ſibi euidens, quòd animal rationale eſt immediata, & adæquata cauſa riſibilitatis, & ſic hæc eſt immediata: animal rationale eſt riſibile. Sic in propoſito de voluntate diuina reſpectu omnipotentiæ. Et quod dicit, vel intellectus, vel voluntas, vel vtrumque, hoc dicit non determinando ſe, an intellectus ſit immediata cauſa reſpectu omnis cauſabilis, ſicut aliqui voluerunt, an ſola voluntas, an vtrumque, quicquid ponatur cauſa immediata habebitur verum notum ex terminis, per quod potèrit demonſtrari Deum eſſe omnipotentem immediatè.

Eſſe omnipotentem depẽdet à voluntate diuina.

g Oſtendit etiam hoc verum, ſcilicet Deum eſſe omnipotentem, eſſe verum mediatum, & non immediatum, & arguit à fortiori. Si enim notionale non ſit ita immediatum Deo, quin aliquod eſſentiale ſit immediatius, vt patet de voluntate, & intellectu, quæ inſunt eſſentiæ immediatius, quàm notionale, vt probatum eſt *in prima quæſt. quodl.* à fortiori omnipotentia, quæ includit reſpectum ad extrà non erit immediata ipſi Deo, imò erit mediante voluntate, & intellectu, imò notionale eſt immediatius, quàm omnipotentia, vt patet *prima q. quodl. & in ſecundo diſt.* 1. *q.* 1. ergo hoc verum erit mediatum, & per aliquid immediatius Deo, vel diuinæ perſonæ, poterit demonſtrari de Deo, vel perſona diuina. Et ſic patet ratio.

SCHOLIVM.

Secunda concluſio: Deus eſt omnipotens ſtrictè demonſtrari poteſt propter quid *à viatore non habente notitiam, ſtatui viæ repugnantem, qualis fuit Pauli in raptu. Probatur: quia poteſt habere conceptum virtualiter includentem hoc verum, quia vt dictum eſt, hoc non eſt verum immediatum. Quod Paulus viderit eſſentiam Dei in raptu, tenet Auguſtinus & alij. De quo vide Doct. 4. d. 49. q. 12. & 2. d. 3. q. 9. Probatur etiam de ſcientia abſtractiua, quia viator citra raptum, & beatum ſcientiam poteſt habere conceptum diſtinctum de Deo, qualem fortè habuit Angelus in via per ſpeciem diſtinctè repræſentantem diuinam eſſentiam, vt vult Doctor 2. d. 3. q. 9. n. 17. Et ex tali conceptu demonſtrari poteſt omnipotentia, tam cum cauſa alia, quàm ſine illa, ſicut in conceptu diſtincto cuiuſlibet obiecti demonſtrantur de eo ſuæ proprietates. Vide de his q. 1. & 3. Prologi.*

Concl. 2. declaratur. Deum eſſe omnipotentẽ, à viatore demonſtrari poteſt.

7. h SEcunda concluſio ſic intelligitur, quòd viator nihil habens, quod repugnet ſtatui viæ, nec ſimpliciter, nec etiam ad tempus permanens, cuiuſmodi ponitur raptus Pauli, poteſt habere iſtam notitiam per medium *propter quid*; Deus eſt omnipotens, intelligendo de vtraque omnipotentia. Hæc concluſio probatur ſic. In quocunque intellectu poteſt haberi conceptus ſimplex virtualiter includens veritatem immediatam, & vlterius mediatam, in illo intellectu haberi poteſt notitia *propter quid* veritatis mediatæ ſed ſtante ſimpliciter ſtatu viæ, citra ſcilicet omnem notitiam permanentem vel tranſeuntem, quæ ſcilicet repugnat ſtatui viæ, poteſt haberi talis conceptus ſimplex virtualiter includens iſtam, *Deus eſt omnipotens*: & etiam virtualiter includens ſuam immediatam præcedentem; ergo, &c. Minor iſta, quantùm ad hoc, quòd aliquis cõceptus ſimplex virtualiter includit iſtã, mediãte aliqua alia immediata, patet ex hoc, quòd in probatione primæ cõcluſionis oſtenſũ eſt, iſtã eſſe immediatã.

Sed reſtat hic probandum, quòd talis conceptus in intellectu viatoris poſſit haberi ſtante ſimpliciter ſtatu viæ, hoc eſt, citra cognitionẽ, nõ tãtùm beatificã, ſed etiã raptus. Hoc autẽ probatur, primò, exẽplo, ſecundò, ratione. Exẽplo ſic: aliquid intelligitur per accidens, ſicut intelligitur homo, intelligendo album, vel riſibile. Vlteriùs aliquid

intelligitur

intelligitur per ſe,ſed in vniuerſali,vt intelligitur homo,intelligendò animal. Tertiò, intelligitur aliquid per ſe,etiam in particulari,ſed adhuc quodammodò confusè,ſicut intelligo hominem antequàm intelligam definitionem, & quotcunque gradus ponantur:quia licèt primus gradus poſſet diſtingui per abſolutum & reſpectiuum vltimus tamen gradus cognoſcendi aliquod incomplexum cognitione ſcientifica, ſiue præuia ſcientiæ eſt cognitio definitiua: quia ipſa eſt cognitio per ſe in particulari diſtinctiſſima:excedens etiam illam confuſam cognitionem, de qua loquitur Philoſophus primo Phyſ. *ſuſtinent autem hoc,quod nomina ad rationem*, &c. Saltem in hac cognitione definitiua habetur conceptus euidenter & virtualiter includens omnes veritates neceſſarias de tali obiecto. *Tripliciter aliquid cognoſcitur: per accidẽs per ſe in vniuerſali, per ſe in particulari. Text. c.5.*

8. Ex hoc arguitur ſic:Cognitio diſtinctiſſima præuia actui ſcientiæ, ſiue conceptus maximè euidenter includens veritates principiorum, & concluſionum, qui poteſt haberi citra viſionem claram,ſiue cognitionem intuitiuam eius obiecti,ſufficit ad habendum ſcientiam de tali obiecto:ſed quæcunque cognitio de Deo, quæ ſit citra viſionem claram,vel cognitionem intuitiuam, eſt ſimpliciter poſſibilis ſtatui viæ; ergo talis conceptus poteſt ſimpliciter haberi de Deo ſtante ſimpliciter ſtatu viæ,qui ſufficiat ad cognoſcendum verum complexum.Huius ſyllogiſmi maior apparet exemplo iam poſito.Et cum hoc ex quadam diſtinctione inter intellectionem abſtractiuam,& intuitiuam quæ poſita eſt *q.6. ar.1.* Et breuiter hîc repetitur: quia etſi cognitio abſtractiua poſſit eſſe nõ exiſtentis,æquè ſicut & exiſtentis:tamen intuitiua non eſt niſi exiſtentis,vt exiſtens eſt:cognitio autem hominis abſtractiua, & definitiua poteſt eſſe non exiſtentis, & exiſtentis. Patet ex dictis ibi. Et patet ex ſe,quia ita habetur, ſi res non exiſtat; ſicut ſi exiſtat:ergo illa cognitio definitiua eſt citra cognitionem intuitiuam obiecti definiti vniuerſalis. Minor etiam patet ex dictis ibidem, quia ſola cognitio intuitiua diuinæ eſſentiæ eſt illa, quæ ponit hominem extra ſtatum viæ: ſi ſimpliciter,ſimpliciter, ſi ad tempus,ad tempus. *Quæ cognitio ſufficit ad ſcientiã. Cognitio abſtractiua & intuitiua quomodo differunt.*

Quod probatum eſt exemplo; probatur etiam ratione ſic. De quocunque obiecto ſcientiæ poteſt haberi cognitio ſimpliciter diſtinctiſſima abſtractiua obiecti citra intuitiuam, Deus autem eſt per ſe obiectum alicuius ſcientiæ:ergo de ipſo poteſt haberi talis notitia diſtinctiſſima citra intuitiuam,& per conſequens, propoſitum:quia illa non poneret aliquem extra ſtatum viæ, & tamen virtualiter, & euidenter eſt includens omnes veritates neceſſarias de Deo. Probatio maioris, omnis ſcientia eſt de re non præcisè,vt exiſtens eſt;quod intelligo ſic,quòd ipſa exiſtentia, etſi ſit ratio intellecta in obiecto, vel citra obiectum, tamen non neceſſariò requiritur, vt actualiter conueniens obiecto,inquantùm obiectum eſt ſcibile. *De Deo haberi poteſt notitia abſtractiua diſtincta.*

9. Iſtud probatur ex intentione Philoſophi 7. Metaph.c.13. *Demonſtratio*, inquit, *eſt neceſſariorum, & definitio ſcientifica, & non contingit, ſicut nec ſcientiam quandoque ſcientiam,quandoque ignorantiam eſſe:ita nec demonſtrationem,nec definitionem*:ſupple quandoque contingit eſſe talem:quandoque non eſſe talem.Ex hoc concludit,*palam autẽ ipſorũ,ſcilicet ſingulariũ corruptibiliũ, neque ſcientia neque definitio.Neque enim ſunt manifeſta corrupta,ſcientiam habentibus,cùm à ſenſu abſceſſerint;& ſaluatis in anima rationibus eiſdem, non erit determinatio neque definitio.* Intelligo ſic rationem Philoſophi, quòd ſi de contingenti,ſiue de corruptibili,vt tale,eſſet definitio; vel demonſtratio, cùm illud tale poſſit quandoque eſſe,quãdoque non,ſaluatâ tamen ratione in anima,ſequitur quòd eſſet quandoque ſcientia de illo obiecto, quandoque ignorantia: & quandoque demonſtratio,& quandoque non:quod eſt impoſsibile. *Text.53. Demonſtratio tãtùm neceſſariorum.*

Ex hoc ergo habeo iſtam propoſitionem, quòd cùm ratio in anima poſsit manere non manente exiſtentia actuali obiecti, ſequitur quòd exiſtentia non eſt per ſe ratio obiecti, vt ſcibile eſt, quia ratio ſcientifica non poteſt manere eadem in anima, non manente illo eodem,quod eſt per ſe ratio ſcibilis,vt ſcibile eſt:ſiue autem ſcibile poſsit exiſtere in re,ſiue non,ſaltem ratione eius, vt ſcibile eſt, poteſt manere eadem in anima,non manente exiſtentia:abſtrahit ergo ſcientia ab exiſtentia: ita quòd non includit eam in ratione ſcibilis.

10. Iuxta iſtam concluſionem haberi poteſt corollarium, quomodo Theologia poteſt eſſe ſcientia in intellectu viatoris,ſtante ſimpliciter ſtatu viæ: quia intellectus potens habere conceptum virtualiter includentem omnes veritates de ipſo neceſſarias ordinatas, immediatiùs ſcilicet, & mediatiùs, poteſt de illo obiecto habere ſcientiam completam: ſic autem poteſt intellectus viatoris habere de Deo: ergo, &c. Minor

De his vide clarius in prima, & 3.q. prolog.

patet, quia diſtinctiſsimus cõceptus ſubiecti Theologiæ, quod eſt Deus, poteſt haberi citra cognitionem intuitiuam, & ille conceptus, & virtualiter, & euidenter, continet omnes veritates neceſſarias de ſubiecto: Contingentes autem non poteſt includere: quia illæ non ſunt natæ includi in ratione alicuius ſubiecti: quæcunque enim veritas includitur ſufficienter in aliquo ſimplici conceptu, eſt neceſſaria. Tamen de contingentibus ſunt quædam veritates neceſſariæ, non quidem de actu eorum, ſed de poſſibilitate, & illæ etiam modo prædicto ſciri poſſunt, vtpote, Deus eſt potens creare, potens reſuſcitare, potens beatificare: & ſic de aliis articulis fidei reſpicientibus contingentiam: nec vltra iſtud verum neceſſarium de eo quod eſt, Deum poſſe, eſt aliquid propriè ſcientificè cognoſcibile, quantùm ad tale proprium. Eſſet ergo viator perfectè ſcientificè Theologus, qui per conceptum diſtinctiſſimum diuinitatis poſſibilem haberi, citra cognitionem intuitiuam, cognoſceret ordinatè veritates omnes neceſſarias, ſiue illas, quæ ſunt de intrinſecis, quæ neceſſariò inſunt, ſiue illas, quæ ſunt de poſsibili, comparando ad extrinſeca.

De contingentibus quæ ad poſſibilitatem datur ſcientia.

Henr. quodl. 12. q. 21. vide in 3.d. 24. & in prol. reportatorum.

Ex hoc ſequitur [i] quòd ſi ponetetur Theologiam eſſe propriè ſcientiam in quòdam lumine citra lumen gloriæ & ſupra lumen fidei: & illud lumen poneretur talis cognitio, ſiue conceptus obiecti, vera eſſet opinio de lumine. Sed ſic non videtur intellexiſſe, qui poſuit lumen: quia videtur poſuiſſe lumen in quo cognoſceretur obiectum: non autem, quod eſſet formalis ratio, ſiue formalis cognitio ipſius obiecti: ſicut hîc eſt poſitum.

COMMENTARIVS.

4. *Secunda concluſio.*

h *Secunda concluſio* probatur, & antequam probetur declarat plura, Primò, quòd ille dicitur viator, qui non habet intuitiuam cognitionem Dei, nec permanentem, vt beati; nec ad tempus, ſiue tranſeuntem, vt habuit Paulus in raptu. Quæcunque alia cognitio de Deo non ponit viatorem extra viam. Secundò, quod poteſt eſſe vera ſcientia de obiecto etiam non exiſtente, quia cognitio abſtractiua poteſt eſſe tam non exiſtentis, quàm exiſtentis, & ſi quandoque ſit de exiſtente, non tamen talis exiſtentia neceſſariò requiritur ad cognitionem abſtractiuam. Et etiam poteſt haberi cognitio diſtinctiſſima obiecti, loquendo de cognitione merè abſtractiua. Tertiò præmittit, quòd conceptus perfectiſſimus eſt conceptus definitionis, ſiue cognitio diſtinctiſſima illius, quod importatur per definitionem, vt patet hîc in exemplo, & *in prologo, quæſt. 3.* Quarto præmittit, quòd conceptus perfectiſſimus obiecti, qui eſt conceptus definitionis obiecti ſi habet definitionem, vel conceptus quiditatis obiecti continet virtualiter omnes veritates de illo conceptu verificabiles, ſi ſint neceſſariæ. Quintò, præmittit, quòd veritates contingentes, quæ ſunt de actu vt iſta: Deus actu creat non continentur virtualiter in aliquo obiecto, vt ſatis patuit *in prologo, quæſt. 3.* tamen illæ veritates contingentes, quæ ſunt de potentia, vel aptitudine, virtualiter continentur in ratione quiditatiua obiecti ſicut iſta; *Deus eſt potens creare*, & huiuſmodi.

Quid viator.

5. *Quomodo viator ſcit hanc demonſtrationem propter quid.*

His præmiſſis probatur concluſio ſcilicet, quòd viator, vt viator poteſt ſcire hanc demonſtratione *propter quid*, Deus eſt omnipotens, tam immediatè, quàm mediatè, & arguitur ſic. Intellectus potens habere conceptum virtualiter continentem omnes veritates de ipſo neceſſarias, vel contingentes, non de actu, ſed de potentia, poteſt de illo obiecto habere ſcientiam completam, & demonſtrare de illo omnes illas veritates *propter quid*, Hoc patet hîc & in prologo *quæſt. 3.* Sed viator, vt viator exiſtens poteſt habere diſtinctiſſimum conceptum de Deo virtualiter continentem omnes veritates neceſſarias, & hæ mediatas, & immediatas & etiam omnes contingentes de potentia, ſcilicet tam mediatas, quàm immediatas; ergo omnes illas poteſt demonſtrare *propter quid* de ipſo Deo. Hæc ratio eſt euidens. Nota primò de veritatibus immediatis ſiue per ſe notis, quomodo continentur virtualiter ab obiecto, & ſimiliter de mediatis, vide quæ expoſui prolixè *in quæſt. 3. prologi, articulo 10.* ibi *ſubiectum, ſiue obiectum continet primum prædicatum*, vide ibi ſingularia. Nota ſecundò de ordine contingentium, qualiter vna dicatur prima, &c. vide quæ expoſui *in prologo, quæſt. 3.* vbi Doctor loquitur de ſubiecto Theologiæ contingentium. Tertiò nota, quomodo viator de communi lege non poteſt habere cognitionem abſtractiuam Dei ſub ratione diſtinctiſſima Deitatis; ſed benè ex ſpeciali priuilegio auctoritate diuina in intellectu viatoris, poteſt cauſari immediatè notitia abſtractiua diſtinctiſſima Deitatis, vel ſpecies intelligibilis, ſicut in Angelis, repræſentans diſtinctè Deum ſub ratione Deitatis eo modo, quo expoſui *in quæſt. 3. prologi, & in ſecundo, d. 3.* vide quæ ibi expoſui. Et ſic patet iſta ratio Doctoris.

i *Ex hoc ſequitur, quòd ſi poneretur Theologiam eſſe propriè ſcientiam, in quodam lumine citra lumen gloriæ*, &c. Quod dicit de lumine gloriæ, an illud neceſſariò requiratur ad cognitionem intuitiuam Dei, patebit *in 4. diſt. 49.* Et de hoc ſatis dixi in primo *diſt. 3. q. 3.* improbando opinionem Thomæ Caietani, vide ibi. Thomas etiam de Aquino ponit aliud lumen, quod non eſt lumen gloriæ, ſed dicitur lumen, quo cognoſcuntur ſubſtantiæ ſepararæ diſtinctè, & abſtractiuè. Et poſuit illud lumen eſſe aliud à cognitione actuali, ita quod eſſet impoſſibile intellectum viatoris cognoſcere ſubſtantias illas, niſi mediante tali lumine, & ſic præcedere cognitionem illam. Et Doctor improbat hoc *in primo, diſt. 3. quæſt. 3.* quòd nullo modo ſit neceſſarium. Sed in propoſito lumen, quod hîc ponit medium 6.

medium inter lumen gloriæ, & lumen fidei, ponit ipſum eſſe formaliter notitiam abſtractiuam, & diſtinctam ipſius Deitatis. Et nota, quòd cognitio fidei dicitur lumen, quæ cognitio nunquam eſt de Deo diſtinctè cognito, ſed confusè vt expoſui *in prolog. q.* 3. vide ibi. Lumen verò gloriæ pro nunc, poteſt poni cognitio intuitiua Dei; cognitio ergo diſtincta Deitatis dicitur lumen medium inter lumen gloriæ, & lumen fidei, modo præexpoſito.

SCHOLIVM.

Tertia Concluſio. Viator ex naturalibus non poteſt demonſtrare propter quid *Deum eſſe omnipotentem vtroque modo. Probatur primò, quia talis concluſio non poteſt ſic haberi, niſi per propoſitionem ex terminis notam, & ſpecialiter ex parte termini ſubiecti: de quo q.* 3. *Prologi: & non poteſt haberi conceptus diſtinctus de eo in via naturali, quia à nobis concipitur tantùm per conceptus cauſatos per intellectum agentem, & phantaſmata, quæ tantùm confusè nobis Deum repræſentant, de quo Doctor* 1. *diſt.* 3. *q.* 2. *n.* 17. *& q.* 3. *n.* 14. *& per totum. Secundò, quia Metaphyſicus non cognoſcit aliquid de Deo proprium niſi à poſteriori per aliquam propoſitionem particularem affirmantem aliquod prædicatum conueniens enti creato, vt aliquid eſt cauſatum: ergo aliquid cauſans non cauſatum de quo* 1. *diſt.* 2. *q.* 2. *Obijcit tripliciter, & per additionem aliorum ſoluuntur obiectiones, quæ tamen ferè eadem eſt cum additione quæ putatur Doctoris, ponitúrque in fine huius tractatus. vide* 1. *diſt.* 2. *q.* 2. *& diſt.* 3. *q.* 1.

11. TErtia concluſio [k] eſt iſta, quòd homo viator ex puris naturalibus non poteſt demonſtratiuè *propter quid* cognoſcere iſtam: *Deus eſt omnipotens.* Hoc probatur ſic: quia propoſitio mediata non poteſt cognoſci *propter quid*, niſi per propriam immediatam: nec illa poteſt ſimpliciter cognoſci niſi ex terminis, & ſpecialiter niſi ex ratione termini ſubiecti: quod ſcilicet ſubiectum includit prædicatum, & propter hoc includit veritatem, ſiue notitiam illius immediatè. *Viator ex naturalibus non demonſtrat Deum omnipotentem eſſe.*

Coordinatio ergo ſcientiæ *propter quid*, non eſt poſſibilis intellectui niſi habenti conceptum de ſubiecto virtualiter & euidenter includentem totam illam coordinationem; ſed talis conceptus de Deo non eſt poſſibilis viatori ex puris naturalibus pro ſtatu iſto. Probatio huius: quia non eſt ſibi poſſibilis ex naturalibus niſi conceptus, qui poteſt cauſari virtute intellectus agentis, & phantaſmatum: nihil enim aliud eſt naturaliter mouens intellectum viatoris de lege communi: Iſtorum autem virtute, ſcilicet phantaſmatum, & intellectus agentis non poteſt cauſari in nobis conceptus diſtinctus de Deo, qui virtualiter & euidenter includit veritates ordinatas vſque ad iſtam, *Deus eſt omnipotens*, vtroque modo; cuius probatio dependet ex ſolutione quæſtionis illius, *quomodo Deus eſt cognoſcibilis à viatore.* Sed nunc breuiter poteſt ſic oſtendi: viator habens conceptum ſimplicem, & perfectiſſimum, ad quem attingit homo ex naturalibus, non tranſcendit cognitionem perfectiſſimam ſimplicem de Deo poſſibilem Metaphyſico: cognitio enim fidei non tribuit conceptum ſimplicem de Deo, ſed tantummodò inclinat ad aſſentiendum quibuſdam incomplexis: quæ non habent euidentiam ex terminis ſimplicibus apprehenſis, & per conſequens per fidem non habetur conceptio ſimplex tranſcendens omnem conceptum ſimplicem apud Metaphyſicum. Hoc etiam patet: quia Metaphyſicus infidelis & alius fidelis eundem conceptum habent. Cùm iſte ſic affirmans de Deo: ille verò negans, non tantùm contradicunt ſibi inuicem ad nomen, ſed etiam ad intellectum. *Conceptus diſtinctus de Deo nō poteſt haberi ex naturalibus.* *Vide d.* 1. *q.* 1. *& inf. q.* 14.

12. Nunc autem [l] conceptus ſimplex perfectiſſimus, ad quem attingit Metaphyſicus de Deo, non includit euidenter veritates ordinatas ad iſtam, *Deus eſt omnipotens* vtroque modo; quia Philoſophi multi attingentes, vt ſupponitur, ad conceptus perfectiſſimos poſſibiles viatori ex naturalibus de Deo, ad notitiam huius veritatis attingere non potuerunt; quod tamen fuiſſet eis poſſibile, ſi talem conceptum ſimplicem habuiſſent, imò fuiſſet eis quaſi neceſſarium: quia ex virtute illius vidiſſent illam veritatem, quaſi immediatam: & vlteriùs applicando, per illam ex iſta neceſſaria deductione, ſciuiſſent veritatem illam mediatam. *Quare* 8. *phyſ. &* 12. *Meta. Deus eſt omnipotēs non demōſtratur prōpter quid a Metaphyſico*

Probatur hoc aliter: quia primum principium ad quod attingit Metaphyſicus, & hoc proprium de Deo non eſt ſibi notum niſi tantùm *quia*: eſſet autem notum ſibi *propter quid*, ſi poſſet habere conceptum de Deo virtualiter, & euidenter includentem veritates ordinatas de Deo, ergo &c.

Prima propoſitio, quòd Metaphyſicus non attingit ad principium proprium de Deo magis notum, quàm *quia*; Probatur, quia præmiſſa media ad concludendum,

A poſteriori tantùm cognoſcit Metaphyſicus quæ ſunt propria Dei.

quodcunque proprium de Deo eſt aliqua propoſitio particularis affirmans de ente particulariter aliquod prædicatum, quod competit enti creato, & ex tali præmiſſa concludit Metaphyſicus de ente particulariter prædicatum proprium de Deo, vtpote ſi arguitur: Aliquod ens eſt cauſatum; ergo aliquod ens eſt cauſa non cauſata. Vel aliquod ens eſt finitum: ergo aliquod ens eſt infinitum: vel aliquod ens eſt poſſibile: ergo aliquod eſt neceſſarium. Omnes iſtæ conſequentiæ probantur per hoc, quòd conditio imperfecta non ineſt alicui enti, niſi enti inſit conditio perfectior: cùm imperfectum dependeat à perfecto. Omnes iſtæ conſequentiæ non probant aliquid niſi *quia*: ſicut manifeſtum eſt.

Contra illud obiicitur [m], quia cùm voluntas ſit medium ad concludendum omnipotentiam de Deo, & hoc demonſtratione *propter quid*, ſicut dictum eſt in prima probatione primæ concluſionis: & intellectus viatoris poteſt cognoſcere ibi eſſe voluntatem: imò eſſe primam, & perfectiſſimam voluntatem: ergo per hoc medium poteſt cognoſcere *propter quid*, omnipotentiam in Deo eſſe. 13.

Item, omnis propoſitio vera & neceſſaria de extremis habentibus conceptus ſimpliciter ſimplices, eſt per ſe nota: talis eſt illa, quæ affirmat de Deo paſſionem aliquam: ergo, &c.

Præterea, paſſiones notæ de ente naturali concludunt aliquas perfectiones de Deo, quia imperfectio in mobili concludit de primo mouente perfectionem. Phyſicus ergo poteſt attingere ad cognitionem habendam de Deo, quia per effectus naturales: non ergo videtur quòd cognitio Metaphyſici poſſit tranſcendere Phyſicam: ſi Metaphyſicus poſſit tantùm habere cognitionem *quia*, per tales effectus.

d.2.1.q.2. & d.3.q.1.

Reſponſiones ad iſta quære alibi.

ADDITIO. *Medium demonſtrationis diſtinctè cognoſcitur.*

Ad primum dicitur diſtinguendo de voluntate: quia aut viator cognoſcere poteſt voluntatem Dei in conceptu confuſo; & ſic conceditur quod ex puris naturalibus cognoſcere poteſt eſſe ibi voluntatem perfectiſſimam, & infinitam, ſed negatur, vt ſic, eſſe medium propter quid, ad demonſtrandum Deum eſſe omnipotentem, quia oportet medium cognoſci diſtinctè. Aut viator poteſt ex puris naturalibus cognoſcere proſtatu iſto, voluntatem diuinam conceptu diſtincto, & iſto modo negatur. 14.

Extrema eſſe ſimplicia non facit propoſitionem per ſe notam.

Ad ſecundum, maior poſſet negari, quia datur inſtantia. Nam iſta, ens eſt verum, ens eſt bonum, *ſunt veræ, & neceſſariæ propoſitiones, & extrema habent conceptus ſimpliciter ſimplices, quia tam ens, quàm verum, & bonum non habent conceptus reſolubiles in alios conceptus priores: & tamen ſunt demonſtrabiles per primam paſsionem entis, puta per vnum, tanquam per medium* propter quid. *minor tamen verè negatur, quia ſimpliciter falſa: quia eſſentia diuina, & quælibet poſitiua paſsio de Deo, habet conceptum reſolubilem in priorem conceptum, ſcilicet in conceptum entis, licèt ſit ipſa ſummè ſimplex ſimplicitate oppoſitâ compoſitioni, & componibilitati.*

Perfectiùs ſcit Metaphyſicus de Deo, quàm Phyſicus, vterque tamen quia.

Ad tertium dicitur, quod ſicut in demonſtrationibus propter quid, *eſt ordo: ita in demonſtrationibus* quia, *ideò, vt ſi Phyſicus poſſit demonſtrare de Deo,* quia: *tamen Metaphyſicus perfectiùs demonſtrat de Deo,* quia.

Reſponſiones etiam ad iſta habentur in principio additionis huius quodlibeti poſitæ in fine.

COMMENTARIVS.

7. k TErtia *concluſio* probatur, ſcilicet quòd viator ex puris naturalibus non poſſit cognoſcere demonſtratione *propter quid*, iſtam *Deus eſt omnipotens*, tam mediatè, quam immediatè, quia cùm ſit mediata, vt ſuprà patuit, ergo non poteſt demonſtratiuè cognoſci, niſi per immediatam, quæ naturaliter cognoſci non poteſt, etiam ſtante lumine fidei. Illa enim non cognoſcitur, niſi ex terminis, & ſpecialiter ex ratione termini ſubiecti, quod virtualiter continet primum prædicatum, vt patuit *in prolog.q.3.* Sed talis conceptus diſtinctus de Deo non poteſt via naturali haberi, quia via naturali non eſt ſibi poſſibilis conceptus, niſi conceptus, qui poteſt cauſari virtute intellectus agentis, & phantaſmatum. Hæc omnia prolixè expoſui *in q. 1. & 3. prolog. diſt.3. q. 1, primi.* vide ibi plura notanda. Modò cognitio fidei non tribuit conceptum ſimplicem, & diſtinctum de Deo, ſiue non inclinat ad aſſentiendum tali conceptui ſimplici, & diſtincto de Deo, ſed præcisè inclinat ad aſſentiendum quibuſdam complexis, quæ non habent euidentiam ex terminis ſimplicibus apprehenſis, & per conſequens non habetur per fidem conceptus ſimplex, tranſcendens omnem conceptum ſimplicem apud Metaphyſicum. Declarat enim *in prolog.* quomodo fides, tantum inclinat ad aſſentiendum complexis mediatis, puta huic *aliquod ens eſt trinum & vnum*, ſed quid ſit illud ens in ſe, nec ex puris naturalibus, nec ex lumine fidei poteſt cognoſci. Si dicatur, quòd per conceptum ſimplicem perfectum, qui haberi poteſt

à Me

à Metaphyſico poteſt demonſtrari *propter quid*, Deum eſſe omnipotentem mediatè, & immediatè. Contrà, quia talis conceptus non virtualiter includit hanc veritatem: patet, quia multi Philoſophi attingentes ad conceptus Metaphyſicales perfectiſſimos, vt ſupponitur, ad notitiam huius veritatis attingere non potuerunt, quod tamen fuiſſet eis poſſibile, ſi talem conceptum ſimpliciter habuiſſent, qui virtualiter contineret illam veritatem; imò fuiſſet eis quaſi neceſſarium, quia virtute illius vidiſſent illam veritatem, quaſi immediatam, quia & primum prædicatum, & pòſt ex illa immediata ſciuiſſent hanc mediatam, ſcilicet *Deus eſt omnipotens*, immediatè, & mediatè.

8. *Metaphyſicus attingit ad principiũ commune nõ proprium. Scotus tribus mediis arguit.*

l *Deinde probat etiam*, quòd Metaphyſicus non poſſit attingere ad illam *propter quid*, quia Metaphyſicus non attingit ad principium proprium Deo, niſi tantùm *quia*.

m Contrà obiicitur. Hîc Doctor arguit tribus mediis, probando quòd Deum eſſe omnipotentem, poteſt via naturali demonſtrari. Prima ratio ſtat in hoc; quia voluntas ponitur medium ad demonſtrandum omnipotentiam de Deo, vt ſuprà patuit. Sed via naturali poteſt cognoſci, quòd in Deo eſt perfectiſſima voluntas, ergo per ipſam naturaliter cognitam poteſt *propter quid* demonſtrari omnipotentia de Deo. Aliæ claræ ſunt.

Ad iſtas rationes reſpondet Doctor in additionibus poſitis in fine Quodlibeti.

Ad primum dico, quòd ad concludendum *propter quid* Deum eſſe omnipotentem requiritur cognitio diſtincta voluntatis diuinæ, quæ naturaliter haberi non poteſt, licèt naturaliter poſſit cognoſci, quòd in primo ente eſt voluntas perfectiſſima, ſed quid ſit in ſe, diſtinctè non poteſt cognoſci.

In primo ente eſt voluntas perfectiſſima.

Ad ſecundum negatur illa maior. Non enim hæc eſt per ſe nota, *ens eſt bonum*, & tamen tam *ens*, quàm *bonum* dicunt conceptus ſimpliciter ſimplices, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 3. q. 3.* Poteſt enim bonitas demonſtrari, vel per rationem entitatis, vel per paſſionem priorem, ſi eſt dabilis. Tamen quicquid ſit de illa maiore minor eſt falſa, quia etſi eſſentia ex natura rei ſit ſimpliciſſima, tamen conceptus eſſentiæ non eſt ſimpliciter ſimplex, cùm ſit reſolubilis in conceptus priores quiditatiuos, vt in conceptum ſubſtantiæ tranſcendentis, & in conceptum entis.

Conceptus eſſentiæ non eſt ſimpliciter ſimplex.

Ad tertium reſpondet Doctor quòd cognitio Metaphyſici de Deo, excedit cognitionem Phyſici de Deo, tam extenſiuè, propter multitudinem paſſionum, quàm intenſiuè propter maiorem perfectionem, & perfectiorem modum cognoſcendi. Et propter hoc ad formam argumenti, dicitur concedendo primam conſequentiam, & conſequens ad iſtum intellectum, quod Metaphyſicus poteſt ad altiorem cognitionem attingere, quàm ſit iſta cognitio, quàm Phyſicus poteſt attingere. Nam in cognitione *quia*, eſt dare latitudinem, & exceſſum ſecundùm maius, & minus, tam intenſiuè, quàm extenſiuè.

SCHOLIVM.

Loquendo de demonſtratione à poſteriori, certum eſt primò, Deum non poſſe immediatè omnia cauſare, ita vt non mediet effectus prauius, quia relatio non eſt ab eo producibilis, niſi priùs producto fundamento. Loquendo de immediatione cauſæ ſecundùm Philoſophum, impoſſibile eſt omnia fieri à Deo immediatè, quorum fundamentum eſt, quia principium neceſſarium, & perfectum ad nihil immediatè ſe habet contingenter, quia ex tali principio nulla poteſt eſſe nouitas, quia cùm ſit neceſſarium, non poteſt aliter ſe habere, & eo vniformiter ſtante nihil aliud requiritur, quia eſt infinitum, & inimpedibile; Deus autem eſt tale principium ſecundùm eos. De quo vide Doctorem 1. d. 8. q. vlt. & d. 19. & 3. d. 16. q. 2. Ex hoc principio infertur primò, ſi Deus cauſare poſſet omnia immediatè, quòd poſſet priuare omnes cauſas ſecundas propriis actibus, & tollere ordinem eſſentialem cauſarum, quæ ſunt inconuenientia. Secundò, ſi immediatè cauſaret, moueret corpus in tempore, potentia finita in æquali tempore illud moueret. Tertiò, ſecundùm Philoſophum, ſeparata à materia non poſſunt immediatè mutare eam.

15. IAm conſequenter videndum eſt de demonſtratione *quia*. Primò autem videndum eſt de omnipotentia immediata reſpectu omnis poſſibilis: vbi primò intellectus illius immediationis exponetur. Secundò, poſitio Philoſophorum videbitur. Et tertiò, quid ſit tenendum.

Vide 2. d. 1. q. 2. & 3. d. eiuſdem & 8. & q. 3. prol.

n De primo ſic, immediatio cauſæ reſpectu effectus poteſt intelligi dupliciter: vel ſcilicet, quòd cauſat per cauſam mediam, vel quia cauſat mediante aliquo effectu: non enim omnis effectus medius ad alium effectum eſt ſemper cauſa illius effectus: ita poteſt intelligi immediatio cauſæ actiuæ: vel excludendo cauſam actiuam mediam, vel excludendo effectum medium priorem illo effectu.

Immediatio duplex.

De vtraque immediatione ſimul, dico quòd non ſolùm Philoſophi, ſed etiam Theologi negarent Deum eſſe omnipotentem immediatè: quia non conceditur Deum poſſe cauſare relationem, niſi priùs, vel duratione, vel natura, cauſando fundamentum, & ita non poteſt in quemcunque effectum immediatè, ſic quòd nullo effectu quaſi medio priùs natura cauſato.

Relatio non poteſt cauſari immediatè à Deo.

Eſt ergo

Eſt ergo difficultas de immediatione, vt excludit ſolummodò cauſam efficientem mediam,& intelligendo effectiuam generaliter,ſiue illa cauſa media in cauſando attingat effectum principalem, ſiue tantùm aliquem effectum præuium,vel diſponentem ad illum.

8.*Phyſ.*& 12.*Meta.* *Principiũ neceſſariũ & perfectũ ſecundum Philoſophos,nihil facit contingenter.*

Secundum °, ſcilicet de poſitione Philoſophorum. Circa hoc Philoſophi videntur ſentire non ſolùm quòd non ſit demonſtrabile Deum eſſe omnipotentem immediatè, ſed etiam quòd hoc ſit impoſſibile; & videtur fundamentum eorum in iſta propoſitione ſtare. *Principium neceſſarium & omnino perfectum ad nihil immediatè contingenter ſe habet.* Hoc probatur,quia nulla nouitas, ſeu contingentia poteſt aſſignari in principiato immediatè à tali principio; non enim quia illud principium aliter ſe habet cùm ſit ſimpliciter neceſſarium; nec quia illo vniformiter ſe habente, aliquid aliud requiritur, vel impedit, quia non eſt principium imperfectum, & per conſequens nec impedibile,nec inſufficiens,ſiue aliud requirens. 16.

Si iſta propoſitio iam probata,vera eſſet, ſcilicet quòd nihil poteſt eſſe immediatè & contingenter à principio neceſſario,& ſufficiente:ſtatim ſequitur,quòd non poteſt cauſare omne poſſibile immediatè. Iſta conſequentia probatur, primò, in ſpeciali de motu:quia ſequitur quòd Deus non poteſt immediatè cauſare motum, ſiue ſpecialiter motum localem,ſiue ſpecialiſſimè,motum circularem Cœli.

Et hoc videtur ſecundùm intentionem Philoſophorum probari. Primò generaliter:quia ſi poſſet omnem effectum immediatè cauſare ſine cauſa ſecunda, ſic poſſet facere,quòd nulla cauſa ſecunda haberet actionem propriam: ſed ſecundùm Commentatorem 9. Metaphyſ. ſuper illud, *igitur poſsibile. Cùm enim entia non habent actiones proprias,non habebunt eſſentias proprias.* Manifeſtum eſt, quòd apud Philoſophum inconueniens eſt Deum poſſe eſſentias omnium aliorum deſtruere: cùm ſecundùm ipſum aliqua alia à Deo ſint formaliter neceſſaria. 17.

*Com.*7.

Si immediatè Deus poſſet omnia producere,ordo cauſarum non eſſet eſſentialis. *Tex.*79. *Idem* 12. *Met.t.*41. *Tex.*28. *Com.*28.& 31.

Confirmatur, quia ſi præter ordinem cauſarum in vniuerſo poſſit quemcunque effectum cauſare ergo ordo cauſalitatis in cauſis non eſſet ſimpliciter neceſſarius:ergo nec eſſentialis,quod eſt inconueniens apud Philoſophos.

Secundò, ſpecialiter videtur hoc oſtendi de motu: quia ſecundùm Philoſophum 8. *Phyſicorum,* potentia infinita non poteſt immediatè mouere corpus in tempore:quia ſi ſic,aliqua potentia finita poſſet mouere corpus in æquali tempore, ſicut ipſe deducit ibi,eo quòd augmentata virtute motiua,minuitur tempus in quo mouet.

Habetur ergo ex intentione Ariſtotelis quòd Deus non poteſt immediatè cauſare motum propriè dictum:quia cùm ſit ſucceſsiuus,neceſſariò erit in tempore.

Si dicatur,quòd poteſt rem motus cauſare,ſed ſine ſucceſsione, quia per mutationem ſubitam,ad illud ad quod finitum mouens moueret in tempore.

Motus circularis non poteſt eſſe a Deo immediatè ſecundùm Phil.

Contrà,hoc non ſoluit:quia Deus non poteſt immediatè cauſare motum circularem Cœli:quia non in tempore, vt conceditur: nec in inſtanti:quia in illo inſtanti totum Cœlum eſſet in eodem loco,& quælibet pars ſui in eodem loco, in quo priùs:ergo in illo inſtanti Cœlum non mutatur.

Separatum à materia non mutat materiam ſecundùm Phil. *Vbi ſuprà & t.*10.& 11. & *inde idem* 12. *Met.t.*29.

Tertiò, hoc videtur oſtendi de quocunque effectu materiali: quia per tranſmutationem materiæ,vt videtur, habet produci. Videtur enim Ariſtoteles 7. *Metaph. contra Platonem*, probare quòd ſeparatum à materia non poſſit immediatè tranſmutare materiam: Et Commentator ibidem: *impoſsibile eſt, quòd formæ ſeparatæ tranſmutent materiam,nihil enim tranſmutat materiam, niſi quod eſt in materia, & hoc conuenit dicentibus mundum generari,quod tranſmutans ipſum,ſit aliquod indiuiduorum,vel indiuiduum, vt corpus particulare.* Hæc Commentator. 18.

Vltimò, videtur iſtas probationes poſſe confirmari,& ex intentione Philoſophi 8. *Phyſ.* vbi videtur velle,quòd quicquid Deus poteſt immediatè cauſare, & hoc totaliter,neceſſariò cauſat,quia non videtur poſſe poni contingentia ad cauſandum,& non cauſandum, niſi propter aliquam mutabilitatem in agente, & hoc quando effectus totaliter & præcisè dependet ab agente: nunc autem ſi Deus poſſet immediatè in quodlibet cauſabile, quodlibet dependeret totaliter & præcisè ab eo, & per conſequens neceſſariò quodlibet cauſaret, & tunc ſequitur multiplex inconueniens, ſcilicet quòd cauſæ ſecundæ priuarentur actionibus ſuis,quod tangit prima ratio;& quod Deus immediatè cauſaret omnem motum, quod tangit ſecunda ratio;& quod Deus immediatè cauſaret omnem effectum materialem:quod tangit tertia ratio.

9. *Immediatio causæ respectu effectus potest intelligi dupliciter.*

n *De demonstratione quia.* Antequam probet conclusionem quartam præmittit quòd immediatio causæ respectu effectus potest dupliciter intelligi, vel quia non causat per causam mediam, sicut nunc Deus producit vermem mediante Sole causante; vel quia non causat mediante alio effectu, licèt ille effectus priùs causatus non causet effectum posteriorem; & sic aliquando vna causa non causat vnum effectum, nisi priùs alio causato, vt patet in multis exemplis Doctoris. Dicitur ergo causa immediatè causare, quia nec causat mediante alia causa, vel quia causat nullo alio effectu priùs causato. De immediatione secundo modo, tam Philosophi, quàm Theologi, simpliciter negarent Deum immediatè posse causare omnem effectum, quia negarent ipsum posse causare relationem immediatè, nisi priùs causatis fundamento, & termino. Est ergo difficultas de immediatione, vt solùm excludit causam efficientem mediam, & intelligendo effectum non generaliter, siue illa causa media in causando contingat effectum principalem, siue tantùm aliquem effectum præuium, vel dispositionem ad illum.

o Hoc præmisso videndum est primò de intentione Philosophorum. *Circa hoc Philosophi videntur sentire*, &c.

SCHOLIVM.

Secundùm Theologos Deus est omnipotens immediatè, ita vt sine coagente omnia facere possit. Probatur auctoritate: item ratione; continet eminenter actiuitatem omnium aliarum causarum. Ex 1. *d.* 2. *q.* 1. *qua ratione causa æquiuoca potest effectus ita perfectos producere, sicut vniuoca. Vide* 1. *d.* 8. *q. vlt. Ad hanc adducit responsionem Philosophi, quam non refutat, quia tenet conclusionem hanc non esse demonstrabilem.*

19. DE tertio tenendum est secundùm communem sententiam Theologorum, Deum sic esse omnipotentem, quòd sine quocunque alio agente possit causare quodlibet causabile, nec tamen istud potest demonstrari demonstratione, *quia.*

Primum probatur auctoritate *In principio creauit Deus cœlum, & terram.* *Gen. 1.*

Adducitur etiam ad hoc ratio, quia virtus actiua cuiuscunque causæ secundæ eminentiùs est in prima causa, & in primo agente, quàm in ipsa causa secunda: habens autem eminentiùs virtutem actiuam, videtur posse in effectum absque illo, quod diminutè habet virtutem illam, non enim ad productionem effectus requiritur imperfectio virtutis actiuæ: quia nulla imperfectio est ratio agendi, sed est magis impedimentum actionis. *Causa eminenter cõtinens effectum, potest illum causare.*

Confirmatur; quia videmus causas æquiuocas ita perfectos effectus producere, sicut vniuocas; quod non esset, nisi haberent virtutem actiuam eo modo, quo sufficit ad causandum perfectè; non autem habent virtutem vniuocam, sed tantùm eminentem, ergo, &c.

Ista ratio, licèt videatur probabilis: non tamen esset Philosopho demonstratio. Negaret enim istam propositionem, quicquid in se eminenter, vel virtualiter habet virtutem actiuam causæ proximæ, ipsum potest immediatè effectum illius causæ causare. Diceret enim quòd eminentiori modo habens talem virtutem potest quidem in suo ordine in effectum talis virtutis; sed ordo suus est, quòd sit causa superior, & remotior. *Continens virtualiter causam, nõ potest immediatè in eius effectum, secũdùm Phil.*

20. Cùm adducitur, quòd imperfectio non requiritur ad causandum: diceret quòd, cùm dico, immediatè causare, duo dico; scilicet causationem, & illa requirit perfectionem: & modum siue immediationem causandi, & ille requirit imperfectionem annexam: ergo ad immediatè causandum requiritur imperfectio, non sicut ratio causandi, sed sicut conditio necessaria in agente. *Ad immediatè causandum requiritur imperfectio secundùm Phil.*

Vbi enim est ordo essentialis, ibi non potest aliquid esse proximum imperfectissimo, nisi ipsum sit aliqualiter imperfectum: quia si perfectum esset proximum imperfectissimo, esset æquè immediatum cuilibet alij à se: & tunc ista non haberent ordinem essentialem: sicut non esset ordo essentialis in speciebus numerorum, si quælibet æquè immediatè procederet ab vnitate. Ex quo patet, quòd istam propositionem negaret Philosophus, *perfectior causa immediatiùs causat*: intelligendo per *immediatiùs*, exclusionè causæ propinquæ actiuæ: imò diceret, quòd sicut perfectior est causa superior, ita per plures causas medias causat. Nec istæ causæ mediæ requiruntur, vt addatur perfectio causalitatis, quæ tota perfectissimè est in sola prima: sed magis requiruntur, vt habeatur ordinata perfectio descendens ad vltimum imperfectum, ordinata autẽ perfectio non habetur sine diminutione perfectionis, & cum imperfectione annexa. Negaret Phil. hanc, *perfectior causa, immediatiùs causat.*

SCHO

SCHOLIVM.

Non eſt demonſtrabile à poſteriori Deum eſſe omnipotentem immediatè. Ita Doctor 1. *d.* 1. *q.*1. *&* *d.*2. *q.*2. *n.*27. *&* *q.*3. *n.*6. *& latè d.*42. *Vide eum* 1. *d.*20. *Probatur primò, quia Philoſophi id non potuerunt demonſtrare. Secundò, quia ordo cauſalitatis non infert, quòd ſuperior poſſit in effectum ſine inferiori, v. g. Sol ſine homine generare. Item, anima non poteſt materiam informare niſi præuia alia forma. De quo* 4. *d.*9. *q.*3. *adducit clara exempla in aliis generibus cauſarum.*

Philoſophi non potuerunt demõſtrare Deũ eſſe omnipotẽ immediatè, ſed oppoſitum tenuerunt.

SEcundum, ſcilicet quòd illud verum non poteſt demonſtrari demonſtratione *quia*, Probatur primò auctoritate: quia Philoſophi ad notitiam talium verorum, ſcilicet poſſibilium demonſtrari demonſtratione *quia*, deuenire potuerunt, non autem ad notitiam huius veri, imò eius oppoſitum tenuerunt, quod non eſt veriſimile de aliquo demonſtrabili demonſtratione *quia*. 21.

Secundò, hoc probatur ratione, quia ordo cauſalitatis non concludit, quòd ſuperior poſſit ſine inferiori in effectum, in quem poteſt cum inferiori, ſicut Sol non poteſt per ſe generare hominem ſine patre, ſicut cum patre: ergo pari ratione, ordo iſte non concludit, quòd prima cauſa poſſit ſine ſecunda in effectum iſtum, in quem poteſt cum ſecunda. Hoc etiam manifeſtius eſt in aliis generibus cauſarum. Si enim, ſecundùm aliquos, eſſet ordo eſſentialis in materiis: puta, quòd prima materia animæ intellectiuæ propinqua, ſit corpus organicum, & ſic vlterius vſque ad materiam ſimpliciter primam quæ ſit propria materia reſpectu formæ primæ ſubſtantialis: nõ oportet quòd materia ſimpliciter prima poſsit eſſe materia immediata reſpectu cuiuſcunque formæ, cuius poteſt eſſe alia materia ſecunda. Hoc etiam patet in formis: non enim oportet quòd prima forma poſsit eſſe immediata forma cuiuſcunque informabilis, cuius poteſt eſſe immediatè alia forma ſecunda, & hoc, ſiue prima forma & ſecunda accipiantur ordine generationis, ſiue perfectionis.

De pluralitate formarum. vide doct. 4. *d.*11. *q.*3.

Iſta, quæ dicta ſunt de cauſa materiali, & formali, habent maiorem euidentiam, ſi vera ſit opinio de pluralitate formarum, de quo modò non eſt quæſtio. Sed ad propoſitum ſufficit, quòd ſi in cauſis materialibus, & formalibus eſſet ordo, non oporteret quòd primum eſſet cauſa immediata cuiuſcunque cauſabilis: ergo modo, vbi talis ordo eſt, puta in cauſis efficientibus, non oportet quòd prima poſsit eſſe cauſa immediata cuiuſlibet. 22.

Principiũ eſt cauſa notitiæ cõcluſionis, ſed mediata.

Hoc etiam patet in cauſis efficientibus reſpectu cognitionis. Nam principia ponuntur cauſæ reſpectu cognitionis concluſionis: vt habetur *ſecundo Phyſ.* licèt primum principium habeat veritatem euidentiſsimam, & etiam contineat eminenter, & virtualiter veritates omnium poſteriorum: non tamen oportet quòd poſsit eſſe immediatè cauſa cognoſcendi quodcunque poſterius: imò oportet per media ordinatè procedere, ad hoc vt acquiratur cognitio concluſionis remotæ.

Hoc tandem patet in ordine cauſarum finalium: accipiendo enim vltimum in aliqua coordinatione finium, non oportet quòd illud poſsit eſſe cauſa finalis immediata reſpectu cuiuſcunque: quia aliquod remotum non ordinatur ad ipſum niſi mediante fine propinquiori: ſicut organa exteriora ordinata ad potionem vel inciſionem non ordinantur ad ſanitatem, niſi mediantibus iſtis finibus propriis.

SCHOLIVM.

*Reſpondet ad rationes pro Philoſopho adductas, n.*16. *& ſeqq. Ad primam oſtendit, Deum poſſe priuare omnes cauſas ſecundas ſuis actionibus, nec tamen ideò eſſe deſinerent. Ad ſecundam, (quæ tertio loco ſoluitur) Ariſt. & Auerr. erraſſe, negando poſſe immediatè mouere corpus. Ad tertiam (quæ ſecundo loco ſoluitur) Ariſtotelem non negaſſe Deum immediatè inducere poſſe formam in materiam, ſed Commentatorem ei impoſuiſſe. Ad quartam poſitam n.* 18. *explicat intentionem Ariſtot. An Deus neceſſariò cauſet quicquid immediatè cauſat. De quo latè agit* 1. *d.* 8. *q. vlt.*

SEd licèt hæc ᵖ concluſio non ſit demonſtrabilis: quia tamen, cùm vera ſit, oppoſitum demonſtrari non poteſt: ideò ad rationes adductas pro opinione Philoſophorum reſpondendum eſt. 23.

Ad pri

Ad primam, Theologus benè concederet, quòd cauſa prima poteſt iſta cauſata non ſolùm priuare ſuis actionibus: ſed etiam propriis entitatibus: quia ea poteſt annihilare. Nec concordat cum Philoſopho in iſta propoſitione, quod *omne ſempiternum eſt formaliter neceſſarium*, & hoc vocando omne æuiternum ſempiternum: quia æuiternum ſimpliciter poteſt non eſſe, licet non tali potentia paſſiua intrinſeca: qualis eſt in corruptibilibus. *Cauſa prima poteſt priuare ſecundas ſuis actionibus.*

Aliter, licèt Deus priuet entia ſecunda actionibus ſuis, præueniendo cauſalitatem eorum, & cauſando effectus, quos illa poſſent cauſare, non oportet quòd priuet illa ſuis entitatibus: manent enim & non cauſant ſuos effectus: quia alia cauſa immediatè cauſat illos, poſſent tamen illos cauſare. Sicut manet iſte ignis, & tamen non cauſat ignem in hoc ligno, ſi aliud agens fortiùs præueniat in igniendo: poſſet tamen cauſare; quia formam, quæ eſt principium igniendi, habet: & ita poteſt intelligi dictum Commentatoris cum ait: *Cùm entia non habebunt actiones proprias, non habebunt eſſentias proprias.* Quòd in antecedente neget habere actionem propriam, debet intelligi, non tantùm actualiter: quia tunc argueretur à deſtructione poſterioris ad deſtructionem prioris, & eſſet fallacia conſequentis: quia pluribus aliis modis poteſt poni deſtructio iſtius poſterioris, puta per fortius agens præueniens, vel per contrarium impediens. Sed debet intelligi in antecedente, non habebunt actiones proprias, nec actualiter, nec aptitudinaliter, nec virtualiter; & benè ſequitur, quòd non habebunt proprias eſſentias: quia quodlibet actiuum per propriam formam, & virtutem habet virtualiter ſuam actionem, etiam quando non actualiter producit. Exponit commentatorem vt non ſequatur auferri naturas, ſi priuarentur actionibus propriis.

24. Et iſta expoſitio antecedentis poteſt haberi ex illo verbo Commentatoris, quod præmittit, *conuenit iſtis, vt nullum ens habeat actionem propriam naturalem*, & ſubdit: *Cùm entia non habebunt actiones proprias*, ſupple naturaliter, vel aptitudinaliter ſecundùm propriam naturam, *non habebunt eſſentias proprias.* Illi autem, contra quos arguit ibi, ſcilicet moderni, ponunt vnum agẽs omnia entia ſine medio: ſed non ſicut Chriſtiani: quia ſecundùm Auguſtinum 7. de Ciui. ca. 30. *ſic Deus res, quas condidit adminiſtrat, vt eas agere proprios motus ſinat.* Licèt enim poſſet agere omnia, & ſic agendo, entitates quidem rerum non deſtrueret, ſed eas, quaſi ociosas & vanas relinquerent: maluit tamen eis, ſicut entitatem, ſic & virtutem actiuam, & propriam tribuere actionem: non enim vniuerſaliter perfectionem rebus ſubtraxit, cuius ſunt capaces. *Deus ſecũdum Aug. ſinit res agere proprios motus.*

Ad ſecundam formam q materialem non negat Philoſophus immediatè induci in materiam à Deo, imò inferiùs in quæſtione de bona fortuna dicetur, quid Ariſtot. ſenſit de anima intellectiua: de intentione eius 7. *Metaphyſ.* vbi adducitur Commentator: & videtur dicere quòd nullum immateriale poſſit tranſmutare materiam immediatè: & ſi intelligat de Deo, ſicut videtur ſpecialiter per illud verbum, dicentibus mundũ generari: negaret cùm Theologus: & eandem ſententiam dicit in commento tertio, poſt, *illud quod mouet materiam, neceſſariò eſt corpus habens qualitatem actiuam, aut potentiam, quæ agit per corpus habens qualitatem actiuam:* & imponit Ariſtotele quod idem ſenſit. Tex. 28. *Negat cõmentatorẽ quia imponit Ariſt.* Com. 21. ad finem.

25. Sed melius videtur, quòd quando litera Ariſtotelis poteſt habere ſanum intellectum, & litera Commentatoris ſanum intellectum habere non poteſt: quòd dicatur Auerroës non habere intentionẽ Ariſtotelis & ſaluetur eius intẽtio. Quod hîc etiã videtur poſſe fieri. Nam de hoc ad præſens, breuiter tranſeundo, dici poteſt, quòd Ariſtoteles ibi arguit contra Platonem probando, quòd ideæ non ſunt neceſſariæ ad generationem: quia ſufficit hoc aliquid ad generandum hoc aliquid: ſed nec ideæ poſſunt generare hoc aliquid: quia ſi generans nõ eſt hoc aliquid, nec genitũ erit hoc aliquid. Vtráque conſequentia ſatis tenet nõ eſſe genitũ per ideã Platonis, nec tamen extẽdenda eſt ad propoſitũ noſtrũ, ſcilicet de Deo: quia ſi idea generaret, eſſet generans vniuocum: quia eiuſdem ſpeciei: Non eſt autem aliqua cauſa vniuoca neceſſaria, niſi compoſita, & materialis, ſicut genitum eſt compoſitum, & materiale. Hoc pro prima parte rationis, ſcilicet quòd ideæ non ſunt neceſſariæ. Vide in expoſitione 7. Met. & q. *Idea non generat.*

Proſecunda parte, ſcilicet quòd ideæ non poſſunt generare, facit illud, quod ſi generans vniuocum non ſit hoc aliquid compoſitum, & materiale, nec genitum erit hoc aliquid. Deus autem, & poteſt eſſe cauſa generationis, & requiritur ad generationem, non ſicut cauſa vniuoca, ſed æquiuoca, & hoc ſuprema, in cuius virtute agit omnis alia cauſa, tam vniuoca, quàm æquiuoca. *Deus eſt cauſa æquiuoca generationis.*

Ad tertium r abſolutè concedendum eſt tam Ariſtotelem quàm Auerroëm Deum poſſe immediatè mouere corpus, negaſſe. Et in hoc habet Theologus vtrũq; negare. Vt inquit Auerr. 12. Met. com. 41.

Posuerunt tamen Deum mouere Cœlum mediatè, scilicet mediante Intelligentiam, quæ est propria motrix Cœli. De hoc amplius tangetur respondendo ad tertium argumentum principale ad quæstionem.

Ad quartum quod confirmat istas tres probationes, dici potest, quòd non est de intentione Aristoteli quòd Deus absolutè necessariò causet quicquid immediatè causat, hoc est sine causa media agente; sicut dicetur inferiùs de anima intellectiua in quæstione de bona fortuna. Sed secundùm ipsum, Deus necessariò agit quicquid potest agere immediatè, hoc est, sine omni medio siue agente ad ipsum; siue ad aliquod præuium disponens ad illud, & sine omni medio causato, siue præuio ad illud. Illud ergo quod sine omni medio causato præuio, siue causante præuio, potest agere, hoc necessariò agit. Et ratio huius est apud eum: quia ex quo istud à solo Deo immediatè omnino dependet, ipsius nouitas in essendo, siue contingentia non reduceretur, secundùm ipsum, vltimatè, nisi in aliquam nouitatem in Deo. Et sic intendit ipse arguere 8. *Physic.* quia illa nouitas motus in vniuersali, siue omnino primi causati, quodcúmque illud esset, esset immediatè à Deo sine omni causa media agente, vel disponente, & sine omni causato medio. 26.

De illo autem, quod potest Deus immediatè causare, sine, scilicet causa media agente attingente illud, dum tamen sit aliqua causa dispositiua ad illud, vel saltem aliquod causatum præuium requisitum ad illud, non diceret Aristoteles quòd Deus necessariò simpliciter illud causaret; sed tantummodò necessitate ineuitabilitatis, & hoc posito illo primo, vel præuio, quod requiritur.

In neutro autem istorum concordat cum eo Theologus: quia ponit, quòd Deus per voluntatem liberè, & contingenter se habet ad quodcunque causabile extra, & hoc exclusa necessitate, non solùm immutabilitatis, sed etiam ineuitabilitatis.

Negaret Aristot. aliqua fieri posse immediatè à Deo.

Concedo ergo, quòd Aristoteles secundùm sua principia negaret Deum multa posse immediatè causare: puta omnia illa, in quorum productione est simpliciter contingentia, absque vtraque necessitate prædicta; sed in hoc Theologus contradicit sibi, sicut dictum est. Est ergo de demonstratione, conclusio principalis & ordine quarta: ista, scilicet quòd Deum habere omnipotentiam immediatè, respectu cuiuscumque causabilis, licèt sit verum, non tamen est nobis demonstrabile, demonstratione quia.

COMMENTARIVS.

10. p *Sed licèt.* Hîc respondet Doctor tenendo opinionem, Theologorum quod non est inconueniens concedere Deum, posse priuare omnia alia à Deo suis entitatibus, nec in hoc habet concordare cum Philosopho. *Nec similiter concordat in hoc, quòd amne sempiternum sit formaliter necessarium*, &c. Secundùm enim Philosophum, sempiternum non habet materiam, quæ est causa corruptionis intrinseca, est tamen à Deo annihilabile. Et dicitur æuiternum, quia mensuratur æuo, vt expositum est *in secundo dist.* 2. Dicit etiam Doctor quòd licèt Deus priuet causas secundas actionibus suis, non tamen sequitur quòd priuet suis entitatibus. Posito enim quòd ignis nunquam calefaceret, non sequitur propter hoc quòd non sit ignis. Exponit etiam Commentatorem, quòd debet intelligi de aptitudine, quia si priuaret Deus ignem aptitudine, & virtualitate ad agendum, non esset ignis, quia talis aptitudo, & virtualitas consequitur formam essentialem ignis.

9. Metaph. contex 17. Vnde dicatur æuiternum.

q Ad secundum respondet quòd absolutè est concedendum Philosophum, & Auerroëm negasse Deum posse immediatè mouere cœlum. Sed in hoc habet Theologus vtrumque negare, quia ponit Deum mouere in tempore, & expectare tempus, vt exposui in secundo, & in tertio. Posuere tamen ipsi mouere cœlum mediatè, scilicet mediante Intelligentia, quæ est propria motrix cœli. Sed de hoc tangetur amplius, respondendo ad tertium principale.

r Ad tertium respondet quòd Theologus non negat formam materialem, immediatè induci in materiam à Deo, imò inferius in quæstione de bona fortuna, scilicet vlt. dicetur quid Philosophus sensit de anima intellectiua. De intentione eius 7. Met. tex. com. 28. vbi adducitur Commentator & videtur dicere quòd neque immateriale possit transmutare materiam immediatè. Et si intelligat de Deo, sicut videtur specialiter per illud verbum, *debentibus mundum generari*, negaret eum Theologus, & eandem sententiam, dicit Commentator 3. post illud quod mouet materiam, necessariò est corpus habens qualitatem actiuam, aut potentiam quæ agit per corpus, habens qualitatem actiuam. Et imponit Aristoteli quòd idem sentit. Sed melius videtur quòd quando litera Aristotelis potest habere sanum intellectum, & litera Commentatoris sanum intellectum habere non potest, quòd dicatur Auerroëm non habere intentionem Aristotelis, & saluetur eius intentio, quod hic etiam videtur posse fieri. Nam de hoc ad præsens, quasi transeundo dici potest, quòd Aristoteles ibi contra Platonem probando quòd ideæ non sunt necessariæ ad generationem, quia sufficit hoc aliquid ad generandum hoc aliquid, sed nec ideæ possunt generare hoc aliquid, quasi generans non est hoc aliquid, nec genitum

Specula

genitum erit hoc aliquid. Vtraque conſequentia ſatis tenet contra ideam Platonis, nec tamen extendenda eſt ad propoſitum noſtrum, ſcilicet de Deo, quia ſi idea generaret, eſſet generans vniuocum, quia eiuſdem ſpeciei, non eſt autem aliqua cauſa vniuoca neceſſaria, niſi compoſita, & materialis, ſicut genitum eſt compoſitum, & materiale, Hoc pro prima parte rationis, ſcilicet quòd ideæ non ſint neceſſariæ. Pro ſecunda parte, ſc. quòd ideæ nõ poſſunt generare, facit illud, quod ſi generans vniuocũ non ſit hoc aliquid compoſitum, & materiale, nec genitum erit hoc aliquid. Deus autem, & poteſt eſſe cauſa generationis, & requiritur ad generationem non ſicut cauſa vniuoca, ſed æquiuoca, & hæc ſuprema in cuius virtute agit omnis alia cauſa, tam vniuoca, quàm æquiuoca. De iſtis ideis, an ſint cauſa generationis, &c. vide expoſitionem Doctoris ſuper 7. Met. in opere ſuo, quod intitulatur *opus aureum*.

ſ Ad vltimum Reſpondet quòd non eſt de intentione Ariſtotelis quòd Deus abſolutè neceſſariò cauſet, quicquid immediatè cauſat. Nã ſecũdùm ipsũ, anima intellectiua immediatè eſt à Deo, vt patet 16. *de Animalibus*, & tamẽ nõ cauſatur neceſſariò, & hoc, quia ipsã animã p̃cedit neceſſariò organicatio, & materia in qua recipitur. De hoc vide Doctorem infrà. q. vl. & in 4. d. 43.

SCHOLIVM.

Quinta Concluſio huius Quæſtionis eſt, demonſtrabile eſſe à poſteriori, quòd Deus eſt omnipotens mediatè vel immediatè, id eſt, potens producere omnia, vel per ſe, vel cum aliquo medio. Probatur primò, quia neceſſariò datur ſtatus in cauſis, ita vt tota vniuerſitas cauſatorum ſit ab aliquo extra eam, & illud eſt Deus. De quo latè 1. d. 2. q. 2. *à nu.* 11. *Secundò, in quodcunque poteſt cauſa inferior, poteſt & ſuperior, ſaltem mediante cauſa proxima. Adducit duas inſtantias, quas reſoluit per hoc, quòd vnum tantùm eſt ens à ſe vt loco cit. probauit, & per conſequens vnum agens à ſe.*

27. QVinta concluſio principalis eſt iſta, quòd demonſtrabile eſt viatori demonſtratione, *quia* Deum eſſe omnipotentem mediatè, vel immediatè: hoc eſt, quòd poſſit cauſare quodcunque cauſabile; vel immediatè vel per aliquod medium, quod ſubſit cauſalitati eius. Concl. 5.

Hæc concluſio probatur per hoc, quòd neceſſe eſt ſtatum eſſe in cauſis efficientibus, & hoc probatur *ſecundo Metaphyſicæ*: & probatio Ariſtotelis, breuiter nunc tangendo, ſtat in hoc: tota vniuerſitas cauſatorum cauſam habet, non autem quæ ſit aliquid iſtius vniuerſitatis, quia tunc idem eſſet cauſa ſui: ergo aliquid extra tota vniuerſitatem illam. Si ergo in cauſis non aſcendatur in infinitum, non ſolùm quælibet eſt cauſata, ſed tota multitudo erit cauſata, & per conſequens ab aliquo extra totam illam multitudinẽ, ergo in illo erit ſtatus, tanquã in ſimpliciter primo cauſante. Tex. 5. *Vniuerſitas cauſarum cauſã habet extra ſe, de quo* 1. d. 2. q. 2.

Poteſt autem illius concluſionis adduci alia probatio talis Cauſa effectiua quantò ſuperior, tantò perfectior in cauſalitate: ergo ſi ſupra iſtam datam eſt alia in infinitum ſuperior in cauſando illa erit in infinitum perfectior in cauſalitate, & per conſequens habebit cauſalitatem infinitè perfectam; cauſalitas autem cauſata, vel dependens in cauſando, non eſt infinitè pefecta: quia eſt imperfecta reſpectu illius: à quo dependet: ergo ſi in infinitum aſcendatur in cauſis, aliqua erit omnino incauſata nec dependens in cauſando, & per conſequens in illa erit ſtatus: ſic quòd ipſa erit effectiua, non cauſata, nec dependens in cauſando, & ab ipſa eſt omnis cauſalitas cauſæ inferioris, vel ſaltem in virtute eius cauſat.

Ex hoc ad propoſitum ſequitur, quòd in quodcunque cauſatum poteſt aliqua cauſa inferior mediatè, vel immediatè, in illud idem poteſt illa cauſa ſuperior, & hoc ſaltem mediante cauſa proxima, & per conſequens prima cauſa habet omnipotentiam ſecundùm intellectum pertinentem ad iſtum articulum. *In quodcũque poteſt cauſa inferior, poteſt ſuperior ſaltem cum inferiori.*

28. Iſta ratio videtur dupliciter [u] poſſe impediri. Primò, quia diceretur quòd in ordine cauſarum efficientium, licèt ſtatus ſit ad vnum principium efficiens: tamen iſtud non eſt Deus; ſed aliqua Intelligentia mouens primum Cœlum. Nec ratio naturalis deducit, quòd vltra tale mouens Deus immediatè mouear, niſi in ratione cauſæ finalis. Sicut videtur Philoſophus illum modum mouendi appropriare ipſi Deo 12. *Met.* vbi ait, quòd mouet ſicut amatum, & deſideratum. Tex. 25.

Secundò diceretur, quòd efficiens primum quodcunque ſit, non probatur habere potentiam reſpectu omnis omnis cauſabilis qualitercúnque, ſcilicet immediatè, vel mediatè, ſed tantùm reſpectu omnium cauſabilium in ſua coordinatione: oportet ergo probare, quòd præter illa non eſſent alia poſſibilia cauſari extra illam coordinationem. Iſta duo excluduntur per hoc, quòd non eſt niſi vnicum ens à ſe, ſiue non ab alio; ex hoc enim ſequitur quòd non eſt niſi vnicum agens non dependens in agendo, quod enim dependet in eſſendo, ſi agat, dependet in agendo. *Vnicum tantùm eſt ens à ſe, ac per conſequens vnũ agens independens.*

COMMENTARIVS.

t *QVinta concluſio probatur*, &c. Et probatio ſtat primò in hoc, quòd in cauſis eſſentialiter ordinatis eſt ſtatus ad vnam primam, & adducit duas rationes, quas etiam adducit in primo *diſt.*2.& ibi eas expoſui. Ex hoc præmiſſo infert, quòd in quodcunque cauſatum poteſt cauſa inferior,poteſt etiam ſuperior, ſaltem mediante cauſa proxima, & ſic hoc modo prima cauſa habet omnipotentiam.

u *Iſta ratio videtur dupliciter poſſe impediri*, ſcilicet quòd ſtante ſtatu in cauſis, non ſequatur primam mediatè concurrere ad omnem effectum ſecundarum cauſarum,quia primò diceretur,quòd illud primum efficiens, ad quod eſt ſtatus,non eſſet Deus,*ſed aliqua Intelligentia mouens primum cœlum*, &c.

SCHOLIVM.

Ad primum reiecta reſolutione aliorum; de quo 1. *d.* 8. *qu. vlt. Reſpondet quòd Philoſophus ibi* 8.*Phyſic. intellexit de potentia infinita intenſiuè, & non tantùm ſecundum durationem infinita,quia nulla virtus poteſt mouere ſemper,niſi vel à ſe vel virtute alterius,& ſic ad aliquam ſtatus, quæ moueat à ſe, quę etiam conſequenter eſt à ſe, quæ etiam conſequenter eſt à ſe, & infinitum intenſiuè, quia nihil eſt limitatum niſi ab alio id limitante. Vide de hoc* 1. *d.* 2.*q.*2. *à num.*20. *Ad conſequentiam illam, licèt infinita potentia ſit omnipotentia, non tamen concluditur hoc demonſtratiuè,quia Philoſophus negaret dabilem eſſe omnipotentiam immediatam,quia non eſt notum naturaliter eam dari. Argumẽtum ergo probat tantùm quintam concluſionem,id eſt,Deum eſſe omnipotentem mediatè,vel immediatè & non facit contra alias.*

AD argumenta principalia. [a]

Ad primum; primò videndum eſt de antecedente; & poſteà de conſequentia. De antecedente dicunt quidam quòd Ariſtoteles nonintellexit primum ens eſſe infinitæ potentiæ intenſiuè,ſiue vigoris,ſed tantùm extenſiuè,ſiue durationè. Ratio enim ſua non plus concludit, niſi quòd ipſum mouet motu infinito: quia motus ille non eſt infinitus niſi durationè; & ad hoc videtur ſufficere virtus infinita in durationè. 29.

8. Phyſ.ad finem. *Ariſt. voluit Deum eſſe infinitæ potentiæ intenſiuè,non tantùm extenſiuè, ſeu ſecundum durationem*

Contrà dupliciter,Primò contra illud, quod imponitur Ariſtoteli. Secundò contra rationem, quæ ad hoc adducitur. De.1 Ariſtoteles enim ex hoc quòd Deus eſt infinitæ potentiæ, concludit quòd non poteſt eſſe in magnitudine,nec habere magnitudinem:quia nec infinitam,cùm nulla talis ſit nec finitam; quia quacunque potentia in magnitudine finita poſſet aliqua eſſe maior. Intelligit ergo in antecedente talem infinitatem potentiæ, cum qua, ſecundùm intentionem eius, non poſſet ſtare oppoſitum conſequentis,ſcilicet habere magnitudinem,vel eſſe in magnitudine:quia hoc eſſet dicere,quòd faceret conſequentiam, quæ ſecundùm intentionem eius, non teneret, ſi oppoſitum conſequentis poſſet ſtare cum antecedente. Nunc autem cum potentia infinita ſecundum durationem poteſt ſtare oppoſitum conſequentis, ſcilicet eſſe in magnitudine, ſecundum intentionem eius, cùm manifeſtum ſit Cœlum habere magnitudinem, & tamen ſecundùm ipſum habet potentiam infinitæ durationis; imò ſecundùm ipſum 9.*Metaph.*& 1.*Cæl.*& *Mun.*& in multis aliis locis. Omne ſempiternum eſt formaliter neceſſarium, & ita, ſi eſt actiuum, habet potentiam actiuam infinitam ſecundùm durationem: ergo in antecedente non tantùm intelligit ille de potentia infinita durationè: ſed de aliqua alia, quæ repugnat magnitudini: illa autem non eſt niſi infinitas intenſiua. Concedo ergo cum iſta concluſione, quòd Ariſtoteles ſiue ſufficienter probauerit intentum ſuum,ſiue non, intellexit de infinitate potentiæ intenſiua.

Tex. com. 17.

Tex. com. 12.& inde.

Sed tunc reſtat ſecundum, ſcilicet de probatione: qualiter, ſcilicet eius probatio procedat. De hoc dico, quòd tanta perfectio poteſt concludi de potentia, ex hoc quòd ſufficienter poteſt in talem actum,quantum poteſt concludi ex hoc, quòd erit in talem actum:etſi ergo antecedens Ariſtotelis,ſcilicet quòd Deus mouet motu infinito, falſum ſit,ſecundùm Theologos tamen multi eorum concedunt quòd poteſt mouere motu infinito, etiam à parte ante:ſicut omnes concedunt,quòd à parte poſt: tamen differunt à Philoſopho in hoc:quia Philoſophus ponit iſtam potentiam neceſſariò coniunctã actui,quia inter extrema,ſecundùm ſe immutabilia,eſt habitudo omnino neceſſaria:talia,ſecundũ eũ,ſunt Deus,& Cœlũ ergo inter iſta eſt habitudo neceſſaria neceſſitate immutabilitatis,ad quã ſequitur motũ, qui cauſatur ad hoc in illo, eſſe neceſſariũ nõ illa neceſſitate,quę repugnat motui,ſed neceſſitate ineuitabilitatis, 30.

An creatura poſſit eſſe ab æterno, vide 2. d.1.q.4.

non

non poteſt ergo ceſſare, Nec concordat ſecum Theologus in prima propoſitione: inter extrema, &c. Nec in ſecunda de Cœlo: quia non ponit mouere neceſſariò competere Deo actualiter: ponit tamen poſſe infinito tempore mouere: Ex iſto poſſe, ſicut ex ipſo mouere, concludi poteſt infinitas potentiæ.

31. Sed nunquid intenſiue? Dico, quòd ſic: nulla enim virtus poteſt per infinitum tempus mouere, niſi vel à ſe, vel virtute alterius: & tandem oportet ſtare ad aliquam primam, quæ mouet ex ſeipſa. Ariſtoteles ergo arguit de potentia primi mouentis, qui non mouet virtute alterius, ſed à ſe: & ex hoc poteſt inferre, quòd ipſa ſit infinita intenſiuè: quod autem habet à ſe potentiam actiuam, habet à ſe entitatem; quod autem habet à ſe aliquid, habet illud in tota plenitudine, quæ ſibi poteſt competere: nihil enim habetur limitatè in aliquo, niſi habeatur ab aliquo agente determinante illud ad certum gradum: quia ſi vnum ens habeat à ſe plenitudinem entitatis, & aliud ens non haberet à ſe talem plenitudinem, ſed entitatem limitatam, omnino nulla eſſet ratio, quare illud plus haberet plenitudinem entitatis, quàm iſtud: ſed videtur eſſe caſus, qui non poteſt eſſe in his, quæ ſunt à ſe. Ex hoc igitur, quòd primum mouens mouet à ſe: & per conſequens, eſt à ſe, cùm tota plenitudo potentiæ actiuæ, & entitatis non poſſit eſſe ſine infinitate intenſiua: ſequitur quòd ipſum ſit infinitæ potentiæ intenſiuè.

Nulla virtus poteſt infinito tẽpore mouere, niſi vel à ſe, vel virtute alterius.

Contra hoc, quod accipit in antecedente, quòd mouet motu infinito: quia æquè habetur, ſecundùm te, propoſitum, ſi moueret motu infinito, ſed à ſe. Concedo quòd vis principalis in hoc ſtat, quòd eſt mouere à ſe: ſed aliquam euidentiam habet ratio de motu infinito: quia ſecundùm Ariſtotelem motus primus eſt primò infinitus: & ita ille eſt magis proprius primo mouenti: primitas autem motionis eſt medium proprium ad propoſitum, vt intelligatur in antecedente: mouet motu infinito in prima infinitate, quæ, ſcilicet non eſt ab infinitate motus alterius, ſed à ſola virtute illius mouentis.

32. De conſequentia autem, licèt infinita potentia actiua ſit verè omnipotentia, non tamen ſequitur: ſi ratione naturali poteſt concludi hoc habere infinitam potentiam: ergo & omnipotentiam, quia non eſt notum ratione naturali infinitam potentiam eſſe omnipotentiam: & hoc totum intelligendo de omnipotentia immediata reſpectu cuiuſcunque poſſibilis.

Non ſequitur naturaliter concluditur infinita potẽtia, ergo & omnipotentia immediata.

Cùm probatur, quòd infinita potentia ſit omnipotentia: quia infinita potentia non poteſt excedi, nec intelligi excedi; quæcunque autem potentia, quæ non eſt omnipotentia, poteſt intelligi excedi.

Reſponderet Philoſophus, quòd potentia ſuprema non eſt omnipotentia, ſicut intelligimus omnipotentiam: & tamen eſt infinita potentia: non ergo poteſt intelligi excedi ſecundùm intenſionem: quia ſic infinita eſt: ſed licèt poſſit intelligi excedi aliquo modo ſecundùm extenſionem, quia non eſt omnipotentia: non tamen propriè hoc intelligi poteſt, quia non ſine contradictione: quia diceret Philoſophus, quòd omnipotentiam immediatam reſpectu cuiuslibet in aliquo eodem eſſe, includeret contradictionem: quia deſtrueret ordinem eſſentialem cauſarum.

Verum eſt ergo, quòd ſuprema poten ia actiua, ſiue potentia infinita eſt omnipotentia, ſed non eſt notum per rationem naturalem, quòd ſuprema potentia poſſibilis etiam intenſiuè infinita, ſit omnipotentia propriè dicta: quæ, ſcilicet poteſt in quodcunque poſſibile immediatè.

Potentia ſuprema nõ demonſtratur eſſe omnipotentia immediatam.

COMMENTARIVS.

a *AD argumenta principalia.* Primò arguit, probando, quòd Deum eſſe omnipotentem, poſſit naturali ratione demonſtrari, quia naturali ratione demonſtratur eſſe infinitæ potentiæ; ergo & omnipotentiæ. Antecedens patet 8. Phyſ. tex. com. 78. Deus mouet tempore infinito, ergo eſt infinitæ potentiæ, &c.

Reſpondet Doctor primò ad antecedens, & reſponſio patet hîc, & in primo *diſt.* 2. *q.* 1. vbi prolixè pertractata eſt authoritas Philoſophi. Et dicit Doctor quòd Philoſophus per hoc intellexit de potentia imperfecta intenſiuè, & non extenſiuè tantum, puta, quòd ſemper duret, *quia nulla virtus poteſt mouere per infinitum tempus.*

SCHO

SCHOLIVM.

Ad argumentum ad oppoſitum deductum num. 2. Reſpondet, omnipotentiam propriè ſumptam, vt de ea loquuntur ſancti, habere pro obiecto cauſabile non producibile vel notionale, de quo latè 1. d. 20. vbi etiam locum Aug. hic adductum explicat, vide ibi. Hic aſſignat bonam rationem nu. 36. quare omniſciens, omniuolens inferunt ſcire & velle notionalia, & omnipotens non infert poſſe in ea, quia ſcilicet ſunt ſcibilia & volibilia, ſed non ſunt poſsibilia.

AD primum[b] argumentum in contrarium, quòd ſcilicet eſt de generatione filij. Reſpondeo, quòd potentia actiua poteſt intelligi propriè: quia pro potentia cauſatiua, cui correſpondet poſſibile, id eſt, cauſabile: alio modo poteſt intelligi magis extenſiuè, pro potentia productiua, cui reſpondet poſſibile, id eſt, obiectum producibile: & ita omnipotentia poteſt intelligi dupliciter. Primo modo, potentia cauſatiua omnis cauſabilis. Secundo modo potentia productiua omnis producibilis. Si ſecundo modo intelligeretur, ſolus pater omnipotens: quia ſolus pater habet fontalem fœcunditatẽ ad producendum omne producibile. Sancti verò non ſic loquuntur de omnipotentia: ſed tantùm primo modo, vt ſcilicet importat potentiam cauſatiuam omnis cauſabilis, id eſt, poſſibilis: quomodo nec Filius eſt poſſibilis, nec Spiritus ſanctus licèt ſit producibilis: quia non eſt cauſabilis, nec in alietate naturæ producibilis. Secundùm ergo quòd Sancti loquuntur de omnipotentia, ſcilicet pro potentia cauſatiua omnis cauſabilis, quæ eſt communis tribus perſonis, abſolutè concedendũ eſt, quòd omnipotentia non reſpicit actum notionalem intrinſecum, & ſi ergo poſſet demonſtrari Deũ eſſe omnipotentẽ, non tamen potentẽ in tales actus notionales. 33.

Omnipotentia, ſumitur pro potentia actiua omnis cauſabilis, vel pro productiuo omnis producibilis; Sancti ſumunt primo modo.

Filius non eſt poſſibilis.

Sed contra hoc eſt difficultas in auctoritatibus Auguſtini & Ricchardi adductis.

Ad auctoritatem Auguſtini quæ allegata fuit priùs in contrarium, dici poteſt quòd iſta cõſequentia, ſi Pater nõ poteſt generare filiũ, vel non æqualẽ Filiũ, non eſt omnipotẽs, nõ eſt formalis eo modo quo arguitur à deſtructione partis in quãtitate ad deſtructionẽ totius, ſed eſt à deſtructione poſterioris neceſſariò conſequentis ad deſtructionẽ prioris: quia ſi nõ poſſet generare Filiũ, aut Filiũ æqualẽ, aut hoc eſſet, quia non cõpetit eius perfectioni eſſentiali aut quia non cõpetit eius proprietati perſonali: non cundo modo: quia illa perſona eſt à ſe, & ideò non repugnat proprietati ſuæ aliquid actiuè producere. Si primo modo, ergo non habet naturam perfectam, cui poſſit in aliquo ſuppoſito, competere potentia productiua omnis producibilis: & ſi ergo negatio actus notionalis non infert formaliter negationem omnipotentiæ, tamen gratia materiæ tenet conſequentia de iſta perſona, cui non repugnat ratione proprietatis ſuæ actus talis notionalis. 34.

Expoſitio mirabilis ad auctо. Aug.

Negatio actus notionalis quomodo infert negationem omnipotentiæ.

Sed contra hoc arguitur, per hoc, quòd omnipotentia videtur propriè reſpicere Deum, vel perſonam diuinam pro obiecto. Iuxta illud Ricchardi 12. *de Trin.* vbi arguit, quòd ſi duo eſſent omnipotentes: vnus faceret alium nullipotentem, quod non ſequeretur, niſi reſpectu omnipotentiæ in vno eorum, obiectũ eſſet alter omnipotens.

Cap. vlt.

Ad hoc poteſt dici, ſicut dictum eſt ad argumentum Auguſtini quòd non tenet illa conſequentia tanquam à toto in quantitate; eſt omnipotens: ergo eſt potens circa alium Deum ſiue circa alium omnipotentem, quia alius Deus, ſi poneretur, non eſſet obiectum omnipotentiæ propriè dictæ, ſed neceſſariò eſſet à ſe. Sed conſequentia ſic tenet per locum extrinſecum. Vno modo: quia vnus omnipotens poſſet ſua voluntare omnia poſſibilia, & compoſsibilia producere: alius verò omnipotens poſſet ex ſua voluntate eadem poſsibilia impedire: ergo ille faceret illum nullipotentem, non agendo aliquid circa ipſum: ſed circa obiectum potentiæ ipſius. 35.

Si eſſent duo Dij, quomodo vnus faceret alium nullipotentem.

Si dicas illum cum iſto in obiectis volitis vniuerſaliter concordare.

Contrà, quamquam illud videatur eſſe pura fictio de illis, reſpectu quorum vtraque voluntas merè contingenter, & æquè independenter ſe habet: tamen ex hoc ſequitur quòd ille faciat iſtum nullipotentem: quia non poſſunt eſſe duæ cauſæ totales cauſantes idem cauſatum quia vel illud bis acciperet *eſſe*, vel non vtraque vt diſtincta ab alia eſſet cauſa completa. Iſte autem, qui, per te, ponitur concordare cum illo in volitis, per ſuam propriam voluntatem poteſt eſſe cauſa totalis, & completa volitorum; ergo ille non poteſt eſſe cauſa totalis diſtincta reſpectu eorundem. Et ſicut eſt de duobus, ita de omnibus: ergo per voluntatem illius ex parte obiectorum poteſt ille fieri nullipotens: hoc eſt non potens aliquid ponere in actum, voluntate iſtius præueniente, vt diſtincta, & totaliter cauſante idem.

Idem cauſatum non poteſt eſſe à duabus cauſis totalibus eiuſdem ordinis.

Sed

36. Sed contra reſponſiones iſtas datas ad auctoritates Auguſtini & Richardi arguitur per hoc, quòd formaliter ſequitur; ſi Filius eſt omniſciens; ergo eſt ſciens generationem Patris; & conſimiliter, ſi eſt omniuolens, eſt volens iſtam generationem; ergo à ſimili de omnipotentia, ſequitur in conſequentia vera, & formali; eſt omnipotens, ergo eſt potens in generationem illam: & non tantùm gratia materiæ, ſicut dicit reſponſio. Ægidius de Roma lib. 4. diſt. 20.

Hic poteſt dici, quòd in omnibus iſtis nominibus: *omnipotens, omniſciens, omniuolens* eſt diſtributio, non actus, ſed obiecti ipſius actus: ergo formaliter inferri poteſt de obiecto hoc, & illo: & ita de quibuſcúmque obiectis actus talis: nunc autem ſcientiæ, & voluntatis diuinæ in quacunque perſona diuina, obiectum ſimpliciter eſt actus notionalis: non ſic eſt obiectum omnipotentiæ: igitur formaliter omniſciens, & omniuolens inferunt ſcire & velle actum notionalem, non ſic omnipotens poſſe actum notionalem. Ratio illius differentiæ eſt, quia actus notionalis eſt quid ſcibile, & volibile: non autem ſimpliciter poſſibile, prout poſsibile intelligitur cauſabile, quia & ſi habeat rationem boni, & veri: non tamen rationem cauſabilis, & cauſati. *Notionale eſt ſcibile, & volibile, ſed non poſſibile.*

COMMENTARIVS.

b AD oppoſitum, arguit Doctor probando, quòd non poſſit quouis modo demonſtrari Deum eſſe omnipotentem, quia ſi hoc poteſt demonſtrari, ergo & Deum poſſe generare Filium poteſt demonſtrari; conſequens eſt falſum; ergo. Ratio iſta cum ſua reſponſione patet hîc in litera, & in primo expoſita eſt, d. 20. vbi expoſui authoritatem Auguſtini, vide ibi.

SCHOLIVM.

Ad argumentum ſecundum nu. 2. adductum reſpondet, ſi hæc, Angelus eſt creabilis, *poſſet demonſtrari, ſimiliter demonſtraretur Deum poſſe creare ipſum, iuxta quintam concluſionem, ſed D. Thom. dicit, tantùm eſſe creditum Angelum eſſe creabilem. Secundò, quòd Philoſophus id neget, quia poſuit Intelligentias eſſe à ſe, quia poſuit eſſe neceſſarias. Henricus verò ait Philoſophum poſuiſſe. Intelligentias eſſe infinitas, & conſequenter à ſe.*

37. c AD aliud argumentum de creatione Angelorum, concedo quòd ſicut iſta demonſtratur, quòd Deus poteſt in omne cauſabile, mediatè vel immediatè, ita poteſt demonſtrari in particulari, quòd poſſit in hoc, quando minor, mediante qua infertur talis concluſio, eſt euidens vel demonſtrata, aliter non: quia ſecundùm Philoſophum *primo Priorum*: Contingit ſcire de omni mula eſſe ſterilem, & ignorare de hac mula: ſi hæc minor eſt ignota, ſcilicet *hanc eſſe mulam*: Nunc autem minor reſpectu huius concluſionis, *Deus poteſt cauſare Angelum*, eſt iſta, *Angelus eſt cauſabilis*. Cap. 20. Thom. 1. p. ſummæ q. 66. art. 2. *Hæc*, Angelus eſt creabilis. *ſecundùm D. Thom. eſt tantùm credita.*

De iſta autem minore dicitur, quòd tantùm eſt credita, & non demonſtrabilis, & ideò concluſio ſequens eſt tantùm credita: licèt maior vniuerſalis ſit demonſtrabilis.

Dicitur ſecundò, quòd iſta minor neganda eſſet ſecundùm Philoſophum, & ita concluſio. Poſuit enim Philoſophus (vt dicunt iſti) omnem Intelligentiam eſſe ſimpliciter à ſe: quia poſuit omnem Intelligentiam eſſe neceſſariam, ſicut patet 12. *Metaph.* cauſatum autem ab alio eſt ex ſe non ens, & de ſe poſſibile; quod autem eſt ſimpliciter neceſſe eſſe, nullo modo eſt poſſibile; non ergo poſuit Ariſtotele, iſta contradictoria, ſcilicet Intelligentiam eſſe neceſſariam, quod planè poſuit: & tamen eam eſſe cauſatam ab alio. Tex. 43.

Dicitur etiam à quibuſdam, quod Ariſtotele, poſuit Intelligentiam eſſe infinitam: & ex hoc ſequitur etiam quòd ipſa ſit à ſe: quia quod eſt ab alio, eſt finitum. Antecedens probatur: quia 12. *Metaph. cap.* 4. repetit oſtenſum eſſe, quòd non conuenit primum mouens habere magnitudinem: quia habet potentiam infinitam; & finitum non habet potentiam infinitam. Poſt illud ſtatim in principio 5. *cap.* quærit, vtrùm ponendum ſit vnam talem ſubſtantiam, aut plures: & determinat quòd plures ſecundùm numerum lationum: intentio ergo ſua eſt, comparando concluſionem præcedentem ad concluſionem ſequentem, quòd plures ſint ſubſtantiæ ſine magnitudine: quia infinitæ potentiæ. Henric. quol. 6. q. 14. Tex. 41. ſ. 8. Phyſic. Tex. 41.

Text. 43. Item cap. 5. poſt principium : *Palam*, inquit, *eſt, quia tot ſubſtantias neceſſe eſt eſſe naturaſempiternas, & immobiles ſecundùm ſe, & ſine magnitudine propter prædictam cauſam in* 4. cap. ſcilicet habere potentiam infinitam, quia illa non poteſt eſſe in magni-
Text. 4. tudine, nec finita, nec infinita, quia nulla eſt.

COMMENTARIVS.

c SEcundò principaliter arguit, quia ſi poteſt demonſtrari, ergo poteſt demonſtrari Deum poſſe creare omne creabile, & per conſequens & ipſum Angelum eſſe creabilem, quod eſt falſum, quia Philoſophus poſuit omnes Intelligentias eſſe à ſe, vt patet *in* 12. *Met. c.* 5. *tex. com.* 41. Vbi poſtquam oſtendit ſubſtantiam ſeparatam nullam habere magnitudinem per hoc medium, quia habet potentiam infinitam, & potentia infinita non poteſt eſſe in magnitudine, quærit vtrùm ponenda ſit vna talis, aut plures; & determinat quòd plures. Eſt ergo non ſolùm ſecundùm ipſum prima ſubſtantia immaterialis, ſed quæcunque infinita, & quali ratione eſt à ſe neceſſaria.

Reſpondet Doctor quòd ſi hæc minor ſcil. *Angelus eſt creabilis*, poteſt demonſtrari, poteſt etiam demonſtrari Deum poſſe ipſum creare.

Opi. S. Thom. Sed de iſta minore dicit Thomas *prima parte ſum. q. 66. art.* 2. quòd tantùm eſt credita, & non demonſtrabilis. Dicitur ſecundò, quòd iſta minor eſſet neganda apud Philoſophum, & ita concluſio. Poſuit enim Philoſophus, vt dicunt iſti, omnem Intelligentiam eſſe à ſe. Dicitur etiam à quibuſdam, quòd poſuit omnem Intelligentiam eſſe infinitam, & ſic ſequitur quòd ſit à ſe. Sed quia tota iſta materia hîc eſt clara, & prolixè expoſita partim in primo *diſt.* 2. ſcilicet illud, quomodo potentia infinita non eſt in magnitudine, nec per ſe, nec per accidens, & quomodo ſequeretur quòd poſſet mouere in non tempore. Vide in reſponſione ad principalia argumenta primæ quæſtionis, diſt. 2. partis. 1. Et illud aliud, ſcilicet quomodo ſecundùm mentem Philoſophi, omnis Intelligentia (præter primam) non ſit formaliter infinita, vide in primo diſt. 8. q. vlt. vbi diffusè expoſui iſtam materiam.

SCHOLIVM.

Probat contra Diuum Thomam & Henricum hanc eſſe demonſtrabilem iuxta quintam concluſionem 1. *nu.* 27. *quia non poſſunt eſſe duæ naturæ intellectuales infinitæ; & ſi eſſent à ſe, eſſent infinitæ, quia vtraque alteram intelligeret, & vellet, & ſic beatificaretur in ſe, & in alia, & vna potentia comprehenderet duo obiecta adæquata; imò comprehenderet, quòd nullo modo eſſet obiectum eius, ſcilicet aliam naturam. Vide alias multas rationes ad hoc* 1. *d.* 2. *q.* 3. *&* 4. *Quod verò id ſit infinitum, quod eſt à ſe, patet ex ratione allata nu.* 31.

38. SEd quia nulli auctori imponenda eſt ſententia falſa, vel multùm abſurda, niſi habeatur expreſsè ex dictis eius, vel ſequatur euidenter ex dictis eius: Et cùm iſtud, *Angelum eſſe ens* à ſe ſit non tantùm falſum, ſicut patet, ſed etiam valdè abſurdum: quia oppoſitum eius poteſt demonſtrari, vt patebit; nec iſtud legatur expreſsè ex litera Ariſtotelis, non videtur hoc ſibi rationabiliter imponi.

Ariſtotelem non poſuiſſe Angelum eſſe à ſe: vide d. 8. q. 5.

Vide 1. d. 8. q. 5. & d. 4. q. 1.

Dico ergo de iſta minori, *Angelus eſt cauſabilis*, duo oppoſita prædictis. Primum, quòd illa eſt demonſtrabilis; ſecundùm, quòd illud fuit ab Ariſtotele conceſſum. Primum probo ſic: non poſſunt eſſe duæ naturæ intellectuales ſimpliciter infinitæ: ſed quæcunque natura intellectualis, ſi eſt à ſe, ſiue in cauſata, ipſa eſt ſimpliciter infinita: ergo non poſſunt eſſe plures naturæ intellectuales ſimpliciter incauſatæ. Prima eſt incauſata, alioquin non eſſet prima: ergo quælibet alia eſt cauſata.

Quære 2. d. 1. q. 3. vbi ponit ſeptẽ vias ad probãdum Dei vnitatem.

39. Prima propoſitio iſtius deductionis probatur diffuſiùs in quæſtione de vnitate Dei; nunc tango vnam probationem: quia vtraque illarum intelligeret alteram perfectiſsimè; tantùm ſcilicet quantum ipſa eſt intelligibilis, & comprehenſibilis, & ſimiliter vna diligeret aliam, quantum ipſa eſt diligibilis, & ſic etiam vtraque ſeipſam comprehendit, & diligit, & ita vtraque tam ſecundùm intellectum, quàm ſecundùm voluntatem beatificatur, tam in ſeipſa, quàm in alia; eandem autem potentiam ſimul comprehendere duo obiecta adæquata infinitè eſt impoſſibile, quoniam vtrúmque obiectum toti virtuti potentiæ totaliter adæquatur: imò nec vna potentia poteſt habere duo obiecta æquè prima; eſſentia autem iſtius eſſet primum obiectum ſui intellectus: non ergo eſſentia illius erit primum obiectum iſtius; ſed nec erit obiectum ſecundarium: quia non eſt entitate poſterius, quàm ſi eſſentia illius, cùm ſit infinita ſicut iſta; nec per conſequens eſt poſterius ea in intelligibilitate. Potentiam etiam ita perfectè comprehendere eſſentiam alterius ſicut propriam eſt impoſſibile, præcipuè quando natura propria non includit eminenter naturam alterius, nec dependet eſſentialiter ab illa altera, nec eſt eiuſdem ſpeciei cum illa: quæ omnia ſunt

Si eſſent duo infinita intellectualia, neutrum intelligeret alterum.

vera

vera in propoſito de Deo, ſcilicet & Intelligentia.

Secunda propoſitio huius deductionis, ſcilicet quòd natura, quæ eſt à ſe, eſt infinita; patet ex illo, quod dictum eſt ſuprà, qualiter Philoſophus probat primum mouens eſſe infinitæ potentiæ, quia eſt à ſe potens: & ideò habet plenitudinem potentiæ. *Quod eſt à ſe eſt infinitum.*

SCHOLIVM.

Contra eoſdem DD. Diui Thomam & Henricum probat fusè iuxta intentionem Ariſtotelem Angelum eſſe creabilem, adducendo varia eius loca, & refutando ſolutiones, quæ eis adhibentur ab aliis aliter de Ariſtotelis mente ſentientibus. Idem probat ſecundùm Auerroëm, & Auicennam: de qua re etiam fusè agit 1.d.8. q.vlt. Soluit loca in contrarium adducta ex Philoſopho nu. 37. per ſubtiliſsimam doctrinam. Vide multa, & præclara dubia circa hanc quæſt. apud Leuch. hîc à §. In iſta quæſt. &c.

40. SEcundum, ſcilicet quòd Ariſtoteles conceſsit iſtam minorem: Probo, & primò ex intentione eius, 12. *Metaph.* Concedit enim omnia habere ordinem eſſentialem inter ſe, & magis ordinem eſſentialem ad vnum primum: nunc autem infinitum intenſiuè non poteſt eſſe ſubordinatum eſſentialiter alicui alteri, nec ſicut ad finem; quia bonum infinitum non eſt propter alterum bonum; bonum autem totius vniuerſi vtroque modo ſe habet: & ſcilicet in ordine entium inter ſe, & in ordine eorum ad optimum ſeparatum: nec infinitum poteſt eſſe ſubordinatum alteri principaliori, quia habet virtutem actiuam infinitam; & etiam ſecundùm ipſum in fine 12. *Entia non volunt malè diſponi: vnus ergo princeps.* Tex.51. & idem. *Omnia habent ordinẽ eſſentialẽ, & ad vnũ primum ſecundùm Philoſophi.* Tex. vlt.

Reſpondetur quòd Ariſtoteles ordinem conceſsit in entibus ſeparatis, quia ſecunda cauſa dependet à prima, licèt non ſit cauſaliter ab ea, ſicut eſt in ſpeciebus numerorum, & figurarum. Hen. quol. 8. q. 9. & vlt.

Contra hoc, nihil eſt dependens ab aliquo in eſſendo, à quo non habet in aliquo genere cauſæ eſſe, & ſimiliter de permanentia: & non obſtat illud de numeris: quia numerus minor potentialiter, ſeu materialiter acceptus eſt pars maioris; pars autem habet rationem materiæ, vt habetur 5. Metaph. *partes*, inquit, *totius vt ex quo cauſæ ſunt*, & idem ibidem. *horum autem hæc quidem quaſi ſubiectum vt partes*: numerus verò minor actualiter, & formaliter acceptus non eſt pars maioris, nec ab ipſo ſic accepto dependet maior in eſſendo. *Quod dependet ab aliquo aliquomodo accipit ab eo eſſe.* Tex. 3.

Præterea in eodem 12. *cap.* 4. de primo mouente dicit, quòd mouet ſicut appetibile, & intelligibile: huiuſmodi autem mouent non mota: ſic autem Deus mouet Intelligentiam ſibi proximam: ergo cauſat *intelligere* ipſius Intelligentiæ; ſed illud *intelligere*, vt iſti dicunt, ſecundum Ariſtotelem eſt idem quod ſubſtantia Intelligentiæ. Tex. 36.

Si dicatur, quòd illud *mouere* eſt metaphoricum, & non propriè aliquid cauſare.

Contrà: omnis intellectio, quæ non eſt eadem obiecto cauſatur ab obiecto, & videtur, quòd effectiuè, ſecundùm Commentatorem ibi dicentem, quòd *balneum in mente mouet, vt efficiens, & vt extra mouet, vt finis.* Probatur idem ſecundò ſecundùm intentionem Ariſtotele 8. *Phyſic.* quia ibi probat, quòd mouens infinitæ potentiæ non poteſt immediatè mouere; cœlum mouetur: igitur immediatè ab aliquo mouente potentiæ infinitæ, illud autem eſt Intelligentia propria motrix: vult ergo quòd illa ſit infinita, & per conſequens non à ſe, hæc conſequentia eſt ſuperiùs oſtenſa. 12. Met. Tex. 27. & 3. de anima. Tex. 15. Com. 36. Tex. 79. *Balneum in mente mouet vt efficiens, vt extra, vt finis.*

Prætereà ex eodem octauo arguitur ſic: Philoſophus vult ibi, quod mouens infinitæ potentiæ moueat Cœlum motu infinito, & non immediatè vt dictum eſt: ergo mediatè, ſcilicet mediante Intelligentia. Et hanc eſſe eius intentionem, ſcilicet mouens finitum mouere Cœlum immediatè, & mouens infinitum mediatè, dicit Commentator 12. *Metaph. comment.* 41. ſunt igitur reſpectu Cœli duo mouentia ordinata. Tex. 78. & inde.

Tunc arguo ſic: quandocunque ſunt plura agentia eſſentialiter ordinata, aut ſecundum accipit *eſſe* à primo; exemplum de Cœlo & igne: aut ſecundum, licèt non accipiat *eſſe* à primo, tamen accipit aliquam influentiam exemplum. Baculus motum accipit à manu, vt poſsit vlteriùs mouere pilam: aut tertio modo ambo attingunt eundem effectum immediatè, ſed ordine quodam, primũ, ſcilicet principalius, & ſecundum minùs principaliter: tamen ipſum eundem effectũ attingit. Exemplum de patre, & matre reſpectu generationis prolis, ſecundũ opinionem ponentem matrem eſſe actiuam. Quæro ergo, quo iſtorum trium modorum ſe habent iſta duo agentia Idem in 1. d. 3. q. 1. in ſolut. qu. *Tripliciter vnum agẽs ſubordinatur alteri.*

Huic opi. ad hæret Doctor in 4. d. 3. in 13.d.1.q.7. 2.Met. Argu. efficaciſſimum.

gentia in mouendo Cœlum? non tertio modo: quia ſtatim ſequitur quòd in æquali tempore; imò in eodem tempore moueat virtus finita & infinita; quia vtraque attingit motum immediatè tanquam proprium effectum. Si detur ſecundum, cùm nihil ſecundùm Ariſtotelem recipiat ab Intelligentia aliud ab eius eſſentia, habetur propoſitum. Si detur primum, patet quòd hoc eſt propoſitum: patet ergo, quòd Ariſtoteles ſic intellexit iſta agentia eſſe ordinata, quòd ſecundum eſſet à primo, & tunc primum mouet mediatè, & dat *eſſe*, & virtutem proximo mouenti, & quia perpetuò dat illud *eſſe*, & virtutem, ideò eſt cauſa perpetuitatis in motu finitas autem virtutis, quæ non eſt aliud à natura Angeli, eſt cauſa ſucceſſionis motus: quia illi virtuti poteſt eſſe aliqua reſiſtentia in mobili, quæ non poſſet eſſe virtuti infinitæ.

1.& 2.Cœli,& mundi, & 12. Metaph.

Tertiò probatur hoc idem ex intentione Auerrois qui de intentione Ariſtotelis loquens in tractatu de ſubſtantia Orbis c.3.dicit ſic: *Corpus cæleſtè non indiget tantùm virtute mouente in loco, ſed etiam virtute largiente* eſſe *& ſubſtantiam ſuam & permanentiam æternam*,&c. Et pòſt, *dixerunt quidam ipſum, ſcilicet Ariſtotelem non dicere cauſam agentem Cœlum, ſed tantùm cauſam mouentem, & illud fuit valde abſurdum.* Ita poſuit Ariſtoteles Cœlum eſſe formaliter neceſſarium ſicut Intelligentias: quia vniuerſaliter omnem ſubſtantiam ſempiternam dixit formaliter eſſe neceſſariam, vt patet 9. *Metaph.c.7.* eſt autem potentia nihil ſempiternũ, &c.& 12. *Metaph.* ſatis habetur intentio eius de hoc *c.5.* ergo ita ſtaret cum intentione eius quòd Deus eſſet cauſa *eſſe*, & ſubſtantiæ ipſius Intelligentiæ, ſicut ſecundùm Auerroëm fuit intentio eius de Cœlo. 42.

Tex. 17. Tex. 41.

Auicenna ponit Intelligentias à Deo cauſatas.

Prætereà hæc eſt intentio Auicennæ expreſsè 9. *Metaph. c.4.* quòd omnis Intelligentia cauſata eſt à primo; & fortè in hoc non ſolùm non contradicit Ariſtoteli, ſed explicat illud de modo & ordine productionis, quod Ariſtoteles non explicauit. Et ſi dicatur Ariſtotelem poſuiſſe omnem Intelligẽtiam à primo immediatè productam: tunc Auicenna quantùm ad ordinem, quem ponit, contradicit ei: ſed ad propoſitum, quòd Intelligentia ſit producta habetur concordia. De modo autem illius cauſationis ſatis haberi poteſt ex intentione Auicennæ, quo ad hoc, ſcilicet quòd non poſuit eam per motum, vel mutationem, vel cum aliqua nouitate, ſed quod totum *eſſe* Intelligentiæ ſemper eſſet à primo, & in diuerſitate eſſentiæ, ſicut nos ponimus, quòd filius eſt à patre ſemper in eadem eſſentia, & ſicut ſecundùm Ariſt. ſempiternum eſt lumen in illis corporibus perſpicuis, quæ nunquã cadunt in vmbra alicuius corporis, ſcilicet corporum cauſantium vmbram in vniuerſo, & tamen illud lumen perpetuum in corporibus illuminatis poneretur à Sole effectiuè: non enim lumen illud diceretur à ſe formaliter: quia tunc non eſſet eiuſdem rationis cum lumine in illa parte, quæ aliquando non illuminatur: nam illud lumen cùm ſit nouum, certum eſt, quòd cauſatum eſt à Sole, quod autem cauſatum eſt, non eſt eiuſdem rationis cum eo, quod eſt à ſe.

12. Cœli, & 1. Metheo.c.3. *Quæ ſunt neceſſaria, non ideò ſecundùm Ariſt. ſunt incauſata.*

Vide lib.1. q.5.

Quando ergo probatur ſecundùm intentionem Ariſtoteli, Angelum non eſſe cauſatum, quia ſecundùm ipſum eſt formaliter neceſſarium. 43.

Tex. 4.

Dico, quòd ipſe non poſuit iſta inter ſe repugnare cauſatum & formaliter neceſſarium: cùm dicat 2.Metaph. *ſempiternorum principia ſemper eſſe veriſſima neceſſe eſt, quia ſunt aliis cauſa veritatis.* Sempiterna ergo, quæ ipſe poſuit formaliter neceſſaria, conceſſit principia habere.

Tex. 5.

Item 5.Metaph.cap.de Neceſſario, *nihil prohibet neceſſariorum quorundam eſſe alteras cauſas.* Hoc etiam patet in veritatibus principij, & concluſionis: ſi tamen principium ſit cauſa concluſionis in eſſendo verum.

Negatio eſſendi à ſe poteſt competere neceſſario. Cauſatio & nouitas non neceſſariò connectuntur, ſecundùm Philoſophum nec etiam aliquos Theol. de quo 2. d.1.q.3.

Cùm arguitur, cauſatum eſt de ſe non ens, ſed poſſibile eſſe propriè. Dicendum eſſet, quòd non eſt de ſe ens, vel magis non eſt à ſe ens: ita quòd cauſato non oportet quòd competat aliqua non entitas, ſed negatio modi eſſendi, qui eſt à ſe eſſe; & iſta negatio eſt compoſſibilis neceſſario, licèt negatio entitatis non ſit cõpoſſibilis ei.

Quod etiam dicitur, quòd cauſatum eſt de ſe poſsibile, ſi intelligitur de potentia, quæ eſt differentia entis oppoſita actui; talis potentia non neceſſariò inuenitur in cauſato, niſi quod cauſatur cum nouitate; non autẽ neceſſarium fuit apud Ariſtotelem connexio cauſationis, & nouitatis, ſicut nec apud illos Theologos, qui dicunt Deum poſſe produxiſſe aliquid ab æterno; eſt tamen omne cauſatum poſsibile, hoc eſt, obiectum potentiæ cauſatiuæ, ſed † iſta poſsibilitas, licèt repugnet neceſsitati à ſe, non tamen, ſecundùm Ariſtotelem repugnat neceſsitati formali.

Ad aliud, cùm imponitur Ariſtoteli de infinitate Intelligentiæ, oppoſitum eſt verum: & etiam in ſe demonſtrabile, & oſtenſum eſt priùs, quòd ſit de eius intentione.

Ad

Ad illas ergo auctoritates eius pro hoc adductas. Tex.41.

Ad primam, concluſio vltima 4.c. non eſt illa, quòd primum eſt ſine magnitudine: quia infinitæ potentiæ, ſed poſt illam ſequitur alia concluſio, quaſi recitata, vt priùs oſtenſa, ſcilicet *quod eſt impaſſibilis, & inalterabilis. Omnes enim alij motus ſunt poſteriores illo, qui eſt ſecundùm locum.* Hæc ille. Non eſt autem illa ſubſtantia mobilis ſecundùm locum: quod probari poteſt ex præhabitis ibi, & tunc concludit; ergo non eſt mobilis aliquo poſteriori motu, & ita inalterabilis. Et tunc ſequitur principium 5. c. *vtrùm autem vnam talem*, &c. Ità quòd talis iſta refertur ad *eſſe* inalterabile; de quo immediatè præceſſit ſermo. Non autem refertur ad *eſſe*, potentiæ infinitæ, de quo fuit ſermo in precedente §. quæ enim continuatio eſſet ſermonis, quòd *eſſe* tale referatur ad conditionem priùs habitam mediatè, & non ad illam, quæ priùs immediatè habetur? Vel poſſet dici, quòd ſi tale referatur ad illam conditionem mediatè propoſitam, referenda eſt ad illud quod fuit in concluſione, ſcilicet non habere magnitudinem, & concedo quòd plures ſunt tales ſine magnitudine, ſicut plures ſunt inalterabiles, & impaſſibiles. Tex.49. ad authoritates poſitas n.37. Tex.42.

Ad aliam auctoritatem dico, quòd negatio poteſt per tot media propter *quid* de aliquo concludi, quod poſſunt eſſe in ipſo cauſæ repugnantiæ ad affirmationem oppoſitam. Et ſi aliquid vnum ſit cauſa adæquata repugnantiæ, illud erit medium adæquatum ad oſtendendum talem negationem: infinitas autem intenſiua eſt vna cauſa repugnantiæ ad habere magnitudinem: ſed non adæquata; habere autem intellectualitatem ſine materia eſt ratio adæquata. Iſta autem duo oportet coniungi, ſcilicet intellectualitatem, & immaterialitatem ad habendum medium ſufficiens, quia ſicut non ſufficit intellectualitas ſola ſecundùm mentem Ariſtotelis ſicut patet in homine; Sic nec immaterialitas: ſicut patet in Cœlo. *Infinitas non eſt cauſa adæquata repugnantiæ ad magnitudinem.*

45. Ad iſtam ergo auctoritatem dico, quòd non habere magnitudinem poteſt concludi ex infinitate potentiæ, & ſic concluditur ibi. *cap. 4. concluſione penul.* & etiam concluditur 8. Phyſic. Poteſt etiam concludi ex alio, ſcilicet immaterialitate cùm intellectualitate. Purum enim intellectuale non poteſt habere magnitudinem: quia forma intellectualis non eſt extenſibilis; ſed ſi aliquod intellectuale ſit quantum, habet materiam, quæ perficitur à forma intellectuali, & tunc recipit quantitatem, non ratione intellectualitatis, ſed ratione materialitatis, quam perficit forma intellectualis, ſicut eſt in homine. Hæc ergo eſt vera: *natura habens infinitam potentiam non habet magnitudinem*: & hæc, *natura intellectualis non habens materiam non habet magnitudinem.* Ibi ergo verſus finem 4.c. probatur, non habere magnitudinem per habere potentiam infinitam: ſed illud non eſt medium adæquatum reſpectu prædicati: ibi autem c. 3. poſt principium habetur de ſubſtantiis immobilibus, quòd oportet eas eſſe ſine materia, ſempiternas enim eas eſſe oportet. Et ſi aliquid eſt actu ſempiternum; ergo actu ſine materia, & poſtea in principio 4. *cap.* habetur, quomodo iſtæ ſubſtantiæ mouentes ſunt naturæ intellectuales. Tex.141. Tex.28. *Purum intellectuale caret magnitudine.* Tex.41. Tex.30. Tex.36.

Ex iſtis habetur ſecundum medium ad remouendum magnitudinem, quod eſt *eſſe* intellectuale ſine materia, & iſtud eſt medium adæquatum reſpectu prædicati: quando ergo dicitur c. 4 quòd oportet tot ſubſtantias eſſe ſine magnitudine, propter cauſam prædictam; hoc debet intelligi de illa cauſa adæquata, quæ ſcilicet eſt intellectualitas ſine materia, quæ dicta eſt in principio tertij capituli, & in principio quarti capituli, non autem debet referri ad illam proportionem, quæ tacta eſt in fine de infinitate potentiæ. Nec hoc videtur deſtruere ſententiam literæ, cùm intellectualitas immaterialis ſit propria cauſa; imò adæquata reſpectu prædicati; hoc autem, quod eſt habere infinitam potentiam, vel non eſt eius cauſa, vel non adæquata: quia prædicatum omni Intelligentiæ conuenit, medium autem conuenit ſoli Deo, Cui honor eſt & gloria in ſæcula ſæculorum. Tex.43. Tex.30. Tex.36.

COMMENTARIVS.

IN iſta quæſtione occurrunt nonnulla dubia. Primò in hoc, ſcilicet *aliquod verum neceſſarium non euidens ex terminis, habet neceſſariam connexionẽ ad aliquod verum acceptum ab effectu.*

Secundò, in hoc: *prima principia euidentia ex terminis nõ poſſunt demõſtrari demõſtratione* quia.

Tertiò in hoc: *aliquod verum acceptum ab effectu, poteſt eſſe euidens, & aliquod verum acceptum à cauſa non euidens erit.*

Quartò in hoc, *Deum eſſe omnipotentem, tam mediatè, quàm immediatè poteſt demonſtrari demonſtratione* propter quid.

Quintò in hoc, ſcilicet quòd *omne verum neceſſarium eſt mediatum, vel immediatum.*

Sextò

Sextò in hoc, quòd *viator poteſt habere conceptum ſimplicem, virtualiter continentem omnem veritatem neceſſariam de Deo, & omnem contingentem de poſſibili non de actu; Et per illum poteſt demonſtrare omnem iſtam veritatem de ipſo Deo, & per conſequens poteſt* propter quid *demonſtrare Deum eſſe omnipotentem, tam immediatè, quam mediatè.*

Septimò in hoc, ſcilicet, quòd *de Deo poteſt haberi cognitio abſtractiua, & diſtinctiſſima.*

Octauò, in hoc: *viator ex putis naturalibus, non poteſt demonſtratiuè,* propter quid *cognoſcere iſtam:* Deus eſt omnipotens.

Nonò in hoc, ſcilicet *conditio imperfecta non poteſt ineſſe alicui enti, niſi alicui enti inſit conditio perfectior, cùm imperfectum dependeat à perfecto.*

Decimò in hoc quòd *ad demonſtrandum* propter quid *Deum eſſe omnipotentem, non ſufficit ſcire, quòd in primo ente eſt voluntas perfectiſſima, ſed requiritur quòd illa in ſe cognoſcatur diſtinctè.*

Vndecimò in hoc, quòd *quamuis diuina eſſentia ſit ſummè ſimplex, tamen conceptus eius non eſt ſimpliciter ſimplex.*

Duodecimò in hoc, *Deus non poteſt cauſare relationem niſi priùs, vel duratione, vel natura cauſet fundamentum, & ita non poteſt in quemcumque effectum immediatè.*

Tertiodecimò dubitatur de hac conſequentia, ſcilicet *non habent actiones proprias, nec actualiter, nec aptitudinaliter, nec virtualiter, ergo non habebunt proprias eſſentias.*

Quartodecimò, *Deum habere omnipotentiam, immediatè reſpectu cuiuſcunque cauſabilis, licèt ſit verum, non tamen nobis eſt demonſtrabile* demonſtratione quia.

Quintodecimò in hoc, quòd *Deum eſſe omnipotentem ſaltem mediatè eſt nobis demonſtrabile* demonſtratione, quia, *& via naturali.*

Sextodecimò dubitatur de hoc, ſcilicet *nihil enim habetur limitatè in aliquo, niſi habeatur ab aliquo agente, determinante illud ad certum gradum.*

Decimoſeptimò, dubitatur de iſta conſequentia *prim in mouens mouet à ſe, ergo eſt infinitum intenſiuè.*

Decimooctauò, dubitatur de hac conſequentia, *eſt infinitum intenſiuè, ergo eſt omnipotens*, videtur enim quòd conſequentia ſit vera.

14. *Obiectiones contra primũ dictum.*

Contra primum dictum inſtatur: primò, ſupponendo aliquod verum ſumptum à cauſa, etiã neceſſarium, & tale habere neceſſariam connexionem ad verum neceſſarium ſumptum ab effectu, ſicut etiam Doctor ſupponit, vt patet in litera. Tunc arguo ſic: primò, nullum prius eſſentialiter habet neceſſariam connexionem ad poſterius eſſentialiter: hoc patet, quia prius eſſentialiter nullo modo dependet à poſteriori eſſentialiter, & non repugnat, poſſe eſſe ſine poſteriori. Sed verum ſumptum à cauſa eſt prius eſſentialiter vero ſumpto ab effectu; patet, quia ſicut prior eſt cauſa eſſentialiter effectu, ita verum ſumptum à cauſa erit prius eſſentialiter.

Secundò inſtatur: Si euidentia veri ſumpti à cauſa dependet ab euidentia veri ſumpti ab effectu, ſequitur quòd verum ſumptum ab effectu, vel notitia talis veri virtualiter, contineat verum ſumptum à cauſa, & ſic effectus virtualiter continebit cauſam, vel ſi notitia veri ſumpti ab effectu, continet notitiam euidentem veri ſumpti à cauſa, ſequitur quòd imperfectius continebit virtualiter perfectius, cum notitia euidens veri ſumpti ab effectu ſit imperfectior notitia euidenti veri ſumpti à cauſa.

Tertiò inſtatur ſic: Si aliquod verum ſumptũ à cauſa habeat neceſſariam connexionem, quo ad euidentiam ad aliquod verum ſumptum ab effectu, ergo nullus intellectus poterit euidenter cognoſcere tale verum, niſi priùs cognoſcat verum acceptum ab effectu, ita quòd talis cognitio veri accepti ab effectu, det illi intellectui notitiam euidentem reſpectu veri ſumpti à cauſa.

Quartò inſtatur: omne verum ſumptum à cauſa neceſſariò eſt magis euidens vero ſumpto ab effectu. Hæc enim eſt magis euidens, *homo eſt animal rationale*, quàm iſta, *homo eſt riſibilis.* Similiter iſta. *Reubarbarum eſt. A.* accipiendo per *A.* cauſam, quàm iſta, *Reubarbarum eſt purgatiuum cholere*, verum ſumptum à cauſa nullã connexionem habet ad verum ſumptum ab effectu, ſic, quòd habeat euidentiam ab illo.

15. *Reſponſio ad omnes obiectiones.*

Reſpondeo præmittendo aliqua: primò, quòd aliud eſt loqui de intellectu noſtro, ex natura intellectus, ſcilicet conſiderando ipſum abſolutè; & aliud eſt loqui de intellectu noſtro, vt pro ſtatu iſto. Primo modo non dependet à ſenſibus in cogneſcendo, ſed benè ſecundo modo, vt patet à Doctore *in 1. diſt. 3. q. 3.* Secundò præmitto, quòd verum acceptum ab effectu, prout nunc loquitur, concluſio eſt verum euidens acceptum per ſenſum, & experientiam, & ſic operatio facit nos cognoſcere formam, quæ operatio eſt effectus formæ, quæ forma facit cognoſcere materiam, vt patet *primo Phyſ.* Nam per experientiam eſt notum quod reubarbarum purgat choleram, & ſic ex multis ſingularibus notis per experientiam, & per ſenſum infertur iſta vniuerſalis vera per experientiam, & per ſenſum infertur iſta vniuerſalis vera per experientiam, ſcilicet *omne reubarbarum eſt purgatiũ choleræ.* Deinde inueſtigatur cauſa huius, quare, ſcilicet ſit purgatiuum choleræ, & dicatur. *A.* & tunc iſta, *reubarbarum eſt. A.* erit euidens per iſtam, *omne reubarbarum eſt purgatiuum choleræ*, & hoc modo iſta ſumpta à cauſa, ſcilicet *reubarbarum eſt. A.* vel ſimiliter iſta, *omne. A.* accipiendo. *A.* pro cauſa adæquata, & conuertibili, *eſt purgatiuum choleræ* dependet aliquo modo ab iſta euidenti per experientiam. Tertiò præmitto, aliquod verum habere connexionem neceſſariam ad aliud verum, poteſt multipliciter intelligi. Primò, quòd ſit ſimpliciter impoſſibile cognoſcere, puta iſtam. *A. eſt purgatiuum choleræ*, niſi priùs cognoſcatur, quòd reubarbarum eſt purgatiuum choleræ. Secundò, quòd ſit tantùm impoſſibile pro ſtatu iſto, & de lege communi. Tertiò, quòd cùm dicit, habet neceſſariam connexionem, id eſt quòd euidentia huius. *A. eſt purgatiuum choleræ*, habet neceſſariam connexionem ad hanc euidentem per experientiam, ſcilicet *omne reubarbarum eſt purgatiuum choleræ*, & talis connexio poteſt dupliciter intelligi: primò, quòd notitia euidens huius, *omne reubarbarum*, immediatè cauſet in intellectu notitiam euidentem huius. *A. eſt purgatiuum choleræ.* Secundò, quòd non cauſet, ſed quòd tantùm præexigatur, ſic, quòd

intellectus

intellectus pro ſtatu iſto nõ poſſit habere hãc, vt euidentem. *A. eſt purgatiuum choleræ*, niſi priùs euidenter nouerit iſtam, *reubarbarum eſt purgatiuum choleræ*, qua nota inueſtigando deuenit ad notitiam huius,ſcilicet. *A.eſt purgatiuum choleræ*, quia inuento vero accepto ab effectu, inueſtigando peruenit ad notitiam veri accepti à cauſa ad notitiam, dico euidentem, talis qualis haberi poteſt euidens pro ſtatu iſto.

16. *Ad primam inſtantiam.* His præmiſſis reſpondeo ad inſtantias, ad primam dico, quòd etſi prius ineſſe non dependeat aliquomodo à poſteriori eſſentialiter, poteſt tamen aliquomodo dependere à poſteriori in *cognoſci*,non quòd poſterius cauſet immediatè notitiam prioris eſſentialiter, quia tunc ſequeretur quòd poſterius eſſentialiter, virtualiter contineret entitatem prioris,vt patet à Doctore *in primo diſt.3.q.1.diſt.8.q.1.in 2. diſt.3.q.10. & in quolib.q.14. artic.2.* ſed dicitur dependere, quia pro ſtatu iſto neceſſariò præexigit notitiam illius; nam quia video talem paſſionem,deuenio in notitiam ſubiecti,& tandem in notitiam cauſæ. Hoc modo verum acceptum à cauſa habet neceſſariam connexionem ad aliquod verum acceptum ab effectu,& quaſi arguitiuè per verum neceſſarium euidẽs, acceptum ab effectu deuenio in notitiam euidentem veri accepti à cauſa.

Ad ſecundam. Ad ſecundam patet, quòd argumentum benè concluderet, ſi notitia euidens veri accepti à cauſa,eſſet verè cauſata à notitia euidenti veri, accepti ab effectu. Sed non ſic habet neceſſariam connexionem,ſed tantùm præexigit,ita quòd immediatè non poſſet deuenire in euidentem notitiam, niſi priùs haberet euidentem notitiam veri accepti ab effectu, & per experientiam noti.

Ad tertiam. Ad tertiam dico,quòd concluſio non intelligitur de vero, vt comparato ad intellectum ex natura intellectus, qui non neceſſariò dependet à cognitione per viam ſenſus, ſed intelligitur de vero,vt comparato ad intellectum coniunctum ſenſibus, & ſimpliciter pro ſtatu iſto, & hoc loquendo de neceſſitate, quia benè intellectus ſolutus poteſt per verum acceptum ab effectu deuenire in notitiam euidentem veri neceſſarij accepti à cauſa, ſed non neceſſariò, ſic, quòd aliter non poſſit cognoſcere verum acceptum à cauſa. Et de hoc vide Doctorem *in tertio diſt.2.& in 4.diſt.45.*

Adquartam. Ad quartam dico breuiter, quòd omne verum acceptum à cauſa eſt euidentius vero accepto ab effectu, & hoc ex natura talis veri; & comparando etiam ipſum ad intellectum ſolutum. Sed comparando ad intellectum coniunctũ,& pro ſtatu iſto,dico quòd non eſt ſic.Dico ſecundò,quòd quia pro ſtatu iſto verum neceſſarium ſumptum à cauſa non poteſt euidenter cognoſci, non præcognito vero neceſſariò euidenti per experientiam, vero, dico accepto ab effectu,ſed non è contra, quia poteſt cognoſci per experientiam euidentem verum neceſſarium ſumptum ab effectu, non præcognito vero accepto à cauſa,ideò quantùm ad hoc poteſt dici euidentius, non tamen abſolutè euidentius, quia poſtea per verum acceptum à cauſa, poteſt euidentius cognoſci *propter quid* verum acceptum ab effectu,vt patet.

17. *Contra ſecundum.* Contra ſecundum dictum,quod tale eſt,*prima principia euidentia ex terminis non poſſunt demonſtrari demonſtratione* quia,inſtatur primò, quia illa propoſitio eſt euidens ex terminis, in qua paſſio prædicatur de definitione, vt iſta, *animal rationale eſt riſibile. A.* eſt purgatiuum choleræ.Hoc patet per Doctorem *in primo diſt. q.2.primæ partis,& diſt.3.q.4.* & tamen hæc poteſt demonſtrari demonſtratione *quia*, arguendo ab effectu ſic;omnis homo eſt riſibilis;omne animal rationale eſt homo, ergo omne animal rationale eſt riſibile.

Secundò inſtatur ſic: ſupponendo quòd illa propoſitio ſit per ſe nota, quæ includit ſubiectum vt cauſam adæquatam præciſam prædicati,& conuertibilem cum ipſo prædicato; patet, quia cognitis terminis,ſtatim eſt euidens,& tamen illa poteſt verè demonſtrari demonſtratione *quia*. Hoc patet, quia pro ſtatu iſto primò procedimus per viam ſenſus, & ab effectu deueniendo in notitiam cauſę.Priùs enim cognoſco hominem eſſe riſibilem, quàm cognoſcam animal rationale eſſe riſibile,tunc ſic: per hominem riſibilem,ſiue per notitiam huius deuenio in notitiam huius,*animal rationale eſt riſibile*; ergo per illam demonſtratur iſta demonſtratione *quia*.

Tertiò, quia Doctor in hoc ſibi contradiceret, vbi vult quod verum aliquod acceptum à cauſa, & neceſſarium, habeat euidentiam à vero neceſſario ſumpto ab effectu; ergo demonſtratur demonſtratione quia. Sed communitet verum neceſſarium ſumptum à cauſa, loquendo de cauſa immediata,& adæquata,& præciſa, & conuertibili,eſt per ſe notum, ſaltem ex natura ſua; ergo.

Quartò inſtatur, quia tunc videretur perire omnis doctrina de demonſtratione *quia* poſita ab Ariſtotele,primo Poſteriorum,primo Phyſi. primo Metaphy.vbi vult quòd per effectum demonſtretur cauſa,& communiter propoſitio explicans ſubiectum, vt cauſam adæquatam prædicati eſt per ſe nota, vt etiam patet à Doctore *in primo diſt.2.q.2.*

18. *Quomodo aliqua propoſitiones ſunt per ſe notæ.* Reſpondeo, præmittendo aliqua pro maiori declaratione concluſionis. Primò,quòd aliquæ ſunt propoſitiones omnibus per ſe notæ terminis apprehenſis, vt illæ quæ conſtituuntur ex terminis communiſſimis, vt *de quolibet dicitur eſſe,vel non eſſe,& de nullo ambo eorum ſimul*,quæ principia ſunt nota terminis apprehenſis, ſicut ianua in domo, quæ neminem latet, & talia principia per ſe ſic nota nullo modo demonſtrantur. nec demonſtratione *propter quid*, nec *quia*. Aliæ ſunt propoſitiones per ſe notæ, non conſtitutæ ex terminis communiſſimis, & iſtæ ſunt in duplici genere;quædam ſunt per ſe notæ terminis confuſè apprehenſis, & etiam terminis diſtinctè conceptis, vt iſta: *Si ab æqualibus æqualia demas,remanentia erunt æqualia* (quæ eſt vna petitio Euclidis in principio Mathematico) erit per ſe nota terminis, tantùm confuſè acceptis,& Metaphyſico erit per ſe nota terminis diſtinctè cognitis. Hoc patet à Doctore *in primo diſt.2.parte prima q.1.& diſt.3.q.4.*& talis propoſitio,quæ eſt per ſe nota,terminis confuſè acceptis non poteſt demonſtrari. Puta Mathematico, cùm illam habeat per ſe notam ex ex ſola apprehenſione terminorum confuſè cognitorum: Nec ſimiliter Metaphyſico vt Metaphyſicus (quod replico, quia Metaphyſicus cognoſcit diſtinctè, quod aliæ ſcientiæ appre-

hendunt confusè, vt patet à Doctore *in primo vbi suprà*) non erit demonstrabilis demonstratione *quia*, cùm ipsam ex notitia distincta terminorum habeat per se notam. Quædam verò sunt per se notæ ex sola cognitione distincta terminorum,& nullo modo ex cognitione confusa terminorum vt ista, *animal rationale est risibile*, vt patet à Doctore *vbi supra*, & ista similiter, vbi superius prædicatur de suo inferiori, vt exposui in primo *dist.2.q.2.* ibi etiam improbaui positionem Gregorij de Arimino. Et tales propositiones, quæ nullo modo sunt per se notæ cognitione confusa terminorum possunt demonstrari demonstratione *quia*, id est quòd per notitiam propositionis sumptæ ab effectu possum deuenire in notitiam propositionis sumptæ à causa, ita quòd primò deuenio in notitiam confusam, qua habita postea per inuestigationem possum deuenire in notitiam distinctam terminorum, & sic tandem habere illam vt per se notam ex distincta notitia terminorum. Et fortè Doctor sic intelligit.

Quomodo quædam propositiones sint per se notæ, ex sola cognitione distincta terminorum.

19. Dicerem ego, quòd nulla propositio per se nota ex terminis communissimis (qui termini secundùm Auicennam in sua Metaphysica statim sunt impressi in anima) potest demonstrari demonstratione *quia*, cùm sit communis animi conceptio. Nec similiter illa propositio, quæ statim est per se nota terminis confusè cognitis, vt ista: *omne totum est maius sua parte*. est demonstrabilis demonstratione *quia*. Sed illæ propositiones, quæ nullo modo sunt per se notæ terminis confusè acceptis, sed tantùm terminis distinctè conceptis, sunt demonstrabiles demonstratione *quia*, non quòd demonstretur mihi ista, *animal rationale est risibile*, terminis à me distinctè conceptis, quia vt sic, esset mihi nota per se ex sola terminorum apprehensione. sed si ego dubito quòd animal rationale sit risibile, terminis sic confusè conceptis, potest mihi fieri euidens, puta per istam mihi per experientiam notam; *omnis homo est risibilis*, & sic ero certus de ista: *animal* rationale *est risibile*, terminis tamen confusè conceptis. Non tamen dico quòd notitia huius, *homo est risibilis*, causet nec totaliter, nec partialiter notitiam euidentem huius, *animal rationale est risibile*, conceptæ, sed quòd habita notitia illa in inuestigando, & arguitiuè inuenio quòd animal rationale est primò risibile, & quòd animal rationale est causa immediata risibilitatis, & tandem possum deuenire in notitiam distinctam terminorum. An modo pro statu isto talis notitia distincta possit naturaliter haberi, non est præsentis speculationis. Ex his patet responsio ad instantias, tenendo quòd aliqua propositio, quæ ex se est per se nota, & cuicunque intellectui concipienti terminos, distinctè possit demonstrari alicui intellectui concipienti terminos confusè, & dubitanti de veritate illius vt confusè conceptæ. Et hoc modo intelligendo, valent instantiæ, quas admitto, nec credo eas esse contra conclusionem Doctoris, quia absolutè loquitur, quòd nulla propositio per se nota alicui intellectui est demonstrabilis illi demonstratione *quia*, cùm habeat illam per se notam ex sola notitia terminorum. non negaret tamen, quòd aliqua quæ esset per se nota terminis distinctè conceptis, possit demonstrari alicui intellectui concipienti illam tantum confusè & dubitanti de illa, vt sic confusè concepta: imò simpliciter pro statu isto omnis talis, quæ non est constituta ex terminis communissimis, nec est per se nota terminis confusè conceptis, sed tamen terminis distinctè conceptis est demonstrabilis, quia nec potest habere immediatè notitiam confusam de causa, cùm illa pro statu isto, non sit primo nota. Primò enim cognoscitur homo, quàm cognoscatur animal, loquendo de cognitione confusa, vt patet à Doctore *in primo, dist.3.q.1.* nec per consequens hæc erit primo nota, puta *A. est purgatiuum choleræ*. si sit nota per aliam acceptam per experientiam, & ab effectu, vt suprà dixi. Hæc omnia quæ dixi ad hanc materiam pertinentia non videantur, nec iudicentur esse contra mentem conclusionis, sed subtiliter ponderentur.

Responsio ad instantias.

Contra tertium dictum, non oportet aliter instare, cùm possit esse notum ex dictis suprà. Tamen aliqualiter expono ipsum, quia multipliciter potest intelligi: primò potest intelligi sic, quòd verum acceptum cùm non sit euidès, loquendo de causa immediata, & adæquata prædicati, sicut hîc, *rationale est risibile*, hoc verum terminis distinctè conceptis est statim euidens, & hoc modo non intelligitur dictum Doctoris, sed hoc verum terminis confusè conceptis pro statu isto, non est euidens ex cognitione sola terminorum, sed potest fieri euidens per verum necessarium acceptum ab effectu, vt suprà exposui. Secundò, potest intelligi de vero, cuius subiectum non est causa immediata, & adæquata prædicati, vt hîc, *Sol est causa vermis*, & tale verum potest fieri euidens per effectum. Similiter verum acceptum ab effectu potest intelligi euidens, vel ex sola terminorum notitia, vt ex sola notitia huius *Reubarbarum est purgatiuum choleræ*, & hoc modo tale verum est immediatè euidens. Sed si sit notum per experientiam plurium singularium illius vniuersalis, s. *omne reubarbarum est purgatiuum choleræ*, quæ fiat nota, & euidens per experientiam singularium, puta quia experitur quòd hoc reubarbarum purget choleram, & similiter hoc, & sic de aliis, tunc talis vniuersalis sumpta ab effectu erit euidens. Et de huiusmodi, vide Doctorem *in primo dist.3.quæst.4.* & quæ ibi exposui, & notaui.

20. *Expositio tertij dicti.*

Contra quartum dictum, quod tale est, scilicet *Deum esse omnipotentem, tam mediatè, quàm immediatè, est verum demonstrabile* propter quid. Instatur primò, nullus respectus rationis potest *propter quid* demonstrari de ente absoluto, sed omnipotentia, cùm dicat respectum ad extrà, vt patet per Doctorem, est respectus rationis, quia omnis respectus Dei ad extra est simpliciter respectus rationis, vt patet à Doctore *in primo dist.30.* & in secundo, & specialiter hîc. Maior est nota, quia nullus respectus rationis virtualiter includitur in ente absoluto, cùm non oriatur ex natura rei. Si dicatur quòd omnipotentia accipitur, non in actu, sed in potentia, siue in aptitudine, id est, quòd potest demonstrari Deum posse causare omnia causabilia, tam immediatè, quàm immediatè. Contrà, quia aptitudo ad extrà dicit tantùm respectum rationis, vt patet à Doctore *in quolib.q.6.* vbi dicit de æternitate, prout dicit potentiam, siue aptitudinem coëxistendi omni existentiæ ad

21. *Contra quartum dictum.*

ad extrà eſt reſpectus rationis, ergo ſic erit in propoſito.

Secundò inſtatur ſic, quia omnipotentia, quæ de Deo demonſtratur, aut accipitur formaliter pro ſignificato, puta pro relatione ad extrà etiã aptitudinali? aut accipitur pro connotato, ſiue pro fundamento immediato talis reſpectus, aut tertiò accipitur pro aggregato ex fundamento, & reſpectu illo: Quocunque modo accipiatur: patet quòd omni potentia non eſt *propter quid* demonſtrabilis de Deo. Non primò, quia, vt dixi, reſpectus rationis non poteſt *propter quid* de Deo demonſtrari. Non ſecundò, quia vt ſic, accipitur pro voluntate diuina. Non tertiò, quia eſt vnum per accidens, & nullum tale eſt *propter quid* demonſtrabile de aliquo.

22. *Quomodo omnipotentia demonſtretur de Deo.*

Tertiò inſtatur, quia ſi omnipotentia demonſtratur de Deo, debet aſſignari aliquod medium in tale demonſtratione. Sed dicit Doctor quòd eſt voluntas diuina. Contrà, tum, quia aptitudo ad cauſandum omnia, tam mediatè, quàm immediatè, ineſt Deo, etiam per poſſibile, vel impoſſibile, circunſcripta voluntate, ergo ipſa non eſt medium *propter quid*, quia tale non poteſt circunſcribi, manente paſſione demonſtrabile *propter quid*, cùm illud ſit cauſa immediata, & adæquata talis paſſionis. Probatur antecedens, quia circunſcripta voluntate ab eſſentia diuina, cùm ipſa non ponatur de intrinſeca ratione ipſius, vt patuit *in 1. q. & hic*, loquendo vt eſt potentia volitiua, vt *ibi* expoſui, adhuc manente eſſentia, & omnibus quæ ſunt de intellectu eius, ſicut exiſtentia, erit potens cauſare omnia, tam mediatè, quam immediatè, cùm vt ſic, ſit infinita formaliter, quia infinitas eſt gradus eius intrinſecus, vt patuit. *q. 5.* ſi ergo talis aptitudo ineſt circunſcripta voluntate, ergo non demonſtratur *propter quid* per voluntatem, & nullum aliud medium aſſignatur à Doctore. Tum, quia ſi ipſa ponatur medium, tunc ſequitur quòd Deitas, vt Deitas non erit ratio formalis demonſtrandi omnia neceſſaria de Deo, quod eſt falſum, quia ipſa ponitur ratio formalis demonſtrandi omnem veritatem neceſſariam, vt patet *in prologo, q. 3.*

Infinitas eſt gradus intrinſecus.

Quartò inſtatur, quia ſi eſt demonſtrabile *propter quid* omnipotentia de Deo, talis aptitudo erit in Deo neceſſariò ab æterno, ergo potuit ab æterno reduci ad actum, aliter talis potentia cauſatiua omnium non foret perfecta, quod non eſt aſſerendum: ergo ab æterno potuit mundum creare, & tamen Doctor *in 2. diſt. 1. q. 3.* hoc non aſſerit, ſed vtramque partem, ſuſtinet, ſcilicet, & illam quæ dicit eſſe ſimpliciter impoſſibile aliquid ab æterno poſſe cauſare, & aliam ſimiliter quæ dicit non eſſe impoſſibile Deo. Et tamen ſi eſt verum demonſtrabile *propter quid*, oportet aliquid creare.

23.

Quintò inſtatur, repugnat Deo poſſe immediatè cauſare omnia cauſabilia; ergo hoc non eſt demonſtrabile *propter quid*. Conſequentia nota. Antecedens probatur, quia cauſabilia ſunt infinita numeraliter, nam infinita individua poſſunt eſſe in eadem ſpecie, cùm ſpecies ſit communicabilis infinitis ſingularibus; ergo ſi immediatè reſpicit illa, ſequitur quòd ſimul poteſt illa cauſare, cùm æquè immediatè ſe habeat ad omnia, ſed infinita poſſe eſſe in actu eſt impoſſibile; ergo.

Sextò inſtatur, quia ſi poteſt immediatè cauſare omnia cauſabilia, ergo poteſt cauſare immediatè quamlibet partem continui; ergo poteſt cauſare primam partem illius continui, quæ eſt cauſabilis, cum quælibet pars ſit vere cauſabilis, & ſic alicuius continui poſſet dari prima pars, quod eſt impoſſibile, vt patet à Doctore *in 2. diſt. 2.*

Reſpondeo ad inſtantias ad primam.

Reſpondeo ad iſtas inſtantias. Ad primam, dico, quòd demonſtratur de Deo quòd poteſt cauſare omne cauſabile, ſiue illud poſſe, vel aptitudo ſit ex natura rei diſtincta à Deo, ſiue ſola ratione; iſta enim diſtinctio pro nunc non eſt diſputanda, quia non facit ad propoſitum. Et poſito quòd demonſtretur aptitudo, ſiue potentia ad cauſandum omnia immediatè, & quòd talis aptitudo ſit diſtincta aliquo modo à Deo, tunc dico quòd non eſt reſpectus rationis accipiendo reſpectum rationis pro cauſato, vel derelicto per actum comparatiuum intellectus, vel alterius potentiæ collatiuæ; ſed poteſt dici talis aptitudo reſpectus rationis pro quanto terminatur ad aliquid extrà, ſicut etiam intellectio diuina, etſi in ſe ſit entitas realis, & abſoluta, tamen vt terminatur ad lapidem cognitum, talis terminatio poteſt dici reſpectus rationis, ſic in propoſito. Cùm dicitur, quòd *reſpectus rationis non includitur virtualiter*, &c. Dico, quòd verum eſt de relatione rationis cauſata per actum collatiuum alicuius potentiæ, ſed non eſt verum de aptitudine, quæ oritur ex natura rei, ſicut etiam aptitudo ad ridendum non eſt relatio realis propriè, vt aliàs patuit; ſed dicitur relatio rationis, quia actu non terminatur ad ens reale, ſicut etiam relatio, quæ fundatur in ente reali, & terminatur ad nihil; dicitur relatio rationis, non tamen per actum potentiæ collatiuæ fabricata. Sic dico in propoſito, quòd aptitudo ad cauſandum, tam mediatè, quàm immediatè omnia cauſabilia, ineſt Deo ex natura rei, quæ tamen aptitudo non dicitur relatio propriæ rationis. Dico vltra quòd aptitudo ad cauſandum omnia cauſabilia, poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo abſolutè, alio modo vt terminatur ad obiecta extrinſeca. Primo modo ineſt ex natura rei, & poteſt dici realis; ſecundo modo includit reſpectum rationis ad extrà. Et ſic patet, quomodo talis aptitudo poteſt propter quid demonſtrari de Deo.

Aptitudo poteſt dupliciter conſiderari.

24. *Ad ſecundã. Omnipotentia quomodo accipiatur.*

Ad ſecundum. Dico, quòd omnipotentia quæ de Deo demonſtratur, accipitur pro potentia, vel aptitudine ad cauſandum omnia cauſabilia, accipiendo aptitudinem modo præexpoſito. Demonſtratur enim *propter quid*, quod Deo ineſt aptitudo ad cauſandum omnia, id eſt quòd aptitudo, quæ reſpicit omnia cauſabilia, poteſt demonſtrari de Deo *propter quid*.

Ad tertiam.

Ad tertium. Dico, quòd medium ad hoc demonſtrandum eſt voluntas diuina, & talis aptitudo præcisè ineſt per voluntatem. Cùm dicitur, quòd *circunſcripta voluntate aptitudo ineſt*, negatur. Cùm probatur per hoc, quia adhuc conſideratur Deus, vt infinitus, ergo, vt potens cauſare omnia. Dico primò, quòd circunſcripta ratione voluntatis non erit amplius Deus. Dico ſecundò, quòd voluntas eſt immediatior Deo, quàm illud poſſe. Dico tertiò, & magis ad rem, quòd ratio formalis cauſandi aliquid ad extrà eſt ſimpliciter voluntas diuina, quæ ſola contingenter cauſat, & ipſa remota eſt impoſſibile Deo aliquid cauſare propter implicatio-

Voluntas diuina eſt ratio cauſandi aliquid ad extra.

nem contradictionis, implicat enim quòd cauſa prima agens ſimpliciter neceſſariò, & per modum naturæ, cauſet aliud à ſe in eſſentia, quia tunc cauſaret ſimul neceſſariò, & contingenter: neceſſariò, quia per modum naturæ; contingenter, quia aliud in natura. Hoc patet à Doctore *in primo diſt.8. quæſt.vltima, & in ſecundo.diſt.1.q.3.* medium ergo ad demonſtrandum *propter quid*, Deum eſſe omnipotentem eſt voluntas. Cùm vltrà infertur, quòd tunc Deitas non poneretur ratio formalis demonſtrandi omnes veritates neceſſarias. Dico primò, quòd ponitur ratio formalis reſpectu illarum veritatum, quæ non includunt reſpectum ad extrà. Dico ſecundò, quòd ratio immediata eſt voluntas, & propinqua, ſed remota eſt Deitas; & ſic vltimatè omnes veritates attribuuntur Deo ſub ratione Deitatis, vt patet à Doctore *in prolog.q.3.*

Ad quartum Ad quartum. Dico primò, quòd Doctor videtur declinare ad hoc, quòd ſit demonſtrabile, Deum poſſe producere ab æterno, vt patet intuenti rationes, & reſponſiones Doctoris. Dico ſecundò, quòd eſt demonſtrabile Deum poſſe cauſare omne cauſabile loquendo abſolutè, ſed non eſt demonſtrabile, quòd poſſit illud cauſare cum tali, vel tali conditione, pura ab æterno, quia oporteret demonſtrare quòd non repugnat effectui eſſe ab æterno, & ſic poſſet demonſtrari Deum poſſe illud producere ab æterno, omnipotentia enim ſolùm reſpicit poſſibile. Iſti ergo qui dicunt quòd Deus non poteſt aliquid cauſare ab æterno, dicunt propter hoc, quia repugnat effectum poſſe eſſe ab æterno, & eſſe cauſatum.

Ad quintam Ad quintum. Dico, quòd eſt demonſtrabile Deum poſſe cauſare omne cauſabile; ſi tamen non implicet illud cauſare; ſed eſt implicatio quòd ſint actu infinita individua, ideò non poſſunt ſimul cauſari, ſed bene poſſunt cauſari infinitum.

Ad ſextam. Ad ſextum. Dico breuiter, quòd prima pars continui nullo modo eſt cauſabilis per ſe, quia quacunque parte cauſata, illa ſemper eſt diuiſibilis in infinitum, vt prolixè expoſui *in 2. diſt.2. q.9.* Et ſic patet, reſponſio ad iſtas inſtantias.

25. Contra quintum dictum inſtatur, quòd tale eſt, ſcilicet *omne verum neceſſarium eſt mediatum, vel immediatum*, primò arguitur ſic; inter duo extrema datur medium: Sed verum neceſſarium mediatum, & verum neceſſarium immediatum ſunt duo extrema: ergo datur medium, ſcilicet aliquod verum neceſſarium, quod nec erit mediatum, nec immediatum, hoc eſt, nec euidèns ex ſola ratione terminorum, nec euidens ex alio.

Secundò inſtatur, quia hoc verum eſt ſimpliciter neceſſarium, ſcilicet *Deitas eſt paternitas*, vel *bonitas eſt paternitas*, & tamen non eſt mediatum, nec immediatum, quia in vero mediato demonſtratur euidentia inhærentiæ prædicati ad ſubiectum; & in vero immediato apparet euidens inhærentia prædicati ad ſubiectum, vt patet à Doctore: modò paternitas, vt ſic, nullo modo inhærendi inhæret ſubiecto, cum ſit prædicatio ſimpliciter identica, & in tali prædicatum non ineſt formaliter ſubiecto, vt patet à Doctore *in primo diſt.5.q.1.*

Tertiò inſtatur, quia iſta eſt neceſſaria, *ens eſt bonum*, & tamen non eſt immediata; patet, quia nulla propoſitio eſt immediata, in qua paſſio prædicatur de ſubiecto, vt patet à Doctore *in 1.diſt.8.q.2.* nec eſt mediata (ponendo quòd bonitas ſit prima paſſio, vel ſaltem, quod non ſit ordo inter paſſiones entis, vt Doctor videtur tenere *in primo diſt. 39.* quòd omnes paſſiones entis inſint æquè immediatè ipſi enti) patet, quia nullum medium eſt aſſignabile inter ens, & ipſam, vt patet.

Reſpondeo ad primam inſtantiam, quòd non ſemper inter extrema eſt medium, nam inter ens, & non ens, non eſt aliquid medium, quid, ſcilicet ſit ens, & non ens ſimul. Similiter abſolutum, & reſpectiuum videntur duo extrema diuidentia ens, & tamen inter illa non datur medium ens, ſcilicet quòd non ſit nec abſolutum, nec reſpectiuum. Similiter inter contingens, & neceſſarium non datur ens medium, quod non ſit, nec contingens, nec neceſſarium, & ſic de multis aliis. Si ergo illa propoſitio habet aliquam veritatem, erit vera de extremis, inter quæ poteſt cadere medium per abnegationem vtriuſque extremi, ſicut dicimus album, & nigrum ſunt duo extrema, ergo inter illa cadit medium, quod nec erit album, neque nigrum: quod conceditur, quia tale medium nullum iſtorum ſibi determinat. Sed verum neceſſarium, de neceſſitate alterum ſibi determinat, ſcilicet quòd vel ex ſe eſt euidens, vel ex alio, inter euidens ex ſe, & euidens ex alio, nullum pænitus medium cadit, vt etiam patet à Doctore *in primo diſt. 1. qu. 3.* & vide quæ ibi notaui.

Inter album, & nigrum eſt medium.

Ad ſecundum. Dico primò quòd iſta bonitas eſt paternitas, licèt ſit identica, tamen ſit euidens, vt ſic identica per aliquod medium, ſcilicet per infinitatè bonitatis, propter quam realiter identificat ſibi omne ſibi compoſſibile, vt ſuprà patuit. *q.5. & in primo diſt.8.q. penultima, reſpondendo ad vltimum principale.* Dico ſecundò, quòd ſi teneatur quòd propoſitio dicatur mediata, vel immediata quando prædicatum ineſt formaliter ſubiecto, tunc non poteſt dici quòd Doctor loquitur de vero neceſſario, in quo prædicatum formaliter ineſt ſubiecto. Sed tamen prima reſponſio eſt realior, & magis ad mentem Doctoris. 26.

Ad tertium poteſt primo dici, quòd eſt mediata, quia ineſt enti per rationem entis. Et licèt non ponatur medium ſecundùm rem inter ipſam & ens, tamen poteſt poni ſecundùm rationem quòd ens dicatur ſubiectum paſſionis, de quo demonſtratur paſſio, & entitas in abſtracto ratio formalis, quæ ſola ratione differt ab ente, vt patet à Doctore *in 1.diſt.8.q.3.* Et ſi talis entitas ex natura rei eſſet diſtincta ab ente, vel formaliter eo modo, quo rationale diſtinguitur ab homine, eſſet vere medium demonſtrandi, ergo & nunc, per propoſitionem Doctoris ſæpe allegatam, *Quales eſt ordo inter aliqua, vbi præter opus intellectus diſtinguuntur, tales eſt vbi ſola ratione diſtinguuntur.* Dico ſecundò quòd ſi paſſio entis ineſt immediatè ipſi enti, fortè erit immediata quia concipiendo ens, & bonitatem, eſſet ſibi euidens, ipſum ens eſſe cauſam immediatam & adæquatam, quare talis paſſio immediatè inſit. Et quando dicit Doctor quòd illa propoſitio non eſt per ſe nota, in qua paſsio prædicatur de ſubiecto, verum eſt de paſsione, & ſubiecto, inter quæ cadit medium, quid eſt cauſa immediata paſsionis, ſicut quando ca

do cadit definitio media,& ideò Doctor in loco prælegato, ſcilicet diſt.2.primi, exemplificat de iſtis,*animal rationale eſt riſibile*, & *homo eſt riſibilis*,prima eſt immediata,& ſecunda mediata. Si ergo omnes paſsiones entis inſunt enti æquè primo,& immediatè,fortè omnis propoſitio, in qua prædicatur paſsio conuertibilis de ente,erit per ſe nota, & euidens ex ſola terminorum notitia. Sicut etiam fortè Doctor haberet dicere ſi poneretur paſsio medium ad demonſtrandum paſsionem, quòd illa paſsio prima non demonſtraretur de ſubiecto, ſed eſſet per ſe nota de ſubiecto apud intellectum concipientem diſtinctè terminos. Et tunc ſi eſſet verum quòd paſsiones, quæ immediatè inſunt enti, ſunt per ſe notæ de ipſo ente, & hoc intellectui diſtinctè concipienti extrema propoſitionis, quòd tunc omnes propoſitiones in diuinis, in quibus ponitur quaſi paſſio immediatè ineſſe ipſi Deo eſſent per ſe notæ.Sed de hoc aliàs.

27. *Nota.* Contra ſextum dictum inſtatur, probando quòd nullus conceptus abſtractiuus Deitatis ſub ratione propria continent virtualiter veritates neceſſarias de Deo, & primò ſic, ille conceptus, ſiue ponatur cognitio Dei abſtractiua, ſiue aliquid aliud,ſi contineret virtualiter notitiam illarum veritatum,ſequitur quòd virtualiter contineret illas veritates ; pater, quia continens virtualiter notitiam alicuius, continet æqualiter entitatem illius, vt patet à Doctore *in* 1.*d*.3.*q*.1.*d*.8.*q*.1. *&* *in* 2.*d*.3.*q*.10.*in quodl.q*.14. *ar*. 2. ſed nullus conceptus etiam Deitatis, vt diſtinctè, poteſt virtualiter cõtinere aliquã proprietatem diuinam , quia nulla creatura poteſt cõtinere aliquid Deo conueniens,vt patet ergo.

Secundò inſtatur,quia ſi contineret virtualiter omnes veritates de Deo, habens talem conceptum,ſiue talem notitiam,poſſet ex tali notitia demonſtratiuè ſcire Deum eſſe trinum,& ſic *propter quid* cognoſcere Trinitatem , & tamen Doctor *in ſecundo diſt*. 3. *qu*. 9. dubitat de hoc, quia licèt in Angelo poſſit creari ſpecies intelligibilis,repreſentans Deum ſub ratione deitatis, non tamen videtur ſequi quòd ſi cognoſcat diſtinctè Deitatem , quod propter hoc cognoſcat Trinitatem.

Tertiò inſtatur,quia ſequeretur quòd habens talem conceptũ poſſet cognoſcere omnes creaturas, & per conſequens ille conceptus virtualiter, vel eminenter contineret omnes creaturas, quid eſt manifeſtè falſum: patet , quia nec beatus per actum beatificum cognoſcit omnes rerum quiditates,vt ab omnibus tenetur,qui tamen actus intuitiuus Deitatis eſt multo perfectior omni actu abſtractiuo. Probatur conſequentia , quia ſi ille conceptus virtualiter continet omnes veritates de Deo neceſſarias , & omnes contingentes, non de actu, ſed de poſſibili, à fortiori continebit veritates omniũ creaturarum.Si ergo per talem actum poteſt omnes illas cognoſcere diſtinctè, ſuperfluè in Angelis concreatæ fuerunt ſpecies omniũ quiditatũ:patet,quia per ſpeciẽ intelligibilẽ Deitatis potuerũt habere cõceptũ diſtinctũ de Deitate ſub ratione deitatis,vt patet per Doctorẽ *in* 2.*d*.3.*q*.9.

Actus intuitiuus eſt nobilior abſtractiuo.

Quartò inſtatur , quia ſi talis conceptus de Deo diſtinctùs virtualiter continet omnem veritatem neceſſariam,& omnem notitiam illius; ergo continet hanc veritatem : *Deus eſt trinus, & vnus* , ergo continet extrema illius veritatis, quia continens totum, continet & partem, ſed non continet ipſum Deum, quia tunc ille conceptus poſſet cauſare alium conceptum diſtinctum de ipſo Deo. Tum etiam,quia iſta veritas quamuis neceſſaria , non eſt demonſtrabilis de Deo, quia tunc idem demonſtraretur de ſeipſo,quia ſcilicet Deus de Deo,ergo non continet illam , cùm non ſit demonſtrabilis de Deo *propter quid*, ergo non omnem neceſſariam veritatem continet virtualiter.

Quintò inſtatur , quia Doctor *in prolo*. *q*.3. vult quòd continens euidenter veritates ſcibiles in aliqua ſcientia continet eas virtualiter,vt primò notum , ergo ſi talis conceptus virtualiter contineret omnes veritates neceſſarias de Deo, contineret illas , vt primò notus : hoc autem eſt manifeſtè falſum. Tum quia non eſſet primò notus , niſi per actum reflexum , vt patet ; ſed talis actus reflexus nullo modo eſt neceſſarius in demõſtratione *propter quid*.Tum etiam , quia quæreretur à quo talis actus , eſſet cauſatus ? an à primo conceptu & intellectiuan à voluntate diuina ſola, quæ omnia important ſpeciales difficultates.

Sextò inſtatur ſic,continens virtualiter omnes veritates alicuius ſcientiæ continet illas primò,ſic quòd in continendo à nullo dependet,vt patet à Doctore *in prolo*. *q*.3.*artic*.1. Sed talis conceptus neceſſariò dependet à voluntate diuina cauſante,& ſeruante ipſum;ergo. *Nota.*

Contra ſeptimum dictum inſtatur,probando quòd non poſſit cauſari in intellectu viatoris aliquis conceptus abſtractiuus Dei ſub ratione Deitatis,& inſtatur ſic primò,& quæro ad quid terminetur ille conceptus:oportet dicere quòd terminetur ad Deitatem, vt actu exiſtentem,& ſub ratione qua exiſtit,patet,quia exiſtentia eſt de conceptu eius quiditatiuo , vt patet à Doctore *in* 1.*diſt*.2.*q*.1.*&* *in quoli*.*q*.1.*artic*.1.ſi ergo ille conceptus non terminaretur ad Deum ſub ratione Deitatis , ſic quod Deus ſub ratione Deitatis terminet , tunc per illum non cognoſceretur Deus diſtinctè. Sed Deus ſub ratione Deitatis non poteſt terminare , niſi etiam terminet ſub ratione exiſtentiæ propriæ , cùm ſit de quiditate Dei. Tunc vltrà ſequitur inconueniens imò impoſſibile,ſcilicet quod talis conceptus abſtractiuus eſſet formaliter intuitiuus; patet , quia omnis notitia quæ terminatur ad rem exiſtentem,inquantùm eſt exiſtens,ſiue ſub ratione formali,quã exiſtit,eſt intuitiua, vt patet à Doctore *in primo di*.1.*q*.2.*diſt*.8.*q*.3.*in* 2.*d*. 3.*in* 3.*d*.14.*in* 4.*d*.10.45.49.*q*.12.*in quo*.*q*.5.7.14. 28.

A quo cauſetur conceptus.

Secundò inſtatur , & quæro à quo ille conceptus immediatè cauſetur ; aut enim cauſatur à Deo ſub ratione deitatis,aut à voluntate Dei. Si primò,ſequitur quòd tunc Deus moueret intellectum , vel cauſaret illum conceptum per modum naturæ, vt patet à Doctore *in quodl*.*q*. 8.*art*.1.*&* *q*.14.*ar*.2.hoc autem eſt falſum,vt patet *vbi ſuprà*. Si ſecundò,ſequitur manifeſtè inconueniens , quòd voluntas diuina contineret ſuo modo virtualiter ipſam Deitatem. Probatur,quia cauſans conceptum proprium alicuius, continet illum virtualiter,vt patet à Doctore *in primo diſt*.3.*d*.8. *&* *alibi ſæpè*. Nec valet dicere quòd quia voluntas diuina eſt realiter idem eſſentiæ diuinæ,ideò non poteſt continere, quia accipio propoſitionem Doctoris vulgatam,ſcil.

Qualis eſt ordo inter aliqua vbi realiter diſtinguuntur, talis eſt vbi ſola ratione diſtinguuntur. Sed ſi voluntas eſſet realiter diſtincta ab eſſentia, & contineret notitiam diſtinctam eſſentiæ realiter virtualiter contineret ipſam Deitatem, vt etiam probat Doctor de creatura *in primo diſt.3. & 8.* quòd ſi poſſet cauſare notitiam diſtinctam eſſentiæ diuinæ, quòd virtualiter contineret ipſam; ergo cùm voluntas diuina, ſaltẽ ratione diſtinguatur ab eſſentia ſaltẽ ſecundùm rationẽ virtualiter, & eminenter continebit illam, & ſic poſterius virtualiter cõtinebit prius.

29. Tertiò inſtatur, ſi talis conceptus poteſt haberi in intellectu viatoris, ergo viator per illam poterit diſtinctiſſimè cognoſcere Deum ſub ratione deitatis, & vltrà poterit diſtinctiſſimè cognoſcere eius infinitatem intenſiuam, & ſic poterit ipſam comprehendere; patet, quia cognoſceret illam ſecundùm quòd eſt cognoſcibilis; eſt autem cognoſcibilis ſub ratione diſtinctiſſima infinitatis intenſiuè: imò videtur ſequi quòd tunc viator eſſet perfectè beatus, ſi Deo vt ſic diſtinctè concepto, & ſub ratione infiniti intenſiuè voluntas frueretur.

Quartò inſtatur, ſi talis conceptus poteſt cauſari in intellectu viatoris, aut immediatè cauſatur, nulla ſpecie intelligibili priùs cauſata, aut mediante ipſa. Si primò, ſequitur quòd talis conceptus non eſt abſtractiuus; patet, quia ille eſt obiecti, non in ſe, ſed in aliquo repræſentatiuo exiſtente. Si ſecundò, ergo voluntas diuina non poterit cauſare abſolutum realiter diſtinctùm ab alio abſoluto ſine ipſo, & tunc cauſa prima determinabitur à ſecunda quid eſt falſum, ſic enim arguit Doctor *in primo d.1.q.4.* quòd ſi voluntas diuina non poteſt cauſare fruitionem abſolutè, niſi priùs cauſet viſionem, ſequitur quòd ipſa determinabitur ad cauſandum à ſecunda cauſa, ſi ſine viſione non poſſet abſolutè cauſare fruitionem.

Quintò inſtatur, quia ſequitur quòd voluntas diuina non poſſet immediatè cauſare conceptum diſtinctum Deitatis, niſi priùs cauſaret conceptum diſtinctum ſuimet, vt patet à Doctore in plurib⁹ locis, quòd cauſans notitiam alterius in aliquo intellectu, priùs cauſat notitiam ſui. Et ideò eſſentia non poſſet cauſare notitiam in intellectu diuino, nec alicuius creaturæ, nec alicuius intrinſeci, niſi priùs cauſaret notitiam ſui diſtinctam, vt patet à Doctore ſuprà *q.5.* ergo ſi voluntas non poteſt cauſare notitiã diſtinctam Deitatis, niſi priùs cauſet notitiam ſui diſtinctam, ſequitur quòd non poterit immediatè cauſare abſolutum ſine alio abſoluto, à quo eſſentialiter non dependet.

30. Sextò ſequeretur, quòd habens talem conceptum, ſiue notitiam, neceſſariò intelligeret omnem veritatem neceſſariam de Deo, & omnem contingentem de poſſibili; patet, quia talis conceptus includeret virtualiter omnem talem veritatem, & per modum naturæ ageret, & ſimiliter intellectus; ſed hoc non videtur verum, quia poſſet ſtare notitia diſtincta Deitatis ſine notitia perſonarum, vt patet à Doctore *in 1.d.1.q.2.*

Reſponſio. Reſpondeo primò ad inſtantias contra ſextũ dictum. Ad primam antequam reſpondeam formaliter, præmitto aliqua: primò præmitto, quòd non omne cauſans notitiam alicuius, continet virtualiter, & eminenter entitatem illius; patet, quia notitia diſtincta hominis continet notitiã diſtinctam paſſionis, & tamen non continet paſſionem, cùm illa præcisè contineatur à ratione formali hominis. Eſt tamen verum quòd continens notitiam diſtinctam alicuius ſubiecti, cõtinet entitatem illius, & omnium virtualiter contentorum, adæquatè tamen contentorum; & ſic continens notitiam hominis diſtinctam continet virtualiter, non tantum entitatem hominis, ſed etiam omnes vetitates, & omnes paſſiones illius. Nec enim aliquid poſſet virtualiter continere paſſionem ſubiecti, quin etiã virtualiter contineret entitatem ſubiecti, quia in hoc poneretur cauſa paſſionis adæquata, quæ realiter identificatur ſubiecto: poſito ergo quòd in me cauſaretur notitia diſtincta hominis ab ipſo homine talis notitia, & ſi contineret virtualiter notitiam omnium proprietatum hominis mediatè tamen, ita quòd primo notitia definitionis hominis, quæ dicitur propriè diſtincta contineret notitiam prædicati, & per conſequens notitiam propoſitionis immediatè, & notitia euidens propoſitionis immediatè contineret notitiam concluſionis. Sic dico in propoſito, quòd notitia diſtincta Deitatis, & ſi contineat notitiam proprietatis, & per conſequens notitiam euidentem propoſitionis immediatè, & notitia illa euidens notitiam concluſionis, non tamen virtualiter continet illas proprietates. Si tamen illa notitia diſtincta eſſet cauſata ab alio, quàm à Deo immediatè, tunc cauſans illam contineret ipſum Deum, & omnes proprietates illius.

31. *Propoſitio poteſt intelligi duobus modis* Secundò præmitto, quòd notitia euidens propoſitionis immediatè, & propoſitionis mediatè poteſt dupliciter intelligi virtualiter contineri in alio. Primò in notitia ſubiecti diſtincta, ita quòd talis notitia præcisè cauſetur à notitia diſtincta ſubiecti. Secundò poteſt intelligi cauſari ab ipſo obiecto, ſiue obiecto immediatè, ita quòd homo præſens in ſpecie intelligibili, ſiue ipſa ſpecies, primò cauſat notitiam diſtinctam hominis: ſecundò notitiam proprietatum; tertiò notitiam propoſitionum immediatarum; quartò notitiam concluſionum. Et breuiter vtráque via eſt ſuſtentabilis, ſecundùm ea quæ expoſui *in prolog.q.3.* contra Greg. & Ocham, & Alphõſum Toletanum, vide ibi. In propoſito, ſi teneatur quòd conceptus diſtinctus Deitatis cõtineat omnes veritates, neceſſarias de Deo, id eſt, omnium veritatum notitiam euidentẽ patet quòd ex hoc non ſequitur quòd virtualiter contineat entitatem illarum proprietatum. Et propoſitio Doctoris, ſcilicet quòd *continens virtualiter notitiam diſtinctam alicuius, continet entitatem illius*, patet quòd illa non eſt in omnibus vera, vt ſuprà expoſui. Sicut etiam patet de ſpecie intelligibili, puta hominis, quæ continet notitiam hominis, & tamen non continet virtualiter ipſũ hominem, & ſimiliter continet notitiã riſibilitatis, & tamen non continet ipſã riſibilitatem. Si verò teneatur quòd obiectum virtualiter continet, tunc oporter ponere aliquã ſpeciem intelligibilẽ ſupplentem vicem obiecti, quæ partialiter non ſolùm cauſet notitiam ſubiecti, ſed etiam omnium proprietatum virtualiter in illo contentarum, quia niſi talis ſpecies poneretur reſpectu cognitionis abſtractiuæ, tunc nihil eſſet ibi, quod cauſaret; niſi fortè diceretur quòd voluntas diuina primò cauſat notitiam diſtinctam Deitatis, & ſecundò alias

Notitia hominis quid contentorum.

notitias

notitias ſequentes, & tamen melius, & magis ad propoſitum concluſionis eſſet ponere ſpeciem intelligibilem Deitatis, vt dixi *in prolo.q. 3.& in 2.diſt.3. q.9.* Et ſic patet quid ſit dicendum ad primam inſtantiam.

32. Poſſet etiam dici, & non extra propoſitum, quòd aliud eſt cauſare notitiam alicuius propoſitionis abſolutè, & aliud ipſam cauſare, vt euidentem. Nam Deus poſſet immediatè cauſare in me notitiam huius, *Homo eſt riſibilis*, quæ tamen nullo modo eſſet euidens, niſi ex notitia propoſitionis immediatè, notitia ergo concluſionis poſſet eſſe immediatè ab vno, & alio euidenti. Conceptus ergo diſtinctus Deitatis diceretur continere virtualiter omnẽ veritatem, &c.i.notitiam omnium veritatum, vt euidentem, ita quòd talis notitia, puta concluſionis, vel primi prædicati, non eſſet immediatè cauſata à tali conceptu Deitatis, ſed benè haberet euidentiam à tali conceptu, ita quòd euidentia propoſitionis, immediatè eſſet primo à tali conceptu, & euidentia concluſionis eſſet ab euidentia propoſitionis immediatè. Et ſic poſſet concedi quòd continens virtualiter notitiam alicuius, continet entitatem illius, licèt hoc non ſit ſimpliciter, & in omnibus verum, ſed non ſequeretur quòd continens euidentiam, notitiæ propoſitionis, quòd contineat entitatem imò, &c. ſtat quòd notitia ſit ab vno, & euidentia ab alio.

Nota.

Dico etiã quòd aliud eſt continere notitiam ſimplicẽ alicuius, & aliud eſt continere notitiã euidentem inhærentiæ, puta paſſionis ad ſubiectum. Et fortè ſubiectum cauſat notitiã ſui abſolutè, & poſt notitiã paſſionis abſolutè; ſed notitia euidens inhærentiæ paſſionis ad ſubiectũ, immediatè cauſatur à notitia euidenti præmiſſarum, & mediatè à notitia diſtincta ſubiecti. Tunc dico quòd etſi concedatur quòd continẽs notitiã ſimplicẽ alicuius contineat entitatem illius; non tamẽ ſequitur quòd continens notitiã euidentem inhærentiæ paſſionis ad ſubiectum, quòd contineat virtualiter ipſam paſſionem. Omnes iſtæ reſponſiones ſunt ſatis probabiles.

33. *An Angelus poſſit cognoſcere trinitatem.*

Ad ſecundum. Dico quòd Doctor ibi concedit quòd Angelus poſſet per talem ſpeciem cognoſcere Trinitatem. Dico ſecũdò, quòd Deus benè potuit cauſare ſpeciem intelligibilem, per quam Angelus præcisè cognoſceret diſtinctè Deitatẽ, & non cognoſceret alias proprietates. Si dicatur quòd non apparet ratio diuerſitatis de conceptu immediatè cauſato à voluntate diuina, non per ſpeciem intelligibilem, & de conceptu cauſato à ſpecie intelligibili, cùm vterq; diſtinctè repræſentat Deitatẽ ſub ratione propria, ergo ſi vnus virtualiter continet omnes veritates de Deo virtualiter, quare, & non alius? & ſi per vnum poteſt cognoſci Trinitas, quare & non per alium? non apparet ratio diuerſitatis. Sicut habens notitiam diſtinctam de homine per ſpeciem intelligibilem ipſius, & habens eandem, vel ſimilem notitiam cauſatam aliunde, ita per vnam poteſt cognoſcere proprietates hominis, ſicut per aliam. Dico breuiter, quòd voluntas diuina potuit cauſare ſpeciem intelligibilem in Angelo, & concurrere cum ipſa præcisè ad conceptum diſtinctum Deitatis, & non concurrere ad notitiam aliarum proprietatum, quamuis ille conceptus cauſatus à ſpecie intelligibili natus fuiſſet virtualiter continere omnes veritates de Deo neceſſarias. Sed in propoſito voluntas non ſolùm cauſaret conceptum diſtinctum Deitatis, ſed etiam cum ipſo concurreret ad euidentem notitiam omnium veritatum contentarum in illo. Et ideo Doctor hîc dicit quòd *potuit in intellectu viatoris cauſare conceptum ſimplicem Deitatis virtualiter continentem veritates*, &c. ita quòd non tantùm contineret potentia remota, ſed etiam potentia propinqua, propter hoc, quòd voluntas diuina diſpoſuiſſet actu concurrere ad notitiam euidentem contentarum veritatum.

34. Ad tertium. Dico quòd non ſequitur quòd contineret ille conceptus notitiam ſimplicem omnium creaturarũ, quia talis notitia non virtualiter includeretur in tali conceptu, præcisè enim continentur omnes veritates de Deo neceſſariæ, & omnes de Deo contingentes de poſſibili, non de actu. Nec eſſentia diuina cauſat in intellectu diuino notitiam creaturarum, vt nota, ita quòd notitia eſſentiæ diuinæ ſit præciſa ratio cauſandi notitiam omnium creaturarum, ſed ipſa præcisè vt habet rationem memoriæ, & vt ſic, non conſideratur vt actu cognita, hoc patet à Doctore *in prolo. q.penul.* licèt ergo eſſentia priùs cauſet notitiam ſui, quàm notitiam creaturarum, non tamen talis notitia ponitur ratio cauſandi notitiam creaturarum. Sicut etiã quamuis intellectus diuinus prius cognoſcat eſſentiam, quàm generet Filium, tamen talis notitia nullo modo eſt ratio formalis generandi Filium, vt patet à Doctore *in primo diſt.2.parte 2.q.3.& 4.* Dico vltrà, quòd ad concludendũ quòd talis notitia contineret virtualiter notitiam omnium creaturarum, oporteret priùs cõcludere quòd ipſa virtualiter contineret eſſentiam, vel voluntatem diuinam, quæ virtualiter continet omnes creaturas. Sicut ſi. *A.* virtualiter includeret notitiam diſtinctam hominis, & per conſequens ipſam entitatem hominis, quòd etiam concludi poſſet, quòd *A.* contineret virtualiter notitiam omnium virtualiter cõtentorum in ipſo homine, & per conſequens entitatem eorum. Sed in propoſito, conceptus diſtinctus Deitatis cauſatus à voluntate diuina non includit virtualiter notitiam Deitatis diſtinctam, vt patet.

Nota.

35. Ad quartũ. Dico, quòd quando dicimus quòd ſubiectum vel obiectum continet veritatẽ ſcibilem, non intelligitur quòd virtualiter continet extrema propoſitionis, quia tunc homo cõtineret ſe; patet, quia continet hanc veritatem, *homo eſt riſibilis*, & tamen non continet virtualiter hominem. Sed inhærentiam paſſionis ad ſubiectum, puta, quia homo continet quiditatiuè, & eſſẽtialiter rationale, & rationale eſt cauſa adæquata, & præciſa inhærentiæ riſibilitatis ad hominem, ideò dicimus quòd homo mediãte rationalitate, continet inhærentiam paſſionis ad ſubiectum. Et ſimiliter cùm dico, quòd notia diſtincta ſubiecti continet veritates neceſſarias de ſubiecto, ſic intelligitur, quòd remotè tamen continet virtualiter notitiam euidentem inhærentiæ paſſionis ad ſubiectum, vel quòd præcisè continet ipſam euidentiam paſſionis, vt inhærentis, id eſt quòd notitia inhærentiæ paſſionis ad ſubiectum eſt euidens immediatè, & propinquè à notitia euidenti præmiſſarum immediatarum, & mediatè, & quaſi remotè eſt euidens à notitia diſtincta ſubiecti.

36. *Doctrina singularis.*

Ad quintum. Dico quòd continere veritates in aliqua ſcientia, vt primò notum, non eſt conditio notitiæ diſtinctæ ſubiecti, ſed conditio ſubiecti, ſicut dicimus, quòd homo ſecundùm animam eſt ſubiectum ſcientię moralis, non erit ſubiectum immediatum, ita quòd immediatè de ipſo poſſint demonſtrari omnes veritates in ſcientia morali contentas, niſi ſic primò notus, id eſt quòd vt primò notus ponitur ſubiectum, & ſic patet quomodo hoc non pertinet ad notitiam ſubiecti, quòd ſit primo nota, &c. Cùm enim dicimus, ſubiectum, vt primò notum continet omnes veritates, poteſt intelligi dupliciter; vel primò notum notitia habituali; vel primò notum notitia actuali. Primo modo intelligitur quòd ſubiectum, vt præſens in ſpecie intelligibili continet virtualiter omnem veritatem, & dicitur tunc primò notum notitia habituali, quia vt ſic, eſt pars memoriæ perfectæ, & in potentia propinqua ad cauſandum notitiam ſui, & omnium virtualiter contentorum.

Subiectum, vt ſit primo notum notitia actuali poteſt intelligi duobus modis.

Secundo modo intelligitur, quòd ſubiectum ſit primò notum notitia actuali, & tunc dupliciter poteſt intelligi. Primò, quod notitia actualis contineat notitiam euidentem, tam præmiſſarum, quàm concluſionum modo præexpoſito. Secundò, quòd talis notitia nullo modo contineat, ſed quod nihil eſſet ſubiectum ſcientiæ virtualiter continens veritates illius ſcientiæ in potentia propinqua, niſi priùs eſſet notum, non quòd notitia requiratur vt ratio contenendi, ſed vt diſpoſitio præuia; niſi enim priùs cauſaret notitiam ſui ſimplicem, nunquam poſſet cauſare euidentem notitiam veritatum incluſarum virtualiter de obiecto primo noto notitia habituali, & notitia actuali. Primo modo. Vide quæ prolixè expoſui *in primo prologo. q. 3. artic. 1.* & ſpecialiter contra Gregorium, Ocham, Alphonſum, & multos alios. Si volumus etiam tenere de primo noto notitia actuali, ſecũdo modo accepta, erit ſuſtentabile, licèt non ita fortè ad mentem Doctoris ſicut aliis modis.

37. *Conditio ſubiecti.*

Ad ſextam, ſiue vltimam inſtantiam. Dico quòd hæc eſt conditio ſubiecti primi, ſcilicet in continendo veritates in ſcientia conſiderata à nullo dependeat, à nullo, ſcilicet pertinente ad illam ſcientiam, ſi ſit ſimpliciter primum. Hoc patet à Doctore *in prolo. q. 3.* Sed hæc conditio non viderut competere notitiæ diſtinctæ ſubiecti, cùm talis notitia dependeat à ſubiecto, vel à ſupplente vicem ſubiecti. Si volumus etiam tenere quòd hęc ſit conditio talis notitię, poſſumus ſic exponere. Notitia prima, & diſtincta ſubiecti continet virtualiter omnes veritates in ſcientia, cuius eſt, conſideratas, ſcilicet euidentem notitiam illarum, modo præexpoſito, & in continendo à nullo dependet, ſcilicet quòd à nulla alia notitia ad illam ſcientiam pertinente dependet, ſicut & ſubiectum à nulla entitate ad ſcientiam cuius eſt ſubiectum, dependet in continendo veritates illius ſcientiæ, ſic conceptus diſtinctus illius ſubiecti à nullo alio conceptu ad illam ſcientiam pertinente in continendo veritates, dependet.

Exiſtentia eſt de conceptus Dei.

Ad inſtantias contra ſeptimum dictum. Ad primam dico: primò, quòd etſi exiſtentia ſit de conceptu Dei, non tamen talis exiſtentia ponitur ratio terminandi, vt patet à Doctore in præſenti. Poſito enim quod, per impoſſibile Deus non eſſet, adhuc poſſet abſtractiuè cognoſci, & etiam eius exiſtentia. Si dicatur hoc non ſaluat, quia certum eſt quòd Deus neceſſariò exiſtit, & exiſtentia eſt de intrinſeca ratione eius, quęro tunc, ſi Deus ſub ratione Deitatis terminet hanc notitiam abſtractiuam, & diſtinctam, aut tunc in ratione, formali includit exiſtentiam actualem, aut non? Si ſic, ergo exiſtentia actualis erit ratio formalis terminandi: aut non includit, ergo actualis exiſtentia non erit de formali conceptu ipſius Dei. Si ergo talis conceptus terminatur ad Deum ſub ratione Deitatis, & Deus ſub ratione Deitatis, neceſſariò includit actualem exiſtentiam, ergo Deus ſub illa ratione, quâ actu exiſtens terminat, & per conſequens talis conceptus erit intuitiuus. Dico breuiter, quòd non dicitur cognitio intuitiua, ex hoc, quòd terminatur ad rem exiſtentem actualiter, ſiue etiam ponendo quòd exiſtentia ſit de intrinſeca ratione illius; & patet, nunc cognoſco abſtractiuè exiſtentiam, puta albedinis, ita quòd talis cognitio terminatur ad exiſtentiam immediatè, & tamen non dicitur cognitio intuitiua. Sed vltrà omnia requiritur præſentia rei actu exiſtentis, non enim ſufficit quòd actu exiſtat propria exiſtentia, quòd cognitio terminetur ad actualem exiſtentiam, ſed requiritur quòd talis res ſit in ſe præſens, & non in aliquo repræſentatiuo. Dicitur ergo cognitio intuitiua, quæ terminatur ad rem exiſtentem inquantùm exiſtens, & in ſe præſentem potentiæ cognitiuæ. Concedo ergo quòd conceptus diſtinctus Dei terminatur ad Deum ſub ratione Deitatis, & ad Deum vt actu exiſtentem & in ſe præſentem, & potentiæ cognitiuę perfectè præſentem. Et ſic Doctor intelligit de cognitione intuitiua, vnde in multis locis addit *ad rem exiſtentem, & in ſe præſentem.*

Vnde dicatur cognitio intuitiua.

38. *Doctrina ſingularis.*

Si quæratur, pono quòd voluntas diuina immediatè cauſet conceptum abſtractiuum, & diſtinctum Deitatis, nulla ſpecie intelligibili præexiſtente in intellectu, in quo talis conceptus cauſatur, ille conceptus ad quid terminabitur, aut enim terminabitur ad notitiam exiſtentem actu, & in ſe præſentem, aut non in ſe præſentem, ſed præſentem in aliquo repræſentatiuo. Si primo modo, patet quòd talis conceptus erit intuitiuus, quia terminatur ad rem exiſtentem, & in ſe præſentem. Si ſecundo modo, oportet aſſignare illud repræſentatiuum, non erit ſpecies intelligibilis per poſitum; non conceptus ille, quia vt habet *eſſe* in tali conceptu, habet præcisè *eſſe* cognitum, vt patet à Doctore *in primo diſt. 8. q. 3. & alibi ſæpe*, & aliud repræſentatiuum non videtur poſſe aſſignari, ergo talis conceptus erit neceſſariò intuitiuus. Dico breuiter, quòd non erit præſens, nec in ſpecie intelligibili, nec in conceptu, ſed erit præſens in ſpecie intelligibili, nec in conceptu, ſed erit præſens in ſe, ſed non erit intellectui præſens; poteſt enim cognitio abſtractiua terminare ad aliquid, quod non erit præſens in aliquo repræſentatiuo, alio à re, ſed ſufficit quòd terminetur ad ipſam, vt nõ præſentã ſecundùm ſuã exiſtentiam potentiæ cognitiuæ.

Ad ſecundam inſtantiam. Dico primò, quòd voluntas, cùm tranſeat in perfectam identitatem realem in eſſentiam diuinam, nullo modo poteſt ipſam continere, nec propriè, nec quaſi, vt etiam Doctor tenet in pluribus locis. Dico ſecundò, quòd ſi voluntas haberet à ſe originatiuè,

Nota.

originatiuè,quòd ſic poſſet cauſare talè notitiã, poſſet cõcedi quòd cõtineret; vel quaſi cõtineret,ſed nõ ſequitur de eſſentia,quia ipſa eſsẽtia originatiuè continet voluntatẽ, accipiendo *voluntatem* pro potentia volitiua; & hoc patet à Doctore *in primo diſt.8.q.3.& in quodlib.qu.prima.25.* & ideò quamuis poſſit cauſare notitiam diſtinctam Deitatis, ſiue aſtractiuam,ſiue intuitiuam, non ſequitur quòd contineat eſſentiam, nec propriè, nec quaſi, cùm hoc habeat non à ſe, ſed fundamentaliter, & originatiuè ab ipſa eſſentia diuina. Dico tertiò, quòd non ſequitur de omni notitia diſtincta, ſed ſi habet veritatem, habet veritatem de prima notitia, & adæquata eſſentiæ diuinæ, qualis notitia eſt in intellectu diuino, quæ notitia eſt formaliter infinita, & perfectè adæquatur obiecto eſſentiæ diuinæ, ſiue ipſi eſſentiæ diuinæ: potens ergo cauſare immediatè talem notitiam continet virtualiter, vel quaſi continet ipſam eſſentiam. Sed hoc non ſequitur de notitia non adæquata ipſi eſſentiæ diuinæ, qualis eſt omnis notitia cauſata in intellectu creato à voluntate diuina. Quamuis ergo poſſit cauſare notitiam diſtinctam Deitatis,tam abſtractiuam, quàm intuitiuã in intellectu creato,nõ tamen ſequitur quòd contineat virtualiter ipſam eſſentiam diuinam; quam reſponſionem benè nota propter multa.

39. *Quomodo poſſit cognoſci infinitas intenſiua.*

Ad tertiam inſtantiam. Dico, quòd poterit diſtinctiſſimè cognoſcere infinitatem intenſiuam, & ſecundùm omnem gradum infinitatis. Et cùm infertur quòd tunc poteſt comprehendere ipſam.Dico,quòd non omnis cognitio,etiã diſtinctiſſima,eſt comprehenſiua obiecti cogniti, ſed præcisè illa quæ obiecto adæquatur, ſic, quòd in ſe ſit talis intenſiuè quantum obiectum eſt intenſiuè cognoſcibile. Si enim obiectum eſt intenſiuè infinitum,ſequitur quòd erit intelligibile infinitè intenſiuè,& natum intelligi intellectione formaliter infinita, vt expoſui ſuprà *quæſt.5.*

Et cùm vltrà infertur, quòd habens talem conceptum ſic diſtinctum poſſet eſſe perfectè beatus. Dico quòd ſi loquamur de beatitudine viatoris inquantùm viator,quòd tunc eſſet perfectiſſimè beatus,imò magis beatus, quàm aliquis Philoſophorum potuerit eſſe in cognitione ſubſtantiarum ſeparatarum, quia nullus potuit peruenire ad cognitionem diſtinctam alicuius ſubſtantiæ ſeparatæ, vt probat Doctor *in prolog.q.1.n. in primo diſt.3. q.1.* Sed hîc viator haberet ex hypotheſi cognitionem diſtinctam obiecti beatifici. Sed loquendo de beatitudine comprehenſoris, qualem nunc beati habent in patria, dico quòd intellectus viatoris in tali cognitione, etiam diſtinctiſſima, non fuiſſet beatus,quia talis beatitudo conſiſtit in cognitione faciali,& intuitiua obiecti beatifici. Si dicatur quomodo cognitio intuitiua obiecti beatifici, & abſtractiua eiuſdem differunt. Si numero tantùm,ergo erit viator in tali conceptu æquè beatus, vel ſaltem erit ſimiliter beatus formaliter, ſicut nunc exiſtẽs in patria eſt beatus,quia iſtæ, beatitudines non differrent,niſi numeraliter. Si differunt tantùm ſicut perfectum & minùs perfectum, patet quòd adhuc erit beatus,licèt non ita perfectè, & ſi talis conceptus abſtractiuus poteſt intendi,intantum poſſet intendi,quòd in illo eſſet æquè perfectè beatus; ſic enim arguit Doctor *in 4.d.49.* Contra opinionem Thomæ. Si differunt ſpecie ſicut Doctor videtur tenere *in 3.d.31.& in quarto diſt.49.* quia cognitio abſtractiua,& intuitiua eiuſdem obiecti,ſpecie diſtinguuntur, vt patet à Doctore *in ſecundo diſt.25.* Et ſic in propoſito cognitio abſtractiua, & intuitiua eiuſdem Deitatis differunt ſpecie. Et hoc propter aliam,& aliam præſentiam obiecti, vt dicit Doctor *in tertio d.31. & in quarto d.49.* & ſic patet quòd habens cognitionem abſtractiuam, etiam diſtinctiſſimam, non erit beatus, propriè loquendo de beatitudine. Si dicatur, quòd fortè hoc non videtur ſequi,ſcilicet,quòd alia,& alia præſentia obiecti cauſet,& alium,& alium actum ſpecie diſtinctum,quia ſecundùm Doctorem *in primo d.1.q.4.* vbi dicit quòd actus voluntatis non variatur propter aliam,& aliam approximationem ad obiectum,vide ibi. Sed quia hoc non eſt præſentis ſpeculationis, vide *in tertio diſt.31. & in quarto diſt.41.* vbi pertractaui hanc materiam ſoluendo etiam præſentem, & alias inſtantias in hac materia, iſta pro nunc ſufficiant.

Quare cognitio intuitiua, & abſtractiua differunt ſpecie.

Ad quartam inſtantiam de ſpecie intelligibili reſpectu talis conceptus diſtincti. Dico, quòd vtrumque membrum poteſt dari. Et primò poteſt dari,quòd priùs cauſet ſpeciem, quia talis ſpecies neceſſariò requiritur, vt habeatur præſentia obiecti, prout poteſt haberi in aliquo repreſentatiuo,ita quòd eſſet impoſſibile in cognitione abſtractiua aliter eſſe præſens. Cùm dicitur quòd poteſt quodlibet abſolutum immediatè cauſare alio abſoluto non cauſato. Dico primò, quòd etſi actum voluntatis abſolutum poſſit immediatè cauſare in aliqua voluntate,actu intelligendi abſolutè non cauſato,tamen voluntas ſecundùm illum actum, nihil vellet, cùm *velle* neceſſariò terminetur ad obiectum cognitum; non poſſet ergo immediatè cauſare volitionem alicuius obiecti, quæ includit relationem aliquam ad obiectum,vt patet à Doctore *q.14.quolib.* non priùs cauſato actu intelligendi eiuſdem obiecti, cùm talis neceſſariò requiratur. Sic in propoſito,tenendo quòd ſpecies intelligibilis neceſſariò requiratur ad hoc vt obiectũ ſit præſens in cognitione abſtractiua, diceretur quòd non poſſet voluntas diuina cauſare in intellectu viatoris conceptum diſtinctũ Deitatis, quo diſtinctè conciperet illam, non priùs cauſato repreſentatiuo eiuſdem, ſcilicet ſpecie intelligibili;poſſet tamẽ cauſare abſolutè talẽ conceptũ,qui nullo modo terminaretur ad obiectum. Et cùm infertur quòd ſi talis ſpecies neceſſariò prærequiritur, tunc voluntas diuina poſſet determinari à ſecunda cauſa,quod habet pro inconuenienti vt patuit *in primo diſt.1.q.4.* Dico breuiter,quòd ibi in primò eſſet inconueniens,quia verè prima cauſa determinaretur ad agendum à ſecunda cauſa, quia Henricus poſuit quòd ad viſionem obiecti beatifici neceſſariò ſequatur fruitio eiuſdem, ita quòd ſi voluntas diuina cauſet in aliquo intellectu viſionem claram Deitatis. quòd neceſſariò cauſabit fruitionem eſſentiæ in voluntate eiuſdem, & ſic benè ſequitur quòd ſi neceſſariò cauſat fruitionem priùs cauſata viſione, tunc determinabitur à ſecunda cauſa. Sed in propoſito hoc non ſequitur; quia non pono quòd cauſata ſpecie intelligibili Deitatis, quòd neceſſariò cauſet conceptum diſtinctum eiuſdem, imò pono quòd ſtante tali ſpecie,poteſt eſſe, quod

40.

Nota de ſpecie intelligibili.

Opin. Henric.

Contra S Th.

talis

talis conceptus nullo modo erit, ſed dico quòd conceptus non poterit eſſe, niſi priùs cauſata ſpecie, vt proprio repreſentatiuo eiuſdem obiecti. Sicut etiam dico de actu volendi, quòd poteſt ſtare cogni tio perfectiſſima obiecti, etiã intuitiua, & tamen non erit volitio eiuſdem, ſed non poteſt eſſe volitio actualis obiecti, niſi præcedat cognitio eiuſdem. Hoc idem ponit Doctor quòd de potentia Dei abſoluta poteſt perfectiſſima viſio Deitatis, & non erit fruitio, cuius oppoſitum dicebat Henricus *in primo vbi ſuprà*, ſed non poteſt eſſe fruitio ſine viſione præcedente, cum illa neceſſariò requiratur. Et ſic patet quomodo poteſt ſuſtineri quòd in cõceptu diſtinctio Deitatis præ requiritur ſpecies intelligibilis repreſentans eam in ratione obiecti actu intelligibilis.

Quomodo poſsit eſſe viſio deitatis ſine fruitione.

41. Si dicatur, quòd multa obiecta poſſint intelligi abſtractiuè, quæ tamen non habent ſpeciem intelligibilem, vt patet de materia prima, de paſſionibus, de relationibus, quæ non habent proprias ſpecies intelligibiles. Dico, quòd obiectum eſſe præſens potentiæ cognitiuè reſpectu cognitionis abſtractiuę poteſt pro nunc dupliciter intelligi. Primò, quòd ſit præſens præſentia propria, & formali & hîc voco præſentiam propriam, & formalem, quando habet propriam ſpeciem: ſecundò, quòd ſit præſentia alterius præſens, quòd ipſum virtualiter continet. Hoc præmiſſo. Dico, quòd ſemper requiritur ſpecies intelligibilis, vel quòd habeat ſpeciem propriam, vel quòd contineatur virtualiter in aliquo obiecto habente ſpeciem propriam. Sicut etiam aliquid poteſt eſſe præſens in cognitione intuitiua, vel in ſe formaliter, & ſecundùm propriam exiſtentiam præſens, vel quòd virtualiter contineatur in alio habente propriam præſentialitatem. Hæc diſtinctio habetur à Doctore *in primo diſt.* 8. *q.* 3. *& quodl.* patet ergo quòd ſicut in cognitione intuitiua obiecti, requiritur, quòd tale obiectum, vel ſit in ſe præſens ſecũdum propriam exiſtentiã, vel quòd contineantur in alio virtualiter perfectè præſente, ſecundùm propriã exiſtentiam. Sic in cognitione abſtractiua obiecti requiritur quòd tale obiectũ, vel ſit præſens ſecũdũ propriã ſpeciẽ intelligibilẽ, vel quòd virtualiter cõtineatur in alio perfectè preſente ſecundũ propriam ſpeciem intelligibilem. Sed de hac materia, ſcilicet ſpeciei intelligibilis prolixè tractatum eſt in primo *diſt.* 3. *q.* 2. *& q.* 6. vide ibi ſingularia dubia, & præcipuè, q. 2. & 3.

Obiectum eſſe præſens potẽtiæ, poteſt intelligi dupliciter.

42. Si teneatur aliud membrum, ſcilicet quòd poſſit immediatè à voluntate diuina cauſari conceptus diſtinctus Deitatis nulla ſpecie intelligibili præcedente, poteſt faciliter reſponderi ad inſtantiam, quòd aliud eſt loqui de obiecto cognoſcibili abſtractiuæ, vt terminatiuo cognitionis abſtractiuæ; & aliud de obiecto motiuo intellectus reſpectu cognitionis abſtractiuæ. Primo nullo modo videtur neceſſaria ſpecies intelligibilis, quia ſine illa obiectum poteſt perfectè terminare illam cognitionem; & patet, quia obiectum, vt quiditatiuè acceptum, & vt abſolutè conſideratum terminat hanc cognitionem; quando enim cognoſcitur diſtinctè obiectum cognitione abſtractiua, talis cognitio terminatur ad obiectum ſub ratione quiditatiua propria, aliter diſtinctè non cognoſceretur. Sed ſi terminaret prout habet *eſſe*, ſic repreſentatum, tunc terminaret, non per ſe nec quiditatiuè, ſed tantùm per accidens, & ſecundùm *quid*, quia accidit ſibi ſic eſſe præſens. Secundò modo loquendo de obiecto motiuo. Dico breuiter, quòd Doctor ponit in nobis neceſſitatem ſpeciei intelligibilis, quia ſtante abſentia obiecti in ſe, nulla cognitio eiuſdem haberi poſſet. Sed poſita ſpecie intelligibili, talis ſpecies ſupplet vicem obiecti, & ſic ipſa vnà cum intellectu agente cauſat in intellectu poſſibili notitiam abſtractiuam, vt patet à Doctore *in primo diſt.* 3. *q.* 6. *&* 8. *& diſt.* 17. *& in ſecundo diſt.* 3. *& in quarto diſt.* 10. *& in quol.* requiritur ergo ſpecies intelligibilis, vt cauſa reſpectu notitiæ abſtractiuæ, & hoc expoſui in primo *vbi ſuprà*. Modò voluntas diuina poteſt ſupplere vicem omnis cauſalitatis ſecundæ, vt patet, & ſic poterit ſupplere cauſalitatem cuiuſcúmque ſpeciei intelligibilis, & immediatè cauſare conceptum abſtractiuum cuiuſcúmque obiecti, & ſic immediatè poterit cauſare in intellectu noſtro conceptum diſtinctum, & abſtractiuum eſſentiæ diuinæ, nulla ſpecie intelligibili præſuppoſita. Et ſic patet quomodo vtrumque membrum eſt ſuſtentabile; tamen ſecundum membrum videtur magis verùm & magis ad mentem Doctoris ſubtilis.

An ſpecies intelligibilis ſit neceſſaria.

Scotus ponit neceſſitatem ſpeciei intelligibilis

43. Ad quintam inſtantiam dico primo, quòd aliud eſt mouere intellectum ad cognitionem alterius in ratione obiecti; & aliud eſt mouere in ratione obiecti. Exemplum, puta homo mouet intellectum neceſſarium ad cognitionem puta ſibilitatis, & tunc aut mouet in ratione obiecti, id eſt, vt habens præcisè rationem obiecti mõtiui; aut alio modo mouet non habendo rationem obiecti motiui, ſed præcisè habendo rationem talis entis. Primo modo concedo quòd non poteſt mouere aliquem intellectum, niſi priùs in tali intellectu cauſet notitiam ſui, quia vt ſic, cùm moueat per modum naturæ, neceſſariò priùs cauſabit notitiam ſui perfectam quantùm poteſt, quam notitiam alterius in eo virtualiter contenti. Et hoc modo eſſentia diuina, quæ eſt præſens intellectui diuino in ratione obiecti perfectiſſimè intelligibilis nunquam poſſet mouere talem intellectum ad cognitionem alterius extrinſeci, puta creaturæ, nec alicuius intrinſeci, puta attributi, vel proprietatum, niſi priùs moueret ad notitiã ſui diſtinctam, vt patuit ſuprà *q.* 5. *quol.*

Exemplum.

Nota de eſſentia.

Secundo modo, aliquid poſſet mouere ad notitia alterius, ſine hoc quòd moueat ad ſui notitiam, quia vt ſic, tale obiectum non eſſet præſens intellectui in ratione obiecti intelligibilis. Et hoc expreſsè patet in multis. Nam ſpecies intelligibilis, mouet immediatè intellectum ad notitiam obiecti cuius eſt, & tamen non mouet ad notitiam ſui primò, & hoc eſt, quia talis ſpecies non eſt pro tunc præſens intellectui in ratione obiecti intelligibilis. Similiter intellectus agens immediatè mouet ad notitiam aliorum, & tamen non primò cognoſcitur, imò pro ſtatu iſto nullo modo mouet ad notitiam ſui, vt patet à Doctore & hoc eſt, quia talis intellectus pro ſtatu iſto, nunquam poteſt eſſe præſens intellectui poſſibili in ratione obiecti actu intelligibilis, & voco obiectum actu intelligibile, quid immediatè poteſt mouere intellectum ad ſui notitiam, vel quod ſaltem virtualiter contineatur in alio, quid immediatè

Quomodo ſpecies intelligibilis moueat intellectum.

poteſt

poteſt mouere, vt expoſui in primo *diſt.3. qu.7.* declarando titulum, q. 1. licèt ergo intellectus agens ſecundùm ſuam formalem entitatem ſit perfectè præſens intellectu poſſibili, pro ſtatu tamen iſto nullo modo eſt in ſpecie intelligibili propria, nec in ſe præſens in ratione obiecti actu intelligibilis, vt patet à Doctore *in prolog. q.1.* Sic dico in propoſito, quòd quamuis voluntas diuina ſit in ſe perfectè præſens intellectui creato, non tamen neceſſariò eſt præſens in ratione obiecti actu intelligibilis. Et ideò poteſt immediatè cauſare conceptum diſtinctum Deitatis, & non erit priùs cognita.

Dico ſecundò, quòd aliud eſt loqui de obiecto præcisè mouente per modum naturæ, & de obiecto præcisè mouente per modum voluntatis, quia primo modo tale obiectum, vt præſens in ratione obiecti actu intelligibilis, neceſſariò prius mouet ad notitiam ſui, quàm aliorum, etiam virtualiter in ipſo contentorum. Sed ſecundo modo nõ apparet neceſſitas, quòd priùs moueat ad ſui notitiam, etiam tenendo quòd ſit perfectè præſens in ratione obiecti actu intelligibilis, & hoc eſt, quia eſt obiectum voluntarium. Et hoc patet *in 1. diſt.3.* vbi multa de iſtis expoſui.

Ad vltimam inſtantiam. Dico breuiter quòd ſtante tali conceptu nullo exiſtẽte impedimento, & concurrente influentia generali voluntatis diuinæ, quòd tunc cognoſceret omnia virtualiter contenta. Si ſtante tali conceptu perfecto, poſſet voluntas diuina ſuſpendere actionem talis conceptus, quia poteſt omnem actionem cuiuſcunque cauſæ ſecundæ ſuſpendere.

44. *Viator non poteſt cognoſcere Deum eſſe omnipotentem ex puris naturalibus.*

Contra octauum dictum, quod tale eſt, quòd *viator non poteſt ex puris naturalibus demonſtratiuè*, propter quid *cognoſcere iſtam*, Deus eſt omnipotens, *& hoc tam mediatè, quàm immediatè*, inſtatur ſic, primò ſupponendo aliqua; primò, quòd viator eſt ille, qui non habet notitiã intuitiuã, vt ſuprà dixi, ſed poteſt habere cognitionẽ abſtractiuam Deitatis, & hoc per potentiam diuinã, vt ſuprà patuit. Et de iſto viatore non intelligitur concluſio, quia talis habens huiuſmodi conceptum, ſiue notitiam Deitatis poſſet demõſtratiuè ſcire, Deum eſſe omnipotentẽ, vt ſuprà patuit. Sed cõcluſio intelligitur de viatore, qui tantum habet fidem, & cognitione ſecundùm inclinationem fidei, vel etiam aliam cognitionem, quæ ſibi non repugnet ex puris naturalibus, vt patet in litera. Concluſio ergo intelligitur, quòd ſtante cognitione, quæ de lege communi habetur per fidem, non poteſt ex puris naturalibus cognoſcere hanc, *Deus eſt omnipotens*; non intelligitur ergo concluſio ex puris naturalibus ſimpliciter, ſed præſuppoſito lumine fidei, quæ habetur de communi lege, adhuc ex naturalibus non poteſt pertingere ad huiuſmodi notitiam. Secundo ſuppono, quòd ſecundùm fidẽ viator poteſt eſſe certus, Primò, quod Deum eſſe omnipotentem eſt demonſtrabile *propter quid*, vt ſuprà patuit. Ex lumine etiam fidei eſt certus, quòd viator poteſt ſcire in generali, qualẽ ſit mediũ demõſtrandi illã concluſionẽ, quia, ſi eſt volũtas Dei perfectiſſima, vt ipſe Doct. cõcedit. Et etiã de multis aliis põt eſſe certus, ex quibus intendo inferre propoſitũ, ſ. quòd ſtante lumine fidei ſecundũ legẽ cõmunẽ, poteſt demõſtratiuè ſcire *propter quid*, Deũ eſſe omnipotentẽ. Primò ergo inſtatur ſic: Aut ſcit *propter quid*, Deũ eſſe omnipotentem, aut ſcit ipſũ non eſſe omnipotentẽ. Si primò, ergo põt cognoſcere demonſtratiuè *propter quid*, Deũ eſſe omnipotentẽ: patet, quia ſi ſcio hominẽ eſſe riſibilem propter quid, ergo ſcio demonſtratiuè *propter quid*. Si ſecundò, ergo nõ erit demõſtrabile *propter quid*, quia nihil ſcitur niſi verũ. Si enim ſcio hominẽ non eſſe riſibilem *propter quid*, ergo hominẽ eſſe riſibilem propter quid, non eſt demonſtrabile *propter quid*.

Secundò inſtatur ſic; viator ſcit voluntatem perfectiſſimam eſſe medium *propter quid* ad demonſtrandum Deum eſſe omnipotentem, & hoc ſcit ex puris naturalibus vel ſolo, ſolo lumine fidei, præſuppoſito ergo ex puris naturalibus, põt ſcire *propter quid* Deum eſt omnipotentẽ. Antecedens patet, quia etiã eſt conceſſum à Doctore Conſequentia etiã patet, quia habẽs medium *propter quid* poteſt ſcire concluſionem *propter quid*. Si enim cognoſco animal rationale eſſe medium, *propter quid* ad demonſtrandum iſtam concluſionem, *homo eſt riſibilis*, ſtatim poſſum demonſtratiuè *propter quid* ſcire hominem eſſe riſibile. 45. *Nota.*

Tertio inſtatur ſic; viator ex puris naturalibus, vel ſaltem præſuppoſito lumine fidei ſcit Deum merè contingenter agere ad extrà, vt patet à Doctore in pluribus locis. Secundo ſcit quòd prima cauſa cõtinet cauſalitatẽ omnium ſecundarũ cauſarum. Scit etiã quòd ſi cõtingenter producit quicquid ad extrà producit, quòd poteſt immediatè producere effectum imperfectũ, hoc non ſequeretur apud Ariſtot. quia ipſe vellet quòd nõ poſſet immediatè producere effectũ imperfectũ, & hoc quia agit per modum naturæ, & neceſſariò. Si ſic agit liberè tollitur hoc impedimentũ. Ex iſtis ſequitur propoſitũ, auctor ſcit Deũ continere omnem cauſalitatem cauſæ ſecundæ, & ſcit ipſum merè contingẽter agere ad extrà, & à nulla ſecunda cauſa neceſſariò determinari ad agendum, ergo ex puris naturalib. ſcit Deũ poſſe agere omnẽ effectũ immediatè, & per cõſequẽs ſcit ipſũ eſſe omnipotentẽ omnipotẽtia immediata, de qua eſt dubiũ. 46.

Reſpondeo ad omnes iſtas inſtantias. Ad primam, dico quòd negatur vtrunque membrum. Sic etiam hîc patet in diuinis ſi generat Deũ, aut generat alium Deum, aut generat alium non Deum, nulla propoſitio illius diſiunctiuæ conceditur, nec ſunt contradictoriæ, ſed benè iſtæ, aut generat alium Deum, aut non generat alium Deum. Secunda eſt concedenda, vt patet à Doctore *in primo diſtinct.4. quæſt.1.* Sic dico in propoſito, nec illæ duæ contradicunt, ſed benè iſtæ duæ, aut ſcit Deum eſſe omnipotentem, eſſe demonſtrabile *propter quid*; aut non ſit eſſe demonſtrabile *proter quid*. Conceditur ſecunda, quia hoc tantùm creditur. Si etiam concedatur prima in hoc ſenſu, ſcilicet, ſcio per fidem Deum eſſe omnipotentem, eſſe demõſtrabile *propter quid*, ergo poſſum ex puris naturalibus demonſtratiuè *propter quid* cognoſcere Deum eſſe omnipotentem non ſequitur. Si dicatur ad primam reſponſionem, ſcilicet, quòd bene ſequitur quòd viator ſciat Deum non eſſe omnipotentem *propter quid*, quia à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuã de prædicato infinito, valet conſequentia. Dico, vt dixi in primo *diſt.4.q.1.& diſt.21.* vide ibi quomodo teneat illa conſequentia. 47. *Reſpondeo ad omnes inſtãtias.*

Ad ſecun

Ad ſecundum. Dico, quòd quamuis ſciam in confuſo quòd voluntas perfectiſſima eſt medium,&c. non tamen ex hoc ſequitur quòd ergo poſſum illam concluſionem demonſtrare *propter quid*, ſed requiritur quòd ego ſciam illud medium diſtinctè,quia medium in demonſtratione potiſſima debet eſſe primò notum diſtinctè, non enim ſufficit ſcire medium ſic in generali, & in confuſo,quia nec vt ſic, ponitur medium in demonſtratione *propter quid*, ſed ponitur medium ſub ſua ratione formali, & diſtincta, & vt ſic debet cognoſci ſi vult demonſtrare propter quid. Per hoc idem dico ad ſecundam inſtantiam.

Ad dubia ſequentia pro nunc omitto, ſed relinquo illa ingenioſiori, & ſubtiliori me.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm Filius vel Verbum diuinum [a] habeat cauſalitatem aliquam propriam reſpectu creaturæ.

D.Thom. 1.*q.*63.*ar.*5.*&* 2.*d.*1. Scot. *d.* 10.*ad vltimum, &* d.12.*ad vltimum,*2.*d.*1.*q.*1. *Et quod.* 14. Henr. *quod.* 6. *q.* 2.

ARGVITVR quòd ſic; quia ars dicit reſpectum cauſalitatis ad artificiatum,& idea ad ideatum; ſed Verbo diuino competit propriè eſſe artem,& habere in ſe ideas omnium factibilium ergo, &c. Minor patet per Auguſt.6. de Trin. cap.9. vel.39.*verbum*,inquit,*perfectum,cui non deeſt aliquid,eſt ars quidem omnipotentis, & ſapientiæ Dei*; hoc pro prima parte minoris. Et ſequitur: *Plena omnium rationum viuentium incommutabilium:* Et hoc pro ſecunda parte minoris; quia per rationes illas intelligit ideas,vt patet ex intentione eius 83.*qu.quæſt.*46. & ſequitur ibi: *Nouit Deus omnia,quæ fecit per ipſum.* Hoc pro vtraque parte minoris:intelligendo ſic; nouit tanquam in arte, in qua relucent rationes artificiatorum. 1.

Ratio ad opp.

Ad oppoſitum Auguſtinus,2.*de Trin.c.*5. loquens de Filio incarnato:*Mitti*,inquit, *à Patre ſine Spiritu ſancto non potuit:* & ſequitur paucis interpoſitis, *Fortaſſe aliquis cogitat, vt dicamus etiam à ſeipſo miſſum eſſe Filium: quia ille Mariæ conceptus, & partus operatio Trinitatis eſt,qua cauſante,omnia cauſantur.* 2.

Et iſtam concluſionem concedit implicitè, cùm reſpondet ad obiectionem, quæ poſſet fieri contra eam,dicens: *Quomodo*,inquit,*Pater Filium miſit,ſi ipſe ſe miſit?Cui primò reſpondeo*,&c. Item ibidem,intelligit iſtam Incarnationem vna eadémque operatione Patris & Filij inſeparabiliter eſſe factã,nõ vtique inde ſeparato Spiritu ſancto.

Item, idem li.4.cap.22.vel 38. *Planè fidenter dixerim Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnius eiuſdémque ſubſtantiæ, Deum creatorem, Trinitatem omnipotentem inſeparabiliter operari.*

SCHOLIVM.

Non eſt aliqua ratio agendi ad extra propria Verbo,vel Filio Dei. Probat primò ex Aug. & Dionyſ.Secundò à poſteriore ex authoritate Euangelij, quia Filius quicquid facit Pater,facit eodem modo cum eo; ergo non habet propriam rationem agendi,quia hæc vel informat,vel eſt idem ſuppoſito agenti; & neutro modo Filius eſt in Patre vel è contra, & reijcit reſponſionem Henrici. Tertiò à priori, quia principium formale agendi in Deo eſt intellectus,& voluntas, vel actus harum potentiarum, vel alterius earum,& iſta ſunt eodem modo in tribus perſonis, hanc rationem attingit Auguſtinus citatus. Reijcit rationem D.Thomæ ad concluſionem, quia ſcilicet eſſentia eſt vna in tribus, adeò non eſt propria ratio agendi alicui illarum.Contrà quia per eſſentiam non agitur ad extrà, quia naturaliter ageret Deus ad extrà:De quo 1.*diſt.* 10.*& infrà q.*16.*Hanc concluſionem latè probat Doctor* 2.*d.*1.*q.*1.

QVÆSTIO iſta generaliter propoſita intelligi poteſt de quacumque cauſalitate, quæ Deo conuenit reſpectu creaturæ; ſed argumenta magis tangunt de cauſalitate effectiua. 3.

De iſta ergo cauſalitate primò inquirenda,ſunt tria videnda. Primò vtrùm aliqua ratio formalis cauſandi ſit propria Verbo.Secundò vtrùm aliquis modus,vel ordo in cauſalitate,ſeu cauſãdo,ſit proprius ſibi.Tertiò,vtrũ aliquis reſpectus cauſalitatis,vel aliquis ſuis reſpectus ad creaturã includatur per ſe in eius proprietate conſtitutiua.

De pri

De primo dici poteſt [a], quod non eſt propria ſibi aliqua ratio formalis agendi ad extrà.

Et hoc poteſt tripliciter oſtendi. Primò,auctoritate. Secundò,ratione ſumpta à poſteriori,& tandem ratione ſumpta à priori.

Auctoritas eſt Auguſtini 5. Trin. 14. vel 34. vbi dicit ſic: *Ad creaturam Pater & Filius,& Spiritus ſanctus ſunt vnum principium,ſicut vnus creator,& vnus Deus.* *Tres perſonæ vnum principium creaturæ.*

Ex hoc videtur,quòd ſicut eſt in eis vna formalis deitas, per quam dicuntur vnus Deus: ſic eſt vna formalis ratio cauſandi, & principiandi, per quam dicuntur vnus Creator, & vnum principium. Hoc idem vult Dionyſius *de Diu. Nom.* dicens *communia toti diuinitati ſunt cauſabilia omnia.* *Cauſabilia omnia communia ſunt Trinitati.*

4. Ratio à poſteriori ſumitur [b] ab actu cauſandi,de quo actu ait Saluator Ioan.5. *Quæcunque ille,*ſcilicet Pater *fecerit,hæc & Filius ſimiliter facit.* Per hoc, quòd ait;*quæcunque*, patet quòd non ſe habent Pater & Filius in agendo,ſicut cauſa vniuerſalis & particularis:ſicut Sol,& Pater in generatione animalis. Ex hoc,quòd ait,*hæc*,patet, quòd non ſunt cauſæ variæ reſpectu aliorum cauſatorum,ſed eorundem. Ex hoc quòd ait:*facit*, patet quòd non ſe habent,ſicut agens, & ratio agendi: ratio quippe agendi non propriè agit. Ex eo quòd ait *ſimiliter*,patet,quòd non habent ſe in agendo,ſicut cauſa ſuperior,& inferior,quæ non agit virtute propriâ,ſed virtute alterius,puta dependenter & imperfectè reſpectu eius:nec etiam agunt ſicut duæ cauſæ partiales † continentes vnam cauſalitatem completam,ſiue ſint eiuſdem rationis,vt duo trahentes nauem:ſiue ſint alterius rationis,vt intellectus agens,& phantaſma ſecundùm aliquos. in mouendo intellectum poſſibilem:quia in talibus neutra cauſa poteſt dici completè facere: ſed ambæ faciunt completè,& totaliter: vtraque autem per ſe non niſi diminutè & partialiter vnde magis propriè dici poteſt vtraque alteri coagere,quàm facere effectum. Similiter tales duæ cauſæ non omnino ſimiliter cauſant effectum. *Ratio agẽdi nõ agit proprie.*

His ergo differentiis,& imperfectionibus excluſis,intellexit Chriſtus, quòd Pater, & Filius,& pari ratione tota Trinitas quæcunque cauſata ſimul cauſant, & hoc æquè perfectè & completè. *Tres perſonæ æquè perfectè cauſant. vide 1.d.3. q.8.*

Ex hoc ſequitur,quòd Verbo non eſt propria aliqua ratio formalis agendi. Conſequentia iſta probatur [c] nullum ſuppoſitum formaliter agit niſi ſit actu per illud, quod eſt ſibi formaliter ratio agendi, & intelligo ſic:vel quòd habeat illud tanquam formã informantem, vt eſt in creaturis, propter quod Ariſt. 2. *de Anima* concludit animam eſſe actum & formam corporis; quia eſt principium, quo conueniunt ei operationes corporis animati:vel ſic,quòd illud,quod eſt principium agendi ſit omnino idem ſuppoſito agenti, ſicut eſt in forma ſimplici ſubſiſtente, quæ ſe tota ſtatim eſt illud, quod eſt, *ex* 8. *Metaph.* & ita ſe tota agit. Nunc autem illud, quod eſt proprium vni perſonæ non poteſt eſſe actus alterius perſonæ:nec primo modo,nec ſecundo modo, ſicut vult Auguſt.7.*de Trin.c.*1.vel 9.vbi vult,quod *pater non poteſt eſſe ſapiens ſapientia genita* Sequitur ergo, ſi illud quod eſt ratio formalis agendi in aliqua actione ſit proprium vni perſonæ,quòd alia perſona non agit formaliter illa actione. *Vtitur eadẽ ratione in 2.d.1.q.1. Tex.6.& 18.& 24.* *Tex.16.*

5. Si dicatur ad illud ſecundùm vnam opinionem, quòd tres perſonæ in ſuo intellectu communi,& eſſentiali habent vnum verbum, quod eſt formale principium cauſandi quaſi proximum,& eſſentia quaſi remotum;ſed Pater habet illud Verbum à ſe, quaſi dicendo ipſum: Filius & Spiritus ſanctus habent ipſum à ſolo Patre, qui vice omnium vnicum Verbum dicit ad perficiendum intellectum eſſentialem: & ſimiliter dicitur de Spiritu ſancto,reſpectu voluntatis. *Henr.quol. 6.q.2.*

Contrà, certum eſt [d] quòd Pater non habet Verbum vt actum ſuum formalem, altero prædictorum modorum: ergo tantummodò habet ipſum vt correlatiuum, vel conſubſtantiale,diſtinctum tamen in ſuppoſito;ſed neuter modus habendi ſufficit ad hoc,vt ſic habens dicatur formaliter agere iſta actione, reſpectu cuius illud,quod ſic habetur, eſt proprium formale principium: quia neuter modus habendi ſaluat hoc principium formale haberi, tanquam formam, vel actum habentis quod tamen requiritur ad hoc, quod habens poſſet dici agere tali actione. Iſtud patet de creaturis non tantùm de correlatiuis, ſed quibuſcunque diſtinctis hypoſtaticè comparatis ad eandem actionem. *Habens aliquid vt correlatiuũ vel conſubſtantiale, non poteſt per illud agere.*

6. Tertiò arguitur [e] ad propoſitum à priori,primò per medium proprium ſic.Formalis ratio cauſandi in Deo,& proxima eſt intellectus,vel voluntas,vel aliquis actus intellectus, vel voluntatis; ſed trium perſonarum eſt idem intellectus, & eadem voluntas, & per conſequens, eorum eſt omnino idem actus intelligendi & volendi, & idem *Eadẽ ſunt potentiæ & actus trium perſonarũ;*

obiectum, ſiue primarium, ſiue ſecundarium : ergo & eadem ratio formalis cauſandi etiam proxima eſt communis tribus perſonis.

Prim. Ioan. 10. 2. Ioã. 17

Prim. Rom. 5. 2. Gal. 2.

Hanc rationem tangit Auguſtinus ſecundo de Tri. †. 5. *Quomodo* inquit, *Pater eum*, ſcilicet Filium, *ſanctificauit, ſi ipſe ſeipſum ſanctificauit? vtrunque enim ipſe Dominus ait, ſicut probat ibi* : & pòſt, *quomodo Pater eum tradidit, ſi ipſe ſe tradidit? vtrunque enim dicit Apoſtolus*: ſicut ipſe probat ibi. Et ſubdit reſponſionem, *credo, respondebis, ſi probè ſapis: quia vna voluntas eſt Patris & Filij, & inſeparabilis operatio*, quaſi dicat, huiuſmodi veri, quòd Pater agit & Filius ſimiliter agit, cauſa eſt propter eandem rationem agendi: quia vna voluntas eſt Patris, & Filij, & ex hoc ſequitur inſeparabilis operatio. Hoc etiam confirmatur per illud 3. Trin. 4. *Voluntas Dei prima eſt, & ſumma cauſa omnium*, id eſt, formalis ratio cauſandi.

Henr. vbi ſupra.

Diceretur ad hoc [f], quòd licèt voluntas, vel intellectus ſit formalis ratio cauſandi, non tamen in qualibet perſona, ſed aliqua propriè habet potentiam, vt eſt principium formale, vel proximum cauſandi.

Potentia eadem in quocunque ſuppoſito, eſt eadem ratio agendi.

Contra hoc, ſi eſt eadem potentia, & habens eundem actum, & circa idem obiectum, ipſa in quocunque ſuppoſito ſit ſemper habebit eandem rationem cauſalitatis, reſpectu obiecti cauſabilis per ipſam potentiam: nam ſuppoſitum non tribuit aliquam rationem cauſalitatis ipſi rationi formali agendi, ſed ipſum habet rationem cauſæ agentis præcisè per hoc, quod habet rationem formalem agendi: quæcunque ergo perſona habet eandem potentiam, habebit eandem habitudinem ad obiectum cauſabile. 7.

Tho. 1. p. ſum. q. 45. art. 6.

Aliud medium g proprium accipitur ad propoſitum, ipſum, ſcilicet *eſſe* diuinum, & ex hoc medio arguitur ſic : *eſſe* diuinum commune eſt tribus, quia ipſa eſſentia communis eſt tribus : *eſſe* autem diuinum eſt proprium principium cauſandi. Probo, *eſſe* rerum propriè eſt eſſe cauſatum, & oportet quòd cauſetur à ſuo ſimili : ergo per ſe cauſatur ab *eſſe* diuino.

Eſſentia non agit ad extra.

Contra hoc : eſſentia vt eſſentia non eſt principium agendi niſi per modum naturæ: Deus autem ad extrà nihil agit hoc modo.

Omne cauſatum dependet à cauſa, prima vt imperfectum à perfecto.

Vltimò poteſt oſtendi propoſitum per medium commune à priori, & hoc ſic: omne cauſatum per ſe dependet à cauſa prima, ſicut imperfectum & poſſibile à perfecto, & ſimpliciter neceſſario : ergo illud, quod eſt formalis ratio cauſandi, eſt formalis ratio terminandi iſtam dependentiam cauſati, & per conſequens formalis ratio eſſendi perfectum, & neceſſarium : ſed neceſſitas, & perfectio eadem eſt communis tribus perſonis; ergo & ratio terminandi dependentiam cauſati erit communis, & per conſequens formalis ratio agendi erit communis.

COMMENTARIVS.

1. a *E primò.* Quamuis Doctor hunc primum articulum probauerit *in ſecundo, diſt. 1. q. 1. art. primo, & in primo, diſt. 25.* imò ibi *in primo* quaſi totam quæſtionem hîc poſitam, & omnia ſint ibi expoſita, tamen quia etiam hîc addit aliqua, ordinatè procedam exponendo quæſtionem. Et primò primum articulum. Probat ergo in iſto primo articulo quòd Filius non habeat propriam rationem formalem cauſandi creaturas effectiuè, & primò auctoritatibus.

Quomodo Sol ſit Pater in generatione animalis.

b Secundò probatur ratione à poſteriori ſumpta ab actu cauſandi, ſiue ab effectu, de quo actu cauſandi, &c. Et dicitur cauſa vniuerſalis, quia ad plura ſe extendit, quàm particularis. Dicitur etiam vniuerſalis, quia ſuperior, & talis communiter determinat particularem ad agendum. Si ergo omne cauſabile, ita eſt à Filio ſicut à Patre, patet quòd vna non erit vniuerſalis, & alia particularis, imò vtraque vniuerſalis erit. Ex hoc quòd ait *Hæc*, patet quòd non ſint cauſæ variæ reſpectu aliorum cauſatorum, ſed eorundem; patet, quia benè ſequitur, quæcunque facit Pater, hæc facio, ergo eadem quæ præcisè producuntur à Patre producuntur à Filio. Ex hoc, quòd ait *facit*, patet quod non ſe habent Pater, & Filius ſicut agens, & ratio agendi, &c. Cùm ergo dicitur, *quæ Pater facit*, notatur per hoc verbum *facit*, quòd Pater ſit agens, & non ratio agendi, & ſi Filius eadem facit, notatur quòd ita ſit agẽs, & non ratio, ſcilicet agendi ſicut & Pater. Et quod dicit, quod *illud quod eſt ratio agendi non agit*, quomodo hoc debeat intelligi, vide quæ expoſui de hoc *in 2. diſt. 1. q. 1.* Ex eo quod ait *ſimiliter*, patet quod non ſe habent in agendo ſicut cauſa ſuperior, & inferior, quæ non agit virtute propria, ſed virtute alterius, puta dependenter, & imperfectè reſpectu eius : nec etiam agunt ſicut duæ cauſæ partiales continentes vnam cauſalitatem completam, ſiue ſint eiuſdẽ rationis, vt duo trahentes nauem, ſiue ſint alterius rationis, vt intellectus agens, & phantaſma (ſecundùm aliquos) in mouendo intellectum poſſibilem, quia in talibus neutra cauſa poteſt dici completè facere, ſed ambæ faciunt completè, & toraliter, vtraque autem per ſe non niſi diminutè, & partialiter. Vnde magis propriè dici poteſt vtraque alteri coagere, quã facere effectum. Similiter tales duæ cauſæ non omnino ſimiliter cauſant effectum,

De

De iſtis differentiis cauſarum, vide Doctorem *in primo, diſtin. 3. q. 8. & in ſecundo, diſt. 3.* & vide quæ ibi expoſui. Quod dicit de intellectu agente, & phantaſmate, ſecundùm vnam opinionem, Hæc eſt opinio Gothofredi quam Doctor improbat in primo diſt. 3. 4. 7.

2. c *Conſequentia iſta probatur*, ſcilicet, quòd Verbum non habeat propriam rationem agendi, nec per conſequens ſit ratio formalis agendi ipſi Patri. Et probatio ſtat in hoc, quòd nullum ſuppoſitum formaliter agit, niſi ſit in actu per illud quod eſt ſibi formalis ratio agendi. Nota quòd dicitur ſuppoſitum formaliter agere, ex hoc, quòd principium formaliter agendi eſt formaliter in tali ſuppoſito; ſicut cùm dico ignis formaliter calefacit lignum, id eſt, quòd ignis habet in ſe formaliter calorem, per quem, vt per rationem formalem calefaciendi, calefacit lignum, oportet ergo quòd tale ſuppoſitum per tale principium formale ſit in actu, non in actu ſuppoſitum, ſed quòd actu habeat rationem formalem agendi, ſi debet dici formaliter agere. Hoc etiam expoſitum eſt *in primo, diſt. 17. & in ſecundo, diſtin. 1. q. 1. art. primo.* Nota etiam quòd aliquid formaliter agit, vel per formam inhærentem, ſicut ignis calefacit per calorem inhærentem: & ſimiliter anima eſt ratio formalis corpori, quâ conueniunt ei operationes vitales, vt patet 2. *de Anima*: vel aliquando principium agendi eſt omnino idem, ſicut cùm dicimus Ludouicus generat Ioannem, ratio formalis generandi eſt entitas quiditatiua Ludouici, vt aliàs expoſui. Oportet ergo quòd ſi *A* ſit ratio formalis agendi formaliter ipſi *B*, quòd *B* ſit in actu per *A*, id eſt, oportet quòd *B* habeat in ſe formaliter, vel quiditatiuè, vel denominatiuè ipſum *A* per quod ſit in actu ad agendum formaliter: modò in propoſito, Verbum nullo modo eſt formaliter in Patre, vt patet: ergo Verbum non erit ratio formalis agendi Patri, quia tunc Pater eſſet in actu per Verbum, id eſt, actu haberet in ſe Verbum vel vt formam informantem, vel vt pertinens ad *eſſe* quiditatiuum Patris, quæ omnia ſunt abſurda, cùm nec Pater ſit ſapiens ſapientia genita ſecundùm Auguſtinum 7. *de Trin. c. 4. id eſt* 19. id eſt, quòd Pater non eſt formaliter ſapiens ipſo Verbo, quia tunc Verbum eſſet formaliter in Patre.

Quomodo anima ſit ratio formalis corpori.

Quomodo Verbum ſit in Patre ſecundum Henric. quodl. 6. q. 2.

Si dicatur ad illud, &c. Hîc nititur oſtendere ſecundùm opinionem Henrici quomodo Verbum eſt in Patre. Et dicit iſta opinio, quòd tres perſonæ in ſuo intellectu communi, & eſſentiali habent vnum verbum, quod eſt formale principium cauſandi quaſi proximum, & eſſentiam quaſi remotum; ſed Pater habet illud Verbum à ſe, quaſi dicendo ipſum, ſed Filius, & Spiritus ſanctus habent ipſum à ſolo Patre, qui vice omnium vnicum verbum dicit ad perficiendum intellectum eſſentialem. Dicit iſta opinio quòd Verbum diuinum accipitur in intellectu eſſentiali, ſiue nudo, & communi tribus perſonis: vult enim quòd intellectus, vt formatus notitia ſimplici, quâ cognoſcit eſſentiam, ſit ratio formalis producendi Verbum, & ipſum Verbum accipitur in intellectu, non vt informato notitia ſimplici & eſſentiali, ſed vt nudè conſiderato, & quia talis intellectus eſt in tribus perſonis, ſequitur etiam quòd verbum erit in tribus, & ſic verbum hoc modo erit ratio formalis cauſandi proxima, tam Patri, quàm Spiritui ſancto, quàm etiam ſibimet: eſſentia tamen diuina erit ratio formalis agendi remota. Et hæc opinio prolixiùs eſt expoſita in ſecundo *diſt. 1. q. 1. art. 1.* & ſpecialiter in primo *diſt. 2. parte 2. q. 4. & diſt. 27.* vide ibi.

3. d Contra hanc reſponſionem inſtat Doctor dicens: *Certum eſt quòd Pater non habet Verbum vt actum*, &c. Vult dicere quòd habere Verbum nec vt correlatiuum, nec vt conſubſtantiale, non ſufficit vt per illud Pater dicatur formaliter agere. Dicitur Pater habere Verbum vt correlatiuum, ſicut dicimus, Pater habet Filium ad quem refertur: modò correlatiuum non eſt formaliter in Patre, cùm ſint formaliter oppoſita: ergo hoc modo Pater non aget per Verbum, vt per principium formale agendi, quia tunc Verbum vt correlatiuum eſſet formaliter in Patre. Dicitur etiam Pater habere Verbum vt conſubſtantiale, diſtinctum tamen in ſuppoſito, id eſt, quòd Verbum vt ſuppoſitum diſtinctum à Patre eſt conſubſtantiale Patri, id eſt, eiuſdem ſubſtantiæ cum Patre. Sed Verbum vt ſic habitum, vt conſubſtantiale Patri, non eſt ratio formalis agendi ipſi Patri, quia æquè Pater eſt conſubſtantialis Filio. Neuter ergo modus habendi Filium eſt ratio formalis agendi ipſi Patri, quia neutro modo Pater eſt in actu per Verbum, cùm ipſum Verbum vtroque modo ſemper ſit perſonaliter diſtinctum à Patre, & vt ſic, nullo modo poteſt eſſe formaliter in Patre, quod tamen requireretur, ſi Pater per Verbum ageret, vt per rationem formalem agendi. *Et iſtud patet in creaturis, non tantùm de correlatiuis, ſed de quibuſcunque diſtinctis hypoſtaticè comparatis ad eandem actionem*, nunquam vnum ſuppoſitum eſt ratio formalis agendi, alteri ſuppoſito, vt patet per experientiam.

e *Tertiò arguitur ad propoſitum à priori*, id eſt, per rationem ſumptam à forma, ſiue à cauſa, quæ propriè eſt ratio formalis cauſandi, ſicut ratio ſumpta ab actu principij formalis dicitur ratio ſumpta à poſteriori: ſic ratio ſumpta à principio formali productiuo eſt ratio ſumpta à priori. Ratio ergo ſtat in hoc: voluntas, vel intellectus, vel aliquis actus voluntatis, vel intellectus, eſt proxima ratio formalis agendi, & illa eadem eſt in tribus: ergo tres perſonæ habent ſimpliciter eâdem rationem formalem agendi, ergo Verbum non habebit propriam rationẽ formalem agendi.

Quomodo voluntas, vel intellectus ſit proxima ratio formalis agendi.

f Adducit vnam reſponſionem, quam improbat, ſcilicet, quòd *diceretur ad hoc, quòd licèt voluntas*, &c.

Contra hoc, ſi eſt eadem potentia, &c. Hoc etiam ſuprà clariùs patuit in primo, d. 7. & 27. & in ſecundo, d. 1. q. 1. art. 1.

g *Aliud medium proprium.* Doctor adducit aliud medium vnius Doctoris ad probandum propoſitum, & accipit ipſum *eſſe* diuinum. Sed hæc ratio prolixiùs tractatur in quarto, d. 1. q. 1.

Doctor hoc improbat, quia eſſentia, vt eſſentia non eſt principium agendi, niſi per modum naturæ, vt patuit in primo, d. 2. & infrà patebit *q. 14. art. 2.* Deus autem ad extrà nihil agit hoc modo, quia tunc ageret de neceſſitate naturæ, & ſecundùm vltimum potentiæ ſuæ, vt patet à Doctore in primo, diſt. 8. q. vlt.

An eſſentia ſit principium agendi.

SCHOLIVM.

Obijcitur ex Henrico tenente amorem & notitiam, vt procedentes eſſe rationes a Deo operandi ad extra. Primò, quia ſapientia eſſentialis eſt ſpeculatiua, perſonalis eſt practica; hæc autem requiritur ad operandum ad extra. Secundò, artifex habet vnam notitiam vniuerſalem purè ſpeculatiuam, vltra quam habet aliam practicam diſpoſitiuam ad opus: ergo ſic in Deo eſt notitia eſſentialis & notionalis. Tertiò, forma naturalis non eſt principium, niſi vt reſpicit effectum: ergo amor & ſapientia non ſunt principium niſi vt reſpiciunt effectum, & hoc eſt vt ſunt procedentes. Quartò, ſi pater haberet in ſe omnem rationem operandi ad extra, producere poſſet etiam non genito filio.

vbi ſupra. Rationes Henr.

Amor & notitia procedentes, ſunt rationes operandi ad extrà ſecundum Henr.

COntra iſta poteſt argui: notitia, & amor in diuinis, ſecundùm quod ſunt procedentes ſunt rationes ſecundùm quas creaturæ producuntur, & hoc ſecundùm genus cauſæ formalis, ſine quibus intellectus & voluntas eſſentiales non ſufficienter diſponerent ad ipſas creaturas producendas: nunc autem notitia procedens verbum eſt, & amor procedens Spiritus ſanctus eſt: ergo verbo eſt aliqua ratio formalis cauſandi propria, & ſimiliter Spiritui ſancto: maior oſtenditur quadrupliciter. Primò ſic, ſapientia vt eſt eſſentialis non eſt niſi ſpeculatiua, ſed vt perſonalis eſt practica reſpectu operandorum continens in ſe ideas, quæ ſunt principia operandi: nunc autem non ſufficit ad operandum aliqua notitia, tanquam ratio proxima, niſi ſit practica, ergo, &c. 8.

Notitia artis duplex, ſpeculatiua & practica ſecundum Henr.

Secundò oſtenditur per exemplum de artifice creato: artifex enim in ſapientia artis duplicem habet notitiam de artificiato: vnam ſimplicis notitiæ in arte vniuerſali, qua intuetur operanda purè ſpeculatiuè, & aliam habet notitiam diſpoſitiuam ad opus, qua in arte particulari concepta de arte vniuerſali intuetur ordinem productionis ſuæ in opus, & eſt cognitio practica: ſine qua impoſſibile eſt artificem procedere in opus. Similiter Deus in notitia ſimplici eſſentiali nouit ſingula ſimpliciter & abſolutè, tanquam in manifeſtatione quadam: in notitia verò producta nouit eadem intrinſeca & extrinſeca tanquam in quodam declaratiuo, & ſpecialiter nouit factibilia in eo, tanquam in quodam diſpoſitiuo eorum ad opus. Sicut ergo notitia artis vniuerſalis non ſufficit ſine notitia artis particularis, quæ eſt diſpoſitiua, & practica: ita in Deo non ſufficit notitia eſſentialis ſine notitia producta.

Forma naturalis tãtũ eſt principium operandi vt reſpicit effectum ſecundum Henr.

Tertiò oſtenditur iſta maior per quoddam ſimile in naturalibus: quia ſicut forma naturalis non eſt principium actionis, ſecundum quod eſt perfectio eius in quo eſt, ſed ſolummodo, ſecundum quod habet reſpectum ad effectum, ſimiliter ſapientia vel amor ſolummodo ſecundum quod habet reſpectum ad effectum, eſt principium operandi, ſapientia autem diſponens, & amor affectans, quæ reſpiciunt effectum, non ſunt niſi ſapientia & amor procedentes. 9.

Quartò oſtenditur eadem maior ex ordine productionis intrinſecæ ad extrinſecam: & hoc ſic, vbi in diuinis terminatur ordo rationis in eſſentialibus; ibi incipit ordo originis in perſonis: ergo pari ratione, vbi terminatur ordo originis in perſonis, ibi incipit ordo originis creaturarum: non poteſt ergo pater creaturam producere: niſi prius productis Verbo, & Spiritu ſancto: ſi autem pater haberet in ſe formaliter omnem rationem cauſandi creaturam, ita quod in Verbo non eſſet aliqua propria ratio cauſandi, videtur quod poſſet pater cauſare, licet non produceret filium.

Creatura non poteſt eſſe niſi per verbũ Dei.

Confirmatur iſtud per Auguſt. 15. de Trin cap. 11. vel 28. *poteſt eſſe*, inquit, *verbum noſtrum quod non ſequatur opus*: opus *autem eſſe non poteſt niſi præcedat verbum, ſic & verbum Dei eſſe potuit, nulla exiſtente creatura, creatura autem nulla eſſe poteſt, niſi per ipſum per quod facta ſunt omnia.*

SCHOLIVM.

Reſpondet Doctor ad rationes Henrici per ſolidam & ſubtilem doctrinam ad multa deſeruientem: oſtendit, quod in tribus primis rationibus falſum aſſumit. & ad 4. benè explicat qua ratione proceſsiones ad intra præexigantur productionibus ad extra, licet non ſint ratio aliqua propria vel formalis ad eas. Habet in ſolutionibus exquiſita & clara Philoſophica dogmata, quæ noto in margine: vide eum de his d. 1. q. 1. n. 12. & 14. vbi etiam latè Henr. refutat.

Ad iſta

10. AD ista, maior primæ rationis negandà est: quia(vt dictum est prius)notitia & amor, secundùm quòd Deus est causa creaturæ, sunt communes formaliter tribus personis.

Ad primam probationem istius maioris, notitia in memoria, & notitia verbi non different in nobis vt speculatiua & practica: quia non differunt nisi sicut habitualis notitia & actualis,quæ conueniunt semper in ratione speculatiui vel practici: si ergo notitia essentialis in patre se habet sicut notitia in memoria respectu notitiæ, quæ est in verbo, non erit illa in patre speculatiua & alia practica: sed vel vtraque practica, vel vtraque speculatiua. Quod additur ibi de continentia idearum, soluetur respondendo ad argumentum principale. Al. quæ. *Notitia in memoriæ, & verbo,se habet sicut habitualis & actualis.*

Ad secundum,notitia in patre de creatura non se habet, sicut notitia artis vniuersalis respectu notitiæ eiusdem in verbo. Patet hoc ex prædictis, quia se habent sicut notitia memoriæ & intelligentiæ & licet prima sit quasi habitualis, & secunda quasi actualis:tamen vtraque est æquè vniuersalis,vel particularis. *Notitia patris de creatura, & in verbo, æquè vniuersales.*

11. Illud etiam quod dicitur de arte vniuersali,quod ipsa sit speculatiua,& ars particularis practica,non videtur verum:quia secundùm definitionem artis 6. Ethic. *Ars est habitus cum recta ratione factiuus*:patet ergo quòd omnis ars est habitus practicus: quia omnis habitus factiuus est practicus. Hoc etiam arguitur ex eo, quòd dicitur, artem particularem concipi de arte vniuersali: quia conclusiones practicæ resoluuntur in principia practica,saltem vt in principia proxima: imò videtur, quòd non possint resolui aliquo modo in principia speculatiua, nisi practica sit subalternata speculatiuæ: quia omnis doctrina conclusiones proprias resoluit in principia propria, nisi sit subalternata alicui superiori,cuius conclusiones habet pro principiis. Si quandoque ergo inueniatur dictum ab aliquo auctore, quòd ars vniuersalis est speculatiua,& particularis practica,hoc indiget expositione, & potest sic intelligi:quantò aliquod medium recedit magis ab vno extremo: tantò non solùm accedit ad alterum, sed dicitur habere rationem alterius;sicut patet *ex 5. Phys.* quòd rubeum respectu albi dicitur nigrum: nunc autem cognitio merè speculatiua est illa, quæ nullo modo est directiua in opus: cognitio verò merè practica est illa,quæ immediatè est directiua in opus:quæcunque ergo cognitio media pro quanto magis recedit ab vno extremorum, tanto magis potest dici contineri sub altero:nunc autem cognitio artis vniuersalis non est immediatè directiua in opus,quia operationes sunt circa singularia 1. *Metaph.* notitia autem artis particularis est immediatè directiua. Pro tanto igitur notitia artis vniuersalis potest dici speculatiua,pro quanto non est immediatè directiua in opus, sicut est particularis:nec tamen est simpliciter speculatiua,sed directiua:licèt mediatè;quia particularis, virtute eius,est immediatè directiua: *Cap. 5. Omnis ars est habitus practicus. Conclusiones practicæ resoluuntur in principia practica. Tex. com. 51. Rubrum respectu albi dicitur nigrum. Cognitio purè speculatiua, quæ nullo modo dirigit ad opus: verò practica quæ immediatè sic dirigit.*

12. Quod igitur additur,quòd in Verbo tanquam in dispositiuo nouit Deus factibilia: quæro quid intelligit per notitiam dispositiuam in Deo. In nobis video vnã notitiam de agibili determinantem quid sit agendum, & hanc sequitur actus voluntatis: quã rectè volo sic agere,sicut ratio dictat agendum esse. Istam volitionem sequitur quædam cognitio, quâ scio me sic velle:& si scirem volũtatem meam esse immutabilem, & non impedibilem,scirem me aliquando sic facturum esse: in Deo autem non possumus habere distinctos actus,re, sed quasi ratione:aut ergo per notitiã dispositiuam intelligis in Deo notitiam quasi præcedentem omnem actum voluntatis, siue illum, quo vult se sic facturum esse, & tunc sequitur quòd si talis notitia in Deo dispositiua est in vna persona,& in alia; quia omnis notitia in Deo, quæ quasi præcedit omnem actum voluntatis, habetur in intellectu diuino virtute primi obiecti mouentis: illud autem mouet necessariò intellectum diuinum ad quamcunque notitiam præcedentem actum voluntatis: quia in tota ista motione non inuenitur principium motiuum nisi per modum naturæ,& per consequens necessariò. *de quo 1. d. 38. n. 2. In prooemio. In nobis est vna notitia determinãs de agibili, quam sequitur actus voluntatis.*

Aut per notitiam dispositiuam intelligis illam, quæ sequitur determinationem voluntatis, & tunc sequitur, quòd cùm quælibet persona nouit determinationem voluntatis in quacunque persona, sicut in se ipsa, quòd quælibet habet æquè notitiam dispositiuã de quolibet operabili. Nec valet dicere,quòd hæc persona nouit aliam sic disponere de operabili,sed non seipsam,quia sicut argutum est ad conclusionẽ principalem istius articuli. Vnius voluntatis vna est dispositio, & ita si vna persona disponat de hoc operabili,per consequens & alia,quæ habet eandem voluntatem eodẽ modo:imo eodem actu disponit, & per consequens reflectendo se per actum intellectus super actum voluntatis,sicut vna scit se sic disponere de hoc operabili,sic & alia,& sic *Vnius voluntatis vna est dispositio; & sic communis tribus.*

notitia diſpoſitiua iſto modo intellecta eſt communis tribus perſonis.

Ad tertiam probationem, quæ eſt de forma naturali actiua. Reſpondeo, licèt forma naturalis actiua habeat reſpectum quendam ad productum, qui reſpectus ſignificatur per nomen *principij*, vel *potentiæ*: tamen illud, quod dicitur eſſe principium, vel potentia tanquam ſubſtratum huic reſpectui eſt aliqua forma abſoluta. Quod probatur, quia non minùs formale principium actionis vel motus eſt aliquod abſolutum, quàm terminus: & præcipuè ſi iſta propoſitio eſt vera: *Illud eſt formale principium agendi, in quo agens & productum aſſimilantur*: nunc autem terminus formalis actionis vel motus non ſolùm poteſt eſſe forma abſoluta, ſed neceſſariò videtur *ex 5. phyſ.* quod eſt forma abſoluta, non includens aliquam relationem; ergo vel eſt neceſſarium vel ſaltem poſſibile, quod illud quod eſt principium formale agendi ſit forma abſoluta, & vt forma abſoluta. Hoc declaratur in exemplo: quia licèt calor ſit potentia calefaciendi, & hoc quod dico, *potentia*, importat reſpectum in concreto, tamen ille reſpectus per ſe non includitur in ratione principij actiui, ſicut loquimur de principio actiuo, accipiendo pro illo, quod immediatè denominatur ab illo reſpectu. Hoc patet in alio exemplo magis remoto, hoc quod eſt, eſſe obiectum, importat ex ſignificatione nominis reſpectum. 13.

Principiũ operandi ſicut & terminus eſt abſolutum.

Tex. c. 10. & expreſſius 7. Phy. Tex. 17. & 20.

Si tamen quæratur, quid ſit primum obiectum viſus, non reſpondetur per aliquod relatiuum, quia tunc eſſet facilè aſſignare omnia obiecta potentiarum, puta quòd primum obiectum viſus eſt viſibile, & auditus audibile: & ſic de aliis: ſed oportet aſſignare pro primo obiecto aliquod abſolutum ſubſtratum illi relationi, quæ importatur per hoc, quod eſt obiectum, cuius abſoluti forma ſit per ſe motiua talis potentiæ: ſicut lux, vel color reſpectu viſus, & ſonus reſpectu auditus. Et ſic de aliis; hoc eſt quod dicit Ariſtoteles ſecundo de anima, *cuius*, inquit, *eſt viſus, hoc eſt viſibile*, & ſequitur, *viſibile eſt color, hoc autem eſt ſecundùm ſe viſibile, ſecundùm ſeipſum autem, non ratione, ſed quoniam in ſeipſo habet cauſam eſſe viſibile, omnis enim*, &c. Vult dicere, quòd ſi color eſt primum obiectum viſus, ipſum ſecundùm ſe eſt viſibile, non per ſe primo modo: & hoc eſt, quod dicit, non ratione, hoc eſt, hoc prædicatum quod eſt viſibile, non cadit in ratione ſubiecti: ſed per ſe ſecundo modo: quia in ſubiecto eſt cauſa prædicati, & hoc intendit, cùm ſubdit: *ſed quoniam in ſeipſo habet cauſam.* 14.

Obiecta viſus & auditus ſunt abſoluta.

Explicat deſcriptionem obiecti viſus.

Conſimiliter eſt in multis aliis, & ſpecialiter in propoſito: quia cùm quærimus principium actiuum reſpectu alicuius actionis, non intelligimus de reſpectu, qui importatur in concreto, per hoc quod eſt principium actiuum: tunc enim facilè eſſet oſtendere reſpectu omnis actionis ſuum principium: quia principium actiuum reſpectu calefactionis eſt calefactiuum: & illuminationis illuminatiuum: & ſic de ſingulis. Sed intelligimus de illo, quod eſt proximum fundamentum illius reſpectus: illud autem eſt forma abſoluta, & hoc non includendo aliquem reſpectum, quia reſpectus ille non poſſet alicui eſſe prior natura termino reſpectus: forma autem actiua eſt prior natura termino actionis, ſaltem in actionibus æquiuocis. Applicando ergo ad propoſitum, ſi notitia, quæ eſt ratio formalis producendi creaturam, non plus includat rationem reſpectus ad eam, quàm ratio reſpectus includitur in forma in ratione principij actiui naturalis, & ibi non includitur, ſed tantùm conſequitur, videtur ſequi, quòd in ratione notitiæ, vt eſt formale principiũ producendi creaturã, non includitur reſpectus ad eã.

Cùm quæritur principiũ actionis, quæritur de fundamento reſpectus, non de reſpectu.

Aliter breuiſſimè poteſt dici, quòd in notitia producta non eſt aliquis reſpectus ad creabile, qui non ſit in notitia communi tribus perſonis, ſicut priùs probatum eſt.

Ad quartam probationem maioris, licèt iſta congruentia de prioritate productionis intrinſecæ ad extrinſecam poſſet multipliciter impediri: tamen conceditur concluſio, quòd vera eſt. ſcilicet, quòd Pater non poſſet producere creaturas, niſi priùs productis Filio & Spiritu ſancto; & ratio huius eſt: quia quando ab eodem vnum ſimpliciter neceſſariò producitur, & aliud contingenter, non poteſt producere illud, ad quod contingenter ſe habet, niſi priùs producto illo, ad quod neceſſariò ſe habet: & maximè quando eadem eſt neceſſitas producti, & producentis: productum autem extrinſecum contingenter producitur; intrinſecum verò neceſſariò, ſic quòd ipſum eſt neceſſarium eadem neceſſitate, quâ & producens. Non poteſt ergo inchoari ordo productorum extra niſi prius terminato ordine productorum intra. 15.

Productio ad intrà, quia omnino neceſſaria, præcedit productionem ad extrà.

Alia ratio eſt, quia producto priori communicatur cauſalitas reſpectu poſterioris, ſi non repugnet propriæ rationi illius producti, nam ex ordine productorum nulla repugnat ſibi cauſalitas, cùm ipſum ſit priùs productum. Cùm ergo perſona producta (vt tactum eſt in ratione priori) ſit producta priùs quacunque creatura: & cum non repugnet

Producto priori communicatur cauſalitas reſpectu

repugnet ſibi ex ratione productionis cauſalitas reſpectu creaturæ; ſequitur quòd eſt prius creatura non tantùm vt eſt priùs producta quàm ipſa creatura, ſed & vt productiua ipſius. *poſterioris, ſi ſit capax.*

16. Et hæc duplex ratio prioritatis poteſt haberi ex verbis Auguſtini ibi adductis; prima ratio in hoc, quòd ait, *verbum Dei eſſe potuit non exiſtente creaturâ, non autem à conuerſo*; ſecunda, in hoc quòd ſubdit, *per quod omnia facta ſunt.* Nec tamen ex iſtis duabus rationibus, nec ex iſta auctoritate ſequitur, quòd Verbo ſit aliqua propria ratio formalis cauſandi, quia abſque tali proprietate rationis cauſandi poteſt ſtare tam prioritas perſonæ ad creaturam tanquam producti ad productum, quàm prioritas, tanquam principij productiui ad productum: non enim oportet quòd productum immediatius producenti, vel productioni, & etiam productiuum tertij habeat propriam rationem producendi illud tertium: ſed ſufficit, quòd habeat rationem communem eandem cum primo producente: ſic quòd neceſſariò ſibi illam communicat antequàm vltimum productum producatur, & ſic eſt in propoſito. Per hoc apparet, quare Pater Filio, & Spiritu ſancto non productis, non poſſet creare: quia non producto illo, ad quod producens neceſſariò ſe habet, non poteſt produci illud aliud, ad quod contingenter ſe habet: non producto etiam illo, quod natum eſt habere eandem cauſalitatem reſpectu tertij cum producente non poteſt produci illud tertium: ergo illa propoſitio aſſumpta: ſi verbum non haberet propriam rationem cauſandi, pater, etſi non produceret verbum, tamen poſſet creare, falſa eſt propter duplicem rationem prædictam. *Non oportet quòd productum priùs ſit ratio producendi poſterius productũ.*

17. Si arguitur contra hoc, quia ſecundùm auctoritatem Auguſtini, creatura neceſſariò præexigit Verbum in ratione cauſæ, vnde ait, *creatura nulla eſſe poſſit niſi per ipſum, per quod omnia facta ſunt*, ſcilicet Verbum, non autem neceſſariò præexigeretur in ratione cauſæ, ſi totalis & completa cauſabilitas eſſet in Patre. Reſpondeo, quod Verbum neceſſariò præexigatur in ratione cauſæ ad productionem creaturæ, poteſt dupliciter in elligi, vel tanquam cauſalitatem perficiens; vel tanquam in eadem cauſalitatem perficiens, vel tanquam in eadem cauſalitate cum primo præexacto conueniens. Primo modo non requiritur Filius, quia non perficit cauſalitatem Patris: ſed Pater in ſe: & à ſe habet cauſalitatem perfectam, & eam communicat Filio: & ideò Filius habet, quia Pater habet, ſecundo modo requiritur Filius: quia enim priùs quàm creatura producatur, communicatur ſibi eadem naturâ cum Patre, & per conſequens eadem virtus actiua reſpectu cuiuſcunque poſterioris: ſequitur quòd Filius tanquam conueniens in eadem cauſalitate cum Patre præexigitur ad productionem creaturæ. *Per hanc reſp. ſoluuntur hæ auctoritates* Verbo Domini cæli, &c. Omnia per ipſum facta ſunt. Per quem fecit & ſæcula: *ly* Per, *non dicit cauſam formalem. Filius præexigitur creaturæ, quia eandem habet actiuitatem cum Patre.*

Aliter poteſt dici, & redit in idem, quod effectum præexigere aliquid in ratione cauſæ poteſt eſſe dupliciter. Vno modo ex parte ipſius effectus ſimpliciter, quantum eſt de ſe ita ſcilicet quod effectus non haberet à quo ſufficienter poſſet produci, niſi illud eſſet cauſa: alio modo ex parte neceſſariæ concomitantiæ in cauſa: primo modo Filius non præexigitur in ratione cauſæ, ſed ſecundo modo: quia eandem perfectionem totalem cauſandi haberet Pater ſi per impoſſibile ſolus eſſet, ſed non poteſt in actu illius cauſalitatis exire niſi priùs Filius concurrat ſecum, vel communicet ſecum in eadem perfectione, & ſecundùm eam exeat in eundem actum.

COMMENTARIVS.

4 h CONtrà. *iſta poteſt argui.* Hic Doctor intendit probare per aliquas rationes, quòd Verbum dicat propriam rationem cauſandi, & ſimiliter Spiritus ſanctus. Et arguit ſic primò, n.8. *Notitia, & amor in diuinis, ſecundum quòd ſunt procedentes*, &c. Vult dicere in maiori, quòd ſunt rationes formales producendi, & hoc eſt quod dicit, *ſecundum genus cauſæ formalis*, ſicut dicimus, calor in igne eſt ipſi igni forma, ſecundùm quam poteſt calefacere, ſic Verbum eſt forma, & ratio ſecundùm quam creaturæ producuntur. Deinde cùm dicit de intellectu eſſentiali poteſt dupliciter accipi intellectus, & ſimiliter voluntas. Primò dicitur intellectus eſſentialis, prout ponitur potentia intellectiua communis tribus; & ſimiliter voluntas: ſecundò poteſt accipi pro actu intelligendi communi tribus, & ſimiliter voluntas pro actu volendi, & ſic multoties apud Sanctos accipitur *voluntas* pro actu volendi, ſicut Auguſtinus accipit *primo Retrac.* cùm dicit quòd nihil eſt tam in poteſtate voluntatis, quàm ipſa voluntas; id eſt, actus voluntatis, & exponit Doctor in primo d. . . q.4. & in quarto diſt. 46. In propoſito accipit *intellectum*, & *voluntatem* primo modo, & poſſunt dici potentiæ eſſentiales dupliciter. Primò, quia ſunt communes tribus, ſicut etiam Doctor p.1. accipit *eſſentiale.* Secundò dicuntur eſſentiales, pro quanto ſunt in potentia remota ad agendum: ſicut etiam dicimus quòd intellectus ante ſpeciem intelligibilem eſt in potentia eſſentiali, ſiue remota ad actum intelligendi abſtractiuam; & habita ſpecie eſt in potentia accidentali, & propinqua ad producendum actum intelligendi, vt patet à Doctore *in primo, d.3.q.6.* & vide quæ ibi expoſui. Hoc modo in diuinis iſtæ potentiæ

Voluntas poteſt dupliciter accipi.

Voluntas, & intellectus ſunt potentiæ eſſentiales dupliciter.

poſſunt dici eſſentiales, quia & potentia remota ad producendum creaturas, ſed habita notitia, procedens, ſiue ipſo verbo in intellectu diuino, tunc poteſt intellectus dici potentia accidentalis, ſiue propinqua ad producendum creaturas: & ſic Verbum erit ratio formalis ipſi intellectui, & propinqua ad producendum creaturas: & ſimiliter Spiritus ſanctus, vt exiſtens in voluntate diuina, erit ratio formalis, & propinqua ipſi voluntati ad producendum creaturas. Et ſic patet intellectus illius maioris quam Doctor negat, ſcilicet, quòd Verbum in intellectu ſit formalis ratio producendi, & quod negat de Verbo ſimiliter negat de Spiritu ſancto. Probatur ergo iſta maior quadrupliciter. Et ſigillatim adducam rationes. Prima probatio ſtat in hoc: Sapientia, vt eſt eſſentialis, non eſt niſi ſpeculatiua, ſed vt eſt perſonalis, eſt practica reſpectu operandorum continens in ſe ideas, quæ ſunt principia operandi; nunc autem non ſufficit ad operandum aliqua notitia tanquam ratio proxima, niſi ſit practica.

Quomodo accipiatur ſapientia.

Accipit hîc ſapientiam eſſentialem, vel pro actu intelligendi communi tribus, vel pro memoria, quæ dicitur ſapientia habitualis, vt expoſitum eſt *in primo, d. 2. par. 2. d. 6. d. 27.* In propoſito accipit, vel pro notitia habituali, vel actuali. Dicitur ſpeculatiua, pro quanto notitia, ſiue habitualis, ſiue actualis nullo modo eſt directiua ad agendum: & dicitur practica, pro quanto eſt directiua ad agendum extrà: de hoc vide in prolo. q. vlt.

5. Reſpondet n. 10. negando maiorem primi argumenti, quia notitia, & amor ſecundùm quæ Deus eſt cauſa creaturæ ſunt communes tribus, & accipit hîc *notitiam* pro actu intelligendi communi tribus, vel pro actu volendi cõmuni tribus, Doctor tamen tenet quòd principium immediatum producendi creaturas ponitur actus volendi, vel actus voluntatis, vel ipſa voluntas. Eſt tamen differentia inter actum voluntatis, & actum volendi, quia omnis actus volendi eſt actus voluntatis; ſed non omnis actus voluntatis eſt actus volendi. Patet, quia actus, ſiue productio, quâ volantas producit actum volendi dicitur actus voluntatis productiuus, & tamen non eſt actus volendi. Similiter in intellectu actus intelligendi, & actus intellectus differunt: quia omnis actus intelligendi eſt actus intellectus, ſed non omnis actus intellectus eſt actus intelligendi. Patet quia actus, ſiue productio, quo, vel qua producitur actus intelligendi in nobis, eſt actus intellectus, ſed non eſt actus intelligendi; actus enim intelligendi eſt actus, quo intellectus formaliter intelligit, ſed actu productiuo non intelligit. Sed Doctor hîc ponit vel actum intellectus, vel actum voluntatis eſſe principium creaturarum immediatum, & non habet hîc diſcutere an producantur actu intelligendi, vel actu productiuo, vel actu volendi, vel actu voluntatis productiuo, quia qualitercunque ponatur, ſunt iſti actus communes tribus perſonis. Et quòd ſint neceſſariò communes tribus prolixè ipſe probat in ſecundo, d. 1. q. 1.

6. *Ad primam probationem maioris.* Dicit, quòd *in nobis notitia in memoria, & notitia in verbo non differunt, vt ſpeculatiua, & practica*, &c. Hîc aduerte pro maiori intelligentia, quòd notitia in memoria in nobis, quæ dicitur habitualis, poteſt dupliciter accipi. Primò, pro ipſa memoria, quæ nihil aliud includit, niſi præſentiam obiecti, vel in ſe, vel in aliquo repræſentatiuo, & intellectus, vt patet à Doctore *in primo, d. 2. q. 2. q. 3. diſt. 6.* & dicitur memoria hoc modo notitia habitualis, quia ſicut habens habitum ex frequentatis actibus, promptè, & faciliter operatur, ſic habens memoriam perfectam, id eſt, præſentiam obiecti in intellectu faciliter intelligit. Secundò, poteſt accipi notitia habitualis pro habitu cauſato ex frequentatis notitiis actualibus. Et dicitur etiam pertinere ad memoriam, quia ſicut memoria proprie, vt memoria ponitur principium productiuũ, ſic omne concurrens ad talem productionem dicitur pertinere ad memoriam, vt memoria eſt, & quia habitus ponitur etiam cauſa partialis actus, vt patet à Doctore *in primo, d. 17.* & ideò dicitur pertinere ad memoriam: notitia ergo in memoria accipitur vel pro habitu, qui dicitur in memoria, pro quanto pertinet ad memoriam productiuam; vel accipitur pro obiecto relucente, vel præſente intellectui, cùm ſit principium productiuum actus intellectus, vt patet à Doctore *in primo, d. 3. q. 7.* vel accipitur pro tota memoria, quæ tunc includit neceſſariò obiectum, & potentiam, quia vno iſtorum deficiente, non poſſet haberi actus intelligendi, vel actus intellectus: habitus verò non requiritur, niſi ad perfectiorem actum, ſed non neceſſariò requiritur ad actum abſolutè. De iſtis vide quæ expoſui *in primo, d. 3. q. 7. & d. 17. & in d. 2. par. 2. q. 3.* Sed notitia in Verbo idem eſt quòd ipſum Verbum. Vnde eſt ibi conſtructio intranſitiua, quia in nobis omnis notitia actualis dicitur verbum, vt patet à Doctore *in primo, d. 27.* eo modo, quo ponitur notitia etiam verbum, quia ſi eſt notitia perfecta, erit verbum perfectum, ſi imperfecta imperfectum, vt patet à Doctore *vbi ſuprà.*

Notitia in verbo quid ſit.

Nota ſecundò, quòd ſi notitia actualis, puta cœli, eſt ſpeculatiua, etiam habitualis cauſata ex frequentatis notitiis, erit ſpeculatiua, vt patet, quia ſi actus eſt ſpeculatiuus, & habitus, ex quo generatur, erit ſimiliter ſpeculatiuus. Similiter ſi notitia actualis cœli eſt ſpeculatiua, & notitia habitualis, accipiendo habitualem pro obiecto præſente in memoria (vt expoſui) erit ſimiliter ſpeculatiua, quia tale obiectum, puta cœlum, vt præſens intellectui, non eſt natum producere de ſe, niſi notitiam ſpeculatiuam, cùm ſit obiectum merè ſpeculabile. Similiter ſi notitia actualis ſit practica, id eſt, directiua in praxim, etiam habitualis vtroque modo erit practica, & de omnibus iſtis vide Doctorem *in prolo. q. vlt.* & vide quæ ibi prolixè expoſui. 7.

Tertiò nota de notitia in diuinis: nam notitia in diuinis poteſt tripliciter accipi. Primò, pro notitia habituali, & talis eſt præcisè memoria fœcunda, non enim ponitur in diuinis aliquis habitus, qui ſit generatus ex frequentatis actibus, vel ex vno actu, cùm hoc dicat imperfectionem, & quòd talis habitus non ponatur, patet à Doctore *in quarto, d. 46. q. 1.* Secundò, ponitur notitia actualis communis tribus, & ideò eſſentialis: & talis notitia eſt intellectio actualis, quâ perſonæ diuinæ formaliter intelligunt omnia, tam creata, quàm increata. Tertio ponitur notitia verè genita, & talis eſt Verbum, quod dicitur notitia genita. Si ergo notitia in Patre eſſentialis, ſiue habitualis, ſiue actualis eſt ſpeculatiua, ita notitia in Verbo, ſiue notitia genita, quæ eſt Verbum, erit ſpeculatiua. Patet, ſi enim notitia habitualis, ſiue ipſa memoria nullo modo eſt productiua cognitionis actualis practicæ reſpectu cuiuſcunque obiecti,

Notitia in diuinis poteſt tripliciter accipi.

Practicum, & ſpeculatiuum à quo accipiantur.

obiecti, nec ipſa notitia actualis erit practica, quia ſpeculatiuum, & practicum accipiuntur per comparationem ad obiecta, à quibus ſic denominantur, vt expoſui *in proło. q. vlt.* vide ibi: notitia enim eſſentialis in Patre, & actualis, quæ etiam eſt communis Filio, & Spiritui ſancto eſt declaratiua omnis obiecti, tam intrinſeci, quàm extrinſeci, vt patet à Doctore *in primo, d. 27. & in 2. d. 1. q. 1.* & vt ſic declaratiua, quaſi producitur à memoria diuina, ſequitur quòd ſi memoria non eſt practica, quòd nec notitia actualis erit practica. Et ſi illa actualis non eſt practica, nec notitia in Verbo erit practica, ſiue notitia genita, quæ eſt Verbum: patet, quia illa eſt declaratiua omnis obiecti. Tum etiam, quia illa eſt producta ab eadem memoria, à qua & notitia eſſentialis actualis. Tum, quia ſi illa eſſentialis actualis eſſet realiter diſtincta à Patre, eſſet verè genita, & eadem præcise, quæ nunc eſt, & quæ Verbum eſt, vt patet à Doctore *in primo, d. 2. par. 2.* & vide quæ ibi expoſui ſuper iſta materia, de notitia genita, & ingenita. Ex his ergo patet qualiter probatio maioris non eſt vera ſcilicet, quòd notitia eſſentialis ſit ſpeculatiua, & illa quæ eſt in Verbo practica, imò ſimpliciter ſi vna eſt practica ſimiliter, & alia, & ſi vna ſpeculatiua, ſimiliter, & alia erit ſpeculatiua, vt ſupra patuit.

8. Secundò principaliter probatur eadem maior, n. 8. quia artifex in ſapientia artis duplicem habet notitiam de artificiato, &c.

Quid ſit ars.

Pro declaratione huius rationis nota primò, ars, ſecundùm quam quis denominatur artifex, eſt cognitio verè practica, quæ eſt directiua in opus, ſiue ad operandum ſic & ſic. Et vltra vult iſta ratio quòd notitia in vniuerſali, quam habet artifex, puta de domo ædificanda, non ſufficit ad operandum. Eſt enim pro nunc duplex notitia in artifice, vna ſcilicet, qua reſpicit in generali, puta, quòd domus ædificanda debet ædificari ſic, & ſic, puta ex lapidibus, lignis, ferro, & huiuſmodi; & hæc notitia dicitur notitia ſimplex, ſiue ſpeculatiua, quia non dirigit opus, & non dicitur ſimplex notitia prout diſtinguitur contra complexam, ſed dicitur ſimplex, quia ſtat in illa ſola ſpeculatione, ſiue conſideratione, & prout diſtinguitur contra practicam, quæ non ſolùm eſt conſideratio mediorum ad opus, ſed actu dirigit in opus. Vult ergo iſta ratio, quod ſolùm illa notitia, quæ immediatè dirigit ad opus in particulari, puta ad hanc domum ædificandam, quæ tunc actu dirigit, quando actu dictat de omnibus mediis in particulari, neceſſariò requiſitis, illa verò, quæ tantùm ſic dictat in vniuerſali dicitur ſpeculatiua, alia verò practica. Secundò dicit iſta ratio, quòd notitia eſſentialis in Deo, quæ eſt communis tribus quâ omnia intelligit eſt ſpeculatiua, & non practica, & iſta non dirigit ad opus. Sed cognitio in Verbo, ſiue ipſum Verbum eſt verè directiua in opus, quæ notitia neceſſaria eſt artifici, & ſine illa operari non poſſet, & ſic patet ratio.

Duplex notitia in artifice. Simplex, ſiue ſpeculatiua. Alia vero practica.

9. Reſpondet Doctor & primò dicit, quod notitia eſſentialis in Patre de creatura non ſe habet ſicut notitia artis vniuerſalis reſpectu notitiæ, &c. Patet, quia ſi accipiatur habitualis pro memoria fœcunda, illa eſt productiua notitiæ reſpectu omnium intelligibilium. Si etiam eſſentialis, eſt notitia actualis non producta, ſed omnibus communis, illa reſpicit omnia intelligibilia, & omnium declaratiua. Sic ſimiliter notitia, quæ eſt verbum eſt omnium declaratiua, cùm ſit de omnibus intelligibilibus producta ſecundùm *quid* præterquam de eſſentia diuina, vt patuit in ſecundo *d. 1. q. 1.* & ſic ſequitur quòd ſi vna ſit vniuerſalis, & alia ſimiliter erit, cùm vna præcisè reſpiciat obiecta ſicut alia, & vna non plus ſe extendit quàm alia. Et quod dicit quòd notitia eſſentialis in Patre, & notitia in Verbo ſe habent ſicut notitia memoriæ, & intelligentiæ, notitia in memoria eſt notitia habitualis, vel quaſi habitualis modo præexpoſito ſuperiùs: notitia in intelligentia eſt notitia actualis, vel quaſi. Et idem eſt notitia in intelligentia, quòd intellectio actualis, & notitia in memoria, quòd notitia habitualis. Poſſet etiam dici quòd quando loquitur de notitia in Verbo quòd multoties loquitur non de notitia genita, quæ eſt Verbum, ſed de notitia eſſentiali, quæ eſt communis tribus, quæ tamen appropriatur Verbo, vt patet *in primo d. 27. & in 2. diſt. 1. q. 1.* vide quæ ibi expoſui. Sed in probatione illius maioris, accipitur notitia in Verbo pro ipſa notitia genita, quæ verbum eſt. Patet, quia ſi acciperet notitiam eſſentialem appropriatam tamen Verbo: tunc talis notitia non eſt propria ratio producendi ad extrà in Verbo, niſi tantùm appropriatè, quod Scotus concedit *in primo, d. 27. & in ſecundo, diſt. 1. quæſt. 1.* Si ergo accipit rationem propriam, accipit vt eſt notitia genita, quæ Verbum eſt.

Subtilis doctrina.

Secundò dicit de arte in vniuerſali, quòd ipſa non eſt verè ſpeculatiua ſed practica, cùm ars ſit habitus cum recta ratione factiuus, vt patet 6. *Ethi.* ſi ergo habitus artis eſt directiuus ad factibile, ſequitur quòd erit practica. Tum etiam, quia iſte vult quòd ars particularis concipiatur ab arte vniuerſali, ſequitur quòd ipſa vniuerſalis ſit practica, quia concluſio practica non poteſt reſolui in principia ſpeculatiua, ſaltem in proxima principia, imò forte nec in remota. Tertio addit, quòd ars vniuerſalis, licèt ſit practica, poteſt tamen dici ſpeculatiua, pro quanto recedit à veriſſimè practica, qualis eſt ars particularis. Nec oportet hic multùm inſiſtere, cùm omnia iſta de arte vniuerſali, & particulari ſint prolixè expoſita in prolog. q. vlt. vide ibi ſingularia dicta.

Ars eſt practica non autem ſpeculatiua.

Tertia probatio maioris eſt à ſimili, n. 9. quia ſicut forma naturalis non eſt principium actionis, ſecundùm quòd eſt perfectio eius, in quo eſt, ſed ſolummodò ſecundum quod habet reſpectum ad effectum; ſic ſapientia, vel amor, &c. Et per conſequens talis reſpectus ad effectum erit ratio formalis principiandi, ſiue cauſandi, & ſic Verbum habebit rationem propriam cauſandi creaturam, quia reſpectum proprium ad effectum, & ſimiliter Spiritus ſanctus, ſiue amor productus. 10.

Forma naturalis actiua habet reſpectum ad producendum.

Reſpondet Doctor primò, n. 13. quòd licèt forma naturalis actiua habeat reſpectum quendam ad producendum, quia reſpectus ſignificatur per nomen *principij*, vel potentiæ, tamen id, quod dicitur eſſe principium, vel potentia tanquam ſubſtratum huic reſpectui, eſt aliqua forma abſoluta. Et hoc patet per propoſitionem ſæpiùs allegatã à Doctore *in primo & ſecundo*, quòd ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu, ità quòd prius eſt abſolutum in cauſa, & ſimiliter in effectu, quàm ſit reſpectus cauſæ ad effectum, & è conuerſo, & vide huius propoſitionis expoſitionem in ſecundo, d. 1. Doctor tamen hoc probat dupliciter. Primò, quia principium formale motus, vel actionis non eſt minùs abſolutum, quàm

terminus

terminus motus,vel actionis. Patet iſta propoſitio,quia non minoris entitatis eſt principium formale productiuum , quàm terminus formalis, cùm talis terminus ſit per tale principium communicatus ; ſed terminus motus , præcipuè loquendo de motu,qui eſt ad ſubſtantiam , quantitatem,æ qualitatem , eſt ens abſolutum , vt patet per Philoſophum.5.*Phy.*qui terminus non includit, ſcilicet formaliter ſiue quiditatiuè aliquem reſpectum,cùm ille neceſſariò ſit poſterior,vt ſuprà dixi. Et fortè etiam terminus motus ad *vbi*, accipiendo *vbi* non formaliter , & pro reſpectu, ſed pro ſubſtrato,vt patuit in ſecundo,diſt.2. reſpondendo ad obiectiones Gregorij contra Doctorem:vide ibi. Probat ſecundò quòd ſi terminus formalis generationis,vel actionis, ſit forma abſoluta,quòd eſt principium formale producẽdi, quia principiũ formale productiuũ eſt id , in quo producto aſſimilatur producens,ſicut & terminus formalis actionis,ſiue generationis, eſt id , in quo productum aſſimilatur producenti , ergo ſi terminus actionis ſit forma abſoluta, etiam principium formale producendi,imò à fortiori, quia terminus formalis dependet à principio formali productiuo. Et hoc declarat per exemplum de calore , qui etſi dicatur potentia calefaciendi , & illa potentia importet reſpectum in concreto, tamen ille reſpectus non includitur in ratione formali caloris,vt principij productiui. Exempla ſequentia ſunt clara in litera.

Exemplum de calore.

11. Deinde applicat ad propoſitum dicens, n. 14. *ſi notitia , quæ eſt ratio formalis producendi creaturam non plus includit rationem reſpectus ad eam* , &c. Et patet , quia prius eſt abſolutum in creatura producta,quàm ſit reſpectus ad cauſam producentem,vt patuit *in primo,d.3. q. 5.* contra Henricum *& in ſecundo,d.1.q.2.* Et quod dicit de notitia , quòd eſt principium formale producendi creaturam , hoc non dicit ſecundùm opinionem propriam, ſiue loquendo de notitia genita, vt ſuprà patuit;ſiue de notitia ingenita,quæ nullo modo eſt principium producendi;tum, quia eius actio eſſet neceſſaria , quia omnis forma actiua agit per modum naturæ præter voluntatem , vt patet à Doctore in pluribus locis. Tum etiam, quia notitia non ponitur forma productiua, cùm ſit terminus potentiæ, vt patet à Doctore *in primo,d.2.par.2.q.3.& 4.& d.6.* Nec etiam talis notitia ponitur diſpoſitiua cauſa eo modo , quo in nobis ponitur notitia practica, quæ pro tanto dicitur cauſa diſpoſitiua, pro quanto dirigit voluntatem ad operandum. Sed nulla notitia in Deo, quæcunque ſit illa , dirigit voluntatem ad operandum aliquid extra , vt ſubtiliter patet à Doctore *in prolog. q.vlt.* imò prius voluntas diuina determinat quid ſit agendum ad extrà, quam intellectus diuinus intelligat , vt patet à Doctore *vbi ſuprà , & ſpecialiter in 39. d. primi , & q.14. quodl. art.3.* Et ſic patet quomodo nullo modo ponit notitiam,ſiue genitam, ſiue ingenitam eſſe rationem formalem producendi.Sed dicit Doctor hîc ex intentione quòd poſito quòd notitia genita ſit principium formale producendi , ex hoc non ſequitur quòd in tali ratione formali includat reſpectum ad creaturam,quia nullus talis reſpectus requiritur ad agendum , cùm ſit poſterior principio formali. Dat vltimò aliam reſpõſionem,quòd poſito,quòd in principio formali productiuo creaturæ includatur reſpectus ad creaturam (quod tamen nullo modo eſt verum, vt patet in primo , *d.* 27. & in ſecundo , *d.1. q.* 1. & in præſenti quæſt.*ar.*3.) tamen ille reſpectus erit communis tribus perſonis, vt prius patuit, & ſic patet.

Contra Henricum.

Scotus loquitur ad hominem.

Quartò, & vltimò probatur illa maior n. 9. ex ordine productionis intrinſecæ ad productionem extrinſecam,&c. 12.

Reſpondet primò,n.15.quòd illa congruentia de prioritate productionis intrinſecæ ad extrinſecam,poſſet multipliciter impediri.Et patet quomodo poſſet impediri;primò,quia in aliquo priori terminatur ordo rationis in eſſentialibus , & tamen ibi non incipit ordo originis. Et declaro hoc,nam ordo rationis in eſſentialibus in diuinis eſt ordo,qui eſt inter perfectiones diuinas , quia ſaltem ſecundùm rationem priùs intelligitur eſſentia diuina,quàm alia. Deinde priùs ſecundùm rationem intelligitur intellectus voluntate , & priùs ſecundùm rationem intelligitur intellectus actu ſuo intelligendi,& voluntas actu ſuo volendi.Dicit ergo,quòd in illo ſigno,in quo terminatur ordo rationis , qui eſt inter perfectiones diuinas , incipit ordo originis. Hoc non videtur verum , quia omnis perfectio diuina eſt prior omni notionali , vt patet à Doctore in primo; non ergo in eodem ſigno , quo habetur omnis perfectio diuina,eſt ordo originis, imò in aliquo poſteriori incipit ordo originis , vt poſſet deduci ex dictis Doctoris *in primo,d.1.q.2.par.2. d.6.7. 26.in ſecundo,d.1.q.1.* & vide quæ ibi expoſui de iſtis ordinibus, & in multis aliis locis. Secundò, impeditur etiam in hoc , quod dicit ſcilicet , vbi terminatur ordo originis perſonarum,ibi incipit ordo originis creaturarum , quia in aliquo priori naturæ terminatur ordo originis in perſonis , & tamen in illo priori non incipit ordo originis in creaturis,vt patet à Doctore *in ſecundo , d. 1. q.1.* qui vult , quòd in ſecundo ſigno naturæ ſit ordo originis creaturarum , & in primo ſigno naturæ completus eſt ordo originis productionis perſonarum poſſent etiam aſſignari alia impedimenta, quæ breuitatis cauſa tranſeo.

Nota.

Omnis perfectio diuina eſt prior omni notionali.

Deinde Doctor concedit quòd Pater non poteſt producere creaturam , niſi priùs productis Verbo, & Spiritu ſancto , quia productio neceſſaria eſt prior contingenti.Et hæc materia eſt prolixè tractata à Doctore *in ſecundo , d.1. q.1. art. primo,*& vide dubia,quæ ibi adduxi. Aduerte tamen,quod ſi per impoſſibile non eſſet productio Filij,adhuc Pater poſſet producere creaturas,quia in eo eſſet perfecta ratio producendi ſcilicet voluntas;& hoc patet à Doctore *in ſecundo,d.1.q.1. art.3.*Et nunc neceſſariò Filius eadem productione producit,qua & Pater,quia Pater producendo Filium neceſſariò communicat ſibi eandem voluntatem , & hoc ante productionem creaturarum,& hoc idem dico de Spiritu ſancto.Et patet litera. 13.

Productio neceſſaria eſt prior contingenti.

Ad auctoritatem Auguſtini cum dicit quod creatura non poteſt eſſe niſi per Verbum. Dicit, quod creatura benè neceſſario præexigit Verbum tanquam conueniens in eadem cauſalitate cum Patre:ſed non præexigit in ratione cauſæ , quaſi ipſum ſit formalis ratio cauſandi , quia illa eſt ſola voluntas, quæ eſt communis tribus,ſed præexigit vt neceſſariò concauſans Patri,quia neceſſariò habet idem principium formale cauſandi, & ſi , per impoſſibile , Verbum non eſſet,adhuc Pater poſſet cauſare , vt ſuprà dixi : ergo nullo modo præexigitur vt ratio formalis cauſandi; ſi enim

Quomodo creatura non poteſt eſſe niſi per Verbum.

si enim necessariò hoc modo præexigeretur, tunc esset impossibile Patrem (Verbo, per impossibile, non existente) aliquid creare, quia non haberet rationem formalem, imò etiam si Verbum actu existeret, adhuc Pater non posset creare, quia Verbum non esset formaliter in Patre, & sic non esset actu per ipsum, vt suprà patuit. Tota litera huius articuli sequens clara est nec indiget alia expositione.

SCHOLIVM.

Datur ordo originis inter Patrem, & Filium in causando, quia Pater à se, Filius à Patre habet causare: & hac ratione Ioan. 5. Christus negat à se auctoritatem primariam causandi, quam Patri attribuit, sibi subauctoritatem assumendo. Eodem modo dicendum de Spiritu sancto respectu vtriusque; neque hinc sequitur aliquid bis produci, scilicet prius & posterius; sed tantùm aliquid producit ab vno habente à se virtutem, & ab alio non sic eam habente. Materia huius literæ tractatur 2. d. 1. ad longum. Vide 1. d. 15. vbi hac ratione vna persona dicitur ab alia mitti. Vide etiam 1. d. 12. q. 2. vbi ostenditur Spiritum sanctum, non prius spirari à Patre, quàm à Filio.

18. DE Secundo articulo principali dico, quòd Filius negat à se auctoritatem primariam causandi Ioan. 5. *non potest Filius à se facere quicquam*; concedit autem subauctoritatē in causando, cùm subdit: *nisi quod viderit Patrem facientem.* Et infrà ibidem: *opera, quæ dedit mihi Pater, vt perficiam ea; ipsa opera, quæ ego facio*, &c. *Dedit mihi Pater*, ecce subauctoritas, *ergo facio*, ecce causalitas. Consimiliter respectu Spiritus sancti, habet Filius auctoritatem in agendo; & ratio vtriusque est, quia à quo aliquid habet principium agendi, ab eo habet & agere, & per consequens virtute illius agit, non virtute eius tanquam causæ superioris, quia non habet virtutem distinctam ab eo, sed virtute illius tanquam principij communicantis sibi causalitatem, & ideò habentis auctoritatem in ista causalitate, in qua recipiens habet subauctoritatem. *A quo habetur principium agendi, ab eodem & agere.*

Sed hîc obiicitur: quia si Pater priùs ordine causat, quàm Filius: ergo Filius non causat illud causatum: quia quod priùs causatum est, posteriùs causari non potest, nisi idem bis causaretur, quod est impossibile. Similiter potest argui de ordine originis, sicut de ordine causalitatis, quia si Pater facit à se, & Filius non à se, ergo Pater causat priùs origine, & tunc, vt priùs, non poterit causari à Filio quasi in secundo signo originis, quia idem non potest bis causari.

19. Ad ista respondeo, quòd ordo in causando potest intelligi vel vt actio respicit producens, vel vt respicit productum. Si primo modo, est ordo auctoritatis, & subauctoritatis in proposito: quia ille est inter suppositа agentia in habendo principium formale agendi, pro quanto, scilicet vnum illorum habet illud ab altero. Secundo modo non est hic ordo, quia non priùs ponitur creatura in *esse* per actionem Patris, & posteà sequitur actio Filij: sed virtus causandi ordinatè secundùm ordinem originis habetur in vtroque priùs natura quàm terminus producatur. Et ista virtute habita à tribus in eodem signo naturæ: completo tamen toto ordine originis, ponitur effectus omnino simul à tribus. Quod ergo dicitur, quòd priùs causatum non potest posteriùs causari, concedatur, referendo prius & posterius ad ipsum causari. Et sic probatur propositio, sed non propter hoc est negandum quin priùs habens virtutem causandi, & posteriùs origine habens eandem, possint per ipsam simul natura habitam, in vtroque simul effectum causare. *Ordo auctoritatis, & subauctoritatis in personis quoad operari ad extra.*

Aliter posset dici specialiter ad secundum quòd priùs origine causare est, causare à se: posteriùs origine causare, est causare ab alio: sicut autem ab alio habet virtutem causandi, vel à se, sic & causare: nec est verum, quòd sic priùs causatum ab aliquo, non possit posteriùs causari ab alio: quia huiusmodi intellectus est iste, quod aliquid non possit causari ab vno à se, & ab alio non à se, qui intellectus falsus est; vbi eadem virtus actiua est in producente & producto. *Prius origine productum ab aliquo, potest ab alio posteriùs origine produci.*

SCHOLIVM.

Nullus respectus ad creaturam potest per se includi in constitutiuo Verbi; quia talis esset realis, & necesse esse, quæ repugnant. De quo latè Doctor 1. d. 27. q. 3. num. 22. Occasione secundæ obiectionis, bene explicat quomodo Verbum primariò importet expressionem intellectualem passiuam. Secundò, connotat notitiam per talem expressionem communicatam, quæ appropriatur Verbo. Tertiò connotat omnia noscibilia, & iuxta hac explicat subtiliter

ſubtiliter locum Auguſtini. Vide eum loco citato, vbi iſta fuſiùs habet. Ad ſecundam obiectionem num. 23. benè explicat, qualiter Deo neceſſariò coëxiſtat eſſe cognitum creaturæ, non tamen eſſe reale. Non vult Doctor, quòd non poſsit eſſe reſpectus paſsiuus rationis ad creaturam proprius vni perſonæ, quia vt habuit 3. d. 1. q. 1. Verbum dicit talem reſpectum ad naturam humanam, ſed quòd nullus tal.s reſpectus includitur in proprietate Verbi, quod veriſsimum eſt. Quod ait hic num 20. reſpectum eſſe communem, quando fundamentum eſt tale, habet inſtantiam, quia Paternitas fundatur in eſſentia, & ſimiliter æqualitas Patris, tamen iſti reſpectus non ſunt communes. Dici poteſt quòd Doctor hoc non aſſerat, vt patet ex verbis eius ibi in fine, vel, &c. quòd paternitas proximè fundatur in memoria, vti eſt principium productiuum: qua ratione eſt proprium Patri, & æqualitas in eius magnitudine, & comitatur tale principium, & ſic de aliis, prima ſolutio magis placet.

Nullus reſpectus ad extrà includitur in Verbo.

DE Terio articulo principali [a] dico, quòd nullus reſpectus ad creaturam poteſt per ſe includi in conſtitutiuo perſonæ Verbi, tum, quia quicquid in ea includitur per ſe, eſt reale, diſtinguendo reale contra ens rationis: quia conſtitutum eſt ſic reale, & per conſequens quicquid in ipſo per ſe includitur, eſt hoc modo reale. Nunc autem quicunque reſpectus in diuinis ad creaturam eſt tantummodò ens rationis: ergo, &c. tum quia quicunque reſpectus Dei ad creaturam habet pro fundamento proximo, aliquid commune tribus, non dico ſic proximo, quòd ex natura fundamenti oriatur relatio illa, quia tunc eſſet relatio realis, ſed ſic proximo, quòd illud ſit proxima ratio comparandi per actum intellectus diuini, perſonas diuinas ad creaturam: ſicut etiam tactum eſt in primo articulo de intellectu, & voluntate. Sic poſſet probari de quocunque, ſecundùm quòd Deus per actum intellectus eſt comparabilis ad creaturam. Quando autem fundamentum proximum eſt commune tribus: reſpectus non poteſt eſſe proprius vni: non ergo reſpectus ad creaturam includitur per ſe in proprietate alicuius perſonæ: quia quicquid includitur, ſic eſt proprium illi perſonæ. Tum tertiò: quia iuxta primam viam poſſet argui, quòd quicquid eſt in perſona diuina eſt neceſſe eſſe à ſe, & hoc excludendo, per ly, *à ſe*, aliud in ratione cauſæ, non autem in ratione principij: quia quicquid eſt ibi, eſt incauſatum: licèt aliquid ibi poſſet poni principiatum: nunc autem reſpectus ad creaturam, etiam in quocunque *eſſe* reali, vel cognito, non poteſt eſſe neceſſarius à ſe, hoc modo: quia nec terminus reſpectus poteſt eſſe neceſſarius ſic: quia in quocunque *eſſe* creatura eſt vel poſſibilis, vel ſaltem non neceſſaria à ſe: ergo nullus reſpectus ad creaturam in quocunque *eſſe* poteſt per ſe includi in perſona diuina. 20.

Quicquid eſt in perſona diuina eſt neceſſe eſſe à ſe, quia incauſatum.

Sed iſta ratio, licèt fortè procedat ex veris, tamen apparenter poſſet multipliciter improbari, & impediri, & non euidenter ſolui, niſi cum prolixitate tanta, quantam hic aggredi non intendo.

b Sed obiicitur contra iſtud: quia Verbum importat per ſe proprietatem ſecundæ perſonæ, & cum hoc per ſe importat reſpectum ad creaturam; ergo, &c. Prima propoſitio patet ex principio Euangelij Ioan. *In principio erat Verbum*, vbi Euangeliſta per hoc, quod eſt Verbum, intendit exprimere propriè ſecundam perſonam in Diuinis: Et Aug. 7. de Trin. c. 2. *Eo Verbum, quo filius.* Secunda propoſitio probatur per illud 83. qq. q. 63. vbi exponitur illud, *In principio erat verbum, quod Græcè*, inquit, λόγος *dicitur; Latinè Verbum, & rationem ſignificat: hic tamen Verbum melius interpretatur, vt ſignificetur non ſolum ad Patrem reſpectus, ſed etiam ad illa, quæ per Verbum facta ſunt, operatiua potentia.* Vult ergo quòd cùm dicitur Verbum, importetur reſpectus ad creaturam. 21.

Quòd Dei reſpectus ad extrà ſit neceſſarius bonum argumentum.

c Item contra rationem factã obiicitur: quia ſi verum ſit hoc, quod accipitur in illa ratione, quòd creatura in quocunque *eſſe* non eſt neceſſaria à ſe, nec per conſequens quicunque reſpectus ad creaturam eſt ſic neceſſarius. tunc ſequitur, quod nec reſpectus Dei, vt intelligentis ad creaturam intellectam, nec reſpectus eius, vt creatiui ad creaturam, vt creabilem, ſit neceſſarius à ſe, ſed Deus nihil eſt formaliter, & neceſſariò, niſi illud ſit neceſſarium à ſe: ergo ſequeretur quod Deus non neceſſariò eſt intelligens creaturam, nec cauſatiuus creaturæ, quorum vtrumque eſt falſum.

d Ad iſta; ad primum poſſet eſſe duplex difficultas, vna ex re, alia ex ſignificato huius nominis, *Verbum.* 22.

Quantùm ad primum dico, quòd in proprietate ſecundæ perſonæ non includitur aliquis reſpectus per ſe proprius ad creaturam, propter rationes ad hoc poſitas.

Idem 9. 1. quodl. & alibi.

Quantùm ad ſecundum dico, quòd reſpectus realis, & reſpectus rationis non faciunt aliquid per ſe vnum & ideò ſi tales duo reſpectus importentur per hoc nomen *Verbum*,

Verbum, ſequitur quòd illud non præcisè ſignificat vnum per ſe conceptum quia reſpectus ad Patrem vt dicentem eſt realis, reſpectus autem ad creaturam, vt dictam vel cauſatam, eſt rationis tantùm ergo ſi hoc nomen *Verbum* per ſe importat tantùm vnum conceptum, ſequitur quod alterum illorum ſignificabit, & alterum connotabit tantummodò: quod ſi verum eſt, probabiliter dici poteſt, quòd ſicut idem ſignificat Filius, & filiatio, licèt alio modo ſignificandi, ſic idem ſignificat Verbum, vt eſt quaſi concretum, & eius abſtractum, (ſi licèt fingere) quod, ſcilicet eſt verbatio, quod ſignificat idem: licèt alio modo: *verbari* eſt enim idem quod *dici*, ſiuè intellectualiter exprimi, & per conſequens Verbum importat in concreto hoc quod eſt intellectualiter expreſſum, & tunc connotabit relationem ad illud, quod dicitur per Verbum, pro tanto, quòd connotat notitiam perfectam: quæ notitia habet reſpectum rationis ad cognita per eam: ſecundùm hoc igitur quantùm ad ſignificatum huius vocis *Verbum*, eſſet iſte ordo; quòd primò & per ſe ſignificatur reſpectus originis, ſcilicet expreſſio intellectualis paſſiua, ſed modo concreto. Secundò connotatur notitia, quaſi terminus formalis communicatus per iſtam expreſſionem, & illa eſt communis tribus, tamen appropriata Verbo. Tertiò verò per hoc, quòd iſta notitia habet reſpectum ad noſcibilia, connotaretur in nomine Verbi talis reſpectus.

Verbum & verbatio, idem.

Vide de hoc 1.d.27 qu. 3.

Verbū primo ſignificat expreſſionē paſſiuā, quæ eſt reſpectus originis; ſecundò connotat notitiam cōmunicatā per illū reſpectū quæ eſt communis tribus ſed appropriatur Verbo.

Tertiò reſpectus ad noſcibilia.

23. Secundùm hoc ergo neganda eſſet ſecunda propoſitio aſſumptâ in argumento. Et cùm probatur per Auguſtinum. 83. *quæſt. q.* 63. dici poteſt quòd pro tanto melior eſt tranſlatio huius, quod eſt λόγος, in hoc, quod eſt Verbum, quàm in hoc quod eſt ratio: quia hoc nomen *ratio* nec reſpectum originis proprium, nec illum conſequentem appropriatum, qui eſt ad creaturam, ita importat, ſicut hoc nomen *Verbum*; quare Verbum, vt Verbum, poteſt comparari per intellectum ad quodcunque, & per conſequens habere appropriatam relationem rationis. Quod verò ait, *vt ſignificatur ad Patrem reſpectus*, hoc debet intelligi de eo, quod primò & principaliter ſignificatur: quod autem addit *ad ea, quæ facta ſunt*, ibi debet intelligi *ſignificare*; pro *connotare*.

Exponit optimè Auguſt.

Hanc eandem regulam docet in 1.diſt.8. Eſſe Deum cauſatiuū, & cognoſcitiuū, creaturæ eſt neceſſarium à ſe, id eſt; incauſato, ſed nō quid reale in Deo.

Ad ſecundum poteſt dici, quòd neceſſarium à ſe abſque omni repugnantia, quantùm ex parte ſui, poteſt eſſe ſine *eſſe* reali cuiuſcunque non neceſſarij à ſe: quia non eſt contradictio, quantùm eſt ex parte prioris abſoluti, quòd ipſum ſit ſine poſteriori: tamen illud neceſſarium non poteſt eſſe ſine *eſſe* cognito cuiuſcunque alterius: quia *eſſe* eius neceſſariò requirit cognitionē alterius: & per conſequens alterū in *eſſe* cognito: & conſimiliter eſt de *eſſe* poſſibili. Non igitur perſonæ diuinæ competere aliquid reale poteſt, niſi illud ſit neceſſarium à ſe, hoc eſt incauſatum: (quicquid autem includitur in proprietate perſonæ, competit perſonæ vt aliquod reale) poteſt tamen perſonæ diuinæ competere aliquod cognoſcere, vel aliquod poſſe: licèt illud non ſit neceſſarium à ſe, ſicut nec terminus.

Hinc colligē illum reſpectū eſſe multiplicitēr neceſſarium præexigitiuè; coexigitiuè & conſecutiuè.

24. Aliter poteſt dici, quòd Deus eſt ſic neceſſariò intelligens creaturam, & cauſatiuus creaturæ, quòd vtrumque iſtorum formaliter dicitur aliquid neceſſarium à ſe, prout *à ſe* excludit cauſam: ſed non neceſſarium in *eſſe* reali: ſed in aliquo *eſſe* diminuto: quicquid autem includitur in proprietate perſonæ, ſic eſt neceſſarium à ſe; quòd eſt in *eſſe* reali: nunc autem neceſſarium à ſe non neceſſariò coëxigit aliquid aliud in *eſſe* reali, licèt coëxigat aliquid aliud in *eſſe* cognito, vel *eſſe* diminuto. Tertio modo poſſet dici, quòd alio modo eſt neceſſarium illud, quod neceſſariò requiritur: & hoc ſiue præexigatur, ſiue coëxigatur ad *eſſe* neceſſarij: alio modo eſt neceſſarium illud, quod ad *eſſe* neceſſarij neceſſariò conſequitur.

Nulla ratio finiēdi, vel exemplandi, eſt propria alicui perſonæ.

Ex dictis de cauſalitate effectiua patet ſolutio quæſtionis de cauſalitate exemplari & finali: quia cùm cauſa exemplaris in aliqua ratione formali exemplans, & cauſa finalis ſit aliqua ratione terminans, ſine finiens, ſicut cauſa efficiens aliqua ratione formali efficiens, ſequitur ex conſimili ratione, quòd nulla iſtarum cauſalitatum poteſt eſſe propria, niſi ratio formalis cauſandi, ſit propria: non ergo poteſt alicui perſonæ eſſe propria ratio exemplandi, ſiue finiendi, ſicut nec formalis ratio agendi.

Ratio terminādi dependentiā cauſati, eſt perfectio.

Hoc poſſet probari hîc ſicut priùs probatum eſt de cauſa effectiua: ſed de probationibus priùs poſitis euidentior ad propoſitū videtur illa vltima; quia ratio formalis terminādi dependentiam cauſati ad cauſam in quocunque genere cauſæ, de quo eſt

hîc ſermo; eſt aliqua perfectio, & loquendo de cauſa prima in quocunque illorum generum eſt aliqua perfectio ſimpliciter: ſi ergo quæcunque perfectio ſimpliciter eadem eſt in tribus, ſequitur quòd quæcunque cauſalitas in quocunque generum illorum ſit communis.

Ad argumenta in initio quæſt.

Ad argumentum in oppoſitum. Ad minorem dico, quòd quælibet perſona ſicut eſt creatrix, ſic eſt artifex, & cùm ſit ſimplex, in qua non differt habens, & illud quod habetur: quælibet eſt ars, & ars æquè particularis, & æquè actualis, ſicut patet reſpondendo ad obiectiones in primo articulo: tamen appropriatè Verbum dicitur ars ſicut ſapientia ſiue notitia, pro tanto, quia ex modo ſuæ proceſſionis competit ſibi, quòd ſit notitia actualis procedens de memoria paterna, declarans omne intelligibile, quod in memoria illa continetur. Hoc patet per Auguſtinum 7. Trin. cap. 7. *Ita dicitur Filius ſapientia Patris quemadmodum dicitur lumen Patris*, & qualiter hoc ſit, ſtatim ſubdit, id eſt, *quemadmodum lumen de lumine, & vtrunque idem lumen: ſic intelligitur ſapientia de ſapientia, & vtraque vna ſapientia*: Conſimiliter dico ars de arte, & vtraque vna ars. 25.

Quælibet trium perſonarum eſt artifex & ars, ſed appropriatè Verbum eſt ars.

Ideæ ſunt perſonis cõmunes.

Ad aliud, quod additur in minore de ideis, patet priùs in reſponſione ad primam obiectionem in primo articulo: quia ideæ ſunt communes cuilibet perſonæ: licèt approprientur Verbo propter modum proprium emanationis eius: quia procedit vt notitia actualis declarans omnis obiecti: quod quaſi habitualiter continetur in memoria paterna.

COMMENTARIVS.

14. a DE tertio articulo principali, ſcilicet an aliquis reſpectus ad creaturam per ſe includatur in conſtitutiuo perſonæ Verbi, ſiue in ratione ipſius Verbi. Dicit Doctor quod non, *quia quicquid per ſe includitur in Verbo eſt reale*, vt patet, quia Verbum eſt verè ens reale, ſed reſpectus ad creaturam eſt tantùm ens rationis, vt probat Doctor *in primo, diſtinct.* 30. Tum etiam, quia reſpectus Dei ad creaturam habet pro fundamẽto proximo aliquid commune tribus perſonis, quia actum voluntatis, quem Deus compararat ad creaturam, vel ipſam voluntatem, quia actus, vel voluntas eſt proxima ratio comparandi per actum intellectus diuini perſonas diuinas ad creaturam; quia enim intellectus cognoſcit in perſonis eandem voluntatem, vt rationem formalem cauſandi, ideò intellectus comparat perſonas diuinas, vt cauſas creaturarum. Tum tertiò, quia quicquid eſt in perſona diuina, eſt neceſſe à ſe, & hoc excludendo per ly *à ſe* aliud in ratione cauſæ, non autem in ratione principij, quia quicquid eſt ibi eſt incauſatum, licèt aliquid poſſet poni ibi vt principiatum, quia cauſatum, vt cauſatum, ſemper eſt aliud eſſentialiter à cauſa, ſed non ſemper principiatum eſt aliud; cauſa enim ſemper producit aliud inquantùm aliud. Sed reſpectus ad creaturam etiam in quocunque *eſſe* reali, vel cognito, non poteſt eſſe neceſſarius à ſe hoc modo, ſcilicet incauſatus, quia nec terminus reſpectus poteſt eſſe neceſſarius ſic, quia in quocunque eſſe creatura eſt, vel poſſibilis, vel non neceſſaria à ſe: ergo nullus reſpectus ad creaturam, in quocunque eſſe poteſt per ſe includi in perſona diuina. Sed iſta ratio licèt procedat ex veris, tamen apparenter poſſet multipliter improbari, & impediri, & non euidenter ſolui, niſi cum prolixitate tanta, quantam hîc aggredi non intendo.

Quicquid eſt in perſona diuina eſt neceſſe eſſe à ſe.

15. b *Sed obiiciatur contra iſtud.* Hîc Doctor primò obiicit probando quòd Verbum importet per ſe reſpectum ad creaturam, quia Verbum dicit proprietatem ſecundæ perſonæ, vt patet Ioãnis 1. *In principio erat Verbum*, vbi Ioannes intendit per hoc exprimere proprietatem ſecundæ perſonæ. Et quòd dicat reſpectum ad creaturam, patet per Auguſtinum 83. *qu.q.* 63. vbi exponit illud: *In principio erat Verbum.*

c Secundò inſtat contra rationem illam vltimam, *quia ſi verum ſit hoc*, &c.

d Reſpondet Doctor ad primam obiectionem. Sed quia iſta littera eſt hîc clara, vt *in primo, diſtinct.* 27. expoſita, ideò hîc eam aliter non expono.

e *Ex dictis de cauſatione effectiua*, &c. Nunc Doctor oſtendit quomodo Verbum non ſit aliqua ratio propria reſpectu cauſæ exemplaris nec finalis, quia ratio formalis exemplandi, & ratio formalis finiendi eſt communis tribus, & poſſet probari per eadem media, per quæ eſt probatum de ratione formali efficiendi, & inter omnes rationes hæc videtur præcipua, quia ratio formalis terminandi dependentiam cauſati ad cauſam in quocunque genere cauſæ, ſiue exemplaris, ſiue finalis, ſiue efficientis, eſt aliqua perfectio, & illa eadem, quæ eſt cauſa terminandi eſt etiam ratio formalis efficiendi, ſi eſt ratio terminandi dependentiam cauſati ad cauſam vt ſupra patuit.

Argumentum principale cum ſua reſponſione patet hîc in littera, & in primo, diſt. 27. Et quod additur de ideis patet quòd ſunt communes tribus perſonis. Et de hoc ſatis dictum eſt in primo, diſt. 35. vide ibi. *Ideæ ſunt cõmunes tribus perſonis.* 16.

In iſta quæſtione occurrunt aliqua dubia, primò in hoc, quòd *eſſentia, vt eſſentia diuina non eſt principium agendi, niſi per modum naturæ.*

Secundò dubitatur de hoc ſcilicet, *illud quod eſt ratio formalis cauſandi eſt ratio formalis terminandi iſtam dependentiam cauſati.*

Tertiò dubitatur de hoc, quòd *omnis notitia in Deo*

Quomodo eſſentia eſt principium.

in Deo quæ præcedit à cauſa voluntatis habetur in intellectu diuino virtute primi obiecti mouentis neceſſariò, & illud mouet neceſſario intellectum diuinum ad quamcunque notitiam præcedentem actum, voluntatis, quia in tota iſta motione non inuenitur principium motiuum, niſi per modum naturæ.

Quartò dubitatur in hoc, ſcilicet, quòd *in notitia producta non eſt aliquis reſpectus ad creabile, quod non ſit in notitia communi tribus perſonis.*

Quintò dubitatur de hoc, quòd *non producto illo, ad quod Pater neceſſariò ſe habet, non poteſt producere aliud, ad quod contingenter ſe habet, non producto etiam illo, quod natum eſt habere eandem cauſalitatem reſpectu tertij, cùm producent, non poteſt produci tertium.*

Sextò dubitatur de hoc, ſcilicet, quòd *quicquid per ſe includitur in Verbo eſt ens reale.*

Septimò dubitatur in hoc, *quando fundamentum proximum eſt commune tribus, reſpectus in ipſo fundatus neceſſariò eſt communis tribus.*

Octauò dubitatur, de hoc, ſcilicet, *quòd quicquid includitur in perſona diuina eſt neceſſe eſſe, licèt illud poſſet poni principiatum, non tamen cauſatum.*

Nonò dubitatur de hoc, ſcilicet, quòd *Deus eſt ſic neceſſariò intelligens creaturam, & cauſatiuus creaturæ, quòd vtrunque iſtorum formaliter dicitur aliquid neceſſarium à ſe prout* à ſe, *excludit cauſam, ſed non neceſſarium in* eſſe *reali ſed in aliquo* eſſe *diminuto.*

Decimo dubitatur de hoc, ſcilicet, *quicquid includitur in perſona diuina ſic eſt neceſſarium à ſe, quòd eſt in* eſſe *reali.*

17. Contra iſta inſtatur. Et primo contra primum, probando quòd eſſentia diuina, vt eſſentia, non agat per modum naturæ. Et inſtatur ſic; eſſentia, vt eſſentia, agit liberè, & per modum libertatis: ergo non per modum naturæ. Conſequentia eſt nota, etiam apud Doctorem qui vult quòd agere per modum voluntatis, & per modum naturæ ſint oppoſiti modi agendi, ita quòd ſit ſimpliciter impoſſibile quòd vnum, & idem ſub eadem ratione formali conſideratum, poſſit agere per modum naturæ, & per modum libertatis. De hoc vide *in primo, diſt. 3. parte, 2. qu. 4. & diſt. 10. q. vnica, & in ſecundo, diſt. 1. q. 3. & in quodl. qu. 16.* Antecedens probatur multipliciter, primò quando aliquid in ſua ratione formali, & quiditatiua includit aliquid, quod ſimpliciter eſt principium formale productiuum per modum libertatis, illud quiditatiuè acceptum agit per modum libertatis. Sed eſſentia diuina ſub ratione eſſentiæ in ſuo intellectu eſſentiali, & quiditatiuo formaliter includit entitatem libertatis, ſiue entitatem principij productiui per modum libertatis; ergo eſſentia, vt eſſentia, ſiue vt quiditatiuè accepta, erit principium liberum, & per modum libertatis. Maior patet, quia eſt impoſſibile quòd homo in ſuo conceptu quiditatiuo includat animal, & quòd formaliter homo, non ſit animal. Minor patet per Doctorem *in primo, diſt. 8. q. pen. & in quodl. quæſt. 1.* vbi vult quòd intellectus, & voluntas non ſint attributa, ſed vult quòd ſi eſſentia definiretur, definiretur per hoc quod dico *intellectuale*, & ſimiliter per entitatem formalem voluntatis.

Contra iſta inſtatur.

Secundò probatur idem antecedens, ſupponendo quòd Spiritus ſanctus producatur ab eſſentia, vt eſſentia, & à voluntate diuina, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 10. & in ſecundo, d. 1. qu 1.* licet non ita expreſsè nominet eſſentiam, tamen ex intentione eius in pluribus locis, vult quòd eſſentia ibi concurrat. Hoc præſuppoſito arguitur ſic: Spiritus ſanctus liberè, & per modum libertatis producitur, vt probat Doctor *in primo, diſt. 10. in ſecundo, diſt. 1. in quodl. q. 16.* ergo principale principium in tali productione erit principium productiuum per modū libertatis. Conſequentia probatur, quia Spiritus ſanctus magis ſuo modo dependet à principaliori principio, quàm à minus principali, vel ſic: productio Spiritus ſancti magis eſt à principaliori principio, quàm à minùs principali. Hoc patet, & illa productio, vt productio, formaliter Spiritus ſancti dicitur libera, quia à principio productiuo libero; ergo vt libera erit à principio principaliori; ergo principalius principium liberè, & per modum libertatis erit productiuum. Et illud eſt eſſentia diuina, vt eſſentia, patet, tum, quia eſſentia, eſt fundamentum, & origo omnis perfectionis diuinæ, vt ſuprà patuit, *quæſt. 1. art. 1. & q. 5.* Tum, quia eſt principium magis vniuerſale, quia ipſa concurrit cum intellectu ad productionem Filij, & cum voluntate ad productionem Spiritus ſancti: ergo magis, & perfectius, & vniuerſalius principium. *Secundò probatur.* 18.

Tertiò probatur idem antecedens: voluntas diuina agit merè liberè, & per modum libertatis, imò ſola illa, licet aliquæ aliæ potentiæ dicantur liberè agere participatiuè tamen. Hoc patet à Doctore *in primo, diſt. 2. & 10. d. 6. d. 13, in ſecundo, d. 1. diſt. 25, in quodl. qu. 16. & alibi ſæpe*, & ſic patet hoc antecedens, ergo eſſentia diuina, vt eſſentia, agit liberè. Probatur conſequentia, ſuppoſitis duobus dictis Doctoris primū, quòd omnis perfectio diuina ſimpliciter eſt ab eſſentia, vt eſſentia, vt à fundamento, & origine talium perfectionum; & ſi realiter diſtingueretur, eſſet verè ab ipſa originata, ſecundùm Doctorē *in primo, diſt. 8. q. 3. & in quodl. quæſt. prima, & 5.* Secundum ſuppoſitum eſt, quòd ſi aliquod principium inferius agit liberè, & contingenter, ſequitur quòd prima cauſa agat magis liberè. Hæc eſt conſequentia Doctoris, quàm facit *in prima, diſtinct. 2. parte prima, qu. 1. diſtinct. 8. quæſt. vlt. diſt. 39. in ſecundo, diſt. 1. & in multis aliis locis.* Iſtis præſuppoſitis, patet conſequentia ſic: voluntas diuina eſt per modum libertatis productiua: ergo & eſſentia diuina, vt eſſentia. Patet conſequentia, quia voluntas diuina ſuo modo agit liberè in virtute eſſentiæ diuinæ, quia ab ipſa habet quicquid habet: ergo magis eſſentia concurrit ad illam actionem, vt patet per conſequentiam Doctoris. Si dicatur quòd vera eſſet conſequentia, ſi realiter diſtingueretur. Contra, quia qualis eſt ordo inter aliqua vbi realiter diſtinguuntur, talis eſt vbi etiam ſola ratione diſtinguuntur, vt patet à Doctore *in prolo. q. 3. & & in quodl. q. 1.* Sed ſi volūtas diſtingueretur realiter ab eſſentia diuina, ageret in virtute eſſentiæ, & per conſequens magis eſſentia ageret, ergo & nunc, ſaltem ſecundùm rationem, voluntas agit in virtute eſſentiæ, & ſic eſſentia principaliùs, & magis liberè aget. *Tertiò probatur.* 19

20. *Quartò probatur.* Quartò probatur idem antecedens: conceditur à Doctore *in 4. diſtinct. 49.* imò ibi ſubtiliter probatur quòd voluntas eſt formaliter perfectior intellectu. Tunc: ſic in natura intellectuali, vt eſt intellectualis formaliter debet includi, imò magis illud, quod eſt ex ſua ratione perfectius in tali natura; patet, quia ſi ibi formaliter includitur illud, quod ex ſua formali ratione eſt imperfectius, vel non ita perfectum, à fortiori debet includi quod eſt formaliter perfectius, & pertinens ad naturam intellectualem: ſed eſſentia diuina, vt eſſentia, eſt formaliter natura intellectualis, vt patet à Doctore *ſuprà qu. 1.* & voluntas pertinet ad naturam intellectualẽ, vt patet. Et de ratione voluntatis eſt libertas, vt patet à Doctore in pluribus locis. Si ergo natura diuina, vt natura intellectualis, includit principium formale productiuum per modum naturæ, quia ipſum intellectum, ergo à fortiori, vt formaliter natura intellectualis, includit principium productiuum per modum libertatis, cùm illud ex ſua ratione formali ſit perfectius, licèt non ſit in Deo perfectior voluntas, quàm intellectus, cùm vterque ſit formaliter infinitus: tamen ſi ab vtroque poſſet circumſcribi infinitas intenſiua, formaliter voluntas eſſet perfectior; ergo eſſentia, vt natura intellectualis magis erit principium productiuum per modum libertatis, quàm ſit principium productiuum per modum naturæ.

21. *Quintò probatur.* Quintò probatur idem antecedens, ſupponendo dictum Doctoris *in primo, diſt. 3. qu. 1. & alibi ſæpe*, ſcilicet quòd omnis perfectio, quæ ex ſua ratione formali non includit neceſſariò aliquam imperfectionem formaliter, debet Deo attribui ſub ratione perfectiſſima. Tunc arguo ſic: præſcindatur ab eſſentia omnis ratio attributalis, ſola eſſentia, vt hæc eſſentia, remanente, libertas voluntatis ex ſua formali ratione nullam includit imperfectionem; ergo ipſa eſt attribuenda Deo ſub ratione Deitatis, aliter eſſentia, vt eſſentia, non includeret formaliter quicquid eſt perfectionis in creaturis, non includentis aliquam imperfectionem, quod non videtur verum.

Sextò probatur. Sextò, & vltimò probatur idem antecedens, ſupponendo ſecundùm multos, quòd eſſentia ſub ratione eſſentiæ eſt obiectum beatificum, vt expreſsè patet à Doctore *in primo, diſt. 1. qu. 2. & in 4. diſt. 49.* ergo eſſentia, vt eſſentia beatificat, ſiue intellectum, ſiue voluntatem, pro nunc non curo, an ſcilicet beatitudo ſit in viſione, vel fruitione. Et ſi beatificat, quæro tunc à quo ſit iſta beatitudo? Non à creatura, vt patet ſecundùm omnes. Non à voluntate diuina, vt voluntas, quia tunc non eſſentia, vt eſſentia, beatificaret, ſed voluntas diuina, vt voluntas. Si igitur eſſentia, vt eſſentia, beatificat, quia illa ſola eſt obiectum beatificum; ergo ipſa ſaltem vt principalis cauſa, cauſat beatitudinem in creatura beata, ergo eſſentia, vt eſſentia cauſat liberè ipſam beatitudinem. Iſta vltima conſequentia patet per Doctorem in *primo, diſtinct. 2. 8. & 39. & in ſecundo, d. 1. & in quodl. qu. 7. & alibi ſæpe*, vbi vult quòd omnis cauſatio Dei ad extrà ſit merè contingens.

22. *Reſponſio ad primum.* Reſpondeo ad omnes iſtas obiectiones. Ad primã, quâ probatur antecedẽs primæ conſequẽtiæ. Dico primò, quòd eſſentia vt eſſẽtia, non includit intellectum, & voluntatem, vt ſunt potentiæ, ſiue operatinæ, ſiue productiuæ, vt expoſui *in 1. q quodl.* nec Doctor dicit quòd ſi eſſẽtia definiretur, definiretur per intellectũ, & voluntatem, ſed benè dicit quòd definiretur per hoc quod eſt *intellectualitas*, & per hoc quod eſt *volitiuitas*, ſiue entitas voluntatis, quæ vt ſic non nominat potentias neque operatiuas, neque productiuas, ſicut dicimus quòd Angelus eſt quiditatiuè natura merè intellectualis, & tamen in illo ſigno non intelligo in Angelo neque potentiam intellectiuam, neque volitiuam, cùm illæ ſint poſteriores. Sicut etiam dicimus quòd anima intellectiua, vt intellectiua, eſt natura quædam intellectualis, & tamen vt ſic, non includit in ſua quiditate neque intellectum, neque voluntatem, vt ſunt potentiæ operatiuæ, ſiue productiuæ, cùm ipſæ ſuo modo pullulent, vt poſteriores ab ipſa anima intellectiua; & ipſa ſimiliter contineat eas per identitatem, & non ècontra, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt. 16. qu. vnica.* Sic dico in propoſito, quòd eſſentia diuina, vt hæc eſſentia, eſt quædam natura merè intelectualis, & vt ſic, non includit neque intellectum, neque voluntatem, vt ſunt potentiæ operatiuæ, ſiue productiuæ, ſed ſuo modo originantur ab eſſentia, vt natura intellectuali.

Anima eſt natura intellectualis.

Si dicatur, eſſentia, vt eſſentia eſt principium formale, quaſi productiuum intellectionis, & verè productiuum notitiæ genitæ, ergo ſi ſibi conuenit in illo priori, quòd ſit potentia verè productiua reſpectu notitiæ genitæ, & quaſi productiua intellectionis eſſentialis, quare etiam in eodem ſigno non poteſt ſibi competere potentia intellectiua, & potentia volitiua. Dico primò, quòd aliud eſt loqui de principio productiuo, vel quaſi per modum obiecti, & aliud per modum potentiæ, vt potentia, quia primo modo competit in primo ſigno, ſed non ſecundo modo. Sicut etiam patet de anima intellectiua, quæ vt præſens intellectui, pura Angelico, mouet ipſum ad ſui cognitionem, quæ terminatur ad animam abſolutè, & tamen in illo priori non intelligitur habere potentiam neque intellectiuam, neque volitiuam. Sic in propoſito. Dico ſecundò, quòd quia intellectus, & voluntas ſunt tales potentiæ, quæ pullulant ab eſſentia; ideò pro primo ſigno non conueniunt eſſentiæ, & quia eſſentia eſt talis entitas, ideò conuenit ſibi pro illo ſigno, quo eſt eſſentia, quod ſit ratio formalis mouendi intellectum in ratione obiecti, non enim omnium licet rationes aſſignare.

Voluntas & intellectus pullulant ab eſſentia.

23. Secundò poteſt dici, quòd quamuis voluntas creata includat formaliter libertatem, tamen poteſt conſiderari, non vt libera, ſed vt quidam appetitus, & vt per modum naturæ inclinans, ſicut patet ab Anſelmo de caſu Diaboli, qui finxit illum Angelum, &c. De quo vide Doctorem *in ſecundo, diſtinctione 6. quæſtione 2.* Sic pariformiter poſſet dici (poſito, ſed non conceſſo, quòd eſſentia, vt eſſentia includat intellectum, & voluntatem, vt potentias operatiuas, & productiuas) quòd eſſentia poteſt abſolutè conſiderari, vt hæc eſſentia, præſcindendo ipſam ab omni ratione potentiæ operatiuæ, vel productiuæ, ſiue natura, vt eſt quædam merè intellectualis, & vt ſic, ageret tantùm per modum naturæ. Sed reſponſio prima eſt melior, & realior, & magis

& magis ad mentem Doctoris. Licèt etiam ſecunda poſſet ſuſtineri, ſed tunc oporteret ſoluere multa dubia, quæ non eſſent præſentis ſpeculationis.

24. *Ad ſecundum.* Ad ſecundum dico primò, ſicut dicit Franciſcus Mayronis in ſuo Conflatu, quòd quando aliquid eſt à duobus, quorum vnum ſit agens per modum libertatis, quòd tale productum dicitur liberè produci, & exemplificat de eſſentia diuina, & voluntate diuina reſpectu Spiritus ſancti. Dico ſecundò quòd in re voluntas diuina eſt ita perfectum principium Spiritus ſancti, ſicut eſſentia, cùm vtrunque ſit formaliter infinitum. Et cùm dicitur quòd eſſentia eſt principium magis vniuerſale, hoc non intelligitur abſolutè de quolibet principio, ſed intelligitur vbi eſt ordo eſſentialis, quia ſemper cauſa ſuperior eſt vniuerſalior, quia ad plures effectus ſe extendit, quia tunc talis cauſa vniuerſalis intelligitur ſemper principalior, cùm ſecundæ agant in virtute illius. Sed in propoſito non eſt ordo eſſentialis producendi Spiritus ſancti inter voluntatem, & eſſentiam diuinam, nec quaſi ordo; quia vbi eſt ordo eſſentialis inter aliqua, ibi eſt diſtinctio naturarum ſpecifica, quia ſuperior cauſa eſt eſſentialiter, & ſpecificè perfectior, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 2. Vbi etiam eſt quaſi ordo eſſentialis, ibi eſt quaſi diſtinctio ſpecifica: modò inter eſſentiam diuinam, & voluntatem non eſt aliqua diſtinctio ſpecifica, nec quaſi, vt patet *in primo, d.* 8. *qu.* 2. Dico tertiò, & breuiùs, & magis ad propoſitum, quòd in cauſis partialibus ad eundem effectum, vel quaſi effectum concurrentibus (& non ex æquo, ſicut concurrunt duo trahentes nauem, ſiue alterius rationis, ſicut concurrunt intellectus, & obiectum, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 3. *qu.* 8.) non ſemper effectus denominatur à principaliori: & patet, quia intellectio, puta lapidis, eſt ab ipſo lapide, & ab intellectu, & tamen denominatur ab ipſo lapide, quia ſpecificatur ab ipſo, patet à Doctore *in primo, d.* 3. *qu.* 7. ſequitur quòd volitio diuina magis denominabitur ab eſſentia quàm à voluntate, quia eſſentia concurrit, vt obiectum, & operatio dicitur talis, quia eſt talis obiecti: non enim diſtinguuntur per potentiam (quia omnium eſt idem intellectus) ſed per obiecta.

Vbi ordo eſſentialis, ibi diſtinctio.

25. Dico ergo quòd quãuis operatio habeat principaliter ab obiecto vnitatem talem, tamen modum talis vnitatis, puta, quòd talis vnitas ſit producta per modum naturæ, vel per modum libertatis non habet ab obiecto. Et tunc dico quòd quando eſt à potentia libera, & ab obiecto, illa operatio dicetur ſimpliciter libera. Poteſt etiam quartò dici, quòd ſicut ex vna de neceſſario, & altera contingenti, ſemper ſequitur concluſio contingens, vt patet *primo Priorum*, & hoc eſt, quia concluſio ſequitur partem debiliorem: & vltrà, quia maior vnitas poteſt concludi in concluſione, quàm ſit inter extrema in præmiſſis, vt patet à Doctore in pluribus locis, ſic in propoſito, quando ad eundem effectum concurrunt duæ cauſæ, quarum vna agit per modum naturæ, & alia per modum libertatis, quod effectus ſequitur cauſam liberam: & ſic dicetur liberè producere, quia nunquam poteſt eſſe maior neceſſitas in effectu, quàm ſit in his cauſis partialibus; ſi enim ille effectus eſſet ſimpliciter neceſſarius, tunc ſequeretur, quod haberet neceſſitatem à cauſa liberè, & contingenter producente.

Nec valet dicere quod partim erit neceſſarius, & partim contingens, cùm æquè ſit à cauſa neceſſariò agente, ſicut à cauſa contingenti agente. Dico quod hoc non ſequitur, ſicut nec ſequitur de concluſione ſequente ex vna neceſſario, & ex alia contingenti, quia ſemper concluſio erit contingens. Dico vltimo loco, quod cauſa huius eſt natura cauſarum, quod quando ſcilicet cauſa per modum naturæ, & cauſa per modum libertatis ad inuicem vniuntur ad productionem alicuius effectus, ſemper producitur ille effectus liberè, & contingenter. Sicut etiam licèt ex propoſitionibus de poſſibili ſequatur cóncluſio de poſſibili, tamen aliquando ex duabus de poſſibili adinuicem vnitæ, & pertractatæ, ſequitur concluſio de impoſſibili, vt hîc *poſſibile eſt omne currens eſſe aſinum: poſſibile eſt omnem hominem eſſe currens; ergo poſſibile eſt omnem hominem eſſe aſinum*: non ſequitur imò ſequitur concluſio impoſſibilis, & hoc eſt ex natura talium propoſitionum, & nulla alia cauſa videtur aſſignanda. Sic videtur dicendum in propoſito, quod quamuis Spiritus ſanctus, ſimul ſit à voluntate diuina, & eſſentia, vt eſſentia, vt principiis partialibus productiuis, tamen erit liberè productus, & hoc ex natura talium principiorum ſic vnitorum: & fortè nulla alia melior cauſa videtur poſſe aſſignari, quicquid alij dicant, tamen omnis alia reſponſio hîc data videtur ſuſtentabilis, licèt vna magis ſuſtentabilis, quàm alia.

Notã.

Ad tertium, Spiritus ſanctus eſt liberè productiuus.

Ad tertium principale concedo antecedens, quod voluntas, vt voluntas, ſemper liberè agat, ſed negatur conſequentia. Ad probationem concedo abſolutè illa duo præſuppoſita ſano modo intellecta. Et cùm dicitur quod voluntas diuina agit in virtute eſſentiæ diuinæ. Dico, quod hoc poteſt habere multiplicem intellectum. Primo, quod agat in virtute eſſentiæ, id eſt, quod habeat originatiuè ab eſſentia virtutem, ſiue perfectionem; qua agit, & hoc verum eſt per primum præſuppoſitum, ſed vltrà non ſequitur quòd ſi voluntas liberè agat, quod etiam eſſentia: ſicut non ſequitur, voluntas noſtra ſecundùm totam ſuam operationem pullulat ab anima intellectiua, ergo ſi voluntas elicit actum liberè, ſequitur quod etiam anima, vt anima eliciat eundem actum liberè, patet quod non ſequitur. Secundo, poteſt intelligi ſic quod agat in virtute eſſentiæ ſic, quod in agendo dependeat ab eſſentia ita quod actio voluntatis diuinæ, vel verè, vel quaſi, dependeat ab eſſentia diuina, vt eſſentia: ſicut dicimus quod Sol agit in virtute primæ cauſæ, non ſolùm quia habet virtutem agendi ab illa, ſed quia in agendo neceſſario dependet à prima cauſa, ita quod eſſet impoſſibile Solem agere, niſi prima cauſa ſimul ageret, vt expoſui *in primo, diſtinct. tertia, quæſt. prima*, contra Ocham. Vide ibi multa ſingularia. Hoc modo intelligendo, negatur quod voluntas diuina agat in virtute eſſentiæ, quia ſi ſic ageret, ſequeretur neceſſario quod priùs ſaltem ſecundùm perfectionem ageret eſſentia diuina, vt eſſentia, ad eundem effectum, quod eſt impoſſibile ſimpliciter. Cùm infertur, quod *qualis eſt ordo inter aliqua*; &c. concedo propoſitionem, ſed poſtea negatur quod ſi voluntas, per

26. *Contra Ocham.*

possibile, vel impossibile, esset realiter distincta ab essentia, quòd ageret in virtute essentiæ modo prædicto; quia nec illi qui dicunt potentias animæ realiter distingui ab anima, & ipsas habere virtutem, & perfectionem ab anima, non dicerẽt quòd illæ potentiæ agerent in virtute animæ, ita quòd in agendo dependerent, modo præexposito.

27. *Ad quartum* Ad quartum principale dico, quòd voluntas vt voluntas, saltem in creaturis est perfectior intellectu secũdùm quòd Doctor loquitur *in quarto, dist.* 49. Et cùm infertur quòd in natura intellectuali magis deberet includi, quàm intellectus. Dico primò, quòd perfectioni quasi secundæ repugnat quòd sit perfectio prima, vt patet: potentia intellectiua, & volitiua sunt perfectiones secundæ naturæ intellectualis, vt patet; modò si includerentur formaliter, & quiditatiuè in illa, essent perfectiones primæ, ideò nego absolutè quòd in essentia diuina, vt est simpliciter quædam natura intellectualis, includantur quiditatiuè tales potentiæ operatiuæ, & productiuæ, imò ab ipsa quasi originantur.

Ad quintum Ad quintum. Dico breuiter, quod illa propositio, scilicet, quòd *omnis perfectio in creaturis, quæ ex sua ratione formali non includit necessariò imperfectionem necessariò debet attribui Deo*; debet intelligi vel formaliter quiditatiuè, vel formaliter quasi denominatiuè; illa enim perfectio, quæ etiam in creaturis est tantùm nata prædicari quasi denominatiuè, vt sapientia, bonitas, & huiusmodi, non potest sic attribui Deo, quòd de ipso prædicetur quiditatiuè, vel quòd sit de eius ratione intrinseca, quia huiusmodi perfectio præsupponit quiditatem, de qua prædicetur. Concedo ergo quod omnis talis perfectio est formaliter in Deo, & in summo: accipiendo *formaliter* denominatiuè, si sit talis perfectio secunda: vel formaliter quiditatiuè, vt entitas, quæ in summo reperitur in Deo, & intellectualitas. Sed in proposito intellectus, & voluntas sunt perfectiones consequentes entitatem quiditatiuam, ideò non possunt Deo attribui; nisi vt perfectiones, quasi secundæ, & sic concedo quòd essentia, vt essentia, in primo signo, quo absolutè consideratur essentia, istæ perfectiones non insunt formaliter, imò nullo modo insunt. Sed sufficit quòd insunt fundamentaliter, & originaliter, quia essentia diuina, vt essentia est talis entitas, & sola illa quæ nata est esse fundamentum, & origo omnium talium perfectionum, & hoc sufficit.

Essentia est verum obiectum beatificum. Ad sextum, & vltimum. Dico absolutè quòd essentia sub ratione essẽtiæ, & sola illa est obiectum verè beatificum, & cùm infertur, ergo sub ratione essentiæ beatificat. Dico quòd beatificare potest dupliciter intelligi, scilicet vel effectiuè, vel obiectiuè, effectiuè, causando beatitudinem; obiectiuè, terminando actum beatificum puta visionem, vel fruitionem. Primo modo, voluntas diuina beatificat. Secundo modo sola essentia, vt essentia beatificat, quia illa sola terminat primò actum beatificum. Sed hæc materia differatur vsque ad 49. quarti.

28. *Primò instatur.* Secundò principaliter instatur contra secundum dubium, probando quòd illud, quod est ratio terminandi non sit ratio causandi. Et primò sic: essentia diuina, vt hæc essentia, est ratio terminandi omnes relationes creaturæ ad Deum, & tamen non est ratio causandi ipsas. Primum patet à Doctore *in prolo. q.*1. *pennlt.* Secundum patet, quia voluntas est ratio formalis causandi, siue creandi, vt patet à Doctore *præsenti quæst. & in primo, distinct.* 2. *&* 39. *& in secundo, distinct.*1. *quæst.*1. *&* 37. *& in quodlib. quæstion.*7. *&* 14.

Secundò instatur. Secundò instatur, quia essentia, vt essentia, est ratio formalis terminandi dependentiam effectus, vt ad causam finalem, & tamen non est ratio causandi causa finali, nisi vt amata, & desiderata. Primum patet secundùm Doctorem, quia nullus respectus est ratio formalis terminandi aliquam dependentiam realem: sed omne causatum realiter dependet non tantùm à causa efficiente, sed etiam à causa finali. Secundum patet, quia essentia non causat, vt causa finalis, nisi vt amata, vt ostendit Doctor *in prima, distinct.* 2. *par.* 2. *quæst.*1. sed ipsam esse amatam, vt huiusmodi, dicit respectum rationis, vt patet: ergo.

Tertiò instatur. Tertiò instatur, quia species intelligibilis est causa, saltem partialis, causandi intellectionem abstractiuam, & tamen non est ratio formalis terminandi illam intellectionem. Primum patet à Doctore *in primo, distinct.* 3. *quæst.* 6. *&* 8. *& in secunda, distinct.* 3. Secundum patet, quia obiectum intelligibile est simpliciter ratio formalis terminandi intellectionem, vt ab omnibus conceditur. Similiter patet de intellectu agente, qui ponitur ratio formalis causandi cognitionem obiecti, puta lapidis, vt patet à Doctore *in primo, d.*3. *q.*7. & clariùs *q.*15. *quodl.* & tamen non est ratio formalis terminandi huiusmodi cognitionem.

Quartò instatur. Quartò instatur, quia ideæ in mente diuina ponuntur rationes formales causandi ideata, vt patet à communiter Doctoribus. Vnde Doctor *in primo, distinctione* 35. dicit quòd idea est ratio æterna in mente diuina, secundùm quam natum est produci vnumquodque, &c. & tamen non ponuntur rationes formales terminandi dependentiam ideatorum, imò talis dependentia terminatur ad Deum sub ratione Deitatis.

29. *Quintò instatur.* Quintò instat, quia materia, quæ ponitur causa intrinseca compositi naturalis est ratio formalis causandi materialiter ipsum compositum, vt patet; & tamen nullo modo est causa, siue ratio formalis terminandi dependentiam suppositi ad ipsam, quia si talis dependentia necessariò terminaretur ad materiam, sequeretur quòd idẽtificaretur realiter ipsi composito: patet, quia omnis relatio identificatur realiter identificatur fundamento, cui simpliciter repugnat esse sine termino, vt patet à Doctore *in* 2. *dist.* 1. *quæst.*4. sed impossibile est compositum esse sine materia; ergo dependentia, quâ dependeret ad materiam esset realiter idem composito, quòd non videtur verum. Tum etiam, quia videretur materia nobilior composito, quia terminans dependentiam alicuius est nobilius ipso, quia terminans habet rationem independentis; nam terminans dependentiam alicuius est independens independentia opposita dependentiæ illius, quod dependet, vt dicit Doctor *in* 3. *dist.*1. *q.* 1. compositum autem esset dependens, ergo imperfectius:

perfectiùs : Nec valet dicere quòd totaliter non dependet à materia, sed tantùm partialiter, quia etiam dependet à forma. Dico quòd hoc nihil est, quia saltem habeo quòd compositum sit imperfectius materia, & forma etiam simul sumptis, quia totaliter ab illis dependet; modò compositum est perfectius omnibus partibus, etiam simul sumptis, vt patet à Doctore *in tertio, distinct. 2. in 4. distinct. 43. & in quodli. quæst. 9.*

Sextò instatur. Sextò instatur, quia Pater in diuinis, vt Pater, est ratio formalis terminandi generationem passiuam Filij : patet, quia solus Pater est terminus talis relationis, & tamen Pater non est ratio formalis generandi Filium, sed est memoria fœcunda, vt patet à Doctore *in primo, dist. 2. par. 2. quæstion. 3. & distinct. 7. & 28.* & sic patet quomodo illa non est simpliciter vera, *quòd est ratio terminandi, est ratio agendi.*

30. *Responsio ad primum.* Respondeo ad instantias omnes. Ad primam dico primò quòd ipsa voluntas est simpliciter ratio terminandi, & cùm dicitur quòd relatio creaturæ terminatur ad essentiam, vt hæc. Dico, quòd Doctori sufficit ibi accipere essentiam, vt hæc, pro aliqua perfectione formaliter infinita, quæ sub ratione sua formali, & distinctissima terminet, quæ via naturali non potest cognosci. Multoties enim accipit *Deitatem* pro aliquo debente perfectionem simpliciter perfectè identificato ipsi Deitati, & hoc sufficit. Dico secundò, quòd posito quòd talis relatio terminetur ad essentiam, vt hæc, non requiritur quòd ipsa, vt hæc, sit ratio formalis causandi : sed sufficit quòd ipsa, vel aliquid quod est realiter ipsa essentia diuina, sit ratio causandi, vt patet à Doctore infrà *qu. 14. articulo 3.* Si dicatur quòd eodem modo potest dici de Verbo, quòd licèt essentia diuina sit ratio formalis terminandi dependentiam creaturæ ad ipsam, tamen ratio formalis causandi ipsam erit Verbum, quod realiter est ipsa essentia diuina. Dico, quòd non est simile de Verbo, & voluntate diuina; quia sicut ratio formalis terminandi dependentiam causati, saltem æquiuocè, in Deo necessariò dicit perfectionem simpliciter sic, & ratio formalis causandi; sufficit ergo pro veritate propositionis scilicet, quod est ratio formalis terminandi dependentiam creaturæ, quòd ipsum, vel aliquid quod est realiter ipsum dicens perfectionem simpliciter sit ratio causandi; & hoc sufficit : modò Verbum, siue proprietas verbi nullam perfectionem dicit.

Responsio ad secundum. Ad secundum. Dico, quòd essentia sub ratione essentiæ est ratio formalis terminandi, & similiter ratio formalis causandi, siue mouendi effectus, sed actu non mouet nisi, vt actu amata; actu ergo amari requiritur, non vt ratio formalis, sed vt conditio agentis siue, vt finis causantis.

Responsio ad tertium. Ad tertium de specie intelligibili, & intellectu agente, dico, quòd vterque terminat dependentiam cognitionis; dependentiam dico causati ad causam, & hoc partialiter, sicut etiam partialiter causant, & talis notitia, vt terminatur ad obiectum non dicit dependentiam causati ad obiectum causans, sicut causans in aliquo similitudinem, si est causabilis, terminat dependentiam illius : vt causati, & tamen ipsa similitudo terminatur ad aliud correlatiuum.

31. *Responsio ad quartum.* Ad quartum de ideis, dico quòd ideæ non ponuntur rationes formales causandi, sed sola voluntas diuina. Sed benè præsupponuntur, quia voluntas nihil potest velle nisi sit præcognitum, *esse* enim cognitum creaturarum ponitur ideæ in mente diuina vt patet à Doctore *in primo, distinct 35.* & ideò dicuntur ideæ rationes causandi, pro quanto per ipsas ideas obiecta causabilia sunt pœnitentiæ voluntati diuinæ.

Responsio ad quintum. Quomodo ideæ dicuntur rationes causandi. Ad quintum, concedo quòd materia terminat dependentiam partialiter ipsius compositi naturalis, cùm necessariò dependeat ab illa, vt à causa materiali. Et cùm infertur, quòd talis dependentia compositi ad materiam esset realiter idem ipsi composito. Dico quòd non solùm est verum, imò est necessarium, vt patet per propositionem Scoti. Cùm secundò infertur, quòd materia est perfectior si terminat talem dependentiam. Dico, quòd terminare dependentiam qualemcunque non semper arguit perfectionem in terminante, sed benè terminans vel esse rationem formalem terminandi dependentiam causati ad causam effectiuam, vel finalem, vel exemplarem, vel mensurati ad mensuram, semper arguit perfectionem in terminante, & imperfectionem in terminato.

Duplex est dependentia, quædam est in genere causæ efficientis, & finalis, & arguit imperfectionem.

Ad vltimum dico, quòd propositio Doctoris intelligitur de ratione formali terminandi dependentiam essentialem causati, aliquorum modorum, quos immediatè diximus; modò generatio Filij non est relatio aliquo modo dependentiæ, cùm Filius non dependeat à Patre; dependentia enim propriè est inter essentias, vt patet à Doctore *in primo, distinct. secunda, parte 2. quæst. 3. respondendo ad argumenta principalia.*

32. *Alia est dependentia in genere causæ formalis, & materialis, & arguit perfectius perfectionem, quomodo includit illa à quibus pendet tanquam partes eius.* Tertiò principaliter instatur contra tertium dubium, probando quòd obiectum primum in diuinis, & solum illud non mouet immediatè ad omnem notitiam ante actum voluntatis diuinæ, & primò instatur sic; quia quod est obiectum immediatius intellectui diuino, quàm essentia diuina, & est obiectum ex sua formali ratione motiuum immediatius mouet intellectum ad sui notitiam, si non sit impedimentum. Sed intellectus diuinus est immediatius sibimet in ratione obiecti actu intelligibilis, & ex ratione sua formali natus est mouere ad sui notitiam; ergo immediatè potest mouere intellectum diuinum, siue seipsum ad sui notitiam. Maior patet, & minor similiter. Nam & intellectus Angeli immediatè mouet se ad sui notitiam intuitiuam, vt patet à Doctore *in 2. dist. 3. qu. 8.* multò fortiùs intellectus diuinus cùm sit formaliter infinitus intensiuè.

Quomodo in diuinis sint plura per se obiecta. Secundò instatur, quia in diuinis sunt plura per se obiecta ex ratione sua formali nata mouere ad sui notitiam, vt intellectus, voluntas, bonitas, & breuiter omnia attributa, cùm sint formaliter infinita : imò à fortiori, quia ista in creaturis, vbi sunt limitata, & formaliter finita habent rationem propriam mouendi ad sui notitiam; ergo multo magis vbi sunt formaliter infinita, & simpliciter illimitata.

Tertiò instatur de actu reflexiuo, quo intellectus diuinus cognoscit se cognoscere, quia

talis actus videtur quòd immediatè cauſetur ab intellectu diuino, & à primo actu, ſuper quo reflectitur, & non immediatè ab eſſentia diuina.

Quartò inſtatur, quia ſi eſſentia diuina immediatè mouet ad notitiam omnium obiectorum ante actum voluntatis, ſequitur quòd in illo inſtanti, in quo eſt perfectiſſimè præſens intellectui diuino in ratione obiecti actu intelligibilis, quòd ipſa neceſſariò moueret intellectum diuinum ad notitiam omnium obiectorum, & ſic ante productionem diuinarum perſonarum erit in intellectu diuino notitia omnium creaturarum. Cuius oppoſitum probat Doctor in *ſecundo, diſtinct. 1. quæſt. 1. & infra, qu. 14. art. 3.*

33. Quintò inſtatur, quia poſito quòd notitia ſit immediatè ab eſſentia, quòd tamen talis notitia terminetur ad tale, vel tale obiectum, hoc non videtur eſſe ab eſſentia, quia intellectionem terminari ad obiectum dicit relationem, quæ videtur oriri ab illa intellectione, & obiecto intelligibili. Et poſito quòd non ſic oriatur, tamen illa relatio rationis non erit ab eſſentia, quia quicquid eſt ab eſſentia, vt eſſentia eſt ens reale, vt poſſet probari ex dictis Doctoris *in primo, diſtinct. ſecunda, quæſt. 7. & diſtinct. 8. quæſt. 3.*

Sextò inſtatur, quia immediatè poſſet cauſare, vel quaſi cauſare in intellectu diuino notitiam omnium creaturarum; ergo virtualiter contineret omnes creaturas, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct. 3. quæſt. 1. diſtinct. 8. quæſt. 2. in ſecundo, diſtinct. 3. quæſt. 10. & quodlib. quæſt. 14. articulo 2.* Sed ſi virtualiter continet illas, ergo eſſentia, vt eſſentia, poteſt illas immediatè cauſare. Patet conſequentia, quia continentia virtualis eſt continentia cauſalitatis effectiuè, vt patet à Doctore in pluribus locis, præcipuè in prologo, quæſt. 3. artic. 1.

Septimò inſtatur, quia ſi immediatè mouet intellectum diuinum ad notitiam omnium intrinſecorum, vt attributorum, & proprietatum, ergo realiter continet notitiam illorum, ergo & entitatem eorum, quæ omnia ſunt abſurda cùm in Deo nulla ſit continentia nec virtualis nec eminentialis, vt patet à Doctore.

Reſpondeo ſimul ad primum, & ſecundum, quòd ſola eſſentia diuina eſt præſens intellectui diuino in ratione obiecti actu intelligibilis, & motiui, quia ipſa propter ſui perfectionem infinitam tam formaliter, quàm originaliter, & fundamentaliter, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 8. quæſtione tertia, & ſuprà quæſt. 5.* & ideò neceſſariò mouet ad notitiam omnium, licèt ſi non moueret immediatè alia intrinſeca dicentia perfectionem ſimpliciter, poſſet mouere ad ſui notitiam, & de hoc aliàs multa ſingularia dixi, & expoſui.

Sola eſſentia eſt præſens intellectui diuino.

34. Ad tertium dico quòd actus reflexus eſt immediatè ab eſſentia, & intellectu, & non à primo actu.

Ad ſextum, concedo quòd continet virtualiter omnem creaturam, & cùm arguitur, ergo immediatè poteſt omnem creaturam creare: Dico, quòd ſufficit quòd originaliter, & fundamentaliter contineat voluntatem eandem ſibi realiter: quæ eſt immediatum principium reſpectu omnium creaturarum.

Ad ſeptimum dico, quòd notitiam omnium intrinſecorum continet virtualiter, accipiendo *virtualiter*, id eſt, originaliter, & fundamentaliter, non autem accipiendo propriè virtualiter, quod dicit cauſalitatem effectiuam.

Ad quartum reſponſum eſt in ſecundo, diſt. 1. q. 1. vide ibi, & etiam reſponſio patet in quodl. q. 14. art. 3. vide ibi.

Ad quintum dico, quod ſicut notitia immediatè eſt ab eſſentia, ita terminatio eſt ab illa, & talis terminatio, ſi dicat relationem rationis, certum eſt, quòd non eſt immediatè ab eſſentia, cùm non ſit cauſatiua entis rationis, tamen ſi ponatur talis relatio, illa poterit eſſe ab actu collatiuo intellectus, qui actus etiam eſt ab intellectu, & eſſentia. Poteſt tamen breuiter dici quòd producens notitiam formaliter infinitam, illa erit omnium obiectorum, vt aliàs expoſui.

Contra quartum dubium inſtatur, probando quòd in notitia genita ſit aliquis reſpectus proprius ſibi. Et primò ſic: Verbum eſt productum, ſaltem ſecundùm *quid* de omnibus cognoſcibilibus vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt. prima, quæſtio. 1.* ergo dicit proprium reſpectum ad illa cognoſcibilia. Probatur conſequentia, quia ſicut notitia genita de memoria fœcunda dicit relationem propriam ad ipſam memoriam vt patet à Doctore *in primo, diſtinct. 27. & in quodlib. qu. præſenti*, ergo ſimiliter ſi eſt producta ſecundùm *quid* de omnibus obiectis ſecundariis, videtur dicere proprium reſpectum ad ipſa obiecta ſecundaria. 35.

Secundò inſtatur, quia intellectus diuinus poteſt comparare Verbum vt productiuum creaturæ ſubauctoritatiuè, & ſic poteſt cauſari reſpectus rationis in Verbo, qui tantùm Verbo competat, & ſic non erit neceſſariò communis tribus.

Tertiò, Verbum dicit relationem rationis ad naturam humanam, vt vnitam, vt patet à Doctore *in tertio, d. 1. q. 1.* ergo.

Reſpondeo, quòd naſci ſecundùm *quid* de obiectis ſecundariis, non eſt proprium notitiæ genitæ; ſed tanùm appropriatum, vt prolixè expoſui *in ſecundo, diſtinctione prima, quæſtione prima*, vide ibi multa neceſſaria ad hoc propoſitum.

Ad ſecundum dico, quòd comparatio actiua eſt communis tribus perſonis, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct. 27. & in ſecundo, diſtinct. 1. qu. 1.* Sed comparatio paſſiua immediatè fundata in notitia genita ſoli illi conuenit. Sed Doctor hoc modo non intelligit, ſed intelligit quòd nullus reſpectus rationis ſit proprius, ita quòd includatur in proprietate Verbi, vt pater in *præſenti quæſt.* *Comparatio actiua eſt communis tribus.*

Reſpondeo ad tertium per idem, quòd non neceſſario includit, talem reſpectum rationis. Et breuiter non intelligit Doctor quin poſſit eſſe aliquis reſpectus paſſiuus in vna ſola perſona fundatus, cùm poſſit ab intellectu diuino comparari ſpecialiter ad creaturam, & ſic erit talis comparatio paſſiua in vna perſona; ſed intelligit quod nulla relatio rationis actiua, vt cumparatio actiua, & ſimiliter omnis reſpectus creationis, & huiuſmodi eſt communis tribus perſonis.

Quinto principaliter inſtatur contra ſeptimum 36.

mum dictum probando quòd non sit verum, videlicet, quòd si fundamentum est commune, quòd fundatum in illo erit necessariò commune.

Nota diligenter.

Instatur sic primò, quia essentia, vt essentia diuina, est communis tribus personis, & in ea fundatur paternitas, & tamen paternitas non est communis tribus; quia tunc sequeretur quòd Filius esset Pater, & similiter quòd Spiritus sanctus esset pater. Similiter filiatio fundatur in essentia communi tribus, & tamen filiatio non est communis tribus, aliter sequeretur quòd Pater esset Filius, & similiter Spiritus sanctus, quæ omnia sunt inconuenientia.

Secundò instatur, quia sequeretur quòd æqualitas, quæ formaliter est in Filio, & qua Filius est formaliter æqualis Patri, esset formaliter in Patre, & in Spiritu sancto. Probatur, quia fundamentum proximum, & immediatum est magnitudo intensiua, siue infinitas intensiua, siue vnitas magnitudinis, siue vnitas infinitatis intensiuè, quæ est communis tribus personis, vt patet, & sic si æqualitas fundata esset communis sequeretur quòd Pater æqualitate Filij esset æqualis Filio, & Filius æqualitate Patris, esset æqualis Patri, imò sequeretur quòd simul essent in Filio duæ æqualitates, quia duæ sunt in Filio ad Patrem, & Spiritum sanctum, & duæ in Spiritu sancto ad Patrem, & Filium. Cùm ergo illæ sex fundentur in eadem magnitudine intensiua communi tribus, sequitur quòd illæ sex simul sint in Patre, & Filio, & Spiritu sancto.

Quid sit fundamentum similitudinis in diuinis.

Tertiò instatur de similitudine, quia fundamentum similitudinis in Diuinis est vnitas perfectionis attributalis, puta vnitas sapientiæ; vel bonitatis, quæ est communis tribus personis; ergo similitudo, quæ formaliter denominat Patrem, esset formaliter in Filio, & formaliter denominaret illum, & simili modo arguatur sicut argutum est de qualitate.

Quartò instatur, quia in memoria diuina immediatè fundatur generatio actiua, qua Pater dicitur generans, & illa eadem memoria est communis tribus personis; ergo generatio actiua erit communis Filio, & Spiritui sancto; ergo Filius denominatur à tali generatione actiua, & tunc ita erit verum dicere quod Filius generat Filium, & similiter quòd Spiritus sanctus generat, sicut est verum dicere de Patre.

Respondeo primò ad omnes instantias simul, quod aliud est loqui de relationibus pertinentibus ad originem, & aliud est de non pertinentibus. De pertinentibus dupliciter, primò, & immediatè, vt generatio actiua, & passiua, & spiratio actiua, & passiua. Secundò mediatè, vt æqualitas, similitudo, & identitas. Omnes enim relationes originis, siue originem consequentes non considerantur præcisè, in eodem fundamento Nam generatio actiua fundatur in memoria, vt est principium formale productiuum, & generatio passiua fundatur in eadem, vt est terminus formalis generationis, vt patet à Doctore *in primo*. Similiter æqualitas in patre fundatur in magnitudine infinita non absolutè, sed vt concomitatur principium formale productiuum, & æqualitas in Filio, vt concomitatur primum terminum formalem. Et sic dico breuiter, quòd non fundatur in aliquo; vt simpliciter communi, quia memoria, etsi absolutè sit communis tribus, tamen est principium formale productiuum, tantùm Patri conuenit, & vt est formalis terminus generationis soli Filio conuenit. Concluſio igitur intelligitur propriè de fundamento communi, & sic omnis respectus ad extrà fundatur in aliquo communi tribus, & sic Doctor intelligit. 37.

Vbi fundetur generatio actiua.

Quibus conueniat memoria fœcunda.

Sextò instatur contra octauum dictum, probando quòd non sit formaliter necesse esse omne quòd est in Verbo. Et primò sic; quia si filiatio est ex se necesse esse, ergo formaliter dicit perfectionem. Patet, quia secundùm Doctorem *in primo*, *distinct.* 2. necessitas est conditio perfectionis, quia ens diuiditur per necessarium, & possibile.

Secundò instatur, quia sequitur quod plures necessitates formaliter includerentur in Filio, & tunc esset necesse multiplici necessitate, quod est falsum, & contra Doctorem *in primo*, *dist.* 2.

Tertiò instatur, quòd filiatio non sit à se necesse esse, id est, non causata, sicut ipse exponit, quia ipsa filiatio est producta, vt realiter distincta à Patre, & est simpliciter alterius rationis à Patre, imò primo diuersa à paternitate, vt patet à Doctore *in primo*, *distinct.* 13. ergo dicit aliam entitatem quasi essentialiter à Patre, ergo saltem erit quasi causata, & sic non erit ex se necesse esse. Multæ aliæ instantiæ possent adduci, quas pro nunc omitto.

Filiatio est producta.

QVÆSTIO

QVÆSTIO IX.

Vtrùm Deus poſsit facere Angelum informare materiam?

D.Thom.1.*p.q.*76. *art.*5.*&* *q.* 89.*art.*1. Scot. 4. *d.*43.*q.*2.Rich. 2.*d.*3.*art.*1.*q.*2. Henr.*quodl.*1.*q.*9. Ægid. *tract de eſſe & eſſentia.*

CONSEQVENTER quæritur de omnipotentia in comparatione ad obiectum, quòd reſpicit: & ſunt tres quæſtiones. Prima quæſtio de omnipotentia, vt reſpicit ſubſtantiam immaterialem, & eſt iſta: *Vtrùm Deus poſsit facere Angelum informare materiam?* Secunda quæſtio eſt de omnipotentia, vt reſpicit formam accidentalem, ſed habentem *eſſe* modo ſupernaturali, & eſt iſta: *Vtrùm Deus poſsit ſpecies in Euchariſtia conuenire in aliquid præexiſtens?* Tertia eſt de omnipotentia, prout reſpicit formam accidentalem habentem *eſſe* modo naturali, & eſt hæc: *Vtrùm Deus poſsit facere quòd manente corpore & loco, corpus non habeat* vbi *ſiue* eſſe *in loco?* 1.

Argum. Ad primam quæſtionem, arguitur quòd ſic. Deus poteſt facere formam materialem eſſe ſine materia: ergo & formam immaterialem eſſe in materia, & per conſequens Angelum eſſe in materia, & informare materiam. Antecedens probatur ſic: quia Deus facit accidens materiale ſine ſubiecto in Sacramento Altaris. Conſequentia probatur: quia non magis videtur repugnare formæ immateriali eſſe in materia, quàm formæ materiali eſſe ſine materia.

Ratio opp. Contrà, ſi Angelus informaret materiam, aut daret ei actum ſimpliciter, ſiue ſubſtantialem, aut actum ſecundùm *quid*, ſiue accidentalem. Non primo modo, quia cùm ſit per ſe ſubſiſtens, non poteſt facere per ſe vnum cum alio, actus autem ſubſtantialis facit per ſe vnum cum illo, quod informat. Nec ſecundo modo, quia ſecundùm Ariſtotelem primo Phyſicorum, *quod verè eſt, nulli accidit* Angelus eſt id quòd verè eſt, id eſt ſubſtantia; ergo, &c.

*Text.*26. *&* 27.

Hîc ſunt tria videnda. Primò intellectus quæſtionis exponatur. Secundò ſolutio eius, prout poſſibile fuerit, declaretur. Tertiò aliqua dubia diſſoluantur. 2.

Explicatur titulus quæſtionis. De primo breuiter. Hîc non quæritur ſi Angelus habeat materiam partem ſui, quia tunc Angelus non informaret materiam, ſed forma, quæ eſſet altera pars eius informaret eam, ſicut ignis non informat materiam, ſed forma, quæ eſt altera pars eius. Nec quæritur vtrùm Angelus poſſit informare materiam, hoc eſt, effectiuè tranſmutare materiam ad formam * & hoc virtute Dei, licèt fortè virtute ſui non poſſit, vt ſic Deus faciat Angelum effectiuè informare materiam, ſicut ſecundùm aliquos, facit corpus effectiuè agere in ſpiritum.

Ricard. & D.Thom. Sed quæritur de informatione formali, an ſcilicet Deus poſſit facere Angelum eſſe formam informantem.

COMMENTARIVS.

1. a NEc quæritur, *an Angelus poſſit informare materiam, hoc eſt, effectiuè tranſmutare materiam ad formam,* puta tranſmutare materiam, quæ nunc eſt ſub forma ligni, facere eam ſub forma ignis, corrumpendo formam ligni, & inducendo formam ignis, & hoc virtute Dei, *licèt fortè virtute propria non poſſet, vt ſic Deus faciat Angelum informare materiam,* ſcilicet faciat ipſum effectiuè tranſmutare materiam, *ſicut ſecundùm aliquos facit corpus effectiuè agere in Spiritum.* Et dicit *ſecundùm aliquos,* quia ipſè expreſsè tenet, nullum corpus poſſe agere in Spiritum, & hoc actione corruptiua, nec ſimiliter poſſe in Spiritum cauſare triſtitiam, vt patet in *quarto, diſtinctione* 44. *quæſtione ſecunda,* licèt tamen corpus poſſet agere in Spiritum actione perfectiua, quia poteſt ſaltem partialiter cauſare in intellectu Angeli ſpeciem intelligibilem ſui, & ſimiliter cognitionem ſui intuitiuam, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſtinctione tertia, quæſtione* 11. *& in quarto, diſtinctione* 45. Sed quæritur de informatione formali, an ſcilicet Deus poſſit facere Angelum eſſe formam informantem materiam aliquam. Et ſic intelligitur titulus quæſtionis.

SCHO

SCHOLIVM.

Angelus nulla potentia poteſt informare materiam. Probatur quia eſt ens per ſe complete ſubſiſtens: de quo pulchram habet doctrinam. Secundò, Actui ſimpliciter per rationem propriam conuenit aptitudo ad informandum, vel repugnantia: primum non conuenit Angelo: ergo ſecundum: ſed propria ratio Angeli eſt ſua eſſentia: ergo eſſentialiter repugnat ei informare. Tertiò, Angelus magis recedit à materia, quàm anima rationalis. Hæc ſibi relicta poteſt eſſe ſine materia: ergo ille neceſſariò eſt ſine ea. Hanc ſoluit. Quartò, operatio Angeli, vt intelligere, *eſt immaterialis, ergo & potentia, ergo & natura: ergo non poteſt informare materiam. Contra hanc, quæ eſt D. Thomæ inſtat, quia probat idem de anima rationali. Latè tractat hanc rationem, & replicas eius, adducens triplicem ſenſum, quo dici poteſt immaterialis. De quo vide eum 4. diſtinct. 43. quæſtione 2. vbi de immortalitate animæ, an ſit demonſtrabilis.*

3. DE ſecundo [b] concluſio negatiua eſt tenenda, & ad hoc poſſent poni duæ rationes: quarũ prima ſumitur ex medio cõmuni; ſecunda ex medio magis proprio. Addentur poſtmodùm rationes, inquirendo de eis, ſi concludant.

Prima ratio eſt iſta, illud quod eſt ſimpliciter per ſe ſubſiſtens, non poteſt eſſe forma materiæ; Angelus eſt huiuſmodi: ergo, &c. Maior declaratur: ens per ſe poteſt intelligi tripliciter: vno modo intelligitur ens per ſe ſolitariè, prout accipitur *primo poſteriorum* in tertio modo *per ſe*, [c] & hoc modo accidens poteſt eſſe ens per ſe, quãdo non eſt in ſubiecto. Secũdo modo dicitur ens per ſe prout diſtinguitur contra ens in alio, & ſic per ſe ens eſt idem quod non inhærens actualiter, nec aptitudinaliter, & hoc modo quæcunque ſubſtantia non tantùm compoſita, ſed etiam materia, & forma eſt ens per ſe, quia forma ſubſtantialis, licet inſit materiæ informando, non tamen inhæret, quia inhærere dicit non per ſe informare: quia inhærens nec eſt actus ſimpliciter, ſed actus ſecundùm *quid*; nec cum illo, cui inhæret facit per ſe vnum, oppoſita conueniunt ei, quod per ſe informat. Tertiò modo ens per ſe dicitur illud, quod habet actualitatem vltimam, ita quòd non eſt per ſe ordinabile ad aliquẽ actum ſimpliciter, vltra iſtum, quem habet, qui quidem actus vlterior poſſit eſſe actus eius per ſe: & hoc, vel primò, vel participatiuè: quod hoc modo eſt per ſe ens communiter dicitur ſuppoſitum, & in natura intellectuali dicitur perſona: hoc modo intelligitur maior de ente per ſe. Iſtud ſolum dicitur propriè ſubſiſtens, ſicut Philoſophus loquitur *ſecundo de Anima* dicens, *quòd materia eſt potentia hoc aliquid, ſpecies autem, ſecundùm quam aliquid dicitur hoc aliquid: tertium, quod eſt ex ipſis, quod ſimpliciter eſt hoc aliquid*, ſcilicet per ſe ſubſiſtens habet actualitatem vltimam non ordinabilem per ſe ad aliquem actum vlteriorem.

Tex. 9

Ens per ſe *tripliciter ſumitur, primo, actu nõ inhærens: 2. non aptum inhærere: 3. quod habet vltimã actualitatẽ, nec eſt ordinabile ad aliquem actum ſimpliciter, quod conuenit antiquo ſuppoſito.*

4. Maior ſic intellecta probatur: quia forma ſubſtantialis per ſe ordinatur ad *eſſe* totius: illud autem *eſſe* eſt actus ſimpliciter, compoſiti quidem per ſe primò [d] ſed formæ participatiuè: quia pars dicitur eſſe per ſe, per accidens, hoc eſt per ſe participatiuè, totum autem primò: quod igitur [e] eſt per ſe ſubſiſtens nec poteſt ordinari ad aliquod *eſſe* per ſe, illud non poteſt eſſe per ſe forma. Probatio minoris: Angelus eſt perfectus in ſpecie perfecta, imò perfectiori, quàm ſit aliqua ſpecies ſubſtantiæ materialis (ordo enim ſpecierum eſt vt ordo numerorum 8. *Metaphyſ.*) nunc autem aliqua ſubſtantia materialis eſt ita in actu vltimo, quòd eſt per ſe ordinabilis ad aliquem actum vlteriorem, alioquin poſſet eſſe proceſſus in infinitum in ſubſtantiis materialibus, vt quælibet poſſet eſſe pars alterius: ergo multò magis Angelus eſt per ſe ſubſiſtens, ſecundùm intellectum prædictum.

Per ſe perfectè ſubſiſtens nõ poteſt eſſe forma.

Tex. 16

Hæc ratio procedit ex medio communi; quia medium illud, quod eſt per ſe ſubſiſtens æquè concludit propoſitum de igne, ſicut de Angelo, imò de quocunque, quod eſt completè in aliqua ſpecie ſubſtantiæ.

Hinc etiam patet [f] quòd non vnibile non eſt differentia diſtinguens Angelum ab anima: quia eſt commune Angelo, & igni. Hinc etiam patet quare anima ſeparata non eſt perſona: licèt enim non ſit nata inhærere, & ideo ſit ens per ſe ſecundo modo prædicto, licèt etiam poſſet eſſe ens per ſe primo modo, id eſt, ſolitariè: non tantùm per virtutem cauſæ extrinſecè, ſicut poteſt accidens vel forma materialis: ſed virtute naturæ ſuæ ſibi derelictæ, & hoc quia non neceſſariò dependet à materia in proprio ſuo *eſſe*: tamen non poteſt eſſe ens per ſe tertio modo prædicto, & ſolũ illud,

Anima nõ eſt perſona, quia nõ eſt per ſe tertio modo.

quod

Perſona eſt incõmunicabilis, vt vniuerſale & vt forma. Tex. 15. & inn.

quod eſt ſic per ſe ens, dicitur ſuppoſitum: in natura autem intellectuali dicitur perſona, & ſic eſt perſona incommunicabilis: quia ſibi repugnat communicari, non tantùm vt vniuerſale, ſingularibus, ſed vt forma materiæ actuandæ per ipſam.

Dare actũ ſimpliciter cõuenit formæ ſubſtãtiali, & nõ accidẽtali, quia hoc eſt hoc, & illud, ſecundùm Phil.

Secunda ratio ad propoſitum eſt hæc. Quicquid poteſt eſſe forma ſubſtantialis hoc ſibi competit immediatè per eſſentiam ſuam, ſcilicet poſſe dare actum ſimpliciter ipſi materiæ; quia 8. *Metaph.* patet quòd non eſt alia ratio, quare hoc poſſet facere per ſe vnum cum materia: niſi quia hoc eſt per ſe actus, & illud per ſe potentia, & huius non eſt aliqua ratio vlterior: niſi propria ratio huius & illius; ergo cui repugnat eſſe actum materiæ, hoc præcisè repugnat ſibi per rationem propriam. Conſequentia iſta probatur: quia maiori perfectioni atteſtatur quòd alicui repugnat eſſe formam materiæ: quam quòd ſibi conueniat: ſi ergo non poteſt hoc ſibi conuenire niſi per ſuam propriam rationem, ſequitur quòd cui repugnat, maximè repugnabit per propriam rationem formalem ipſius. Si igitur ratio propria quiditatiua Angeli eſſet nota: per illam propter *quid* poſſet oſtendi, quod ſibi repugnet informare materiam. 5.

Actui ſimpliciter cõuenit aptitudo, vel repugnantia ad informandum.

Iſta ratio, licèt oſtendat, quòd medium eſſet proprium ad concluſionem, ſi ipſa eſſet nota, tamen non oſtendit concluſionem eſſe veram: vnde negans eam, diceret quòd non repugnat huic informare, nec eſſentia ſua propria eſt ratio per ſe repugnantiæ. Ideò vlteriùs confirmatur ratio ſic: cuilibet actui ſimpliciter, per rationem propriam, vel conuenit aptitudo ad per ſe informandum, vel repugnat informare: de eſſentia Angeli non eſt dari primum, ergo ſecundum: & tunc vltrà, vt argutum eſt, ipſa eſſentia eſt propria ratio repugnantiæ. Probatio minoris [h] aptitudo non eſt ſine actualitate, quin ſit imperfectio aliqua.

Vide 2. de Anima & 2. de Ge.

Angelus plus recedit à materia, quã anima.

Tertia ratio poſſet poni talis: ordo perfectionis in formis videtur eſſe per receſſum earum à materia, ſicut actus perfectior plus recedit à potentia; ſed anima intellectiua tantùm recedit à materia, quòd naturæ ſuæ relicta, poteſt habere *eſſe* ſuum proprium ſine ea: ergo Angelus, qui eſt perfectior quacunque anima intellectiua, plus recedit à materia, ſed non videtur quòd plus poſſit recedere, niſi ſibi repugnet ineſſe materiæ. 6.

Iſta ratio non videtur multum probare: quia multiplex datur excellentia actus ad actum alia, quàm iſta, ſic recedere à materia: imò anima intellectiua, licèt poſſit eſſe ſine materia: tamen ita perfectè poteſt vniri materiæ ſicut aliqua forma inferior; ita diceretur quòd Angelus poteſt quidem eſſe ſine materia, etiam perfectiori modo, quàm anima intellectiua, ſed tamen poteſt eſſe in materia: quia licèt dependere à materia ſit imperfectionis, non tamen eſt euidens, quòd poſſe communicare actualitatem ſuam materiæ ſit imperfectionis; & præcipuè, quando talis communicatio poteſt eſſe ſine dependentia, ſicut poneretur in propoſito.

D. Th. prima p. ſummæ q. 89. art. 1. vide eum q. 50. ar. 2. & qu. 28. art. 2.

Sequitur, ſi operatio eſt immaterialis: ergo & potẽtia, ergo & natura.

Quarta ratio videtur ſumi, ſecundùm aliquos, ex operatione Angeli, quæ eſt *intelligere*; & hoc ſic: *intelligere* eſt operatio immaterialis: ergo intellectus eſt potentia immaterialis: & vlteriùs, ergo natura intellectualis eſt natura immaterialis. Prima conſequentia probatur per hoc, quòd operatio non eſt magis abſtracta à materia, quã potentia, cuius eſt operatio: operatio enim ineſt operanti ſecundùm potentiam propriam, vt ſecundùm rationem proximam operandi: & per conſequens, ſi potentia ſit materialis, illa operatio non eſt immaterialis. Secunda conſequentia probatur, quia potentia non excedit ſubſtantiam: & videtur iſta conſequentia præcipuè tenere de natura illa, quæ eſt merè intellectualis, cuiuſmodi eſt natura Angelica: non ſic manifeſtè tenet de natura, quæ eſt diminutè intellectualis; & cum hoc ſenſitiua quantùm ad aliquam potentiam: ſicut ex anima noſtra: quia illa dependet à materia in operando, ſaltem aliqua operatione, ſed natura merè intellectualis nullo modo dependet à materia in operando, nec per conſequens in eſſendo. Videtur etiam conſequentia à primo ad vltimum confirmari per commentum propoſitionis penultimæ de Cauſis, vbi habetur. *Impoſsibile namquè eſt vt ſit res, cuius ſubſtantia cadat ſub tempore, & eius actio ſub æternitate, ſic enim eius actio melior eſſet ipſius ſubſtantia*, hoc eſt impoſſibile. Primum antecedens probatur ex obiecto: quia ab obiecto actus quilibet recipit ſpeciem, & perfectionem; nunc autem obiectum intellectus, inquantùm huiuſmodi, à materia abſtrahitur; quia formæ in materia ſunt indiuiduales; quas non apprehendit, ſecundùm quòd huiuſmodi. 7.

1. & 2. de Anima.

Iuxta ratiõ datã, anima non poſſet

Si huic rationi inſtetur, quia ſimili ratione poſſet concludi per operationem; & vlteriùs per potentiam, quòd anima intellectiua eſſet immaterialis, & tamen concluſio 8.

eſt

eſt falſa:hoc eſt, quòd non eſt perfectio materiæ, licèt ſecundùm aliquos vera ſit de immateriali:hoc eſt,non compoſita ex materia,& forma. *informare materiam.*

Diceretur, quòd benè potentia intellectiua eſt immaterialis, & etiam anima hoc modo eſt immaterialis;quia non eſt immerſa materiæ, nec à materia totaliter apprehenſa:& hoc declaratur,quia quantò forma eſt nobilior,tantò magis dominatur materiæ corporali, & minùs ei coniungitur,& magis eam ſua virtute excedit:anima autem noſtra vltima eſt in nobilitate formarum:vnde in tantum ſua virtute excedit materiam corporalem, quòd habet aliquam operationem & virtutem, in qua nullo modo communicat cum materia corporali; & hæc virtus dicitur intellectus. *Qualiter anima eſt immaterialis.*

Contrà iſtud,homo non eſt homo ſecundùm animam,ſiue per animam,niſi ſecundùm quòd anima informat materiam: ergo nec operatur operatione propriâ hominis,ſecundùm animam, niſi vt anima informat materiam: ergo vel non intelligit ſecundùm animam,vt ſecundùm formam,quæ ſit principium huius operationis,vel intelligit ſecundùm eam,vt informat materiam. *Homo non eſt homo, nec operatur ſecundùm animam,niſi vt informat materiam.*

Prima propoſitio probatur,quia compoſitum non eſt illud, quod eſt niſi ex partibus,& hoc non vt diuiſis,ſed vt vnitis, vt patet *ex 7. Metaph.* reſpectu huius ſyllabæ, *ab*,de *a.* & *b.* & ita vniuerſaliter de partibus,& toto, nec ſolum eſt hoc verum de partibus materialibus,quas vocat ibi Philoſophus elementa,ſed etiam de partibus eſſentialibus,quæ ſunt materia,& forma:compoſitum enim ex hoc vnum eſt, quia hoc eſt potentia,& illud actus,ſicut vult 8.Metaph.hoc eſt,quia vna pars quæ eſt potentialis informatur,& alia quæ eſt actus informat ipſam. *Tex.60. Tex.15.*

9. Item ſecundò contra idem:anima ſecundum ſupremum gradum perfectionis ſuæ eſſentialis informat materiam, ſed intelligere non poteſt competere ſibi ſecundum aliquem gradum ſuperiorem quam ſit ſupremus: non ergo competit ſibi vt excedit materiam:intelligendo per excedere non informare.Prima patet,quia alioquin homò non eſſet ſupremum ens corporale,nec per conſequens proximum Angelo in ordine ſpecierum,quia non eſſet actu formaliter per illud, quod eſt ſupremum in anima intellectiua,quæ eſt proxima forma Angelo. *Intelligere conuenit anima, vt informat materiam.*

De iſta quarta ratione videndum eſt primò de antecedente. Illud autem antecedens,ſcilicet quod intellectio eſt operatio immaterialis,poteſt intelligi tripliciter. Vnò modo per oppoſitum ad operationes ſenſitiuas, quæ dicuntur organicæ, quia exercentur per organa determinata,& ſic materiales, quæ requirunt determinatam partem corporis determinatè complexionatam,& per oppoſitum intellectio eſt operatio non organica: non enim per aliquam partem corporis determinatam exercetur, & hoc modo intellectus dicitur eſſe nullius partis corporis actus, intelligendo ſic, vt in nulla parte vel per nullam partem propriè exerceat operationem ſuam, ſicut potentiæ ſenſitiuæ. *Intellectio vno modo dicitur immaterialis, quia inorganica.*

10. Sed ex iſto intellectu antecedentis non videtur ſequi immaterialitas formæ. Forma enim purè materialis, dum tamen ſit vniformis in toto & in qualibet parte, non dicitur operari per organum,ſicut ignis non dicitur operari per organũ & Commentator 7.Metaph. ſuper illud:*ergo ſicut dictum eſt, Virtutes iſtæ aſſimilantur intellectui in hoc,quod non agunt per organum*, & loquitur de virtutibus, quæ ſunt in ſeminibus: & paulo poſt,*virtutes, quæ ſunt incorporibus animalium agunt per inſtrumenta determinata & membra propria.* Virtus autem formatiua non agit per membrum proprium, & ratio huius eſt,quia illa ſola forma dicitur principium operandi organicè, quæ, ſcilicet quodammodò illimitata in agendo poteſt eſſe principium difformium actionum, quæ tamen non poſſunt elici,niſi mediantibus partibus diſſimilibus; & ideò requiritur,quòd perfectibile à tali forma habeat partes diſſimiles, per quas operationes illæ organicæ exerceantur, & talis forma eſt propriè ſola anima, quæ propter ſui perfectionem, vltra formas inferiores poteſt eſſe principium plurium operationum per ipſam conuenientium ſuo toti, & ideò requirit pro ſuo perfectibili adæquato corpus habens partes maioris diſſimilitudinis, quæ conueniunt pluribus operationibus diſſimilibus,quarum poteſt eſſe principium. *Forma vnius formis, vt ignis, non eſt organica.* Com.31. non longe à fine. *Forma organica non deſcribitur.*

Imò ex iſto intellectu antecedentis videtur poſſe argui, quòd intellectio eſt operatio æquè materialis, ſicut viſio: quia viſio poteſt exerceri per partem materialem determinatam: intellectio autem non per aliquam partem, ſed eſt totius primò: non enim manus intelligit, ſed homo: ſed ſi anima non vt perficiens totum poſſit eſſe principium intelligendi:ergo ipſa vt perficiens quamcunque partem æquè poſſet eſſe principium intelligendi, ADDITIO.

ſicut ipſa, vt perficiens totum, & tunc dici poſſet ita digitus intelligere, ſicut homo, quia ita digitus eſſet in actu per formam, vt eſt principium intelligendi. Si ergo totum eſt aquè materiale, ſicut pars, vel magis, ſequitur quòd iſta operatio, quæ non competit formæ niſi vt eſt in toto, ſit æquè materialis, ſicut illa, qua ſibi competit vt eſt in parte.

Reſpondeo ad hoc, operatio quæ competit formæ, vt eſt quodammodo illimitata perfectio, ſi communicetur materiæ vel toti, communicatur ei, quod eſt in actu per formam ſic illimitatam: tale eſt totum, & non aliqua pars eius, reſpectu animæ intellectiuæ, cui, vt ſic illimitata eſt, competit intellectio.

Quiditas rei materialis poteſt eſſe obiectum intellectus noſtri. De quo. 2. d. 3. q. 3.

ALio modo poſſet intelligi antecedens, quòd intellectio eſt immaterialis terminatiuè, hoc eſt, tendit in obiectum abſtractum à materia: & in hoc intellectu videtur antecedens probatum fuiſſe per immaterialitatem obiecti: ſed iſta probatio non concludit immaterialitatem ſimpliciter, etiam terminatiuè, ſiue obiectiuè; quia ſecundùm omnes quiditas rei materialis poteſt eſſe per ſe obiectum intellectus noſtri. ſed tantummodò, ſi requiritur in obiecto immaterialitas, hoc eſt, abſtractio à materia indiuiduali, & ex hoc ſequitur quod operatio ſit immaterialis terminatiuè, hoc eſt, indifferens ad obiecta ſingularia materialia, & tunc ad habendum concluſionem intentam, oportet probare quòd operatio, quæ reſpicit vniuerſale pro obiecto, non poſſet aliquo modo communicari materiæ. 11.

Receptiuũ intellectionis, anima; ſenſationis organum compoſitum ex anima, & parte corporis.

Tertius intellectus antecedentis eſt iſte: intellectio non eſt primi alicuius materialis tanquam proximi receptiui, ſed eius receptiuum proximum & proprium eſt forma, non illa totius, quæ eſt quiditas, ſicut eſt humanitas, ſed illa, quæ eſt ſimplex, & altera pars compoſiti; quælibet autem operatio ſenſitiua eſt primò compoſiti ex materia, & forma, ſicut proprij receptiui, ſicut patet in principio de ſenſu & ſenſato: non enim ipſa anima eſt immediatè receptiua viſionis, ſed ipſum organum, quod eſt compoſitum ex anima, & determinata parte corporis eſt proxima ratio recipiendi viſionem, nec eſt anima, nec aliquid animæ nec illa forma mixtionis, quæ eſt in determinata parte corporis, ſed forma totius organi eo modo, quo humanitas eſt forma totius hominis, eſt proxima ratio recipiendi viſionem.

Quare oculus cæcus non eſt oculus.

Ex hoc patet, quòd ſi organum dicatur illa pars totius animalis, in qua tanquam in proximo receptiuo, recipitur ſenſatio, organum dicetur eſſe aliquid compoſitum ex anima, vt eſt principium talis operationis, & ex parte corporis ſic mixta, & tunc patet, quare oculus cæcus non eſt oculus, niſi ſecundùm *quid*: quia non eſt niſi altera pars compoſiti, quod natum eſſet dici oculus carens alia parte, qua completè oculus eſt oculus. 12.

Anima ſeparata poteſt intelligere, ſed nõ ſentire, & quare.

Ex hoc etiam patere poteſt, quòd ſi potentia dicatur illud, quod eſt ratio proxima recipiendi actum, potentia viſiua non erit aliquid præcisè animæ, ſed vel erit forma totalis ipſius organi, vel aliquid conſequens illam formam.

Patet etiam, quare anima ſeparata non poteſt ſentire, quia non habet receptiuum ſenſationis, quod eſt organum, nec formalem rationem recipiendi, quæ eſt forma totalis ipſius organi. Per oppoſitum eſt de intellectione, quia receptiuum eius proximum, & proxima ratio formalis recipiendi eam eſt anima, vel aliquid ex parte animæ præcisè, non includendo aliquam materiam; & propter hoc poteſt ipſa competere animæ ſeparatæ, quia ibi manet proximum eius receptiuum.

Al. enim.

Secundùm † etiam iſtum tertium intellectum, qui plus continet veritatis, *intelligere* eſt operatio immaterialis: quia proximum receptiuum habet non includens materiã, ſaltem corporalem, & ideò ſine tali materia poteſt ipſa operatio haberi; nunc autem potens habere operationem ſine materia poteſt habere *eſſe* ſine materia: ergo natura illa, cuius eſt iſta operatio propria, poteſt habere *eſſe* ſine materia.

Ex hoc ergo medio, ſcilicet operatione, poteſt concludi ipſius naturæ talis immaterialitas, hoc eſt, à materia in eſſendo ſeparabilitas: non autem illa immaterialitas vlterior, quæ eſt impoſſibilitas informandi materiam, & hoc eſt rationabile, quod ex intellectione, quæ eſt medium, & commune animæ & Angelo, poſſit concludi immaterialitas communis vtrique.

COMMENTARIVS.

2. b DE ſecundo principali, dicit Doctor quòd repugnat Angelo poſſe eſſe formam informantē materiam, & adducit duas rationes, quarum prima ſumitur ex medio communi, quia ſcilicet concludit non tantùm de Angelis, ſed etiam de omni ſubſtantia corporali per ſe ſubſiſtente. Secunda ſumitur ex medio magis proprio, quia talis ratio non concluderet de omni ſubſtantia per ſe ſubſiſtente. Prima ergo ratio ſtat in hoc; quod eſt per ſe ſubſiſtens non poteſt informare materiam, Angelus eſt huiuſmodi; ergo.

Ens per ſe poteſt intelligi tribus modis primo modo habetur primo poſt cōtex. 9.

Maior declaratur: *Ens per ſe poteſt tripliciter intelligi. Primò intelligitur ens per ſe ſolitariè, prout accipitur primo Poſteriorum in tertio modo per ſe*, id eſt, quando tantùm prædicat ſecundum adiacens; & hoc modo accidens poteſt eſſe ens per ſe, quando non eſt in ſubiecto, vt albedo ſeparata eſt, ſed quando eſt in ſubiecto, non dicimus, albedo eſt, ſed album eſt. *Secundò dicitur ens per ſe prout diſtinguitur contra ens in alio*, &c. *Nec cum illo cui inhæret facit per ſe vnum*, vt patet 8. Met. oppoſita verò conueniunt ei, quod per ſe informat, & dicitur per ſe informare, quia ex ipſa forma, & materia, quam informat, fit per ſe vnum compoſitum, ſicut forma accidentalis dicitur per accidens informare ſubiectum, quia ex tali forma, & ſubiecto fit vnum per accidens, vt patet 8. Met.

Tertiò dicitur ens per ſe illud quod habet actualitatem vltimam, &c. *Illud autem eſſe totius eſt actus ſimpliciter compoſiti, quidem per ſe primo*, id eſt, quòd compoſitum, ſiue *eſſe* compoſiti eſt per ſe primò ſubſiſtens, ſed *eſſe* formæ eſt per ſe ſubſiſtens participatiuè tantùm, pro quanto eſt pars compoſiti, & omnis pars, vt participat *eſſe* compoſiti, vt etiam patet à Doctore, in 2. d. 17. & ideò dicitur per ſe ens per accidens, tamen accipiendo per accidens participatiuè. Et hoc modo *per accidens* diſtinguitur contra illud, quod eſt per ſe primò ens, ſiue ſubſiſteus, & non participatiuè ens ſicut pars.

Quod eſt igitur per ſe ſubſiſtens, & non participatiuè, *nec potens ordinari ad aliquid* eſſe *per ſe* (& dicit *per ſe*, quia benè ſubſiſtens primò poteſt ordinari ad aliquod eſſe per accidens, quia poteſt recipere multa accidentia, quæ tantùm informant per accidens, ſed non poteſt ordinari ad aliquam formam ſubſtantialem, quæ per ſe informat: quia ſi poſſet ſic ordinari tunc ex ipſo & illa forma poſſet per ſe fieri vnum compoſitum, & ſic illud compoſitum eſſet per ſe primò ſubſiſtens, & illud quod ordinaretur eſſet participatiuè exiſtens, quia pars alterius per ſe compoſiti) illud non poteſt eſſe per ſe forma informans materiam, vt patet ſuprà.

f *Hinc patet, quod non vnibile non eſt differentia diſtinguens Angelum ab anima.* Et fuit opinio Boëtij & Thomæ vt patuit *in ſecundo, d. 1. quæſt. vltima*, quam opinionem ibi Doctor improbat, ſcilicet, quòd Angelus, & anima non diſtinguuntur ſpecie per vnibile, & non vnibile. 5.

Anima ſeparata non eſt perſona.

g *Hinc etiam apparet quare anima ſeparata non eſt perſona*, licèt enim non ſit nata inhærere, quia non eſt nata informari per accidens, cùm ſit forma ſubſtantialis, & ſit per ſe ens, ſecundo modo prædicto, quia forma per ſe informans, tamen non poteſt eſſe per ſe ens tertio modo prædicto, quia tunc non eſſet forma per ſe nata informare, imò ſimpliciter ſibi repugnaret, vt ſuprà patet. Dicit etiam Doctor quòd ipſa ſeparata poteſt eſſe per ſe ens, primo modo, id eſt, ſolitariè, non tantùm per virtutem cauſæ extrinſecæ (ſicut poteſt eſſe accidens, ſcilicet abſolutum, & forma materialis per diuinam potentiam tantùm. De accidente abſoluto patet à Doctore *in quarto, diſt. 11.* De forma materiali patet *in ſecundo, diſt. 12. q. 2.*) ſed virtute naturæ ſuæ ſibi derelictæ, & hoc quia non neceſſariò dependet à materia in proprio ſuo *eſſe*, hìc tamen non eſt notum via naturali ipſam in ſuo *eſſe* non dependere à materia, vt oſtendit Doctor *in diſt. 43. q. 2.*

Secunda ratio ad propoſitum ſtat in hoc: Cui repugnat eſſe actum materiæ, hoc præcisè repugnat per rationem propriam, quia maiori perfectioni attēſtatur, quòd alicui repugnat eſſe formam materiæ, quàm quòd ſibi conueniat, ſed non poſſet alicui conuenire, niſi per rationem propriam, ergo à fortiori non poſſet alicui repugnare, niſi per rationem propriam. Cùm ergo repugnet Angelo informare materiam, ergo ſibi repugnat per rationem propriam, quæ tamen eſt nobis ignota. Et iſta ratio procedit ex medio proprio quia ex ratione propria ipſius Angeli.

h *Probatio* minoris, ſcilicet quòd non conueniat ei aptitudo ad informandum, quia aptitudo non eſt ſine actualitate, quin ſit imperfectio aliqua. Si ergo eſſentia Angeli, cùm ſit perfecta inter omnes ſubſtantias, eſſet apta nata informare, & actu non informaret, tunc in ipſo Angelo eſſet imperfectio aliqua.

SCHOLIVM.

Contra duas rationes allatas pro Concl. à num. 3. hìc ponit 7. obiectiones, & ſoluit per ſelectiſſimam, & claram doctrinam, explicando multa & abſtruſa in Philoſophia, vt notò in magine. Ad ſextam, de animatione Cœlorum non reſpondet, quia de hoc tractatum eſt 2. d. 8. q. vnica. Vide Leuch. qui hìc in fine mouet varia, & acuta dubia circa hanc quæſtionem & in ea tractata.

13. DE tertio i principali, obiicitur contra primam rationem: quia ex 7. Metaph. *forma eſt magis ens, quàm compoſitum*: ergo illa non ordinatur ad *eſſe* totius tanquam ad aliquid perfectius. *Tex. c. 7.*

Prætereà ſpecialiter de anima, videtur quòd ipſa ſit per ſe ſubſiſtens [k] quia ipſa per ſe operatur: operatio enim quâ compoſitum operatur per ſe, non competit ſoli formæ, animæ autem ſeparatæ competit *intelligere*.

Prætereà *eſſe* animæ [l] eſt *eſſe* compoſiti: ergo non ordinatur ad illud *eſſe*.

Antecedens probatur: propter hoc enim anima humana remanet in ſuo *eſſe*, totius *eſſe* deſtructo, non autem aliæ formæ: quia hoc idem *eſſe* quod eſt totius, eſt ipſius animæ, non ſic in aliis.

Prætereà. Hæc aqua poteſt eſſe pars alicuius totius aquæ, & ita eſt ordinabilis ad *eſſe* perfectius, quòd ſit eius participatiuè, & per conſequens hæc aqua nunc non eſt per ſe ſubſiſtens.

Prætereà. Idem non repugnat eidem niſi per eandem rationem repugnantiæ: ſi ergo Angelo repugnet informare materiam, hoc eſt per aliquam vnam rationem in Angelo propter quam ſit iſta repugnantia: non ergo ſunt duæ rationes: vna communis, ſicut proceſſit prima ratio: & alia propria, ſicut proceſſit ſecunda ratio.

2. cal. & 12. Met. & 9. Met. Auic. Prætereà. Secundùm Philoſophos, Cœli videntur eſſe animati: non autem poteſt poni ibi anima intellectiua: quia intellectiua inferior Angelo non poteſt perficere corpus, niſi perficiat ſecundùm perfectionem vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, quas includit; vel niſi illæ, ſi ſint diſtinctæ, ſimul perficiant.

Prætereà. Angelus quandoque ſumit ſibi corpus, per quod exercet actus vitæ: ergo cùm *agere* præſupponit *eſſe*, dabit illi corpori *eſſe* viuum, & per conſequens informabit illud.

Enumerat tantùm 5. hìc ſoluenda, quia duo vltima habèt ſolui in 2. 1. diſt. 14. q. 1. 2. d. 8. q. vnica.

Ad iſta quinque. Ad primum [m] non intelligitur *priùs*, & *magis*, ſecundùm perfectionem, ſed ſecundùm principalitatem, & independentiam: quia *eſſe* principij principalioris eſt independens reſpectu principiati, & reſpectu principij minùs principalis. 14.

Ad ſecundum, quamuis iſta ponatur ratio fundamentalis pro concluſione iſta, quòd anima intellectiua eſt ſubſiſtens, tamen concluſio non videtur vera loquendo propriè de ſubſiſtente eo modo, quo priùs dictum eſt, quòd ens per ſe, tertio modo ibi accipiendo, dicitur ſubſiſtens, ſed nec anima intellectiua vnita eſt per ſe ſubſiſtens, id eſt, ſolitariè, ſicut accidẽs in Altari dicitur per ſe ens: quia tunc vnita non informaret corpus: ſeparata enim, quia ſic eſt per ſe ens, non informat: ſi ergo vnita, eſſet ſic per ſe ens, eundem modum eſſendi haberet informans, & non informans.

Anima ſeparata proximum receptiuum intellectionis, vnita non.

Quomodo homo dicitur receptiuum remotum intellectionis.

Ad rationem ergo illam: intellectio, quæ eſt operatio immanens in operante, poteſt dici competere per ſe alicui dupliciter. Vno modo ſicut proximo ſuſceptiuo: alio modo ſicut remoto. Exemplum, primo modo ſuperficies dicitur alba. Secundo modo non, ſed benè dicitur, homo eſt albus. Sic anima dicitur per ſe intelligere tanquam proximum receptiuum intellectionis: ſed non primum, quando eſt vnita: quia quando eſt vnita eſt ratio, ſecundùm quam intellectio conuenit homini, tanquam toti per formam: homo autem dicitur per ſe intelligere, tanquam receptiuum remotum: quia non recipit intellectionem, niſi per hoc, quòd anima, quæ eſt eius forma proximius recipit eam. Quando ergo accipitur in maiori, quod per ſe operatur, eſt per ſe ſubſiſtens; verum eſt de primo operante, quod, ſcilicet ſic operatur, quòd non eſt vlteriùs alicui ratio operandi illâ operatione: ſi autem non eſſet ſubſiſtens, ſed forma informans, non poſſet operari, quin vlteriùs eſſet ratio operandi ſuo toti; ſed iſto modo minor eſt falſa, quòd anima per ſe intelligit: hoc enim non eſt verum niſi eo modo, quo operatio conuenit formæ, ſicut proximo ſuſceptiuo.

Ex iſta patet, quomodo intellectio eſt immaterialis, ſcilicet non quòd non ſit ipſius animæ vnitæ, prout informat materiam: ſed quia ipſa eſt ſolius animæ, vt proximi ſuſceptiui: totius autem compoſiti, tanquam remoti ſuſceptiui, & tantùm ſecundùm partem formalem ſui. 15.

Ad tertiũ. Inconuenientia, quæ ſequũtur, ſi dicatur quòd anima habet idem eſſe cum toto.

Ad aliud: [n] habens omnino idem *eſſe*, non videtur ſimpliciter imperfectum, per hoc, quòd non communicat alteri illud *eſſe*: ſi ergo animæ eſſet idem *eſſe*, quod & totius, quare anima ſeparata eſſet imperfecta in eſſendo, cùm tunc nihil ſibi tollatur, niſi quòd ſuum *eſſe* non communicat alteri? quare etiam idem *eſſe* habens, anima eſſet imperfecta in eſſendo, & totum habens idem *eſſe*, eſſet perfectum in eſſendo; quomodo etiam manet *eſſe* totius niſi maneat totum habens illud *eſſe*?

Dico ergo, quod *eſſe* animæ manet idem, dum anima manet ens illo *eſſe*, & hoc ſiue ſit coniuncta ſiue ſeparata: & conſimiliter videtur, quòd *eſſe* totius non manet idem, niſi dum totum manet idem in illo *eſſe*: quia nullius eſſe actuale videtur manere idem;

niſi

niſi manente illo actualiter habentente illud *eſſe*. Videtur ergo iſta neganda quòd *eſſe* animæ eſt idem, quod *eſſe* totius: quia anima habens *eſſe*, videtur pars totius habentis *eſſe*. Conſimiliter videtur *eſſe* ſe habere ad *eſſe*.

16. Et illa probatio, quæ adducitur ad propoſitum, ſcilicet, quòd anima remanet in ſuo *eſſe*, non ſic aliæ formæ, non concludit propoſitum; imò oppoſitũ. Ideò enim remanet in ſuo *eſſe*, quia *eſſe* eius eſt omnino incorruptibile, & per ſe, & per accidens: videretur autem corruptibile, ſi eſſet idem cum *eſſe* compoſiti. Compoſitum enim verè corrumpitur: ſicut enim generatio videtur terminari ad *eſſe* generati: ita *eſſe* corrupti videtur eſſe terminus *quo* corruptionis: & per conſequens non manere; aliæ autem formæ materiales non manent in ſuo *eſſe*, corrupto toto: non quia *eſſe* earum non fecerit aliud ab *eſſe* compoſiti corrupti: ſed quia ipſæ corrumpuntur per accidens: hoc autem eſt, vel quia agens corrumpens per principium ſuum actiuum contrarium illis, attingat illas vt contraria: vel ſaltem attingit compoſitum corrumpendo ipſum: & formæ tales ſunt inſeparabiles à compoſito in eſſendo: neutrum autem iſtorum verum eſt de anima intellectiua.

Anima rationalis manet ſeparata, quia eſt incorruptibilis per ſe, & per accidens, quia nec ratione ſui, nec ratione compoſiti corrumpitur.

Si etiam (vt iſti dicunt) anima intellectiua ſit incorruptibilis, quia *eſſe* per ſe conuenit formæ, quæ eſt actus: quod autem ſecundùm ſe conuenit alicui, inſeparabile eſt ab illo: ſicut ergo impoſſibile eſt, quòd forma ſeparetur à ſeipſa: ſic impoſſibile eſt, quòd forma ſubſiſtens deſinat eſſe. Si, inquam, iſta ſit ratio incorruptibilitatis animæ intellectiuæ, ſequitur quòd non eſt incorruptibilis, propter hoc, quod idem eſt *eſſe* eius, & totius: eſt enim ſeparabilis à toto, manens tamen inſeparabilis à ſeipſa.

Cauſa quare formæ non remanent poſt compoſitum.

17. Poteſt tamen ad clarius videndum reſponſiones ad duo argumenta prædicta diſtingui de *eſſe*: vno modo *eſſe* poteſt intelligi illud, quo primò formaliter aliquid recedit à *non eſſe*: primò autem recedit à *non eſſe* per illud, per quod aliquid eſt extrà intellectum, & potentiam ſuæ cauſæ. Hoc modo cuiuslibet entis extrà intellectum & cauſam, eſt proprium *eſſe*. Alio modo dicitur *eſſe* vltimus actus, cui, ſcilicet non aduenit aliquis alius dans *eſſe* ſimpliciter, & ipſum dicitur ſimpliciter habere *eſſe* cui primò conuenit *eſſe* ſic dictum, primo inquam, ſic, quòd non ſit alicui alteri ratio eſſendi illo *eſſe*. Iſto modo compoſitum perfectum in ſpecie dicitur eſſe, & ſolum illud: pars autem eius dicitur eſſe per accidens tantummodò, vel magis propriè participatiuè iſto *eſſe* totius: ſic igitur ſolum compoſitum eſt per ſe ens, accipiendo *eſſe* ſecundo modo: anima autem intellectiua non dicitur ſubſiſtens niſi impropriè, & ſecundùm *quid*, licèt dicatur ens, & per ſe ens primo modo, accipiendo *eſſe*, & hoc pro reſponſione ad primum argumentum.

Eſſe ſumitur dupliciter, 1. pro ponit extra cauſam, 2. pro vltimo actu, qui non poteſt eſſe ratio eſſendi alicui. Compoſitum perfectum ſolum dicitur eſſe, & pars per accidens eſſe.

Per eandem diſtinctionem patet ad ſecundum: quia primo modo accipiendo *eſſe* formæ, & totius non eſt idem *eſſe* omnino. Secundo modo eſt idem *eſſe*: ſed illud non eſt vtriuſque eodem modo, ſed totius primò, & partis participatiuè.

18. Ex hoc patet quomodo anima ſeparata dicitur imperfecta in eſſendo: quia eò modo quo ipſa eſt vnita poteſt dici perfecta in eſſendo, non eſſentialiter, & primariè, ſed participatiuè: ſuo quidem proprio *eſſe* eſt æquè perfecta ſeparata, & coniuncta: ſed coniuncta perfecta eſt *eſſe* totius participatiuè, licèt non primariè. Et quantùm ad hoc ſeparata eſſe imperfecta, quia caret ipſo *eſſe* totius: & poſſet dici quòd iſta imperfectio eſt imperfectio ſimpliciter, quia caret illo *eſſe*, quod eſt perfectio ſimpliciter, licèt non propria, imò ipſa eſt maior perfectio, quàm *eſſe* eius proprium, quia includens illud *eſſe*. Non igitur dicitur forma imperfecta ex hoc ſolo, quòd non communicat ſuam perfectionem alteri, ſicut nec ipſa perficitur in hoc, quod communicat, ſed dicitur imperfecta ex carentia perfectionis *eſſe* totius, quæ carentia concomitatur illud non communicare.

Quomodò anima perfectius habet eſſe vnita, quam ſeparata.

Ad quartum illud, quod poteſt eſſe pars integralis homogenea totius, etſi participet *eſſe* eius, quando eſt in toto, & non participet, quando eſt extra totum, tamen ſeparatum non dicitur imperfectum, quia habet *eſſe* æquè perfectum cum illo *eſſe* quod poteſt participare. Vnde non dicitur propriè ordinabile ad *eſſe* totius, ſicut illud quod natum eſt eſſe pars eſſentialis per ſe ordinabilis ad *eſſe* illius, cuius natum eſt eſſe aliquid, nec poteſt eſſe in ſe aliquid eiuſdem rationis cum illo.

Hanc ſolutionem require in 2. d. 2. q. 10.

Ad aliud dico, quòd in eodem poſſunt plura includi; quorum cuilibet ſecundùm propriam rationem, etiam alio circunſcripto repugnat aliquid idem, & tunc quodcunque illorum poteſt eſſe ratio repugnantiæ illius includentis ad aliud.

Hanc regulam ſupra q. 7. & in 1. d. 16.

Aliquid potest repugnare alicui per varias rationes.

Exemplum: homini per rationem ſubſtantiæ repugnat, quòd ſit albedo, etiam quocunque alio circunſcripto: Item, per rationem rationalis: illa ergo propoſitio eſt neganda quòd *vnum vni non repugnat*, niſi per vnam rationem repugnantiæ, ſed ſi addatur, non niſi per vnicam rationem primam, diſtingui poteſt: quia ratio repugnantiæ vni extremo competit illi, cui eſt ratio repugnandi, & alteri repugnat, vel ergo primitas iſta refertur ad iſtam conuenientiam, & tunc illa erit prima ratio repugnantiæ, quæ primò conuenit iſti, & cum hoc repugnat alteri: vel primitas iſta refertur ad repugnantiam, & tunc illa erit prima ratio repugnantiæ, quæ primò opponitur illi, & cum hoc conuenit iſti, & vtroque modo poteſt diſtingui de primitate communitatis & perfectionis: 19.

Prius repugnat ſubſtantiæ eſſe quantitatē, quàm animali, prioritate communitatis, non perfectionis.

Quantùm ad primitatem communitatis, priùs repugnat ſubſtantiæ eſſe quantitatem, quàm animali: è conuerſo tamen quantùm ad primitatem perfectionis, quia animal plura includit, propter quæ repugnat ſibi, quòd ſit quantitas, quàm ſubſtantia includit; accipiendo tamen vniformiter primitatem, vera eſt propoſitio, quod *eiuſdem ad idem vna eſt prima ratio repugnantiæ*: & ex hoc ſequitur, quòd non proceſſit vtraque poſita ad concluſionē ex ratione repugnantiæ: prima, eadem primitate, quod concedo.

Similiter quantùm ad primitatem communitatis, priùs competit homini eſſe ſubſtantiam, quàm rationalem, & quantùm ad primitatem perfectionis eſt è conuerſo. 20.

Prius homo eſt ſubſtantia quam animal, communitate, non perfectione.

Sed ſi arguatur, idem non competit eidem niſi per eandem rationem; ergo ſimiliter eſt de repugnantia.

Reſpondeo: non eſt ſimile, quia multis communiter non conuenit idem prædicatum ſaltem, quod non eſt de eſſentia eorum, niſi per idem commune eis, ſed multis repugnare poteſt idem non per aliquid commune eis. Exemplum: repugnat homini, & albedini eſſe Angelum, & licèt fortè homini, & albedini ſit ens commune vniuocè, tamen ens non eſt ratio iſtius repugnantiæ quia conuenit Angelo. Exemplum manifeſtius, lapidi, albedini, chimeræ repugnat eſſe Deum; non tamen per aliquid commune, ſicut manifeſtum eſt.

Cœlū nō eſt animatum, vide 2. d. 19. q. 1. Additio.

Ad textum dici poteſt, quòd licèt Auicenna hoc poſuerit 9. ſuæ Metaphyſicæ cap. 4. ſcilicet Cœlum eſſe animatum: *tamen Ariſtoteles nunquam poſuit. Et ſi dicatur, quòd Ariſtoteles in de Cœlo & mundo, & 12. Metaphyſicæ videatur hoc dicere, vel alibi.*

Angeli quomodo formæ Cœli.

Reſpondetur, quòd anima duplex officium habet, vt patet ſecundo de anima, *ſcilicet mouendi, & informandi. De primo dicit Ariſtoteles, quòd eſt ſecundùm quam intelligimus, & ſentimus, & mouemur, & ſecundùm hanc vltimam proprietatem Cœli dici poſſunt eſſe animati, & ſic Angeli ſunt formæ Cœli non informantes, ſed mouentes.*

Ad aliud per idem dico, vt patet in 2. diſt. 8. quòd Angelus poteſt aſſumere corpus, & vniri illi, vt motor naui, & mobili, non autem per informationem, vt patet de multis Angelis & bonis & malis, vbi ſuprà in ſecundo, &c.

Ad argumentum principale, nego conſequentiam, & ratio eſt, quia prius poteſt eſſe ratio repugnandi alicui ne inſit ſibi, quod ſi ineſſet, eſſet poſterius ſicut repugnat homini eſſe rugibilem, & illud, quo formaliter homo eſt homo, eſt ratio illius repugnantiæ, & tamen rugibile ſi ineſſet, eſſet poſterius homine, ſicut paſſio eſt poſterior ſuo ſubiecto. Eſt igitur prius ſimpliciter neceſſariò cauſa repugnantiæ ſic, ſcilicet quòd contradictio eſt illa coniungi: non ſic neceſſariò poteſt eſſe ratio conuenientiæ alicuius poſterioris ſic, ſcilicet quòd contradictio ſit illa non vniri, quia non eſt contradictio abſolutum prius ſeparari à ſuo poſteriori. 21.

Forma poteſt ſeparari à materia 2. d. 12. q. 2. *quia non eſt ratio ſuæ vnionis.*

Ad propoſitum, formam materialem ſeparari à materia non requirit niſi quòd forma non ſit ſimpliciter neceſſaria ratio ſuæ vnionis ad materiam, quod verum eſt, quia eſt entitas abſoluta, & ita prior natura illa vnione; ſed formam immaterialem, vt Angelum, poſſe vniri materiæ poneret aliqua vniri, quorum vnum eſt ratio repugnantiæ, vt oſtenſum eſt in ſolutione quæſtionis.

COMMENTARIVS.

4. i DE tertio articulo principali, in quo mouentur dubia. Inſtat ergo Doctor, primò probando quòd formæ ſubſtantiali magis repugnet per ſe ordinari ad aliud, quàm cōpoſito, imò ſi compoſitum non eſt per ſe ordinabile ad vlteriorem actum, multo fortiùs forma ſubſtantialis non erit ordinabilis; & probatur, quia magis ens eſt minùs per ſe ad aliud ordinabile; patet, quia ordinari ad aliud, vel non ordinari, ſiue eſſe ordinabile, vel non ordinabile, ſequitur

ſequitur entitatem quantò enim aliquid eſt magis ens, & magis perfectius, tantò eſt minùs ordinabile. Sed forma ſubſtantialis eſt magis ens, quàm compoſitum, vt patet 7. Met.

k Secundò ſpecialiter arguit de anima, quòd ipſa ſit per ſe ſubſiſtens. Et cùm dicit *anima per ſe operatur*, ſiue per ſe intelligit, accipitur ly *per ſe* ſolitariè, vt ſuprà dixi.

l Tertiò inſtat, probando quòd anima ſit per ſe ſubſiſtens, quia *eſſe animæ eſt eſſe compoſiti*, &c. Et hæc eſt ratio Thomæ, quam etiam Doctor improbat *in 4. diſt. 43.*

Improbatio huius opinionis. Quartò arguit per argumentum ducens ad impoſſibile, probando quòd ordinari ad aliud vt ad perfectius, cuius ſit pars, non impediat ipſum eſſe per ſe ſubſiſtens, arguit ergo ſic: *Hæc aqua poteſt eſſe pars totius aquæ*, &c.

Quintò inſtat, probando quòd illæ duæ rationes prima non procedant ex diuerſis mediis, quorum vnum ſit commune, & aliud proprium, quia idem non repugnat eidem.

Secundo Cæli & 9. met. Auicenna cap. 4. Sextò inſtat, quia ſecundùm Philoſophos cœli videntur eſſe animati, &c. Et quòd anima intellectiua non poſſit informare cœlum ſecundùm mentem Philoſophi, oſtendit Doctor *in 2. diſt. 14.* vbi quærit an in cœlo ſit materia.

Angelus poteſt informare materiã. Septimò, & vltimò arguit, quia *Angelus, quandoque ſumit ſibi corpus*. Et ſic Doctor per has duas rationes vltimas probat quòd Angelus poteſt informare materiam, imò ſecundum penultimam, quòd de facto informet ſecundùm Philoſophos, quia anima intellectiua, vt ſuprà patuit, non informat cœlum, & tamen ipſum eſt animatum, non animâ ſenſitiuâ, nec vegetatiuâ, nec animâ noſtra intellectiuâ; ergo erit informatum aliqua forma quæ ſit quiditatiuè Angelus.

5. *Forma quomodo ſit magis ens compoſito.* m Reſpondet Doctor ad omnes iſtas inſtantias. Et primò ad primam dicit quòd propoſitio Philoſophi non intelligitur quòd forma ſit magis ens, id eſt perfectius compoſito, ſed magis, quoad *principalitatem*, & *independentiam*, &c. Et ſic forma ſubſtantialis dicitur magis ens, quàm compoſitum, quia compoſitum principalius dependet ab ipſa, & ipſa reſpectu compoſiti non dependet. Eſt etiam independens reſpectu principij minùs principalis, ſcilicet materiæ, quæ eſt aliud principium, minùs tamen principale ipſius compoſiti.

Intelligere competit animæ, & compoſito. Ad ſecundum dicit primò, quòd intelligere competit per ſe animæ, vt proximo ſuſceptiuo, toti verò compoſito, vt remoto ſuſceptiuo. Et quando eſt anima ſeparata, eſt immediatum; & primum receptiuum; quando verò eſt vnita eſt immediatum receptiuum, ſed non primò, imò compoſitum eſt per ſe primò receptiuum, quia tunc homo per ſe primo intelligit, & anima vnita non primò intelligit, ſed eſt ratio ipſi homini, vt intelligat. Quando ergo accipitur in maiore, *quod per ſe operatur eſt per ſe ſubſiſtens*; verum eſt de primo operante, quod ſcilicet ſic operatur, quòd non eſt vlteriùs alicui ratio operandi illa operatione; ſed anima (etſi etiam ſeparata per ſe operetur, id eſt, ſolitariè ſic accipiendo ly *per ſe*) non poteſt dici per ſe ſubſiſtens, quia compoſito, cuius poteſt eſſe pars principalis, poteſt eſſe ratio operandi eadem operatione: patet, quia quando eſt coniuncta compoſito compoſitum per animam per ſe intelligit.

6. n Ad tertium, primo reſpondet negando animam habere idem *eſſe*, quod eſt *eſſe* compoſiti, & adducit multa inconuenientia, quæ ſequerentur ſi præcisè diceret idem *eſſe*, quod *eſſe* compoſiti. Primum eſt, quia anima ab iſtis ponitur imperfecta in eſſendo, quando eſt ſeparata, ſed non quando eſt coniuncta, quia vt coniuncta participat *eſſe* compoſiti. Si ergo dicetur ſimpliciter eſſe ipſa ſeparata ſecundùm ſuum *eſſe*, eſſet perfecta, & imperfecta; imperfecta quia ſeparata à compoſito; perfecta quia totum *eſſe* compoſiti dicit. Secundum, quia anima ſeparata eſſet imperfecta in eſſendo, cùm tunc nihil ſibi tollatur, niſi quòd ſuum *eſſe* non communicat alteri: hoc autem non dicit imperfectionem quoad *eſſe* animæ. Tertium, quomodo manet *eſſe* totius, niſi maneat totum habens illud *eſſe*? Si enim anima dicit totum *eſſe* totius compoſiti, ergo ipſa ſeparatâ manet totum *eſſe* compoſiti, quia ipſa dicit totum eſſe ipſius, & tamen tunc non maneret compoſitum. Si ergo compoſitum non manet, quomodo poteſt manere totum *eſſe* compoſiti? &c.

o Videtur ergo iſta neganda, quòd *eſſe* animæ eſt idem quòd *eſſe* totius, &c. id eſt, quòd ſicut anima quæ habet *eſſe*, eſt pars totius habentis *eſſe*, ſic *eſſe* animæ videtur pars alterius *eſſe*, ſcilicet compoſiti, & per conſequens anima non dicit idem *eſſe* compoſiti, quia tunc idem eſſet totum, & pars.

p *Ideò enim remanet in ſuo* eſſe, *quia eſſe eius eſt omnino incorruptibile, & per ſe*, id eſt, quòd corruptio non terminatur per ſe, & primò ad ipſam animam, & per accidens, id eſt, quòd non corrumpitur ad corruptionem alterius (ſicut aliæ formæ dicuntur per accidens corrumpi, & per corruptionem corrupti. Sicut enim forma materialis per ſe non generatur, ſed dicitur per accidens generari, quia per generationem corrupti, ita non dicitur per ſe corrumpi, ſed tantùm per accidens, quia per corruptionem totius, cuius eſt pars. De hoc vide Doctorem *in 2. diſt. 17* & quæ ibi expoſui) videretur autem *eſſe* animæ corruptibile, ſi eſſet idem cum *eſſe* corrupti; compoſitum enim verè corrumpitur. Sicut enim generatio terminatur ad *eſſe* totius generati, ita *eſſe* totius corrupti eſt terminus, *à quo* corruptionis, & per conſequens non manet, formæ verò materiales non manent in ſuo *eſſe* corrupto toto, non quia *eſſe* earum non fuit aliud ab *eſſe* compoſiti, quia dicunt proprium *eſſe*, ſed quia ipſæ corrumpuntur per accidens, ſcilicet ad corruptionem totius. Hoc autem eſt, vel quia agens corrumpens per principium ſuum actiuum contrarium illis, attingit illas, vt contrarias, vt patet de igne corrumpente aërem; vel ſaltem attingit compoſitum corrumpendo ipſum, & formæ tales ſunt inſeparabiles à compoſito in eſſendo: neutrum iſtorum verum eſt de anima intellectiua, nec quia ſit aliquid corruptiuum ipſius per ſe attingendo immediatè illam, nec ſequitur corruptio ipſius ad corruptionem totius compoſiti.

7. *Eſſe animæ diuersimodè ſumitur.* q *Poteſt tamen*. Hîc Doctor clariùs reſpondet ad illa duo argumenta, quæ procedunt de *eſſe* animæ, diſtinguendo de *eſſe* animæ. Vno modo accipitur *eſſe* illud, quo aliquid primò recedit à *non eſſe*, & ſic primò *A* recedit à *non eſſe* per illud quod *A* habet *eſſe* extra intellectum, & extra ſuam cauſam, & ſic omnis forma tam materialis, quàm immaterialis habet *eſſe*, quia extra intellectum, & extra ſuam cauſam. Alio modo

accipitur *esse* pro vltimo actu, cui non aduenit aliquis alius actus dans *esse* simpliciter, & ipsum dicitur simpliciter habere *esse*, cui primò conuenit esse, sic quòd non sit alicui alteri ratio essendi illo *esse*, quia etsi anima habeat primò *esse*, non tamen dicitur per se subsistens, quia alteri est ratio essendi illo *esse*, quia composito est ratio essendi animatum simpliciter. Anima ergo intellectiua non dicitur subsistens, nisi improprie, & secundùm *quid*, licèt dicatur ens, & per se ens, primo modo accipiendo *esse*. Et hoc pro responsione ad primum argumentum, scilicet, quòd per se operatur, est per se subsistens, siue ens per se, conceditur, quòd est ens per se, vel primo modo, vel secundo modo: & sic anima, quæ per se operatur, erit ens per se primo modo, non tamen secundo modo. Per eandem distinctionem patet ad secundum, quia primo modo accipiendo *esse*, *esse* formæ, & *esse* totius non est idem *esse* omnino, imò distinguuntur realiter, vt probat Doctor *in tertio, dist.* 2. Sed accipiendo *esse* secundo modo, est idem *esse* formæ, & *esse* totius, sed formæ est participatiuè, totius verò primò. Totum enim primo habet *esse* subsistens, vt suprà patuit, & pars in toto participatiuè est illud idem *esse*.

Nec potest esse in se aliquid eiusdem rationis cum illo, sicut est pars integralis homogenea cum toto homogeneo, & ideò si totum homogeneum est per se subsistens, etiam quælibet pars integralis illius homogenea erit per se subsistens, saltem quando est separata, vt clarè ostendit Doctor *in secundo, dist.* 2. *q* 9. Vide ibi multa necessaria ad hoc propositum, & maximè dubia, quæ ibi adduxi in ista materia singulariter.

8. In ista quæstione occurrunt aliqua parua, & facilia dubia contra aliqua dicta. Et primò contra hoc, quod dicit, scilicet *compositum ex materia, & forma est per se subsistens, & non ordinabile ad vlteriorem actum, siue quod perfectè, & per se continetur in prædicamento substantiæ est verè per se subsistens, & Angelus est huiusmodi*: Primò instatur contra primam partem de composito in Prædicamento Substantiæ per se, quia aut intelligit per se subsistens pro suppposito formaliter prout includit negationem duplicis dependentiæ vel communicabilitatis, de quibus *in* 1. *dist.* 2. *parte* 2. *q.* 1. *& in tertio, dist.* 1. *quæst.* 1. *& in quodl. q.* 19. aut intelligit de singulari priori tali negatione. Si primò, hoc non videtur, quia illud per se non ponitur in Prædicamento Substantiæ, cùm talis negatio maximè negatio actualis dependentiæ sibi accidat. Si secundò, nec hoc videtur, quia sicut potest alteri communicari *vt quo*, ita videtur quòd possit esse forma informans, quia forma informans propriè communicatur *vt quo*, vt patet à Doctore *in vbi suprà*.

Compositum an sit per se subsistens.

Secundò, sicut materia potest esse pars alterius, ergo multò magis compositum. Antecedens patet. Consequentia probatur, quia materia minùs simpliciter dependet, quàm compositum: patet, quia compositum dependet intrinsecè à materia, & forma, materia verò nullo modo dependet, nec aliquo modo alteri inhæret, vt patet.

Materia non dependet.

Tertiò, quia illud ens videtur magis subsistens; & per se stans, quod nec alteri inhæret, nec formaliter includit aliquid quod formaliter alteri inhæret, quàm illud quod in suo *esse* essentiali includit aliquid, quod formaliter alteri inhæret. Sed materia nec formaliter inhæret, vt patet: nec formaliter includit aliquod inhærens, quia materia prima nullam formam quouis modo includit. Maior videtur manifesta, & similiter minor: ergo cùm compositum realiter, & essentialiter includat formam quæ per se inhæret, non erit ita formaliter, & essentialiter per se stans, & subsistens sicut materia: ergo si materiæ, vt magis per se stanti, quàm compositum, non repugnat posse alteri communicari, vt pars: ergo multò magis non repugnabit composito substantiali posse alteri communicari vt pars formalis.

Quartò arguitur sic: Illud magis est ens subsistens, siue per se stans, quod vltimatè terminat dependentiam omnis formæ, tam substantialis, quàm accidentalis, quàm illud quod non vltimatè terminat, imò si terminat dependentiam formæ materialis, terminat ratione alterius partis, siue ratione illius, quod vltimatè terminat. Hæc videtur clara, & manifesta, quia subsistens propriè, etsi dependeat ad aliud vt ad causam effectiuam, vel finalem, vel exemplarem, tamen nullo modo dependet, vt alteri communicabile, & illud quod terminat vltimatè dependentiam formarum materialium, tam substantialium, quàm accidentalium, semper est minùs communicabile, quam illud quod non sic terminat, imò in suo *esse* essentiali includit verè communicabile. Sed materia videtur huiusmodi, quia dependentia formarum substantialium vltimatè terminatur ad materiam primam, loquendo de formis materialibus, & quia forma accidentalis immediatè terminatur ad formam substantialem, sequitur quòd vltimatè terminetur ad materiam, & compositum non terminat huiusmodi formas materiales, nisi ratione materiæ, quia nim compositum materiale ideò terminat. Et vltrà includit in suo *esse* essentiali formam substantialem, quæ verè est communicabilis materiæ, & materia nullam includit formam; ergo materia prima est simpliciter magis subsistens, & per se stans & tamen cum hoc potest esse pars alterius materialis: ergo multò magis compositum substantiale, cùm essentialiter non sit ita subsistens poterit esse pars alterius per se. 9.

Quintò principaliter instatur sic: Si de quo minus videtur, ergo, & de quo magis, sed minus videtur, quòd essentia diuina possit alteri communicari in ratione, quasi formæ, quàm compositum: sed ipsa potest sic communicari: ergo multò magis compositum substantiale. Maior patet, quia essentia diuina, vt essentia, est magis ens per se, quàm quæcunque substantia creata, quia per Augustinum si omnis res ad se subsistit, multò magis Deus, nec aliquis de hoc dubitat, quòd essentia diuina non sit magis per se stans, licèt non incommunicabiliter, vt patet à Doctore *in primo, di.* 2. 8. 26. *& q.* 1. *quodl.*

Sextò specialiter instatur de ipso Angelo, posito quòd sit in perfecta specie Substantiæ prædicamentalis, tamen videtur, quòd non repugnet ita posse informare materiam, sicut repugnat composito materiali, quia compositum materiale includit essentialiter aliquid, cui formaliter repugnat posse informare materiam, quia includit materiã, cui repugnat aliquid informare. Et hoc modo arguit Doctor *in* 2. *dist.* 16. contra D. Bonauenturam, qui videbatur ponere in anima 10.

Opinio S. Bonauent.

anima materiam, & formam, quia tunc ipſa anima non poſſet informare materiam, ſi includit materiam, vide ibi. Modò Angelus ponitur ſubſtantia omnino immaterialis, & ſic non includit materiam, cui repugnat informare, & tamen compoſito materiali non repugnat, ergo multò minùs repugnabit Angelo.

Septimo, ſi de quo magis videtur ineſſe, & non ineſt, ergo nec de quo minùs. Sed magis videtur repugnare Angelo poſſe dependere ad aliud in vnitate ſuppoſiti, quam eſſe formam materiæ ipſam informantem, & perficientem: & tamen poteſt dependere non tantùm ad ſuppoſitum diuinum, ſed etiam creatum, vt patet à Doctore *in tertio, diſt.* 1. ergo. Probatur maior quia Angelo magis repugnat ſuppoſitari in alio, quia vt ſic, nullam perfectionem alteri communicat, ſed imperfectionem dicit ſi ſuppoſitetur in ſuppoſito creato, quia tantùm ibi dependet non perficiendo ipſum, vt explanaui *in tertio, diſt.* 1. & 2. vide ibi: ſi informat materiam tunc communicat ſuam perfectionem materiæ, & hoc eſt perfectionis.

II. *Reſponſiones ad diffic.*

Reſpondeo ad omnes iſtas obiectiones præmittendo aliqua. Primum, quod Doctor *in præſenti q.* non loquitur de ſuppoſito propriè dicto, ſiue formaliter, prout actu includit negationem duplicis dependentiæ, ſcilicet aptitudinalis, & actualis, de quo Doctor *in tertio, diſt.* 1. *q.* 1. & *infra q.* 19. *quodlib.* ſiue prout includit negationem duplicis communicabilitatis, ſcilicet, vt *quo*, & vt *quod*, prout Doctor loquitur *in primo, diſt.* 2. *parte* 2. *q.* 1. & *diſt.* 26. quia accipiendo ſic ſuppoſitum, ſiue per ſe ſubſiſtens, quæſtio non habet difficultatem, quia tali ſubſiſtenti ex ſua formali ratione repugnat ſimpliciter, non ſolùm poſſe communicari, vt forma informans, imò ſimpliciter repugnat poſſe communicari alteri ſuppoſito, vt clarè patuit *in* 3. *diſt.* 1. *q.* 1. & clarè patebit infrà *q* 19. non eſt ergo concluſio de ſuppoſito formaliter ſumpto.

Secundò præmitto, quòd Doctor in iſta concluſione loquitur præcisè de natura, quæ actu non eſt ſuppoſitum, ſed de natura verè ſuppoſitabili, ſiue in ſe, ſiue in alio, id eſt, quòd loquitur de natura ſingulari nata primò, & per ſe ſuppoſitari. Et dico *primò, & per ſe* ad differentiam illius, quæ tantùm nata eſt ſuppoſitari participatiuè, ſicut pars in toto, vt ſuprà patuit: accipiendo ergo illam naturam ſingularem (ex ſua ratione nata primo, & per ſe ſuppoſitari, ſiue in proprio ſuppoſito, ſiue alieno) vt priorem ratione formali ſuppoſitationis, ſiue in illo priori, in quo non includit negationem duplicis dependentiæ, quærit Doctor an ſibi repugnet poſſe eſſe formam informantem, & materiam perficientem.

Communicabile ſumitur tripliciter.

Tertiò præmitto, quòd eſſe communicabile vt *quo*, poteſt tripliciter intelligi pro nunc. Primò, quod ſit communicabile alteri non perficiendo, nec inhærendo, nec dando aliquod *eſſe*, ſed tantùm in alio ſuſtentari. Secundò, quòd ſit communicabile alteri per ſe informando, & per ſe perficiendo aliquod per ſe informabile, & per ſe perfectibile. Tertio, quòd ſit communicabile tantùm per accidens informando, & per accidens perficiendo aliquod tantùm per accidens informabile, & perfectibile. Primo modo, quælibet natura creata in perfecta ſpecie Prædicamenti Subſtantiæ per ſe, & primò exiſtens eſt verè communicabilis. Secundo modo omnis forma ſubſtantialis eſt per ſe communicabilis materiæ. Tertio modo omnis forma accidentalis, ſiue materialis, ſiue immaterialis eſt per accidens communicabilis. Omnis natura primo modo eſt verè ſuppoſitabilis, & nulla forma ſecundo modo, & tertio modo eſt per ſe ſuppoſitabilis, quia omnis talis nata eſt eſſe pars formalis perficiens. Primo modo natura accepta non eſt nata eſſe pars alterius, nec formalis, nec materialis, quia tunc non eſſet in perfecta ſpecie Prædicamenti Subſtantiæ per ſe, quia nulla pars eſt in Prædicamento per ſe, ſed tantùm reductiuè, & participatiuè: quia per rationem illius cuius eſt pars, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt.* 1. *q. vlt.* Et hoc primo modo loquitur Doctor.

His præmiſſis reſpondeo ad primam inſtantiam, & concedo quòd accipitur ſuppoſitum tantùm ſecundo modo, prout ſcilicet actu non includit negationem duplicis dependentiæ. Et cùm inſtatur contra ſecundum modum per omnes inſtantias ſequentes, dico quòd ſibi repugnat informari, quia tunc eſſet neceſſariò pars eſſentialis; modò parti repugnat eſſe per ſe in genere Subſtantiæ, & in recta linea prædicamentali, ſicut ponitur compoſitum ſubſtantiale, de quo intendit concluſio. Sed ponere ipſum alteri communicari non informando, nec eſſentialiter perficiendo, ſed tantùm ibi ſuſtentati, vel ſuppoſitari non impedit ipſum eſſe per ſe in Prædicamento Subſtantiæ, quia vt ſic dicit totum, & naturam perfectam, nec aliquo modo eſſentialiter vlteriùs perfectibilem. 12.

Ad ſecundam inſtantiam negatur conſequentia. Ad probationem cum dicitur, quod materia eſt magis per ſe ſtans, ſiue ſubſiſtens, Dico, quòd ſubſiſtens poteſt tripliciter accipi. Primo pro omni eo quod nec actu, nec aptitudine alteri inhæret, nec poteſt eſſe pars alterius eſſentialis, nec includit aliquam partem propriè eſſentialem (de accidentali parte non loquor, quia ſuppoſitum ſubſtantiæ eſt pars materialis compoſiti per accidens, puta huius, *album eſt*) Secundò pro omni eo, quod nec aptitudine, nec actu inhæret alteri, nec poteſt includere eſſentialiter aliquid, quod ſit pars eius, cum hoc tamen poteſt eſſe pars eſſentialis alterius. Tertiò pro omni eo, quod nec actu, nec aptitudine poteſt alteri inhærere, nec poteſt eſſe pars alterius eſſentialis, eſſentialiter tamen includit tam partem materialem quàm formalem. Primo modo ponitur Angelus per ſe ſubſiſtens; ſecundo modo ponitur materia per ſe ſubſiſtens; tertio modo ponitur compoſitum ſubſtantiale per ſe ſubſiſtens. De primo & tertio modis intelligitur concluſio de per ſe ſubſiſtente. Oporteret ergo probare quòd materia prima magis per ſe ſubſiſteret primo, vel tertio modo, & ſic haberet intentum; ſed illæ inſtantiæ præcisè probant, quòd eſt magis ſubſiſtens, ſecundo modo, quàm compoſitum ſubſtantiale, quia nihil eſſentialiter includit, quòd alteri inhæreat: ſicut compoſitum includit formam ſubſtantialem (licèt illa propriè non inhæreat, quia inhærere eſt accidentaliter, & non per ſe perficere, ſiue inhærere eſt tantùm ſecundùm *quid* perficere illud, quod ſubſtantialiter in ſe eſt perfectum) & hoc modo nulla forma ſubſtantialis inhæret, vt ſuprà patuit in iſtis quodlib. Et ex his patet ſolutio ad alias inſtantias, quæ procedunt ad probandum materiam magis ſubſiſtere, quia non procedunt de *ſubſiſtere*, nec primo, nec tertio modo, ſed tantùm

Subſiſtens ſumitur tripliciter.

Nulla forma ſubſtantialis inhæret.

tantùm ſecundo modo, & hoc non eſt ad propoſitum, vt patet.

13. Ad ſextum, quod procedit de Angelo, concedo quod eſſentia diuina eſt magis ſubſiſtens, & per ſe ſtans, licèt non incommunicabiliter, quàm quæcunque natura creata. Sed poſtea negatur, quòd ipſa ſit quaſi pars alterius, nec quaſi formalis, nec quaſi materialis, cum in diuinis non ſit pars, nec quaſi pars, vt probat Doctor *in primo, diſt. 5. q. 2.* ſed tantùm eſt communicabilis tribus ſuppoſitis, nec tamen vt pars, nec quaſi pars. De hoc vide prolixè in primo, *diſt. 5. q. 2. diſt. 6.*

In diuinis non eſt pars.

Ad vltimum negatur minor, quia nullo modo repugnat per ſe exiſtenti in genere Subſtantiæ poſſe communicari in vnitate ſuppoſiti, vt ſuprà patuit, repugnat tamen poſſe eſſe partem.

Secundò principaliter inſtatur contra hoc dictum, ſcilicet quòd *eſſentia principij principalioris eſt independens reſpectu principiati, & reſpectu principij minus principalis, & ſecundùm hanc principalitatem dicitur magis ens, & non ſecundùm perfectionem.* Contrà, primò, quia forma materialis, quæ ponitur principalius principium, neceſſariò dependet à compoſito, ergo reſpectu compoſiti eſt magis dependens, quàm è contra. Antecedens patet in ſequenti quæſt. vbi dicit, quòd formæ materiales ſunt inſeparabiles à compoſito in eſſendo, imò tantùm corrumpuntur per accidens, quia per corruptionem totius compoſiti.

Enumerat ea quæ ſoluenda.

Secundò inſtatur, quia forma, vt in compoſito participat nobilius *eſſe*, quàm extra compoſitum habeat, & perfectius *eſſe* participat à compoſito, quàm compoſitum à forma: patet, quia *eſſe* compoſiti eſt perfectius eſſe formæ, ergo forma magis dependet à compoſito, quàm è contra.

Tertiò inſtatur, quòd non ſit indepedens reſpectu principij minùs principalis, quod eſt materia, quia forma materialis neceſſariò inhæret materiæ, & non è contra, vt patet; ergo ipſa dependet in *eſſe* à materia, vt patet.

14. Quartò inſtatur, quia forma materialis nullo modo cauſat, niſi priùs inhæreat materiæ: per hoc enim compoſitum eſt, quia forma eſt in materia, vt patet præſenti quæſtione: ergo tunc ſequitur quòd ipſa dependeat à materia, & per conſequens non videtur verum dicere, quòd ſit indepedens reſpectu principij minùs principalis; imò magis è contra.

Quintò inſtatur, quia terminans dependentiam alterius eſt indepedens independentia oppoſita dependentiæ quam terminat. Hæc eſt propoſitio Doctoris *in 3. diſt. 1. q. 1.* Sed materia prima terminat dependentiam formæ materialis: patet, quia terminat eius inhærentiam: ergo materia prima erit independens independentia oppoſita dependentiæ formæ; ergo formaliter non eſt indepedens reſpectu materiæ.

Sextò inſtatur, illud eſt ſimpliciter magis independens, quod poteſt per ſe ſtare, quàm illud quod tantùm habet *eſſe* in alio; ſed materia prima poteſt per ſe ſtare, imò non poteſt in alio eſſe, vt patet à Doctore *in 2. diſt. 12. q. 2.* forma autem non poteſt per ſe ſtare. Et poſito quòd poſſit per ſe ſtare, tamen conuenit ſibi poſſe ad materiam dependere, & ipſam informare, vt patet: ſed hoc ſimpliciter repugnat materiæ, quæ licèt poſſit eſſe pars alterius, ſcilicet compoſiti naturalis, tamen ſimpliciter repugnat quòd poſſit eſſe in alio, vt forma ponitur in materia.

Septimò inſtatur, quia materia prima præſupponitur omni generationi, cùm ſit ſimpliciter ingenerabilis, & incorruptibilis, vt patet *primo de Generatione.* Forma autem non præſupponitur, imò forma per generationem recipit *eſſe* in materia, vt patet; ergo ſequitur quòd materia erit ſimpliciter magis indepedens, quàm forma. Si ſic, ſequitur quòd erit magis ens, (accipiendo magis, ſecundùm principalitatem) quàm forma, quia & magis indepedens.

15. Reſpondeo ad iſtas inſtantias præmittendo aliqua. Primò, quòd aliud eſt loqui aliquid ab alio dependere in *eſſe*, loquendo de *eſſe* proprio, ſic quòd ſit ſimpliciter impoſſibile ipſum habere aliquod *eſſe* ſine ipſo; & aliud eſt loqui de ipſo, quod habet ſuum *eſſe* proprium, licèt poſtea ab alio poſſet dependere, quo ad aliquod *eſſe* ſibi aduentitium. Primo modo compoſitum ſimpliciter dependet à forma, quia eſt ſimpliciter impoſſibile ipſum poſſe habere aliquod *eſſe* ſine forma, & etiam ſine materia, & licèt ab vtroque habeat *eſſe*, tamen magis dependet in *eſſe* à forma, quàm à materia, cùm perfectius eſſe habeat à forma, quàm à materia, vt patet. Secundo modo forma dicitur dependere à compoſito, & ſic tantùm participatiuè, & ex hoc ſequitur quòd compoſitum ſimpliciter dependeat à forma, quia quo ad *eſſe* eius ſimpliciter, forma verò dependet tantum ſecundùm *quid*, quia non quo ad eſſe eius proprium, ſed tantùm aduentitium. Et ſimiliter dico de materia, quod compoſitum ſimpliciter dependet in *eſſe* à materia, quia eſt impoſſibile habere *eſſe* ſine materia, materia vero tantùm dependet à compoſito ſecundùm *quid*, quia quo ad *eſſe* eius aduentitium, quia tamen forma eſt magis ens, quàm materia, ideo forma in principalitate cauſandi compoſitum præcedit materiam.

Reſponſio ad inſtantias.

Compoſitum dependet à forma.

Secundò præmitto, quod materia, & forma poſſunt ad inuicem dupliciter comparari. Primò in ratione cauſandi compoſitum. Secundò, vt forma perficit materiam.

16. Secundo modo conceditur ſimpliciter quòd forma aliquo modo dependet à materia, quia vt ſic aliquo modo inhæret. Et ſimiliter materia dicitur dependere à forma, quia materia perficitur à forma. Modò perfectibile, vt perfectibile dependet à forma perficiente. Et fortè iſto ſecundo modo magis materia dependet à forma, quàm forma à materia, ſed parum de hoc curo, cùm non ſit multum ad propoſitum principale.

An materia dependeat à forma, vel forma à materia.

Primo modo dico, quòd in cauſando compoſitum, nec materia dependet à forma, nec è contra, quia nec materia accipit cauſalitatem à forma: nec forma à materia, ſed vtraque cauſat ſecundùm propriam entitatem, & cauſalitatem, vt patet à Doctore *in 2. & in 3.*

Tertiò præmitto, quòd loquendo de cauſis intrinſecis, illud quod eſt in ſe formaliter magis ens, & perfectius ens, magis dicitur cauſare, vt patet, quia forma ſubſtantialis eſt ſimpliciter magis ens, & perfectius ens, quàm materia, ſequitur quòd magis, & perfectius cauſat compoſitum, quam materia, & quia compoſitum in ſuo *eſſe* proprio magis dependet à forma, quàm à materia, ſequitur quòd forma erit magis dependens reſpectu ipſius principiati: & dicitur etiam

reſpectu

respectu materiæ independens non absolutè, sed tantùm in causando. His præmissis, patet solutio ad omnes instantias.

Tertiò principaliter dubitatur de hoc, scilicet, quòd *pars integralis homogenea totius, vt separata habet* esse *æquè perfectum, cum illo* esse, *quod potest participare.*

Quartò, videtur multum dubium, scilicet, *quod per se operatur est per se subsistens, quòd hoc est verum de primo operante*, quod sic, scilicet operatur, quod non est vlteriùs alicui ratio operandi illa operatione.

Quintò dubitatur de illa ratione, quam facit in primo articulo, scilicet, *cuilibet actui simpliciter per rationem propriam, vel conuenit aptitudo ad per se informandum, vel repugnat informare.* De essentia non est dare primum.

Sexto, & vltimo dubitatur de illa responsione ad principale argumentum, quæ non videtur euacuare rationem, quia oporteret probare quod prius non sit necessaria ratio conuenientiæ. Sed de his difficultatibus pro nunc non curo aliter insistere, sed subtiliores, & me in via Doctoris acutiores inueniant media ad propositas difficultates, &c.

QVÆSTIO X.

An Deus possit species in Eucharistia conuertere in aliquid præexistens.

D. Thom. 3.*p.q.*75.*art.*4.*&* *q.*76.*art.*2. Scot. 4.*d.*10.*q.*1. D.Bona.*q.*1. Rich. *art.*1.*q.*1. Varro *d.*11. Henr. *quodl.*9.*q.*9. *&* *quodl.*4.*q.*12. Ægid.*Theor.*1.*&* 34. Suar. 3.*p.to.*3.*disp.*50.*c.*10.

1. AD secundum quæsitum, an Deus posset species in Eucharistia conuertere in aliquid præexistens. Arguitur quòd non, quia non potest aliquid conuerti in aliud, nisi habeat aliquid commune, istæ species non habent aliquid commune cum aliquo præexistente: ergo, &c. Maior probatur, si nihil maneret commune: ergo esset istarum specierum annihilatio, & non conuersio. Minor probatur, quia istæ species non habent substantiam subiectam, nec etiam materiam: quæ est primum subiectum in his, quæ transmutantur ad inuicem.

Argum.

Ratio in primo Phy. sic. & 3. de ge. & 7. Met. & 12. eiusdem, & alibi sæpè.

Contrà: natura potest istas species conuertere in aliquid non præexistens: ergo Deus potest illas conuertere in aliquid præexistens. Antecedens patet, quia istæ species conuertuntur per actum nutritionis in substantiam nutritiuam quòd ex eis virtute naturæ generetur caro non præexistens: quia si præexistens, magis habetur propositum. Consimiliter ex eis virtute ignis posset generari ignis: & virtute Cœli posset generari aliquod animal per putrefactionem. Probatio consequentiæ: magis videtur potentia diuina posse super istas species vt conuertendas in præexistens, quàm potentia naturæ in non præexistens, quia potentia excedit potentiam in infinitum, præexistentia termini, & non præexistentia non variant rationem termini in infinitum: ergo, &c.

2. Quæstio ista non quærit generaliter de possibilitate totalis conuersionis vnius in aliud, sed specialiter de conuersione inter tales terminos: de quibus est specialis, & propria difficultas.

Ad cuius solutionem propriam videndum est primò, si in istis terminis, de quibus quæritur, sit aliqua specialis ratio impossibilitatis ad conuersionem totalem.

Et hoc videndum est primò ex parte illius termini *à quo*, qui dicitur quantitas separata. Secundò ex parte termini *ad quem*, qui intelligitur per hoc, quod est aliquid præexistens. Tertiò ex parte conuersionis, qualis est ista conuersio: puta si illa secundùm quòd tangit argumentum, sit annihilatio.

COMMENTARIVS.

1. PRo maiori intelligentia huius quæstionis, præmitto aliqua de isto termino, *conuersio.* Nam aliquid conuerti in aliud potest multipliciter intelligi.

Aliquid conuerti in aliud potest multipliciter intelligi. Nota diligenter.

Primo, quod *A* conuertatur in *B*, ita quod remaneat ratio formalis *A*, & dicatur verè conuerti in *B*, & talis conuersio est impossibilis, quia tunc sequeretur quod *A* esset formaliter *B*.

Secundo, quod *A* terminatur in *B*. Sic quod totaliter annihiletur, & in eodem instanti, quo *A* annihilatur, immediatè succedat *B*, non præexistens, sed quod in eodem instanti mutatur in *B*, & hoc modo Deus annihilando vnum Angelum, & in

& in eodem inſtanti creando alium, diceretur vnum Angelum conuertere in alium, ſcilicet per annihilationem vnius, & per creationem alterius immediatè ſuccedentis, & talis conuerſio eſt poſſibilis; quia ſicut Deus poteſt annihilare lapidem in inſtanti *C*, ita in eodem inſtanti poteſt creare Angelum, & tunc diceretur lapidem conuerti in Angelum.

Tertiò poteſt intelligi *A* conuerti in *B*, non ſecundùm totum, nec categorematicè, nec ſyncategorematicè, ſed præcisè ſecundùm vnam partem, ita quòd conuertatur in totum non acceptum categorematicè, nec ſyncategorematicè, ſed præcisè acceptum ſecundùm vnam partem, ita quòd talis pars, in quam fit conuerſio non ſit præexiſtens, & hoc modo terra conuertitur in aquam, ita quòd in eodem inſtanti, quo forma ſubſtantialis terræ (loquendo de forma partis) deſinit eſſe, forma ſubſtantialis aquæ (loquendo de forma partis) incipit eſſe in eadem materia, in qua erat forma terræ, & talis conuerſio eſt poſſibilis, etiam per agens naturale, vt patet.

2. Sed an forma terræ poſſit conuerti in formam aquæ præexiſtentem, ita quòd in eodem inſtanti, quo forma partis terræ deſinit eſſe, ſuccedat in eadem materia terræ forma aquæ præexiſtens? Dico, quòd talis conuerſio non eſt poſſibilis per agens naturale, ſed benè per agens ſupernaturale, quia eſt impoſſibile agens naturale ſeparare formam ab vna materia, & inducere eandem formam in alia materia.

Quartò poteſt intelligi *A*, ſecundùm totum categorematicè acceptum, conuerti in *B*, ſecundùm totum categorematicè acceptum, & hoc in *B* non præexiſtens: & hoc modo terra dicitur conuerti in aquam, ita quòd in eodem inſtanti, quo forma totius terræ deſinit eſſe, immediatè ſuccedit forma totius aquæ, ita quòd in eodem inſtanti, quo agens corrumpit terram ſecundùm *eſſe* totius, ſiue ſecundùm formam totius, in eodem inſtanti generet aquam ſecundùm *eſſe* totius, quod tunc fit quando corrumpit formam partis terræ, & inducit formam partis aquæ in eadem materia terræ; quia ſic aqua ſecundùm *eſſe* totius dicitur generari, ex hoc; quòd forma partis aquæ, inducitur in materia terræ per agens, vt patet à Doctore *in* 4. *diſt.* 1. *q.* 1. ita terra ſecundùm *eſſe* totius, dicitur deſinere *eſſe*, ex hoc, quòd ſeparatur forma partis terræ à materia terræ, & hæc conuerſio eſt poſſibilis per agens naturale. *Nota.*

Sed an hoc modo accipiendo *totum*, poſſit totum conuerti in totum præexiſtens, ita quod in eodem inſtanti, quo terra ſecundùm *eſſe* totius deſinit eſſe per aliquod agens ſuccedat in eodem loco definitiuo *eſſe* totius aquæ præexiſtens? Dico, quòd hoc eſt poſſibile per agens ſupernaturale, vt infrà patebit, ſed non per agens naturale, quia agens naturale non poteſt aliquid corrumpere, niſi generando aliud; non enim poſſet conuertere terram in aquam, niſi corrumpendo terram, & nouam aquam generando.

Quintò poteſt intelligi *A* conuerti in *B*, ſecundùm *eſſe* totius, & hoc ſyncategorematicè, ſcilicet ſecundùm totum, & ſecundùm omnes partes totius: & hoc modo ſi lapis deſineret eſſe ſecundùm omnem partem ſui, & in eodem inſtanti ſibi ſuccederet in eodem loco, puta lignum, ita quòd lignum, nec ſecundùm totum, nec ſecundùm aliquam partem ſui præexiſteret, ſed ſecundùm omnem partem ſui de nouo inciperet eſſe, & hoc modo diceretur totum ſyncategorematicè conuerti in totum ſyncategorematicè, & talis conuerſio eſſet tantùm poſſibilis per agens ſupernaturale, vt infrà patebit: nullo enim modo eſt poſſibilis per agens naturale, quia agens naturale, ſiue corrumpendo, ſiue generando neceſſariò præſupponit aliquid præexiſtens, ſcilicet materiam. Deus autem poſſet in inſtanti *A* annihilare lapidem ſecundùm omnem ſui partem, & in eodem inſtanti poſſet creare lignum ſecundùm omnem ſui partem in eodem præcisè loco, in quo erat lapis. Sed an poſsit totum ſyncategorematicè conuerti in aliud totum ſyncategorematicè præexiſtens, ita quòd lapis totaliter deſinat eſſe, & in eodem inſtanti, quo deſinat eſſe fiat lignum, præexiſtens in eodem loco definituè, in quo erat ſubſtantia lapidis? Dico, quòd hoc eſt benè poſsibile per diuinam potentiam, ſed non per agens naturale, vt infrà patebit. 3.

Sextò poteſt intelligi *A* conuerti in *B*, intelligendo per *A* quantitatem molis, quæ præcisè ſit in loco palmali, & intelligendo per *B* corpus quantum, puta lapidem, an talis quantitas poſsit conuerti in lapidem, ita quòd in eodem inſtanti, quo talis quantitas deſinat eſſe, ſuccedat lapis in eodem præcisè loco, in quo erat talis quantitas, loquendo de lapide præexiſtente, & ſic diceretur quantitatem conuerti in lapidem præexiſtentem. Eſt ergo in propoſito ſpecialis difficultas de quantitate ſeparata in Euchariſtia. An ſcilicet poſſet conuerti in corpus Chriſti præexiſtens, ita quòd illa quantùm ad ſuum *eſſe*, ſiue categorematicè, ſiue ſyncategorematicè deſinat eſſe, & in eodem inſtanti, quo deſinit eſſe corpus Chriſti per diuinam potentiam, poſsit ſuccedere in eodem præcisè loco, in quo erat talis quantitas, & ſic debet intelligi titulus quæſtionis. Et iſta quæſtio eſt ſpecialis, & alia ab illa quæ eſt poſita in 4. diſt. 10. vbi quæritur. An panis poſsit conuerti in corpus Chriſti. *Nota.*

SCHOLIVM.

Nullam eſſe repugnantiam, quin ſpecies conſecrata, ſeu quantitas ſeparata conuerti poſsit in aliquid præexiſtens. Probatur: quia conuerſio eſt poſsibilis, quando vterque terminus eſt in perfecta obedientia conuertentis, tam quoad eſſe, *tam quoad ſecundò quodlibet creatum ſecundùm ſe totum & ſecundùm quodlibet eius poteſt ſuccedere alteri creato in eadem præſentialitate. Non loquitur Doctor de conuerſione ſtrictè ſumpta, in qua aliquid remanet commune vtrique termino, vt patet ex eius ſecunda ratione. De quo* 4. *d.* 11. *q.* 2. *vbi idipſum notaui. vide ibi q.* 3. *multa de conuerſione totali.*

3. DE primo [a] dico, quòd non eſt aliqua ſpecialis ratio impoſſibilitatis in quantitate ſeparata, quin ipſa poſſit æquè conuerti in quodcunque, ſicut poſſet aliud creatum,

creatum, vbi ponitur conuerſio totalis eſſe poſſibilis; hoc poteſt ad præſens breuiter oſtendi ſic, illud agens æquè poteſt quemcunque terminum in quemcunque totaliter conuertere, quod in virtute ſua actiua habet vtrumque terminum æquè totaliter, quantùm ad *eſſe*, & *non eſſe*, & etiam quodlibet neceſſariò concomitans vtrunque terminum in eſſendo; Deus habet quæcunque duo creata æquè iſto modo in ſua poteſtate, ſiue potentia actiua: ergo, &c. Maior primò exponitur ſic: totum aliquando tenetur categorematicè, & ſignificat idem, quod perfectum ex partibus: aliquando ſyncategorematicè, & ſignificat idem, quod quælibet pars. In generatione ſubſtantiæ ſecundùm Phil. 1. *de Gener* conuerſio eſt totius in totum. Hoc intelligitur primo modo, quia tam corruptum, quàm generatum eſt per ſe vnum, & ideò verè totum. In generatione verò ſecundùm *quid*, qualis eſt in alteratione, vel augmentatione, ibi generatum non eſt per ſe vnum ſecundùm Phil. 7. Metap. c. 6. *Non fit*, inquit, *quale, ſed quale lignum, nec quantum, ſed quantum lignum*: & ideò ibi genitum non eſt verè vnum.

Videtur 4. d. 12. q. 1. & in 2. d. 4. q. 1. Conuerſio eſt poſſibilis ei, qui habet vtrũque terminum in ſua poteſtate per ſe. Tex. 10. & 22. vide 1. & 5. Phy. & 1. de Gen. Tex. c. 31.

In propoſito verò intelligitur conuerſio totalis, ſiue totius in totum accipiendo totum ſyncategorematicè: vtpote, quòd ſic conuertatur compoſitum in compoſitum, vt materia in materiam, & forma in formam. Maior ſic expoſita probatur: quia agens, quod æquè habet in virtute ſua actiua vtrunque terminum conuerſionis, quantùm ad aliquid partiale in eo, æquè poteſt vnum in alterum conuertere conuerſione partiali; ſicut enim generans, quod habet in virtute ſua actiua formam huius corrupti, & formam huius geniti, poteſt illud in illud conuertere conuerſione partiali, quæ eſt ſecundùm formam, ſic illud agens, quod æquè habet in virtute ſua formam huius corrupti, & formam huius geniti, æquè poteſt partialiter conuertere iſtud in illud, corrumpendo, vel generando, ergo pari ratione, agens, quod æquè habet in virtute ſua actiua vtrunque terminum iſtum, & vtrunque illum, & hoc quantùm ad quodlibet vtriuſque, & quantùm ad quodlibet neceſſariò concomitans vtrunque in eſſendo, quæ poteſt vtrobique iſtum terminum conuertere in illum, conuerſione totali, tale autem agens eſt Deus.

Habens in ſua poteſtate æquè formam & materiam, ſecundùm vtranquè poteſt conuertere.

Secundò ſic [b], eodem modo poteſt aliquid conuerti in aliquid, quo modo illud poteſt ſuccedere iſti, nunc autem, virtute diuina poteſt quodcunque creatum ſecundùm ſe totum, & quodlibet eius, ſuccedere alteri creato: ergo, &c.

COMMENTARIVS.

4. [a] *DE primo.* Hìc Doctor dicit quòd non eſt aliqua ſpecialis ratio impoſſibilitatis in quantitate ſeparata, quin ipſa poſſit æquè conuerti in quodcunque, ſicut poſſet aliud creatum, vbi ponitur conuerſio totalis eſſe poſſibilis. Et ſic primo modo exponit, quòd *totum* poteſt capi dupliciter, ſcilicet categorematicè pro toto reſultante ex partibus, & ſyncategorematicè, ſcilicet pro ipſo toto, & pro qualibet eius parte.

Totum poteſt capi dupliciter.

Primo modo in generatione Subſtantiæ, eſt conuerſio totius in totum ſecundùm Philoſophum, 1. de Gener. tex. com. 10. *Eſt* (inquit) *igitur generatio ſimplex, & corruptio non congregatio, & ſeparatio, ſed quoniam tranſmutatur hoc in hoc totum.* Et ibi Commentator: *Generatio ſimpliciter eſt tranſmutatio rei, ſecundùm totum ex hoc in hoc, vt hæc aqua in hunc aërem.* Hoc idem patet tex. com. 23. *Corrumpitur ergo totum categorematicè, & in eodem inſtanti generatur aliud totum categorematicè, quod ſuccedit ipſi corrupto,* & addit, quòd totum ſubſtantiale corrumpitur per ſe, & generatur per ſe: quia tale totum eſt vnum ens per ſe diſtinctum à partibus. Et hoc dicit ad differentiam totius per accidens, ſiue geniti, ſiue corrupti per accidens, quia tale genitum non eſt per ſe vnum, ſecundùm Philoſophum, 7. Metaph. tex. commen. 32. *Non enim fit quale, ſed quale lignum, nec quantum, ſed quantum lignum.* Vult dicere, quòd quale non eſt aliquod totum diſtinctum à ſubiecto, & accidente, quia totum per accidens, nihil aliud eſt, niſi partes vnitæ, quicquid Commentator ibi dicat. Nam ibi vult, quòd qualitas non generetur per ſe, ſed generatur corpus habens qualitatem aliquam. Et ſimiliter forma generabilis non generatur per ſe; & quo ad hoc benè dicit, quia forma partis propriè non dicitur generari per ſe, vt patet *in 2. diſt.* 17. Si verò Comment. ſic intendit, quòd in cõpoſito naturali non ſit aliqua tertia entitas abſoluta, quæ per ſe primò generetur diſtincta à partibus, vt ipſe tenet 1. Phyſ. c. 17. in hoc Com. eſt negandus.

Videtur ergo dicendum, quòd ſecundùm Philoſophum, nec quale, nec quantum eſt vnum ens per ſe, quod generetur, ſed benè ſubſtantia compoſita eſt vnum ens per ſe diſtinctum à ſuis partibus. Et loquendo de toto categorematicè, ſiue per ſe, ſiue per accidens, non eſt præſentis ſpeculationis, quia per agens naturale tale totum, ſiue per ſe, ſiue per accidens poteſt conuerti in totum. Sed eſt ſpecialis difficultas de toto ſyncategorematicè, an tale totum per diuinam potentiam poſſit conuerti in quodcunque totum. Et quia *in 4. diſt.* 10. *q.* 2. probauit Doctor generaliter de quolibet ente, videlicet, quòd quodlibet ens per diuinam potentiam poſſit conuerti in quodlibet, hìc verò ſpecialiter probat de quantitate ſeparata, qualiter ipſa per diuinam potentiam poteſt conuerti in quodlibet ens, & hìc loquitur de conuerſione non alicuius in præexiſtens, quia hoc pertinet ad ſecundum articulum, 51

ſed de conuerſione totius, quod totaliter deſinit eſſe in aliquid, quod de nouo inceperit eſſe, vt ſupra patuit; probat ergo quomodo quantitas poteſt conuerti in quodlibet per diuinam potentiam, & probatio ſtat in hoc: Illud agens æquè, poteſt quamcunque formam in quemcunque totaliter conuertere, quod in virtute ſua actiua habet vtrunque terminum æquè totaliter quantùm ad *eſſe* illius termini, & *non eſſe*, & etiam quodlibet neceſſariò concomitans vtrunque terminum in eſſendo. Sed Deus habet quæcunque duo creata iſto modo, æquè in poteſtate ſua, ſiue in potentia actiua.

6. *Expoſitio tituli quæſtionis.*

b Secundo modo ſic: *Eodem modo poteſt conuerti aliquid in aliud, quomodo illud poteſt ſuccedere iſti*: patet iſta, quia eo modo, quo *B*, poteſt ſuccedere ipſi *A*, eodem modo *A* poteſt conuerti in *B*: poteſt autem *B* ſuccedere ipſi *A*, vel omnibus mediis præmiſſis in exponendo titulum quæſtionis, vel aliquibus illorum modorum, cum eiſdem mediis, ſi *A* poteſt conuerti in *B*. Sed in propoſito virtute diuina poteſt quodcunque creatum, ſecundùm ſe totum, & quodlibet eius ſuccedere alteri creato: ergo quodcunque creatum, ſecundùm ſe totum, & quodlibet eius, poteſt conuerti in quodlibet creatum, Patet minor, quia ex quo Deus habet omne creatum in poteſtate ſua, quantùm ad *eſſe*, & *non eſſe* ipſius, ſequitur quòd poteſt facere illud, ſecundùm ſe totum ſuccedere alteri creato; ſic intelligendo, quòd in eodem inſtanti, quo vnũ creatum deſinit eſſe virtute diuina, aliud creatũ incipit eſſe, & per conſequẽs ſuccedere illi creato deſinenti eſſe. Et ſic patet quomodo virtute diuina quodlibet ens, ſecundùm ſe totũ, & quodlibet eius poteſt conuerti in quodlibet ens, ſaltem diſiunctiuè, ſic intelligendo, quòd accipiendo hoc ens, puta lapidem, poteſt lapis virtute diuina conuerti in hominem, in Angelum, in cœlum, in qualitatem, & in huiuſmodi; patet, quia Deus poteſt annihilare lapidem, & in eodem inſtanti creare Angelum, vel cœlum, vel qualitatem. Et ſic facere Angelum ſuccedere lapidi annihilato, & ſic lapis dicitur conuerti in Angelum.

SCHOLIVM.

Ponit tria argumenta contra concluſionem poſitam, & ſoluit clariſſimè quod ait ad tertium, abſolutum poſſe conuerti in relatiuum, & è contra. Videtur quòd intelligendus, ſit de reſpectu extrinſecus adueniente, vel ſi de alio reſpectu loquatur, intelligi debet de conuerſione mediata, quia reſpectus intrinſecus aduenies non eſt producibilis niſi ad productionem fundamenti: vt habet Doctor 1. q. n. 15.

An corporeum conuertibile ſit in incorporeum, vel è contra. cap. 12.

4. c Contra iſtud obiicitur, primò ſic: quia ſecundùm hoc Deus poſſet æquè conuertere ſubſtantiam corpoream in ſubſtantiam incorpoream, & vnam incorpoream in aliam, ſicut poteſt conuertere vnam corpoream in aliam corpoream. Conſequentia patet, quia potentia diuina æquè habet terminum vtrobique, ſed conſequens eſt falſum. Hoc probatur, primò per Auguſtinum ſuper Gen. 7. *Omne corpus in omne corpus poſſe mutari non defuerunt, qui aſſererent: corpus autẽ aliquod conuerti in animam, fierique naturam incorpoream, nec quemquam ſenſiſſe ſcio: nec fides habet.* In eod. lib. c. 20. expreſſiùs habet idem: *Omne*, inquit, *corpus in omne corpus mutari, credibile eſt: quodlibet autem corpus poſſe mutari in animam credere abſurdum eſt.*

Præterea. Boëtius lib. de duabus naturis, & vna perſona Chriſti, in parte, qua diſputat contra Eutychen dicit: *neque corporea ſubſtantia in incorpoream mutari poteſt: nec incorporeæ in ſe inuicem proprias formas mutant: ſolæ enim in ſe mutari poſſunt, quæ habent vnius naturæ ſubiectum commune.* Hæc ille.

Secundò inſtatur contra iſtam rationem, quia cùm non ſolùm ſubſtantiæ creatæ, ſed quæcunque creata æquè ſubſint virtuti diuinæ: ſequeretur quòd ſi aliquod creatum poſſet Deus totaliter cònuertere in aliud creatum, quòd hoc poſſit æquè de quibuſcunque creatis: & tunc ſequuntur multa, quæ videntur inconuenientia: puta quòd ſubſtantia poſſet conuerti in accidens, & ita poſſet fieri, & inhærens, & abſolutum poſſet conuerti in reſpectiuum: & ita poſſet habere duos terminos, & pari ratione è conuerſo, in vtraque conuerſione.

Tertiò inſtatur contra iſtam rationem: quia quòd agens in virtute actiua habeat totaliter vtrunque terminum non infertur, niſi quòd poteſt totaliter iſtum deſtruere, quod eſt creare: ſed hoc creare, & illud annihilare non eſt conuertere hoc in illud: ergo, &c.

Ad iſta. Ad primum d intentio Auguſtini ibi eſt probare, quòd anima in prima productione non ſit producta de aliquo corpore, ſicut ipſe procedit: & primò per viã diuiſionis de ſingulis corporibus; & tandem ſummatim de omni corpore, per illud quod allegatum eſt. *Corpus conuerti in animam*, &c. *Productio autem primaria non habet opus miraculoſum, ſed talis eſt, qualis competit rebus productis.* Non vult ergo negare: quin Deus poſſet conuertere corpus in animam: ſed vult dicere, quòd hoc in prima rerum productione non ſit factum, vel non potuit fieri ſecundùm modum illius productionis: quia illa non erat miraculoſa, ſed correſpondens naturis rerum productarum; hoc eſt de intentione Auguſtini ibidem. 5.

Corpus cõuerti poſſe in animam & è contra.

Si verò

Si verò arguatur ex verbis Augustini quia dicit, omne corpus posse mutari in omne corpus, sed non in animam: non est autem primum possibile, nisi per omnipotentiam diuinam: ergo nec secundum per illam est possibile: quod est propositum.

Respondeo: si aliquid est impossibile, vbi concurrunt multæ rationes impossibilitatis, quodcunque aliud, vbi deficit aliqua illarum rationum comparatum ad illud, potest dici possibile non absolutè, sed respectu huius, verbi gratiâ: Si lapidem est impossibile videre, & animal excæcatum est impossibile videre, & catulum ante nonum diem impossibile est videre. In istis semper posterius est possibile respectu prioris. quia non remanet ratio illa, quæ est præcipua respectu impossibilitatis in priori. *Impossibile sumitur dupliciter.*

6. Patet discurrendo [e] per rationes impossibilitatis in istis exemplis ad propositum, vt ignem conuerti in Cœlum, multas habet rationes impossibilitatis: puta quia non habent ista corpora principia transmutandi se inuicem, cuiusmodi sunt qualitates actiuæ, & passiuæ formaliter, vel virtualiter oppositæ. *Ignis quare non conuertibilis in Cœlum.*

Non etiam habent subiectum receptiuum transmutationis ad inuicem, non propter istas rationes solas est impossibile corpus conuerti in animam, sed propter aliam rationem repugnat, quæ, scilicet est, quod vnum est extensum, aliud non: & sic non conueniunt in aliquo, quod est manere commune in transmutatione vnius corporalis in aliud: quia corporale non transmutatur in aliud, nisi per alterationem, quæ recipitur in corporali, & modo extenso, & ita nec vt productum producitur nisi vt extensum, & habens modum extensi. *Animam conuerti in corpus, quo sensu impossibile.*

Ad aliam auctoritatem: quæ est Boëtij: dico quòd intentio sua est, quòd non sunt conuertibilia in se inuicem nisi quæ habent materiam communem; nec hæc omnia, sicut ait ibi: sed ea tantùm, quæ in se facere, & pati possunt. Vnde dicit ibidem, quòd non potest æs in lapidem permutari; ergo non loquitur de quacunque conuersione possibili Deo, sed de conuersione, quæ requirit materiam communem: imò & vltra hoc etiam, qualitates actiuas, & passiuas oppositas: quæ sufficiunt ad conuersionem merè naturalem: quia aliter intelligi non potest, quòd æs non posset conuerti in lapidem, nisi de conuersione naturali, & non quacunque: sed immediata. *Æs non potest naturaliter conuerti in lapidem.*

7. Si obiicias, quòd sic [f] intelligendo dicta sua non potest haberi conclusio, quam intendit probare, scilicet quòd humanitas non posset conuerti in deitatem: quia secundùm prædicta, ex præmissis suis non poterit prædicta conclusio concludi. nisi de conuersione immediata, quæ posset fieri virtute naturæ, de tali conuersione non fuit contradictio inter ipsum, & Eutychen.

Respondeo: ratio Boëtij in præmissis suis non plus concludit, quàm quod dictum est suprà, scilicet quòd natura humana non potest conuerti in diuinitatem tali conuersione, quæ requirit subiectum commune, & principia agendi, & patiendi mutuò in conuersis: sed vt habeatur conclusio, quam intendit, scilicet quòd per nullam potentiam potest humanitas conuerti in diuinitatem: oportet addere istam propositionem: *diuinitas non minùs excedit actiuam potentiam quamcunque causatiuam in ratione termini, quàm vnum ens naturale excedit quamcunque potentiam naturalem comparatum ad aliud ens naturale.* Patet hæc propositio: quia cùm diuinitas sit infinita, & incausabilis; nullo modo potest esse terminus potentiæ causatiuæ: quodcunque autem creatum potest esse terminus potentiæ causatiuæ: & hoc non tantùm absolutè, sed comparatum ad quodcunque aliud ens creatum, tanquam succedens illi, tunc fiat argumentum Boëtij per locum à maiori: si per totam potentiam creatam non potest æs immediatè mutari in lapidem: ergo magis, vel æquè non potest per quamcunque potentiam actiuam natura creata conuerti in diuinitatem. *Diuinitas quare non potest causari?*

8. h Ad illud de substantia & ente absoluto, concedi potest conclusio quæ infertur, quòd substantia potest conuerti in accidens, & ens absolutum in ens respectiuum: non tamen sequitur, quòd substantia inhærebit manens substantia: quia vterque terminus conuersionis habebit proprium modum essendi sibi correspondentem, ita quòd terminus *à quo* si fuerit substantia, habuit modum per se essendi: terminus autem *ad quem* istius conuersionis, si fuerit accidens, habebit proprium modum sibi correspondentem, scilicet *esse in alio*: non ergo substantia existit in alio, sed substantiæ per se enti, tanquam termino *à quo*, succedit ens in alio tanquam terminus *ad quem*. *Ad secundum. Substantia cõuerti potest in accidens, & è contra.* *Absolutũ conuertibile in relatiuum & è contra.*

Consimiliter de ente absoluto & respectiuo. Ad tertium dici potest [i], quòd non improbat conuersionem totalem quantitatis, nec etiam in aliquid præexistens, sed si

aliquid improbat, improbat generaliter conuerſionem totalem, quæ tamen in iſta quæſtione ſupponenda videtur: & illa ſuppoſita, difficilia declaranda eſſent.

COMMENTARIVS.

7. c *Contra iſtud obijcitur.* Hìc Doctor contra hanc concluſionem, ſcilicet *quodlibet ens, ſecundùm ſe totum ſyncategorematicè poteſt conuerti in quodlibet*, inſtat tribus mediis.

Primò, quia tunc Deus poſſet conuertere ſubſtantiam corpoream in ſpiritum: patet, quia tam ſpiritus quàm corpus, quo ad totum eius *eſſe*, & *non eſſe*, ſunt in poteſtate diuina, & per conſequens poteſt annihilare corpus, & in eodem inſtanti creare ſpiritum ſuccedentem corpori annihilato, & per conſequens poſſet corpus conuerti in ſpiritum, quod eſt contra Auguſtinum, & Boëtium.

d Reſpondet Doctor primò exponendo literam, Auguſtini, &c.

Nota pro intelligentia huius literæ, quòd quando dicit quòd *in prima rerum productione non eſt opus miraculoſum*, debet ſic intelligi, quòd quamuis prima productio rei, puta animæ, ſit immediatè à ſolo Deo, non tamen propriè dicitur opus miraculoſum, quia illud opus, quòd communiter recipit primum *eſſe* rei, non dicitur miraculoſum, vt etiam patet de anima intellectiua, quæ quamuis immediatè ſit à ſolo Deo, non tamen dicitur miraculosè creari. Sed illud propriè dicitur eſſe miraculoſum, quod præſupponit *eſſe* rei, in quo immediatè recipiatur, quod tamen à nulla natura creata, nec mediatè, nec immediatè poteſt eſſe. Et hoc modo charitas, & alij habitus infuſi, dicuntur propriè opera miraculoſa, quia nec à natura habente illos, nec ab aliqua cauſa, ſecunda ponuntur in *eſſe* tali naturæ.

Habitus infuſi ſunt opera miraculoſa.

8. Dicit ergo Doctor quòd productio primaria non eſt opus miraculoſum, ſed eſt talis qualis competit rebus productis.

Secundò nota, quòd cùm dicit, quòd *anima in prima productione non eſt producta de aliquo corpore*, ly *de aliquo corpore* non notat cauſam materialem intrinſecam; ſicut dicimus, quòd ſubſtantia fit de ſubſtantia, ſed magis notat oppoſitum; ſicut dicimus, quòd ignis fit ex ligno, tanquam ex oppoſito, & quomodo hoc, expoſui ſuper primo, *diſt. 2. parte ſecunda, q. vltima.* Sic in propoſito, quòd anima non fit de aliquo corpore tanquam ex oppoſito, puta, quòd immediatè ſuccedat corpori corrumpendo, ſicut dicimus quòd ignis fit de ligno tanquam ex oppoſito, quia in eodem inſtanti, quo lignum conſumitur, generatur ignis, quia in eodem inſtanti, quo forma ligni deſinit eſſe in materia ligni, forma ignis incipit ibi eſſe. Si ergo anima fieret de aliquo corpore, tanquam ex oppoſito, tunc in illo inſtanti, quo anima crearetur in aliqua materia, forma corporis deſineret eſſe, quod tamen eſt falſum, quia ipſa anima præſupponit formam corporis organizati. Non poſſet ergo anima immediatè ſuccedere alicui corpori, ſecundùm totum ſuum *eſſe*, niſi illud corpus totaliter deſineret eſſe, & per conſequens productio prima ipſius animæ, eſſet ſimpliciter miraculoſa. Non vult ergo negare Auguſtinus quia Deus poſſet conuertere corpus in animam, ſcilicet annihilando tale corpus, & in eodem inſtanti creando animam: ſed vult dicere quòd hoc in prima rerum productione non ſit factum: patet, quia in eodem inſtanti, quo anima Adæ fuit creata, de qua loquitur ibi ſpecialiter Auguſtinus, non fuit creata de aliquo corpore, ſic, quòd in eodem inſtanti, quo fuit creata, aliquod corpus fuit annihilatum, cui immediatè ſuccederet, & hoc, quoad intellectum Auguſtini.

Quomodo anima non ſit de aliquo corpore.

Super Gen. 7. cap 4.

e *Patet diſcurrendo per rationes impoſſibilitatis, in iſtis exemplis ad propoſitum*, &c.

9. *Nota.* Nota cùm dicit in litera iſta, quòd *ideò ignis non poteſt conuerti in cœlum, nec è contra, quia cœlum non habet principia tranſmutandi*, ſcilicet qualitates actiuas, vel paſſiuas. Hoc debet ſanè intelligi, quia ſecundùm Doctorem principium tranſmutandi ſubſtantiam, puta principium corrumpendi, vel generandi ſubſtantiam, non eſt aliqua qualitas actiua, ſed tantùm ſubſtantia, vt ſubtiliter probat *in 4. diſt. 13.* & hoc modo cœlum habet principium tranſmutandi; patet, quia Sol ſecundùm ſubſtantiam ſuam cauſat aliam, & aliam formam ſubſtantialem, non tantùm numero differentem, ſed etiam ſpecie, ſecundùm quòd approximatur alij, & alij materiæ: ſed qualitates actiuæ, & paſſiuæ ſunt principium tranſmutandi, quoad diſpoſitiones prænias generationi, & corruptioni: nam caliditas in igne eſt principium diſponendi lignum frigidum, ita quòd corrumpit frigiditatem in ligno, & inducit caliditatem, & tandem forma ligni corrumpitur, & inducitur in materia ligni forma ſubſtantialis ignis: & ſic frigiditas in ligno dicitur qualitas paſſiua, pro quanto lignum frigidum patitur à calido, & vincitur ab eo. Si verò calidum vincatur à frigido, tunc calidum haberet rationem paſſiui, & frigidum rationem actiui. Vult ergo Doctor quòd illa quæ ſunt ad inuicem tranſmutabilia via naturali, non tantùm habeant principia actiua, & paſſiua, ſcilicet principium actiuum generandi ſubſtantiam, & paſſiuum quo ſubſtantia nata eſt corrumpi. Sicut ignis habet principium generandi formam ſubſtantialem ignis in materia ligni, & lignum habet principium paſſiuum, ſecundùm quod forma ligni nata eſt corrumpi: ſed etiam requiritur quod talia tranſmutabilia ad inuicem, ſcilicet, ſecundùm eorum *eſſe* ſubſtantiale, quod ſunt tranſmutabilia ad inuicem, ſecundùm qualitates actiuas, & paſſiuas, quæ ſunt diſpoſitiones præuiæ, quia nullum agẽs naturale immediatè agit in paſſum, niſi priùs diſponendo ipſum, ſecundùm qualitates actiuas, quibus idipſum diſponit, nec aliquod paſſum poteſt immediatè tranſmutari, ſecundùm formam ſubſtantialem ab aliquo agente naturali, niſi priùs diſponatur, & recipiat qualitates conuenientes formæ generandi: licèt ergo cœlum habeat materiam eiuſdem rationis, cum materia iſtorum inferiorum, vt patet à Doctore *in 2. diſt. 14.* & per conſequens, quantùm eſt de ſe poſſet paſſiuè tranſmutari: quia tamen nullam qualitatem actiuam, vel paſſiuam habet, ideo nullo modo poteſt tranſmutari ab agente naturali: poteſt tamen actiuè tranſmutare materiam iſtorum inferiorum ab vna forma ad aliam formam, quia etſi

etſi non habeat qualitates actiuas formaliter, habet tamen virtualiter, hoc ſufficit, & ſi eſſet tranſmutabile paſſiuè ab agente naturali, eſſet tamen ſuſceptiuum qualitatum corporalium.

10. *Notabilis declaratio qualitatum actiuarum & paſſiuarum.*

Nota ſecundò, quòd dicit de qualitatibus actiuis, & paſſiuis formaliter, vel virtualiter. Qualitates actiuæ, & paſsiuæ formaliter ſunt illæ, quæ mutuò formaliter ſe expellunt, ſicut caliditas, & frigiditas. Et nota quòd caliditas in igne, dicitur qualitas actiua pro quanto eſt ratio formalis cauſandi caliditatem in ligno frigido, ita quòd caliditas formaliter cauſata opponitur frigiditati ligni, & ipſam expellit tantùm formaliter, & non actiuè. Et hoc modo caliditas in igne poſſet dici virtualiter opponi frigiditati ligni, quia eſt ratio producendi in ligno caliditatem, quæ formaliter opponitur illi frigiditati, quia aliquid opponi virtualiter alteri eſt habere in virtute ſua effectum, qui formaliter opponitur illi alteri, vt ſuprà patuit *in primo, diſt. 2. parte 1. q. 1. & in 4. diſt. 49. q. 12.* Hoc idem dico de frigiditate, puta in terra, ſi eſſet fortior caliditate, puta aëris, tamen frigiditas in ligno, & caliditas in igne dicuntur eſſe qualitates oppoſitæ formaliter, quia vna ex ſua ratione nata eſt opponi formaliter alteri, & è contra; & ſic poſſunt dici qualitates oppoſitæ formaliter, ſcilicet formaliter, & virtualiter modo præexpoſito. Sed caliditas in igne, tantùm opponitur virtualiter humiditati ligni, ſi tamen illa caliditas ſit ratio formalis producendi ſiccitatem formaliter oppoſitam humiditati; quia videtur continere virtualiter effectum formaliter oppoſitum humiditati.

11. Nota etiam, cùm dicit, quòd *cœlum, & ignis non habet obiectum receptiuum tranſmutationis ad inuicem.* Si intelligit, quòd cœlum non habet materiam receptiuam formæ ignis, quantùm eſt ex parte illius materiæ, hoc non videtur, quia materia cœli eſt eiuſdem rationis cum materia ignis, vt ſuprà dixi. Si verò intelligit quòd materia cœli non poteſt tranſmutari ab igne, quia ignis non poſſet abiicere formam cœli à tali materia, hoc verum eſt, quia ex quo forma cœli à ſolo Deo eſt immediatè creata, ab ipſo, etiam ſolo poteſt immediatè corrumpi, vt patet à Doctore *in 2. diſtinct. 14.* Ex his patet quomodo corpus non poteſt conuerti in animam. Tum, quia anima non eſt nata pati ab aliquo corpore, ſecundùm aliquas qualitates paſsiuas corporales tantùm (ſed benè nata eſt pati, ſecundùm qualitates ſpirituales, & recipi à corpore, ſaltem vt cauſa partialis ſpeciem intelligibilem, & actum intelligendi, vt patet *in primo, diſtin. 3. quæſt. 7.* Imò, & Angelus natus eſt ſic pati, de quo minus videtur, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſtin. 3. q. 10. & diſt. 9. & in 4. diſt. 45.*) vt patet. Tum etiam, quia anima non habet aliquam materiam, & non propter iſtas duas rationes, corpus non poteſt conuerti in animam, nec è contra, quia omne agens naturale, agit tantùm in corpus, & per conſequens agit in extenſum; anima autem eſt omnino inextenſibilis.

Quomodo corpus non poſsit conuerti in animã.

12. f *Ad aliam rationem,* Doctor ſoluendo auctoritatem Boëtij, dicit quòd loquitur tantùm de conuerſione eorum ad inuicem, quæ habent materiam communem, & ſic ignis virtute naturali, dicitur conuerti in aërem, pro quanto forma ignis deſinit eſſe, & forma aëris immediatè inducitur in materia ignis, quæ forma aëris immediatè ſuccedit formæ ignis. Similiter aër dicitur conuerti in ignem, pro quanto forma aëris deſinit eſſe, & in materia illius in eodem inſtanti, quo forma aëris deſinit eſſe, inducitur forma ignis. Talia ergo habentia materiam communem ſunt virtute naturali ad inuicem conuertibilia, loquendo ſemper de conuerſione totius in totum, accipiendo *totum* tantùm categorematicè, & non ſyncategorematicè. Si totus ignis ſyncategorematicè conuerteretur in aërem, ſic quòd etiam materia ignis deſineret eſſe, tunc ignis, & aër non dicerétur communicari in materia communi; tunc enim ignis, & aër communicant in materia communi, pro quanto materia ignis recipit formam aëris, & materia aëris recipit formam ignis. Et addit quòd etiam non omnia quæ habent materiam communem, ſunt ad inuicem conuertibilia, loquendo de conuerſione immediata, quæ tantùm fit per vnam tranſmutationem, & hoc virtute agentis naturalis; patet, quia licèt æs, & lignum habeant materiam communem, non tamen ab agente naturali poteſt æs immediatè conuerti in lignum, ita quòd in eodem inſtanti, quo forma æris deſinit eſſe, immediatè inducatur ab agente naturali forma ligni in materia æris, licèt fortè poſſit conuerti mediatè, ſcilicet per multas tranſmutationes, puta, quia æs primò tranſmuretur in terram, & terra in lignum, &c.

Et nota quòd illa ſunt ad inuicem, immediatè conuertibilia ab agente naturali, quæ habent qualitates actiuas, & paſſiuas. Sicut ignis immediatè poteſt conuerti in aërem, quia ignis eſt calidus, & ſiccus, aër verò calidus, & humidus.

13. *Soluitur obiectio Boëtij.*

q *Si obijcias, quòd ſic. Intelligendo dicta ſua,* &c. & ſic Boëtius per hoc non probat quòd intendit probare contra Eutichem, ſcilicet quòd humanitas non poteſt conuerti in Deitatem, quia apud Eutichem non ſequeretur humanitas, quia non communicat cum Deitate in materia communi, nec in qualitatibus actiuis, & paſsiuis: ergo non poteſt conuerti in Deitatem, quia nec hoc modò corpus communicat cum anima, & tamen corpus virtute diuina poteſt immediatè conuerti in animam, vt ſuprà patuit.

Reſpondeo.

Reſpondet ſpecialiter Doctor quòd ratio Boëtij in præmiſsis ſuis non plus concludit, quàm quod dictum eſt ſuprà, ſcilicet quòd natura humana non poteſt conuerti in Deitatem tali conuerſione, quæ requirit ſubiectum commune, & principia agendi, & patiendi mutuò in conuerſis. Si tamen ex dictis Boëtij volumus concludere eſſe ſimpliciter impoſsibile humanitatem poſſe conuerti in Deitatem, etiam per diuinam potentiam poterit concludi per argumentum à maiori, & hoc præſupponendo aliqua.

Nota.

Primò, quòd diuinitas non minùs excedit actiuam potentiam, etiam increatam in ratione termini, ſcilicet producibilis, quàm vnum ens naturale excedit quamcunque potentiam naturalem comparatam ad aliud ens naturale, puta comparando æs ad lignum, ſic quòd vtrumque comparetur ad potentiam actiuam naturalem, ita quòd Deitas non minus excedit potentiam actiuam increatam in ratione producibilis, comparando illam ad aliud ens, puta ad humanitatem, quàm æs in ratione cauſabilis excedat totam potentiam actiuam creatã, vt comparatur ad aliud ens, puta ad lignum. Sequitur ergo, ſi tota natura creata non poteſt immediatè conuertere lignum in æs, ſcilicet corrumpendo

lignum, & in materia ligni immediatè inducere formam æris, quæ tamen ſunt cauſabilia, & corruptibilia virtute creata, & etiam ad inuicem conuertibilia, licèt non immediatè: multò magis ſequitur quòd etiam virtute diuina humanitas non poteſt, nec immediatè, nec mediatè conuerti in Deitatem, ita quòd Deitas ſuccedat ipſi humanitati cum ſit omnino incauſabilis, & omne quod alteri ſuccedit, ſiue mediatè, ſiue immediatè eſt cauſabile. Et ſic patet intentio Boëtij.

14. *num. 4.* Secundò principaliter * arguit contra illam rationem, quia tunc videtur ſequi quòd Deus poſſet immediatè conuertere ſubſtantiam in accidens, cùm vtrunque ſubſit virtuti diuinæ, tam quo ad *eſſe*, quàm quoad *non eſſe*. Et ſic, ſi ſubſtantia conuerteretur in accidens, ipſa poſſet fieri inhærens, ſicut & accidens. Et ſimiliter poſſet conuertere abſolutum in reſpectiuum propter cauſam ſuperiùs dictam, & ita abſolutum poſſet habere duos terminos, & ſic abſolutum eſſet reſpectiuum.

Quid ſit conuerti ſubſtantiam in accidens. h Et patet reſponſio ex ſupradictis, quia ſubſtantiam conuerti in accidens eſt ſubſtantiam deſinere eſſe, & accidens immediatè cauſari ſuccedens ipſi ſubſtantiæ deſinenti eſſe: ſed ſi ſubſtantia ſic conuerteretur in accidens, ita quòd ſubſtantia ſit realiter accidens, & non deſineret eſſe formaliter, & realiter accidens, tunc ſubſtantia eſſet formaliter inhærens, ſed caſus eſt impoſsibilis, ſicut quod homo conuertatur in aſinum, ſic quod maneat homo, & ſit formaliter & quiditatiuè aſinus, ſed benè homo poteſt conuerti in aſinum, ſic quod aſinus poteſt immediatè ſuccedere homini deſinenti eſſe. Per idem patet ad illud de abſoluto, & reſpectiuo: poteſt enim Deus conuertere lapidem in ſimilitudinem, quia in eodem inſtanti, quo annihilat lapidem poteſt immediatè creare duo alba, inter quæ oritur ſimilitudo, & ſic talis ſimilitudo in eodem inſtanti, quo lapis deſineret eſſe, ſuccederet lapidi deſinenti eſſe.

Tertio principaliter inſtat * contra illam rationem, quia quod agens in virtute actiua, &c. *num 4.*

i Reſpondet Doctor quod hæc ratio non probat ſpecialiter conuerſionem totalem quantitatis in aliquid de nouo ſibi ſuccedens, nec in aliquod præexiſtens, ſed ſi aliquid improbat, improbat generaliter conuerſionem totalem, ſcilicet quod aliquod totum ſyncategorematicè non poſsit conuerti in aliud. Sed hoc in præſenti quæſtione ſupponitur tanquam verum, ſcilicet quod Deus poteſt aliquod totum ſyncategorematicè conuertere in aliud, puta lapidem in Angelum, annihilando ſcilicet ipſum lapidem, & creando Angelum ſuccedentem lapidi annihilato: hoc probatur *in quarto, diſt.* 10 Licèt ergo generaliter concedatur quòd Deus poſsit conuertere totaliter aliquid in aliud, eſt tamen ſpecialis difficultas an poſsit conuertere ipſum in aliquod ſibi ſuccedens, vel in aliquod præexiſtens, & ſic ex ſupradictis patet primus articulus. *Deus poteſt conuertere lapidem in Angelum annihilando lapidem.*

SCHOLIVM.

Quoad ſecundum articulum, ſuppoſito ſecundùm fidem, quòd non repugnet ex parte termini præexiſtentis fieri conuerſionem, Ægidius in huius poſsibilitatis declaratione ait totum conuerti in totum per hoc, quòd materia termini à quo, *informetur forma termini* ad quem, *& identitas formæ infert identitatem materiæ, & hic conuertitur totum in totum, materia in materiam, & forma in formam. Refutatur quod ait, materiam hanc fieri illam eo, quòd informatur forma illius, 1. ex Ariſt. 2. Si de materia panis educeretur forma corporis Chriſti, non idcò hæc materia eſt iſta, vel conuerteretur in illam. Tertiò, materia eadem eſſe ſuò oppoſitis formis: ergo ſicut non eſt diuerſa ad diuerſitatem formarum, nec erit eadem ex identitate formæ, & ratio eſt, quia forma eſt quid poſterius, ad cuius variationem, vel vnitatem, non ſequitur variatio vel vnitas prioris.*

9. DE ſecundo principali [k] conceditur communiter, quòd non eſt aliqua ratio ſpecialis impoſsibilitatis [a]d iſtam conuerſionem in præexiſtentia termini *ad quem*: quia in Euchariſtia ponitur panis conuerti in corpus Chriſti præexiſtens. Huius autem crediti poſsibilitas declaratur vno modo ſic: Deus quia non agit vt inſtrumentum, cùm ſit primum agens, ideò poteſt agere non per motum, & ſic ſequitur, quòd poteſt formam deſtructam eandem reducere, & hoc in eadem materia: nam ideo prohibetur forma eadem redire actione alicuius agentis creati, quia illud agens agit per motum, qui cùm ſit ſucceſsiuus, non poteſt idem redire.

Ægidius de Roma in Theorematibus Theor.

Vlteriùs, Deus reſpicit materiam vt eſt *quid*, & vt ſic, eſt indiſtincta: quamcunque ergo formam poteſt ponere in hac materia, eandem poteſt ponere in quacunque materia. Ex iſtis duobus declaratis arguitur: quia Deus poteſt formam deſtructam eandem reducere in ſuam materiam, ex primo: & per conſequens ex ſecundo poteſt illam formam in quamcunque materiam reducere: & pari ratione formam manentem in materia propria, poteſt eandem in quamcunque materiam inducere: ſed ad identitatem formæ in numero ſequitur quod eadem ſit materia: ergo Deus poteſt facere quod quæcunque materia fiat hæc materia, ſicut poteſt facere quòd fiat ſub hac forma: poteſt ergo Deus facere, quòd forma corporis Chriſti ponatur in materia panis, ſicut poteſt facere quòd materia panis fiat ſub hac forma, & ſic iſta materia conuertitur in materiam illius corporis, & forma in formam, & totum in totum.

Aſſumpta

Assumpta multa in ista deductione declarantur diffusè: sed declarationes illæ causa breuitatis possunt omitti: imò istam deductionem breuiando, vis eius in hoc videtur stare: compositum *A* conuerti totaliter in compositum B est potentiale; *A* informari forma ipsius *B* hoc autem est possibile; ergo, &c. Prima probatur, quòd potentiale ipsius *A* informari forma ipsius *B* est istud potentiale fieri illud: quia identitas formæ concludit identitatem materiæ: & ita conuertitur *A* in *B*, non solum forma in formam, sed materia in materiam, & è contra. Probatio secundæ: quia potentiale ipsius *A*, & potentiale ipsius *B* est quid indistinctum, & sic in hoc, & in illud potest eadem forma induci ab agente respiciente illud potentiale, vt est *quid*.

Isto modo breuiando istam deductionem non videtur necessarium esse ad propositum, illud, quod ibi tangitur, de reditione formæ destructæ.

10. Contra istud [l] materia tota, vt est *quid*, sub qua ratione Deus attingit in agendo, aut intelligitur esse eadem identitate numerali, aut tantummodò eadem, quia eiusdem rationis: Si primo modo, hoc videtur falsum: & contra Arist. 12. Metaph. c. 2. *Tex. 27.* *horum*, inquit, *quæ sunt in eadem specie diuersa, supple sunt principia, non specie: sed quia singularium aliud tua materia, & species & mouens, & mea: ratione autem vniuersali, eadem.*

Si etiam sit eadem [m] numero materia *A*, & materia *B*: ergo cùm forma *A* non possit educi de materia *A* quia materia *A* iam actu habet illã formã, pari ratione non poterit educi de materia *B*. Intelligatur per *A*, corpus Christi, & per *B*, panis: si de materia panis educatur forma corporis Christi, nõ propter hoc materia panis fiet materia corporis siue conuertetur in eam: quia materia quadam prioritate est prior forma, secundùm Aug. 12. *Confess. c.* 16. Esse vtique aliquid non formatum potest formari, quod autẽ non est, non potest: sic ergo est prior materia, quàm illud, quod ex ea fit: & in l. 13. c. 18. *Cùm aliud sit Cœli & terræ materies, aliud Cœli & terræ species. Materiam quidem de nihilo omnino: mundi autem speciem de informi materia: simul tamen vtrunque fecisti:* & secundùm illud † 1. *Metaph.* in fundamento naturæ non est aliquid distinctum. &c.

Si de materia panis educeretur forma corporis Christi, non ideò hæc materia fieret illa, vel cõuerteretur in illam. Al. 2.

Et per rationem: [n] quia ipsa materia est eadem sub oppositis formis: forma autem non potest sine ipsa manere: Nunc autem ad variationem posterioris non sequitur variatio prioris: non ergo, si hæc forma recipiatur in aliqua alia materia, sequeretur quòd illa fieret ista: nam ibi non est nisi inductio formæ in materiam, quæ priùs eam non habuit: materia autem transiens à priuatione ad formam, non propter hoc fit materia, quæ ipsa priùs non fuit.

Si autem intelligatur secundo modo, quòd quæcunque materia vt *quid*, est eadem: hoc est eiusdem rationis, ex hoc non sequitur quòd forma, quæ est ista materia, posset eadem numero simul inesse illi: sed tantummodò quòd aliqua eiusdem rationis cum ea, hoc autem non sufficit ad habendum intentum.

COMMENTARIVS.

15. k DE *secundo articulo principali*, qui est, an sit possibile quòd quantitas separata possit conuerti in aliquid præexistens, vt in corpus Christi actu præexistens. Hic Doctor adducit primã opinionẽ Ægidij de Roma in Theorematibus suis, *Theoremate primo*, qui concordat cũ Doctore quoad conclusionem, videlicet, quòd est possibile, quantitatem separatam conuerti in corpus Christi præexistens, sed discordat in modo probandi eandem conclusionem, quem modum Doctor improbat. Adducit ergo primò probationem ipsius Ægidij, & præsupponit duo. Primò, quòd Deus non agit per motum, cùm sit simpliciter primum agens, & per consequens potest eandem formam distinctam reducere in eadem materia, in qua priùs fuit; nam ideò prohibetur eadem forma redire actione alicuius agentis creati, quia agens creatũ agit per motum, qui motus cùm sit successiuus non potest idem numero redire.

Opinio Ægidij. Vult ergo quòd forma acquisita per motum, si est destructa, non potest eadem numero redire, nisi & idem motus numero, per quem prius fuit acquisita, possit redire. Sed hoc est impossibile secundum Ægidium. Secundum est, quòd Deus respicit materiam, vt est *quid*, & vt sic est indistincta. Nam materia, vt *quid* accepta secundum hanc opinionem consideratur præcisè, vt est omnino indistincta, & per consequens consideratur vt simpliciter prior omni forma, quia materia distinguitur per aliam, & aliam formam, quia per aliam, & aliam formam ponitur alia, & alia materia, & vltrà materia vt *quid* accepta est simpliciter indifferens ad omnem formam, & sic indifferenter potest recipere quamcunque formam, & per consequens agens recipiens materiam vt *quid*, potest inducere in eam quamcunque formam.

16. *probatio Ægidij, & Doctoris.* Istis præsuppositis, probat Ægidius quòd Deus potest conuertere qualitatem separatam in corpus Christi præexistens. Nam ex primo præsupposito Deus potest formam destructam eandem reducere in suam materiam. Et ex secundo præsupposito potest illam formam in quamcunque materiam inducere, cùm omnem materiam respiciat, vt *quid*. Et pari ratione formam manentem in materia propriè potest eandem in quamcunque

cunque materiam inducere. Sed ad identitatem formæ in numero ſequitur quod eadem ſit materia, ergo Deus poteſt facere, quod quæcunque materia fiat hæc materia, ſicut poteſt facere quod fiat ſub humana forma, poteſt ergo Deus facere, quod forma corporis Chriſti ponatur in materia panis, ſicut poteſt facere, quòd materia panis fiat ſub humana forma. Et ſic illa materia conuertitur in materiam illius corporis. Et forma in formam, & totum in totum. Et vis huius rationis in hoc videtur ſtare, compoſitum, puta *A* conuerti totaliter in compoſitum, puta *B*, eſt potentiale *A* informari forma ipſius *B*, hoc autem eſt potentiale; ergo prima probatur, ſcilicet, quòd ſi potentiale, puta materia lapidis informetur forma ligni, tunc tale potentiale fit illud, puta fit forma ligni; patet, quia identitas formæ numeralis concludit identitatem materiæ, ita quòd materia, vt ſub tali forma dicitur præcisè eadem numero identitate numerali talis formæ. Et ita conuertitur *A* in *B*, non ſolùm forma in formam, ſed materia in materiam, & è contra, ſcilicet *B* conuertitur in *A* nam ſi materia lapidis actu fiat ſub forma ligni, tunc eſt eadem numero identitate illius formæ, & ſic materia, quæ deſinit eſſe ſub forma lapidis, dicitur conuerti in materiam ligni, pro quanto fit ſub forma ligni, & habet præcisè eandem identitatem numeralem, quam & forma ligni habet; & per conſequens forma lapidis conuertitur in formam ligni, & ſic totum in totum. Et ſic patet hoc primum, quomodo ſcilicet compoſitum idem numero poteſt conuerti in aliud compoſitum. Probatio ſecundæ, quomodo ſcilicet Deus poteſt conuertere panem in corpus Chriſti, quia materia panis, & materia corporis Chriſti conſideratæ vt *quid*, ſunt ſimpliciter quid indiſtinctum. Et ſic tam in materia panis, quàm in materia corporis Chriſti poteſt eadem forma induci ab agente reſpiciente eandem materiam vt *quid*, & ſic Deus poteſt formam corporis Chriſti inducere in materiam panis, & ſic corpus Chriſti fiet panis, & ſimiliter formam panis poteſt inducere in materiam corporis Chriſti, & ſic panis fit corpus Chriſti, vt conuertitur in illud. Et ſimiliter dico de quantitate ſeparata, quia Deus poteſt illam inducere in materiam corporis Chriſti.

Nota.

12. *Scotus improbat opinionem Aegidij.*

1 *Contra illud.* Hic Doctor improbat poſitionem illam, & dicit, quod omnes materiæ, puta materia Franciſci, Ioannis, Benedicti, & huiuſmodi, vt *quid*, vel ſunt præcisè vnum numero, aut ſunt eiuſdem rationis, puta quia conueniunt in materia communi, ſed numero diſtinctè. Si primo modo, inſtat multipliciter probando quòd tales materiæ, vt *quid* non ſunt idem numero. Et primò, quia eſt contra Philoſophum 12. *Met. cap. 2. tex. com.* 27. qui ſic dicit: *Eorum quæ ſunt in eadem ſpecie diuerſa ſunt principia non ſpecie, ſed quia ſingularium aliud materia tua, & ſpecies, ſcilicet*, forma, *& mouens, ſcilicet*, efficiens, *& mea materia, ratione autem vniuerſali eadem.* Et ſic patet quomodo materia Franciſci eſt alia numero à materia Ioannis, ſimiliter, & forma Franciſci eſt alia numero à forma Ioannis. Si dicatur quòd illa diuiſio materiæ numeralis eſt præcisè per aliam, & aliam formam. Contra hoc ſic arguit, quia materia eſt prior forma, ergo in illo priori alia eſt materia Franciſci, & alia eſt materia Ioannis, vt magis, & clariùs infrà patebit.

1m Secundò ſubtiliter probat, quòd ſi materia, puta ligni, & materia puta lapidis, & huiuſmodi, vt *quid* acceptæ eſſent idem numero, tunc forma ligni non poſſet educi, quia eam actu habet. Quod enim educitur de potentia alicuius actu non eſt, nec poteſt eſſe in illo, nec etiam ſic forma lapidis poſſet educi de materia ligni, patet, quia ex quo eadem materia ligni, & eadem materia lapidis ſunt eadem numero, ſequitur quòd materia ligni actu haberet illam, ſupple materiam lapidis, quod eſt impoſſibile.

18. Tertiò probat quòd etiamſi de materia panis educeretur forma corporis Chriſti, non propter hoc de materia panis fieret materia corporis Chriſti, nec per conſequens materia panis conuerteretur in materiam corporis Chriſti, vt iſte Aegidius intendit, quòd ſcilicet ſic intendit, quòd ideò materia panis conuerteretur in materiam corporis Chriſti, quia ſi forma corporis Chriſti educeretur de materia panis, ita quòd reciperetur in materia panis, tunc materia panis eſſet eadem numero cum materia corporis Chriſti, quam identitatem numeralem haberet præcisè per formam corporis Chriſti inductam in materiam panis. Et propter talem identitatem numeralem dicit materiam panis conuerti in materiam corporis Chriſti. Sed Doctor probat quòd etiamſi forma corporis Chriſti educeretur de materia panis, quod non propter hoc, modo materia panis eſſet idem numero cùm materia corporis Chriſti. Et ratio Doctor ſtat in hoc, quia ex quo materia panis eſt prior forma corporis Chriſti, in illo priori habet propriam vnitatem numeralem; & ſimiliter materia corporis Chriſti eſt prior tam forma corporis Chriſti, quàm forma panis, & in illo priori habet propriam vnitatem numeralem; & ſic materia panis, & materia corporis Chriſti, vt ſunt priores forma, tam corporis Chriſti, quàm panis, ſunt numero ab inuicem diſtincta, ergo materia panis per hoc quod recipit formam corporis Chriſti, non fit materia corporis Chriſti, cùm nec materia panis, nec materia corporis Chriſti habet ſuam propriam vnitatem à tali forma: nec ſimiliter ſi in materia corporis Chriſti induceretur forma panis, non propter hoc materia corporis Chriſti fieret materia panis, quia materia corporis Chriſti, & materia panis non habent propriam vnitatem numeralem ab vnitate numerali formæ panis, cùm materia ſit prior forma; & ſic in illo priori ſicut habet propriam entitatem numeralem, & realem, & realiter diſtinctam à forma, vt probat Doctor *in 2. d. 12. quæſt. 1.* Ita habet propriam vnitatem. Sicut ergo materia non habet propriam entitatem à forma, cùm ſit poſterior, ita nec propriam vnitatem. Quòd autem materia ſit prior forma probat auctoritate, & ratione. Vnde Auguſtinus 12. Confeſſ. cap. 16. *Eſſe vtique aliquid non formatum poteſt formari, aut quod non eſt non poteſt.* Vult dicere, quod *eſſe* materiæ actu non habens formam poteſt informari tali forma, & per conſequens erit prius forma, quia omne formabile aliqua forma eſt prius ea; & quod non habet eſſe non formatum, ſiue quod non habet *eſſe* formabile non poteſt formari, hoc idem patet, lib. 13. cap. 18. *Cum aliud*, inquit, *ſit cœli, & terræ materies, aliud cœli, & terræ ſpecies, id eſt, forma, materia quidem de nihilo omnino* ſupple creata eſt, *mundi autem ſpeciem de informi materia, ſimul tamen vtrunque feciſti.*

Probatio Doctoris.

Hæc

Hæc ille. Ex quo patet quòd ſi forma mundi eſt facta de materia informabili, quòd materia illa ſaltem priùs natura fuit illa forma. Et ſecundùm illud primi Met. tex.comm. 17. in antiqua tranſlatione. *In fundamento natura non eſt aliquid diſtinctum*, quod debet intelligi de diſtinctione, quæ eſt per formam, vt ſatis patet *in* 2. *diſt.*12.*q.*1.

19. n Probatur etiam per rationem, quia illa materia,puta materia ligni eſt eadem ſub oppoſitis formis,quia eadem materia, quæ actu eſt ſub forma ligni, manens eadem poteſt fieri ſub forma ignis, prius corruptâ formâ ligni. Cùm ergo materia poſſit manere ſine forma, & forma non poſſit manere ſine materia, ſequitur quòd materia ſit prior forma: nunc autem ad variationem poſterioris non ſequitur variatio prioris. Non ergo ſi hæc forma reciperetur in aliqua materia, ſequeretur quòd illa materia fieret illa; nam ibi non eſt niſi inductio formæ in materiam, quæ materia priùs eam non habuit; materia autem tranſiens à priuatione alicuius formæ ad illam formam, non propter hoc talis materia fit illa materia, quæ præfuit ſub forma ad quam tranſit.

Si intelligatur ſecundo modo, ſcilicet, quòd quæcunque materia, vt *quid* eſt eadem, hoc eſt eiuſdem rationis, patet quòd non ſequitur quòd forma quæ eſt in illa materia, puta forma panis quæ eſt in materia panis poſſet eadem numero ſimul ineſſe alij materiæ, ſed tantummodò vt aliqua forma eiuſdem rationis cum ea: puta aliqua forma panis poſſit ineſſe alij materiæ: ſed hoc non ſufficit ad habendum intentum ſecundùm Ægidium, qui ex hoc vult quòd totum dicitur conuerti in totum, puta *A* in *B*, quia cùm potentiale *A* ſit ſub forma *B* tunc materia *A* fit materia *B* & per conſequens forma *A* fit forma *B* & ſic *A* fit *B* &c.

SCHOLIVM.

Explicat tripliciter aliquid in præexiſtens conuerti poſſe. Primò in id, quod fuit, nunc tamen non eſt; & hoc eſſe poſsibile patet, quia non eſt aliud, quàm Deum poſſe idem numero reproducere. Secundò, in præexiſtens manens ſimpliciter in eſſe *præhabito, addita tamen ſibi quadam nouitate, & hoc modo videtur corpus Chriſti manens in eodem* eſſe *ſimpliciter, per conuerſionem fieri præſens ſpeciei panis. Tertiò, in præexiſtens, ita vt nulla habeatur nouitas, nec in* eſſe *eius, nec in aliquo poſteriori eius, & hoc modo videtur poſsibile quantitatem conuertibilem eſſe in præexiſtens. Contra ſecundùm modum ponit vnum argumentum, & duo contra tertium modum conuerſionis.*

11. VLteriùs ° quantùm ad iſtum arriculum dico, quòd dupliciter poteſt intelligi conuerſionem fieri in præexiſtens Vno modo, ſcilicet in illud, quod aliquando fuit, ſed nunc non manet: alio modo in præexiſtens, quod ſcilicet præfuit, & nunc in eodem *eſſe* manet. *Dupliciter poteſt aliquid conuerti in præexiſtẽs.*

Et hoc ſecundum adhuc dupliciter intelligitur. Vno modo, quòd manens ſimpliciter in *eſſe* præhabito, tamen aliqua nouitate ſuperaddita illi *eſſe*, ſit terminus nouæ conuerſionis, puta quòd ibi ſit noua præſentia illius termini alicui, cui priùs non fuit præſens. Alio modo, quòd ibi non ſit aliqua nouitas, nec in ipſo *eſſe*, nec in aliquo poſteriori.

De iſtis tribus intellectibus per ordinem eſt videndum. Primus non habet aliquam difficultatem magis de termino præexiſtente, hoc eſt, quòd aliquando præfuit, quàm de non præexiſtente, niſi iſtam, ſi Deus poteſt deſtructum idem numero reparare, quod conceditur ab omnibus Catholicis, nec mirum, quia non eſt ibi contradictio. *Deus poteſt deſtructum idẽ numerò reparare.*

De alio autem intellectu præexiſtentiæ, quòd ſcilicet in eodem *eſſe* manet eſt amplior difficultas: quia nulla mutationum, de quibus loquitur Philoſophus, 5. *Phyſ.* videtur poſſe poni ad terminum præexiſtentem ſic. Primus verò intellectus ſubdiuiſionis eſt ſecundus principalis, qui videtur poſſibilis, quia ita videtur de facto ponendum in Euchariſtia; corpus enim Chriſti præhabens, & retinens idem *eſſe* ſimpliciter, per iſtam conuerſionem fit de nouo præſens ſpeciei panis: & conſimiliter poſſet poni de quantitate conuertenda in præexiſtens, quia non eſt aliqua repugnantia ex parte termini *ad quem*. *Tex.7. & inde. Corpus Chriſti præexiſtens ſimpliciter fit præſens ſpeciei panis.*

12. Contra iſta arguitur. ℗ Primò contra iſtud, quod dicitur de Euchariſtia, & hoc ſic: ſecundum illud aliquid eſt per ſe terminus *ad quem* conuerſionis, ſecundùm quòd ſuccedit termino *à quo*, ſed, per te, corpus ſuccedit pani ſecundùm iſtam præſentiam, quam habet de nouo, & non ſecundùm *eſſe* ſubſtantiale: ergo eſt per ſe terminus, ſecundùm quòd habet illam præſentiam, vel ſecundùm quòd fit præſens: ſed ſic eſſe præſens non dicit formaliter ſubſtantiam, nec aliquid ſubſtantiale: quia eadem ſubſtantia, per te, manens non fuit priùs præſens, & nunc eſt præſens: ergo per ſe terminus *ad quem* conuerſionis in Eucharia non eſſet ſubſtantia, & per conſequens iſta conuerſio

conuerſio non eſſet tranſubſtantiatio; quia tranſubſtantiatio eſt tranſitio vnius ſubſtantiæ in aliam.

Quare genitum eſt, vbi fuit corruptum.

Præterea, ſecundò arguitur contra illud, quod dicitur, hoc eſſe poſſibile de quantitate. Primò ſic, ideò genitum eſt vbi priùs corruptum fuit, quia ratio locandi, quæ eſt quantitas, manet eadem in vtroque; ſic etiam in Euchariſtia, quod fuit ratio locandi panem, manet idem in conuerſione, & per hoc, corpus Chriſti, quod eſt terminus conuerſionis, poteſt poni ibi eſſe, ſiue habere præſentiam talem: ergo per oppoſitum, ſi non manet illud, quod fuit in termino *à quo* ratio locandi, ſequitur quòd terminus *ad quem* non eſt ibi, vel non habebit talem præſentiam, ſed ſi quantitas conuertatur in aliquid, patet quòd ratio locandi non manet: quia quantitas fuit illa ratio locandi.

13.

Præterea. Si per conuerſionem quantitatis in aliud, aliud fieret hîc præſens, ſequeretur quòd illud eſſet hîc tali modo eſſendi, quali modo conuerſum habuit hîc præſens eſſe, ſed conuerſum, quod eſt quantitas, fuit localiter circumſcriptiuè: igitur terminus *ad quem* conuerſionis eſt hîc localiter, ex quo videntur ſequi duo impoſſibilia.

Impoſſibilia quæ videntur ſequi ex eo, quòd vnum corpus ſit localiter in pluribus locis.

Primò, quòd idem ſit ſimul in duobus locis localiter. Conſequentia probatur, quia terminus, qui fit hîc localiter, poteſt manere in ſuo proprio loco localiter, ſicut corpus Chriſti nunc manet localiter in Cœlo: conſequens autem, quòd idem ſit ſimul in duobus locis localiter, videtur inferre multa impoſſibilia, puta quod idem ſimul moueretur, & quieſceret: quia poſſet ibi moueri, & hîc quieſcere. Similiter, quod idem ſimul calefieret, & frigefieret ſi hîc habeat approximatum ignem, ibi aquam. Similiter idem eſſet continuum, & non continuum: ſi hîc habeat diuidens partem à toto, & ibi non. Similiter idem erit ſimul mortuum, & viuum, ſi animal habeat ibi corruptiuum inferens mortem, & hîc non habeat, ſed quæcunque neceſſaria, & ſufficientia ad ſalutem.

Secundum impoſſibile principale ſequens ex hoc, quod terminus conuerſionis ſit hîc localiter, eſt iſtud, quod duo corpora poſſent eſſe ſimul in eodem loco. Conſequentia probatur: tum quia conuertitur iſtud in duo corpora, qua ratione eſt hîc localiter vnum, & aliud: tum quia conuertatur iſtud in aliquod maius: illud maius ſi ſit hîc localiter, par erit cum parte: conſequens autem, ſcilicet quod duo corpora ſint ſimul, videtur Ariſtoteles probare eſſe impoſſibile, ex intentione 4. *Phyſic.*

SCHOLIVM.

Ad primum, explicat non requiri ad tranſubſtantiationem quòd terminus ad quem *ſecundùm ſubſtantiam propriè ſuccedat termino* à quo, *quia hîc inciperet corpus poſt* deſinere *panis, ſufficit ergo quòd ſuccedat ſecundùm illud, quòd de nouo habet, id eſt, ſecundùm præſentiam, neque dicitur tranſubſtantiatio, quòd ſubſtantia producatur; ſed quia vna ſubſtantia deſinente altera ei ſuccedit ſaltem ſecundùm aliquàm nouitatem. Ad ſecundum contra tertium modum de conuerſione quantitatis, oſtendit non requiri, quòd maneat eadem ratio locandi tertium* à quo *in terminum* ad quem, *quia de facto quantitas panis non eſt ratio locandi corpori Chriſti. Ad tertium, non oportet terminum* ad quem *habere eundem modum eſſendi cum termino* à quo, *quia corpus Chriſti non eſt circumſcriptiuè ſub ſpeciebus, ſicut fuit panis. Videtur ſecundùm mentem Doctoris ad conuerſionem vt ſic, ſufficere quòd vnum deſinat, & aliud ex intentione conuertentis ſuccedat, eſto nihil ſit commune vtrique termino. Vide Schol. 4. diſt. 11. q. 2.*

Non ſuccedit alteri propriè, quod non incipit poſt illud.

14.

Ad iſta. Ad primum, ſi terminus per ſe tranſubſtantiationis eſt ſubſtantia, & ſecundùm *eſſe* ſubſtantiæ, vt arguitur, cùm corpus ſecundùm *eſſe* ſubſtantiæ non ſuccedit pani, propriè loquendo de ſucceſſione, quia etſi habeat *eſſe* poſt *eſſe* panis, non tamen incipit habere illud *eſſe* deſinente pane: quod videtur neceſſarium ad hoc, quòd propriè diceretur ſuccedere ibi in *eſſe*: alioquin poſſet dici Sol ſuccedere vermi corrupto, quia habet *eſſe* ſuum poſt *eſſe* vermis. Neganda eſt ergo illa propoſitio *ſecundùm hoc aliquid eſt per ſe terminus* ad quem, *ſecundùm quod ſuccedit termino* à quo; quia ſecundùm idem eſt priùs, & nunc manens, & per conſequens alteri propriè non ſuccedens corpus Chriſti, diceretur terminus eſſe *ad quem* tranſubſtantiationis. Et hoc ideò, quia illa non eſt productiua termini *ad quem*: ſed tantummodò conuerſiua alterius in ipſum ſecundùm autem illud *eſſe*, non dicitur propriè ſuccedere termino *à quo*, ſicut priùs dictum eſt: poſſet tamen iſta concedi, quòd ſecundùm illud eſt nouitas in termino *ad quem*, ſecundum quod ſuccedit termino *à quo* accipiendo propriè *ſuccedere* & tunc

& tunc concedi poteſt, quòd non eſſet hîc nouitas in termino, niſi ſecundùm iſtam præſentiam, ſecundùm quam nunc vere, & realiter eſt hîc, & priùs non fuit hîc dum ſubſtantia panis fuit hîc.

15. Ad ſecundum dico, quòd nunc corpus Chriſti eſt, vbi fuit panis: nec tamen quantitas, quæ fuit pani formalis ratio eſſendi hîc: eſt formalis ratio corpori Chriſti eſſendi hîc, tum quia quantitas iſta non eſt formaliter in corpore Chriſti; ergo nec aliquid corpori Chriſti competit per illam, vt per rationem formalem, tum quia quantitas non poteſt eſſe formalis ratio locandi niſi circunſcriptiuè: quia illa eſt ratio determinata ad illum modum locationis; quidquid ergo per quantitatem, vt per rationem formalem, locatur, hoc circunſcriptiuè locatur, corpus Chriſti non ſic eſt præſens in Sacramento: patet, ergo, &c. Licèt ergo non maneret illud, quod fuit conuerſo ratio formalis locandi, adhuc poterit Deus terminum conuerſionis facere ibi præſentem, vbi conuerſum fuit: & quod adducitur de generato, & corrupto, ſi concederetur eandem quantitatem manere, & ideò per illam generatum localiter eſſe vbi corruptum fuit: hoc non concludit propoſitum: quia per iſtam conuerſionem non oportet terminum eſſe localiter vbi fuit ipſum conuerſum: imò eſt hîc eodem modo eſſendi, quem tribuit ſibi agens conuertens aliud in ipſum.

Quantitas panis non eſt ratio eſſendi hîc corpori Chriſti, quia ei non ineſt, & quia tantum circunſcriptiuè locat.

16. Ad aliud, negari poteſt iſta propoſitio: *terminus eſt hîc eodem modo eſſendi, quo modo fuit hîc illud, quod conuerſum eſt.* Inſtantia enim eſt: quia ſubſtantia panis, quæ conuerſa fuit, fuit hîc localiter ſuo modo, ſicut, ſcilicet ſubſtantia panis poteſt eſſe alicubi localiter: quia pars ſub quantitate fuit in parte loci, & tota in toto: nec tamen ſubſtantia corporis Chriſti, in quam conuertitur, eſt hîc tali modo: imò tota eſt vbique: non ergo ſequitur quòd terminus, in quem conuertitur quantitas neceſſariò ſit ſic localiter.

Non oportet terminum ad quem *eodem modo eſſe præſentem quo fuit præſens terminus* à quo.

COMMENTARIVS.

20. VLteriùs quantùm ad iſtum articulum. Hîc Doctor ponit modum proprium quomodo aliquid poteſt conuerti in præexiſtens, & dicit quòd hoc poteſt dupliciter intelligi. Primò, quod poteſt conuerti in illud, quod aliquando fuit: ſed nunc non manet, puta, vt lapis poſſit conuerti in ignem, quòd aliquando fuit; & poſtea annihilatus eſt, & hoc modo ſi lapis deberet conuerti in lignum præexiſtens, priùs tamen annihilatum, oportet quòd in eodem inſtanti, quo lapis deſinit eſſe, creetur idem lignum, quod ſuccedat lapidi deſinenti eſſe. Et tunc in hoc eſt ſola difficultas, an ſcilicet idem annihilatum poſſit redire per diuinam potentiam? Et hæc difficultas habet prolixè videri *in* 4. *d.* 43. Secundo modo poteſt intelligi conuerti in præexiſtens, quod ſcilicet præexiſtens præfuit, & nunc in eodem eſſe manet. Et hoc adhuc poteſt dupliciter intelligendi. Vno modo, quòd manens ſimpliciter in *eſſe* præhabito, tamen aliqua nouitate ſuperaddita illi *eſſe* ſit terminus nouæ conuerſionis, puta quòd ibi ſit noua præſentia illius termini alicui, cui priùs non fuit præſens, puta quòd panis conuertatur in corpus Chriſti actu præexiſtens, ſic quòd corpus Chriſti ſuccedens pani annihilato non acquirat nouum *eſſe* ſubſtantiale, cùm priùs habeat illud, ſed tantùm nouam præſentiam, puta, quòd pane deſinente fiat præſens quantitati panis, cui quantitati panis priùs fuit præſens, vel ſi quantitas panis ſeparata conuertatur in corpus Chriſti, ipſi quantitati deſinenti eſſe corpus Chriſti, fuit præſens loco, in quo priùs erat quantitas illa, puta, quòd fiat præſens aëri continenti illam quantitatem. Et ſic corpus Chriſti diceretur terminus talis conuerſionis per nouam talem præſentiam. Et hic modus conuerſionis eſt poſſibilis, quia corpus Chriſti priùs habens *eſſe* poteſt acquirere nouam præſentiam, quam priùs non habuit, vt diffusè pertractatur à Doctore *in* 4. *d.* 10. *q.* 1. & *d.* 11. Alio modo, quod poſſet conuerti in præexiſtens, ita quod tale præexiſtens, quod ponitur terminus conuerſionis, fiat terminus, quia ponitur terminus talis conuerſionis nulla facta nouitate in illo. Et quoad hoc videtur difficile ſuſtinere quod aliquid poſſit conuerti in ſic præexiſtens. De primo ergo intellectu principalis diuiſionis, & ſimiliter de ſecundo intellectu ſubdiuiſionis Doctor aliter non curat, quia primus intellectus (vt dixi) nullam difficultatem importat, niſi an idem annihilatum poſſit redire. Et ſimiliter ſecundus intellectus ſubdiuiſionis nullam aliam difficultatem importat, niſi an idem præexiſtens, nulla nouitate facta in illo poſſit eſſe terminus talis conuerſionis. Et de hoc habet magis videri *in* 4. *d.* 10. vbi etiam Doctor videtur tenere quod Deus poſſit facere corpus Chriſti eſſe vbi panis præfuit ſine noua præſentia, accipiendo *præſentiam* pro aliquo addito corpori Chriſti, ſiue illud additum ſit entitas realis, ſiue reſpectiua. Sed de alio intellectu ſubdiuiſionis, videlicet, quod tale præexiſtens ſit terminus conuerſionis per aliquid ſibi additum, puta per nouam præſentiam ſibi additam, de hoc Doctor principaliter intendit in hoc articulo. Et poſſibilitas talis intellectus clariùs patet *in* 4. *d.* 10. & 11.

A'liquid conuerti in præexiſtens poteſt intelligi dupliciter.

An idem annihilatum poſſit redire.

21. p *Contra iſta argumenta n.* 12. Hîc Doctor inſtat, primò, probando quòd corpus Chriſti non dicatur terminus conuerſionis panis per nouam præſentiam. Et ratio ſtat in hoc; quia conuerſio panis in corpus Chriſti eſt vera tranſubſtantiatio, cum ſit tranſitio ſubſtantiæ ad ſubſtantiam; ergo terminus talis conuerſionis erit præcisè ſubſtantia corporis Chriſti. Et ſimiliter ratio formalis terminandi illam conuerſionem erit ſubſtantia corporis Chriſti; ergo illa præſentia noua

non

non eſt ratio terminandi talem conuerſionem: quod tamen habet ponere, quia corpus Chriſti non ponitur terminus talis conuerſionis, niſi ſecundum nouam præſentiam. Sed tunc aliquid dicitur eſſe per ſe terminus *ad quem* conuerſionis ſecundum illud, ſecundum quod ſuccedit termino *à quo*. Cum ergo corpus Chriſti, per te, ſecundùm nouam præſentiam ſuccedat pani, vt termino *à quo*, ergo corpus Chriſti ſecundùm illam præſentiam erit terminus *ad quem* talis conuerſionis.

22. Reſpondet *n.* 14. Doctor præmittendo vnum, ſcilicet, quod loquendo de ſucceſſione propriè dicta, corpus præexiſtens ſecundùm ſuum *eſſe* ſubſtantiale non dicitur propriè, nec verè ſuccedere alteri; nam ſic poſſet dici quòd Sol ſuccedit vermi deſinenti eſſe, quia Sol ſecundùm *eſſe* ſuum, eſt quando vermis deſinit eſſe, quod *eſſe* idem priùs habet. De ratione ergo ſucceſſionis propriè dictæ eſt, quod terminus *ad quem*, qui ſuccedit termino *à quo* capiat *eſſe* de nouo. Et ſic, ſi in eodem inſtanti, quo lapis deſineret eſſe crearetur lignum, tunc lignum propriè ſuccederet lapidi deſinenti eſſe, & propriè lapis diceretur conuerti in lignum tale. Et conuerſio talis diceretur productiua, pro quanto ſcilicet terminus ad quem talis conuerſionis de nouo capit *eſſe* per productionem; & loquendo de hac conuerſione productiua in qua terminus *ad quem* dicitur propriè ſuccedere termino *à quo*, hæc propoſitio eſſet vera, ſcilicet *Secundùm hoc aliquid eſt per ſe terminus* ad quem, *ſecundùm quod ſuccedit termino* à quo & quia lignum ſecundùm *eſſe* ſubſtantiæ ſuæ ſuccedit propriè lapidi deſinenti eſſe, cùm capiat illud *eſſe* de nouo. Vnde ſequitur quòd lignum ſecũdùm tale *eſſe* erit terminus *ad quẽ* illius cõuerſionis. Si verò terminus *ad quẽ* conuerſionis non capit *eſſe* ſuum in illo inſtanti, quo terminus *à quo*, neque enim talis conuerſio dicitur productiua termini, *ad quem*, ſed tantùm dicitur conuerſiua termini *à quo* ad terminum *ad quem*. Et ſic quando panis dicitur conuerti in corpus Chriſti præexiſtens, ſecundùm ſuum *eſſe* ſubſtantiale, ita quòd corpus Chriſti ſecundum tale *eſſe* dicatur terminus illius conuerſionis, tunc talis conuerſio non eſt productiua termini *ad quem* conuerſionis, ſed eſt tantum conuerſiua termini *à quo* in terminum *ad quem*, & talis conuerſio conuerſiua dicitur tranſubſtantiatio, ita quòd tranſubſtantiatio eſt duplex. Quædam quæ eſt tantum conuerſio productiua termini *ad quem*: & ſic lapidis dicitur tranſubſtantiari in lignum, quando in eodem inſtanti, quo lapis deſinit eſſe, lignum de nouo generatur, vt verè ſuccedens lapidi deſinenti eſſe. Alia eſt tantum conuerſiua, qualis eſt in propoſito conuerſio panis in corpus Chriſti præexiſtens: ita quòd corpus Chriſti ſecundum ſuum eſſe intelligitur terminus ad quem talis conuerſionis. Loquendo de hac conuerſione non productiua, in qua terminus *ad quem*, non dicitur propriè ſuccedere termino *à quo*, falſa eſt iſta propoſitio, ſcilicet *ſecundùm hoc, aliquid eſt per ſe terminus* ad quem *ſecundùm quod ſuccedit termino à quo*: quia in propoſito corpus Chriſti ſecundum *eſſe* prius, & nunc manens, & per conſequens alteri propriè non ſuccedens diceretur terminus *ad quem* tranſubſtantiationis panis; cùm ergo corpus Chriſti ſecundum *eſſe* ſuum ſit terminus tranſubſtantiationis panis, & nullo modo ſuccedens termino *à quo*, Patet falſitas propoſitionis, ſcilicet quòd corpus Chriſti ſecundum illud *eſſe*, ſecundum quod eſt terminus ad quem tranſubſtantiationis panis, quòd etiam ſecundum illud idem *eſſe* ſuccedat termino *à quo*, quia ſecundum tale *eſſe* nullo modo ſuccedit. Et hoc eſt quod intendit Doctor, & addit quòd iſta propoſitio poſſet concedi, ſcilicet quòd *Secundùm illud eſt nouitas in termino* ad quem, *ſecundùm quod ſuccedit termino* à quo, accipiendo propriè *ſuccedere*. Et hoc modo hæc eſſet concedenda, corpus Chriſti ſecundum præſentiam nouam eſt terminus conuerſionis, ſecundum quam verè ſuccedit termino *a quo*, quia talis præſentia noua quæ ponitur terminus *ad quem*, acquiritur de nouo in corpore Chriſti. Et ſic patet reſpõſio ad deductionem.

Nota diligenter.

Duplex conuerſio.

Conſidera hanc reſpõſionem.

23. Secundò principaliter *n.* 12. arguit Doctor ſpecialiter de quantitate, probando quòd quantitas ſeparata nullo modo poſſit conuerti in corpus Chriſti præexiſtens, ſic quòd acquirat nouam præſentiam ſecundùm quòd fiat præſens illi loco, vbi quantitas ſeparata priùs fuit præſens, puta ſuperficiei aeris priùs immediatè continenti eã. Et arguit tripliciter, primò ſic: Ibi eſt genitum, vbi prius fuit corruptum, quia ratio locandi, quæ eſt quantitas, manet eadem in vtroque, ſcilicet, tam in corrupto, quàm in genito. Verbi gratia, ſi ignis generatur ex ligno, ita quòd lignum contineatur in tali ſuperficie aëris localiter, & quantitas ligni eſt ratio formalis, quòd lignum ſit in tali loco. Quando ergo dicitur quòd ignis genitus ex ligno, eſt in eodem loco, vbi priùs fuit lignum corruptum, hoc non videtur verum, niſi eadem quantitas, quæ fuit in ligno corrupto maneat eadem in igne genito, quia talis quantitas fuit ratio ligno eſſendi in tali loco. Si ergo quantitas panis conuertatur in corpus Chriſti, quæ fuit ratio eſſendi in tali loco, puta in tali ſuperficie aeris, ſequitur quòd corpus Chriſti non erit præſens in illo loco, in quo priùs fuit talis quantitas, cùm illa in tali conuerſione non maneat.

Reſpondet *n.* 15. quòd illa ratio, ſcilicet, quòd *genitum eſt vbi fuit corruptum*, ſi tenet, tantum tenet de loco circunſcriptiuo, ſicut exemplificaui de igne genito ex igne, ſed in propoſito non ponitur corpus Chriſti eſſe præſens circunſcriptiuè loco, in quo fuit quantitas. Sicut etiam nunc ponitur præſens quantitati panis. Et tamen non localiter ſine circunſcriptione, vt prolixè patet à Doctore *in 4. d.* 10. Dico etiam quòd iſta propoſitio, ſcilicet, quòd *genitum eſt, vbi priùs fuit corruptum*, non dicitur vera, ex hoc, quòd maneat eadem quantitas in genito, quæ fuit in corrupto, quia iſta quantitas corrupti nullo modo manet in genito, vt magis patebit in quarto, in materia de Euchariſtia.

24. Vltimò arguit *n.* 13. probando quòd talis quantitas non poſſit conuerti in corpus Chriſti, quia ſi per conuerſionem quantitatis in aliud, illud aliud fieret hîc præſens, ſequeretur quòd illud tale eſſet præſens tali modo eſſendi, quali modo conuerſum habuit hîc eſſe præſens; ſed conuerſum, vt hæc quantitas, fuit localiter circunſcriptiuè, quia in vltima ſuperficie aëris immediatè continentis illam; igitur corpus Chriſti, quod ponitur terminus *ad quem* talis conuerſionis, erit in illa ſuperficie aëris localiter; ex quo videntur ſequi duo impoſſibilia. Primum, quòd idem ſit ſimul in duobus locis localiter: patet, quia corpus Chriſti eſt in cælo localiter, & vt manens ibi, erit

Nota.

erit etiam hîc localiter, vbi priùs fuit quantitas panis. Et quòd idem ſit ſimul in duobus locis localiter, videntur ſequi multa impoſſibilia; tum, quia idē ſimul moueretur, & quieſceret, quia in vno loco poſſet moueri, & in alio quieſcere. Tum, quia idem ſimul poſſe calefieri, & frigefieri, ſi in vno loco eſſet ignis, & in alio aqua. Tum, quia idem ſimul eſſet continuum, & non continuum, ſi in vno loco haberet diuidens partem à toto, & in alio non. Tum, quia idem ſimul erit mortuum, & viuens, ſi in vno loco habeat corruptiuum inferens mortem, & in alio loco non haberet, ſed habeat ibi neceſſaria, & ſufficientia ad ſalutem.

Doctrina ſingularis. Secundum impoſſibile principale ſequens eſt, quòd tunc duo corpora poſſent eſſe ſimul in eodem loco; patet, quia ſi quantitas conuertatur in duo corpora, qua ratione eſſet hîc localiter vnum, & aliud: Et ſic duo corpora in eodem loco. Similiter ſi talis quantitas conuertatur in corpus maius, tunc illud maius ſi fit hîc localiter, tunc pars erit cum parte, & ſic duo corpora in eodem loco, quod eſt contra Philoſophum, *quarto Phyſic. tex. com. 76.*

Reſpondet * ad hoc argumentum, primò negando hanc propoſitionem, ſcilicet, quòd corpus Chriſti eodem modo ſit in loco, ſicut fuit quantitas panis præexiſtens. Et patet inſtantia de facto, quia nunc corpus Chriſti eſt, vbi fuit ſubſtantia panis, quæ eſt conuerſa in illud, & tamen non eodem modo continetur ſub eadem quantitate panis, ſicut ſubſtantia panis ibi continebatur; patet, quia ſubſtantia panis fuit ſuo modo localiter ſub quantitate panis, ita quòd vna pars ſub vna parte quantitatis, & tota ſubſtantia ſub tota quantitate. Sed corpus Chriſti ſit ſub ſua quantitate, ſic quòd vna pars corporis non præcisè correſpondet vni parti illius quantitatis; ſed præcisè eſt ſub tota quantitate, & ſic totum continetur ſub illa quantitate, & totum ſub qualibet parte. Et de hoc magis prolixè patebit in quarto, diſt. 10. * *nu. 16.*

SCHOLIVM.

Oſtendit, dato quòd quantitas conuerteretur in præexiſtens, quódque terminus ad quem *eſſet localiter in duobus locis, nulla inde ſequi impoßibilia; & ad ſoluenda multa talia apparentia hinc ſequentia ponit duas regulas. Prima, formæ priores ipſo* vbi *id eſt, omnes formæ abſolutè non variantur variato* vbi. *Secunda, quæ ſequitur ex prima: eandem formam accipit corpus in duobus* vbi *approximatis ei duobus agentibus, quam acciperet, ſi in eodem* vbi *eadem agentia ipſi approximarentur. Explicat optimè exemplis. De quo latè agit 4. diſt. 10. quæſtion. 2. & 3.*

q SI tamen daretur, quòd Deus poſſet conuertere quantitatem in illum terminum, & quòd ille fieret hîc localiter, alicui fortè videretur, quòd illa, quæ ſequuntur ex hoc, non ſunt impoſſibilia ſimpliciter: ſic, ſcilicet quòd includant contradictionē; quæ ſola dicūtur eſſe impoſſibilia Deo, apud quem non eſt impoſſibile omne Verbum: hoc eſt omnis cōceptus poſſibilis in intellectu, qualis eſt omnis conceptus, in quo non includuntur contradictoria. Cùm ergo ex proximo iſtorum, quod eſt, idem corpus eſſe ſimul in duobus locis localiter, inferuntur multa, quæ apparent impoſſibilia, per duas propoſitiones videtur probabiliter poſſe reſpondere.

Prima eſt, *Formæ priores ipſo* vbi *non variantur propter variationem ipſius* vbi: *quia propter variationem poſterioris non variatur priùs.* Ex qua propoſitione habetur quòd idem habens duo *vbi*, non propter hoc variatur ſecundùm aliquam formam ſubſtantialem, nec ſecundùm aliquam de genere Quantitatis, vel Qualitatis: quia formæ iſtorum generum ſunt ſimpliciter priores ipſo *vbi.*

Forma priores ipſo vbi *non variantur variatio* vbi. De quo 4. d. 10. q. 2. & 3.

17. r Secunda propoſitio eſt iſta; *Quamcunque paſsionem ad formam ſubſtantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis, reciperet idem corpus à duobus agentibus ſibi in iſto eodem vbi approximatis, illam & non aliam reciperet ab eiſdem ſibi in diuerſis locis, vel* vbi *approximatis.* Exemplum: ſi hîc circa lignum approximentur ignis, & aqua, qualem tranſmutationem facient circa illud lignum in hoc *vbi*, eandem, & non aliam facient circa idem lignum ſi habeat duo *vbi*, & in vno approximetur ſibi ignis, & in alio aqua. Iſtud probatur ex prima propoſitione præcedente, quia in diuerſis *vbi* non variatur forma abſoluta, quæ eſt ſimpliciter prior ipſo *vbi.* Iſtas duas applicando, ſoluuntur quæ tanguntur in argumento, & multa ſimilia.

Quam reciperet corpus formam in vno loco à duobus agentibus, eandem reciperet, ſi in duobus locis eſſet, eiſdem agē. tibus ei approximatis.

Primum, ſcilicet idem moueri in hoc loco ſiue *vbi*, & quieſcere in alio *vbi*, non ſunt repugnantia, ſicut nec habere hoc *vbi*, & illud quia iſta duo, ſcilicet moueri, & quieſcere ſecundùm *vbi*, ſunt poſteriora ipſo *vbi*, ideò poſſunt variari ſecundùm variationem in illo priori.

Mouere, & quieſcere non repugnant eidē,

Secundum de *calefieri, & frigefieri*, ſoluitur per ſecundam propoſitionem: non enim aliter calefieret, & frigefieret idem exiſtens in duobus *vbi*, quàm exiſtens in vno *vbi*, in quo haberet iſta duo agentia approximata; & ſicut tunc ſi alterum agentium ſimpli

ſed frigefieri, & calefieri ſic.

ſimpliciter vinceret virtutem reliqui agentis, illud aſſimilaret ſibi paſſum,& impediret reliquum, quod eſſet minoris virtutis aſſimilare ſibi paſſum:ſi autem eſſent aliquo modo æqualia in virtute, alterarent etiam paſſum quaſi ad quoddam medium inter duo extrema; ſic etiam nunc quando ponitur idem in duobus *vbi*.

Non poteſt corpus eſſe continuum in vno loco, & diſcontinuum in alio: nec vnum in vno, & mortuum in alio.

Tertium de continuitate ſoluitur per idem: quia ſi agens ſoluens continuitatem vinceret virtutem conſeruantis continuitatem:abſolutè continuitas eſſet diuiſa vtrobique:non tamen,vt ab aliquo vtrobique,ſicut reſpondetur de corpore Chriſti in pixide,quando idem corpus fuit diuiſum in cruce. 18.

Quartum ſimiliter,vel faciliùs ſoluitur:quia forma ſubſtantialis,ſi virtute alicuius agentis circa iſtud in vno loco ſeparetur à materia ſimpliciter, nuſquam eſſet vnita eidem materiæ: vt diceretur de corpore Chriſti,quando fuit mortuum in cruce, non fuit viuum in Euchariſtia.

Plura corpora poſſe eſſe in eodem loco.

Secundum principale,quod infertur tanquam inconueniens,ſcilicet duo corpora poſſe eſſe ſimul,diceretur non eſſe inconueniens,nec impoſſibile: quia contradictio non apparet: cùm vnitas loci non ſit formaliter vnitas corporis: ſed corpus habet propriam vnitatem intrinſecam,cui accidentaliter aduenit eſſe in vno loco:ergo non ſequitur, quodcunque corpus eſt in hoc eodem loco; ergo eſt idem corpus; nec ſimultas variat vnitatem corporis, vel loci.

Ad auctoritatem Ariſtotelis 4. *Phyſic.* dici poteſt:quòd probatio ſua ad hoc procedit,quòd virtute propria,vel naturæ creatæ propter ſui limitationem,non poteſt idem corpus eſſe in diuerſis locis adæquatis,ſed de virtute diuina illimitata non concludit.

COMMENTARIVS.

25. q *Si tamen daretur.* Conceſſo quòd corpus Chriſti ſit etiam localiter,vbi panis conuerſus præfuit, negantur illa impoſſibilia, quæ inferuntur eſſe impoſſibilia. Et quòd non ſint impoſſibilia, patet ex duabus propoſitionibus, quas præmittit,quarum prima eſt; *Formæ priores ipſo* vbi *non variantur propter variationem ipſius* vbi, *quia ad variationem poſterioris non ſequitur variatio prioris.* Cùm ergo *vbi* formaliter acceptum,quod nihil aliud eſt niſi circumſcriptio paſſiua fundata in corpore locato, & terminata ad vltimam ſuperficiem continentis, eſt ſimpliciter poſterius ſubſtantia, quantitate, & qualitate,& breuiter omni abſoluto exiſtente in corpore contento,& per conſequens non videtur implicatio contradictionis idem corpus ſimul habere duo,& tria,imò etiam infinita *vbi* per diuinam potentiam.

r Secunda propoſitio eſt iſta: *Corpus quamcunque paſſionem ad formam ſubſtantiæ,&c.*

ſ *Et illud probatur ex prima propoſitione præcedente*: Et tunc dico, quòd ſi ignis,& aqua eſſent ſibi approximata in eodem *vbi*, aut ignis totaliter vinceret virtutem aquæ, & tunc illud corpus tantùm calefieret,aut non totaliter vinceret, ſed eſſet æqualis in virtute. Et tunc aut nullum effectum inducerent,aut ſi aliquem inducerent,tantum inducerent effectum medium, in quo paſſum nec perfectè aſſimilaretur igni, nec perfectè aquæ. Eodem modo dico, ſi idem corpus eſſet in diuerſis *vbi*. Et in vno haberet ignem approximatum,& in alio aquam,& hoc clariùs patet à Doctore in 4.d. 10.q.2. Dico tamen quòd in vno loco alteraretur,puta ſi calefieret ab igne,& in alio loco non alteraretur ab igne, ſi ignis non eſſet ſibi præſens, accipiendo *alterari* pro reſpectu conſequente illud *vbi*: quia vt ibi alteraretur, & vt in alio *vbi*, vt ibi non alteraretur,licèt eſſet eadem caliditas in eodem corpore in vtroque *vbi* exiſtente.

Ad aliud impoſſibile de *moueri*, & *quieſcere* concedit Doctor quòd ſimul moueretur, & quieſceret,quia reſpectu vnius *vbi* moueretur, & reſpectu alterius quieſceret,quia moueri, & quieſcere conſequuntur illud *vbi*. Et ſi vltrà inferatur, quòd tunc ſimul quieſceret, & non quieſceret, & ſimul moueretur, & non moueretur. Reſpondet Doctor alibi,ſcilicet *in* 2.*diſt.* 2.*q.*7. *&* *in* 4.*diſt.*10.*q.*2. quòd ibi eſt ignorantia Elenchi, & fallacia ſecundùm *quid* ad *ſimpliciter*, nam licèt ſequatur, quieſcit in illo *vbi*, ergo quieſcit abſolutè, non tamen infertur abſolutè non moueri, ſed tantùm cum illa determinatione,cũ qua accipiebatur, *quieſcere* prout antecedebat,ad *quieſcere ſimpliciter*. Et ideò non ſequitur, niſi quòd hoc mouetur in hoc *vbi*, & non mouetur in illo *vbi*, quæ non ſunt contradictoria,quia non ſunt reſpectu eiuſdem, eſſent tamen contradictoria, ſi ſimul moueretur, & non moueretur in eodem *vbi*.

Ad aliud impoſſibile de continuitate, ſoluitur per idem, quod dictum eſt de *frigefieri*, & *calefieri*, quia ſi agens ſoluens continuitatem, vincéret virtutem conſeruantis continuitatem, abſolutè continuitas eſſet diuiſa vtrobique,non tamen vt ab aliquo vtrobique *vbi*, quia vt in vno *vbi* fuiſſet facta talis diuiſio, & non vt in illo, licèt illa diuiſio eſſet in eodem corpore exiſtente in vtroque, ſicut etiam patet de corpore Chriſti,vt in pyxide, & vt in Cruce, quia idem vulnus, quod habuit etiam vt in pyxide, non tamen vt in pyxide vulneraretur,ſed vt in Cruce,quia talis vulneratio fit per motum localem,qui conſequitur ipſum *vbi*. 26.

Ad ſecundum principale impoſſibile de duobus corporibus in eodem loco, hoc patet non eſſe impoſſibile, cùm vnitas loci non ſit formaliter vnitas corporis,quaſi quòd ſi ſit vnum corpus numero tantùm ſit vnus locus adæquatè ſibi correſpondens, nam corpus habet propriam vnitatem, ſcilicet intrinſecè, cui accidentaliter aduenit eſſe in vno loco. Et per conſequens

conſequens non ſequitur, ſi aliquid corpus eſt ſimul in eodem loco ergo eſt idem corpus cum alio corpore, quia ad vnitatem loci continentis non ſequitur neceſſariò vnitas corporis contenti. Et accipitur hîc *locus* non pro reſpectu locantis ad corpus locatum, quia quot ſunt corpora locata tot ſunt reſpectus fundati in ſuperficie continente; ſed accipitur hîc *locus*, pro vltima ſuperficie continentis, quia in eadem ſuperficie poſſunt ſimul contineri plura corpora, & hoc propter penetrationem dimenſionum illorum corporum. Et hoc magis patebit in 4. diſt. 44. quæſt. 6. quæ eſt vltima in ordine.

SCHOLIVM.

Declarat quomodo quantitas conuerti poſſet in præëxiſtens, licèt præëxiſtens per hoc nihil noui habeat; quia ſicut conſeruatio non requirit nouitatem intermino, ita nec conuerſio. Nihil reſoluit Doctor, ſed tantùm diſputat: puto eum non loqui de conuerſione propriè dicta, quæ videtur exigere, quòd aliquid maneat commune vtrique termino, ſed lato modo, prout idem eſt, quod hoc conſeruare poſt illud; & ad hunc finem deſtruere illud. Quòd addo, quia aliàs quidquid annihilaretur, eſſet conuerſum in omne, quod remanet. De quo 4. d. 11. q. 3. idque conſtat eſſe de mente Doctoris, quia hîc nu. 15. nihil commune requirit vtrique termino conuerſionis præter habitudinem ad idem agens, id eſt, quòd ſubjaceat potentiæ agentis quoad eſſe, *&* non eſſe.

19. TErtius intellectus principalis,[a] ſcilicet quòd aliquid manens in eodem *eſſe*, quòd iam priùs habuit, nulla omnino nouitate facta circa ipſum poteſt eſſe terminus nouæ conuerſionis, declaratur eſſe poſſibilis hoc modo; quando Deus conſeruat creaturam; terminus illius conſeruationis non eſt aliquid nouum: ſed idem, & ſecundùm idem *eſſe*, quod priùs habuit; non ergo requirit conſeruatio actio, vel paſſio nouitatem in termino: ergo nec conuerſio. Conſequentia declaratur ex hoc, quòd ſicut Deus volens hoc habere *eſſe* quaſi poſt idem *eſſe*, conſeruat illud, ſic volens illud habere *eſſe* poſt *eſſe* illius, conuertit illud in iſtud: quia facit *eſſe* iſtius, & ſi non eſt propriè, tamen aliquo modo ſuccedere ipſi *eſſe* illius; non requiritur autem ad hoc, quòd illud ſit terminus actionis, quòd ſimpliciter, & propriè ſuccedat alteri, ſcilicet tanquam nouum: ſicut patet in conſeruatione. Secundùm hoc diceretur, quòd ſicut Deus eodem *velle* creat illud, inquantùm vult hoc *eſſe* poſt *non eſſe*, & conſeruat illud inquantùm vult hoc *eſſe* quaſi poſt idem *eſſe*, ſic eodem *velle* conuertit aliud in iſtud: quia vult illud *eſſe* poſt iſtud.

Poteſt aliquid eſſe terminus conuerſionis, ſine vlla nouitate in ipſo facta.

Si arguitur, quo modo poteſt illud eſſe terminus conuerſionis poſitiuè, ſi per eam non accipiat aliquod *eſſe*: cùm etiam in diuinis illud, quod eſt terminus actionis, accipiat *eſſe* per illam actionem.

Diceretur, quòd non oportet omnem terminum actionis poſitiuè habere *eſſe* acceptum per illam actionem, niſi vel ſimpliciter, vel in ordine ad aliquod aliud: & ſic terminus conuerſionis poteſt dici accipere *eſſe* in ordine ad conuerſum inquantùm Deus vult iſtud *eſſe* poſt illud.

20. Aliter diceretur, quòd actio poſitiua vel eſt productiua termini ſimpliciter, vel æquiualenter; & iſta conuerſio ſecundo modo eſt productiua: quia quantùm eſt ex parte ſua ipſa ſufficeret ad hoc, quòd terminus acciperet *eſſe* per eam: ſed ſi non accipit *eſſe*, hoc ideò eſt: quia iam præhabet illud *eſſe*.

Contra iſtam declarationem arguitur: quia ſecundùm hoc poſſet dici, Deum quicquid annihilat, conuertere in Solem: quia vult Solem manere in ſuo *eſſe* poſt *eſſe* illius annihilati: ſicut hoc præëxiſtens manet poſt *eſſe* illius conuerſi.

Aliter poteſt declarari poſſibilitas illius intellectus, & hon ſic; quod poteſt eſſe terminus conuerſionis, concomitante ipſum aliquo poſteriori, quod non includitur in per ſe termino ipſius, illo circunſcripto, poteſt eſſe terminus eiuſdem. Hoc patet, quia vt priùs, eſt terminus conuerſionis, & à priori vt prius, poteſt circunſcribi poſterius: nunc autem ſubſtantia corporis Chriſti eſt per ſe terminus tranſubſtantiationis, licèt concomitetur præſentia illa, qua de nouo eſt præſens ſpeciei panis, ſicut declaratum fuit exponendo intellectum præcedentem: ergo ſine tali præſentia, & quacunque nouitate alicuius poſterioris ipſo *eſſe* corporis, poſſet corpus eſſe terminus conuerſionis.

Subſtantia corporis Chriſti eſt terminus conuerſionis.

COMMENTARIVS.

27. *Opinio Dorie.*

a TErtius intellectus principalis. Hîc Doctor intendit probare quomodo aliquid manens in eodẽ *eſſe*, quid iã priùs habuit, nulla omnino nouitate facta circa ipſum, poteſt eſſe terminus nouæ conuerſionis. Et hoc declarat eſſe poſſibile, nam quando Deus conſeruat creaturam, terminus illius conſeruationis non eſt aliquid nouum, ſed idem eſt ſecundùm idem *eſſe* manens, quid priùs habuit; patet, quia res dicitur conſeruari pro quanto ponitur eadẽ res in *eſſe*, quæ priùs poſita fuit, puta in primo inſtanti, quo capit *eſſe* dicitur creari, & vt ponitur eadem res in *eſſe* in tempore immediatè ſequenti illud inſtans, dicitur conſeruari, vt ſuprà patuit *in* 2. *diſt.* 2. *q.* 1. & infrà patet q. 12. Cùm ergo eadem res ponitur in *eſſe* in tempore immediatè ſequenti eſt terminus conſeruationis, & tamen quando ponitur in tali *eſſe* nihil noui nec re, nec ratione ponitur in ipſa, quòd non re, patet, quia eſt præcisè eadẽ res, quæ priùs; quòd non ratione, patet quia dum ponitur in tali *eſſe*, non cauſatur aliquid reale in illa. Si dicatur, quòd res, vt conſeruatur, eſt diſtincta ratione à ſeipſa, vt dicitur creari, vt patet à Doctore infrà, *q* 12. Dico, quòd dicitur diſtingui ratione, non actu, ſed tantùm potentia pro quanto intellectus poteſt eandem rem, vt accipientem *eſſe* in tempore immediatè ſequenti primum inſtans, comparare ad ſeipſam, vt accipientem *eſſe* in illo primo inſtanti, & ex tali comparatione cauſantur iſti reſpectus rationis, qui dicuntur *creari*, & *conſeruari*. Ad propoſitum ergo, ſi eadem res poteſt eſſe terminus huius actionis, quæ dicitur *conſeruatio* nulla facta mutatione circa ipſum, ergo ſimiliter in propoſito poteſt aliquid eſſe terminus alicuius conuerſionis, nulla mutatione facta in tali termino. Et patet iſta conſequentia, quia ſicut Deus volens *A.* habere *eſſe* quaſi poſt idem *eſſe* conſeruat illud; ſic volens *A.* habere *eſſe* poſt *eſſe* alterius, & ſit *B.* tunc conuertit *B.* in *A.* & ſic *A.* non dicitur propriè ſuccedere *B.* deſinenti eſſe, quia *A.* non capit *eſſe* de nouo, nec aliquid noui fit in *A.* per talem conuerſionem, tamen aliquo modo poteſt dici *A.* ſuccedere *B.* pro quanto, ſcil. in eodem inſtanti, quo *B.* deſinit eſſe, in tali loco fit *A.* nihil noui acquirendo.

Subtilis doctrina.

b *Dicitur, quòd non oportet omnem terminum actionis poſitiuè habere* eſſe *acceptum per illam actionem, niſi ſimpliciter.* Sicut etiam filius Dei per generationem æternam accipit *eſſe* ſimpliciter, quid in primo inſtanti originis priùs non habuit: vel in ordine ad aliquid aliud: & ſi terminus conuerſionis poteſt dici accipere *eſſe* non in ſe, cùm tale *eſſe* præceſſerit, ſed in ordine ad conuerſum inquantum Deus vult hoc eſſe poſt illud. Et hoc modo corpus Chriſti poteſt dici accipere *eſſe* pro quanto Deus vult ipſum eſſe poſt annihilationem panis.

Et ſi quæratur, an tunc corpus Chriſti eſſet præſens ſpeciei panis? Dico, quòd ſic, loquendo de præſentia fundamentali, non autem formali. Quod ſic intelligo, ſi corpus Chriſti, quid eſt in cœlo, illud idem realiter eſſet contentum ſub quantitate panis, & perfectè præſens tali quantitati, non tamen diceretur præſens præſentialitate formali, quæ eſt quædam relatio realis fundata in tali corpore, & terminata ad quantitatem; quia Deus poſſet facere corpus illud eſſe præſens tali quantitati ſine tali reſpectu præſentialitatis, cùm talis reſpectus poneretur extrinſecus adueniens, ſicut etiam poteſt facere corpus reale contineri ſub aliqua quantitate ſine reſpectu commenſurationis paſſiuæ talis quantitati, vt clarè patet à Doctore *in* 4. *diſt.* 10. vide ibi multa ſingularia.

SCHOLIVM.

Sententia Henrici panem non annihilari, quia quod præfuit panis eſt corpus Chriſti, vel aliquitas corporis eſt eius, quod fuit panis. Contrà, corpus non ſe habet aliter in ſe poſt conuerſionem, quàm ante. Secundò terminus ad quem *petit* non eſſe *termini* à quo: *ergo non accipit aliquitatem eius. Ægidius ait non annihilari, quia manet in materia corporis Chriſti in potentia. Contrà, ſic nullum materiale eſſet annihilabile manente aliquo materiali. Secundò, in conuerſione totali materia non manet. Sententia Varronis non eſſe annihilationem, quia conuerſio panis habet terminum poſitiuum. Contrà, quia iſte terminus eſt concomitans & termini per ſe deſitionis ſunt* eſſe & non eſſe *totale panis. Tandem ait poſſe dici ideò non eſſe annihilationem, quia eius terminus non eſt negatio extragenus, id eſt, purum nihil, ſed negatio in genere, id eſt, incluſa in* eſſe *corporis Chriſti. De his negationibus vide eum* 1. *diſt.* 28. *An verò abſolutè dicendum panem annihilari Doctor nihil reſoluit. De quo vide eum* 4. *d.* 11. *q.* 4. *mihi videtur parum referre, ſiue ſic, ſiue ſic loquamur; propriùs tamen loquendo videtur admittendum annihilationem, quia terminus per ſe deſitionis panis eſt totale* non eſſe *eius; & per accidens eſt ex Dei inſtitutione, quòd ſuccedat corpus Chriſti. Ita Gabr. Maior. Occam, Albertus, Rubion, Baſſol. Leuch. & alij quos citaui* 4. *d* 11. *q.* 2. *Scholio ad n* 14. *vnde comprehendendus eſt, quòd aſſerat* 4 *d.* 9. *q.* 2. *ar.* 4. *hanc opinionem non poſſe doceri citra errorem.*

Quære Ochã quol. 5. q. 35. Hẽr. quol. 9. q. 9 quol. 11. q. 4. quol. 12. q. 4.

c DE tertio principali tenetur communiter, quòd in conuerſione non eſt annihilatio termini *à quo*. Vna opinio deducit ex hoc, quòd poſt conuerſionem panis non eſt nihil: & probatur conſequentia: quia ſi eſſet nihil, oporteret dicere quòd eſſet annihilatus: & vltrà deducit. Si non eſt nihil, eſt aliquid: non autem eſt quod præfuit; 21.

fuit : quia illud conuerſum eſt : nec aliquid extra terminum *ad quem*. Patet diſcurrendo; ergo poſt conuerſionem eſt illud, in quod conuerſum eſt, vt ſic verum ſit dicere : quod præfuit panis eſt corpus Chriſti ; aut ſi iſta negaretur, neceſſarium eſt dare, quòd aliquitas corporis Chriſti ſit eius, quod fuit panis.

Contrà : illud quod ipſe addit, quòd panis poſt conuerſionem non eſt nihil, ſed aliquid, ſic quòd aliquitas corporis ſit eius, quod fuit panis, poteſt argui primò ſic. Quod nullo modo aliter ſe habet in ſe poſt conuerſionem, quàm priùs ſe habuit, nec aliquid in ſe aliter habet, non habet aliquam aliquitatem, quam priùs non habuit ; corpus Chriſti nullo modo ſe habet in ſe aliter poſt conuerſionem, quàm ante, ſed ante conuerſionem panis non habuit in ſe aliquitatem panis, nec aliquitas corporis erat aliquitas panis : ergo nec poſt conuerſionem.

Terminus ad quem petit non eſſe termini à quo.

Prætereà. *Eſſe* termini *ad quem* conuerſionis requirit *non eſſe* termini *à quo*. Patet, ſi termini ſint oppoſiti : cùm *eſſe* vnius oppoſiti excludat *eſſe* alterius oppoſiti : ergo terminus *ad quem* conuerſionis, vt talis, non habet in ſe entitatem vel aliquitatem termini *à quo*.

e Aliter dicitur, quòd non annihilatur, quia manet in potentia in materia corporis Chriſti.

Ægidius in Theor. 1. & 34.

Contra hoc arguitur : quia tunc non poſſet Deus annihilare aliquid materiale, niſi ſimul annihilaret omnia materialia, quia quocúnque materiali non annihilatio ſemper in materia eius manet in potentia quodcúnque materiale.

Prætereà Vbi totum tranſit in totum, ibi non manet materia termini *à quo* : cùm ergo in tranſmutationibus, quæ requirunt materiam, materia manens ſit illa, quæ fuit corrupta : ergo, &c.

Aliter dicitur quòd ſicut ſecundùm Ariſtotelem 5. *Phyſic.* tranſmutatio naturalis aliqua eſt à non ſubiecto in ſubiectum, & illa eſt generatio, aliqua contra, vt corruptio, aliqua à ſubiecto in ſubiectum, vt alteratio : & generaliter omnis motus propriè dictus. Sic in tranſmutatione ſupernaturali aliqua eſt verſio à non ſubiecto in ſubiectum vt creatio ; aliqua è conuerſo, vt annihilatio, & aliqua à ſubiecto in ſubiectum, vt conuerſio totali vnius poſitiui in aliud ; non eſt ergo iſta conuerſio annihilatio, quia habet per ſe terminum poſitiuum.

Var. 1. 4. d. 11. cum cõcordatioã. Pariſiẽſis. Tex. 7.

In generatione & corruptione ſunt duo termini poſitiui & duo negatiui.

Contra hoc f licèt ſint duo termini poſitiui, tamen concomitantur duo termini negatiui, ſicut quando concurrunt generatio, & corruptio communiter in naturalibus ſunt duo termini negatiui concomitantes duos terminos poſitiuos, ſicut *eſſe* aquæ corrumpendæ concomitatur *non eſſe* ignis generandi, & *eſſe* ignis concomitatur *non eſſe* aquæ.

22. Conſimiliter in propoſito *eſſe* panis concomitatur *non eſſe* corporis Chriſti ; & *eſſe* corporis concomitatur *non eſſe* panis. Tunc arguitur : mutatio dicitur eſſe creatio, vel annihilatio ex per ſe terminis eius, non autem ex concomitantibus per ſe terminos, ſicut generatio non eſt per ſe creatio propter hoc, quòd terminus per ſe *à quo*, non eſt nihil, ſed priuatio ; & conſimiliter eſt de per ſe termino *ad quem* corruptionis. Cùm ergo comparando per ſe terminos huius conuerſionis, qui ſunt *eſſe* panis, & *non eſſe* panis, cùm illud *non eſſe* ſit totale *non eſſe*, quia nihil panis manet, ſequeretur quòd ipſa deſtructio per ſe conſiderata ſit annihilatio.

Generatio nõ eſt creatio, quia terminus à quo non eſt nihil.

Corruptio non ideò nõ eſt annihilatio, quia aliquid corrupti manet.

Aliter poteſt dici, g & deduci ad propoſitum illud exemplum de corruptione, vbi non tantùm per accidens terminat aliquod poſitiuum, quod, ſcilicet eſt per ſe terminus generationis concomitantis, ſed cùm corruptio ſit deſtructio partialis, ſcilicet totius, non niſi ſecundùm formam, ibi relinquitur altera pars compoſiti, ſcilicet materia per ſe : ergo corruptio non eſt annihilatio, quia aliquid corrupti manet : ſed ſi iſta eſſet præciſa ratio, tunc forma videretur annihilari, quia nihil eius remaneret.

23. Similiter illud manens non eſt per ſe terminus corruptionis *ad quem*. Ideò magis adhuc diſtinguitur per ſe corruptio ab annihilatione per ſuum per ſe terminum, quia ille non eſt nihil, ſiue negatio abſoluta, ſed eſt negatio in apto nato, ſiue priuatio : & pro tanto etiam forma poſſet dici non annihilari quia ei ſuccedit pro termino non nihil, ſed priuatio illius formæ. Adhuc ſi vtráque iſtarum rationum deficeret, puta ſi Deus ſubitò conuerteret totum ignem in totam aquam, non manente eodem ſubiecto communi, adhuc non eſſet annihilatio, quia terminus *ad quem* deſtructionis ignis, etſi non ſit propriè priuatio formæ ignis, tamen non eſt negatio extra genus, ſed eſt negatio, vt includitur in forma oppoſita poſitiua, negatio autem in genere non poteſt eſſe terminus *ad quem* annihilationis, ſicut nec talis negatio

Quare corruptio non eſt annihilatio.

poteſt eſſe terminus *à quo* creationis. In propoſito, licèt duæ primæ rationes non inueniantur, quia nec aliquid termini *à quo* manet, nec formæ eius ſuccedit priuatio ipſius, propriè loquendo; quia non in eodem ſuſceptiuo. Tertia tamen ratio inuenitur, quia deſtructionem panis terminat negatio *eſſe* panis, non extra genus, ſed vt includitur in *eſſe* termini *ad quem*.

Negatio in genere terminat deſtructionem panis, de quo 1. d. 28.

h Sed contra hoc arguitur, quia termino deſtructionis accidit, quòd ſit terminus aliquis *ad quem* poſitiuus: ergo qualis eſſet iſta deſtructio, ſi non eſſet terminus poſitiuus concomitans: talis eſt modo quantùm ad per ſe rationem deſtructionis; non ergo prohibetur eſſe annihilatio per hoc, quòd terminus poſitiuus concomitatur.

Negatio extra genus, & in genere abſolutè, & priuatio quomodo differunt.

i Diceretur autem hîc, quòd negatio extra genus, & negatio in genere abſoluta tamen, & negatio, quæ dicitur priuatio non differunt formaliter ſecundùm rationem negationis, & tamen ſic diſtinguuntur, quòd alicuius mutationis vnum eſt per ſe terminus, & non aliud, vt patet de corruptione: ita negatio, vt includitur in termino poſitiuo ſuccedente, eſt hîc per ſe terminus.

COMMENTARIVS.

28. *Opin. Henric.*

c SEntentia *Henrici. De tertio principali*, videlicet an illa conuerſio, quâ ſcilicet panis conuertitur in corpus Chriſti ſit neceſſaria annihilatio? Et dicit quòd communiter tenetur quòd in conuerſione totali non eſt annihilatio termini *à quo*, & ſic panis, qui totaliter conuertitur in corpus Chriſti, accipiendo totum ſyncategore maticè, vt ſuprà expoſitum eſt, non dicitur annihilari. Et hoc expreſsè tenet *hîc, & in 4. diſt.* 11. Sed de modo iſtius annihilationis tres recitantur opiniones, quæ licèt conueniant in concluſione, tamen in modo probandi differunt adinuicem, quas opiniones quoad modum probandi Doctor improbat.

Prima opinio eſt Henrici *quol. 9. q. 9. quol.* 12. *qu.* 4. qui dicit quòd poſt conuerſionem panis non eſt nihil, quia ſi eſſet nihil, oporteret dicere quòd eſſet annihilatus, quod communiter non conceditur. Si ergo poſt conuerſionem panis non eſt nihil, ſequitur quòd eſt aliquid, ſed non eſt illud, quod præfuit, ſupple non eſt panis poſt conuerſionem, cùm panis ſit conuerſus, nec eſt aliquid extra terminum *ad quem*, id eſt, non eſt aliquid, in quod conuertitur; ergo poſt conuerſionem eſt illud, in quod conuertitur; patet, quia ex quo panis poſt conuerſionem eſt verè aliquid, & non eſt illud quod præfuit, quia non eſt panis, nec eſt aliquid aliud à termino *ad quem* conuerſionis; ergo erit terminus ipſius conuerſionis, vt ſit verum dicere quod præfuit panis eſt corpus Chriſti, id eſt, illud aliquid, quod præfuit panis poſt conuerſionem, eſt corpus Chriſti; aut ſi iſta negaretur, ſcilicet quòd illud aliquid, quid præfuit panis, ſit corpus Chriſti, tunc neceſſariò eſt dare aliquid, quod eſt corpus Chriſti, ſit eius quod fuit panis. Vult dicere, quòd ex quo panis poſt conuerſionem eſt verè aliquid, & non conceditur quòd illud aliquid ſit corpus Chriſti, ſaltem oportet concedere è contra, ſcilicet, quòd aliquitas corporis Chriſti ſit eius, quod præfuit panis id eſt, quòd ſit illud aliquid, quod priùs fuit panis. Et hoc patet, quia ſi poſt conuerſionem panis eſt verè aliquid, & illud tale non eſt panis, nec eſt corpus Chriſti, in quod panis eſt conuerſus, ergo aliquitas corporis Chriſti erit illius, quod priùs fuit panis quàm quòd corpus Chriſti poſt conuerſionē panis, habuit iſtud aliquid, quod præfuit panis: ſiue aliquā aliquitatē poſt conuerſionem panis, quā priùs non habuit.

d *Contra hoc* Doctor probat quòd corpus Chriſti poſt conuerſionem panis non habet aliquam aliquitatem nouam, quam, ſupple, priùs non habuerit. Et arguit ſic, illud quod nullo modo aliter ſe habet in ſe poſt conuerſionem, quàm priùs ſe habuit ante conuerſionem, nec in ſe aliquid aliter habet, non habet aliquam aliquitatem quam priùs non habuit; iſta propoſitio eſt nota: ſed corpus Chriſti poſt conuerſionem panis nullo modo aliter ſe habet in ſe; patet, quia eſt illud idem corpus poſt conuerſionem, quod fuit ante conuerſionem, nec etiam habet in ſe aliquid aliter poſt conuerſionem panis, quod priùs non habuerit ante conuerſionem, ſed ante conuerſionem panis non habuit in ſe aliquitatem panis; patet, quia nihil panis fuit in corpore Chriſti, nec ſimiliter ante conuerſionem aliquitas corporis Chriſti erat aliquitas panis, quia non erat aliquid ipſius panis; ergo nec poſt conuerſionē aliquitas corporis Chriſti erit aliquitas eius quod præfuit panis: ſiue non erit illud aliud quod præfuit panis. Et hoc manifeſtè patet, quia ex quo panis totaliter, cōuertitur nihil panis omnino remanet.

29. *Scotus improbat hanc opinionem.*

Secundò arguit ad idem, quia *eſſe* termini *ad quem* conuerſionis totalis requirit *non eſſe* termini *à quo*; patet, ſi termini ſint oppoſiti, ſicut eſt in propoſito, quia *eſſe* panis, & *eſſe* corporis Chriſti ſunt termini oppoſiti, ſicut etiam diceremus quòd lignum conuertitur in ignem, terminus *ad quem*, ſcil. ignis excludit terminum *à quo* id eſt, quòd poſt cōuerſionem ligni in ignē, ignis, & lignum non ſtant ſimul in eodem, & ſi terminus *à quo* quoad totum ſuum *eſſe* conuertitur in terminum *ad quem*, ſicut eſt in propoſito de conuerſione panis in corpus Chriſti, tunc terminus *ad quem* totaliter excludit terminum *à quo* quoad totum ſuum *eſſe*, ita quòd nihil ipſius termini *à quo* ſtat poſt conuerſionem cum termino *ad quem*, cùm *eſſe* vnius oppoſiti excludat *eſſe* alterius oppoſiti; ergo corpus Chriſti, quod ponitur terminus *ad quem* totalis conuerſionis panis, non habet in ſe aliquam entitatem termini *à quo*; ergo poſt conuerſionem panis non eſt verum dicere quòd ſit aliquid, &c.

30. *Opinio Ægidij theor.* 1. & 34.

e Alius modus dicendi eſt Ægidij de Roma qui dicit quòd imo panis in hac cōuerſione totali non annihilatur, quia etſi panis poſt conuerſionem non maneat in ſe, nec aliquid ipſius panis

panis, quia tamen manet in potentia in materia corporis Chriſti, cùm illa ſit in potentia ad formam panis, ſicut etiam fuit in potentia ad corpus Chriſti antequam informaretur forma corporis Chriſti, & propter talem potentialitatem panis poſt conuerſionem non eſt annihilatus.

Contra hunc modum arguit Doctor deducendo ad hoc inconueniens: quia tunc ſequeretur quòd Deus non poſſet annihilare aliquod materiale, &c.

Præterea, vbi totum ſyncategorematicè tranſit in totum, ibi non manet materia termini *à quo* cùm illa tranſeat. Cùm ergo in tranſmutationibus, quæ requirunt materiam, quales ſunt vbi totum ſyncategorematicè non tranſmutatur in totum, ſed tantum categorematicè in talibus tranſmutationibus materia manens eſt illa, quæ fuit incorrupta, ſicut quando lignum tranſmutatur in ignem, materia manens eſt materia ligni corrupti, quæ eſt in potentia ad formam ignis, & ideò forma ignis, quæ educitur de potentia materiæ ligni non dicitur creari, nec ſimiliter forma ligni dicitur annihilari. Vbi ergo totum tranſit in totum, ſic, quòd nihil ipſius maneat, ſequitur quòd materia termini *à quo* nullo modo maneat, &c.

31. Tertius modus dicendi eſt Varronis *in* 4. *diſt.* 11.

f *Contra hoc*, Doctor improbat hunc modum dicendi. Et ratio ſtat in hoc, quia mutatio accipitur propriè ex per ſe terminis mutationis, qui ſunt priuatio, & habitus. Termini enim per ſe generationis ſunt *non eſſe*, & *eſſe*, ita quòd terminus *à quo* eſt *non eſſe*, & terminus *ad quem* eſt ipſum *eſſe*. Et termini per ſe corruptionis ſunt *eſſe*, & *non eſſe*, nam terminus per ſe *à quo* eſt *eſſe*, & terminus per ſe *ad quem* eſt *non eſſe*, & ex talibus terminis dicitur per ſe generatio, vel corruptio. Et termini per ſe creationis ſunt *non eſſe ſimpliciter*, & *eſſe ſimpliciter*, quia creatio per ſe eſt à *non eſſe ſimpliciter* ad *eſſe ſimpliciter*, & ſimiliter annihilatio per ſe eſt ab *eſſe ſimpliciter* in *non eſſe ſimpliciter*. Si ergo terminus *ad quem* per ſe alicuius conuerſionis eſt verè nihil, talis conuerſio erit per ſe annihilatio. Cùm ergo terminus *ad quem* per ſe conuerſionis panis ſit nihil ſimpliciter, cùm panis totaliter deſinat eſſe, ſequitur quòd conuerſio panis erit annihilatio. Et licèt ad *non eſſe* panis ſequatur *eſſe* corporis Chriſti, vt terminus *ad quem* talis conuerſionis, erit tamen terminus *ad quem* per ſe, quia ſi *eſſe* non eſt panis, ſed tantùm concomitans, & tali termino concomitanti non determinatur per ſe mutatio aliqua.

g *Aliter poteſt dici.* Hîc Doctor ponit modum proprium ſatis ſingularem, & ſubtilem, & dicit, quòd ideò panis in hac conuerſione totali non annihilatur propriè, quia terminus per ſe annihilationis eſt nihil ſimpliciter, ſiue eſt negatio ſimpliciter extra omne genus, ſicut etiã terminus *à quo* creationis eſt nihil ſimpliciter, ſiue negatio extra omne genus, quæ nullum ſubiectum ſibi determinat. In propoſito ergo, cùm panis totaliter conuertitur, ſiue tranſit ab *eſſe* in *non eſſe*, negatio panis eſt tantùm negatio in genere, quia talis negatio determinat ſibi corpus Chriſti, quod immediatè ſuccedit: ſi enim ad *non eſſe* panis nihil poſitiuum ſuccederet, verè annihilaretur, quia negatio panis nõ determinat ſibi aliquod ſubiectum. Quando ergo ad *non eſſe* alicuius aliud ſuccedit, tale *eſſe* non eſt nihil ſimpliciter, quia non eſt negatio extra omne genus, ſed negatio in genere. Et ideò illud tale non diceretur per ſe, ſiue proprie annihilari, quia terminus *ad quem* per ſe non eſt ſimpliciter nihil, quia non eſt negatio extra omne genus. Et hoc eſt quod dicit in ſententia.

h *Sed contra hoc arguitur.* Hîc intendit Doctor probare quòd talis negatio in genere tantum accideret termino *ad quem* conuerſionis. Et propter hoc talis conuerſio non eſſet annihilatio tantũ per accidens, & hoc probat. Nam termino *ad quem* deſtructionis accidit, quod ſit terminus aliquis ad quem poſitiuus: ſiue accidit ipſi negationi, quæ ponitur terminus *ad quem*, quod ſuccedat aliquod poſitiuum; ergo qualis eſſet iſta deſtructio, ſupple per ſe ſi non eſſet terminus poſitiuus concomitãs ipſam negationẽ, quæ ponitur terminus per ſe *ad quem*, talis eſt modo iſta deſtructio quantùm ad per ſe rationem deſtructionis, non ergo prohibetur eſſe annihilatio per hoc, quòd terminus poſitiuus concomitatur. 32.

Reſpondet Doctor quòd negatio extra genus, & negatio in genere, loquendo de negatione abſoluta in genere, prout ſcilicet diſtinguitur à negatione, quæ dicitur priuatio, non diſtinguitur à negatione priuationis ſecundùm rationem formalem negationis, quia tam negatio in genere, quam negatio extra genus, & negatio quæ eſt priuatio eſt formaliter negatio. Non ergo iſtæ negationes in formali ratione negationis diſtinguuntur ad inuicem, ſed præcisè diſtinguuntur ex hoc, quòd negatio extra genus dicitur illa, quæ nullum ſubiectum ſibi determinat; & negatio in genere abſoluta dicitur illa, quæ aliquod ſubiectum ſibi determinat, & hoc abſolutè, quia non determinat ſibi illud vt aptum natum, &c. Negatio verò quæ eſt priuatio, diſtinguitur per hoc quod determinat ſibi ſubiectum tale, puta, quòd ſit aptum natum, &c. quia priuatio eſt negatio in ſubiecto apto nato. Sic ergo terminus *à quo* per ſe generationis non eſt negatio ſimpliciter, ſed negatio in ſubiecto apto nato, quæ eſt priuatio; & per ſe terminus *ad quem* corruptionis non eſt negatio abſolutè, ſed eſt negatio in ſubiecto apto nato, quæ eſt priuatio, quæ ponitur terminus per ſe *ad quem* corruptionis. Sic dico in propoſito, & hæc conuerſio eſt, quod terminus *ad quem* conuerſionis per ſe non dicitur negatio abſolutè, ſed negatio in genere, ergo talis conuerſio dicitur per ſe habere talem terminum *ad quem*. Si enim eſt conuerſio totalis panis in corpus Chriſti, terminus *ad quem* per ſe illius conuerſionis erit negatio in genere. Et licèt terminus *ad quem* poſitiuus, qui ſuccedit accidat negationi abſolutè ſumptæ, non tamen dicitur propriè accidere negationi in genere, cùm negatio in genere determinet ſibi neceſſariò aliquid ſubiectum; ſicut etiam ſubiectum aptum natum poteſt dici accidere negationi abſolutè ſumptæ, non tamen dicitur propriè accidere negationi, quæ eſt priuatio, cùm priuatio ſit per ſe negatio in ſubiecto apto nato.

Negatio duplex.

SCHOLIVM.

Ad primum docet non requiri aliquid commune realiter terminis conuerſionis, tantùm enim habent communem habitudinem obedientiæ ad idem agens; & loquitur de conuerſione latè ſumpta, vt notam ſup. in Scholio nu. 19. Ad argumentum ad oppoſitum explicat quare agens creatum corrumpere poſsit ſpecies Euchariſtiæ de quo latè q. 4. d. 12. q. 4 & 5. Item, quæ ſubſtantia ſuccedit corruptæ Euchariſtiæ: de quo 4. d. 12. qu. 6. & dicendum quòd ſubſtantia compoſita, nata affici accidentibus inductis à cauſa naturali: quod eſt contra D. Thom. 3. p. qu. 77. à 5. qui aſſerit redire materiam, cuius ſententiam ſolidiſsimè refutat Doctor. d. 12. q. 6. num. 5. quia illa materia non poteſt poni ante vltimum inſtans conuerſionis, neque in ipſo vltimo inſtanti ob grauiſsima conuenientia, quæ inde ſequuntur. Refutat etiam ibid. quod D. Thom. ait materiam conuerſam, vel annihilatam non poſſe redire probans id manifeſtè falſum eſſe.

Alter terminus creationis, & nihilationis non continetur ſub ente.

AD argumentum [k] principale, aliquid eſſe commune terminis poteſt eſſe dupliciter, vel communitate reali, ſicut materia, quæ eſt commune ſubſtratum vtrique termino in corruptione: hoc modo non oportet in conuerſione totali aliquid eſſe commune terminis; imò tale commune repugnat conuerſioni totali. Alio modo poteſt intelligi commune communitate rationis, puta quòd vterque terminus contineatur ſub ente, & hoc ſufficit ad excludendum rationem creationis, & annihilationis, quia in illis alter terminus non continetur ſub ente, & hoc modo diceretur, quòd iſtæ ſpecies, & illud præexiſtens, in quod conuerterentur, haberent aliquid commune. 25.

Quid requiritur cõmune vtrique termino in conuerſione.

l Aliter poſſet poni aliquid commune terminis non eſſentialiter: ſed communis habitudo ad idem agens; quia potentiæ agentis eodem modo ſubiacet vterque terminus conuerſionis; & hoc etiam ſufficit ad excludendum annihilationem, quia nihil propriè non ſubiacet potentiæ agentis; cùm non ſit aliquid cauſabile.

Quare agens naturale non poteſt tranſubſtantiare, de quo 4. d. 13. q. 1.

m Argumentum ad oppoſitum probat, quòd natura poteſt conuertere aliquid in aliud conuerſione totali, & ita non requirit ſubiectum commune, quod manifeſtè eſt inconueniens in quacunque tranſmutatione naturali, ſecundùm Philoſophum; ideò ad illud argumentum dicendum eſt quòd agens naturale poteſt omnem tranſmutationem illam, & ſolùm cauſare circa iſtas ſpecies; quæ tranſmutatio poteſt hîc habere ſubiectum tranſmutabile. Nulla autem tranſmutatio ſubſtantialis habet hîc ſubiectum tranſmutabile, quia nulla eſt hîc ſubſtantia, nec compoſita, nec materia; ideò agens naturale non poteſt hîc tranſmutationem ſubſtantialem cauſare, ſed accidentalem, in qua ſufficit quantitas pro ſubiecto. In illo ergo *nunc*, in quo per actionem agentis naturalis, Euchariſtia habet primò *non eſſe*, cùm natura nihil corrumpat niſi aliquid incompoſſibile producendo, produceretur virtute naturæ quoddam cõpoſitum per accidens, ſcilicet quantùm quale, qualitate incompoſſibili Euchariſtiæ, quæ corrumpitur, & iſtius compoſiti ſubiectum præfuit, & forma inducta eſt ab agente creato habente eam in virtute ſua actiua.

Quomodo agens naturale corrumpat Euchariſtiam, de quo 4 d. 12. q. 4. 5.

Sed nunquid tunc [n] producitur aliqua ſubſtantia. 26.

Ad corruptionem Euchariſtiæ Deus producit ſubſtantiam natam affici accidentibus cauſatis à agento naturali.

Reſpondeo non actione naturæ, quia non habet paſſum, de quo producat ſubſtantiam: ſi ergo tunc ſubſtantia producatur, hoc eſt actione Dei, qui diſpoſuit nusquam accidens eſſe ſine ſubiecto, niſi in Euchariſtia manente; & ideò illa deſtructa Deus producit ſubſtantiam compoſitam, quæ nata eſt affici illis accidentibus cauſatis per agens naturale, nec illa ſubſtantia noua requiritur propter actionem naturæ: imò actionem illam ſequitur ordine naturæ: nec neceſſariò, quia Deus poſſet non producere ſubſtantiam illam, ſed ſequitur ordine diſpoſitionis diuinæ.

Opinio Innocentij de deſitione Euchariſtiæ, de quo d. 12. q. 6.

De ipſa autem deſitione Euchariſtiæ duplex eſt opinio. Vna quæ videtur eſſe Innocentij *de officio Miſſæ, Parte tertia*, vbi dicit, quòd quamuis ſpecies maneant, quæ poſſent afficere ſubſtantiam panis, & vini, ſi eſſent ibi, ſi tamen tanta fiat alteratio circa ſpecies, quòd panis eis affectus non eſſet conueniens nutrimentum, deſinit eſſe Euchariſtia: & in eodem inſtanti actione diuina fiet ibi noua ſubſtantia, quæ nata eſt affici illa qualitate: hæc autem eſt ſubſtantia panis, & tunc illa manet vlteriùs in alteratione vſque ad inſtans generationis nouæ ſubſtantiæ: & illam generat natura, corrumpendo illam ſubſtantiam compoſitam, quam potentia diuina reduxit.

Alia eſt opinio, quòd manet quamdiu manent qualitates, quæ poſſent afficere

ſubſtantiam

ſubſtantiam conuerſam: licèt ipſa ſic affecta non eſſet conueniens nutrimentum: non ergo deſinit eſſe Euchariſtia, niſi quando deſineret ipſa ſubſtantia panis, & ſecundùm hoc eſſet dicendum, quòd in illo inſtanti corruptionis ſpecierum, eſt ibi ſubſtantia noua: ſed non panis: quia illa non eſſet nata affici qualitatibus incompoſſibilibus pani iam inductis, ſed talis eſt illa ſubſtantia noua, qualem natura generaret de pane corrupto, ſi ſubſtantia panis ibi fuiſſet.

Manet Euchariſtia, quamdiu maneret ſubſtantia panis, ſi adeſſet, & ea deſtructa ſit noua ſubſtantia, quam agēs naturale faceret, ſi adeſſet panis.

COMMENTARIVS.

33. *Quid primatio.*

k AD *argumentũ principale.* Doctor arguit, probando, quod ſpecies in Euchariſtia nõ poſſit virtute diuina conuerti in aliquid præexiſtens, & per conſequens, quod non poſſit conuerti in Corpus Chriſti. Et arguit ſic: quia omne quod conuertitur in aliud, habet aliquid commune cum illo in quod conuertitur; patet iſta, quia ſi lignum conuertitur in ignem, materia ligni eſt communis tam formæ ligni, quã formæ ignis. Et dicitur communis non communitate prædicationis, ſed quia eſt receptiua vtriuſque formæ non ſimul, ſed ſucceſſiuè. Sed ſpecies in Euchariſtia, quæ ſunt ſeparatæ à ſubſtantia panis non habent aliquod commune cum aliquo præexiſtente, patet: nec ſubſtantiam panis, nec materiam, quæ eſt primum ſubiectũ, in quo tranſmutantur ad inuicem. Si ergo illæ ſpecies non habent aliquod commune, & totaliter conuertuntur in Corpus Chriſti, ſequitur quòd annihilentur. Et ſic talis conuerſio eſſet annihilatio.

Aliquid eſſe commune poteſt dupliciter intelligi.

Reſpondet quòd *aliquid eſse commune terminis poteſt dupliciter intelligi, vel communitate realis, ſicut materia quæ eſt commune ſubſtratum vtrique termino in corruptione*, ſcilicet formæ corrumpendæ, & formæ generandæ, *hoc modo non oportet in conuerſione totali* ſyncategorematicè *aliquid eſse commune terminis, imò tale commune repugnat conuerſioni totali*; patet, quia quando totum ſyncategoreumaticè tranſit in totum, nihil illius totius manet, & per conſequens nõ manet materia recepiua vtriuſque termini. *Alio modo poteſt intelligi* commune communitate rationis, puta, quòd vterque terminus contineatur ſub ente, & hoc ſufficit ad excludendũ rationem creationis, & annihilationis, quia in illis aliter terminus continetur ſub ente, *& hoc modo diceret, quod illæ ſpecies, & illud præexiſtens*, in quod conuerterentur haberẽt aliquod commune, quia illum ens. Si dicatur, quòd terminus *ad quem*, qui ponitur Corpus Chriſti præexiſtens, non eſt per ſe terminus *ad quem* conuerſionis ſpecierum, ſed tantum concomitans, vt ſuprà patuit, & ſic talis conuerſio non diceretur annihilatio, niſi per accidens, tamen per ſe eſſet annihilatio, quia terminus *ad quem* per ſe eſt nihil. Dico, quòd ex hoc Doctor dicit talem conuerſionem non eſſe annihilationem, quia ad talem conuerſionẽ concomitatur Corpus Chriſti præexiſtens non vt terminus per ſe ad quem, ſed vt aliquid requiſitum ad per ſe terminũ *ad quem*, quia terminus per ſe *ad quem* talis conuerſionis eſt negatio in genere, quæ ad hoc vt ſit negatio in genere determinat ſibi aliquod ſubiectũ, & hoc modo Doctor intelligit.

34. l *Aliter poſſet poni aliquod commune terminis non eſſentialiter*, puta, quòd non prædicetur de illis in *quid*: *ſed poſſet poni communis habitudo ad idem agens.* Vult dicere, quòd tam terminus *à quo* conuerſionis, quàm terminus *ad quem*, loquendo de termino *ad quem* poſitiuo, ſubiacet potentiæ agentis primi: ſubiacet dico, tam quoad *eſſe* illorum totale, quàm quoad *non eſſe*. Et ideò in eodem inſtanti, quo terminus *à quo* totalis deſinit eſſe in ſe virtute agentis primi virtute eiuſdem agentis aliquod ens poſitiuum poteſt ſuccedere, ſiue ſit præexiſtens. Sicut patet de corpore Chriſti, quod ſuccedit deſitioni panis, ſiue non ſit præexiſtens, ſed de nouo producatur, quoad *eſſe* totale, in quo *eſſe* fundatur negatio, quæ dicitur negatio in genere, & per conſequens talis conuerſio non erit annihilatio. Si verò terminus *ad quem* non ſubiacet potentiæ agentis, ſicut eſt nihil ſimpliciter, ſiue negatio extra genus, quæ nullo modo eſt cauſabilis, tunc quod conuertitur in talem terminum *ad quem*, verè annihilatur. Nota tamen quod negatio in genere non dicitur formaliter ſubiacere potentiæ agentis, ſed ex hoc dicitur ſubiacere, pro quanto ſubiectum, quod ſibi determinat, ſubiacet potentiæ agentis; quia ergo tale ſubiectum virtute agentis poteſt ſuccedere termino *à quo* conuerſionis, ideò negatio in genere, quæ ponitur per ſe ad terminum *ad quem* talis conuerſionis dicitur ſubiacere potentiæ agentis. Et hoc eſt quod dicit.

m Secundò principaliter arguit ad oppoſitum, probando ſcilicet quòd Deus poſſit illas ſpecies conuertere in aliquid præexiſtens, & arguit ſic: Natura creata poteſt illas ſpecies conuertere in aliquid præexiſtẽs, ergo, & Deus, &c. 35.

Reſpondet quòd agens naturale tantum poteſt tranſmutare illa quæ habent ſubiectum commune; vnde ſi generat aliquam ſubſtãtiam corrumpendo aliam, vt quando ignis corrumpit lignum, & generat ignem: ſi ignis non haberet materiam ligni pro ſubiecto communi formæ ignis, & formæ ligni, nunquam poſſet ex ligno generare ignem: nec per conſequens poſſet conuertere lignum in ignem. In aliqua tranſmutatione ſubſtantiali ſemper agens naturale ſupponit materiam communem tam formæ ſubſtantiali corrumpendæ, quàm formæ ſubſtantiali generandæ, ita quòd nũquam poſſet corrumpere formam ligni, niſi in eodem inſtanti, in quo expellitur forma ligni induceret formam ignis incompoſſibilem formæ ligni, quia vtraque forma eſt nata tantum recipi in materia. In tranſmutatione verò accidentali, vbi agens naturale corrumpit illud accidens inducendo aliud, ſufficit quòd habeat aliquod ſubiectum commune, puta, quantitatem. Et ſic quando agens naturale corrumpit, puta ſaporem in Euchariſtia fundatum in quantitate ſeparata, ſuffit quòd habeat illam quantitatem pro ſubiecto; non poſſet ergo agens naturale tranſmutare aliquod accidens in ſubſtantiam, quia quando tranſmutat aliquid in ſubſtantiam,

ſtantiam,præſupponit materiam illius tranſmutabilis, vt ſubiectum receptiuum formæ ſubſtantialis:ſed non eſt ſic in tranſmutatione accidentali, quia qualitati ſufficit habere quantitatem pro ſubiecto. Dicit ergo Doctor quòd in illo *nunc*,ſiue inſtanti, in quo per agentis naturalis actionem Euchariſtia habet non eſſe, cum natura nihil corrumpat,niſi aliquid incompoſſibile producendo,produceretur virtute naturæ quoddam compoſitum per accidens, ſcilicet aliquod quantum quale qualitate incompoſſibili Euchariſtiæ, quæ corrumpitur, & iſtius compoſiti ſubiectum præfuit,ſupple illa,quantitas, quæ recipit qualitatem incompoſſibilem qualitati pertinenti ad Euchariſtiam.

36. n *Sed nunquid tunc producitur aliqua ſubſtantia?* Nunc quærit Doctor quando Euchariſtia corrumpitur,an in eodem inſtanti,quo corrumpitur generetur aliqua ſubſtantia? Et dicit quòd ſi aliqua ſubſtantia generatur,hoc non fit actione naturæ creatæ,quia illa non habet paſſum,ſupple materiam,de qua producat ſubſtantiam, quia in Euchariſtia corrumpenda nulla eſt materia; ſed hoc erit ſola actione Dei, qui diſponit nuſquam accidens eſſe ſine ſubiecto, niſi in Euchariſtia manente, & ideò in illo inſtanti, quo Euchariſtia corrumpitur per agens naturale, Deus in eodem inſtanti producit ſubſtantiam compoſitam, quæ nata eſt affici illis accidentibus cauſatis per agens naturale;nec illa ſubſtantia noua acquiritur per actionem naturæ,imò actionem illam, ſequitur ordine naturæ talis ſubſtantia,nec tamen neceſſariò,quia Deus poſſet non producere ſubſtantiam illam, ſed tantùm ſequitur ordine diſpoſitionis diuinæ,quæ diſpoſuit nullum accidens eſſe ſeparatum à ſubſtantia, niſi in ſola Euchariſtia, & ideò ſi quantitas aliqua eſſet ſeparata, & eſſet alba, ab agente naturali poſſet induci nigredo incompoſſibilis albedini, & tamen ad corruptionem albedinis non ſequitur generatio alicuius ſubſtãtiæ, ſed tantùm fieret quantũ nigrũ.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm Deus poßit facere, quòd, manente corpore, & loco, corpus non habeat vbi *ſiue* eſſe *in loco,*

Alenſ.4.*p.q.*11. D.Thom.*q.*52.*ar.*1.Bonau.2.*d.*2.*q.*5.Scot.*q.*5.*an.*10.Io.Baccon.2.*d.*3.*q.*3.Mayron. 2.*d.*1.*q.*6. Ricchard.4.*d.*2.*q.*2.Bellarm.*lib.*3.*de Euchar.cap.*3.4.Suar.3.*tom.d.*48.*ſ.*4.

Vide in 4. d. 20. q.3. Argum.

AD tertium ſic proceditur. Arguitur, quòd Deus non poteſt facere, quòd manente corpore, & loco, corpus non habeat *vbi* in loco: quia non poſſunt manere extrema, quin maneat relatio media: ſicut non poſſunt eſſe duo alba, quin ſint ſimilia: corpus, & locus videntur eſſe extrema: inter quæ ipſum *vbi* eſt quaſi habitudo media, ſecundùm illnd ſex Principiorum; vbi *eſt circunſcriptio corporis à circunſcriptione loci procedens.* 1.

Ratio opp. Contrà, ſic ſe habent corpus, & locus ad *vbi*, ſicut actiuum & paſſiuum ad actionem, & paſſionem: nunc autem Deus poteſt facere, quòd manente actiuo & paſſiuo,non ſit inter illa actio, & paſſio: ergo, &c. Maior probatur: quia ita videtur *vbi* habitudo media inter locum & corpus: ſicut actio, & paſſio inter agens, & patiens. Minor probatur,quia ſicut habetur Danielis 3. Tres pueros in fornacem,miſſos ignis non combuſſit, & tamen fuit actiuus: quia flamma erumpens interfecit eos, qui miſerunt eos in fornacem, & corpora eorum erat paſſiua:quia non eſt veriſimile, quòd tunc habuerunt dotem impaſſibilitatis.

Pueri in fornace non fuerunt impaſſibiles.

Iſta quæſtio poteſt habere duplicem intellectum: vnum de corpore & loco in communi; alium de corpore & loco determinato,& vtérque poteſt ſubdiſtingui. Et ideò ſunt hîc quatuor declaranda. 2.

Quatuor ſint examinanda.

Primò, *ſi corpori in communi repugnat non habere* vbi,*poſito loco in communi.*

Secundò, *ſi repugnat loco in communi eſſe ſine* vbi,*ſiue non circumſcribere: & hoc poſito corpore in communi.*

Tertiò, *ſi poſsibile ſit hoc corpore, & hoc loco manentibus, ſed hoc corpore huic loco non præſente, quòd hoc corpus non habeat hoc,* vbi.

Quartò, *ſi hoc corpore, & hoc loco manentibus, & hoc corpore huic loco præſente, poſsibile eſſet hoc corpus non habere hoc* vbi?

SCHOLIVM.

Poſſe dari corpus ſine corpore locante, imo de facto ſic datur vltimum Cælum. Patet, quia abſolutum poteſt eſſe ſine reſpectu ad id, quod nec eſt priùs nec ſimul natura cum ipſo: tale eſt corpus

corpus respectu loci. Soluit tria argumenta in contrarium adducta. De hoc vide ipsum 4.d.10. qu.2.& 3.& 2.dist.2.q.5. Ad replicam primam contra solutionem tertij, dicendum, vbi *Cœli pertinere ad* vbi *actiuum. Ad secundum, si moueretur, nullo existente contento, esset motus localis quodammodò secundùm partes. Vide Doct. de motu in vacuo 2.d.2.q.9.an. 41.*

3. DE primo dico, quòd non includit contradictionem corpus esse sine corpore aliquo continente, & per consequens sine *vbi*: imò ita est de primo Cœlo, quòd non habet corpus continens: posito etiam, quòd esset locus; non tamen quicunque, sed aliquis capax huius corporis, non esset adhuc contradictio, quòd hoc corpus non haberet *vbi*. Ratio primi est [a], quia non est contradictio absolutum maneret absque respectu ad illud, quod non est prius eo, vel saltem quod nec est prius, nec simul natura cum ipso: nunc autem locus nec est prius natura corpore, nec simul, imò videtur posterius corpore; ergo, &c. Ex hoc potest accipi ratio secundi. [b]

4. Phys. & 1. cœli & alibi.

Potest absolutum esse sine eo, quod non est prius, nec simul natura cum eo. 4. Phys.

Contra istud: [c] corpori per se competit esse in loco, ita quòd corporeitas est per se ratio essendi in loco, sed contradictio est rationem formalem esse, nisi illud sit, cuius est ratio formalis.

Præterea. Corpus locatum dependet à locante, ergo illa habitudo locati ad locans, est habitudo quædam dependentiæ; sed absolutum non potest esse sine dependentia propria, quam natum est habere.

Præterea. Contra illud, quod dicitur de primo Cœlo, arguitur; quia illud corpus si moueatur non est dare quo motu moueretur, nisi locali, sed moueri localiter requirit esse in loco; quia moueri localiter est aliter se habere in loco nunc, quàm priùs. Si detur quòd Cœlum quiescit, sequitur quòd quiescit quiete opposita illi motui, quem natum est habere, & ita quiescit localiter: & tunc propositum.

5. & 6. Phys.

4. Ad primum potest dici, [e] quòd dimensio est ratio fundamentalis proxima respectu *vbi*, vel si sic intelligeretur ratio formalis, benè potest talis ratio formalis separari ab illo, respectu cuius dicitur esse ratio, & hoc intelligendo in actu: licèt non separaretur ab aptitudine vel potentia ad illud. Exemplum: albedo isto modo est ratio essendi simile, & tamen non est contradictio, quòd sit sine similitudine actuali.

Dimensio est ratio fundamentalis respectu vbi *aptitudinalis.*

Contrà, si dimensio est propria [f] ratio fundamentalis respectu passiuæ locationis, saltem ista erit per se secundo modo; etsi non primo modo, corpus locatur, sicut color videtur, sed in propositione per se secundo modo, cùm sit necessaria simpliciter, subiectum non potest esse sine prædicato.

Respondeo, [g] quòd corporeitas est ratio fundamentalis respectu huius, quod est esse locabile, & respectu huius etiam, quod est locari. Propria quidem & proxima vtriúsque, quia cuius est potentia, eius est & actus: sed respectu primi est ratio necessaria, respectu secundi ratio non necessaria: quia aptitudo est intrinseca per istam rationem etiam præcisè acceptam; sed illud, ad quod est aptitudo non inest actualiter, nisi per agens, reducens aptitudinem ad actum: negandum est igitur quòd assumitur, scilicet hanc esse per se secundo modo, *corpus locatur*, licèt concedendum sit hanc esse per se: *corpus est locabile*. Exemplum huius, hæc est per se secundo modo: *homo est risibilis*; hæc autem contingens: *homo ridet*.

Primo de Somno & Vigilia c.1.

5. h Ad secundum: illa dependentia, quæ est locati ad locans, non est simpliciter necessaria ex parte eius, quod dicitur dependere: sicut est dependentia causati ad causam, sed est dependentia aliqualis, tanquam ad illud, quod natum est conseruare in sua dispositione naturali, corpus quidem naturale in suo loco naturali natum est sic conseruari: sine tamen tali conseruante potest absolutè esse.

Dependentia locati ad locum, non necessaria.

Ad tertium potest dici, quòd si mouetur, mouetur secundùm *locare*, non secundùm *locari*: quia nunc aliter locat corpus contentum, quàm priùs locauit: sed non aliter locatur: quia non locatur: & isto modo intelligitur dictum Auerrois, quòd *Cœlum est in loco per centrum*: quia suum esse in loco est locare locabile fixum in loco.

4. Phys. *An cœlum moueatur localiter.* 4. Phy. c 43

i Si quæratur de isto *locare* ad quod Genus pertinet, vt sic motus ille diceretur esse in illo Genere: non ad Genus *vbi*: quia *vbi* est circunscriptio passiua, non ad aliquod aliud Genus tum quia motus esset in pluribus Generibus, quàm ponit Philosophus 5. *Physic.* Tum quia discurrendo, non inuenitur ad quod Genus aliud pertineat.

Tex. 9. & inde.

6. Præterea. Sicut Cœlum potest circulare, licèt non contineatur à corpore, sic potest circulare, licèt non contineat corpus, puta si esset idē corpus continuum, & sphæricū, igitur illa forma fluēs, secūdū quā est per se motus circulationis, posset per se esse sine respectu, tam ad continens, quam ad contentum, & ista est forma mere absoluta.

Responsionem quære

Ad pri

Ad primum dicitur, quòd illud locare *pertinet ad Prædicamentum* vbi: *& licèt non definiatur niſi* vbi *paſſiuum à Philoſopho: tamen eſt aliud* vbi *actiuum, quod eſt ſpecies alia ipſius* vbi, *quod eſt Prædicamentũ cõmune ad* vbi *actiuum, &* vbi *paſſiuũ, patet in 4.d.10.q.1.*

Ad ſecundum dicitur ab aliquibus, quòd in tali caſu non moueretur Cœlum.

Aliter tamen dico, quòd talis motus eſſet ad vbi *imaginarium, non actuale, & reale; nec hoc eſt inconueniens concedere: cùm hoc ſequatur ex caſu. Patebit inferiùs in iſta quæſtione,* &c.

COMMENTARIVS.

1. a RAtio primi eſt, &c. Patet iſta propoſitio in ſecundo, diſt. 1. q. 5. vbi eam prolixè expoſui; ideò enim res, ſiue abſolutum patris, non poteſt manere ſine reſpectu, & dependentia ad Deum, quia abſolutũ patris, neceſſario dependet à Deo eſſentialiter, vt à priori. Similiter pater in quantum pater nõ poteſt manere ſine filio, quia eſt ſimul natura cũ filio. Vbi ergo ab ſolutum poteſt manere ſine alio abſoluto, ſequitur quòd tale abſolutum poſſit manere ſine reſpectu ad illud aliud abſolutum; nunc autem locus non eſt priùs natura corpore, nec ſimul, imò videtur poſterius. Et loquitur hîc de loco materiali, ſcilicet de vltima ſuperficie continentis, quia loquendo de loco formali, ſcilicet de reſpectu locantis, talis reſpectus eſt ſimul natura cum locato, & locante. Et quòd dicit, quòd eſt quòd eſt quaſi poſterius natura, hoc patet, quia corpus facit latera continentis diſtare, & per conſequens talis ſuperficies eſt poſterior corpore, vt patuit in 2.d.2 p.1, in materia de loco Angelorum.

Abſolutum poteſt eſſe ſine reſpectiuo.

b *Ex hoc poteſt accipi ratio ſecundi.* Secundum declaratum erat, quòd etiam poſito loco capace huius corporis non eſſet adhuc contradictio, quòd hoc corpus non haberet *vbi*: & patet ratio huius ſecundi, quia ſi corpori abſolutè non repugnat poſſe eſſe ſine ſuperficie locantis corporis, ſequitur quòd nec huic corpori repugnat poſſe eſſe ſine iſta ſuperficie capace huius corporis, & per conſequens non repugnat ſibi poſſe eſſe ſine reſpectu ad eam.

c *Contra iſtud.* Nunc Doctor inſtat multipliciter contra illam concluſionem; probando quòd repugnet abſolutè corpori eſſe ſine loco. Primò arguit ſic: *Corpori competit per ſe eſſe in loco,* &c. Si enim rationale eſt ratio quòd homo ſit, ſi rationale eſt: neceſſariò homo erit, ſic in propoſito, ſi corporeitas eſt ratio formalis, quòd *A* ſit in loco, ſi corporeitas *A.* eſt neceſſariò *A.* erit in loco.

d Secundò arguit, *corpus locatum dependet à locante,* &c. Patet, quia ſi *A.* dependet à *B.* in *eſſe & conſeruari*, erit impoſſibile *A.* poſſe eſſe ſine *B.* ergo erit impoſſibile *A.* poſſe eſſe ſine dependentia ad *B.* Patet per propoſitionem Doctoris *in ſecundo, diſt. 1. q. 5.* Cuicumque abſoluto repugnat eſſe ſine termino relationis ad ipſum, impoſſibile eſt tale abſolutum poſſe eſſe ſine relatione ad ipſum terminum.

e Reſpondet ad primum, quòd dimenſio eſt ratio fundamentalis eſſendi in loco, ſed ratio formalis eſſendi in loco eſt reſpectus locati, ad locantem. Primo modo poteſt eſſe ſine loco paſſiuè, ſiue ſine tali reſpectu locati ad locantem: ſecundo modo non, quia eſt impoſſibile effectum formalem eſſe ſine cauſa formali. Sicut albũ abſolutè poteſt eſſe ſine ſimilitudine ad aliud album, licèt ſit ratio proxima fundamentalis ſimilitudinis, tamen album formaliter ſimile non poteſt eſſe ſine ſimilitudine, quia ſimile formaliter eſt effectus formalis ſimilitudinis.

2. *Dimenſio eſt ratio fundamentalis eſſendi in loco.*

f *Contrà, ſi dimenſio,* &c. Adhuc inſtat probando, quòd talis dimenſio non poteſt eſſe ſine reſpectu ad locum.

g Reſpõdet, quòd dimẽſio eſt ratio fundamẽtalis reſpectu huius, quod eſt eſſe locabile, &c. Sicut rationale reſpectu riſibilitatis eſt ratio neceſſaria, ſed reſpectu actus ridẽdi nõ eſt neceſſaria. Iſta ergo, *Corpus eſt locabile*, eſt per ſe ſecundo modo, & neceſſaria; ſed iſta, *Corpus locatur*, nullo modo eſt per ſe ſed accidentalis, & cotingens.

An rationale ſit ratio neceſſaria.

h Ad ſecundum dicit quòd dependentia quæ eſt locati ad locans, non eſt ſimpliciter neceſſaria &c. Aduerte tamen, quòd dependentia cauſati ad cauſam non ineſt neceſſariò cauſato, comparando ipſum ad qualemcunque cauſam, ſed tantum ineſt neceſſariò comparando ipſum ad cauſam ſimpliciter primam, quia ab illa ſola ſimpliciter dependet *ineſſe, & conſeruari*, & eſt ſimpliciter impoſſibile cauſatum eſſe ſine dependentia ad primam cauſam. Sed comparando ad cauſam ſecundam non ſimpliciter in eſſendo dependet ab illa quia prima ſimpliciter, & ſola illa neceſſaria, vt aliàs probaui. Et dependet neceſſariò à ſecunda in eſſendo, non tamen dependet in *conſeruari*. Vnde Doctor *in ſecundo, diſt. 2. parte. 1. q. 4.* dicit quòd effectus præcisè pro illo inſtanti, quod accipit *eſſe* à cauſa ſecunda, depẽdet ab illa; ſed in toto tempore ſequente immediatè dependet à prima, & vide ibi bonam difficultatem. Dico vltrà, quòd concluſio Doctoris de loco loquitur abſolutè de ipſo loco, ſcilicet de ipſa ſuperficie locantis & non de loco naturali, qui vltra ſuperficiem iucludit qualitates conuenientes loco naturali. Sed quomodocunque intelligatur concluſio, ſiue de locato, & loco abſolutè ſumptis, ſiue de locato, & loco naturalibus, patet quòd locatum non neceſſariò includit reſpectum ad ipſum locum.

Diligentia conſidera.

i *Si quæratur &c.* Reſpondeo ad primum primò, quòd locare actiuum, ſiue vbi actiuum eſt in eodem prædicamẽto in quo & *vbi* paſſiuum, nec ſecundum Ariſtotelem habetur expreſsè quòd tantùm *vbi* paſſiuum ſit in prædicamento *vbi*, quia hoc idem eſſet quærendum de omnibus alijs *vbi* actiuis. Sicut enim acquiritur per motum aliud, & aliud vbi paſſiuum in corpore locabili, ita acquiritur aliud, & aliud *vbi* actiuum in corpore locãte. Et ſi hoc non placet, dic ſicut Doctor dicit in 4. diſt. 10. de *vbi*. Corporis Chriſti in Euchariſtia. vide ibi.

Ad ſecundũ dico, quòd motus circulationis formaliter eſt relatio, quia formaliter eſt quædã ſucceſſio, vt patet à Doctore in pluribus locis, ſed forma ſecundum quam eſt talis ſucceſſio alias patebit.

SCHO

SCHOLIVM.

Posse dari superficiem concauam sine respectu ad corpus contentum, probatur, quia iste respectus non est ad prius, nec ad id quod est simul naturâ cum ista superficie. Ostendit Deum posse causare vacuum, conseruando Cælum; & annihilando omnia elementa, quo casu latera Cæli non concurrunt in instanti, & ideò esset vacuum. Obiicit tripliciter. Ad primum, procedit ratio Philosophi contra vacuum, sumptum pro spatio quanto, non quali, de quo 2. d. 2. qu. 9. Ad secundum, ad distantiam non requiri medium positiuum, idem à nu. 40. Ad tertium, explicat quomodo quies mensurari potest tempore, id est, imaginario nullo corpore moto. Vide 2. d. 2. q. 11. n. 3. 5. & q. 4. n. 10. 11.

7. DE secundo articulo dico, quòd non apparet contradictio, superficiem concauam esse sine respectu ad aliud corpus, vt contentum, esto etiam quod aliud corpus sit, quod esset natum contineri, quia vt ptiùs argutum est de respectu locationis passiuæ: ita potest hîc argui de locatione actiua.

Item confirmatur, quia Cœlum est incorruptibile, & licèt elementa secundùm se tota sint incorruptibilia secundùm Philosophum, non tamen eo modo sunt incorruptibilia, quo Cœlum; quia forma elementi, cùm sit eiusdem rationis in toto & in parte, non est formalis ratio incorruptibilitatis in toto, sicut nec in parte, & licèt non sit aliqua causa naturalis corruptiua totius elementi, sicut partis, tamen istam possibilitatem intrinsecam ad corruptionem reduci ad actum non est ita impossibile, sicut Cœlum corrumpi: aut saltem secundùm Theologos possibile est Deum elementa annihilare, quæ quantum est ex formis suis, sunt corruptibilia, licèt non annihilet Cœlum, quod secundùm formam suam est incorruptibile, quia in conseruando prius & magis necessarium non requirit tanquam medium, aliquod minùs necessarium conseruari. Absolutè igitur potest annihilare elementa, & nihil innouare circa *esse* Cœli: hoc posito, latera Cœli non concurrent in instanti, quia natura non potest facere talem transmutationem in instanti: remanere igitur potest superficies concaua Cœli, & tamen non continens aliquod corpus.

2. & 3. & in de Ge.

Aliter Cœlũ est incorruptibile, & aliter elementa.

Vide 2. d. 14. q. 1. & 4. d. 49. q. 6. *Cap. de Vacuo ferè per totum. Tex.* 37.

Contra ista: vacuum esse est impossibile simpliciter, vt probat Aristoteles 4. *Phys.* sed si superficies concaua esset sine corpore, esset vacuum, igitur, &c.

8. Ad probationem maioris, vna ratio Philosophi in ca. de Loco contra ponentes locum esse spatium, est ista; quia tunc infinita vtique essent loca, & subdit ad probationem istius consequentiæ: *distante enim aëre, & aqua, idem faciunt omnes partes in toto, quòd omnis aqua in vase.*

Prætereà. Inter latera vacui nihil est medium, sed secundùm Philosophum 5 *Phys.* illa sunt simul, quorum nihil est medium, si igitur esset vacuum, latera essent simul, & non simul.

Tex. 21. & inde. Idẽ 6. Phy. tex. c. 9. expressius.

Prætereà. In tempore est contradictio duo instantia esse distantia, & non esse tempus medium: igitur pari ratione in loco contradictio est duo esse localiter distantia, & non esse corpus medium.

Ad primum: ista probatio consequentiæ secundùm Philosophum multipliciter exponitur, sed qualitercunque consequentia declaretur, non tenet, nisi ponendo vacuum esse spatium actu dimensionatum: licèt non habeat qualitates naturales, quamdiu enim ponitur ibi dimẽsio in actu, semper remanet ratio secundùm Philosophum, quare non compatitur secum aliud corpus, nisi vnum diuidat alterum: sed vacuum istud, quod ponitur possibile Deo in isto membro, non est aliquod spatium habens dimensiones positiuas: sed tantummodò est ibi posibilitas ad tantas dimensiones positiuas, cum carentia cuiuscunque dimensionis in actu; & hoc modo potest dici de omnibus rationibus Philosophi ibi positis, quòd procedunt contra vacuum, vno modo imaginando, scilicet quòd sit spatium actu dimensionatum sine corpore, & ita nihil concludunt contra intellectum, qui conceditur Deo esse posibilis.

Quare Auerroem & alios.

9. Ad secundùm dico, quòd medium potest intelligi vel positiuum, & actuale, vel priuatiuum potentiale: & vtroque modo debet intelligi nullum esse medium eorum, quæ tangunt se, & quæ sunt simul, latera autem vacui, etsi non habeant medium primo modo, habent tamen medium secundo modo: quia inter ea posset tantùm

Latera vacui habent mediũ virtuale, non actuale reale.

corpus intercipi, quantum eſt illud corpus, quod intercipitur, quando ſpatium eſt actu plenum: eſt ibi igitur medium potentiale, & ſequitur ex hoc, quòd eſt ibi medium priuatiuum, ſiue participatiuè: quia carens tanto medio, quantùm poſſet intercipi inter illa extrema.

Loquitur de tempore imaginario.

Ad tertium diceretur, quòd nullo motu exiſtente, poſſet eſſe quies aliqua etiam propriè accepta, quia nullo corpore moto poſſet aliquod corpus vniformiter ſe habere, & cum hoc eſſe aptum natum aliter, & aliter ſe habere, ſicut poſt iudicium corpus Beati poſſet vniformiter ſe habere in ſua diſpoſitione; licèt nullum corpus aliter ſe haberet, quia non oportet, quòd aliqua corpora inferiora aliter ſe habeant ad hoc, vt Beati vniformiter ſe habeant, nec aliqua alia corpora ponuntur tunc fore mouenda. Huic etiam vniformi diſpoſitioni correſpondet propria menſura, quæ eſt tempus: inter cuius quæcunque duo inſtantia imaginata poſſet tantus fluxus, ſiue motus intercipi, & ita ſi tempus dicitur menſura motus, ſiue fluxus, illa vniformis exiſtentia habebit tempus: licèt non vniformiter actuale poſitiuum, ſed potentiale, & priuatiuum. Vnde intellectus habens notitiam temporis actualis, & poſitiui, applicando eam ad iſtam durationem vniformem, poteſt cognoſcere quantitatem ipſius, ſcilicet quòd tantam haberet poſitiue, ſi eſſet tempus poſitiuum.

Quies quomodo menſuratur tẽpore? Vide 2.d.q.4.& 11.

Dimenſio priuatiua menſurat partes permanẽtes ſicut mora priuatiua, partes ſucceſſiuas.

Conſimiliter eſt in propoſito de diſtantia in loco poſitiua & priuatiua: ſicut mora priuatiua menſurat partes alicuius ſucceſſiuas: ſic dimenſio priuatiua menſurat partes permanentes, & hoc, quia priuatio æquatur habitui ſuo modo. Vnde illud argumentum poteſt adduci pro propoſito confirmando, & hoc ſic: poſſibile eſt diſtantiã aliquam eſſe inter aliqua, quaſi ſecundùm tempus, licèt non ſit inter illa tẽpus poſitiuum intermedium: hoc eſt poſitiua menſura motus, ſed ſufficit quòd ſit tempus potentiale, vel priuatiuè acceptum, ad hoc vt ſit diſtantia inter illa, quaſi temporalis, ſecundùm quam hoc dicitur eſſe poſterius, vel prius illo: igitur à ſimili de loco, & diſtantia locali. 10.

Si arguitur contra hoc, quòd diſtantia non poteſt eſſe, niſi ſit aliquid, in quo ſit illa diſtantia, & hîc nihil eſt: quia nullum eſt medium.

Diſtantia formaliter eſt reſpectus inter extrema.

Poteſt dici, quòd diſtantia formaliter importat reſpectum inter extrema, reſpectus autem eſt in vno extremo, & ad aliud ſicut ad terminum: hîc autem eſt dare vtrunque terminum poſitiuum, licèt non ſit medium poſitiuum, & ſi ex ſolo primo iſtorum diceretur habitudo poſitiua, poſſet concedi, quòd hîc eſſet diſtantia poſitiua, ſed ſi vltra hoc requiratur, quòd medium ſit poſitiuum, tunc ſaltem ſaluatur propoſitum: quia hîc eſt diſtantia priuatiua, & poſitiua potentialis, ſed non actualis.

SCHOLIVM.

Dari poſſe hunc locum, & hoc corpus, quod tamen illo non locatur; quia ſi eſt in alio loco non poteſt naturaliter in iſto eſſe. Hæc concluſio patet ex ſecundo articulo. Obiicit non poſſe eſſe hunc locum ſine hoc contento, quia locus non eſt ipſa ſuperficies, ſed reſpectus eius ad contentum. Remanere eundem locum variatis locatis, quod intellige æquiualenter; quia locus eſt immobilis, id eſt, locali mutatione immutabilis, & quo ad diſtantiam à polis mundi, per inde eſt continere vnum vel plura locata. Vide Doctorem 2.d.2. qu.6. à num.6. vbi rem hanc ſubtiliſsimè explicat, & 4. Phyſic.

Dari poſſe hoc corpus, & hunc locum qui illud non cõtineat.

DE tertio patet, quòd ſi hoc corpus non ſit huic loco præſens, non circunſcribitur iſto loco: igitur non habet *vbi* in hoc loco: ſi etiam non eſt huic loco præſens ſecundùm curſum naturæ eſt in alio loco, & ſecundùm naturam non poteſt ſimul habere duo *vbi*: ergo non haber hoc *vbi* & tamen iſte locus manet: quia hoc vltimum corporis continentis, & hoc patet in ſecundo articulo.

Contra hoc locus importat rationem continentis: quia ſuperficies abſoluta circumſcripta ratione continentis non habet rationem loci. Nunc autem *continere*, cùm dicat reſpectum, non videtur manere, niſi ſit ad eundem terminum: igitur quando continetur aliud, & aliud, non videtur manere idem locus, ſed quando corpus non eſt præſens huic loco, non eſt idem contentum.

Reſpondeo

Reſpondeo 4. *Phyſ.* vult Philoſophus, quòd idem locus maneat ſuccedentibus ſibi inuicē corporibus, ex hoc pater, quòd nō eſt alius locus, ſi aliud locatū contineat: quādo igitur arguitur de relatione continentis ad cōtentū, cōcedi poteſt quòd locus vltra ſuperficiem addit relationem continentis, vt intelligitur per illud, quod dicitur in definitione *vltimum continentis*, hoc eſt, proximum, & inmediatum continens & tunc conſequenter dicendum eſt, vel quòd variato contento non variatur relatio in alio extremo: & hoc eodem modo, quo reſpicit illud extremum: quia reſpicit pro extremo per ſe contentum in communi, & non hoc ſignatum; vel poteſt dici, quòd variato contento variatur relatio ipſa correſpondens, & ita eſt aliud & aliud continere reſpectu alterius, & alterius contenti, ſed non variatur extremum relatum, quia idem eſt continens, & ita idem locus. Exemplum huius: corpus habens albedinem, ſi ſecundùm eam eſt ſimile multis, multas habet ſimilitudines; quia ſimilitudo numeratur termino numerato, ſed tamen ipſum non eſt multa ſimilia, ſed vnum ſimile: ſicut habens multas ſcientias eſt vnum ſciens, quia concretum non numeratur ad ſolam numerationem formæ, ſed oportet quòd cum hoc ſit numeratio ſuppoſiti habentis formam.

Text. co. 17. 21. & 36.

2. Phy. tex. 41.

COMMENTARIVS.

k 3. Dē tertio principali, ſcilicet ſi poſſibile ſit hoc corpore, & hoc loco manentibus, ſed hoc corpore huic loco non præſente, quòd hoc corpus non habeat hoc *vbi*. Dicit Doctor quòd tale corpus non præſens illi loco, non habet *vbi* in illo loco, quia non circunſcribitur illo loco. Tum etiam, quia ſi non eſt huic loco præſens ſecundùm curſum naturæ eſt in alio loco, & ſecundùm naturam non poteſt ſimul habere duo *vbi* adæquata tum, quia de inadæquatis non eſt impoſſibile, vt patet *in ſecundo, diſt.* 2. de loco Angelorum. Vide ibi aliqua bona dubia. Si ergo corpus non præſens huic loco habet *vbi* in alio loco, ſequitur quòd non habebit *vbi* in iſto loco, cui non eſt præſens, aliter ſecundùm curſum naturæ haberet duo *vbi* adæquata, quia ab vtroque loco perfectè circunſcriberetur. Et quando loquitur hic de loco, non loquitur de loco formali, qui eſt circunſcriptio, ſed loquitur de loco materiali, id eſt, de vltima ſuperficie corporis continentis, & ſi non eſt præſens illi ſuperficiei non habebit *vbi* poſitiuum in illa ſuperficie, ſiue non erit à tali ſuperficie circunſcriptum. Et addit Doctor quòd manet iſte locus; quia manet vltimum corporis continentis. Reſpondet tacitæ obiectioni, quia fortè diceretur, ſi hoc corpus non eſt præſens huic loco, talis locus non maneret, ſed ſi maneret, hoc corpus eſſet in illo loco, ſed ipſo corpore non præſente, locus non maneret. Et ideò dicit Doctor quòd ipſo corpore non præſente adhuc manet locus; quia manet vltima ſuperficies corporis continentis.

Vide in 2. ſent. diſt. 2. aliqua bona dubia.

4. 1 *Contra hoc.* Doctor probat, quòd ſi corpus non continetur, non erit locus, quia locus importat rationem continētis, &c. Vult ergo ex iſta ratione, quòd ſi locus *A* ſucceſſiuè contineret *B* & *C* quòd non eſſet idem locus reſpectu *B* & *C*, ſi eſſet præcisè vnus locus reſpectu *C*, & alius reſpectu *B*, & quàm primum *B* recedit à loco illo non eſt amplius ille locus; licèt *C* in eodem inſtanti ſubintret in eandem ſuperficiem, quia ſuperficies illa nunquam dicitur locus, niſi includendo reſpectum ad contentum, & quia quando continet *B*, habet vnum reſpectum ad *B*, ſequitur quòd *B* recedente, qui eſt terminus illius, cuius non erit amplius ille locus.

Reſpondet ſecundùm intentionem Philoſophi 4. phyſic. quòd ſemper manet idem locus, loquendo præcisè de loco materiali, & vult quòd vltima ſuperficies, etiam abſolutè ſumpta, dicatur locus, ſcilicet materialis. Vult enim quòd idem locus manet ſuccedentibus ſibi inuicem corporibus, quia quando vnum corpus ſubintrat aërem, & actu facit diſtare latera aëris continentis, & ſic illa ſuperficies vltima aeris continentis habet rationem loci materialis, & ſi mille corpora ſucceſſiuè ſubintrarēt illam ſuperficiem, ſemper manente illa ſuperficie, manet idem locus materialis. Tamen non manet idem locus formalis, qui eſt reſpectus continentis ad contentum, qui reſpectus fundatur immediatè in vltima ſuperficie continentis, & terminatur ad corpus contentū, & ideò nō manēte tali corpore præſente illi ſuperficiei, corrumpitur ille reſpectus, qui fundatur in ſuperficie. Et ſic concedo quòd variantur illi reſpectus continentis ad variationem contentorum. Si etiam volumus tenere quòd manet etiam idem locus formalis, accipiendo locum pro reſpectu continentis ad contentum, dicit Doctor quòd hoc modo ſuſtinere, quòd licèt reſpectus ſingulares fundati in eadem ſuperficie continente varientur ad variationem contētorū, tamen nō variatur reſpectus abſolutè ſumptus continentis ad contentum, quia continens formaliter non reſpicit pro per ſe termino hoc, vel hoc contentum; ſed reſpicit contentum abſolutè, & in communi, & quia ſemper in tali ſuperficie continetur aliquod corpus, ideò ſemper manet idem locus, quia ſemper manet idem continens formaliter, non idem numero, quia ille reſpectus continentis variatur variato contento, ſed manet idem continens in communi. Tamen prima reſponſio videtur melior, & realior, ſcilicet, quòd maneat idem locus materialis, quantūcunque ſuccedant ſibi inuicem corpora, & hoc eſt magis ad intentionem Philoſophi, & etiam magis ad intentionem Doctoris, tamen vtraque via eſt ſuſtentabilis, &c.

4. phyſ. com. 1. 17. 21. & 36.

Quid cōtinēs reſpiciat.

SCHOLIVM.

Quoad primum articulum, prima concluſio eſt, non poſſe hoc corpus eſſe quantitatiuè præſens huic locò ſine aliquo corpore, quin habeat hoc vbi, *quia circunſcribi eſt ita eſſe præſens loco. Mouet dubium, quòd* vbi, *videtur eſſe reſpectus quod tamen videtur eſſe falſum, quia ſecundùm Philoſophum ad relationem non datur per ſe motus: qui tamen datur ad* vbi, *ex eodem. Reſpondet eſſe reſpectum extrinſecus aduenientem, vt ſunt omnia ſex vltima Prædicamenta, & Philoſophum loqui de relatione quarti Prædicamenti. Ponit differentiam inter intrinſecos, & extrinſecos. De quo latè 4. d. 13. q. 1. & d. 6. q. 10. & d. 1. q. 1.*

DE quarto [m] videtur quòd poſſet eſſe ibi triplex intellectus. Primus, quòd hoc corpus modo quantitatiuo ſit præſens huic loco ſine alio corpore ſic præſente. Alius intellectus, quòd ſimul cum alio præſente ſit hoc modo præſens. Tertius intellectus, quòd ſine modo quantitatiuo ſit huic loco præſens. 12.

Circũſcriptio eſt eſſe præſens loco quantitatiuè.

De primò planum videtur quòd talis præſentia non poteſt eſſe ſine *vbi*, ſicut non poteſt poni ſine circunſcriptione paſſiua corporis à loco: quia circumſcriptio illa non videtur aliquid ponere vltra hoc, quod eſt corpus, eſſe præſens huic loco modo quantitatiuo, ſcilicet tanquam coëxtenſum & commenſuratum.

Digreſſio. Tex. 10. Tex. 17. & inde. Tex. 9. & inde.

Sed hoc eſt dubium: quia iſta circunſcriptio, vel præſentia non videtur dicere aliquid niſi reſpectum formaliter, & per conſequens ipſum *vbi* nihil eſſet formaliter niſi reſpectus: hoc conſequens videtur falſum: quia ſecundùm Philoſophum 5. & 7. *Phyſ.* ad relationem non eſt per ſe motus, ſed ſecundùm Philoſophum 2. *Phyſ.* motus eſt per ſe in Genere *vbi*.

n Si dicitur, quòd *vbi* per ſe importat abſolutum, & reſpectum, & per illud abſolutum quod importat, diſtinguitur ab aliis Generibus, quæ ſimiliter important reſpectus, ſed determinatos per determinata fundamenta.

Abſolutũ & reſpectus non faciunt per ſe vnũ.

Contrà: abſolutum, & reſpectus non faciunt per ſe vnum conceptum; ſed cuiuſcunque Generis eſt conceptus per ſe vnus; ergo, &c. Nec abſolutum per ſe contrahit reſpectum ad tale Genus, vel ad talem Speciem in tali Genere, propter idem medium: quia non facit per ſe vnum conceptum cum illo.

Similiter [o] ex eodem medio poteſt argui vlterius, quia accipiatur vterque iſtorum conceptuum per ſe; vterque, ſi eſt communis, eſt dicibilis de pluribus in *quid*: ergo vtrobique aſcendendo ſtatus eſt ad vnum conceptum cõmuniſsimum per ſe dicibilem de pluribus, & tunc in vtroque proceſſu ſtabitur ad conceptum proprij Generis in illo proceſſu. 13.

Sex vltima Prædicamenta ſunt reſpectus, nõ de Genere Relationis, de quo 4. d. 13. q. 1.

Hîc dici poteſt: [p] quòd, ſi ſecundùm communiter dicta, ſaluanda ſit diſtinctio decem Generum: & per conſequens ſex Genera vltima non contineantur ſub Genere Relationis, cùm non appareat quòd important formas abſolutas: nec ſimul important abſolutum, & reſpectum, vt argutum eſt: conſequens eſt dicere, quòd ſint eſſentialiter reſpectus: nec tamen de Genere Relationis: igitur oportet diſtinguere inter reſpectum, & reſpectum, etiam diſtinctione ſecundùm Genus. Poteſt autem diſtinctio reſpectuum, quos important illa ſex Genera ab illo reſpectu, qui propriè dicitur Relatio, quæ eſt quartum Genus, accipi ex illo dicto communi, quo dicuntur reſpectus de Genere Relationis eſſe reſpectus intrinſecus aduenientes: reſpectus autem illorum ſex Generum extrinſecus aduenientes: hoc poteſt intelligi ſic, nullus reſpectus ſic intrinſecè aduenit abſoluto, quòd conueniat ei ſecundùm ſe, ſiue ad ſe: quia tunc non eſſet reſpectus: de ratione enim reſpectus eſt, quòd ſit vnius ad alterum: ille igitur reſpectus dicitur intrinſecus aduenire, qui neceſſariò conſequitur fundamentum, poſito termino: quia non poteſt eſſe reſpectus magis intrinſecus abſoluto, & per oppoſitum, ille eſt extrinſecus aduenire, qui non neceſſariò conſequitur fundamentum, etiam poſito termino.

Quomodo differũt reſpectus extrinſecus, & intrinſecus. Vide in 4. d. 13. q. 1.

Ad relationẽ nõ eſt per ſe motus, bene tamen ad reſpectus extrinſecos.

Si iſta ſint vera: reſponderi poteſt ad illam auctoritatem Philoſophi 5. *Phyſic.* quòd neget motum ad relationem propriè dictam, quæ pertinet ad quartum Genus, non autem ad quemcunque reſpectum pertinentem ad aliquod ſex Generum, imò concedit ibi motum eſſe in *vbi* qui communiter non dicitur eſſe motus ad formam abſolutam: quia *vbi*, vt videtur, non eſt forma abſoluta, ſed reſpectus corporis contenti ad locum continentem. 14.

Ratio

Ratio autem differentiæ q relationis ab aliis reſpectibus, in non terminando motum, videtur eſſe, quia ex quo relatio neceſſariò conſequitur extrema poſita, nunquam poteſt ipſa acquiri per ſe, ſed tantummodò per accidens, alio, ſcilicet abſoluto acquiſito in altero relatorum, & talia, quæ non acquiruntur niſi per accidens, ſcilicet alio acquiſito, negat Philoſophus *in 5. Phyſ.* per ſe terminare motum: reſpectus autem non neceſſariò conſequens extrema, poteſt habere propriam nouitatem abſque nouitate vnius, vel alterius extremi, & ideò poteſt habere propriam acquiſitionem: nam ita videtur eſſe de *vbi*: quia poteſt Deus conſeruare idem locabile, & eundem locum: & tamen non manebit eadem circumſcriptio: quia corpus eſt abſens ab illo loco: & hoc etiam poteſt natura facere, ponendo aliud corpus præſens illi loco: non igitur iſta extrema, *locum*, & *locabile*, neceſſariò conſequitur ipſum *vbi*, & ideò poteſt eſſe nouum nouitate propria, & acquiri corpori, nullo abſoluto acquiſito, nec corpori, nec ipſi loco.

Vide in 1. d. 2. q. 5. & d. 5. q. 1.

Tex. 10. & inde.

Quare relatio nõ poteſt per ſe terminare motum.

r Sed ſi acquiratur quomodo poteſt acquiſitio reſpectus eſſe ſucceſſiua, niſi ſucceſſio ponatur in aliquo abſoluto?

Diceretur, quòd corpus ſucceſſiuè ſecundùm partẽ aliã, & aliã fit præſens eidem parti loci. Similiter corpus ſecundùm eandem partem fit ſucceſſiuè præſens alij, & alij parti loci: ita quòd tam ex diuiſibilitate corporis, quàm loci, ſequitur diuiſibilitas circunſcriptionis corporis à loco, & diuiſibilitas ſucceſſiua, quando pars poſt partem acquiritur. Non eſt ergo diuiſibilitas in reſpectu ſine diuiſibilitate in abſoluto, ſed eſt ſucceſſio in reſpectu, qui eſt circunſcriptio, ſine ſucceſſione in forma abſoluta corporis, vel loci.

COMMENTARIVS.

m *DE quarto principali*, ſcilicet ſi hoc corpore, & hoc loco manentibus, & hoc corpore huic loco, ſcilicet materiali præſẽte, poſſibile eſſet hoc corpus non habere hoc *vbi*; ſine illo loco materiali non circunſcribi. Dicit Doctor quod hoc poteſt tripliciter intelligi. Primò, quod hoc corpus modo quiditatiuo ſit præſens huic loco ſine alio corpore ſic præſente; corpus enim eſſe præſens loco materiali modo quantitatiuo, eſt quod corpus commenſuraretur illi ſuperficiei, ita quòd totum corpus correſpondeat toti illi ſuperficiei, & pars corporis parti ſuperficiei. Secundùm quòd ipſe exponit in quarto, diſtinctione 10. vide ibi. Secundò poteſt intelligi, quòd hoc corpus ſit præſens loco materiali ſecundùm modum quantitatiuum & quòd aliud corpus ſit ſimul præſens eidem loco materiali ſecundùm modum quantitatiuum. Tertiò poteſt intelligi, quòd hoc corpus ſit præſens huic loco, non tamen ſecundùm modum quantitatiuum, ſed quòd abſolutè ſit præſens.

Corpus poteſt intelligi tripliciter.

De primo dicit, quòd planũ videtur, quòd talis præſentia nõ poteſt eſſe ſine *vbi*, ſcilicet paſſiuo, ſicut non poteſt poni ſine circunſcriptione paſſiua corporis à loco, quia circunſcriptio illa non videtur aliquid ponere, vltra hoc, quòd eſt corpus eſſe præſens huic loco modo quantitatiuo, ſcilicet tanquam coëxtenſum, & commenſuratum. Circunſcribi enim corpus à loco nihil aliud eſt, quàm ipſum corpus commenſurari loco, ſic quòd circunſcribi propriè dicit reſpectum totius contenti ad totum continens, & partium contenti ad partes continentis, ſiue dicit reſpectum totius correſpondentis toti, & partium correſpondentium totius ad partes continentis. De hoc vide Doctorem *in 4. diſtinct.* 10. Et breuiter circunſcriptio paſſiua, ſiue reſpectus commenſurati ad locum, cui commenſuratur, nihil aliud importat, niſi ipſum *vbi* formaliter, quod eſt reſpectus contenti circunſcriptiuè terminatus ad vltimam ſuperficiem continentis, ſiue circunſcribentis, & ſimiliter *vbi* actiuum nihil aliud eſt, quàm reſpectus ſiue relatio fundata in vltima ſuperficie continentis circunſcriptiuè, & terminata ad corpus contentum, ſiue circunſcriptum.

n Si dicatur, quod *vbi* per ſe importat, &c. quia alij, & alij reſpectus ſecundùm ſpeciem habent alia, & alia fundamenta, vt patet de æqualitate, quæ fundatur ſuper quantitate, ſimilitudo ſuper qualitate, & ſic diſcurrendo de aliis.

6. 5. & 7. *phyſ.* 10. & 1. 17. & *inde*, & 5. *phyſ. tex.* 9. & *inde.*

Contra. Doctor improbat hanc reſponſionem ſupponendo vnum, ſcilicet quòd *vbi* ſit per ſe in aliquo genere, & in genere determinato, modo ſi *vbi* importaret per ſe abſolutum, & reſpectiuum non eſſet vnus per ſe conceptus, quod tamen requiritur, vt poſſit per ſe eſſe in genere, vt ſæpiùs expoſitum eſt: ex abſoluto enim & reſpectiuo non fit per ſe vnum, nec ſimiliter abſolutum contrahit reſpectum ad talem ſpeciem in tali genere, quia contrahens per ſe aliquid ad conſtituendum tertium ſemper ex contrahente, & contracto conſtituitur vnum per ſe, vt patet quando rationale per ſe contrahit animal ad hominem, tunc ex animali, & rationali fit homo per ſe; ſed ex abſoluto, & reſpectiuo, vt dictum eſt, non fit vnus per ſe cõceptus; ergo abſolutum non per ſe contrahit reſpectiuũ, & tamen ſi ex reſpectiuo, & abſoluto, vnus per ſe conſtitueretur conceptus, oporteret vel quòd abſolutum contraheret per ſe reſpectiuum, vel ècontra, & in propoſito oporteret ponere quòd abſolutum contraheret per ſe reſpectiuum, quia ponitur quòd reſpectiuum *Vbi* diſtinguitur per abſolutum (quòd per ſe includit) ab aliis generibus reſpectiuis.

o *Similiter ex eodem medio poteſt argui*, &c. Vult dicere Doctor quòd ex quo conceptus abſoluti ſemper aſcendendo prædicatur in *quid*, prædicatur de omni abſoluto in eodem genere, vt patet in genere Subſtantiæ, & Quantitatis,& Qualitatis; ſimiliter conceptus reſpectiui ſemper aſcendendo in eodem genere, prædicatur in *quid*, de omnibus inferioribus illius generis, & ſic ſequitur quòd conceptus abſoluti non poteſt per ſe contrahere conceptum receptiui; patet, quia ſi conceptus alicuius communis abſoluti, vt conceptus albedinis per ſe contraheret conceptum communem alicuius reſpectiui, puta conceptum reſpectiui ad *vbi*, qui conceptus reſpectiuus verè dicitur in *quid* de conceptu reſpectiuo *vbi*. Tunc multa ſequerentur inconuenientia, ſequeretur primò quod abſolutum eſſet de eſſentia reſpectiui quiditatiuè, ſicut patet, de differentia per ſe contrahente genus, quæ ponitur de eſſentia ſpeciei, & multa alia ſequerentur, quæ breuitatis cauſa omittuntur.

7. p *Hîc dici poteſt.* Hîc Doctor tenendo quòd decem ſint Genera, oſtendit quomodo 6. genera, ſcilicet *Actio, Paſſio, Situs, Quando, Habitus*, & *Vbi*, diſtinguantur à genere Relationis, quæ ponitur quartum genus. Et dicit quòd diſtinguuntur, quia ſunt reſpectus extrinſecus aduenientes,& quartum genus eſt reſpectus intrinſecus adueniens, qui reſpectus ſæpè declarati ſunt à Doctore & ſic hîc non oportet aliter inſiſtere.

Hac diſtinctione præmiſſa de reſpectu intrinſecùs & extrinſecùs aduenientibus, reſpondet ad auctoritatem Philoſophi, ad quam etiam in multis aliis locis reſpondet. Dicit ergo, quòd licèt Philoſophus neget motum ad Relationem propriè dictam, quæ pertinet ad quartum genus,non autem ad quemcunque reſpectum pertinentem ad aliquod ſex generum, imò concedit ibi motum eſſe in *vbi*, qui communiter non dicitur eſſe ad formam abſolutam, quia *vbi*(vt videtur) non eſt forma abſoluta,ſed reſpectus corporis contenti ad locum continentem, licèt aliqui velint, quòd *vbi* nihil dicat vltra ſuperficiem continentem, vt Gregorius Ariminenſis,& multi alij Nominales, quos improbaui in ſecundo, diſt. 2.

q Nunc aſſignat rationem, quare reſpectus ſex generum poſſunt diſtingui à reſpectu quarti generis in terminando, vel non terminando motum. Dicit, quòd ex quo relatio intrinſecus adueniens, neceſſariò conſequitur extrema poſita, &c.

Et hoc etiam poteſt natura facere, ponendo aliud corpus præſens illi loco, & tunc manebit idem locus materialis, qui priùs, & corpus quod priùs manebit, & tamen non erit circunſcriptum ab illo loco, quia tunc circunſcribitur aliud corpus. Dico etiam quod manente eodem corpore, etiam contento ab eadem ſuperficie, non manente tamen modo quiditatiuo; quòd adhuc Deus poteſt facere quòd tale corpus non habeat *vbi* circunſcriptum, vt probat Doctor *in quarto, diſt.* 10. & hoc dixi ad euitandum hoc, ſcilicet quia fortè diceretur quòd ſtante perfecta approximatione, & præſentia corporis loco materiali, quòd neceſſario oriretur *vbi* quod ponitur reſpectus, & ſic *vbi* per ſe acquiri non poſſet. Auctoritas Philoſophi, licèt hîc aliqualiter ſit expoſita,tamen vide in tertio diſt.prima, qu. prima, vbi eam prolixè expoſui ſimiliter vide in ſecundo.

r *Sed ſi quæratur.* Deinde mouet aliud dubium, ſcilicet quomodo poteſt reſpectus acquiri per motum, & per conſequens ſucceſſiuè niſi ponatur ſucceſſio in aliquo abſoluto. Dicit, quòd corpus ſucceſſiuè ſecundùm partem aliam, &c.

Et quomodo hæc litera clarè intelligatur,eam diffusè expoſui in ſecundo,d. 2. de loco Angelorum reſpondendo ad argumenta Gregorij contra Doctorem vide ibi multa ſingularia dubia. *Vbi ſit expoſitio litera.*

SCHOLIVM.

Secunda concluſio quarti articuli. Corpus præſens huic loco quantitatiuè, ſimul cum alio ſic præſente habet vbi *in hoc loco. Primò, aliàs locus eo caſu eſſet vacuus. Secundò, altero ablato alterum habet* vbi *non nouum, ſed antiquum. Soluit optimè, & clarè obiectiones contra hoc.*

DE ſecundo[a] intellectu in iſto articulo, ſcilicet an hoc corpus haberet hîc *vbi*, ſi ſimul cum ipſo hîc eſſet aliud corpus modo extenſo. Videtur poſſe dici, quòd tunc hoc corpus non haberet hîc *vbi*: quia pari ratione aliud corpus haberet hîc *vbi*, non poſſunt autem eſſe duo *vbi* eiuſdem loci, quia vnius loci vna circunſcriptio. 15

Locatum facit diſtare latera cõtinentis.

Item, corpus locatum facit latera continentis diſtare,ſed hoc corpus,quod adnenitſecundo huic loco,non facit latera eius diſtare,imò iam per aliud corpus,quod priùs fuit hîc, fuit diſtantia inter latera.

Et confirmatur: quia ſi vtrunque facerent latera diſtare: igitur vtrunque eſſet medium inter iſta diſtantia; ſed vbi eſt aliud, & aliud medium per ſe, ibi videtur eſſe alia, & alia diſtantia, & ita inter eadem latera eiuſdem loci eſſet duplex diſtantia.

Corpus penetrans aliud eſt in eodem vbi cum illo.

Poteſt tamen dici, quòd in iſto intellectu vtrunque corpus haberet *vbi* in hoc loco, quia cum vtrunque ponatur hîc, ſicut contentum coëxtenſum, & commenſuratum, vel vtrunque erit locatum, quod eſt propoſitum, vel neutrum; & tunc eſt

locus

locus iſte vacuus, in quo ponuntur eſſe duo corpora modo extenſiuo, quod nullus diceret. Similiter vtroque iſtorum amoto, altero remanente, illud remanens habebit hic *vbi*, ſed non alium modum habebit hic ex parte ſui ad locum continentem, quàm modò habeat.

Iſtud patet per oppoſitum de Angelo: [b] quia ſi Angelus ſit ſimul cum corpore, non habet propriè *vbi* in iſto loco, in quo corpus coëxiſtens habet propriè *vbi*, quia Angelus non eſt ibi coëxtenſus, & commenſuratus illi loco: nec replet illum locum, vnde ſi corpore amoto ſolus Angelus ibi maneret, locus ille propriè diceretur vacuus. Oppoſita iſtorum ſunt vera de corpore coëxiſtente alteri corpori. *Quare Angelus exiſtēs in corpore, nō habet ibi vbi.*

Et ſi quæras, quomodo poteſt locus iam plenus iterum repleri?

Reſpondeo ad hoc, & ad obiectiones pro alia parte.

Ad primam ſecundùm iſtam viam [c] quæ ponit in eodem ſuppoſito, & fundamento poſſe eſſe plures reſpectus eiuſdem rationis ad diuerſos terminos, concedendum eſt, quòd eidem loco poteſt competere alia, & alia circumſcriptio actiua; & poteſt ſibi in alio, & alio corpore alia; & alia circumſcriptio paſſiua correſpondere. *Eidem loco conueniunt plures locationes.*

Ad aliam: facere latera diſtare [d] poteſt intelligi dupliciter; vel effectiuè, & ſic agens diſtendens latus à latere facit ea diſtare, vel quaſi formaliter, & ſic medium interceptum dicitur facere diſtare. Et hoc ſecundo modo concedendum eſſet, quòd vtrunque corpus hîc extenſiuè exiſtens facit latera huius loci diſtare, quia vtrunque eſt medium inter extrema. Primo autem modò neutrum corpus facit latera diſtare, ſed ipſum agens, quod primò diuidit hoc latus ab illo: & per hoc etiam patet quomodo vtrunque replet: quia non effectiuè, ſed formaliter: non enim eſt maius inconueniens locum plenum repleri de nouo, aliquo replente formaliter, quàm continens vnum ſibi commenſuratum de nouo continere aliud ſimili modò continendi. *Vtrunque corpus penetrantium facit diſtare latera continentis.*

16. Ad confirmationem illam diceretur, quòd accipiendo diſtantiam pro illa habitudine, quæ eſt in vno diſtante ad alterum, vt ad terminum, non eſt niſi vna diſtantia inter eadem extrema, ſiue ſint plura media, ſiue vnicum: nec illa eſt vera, hoc modo loquendo de diſtantia, quòd vbi eſt aliud per ſe medium, ibi eſt alia per ſe diſtantia, niſi intelligatur aliud per ſe medium: hoc eſt, aliud neceſſariò requiſitū, tanquam mediū diſtantiæ: ſed in propoſito nō requiritur illud tanquam aliud. Si autem diſtantia acciperetur alio modo pro dimenſione media inter extrema, quæ diſtant: concedendum eſſet, ſic loquendo, quod inter latera continentis duo corpora eſt duplex diſtantia. *Inter latera continētis duo corpora eſt duplex diſtantia vno ſenſu, alio ſenſu nō.*

COMMENTARIVS.

8. [a] *De ſecundo intellectu in iſto articulo.* Dicit Doctor quòd ſi vtrunque corpus eſſet in eadem ſuperficie modo extenſo, quòd vtrunque eſſet in eodem loco materiali, & vtrunque haberet *vbi* proprium, ita quòd vtrunque haberet propriam circunſcriptionem paſſiuam, accipiendo *circunſcriptionem paſſiuam* pro reſpectu circunſcripti ad locum circunſcribentem. Et ſic ſimiliter in ſuperficie circunſcribente eſſent duæ circunſcriptiones actu, ſiue *duo* vbi actiua correſpondentia duobus *vbi* paſſiuis. Et probat Doctor quod vtrunque haberet *vbi*, quia cum vtrunque ponatur ibi, ſicut contentum, coëxtenſum, & commenſuratum loco materiali, vel vtrunque erit locatum ſiue erit in *vbi*, vel neutrū: ſi primò, haberur propoſitum, ſcilicet quod ſint ibi vbicaliter. Si ſecundò, erit ergo locus vacuus, in quo ponuntur duo corpora modo quantitatiuo, ſiue extenſo, quod nullus diceret. Similiter vtroque iſto amoto altero remanente illud remanens habebit hîc *vbi*, ergo & nunc habet *vbi* alio ſimul manente; patet, quia vt manet cum alio corpore, ſimul non habet in loco alium modum manendi, quàm habeat quando ſolum manet alio corpore non manente, quia ita habet modum quantitatiuum cum alio corpore, ſicut quando manet non cum alio corpore.

b *Iſtud patet per oppoſitum de Angelo.* Hîc intendit probare quòd ſi neutrum eſſet in *vbi*, quòd locus eſſet vacuus. Et probat per oppoſitum de Angelo, quia ſi Angelus ſit ſimul cum corpore, non habet propriè *vbi* in iſto loco, ſcilicet materiali, puta, in quo corpus coëxiſtens habet propriè *vbi*, &c. *Locus ille propriè diceretur vacuus*, quia nullo corpore repletus, nec eſt natus repleri, niſi aliquo corpore, *oppoſita iſtorum ſunt vera de corpore coëxiſtente alteri corpori*, ſcilicet quòd corpus coëxiſtens, & eſt coëxtenſus loco, & ſecundo replet locum: quia verò Angelus, etſi ſit in loco, non eſt coëxtenſus, nec replet alium locum, ideò non eſt in *vbi* propriè, ſcilicet circunſcriptiuè, & per conſequens locus ille natus recipere corpus eſſet vacuus. *9. An locus ſit vacuus.*

Cùm ergo corpus coëxiſtens alteri corpori in eodem loco materiali coëxtendatur loco, & repleat eum, ſi ibi non eſſet localiter, tunc talis locus eſſet vacuus?

An duo corpora ſint in eodem loco.

Doctor inſtat probando primò quòd illa duo corpora in eodem loco non habeant *vbi*, quia nõ poſſunt eſſe duo *vbi* reſpectu eiuſdem loci, quia vnius loci vna circunſcriptio.

c Reſpondet quòd non eſt inconueniens in eodem loco materiali poſſe eſſe duas circunſcriptiones actiuas terminatas ad duo corpora contenta, vt ad duos terminos, & ſimiliter in alio, & alio corpore ibi contento eſt alia, & alia circunſcriptio paſſiua, ſiue aliud, & aliud *vbi* paſſiuum. Sicut etiam in eodem albo poſſunt ſimul eſſe plures ſimilitudines terminatas ad diuerſa alba, vt ad diuerſos terminos, & quodlibet album includit propriam ſimilitudinem terminatam ad idem album, ſic in propoſito.

Secundò inſtat, quia corpus locatum facit latera continentis diſtare, ſed hoc corpus, quod aduenit ſecundo, non facit latera eiuſdem diſtare, imò iam per aliud corpus, quod priùs fuit hîc, fuit diſtantia inter latera. Et confirmatur, quia ſi vtrunque faceret latera diſtare, igitur vtrunque eſſet medium inter iſta diſtantia. Sed vbi eſt aliud, & aliud medium per ſe, ibi videtur eſſe alia, & alia diſtantia, & ita inter eadem latera eiuſdem loci eſſet duplex diſtantia.

10. *Facere latera diſtare poteſt intelligi dupliciter.*

d Reſpondet Doctor quòd *facere latera diſtare poteſt dupliciter intelligi, vel effectiuè, & ſic agens diſtendens latus à latere facit diſtare, vel formaliter, & ſic medium interceptum facit formaliter diſtare.* Exemplum, proiiciens lapidem in aëre, vel aqua proiiciendo facit latera aëris, vel aquæ diſtare effectiuè, ſed lapis ſubintrans facit formaliter diſtare. Sicut etiam producens albedinem in ſubiecto priùs nigro, effectiuè expellit nigredinem; ſed albedo producta formaliter expellit nigredinem, quia eſt forma incompoſſibilis nigredini. *Secundo modo concedendum eſſet quòd vtrunque corpus hîc* ſcilicet, in loco materiali *extenſiuè exiſtens facit latera huius loci diſtare*, &c. *Sed ipſum agens, quod primò diuidit hoc latus ab illo,* & tunc diuidit, quando facit illa corpora eſſe ſimul in tali loco, vel ſaltem vnum. *Et per hoc patet etiam quomodo vtrunque replet*, &c. Vult inferre Doctor quòd ſi tu concedis quòd duo corpora poſſunt ſimul replere eundem locum, ita quòd ſicut vnum perfectè replet, & aliud ſimiliter, quod etiam habes concedere quòd idem locus poſſit vtrunque continere localiter, cum non ſit maius inconueniens primum, quàm ſecundum.

Nota.

SCHOLIVM.

Tertia Concluſio: Corpus præſens non quantitatiuè non habet propriè vbi, *quia hoc eſt ſecundùm ſe diuiſibile, eſt tamen impropriè in* vbi, *ſicut Angelus, quia indiſtans ſeu quocunque modo contentus in hoc ſpatio.*

17. Vbi *propriè conuenit tantùm diuiſibiliter ſe habenti.*

DE tertio intellectu in iſto articulo, ſcilicet quòd ſi hoc corpus eſſet præſens huic loco, ſed non modo quantitatiuo, hoc eſt, non tanquam coëxtenſum loco, nec commenſuratum Poteſt dici, quòd tunc propriè non haberet *vbi* in hoc loco: quia propriè *vbi* eſt forma ſecundùm ſe diuiſibilis, cùm ſecundùm eam ſe poſſet eſſe motus; & idcò non conuenit alicui, niſi diuiſibili, & per modum diuiſibilis ſe habenti, corpus autem, quod non coëxtenditur loco, ſed eſt totum præſens cuilibet parti illius loci, non habet modum diuiſibilis in comparatione ad locum; nec per conſequens habet *vbi* propriè reſpectu eius: extendendo tamen *vbi* ad talem præſentiam ſimplicem, ſecundùm quam Angelus dicitur eſſe hîc, ſic concedendum eſſet, quòd corpus præſens, ſecundùm iſtum intellectum diceretur impropriè habere *vbi*, nam verè eſt hic præſens non circunſcriptum.

Ad argumentum principale; ſi illa maior, quæ accipitur, vera eſt, non habet veritatem niſi de relatione propriè dicta: reſpectus autem, quem importat *vbi* non eſt talis. Iſtorum autem declaratio patet ex dictis in tractando primum intellectum in quarto articulo principali.

COMMENTARIVS.

11. *Dubia notanda.*

IN quæſtione iſta occurrunt aliqua dubia. Et primò in hoc: *Non poteſt aliquod corpus eſſe præſens modo quantitatiuo alicui loco materiali puta alicui ſuperficiei continentis* ſine vbi.

Secundò dubitatur in hoc, quòd *abſolutum, & reſpectiuum non poſſunt facere vnum per ſe conceptum.*

Tertiò dubitatur in hoc, quòd *reſpectus intrinſecus aduenies dicitur ille, qui neceſſariò conſequitur fundamentum poſito termino, quia non poteſt reſpectus magis intrinſecus eſſe abſoluto.*

Quartò dubitatur in hoc, quòd *reſpectus extrinſecus aduenies eſt ille, qui non neceſſariò conſequitur fundamentum poſito termino.*

Quintò dubitatur in hoc, quòd *reſpectus intrinſecus aduenies non poteſt habere propriam nouitatem per ſe, niſi prius aliquo abſoluto prius acquiſito in altero relatorum, & per conſequens tantùm dicitur per accidens acquiri, quia*

quia præcisè acquiritur alio absoluto priùs acquisito.

Sextò dubitatur in hoc, quòd *respectus extrinsecus adueniens potest habere propriam nouitatem absque nouitate vnius, vel alterius extremi.*

Septimò dubitatur in hoc, quòd *potest esse acquisitio respectus esse successiua absque successione in aliquo absoluto.*

Octauò dubitatur in hoc, vbi *propriè est forma secundùm se diuisibilis cùm secundum eam per se possit esse motus.*

13. *Duplex relatio intrinsecus adueniens, & extrinsecus adueniens.*

Contra primum dictum instatur sic; & pono quòd sit corpus pedale, quòd actu contineatur in superficie pedali, ita quòd totum sit perfectè præsens illi superficiei, & pars parti, & hoc modo erit in illa superficie secundùm modum quātitatiuum, quia ibi est correspondentia totius ad totum, & partium ad partes. Tunc quæro, aut necessariò est in *vbi*, aut non. Si primò, ergo sequitur quòd illud *vbi* non erit respectus extrinsecus adueniens cùm necessariò oriatur positis fundamento, & termino. Si secundò, sequitur propositum videlicet, quòd erit in loco materiali, siue continebitur in vltima superficie continentis, & modo quantitatiuo, & tamen non erit in loco formali, siue *vbi*. Si dicatur, quòd quamuis non sit in *vbi* necessariò absolutè positis fundamento, & termino, tamen posita coextensione, siue commensuratione vnius ad aliud, tunc est in *vbi* necessariò. Contrà: Tum, quia illa coëxtensio siue commensuratio, aut est quid respectiuum, aut præcisè dicit vtrūque extremum. Si primò, quæro de illo respectu, aut est extrinsecus adueniens, aut intrinsecus: si primò, ergo non sequitur necessariò ad fundamentum posito termino, & similiter *vbi* sequens non erit respectus intrinsecus, & per consequens poterit non esse etiam stante illa coëxtensione, aut erit intrinsecus, & sic ipsa posita, vt respectu intrinseco aduenient necessariò ponitur *vbi*, & tunc sequitur quòd necessariò priùs ponitur respectus intrinsecus, quàm ponatur extrinsecus. Tum etiā, quia si posita necessariò tali coëxtensione, necessariò ponitur *vbi*, sequitur quòd vbi non erit respectus extrinsecus cum necessario oriatur ex natura rei. Si secundò ponatur illa commensuratio prout præcisè dicit vtrunque extremum, aut tunc ponitur vbi necessariò, ergo non est respectus extrinsecus, aut non necessariò, ergo poterit esse perfecta continentia, & coextēsio vnius ad aliud sine *vbi*, quod est contra conclusionem, in qua ponitur, quod est impossibile corpus contineri in loco materiali modo quantitatiuo, & non esse in *vbi* formali.

Secundò principaliter instatur. Et pono quod Angelus possit esse in loco, puta vnius milliaris, vt in loco sibi adæquato, ita quod in maiori non possit esse, quia non ponitur Angelus præcisè in loco quantumcunque magno, quæ omnia patent *in secundo, distinctione secunda*, de loco Angelorum: hoc posito, quæro tunc aut Angelus est in *vbi* formali necessario, aut non; si primò, ergo tale *vbi* non erit respectus extrinsecus aduenies, quia necessario oriretur ad fundamentum posito termino, nec est maior ratio de *vbi* definitiuo, quàm de *vbi* circunscriptiuo, quia vtrunque *vbi* dicit præsentiam contenti ad continens, licèt aliter, & aliter, quia vbi circunscriptiuum dicit præsentiam cum perfecta coextensione formali corporis contenti ad superficiem continentem. Sed *vbi* definitiuum dicit præsentiam absolutè, vt sic contenti ad continens. Si non est in tali *vbi* necessario, ergo erit respectus extrinsecus, & sic separabilis, stante Angelo in tali loco; hoc idem erit de corpore contento in loco materiali, quod non necessario erit in *vbi* formali. *Nota.*

Tertiò instatur sic, *vbi* circunscriptum ponitur à Doctore respectus extrinsecus aduenies, ergo posito corpore perfectè præsente superficiei continentis secundùm modum quantitatiuum, tale corpus non erit in *vbi*: Consequētia patet, quia respectus extrinsecus aduenies non necessario oritur positis fundamento, & termino, etiam perfectissimè approximatis, vt patet de combustione, quæ non necessario oritur posita perfectissima præsentia ignis circa combustibile, vt patet de tribus pueris in carmino ignis, & hoc est, quia talis combustio, siue actio, siue passio est respectus extrinsecus, vt patet à Doctore, sic erit in propósito: perfectissima enim præsentia corporis contenti ad superficiem continentem est, quod sit perfectè præsens secundùm se totum, & secundùm omnes partes, ita quod totum sit perfectè præsens toti, & partes corporis partibus superficiei: ergo sequitur quod stante perfecta approximatione, quod adhuc non erit *vbi*, cùm *vbi* ponatur respectus extrinsecus. 14.

Quartò instatur tenendo secundùm Doctorem & secundùm veritatem, quod *vbi* circunscriptiuum sit respectus extrinsecus aduenies, quæro tunc quando corpus locabile sit præsens superficiei continentis, siue locantis, & hoc secundùm modum quantitatiuum, & per te, necessario est in *vbi* circunscriptiuo, à quo causatur illud *vbi*, siue ille respectus? aut immediatè causatur à corpore contento, & superficie continente, & tunc quæro, aut simpliciter necessario causatur, & tunc non erit respectus extrinsecus aduenies: patet, quia per hoc ponitur à Doctore differentia inter respectum extrinsecus aduenientem, & intrinsecus aduenientem, quia intrinsecus aduenies necessario oritur posito fundamento, & termino: sed extrinsecus positis fundamento proximo, & termino non necessario oritur, sequitur ergo quod tale, *vbi* non necessario causetur à fundamento, & termino. Si causatur contingenter, contrà. Tum quia poterit esse corpus contentum in loco materiali modo quantitatiuo, & tamen non erit in *vbi*, & sic propositum. Tum, quia non videtur quòd contingenter possit causari, quia tam fundamentum, quàm terminus ponuntur causæ omnino naturales, & secundùm mod naturæ suo modo agentes ipsum *vbi*, cùm sola voluntas ponatur agens liberum. Aut ipsum *vbi* ponitur causari ab alio, quàm à fundamento, & termino, & tunc quæro de illo alio, quod non videtur assignandum, nisi dicatur quod immediatè causetur à fundamento, & termino, sed non necessario simpliciter; & absolutè, quia possunt impediri à Deo, sicut & combustio in camino ignis, &c. Contrà, quia tunc habetur intentum, scilicet, quod non necessario corpus coëxtensum erit in *vbi*, vt patet.

Quintò, & vltimo instatur sic; quia idem est iudicium de toto corpore contento, & de partibus eius, quia sicut totum corpus habet ibi vnum *vbi*, ita quælibet pars quantumcunque

mini

minima neceſsário habebit proprium *vbi*, & ſic *vbi* totius corporis erit integratum ex infinitis *vbi* partialibus, & tunc quæro, aut omnia illa *vbi* ſimul cauſabuntur, aut ſucceſſiuè? non primò, patet, quia corpus incipit prius contineri ſecundùm vnam partem, quàm ſecundùm aliam, imò nunquam eſt perfectè, & adæquatè præſens quãto; ſuper quo mouetur, niſi in puncto, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſtinctione ſecunda, quæſt. 9.* Non ſecundò, quia tunc illi reſpectus nunquam eſſent ſimul; patet, quia quando corpus intrat ſecundùm partem *A* & poſt immediatè ſecundùm *B*: *A* perdit reſpectum quem habebat, quia reliquit reſpectum, quem habebat ad partem priorem, cui deſinit eſſe præſens ſubintrante parte *B*, & ſic de omnibus aliis ſucceſſiuè.

15. Reſpondeo ad omnes obiectiones præmittendo aliqua. Primò, quòd corpus contineri à loco materiali ſecundùm modum quantitatiuum, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, quòd ſit præſens illi loco tantùm materialiter, ita quòd præcisè ſit in tanta ſuperficie continentis, ita quòd non excedat nec excedatur. Secundo, quòd ſic ſit præſens, quòd vltra hoc, quòd non excedit nec exceditur, ſit etiam perfecta commenſuratio, ſiue coëxtenſio, ita quòd ſicut totum eſt præſens toti ſuperficiei continenti, ſic pars determinata, ſine ſignata corporis ſit præſens parti ſuperficiei ſignatæ, & determinatæ, & talis commenſuratio paſſiua in corpore contento dicitur fortè *vbi* paſſiuum, quia commenſuratio illa ſiue coëxtenſio, videtur præciſè importare relationem ipſius contenti ad continens. Et quando Doctor dicit quòd non poteſt contineri modo quantitatiuo, quin ſit in *vbi*; hoc dicit, quia talis continentia ſecundùm modum quantitatiuum nihil aliud videtur eſſe, quàm circunſcriptio paſſiua, quæ propriè eſt *vbi* formale paſſiuum, ſicut circunſcriptio actiua eſt *vbi* formale actiuum.

Reſponſio ad omnes obiectiones.

Quid ſit continentia ſecundũ modũ quantitatiuum.

Secundò, præmitto quòd ponendo quòd corpus perfectè coëxtendi, & commenſurari ſuperficiei non ſit formaliter relatio, ſed præcisè ipſa extrema commenſurata, ſiue ſic coæqualia, & æqualitas inter ea ſit relatio intrinſecus aduenies; vel inæqualitas, adhuc ibi erit reſpectus extrinſecus aduenies: nec eſt inconueniens reſpectum extrinſecus aduenientem aliquo modo præëxigere reſpectum intrinſecus aduenientem, & patet, quia corpus locabile corpori locanti prius comparatur ſecundùm æqualitatem, vel inæqualitatem, & ſtante æqualitate, vel inæqualitate vtriuſque, adhuc non ſequitur *vbi*, quia bene poteſt eſſe æquale, & tamen actu non contineri, nec circunſcribi.

16. Tertiò præmitto, quòd reſpectus extrinſecus aduenies propriè dicitur ille, qui non oritur neceſſariò ad fundamentum poſito termino; ſicut ſimilitudo, quia poſitis duobus albis, quantumcunque diſtantibus, adhuc eſt ſimilitudo: ſimiliter poſita cauſâ productiuâ, & ipſo producto, quamuis maximè diſtantibus, ponitur relatio producentis ad productum, & relatio producti ad producens; & ſic dico de aliis relationibus intrinſecus aduenientibus; reſpectus verò extrinſecus aliquando neceſſario oritur non ex abſoluta poſitione fundamenti, & termini, ſed ex poſitione fundamenti, & termini poſiti ſub aliquo alio reſpectu. Exemplum, paſſio eſt reſpectus extrinſecus, quia poſito paſſo, & actiuo, abſolutè non ſequitur in ipſo paſſo reſpectus paſſiuus: tamen poſito, quòd actiuum inducat formam in paſſum, & tunc oritur reſpectus intrinſecus aduenies, ſcilicet inductis ad inductum, vt patet à Doctore in quarto in materia de Euchariſtia, & tunc poſita tali relatione inducentis ad inductum, & formæ inductæ in paſſo ad ipſum actiuum inducens, de neceſſitate in ipſo paſſo oritur paſſio, quæ eſt reſpectus extrinſecus ad ipſum agens; reſpectus ergo, qui eſt paſſio dicitur extrinſecus pro quanto fundamentum, & terminus abſolutè conſiderantur, quia vt ſic, non neceſſariò oritur, ſed præmiſſa aliqua alia relatione fundamenti, & termini, vt priùs exemplificaui, tunc non dicitur extrinſecus aduenies, cùm tunc neceſſariò oriatur. Hoc idem dico de *vbi* formali, quod eſt reſpectus extrinſecus aduenies, prout comparatur ad fundamentum, & terminum abſolutè, & patet, quia ſtante corpore, & loco non ſequitur locatio paſſiua, quia ſi ponatur corpus actu non contineri, tunc non erit locatio paſſiua, & tamen reſpectu *vbi* erunt tam fundamentum, quàm terminus, imò fundamentum proximum, & ratio proxima fundandi, quia ſuperficies corporis quæ eſt ratio proxima fundandi ipſum *vbi*, vt ſuprà patuit. Si tamen ponatur corpus perfectè contineri ſecundùm coëxtenſionem, & commenſurationem, neceſſariò ſequitur quòd ſit in *vbi*, & vt ſic, non erit reſpectus extrinſecus, cùm neceſſariò oriatur, ſtante tali continentia, non quòd continentia illa paſſiua ſit formalis ratio recipiendi ipſum *vbi*, imò præcisè erit ſuperficies corporis.

His præmiſſis, patet quid dicendum ad rationes contra. Ad primam, patet tenendo quòd talis præſentia, ſine coëxiſtentia ſit formaliter ipſum *vbi*. Si verò teneatur, quod non ſit ipſum, patet reſponſio ex tertio præambulo, quia *vbi* dicitur reſpectus extrinſecus; prout comparatur ad fundamentum, & terminum abſolutè; ſed vt comparatur ad corpus, vt contentum modo quantitatiuo, tunc non dicitur extrinſecus, cùm neceſſariò oriatur, vt exemplificaui de paſſione, &c. 17.

Ad ſecundum de Angelo, dico pariformiter, quod ſi Angelum actu contineri à tali quantitate, dicit ipſum *vbi*, patet reſponſio quomodo neceſſario eſt in *vbi*, quia ipſa continentia paſſiua dicitur *vbi*. Si verò teneatur, quod non ſit formaliter ipſa continentia. Dico tunc ſecundùm tertium præambulum, ſcilicet quòd *vbi* tale dicitur reſpectus extrinſecus, pro quanto abſolutè comparatur ad ipſum Angelum, vt ad fundamentum proximum, & ad ipſam, quantitatem, vt ad ipſum terminum, quia ſi ſit Angelus extra illam quantitatem, actu ponuntur fundamentum proximum, & terminus ipſius *vbi*, & tamen non ponitur neceſſario *vbi*. Sed poſita continentia actuali ipſius Angeli in tali quantitate neceſſario ſequitur ipſum *vbi*. Ex his quæ ſuprà expoſui patet reſponſio ad alia duo argumenta immediatè ſequentia, nec oportet aliter reſpondere, quia præcisè reſpondendum eſt ſicut ad duo præmiſſa reſponſum eſt.

Ad quintum, quia importat aliquas difficultates, vide reſponſionem in ſecundo, diſt. ſecunda de loco Angelorum contra Gregorium.

Contra

18. Contra ſecundum dictum inſtatur, probando quòd ex abſoluto, & reſpectiuo poſſit per ſe fieri vnus conceptus, quia totum, & principale fundamentum huius dicti eſt, quia tunc talis conceptus ſimul eſſet reſpectiuus, & abſolutus, & ſic non eſſet neque reſpectiuus, neque abſolutus. Et ego multipliciter inſto. Primò, quia ex natura contrahibili, & hæceitate fit vnus per ſe conceptus, quiditatiuus, quia vnum ſingulare, quod recipit prædicationem ſuperiorum in *quid*, & tamen hæceitas nullo modo pertinet ad quiditatem, nec aliquo modo dicit *quid*, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſtinctione tertia, quæſt. 6.* Sic in propoſito ex reſpectiuo, & abſoluto poteſt fieri vnus conceptus reſpectiuus quamuis abſolutum nullo modo dicat reſpectum.

Scotus in 6.d. primi dicit, quòd ex eſſetia, & relatione eſt vnū ſimpliciſſimum intelligitur id eſt non compoſitum.

Secundò inſtatur, quia ſuppoſitum eſt vnus per ſe conceptus poſitiuus, & abſolutus per ſe in prædicamento Subſtantiæ, & tamen ſuppoſitum conſtat ex natura ſingulari pertinente ad prædicamentum Subſtantiæ, & ex negatione duplicis dependentiæ, ſcilicet actualis, & aptitudinalis, vt patet *in tertio, diſtinct. 1. quæſt. 1. & infrà, quæſt. 19. quodlib.* & tamen negatio formaliter non dicit entitatem paſſiuam, nec abſolutam, nec reſpectiuam; ergo à fortiori ex abſoluto, & reſpectiuo poterit fieri vnus per ſe conceptus, cùm vtrunque dicat entitatem poſitiuam.

Tertiò inſtatur, quia ex actu per ſe, & potentia per ſe fit vnum per ſe, vt patet 8. *Met.* quia fit vnum ſimpliciter in actu, & tamen potentiale, vt potentiale, non dicit actum, multò fortiùs ex reſpectiuo & abſoluto fiet vnum in actu, cùm vtrunque dicat actum.

8. met. com. tex. 15.

Quartò inſtatur, quia perſona diuina dicit vnum per ſe conceptum, vt patet: & eſt vnum ens per ſe relatiuum, tenendo communem opinionem, ſcilicet quòd perſona conſtituatur per relationem, & tamen perſona conſtat ex abſoluto, ſcilicet eſſentia diuina, & reſpectiuo, patet à Doctore in pluribus locis.

Quintò inſtatur ſic, quia ſicut ex cõceptu omnino indifferenti ad abſolutum, & reſpectiuum, & ex gradu intrinſeco contrahente ipſum fit vnus per ſe conceptus, vel determinatè abſolutus, & vel determinatè reſpectiuus, vt patet, quia ſi conceptus entis, qui nec eſt reſpectiuus, nec abſolutus, contrahitur per abſolutum, fit conceptus determinatè abſolutus; & ſi contrahitur per reſpectiuum, fit conceptus determinatè reſpectiuus; ſic ſimiliter videtur poſſe dici, quòd ex abſoluto, & reſpectiuo conſtituatur per ſe aliquod reſpectiuum.

Cõceptus entis nõ eſt formaliter infinitus.

Sextò inſtatur, quia ex conceptu non formaliter infinito fit conceptus formaliter infinitus; patet, quia ex conceptu entis, qui non eſt formaliter infinitus, vt patet à Doctore *in primo, d. 8. quæſt. 2.* & aliquo gradu intrinſeco, puta infinitate intenſiua fit vnus conceptus per ſe formaliter infinitus; patet, quia ex conceptu entis, qui non eſt formaliter infinitus, vt patet. Et tamen Doctor expreſsè vult ſuprà, *quæſt. 5.* quod quicquid formaliter includitur in ente infinito intenſiuo, fit formaliter infinitum intenſiuè; ergo videtur à fortiori, quòd ſi infinitum intenſiuè poſſit conſtare ex aliquo non infinito, quòd etiam conceptus per ſe reſpectiuus poſſit conſtare ex abſoluto, & reſpectiuo.

Septimò inſtatur, quia reſpectiuum neceſſariò definitur per abſolutum, quia per terminum qui eſt abſolutus, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 30.* ergo non videtur repugnantia, quin etiam poſſit conſtitui conceptus reſpectiuus per reſpectiuum, & abſolutum.

19. Reſpondeo ad iſtas inſtantias, tenendo dictum Doctoris veriſſimum. Ad primam dico, quòd ex hæceitate nihil quiditatiuum conſtituitur, cùm nullo modo pertineat ad quiditatem, & cùm dicitur quod ſingulare recipit prædicationem in *quid* omnium ſuperiorũ; concedo, ſed non ratione hæceitatis ſed præcisè ratione naturæ incluſæ, quæ dicit *quid* imò ipſa dicit totam quiditatiuam ſingularis, vt patet à Doctore *in ſecundo. d. 3. q. 1. & 6.* & vide ſingulariſſima, quæ ibi expoſui, & adduxi.

Reſponſio ad inſtantias. Ad primam.

Ad ſecundã.

Ad ſecundum. Dico breuiter, quòd ſuppoſitum formaliter ſumptum, prout ſcilicet includit illam negationem non eſt per ſe in prædicamento Subſtantiæ, cùm negatio nec per ſe, nec reductiuè ſit in prædicamento cum omnia Prædicamenta ſint ſimpliciter entia poſitiua, nec per conſequens ipſa negatio facit, nec pertinet ad conceptum per ſe, ſed ſuppoſitum dicitur eſſe per ſe in Prædicamento, pro quanto includit ſingulare prædicamenti Subſtantiæ, quod per ſe ponitur in tali Prædicamento. Sicut etiam ſingulare, vt ſingulare non recipit prædicationem in *quid*, ſed ſi recipit, hoc eſt præcisè ratione naturæ incluſæ, quæ dicit propriam, quiditatem.

20. Ad tertium. Dico, quòd fortè concluderet ſi ex potentia obiectiua, & actu fieret per ſe vnum in actu, puta quòd homo conſtitueretur intrinſecè ex potentia obiectiua, quæ non eſt formaliter, & ex entitate actuali. Sed hoc eſt ſimpliciter impoſſibile. Ad Philoſophum dico, quòd ipſe loquitur præcisè de potentia ſubiectiua, vt ſubtiliter patet à Doctore *in ſecundo, diſtinct. 12. quæſtione 1.* Et ſic ex potentia per ſe ſubiectiua, cuiuſmodi eſt materia, & ex actu per ſe, ſcilicet forma ſubſtantiali, fit per ſe vnum compoſitum. Sicut etiam ex potentia ſubiectiua per accidens, ſcilicet ex ſubiecto in actu, & ex actu per accidens, ſcilicet ex accidente fit per ſe vnum accidens; modò talis potentia ſubiectiua, ſiue per ſe ſiue per accidens ſemper eſt in actu, & ideò non ſequitur.

Ad tertiã.

Ad quartã.

Ad quartum, hoc fortè importat maiorem difficultatem. Dico tamen, quòd perſona non dicit aliquod tertium reſultans ex eſſentia, & proprietate relatiua, ſed præcisè dicit ipſam eſſentiam cum proprietate relatiua; nec tamen erit vnum per accidens, quia relatio illa nullo modo informat eſſentiam, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 5. qu. 2. & 26. & in quodl. quæſt. 6.* nec quaſi informat, nec denominat nec quaſi, quòd tamen requiritur ad hoc vt ſit vnum per accidẽs. Dicitur tamen maximè vna, vel quia maxime perfecta, quia eſſentia ibi incluſa eſt formaliter infinita, vel maximè vna propter perfectam identitatem realem, quia eſſentia ſimpliciter ſibi identificat proprietatem perſonalem, propter ſui infinitatem.

21. Dico ſecundò, quòd tenendo quòd dicat vnum per ſe conceptum ex eſſentia, & proprietate alium aliqualiter ab eſſentia, & proprietate, adhuc dico, quòd non erit ſimile, quia *vbi* reſpectiuum

An perſona dicat vnum cõceptum quiditatiuum.

reſpectiuum de quo Doctor loquitur *præſenti quæſt.* dicit vnum conceptum per ſe primo modo, & per conſequens quiditatiuè non poteſt in tali *eſſe*, quiditatiuo conſtitui per abſolutum, & reſpectiuum, quia tũc erit ille conceptus, & quiditatiuè reſpectiuus, & quiditatiuè abſolutus, vt patet; modò in propoſito de perſona tenendo quod dicat vnum per ſe cõceptum quiditatiuum, hoc poteſt dupliciter intelligi. Primo, quòd dicat conceptum per ſe quiditatiuum, quia includit per ſe aliquid quod pertinet ad quiditatem, & ſic perſona includit eſſentiam, quæ dicit quiditatem perfectiſſimam, ſicut etiam ponitur quòd ſingulare creatum dicit per ſe vnum conceptum quiditatiuum ratione naturæ dicentis quiditatem; & hoc modo conceditur quòd quaſi dicat per ſe vnum conceptum quiditatiuum, & tunc non eſt ad propoſitum de *vbi* vt Doctor loquitur. Vult enim ibi quòd reſpectiuum, & abſolutum non faciant vnum per ſe conceptum, quiditatiuum, ita quòd vtrunque pertineat ad quiditatem ipſius. Secundò poteſt intelligi quòd perſona dicat vnum per ſe conceptum quiditatiuum, ſic quod proprietas pertineat ad quiditatem, ſicut & eſſentia eo modo, quo dicimus quòd animal, & rationale conſtituunt hominem quiditatiuè. Reſponſio tamen prima videtur melior, & ad propoſitum magis.

Ad quintum dico breuiter, quòd non eſt ſimile, quia licèt conceptus indifferens ad abſolutum, & reſpectiuum, non ſit actu nec reſpectiuus nec abſolutus, eſt tamen in potentia, quia ad vtrunque contrahibili.

Ad ſextum. Dico breuiter primò, quòd ſufficit quòd talis conceptus ſit potentia infinitus. Dico ſecundò, quòd quando Doctor dicit quòd *quicquid includitur in ente infinito intenſiuè eſt infinitum intenſiuè*, hoc debet intelligi, quod incluſum in vltima actualitate, & verè realiter. De hoc vide quæ expoſui ibi. ſ.q.5.quodl. & vide ibi ſingularia dubia.

Ad vltimum. Dico quòd ſi reſpectiuum definiretur per abſolutum definitione quiditatiua, argumentum concluderet: ſed in propoſito nihil concludit, quia tantum definitur per additamentum, & per aliquid omnino extra rationem formalem reſpectiui, cuiuſmodi eſt abſolutum. Et hoc expreſsè patet à Doctore *in primo, diſtinctione* 30. vult quòd tantum definiatur per additamentum, & non aliter, & ſic patet.

22. *Similitudo eſt reſpectus intrinſecus.* Contra tertium dictum inſtatur, quòd reſpectus intrinſecus aduenies non neceſſariò ſequatur ad fundamentum poſito termino, & accipio ſimilitudinem, quæ ſecundùm Doctorem eſt reſpectus intrinſecus, & ſuppono duo. Primò, quòd realiter diſtinguatur à fundamento, & quòd ſit poſterior fundamento. Primum patet à Doctore *in ſecundo, diſt.1.quæſt.4.* Secundum patet per ipſum *in primo, diſtinct.26.* & alibi ſæpe: ſcilicet, quòd relatio præexigat extrema, ergo ſequitur quòd eſt poſterior fundamento, & termino. Ex his arguo dupliciter. Primò ſic: Deus poteſt immediatè cauſare ſimilitudinem non concurrentibus fundamento, & termino, vt cauſis neceſſariis: ergo ſimilitudo non oritur neceſſario poſito fundamento, & termino. Cõſequentia patet, quia Deus cauſat contingenter. Tum etiam, ſi immediatè cauſatur à Deo, non oritur neceſſariò ex natura extremorum. Antecedens patet, quia omne poſterius realiter diſtinctum ab alio, quod non pertinet ad eius eſſe intrinſecum, (quod dico propter compoſitum naturale, quod diſtinguitur realiter à partibus componentibus, & eſt poſterius eis, quod Deus non poteſt immediatè cauſare, quia illæ partes ſunt de intrinſeca ratione ipſius) Deus immediatè poteſt cauſare: patet, quia ab omnibus conceditur quòd poteſt ſupplere omnem cauſam ſecundam extrinſecam, qualis eſt effectiua. Sed ſimilitudo eſt realiter diſtincta ab vtroque extremo, & poſterior eis, nec aliquod extremum pertinet ad eius eſſe intriuſecum, vt patet, ergo. Nec valet gloſſare illam propoſitionem, quod intelligitur de poſteriori abſoluto realiter diſtincto, quia Doctor expreſsè concedit, quòd poteſt immediatè cauſare reſpectum extrinſecum aduenientem, quia realiter diſtinguitur ab extremis, & eſt poſterior eis; non ergo intelligitur de abſoluto ſimpliciter. Nec valet gloſſare, quòd non intelligitur de reſpectu intrinſeco, quia ego arguo quòd nullus ſit intrinſecus eo modo, quo ipſe ponit, qui ſcilicet oritur neceſſariò ad fundamentum poſito termino.

23. Secundò inſtatur. Deus poteſt immediatè cauſare duo alba perfecta in aliquo inſtanti, & in eodem non cauſare ſimilitudinem inter illa; ergo ſimilitudo non oritur neceſſariò ex natura extremorum. Conſequentia patet, quia ſi in illo inſtanti, quo ponuntur alba, non oritur, ſequitur, quod non neceſſariò oriatur, quia in quocunque inſtanti ponitur cauſa adæquata, & neceſſaria alicuius effectus, & non impedita, neceſſariò ſequitur talis effectus. Hoc patet. Antecedens probatur, quia omne abſolutum realiter diſtinctum ab alio, & prius illo, Deus, immediatè poteſt cauſare ſine illo. Sed illa alba ſunt abſoluta realiter diſtincta à ſimilitudine, & priora illa; ergo maior huius ſyllogiſmi, Patet etiam à Doctore. Si dicatur, quòd intelligitur de priori abſoluto comparato ad abſolutum realiter diſtinctum, & prius eo, non autem vt comparato ad reſpectiuum. Dico, quòd hoc nihil eſt, quia ſecundum ipſum abſolutum comparatum ad reſpectum extrinſecus aduenientem, poteſt Deus immediatè cauſare ſine reſpectu extrinſeco; patet quia poteſt immediatè cauſare ignem, & combuſtibile ſine actuali combuſtione, & hoc quia illa ſunt priora, & realiter diſtincta ab ipſa relatione, quæ dicitur formaliter combuſtio. Si dicatur, quod non intelligitur de abſolutis comparatis ad reſpectus neceſſariò concomitantes ex natura extremorum. Et hoc eſt quod ego improbo, ideo oportet reſpondere ad inſtantias factas.

Tertiò inſtatur ſic; & quæro à quo immediatè cauſatur neceſſariò ipſa ſimilitudo, vt à cauſa totali, & adæquata, aut cauſatur à ſolo fundamento, aut à ſolo termino, aut ab vtroque ſimul: ſi primò, ergo poſito tantùm vno albo perfecto, erit ſimilitudo. Si dicatur, quod terminus concurrit, quæro quomodo concurrit? non vt cauſa, qua ponitur fundamentum totalis cauſa: non vt cauſa ſine qua non, quia poſita totali cauſa nihil aliud requiritur ad habendum effectum; hoc enim modo arguit Doctor *in primo, diſt.3.qu.7.* contra Henricum qui ponebat animam eſſe totalẽ cauſam notitiæ, ſed obiectum requirebatur, vt cauſa ſine qua non, ſiue, vt terminus

Contra Henricum.

terminus,& hoc improbat,quia ſtante cauſa totali,nihil aliud requiritur, vide ibi. Si ſecundò requiratur terminus, vt cauſa partialis. Sed hoc non videtur, quia tunc Deitas ſub ratione Deitatis eſſet neceſſaria cauſa dependentiæ creaturæ, quia illa nec terminatur ad Deitatem ſub ratione Deitatis ſiue ad voluntatem diuinam, & tunc voluntas diuina concurreret neceſſariò ad aliquid extrà, quod Doctor omnino improbat, imò ſi neceſſariò cauſat ipſam relationem,ſequitur quòd neceſſariò cauſet ipſam creaturam, cùm ſint penitus eadem res realiter,vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt.* 1. *quæſt.* 5. Si tertiò concurrit terminus,vt cauſa totalis:à fortiori ſequitur illud idem inconueniens de Deo, quòd ſcilicet neceſſariò cauſaret aliquid ad extra.

24. *Vnde oriatur ſimilitudo.* Quartò inſtatur ſic,quia ſi ſimilitudo neceſſario oritur ex natura fundamenti, & termini,ita quòd neceſſariò ſit ad terminum, tunc quæro, aut ſeipſa eſt habitudo ad terminum, ſiue ſeipſa terminatur ad terminum;aut alia relatione terminatur ad ipſum:non primò, quia ipſa eadem vt comparatur ad fundamentum, non ſeipſa inhæret,ſed inhærentia alia inhæreret,vt etiam patet à Doctore *in ſecundo, diſt.* 1. ergo ſimiliter vt comparatur ad terminum non ſeipſa terminatur,cùm non ſit maior ratio de vno quàm de alio.Et ſi alia terminatur illa alia erit realiter diſtincta à termino, ergo terminabitur non ſeipſa ſed alia, & ſic proceſſus in infinitum. Et præcipuè ſi ponatur dependere à termino, ſequitur quòd dependebit dependentia fundata in ſimilitudine, & illa ſimiliter dependebit ad terminum, ergo alia dependentia,& ſic in infinitum.

Quintò inſtatur. Si ſimilitudo oritur neceſſariò à principiis intrinſecis fundamenti, ergo realiter identificatur fundamento. Hoc patet quando enim aliquod ſubiectum ex ſua intrinſeca ratione neceſſariò, & adæquatè producit aliquid in ſeipſo, illud ſibi neceſſariò identificat realiter. Hæc videtur propoſitio Doctoris *in ſecundo,diſt.*1.& ſic ſimilitudo eſſet realiter eadem ipſi fundamento, quia terminus non poneretur cauſa productiua, ſed tantùm terminatiua; ſicut etiam riſibile identificatur realiter homini; quia neceſſariò oritur in ipſo homine ex formali ratione intrinſeca hominis.

25. Sextò inſtatur, priori natura non repugnat poſſe eſſe ſine poſteriori natura, maximè à quo realiter diſtinguitur. Hoc patet à Doctore in primo,in ſecundo,& in tertio;ſed fundamentum, & terminus etiam ſimul ſumpta, ſunt priùs natura; patet,quia ſecundùm Doctorem *in primo, diſt.*3. *q.*5.*& in ſecundo,diſt.prima* ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu,& poſt ſequitur relatio cauſati ad cauſam, & è contra; ergo non repugnat fundamento, & termino ſimul ſumptis poſſe eſſe ſine relatione; ergo non neceſſariò oritur.

Septimò inſtatur, ſi ad fundamentum neceſſariò ſequitur talis relatio poſito termino, ergo ſequitur quod poſita magnitudine eſſentiæ diuinæ, & Patre, qui ponitur extremum æqualitatis Filij, neceſſariò ponitur æqualitas Filij ad Patrem, etiam Filio non producto, quia vnitas magnitudinis eſſentiæ eſt proximum, & immediatum fundamentum æqualitatis Filij ad Patrem. Si dicatur,quia requiritur Filius, ergo non oritur neceſſariò præcisè fundamento poſitis, & termino.

Octauò inſtatur,quia ſi relatio intrinſecus adueniens,neceſſariò oritur ad fundamentum poſito termino,quæro an præcisè oriatur ab illis, aut aliqua alia cauſa ſuperiore concurrente?Si primò, ergo Deus non poſſet in intellectu ſuo immediatè cauſare notitiam intuitiuam ſimilitudinis inter duo alba,niſi concurrentibus ipſis albis: quia ſi ponuntur cauſa immediata,& adæquata,& præciſa entitatis relationis,ſequitur quòd Deus non continebit virtualiter illam, nec per conſequens eius notitiam:ſic enim arguit Doctor in pluribus locis. Si ſecundò,ſequitur quod Deus poterit immediatè cauſare illam,quia vt ſic,continebit cauſalitatem illorum.

Contrà quartum dictum inſtatur, probando quod reſpectus extrinſecus adueniens non ſit ille, qui non neceſſariò oritur ad fundamentum poſito termino, quia ſi ſic eſſet, multa inconuenientia ſequerentur. Primò, ſequeretur quod homo eſſet actu anima exiſtente in cœlo, & corpore in terra, quod eſt impoſſibile. Probatur conſequentia, quia ſtante vnione animæ ad corpus, de neceſſitate homo eſt.Hoc patet à Doctore *in tertio, diſt.*2.*&* 22. ſed ſtante anima in cœlo,& corpore in terra, poteſt ſtare vnio ipſorum ad inuicem, quia vnio ponitur reſpectus extrinſecus: patet, quia non neceſſariò ſequitur ſtantibus fundamento, & termino;ergo Deus immediatè poteſt cauſare ipſam vnionem, & ſic homo erit corpore exiſtente in terra,& anima in cœlo, quod eſt abſurdum. 26. *Contra quartum dictum.*

Secundò, ſequeretur quòd ſtante aliquo loco, in Oriente, & aliquo corpore locabili in illo loco in Occidente,quòd Deus poterit ipſum facere in *vbi* reſpectu illius loci; patet,quia *vbi* ſecundùm ipſum eſt reſpectus extrinſecus adueniens, & ſi corpus exiſtens in Occidente actu erit circunſcriptum à loco exiſtente in Oriente,& ſic erit vbicaliter in aliquo loco, in quo actu non continebitur, quod eſt abſurdum.

Tertiò, vnio naturæ ad ſuppoſitum non eiusdem naturæ eſt reſpectus extrinſecus, vt patet à Doctore *in tertio, diſt.*1. *quæſt.*1. ergo Deus poſſet vnire naturam humanam exiſtentem in terra Angelo exiſtenti in cœlo; patet, quia poſito fundamento, & termino non oritur ille reſpectus ex natura extremorum; ergo Deus immediatè poſſet cauſare illam vnionem. Si dicatur ad omnia iſta, quòd requiritur neceſſariò approximatio, hoc nihil eſt. Tum,quia Doctor abſolutè loquitur de illis ad differentiam reſpectus intrinſecus aduenientis,qui neceſſariò oritur ex natura extremorum etiam quantumcunque diſtantium: ſi duo alba diſtarent in infinitum,adhuc eſſet ſimilitudo actualis. Tum etiam, quia etiamſi ponerentur anima, & corpus maximè propinqua, ita tamen quod anima non informaret corpus; adhuc Deus poſſet cauſare vnionem inter illa; quia non oriretur ex natura extremorum; & tamen ex hoc non eſſet homo, & ex alia parte eſſet homo quia partibus vnitis. 27. *Quid ſit vnio naturæ ad ſuppoſitum.*

Quartò inſtatur, quia paſſio propriè accepta, quæ ponitur reſpectus extrinſecus, ſequitur formam receptam in paſſo ab ipſo agente, ita quod agens priùs habet reſpectum producentis ad formam productam, & reſpectum inducentis ad formam inductam, & iſti reſpectus ſunt intrinſecus, quia oriuntur neceſſariò ex natura extremorum, quia poſita forma in materia, ſiue in paſſo ab ipſo agente,ſequuntur iſti reſpectus: &

passio propriè accepta, quæ est respectus patientis, siue passi ad agens, sequitur hos respectus, quia dicitur pati ab agente pro quanto recipit formam ab ipso. Tunc vltrà, si passio non necessariò oritur ad fundamentum posito termino, sequitur quòd poterit esse forma in passo ab agente, & quòd passum non formaliter pateretur, nec in ipso esset passio respectus propriè accepta, quod videtur absurdum.

28. *Quæ sit actio propriè dicta.*

Quintò instatur de actione propriè dicta, quæ etiam ponitur respectus extrinsecus, quia similiter illa est posterior productione formæ in passum, siue in materiam; priùs enim forma producitur, quàm inducatur, saltem loquendo de forma, cui non repugnat posse per se stare; & similiter priùs inducitur, quàm intelligatur (vt dixi) passio; ergo, & priùs quàm intelligatur actio, quia actio, & passio sunt simul natura, cùm sint correlatiua; ergo si actio non necessariò oritur, positis fundamento, & termino, sequitur quòd stante forma inducta ab agente in materia, quòd poterit non esse actio propriè dicta.

Sextò instatur, & præsuppono dictũ Doctoris *in primo, dist. 3. quæst. 5. & in secundo, dist. 1. quæst. 2.* quòd ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu: vnde vult ibi quòd omnis relatio necessariò sit posterior fundamento, & termino; ergo absolutum in agente immediatè attinget aliquod absolutum in passo, scilicet formam, quàm sit respectus ipsius ad passum, siue ipsius ad formam productam; ergo per diuinam potentiam poterit esse forma in materia, & nullo modo erit necessariò actio, nec potentia, cùm ponuntur non necessariò oriri ex natura extremorum.

Septimò instatur, quia si respectus extrinsecus non necessario oritur, &c. & acquiritur actione siue productione proprie, quæro à quo immediatè causatur à Deo immediatè, aut ab extremis? Si primò, ergo potest ipsum non causare, quando causat, cùm causet contingenter, & sic stante forma inducta in materia ab agente poterit Deus non causare nec actionem, nec passionem. Tum etiam, quia non omnis respectus extrinsecus immediatè causatur à Deo, vt patet, de *vbi*, quod acquiritur per motum, & de actione, & passione, & de multis aliis. Si secundò, sequitur quòd cum necessariò causetur ab extremis, & ex natura rei, vt patet de actione ignis circa lignum, & de passione in ligno, quòd erit intrinsecus, nam tunc oritur necessariò ex natura extremorum, vt patet, ergo nulla erit differentia inter respectus intrinsecùs, & extrà.

Non omnis respectus causatur à Deo.

29. Octauò instatur, quia sequitur quòd Deus poterit causare immediatè talem respectum, & ipsum in se conseruare, probatur, quia si talis respectus non necessariò oritur ex natura extremorum, & propria actione acquiritur, sequitur quòd productio priùs ad ipsũ terminatur, quàm intelligatur esse in subiecto. Sed si agens maximè primum pro aliquo instanti, potest producere effectum in se, potest pro toto tempore sequente ipsum conseruare in se. Et hoc patet à Doctore *in secundo, distinct. 17. & in quarto, distinct. 43.* Si enim agens creatum pro aliquo instanti, posset producere formam in se, & non in materia, posset ipsam conseruare pro toto tempore sequenti; si enim pro aliquo instanti non necessariò dependet à materia, nec pro tempore sequenti, vt exposui in secundo, dist. 17. vide ibi. Si ergo respectus extrinsecus non necessariò oritur positis extremis, & propria actione natus est acquiri, sequitur quòd Deus posset ipsum producere in se, & non in alio. Et dixi si propria productione acquiratur, ad differentiam formæ substantialis in composito, quæ non producitur productione alia à productione totius compositi, ideò non potest pro aliquo instanti secundùm Philosophum esse sine subiecto. Et quia etiam secundum Philosophum, anima intellectiua non producitur alia productione, à productione compositi, ideò non potest pro aliquo instanti esse sine composito. Et si posset produci priùs alia productione à productione compositi posset esse sine composito. Hæc omnia patent à Doctore *in secundo, dist. 17. & in 4. dist. 43.*

Anima intellectiua non producitur secundum philosophum.

Nonò instatur, vt conclusio magis declaretur.

Si talis respectus non necessariò oritur ex natura extremorum, & verè causatur, sequitur processus in infinitum, & ex parte passi, & agentis: patet, passio est huiusmodi respectus, & causatur ab agente in aliquo passo, ergo passum recipiendo illum patitur passione alia à prima, & illa secunda passio est respectus extrinsecus, & verè causatur in passo; ergo recipiendo illam irerum patitur passione alia ab illa secunda, & sic in infinitum, per hoc idem arguo de actione, quæ recipitur in agente, quia recipiendo illam patitur, & sicut prius.

Decimò, & vltimò instatur, quia vnio naturæ humanæ ad Verbum est respectus extrinsecus, vt patet à Doctore *in tertio, dist. 1. quæst. 1. & in quodlib. q. 19.* ergo Deus posset facere naturam humanam actu esse in Verbo, & dependere ad ipsum, & sustentari in ipso, & tamen non erit formaliter vnita Verbo, quod est valde inconueniens.

30. *Responsio ad instantias.*

Respondeo ad instantias contra tertium dictum, præmittendo aliqua necessaria. Primò, tenendo quòd fundamentum sit totalis, & immediata causa relationis intrinsecæ, declaro quomodo terminus necessariò requiritur. Dico ergo quòd terminus non requiritur necessariò vt causa neque totalis, neque partialis ipsius relationis cum non causetur ab alio, sed requiritur propter formale *esse* relationis, quia relatio formaliter est habitudo ad aliud, ita quòd si nihil esset ad quod relatio terminaretur, relatio nullo modo esset; requiritur ergo aliud in ratione termini ad sui *esse*, cùm *esse* eius formaliter sit habitudo ad aliud in ratione termini, non quòd terminus sit de intrinseca eius ratione, quia tunc absolutum esset de quiditate relationis, sed requiritur vt aliquid extrinsecum ad quod terminetur talis habitudo, vt patet à Doctore *in quarto, d. 11.* Si verò teneatur quòd terminus concurrat actiuè, tunc oportebit saluare, quomodo Deus non sit causa necessaria alicuius ad extrà, ideò mihi videtur quòd prima via sit tutior.

Secundò præmitto, quod fundamentum relationis necessariò concurrit propter duo. Primò, vt immediatum, & necessarium receptiuum illius, sic quod esset simpliciter impossibile talem relationem esse sine fundamento, vt patet à Doctore

Doctore *in quarto*, in materia de Euchariſtia. Secundo, vt cauſa immediata præcisè, & adæquata, ideò eſt impoſſibile ab alio cauſari immediatè. Si dicatur quod non videtur neceſſariò concurrere vt cauſa, quia Doctor ſuprà, *quæſt.* 7. dicit quòd Deus poteſt producere immediatè omne cauſabile, non concurrente aliqua cauſa ſecunda, & ſi extrema relationis ſint neceſſaria, dicit quòd concurrunt, vt effectus prior.

31. Dico primò, quòd Doctor intelligit de effectibus abſolutis, qui propriè dicuntur cauſabiles, & non de relatiuis. Dico ſecundò, & magis ſecundùm veritatem, quòd Doctor non intelligit de effectibus comparatis ad cauſam præciſam adæquatam, & immediatam, quæ propriè ſe habet non tantùm in ratione cauſæ effectiuæ, ſed neceſſariò in ratione ſubiecti; & patet, quia Deus non poſſet immediatè cauſare riſibilitatem in homine, quia tunc homo poſſet eſſe riſibilis, & non riſibilis, cùm Deus ſit cauſa merè contingens. Nec valet dicere quòd ideò non poteſt immediatè cauſare, quia illa paſſio eſt eadem realiter cum ipſo homine. Sed hoc nihil eſt. Tum, quia ideò eſt eadem realiter, quia cauſatur neceſſariò, & immediatè à principiis ſubiecti in ipſo ſubiecto; ergo intelligitur quòd hoc priùs ſit cauſa ipſius, quàm intelligatur eadem realiter ipſi homini; in illo ergo priori Deus poſſet præuenire cauſando ipſâ, ſi immediatè eſſet cauſabilis à Deo: accidit enim quòd producat vt eandem ſibi realiter. Tum, quia poſito quòd propria paſſio realiter diſtingueretur, adhuc non ſequitur quòd Deus immediatè poſſit illam producere, quia ſi ſic, ſequitur quòd aliquando homo poterit eſſe non riſibilis, quia Deus poſſet ipſâ nó producere in ipſo homine, & ſic non eſſet concluſio demonſtrabilis potiſſimæ ſimpliciter neceſſaria, quia aliquando poſſet eſſe falſa; intelligitur ergo dictum Doctoris quòd Deus poteſt immediatè cauſare omnem effectum non concurrente aliqua cauſa ſecunda, dum talis effectus non ſit talis, quòd requirat cauſam præciſam immediatam, & adæquatam, qui effectus formaliter, & neceſſario eſt in ipſo producente. Sic eſt in propoſito de relatione intrinſecus adueniente, quæ habet fundamentum, non tantùm vt rationem proximam fundandi eam, ſed vt cauſam præciſam immediatam, & adæquatam; ideò eſt impoſſibile quòd immediatè ab alia producatur, quam à fundamento proprio; nec fundamentum poteſt immediatè producere, niſi ponantur omnia requiſita ad eius *eſſe*, cuiuſmodi eſt terminus, cùm ſit formaliter habitudo ad terminum.

Iſtis præmiſſis, patet reſponſio ad duo prima
32. argumenta.

Ad primum dico, quòd quamuis relatio ſit realiter diſtincta, & poſterior fundamento, non tamen ſequitur, quòd immediatè poſſit produci, quia eius eſſe immediatè, & præcisè dependet à fundamento, vt ſuprà dixi. Et poſito, quòd non eſſet cauſata ab extremis, tamen poſito hoc, non ſequitur quòd Deus poſſet ipſam facere ſine extremis, quia ipſa requirit neceſſariò duo extrema, vnum in ratione fundamenti, & aliud in ratione termini. Sed tunc non oriretur ex natura extremorum, quia præcisè non haberet *eſſe* ab extremis.

Ad ſecundum. Dico quòd poſita cauſa neceſſaria præciſa, & immediata alicuius effectus, neceſſariò ponitur talis effectus, ſed poſitis fundamento, & termino, ponitur cauſa hoc modo reſpectu relationis, ideò Deus non poſſet facere fundamentum, & terminum ſine relatione, ſicut poſito homine, neceſſariò ſequitur riſibilitas, ſic in propoſito. Et cùm inſtatur quia poteſt facere prius eſſe ſine poſteriori, à quo realiter diſtinguitur. Dico, quòd iſta propoſitio non eſt vniuerſaliter vera, & maximè quando prius ponitur cauſa neceſſaria præciſa, & adæquata poſterioris, à quo poſterius eſſentialiter dependet; & patet, quia materia, & forma etiam vnita ſunt prius compoſito, cùm non cauſent ipſum, niſi vt vnita, ergo Deus poſſet facere materiam, & formam ſimul vnita exiſtere ſine compoſito, non ſequitur, quia compoſitum neceſſariò dependet ab illis, vt expoſui in ſecundo contra Thomam Caietanum. Sic dico in propoſito. Eſt ergo vera propoſito vbi priùs comparatur ad poſterius realiter diſtinctum, & cuius non ſit cauſa præciſa, & immediata, & neceſſaria. Habet etiam alias limitationes, quas vide *in ſecundo*, *diſt.* 12. *qu.* 2.

Ad tertium. Dico, quòd cauſatur à fundamento, vt à cauſa torali: & cùm dicitur, quòd tunc terminus non requiritur, dico, quòd neceſſariò requiritur, quia relatio eſſentialiter eſt habitudo ad terminum. Et ideò non eſt ſimile de intellectione, quia ipſa non eſt formaliter habitudo ad obiectum, ideò benè argumentum Doctoris concludit quòd ſi obiectū nullo modo eſſet cauſa intellectionis, ſed præcisè ipſa anima, quòd tunc poſſet cauſari intellectio obiecti ſine obiecto præſente nec in ſe, nec in aliquo repræſentatiuo, quia ipſa intellectio eſt qualitas abſoluta, nec eſt formaliter relatio, ſiue habitudo ad obiectum, vt patebit infrà q. 13. Si ſecundò cõcedatur quòd terminus concurrit, vt cauſa ſaltem partialis tunc oportet concedere quòd Deus ex natura rei ſit cauſa naturalis relationis; & forte non eſſet inconueniens de relatione ſed de abſoluto. Sed hoc ego non aſſero, quia multa inconuenientia poſſent inde oriri, ſed modò tranſeo. 33.

Ad quartum. Dico, quod relatio ſeipſa eſt habitudo ad terminum, & ſeipſa terminat ad terminum vt patet à Doctore ſuprà q. 8. & cùm dicitur quòd vt comparatur ad ſubiectum, non ſeipſa inhæret. Dico primo, quod non eſt ſimile, quia inhærentia conſequitur accidens, & ideò accidens non eſt formaliter ipſa inhærentia ad ſubiectum, vt patet à Doctore *in* 4. in materia de Euchariſtia, & in 7. Metaphyſicæ ſuæ, ſed vt comparatur ad terminum, ſeipſa eſt habitudo ad terminum, cùm formaliter, & realiter ſit habitudo ad terminum. Dico ſecundò, quod aliud eſt loqui de accidente abſoluto, & aliud de reſpectiuo. Primo modo accidens inhæret inhærentia realiter diſtincta, cùm illa ſit ſeparabilis, vt patet à Doctore *vbi ſuprà, & in ſecundo*, *diſt.* 1. Secundo modo dico, quòd relatio ſeipſa inhæret ſaltē realiter, quia talis inhærentia eſt idem realiter cum ipſa, quia repugnat relationi eſſe ſine termino talis inhærentiæ, vt expoſui in ſecundo, d. 1. q. 5. Sed prima reſponſio eſt magis ad propoſitum, quia hîc fortè oporteret ponere quòd talis inhærentia diſtinguatur formaliter, ſed vt comparatur ad terminum ſeipſa formaliter eſt habitudo ad terminum.

Ad quintum. Dico, quòd ratio concluderet ſi talis relatio non requireret aliud ad ſui *eſſe*, ſed quia relatio requirit neceſſariò terminum ad ſui *eſſe*, cùm ipſa ſit eſſentialiter, & formaliter habitudo ad terminum, eſt enim de intrinſeca eius ratione eſſe formaliter ad aliud, vt patet à Doctore in primo.

34. Ad ſextum. Dico, quòd poſito quòd extrema ſint prius natura relatione, tamen quia illa neceſſariò conſequitur illa extrema ex natura rei, & ſunt cauſa neceſſaria immediata præciſa, & adæquata, ideò non ſequitur poſſe eſſe ſine relatione. Et vltrà dico quòd licèt priori, vt priori natura non repugnet poſſe eſſe ſine poſteriori natura, tamen concomitanter poteſt repugnare, ſicut homini, vt homo eſt prior natura, non repugnat poſſe eſſe ſine riſibilitate, tamen concomitanter, puta, quia ponitur cauſa neceſſaria præciſa, & adæquata riſibilitatis, ideò ſibi repugnat poſſe eſſe ſine illa Sic dico in propoſito.

Ad ſeptimum patet reſponſio ſuprà, quæſt. 6. quia non tantùm requiritur immediatum fundamentum, ſed neceſſariò requiritur extremum habens tale fundamentum, quod eſt ei ratio fundamentalis quo poſſit Filius eſſe æqualis Patri. Sed de hoc prolixè dictum eſt ſuprà quæſt. 6.

Ad Octauum. Dico, quòd quamuis notitia relationis dependeat à notitia extremorum, tamen quia Deus virtualiter, & eminenter continet extrema relationis ſecundùm eorum totam entitatem, & per conſequens ſecundùm totam cognoſcibilitatem, ideò ſine extremis concurrentibus poteſt cauſare in intellectu diuino notitiam relationis: non quod immediatè cauſet notitiam relationis, non priùs cauſando notitiam extremorum, quia relatio non poteſt aliquo modo cognoſci diſtinctè extremis non præcognitis, ſed poteſt immediatè cauſare notitiam extremorum, ipſis nullo modo concurrentibus, & per conſequens notitiam relationis inter illa extrema. Et ſic patet reſponſio ad iſtas inſtantias.

35. Ad inſtantias contra quartum dictum, pro maiori intelligentia præmitto aliqua. Primo, quod omnes relationes primi, ſecundi, & tertij modi, ſunt intrinſecus aduenientes, vt patet 5. *Metaph. cap. de Ad aliquid*, vbi vult Philoſophus quòd omnes iſtæ relationes propriè dicantur ad aliquid, & pertinere ad prædicamentum Relationis. Secundò præmitto, quòd relationes huiuſmodi, quæ ſunt intrinſecus aduenientes præcisè in hoc differunt à relationibus extrinſecùs aduenientibus, quia illæ de neceſſitate oriuntur, poſitis fundamento, & termino, quantumcunque diſtantibus, dummodò ſint in rerum natura: & patet diſcurrendo per omnes tres modos, poſitis producto, & producente, neceſſariò ſequitur inter eos relatio producentis ad productum, & è contra: poſitis etiam duobus albis vbicunque ſint, neceſſariò ſequitur ſimilitudo, nullo alio quouis modo requiſito. Sed relationes extrinſecus aduenientes ſic ſe habent, quòd poſito fundamento, & termino in rerum natura non neceſſario ſequitur, vt patet de actione, & paſſione, quia poſito igne, & ligno, non ſequitur in igne actio, nec in ligno paſſio, nec eſt neceſſarium addere quòd ſint approximata, quia ſi actio, & paſſio eſſent reſpectus intrinſecus aduenientes, neceſſariò orirentur, etiam igne, & ligno in infinitum diſtantibus vt patet, de æqualitate, inter duo æqualia, quæ neceſſariò oritur, duabus quantitatibus poſitis eriam inſtantibus. Tertiò præmitto, quòd relatio extrinſecus, ita oritur neceſſariò poſito fundamento, & termino, ſicut relatio intrinſecus aliter tamen, & aliter, quia intrinſecus adueniens neceſſariò oritur poſitis fundamento, & termino, & nullo alio neceſſario requiſito, & præmiſſo, nec approximato, nec aliquibus aliis neceſſario requiſitis, ſed extrinſecus adueniens dicitur neceſſariò oriri quibuſdam aliis neceſſariò requiſitis, præter fundamentum, & terminum, quæ tamen non neceſſariò requiruntur, nec vt terminus, nec vt ratio fundamenti, ſed ſimpliciter præexiguntur. Sicut etiam ad eſſe compoſiti neceſſariò prærequiritur vnio materiæ, & formæ quæ tamen nullo modo eſt cauſa compoſiti, vt patet à Doctore, ſed quia materia, & forma non poſſent cauſare intrinſecè ipſum compoſitum, niſi eſſent priùs vnita. Sic dico in propoſito, quòd poſitis aliquibus præter fundamentum, & terminum, neceſſariò ſequitur talis relatio, exemplum poſito igne, & ligno abſolutè nō neceſſario ſequitur nec in igne actio de genere Actionis nec in ligno paſſio, ſed inducta caliditate in ligno ab ipſo igne, neceſſariò ſequitur in ligno paſſio, qua formaliter patitur ab igne, & in igne ſequitur actio, qua formaliter agit in lignum. Similiter poſitis abſolutè corpore, & loco materiali non neceſſariò ſequitur *vbi*, ſed poſito corpore in loco naturali, vt coëxtenſo realiter ſequitur *vbi*. Similiter poſita materia, & forma abſolutè non neceſſariò ſequitur vnio, ſed poſita forma in materia neceſſario ſequitur vnio, & ſic de aliis: dicuntur ergo reſpectus extrinſecus, prout reſpiciunt abſolutè extrema, & dicuntur intrinſecus, prout reſpiciunt extrema, quibuſdam præmiſſis, vt diſpoſitionibus, ad quas neceſſariò ſequuntur.

Quomodo oriantur relatio extrinſecus aduenientes.

His præmiſſis. Reſpondeo ad inſtantias, ad primum. Dico, quòd requiritur vnio, quæ ſequitur informationem formæ ad materiam, & licèt dicatur talis vnio reſpectus extrinſecus, vt comparatur ad extrema abſolutè, non tamen dicitur extrinſecus, vt comparatur ad extrema, quorum vnum informatur ab alio: nec Deus poſſet immediatè cauſare vnionem requiſitam ad *eſſe* hominis, niſi forma actu eſſet in materia, niſi dicatur quòd receptio formæ in materia eſt vnio, quod non videtur. Et cùm dicitur in vna concluſione, quòd reſpectus extrinſecus poteſt immediatè cauſari, & etiam propria cauſatione: hoc debet ſanè intelligi ſcilicet, quòd poteſt eſſe nouus ſine aliqua nouitate alicuius abſoluti pertinentis, ſiue ad fundamentum, ſiue ad terminum. Quod dico *pertinentis ad fundamentum, vel ad terminum*, dico, quia actio nec paſſio propriè poſſet ineſſe, niſi prius aliquo abſoluto cauſato in paſſo, ſed illud abſolutū nullo modo pertinet ad rationem proximam fundamenti, neque ad terminum, quia nec fundat paſſionem, nec terminat. Sed relatio intrinſecus non poteſt eſſe noua ſine nouitate, vel fundamenti, vel termini, quod benè nota.

36.

Ad ſecundum, & tertium ſimiliter dico per idem. De vnione naturæ humanæ ad Verbum, ſi vltra dependentiam actualem ad Verbum dicit alium reſpectum, dico quòd talis reſpectus oritur in natura humana ex natura rei, & cùm dicitur quòd immediatè cauſatur à Deo, dico quod propter hoc dicitur cauſati, quia ab ipſo immediatè

Vnio naturæ humanæ ad verbum à quo cauſetur.

immediatè cauſatur dependentia naturæ ad Verbum,ad quam immediatè ſequitur talis vnio, & hoc ſufficit. Si verò talis vnio præcisè dicat dependentiam actualẽ ad Verbũ, patet quòd à ſolo Deo cauſatur. Ad tertium dico, quòd *vbi* dicitur reſpectus extrinſecus prout comparatur ad extrema abſolutè, & ſtante diſtantia extremorum non poteſt cauſari, ſed poſita coëxiſtentia, & cõmenſuratione immediatè ſequitur talis reſpectus, ſcilicet *vbi*, niſi dicatur quòd talis coëxtenſio, & commenſuratio dicatur *vbi*, & tunc non poteſt haberi ſtante tali diſtantia, imò ad hoc, vt habeatur neceſſariò requiritur vnum actum contineri ab alio.

Ad quartum de paſſione, & quintum de actione, patet reſponſio ex ſupradictis, quòd tunc inducta forma in materia nec actio, nec paſſio ſunt reſpectus extrinſecus, quia tunc neceſſariò oriuntur,ſed dicuntur extrinſeci,vt comparantur ad extrema abſolutè ſumpta, vt ſuprà patuit.

Ad ſextum,patet,per idem.

Ad ſeptimum, patet reſponſio ex ſupradictis, quòd ſtante tali diſpoſitione neceſſariò cauſatur à fundamento poſito termino,ſed dicitur extrinſecus prout comparatur ad fundamentum abſolutè,vt ſuprà dixi.

Ad octauum. Dico, quòd ſi Deus cauſat huiuſmodi reſpectum neceſſariò cauſat in materia, ſiue in ſubiecto,& nullo modo in ſe,& quomodo dicatur nouus ſuprà patuit.

Quomodo ſubiectum dicatur pati.

Ad nonum. Dico, quòd ſubiectum non dicitur pati,niſi recipiendo ab agente formam abſolutam. Hoc idem dico de actione, ſed de hoc aliàs prolixiùs expoſui.

37. Ad vltimum patet reſponſio ex ſupradictis.

Contra quintum dictum, ſcilicet quòd reſpectus intrinſecus aduenies non poteſt habere propriam nouitatem in ſe,&c. inſtatur primò,relatio intrinſecus habet propriam entitatem realiter diſtinctam ab vtroque extremorum, ergo poteſt habere propriam cauſalitatem,ita quòd non cauſatur cauſalitate præcisè alterius extremi, quia tunc non haberet propriam entitatem realiter diſtinctam.

Inſtatur ſecundò,omne ens realiter diſtinctum ab alio conſideratum ſecundùm propriam entitatem,aut eſt cauſatum, aut incauſatum:non datur medium,loquendo de ente ſingulari actu exiſtente,quia ens diuiditur per cauſatum, & incauſatum. Sed paternitas in nobis eſt ens realiter diſtinctum ab extremis, ergo erit immediatè cauſata,vel incauſata. Non ſecundum,quia eſſet Deus, ergo primum,& ſic habet propriam nouitatem.

Tertiò inſtatur, noua paternitas eſt,aut eſt noua propria nouitate, aut præcisè noua nouitate vtriuſque,vel alterius extremi. Si primò habetur intentum. Si ſecundò,ſequitur quòd erit idem,vel cum vtroque extremo, vel cum altero tantùm, quia tunc habebit præcisè eandem cauſalitatem paſſiuam.

Quartò inſtatur ſic, aliqua relatio intrinſecus aduenies realiter diſtinguitur à fundamento;ergo neceſſariò cauſatur propria cauſalitate. Antecedens patet etiam per Doctorem;*in ſecundò, d.* 1. *q.* 5. Conſequentia probatur per argumentum Doctoris,quod facit *in ſecundò, d.* 1. *in q.* an creatio ſit idem quòd Angelus,& *in q. ſeq.* vbi dicit quòd ſi relatio creaturæ ad Deum eſſet realiter diſtincta,quòd tunc immediatè dependeret ad Deum, & tunc quærit de illa dependentia,an eſſet eadem cum prima,an realiter diſtincta,&c. Sufficit mihi quòd ipſe vult quod ſi eſſet realiter diſtincta, quod dependeret in ratione cauſati ad ipſum Deum, ergo vult quod ſit immediatè cauſata, ſi realiter diſtinguitur. *Nota.*

Quintò inſtatur;quia Doctor vult *in prolog. q. de ſubiecto Theologiæ*,quòd ſi attributa diuina eſſent realiter diſtincta ab eſſentia, quòd eſſent verè cauſata etiam propria cauſalitate;ergo & nunc vbi relatio realiter diſtinguitur ab vtroque extremorum,nec maior ratio videtur de vno, quàm de alio. Ex his patet quomodo habet propriam nouitatem,& cauſalitatem.

Reſpondeo ad iſtas inſtantias, præmittendò duo. Primum, quòd Doctor non negat quin habeat immediatam, & propriam cauſalitatem, & aliam à cauſalitate vtriuſque extremi, vt patet *in ſecundo,diſt.* 1. per illud argumentum, quod feci nunc. Sed negat quòd poſſit immediatè produci non priùs producto aliquo abſoluto in altero extremorum pertinente ad rationem extremi, puta vel ad rationem fundamenti,vel termini,vt ſuprà dixi. Secundò præmitto,quòd ex quo habent propriam cauſalitatem modo prædicto præſuppoſito fundamento,& termino,ita habent propriam nouitatem,priùs tamen habita nouitate alicuius abſoluti pertinentis ad alterum extremorum. Ex his præmiſſis patet reſponſio ad omnes inſtantias; nec oportet aliter ſoluere eas, præter quartam; quæ importat maiorem difficultatem, quam tamen vide in ſecundo,diſt. 1,in illa quæſt. *An creatio Angeli ſit idem ipſi Angelo.* 38.

Aliæ difficultates ſequentes pro nunc omitto; ne ſim tædio legentibus, nec nimis prolixus videar.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm rei[a] creatæ ſit idem reſpectus ad Deum, vt creantem, & Deum vt conſeruantem.

S. Bonauen. 2. *diſt.* 2. *quæſt.* Scot. 1. *d.* 2. *q.* 1. *à n.* 19. & 2. *d.* 2. *q.* 6. & 4. *diſt.* 8. *q.* 1. & *quæſt. de vnitate Dei quæſt.* 4.

EXpeditis his, quæ quæſita erant de Deo, ſequuntur aliqua quæſita de creaturis; & primò de omnibus in communi, deinde de quibuſdam in ſpeciali. De omnibus in communi fuit vnum quæſitum, & eſt iſtud: Vtrùm rei creatæ ſit idem reſpectus ad Deum, vt creantem, & Deum vt conſeruantem? 1.

Argum. Arguitur quòd non: aliquid poteſt creari, & non conſeruari, igitur tantùm poteſt habere reſpectum ad Deum, vt creantem, & nunquam habere reſpectum ad Deum vt conſeruantem: igitur non eſt idem reſpectus. Probatio primi antecedentis: res in inſtant creationis non conſeruatur: quia non indiget conſeruatione, niſi quando poteſt non eſſe, & de ſe tendit ad *non eſſe*, ſed dum creatur non poteſt non eſſe, nec tunc tendit ad *non eſſe*, cùm tunc accipiat *eſſe*: nihil igitur conſeruatur, niſi quod manet poſt inſtans creationis ſuæ, ſed Deus poteſt aliquid creare, quod non maneat poſt inſtans creationis ſuæ, quia non eſt contradictio, quòd tantummodò habeat *eſſe* in vno inſtanti, & in illo creetur.

Ratio opp. Contrà: eiuſdem ſimplicis ad idem ſimplex non eſt niſi idem reſpectus realis: nunc autem Dei creantis, & conſeruantis eadem eſt voluntas, quâ formaliter creat, & conſeruat; & ipſa exiſtentia rei creatæ, & conſeruatæ eadem eſt: igitur reſpectus eſt idem rei creatæ, & conſeruatæ ad Deum, vt creantem, & conſeruantem.

Hic ſunt tria videnda, primò de eo, quod principaliter quæritur, ſcilicet ſi idem ſit reſpectus realis in creatura ad Deum vt creantem, & conſeruantem? Secundò, de eo, quod tangit primum argumentum, ſi ſimul poſſet dici res creari, & conſeruari? & iſta difficultas magis tangit modum loquendi. Tertiò, de quodam annexo, quod tangit idem argumentum, ſcilicet ſi poſſet aliquid creari, quod tamen non conſeruetur poſt inſtans creationis.

COMMENTARIVS.

1. a *AN rei creatæ ſit idem reſpectus ad Deum, vt creantem, & ad Deum vt conſeruantem?* id eſt, an creatio paſſiua, puta Angeli, & conſeruatio paſſiua eiuſdem, ſint idem, ſiue importent eundem reſpectum; & ſimiliter an creatio actiua Angeli, & conſeruatio actiua eiuſdem dicantur idem, vel aliquo modo differant.

SCHOLIVM.

Eundem eſſe reſpectum creaturæ ad Deum creantem, & conſeruantem. Probatur, quia exiſtentia creaturæ permanentis eadem eſt in creatione, & in conſeruatione, & terminus, id eſt, velle *Dei, omnino idem, & habitudo eiuſdem rationis, & eſſentialis: ergo reſpectus omnino vnus. Singulas partes optimè & clarè probat. Si dicas cum D. Bonauent. relationes creaturæ ad Deum creantem, & conſeruantem fundari ſuper creatione, & conſeruatione paſſiuis: & has eſſe eaſdem non eſſe manifeſtius eo quod quæritur. Contrà, quia relationes ſecundi modi non fundantur ſuper actione, & paſſione; ſed hæ ſunt diſpoſitiones ad fundandum. De quo* 4. *d.* 13. *q.* 1. *Secundò, creatio, & conſeruatio non ſunt paſſiones: quia paſſio ſupponit paſſum. De quo* 2. *diſt.* 1. *q.* 4. & 4. *d.* 14. *q.* 1. *à n.* 29. *Ad aliam obiectionem D. Bonauen. ex Auguſtino explicat, quomodo creatura omnis dicitur ſemper eſſe in* fieri *à Deo, quia ſemper ab eo dependet, non tamen per nouum, & nouum* fieri *quoad permanentia. Vide Doct. de hoc* 2. *d.* 1. *quæſt.* 4. & 5. & *de identitate creationis, & conſeruationis, d.* 2. *q.* 1. *n.* 21.

De

2. DE primo [b] dici poteſt, quòd idem eſt reſpectus creaturæ ad Deum vt creantem & conſeruantem: & hoc probatur ſic: eiuſdem re, & ratione ad idem re, & ratione non eſt dependentia eſſentialis, niſi vnica eiuſdem rationis; exiſtentia autem creaturæ permanentis eſt eadem omnino in creatione, & conſeruatione: & ex parte termini eſt omnino idem re, & ratione, ſcilicet *velle* diuinum, & habitudo non ſolum ad creantem, & conſeruantem eſt habitudo dependentiæ eſſentialis, & eiuſdem rationis: igitur, &c. Maior probatur; ſi eſſent plures dependentiæ omnino eſſentiales inter extrema omnino eadem, ſicut dependentia creaturæ ad Deum vt ad efficientem, & vt ad finem: tamen iſtæ videntur eſſe alterius rationis: ſi enim eſſent eiuſdem rationis eſſent ſibi incompoſſibiles in eodem; & ſecundùm idem: quia quando aliquid dependet ad aliud aliqua dependentia, ſi illa ſit ſufficienter terminata, non dependet ab eo alia dependentia eiuſdem rationis: quia tunc vtraque illarum ſine alia terminaretur, & dependeret tali dependentia, & non dependeret, & hoc, dependentiâ ſufficienter terminatâ.

Vnica eſt dependentia eſſentialis, eiuſdē formaliter, ad idem formaliter.

Dependentiæ eſſentiales, eiuſdem rationis ſūt incompoſſibiles in eodem.

3. c Minor habet tres partes. Prima, ſcilicet quod idem ſit *eſſe* rei permanentis in creatione, & conſeruatione, Probatur: quia in hoc eſt differentia permanentis à ſucceſſiuo: quia ſucceſſiuum, dum manet, ſemper habet aliud & aliud *eſſe*, ſicut aliam, & aliam partem: ſed permanens habet ſemper idem *eſſe*, nec variatur ſecundùm partem, & partem: quia tunc eſſet ſucceſſiuum. nec ſecundùm totum, & totum: quia tunc in quolibet alio, & alio inſtanti habet totaliter aliud, & aliud *eſſe*: quod eſt abſurdum. Secunda pars minoris [d], ſcilicet quòd *velle* diuinum omnino idem eſt ratio terminandi habitudinem rei creatæ, & conſeruatæ probatur: quia *velle* diuinum reſpectu cuiuſcunque volibilis ſemper manet idem, illud autem eſt ratio proxima intrinſeca terminandi quodcunque extrinſecum. Tertia pars minoris, ſcilicet quòd vtraque habitudo eſt habitudo dependentiæ eſſentialis, De creatione eſt manifeſtà: de conſeruatione probatur: quia ad illud dependet res eſſentialiter in eſſendo quod eſt ſibi ratio habendi *eſſe*: talis eſt conſeruatio [e] cauſæ conſeruantis. Iuxta illud Auguſtini 4. ſuper Gen. *Creatoris namque potentia, & omnipotentis, atque omnitenentis virtutis, cauſa ſubſiſtendi eſt omni creaturæ, quæ virtus ab eis, quæ creata ſunt regendis, ſi aliquando ceſſaret; ſimul & illorum ceſſaret ſpecies, omniſque natura concideret, neque enim ſicut ſtructor ædium, cùm fabricauerit, abſcedit; atque alio ceſſante, atque abſcedente, ſtat opus eius: ita mundus nec ictu oculi ſtare poterit, ſi ei Deus regimen ſubtraxerit.* Hæc ibi.

Idē eſt eſſe permanēti in creari & conſeruari, ſecus de ſucceſſiuo.

Nihil naturæ poteſt Deo ſubtrahente conſeruari.

4. f Diceretur hîc, quòd fundamentum relationis creaturæ ad Deum, vt creantem, non eſt abſolutè exiſtentia rei creatæ: ſed ipſa creatio paſſiua. Conſimiliter fundamentum relationis creaturæ ad Deum conſeruantem non eſt exiſtentia creaturæ abſolutè: ſed ipſa conſeruatio paſſiua. Hoc probatur per Philoſophum 5. *Metaph. c. de Ad aliquid*, vbi vult, quòd relationes ſecundi modi fundãtur ſuper actionem, & paſſionem; nunc autem licèt abſoluta exiſtentia creaturæ ſit eadem in primo *nunc* eſſendi, & deinceps: tamen creationem, paſſionem, & conſeruationem paſſionem eſſe eadem, non eſt manifeſtius quàm illud, quod quæritur [g].

S. Bon. lib 2. ſent. d. 1.

Tex. 20.

Hîc dici poteſt [h] quòd Philoſophus 5. *Meta.* non intelligit, quòd actio, & paſſio ſint proxima fundamenta relationum ſecundi modi: quia relatio non manet, fundamento non manente: manet autem relatio ſecundi modi, non manente actione, vel paſſione: ſicut aliquis manet pater, non manente generatione. Quod autem dicit relationem de ſecundo modo fundari ſuper actionem & paſſionem, intelligendum eſt, non tanquam ſuper fundamentum proprium, vel ſuper rationem proximam fundandi, ſed tanquam ſuper diſpoſitionem mediam inter fundamentum proprium, & ipſam relationem, ipſa autem potentia actiua, & paſſiua poſſunt poni fundamentum immediatum relationis ipſius actionis, & paſſionis; & licet requiratur actio, & paſſio media, non vt ratio fundandi relationem, ſed vt quoddam præuium ad hoc, vt ipſa in fundamento tali fundetur.

Relatio non manet fundamento non manente. Vide in 4. d. 13. q. 1.

5. Specialiter autem in propoſito non videtur concedendum, quòd aliqua paſſio ſit ratio fundamentalis huius habitudinis, quam habet creatura ad Deum, vt creantem, vel conſeruantem: quia nunquam propriè eſt paſſio, niſi quando eſt aliquod paſſum recipiens formam ab agente: quia ſecundùm Philoſophum 5. Metaph. *Potentia actiua eſt principium tranſmutandi aliud, inquantùm aliud*; igitur potentia paſſiua eſt principium tranſmutandi ab alio: talis tranſmutatio non inuenitur, niſi vbi eſt paſſum recipiens eam ab agente: in conſeruatione & creatione non eſt ita, ſed totum creatum, & totum conſeruatum eſt totaliter à creante, & conſeruante, non ſic vt

Tex. 17. Idem 9. Met. t. 2.

aliquid eius, vt paſſum recipiat formam ab agente.

S. Bon. vbi ſuprà & ſuper Gen. cap. 19. habetur expreſsè.

Hîc obiicitur per illud Auguſtini 2. ſuper Geneſ. vbi vult, quòd *aër non eſt factus lucidus à Sole ſed fit lucidus*: alioquin recedente Sole, remaneret lucidus: æquè autem videtur quæcunque creatura dependere à Deo in *eſſe*, ſicut aër à Sole in illuminato *eſſe*, quod ipſe intelligit per lucidum *eſſe* à Sole: igitur nulla creatura reſpectu Dei eſt facta in *eſſe*, ſed continuè fit in *eſſe*: & per conſequens *eſſe* creaturæ eſt in continuo *fieri*.

Tex. 15. 57. & 58.

Reſpondeo, Philoſophus 3. *Phyſ.* dicit quòd aliqua ſunt in *fieri*, quæ non habent completum *eſſe*: ſicut ſucceſſiua, & per oppoſitum aliquid dicitur in facto *eſſe*, quando ſic habet *eſſe* completum, quòd non dependet in eſſendo ab aliquo extrinſeco; creatura autem ſemper in eſſendo æquè dependet à Deo in *eſſe*, quia æquè ſemper ab ipſo per idem *velle* ipſius habet idem *eſſe*; & hoc modo poſſet dici, quòd 6.

Productio perſonæ diuinæ quomodo ſemper in fieri?

productio perſonæ diuinæ ſemper eſt in *fieri*, quia nunquam iſta perſona poteſt habere *eſſe* niſi accipiendo actualiter à producente, & tamen *eſſe* perſonæ eſt maximè permanens; hoc modo *eſſe* creaturæ, licèt ſit permanens, tamen reſpectu Dei, à cuius volitione actuali ſemper æquè dependet, ſemper eſt quaſi in *fieri*, hoc eſt, actu dependens à cauſa dante *eſſe*: & nunquam in *facto eſſe*, hoc eſt, in actu ſeparato & indepedente à quocunque alio: non tamen eſt in *fieri* nouo, & nouo, ſed per oppoſitum illi eſt in *facto eſſe*, hoc eſt, in *eſſe* completo accepto ſine aliqua nouitate addenda.

COMMENTARIVS.

2. b DE *primo articulo*. Dicit Doctor quòd *eſt idem reſpectus realis creaturæ ad Deum, vt creantem, & conſeruantem*. Intendit enim probare quòd ſit præcisè vna realis dependentia ad Deum creantem, & conſeruantem, id eſt, quòd relatio dependentiæ, quâ Angelus creatus dependet ad Deum creantem, & relatio dependentiæ, quâ idem Angelus dependet ad Deum, vt conſeruantem, ſunt in re idem, ita quòd præter opus intellectus nullo modo differunt, etſi fortè ratione, vt patebit in ſecundo articulo. Aduerte etiam, quòd iſta, ſcilicet creatio paſſiua Angeli, & dependentia formalis, quâ Angelus dependet ad Deum creantem, important idem; ſimiliter conſeruatio paſſiua, & dependentia, quâ Angelus dependet ad Deum vt conſeruantem, idem penitus important. Et omnia iſta in re ſunt præcisè vna relatio realis, & hoc Doctor vnico argumento ſatis euidenti intendit probare: Arguit ergo ſic: *Eiuſdem re, & ratione ad idem re*, &c. Vult dicere, quòd omnis habitudo fundata in eodem fundamento in ſe, nullo modo nec re, nec ratione diſtincta, & terminata ad terminum omnino idem, & nullo modo in ſe, nec re, nec ratione diſtincta, eſt eadem re, & nullo modo præter opus intellectus diſtincta. Exemplum, ſi ſint duo alba, vt quatuor, habitudo, ſiue ſimilitudo, erit in re tantùm vna fundata in vno albo, & terminata ad aliud, & erit tantùm vna alia fundata in alio albo, & terminata ad primum album. Et ratio eſt, quia habitudo dicitur variari ſecundùm ſpeciem, termino variato, vel fundamento, vel vtroque ſimul, & ſimiliter dicitur variari præcisè ſecundùm numerum, vel termino variato, vel fundamento, vel vtroque ſimul. Si ergo ſit penitus idem fundamentum re, & idem terminus re, habitudo fundata in illo fundamento, & terminata ad illum terminum erit tantùm vna. Et quòd dicit, *quòd habitudo rei creatæ ad creantem, & rei conſeruatæ ad Deum conſeruantem, eſt habitudo dependentiæ eſſentialis*, hoc patet, quia omnis res, quæ habet *eſſe* ab alio in illo inſtanti, quo accipit *eſſe*, dependet eſſentialiter ab illo. Et ſimiliter res, quæ conſeruatur ab aliquo, vt conſeruatur, dicitur dependere eſſentialiter ab illo. Aduerte tamen, quòd ſi conſeruare rem non diceret aliquam actionem reſpectu rei conſeruatæ, vel eandem continuatam, vel aliam, & aliam pro quocunque inſtanti res habet *eſſe*, tunc creatura, quæ dicitur conſeruari, nullo modo dependeret eſſentialiter ab ipſo conſeruante. Sed de hoc vide quæ prolixè cum bonis dubiis expoſui *in* 2. *diſt.* 2. *q.* 1. de menſura Angelorum.

Nota.

3. His declaratis, probatur maior à Doctore, & pro exemplo, ſit creatura, quæ includit habitudinem ad Deum, vt creantem, & conſeruantem *A*, omnino indiſtinctum re, & ratione, & terminus huius habitudinis, qui eſt Deus ſit *B*. Tunc ſic: ſi inter *A* & *B* eſſent plures dependentiæ eſſentiales, quæ ſunt extrema omnino eadem. (Sicut ſunt dependentiæ ad Deum, vt ad efficientem, & vt ad finem, quæ videntur dependentiæ alterius rationis propter aliqualem diuerſitatem termini, ſcilicet Deus, vt effectus, & Deus, vt efficiens,) tunc iſtæ viderentur eſſe alterius rationis, quod non videtur, quia inter extrema omnino eadem non poſſunt eſſe duæ dependentiæ eſſentiales alterius rationis, vt ſuprà patuit: ergo ſi eſſent plures, eſſent eiuſdem rationis, & tales inter eadem omnino extrema ſunt ſimpliciter incompoſſibiles. Probatur, quia quando aliquid dependet ad aliud aliqua dependentia, ſi illa ſit ſufficienter terminata, non dependet ab eo dependentia alia eiuſdem rationis, quia tunc vtraque illarum ſine alia terminaretur, & dependeret tali dependentia, & non dependeret, & hoc dependentia ſufficienter terminata. Si enim *A* ſufficienter dependet à *B*, & per conſequens dicat vnam dependentiam eſſentialiter fundatam in *A* & terminatam ad *B*, ſi alia ponitur in *A* eiuſdem rationis, & terminata ad idem *B*, ſequitur vel quòd bis dependeret, & per conſequens idem cauſatum iterum cauſetur ſtante ipſo primo cauſato, vel ſimul dependeret, & non dependeret; patet, quia poſita dependentia ſufficiente

ciente ad *B* perfectè, & sufficienter dependet *A* ad *B*, & circumscripta alia dependentia, quâ necessariò sufficienter dicitur dependere ad *B*, tunc *A* non dependeret, & sic posita vna dependentia, & alia circumscripta, simul dependeret, & non dependeret, & tali ratione fæpiùs Doctor vtitur, vt patet *in primo, dist. 2. parte 1. quæst. 1. de vnitate Dei, & parte secunda, quæst.* 4 Patet ergo illa maior, scilicet quòd eiusdem re, & ratione ad idem re, & ratione est tantùm vna dependentia essentialis.

4. c *Minor probatur, quæ habet tres partes, &c. sed permanens semper habet idem* esse, *nec variatur secundùm partem, & partem*, quia tunc esset successiuum semper in successiuo, vna pars succedit alteri, ita quòd quando noua pars, puta motus, aduenit, prior desinit, & sic nunquam successiuum habet nec omnes, nec duas partes simul, sed semper vna succedit alteri. Si ergo permanens variaretur secundùm partem, & partem, id est, quòd nunquam haberet omnes partes suas simul, sed vna succederet alteri, permanens non esset permanens, sed successiuum, nec permanens variatur secundùm totum, & totum, quia tunc in quolibet alio, & alio instanti haberet simpliciter aliud, & aliud *esse*, quòd est absurdum; patet ergo quomodo idem *esse* permanens, puta Angelus, manet simpliciter idem in illo instanti, in quo creatur, & in toto tempore sequenti, in quo conseruatur. Si enim in tempore immediato ad instans, in quo creatur totaliter desineret esse, & in aliquo instanti illius temporis iterum crearetur, & in tempore immediato annihilaretur & sic successiuè quamuis Deus hoc posset facere, tamen esset absurdum, quia nunquam pro aliquo tempore post instans creationis conseruaretur; si ergo permanens in tempore immediatè sequente ad instans creationis conseruatur, patet quòd idem *esse*, quod fuit in instanti creationis, quòd erit simpliciter idem in tempore sequenti, in quo conseruatur, & si non esset idem non diceretur conseruari res, quæ in primo instanti creatur in tempore immediatè sequente, sed vel noua res crearetur, vel prima creata in illo tempore desineret esse.

5. d *Secunda pars minoris, &c. Illud autem est ratio proxima intrinseca terminandi quodcunque extrinsecum*; & patet, quia est ratio causandi quodcunque extrinsecum: ergo & ratio terminandi, vt suprà patuit q 8.

e *Talis est conseruatio causæ conseruantis iuxta illud Augustini, &c.* Ex ista auctoritate expresè patet quomodo conseruare rem dicat actionem ipsius conseruantis, ita quòd quando Deus conseruat rem illam, vel actione continuata, vel alia, & alia actione, ponit ipsam rem in eodem *esse* quod priùs habuit in instanti creationis suæ, & si per aliquod instans cessaret, & non poneret eandem rem in *esse*, statim annihilaretur. Et de hoc prolixè dixi in secundo, distin. 2. q. 1. vide ibi.

f *Diceretur hic.* Hìc Doctor respondet ad illam maiorem, vt magis declaretur, quando dicitur in minore quòd existentia creaturæ est immediatum fundamentum talis dependentiæ essentialis, quòd hoc non videtur verum, quia fundamentum dependentiæ essentialis creaturæ ad Deum creantem, est creatio passiua, &c.

g *Et conseruationem passionem esse eadem, non est manifestius, quàm illud quod quæritur*, oporteret ergo probare quòd creatio, passio, & conseruatio passio, sint eadem res; si postea vult inferre quòd respectus creaturæ ad Deum creantem, & Deum conseruantem sint idem, quia propter vnitatem fundamenti, & termini probatur identitas respectus. Sed diceretur fortè quòd creatio passio, & conseruatio passio, non sunt penitus idem re, & sic non erit idem fundamentum, imò aliud, & aliud, & per consequens respectus fundatus erit alius, & alius.

Nota. *Quomodo maneat relatio.*

h Dicit Doctor quòd Philosophus, 5. Metaph. non intelligit quòd actio, & passio sint proxima fundamenta relationis secundi modi, &c.

6. *Actio & passio quomodo sunt priùs.*

In ista litera nota primò, quandò dicit quòd *actio, & passio sunt priùs*, hoc potest habere duplicem intellectum. Primum, quòd quando generatur aqua, sit aliqua actio prior aqua genita, ita quòd terminetur prius ad aliquid quàm intelligatur aqua genita. Secundum, quòd ipsa actione acquiratur, & generetur ipsa aqua. Primus intellectus est verus, actio terminatur propriè ad passum, puta ad materiam aquæ, nam ipsa materia dicitur pati ab agente, pro quanto ab ipso recipit formam aquæ, sic tamen intelligendo, quòd priùs forma inducitur in materiam, & post immediatè resultat relatio passio in ipsa materia, quæ terminatur ad agens, agens enim habet respectum producentis ad formam productam, & habet alium respectum, scilicet agentis ad passum. De istis respectibus vide prolixè in 4. in materia de Eucharistia, & sicut passio est prior aqua producta, siue genita, quia est respectus fundatus in materia aquæ secundùm quòd ipsa materia recipit formam ab agente. Ex hoc patet quomodo passio est dispositio præuia ad relationem genitam ad generans, quâ genitum dicitur essentialiter dependere ad generans, & ista relatio est posterior, & manet manente generante, & genito, sed non est sic de actione, & passione. Secundus intellectus de virtute sermonis non est verus, quia in producto non est aliqua relatio prior ipsa productione passiua, quæ est relatio dependentiæ essentialis ad ipsum producens.

Quid fundamentum actionis, & passionis.

Secundò nota, quòd quando dicit quòd *fundamentum proximum actionis, & passionis est potentia actiua, & passiua*, talis potentia actiua non accipitur formaliter, & pro respectu, sed formaliter, & pro fundamento talis respectus, vt patet à Doctore *in 1. dist. 7.* Hoc idem dico de potentia passiua, vide ibi Doctorem. Tertiò nota, quomodo intelligatur illa definitio potentiæ actiuæ, & passiuæ data à Philosopho, vide Doctorem *in 1. dist. 2. parte 2. q. 3.* & vide quæ ibi exposui exponendo responsiones ad principalia argumenta.

i *Respondeo, Philosophus tertio Phys. dicit quòd aliqua sunt in* fieri, *quæ non habent completum*, &c. Quod dicit Philosophus de facto esse permanente nullo alio extrinseco, &c. intelligit, quòd licèt non dependeat ab extrinseco producente, semper tamen dependet ab ipso Deo, quia, vt dicit Doctor, effectus præcisè dependet à generante pro illo instanti, in quo accipit *esse* à generante, sed in toto tempore sequenti immediatè dependet à Deo. Vide in secundo, dist. 2. quæst. 4.

SCHOLIVM.

Creatio ſignificat dependentiam creaturæ à Deo, cum reſpectu ad non eſſe immediatè præcedens, conſeruatio eãdem dependentiam ſignificat, ſed cum reſpectu ad eſſe immediatè præcedens, & iſti reſpectus ſunt rationis, & per conſequens diſtinguuntur à dependentia quæ eſt realis. Propter hos reſpectus rationis, quod dicitur creari, non dicitur conſeruari, nec è contra. Vide Doct. 2. d. 2. q. 1. & 4.

DE ſecundo [k] articulo dico, quòd cum iſto reſpectu creaturæ habentis *eſſe* ad Deum, vt à quo habet *eſſe*, poſſunt concurrere diuerſi reſpectus. Idem enim *eſſe* quandoque immediatè ſuccedit *non eſſe* oppoſito, ſicut in inſtanti, in quo res incipit eſſe: quandoque autem non immediatè ſuccedit ipſi *non eſſe*, ſed quaſi eidem *eſſe* vt priùs habito, ita intelligendo, quòd licèt non ſit iſta prioritas in ipſo *eſſe* ſecundùm ſe, tamen dicitur eſſe in ipſo per comparationem ad aliud prius ſecum coëxiſtens. Primus reſpectus, qui ſcilicet eſt ipſius *eſſe* ad *non eſſe* præcedens, non eſt realis: quia non eſt ad terminum poſitiuum. Secundus autem, qui eſt ipſius *eſſe* ad *eſſe* idem quaſi præëxiſtens, vel magis cum alio priori exiſtens, non eſt realis, pro quanto eſt eiuſdem ad idem. Reſpectus autem ipſius *eſſe* ad cauſam, à qua eſt, eſt realis: igitur neuter illorum dictorum reſpectuum eſt idem illi. Contingit tamen eadem voce multa diſtincta aliqualiter importari. Sicut ergo poteſt imponi aliquid ad ſignificandum dependentiam ipſius *eſſe* ad cauſam non præcisè, ſed vt eſt cum reſpectu ad *non eſſe* immediatè præcedens, & ſic ſignificat hæc vox, *creari*, vel *creatio*, quia ibi non tantùm notatur dependentia rei ad cauſam in eſſendo, ſed vltra hoc, in accipiendo tunc primo illud *eſſe* poſt *non eſſe*. Poteſt etiam aliqua vox imponi ad ſignificandum illam dependentiam, vt eſt cum ſecundo reſpectu, ſcilicet vt eſt ipſius *eſſe* ad ſeipſum quaſi præhabitum, & ſic imponitur hæc vox, *conſeruari*: vbi non tantùm notatur dependentia in eſſendo, ſed cum hoc habitudo illius *eſſe* quaſi ad idem *eſſe* vt præhabitum. 7.

Reſpectum creaturæ ad Deum comitantur reſpectus eſſe, ad non eſſe, & eſſe ad præcedens eſſe, qui nõ ſunt idem primo reſpectui, quia ambo ſunt rationis. 1. Met. t. 13.

Pro tanto igitur non eſt verum dicere de creatura, quòd creatur propriè, niſi in primo inſtanti: quia non niſi in illo habet immediatum ordinem ad *non eſſe* præcedens: nec eſt verum dicere, quòd conſeruetur, niſi poſt primum inſtans: quia non niſi tunc habet immediatum ordinem ad ſeipſum, quaſi præhabitum. Propter igitur iſtos diſtinctos reſpectus rationis importatos per *creari*, & *conſeruari*, non prædicatur vnum de re, quando aliud prædicatur; reſpectus tamen ille, qui eſt ad cauſam, ſemper manet idem: & ſi iſte præcisè ſignificaretur duabus vocibus, vtraque ſimul verè prædicaretur de eodem: ſicut hoc quod eſt eſſe ab alio dante *eſſe*: & hoc quod eſt accipere *eſſe* ab alio, præcisè ſignificant illam habitudinem, non intelligendo ibi dare, vel accipere nouitatem: nec illam important, quia verum eſt dicere, quòd Filius accipit deitatem à Patre, & Pater dat ei, & communicat deitatem: & iſta duo ſemper ſimul prædicantur de eodem. 8.

Propter diſtinctos reſpectus rationis, creari non dicitur de quo dicitur conſeruatio, nec è cõtra.

Nec curo diſputare de ſignificato huius vocis *creari*, an per ſe ſignificet reſpectum ad creationem, & connotet reſpectum ad *non eſſe* præcedens, an è conuerſo, illum per ſe ſignificet, & illum connotet ad cauſam, an vtrunque ſignificet: & tunc non ſignificat præcisè conceptum per ſe vnum, ſed duos reſpectus, & vnus eſt realis, & alius rationis: qui non faciunt conceptum per ſe vnum, quia quodcunque iſtorum trium detur: hoc ſaltem ſaluatur, quòd vterque reſpectus aliqualiter importatur; præcisè tamen propter illum, qui eſt rationis, negatur idem ſimul creari, & conſeruari.

De tertio principali dico [l] quòd non eſt contradictio aliquod ens tantummodò in vno inſtanti habere *eſſe*: ipſum enim inſtans raptim tranſit, ita quòd non eſt niſi, vt ita loquar, inſtantaneè; vel ſi dicas inſtans ſecundùm ſubſtantiam ſemper manere idem, ſi illud dicatur eſſe ſubſtantia mobilis, cùm illa ſubſtantia non ſit per ſe terminus alicuius continui de Genere Quantitatis; ſequitur, quòd illud, quod vocas inſtans ſecundùm ſubſtantiam, non eſt terminus continuans per ſe partes temporis. Saltem inſtans ſecundum *eſſe* non manet, ſed raptim tranſit, & ita oportet dicere de mutatione, & per conſequens de inſtanti, quod eſt per ſe menſura mutationis: non autem videtur maior contradictio de re permanente, quòd non niſi in vno inſtanti habeat *eſſe*, quàm de ipſo inſtanti, vel mutatione: quia etſi res permanens poſſit habere idem *eſſe* non præcisè per inſtans, ſed permanſiuè: & inſtans, vel mutatio non poſſit: tamen 9.

Inſtans tãtum inſtãtaneè durat, & idẽ eſt poſſibile de re permanente.

permanens

permanens totum *eſſe* ſuum habet in inſtanti vno: quia in hoc diſtinguitur contra ſucceſſiuum: non eſt ergo contradictio, ſi illud *eſſe* vltra hoc inſtans non habeat.

10. [n] Contra hoc videtur Ariſtoteles 8. Phyſic. vbi ait: *Opponuntur*, inquit, *generatio, & corruptio, quare ſi impoſsibile eſt ſimul mutari ſecundum † oppoſitas, non erit continua mutatio, ſed erit medium ipſorum tempus.* Et in fine cap. *Penitus inconueniens videtur, ſi factum neceſſe eſt mox corrumpi, & nullo tempore permanere.* *Tex. 68. 61. al. Oppoſ. Tex. 62.*

Prætereà Inferiùs *in eodem* 8. vult, quòd non eſt accipere vltimum in *eſſe* ipſius corrumpendi, ſed primum in *eſſe* generandi, & cum hoc etiam primum in *non eſſe* corrumpendi; *ſignum*, inquit, *vtrique commune eſt, & primo, & poſteriori, huius autem finis, illius autem principium, res autem ſemper poſterioris paſsionis eſt.* & idem paulò pòſt, *ipſius temporis in quo fiebat, factum eſt in vltimo ſigno.* *Tex. 63.* *Tex. 69.*

Prætereà [o]. Si res creata tantummodò habeat *eſſe* in inſtanti: tunc in illo verum eſt dicere, resiſta incipit eſſe quia tunc primò eſt, & ſimul verum eſt dicere: resiſta deſinit eſſe, quia tunc vltimò eſt, nunc autem repugnantia videtur eſſe, quòd ſimul res incipiat eſſe, & deſinat eſſe.

11. [p] Ad primum, intentio Philoſophi eſt ibi, quòd ſolus motus localis poteſt eſſe continuus, & perpetuus, & nullus alius motus, nec etiam mutatio; & hoc probat, quia omnes alij motus, & mutationes ſunt ex oppoſitis in oppoſita, *vt generationis*, inquit, *& corruptionis* eſſe & non eſſe *termini ſunt, alterationis autem contrariæ paſsiones*, &c. Si igitur aliquis iſtorum motuum, vel mutationum poſſet eſſe perpetuus, & continuus: hoc non eſſet ab eodem termino *à quo* ad eundem terminum *ad quem*: quia in motu ſic ſimpliciter vno vera eſt iſta propoſitio 6. Phyſic. *mutatio autem neque vna infinita*: eſſet ergo illa continua perpetuo modo per continuam reflexionem à termino in terminum; puta ſi motu finito moueretur à calido in frigidum, ceſſaret alteratio, quantùm eſt in iſtis terminis, niſi ſtatim eſſet reflexio à frigido in calidum; ſed in tali reflexione motus prior, & poſterior, cùm ſint oppoſiti, non poſſunt continuari, nec facere vnum motum continuum: cuius probatio eſt, quia tunc mobile ſimul moueretur motibus, vel mutationibus oppoſitis. *Solus motus localis ſecundùm Phil. poteſt eſſe perpetuus.* *Tex. 91.* *Quare alij motus perpetui eſſe nequeunt explicatur.*

2. Hæc conſequentia probatur, quia in motu continuo verum eſt dicere à principio motus, quòd mobile mouetur ad vltimum terminum, ſicut ſi vltimus terminus motus continui eſt calor, verum eſt dicere de mobili in principio motus, quòd calefit: ſi igitur calefactio poſſet continuari frigefactioni, à principio totalis motus continui eſſet verum dicere, quòd mobile calefit, & frigefit. Et propter conſimilem rationem [q] probat ibi, quòd non poteſt continuari corruptio generationi, vt ſit vna mutatio: quia tunc à principio mutaretur oppoſitis mutationibus: quia corruptione, & generatione: nam in quacunque vna mutatione, ſiue continua, verum eſt dicere, quod à principio mutatur ad vltimum terminum: ille autem eſt terminus generationis: igitur à principio mutatur mutatione generationis, & tamen tunc per poſitum, mutatur mutatione corruptionis: quia illa ponitur præcedere, vt continuanda generationi, iſtud autem nihil eſt contra hoc, quòd dictum eſt, rem in vnico ſolo inſtanti, ſcilicet creationis habere *eſſe*, quia non concedo, quòd illi creationi poſſit continuari annihilatio, vt ſit vna mutatio: quia tunc ſecundùm argumentum Philoſophi, quando creatur, verum eſt dicere, quòd annihilatur: ſed tantummodò concedo, quòd creationem conſequitur annihilatio. *Motus oppoſiti non poſſunt cõtinuari; alias mobile à principio oppoſitis mouetur motibus, vt calefactione, & frigefactione, generatione, & corruptione.*

13. Et ſi arguitur, quòd tam annihilatio [r], quàm creatio eſt in inſtanti: quia vtraque eſt à virtute infinita, quæ non poteſt agere in tempore: vt videtur Philoſophus probare 8. *Phyſ.* igitur in propoſito, vel erunt in eodem inſtanti, quod eſt inconueniens Philoſopho, ſcilicet idem ſic mutari oppoſitis mutationibus, vel erunt in diuerſis inſtantibus, & tunc illa inſtantia erunt immediata, quod etiam eſt inconueniens apud Philoſophum. *Tex. 79. & circiter.*

Ad hoc dico, quòd ratio Philoſophi, quæ tacta eſt, ſcilicet quòd idem non poteſt ſimul mutari mutationibus oppoſitis, probat corruptionem non poſſe continuari generationi: ſed cum hoc eſt alia concluſio vera, ſcilicet quod generationem non poteſt immediatè ſequi corruptio, ſed illius eſt alia ratio: hæc, ſcilicet quòd vtraque eſt in inſtanti, & non ſimul in eodem, vt patet: erunt igitur in alio, & alio inſtanti: ſed non ſunt duo inſtantia ſibi immediata. *Corruptio non poteſt ſequi generationem, quia fit in inſtanti, & hoc non eſt immediatũ alteri. 4. & 6. Phyſ.*

Hæc probatio [t], quæ eſt ſecundùm intentionem Philoſophi, licèt non ibi ponat eam, non eſt contra propoſitum noſtrum: quia iſta res creata, quæ non manet niſi per inſtans creationis, annihilatio eius non eſt in inſtanti, ſed in tempore habito in-

ſtanti

ſtanti creationis: ſiquidem poſt inſtans non eſt aliquid in tempore indiuiſibiliter immediatum, ſed diuiſibiliter tali, ſcilicet immediatione, quâ continuum terminatum eſt immediatum ſuo termino: & hoc modo [t] motus eſt immediatus vltimo quietis, quia poſt illud ſtatim eſt motus, ſicut diuiſibile poſt indiuiſibile, quod eſt principium.

Annihilatio non neceſſariò fit in inſtanti.

Cùm igitur arguitur [u], quòd annihilatio eſt in inſtanti: negandum eſſet de annihilatione in caſu, in quo loquimur, & hoc ſemper referendo intentionem ad inſtans temporis, ſiue in illo dicatur propriè eſſe creatio, & annihilatio, ſiue magis cum illo. 14.

Non inconuenit Deũ, & creaturam æquali menſura agere.

Et cùm probatur [x], quia *virtus infinita non agit in tempore.* Illam propoſitionem Philoſophus non concederet, niſi de virtute infinita naturali neceſſitate agente, quia de alia non eſt inconueniens illud, ad quod ipſe deducit, ſcilicet quòd virtus finita, & infinita agunt in æquali menſura. Theologi autem non concedunt Deum agere naturali neceſſitate circa creaturam.

Deo neceſſariò agente, an aliquid ſolo inſtãti vno eſſe poſſit.

Sed nunquid tenendo Deum agere naturali neceſſitate, non poſſet concedi aliquid poſſe manere tantùm per inſtans, cùm mutatio ſic tantùm maneat, etiam ſecundùm Philoſophum.

Quære reſponſionem.

ADDITIO. aliorum. ☞

Ad iſtud conſequenter reſpondeo ad caſum, quod ſi Deus produceret aliquid: aut produceret illud ſine cauſis ſecundis, quod Philoſophi non admitterent, & tunc poſſibile eſſet illud tantùm durare per inſtans, ſicut & Dei actio tantùm per inſtans duraret. Si autem produceret mediantibus cauſis ſecundis, ſic non videtur concedendum, quòd illud poſſet tantùm per inſtans durare, loquendo de re permanente: ſecus eſt de indiuiſibilibus, vt de mutatione, & inſtantibus etiam ſecundùm Philoſophum, quæ tantùm per inſtans durant.

Sed probabilius eſt ſimpliciter in tali caſu tenere negatiuam, loquendo de permanentibus: quære 8. diſt. 1. qu. vltima ad finem.

COMMENTARIVS.

7. Effectus à quo dependeat. Creari quid dicat.

[k] *De ſecundo articulo* principali, in quo videndum eſt, an eadem res ſimul poſsit dici creari, & conſeruari. Dicit Doctor primò, quòd creari vltra reſpectum, quem importat ad Deum creantem, dicit reſpectum ad *non eſſe* immediatè præcedens ipſum *eſſe* creaturæ, quod *non eſſe* præcedens opponitur contradictoriè ipſi *eſſe* creato; & iſte reſpectus eſt reſpectus tantùm rationis, quia licèt fundetur in ente reali, ſcilicet in ipſo *eſſe* creaturæ, quia tamen terminatur ad *non eſſe* præcedens immediatè, eſt relatio rationis, quia relatio realis ſemper eſt inter extrema realia, & oritur ex natura extremorum, & res propriè, vt dicit iſtum reſpectum rationis, ſiue ſecundùm illum reſpectum dicitur propriè creari, quia notatur ipſam procedere à *non eſſe* ſimpliciter ad *eſſe*. Dicit ſecundò, quòd ſi res creata in primo inſtanti in tempore ſequenti comparetur ad ſeipſam, vt in primo inſtanti, talis comparatio eſt relatio rationis; quia eſt comparatio eiuſdem ad ſeipſum, licèt vt in alio, & alio inſtanti, quia iſte reſpectus dicitur reſpectus, quo formaliter dicitur creatura conſeruari, quia ſecundùm illum reſpectum comparatur, vt habet *eſſe* in tempore ſequenti ad ſeipſam, vt accipientem *eſſe* in primo inſtanti; pro primo ergo inſtanti, in quo accipit *eſſe* immediatè poſt *non eſſe* tantùm dicitur creari, & in toto tempore ſequenti, in quo accipit idem *eſſe*, ſed non immediatè poſt *non eſſe* præcedens, ſed tantùm poſt *non eſſe* mediatè præcedens dicitur conſeruari. Tertiò dicit, quòd relatio creaturæ, quâ ad Deum comparatur, ſiue vt creantem, ſiue vt conſeruantem, eſt relatio verè realis, quia eſt dependentia eſſentialis, & realis, quâ ipſa creatura realiter, & eſſentialiter dependet ab ipſo Deo, quæ relatio eſt idem realiter ipſi creaturæ, vt probat Doctor *in ſecundo, diſt. 1. q. 5. & diſtin. 2.* Et eſt in re eadem penitus dependentia, quâ creatura dependet ad Deũ, ut creantem, & vt conſeruantem, quia ipſa in quocunque inſtanti, ſemper à Deo accipit idem *eſſe*, ſiue in primo, ſiue in toto tempore ſequenti, & per conſequens eadem penitus relatio realis dependentiæ. Iſta tamen relatio ſecundùm intellectum poteſt diuerſificari, ita quòd eadem relatio prout conſideratur in primo inſtanti, in quo creatura accipit *eſſe* poſt *non eſſe* immediatè præcedens, dicitur creatio paſsiua; in quantùm verò conſideratur prout creatura accipit *eſſe* poſt *non eſſe* mediatè tantùm, dicitur conſeruatio *non eſſe* immediatè ad *eſſe* dicitur creare: prout vero producit eandem re de *non eſſe* mediato ad *eſſe* dicitur conſeruare. Et ſi in Deo eſſet relatio realis ad creaturam, eſſet tantùm vna relatio, quâ diceretur creare, & conſeruare, ſed diuerſificaretur ſecundùm alium, & alium reſpectum modo prædicto. Quartò dicit, quòd relatio rationis in creatura, quâ dicitur creari, & quâ dicitur conſeruari, non identificatur realiter rei creatæ, tamen quia nulla relatio rationis poteſt eſſe idem realiter enti reali. Tum quia relatio, quæ terminatur ad *non eſſe* immediatè præcedens, tantùm eſt in creatura pro primo inſtanti, quo accipit *eſſe* poſt *non eſſe* immediatè; ſimiliter relatio, quâ dicitur conſeruari, in quocunque inſtanti, poſt primum inſtans ſemper variatur & ſic realiter non poteſt identificari. Quintò dicit quòd contingit eadem voce multa diſtinctè aliqualiter importari. Et litera clara eſt vſque in finem articuli.

Relatio creaturæ ad Deũ eſt realis.

l *De tertio articulo principali*, in quo videndum eſt, an creatura poſsit præcisè per vnum inſtans

ſtans durare, ita quòd tanto nullo primo inſtanti, in quo accipit *eſse* immediatè poſt *non eſse* duret, ſic quòd in tempore immediato ad illud inſtans deſinat eſſe. Dicit Doctor abſolutè quòd ſic, & quòd nulla apparet ex hoc impoſſibilitas, quia hoc patet de inſtanti temporis, quòd tantùm habet *eſse* pro illo inſtanti, quo eſt, ſed etiam de mutatione inſtantanea, quæ tantùm per inſtans habet *eſse*; modò non videtur maior contradictio de re permanenti, quòd non niſi in vno inſtanti habeat *eſse*, quàm de ipſo inſtanti, vel mutatione quia etſi res permanens non poſſit habere *eſse* idem præcisè per inſtans, ſed permanſiuè (& inſtans, vel mutatio poſſit manere per inſtans, imò neceſſariò tantùm per inſtans manet) tamen permanens totum ſuum *eſse* habet in inſtanti vno, quia in hoc diſtinguitur contra ſucceſſiuum, quia ſucceſſiuum non poteſt eſſe in inſtanti; non eſt ergo contradictio ſi permanens non habeat *eſse* vltra primum inſtans, in quo accipit *eſse*.

9. 8. *Phyſic. text. 61.*

m Nunc Doctor arguit, probando quòd creatura permanens non poſſit præcisè durare per inſtans, & primò probat auctoritate Philoſophi, qui ait 8. Phyſ. *Opponuntur* (inquit) *generatio*, &c. Vult dicere, quòd generatio, & corruptio non poſſunt eſſe ſimul, ſcilicet, quòd ſi res in inſtanti *A* generetur, in tempore immediatè non poterit corrumpi, aliter duæ mutationes oppoſitæ erunt ſimul: nam generari, & corrumpi ſunt duæ mutationes, & ſi de eodem ſimul poſſent verificari in eodem inſtanti, ſequeretur quòd duæ mutationes oppoſitæ de eodem verificari poſſent; eſt ergo neceſſe quòd inter rem genitam, & eandem corruptam cadat tempus medium, id eſt quòd poſt inſtans, in quo generatur, duret aliquid tempus, & in vltimo inſtanti illius temporis poterit corrũpi.

n *Et idem paulò pòſt ipſius temporis, in quo fiebat factum eſt in vltimo ſigno.* Dicit Philoſophus, quòd res permanens non habet vltimum inſtans ſui *eſse*, ſed benè habet primum inſtans ſui *eſſe* & habet primum inſtans ſui *non eſse*, & non habet vltimum inſtans ſui *non eſse*, quæ omnia prolixè expoſui in ſecundo, diſt. 2. q. 1. vide ibi, non enim ſuperiùs declarata, & prolixè expoſita amplius repeti debent.

o *Præterea, ſi res creata tantummodo habeat eſse in inſtanti*, Si enim habet *eſse* in inſtanti *A*. tunc incipit eſſe, patet, quia verum eſt dicere in iſto inſtanti eſt, & in tempore immediato ante illud inſtans, non fuit; ergo incipit eſſe. Et ſi in tempore immediato ad illud inſtans deſinat eſſe, ſequitur quòd ſimul deſinat eſſe; patet, quia verum eſt dicere, in iſto inſtanti eſt, & in tempore immediato ad illud inſtans non erit; ergo deſinit eſſe, & ſic benè ſequitur quòd ſi tantùm per inſtans duret, quòd ſimul incipiet eſſe, & ſimul deſinet eſſe, quod eſt impoſſibile.

10. *Nota.*

p Reſpondet Doctor ad primum, quòd intentio Philoſophi ibi eſt, quòd ſolus motus localis poteſt eſſe continuus, & perpetuus, &c. Pro maiori intellectu huius literæ eſt notandum, quòd in motu, puta intenſionis continuo, vt cũ mobile mouetur ad calorem in toto illo motu à principio vſque ad vltimum inſtans, illius motus ſemper eſt verum dicere mobile calefit, & in vltimo inſtanti ceſſat motus ille, & tunc illius caloris acquiſiti, in vltimo inſtanti datur primum inſtans ſui *eſse*, vt patuit *in ſecundo, di. 2. q. 9.* Tunc vltrà, ſi modò motus ille intenſionis non terminetur ad aliquod *mutatum eſse*, in quo calor ſit perfectè acquiſitus, ſi continuetur ille motus intenſionis motui frigefactionis, ita quòd mobile moueatur per medietatem horæ ad calorem, & per aliam medietatem ad frigiditatem, ita quòd ſit ſimpliciter vnius continuus intenſionis, tunc ſequitur quòd mobile ſimul fiat calidum, & frigidum; patet, quia motus calefactionis in aliquo inſtanti non eſt terminatus, ſed ſemper continuatur frigefactioni; ergo ſimul calefit, & frigefit, imò ſi iſte motus eſt perpetuus, & hoc tantùm per reflexionem (quia motus calefactionis non poteſt eſſe perpetuus, quia mobile non poteſt perpetuò moueri ad calorem; aliquando enim ceſſaret ille motus; non enim agens poſſet calefacere mobile, neque intenſiuè in infinitũ, neque extenſiuè in infinitũ, vt patet) ſequitur quòd mobile in principio motus calefit, & frigefit: patet per exẽplum, pono quòd *A*. moueatur ad caloré per medietatem hora, & per aliam medietatem mõueatur ad frigiditatem, ita quòd motus ad calorem continuetur in actu ad frigiditatem, & per tertiam medietatem moueatur reflectendo ad caloré, & per quartam medietatẽ moueatur ad calorem, ita quòd totus ille motus ſit vnus continuus, patet quòd eſſet verum, quòd mobile à principio totalis motus calefit, & frigefit; ſi enim motus, ad calorem, & ad frigiditatem, & poſt ad calorem ſit vnus continuus motus, patet per propoſitionem præmiſſam quòd erit verum dicere mobile *A*. in principio motus calefit, & frigefit. Et ſic patet quòd idem motus continuus erit ſimul ad oppoſita, quod eſt impoſſibile.

Sunt ergo duo in iſta litera. Primum quòd motus alterationis, puta intenſionis, vnus, & idem numero non poſſet perpetuari, niſi ſimul calefactio continuetur frigefactioni, & tunc talis motus eſſet ex oppoſitis, ſcilicet frigefactione intenſiua, & calefactione intenſiua; ſic hoc ſolùm ſufficeret ad perpetuandum motum intenſionis, niſi talis motus continuaretur, & perpetuaretur per reflexionem à termino in terminum, ita quòd *A*. moueatur à calido ad frigidum, & à frigido ad calidum, & poſt à calido in frigidum, & ſic continuè, quæ omnia ſunt abſurda. Secundum eſt, quòd ſi motus calefactionis continuaretur motui frigefactionis, ita quòd eſſet vnus tantùm motus numero, tunc ſequeretur quòd mobile in principio totalis motus, ſimul frigefieret, & calefieret, vt patet per illam propoſitionem. Patet ergo quomodo motus alterationis non poſſet perpetuari, & hoc, quia talis eſt à contrario in contrarium, vt ſupra patuit. Sed non eſt ſic de motu locali, qui poteſt perpetuari, vt patet quia ſi virtus duret in infinitum applicata alicui orbi, mouebit illum motu infinito continuo, & hoc extenſiuè. Et de facto, ſecundùm Philoſophum Intelligentia applicata orbi, mouet illum localiter motu continuo, & ille motus erit perpetuus. 11.

q *Et propter conſimilem rationem probat ibi, quòd nõ poteſt cõtinuari corruptio generationi*, &c. Quod patet per exemplum, quòd pono materia in inſtanti *A*. mutetur ad formam ignis, & in tempore immediato, vel in alio inſtanti mutetur dependentiæ formam ignis, ita quòd ipſa mutatio, quæ eſt generatio, continuaretur

retur mutationi, quæ eſt corruptio, & tantùm ſit vnica mutatio, patet quòd illa mutatio conſtat ex duabus mutationibus oppoſitis, ſcilicet generatione, & corruptione, & deberet perpetuò continuari; non poſſet autem continuari, niſi per continuam reflexionem termini *à quo*, & termini *ad quem*, ita quòd moueatur, ſiue mutetur ob *eſſe* in *non eſſe*, & à *non eſſe* ad *eſſe*, & immediatè poſt ab *eſſe* in *non eſſe*, & ſic continuè reflectendo, & ſic talis mutatio componeretur continuè ex mutationibus oppoſitis, quod eſt impoſſibile; imò in quacunque vna mutatione, ſiue continua; verum eſt dicere quòd à principio mutatur ad vltimum terminum; ille autem eſt terminus generationis; igitur à principio mutatur mutatione generationis, & tamen tunc per poſitum, mutatur mutatione corruptionis, quia illa ponitur vt continuanda generationi. Et ſic patet intentio Philoſophi.

Sed in poſito nihil eſt contra, quod dictũ eſt, rem in vnico ſolo inſtanti creationis, habere *eſſe*, quia non concedo quòd illi creationi poſſit continuari annihilatio, vt ſit vna mutatio, quia tunc ſecundùm argumentum Philoſophi, quando creatur, verum eſt dicere quòd annihilatur, quia ſi creatio & annihilatio ſunt præcisè vna mutatio, & quando res mutatur ad aliquid, ſemper eſt verum dicere quòd ſit illud ad quod mutatur, & ſic eſſet verum dicere quòd *A*. quando creatur annihilatur, vt ſuprà patuit. Sed tantummodò concedo quòd creationem ſequitur annihilatio, quia ponendo quòd *A*. præcisè duret per illud inſtans, in quo creatur, tunc in tempore immediato ad illud inſtãs, annihilatur, & creatio nõ eſt vna mutatio cũ annihilatione, imò duę mutationes, quia creatio eſt mutatio *A*. non eſſe immediatè ad *eſſe*, & annihilatio eſt mutatio ab *eſſe* in *nõ eſſe* immediatè.

12. r Doctor inſtat, probando quòd ſi res præcisè duraret per inſtans, quòd tunc creatio, & annihilatio eſſent in inſtanti, quia vtérque eſt à virtute infinita, quæ non poteſt agere in tempore, vt videtur Philoſophus probare 8. *Phyſic.* igitur in poſito creatio, & annihilatio, vel eſſe in eodem inſtanti, quod eſt inconueniens Philoſopho.

8. *Phyſic. con-* *ſex.* 79.

6. *Phyſic. con-* *ſex.* 61.

Reſpondet Doctor quòd ratio Philoſophi tacta, ſcilicet quòd idem non poteſt ſimul mutari mutationibus oppoſitis, probat corruptionem non poſſe continuari generationi, ſic, quòd corruptio, & generatio eiuſdem ſit vna mutatio numero continua, vt ſuprà patuit, imò neceſſariò ſunt duæ mutationes oppoſitæ. Eſt etiam apud Philoſophum alia concluſio vera, ſcilicet, quòd generationem non poteſt immediatè ſequi corruptio, ideſt, poſito quòd generatio ligni, & corruptio eiuſdem non ſint vna mutatio continua, ſed duæ mutationes, adhuc illæ duæ mutationes ſic ſe habent, quòd corruptio ligni non poteſt immediatè, ſequi generationem ligni, & huius eſt alia ratio à prædicta, qua probatur quòd non ſunt vna mutatio. Ratio enim, qua probatur quòd non ſint vna mutatio continua eſt, quia talis mutatio eſſet corrupta ex oppoſitis, & ſic eſſet verum dicere, quòd in quocunque inſtanti *A*. eſt genitum, vel generatur, quòd *A*. corrumpitur, vt ſuprà patuit. Et ratio, quòd immediatè corruptio non poteſt ſequi, eſt, quia vel generatio, & corruptio ſimul eſſent in eodem inſtanti, vel in alio, & alio inſtanti, ita quòd generatio eſſet in vno inſtanti, & in inſtanti immediato eſſet corruptio, & ſic darentur duo inſtantia immediata; patet hoc, quia apud Philoſophum generatio fit præcisè in inſtanti, & corruptio ſimiliter. Si ergo corruptio ligni fit in inſtanti, & talis corruptio immediatè ſequitur generationem ligni, quæ ſimiliter fit in inſtanti, aut ergo corruptio ligni eſt in eodem inſtanti, in quo & generatio ligni; & tunc ſequitur quòd erit verum dicere lignum in illo inſtanti, quo generatur, corrumpitur; patet, quia in eodem inſtanti, quo eſt generatio, eſt etiam corruptio: ſi in alio inſtanti immediato inſtanti generationis, ergo dantur duo inſtantia immediata, quod eſt impoſſibile apud Philoſophum, 4, & 6. Phyſicorum.

13. ſ *Hæc probatio, quæ eſt ſecundùm mentem Philoſophi*, &c. Patet, quia in tempore non eſt aliquid indiuiſibile, niſi inſtans; nam quælibet pars temporis eſt diuiſibilis in infinitas partes; ſi ergo tempus immediatè ſequens inſtans creationis, eſſet immediatum illo inſtanti ſecnndùm aliquid indiuiſibile, tunc eſſet immediatum ſecundùm aliquid inſtantis, & ſic inſtans eſſet immediatum inſtanti; eſt ergo immediatum ſecundùm aliquid diuiſibiliter, ſcilicet ſecundùm aliquam partem temporis, quæ etiam eſt diuiſibilis in infinitas partes. Sicut etiam dicimus quòd continuum terminatum ad punctum, eſt immediatum pũcto ſecundùm aliquid ſui diuiſibile, & non ſecundùm aliquid indiuiſibile, quia in continuo non eſt aliquid indiuiſibile niſi punctus. Et ſic ſi continuum eſſet immediatum puncto ſecundùm aliquid indiuiſibile; tunc eſſet immediatum puncto ſecundùm aliquem punctum, & ſic punctus eſſet immediatus puncto, quòd eſt contra Philoſophũ 6. *Phyſic.* De hoc vide Doctorem in ſecundo, diſt. 2. quæſt. 9. & ſingulares difficultates ibi adductas, & expoſitas.

14. t *Et hoc modo motus eſt immediatus vltimo quietis, quia poſt illud ſtatim eſt motus, ſicut diuiſibile poſt indiuiſibile, quod eſt eius principium*: inſtans enim quietis, ſiue immutationis, eſt inſtãs terminans quietem, quæ opponitur motui, puta ſi *A* moueatur per horam, vltimum inſtans illius horæ, ſiue *mutatum eſſe*, quod menſuratur illo vltimo inſtanti eſt terminus motus, ſic quòd totus ille motus immediatè terminatur ad illud *mutatum eſſe* ſecundùm aliquid diuiſibile, & non ſecundùm aliquod indiuiſibile, quia cùm in motu non ſit aliquid indiuiſibile, niſi *mutatum eſſe*, ſi ſecundùm illud eſſet immediatum vltimo *mutato eſſe*, tunc eſſent duo *mutata eſſe* immediata, quod eſt contra Philoſophum, 6. *Phyſic.* Et ſi poſt illud vltimum *mutatum eſſe* terminans motum vnius horæ, ipſum *A*. quieſcat per aliam horam, tunc illa quies, quæ menſuratur tempore vnius horæ propriè opponatur motui præcedenti. Et vltimum inſtans illius horæ menſurantis quietem dicitur inſtans quietis, ſiue inſtans immutationis. Si modò *A*. immediatè poſt illud inſtans, in quo quietabatur ſub calore, moueatur ad frigus, motus ille, qui immediatè ſequitur inſtans quietis, erit neceſſariò diuiſibilis. Et cùm dicit, *ſicut diuiſibile poſt indiuiſibile, quod eſt eius principium*, hoc non debet referri ad motum, qui immediatè ſequitur inſtans quietis, non enim illud inſtans quietis eſt

princi

principium motus immediatè ſequentis, quia tunc ſequeretur quòd in motu daretur aliquod primum, aut prima pars motus, aut prima mutatio; principium enim motus eſt mutatio cõtinua; ſi ergo illud inſtans eſſet principium, vel aliquid menſuratum illo inſtanti eſſet principium motus, illud non poſſet eſſe niſi *mutatum eſſe*, & ſic in motu daretur primum *mutatum eſſe*, quod eſt contra Philoſophum, 6. *Phyſic.* qui vult quòd ante quodlibet moueri eſt *mutatum eſſe*, & ante quodlibet *mutatum eſſe* eſt aliquod moueri, hoc idem patet à Doctore *in ſecundo, diſt.* 2. *q.* 9. & vide ibi ſingulares difficultates. Intelligit ergo Doctor abſolutè quòd ſicut continuũ non ſucceſſiuum, ſed permanens immediatè terminatur ad punctum indiuiſibile, & alia pars permanentis, quæ immediatè ſequitur, eſt immutata poſt illud punctum, & ſic punctus eſt principium partis ſequentis, & finis præcedentis. Sic eſt in motu, qui terminatur ad *mutatum eſſe*, ſi motus continuetur, erit finis partis motus præcedentis, & principium partis immediatè ſequentis. Eſt tamen differentia in continuo permanenti, & continuo ſucceſſiuo, quia in continuo permanente datur primum indiuiſibile, puta punctus initians ipſum continuum permanens, datur etiam vltimum indiuiſibile terminans. Sed in motu datur vltimum *mutatum eſſe* terminans, ſed non datur primum *mutatum eſſe* initians. Et ſimiliter in tempore datur vltimum inſtans terminans tempus, & non datur primum inſtans initians ipsũ tempus. Et ſicut in continuo permanenti datur punctus continuans, qui eſt principiũ vnius partis, & finis alterius, imò infinita puncta continuantia, cùm ibi ſint infinitæ partes, & inter quaſcunque duas partes datur punctus mediãs, & continuans: Sic pariformiter dicendum eſt de mutato eſſe continuante partes motus, & de inſtanti cõtinuante partes temporis. Hæc omnia ſubtiliter, & prolixè cum multis dubiis adiunctis, ſunt pertractata in ſecundo diſt. 2. q. 9.

16. u *Cum igitur arguitur, quòd annihilatio eſſet in inſtanti*, Vult dicere, quòd loquendo de inſtanti temporis, de quo intelligit argumentum contra, ſcilicet, quòd creatio, & annihilatio fiunt in inſtanti, dicit quòd ſi creatio eſt in inſtanti, annihilatio eiuſdem non erit in inſtanti nec in eodem, in quo eſt creatio; quia tunc eſſet verum dicere quòd *A.* quando creatur, annihilatur, nec in alio inſtanti immediato ad inſtans creationis, quia tunc inſtans eſſet immediatum inſtanti, vt procedit ratio; ſed annihilatio eſſet in tempore immediato ad illud inſtans, vt ſuprà patuit. Si verò non acciperetur inſtans temporis, ſed inſtans æui, poſſet concedi quòd in vno inſtanti æui eſſet creatio, & in alio inſtanti æui immediato, eſſet annihilatio, tenendo quòd ſit ſucceſſio in huiuſmodi inſtantibus, non ſucceſſio continua, ſed ſucceſſio raptim tranſeundo, vt prolixè expoſitum eſt in ſecundo, *diſt.* 2. *q.* 1. vel ſi teneatur, quòd æuum præcisè dicat vnum inſtans indiuiſibile. De quo vide ſuprà, in ſecundo, ideo Doctor reſtringit ſe ad inſtans temporis, quia ſi *A* creatur in inſtanti in tempore immediatè ſequenti annihilabitur, poſito quòd *A.* tantùm duret per inſtans.

An virtus infinita agat in tempore.

x *Et cùm probatur, quia virtus infinita non agit in tempore.* Dicit Doctor quòd illam propoſitionem non concederet Philoſophus, niſi de virtute infinita naturali neceſſitate agente, Patet, quia ſi virtus infinita agat in tempore vnius anni, poſſet illa virtus finita in tãtũ augeri, quòd ageret inæquali tempore, quia quantò virtus eſſet maior: tantò in minori tempore ageret; concludit ergo quòd ſi virtus infinita moueret cœlum, quòd ipſum moueret in inſtanti, & ſic motus eſſet in inſtanti, quæ propoſitio Philoſophi eſt pertractata prolixè à Doctore *in* 1. *diſt.* 2. *q.* 1. reſpondendo ad principalia argumenta, vide ibi, & benè ſequitur quòd ſi eſt infinita, & agat de neceſſitate naturæ, quòd tunc ageret in inſtanti; quia tunc ageret ſecundùm totam virtutem, & conatum. Sed Theologi non concedunt Deum agere naturali neceſſitate, & ideò poſſe agere in tempore, & ſic in tempore immediato ad inſtans creationis poteſt rẽ annihilare.

Opinio Txeologorum.

y *Sed nunquid tenendo Deum agere naturali neceſſitate, non poſſet concedi aliquid poſſe manere tantùm per inſtans, cùm mutatio ſic tantum maneat, etiam ſecundùm Philoſophum.* Dico, quòd non poſſet manere, niſi daretur generatio, & corruptio, vel ſimul in eodem inſtanti, vel in alio, & alio inſtantibus immediatis; mutatio verò præcisè durat per inſtans, quia ſibi formaliter repugnat durare niſi tantùm per inſtans. Sicut etiam continuum ſucceſſiuum neceſſario durat per tempus, ita mutatio neceſſaria tantùm per inſtans. Sed non eſt ſic de permanentibus, vt patet.

SCHOLIVM.

In hac litera ſunt pulchra dicta Philoſophica, de quibus vide Doct. 2. d. 2. q. 9. à nu. 3. & 8. Phyſ. Primum dictum naturaliter nihil producitur vt ſtatim deſinat, quia corruptiua non ſtatim vincunt generans, alius non generaret. Secundum, corruptum non habet vltimum ſui eſſe, *ſed primum* non eſſe *naturaliter. Tertium, genitum naturaliter habet primum ſui* eſſe *ſimul cum primo* non eſſe *corrupti. Quartum, in oppoſitis ſibi ſuccedentibus non eſt dare vltimum præcedentis cum primo conſequentis. Quintum, in raptim tranſeuntibus, vt ſunt inſtantia, & mutationes, eſt dare vltimum, & primum* eſſe. *Sextum, quæ virtute diuina fiunt, & deſinunt, poſſunt incipere, & deſinere in tempore, vel in inſtanti. Septimum, incipit pro negatione præteriti, & poſitione præſentis, & deſinit propoſitione præſentis & negatione futuri, ſimul dicuntur, de re vno inſtanti durante. In his dictis habet omnia de inceptione, & deſitione permanentium. Vide eum locis citatis.*

Vide 2. d. 2. q. 4. Vide 1. cæ. t. 138.

AD aliam auctoritatem Philoſophi illa requirit alium intellectum, etiam ab vtroque prædictorum: quia, ſcilicet natura nihil producit, vt ſtatim corrumpatur: nec quod neceſſe eſt mox corrumpi, ſicut ipſe dicit: quia natura producens ſic influit ad conſeruationem producti, quòd poſſit per tempus aliquod manere: ita quòd corruptiua, vel non ſunt approximata, vel non vincunt virtutem generantis, & conſeruantis generatum: quia tunc generans impediretur generare: nec ex illo poteſt haberi aliqua impoſſibilitas reſpectu potentiæ diuinæ: ſed tantùm impoſſibilitas ſecundùm cauſas naturales inter ſe comparatas. 15.

Naturaliter, corruptum non habet vltimum ſui eſſe, ſed primum nõ eſſe cũ primo eſſe geniti.

Ad aliud dico, [a] quòd in generatione, & corruptione naturali corruptum non habet vltimum ſui *eſſe*: quia tunc haberet qualitates conuenientes, ſaltem in tali gradu, in quo poſſent ſtare cum forma illius: & ſi ſic non ſubitò abiicerentur: nec igitur corrumpendum ſubitò corrumperetur; & ſicut corruptum [b] non habet vltimum ſui in *eſſe*, ſic habet primum in *non eſſe*: quia cum *eſſe* geniti concurrit *non eſſe* corrupti genitum autem in inſtanti generationis habet *eſſe*: quia tunc forma eius eſt in materia, & habet tunc primum *eſſe*: quia tunc forma immediatè ſuccedit priuationi, & ſicut genitum habet primum in *eſſe*: ſic corruptum habet primum in non *eſſe*; ſed ſi aliqua virtute conſeruaretur [c] aliquod ens in *eſſe*, in aliquo inſtanti vltimo, ibi tunc non eſſet dare primum *non eſſe*: ſic eſſet de illa creatura permanente, quæ non haberet *eſſe*, niſi per inſtans.

Res durans vno inſtanti, habet vltimum eſſe, & primum eſſe ſimul.

Vniuerſaliter autem dico, [d] quòd in ſuccedentibus ſibi inuicem, ſiue ſint oppoſita priuatiuè, ſiue contradictoriè, ſiue quaſi contrariè: quia ambo ſunt poſitiua: nunquam eſt dare vltimum præcedentis, & cum hoc primum conſequentis: quia tunc oppoſita eſſent in eodem inſtanti, vel duo inſtantia immediata: ſemper tamen alterum eſt dare, ſcilicet vel vltimum prioris, vel primum poſterioris: quia diuiſibile non eſt immediatum niſi indiuiſibili: & ſuccedentia ſibi inuicem, ſunt oppoſita immediata.

Cùm igitur illa, quæ accipiunt *non eſſe* poſt *eſſe*, quædam ſunt raptim tranſeuntia, quædam permanentia naturaliter genita, vel corrupta; quædam autem poſſunt eſſe entia permanentia virtute diuina producta, vel corrupta. In primis, ſcilicet raptim tranſeuntibus eſt dare tam vltimum, quàm primum in *eſſe*: quia illud inſtans, in quo ſolo habent *eſſe*, & ideò nec eſt dare primum, nec vltimum in *non-eſſe*: quia tam in toto tempore terminato ad hoc inſtans, quàm in toto tempore ſequente hoc inſtans, habent *non eſſe*. In ſecundis autem eſt dare primum in *eſſe*, ſed non vltimum: & ſimiliter in *non eſſe* eſt dare primum, & non vltimum: ſicut expoſitum eſt priùs pro intentione Philoſophi. In aliis autem, quæ per virtutem diuinam producuntur, vel deſtruuntur, poteſt eſſe vterque iſtorum modorum: & etiam tertio modo ſcilicet quòd ſit ibi dare vltimum in *eſſe*, & non primum in *non eſſe*: quia illus virtus poteſt in quemcunque modum ſucceſſionis vnius ad alterum; qui non includit contradictionem. 16.

Quæ deſinunt ſunt in triplici differentia.

Ad aliud dico, quòd *incipit* dupliciter exponitur: vno modo cum poſitione præſentis, & negatione præteriti: ſic ſcilicet, eſt, & non priùs fuit: alio modo per negationem præſentis, & poſitionem futuri, ſic, non eſt, & erit.

Similiter *deſinit* dupliciter exponitur.

Incipit, & deſinit, dupliciter exponuntur.

Dico igitur, quòd ſecundùm vnum modum exponendi verum eſt quod ſimul aliquid incipit, & deſinit: quia raptim tranſiens incipit. Hoc eſt, eſt, & non fuit: & deſinit eſſe: hoc eſt, eſt, & non erit; vbi vtrobique affirmatur eſſe, & negationes iſtæ hinc, & inde, ſcilicet *non fuiſſe*, & *non fore* non ſunt oppoſitæ, præcisè autem repugnantiam importãt incipere, & deſinere ſecundùm iſtos intellectus, in quibus eſt aliquid idem affirmatum, & negatum: vel oppoſita aliqua includuntur.

Adargum.

Ad primum argumentum principale patet ex ſecundo articulo principali: quo modo primum antecedens eſt verum, ſcilicet quòd aliquid poteſt creari & nunquam conſeruari. Hoc enim tantummodò ex ratione alterius, & alterius reſpectus importati in hoc, quod eſt creari, & conſeruari, ſcilicet reſpectus ad oppoſitum, ſcilicet ad *non eſſe* præcedens, quantùm ad creationem, & ad ipſummet *eſſe*, vt præhabitum, quantùm ad conſeruationem; qui duo reſpectus ſunt tantùm reſpectus rationis. Primus eſt reſpectus negatiuus: quia ad *non eſſe*: & nullus talis eſt realis. Secundus eſt eiuſdem ad idem præhabitum: ſicut primus ad idem *eſſe* non habitum, non eſt autem verum ratione reſpectus ad cauſam. Et cùm infertur; igitur poteſt habere reſpectum ad Deum creantem, & tamen nunquam habere reſpectum ad Deum conſeruantem. concedi poteſt, ſi vniformiter accipiatur: hoc eſt, quòd Deus nunquam dicatur

Quomodo aliquid poſſit creari, & non conſeruari.

conſeruare

conſeruare illud quantùm ad totum, quod importatur per *conſeruare*: ſi autem intelligatur, quòd nunquam habebit ad Deum reſpectum illum, quem importat hoc, quod eſt conſeruari à Deo, qui eſt reſpectus dependentiæ ad cauſam in eſſendo, neganda eſt conſequentia: quia etſi nunquam habeat reſpectum dependentiæ cum illo alio, qui eſt quaſi ſucceſſionis ad ſeipſum: tamen illum, qui eſt dependentiæ neceſſariò habebit: & tunc in vltimo conſequenti non poteſt plus concludi, niſi quòd totum. quod importatur per illum terminum, *creari*, non eſt idem toti, quod importatur per *conſeruari*, ſcilicet duplex reſpectus hîc, duplici reſpectui ibi, quod verum eſt: quia licèt ille, qui communiter vtrobique importatur, ſit omnino idem: tamen aliter, qui importatur in hoc, quod eſt creari; alius eſt ab illo altero, qui importatur per hoc, quod eſt conſeruari.

COMMENTARIVS.

17. a *Ad aliud dico, quòd in generatione &c.* Vult dicere Doctor quòd ſi lignum corrumpèdum haberet inſtans ſui *eſſe*, in quo, ſcilicet eſſet, tunc in illo inſtans haberet qualitates conuenientes tali formæ ligni, puta in tanto gradui, quem ſibi neceſſariò determinat, modò illæ qualitates non abijcerentur ſubitò, & immediatè, vtpatet, & ſic ſequeretur quòd lignum corrumpendum, non ſubito, & in inſtanti corrumperetur, ſed in tempore habito, & ſic eſſet verum dicere lignum in inſtanti *A* eſt, & immediatè poſt hoc non erit, & ſic in tempore immediato corrumperetur; modò corruptio ſemper fit in inſtanti; ergo non datur vltimum inſtans corrumpendi.

b *Et ſic vt corruptum non habet vltimum inſtans ſui eſſe, ſic habet primum inſtans ſui non eſſe, &c.* Hoc patet, quia ex quo generatio eſt in inſtanti, quo forma inducitur in materia, genitum eſt, & tunc ſic exponitur per poſitionem de præſenti, & negationem de præterito, genitum in iſto inſtanti eſt, & in tempore immediato non fuit, ergo incipit eſſe. Et quia in eodem inſtanti, in quo forma geniti inducitur in materia, forma corrumpendi expellitur à materia (aliter ſimul in eodem inſtanti eſſent duæ formæ repugnantes) ſequitur quòd ipſum corrumpendum non ſit, & ſic datur primum inſtans ſui non eſſe, ſiue primum inſtans, in quo non eſt; patet, quia in toto tempore præcedèti fuit & in iſto inſtanti non eſt; ergo datur primum inſtans, in quo non ſit. Et ſic exponitur per negationem de præſenti, & poſitionem de præterito *A nunc*, ſiue in iſto inſtanti, non eſt, & in tempore immediato fuit, ergo *A* deſinit eſſe.

c *Sed ſi aliqua virtute conſeruaretur &c.* patet, quia ſi *A* habet vltimum ſui *eſſe*, in illo inſtanti non corrumpitur, quia tunc in eodem inſtanti ſimul eſſet, & non eſſet; nec in alio inſtanti immediato, quia tunc daretur inſtans immediatum inſtanti, ergo corrumperetur in tempore immediato ad illud vltimum inſtans, in quo haberet *eſſe*, & ſi in tempore corrumpitur ſequitur quòd non habet primum inſtans ſui *non eſſe*, quia tunc in inſtanti eſſet corruptum, & non in tempore. Et ſic concedo quòd ſi creatura tantùm per inſtans duraret, quòd haberet vltimum inſtans ſui *eſſe*; patet, quia tantùm in tempore immediatè ſequenti deſineret eſſe vt ſuprà patuit, nec etiam haberet primum inſtans ſui *non eſſe*, quia præcisè haberet *non eſſe* in tempore.

d *Vniuerſaliter autem dico &c.* Expono iſtam literam præmittendo exemplum de priuatè oppoſitis contrariè, contradictoriè, priuatio formæ in materia, & forma: eſſe ſimpliciter, & non eſſe ſimpliciter; forma ſubſtantialis aquæ, & forma ſubſtantialis terræ. Prima in eodem ſubiecto priuatiuè opponuntur. Secunda contradictoriè. Tertia quaſi contrariè, quia inter formas ſubſtantiales, non eſt, propriè contrarietas, Dicit ergo, quòd in huiuſmodi ſibi inuicem ſuccedentibus non eſt vltimum præcedentis, & cum hoc primum conſequentis: patet de priuatè oppoſitis, quia ſi materia in iſto vltimo inſtanti eſt priuata forma, ita quòd in illo inſtanti ſit priuatio, & poſtea detur primum inſtans, in quo forma ſit, aut dabitur illud idem inſtans, in quo eſt priuatio formæ, & tunc in eodem inſtanti erit forma, & priuatio eius; aut dabitur aliud inſtans immediatum, & tunc erunt duo inſtantia immediata; aut in tempore immediato & tunc non habebit aliquod inſtans *ſui eſſe*, ſed præcisè in tempore. Similiter ſi daretur vltimum inſtans formæ non poſſet dari primum inſtans, priuationis oppoſitæ immediatè ſequentis, & arguatur ſicut prius. Et de contradictoriis idem patet, quia ſi daretur vltimum inſtans non eſſe *A* puta, quòd non omne *A* duret per annum, & in vltimo inſtanti illius anni, tunc *A* non poſſet habere primum inſtans ſui *eſſe*, quia aut haberet in eodem inſtanti, aut in alio immediato; aut in tempore immediatè ſequenti, & arguatur vt priùs. Et ſimiliter ſi *A* haberet vltimum ſui *eſſe*, tunc *non eſſe* ſequens non poſſet habere primum inſtans ſui *eſſe*, & arguatur vt priùs. Similiter patet de quaſi contrariis ſibi inuicem ſuccedentibus, & ſint forma terræ, & forma aquæ, ita quòd forma aquæ ſuccedat formæ terræ in eadem materia. Si forma terræ haberet vltimum inſtans ſui *eſſe*, tunc forma aquæ immediatè ſuccedens non haberet primum inſtans ſui *eſſe*; patet, quia forma aquæ ſuccedens, aut haberet eſſe in eodem inſtanti, in quo habet eſſe forma terræ, & tunc in eodem inſtanti materia ſimul eſſet ſub forma terræ, & ſub forma aquæ; aut haberet forma aquæ eſſe in alio inſtanti immediato, & tunc eſſent duo inſtantia immediata; aut haberet eſſe in tempore immediato, & tunc non haberet primum inſtans ſui *eſſe*.

18. *Exemplum.*

Si dicatur, quòd haberet *eſſe* in alio inſtanti, non immediato, ſed mediato. Contrà, quia tũc ſequitur quòd forma terræ nõ haberet eſſe in aliquo vltimo inſtanti, ſed in tempore.

19

Sequitur in litera *ſemper tamen alterum eſt dare* ſcilicet, vel vltimum prioris, vel primum poſterioris, *& nunquam vtrumque ſimul* ſcilicet, vltimum inſtãs prioris, & primũ poſterioris. Si enim datur vltimum inſtãs formæ tertæ, primum inſtãs nõ poterit dari formæ aquæ immediatè ſuccedẽtis, vt ſupra patuit. Et ſi datur primum inſtãs formæ aquæ ſuccedẽtis formę terræ, vltimũ inſtans formæ terræ præcedentis dari non poterit, propter rationem ſuperius factam, quia ſcilicet tũc oporteret dari duo oppoſita ſimul in eodem inſtãti, vel duo inſtantia immediata, vt patuit. Et aſſignat rationem quare in oppoſitis inuicem ſuccedentibus, ſi datur primum poſterioris, non dabitur vltimum prioris. Sed ſi datur vltimum prioris oppoſiti, non dabitur primum poſterioris oppoſiti, & ſi datur primum poſterioris oppoſiti, non dabitur vltimum prioris oppoſiti: ratio, quia diuiſibile non eſt immediatum, niſi indiuiſibili, ſi enim *A* habet vltimum ſui *eſſe*, ad illud inſtans vltimum immediatè ſequitur tempus diuiſibile. Si etiam datur primum inſtans formæ ſuccedentis, illud inſtans immediatè ſequitur tempus, in quo fuit forma præcedens, & ſic patet quomodo diuiſibile eſt tantùm immediatum indiuiſibili, & ſimiliter indiuiſibile eſt tantùm immediatum diuiſibili, & non indiuiſibili. Et addit, quòd ſuccedentia ſunt immediatè oppoſita, ſuccedentia dico ſibi inuicem, & per conſequens, ſi vnius ſuccedentis datur vltimum inſtans ſui *eſſe*, immediatè alterius ſuccedentis non dabitur primum inſtans ſui *eſſe*, & ſi illius poſterioris ſuccedentis priori datur primum inſtans ſui *eſſe*, tũc prioris non dabitur vltimum inſtãs ſui *eſſe*.

An detur vltimum inſtans.

Exemplum.

e *Cùm igitur illa, quæ accipiunt* non eſſe *poſt* eſſe, *quædam ſunt raptim tranſeuntia*, &c. Exemplum, quòd mutatio ſiue inſtãs habeat primum ſui *eſſe*, quia verum eſt dicere in hoc inſtanti eſt, & in tempore immediato non fuit; ergo habet primum inſtans ſui *eſſe*. De vltimo inſtanti patet, quia verum eſt dicere quòd in iſto inſtanti eſt, & in tempore immediato non erit, ergo habet vltimum inſtans ſui *eſſe*. Sed non habet primum inſtans ſui *non eſſe*; patet, quia tunc eſſet verum dicere in iſto inſtanti non eſt, & in tempore immediato fuit: ſed hoc eſt falſum, ergo non habet primum inſtans ſui non eſſe; nec ſimiliter habet vltimum inſtans ſui *non eſſe*, quia tunc eſſet verum dicere in iſto inſtanti, non eſt, & in tempore immediato ad hoc inſtans erit; ſed hoc eſt falſum, quia mutatio, nec inſtans poſſunt eſſe in tempore. Et hoc eſt quod Doctor dicit, ſcil. *ideò non habent nec primum nec vltimum ſui* non eſſe &c. *In ſecundis*, ſcilicet permanentibus virtute naturali, *eſt dare primum ineſſe, ſed non vltimum*. De primo patet, quia verum eſt dicere, quòd genitum in iſto inſtanti eſt, cùm generatio ſit in inſtanti, & in tempore immediato non fuit, ergo habet primum ſui *eſſe*. De ſecundo patet, quia ſi corrumpendum haberet vltimum ſui *eſſe*, in illo inſtanti vltimo haberet qualitates conuenientes, & dic vt ſuprà. Addit quòd huiuſmodi *permanentia habent primum inſtans ſui non eſſe, & non habent vltimum inſtans ſui non eſſe*. Primum patet, quia de corrupto verum eſt dicere, nunc non eſt, & in tempore immediato fuit; ergo corruptum habet primum inſtans ſui *non eſſe*. Secundum patet, quia ſi haberet vltimum ſui *non eſſe*, eſſet verum dicere, genitum in iſto inſtanti non eſt, in tempore immediato erit; hoc autem eſt falſum, quia generatio non eſt in tempore, ſed præcisè in inſtanti. *In aliis autem, quæ virtute Diuina producuntur* & accipio Angelum, & dicatur *A*. poteſt primò habere primum ſui *eſſe*, quia verum eſt dicere, quod *A* nunc eſt, & in tempore immediato non fuit; ergo habet primum ſui *eſſe*, poteſt etiam habere vltimum ſui eſſe, quia verum eſt dicere Angelus nunc eſt, & immediatè poſt hoc non erit, quia Deus (vt ſupra patuit) poteſt ipſum in tempore immediato annihilare; ergo habet vltimum ſui *eſſe*; & ſi habet vltimum ſui eſſe, non poterit autem habere primum ſui *non eſſe*; patet, quia ad vltimum ineſſe immediatè ſequitur tempus, & ſic non habebit primum inſtans ſui *non eſſe* cùm in tempore immediato ad inſtans, in quo habet vltimum ſui *eſſe*, corrumpatur vel annihiletur. Si tamen non haberet vltimum ſui *eſſe*, poterit habere primum ſui *non eſſe*, quia Deus poſt aliquod tempus poteſt in vltimo inſtanti illius temporis annihilare, & tunc eſſet verum dicere *A* nunc non eſt, & in tempore immediato fuit; ergo habet primum ſui *non eſſe*, poteſt etiam habere vltimum ſui non eſſe, quia ſi Deus in iſto inſtanti non creet Angelum, ſed in tempore immediato ad illud inſtans creet, quia hoc poteſt facere, tunc habebit vltimum ſui *non eſſe*, quia verum non eſſet dicere, *A* in iſto inſtanti, non eſt, & in tempore immediato pòſt, ſcilicet hoc inſtans erit; ergo habet vltimum ſui *non eſſe*. Et ratio iſtorum eſt, quia virtus diuina poteſt in quemcunque modum ſucceſſionis vnius ad alterum, qui non includit contradictionem. Sed in modis prædictis nulla apparet contradictio: eſſet bene contradictio quòd *A* haberet vltimum ſui *eſſe*, & immediatè poſt hoc haberet primum ſui nõ *eſſe*, vt ſupra patuit. Eſſet etiam contradictio, quòd *A* haberet vltimum ſui *non eſſe*, & quòd haberet primum ſui *eſſe*; patet, quia ſi haberet primum ſui *eſſe*, non haberet in eodem inſtanti, quo habet vltimum ſui *non eſſe*, & tunc eſt verum dicere quòd *A* in eodem inſtanti ſit, & non ſit, aut in alio inſtanti, & tunc eſſent duo inſtantia immediata. Et aliquis alius modus poſſet inueniri, quem modò tranſeo.

Deus poteſt annihilare Angelum.

Ad aliud de *incipit*, & *deſinit* dicit, quòd dupliciter expouitur, nam *incipit* exponitur per poſitionem de præſenti, & negationem de præterito, & tunc habet primum ſui *eſſe*, vt *A* in iſto inſtanti eſt, & in tempore immediato non fuit, ergo *A* incipit eſſe. Secundò, per negationem de præſenti, & poſitionem de futuro, & hoc quando habet vltimum ſui *non eſſe*, vt *A* nunc non eſt, & in tempore immediato poſt hoc erit, ergo incipit eſſe. Similiter *deſinit* exponitur dupliciter, primò, per negationem de præſenti, & poſitionem de præterito, vt quando habet primum ſui *non eſſe*, vt *A* in iſto inſtanti non eſt, & in tempore immediato fuit, ergo deſinit eſſe. Secundò, per poſitionem de præſenti, & negationem de futuro, & hoc quando habet vltimum ſui *eſſe*, vt *A* in iſto inſtanti eſt, & in tempore immediato poſt hoc non erit; ergo *A* deſinit eſſe. Dicit ergo Doctor quòd raptim tranſeuntia quæ præcisè durant per inſtans exponunt, & per *incipit*, & *deſinit*, per *incipit*, vno modo tantùm, ſcilicet per poſitionem de præſenti, & negationem de præterito, vt inſtans

De incipit & deſinit dupliciter exponitur.

ſtans nunc eſt, & in tempore immediato non fuit; ergo incipit eſſe; ſed non poteſt exponi per negationē de præſenti, & poſitionem de futuro, quia non valet, inſtans nunc non eſt, & in tempore immediato erit, quia repugnat inſtanti eſſe in tempore. Similiter exponitur per *deſinit*, vno modo ſcilicet per poſitionem de præſenti, & negationem de futuro, vt mutatio, vel inſtans nunc eſt, & in tempore immediato non erit, ergo deſinit eſſe. Sed non poteſt exponi per negationem de præſenti, & poſitionem de præterito, quia non ſequitur, inſtans nunc non eſt, & in tempore immediato ante hoc fuit; non ſequitur, quia inſtans nec mutatio ſunt in tempore. Et ſic concedo, quòd ſi Angelus tantùm per inſtans duraret, quòd haberet primùm, & vltimum ſui *eſſe*, & ſimul inciperet eſſe per poſitionem de præſenti, & negationem de præterito, & deſineret eſſe, exponēdo *deſinit* per poſitionem de præſenti, & negationem de futuro, eodem modo præcisè, vt dixi de raptim tranſeuntibus. Hæc expoſui pro iunioribus, & inexpertis.

Ad argumentum principale. Doctor facit vnum argumentum in principio quæſtionis, probando quòd reſpectus ad Deum, vt creantem, & conſeruantem, non ſit idem, quia reſpectus ad Deum, vt creantem ſeparabilis eſt à reſpectu ad Deum, vt conſeruantem. Et ratio huius eſt, quia ſi creatura tantùm duret per inſtans, ſicut poteſt, tunc tantùm erit reſpectus ad Deum, vt creantem, cùm in primo inſtanti tantùm creetur, & nullo modo habebit reſpectum ad Deum, vt conſeruantem; patet, quia dicitur conſeruari tantùm poſt primum inſtans creationis, vt ſuprà patuit, ergo.

Reſponſio Scoti. Reſpondet, & reſponſio ſtat in aliquibus dictis. Primò, ſi creatura tantùm durat per inſtans, tunc in ipſa eſt vnus reſpectus realis ad Deum, vt creantem; & eſt alius reſpectus rationis, qui fundatur in ipſa, & terminatur ad *non eſſe* immediatè præcedens, vt ſupra patuit. Secundò, ſi verò creatura duret per aliquod tempus vltra primum inſtans creationis, dicit quòd ipſa habet eundem reſpectum realem ad ipſum Deum cauſantem, & dantem *eſſe* pro tempore ſequenti, & eſt realiter, ſimpliciter idem reſpectus realis, ſiue eadem dependentia realis, quæ eſt ipſius, vt ad Deum creantem; quia in re pro quocunque inſtanti eadem creatura realiter ponitur in *eſſe*, & creatur; reſpectus tamen qui fundatur in ipſa, vt exiſtente in tempore ſequenti, & terminatur ad ipſam, vt exiſtentem in primo inſtanti, bene eſt alius à primo, & verè ſeparabilis; ſed realis dependentia ſemper eſt eadem quantumcunque duret. Et de hoc patuit aliqualiter ſuprà; ſed clariùs in difficultatibus, quas in ſecundo, diſt. 2. q. 1. poſui.

Dubia. Circa multa dicta in hac quæſtione inſurgunt non nulla dubia. Primò circa hoc, *eiuſdem re, & ratione ad idem re, & ratione non eſt dependentia eſſentialis, niſi vnius, & eiuſdem rationis.*

Secundò circa hoc, *exiſtentia creaturæ permanentis eſt eadem omnino in ratione, & conſeruatione & ex parte termini eſt omnino idem re, & ratione, ſcilicet velle diuinum, & habitudo non ſolùm ad creantem, ſed ad conſeruantem eſt habitudo dependentiæ eſſentialis, & eiuſdem rationis*

Tertiò circa hoc, *velle diuinum omnino idem eſt ratio terminandi habitudinem rei creatæ, & conſeruatæ, quia velle diuinum reſpectu cuiuſcunque volibilis ſemper manet idem.*

Quartò circa hoc, *perſona diuina ſemper eſt in* fieri, *quia nunquam iſta perſona poteſt habere eſſe, niſi accipiendo actualiter à producente.*

Quintò circa hoc, *reſpectus qui eſt ipſius eſſe ad* non eſſe *immediatè præcedens, non eſt realis, quia non ad terminum poſitiuum, & reſpectus qui eſt ipſius eſſe ad eſſe idem, quaſi præexiſtens, vel magis cum illo priori exiſtens non eſt realis, pro quanto eſt eiuſdem ad idem, reſpectus autem ipſius eſſe ad cauſam à qua eſt, eſt realis.*

Sextò circa hoc, *res permanens poteſt eſſe præcisè per inſtans.*

Septimò circa hoc, *inſtans, & mutatio tantùm durant per inſtans.*

Octauò circa hoc, *permanentia habent primum ſui* eſſe, *& primum ſui* non eſſe, *& habentia vltimum ſui* eſſe, *non poſſunt habere primum ſui* non eſſe.

Nonò circa hoc, *in generatione, & corruptione naturali, corruptum non habet vltimum ſui* eſſe, *quia tunc haberet qualitates conuenientes, ſaltem in tali gradu, in quo poſſent ſtare, & ſic, non ſubitò abycerentur.*

Decimò contra hoc, *& raptim tranſeuntibus eſt dare tam primum quàm vltimum, ſcilicet in* eſſe, *ſed non eſt dare primum & vltimum in* non eſſe, *quia non habent nec primum ſui* non eſſe, *nec ſimiliter vltimum ſui* non eſſe.

Contra primum inſtatur multipliciter, pro- *Nota.* bando quòd eiuſdem re, & ratione, ad idem omnino re & ratione, ſit multiplex dependentia eſſentialis. Et primò ſic: eadem creatura, puta Angelus, omnino indiſtincta re, eſt fundamentum dependentiæ eſſentialis cauſati ad cauſam; finiti ad finem; menſurati ad menſuram, quæ dependentiæ terminantur ad aliquid omnino idem re, & ratione; ergo ejuſdem re, & ratione, ad idē re, & ratione, eſt multiplex depēdentia eſſentialis. Conſequentia patet, quia illæ depēdētiæ ſunt ex natura rei diſtinctæ, vt patet. Antecedens probatur quoad omnes illas dependentias eſſentiales. De prima patet quia idem Angelus omnino re, indiſtinctus eſſentialiter, dependet dependentia cauſati, quia immediatè creatur à Deo, quæ dependentia terminatur ad ipſum Deum omnino indiſtinctum. De ſecunda patet, quia idem Angelus omnino indiſtinctus eſt ens finitum ordinatum ad vltimum finem, & ſic idem Angelus dependet ab vltimo fine, vt à cauſa finali, quæ dependentia immediatè terminatur ad eundem Deum omnino indiſtinctum, quia omnino idem ſub eadem ratione formali eſt cauſa efficiens, & cauſa finalis omnium, loquendo de primo efficiente, & vltimo fine, hoc patet à Doctore *in primo, diſt. 2. q. 1.* Similiter tertia patet, quia idem Angelus indiſtinctus à parte rei eſt perfectio limitata, & per conſequens neceſſariò includens imperfectionem, & omne imperfectum eſſentialiter dependet à perfecto, & menſuratur ab eo, & talis dependentia menſurati, ſcilicet ſecundùm perfectionem immediatè terminatur ad vltimum perfectum, & vltimum perfectum eſt ſimpliciter idem à parte rei cum primo efficiente, & vltimo fiue, vt probat Doctor *in primo, diſt. 2. q. 1.* Cùm ergo iſtæ dependentiæ eſſentiales ad inuicem differant etiam præter omne opus intellectus,

ſequitur quòd in eodem indiſtincto ex parte rei fundantur immediatè plures dependentiæ eſſentiales, quæ etiam terminantur ad idem omnino indiſtinctum à parte rei. Et dico *indiſtinctum à parte rei*, quia non eſt neceſſe ponere indiſtinctum ratione, quia dependentia realis, & eſſentialis requirit præcisè extrema realia, non enim variatur ex natura rei propter variationem reſpectus rationis, ſiue in fundamento, ſiue termino. Et hoc dico, quia fortè poſſet reſponderi, quòd licèt idem Angelus ex parte rei ſit fundamentum omnino indiſtinctum reſpectu harum relationum eſſentialium, tamen ſecundùm alium, & alium reſpectum rationis fundat aliam, & aliam relationem. Et ſimiliter licèt ſit idem terminus ex parte rei omnino indiſtinctus, tamen ſecundùm alium, & alium reſpectum eſt ratio terminandi aliam, & aliam relationem eſſentialem. Sed hoc, vt dixi, non impedit, quia hic loquimur de alia, & alia relatione reali, & illa ſemper requirit tam fundamentum proximum, quàm terminum ex natura rei.

Secundò principaliter inſtatur, quia eiuſdem omnino indiſtinctum à parte rei ad idem indiſtinctum à parte rei poſſunt eſſe plures relationes reales, & ab inuicem realiter diſtinctè; ergo non videtur impoſſibile quòd etiam poſſint plures dependentiæ ex natura rei ab inuicem diſtinctæ. Conſequentia videtur nota, quia quæcunque relatio realis æquè requirit extrema realia, & realiter diſtincta, æquè etiam videtur repugnantia, quòd inter duo alba præcisè ſint plures ſimilitudines, ſicut quòd inter *A* & *B* ſint plures dependentiæ eſſentiales eiuſdem rationis; & ſimiliter videtur æquè impoſſibilile, quòd inter duo alba ſint plures relationes reales alterius rationis; puta, quòd inter ea ſit relatio ſimilitudinis, & diſſimilitudinis, vel æqualitatis, ſicut quòd inter *A* & *B* ſint plures dependentiæ, vel eiuſdem rationis, vel alterius rationis. Antecedens probatur, quia productum vniuocè includit relationem eſſentialis dependentiæ, quia dependet vt cauſatum ad cauſam; includit etiam relatione ſimilitudinis, quia idem productum eſt ſimile producenti: includit etiam relationem æqualitatis, quia productum vniuocè eſt æquale ſecundùm perfectionem eſſentialem ipſi producenti: includit etiam relationem realem idẽtitatis, cùm ſit idem ipſi producenti ſaltem ſpecificè, & è cõtra; & omnes iſtæ relationes differunt ab inuicẽ præter opus intellectus vt patet.

Si dicatur quòd non eſt impoſſibile plures relationes alterius rationis fundari in eodem indiſtincto ex parte rei, & terminari ad idem, ex parte rei omnino indiſtinctum. Sed eſt impoſſibile quòd plures eiuſdem rationis ſint in eodem omnino indiſtincto, & ad idem omnino indiſtinctum. Contrà, quia relationes alterius maiorem diſtinctionem requirunt in fundamento, vel in termino, quàm relationes eiuſdem rationis; patet, quia Philoſophus, *quinto Met. cap. de ad aliquid* aſſignat diſtincta fundamẽta reſpectu relationum primi, ſecundi, tertij modi, vt patet; ergo ſequitur quòd relatio primi modi, & ſecundi modi magis repugnent in eodẽ fundamẽto, quàm duæ relationes eiuſdem modi; & ſic non videtur valere illa reſponſio, vt patet intuenti.

An ſint diſtincta fundamenta reſpectu relationum

Tertiò principaliter inſtatur, quia videtur maior repugnantia ſimpliciter, quòd in eodem reſpectu eiuſdem, poſſint fundari duæ relationes oppoſitæ, quàm quòd in eodem indiſtincto ad aliud indiſtinctum poſſint fundari duæ relationes eſſentiales dependentiæ eiuſdem rationis, patet, quia non ita formaliter repugnant, ſicut relationes oppoſitæ. Sed in eodem pœnitus indiſtincto, & reſpectu eiuſdem, fundantur plures relationes oppoſitæ, vt patet de intellectu mouente ſe ad ſui cognitionem, qui tunc ſimul fundat relationes oppoſitas, ſcilicet relationem mouentis ad mobile, & relationem mobilis ad ſeipſum mouentem, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 3. q. 7.* Hoc idem patet de voluntate mouente ſe, in quo tunc fundantur duæ relationes oppoſitæ, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 2. parte ſecunda. q. 3. & diſt. 26. & in ſecunda, diſt. 26.* ergo ſi duæ tales poſſunt eſſe in eodem reſpectu eiuſdem, multò magis poſſunt eſſe duæ eiuſdem rationis in aliquo vno indiſtincto, quæ non terminentur ad illud idem; ſed ad aliud, ſicut, in primo, vbi ponitur idem omnino indiſtinctum eſſe fundamẽtũ, & terminum.

Quartò inſtatur, eſt magis impoſſibile quòd idem dependentia eſſentiali, & reali dependeat à ſeipſo, ita quòd immediatè fundet relationem eſſentialis dependentiæ, quæ etiam terminetur ad ſeipſum, quàm quòd idem habeat plures relationes eſſentiales dependentiæ ad aliud terminatas, ſiue quòd quàm ſimul dependeat ab alio pluribus dependentijs eiuſdem rationis; patet, quia primum ineludit manifeſtam repugnantiam apud omnes ſcilicet, quòd idem à ſe eſſentialiter dependeat; ſecundum verò non ita manifeſtam repugnantiam cùm ab aliquibus negetur illa propoſitio Doctoris, ſcilicet, quòd idem non poſſit dependere ab alio pluribus dependentijs, vt patet in primo Ochan. Sed idem realiter poteſt à ſe ipſo dependere dependentia reali, & eſſentiali; patet, quia mobile, vt mobile eſſentialiter dependet à motore, vt patet. Sed idem omnino indiſtinctum poteſt mouere ſe ipſum, vt probat Doctor *in primo, diſt. 3. q. 7.* & in *2. diſt. 2. q. 10. & diſt. 25. q. vnica.*

Quintò inſtatur, & redit quaſi in idem, quia ſimpliciter videtur maior impoſſibilitas quòd duæ relationes reales, & realiter oppoſitæ, ſimul poſſint eſſe inter extrema omnino ex parte rei indiſtincta, quàm quòd duæ relationes eiuſdem rationis fundentur in vno terminentur ad aliud, realiter & eſſentialiter diſtinctum; patet, quia de natura relationis realis eſt, vel quòd præexigat duo extrema realiter diſtincta, vel quòd efficiat extrema realiter diſtincta. Sicut ſunt relationes originis in diuinis conſtituentes perſonas diuinas; ſed non eſt de ratione formali quòd duę relationes eſſentialis dependentiæ eiuſdem rationis poſſint eſſe in eodem, quia ſi idem actu à pluribus depẽderet, haberet plures eiuſdem rationis. Sicut etiam in eodem albo ſimul poſſunt eſſe plures ſimilitudines eiuſdem rationis, licèt ad plura alba.

Reſponſio Doctoris.

Reſpondeo ad omnes inſtantias prœmittendo aliqua. Primũ quòd Doctor in præſẽti cõcluſione loquitur tãtũ de pluribus depẽdentiis eiuſdem rationis ad idẽ omnino indiſtinctum; non quòd illæ ſint formaliter ad inuicẽ repugnãtes, ſed quia inferũt incompoſſibilia, quia inferũr, idẽ ſimul poſſe eſſe, & non eſſe, vt patet in litera,

quia

quia ſi *A* eſſentialiter dependet à *B.* pluribus dependentiis,& ſufficienter ab vtraque ſeorſum ſumpta, ſequitur quòd *A* vel ſit bis cauſatus, vel ſimul ſit cauſatus,& non cauſatus,quæ ſunt incompoſſibilia. Secundum eſt, quòd iſtud dictum Doctoris non dicitur ſimpliciter impoſſibile ex hoc, quòd idem dependeat pluribus dependentiis totalibus,& ſufficientibus ab eodem:Sed eſt ſimpliciter impoſſibile,quòd idem ſimul dependeat pluribus dependentiis eiuſdem rationis, & totalibus à pluribus, non tamen eſſentialiter ordinatis, vt expoſui *in primo,diſt.2.parte prima,q.1.* quia ſi ſic dependeret, ſequeretur illud idem impoſſibile, quod Doctor hîc infert,vt patet ab ipſo *in primo, di.2.q. 1.&q.*de vnitate Dei,& in ſecundo,& quo.& in tertio,d.1.& alibi ſæpe.& hoc Doctor intendit.

Nota. Tertium præmittendum non tamen pro nunc multum immorandum eſt, quòd fortè idem omnino ex parte rei, indiſtinctum, poteſt fundare plures relationes eſſentiales dependentiæ alterius & alterius rationis, terminatas præcisè ad aliud omnino ex parte rei indiſtinctum,quia dicit Doctor in litera : *Sic ſi eſſent plures dependentiæ omnino eſſentiales,inter extrema omnino eadem, ſicut dependentia creaturæ ad Deum, vt efficientem,& vt ad finem,tamen iſtæ videntur eſſe alterius rationis. Si enim eſſent eiuſdem rationis,eſſent ſibi incompoſſibiles in eodem, & ſecundum idem*, Ex quo videtur non eſſe apud ipſum incompoſſibile eſſe plures relationes dependentiæ eſſentiales alterius rationis in eodem, & terminatas ad aliud omnino indiſtinctum. Et hoc videtur mens Doctoris. His præmiſſis, patet reſponſio ad duas primas inſtantias, pro quanto concludunt compoſſibilitatem plurium relationum eſſentialium eiuſdem rationis ad aliud omnino indiſtinctum, quia hoc non videtur impoſſibile, nec eſſe contra concluſionem præmiſſam,quia ipſa loquitur tantùm de dependentiis eiuſdem rationis. Et cùm vltrà probatur quòd videtur maior repugnantia,quòd plures ſint alterius rationis in eodem,cum Ariſtoteles aſſignet diuerſa fundamenta. Dico, quòd omnes relationes,quæ fundantur in creatura ad Deum, vt relatio cauſati ad cauſam primam; relatio finiti ad vltimum finẽ; relatio mẽſurati ad primã menſurã;ſunt relationes præcisè tertij modi,cùm non ſint mutuæ,& hoc patet à Doctore *in primo diſtinct.3.q.5.art.1.* contra Henricum, vide ibi, modò relationes tam primi modi,quàm ſecundi modi, ſunt relationes reales,& mutuæ,vt patet ibi à Philoſopho.

30. Si dicatur, quòd hoc poſito adhuc non ſoluitur ratio, quia idem poteſt ab eodem indiſtincto dependere pluribus dependentiis alterius rationis; patet,quia aliquis effectus productus à Sole,vt à cauſa totali, poteſt dependere, & dependentia cauſati, & dependentia menſurati perfectionaliter; licèt ergo iſtæ relationes, vt comparatæ ad Deum, ſint relationes tertij modi, quia Deus non refertur relatione reali ad creaturam, vt probat Doctor *in primo d.* 30. tamen vt comparatæ ad creaturam, quæ poteſt referri relatione mutua, erunt ſecundi modi, ſcilicet relationes cauſati ad cauſam;& relationes ſimilitudinis,& æqualitatis primi modi, & menſurati ad menſuram tertij modi. Dico ergo quòd huiuſmodi relationes non fundantur immediatè ſuper eodem fundamento proximo,& ſub eadem ratione conſiderato; nam relatio cauſati ad cauſam fundatur, vel in ſuppoſito producto,vel in termino formali;ſic quòd productio paſſiua magis requirit diſtinctionem fundamenti à producente, ſiue à ratione formali producentis; relatio verò menſurati fundatur immediatè ſuper magnitudine fundamenti,ita quòd cauſatum, vt abſolutè conſideratur habere *eſſe* ab alio, fundat relationem producti ad producens, vt verò conſideratur habere talem magnitudinem perfectionis fundat relationem menſurati, & ſic non ponitur præcisè idem fundamentum proximum. Si volumus etiam hoc appliquare relationibus creaturæ ad Deũ, dico, quòd non ponitur præcisè idem fundamentum proximum, ſiue eadem ratio fundandi.Ratio enim fundandi relationem dependentiæ cauſati ad cauſam primam in ipſa creatura eſt exiſtentia abſoluta ipſius creaturæ,prout ab alio accipit *eſſe*. Ratio verò proxima fundandi relationem finiti ad vltimum finem eſt entitas, vt ſic limitata. Et ſi poſſent in ea diſtingui illæ entitates certum eſſet quòd ſecundùm aliam, & aliam entitatem fundaret aliam, & aliam relationem.

Dico vltrà,quòd poſito quòd plures relationes dependentiæ eſſentialis poſſent eſſe in eodem fundamento proximo,& ſub eadem ratione formali, adhuc non ſequitur quòd duæ dependentiæ eiuſdem rationis poſſint eſſe in eodem omnino indiſtincto ex natura rei, quia ad ſecundùm ſequitur incompoſſibilitas, quia vel idem eſſet bis productum,vel ſimul eſſet cauſatum,& in cauſatum,vt ſuprà patuit. Sed ad primum, nullum iſtorum ſequitur,quia benè poſſet poni quòd idem omnino indiſtinctum ex natura rei eſſet productum,puta ab *A* & eſſet mẽſuratum perfectionaliter ab ipſo,& ſic de aliis.

Ad ſecundum tenendo opinionem Philoſophi, diceretur quòd inter Franciſcum productum,& ipſum producens non eſſet propriè,nec ſimilitudo,nec æqualitas, quia ſimilitudo fundatur ſuper qualitate, & æqualitas ſuper quantitate,vt patet *5.Met. c. de Ad aliquid*, tamen ponendo ſimilitudinem, & æqualitatem tranſumptiuè in aliis Prædicamentis, vt patuit *in q.6. huius*, tunc dico quòd fundamentum proximum æqualitatis producti ad producens eſt vnitas magnitudinis perfectionalis in vtroque extremo, vnitas dico ſpecifica. Et fundamentum proximum ſimilitudinis eſt vnitas perfectionis accidentalis in vtroque extremo,proximum verò fundamentum identitatis eſt vnitas naturæ inter producens, & productum; vnitas ſcilicet ſpecifica. Sed fundamentum proximum productionis paſſiuæ ad producens eſt entitas producti abſolutè conſiderata pro quanto à producente accipit *eſſe*, ad quod *eſſe* ſic acceptum, ſequitur talis relatio dependentiæ. Et de iſtis prolixè dictum eſt ſuprà.q 6.

Vide de relationibus.

31. Ad tertium. Dico quòd ſi in eodem reſpectu eiuſdem in ſe, & abſolutè conſiderato eſſent duæ relationes oppoſitæ eſſet ſimpliciter repugnantia: ſi enim in eodem albo abſolutè conſiderato eſſent ſimul ſimilitudo, & diſſimilitudo reſpectu eiuſdem albi ſequerentur incompoſſibilia,ſcilicet quòd idem ſimul eſſet,& non eſſet cum ſimilitudo, & diſſimilitudo neceſſariò requirant diuerſa fundamenta, quia ſimilitudo fundatur ſuper vnum, & diſſimilitudo ſuper pluribus

Opinio Ariſt.

Quid ſit fundamentum proximum æqualitatis.

pluribus, vt patet *quinto, Met.* Simile propriè fundatur ſuper vnitate ſpecifica qualitatis, vt expoſui *in ſecundo, diſt.3.q.1.* Diſſimile verò ſuper pluralitate ſpecifica qualitatis, vt patet. Similiter ſi idem reſpectu eiuſdem abſolutè conſideratum, & non reſpectu alicuius tertij dependeret à ſe, ſiue fundaret relationes oppoſitas, ſcilicet mobilis, & mouentis; non cauſando aliquid in ſeipſo eſſet repugnantia; modò in propoſito idem intellectus reſpectu tertij realiter diſtincti dicitur mouens, & mobilis mouẽs, pro quanto cauſat actum intelligendi in ſeipſo, & mobilis pro quanto recipit illum. Similiter, voluntas dicitur mouens ſe, pro quanto in ſe cauſat actum, & dicitur mobilis pro quanto recipit, & ſic iſte relationes oppoſitæ non inſunt abſolutè, ſed tantùm reſpectu alicuius tertij realiter diſtincti cauſati ab eodem, & ſimiliter ab eodem recepti.

Ad quintum argumẽtum. Ad quartum. Dico quòd ratio concluderet ſi idem abſolutè, & ſecundùm ſe eſſentialiter dependeret ab eodem, ſicut quòd idem ſeipſum cauſaret, quia hoc eſt impoſſibile. Sed quòd idem quaſi virtualiter à ſeipſo dependeat, puta reſpectu alicuius tertij cauſati, & recepti, nullum apparet impoſſibile; & ſic hoc modo mobile poteſt dependere à ſeipſo. Sed quando dicit quòd idem non poteſt dependere pluribus dependentiis eiuſdem rationis, puta cauſati ad cauſam, intelligit quòd ſecundùm ſe dependeat, & non ſecundùm aliquod accidens ſibi.

Ad quintum. Dico quòd tales relationes ſi ponuntur in eodem ſemper ſunt reſpectu alicuius realiter diſtincti, vt quando idem mouet ſe, hoc eſt præcisè, quia cauſat aliquid realiter diſtinctum à ſe, & illud idem cauſatum recipit, & ſic hoc modo dicitur fundare relationes oppoſitas, de hoc vide in ſecundo, diſt. 25.q.vnica.

32. *Contra ſecundum dictum.* Contra ſecundum dictum inſtatur, & primò contra primam partem, probando quòd non ſit eadem exiſtentia reſpectu creantis, & cõſeruantis ex natura rei; illa non ſunt pœnitus idem ex natura rei, quæ præter opus intellectus poſſunt fundare duo contradictoria. Sed exiſtentia creaturæ, vt comparatur ad creantem, & ad conſeruantem poteſt fundare duo contradictoria ex natura rei: ergo. Maior eſt Doctoris *in primo diſt. 2. parte 2.q.1. & in ſecundo, diſt.1.q.5.* Minor probatur, ſupponendo quòd inſtantia æui habeant *eſſe* præter opus intellectus, & vnum immediatè ſuccedat alteri, tenendo opinionem quam videtur tenere Doctor *in ſecundo diſt.2.qu.1.* & quòd talia inſtantia inſint formaliter æuiterno, tunc ſic *A* vt creatur ex natura rei conuenit præcisè vnum inſtans æui, quod non conuenit ſibi, vt conſeruatur; patet, non enim in eodem inſtanti æui, in quo accipit primò *eſſe*, dicitur conſeruari, ſed præcisè in aliis inſtantibus ſequentibus, vt etiam patet à Doct. ergo ex natura rei aliquid ſibi conuenit, vt creatur, quod repugnat, vt conſeruatur; ergo in creatione, & cõſeruatione nõ eſt omnino eadẽ exiſtẽtia præter omne opus intellectus indiſtincta.

Secundò ex eodem medio inſtatur, quia in primo inſtanti, in quo creatur aliquid præter omne opus intellectus neceſſariò cõuenit, quod in toto tempore immediatè ſequenti, in quo dicitur conſeruari, non neceſſariò competit; ergo vt creatur, & conſeruatur, non eſt penitus eadem exiſtentia ex natura rei. Conſequentia patet, quia illa non ſunt penitus eadem ex natura rei, quando ex natura rei aliquid conuenit vni, quod non conuenit, ſiue repugnat alteri. Antecedens probatur, quia *A* quando creatur, eſt neceſſe eſſe, ita quòd eſt impoſſibile quòd in illo inſtanti, in quo creatur, non habeat *eſſe* exiſtentiæ, quia *omne quod eſt quando, eſt neceſſe eſt eſſe*, primo Periher. in fine, & vltrà, & in illo inſtanti, in quo accipit *eſſe*, non conueniret ſibi neceſſariò eſſe, ſequeretur quòd in eodem inſtanti poſſet non eſſe, quod eſt ſimpliciter impoſſibile, quia tunc de eodem ſimul verificarentur duo contradictoria, quia tunc in eodem inſtanti, ſimul eſſet, & non eſſet. Sed in tempore immediatè ſequenti ad inſtans creationis, non conuenit ſibi neceſſariò eſſe; patet, quia Deus in tempore immediatè ſequenti poteſt ipſam annihilare, vt probat Doctor præſenti quæſt. & in ſecundo, diſt.2.q.1. poteſt enim præcisè durare per inſtans, in quo creatur, & ſic tantùm haberet primum, & vltimum inſtans ſui *eſſe*, vt ſuprà patuit. *Nota.*

Tertiò inſtatur ſic ex eodem medio, quia in primo inſtanti, in quo accipit *eſſe*, & in quo dicitur creari præter omne opus intellectus, conuenit ſibi habitudo realis ad ipſum Deum creãtem, & in tempore immediatè ſequenti, in quo dicitur conſeruari, non conuenit eadem habitudo ad Deum creantem; ergo exiſtentia creaturæ in creatione, & conſeruatione non eſt penitus eadem ex natura rei. Conſequentia patet, quia aliquid ex natura rei conuenit ſibi in illo inſtanti, in quo verè creatur, quod non conuenit in tempore, in quo dicitur conſeruari, vt ſuprà patuit. Antecedens probatur, quia in primo inſtanti, in quo verè creatur præcisè realiter dependet dependentia reali ad ipſum Deum, ita quòd talis dependentia pro illo inſtanti, quo creatur, neceſſariò ſibi conuenit, cùm ſit idem realiter ipſi creaturæ, vt probat Doctor *in ſecundo, diſt.1.q.illa an creatio Angeli ſit idem, quod exiſtentia Angeli*, & ſimiliter *diſt.2.q.1.* Sed talis habitudo, ſiue realis dependentia, non conuenit neceſſariò ipſi creaturæ pro tempore immediatè ſequenti, in quo dicitur conſeruari; patet, quia tunc poteſt non eſſe, ſicut & ipſa exiſtentia creaturæ. 33.

Quartò inſtatur ſic: Si eadem eſt exiſtentia creaturæ, quando creatur, & quando conſeruatur, tunc ſequitur, quòd ipſa bis producatur, & bis habeat *eſſe*, ſupponendo, quòd conſeruare realiter ſit idem, quòd creare realiter, ſiue idem quod efficere illud idem eſſe, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt.2. q.1.* & hoc idem ſupponit in præſenti, q. tunc ſic, in primo inſtanti creatur, & immediatè accipit *eſſe* à Deo, & in tempore immediatè ſequenti conſeruatur, quæro quomodo conſeruatur, ſi conſeruatur quia in illo tempore accipit per verã actionem diuinam illud idem *eſſe*, quod habuit in primo inſtanti, & verè tunc dicitur creari ſicut Doctor concedit, ergo creatura idem *eſſe* bis accipit, & bis creatur, quod videtur omnino impoſſibile: cùm, non enim eſt intelligibile, quòd *A.* habens nunc verum *eſſe*, quod iterum accipiat illud idem *eſſe*, ſiue eadem actione, qua primo habuit *eſſe*, ſiue alia, & alia actione, quia producere *eſſe*, eſt illud ſimpliciter producere de *non eſſe* ad *eſſe*; ſi enim præfuit quomodo iterũ poteſt de nouo eſſe, ipſo nõ priùs deſtructo, ſed eodẽ ſimpliciter manẽte: *Conſeruare idem eſt quòd creare.*

Quintò

34. Quintò inſtatur, quòd non ſit eadem exiſtentia in creatione, & conſeruatione omnino indiſtincta ſecundùm rationem, vt ſupponit ipſe, & vt accipit minorem ſub maiori. Nam maior propoſitio fuit iſta: *eiuſdem re, & ratione ad idem re, & ratione, eſt vnica dependentia eſſentialis eiuſdem rationis.* Et minor fuit iſta: *Sed exiſtentia creaturæ in creatione, & conſeruatione eſt vna re, & ratione*, &c. Probo modo quòd non ſit vna ratione, hoc patet per ipſum, qui vult quòd etſi creatio paſſiua, & conſeruatio ſint idē ex natura rei, tamen ratione diſtinguuntur, quia exiſtentia creaturæ, vt creatur propriè includit reſpectum rationis ad *non eſſe* immediatè præcedens, & vt conſeruatur includit reſpectum ad ſeipſam, vt accipientem *eſſe* in primo inſtanti, & iſti reſpectus ſunt alij & alij, quia & termini alij, & alij; nam terminus primi reſpectus eſt *nihil* immediatè præcedens, & terminus ſecundi reſpectus eſt exiſtentia creaturæ, vt habens *eſſe* in primo inſtanti, vel ponitur nihil non immediatè, ſed mediatè præcedens.

Sextò inſtatur ſic; illa non ſunt penitus eadem ratione, quæ poſſunt fundare duo contradictoria ſecundùm rationem, ſiue per actum collatiuum intellectus. Hæc patet à Doctore. Sed creaturæ exiſtentia, vt comparatur ad Deū, vt creantem, & ipſa eadem vt comparatur ad Deum, vt conſeruantem, includunt contradictoria ſecundùm rationem; patet, quia vt ipſa comparatur ad Deum, vt creantem, includit reſpectum rationis ad ipſum Deum, vt dantem *eſſe* immediatè poſt *non eſſe*; & vt comparatur ad Deum, vt conſeruantem dicit reſpectum ad Deum, vt dantem *eſſe* poſt eſſe, vel vt dantem *eſſe* poſt *non eſſe* mediatè, & iſti reſpectus ſunt neceſſario alij, & alij; ergo ipſa exiſtentia creaturæ non eſt omnino eadem ſecundùm rationem in creatione, & conſeruatione.

35. Septimò inſtatur contra ſecundam partem concluſionis, probando ſcilicet quòd non ſit idem velle diuinum, ſaltem ratione reſpectu creaturæ, vt creatæ, & conſeruatæ. Et inſtatur ſic: nihil eſt omnino idem ratione, quod poteſt includere diuerſa, comparationes paſſiuas per actum intellectus diuini; patet iſta, quia alia, & alia comparatio paſſiua dicit alium, & alium reſpectum rationis, vt patet à Doctore in pluribus locis. Sed intellectus diuinus comparando Deum ad creaturam, & vt creantem, & vt conſeruantem, ſiue comparando ipſum *velle* diuinum neceſſariò comparat ſecundùm, aliam, & aliam comparationem: probatur iſta, quia eſt impoſſibile idem eadem comparatione paſſiua comparari ad diuerſos terminos, vt patet; ſed creatura, vt conſeruata differt à ſeipſa, vt creata, ſaltem ſecundùm rationem; ergo vt ſic, dicit quaſi duos terminos; ſunt enim diſtincta *eſſe* cognita; patet, quia vt cognoſcitur habere *eſſe* immediatè poſt *non eſſe* diſtinguitur ab alio *eſſe* cognito, quo cognoſcitur habere *eſſe* immediatè poſt *eſſe*, ſiue habere eſſe mediatè poſt *non eſſe*. Si ergo intellectus diuinus comparat idem *velle* diuinum ad exiſtentiam creaturæ ſecundùm aliud, & aliud *eſſe* cognitum in ea, ſequitur quòd alio reſpectu comparat *velle* diuinum ad creaturam cognitam habere *eſſe* immediatè poſt *non eſſe*, ſiue vt dantem ei *eſſe* immediatè poſt *non eſſe*, & alio reſpectu comparat, vt dans ei *eſſe* immediatè poſt eſſe, ſiue mediatè poſt *nō eſſe*; ergo velle diuinum, vt ſic neceſſario includit alium, & alium reſpectum, & ſic non erit idem omnino indiſtinctum re; & ratione.

Octauò inſtatur, & redit quaſi in idem, quòd priùs, ſupponendo vnum, ſcilicet quòd reſpectus rationis, non tantùm poteſt cauſari per actum intellectus, ſed etiam per actum voluntatis, vt patet à Doctore *in primo diſt.* 45. Tunc ſic, quando aliquid alia & alia comparatione paſſiua comparatur, illud neceſſariò includit aliū, reſpectum rationis; quia comparatio paſſiua, ſiue *eſſe* comparatum dicit reſpectum rationis: Sed voluntas diuina comparando *velle* ſuum, quo vult exiſtentiam creaturæ eſſe immediatè poſt *non eſſe*, & ſimiliter, quo vult eandem exiſtentiam eſſe immediatè poſt *eſſe* præhabitum, ſiue mediatè poſt *non eſſe* comparat ipſum ſecundum alium, & alium reſpectum, hoc patet. *Reſpectus rationis quomodo cauſetur.*

Nono inſtatur, ſupponendo dictum Doctoris in pluribus locis, quod *eſſe* cognitum, vt cognitum, dicit præcisè reſpectum rationis, & ſimiliter *eſſe* volitum, vt volitum. Tunc ſic; includens neceſſariò aliud, & aliud *eſſe* cognitum neceſſariò includit alium, & alium reſpectum rationis, patet; ſed *velle* diuinum, vt dans *eſſe* creaturæ immediatè poſt *non eſſe*, & vt dans *eſſe* immediatè poſt *eſſe*, ſiue mediatè poſt *non eſſe*, includit, vel includere poteſt aliud, & aliud *eſſe* cognitum; patet, quia aliter cognoſcitur *velle* diuinum, vt dat *eſſe* immediatè poſt *non eſſe*, & aliter cognoſcitur vt dat *eſſe* mediatè poſt *non eſſe*, ſiue immediatè poſt *eſſe*; ergo non erit idem *eſſe* cognitum, & per conſequens non erit idem *velle* omnino indiſtinctum ſecundùm rationem. 36. *Inſtantia.*

Decimò inſtatur contra tertiam partem, ſcil. quòd conſeruati, ſiue relatio creaturæ ad Deū, vt conſeruantem non ſit relatio dependentiæ eſſentialis, quia relatio dependentiæ eſſentialis, qua ipſa ſecundùm ſuum *eſſe* dicitur dependere ad aliud eſſentialiter, à quo accipit *eſſe* immediatè, fundatur in *eſſe* abſolutè, pro quanto illud immediatè cauſatur poſt *non eſſe*, quia ſi præhabuiſſet *eſſe*, non diceretur propriè dependere ad aliud eſſentialiter, vt patet; modò relatio creaturæ, vt conſeruatæ non eſt huiuſmodi; patet, quia non fundatur in exiſtentia, niſi præcisè, vt priùs habente *eſſe*, ſcilicet per creationem; ergo relatio creaturæ ad Deum conſeruantem non eſt eſſentialis dependentia.

37. *Reſponſio.* Reſpondeo ad omnes inſtantias, præmittendo aliqua. Primò, quòd illa propoſitio Doctoris, ſcilicet *quæ poſſunt fundare duo contradictoria*, &c. intelligitur abſolutè, ſic quòd realiter poteſt conuenire vbi ſimpliciter, & abſolutè repugnat alteri, & non comparando ad diuerſa; & patet, quia eidem lapidi in vno tempore poteſt ſibi competere *eſſe* ſimpliciter album, & in alio ſibi repugnat; patet, quia in iſto tempore, quo non ponitur actu eſſe niger poteſt eſſe albus, & tamen albedo ſibi in alio tempore repugnabit, pura in illo tempore, quo actu ponitur ſub nigredine, & tamen erit idem omnino lapidis ex natura rei; quicquid ergo abſolutè poteſt competere vni præter opus intellectus, abſolutè non repugnabit illi præter opus intellectus. Sicut dicimus quòd eſſentia diuina diſtinguitur ex natura rei à proprietate, quia præter opus intellectus neceſſariò cōuenit eſſentiæ commu- *Quomodo eſſentia diuina diſtinguatur à proprietate*

cõmunicabilitas,&illa necessariò repugnat proprietati. Sic dico in proposito de instanti æui, nã quodcunque instans æui,quod conuenit alicui omnino indistincto ex natura rei,ei etiã absolutè poterit cõuenire,licèt vnũ instãs cõueniat pro vna duratione,& non cõueniet pro alia duratione. Et sic patet responsio ad primã instãtiã.

Ad secundam. Dico breuiter, quòd illud idem *esse* in primo instanti non conuenit creaturæ necessariò, sic, quòd in illo instanti sit necessariò; patet, quia in eodem instanti, quo creatur, potuit simpliciter non creari, quia voluntas diuina etiam in eodem instanti,quo elicit actum, adhuc consideratur vt prior natura actu elicito,vt patet à Doctore *in* 1.*d*.39.*& dist*. 40.hoc idẽ patet de voluntate nostra *in* 2.*di*.25. & per cõsequens in eodem instanti,in quo ipsã creat, adhuc intelligitur vt prior natura ipsa creata,& per cõsequens quãdo creat potest ipsã nõ creare;ergo non conuenit sibi *esse* necessariò pro illo instanti, verũ tamen est quòd quãdo in instanti puta *A*. in quo intelligitur iam habere *esse*, & actu existere, quòd tunc pro illo instanti necessariò est, quia tunc habet primum instans sui *esse*,quia verum est dicere in isto instanti,est, & immediatè ante hoc non fuit. Et propositio Philosophi, scilic. *omne quod est*, &c. est prolixè exposita *in* 1.*dist*.39.& aliqualiter *in* 2.*dist*.1. vide ibi. Et cùm infertur quòd in tempore immediato potest non esse, concedo, eodem modo, sicut & in primo instanti, quia sicut in primo instanti potuit non esse, & in illo instanti, quando est iam necessariò est, quia in illo instanti, vt iam est non potest non esse, sic in eodem tempore quo ponitur in *esse*, potuit non poni; sed vt præcisè consideratur in illo tempore immediato habere *esse*, & actu esse, tunc necessariò est, quia vt est in tali tempore in illo tempore non potest non esse, & tamen immediatè post illud potest non esse, & sic debet intelligi propositio Philosophi,quòd præcisè quando est,vt est non potest non esse;si enim est in instanti *A*. vt est in illo instanti non potest non esse:similiter vt cõsideratur esse in tẽpore *B*.vt est in tali tẽpore non potest non esse.

38. Nota. Ad tertium.Dico quòd eadem habitudo realiter conuenit creaturæ ad Deum vt conseruantem,quæ conuenit eidem ad Deum vt creãtem, quia ex quo est eadem realiter ipsa habitudo realis cum natura creata, stante eadem existentia omnino ex parte rei indistincta, semper stat eadem habitudo realis; modò existentia creaturæ semper est eadem, & ad Deum creantem,& ad Deum conseruantem.Et cùm probatur quòd non est eadem, &c. dico quòd non diuersificatur illa habitudo realis secundùm alium,& alium respectum rationis,quia vt est ad Deum,vt dantem *esse* immediatè post *non esse*, dicit alium respectum à seipsa,vt considerata ad Deum, vt dantem *esse* immediatè post *esse* siue mediatè post *non esse*.

Ad quartum. Dico quòd bis accipere *esse*,est propriè accipere illud idem *esse*, immediatè post *non esse*, sic quod *A*. immediatè accipiat *esse* post *non esse*,ita quòd *non esse* immediatè præcedat ipsum *esse*, & illud idem *A*.accipiat idem *esse* post illud idem *non esse* immediatè præcedẽs, & hoc est manifestè impossibile. Sed in proposito in tempore immediatè sequenti dicitur accipere idem *esse*, quid priùs fuit, quia si Deus illud idem non poneret in *esse* annihilaretur,est ergo idem *esse* pluries positum. De hoc vide quæ exposui in secundo dist.2.q.1. vbi eandem difficultatem adduxi.

Ad quintum, & sextum. Dico concedendo quòd non sit eadem existentia omnino indistincta secundùm rationẽ,vt comparatur ad Deum, vt creantem, & vt conseruantem, & concedo illam rationem. Sed expono illam propositionem, non enim intelligit Doctor quòd existentia in creatione, & conseruatione non possit diuersificari secundùm alium, & alium respectum; sed intelligit quòd ipsa existentia omnino indistincta re, & ratione, sit immediatum fundamentum dependentiæ essentialis ad Deũ vt creantem, & conseruantem.Et quamuis sint plures respectus rationis, tamen illi respectus non sunt ratio, nec proxima, nec remota fundandi huiusmodi dependentiam essentialem; sed sola existentia creaturæ, quæ simpliciter est eadem quantumcunque duret. Et sic debet intelligi dictum Doctoris.

Ad septimum,octauum,& nonum simul respondeo, concedendo absolutè illas tres rationes,nec sunt contra verũ sensum propositionis. Intelligitur enim propositio,sic,scil.quòd est idẽ *velle* diuinũ respectu conseruationis, & creationis passiuè,id est,quòd dependentia essentialis ad Deũ,vt creantẽ,& vt conseruantẽ,terminatur simpliciter ad idem *velle* diuinũ omnino indistinctum re,& ratione,id est,quòd quamuis in tali *velle* sint plures respectus rationis, tamẽ illi respectus nullo modo sunt ratio, nec proxima, nec remota terminandi talem dependentiam creaturæ ad Deum, sed est ipsum *velle* diuinum absolutè consideratum.

Ad decimum.Dico vt dicit Doctor declarãdo illã partẽ cõclusionis,quòd ideò dicitur essentialis,qa p ipsã creatura accipit *esse*,& nõ est necesse quòd accipiat immediatè post *nõ esse*,vt patet. 39.

Contra tertiũ dictũ instatur. Probando quòd *velle* diuinum non sit ratio formalis terminandi relationẽ creaturę,quia ex hoc sequuntur plura inconuenientia.Primum est,quia sequitur quòd creatura necessariò creetur,probatur sic,supponendo duo dicta Doctoris.Primũ,quid est ratio formalis terminandi dependentiam causari ad causam est ratio formalis causandi, hoc patet à Doctore *suprà q*.8. Secundũ est,quòd quamuis *velle*,vel *nolle* liberè eliciatur,tamen ipso posito non agit liberè,vt patet à Doctore in secundo, & tertio, sola enim volũtas est quæ liberè agit. Tũc sic; nullus actus volũtatis diuinæ est ratio formalis causandi aliquid liberè,vt patet per secundũ prę̃suppositũ;sed si est ratio causandi,erit simpliciter ratio causandi necessariò: sed velle diuinũ est ratio causandi creaturã;patet,quia est ratio terminandi eius dependentiã,vt patet per primum præsuppositum; ergo velle diuinum erit ratio causandi creaturam merè necessariò, & sic creatura habebit necesse esse. *Creatura non necessario creatur.*

Respondeo,concedendo rationẽ istã cũ suis præsuppositis.Sed dico,quòd dictum Doctoris debet sanè intelligi,nõ.n.vult quòd *velle* absolutè cõsideratũ sit ratio formalis causãdi,sed qa voluntas diuina per *velle*,quo vult creaturã esse, liberè vult ipsã,ideò dicit Doctor quòd est ratio terminãdi,& per consequẽs ratio causandi,tamen in veritate, sicut etiã patet suprà q.8.sola volũtas est ratio causãdi,& similiter terminãdi,

& multo

& multoties Doctor accipit *velle* pro volũtate, ſicut etiam aliquando accipit voluntatem pro ipſo *velle*. Sed de hoc aliàs.

Voluntas accipitur pro voluntate & ècontra.

Contra quartum dictum inſtatur, probando quòd ſecunda perſona non accipiat *eſſe* à prima pro quocunque inſtanti, quia ſequerentur duo inconuenientia. Primum, quòd tunc diceretur conſeruari, quia in ſecundo inſtanti comparatur ad ſeipſam, vt accipientem *eſſe* in primo inſtanti, ſicut etiam patet, de creatura, quæ dicitur conſeruari in tempore immediatè ſequenti ad inſtans, in quo creatur. Secundum eſt, quia perſona ſecunda in primo inſtanti, quo accipit *eſſe* à prima, eſt ſimpliciter neceſſe eſſe: ergo pro inſtantibus ſequentibus non accipit amplius *eſſe*, quia tunc non fuiſſet in primo inſtanti, ſimpliciter neceſſe eſſe: patet, quia ſi per impoſſibile non produceretur in *eſſe* in ſecundo inſtanti, tunc non eſſet: ergo.

Ad primum. Dico, quòd conſeruari proprièdicit dependentiam eſſentialem, qualis non eſt in ſecunda perſona.

Conſeruari quid dicat.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm actus cognoſcendi, & appetendi ſint eſſentialiter abſoluti, vel eſſentialiter relatiui?

Scot. *1.d.3.qu.7.à nu.37.& qu.9.nu.10.& d.6.nu.3.& 4. d.12.3. ad 5. & d.11. q.2. nu.5. & d.13. quæſt.1.& d.49. quæſt. 1. 2. 6.*

1. DE creaturis in ſpeciali tantummodò quærebatur de creatura viuente: & hac vita ſenſitiua, & intellectiua: & erat quæſtio communis omni viuenti hac vita, vel illa, & erat iſta: Vtrùm actus cognoſcendi, & appetendi ſint eſſentialiter abſoluti, vel eſſentialiter relatiui? Arguitur quòd relatiui: quia talis actus non poteſt intelligi, niſi cointelligendo terminum: abſolutum autem poteſt intelligi, non cointelligendo aliquid in ratione termini: igitur, &c. Prima probatur: quia non poteſt intelligi quòd ſit viſio, niſi ſit alicuius viſibilis vel obiecti. Minor de ſe eſt manifeſta.

Argum.

5. Phy. & 5.& 10.& 14. Met.

Contrà, talis actus eſt qualitas; omnis autem qualitas eſt forma ſimpliciter abſoluta quia genera ſunt impermixta: ergo, &c.

2. Quæſtio iſta non quærit de actu terminato ad cognitionem tanquam ad terminum, quo ſcilicet actu producitur, vel educitur, vel inducitur ipſa cognitio: ſed quærit de actu cognoſcendi: qui, ſcilicet eſt ipſa cognitio actualis, ita quòd iſte actus, ſi dicatur actio, non intelligitur, quòd ſit de Genere Actionis: quia ipſa eſt ſemper ad terminum aliquem accipientem aliquo modo *eſſe* per ipſam actionem: ſed intelligitur quòd ſit actio, hoc eſt, operatio, qua agens tanquam actu vltimo perficitur. Et breuiter ad cautiùs loquendum in tota iſta quæſtione, intelligitur hoc nomen *actio* pro actione de Genere Actionis: quæ ſcilicet eſt actio productiua: vel ſaltem aliquo modo faciens ad *eſſe* termini per ipſam ponendi: & hoc nomen *operatio*, intelligitur pro actu intrinſeco, quo ipſum operans perficitur vltimatè.

Explicatur titulus quæſt.

Actio, & operatio differũt & quomodo?

Item, licèt quæſtio generaliter poſſet intelligi de reſpectu ad obiectum, vel ſubiectum: tamen argumenta videntur reſtringere eam ad primum intellectum.

Eſt igitur intellectus quæſtionis primò tractandus iſte: An actualis cognitio ſit eſſentialiter relatiua ad obiectum cognitum, & ſimiliter de actuali appetere.

Vbi tria ſunt videnda. Primò, quòd in omni intellectione, & generaliter operatione quacunque, de qua loquimur, eſt aliqua entitas abſoluta. Secundò, qualiter illud abſolutum habeat aliquam relationem ad obiectum ſibi annexam. Tertiò, an illa relatio ſit actui iſti eſſentialis.

SCHOLIVM.

In omni intellectione (idem eſt de aliis operationibus,) eſt alia entitas abſoluta. Primò, quia vltima perfectio viuentis non eſt relatio, quia hæc non appetitur ſummè naturaliter, vel electiuè; at operatio eſt talis vltima perfectio ex variis locis Phil. & quia in eâ conſiſtit beatitudo, ex Aug. ergo non eſt relatio tantùm. Secundò, ad relationem non datur actio niſi mediatè, media, ſcilicet productione abſoluti; at operatio producitur nullo alio abſoluto producto. Tertiò, nõ neceſſariò ſequitur relatio actualis ad obiectum, vel potentiam operatiuam. ergo hæc non ſunt proximũ fundamentũ illius relationis, nec aliud poteſt eſſe, quàm operatio: ergo hæc eſt abſoluta, vel ſaltem non eſt relatio ad obiectum, & conſequenter nulla alia, quia de iſta maximè verificari id poſſit.

Quare Ochã quodl. 1.q.18.

PRimá concluſio [a] probatur tripliciter. Primò ſic: vltima perfectio ſubſtantiæ viuæ non eſt ſola relatio: operatio eſt huiuſmodi perfectio ſubſtantiæ viuæ, quæ nata eſt operari, puta viuentis vita ſenſitiua, vel intellectiua; igitur operatio non eſt ſola relatio; igitur, &c. Maior probatur, quia ſola relatio non ſummè appetitur appetitu naturali, & electiuo naturæ perfectiſſimè appetentis; ſed vltima perfectio naturæ viuentis à tali natura ſummè deſideratur deſiderio naturali; de quo intelligi poteſt illud Auguſt. 13. de Trin. cap. 4. *Beati omnes eſſe volumus*; quod ſemper verum eſt: ſiue de beatitudine actu cogitemus, ſiue non: & tamen ſine actuali cognitione non eſt in nobis actuale *velle* voluntatis. Ibidem etiam vult [b] quòd quicquid aliud quiſquam latenter velit, ab hac voluntate communi non recedit, deſideratur etiam ſummo deſiderio electiuo voluntatis benè diſpoſitæ. Minor probatur etiam per Philoſophum. 1. & 10. *Ethicorum*, vbi vult, quòd felicitas, quæ eſt finis vltimus naturæ intellectualis, & per conſequens ſummè deſiderabilis, eſt operatio optima, vel conſiſtit in operatione optima. Idem vult 12. *Metaphyſicæ*, c. 6. vbi de Deo loquens dicit, quòd *ſi non intelligat, quid vtique eſt inſigne?* Et ſtatim pòſt, *ſi non eſt hoc, quod ſua intelligentia, ſed potentia, non eſt vtique optima ſubſtantia*: Per intelligentiam intelligit actualem intellectionem: nam ad probationem dictæ conſequentiæ ſtatim ſubdit: *per intelligere enim ei honorabile ineſt.* 3.

Operatio eſt vltima perfectio viuentis. & cap. 8.

Com. 9 & inde.

Com. 7. & 8. & inde.

Tex. 51.

Tex. 13. & 15.

Idem habetur 9. *Metaph. c. 7.* vbi vult, [c] quòd actus eſt prior potentia, non ſolùm tempore, & ratione, ſed etiam ſubſtantia: hoc eſt perfectione, vnde in probatione illius membri, quòd actus prior eſt ſubſtantia, exemplificat ipſe, vt vir puero, & homo ſpermate; & concluſionem ſic intellectam ibi probat: quia gratia actus tanquam finis ſunt alia ordinata ad actum: ſicut declarat ibi in multis exemplis. 4.

1. Trin. c. penult. Finis vltimus formalis in operatione cõſiſtit.

Similiter auctoritates multæ de fine vltimo, & ſummè deſiderabili, quí eſt beatitudo, ſiue dicant de cognitione, ſicut illa Auguſt. *Viſio eſt tota merces.* Siue loquantur de dilectione, ſicut de Doctrina Chriſtiana; *ſumma merces eſt, vt ipſo perfruamur*; ſaltem in hoc omnes conueniunt, quòd finem vltimum, & maximè deſiderabilem dicunt eſſe operationem, vel in operatione conſiſtere.

Relatio nõ fit per ſe.

Tex. 10.

Tex. 17. & circiter.

Tex. 17.

Secundò probatur concluſio principalis [d] ſic: Relatio propriè dicta non eſt noua ſine nouitate alicuius abſoluti prioris, & hoc in ſubiecto, vel in termino: operatio autem poteſt eſſe noua ſine nouitate cuiuſcunque alterius prioris abſoluti in ipſo operante; ſine etiam cuiuſcunque alterius abſoluti nouitate in termino: igitur operatio non eſt præcisè relatio propriè accipiendo relationem: igitur, &c. Maior probatur, tum per Philoſophum 5. *Phyſicorum*, vbi negat motum in Ad aliquid, & expreſſiùs *in* 7. vbi vult, quòd ad virtutem, & malitiam non eſt alteratio: quia ſunt ad aliquid, *Hæc autem, quæ ad aliquid neque generationes ſunt, neque generatio eſt ipſorum, neque alteratio omnino*: Hæc ille. Tum per rationem: quia relatio propriè dicta neceſſariò ſequitur extrema ſimul poſita; & ita non poteſt eſſe noua ſine nouitate alicuius extremi. Minor probatur, quantùm ad primam partem: quia illud, quod exit de potentia accidentali ad actum, non recipit aliquam formam nouam priorem ipſa operatione: quia tunc non fuiſſet priùs in potentia accidentali, ſed eſſentiali. Secunda pars minoris eſt manifeſta. Patet enim quòd nihil abſolutum aduenit viſibili: quando videtur actu. Nec intelligibili, quando intelligitur actu; & conſimiliter de aliis.

Quod eſt in potentia accidentali ad actum, non recipit formã prio. rem operatione.

Prætereà. Omnis relatio realis [e] fundamentum ſuum proximum, vel rationem fundandi proximam neceſſariò conſequitur, vel concomitatur: & hoc, poſito termino: nunc autem ipſam potentiam operatiuam non neceſſariò concomitatur relatio actualis ad obiectum: igitur ipſa potentia non eſt proxima ratio fundandi talem relationem: igitur ſi ponatur aliqua relatio actualis operantis ad obiectum, oporteret dare ſibi pro fundamento, vel ratione fundandi proxima, aliquid poſterius ipſa potentia: & quaſi medium inter ipſam potentiam, & illam relationem: tale quid non videtur poſſe poni, niſi ipſa operatio: nunc autem illud, quod eſt proximum fundamentum relationis, vel proxima ratio fundandi eam, aut eſt abſolutum, iuxta illud 7. de Trin. cap. 1. *Omne, quod relatiuè dicitur, eſt aliquid excepto relatiuo*: aut ſaltem non eſt præcisè illa relatio, cuius eſt fundamentum, vel ratio fundandi. Igitur operatio non eſt præcisè relatio operantis ad obiectum: & pari ratione operatio non eſt præcisè aliqua relatio. 5.

Ex hac concluſione ſic probata concluditur vlteriùs propoſitum ſic. Si hæc operatio

operatio eſſet præcisè reſpectus, tunc eſſet relatio: quia reſpectus quem Philoſophus concedit aliquo modo conuenire operationi, eſt propriè de Genere relationis, & pertinet ad tertium modum relatiuorum: vt patet ex 5. *Metaphyſ.* cùm igitur operatio non ſit præcisè relatio, vt probant rationes iam poſitæ: ſequitur quòd non ſit præcisè reſpectus, & per conſequens eſt ibi aliqua entitas abſoluta: quod eſt propoſitum in iſto articulo. *Operatio non eſt præcisè reſpectus.* *Tex.* 20.

COMMENTARIVS.

1. a *Prima concluſio probatur triplicitèr. Primò, ſic: Vltima perfectio* (accipiendo perfectionem, quæ eſt in actu ſecundo) *ſubſtantiæ viuæ non eſt ſola relatio. Sed operatio eſt huiuſmodi vltima perfectio*, quâ, ſupple, coniungitur optimo: igitur talis operatio non eſt relatio. *Maior probatur, quia ſola relatio non ſummè appetitur appetitu naturali*, hoc eſt inclinatione naturali, quæ non eſt operatio, vt patet à Doctore *in 2. diſt. 6. q. 2. & in 4. diſt. 49.* quæſtione illa, an quis velit neceſſariò beatitudinem, *vel appetitu* electiuo, id eſt, actu elicito voluntatis *naturæ ſummè appetentis.*

Inclinatio non neceſſario præſupponit cognitionem.

b *Ibidem etiam vult quòd quicquid aliud quiſquam lateniter velit ab hac voluntate communi*, ſcilicet deſiderio naturali, *non recedit, deſideratur etiam ſummo deſiderio electiuo bene diſpoſito*, id eſt, actu voluntatis elicito, & ſi voluntas ſit benè diſpoſita, tunc actu elicito vult ipſam beatitudinem, & ſummè vult eam, licèt non neceſſariò. *Minor probatur* (ſcilicet quòd vltima perfectio ſubſtantiæ viuæ ſit operatio optima, & dicitur *operatio optima* propter hoc, quia terminatur ad optimum appetibile,) *per Philoſophum*, &c. *Idem habetur 9. Metaph. cap. 7. vbi vult quòd actus ſit prior potentia, non ſolùm tempore, & ratione*, id eſt, definitione, quia potentia definitur per actum, *ſed etiam ſubſtantia*, id eſt, perfectione, vnde in probatione illius membri, quòd actus eſt prior potentia: ſubſtantia enim perfectione, Exemplificat ipſe, *vt vir puero, & homo ſpermate*, quia vir eſt perfectior puero, & homo perfectior ſpermate, *& concluſionem ſic intellectam*, ſcilicet, quòd actus eſt prior potentia perfectione *ibi probat, quia gratia actus tanquam finis ſunt alia ordinata ad actum*, & per conſequens erit prior ſecundùm perfectionem potentia, & omnia ordinata ad actum ſunt quaſi in potentia ad actum. Sed felicitas ſubſtantiæ intellectualis eſt vltimus actus; ſiue vltima operatio, ad quam homo ordinatur: ergo vt ſic, erit prior perfectione, cùm ſit vltimus finis; ad quem natura intellectualis ordinatur, & per conſequens non erit eſſentialiter relatio, ſed entitas abſoluta.

d *Secundò principaliter probatur eadem concluſio ſic; Relatio propriè dicta non eſt noua, ſine nouitate fundamenti, vel termini*, vt patet per Philoſophum 5. Phyſ. vbi negat motum ad relationem: quæ auctoritas expoſita eſt ſuprà, q. 12. *Sed operatio poteſt eſſe noua, ſine nouitate fundamenti, & termini.* De fundamento patet, quia illud, quod exit de potentia accidentali, ſiue propinqua ad actum, non recipit aliquam formam nouam priorem ipſa operatione, quia tunc non fuiſſet priùs in potentia accidentali, ſed eſſentiali, ſicut etiam patet de intellectu quando recipit ſpeciem intelligibilem ante actualem intellectionem, quia reſpectu ſpeciei intelligibilis eſt in potentia eſſentiali, ſiue remota ad operandum, & recepta ſpecie intelligibili eſt in potentia accidentali, ſiue propinqua ad operandum, vt declaraui *in 1. diſt. 3. q. 6.* Sequitur ergo quòd quando intellectus immediatè exit ad operationem, quòd tunc nihil noui recipit vltra illam operationem; & ſic patet quomodo poteſt eſſe noua, ſine nouitate in fundamento. Secunda pars minoris eſt manifeſta, patet enim quòd nihil abſolutum aduenit viſibili, quando videtur actu, nec intelligibili, quando intelligitur actu; & ſimiliter de aliis: ergo talis operatio non eſt eſſentialiter, ſiue formaliter relatio. *Nota.*

e Tertiò principaliter arguitur ad idem, quia omnis relatio realis propriè accepta neceſſariò, & ex natura rei conſequitur, poſito fundamento proximo, & termino. Sed intellectio non neceſſariò conſequitur poſitis potentia intellectiua, & obiecto etiam approximatis, & nullo modo impeditis, patet. Si dicatur quòd fundamentum proximum eſt aliquid medium inter potentiam, & operationem, quod eſt poſterius ipſa potentia: ſed patet, quòd tale quid non poteſt dari, niſi ipſa operatio: quod enim eſt proximum fundamentum aut eſt abſolutum iuxta illud 7. de Trin. cap. 2. *Omne quod relatiuè dicitur, eſt aliquid excepto relatiuo*, quæ auctoritas eſt expoſita in primo, diſt. 1. q. 2. & in q. 1. quodlib. Vide ibi, aut præcisè non eſt illa relatio, cuius eſt fundamentum, vel ratio fundandi; patet quòd operatio non erit præcisè illa relatio cuius ponitur fundamentum, vel ratio fundandi, quia fundamentum, vel ratio fundandi relationem neceſſariò diſtinguitur ab illa, cùm neceſſariò præſupponatur illi: igitur operatio non eſt præcisè relatio ad obiectum.

2. In iſto articulo circa tria principaliter occurrunt aliqua dubia. Primum, non videtur quòd prima ratio concludat propoſitum, ſcilicet, quòd operatio ſit entitas abſoluta, ex hoc, quòd vltima perfectio ſubſtantiæ viuæ non eſt ſola relatio, & vltima perfectio eſt felicitas, inſtatur probando quòd vltima perfectio ſubſtantiæ viuæ non ſit neceſſariò entitas abſoluta. Et primò ſic: præſupponendo quod dicit Doctor *in primo, diſtin. 2. parte 2. quæſt. 1.* probando per dictum Philoſophi 12. Metaph. Deum eſſe intelligentem, quia vltima perfectio eius eſt in actu ſecundo, quo perfectè vnitur obiecto perfectiſſimo, pura obiecto beatifico; ita quòd tota eius perfectio eſt coniungi tali obiecto. Suppono ſecundò, quod ipſe dicit *in quarto, diſtin. 49. quæſt. 2.* quòd beatitudo conſiſtit in operatione, quæ coniungit immediatè obiecto beatifico, & breuiter ex hoc potentia dicitur perfectè beata quando actu vnitur, ſiue coniungitur obiecto beatifico. Tunc arguo ſic: quantò potentia immediatiùs attingit obiectum beatificum, *Quare Ochã quodl. 1. q. 18. Vbi beatitudo conſiſtat.*

tantò eſt perfectior, loquendo de eius perfectione vltimata. Sed ſi ponatur operatio relatio formaliter, quâ attingitur obiectum beatificum, tunc potentia operans per ipſam immediatiùs attingit illud; ergo talis operatio magis debet poni formaliter relatio, quàm entitas abſoluta. Maior eſt nota ex præſuppoſitis; ex hoc enim dicitur vltima perfectio ſubſtantiæ viuæ, quia per ipſam coniungitur obiecto perfectiſſimo: ergo quantò immediatiùs, tantò erit vltima eius perfectio. Minor ſimiliter patet, quia ponendo operationem entitatem abſolutam, tunc potentia per ipſam non attingit immediatè obiectum, ſed ponendo ipſam eſſe relationem operantis ad obiectum, immediatè per illam attingit obiectum, cùm ipſa immediatè terminetur ad illud vt ad terminum.

Secundò ex eodem quaſi medio inſtatur. Sicut ſe habet perfectio creaturæ vltimata, vt conſiſtit in actu primo, ſic ſe habet perfectio eius ſecunda vltimata, quæ conſiſtit in actu ſecundo. Sed perfectio prima vniuſcuiuſque conſiſtit in hoc quòd magis appropinquat primo enti, ſiue enti perfectiſſimo, vt patet à Doctore *in quarto, diſt.* 12. & quantò magis ei appropinquat ſecundùm ſuam entitatem eſſentialem, tantò eſſentialiter erit perfectior: ergo eius perfectio ſecunda vltimata tantò erit perfectior, quantò immediatiùs attingit obiectum perfectiſſimum. Sed præcisè immediatè attingitur per relationem operantis, quæ immediatè terminatur ad obiectum perfectiſſimum & per te, & per Philoſophum, talis perfectio ſecunda vltimata conſiſtit in operatione: ergo illa operatio erit formaliter relatio.

3. *Quomodo Deus ſit præſens creaturæ.*

Confirmatur, quia intellectus quamuis habeat Deum perfectè præſentem in ratione entitatis, ſiue tantùm entitatiue, eo modo, quo dicitur perfectè præſens omni creaturæ, ex hoc non eſt beatus, vt patet. Et poſito etiam quòd talis intellectus habeat habitum perfectiſſimè inclinantem ad ipſum, adhuc non erit beatus, quia vt ſic, non immediatè attingit illud in ratione obiecti perfectiſſimè attingibilis. Cùm ergo præcisè attingatur per aliquid, quod immediatè terminatur ad illud, & illud non poteſt poni niſi reſpectus, ſiue relatio operantis, & per operationem immediatè accipitur, & vt eſt entitas abſoluta non immediatè terminatur ad illud; ergo operatio erit formaliter relatio, quæ terminatur ad illud.

Quomodo materia quietatur.

Quartò inſtatur ſic: Sicut ſe habet materia prima ad formam perfectiſſimam virtualiter cõtinentem perfectionem omnium aliarum formarum (ſi aliqua talis eſſet dabilis, & hoc quantùm ad perfectam repletionem ſuæ capacitatis, ſiue quoad eius vltimam perfectam quietem.) ſic ſe habet potentia beatificabilis ad obiectum vltimatè beatificum; patet iſta ſimilitudo. quia vtrobique fit comparatio ad vltimam perfectionem ſecundam. Sed materia prima dicitur perfectiſſimè quietari, ex hoc quòd immediatè ſuo modo attingit formam perfectiſſimã, ſiue ex hoc, quòd perfectiſſimè vnitur illi: ſed non perfectiſſimè vnitur, niſi mediante vnione fundata in materia, & terminata ad formam illam; ergo & potentia beatificabilis erit perfectè beata, & quietata ex hoc, quòd perfectiſſimè vnitur obiecto beatifico, & hoc non contingit niſi per relationem fundatam in illa, & terminata immediatè ad tale obiectum. Sed communiter conceditur, & ſpecialiter à Doctore *in 4. diſt. 49. q. 2.* quòd vltima perfectio naturæ beatificabilis conſiſtit in operatione, quâ vnitur obiecto beatifico, & non immediatè per ipſam vnitur, niſi ponatur quòd ſit formaliter relatio.

Quintò inſtatur ſic, appetitus naturalis ponitur perfectiſſimè quietari in obiecto eius perfectiſſimo, ex hoc ſolo quòd perfectè coniungitur illi, & non per aliquam entitatem abſolutam mediam, vt patet, ergo hoc idem erit de appetitu rationali. 4.

Sextò inſtatur ſic; quia Doctor in ſecundo articulo probat quòd operatio, vt ponitur entitas abſoluta, non erit vltima perfectio ſubſtantiæ viuæ, niſi pro quanto includit relationem terminatam ad obiectum beatificum; ergo debet poni operatio circa obiectum beatificum eſſe relationem mediam inter potentiam operantem, & obiectum circa quod eſt operatio; magis ergo concluditur ex illa ratione Doctoris quòd vltima operatio ſubſtantiæ viuæ ſit formaliter relatio, quàm entitas abſoluta.

Confirmatur ratio iſta ſexta, quia ponendo operationem circa obiectum beatificum eſſe entitatem abſolutam, & neceſſariò includere relationem ad tale obiectum, ad hoc vt dicatur vltima perfectio ſubſtantiæ viuæ, eſt ſimpliciter ponere vltimam felicitatem hominis eſſe ens per accidens, quia dicit operationem cum relatione, ſiue entitatem abſolutam cum relatione.

Confirmatur iterum, quia ſi operatio ſubſtantiæ viuentis elicita circa obiectum beatificum non dicitur vltima perfectio eius, niſi pro quanto includit relationem immediatè terminatam ad tale obiectum, ſequitur quòd talis relatio erit magis perfectio eius vltima; tum, quia immediatiùs per ipſam ſubſtantia viuens attingit obiectum; tum, quia operatio ſine iſta non eſt vltima perfectio, & cùm iſta ponitur vltima perfectio; ergo illa relatio erit magis vltima perfectio. Ad euitanda ergo iſta inconuenientia videtur melius ponere operationem ſubſtantiæ viuentis eſſe formaliter relationem, quàm entitatem abſolutam.

5. *Operatio ſubſtantiæ viuentis quid.*

Nonò inſtatur ſic: quia ſi vltima perfectio ſubſtantiæ viuæ ponitur entitas abſoluta, & illa non immediatè attingit obiectum, vt ſuprà patuit, magis ergo videtur ponere ipſam in aliqua entitate abſoluta perfectiore, puta in aliquo habitu perfectiſſimo: quia tunc magis illo perficitur quã aliqua operatione abſoluta, & ex illa, vt abſoluta, nullo modo attingit obiectum: ſed ponitur tantùm perfectio intrinſeca, & denominans. Et ſi vltra iſta requiritur aliquid aliud quo immediatè attingitur obiectum, illud erit præcisè relatio.

Decimò, & vltimò, patet de aliis, quæ ſuo modo quietantur in obiectis eorum quietatiuis: nam lapis in centro perfectiſsimè quietatur, loquendo de quiete pertinente ad naturam eius, & non dicitur perfectè ibi quietari, niſi pro quanto vnitur illi, quod præcisè fit mediante relatione fundata in ipſo, & terminata immediatè ad centrum: ergo ſimiliter videtur dicendum in propoſito: & ſic magis videtur eſſe ponendum operationem hominis perfectam circa obiectum beatificum eſſe formaliter relationem, quàm entitatem abſolutam.

Reſpondeo ad iſtas inſtantias, præmittendo aliqua.

Responsio ad instantias. aliqua. Primò, quòd aliquid alteri vniri potest multipliciter intelligi. Primò, quòd vniatur sibi vt perfectioni eius intrinsecæ, qua formaliter perficitur, sicut materia vnitur formæ, ita quòd talis vnio præcisè terminatur ad formam, vt est eius simpliciter perfectio. Hoc modo nulla potentia substantiæ viuæ dicitur vniri obiecto eius, quia obiectum, vt obiectum, non ponitur perfectio intrinseca potétiæ, cuius est obiectum; & si aliquando contingat aliquod obiectum intrinsecè perficere potentiam, tamen sub ratione, qua est obiectum actu intelligibile, non perficit eam formaliter, & sic potentia beatificabilis nullo modo est vnibilis obiecto beatifico, vt perfectioni eius intrinsecæ, sed vt perfectioni extrinsecæ, vt patet à Doctore *in quarto, distin. 49. quæst. 1.*

6. *Aliquid vniri obiecto potest intelligi dupliciter.* Secundò præmitto, quòd aliquid vniri obiecto, vt perfectioni extrinsecè, potest dupliciter intelligi, vel quòd vniatur naturaliter, puta quia habent naturalem inclinationem ad illud, sicut graue vnitur centro; vel quòd vniatur attingendo illud, in ratione verè à tali potentia perceptibili, ita quòd talis potentia verè percipiat illud in se, vel in aliquo repræsentatiuo. Primo modo, potest vniri mediante sola relatione, quæ terminetur ad illud. Sed secundo modo, est impossibile vniri mediante sola relatione, quia nulla relatio, vt relatio, præcisè est perceptiua formaliter obiecti: isto secundo modo ponitur potentia substantiæ viuæ vniri obiecto, vt perceptibili ab ipsa actu suo elicito.

Tertiò præmitto, quòd licèt relatio immediatè possit terminari ad obiectum perfectum, ita quòd præcisè terminetur ad ipsum in ratione entitatis perfectissimæ, non tamen terminatur sub illa ratione, quâ actu est intelligibile, vel amabile à potentia; sed præcisè terminatur ad ipsum, vt ad terminum talis relationis; sed operatio, quæ ponitur vltima perfectio substantiæ viuæ, terminatur ad obiectum, vt per ipsam à potentia eius est intelligibile, & verè perceptibile, & per consequens talis operatio non est præcisè relatio de genere Relationis, cùm per ipsam præcisè habeat obiectum, vt terminus relationis, & non vt perceptibile.

Nota. Quartò præmitto, quòd non est de ratione operationis substantiæ viuæ coniungi obiecto in ratione perceptibilis, quòd includat aliquam relationem ad ipsum, nec realiter, nec rationis: patet in Deo vbi intellectio diuina perfectissimè, & immediatissimè attingit essentiam diuinam in ratione obiecti verè beatifici, & verè perceptibilis à potentia, cuius est talis operatio, quæ nullam includit relationem, nec realem, nec rationis ad ipsam terminatam, vt patet à Doctore *in quodlib. q. 15.* sed quando operatio distinguitur ab obiecto, tunc includit relationem ad ipsum, sed hoc accidit. Et posito quòd ipsa relatio requiratur vt aliquid necessariò præuium, non tamen aliquid tribuit operationi, vt dicatur formaliter perceptiua obiecti: sicut etiam vnio partium essentialium necessariò requiritur vt quoddam præuium compositio essentiali, & tamen nullo modo est de essentia compositi. Sic in proposito dico, non enim potentia per intellectionem actu percipit obiectum, nisi talis intellectio actu terminetur ad ipsum: sed ipsam intellectionem actu terminari est ipsam dicere aliquam relationem ad ipsum; requiritur ergo talis relatio, vt dispositio præuia, sed nullo modo pertinens ad *esse* formale operationis.

7 Quintò præmitto, quòd ex quo dantur gradus perfectionales in operationibus, ita quòd vna intrinsecè est perfectior alia, & non præcisè ratione termini, vel fundamenti, sicut vna relatio dicitur intendi, vel remitti, sequitur quòd perfectio vltima intrinseca substantiæ viuæ, quæ ponitur operatio circa perfectissimum obiectum, erit entitas absoluta intrinsecè, & formaliter sic perfecta, aliter non diceretur talis substantia viua perfectè beata beatitudine formaliter inhærente. Et vltrà sequeretur quòd omnes beati in patria, saltem illi, qui sunt eiusdem speciei, essent simpliciter æqualiter beati beatitudine formali, & inhærente; patet, quia si visio Deitatis in se esset formaliter relatio, certum est quòd non posset formaliter nec intendi, nec remitti, cùm intensio, & remissio relationis sit præcisè ratione, vel fundamenti, vel termini; sed in patria remanet semper idem obiectum, & eadem potentia æquè intensa, & sic visio omnium eiusdem speciei esset simpliciter æqualis, si ipsa poneretur præcisè relatio; ex quo ergo ponitur substantia, viuens verè beata, & beatitudo extrinseca, & intrinseca, beatitudo intrinseca erit aliquid absolutum. Et vltrà, sicut omnis substantia creata suo modo est perfectibilis vltimatè aliqua forma absoluta, vt patet de elemétis, quia ignis, formaliter perficitur calore, aqua frigiditate, corpora mixta suis coloribus, &c. à fortiori perfectio vltimata substantiæ viuæ, loquendo de perfectione intrinseca inhærente debet poni aliqua entitas absoluta in se formaliter perfecta, quam perfectionem habet principaliter ab obiecto, vt à causa extrinseca, & quia perfectio vltimata talis substantiæ ponitur operatio circa obiectum eius perfectissimum, vt suprà patuit per Philosophum, & Augustinum meritò talis perfectio debet esse entitas absoluta. *1. Phys. cont. tex. 10.*

Iis præmissis respondeo ad argumenta. 8.

Ad primum dico, quòd maior est vera quando immediatiùs coniungitur obiecto in ratione perceptibilis, ita quòd ei coniungatur percipiendo illud: Si est potentia perceptiua, siue cognitiua, vel si est appetitiua actu elicito, verà est, si coniungitur ei attingendo illud in ratione amabilis, siue fruibilis. Et tùc minor est falsa, scilicet, quòd mediante relatione coniungatur ei modo prædicto, quia per relationem præcisè non attingit in ratione obiecti perceptibilis & beatificatiui, sed tantum per actum intelligendi, vel volendi, non vt ponuntur præcisè relationes, sed vt qualitates absolutè. Vnde Doctor *in 4. dist. 49.* vult, quòd potentia potest dupliciter coniungi obiecto beatifico, scilicet formaliter, hoc est, coniúctione formali, quæ ponitur relatio; & fundamétaliter, hoc est, actu elicito potentiæ beatificabilis. Secundo modo est beatitudo formaliter, non primo modo.

Ad secundum. Dico concedendo maiorem; rectè intelligendo ipsam, quia non habetur, nisi quòd potentia, vt beatificabilis non coniungitur immediatiùs, quàm per operationem, vt entitatè absolutam, quæ ponitur actus secundus; sicut & creatura non coniungitur immediatiùs, quàm per aliquam entitatem absolutam in ipsa, quia homo immediatiùs appropinquat Deo per intellectualitatem, quàm per substantiam, vel quàm per viuens absolutè: & in hoc consistit perfectio hominis in actu primo. Si verò intelligatur de coniunctione formaliter, siue de propinquitate formali-

ter, quæ ponitur relatio, concedo quòd homo immediatiùs coniungitur Deo per relationem, quæ immediatè terminatur ad ipſum; ſic dicendo coniunctione coniungitur, ſiue appropinquitate appropinquat, ſicut & potentia beatificabilis coniunctione coniungitur. Sed ſicut in tali relatione formaliter non conſiſtit vltima perfectio hominis intrinſeca in actu primo, ſed ſimpliciter in actu ſecundo, ſic & vltima perfectio potentiæ beatificabilis non conſiſtit in aliqua relatione, qua immediatiùs coniungitur, ſed ſimpliciter in actu ſecundo abſolutè, qui actus eſt operatio formaliter perceptiua obiecti.

Ad confirmationem. Dico quòd requiritur coniunctio perceptiua obiecti, quæ eſt in ſola operatione actuali, vt ſuprà patuit; & ideò non ſufficit ſola præſentia obiecti in ratione obiecti intelligibilis, ſed requiritur quòd ſit præſens in ratione obiecti actu perceptibilis à potentia, cuius eſt tale obiectum: & vltra requiritur quòd vt ſic præſens actu attingat percipiendo illud, quod non poteſt fieri per aliquam relationem formaliter, neque per habitum etiam perfectiſſimum, quia per illum tantùm habitualiter coniungitur.

9. *Quomodo ſatietur potentia beatificabilis.*

Ad quartum. Dico quòd ratio concludit pro me, quia vltima perfectio intrinſeca, & inhærens materiæ non eſt vnio media inter ipſam, & formam, ſed eſt præcisè ipſa forma, quæ verè perficit. Sic vltima perfectio naturæ beatificabilis, quæ conſiſtit in actu ſecundo, erit aliqua perfectio abſoluta inhærens formaliter illi, & non relatio quæ nullam addit perfectionem formaliter. Et hoc eſt quod dicit Doctor *in primo, diſt. 1. q. 1.* quòd ſicut materia ſatiatur intrinſecè aliqua forma finita, ſic potentia beatificabilis ſatiatur intrinſecè, & formaliter aliquo finito, ſcilicet ipſa operatione, qua attingit obiectum beatificum, & extrinſecè non ſatiatur niſi aliquo formaliter infinito.

9. *Quomodo appetitus naturalis non ſatietur.*

Ad quintum de aptitudine naturali. Dico quòd appetitus naturalis ad beatitudinem non ſatiatur, nec quietatur illa naturali inclinatione, quia cùm ſemper, & neceſſariò, & ſummè habeat eam, vt patet à Doctore *in quarto, diſtin. 49.* neceſſariò pro quocunque inſtanti eſſet ſummè beatus. Sed dicitur ſatiari, quando habet illud, ad quod ſummè inclinatur eo modo, quo natum eſt haberi; non poteſt autem haberi, vt perfectio intrinſeca, cùm primum ens nullius creati poſſit, eſſe perfectio intrinſeca: ſed tantùm natum eſt haberi, vt cognitum in cognoſcente, ſiue vt amatum in amante; quod præcisè fit per actum, quo attingitur. Et appetitus naturalis eſt ad habendum ſummum bonum, vt ſummè ſibi commodum, & ſummè ſibi delectabile, & per conſequens inclinatur etiam ad actum, qui immediatè poteſt attingi, vt ſummum delectabile, & ſic vltima perfectio eius intrinſeca erit entitas abſoluta, videlicet perfectiſſima operatio, & perfectio eius extrinſeca erit ſummum delectabile.

Ad ſextum. Dico quòd Doctor non vult ibi quòd talis relatio media aliquo modo pertineat ad formalem rationem beatitudinis formalis, & inhærentis, cùm ponat eam ſimpliciter in operatione perfectiſſima, quæ formaliter, & intrinſecè dicitur operatio verè perceptiua obiecti; ſiue eſt illud, quo formaliter potentia attingit obiectum percipiendo illud, licèt actu per ipſam abſolutè acceptam non attingat illud: requiritur ergo præcisè, vt diſpoſitio præuia: Sicut etiam humanitas non poteſt immediatè eſſe à corpore organico, & anima intellectiua, vt abſolutè ſumptis, quæ tamen ſunt tota eius perfectio intrinſeca eſſentialis, ſed prærequiritur vnio eorum ad inuicem, quæ tamen nullo modo pertinet ad perfectionem intrinſecam, & eſſentialem ipſius hominis. Sic Doctor intelligit in propoſito.

10. *Vltima hominis felicitas non erit ens per accidens. Materia, & forma quomodo cauſent.*

Ad confirmationem. Dico quòd vltima felicitas hominis non erit ens per accidens, quia non ponitur aggregatum ex operatione, & relatione, ſic quòd hoc totum ſit felicitas hominis, ſed ponatur præcisè ipſa operatio circa obiectum beatificum, & relatio media ponitur præcisè, vt diſpoſitio. Sicut materia, & forma ſunt verè cauſæ per ſe compoſiti, & tamen non cauſant niſi priùs vnitæ; non enim forma cauſat vt vnita, ita quòd vnio aliquo modo pertineat ad rationem cauſandi, ſed dicitur cauſare vt vnita: ſic intelligendo actu non cauſat, niſi priùs vniatur. Sic in propoſito.

Ad aliam confirmationem, patet reſponſio ex ſuperiùs dictis.

Ad nonum. Dico quòd vltima perfectio ſubſtantiæ viuæ non ponitur abſolutè in entitate abſoluta perfectiore, ſed præcisè ponitur quæ eſt actus ſecundus, quo ſubſtantia viua poſſit actu attingere obiectum beatificum: & ſic benè concedo quòd ponitur in actu ſecundo perfectiſſimo, qualis eſt operatio circa obiectum, & ſic debet Doctor intelligi.

Ad decimum, & vltimum, patet reſponſio ex dictis in illis præambulis. Similiter ex dictis reſpondendo ad obiectiones. Et ſic patet reſolutio dubiorum.

11. Secundo principaliter dubitatur de ratione ſecunda, quæ principaliter conſiſtit in hoc, quòd non poteſt eſſe relatio de generatione relationis noua, niſi propter aliquid nouum abſolutum, vel in fundamento, vel in termino: ſed intellectio poteſt eſſe noua ſtante præcisè eodem fundamento, & termino. Inſtatur, probando quòd relatio propriè dicta poſsit eſſe noua nullo abſoluto nouo pertinente ad rationem fundamenti, vel termini. Et primò ſic; æqualitas poteſt eſſe noua nullo abſoluto priùs acquiſito, & pono caſum, quòd modò ſint duæ quantitates inæquales; ita quòd vna ſit cubitalis, & alia bicubitalis, & poſt illa, quæ eſt bicubitalis fiat cubitalis per ablationem partium; tunc iſtæ duæ quantitates eſſent æquales, ita quòd æqualitas erit noua, & tamen nullum abſolutum nouum eſt priùs acquiſitum, vt patet: per ablationem enim partis nihil abſolutum nouum cauſatur in eo, cui fit ablatio, vt patet experimentaliter.

Secundò inſtatur, quia ſimilitudo poteſt eſſe noua ſine nouitate alicuius extremi, & præſuppono quòd ratio proxima fundandi ſimilitudinem eſt vnitas qualitatis, cùm ſimilitudo fundetur ſuper vno, vt patet 5. *Met. cap. de Ad aliquid*: fundatur ergo ſuper vnitate ſpecifica alicuius qualitatis, puta ſuper vnitate albedinis: ſicut ergo albedo eſt ratio formalis fundandi ſimilitudinem ad aliud album, ita albedo in alio albo eſt ratio formalis terminandi ſimilitudinem, ita quòd non eſt ratio formalis terminandi, vt actu exiſtens, ita quòd exiſtentia in ipſa ſit ratio formalis terminandi, vel fundandi, ſed entitas formalis, & quiditatiua. Sed talis fuit ab

æterno,

æterno, & tamen ab æterno non fuit ſimilitudo, ſed ex tempore, quia cauſato alio, & alio albo in *eſſe* exiſtentiæ fit noua, & noua ſimilitudo, & tamen quicquid pertinet ad rationem formalem fundandi, & terminandi ſimilitudinem fuit ab æterno, cùm omne ens ſecundùm *eſſe* quiditatiuum ſit æternum.

Nota. Tertiò inſtatur, quia ſi non poteſt eſſe noua ſine nouitate alicuius abſoluti, ſequitur quòd in diuinis ſimilitudo, æqualitas, & identitas, ſint pœnitus idem, quia erit præcisè idem fundamentum, & eadem ratio fundandi, ſcilicet, vnitas eſſentia perfectiſſima, & vltra ſequitur quòd vna nullo modo erit prior alia, & ſi vna eſt prior, & alia poſterior, ſtante eodem præcisè fundamento, & termino, ſequitur quòd vna poteſt eſſe noua ſine nouitate extremi.

12. Quartò inſtatur, & pono quòd ſint duo alba vnum vt quatuor, & aliud vt octo, inter quæ eſt aliqualis ſimilitudo, & poſt album vt octo fiat album vt quatuor, tunc inter illa erit perfecta ſimilitudo, & tamen non erit aliquod abſolutum de nouo acquiſitum, & illa erit noua, vt patet. Tum etiam, quia quæro, aut iſta ſimilitudo eſt eadem quæ priùs, aut alia non primò, quia illa fuit imperfecta; ſi alia habetur propoſitum, ſcilicet, quòd nullo abſoluto acquiſito fit noua relatio. Et vltrà, quæro de illa ſimilitudine, quæ erat albi vt octo ad album, vt quatuor, & pòſt fit album vt quatuor, poſito quòd illa imperfecta, quæ erat fundata in albo vt octo, non ſit: quæro modò quomodo album vt quatuor remanens, ſit ſimile alteri albo vt quatuor: aut noua ſimilitudine, & habetur propoſitum: aut antiqua, ergo ſimul album vt octo fuit ſimile albo vt quatuor perfectè, & imperfectè; imperfectè, quia album vt octo, perfectè, quia album vt quatuor.

Quintò inſtatur, & pono quod nunc ſit perfecta ſimilitudo inter album *A* & album *B*: & *B* annihiletur, & poſt idem *B* reparetur ſtante eodem *A*: tunc inter *A* & *B* erit vera ſimilitudo, & tamen erit præcisè idem fundamentum, & idem terminus, vt patet intuenti.

Reſpondeo ad primum, quòd dictum Doctoris debet intelligi, ſcilicet quòd non poſſit eſſe noua relatio, niſi facta aliqua nouitate in extremis, & hoc acquirendo vel nouum abſolutum, vel deperdendo aliquod abſolutum priùs. Dico ſecundò, quod fieri nouum abſolutum poteſt pro nunc dupliciter intelligi, vel quod totaliter de nouo acquiratur vel quod habeat nouum modum eſſendi, & ſic quantitas cubitalis ſeparata à quantitate bicubitali eſt perſe exiſtens, & habet rationem totius; ſed vt exiſtens in quantitate bicubitali habet præcisè rationem partis, & ſic non eſt noua relatio, niſi nouo abſoluto acquiſito aliquo iſtorum modorum, prima tamen reſponſio magis videtur ad propoſitum.

Ad ſecundum dico primò, quod poſito quòd exiſtentia non requiratur nec vt ratio formaliò terminandi, nec vt ratio formalis proxima fundandi relationem; requiritur tamen vt conditio requiſita; & hoc ſufficit. Dico ſecundò, & melius, quod nunquam eſt ſimilitudo realis actualis inter aliqua extrema, niſi ratio formalis terminandi in vno extremo, & ratio formalis fundandi relationem ſimilitudinis in altero extremo, ſint in actu: nec eſt noua niſi ſint noua, & cùm dicitur quod fuerunt ab æterno: dico quod albedo ſecundùm ſuum *eſſe* reale actuale, & eſſentiale non fuit ab æterno, fuit benè tamen ſecundum *quid*, ſcilicet ſecundùm *eſſe* cognitum, vel poſſibile, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 36. & vide ſingularia quæ expoſui *in ſecundo, diſt.* 3 *q* 1. modò non eſt ratio formalis terminandi, vel fundandi ſimilitudinem realem actualem, niſi ſint ineſſe eſſentiali actuali, ad quod immediatè ſequitur actualis exiſtentia, vt gradus intrinſecus.

Ad tertium patet reſponſio ex his, quæ expoſui ſuprà quæſt. 6. quodl. vbi ſimilis difficultas poſita eſt.

Ad quartum, patet reſponſio ex dictis ad primum argumentum.

Ad quintum. Dico, quòd redeunte eodem extremo, redit ſimpliciter eadem ſimilitudo, vt patet à Doctore *in tertio, diſtinct.* 8. *& in quarto, diſt.* 43. vide ibi multa ad hanc materiam pertinentia.

Tertiò principaliter dubitatur de tertia ratione principali, quæ conſiſtit in hoc, quòd ad fundamentum proximum poſito termino neceſſariò ſequitur relatio intrinſecus adueniens: ſed operatio non eſt huiuſmodi, &c. Inſtatur primò, quia ad prius eſſentialiter non videtur neceſſariò ſequi poſterius, à quo tale prius nullò modo dependet. 13.

Inſtatur ſecundò, quia adhuc non eſt probatum quod ſtante perfecta præſentia obiecti potentiæ, quod non neceſſariò ſequitur operatio, ſicut ſtante perfecta præſentia viſibilis potentiæ viſiuæ, & amoto omni impedimento videtur neceſſariò ſequi viſio.

Tertiò inſtatur, quia operatio eſt in continuo fluxu, quia continuè fit, ergo formaliter relatio.

Quartò inſtatur, contra hoc quod dicit, quod poneretur operatio relatio intrinſecus aduenies. Contrà, tum quia communiter ponitur actio immanens. Tum, quia *tertio de Anima* intelligere eſt pati, ergo videtur quod ſit paſſio.

Reſpondeo ad primum, patet reſponſio ſuprà, quæſt. 11.

Ad ſecundum, patet reſponſio à Doctore *in 4. diſtinct.* 49. quia Deus poteſt ſuſpendere omnem actionem.

Ad tertium, patet reſponſio in primo, diſt. 3. quæſt. vltima in reſponſione ad vltimum argumentum principale, & etiam in præſenti quæſtione.

Ad quartum patet reſponſio hîc in præſenti, quæſt. artic. ſecundo.

Ad vltimum vide reſponſionem ad illam auctoritatem Philoſophi datam à Doctore *in primo, diſtinct.* 3. *quæſt.* 7. *& etiam in ſecundo, diſtinct.* 3. &c.

Quando in concretis eſt prædicatio, &c. De iſta regula à concreto per ſe primo modo ad abſtracta, quæ tenet præcisè, quia concretum non eſt verum de concreto ratione ſubiecti, ſicut album eſt dulce, eſt præcisè verum ratione ſubiecti, in quo tam albedo, quàm dulcedo fundantur, vt patet in lacte, & ideo non eſt vera præcisè ratione extremorum, ſicut hîc, *album eſt coloratum*, eſt præcisè vera, quia albedo includit formaliter colorem. Si dicatur hæc eſt vera primo modo, *albedo eſt color*, & tamen non ſequitur, ergo albedineitas eſt coloreitas, ſiue quiditas albedinis eſt quiditas coloris, & tamen arguitur à concretis per ſe primo modo ad abſtracta. Dico, quod prima eſt vera, quia etſi albedo non concernat 14.

ſubiectum, nec ſimiliter color, vtrunque tamen concernit ſuppoſitum propriæ naturæ, & ideò vnum prædicatur de alio in primo modo: ſecunda verò eſt falſa, quia neutrum concernit ſuppoſitum propriæ naturæ, imò eſt totaliter abſtractum, ideò non poteſt vnum de alio formaliter prædicari cùm vt ſic, ſint vltimatè abſtracta. Sed de hac materia vide quæ prolixè expoſui in 1.d.5. q.1. Semper tamen tenet à concretis, per ſe primo modo ad abſtracta, vbi abſtracta concernunt ſuppoſita propriæ naturæ.

Ibi etiam illud verbum Philoſophi idem bis diceretur exponit ſic: *intellectus*, id eſt, actus intelligendi non refertur ad intelligentem ſcilicet ad potentiam intellectiuam, ſed ad intellectum id eſt, obiectum, quia ſi ita eſſet, ſcilicet quod ſimul referretur ad obiectum, & potentiam, tunc intellectus conſtitueretur per intelligentem, id eſt, quod actus intelligendi eſſet relatio per intelligentem, vt per terminum, imò videtur eſſe è conuerſo ſcilicet, quod intelligens, vt intelligens conſtituatur in tali *eſſe* per actum intelligendi; ex quo ſequeretur, quod illud, quod conſtituitur per aliud, conſtituat illud, ſicut ipſe arguit, quod intellectus ſi diceretur ad intelligentem, conſtitueretur per ipſum, ita intelligit, quod conſtituitur per intelligibile ad quod dicitur: non autem conſtitueretur per illud, ſi eſſet in ſe aliquod abſolutum, quia abſolutum non includit neceſſario, quod ſit ad aliud, vt ad terminum, ſicut relatiuum includit, vt patet, & ſic patent illæ rationes, quæ poſtea ſoluentur.

SCHOLIVM.

Arguitur tripliciter operationem dicere relationem realem. Primò, quia vltima perfectio naturæ perfectiſsimæ dicit reſpectum realem ad perfectiſsimum obiectum, id eſt, ad vltimum finem cui annectit. Secundò, ad operationem, puta intelligere, non datur noua mutatio ex Philoſ. Tertiò, operatio infertur ad obiectum tertio modo relatiuorum, ergo relatio eſt ei ſubſtantialis, quia ſic alteri extremo conuenit, ex Phil. hic ait n.7. à concretis primo modo per ſe inferri prædicationem ad abſtracta vt in exemplis intelligitur, quando non eſt vltima abſtractio, quæ ab omnibus abſtrahit: vt ergo teneat hæc regula, illa abſtracta debent concernere propria indiuidua. Vnde hac non tenet, humanitas eſt animalitas, de quo 1. *d.* 5. *quæſt.* 1.

6. DE ſecundo articulo principali tria ſunt videnda. Primò arguitur, quòd in operatione neceſſariò eſt aliqua relatio realis ad obiectum. Secundò, dicetur qualiter hoc ſit intelligendum. Tertiò, videbitur de rationibus ad iſtud probandum poſitis. Primum oſtenditur tripliciter, & hoc correſpondenter triplici probationi poſitæ in primo articulo. Primo ex ratione perfectionis, quæ fuit medium in prima ratione. Arguitur ſic: vltima, & ſumma perfectio naturæ operatiuæ non poteſt eſſe ſine reali relatione ad obiectum perfectiſſimum, circa quod ipſa nata eſt operari: operatio autem eſt ſumma perfectio talis naturæ: igitur, &c. Maior probatur, quia ſi ſumma perfectio naturæ viuæ diceretur aliquid, vt eſt ad ſe, ipſa ſubſtantia rei hoc modo eſſet ſumma perfectio, quia ſubſtantia eſt perfectio quocunque ſuo accidente, ſecundùm Ariſtotelem 7. *Metaph.* Si igitur concedatur beatitudinem creaturæ eſſe accidens illi naturæ beatificabili, & cum hoc ſummam eſſe eius perfectionem: hoc non poteſt poni, vt eſt aliquid ad ſe, ſed præcisè, inquantùm connectit, ſiue coniungit fini vltimo ſimpliciter, ſcilicet obiecto extrinſeco, quod per ipſum attingitur: ipſa igitur relatio ad ipſum obiectum eſt formalis ratio, propter quam beatitudo dicitur ſumma perfectio.

Vltima perfectio naturæ perfectæ dicit relationem ad obiectum perfectiſſimum. Tex. 4.

Quis dicendus beatus? Vide inquit Phyſ. 4. Topic. c. 15.

Confirmatur hoc per illud Auguſtini 13. *de Trin. cap.* 5. vbi aliis definitionibus beatitudinis reprobatis, concludit, quaſi pro vera definitione. *Beatus igitur non eſt, niſi qui habet omnia, quæ vult, & nihil mali vult.*

7. Ex hoc arguitur, quando in concretis eſt prædicatio per ſe primo modo, ſequitur quòd abſtractum prædicatur de abſtracto: patet in exemplo; album eſt coloratum per ſe primò, & per conſequens non ratione ſubiecti, ſed ratione formæ & ideò hæc eſt vera, *albedo eſt color*: igitur ſi hæc eſt vera primo modo; *beatus habet quicquid benè vult*, ſequitur quòd beatitudo eſt (vt ita dicam) habitio cuiuſcunque benè voliti; nunc autem habitio, vel *habere* videtur per ſe importare relationem.

Prædicatio in concretis per ſe primo modo, infert prædicationem in abſtractis, non loquitur de vltimate abſtractis de quo 1.q.5.q.1.

Præterea. Iuxta ſecundùm medium, ſcilicet de neuitate abſoluti, arguit ſic. Ad formam abſolutam nouam poteſt eſſe per ſe mutatio: ad operationem, puta *intelligere*, vel huiuſmodi, non poteſt eſſe per ſe mutatio: igitur, &c. Maior probatur: quia forma abſoluta poteſt acquiri ſubiecto non tantùm per accidens, ſcilicet ad acquiſitionem alterius, ſed per ſe propria acquiſitione, quia poteſt primò per ſe ſuccedere ſuæ propriè priuationi. Minor probatur per Philoſophum 7. *Phyſic.* dicentem:

dicentem: *Neque in intellectiua parte animæ alteratio, ſciens enim maximè ad aliquid dicitur*, & multa ibidem tam in litera Philoſophi quàm in commento videtur eſſe ad hanc intentionem. *Tex.10.*

Prætereà. Iuxta tertium medium, ſcilicet de diſtinctione relationis & fundamenti eius, arguitur ſic. In cuius ſubſtantia eſt relatio illud non eſt aliquid abſolutum; ſed in tertio modo relatiuorum in ſubſtantia vnius extremi, ſcilicet menſurati, eſt relatio; operatio enim refertur ad obiectum illo tertio modo: igitur, &c. Maior probatur: quia abſolutum non includit in ſua ratione eſſentiali, relatiuum: quia tunc eſſet per ſe ad alterum: per illud reſpectum incluſum, & eſſet per ſe non ad alterum, ſed ad ſe; quia ponitur abſolutum. Minor patet per Commentatorem 5. *Metaphyſicæ*, vbi vult, quòd in tertio modo relatiuorum relatio eſt in ſubſtantia alterius extremi tantùm, ſicut in ratione intellectus, & non in ratione intellecti, vel intelligibilis: *relatio*, inquit, *non eſt in ſubſtantia intellecti, ſicut eſt in ſubſtantia intellectus*: igitur, &c. Ibi etiam illud verbum Philoſophi, *idem bis diceretur*, exponit ſic: intellectus non refertur ad intelligentem, ſed ad intellectum: quia ſi ita eſſet, tunc intellectus conſtitueretur per intelligentem, & videtur eſſe è conuerſo. Ex quo ſequeretur, quòd illud quod conſtituitur per aliud, conſtituat illud: ſicut ipſe arguit, quòd intellectus, ſi diceretur ad intelligentem, conſtitueretur per ipſum: ita intelligit quòd conſtituitur per intelligibile, ad quod dicitur, non autem conſtitueretur per illud, ſi eſſet in ſe aliquod abſolutum. *Operatio refertur ad obiectum tertio modo relatiuorũ.* Com.20.

SCHOLIVM.

Pro ſolutione trium rationum allatarum oſtendit dari notitiam intuitiuam, & abſtractiuam in intellectu, de quo 1. *diſtinct. quæſt.* 2. *&* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 9. *&* 3. *diſt.* 14. *quæſt.* 3. *Ad primum contra hoc docet, licet ſenſus non abſtrahat ab hic, & nunc, intellectum ſic abſtrahere & intueri etiam ſicut ſenſus. Ad ſecundum docet intuitiuam & abſtractiuam ſpecie diſtingui, quia motiuum illius eſt res in ſe exiſtens; huius verò aliquid in quo res habeat eſſe cognoſcibile, ſiue ſit cauſa virtualiter continens ſiue effectus eius, vt ſpecies.*

8. CIrca ſecundum in iſto articulo diſtinguo de operatione, & eſt diſtinctio manifeſtior in actu cognoſcendi, poteſt tamen poni fortè in actu appetendi.

Aliqua ergo cognitio eſt per ſe exiſtentis, ſicut quæ attingit obiectum in ſua propria exiſtentia actuali. Exemplum de viſione coloris, & communiter in ſenſatione ſenſus exterioris. Aliqua etiam eſt cognitio obiecti, non vt exiſtentis in ſe, ſed vel obiectum non exiſtit: vel ſaltem illa cognitio non eſt eius, vt actualiter exiſtentis. Exemplum, vt imaginatio coloris: quia contingit imaginari rem, quando non exiſtit, ſicut quando exiſtit. Conſimilis diſtinctio probari poteſt in cognitione intellectiua. Hoc probatur primò, quia patet quòd aliqua poteſt eſſe intellectio non exiſtentis; aliqua etiam poteſt eſſe obiecti exiſtentis, vt exiſtentis: quia talem habebit Beatus de obiecto beatifico alioquin poſſet aliquis eſſe beatus in obiecto, eſto per impoſſibile, ipſum non eſſet exiſtens, de quo dicitur habere claram viſionem, ſiue facialem: propter hoc, quòd actus eius cognoſcendi tendit in illud, vt in ſe præſens in propria exiſtentia actuali. Secundò probatur idem, quia quicquid eſt perfectionis in cognitione, magis poteſt competere cognitioni intellectiuæ, quàm ſenſitiuæ: nunc autem poſſe attingere obiectum in ſe realiter perfectionis eſt, & vbi non vileſceret potentia attingentis propter imperfectionem obiecti: ergo intellectus poteſt habere actum, quo ſic attingat obiectum in ſua reali exiſtentia, ſaltem illud obiectum, quod eſt nobilius tali intellectu, vel æquè nobile. Et ſi concedatur de intellectu noſtro, ipſum, ſcilicet poſſe habere talem actum cognitionis, quo attingat rem, vt exiſtentem in ſe, pari ratione poteſt hoc concedi de quocunque obiecto: quia intellectus noſter eſt potentialis reſpectu cuiuſcunque intelligibilis. *Beatitudo eſt de obiecto vt exiſtens eſt. Quod eſt perfectionis in cognitione, magis conuenit intellectiuæ quàm ſenſitiuæ.*

Contra iſtam diſtinctionem arguitur primò per hoc, quod intellectus noſter in cognoſcendo abſtrahit ab hîc, & nunc, & pari ratione ab omni conditione exiſtentis vt exiſtentis: igitur non competit ſibi aliquid per ſe intelligere, vt exiſtens. 5. Metaph. t. non habẽte commentum.

9. Prætereà. Si ſint duæ tales intellectiones poſſibiles intellectui noſtro, tunc pari ratione eiuſdem obiecti poterunt eſſe duæ tales. Quæro tunc quomodo diſtinguerentur,

rentur, non numero tantùm, quia duo accidentia eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto ſimul, nec ſpecie: quia ſiue actus cognitionis accipiat ſpeciem, à potentia, ſiue ab obiecto, cùm hîc ſit eadem potentia, & idem obiectum, non poterit, poni differentia ſpecifica.

Ad primum illorum dici poteſt, quòd diſtinctio, quæ ponitur communiter inter cognitionem intellectiuam, & ſenſitiuam ex parte obiecti, puta, quòd intelligimus vniuerſale: ſentimus ſingulare, & quæcunque diſtinctio alia iſti correſpondens, non debet intelligi tanquam inter potentias diſparatas ex æquo, ſicut eſt diſtinctio viſus in videndo colores: ab auditu in audiendo ſonos, ſed debet intelligi diſtinctio intellectus à ſenſu, ſicut potentiæ ſuperioris cognitiuæ ab aliqua cognitiua ſubordinata ſibi, & per conſequens, quòd potentia ſuperior poteſt cognoſcere aliquod obiectum, vel ſub aliqua ratione: quod obiectum, vel ſub qua ratione potentia inferior non poteſt cognoſcere, non tamen è conuerſo, quòd inferior poſſit aliquod obiectum, vel ſub aliqua ratione cognoſcere, quin ſuperior poſſit etiam perfectiori modo obiectum illud cognoſcere, & ſub eadem ratione cognoſcibilitatis ex parte obiecti: & ſic poteſt concedi, quod intellectus poteſt cognoſcere obiectum non vt hîc, & nunc: quia ſub ratione quiditatiua abſoluta: ſenſus autem non poteſt ſic cognoſcere obiectum: quia eſt virtus limitata ad cognoſcendum ipſum ſub ratione exiſtentis: ſed non propter hoc intellectus determinatur ad cognoſcendum obiectum ſub modo oppoſito: quia indifferens eſt ad cognoſcendum ipſum ſub vtroque modo.

Intellectus cognoſcit, quicquid cognoſcit ſenſus, & ſub quacunque ratione cognoſcit.

Ad ſecundum concedi poteſt, quòd ſint duæ cognitionet eiuſdem obiecti ſimul, ſic quòd non diſtinguatur obiectum ab obiecto, ſicut eſſentia ab exiſtentia: quia licèt inter iſta ſit aliqua diſtinctio obiecti, tamen non ſufficiens ad propoſitum: quia etiam ipſa exiſtentia poteſt cognoſci cognitione abſtractiua. Sicut enim eſſentiam, ſic exiſtentiam poſſum intelligere, licèt non ſit realiter extra intellectum. Dicentur igitur cognitiones diſtinctæ, & hoc ſecundùm ſpeciem propter rationes formales motiuas hinc, inde: quia cognitione intuitiua res in propria exiſtentia eſt per ſe motiua obiectiuè, in cognitione autem abſtractiua eſt per ſe motiuum aliquid, in quo res habet *eſſe* cognoſcibile: ſiue ſit cauſa virtualiter continens rem, vt cognoſcibile, ſiue vt effectus, puta ſpecies, vel ſimilitudo repræſententatiuè continens ipſum, cuius eſt ſimilitudo. 14.

Exiſtentia poteſt cognoſci abſtractiuè. De hac cognitione duplici, vide 3. q. 2.

COMMENTARIVS.

15. *Dubia & primo de ſenſatione.*

f *Circa ſecundum.* Pro maiori declaratione huius literæ inſurgunt aliqua dubia. Et primò de ſenſatione ſenſus exterioris, quia cognitio intuitiua non fit per aliquod repræſentatiuum, ſed per præſentiam obiecti in ſe: modò cognitio ſenſitiua exterior cauſatur à ſenſu, & à ſpecie ſenſibili exiſtente in organo, vt patet à Doctore *in quodlib. quæſt.* 15. imò ſi ſpecies ſenſibilis non eſſet in organo ſenſus, nulla eſſet ſenſatio exterior, vt patet. Tum etiam, quia ſi in tali ſenſatione requiritur præſentia obiecti exiſtentis, vt exiſtens in actuali exiſtentia, aut requiritur vt cauſa effectiua talis ſenſationis; aut vt præcisè terminatiua: non primò, quia tunc non poneretur ſpecies cauſa effectiua. Tum etiam, quia non videtur, quòd ſenſibile diſtans puta per milliare poſſit immediatè immutare ſenſum ad ſui ſenſationem: non ſecundò, quia ſi tantùm requiritur vt terminus, & nullo modo vt cauſa effectiua poſſet eſſe perfecta ſenſatio ipſius, etiam ipſo non exiſtente: patet, quia cauſa totalis illius eſſet ſenſus, & ſpecies ſenſibilis, & cauſa receptiua immediata eſſet ipſe ſenſus. Sic enim arguit Doctor *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 7. contra Henricum qui ponebat animam eſſe totalem cauſam intellectionis, vide ibi.

Reſponſio. Reſpondeo primò, quòd fortè non videtur inconueniens ſenſibile extra eſſe cauſam partialem ſenſationis exterioris, & cùm dicitur, quòd non poteſt immediatè immutari potentiam diſtantem niſi immutet medium. Dico, vt dixi *in ſecundo, diſt.* 9. de locutione Angelorum, vide ibi. Dico ſecundò, & fortè meliùs, quòd talis ſenſatio cauſatur à ſenſu, & ſpecie ſenſibili, & tunc requiritur obiectum, vt actu exiſtens in propria exiſtentia. Et cùm dicitur, quòd ſufficit cauſa totalis ſenſationis, quæ eſt ſpecies cum ſenſu, & cauſa receptiua eiuſdem ſenſationis per rationem Doctoris contra Henricum. Dico, quòd ratio illa ibi valet; & non hîc, quia hîc ſpecies ſenſibilis repræſentat ipſum ſenſibile cum conditionibus materialibus; ibi verò non; & ideò ſi ſenſibile non eſſet in ſe præſens nulla eſt ſenſatio. De hoc vide Doctorem *in primo, d.* 3. *q.* 6. Et de hoc aliàs erit ſermo prolixior.

16. *Dubium.*

Secundò dubitatur, ibi, *poſſe attingere obiectum in ſe realiter perfectionis eſt, vbi non vileſceret potentia attingens propter imperfectionem obiecti*, hoc videtur dubium, quia aut ponitur obiectum cauſa motiua potentiæ ad ſui viſionem, aut præcisè terminatiua. Si primò, patet quòd potentia etiam vileſceret recipiendo notitiam intuitiuam ab obiecto perfectiſſimo, quia tunc ſe haberet in potentia receptiua, etiam poſito quòd illud obiectum eſſet formaliter infinitum. Vnde ſi eſſent duo formaliter infinita, & realiter diſtincta, & vnum moueret aliud ad ſui notitiam, illud aliud vileſceret, quia tunc non tantùm ſe haberet in potentia receptiua, quod eſt imperfectionis: ſed etiam dependeret ab illo alio in recipiendo

recipiendo perfectionem ab illo. Si ſecundò, tunc nihil recipit ab obiecto. Si enim notitia diuina terminaretur ad obiecta ſecundaria, ſicut etiam fortè terminatur propter hoc non dicitur imperfecta. Et quod addit, quòd *intellectus poteſt habere actum, quo attingat obiectum in ſua reali exiſtentia, ſaltem illud obiectum, quod eſt nobilius tali intellectu, vel ſaltem æquè nobile*, hoc videtur dubium, quia ipſe Doctor vult expreſsè *in ſecundo, diſt. 3. quæſt. vltima, & in 4. diſt. 45.* quòd Angelus poteſt intuitiuè cognoſcere, puta lapidem, ita quòd lapis concurrat effectiuè ſaltem partialiter ad huiuſmodi notitiam, & tamen lapis eſt valde ignobilior intellectu Angeli. Et hîc non oportet multùm inſiſtere cum ipſe expreſsè hoc aſſerat.

17. *Reſponſio.* Reſpondeo ad primam obiectionem, & dico quòd poſito quòd intellectus vt receptiuus perfectionis ab alio, aliquo modo vileſceret, quia eſſet potentialis ad illud; quia tamen intellectio nobilioris obiecti, ſic intellectum perficit, quòd ipſe intellectus quietatur, & perficitur in tali obiecto, ideò quantùm ad hoc non diceretur vileſcere, ſicut ſi haberet ab obiecto ignobiliori. Dico ſecundò, & magis ad mentem Doctoris, quòd hîc Doctor non loquitur ſecundùm opinionem propriam de notitia intuitiua reſpectu cuiuſcunque intellectus creati, quia multi negant quòd intellectus Angeli poſſit acquirere notitiã intuitiuã alicuius inferioris, quia non eſt potentialis ab aliquo inferiori, vt patet *in ſecundo, diſt. 3. & in 4. diſt. 45.* Et ideò Doctor dicit quòd poteſt ſaltem habere intuitiuam reſpectu obiecti perfectioris, vel æqualis, quia hoc modo non videtur vileſcere ratione obiecti, cùm ſit vel nobilius, vel æquè nobile. Et quia intellectus noſter eſt potentialis reſpectu cuiuſcunque obiecti, ideò poteſt habere notitiam intuitiuam reſpectu cuiuſcunque obiecti intelligibilis. Et tamen ſecundùm rei veritatem, & ſecundùm intentionem Doctoris etiam quilibet intellectus Angelicus eſt potentialis reſpectu cuiuſcunque obiecti intelligibilis, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt. 3. quæſt. 11.* ſi etiam tertiò volumus aliter dicere, poſſumus dicere, quòd Doctor hîc loquitur de intellectu ex natura intellectus, quia vt ſic nullam neceſſariò includit imperfectionem, cùm ſit perfectio ſimpliciter, quòd talis intellectus vbi inuenitur perfectiſſima ratio intellectus (ſicut eſt de intellectu diuino, vbi inuenitur perfectiſſima ratio intellectus) poteſt habere notitiam intuitiuam reſpectu cuiuſcunque obiecti, dummodo non vileſceret propter imperfectionem obiecti, quia ſi moueretur ab aliquo ente creato, tunc reciperet perfectionem ab illo. Nec valet dicere quòd etiam vileſceret ab alio infinito realiter diſtincto. Dico, quòd hoc verum eſt, ſed Doctor præſupponit incompoſſibilitatem plurium infinitorum, vt patet *in primo, diſt. 2. quæſt. 1. partis prima, & quæſt. de vnitate Dei.* Sed quando obiectum eſt ſimpliciter idem potentiæ, tunc potentia non vileſcit reſpectu illius, quia nullo modo eſt in potentia receptiua, quia talis notitia eſſet perfectè idem realiter illi potentiæ. Sed ſi obiectum etiam infinitum, eſſet realiter diſtinctum à potentia, & moueret illam ad ſui notitiam intuitiuam, tunc cauſaret neceſſariò notitiam realiter diſtinctam, & ab obiecto, & à potentia vt clarè expoſui *in primo diſt. 2. & in quæſt. de vnitate Dei.*

Et quòd dicit Doctor hîc, reſpondendo ad primam obiectionem, quod *ſenſus neceſſariò eſt obiecti exiſtentis, vt exiſtens, & per conſequens vt habentis eſſe hic, & nunc*, videtur ſatis dubium, quia videtur quòd ſenſatio non terminetur ad ſingulare, vt ſingulare, cùm nulla potentia etiam intellectiua pro ſtatu iſto cognoſcat aliquod ſingulare ſub ratione propria, vt patet à Doctore, & tamen ſi notitia ſenſitiua, ſic terminetur ad exiſtens, vt actu exiſtens, & cum omnibus conditionibus materialibus, videtur quòd terminetur ad ſingulare ſub ratione propria ſingularitatis. *Nota.*

Reſpondeo, vt dixi *in 2. d. 3.* vide ibi ſingularem gloſſam pro iſta materia.

Nota etiam in iſta reſponſione, quòd Doctor vult, quòd intellectus, cùm ſit potentia ſuperior ſenſu, quòd poſſit intelligere omne obiectum ſenſus, & præcisè etiam ſub eiſdem conditionibus, ſub quibus etiam ſenſus cognoſcit, & non è contra, quia intellectus poteſt cognoſcere, & plura obiecta numero, & idem obiectum ſub alia, & alia ratione quibus rationibus nullo modo cognoſcit ſenſus, vt patet intuenti.

SCHOLIVM.

Docet in actu cognoſcendi intuitiuo eſſe duas relationes reales ad obiectum, vna eſt menſurabilis ad menſuram: altera eſt vnionis, ſeu attingentiæ. Quod iſtæ diſtinguantur, patet, quia in aliis inuenitur prima ſine ſecunda, & è contra vt in exemplis. Quod ſint reales, patet: quia requirunt extrema exiſtentia, & diſtincta, ad quorum poſitionem neceſſariò reſultant. Explicat optimè relationem rationis, & qualiter relatio menſurabilis fit realis, quod contingit, quando entitas menſurabilis participatur, ſeu accipitur à natura.

11. ISta diſtinctione [h] actus cognoſcendi ſuppoſita poteſt dici, quòd primus, ſcilicet, qui eſt rei exiſtentis in ſe neceſſariò habet annexam relationem realem, & actualem ad ipſum obiectum: & ratio eſt, quia non poteſt eſſe talis cognitio niſi cognoſcens habeat actualiter ad obiectum talem habitudinem, quæ neceſſariò requirit extrema in actu, & realiter diſtincta, & quæ etiam naturam extremorum neceſſariò conſequitur. *In intuitiua eſt realis ad obiectum. In eodem eſt relatio realis attingentiæ.*

In ſpeciali autem videtur eſſe duplex relatio actualis in iſto actu ab obiectum. Vna poteſt dici relatio menſurati, vel verius menſurabilis ad menſuram. Alia poteſt dici relatio vnientis formaliter in ratione medij ad terminum, ad quem vnit, & iſta

iſta relatio medij vnientis ſpeciáliori nomine poteſt dici relatio attingentiæ alterius, vt termini vel tendentiæ in alterum, vt in terminum.

8. Et decimo Metap. Iſta autem diſtinctio duarum relationum, ſcilicet, menſurabilis ad menſuram, & attingentiæ ad terminum, ſatis videtur eſſe manifeſta, quia vtraque ab altera ſeparari poteſt: ſicut in eſſentiis, ſuperior habet rationem menſuræ reſpectu inferioris: nec tamen ſemper inferior habet reſpectu ſuperioris relationem attingentiæ, de qua loquimur: actus etiam voluntatis, vel intellectus totaliter cauſantis obiectum videtur habere relationem tendentiæ reſpectu eius, vt termini intellectionis, vel volitionis, ſiue iſta relatio ſit realis, ſiue tantùm rationis, non tamen talis intellectio, vel volitio habet reſpectu talis obiecti relationem menſurabilis, ſed magis relationem menſuræ.

12. Metap. t. 10. Vide 2. d. 4. De prima relatione [i] ſcilicet menſurabilis, loquitur Ariſtoteles 5. *Metaphyſicæ*, quòd illa propriè pertinet ad tertium modum relatiuorum. Vbi ſciendum eſt, quòd aliquid menſurari eſt intellectum de eius quantitate determinata per aliud certificari, ita quòd menſurari importat reſpectum ad intellectum, cui fit certitudo; & ad menſuram, per quam fit certitudo. Prima non eſt realis: ſicut nec ſcibilis ad ſcientiam. Secunda eſt cauſati non in *eſſe*, ſed in *cognoſci* ad cauſam in *cognoſci*, & hæc eſt relatio reali quantùm eſt ex parte dependentiæ cauſati ad cauſam, quæ dependentia eſt ratione extremorum, & non tantùm per actum intellectus comparantis hoc ad illud, tamen quia iſta habitudo dependentiæ, non quidem ipſius cognitionis ad cauſam cognitionis, quæ benè eſt realis; ſed dependentiæ obiecti, vt cogniti, ad obiectum, vt per quod cognoſcitur, eſt inter extrema, non vt habentia *eſſe* reale, ſed tantùm vt habentia *eſſe* cognitum; ideò iſta habitudo non eſt ſimpliciter realis: nec tamen eſt ita purè relatio rationis, ſicut eſt illa, quæ eſt vniuerſalis ad ſingulare: vel illa, quæ eſt contradictorij ad contradictorium: quia Ariſtoteles non dicit relationem in tertio modo eſſe menſurati ad menſuram, ſed eſſe menſurabilis, hoc eſt apti nati menſurari ad menſuram, hoc eſt, aptam natam menſurare. Quod ſic poteſt intelligi: ſicut enim ex dictis patet, menſurari actualiter eſt actualiter pendere in *cognoſci*, ita menſurabile dicit aptitudinalem, vel potentialem dependentiam in *cognoſci*, vel dicit dependentiam in cognoſcibilitate. Vnumquodque autem ſe habet ad cognoſcibilitatem, ſicut ſe habet ad entitatem; igitur per menſurabile intelligitur illud ſubſtratum, ratione cuius hoc eſt menſurabile, & illud eſt entitas cauſata, vel participata, vt ſic in tertio modo relatiuorum, per hoc, quòd eſt aliquid dici, vt menſurabile ad menſuram, intelligitur dici tanquam dependens in entitate ad illud, à quo participat entitatem vt ſic ſit relatio ſimpliciter realis ex parte menſurabilis in tertio hoc modo: quia illud intelligitur ens per participationem, vel imitationem reſpectu alterius.

12.

Quomodo relatio menſurationis ad menſuram eſt realis.

2. Met. t. 4. Quando menſurabile in entitate dependet à menſura, eius relatio eſt realis.

Vlteriùs ad propoſitum, [k] cùm aliquid poſſit multipliciter participare perfectionem ab alio, actus cognoſcendi ſic participatiuè ſe habet reſpectu obiecti, ſicut ſimilitudo reſpectu cuius eſt. Non dico ſimilitudo per communicationem eiuſdem formæ, ſicut eſt albi ad album, ſed ſimilitudo per imitationem, ſicut eſt ideati ad ideam.

Actus cognoſcendi ſe habet ſicut ſimilitudo reſpectu cuius eſt.

COMMENTARIVS.

18. *Notitia intuitiua quid.* h IN *iſta diſtinctione*. Occurrit dubium de notitia intuitiua ſcilicet, quod illa dicitur intuitiua, quæ eſt exiſtentis, vt exiſtens actuali exiſtentia, ita quòd ſit in ſe præſens in actuali exiſtentia, quæro, aut exiſtentia præcisè requiritur, vt ratio formalis terminandi notitiam intuitiuam: aut vt ratio formalis mouendi intellectum ad notitiam intuitiuam; aut nec ſic, nec ſic, ſed tantùm vt conditio obiecti, ſiue vt diſpoſitio obiecti. Et inſtatur, pro nullo iſtorum modorum poteſt poni ipſa exiſtentia. Non primo modo. Et arguitur ſic, primò, quia ratio formalis terminandi eſt ratio, quiditatiua, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 1. qu. 2.* vbi dicit de fruitione, quòd ratio formalis terminandi talem actum, eſt ratio quiditatiua, hoc idem videtur de viſione obiecti. Sed exiſtentia non eſt ratio, quiditatiua: patet, quia eſt gradus intrinſecus quiditatis.

Prima inſtantia.

Secundò inſtatur, quia ſi exiſtentia lapidis eſt ratio formalis terminandi notitiam intuitiuam ipſius, ſequitur quòd intellectus diuinus non cognouerit eam ab æterno intuitiuè, quia non fuit exiſtens ab æterno. Sequitur etiam quòd beatus non cognoſcat eam intuitiuè in Verbo, cùm ibi non exiſtat.

Secunda.

Tertia.

Tertiò inſtatur, quia ſunt multa entia, quæ non habent propriam exiſtentiam, vt entia rationis, vt priuationes, negationes, & huiuſmodi, quæ tamen intuitiuè cognoſcuntur ab intellectu diuino: patet, quia quicquid cognoſcit, intuitiuè cognoſcit, cum cognitio abſtractiua ſit imperfecta.

Quarta.

Quartò inſtatur, & pono, per poſſibile, vel impoſſibile, quòd eſſentia lapidis, vt prior exiſtentia ſua ſit realiter præſens intellectui, & non per aliquam ſpeciem, ſed in ſe præſens, certum eſt quòd tunc

tunc non cognoſcitur abſtractiuè, quia cognitio abſtractiua fit per aliquid repræſentatiuum, vt patet à Doctore ſi ergo intuitiuè cognoſcitur, ſequitur quòd intuitiua non terminatur ad exiſtentiam, vt exiſtentia.

Quinta. Quintò inſtatur, quia Doctor hîc vult quòd in cognitione intuitiua res in propria exiſtentia moueat obiectiuè; ergo non requiritur exiſtentia præcisè vt ratio terminandi.

Sexta. Sextò inſtatur, quia Doctor *in 4. diſt. 10. q. 5.* dicit quòd non requiritur obiectum vt exiſtens, vt præcisè in ratione termini, ſed requiritur vt ſit motiuum, vide ibi.

Septima. Septimò inſtatur, quia ſicut ratio formalis obiecti, quietatiui voluntatis, eſt ratio perfectiſſima, quæ eſt ratio quiditatiua, ergo ſimiliter ratio formalis terminandi viſionem beatificam erit ratio quiditatiua, quia in tali intellectus beati perfectè quietatur.

Octaua. Octauò inſtatur, quia Doctor hîc dicit quòd intuitiua, & abſtractiua ſunt eiuſdem obiecti, ſic quòd nõ diſtinguitur obiectum ab obiecto, ſicut eſſentia ab exiſtentia, quia licèt inter iſta ſit aliqua diſtinctio obiecti, tamen non eſt ſufficiens ad propoſitum, quia etiam ipſa exiſtentia poteſt cognoſci cognitione abſtractiua; ſicut enim eſſentiam, ſic & exiſtentiam poſſum intelligere, licèt non ſit realiter exiſtentem. Hæc ibi, ex quo ſequitur quòd ſicut exiſtentia poteſt cognoſci intuitiuè, & abſtractiuè, ſic & eſſentia poteſt cognoſci intuitiuè, & abſtractiuè; ergo exiſtentia non erit præciſa ratio terminandi.

19. Deinde inſtatur, contra ſecundum membrum, probando quòd exiſtentia non ſit ratio cauſandi cognitionem intuitiuam. Et primò ſic: Ratio formalis cauſandi eſt entitas quiditatiua, ergo non exiſtentia. Antecedens patet à Doctore *in primo, diſt. 3. quæſt. 6. & alibi ſæpe.* Conſequentia patet, quia exiſtentia non pertinet ad quiditatem, cùm ſit gradus eius intrinſecus; & per conſequens poſterior.

Ratio formalis cauſandi quid.

Secundò inſtatur, quia Doctor *in primo, diſt. 3. quæſt. 7.* probat quòd ſi obiectum non concurreret actiuè ad cognitionem, quòd cognitio non ſpecificaretur ab obiecto, nec vna diſtingueretur ſpecie ab alia. Sed talis ſpecificatio non poteſt eſſe ab exiſtentia, vt exiſtentia, patet, quia exiſtentiæ non diſtinguuntur ſpecie, cùm ſint gradus intrinſeci; diſtinguuntur enim concomitanter, videlicet, quia quiditates quarum ſunt, ſunt diſtinctæ ſpecie.

Tertiò inſtatur, quia ſi exiſtentia lapidis neceſſariò requiritur ad notitiam intuitiuam, vt ratio mouendi, ſequitur quòd beatus non poterit intuitiuè ipſum cognoſcere in Verbo, quia vt ibi lapis non exiſtit propria exiſtentia, & tamen ipſum vt ibi intuitiuè ipſe beatus cognoſcit.

Quartò inſtatur, quia non eſt ratio terminandi notitiam intuitiuam; ergo nec ratio cauſandi. Antecedens patet ſuprà. Conſequentia probatur per Doctorem *ſuprà q. 8.* vbi vult quòd ratio formalis cauſandi aliquid, ſit etiam ratio formalis terminandi, & è contra.

Quintò inſtatur, quia ſunt multa entia, quæ habent propriam exiſtentiam, quæ tamen nullo modo poſſunt mouere intellectum, vt ſunt relationes reales, quæ non poſſunt mouere intellectum, vt patet à Doctore & tamen cognoſcuntur intuitiuè.

Relationes nõ mouẽt intellectũ formaliter, licèt moueant fundamentaliter.

Sextò inſtatur, quia ſi exiſtentia eſſet ratio formalis mouendi, ſequeretur quòd non poſſet de obiecto haberi notitia intuitiua perfectiſſima, quia notitia intuitiua quiditatis in ſe eſt nobilior notitia intuitiua exiſtentiæ eiuſdem; modò ratio mouendi in obiecto eſt ratio perfectiſſima, & ſic ſi exiſtentia eſſet ratio mouendi, eſſet ratio perfectiſſima.

Seprimò inſtatur ſic: obiectum ſecundùm ſuam entitatem quiditatiuam realem actualem eſt cognoſcibile intuitiuè, & tunc quæro à quo cauſatur partialiter talis notitia intuitiua? aut à quiditate obiecti, aut ab eius exiſtentia. Si primò, habetur propoſitum, quia tunc exiſtentia non erit ratio formalis cauſandi. Si ſecundò, contrà, quia tunc exiſtentia contineret virtualiter quiditatem obiecti; patet, quia contineret virtualiter eius notitiam intuitiuam; ergo & eius entitatem, patet per Doctorem *in primo, diſt. 3. qu. 1. & in 2. diſt. 3.*

Octauò inſtatur, quia reſpectu cognitionis intuitiuæ ſenſus exterioris, exiſtentia obiecti ſenſibilis extra non eſt ratio formalis mouendi ſenſum exteriorem ad ſenſationem, vt ſuprà patuit; ergo nec ſimiliter reſpectu cognitionis intuitiuæ reſpectu intellectus, cùm non videatur maior ratio hîc, & ibi, vt patet.

Deinde inſtatur contra tertium membrum, videlicet probando quòd non requiritur exiſtentia vt conditio obiecti, nec in ratione mouendi; nec terminandi, quia conditio talis obiecti ponitur propriè ſingularitas, vt patuit *in primo, diſt. 3. q. 6.* Tum etiam, quia ſi obiectum in ſe, vt prius exiſtentia eſt ratio mouendi, vel terminandi, & ſit perfectè præſens potentiæ, patet quod nihil aliud neceſſariò requiritur ad hoc, vt habeatur notitia intuitiua. Tum etiam patet quòd contra hoc facit ratio Doctoris *in primo, diſt. 3. quæſt. 7.* contra Henricum ponentem animam intellectiuam eſſe totalem cauſam intellectionis.

Si dicatur quòd illa diuiſio non eſt ſufficiens; quia oportet addere, aut quiditas eſt ratio terminandi, & exiſtentia ratio cauſandi, aut è contra, ſcilicet aut quiditas erit ratio cauſandi, & exiſtentia ratio terminandi. Dico, quòd hoc nihil eſt, quia in cognitione intuitiua, quod ponitur ratio cauſandi notitiam, tale ponitur etiam ratio terminandi, vt patet ex multis dictis Doctoris.

20. Reſpondeo ad omnes inſtantias, præmittendo aliqua. Primò, quòd eſſentia rei ſecundùm ſuam entitatem realem actualem eſt prior exiſtentia reali actuali, ita quòd talis eſſentia eſt vera res habens *eſſe* ſimpliciter, & verum *eſſe* actuale, vt diſtinguitur contra *eſſe* poſſibile, ſiue potentiale, ſiue contra *eſſe* eius obiectiuum; & ſimpliciter eſt perfectior ſua exiſtentia reali actuali, ita quod non eſt imaginandum quòd lapis ſecundùm ſuam entitatem quiditatiuam actualem extra intellectum præcisè dicatur vera res ratione exiſtentiæ eius: imò ſi, per impoſſibile, talis exiſtentia non eſſet, eſſet vera res realiter, & ſimpliciter. De hoc vide quæ prolixè expoſui *in ſecundo, diſtinct. 3. quæſt. prima*, vbi multa ſingularia adduxi de eſſentia, & exiſtentia. Secundò præmitto, quòd eſſentia lapidis, vt habẽs *eſſe* actuale, & prius ipſa exiſtẽtia actuali, eſt perfectiſſima ratio mouẽdi intellectum ad ſui notitiã intuitiuã, & ſimiliter ratio terminãdi. Et ſi per impoſſibile,

Reſponſio ad omnes inſtãtias.

eſſet ſeparata ab omni exiſtentia, adhuc eſſet perfecta ratio tam mouendi, quàm terminandi. Tertiò præmitto, quòd de eadem quiditate, vt priore exiſtentia, poteſt haberi notitia abſtractiua,& intuitiua aliter,& aliter, ſi erit in ſe ſimpliciter præſens propria præſentralitate,tunc moueret intellectum ad notitiam ſui intuitiuam, & tùc illa intuitiua eſſet obiecti in ſe præſentis habentis verum *eſſe* reale actuale,etiam poſito, per impoſſibile,quòd actu non exiſteret.Si verò non eſſet in ſe præſens, ſed in aliquo repræſentatiuo, puta in ſpecie intelligibili, tunc mediante illa ſpecie poſſet haberi notitia abſtractiua illius, & tunc talis notitia non requirit quòd obiectum habeat *eſſe* actuale, ſufficit enim habere *eſſe* potentiale: hoc idem de exiſtentia, quando enim eſt in ſe præſens ſecundùm ſuum *eſſe* actuale, tunc habetur notitia intuitiua; quando verò eſt tantùm præſens non in ſe, ſed in aliquo repræſentatiuo, tunc de ea poteſt haberi notitia abſtractiua. Sicut enim eſſentia poteſt conſiderari ſecundùm *eſſe* potentiale,& ſecundùm *eſſe* actuale, & ſic ſimiliter eſt exiſtentia ſecundùm *eſſe* tantùm poſſibile, ſiue obiectum, & eſt illa,quæ ponitur gradus intrinſecus quiditatis habentis præcisè *eſſe* potentiale, & obiectiuum; eſt etiam exiſtentia ſecundùm *eſſe* actuale, & eſt quando ponitur gradus intrinſecus quiditatis ſecundùm *eſſe* actuale. De hoc vide in ſecundo, diſt. 3. quæſt. 1. reſpondendo ad quæſtionem principalem.

Nota.

21. Quartò præmitto, quòd eſſentia,puta lapidis, quando eſt in ſe præſens intellectui ſecundùm ſuum *eſſe* actuale,cauſat notitiam intuitiuam ſui, ſpecie diſtinctam à notitia abſtractiua eiuſdem; non vt in ſe præſentis, ſed præſentis in aliquo repræſentatiuo.

Quintò præmitto, quòd quiditas lapidis non poteſt eſſe præſens in ſe intellectui ſecundùm *eſſe* actuale,quin neceſſariò ſit præſens ſecundùm *eſſe* exiſtentiæ, cùm ſit modus eius intrinſecus, non tamen exiſtentia erit ratio nec mouendi, nec terminandi, nec conditio obiecti neceſſaria, ſed vt gradus intrinſecus neceſſariò conſequens ipſam quiditatem: patet, quia ſi talis exiſtentia, per impoſſibile, non eſſet, adhuc quiditas, vt in ſe præſens, poſſet intuitiuè cognoſci. Quãdo ergo Doctor dicit quòd *notitia intuitiua eſt obiecti exiſtentis, vt exiſtens eſt*, non intelligit quòd exiſtẽtia actualis obiecti ſit ratio formalis, vel mouendi,vel terminandi,nec quòd ſit cõditio neceſſariò requiſita, vel in ratione mouendi, vel in ratione terminandi reſpectu notitiæ obiecti ſecundùm *eſſe*, quiditatiuum eius actuale,ſed intelligit ſic, quod eſt impoſſibile eſſe præſens ſecundùm *eſſe* reale,quin neceſſariò ſit præſens ſecundùm *eſſe* exiſtentiæ actuale. His præmiſſis, patet reſponſio ad inſtantias. Ad primam contra primum membrum diuiſionis, concedo quòd exiſtentia non eſt ratio terminandi,ſed ipſa eſſentia ſecundùm *eſſe* actuale.

Ad ſecundam, patet, & dico breuiter, quia poſſet eſſe argumentum etiam de quiditate ſecundùm *eſſe* reale, quòd etiam ſecundùm tale *eſſe* non eſt ratio formalis terminandi notitiam intuitiuam intellectus diuini, ſed præcisè eſt eſſentia diuina, ita quòd non terminatur ad lapidem, ſed mediatè terminatur ad lapidem, vt in eſſentia diuina relucentem, vt patebit infrà, *qu.* 14. *art.* 3.

Ad tertiam patet, & quomodo illa cognoſca Deus intuitiuè expoſui in primo, d.39. vide ib, quædam ſingularia.

Ad quartam, concedo argumentum illud, ſi caſus eſſet poſſibilis, ſed eſt ſimpliciter impoſſibilis.

Ad quintam dico, quòd hîc Doctor non vult quòd exiſtentia ſit ratio mouendi, ſed benè vult quod nunquam res actu moueat ad notitiam intuitiuam niſi actu exiſtat,non quòd exiſtentia ſit aliquo modo ratio formalis, ſed ipſa res ſecundùm *eſſe* ſuum actuale;vt prior exiſtentia actuali, eſt tamen impoſſibile ipſam mouere, niſi actu exiſtat, propter neceſſariam concomitantiam exiſtentiæ ad rem. *Exiſtentia nõ eſt ratio mouendi.*

Ad ſextam concedo argumentum rectè intellectum,nam ipſa entitas quiditatiua actualis non neceſſariò requiritur vt ſic ſit preſens,vt præcisè, ſed requiritur vt mouens,& actu non mouet,niſi quando exiſtit propter concomitantiam neceſſariam, modo prædicto.

Ad ſeptimam concedo argumentum illud. Et vltrà dico, quòd benè concludit,ſi exiſtentia non ponatur ratio quiditatiua primi obiecti, modò ponitur de relatione eius extrinſeca, & formali, vt patet à Doctore *in primo*, *diſtinct.* 2. *quæſt.* 1. & 5. *qu.* 1. *art.* 1.

Ad octauam, patet reſponſio ex præmiſſis.

Ad primum contra ſecundùm membrum diuiſionis concedo illud. 22.

Ad ſecundum ſimiliter concedo.

Ad tertium, dico vt dixi ad ſecundùm contra primum membrum diuiſionis.

Ad quartum,dico quòd exiſtentia non eſt ratio terminandi notitiam intuitiuam ipſius eſſentiæ, ſed eſt ipſa eſſentia, eſt tamen ratio terminandi notitiam ſuimet, quia ipſa immediatè terminatur ad exiſtentiam cùm dicitur quòd tunc eſſet ratio mouendi. Dico breuiter quòd quiditas actualis eſt ratio mouendi intellectum ad notitiam,non tantùm ſui intuitiuam,ſed etiam omnium virtualiter contentorum in ea,& ſic eſt ratio mouendi intellectum ad notitiam intuitiuam ipſius exiſtentiæ, quia continet eam vt gradum ſibi intrinſecum, & tamen illa notitia immediatè terminatur ad exiſtentiam. Concedo tamen quòd ipſa quiditas ſicut eſt ratio mouendi, ſiue cauſandi notitiam exiſtentiæ, quòd etiam eſt ratio terminandi depẽdentiam eius,vt ſcilicet cauſati ad cauſam, & ſic intelligitur propoſitio Doctoris vt patuit ſuprà quæſt. 8. vide quæ ibi expoſui. *Quiditas actualis eſt ratio mouendi.*

Ad quintum dico, quòd ſufficit quòd talia entia virtualiter contineantur in aliquo, quòd poſſit mouere, vt expoſui *in primo*, *diſtinct.* 3. *quæſt.* 3. Concedo tamen quòd exiſtentia non eſt ratio mouendi, nec ſimiliter quiditas actualis talium entium, ſed virtualiter continens talia entia, eſt ratio cauſandi notitiam intuitiuam eorum, & quantùm ad *eſſe* eorum quiditatiuum actuale, & quantùm ad *eſſe* exiſtentiæ.

Ad ſextum, patet quid dicendum.

Ad ſeptimum, patet ſimiliter reſponſio ex ſupradictis.

Ad octauum, patet reſponſio ex his, quæ dixi ad illud dubium de ſenſatione, vide ibi.

Si volumus tenere tertium membrum diuiſionis, ſcilicet, quòd exiſtentia ſit conditio requiſita, ſic intelligendo, quòd res ipſa actu non

moueret

moueret intellectum ad ſui notitiam intuitiuam, niſi actu exiſteret, quia omnis motio realis, & omnis actio realis neceſſariò præſupponit exiſtentiam rei mouentis, & agentis; & ſimiliter nihil poteſt terminare dependentiam realem alicuius, niſi actu exiſtens, non quòd exiſtentia ſit aliquo modo ratio terminandi, ſed tantùm neceſſariò præſuppoſita ipſi rationi terminandi, ſicut etiam Doctor *in primo, diſt.36.& in tertio, diſt.2.* dicit quòd creatio terminatur ad exiſtens, vt exiſtens, non quòd exiſtentia actualis ſit ratio formalis, ſiue terminus formalis creationis; imò eſt ſimpliciter ipſa natura ſecundùm entitatem ſuam realem actualem, ad quam concomitatur exiſtentia realis actualis, vt gradus intrinſecus, ſic dico in propoſito.

Nota. Ad primam rationem, dico quòd licèt ſingularitas ſit conditio agentis, ſiue producentis, & ſimiliter conditio producti, quia nihil eſt producens, niſi actu ſingulare; nec ſimiliter, nihil eſt productum niſi vt ſingulare, non tamen ipſa ſola dicitur conditio agentis, ſed etiam exiſtentia actualis, eſt conditio requiſita, quia niſi res actu exiſteret, actu non poſſet agere: imò exiſtentia eſt magis intrinſeca naturæ, quàm ſingularitas, cùm exiſtentia ſit gradus eius intrinſecus, non ſic ſingularitas.

Ad ſecundùm dico, quòd exiſtentia in obiecto requiritur vt aliquid neceſſariò præſuppoſitum, quia eſt impoſſibile intelligere naturã actu mouere, niſi actu exiſtat. Dico ſecundò, quòd fortè exiſtentia requiritur vt conditio mouentis, etſi fortè non requiratur, vt conditio rationis formalis mouendi. Argumẽtum verò Doctoris *in primo diſt.3. q.7.* benè concludit, quia præſupponit ipſam materiam eſſe totalem cauſam intellectionis obiecti, ita quòd non ibi deficiat, nec quantùm ad rationem formalem agendi, nec quantum ad ipſum agens.

23. *Primum dubium.* Adhuc occurrit dubium. In hoc quod dicit Doctor quòd *cognitio intuitiua, & abſtractiua reſpectu vnius, & eiuſdem obiecti differunt ſpecie*: inſtatur ſic, primò præſupponendo quòd *A* ſit obiectum intellectus, tam reſpectu notitiæ abſtractiuæ, quam intuitiuæ, & inſtatur ſic: idem inquantùm idem ſemper natum eſt facere idem, ergo idem obiectum, & ſub eadem ratione formali non poteſt eſſe cauſa duarum ſpecierum, & maximè quando illud obiectum eſt ſimpliciter limitatum; quòd dico propter Solem, qui propter ſui illimitationem poteſt eſſe cauſa plurium ſpecierum; modò lapis eſt obiectum omnino limitatum; ergo ab ipſo non poſſunt eſſe duo actus ſpecie diſtincti.

Secundum. Secundò inſtatur. Actus diſtinguuntur per obiecta, vt patet *ſecundo de Anima*, ergo reſpectu eiuſdem obiecti non poſſunt eſſe plures actus ſpecie diſtincti, quia ſi diſtinctio obiectorum neceſſariò infert diſtinctionem actuum, ergo vnitas obiecti neceſſariò infert vnitatem actus. Valet conſequentia per locum ab oppoſitis. *t.33. & 36. & inde.*

Si dicatur, quòd hoc non eſt verum, quia eiuſdem obiecti ſunt plures actus diſtincti ſpecie: patet, quia viſio eiuſdem viſibilis, & eſt imaginatio, & intellectio, quæ differunt ſpecie, & tamen omnes ſunt omnes eiuſdem obiecti, & ſub eadem ratione formali, quia potentia cognitiua ſuperior cognoſcit idem quod & inferior, & ſub eadem ratione formali, vt ſuprà patuit. Reſtringo ergo tationem non comparando duas potentias adinuicem reſpectu eiuſdem obiecti. Arguitur ergo ſic: eiuſdem potentiæ ſimpliciter comparatæ ad idem obiectũ, non poſſunt eſſe plures actus ſpecie diſtincti, cùm actus neceſſariò diſtinguantur per obiecta, ergo vbi idem obiectum ad eandem potentiam comparatum neceſſariò erit idem actus.

Tertium. Tertiò inſtatur ſic: præſupponendo dictum Doctoris, quòd eadem exiſtentia poteſt cognoſci intuitiuè, & abſtractiuè, vt ſuprà patuit; ergo eiuſdem exiſtentiæ numero poſſunt eſſe duæ notitiæ ſpecie diſtinctæ. Conſequens falſum, quia exiſtentia propriè non dicit vnitatem ſpecificam, cùm tantùm concomitetur naturam ſpecificam, ergo nec cognitio eiuſdem habebit vnitatem ſpecificam, aliter actus cognoſcendi non haberet vnitatem an obiecto.

Quartum. Quartò inſtatur, præſupponendo dictum Doctoris *in primo, diſt.1. q. 4.* quòd diuerſa approximatio obiecti non variat rationem formalem actus, licèt poſſit variare, quantùm ad intentionem, & remiſſionem: ignis enim calefaciens lignum, magis & minus approximatus non variat calefactionem in ſe formaliter, ſed magis approximatus, magis intendit eam, & minùs intendit. Cùm ergo obiectum in cognitione intuitiua, & abſtractiua intelligatur magis, & minùs approximatum, ſiue magis & minùs præſens potentiæ cognitiuæ, patet quia reſpectu intuitiuæ eſt in ſe præſens, reſpectu verò abſtractiuæ non eſt in ſe præſens, ſequitur quòd notitia non variabitur quantùm ad eius rationem formalem, ſed fortè quantùm ad intentionem, & remiſſionem, ſiue quia vna erit perfectior, puta intuitiua, & alia imperfectior, ſcilicet abſtractiua, vel vna certior, ſcilicet intuitiua, & alia incertior, ſcilicet abſtractiua.

24. *Quintum.* Quintò inſtatur, quia ſequitur quòd eiuſdem concluſionis poſſunt eſſe plures ſcientiæ ſpecie diſtinctæ; patet, quia notitia intuitiua obiecti vltimatè continet virtualiter notitiam intuitiuam concluſionis, quia virtualiter continet notitiam intuitiuã primi prædicati, & per conſequens notitiam intuitiuam propoſitionis immediatæ, & immediata mediatam, vt patet *in prolog. quæſt. tertia*, ergo vltimatè continet intuitiuam concluſionis, continet etiam abſtractiuam eiuſdem concluſionis, modo prædicto, ergo eiuſdem concluſionis demonſtratæ poſſunt eſſe plures ſcientiæ ſpecie diſtinctæ, quod nullo modo videtur. Si dicatur, quod eadem concluſio poteſt demonſtrari per plura media, & ſic ex pluralitate mediorum poteſt variari ſcientia concluſionis. Dico, quòd hoc poſito, non tamen conceſſo, nihil eſt contra rationem, quia ratio præcisè procedit de eodem medio intuitiuè, & abſtractiuè cognito.

Sextum. Sextò inſtatur, quia ſequitur quòd idem intellectus ſimul poterit cognoſcere idem obiectum intuitiuè, & abſtractiuè, ſi differet ſpecie, ſicut ipſe arguit, quia licèt ſecundùm opinionem aliquorum, duæ notitiæ numero diſtinctæ eiuſdem obiecti non poſſint ſimul eſſe in eodem intellectu, & tamen non eſt inconueniens de diſtinctis ſpecie, & ſic ſequitur quòd idem intellectus cognoſceret ſimul idem perfectè, & imperfectè, quòd eſt abſurdum.

Septimum. Septimò inſtatur, & pono caſum, quòd paternitas cognoſcatur intuitiuè, & abſtractiuè, & no-

titia intuitiua, & abſtractiua eiuſdem paternitatis per te differunt ſpecie, tunc quæro à quo intuitiua habet vnitatem ſpecificam; non à paternitate, patet, quia à quo non habet entitatem, ab eodem non habet vnitatem; non à fundamẽto, & termino, quia tunc notitia nõ diſtingueretur propter diſtinctionem obiectorum; nec diceretur propria notitia talis obiecti, ſi ab eodem non haberet vnitatem.

25. *Octauum.* Octauò inſtatur, & quæro, à quo cauſatur notitia abſtractiua lapidis? non à lapide in ſe præſente, quia vt ſic præſens, tantùm cauſat notitiam ſui intuitiuam; non ab aliquo continente virtualiter ipſum lapidem, vt Doctor videtur dicere, quia quæro de illo continente, quomodo cauſat? aut cauſat vt in ſe præſens, & tũc vt ſic, ſicut cauſat notitiam, ſui intuitiuam, ita & omnium virtualiter contentorum, cùm, vt ſic, ſit agens per modum naturæ; ſi cauſat non vt in ſe præſens, quæro quomodo vt ſic poſſit cauſari? aut cauſatur à ſpecie intelligibili, & hoc non, quia tunc effectus virtualiter contineret cauſam, ex quo enim ponitur ſecundùm Doctorem effectus obiecti, & continens virtualiter notitia obiecti, continet etiam virtualiter entitatem obiecti, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 3. q. 1.* ſequitur quòd ſi talis notitia abſtractiua cauſatur à tali ſpecie, quòd ipſa ſpecies cõtinebit virtualiter obiectum, & ſic effectus virtualiter continebit entitatem cauſæ, quod eſt impoſſibile.

Nonum. Nonò inſtatur, ponendo quòd abſtractiua cauſetur à ſpecie intelligibili, vt tenet Doctor *in primo, diſt. 3. quæſt. 6. & 8. & diſt. 17. & in 2. diſt. 3. & in 4. diſt. 10. & in quodlib.* tunc ſic: ſi ſpecies talis cauſat, certum eſt quòd in cauſando ſupplet vicem obiecti, & tunc quæro aut ſupplet vicem obiecti habentis *eſſe* ſimpliciter, & reale, aut præcisè ſupplet vicem obiecti habentis tantùm *eſſe* poſſibile? Si primò, ſequitur quòd cauſabit notitiam intuitiuam illius, quia illud idem obiectum ſi immediatè cauſaret, cauſaret notitiam ſui, ſi ergo hoc modo ſupplet, & perfectè ſupplet, ſequitur quòd illa notitia erit intuitiua. Si ſecundò, ergo talis notitia non poterit eſſe obiecti habentis *eſſe* ſimpliciter, ſed præcisè, vt habentis *eſſe* ſecundùm *quid*, & poſſibile, cuius oppoſitum experimur.

Decimò inſtatur de notitia abſtractiua exiſtẽtiæ, vt exiſtentia diſtinguitur ab eſſentia, à quo immediatè cauſatur? non à ſpecie intelligibili ipſius exiſtentiæ, cùm non habeat propriam ſpeciem, vt videtur, quia gradus intrinſecus rei non habet propriam ſpeciem aliam à ſpecie rei, cuius ponitur gradus, quia tunc videretur habere propriam, & diſtinctam formalitatem, quod eſt contra Doctorem *in primo, diſt. 8. quæſt. 2. reſpondendo ad principalia argumenta.* Nec cauſatur à ſpecie intelligibili ipſius rei eſſentialis, ſiue quiditatiuè, quia ipſa ſpecies præcisè repræſentat obiecti quiditatem, & non exiſtentiam illius, vt patet; ergo videtur impoſſibile quòd reſpectu ipſius exiſtentiæ, vt exiſtentia, poſſit eſſe notitia intuitiua, & abſtractiua.

26. *Reſponſio ad omnia dubia & primo ad primum.* Reſpondeo ad iſtas inſtantias, ad primam dico primò, quòd illa propoſitio Philoſophi poteſt primò ſic exponi: idem manens idem, & ſub eadem diſpoſitione tam reſpectu ſui, quàm reſpectu paſſi, natum eſt facere idem, & ſic ignis manens idem, & ſemper æquè diſpoſitus, & circa idem paſſum, ſemper natus eſt producere ſimilem, vel eũdem effectum; tamen variatus ſecundùm aliam, & aliam diſpoſitionem, & circa aliud paſſum, fortè poterit aliud in ſpecie producere: hoc ſaltem eſt verum de agente illimitato, cuiuſmodi eſt Sol. Secundò poteſt exponi, quòd propoſitio eſt vera de agente per modum naturæ, & limitato ad effectus eiuſdem ſpeciei, quia de illimitato non eſt verum, quia idem Sol ſub eadem ratione formali poteſt producere plura ſpecie diſtincta. Tertiò poteſt exponi, quòd idem manens idem non ſolùm ſub eiſdem diſpoſitionibus, & circa idem paſſum, ſed manens etiam idem ſub eadem actione non poteſt facere niſi idem numero, quia eadem productione in creaturis præcisè idem numero producitur, eſt etiam hoc verum in diuinis. Applicando ad propoſitũ, dico, quod hîc variatur & agens & ratio agendi, nam in cognitione intuitiua agens eſt obiectum in ſe præſens, & exiſtens, & ratio agẽdi eſt quiditas actualis obiecti, vt dixi ſuprà. Sed in cognitione abſtractiua, eſt ſpecies intelligibilis, vt tenet ipſe Doctor & ratio agendi eſt entitas quiditatiua ipſius ſpeciei: licèt ergo reſpectu eiuſdem obiecti quiditatiuè accepti ſecundùm entitatem quiditatiuam, etiàm actualem, ſit cognitio intuitiua, & abſtractiua non tamen vtraque ab eodem cauſatur.

27. *Ad ſecundum.* Ad ſecundum. Dico primo quòd eiuſdem obiecti ad eandem potentiam comparati, non poſſunt eſſe plures notitiæ intuitiuæ ſpecie diſtinctæ, nec plures abſtractiuæ ſpecie diſtinctæ, ſed non eſt inconueniens reſpectu eiuſdem, ponere plures ſpecie diſtinctas, quarum vna ſit intuitiua, & alia abſtractiua. Dico ſecundò, quòd eiuſdem obiecti eodem modo diſpoſiti, & eodem modo ſe habentis, non poſſunt eſſe plures ſpecie diſtinctæ. Sed reſpectu notitiæ intuitiuæ obiectum eſt in ſe præſens in ſua actuali exiſtentia, & vt ſic, non poteſt eſſe niſi notitia intuitiua. Sed reſpectu notitiæ abſtractiuæ non eſt in ſe præſens, ſed in alio repræſentatiuo, & vt ſic, non poteſt haberi niſi notitia abſtractiua. Dico etiam tertiò, quòd Philoſophus loquitur de obiectis cauſatiuis actuum, quia actus debent diſtingui per obiecta, eo quòd accipiunt entitatem, & per conſequens vnitatem ab illis, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct. 3. quæſt. 7.* vbi probat obiectum habere actuitatem reſpectu cognitionis, quia cognitio, vt inquit, ibi ſpecificatur ab obiecto: in propoſito dico, quòd vbi eſt idem obiectum formale cauſatiuum notitiæ ſui, quòd non poteſt cauſare notitias ſpecie diſtinctas; loquendo de notitiis eiuſdem obiecti (quod dico propter obiecta in eo virtualiter contenta, quia quot obiecta ſpecie diſtincta virtualiter continentur, tot notitias ſpecie diſtinctas poteſt cauſare, vt expoſui *in 1. d. 1. q. 3.*) Sed in propoſito reſpectu notitiæ intuitiuæ obiectum motiuum eſt ipſa res in ſe actu exiſtẽs, & in ſe præſens. Sed reſpectu notitiæ abſtractiuæ eſt ſpecies intelligibilis immediatum motiuum, licèt partiale.

Ad tertium. Ad tertium. Dico breuiter, quòd illæ notitiæ diſtinctæ ſpecie non eſt inconueniens, quòd diſtinguantur ſpecie, licèt exiſtentia non ſit propriè ſpecies, ſicut etiam eiuſdem obiecti neceſſariò ſunt diſtincti actus ſpecie, ſcilicet, actus intuitiuus, & abſtractiuus, quia tales notitiæ à quocunque cauſentur, non ſunt natæ cauſari, niſi vt ſpecie diſtinctæ.

Ad

28. *Ad quartum* Ad quartum, patet reſponſio, quia hîc ponitur aliud, & aliud cauſatiuum, ſiue motiuum, & propoſitio Doctoris intelligitur de eodem cauſatiuo circa idem paſſum magis, & minùs approximatum. Et ſic concedo quòd idem obiectum in ſe præſens in ſua actuali exiſtentia, quàtò magis approximatur potentiæ in ratione obiecti intelligibilis, tantò notitia intuitiua erit intenſior. Et ſic debet intelligi propoſitio Doctoris.

Ad quintum. Ad quintum. Dico, quòd ſi accipiatur ſcientia propriè dicta, quæ cauſatur per diſcurſum ſyllogiſticum; illa proprie eſt in cognitione abſtractiua; cùm ſit de vniuerſalibus. Si verò accipiatur ſcientia prout eſt certa, & infallibilis notitia, & euidens & de obiecto neceſſariò, concedo quòd eiuſdem concluſionis poteſt eſſe notitia intuitiua, & abſtractiua. Cùm dicitur, quòd eſt inconueniens eſſe plures ſcientias ſpecie diſtinctas reſpectu eiuſdem concluſionis. Dico, quòd erit inconueniens de pluribus ſcientiis abſtractiuis ſpecie diſtinctis, vel de pluribus intuitiuis ſpecie diſtinctis.

Ad ſextum. Ad ſextũ. Dico, quòd intuitiua, notitia paternitatis haberet vnitat ſpecificã à fundamẽto, & termino continentibus ipſam virtualiter, ſicut & entitatem, vt expoſui, *in primo, diſt. 3. q. 3.* & hoc ſufficit, Philoſophus enim loquitur de obiectis motiuis, vt dixi ſuprà.

Ad ſeptimũ. Ad ſeptimum. Dico, quòd non ſimul ſtant notitia intuitiua, & abſtractiua eiuſdem obiecti, quia quando obiectum eſt in ſe præſens, tunc agit ad ſui notitiam intuitiuam inquãtùm poteſt, & tunc impedit ſpeciem intelligibilem agere reſpectu notitiæ abſtractiuæ eiuſdem obiecti. Dico ſecundò, quòd fortè non eſt impoſſibile, quòd idem ſimul cognoſcatur intuitiuè, & abſtractiuè, & quod ſecundùm vnam cognoſcatur perfectè, & ſecundùm aliam imperfectè, eſſet inconueniens quòd ipſum ſimul cognoſceret abſtractiuè diſtinctè, & confusè, ſed de hoc aliàs erit ſermo prolixior.

Ad octauum. Ad octauum. Dico, quòd cauſatur à ſpecie intelligibili. Cùm infertur, quòd tunc ipſa contineret virtualiter obiectum. Dico, vt dixi *in ſecundo, diſtinct. 3. quæſt. 9.* vide ibi ſingularia dubia.

Ad nonum. Ad nonum. Dico, quòd propriè non ſupplet vicem obiecti, quia ſequeretur quòd obiectum in ſe poſſet huiuſmodi notitiam cauſare, vt expoſui *in prolog. quæſt. 3.* vide ibi. Et ſi aliquo modo licèt impropriè, ſuppleat vicem obiecti, ſupplet abſolutè, quia illa ſpecies poteſt cauſare notitiam obiecti, ſiue exiſtentis, ſiue non exiſtentis.

Ad vltimũ. Ad vltimum. Dico primò, quòd poteſt cauſari ſpecies intelligibilis exiſtentiæ ab aliquo continente virtualiter ipſam exiſtentiam, & tunc non ſequitur quòd habeat propriam formalitatem. Dico ſecundò, quòd illa notitia poteſt cauſari à ſpecie intelligibili ipſius rei continentis ſuo modo virtualiter propriam exiſtentiam.

29. *12. met. con. tex. 10.* i *De prima relatione, ſcilicet menſurabilis, loquitur Ariſtoteles.* Et quia hæc litera vſque ibi: *ſecundus actus cognoſcendi*, eſt ſatis difficilis, ideò primò declaro ipſam per concluſiones; ſecundò exponam eam de verbo ad verbum. Sit ergo prima concluſio, quòd aliquid menſurari eſt intellectum de eius quantitate determinata per aliud certificari, & patet per exemplum, ſit quantitas aliqua, quæ ignoretur quantùm ſit longa, tunc poterit intellectus certificari per aliam quantitatem priùs ſibi notam, puta per quantitatem cubitalem, & tunc per replicationem quantitatis cubitalis ſibi notæ tandem poterit certificari quantitas priùs ignota, vel etiam ſi aliqua quantitas ſit ſibi nota per illam notam ſuperponendo ignotæ ignota poterit cognoſci. Hoc idem dico de menſurabili ſecundùm perfectionem, puta ſi ignoratur perfectio aſini per aliquam perfectionem ſibi notam, poterit perfectio aſini cognoſci, puta ſi cognoſcatur, quòd homo in genere animalium ſit perfectiſſimum animal, tunc per ipſum hominem notum poterit cognoſci perfectio aſini per appropinquitatem ad perfectionem hominis.

Sequitur ſecunda concluſio, ſcilicet menſurãti importat reſpectum ad intellectum, cui fit certitudo, & ad menſuram, per quam fit certitudo. *Exemplum.* Exemplum menſuratur actu *A* per *B*, ita quòd intellectus certificatur de *A* per *B*, tunc *A* vt actu fit totum intellectui per *B* habet reſpectum ad ipſum intellectum, & ad ipſum *B*, ſic intelligendo, quòd intellectus priùs cognoſcit *A* menſurabile, & *B*, quod ponitur menſura; ſed *A*, eſt ſibi ignotum, puta quoad eius perfectionem, & tunc comparando *A* ad *B*, per *B* priùs cognitum certificatur de ipſo *A* priùs cognito, vt ergo intellectus certificatur de *A*, ipſum *A* dicitur tunc actu menſurari, quando intellectus actu de ipſo certificatur; & ſic *A* vt actu menſuratur, dicit relationem ad intellectum, cui fit certitudo, & eſt relatio certificati ad illud, cui fit certitudo. Dicit etiam relationem ad *B* per quod certificatur, & eſt relatio certificati ad *B* certificans.

Tertia concluſio. Prima relatio, ſcilicet menſurati ad intellectum, ſiue certificati de eius quantitate ad intellectum, cui fit certitudo, eſt relatio rationis, ſaltem non eſt realis, ſicut nec relatio ſcibilis ad ſcientiam; & patet, quia relatio certificati ad id, cui fit certitudo, fundatur immediatè ſuper *eſſe* cognitum ipſius certificati, ſiue ſuper *A* vt priùs cognitum: modò relatio realis ſemper eſt inter extrema realia, & oritur ex natura extremorum, ſed non ſic eſt in propoſito. Secunda relatio, quæ eſt menſurati ad menſuram, eſt relatio cauſati non in *eſſe* ſed in *cognoſci* ad cauſam in *cognoſci*. *Exemplum.* Exemplum, aſinus in re non cauſatur ab homine, & tamen quantitas virtualis aſini, quoad eius certitudinem dependet à quantitate virtuali hominis, ita quòd intellectus certificatur de quantitate aſini per aliam quantitatem prius cognitam virtualem, ſcilicet per quantitatẽ hominis priùs ſibi notam: quantitas ergo aſini quoad menſurari, ſiue, quoad certificari apud intellectum dependet à quantitate virtuali hominis non in *eſſe* abſolutè, ſed in *certificari*; & ſic ipſa quantitas virtualis hominis non abſolutè menſurat quantitatem aſini, ſed, vt priùs nota: id eſt, quòd talis quantitas, vt abſolutè ſumpta, non certificat intellectum de quantitate aſini ſed certificat vt cognita, & per conſequens menſurari, ſiue certificari apud intellectum aliquem per aliud, eſt ipſum dependere in *cognoſci*, ſiue in *certificari* ab illo alio, vt à cauſa in *cognoſci*. Hoc idem patet de ſcientia, & ſcibili: non enim intellectus actu certificatur de quantitate virtuali notitiæ, niſi per obiectũ, cuius

30. *Exemplum.* *Nota.*

eſt talis notitia, ita quòd notitia illa dicitur actu tamen, hæc verò habet vnum extremum purum nihil.

mensurati ab obiecto, & certificari apud intellectum, quando intellectus priùs cognoſcit per actum reflectum illam notitiam, & comparat eam ad obiectum priùs cognitum, quod ponitur mensura eius, & tunc talis notitia actu mensuratur, quando intellectus certificatur de eius quantitate virtuali; & obiectum actu mensurat notitiam, quando vt cognitum certificat intellectum de quantitate notitiæ. Dicitur ergo notitia vt actu mensuratur relatione rationis ad intellectum, cui fit actualis certitudo; & dicit relationem rationis ad obiectum, pro quanto actu mensuratur, ſiue per illud apud intellectum certificatur.

31. Quarta concluſio ſequens eſt iſta: Et hoc eſt relatio realis quantùm eſt ex parte dependentiæ cauſati ad cauſam quæ dependentia eſt ratione extremorum, non tantùm per actum intellectus comparantis hoc ad illud, tamen quia iſta habitudo dependentiæ non quidem ipſius cognitionis, quæ benè eſt realis, ſed dependentiæ obiecti, vt cogniti ad obiectum, & per quod cognoſcitur eſt inter extrema, non vt habentia *eſſe* reale, ſed tantùm vt habentia *eſſe* cognitum; ideò iſta habitudo non eſt ſimpliciter realis, nec tamen eſt ita purè relatio rationis, ſicut illa, quæ eſt vniuerſalis ad ſingulare, vel illa, quæ eſt contradictorij ad contradictorium. Vult dicere Doctor in iſta litera primò, quòd relatio notitiæ vt cauſatæ ad obiectum cauſans ipſum abſolutè, eſt relatio verè realis, quia eſt inter extrema realia, & realiter diſtincta comparando ergo abſolutè notitiam ad obiectum, vt per ipſum cauſatam, eſt relatio verè realis; comparando etiam ipſam, vt menſurabilis ad obiectum, eſt etiam realis, quia eſt perfectio verè participata à perfectione obiecti, & verè imitatur perfectionem obiecti; ex parte tamen obiecti, vt eſt cauſa effectiua ipſius, dicit relationem realem, vt causatis ad notitiam, vt cauſatam, & ſic inter illa eſt relatio realis mutua. Vt verò obiectum comparatur notitiæ, vt quantitas virtualis participata à notitia, quam ipſa notitia nata eſt imitari, vt imperfectum perfectum, tunc tantùm eſt ex parte notitiæ relatio realis ad obiectum, ècontra non eſt relatio realis. Secundò dicit, quòd habitudo obiecti, vt cogniti, puta notitiæ, vt cognitæ ad obiectum, ſcilicet, vt per quod cognoſcitur, vt per quod certificatur quantitas notitiæ, eſt inter extrema non habentia *eſſe* reale, ſed tantùm, vt habentia *eſſe* cognitum; patet, quia notitia, vt certificatur apud intellectum de eius quantitate dependet ſimpliciter *in cognoſci* ab ipſo obiecto cognito, quia vt ſic, certificat intellectum de quantitate notitiæ. Sequitur, *& ideo iſta habitudo*, ſcilicet menſurati ad menſuram, *non eſt ſimpliciter realis habitudo*, ſcilicet, certificati ad illud, per quod fit certitudo, nec tamen eſt ita rationis, ſicut eſt illa, quæ eſt vniuerſalis ad ſingulare, quia prima eſt tantùm habitudo obiecti cogniti ad obiectum cognitum. Secunda verò eſt ſecunda intentio, quæ vel eſt præcisè comparatio vnius cogniti ad aliud cognitum, vel aliquid derelictum ex tali comparatione, vt aliàs expoſui. Nec ſimiliter eſt ita rationis, ſicut eſt illa, quæ eſt contradictorij *ad* contradictorium, quia prima eſt ſemper inter extrema poſitiua, quia inter rem menſurabilem, & ipſam menſuram, vt cognitam

Sequitur quinta concluſio, in qua Doctor oſtendit quòd relatio, quæ pertinet ad tertium modum relatiuorum, de qua intendit Ariſtoteles 5. *Metaph.* non eſt menſurati ad menſuram, quia relatio menſurati actu ad menſuram actu, eſt tantùm ratio rationis, cùm ſit inter extrema vt cognita, & vltrà eſt relatio mutua, quia menſuratum refertur ad menſuram; ſed illa quæ eſt tertij modi, & eſt realis in altero extremorum, & non eſt mutua, quia non realis in vtroque extremo, ſed in altero tantùm. Eſt ergo relatio menſurabilis hoc eſt, apti nati menſurari ad mẽſuram, hoc eſt, aptam natam menſurare, quod ſic poteſt intelligi ex dictis, quia ſicut menſurati actualiter eſt actualiter dependere in *cognoſci*, ita menſurabile dicit aptitudinem; vel potentialem dependentiam in *cognoſci*; vel dicit dependentiam in cognoſcibilitate, vnumquodque autem ſe habet ad cognoſcibilitatem, ſicut ad entitatem. Vult dicere, quòd ex quo actu menſurari, puta *A*, ſcilicet notitia, per *B*, ſcilicet per obiectum, eſt actu certificari apud intellectũ per *B*, ita quòd *A* & *B* habent *eſſe* cognitum, & dependent in *cognoſci*, quia *A* non menſurat actu, ſiue non certificat actu intellectum de quantitate *A*, niſi vt cognitum ab intellectu; nec ſimiliter *A* actu certificatur de ſua quantitate apud intellectum, niſi vt actu cognitum: *A* ergo, vt actu menſuratum habet *eſſe* cognitum, *A* verò, vt præcisè menſurabile per *B* eſt aptum natum menſurari, ſeu certificari apud intellectum per ipſum *B*: & ſimiliter *B* dicitur menſura aptitudinaliter, quia eſt aptum natum certificare intellectum de quantitate *A*: *A* ergo vt menſurabile, fundat relationem realem ad *B*, & non ècontra, non enim *B*, eſſet aptum menſurare *A* niſi *A* realiter dependeret à *B*, ſiue niſi realiter dependeret à *B* in participando ipſum *B*, ſiue imitando perfectionem *B*. Sicut ergo *A*, realiter dependet ſecundùm entitatem à *B*, ſaltem dependentia imitationis, ſiue dependentia participationis ab ipſo *B*, ita dependet ſecundùm cognoſcibilitatem ab ipſo *B* & per conſequens *A* eſt aptum natum menſurari ab ipſo *B*: hoc eſt, aptum natum certificari apud intellectum de eius quantitate per ipſum *B*, vt ſuprà expoſui.

32. 12. *met. com. tex.* 20.

33. Sequitur in litera. *Igitur per menſurabile intelligitur illud ſubſtratum, ratione cuius hoc eſt menſurabile*, &c. Hîc tamen aduerte, quòd ens participatum, ſiue per participationem dependens ab alio, poteſt comparari ad illud vt cauſatum ad cauſam, loquendo de cauſa creata, vel vt ſimpliciter, vt participatum ad illud, à quo participat. Primo modo eſt relatio realis mutua. Secundo modo, eſt tantùm relatio realis in ſubſtantia vnius extremi, ſcilicet in ente ſic dependente per participationem. Exemplum in genere animalium, pono quòd homo cauſet aliquod animal præter hominem, tunc animal cauſatum dependet ab homine dupliciter. Primò, eſt dependentia cauſati ad cauſam effectiuam: ſecundò eſt dependentia in participando perfectionem hominis. Primo modo eſt relatio realis mutua. Secundo modo eſt relatio tantum in vno extremo, ſcilicet menſurabilis ad menſuram, & aliquando iſtæ dependentiæ ſeparantur; aliquando enim eſt dependentia cauſati ad cauſam ſine dependentia

Exemplum.

dependentia menſurabilis ad menſuram, vt patet in cauſatis vniuocè; homo enim genitus ab homine dependet dependentia cauſati, non autem dependentia menſurabilis, quia non eſt natus non menſurari ab alio homine, cùm ſit æquè perfectus, & hoc loquendo de menſura rei, quia vnus ex natura rei non eſt menſura perfectionalis alterius: poſſet tamen eſſe menſura non ex natura rei, ſed quaſi per accidens, puta ſi quantitas virtualis Socratis eſſet mihi ignota, & quantitas Platonis nota, nunc per quantitatem Platonis notam poſſem certificari de quantitate Socratis ignota, ſed hoc non eſſet menſura ex natura rei, quia menſura ex natura rei eſt notior menſurato ex natura rei. De hoc vide Doctorē *in ſecundo, diſt.* 2. *q.* 3. & 4. Aliquando etiam eſt præcisè dependentia menſurabilis admenſuram ex natura rei, ſine dependentia cauſati ad cauſam; patet, quia multa animalia realiter ſunt menſurabilia, & dependentia, vt menſurabilia ab homine, qui ponitur perfectiſſimum animalium, & tamen non ſunt cauſata ab ipſo homine; patet etiam, quia multa inferiora ſecundùm perfectionem, ſunt menſurabilia à ſuperioribus, quæ tamen nullo modo cauſantur ab illis, vt omnia inferiora comparata Angelis, ſic, quòd Angelus eſt menſura ex natura rei reſpectu omniū generabilium, & corruptibilium, & omnia huiuſmodi generabilia, & corruptibilia verè dependent; vel dependentia imitationis, vel participationis, & tamen nullo modo dependent, dependentia cauſati, cum non cauſentur ab Angelo. Aliquando eſt vtraque dependentia, ſcilicet menſurabilis ad menſuram, & cauſati ad cauſam, vt patet de notitia in nobis, quæ dependet ab obiecto, vt cauſatum à cauſa ſaltem partialiter, & vt menſurabile ad menſuram. Et etiam omnia creata dependent à Deo, vt cauſata ad cauſam, & vt menſurabilia ad menſuram, tamen ex parte Dei nulla eſt relatio realis ad creaturam, vt patet *in primo, diſt.* 30. imò omnes relationes creaturæ ad Deum ſunt tertij modi, cùm non ſint mutuæ, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 5. contra Henricum vide ibi.

Quomodo omnia creata dependeant à Deo.

34. k *Vlteriùs ad propoſitum.* Hîc ſpecialiter intendit declarare quomodo notitia ſit menſurabilis ab obiecto, & quomodo includit relationem realem ad illud. Dicit ergo: *Vlteriùs ad propoſitum, cùm aliquid poſſit multipliciter participare perfectionem ab alio actus cognoſcendi*, &c. Nota in iſta litera aliqua. Primò, quòd non quælibet participatio perfectionis ab alio dicit dependentiam menſurabilis ad menſuram, quia cauſatum vniuocè participat effectiuè perfectionem cauſæ vniuocæ & tamen non eſt menſurabile ex natura rei ab illa, nec ſimiliter participatio perfectionis ab alio æquiuocè dicit dependentiam præcisè menſurabilis; quæ ponitur relatio tertij modi, ſed vltrà dicit etiam dependentiam cauſati: & hæc eſt relatio ſecundi modi, loquendo de cauſa creata; benè tamen eſt verum, quod vltra illam eſt etiam dependentia menſurabilis ad menſuram ex natura rei, quia cauſa æquiuoca eſt ſuperior ſecundùm entitatem effectu ſuo, & ſic ex natura rei nata eſt etiam ipſum menſurare. Poteſt enim, vt cognita certificare intellectum de quantitate virtuali ſui effectus æquiuocè producti.

Secundò nota, quòd actus cognoſcendi poteſt participare perfectionem obiecti multipliciter. Aliquando enim obiectum eſt perfectius actu cognoſcendi, vt patet de ſubſtantia, & vt ſic, poteſt eſſe animæ intellectualis; & hoc modo dependere, & per ſubſtantiam certificari de ſua quantitate virtuali, & vt ſic, includit relationem realem ad ipſum obiectum, quæ præcisè eſt tertij modi. Aliquando etiam participat perfectionem obiecti æquiuocè, tamen partialiter, quia non ponitur obiectum cauſa totalis actus cognoſcendi, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct.* 3. *qu.* 7. & *infrà, quæſt.* 15. & vt dicit dependentiam cauſati ad cauſam, eſt relatio ſecundi modi, quia etiam obiectum refertur realiter ad actum, vt cauſa ad effectum, ſed de talibus participationibus non loquitur hîc Doctor, quia non ſunt communes omni actui intelligendi, non enim omne obiectum eſt cauſatiuum ſui actus, vt patuit *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 3. nec ſimiliter omne obiectum eſt eſſentialiter perfectius ſuo actu intelligendi imò multoties actus eſt perfectior: patet de albedinis intellectione, quæ eſt eſſentialiter perfectior albedine, cùm ſit qualitas ſpiritualis. *Nota.*

Tertiò dicit Doctor quòd actus intelligendi propriè dicitur menſurabilis ab obiecto, pro quanto ipſum imitatur, ſicut ideatum imitatur ideam: eſt enim cognitio ſimilitudo obiecti, & magis, quàm ſpecies intelligibilis, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 6. Sicut etiam perfectio ideati cognoſcitur per ideam, ita perfectio actus intelligendi per obiectum: pro quanto ergo omnis actus intelligendi eſt imago, ſeu ſimilitudo ſui obiecti, & hoc per imitationem, ſicut poſterius imitatur ſuum prius, pro tanto dicitur menſurabilis ab obiecto, & includere relationem realem ad ipſum, & non è contra. Si volumus etiam dicere quòd actus intelligendi, & menſurabilis ab obiecto, pro quanto eſt ſimile ſimilitudine imitationis, quod ſufficit, quòd imitetur vel obiectum, ad quod immediatè terminatur talis actus, vel quòd imitetur aliud obiectum quod virtualiter continet obiectum proprium, & hoc dico, quia talis imitatio includit imperfectionem in iſto actu, & perfectionem in obiecto, quod eſt imitabile, & nulla obiecta ſunt realiter imperfectiora ſuis actibus intelligendi, vt dixi ſuprà; ideò non videtur fortè, quòd illi actus ſic dependeant, & ideò ſufficit quòd ſaltem dependeant ab alio virtualiter continēte, & tale communiter ponitur perfectius. Poteſt tamen dici quòd etſi actus ex natura rei, ſit aliquando perfectior obiecto proprio, tamen vt eſt ſimilitudo obiecti ſecundùm imitationem erit imperfectior, & vt ſic, erit menſurabilis; ſicut etiam ideatum realiter, licèt ſit perfectius idea, etiam denominatione intrinſeca, quia idea hominis ponitur præcisè eſſe cognitum hominis ab æterno, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 35. tamen homo, vt imitatur ipſam ideam erit imperfectior, & ſic menſurabilis ab idea, ſuo tamen modo, ſic in propoſito. 35. *Idea hominis habet eſſe cognitum.*

SCHOLIVM.

Primum dictum in hac litera in 1. *Notitia abſtractiua non eſt relatio realis ad obiectum, quia hæc requirit realem terminum exiſtentem. Secundum, habet relationem realem potentialem menſurabilis ad illud, quia ſi eſſet exiſtens haberet realem. Tertium, habet relationem realem potentialem attingentiæ ad illud, quia ſi eſſet exiſtens, non attingeretur in ſe per illam. Quartum, in abſtractiua eſt relatio actualis rationis, quia non oportet terminum exiſtere. Ponit aliam relationem rationis per reflexionem, & vtriuſque diſtinctionem. Quintum, relatio rationis neceſſariò concomitatur abſtractiuam. Hic accipit relationem rationis lato modo, prout comprehendit extrinſecam etiam denominationem. Hanc iuxta mentem Doctoris ſequi puto neceſſariò actum abſtractiuum, à quo ſic denominatur obiectum. Et idem eſt de aliarum potentiarum actibus: de relatione rationis ſtrictè non loquitur Doctor, quia talis neceſſariò ſequitur ens reale.*

Abſtractiua notitia nõ dicit relationem realem ad obiectum.

SEcundus actus cognoſcendi [l], qui ſcilicet non eſt neceſſariò exiſtentis, vt exiſtentis, non neceſſariò habet relationem actualem ad obiectum, quia relatio realis actualis non requirit per ſe terminum realem, & actualem; tamen iſte ſecundus actus poteſt poni habere ad obiectum relationem realem potentialem, & hoc primam, de qua in præcedenti membro dictum eſt, ſcilicet menſurabilis, vel dependentiæ: non autem ſecundam, ſcilicet vnionis, vel attingentiæ. Poteſt etiam iſta cognitio habere ad obiectum relationem rationis actualem, ſed illam neceſſariò requirit ad hoc, quòd ſit ipſius obiecti. 13.

Dicit relationem potentialẽ ad illud & quomodo.

Sunt ergo hîc quatuor declaranda. Primum, quòd cognitio abſtractiua habet relationem realem potentialem, & aptitudinalem, ſcilicet menſurabilis ad obiectum, etiam non exiſtens. Hoc probatur, quia illud quod habet relationem actualem ad terminum exiſtentem, & quantùm eſt ex parte ſui ſemper vniformiter ſe habet ad illum, habet relationem aptitudinalem ad illum terminũ, quando non eſt exiſtens; operatio eſt huiuſmodi, [m] quia eſt aliquid menſurabile per obiectum, hoc eſt, aptum natum in entitate ſua dependere ad obiectum, hoc in ſpeciali tali dependentia, qualis eſt eius, quod eſt ſimilitudo per imitationem, vel participationem ad illud, cuius eſt ſimilitudo. Hæc omnia quantùm eſt ex parte fundamenti eſſent in actu, ſi terminus eſſet in actu.

Quare abſtractiuo non cõuenit relatio realis potẽtialis attingẽtiæ ad obiectum.

Secundum [n] ſcilicet de relatione attingentiæ ad terminum, qui attingitur, poteſt dici, quòd cognitioni abſtractiuæ non conuenit talis relatio realis, vel aptitudinalis. Probatur, quia non conuenit fundamento, quantùm eſt ex parte eius, nec ſibi competeret in actu, ſi terminus poneretur in actu, quia terminus non eſt natus per illum actum attingi, vt actu exiſtens. 14.

In abſtractiua eſt relatio actualis rationis.

Tertiũ, ſcilicet de relatione [o] rationis in cognitione abſtractiua, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſic, quando terminus non habet *eſſe* reale, ſed tantùm *eſſe* in intellectu, tunc ad ipſum non poteſt eſſe niſi relatio rationis, quia non poteſt relatio verius habere *eſſe*, quàm terminus ad quem eſt: nunc obiectum, quod terminat cognitionem abſtractiuam non oportet habere *eſſe*, niſi in intellectu: igitur, &c.

Alius poteſt eſſe intellectus talis: actus intelligendi obiectum abſtractiuè poteſt intelligi actu reflexo: cùm enim iſta intellectio ſit ſimilitudo naturalis obiecti per obiectum cognitum, poteſt illa cognoſci reflectendo, & intellectus ſic cognoſcens iſtam cognitionem poteſt comparare ipſam ad obiectum: ipſa autem ſic comparata ad actum intellectus, refertur relatione rationis.

Inter iſtas duas relationes rationis [p] vna eſt differentia. Nam ſecunda ſicut poteſt eſſe obiecti non exiſtentis, ſic poteſt eſſe cognitionis non exiſtentis, ſi tamen illa cognitio ſit intellecta, & per intellectum comparata. Prima autem relatio non poteſt eſſe niſi actus exiſtentis, & non vt obiecti cogniti per aliquem actum reflexum, nec per intellectum comparati. Ex hac differentia ſequitur alia, ſcilicet quòd ſecunda relatio eſt rationis, quantùm eſt ex parte vtriuſque extremi. Prima quantùm eſt ex parte obiecti, eſt rationis; quantùm autem eſt ex parte actus, eſt realis: 15.

realis: quia videtur ſequi naturam actus, & non tantùm competere illi actui, vt obiecto intellecto, vel comparato.

Contra hoc ens reale non requirit tanquam ad naturam eius conſequens, vel concomitans aliquod non reale: igitur actus cognoſcendi realis non habet relationem rationis conſequentem ipſum ex natura ſui.

Reſpondeo, per actum cognitionis obiectum habet *eſſe* cognitum, & ideò poteſt naturam actus ſequi aliqua habitudo, quæ ſit ad obiectum, vt habens tale *eſſe*.

Ex hoc patet quartum quomodo ſcilicet relatio rationis neceſſariò concomitatur, quia hoc verum eſt de prima relatione rationis: nam ſine ſecunda poſſet cognitio ipſa eſſe ſicut actus rectus ſine reflexo conſequente, & multò magis poſſet obiectum terminare actum illum abſque hoc, quòd haberet relationem rationis ad actum. Secundà contingenter cauſatur poſt actum intellectionis rectæ: igitur non fuit in obiecto neceſſaria ratio terminandi illum actum. *An relatio rationis neceſſariò cõcomitetur naturã realem.*

COMMENTARIVS.

36. 1 *SEcundus actus cognoſcendi, qui ſcilicet non eſt neceſſariò exiſtentis*, &c. Tota hæc litera declaratur à Doctore per quatuor. Primò oſtendit qualiter cognitio abſtractiua habet relationem realem potentialem, & aptitudinalem, ſcilicet menſurabilis ad obiectum, etiam non exiſtens. Hoc probatur, *quia illud, quod habet relationem actualem ad terminum exiſtentem, & quantùm eſt ex parte ſua vniformiter ſe habet ad illum, & habet realem aptitudinalem ad illum terminum, quando non eſt exiſtens.* Patet de cauſa, & effectu; quotieſcunque enim cauſa eſt, & effectus ſimiliter eſt, tunc cauſa habet relationem realem actualem ad effectum, & è contra: quia cauſa nata eſt ſic ſemper referri ad effectum quando effectus eſt; ſed quando effectus non eſt, tunc eſt apta nata referri realiter ad illud, & ſic dicit relationem realem aptitudinalem. Dicitur relatio realis aptitudinalis, quia ſi ſit in actu erit realis actualis. *Declaratio litera per quatuor.*

Primum declarandum.

m Sed notitia eſt huiuſmodi, loquendo de abſtractiua, *quia ipſa eſt aliquid menſurabile per obiectum, hoc eſt, aptum natum in entitate ſua dependere ad obiectum*, &c. Aduerte tamen, quòd quando Doctor dixit ſuprà de prima relatione, ſcilicet menſurabilis ad menſuram, quæ eſt notitiæ intuitiuæ, quæ neceſſariò requirit exiſtentiam obiecti, illa eſt realis actualis, quia actualis dependentia ſecundùm ſimilitudinem imitationis; hæc autem non eſt realis actualis neceſſariò, quia non eſt neceſſe obiectum actu exiſtere; cùm notitia abſtractiua poſſit eſſe tam exiſtentis, quàm non exiſtentis; & ſi obiectum actu exiſteret, tunc ad illud eſſet relatio realis actualis menſurabilis, ſcilicet notitiæ ad menſuram, ſcilicet ad obiectum actu exiſtens, & ſicut prima ſcilicet intuitiuè eſt relatio notitiæ intuitiuæ menſurabilis, id eſt, aptæ natæ menſurari, ſcilicet talis notitia, ſiue aptæ natæ certificari apud intellectum per obiectum actu exiſtens tanquam per menſuram, vt aptum natum menſurare, ſeu certificare intellectum de notitia modo præexpoſito; ſic ſimiliter reſpectu notitiæ abſtractiuæ, quando obiectum eſt actu exiſtens; tunc eſt relatio realis actualis ipſius notitiæ, vt menſurabilis, id eſt, aptæ natæ certificari apud intellectum per obiectum actu exiſtens modo præexpoſito, & differentia eſt inter intuitiuam, & abſtractiuam, quia intuitiua actu non poteſt eſſe, quin includat neceſſariò relationem realem actualem, vt menſurabilis ad obiectum actu exiſtens, vt ad menſuram: abſtractiua verò non neceſſariò includit relationem realem actualem, vt menſurabilis ad obiectum, vt menſuram, quia nec neceſſariò requirit exiſtentiam actualem obiecti, vt ſuprà patuit: includit tamen neceſſariò relationem realem aptitudinalẽ ad obiectum actu non exiſtens, quia ſi actu exiſteret, neceſſariò includeret relationem realem actualem, ſcilicet menſurabilis ad obiectum, vt menſuram. *Aduerte hic.*

37. n Secundum declarandum eſt *de relatione attingentiæ ad terminum, qui attingitur*, &c. Doctor hic vult quòd notitia abſtractiua non includat relationem vnionis, ſiue attingentiæ ad obiectum, vt actu exiſtens, quia abſtractiua notitia, vt huiuſmodi non terminatur ad obiectum, vt actu exiſtens, nec attingit ipſum, vt actu exiſtens: quia tunc non eſſet abſtractiua; ſi ergo relatio actualis vnionis ad obiectum terminata, ſiue relatio attingentiæ non eſt, nec poteſt eſſe realis, ſequitur quòd relatio aptitudinalis vnionis, ſiue attingentiæ, non erit relatio realis aptitudinalis, vt ſuprà expoſui. Concedit tamen Doctor quòd notitia abſtractiua includit realẽ aptitudinalem, ſcilicet menſurabilis, quia ſi obiectum eſſet actu exiſtens, tunc eſſet ad illud relatio realis actualis, ſcilicet menſurabilis ad menſurã, vt ſuprà patuit. *Secundum declarandum.*

o Tertium declarandum, quod diuiditur in duo, eſt *de relatione rationis in cognitione abſtractiua.* Et dicit ſic Doct. quòd relatio rationis poteſt dupliciter intelligi in cognitione abſtractiua. Primò, quòd terminus, ſiue obiectum non habeat *eſſe* reale, ſed tãtùm *eſſe* in intellectu, ſcil. vel ſicut cognitum in cognoſcente, vel ſicut repræſentatũ in ſuo repræſentatiuo; vt quando præcisè habet *eſſe* in ſpecie intelligibili ipſum repræſentante, tũc ad ipſum non poteſt eſſe, niſi relatio rationis, quia relatio nõ poteſt habere verius *eſſe*, quàm terminus ad quem eſt; nunc autẽ obiectum, quod terminat cognitionem abſtractiuã nõ oportet habere *eſſe*, niſi in intellectu aliquo prædictorum modorum, ſcilicet vel ſicut cognitum in cognoſcente *Tertium declarandum.*

ſcente vel ſicut repræſentatum in repræſentatiuo.

Secundò, poteſt intelligi ſic, ſcilicet, quòd actus intelligendi abſtractiuè obiectum poteſt intelligi actu reflexo, quia intellectus poteſt reflecti ſuper illum actum cognoſcendo illum, vt patet, cùm enim iſta intellectio abſtractiua ſit ſimilitudo obiecti, vt ſupra patuit, per obiectum cognitum poteſt cognoſci reflectendo, & intellectus cognoſcens, ſic iſtam cognitionẽ poteſt ipsã comparare ad obiectum, ſcilicet prius cognitum; ipſa autem notitia abſtractiua ſic per intellectum comparata refertur relatione rationis ad obiectum cognitum.

38. p Deinde dicit *quòd inter iſtas duas relationes rationis eſt vna differentia, nam ſecunda ſicut poteſt eſſe obiecti non exiſtentis, ita poteſt eſſe cognitionis non exiſtentis, ſi tamen illa cognitio ſit intellecta; & comparata per intellectum.* Hoc patet, quia tranſeunte notitia abſtractiua obiecti, adhuc ipſa non exiſtente poteſt abſtractiuè cognoſci, ſicut etiam obiecto non exiſtente, poteſt abſolutè cognoſci, & tunc ipſa non exiſtente, & tamen cognita poteſt comparari ad obiectum cuius erat, & vt ſic comparata, includit relationem rationis ad ipſum obiectum terminatam. Sed prima relatio rationis non poteſt eſſe niſi actus exiſtentis, non vt obiecti cogniti per aliquem actum reflexum, nec per intellectum cõparantem, patet quia intellectus per illam notitiam abſtractiuam actu intelligit, & attingit obiectum, & ſic illa relatio vnionis, ſiue attingentiæ erit neceſſariò in actu abſtractiuo actu exiſtente, & hoc eſt quod dicit.

q *Ex hac differentia ſequitur alia, ſcilicet, quòd ſecunda relatio eſt rationis quantùm eſt ex parte vtriuſque extremi*: patet, quia ipſa fundatur in actu abſtractiuo, vt cognito, ſiue exiſtat, ſiue non, & terminatur ad obiectum, vt cognitum, ſiue ſic exiſtens, ſiue non, vt ſuprà patet. *Sed prima quantùm eſt ex parte obiecti eſt rationis*, quia, vt ſuprà patuit, non terminatur ad illud, vt exiſtens, ſed vt repræſentatum in ſpecie intelligibili, vel vt habens *eſſe* cognitum; & quantùm eſt ex parte actus, eſſet realis, quia videtur ſequi naturã actus, & non tantùm competere illi actui, vt obiecto intellecto, vel comparato. Aduerte tamẽ quòd multiplex apud Doct. eſt relatio rationis; vel relatio rationis diſtinguitur cõtra relationẽ realẽ, eſt enim relatio rationis, quæ merè cauſatur per actũ collatiuũ intellectus, vt omnis ſecũda intentio. Eſt etiã relatio rationis omnis cõparatio relicta in obiecto comparato, à quacunque fiat talis comparatio, ſiue ab intellectu, ſiue à voluntate, ſiue ab imaginatiua, ſiue à quacunque alia potentia collatiua, de quibus vide Doctorem *in primo, diſt.* 45. & communis talis comparatio ſemper eſt inter extrema priùs cognita: non enim intellectus comparat aliqua duo ad inuicem, niſi præcognoſcat illa. Adhuc omne *eſſe* cognitum, vt cognitum, & omne volitum, vt volitum, & omne ſenſatum, vt ſenſatum poteſt dici relatio, ſiue ens rationis, vt patet etiam à Doctore in primo; omnis etiam relatio, quæ immediatè fundatur in ente rationis, eſt rationis, licèt terminetur ad ens reale. Et etiam omnis relatio quæ immediatè nullo intellectu conſiderante, fundatur in ente reali, & terminatur ad ens non habens *eſſe* reale actuale, poteſt dici relatio rationis, & hoc loquendo de relatione actuali, ſicut eſt in propoſito. Et etiam omnis relatio, quæ ex natura rei fundatur in ente reali, & terminatur ad nihil, eſt rationis, vt ſuprà patuit. Poteſt tamen dici realis ratione fundamenti realis, ad quod ex natura rei concomitatur, quia tamen non terminatur ad ens reale actuale, dicitur relatio rationis, vt præcisè diſtinguitur contra relationem realem, quæ eſt inter extrema realia.

Multiplex relatio.

39. r *Contra hoc*: Doctor intendit probare quòd relatio rationis non concomitetur actum realem cognoſcendi, quia ens reale non requirit tanquam ad naturam eius conſequens, vel concomitans aliquod non reale, igitur actus cognoſcendi realis non habet relationem rationis conſequentem ipſum ex natura ſui.

Reſpondet, quòd per actum cognitionis obiectum habet *eſſe* cognitum, & ideo poteſt naturam actus ſequi aliqua habitudo, quæ ſit ad obiectum, vt habens tale *eſſe*, ſcilicet cognitum.

Ex hoc patet quartum, quomodo, ſcilicet relatio rationis neceſſariò concomitatur, &c. Et vult dicere breuiter, quod actus rectus cognoſcendi abſtractiuè neceſſariò includit relationem rationis, quæ terminatur ad obiectum cognitum per illum actum cognoſcendi, ita quòd obiectum cognitum eſt præciſa ratio terminandi talem relationem. Et relatio rationis, quæ fundatur in actu recto cognoſcendi abſtractiuè, quæ cauſatur per actum collatiuum intellectus comparantis actum cognitum ad obiectum cognitum, & terminatur ad obiectum cognitum; non oritur neceſſariò, nec neceſſariò concomitatur ad talem actum; paret, quia talis relatio fundatur in actu, vt cognito actu reflexo: modò poteſt eſſe talis actus abſolutè abſque hoc quòd cognoſcatur actu reflexo, & poſito etiam quòd cognoſcatur actu reflexo, adhuc talis relatio non neceſſariò concomitatur illum actum cognitum: patet, quia illa cauſatur per actum collatiuum intellectus comparantis ipſum actum cognitum ad obiectum cognitum. Si igitur non neceſſariò concomitatur, ſequitur quòd nec obiectum cognitum neceſſariò includet relationem rationis ad actum cognitum, quia talis relatio in obiecto cognito cauſatur per actum collatiuum intellectus comparantis obiectum cognitum ad actum cognitum, & ſic tandem patet quomodo obiectum cognitum non terminat primam relationem rationis ſub ratione talis comparationis ad actum cognitum, cùm illa non ſit neceſſariò in tali obiecto, vt terminatiuo rationis actus cognoſcendi abſtractiuè.

Nota.

SCHOLIVM.

Respondet ad argumenta posita num. 6. & 7. ex doctrina iam probata. Ad primum, operatio quæ est vltima perfectio, seu beatitudo, habet annexam relationem realem, quia tendit in obiectum & existens, ipsa tamen est perfectior hac relatione, & si per impossibile esset sine ea, bearet, quia beatitudo Dei de facto est sine relatione. Connectere ergo formaliter obiecto beatifico non est formalis beatitudo, & idem est habere illud obiectum, si habere dicit formaliter respectum.

16. NVnc tertiò in isto articulo respondendum est ad argumenta facta in prima parte huius articuli pro quanto videntur minùs includere.

Operatio quæ est vltima perfectio, habet necessariò annexã relationẽ realem.

Ad primum, concedo quòd operatio, quæ est vltima perfectio naturæ operantis, necessariò habet annexam relationem, puta si loquamur de operatione beatifica hominis, vel Angeli, illa necessariò est existens, quia si sit cognitio, est intuitiua, si sit volitio, est necessariò concomitans intuitionem; sed cùm dicitur, quòd ipsa est vltima perfectio præcisè inquantùm connectit cum obiecto; dico quòd vltima perfectio potest intelligi, vel aliqua summa perfectio per se vna, vel perfectio integrata ex illa, & omnibus necessariò concomitantibus. Primo modo dico, quòd operatio est vltima perfectio, & est simpliciter perfectior quocunque concomitante ipsam, etiam illa relatione, quam formaliter importat connexio, quia si possem habere operationem beati, sine illa relatione essem beatus: non autẽ essem beatus, si haberẽ relationem sine operatione. Istud patet de beatitudine Dei, quæ formaliter consistit in operatione, secundùm illud Philosophi duodecimo Metaphysicæ, vbi de eò loquẽs ait: *Si non intelligat quid est insigne, & venerabile, sed se habet quemadmodum, si dormiens, siue intelligit, & non est hoc, quod sua intelligentia,* scilicet actualis intellectio, *non est vtique optima substantia.* Et probat consequentiam: *per intelligere enim ei honorabile inest,* & tamen beatitudo eius non requirit relationem rationis inter operationem, & obiectum: quia etsi possit intellectus eius comparare actum suum ad obiectum, tamen ista comparatio, siue relatio rationis non includitur in ipsa operatione, quæ operatio, secundum se, est beatifica: non enim videtur rationabile, quòd magis Deus sit beatus formaliter aliqua operatione includente relationem rationis, quàm beatitudo Angeli includat aliquam talem relationem. Beatitudo tamen creata necessariò requirit relationem ad obiectum, sed realem; & hoc, quia non potest habere maiorem vnitatem cum obiecto, quàm vnitatem relationis. Operatio autem Dei habet cum obiecto veram vnitatem, & identitatem, & ideò ibi nulla requiritur relatio ad hoc, vt ipsa sola, & absoluta sit plenè beatifica.

Tex. 51.

17. In hoc patet vna excellentia beatitudinis diuinæ super creatam, quia illa, vt absoluta, est plenè vltimum bonum eius: beatitudo creata non est vltimum, nisi cum relatione annexa. Quando igitur dicitur, quòd est vltima perfectio, inquantùm præcisè connectit cum obiecto, reduplicatio ista potest intelligi fieri, vel ratione relationis, vel ratione fundamenti proximi. Primò negandum est: quia ipsa formalis ratio relationis non est sibi ratio essendi vltimam perfectionem. Secundo modo concedendum est, quòd inquantùm connectit, hoc est, inquantùm est fundamentum proximum connectens, sic est perfectio vltima. Per idem patet ad illam confirmationem. *Beatus est, qui habet,* &c. Si enim *habere* intelligatur ibi importare relationem; tunc vel est descriptio per illud, quod necessariò concomitatur operationem beatificam, vel hoc nomen *beatitudo* non importat præcisè absolutum, sed cum respectu ad obiectum. Si autem per se *habere* intelligatur operatio, quia obiectum habetur: iuxta illud Augustini 83. quæst. quæst. 35. *habere Deum nihil aliud est, nisi nosse,* tunc *habere* beatificum non importat per se relationem, sed illa tantummodò concomitatur.

Operatiõ beat inquantum connecti, fundamentaliter, non formaliter.

Contra hoc, non est contradictio absolutum separari à relatione, sicut prius à posteriori, & maximè quando non est relatio dependentiæ essentialis: igitur si operatio beatifica sit absoluta, posset per potentiam diuinam separari à relatione illa, & tunc esset beatus, non tamen connectens obiecto.

18.

Præterea. Posterius generatione est perfectius secundùm Philosophum 9. *Metaph.* sed relatio, si est aliud ab operatione absoluta, est posterior generatione; igitur, &c.

Tex. 15.

Ad primum alibi.

Potest

Additio aliorum.

Poteſt dici ſicut etiam in 4. diſtinct. 46. Doctor dicit, quòd licèt beatitudo non includat eſſentialiter reſpectum attingentiæ ad obiectum, neceſſariò tamen requirit, vt ſit perfecta, & completa beatitudo, ideò habens operationem illam ſine tali relatione, non eſſet verè, & completè beatus. Quare in 4. diſt. 10. qu. finali, & hîc ſuprà diſtinguendo de vltima perfectione ad illud argumentum.

Ad ſecundum, illa propoſitio Philoſophi debet intelligi procedendo in eodem ordine: quia ſi in alio ordine, vel genere ſit aliquid poſterius generatione, non oportet, quòd ſit perfectius. Si enim accidens eſſet perfectius forma ſubſtantiali; & tantùm iſto modo eſt relatio poſterior abſoluto: non enim in eodem ordine aduenit tanquam proprium complementum abſoluti, ſed abſoluto in ſe habente propriam perfectionem completam ex illa perfectione, conſurgit relatio. 18.

COMMENTARIVS.

40. *Quid ſit habere Deum.*

t *Contra hoc.* Hîc inſtat, probando quòd operatio beatifica non ſit formaliter entitas abſoluta, quia tunc aliquis poſſet eſſe beatus, & non formaliter connexus Deo.

Ad primum. Dico, quòd ſubiectum relationis quamuis ſit priùs ipſa non poteſt ſeparari ſtante termino, ſicut album non poteſt ſeparari à ſimilitudine ſtante alio albo, & ſic ſtante, ſiue exiſtente obiecto beatifico, & actu intuitiuo illius obiecti non poteſt actus ſeparari à tali relatione connectente. Et poſito quòd poſſit ſeparari, concedo quòd tunc non eſſet beatus, quia beatus habet actum intuitiuum, quo attingit obiectum beatificum, ſed non poſſet tunc attingere.

u *Ad ſecundum. Illa propoſitio Philoſophi debet intelligi procedendo in eodem ordine.* De hac propoſitione vide Doctorem in quarto, diſt. 12.

SCHOLIVM.

Ad ſecundum, nu. 7. etſi videatur Ariſtoteles illo loco dicere quòd ad ſcientiam non datur motus, tamen ſecundùm Commentatorem loquitur in opinione aliorum, id eſt, Platonis, cui ab ipſo, & ab Auguſtino tribuitur, quòd tenuerit addiſcere, non eſſe aliud quàm reminiſci. Secundo, eſto illa verba ſecundùm illam propriam ſententiam dixerit, tantùm voluit non dari immediatè alterationem ad ſcientiam, quia præcedit alteratio ſenſuum, & productio ſpecierum; & hanc fuiſſe eius intentionem ſubtiliter oſtendit. Tertiò, quòd loquitur de alteratione, quæ ſit motus, vel in ſubiecto mobili ab agente Phyſico, & neutrum habet locum in præſenti, Fateor, hoc non haberi ex textu.

Quare Ocham vbi ſuprà. *Com. 20. 7. Phyſic.*

19. AD ſecundum argumentum a quod accipitur ex 7. *Phyſic.* ſi diceretur, quòd Ariſtoteles omnia illa dicit non ſecundùm opinionem propriam, ſed ſecundùm opinionem Platonis videtur poſſe haberi ex Commentatore, vbi in fine commenti, *Ariſtoteles* (inquit) *intelligit in hoc loco, non quòd hæc ſit opinio eius, ſed intendit declarare vim opinionis huius.* Hæc ille. Sententia etiam in ſe videtur illa, quam imponit Auguſtinus Platoni *in 12. de Trin.* & Ariſtoteli *primo Poſteriorum*, ſcilicet quòd *addiſcere* non ſit niſi *reminiſci*; ait enim ſic: *Acquirere cognitionem in principio, non eſt generatio neque alteratio, hoc enim fit ſciens, & intelligens, quando anima eius quieſcit, & firmatur, quemadmodum quando ſurgit à ſomno.* Et Commentator exponit, & in alia tranſlatione apparet illa eadem ſententia, quòd non mutatur anima in prima acceptione ſcientiæ: ſicut nec mutatur, quando poſt impedimentum ſomni, vel ebrietatis poteſt vti ſcientia, quâ priùs non potuit vti.

In trãſlatione Arabica.

Explicat Ariſtotelẽ ſubtiliſſimè Tex. 15.

Tex. 17.

Tamen poteſt aliter dici, b quòd ſi Ariſtoteles iſta dixerit ſecundùm propriam opinionem, hoc fuit quòd motum, & mutationem non dixit per ſe eſſe ad aliquam formam, niſi quæ poteſt propria acquiſitione acquiri, & ideò ad nullam formam dixit eſſe motũ, quæ tantùm acquiritur alia acquiſita, ſicut eſt de relatione. Vnde vult ibi, quòd in qualitatibus illis nõ eſt alteratio, quæ fiunt cùm quædam alterantur, hoc eſt alteratio fit in aliis: *denſata enim, aut rarefacta*, &c. Et poſt, *Sicut ſanitas frigidorum, & calidorum commenſuratio quædam eſt, & ideò ſanitas non eſt proprius terminus alicuius alterationis, ſed aliqua alia alteratio terminatur ad aliquem gradum calidi, vel frigidi, & tunc ipſum eſt commenſuratum aliis qualitatibus corporis, & ſic eſt ſanitas.* Si autem hoc eſſet manifeſtum, ſcilicet quòd ſcientia, vel actu conſiderare, eſſet ſola relatio, ſatis pateret, quòd ſecundùm intentionem Ariſtotelis ad illam non eſſet mutatio, vel alteratio, ſed probatum c eſt in primo articulo, quòd operatio non eſt ſola relatio, & pari ratione, vel maiori, nec habitus ſcientiæ.

Vnde

20. Vnde videtur aliquid vltra addendum, ſcilicet quòd Ariſtoteles non concedit alterationem eſſe ad aliquam qualitatem, niſi quæ poteſt primò acquiri, ſic quòd ipſa non tantùm conſequatur per accidens ad formam inductam, ſicut relatio, ſed nec eius inductio neceſſariò ſequatur inductionem alicuius formæ prioris. Et tunc iſta concluſio eius non eſt vera, niſi de alteratione immediata [d] primo alterandi in illo ordine: & ſic ad ſcientiam, vel conſiderationem non eſt aliqua alteratio immediata primo alteranti in illo ordine: quia primum tale eſt obiectum extrà, cognitio autem in intellectu non immediatè cauſatur ab obiecto, vt extrà, ſed ab aliquo intrà, quia intelligimus, cùm volumus, non autem ſentimus, cùm volumus, *ſecundo de Anima*: quia ad intelligendum habemus obiectum intrà, ad ſentiendum requiritur obiectum extrà. Tex. 55. & 60. vide 3. de anima t. c. 8. & alibi.

21. Quòd autem intelligat de tali alteratione, de qua dictum eſt, probatur; quia parùm ante concedit ſenſum alterari, dicens, & *ipſi ſenſus alterantur, patiuntur enim*: actio enim ipſorum [e] motus eſt per *corpus*, *patiente aliquid ſenſu*: hic autem negat partem intellectiuam alterari, & videtur aſſignare pro ratione, quia notitia intellectiua accipitur non immediate ab obiecto extra, quod eſt primum alterans in iſto ordine, ſed mediante cognitione ſenſitiua. Vnde ad probandum, quod nulla mutatio eſt ad ſcientiam, ait: *Ex ea enim quæ eſt ſecundùm partem experientiæ [f] vniuerſalem accepimus ſcientiam*. Et ſic illud verbum ibidem, *ſciens maximè ad aliquid dicitur*, debet intelligi ſic, *ad aliquid*, id eſt, ad obiectum intrà, & non immediatè ad obiectum extrà, quod eſt primum alterans, & iſta concluſio ſic particulariter intellecta de alteratione prima ſufficit ad propoſitum ſuum ibi, quia concluſionem illam, ſcilicet quòd mouens & motum ſimul ſunt, intendit probare inductiuè in ſingulis motibus, & ſpecialiter in alterationibus, videtur habere inſtantiam de illis qualitatibus, quæ non immediatè inducuntur à primo alterante, quia ibi alteratum [g] etſi ſimul ſit cum proximo alterante, non tamen cum primo in illo ordine, de quo manifeſtius eſt, quòd ipſum ſit alterans. Tex. 12. Tex. 10. Tex. 20. Tex. 11. & circiter.

Tertio modo poſſet dici, [h] quòd dictum Ariſtotelis eſt intelligendum de alteratione, quæ eſt motus: vel ſi eſt indiuiſibilis, eſt mutatio terminatiua, vel continuatiua motus, vel ſaltem, quæ eſt ſubiecti mobilis, vel mutabilis, & ab aliquo agente naturali. Nullum iſtorum inuenitur in parte intellectiua: quia ipſa eſt indiuiſibilis, & ita non ſuſceptiua motus, qui requirit ſubiectum diuiſibile. Ipſa etiam quia indiuiſibilis, ideò non eſt localiter præſens alicui agenti naturali: quia non replet locum: agens autem Phyſicum non eſt actiuum niſi in paſſiuum ſibi localiter præſens. Senſus autem per oppoſitum poteſt dici alterari, & quia ibi compoſitum quantum recipit, & quia ab agente naturali; cui eſt localiter præſens. Tertia explicatio Philoſophi.

Iſtud tertium dictum videtur ſatis verum, ſed non videtur poſſe haberi ex textu Ariſtotelis ibi.

COMMENTARIVS.

41. *Quare Ochã quodl. 18.*

a *AD ſecundum argumentum* principale. Doctorem exponit illam propoſitionem Philoſophi acceptam ex 7. Phyſic. quæ talis eſt. *Neque in intellectiua parte animæ eſt alteratio, ſciens enim, maximè ad aliquid dicitur.* Et recitando literam Doctoris exponam eam vbi opus erit expoſitione. Dicit ergo primò; quòd Philoſophus fortè omnia illa dicit non ſecundùm opinionem propriam, ſed ſecundùm opinionem Platonis, vt patet per *A.* vbi in fine com. Sententia ergo Platonis ſecundùm Philoſophum, & eius Commentatorem fuit quòd anima nihil addiſcit de nouo, ſed quicquid ſcit, priùs ſciuit: ſi ergo ſcientia non poteſt eſſe noua in homine, ſequitur quòd ad ipſam non poſſit eſſe generatio, nec alteratio, quia omne acquiſitum in aliquo per generationem, vel alterationem, eſt nouum in illo, cùm tam generatio, quàm alteratio ſit à priuatione ad habitum, & priuatio ſemper eſt prior duratione habitu; & ſic patet quomodo ſecundùm opinionem Platonis, in nobis ad ſcientiam non ſit nec generatio, nec alteratio; & quando homo actu ſcit, puta hominem eſſe riſibilem, non acquirit illam de nouo: ſed aliquando impeditur, vt per ſomnum, & ebrietatem, vel per aliquid aliud, & amoto impedimento, ſtatim reminiſcitur, vt quando anima firmatur, & quieſcit, per quod intelligitur amotio omnis impedimenti. *cap. vltimo primo poſt contex. 4.*

b Secundò aliter Doctor exponit Philoſophum dicens: *Tamen poteſt aliter dici*, &c. Vult dicere, quòd illa qualitas, quæ immediatè ſequitur ad aliud per alterationem acquiſitum, non acquiritur per alterationem, & ponit exemplum de ſanitate, quæ propriè non dicitur acquiri per alterationem, quia ſanitas eſt commenſuratio calidorum, & frigidorum, & ideò ſanitas non eſt proprius terminus alicuius alterationis, ſed aliqua alia alteratio ad aliquem gradum calidi, vel frigidi, & tunc ipſum calidum, vel frigidum erit commenſuratum aliis qualitatibus corporis, & ſic eſt ſanitas; alteratio ergo erit ad aliquam qualitatem, ad quam immediatè ſequitur ſanitas, & *Contex. 15.*

ſic ſanitas non dicitur terminus proprius alterationis.

42. c *Sed probatum eſt in primo articulo, quòd operatio non eſt relatio ſola; & pari ratione, vel maiori, nec habitus ſcientiæ*, quia habitus ſcientiæ propriè ponitur in prædicamento. Qualitatis. *Unde videtur aliquid addendum*,&c. Vult dicere breuiter, quod aliqua forma immediatè concomitatur per accidens, quia ſcilicet non acquiritur propria acquiſitione, ſic, quòd *non eſſe* immediatè præcedat *eſſe* illius,& ſic relatio dicitur acquiri tantùm per accidens,quia neceſſariò ſequitur ad fundamentum,poſito, & termino, ita quòd licèt producatur à fundamento poſito termino, non tamen de nouo, quia priuatio eius nullo modo præceſſit poſitis fundamento, & termino, & ideò dicitur acquiri per accidens; aliqua verò forma dicitur,acquiri per ſe, ſed non propriè per alterationem vel generationem; quia licèt *non eſſe* eius immediatè præcedat *eſſe*,quia tamen non poteſt aliquo modo immediatè acquiri non aliquo alio priùs acquiſito, ideò non dicitur propriè terminus alterationis, ſed illud prius acquiſitum per alterationem ponitur terminus alterationis.

Quomodo forma dicatur acquiri,

d *Et hoc modo ad ſcientiam*, ſcilicet habitualem, , *vel conſiderationem*, ſcilicet actualem, *non eſt aliqua alteratio immediata primo alteranti in illo ordine,quia primum tale*,ſcilicet alterans, *eſt obiectum extrà*,puta color. *Cognitio autem in intellectu non immediatè cauſatur ab obiecto extrà vt extrà*, &c. *quia ad intelligendum habemus obiectum intrà*, ſcilicet per ſpeciem intelligibilem, per quam intelligimus obiectum abſtractiuè,de qua hîc Philoſophus loquitur,quia de intuitiua, quæ eſt obiecti extrà; vel nihil, vel parum loquutus eſt. Habita ergo præſentia obiecti per ſpeciem intelligibilem, ſtatim intellectus intelligit cùm vult, quia tunc habet omnia requiſita ad intellectionem. Et quomodo iſta auctoritas. *Intelligimus cùm volumus*, intelligatur, vide quæ expoſui in ſecundo diſt.9.q. 2.& in diſt. 42. Non autem ſentimus cùm volumus, quia *ad ſentiendum requiritur obiectum extrà*, & ideò non eſt in poteſtate noſtra ſentire cùm volumus.

2. de Anima tex.55.6. & 6.

e *Actio enim ipſorum motus eſt per corpus, patiente aliquid ſenſu*; & patet, quia ſenſus,puta viſus, alteratur à corpore viſibili extrà, recipiendo ab illo ſpeciem ſenſibilem, & inquantùm ab illo recipit,dicitur ab illo pati,paſſione tamen perfectiua,& non corruptiua;& ſic dicitur alterari,& ſimul recipiendo ſenſationem.

f *Ex ea enim quæ eſt ſecundum partem experientia vniuerſalem accipimus ſcientiam*, id eſt, quòd ex illa experientia, quæ accipitur ſecundùm partem animæ ſenſitiuam,accipimus pòſt vniuerſalem ſcientiam, id eſt, quòd ſcientia in parte intellectiua neceſſariò præſupponit notitiam ſenſitiuam.

g *Quia ibi alteratum etſi ſimul ſit cum proximo alterante non tamen cum primo in illo ordine, de quo manifeſtius eſt,quòd ſit ipſum alterans.* Proximum mouens intellectum poſſibilem, eſt intellectus agens,& ſpecies intelligibilis obiecti, quod immediatè mouet intellectum poſſibilem ad cognitionem obiecti; & proximum mouens intellectum poſſibilem reſpectu ſpeciei intelligibilis, quam immediatè recipit eſt phantaſma, & intellectus agens, vt patet à Doctore *in primo diſt.3.q.8.* & infrà patet *q.15.* & hoc modo loquendo,mouens, & motum ſimul ſunt, ſed mouens remotum intellectum poſſibilem tam reſpectus ſpeciei intelligibilis,quàm intellectionis eſt obiectum extrà, quod immediatè mouet aliquem ſenſum,quo moto mouetur virtus phantaſtica, quâ motâ mouetur intellectus poſſibilis. De ordine iſtius motionis vide quæ expoſui *in primo diſt.3.q.prima, & ſecunda, & tertia.* Vult ergo Philoſophus quod ad notitiam intellectiuam non ſit alteratio, nec mutatio, pro quanto non immediatè mouetur, nec alteratur intellectus poſſibilis à primo alterante, id eſt, ab obiecto extrà, quod vt ſic, non poteſt immediatè nec alterare, nec mouere intellectum poſſibilem, & quia obiectum extra immediatè mouet ſenſum, ideò concedit ſenſum alterari,& mutari ſub ipſo obiecto extrà.

Nota.

43. h *Tertio modo poſſet dici*, &c. Declaro aliqua in iſta litera. Quid ſit motus, patet *tertio Phyſic.* mutatio indiuiſibilis continuatiua motus ſunt *mutata eſſe*, quæ continuant motum, ſicut puncta lineæ, quæ continuant lineam, & inſtantia in tempore, quæ continuant tempus, ita quòd ſicut inſtans continuans ſemper eſt principium vnius partis temporis, & finis alterius,ſic mutatio,ſiue *mutatum eſſe*,quid ponitur continuatiuum motus eſt principium vnius partis motus, & finis alterius, vt expoſui *in ſecundo d.2.q.1.* Sed mutatio terminatiua motus eſt illa, quæ immediatè terminat motum:ſemper enim motus terminat ad aliquid indiuiſibile,ſcilicet ad mutationem, vel *mutatum eſſe*, ſicut tempus vnius horæ terminat ad vltimum inſtans illius horæ, Sed eſt aliqua mutatio,quæ nec eſt continuatiua, nec terminatiua alicuius motus: patet,quia generatio ſubſtantiæ eſt mutatio,& tamen non eſt continuatiua,nec terminatiua motus, vt patet à Doctore *in ſecundo, d.2.q.4.* Similiter quando aliquid quieſcit per aliquod tempus, & in vltimo inſtanti illius temporis mutatur, talis mutatio,nec eſt continuatiua motus, cùm non ſit principium alicuius motus, quia in motu non eſt prima mutatio,vt patet *6.Phyſ.*nec eſt terminatiua motus,quia illam vllus motus præceſſit & de his vide quæ expoſui *in ſecundo,d.1.q.4.* & *9.* Cùm ergo anima intellectiua non ſit receptiua motus propter ſui indiuiſibilitatẽ,ſequitur quòd non erit receptiua mutationis,nec continuatiuè,nec terminatiuè motus, quia recipiens talem mutationem ſecundùm quam dicitur mutari neceſſariò eſt recipere ipſum motum, cùm ſit impoſſibile talẽ eſſe in aliquo ſine motu, vt patet. Sed poſito quòd ſic non poſſit moueri,vel mutari,poterit tamẽ immediatè mutari mutatione,quæ nõ eſt, nec continuatiua, nec terminatiua motus, ſed aliqua alia mutatione tranſeunte immediatè à priuatione ad habitum. Dicit Doctor,quòd etſi hoc ſit poſſibile tamen non eſt poſſibile quòd ſic immediatè mutetur ab agente naturali,quod eſt ſecundùm Philoſophum agens corporale,& quòd non poſſit ſic immediatè mutari probat per hoc,quod tale agens nunquam in agit, paſſum niſi approximetur ſibi localiter, loquendo de loco corporali, & circumſcriptiuo, & ſic oportet quòd tam agens naturale,quàm paſſum, ſint in loco circumſcriptiuè,ſi debeant ſic localiter approximari; modò anima intellectiua non poteſt eſſe in loco circumſcriptiuo.

Declaratio littera.

SCHO

SCHOLIVM.

Ad tertium nu. 7. explicat, quomodo relatio tertij modi dicitur eſſe in ſubſtantia tantùm alterius extremi, & relatio primi, & ſecundi in vtróque extremo; & quòd in iſta ſit mutuitas reſpectus, & non in illa: neque ſequitur intentum argumenti relationem includi in operatione, vel ipſam eſſe abſolutum, ſed tantùm habetur abſolutum fundarè relationem.

22. AD tertium poteſt dici, [i] quòd in tertio modo relatiuorum ſic conceditur relationem eſſe in ſubſtantia alterius extremi tantùm: ſicut in duobus primis modis conceditur relationem eſſe in ſubſtantia vtriúſque extremi. Vnde dicit ibi Commentator: *relatio eſt duobus modis, aut relatio eſt in ſubſtantia vtriúſque extremi relati, aut in ſubſtantia alterius tantùm*, nunc autem in duobus primis modis non includitur relatio eſſentialiter in vtroque extremo: imò vtrunque ſecundùm ſe eſt abſolutum; ſed dicitur ibi relatio eſſe in ſubſtantia vtriuſque extremi, vt in fundamento proximo, ſiue ratione fundandi, & ſic in tertio modo eſt tantùm in ſubſtantia alterius extremi. Hoc planius habetur in alia tranſlatione: vbi ſic habetur: *ſecundùm numerum, & potentiam dicta ad aliquid, hoc eſt primo, & ſecundo modis, omnia ſunt ad aliquid, eo quòd ipſum, quod eſt alterius dicitur ipſum quidem, ſed non eo, quòd aliud ad illud: Menſurabile verò, & ſenſibile & intellectuale eo, quòd aliud ad ipſum dicitur, & aliud dicuntur.* Vult dicere, quòd relatiuum primis duobus modis per ſe dicitur ad aliud, & non tantùm eo, quòd aliud refertur ad ipſum. In tertio modo tantùm [k] vnum extremum eſt per ſe fundamentum relationis: reliquum verò dicitur ad aliud, ſolùm, quia aliud eſt eius.

Relatio tertij modi eſt in ſubſtantia alterius extremi, aliæ relationes in vtroque extremo.

[Noua.

23. Hic breuiter dici poteſt, quòd hæc eſt differentia iſtorum, quia in primis duobus eſt relatio mutua, ita quòd in vtroque extremo eſt ratio fundandi relationem vnam, & ratio terminandi relationem aliam. In tertio modo eſt relatio non mutua, ſed ratio fundandi relationem eſt tantùm in vno extremo, & in alio ratio terminandi eandem.

Quid relatio mutua, & non mutua.

Quod autem additur ibi de illo, quòd *bis diceretur idem*, &c. poteſt Commentator ibi ſic intelligi, quòd aliquid dicatur conſtitui per illud, ad quod eſſentialiter dependet, licèt illud non ſit intrinſecum illi; & ſic conſtituitur per illud, quod eſt menſura eius: ſi igitur intellectus diceretur ad intelligentem, vt ad menſuram, conſtitueretur hoc modo per ipſum, ſed intelligens conſtituitur per intellectum, vt per formam ſuam; igitur erit circulus in conſtitutionibus, licèt non eodem modo conſtituendi: & hoc eſt impoſſibile: dum tamen vtrunque conſtitutum dependeat per ſe à conſtituente: quia non poteſt eſſe circulus in per ſe dependentiis; & hoc poteſt intelligi per illud dictum Commentatoris, ibi; *idem diceretur bis, & tunc idem erit cauſa, & cauſatũ eiuſdem*, ſed faciliùs exponitur litera Ariſtotelis ibidẽ ſecundùm aliam trãſlationem: quia ſi intellectus diceretur ad intelligentem, vt ad menſuram, & cùm dicitur ad intelligibile, vt ad menſuram, idem vt menſurabile erit bis dictum, ad vtrunque duorum, vt ad menſuram, quod eſt inconueniens de duobus diſparatis, ſcilicet quòd vtrunque ſit completè menſura eiuſdem.

Explicat comment. & Phil.

Melior explicatio Ariſt.

COMMENTARIVS.

44. *Nota.* AD tertium dicit Doctor quòd *in tertio modo, relatiuorum ſic conceditur relationem eſſe in ſubſtantia*, &c.

i *In tertio modo tantùm vnum extremum eſt per ſe fundamentum relationis, reliquum verò dicitur ad aliud ſolùm, quia aliquid eſt eius*, id eſt, quia aliud refertur ad ipſum: ſicut menſura ſolùm dicitur ad menſurabile, quia menſurabile refertur ad menſuram. Breuiter dici poteſt, quòd hæc eſt differentia iſtorum modorum, quia in primis duobus eſt relatio mutua, ita quòd in vtroque extremo eſt ratio fundandi relationẽ vnã, & ratio terminandi relationẽ aliã; in tertio modo eſt relatio nonmutua, quia ratio fundandi relationem eſt tantùm in vno extremo, & in alio ratio terminandi eandem.

Sunt aliqua in iſta litera, declaranda perſolutionem aliquorum dubiorum. Primò ergo dubitatur de hoc, quòd *cognitio intuitiua, quæ eſt rei exiſtentis, vt exiſtens, eſt neceſſariò habet annexam relationem realem, & actualem ad ipſum obiectum.*

Primum dubium.

Secundò dubitatur in hoc, quod *actus cognoſcendi dicitur menſurabilis ab obiecto, vt à menſura eius per hoc quod eſt ſimilitudo obiecti ſecundùm imitationem ſicut eſt ſimilitudo ideati ad ideam.*

Secundum dubium.

Tertiò. Dubitatur in hoc, quòd *cognitio abſtractiua habet relationem realem potentialem, ſeu aptitudinalem, ſcilicet menſurabilis etiam ad obiectũ non exiſtens. Et ad obiectũ actu exiſtens habet relationẽ realẽ actualẽ menſurabilis ad menſuram.*

Tertium dubium.

Quartò dubitatur in hoc quod dicit, quòd *cognitioni abſtractiuæ non conuenit relatio attin-*

Quartum dubium.

gentiæ realis aptitudinalis, quia non conuenit fundamento quantùm eſt ex parte eius, nec ſibi competeret in actu: ſi terminus poneretur in actu, quia terminus non eſt natus per illum actum attingi, vt actu exiſtens.

Quintum dubium. Quintò dubitatur in hoc, *per actum cognitionis obiectum habet eſſe cognitum, & ideò poteſt naturam actus ſequi aliqua habitudo, quæ ſit ad obiectum, vt habens tale eſſe.*

Sextum dubium. Sextò dubitatur in hoc quòd *relatio fundata in notitia abſtractiua, huius ponitur relatio rationis ſequi naturam actus, ſic quòd intellectu non comparante, nec actum cognoſcente ſequitur neceſſariò relatio rationis ad obiectum cognitum.* Et hæc dubia pro nunc ſufficiunt, &c.

45. Contra primum inſtatur, probando quòd cognitio intuitiua non includit neceſſariò relationem realem actualem ad obiectum, & hoc loquendo de relatione vnionis, ſiue attingentiæ. Et primò ſic: præſupponendo aliqua. Primò, quòd cognitio intuitiua neceſſariò eſt rei exiſtentis, ita quòd eſt impoſſibile eſſe cognitionem intuitiuam, niſi ſit rei exiſtentis, vt exiſtentis, quia hoc eſt de formali ratione ipſius, vel ſaltem neceſſariò competit ſibi, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 1. *q.* 2. *diſt.* 8. *q.* 3. *in ſecundo, d.* 3. *in quarto diſt.* 10. & 49. *in quodl. q.* 7. & 13. & 14.

Relatio identificatur realiter fundamento. Secundò ſuppono dictum Doctores *in ſecundo, diſt.* 3. *q.* 5. quòd illa relatio identificatur realiter fundamento, cui fundamento ſimpliciter repugnat eſſe ſine termino, vt patet de dependentia creaturæ ad Deum, quæ realiter identificatur ipſi creaturæ, quia eſt ſimpliciter impoſſibile eſſe creaturam ſine Deo, vt termino. Iſtis præſuppoſitis arguo, ſic per argumentum ducens ad impoſſibile; cognitio intuitiua neceſſariò includit relationem realem actualem attingentiæ ad obiectum exiſtens, vt exiſtens; ergo talis relatio realiter identificatur tali notitiæ: conſequens eſt impoſſibile; ergo & antecedens. Conſequentia probatur per ſecundum præſuppoſitum, & per primum, quia ſi eſt impoſſibile talem notitiam eſſe ſine termino, vt patet per primum præſuppoſitum; ergo relatio erit realiter idem illi, vt patet per ſecundum præſuppoſitum. Falſitas conſequentis patet, quia Deus poteſt abſolutè conſeruare in intellectu notitiam, quæ ponitur qualitas abſoluta ſine obiecto exiſtente actu; poteſt enim conſeruare viſionem in oculo, nullo viſibili exiſtente, vt etiam patet per Doctorem. Sed ſi notitia intuitiua neceſſariò includeret talem relationem, vt eandem ſibi realiter eſſet ſimpliciter impoſſibile ipſam poſſe conſeruari obiecto actu non exiſtente.

Secundò inſtatur. Et præſuppono quòd intellectus cognoſcat per actum reflexum intuitiuè actum rectum, quam immediatè terminatur ad obiectum primum, ſiue ille actus rectus ſit intuitiuus, ſiue abſtractiuus, non curo, cùm verſetur in ſe ſit qualitas abſoluta actu exiſtens in intellectu quando cognoſcitur intuitiuè per actum reflexum, cùm cognitio intuitiua ſit neceſſariò exiſtentis, vt ſuprà dixi. Tunc arguo ſic: Si notitia intuitiua neceſſariò includit relationem realem ad obiectum exiſtens; ergo actus reflexus intuitiuus neceſſariò includit relationem realem ad actum rectum. Conſequens eſt falſum, quia ſequuntur inpoſſibilia. Primo ſequitur quòd infiniti actus actualiter exiſtentes ſimul poſſunt eſſe in eodem intellectu; patet, quia ſi actus reflexus neceſſariò includit relationem realem ad actum rectum, ergo actus neceſſariò actu erit ſtante reflexo; & actus ſimiliter reflexus poteſt intuitiuè cognoſci per alium actum reflexum, cùm ſit ita qualitas abſoluta, ſicut actus rectus; ergo ille actus ſecundus reflexus neceſſariò includit relationem realem ad primũ actũ reflexum; & primus non poteſt eſſe ſine actu recto, & ſecundus reflexus non poteſt eſſe ſine primo reflexo; ergo ſtante ſecundo reflexo ſimul ſtant, & alij, ſed ſecundus reflexus poteſt ita intuitiuè cognoſci per alium reflexum ſicut & alij præcedentes, ergo procedendo infinitum, ſequitur quòd actu poſſent eſſe infinitæ cognitiones intuitiuæ in eodem intellectu, & ſimul infinitę relationes reales. Sequitur ſecundò quòd Deus non poſſet in intellectu conſeruare actum reflexum ſine actu recto, quod videtur inconueniens.

Actus reflexus quid.

Que ſit cognitio intuitiua.

46. Tertiò inſtatur, quòd ſi cognitio intuitiua neceſſariò includit relationem realem actualem attingentiæ ad obiectum realiter diſtinctum actu exiſtens, ſequitur quòd notitia intuitiua in Deo, quæ intuetur lapidem actu exiſtentem, neceſſariò includet relationem realem attingentiæ ad ipſum lapidem; conſequens eſt impoſſibile, vt patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 3. vbi probat eſſe impoſſibile Deum realiter referri ad creaturam. Nec valet dicere, quòd non intuetur lapidem, vt actu exiſtentem, quia Deus cognoſcit omnem creaturam etiam ſecundùm omnem conditionem exiſtentiæ, vt oſtendit Doctor *in* 1. *diſt.* 37. Nec ſimiliter valet dicere quòd à Tota eſſẽtia diuina mouetur immediatè ad cognitionem cuiuſcunque obiecti, vt patet à Doctore *in prologo q. pen. & d.* 39. *primi, & in* 2. *diſt.* 3. *& in quodl. q.* 5. & 14. quia hoc non impedit, quia loquimur hîc de relatione attingentiæ, ſiue vnionis, & non de relatione dependentiæ, qua notitia dependet ab obiecto in *eſſe*; notitia enim cauſatur ab obiecto; ſed relatio attingẽtiæ præſupponit primam dependentiam, vt patet; ipſa ergo notitia priùs in ſe ſuo modo cauſata ab obiecto, neceſſariò includit aliam relationem realem, ſcil. attingentiæ, & per conſequens notitia intuitiua in Deo, qua intuetur creaturam actu exiſtentem, neceſſariò includet relationem realem vnionis, vel attingentiæ ad ipſam.

Quartò inſtatur ſic: præſupponendo duo, primò, quòd omne habens propriam exiſtentiã poteſt intuitiuè cognoſci, & per conſequẽs poſſet eſſe terminus intuitiuæ cognitionis. Secundò præſuppono, quòd omnis relatio realis actualis ſaltem realiter diſtincta à fundamento, & termino, ſit verum ens reale habens propriam exiſtentiam, & hoc patet, expreſsè à Doctore *in* 2. *diſt.* 1. *q.* 5. *vel* 4. vbi probat relationem habere verum *eſſe* præter omne opus intellectus, & præter *eſſe* fundamenti, & termini. Tunc arguo ſic; cognitio intuitiua poteſt eſſe reſpectu relationis realis actu exiſtentis propria exiſtentia; ergo talis notitia neceſſariò includit relationem realem actualem terminatam ad ipſam relationem: conſequens eſt falſum; ergo illud ex quo ſequitur, ſcilicet, hoc quòd notitia intuitiua neceſſariò includit relationem realem ad obiectum actu exiſtens. Antecedens patet per præſuppoſita. Conſequentia patet per concluſionem Doctoris, quòd relatio realis neceſſariò includitur in notitia intuitiua reſpectu

Relatio habet verum eſſe.

reſpectu obiecti actu exiſtentis. Falſitas conſequentis probatur, quia tunc relatio realis haberet pro termino immediato relatione realem; quod eſt contra Doctorem *in primo diſt.* 30.

47. Quintò inſtatur, quia ſequeretur quòd idem actus intuitiuus ſimul includeret ſaltē tres relationes reales attingentiæ, vel vna relatio realis ſimul eſſet ad tres terminos, quorum vtrumque eſt falſum. Oſtenditur ſequela, quia pono quod quis actu recto intuitiuè cognoſcat lapidem, & actu reflexo intuitiuè potentia reflectat ſe ſuper actum rectum, & ſuper relationem realem vnionis, ſiue attingentiæ fundatam in actu recto, & ſuper obiectum primum, ſcilicet lapidem; patet quia vel actus reflexus neceſſariò ſimul includeret tres relationes reales ad illa tria obiecta, vel quòd vna ſola reali refertur ſimul ad illa tria. Et quòd conſequens ſit falſum, patet, quia ponendo tres tales relationes ſequitur quòd idem actus ſimul erit vnitus tribus obiectis, tribus relationibus realibus, quod non videtur. Sequitur etiam quòd illæ tres eſſent realiter idem illi actui, & probatur ſicut ſupra probatum eſt in primo argumento. Si verò ponatur tantùm vna relatio in ipſo actu reflexo ad illa tria obiecta, ſequitur quòd vna, & eadem relatio habebit ſimul tres terminos, & cùm relatio neceſſariò dependeat à termino ſimul à tribus dependebit, & ſic poſito vno illorum verè dependebit relatio, & remoto non dependebit; ergo ſimul dependebit, & non dependebit, vt patet per argumentum Doctoris quod ſæpè in pluribus locis facit. Sic dicatur, quòd alio actu potentia reflectitur ſuper actum primum, & rectum, ſuper relationem, & ſuper obiectum. Contrà, quia tunc ſequitur quòd quis vno actu reflexo non poterit cognoſcere ſe cognoſcere, quod non videtur, nec communiter tenetur, quia eodem actu reflexo ſuper actum rectum ſcio me ſcire, & me intelligere. Sed de hoc aliàs.

Nota.

Sextò inſtatur, quia ex hoc videtur ſequi quòd actus, quo intueor relationē realē incluſam neceſſariò in actu recto beatifico, ſic actus magis beatificus quā actus rectus. Et arguo ſic; Ille actus eſt ſimpliciter magis beatificus, quo potentia immediatè attingit obiectum beatificum (& loquor non de relatione, ſed præcisè de actu intuitiuo,) ſed actu reflexo, quo potentia intuitiuè cognoſcit relationem attingentiæ realem incluſam in actu recto, & immediatè terminatam ad obiectum beatificum, ipſa potentia immediatiùs attingit obiectum beatificum, quàm mediante actu recto; ergo actus reflexus per illam relationem erit magis beatificus, quod eſt falſum. Maior eſt nota apud Doctorem *præſenti quæſt. & in* 4. *diſt.* 49. Minor probatur, quia cognoſcens relationem immediatè terminatam ad obiectum beatificum, immediatè cognoſcit obiectum beatificum, vt patet à Doctore *infrà.q.*14. *articulo tertio*, ſequitur ergo quòd actus reflexus, vel erit magis beatificus, vel ſaltem æquè beatificus, cùm æquè immediatè potentia attingat obiectum beatificum

An actus reflexus ſit magis beatificus quàm actus rectus.

48. ipſo actu reflexo ſicut actu recto.

Septimò inſtatur ſic: Et quæro an potentia actu recto circa obiectum beatificum immediatè percipit obiectum, an mediante relatione reali attingentiæ. Si primò ſequitur quòd talis actus rectus intuitiuus non neceſſariò includit relationem realem ad ipſum obiectum, patet, quia talis relatio vnionis ponitur vt potentia vniatur obiecto attingēdo illud. Si ſecundò, ergo ſequitur quòd oportet potentiam priùs attingere illam relationem, & ſic erit proceſſus in infinitum; quia quæro, aut illam immediatè attingit aut mediatè. Si primò, non eſt maior ratio de attingenda iſta, & illa qua attingit obiectum. Si ſecūdò, ergo mediāte alia ralatione, & quæro de illa alia, & ſic proceſſus in infinitū.

Octauò inſtatur. Et quæro de viſione beatifica, aut illa viſio, & formaliter abſolutè accepta eſt actus ſimpliciter, & per ſe beatificus, aut eſt actus beatificus in quantùm includit relationem illam. Si primò, habetur propoſitum, quia vt ſic, non includit neceſſariò relationem realem. Si ſecundò ergo viſio illa erit actus beatificus tantum per accidens, & non per ſe, quia viſio vt vnita, dicit tantùm vnum per accidens, & ſic actus beatificus non erit vnus per ſe.

Nonò inſtatur ſic, quia ſi actus intuitiuus, vt actus beatificus includit neceſſariò relationem realem attingentiæ terminatam ad obiectum beatificum, ergo aliquis poterit ex puris naturalibus cognoſcere obiectum beatificum in ſe; conſequens eſt impoſſibile, vt patet à Doctore, *q.* 1. *prologi & diſt.* 3. *primi*, *& in* 2. *diſt.* 3. *q.* 9. *& infrà.q.*14. *quoli. art.* 2. Conſequentia probatur, quia aliquis Angelus ex puris naturalibus poterit intuitiuè videre in Angelo habente actum beatificum, & ipſum actum beatificum, & relationem neceſſariò incluſam in tali actu beatifico, & per conſequens terminum illius relationis, qui eſt obiectum beatificum; patet, quia naturaliter poteſt videre quicquid realiter, & formaliter eſt in Angelo, vt etiam videtur patere ſecundum Doctorem *in* 2. *diſt.* 9. *de locutione Angelorum.*

Nota.

Decimò inſtatur ſic, quia ſequitur quòd viſio diuina in intellectu diuino terminata ad eſſentiam diuinam neceſſariò includet ſaltem relationem rationis terminatam ad ipſam eſſentiam, quod eſt falſum, & contra Doctorem vt patet præſenti. q. Quòd autem ſequatur, patet per illam vulgatam propoſitionem Doctoris *in prologo q.* 3. *& ſingulariter. q.* 1. *quol.* ſcilicet. *Qualis eſt ordo inter aliqua vbi realiter diſtinguuntur, talis eſt vbi ſola ratione diſtinguuntur*; modò ſi viſio in intellectu diuino eſſet realiter diſtincta ab eſſentia diuina, neceſſariò includeret relationem realem attigentiæ ad ipſam; patet per concluſionē Doctoris ſcilcet, quòd cognitio intuitiua neceſſario includit relationē ad obiectum actu exiſtēs, & realiter diſtinctū. Sequitur ergo, quòd ex quo viſio diuina in intellectu ſaltem ratione diſtinguitur ab eſſentia diuina, quòd vt ſic neceſſariò includat relationem rationis neceſſario terminatā ad ipſam eſſentiam diuinam; quod eſt ſimpliciter impoſſibile apud Doctorem: ergo talis concluſio nō videtur vera.

49.

Quomodo viſio diuina diſtinguatur ab eſſentia diuina.

Secundò principaliter inſtatur contra ſecundum dictum, probando quòd actus cognoſcendi non dependeat ab obiecto in ratione menſurabilis. Et præſuppono primò, quòd dependere ab alio ratione menſurabilis, & ſpecialiter ſecundum ſimilitudinem imitationis ſit ſimpliciter imperfectius ipſa menſura. Hoc patet, quia aliter non imitaretur menſuram. Secundò præſuppono, quòd actus intelligendi præcisè dicitur menſurabilis ab obiecto, cui eſt

ſimilis per imitationem Iſtis præſuppoſitis arguo ſic primò : Si actus intelligendi eſt menſurabilis ab obiecto, cui eſt ſimilis per imitationem, ſequitur quòd actus intelligendi relationem realem erit verè menſurabilis à tali relatione,& ſic perfectius ſimpliciter dependebit ab imperfectiori ſimpliciter, quod eſt impoſſibile. Patet conſequentia, quia actus ille verè eſt ſimilitudo relationis,vt obiecti, & per imitationem, cùm vt ſic,ſit poſterior ipſa,quia actus præſupponit obiectum, cuius eſt.

Secundò inſtatur, quia ſequitur quòd vnus actus reflexus ſit verè menſurabilis ab alio actu reflexo, quod eſt falſum. Tum, quia ſunt eiuſdem ſpeciei, vt patet, & per conſequens vnus non imitatur eſſentialiter alium,quia tunc vnus eſſet eſſentialiter perfectior, & alius eſſentialiter imperfectior. Tum, quia non videtur quòd vnus actus ſit ſimilitudo per imitationem alterius actus eiuſdem rationis, ſicut nec vnum album eſt ſimile alteri per imitationem,maximè ſi illa duo alba ſint æquè intenſa. Probatur conſequentia, quia primus actus reflexus poteſt eſſe obiectum immediatum reſpectu alterius actus reflexi, qui eſt verè obiectum intelligibile, cùm ſit qualitas abſoluta,imò per ſe intelligibile,& per ſe contentum ſub adæquato obiecto intellectus.

50. *Notitia intuitiua eſt perfectior abſtractiua.* Tertiò inſtatur, quia ſequeretur quòd actus intelligendi intuitiuus eſſet verè menſurabilis ab actu intelligendi abſtractiuo, qui eſſentialiter eſt imperfectior; patet, quia notitia intuitiua eſt perfectior abſtractiua,vt patet à Doctorem *præſenti*, *q. & in* 4. *diſt.* 49. Et intuitiua, etiam reſpectu eiuſdem obiecti, differt ſpecie ab abſtractiua,vt patet *præſenti*, *q. & in* 3. *diſt.* 3. *& in* 2. *diſt.* 25. *& in* 4. *diſt.* 49. Et ſic intuitiua erit ſpecificè, & eſſentialiter perfectior abſtractiua, & per conſequens perfectius ſpecificè erit verè menſurabile ab imperfectiori ſpecificè, quòd videtur ſimpliciter impoſſibile. Conſequentia probatur, quia pono quòd aliquis intellectus intelligat lapidem non vt exiſtentem,& quòd pòſt intelligat actu reflexo illam intellectionem abſtractiuam,vt exiſtentem, ita quòd talis actus reflexus immediatè terminetur ad ipſam, vt exiſtentem; ergo vt ſic, erit ille actus reflexus intuitiuus terminatus ad actum verè abſtractum, & per conſequens erit menſurabilis ab illo.

Quartò inſtatur ſic, quia ſequitur quod eadem albedo, quantùm eſt ex parte ſua, poterit eſſe menſura ex natura rei infinitarum vnionum ſimul, & ſic infinitæ viſiones, ſi actu eſſent, actu dependerent, vt menſurabiles ab eadem albedine, & per conſequens ipſa albedo eſſet quaſi infinitæ perfectionis,quia eſſe menſuram talem dicit formaliter perfectionem in tali menſura,cùm vt ſic, ſit verè imitabilis; ergo quantò plurium ponitur ex natura rei menſura tantò erit perfectior; & licèt actu non ſit menſura infinitorum, tamen eſt æquè perfecta, ſi ex natura ſua ponitur ſic menſura;ſicut ſi actu poneretur menſura; quia quod actu non ſit menſura non eſt propter defectum ipſius menſuræ, cùm ſibi ex natura ſua competat, ſed propter defectum menſurabilium, quæ actu non ſunt poſita.

51. Quintò inſtatur ſic,quia ſequitur quòd actus intelligendi,ita erit mẽſurabilis ab illo obiecto, à quo nullo modo dependet,ſiue ad quod nullo modo terminatur, ſicut erit menſurabilis, ad quod immediatè terminatur. Et pono quòd ſit viſio, ſiue cognitio intuitiua reſpectu vnius albedinis,ita quòd præcisè terminetur ad illam albedinem numero. Tunc ſic: quælibet alia albedo eſt æquè eſſentialiter perfecta, ſicut illa ad quam actus terminatur: ergo ille actus ita erit ſimilis per imitationem cuilibet alteri, & æquè menſurabilis à qualibet alia, quid eſt falſum. Nec valet dicere quòd cùm eſt ſimilis illi, ad quam terminatur,quia ab illa ſola dependet in eſſendo ideò illam ſolam imitatur. Contrà, quia quòd actus intelligendi non ſit cauſatus immediatè ab obiecto cuius eſt actus,puta quòd cauſetur immediatè à voluntate diuina, tunc ſequitur quòd non erit illi obiecto ſimilis per imitationem, quia ab illo non dependeret in eſſendo;ſufficit ergo,quòd terminetur ad obiectum,& tamen ex hoc quòd terminatur ad obiectum non dicitur menſurabilis, vt patet,quia priùs dependet in ratione menſurabilis, quàm intelligatur terminari obiecto,ſiue vniri. Sequitur ergo quòd ille actus ita erit menſurabilis ab albedine non intellecta, ſicut ab albedine intellecta.

Tertiò principaliter inſtatur contra tertium, probando quòd notitia abſtractiua reſpectu obiecti actu exiſtentis non dependet dependentia menſurabilis ad menſuram,ſic quòd nõ ſit talis relatio realis, & arguitur ſic primò: Omnis notitia,quæ menſuratur ab obiecto dependet ab illo,ita quòd eſt dependentiæ eſſentialis ad illud;ſed notitia abſtractiua nullo modò dependet ab obiecto exiſtente extrà; ergo non menſuratur, ſiue non eſt menſurabilis ab illo. Maior eſt nota, quia mẽſuratum,vel menſurabile ſecundùm perfectionem, ſiue ſecundùm quantitatem virtualem neceſſariò dependet à menſura dependentia eſſentiali. Minor patet, quia talis notitia, nec in *cauſari*, nec in *eſſe* aliquo modo dependet ab obiecto actu exiſtente, quia ipſo non exiſtente poteſt verè ab alio cauſari, & verè exiſtere, patet; ergo non dependet ab illo dependentia reali actuali.

52. *An notitia abſtractiua ſit menſurabilis ab obiecto.* Secundò inſtatur,notitia abſtractiua eo modo eſt mẽſurabilis ab obiecto,quo ponitur eius ſimilitudo per imitationem; ſed talis notitia non ponitur ſimilitudo obiecti exiſtentis aliquo modo:ergo non eſt menſurabilis ab illo. Maior patet per Doctorem qui vult quòd ideò notitia ſit menſurabilis ab obiecto inquantùm eſt ſimilitudo eius per imitationem. Minor patet, quia notitia abſtractiua eſt præcisè ſimilitudo per imitationem ipſius quiditatis abſolutè ſumptæ:& quòd exiſtat actu,vel non exiſtat, accìdit ei; ergo ipſa notitia non includit relationem realem actualem menſurabilis ad ipſum obiectum actu exiſtens.

Tertiò inſtatur ſic:Illud quod eſt ratio formalis immediatè cauſandi notitiam abſtractiuam eſt ratio formalis menſurandi illam: ſed ſpecies intelligibilis eſt ratio formalis immediatè cauſandi, partialiter tamen ipſam notitiam abſtractiuam; erit ratio formalis menſurandi, ſiue terminandi dependentiam notitiæ menſurabilis ad ipſam; ergo non obiectum actu exiſtens. Maior patet, quia etiam in Deo illud,quod ponitur etiam ratio formalis cauſandi creaturam,ponitur etiam ratio formalis mẽ-

ſurandi;

ſurandi ; & patet etiam, quia in cauſante entitas perfectiſſima ponitur ratio terminandi dependentiam eſſentialem ipſius naturæ, vt menſurabilis.

Quartò inſtatur ſic ; aut notitia eſt menſurabilis actu ab obiecto non exiſtente, vt exiſtente ; aut ab obiecto, vt priore exiſtentia. Si primò, contrà, quia exiſtentia ; vt exiſtentia non eſt ratio formalis terminandi dependentias mẽſurabiles, & hoc ſecundùm quantitatem virtualem, vt patet in ſimili à Doctore *in primo, diſt.* 1. *q.* 2. Si dicatur, quòd exiſtentia requiritur vt conditio obiecti. Contrà, quia ipſe tantùm ponitur gradus intrinſecus, qui præſupponit entitatem perfectam in ſe, vt ſuprà patuit. Si ſecundò, tunc habetur intentum, ſcilicet quòd obiectum exiſtens, vt exiſtens, non poteſt terminare huiuſmodi dependentiam, ſed præcisè terminans erit quiditas abſolutè ſumpta ipſius obiecti.

53. *Relationes in diuinis non dicunt perfectionem.*

Quintò inſtatur ſic : notitia abſtractiua poteſt eſſe alicuius obiecti actu exiſtentis, & nullam perfectionem dicentis, vt patet de cognitione abſtractiua alicuius relationis realis, & præcipuè de notitia relationis diuinæ, quæ nullam perfectionem dicit ; ergo ſequitur quòd talis relatio poterit terminare dependentiam ipſius notitiæ abſtractiuè, vt menſurabilis, quod nullo modo videtur poſſibile, quia tunc penderet à tali relatione.

Quartò principaliter inſtatur contra quartum, & intendo probare primò quòd notitia abſtractiua poteſt includere relationem realem aptitudinalem, vel potentialem ad obiectum, loquendo de relatione attingentiæ, & arguo ſic. Si obiectum actu exiſteret, poſſet notitia illa ad illud terminare : ergo quando actu non exiſtit, ſequitur quòd includat relationem realem aptitudinalem. Conſequentia patet, per ipſum Doctorem qui hoc modo probat relationem realem aptitudinalem, vt patet in litera. Antecedens probatur, quia ipſe concedit quod notitia abſtractiua poteſt eſſe tam obiecti exiſtentis, vel non exiſtentis, vt patet ab ipſo *in* 1. *&* 2. *diſt.* 3. *& in* 4. *diſt.* 10. *&* 49. *& in quodl. q.* 7. *& præſenti q.* Si ergo poteſt includere relationem realem actualem vnionis, ſiue attingentiæ ad obiectum, ſequitur quòd quando obiectum actu non exiſtit, quod tunc includit relationem potentialem, ſiue aptitudinalem realem attingentiæ ad obiectum. Poſſet etiam multipliciter inſtari contra hanc concluſionem, tamen, ne ſim tædio legentibus omitto alia dubia ſequentia.

Notitia abſtractiua poteſt eſſe obiecti exiſtentis, vel non exiſtentis.

54. Reſpondeo ad obiectiones, primò contra primum dubium. Et præmitto aliqua. Primò, quòd relatio vnionis, ſiue attingentiæ fundata in notitia intuitiua, abſolutè loquendo, non terminatur ad exiſtentiam, ſic quòd exiſtentia ſit præciſa ratio formalis terminandi, quia vt ſuprà expoſui, in primo articulo, entitas quiditatiua in ſe præſens etiam vt prior exiſtentia, poteſt intuitiuè cognoſci, ſic quòd talis entitas actualis perfectè præſens eſt ratio formalis terminandi notitiam intuitiuam. Solùm ergo exiſtentia in creatura quando eſt in ſe præſens, eſt ratio formalis terminandi notitiam intuitiuam ſui, quia exiſtentia poteſt intuitiuè, & abſtractiuè cognoſci, vt ſuprà patuit. Secundò præmitto, quòd relatio attingentiæ fundata in notitia intuitiua, ita quòd notitia illa eſt ratio formalis fundandi, & terminata ad obiectum exiſtens, ita quòd exiſtentia eſt ratio formalis terminandi, quando ipſa intuitiuè cognoſcitur, vel entitas prior exiſtentia, quando intuitiuè cognoſcitur, non eſt ſic intrinſecus aduenies, quòd poſitis abſolutè fundamento, & termino ſequatur talis relatio, ſicut ſimilitudo ſtatim oritur poſitis fundamento, & termino, etiam quantumcunque diſtantibus, quia poſita notitia in nobis reſpectu lapidis, & poſita diſtantia maxima non ſequitur relatio attingentiæ, quia tunc intellectus noſter attingeret intuitiuè obiectum quantumcunque diſtans, quod non eſt verum. Poteſt enim Deus immediatè cauſare in me notitiam intuitiuam vnius animæ exiſtentis in cœlo, & tamen non videbo illam. Sed benè eſt inconueniens, quòd ego habeam notitiam intuitiuam alicuius obiecti includentem relationem attingentiæ ad illud, & quòd non videam illud.

55. Videtur ergo requiri non tantùm obiectum exiſtens, ſed etiam in ſe præſens præſentia debita, & tunc ſtante præſentia obiecti, notitia intuitiua neceſſariò includit relationem attingentiæ terminatam ad obiectum exiſtens, non quòd præſentia obiecti ſit ratio formalis terminandi huiuſmodi relationem, ſed requiritur vt conditio requiſita in obiecto ; ſtante ergo præſentia obiecti, ſtat illa relatio, & potentia neceſſariò videt illud obiectum amoto alio impedimento : quod dico, quia benè poſſet eſſe obiectum præſens, & actus intuitiuus, & tamen non videretur, quia Deus poſſet hoc impedire : hoc patebit *infrà q.* 14. *artic. vlt.* non tamen abſolutè intelligendo : ſed ſic intelligendo, quòd ſi ego in intellectu alterius videam actum intuitiuum terminatum ad aliquod obiectum, vt oſtendit Doctor *infrà, q.* 14. Sed ſi ego habeo verè intuitiuum reſpectu alicuius obiecti in ſe debitè præſentis, & quòd non videam illud, videtur impoſſibile ſtante actu, & præſentia obiecti. Et ex hoc videtur ſequi quòd relatio attingentiæ fundata in notitia intuitiua, & terminata ad obiectum in ſe præſens, non ſit realiter idem illi notitiæ, quia non repugnat notitiam illam actu eſſe obiecto non præſente, imò non exiſtente ; quia Deus poteſt conſeruare omne abſolutum ſine alio, à quo non dependet neceſſariò ſimpliciter, & dixi *à quo non ſimpliciter neceſſario dependet*, quia non poſſet conſeruare totum eſſentiale ſine partibus, quod tamen eſt abſolutum, quia intrinſecè dependet ab illis. Poſſet etiam conſeruare omne accidens abſolutum, ſine ſubiecto, quia non ſimpliciter neceſſariò dependet à ſubiecto in eſſendo ; & ſimiliter poſſet conſeruare omnem effectum abſolutum cuiuſcunque cauſæ ſecundæ ſine cauſa ſecunda extrinſeca, quia à nulla ſimpliciter neceſſariò dependet, ſic quòd repugnet ipſi poſſe eſſe ſine tali cauſa ſecunda : à ſola enim cauſa prima ſimpliciter neceſſariò dependet in *eſſe*, & in *conſeruari* ; patet ergo quomodo poſſet conſeruare notitiam intuitiuam reſpectu lapidis, ipſo lapide non exiſtente, & per conſequens patet quòd relatio attingentiæ non eſt realiter idem tali notitiæ.

Deus poteſt conſeruare omne abſolutum ſine alio.

Si etiam teneretur quòd ſtante notitia intuitiua reſpectu lapidis, & ipſo lapide actu exiſtente quantumcunque diſtante, neceſſariò ſequitur

Nota.

quitur relatio attingentiæ, ſiue vnionis; & quòd tamen potentia habens talem notitiam non videret lapidem ita diſtantem, fortè non eſſet impoſſibile hoc ponere: quia illa relatio oriretur tantùm ex natura extremorum quantumcunque diſtantium; ſed viſio actualis requirit potentiam obiecti in ſe. Fortè etiam poſſet dici, quòd ſtante notitia intuitiua alicuius obiecti in ſe exiſtentis, quòd potentia habens illam neceſſariò videret, etiam quantumcunque diſtans, quia diceretur quòd requiritur debita præſentia obiecti ad cauſandum notitiam intuitiuam, ita quòd lapis quantumcunque diſtans non poſſet immediatè mouere intellectum diſtantem ad ſui notitiam intuitiuam. Si tamen Deus immediatè cauſaret notitiam intuitiuam lapidis quantũcũque diſtantis in aliquo intellectu, intellectus ille notitia illa intuitiuè cognoſceret lapidem. Quicquid ſit de iſtis.

57. *Reſponſio ad rationem primam.*

Reſpondeo ad rationem primam, negando quòd relatio attingentiæ ſit realiter idem cum notitia. Cùm probatur, quia repugnat notitiæ intuitiuæ poſſe eſſe ſine termino actu non exiſtente negatur, quòd non poſſit eſſe, imò poſſet actu exiſtere obiecto annihilato, quia in *eſſe*, & in *conſeruari* à ſolo Deo ſimpliciter penderet, vt ſuprà patuit.

Ad ſecundum admitto caſum, ſcilicet quòd quis poteſt actu reflexo cognoſcere intuitiuè actum rectum, ſiue ille actus rectus ſit intuitiuus, ſiue abſtractiuus. Et cùm infertur, quòd ſequuntur impoſſibilia, negatur, & cùm probatur primò, quia ſequitur quòd eſſent actu infiniti actus ſimul, negatur. Poſito enim quòd potentia actu reflexo cognoſcat actum rectum, & alio reflexo illum reflexum, & ſic in infinitum, non tamen ſequitur quòd poſſint ſimul eſſe actus infiniti, ſed poſſent eſſe infiniti in infinitum ſucceſſiuè, ſed nunquam ſimul actu infiniti, vt aliàs expoſui. Et hoc non eſt inconueniens etiam apud Doctorem & Auguſtinum. Cùm etiam probatur per hoc, quòd actus reflexus includit neceſſariò relationem realem ad actum rectum terminatam, & per conſequens ſtante actu reflexo, neceſſariò erit actus rectus, & ſic de ſecundo actu reflexo, qui ſimiliter neceſſariò includet relationem realem ad actum primum reflexum, & ſic in infinitum. Dico primò, quòd actus reflexus non includit ſic neceſſariò relationem realem ad actum rectum, ſic quòd ſit impoſſibile ipſum eſſe non exiſtente actu recto, quia certum eſt quòd Deus poteſt conſeruare actum reflexum, cùm ſit qualitas abſoluta actu recto non exiſtente; tamen potentia per illum actum reflexum non cognoſceret intuitiuè actum rectum, quia non eſſet, nec aliquid aliud cognoſceret per illum actum reflexum. Eodem modo dico de ſecundo actu reflexo, quòd Deus poſſet ipſum conſeruare ſine primo actu reflexo. Dico ſecundò, quòd etiam poſito quòd actus reflexus primus non poſſit eſſe ſine recto, nec ſecundus reflexus ſine primo reflexo, & ſic aſcendendo in infinitum, quòd adhuc non ſequitur illud impoſſibile, ſcilicet, quòd erunt infiniti actus ſimul, ſed benè concedo quòd erunt infiniti in infinitum ita quòd

58. in infinitum, erit vnus poſt alium.

Nota.

Ad ſecundum inconueniens, cùm infertur quòd Deus non poſſet conſeruare actum reflexum, ſine recto. Dico, quòd hoc non ſequitur, quia non pono actum reflexum neceſſariò ſimpliciter in *eſſe*, & *conſeruari* dependere ab actu recto, vt ſuprà patuit.

Ad tertium dico primò, quòd poſito quòd Deus intueatur lapidem in ſe exiſtentem, ita quòd talis notitia terminetur propriè ad lapidẽ in ſe exiſtentem, & præſentem, quòd adhuc nõ ſequitur quòd talis notitia includat relationem realem attingentiæ, quia non refertur realiter relatione reali ad extrà. Sicut etiam non ſequitur cauſa effectiua in creaturis neceſſariò includit relationem realem ad effectum, ergo & Deus, qui eſt cauſa prima omnium, includit relationem realem ad effectum, non ſequitur. Et quare in creatura, & non in Deo? Vide cauſam aſſignatam à Doctore *in primo, diſt.* 30. Dico ſecundò, & magis ad rem, quòd notitia intuitiua in Deo non terminatur ad creaturam, vt in ſe actu exiſtentem; pater, quia ab æterno ita perfectè intuitiuè cognouit lapidem in ſe non exiſtentem, ſicut & nunc cognoſcit. Dico ergo, quòd notitia intuitiua Dei non terminatur ad creaturam, vt in ſe exiſtentem, & in ſe præſentem, ſed terminatur ad eſſentiam diuinam, in qua intuitiuè videt quicquid videt, vel terminatur ad lapidem, vt præcisè relucentem in eſſentia diuina, & ſic non ſequitur quod infertur.

Notitia intuitiua in Deo non terminatur ad creaturam.

Relatio realis poteſt intuitiuè cognoſci.

Ad quartum concedo præſuppoſita illa, & concedo quòd relatio realis poteſt intuitiuè cognoſci; & concedo quòd talis notitia neceſſariò includit relationem realem attingentiæ terminatam ad relationem. Et cùm infertur, quòd relatio tunc non habebit abſolutum pro termino, quod eſt contra Doctorem *diſt.* 30. Dico, quòd non intelligit, quòd relatio realis ſemper habeat pro termino aliquod abſolutum, & hoc loquendo de termino immediato, ſufficit enim quòd terminetur ad aliquod abſolutum mediatè, vel immedediatè. Et hoc patet etiam apud Doctorem qui vult quòd vna relatio realis poſſit fundari in alia, & terminari ad aliam, ſicut patet de proportionalitate, quæ fũdatur in vna proportione, & terminatur ad aliã, vt expoſui in primo. Eſt benè inconueniens apud Doctorem quòd relatio realis non habeat pro fundamento abſolutum, ſicut ipſe ſæpe adducit Auguſtinum 7. de Trin. *Omne quod relatiuè dicitur eſt aliquid excepta relatione.* Intelligit ergo quòd omnis relatio realis neceſſariò præſupponit fundamentũ reale, & hoc mediatè, vel immediatè, hoc idem intelligit de termino.

Ad quintum concedo caſum, quòd potentia reflectat ſe ſuper actum rectum, ſuper relationem attingentiæ actus recti, ſiue fundatam in actu recto & ſuper obiectum actu recto intuitiuè cognito. Dico, quòd non eodem actu reflexo, quo cognoſcit actum rectum cognoſcit relationem attingentiæ, & obiectum actus recti; ſed vno actu reflexo cognoſcit actum rectum; & alio cognoſcit relationem; & alio obiectum. Si enim eodem actu, quo cognoſcitur actus rectus cognoſceretur obiectum actus recti, & relatio attingentiæ, ſequeretur quòd Angelus, qui intuitiuè cognoſceret actum intuitiuum, & beatificum in intellectu alterius, quòd ſimul cognoſceret obiectum beatificum, quod eſt contra Doctorem vt patebit infrà *q.* 14. reſpondendo ad principale argumentum. Nec ſimiliter ſequitur, quòd cognoſcat illam relationem attingentiæ cognoſ-

59.

Nota.

cendo

cendo ipſum actum rectum, vt ſimiliter patet à Doctore vbi ſuprà. Dico ergo, quòd alio actu cognoſceret actum rectum, & relationem attingentiæ, & ipſum obiectum, & ſic non ſequitur inconueniens. Dico ſecundò, quòd poſito caſu, ſcilicet, quòd poteſt eodem actu reflexo intuitiuè cognoſcere actum rectum, obiectum in ſe, & relationem, quod non eſt inconueniens in illo actu ſimul fundari tres relationes reales terminatæ ad tria obiecta, ſicut etiam in eodem albo poſſunt fundari plures ſimilitudines terminatæ ad plura alba, ſic eſt in propoſito.

Ad ſextum concedo illam propoſitionem, ſcilicet, quòd ille actus eſt magis beatificus, quo attingitur immediatiùs obiectum beatificum, ſed negatur, quòd actu, quo attingitur relatio attingentiæ, ſit huiuſmodi: patet, quia ille immediatè terminatur ad relationem illam, quæ nullo modo ponitur obiectum beatificum. Actus verò rectus immediatè terminatur ad obiectum beatificum, ſic quòd potentia illo actu primo, & immediatè percipit obiectum beatificum in ſe. Alio verò actu primo, & immediatè percipit relationem attingentiæ, immo non poteſt habere notitiam illius relationis, niſi priùs cognoſcat obiectum beatificum in ſe, quia priùs cognoſcitur terminus relationis, quàm relatio, vt patet à Doctore *in prologo q. penul. & in 1. diſt. 8. & in quoli. quæſt. 14.*

60. *Nota.* Ad ſeptimum dico primò, quòd potentia actu intuitiuo perficit obiectum etiam poſito per impoſſibile, quòd non eſſet relatio media quia non eſt de ratione actus, quòd includat huiuſmodi relationem, vt ſuprà patuit. Cùm infertur, ergo actus ille non includit neceſſariò relationem attingentiæ. Dico quòd non includit neceſſariò, vt eſt actus perceptiuus obiecti, ſed includit tantum ex natura rei; quia poſito tali actu, & obiecto præſente neceſſariò includit relationem vnionis, qua actus vnitur obiecto, & obiectum ſimiliter vnitur actui relatione reali præter obiectum beatificum: quod non includit relationem realem ad extrà; & illa relatio vnionis ex parte actus dicitur relatio actiua attingentiæ, quâ ſcilicet actus realiter attingit obiectum, & ex parte obiecti dicitur relatio attingentiæ paſſiua, qua obiectum attingitur realiter. Dico ſecundò, quòd poſito quòd potentia mediante actu immediatè non percipiat obiectum, ſed tantùm mediante relatione attingentiæ, non ſequitur tunc quòd oporteat ipſum prius attingere illam relationem, quia ſufficit dicere quòd non attingit obiectum mediante actu, niſi pro quanto actu vnitur obiecto.

Ad octauum patet reſponſio ex ſupradictis. Dico enim quòd actus beatificus, vt prior tali relatione eſt formaliter beatificus, nec includit ipſam in ſua ratione formali ad hoc vt dicatur beatificus, vt patet de actu beatifico diuino. Actus tamen beatificus in creatura includit eam, non vt aliquid pertinens ad formalem rationem actus beatifici; ſed includit ex natura extremorum, inter quæ oritur neceſſario talis ratio vnionis, quando realiter diſtinguntur, & ſic potentia vnitur formaliter obiecto per talem relationem.

Ad nonum patebit reſponſio infrà, *q. 14.* reſpondendo ad principale argumentum.

Ad decimum patebit reſponſio aliàs, quia talis relatio non includitur in ratione actus beatifici, vt ſuprà patuit, & infrà patebit.

Ad inſtantias contra ſecundum dictum. Sed pro maiori intelligentia præmitto aliqua. Primò, quòd aliqua eſt menſura perfectionalis, quâ menſuratur quantitas perfectionalis alterius, & illa eſt ſimpliciter alterius rationis à menſurato, & loquor de menſura perfectionali qua menſuratur propriè perfectio quiditatiua alterius. Et hoc modo ſpecie perfectiſſima in genere menſurat, quiditatiuè ſpecies contentas in tali genere, quia tunc cognoſcitur perfectio quiditatiua aſini per perfectionem quiditatiuam hominis, & talis menſura ſemper eſt perfectior menſuratio. Et hoc modo albedo in genere coloris menſurat omnes ſpecies coloris. Et ſimiliter perfectiſſima operatio menſurat omnes ſpecies perfectionum, & ſic de alijs generibus. Aliqua etiam eſt menſura perfectionalis, ſed non eſſentialis, & quiditatiua, quia per illam non menſuratur quiditas, ſed menſuratur aliquid ejuſdem ſpeciei tantùm ſecundùm gradus intentionis. Et ſic intenſiſſima albedo menſura eſſet omnium aliarum albedinum, quantùm ad earum perfectionem intenſiſſimam, & talis menſura eſt ſimpliciter perfectior menſurato non eſſentialiter, & quiditatiuè, ſed tantùm ſecundùm intentionem formæ. Alia eſt menſura, quæ nec quiditatiuè menſurat, neque præcisè ſecundùm intenſionem in eadem ſpecie, ſed menſurat aliquid, vt eſt ſimilitudo imitatiua illius, id eſt, quòd tale quid præcisè dicitur menſurari, vt imitatur aliud per quandam ſimilitudinem, dicitur quòd imago Cæſaris eſt ſimilitudo Cæſaris per imitationem, quia eſt ſimilitudo eſſentialiter poſterior nata tantùm repræſentare Cæſarem, & habet ab ipſo Cæſare, quòd ſit ſimilitudo ejus pro quanto tantùm imitatur ipſum. Modò non eſt neceſſe talem menſuram eſſe ſimpliciter perfectiorem ipſo menſurato, licèt fortè ſit perfectior ſecundum quid.

61. *Duplex menſura.* *Quomodo menſura ſit perfectior menſurato.*

Sic dico in propoſito, quòd intellectio puta albedinis eſt menſurabilis præcisè ab ipſa albedine, vt ab aliquo imitabili ſecundùm ſimilitudinem imitationis, & ſic intellectio albedinis hoc modo eſt menſurabilis, quia vt ſimilitudo eius neceſſariò eſt poſterior ipſa albedine, & neceſſariò imitatur illam, ipſam repræſentando. Et ideò dicitur ſimilis per imitationem, quia à quocunque cauſetur ſemper eſt nata ipſum per ſimilitudinem imitari, vt eſſentialiter poſterius ſuum prius, quia actus intelligendi, vt huiuſmodi, eſt poſterior eſſentialiter obiecto, quod imitatur: ſed non eſt ſic vnum album ſimilitudo alterius per imitationem quia vnum album, vt huiuſmodi, non eſt eſſentialiter poſterius alio, nec natum imitari aliud ſecundùm ſimilitudinem imitationis, quia ita aliud eſt ſimile illi, & ſic idem reſpectu eiuſdem eſt prius, & poſterius. Et hoc eſt quod dicit Auguſtinus in quæſt. de duobus ouis, quæ quamuis ſint omnino ſimilia, tamen vnum non eſt imago alterius, ſiue vnum non eſt ſimilitudo alterius per imitationem, quia vnum ex ſua ratione non videtur magis eſſe poſterius eſſentialiter, & imitari aliud, quàm è contra. Sed actus intelligendi ex ſua ratione formali natus eſt eſſe poſterior eſſentialiter ſuo obiecto, & natus eſt eſſe ſimilis per imitationem, imò ex natura ſua imi-

62.

tatur

tatur obiectum cuius eſt,& eſt naturalis ſimilitudo obiecti , non accipiendo ſimilitudinem pro relatione , ſed pro re nata imitari modo prædicto,à quocunque cauſetur. Vnde ſi intellectio lapidis eſſet immediatè cauſata à Deo in intellectu noſtro, illa ex natura ſua eſſet ſimilis obiecto per imitationé,quia ex ſua natura nata eſt eſſe eſſentialiter poſterior, & imitari ipſam albedinẽ,ſiue lapidem.Poſito enim quòd Deus nunc crearet in me notitiam lapidis intuitiuam lapide non exiſtente, & in tempore habito crearet lapidem in eſſe exiſtentiæ, adhuc illa non eſſet ſimilitudo lapidis,per imitationem , quia ex ratione ſua nata eſſet eſſe poſterior eſſentialiter ipſo lapide,& ſimiliter nata eſſet ipſum imitari , & eſſe ſimilem modo prædicto , quia licèt de facto ſit prior , tamen hoc accidit ſibi , cùm hoc non conueniat ei ex natura talis notitiæ. Modò talis menſura non eſt ſemper perfectior ſecundùm ſuam entitatem ipſo menſurato ; patet, quia albedo eſt eſſentialiter imperfectior notitia eius. Poteſt tamen dici perfectior pro quanto ipſa notitia nata eſt eſſe ſimilitudo eius per imitationem. Secundò premitto,quòd quodlibet obiectum natum intelligi per ſe eſt menſura reſpectu notitiæ eius , quia eius notitia eſt eius ſimilitudo per imitationem,quia ex natura ſua eſſentialiter poſterior,licèt non menſuretur ab illo,quia non eſt de ratione obiecti quòd cauſet notitiam,imò accidit ei,ſed de ratione eius eſt quòd poſſit ipſam terminare, & vt ſic , neceſſariò eſt prius ipſa notitia & præſupponitur illi,vt aſſignabile per imitationem ab eius actu intelligendi. Niſi fortè dicatur quòd notitia non dicitur ſimilitudo per imitationem cuiuſcunque obiecti , ſed præcisè illius obiecti à quo in eſſendo dependet , quod tamen non credo eſſe verum,quia tunc multa eſſent obiecta quæ non eſſent hoc modo menſura ſuorum actuum,imò omnia illa quæ non ſunt motiua intellectus quod non videtur.

Albedo eſt imperfectior notitia eius.

63. Iſtis præmiſſis,patet reſpõſio ad obiectiones.

Ad primam , concedo præſuppoſitum , loquendo de menſura primo , & ſecundo modo, ſed non tertio modo:& ſic concedo quòd notitia relationis abſolutè eſt perfectior ipſa relatione , tamen ſecundùm *quid* poteſt dici imperfectior pro quanto imitatur ſecundùm ſimilitudinem ipſam relationem.

Ad ſecundam de actu reflexo. Dico primò, quòd fortè intelligitur de obiecto , quod non eſt operatio cuiuſmodi eſt actus reflexus. Dico ſecundò,quòd fortè non eſt inconueniens ponere vnum actum reflexum eſſe menſuram,hoc modo reſpectu alterius actus reflexi. Cùm dicitur , quòd ſunt eiuſdem ſpeciei. Dico quòd quamuis in re ſint fortè eiuſdem ſpeciei,tamen vt vnus habet rationem obiecti intelligibilis, & alius habet rationem actus intelligendi,vnus poteſt eſſe ſimilitudo alterius per imitationem, quia vt eſt actus intelligendi obiectum neceſſariò ex natura talis actus imitatur obiectum, vt poſterius ſuum prius.

Nota. Ad tertiam , concedo quòd actus abſtractiuus , vt habet rationem obiecti intuibilis , eſt menſura actus intuitiui, quia notitia intuitiua, vt ſic, eſt eſſentialiter poſterior actu abſtractiuo habente rationem obiecti,vt ſuprà dixi.Niſi fortè diceretur quòd non intelligitur de actu intelligendi quòd ſit menſura,vt dixi priùs, tamen quia etiam actus intelligendi per ſe continetur ſub obiecto intellectus,& eſt per ſe intelligibilis , melius videtur dicendum , quòd etiam actus intelligendi,vt habet rationem obiecti intelligibilis,quòd ſit menſura actus intelligendi,qui ad ipſum terminatur.

Ad quartam , quòd non eſt inconueniens eandem albedinem eſſe menſuram hoc modo, infinitarum viſionum ſi eſſent actu , quia hoc non arguit perfectionem ſimpliciter , quia illæ viſiones eſſent eiuſdem ſpeciei,& ideò perfectio quæ ſufficit ad menſurandum vnam , ſufficit ad menſurandum aliam. Secus ſi illæ viſiones eſſent alterius ſpeciei,quia tunc eadem perfectio finita in albedine fortè non ſufficeret. Tum etiam,quia non eſt neceſſe talem menſuram eſſe perfectiorem menſurato ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm *quid*,vt ſupà dixi.

Ad quintam,& vltimam.Dico breuiter,quòd præcisè illud indiuiduum eſt menſura notitiæ, quæ ad ipſum terminatur,& quamuis duo indiuidua ſint eiuſdem rationis ratione naturæ, in qua conueniunt, tamen hæcceitates illorum ſunt ſimpliciter primo modo diuerſæ , vt patet à Doctore in primo in pluribus locis , & per conſequens quælibet nata eſt intelligi propria intellectione , vt patet à Doctore *in 2. diſt. 7. quæſt. vlt. ſine* 11. Vbi Doctor vult,quòd indiuiduum habet propriam entitatem additam ipſi naturæ. Et de hoc vide Doctorem & ea quæ expoſui in ſecundo.

64. *Indiuiduum habet propriam entitatem.*

Ad inſtantias tertij dicti. Ad primam dico, quòd menſuratum ſecundùm ſimilitudinem imitationis non dependet propriè ab obiecto eo modo quo menſuratum quiditatiuè dependet;tamen concedo quòd aliquo modo dependet cùm ipſum imitetur.Sed cùm dicitur,quòd non dependet ab obiecto extrà , quia notitia abſtractiua non erit reſpectu obiecti extrà exiſtentis.Dico,quòd aliud eſt notitiam terminari ad obiectum , & aliud eſt ipſam dependere in ratione menſurabilis,quia benè concedo,quòd non terminatur ad obiectum, vt actu exiſtens, tamen in ratione menſurabilis dependet ab obiecto exiſtente,quia eſt ſimilitudo obiecti;quiditatiuè tamen non refertur ad illud relatione reali,niſi vt actu exiſtens;non quòd exiſtentia ſit ratio formalis terminandi illam relationem, ſed natura ſecundùm *eſſe* quiditatiuum reale actuale,quod *eſſe* nunquam eſt ſine actuali exiſtentia,vt dixi in ſimili de notitia intuitiua.

Eſſe non eſt ſine actuali exiſtentia.

Ad ſecundam concedo illam propoſitionem ſcilicet,quòd eo modo eſt menſurabilis ab obiecto,quo ponitur eius ſimilitudo per imitationem : & concedo quòd eſt ſimilitudo obiecti ſecũdùm *eſſe* quiditatiuũ obiecti,ita quòd obiectum ſecundùm *eſſe* quiditatiuum ponitur talis mẽſura nõ tamẽ realiter refertur relatione reali ad quiditatẽm obiecti , niſi illa quiditas habeat verum *eſſe* reale actuale , quod haberi non poteſt ſine actuali exiſtentia,illud *eſſe* quiditatiuum reale actuale intelligitur prius ipſa exiſtentia actuali,vt expoſui *in 2. diſt. 3. quæſt. 1.* Nota tamen quòd quiditas præcisè conſiderata ſecundùm *eſſe* quiditatiuum poſſibile , & obiectiuum non ponitur menſura realis notitiæ abſtractiuæ , ſed vt habet *eſſe* reale actuale ponitur hoc modo menſura , & vt ſic notitia dicitur actu dependere in ratione menſurabilis

ſurabilis, & includere realem relationem terminatam ad ipſum.

Ad tertiam negatur illa maior, quia non ponitur eſſe menſura actus intelligendi, quia eſt ratio formalis cauſandi, cùm hoc ſibi accidat; ſed quia eſt ſimpliciter imitabile ſecundùm ſimilitudinem ab actuali notitia, vt ſuprà dixi. Si tamen teneatur quòd illud ſit ratio formalis terminandi talem dependentiam quod etiã eſt ratio cauſandi. Dico, quòd & ſi obiectum actu exiſtens non ſit cauſa immediata cauſandi notitiam abſtractiuam; eſt tamen cauſa remota, vt expoſui *in* 1. *diſt.* 3. Prima tamen reſponſio videtur melior, & magis ad propoſitum.

Ad quartam, patet reſponſio ex dictis reſpondendo ad primam inſtantiam, quia exiſtentia non ponitur ratio formalis terminandi, nec conditio obiecti, ſed ipſa natura ſecundum *eſſe* quiditatiuum reale actuale; quia tamen nunquam tale *eſſe* eſt ſine actuali exiſtentia, ideò communiter dicimus quòd terminatur ad exiſtens inquantùm exiſtens: non quòd ly *inquantum* ſtet reduplicatiuè, ſed tantùm ſpecificatiuè quæ differentia, patet aliàs.

Ad quintam, patet reſponſio ex ſupradictis quomodo etiam relatio poteſt dici menſura actus cognoſcendi.

Ad inſtantiam contra quartum dictum patet, ex ſupradictis in præſenti, quæſt. quia ſiue obiectum exiſtat, ſiue non exiſtat, relatio attingentiæ fundata in notitia abſtractiua, vt abſtractiua, nunquam terminatur ad obiectum exiſtens, vt exiſtens, vt patuit ſuprà.

65. *Opinio Occham. Duplex notitia in complexi.* De iſta autem notitia intuitiua, & abſtractiua ſic inquit Ocham in prologo quæſt. 1. Dico ergo quantùm ad illum articulum, quòd incomplexi eſt duplex notitia, quarum vna poteſt eſſe intuitiua, & alia abſtractiua: vtrùm tamen alij velint vocare talem notitiam intuitiuam non curo, quia hoc ſolùm intendo probare principaliter, quòd de eadem re intellectus poteſt habere duplicem notitiam incomplexam ſpecie diſtinctam. Sciendum autem quòd notitia abſtractiua poteſt accipi dupliciter. Vno modo, quòd ſit reſpectu alicuius abſtracti à multis ſingularibus, & ſic cognitio abſtractiua non eſt niſi cognitio alicuius vniuerſalis abſtrahibilis à multis de quo dicetur poſtea: & ſi vniuerſale ſit vera qualitas exiſtens in anima ſubiectiuè, quod poteſt teneri probabiliter. cõcedendum eſt quòd illud vniuerſale poſſit videri intuitiuè, & quòd eadem eſt notitia intuitiua, & abſtractiua illo modo recipiendo abſtractiuam, & ſic non diſtinguitur ex oppoſito. Aliter accipitur cognitio abſtractiua ſecundùm quòd abſtrahit ab exiſtentia, & non exiſtentia, & ab aliis conditionibus, quæ contingenter accidunt rei, vel prædicatur de re; non quòd cognoſcitur aliquid per notitiam intuitiuam, quod non cognoſcatur per notitiam abſtractiuam; ſed idem totaliter, & ſub eadem ratione cognoſcitur vtraque notitia.

66. Sed diſtinguitur per illum modum, quòd notitia intuitiua rei eſt talis notitia, virtute cuius poteſt ſciri vtrùm res ſit, vel non: ſi ſcit quòd ſit res, ſtatim iudicat intellectus rem eſſe, & euidenter concludit eam eſſe, niſi fortè impediatur propter imperfectionem illius notitiæ; & eodem modo ſi eſſet perfecta talis notitia, per potentiam diuinam conſeruatam de re non exiſtente, virtute illius notitiæ incomplexæ cognoſceret euidenter illam rem non eſſe. Similiter notitia intuitiua eſt talis, quòd quando aliqua cognoſcuntur, quorum vnum inhæret alteri, vel vnum diſtat ab altero loco, vel alio modo ſe habet ad alterum, ſtatim virtute illius notitiæ incomplexæ illarum rerum ſciret ſi res inhæreret, vel non inhæreret, ſi diſtet, vel non diſtet; & ſic de aliis veritatibus contingẽtibus; niſi iſta notitia ſit nimis remiſſa, vel ſit aliquod impedimentum. Sicut ſi Socrates in rei veritate ſit albus, illa notitia Socratis, & albedinis, virtute cuius poteſt euidenter cognoſci, quòd Socrates ſit albus, dicitur notitia intuitiua. Et vniuerſaliter omnis notitia incomplexa termini, vel terminorũ, ſeu rei, vel rerũ, virtute cuius poteſt euidenter cognoſci aliqua veritas contingens, maximè de præſenti, eſt notitia intuitiua. Abſtractiua autem eſt iſta, virtute cuius de re contingenti non poteſt ſciri euidenter vtrùm ſit, vel non ſit, & per illũ modũ notitia abſtractiua abſtrahit ab exiſtẽtia, & non exiſtentia, quia per ipſã non poteſt euidenter ſciri de re exiſtente, quòd exiſtit, & de non exiſtẽte, quòd non exiſtit: per oppoſitũ ad notitiam intuitiuã. Similiter, quòd notitiã abſtractiuã nulla veritas contingens, maximè de præſenti, poteſt euidẽter cognoſci, ſicut de facto patet, quòd quando cognoſcitur Socrates, & albedo ſua in abſentia ſua, virtute illius incomplexæ notitiæ non poteſt ſciri quòd Socrates eſt, vel non eſt, quòd eſt albus, vel nõ albus, vel quòd diſtat realiter à tali loco, vel non; & ſic de aliis veritatibus contingẽtibus; & tamen certũ eſt quòd illæ veritates poſſunt euidenter cognoſci, & omnis notitia complexa terminorum, vel rerum ſignatarũ, vltimatè reducitur ad notitiã incomplexam terminorum, vel rerũ ſignificatarum; ergo iſti termini, vel res, vna alia notitia poſſunt cognoſci, quàm ſit illa, virtute cuius non poſſunt euidenter cognoſci tales veritates contingentes. Et illa notitia eſt intuitiua, à qua incipit experimentalis notitia; quia vniuerſaliter ille, qui poteſt accipere de aliqua veritate contingenti experimentũ, & mediante illa de veritate neceſſaria habet aliquam notitiam incomplexã de aliquo termino, vel de re, quam non habet ille, qui non poteſt ſic experiri; & ideò ſicut ſecundùm Philoſophum *primo Met.* in procœmio, ſcientia illorum ſenſibilium, quæ accipitur per experientiam, de qua ipſe loquitur, incipit à ſenſu, & à notitia intuitiua ſenſitiua iſtorum ſenſibilium; ita vniuerſaliter notitia ſcientifica iſtorum purè intelligibilium, accepta per experientiam, incipit à notitia intuitiua illorum intelligibilium.

Eſt tamen ſciendum, quòd aliquãdo propter imperfectionem notitiæ intuitiuæ, quia eſt valde imperfecta, & obſcura, vel propter alia impedimenta ex parte obiecti, vel propter alia impedimenta potentiæ cognitiuæ, poteſt accidere quòd nullæ, vel paucæ veritates contingentes de re, ſic intuitiuè cognita poſſint cognoſci.

Ex iſtis poſſunt ſequi aliquæ concluſiones. Prima, quòd abſtractiua, & intuitiua notitia nõ differunt, quia abſtractiua poteſt indifferenter eſſe exiſtentis, & non exiſtentis; præſentis, & nõ præſentis: intuitiua autem tantùm præſentis, & exiſtentis realiter: quam differentiam ponunt aliqui qui loquuntur de illa materia. Nec ſecundò

67. *Notitia abſtractiua, & intuitiua nõ differunt quo modo.*

ſecundò differunt, quia abſtractiua non attingit obiectum in ſe ſub perfecta ratione,ſed tantùm ſub quadam diminuta ſimilitudine. Intuitiua autem attingit obiectum in ſe ſub perfecta ratione,ſicut dicit quidam Doctor *quoli.q.6.* Nec tertiò differunt per rationes motiuas formales,quòd ſcilicet in cognitione intuitiua res in propria exiſtentia eſt motiua per ſe obiectiuè, in cognitione abſtractiua eſt aliud motiuũ, in quo res habet *eſſe* cognoſcibile,ſiue ſit cauſa virtualiter continens ipſam rem, vt cognoſcibilem ; ſiue ſit effectus,puta ſpecies, & ſimilitudo repræſentatiuè continés ipſam rem,cuius eſt ſimilitudo,ſicut dicit idem *in quoli.quæſt.12.* Nec quartò differunt , quia notitia intuitiua neceſſariò habet annexam relationem realem, & actualem ad ipſum obiectum,vt eſt præſens in propria exiſtentia. Abſtractiua autem non habet admixtam talem relationem ad ipſum obiectum , quamuis habeat relationem potentialem, ſcilicet menſurabilis , & dependentiæ, non autem vnionis,& præſentiæ,ſicut idem dicit ibidem. Nec quintò differunt , quia in cognitione intuitiua obiectũ eſt præſens in propria exiſtentia. In abſtractiua autem obiectum eſt præſens in aliquo perfectè repræſentante ipſum ſub ratione propria, & per ſe cognoſcibile , ſicut dicit idem *in quol. quæſt.14. in lib.4. diſt.10.quæſt.8.*

68. Primum patet per principia iſtorum , quæ credo eſſe vera in hac parte. Nam *in lib.3. diſt.* Nota. *14.quæſt.1.*probat quòd nulla forma neceſſariò eſt præuia in intellectu prior ipſa viſione ſic, quia ſi aliqua forma eſt præuia ipſa viſione,aut ſe habet ad viſionem in ratione cauſæ efficientis; aut in ratione cauſæ materialis. Si primo modo , ergo poteſt fieri ſine ea , quia quicquid poteſt Deus per cauſam efficientem mediatam, hoc poteſt immediatè. Si ſecundo modo, tunc iſta forma,ſi per ſe eſſet, tunc per ſe poſſet recipere illam viſionem. Ita arguendo in propoſito,aut iſta res exiſtens, & præſens habet ſe in ratione cauſæ efficientis ad notitiã intuitiuam, vel in ratione cauſæ materialis , aut formalis, vel finalis. Si primum detur , ergo poteſt fieri ſine ea,quia quicquid poteſt Deus per cauſam efficientem mediatam,poteſt per ſe immediatè.

Nec ſecundo modo, quia tunc re exiſtente, & deſtructo intellectu , poſſet recipere illã notitiam ſubiectiuè. Similiter manifeſtum eſt quòd illa notitia intuitiua non eſt ſubiectiuè in re intuitiua.

Nec tertio modo manifeſtum eſt,nec quarto modo , quia omnis notitia poteſt eſſe quocunque fine (excepto primo) deſtructo; quia nulla res requirit plus exiſtentiam finis ſecundi , quàm efficientis ſecundi. Si dicatur quòd obiectum requiritur in ratione obiecti terminantis. Contrà, aut obiectum inquantùm terminans habet rationem cauſæ eſſentialis , vel non. Si ſic,arguo ſicut priùs:ſi non,tunc arguo ſicut arguunt iſti alij, omnis effectus ſufficienter dependet ex ſuis cauſis eſſentialibus , ita quòd illis poſitis,omnibus aliis circunſcriptis, poteſt ſufficienter poni effectus. Si ergo obiectum inquantum terminans non habet rationem cauſæ eſſentialis reſpectu notitiæ intuitiuæ,ergo ſi obiectum inquantùm terminans,deſtruatur ſecundùm omnẽ ſui exiſtentiã realem, poteſt poni notitia intuitiua ; ergo ipſa re deſtructa,poteſt poni ipſa notitia intuitiua, & ita notitia intuitiua per ſe, & neceſſariò non plus eſt exiſtentis, quàm non exiſtentis:nec plus res ſpicit exiſtentiã,quàm non exiſtentiam &c.per modum priùs declaratum. Abſtractiua autem nec reſpicit exiſtentiam, nec non exiſtentiam, quia per eam non poteſt haberi iudicium,quòd res exiſtit,vel non exiſtit.

Secundum patet, quia idem totaliter,& ſub eadem ratione ex parte obiecti, eſt obiectũ in- 69.
tuitiuè,& abſtractiuè ; hoc patet,quia nulla eſt res ſaltem in iſtis inferioribus , nec aliqua alia ratio ſibi propria , ſub qua poteſt res intuitiuè cognoſci , quin illa cognita poteſt intellectus dubitare vtrùm ſit,vel non ſit,& per cõſequẽs quin poſſit cognoſci abſtractiuè;ergo omne illud,& ſub eadem ratione , quod erit obiectum intuitiuè, poteſt eſſe obiectum abſtractiuè : & manifeſtum eſt quòd quicquid reale poteſt cognoſci abſtractiuè,poteſt etiã cognoſci intuitiuè. Similiter ſecundùm iſtos alibi, Deitas ſub ratione Deitatis poteſt cognoſci abſtractiuè, ſed iſta eſt perfectiſſima ratio Dei.Similiter ſecundum eos exiſtentia poteſt etiam cognoſci abſtractiuè.

Tertium patet per argumenta contra primam differentiam , quia Deus poteſt per idem totaliter cauſare vtranque notitiam, nec oportet quòd res moueat in propria exiſtentia per ſe obiectiuè, ſicut probatum eſt.

Quartum patet per illud,quòd relatio realis ſecundum eos non poteſt terminari ad nõ ens, obiectum autem, notitiæ intuitiuæ poteſt eſſe non ens,ſicut probatum eſt,& pòſt probabitur.

Quintum patet per idem, quia ad notitiam intuitiuam non requiritur quòd res ſit præſens in propria exiſtentia,ſicut probatum eſt.

Ideò dico,quòd notitia intuitiua, & abſtra- *Notitia intuitiua & abſtractiua ſeipſis differunt.*
ctiua ſeipſis differunt , & non penes obiecta,& penes cauſas ſuas quaſcunque, quamuis naturaliter notitia intuitiua non poſſit eſſe,ſine exiſtentia rei, quæ eſt vna cauſa efficiens notitiæ intuitiuè,vel mediata,vel immediata,ſicut aliàs dicetur. Notitia autem abſtractiua poteſt eſſe naturaliter ipſa re ſimpliciter deſtructa.Et ſi ſic intelligat ponens prædictas differentias, veritatem videtur habere quantùm ad iſtam notitiam, quamuis in aliquibus , quæ ſpectant ad alias difficultates non contineat veritatem , de quibus dicetur in locis ſuis.

Ex iſtis ſequitur quòd intuitiua notitia,tam *Nota.*
ſenſitiua quàm intellectiua poteſt eſſe de re nõ exiſtente : & hanc concluſionem probo aliter, quàm priùs,ſic:omnis res abſoluta diſtincta loco,& ſubiecto ab alia re abſoluta,poteſt per diuinam potentiam exiſtere ſine illa,quia non videtur veriſimile quòd ſi Deus vult deſtruere vnam rem abſolutam exiſtentem in cœlo , neceſſitetur deſtruere vnam aliam rem exiſtentem in terra, ſed viſio intuitiua, tam ſenſitiua, quàm intellectiua eſt res abſoluta diſtincta loco,& ſubiecto ab obiecto viſio ; ergo illa viſio poteſt manere,ſtella deſtructa,& multa alia ibi dicit de notitia intuitiua,& abſtractiua.

Sed quia improbatio iſtius opinionis ſatis poteſt elici ex his , quæ dixi ſuprà in dubiis, ideò ad præſens non intendo illam aliter improbare.

SCHO

SCHOLIVM.

Relatio tripliciter comparatur ad abſolutum, contingenter, vt ſimilitudo in albo; neceſſariò, vt creatura ad Deum; identicè, vt in relatione diuina comparata ad eſſentiam. Hic etiam negat identitatem formalem inter relationes, & eſſentiam. Oſtendit clarè operationem non poſſe eſſe vnum per ſe, ſi relationem includit.

84. DE tertio articulo principali dico, quòd relatio poteſt tripliciter ſe habere ad abſolutum. Vno modo contingenter, & per accidens, vt ſimilitudo ad albedinem. Alio modo neceſſariò, vt relatio creaturæ ad Deum. Tertio modo ſecundùm veram identitatem: ſicut in Diuinis relatio perſonalis ſe habet ad eſſentiam: ſed non videtur, quod † poſſibile ſit amplior identitas, quæ propriè dicatur identitas eſſentialis, quia nec relatio poteſt eſſentialiter includi in abſoluto: quia idem eſſet eſſentialiter ad ſe, & eſſentialiter ad alterum, nec abſolutum, & relatio poſſunt includi in aliquo per ſe vno, ſic per ſe vno, quod ſit vnius generis, & ipſius ſit proprius conceptus per ſe vnus, & quod ipſum ſit per ſe in vno genere: quia ſicut in rebus non poteſt fieri vnum per ſe ex diſtinctis, niſi illa ſe habeant ſicut proprius actus, & propria potentia in eodem genere, vt patet per Philoſophum 8. *Metaphyſ.* ſic non poteſt aliquid eſſe habens per ſe conceptum vnum, & cum hoc per ſe includens diſtincta, niſi conceptus vnius ſit per ſe potentialis, & alterius actualis per ſe determinans illum potentialem; relatio, & abſolutum non poſſunt habere tales conceptus, quorum vnus ſit per ſe determinabilis, & alius per ſe determinans, quia ſi aliquis conceptus abſtractus ſit indifferens, poteſt contrahi per conceptum abſolutum, quouſque ſit determinatiſsimus ſub genere relatiuo: neuter igitur eſt per ſe contractiuus, vel determinatiuus alterius: quia vterque ſine altero natus eſt habere conceptum determinatiſsimum in propria coordinatione.

Relatio poteſt tripliciter ſe habere ad abſolutum. *Al.* poſſibilis. *Tex. 15. & circiter.* *Vide 6. Topico. c. 10.*

Ex his ad propoſitum, in actu cognoſcendi, de quo quæritur, eſt aliqua entitas abſoluta, vt probatum eſt in primo articulo. Ibi etiam eſt aliqua relatio, vt probatum eſt in ſecundo articulo. Et ex iſto vltimo habetur, quod abſolutum, & relatiuum non poſſunt conſtituere aliquid per ſe vnum, nec ſaltem vnius generis, quod ſcilicet habeat conceptum per ſe vnum.

Summa quæſtionis huius.

Ex his ſequitur, quod actus cognoſcendi, vel non eſt aliquid per ſe vnum vnius generis; vel non per ſe includit illa duo, quæ probata ſunt ibi concurrere. Videtur autem probatum in primo articulo, quod eſſentialiter includat abſolutum, & præcipuè in prima ratione: igitur videtur, quod actus talis non ſit eſſentialiter relatiuus, ſicut per ſe includens relationem. Vel ſi dicatur, quod eſt quoddam totum includens ambo illa: tunc non eſt aliquid per ſe vnum eſſentialiter relatiuum, ſed vnum per accidens eſſentialiter includens alteram partem, ſicut diceretur impropriè, quod homo albus eſt eſſentialiter albus, hoc enim impropriè dicitur, quia nihil eſſentialiter propriè dicitur de eo, quod non eſt in ſe aliquid vnum eſſentialiter, ſicut nihil poteſt eſſe verum de eo, quod eſt in ſe falſum: ſicut eſt illud, cuius ratio includit repugnantia: quod quia non eſt in ſe poſsibile, ideò nihil dicitur de ipſo poſsibile, vel ſibi eſſe poſsibile: ſic in propoſito, quod non eſt per ſe vnum, nihil poteſt ei eſſe verè, vel per ſe idem.

Operatio vel non eſt per ſe vnũ, vel non includit relationem.

De ratione in ſe falſa nihil verè dicitur.

SCHOLIVM.

Operationem eſſe qualitatem primò, quia non eſt relatio, ex articulo primo; nec actio, vel paſſio, quia nihil horum poteſt eſſe vltima perfectio agentis. Secundò, quia mutatio actiua, & paſsiua eſt ad aliquem terminum accipientem eſſe *per illam, & operatio non eſt ad vllum terminum talem. Tertiò, agens non eſt ſimpliciter perfectius actione, quia potius per eam perfectionem communicat perfectionem ſuam aliis: ſed operatio eſt perfectio operantis: ponit operationem in prima vel tertia ſpecie Qualitatis, & hìc admittit paſsiones ſpirituales, quales ſunt dolor, gaudium: de quo 3. diſtinct. 15. à num. 8. obiicit quatuor loca Ariſtotelis & duas rationes. Habet idem aſſertum, eaſdem rationes, quas hìc ponit 1. diſtinct. 3. quæſt. 6. à num. 31.*

SEd quæratur, ſupponendo operationem eſſe per ſe vnam, & per conſequens vnius generis, ad quod genus pertinebit. 25.

Operatio eſt qualitas de quo late 1. d. 3. q. 6. n. 31.

Poteſt dici, quòd per ſe eſt in genere Qualitatis. Hoc probatur diſcurrendo per genera. Patet, quod non eſt in genere Subſtantiæ, & ſimiliter de omnibus aliis generibus, præter quàm de Qualitate, Relatione, & Paſſione. Non eſt autem relatio, vt probatum eſt in primo articulo: nec actio nec paſſio. Probo primò per medium commune, illud, ſcilicet quod poſitum eſt in primo articulo, quia ſicut nulla relatio, ita nec vlla actio de genere Actionis, nec paſſio de genere Paſſionis eſt perfectio vltima agentis, vel operantis: hæc operatio eſt perfectio, &c.

Tex. 17. Potentia actiua quid? paſſio quid?

Præterea, actio eſt tranſmutatio [k] alterius, inquantùm alterum, ſicut potentia actiua ſecundùm Phil. 5. Metaph. *eſt principium tranſmutandi aliud, in quantùm aliud.* Paſſio etiam eſt tranſmutatio ab altero, inquantùm alterum: operatio autem cognoſcendi, vel appetendi nec eſt tranſmutatio alterius, nec tranſmutatio ab altero. Quod, licèt videatur *eſſe* manifeſtum, tamen probari poteſt: quia tranſmutatio tam actiua, quàm paſſiua eſt neceſſariò ad aliquem terminum accipientem *eſſe* illa tranſmutatione: quia ſecundùm terminum formalem paſſum ſe habet aliter nunc, quàm priùs: Operatio autem non eſt ad aliquem terminum accipientem *eſſe* per ipſam; imò eo modo, [l] quo habet terminum *ad quem*: nec eſt productiua termini *ad quem*, nec eductiua de potentia paſſi: nec inductiua in paſſum, ſed præſupponit terminum: Omnis autem actio de genere Actionis, vel eſt productiua termini, vel eductiua, vel inductiua, imò eo ipſo, quo actio talis ponitur in Diuinis puta generatio, vel ſpiratio, per ipſam aliquis terminus accipit *eſſe*, ſcilicet ſuppoſitum genitum, vel ſpiratum.

Omnis actio producit, inducit, aut educit.

Agens actione non perficitur.

Tertiò ſic: agens actione de genere Actionis nunquam eſt ſimpliciter perfectius per illam, imò ex perfectione ſua completè agit communicando alteri perfectionem; nunc autem operatio eſt perfectio ſimpliciter operantis: relinquitur igitur tandem, quòd illud abſolutum, quod eſt in operatione ſit aliquid de genere Qualitatis.

Et ſi quæratur in ſpecie. Vno modo poteſt dici, quòd diſcurrendo per ſpecies illius generis, rationabilius videtur ponendum, quòd ſit in prima ſpecie: quia in nulla alia poteſt poni. Patet de ſecunda, & de quarta: de tertia etiam patet, ſi in illa non ſit niſi qualitas ſenſibilis, ſicut videtur haberi in Prædicamentis, & etiam quod videtur innui 7. *Phy.* In illa etiam prima ſpecie videntur poni omnes qualitates ſpirituales, ſiue ſint in *eſſe* quieto, ſiue ſint habitus: ſiue in *fieri*, ſicut ſunt operationes: niſi fortè diceretur, quòd operationes pertinent ad tertiam ſpeciem Qualitatis; & quòd ſint paſſiones ſpirituales, & quod Philoſophus mentionem ibi fecit expreſsè de paſſionibus corporalibus tanquam manifeſtioribus. Et per illas debent intelligi paſſiones ſpirituales: licèt autem in anima ſit diſtinguere operationem propriè dictam à paſſione, cuiuſmodi eſt delectatio, vel triſtitia in voluntate, (quia operatio tendit quaſi in terminum operationis: paſſio autem, quaſi à termino in ſubiecto, ſicut triſtitia à triſtabili in voluntate) tamen in hoc conueniunt ſpiritualis operatio & paſſio: quia vtraque eſt in *fieri* in ſubiecto, & pro tanto vtraque poſſet dici paſſio pertinens ad tertiam ſpeciem. Quicquid autem dicatur circa hoc de prima ſpecie, vel tertia: hoc ſaltem videtur probabile, quod operatio ſit in genere Qualitatis.

Tex. 20. Operatio in prima ſpecie qualitatis vel tertia 1. d. 3. q. 6. n. 31.

Tex. 16. Contra hoc videtur illud Phil. 9. Metaphyſicæ, *quorum* inquit, *non eſt aliquod aliud opus præter actionem, in iſtis exiſtit actio, vt viſio in vidente, & ſpeculatio in ſpeculante.* Hæc ille. Intentio ſua eſt diſtinguere inter actionem tranſeuntem, & immanentem: vult igitur ibi, quod aliqua actio ſit immanens, ſicut exemplificat de viſione & ſpeculatione: tamen conſtat, quod iſtæ ſunt operationes: igitur operatio eſt actio, ſecundùm eum. 26.

Item Phil. 3. de Anima. *Intelligere quoddam pati eſt.*

T. c. 2. S. 12. & 18. vide com 123. & de anima. T. c. 10.

Item 10. Ethic. cap. 2. dicit ſic: *Non tamen ſi non qualitatum eſt delectatio, propter hoc neque bonorum. Neque enim virtutis operationes ſunt qualitates, neque felicitas,* Hæc ibi.

Item 7. Phyſ. *ſciens & cognoſcens dicuntur ad aliquid,* vbi Commentator, *dignius æſtimatur eſſe de c. ad Aliquid, quàm de Qualitate,*

Præterea. Per rationem, abſolutum non diſtinguitur ſpecificè per aliquid extrinſecum, ſed per propriam differentiam intrinſecam ſibi, & abſolutam: nunc autem operationes diſtinguuntur ſpecificè per obiecta diſtincta ſpecie: quia operationes circa diſtincta ſpecie magis diſtinguuntur, quàm operationes, quæ ſunt circa obiecta eiuſdem ſpecici, iſtæ autem diſtinguuntur numero, igitur illæ habent maiorem differentiam, quàm numeralem, & ita ſpecificam.

Præterea.

Præterea. Operatio habet propriam perfectionem, & nobilitatem ab obiecto, vt videtur satis manifestum. Et probatur per illud 10.Ethic.cap.4. *secundùm vnumquodque optima est operatio optimè dispositi ad potentissimum eorum, quæ sunt sub ipsa*, hoc est circa obiectum optimum talis operationis.

COMMENTARIVS.

70. *Quæ sit actio.*

k *Actio est transmutatio alterius inquantùm alterum*, id est, quòd actio est transmutatio alterius, scilicet passi inquantùm est simpliciter aliud ab agente, & dicitur actio transmutatio, non quòd passum transmutetur per illam, sed quia agens respicit passum inducens formam absolutam in illud, secundùm quam dicitur verè transmutari à priuatione illius formæ ad illam formam, ad quam formam oritur in genere actio respectus, quâ agens refertur ad passum. Non enim actio respectus est prius termino producto in passo. Similiter passio est posterior, quæ immediatè fundatur in passo: præsupponit enim terminum productum ab agente in passo. Cùm ergo dicitur quòd *actio est principium transmutandi aliud inquantùm aliud.* Si accipitur formaliter pro actione respectus, potest dici principium formale, quo scilicet transmutans transmutat, siue quo agens agit formaliter: sicut album est simile formaliter similitudine, sed fundamentaliter est simile albedine, sic agens actione formaliter agit, sed fundamentaliter agit potentia actiua fundamentaliter accepta. Simile dico de passione. Sed operatio, siue actus intelligendi, vel appetendi, non est huiusmodi. Probatur, *quia transmutatio tam actiua, quàm passiua necessariò est ad aliquem terminum accipientem esse illa transmutatione, quia secundùm terminum formalem passum se habet aliter quàm prius.* Vult dicere quòd transmutatio relatio tam actiua, quàm passiua necessariò præsupponit aliquem terminum de nouo accipientem *esse* à principio transmutatiuo; & non habetur ille terminus per transmutationem, quæ ponitur respectus: patet, ille terminus est quid absolutum, tunc absolutum non habet *esse* per respectiuum, sed sicut dicimus quòd genitum accipit *esse* per generationem actiuam formaliter acceptam, scilicet vt est relatio ex hoc solo, quòd talis generatio terminatur tantùm ad productum, non quòd productum accipiat *esse* per ipsam, quia vt sæpè dictum est, ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu; prius est productum, quàm relatio producentis; sicut actio formaliter accepta ad passum, quòd priùs accepit terminum nouum, & nisi in passo esset terminus de nouo productus, tunc non esset actio noua, nec passio noua. Vtraque ergo est ad aliquem terminum accipientem de nouo *esse* in passo, id est, quòd actio terminatur ad passum, pro quanto passum recipit nouum terminum absolutum ab agente, & passio similiter est ad agens, pro quanto passum aliquem terminum absolutum de nouo recipit ab agente. Et sic ista litera debet intelligi. Modò actus intelligendi non est ad aliquem terminum accipientem *esse* per ipsum, id est, quòd necessariò præsupponit in passo, scilicet in intellectu possibili, aliquem terminum absolutum productum in intellectu possibili, secundùm quem aliter se habeat aliter nunc quàm priùs: patet, quia intellectio nihil præsupponit, nisi obiectum ad quod terminatur, & intellectum, in quo recipitur. Non enim posito etiam quocunque absoluto, etiam nouo in intellectu possibili ponitur intellectio, sicut ponitur passio, posito termino nouo in passo ab agente. Sequitur:

Nota.

Expositio litera.

71. *Pro declaratione litteræ.*

l *Imò eo modo quo habet terminum* ad quem esse. Pro intelligentia huius literæ declaro aliqua. Primo ista distinguuntur ab inuicem, scilicet potentia productiua termini, potentia eductiua termini de potentia passiua, & potentia inductiua termini in passum. Prima respicit terminum absolutè, sicut generatio quæ respicit genitum siue productum, accipiendo *generationem*, vt est productio simpliciter, illa enim habet tantùm productum pro termino, vt patet à Doctore *in primo, d.2.& 5.q.2.* Secunda necessariò respicit passum, in quod agat, vt omnis potentia actiua creata, quæ necessariò præsupponit aliquod passum, quod est in potentia ad terminum: educere enim formam de potentia materiæ necessariò præsupponit materiam, vt receptiuam talis formæ, & sic potentia eductiua termini de potentia materiæ, est potentia quæ necessariò præsupponit materiam, vt receptiuam talis termini, quæ si non præsupponeretur esset impossibile producere talem formam, cùm necessario producat illam in materia. Sed potentia inductiua est, quæ inducit terminum in materia, & hæc potest ab aliis separari, quia Deus potest immediatè inducere formam in materia, & illam non necessariò educere de potentia materiæ: patet, quia potest creare animam nulla præsupposita materia, & potest creare corpus organicum, & inducere animam in illud. Sed in creaturis ista non videntur realiter separari, loquendo de termino formali, qui recipitur in materia, quia producens formam necessariò præsupponit materiam, & sic educit eam de potentia materiæ; & similiter eam necessariò inducit in materiam, cùm non possit producere eam vt per se stantem.

72. *Actio, vt pro. ductio quid.*

Secundò nota, quòd actio, vt est formaliter productio, est relatio intrinsecus adueniens, cùm sit respectus producentis ad productum. Similiter actio, vt est formaliter inductio in creaturis, est respectus intrinsecus, quia est respectus inducentis ad inductum: inducta in materia forma necessariò resultat relatio inducti ad inducens, & è contra, respectus inducentis ad inductum: & hoc modo non accipitur propriè actio, vt est de genere Actionis, cùm sit respectus extrinsecus: tamen quicquid sit, siue actiua productiua, siue eductiua, siue inductiua, siue sit respectus extrinsecus, siue intrinsecus, omnino habetur propositum de actu intelligendi, quòd non sit actio aliquo illorum modorum.

Tertiò nota, quòd actio dicitur productiua, pro quanto terminatur ad productum, id est, quòd producto posito in *esse* à producẽte, necessariò oritur in producẽte actio, siue productio, quæ terminatur ad productũ, & sic est posterior producto. Et actio dicitur inductiua, pro quanto terminatur ad terminum inductum, ita quòd posito termino

in materia, ſtatim in agente oritur relatio inducentis ad terminum inductum, & ſic eſt poſterior termino producto. Et dicitur actio eductiua pro quanto terminatur ad terminum, vt eductum de potentia materiæ, & ſic præſupponit terminum iam eductum, & ſic dicitur relatio educentis ad terminum eductum. Et ſic omnis talis actio neceſſariò præſupponit terminum nouum, vel productum tantùm, vel inductum, vel eductum. Sed intellectio, vt huiuſmodi, non eſt productiua termini: patet, quia ipſa non terminatur ad prius productum ab intellectu, in quo eſt formaliter, nec eſt inductiua termini in paſſum: patet, quia ipſa non terminatur ad aliquem terminum abſolutum inductum ab intellectu, in quo eſt in aliquod paſſum: nec ſimiliter eſt eductiua termini; patet, quia non terminatur ad aliquid prius eductum de potentia materiæ per intellectum, in quo eſt formaliter, ſicut actio productiua terminatur ad productum à principio productiuo, in quo eſt, & quod formaliter denominat. Cùm ergo intellectus tantùm præſupponat obiectum circa quod operatur, & nihil producit, ad quod intellectio formaliter terminetur, vt ad productum, vel eductum, vel inductum ab ipſo intellectu, qui denominatur formaliter à tali intellectione, ſequitur quòd nullo modo erit actio de genere Actionis. Nec ſimiliter paſſio, cùm illa præſupponat aliquid prius productum in paſſum ab agente ad quem refertur, vt ſuprà patet.

73. *Operatio in quo Prædicamento ſit ponenda.*

Deinde Doctor poſtquàm probauit quòd operatio eſt qualitas abſoluta, quærit in qua ſpecie Qualitatis ſit ponenda. Et duo dicit. Primum, quòd videtur poni in eadem ſpecie, in qua eſt habitus generatus ex illis actibus: & quia talis habitus ponitur in prima ſpecie Qualitatis, ideò videtur etiam quòd operatio ſit in eadem ſpecie ponenda. Qualitas enim ſpiritualis, ſiue ſit in *eſſe quieto*, vt habitus, ſiue in *fieri*, vt operatio actualis, quæ etiam poteſt poni diſpoſitio ad habitum, cùm ad operationem frequenter elicitam ſequatur habitus. Secundum eſt, quòd ſi teneatur Ariſtotelem poſuiſſe in tertia ſpecie etiam operationes ſpirituales, quòd fortè poterit poni operatio in tertia ſpecie, in qua ponuntur paſſiones, ſiue paſſibiles qualitates: ſed Ariſtoteles ibi mentionem facit de paſſionibus corporalibus tanquàm manifeſtioribus: licèt autem in anima ſit diſtinguere operationem propriè dictam, cuiuſmodi eſt delectatio, vel triſtitia in voluntate quia operatio tendit quaſi in terminũ operationis, ſcilicet in obiectum, quod eſt terminus operationis. Paſſio autem quaſi à termino cauſata eſt in ſubiecto, ſicut triſtitia à triſtabili, cauſatur in voluntate, & tamen in hoc conueniunt, ſcilicet ſpiritualis operatio, & paſſio, quia vtraque eſt in *fieri*, vt in ſubiecto: patet, quia paſſio concomitatur operationem ſtante operatione, puta cum actu amoris circa delectabile ſtat delectatio ſequens: & ſimiliter ſtante actu nolitionis de obiecto nolito, & poſito ſtat triſtitia, ipſis non ſtantibus, nec delectatio nec triſtitia ſtant, ſicut ergo operatio habet *eſſe* in *fieri*, ſic & paſſio ſequens, & pro tanto vtraque poſſet dici paſſio, pertinens ad tertiam ſpeciem; quicquid autem dicetur circa hoc de prima ſpecie, & tertia hoc ſaltem videtur probabile, quòd operatio ſit in genere Qualitatis.

Contra hoc videtur illud Philoſophi. Hìc Doctor per auctoritates, & per rationes intendit probare quòd operatio non ſit qualitas abſoluta. Et patet primò per auctoritatem adductam, per quam Philoſophus intendit probare, & diſtinguere inter actionem tranſeuntem, & immanentem. Vult igitur ibi quòd aliqua actio ſit immanens, ſicut exemplificat de viſione, & ſpeculatione, tamen conſtat quòd iſtæ ſunt operationes: igitur operatio eſt actio ſecundùm eum. *9. Met. tex. 16.*

SCHOLIVM.

Soluit argumenta allata numero præcedenti. Ad primum, docet operationem dici actionem, & actum ſecundum, quia duabus conditionibus conuenit cum actione, id eſt, quòd ſit ſemper in fieri, *& tendat in obiectum. Deeſt tamen ei tertia, & ſubſtantialis conditio actionis, quæ eſt habere terminum per eam productum: de quo* 1. *d.* 3. *q.* 7. *ad* 1. *Negat actionem immanentem, vt ſumitur pro operatione, eſſe actionem niſi æquiuocè; declarat tamen actionem de genere Actionis diuidi vniuocè in immanentem, & tranſeuntem: de quo* 1. *d.* 3. *q.* 6. *n.* 32. *&* 4. *d.* 11. *q.* 2. *n.* 5. *Ad ſecundum, explicat id,* Intelligere eſt quoddam pati, *id eſt, receptio intellectionis; de quo* 1. *d.* 3. *qu.* 6. *ad quartum, & q.* 7. *num.* 37. *Ad tertium, explicat quo ſenſu negat Ariſtoteles virtutis operationes eſſe qualitates. Ad quartum, quomodo ſciens dicitur ad aliquid. Ad quintum, optimè explicat id,* actus diſtinguuntur per obiecta, *idque dupl.ci via, & clarè.*

AD iſta. [m] Ad primum, operatio habet duas conditiones, in quibus conuenit cum actione. Prima eſt, quod ſemper eſt in *fieri*, non dico ſucceſſiuo, quia operatio eſt indiuiſibilis, ſed ſic in *fieri*, quod in continua dependentia ad cauſam eandem, & ſecundùm idem: ſicut dependentia rei conſeruatæ ad cauſam conſeruantem: de qua dictum eſt priùs in quadam quæſtione habita de iſta materia. Secunda conditio eſt, quod operatio tranſit in obiectum, ſicut in terminum: licèt non accipiat *eſſe* per ipſam: quia præſuppoſitum in ſuo *eſſe*; & propter iſtas duas conditiones poteſt operatio dici actio, ſicut propter iſtas ſignificatur grammaticè per verbum actiuum: & propter eaſdẽ dicitur operatio actus ſecundus, & ita iſta diſtinctio actionis ſic intellecta in tranſeuntẽ & immanentẽ non eſt generis in ſpecies, ſed vocis in ſignificationes. Nam actio tranſiens eſt vera actio de genere Actionis, actio immanens eſt qualitas: ſed æquiuocè dicitur actio propter conditiones prædictas. 27.

1. d. 3. q. 7. ad 1. Operatio qua ratione dicitur actio & actus ſecundus.

Alio

Alio modo poteſt [n] actio de genere Actionis diuidi in actionem immanentem, & tranſeuntem, ſicut ſuperiùs in inferiora. Nam non ſolùm ad formam inductam per motum in paſſum aliud ab agente, eſt actio de genere Actionis, ſed etiam ad formam inductam per mutationem in ipſomet agente. Illa enim forma abſoluta, cùm ſit noua, eſt terminus alicuius actionis propriè dictæ, per quam accipit *eſſe*: quando igitur forma terminans actionem eſt extra ipſum agens: tunc actio illa tranſit; quando verò forma illa eſt in ipſo agente: tunc actio eſt immanens. Diſtinctio [o] iſtorum duorum modorum intelligendi actionem immanentem, patet: quia illud, quod ſecundùm primum intellectum dicitur actio immanens; hîc dicitur terminus actionis immanentis, ſecundùm alium intellectum; & quod in alio ſecundo intellectu dicitur actio, communiter intelligimus per hoc, quòd eſt *elicere*: quando dicimus, quòd potentia elicit operationem, & per hoc, quod eſt *dicere*, quando dicimus quòd memoria, ſiue ſuppoſitum per memoriam dicit Verbum; & per *ſpirare*, quando dicimus, quòd per voluntatem ſpirat quis amorem.

Actio de genere Actionis diuiditur in immanentem & tranſeuntẽ.

28. Iſte ſecũdus intellectus de iſta diſtinctione actionis immanentis, & tranſeuntis, licèt ſit verus: non tamen eſt de intentione Philoſophi, ſicut primus, vt patet ex eo, quod dicit 9. Metaph. *non eſt aliud opus præter actionem*: opus vocat operatum, præter autem illam actionem, qũâ inducitur, vel educitur operatio, eſt aliquod opus, hoc eſt, terminus operantis, puta ipſamet operatio: & ſequitur ibi: *In iſtis exiſtit actio, vt viſio in vidente*, vbi ſatis exprimit, quòd viſionem vocat actionem immanentem, non autem aliquam aliam, cuius viſio ſit terminus.

Tex. 16. Philoſophus vocat operationẽ actionem immanentem.

Ad ſecundum poteſt dici, quòd ſicut eſſe album eſt habere albedinem tanquam formam: ſic ſentire, vel eſſe ſentientem, eſt habere ſenſationem ſicut formam. Vnde ſi obiectum, vel Deus cauſaret effectiuè ſenſationem, non diceretur ſentire; ſed ipſe ſenſus in quo ſubiectiuè, recipitur ſenſatio. Eſt igitur recipere, vel habere ſenſationem & ſic intelligere recipere intellectionem: quia licèt intellectus, ſecundùm aliquam operationem cauſaret in ſe intellectionem: tamen non diceretur intelligens in hoc, quod cauſat, ſed benè denominaretur aliquo modo à verbo ſignificante talem actionem, vel cauſationem: vtpote ſi eſſet impoſitum tale verbum, *intelligifico*; quod igitur dicitur, *intelligere eſt pati*, non probat quòd ſit per ſe de genere Paſſionis: ſed quòd formaliter denominat per hoc, quòd recipitur in aliquo ſubiectiuè: vt ſit ſenſus: intelligere eſt recipere intellectione: & recipere eſt quoddam pati.

Idem 3. d. 1. q. 7.

29. Ad aliud 10. *Ethic.* dici poteſt [p] vno modo quòd operationes virtutis dicuntur actiones elicitiuæ operationum propriè dictarum, & illæ actiones bonæ ſunt: quia generatio boni eſt bona, illæ autem operationes actionis non ſunt qualitates, ſed propriè ſunt de genere Actionis. Iſte intellectus videtur poſſe haberi à Commentatore, qui ad probationem illius: *neque virtutis operationes qualitates ſunt*, dicit ſic: *ſi quidem operatio motio eſt operatiua: motio autem non eſt qualitas*: Hæc ille. Operatiua motio poteſt dici motio ad operationem.

2. Topicorum c. 24.

Et ſi obiiciatur per hoc, quod dicit, *neque felicitas*, poteſt dici, quòd ſicut nomen operationis ſumitur hîc minùs propriè pro actione terminata ad operationem propriè dictam: ſicut felicitas poteſt impropriè ſumi pro actione terminata ad ipſam; & ſufficit Ariſtoteli accipere operationes virtutis, & felicitatem, pro illis, pro quibus ſufficienter poteſt inſtare contra hanc propoſitionem: *omne bonum eſt qualitas*, contra quam intendit facere inſtantiam.

Operatio ſumitur pro actione ad eam terminata.

Aliter poteſt dici [q] ad illam auctoritatem, quòd intendit ibi tantùm de qualitatibus in *eſſe* quieto, cùm dicit: *neque virtutis operationes qualitates ſunt*: quod apparet per hoc, quòd negat ibi iſtam conſequentiam: delectatio non eſt qualitas: igitur non eſt bona: & probatur quòd non ſequitur per illã inſtantiam, *neque enim virtutis*, &c. Antecedens enim in iſta conſequentia non eſt verum, niſi de qualitate permanente: nã delectatio verè eſt qualitas ſed in *fieri*: igitur ſufficit ſibi inſtare de illis quæ hoc modo nõ ſunt qualitates: ſicut nec delectatio eſt qualitas, ſcilicet non in *fieri*. Quòd autẽ delectatio verè ſit qualitas, probatur ex dictis ibidem: nã intendit probare quòd delectatio non eſt motio: *omniũ, inquit, motionũ propriè videtur eſſe velocitas, & tarditas, vel in ſe, vel in comparatione ad aliud*: *Delectationi autẽ nullũ horũ exiſtit, tranſponere in delectationẽ velociter vel tardè eſt: non eſt autẽ velociter delectari*: vult dicere, quòd delectatio nõ eſt velox, & ideò non eſt motus: ſed contingit velociter tranſponi, vel tranſmutari ad eã: igitur poteſt eſſe terminus trãſmutationis velocis: igitur poteſt eſſe terminus motus: ſed ſecundùm Philoſophum 5. *Phyſic.* motus non poteſt eſſe per ſe ad actionem, & paſſionem;

Delectatiõ eſt qualitas.

Vide 6. & 8. Phyſic.

Tex. 10.

passionem: igitur ipsa delectatio non est actio, nec passio: & tunc discurrendo per genera, relinquitur tãdem quod est qualitas. Illi igitur qui fecerunt istam consequentiam, supposuerunt tanquam verum: *omne bonum qualitas habens* esse *quietum*, delectatio non est talis, igitur, &c.

Vita est operatio secundùm Phil.

30. Et ad istam maiorem tactam in enthymemate, respondet Philosophus per instantiam de operatione virtutis. Quòd autem non omnis operatio sit actio propriè dicta, probatur per illud ibidem, cap 5. *Appetere*, inquit, *delectationem, existimabit quis vtique omnes*: quod probat subdens: *Quoniam & viuere omnes appetunt: vita autem operatio quædam est*: hæc ibi: quomodo vita, vel *viuere* posset dici actio de genere Actionis.

Vide 3. d.1.q.3.

Ad aliud de 7. *Physic.* litera Philosophi, secundùm ea, quæ dicta sunt in secundo articulo, intelligenda est sic: quia scientiæ necessariò annexa est relatio ad obiectum intrà: & ita non est à primo alterante immediatè: nec per consequens ad ipsam est prima alteratio: sed illud quod Commentator addit exponendo, *quod dignius est, quod sit de c.ad Aliquid, quàm de Qualitate*: potest habere alium intellectum; de quo dicetur respondendo ad argumentum principale.

Actus quomodo distinguuntur per obiecta. T. c. 33. & 36. & inde.

Ad primam rationem [1] diceretur, quòd actus distinguuntur per obiecta, quantùm ad manifestationem: quia manifestior est distinctio obiectorum, quàm actuum, & ex illa tanquam ex manifestiori innotescit ista.

Et confirmatur hoc: quia *secundo de anima*, sicut vult Philosophus, quòd actus distinguuntur per obiecta: imò magis, quòd obiecta sunt præuia ipsis actibus, propter quod oportet priùs tractare de distinctione obiectorum, quàm actuum: ita etiam vult, quòd potentiæ distinguuntur per actus: Hoc autem non est essentialiter, quia actus est essentialiter posterior potentia: & posterius non est per se ratio distinguendi prius: igitur nec ibi illud aliud, scilicet de obiectis in comparatione ad actus, debet intelligi de distinctione essentiali.

31. Aliter potest dici, quòd à quo aliquid habet entitatem, ab eo habet vnitatem, & per consequens distinctionem: causatum igitur sicut habet entitatem à quacunque causa per se, ita vnitatem, & distinctionem, & etiam quodcunque dependens ab illo, à quo dependet essentialiter, & maximè verum est hoc, quando dependet ab aliquo tanquam à causa propria, siue termino proprio suæ dependentiæ: quia quando communiter terminat dependentiam eius & alterius, non ita accipitur vnitas eius, & distinctio, secundùm vnitatem & distinctionem talis termini dependentiæ nunc autem actus dependet ab obiecto tanquam à termino proprio suæ dependentiæ. Concedi igitur potest, quòd actus distinguuntur per obiecta, sicut per aliqua extrinseca, à quibus actus dependet dependentia essentiali, & propria: non tamen distinguuntur per illa, sicut per formalia distinctiua: nec etiam quod est ad propositum, sicut per termi-

Actus distinguuntur per obiecta, vt per aliqua extrinseca à quibus dependent. Operatio licèt non sit relatio, tamen accipit perfectionẽ ab obiecto.

nos relationis inclusæ in actibus. Et cùm dicitur quòd absoluta distinguuntur per intrinseca: Verum est tanquam per formalia distinctiua. Si autem acciperetur, quòd non distinguuntur per extrinseca, concedendum esset, sic intelligendo sicut per correlatiua, & per se terminos relationis: quia absolutum non requirit extrinsecum vt per se correlatiuum, nec per se terminum relationis: possunt tamen absoluta distingui per aliqua extrinseca, sicut causata per causas proprias, siue per illa, ad quæ habent propriam dependentiam in entitate, & vnitate, & talia sunt obiecta respectu operationũ.

Ad aliam rationem patet per idem: quia actus etsi non sit essentialiter relatiuus, cùm tamen sit per se medium vniens potentiam tali obiecto: dicitur perfectior ex maiori perfectione obiecti, sed istam perfectionem non habet ab illo tanquam à principio intrinseco, sed sicut à causa extrinseca, vel saltem ab aliquo extrinseco, quod terminat dependentiam eius essentialem.

COMMENTARIVS.

74. 1 AD *ista*. Respondet Doctor ad omnes obiectiones, & respondendo exponam literam vbi necesse erit. Dicit ergo, quòd operatio habet duas conditiones in quibus conuenit cum actione. Prima est, quòd semper est in *fieri*, non dico successiuè, quia operatio est indiuisibilis, sed sic in *fieri*, quòd in continua dependentia ad causam eandem, & secundùm idem, sicut dependentia rei conseruatæ ad Deum conseruantem, de qua dictum est priùs *q.1.quodl.& in 2.d.1.q.1*. Vide quæ ibi exposui. Est ergo operatio, puta intellectio obiecti in continua dependentia ad causam eandem, puta ad intellectum, & obiectum quæ integrant vnam totalem causam, vt patebit infrà *qu.* 15. & suprà patet *in primo, d.3.q.7*. Et si ista causa per aliquod instans cessaret, non esset illa intellectio. Secunda conditio est, quòd operatio trãsit in obiectum, sicut in termi-

num,

num,licèt non accipiat *eſſe* per ipſum,quia præſupponit in ſuo *eſſe*,id eſt, quòd operatio non eſt ad obiectum,vt productum à potentia, cuius eſt operatio , ſic quòd dicatur operatio productiua, pro quanto neceſſariò terminatur ad productum , vt productum , quia ſi etiam illud obiectum nullo modo eſſet productum , nec à potentia operatiua,nec ab aliquo alio , adhuc tranſiret in illud,vt ad terminum præſuppoſitum : dicitur enim actio productiua,vt ſuprà dixi, pro quanto terminatur ad productum à potentia , cuius eſt talis actio, non quòd verè accipiat *eſſe* per illam tanquam per aliquid prius verè dans *eſſe* , cùm productum priùs habeat *eſſe* , quam intelligatur productio reſpectus,vt patet à Doctore *in primo, diſt.3.q.3. & in ſecundo, diſt.1.q.3.* Dicit ergo, quòd propter iſtas duas conditiones operatio poteſt dici actio , ſicut propter iſtas ſignificatur Grammaticè per verbum actiuum , quia *intelligo* , *volo* , *video* ſunt verba actiua. Et propter ea operatio dicitur actus ſecundus , vt diſtinguitur contra actum primum ; nam actus primus propriè eſt in *eſſe* quieto , & non tendit in aliud , vt patet de principio productiuo , & de forma quæ eſt ratio formalis producendi , vt de intellectu; actus verò ſecundus eſt in continuo *fieri* , & ſemper tendit in aliud,vel in aliud, vt obiectum, vt operatio,vel in aliud, vt productum, vt actio productiua. Et ita iſta diſtinctio actionis ſic intellecta in tranſeuntem, & in immanentem, non eſt generis in ſpecies , ſed vocis in ſignificationes , nam actio tranſiens eſt actio de genere Actionis ; actio immanens eſt qualitas , ſi æquiuocè dicitur *actio* propter conditiones prædictas.

Operatio quomodo poſſit dici actio.

75. Actio diuiditur in tranſeuntem, & immanentem. Quãdo actio eſt tranſiens, & immanẽs.

n *Alio modo poteſt actio de genere Actionis diuidi in tranſeuntem, & in immanentem, ſicut ſuperius in inferiora.* Vult dicere Doctor quòd quando productum realiter per veram productionem , ſiue actionem recipitur in ipſo producente,talis actio, ſiue productio , eſt immanens, quia eſt ad terminum non receptum in aliquo extra ipſum agens , ſed ſimpliciter eſt ad terminum receptum in ipſo agente;& hoc modo omnis operatio naturæ viuentis quæ ponitur qualitas abſoluta,verè per actionem de genere Actionis producitur in ipſo agente, & dicitur produci per talem actionem ex hoc, quòd terminatur ad illam qualitatem verè productam ; & vt productam , vt dixi ſuprà. Quando verò agens producit formam in paſſo extra ipſum agens , vt quando ignis producit calorem in ligno,quia calor recipitur in paſſo extra ipſum agens , actio terminata ad illud, dicitur tranſiens,eo quòd eſt ad terminum extra agens receptum.

o *Diſtinctio iſtorum duorum modorum intelligendi actionem immanentem*,&c. Et licèt omnia iſta ſint clara , tamen pro iunioribus expono aliqualiter literam. Cùm dicit primò , quòd *actio eſt ad formam inductam in paſſum per motum* , &c. Intelligit quòd ſiue inducatur in paſſum aliud ab agente per motum, vt qualitas , & quantitas , quæ ab agente naturali inducuntur per motum, ſiue inducatur per mutationem tantùm , vt forma ſubſtantialis in materia per ipſum generans,ſemper dicitur actio tranſiens. Similiter ſi generans in ſeipſum inducat formam, ſiue per motum,vt ignis,qui fortè in ſeipſo producit calorem intendendo ipſum , ſiue per mutationem , vt quando inducit formam in ipſo in inſtanti ſemper dicitur actio immanens,ſic quòd actio immanens propterea reſpicit terminum, vt inductum in ipſo agente , ſiue per motum , ſiue per mutationem,& actio propriè tranſiens reſpicit terminum , vt inductum in aliud paſſum ab agente,& hoc ſiue per motum,ſiue per mutationem. Deinde prima diſtinctio , quæ ponitur æquiuoci in æquiuocata, quando operatio dicitur actio immanens ſic ponitur , quia eſt qualitas in ipſo operante , ſic quòd nullo modo tendit in productum , vt ſuprà patuit ; actio verò de genere Actionis neceſſariò tendit in terminum accipientem de nouo *eſſe* ab ipſo agente. Actio ergo pro operatione eſt qualitas , & in genere Actionis.

76. Actio quomodo ſit qualitas.

Secundo modo actio de genere Actionis quæ neceſſariò tendit in aliud,ſiue receptum in agente,ſiue in alio paſſo ſemper dicitur tranſiens,quia ſaltem tranſit in terminum de nouo accipientem *eſſe* , ſiue ille terminus ſit in agente , ſiue in alio ab agente, modo abſoluto,& reſpectiuo non ponitur aliquid limitatum dici vniuocè , & ſic hoc nomen actio propriè conuenit actioni de genere Actionis , & impropriè operationi , pro quanto operatio aliqualiter conuenit cum actione propter illas duas conditiones : ideò eſt diuiſio æquiuoci in æquiuocata ; cùm ibi non diuidatur actio de genere Actionis, imò actio de genere Actionis, præcisè ponitur pro vno membro diuiſionis ; & aliud membrum non eſt actio de genere Actionis , niſi tantum tranſumptiuè propter aliquas conditiones conuenientes ſibi. Sed ſecunda diuiſio actionis eſt vniuoci in vniuocata , quia ibi actio propriè de genere Actionis diuiditur in tranſeuntem,& immanentem,ita quòd vtraque eſt propriè actio de genere Actionis, quia vtraque reſpicit paſſum, quod verè mutatur ſecundùm aliquam formam abſolutam receptam in ipſo paſſo ab agente ; & tantùm in hoc differunt,quia tranſiens reſpicit terminum , vt inductum ab agente in aliud paſſum ab ipſo agente. Sed immanens reſpicit terminum , vt inductum in ipſummet agens,vt in paſſum.

77. Declaratio in litera.

p *Ad aliud de* 10. *Ethic.* Declaro duo in iſta litera. Primò, quomodo actio elicitiua dicatur bona:hoc non debet intelligi,quòd illa actio elicitiua ſit propriè generatiua boni, ſiue operationis bonæ,cùm illa neceſſariò ſit poſterior, ſicut reſpectus eſt prior termino *ad quem* ; ſed dicitur bona ex hoc,quòd terminatur ad actum bonum. Sicut etiam cum dicitur cuius generatio eſt bona , ipſum quoque bonum ; ſi intelligitur de generatione , quæ eſt relatio ex hoc dicitur bona formaliter , quia immediatè fundatur in generante bono , & terminatur ad genitum habens bonitatem à generante. Sic dico , quòd actio elicitiua , quia immediatè fundatur in potentia operatiua bona , & terminatur ad actum habentem ſuam bonitatem à potentia operante, dicitur bona ; potentia autem dicitur bona in operando pro quanto elicit actum conformiter rationi rectæ,vt patet *in prolog.q.vlt. & in primo, diſt.17.& in 2.diſt.7.40.& 42.& infrà q.17.* Pro quanto ergo eſt elicitiua actus conformiter ſe habens rationi rectæ dicitur bona , & per conſequens actus,vt ſic elicitus, erit formaliter bonus bonitate ſcilicet morali, & per conſequens actio elicitiua , quæ fundatur in tali potentia ſic operatiua , & terminatur ad actum , vt ſic elicitum, dicitur bona moraliter , & hoc potiùs denomi-

natione extrinſeca; non enim formaliter dicitur bona moraliter, cùm ſola operatio, vel habitus
Aduerte. cauſatus dicatur ſic bona, vel bonus. Aduerte etiam, quòd operatio virtutis, ſiue operatio virtuoſa, vt ſic, non eſt quiditas abſoluta, quia vt ſic, includit neceſſariò reſpectum ad rationem rectam, vt patet à Doctore *in locis prælegatis*, ſed ſufficit quod operatio illa in ſe ſit qualitas, licèt poſtea poſſit circumſtantionari diuerſis reſpectibus; & ſic patet quomodo actio elicitiua operationis virtutis, ſiue operationis virtuoſæ, dicitur bona. Et dicitur operatio virtutis, vel quia in ſe formaliter eſt recta, vel quia elicita à virtute, vel quia generatiua virtutis, tamen non eſt de ratione actus virtuoſi, quòd ſit à virtute, nec quòd ſit generatiuus virtutis, vt patet à Doctore *in quarto, diſt.* 40. *q.* 2. Et vide quæ expoſui *in prolo. quæſt. vltima.*

78. *Quomodo omne bonum ſit qualitas.* Secundum declarandum eſt de propoſitione illa: *omne bonum eſt qualitas*, contra quam inſtat Ariſtoteles ſic arguendo: Si omne bonum eſt qualitas, ergo operatio virtutis erit qualitas, quia operatio virtutis eſt bona: conſequens falſum; ergo & antecedens, ſcilicet omne bonum eſt qualitas. Dico, quòd ſufficit Ariſtoteli ad improbandum illud antecedens, accipere pro operatione virtutis ipſam actionem elicitiuam, quæ terminatur ad actum virtutis, ſic inferendo ex illo antecedente, ſcilicet omne bonum eſt qualitas, ergo actio elicitiua actus virtutis erit qualitas, cùm ſit bona, vt ſuprà patuit. Conſequens eſt falſum, ſcilicet, quòd illa actio elicitiua ſit qualitas, imò eſt actio de genere Actionis, vt ſuprà patuit. Et ſimiliter poteſt argui de actione elicitiua felicitatis. Si omne bonum eſt qualitas, ergo operatio felicitatis erit qualitas, accipiendo *operationem felicitatis* pro actione elicitiua felicitatis. Et patet quòd conſequens eſt falſum, quia actio elicitiua felicitatis eſt actio de genere Actionis.

¶ *Aliter poteſt dici ad illam auctoritatem.* Hic Doctor dat aliam reſponſionem ad illam auctoritatem 10. Ethic. cap. 2. Et dicit quòd Philoſophus intendit tantùm de qualitate in *eſſe* quieto. *Cùm dicit neque virtutis operationes qualitates ſunt*, ſcilicet in *eſſe* quieto, quod apparet per hoc, quòd negat ibi iſtam conſequentiam, *delectatio non eſt qualitas, igitur non eſt bona.* Et probat quòd non ſequitur per illam inſtantiam, *neque enim virtutis operationes ſunt qualitates, neque felicitas.* Antecedens enim in iſta conſequentia non eſt verum, niſi de qualitate permanente. Nam delectatio verè eſt qualitas, *Quomodo delectatio ſit qualitas.*
ſed in *fieri*; igitur ſufficit ibi inſtare de illis quæ hoc modo non ſunt qualitates, ſcilicet permanentes, ſicut nec delectatio eſt qualitas ſcilicet permanens, non ſequitur, ergo delectatio non eſt qualitas permanens, ergo non eſt bona, quia ſtat ipſam eſſe bonam, & tamen non eſſe qualitatem permanentem. Et ſimiliter ſi intelligitur in illo primo antecedente, ſcilicet quòd *omne bonum eſt qualitas permanens*, ſtatim poteſt ſubinferri, operationes virtutis ſunt bonæ. Et ſimiliter delectationes conſequentes operationes virtutis ſunt bonæ, ergo ſunt qualitates permanentes, non ſequitur, quia ſunt qualitates tantùm in *fieri*, vt ſuprà patuit.

79. *Declaratio ſubtilis, & pulchra.* ¶ *Ad primam rationem*, dicit Doctor primò, quòd actus diſtinguuntur per obiecta tanquam per manifeſtiora, quia diſtinctio obiectorum eſt manifeſtior diſtinctione actuum, tamen intrinſecè actus diſtinguuntur per ſuas rationes formales intrinſecas, & abſolutas. Dicit ſecundò, quòd actus diſtinguuntur per obiecta originatiuè, & effectiuè; patet, quia actus dependent ſaltem partialiter ab obiectis in entitate, ergo & in vnitate, & diſtinctione; quia à quo quis habet *eſſe*, ſiue entitatem, ab eo habet vnitatem, & diſtinctionem. Sed non diſtinguuntur per obiecta formaliter, & intrinſecè, ſed per rationes proprias diſtinguuntur formaliter, per obiecta autem diſtinguuntur extrinſecè. Et de hoc vide in ſimili Doctorem *in primo, diſt.* 7. 13. & 27. Præterea addit, quòd ſi acciperetur, quòd non diſtinguuntur per extrinſeca, concedendum quidem eſſet, ſic intelligendo, ſicut per correlatiua, & per ſe terminos relationis, quia abſolutum non requirit extrinſecum, vt per ſe correlatiuum, nec per ſe terminum correlationis. Poſſunt tamen diſtingui per aliqua extrinſeca. Sicut cauſata diſtinguuntur per cauſas proprias, ſiue per illa, ad quæ habent propriam dependentiam in entitate, & vnitate, talia ſunt ſubiecta reſpectu operationum. Nam intellectio diſtinguitur à viſione, quia *Intellectio diſtinguitur à viſione.*
intellectio eſt in intellectu, vt in proprio ſubiecto, & viſio eſt in potentia viſiua, & ſic viſio, & intellectio dicuntur diſtingui per diuerſa ſubiecta; licèt etiam poſſint diſtingui per diuerſas cauſas extrinſecas, tanquam per obiecta, à quibus dependent, ac etiam cauſantur.

SCHOLIVM.

Hîc docet operationem vitalem ſeparari poſſe ab obiecto. Ad primum, ait illam poſſe concipi, non cointelligendo obiectum, ſi vox imponeretur ad ſignificandam entitatem abſolutam tantummodò, ideò autem nunc ſemper cointelligi obiectum, quia ſic vox ad ſignificandum impoſita eſt. Explicat optimè quomodo relatio, quæ tantùm eſt poſſibilis, denominat fundamentum, vel obiectum, ac ſi actualis eſſet, & qualis eſt iſta relatio: Habet pulchram, & valde ſubtilem doctrinam circa hæc: vide Leuch. & Tarta.

Vide 7. Met. & 12. d. 4. DE quarto principali dici poteſt, quòd illa qualitas, quæ, vel eſt operatio, vel includitur in operatione, non habet relationem ad ſubiectum magis eſſentialem, quàm aliæ qualitates: & ideò ſi ponatur alias non eſſe eſſentialiter relatas ad ſubiectum; de quo non eſt modò quæſtio, nec iſta ponetur eſſentialiter relata ad ſubiectum. 32.

¶ Quòd ſi dicatur iſtam eſſe in *fieri*, & per hoc eſſentialius dependere à ſubiecto, quàm alias, quæ ſunt in *facto eſſe*, vel in *quieto eſſe*.

Reſpondeo:

Reſpondeo: iſtud non variat dependentiam ad ſubiectum, ſed tantùm variat modum eſſendi ipſius formæ in ſe, vel ſaltem in comparatione ad cauſam dantem *eſſe*.

Ad argumentum principale [t] dici poteſt, quòd ſi aliqua vox imponeretur ad præciſè ſignificandum entitatem abſolutam, quæ eſt operatio, vel in operatione, & per ſe in genere Qualitatis: ſignificatum illius vocis poſſet intelligi non cointelligendo obiectum in ratione termini; ſed communiter voces impoſitæ ad ſignificandum operationem, important relationem, vel principaliter, vel connotando: & ratio eſt, quia operatio communiter intelligitur ſub reſpectu tendente ad obiectum, & ſub modo, quo intelligitur, ſub eo communiter ſignificatur. *Significatiũ operationis poſſet concipi non cointelligendo obiectum.*

Exemplum, ſpecies intelligibilis eſt qualitas abſoluta; quod ſaltem oportet eos concedere, qui ponunt ſpeciem eſſe formalem rationem intelligendi, ſcilicet per ſe principiatiuam actus, & tamen communiter vocatur ſimilitudo obiecti: non quòd illa ſit relatio, quam per ſe importat hoc nomen *ſimilitudo*: ſed quia ipſa ex natura ſua eſt quædam forma imitatiua, & repræſentatiua obiecti; ideò dicitur ſimilitudo talis, ſcilicet per imitationem, & etiam cùm ſignificatur per hoc nomen *ſpecies*, adhuc non ſignificatur ſub ratione abſoluti præciſè, ſed includendo illam relationem, ſub qua communiter intelligitur. Vnde etiam ſpecies dicitur alicuius obiecti ſpecies. Conſimiliter eſt de vocibus ſignificantibus operationem. al. *tendentia.*

u Et ſi arguas: aliqua operatio, puta illa quæ non eſt obiecti, vt exiſtentis, non habet ad obiectum niſi relationem potentialem: nunc autem oportet cointelligere obiectum tanquam terminum actualis relationis: quia qui intelligit actum cognoſcendi, oportet vt cointelligat obiectum non tantùm vt cognoſcibile, ſed vt actu cognitum: igitur *cognoſcere* importat relationem actualem.

Reſpondeo, relatio, quæ, quantùm eſt ex parte fundamenti, eſſet actualis, & propter non entitatem termini, eſt poſſibilis: ipſa denominat frequenter fundamentum, vel ſubiectum, quaſi actualiter ineſſet. *Videns actum an ideò videt obiectum eius.*

Exemplum: conceditur quòd anima ſeparata non eſt tantùm inclinabilis ad corpus, ſed quod inclinatur ad corpus, & tamen non eſt ibi actualis inclinatio quia terminus non eſt in actu: ſed pro tanto actualiter denominat, quia quantùm eſt ex parte animæ, actualiter ineſſet. *Anima ſeparata non eſt actu inclinata ad corpus, quod non eſt.*

33. Conſimiliter dicitur, quòd ſcientia practica dirigit, licèt non ſit actualis directio ſecundùm eam: Puta quando nulla alia potentia ab intellectu operatur, nec dirigitur ſecundùm eam. 10. *Met. 1 cap. 7.*

Conſimiliter dicitur, quòd albedo eſt menſura omnium colorum: & ſic de primo in quolibet genere reſpectu poſteriorum: licèt quandoque non ſit actualis menſuratio propter defectum termini. *Operatio intelligitur quaſi cum actuali relatione ad obiectũ etiam non exiſtens, & quare?*

Conſimiliter [x] poteſt dici hîc, quòd quia relatio operationis ad obiectum ſemper, quantùm eſt ex parte eius, ineſſet actu, ideò ſub ratione eius, quaſi actualiter inhærentis operatio intelligitur: & ſic ſignificatur: & ſic obiectum cointelligitur, vt terminans actualem dependentiam.

Iſtud, quod dictum eſt, verum eſſet ſi cointelligeretur ſemper obiectum ſub ratione menſuræ: quia relatio menſurabilis eſt ibi potentialis, vt priùs dictum eſt: nunc autem intelligendo operationem, oportet cointelligere obiectum, tanquam illud quod attingitur per operationem.

y Veriùs igitur videtur eſſe dicendum, quòd oportet obiectum cointelligi tali actui vt terminum attingentiæ vnionis in actu, quàm vt terminum dependentiæ, vel menſurabilis: iſta autem attingentia eſt relatio rationis in actu abſtractiuo: ſed quia ſub ratione illius relationis attingentiæ communiter intelligitur, & hoc attingentiæ actualis: licèt illa non ſit actualitas realis: ſed actualitas relationis rationis: & ideò communiter operatio ſignificatur ſub tali relatione actuali, & oportet obiectum cointelligi, vt terminans talem relationem actualem.

z Hinc patet, quòd illud Ariſtotelis in Prædicamentis *nihil prohibet idem in pluribus generibus enuntiari*, non eſt verum de aliquo per ſe vno [r] ſed de aliquo vno per accidens: quod etiam quandoque vno nomine ſignificatur: ſicut fortè hoc nomen *ſcientia*: ſed non propter hoc eſt vnum propriè, quod eſt vnum ſecundùm definitionem, ſecundum illud 7. Metap. cap. 3. *Definitio verò eſt, non ſi nomen rationi idem ſignificet, omnes enim rationes eſſent vtique definitiones*; & probando conſequentiam, ſubdit: *Erit enim nomen, quod cuilibet rationi idem, quare & Ilias definitio erit.* Et ex hoc poſſet intelligi [a] dictum Auerrois 7. Phyſ. *Dignius eſt*, inquit, *quod ſit de c. ad Aliquid, quàm de Qualitate.* *C. de Qualitate ad finem.* al. *enumerari.* *Tex. 13.* *Com. 20.*

Qualitate: quod fortè verum eſt quantùm ad illud, quod formalius eſt in ſignificato nominis impoſiti ambobus, vel illi toti per accidens: quod eſt abſolutum ſub reſpectu.

Tex.20. Idem in præſenti de qualitate ad finem.

Ex hoc etiam fortè poteſt intelligi illud 5. *Metaph.* quòd aliqua dicuntur ad aliquid ſecundùm genus, *vt medicina*, inquit, *eorum eſt, quæ ad aliquid, quia ipſius genus ſcientia videtur eſſe eorum, quæ ad aliquid*, nomen fortè ſpeciei impoſitum præcisè ad ſignificandum qualitatem, & propter hoc non dicitur ad proprium correlatiuum. Nomen autem generis non imponitur præcisè ad ſignificandum genus, ſiue qualitatem, ſed ad ſignificandum ipſam ſub reſpectu.

COMMENTARIVS.

80. f *QVòd ſi dicatur operationem eſſe in fieri*, &c. Reſpondet *hoc non variat dependentiam ad ſubiectum, ſed tantùm variat modum eſſendi ipſius formæ in ſe, vel ſaltem in comparatione ad cauſam dantem eſſe*, quia *eſſe* ſuum abſolutum eſt in continuo *fieri*, ſicut etiam *eſſe* abſolutum creaturæ: aliæ verò qualitates, vt comparantur ad cauſam propriam, & particularem habent *eſſe* in *eſſe* quieto, tamen vt comparantur ad primam cauſam conſeruantem, ſemper ſunt in continuo *fieri*. Et hoc patet à Doctore *in ſecundo, diſt. 2. quæſt.* 4. vbi vult quòd cauſatum tantùm pro illo inſtanti quo accipit *eſſe* à cauſa ſua particulari dependeat, & in tempore immediatè ſequenti à Deo conſeruetur: modò creaturam conſeruari eſt ipſam continuè à Deo fieri, & poni in *eſſe*, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſtin. 2. quæſt.* 1. Et vide ibi quæ expoſui. Sed operationes non ſolùm ſunt in continuò *fieri* à prima cauſa vniuerſali, ſed etiam à cauſa propria particulari.

Creaturam conſeruari quid?

81. t *Ad argumentum principale.* Arguitur in principio quæſtionis, probando quòd actus ſit eſſentialiter relatio, vel relatiuus, quia talis actus non poteſt intelligi, niſi cointelligendo terminum; abſolutum autem poteſt intelligi, non cointelligendo aliquid in ratione termini, ergo, &c.

Nota. Reſpondet Doctor & reſponſio ſtat in hoc, quòd licèt operatio ſecundùm *dici* videatur ſic importare relationem ad obiectum propter nomen ſic impoſitum, tamen ſecundùm *eſſe* nullam eſſentialiter includit relationem ad obiectum. Et aduerte cùm dicitur, quòd operatio, vt eſt qualitas, non tendit in obiectum in ratione termini, quia tendere formaliter ad aliud in ratione termini, ipſum terminantis, ita quòd ſit impoſſibile ipſum *eſſe*, niſi ſit tendentia formaliter in terminum talem, eſt eſſentialiter relatio, vel relatiuum. Sed operatio benè tendit in obiectum, vt obiectum, quia per illam cognoſcitur obiectum, non tamen eſt eſſentialiter tendentia in illud, vt in terminum terminantem, quia ſi, per poſſibile, obiectum actu non eſſet, adhuc à Deo in intellectu poſſet operatio conſeruari, & habere verum *eſſe*, quod tamen eſſet impoſſibile, ſi eſſet eſſentialiter tendentia in obiectum, vt in terminum terminantem illam.

An operatio vt qualitas tendat in obiectum.

Deinde nota, cùm dicit de ſpecie intelligibili ſecundùm eos, qui ponunt eam etiam rationem formalem actus intelligendi, hìc non nominat opinionem propriam, qui expreſsè tenet quòd ſpecies intelligibilis eſt ratio formalis producendi actum intelligendi partialis; tum, quia etiam concurrit ſimul potentia, & hoc patere poteſt ex intentione ſua *in primo, diſt. 3. quæſt. 6. & 8. & in diſt. 17. & in ſecundo, diſt. 3. quæſt. 9. & 10. & diſt. 9. & in 4. diſt. 10. & in quodl. præſenti q.* Ponendo ergo talem ſpeciem eſſe rationem formalem producendi actum intelligendi, erit neceſſariò entitas abſoluta, quia nulla entitas relatiua poteſt eſſe ratio formalis producendi aliquid, & maximè abſolutum, vt patet per Doctorem in pluribus locis, & per Philoſophum 8. Phy. tex. com. 10. Nota etiam, cùm dicit quòd *ſpecies intelligibilis eſt ſimilitudo obiecti, & hoc per imitationem*, quia ex hoc videtur ſequi: quòd ipſa ſit menſurabilis ab obiecto, & per conſequens includere relationem realem ad obiectum, relationem ſcilicet menſurabilis ad menſuram, quod conceditur, & tunc dicit relationem realem ad obiectum, quando actu exiſtit: quando verò actu non exiſtit dicit tantùm relationem menſurabilis potentialem, ſiue aptitudinalem realem: & dic pariformiter ſicut dictum eſt de notitia abſtractiua obiecti, quæ dicit relationem realem ad obiectum non exiſtens, aptitudinalem tamen, & ad obiectum actu exiſtens dicit relationem realem actualem menſurabilis ad menſuram. Aduerte etiam quòd aliter actus intelligendi eſt ſimilitudo obiecti ſecundùm imitationem, & aliter ſpecies intelligibilis. De hoc vide quæ expoſui in primo, diſt. 3. q. 6. & 7.

Quomodo ſpecies intelligibilis ſit ſimilitudo obiecti.

82. u *Et ſi arguas.* Hìc inſtat, probando quòd operatio includat eſſentialiter relationem ad obiectum, & maximè hoc probat de aliqua operatione.

Reſpondet Doctor quòd *relatio quæ quantùm eſt ex parte fundamenti eſſet actualis*, quia & fundamentum actuale, &c. *Quia terminus non eſt in actu*, ſcilicet corpus, poſito quòd corpus ſit corruptum, *ſed pro tanto actualiter denominat, quia quantùm eſt ex parte animæ, actualiter ineſſet*, ſed non ineſt actu, quia terminus non eſt actu exiſtens. *Conſimiliter dicitur, quòd ſcientia practica dirigit, licèt non ſit actualis directio ſecundùm eam, puta, quando nulla alia potentia aù intellectu actualiter operatur, nec dirigitur ſecundùm eam*: non enim ſcientia practica ſemper actu dirigit potentiam ad praxim, quia hoc non eſt de ratione habitus practici, ſed ſufficit quòd ſit directiua, vt patet à Doctore *in prolog. q. vltima*, & tamen conceditur quòd dirigit in praxim, quod verum eſt quantùm eſt ex parte fundamenti, quod actu eſt poſitum, & ſi terminus eſſet in actu, tunc directio eſſet in actu.

x *Similiter poteſt dici hìc, quòd quia relatio operationis ad obiectum*, &c. Doctor hìc duo dicit. Primum, quòd loquendo de relatione menſurabilis

ſurabilis ad menſuram, quæ ponitur relatio realis actualis in menſurabili, ſi menſura eſt actu exiſtens, quòd intelligendo actum intelligendi, ſiue ipſam operationem ex quaſi ſignificato nominis, videtur intelligere relationem menſurabilis quaſi in actu: non quòd actu inſit quando menſurat, ſcilicet obiectum non eſt actu exiſtens, ſed quia quantùm eſt ex parte fundamenti, ſcilicet ipſius actus menſurabilis, illa relatio actualis ineſſet, quia nihil deficit ex parte fundamenti; & realiter ineſſet actu, ſi obiectum, quod ponitur menſura, eſſet in actu exiſtens, & ideò propter defectum termini non intelligit ibi verè talem dependentiam realem actualem, ſcilicet menſurabilis ad menſuram, ſicut patuit in aliis exiſtentiis ſuprà poſitis: quia intelligendo animam, quaſi intelligo ipſam actu inclinari ad corpus, quæ tamen actualis inclinatio non eſt quando corpus actu non eſt, ſed intellige ibi actualem inclinationem quantùm eſt ex parte fundamenti, ſcilicet ipſius animæ. Secundum eſt, quòd loquendo de relatione vnionis, ſiue attingentiæ ad obiectum, & hoc in actu cognoſcendi abſtractiuè, quæ neceſſariò includit relationem rationis, ſcilicet relationem attingentiæ, non poteſt intellectus actu intelligere actum cognoſcendi abſtractiuè, nec actu cointelligit ipſum obiectum tanquam illud, quod attingitur per operationem ipſius potentiæ, ſcilicet intellectus, & hoc patet tali exemplo, ſiue ſimilitudine, ſcilicet, Si cognoſco actum intelligendi abſtractiuè, intelligo quòd eſt actus, ſiue operatio circa obiectum, ergo cointelligo ipſum obiectum, quod quidem per talem operationem attingitur.

Nota.

Verius igitur videtur eſſe dicendum, quòd oportet, obiectum cointelligi tali actui, quàm vt terminum attingentiæ, vel quàm vt terminum menſurabilis. Et hoc manifeſtè patet, quia operatio attingentiæ, qua mediante intellectus attingit obiectum, requirit illud, quod attingitur, & in cognitione abſtractiua, non oportet quòd ipſum obiectum actu exiſtat; & hoc patet, quia talis operatio non terminatur ad obiectum, vt exiſtens, vt ſuprà patuit; ſi operatio vt menſurabilis non habet ſemper obiectum exiſtens, vt menſuram, vt ſuprà patuit. Ideò poteſt actu intelligi operatio, & non cointelligi obiectum vt exiſtens, ſed non eſt ſic de relatione attingentiæ, ſiue vnionis.

Cap. de qualitate ad finem.

z *Hinc patet quòd illud Ariſtotelis.* Vult dicere quòd tunc eſt verè definitio quando nomen, id eſt definitum ſignificat idem, quòd ratio, ſiue definitio; vt homo ſignificat humanitatem, & animal rationale præcisè ſignificat idem quòd homo; ideò homo ponitur verè definitum, & animal rationale ponitur ratio eius, ſiue definitio. Vnum verò per accidens, quod neceſſariò includit plura alterius, & alterius generis, vel ſignificat plura immediatè, vt hoc nomen album, quod ſignificat albedinem, & hominem, cui ineſt albedo, vel ſaltem vnum ſignificat, & aliud connotat; & ſic album ſignificat albedinem, & connotat ſubiectum, & hoc eſt magis verum, quàm ponere ipſum plura ſignificare, & hoc patet à Doctore *in lib. Prædicamentorũ.* Et ratio huius eſt quia ex ſubiecto, & accidente non poteſt fieri vnum per ſe, vt patet 8. *Met. t.* 15. ſed tantùm vnũ per accidens, nunquam enim ex pluribus diuerſorũ generum poteſt fieri vnum ens per ſe in re, nec per conſequens in conceptu, quia vnitas conceptus per ſe ſemper ſumitur ab vnitate per ſe in re. Si ergo vnum per accidens non poteſt per ſe ſignificare vnum, ſed vel duo, vel vnum ſignificare, & aliud quidem connotare, ſequitur quòd non poteſt propriè definiri, quia definitio, & definitum idem ſimpliciter ſignificant. Et hîc licèt poſſem nonnulla adducere, propter multa mihi occurrentia, tamen quia facilia ſunt, non oportet multùm immorari. Et quod dicit de ſcientia, quæ vno nomine ſignificatur, vt patet, & tamen plura importat, quia ſcilicet importat entitatem abſolutam de genere Qualitatis, & relationem ad ſcibile, & hoc vel actualem realem, vt ad ſcibile actu exiſtens, & hoc loquendo de ratione menſurabilis ad menſuram. Vel importat relationem rationis ſcilicet vnionis, ſiue attingentiæ ad obiectum, quia notitia abſtractiua tantùm dicit relationem rationis ad obiectum, vt ſuprà patuit, & propriè ſcientia eſt notitia abſtractiua, vt aliàs expoſui. Scientia ergo erit in diuerſis generibus, quia vt includit qualitatem, erit per ſe in genere Qualitatis, & vt includit relationem actualem realem menſurabilis, erit per ſe in genere Relationis, & vt includit relationem rationis, erit tantùm reductiuè in genere Relationis, tenendo quòd relatio rationis tantùm ſit reductiuè in genere Relationis, vt Doctor videtur tenere *in Prædicamentis.* Et cùm dicit, quòd ſcientia ratione qualitatis eſt per ſe in genere Qualitatis, intelligo quòd illa qualitas, vel conceptus illius ſit per ſe in tali genere. Hoc idem dico de relatione. Si verò accipiatur ſcientia vt includit ſimul vtrunque, tunc ratione qualitatis eſt reductiuè in genere Quaalitatis, & ratione relationis realis, eſt reductiuè in genere Relationis.

Scientia eſt in diuerſis generibus.

a *Ex hoc etiam fortè poſſet intelligi illud* 5. *Met.* Vult dicere breuiter, quòd nomen ſpeciei ſcientiæ, ſcilicet medicina, quæ ponitur ſpecies ſcientiæ, imponitur præcisè ad ſignificandum qualitatem, & non imponitur ad ſignificandum qualitatem ſub reſpectu ad aliud, nomen verò generis, ſcilicet ſcientiæ, quæ ponitur genus, non imponitur ad ſignificandum præcisè qualitatem, ſed imponitur ad ſignificandum qualitatem ſub reſpectu ad aliud, ſcilicet ad obiectum.

5. *Met. con-tex.* 20 *Medicina eſt ſpecies ſcientiæ.*

In iſto articulo ſunt multæ difficultates, quas modò cauſa breuitatis tranſeo.

QVÆSTIO XIV.

Vtrùm anima ſuæ naturali perfectioni relicta poſſit cognoſcere Trinitatem perſonarum in Diuinis.

Alenſ.3.q.2.art.3. D. Thom. 1.p.q.12.art.4.& q.85.art.1. Scot. 3.d.23.& 24.

Conſequenter quæritur de his, quæ pertinent ſpecialiter ad creaturam habentem vitam intellectualem. Et primò de his,quæ ſunt communia homini, & Angelo. Deinde de his, quæ ſunt homini propria. Communia ſunt iſta, intellectus, & voluntas. De intellectu fuerunt quæſita duo; vnum de obiecto; aliud de cauſa actiua actus intelligendi. Primum fuit; Vtrùm anima ſuæ naturali perfectioni relicta poſſit cognoſcere Trinitatem perſonarum in Diuinis. Et idem poteſt quæri de Angelo. Videtur quòd ſic: quia qui poteſt cognoſcere aliquem actum cognoſcendi, poteſt etiam cognoſcere obiectum, vt eſt obiectum illius actus: nunc autem anima vel Angelus, ex ſua perfectione naturali poteſt cognoſcere actum beatificum alterius animæ vel Angeli: & obiectum illius actus eſt Deus trinus: igitur, &c. Probatio maioris, actus eſt naturalis ſimilitudo obiecti: actus etiam per ſe tendit in obiectum: igitur qui cognoſcit illum actum propter vt anque conditionem prædictam, ſequitur quòd cognoſcat obiectum. Probatio minoris, potentia non impedita, ſed ſuæ naturali perfectioni relicta, poteſt cognoſcere quodcunque contentum ſub ſuo obiecto, primo, ſiue adæquato, alioquin non eſſet ſibi adæquatum: ſed obiectum adæquatum commune tam Angelici intellectus, quàm noſtri,eſt ens in communi,vel ſaltem ens limitatum, actus autem beatificus creaturæ continetur ſub iſto obiecto primo. 1.

Argum.

Contra: obiectum ſupernaturale non poteſt creatura cognoſcere ex perfectione ſua naturali:quia tunc non eſſet ſibi ſupernaturale:nunc autem Trinitas eſt obiectum ſupernaturale,imò obiectum beatificum: igitur, &c.

Ratio opp.

SCHOLIVM.

Pro reſolutione quæſtionis præmittit aliqua. Primum, etſi anima habeat in omni ſtatu perfectionem omnem naturalem ſibi intrinſecam; tamen in ſupremo ſtatu, nempe gloriæ, tantummodò habet ſupremam naturalem perfectionem completam, ob amotionem impedimentorum; quia tunc tantùm non dependet à ſenſibus & phantaſia in propriis operationibus pluſquàm ſi eſſet ſeparata: de quo 1.d.3.q.3.& 2.d.3.q.8. ad primum principium,n.13.& d.11. num.4. aliàs autem ſic dependet ſiue hoc ſit ex peccato,ſiue non,vt ibi Doctor tradit. Et hoc ſenſu quæritur de anima,hac quæſt. quia quòd in ſtatu naturæ deſtitutæ non poſſit intelligere Trinitatem dictum eſt q. 1. Prologi. An verò poſſet in ſtatu naturæ inſtitutæ, qualiter datum fuit Adæ, eam cognoſcere, conſtabit ex 2. art. Secundum, cognoſcere ſtare poteſt dupliciter. Primò cognitione producta ab anima cognoſcente. Secundò, cognitione recepta in ea. Tertium, cognitio perfecta eſt,qua attingitur obiectum ſecundùm propriam eius perfectionem: imperfecta,quâ tantùm in communi conceptu,vel per accidens, vt quando Deus cognoſcitur, non vt in ſe, ſed ſub ratione attributali 1.diſt.3.q.1. Quartum, cognitio immediata eſt, quæ habetur de aliquo obiecto nullo alio obiecto mediante; cognitio mediata, quæ è contra habetur. Exemplum primi: quando eſſentia diuina cognoſcitur:ſecundi,cognitio de obiectis ſecundarijs,quæ cognoſcuntur à Beatis per eſſentiam priùs cognitam. His præmiſſis tria quærit Doct.circa hanc quæſtionem.

Vocat vltimã naturalem perfectionẽ animæ,quam habet,quia tunc non dependet à ſenſibus.

AD intellectum quæſtionis 2 aliqua præmittantur. Primò de perfectione naturali animæ vel Angeli. Anima humana, etſi in quocunque ſtatu, ſiue ſcilicet naturæ inſtitutæ, ſiue deſtitutæ,ſiue reſtitutæ,habeat eandem perfectionem naturalem, intelligendo de illa, quam ex neceſſitate naturæ requirit:tamen ad perfectionem naturalem ſupremam in ſolo tertio ſtatu attingit, in quo non tantùm habebit ſupernaturalem perfectionem gloriæ, ſed etiam perfectionem ſupremam ipſius naturæ. Poſſet igitur intelligi quæſtio vel de illa perfectione naturali,quæ ſemper habetur:vel de iſta 2.

iſta ſuprema : & tunc in primo intellectu bene propriè dicitur anima relicta,&c ſed in iſto ſecundo intellectu, magis propriè quæritur hoc modo : An anima ad perfectionem naturalem ſupremam reducta, ex iſta perfectione poſſit ſic cognoſcere Trinitatem.

Secundò, præmitto, quòd animam poſſe cognoſcere aliquod obiectum, vno modo poteſt intelligi ipſam poſſe recipere illam cognitionem ; alio modo ipſam poſſe attingere in illam cognitionem ; & hoc, vel ex ſe ſola, vel ſaltem ex concurſu cauſarum, quæ natæ ſunt concurrere naturaliter ad illum effectum. Iſtorum membrorum ſecundum infert primum : ſed non è conuerſo : quia ad primum ſufficit nuda capacitas, quomodo lapis per oppoſitum non poteſt cognoſcere, quia repugnat ſibi recipere illum actum.

Anima dupliciter cognoſcere poſſe obiectu, ſcilicet cognitione à ſe producta, vel à Deo accepta.

Ad ſecundum autem requiritur, b quòd tali capacitati correſpondeat aliqua cauſa actiua naturaliter ; quia verò difficultas eſt principaliter in ſecundo membro quæſtionis, ideò de primo breuiter expediendo poſſet concedi, quòd ſi intellectus poſſibilis ex propria potentia receptiua cuiuſcunque intellectionis, ita quòd licèt requiratur aliquod præuium intellectioni : non tamen tanquam potentia receptiua, vel ratio recipiendi, ſicut ſuperficies ponitur ratio recipiendi colorem : tunc quodcunque ens, quod habet in natura ſua intellectum poſſibilem, poteſt ex natura ſua cognoſcere quodcunque cognoſcibile, hoc eſt recipere cognitionem eius, quantùm eſt ex parte ſui.

c Tertiò, præmitto quòd cognitio intellectiua, de qua eſt quæſtio, poteſt intelligi perfecta, aut imperfecta : & intelligo ad propoſitum, non de perfectione intenſiua, ſed de perfectione ex parte obiecti : quòd ſcilicet illa intelligatur perfecta, qua attingitur obiectum ſub perfecta ratione ſuæ cognoſcibilitatis ; hoc eſt, per ſe propria & diſtincta ; & per oppoſitum, imperfecta dicatur illa, qua attingitur tantùm per accidens, vel tantùm in aliquo conceptu communi, vel confuſo.

Cognitio obiecti perfecta & imperfecta explicantur.

d Item, cognitio diſtincta vel eſt mediata, vel immediata. Dico immediatam, quando obiectum non mediante aliquo alio obiecto intelligitur per quod, vel in quo intelligatur : ita quòd hic excluditur medium cognitum, non autem medium, quod eſſet præcisè ratio cognoſcendi, vel intelligendi.

Cognitio diſtincta mediata & immediata.

Ex iſtis ſequitur, quòd ad ſolutionem quæſtionis tria ſunt videnda. Primò, de cognitione imperfecta : ſecundò, de cognitione perfecta immediata. Et tertiò, de cognitione mediata, & in quodlibet iſtorum, ad quam poteſt anima vel Angelus attingere ex perfectione naturali vno modo, vel alio intellecta.

Tria reſoluenda.

COMMENTARIVS.

1. a AD intellectum huius quæſtionis aliqua præmittit Doctor. Primò de perfectione animæ, vel Angeli. Nota, quòd perfectio ſuprema naturalis animæ eſt, quòd ſic ſit ſoluta à corpore, quòd in operãdo nullo modo indigeat corpore, nec ſẽſu in corpore, imò vt ſic, ſic pfectè erit diſpoſita ad intelligendũ, ſicut ſi haberet perfectionẽ naturalem intrinſecã, & hoc ponatur in corpore glorioſo, tamen ad operandum operationes ſibi proprias nullo indiget corpore, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 3. quæſt. 3.* Et non intelligitur quòd anima in illo ſtatu habeat aliquam perfectionem naturalem intrinſecam, & poſitiuam, quam priùs non habuerit. Sed erit in perfectione ſuprema propter amotionem omnium impedimentorum, quia vt eſt alligata corpori pro ſtatu iſto, non poteſt diſtinctè intelligere aliquod merè intelligibile, vt patet à Doctore *in primo diſt. tertia, quæſt. tertia,* & ſpecialiter in ſecundo, diſt. 11. Sed vt in ſupremo ſtatu poterit ex puris naturalibus intelligere omnia merè intelligibilia, etiam cognitione intuitiua præter ipſum Deum, cuius cauſa aſſignabitur in ſecundo articulo. Dicit ergo Doctor quòd *poſſet intelligi quæſtio vel de illa perfectione naturali quæ ſemper habetur ; vel de iſta ſuprema*, &c. Primus intellectus reſpicit animam abſolutè etiam pro ſtatu naturæ deſtitutæ. De ipſa, ſcilicet, quòd in ſtatu naturæ deſtitutæ non poteſt ex puris naturalibus cognoſcere Trinitatem probauit Doctor *in prima quæſtione prologi*. De ipſa vt in ſtatu naturæ inſtitutæ patebit in ſecundo articulo, vbi probatur quòd nec etiam vt in ſtatu ſupremo. Ergo multò minùs nec in ſtatu naturæ inſtitutæ, in quo fuit Adam ante peccatum. Secundus intellectus eſt de ipſa, vt præcisè in ſtatu naturæ reſtitutæ, ſiue vt in ſtatu ſupremæ perfectionis naturalis. Et licèt propriè ſtatus naturæ reſtitutæ ſit ſtatus gloriæ, non tamen quæſtio intelligitur de anima, vt actu beata, quia vt ſic, actu videt Trinitatem. Sed ipſa vt eſt in ſuprema perfectione naturali modo præexpoſito.

Suprema perfectio naturalis animæ.

Perfectio duplex.

Triplex ſtatus.

Quid ſit ſtatus naturæ reſtitutæ.

2. b *Ad ſecundum requiritur quòd tali capacitati correſpondeat aliqua cauſa, etiam naturalis, quia verò difficultas eſt in ſecundo membro, quæſt.* (quia in primo membro oſtenſum eſt in prolog. quæſtion. prima quomodo intellectus noſter, etiam pro ſtatu iſto, poteſt naturaliter recipere cognitionem cuiuſcunque obiecti) *ideò de primo breuiter expediendo poſſet concedi quòd ſi intelle-*

ctus possibilis est propria potentia receptiua cuiuscunque intellectionis, ita quòd licèt requiratur aliquod præuium intellectioni, &c. Et quod dicit de illo præuio, dicit quia in cognitione abstractiua requiritur species intelligibilis, vt probat *in primo, dist. tertia, quæst. sexta*, quæ tamen species nec recipit illam intellectionem, nec est ratio recipiendi, vt aliàs exposui. Et fortè in cognitione intuitiua substantiarum separatarum secundùm aliquos, oportet ipsam animam eleuari per lumen supernaturale. De quo *in primo, dist. 3. q. 3. & in 4. dist. 49.* Sed quicquid sit, illud non requiritur nec vt medium receptiuum, nec vt ratio recipiendi, quia tunc ipso lumine separato ab intellectu, formaliter intelligeret, quia intellectio esset formaliter in illo, quod est impossibile.

Duplex cognitio intellectiua.

c Tertiò præmittit, quòd *cognitio intellectiua de qua* est quæstio, *potest intelligi* dupliciter, scilicet, *perfecta aut imperfecta; & intelligo ad propositum non de perfectione intensiua* quantùm ad subiectum, id est, in se considerata, vt habens *esse* subiectiuum, *sed de perfectione ex parte obiecti*, &c. Modo in proposito, quando concipitur præcisè per aliquod quasi sibi accidens, vt cum concipitur Deus non in se, & distinctè, sed sub aliqua ratione attributali, vt expositum est in primo, *dist. 3. quæst. 1.* Et concipitur in conceptu communi, & confuso, vt cùm concipitur in ente, vt concipiendo summum ens, vt explanatum est in primo, dist. 3. quæst. 1. & infrà patebit præsenti quæstione.

Cognitio distincta est duplex.

d Quartò præmittit, quòd *cognitio distincta est duplex, mediata scilicet, vel immediata*, &c. Exemplum secundi quando obiectum cognoscitur per obiectum cognitum de passione, quæ cognoscitur per obiectum, vt cognitum, & similiter relatio cognoscitur per extrema, vt cognita, & omnia obiecta secundaria cognoscuntur per essentiam diuinam, vt cognitam; patet quando cognoscuntur ab intellectu diuino, & similiter talia obiecta cognoscuntur in ipsa, vt cognita, vt infrà patebit. Exemplum primi patet, quia essentia, vt essentia, cognoscitur ab intellectu diuino immediatè, ita quòd non requiritur aliud, vt priùs cognitum, tamen aliquando aliquid cognoscitur mediante alio, non vt cognito, sed vt ratione formali cognoscendi, vt cùm cognoscitur immediatè homo, mediante tamen ratione formali ipsius, loquendo de cognitione distincta, ita quòd ratio formalis erit ratio causandi talem cognitionem, & ratio terminandi huiusmodi cognitionem.

Essentia, vt essentia cognoscitur ab intellectu.

SCHOLIVM.

Posse intellectum etiam pro hoc statu habere cognitionem imperfectam horum terminorum, Deus est trinus, ***non autem perfectam.*** *Ratio primi, quia in quocunque transcendente abstracto à creatura cognita cognoscitur Deus confusè, sicut homo cognoscitur cognito animali; si verò limitetur transcendens ad aliquam specialem perfectionem, v. g. summi, infiniti, haberi potest conceptus Deo proprius & vltimus: iste, id est, entis infiniti est perfectissimus, qui pro hoc statu haberi potest de Deo. De quo Doct. 1. dist. 3. quæst. 2. nu. 17. Ratio secundi dabitur in articulo secundo. Quòd verò cognitio horum terminorum naturaliter acquiritur, probat primò; quia fidelis, & infidelis contradicunt de illa propositione,* Deus est trinus, *& non tantùm de voce. Secundò, fides non est ad notitiam terminorum, sed eam præsupponit. Tertiò, abstractio entis ab hoc ente, & summi ab hoc summo, est naturalis, & connexio horum non repugnat: ergo concipi potest.*

Tex. 21. DE primo e Intellectus secundùm Philosophum *tertio de Anima*, habet duplicem operationem, scilicet intelligentiam simplicium, & intelligentiam compositorum, scilicet componere & diuidere intellecta; & prima potest esse sine secunda, & non sic è conuerso, &c. 3.

Duplex intellectus operatio apprehensio, & compositio.

Primò igitur videndum est de prima cognitione. Dico quòd anima ex perfectione naturali etiam quam habet in isto statu, qui est inter tres status infimus, potest habere intellectionem imperfectam istorum terminorum, *Deus & trinus*: non autem perfectã: potest enim ex cognitione huius entis abstrahendo, cognoscere ens secundùm se, & sic de bono; & hoc isto modo, quem tangit Augustinus 8. de Trin. cap. 3. *Bonum hoc & bonum illud, tolle hoc, & illud, & vide ipsum bonum, si potes. Ita Deum videbis*, & ibidem inferiùs, satis patet quomodo non solùm potest cognosci Deus in isto quasi confuso conceptu boni: sed in conceptu quodammodò proprio: si intelligitur bonum per essentiam, vel bonum summum. Vnde ait inferiùs, *Si poteris sine illis, quæ participatiuè bona sunt perspicere ipsum bonum, cuius participatione sunt bona, perspexeris Deum.*

Cognoscens verum per essentiam, habet cognitionem propriam Dei.

Consimiliter per hoc verum potest intelligi ipsum verum, & secundùm Augustinum ibidem cap. 1. *Deus veritas est, cùm dicitur veritas, mane si potes in intellectione veritatis, & si intelligas veritatem, non tantùm in communi, sed per essentiam, iam habes conceptum quodammodò proprium Deo.*

Breuiter dico, quòd quodcunq; transcendens per abstractionẽ à creatura cognita, potest in sua ndifferentia intelligi: & tũc cõcipitur Deus quasi cõfusè, sicut animali intellecto,

intellecto, homo intelligitur. Sed ſi tale tranſcendens in communi intelligitur ſub ratione alicuius ſpecialioris perfectionis, puta ſummum, vel primum, vel infinitum; iam habetur conceptus ſic Deo proprius, quod nulli alij conuenit.

Conſimiliter abſtrahendo à numero propriè accepto: qui ſcilicet eſt quantitas diſcreta: rationem propriæ diſcretionis; haberi poteſt conceptus eius, quod eſt Trinitas: & iſtum modum acquirendi cognitionem ſimplicem iſtorum terminorum, *Deus, & trinus*, ſufficit natura animæ, etiam in hoc ſtatu.

4. Quod probatur primò: quia fidelis & infidelis contradicentes ſibi de hac propoſitione: *Deus eſt trinus, & vnus*: non tantùm contradicunt ſibi de nominibus, ſed de conceptibus: quod non eſſet, niſi vterque in intellectu ſuo haberet conceptum terminorum.

Fidelis & infidelis cõtradicũt in hac, Deus eſt trinus, & vnus.

Hoc ſecundò probatur: quia fides, quæ diſtinguit iſtum ab illo, cùm non ſit habitus inclinans ad aſſentiendum ex notitia terminorum, non eſt ratio noſcendi terminos, ſed præſupponit eorum notitiam.

Tertiò poteſt idem oſtendi, quia abſtractio entis ab hoc ente, & ſummi ab hoc ſummo in ſenſibilibus eſt naturalis, & iſta duo ſibi coniuncta non habent repugnantiam: propter quod ratio iſta, *ens ſummum*, non eſt ratio in ſe *falſa*, ſicut loquitur Philoſophus 5. *Metaphyſ. cap. de Falſo*, quòd illa ratio eſt in ſe falſa, cuius partes includunt repugnantiam, & illa non poteſt concipi aliquo actu ſimplici intellectus: & per oppoſitum, iſta, *ens ſummum*, poteſt vno actu concipi: quia alterum iſtorum non repugnat alteri.

Tex. 34.

Quid ratio in ſe falſa.

f Reſtat vlteriùs videre, qualiter anima habens notitiam de prædictis terminis, ſcilicet *Deus & trinus*, poſſit ex natura ſua cognoſcere veritatem huius propoſitionis, *Deus eſt trinus*, & cùm poſſit intelligi de cõplexione haberi notitia credulitatis, vel ſcientiæ, & hoc vel ſcientiæ *propter quid*, vel *quia*; videndum eſt, quæ iſtarum poſſit haberi de iſto complexo: *Deus eſt trinus*. Dico quòd prima, ſcilicet notitia credulitatis, ſaltem acquiſitæ, poteſt haberi etiam modò ex naturalibus. Hoc probatur, quia ſecundùm Auguſtinum 11. de Ciuit. cap. 3. *Ea quæ remota ſunt à noſtris ſenſibus, quoniam noſtro teſtimonio ſcire non poſſumus, de his alios teſtes requirimus, eiſque credimus, à quorum ſenſibus remota eſſe vel fuiſſe, non credimus*, & Idem 13. de Trinit. cap. 12. *Abſit vt ſcire nos negemus, quæ teſtimonio didicimus aliorum. Alioquin neſcimus eſſe oceanum: neſcimus eſſe terras, atque vrbes, quæ celeberrima fama commendat.*

Scimus quæ aliorum teſtimoniis didicimus.

COMMENTARIVS.

3. e DE primo articulo præmittit vnum, ſcilicet, quod intellectus ſecundum Philoſophum 3. de Anima habet duplicem operationem, ſcilicet intelligentiam ſimplicium, & intelligentiam complexorum, ſcilicet componere, & diuidere intellecta, & prima poteſt eſſe ſine ſecunda, & non econuerſo. Componere enim extrema in propoſitione affirmatiua præſupponit extremorum cognitionem, & ſimiliter diuidere, vt in propoſitione negatiua. Et hanc diuiſionem præmittit Doctor, quia ſtat, quòd intellectus cognoſcat extrema alicuius propoſitionis, & quòd tamen non ſit certus de veritate propoſitionis. Stat enim, quòd intellectus cognoſcat ſummum ens, & ſimiliter ſummã Trinitatem, & quòd tamẽ dubitet an ſit aliquod ens, etiam ſummum, quod ſit trinum, & vnum. Et ideò Doctor diuidit hunc articulum in duos, in primo quærit de ſimplicium intelligentia; in ſecundo de complexorum intelligentia.

Intellectus habet duplicẽ operationem.

4. f De ſecundo principali; in iſto primo articulo, ſcilicet de complexione terminorum, vbi *videndum eſt qualiter habens notitiam de prædictis terminis*, &c. videndum eſt quæ iſtarum poſſet haberi de iſto complexo: *Deus eſt trinus*. An ſcilicet habita naturaliter cognitione terminorum, ſcilicet *Dei*, & *trini* poſſit quis naturaliter ſcire euidenter *propter quid* hanc, *Deus eſt trinus*. Et poſito quòd non *propter quid*, an euidenter poſſit illa demonſtrare demonſtratione *quia*. Vel an poſſit certitudinaliter credere hanc, ita quòd de illa complexione via naturali poſſit habere fidem acquiſitam. Dicit Doctor primò, quòd notitia credulitatis poteſt haberi etiam via naturali. Et hoc probat, & antequam adducat probationem, pro maiori intelligentia præmitto aliqua. Primò, quòd credens alicui de aliqua complexione, neceſſariò priùs habet in ſe notitiam terminorum, ſcilicet illius complexionis. Docens enim veritatem huius: *Deus eſt trinus, & vnus*; non poteſt immediatè cauſare notitiam terminorum, nec notitiam complexionis, ſed benè intellectus præhabens notitiam terminorum à doctore extra poteſt excitari ad componendum iſtam. *Deus eſt trinus*, quia compoſita, ſtatim cognoſcit illam. Sed quia illa non eſt euidens ex terminis, ideò non aſſentit firmiter illi tanquam veræ ratione terminorum; nec ſimiliter aſſentit illi firmiter propter aliquam complexionem immediatam priùs notam, in qua virtualiter contineatur, ſicut concluſio demonſtrabilis *propter quid* virtualiter continetur in præmiſſis per ſe notis, cùm non cognoſcat intellectus pro ſtatu iſto naturaliter aliquam immediatam, in qua virtualiter contineatur iſta, vt ſuprà *in prologo, quæſt. prima*, oſtenſum eſt; poteſt ergo aſſenti-

Notitia credulitatis poteſt haberi via naturali.

re firmiter illi complexioni, vt veræ, quia credit teſtimonio alterius ipſam complexionem firmiter aſſerenti, tanquam veram. Sicut ſi haberem notitiam horum terminorum *albedinis*,& *Papæ*, ſic in communi poſſem in me formare hanc cõplexionem: *Papa eſt albus*, tamen firmiter non aſſentirem huic vt vero,quia non eſſet mihi nota euidenter ex terminis; poſſum tamen aſſentire illi vt firmiter veræ. Poſſum etiam firmiter credere alteri mihi aſſerenti illam veram tantùm, puta, quia credo firmiter hunc eſſe veridicum,& ſi aſſerat ipſam eſſe veram, quia ipſe vidit oculis propriis Papam actu album, & ſic ſimiliter poſſum aſſentire illi vt veræ,quia firmiter credo teſtimonio fide digno. Sic in propoſito. Et quomodo doctor extra doceat intellectum noſtrum, vide quæ expoſui *in ſecundo, diſt.*11. Secundò præmitto quòd quando dicit Doctor de iſta: *Deus eſt trinus*, ita quòd ex naturalibus poteſt terminos cognoſcere, non debet intelligi, quòd cognoſcit iſtos terminos in ſe, nec intuitiuè,nec abſtractiuè, quia tunc cognoſceret ipſum Deum diſtinctè; & ſic complexio poſſet eſſe ſibi nota,etiam *propter quid* naturaliter vt oſtenſum eſt, *in prolog. quæſt.* 1. Sed cognoſcit aliquod ens in confuſo,quod nominat *Deum*,& ſic format hanc complexionem, *aliquod ens eſt trinum*,*& vnum*, ignorando tamen illud ens in ſe, ſicut expoſui,*q.*1.*&* 3. *prolog.* iſta enim, *aliquod ens eſt trinum, & vnum*, etiam terminis ſic confuſè conceptis,eſt verè credita.Ideò habitis terminis,poteſt in ſe formare complexionem iſtam:*Deus eſt trinus,& vnus*, & aſſentire illi vt veræ,quia credit firmiter alicui teſtimonio, cui plenam adhiber fidem, & ſic ex frequentatis actibus poteſt in ſe generare habitum fidei acquiſitum, qui inclinet promptè, faciliter, & expeditè ad actum credendi.

Actus credendi quid.

Tertiò præmitto, quòd actus credendi propriè non eſt actus intelligendi, quo actu intelligit ipſam, *Deus eſt trinus*:ſed eſt actus aſſentiendi, quo firmiter aſſentit illi vt veræ, & vt eſt actus acquiſitus ex puris naturalibus eſt actus aſſentiendi firmiter illi, vt veræ, non abſolutè, ſed quia firmiter credo teſtimonio alterius ipſam firmiter aſſerenti,vt veram:non quòd aliquo modo mihi demonſtret illam, quia tunc non aſſentirem illi propter teſtimonium fide dignum, ſed propter propoſitiones priùs notas, & euidentes. Probat ergo Doctor quomodo quis poteſt naturaliter habere fidem acquiſitam,quia ſecundùm Auguſtinum 11. de Ciuit. Dei, cap.3. *Ea quæ remota ſunt à noſtris ſenſibus quoniam noſtro teſtimonio ſcire non poſſumus, de his alios teſtes requirimus.*

SCHOLIVM.

Explicat primò quomodo viator audita communi Eccleſiæ doctrinæ poteſt acquirere fidem myſteriorum, de quo 3.*d.*23.*n.*4 *Secundò,neceſſarium eſſe infuſam fidem, ad quam nemo naturaliter attingit, ibid.n.* 4.*&* d.25.*q.*1. *vide ibi Scol.n.*2.*vbi probatur neceſſitas fidei infuſæ ad ſalutem,contra quoſdam. Quod ait hominem ſe diſponere ad fidem,non loquitur de proxima diſpoſitione,ſed de remota,nempe de fide acquiſita,quæ communiter ad infuſam diſponit, quia* 7.*d.*9.*q.*2.*n.*14. *docet nullum agens naturaliter producere vltimam diſpoſitionem ad formam ſupernaturalem. Vide Scholium noſtrum* 4.*d.*14.*q.*2.*n.*14. *vbi explicuimus ſimilem loquendi modum Doctoris; ex quo malè intellecto, quidam iuniores attribuerunt ei, quòd intenderit vltimam diſpoſitionem ad gratiam ex naturalibus poſſe haberi, quod quam longè ſit ab eius mente, ibi oſtendimus ex variis locis eius. Quod ait, quando vtraque fides eſt in eadem anima, vnum & eundem actum elici, iuxta inclinationem vtriuſque; ſic puto intelligendum, quòd fides humana de Deo Trino,& vno, v.g. eliciendo actum acquiſitum, inclinat diſpoſitiuè ad actum fidei infuſæ, circa idem obiectum, qui tamen elicitur à fide infuſa tantùm. Hüic etiam fauet, quod habet* 2.*diſtinct.*42. *quæſt.*4. *num.* 10. *Quãdo potentia variis operationibus agit circa idem obiectum: eius actus intendi,& firmari circa illud. Si dicas fortè fidem acquiſitam coafficere actum infuſæ fidei, ſicut ſpecies intelligibilis, licèt naturalis concurrit ad eundem; Reſpondeo non occurrere, quo efficaciter repellatur, qui ſic poneret, ſed Doctor nihil hîc dicit de concurſu habituum ad actus,an ſcilicet efficiantur necnè;de quo latè agit* 1.*d.*17.*q.*2.*n.*8.*&* *q.*3. *n.*61.

Teſtimonio Eccleſiæ ſtandum firmiſſimè.

EX his, & ſimilibus auctoritatibus eius habemus, quòd credere poſſumus teſtimonio aliorũ, etiam tã firmiter,vt illud *credere* dicatur apud eũ *ſcire*:igitur magis poſſumus, & magis debemus credere teſti magis veraci, & adhuc magis communitati,quàm perſonæ ſingulari: nunc autem Eccleſia Catholica eſt communitas maximè vera, quia illa maximè veritatem commendat, & mendacium repræhendit:igitur eius teſtimonio certiſſimè credi poteſt. Et præcipuè in illis, in quibus illa plus damnat mendacium: puta de his, quæ ſunt fidei,& morum. 5.

Poteſt quis naturaliter aſſentire iis quæ docet fides.

Poteſt igitur viator ex natura ſua,audita & intellecta communi doctrina Eccleſiæ firma credulitate aſſentire his, quæ ipſa docet de fide, & moribus. Inter quæ principale eſt de Trinitate in Diuinis. De iſta credulitate acquiſita videtur accipi illud ad Roman. 10. *Fides exauditu*, ſcilicet ſanæ doctrinæ Chriſti, de qua ſubdit: *Auditus autem per verbum Chriſti.*De iſta etiã poteſt accipi illud Auguſtini contra epiſtolã fundamẽti,*B.Ego*,inquit,*Euangelio non crederem,niſi me Eccleſiæ Catholicæ auctoritas compelleret.*

Sed

Sed vltra iſtam fidem acquiſitam g habemus fidem infuſam, & ad illam habendam, licèt poſſit homo ex naturalibus ſe diſponere, non tamen ex natura intrinſeca nec etiam concurrentibus quibuſcunque cauſis naturaliter motiuis, intellectus ad eam poteſt attingere: quia illam ſolus Deus infundit, qui non eſt cauſa naturaliter motiua alicuius intellectus cauſati. *Hæc clarius habetur 83. & 24. diſt. 3.*

Comparando fidem infuſam h & fidem acquiſitam ad actum credendi, in hoc conueniunt, quòd quando inſunt eidem animæ, actus vnus & idem credendi elicitur ſecundùm inclinationem vtriuſque: quia quando ſunt duæ formæ, quæ naturaliter inclinant ad actum in eodem operante, vtraque quantùm eſt de ſe, neceſſariò, & ſemper inclinat ad actum: & ideò quandocunque actus elicitur, elicitur ſecundùm inclinationem vtriuſque. Et ſi per hoc, quod eſt actum credendi inniti fidei iſti, intelligatur actum elici ſecundùm inclinationem eius, tunc concedendum eſt quòd actus credendi innitur vtrique fidei. *Actus fidei innititur fidei acquiſitæ & infuſæ.*

COMMENTARIVS.

g *Sed vltra iſtam fidem acquiſitam habemus fidem infuſam*, &c. Hîc aduerte quando Doctor dicit, quòd quis poteſt naturaliter ſe diſponere ad fidem infuſam, hoc non debet intelligi ſic abſolutè, quaſi homo ex puris naturalibus poſſit immediatè producere diſpoſitionem, quæ ex natura rei ſit diſpoſitio ad illam, quia non eſt verũ: ſed ſic intelligitur, quòd Deus ordinauit aliquos actus eſſe diſpoſitionem ad fidem infuſam, ad quos actus homo ex puris naturalibus attingere poteſt. Sicut clarè expoſui *in quarto, diſtinct.* 14. *quæſt.* 2. quomodo ex puris naturalibus poteſt ſe diſponere ad gratiam, vide ibi, & etiam in ſecundo, diſt. 5. quæſt. 2. quæſtio eſt de Reportatis Pariſiis.

h Deinde Doctor comparat fidem infuſam, & acquiſitam inuicem. Et primò ponit conuenientiam, & ſecundò differentiam. Primò dicit quòd *comparando infuſam acquiſitæ, quo ad actum credendi, in hoc conueniunt, quod quando inſunt eidem animæ, actus vnus, & idem credendi elicitur ſecundùm inclinationem vtriuſque*, non quòd vnus eliciatur ſecundùm acquiſitam, & alius præcisè ſecundùm infuſam, quaſi ſint duo actus credendi; ſed tantùm eſt vnus & idem: ita actus credendi elicitus à potentia non elicitur quin ad eundem ſemper vtraque fides inclinet, quando ſimul inſunt illæ fides. Et hoc oſtendit, *quia quando ſunt duæ formæ quæ naturaliter inclinant ad actum in eodem operante, vtraque quantùm eſt de ſe, neceſſariò, & ſemper inclinat ad actum. Et ideò quandocunque actus elicitur, ſecundùm inclinationem vtriuſque.* Patet, quia ſi in eodem oculo eſſent duæ formæ inclinantes ad actum videndi præcisè circa idem viſibile, potentia viſiua agens ſecundùm illarum formarum inclinationem ad actum videndi præcisè produceret vnum actum videndi reſpectu eiuſdem viſibilis, ſic, quòd vtraque præcisè inclinaret ad illum eundem actum, imò ſi eſſent mille, tantùm ad vnum inclinarent. An modò iſti habitus fidei acquiſitæ, & infuſæ vltra inclinationem habeant etiam actiuitatem reſpectu actus credendi, hoc non eſt præſentis ſpeculationis. Vide tamen quæ dicit Doctor in primo, diſt. 17. de habitibus. *Quomodo cõueniunt fides infuſa, & fides acquiſita.*

Sequitur in litera. *Et ſi per hoc, quod eſt actum credendi inniti fidei iſti, intelligatur actum elici ſecundùm inclinationem eius, tunc concedendum eſt quòd actus credendi innititur vtique fidei*, quia actus ille credendi elicitur à potentia ſecundùm inclinationem vtriuſque fidei, quando ſimul inſunt potentiæ.

SCHOLIVM.

Ponit aliquot differentiæ inter fidem infuſam, & acquiſitam. Prima eſt, quòd ex fide acquiſita ſine infuſa, ſæpè elicimus actum credendi, non è contra. Primum patet, quia diſcredens vni articulo, credit alios ſola fide acquiſita. Secundum patet, quia fides acquiſita eſt applicatio infuſæ, ad credendũ, & ideò fides hæc eſt ex auditu. Loquitur Doctor de lege communi, iuxta quam priùs credit quis fide acquiſita, Doctorem, Paſtorem, Prædicatorem rerum fidei, vera dicere, quæ credit propoſita ab eo fide infuſa, eſſe à Deo dicta. Conſtat de puero baptizato, & inter infideles ædificato, quod ſine Doctore, cui priùs fide acquiſita crederet, nunquam fide infuſa credet, iuxta communem legem: ſi tamen Deus ſuppleret vicem Doctoris, quod poteſt, haberetur actus, fidei infuſæ, ſine acquiſita, quod contingit in particularibus reuelationibus. Ratio eſt, quia fides infuſa inclinat ad ea quæ nullam habent euidentiam ex terminis, nec includunt euidentiam connexionis eorum. Si dicas idem eſſe de acquiſita, negatur: tum quia generatur ex actibus, & ſic quandam euidentiam habet experientiæ, & iuxta hoc conuenit cum ſcientia, qua habet obiectum ſibi præſens, licèt per ſpem, quia ex ipſo genita eſt. De quo optimè Doctor 3. diſtinct. 25. quæſt. 2. num. 11. Si autem daretur acquiſita, per accidens infuſa, idem eſſet de ipſa, ac de abſolutè infuſa, quia non haberet præſentiam credibilis, eſto haberet terminorum ſpecies ſine prædicatore, vel Doctore, iuxta illud Rom. 10. Quomodo credent ei quem non audierunt, &c. *Vide Doct. 3. d. 23. n. 5. & 13. & diſt. 25. qu. 1. num. 11.*

6.

Hæreticus vni articulo diſcredẽs aliis credit, ſed non ex fide diuina 3.d.23.n.24 puer baptizatus nõ elicit actũ credẽdi ex ſola fide infuſa 3.diſt. 25.q.1.n.11.

ESt tamen differentia vna quantùm ad hoc, quod eſt actum elicere, iſta ſcilicet quòd eſt fide acquiſita, etiam ſi ſola inſit, poteſt dici actus credendi, ſicut credimus certis articulis teſtimonio fide digno aſſerentis, ad quos tamen non inclinat aliqua fides infuſa. Hæreticus enim in vno articulo diſſentit, aliis articulis credendo, non ex fide infuſa, cùm illa non poſſit ſtare cum hæreſi in quocunque articulo, ſed ex fide ſolùm infuſa non poteſt quis elicere actum credendi, & hoc de lege communi: licèt Deus fidei infuſæ aſſiſtendo, poſſet mouere intellectum ad aſſentiendum actualiter illi, ad quod fides illa inclinat; ſed tunc fortè non ex ſola inclinatione fidei iſtius eliceretur actus ille; ſed ex motione diuina, & multò magis de lege communi ex ſola fide infuſa non poteſt haberi actus credendi. Hoc patet de puero baptizato; quia ſi poſteà nutriretur in deſerto, vel inter infideles, & nullam haberet doctrinam de credendis, nunquam actum rectum credendi eliceret. Et ratio eſt, quia fides infuſa inclinat ad credendum ea, quæ non habent euidentiam extremis, nec includunt aliquam euidentiam connexionis terminorum, ſi termini ſint apprehenſi ex ſenſibus.

Contrà, nec fides acquiſita includit talem euidentiam.

Reſponſionem quære alibi.

Additio aliorum.

Reſpondeo, ſicut haberi poteſt in 3. diſtinct. 23. & 24. Fidem infuſam nobis ineſſe, eſt tantùm creditum, ideò nullo modo euidentiam facit. Acquiſitam experimur nobis ineſſe: qua mediante obiecta credibilia ſunt per auditum præſentia, & ſic aliquo modo euidentia: licèt propriè neutra ſit ex obiecto euidens. Per infuſam ſine acquiſita non poteſt quis exire in actum, vt patet ſtatim ſuperiùs; euidentia habet acquiſita ex teſtimonio reuelantis, ſine prædicantis.

SCHOLIVM.

Differentia ſecunda inter fidem acquiſitam & infuſam, quòd illi communiter poteſt ſubeſſe falſum, huic non; quia illa innititur teſti fallibili, hæc infallibili: ſi tamen Deus immediatè aliquid reuelaret alicui, nec dediſſet auxilia ſupernaturalia, poſſet naturaliter elicere actum Fidei, cui non poſſet ſubeſſe falſum, ſed tunc oporteret habere euidentiam de atteſtante, quâ habitâ, conſtaret immutabiliter verum eſſe, quod reuelat. Vide Doctorem 3. d. 23 num. 15. & 18. Explicat benè quomodo fides acquiſita, quando ſimul cum infuſa inclinat ad actum, non poteſt tendere in falſum. Differentia tertia, quia non experior me exire in actum fide infuſâ: eſt contra de acquiſita, quia percipio me videre hæc reuelata eſſe à Deo ex teſtimonio Dei, conſequenter experirer verum eſſe quod credo, quod repugnat. Hic etiam tangit, an fidelis, licèt non experiatur, credat tamen fide infuſâ, ſe habere infuſam (de quo vide Scholium 3. diſt. 23. ad num. 17. Vbi pro hoc aliquot adduxi authores,) quomodo etiam infuſa dependeat ab acquiſita, licèt fallibili. Vide ibi Scolium ad num 6. vbi dixi non requiri conditionem eſſe infallibilem, quòd reſpectu primò venientium ad fidem clarum eſt, quia propoſitio Eccleſiæ quoad hos, non eſt conditio, ſed vnum credendorum.

7.

Quære ad hoc in prolog. Reportatio nũ. & infrà hic differentia 3.

ALia differentia eſt, quantùm ad hoc, quòd eſt actum inniti fidei: quia fides infuſa non poteſt inclinare ad aliquod falſum, inclinat autem virtute luminis diuini, cuius eſt participatio; & ita non niſi ad illud quod eſt conforme illi lumini diuino: actus igitur credendi inquantùm innititur iſta fidei, non poteſt tendere in aliquod falſum. Sed fides acquiſita communiter innititur aſſertioni alicuius teſtis, qui poſſet deficere, & ideò illa fides non tribuit actum credendi, inquantùm ſibi innititur, quòd non poſſit ſibi ſubeſſe falſum: frequenter tamen non ſibi ſubeſt falſum: quando ſcilicet teſtis, cuius teſtimonio innititur in teſtificando illud fit verax. Et dixi, *communiter*, quia Deo immediatè reuelanti, poſſet quis credere credulitate acquiſita: niſi aliud non ſit verum reuelari à Deo, quàm actum credendi, vel noſcendi cauſari immediatè à Deo in eo, cui fit reuelatio. Et quandocunque ad idem inclinat fides infuſa, & acquiſita, tunc neceſſariò acquiſitæ non ſubeſt falſum: non quòd hæc neceſſitas ſit ex ipſa fide acquiſita, ſed ex infuſa concurrente cum ipſa ad eundem actum. Innititur igitur actus credendi fidei infuſæ tanquam regulæ certæ, & omnino infallibili, à qua actus habeat, quòd non poſſit eſſe falſus:

Acquiſita quãdo cum infuſa inclinat ad ad actum, non poteſt ſubeſſe falſum.

ſed

ſed innititur acquiſitæ tanquam regulæ minùs certæ: quia non per illam repugnaret actui, quòd eſſet falſus, vel circa falſum obiectum.

Contra iſtam differentiam poteſt argui ſic, quando ad eundem actum concurrit regula fallibilis, licèt cum regula infallibili, ille actus non eſt infallibilis. Probatur per ſimile, quia ex duabus præmiſſis, quarum vna eſt neceſſaria, & alia contingens, non ſequitur concluſio neceſſaria. Et ratio eſt, quia quod dependet ex pluribus, non poteſt eſſe perfectioris conditionis quocunque illorum: nunc autem quicunque actus credendi ad hoc quòd eliciatur, dependet à fide acquiſita mouente: igitur ſi illa ſit fallibus, nunquam actus elicitus erit ex principio tali, quin ſibi poſſet ſubeſſe falſum.

8. Reſpondet [k] ad quodcunque inclinat lumen fidei infuſæ, illud eſt determinatè verum, ſi autem ad idem inclinet ſimul aliud, quod quantùm eſt de ſe, poſſet inclinare in falſum, non ab illo alio, vt tale, ſed ab iſto lumine haberetur, quòd in illo actu non ſit deceptio. *Quare acquiſita, cũ ſimul cum infuſa tendit in actũ non poteſt tendere in falſum.*

Tertia differentia poſſet poni, quæ conuenit cum prima, quæ ſcilicet eſt, quòd non percipio me inclinari in actum per fidem infuſam, ſiue ſecundùm illam elicere actum; ſed tantùm percipio me aſſentire ſecundùm fidem acquiſitam, vel eius principium, ſcilicet teſtimonium, cui credo: quia ſi perciperem me habere actum ſecundùm fidem infuſam, & cum hoc ſcirem quòd ſecundùm fidem infuſam non poteſt haberi actus niſi determinatè verus: perciperem quòd actus meus non poſſet eſſe falſus, quia ex hoc ſequitur quòd perciperem quòd obiectum actus non poſſet eſſe falſum, & tunc ſcirem illud, id eſt, infallibiliter cognoſcerem illud eſſe verum, quod nullus experitur in ſe, vt credo, quantumcunque aliquis habeat vtrã que fidẽ & ſecundũ vtramque aſſentiat: tantũmodò igitur credimus in vniuerſali, quòd rẽdẽs in aliquod complexum ſecundùm inclinationem fidei infuſæ, in hoc non poſſet errare; quis autem, & quando ſecundùm eam tendit, nec ipſemet tendens ſcit, nec alius, nec aliquis certitudinaliter experitur.

1 Contra hoc 13. de Trinit. cap. 1. *Non ſic videtur fides in corde, in quo eſt ab eo cuius eſt: ſed eam tenet certiſsima ſcientia, clamat que conſcientia*; & pòſt: *Illud quod credere iubemur, videre non poſſumus: ipſam tamen fidem quando eſt in nobis, videmus in nobis.* *Quomodo videmus fidẽ in nobis.*

Reſpondeo: intelligit ſic fidem videri, quomodo concedit animam ſemper ſe noſcere: non quòd ſemper ſit actus elicitus: ſed quia ſemper eſt perfecta præſentia obiecti actu intelligibilis. Vnde ſubdit ibi, *rerum abſentium præſens eſt fides*, &c ita quòd generaliter illud, ad quod habet anima potentiam accidentalem propinquam noſcendi, hoc Auguſtinus dicit eam noſcere. *Noſcere nõ dicit ſemper actum noſcendi.*

n Aliter diceretur, quòd accipit fidem pro actu credendi, de qua ibidem parùm pòſt dicit: *Aliquando rebus falſis accomodatur fides*: hoc eſt, aliquis actus credendi.

COMMENTARIVS.

6. k *Reſpondeo ad quodcunque inclinat lumen fidei infuſæ, illud eſt determinatè verum.* Sed non eſt ſic de concluſione illata ab vna de neceſſariò, & alia de contingenti, quia veritas concluſionis, & euidens vnio extremorum in concluſione eſt præcisè ab vnione extremorum in præmiſſis; & quia extrema in præmiſſis non habent ſimpliciter neceſſariam connexionem, licèt vna præmiſſa ſit de neceſſario, & alia de contingenti. Sicut hîc, omne animal currit; omnis homo eſt animal: nam in iſtis præmiſſis maior, & minor extremitas non haberent ſimpliciter neceſſariam connexionem, vt patet, quia *currit*, & *homo* non neceſſariò connectuntur: ideò in concluſione non ſequitur neceſſaria connexio; non enim maior vnitas extremorum poteſt concludi in cõcluſione, quàm in præmiſſis, vt expoſitũ eſt *in 1.d.1 p.1.q.1. reſpondendo ad primum argumẽtum principale*. concluſio enim præcisè ſequitur ex præmiſſis, pro quanto extrema concluſionis connectuntur in præmiſſis. Sed in propoſito, actus, qui eſt ab inclinatione fidei infuſę eſt neceſſariò, & determinatè verus, & ideò quicquid aliud concurrit cum fide infuſa, ſemper ille actus erit determinatè verus, etiam poſito quòd fides acquiſita inclinaret ad actum, cui poſſet ſubeſſe falſum, quia potentia nunquam eliceret talem actum prout eſſet ſecundùm inclinationem fidei acquiſitæ, ſed præcisè eliceret ſecundùm inclinationem fidei infuſæ, & ideò nunquã poſſet talis actus eſſe fallibilis, ſiue falſus: non enim veritas actus eſt præcisè propter connexionem habituum inclinantium, ſicut veritas concluſionis eſt præcisè propter connexionem extremorum in præmiſſis, & ideò patet quomodo ſimiliter illa non tenet.

Quis autem, & quando ſecundùm eam tendit, nec ipſemet tendens ſcit, nec alius, nec aliquis certitudinaliter experitur. Sicut etiam patet de habente habitum charitatis infuſæ, & charitatis acquiſitæ, quamuis ſciat ſe elicere actum ſecundùm charitatem acquiſitam, quia percipit ſe promptè, expeditè, faciliter, & delectabiliter illũ elicere, quæ ſunt conditiones habitus acquiſiti, *Duplex charitas.*

& non infuſi,vt patet à Doctore *in primo,diſt.*12. tamen antequam ſcit, & hoc de lege communi, ſe elicere actum ſecundùm habitum charitatis infuſum, quia tunc eſſet certus ſe eſſe in charitate, ſed tantùm ſcit in vniuerſali, ſcilicet quòd actus elicitus, ſecundùm inclinationem charitatis infuſæ eſt verè meritorius, & dignus vita æterna,vt patet *in primo, diſtinct.* 17. Sic dicendum eſt in propoſito.

l *Contra hoc.* Arguit Doctor autoritatibus Auguſtini probando quòd habens fidem infuſam cognoſcat ſe habere illam,& per conſequens percipiat ſe operari ſecundùm illam.

Reſpondet,quòd intelligit ſic,fidem videri quomodo concedit animam ſemper ſe noſcere Hîc tamen aduerte, quòd communiter quando obiectum eſt actu præſens potentiæ in ratione obiecti actu intelligibilis, quòd ipſa potentia ſtatim poteſt exire in actum,quia tunc ipſum obiectum, vt ſic præſens cum potentia,ſunt perfecta memoria fœcunda, & per conſequens ex hac expoſitione autoritatis, ſequitur quòd intellectus non tantùm pro ſtatu iſto poteſt cognoſcere ipſam fidem in ſe, ſed etiam ipſam animam, quod tamen Doctor negat *hic* de anima, *& ſupra in prolog. quæſt.*1. *& in primo, diſt.*3. *quæſt.*3, Et quòd memoria perfecta ſit quando obiectum eſt præſens perfectè in ratione obiecti actu intelligibilis ipſi potentiæ, patet à Doctore *in primo,diſt.*2. *parte* 2. *quæſt.*3. *diſt.*3. *quæſt.*7. *& in ſecundo,diſt.* 1. *qu.*1. *diſt.*3. *quæſt.*10. *& diſt.*9. & in pluribus aliis locis. vide quæ ibi expoſui. Dico ergo, quòd Doctor accipit hîc obiectum eſſe præſens vt actu intelligibile, non quòd immediatè pro ſtatu iſto poſſit mouere potentiam, quia bene ſequeretur quòd poſſet actu intelligi Sed ſic eſt præſens præſentia reali, quòd ſi intellectus non eſſet alligatus ſtatui iſto, ſtatim poſſet illud intelligere, quia ſolutus ab iſto ſtatu (quem Deus ordinauit,ſcilicet ſtatuendo quòd intellectus non poſſit immediatè moueri à merè intelligibili, etiam perfectiſſime præſenti,nec etiam ab aliquo ſenſibili immediatè,vt patet *in primo,diſt.*3.*qu.*3. nullum eſſet impedimentum quin actu poſſet illud intelligere, Dico ergo quòd fides eſt ſic realiter præſens intellectui in ratione obiecti intelligibilis,quòd quantùm eſt ex parte ſua non poſſet eſſe magis præſens, & actu quantùm in ſe eſt,eſſet in maxima propinquitate ad mouendum intellectum ad ſui notitiam; & ſimiliter intellectus poſſet immediatè concurrere vt altera partialis cauſa ad actum intellegendi, ita quòd nec ex parte intellectus, nec ex parte obiecti eſt aliquod impedimentum, niſi præcisè ordinatio voluntatis, quæ ordinauit quòd pro ſtatu iſto nullo modo poſſit immediatè moueri, nec à ſeipſo, nec ab aliquo merè intelligibili, vt patet diſt. 3. primi.

n *Aliter diceretur.* Dat Doctor aliam reſponſionem? ad autoritatem dicit quòd Auguſtinus accipit *fidem* pro actu credendi, de qua ibidem parũ pòſt ſubdit: *Aliquando* (inquit) *rebus falſis accomodatur fides, hoc eſt aliquis actus credendi,* & ſic eliciens actum fidei, poteſt ipſum actu reflexo cognoſcere; tamen credo quòd prima reſponſio magis ſit ad mentem Auguſtini.

Quando memoria perfecta quid.

SCHOLIVM.

Trinitatem non poſſe ſciri à nobis ſcientia quia, *ſeu à poſteriori, quia nullus effectus deducit in notitiam cauſa neceſſariæ ad eius* fieri,*vel* eſſe,*& tantùm voluntas Dei neceſſaria eſt ad omnes effectus, & quantùm ad hoc, non refert quòd ſit in Vnitate, vel Trinitate, quia vt habet Doctor* 1. *diſt.*4.*qu.* 2.*hæc eſt primò vera,* Deus creat, *non vt ſupponit pro vllo ſuppoſito. Neque etiam poteſt ſciri ſcientia* propter quid, *ſeu à priori, quia notitia proprietatis,non habetur niſi per conceptum proprium eius, cuius eſt proprietas, & talem non habemus de Deo pro hoc ſtatu* 1.*d.* 3.*q.*2.*&* 3.

9.

n DE ſcientia autem *quia*, dico quòd non poteſt aliquis modò ex naturalibus attingere ad ſic intelligendum Trinitatem in Diuinis: quia non poteſt ſcire illud de cauſa per effectum demonſtratione *quia*; quo circunſcripto remanet in cauſa quicquid eſt neceſſarium ad cauſandum; ſed circunſcipta, per impoſſibile,Trinitate, haberetur quicquid neceſſarium eſt in Deo ad cauſandum creaturam: quia & principium formale cauſandi perfectum, & completum,& ſuppoſitum habens illud principium formale perfectum, vt patet in quadam quæſtione præhibita de hoc mota: videtur autem ad cauſationem ſufficere ſuppoſitum perfectum habens principium formale perfectum.

A poſteriori non cognoſcitur Trinitas.

o De ſcientia verò *propter quid*, dico quòd non poteſt anima modò ex naturalibus attingere ad ſciendum *propter quid*, Deum eſſe trinum, quia notitia eius, quod eſt propriiſsimum ſubiecto,non continetur virtualiter primò,& euidenter,niſi in per ſe, & proprio conceptu ſubiecti, vel in ipſo ſubiecto ſic concepto; eſſe trinum, eſt huiuſmodi reſpectu Dei: igitur non poteſt ſciri *propter quid* de Deo,niſi habito tali cõceptu Dei;ſed talis non habetur pro ſtatu iſto de lege communi. Sicut patet in prima concluſione, quia fuit de ſimplici notitia terminorum. Probatio maioris:quia tale proprium, aut ſciretur de ſubiecto proprio, & per ſe concepto, & tunc patet veritas illius maioris; aut ſciretur de ſubiecto concepto in vniuerſali,vel diſtinctè, & de ipſo ſic concepto non poteſt ſciri *propter quid* niſi per ſe cõceptum illius proprium & diſtinctum. Exemplum, eſſe primam figuram non poteſt ſciri *propter quid* de aliqua

A poſteriori non cognoſcitur Diuinitas.

qua figura in communi, niſi per medium proprium, ſcilicet per rationem † circuli nec mirum, quia prædicatum proprium ad hoc, quòd ſciatur *propter quid*, requirit medium proprium. De iſto *ſciri propter quid*, veræ eſſent duæ primæ concluſiones: quæ quæſitæ ſunt ſuprà in quæſtione de omnipotentia, ſed non ſunt hîc ad propoſitum: quia hîc tantùm quæritur de notitia poſſibili modò hîc haberi ex naturalibus.

† *Al triangli primo poſteriorũ. t. c. 23. Quæſt. 7. n. 4.*

COMMENTARIVS.

n

8. *Quomodo intellectus non poſſet cognoſcere Trinitatem.*

SEcundò Doctor in iſto primo articulo oſtendit quomodo intellectus noſter pro ſtatu iſto, nec etiam pro quocunque ſtatu, accipiendo ipſum intellectum merè pro potentia naturali (nullo ſupernaturali concurrente) non poſſit cognoſcere Trinitatem, nec demonſtrare demonſtratione *quia*; non enim poteſt ſcire illud de cauſa demonſtratione *quia*, quo circumſcripto remanet in cauſa quicquid eſt neceſſarium ad cauſam. ſed circunſcripta, per impoſſibile, Trinitate, haberetur quicquid neceſſarium eſt in Deo ad cauſandum creaturam, quia & principium formale cauſandi perfectum, & completum, & ſuppoſitum habens illud principium formale perfectum. Videtur autem ad cauſationem ſufficere ſuppoſitum perfectum, habens principium formale perfectum. Et nota quòd ſi hîc Doctor per impoſſibile circunſcribat omnes perſonas Diuinas, quòd tunc accipit ſuppoſitum perfectum pro aliquo per ſe ſtante ſimpliciter, licèt non incommunicabiliter, & ſic Deus eſt ſuppoſitum perfectum, quia ſimpliciter per ſe ſtans, licèt tamen communicabiliter. Et hoc eſt, quod dicit Doctor, *in primo. d.4. q.2.* quòd hæc eſt primò vera, *Deus creat*, prout ly *Deus* non ſupponit pro aliqua perſona, ſed pro hoc Deo ſingulari, & tunc ratio formalis creandi in ipſo Deo eſſet voluntas eius, vt patuit *in ſecundo, d.1. qu. 1. & quodl. q.7* Si autem intelligit quòd ſola perſona Patris maneat, adhuc ipſe Pater poſſet creare ita perfectè ſicut & nunc creat, quia eſſet ſuppoſitum perfectum habens perfectum principium creandi, ſcilicet voluntatem perfectiſſimam De hoc vide Doctorem *in ſecundo, d.1 q.1.* Sed in propoſito per effectum, vt effectus eſt, deuenitur præcise in cognitionem cauſæ, pro quanto dependet ab illo: Modò effectus non dependet ab eo vt trino, ſed à Deo vt vno, vt patet *in prolog. q 1.* ergo ſequitur quòd intellectus per notitiam effectus non cognoſceret Trinitatem.

o De tertio principali in iſto articulo, ſcilicet de ſcientia *propter quid* dicit quod *non poteſt modò anima ex puris naturalibus attingere ad Deum trinum propter quid* Et circa hæc omnia ſcilicet, *quia* & *propter quid*, vide quæ expoſui in qu. 1. prolog.

9. *Nonnulla dubia. Primum.*

In litera h iius primi articuli occurrũt nõnulla dubia. Primo in hoc: Anima ex puris naturalibus poteſt ex cognitiõe huius entis abſtrahendo cognoſcere ens in ſe. Et ſimiliter ex cognitione huius boni poteſt cognoſcere bonum in ſe. Et ſimiliter abſtrahendo à numero propriè accepto qui eſt quantitas diſcreta, rationem propriè diſcretionis, haberi poteſt conceptus eius, quod eſt Trinitas. Et ſimiliter quodcunque tranſcendens per abſtractionem à creatura cognita poteſt in ſua differentia intelligi, & tunc concipitur Deus quaſi confuſè, ſicut animali intellecto, homo intelligitur.

Secundò dubitatur in hoc; quòd quando ſimul infunt fides acquiſita, & infuſa ipſi animæ. actus vnus, & idem credendi elicitur ſecundùm inclinationem vtriuſque, quia quando ſunt duæ formæ quæ naturaliter inclinant ad actum in eodem operante, vtraque quantùm eſt de ſe, neceſſariò, & ſemper inclinat ad actum, & ideò quandocunque actus elicitur ſecundum inclinationem vtriuſque. *Secundum.*

Tertiò dubitatur in hoc, quòd ex ſola fide infuſa quis non poteſt elicere actum credendi, & hoc de lege communi, quia fides infuſa inclinat ad credendum ea, quæ non habent euidentiam ex terminis, nec includunt aliquam euidentiam connexionis terminorum ſi termini ſint apprehenſi ex ſenſibus. *Tertium.*

Quartò dubitatur in hoc: fides infuſa nõ poteſt inclinare ad aliquod falſum, quia inclinat virtute luminis diuini, cuius eſt participatio, & ideò non niſi ad illud, quod eſt conforme illi lumini diuino. Et fides acquiſita poteſt inclinare ad aliquod falſum. *Quartum.*

Quintò dubitatur in hoc, quòd quandocunque ad idem inclinat fides infuſa, & acquiſita, tunc neceſſariò acquiſitæ non ſubeſt falſum, non quòd neceſſitas ſit ex ipſa fide acquiſita, ſed infuſa concurrente cum ipſa ad eundem actum. *Quintum*

Sextò dubitatur in hoc, quòd non percipio me inclinari in actum per fidem infuſam, ſiue ſecundùm illam elicere actum, ſed tantùm percipio me aſſentire ſecundùm fidem acquiſitam, vel eius principium, ſcilicet teſtimonium, cui credo. *Sextum.*

Septimò dubitatur in hoc, quòd non poteſt aliquis ex puris naturalibus cognoſcere Trinitatem demonſtratione *quia*, circunſcripta, per impoſſibile, Trinitate, haberetur quicquid neceſſarium eſt in Deo ad cauſandum creaturam *Septimum.*

Octauò dubitatur in hoc, quòd anima ex puris naturalibus non poteſt ſcire *propter quid* Trinitatem de ipſo Deo. *Octauum.*

10. *Contrà primum.*

Contra primum, & primò contra primam partem, probatur quòd anima ex puris naturalibus non poteſt ex cognitione huius entis abſtrahendo cognoſcere ens in ſe. Et primò inſtatur ſic: quæro, à quo immediatè cauſatur cognitio entis in ſe ex cognitione huius entis, puta huius albi? aut immediatè cauſatur ab hoc albo cognito, aut ab hoc albo abſolutè, aut à quiditate albedinis, vt priore ſua hæcceitate, & hoc aut cognita, aut abſolutè ſumpta, aut ſpecie intelligibili albedinis, aut ſpecie intelligibili entis in ſe. Hæc diuiſio videtur ſufficiens; ſed nullo iſtorum modorum cauſatur cognitio entis in ſe. Non primò, quia pro ſtatu iſto nullum ſingulare immediatè mouet intellectum, nec ad notitiam ſui, nec aliorum. Tum etiam, quia

vt

Singulare nõ mouet intellectum.

vt cognitum habet *esse* tantùm ſecundùm *quid* album etiam abſolute acceptum non eſt præſens intellectui, nec ſecundùm ſe, loquendo de albo ſingulari, nec ſecundùm aliquam ſpeciem propriam, quia pro ſtatu iſto non habetur ſpecies intelligibilis ſingularitatis ſub ratione propria. Non ſecundò, quia quiditas, vt cognita, habet *eſſe* diminutum, & per conſequens, vt ſic, non poteſt mouere intellectum nec ad ſui, nec aliorum notitiam. Nec ſimiliter ipſa quiditas abſolutè ſumpta, quia vt ſic, non eſt præſens intellectui. Non per ſpeciem intelligibilem, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 6. & vt ſic, habet *eſſe* tantùm diminutum, quia tantùm *eſſe* repræſentatum. Nec tertiò, quia ſi ſpecies intelligibilis albi cauſat partialiter notitiam entis in ſe, hoc non eſt poſſibile, niſi priùs in eodem intellectu cauſet notitiam omnium aliorum, quæ immediatiùs ſe habent ad album, quia ſemper priùs cauſat notitiam perfectiorem quam poſſit, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 3 *quæſt.* 2. & ſic priùs cauſaret notitiam albi, coloris, qualitatis, abſoluti, & ſic aſcendendo, quod tamen non videtur. Tum etiam, quia ſpecies propria albi eſt eadem ipſi albo, patet, quia per ipſam tantùm ipſum album eſt præſens, & nihil aliud, a iter idem ſimul eſſet repræſentatiuum magis, & minùs communis, quod non videtur ſecundùm Doctorem *in primo, diſtinct* 3. *quæſt.* 6. contra Henricum. Non quartò, quia tunc quæro, a quo illa ſpecies entis in ſe ſit cauſata, non à fundamento, quia tunc illud poſſet cauſare plures ſpecies diuerſorum obiectorum. Tum etiam, quia ſi ſic, ſequeretur quod non poſſet cauſare ſpeciem entis in ſe, niſi priùs; vel ſimul cauſaret ſpecies omnium ſuperiorum ipſius albi, quia cùm ſit cauſa metè naturalis, ſemper producens ſpeciem propinquioris primo obiecto, ſcilicet albo. Tum etiã, quia non ponitur cauſari aliqua ſpecies intelligibilis, niſi reſpectu obiecti ſenſibilis. Modò ens in ſe non eſt poſſibile, vt patet; ergo non poteſt pro ſtatu iſto cauſari ſpecies intelligibilis propria ipſi enti in ſe.

11. Secundò inſtatur ſic: ſi conceptus entis poteſt abſtrahi ab hoc ente, quæro, aut abſtrahitur ab aliquo poſteriori hoc ente, aut ab aliquo priori, ita quòd ſit in re aliquid, à quo abſtrahitur. Non primò, quia propriè talis conceptus abſtractus non eſſet quiditatiuus. Non ſecundò, quia tunc in re, puta in Franciſco, eſſet entitas abſoluta prior ſubſtantia corporea, viuente, ſenſitiua, & rationali, ſed hoc non videtur, quia quæcunque entitas pertinens ad *eſſe* Franciſci, videtur, quòd ſit ſubſtantia, aliter ex non ſubſtantia eſſet ſubſtantia, quod eſt impoſſibile.

Tertiò inſtatur ſic; ſi ab hoc ente, puta Franciſco, poteſt abſtrahi ens in ſe, ſiue abſolutè, tũc ſequeretur quòd in Franciſco eſſent plures ſingularitates conſtituentes ipſum in *eſſe* ſingulari, quia à Franciſco, vt hoc ente, abſtrahitur ens, vt ab hac ſubſtantia abſtrahitur ſubſtantia abſoluta, vt ab hoc corpore abſtrahit corpus, vt ab hoc animali abſtrahitur animal, & ab hoc homine abſtrahitur homo. Iſtæ conſequentiæ patent per Doctorem *in quarto, diſtinct.* 1. *& diſt.* 8. *& in primo, diſt.* 2. *parte* 2. *quæſt.* 1. quia poteſt conſiderari Franciſcus, vt ſuppoſitũ entis: ſuppoſitum ſubſtantiæ, corporis, animalis, hominis, &c. Si dicatur quod non eſt inconueniens eſſe plures ſingularitates, vt patet de compoſito ſubſtantiali per ſe vbi partes habent propriam ſingularitatẽ. Saltem inſto de pluribus ſuppoſitis, quia ſi à Franciſco poſſunt huiuſmodi conceptus abſtrahi, ſequitur quòd idem Franciſcus poterit conſiderari, vt ſuppoſitum entis, vt ſuppoſitum ſubſtantiæ, & ſic de aliis deſcendẽdo, & vt eſt ſuppoſitum entis non intelligitur tunc ſuppoſitum ſubſtantiæ, patet; quia vt ſuppoſito entis nõ repugnat perfectio ſimpliciter, ſed benè repugnat, vt ſuppoſito ſubſtantiæ generatæ, vt patet per Doctorem *in primo, diſt.* 2. *parte* 2. *quæſt.* 1. *& diſtinct.* 8. *q.* 2. *& in quodl. q.* 1. 5.

An ſuppoſito repugnet perfectio ſimpliciter.

Inſtatur quartò, quia quæro de illo ente in ſe abſtracto quid ſit? aut eſt actus intelligendi, quo ipſum intelligo, aut idolum fabricatum, per intellectum, aut res concepta. Si primò, hoc non videtur. Tum, quia ille actus nõ prædicatur in *quid*, vt patet. Tùm, quia quæro, ad quid terminatur ille actus, aut terminatur ad ens in ſe, vt prius omni alio pertinẽte ad *eſſe* Franciſci, & tũc ſequitur quòd tale ens erit potentiale ad ſubſtantiam, corpus, viuens, animal, & rationale cùm vltimatè ab omnibus iſtis perficeretur, & tũc quærit, quomodo contrahitur, aut terminatur ad ipſum Franciſcum, ſiue ad ens, & tunc ſequitur quòd non conſequitur ens, vt in ſe, ſed præcisè vt in Franciſco, & vt ſic, non eſt commune alicui. Si ſecundò, patet quòd non. Tum, quia illud idolum non prædicatur in *quid* de Franciſco, niſi accipiatur ab aliquo pertinente ad quiditatem Franciſci prius ipſo Franciſco, & tunc vt prius, quæritur de illo quod ſit, an ens abſolutè, an ſubſtãtia &c. Tum, quia intelligere illud idolum in ſe non eſt intelligere ens in ſe. Si tertiò, & hoc non, quia res vt concepta, eſt tantùm vnum ens per accidens, & tale non prædicatur in *quid*. Si dicatur, quòd accipitur pro re conceptibili habente *eſſe* præter omne opus intellectus, & tunc arguitur vt priùs. 12.

Quintò inſtatur, & quæro de ipſo ente in ſe, vt eſt commune Deo, & creaturæ, vt dicit hîc Doctor, pro quo accipitur? aut pro conceptu, aut pro actuali intellectione, & arguitur vt prius, aut pro re, ſide pro realitate præter omne opus intellectus, & tunc ſequitur quòd Deus, & creatura nõ tantùm conueniunt in conceptu, ſed etiam in vera realitate, quòd eſt contra Doctorem *in* 1. *d.* 8. *q.* 2. qui dicit quòd quamuis Deus, & creatura conueniant in conceptu communi, non tamen conueniunt in aliqua realitate.

Sextò inſtatur, quia poſito, quod ens poſſit in ſe conſiderari abſtrahendo ipſum ab hoc ente cognito, & vt ſic abſtracto concipitur Deus quiditatiuè, confuſè tamen ſic concipiendo, aut concipitur homo quiditatiuè, quia concipitur ſub prædicato dicto in *quid* de ipſo homine. Sed hoc non ſequitur, quia oporteret prius probare, quòd ipſum ens natum ſit conuenire ipſi Deo quiditatiuè, ſed hoc non poteſt probari. Tum, quia tale ens eſt poſterius Deo, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 8. *quæſt.* 2. Tum, quia illud, à quo acciperetur non eſſet in Deo in vltima actualitate, ſicut nec conceptus dictus in *quid* de pluribus, nam quicquid eſt in Deo præter opus intellectus eſt ſimpliciter in vltima actualitate, vt patet per Doctorem in pluribus locis.

Secundò inſtatur contra aliam partem de numero, vbi dicit quòd *abſtrahendo rationem numeri diſcreti poteſt haberi conceptus terminatus.* Hoc non videtur ad propoſitum, primò, quia perſonæ 13.

ſonæ diuinę non numerantur, vt probat ipſe in *in primo diſt.* 24. Poſito ergo quòd poſſit abſtrahere rationem numeri diſcreti, puta à numero ternario trinitatem, & ſic poſito, quòd concipiam illam, illa tamen non conuenit Trinitati diuinæ, ſicut conceptus entis Deo conuenit, & prædicatur in *quid* de Deo, & ſic poſſum intelligere quòd aliquod ens eſt primum abſtrahendo primitatem ab ente, & coniungendo ipſi enti; ſed non ſic videtur de Trinitate, quia accipiendo Trinitatem ſic abſtractam non eſt verum, quòd aliquod ens ſummum ſit ſic trinum, vt patet.

Secundò inſtatur ſic quærendo de iſto prædicato, ſcilicet *trinum*, vt cùm dico, *aliquod ens eſt trinum*, quid intelligitur per ly *trinum*? aut præcisè actus cognoſcendi, quo cognoſcitur trinitas numeri diſcreti, aut intelligitur ipſa trinitas numeri diſcreti abſtracta ab iſta, & iſta trinitate diſcreta; aut aliquis conceptus, qui dicatur huiuſmodi trinitas. Non primò. Tum, quia intellectio illa verè non prædicatur, ſignificatum enim rei prædicatur. Tum etiam, quia quæro ad quid terminatur talis intellectio; ſi ad trinitatem numeri diſcreti, illa non conuenit Deo trino, vt intelligere Deum trinum; aut alteri trinitati, puta perſonarum in eadem natura, ſi illa non abſtrahitur à numero diſcreto, vt patet. Non ſecundò, vt patet, quia illa non conuenit Deo trino, de quo loquimur in propoſito. Non tertiò, quia quæro, quid correſpondet illi conceptui? Tandem oportebit inuenire aliquod abſtractum ab aliquo alio, quàm à numero diſcreto de genere Quantitatis.

Deinde inſtatur contra aliam partem, in qua dicitur quòd cognoſcendo ens in ſua indifferentia, cognoſcendo Deum confusè, ſicut concepto animali in ſe, concipitur homo confusè.

Conceptus entis eſt diſtinctiſſimus.

Contrà, quia nihil concipitur cõfusè, quod concipitur ſub conceptu diſtinctiſſimo. Sed concipiendo Deum, vt præcisè in ente concipitur ſub conceptu diſtinctiſſimo; ergo Deus, vt in ente conceptus, non concipitur confusè. Maior eſt nota, quia ſubiectum includit prædicatum. Minor patet, quia conceptus entis eſt coceptus in ſe diſtinctiſſimus, imò non poteſt concipi niſi diſtinctè, vt patet à Doctore *in primo diſt.* 3. *q.* 2. qui vult quòd cognitio diſtincta primò, & principaliter incipiat à conceptu entis.

14. *Diſtinctio de conceptu entis.*

Reſpondeo ad omnes obiectiones, præmittendo aliqua neceſſaria. Primò præmitto, quòd conceptus entis in ſe poteſt abſtrahi ab hoc ẽte cognito, hoc poteſt multipliciter intelligi. Primò, quòd hoc ens, puta hæc albedo, vt hæc ſit immediatè cognita ab intellectu, & vt ſic cognita, poteſt abſtrahere ens in ſe; & hic ſenſus eſt falſus, quia talis non poteſt primò, immediatè cognoſci ab intellectu pro ſtatu iſto. Secundò, quòd hæc albedo immediatè moueat ſenſum exteriorem, & poſt imaginationem, ſic, quòd albedo extrà cauſet ſpeciem ſui ſenſibilem in organo viſus, & illa eadem ſpecies cauſet ſpeciem ſenſibilem in imaginatiua, quæ dicitur phantaſia, & ſic potentia viſiua cognoſcit albedinem in ſe præſentem per ſpeciem ſenſibilem impreſſam in organo viſus, & virtus imaginatiua per ipſum phantaſma cognoſcit eandem albedinem etiam non præſentem, & poſt phantaſma vna cum intellectu agente cauſat ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 8. *& infrà quæſt.* 15. & ſic tandem cognoſcitur primò ipſa albedo per illam ſpeciem intelligibilem, quâ intellectâ poteſt hæc albedo intelligi, non tamen ſub ratione propria ſingularitatis, vt patet à Doctore in primo. Et hoc modo poteſt intelligi dictum Doctoris, ſcilicet, quòd ab iſto ente, puta iſta albedine, quæ vt ſingularis, non tamen ſub ratione propria ſingularitatis, primò apprehenditur à ſenſu exteriori, & immediatè, pòſt à ſenſu interiori, & vltimò ab intellectu, ſic tamen, quòd intellectus primò apprehendit eam in ſe quiditatiuè, & pòſt, vt ſingularem, cofusè tamẽ. Et hoc modo ab ente ſic cognito, poteſt abſtrahi ens in ſe.

15. *In cognitione abſtractiua non concurrit obiectum intelligibile. Species mouet, & non obiectum in ſpecie.*

Secundò præmitto, quòd tenendo, (vt credo eſſe verum, imò neceſſarium ſecundùm opinionem Doctoris) iſtam veritatem, ſcilicet, quòd in cognitione abſtractiua non concurrat obiectum intelligibile, ſed tantùm ſpecies intelligibilis, vt aliàs expoſui; poteſt ſuſtineri primò, quòd eadem ſpecies intelligibilis, quæ immediatè cauſatur à phantaſmate, vt primum, & immediatè repreſentatiuum ipſius albedinis, poſſit non tantùm partialiter cauſare notitiam abſtractiuam ipſius albedinis, ſed etiam quòd poſſit partialiter cauſare notitiam omnium eſſentialiter, & virtualiter contentorum in ipſa albedine, & ſic poteſt immediatè cauſare cognitionem omnium ſuperiorum, & ſic cauſare cognitonem entis in ſe, & etiam omnium paſſionum virtualiter contentarum, vt expoſui *in primo, diſt.* 3. *q.* 2. *&* 3. & aliqualiter *in ſecundo, diſt.* 3. Secundò poteſt ſuſtineri, quòd quodlibet eſſentialiter contentum in ipſa albedine habeat propriã ſpeciem intelligibilem, ita quòd color habeat propriam, & ſic aſcẽdendo vſque ad ens incluſiuè. Et ſimiliter quòd omne naturaliter conceptum habeat propriam ſpeciem intelligibilem. Sed omnes iſtæ ſpecies ordinatè cauſantur ab intellectu agente, & ab ipſo phantaſmate. Vel fortè vna ſpecies cauſat aliam, vt puta ſpecies intelligibilis albedinis cauſat ſpeciem coloris, & alias aliorum ſuperiorum. Sed hoc non ita aſſero. Iſtis præmiſſis, cùm dicitur, tenendo opinionem Doctoris, ſcilicet, quòd ſingulare non immediatè mouet, patet reſponſio ex primo præambulo quomodo ſingulare moueat, & quomodo non moueat. Et cùm dicitur de quiditate in ſe, concedo quòd ipſa nõ mouet, cùm tantùm habeat *eſſe* diminutum. Cùm dicitur de ſpecie intelligibili. Dico, quòd tenendo primum modum de ipſa ſpecie, quòd ipſa immediatè mouet ad notitiam albedinis in ſe, & immediatè pòſt ad notitiam coloris, & ſic aſcendẽdo, & hîc non ponendo aliud impedimentum, puta imperium voluntatis, de quo *in ſecundo, diſt.* 9. *& diſt.* 42. vide quæ ibi expoſui, & tunc habita cognitione entis in ſe, poteſt intellectus, ſaltem imperio voluntatis, firmare ſe in cognitione entis in ſe, & hoc ſufficit. Potes etiam dicere, vt dixi in primo. Tenendo etiam ſecundum modum, ſcilicet, de pluralitate ſpecierum intelligibilium, poteſt dici quòd ordinatè cauſantur ab ipſo fundamento, & intellectu agente, & tunc voluntas poteſt modò vti vna ſpecie intelligibili, modo alia, ſicut expoſui *in primo, diſt.* 3. *& in diſt.* 9. Et hoc vide quæ dixi *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 2.

An ſingulare moueat.

Pluraliter ſpecierum à quomodo cauſatur.

Ad ſecundum dico breuiter, quòd conceptus entis poteſt abſtrahi ab aliquo, quod eſt actu in Franciſco priùs, ſicut etiam animal abſtrahitur ab ali- 16.

ab aliquo priori in Franciſco puta à ſenſitiuo, vel aliquo alio. Et cũ infertur, quòd tũc in Franciſco eſſet aliquid pertinens ad *eſſe* ipſius, quòd nõ eſſet formaliter ſubſtãtia. Dico, quòd oportet hoc cõcedere; nec ſequitur quòd ex nõ ſubſtãtia fit ſubſtantia, imò ſi Franciſcus eſt ſubſtantia fit ex ſubſtãtia, quia fit ex ente, vt cõtracto ad ſubſtantiam. Dico ergo, quòd ens, vt aliquo modo prius ſubſtantia creata, eſt ſuo modo potentiale ad vlteriores differentias, vel modos intrinſecos, non tamen eſt ita potentiale, ſicut res, à qua accipitur animal, ſiue conceptus animalis ad animam intellectiuam, à qua accipitur conceptus rationalis, cùm ſint diuerſæ res, ſed fortè eadem res inducit aliquam realitatem quiditatiuam, à qua accipitur conceptus entis, ſicut fortè ab eadem albedine accipiuntur diſtincti conceptus, ita quòd ab vna realitate albedinis accipitur conceptus coloris, & ab alia priore conceptus qualitatis, & ab alia adhuc priore accipitur conceptus entis, & ſicut conceptus coloris acceptus ab vna realitate in albedine eſt contrahibilis ab alio conceptu contractiuo, ſiuè determinatiuo accepto ab vltima realitate albedinis, ita quòd realitas, à qua accipitur cõceptus coloris, eſt ſuo modo potẽtialis ad realitatem, à qua accipitur cõceptus differẽtiæ, puta cõceptus diſgregationis; ſic pariformiter videtur dicẽdũ, quòd realitas, à qua accipitur cõceptus qualitatis ſit ſuo modo potentialis ad realitatem, à qua accipitur cõceptus differentiæ cõtractiuus, ſiue determinatiuus ipſius conceptus qualitatis ad colorem. Sic ſimiliter poteſt probabiliter dici, quòd realitas, à qua accipitur conceptus entis in ſe, ſit ſuo modo potentialis ad realitatem, à qua accipitur conceptus contractiuus, ſiue determinatiuus ipſius conceptus entis, ſiue ille conceptus contractiuus ſit differentia, ſiue gradus intrinſecus, ſiue modus aliquis alius, de hoc non curo. Et ſic patet quomodo nullum eſt inconueniens in eadem re ponere plures realitates quiditatiuas, & ad quiditatem rei verè præter omne opus intellectus pertinentes.

Inuehit in illos, qui poſſunt gradum ſenſitiuum diſtinctum realiter ab intellectiuo.

17. Ad tertium. Dico primò, quòd eſſe plures ſingularitates partiales in aliquo, non tantùm nõ eſt incõueniens, ſed eſt neceſſe illud ponere, vt patet in compoſito ſubſtantiali ex materia, & forma, vbi materia habet propriam ſingularitatem aliam à ſingularitate compoſiti, & aliam à ſingularitate formæ; & ſimiliter forma habet propriam aliam à præmiſſis. Et hoc patet à Doctore *in ſecundo, diſt.* 3. ſic non videtur inconueniens, quòd vniformiter ſint plures ſingularitates, quia plures entitates partiales; eſſet tamen inconueniens, imò ſimpliciter impoſſibile, quòd in eodem ſingulari poſſint eſſe plures ſingularitates totales, vel vltimatæ, quia tunc eſſet ſingulare duabus ſingularitatibus cõpletiuè, & æquè perfectè ab vna ſicut à duabus, & ſic ſimul poſſet eſſe ſingulare, & non ſingulare, quia circũſcripta vna, & poſita alia eſſet, quia ſingularitas eius eſſet, & non eſſet, quia alia circũſcripta. Hæc cõſequentia patet à Doctore in pluribus locis. In propoſito tamen dico quòd non eſſent tot ſingularitates quot entitates, ſiue realitates in Franciſco, niſi eſſent ibi realiter diſtinctæ; & patet, quia hæc albedo eſt tantùm vnum ſingulare, & præcisè vna ſingularitate, & non pluribus, & tamen diſtinguuntur in ea plures realitates, vt ſuprà patuit, ſed quia non diſtinguuntur ibi realiter, ſed tantùm vel ex natura rei, vel formaliter, ideò non dicunt diſtinctas ſingularitates. Poteſt tamen vnico verbo dici quòd tot ſunt ibi ſingularitates, quot ſunt realitates pertinentes ad quiditatem, ita quòd ſi illæ entitates diſtinguuntur abinuicem realiter, ſimiliter & ſingularitates diſtinguuntur realiter: ſi formaliter, formaliter; ſi præcisè ex natura rei, ſic ſunt diſtincta ſingularia ex natura rei; & ſic concedo quòd eo modo quo diſtinguuntur in albedine realitates, eo modo ſunt tot ſingularia, & tamen erit hæc albedo tantùm, videlicet ſingulare totale, & vltimatum; & ſic patet quomodo hæc albedo poteſt verè conſiderari vt ſingulare entis, vt ſingulare coloris, vt ſingulare qualitatis, vt ſingulare albedinis, & hoc loquẽdo ex natura rei, & non tantũ cõceptibiliter, vt ſuprà patuit.

18. Et cùm vltra infertur de ſuppoſito, puta, quòd Franciſcus poteſt conſiderari vt ſuppoſitum talis, &c. Dico, quòd non accipit ibi Doctor ſuppoſitum prout eſt in communicabile, & vt *quo*, & vt *quod*, de quo ipſe loquimur, *in primo, d.* 2. *p.* 2. *q.* 1. ſecundùm quòd vt ſuppoſitum dicit negationem duplicis dependentiæ, ſcilicet actualis, & aptitudinalis, de quo Doctor *in tertio, diſt.* 1. *q.* 1. *& infrà in quodl. quæſt.* 19. Sed accipit ſuppoſitum pro ſingulari entis, id eſt, quòd perfectio ſimpliciter eſt melior in quodlibet ente, quàm ſuum incompoſſibile. Et ſicut eſt melius ſimpliciter animam eſſe ſapientem ſimpliciter, quàm includere ſuum incompoſſibile, & tamen anima non eſt propriè ſuppoſitum: Similiter eſt melius ſimpliciter hunc colorem, vt eſt ſingulare entis, habere ſapientiam infinitam, quàm habere ſuum incompoſſibile, quia vt ipſe color præcisè conſideratur vt ens, ſibi non repugnat talis perfectio, licèt ſibi repugnet vt eſt ſingulare coloris. Et quòd Doctor non accipiat ibi ſuppoſitum propriè, de quo ſuprà, patet, quia ipſe concedit quòd eſt melius ſimpliciter Deum habere intellectum, & voluntatem, & ſapientiam, quàm habere eorum incompoſſibilia; & tamen ipſe Deus, vt Deus, non eſt ſuppoſitum alicuius, accipiendo ſuppoſitum modo præexpoſito.

Quomodo accipiatur ſuppoſitum.

19. Ad quartum. Dico primò, quòd fortè non erit inconueniens dicere ipſum ens in ſe eſſe actum intelligendi, quo intelligo Franciſcum, vt ens abſolutè. Cùm inſtatur, quòd talis actus non prædicatur in *quid*. Dico, quòd prædicari in *quid* de alio poteſt dupliciter intelligi, vel quia eſt de quiditate illius de quo prædicatur; vel quia accipitur ab aliquo pertinente ad quiditatem ſubiecti, de quo prædicatur, & hoc accipiendo *ſubiectum* non pro termino, nec pro actu intelligendi, quo intelligo Franciſcum, ſed pro ſignificato, & pro re Franciſci. Primo modo concedo quòd non prædicatur in *quid*, quia nullus actus intelligendi eſt de quiditate alicuius ſubiecti. Secundo modo prædicatur in *quid*, quia ille actus intelligendi accipitur ab entitate quiditatiua in Franciſco, & hoc modo non videtur fortè inconueniens. Cùm ſecundò infertur, ad quid terminatur ille actus intelligendi? Dico, quòd ad entitatem quiditatiuam in Franciſco. Et cùm dicitur, quòd talis entitas erit potentialis ad vlteriores entitates. Dico primò, quòd ſi ponatur quòd entitas abſolutè in Franciſco nullo modo

Prædicatiũ quid poteſt accipi dupliciter.

modo præter opus intellectus intelligitur ex natura rei prior, quòd tunc terminatur ad Franciſcum, vt præcisè conſideratum ſub ratione entis. Dico tamen, & melius, quòd terminatur ad realitatem quiditatiuam ſuo modo priorem omni alia realitate in Franciſco, ſicut in albedine diſtinguuntur realitates, vt ſuprà patuit. Dico ſecundò, quòd ſecundùm aliquos poſſet concedi quòd ens in ſe, quod ponitur prædicari in *quid* de decē Prædicamentis, ponitur quoddam dolum fabricatum ab intellectu, quod tamen dicitur prædicari in *quid*, non quòd ſit de quiditate illius, de quo prædicatur, ſed quia accipitur ab aliquo pertinente ad quiditatem ſubiecti.

20. Dico tertiò, & melius primo, & ſecundo modo, & magis ad mentem Doctoris quòd ens in ſe, vt ponitur commune Deo, & creaturæ, accipitur pro aliquo conceptibili, ita quòd in Frāciſco ſunt ex natura rei diſtincta conceptibilia. Poteſt enim concipi vt homo, vt animal, vt corpus, vt ſubſtantia, vt ens, ita quòd in ipſo eſt alia, & alia realitas, à quibus accipitur alius, & alius conceptus; & ſicut ab vna accipitur conceptus ſubſtantiæ, ita ab alia accipitur conceptus entis, aliter Franciſcus non poſſet verè conſiderari, ſiue intelligi, vt ſingulare hominis, vt ſingulare animalis, vt ſingulare ſubſtantiæ, & vt ſingulare entis. Et vt intelligitur ſingulare ſubſtantiæ, præcisè non intelligitur vt ſingulare corporis; nec ſimiliter vt præcisè intelligitur ſingulare entis, non intelligitur ſingulare ſubſtantiæ, nec corporis. Et concedo breuiter, quia realitas, à qua præcisè accipitur conceptus entis, ſi eſſet realiter diſtincta ab aliis realitatibus perficientibus Franciſcum, quòd verè realiter perficeretur ab illis, ſicut & nunc quando genus, & differentia accipiuntur ab alia, & alia re realiter diſtinctis, quòd res, à qua accipitur genus realiter perficitur à re, à qua accipitur differentia. Sed ſi realitas, à qua accipitur conceptus entis, non diſtinguitur ab aliis realitatibus realiter aliquo alio modo, tunc dico quòd eo modo, quo diſtinguitur à poſterioribus realitatibus, eo modo dicitur perfici ab illis, vt patet ſuprà copioſiſſimè de realitatibus in albedine. Et dixi *de realitate entis in creaturis tantùm*, quia in Deo non pono aliquam realitatem priorem, à qua accipitur conceptus entis, cùm omnis realitas diuinæ eſſentiæ ſit ibi in vltima, & perfectiſſima actualitate, & per conſequens nullo modo eſt in potentia, nec quaſi in potentia ad aliam, imò exiſtentia eſſentiæ diuinæ quæ eſt in vltima, & perfectiſſima actualitate, ponitur de intellectu quiditatiuo ipſius, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 2. parte 1. quæſt. 2. diſt. 25. & in quoli. q. 1. art. 1.* Et ſic patet reſponſio.

In Deo non ponitur realitas aliqua prior.

21. Ad quintum dico, quòd conceptus entis prout accipitur à creatura, accipitur ab aliqua realitate quiditatiua in ipſa creatura. Et ſic propriè dicitur ille conceptus prior Franciſco, pro quanto accipitur ab aliquo priori in Franciſco. Et ſimiliter dicitur prædicari in *quid*, & eſſe de quiditate Franciſci, pro quanto accipitur à realitate pertinente realiter ad *eſſe* quiditatiuum Franciſci, eo modo quo etiam ponimus animal, ſiue hominem actu prædicari in *quid* de pluribus, non quòd conceptus hominis ſit ſimul de quiditate illorum, quia illud, quòd ſic prædicatur, ponitur vnus conceptus numero in ſe formaliter, ſed quia accipitur ab entitate pertinente ad eſſentiam Franciſci &c. ideò dicitur de illis prædicari in *quid*. Et de hoc vide quæ expoſui per longum tractatum *in ſecundo, diſt. 3. q. 1.* vbi de hac materia extant ſingularia dubia. Sed loquendo de conceptu entis prout dicitur prædicari in *quid* de Deo. Dico, quòd talis conceptus nullo modo accipitur ab aliqua entitate in Deo quiditatiua perfectibili, vel quaſi perfectibili vlteriori entitate pertinēte ad entitatem ipſius, quia in Deo præcisè eſt vna entitas eſſentialis, & quiditatiua, quæ eſt natura merè intellectualis, quæ; vt conſideratur prior omni ſuo attributo, & omni gradu intrinſeco, eſt ſimpliciter indiſtincta, & ſingulariſſima, ita quòd non eſt ibi conſiderare aliquā realitatem aliquo modo contrahibilē, & perfectibilē quiditatiuam, cùm ſit vna tantùm omnino præter omne opus intellectus indiſtincta, imò ſic eſt vna, & indiſtincta, quòd ex ſe formaliter eſt *hæc*, & nullo modo eſt *hæc* per hæcceitatem aliquo modo diſtinctam præter opus intellectus, & ſibi vt priori aduenientem, eſt enim in vltima actualitate, & perfectiſſima & de ſe formaliter *hæc*, & in tali priori nullam penitus pono diſtinctionem; & hæc omnia poſſent probari ex diuerſis dictis Doctoris *in primo, diſt. 2. parte 2. & diſt. 5. q. 2. & diſt. 8. & in quol. q. 1.* & in pluribus aliis locis. Concedo ergo quòd conceptus entis non accipitur ab aliqua realitate priore aliquo modo in eſſentia diuina, ſed accipitur immediatè ab ipſa eſſentia omnino indiſtincta, & ſic talis conceptus nullo modo ponitur de quiditate Dei, quia conceptus, qui propriè ponitur de quiditate illius, de quo prædicatur in *quid*, accipitur ab aliquo pertinente ad *eſſe* quiditatiuum illius, ſic tamen quòd illud de quo prædicatur, includat aliquid aliud præter realitatem, à qua accipitur conceptus dictus in *quid*, ſicut patet de homine, qui prædicatur in *quid* de Franciſco, quia Franciſcus vltra naturam humanam, à qua accipitur conceptus hominis, includit etiam propriam ſingularitatem contractiuam humanitatis. Patet ergo quomodo conceptus entis nullo modo ponitur de quiditate Dei, prædicatur tamen in *quid* de ipſo Deo, quia accipitur ab ipſo Deo præcisè, vt priori omni attributo, & omni gradu intrinſeco, qui Deus, vt ſic, nihil aliud ſignificat, niſi naturam diuinam ſingulariſſimam perfectiſſimè exiſtentem, & in vltima, & perfectiſſima actualitate, quæ ſic tantùm dicit *eſſe* quiditatiuum, & præcisè vnum omninò, præter omne opus intellectus indiſtinctum.

Not. hic pulcherrimè quomodo cōceptus entis prædicetur in quid de Deo.

22. Ex his apparet quomodo Deus, & creatura conueniunt in conceptu entis, & non in aliqua realitate communi, quia nihil reale eſt aliquo modo commune Deo, & creaturæ, ſed præcisè eſt conceptus, qui non accipitur ab aliqua realitate potentiali Deo, & creaturæ; ſicut diximus quòd conceptus hominis accipitur ab aliqua natura communi Franciſco, & Ioanni, id eſt, ab humanitate indifferente ad ſingularitatem Franciſci, & ſingularitatem Ioannis, vt diffusè expoſui *in ſecundo, diſtin. 3. q. 1.* Sed an decē Genera conueniāt quiditatiuè in conceptu entis, accepto ab aliquo cōmuni ex natura rei ipſis generibus. Dico, quòd non haberem

Quomodo Deus & creatura conueniant.

hoc pro inconuenienti, quòd tale commune ſit diuerſimodè determinabile. Sed omittatur pro nunc cùm non multùm faciat ad propoſitum noſtrum; ſufficit enim ad propoſitum noſtrum habere quòd conceptus entis prout prædicatur in *quid* de aliqua creatura, quòd accipitur ab aliqua realitate quiditatiua ipſius. Sed prout prædicatur in *quid* de Deo, præcisè accipitur ab ipſo Deo pænitus indiſtincto.

Nota

Ad ſextam, & vltimam inſtantiam, ad hanc partem pertinentem. Dico breuiter, quòd ſufficit quòd ille conceptus entis poſſit accipi ab ipſo Deo omnino indiſtincto dicente perfectiſſimum *eſſe* quiditatiuum, & ſic concedo, quòd poteſt abſtrahi ab ipſo immediatè, & nó ab aliquo priore in Deo, vt ſuprà expoſui; & ſic concipiendo ens in ſe, tamen abſtractum à creatura, concipitur quiditatiuè ipſe Deus, non in ſe quiditatiuè, ſed in aliquo conceptu quiditatiuo, id eſt, quòd concipiendo aliquid in ſe, quod natum eſt prædicari de alio in *quid*, concipio illud aliud quiditatiuè, id eſt, quòd præcisè concipio prædicatum natum dici in *quid* de illo, & ſic concipiendo ens in ſe concipio Deum quiditatiuè, id eſt, concipio aliquid in ſe, quod natum eſt prædicari in *quid* de Deo, non tamen quòd ſit de quiditate eius, ſed quia natum eſt abſtrahi ab ipſo Deo, qui dicit perfectam entitatem quiditatiuam. Sed de creatura prædicatur in *quid*, & eſt de quiditate eius modo præexpoſito.

23. *Trinitas poteſt accipi nò in ſe, & in conceptu.*

Ad inſtantias contra ſecundam partem de numero &c. Pro maiori intelligentia præmitto aliqua. Primò, quòd accipiendo Trinitatem non in ſe, ſed in conceptu, puta, quòd tres perſonæ accipiantur pro tribus conceptibus diſtinctis, forte hoc modo iſti conceptus poſſunt numerari. Sed de hoc dictum eſt *in primo, diſt. 3 q. 5.* de veſtigio Trinitatis, & *diſt.* 24. Accipiendo tamen perſonas proipſis ſignificatis, certum eſt quòd non numerantur propter cauſam à Doctore aſſignatam *in* 1. *diſt.* 24. Secundò præmitto, quòd Doctor non intelligit propriè de numero, ita quòd cùm dico *aliquod ens eſt trinum*, non intelligit de numero ternario propriè ſumpto, ſed intelligit de numero eo modo, quo poteſt intelligi, poni; & quia numerus eſt primò nobis notus ex diuiſione continui, & ex aggregatione vnitatum, ſecundùm quas numeramus, ideò ab ipſo numero propriè accepto abſtraho rationem diſcretionis, quæ ponitur communis omni numero, ſiue propriè, ſiue impropriè accepto. Et tertiò præmitto, quòd Doctor non accipit hîc Trinitatem ſic abſolutè, ſed ſicut ab hoc ente abſtraho rationem entis in ſe, & ab hoc numero rationem numeri in ſe, & ab hac vnitate rationem vnitatis in ſe, & ab hoc ſuppoſito rationem ſuppoſiti in ſe, & ab hoc ſummo rationem ſummi in ſe, & coniungendo omnia iſta, formo hãc propoſitionẽ; *aliquod ens ſummũ eſt trinum & vniũ*, id eſt, aliquod ens ſummum vnum, & idem perfectè eſt in tribus ſuppoſitis, ſiue aliqua natura ſumma omnino in ſe vna, & indiuiſa eſt ſimpliciter, & perfectè in tribus ſuppoſitis realiter ab inuicem diſtinctis, & ſic patet intentio Doctoris, & per conſequens patet etiam reſponſio ad illa duo argumenta.

24. Ad inſtantias contra aliam partem. Dico breuiter quòd Deus nullo modo dicitur diſtinctè cognoſci per conceptum entis, quia tunc dicitur aliquid diſtinctè cognoſci, quando cognoſcitur ſecundùm omnia pertinentia ad *eſſe* illius, & ſic albedo diſtinctè cognoſcitur quando cognoſcitur ſecundùm omnes realitates, à quibus accipitur alius, & alius conceptus; & ſic non poſſet diſtinctè concipi in re, niſi concipiatur ſecundùm realitatem, à qua accipitur conceptus entis, nec per conſequens conceptus albedinis poſſet diſtinctè concipi, nec omnes conceptus pertinentes ad conceptum eius conciperentur; & ſic oportet quòd concipiatur primò conceptus entis. Sed in Deo non ſunt hujuſmodi realitates, vt ſuprà patuit, ſed tantùm vna realitas quiditatiua omnino indiſtincta, quæ ex natura rei, vel totaliter ſcitur, vel totaliter ignoratur, & vt ſic nullo modo eſt reſolubilis in aliquid prius, & per conſequens non diceretur aliquo modo diſtinctè cognoſci per conceptum entis, & vt ſic, eſt non tantùm ſummè ſimplex, ſed etiam ſimpliciter ſimplex. Si verò accipiatur Deus non ex natura rei, ſed pro conceptu, tunc fortè conceptus entis includitur in tali conceptu, & per conſequens poſſet ille conceptus diſtinctè cognoſci per diſtinctam cognitionem omnium pertinentium ad eius conceptum, & quia conceptus entis ſic pertinet: tunc cognitio diſtincta eius primò incipit à conceptu entis. Sed poſtea eſt difficultas, vtrùm ab vna, & eadem re omnino præter opus intellectus indiſtincta, poſſunt eſſe plures conceptus quiditatiui: pro nunc omitto hanc difficultatem, aliàs tamen prolixè pertractandam. Ad propoſitum tamen dico, quòd quamuis conceptus entis in ſe ſit omnino diſtinctus, nec poſſit in ſe confusè concipi confuſione partium actualium, eſt tamen confuſus confuſione partium potentialium, quia contrahibile ad omnia inferiora, & ſic cognoſcendo aliquid, vt præcisè in tali conceptu concipitur confusè. Dico tamen breuiter, quòd in propoſito dicitur aliquid cognoſci diſtinctè, quando in ſe cognoſcitur, & non præcisè, vt in alio, & per conſequens dicitur Deus tantùm confusè concipi, vt præcisè concipitur in ente. Dicitur autem diſtinctè concipi quando in ſe perfectè concipitur, & cognoſcitur. Ex his patet reſponſio ad illas duas inſtantias, nec oportet nunc aliter reſpondere.

Deus non diſtinctè cognoſcitur per cõceptum entis.

Deus non diſtinctè cognoſcitur per cõceptum entis.

Dubium.

Reſponſio

Quid ſit diſtinctè concipi.

Secundò principaliter inſtatur contra ſecundam concluſionem, probando quòd idem actus non eliciatur à fide infuſa, & acquiſita. Et primò ſic: habitus ſpecie diſtincti neceſſariò inclinant ad actus ſpecie diſtinctos. Patet iſta, quia ſicut actus diſtinguuntur ſpecie ex obiectorum ſpecifica diſtinctione, ſic ſimiliter habitus videntur vt ſpecie diſtincti, præcisè inclinare ad actus ſpecie diſtinctos. Sed fides infuſa, & acquiſita ſunt habitus ſpecie diſtincti; patet quia ſupernaturale, vt huiuſmodi ſpecie diſtinguitur à naturali, ſicut etiam corruptibile, & incorruptibile. Tum etiam, quia ſi eſſent eiuſdem ſpeciei, poſſet habitus infuſus cauſari à cauſa naturali; patet, quia ſi vnum indiuiduum poteſt naturaliter cauſari; etiam quotlibet eiuſdem rationis poterit naturaliter cauſari; ergo eſt impoſſibile quòd vnus, & idem actus eredendi ſit ſimul ſecundùm inclinationem vtriuſque habitus.

Secundò inſtatur ſic; plures habitus acquiſiti

Secundò inſtatur ſic: plures habitus acquiſiti ſpecie diſtincti, etiam loquendo de habitibus fidei, non poſſunt ſimul inclinare ad vnum, & eundem actum; ergo nec multò minùs habitus acquiſitus, & habitus ſupernaturaliter infuſus. Conſequentia patet. Tum, quia ſupernaturalis, & naturalis minùs conueniunt, quàm duo naturaliter acquiſiti. Tum etiam, quia naturaliter acquiſiti habent euidentiam ex teſtimonio creato, cui firmiter creditur, non ſic ſupernaturalis. Antecedens patet, quia reſpectu huius articuli *Deus eſt trinus & vnus*, poteſt cauſari habitus inclinans ad actum reſpectu illius concluſionis, ſiue articuli. Et reſpectu huius articuli. *Verbum caro factum eſt*, poteſt acquiri alius habitus à Deo præcisè inclinans ad aſſentiéndum huic articulo, *Verbum caro factum eſt*, & tamen iſti habitus fidei nullo modo inclinant ad eundem actum, imò præcisè ad diſtinctos actus.

Nota.

Tertiò inſtatur ſic, quia ſi iſti duo habitus inclinant ad eundem actum eliciendum à potentia, inclinant etiam ad cõditiones ſecundùm quas elicit actum, aliter non inclinarent potentiam ad actum eundem eliciendum. Sed præcisè habitus fidei acquiſitus inclinat potentiam ad promptè, faciliter expeditè, & delectabiliter actum eliciendum, & non habitus infuſus: patet, quia iſtæ ſunt conditiones præcisè habitus acquiſiti ex frequentatis actibus, vt patet à Doctore *in primo diſt.* 17. vbi vult quòd habitus charitatis non habeat has conditiones; ergo ſequitur quòd iſti habitus non inclinant ad eundem habitum.

26. Quartò inſtatur, & pono caſum quòd quis acquiſierit habitum fidei valde intenſum de aliquo articulo includẽte falſitatem, puta, quòd inclinet potentiam ad aſſentiendum huic, *Deus non eſt trinus & vnus*, & pòſt ſtante illo habitu, infundatur habitus fidei inclinas ad aſſentiendum huic: *Deus eſt trinus & vnus*, quia hoc non repugnat: licèt enim habitus fidei infuſus non ſtet cum actu, quo quis aſſentit huic: *Deus non eſt trinus & vnus*, ſicut nec charitas cum actuali peccato mortali, tamen ſtat cum habitu, ſicut & charitas ſtat cum habitu vitioſo, quia non ſtatim habitus vitioſus deletur, infuſa gratia, vt patet à Doctore *in 4. diſt.* 14. *q.* 1. hoc ſtante, patet quòd non ſequitur quòd eliciatur actus idẽ ſecũdùm inclinationem vtriuſque habitus, imò inclinant ad actus oppoſitos; & tamen iſti duo habitus ſunt in eodem operante.

Quintò inſtatur. Et pono quòd habitus ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis concurrat actiuè ad actum, vt videtur tenere Doct. *in primo diſt.* 17. & *in* 3. *diſt.* 27. Ita quòd non tantùm inclinent ad actum, ſed partialiter concurrant, vt duæ cauſæ partiales. Sed duo habitus ſpecie diſtincti non poſſunt cauſare vnum, & eundem actum ſpecie, & multò minùs vnum numero: patet, quia ſicut duo obiecta ſpecie diſtincta non poſſunt eſſe duæ cauſæ partiales integrantes vnam, ſiue non integrantes reſpectu vnius actus ſpecie, vt patet *in primo diſt.* 3. *q.* 7. ergo nec habitus ſpecie diſtincti, quales ſunt habitus infuſus, & acquiſitus.

Sextò inſtatur per argumentum à maiori; ſi de quo magis videtur ineſſe, & non ineſt, ergo nec de quo minus. Sed magis videtur, quòd duo habitus, ſolo numero differentes, poſſint inclinare potentiam ad eundem actum eliciendum, quàm duo habitus ſpecie diſtincti: Patet iſta maior; ſed duo habitus ſolo numero differentes, puta habitus, quo diſtinctè cognoſco Fracíſcum, & habitus, quo diſtinctè cognoſco Ioãnem (habitualiter tamen) non poſſunt inclinare intellectum ad vnam cognitionem numero, vt patet; ergo. Sicut ſe habent duæ ſpecies intelligibiles ſpecie diſtinctæ in eodem operante ad actum intelligendi, ſic ſe habent habitus fidei infuſus, & habitus fidei acquiſitus in eodem operante ad actum aſſentiendi. Patet ſimilitudo, quia æquè ſpecies ponuntur duæ formæ in eodem operante reſpectu actus, ſicut & habitus illi. Tum etiam, quia illæ ſpecies ponuntur quaſi habitus, vt patet à Doctore *in primo diſt.* 3. *q.* 6. Tum etiam, quia ponuntur in eodem operante vt cauſæ partiales actus cognoſcendi, ſicut illi habitus ponuntur in eodem operante vt cauſæ partiales actus cognoſcendi, ſicut illi habitus ponuntur in eodem operante cauſæ partiales actus aſſentiendi. Nec videtur neganda iſta ſimilitudo: ſed duæ ſpecies intelligibiles non poſſunt concurrere ad vnum, & eundem actum cognoſcendi, quando ſpecie diſtinguuntur, vt patet: ergo nec iſti habitus ſpecie diſtincti, vt ſuprà probaui, quòd ſpecie diſtinguuntur. Et poſito quòd ſpecie nõ diſtinguantur, adhuc ſtat ratio, quia duæ ſpecies intelligibiles ſolo numero differentes, vt ſpecies intelligibilis Franciſci, & ſpecies Ioannis, quæ ſolo numero differunt non poſſunt cauſare vnum, & eundem actum numero intelligendi, vt patet *in ſecundo d.* 3. vide quæ ibi expoſui, ſic erit in propoſito de iſtis habitibus.

27. *Reſponſio ad inſtantias.*

Reſpondeo ad iſtas inſtantias. Ad primam conceſſo quòd diſtinguantur ſpecie illi habitus, non ſequitur concluſio, quia maior eſt falſa, loquẽdo de duobus habitibus, quorum vnus eſt infuſus, & alius acquiſitus, comparando eos ad vnum, & idem obiectum: ſicut in propoſito fides infuſa reſpicit ſimpliciter idem obiectum, quod & fides acquiſita. Et ſic duæ formæ in eodem operante reſpicientes idem penitus obiectum, & inclinantes potẽtiam ad illud idem, videntur ſemper inclinare ad eundem actum. Et cùm probatur de habitibus acquiſitis ſpecie diſtinctis. Dico, quòd non eſt ſimile, quia cauſantur ab actibus ſpecie diſtinctis, qui actus diſtinguuntur ſpecie propter diſtincta obiecta, à à quibus cauſantur, & ſic neceſſariò, vt ſic ſpecie diſtincti, reſpiciunt diſtincta obiecta, ſpecie diſtincta, & per conſequens habitus cauſati ab illis actibus dicuntur ſpecie diſtingui ab obiectis ſpecie diſtinctis, quæ immediatè reſpiciũt, & per conſequens non poſſunt inclinare potentiam ad vnum, & eundem actum, vt patet. Si tamen per poſſibile, vel impoſſibile illi habitus ſpecie diſtincti inclinarẽt potentiam ad idem ſimpliciter obiectum. Dico, quòd potentia eliceret præcisè vnum actum ſecundùm inclinationem vtriuſque habitus.

Ad ſecundum, conceſſo antecedente, negatur conſequentia, quia plures habitus acquiſiti ſpecie diſtincti neceſſariò inclinant ad plura obiecta complexa, fortè ſpecie diſtincta, vt patet in exemplis, & per conſequens non poſſunt inclinare potentiam ad vnum, & eundem actum reſpectu vnius, & eiuſdem obiecti complexi. Sed habitus infuſus ſemper inclinat

ad idē obiectū,ad quod inclinat fides acquiſita, ideò inclinant potentiā ad eliciendum eundem actum circa idem obiectum complexum. Nota tamen,quòd loquendo de habitibus acquiſitis, non videtur quòd vnus,& idem habitus inclinet ad aſſentiēdū pluribus obiectis complexis, quia vnus habitus poteſt eſſe præcisè cauſatus ex pluribus actibus, aſſentiendi huic complexo: *Deus eſt trinus,& vnus*, ita quòd præcisè inclinat potentiam ad eliciendum actum circa illud complexum, & reſpectu huius complexi: *Chriſtus mortuus eſt*,poteſt cauſari alius habitus ex frequentatis actibus aſſentiendi illi complexo, & cùm habitus ſemper inclinet ad ſimiles actus, ſequitur quòd præcisè inclinabit ad actum reſpectu eiuſdem complexi, & ſic videtur ponere plures habitus acquiſitos reſpectu alterius,& alterius complexi;poteſt tamen dici vnus habitus acquiſitus aggregatus ex omnibus habitibus acquiſitis. Sed habitus fidei infuſus videtur tantùm vnus inclinans ad omnes articulos,& concurrens cum omnibus aliis habitibus acquiſitis,ſicut charitas infuſa ponitur tantum vnus habitus, & poteſt concurrere ad omnes actus aliarum virtutum in voluntate exiſtentium. Et ſic videtur quòd idem habitus fidei infuſus habeat aliā,&aliā inclinationē ad alium,& alium articulū, & ſemper ſimul inclinet potentiam ad eliciendum actum circa idem complexum,circa quod habitus acquiſitus inclinat, ita quòd quando vnus habitus acquiſitus inclinat ad actum circa aliquem articulum, ſemper infuſus inclinat ad eundem actum.

28. Ad tertium dico,quòd habitus infuſus abſolutè inclinat potentiam ad eliciendum eundem actum,ad quem inclinat habitus acquiſitus,non tamen ſequitur quòd potentia inclinata eodem modo eliciat actum,vt vtitur habitu

Nota infuſo,ſicut quādo vtitur habitu acquiſito,quia vt vtitur habitu tantùm infuſo, tantùm elicit actum abſolutè;vt verò vtitur habitu acquiſito, tunc elicit eundem actum faciliter promptè, &c.quia iſtæ ſunt præcisè conditiones habitus acquiſiti. Dico ſecundò quòd potentia præcisè vtitur habitu infuſo,quando vtitur habitu acquiſito, & elicit actum præcisè, ſecundùm quòd inclinat ad actum eliciendum, ſed tam acquiſitus quàm infuſus tantùm inclinat ad actum aſſentiendi,& non vnus magis inclinat, quàm alius,cùm vterque inclinet per modum naturæ;ſed facilitas,& promptitudo operandi eſt à voluntate ſic habituata, & hoc accidit.

Ad quartum patet reſponſio, quia loquimur præcisè de habitu infuſo,& acquiſito, qui reſpiciunt idem obiectum complexum, & non aliud, & aliud, ſicut ponitur in argumento.

Ad quintum. Dico breuiter,quòd non eſt ſimile, quia duo obiecta ſpecie diſtincta neceſſariò cauſant actus ſpecie diſtinctos, & hoc eſt ex natura obiectorum. Sed iſti habitus præcisè vt reſpiciunt idem complexum inclinant ad eundem actum, & ſunt præcisè in eodem operante.

Ad ſextum de ſpeciebus intelligibilibus, & de diſtinctis habitibus numero patet, reſponſio ex ſuprà dictis, quia non ſunt reſpectu eiuſdem obiecti.

Tertiò principaliter inſtatur,contra tertiam concluſionem, probando quòd etiam ex ſola fide infuſa quis poteſt elicere actum credendi, & arguitur ſic primò: Quicquid ponitur ratio formalis eliciendi aliquē actum,ſi ſit in ſuppoſito debito, illa poteſt immediatè elicere actum,patet iſta à Doctore *in primo diſt.* 2. *par.* 2. *q.* 3. *& diſt.* 7.& in multis aliis locis,& ſpecialiter *in q.*13.*quoli.* Sed intellectus habens fidem infuſam eſt ratio formalis eliciendi actum credendi, tenendo ſecundùm veritatem quòd habitus concurrat actiuè ad actum, patet, quia tunc intellectus, & habitus fidei infuſus ſunt duæ cauſæ partiales integrantes vnam totalem, & ſufficientem reſpectu actus eliciendi:patet, quia nihil aliud requiritur ex parte principij actiui. Si etiam ponatur habitus inclinans, & potentia cauſa totalis eliciēdi actum aſſentiendi,adhuc habetur propoſitum, quia ille habitus inclinat potentiam ad eliciendum actum credendi per modum naturæ, & neceſſariò, vt patet à Doctor in ſimili *in primo diſt.* 17.*& in* 4. *diſt.*49.*q. prima*:habito ergo perfecto inclinatiuo ad actum credendi in potentia nata elicere actum credendi vt cauſa totali, poteſt immediatè elicere actum illum, ad quem talis habitus fidei infuſus inclinat, & hoc præhabita cognitione terminorum, & complexione eorum. Si enim fidei habitus infuſus inclinat ad actum aſſentiendi huic complexo: *Deus eſt trinus, & vnus*,ſiue *aliquod ens eſt trinum, & vnum*,& intellectus habens talem habitum,præcognoſcat terminos illius complexionis, & actu percipiat illam complexionem,& habitus infuſus neceſſariò,& per modum naturæ, & determinatè inclinet ad illum actum,quia intellectus non poteſt tunc vti tali habitu inclinatiuo ad aſſentiēdum huic complexo: *Deus eſt trinus,& vnus*, non videtur,& alio in contrarium.

Ex ſola fide infuſa, quis poteſt elicere actum credendi.

Primum dubium.

29. Secundò inſtatur, idem manens idem ſemper natum eſt facere idem,remoto omni impedimento tam ex parte obiecti, quàm ex parte ſui. Sed fides infuſa eſt ſimpliciter eadem ante habitum acquiſitum, quæ & poſt habitum, & ante habitū acquiſitū nullum apparet impedimentum,non ex parte obiecti, quia poteſt eſſe circa idem obiectum,puta,*aliquod ens eſt trinū, & vnum*,nec ex parte habitus infuſi; patet quia eſt æquè diſpoſitus ante habitum acquiſitum ſicut pòſt; patet, quia habitus acquiſitus non ponitur vt diſpoſitio habitus infuſi, quia tunc acquiſitus non attingeret eundem terminum, quia diſpoſitio propria non eſt ad eundem terminum attingendum, ad quem eſt agens principale; nec ponitur habitus acquiſitus,vt cauſa particularis concauſans habitui infuſo; patet, quia ſic ponitur cauſa partialis habitus infuſus; ergo ſicut habitus acquiſitus ſine infuſo poteſt inclinare potentiam ad actum eliciendum, ſic è contra,habitus infuſus,ſine acquiſito.

Secundum.

Tertiò inſtatur ſic:potentia operatiua habēs duas formas circa idem obiectum, quarum vna non eſt determinatiua alterius, & æquè inclinant ad actum eliciendum circa idem obiectū, & ſecundùm vtriuſque inclinationem, poteſt elicere actum,ſequitur quod ſicut per acquiſitam ſolam poteſt actum credendi elicere, ergo & per ſolam infuſam cùm non appareat maior ratio de vna,quàm de alia.

Tertium.

Quartò

Quartum. Quartò inſtatur, & pono caſum quòd quis habeat habitum fidei infuſum, & non acquiſitum, & aſſentiat tunc huic complexo: *aliquod ens eſt trinum, & vnum*, quæro an potentia eliciat hunc actum aſſentiendi ſecundùm inclinationem habitus infuſi, aut non? non ſecundò, quia ponis quòd habens habitum fidei infuſum, nunquam elicit actum credendi, niſi eliciat ſecundùm inclinationem fidei infuſæ. Si primò, ergo habens ſolum habitum infuſum poteſt elicere actum credendi ſecundùm inclinationem illius habitus.

Quintum. Quinto inſtatur ſic: habitus acquiſitus nihil facit ad habitum infuſum; ergo potentia æquè benè poteſt elicere actum ſecundùm inclinationem habitus infuſi, ſicut ſecundùm inclinationem habitus acquiſiti. Conſequentia patet, quia ſi habitus infuſus in nullo dependet ab acquiſito, & eſt æquè inclinans, & fortè magis inclinans, quia non ita poteſt ſecundùm infuſum ſolum ſine acquiſito, ſicut poteſt ſecundùm acquiſitum ſine infuſo. Antecedens patet, quia infuſus in nullo dependet, nec ſecundùm *eſſe*, nec ſecundùm inclinationem, quæ eſt idem ſibi; patet, quia immediatè creatur à Deo, & æquè benè poteſt eſſe circa idem obiectum complexum.

30. *Sextum* Sextò inſtatur ſic: fides infuſa æquè inclinat ad credendum ea, quæ habent euidentiam ex terminis, & includunt aliquam euidentiam connexionis terminorum, ſi termini ſint apprehenſi ex ſenſibilibus, ſicut fides acquiſita; ergo potentia habens tantùm habitum infuſum, æquè poteſt elicere actum, ſecundùm inclinationem eius, ſicut ſecundùm inclinationem habitus acquiſiti. Conſequentia patet per Doctorem, qui ponit potentiam habentem habitum acquiſitum poſſe elicere actum ſecundùm inclinationem illius habitus, eo quòd inclinat ad credendum ea, quæ habent euidentiam ex terminis, &c. Antecedens probatur, quia habens fidem infuſam poteſt ex ſuis naturalibus à ſenſibilibus abſtrahere ens in ſe, & vnitatem, & trinitatem coniungendo ad inuicem, vt ſuprà patuit, & poteſt formare idem complexum ex eiſdem terminis, ſicut ſi haberet fidem acquiſitam. Hoc patet per experientiam, poſſum enim formare hoc complexum, *aliquod ens eſt trinum, & vnum*; cùm ergo fides infuſa æquè reſpiciat in eodem idem complexum ex eiſdem pænitus terminis, quod reſpicit fides acquiſita, ſequitur quòd fides infuſa ita inclinet ad credendum ea quæ habent euidentiam; ex terminis, ſicut & acquiſita.

Septimum. Septimò inſtatur ſic; ſicut ſe habet voluntas ad habitũ charitatis infuſum reſpectu actus meritorij, & ſimiliter ad habitum infuſum ſpei reſpectu actus ſperandi, ſic ſe habet intellectus ad habitum fidei infuſum reſpectu actus credendi. Patet ſimilitudo, quia iſtæ potentiæ comparantur ad habitus ſupernaturales; ſed voluntas adulti habens ſolum habitum charitatis infuſum, ſine aliquo acquiſito poteſt meritoriè diligere proximum; ergo ſecundùm inclinationem charitatis, quia aliter non eſſet meritorius, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 17. Hoc idem patet de habitu ſpei infuſo; ergo ſimiliter erit dicendum de habitu fidei infuſo, cùm non videatur maior ratio de vno, quàm de alio.

Octauum. Octauò inſtatur ſic per argumentum à fortiori; intellectus poteſt elicere actum credendi ſine aliquo habitu neque infuſo, neque acquiſito; patet, quia poteſt aſſentire huic complexo, *aliquod ens eſt trinum, & vnum*, quia poteſt immediatè credere teſtimonio fide digno, vt ſuprà patuit, ergo quòd fortiori idem intellectus habens ſolum habitum infuſum poteſt aſſentire tali complexo, & non aſſentiet, niſi ſecundùm inclinationem habitus infuſi, cùm nullus alius habitus ſit ibi, ergo, &c.

Nonum. Nonò inſtatur ſic; actus credendi magis dependet ab habitu infuſo, quàm ab habitu acquiſito; ergo potentia magis poteſt elicere actum ſecundùm habitum infuſum, quàm ſecundùm habitum acquiſitum; ergo ſi poteſt cum ſolo acquiſito, multò fortiùs poterit cum ſolo infuſo. Conſequentia eſt nota, quia ſi poteſt eſſe à ſolo acquiſito, à quo minùs dependet, à fortiori poteſt eſſe à ſolo infuſo, à quo magis dependet. Antecedens probatur, tum quia habitus infuſus ſe habet, vt cauſa magis vniuerſalis, quàm habitus acquiſitus, quia vnus, & idem habitus acquiſitus non reſpicit omnes articulos, imò quot ſunt articuli diſtincti, tot ſunt habitus acquiſiti diſtincti, vt ſuprà patuit. Sed vnus, & idem habitus infuſus reſpicit, & inclinat ad omnes articulos, vt ſuprà patuit. Tum etiam, quia actus credendi eſt infallibiliter verus, vt præcisè eſt ab habitu fidei; ergo ſimpliciter magis dependet ab habitu fidei infuſo.

Decimum. Decimò inſtatur, quia intellectus habens duos habitus ex imperio voluntatis poteſt vti vno ad agendum, & non alio; patet in ſimili, quia idem intellectus habens plures ſpecies intelligibiles ex imperio voluntatis, poterit vti vna, & non alia, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt.* 9. ergo ſimiliter in propoſito habens habitum fidei acquiſitum, & habitum fidei infuſum, poterit vti vno, & non alio; ergo ſicut imperio voluntatis poteſt vti habitu acquiſito ad eliciendum actum credendi ſine habitu infuſo, è contra videtur quòd intellectus imperio voluntatis poſſit, vti infuſo ſine acquiſito.

31. *Reſponſio ad omnes obiectiones.* Reſpondeo ad omnes iſtas obiectiones præmittendo priùs aliqua pro maiori intelligentia. Primo præmitto quòd potentia habituata, & agens, vel ſecundùm ſolam inclinationem habitus, vel etiam ponendo habitum concurrere partialiter ad actum vt credo eſſe verum, ſecundùm intentionem Doctoris, *in primo, diſt.* 13. & *in tertio, diſt.* 27. ſemper potentia eſt principale agens, ita quòd ipſa non agente, ſiue actum eliciente, nullus habitus, quantumcúnque intenſus, poſſet aliquo modo elicere actum; ſed potentia agente ipſa poteſt vti habitu ad agendum, vel ſequendo præcisè eius inclinationem, id eſt, eliciendo illum actum, ad quem talis habitus inclinat, vel etiam vltra inclinationem, vtendo illo habitu, vt cauſa partiali reſpectu actus; hoc patet à Doctore *in primo, diſt.* 17. potentia enim ſola cum obiecto poteſt elicere actum circa obiectum, ſed non ita perfectum eliceret ſine habitu, ſicut cum habitu, agendo ſemper æquali conatu, vt probat Doctor *in primo, diſt.* 17. & *in tertio, diſt.* 27.

Secundò præmitto, quòd potentia determinatè vtitur habitu acquiſito ad eliciendum actus ſecundùm illum habitum, quia ille

habitus eſt euidens non immediatè, ſed mediantibus actibus ex quibus generatur, qui actus dicuntur euidentes terminatiuè ex hoc, quòd terminantur ad complexum, puta hoc, *aliquod ens eſt trinum* euidens ex terminis non ſic abſolutè intelligendo, quia ſi terminaretur ad complexum euidens ex terminis tunc ille actus nõ eſſet actus credendi, quia fides de obiecto complexo non ſtat cum euidentia illius, vt patet à Doctore *in prol. q. penult. & melius in tertio, diſt.* 24. Sed illud complexum non eſt euidens ex terminis, cùm ſit propoſitio mediata, vt patet *in prol. q. prima*, quæ nata eſt fieri euidens per aliam immediatam, vt patet à Doctore *vbi ſuprà, & quæſt. præſenti, art.* 1. nec per actum fidei fit potentiæ euidens mediatè, quia tunc potentia haberet aliam immediatam euidentem ex terminis, & vltrà actus fidei non ſtat cum euidentia obiecti, ſiue mediatè, ſiue immediatè, vt patet à Doctore *in tertio diſt.* 24. Nec ſimiliter hoc complexum, *aliquod ens eſt trinum*, eſt euidens ex terminis euidentia experimentali, vt patet. Dico tunc, quòd hoc complexum, *aliquod ens eſt trinum*, præcisè dicitur euidens ex terminis, pro quanto aſſentio illi complexo affirmato ab aliquo, cui indubitanter credo: pro quanto ergo teſtis fide dignus aſſerit illud complexum eſſe verum, pro tanto aſſentio illi complexo, & ſic complexum illud dicitur euidens ex terminis, non abſolutè, vt ſuprà patuit; ſed dicitur euidens, quia aſſertum affirmatur eſſe verum, prout conſtat ex illis terminis; & hoc modo illi termini habent aliquam euidentiam connexionis, quia firmiter aſſentio illi complexo ex illis terminis, quia ſic aſſerto, & affirmato; complexum ergo illud non includit euidentiam connexionis terminorum abſolutè, ſed complexum, vt aſſertum, vt verum à teſtimonio fide digno, cui firmiter credo, vt ſic includit euidentiam connexionis terminorum, quæ euidentia eſt à teſtimonio fide digno. Et quia fides acquiſita generatur ex frequentatis huiuſmodi actibus, ideò ipſa inclinat ad ea, id eſt complexa, quæ habent euidentiam ex terminis, & euidentiam connexionis terminorum modo præexpoſito. Quia ergo intellectus experitur ſe elicere multos actus, quibus firmiter aſſentit tali complexo, & tandem experitur per frequentationem actuum elicere alios actus promptè, faciliter expeditè, & delectabiliter, ideò experitur ſe habere talem habitum fidei acquiſitum, & per conſequens ſecundùm inclinationem, talis habitus elicit actum credendi, quia ille habitus eſt generatus ex pluribus actibus aſsẽtiẽdi, quos experitur in ſe, & ſi nullus actus aſſentiendi firmiter tali complexo non præfuiſſet in tali intellectu, & idem habitus quem nunc habet, acquiſitus ex pluribus actibus eſſet immediatè cauſatus à Deo in illo intellectu, intellectus ille non eliceret actum aſſentiendi illi complexo, quia propter talem habitum non firmiter crederet, vt patet. Meritò ergo dicit Doctor quòd intellectus habens tantùm fidem infuſam, non eliceret actum credendi ſecundùm inclinationem illius, quia nunquam firmiter aſſentiret huic complexo, *Deus eſt trinus, & vnus*, & hoc eſt, quia fides infuſa non inclinat ad illa complexa, quæ habent euidentiam ex terminis, modo præexpoſito: nec per fidem infuſam ſcit intellectus tale complexum eſſe aſſertum à Deo, nec ab aliquo teſte, fide digno, ideò propter illam non elicit actum aſſentiendi, ſed benè propter habitum acquiſitum elicit actum credendi, quia multos præcedentes, cauſantes ipſum habitum, præhabuit, quibus firmiter aſſentiebat illi complexo.

Vnde generetur fides acquiſita.

Tertiò præmitto, quòd habens fidem acquiſitã, & infuſam quando elicit actum fidei circa complexum verum, elicit ſecundùm inclinationem vtriuſque; ſed quando elicit ſecundùm fidem acquiſitam, experitur ſe elicere ſecundùm illam propter cauſam ſuperiùs dictam; ſed quando elicit ſecundùm inclinationem fidei infuſæ, nullo modo experitur ſe elicere ſecundùm eius inclinationem, ſed tantùm credit in vniuerſali, quòd habens fidem infuſam quando elicit actum credendi, quòd ſemper eliciat ſecundùm inclinationem eius. 33.

Iſtis præſuppoſitis. Reſpondeo ad primam inſtantiam, concedendo maiorem: ad minorem dico, quòd quamuis intellectus cum fide infuſa ſit ratio formalis producendi actum credendi, ſi haberet obiectum ſuo modo præſens, ſcilicet complexum, vt aſſertum, & affirmatum tanquam verum à teſtimonio fide digno, cui firmiter credo, tamen ad tale complexum non inclinat fides infuſa, imò ipſa inclinat ad illud verum, vt eſt à Deo verum, cùm ſic inclinet, vt eſt participatio lucis diuinæ, & pro quanto conformatur illi lumini. *Reſpenſio ad primum dubium.*

Ad ſecundum concedo illam propoſitionem: Idem manens idem, &c. & ſimiliter concedo, quòd fides infuſa maneat eadem, & ante acquiſitam, & poſt acquiſitam, & concedo quòd acquiſita nihil addit infuſæ, nec eſt diſpoſitio eius, & ſic concedo quòd ipſa infuſa ſemper inclinat ad actum aſſentiendi obiecto complexo, non tamen vt aſſerto ab aliquo teſte naturaliter noto, cui firmiter credo, ſed inclinat ad illud, vt eſt immediatè ab ipſo Deo, qui nec poteſt fallere nec falli cùm in inclinando ad huiuſmodi actum conformetur lumini diuino, vt dixi, & quia non eſt notum intellectui hoc complexum eſſe immediatè reuelatum à Deo tanquam verum, ideò non elicit actum ſecundùm inclinationem fidei infuſæ quando ſola ineſt. Et quamuis eliciat actum ſecundùm fidem infuſam, quando elicit ſecundùm acquiſitam, tamen neſcit ſe elicere actum ſecundùm infuſam, quia tunc ſecundùm illum actum aſſentiret firmiter illi complexo, vt immediatè reuelato à Deo; ſed præcisè ſecundum actum aſſentit complexo, vt aſſerto ab aliquo teſtimonio fide digno. *Ad ſecundum*

Ad tertium, patet reſponſio ex his quæ dixi ad ſecundum argumentum. *Ad tertium.*

Ad quartum, admitto caſum illum, quia eſt poſſibilis, & cùm poſtea infertur, ergo poteſt elicere actum ſecundùm inclinationem fidei infuſæ, & non ſecundùm acquiſitum. Dico primò, quòd quando habet acquiſitam cauſatam ex pluribus actibus, vt dixi, experitur ſe elicere ſecundùm inclinationem illius, & experitur ſe aſſentire complexo affirmato, vt verò à teſtimonio fide digno, cui credo, & hoc quia priùs firmiter aſſenſit illi complexo, aliquibus actibus aſſentiendi præcedentibus ipſum habitum, & ipſum cauſantibus. Et ideò concedo quòd quando elicit actum priorem habitu acquiſito illo actu firmiter aſſentit complexo, vt ſic teſtificato, 34. *Ad quartum*

teſtificato, & concedo quòd etiam elicit illum actum ſecundùm inclinationem fidei infuſæ, ſed hoc non eſt ſibi notum, vt ſuprà patuit, & ſic concedo quòd tunc non ineſt ex hypotheſi, intelligit, ergo Doctor quòd quando habet habitum ſolum fidei infuſæ, quòd non elicit actũ præcisè ſecundùm inclinationem illius, id eſt, quòd illo actu firmiter aſſentiat complexo ſecundum quod eſt elicitus ſecundòm inclinationem fidei, quia tunc aſſentiret illi complexo, vt immediatè reuelato à Deo; ſed illo actu priore habitu acquiſito, aſſentit complexo, vt teſtificato, &c. Si ergo potentia non eliceret talem actum, nullum eliceret, & quando illum elicit, ad illum fides infuſa inclinat, & dico eodem modo, ſicut quando concurrit infuſa cum acquiſita.

Ad quintum Ad quintum, patet reſponſio ex dictis ad ſecundum argumentum.

Ad ſextum. Ad ſextum, negatur quòd fides infuſa æquè inclinet ad credendum ea, quæ habent euidentiam ex terminis, quia non inclinat ad complexum, vt teſtificatum teſtimonio fide digno alicuius creaturæ rationalis, vt ſuprà patuit.

Ad ſeptimum. Dico idem eſſe de charitate, *Ad ſeptimũ.* & fide infuſa, & de hoc magis patebit in tertio, diſt.26.& in primo, diſt.17.

Ad octauum, patet reſponſio, quia benè con- *Ad octauum* cedo quòd intellectus poteſt immediatè elicere actum credendi alicui complexo præhabita cognitione illius complexi, quia poteſt firmiter aſſentire illi ex teſtimonio fide digno afferente illud, vt verum, ſed ex hoc non ſequitur quòd poſſit immediatè elicere ex ſola inclinatione habitus infuſi, cùm ille inclinet ad actum aſſentiendi complexo, vt immediatè à Deo reuelato, vel teſtificato, vt ſuprà patuit.

Ad nonum. Dico, quòd poſito quòd actus *Ad nonum.* credendi magis dependeat ab habitu infuſo, quo ad *eſſe* abſolutum, non tamen vt eſt actus firmiter aſſentiendi obiecto complexo teſtificato modo præexpoſito, imò vt ſic, ſimpliciter dependet à potentia, & habitu acquiſito, vt ſuprà patuit, & ideò aliquam conditionem ille actus habet ab habitu acquiſito, quam non habet ab habitu infuſo, & ſimiliter aliquem habet vt eſt ab habitudo infuſo, quam non habet ab acquiſito, vt ſuprà patuit.

Quartò principaliter inſtatur contra quar- 35.
tam, probando quòd fides infuſa non inclinat ad aliquod falſum, quòd nec etiam fides acquiſita poteſt inclinare ad aliquod falſum, quando ſimul concurrunt ad eundem actum. Et arguo ſic, primò, Idem actus credendi ſimul eſt ſecundùm inclinationem vtriuſque fidei, ſcilicet acquiſitæ, & infuſæ, aut ergo ille idem actus elicitur ab vtráque fide circa idem obiectum complexum, aut circa aliud, & aliud. Si ſecundò, hoc non videtur quia tunc non eſſet idem actus; non enim eodem actu aſſentitur pro ſtatu iſto diuerſis obiectis complexis, ſiue diuerſis articulis fidei. Si primò, habetur propoſitum, quia tunc elicitur ſimpliciter circa obiectum complexum verum, & tunc actus ille erit infallibilis, prout innititur fidei acquiſitæ, ſicut etiam quando innititur fidei infuſæ.

Secundò inſtatur, quia actus credendi dicitur verus, & infallibilis non ex ſe formaliter, cùm ſit incomplexus, & in incomplexo non eſt veritas, nec falſitas formaliter, ſed fortè virtualiter, de quo expoſitum eſt in primo, & aliqualiter in ſecundo; eſt ergo infallibilis denominatione extrinſeca, eo quòd terminatur ad obiectum complexum formaliter verum, & infallibiliter verum. Sed eſt impoſſibile quòd ſit idem actus numero ſecundùm inclinationem vtriuſque fidei, ſcilicet acquiſitæ, & infuſæ, qui terminetur ad idem obiectum complexum; ergo ſi eſt infallibilis, quia elicitur ſecundùm inclinationem fidei circa hoc complexum, *Deus eſt trinus, & vnus*, ſequitur quòd erit æquè infallibilis, quando elicitur ſecundùm inclinationem fidei acquiſitæ, quia ita inclinat ad idem obiectum complexum formaliter verum, ſicut fides infuſa.

Tertiò inſtatur, & præſuppono dictum Doctoris, *in primo, diſt.*17. quòd quando ſunt duæ cauſæ partiales concurrentes ad eundem actum, non erit ſubſtantia actus ab vna, & intenſio actus ab alia ſicut dicebat vna opinio ibi improbata; ſed ſimpliciter ab eodem eſt ſubſtantia, & intenſio actus, ita quòd tam ab vna cauſa partiali eſt ſubſtantia, & intenſio actus, quam ab alia partiali, licèt actus ſit perfectior ab vna, quàm ab alia: hoc ſtante, arguitur ſic à ſimili; ſi actus aſſentiendi eſt tam ſecundùm inclinationem fidei acquiſitæ, quàm infuſæ, & ſimiliter intenſio eius ſecundùm vtriuſque inclinationem, ſequitur quòd etiam veritas, ſeu infallibilitas actus, quæ concomitatur actum, erit ſecundùm vtriuſque fidei inclinationem.

Quartò inſtatur, quia actus credendi, vt in- 36.
nititur fidei infuſæ, & vt elicitur ſecundùm inclinationem fidei infuſæ, eſt neceſſariò infallibilis, quia neceſſariò circa obiectum verum, & vt innititur fidei acquiſitæ, ſiue vt elicitur ſecundùm inclinationem fidei acquiſitæ poteſt eſſe fallibilis; ergo idem actus credendi numero, erit neceſſariò infallibilis, & non neceſſariò infallibilis, quia neceſſariò infallibilis, vt innititur fidei infuſæ, & non neceſſariò infallibilis, vt innititur acquiſitæ fidei, hoc autem eſt incõueniens de vno, & eodem actu. Sicut ſi idem ſimul produceretur à cauſa neceſſaria partialiter, & ab alia liberè, & contingenter, & diceretur quòd ſimul haberet neceſſe eſſe, & contingens eſſe. Sic in propoſito.

Quintò inſtatur. Et pono caſum quòd quis eliciat actum credendi huic complexo, *Deus eſt trinus, & vnus*, ſecundùm inclinationem vtriuſque fidei, & quòd ille idem actus continuetur à potentia circa idem obiectum complexum per horam, & quòd in medietate horæ deperdatur habitus infuſus, puta per peccatum mortale, & per aliam medietatem continuetur à potentia præcisè ſecundùm inclinationem fidei acquiſitæ, tunc quæro de illo actu, an ſit infallibilis neceſſariò, an non: Si primò, patet quòd non eſt infallibilis ex habitu infuſo, quia tunc ſibi non poteſt inniti, cùm ſit annihilatus ex hypotheſi, ergo erit neceſſariò infallibilis, prout innititur fidei acquiſitæ. Si dicatur, quòd non eſt neceſſariò infallibilis deſinente habitu infuſo. Contrà, quia tunc ſequitur quòd manente præcisè eodem actu, & circa idem obiectum, ſimpliciter erit mutatus de infallibilitate in oppoſitum eius, quod videtur omnino inconueniens, vt patet intuenti. Sequitur ergo quòd idem actus credendi, prout innititur vtrique fidei, erit neceſſariò infallibilis.

37. *Responſio ad omnes inſtantias.*

Reſpondeo ad omnes inſtantias, præmittendo aliqua. Primò præmitto, quòd actus intelligendi dicitur habere veritatem, & infallibilitatem ab obiecto, quando ab ipſo obiecto, vt ſic dependet, ſicut actus intelligendi hominem eſſe riſibilem, eſt neceſſariò verus, & infallibilis, eo quòd dependet ab obiecto neceſſariò vero, & infallibili, quia eſt impoſſibile tale complexum poſſe falſificari; aliquando eſt verus, ſed non neceſſariò, vt quando dependet ab obiecto non neceſſariò verò, ſed contingenter vero, ſicut actus intelligendi, quo intelligo hominem eſſe album, quod complexum poteſt aliquando falſificari: hoc idem dico, de actu aſſentiendi, quo aſſentit vero neceſſario, vel vero contingenter. Secundò præmitto, quòd quando duo habitus inclinant ad idem obiectum complexum, ſub eadem præcisè ratione ex parte obiecti, ita quòd ſit penitus idem obiectum, & præcisè eadem ratio formalis in obiecto, tunc actus elicitus à potentia ſecundùm inclinationem vtriuſque ſi erit infallibilis vt innititur vni habitui, erit ſimiliter infallibilis vt innititur alteri habitui; patet, quia tota veritas & infallibilitas actus eſt à veritate obiecti complexi; patet, quia ſi haberem duos habitus inclinantes ad aſſentiendum alicui complexo neceſſariò, & euidenti ex terminis, ſicut hoc complexum eſt *Totum eſt maius ſua parte*, tunc illi habitus inclinarent ad eliciendum actum euidentem circa tale complexum, & ſic actus aſſerendi eſſet ita euidens prout innititur vni habitui, ſicut & alteri, cum vterque inclinet ad idem obiectum complexum & ſub eadem ratione, à quo obiecto eſt euidentia actus, ſic dico in propoſito de actu credendi, ſine de actu aſſentiendi complexo vero. Tertiò præmitto, quòd obiectum fidei infuſæ, (ſine ſit neceſſarium, ſiue contingens, quia ſunt articuli neceſſarij, vt illi de Trinitate; & contingentes; vt illi qui ſunt ad extrà) non ponitur illud obiectum verum præcisè, quia inclinat ad illud, vt in ſe verum, & euidens, quia tunc non eſſet fides, ſed eſt obiectum verum, quia reuelatum eſſe verum ab ipſo Deo immediatè, quamuis enim articuli fidei ſint veri, nó tamẽ aſſentimus illis, vt veris ex natura rei, ſed aſſentimus quia firmiter aſſentimus alicui homini, vel communitati fide digne firmiter aſſerenti illum articulum eſſe verum. Fides ergo infuſa, & fides acquiſita præcisè inclinant ad actum aſſentiendi eidem verò, ſicut huic: *Verbum eſt incarnatum*, non tamen præcisè inclinat ad aſſentiendum ſub eadem ratione formali, quia infuſa inclinat ad actum aſſentiendi illi vero, vt reuelato à Deo, & aſſerente illud eſſe verum, cui firmiter credendum eſt tanquam illi, qui nullo modo poteſt fallere, nec falli, & ideò illi actui aſſentiendi, vt præcisè innititur fidei infuſæ, non poteſt ſub eſſe falſum. Sed fides acquiſita inclinat ad illud, idem verum, ſub alia tamen ratione, quia aſſentit illi non ex euidentia terminorum, quia tunc non eſſet fides, ſed præcisè aſſentit illi, quia firmiter aſſentit alicui homini, puta Apoſtolis, vel Eccleſiæ aſſerenti illud complexum eſſe verum, & quia tale teſtimoniũ ex natura ſua poſſet aliquando errare, vel decipere idem talis actus aſſentiendi, prout innititur fidei acquiſitæ, non eſt infallibiliter verus; & ideò, vt ſic, non repugnat poſſe ſubeſſe falſum, licèt communiter non ſubſit; maximè quando credit Eccleſiæ aſſerenti, quæ, vt creditur, regitur à Spiritu Sancto.

Articuli neceſſarij, & contingentes.

38. *Responſio ad primam inſtantiam.*

Iſtis præmiſſis, patet reſponſio ad obiectiones. Ad primam concedo quòd idem actus eiicitur ſecundùm inclinationem vtriuſque fidei, & circa idem obiectum materiale, quia circa idem complexum; ſed non ſub eadem ratione formali, quia actus credendi, vt eſt ſecundùm inclinationem fidei infuſæ, eſt id quo aſſentit complexo, vt à Deo reuelato tanquam vero, & actus elicitus ſecundùm inclinationem fidei acquiſitæ, eſt id, quo potentia aſſentit eidem vero, vt reuelato à creatura, cui firmiter aſſentit, vt teſtimonio fide digno, illud vt verum aſſerenti.

Ad ſecundam.

Ad ſecundum, patet reſponſio ex dictis in prima reſponſione ad primum argumentum, quia quamuis ſit infallibilis, quia reſpicit tale obiectum, aliter tamen ipſum reſpicit, vt innititur fidei infuſæ, & aliter, vt innititur fidei acquiſitæ, vt ſuprà patuit.

Ad tertiam.

Ad tertium, concedo dictum Doctoris *in primo*, *diſt.* 17, ſed poſteà negatur ſimilitudo, quia intenſio actus eſt intrinſeca realiter actui, & non poteſt produci aliquis actus in *eſſe*, quin habeat ſuam intenſionem, ſed infallibilitas actus eſt præcisè, quia reſpicit obiectum, vt ſic à Deo reuelatum, vt verum, ideò non ſequitur neceſſariò entitatem actus, ſed præcisè dicitur infallibilis, quia terminatur ad obiectum ſub tali ratione conſideratum.

Ad quartum

Ad quartum, concedo caſum illum, ſiue ſit poſſibilis, ſiue non, non curo, & dico quòd ſtante tali actu elicito, & fide infuſa eſt infallibilis, quia ſibi non poteſt ſubeſſe falſum. Cùm dicitur, quòd tunc fides non eſt, cui actu innitatur. Dico quòd hoc non refert, quia præcisè dicitur actus infallibilis pro quanto eſt elicitus ſecundùm inclinationem fidei circa obiectum à Deo reuelatum; ſtante ergo illo actu, circa idem complexum, ita quòd obiectum complexum non mutetur, ſemper ſtat infallibilis veritas actus, cui non poteſt ſubeſſe aliquod falſum, quia ex quo fuit infallibiliter verus, quia circa obiectum complexum à Deo reuelatum, vt verum, ſequitur quòd non mutato obiecto, & ſtante eodem actu, quòd ſemper erit infallibiliter verus.

Ad quintum

Ad quintum, & vltimum. Dico, quòd ille actus erit neceſſariò verus, circa idem obiectũ non mutatum, quia vt innititur fidei infuſæ terminatur neceſſariò ad obiectum verum, & vt ſic, non poteſt eſſe infallibilis, quia licèt abſolutè poſſit eſſe fallibilis à fide acquiſita tantum, tamen concurrente fide infuſa cum acquiſita, eſt neceſſariò infallibilis, quæ infallibilitas eſt præcisè, vt innititur fidei infuſæ, vt ſuprà expoſitum eſt, & ſic patet reſponſio ad inſtantias.

Alia dubia, quæ etiam important nonnullas difficultates pro nunc omitto aliis ſubtilius indagantibus, & fortè melius intelligentibus doctrinam Ioannis Scoti, &c.

SCHO

SCHOLIVM.

Oſtendit animam, & Angelum non poſſe intuitiuè, vel abſtractiuè, ſcientia immediata, ſeu ex terminis, atque propria, cognoſcere Deum ſuis viribus. Ratio, quia Deus non eſt præſens vlli intellectui creato, naturaliter, ex 1. *diſt.* 3. *q.* 2. *nu.* 16. *quia nihil naturaliter poteſt agere ad extrà, ſed tantùm quando vult. Quia* ſi vult, videtur, ſi non vult, non videtur, *ex Ambroſio, ſuper Lucam, vide Doct.* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 9. *vbi docet, ſiue habuerit Angelus ſpeciem diſtinctè repræſentantem Deum, ſiue non, non potuiſſe illum ex naturalibus habere. Vide* 1. *d.* 2. *q.* 7. *& diſt.* 3. *q.* 7.

10. DE ſecundo principali [p] licet notitia per ſe, & propria & immediata poſſit diſtingui in intuitiuam & abſtractiuam; de qua diſtinctione priùs eſt habitum, tamen de vtraque videtur iſtâ concluſio tunc tenenda, quòd anima non poteſt attingere ad notitiam Dei propriam, & immediatam ex perfectione ſua naturali, etiam pro quocunque ſtatu naturæ: concurrentibus etiam quibuſcunque cauſis naturaliter motiuis ipſius animæ ad cognoſcendum; & idem diceretur de Angelo. Et ratio eſt: quia omnis talis intellectio, ſcilicet per ſe, & propria, & immediata requirit ipſum obiectum ſub propria ratione obiecti præſens, & hoc vel in propria exiſtentia, puta ſi eſt intuitiua; vel in aliquo perfecto repræſentante ipſum ſub propria & per ſe ratione cognoſcibilis, ſi fuerit abſtractiua; Deus autem ſub propria ratione diuinitatis non eſt præſens alicui intellectui creato, niſi merè voluntariè. De præſentia reali patet per illud Ambroſij ſuper Lucam. *In eius poteſtate ſatis eſt videri, cuius naturæ non eſt videri, ſi vult videtur, ſi non vult videtur*, optime dicit, quòd *eius naturæ non eſt videri*, ſupple à creatura, quia eius natura non eſt cauſa naturaliter actiua huius viſionis: nec etiam aliqua natura creata, [q] quæ eſt naturaliter actiua, poteſt eſſe cauſa huius viſionis, vel perfectè præſentiæ obiecti; quia non poteſt continere in ſe perfectè eſſentiam illam ſecundùm entitatem ſuam; igitur nec ſecundùm ſuam intelligibilitatem.

h 6. & 13. c. 1. 2. p. 3. q. 9. & in 3. d. 14. q. 3. & ſuper 7. Met. q. 15. & 18.

Idem habet Aug. de videndo Deum.

11. Per idem etiam patet quòd nihil creatum poteſt eſſe cauſa eius præſentiæ etiam abſtractiuè apud intellectum, quia non poteſt cauſare aliquid quod ſit repræſentatiuum propriũ, & per ſe diuinitatis ſub propria ratione cognoſcibilis; quia tale repræſentatiuum non poteſt cauſari, niſi vel ab ipſomet cognoſcibili, vel ab aliquo perfectè continente ipſum ſub ratione ſuæ cognoſcibilitatis.

Nihil creatum poteſt cauſare repræſentatiuum Dei in ſe 1. d. 3. q. 2. n. 16.

Etſi igitur Deus poſſit cognoſci per aliquod repræſentatiuum; illud tamen non poſſet cauſari niſi immediatè ab ipſo Deo illud voluntariè cauſante.

Contra iſtud [s] quicquid per ſe continetur ſub primo obiecto naturali alicuius potentiæ, ad illud potentia poteſt naturaliter attingere: alioquin obiectum primum non eſſet adæquatum potentiæ, ſed tranſcendens in ratione obiecti; nunc autem ens, quod eſt primum obiectum naturale intellectus, veriſſimè conuenit ipſi Deo, igitur, &c.

Diceretur [t] quòd obiectum primum naturale poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, ad quod potentia inclinatur. Alio modo ad quod potentia poteſt naturaliter attingere, ſcilicet ex concurſu cauſarum naturalium: ens in ſua communitate, ſiue ſit vniuocationis, ſiue analogiæ, non curo modò, etſi ponatur obiectum adæquatum cuiuſcunque intellectus creati, loquendo de obiecto adæquato primo modo [u]: non tamen de obiecto adæquato ſecundo modo: imò ſic pro quocunque ſtatu, cuiuſcunque intellectus creati præcisè, ens limitatum eſt obiectum adæquatum, quia præcisè illud poteſt attingi virtute cauſæ naturaliter motiuæ intellectus.

Vide var. in 1. q. 2. & hunc q. 1. & alibi ſæpe.

Sed nec ens [x] adhuc in tanta communitate acceptum eſt obiectum naturale intellectus humani, vt videntur aliqui dicere: ſed ſpecialiter quiditas rei materialis. Ad quod ponitur talis ratio: potentia enim proportionatur obiecto; triplex autem ponitur potentia cognitiua, quædam omnino ſeparata à materia, & in eſſendo & in cognoſcendo, vt intellectus ſubſtantiæ ſeparatæ: alia coniuncta materiæ, & in eſſendo, & in operando, vt potentia organica, ſicut ſenſus: tertia quæ eſt formæ habentis *eſſe* in materia: ſed ipſa non vtitur materia, ſiue organo materiali in operando, talis eſt intellectus noſter. Iſti triplici potentiæ correſpondet triplex obiectum proportionatum, primæ quiditas ſeparata omnino à materia; ſecundæ ſingulare omnino materiale; tertiæ igitur correſpondet quiditas rei materialis: quæ licèt ſit in materia, tamen non cognoſcitur vt in materia ſingulari.

q. 1. prol. idem habetur de obiecto inclinationis & attingentiæ.

COMMEN

COMMENTARIVS.

39. *An anima pro quocunque poſſit attingere Trinitatem.*

PDE *ſecunda articulo principali*, vbi videndum eſt de cognitione perfecta, & immediata, an ſcilicet anima pro quocunque ſtatu poſſit cognitione perfecta, & immediata attingere Trinitatem. Dicit, quòd *licèt notitia per ſe & propria & immediata poſſit diſtingui in intuitiuam, & abſtractiuam, de qua ſuprà habitum eſt.* Abſtractiua perfecta Trinitatis eſt notitia diſtincta, & immediata, quæ immediatè attingit ipſam, & non per aliud obiectum priùs cognitum, excludendo aliud in ratione obiecti cogniti, non excludendo tamen aliud in ratione formali cognoſcendi, quia ſic communiter ſpecies intelligibilis eſt ratio formalis cauſandi huiuſmodi notitiam abſtractiuam. Similiter intuitiua propria & perfecta & immediata eſt illa, quæ diſtinctè attingit ipſam Trinitatem, vt in ſe perfectè præſentem, & ipſa immediatè attingitur, excludendo omne aliud in ratione obiecti cogniti, non tamen excludendo aliud in ratione formali, ſiue aliud potens ſupplere vicem rationis formalis, & ſic Deitas eſt præcisè ratio cognoſcendi ipſam Trinitatem, & ipſa ſola, vt comparatur ad intellectum diuinum eſt ratio mouendi ad notitiam intuitiuam Deitatis, & Trinitatis. Sed vt comparatur intellectui creato voluntas diuina eſt ratio formalis mouendi, & in hoc ſupplet vicem obiecti, ſiue rationis formalis obiecti viſibilis, vt expoſui in prologo, quæſt. penultima. Et loquitur hîc de notitia ſimplici tam abſtractiua, quàm intuitiua, ſcilicet perfecta, & immediata; & non loquitur de notitia complexa mediata, & immediata, ita quòd illa dicitur incomplexa, perfecta, & immediata, quæ terminatur ad obiectum incomplexum diſtinctè, & immediatè modo præexpoſito, & illa dicitur complexa, & immediata, quæ terminatur ad complexum notum ex terminis; quia omnis propoſitio immediata eſt etiã per ſe nota, vt patet per ea, quæ expoſui *in primo, diſt. 2. par. 1. qu. 2.* notitia verò complexa eſt illa, quæ terminatur ad complexum non notum ex terminis, ſcilicet illa, quæ terminatur ad concluſionem demonſtratam. De hac complexa, ſiue mediata, ſiue immediata non loquitur in propoſito. Sed intendit de incomplexa primo modo, ſcilicet immediata, & perfecta tam intuitiua, quàm abſtractiua. Et ponit hanc concluſionem.

Notitia complexa duplex

40. *Anima non poteſt attingere ad notitiam Dei propriam.*

Anima non poteſt attingere ad notitiam Dei propriam, & immediatam ex perfectione ſua naturali, eſſet pro quocunque ſtatu naturæ, concurrentibus etiam quibuſcunque cauſis naturaliter motiuis ipſius animæ ad cognoſcendum. Et idem diceretur de Angelo.

Pro maiori intelligentia huius literæ declaro aliqua. Primò de cauſis motiuis animæ reſpectu notitiæ. De notitia intuitiua obiecti cauſæ naturaliter motiuæ ſunt intellectus, & obiectum in ſe præſens, vel aliquod ens creatum virtualiter continens perfectam entitatem obiecti, & iſtæ tantùm, & propriè ſunt cauſæ naturaliter motiuæ ipſius animæ cauſantes naturaliter notitiam intuitiuam obiecti, nulla enim alia cauſa videtur poſſe aſſignari, niſi intellectus, & obiectum in ſe præſens, vel aliquod creatum virtualiter continens perfectè ipſum obiectum, cùm notitia talis præcisè cauſetur ab intellectu, & obiecto in ſe præſente, vel aliquo ſupplente, vicem illius obiecti, vel ipſum virtualiter continente, & hoc patet à Doctore *in primo, diſt. 3. q. 7. & diſt. 8. quæſt. 3.* Sed cauſæ naturaliter motiuæ ipſius animæ, ſiue ipſius intellectus reſpectu notitiæ abſtractiuæ, ſunt intellectus, & ſpecies intelligibilis obiecti, quæ ſpecies intelligibilis, vel eſt cauſata ab ipſo obiecto intelligibili, ſiue immediatè, vt in intellectu Angeli, qui immediatè poteſt recipere ſpeciem intelligibilem ab ipſo obiecto, ita quod non requiritur aliud medium immediatè cauſatiuum, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt. 3. q. vltima, & diſt. 9.* vel mediatè, vt in nobis pro ſtatu iſto, vbi obiectum ſenſibile extrà non immediatè mouet intellectum, cauſando ſpeciem ſui intelligibilem, ſed tantùm mediatè priùs cauſando ſpeciem ſenſibilem in aliquo ſenſu exteriori, quâ cauſatâ immediatè cauſatur alia ſpecies in virtute imaginatiua, quæ dicitur phantaſma, & illa immediatè, cum intellectu agente, cauſat ſpeciem intelligibilem obiecti. Vel illa ſpecies intelligibilis eſt cauſata in nobis ab aliquo obiecto, remotè tamen virtualiter continente entitatem obiecti intelligibilis. Exemplum primi in nobis, patet de albo extrà, quod priùs cauſat ſpeciem in organo viſus, & ſpecies illa cauſat aliam in organo imaginatiuæ, quæ dicitur phantaſma, & illa immediatè cauſat ſpeciem intelligibilem ipſius albi, partialiter tamen; & ſic in cognitione abſtractiua quiditatis albedinis, iſtæ ponuntur cauſæ naturales, ita quòd immediatæ cauſæ notitiæ ſunt intellectus, & ſpecies intelligibilis, vt aliàs probaui, & mediatæ ſunt obiectum extrà, & ſpecies obiecti exteriori, & phantaſma in ſenſu interiori, ita quòd iſtæ ordinatè ſe habent modo præexpoſito. Exemplum ſecundi, poſito quòd obiectum *A* nec pro ſtatu iſto, nec pro alio habeat virtutem mouendi intellectum ad ſui notitiam abſtractiuam, ſed quòd virtualiter contineatur in aliquo ſenſibili, & dicatur *B*, tunc *B* immediatè mouet ſenſum exteriorem, cauſando ſpeciem ſui ſenſibilem, & illa cauſat aliam in ſenſu interiori, & illa cauſat ſpeciem intelligibilem primò ipſius *B* & pòſt cauſat ſpeciem intelligibilem *A* ſi poteſt habere illam, vel ſi non poteſt, tunc eadem ſpecies intelligibilis *A* cauſat vnà cum intellectu primò notitiam *A* & deinde notitiam *B* & iſtæ ſolæ ſunt cauſæ naturales notitiæ abſtractiuę in intellectu noſtro.

41. *Præſentia duplex.*

Secundò notà ibi de præſentia obiecti in ſe, quòd aliud eſt loqui de præſentia obiecti reali, & in ſe, & non in ratione actu intelligibilis, & aliud de præſentia obiecti, & actu intelligibilis, quia primo modo Deus eſt perfectiſſimè præſens, cùm ſit vbique per perfectam præſentiam, ſed non ſecundo modo; tunc ſecundo modo dicitur præſens, quando actu poteſt mouere intellectum ad ſui notitiam intuitiuam. Loquendo de iſta præſentia, dico quòd hæc eſt duplex: quædam eſt formalis, & motiua quando ſcilicet obiectum in ſe formaliter præſens in ratione obiecti actu intelligibilis poteſt mouere intellectum

tellectum partialiter cauſando notitiam ſui intuitiuam in illo intellectu. Quædam eſt præſentia tantùm formalis,& nullo modo motiua, vt quando intellectui relatio realis eſt præſens in ratione obiecti actu intelligibilis, & tamen ipſa nullo modo poteſt cauſare notitiam ſui: eſt tamen præſens virtualiter,id eſt,quòd ipſa virtualiter continetur in alio potente cauſare notitiam intuitiuam, vt puta extrema abſoluta illius relationis,quando ſunt præſentia in ſe cauſant primò notitiam ſui, deinde relationis virtualiter contentæ. Et loquendo de iſta præſentia virtuali, dico quòd quoddam obiectum continet virtualiter præſentiam alterius in ratione obiecti intelligibilis,ſic, quòd non poteſt immediatè facere obiectum virtualiter contentum eſſe præſens intellectui in ratione actu intelligibilis, niſi priùs ſit in ſe præſens in ratione obiecti actu intelligibilis, id eſt, niſi priùs ſit in ſe præſens,potens immediatè cauſare notitiam ſui intuitiuam, nunquam poſſet facere obiectum contentum virtualiter præſens,& ſic nunquam poſſet immediatè cauſare notitiam intuitiuam contenti virtualiter, niſi priùs, vel ſimul cauſaret notitiam ſui intuitiuam. Et hoc modo obiectum naturaliter motiuum per modum naturæ non poteſt facere aliud obiectum virtualiter contentum eſſe præſens potentiæ in ratione obiecti actu intelligibilis,niſi priùs fuerit in ſe præſens præſentia obiecti actu intelligibilis; & ſic non poteſt immediatè cauſare notitiam intuitiuam obiecti virtualiter contenti in aliquo intellectu, niſi priùs cauſaret notitiã ſui intuitiuam.Et ſic ſequitur quòd eſſentia diuina,quæ virtualiter continet omne obiectum, non poteſt facere aliquod obiectum contentum eſſe præſens præſentia obiectiua alicui intellectui, etiam diu no, niſi priùs ſit in ſe præſens præſentia obiectiua eidem intellectui; nec poteſt immediatè cauſare notitiam intuitiuam obiecti contenti in aliquo intellectu, niſi priùs in eodem cauſaret notitiam ſui intuitiuam, vt aliàs expoſui ſuprà in quodlibetis, & hîc, & etiam patet à Doctore *in primo,& in quodl.* Dico ſecundò, quòd quoddam continet virtualiter præſentiam alterius obiecti, ſic, quòd immediatè poteſt facere illud contentum eſſe in ſe præſens præſentia obiectiua,& tamen ipſum continens nullo modo erit præſens præſentia obiectiua, & tale continens eſt continens voluntarium, & non per modum naturæ; & ſic voluntas diuina continet hoc modo omne obiectum,ita quòd in quocunque intellectu (excepto diuino) poteſt immediatè cauſare præſentiam obiectiuam cuiuſcunque obiecti,etiam eſſentiæ diuinæ, non cauſando,ſiue non faciendo ſe præſentem tali intellectui præſentia obiectiua; & ſimiliter poteſt immediatè cauſare notitiam intuitiuam cuiuſcunq; obiecti etiã ipſius eſſentiæ diuinæ,non cauſando notitiam ſui nec intuitiuã,abſtractiuam,& hoc eſt,quia eſt obiectum merè voluntarium. Et ſic dicimus quòd Deus non ſub ratione Deitatis,ſed ſub ratione, qua eſt volens,eſt obiectum merè voluntarium reſpectu cuiuſcunque intellectus creati,ſed reſpectu ſui intellectus eſt obiectum merè per modum naturæ.

Dico vltrà quòd ipſa voluntas diuina non tantùm continet omne obiectum, voluntariè
42. cauſando præſentiam realem illius, reſpectu notitiæ intuitiuæ, ſed etiam poteſt immediatè cauſare præſentiam cuiuſcunque obiecti, qua obiectum ſit præſens præſentia obiecti intelligibilis abſtractiuè: quia poteſt immediatè cauſare ſpeciem intelligibilem cuiuſcunque obiecti, etiam eſſentiæ diuinæ, vt patet *in ſecundo, diſt.3.q.9.* Poteſt etiam immediatè cauſare notitiam abſtractiuam cuiuſcunque obiecti, non cauſando notitiam abſtractiuam ſui,cùm ſit obiectum merè voluntarium; ſecus eſt de obiecto non voluntario, ſed naturali, & mouente per modum naturæ, quia tale non poteſt immediatè cauſare ſpeciem intelligibilem alicuius obiecti, virtualiter contenti in aliquo intellectu, niſi in eodem intellectu, ſimul vel priùs cauſet ſpeciem ſui,ſiue mediatè, ſiue immediatè modo præexpoſito, nec ſimiliter poteſt immediatè cauſare notitiam abſtractiuam virtualiter contenti, niſi priùs mediatè, vel immediatè cauſet notitiam ſui. *Nota.*

q Deinde nota ibi; *Nec etiã aliqua natura creata, quæ eſt naturaliter actiua,poteſt eſſe cauſa huius viſionis, & perfectæ præſentiæ obiecti, quia non poteſt continere in ſe perfectè eſſentiam illam ſecundùm entitatem ſuam, igitur nec ſecundùm ſuã intelligibilitatem*, Hoc patet, quia potens virtualiter continere effectum proprium alicuius cauſæ, poteſt perfectè continere entitatem illius cauſæ, quia ex quo talis effectus ſequitur entitatem propriam, non videtur poſſe immediatè cauſari,niſi vel à cauſa propria,& ſibi adæquata, vel ab aliquo perfectè continente entitatem illius cauſæ, vt expoſui *in ſecundo, diſt.2.* Cùm ergo notitia propria alicuius obiecti, ſiue intuitiua, ſiue abſtractiua præcisè ſequatur entitatem obiecti ſic intelligibilis,patet,quia illa notitia non poteſt eſſe notitia alterius obiecti, ſed præcisè illius, cuius eſt, ſtatim ſequitur quòd à nullo poterit immediatè cauſari, niſi ab ipſo obiecto,vel ab aliquo perfectè continente entitatem illius obiecti. Nec ſimiliter præſentia obiectiua perfecta,quæ tunc eſt,quando obiectum actu poteſt intueri,non poteſt immediatè cauſari, niſi vel ab ipſo obiecto, vel ab aliquo perfectè continente ipſum. Et intelligo ſic, quòd cauſare præſentiam obiecti reſpectu notitiæ intuitiuæ eſt facere obiectum tale eſſe actu intelligibile intellectione intuitiua, id eſt, quòd actu poſſit immediatè cauſare notitiam illius intuitiuam; ſic ergo *A.* poſſe cauſare perfectam præſentiam *B.* in ratione obiecti actu intuibilis nihil aliud eſt,quàm *A.* poſſe immediatè cauſare notitiam intuitiuam ipſius *B.*quæ ponitur propria ipſi *B.*& ſic propria quòd nullo modo poteſt alteri competere, & ſic ſequitur quòd *A* perfectè contineret entitatem, & intelligibilitatem ipſius *B.* Quando ergo obiectum immediatè dicitur cauſare præſentiam ſui in ratione obiecti intuibilis, tunc eſt ipſum *B.* immediatè poſſe cauſare notitiam ſui intuitiuam, quia vt ſic præſens, eſt pars memoriæ perfectæ, vt expoſui *in primo,diſt.2. parte 2.q. 3.& diſt.3. q.7.* exponendo titulum quæſtionis & hoc idem *in 2.diſt.3.q.8.q.& q.10.& d.10.*ſed ſi aliud poteſt cauſare præſentiam obiectiuam modo prędicto obiecti actu intuibilis,hoc nihil aliud eſt, quàm poſſe actu cauſare notitiam intuitiuam illius obiecti, & per conſequens perfectè continebit entitatem, & intelligibilitatem illius obiecti. Cùm ergo nulla creatura *Nota.*

poſſit

Nulla creatura poteſt continere entitatem Dei.

poſſit virtualiter continere entitatem Dei, ſequitur quòd nec poterit cauſare præſentiam obiectiuam eius modo præexpoſito, nec eius notitiam.

4.3 Deinde nota ibi: *Per idem etiam patet quòd nihil creatum poteſt eſſe cauſa eius preſentia abſtractiua apud intellectum*, &c. Proprium repræſentatiuum in cognitione abſtractiua eſt ſpecies intelligibilis obiecti propria, vt patet à Doctore *in 1.diſt.3.q.6.& in 2.diſt.9*. Hîc tamen nota, quòd ſpecies intelligibilis propria obiecti eſt duplex, quædam dicitur propria formaliter, & eſt illa quæ immediatè eſt repræſentatiua obiecti, & immediatè cauſatiua notitiæ obiecti; & ſic omne obiectum potens habere aliquam ſpeciem præcisè ipſum repræſentantem, dicitur habere proprium repræſentatiuum formaliter, quando actu repræſentatur per illam, & illa immediatè poteſt cauſare, partialiter tamen notitiam abſtractiuam obiecti, cuius eſt. Alia eſt ſpecies obiecti propria non formalis, ſed tantùm virtualis, & eſt quando obiectum non habet propriam ſpeciem, quia tamen ſecundùm ſuam entitatem virtualiter continetur in aliquo obiecto habente propriam ſpeciem, tunc illa ſpecies eſt propria illi obiecto contento, quia tale contentum præcisè natum eſt cognoſci abſtractiuè per illam, quamuis non ſit formaliter ſpecies illius contenta. Species propria, & formalis obiecti, vel cauſatur ab ipſo obiecto, & hoc mediatè, vel immediatè modo præexpoſito; vel ſi non cauſatur ab ipſo obiecto, non poteſt tamen ab aliquo cauſari, niſi contineat virtualiter entitatem obiecti propter cauſam ſuperiùs dictam, quia talis ſpecies eſt ita effectus proprius obiecti, ſicut notitia intuitiua, & hoc mediatè, vel immediatè. Similiter loquendo de ſpecie ſecundo modo, ſcilicet virtualiter, illa non poteſt cauſari, niſi vel ab obiecto, cuius ponitur ſpecies propria formaliter continente ipſum obiectum virtualiter, vel ab alio ſimul virtualiter continente ſic vtcunque obiectum, cuius ponitur ſpecies propria formaliter, & obiectum, cuius ponitur ſpecies propria virtualiter, quia ſi *A.* continet virtualiter *B.* adæquatè. *C.* non poſſet continere virtualiter *B.* niſi etiam contineret virtualiter ipſum *A.* Et ſic patet expoſitio huius literæ.

Species intelligibilis propria obiecti eſt duplex.

An anima poſſit cognoſcere Deum diſtinctè.

ſ *Contra iſtud.* Doctor inſtat, probando quòd anima poſſit naturaliter cognoſcere ipſũ Deum, etiam diſtinctè, & hoc tam abſtractiuè, quàm intuitiuè, & probatio eſt iſta: *Quicquid per ſe continetur ſub primo obiecto naturali alicuius potentiæ*, &c. Maior eſt nota, & iam probata à Doctore *in prolog.q.1.* Minor etiã eſt nota, & probata à Doctore *in 1. diſt.3. q.3.* vbi vult, quòd ens, quid ponitur adæquatum obiectum intellectus, prædicetur in *quid* de Deo. Hoc idem *diſt.8. q.2.*

Obiectum primum naturale poteſt dupliciter intelligi.

t *Diceretur.* Hîc Doctor reſpondet huic rationi, quæ etiam reſponſio habita eſt in prol. q.1. Et dicit, quòd obiectum primum naturale poteſt dupliciter intelligi.

44. u *Loquendo de obiecto adæquato, primo modo*, prout, ſcilicet ad quod potentia habet naturalem inclinationem; *non tamen de obiecto adæquato, ſecundo modo*, quod, ſcil. ſit naturaliter attingibile ex concurſu cauſarum naturalium, *imò ſic loquendo de tali obiecto attingibili naturaliter pro quocunque ſtatu cuiuſcunque intellectus creati, præcisè ens limitatum eſt obiectum adæquatum, quia præcisè poteſt attingi virtute cauſæ naturaliter motiuæ intellectus*, id eſt, quòd omne ens creatum poteſt naturaliter mouere, & per modum naturæ potentiam, cuius ponitur obiectum, imò tale, vt eſt præſens in ratione obiecti, neceſſariò mouet, partialiter tamen, ad notitiam ſui, & omnium virtualiter, & eſſentialiter contentorum, vt aliàs expoſui *in primo, diſt. 3. q.3.* Sed ens illimitatum, & ſi moueat per modum naturæ intellectum proprium, & per conſequens ſic dicatur obiectum eius naturale, tamen vt comparatum intellectui creato, nullo modo eſt obiectum naturale eius motiuum, quia non mouet per modum naturæ, ſed tantum liberè: accipitur ergo hîc obiectum naturale potentiæ, non prout *naturale* diſtinguitur contra *ſupernaturale*; ſed vt diſtinguitur contra *voluntarium*, & ſic accipitur obiectum naturale potentiæ, quod mouet per modum naturæ ipſam potentiam, vel ſi non poſſit mouere propter ſui imperfectionem, ſaltem ſufficit quòd virtualiter contineatur in alio obiecto, quod moueat potentiam per modum naturæ ad notitiam ipſius obiecti virtualiter contenti. Dicit ergo, quòd loquendo de obiecto naturali, iſto modo omne ens creatum mouet naturaliter intellectum creatum ad ſui notitiam, & virtualiter, & eſſentialiter contentorum; vel ſi non poteſt formaliter mouere, ſaltem continetur virtualiter in alio ente creato, quod mouet naturaliter, ſiue per modum naturæ ad notitiam virtualiter contenti. Mouet dico ipſum intellectum creatum, ſaltem loquendo de omni ente creato abſoluto, quia omne tale, vel formaliter mouet per modum naturæ intellectum creatum, vel virtualiter continetur in alio obiecto creato per modum naturæ motiuo intellectus creati ad notitiam illius virtualiter contenti. Et dixi *de ente abſoluto*, quia ſunt aliquæ relationes, quæ terminantur ad Deum, & ſi ſint entia limitata, & per ſe intelligibilia, tamen non poſſunt mouere intellectum ad ſui notitiam; nec ſimiliter præcisè virtualiter continentur in alio obiecto creato, quod poſſit per modum naturæ mouere intellectum creatum ad earum notitiam, quia etiam dependet earũ notitia à termino, ſicut etiã ab ipſo dependet in entitate; non poſſunt ergo cognoſci ex ſolo concurſu cauſarum naturalium, cùm ad earum cognitionem requiratur cognitio termini: modò Deus non mouet intellectum creatum naturaliter, id eſt, per modum naturæ, nec ad notitiam ſui, nec ad notitiam contentorum in eo, ſed vt ſic præcisè mouet intellectum proprium, vt magis infrà patebit præſenti articulo.

Quid ſit obiectum adæquatum intellectus.

x *Sed nec ens adhuc in tanta communitate acceptum.* Hîc recitat opinionem D. Thomæ de obiecto adæquato intellectus humani, loquendo de intellectu ex natura potentiæ. Et dicit, quòd obiectum adæquatum intellectus huiuſmodi loquendo de obiecto adæquato motiuo naturaliter, non eſt ens limitatum, vt eſt commune omni enti creato, ſed eſt præcisè quiditas rei materialis. Et hæc opinio fuit pertractata in primo, diſt.3.q.3.& in 4.diſt.45.

SCHO

SCHOLIVM.

Impugnat opinionem D.Thom.dicentis quiditatem rei materialis eſſe obiectum adæquatum noſtri intellectus pro hoc ſtatu (de quo 1.diſt. 3.q.3.& 4.diſt.49.qu.11.nu.3.Vbi refutat optimè hanc opinionem, & ratione eius.) Primò,quia Beati tantùm viderunt materialia,vel acciperent aliam potentiam. Secundò,quia D.Thom.ponit dependentiam intellectus noſtri à phantaſmatibus,eſſe pœnalem, non naturalem:quod videtur D. Auguſtin. de quo 2. diſt.3.p.3.n. 34. & 2. d.11. q. 1. arguit quadrupliciter; Ens illimitatum eſſe obiectum motiuum, vel ſub motiuo intellectus noſtri.

12. SEd contrà arguitur [a] quia ſi illud intelligeretur de proprio obiecto intellectus humani,vt eſt talis potentia, ſequeretur quòd intellectus Beati haberet quiditatem rei materialis pro obiecto adæquato: vel ſi non, non maneret eadem potentia quæ modò: quorum, vtrumque eſt falſum. D.Thom. 1.p.ſum.q. 12.ar.4. & q.85.ar.1.

b Nec valet dicere, quòd eleuatur per lumen gloriæ. Nullus enim habitus eleuans potentiam poteſt habere obiectum, quod tranſcendat primum obiectum potentiæ,quia ille habitus non eſſet illius potentiæ:ſed vel eſſet in ſe potentia, vel faceret potentiam eſſe aliam ab iſta; ſicut haberet aliud obiectum primum.

c Dico igitur,quòd obiectum naturale,hoc ex, naturaliter attingibile adæquatum intellectui noſtro, etſi pro ſtatu iſto ſit quiditas rei materialis: vel fortè adhuc ſpecialiùs, quiditas rei ſenſibilis, intelligendo, non de ſenſibili propriè ſolùm; ſed etiam de incluſo eſſentialiter, vel virtualiter in ſenſibili: tamen obiectum adæquatum intellectui noſtro ex natura potentiæ non eſt aliquid ſpecialius obiecto intellectus Angelici,quia quicquid poteſt intelligi ab vno,& ab alio: & hoc ſaltem concedere debet Theologus,qui ponit iſtum ſtatum non eſſe naturalem, nec iſtam impotentiam intelligendi,reſpectu multorum intelligibilium, eſſe naturalem ſed pœnalem. Iuxta illud 15. de Trin. 27. *Certa*, inquit, *oculis tuis interioribus lux illa monſtrauit*, illa, ſcilicet æterna, de qua ibi locutus eſt. Et ſubdit: *Quæ igitur cauſa eſt, vt acie ſixâ lucem ipſam videre non poſſit? niſi vtique infirmitas: & quis eam tibi fecit? niſi iniquitas?* Et de hoc ſuprà ibidem. *O tu anima mea, vbi te ſentis eſſe? Vbi jaces?* Sequitur: *Agnoſcis rectè te eſſe in hoc ſtabulo, quo Samaritanus ille produxit illum, quem reperit multis à latronibus inflictis vulneribus ſemiuiuum relictum.* *Idem obiectum intellectus animæ & Angeli.* *Non intelligere niſi per phantaſmata, non eſt naturale.* *Luc.* 10.

Tamen Philoſophus,qui ſtatum iſtum diceret ſimpliciter naturalem hominiſnec alium expertus erat,nec ratione cogente concluſit,diceret fortè illud eſſe obiectum adæquatum intellectus humani ſimpliciter ex naturalibus potentiæ, quod percepit ſibi eſſe adæquatum pro ſtatu iſto.

13. Contra iſta arguitur [d] quòd ens non tantùm limitatum, ſed illimitatum ſit obiectum naturaliter motiuum intellectus creati, & ita ens vt eſt indifferens ad vtrunque,erit obiectum adæquatum naturale,ſcilicet per actionem cau æ naturaliter agentis attingibile.

Et arguitur primò ſic. Eiuſdem obiecti primi accepti ſecundùm ſuam totam indifferentiam, ad potentiam, quam primò reſpicit acceptam ſecundùm ſuam totam indifferentiam, eſt idem modus ſe habendi in mouendo, ſcilicet naturaliter, vel non naturaliter; nunc autem ens illimitatum mouet naturaliter aliquem intellectum, vt diuinum:igitur ſimili modo mouet quemlibet intellectum. Alia eſt minor iſta,ali quod ens mouet naturaliter intellectum cauſatum. Et ſequitur: Igitur quodlibet ſimili modo mouebit. Maior iſta probatur,primò inducendo de potentiis,& obiectis earum primis, & per ſe obiectis contentis ſub illis primis. Probatur ſecundò, quia obiectum proprium ſecundùm totam ſuam indifferentiam eſt adæquatum obiectũ, & reſpicit potentiam ſuam ſecundùm totum genus ſuum, vt proprium extremum: aliquis igitur eſt modus proprius ſecundùm quem hoc extremum reſpicit illud. Ille igitur idem modus ſaluabitur inter quæcunque extrema particulariter contenta ſub iſtis primis extremis; quia particularia extrema,& ſe reſpiciunt ſecundùm hoc,quod includunt prima extrema, & ita ſe reſpiciunt eodem modo, quo illa prima. *Arguitur ens vt ſic eſſe obiectũ motiuum intellectus noſtri.*

Præterea. [e] Omnis actus præcedens actum voluntatis eſt merè naturalis; nunc autem actio eſſentiæ diuinæ etiam vt eſt obiectum mouens intellectum creatum, præcedit actum voluntatis:igitur,&c. Probatio minoris,quia eſſentia, vt eſſentia, eſt obiectũ beatificum:non autem eſſentia vt voluntas,vel vt volens;igitur mouere ad actũ

beatificum conuenit eſſentiæ ratione, qua eſſentia eſt: & per conſequens illa erit prior actione voluntatis.

Confirmatur, quia ſi per impoſſibile Deus non eſſet volens, eſſentia ſua naturaliter moueret intellectum ad videndum ipſam: igitur & modò ſimiliter mouebit, cùm non moueat inquantùm volens, ſicut nec eſt primum obiectum inquantùm volens.[f]

Præterea. Obiectum omne gignit notitiam actualem ſui, & iſta gignitio eſt naturalis, propter quod genitum dicitur proles ſecundùm Auguſtinum 9. *de Trin. cap. vlt.* igitur iſta viſio eſſentiæ in intellectu Beati naturaliter gignetur ab illa eſſentia.

Præterea.[g] Si voluntas neceſſariò concurrit cum eſſentia in ratione principij motiui ad actum beatificum intellectus creati: quæro quis eſt ordo eſſentiæ, & voluntatis in mouendo? voluntas enim non poteſt dici ratio motiua potentiæ. & eſſentia ſecunda quaſi virtute eius mouens. Oportet igitur dare è conuerſo, ſcilicet quòd eſſentia ſit prima ratio motiua, ſed prima ratio motiua in mouendo tenet ſuum proprium modum mouendi. Non enim determinatur ad mouendum illud quod ſecundum eſt, ſed determinat ipſum ad mouendum: ſicut videmus, quòd actiuum naturaliter quantùm eſt de ſe, neceſſariò agit: in illa tamen actione, in qua ſubiacet voluntati, non neceſſariò agit: ſed poteſt contingenter agere, & non agere, non quidem ex ſe: ſed propter contingentiam in voluntate ad agendum.

Similiter, ſi voluntas in agendo[h] ſubiaceret principio, naturaliter actio determinaretur ab illo ad determinatè agendum.

COMMENTARIVS.

45. [a] *Sed ſi illud intelligeretur.* Hîc improbat opinionem D. Thomæ dicens quòd ſi intelligeret de proprio obiecto intellectus humani, vt eſt talis potentia, ſequeretur quòd intellectus Beati haberet pro obiecto adæquato quiditatem rei materialis, & tunc nullum immateriale poſſet naturaliter cognoſcere, & ſic vna anima non poſſet naturaliter cognoſcere nec ſeipſam, nec aliam, cùm non contineatur ſub quiditate materiali, vt patet, quod eſt valdè inconueniens, *vel ſi non, non maneret eadem potentia, quæ modò*, id eſt, quòd ſi intellectus Beati haberet aliud obiectum, quàm quiditatem rei materialis, tunc ſequeretur quòd non eſſet eadem potentia hîc, & in patria, quia eadem potentia ſemper manens eadem, habet: idem obiectum adæquatum, cùm quæcunque potentiæ habeant ſuum proprium obiectum, & potentiæ diſtinguãtur etiam per actus, & actus per obiecta; ſi ergo hîc haberet vnum obiectum, & in patria aliud, tunc non eſſet eadem potentia hîc, & in patria, quod eſt abſurdum.

b *Nec valet dicere.* Hîc Doctor improbat vnam reſponſionem Thomæ ad rationem contra opinantem qui dicit quòd intellectus, vt intellectus, licèt non poſſit attingere ad ſubſtantias ſeparatas, tamen vt eleuatur per lumen gloriæ poteſt attingere ad huiuſmodi ſubſtantias, & intellectus Beati eſt eleuatus per lumen gloriæ. Hanc reſponſionem Doctor improbat, quia *nullus habitus eleuans potentiam, poteſt habere obiectum, quid tranſcendat primum obiectum potentiæ*, &c. Et patet hoc, quia potentia priùs intelligatur habere habitum, habet ſuum obiectum adæquatum; patet, quia habitus potentiæ, quicunque ſit ille, neceſſariò præſupponit potentiam, & obiectum, quia talis habitus potentiæ inclinat potentiam ad eliciendum actum circa obiectum, circa quod ponitur talis habitus inclinari, & ſic potentia priùs habet ordinem ad obiectum ſibi adæquatum, quàm intelligatur habere habitum inclinantem ipſam circa aliquod obiectum; ſi ergo habitus luminis gloriæ reſpiceret aliud obiectum, quàm obiectum proprium, quod habet ex natura potentiæ, ſequeretur neceſſariò vel quòd talis habitus eſſet potentia aliqua cognitiua, habens pro obiecto ſubſtantias ſeparatas, quod eſt abſurdum; vel quòd non eſſet eadem potentia quæ nunc, quia vt nunc ex natura talis potentiæ habet præcisè pro obiecto adæquato quiditatẽ rei materialis, & tunc per illud lumẽ haberet aliud obiectum, ſed diſtincta obiecta arguũt diſtinctas potentias, loquẽdo de diſtinctis obiectis adæquatis, vt patet intuenti. Hæc etiam reſponſio eſt improbata *in 1. diſt. 3. q. 3. & in 4. diſt. 45.* vide ibi multa, ad iſtam materiam pertinentia.

46. c Nunc Doctor aſſignat obiectum intellectus ex natura intellectus, & etiam pro ſtatu iſto aſſignat quale ſit obiectum, loquendo ſemper de obiecto motiuo intellectus per modum naturæ, vt ſuprà dixi. Vide in primo, d. 3. q. 3. vide ibi multa ſingularia.

d *Contra iſta arguitur.* Hîc Doctor arguit probando quòd ens non tantum limitatum, ſed etiam illimitatum, ſit obiectum naturaliter motiuum intellectus creati, & ita ens, vt eſt indifferens ad vtrúmque, ſcilicet limitatum, & illimitatum, erit obiectum adæquatum naturale, ſcil. per actionem cauſæ naturaliter agentis, ſcil. per modum naturæ agentis attingibile. Et ſic intendit probare quòd etiam eſſentia diuina ſit naturaliter, id eſt, per modum naturæ motiua intellectus creati, cauſando naturaliter notitiam ſui. Et arguit ſic primò: *Eiuſdem obiecti primi accepti ſecundùm totam ſuam indifferentiam ad potentiam.* Declaro priùs maiorem antequam inducam probationem Doctoris. Cùm dicit: *Eiuſdem obiecti accepti ſecundùm ſuam totam indifferentiam.* Hîc obiectũ acceptũ ſecundùm ſuã indifferentiã non accipitur pro illo conceptu cõmuni,

muni, puta loquēdo de obiecto intellectus, quod ponitur eas inquātùm ens, nō accipitur ens pro cōcepto entis indifferenti ad omne ens; ſed accipitur ipſum pro quanto includitur in omni per ſe intelligibili, ſiue pro quanto comprehendit omne per ſe intelligibile, ita quòd non præcisè tale ens, vel tale, ſed vt includitur in omni ente, vt expoſui *in prologo q.1.& d.3.primi.* Et potentia accepta ſecundùm totam ſuam indifferentiam non accipitur præcisè pro potentia in communi, ſed prout ipſa potentia includitur pro ſe in omni potentia, & vt comprehendit omnem potentiam, quæ reſpicit illud obiectum, tale obiectum ſic acceptum prout, ſcilicēt includit, vel comprehendit omne intelligibile habebit eundem modum mouendi potentiam, quam primò reſpicit. Et breuiter iſta maior ſtat in vna propoſitione Doctoris *in prol. quæſt. 3.& in 2. diſt 9.* ſcilicet, *Quando extrema alicuius proportionis comparantur ad inuicem in ratione motiui, & mobilis, ſi aliquid vnum extremi eſt motiuum alterius extremi, quodlibet contentum ſub illo extremo poterit eſſe motiuum contenti alterius extremi contenti ſub extremo primò, & adæquato.* Exemplum, ſint iſta extrema, ſcilicet calor ſit extremum motiuum, ſed aliud extremum mobile ſit calefactibile, quæ dicuntur prima extrema, ſi calor in ratione motiui reſpicit primò calefactibile in ratione mobilis, ſtatim ſequitur quòd ſi vnus calor contentus ſub calore poſſit calefacere aliquod lignum per modum naturæ, quòd etiam quilibet alius calor contentus ſub calore poſſit idem calefactibile calefacere. Et vltrà ſequitur quòd ſi aliquod calefactibile contentum per ſe ſub primo calefactibili poteſt calefieri ab aliquo calore, quòd quodliber calefactibile contentum per ſe ſub primo calefactibili poſſit calefieri ab illo calore: & eodem modo poteſt calefieri, quia ſi vnum calefit naturaliter, & reliquum, cùm omnia participent naturam primi extremi. Sic eſt in propoſito, obiectum intellectus ex natura intellectus, & ipſe intellectus omnino indifferens ad omnem intellectum, ſunt extrema prima proportionis in ratione motiui, & mobilis, quia primum obiectum intellectus eſt motiuum per modum naturæ ipſius intellectus, & intellectus eſt mobilis ab illo obiecto, ſequitur quòd ſi aliquod ens moueat vnum intellectum per modum naturæ, quòd etiam quodlibet aliud ens contentum ſub obiecto primo eodem modo poterit mouere eundem intellectum. Et ſimiliter ſi aliquis intellectus natus eſt moueri ab aliquo obiecto, quilibet intellectus contentus per ſe ſub intellectu, poterit moueri ab eodem obiecto. Et ſic credo quòd illa maior Doctoris teneat virtute illius propoſitionis. Et maior ſic declarata probatur à Doctore ſic: primò inducendo de potentiis, & obiectis earum primis, ſiue adæquatis, & per ſe obiectis contentis ſub illis primis.

47. e Secundò arguit probando quòd Deus mouet intellectum creatum per modum naturæ & arguit ſic: *Omnis actus præcedens actum voluntatis eſt merè naturalis*, id eſt, elicitus per modum naturæ; ſed actio eſſentiæ diuinæ, etiā vt eſt obiectum mouens intellectum creatum, præcedit actum voluntatis; igitur, &c. Maior patet, quia tantùm ſunt duo modi agendi, vnus per modum naturæ, & alius per modum voluntatis, & non ſunt plures, nec etiam modus agendi indifferens, ſcilicet, qui nec ſit per modum naturæ, nec per modum voluntatis, vt extat probatum à Doctore *in primo, d.2. parte 2.q.4. & d.10.* modus autem agendi per modum voluntatis eſſentialiter competit ſoli voluntati, licèt participatiuè poſſit aliis conuenire, illis ſcilicet duntaxat, quæ ſubſunt imperio voluntatis, vt patet à Doctore *in primo d.2.* Sequitur ergo quòd nullum aliud agens poteſt agere per modum voluntatis, ſic, quòd per naturam talis agentis poſſit competere. Et ſi aliquod ens aliud participatiuè liberè, ſicut aliquando intellectus imperio voluntatis elicit actū, tamen ille actus ſic elicitus, neceſſariò eſt poſterior actu voluntatis immediatè elicito, cùm ille ſit actus imperatus, vt expoſui in prolo. q. vlt. Sed ſi actus ſit ſimpliciter prior actu voluntatis, ita quòd nullo modo eliciatur imperio voluntatis ille ſimpliciter erit elicitus per modum naturæ.

f Tertiò arguit ſic; *obiectum omne gignit notitiam actualiter ſui*, loquendo tamen de obiecto motiuo, & primo, & formaliter, vel ſaltē, continetur in alio virtualiter, quod mouet per modum naturæ ad notitiam contenti obiecti, ſiue obiectum formaliter, hoc eſt, ex ratione ſua formali gignat notitiam ſui, ſiue contineatur in alio mouente, ſiue gignente notitiam illius, ſemper illa gignitio erit naturalis, ſiue per modum naturæ excita, & quòd ſit naturalis, patet, quia genitum hoc modo dicitur proles ſecundùm Auguſtinum *9. de Trin.c.vlt.* Dicitur autem proles, ſiue filius, quia per modum naturæ productus: eſt enim de ratione prolis, quòd ſit per modum naturæ vt ſuprà patuit *in primo, diſt.2.& 10.& in tertio, diſt.8.* igitur iſta viſio eſſentiæ, cùm dicatur proles in intellectu Beati, naturaliter gignetur ab illa eſſentia.

g Quartò & vltimò arguit probando idem. 48. *Si voluntas neceſſariò concurrat cum eſſentia in ratione principij motiui ad actum beatificum intellectus creati*, &c. *Igitur oportet dare è conuerſo, ſcilicet, quòd eſſentia ſit prima ratio motiua*, patet. Tum, quia eſſentia eſt perfectiſſima entitas tam formaliter, quàm originaliter; non ſic voluntas, vt ſuprà patuit, *q.1.& q.5.& in primo, diſt. 1.q.2.diſt.8.q.3.* eſt enim origo omnium perfectionum ad intrà. Tum, quia ipſa ponitur principium magis vniuerſale: cùm concurrat tam cum intellectu, quàm cum voluntate, & ſic eſt commune principium reſpectu intellectus, & voluntatis, & ideò eſſentia non mouet, nec virtute intellectus, nec voluntatis, imò magis è contra. Tum ſpecialiter, quia tam intellectus, quàm voluntas habent virtutem mouendi ab eſſentia, vt patet in locis præallegatis, & ſic eſſentia erit principale mouens.

h *Similiter ſi voluntas in agendo ſubiacet principio naturaliter actiuo, determinaretur ab illo ad determinatè agendum.* Cùm ergo eſſentia diuina ſit prima ratio motiua, & voluntas ſecunda, ſequitur quòd actio voluntatis ſubiacebit actioni eſſentiæ diuinæ, & ſic eſſentia determinabit voluntatem ad ſic determinatè agendum, & cùm ipſa eſſentia, vt eſſentia agat merè naturaliter, & per modū naturæ, ſequitur quòd illa quæ ſimul erit à voluntate, & eſſentia, erit merè naturalis, & per modum naturæ elicita, ſicut eſt actio qua elicitur actus beatificus.

SCHOLIVM.

Pro ſolutione argumentorum, quæ fecit, præmittit quædam; primum, quòd primum mobile naturali motione in diuinis, eſt intellectus Dei; & primum mouens eſſentia eius; mouet autem priùs ad notitiam ingenitam, pòſt ad genitam. De quo 1. diſt. 2. q. 7. nu. 4. & 22. Secundum, eadem eſſentia mouet naturaliter ad intelligendum omne intelligibile ſimplex (non loquitur de complexis) ſed non poteſt mouere ad hæc, donec priùs ſit in tribus. De quo latè 2. d. 1. q. 1. Tertium, duplici motioni intellectus correſpondet duplex motio voluntatis neceſſaria; ſed non naturalis, operatiua ſcilicet, & productiua. Quartum, poſt ordinem motionis neceſſariæ ſequitur motio contingens per voluntatem, quâ factâ, videt intellectus diuinus alteram partem complexionis contingentis. De quo 1. diſt. 38. num. 2. & diſt. 39. nu. 23. & 40. Quintum, omnem intellectionem diuinæ eſſentiæ, quam non cauſat ipſa naturaliter, cauſat voluntas Dei. De quo 4. diſt. 49. quæſt. 11. nu. 9. quia ad extrà omnia ſunt immediatè à voluntate.

Digreſſio profundiſſima Theologica fundamentalis vbique notanda.

HIc intelligendum eſt, [i] quòd motio omnino prima in entibus eſt neceſſariò naturalis: quia omni motioni voluntatis eſt alia præſuppoſita. Et ſi aliqua motio in entibus eſt non naturalis; maximè motio voluntatis eſt non naturalis. 14.

Primum mobile intellectus diuinus, primum mouens eſſentia diuina.

Item, aliqua motio [k] poteſt intelligi eſſe ad terminum ſimpliciter infinitum, aliqua autem ad terminum finitum, vel ad infinitum includentem finitum: & illa, quæ eſt ad terminum infinitum ſimpliciter, eſt prior: quia non poteſt infinitum præëxigere finitum. Sicut igitur loqui poſſumus, licèt impropriè [l] accipiendo motionem extenſiuè, aſſignari poteſt ordo motionum in entibus, & ſic loquendo, omnino primum mobile motione naturali, extenſiuè loquendo, eſt intellectus diuinus, & ideò primum motiuum motione naturali eſt eſſentia diuina, vt eſt primum obiectum intellectus ſui: igitur omnino prima motio eſt naturalis motio intellectus diuini à ſuo obiecto: & cùm naturale mouens moueat mobile inquantùm poteſt, illud autem obiectum poteſt mouere ad intellectionem actualem ſui, & hoc intelligentia ingenita illius perſonæ, [m] in qua primò eſt eſſentia; & ad actualem notitiam ſui genitam: ad vtramque naturaliter mouebit, licèt ordine quodam, quia quod eſt alicui principium operandi operatione immanente, & producendi productum diſtinctum, quodammodò eſt priùs principium operandi.

Si dicas, quòd productio [n] immanet in diuinis ſicut operatio.

Reſpondeo, productio non immanet quantùm ad terminum, operatio autem omnino immanet.

Similiter [o] eſſentia eſt naturale motiuum ad intelligendum quodcunque intelligibile ſimplex, ſed non niſi priùs illa eſſentia ſit in omnibus ſuis ſuppoſitis, non quidem quòd ſine hoc eſſet defectus principij actiui; ſed ex parte termini requiritur ordo. Sic igitur completa eſt actio merè naturalis, & ad terminum omnino primum, ſcilicet infinitum, vbi motio omnino prima eſt elicere, vel quaſi elicere intellectionem in intelligentia paterna, & huic proxima eſt gignere verbum.

de hoc 2. d. 1. q. 1.

Motio voluntatis ad intra neceſſaria, non tamen naturalis eſt duplex operatiua, & productiua.

Hanc ſequitur actio, quæ nata eſt eſſe ad terminum omnino primum, puta ad eſſentiam primam communicandam, quæ licèt non ſit naturalis, tamen eſt omnino neceſſaria. Et hæc eſt motio voluntatis; & hæc quaſi eſt duplex, ſcilicet ad *amare* ſimplex, & etiam ad amorem procedentem, & hæc duplex motio voluntatis correſpondet duplici motioni naturali [p], quæ dicta eſt eſſe in intellectu ad *intelligere* & *dicere*. 15.

Actio naturalis quando ſequitur non naturalem.

q Contrà: actio naturalis in eodem præcedit actionem non naturalem; nunc autem, per te, actione naturali intellectus diuinus intelligit creabile: igitur iſta actio præcedit omnem actionem voluntatis, & ita ſpirationem Spiritus ſancti.

r Reſpondeo, maior eſt vera, loquendo in eodem ordine ex parte termini, hîc autem eſt alius ordo ex parte primi termini, & ſecundi; & ideò naturalis in vno ordine ſequitur non naturalem in alio ordine: prima enim diſtinctio ordinum attenditur ex parte terminorum; ſecunda ex parte principiorum quantùm ad modum principiandi.

Contrà: [s] ordo principiorum eſt prior ordine terminorum, ſicut & principium termino: nam per principium terminus producitur, vel communicatur.

Reſpondeo,

Reſpondeo, antecedens verum eſt de termino totali, qui ſimpliciter capit *eſſe*; non autem de termino formali, qui ſolummodò capit *eſſe* ſecundùm *quid*. *An terminus quandoque prior principio.*

Completo autem [t] toto iſto proceſſu originis reſpectu primi termini, ſcilicet eſſentiæ diuinæ communicandæ: ſequitur ordo alius reſpectu termini ſecundi eſſentiæ, ſcilicet creabilis: & quidem eſſentia ipſa diuina in iſto ſecundo ordine mouet primò ad intellectionem ſimplicem omnis intelligibilis; & hæc intelligentia, vt iam eſt in tribus ſuppoſitis, non autem mouet ad diſtinctam notitiam veritatis cuiuſcunque complexionis, quia ſi moueret determinatè ad cognoſcendum alteram partem in futuris contingentibus, cùm naturale mouens neceſſariò moueat, ſequitur quòd intellectus diuinus neceſſario intelligeret hanc partem contradictionis fore veram, & ita vel poſſet errare: vel oppoſitum non poſſet euenire, & tunc non eſſet contingens, ſed neceſſarium illud, quod ponitur eſſe contingens.

16. u Si quæratur, cùm idem videatur eſſe ordo cuiuſcunque intelligibilis ad primum intelligibile; quare primum non æquè neceſſariò mouet ad cognitionem cuiuſcunque.

Reſpondeo, naturaliter mouet: & per conſequens neceſſariò ad cognitionem cuiuſcunque, quòd eſt poſſibile naturaliter, & neceſſariò cognoſci; huiuſmodi eſt quodcunque obiectum ſimplex, & etiam quodcunque complexum verum neceſſarium, non autem tale eſt aliquod complexum de exiſtentia contingentis: quia non eſt natum eſſe determinatum ad veritatem. al. non mouet al. ſi autem moueret.

x Et ſi quæras, quare non neceſſariò mouet ad talem cognitionem de complexo habendam, qualis poſſet haberi de eo?

Reſpondeo, aut moueret ad cognoſcendum ſub diſtinctione hoc fore, vel non fore; & hæc cognitio non eſt determinata de altera parte: aut ſi moueret determinatè ad cognoſcendum alteram partem, illa neceſſariò eſſet determinata. *Ex terminatione voluntatis intellectus videt contingens*, de quo 1. diſt. 39. & d. 38. nu. 3.

y Completo igitur toto ordine motionis neceſſariæ, ſequitur motio contingens; illa non poteſt eſſe per principium naturalis motionis, quia illius non eſt niſi neceſſariò mouere igitur oportet illius motionis principium ponere voluntatem. Et ſit huiuſmodi motio contingens ordinatè, primò ad intrà: quia niſi ipſa voluntas determinetur in ſe ad volendum alteram partem, nunquam determinabit aliquid ad extrà. Primò igitur determinat ſe ad volendum hoc fore determinatè: ſecundò, ex hoc intellectus videns iſtam determinationem voluntatis infallibilem, nouit hoc eſſe futurum; è conuerſo igitur eſt in motione neceſſaria, & contingente: quia in neceſſaria primum principium eſt natura, & ideò primò naturaliter determinatur ad propriam actionem. In contingente autem primum principium eſt liberum, cuius actionem in primo ordine ſequitur naturalis. Completa verò motione contingente ad intrà, ſequitur motio ad extrà. Illa igitur tota eſt contingens, & per conſequens immediatè ipſius voluntatis, vt principij. Nullum igitur intellectum creatum mouet eſſentia vt eſſentia tanquam motiuum per modum naturæ, ſed omnem intellectionem illius eſſentiæ, quam non cauſat aliquod creatum, cauſat immediatè voluntas diuina.

Per hoc patet ad argumenta iam facta in contrarium. Maior enim primi argumenti debet ſic intelligi, quamcunque potentiam immediatè mobilem à tali obiecto ipſum obiectum vniformiter mouet.

COMMENTARIVS.

49. *Ordo motionum.* i Hîc *intelligendum eſt, quòd motio.* Hîc Doctor intendit declarare ordinem motionum, & quæ ſit ſimpliciter prima motio. Et recitando literam, exponam eam. Dicit ergo quaſi præmittendo vnum, ſcilicet, quòd *motio omnino prima in entibus, eſt neceſſariò naturalis, quia omni motioni voluntatis eſt alia præſuppoſita*; patet, quia voluntas nullo modo agit, niſi in præcognitum, id eſt, quòd nunquam elicit actum circa aliquod obiectum, niſi illud ſit præcognitum; nec ſimiliter elicit actum volendo aliquod complexum contingens, niſi termini ſatem præcognoſcantur; & ſic patet quomodò motio voluntatis ad actum neceſſariò præſupponit aliam motionem, ſcilicet, motionem ad actum intelligendi, qui neceſſariò præſuppo- *Quomodo vna motio præſupponat aliam.*

nitur, & talis motio ad actum intelligendi neceſſariò præſuppoſitum motioni voluntatis, eſt ſimpliciter naturalis, vt ſuprà patuit in ſecunda tatione. Et ſi aliqua motio in entibus eſt non naturalis; maximè motio voluntatis eſt non naturalis, patet, quia ſola voluntas eſt libera per eſſentiam, & per modum libertatis mouet, ſiue agit.

k *Item aliqua motio poteſt intelligi eſſe ad terminum ſimpliciter infinitum*, &c. Terminus infinitus ſimpliciter in diuinis poteſt multiplicitèr intelligi, vel pro intellectione actuali eſſentiæ diuinæ, qua intellectus diuinus formaliter intelligit eſſentiam; vel pro volitione, vel pro eſſentia, quæ ponitur primus terminus formalis tam generationis, quàm ſpirationis diuinæ,

Terminus finitus quid. *Terminus infinitus quid.*

Terminus finitus ſimpliciter ſunt creaturæ, ſiue in *eſſe* obiectiuo, ſiue in *eſſe* exiſtentiæ. Terminus infinitus includens finitũ erit fortè ipſum Verbum, tenendo tamen quòd includit reſpectum ad creaturam, de quo ſuprà diximus. *q.* 8. licèt hoc Doctor improbet, vt ibi patet. Dicit ergo, quòd illa motio, quæ eſt ad terminum infinitum, ſimpliciter eſt prior, & ſic motio, quæ eſt ad intrà, erit ſimpliciter prior motione ad extrà, cùm prima ſit ſimpliciter ad terminum infinitum; ſecunda tantum ad terminum finitum, ſiue ad terminum infinitum includentem terminum finitum; puta ſi idea quæ ponitur *eſſe* cognitum rei ponatur infinita participatiuè, quæ tamen includit terminum finitum, vel tenendo, & melius ad propoſitum, quòd intellectio creaturæ, quâ Deus intelligit ipſam creaturam, & ſi ſit in ſe formaliter infinita, terminatur tamen ad creaturam finitam; & ſimiliter volitio creaturæ, quâ Deus vult ipſam, licèt in ſe ſit formaliter infinita, terminatur tamen ad creaturam volitam finitam; & iſte vltimus modus videtur magis ad propoſitum. Dicit ergo quòd motio quæ eſt ſimpliciter ad terminum infinitum, eſt prior ſimpliciter, illa verò quæ eſt ad terminum finitum eſt poſterior, vt probat Doctor ſubtiliter *in ſecundo, diſt.* 1. *q.* 1. In iſto præmiſſo ſecundo de termino, ſcilicet finito, & infinito, non fit aliqua comparatio motionis per modum naturæ, & per modum voluntatis; ſed motio per modum naturæ, quæ eſt ad terminum ſimpliciter infinitum, eſt prior motione, quæ eſt ad terminum finitũ, & tamen vtraque per modum naturæ, quia motio ad notitiã eſſentiæ diuinæ in intellectu diuino eſt per modum naturæ; & ſimiliter illa, quæ eſt ad genitum diuinum; ſed motio per modum naturæ ad terminum finitum eſt motio ad creaturam in *eſſe* cognito, & hæc ſecunda neceſſariò præſupponit primam, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt.* 1. *q.* 1. Similiter motio per modum voluntatis, quæ eſt ad terminum ſimpliciter infinitum, puta ad volitionem, qua voluntas diuina vult eſſentiam diuinam, ſiue ad Spiritum ſanctum, eſt ſimpliciter prior motione per modum voluntatis, quæ eſt ad *eſſe* volitum creaturarum, ſiue ad *eſſe* exiſtentiæ earum, & ſic patet litera.

Quomodo idea poniposſit infinita. *Quomodo intellectio creaturæ, qua Deus intelligit creaturã ſit infinitæ, & quomodo finitæ.*

50. Hic oſtendit ordinem motionum.

1 *Sic igitur loqui poſſumus.* Hîc intendit oſtendere ordinem motionum in diuinis, accipiendo tamen motionem extenſiuè ad intrà, quia ſimpliciter loquendo propriè de motione, ad intrà nulla eſt motio, improprie tamen & extenſiuè ponitur non motio, ſed quaſi motio; nam vbi eſt motio propriè, ibi eſt receptiuum reale, & realiter receptiuum alicuius realiter diſtincti, vt patet in creaturis; modò nec intellectus diuinus, nec volũtas diuina aliquod recipiunt, nec quaſi recipiunt, cùm iſta ſonent imperfectionem, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 5. *q.* 2. tamen eo modo, quo poteſt ibi nominari motio, ſuo modo nominetur, intelligendo ſemper excludere omnem imperfectionem, vel quaſi imperfectionem.

m *Et hoc intelligentia ingenita illius perſonæ, in qua primò eſt eſſentia*, id eſt in intellectu paterno, qui intellectus, vt in Patre dicitur ingenitus, id eſt non communicatus Patri per productionem, ſicut communicatur Filio per generationem, & Spiritui ſancto per ſpirationem. Sequitur, *& ad actualem motionem ſui genitam*, id eſt quòd eſſentia eſt ratio mouendi ſe motione naturali, ſcilicet communicandi ſe Filio genito; tunc enim eſſentia mouet ſe in motione genita, quando per generationem eſt ratio communicandi ſe genito. De quo prolixè dictum eſt in primo, diſt. 5. *q.* 2. Sequitur: *Ad vtramque mouebit, licèt ordine quodam, quia quod eſt alicui principium operandi operatione immanente, & producendi productum diſtinctum, quodammodo eſt prius principium operandi, quàm producendi.* Et hoc ſatis patet à Doctore in primo diſt. 2. par. 2. *q.* 3. & in ſecundo, diſt. 1. Cùm dicit quòd eſſentia, vt eſſentia, eſt primum motiuum intellectus diuini per modum naturæ; præſupponit quòd prius probauit, *diſt.* 5. *qu.* 1. ſcilicet quòd ſimpliciter prima entitas in diuinis eſt eſſentia, vt eſſentia, quæ ponitur prima in *eſſe* reali perfectiſſimò, & ideò ſequitur quòd ipſa ſit ſimpliciter primum obiectum motiuum intellectus diuini. Similiter quia intellectus diuinus eſt ſimpliciter prior voluntate diuina, vt patet, ſequitur quòd primum mobile ab eſſentia diuina erit ipſe intellectus: prima enim motio eſſentiæ diuinæ, & omnino prima eſt motio ad ſui notitiam, & illa non poteſt immediatè eſſe, niſi in intellectu diuino, ſequitur quòd primum ſimpliciter mobile ab eſſentia diuina erit intellectus diuinus, & hoc loquendo præcisè de motione eſſentiæ diuinæ ad operationem, comparando ſimpliciter operationem ad operationem. Prima operatio, & ſimpliciter prima, eſt intellectio eſſentiæ diuinæ, & illa eſt in intellectu diuino ab eſſentia ipſa: ergo primum motiuum naturale eſt eſſentia diuina, & primum mobile eſt intellectus diuinus: ſed comparando ad productionem, non ſequitur quòd intellectus ſit priùs mobile reſpectu notitiæ genitæ, quàm voluntas diuina reſpectu operationis, ſiue volitionis, quia volũtas priùs mouetur, quaſi recipiendo volitionem eſſentiæ diuinæ, quàm intelligatur productio notitiæ genitę. Sed comparando propriè productionem, ad productionem prior eſt productio notitię genitæ, quæ eſt per modum naturæ, quàm productio Spiritus ſancti, quæ eſt per modum voluntatis, & ſic debet intelligi iſta litera Doctoris.

Quomodo eſſentia moueat ſe. *Eſſentia eſt prima entitas.* *Intellectus Diuinus eſt prior voluntate Diuina.*

n *Si dicas. Hîc Doctor* inſtat, probando quòd etiam productio ſit immanens, ſicut & operatio ponitur immanens, vt patuit quæſt. 13. Reſpondet, quòd *productio non immanet quantùm ad terminum, operatio autem omnino immanet.* Vult dicere, quòd actio immanens propriè eſt illa, cui non correſpondet aliquod productum, vt terminus talis actionis, & ſic operatio, ſcilicet intellectio, vel volitio, dicitur actio immanens, quia per ipſam non dicitur aliquid habere *eſſe* productum, ſed productio, puta generatio diuina non dicitur immanens, quia per ipſam productum habet *eſſe*, ad quod terminatur, & ſic diſtinguitur actio immanẽs ab actione tranſeunte ſecundùm vnum modorũ ponendi, de quibus viſum eſt ſup. *q.* 13. vide ibi quomodo diſtinguitur actio immanens à tranſeunte.

51. *Intellectio eſt actio immanens.*

o *Similiter eſſentia eſt naturale motiuum ad intelligendũ quodcunque intelligibile ſimplex*, &c. Hîc nota primò quod dicit, quòd ipſa eſſentia mouet naturaliter intellectum ad notitiã omnium intelligibilium incomplexorum, quia fortè intellectio complexi etiam neceſſarij, erit

ab in

ab intellectu componente terminos. Sed de hoc erunt ſpecialia dubia. Deinde dicit quòd non poteſt immediatè mouere intellectũ diuinum ad notitiam creaturarum, niſi priùs ſit communicata tribus perſonis. Hoc probatum eſt *in* 2. *diſt.* 1. *q.* 1. quia productio neceſſaria, qualis eſt diuina, præ ſupponitur contingenti; & quamuis productio obiectorum incomplexorum in *eſſe* cognito ſit etiam neceſſaria, tamen eſt tantum ſecundùm quid, & talis præſupponit neceſſariam ſecundùm *eſſe* ſimpliciter, non quòd ex ſui ratione præſupponat illam, ſed quando comparantur ad inuicem, ſcilicet productio neceſſaria ſimpliciter, & neceſſaria ſecundùm *quid* ad idem principium productiuum vtriuſque per prius eſt neceſſaria ſimpliciter, quàm neceſſaria ſecundùm *quid*, quòd ergo lapis non producatur in *eſſe* cognito ab eſſentia diuina, niſi priùs ipſa ſit tribus communicata, hoc non eſt ex defectu ipſius eſſentiæ, quaſi non poſſit producere notitiam lapidis, ſi priùs non ſit communicata tribus, quia ſi, per impoſſibile, non eſſet tribus communicata, adhuc ipſa eſſet perfectiſſima ratio producendi notitiam lapidis. Sed ordo iſte prioris, & poſterioris eſt præcisè ratione termini, quia tam productio perſonæ, quàm productio notitiæ lapidis, eſt ab eadem eſſentia, vt à principio formali productiuo, ita quòd non comparantur iſti termini ad inuicem, ſcilicet perſona, & notitia lapidis, vt cauſatum ab alio, ſic, quòd productio notitiæ lapidis neceſſariò præſupponat perſonam, vt rationem formalem producendi, ſed eſt ſimpliciter comparatio vnius effectus poſterioris ad alium priorem, ita quòd quando cauſa comparatur ad duos effectus, vel quaſi effectus, ſic, quòd vnum immediatius reſpicit, & alium mediatius, non poteſt producere mediatiùs niſi producat immediatiùs, & tamen ſi per impoſſibile immediatius non eſſet, poſſet tamen producere mediatius, & hoc vide clariùs in ſecundo, diſt. 1. q. 1. & vide ibi dubia aliqua ad propoſitum.

52. p *hoc dudlex motio voluntatis correſpondet duplici motioni naturali. quæ dicta eſt in intellectu ad intelligere, & dicere*, id eſt, quòd eſt talis correſpondentia, quod ſicut motio ad *intelligere* eſt prior motione ad *dicere* reſpectu eiuſdem intellectus, ſic motio in voluntate ad *amare* eſt prior motione ad *ſpirare*. Et vltrà ſicut ad primam motionem in intellectu immediatè ſequitur prima motio in voluntate, id eſt quòd ſicut operatio voluntatis immediatè ſequitur intellectionem intellectus diuini, ſic productio Spiritus ſancti immediatè ſequitur productionem verbi.

q *Contrà, actio naturalis in eodem præcedit actionem non naturalem.* Hic Doctor inſtat probando quòd productio creaturæ in *eſſe* cognito ſit ſimpliciter prior omni motione voluntatis, cuius oppoſitum dixit ſuprà, quia dixit quòd eſſentia diuina non mouet ad notitiam creaturarum, niſi ſit priùs communicata tribus, & ſic eſt neceſſariò prior motio voluntatis ad intrà, quàm motio eſſentiæ ad extrà. Et arguit ſic: *Actio naturalis in eodem præcedit actionem* &c. Maior patet, quia ſuprà dixit quòd motio naturalis eſt omnino prima, ſequitur quòd ſi in eodem ſint motio naturalis, & motio libera, quòd motio naturalis erit ſimpliciter prior motione non naturali. Et dicit in eodem operante quia in alio operante poteſt eſſe è conuerſo, quia Deus ad extrà ſimpliciter mouet per modum voluntatis, & multæ creaturæ per modum naturæ mouent vt ignis. Deinde dicit in eodem operante, & non in eadem ratione formali operandi, quia impoſſibile eſt idem eſſe rationem formalem mouendi per modum naturæ, & per modum voluntatis, vt patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 2. ſed bene idem operans poteſt habere duas rationes formales operandi, vnam per modum naturæ, & aliam per modum voluntatis, vt patet de eodem ſuppoſito habente intellectum, & voluntatem.

53. r Reſpondet ad hanc rationem, *quòd maior eſt vera loquendo de eodem ordine ex parte termini*, &c. Pro intelligentia huius literæ nota, quòd duplex eſt ordo motionis naturalis in diuinis, quæ præcisè diſtinguitur ratione terminorum ſicut eſt motio eſſentiæ diuinæ reſpectu notitiæ ſuæ, & reſpectu notitiæ genitæ, & motio eiuſdem reſpectu notitiæ creaturæ, quæ notitia eſt naturalis, vt ſuprà patuit. Vna tamen terminatur ad terminum habentem *eſſe* ſimpliciter, & infinitum, vt illa, quæ terminatur ad notitiam eſſentialem, & ſimiliter illa, quæ terminatur ad filium, ſiue ad notitiam genitam: alia verò terminatur ad *eſſe* cognitum creaturæ, ſiue ad *eſſe* obiectiuum. Iſtæ motiones dicuntur eſſe alterius, & alterius ordinis ratione præcisè terminorum, quia prima ad terminum ſimpliciter, alia ad terminum ſecundùm *quid*, & finitum. Similiter in voluntate eſt duplex ordo mouendi per modum voluntatis, qui præcisè diſtinguitur ratione terminorum; vna eſt, quæ terminatur ad terminum infinitum, ſiue ad amorem infinitum, vel ad amorem ſpiratum alia tantùm ad *eſſe* vel tantùm volitum ipſius creaturæ, vel ad *eſſe* exiſtentiæ eiuſdem; & ſic hic ordo eſt duplex ratione terminorum; non enim diſtinguitur ratione principiorum, quia eſt idem principium, quia eadem voluntas tam reſpectu primi termini infiniti, ſcilicet vel amoris ſpirati, quàm etiam reſpectu ſecundi termini, ſcilicet, vel *eſſe* volti creaturæ, vel *eſſe* exiſtentiæ eius. Similiter eſt de eſſentia, quia eſt eadem; & idem principium producendi per modum naturæ, tam reſpectu termini infiniti, ſcilicet, notitiæ eſſentialis, vel notitiæ genitæ, quàm etiam reſpectu ſecundi termini, ſcilicet *eſſe* cogniti creaturæ; & ideò iſte ordo non diſtinguitur penes principia, cùm ſit idem omnino. Ad propoſitum, ſi fiat comparatio motionis per modum naturæ, & motionis per modum voluntatis ad inuicem in eodem ordine, id eſt, vt comparantur ad terminum infinitum, & primum ſimpliciter, tunc motio naturalis eſt ſimpliciter prior motione non naturali, ſiue motione per modum voluntatis, & ſic motio ad notitiam eſſentialem eſt prior motione ad amorem eſſentialem, vt ſuprà patuit. Aduerte etiam, quòd motio eſſentiæ diſtinguitur ſecundùm alium, & alium terminum, quia vt comparatur tantùm ad operationem eſt alia, vt comparatur ad notitiam genitam, ita quòd prima eſt ad terminum quaſi productum; ſecunda verò ad terminum vere productum.

Ordo duplex.

54. Similiter dico de voluntate, in qua diſtinguitur duplex motio ad intrà, vna terminatur ad amorem, quaſi productum, & alia ad amorem

Duplex motio in voluntate diuina.

rem verè productum. Et ſic adhuc iſti ordines motionum præcisè diſtinguuntur ratione terminorum. Si ergo fiat comparatio in eodem operante motionum ad inuicem,in eodem ordine,ſcilicet motionis naturalis ad non naturalem,comparando illas tantùm ad operationem, patet quòd motio naturalis eſt ſimpliciter prior motione non naturali,ſiue motione per modum voluntatis. Et ſimiliter ſi fiat comparatio motionis naturalis ad motionem non naturalem in alio ordine , ſcilicet ad verè productum, tunc etiam motio naturalis eſt prior non naturali , & ſic Filius eſt prior Spiritu ſancto. Si tamen motio naturalis vnius ordinis comparetur ad motionem non naturalem , ſiue per modum voluntatis alterius ordinis , vt puta motio naturalis ad productionem ad motionem non naturalem ad operationem, non ſequitur quòd motio naturalis in eodem operante ſit prior motione alia non naturali; & patet,quia generatio Filij in diuinis non eſt prior,imò poſterior volitione diuina , quâ voluntas Patris vult eſſentiam diuinam. Sic in propoſito, quia motio naturalis,quæ eſt ad primum terminum infinitum , ſcilicet ad operationem intrinſecam eſſentiæ diuinæ,quæ eſt eiuſdem ordinis cum motione ad operationem non naturalem eſt ſimpliciter alterius rationis , ſiue ordinis cum motione naturali ad notitiam creaturæ ; ideo non ſequitur quòd talis motio naturalis ſit prior motione non naturali.Si verò motio naturalis, quæ eſt ad notitiam;puta lapidis,comparetur ad motionem non naturalem , quæ eſt ad volitionem lapidis , tunc motio talis naturalis in eodem operante eſt prior motione tali non naturali;patet , quia cognitio lapidis,ad quam eſt motio naturalis eſſentiæ diuinæ eſt prior volitione eiuſdem,ad quam eſt motio non naturalis voluntatis diuinæ. Et ſic patet quomodo motiones naturales in eodem operante , quæ ſunt alterius ordinis diſtinguuntur ratione terminorum tantùm ; & ſimiliter motiones non naturales in eodem operante, quæ ſunt alterius ordinis diſtinguuntur tantùm per diſtinctos terminos , vt ſuprà patuit. Et hoc eſt quod dicit, ſcilicet quòd prima diſtinctio ordinum attenditur ex parte terminorum , vt ſuprà patuit; & ſecunda diſtinctio attenditur ex parte principiorum , ſcilicet diſtinctio motionum naturalis, ſcilicet , & liberæ , attenditur penes principia, quia illa dicitur motio naturalis,quæ eſt à principio agente,ſiue mouente per modum naturæ, illa verò dicitur motio libera, quæ eſt à principio mouente per modum voluntatis.

Quomodo filius ſit prior ſpiritu ſancto.

ſ *Contrà, ordo principiorum eſt prior ordine terminorum, ſicut & principium termino;nam per principium capit eſſe , ſiue producitur ſiue communicatur.* Cùm ergo principium per modum naturæ ſit prius principio per modum voluntatis,ſequitur quòd motio per modum naturæ ſit prior motione per modum voluntatis,& ſic terminus termino.

Reſpondet quòd iſta propoſitio , *ordo principiorum eſt prior ordine terminorum* , eſt vera de termino totali , qui verè producitur ; ſed non eſt vera de termino formali , qui ſolummodò capit *eſſe* ſecundùm *quid* ; modò quia Spiritus ſanctus capit *eſſe* ſimpliciter per motionem per modum voluntatis , & ſimiliter filius per modum naturæ , benè conceditur quòd motio per modum naturæ eſt prior motione per modum voluntatis ; ſed quia motio ad notitiam lapidis eſt tantùm ad terminum ſecundùm quid , ideò motio ad Spiritum ſanctum per modum voluntatis eſt ſimpliciter prior iſta motione.

Quomodo ordo principiorum ſit prior ordine terminorum.

t *Completo toto proceſſu originis reſpectu primi termini.*&c. Aduerte in hac litera primò,cùm dicit quòd *eſſentia diuina mouet ad intellectionem ſimplicem omnis intelligibilis , & hæc intelligentia,vt iam eſt in tribus ſuppoſitis.* Si dicit,vt iam eſſentia eſt tribus ſuppoſitis , patet ſuprà quia eſſentia non mouet,niſi,vt in tribus.Si verò accipit intelligentiam , vt eſt actualis intellectio, ſenſus eſt , quòd talis intellectio non terminatur ad creaturas,niſi priùs ipſa ſit formaliter in tribus, quia tantùm eſt vna intellectio in Deo, qua intelligit omnia,& non diuerſificatur in ſe, ſed tantùm ſecundum aliam,& aliam tranſitionem,ſiue terminationem ad aliud, & aliud obiectum , vt patet *in primo , diſt.* 39. Non poteſt ergo intellectio diuina eſſe reſpectu creaturæ, niſi priùs eadem intellectio diuina ſit formaliter in tribus ſuppoſitis, ſiue perſonis.

Nota ſecundò,cùm dicit Doctor quòd *eſſentia non mouet ad diſtinctam notitiam veritatis cuiuſcunque complexionis* , hoc inferiùs declarabitur , reſpondendo ad quædam dubia circa hoc dictum.

u *Si quæratur.* Hìc mouet dubium circa dicta paulò antè , quærendo quare eſſentia diuina non æquè neceſſariò mouet ad notitiam cuiuſcunque obiecti intelligibilis, cùm idem videatur eſſe ordo cuiuſcunque intelligibilis ad primum intelligibile, ex quo enim eſſentia diuina ponitur adæquatum obiectum intellectus diuini in ratione motiui , vt patuit in primo, quæſt.penult.prolog.& diſtinct.39.& ſuprà in quodlib. 56. *Dubium.*

Reſpondet Doctor quòd *naturaliter mouet,* &c. *non autem tale eſt aliquod complexum de exiſtentia contingentis,quia non eſt natum eſſe determinatum ad veritatem* , cùm repugnet contingenti , vt contingens,eſſe veritatis determinatæ,ſcilicet,neceſſariò. *Reſponſio*

x *Et ſi quæras , quare non mouet neceſſariò ad talem cognitionem de complexo habendam,qualis poſſit haberet de eo* , puta, quare contingens, vt huiuſmodi , non eſt determinatè verum , vt expoſui de determinatè vero , & per conſequens non poſſit,vt ſic cognoſci,ex quo tamen ſuo modo eſt cognoſcibile,quare eſſentia diuina non poteſt mouere ad hanc cognitionem, vt qualemcunque. *Nota.*

Reſpondet quòd *moueret ad cognoſcendum ſub diſiunctione,hoc fore,vel non fore,* puta,mouet ad cognitionem huius diſiunctiuæ : Antichriſtus erit futurus in tali tempore, vel Antichriſtus non erit futurus in tali tempore , non tamen mouet ad alteram partem determinatè, puta non mouet intellectum ad cognoſcendum determinatè,quòd Antichriſtus puta foret,quia tunc,vel intellectus diuinus poſſet errare, puta ſi oppoſitum poſſet euenire ; vel ſi oppoſitum non poſſet euenire,tunc non eſſet verum contingens,vt ſuprà patuit.Si enim moueret determinatè ad cognoſcendum alteram partem , illa neceſſariò eſſet determinatè vera , & ſic Antichriſtum fore, eſſet ſimpliciter neceſſariò : Sed an hoc concludat , ſcilicet in eſſentia diuina neceſſariò mouet ad notitiã huius *Antichriſtus erit,* ergo

erit, ergo hæc eſt determinatè, & neceſſariò vera, hoc apparebit in dubiis circa hanc materiam.

y *Completo toto ordine motionis neceſſariæ, ſequitur motio contingens* &c.

In iſta litera nota primò, quòd licèt motionis contingentis principium ſit voluntas, non tamen ſequitur quòd omne volitum, vel productum ſit contingés, imò aliquod eſt ſimpliciter neceſſarium, vt patet de amore eſſentiali, & ſpirato in Diuinis, quæ neceſſariò ſunt à voluntate diuina, & ratio huius eſt aſſignata à Doctore *in primo diſt.* 10. & apparebit infrà *q.* 16. nec ſimiliter ſequitur, eſt productū neceſſariò, ergo per modum naturæ; quia Spiritus Sanctus eſt productus neceſſariò, non tamen per modum naturæ, vt patet *in primo, diſt.* 10. *& infra. quæſt.* 16.

Motio contingens ſit primò ad intra.

Secundò nota, quomodo motio contingens ſit primò ad intrà, quia creatura primus producitur in *eſſe* volito, quàm in eſſe reali, omnia enim quæcunque ſunt volita, ſunt ab æterno volita, ita quòd ex tempore nihil eſt volitum. De quo vide *in primo, diſt.* 39. & 40. & prolixius *in.* 45. nam voluntati diuinæ proponuntur termini, vel oppoſita ſub diſiunctione, & tunc ipſa ſola nulla ratione dictante determinat de altera parte. Et de huiuſmodi determinatione, vide Doctorem *in primo, diſt.* 39. & quæ expoſui.

Tertiò nota, cùm dicit, quòd intellectus diuinus videns determinationem voluntatis, nouit hoc eſſe futurum, quia quæritur à quo immediatè cauſatur iſta viſio in intellectu diuino. Dico quòd poſita tali determinatione voluntatis diuinæ, viſio illius determinationis cauſatur ab eſſentia diuina, de quo vide quæ ſuprà expoſui *in prime diſt.* 39. vbi Doctor expreſè dicit quòd immediatè eſt ab eſſentia diuina, &
58. hoc magis apparebit in dubiis.

Quartò nota cùm dicit in motione neceſſaria primum principium eſt naturale, hoc ſimpliciter non debet intelligi, quia ad Spiritum ſanctum eſt motio neceſſaria, & tamen eius
Motio neceſſaria duplex. principium eſt liberum, vt patet *diſt.* 10. *primi*, ſed intelligitur de motione neceſſaria, quæ præcisè reſpicit principium ex ſola natura principij, ita quòd circumſcriptio quocunque extrinſeco, neceſſariò produceret quicquid produceret. Sed voluntas diuina, vnde voluntas, etiam vnde diuina, non vult aliquid neceſſariò, & hoc ex ratione abſoluta voluntatis. Sed ſi vult aliquid neceſſariò, hoc eſt, quia ipſa, vt formaliter infinita, comparatur ad obiectum formaliter infinitum, ideò non poteſt non velle illud, vt patet à Doctore *in primo diſt.* 10. *& infrà q.* 16. Quando verò comparatur ad obiectum finitum, vult illud contingenter, & poteſt non velle. Sed principium naturale ex parte ipſius principij reſpectu cuiuſcunque obiecti ex ſua ratione neceſſariò producit, quicquid producit, & de iſto neceſſario loquitur Doctor. De hac differentia, ſcilicet, *neceſſarij* quare vnum ſit præcisè à principio naturali, & aliud à principio libero, patet infra, *q.* 16.

Quintò nota ibi: *In contingente primum principium eſt liberum, huius actio in primo ordine, ſequitur naturalis*, id eſt, quòd accipiendo contingens, vt eſt à principio libero, ſemper ſequitur principium merè naturale: & patet, quia voluntas non poteſt contingenter velle lapidem, niſi lapis priùs à principio naturali, ſcilicet, eſſentia diuina ſit productus per modum naturæ in *eſſe* cognito, nec ſimiliter principium liberum poteſt ponere *A* in *eſſe* reali, niſi ipſum *A* ſit priùs poſitum per modum naturæ in *eſſe* cognito ab eſſentia diuina. 59.

Nota etiam pro maiori declaratione inſtātiæ ſuperiùs factæ de ordine principiorum, & terminorum, quòd ordo principiorum, vt comparatur ad terminos accipientes ſimpliciter *eſſe*, principium per modum naturæ eſt ſimpliciter priùs principio per modum voluntatis; & ſic motio vnius eſt ſimpliciter prior motione alterius, & ſic motio eſſentiæ diuinæ per modum naturæ ad productum realiter, puta ad Filium, eſt ſimpliciter prior motione volūtatis ad creaturam ſecundùm *eſſe* reale, & ſecundum *eſſe* volitum. Si modò motio per modum naturæ ſit ad terminum accipientem *eſſe* ſecundùm *quid*, quia communicatur, ſiue producitur ſecundùm *quid*, puta motio per modum naturæ ad *eſſe* cognitum lapidis, quod *eſſe* cognitum eſt productum, ſiue lapidi communicatum ſecundùm *quid*, quia lapis, vt ſic, habet tantùm *eſſe* diminutum; loquendo de tali termino, non ſequitur quòd motio naturalis ad illum terminum ſit prior motione non naturali, ſiue libera, quæ eſt ad terminum ſimpliciter, vt illa quæ eſt ad Spiritum ſanctum, vel amorem eſſentialem. Comparando ergo principium per modum naturæ ad terminum capientem ſimpliciter *eſſe* per tale principium; & ſimiliter comparando principium liberum ad terminum ſimpliciter; patet quòd motio per modum naturæ eſt prior motione libera, & ſic Filius neceſſariò eſt prior Spiritu ſancto, & etiam creatura capiente *eſſe* reale. Si verò principium per modum naturæ comparetur ad terminum capientem *eſſe* ſecundum *quid*, ſcilicet ad *eſſe* cognitum lapidis, & principium liberum comparetur ad terminum habentem *eſſe* reale, & ſimpliciter, & hoc ad intrà, tunc modus principiandi liberè eſt prior iſto modo principiandi per modum naturæ. Si verò principium liberum comparetur ad extra ad terminum capientem *eſſe* ſecundum *quid*, puta ad lapidem volitum, vel capientem *eſſe* ſimpliciter reale, puta ad lapidem in *eſſe* reali, tunc modus principiandi liberè, & ſimiliter motio eius libera eſt poſterior modo principiandi per modum naturæ iſto ſecundo modo, & ſimiliter motio eius eſt poſteriior, vt patet.

SCHOLIVM.

Ad argumenta poſita nu. 13. *primum fundatur in quædam propoſitione Doctoris q.* 3 *prol. & 2. d.* 9. *q.* 4 *ſcilic. quando extrema alicuius propoſitionis comparantur ad ſe inuicem, vt motiuum, & mobile, ſi aliquid vnius extremi eſt motiuum reſpectu contenti ſub altero extremo, idem erit de quolibet contento huius, reſpectu cuiuſlibet contenti illius. Exemplum de calore, &*

caleſa

calefactibili. Hinc ſequi videtur, ſi eſſẽtia diuina naturaliter mouet ſuũ intellectũ, quod ſimiliter mouebit & creatũ. Reſpõdet propoſitionẽ hic intelligi ratione intellectus, quem eſſentia diuina immediatè mouet, quia naturaliter eum mouet, & non aliter, ſecus de intellectu, quem mouet media voluntate, qualis eſt omnis creatus, vt explicatum eſt. Quod ſi obiectum creatum intellectum creatum ſemper naturaliter moueret, ideò eſt, quia voluntas creata non poteſt elicere intellectum vllius obiecti. Ad ſecundum, explicat quomodo beatitudo noſtra non eſt ab eſſentia, & ab obiecto motiuo, ſed vt à terminatiuo: quia nihil agit ad extrà naturaliter; vnde ſi per impoſſibile non eſſet volens, nullum beare poſſet, nullumque contingens producere. Ad tertium viſio noſtra non eſt proles eſſentiæ, quia non mouet ad eam naturaliter. Explicat clarè quomodo voluntas eſt principium motiuum ad videndum eſſentiam, licèt hæc ſit prior, quia est infinita, & perfectiſſimè ipſi eadem, negat viſionem beatam eſſe Verbum, quia non gignitur naturaliter, quomodo autem gignitur Verbum, vide 1. *d.* 3. *qu.* vlt. *&* 2. *d.* 16. *&* 24. *Ad quartum non reſpondet, quia ex dictis conſtat eſſentiam nullomodo mouere ad ſui viſionem in nobis; & ſic non eſt ratio prima, & ſecunda motionis, ſed tantùm terminationis.*

Nunc autem [a] quantùm ad primam minorem, eſſentia diuina eſt motiua immediatè ſui intellectus, ſed non intellectus creati: quia intellectus diuinus eſt primum mobile omnino. Et ideò primò mouetur à prima forma motiua: & nihil aliud eſt immediatè mobile à prima forma motiua: quia nõ poteſt immediatè mouere, niſi primò modo motionis: & nihil aliud natum eſt ſic moueri. Si igitur concludas, quòd eſſentia diuina eodem modo mouet omnem intellectum: concedatur, quem immediatè mouet; ſed ille eſt ſolus intellectus diuinus: vt patet ex dictis. 17.

Obiectum creatum, naturaliter tãtum mouet, & quare?

Alia autem minor, ſcilicet quòd obiectum creatum naturaliter mouet, vera eſt de intellectu, quem immediatè mouet: falſa autem eſſet, ſi aliquem intellectum moueret mediante actu voluntatis, quia illum non naturaliter moueret, ſicut ſi voluntas mea poſſit liberè cauſare intellectionem eſſentiæ meæ in te. Sed iſto modo fortè non eſt de aliqua eſſentia, & voluntate creata: quia quælibet eſſentia eſt immediatè motiua intellectus creati, & ideò motione naturali; nulla autem voluntas creata eſt motiua ad intellectionem perfectam alicuius eſſentiæ, vt eſſentia eſt: quia nec perfectè eam continet eminenter, vel vnitiuè, & qualitercunque ſit de obiecto creato mouente intellectum naturaliter: patet prius quòd eſt eadem ratio de eſſentia diuina: quia ipſa non eſt immediatè motiua alicuius intellectus, niſi primi.

Eſſentia diuina, obiectum terminatiuum nõ motiuum beatitudinis noſtræ.

b Ad aliud dico, quòd mouere ad actum beatificum non eſt proprius actus illius eſſentiæ diuinæ: neque eſt prius actu voluntatis: imò eſt propriè actus illius voluntatis. Eſſentia enim vt quodammodo prior voluntate, licèt ſit obiectum primum, & immediatum illius viſionis in ratione terminantis, tamen non eſt obiectum immediatum in ratione mouentis, ſed tantùm mouens remotum, pro quanto mouet intellectum diuinum ad viſionem præcedentem illud *velle*, quo mouetur intellectus Michaëlis ad viſionem.

Et per hoc patet ad confirmationem ibi poſitam; quia ſi illa eſſentia non eſſet formaliter volens, nihil omnino poſſet cauſare ad extrà, quia nihil poſſet cauſare niſi naturaliter & quodcunque extrinſecum, cùm ſit formaliter poſſibile, non poſſet eſſe à neceſſario, niſi contingenter.

Viſio noſtra non eſt proles eſſentiæ quia non mouet ad eius gignitionem.

Ad tertium dici poteſt, quòd eſſentia non habet rationem motiui ad viſionem ſui in intellectu creato, niſi inquantùm præſupponitur ipſam mouiſſe intellectum diuinum ad viſionem, quæ præſupponitur ipſi *velle* diuino, motiuo intellectus creati: non igitur ſe habent eſſentia, & voluntas, vt mouens ſuperius & inferius, propriè loquẽdo, ſic intelligendo, quòd vtrumque attingat ipſum motum; ſed tantùm voluntas attingit intellectum creatum: tamen præſupponit motionem intellectus diuini ab ipſa eſſentia, ſine qua ipſa voluntas non haberet illud *velle*, quo mouet. 18.

Si arguitur contra hoc, quia voluntas, vt voluntas, non poteſt mouere niſi ad videndum voluntatem, vt voluntas eſt: non autem ad videndum eſſentiam, vt eſſentiam; nunc autem videre voluntatem, vt voluntas eſt, & non eſſentiam, vt eſſentia eſt, non eſt videre obiectum beatificum. Probatio minoris, quia idem eſt obiectum beatificum intellectus creati, & intellectus diuini: intellectus autem diuinus non beatificatur in videndo voluntatẽ, vt volũtas eſt: quia voluntas non eſt primũ obiectum intellectus ſui: & nõ beatificatur niſi attingendo primum obiectum. Probatio maioris, quia cùm voluntas ſit quaſi poſterior ipſa natura: quia proprietas nõ poteſt eſſe principiũ cauſandi

cauſandi perfectam viſione eſſentiæ, vt eſſentia eſt, quæ quodammodò eſt prior, & perfectior, iuxta illud Damaſceni 12. *Totum*, inquit, *in ſeipſo comprehendens habet eſſe, velut quoddam pelagus ſubſtantiæ, infinitum*, &c.

Ad iſtud dico, quòd quia voluntas eſt perfectè idem cum eſſentia: ideò poteſt eſſe principium motiuum ad videndum eſſentiam, vt eſſentia eſt: neganda eſt igitur illa maior: verum quidem eſt quod ibi affirmatur, ſcilicet quòd voluntas poteſt eſſe principium motiuum ad videndum voluntatem, vt voluntas eſt: falſum autem eſt, quod ibi negatur, ſcilicet quòd non poteſt eſſe principium ad videndum eſſentiam, vt eſſentia eſt. *Voluntas eſt principium motiuum ad videndam eſſentiam.*

19. Ad probationem maioris reſpondeo, quòd prioritas illa eſt quaſi prioritas fundamenti: ſed illud fundamentum non ſolùm eſt perfectè idem cum illo, quod intelligitur fundari in eo; ſed etiam illud habet perfectionem formalem formaliter infinitam. Propter quod perfectè identicè & vnitiuè continet perfectionem fundamenti, & propter iſtam rationem poteſt voluntas eſſe principium communicandi eſſentiam: quia ipſa eſt identicè omnino eiuſdem perfectionis cum eſſentia. *Voluntas diuina continet perfectionem eſſentiæ.*

c Ad aliud poſſet dici, quòd Auguſtinus loquitur ibi de notitia, quæ eſt verbum. Vnde cùm dixiſſet: *Naſcitur proles ipſa Trinitatis notitia*, ſubdit in fine capituli. *Eſt quædam imago Trinitatis ipſa mens, & notitia eius, quæ eſt proles eius, ac de ſeipſa verbũ eius, & amor tertius.* Hæc ille. Non igitur quæcunque notitia actualis obiecti eſt verbum eius, ſed illa ſola, quæ de ipſo naſcitur tanquam proles: hoc eſt, non tantùm eſt naturalis ſimilitudo eius, ſed naturaliter gignitur ab ipſo naſcendo: notitia igitur actualis, quæ producitur immediatè per voluntatem non eſt verbum obiecti: quia etſi ſit ſimilitudo naturalis obiecti: non tamen eſt naturaliter genita. *Viſio beata non eſt verbum, quia non naturaliter gignitur.*

Et propter iſtud poſſet dici, quòd beatus non habet verbum de Deo, quia etſi illa viſio ſit imago diuinæ eſſentiæ ipſam naturaliter repræſentans, non tamen eſt imago naturalis naturaliter ab ipſa procedens, ſed illius eſſentiæ eſt tantùm vnicum verbum, & hoc in ſolo intellectu increato, in quo ſolo poteſt eſſe notitia ipſius obiecti naturaliter genita.

Aliter poſſet dici [d] ad illud 9. de Trin. cùm dicit Auguſt. quòd *omnis res quam cognoſcimus, congenerat in nobis notitiam ſui*, quòd vel intelligitur de re, quam naturaliter cognoſcimus, hoc eſt, ex cauſis naturaliter motiuis intellectus noſtri. Illa quidem in ſeipſa, vel in cauſis ſuis congenerat: hoc eſt naturali fœcunditate & neceſſitate cauſat in nobis tanquam naturalem ſimilitudinem notitiam ſui: & ſic verbum non gignitur niſi de memoria: nunc autem obiectum, quod fit cognitum per actum voluntatis, non oportet præeſſe in memoria: vel ſaltem non agit vt præexiſtens in memoria. Sic igitur modo dicto ſaluatur propriè ratio verbi. Cap. vlt. Loquitur Auguſt. de rebus creatis.

20. Vel ſi hoc, quod ait *omnis res*, extendatur etiam ad eſſentiam diuinam, tunc illud, quod ſequitur, ſcilicet *congenerat notitiam ſui*, debet intelligi vel formaliter pro obiecto naturaliter motiuo vel æquiualenter pro obiecto increato: quia ipſum vel perſe vel per aliquid ſibi idem, cauſat in nobis notitiam ſui: quæ æquiualet in perficiendo intellectum, ac ſi eſſet proles naturaliter genita: quia eſt ſimilitudo naturaliter ducens in obiectum: ſicut ſi eſſet ab obiecto naturaliter expreſſa. *Eſſentia diuina generat notitiã ſui in nobis, ſed æquiualenter, quia per aliquod ſibi idem.*

c Hinc videtur ſequi, quòd eſſentia non eſt repræſentatiua ſui Michaëli priùs naturâ, quàm viſio eius cauſatur in Michaële; igitur multò magis non eſt repræſentatiua alicuius alterius, ſed tam ipſa, quàm alia contingenter repræſentantur per actũ voluntatis: ita quòd ipſum repræſentare non eſt præcedens quomodocunque ipſam intellectionem obiecti. quod dicitur repræſentari.

f Sed ſi quæratur hîc repræſentatio quodammodò prior actuali intellectione, illa tantummodò inuenitur in memoria: & in memoria diuina nihil propriè eſt niſi obiectum, quod quaſi tribuit actum primum, ſiue immediatum actui ſecundo, ſcilicet intellectioni actuali: illud autem ſic actuans eſt præſentia completa primi obiecti, ſcilicet eſſentiæ diuinæ. *Repræſentatio prior intellectione eſt memoria fœcunda*, 1. d. 1. q. 7. & 2. d. 3. q. 9.

Contrà: quomodo igitur Beatus videt obiectum ſecundarium in ipſa eſſentia, ſi non eſt aliquo modo ibi repræſentatum, & non repræſentatur ſibi in voluntate; quia voluntas non eſt ſpeculum in quo videatur, licèt per voluntatem manifeſtetur?

Reſpondeo: lapis videtur in eſſentia diuina, non vt in ſpeculo, in quo reluceat vt obiectum præſens; ſed ipſa eſſentia ſe ſolam, & ſoli ſuo intellectui ſe repræſentat ante actum intelligendi: ſed lapis videtur in eſſentia diuina, vt obiectum ſecundarium in primo obiecto, non quidem motiuo ad intellectionem ſecundi, ſicut mouet intellectum *Quomodo lapis videtur in eſſentia.*

intellectum proprium, & ſicut intellectum noſtrum mouet principium ad concluſionem; ſed ordine primi obiecti, & ſecundi terminantis, quodam alio ſcilicet voluntate, mouente ad iſta duo obiecta ordine quodam actum intellectus terminantia.

COMMENTARIVS.

60. *Monere duplex.*

AD argumẽta facta in iſto articulo, quibus probauit quòd eſſentia diuina poteſt immediatè mouere intellectũ creatũ ad ſui notitiã. Sed ante reſponſionẽ præmitto vnũ, quòd mouere aliud immediatè, & mouere aliud mediatè, poteſt intelligi multipliciter. Mouere immediatè aliud puta, cùm dico *A* immediatè mouet *B*, eſt ſenſus, quòd *A* cauſat aliquid, quod immediatè recipitur in *B* ab ipſo *A*, & ſic ignis immediatè mouet materiã ligni ad formam ſubſtantialẽ ignis, quia in tali materia diſpoſita immediatè cauſat formam ignis. Sed ignis calefacit lignum mediatè, id eſt, mediante calore, quem habet, & ſic mediante alio calefacit, id eſt, mediante actione alterius præcisè. Poteſt etiam aliter intelligi mediatè, & immediatè; ſed iſte modus ſufficit ad propoſitum. Cùm dicitur de obiecto immediatè, & mediatè motiuo, nota benè; quia aut loquimur de notitia abſtractiua, aut de intuitiua. De prima poſſumus dupliciter loqui, ſcilicet, vel de abſtractiua in nobis pro ſtatu iſto; & tunc dico, quòd nullum obiectum immediatè mouet intellectum noſtrum ad ſui notitiam; nec etiam immediatè mouet ad ſpeciem ſui intelligibilem. Sed immediatè mouet ſenſum extrà: loquendo de obiecto ſenſibili, & poſt mouetur virtus phantaſtica, & vltimo phantaſma producit ſpeciem intelligibilem, vt expoſitum ſuprà art. 1. in dubijs. Vel loquimur de abſtractione in intellectu ſoluto. Dico tunc quòd nullum obiectum mouet immediatè talem intellectum ad ſui notitiam abſtractiuam, quia primò cauſat ſpeciem intelligibilem, quæ poſtea immediatè partialiter cauſat notitiam abſtractiuam obiecti. De hoc vide Doctorem *in ſecundo. diſt.* 3. *q.* 11. *& in* 4. *diſt.* 45.

61. *Nota.*

De intuitiua dico quòd ſi obiectum ſit motiuum formaliter quòd immediatè mouet intellectum, quem poteſt mouere. Si verò non motiuum, ſaltem continetur in alio virtualiter, quod mouet ad notitiam intuitiuam illius; & tale ſic virtualiter contentum non dicitur mouere mediante alio, quia mouens mediante alio, non dicitur virtualiter contineri in illo; ſicut ignis calefacit lignum mediante calore, non continetur virtualiter in calore, quia tunc eſſet eſſentialiter in perfectior. Sed Doctor hîc quando loquitur de obiecto immediatè motiuo amoto omni impedimento, ſic accipit, quòd tale obiectum ex natura ſua vnde præcisè talis entitas obiectiua, actione propria mouet intellectum ad ſui, & omnium virtualiter vel eſſentialiter contentorum notitiam. Et tale obiectum dicitur propriè immediatè motiuũ, quia vt tale eſt cauſatiuum ſaltem partialiter notitiæ ſui, & omnium contentorum. Et hoc patet in notitia intuitiua. In abſtractiua etiam illud dicitur immediatè mouere intellectum ad ſpeciem intelligibilem, & omnium contentorum, quòd ex natura ſua poteſt illam cauſare; quòd modò non immediatè cauſet hoc non ex natura obiecti, ſed vel propter ordinem potentiarum; vel propter peccatum, vt patuit *in primo, diſt.* 3. *q.* 3. Si enim eſſet proportionatè præſens, immediatè poſſet cauſare ſpeciem intelligibilem, vt patet *in ſecundo. diſt.* 3. *q.* 11. Obiectum verò dicitur mediatè mouere intellectum, quando nõ actione propria competente præcisè tali obiecto, vt tale obiectum, ſed mouet actione alterius, & tunc dicitur mouere mediatè, id eſt, mediante actione alterius præcisè.

Aduerte etiam quòd omne obiectum motiuum intellectus quodcunque ſit illud poteſt mouere ipſum intellectum, vel mediatè, vel immediatè; & intelligo ſic quòd obiectum motiuum immediatè ex ſe formaliter eſt principium immediatè mouendi, ſiue cauſandi notitiam ſui, & contentorum. Sed obiectum motiuum mediatè tantùm eſt illud, quod licèt ex ſe formaliter non ſit principium mouendi immediatè, tamen in ſe ſuo modo continet aliquam entitatem, quæ ſit ratio formalis immediatè mouendi, & non continet illam tantùm per accidens, ſicut ignis calorem; ſed ſic continet illam, quòd circumſcriptio omni per accidens, adhuc ineſt; habens ergo talem entitatem, dicitur obiectum per ſe motiuum intellectus, licet mediatè tantùm. Dico vltrà, quòd omne obiectum, quod eſt motiuum mediatè modo præexpoſito, alicuius intellectus eſt ex ſe formaliter, & immediatè motiuum intellectus ſibi proportionati, cùm tale ſit maximè intelligibile, & quòd non moueat immediatè omnem intellectum, ſi alium poteſt mouere, hoc non ex imperfectione talis obiecti, ſed quia motio ad extra ſibi repugnat, quia ſibi repugnat agere neceſſariò ad extrà, vt probat Doctor *in primo, diſt.* 8. *q. vltima.*

His declaratis. Dicit Doctor ad primam rationem gloſſando maiorem, ſcilicet, quòd eſt vera de obiecto immediatè motiuo, quod habet eundem modum mouendi, ſcilicet, vel per modum naturæ, vel liberè. Et ſic obiectum comparatũ ad quemcunque intellectum, quem immediatè poteſt mouere, præcisè habe eundem modum mouendi; patet, quia modus mouendi ſequitur naturam obiecti, & ſic ſi aliquem poteſt per modum naturæ mouere, etiam quemlibet alium, quem immediatè poteſt mouere, mouebit per modum naturæ. Et ſimiliter ſi aliquem intellectum, quem mediatè poteſt mouere, moueat per modum voluntatis, quemlibet alium, quem mediatè mouet, mouebit præcisè per modum voluntatis, & ſic patet iſta propoſitio maior.

62. *Ad primam rationem.*

a *Nunc autem quantùm ad primam minorem eſſentia*, &c.

Nota aliqua in iſta litera. Primò, de primo mobili ſimpliciter, & primo motiuo ſimpliciter, quod mouet tantùm per modum naturæ, vt ſuprà patuit, & illa ſunt præcisè intellectus diuinus, &

Nota.

Intellectus Diuinus, & eſſentia Diuina, vt eſſentia, eſt prior omni attributo, & voluntate.

nus, & eſſentia diuina, vt eſſentia, & vt prior omni etiam attributo, & etiam vt prior voluntate. Secundò, quòd omne obiectum creatum mouet naturaliter intellectum, quē immediatè mouet. Sed tunc eſt dubiū de voluntate creata, quæ etiam ponitur obiectum intellectus, & immediatè motiuum. An modò moueat illum naturaliter, vel liberè, dic vt dixi in ſecundo, vbi adduxi opinionem Ocham, quam improbaui. Tertiò nota, cùm dicit quòd quælibet eſſentia creata eſt immediatè motiua intellectus creati, & ideò motione naturali; hoc non videtur abſolutè verum, quia eſſentia relatiua nullo modo mouet intellectum ad ſui notitiam; intelligitur ergo de omni eſſentia creata abſoluta, quia omnis talis eſt immediatè cauſatiua notitiæ ſui, & contentorum, vt patuit *in* 1. *diſt.* 3. *q.* 3. Vide quæ ibi expoſui, vbi dixi quòd etiam quántitas mouet intellectum creatum ad ſui notitiam, & adduxi ibi Doctorem in quarto, in materia de Euchariſtia. Et nota cùm dicit, quòd nulla voluntas eſt motiua ad intellectionem perfectam alicuius eſſentiæ, vt eſſentia eſt, quia nec perfectè eam continet eminenter, vel vnitiuè, quia hoc videtur concludere etiam de voluntate diuina, quòd non poſſit cauſare notitiam eſſentiæ diuinæ, cùm propriè non contineat eam, nec eminenter, nec vnitiuè. Sed ad hoc dubium, vt ſuprà dixi in quodl. vbi de hoc ſunt motæ ſingulares difficultates.

63. Ad ſecundum dicit quòd *mouere ad actum beatificum non eſt primus actus eſſentiæ diuinæ*, &c. Et non intelligas hîc de mouente remoto, quod etiam attingit terminum principalem; ſicut dicimus quòd mouens principale dicitur mouens remotum reſpectu agentis inſtrumentalis, de quo vide Doctorem *in* 4. *diſt.* 1. *q.* 1. & ſimiliter *in* 2. *diſt.* 3. Sed nec intelligitur de mouente remoto non attingente terminum principalem, ſed diſponente ad ipſum, quia viſio eſſentiæ diuinæ, vt in intellectu diuino, non eſt diſpoſitio ad viſionem, qua Michaël videt eſſentiam diuinam quia ſi, per impoſſibile, non eſſet talis viſio adhuc Michaël poſſet videre eſſentiam, ſed intelligitur ſic, quòd voluntas diuina nullo modo poſſet cauſare viſionem eſſentiæ diuinæ, niſi eſſentia diuina fuiſſet priùs viſa ab intellectu diuino, per quam viſionem eſſentia eſt præſens voluntati diuinæ, & vt ſic, eſſentia dicitur cauſa remota reſpectu cauſationis voluntatis diuinæ cauſantis viſionem illius in intellectu Michaëlis, id eſt, quòd ipſa cauſat naturaliter aliquod neceſſariò requiſitum ad hoc vt voluntas diuina poſſit cauſare viſionem in Michaële.

Eſſentia non habet rationem motiui ad viſionem ſui intellectu creato.

64. c *Ad illud Auguſtini dicit Doctor quòd ibi loquitur* Auguſtinus de notitia, quæ eſt verbum, & illa duo requirit, ſcilicet, quòd ſit naturalis ſimilitudo obiecti, & quòd ſit naturaliter genita ab obiecto. Et ſic notitia eſſentiæ cauſata à voluntate diuina in intellectu creato, etſi ſit naturalis illius ſimilitudo, non tamen eſt naturaliter cauſata ab obiecto. Expono tamen literam, recitando illam. Cùm dicit, *loquitur ibi de notitia, quæ eſt verbum*, de quo ſatis patuit *in* 1. *diſt.* 27. Vnde cùm dixiſſet, *naſcitur proles ipſa Trinitatis notitia*, id eſt, ipſa notitia, quæ gignitur ab obiecto, dicitur proles. Et ſubdit in fine capituli: *Eſt quædam imago ipſa mens, & notitia eius, qua eſt proles eius, ac de ſeipſa verbum eius, & amor tertius*, id eſt, quòd mens, id eſt, memoria fęcunda, quæ includit præſentiam obiecti. (Sæpe enim Auguſtinus accipit *mentem* pro *memoria*, quæ includit obiectum præſens, vt aliàs patuit,) ipſa mens eſt quædam imago, paſſiuè tamen; ſicut etiam in Deo accipitur imago, cùm dicitur, *faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, & notitia ipſius mentis, id eſt, obiecti relucentis in memoria eſt proles eius, & eſt verbum eius, & illa notitia naſcitur de ipſa mente, hoc eſt de obiecto relucente in memoria, & amor tertius, id eſt, quòd amor naſcitur de prole, intelligendo ſicut dicit Doctor *in* 1. *diſt.* 3. *quæſt. vltima*, quòd tertia pars imaginis dicitur eſſe à ſecunda parte, pro quanto præſupponit ipſam. Et in poſito accipit mentem non tantùm vt includit obiectum, & intellectum, quæ pertinent ad memoriam fæcundam; ſed etiam vt includit voluntatem, & obiectum ipſius, quod eſt obiectum cognitum; & ſic de eodem obiecto cum intellectu dicitur naſci verbum, & cum voluntate dicitur produci amor, de quo vide *in* 1. *diſt.* 3. *quæſt. vltima, & in* 2. *diſt.* 16. *& diſt.* 24. Et ex hac auctoritate patet quòd non quæcunque notitia actualis obiecti dicitur verbum illius obiecti, ſed illa ſola, quæ de ipſo naſcitur tanquam proles, hoc eſt, non tantùm eſt ſimilitudo naturalis eius, ſed naturaliter gignitur ab ipſo naſcendo, & ideò actus voluntatis non dicitur propriè naſci; quia naſci eſt à principio per modū naturæ; notitia igitur actualis, quæ producitur immediatè per voluntatem, non eſt verbum obiecti, quia etſi ſit ſimilitudo naturalis obiecti, non tamen eſt naturaliter genita, id eſt, per modum naturæ, ſed tantùm liberè. Et propter illud poſſet dici quòd Beatus non habet verbum de Deo, quia etſi illa viſio ſit imago diuinæ eſſentiæ, ipſam naturaliter repræſentans, non tamen eſt imago diuinæ eſſentiæ, ipſam naturaliter repræſentans, non tamen eſt imago naturalis naturaliter ab ipſa procedens. Sed illius eſſentiæ eſt tantùm vnicum verbum, & hoc in ſolo intellectu increato, in quo ſolo poteſt eſſe notitia naturalis ipſius obiecti naturaliter genita. Aduerte quòd non intelligitur propriè genita immediatè ab ipſo obiecto, cuius ponitur notitia ad hoc vt dicatur verbum, ſed ſufficit quòd ſit naturalis ſimilitudo obiecti, genita immediatè ab ipſo obiecto per modum naturæ, vel genita ab alio obiecto continente virtualiter ipſum, cuius ponitur notitia genita; dico per modum naturæ, & ſic notitia lapidis in Deo, & ſi non ſit genita ab ipſo lapide, dicitur tamen verbum, quia eſt genita ab eſſentia per modum naturæ ipſum lapidem virtualiter continente, & hoc ſufficit.

Expoſitio literæ.

65. Dat etiā aliā reſponſionem ad illā auctoritatē Auguſtini. Et iſta ſecūda reſpōſio diſtinguitur à prima, quia hîc accipitur verbū, prout præcisè genitum à cauſis naturalibus, ſiue à memoria creata, quę memoria requirit præſētiā obiecti, ita quòd obiectum actiuè concurrat, & ſic accipit omnem rem, vt præcisè extenditur ad creaturā; ſed in prima ratione accipit rem, etiam prout extenditur ad eſſentiam diuinam, vt ibi patet.

Nota. *Hinc videtur ſequi quòd eſſentia non eſt repræſentatiua ſui Michaëli prius natura, quàm viſio eius cauſetur in Michaële*, hoc patet, quia obiectū præſēs intellectui ex natura ſua, ſiue quod eſt ratio repræſēntandi ſe intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis, dicitur actu pertinere ad memoriā. Et etiam poſito quòd actu non pertineat

ad memoriam productiuam actus, tamen ſequitur quòd in re erit ratio repræſentandi ſe per modum naturæ; & ſic ſi eſſentia, vt eſſentia, faceret ſe præſentem intellectui creato, faceret ſe præſentem per modum naturæ, & per conſequens neceſſariò, & ſic ſemper eſſet neceſſariò præſens in ratione obiecti actu intelligibilis; præcisè ergo in eodem inſtanti, quo cauſatur viſio eſſentiæ in intellectu Michaëlis, fit præſens ipſi in ratione obiecti viſibilis, & talis præſentia eſt præcisè à voluntate cauſante huiuſmodi viſionem; poſſet tamen voluntas diuina priùs cauſare præſentiam eſſentiæ in ratione obiecti viſibilis, id eſt, facere ipſam priùs præſentem intellectui creato, quàm cauſet viſionem eius: de facto tamen creditur quòd præcisè in eodem inſtanti fit præſens quo cauſatur viſio eius, quia eius præſētia per prius nō videtur neceſſaria, tunc enim preſentia obiecti prior viſione eſt neceſſaria, quando obiectum pertinet ad memoriam, vt memoria, quæ vt ſic, eſt verè productiua, vt expoſui *in 1. diſt. 3. q. 7. in titulo quæſt. & in 2 diſt. 3. q. 9. & 20.* Si ergo eſſentia, vt eſſentia, non eſt ſui, ſiue ſuæ præſentiæ repræſentatiua, multò magis non eſt repræſentatiua alterius obiecti, nam quod eſt cauſatiuum præſentiæ alterius per modum naturæ, multò magis erit cauſatiuum præſentiæ ſui per modum naturæ, imò eſt ſimpliciter impoſſibile quòd eſſentia, vt eſſentia, per modum naturæ ſit cauſatiua, puta præſentiæ lapidis, & non ſimul; vel priùs ſit per modum naturæ ſuæ præſentiæ cauſatiua. Sicut eſt impoſſibile ipſam poſſe per modum naturæ cauſare notitiam in intellectu ſuo reſpectu alterius obiecti, quin prius, vel ſimul cauſet per modum naturæ notitiam ſui: ſic eſt impoſſibile quòd cauſet in intellectu ſuo præſentiam lapidis in ratione obiecti, actu intelligibilis, quin ſimul, vel priùs, cauſet per modum naturæ præſentiam ſui. Sed hoc idem eſt dicere reſpectu intellectus creati. Si ergo non poteſt cauſare præſentiam ſui in intellectu creato, multò minùs poterit cauſare præſentiam alterius. Tam ergo ipſa eſſentia, quàm alia obiecta ſecundaria contingenter repræſentantur in intellectu creato per actum voluntatis diuinæ, ita quòd ipſum repræſentare, ſiue præſentiam cauſare in ratione obiecti, actu intelligibilis, non eſt præcedens quomodocunque ipſam intellectionem obiecti, quòd dicitur repræſentari, & hoc de facto, licèt de poſſibili, vt credo poſſet, vt ſuprà dixi.

Quomodo eſſentia non ſit repræſentatiua alterius obiecti.

66. *Sed ſi quæratur, quare hæc repræſentatio quodammodo prior actuali intellectione,* Et patet quòd propriè completa præſentia obiecti potentiæ, ſi obiectum, ſi motiuum eſt, quando obiectum eſt actu intelligibile, id eſt, quòd actu poteſt cauſare notitiam ſui in intellectu, cui eſt ſic præſens, & vt ſic, pertinet ad actum primum immediatum actui ſecundo. Actus primus immediatus actui ſecundo eſt, quando eſt in potentia propinqua ad eliciendum actum ſecundum, quod tunc eſt, quando obiectum eſt perfectè præſens potentiæ, quia tunc habetur memoria perfecta, quæ dicitur actus primus completus, & immediatus, actui ſecundo. Sed actus primus, non immediatus actui ſecundo eſt, quando principium operandi, quod ſemper dicitur actus primus, eſt tantùm in potentia remota ad operandum. Et quando obiectum non eſt actu præſens intellectui in ratione obiecti, actu intelligibili, dicitur actus primus remotus ab actu ſecundo, ſiue ab operatione.

In iſto articulo occurrunt aliqua dubia. Primum in hoc, quòd *ſi potentia intellectiua ex natura potentiæ non eleuata per aliquod lumen, non haberet idem obiectum, quod habet vt eleuata per lumen gloriæ, tunc non eſſet eadem potentia.* 67.

Secundum in hoc, *obiectum adæquatum intellectui noſtro ex natura potentiæ non eſt aliquid ſpecialius obiecto intellectus Angelici.*

Tertium eſt in hoc quòd *motio, omninò prima in entibus, eſt neceſſario naturalis.*

Quartum in hoc, quòd *motio, quæ eſt ad terminum infinitum, eſt prior illa, quæ eſt ad terminum finitum.*

Quintum eſt in hoc, *primum mobile motione naturali eſt intellectus diuinus, & primum motiuum motione naturali eſt eſſentia diuina, & ſic illud obiectum poteſt mouere motione naturali ad notitiam ſui eſſentialem, & ad notitiam genitam.*

Sextum eſt, quòd *eſſentia diuina eſt naturale motiuum ad intelligendum quodcunque intelligibile ſimplex, ſed non niſi priùs illa eſſentia ſit in tribus ſuppoſitis.*

Septimum eſt in hoc, quòd *eſſentia, etſi moueat ad diſtinctam notitiam ſimplicium, non tamen mouet ad diſtinctam notitiam veritatis contingentis, licèt moueat ad diſtinctam notitiam veritatis complexæ neceſſariæ.*

Octauum, *eſſentia mouet ad diſtinctam notitiam cognoſcendi ſub diſtinctione hoc fore, vel non fore, & hæc cognitio non eſt determinata de altera parte.*

Nonum eſt, quòd *motio voluntatis ad extrà neceſſariò præſupponit aliam ipſius voluntatis ad intrà reſpectu eiuſdem obiecti.*

Decimum eſt in hoc, *obiectum mouens potentiam immediatè habet eundem modum mouendi reſpectu cuiuſcunque potentiæ, quam mouet immediatè, & ſic eſſentia diuina mouet naturaliter omnem intellectum, quem immediatè mouet.*

Vndecimum eſt in hoc, quod *quælibet eſſentia creata eſt immediatè motiua intellectus creati, & ideò motione naturali.*

Duodecimum eſt in hoc, quòd *nulla voluntas creata eſt motiua ad intellectionem perfectam alicuius eſſentiæ, vt eſſentia eſt, quia nec perfectè continet eam, nec vnitiuè.*

Tertiumdecimum eſt in hoc, *eſſentia, vt prior voluntate, licèt ſit obiectum primum, & immediatum viſionis Beati in ratione terminantis tamen non eſt obiectum immediatum in ratione mouentis, ſed tantum mouens remotum pro quanto mouet intellectum diuinum ad viſionem præcedentem illud* velle *quo mouetur intellectus Beati ad viſionem.*

Quartumdecimum eſt in hoc, quia *voluntas diuina eſt perfectè idem cum eſſentia, ideò poteſt eſſe principium motiuum ad videndum eſſentiam, vt eſſentia eſt.*

Quintumdecimum eſt ibi, quia *voluntas diuina eſt formaliter infinita, ideò perfectè, & vnitiuè continet eſſentiam diuinam.* Et iſta dubia pro nunc ſufficiant.

68. *Inſtatur contra primum.*

Contra primum inſtatur, primò ſupponendo quòd Doctor intendit de obiecto motiuo, ſcilicet, quòd ſi hîc haberet obiectum motiuum, quod non haberet in patria, vel ſi in patria

tria haberet aliquod obiectum, ad quòd non poſſet attingere ex natura potentiæ, ſed tantùm per aliquem habitum additum potentiæ, quòd tunc non eſſet eadem potentia. Inſtatur ſic, primò, quia potentia ex ſe non poteſt attingere ad aliquod obiectum, niſi eleuetur per aliquem habitum, & ad aliud poteſt attingere ex ſe, & tamen non ſequitur quòd non ſit eadem potentia. Antecedens patet, quia attingit quiditatem, vt quiditas eſt tantùm per ſpeciem intelligibilem, & tamen poteſt aliud obiectum attingere ex ſe; patet, quia ex ſua natura attingit actum rectum. Secundò diceretur quòd non poſſet immediatè attingere Angelum, niſi mediante aliquo lumine ſupernaturali.

Secundò inſtatur ſic; mouere per modum neceſſitatis, & per modum voluntatis, ſunt modi magis arguentes diuerſitatem principij operandi, quàm aliud, & aliud obiectum, ita quòd vnum moueat potentiam, & aliud non, licèt ſit ex ſe motiuum, tamen non poteſt mouere eandem potentiam; patet hoc, quia illi modi videntur repugnantes. Vnde Doctor *in primo, diſt. 1. quæſt. 4.* dicit quòd ſi voluntas noſtra vellet finem de neceſſitate, & ordinata ad finem contingenter, non eſſet eadem voluntas, ſed eſſent duæ voluntates; modò eadem voluntas vult aliquid neceſſariò, & aliquid contingenter. Patet à Doctore *in primo, diſt. 10. & infrà qu 15.* de voluntate diuina, quæ vult neceſſariò eſſentiam diuinam, & contingenter creaturam.

Tertiò inſtatur ſic; Idem ignis poteſt producere calorem in aliquo calefactibili, & in alio non poteſt, niſi per calorem ſibi additum; patet, quia producit calorem in ſeipſo, vt patet à Doctore in quarto in materia de Euchariſtia, & tamen non poteſt immediatè calefacere lignũ, niſi mediante calore, & tamen propter hoc non negatur quin ignis ſit eadem potentia reſpiciés calefactibile; ſic videtur dicendum in propoſito, quòd quamuis intellectus, ex natura intellectus, non poſſit attingere aliquod obiectum, niſi mediante aliquo ſibi addito, quòd omnino ſit eadem potentia, licèt aliud obiectum ex natura ſua poſſit attingere.

Quartò. Si potentia dicitur diuerſificari ex hoc, quòd vnum obiectum puta materiale, ex natura potentiæ poteſt attingere, & ſubſtantiam ſeparatam non poteſt, niſi per habitum ſupernaturalem ſibi additum, ſic videtur dicendum ſi ipſa non attingat obiectum ex natura potentiæ ſecundùm totam ſuam entitatem, & intelligibilitatem, cùm tamen, vt ſic, ponatur obiectum potentiæ. Sed hoc non poteſt, niſi mediante aliquo habitu; patet, quia potentia habituata, agens æquali conatu, intenſiorem producit intellectionem, quàm non habituata, vt patet à Doctore, *in primo, diſt. 17. & in tertio, diſt. 27.* ſi ergo obiectum ſit intelligibile vt decem, & ipſa non poſſit ſic intelligere ſine habitu, & aliud intelligibile vt quatuor ſine habitu poteſt intelligere; ergo ſecundùm hoc videretur diuerſificari, & tamen non diuerſificatur.

Quintò inſtatur, certum eſt quòd eſt idem intellectus hîc, & in patria nullo modo variatus, & tamen hîc non poteſt attingere aliquod merè intelligibile ſub ratione propria, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 3. q. 3.*

69. Reſpondeo, præmittendo aliqua. Primum eſt, quòd concluſio Doctoris intelligitur de obiecto motiuo in ſe *formaliter*, vel de obiecto virtualiter, vel eſſentialiter incluſo in alio obiecto, quod poſſit mouere ad notitiam ſui, & incluſorum. Secundò præmitto, quòd concluſio intelligitur de perfectione actus pertinente præcisè ad obiectum, quia benè aliquando obiectum minùs perfectum intenſiùs intelligitur intellectione intenſiori, & hoc propter maiorem conatum potentiæ, quàm intelligatur obiectum perfectius propter minorem conatum, & attentionem potentiæ. Tertiò præmitto, quòd habitus non ponitur propter obiectum, ſed tantùm propter potentiam, quia ipſam magis facilitat ad operandum.

Iſtis præmiſſis, patet reſponſio ad inſtantias. 70
Ad primam dico, quòd ſi obiectum eſſet in ſe præſens, ſtatim nullo alio addito poſſet attingere. Sed quando non eſt in ſe præſens, tunc ponitur ſpecies intelligibilis, quæ facit obiectũ præſens, non in ſe, ſed in repræſentatiuo, vt expoſui. Et ſicut poteſt intelligere omne obiectum, quando eſt in ſe præſens, ita ipſo abſente poteſt illud intelligere per ſpeciem. Et vltrà dico, quòd omne obiectum motiuum ad ſui notitiam intuitiuam, quando eſt in ſe præſens, poteſt etiam cauſare, & hoc mediatè, vel immediatè ſpeciem intelligibilem modo priùs expoſito. *Reſponſio ad primum.*

Ad ſecundam patet reſponſio, quomodo concludit de voluntate creata, & non concludit de voluntate diuina. Vide quæ dixi *in primo, d. 4.* reſpondendo ad rationes Ocham contra Doctorem. *Ad ſecundũ.*

Ad tertiam. Dico, quòd ignis, vt ignis, non reſpicit omne calefactibile, vt huiuſmodi, niſi mediante calore, nec propriè ſeipſum calefacit. *Ad tertium.*

Ad quartam patet reſponſio. Dico enim, quòd obiectum perfectè præſens cauſat actum perfectiſſimum quem poteſt, & quantum eſt intelligibile, loquendo de cauſatione pertinente ad obiectum. *Ad quartum.*

Ad quintam. Dico, quòd eſt eadem potentia hîc, & in patria, ſed non eodem modo diſpoſita, quia vt hîc eſt alligata ordini potentiarum, ibi non, vt patet à Doctore *q. 14. quod. & in primo, diſt. 3. quæſt 3.* ideò hîc tantùm mouetur à ſenſibilibus, ibi verò etiam ab intelligibilibus. *Ad quintũ.*

Contra ſecundum inſtatur, quòd intellectus noſter non habeat præcisè idem obiectum motiuum, quod habet intellectus Angeli. Et primò ſic; ſicut intellectus diuinus habet tantùm eſſentiam ſuam obiecto adæquato motiuo, quia eſt formaliter infinitus, vt patet à Doctore in pluribus locis, quia ſi haberet plura obiecta motiua, vileſceret: ſic videtur quòd intellectus Angeli, ratione ſuæ ſupremæ perfectionis, habeat tantùm ſeipſum, vt motiuum omnis intelligibilis; aliter ſi haberet, puta lapidem pro obiecto motiuo, ſicut habet intellectus noſter, quòd tunc multùm vileſceret.

Secundò inſtatur; ſicut intellectus diuinus, quia infinitus, habet aliquod obiectum, quod tantùm eſt immediatè motiuum intellectus diuini, ſcil. eſſentiam diuinam, quæ nullum aliud intellectum immediatè mouet, niſi diuinum, vt infrà patet *q. 15.* ſic videtur quòd ſaltem ſupremus Angelus habeat aliquod ſpeciale obiectũ nullo modo motiuum, ſaltem intellectus humani. In hoc enim attenditur perfectio potentiæ,

quia habet aliquod perfectius pro obiecto, quod non habet potentia imperfectior, illud erit essentia Angeli supremi. Et confirmatur, quia talis intellectus maximè appropinquatur intellectui diuino, quod non esset, nisi respiceret aliquid perfectius, quod non respiceretur à potentia inferiore pro obiecto motiuo.

71. Tertiò instatur sic; essentia Angeli supremi continet perfectionem totius creaturæ; ergo essentia Angeli ponitur adæquatum obiectum illius intellectus. Antecedens patet, quia secundùm Doctorem *in quarto, dist.* 1. *q.* 1. gradus superior in entibus continet gradum inferiorem, imò videtur quòd eminenter, quia in supremo Angelo est perfectio correspondens perfectioni omnis creaturæ, & perfectio etiam, secundùm quam excedit omnem creaturam, aliter non teneret supremum gradum in entibus creatis. Confirmatur, quia Angelus supremus mensurat perfectionaliter omnem Angelum inferiorem, & per consequens omnem aliam creaturam, vt patet, quia ponitur Deus simpliciter prima mensura essentialis, & perfectionalis omnis creaturæ; ergo propinquior essentia mensurat alias remotiores, patet, quia sicut in genere animalis homo est mensura omnium animalium, sic animal propinquans homini, mensurat alia remotiora; patet ergo antecedens. Consequentia probatur, quia essentia diuina ponitur adæquatum obiectum intellectus diuini in ratione motiui respectu omnium intelligibilium, vt patet à Doctore, quia ipsa vt gradus simpliciter supremus in entibus, continet omnia intelligibilia; ergo similiter essentia Angeli, quæ sic continet omnia intelligibilia, erit adæquatum obiectum sui intellectus in ratione motiui; tale autem non ponitur respectu intellectus humani, quia multa obiecta inferiora immediatè mouent intellectum humanum.

Gradus superior in entibus continet gradum inferiorem.

Intellectus Angeli, & intellectus humanus distinguuntur.

Quartò instatur sic; quia intellectus Angeli, & intellectus humanus distinguuntur etiam genere saltem proximo; ergo oportet assignari aliud, & aliud obiectum respectu istius & istius intellectus. Antecedens patet, quia essentiæ illæ distinguuntur, ergo & potentiæ, cùm sint idem realiter suis essentiis, vt probat Doctor *in secundo, dist.* 16. Consequentia patet, quia istæ potentiæ sic se habet, quòd vna non subordinatur alteri, sicut sensitiua intellectiuæ, sed magis videntur disparatæ, & contentæ sub diuersis generibus; ergo videtur quòd necessariò habeant aliud & aliud obiectum, cùm distinguantur per diuersa obiecta, sicut patet de potentiis sensitiuis disparatis.

Quintò instatur; potentia superior secundùm perfectionem habet aliquid pro obiecto motiuo, quod non habet inferior. Sed potentia Angeli est essentialiter superior potentia intellectiua humana; ergo ipsa habet aliquid pro obiecto, quod non habet intellectus humanus. Maior patet, quia sensus communis est potentia superior visu, ideò respicit aliquid pro obiecto, quod nó respicit visus & intellectus humanus est superior sensu communi; ideò respicit aliquid pro obiecto, quòd non respicit sensus communis, ergo, &c. Minor patet, quia sicut essentia Angeli est superior, ita & potentia.

72. Respondeo ad istas instantias, præmittendo aliqua. Primò, quod aliud est loqui de aliquo ita perfecto formaliter, cui ex sua perfectione formali repugnat simpliciter omnis imperfectio; & aliud de illo inter aliqua entia perfectissimo, cum quo tamen stat aliqua imperfectio, cùm non sit sic necessariò perfectum, quòd excludat omnem imperfectionem, licèt multas necessariò excludat. Secundò præmitto, quòd continere aliud contingit multipliciter; aliquando continet sicut causa effectum; & hoc dupliciter, vel continet sic, quòd tota entitas simpliciter dependet à causa, sic quòd illâ remotâ impossibile esset ab alio dependere.

Respõsio ad instantias.

Continere aliud contingit multipliciter.

Secundò quando sic continet quòd tamen secundùm suam entitatem ab alio etiam dependet, imò principalior ab alio. Primo modo solus Deus continet omnem creaturam. Secundo modo causæ secundæ continet suos effectus, & non loquor hîc de passione subiecti, quæ ponitur quasi effectus subiecti adæquatus, & idem realiter illi, & sic subiecto remoto, passio non posset esse.

Continere eminenter aliud potest dupliciter intelligi.

Tertiò præmitto, quòd continere eminenter aliud potest dupliciter intelligi; vel quòd contineat aliud secundùm totam entitatem diminutam, vel quòd contineat se undùm totam entitatem perfectam. Primo modo omnis causa secunda æquiuoca continet effectum. Secundo modo causa prima continet eminenter omnem effectum. Et propriè continere aliud eminenter non est ex hoc solo, quòd continens sit perfectius in se, sed quòd contentum etiam dependeat à continente: Vel si etiam ponatur quòd continere eminenter sit, quòd continens sit simpliciter perfectius contento, tunc sciendum est quòd quando dicimus, quòd continens aliud eminenter potest causare notitiam contenti, non debet ita absolutè intelligi, scilicet quòd tantùm sit perfectius illo, sed quòd etiam contineat illud secundùm totam suam entitatem, vt expositi *in secundo, dist.* 3. *q.* 10. & infrà quæst. 14.

73. Quartò præmitto, quòd aliquæ potentiæ dicuntur eiusdem rationis, quia sunt eiusdem speciei, vt duæ potentiæ visiuæ in duobus hominibus; aliquæ dicuntur eiusdem rationis, quia licèt distinguantur specie vt visiua in homine, & visiua in boue, tamen conueniunt in hoc conceptu quiditatiuo, scilicet, *potentia visiua*, sic quòd vtraque est vera potentia visiua, licèt vna sit essentialiter perfectior alia, quia species sunt sicut numeri, ex 8. *Metaph.* Et aliquæ dicuntur eiusdem rationis secundùm genus, quia conueniunt in aliquo genere, vt potentia visiua & auditiua, & tamen nullo modo conueniunt in aliquo conceptu, puta auditiua, vel visiua, quia tunc vel visiua esset auditiua, vel è contra. Vel vna esset vnum membrum diuisiuum respectu diuisi, & esset ipsum diuisum; non dicuntur ergo eiusdem rationis, sicut primo modo. Sic dico de sensu communi, quia licèt sensus communis in homine, & in asino differant suo modo specie tamen dicuntur eiusdem rationis pro quanto conueniunt in hoc conceptu, qui est sensus communis. Hoc idem dico, quòd intellectus hominis, & intellectus Angeli, posito quòd non sint eiusdem rationis, quia non eiusdem speciei, nec generis proximi, tamen dicuntur eiusdem rationis, quia realiter conueniunt in hoc, quod est potentia intellectiua.

Et hoc

Intellectus diuinus non poteſt moueri à creatura.

Et hoc modo, quæ ponuntur eiuſdem rationis, quicquid reſpicitur ab vna pro obiecto, reſpicitur etiam ab alia. Et ſic quantùm ad hoc, omnis potentia intellectiua habet idem obiectum adæquatum, ſaltem loquendo de illa, quæ eſt creata; ſicut etiam omnis potentia viſiua reſpicit idem pro obiecto adæquato. Et quod diuinus intellectus non habeat lapidem pro obiecto motiuo immediatè hoc non eſt ex ratione intellectus, ſed ex hoc, quòd cùm ſit formaliter infinitus non poteſt moueri à creatura, recipiendo ab illa aliquam perfectionem, quia tunc vileſceret. Dico etiam, quòd licèt lapis non poſſit immediatè, & formaliter mouere intellectum diuinum, continetur tamen virtualiter in primo obiecto adæquato motiuo intellectus diuini, ſcilicet in eſſentia diuina.

74. *Intellectus diuinus excludit omnẽ imperfectionem.*

Iſtis præmiſſis patet reſponſio ad inſtantias. Ad primam negatur ſimilitudo, quia intellectus diuinus, quia infinitus, neceſſariò excludit omnem imperfectionem, & ideò repugnat ſibi poſſe immediatè moueri ab aliqua creatura ad ſui notitiam. Sed intellectus Angeli eſt perfectionis finitæ, & limitatæ, cum qua ſtat multiplex imperfectio, & ſic poteſt habere etiam lapidem pro obiecto motiuo, ſicut etiam habet intellectus noſter, vt patet à Doctore *in* 2. *diſt.*3. *quæſt.*11. & cùm arguitur quòd tunc vileſceret, dico quòd non eſt formaliter infinitus, & ideò non habet in ſe realiter omnem perfectionem, & per conſequens poteſt perfectionem ſibi competentem (loquendo de perfectione ſecunda) ab aliquo recipere. Eſt enim maioris imperfectionis dependere ab alio ſecundùm totum ſuum *eſſe*, ſicut nunc dependet à Deo, ſicut etiã aliæ creaturæ, quàm dependere ſecundum aliquam perfectionem ſecundam quam recipit, ab obiecto, partialiter tamen, & à cauſa minus principali.

Ad ſecundam patet reſponſio, quia intellectus diuinus eſt formaliter infinitus, ideò mouetur ab eſſentia ſua reſpectu omnium intelligibilium. Sed non eſt ſic de intellectu finito, & limitato.

Angelus nullam creaturã continet virtualiter.

Ad tertiam. Dico quòd Angelus nullam creaturam continet virtualiter, vel eminenter ſecundùm totam entitatem illius, qualis continentia requiritur ad hoc vt ſit ratio cauſandi notitiam cuiuſcunque contenti, imò pro nunc dico (non aſſerendo) quòd nulla creatura quantuncunque ſuprema, continet aliam creaturam abſolutam realiter diſtinctam ſecundùm totam ſuam entitatem, cum quælibet primò, & principaliter ſecundùm totum ſuum *eſſe*, ſic dependeat à Deo, quòd ipſo per impoſſibile circumſcripto, eſſet impoſſibile ipſa aliquo modo eſſe. Et dicit Doctor *in* 2. *diſt.*2. *quæſt.*4. quòd genitum ab aliqua cauſa ſecunda tantùm dependet ab illa in *eſſe* pro illo inſtanti in quo accipit *eſſe* ab illa cauſa, licèt principaliter tamen à prima, ſed in toto tempore ſequenti immediatè à Deo. Licet ergo Angelus *quia* gradus ſupremus inter creaturas, aliquo modo contineat perfectionem illarum, nunquam tamen continet ſecundùm perfectionem totalem, qualis continentia requiritur ad hoc, vt poſſit cauſare notitiam perfectam contenti. Dico ſecundò, quòd etiam caſu illo poſito, id eſt, quòd eſſentia ſupremi Angeli ſic contineret omnem creaturam, adhuc nõ haberetur intentum, quia licèt ipſa eſſentia, vt præſens intellectui Angelico in ratione obiecti actum intelligibilis cauſaret neceſſariò notitiam ſui, & contentorum, tamen non negaretur quin lapis contentus, ſi eſſet in ſe præſens tali intellectui, poſſit ipſum mouere ad ſui notitiã. Sicut etiam ſi illa eſſentia Angeli eſſet præſens intellectui humano cauſaret notitiam ſui, & omnium contentorum; tamen lapis ſi ponetetur præſens illi intellectui in ratione obiecti intelligibilis, actu poſſet ipſum mouere, & ſic patet quòd etiam iſto caſu poſito, licèt ſit impoſſibilis, ratio nihil concludit.

Ad quartam. Dico, quòd licèt diſtinguantur etiam genere remotiori, qui tamen habent idem obiectum, ſicut patet de ſenſu communi in homine, & in boue, requiritur etiam quòd diſtinguantur eo modo, quo dixi ſuprà, ſcilicet, quando non conueniunt in potentia intellectiua, & talis diſtinctio argult diſtinctionem obiectorum primorum, ſicut patet de viſiua, & auditiua; modò intellectus humanus, & intellectus Angeli cõueniũt in ratione formali intellectus.

Ad quintam patet reſponſio ex ſuperiùs dictis, & ſic patet ſolutio.

75. Tertiò principaliter inſtatur contra tertium, probando quòd motio omnino prima non ſit motio naturalis. Et primò ſic, præſupponendo quòd mouere ſequitur entitatem. Tunc ſic, quantò ponitur ens motiuum perfectius ſimpliciter, tantò ex natura rei primò natum eſt mouere, quia ſicut perfectius eſſentialiter ex ſua ratione natum eſt eſſe prius imperfectibre, ita ſi eſt motiuum, natum eſt prius mouere, & ſi eſt infinitum, & præſens mobili, neceſſariò mouebit illud ponendo quòd neceſſariò ſit motiuum. Secundò ſuppono, quòd ſicut intellectus diuinus, & eſſentia diuina concurrunt, vt duæ quaſi cauſæ partiales ad intellectionem eſſentiæ diuinæ, ſic eſſentia diuina, & voluntas diuina concurrunt ad volitionem eſſentiæ diuinæ. Tertiò præmitto, quòd voluntas ex ſua formali ratione eſt perfectior intellectu, vt patet à Doctore *in* 4. *diſt.*49.

Intellectus diuinus, & eſſentia diuina concurrunt, vt duæ cauſæ partiales ad intellectionem.

Iſtis præſuppoſitis arguitur ſic; voluntas ſi ſola ponatur motiua ad actũ ſuũ, eſt ex ſua ratione formali perfectius motiuũ, quàm intellectus diuinus; ergo voluntas prius mouet ſe ad actum ſuum, quàm intellectus. Antecedens patet ex tertio præſuppoſito. Si dicatur, quòd intellectus diuinus eſt ita infinitus, ſicut voluntas, Dico, quòd hoc non ſoluit, quia ſemper voluntas ex ſua ratione formali ponitur perfectior intellectu. Sicut etiam eſſentia diuina ex ſua ratione formali quiditatiua ponitur perfectior omni attributo, licèt attributa ſint formaliter infinita, ſic in propoſito. Conſequentia probatur ex primo præſuppoſito, ſcilicet, quòd perfectius ſimpliciter eſt prius motiuum imperfectiore. Si dicatur quòd concurrit eſſentia cum voluntate, ſed prius concurrit cum intellectu, ideò intellectus, & eſſentia ſunt prius motiuum. Dico etiam, quòd hoc non ſoluit, quia hoc poſito, ſtat quòd totum principium motiuum ſit perfectius, quia eſſentia eſt eadem, vt concurrit cum vtroque, & tunc voluntas ex ſua formali ratione eſt perfectior intellectu; ergo principium motiuum eſt perfectius, vt includit eſſentiam, & voluntatẽ, quàm vt includit eſſentiã, & intellectum. Si dicatur, quod voluntas præſupponit operationem intellectus.

Eſſentia diuina eſt perfectior omni attributo.

Dico, quòd hoc non ſoluat, quia perfectius, vt perfectius ſimpliciter non præſupponit neceſſariò imperfectius,& maximè quando imperfectius non eſt de intrinſeca ratione perfectioris,ſicut nec infinitum præſupponitur neceſſariò finitum, vt dicit Doctor.

76. Secundò inſtatur ſic ; ſi motio naturalis neceſſariò eſt prior motione per modum voluntatis, & in eodem operante ſit vtraque motio, ſequitur quòd ipſa erit ſimpliciter prior omni motione voluntaria,& ſic productio Filij in diuinis erit ſimpliciter prior omni motione voluntatis reſpectu volitionis eſſentiæ diuinæ; conſequens eſt falſum, patet, quia talis volitio eſt eſſentialis , & eſſentialia dicentia perfectionem ſunt priora notionalibus , vt patet à Doctore ſuprà q.1. Conſequentia probatur,quia ſi motio naturalis in eodem ex ſe eſt prior motione voluntaria,ſequitur quòd ex ſe erit prior omni motione voluntatis in eodem operante.

Vlteriùs. Si dicatur,quòd non eſt verum,niſi de motione naturali eiuſdem ordinis,& de motione voluntatis eiuſdem ordinis , quæ reſpiciunt eundem terminum. Contrà,quia motio ad notitiam genitam per modum naturæ , & motio per modum voluntatis ad volitionem eſſentiæ diuinæ habent eundem terminum, quia vtraque reſpicit eſſentiam diuinam , vt patet : eadem enim eſſentia eſt obiectum primum tam motionis, quæ ad notitiam ſimplicem ſui , & quæ eſt ad notitiam genitam, quàm motionis voluntatis, quæ eſt ad amorem eſſentialem, & ad amorem ſpiratum,ſiue procedentem;ergo ſequitur propoſitum,ſcilicet,quòd motio ad notitiam genitam cùm ſit merè naturalis , erit poſterior motione voluntatis , ſiue quæ eſt per modum voluntatis reſpectu amoris eſſentialis.

Tertiò inſtatur ſic ; aliqua motio per modum naturæ reſpectu eiuſdem termini eſt ſimpliciter poſterior motione per modum voluntatis,quæ eſt ſimpliciter ad idem obiectum;ergo motio naturalis in eodem operante reſpectu eiuſdem termini non eſt ſimpliciter prior motione per modum voluntatis. Conſequentia patet. Antecedens probatur ſupponendo quod dicit Doctor *in prologo.q.vlt.& diſt.*38.39.& 45. *primi, & infrà præſenti quæſt.ſcilicet* , quòd contingens de termino,ſiue altera pars contingentis determinatè vera eſt immediatè à voluntate diuina , ſic determinatè volente ; & hæc determinatio eſt ſimpliciter prior cognitione eiuſdem complexi contingentis,vt patet à Doctore in locis præallegatis. Ex hoc ſequitur quòd motio voluntatis, quæ terminatur ad hoc complexum contingens , eſt prior motione intellectus ad notitiam eiuſdem complexi ; ergo motio naturalis, vt huiuſmodi, etiam in eodem operante, eſt ſimpliciter prior motione per modum voluntatis.

Quartò inſtatur ſic ; quia idem Pater in diuinis priùs per modum voluntatis mouetur ad generationem Filij,id eſt, quòd priùs vult illam generationem eſſe , quàm actu generet Filium per modum naturæ ; ergo motio naturalis, ſiue per modum naturæ in eodem operante non eſt ſimpliciter prior motione per modum voluntatis.Conſequentia patet, quia conſequens includitur in antecedente. Antecedens patet per Doctorem *in primo, diſt.6.quæſt. vnica*,vbi oſtendit quomodo pater vult generare.

Quintò inſtatur ſic ; quando in eodem operante concurrunt principium per modum naturæ,& principium per modum voluntatis, principium per modum naturæ eſt perfectiſſimum, imò formaliter infinitum , & habet obiectum perfectiſſimè præſens , circa quod natum eſt operari per modum naturæ. Et nullum extat impedimentum, poteſt in eodem inſtanti, quo ponitur principium ſic perfectum,perfectè operari operatione ſibi conueniente circa illud tale obiectum , & maximè quando obiectum ponitur alia cauſa partialis per modum naturæ , imò neceſſariò ſtatim agit per modum naturæ.Sed intellectus diuinus, & eſſentia diuina ſunt huiuſmodi, tam reſpectu cognitionis eſſentiæ ſimplicis, quàm reſpectu notitiæ genitæ,vt patet. Si ergo tale principium per modum naturæ ponitur priùs mouere ſecundùm totum conatum, quàm principium per modum voluntatis,ſequitur quòd Filius erit neceſſariò prior omni actu voluntatis.

77. *Reſpon. ad inſtantias.* Reſpondeo ad inſtantias,præmittendo aliqua. Primò, quando eſt natura perfecta intellectiua includens intellectum , & voluntatem , ſemper voluntas ad hoc,vt actum eliciat circa obiectum, præſupponit operationem intellectus circa idem obiectum incomplexum,ſic,quòd eſt impoſſibile illud obiectum poſſe velle , niſi ab intellectu eiuſdem naturæ ſit prænotum. Et hîc nulla videtur ratio aſſignanda , niſi natura potentiarum, puta,quia intellectus eſt talis natura , ideò poteſt elicere actum circa obiectum abſolutè, etiam nulla operatione alterius potentiæ præmiſſa circa illud idem obiectum:& voluntas eſt talis natura, quòd non poteſt elicere actum circa obiectum,niſi ſit ſibi præſens, vt actu cognitum ; & ſic motio voluntatis circa obiectum ſemper præſupponit motionem intellectus circa idem obiectum cauſantis cognitionem eiuſdem obiecti.

Voluntas in operando eſt poſterior intellectu. Ex hoc patet quomodo voluntas in operando neceſſariò ſit poſterior intellectu in operando, non quòd intellectus in eadem natura ſit ex natura rei in ſe prior voluntate ; imò ſimpliciter in eodem inſtanti,quo eſt intellectus, eſt etiam voluntas, quæ ſunt perfectiones abſolutæ naturæ. Sed intellectus dicitur prior voluntatem in operãdo,quia priùs neceſſariò operatur,quàm voluntas circa obiectum. Et quia motio intellectus circa obiectum , & obiectum intellectum eſt neceſſariò per modum naturæ,& ſimpliciter naturalis , & motio voluntatis tantùm liberè, ideò in eadem natura, in qua ſunt iſtæ potentiæ, motio per modum naturæ eſt ſimpliciter prior motione per modum voluntatis ; motio ergo per modum naturæ non eſt præcisè ratione perfectionis principij actiui,ſed præcisè dicitur naturalis , quia eſt à naturali principio neceſſariò, & per modum naturæ mouente, & non videtur aſſignanda alia ratio, vt patebit infrà , *q.16.*imò ſtat quòd principium per modum voluntatis motiuum ſit ſimpliciter perfectius , vt patet de voluntate reſpectu cæli,vel ignis. Patet etiam quando vtrunque eſt in eodem operante , ſicut in nobis , voluntas eſt perfectior intellectu, vt probat Doctor *in 4.diſt.*49.& tamen ipſa ex natura ſua præſupponit operationem intellectus, & hoc non eſt imperfectionis in volũtate,quia non habet actum circa obiectum , niſi præcognitum ; eſſe benè aliqualis imperfectio, ſi intelle

tellectus posset habere actum circa aliquod obiectum, circa quod non posset voluntas habere actum, quia sicut intellectus non habet actũ circa obiectum, nisi actu præsens in ratione intelligibilis actu, ita voluntas non habet actum, nisi circa obiectum actu cognitum; quia aliter non potest sibi esse præsens in ratione obiecti actu amabilis.

78. *Natura suprema est Deus.*

Secundò præmitto, quòd natura simpliciter suprema, quæ est Deus, necessariò est intelligens, & volens, vt subtiliter probatum est à Doctore *in primo dist.2.parte prima, quæst.1.* in illis præambulis, & ipsa in agendo est simpliciter independens, & omnia alia in agendo ab ipsa dependent; & sic est simpliciter primum effectiuum, & est impossibile aliud esse prius eo. Hæc omnia sũt ostensa à Doctore in primo, vbi suprà. Ex quo sequitur quòd si est simpliciter primum motiuum, & nõ potest velle aliquid, nisi præcognitum à suo intellectu, & nihil ad extrà potest aliquid immediatè velle, nisi priùs velit essentiam suam, quia volitio essentiæ est simpliciter necessaria, vt patet *hic, & in primo, dist.10. & infrà, q.16.* & volitio creaturæ tantùm contingẽs, vt probat Doctor *in primo, dist.39. & in secundo, dist.1. & in quoli.q.7. & præsenti*, & volitio contingens præsupponit necessariam, vt probat Doctor *in 2. dist.1.q.1.* Cùm ergo volitio essentiæ sit simpliciter prima motio voluntatis diuinæ, & illa volitio necessariò præsupponit ex natura talis potentiæ intellectionem eiusdem essentiæ, sequitur quòd simpliciter prima motio est motio naturalis, siue per modum naturæ. Et ex hoc patet responsio ad primum argumentum, quia posito quòd voluntas in eadem natura sit ex ratione formali perfectior intellectu, tamen ex hoc non sequitur quòd agat primò per modum naturæ, quia hoc non procedit ex sola perfectione, vt dixi suprà. Tamen de facto voluntas est æquè perfecta, aut intellectus diuinus propter infinitatem.

Voluntas est æquè perfecta sicut intellectus Diuinus.

79.

Ad secundum dico quòd quando in eadem natura sunt duæ potentiæ; scilicet intellectus, & voluntas, & perfectæ, & non impeditæ, & circa idem obiectum, ita quòd operatio voluntatis necessariò præsupponit operationem intellectus circa idem obiectum & similiter productio voluntatis necessariò præsupponit productionem intellectus circa idem obiectum; sic se habent, quòd voluntas immediatè potest habere actum circa obiectum cognitum, ita quòd operatio voluntatis tantùm præsupponit operationem intellectus circa idem obiectum, & si necessariò operatur in eodem instanti, quo habet obiectum præsens, siue actu cognitum, necessariò vult illud, aliter non esset perfecta potentia. Sic similiter si ponuntur istæ potentiæ verè productiuæ, circa idem obiectum primum, voluntas non potest esse actu productiua, circa essentiam, nisi intellectus priùs fuerit productiuus. Et hoc est præcisè ex natura potentiarum, quòd sicut in operando voluntas præcisè præsupponit operationem intellectus, & nõ productionem ipsius, sic in producendo necessariò præsupponit productionem intellectus circa idem obiectum. Et ideò simpliciter prima motio per modum naturæ est operatio intellectus diuini circa eandem essentiam; & prima simpliciter motio per modum voluntatis est operatio, siue volitio voluntatis diuinæ circa essentiam diuinam, ita quòd ista motio *in* ordine omnium motionum est secunda, licèt prima sit per modum naturæ, & secunda per modum voluntatis. Sed secunda motio simpliciter intellectus diuini est generatio Filii, quæ est per modum naturæ, & est tertia in ordine motionum; secunda verò motio per modum voluntatis est productio Spiritus sancti, & est quarta in ordine motionum. Tertia simpliciter motio intellectus diuini, siue memoriæ diuinæ per modum naturæ est productio creaturarum simplicium in *esse* cognito, siue in *esse* obiectiuo, & hæc est quinta motio in ordine motionum. Et tertia motio simpliciter per modum voluntatis est productio creaturarum in *esse* volito, & hæc est sexta motio in ordine motionum. Quarta simpliciter motio, etiam per modũ naturę, est cognitio intellectus diuini respectu obiectorum volitorum; & hæc est septima in ordine motionum. Quarta motio simpliciter per modum voluntatis est productio creaturarum in *esse* realis existentiæ, & est octaua in ordine motionum. Et sic patet quomodo vna per modum naturæ est prior alia per modum voluntatis, & vna per modum voluntatis est prior alia per modum naturæ, simpliciter tamen prima, & omninò prima est motio per modum naturæ.

Nota

80.

Ad tertium concedo, quòd aliqua motio per modum voluntatis est prior, scilicet volitio complexi contingentis, & cognitio eiusdem est posterior, tamen motio per modum naturæ respectu terminorum complexi, necessario est prior volitione circa illud complexum, & hoc est, quia voluntas non præsupponit cognitionem complexi contingentis, sed tantùm cognitionem terminorum, vt dixi suprà. Loquendo ergo de motione intellectus, quæ semper præsupponitur motioni per modum voluntatis, semper illa est prior, reddendo singula singulis, vt suprà patuit.

An volitio sit principium generationis filij.

Ad quartum. Dico quòd illa volitio non est principium generationis Filii, qua Pater vult illam generationem, sed est volitio qua Pater complacet sibi generare Filium, & illa est prior, tamen præsupponit aliam, scilicet cognitionem essentiæ, & etiam cognitionem generationis diuinæ, de hoc vide Doctorem *in 1. dist.6.*

Ad vltimum patet responsio ex dictis ad primum argumentum, quia hoc totum procedit merè ex natura potentiarum, & nulla alia causa assignari potest.

81.

Quartò principaliter instatur contrà quartum, probando quòd motio, quæ est ad terminum finitum. Primò sic: motio ad paternitatem in diuinis est prior motione ad generationem Filii; patet quia essentia priùs quasi originat paternitatem in seipsa, vt patet à Doctore *in primo, dist.28.* & tamen motio ad paternitatem est ad terminum, saltem non infinitum; & motio ad Filium est ad terminum infinitum.

Secundò instatur sic; quia si motio, quæ est ad terminum infinitum sit necessariò prior motione, quæ est ad terminum finitum, hoc erit, quia quando agens perfectum comparatur ad perfectius, & minùs perfectum, priùs erit motio ad perfectius, quàm ad imperfectius, quia imperfectius præsupponit perfectiùs, & non è contra. Si sic, ergo sequitur quòd intellectus diuinus priùs mouetur ad producendum perfectius

fectius in *esse* obiectiuo, vel in *esse* cognito, quam moueatur ad producēdum imperfectius, & sic prius erit homo in esse cognito, quàm bos, & sic ordinatè erit motio ad aliud, & aliud secundùm magis, & minùs perfectum, & sic essentia necessariò priùs mouebit intellectum suum ad notitiam hominis, quam aliorum animalium, quod videtur omnino inconueniens.

Nota.

Tertiò instatur, quia priùs producitur proprietas Filij, quàm communicetur essentia diuina Spiritui sancto; ergo ista motio, siue communicatio termini infiniti præsupponit necessariò terminum non infinitum.

Quartò instatur, quia si possibile foret infinitum causari à voluntate diuina contingenter, tunc voluntas posset immediatè causare finitum, & post infinitum, & sic poterit priùs esse motio ad finitum, quàm ad infinitum.

Quintò instatur, & quæro, quare motio ad terminum finitum, non potest esse prior motione ad terminum infinitum, sed necessariò posterior? Aut hoc est, quia repugnat mouenti ad terminum infinitum, & finitum posse attingere terminum finitum, nisi priùs attingat terminum infinitum; aut ideò est, quia repugnat termino finito posse produci, non priùs producto termino infinito; aut id. ò est, quia terminus finitus in suo *esse* includit terminum infinitum. Sed nullum istorum est necessarium. De primo patet, quia si mouens haber in virtute sua vtrūque terminum, ita quòd vnus terminus non ponatur ratio formalis respectu productionis alterius termini, quantùm est ex natura talis mouentis, potest vnum sine altero producere, & sic vnum prius alio, & sic priùs terminum finitum, quàm infinitum. De secundo patet, quia non ponitur terminus finitus in aliquo genere dependere à termino infinito, ergo non repugnat sibi posse produci, infinito non producto per prius. De tertio etiam patet, quia finitum non includit in suo *esse* formali infinitum, vt patet, ergo, &c.

82. *Responsio.*

Respondeo, præmittendo vnum, quòd erit solutio argumentorum, scilicet, quòd Doctor quando hic dicit, quòd motio ad terminum infinitum est prior motione, quæ est ad terminum finitum, hoc dicit comparando infinitum simpliciter ad finitum simpliciter, quod est ens distinctum realiter ab infinito, quia vult, quòd motio secundùm voluntatem, qui est ad essentiam diuinam, est simpliciter prior omni motione, siue per modum naturæ, siue per modum voluntatis, quæ terminatur ad creaturam, & hoc intelligit, & non de motione ad intrà, cùm ibi nihil sit finitum.

Motio non est ad paternitatem.

Respondeo tamen ad rationes, etiam absolutè conclusione intellecta. Ad primam dico quòd non est aliqua motio ad paternitatem cùm nullo modo producatur vt patet à Doctore *in primo, dist.* 26. & 28. & posito quòd pullulet ab essentia, tamen non est motio ad ipsum, & posito quòd sit aliqua motio, vel quasi motio, dico quòd illa erit ad terminum infinitum, quia essentia suo modo communicaretur Patri per talem motionem.

Ad secundam patet responsio, quia generatio Filij necessariò est ad terminum infinitum, quia ad essentiam, quæ propriè est terminus formalis generationis, vt probat Doctor *in primo, dist.* 5. *q.* 2. vel si ad Filium, vt ad terminum totalem, tamen ipse Filius includit essentiam, vt terminum formalem.

Ad tertiam patet responsio ex præsuppositis.

Ad quartam patet similiter responsio, quia primò casus est impossibilis. Secundò posito casu, diceretur quòd intelligitur de motione per modum naturæ. Tertiò dicitur, & melius, quòd Doctor loquitur de termino infinito, & finito, vt sunt duo effectus ordinatè procedentes ab eadem causa, quòd tunc infinitum erit priùs producibile, quàm finitum.

Ad quintam. Dico quòd ratio est, quia quādo principium est productiuum per modum naturæ alicuius infiniti, & alicuius finiti, ita quòd tam finitum, quàm infinitum est præcisè ab eodem principio, & maximè quando principium nullo modo est impeditum, priùs necessariò producit infinitum, quàm finitum, quia priùs respicit infinitum, vt effectum immediatiorem; si tamen, per possibile, vel impossibile, illud infinitum non produceretur, non repugnaret tali principio posse immediatè producere finitum; non est ergo ex repugnantia principij productiui, nec ex repugnantia termini finiti; sed præcisè quia productio termini infiniti nata est esse prior productione termini finiti, quando vtraque productio comparatur ad idem principium productiuum, sicut duo effectus, quorum vnus est immediatior causæ, & alius mediatior. Et de hoc satis dictum est *in secundo dist.* 1. *q.* 1. vide in dubiis.

83. *Primum dubium. Infinitum à nullo dependet.*

Quintò principaliter instatur contra quintum dubium, probando quòd primum mobile motione naturali non sit intellectus diuinus, & primum motiuum naturale essentia diuina. Primo sic: Et præsuppono vnum, scilicet quòd infinitum simpliciter nullo modo dependet ab alio, nec quasi dependet, sed est simpliciter, & omnino independens. Hoc patet à Doctore tunc sic; omne mobile, vel quasi mobile ab alio, necessariò depend. t, vel quasi dependet ab illo. Sed intellectus diuinus nullo modo dependet, nec quasi dependet; ergo non est ab aliquo mobilis. Maior patet, quia mobile ab alio aliquid recipit, vel quasi recipit ab illo, aliter non esset mobile, & quando *A.* recipit aliquid à *B.* tunc, *A* in eo, quòd recipit à *B.* dependet à *B.* & hoc patet à Doctore *in primo, dist.* 30. Minor patet, quia intellectus diuinus est formaliter, & simpliciter infinitus.

Secundum.

Secundò instatur, probando quòd intellectus diuinus nullo modo sit mobilis ab aliquo, quia tunc haberet rationem materiæ, vel quasi materiæ; patet, quia tunc haberet rationem, quasi receptiui, & quasi passiui. Sed hoc simpliciter negatur à Doctore *in 1. dist.* 5. *q.* 2. vbi vult quòd essentia diuina in generatione Filij non habet rationem, nec materiæ, nec quasi materiæ, quia hæc sonant imperfectionem in essentia diuina, & hoc idem sequitur in intellectu diuino.

Tertium.

Tertiò instatur, quia si intellectus diuinus est primo mobilis, vel quasi mobilis respectu notitiæ essentiæ diuinæ, sequitur quòd quasi recipit illam ab essentia diuina. Sed hoc est impossibile, quia aut illa notitia est re distincta, aut ratione; alterum oportet dari, aliter idem omnino re, & ratione indistinctum esset receptiuum, & receptum. Sed talis notitia non distinguitur re; patet, quia est simpliciter eadem

res

res cùm essentia diuina; nec ratione, quia illa intellectio est prior omni actu collatiuo, cùm sit simpliciter prima.

Quartum. Quartò instatur, quia si intellectus diuinus est mobilis ab essentia diuina ad notitiã genitã, tunc quæro quomodo illa notitia genita est in intellectu, aut in intellectu absolutè, & cõmuni tribus personis; aut præcisè in intellectu Patris, aut in intellectu Filij; nõ primò, quia tunc talis notitia esset communis tribus personis, sicut & intellectus; non secundò, quia tunc ipsa formaliter denominaret patrem, sicut etiam infert Doctor pro inconuenienti contra Henricum *in 1. dist. 2. part. 2. & dist. 27.* Non tertiò, quia tunc intellectus præsupponeretur esse in Filio, & sic Filius haberet *esse* prius, quàm notitia genita, quod est impossibile, cùm Filius, & notitia genita tantùm nomine differant, vt exposui *in 1. dist. 2. part. 2. quæst. 3.*

84. *Quintum.* Quintò instatur, quia tunc intellectus diuinus posset mutari; patet, quia in eodem instanti, quo est intellectus, non habet notitiam essentiæ, patet, quia ipsa notitia, ex quo quasi producitur ab essentia, vt suprà patuit, *quæst. 13.* præsupponit intellectum; si ergo in illo primo instanti, quo intellectus diuinus intelligitur, non intelligitur habere illam notitiam, & pòst intelligitur habere, ergo mutatur. Probo consequentiam, quia tunc transiit de contradictorio in cõtradictorium, quia transitus nõ potest fieri sine mutatione, vt patet à Doctore *in 1. dist. 39.*

Sextum. Sextò arguo, probando quòd essentia diuina non sit primum motiuum, & primò sic; Idem non potest esse principium *quo* & *quod* producendi; patet, quia principium quo est ratio formalis produceudi. Principium verò *quod* est illud, in quo ponitur talis ratio formalis, vt patet, discurrendo in omnibus. Sed essentia diuina est principium *quo* producendi notitiam in intellectu diuino; ergo non mouet primò intellectum diuinum, & tamen in illo priori, in quo persona non intelligitur, est vera intellectio essentiæ diuinæ.

Septimum. Septimò instatur sic: Si essentia mouet intellectum diuinum ad sui notitiam, ergo mouet propter finem, cùm mouens per modum naturæ, si est per se mouens, moueat propter finem, vt patet 2. *Physic.* si ergo ipsa mouet propter finem, & finis primò mouet efficiens, vel quasi efficiens, ergo essentia priùs mouetur, scil. à fine, & tunc quæro, aut à se ipsa, aut ab alio, quocunque dato habetur quòd motio finis erit prior motione essentiæ diuinæ respectu intellectus sui, & sic motio ipsius per modũ naturæ respectu intellectus sui nõ erit simpliciter prima.

Octauum. Octauò instatur sic: Si essentia est primum motiuum per modum naturæ tam ad notitiam ingenitam, quàm ad notitiam genitam, aut est primum motiuum inquantùm essentia, & vt prior infinitate, aut vt actu infinita, aliud non videtur dandum; non primò, quia tunc non haberetur notitia formaliter infinita; quia à non infinito formaliter, non potest formaliter esse infinitum; non secundò, quia tunc essentia, non esset primum motiuum. Tum etiam, quia essentia, vt essentia, ponitur primum subiectum Theologiæ in se, & non sub ratione infinitatis, vt patet suprà *in prolo. q. 3.* & eo modo, quo ponitur primum subiectum Theologiæ in se ponitur obiectum intellectus sui.

Nonò instatur, quia quæro, quare non ponitur sic primum motiuum per modum naturæ ipse intellectus, cùm ipse ponatur ita causa intellectionis essentiæ, sicut essentia, nam essentia & intellectus apud Doctorem ponuntur duo principia partialia actus intelligendi, vt patet in primo, dist. 2. *Essentia est primum subiectum Theologiæ.*

Decimò instatur sic; quia tunc sequeretur quòd si essentia est motiua per modum naturæ ad notitiam sui essentialem, quòd talis notitia erit similitudo naturalis ipsius essentiæ per imitationem, & sic erit verè mensurabilis ab essentia; sed hoc videtur esse contra rationem infiniti intensiuè.

Respondeo ad omnes instantias præmittendo aliqua satis necessaria. Primò, quia istæ rationes, vel saltem plures videntur tenere ex illa vulgata propositione Doctoris, scilicet, *Qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur talis est, vbi sola ratione distinguuntur*, & hic, si intellectus esset realiter distinctus ab intellectione diuinæ essentiæ, esset realiter receptiuus notitiæ ab essentia; cùm ergo non realiter distinguatur eo modo, quo distinguit eo modo recipit notitiam illam. Hanc propositionem aliqualiter declaro, vltra ea quæ supra exposui quæstione prima. Et hanc expositionem pono, saluo semper meliori iudicio; nec intendo quouis modo contradicere nec verbis, nec intentioni Doctoris, nec hîc, nec alibi. Dico ergo, quòd quando aliqua comparantur ad inuicem, quæ vt distincta realiter, habent talem ordinem realiter, illum eundem habent, vbi distinguuntur ratione, vel ex sola natura rei. Et sic si comparantur duo finita, quibus formaliter non repugnat aliqua imperfectio, puta, quia subiecto accidentis non repugnat formaliter ista imperfectio, quòd si receptiuum alterius, tunc quãdo subiectum, & accidens comparãtur ad inuicem, vt realiter distincta, talem ordinem habent, quòd subiectum est realiter receptiuum talis accidentis, & realiter perficitur ab illo; si ergo tantùm ratione distinguerentur, talem ordinem haberent, scilicet, quòd subiectum, saltem secundùm rationem, esset receptiuum, & hoc est, quia vt realiter distincto, talis imperfectio non repugnat. Sed si ponatur subiectum formaliter infinitum intensiuè, cui vt sic, simpliciter repugnat omnis imperfectio, si comparetur ad aliquid, quod est denominatiuum illius ex natura sua, ita quòd illud sit realiter distinctum, nunquam esset realiter receptiuum; patet, quia infinitum, cui formaliter repugnat omnis imperfectio, non potest esse realiter receptiuum alterius realiter distincti; ergo si illud aliud non sit realiter distinctum, sed tantùm ratione, tunc non erit receptiuum secundùm rationem, quia ordo inter aliqua secundùm rationem præcisè accipitur inter illa per comparationem ad realiter distincta, inter quæ est talis ordo realis. Ex hoc sequitur, quòd intellectus diuinus nullo modo est receptiuus, nec quasi respectu notitiæ essentiæ diuinæ; quia per possibile, vel impossibile, esset realiter distinctus, nullo modo esset realiter receptiuus illius, quia infinito intensiuè realiter repugnat omnis imperfectio, & per consequens, nec modò est aliquo modo receptiuus notitiæ etiam sola ratione distinctæ. *Intellectus diuinus non est receptiuus.*

85. Si dicatur, quòd Doctor multoties applicat hanc propositionem diuinis, vt patet *quæst. 3. prolegi.*

prologi.vbi dicit, quòd ſi attributa eſſent realiter diſtincta ab eſſentia, quòd eſſent realiter cauſata; ergo vbi ſola ratione diſtinguuntur ſaltem intelliguntur ſecundùm rationem cauſata.Patet etiam ſupra,quæſtione prima,& ſecunda, vbi hanc propoſitionẽ applicat diuinis.

Attributa emanant, & fluunt ab eſſentia diuina.

Dico ſaluo meliori iudicio, quòd ſemper Doctor intelligit ſi eis non repugnat imperfectio, nã in prologo nõ accipit attributa, vt formaliter infinita,quia vt ſic ſi eſſent,per impoſſibile, realiter diſtincta, repugnaret eis poſſe cauſari, & realiter ab alio dependere;ergo vt ſic repugnat etiã eis ſaltẽ poſſe cauſari ſecũdùm rationẽ;ſit ergo cõparatio abſolutè,cõparãdo attributũ abſolutè,non vt infinitum.Et ſimiliter fit comparatio intellectus abſolutè ſumpti cui, vt realiter diſtincto,nõ repugnat hęc imperfectio, quòd ſit realiter receptiuus;ergo vbi ſola ratione diſtinguitur,ſic ſecundùm rationem erit receptiuus.Et ſic poſſet de omnibus aliis dici.

Si tamen hæc expoſitio non placet, quàm credo eſſe veram,poteſt dici breuiter,quòd vbi realiter diſtinguuntur, realiter vnum eſt receptiuum;& ſe habet per modum materiæ,& ſic dicit imperfectionem, vbi tamen vnum tranſiit in perfectam identitatem alterius, ſicut eſt in diuinis,tunc nulla in re eſt imperfectio,licèt ſecundùm nomen appareat aliqualis imperfectio,quia non habemus vocabula propria,quibus explicemus quomodo intellectus diuinus dicitur mobilis ab eſſentia.

87. *Intellectus diuinus non dependet.*

Ex his patet ſolutio ad plures rationes. Ad primam dico, quòd intellectus non dependet, nec quaſi ab eſſentia,quia eſt perfectè idem, & eſſentiæ, & notitiæ, quaſi productę, tenendo ſecundùm modum exponendi propoſitionem. Et quòd dicitur in alio argum. quòd Doctor negat *in primo,diſt.5.quæſt.2.*eſſentiam eſſe quaſi materiam. Dico quòd non negat ibi precisè, quia ſi natura diuina eſſet realiter diſtincta à proprietate,puta à generatione,ſiue actiua,ſiue paſſiua, quòd tunc eſſet verè materia, vt de qua generaretur Filius, & ſic nõ ſit quaſi materia reſpectu generationis,quia non diſtinguitur eſſentialiter à generatione. Sed negat ibi abſolutè habere ſe quaſi materiam, quia nec eſſet verè materia, ſi eſſet realiter diſtincta. Et ratio, quia ipſa eſſentia eſt terminus formalis generationis; ergo nullo modo, nec materia, nec quaſi materia,vide ibi. Nec vult ibi quòd generatio, ſiue actiua, ſiue paſſiua denominent eſſentiam,nec ſint actus actuantes ipſam, nec quouis modo informantes, ſed ſunt actus perſonales determinantes, non naturam, ſed hypoſtaſes, & ſunt actus non perficientes naturam diuinam, ſed rationes ſubſiſtendi in natura diuina. Et de hoc vide prolixè *in 1.diſt.5. quæſt.2.diſt.26.*Si tamen teneatur prima expoſitio propoſitionis vulgatæ, patet quid dicendum, quia infinito intenſiuè repugnat ſimpliciter omnis imperfectio. Et ſic patet reſponſio ad tres primas inſtantias.

88. *Notitia genita poteſt multipliciter accipi.*

Ad quartam. Dico quòd notitia genita poteſt multipliciter accipi, licèt tamen impropriè. Primò, pro conſtituto ex proprietate, & eſſentia diuina, puta pro conſtituto ex eſſentia, & dictione paſſiua, qua dicitur Verbum, ſiue notitia genita. Secundò pro ipſa proprietate abſolutè,ſcilicet pro dictione paſſiua;nam *dictio paſſiua, generatio paſſiua, verbatio paſſiua, & filiatio*,in re idem præcisè important,& ſolo nomine, vel ſola ratione differunt; ſicut *filius, genitum, Verbum, notitia genita*, quæ expoſita ſunt *in 1. diſt.2.parte 2.q.3.* Tertio modo accipitur notitia genita, pro notititia eſſentiali, quæ dicatur genita, id eſt communicata Filio per generationem, & appropriata Filio. Primo modo, patet quòd nihil præſupponit, in quo ſit formaliter, quia eſt perſona perfecta per ſe ſubſiſtens, & quamuis poſſit concedi, quòd eſſentia mouet ad hanc notitiam, non debet tamen intelligi, quòd moueat quaſi producendo illam in aliquo quaſi receptiuo, quia repugnat ſuppoſito poſſe recipi, vel quaſi recipi; ſed dicitur mouere, accipiendo *mouere* pro *producere*, & tunc ſenſus eſt, mouet ad notitiam genitam, id eſt, eſt ratio formalis producendi notitiam genitam per ſe ſubſiſtentem; ſed non ſic de notitia eſſentiali. Cùm dicitur mouet ad notitiam eſſentialem, intelligitur tunc, quòd mouet intellectum ad illam notitiam, quaſi ipſam recipiendo. Si ſecundò, dico,quòd talis proprietas primò eſt in eſſentia, non autem vt actus preficiens, nec determinans, ſed vt ratio ſubſiſtendi, vt ſuprà dixi. Quæritur, aut eſt in eſſentia abſolutè ſumpta? Dico,quòd eſt in eſſentia,non vt abſoluta ſumpta, nec etiam, vt ipſa eſt in patre, ſed in ipſa, vt communicata Filio, quia tunc intelligo communicari quando ponitur terminus formalis generationis, non enim intelligitur communicari Filio,vt præexiſtenti, de hoc vide Doctorem *in 1. diſt. 5. qu. 2.* in illis dubiis quæ ipſe facit. Si tertio modo accipitur, patet quòd ille notitia eſſentialis eſt in tribus perſonis, tamen eſt appropriata Filio, & per generationem ſibi communicatur.

Quomodo eſſentia mouet,ad notitiam genitã.

89.

Ad quintam. Dico quòd quamuis in aliquo priori ſigno intellectus diuinus non intelligatur habere notitiam eſſentialem, & in aliquo ſigno poſteriori intelligatur illam habere, tamen ex hoc non ſequitur quòd mutetur. Cùm probatur per hoc, quòd tranſitus de contradictorio in contradictorium non eſt ſine mutatione.Dico quòd non quilibet tranſitus facit mutationem, ſed quando ſubiectum tranſit propriè à priuatione ad habitum, vel è contrà, & priuatio propriè eſt prior duratione habitu. Et de hoc vide Doctorem *in 1.diſt. 2.parte 2.q.3.* vbi ſimiliter arguit; eſſentia diuina non habet generationem Filii in aliquo priori ſigno, & pòſt habet; ergo mutatur, non ſequitur. Vide ibi reſponſionem,& expoſitionem reſponſionis. Et clariùs,vide *in 1.diſt.39.* vbi prolixè expoſui illam propoſitionem Doctoris qua ſæpè vtitur,ſcilicet tranſitus de contradictorio,&c.

Quomodo ſit intelligenda illa propoſitio, Tráſitus à contradictorio incõtradictorium, *&c.*

Ad ſextam de eſſentia diuina. Cùm dicitur, quòd eſſentia diuina non poteſt eſſe primum motiuum,quia idem non poteſt eſſe principium *quo*, & *quod* producendi. Dico breuiter, quòd *quo*, & *quod* differunt ab inuicem nec pono quòd eſſentia, vt eſſentia ſic abſtractiuè accepta,moueat,quia vltimatè abſtracto non conuenit hoc adiectiuum mouere,vt patet à Doctore *in 1.diſt.5.quæſt.1.* Dico ergo,quòd principium *quod* mouendi eſt Deus,qui mouet; & principium *quò*, ſiue ratio formalis eſt Deitas, ſiue eſſentia diuina, vt patet in ſimili à Doctore *in 1.diſt.4. quæſt.2.* Secus poſtea de principio *quo*, & *quod* notitiæ genitæ,quia principium præciſè *quo*

Quo, & quod differũt inuicem.

Principium mouendi eſt Deus, vt quod,vt quo eſt eſſentia.

sè *quo* eſt eſſentia, & principium *quod* eſt aliquod ſuppoſitum, vel Deus, vt præcisè ſupponit pro ſuppoſito Patris, vt expoſui *in* 1. *diſt.* 4. *quæſt.* 2.

Omne agens agit propter finem quomodo?

Ad ſeptimam. Dico primò quòd illa propoſitio, ſcilicet, *omne agens agit propter finem*, vera eſt quando proprie agit effectum, qui verè eſt ordinabilis ad finem, quia tunc agit propter finem ipſius effectus, vt prolixè expoſui *in* 2. *diſt.* 2. Dico ſecundò quòd primum agens per modum naturæ agit tantum ex neceſſitate naturę, etiam ſi propter nullum finem ageret adhuc neceſſariò ageret, vt patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 1. in illis præambulis; modò eſſentia diuina, vt eſſentia, ponitur ſimpliciter primum agens per modum naturæ. Dico tertiò, quòd poſito, quòd eſſentia diuina ageret propter finem, quòd tunc ageret propter ſe communicando notitiam ſui intellectui ſuo, quâ vltimatè beatificetur in ipſo primo mouente. Cùm dicitur, quòd motio finis eſt prior motione propter finem. Dico quod illa motio eſſet tantum metaphorica, vt patet à Doctore *in* 1. *q. diſt.* 2. *q.* 1. & tunc talis motio eſſet tantùm amor naturalis, quo eſſentia ſe amat.

Ad octauam. Dico quòd eſt primum motiuum inquantùm eſſentia, id eſt, quòd ratio formalis mouendi eſt ipſa eſſentia, tamen actu non mouet, niſi vt infinita, non quòd infinitas ſit ratio mouendi, vt aliàs expoſui.

Ad nonam. Dico quòd ideò eſſentia diuina, dicitur ſimpliciter primum motiuum, quia eſt mouens intellectum diuinum, & non mota, ſed non ſic eſt de intellectu, vt patet *in* 1. *diſt.* 3. *q.* 7.

91. Sextò principaliter inſtatur contra ſextum, probando quòd eſſentia non moueat ad intellectionem omnium ſimplicium. Et primò inſtatur, quia ſi eſſentia diuina moueat intellectum diuinum ad notitiam omnium ſimplicium, ſequitur quòd huiuſmodi ſimplicia habebunt prius aliquod *eſſe*, quia non præcisè habent *eſſe* cognitum. Et quæro tunc, quod *eſſe* habent, oportet dicere quòd *eſſe* obiectiuum, vt expoſui *in* 1. *diſt.* 36. *&* *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. *diſt.* 1. *quæſtione* 1. Et tunc quæro, à quo habent illud *eſſe*, oportet dicere quòd ab eſſentia, & intellectu, vt expoſui *in* 1. *diſt.* 1. *q.* 1. in quibuſdam dubiis, & ſic eſſentia diuina priùs mouebit ad eſſe obiectiuum ſimplicium, & pòſt ad notitiam eorum. Sed primò probo quòd non moueat ad *eſſe* eorum obiectiuum, quia cauſa naturalis cauſans per modum naturæ, & non impedita, cauſat effectum perfectum quantũ poteſt cauſare, quia cauſat ſecundùm totam eius virtutem. Hoc patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 3. *q.* 2. *&* *diſt.* 8. *quæſt. vltima*, ergo ſi eſſentia cum intellectu mouent naturaliter ad *eſſe* creaturarum, ergo producit illa perfectiùs quantum poteſt producere; ergo producit in *eſſe* exiſtentiæ ab æterno, quia *eſſe* eorum reale, & exiſtentiæ eſt perfectius *eſſe*, quàm *eſſe* poſſibile tantum. Nec eſt dicendum, quòd ipſa eſſentia cum intellectu non poſſit producere, quia eſt infiniti vigoris intenſiuè; nec ſimiliter dicendum eſt quòd repugnet eis habere *eſſe* exiſtentiæ ab æterno, quia probatum eſt *in ſecundo*, *diſt.* 1. *qu.* 3. quòd non repugnat permanentibus poſſe cauſari ab æterno, & hanc poſitionem tenet ibi Doctor vt patet intuenti.

Primum dubium.

92. Secundò inſtatur ſic: Sicut ſe habet voluntas ad ſuum obiectum, ita intellectus ad ſuum, cùm ſint potentiæ circa idem obiectum, & ſub eadem ratione conſideratum, vt patet *in primo*, *diſt.* 3. *q.* 3. Sed voluntas diuina, ſicut poteſt producere omne producibile *in eſſe* volito, ita & in *eſſe* exiſtentiæ, vt patet; ergo ſimiliter intellectus diuinus, & eſſentia, ſicut poteſt producere omne producibile in *eſſe* cognito, ita poteſt illud idem producere in *eſſe* exiſtentiæ, cùm non ſint minoris virtutis, quàm voluntas, & eadem obiecta ex natura ſua ſunt producibilia in *eſſe* exiſtentiæ; nec hîc apparet ratio, quare magis voluntas, quàm eſſentia, & intellectus. *Secundum.*

Tertiò inſtatur. Si eſſentia per modum naturæ producit hominem in *eſſe* obiectiuo, ergo producit ipſum perfectè in tali *eſſe* quantum poteſt, & tunc quæro, aut poteſt ipſum perfectè producere, aut præcisè producit ſecundùm perfectionem, quam nunc habet in tali *eſſe*? Si primò; ergo homo ab æterno habuit perfectius *eſſe* quiditatiuè, quàm de facto habuerit; patet, quia ab æterno produxit totam virtutem ſuam, & tunc ſi habuit perfectius quiditatiuè; ergo non fuit homo, quia gradus quiditatiuus additus ſpeciei variat ipſam. Si ſecundò, ergo eſſentia præcisè producit hominem in tali *eſſe*, ſecundùm quòd homo fuit producibilis, ergo priùs habuit *eſſe* producibile, quàm fuerit in tali *eſſe* productum, & tunc quæro, in quo fundatur illud *eſſe* producibile. Non in ſe, vt patet, ergo in *eſſe* ſaltem obiectiuo præcedente, & ſic priùs habuit *eſſe* obiectiuum, quàm fuerit productum in tali *eſſe*, quod eſt impoſſibile apud Doctorem, vt patet *in primo diſt.* 36. *&* *diſt.* 45. *&* *in* 2. *diſt.* 1. *q.* 1. *&* *infra in quoli.* *Tertium.*

Quartò inſtatur ſic: Si eſſentia diuina producit per modum naturæ omnes terminos ſimplices in *eſſe* obiectiuo, ergo ab æterno, & ſimul produxit illos, ſed illi ſunt infiniti; patet, quia infinitas, indiuiduorum non repugnat in eadem ſpecie, quia ſpecies ex ſua natura poteſt eſſe in infinitis indiuiduis, vt patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 2. *parte* 1. *quæſt. vltima*, *&* *parte ſecunda*, *quæſtione* 4. *&* *in quodl. quæſt.* 2. ergo actu fuere producta infinita ſimul in *eſſe* obiectiuo, & in *eſſe* poſſibili, quod fũdatur in *eſſe* obiectiuo; ergo & voluntas diuina poteſt ſimul velle infinita indiuidua eſſe in eſſe volito; ergo poteſt ſimul velle eſſe infinita in *eſſe* exiſtentiæ. & ſic actu poſſunt eſſe infinita in actuali exiſtentia. Si dicatur, quòd repugnat ſimul eſſe actu infinita in *eſſe* exiſtentiæ, quæro vnde ſit iſta repugnantia? Aut eſt ex parte voluntatis diuinæ, aut ex parte creaturæ? Non primò, quia voluntas diuina eſt infiniti vigoris. Tum etiam, quia Doctor *in* 1. *diſt.* 2. *parte* 1. *quæſt.* 1. oſtendit quomodo ipſa poteſt ſimul cauſare infinita, ita perfectè ſimul cauſare infinita, ita perfectè ſimul infinita, ſicut quodlibet ſeorſum. Non ſecundò, quia non repugnat ex parte creaturæ quin actu ſint ſimul infinita in *eſſe* obiectiuo, & in *eſſe* poſſibili fundato in *eſſe* obiectiuo; ergo nec repugnat quantùm ad eorum *eſſe* exiſtentiæ; oportet enim aſſignare rationem diuerſitatis, quæ non facilè videtur aſſignari poſſe. 93. *Quartum.*

Quintò inſtatur ſic: Et accipio rationem Doctois, quam facit *in* 1. *diſt.* 8. *quæſt. vltima*, probando quòd Deus non cauſat aliquid ad extrà per modum naturæ, quia tunc cauſaret effectum perfectiſſimum, quem poſſet, & ſibi non repugnat *Quintum*

gnat cauſare infinitum effectum ; ergo cauſabit illum neceſſariò, ergo omnia entia erunt illud vnum infinitum. Et ratio eſt, quia cauſabit omnia cauſabilia propter hoc, quòd cauſat omnia cauſabilia, quæ poteſt cauſare, & ita perfectiſſimum , & ita omnia illa erunt illud vnum cauſatum, & tunc omnia erunt vnum, vide ibi. Ex hoc arguo , eſſentia diuina eſt æquè infiniti vigoris, ſicut voluntas diuna ; ergo producit effectum perfectum quantum poteſt , & hoc in *eſſe* obiectiuo, & ſibi non repugnat poſſe producere infinitum in tali *eſſe* ; ergo actu producit , cùm neceſſariò ſecundùm vltimum virtutis ſuæ producat ; ergo actu erit infinitum ens productum in *eſſe* obiectiuo ; ergo omnia entia in *eſſe* obiectiuo erunt præcisè illud vnum ens, quod videtur impoſſibile ; ergo eſſentia diuina non eſt productiua per modum naturæ ſimplicium terminorum.

94. *Sextum.* Sextò inſtatur, probando ſpecialiter quòd eſſentia diuina non moueat ad notitiam ſimplicium, quia quæro, aut notitia eſſentialis eſſentiæ diuinæ , qua intellectus dininus intelligit eſſentiam , eſt de ſe omnium intelligibilium , id eſt, quòd in ſuo *eſſe* perfectionali includit, quòd actu ſit omnium intelligibilium, aut non. Si ſecundò, ergo non eſt infinita , quia vt oſtenſum eſt *in* 1. *diſt.* 2. *parte* 1. *quæſt.* 1. & infrà, *quæſt.* 15. *quodlib.* ad notitiam formaliter infinitam concomitatur, quòd ſit actu omnium intelligibilium. Si primò, ergo ipſa poſita actu habetur notitia omnium intelligibilium, ergo non producitur notitia omnium intelligibilium ab eſſentia diuina ; illa enim notitia habetur ante productionem perſonarum; poſitis ergo obiectis intelligibilibus, ſtatim mediante illa notitia eſſentiali intelliguntur ab intellectu diuino, quomodo ergo poſt productionem perſonarum cauſatur ab eſſentia diuina notitia ſimplicium.

Septimum. Septimò inſtatur, quia ſi eſſentia mouet ad notitiam obiectorum ſimplicium, ergo illa notitia erit naturalis ſimilitudo illorum obiectorum, & hoc per imitationem : patet ſuprà , *quæſt.* 13. vbi habitum eſt quòd notitia obiecti eſt naturalis ſimilitudo obiecti per imitationem, & tunc vltrà ſequitur quòd talis notitia dependeat dependentia reali ad obiectum actu exiſtens, vt ſuprà patuit, *quæſt.* 13.

Octauum. Octauò inſtatur ſic : Si eſſentia mouet per modum naturæ ad notitiam ſimplicium ; ergo talis notitia in intellectu diuino fundat relationem rationis ex natura rei , quæ tantùm eſt ex parte fundamenti eſt relatio realis , vt ſuprà patuit à Doctore *quæſt.* 13. *quol.* ergo ſi illa relatio rationis terminaretur ad obiectum actu exiſtens, & realiter diſtinctum, eſſet verè realis, quia tunc extrema eſſent verè realia, & illa oritur ex natura extremorum, vt patet ſuprà, *quæſt.* 13. ergo notitia diuina includit relationem realem ad creaturam, ſaltem quantùm eſt ex parte notitiæ , & ſi obiectum cognitum eſſet actu exiſtens eſſet verè realis.

Nonum. Nonò inſtatur : Si eſſentia diuina, mouet ad notitiam omnium terminorum ſimplicium, aut mouet ad eandem præcisè , quæ eſt eſſentiæ diuinæ, aut ad aliam. Non primò, quia tunc eadem notitia eſſet bis producta; non ſecundò, eo quòd in intellectu diuino ſit tantùm vna notitia , vt probatum eſt *in* 1. *diſt.* 2. *parte* 1. *q.* 1.

Decimum. Decimò inſtatur ſic; quia tunc ſequitur quòd obiectum ſecundarium habeat *eſſe* cognitum ab æterno ; ſed *eſſe* cognitum eſt relatio rationis, vt patet à Doctore in pluribus locis. Quæro tunc in quo fundatur ? & fortè non eſt dabile, & vltrà omnis relatio rationis cauſatur per actú alicuius potentiæ collatiuæ , & hoc non per actum rectum , ſed per actum collatiuum ; ſed illa obiecta habent ſimpliciter *eſſe* cognitum per actum rectum intellectus diuini , vt patet , & non per actum collatiuum , quo comparatur vnum cognitum ad aliud.

95. *Reſponſio ad primum dubium.* Reſpondeo ad iſtas inſtantias. Ad primam, concedendo quòd huiuſmodi intelligibilia ſunt ab eſſentia, & intellectu , quia ex quo producit notitiam illorum, ſequitur quòd cõtineat ea virtualiter ſecundùm totam entitatem eorum , ſaltem obiectiuã, & ſic poteſt, imò neceſſariò producit illa in eſſe obiectiuo, & poſſibili. Cùm inſtatur, quia tunc produceret , ſiue cauſaret ea in *eſſe* realis exiſtentiæ , negatur. Cùm probatur, quia eſſentia eſt infiniti vigoris, ergo poteſt illa producere ſecundùm *eſſe* exiſtentiæ. Dico quòd non ſequitur , niſi quòd poſſit producere perfectiſſimè in *eſſe* obiectiuo, in *eſſe* poſſibili, & in *eſſe* cognito , quia non poteſt aliter producere; oporteret enim probare quòd poſſit producere in *eſſe* exiſtentiæ , & tunc benè ſequitur quòd tunc produceret in perfecto *eſſe* exiſtentiæ ſibi competente, ſed non probatur quòd poſſit producere in *eſſe* exiſtentiæ. Cùm quæritur, vnde eſt repugnantia , quòd non poſſit producere in *eſſe* exiſtentiæ? Dico quòd poteſt poni repugnantia tam ex parte eſſentiæ diuinæ , quàm ex parte obiecti producibilis , ex parte eſſentiæ eſt repugnantia, ex hoc quòd eſt cauſare aliud à ſe, quia ex hoc quòd cauſat, ſequitur quòd contingenter cauſat, id eſt, non neceſſariò ſimpliciter : ex hoc vero quòd cauſat per modum naturæ , ſequitur quòd ſimpliciter neceſſariò , & ſic cauſaret neceſſariò , & non neceſſariò. Vnde Doctor *in* 2. *diſt.* 1. *q.* 3. dicit quòd eſt implicatio contradictionis, cauſare & neceſſariò cauſare. Hoc idem *in* 1. *diſt.* 8. *q. vlt.* modò eſsentia, vt eſsentia, ſi cauſaret tantùm per modum naturæ, & neceſſariò , ſimpliciter cauſare, vt patet hîc, & ſuprà. Ex parte verò effectus, eſt etiam repugnantia, ſcilicet quòd ſit cauſatus ſimpliciter per modum naturæ, quia hoc includit manifeſtam contradictionem, quia tunc idem eſset poſſibile, & neceſsarium, neceſſarium inquantùm per modum naturæ, & merè neceſsariò cauſatum ; poſſibile inquantùm habet *eſſe* cauſatum; & ſic idem eſset neceſsarium, & poſſibile. Hoc totum patet à Doctore vbi ſuprà. Et dixi *cauſans per modum naturæ, & neceſſariò ſimpliciter* ad differentiam ſecundarum cauſarum, quia licèt multæ , quantùm eſt ex natura ſua, cauſent effectus ſuos per modum naturæ, & neceſsariò, non tamen neceſsariò ſimpliciter , cùm cauſent in virtute voluntatis diuinæ, contingenter cauſantis, vt patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 2. *p.* 1. *q.* 1. & patet, quia cauſans ſimpliciter neceſsariò à nullo poteſt impediri; eſsentia vero diuina, ſi cauſaret, cauſaret ſimpliciter neceſſariò.

96. *Ad ſecundũ.* Ad ſecundam inſtantiam concedo illam ſimilitudinem , vt præcisè illæ potentiæ comparantur ad ſua obiecta , & non plus habetur, niſi quòd ſicut intellectus poteſt producere in *eſſe* cognito , ita & voluntas poteſt producere in *eſſe* volito, & hoc modo propriè reſpiciunt ſua obiecta, quia potentiæ illæ, vt operatiuæ hoc modo

compa

comparantur adinuicem, quòd ſicut intellectus poteſt operari circa aliquod obiectum, puta intelligendo illud; ita voluntas circa idem obiectum,& ſub eadem ratione volendo illud. Si verò comparantur vt potentiæ productiuæ,patet quòd hoc non conuenit etiam voluntati, vnde voluntas;quia tunc competeret omni voluntati, ſmodo voluntas creata non eſt productiua alicuius entis abſoluti præter actum volendi,& nolendi. Tamen ſi accipiatur voluntas vnde infinita, & intellectus vnde infinitus, & ad intrà, adhuc eſt vera comparatio, quia ſicut intellectus poteſt eſſe productiuus alicuius ſuppoſiti infiniti, ita voluntas poteſt eſſe productiua alicuius ſuppoſiti infiniti;& pater,quia producit Spiritũ ſanctũ. Si verò comparatur ad extra,adhuc eſt aliqualis comparatio,quia ſicut voluntas producit *A* in *eſſe* reali,& *eſſe* exiſtẽtię actuali,ita intellectus producit idẽ *A* in *eſſe* reali,& in *eſſe* exiſtentiæ poſſibili tantùm,& obiectiuo,quia *A*.procedit ab æterno ſecũdùm eſſe obiectiuum,& poſſibile, & ſecundùm exiſtentiam in *eſſe* obiectiuo, & poſſibili ipſum *eſſe* reale actuale, & hoc tam ſecundùm *eſſe* eſſentiæ, actuale, quàm ſecundùm *eſſe* exiſtentiæ actuale, quæ omnia patent *in* 2.*diſt*.3. *q*.1. Sed quare intellectus non poteſt producere in *eſſe* reali actuali,& in *eſſe* exiſtentiæ actuali. Et ego quæro, quare voluntas diuina non poteſt producere creaturam quantùm ad *eſſe* eius obiectiuum, & ſimpliciter poſſibile? Dico ergo, quia intellectus eſt talis entitas, & voluntas talis, ideò vnum conuenit vni,quod repugnat alteri. Dico tamen quòd quia intellectus agit merè per modum naturæ, & non poſſet producere aliud à ſe, niſi cauſando illud, ſtatim ſequitur repugnantia, ſcilicet, quòd cauſet per modum naturæ, vt ſuprà expoſui. Voluntas verò agit merè liberè, & contingenter ad extrà, ideò conuenit ſibi poſſe cauſare aliud à ſe, quia, vt ſic cauſat poſſibile.

97. *Ad tertium.* Ad tertiam. Concedo quòd eſſentia producit illud in tali *eſſe*,ſcilicet obiectiuo perfectius quantum poteſt. Et cùm quæritur, an poſſit homines producere in perfectiori *eſſe* obiectiuo, dico, quòd non poteſt perfectius producere, quia ſi homo in *eſſe* obiectiuo, & quiditatiuo haberet perfectius *eſſe*,iam non eſſet homo, vt ſuprà patuit. Cùm infertur, ergo producit hominem, ſecundùm quod eſt producibilis. Dico quòd eſſe ſic producibile,aut comparatur ad cauſam productiuam, aut ad ipſum producibile. Primo modo concedo, & tunc ſenſus eſt,homo in *eſſe* obiectiuo eſt præcisè ſic producibilis, ſecundùm quòd eſſentia diuina eſt ratio producendi, & tunc non ſequitur quòd priùs fuerit in tali *eſſe* producibilis, imò ante *eſſe* eius obiectiuum, nullo modo erat producibilis, ita quòd *eſſe* producibile præceſſerit, & hoc paſſiuè, ſic intelligendo, ideò eſſentia poteſt hominem producere in *eſſe* obiectiuo ſic, ſicut eſt producibilis, imò è contra ſequitur; ideò homo eſt producibilis in *eſſe* obiectiuo, quia eſſentia diuina poteſt eum ſic producere. Sicut etiam de *eſſe* exiſtentiæ,non ſequitur,ideò Deus poteſt producere hominem in *eſſe* exiſtentiæ aptitudinali, ſiue poſſibili, ſiue obiectiuo, quia ſic prius eſt producibilis in tali *eſſe*, ſed è contra, ideò eſt producibilis in tali *eſſe* exiſtentiæ obiectiuo, quia Deus ſic poteſt producere, imò magis ſequitur, quia eſſentia diuina actu producit hominem in *eſſe* obiectiuo.ideò homo habet tale *eſſe*, & non è contra. Sed de exiſtentia actuali, aliter dicitur, quia tunc iſta non eſt vera, ideò homo eſt producibilis in *eſſe* actualis exiſtentiæ,quia voluntas diuina,poteſt eum ſic producere, imò è contra ſequitur; ideò voluntas poteſt producere hominem in actuali exiſtentia, quia homo eſt producibilis in actuali exiſtentia, priùs enim habet illud eſſe poſſibile per actum intellectus diuini,& eſſentiæ diuinæ. Si dicatur eſſe contingens,ſiue eſſe poſſibile eſt à voluntate diuina,quia prima contingentia eſt à voluntate diuina, vt patet à Doctore *in prol. q.vlt.in* 1.*d*.2.*q*.2.*diſt*.8.*q.vltima*, *diſt*.39.*diſt*.44. *&* 45.*in* 2.*diſt*.1.*q*.1.*in quodl.q*.7. Dico quòd aliud eſt loqui de altera parte contingentis determinatè, puta quòd homo erit aliquãdo actu exiſtens; & aliud eſt loqui quòd poſſibile eſt hominem aliquando exiſtere. Primo modo attenditur contingentia voluntatis diuinæ, quia ipſa actu ſuo determinat de altera parte illius diſiunctiuę,ſc.homo erit aliquando exiſtens,vel nõ exiſtẽs,ſed ſecũdo modo hoc eſt ſimpliciter ab intellectu diuino,concurrente eſſentia diuina, & hoc patet expreſsè à Doctore *in* 1.*diſt*.43. & vide quæ ibi prolixè expoſui, & ſimiliter *in* 1.*diſt*.3.*q*.4. de ſinceris veritatibus.

98. *Ad quartum* Ad quartam, concedo quòd eſſentia diuina actu producit infinita indiuidua in *eſſe* obiectiuo, & poſſibili, & *eſſe* cognito,quia quot ſunt producibilia, ſiue quot ſunt poſſibilia abſolutè, & neceſſariò ab æterno fuerunt in *eſſe* obiectiuo,& poſſibili producta,quia hoc totum intellectus diuinus, & eſſentia diuina agunt quicquid agunt per modum naturæ, & neceſſariò. Cùm infertur quòd etiam voluntas diuina poterit illa eadem producere in actuali exiſtentia, & ſimul in actu, & per conſequens infinita in actu, quia eſt infiniti vigoris, ſicut & eſſentia diuina, Dico primo quòd fortè hoc non eſſet impoſſibile (quicquid Philoſophi dicant) quia non apparet fortè manifeſta repugnantia,quòd actu ſint infiniti homines. Certum eſt quòd nulla apparet repugnantia ex parte voluntatis diuinæ,cùm ſit formaliter infinita,& contineat eminenter, & virtualiter cauſalitates omnium ſecundarium cauſarum etiam infinitarum, vt patet à Doctore *in* 1.*diſt*.2.*q*.1.*& diſt*.8.*q.vlt*. imò quantùm eſt ex parte ſua poteſt ſimul producere infinitas ſpecies in actu,etiam æquè perfectè infinitas, ſicut vnam illarum, vt patet à Doctore *in* 1.*diſt*. 2. *q*. 2. *partis primæ*. Sed de hoc an ſint poſſibilia infinita in actu ſimul, vide quæ expoſui ſuper diſt.14.tertij.

Dico ſecundo quòd voluntas non poteſt ſimul producere infinita indiuidua in actuali exiſtentia, quia talis infinitas ſimpliciter repugnat in entibus. Cùm dicitur talis infinitas non repugnat in *eſſe* obiectiuo, ſiue in *eſſe* poſſibili. Dico quòd talis infinitas in *eſſe* poſſibili poteſt dupliciter intelligi. Primò, quòd ſint infinita indiuidua in *eſſe* poſſibili, & in *eſſe* exiſtentiæ, non actuali, ſed poſſibili, id eſt, quòd illa infinita indiuidua habentia ab æterno *eſſe* obiectiuum, & poſſibile, quòd ſint ſimul poſſibilia in *eſſe* exiſtentiæ. Secundò, quòd illa infinita in *eſſe* poſſibili abſolutè, & obiectiuo poſſint eſſe in actuali exiſtentia, non ſimul, ſed ſucceſſiuè.

Primo modo, eſt ſimpliciter impoſſibile, ſed non ſecundo modo, quia voluntas diuina poſſet perpetuare ſucceſſionem indiuiduorum in infinitum, quia ſic ſunt poſſibilia exiſtere. Sed quare eſt impoſſibile primo modo? Non videtur fortè alia ratio aſſignanda, niſi natura entis creati, quæ non compatitur talem infinitatem, ſimul in actuali exiſtentia. Sicut etiam quòd albedo, & nigredo ſint compoſſibilia in eodem ſubiecto, non videtur alia ratio aſſignandi, niſi ratio terminorum; nam quæcunque repugnant, ſuis rationibus formalibus repugnant; ſicut etiã quæcunque conueniunt, ſuis rationibus formalibus conueniunt, vt patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 2. *& diſt.* 13. *in* 2. *& in* 3. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. *& in quodl.* Cùm dicitur, poſſunt eſſe infinita in actu in *eſſe* obiectiuo, ergo & in eſſe exiſtentiæ. Dico quòd in iſtis, & multis aliis, licèt ſint rationes à priori, non tamen nobis ſunt notæ pro ſtatu iſto; tamen aliqua ſunt compoſſibilia in aliquo ſecundùm *eſſe* diminutum, & ſecundùm *quid*, quæ tamen non ſunt compoſſibilia ſecundùm *eſſe* eorum reale, & perfectum, & patet, nam albedo, & nigredo, etiam in ſummo, ſunt compoſſibilia in *eſſe* cognito in eodem intellectu, & ſimiliter ſimilitudo albedinis, & ſimilitudo nigredinis ſunt compoſſibiles in eodem ſubiecto, ſcilicet in eodem intellectu, & tamen nigredo, & albedo ſecundùm *eſſe* earum intenſum, non ſunt compoſſibiles in aliquo ſubiecto: & quare de hoc non poteſt euidens cauſa à priori aſſignari, ſic videtur dicendum in propoſito, quòd benè poſſunt ſimul eſſe, imò de facto ſunt infiniti homines, ſimul in *eſſe* obiectiuo, & in *eſſe* poſſibili, & ſimiliter in *eſſe* cognito, & tamen eſt repugnantia quòd infiniti homines, ſint ſimul in actu, in actuali exiſtentia. Et hoc ſufficit, multæ tamen congruentiæ, & perſuaſiones poſſent ad hoc adduci quas breuitatis cauſa tranſeo pro nunc.

Nota.

99. *Adquint.m.* Ad quintam. Dico primo quòd ratio illa Doctoris non concludit fortè abſolutè, vt expoſui *in* 1. *diſt.* 8. *quæſt. vltima.* Tamen poſito quòd ibi concludat, loquendo de *eſſe* exiſtentiæ effectus, tamen in propoſito nullo modo concludit, quia quamuis producat albedinem infinitam in *eſſe* poſſibili, poſito quòd albedo poſſit intendi in infinitum, tamen, vt ſic, nullam perfectionem actualem includit, ſed tantùm potentialem. Sicut etiam licèt ſimul ſint producti infiniti homines in *eſſe* poſſibili, & obiectiuo, tamen ſecundùm *eſſe* actualis exiſtentiæ non poſſunt ſimul eſſe; ſic videtur dicendum in propoſito. Et vltrà, quòd in tali *eſſe* obiectiuo, nihil poteſt eſſe infinitum, nec quiditatiuè, quia ſi eſſet aliqua ſpecies infinita quiditatiuè in *eſſe* poſſibili, & obiectiuo, illa poſſet produci in *eſſe* realis exiſtentiæ, quod tamen eſt impoſſibile; non poteſt ergo eſſe aliquid intenſiuè infinitum in *eſſe* obiectiuo, ſiue in *eſſe* cognito, ſiue in *eſſe* poſſibili, cùm ſit eſſe diminutum, & ſecundùm *quid* tantùm, vt patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 36. *quæſt. vnica, & diſt.* 35. *&* 39. *& in* 2. *d.* 1. *q.* 1. *& in quodl. q.* 14. Sed nonneſt, ſic accipiẽdo rẽ in ſuo *eſſe* reali, & actualis exiſtẽtiæ.

100. *Reſponſio ad aliquas inſtantias.* Reſpondeo ad aliquas inſtantias, quæ ſunt contra notitiam. Ad primam, quæ eſt ſexta in ordine, præmitto aliqua. Primò, notitia Deitatis, quæ immediatè, & primò eſt ſuo modo cauſata à Deitate, vt obiecto, & intellectu, vt potentia formaliter infinitis, eſt formaliter infinita, & eſt ſimpliciter idem eſſentiæ, & intellectui, & eſt tantùm vnica re, id eſt præter omne opus intellectus, & eſt id quo intellectus diuinus eſt perfectè beatus, cùm ſit optima eius perfectio, quę conſiſtit in actu ſecundo, quo perfectiſſimè coniungitur obiecto infinito beatifico. Et ex ſe eſt tantæ perfectionis, quòd ipſa nullo modo variata præter opus intellectus eſt non tantùm eſſentiæ diuinæ, ſed omnium obiectorum intelligibilium, imò in infinitum infinitorum obiectorum relucentium tamen in ſola eſſentia diuina, vt patebit infrà *q.* 15. *articulo vltimo, ſiue articulo ſecundo principali.*

Secundò præmitto, quòd quando dicitur, quòd eſſentia diuina mouet ad notitiam omnium aliorum intelligibilium, quòd hoc poteſt intelligi multipliciter. Primo, quòd quot ſunt intelligibilia incomplexa, tot ſint notitiæ, ſaltem præter opus intellectus diſtinctæ, & hîc ſenſus non ſolùm eſt falſus, ſed ſimpliciter impoſſibilis, vt oſtenſum eſt *in* 1. *diſt.* 2. *part.* 2. *q.* 1. Secundò, quòd tantùm ſit vna notitia omnium intelligibilium, nec re, nec ratione in ſe aliquo modo diſtincta, ita quòd non referatur ad obiectum diſtincta aliqua relatione rationis, ſed ipſa in ſe ſola ſine aliquo reſpectu primò ſit perceptiua formaliter omnium obiectorum, & hic ſenſus eſt poſſibilis, quia non apparet manifeſta neceſſitas, quòd Deus includat aliquem reſpectum ad extra, nec realem, nec rationis, vt patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 30. & tunc quando dicitur quòd eſſentia mouet ad notitiam aliorum obiectorum, non debet intelligi, quòd actu cauſet nouam notitiam, aliam ab illa, quæ eſt eſſentiæ diuinæ; aliam dico nec re, nec ratione, ſed quia cauſat obiecta ſe cundaria, quæ continet in ſe virtualiter ſecundùm totam eorum entitatem, ſiue quia facit ea actu intelligentia, quibus productis in *eſſe* obiectiuo, & actu intelligibilibus, eadem notitia, quæ primò eſt eſſentiæ, eſt etiam illorum obiectorum.

Quomodo eſſentia moueat.

101. Sed tunc eſſet difficultas de contingentibus, quæ immediatè continentur in voluntate diuina, & non in eſſentia, vt eſſentia, vt patet, *quæſt. præſenti*, quomodo tunc eſſentia moueat intellectu diuinum ad huiuſmodi obiectorum notitiam, quia *in* 1. *diſt.* 39. dicit expreſsè, quod huiuſmodi notitia eſt ab eſſentia diuina. Dico quòd quamuis eſſentia, vt eſſentia non contineat immediatè hoc contingens, *Antichriſtus erit tali hora*, quia hæc merè dependet à ſola determinatione diuinæ voluntas, tamen ipſo contingenti iam poſito, & determinatè volito, eſſentia continet illud, quo ad eius notitiam, quia facit illud eſſe præſens in ſua eſſentia in ratione obiecti actu intelligibilis, & ſic poſito præſenti intellectui diuino in ratione obiecti, actu intelligibilis, ipſe intellectus diuinus eadem penitus notitia, & re & ratione indiſtincta qua cognoſcit eſſentiam diuinam, cognoſcit etiã illa obiecta complexa contingentia. Et hoc patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 36. vbi ſic, dicit ad literam: *Poteſt poni aliter, quòd intellectus diuinus, aut offert ſimplicia, quorum vnio eſt contingens in re, aut ſi offert complexionem, offert eam ſicut neutram, & voluntas eligens vnam partem, ſcilicet coniunctionem iſtorum pro aliquo nunc in re, facit illud determinatè eſſe verum, hoc erit pro* A. *hoc autem exiſtente determinatè vero, eſſentia eſt ratio intellectui*

intellectui diuino intelligendi iſtud verum, & hoc naturaliter quantùm eſt ex parte eſſentiæ, ita quòd ſicut naturaliter intelligit omnia principia neceſſaria quaſi ante actum voluntatis diuinæ, quia eorum veritas non dependet ab illo actu, & eſſent cognita ab intellectu diuino ſi per impoſſibile non eſſet volens, ita eſſentia diuina eſt ratio cognoſcendi ea in illo priori inſtanti naturæ, quia tunc ſunt vera, non quidem, quod illa vera moueant intellectum diuinum, nec etiam termini eorum ad apprehendendum talem veritatem, quia tunc intellectus diuinus, vileſceret, quia tunc patereturtur ab alio ab eſſentia ſua; ſed ſicut eſſentia diuina eſt ratio cognoſcendi ſimplicia, ita & complexa talia, &c.

102. *Quomodo eſſentia diuina contineat contingentia.* Ex qua litera, patet expreſsè quomodo eſſentia diuina continet contingentia quo ad eorum notitiam. Et ſic patet quomodo eadem notitia non producatur bis. Tertiò, poteſt intelligi ſic, quòd ſit tantùm vna notitia re penitus indiſtincta, ſed ratione diuerſificata ſecundùm obiectorum diſtinctionem; & ſic quot ſunt obiecta intelligibilia, tot ſint reſpectus fundari in tali notitia, & terminati ad diſtincta obiecta, ſicut etiam Doctor videtur tenere *in* 1. *diſt.* 39. & tunc diuina eſſentia intelligitur mouere ad notitiam horum obiectorum quatenus facit eandem notitiã eſſe actu illorum obiectorũ, non quòd cauſet immediatè illos reſpectus rationis, ſed quia quaſi cauſando illã notitiã, cauſat illos reſpectus quatenus immediatè cauſat fundamentum, in quo fundantur illi reſpectus rationis ex natura fundamenti, & actu cauſat illos, quatenus actu cauſat terminos illorum reſpectuum, qui termini ſunt in actu, quando actu relucent in eſſentia diuina, vt obiecta actu intelligibilia, quibus actu poſitis, ſtatim in notitia illa oriuntur ex natura fundamenti huiuſmodi reſpectus, & terminantur ad illa obiecta ſecundaria, non vt in ſe, ſed vt relucentia in eſſentia diuina, qui tamen reſpectus dicuntur rationis, pro quanto terminantur ad obiecta ſecundaria, non habentia *eſſe* in ſe, ſed vt tantùm habentia *eſſe* obiectiuum, & relucentia in eſſentia diuina, quæ, vt ſic, non habent *eſſe* reale actuale, nec exiſtunt in exiſtentia reali actuali, & per conſequens dicuntur habere *eſſe* rationis, prout relatio rationis dicitur omnis illa, quæ diſtinguitur contra realem relationem, quæ propriè eſt inter extrema realia, & realiter diſtincta, & otitur præcisè ex natura extremorum, vt expoſui ſuprà *qu.* 13. non quòd ſit relatio rationis, prout relatio rationis dicitur illa, quæ cauſatur per actum collatiuum alicuius potentiæ.

103. *Nota.* Iſtis præmiſſis, patet reſponſio ad primam rationem, ſiue tenendo vnam viam, ſiue aliam. Poſſet etiam dici, & fortè meliùs ad euitandas aliquas difficultates, quòd notitia diuina, qua intellectus diuinus intelligit omnia intelligibilia ante actum collatiuum intellectus diuini, eſt ſimpliciter eadem reſpectu omnium intelligibilium, & omnino indiſtincta re, & ratione; poteſt tamen dici alia, & alia pro quanto ipſa poteſt actu intellectus diuini cõparare ad aliud, & aliud obiectum, vt actu cognitum, ita quòd intellectus diuinus illa vna, & eadem notitia omnino indiſtincta re, & ratione intelligit omnia obiecta, & ipſis poſtea intellectis, poteſt intellectus diuinus ipſam comparare, vt cognitam, ad alia, & alia obiecta cognita, & tunc ipſa notitia, vt cognita ab intellectu diuino, eſt immediatum fundamentum, fundans relationes rationis terminatas ad alia, & alia obiecta cognita, vt cognita; & hoc modo poteſt intelligi diſtincta actu per aliam, & aliam comparationem, & potentialiter poteſt intelligi diſtincta, quia ipſa, vt cognita, eſt potens poſtea propinqua comparari ad aliud, & aliud cognitum, & ipſa, vt actu non cognita, eſt potens potentiã remota comparari ad aliud, & aliud obiectum, & ſic patet quomodo eſſentia diuina poteſt intelligi mouere per modum naturæ ad notitiam omnium intelligibilium.

Ad ſeptimam inſtantiam. Dico primò, quòd ſi intelligatur quòd notitia lapidis in intellectu diuino, ſit ſimilitudo lapidis in ſe per imitationem, hic ſenſus eſt falſus, quia tunc aliquo modo imitaretur creaturam. Si verò intelligatur quòd ſit ſimilitudo naturalis lapidis, vt præcisè relucentis in eſſentia diuina, hoc modo poſſet concedi accipiendo tamen ſimilitudinem declarationis, quia ſic eſt declaratiua ipſius lapidis, vt in eſſentia diuina relucentis. Tertiò, *Nota.* poteſt intelligi, quòd ipſa ſit primò, & immediatè ſimilitudo naturalis eſſentiæ diuinæ, & ſi eſſet realiter diſtincta ab ipſa, & non eſſet formaliter infinita, tunc perfectè imitaretur eſſentiam, quia ab ipſa propriè in ſua entitate dependeret, & haberet *eſſe*; & hoc modo propriè eſt eſſe ſimilitudinem per imitationem, reſpectu verò aliorum obiectorum relucentium in eſſentia diuina, eſſet ſimilitudo naturalis per imitationem ſecundùm *quid* tantùm, cùm nullo modo dependeret ab illis; eſſet enim ſecundaria ſimilitudo pro quanto eſſet declaratiua, & manifeſtatiua talium obiectorum, vt expoſui *in* 1. *diſt.* 2 *par.* 2. *& diſt.* 27. *& in* 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 1. *& ſuprà in quodl. quæſt.* 8.

Ad octauam. Dico primò, quòd non habeo 104. pro inconuenienti, quòd talis notitia fundet ex natura rei relationem ad omnia obiecta ſecundaria, quatenus ipſa eſt fundamentum reale; & concedo quòd ſi ipſa notitia diuina, reſpiceret obiecta ſecundaria in ſuo *eſſe* reali, & actualis exiſtentiæ, id eſt, quòd terminaretur ad illa, vt actu exiſtentia in ſe, tunc talis relatio eſſet verè realis; ſed caſus eſt ſimpliciter impoſſibilis, quia tunc intellectus diuinus vileſceret; terminatur enim præcisè ad obiecta ſecundaria, quatenus ipſa præcisè relucent in eſſentia diuina, vt ſuprà dixi. Dico ſecundò, & fortè meliùs, quòd talis notitia nullam relationem includit ad obiecta ſecundaria, & hoc ex natura rei, quia non apparet aliqua ratio, quòd talis notitia infinita includat huiuſmodi relationem, ſicut apparet in notitia creata, propter ſui finitatem, & limitationem, vt patet in ſimili à Doctore *in* 1. *diſt.* 30. vbi oſtendit quomodo omnis cauſa creata dicat relationem realem ad effectum, & tamen cauſa prima nullam includat relationem realem.

Ad nonam patet reſponſio ex ſupradictis.

Ad decimam. Dico quòd tale *eſſe* cognitum, ſi accipiatur præcisè pro relatione rationis, quod fundatur in eſſe obiectiuo, ita quòd lapis primò producitur ab eſſentia diuina in *eſſe* obiectiuo, & poſt mouet intellectum diuinum ad notitiam illius, & tunc dicitur lapis cognitus, & ſic ipſum cognoſci, ſi ſit aliquid ſaltem rationis fundatur in *eſſe* obiectiuo lapidis, & hoc ſufficit.

Alia dubia ab aliis ſubtiliùs inueſtigentur, ſunt enim ibi nonnullæ ſingulares inſtantiæ.

SCHOLIVM.

Concluſio, Animam, vel Angelum nullo ſtatu ex naturalibus poſſe cognoſcere eſſentiam diuinam ſub ratione propria immediatè, id eſt, per aliquod medium cognitum, ſeu rationem cognoſcendi. De quo 2. diſt. 3. q. 9. Ratio eſt, quia in nullo medio continetur eſſentia diuina formaliter, vel virtualiter. Inſtat tripliciter primò contra rationem; ſecundò & tertiò contra concluſionem. Ad primum explicat, quomodo ratio cognoſcendi cognita debeat continere cognitum virtualiter, entitatiuè; ſecus de ratione cognoſcendi non cognita, ſeu ſpecie. De quo 2. diſt. 3. quæſt. 9. num. 5. Ad alia duo reſponſio eſt, animam poſſe ſe, ſuúmque actum beatificum ex naturalibus cognoſcere. De quo 2. diſt. 9. q. 2. & d. 3. q. 8. & 9. non tamen inde ſequi, quòd videat relationem imaginis inſe, vel attingentiam eſſentiæ diuinæ in ſuo actu.

Eſſentia diuina ſub ratione propria nequit cognoſci per aliud cognitum & quare? de quo 2. d. 3. q. 9. n. 5.

DE tertio principali dico, quòd anima ex naturalibus in quocunque ſtatu, vel Angelus non poteſt cognoſcere eſſentiam diuinam ſub ratione propria mediatè; ſic intelligendo, quòd per obiectum cognitum medium, vel in obiecto cognito medio cognoſcatur ratio eius: quia nihil poteſt per ſe diſtinctè intelligi hoc modo mediatè: niſi in illo medio contineatur eſſentialiter, vel virtualiter, & hoc perfectè, ſcilicet ſecundùm totam rationem cognoſcibilitatis ſuæ: eſſentia diuina in nullo alio ſic continetur; igitur, &c. Minor probatur quia nihil aliud à diuinitate continet eam perfectè ſub ratione entitatis; igitur nec ſub ratione cognoſcibilitatis. Maior probatur: quia obiectum [h] quodcunque, ſi moueat ad aliquam notitiam, tunc ſecundùm vltimum virtutis motiuæ mouet ad propriam, & perfectam notitiam ſui; igitur nec poteſt mouere ad notitiam ſimpliciter perfectiorem illa, nec per conſequens ad notitiam propriam perfectioris obiecti. 21.

i Contra iſtud inſtatur, primò contra rationem ſic: Sufficit quòd cauſa virtualiter contineat illud, cuius eſt cauſa, ita quòd ad hoc quòd ſit cauſa, non oportet quòd contineat illud, cuius non eſt cauſa; nunc autem quicquid moueret ad diſtinctam, & perfectam notitiam eſſentiæ diuinæ, non propter hoc oporteret, quòd eſſet cauſa illius eſſentiæ, ſed tantùm cauſa illius notitiæ: igitur licèt non contineat illam eſſentiam, vt probatur, ſi tamen contineat illam notitiam: vt puta, quòd ſit perfectius ea, ſicut ſubſtantia eſt perfectior accidente, hoc ſufficit ad hoc, quòd moueat intellectũ ad talem notitiam: videtur autem quòd illa notitia poſſit eminenter contineri ſubſtantia Angeli, vel animæ, cùm illa ſubſtantia ſit multò perfectior, quàm notitia: & multò immediatior ipſi obiecto in ordine eſſentiali.

k Præterea. Inſtatur contra concluſionem illam probatam. Primò ſic: Per illud, quod eſt imago propria alicuius obiecti, videtur poſſe diſtinctè cognoſci illud, cuius eſt imago: ſic enim ſenſus viſus diſtinctè cognoſcit obiectum in ſpeculo, nunc autem non ſolùm Angelus, ſed etiam anima eſt imago Dei, ſecundùm Auguſtinum 14. *Trin. cap.* 8. vtérq; autem poteſt diſtinctè cognoſcere ſeipſum: etiã ex naturalibus, ſicut de ipſa anima, de qua minùs videtur, vult Auguſtinus 14. *de Trin. cap. vlt. Quoniam ſemper ſe noſſe, ſempérque ſeipſam velle comprehendebatur. Simul etiam ſemper ſui meminiſſe, ſempérque ſeipſam intelligere, & amare comprehenderetur: quamuis non ſemper ſe cogitare diſcretam,* &c. Et eodem lib. 14. cap. 4. vel 9. *Diximus mentem noſcere ſemetipſam: nihil enim tam nouit mens, quàm illud, quod ſibi præſto eſt: nec menti magis quicquam præſto eſt quàm ipſa ſibi:* & de hoc ibidem multum, *cap. 6. & 7.*

Vide 10. Trin. c. 10. & 8. trin. cap. 7.

Secundò inſtatur ad idem per hoc, quòd intellectus creatus beatus poteſt naturaliter cognoſcere ſuum actum beatificum: igitur per illum poteſt naturaliter cognoſcere obiectum. Conſequentia iſta probatur: tum, quia actus eſt naturalis ſimilitudo obiecti: imò videtur eſſe expreſſior ſimilitudo, quàm eſſet ſpecies intelligibilis ipſius obiecti, ſi poneretur: igitur obiectum diſtinctè poteſt cognoſci per ipſum, vt per naturalem ſimilitudinem ſui: tum, quia non videtur quòd actus poſſit cognoſci, vt eſt huius obiecti, niſi cognoſceretur hoc obiectum ſub ea ratione, ſub qua ipſius eſt actus.

22. *Species cõtinet obiectum repræſentatum formale.*

Ad iſta. [l] Ad primum dico, quòd nihil ſufficienter continet continentiâ virtuali ipſam notitiam, niſi contineat obiectum cognoſcibile, tanquam proprium repræſentatiuum eius, ſcilicet formale, vel eius repræſentatiuum virtuale: ſpecies autem propria obiecti, etſi ſit reſpectu eius diminuta in entitate tamen continet ipſum primo modo, tanquam, ſcilicet repræſentatum per ipſam formaliter: ſed quando non eſt 22.

non est repræsentatiuum formale obiecti, oportet quòd virtualiter contineat tale repræsentatiuum proprium; & quando est repræsentatiuum, sicut obiectum cognitum: tunc oportet quòd contineat illud obiectum, quod per ipsum debet cognosci.

Ad duo alia argumenta, negaretur fortè quòd anima vel Angelus ex naturalibus posset cognoscere seipsum, & etiam actum suum beatificum. Sed quia vtrunque videtur contineri sub proprio obiecto intellectus huius, & illius, & hoc sub primo naturaliter attingibili, scilicet sub ente limitato; ideò dici posset aliter, quòd tam anima, quàm Angelus, licèt possit naturaliter noscere se quantùm ad illud absolutum, quod ipsum est: non tamen potest naturaliter noscere se inquantùm est imago Dei, siue se esse imaginem Dei: quia non potest naturaliter cognosci relatio: nisi naturaliter posset cognosci vtrumque extremum. *An anima naturaliter noscat se suosque actus.*

Pro ista responsione videtur esse illud Augustini 15. de Trin. 24. vel 70. *Qui vident*, inquit, *suam mentem: & in ea Trinitatem istam, scilicet memoriam, intelligentiam, & voluntatem: nec tamen credunt ea, quæ intelligunt esse imaginem Dei, speculum quidem vident: sed vsque adeò non vident per speculum: vt scilicet ipsum speculum, quod vident, sciant esse speculum, id est, imaginem.* *Angelus videns actum beatũ an videt obiectum eius.*

COMMENTARIVS.

105. 5 *DE tertio principali* dicit Doctor quòd *anima ex naturalibus in quocunque statu, vel Angelus non potest cognoscere essentiam diuinam, sub ratione propria mediatè sic intelligendo, quòd per obiectum cognitum medium*, &c. Maior exponitur priùs, & deinde probatur. Cognosci per medium cognitum propriè loquendo est, quando tale medium vt prius cognitum, causat notitiam illius, & sic dicimus propriè loquendo, quòd conclusio demonstratiua cognoscitur per principia non absolutè sumpta, sed vt cognita. Et similiter dicimus quòd veritates contentæ in aliqua scientia cognoscuntur per subiectum, vt cognitum, in quo continentur, vt patet *in prologo, quæst.* 3. An modò requiratur cognitio actualis an sola habitualis, de quibus suprà dixi in prologo respondendo ad rationes Gregorij, vide ibi. Si actualis ponatur, tunc sensus est quòd veritas contenta cognoscitur per notitiam medij, scilicet subiecti, ita quòd notitia subiecti est formalis ratio causandi notitiam veritatis contentæ. Si habitualis sufficit, tunc sensus est, quòd veritas contenta cognoscitur per subiectum, vt habitualiter notum, & dicitur habitualiter notum, non per aliquem habitum, sed quando est perfectè præsens, vel in se, vel in aliquo repræsẽtatiuo in ratione obiecti, actu intelligibilis, tũc est habitualiter notũ, quia est in potentia propinqua ad cognosci, nõ tamen actu cognoscitur veritas contenta, nisi prius mediũ continens actu cognoscatur, quia necessariò priùs mouet ad notitiam sui, quàm ad notitiam contentorum; ideò contentum non potest actu cognosci, nisi simul, vel prius actu cognoscatur continens. Et de rigore sermonis ly *per*, importat formalem rationem cognoscendi, cum dico. *A.* cognoscitur per *B.* notatur, quòd *B.* sit formalis ratio cognoscendi *A.* Cognoscere verò *A.* in *B.* cognito, propriè non notatur, quòd *B.* sit formalis ratio cognoscendi *A.* sed magis notatur, quòd *A.* reluceat in *B.* sicut dicimus, quòd imaginatum relucet in imagine, ideò cognoscendo imaginem alicuius, ipsum dicitur cognosci in imagine cognita, quia cognita imagine, cognoscitur imaginatum, & tamen imago non ponitur ratio formalis cognoscendi imaginatum. Sed aliquando accipitur *A* cognosci in *B.* vt in ratione formali cognoscendi, sed non accipitur tunc ita de rigore sermonis. Doctor autem, vt videtur, accipit medium, vt est formalis ratio cognoscendi, quia illud propriè virtualiter, vel essentialiter continet entitatem secundùm totam cognoscibilitatem illius quod sic cognoscitur. Exposita sic maiore de medio, probatur quòd tale medium non cõtineat virtualiter, vel essentialiter entitatem talis cognoscibilis; & probatio eius patet in litera, & de hoc vide quæ dixi *in 2. dist. 3. q. 10.*

Quid sit cognosci per medium cognitum.

Et tunc, vel propria præsentia, vel species est ratio cognoscendi.

Ly per quid importet.

Nota.

106. Et hîc adducit probationem maioris, dicens, *quia obiectum quodcunque si moueat ad aliquam notitiam*, &c. Hîc sunt duo. Primum est, quòd obiectũ motiuum intellectus ad sui notitiã producit illã perfectam quãtùm potest, quia mouet ad illam secundùm totam virtutem suam præcisè: ergo secundùm perfectiorem entitatem, quam habet in se formaliter continet, totam cognoscibilitatem sui, ita quòd non maiorem; patet, quia cognoscibilitas sequitur entitatem, ita quòd perfectior cognoscibilitas sequitur, vel est entis perfectioris; si ergo contineret perfectiorem cognoscibilitatem, necessariò contineret perfectiorem entitatem. Cùm ergo præcisè moueat ad notitiam sui secundùm totam virtutem, sequitur quòd præcisè causet cognitionem perfectam, quantum obiectum est præcisè cognoscibile, & si causaret perfectiorem necessariò esset maioris perfectionis, & entitatis. Secundum est, quòd si *A.* perfectum præcisè vt duo, non potest causare, nisi notitiam correspondentẽ perfectioni *A.* vt duo, sequitur quòd ipsum *A.* existens præcisè perfectionis vt duo, non poterit causare notitiam perfectã obiecti perfectioris, puta, vt quatuor, quia est impossibile *A* continere cognoscibilitatem eius, nec per consequens entitatem eius, & sic patet.

Doctor instat primò contra rationem, probãdo quòd non sequitur quòd si *A.* continet notitiam, *B* quòd propter hoc contineat entitatẽ, *B* quia sufficit quòd causa contineat virtualiter illud, cuius est causa, ita quòd ad hoc, quòd sit causa, nõ oportet quòd cõtineat illud, cuius nõ est causa; nunc autem quicquid moueret ad distinctam, & perfectam notitiam essentiæ diuinę, nõ propter hoc oportet quòd esset causa illius essentiæ, sed tãtùm causa illius notitiæ: licèt igitur non contineat illam essentiã, vt probabitur,

si tamen contineat illam notitiam, vtputa, quòd sit perfectius ea, sicut substantia est perfectior accidente, hoc sufficit ad hoc, quòd moueat intellectum ad talem notitiam, videtur autem quòd illa notitia possit eminenter contineri in substantia Angeli, vel animæ, cùm illa substantia sit multò perfectior, quàm notitia, & multò immediatior ipsi obiecto, scilicet diuino, immediatione essentiali, sicut dicimus quòd vna essentia est perfectior alia essentialiter, quia immediatior primæ substantiæ, de qua immediatione vide Doctorem *in* 4. *dist.* 12.

107. * *n.* 2. Respondet Doctor * quòd *nihil sufficienter continet continentia virtuali ipsam notitiam*, &c.

Pro maiori intelligentia huius literæ, nota primò, quòd in cognitione abstractiua, repræsentatiuum formale dicitur propriè species intelligibilis, quæ ponitur eius similitudo naturalis, & per imitationem, vt suprà patuit *q.* 13.

Quia sic actus esset repræsentatiuum formale. Sed propriè non dicitur repræsentatiuum formale, ex hoc solo, quòd est similitudo naturalis obiecti, sed ex hoc quòd obiectum est per ipsam præsens in ratione obiecti actu intelligibilis, non quòd obiectum sic præsens per speciem sit ratio formalis causandi notitiam sui, sed simpliciter species ipsa, quia obiectum, vt sic præsens, non habet *esse* reale actuale, sed tantùm diminutum; & species ibi habet verum *esse* reale, vt patet à Doctore *in* 1. *dist.* 3. *q.* 6. & sic ponitur species esse formaliter rationem formalem intelligendi obiectum abstractiuè, & hoc modo dicitur obiectum per ipsam esse præsens potentiæ, vt actu intelligibile; ipsa enim species continet obiectum tantum formaliter, quia ipsa est immediata causa cognoscendi obiectum.

Obiectio. Si dicatur, quòd etiam videtur quòd ipsum contineat virtualiter, quia continet notitiam eius; ergo & entitatem eius, vt patet per illam maiorem Doctoris, scilicet quòd continens virtualiter notitiam alicuius, virtualiter continet entitatem eius; modò species est posterior obiecto perfectione. Ad hoc patet responsio *in* 2. *dist.* 3. *q.* 9. Vide ibi singularia dubia, vbi specialiter mora est hæc difficultas de specie intelligibili essentiæ diuinæ in intellectu Angeli, & hoc non oportet aliter replicare.

108. Secundò nota, quòd repræsentatiuum virtualiter in notitia abstractiua, est illud, quod habet in virtute sua posse immediatè causare repræsentatiuum formale, scilicet speciem intelligibilem illius obiecti. Si ergo *A.* continet propriam speciem *B.* virtualiter, sequitur quòd *A.* continet virtualiter entitatem *B.* Probatur, quia *A.* quando causat speciem sui, siue mediatè, siue immediatè, causat eam secundùm totam virtutem suam, ita quòd sicut *A.* natum est repræsentari per speciem vt quatuor, si non est impeditum, producit eam perfectam vt quatuor, quia sic *A.* præcisè est intelligibile vt tuor, & sic illa species tunc repræsentat *A.* vt intelligibile vt quatuor, quando est tantæ perfectionis, quòd potest producere (partialiter tamen) notitiam abstractiuam vt quatuor ipsius *A.* quia tunc *A.* est perfectè præsens in ratione obiecti, actu intelligibilis, modo prædicto. Et dixi *mediatè*, vel *immediatè*; mediatè quia pro statu isto nullum obiectum causat immediatè speciem sui in intellectu, sed primò in sensu exteriori, vt expositi suprà, *quæst.* 13. & *in* 1. *dist.* 3. *quæst.* 3. & 1. & 2. Immediatè, quia vt comparatur ad intellectum solutum, puta ad intellectum Angeli potest immediatè causare, saltem partialiter speciem intelligibilem sui, vt patet à Doctore *in* 2. *dist.* 3. *q.* 11. Si ergo obiectum præcisè causat immediatè, vel mediatè speciem sui perfectam quantum potest, sequitur quòd præcisè erit ipsum obiectum tantæ perfectionis, quantæ requiritur ad causandum illam speciem; ergo si causat perfectiorem speciem, necesse est quòd sit maioris perfectionis in se, aliter non posset eam causare. Sequitur ergo quòd si causat speciem alterius obiecti, quæ necessariò in proprio obiecto requirit tantam perfectionem, quòd non poterit ipsam causare, nisi contineat virtualiter, vel eminenter perfectionem illius obiecti; & hoc secundùm totam eius entitatem, vt exposui *in* 2. *dist.* 3. *q.* 10. Patet ergo quomodo repræsentatiuum virtuale obiecti, aut continès virtualiter repræsentatiuum formale obiecti, oportet quòd contineat virtualiter totam entitatem obiecti, & sic si *A.* posset causare speciem propriam essentiæ diuinæ, quæ dicatur *B.* ipsum *A.* contineret virtualiter entitatè *B.* quia species illa, cùm sit proprium & formale repræsentatiuum præcisè ipsius *B.* ita quòd illa species nata est causare notitiam *B.* ita perfectam, & distinctam quantum *B.* est cognoscibile abstractiuè ab intellectu, sequitur quòd species illa requirat tantam perfectionem, vel maiorem in obiecto virtualiter continente ipsam, quantam requirit in proprio obiecto. Sed obiectum proprium si immediatè produceret, ipsam produceret præcisè secundùm totam virtutem, ita quòd perfectius non posset producere.

Dicit ergo Doctor quòd nihil sufficienter continet, continentia virtuali, ipsam notitiam nisi contineat obiectum cognoscibile, tanquam proprium repræsentatiuum eius, scilicet formale, vel virtuale, id est, quòd obiectum sic continens notitiam, necessariò, vel est formale repræsentatiuum obiecti, sicut ponitur species, vel virtuale, id est, quòd possit causare speciem propriam obiecti, cuius dicitur continere notitiam. Dixi tantùm de repræsentatiuo formali, vel virtuali in cognitione abstractiua obiecti. Eodem modo videtur dicendum in notitia intuitiua, repræsentatiuum formale obiecti in notitia intuitiua eius, est illud, quod immediatè potest causare notitiam intuitiuam eius, quia per illud tale obiectum est præsens in ratione actu cognoscibilis intuitiuè: virtuale verò est quando non immediatè causat notitiam, nec est immediatè causatiuum eius, sed continet virtualiter aliud, quod est formale repræsentatiuum eius, quod immediatè est ratio formalis causandi notitiam eius intuitiuam. Exemplum primi, lapis in se præsens potentiæ, est formale repræsentatiuum sui, quia vt sic præsens, est actu cognoscibilis intuitiuè, & actu potest notitiam sui intuitiuam immediatè causare, vel si aliud immediatè causaret notitiam intuitiuam lapidis diceretur formale repræsentatiuum eius modo præexposito. Exemplum secundi, voluntas diuina non causat immediatè notitiam lapidis intuitiuam, tamen immediatè causat aliquid, quod continet virtualiter secundùm totam

109. *Nota.*

Exemplum primi.

Exemplum secundi.

tam eius entitatem, quod cauſatum poteſt immediatè cauſare notitiam intuitiuam lapidis, ſiue poteſt eſſe eius formale repræſentatiuum; tunc voluntas diuina ponitur præcisè repræſentatiuum virtuale ipſius lapidis. Vſque huc dixi de repræſentatiuo formali, vel virtuali, ſiue in notitia abſtractiua, ſiue intuitiua, quando, ſcilicet tale repræſentatiuum non eſt repræſentatiuum, vt obiectum cognitum, ſed abſolutè; patet, quia ſpecies intelligibilis non cauſat notitiam obiecti, vt cognita, nec ſimiliter continens ipſam virtualiter cauſat eam, vt cognitum, & ſic de aliis.

Deinde nota, quòd aliquando repræſentatiuum repræſentat, vt cognitum, videlicet, quòd ipſum, vt cognitum cauſat notitiam obiecti repræſentati, & hoc modo tale repræſentatiuum continet aliud, quia, vt cognitum non repræſentat ſe, quia tunc, vt cognitum, cauſaret notitiam ſui, quod non eſt intelligibile; oportet ergo quòd contineat aliud, quod poſſit cognoſci per ipſum, vt cognitum. Siue loquamur de cognito abſtractiuè, ſiue intuitiuè. Sed de repræſentatiuo, non vt cognito, non eſt neceſſe, quòd aliud contineat; patet, quia obiectum in ſe præſens, & motiuum ad ſui notitiam dicitur repræſentatiuum ſui, id eſt, quòd vt ſic, eſt actu intelligibile, & vt ſic, poteſt immediatè cauſare notitiam ſui. Et hoc eſt, quod dicit. Et ſic patet iſta litera.

110. k Secundò principaliter arguit contra concluſionem, probando quòd Angelus, & anima poſſint cognoſcere Deitatem diſtinctè ex propriis naturalibus, & arguit ſic primo, *Per illud quod eſt imago propria alicuius obiecti*, &c.

Opinio aliorum.

l Reſpondet Doctor primò ſecundùm opinionem aliquorum, negando quòd anima, vel Angelus poſſint ex ſuis naturalibus cognoſcere ſe diſtinctè, nec ſimiliter actum beatificum. Et hoc Doctor improbat, quia anima, & Angelus, & actus beatificus per ſe continentur ſub obiecto primo motiuo intellectus tam animæ, quàm Angeli, ideò ſequitur quòd ex puris naturalibus poſſunt iſta cognoſci diſtinctè ab intellectu tam animæ, quàm Angeli. Secundò, dat reſponſionem propriam, concedendo vnum, & negando aliud, concedit quòd Angelus poteſt ſeipſum diſtinctè cognoſcere, id eſt, quòd poteſt eſſentiam ſuam ſecundùm totum ſuum *eſſe* abſolutum perfectè cognoſcere. Et probauit *in ſecundo, diſt.* 30. *q.* 8. ſupponendo quòd obiectum actu intelligibile habet partialem cauſationem reſpectu intellectionis, & ſimiliter intellectus aliam partialem. Et hoc arguit, probando quòd Angelus poſſit cognoſcere ſeipſum per eſſentiam ſuam.

Scotus concedit Angelum ſe ipſum diſtinctè cognoſci

Et primò ſic; omnis cauſa partialis, quæ eſt in actu ſibi perfecto proprio, ſecundùm quòd talis cauſa poteſt cauſare cauſalitate ſibi correſpondente effectum, & quando eſt vnita alteri cauſæ partiali in ſuo actu, poteſt cum ea perfectè cauſare; ſed eſſentia Angeli eſt de ſe in actu primo, correſpondente obiecto, quia de ſe eſt actu intelligibilis, & etiam de ſe eſt vnita intellectui, ſicut obiectum in coniunctione vtriuſque cauſæ partialis; ergo poteſt immediatè cum alia cauſa partiali vnita habere actum perfectum intellectionis reſpectu ſuæ eſſentiæ.

111. Præterea ſecundò, in intellectibus habentibus ſpecies intelligibiles, iſtæ ſpecies virtute obiectorum cum intellectu cauſant intellectionem, in quibus tamen obiecta habent *eſſe* diminutum; ergo ſi in ſe habent *eſſe* abſolutum, & *eſſe* ſimpliciter, ſcilicet, actu intelligibile, poſſent melius, & verius cauſare eundem effectum; quia quicquid poteſt cauſari ab aliquo diminutè tali in aliquo *eſſe* virtute alicuius ſimpliciter, talis poteſt ab illo ſimpliciter tali cauſari, ſed eſſentia Angeli, vt in ſe eſt præſens intellectui ſuo, quæ eſſentia eſt ſimpliciter tale, ſcilicet, actu intelligibilis in ſe, qualis ipſa eſt ſecundùm *quid* in ſpecie intelligibili; igitur ſi in ſpecie intelligibili, vbi habet eſſe tale, ſecundùm *quid* poteſt cauſare intellectionem, multò magis hoc poteſt, vt eſt in ſe ſecundùm *eſſe* ſimpliciter. Et vide quæ ibi expoſui. Hoc idem dicendum eſt, de anima, vt patebit *in* 4. *diſt.* 45. Sed negat aliud, ſcilicet, quòd Angelus, vel anima poſſit cognoſcere ſe ſub illo reſpectu, ſiue relatione, qua refertur ad ipſum Deum ſub ratione Deitatis, quia non poteſt naturaliter cognoſci relatio, niſi naturaliter præcognoſcatur terminus, vt patuit *in prolog. quæſt.* 1. *& penultima, & diſt.* 8. *quæſt.* 1. & ſic ſequitur quòd non poteſt ſe cognoſcere ſub illa ratione formali, qua eſt imago, quia ſic poſſet cognoſcere relationem, qua refertur, vt imago ad imaginatum; & ſic oporteret priùs cognoſcere ipſam Trinitatem diſtinctè, ad quam terminatur relatio imaginis, ſed Trinitatem naturaliter non poteſt cognoſcere, vt patet; ergo nec ſeipſum, vt imaginem. Et pro iſta reſponſione videtur eſſe illud Auguſtini 15. de Trin. cap. 24. vel 7. *Qui vident* (inquit) *ſuam mentem, & in ea Trinitatem iſtam*, ſcilicet, *memoriam, intelligentiam*, id eſt, actum intelligendi, & *voluntatem*, id eſt, actum volendi (memoriam perfectam accipit prout comprehendit intellectum, & voluntatem cum obiecto, vt patet in primo, diſt. 3. q. vltima) *nec tamen credunt ea, quæ intelligunt eſſe imaginem Dei, ſpeculum quidem vident; ſed vſque adeo non vident per ſpeculum, vt ſcilicet, ipſum ſpeculum, quod vident ſciant ipſum eſſe ſpeculum, id eſt, imaginem*, id eſt, quòd quamuis videant memoriam, intelligentiam, & voluntatem, quæ ſunt verè imago Dei, non tamen vident eam ſub illa ratione, qua ſunt imago Dei, ſiue ſub illa ratione, quâ referuntur ad imaginatum.

Nota.

SCHOLIVM.

Inſtat dupliciter, quòd imaginis relatio naturaliter cognoſci poteſt. Ad primum, oſtendit non omne quod neceſſariò conſequitur aliud, per illud cognoſci; fallit enim, ſi eſt reſpectus, ad cuius notitiam requiritur cognitio termini. Ad ſecundum, docet obiectum adæquatum intellectus creati eſſe ens limitatum, non relatum ad illimitatum; vnde relatio imaginis Dei non continetur ſub hoc obiecto.

CONtra iſtam reſponſionem [m] dupliciter argui poteſt. Primò ſic: relatio imaginis, vel eſt idem cum eſſentia animæ vel Angeli, vel ſaltem neceſſariò conſequens naturam eius; igitur per ipſam cognitam poteſt ipſa relatio cognoſci. Antecedens probatur ſic: quia relatio dependentiæ eſſentialis, vel eſt idem naturæ dependenti, vel neceſſariò conſequitur: quia ſi contingenter aduenireti naturæ, natura poſſet eſſe ſine illa dependentia, & ita non eſſentialiter dependeret; relatio autem imaginis videtur eſſe relatio dependentiæ imitantis ad illud, quod imitatur. 23.

Secundò ſic. Potentia poteſt naturaliter cognoſcere quodcunque contentum ſub ſuo primo obiecto naturali: nunc autem ſub ente limitato, quod eſt primum obiectum naturale intellectus creati, continetur illa relatio imaginis: quia ipſa non eſt infinita, cùm ſit in fundamento finito.

Relatio nõ cognoſcitur niſi cognito vtroque extremo.

[n] Ad primum: relatio non poteſt cognoſci niſi cognoſcatur vtrumque extremum: quando igitur fundamentum non includit terminum in ratione cognoſcibilitatis, ipſum non eſt cauſa ſufficiens ad cognoſcendum relationem: ita eſt hîc.

[o] Et cùm arguitur, quòd neceſſariò conſequitur fundamentum. Ex hoc non ſequitur, quòd per ipſum poſſet perfectè cognoſci, niſi eſſet entitas abſoluta, ad cuius cognitionem non requiritur aliud cognoſci in ratione termini.

Includens entitatem, & cognoſcibilitatem exponitur.

[p] Contra hoc, quod includit aliud in entitate, & in cognoſcibilitate: fundamentum autem illud includit in entitate relationem iſtam, ſi neceſſariò conſequatur ipſum; igitur & includit ipſam in cognoſcibilitate.

Reſpondeo, [q] non includit eam in entitate vt totalis cauſa eius, ſed vt proxima cauſa: ſuppoſita tamen alia cauſa, ſcilicet termino: quia & ipſum fundamentum illam aliam cauſam ſupponit.

Cui fundamentum cognoſcibile, non ideò relatio.

Conſimiliter concedo: quòd includit eam in cognoſcibilitate, præſuppoſita alia cauſa eius in cognoſcibilitate, & hoc, ſi ſimpliciter, ſimpliciter: ſi alicui, alicui; ſed iſti cognoſcenti, ſcilicet Angelo, vel animæ, & hoc naturaliter, ſiue ex cauſis naturaliter motiuis, non præſupponitur obiectum ſiue terminus eſſe naturaliter cognoſcibilis; & ideò fundamentum, licèt ſit huic naturaliter cognoſcibile: non ſequitur relationem huic eſſe naturaliter cognoſcibilem.

Ad ſecundum, ens limitatum & ad ſe, vel ſi etiam eſt limitatum, & ad alterum, tamen limitatum eſt naturale obiectum intellectus creati, ſed entitas limitata in ſe, quæ eſt eſſentialiter ad alterum illimitatum, non eſt naturaliter intelligibilis ab intellectu creato, ſicut nec terminus, ſine quo nec ipſa intelligi poteſt. 24.

Licèt iſtæ reſponſiones probabiliter videantur ſaluare, quòd abſoluta entitas animæ, vel actus beatifici poſſet naturaliter intelligi ab anima, licèt non naturaliter poſſit intelligi ab ea relatio ad terminum, nec per conſequens oporteat Deum intelligi in ratione termini illius relationis: Tamen rationes illæ de anima, & de actu videntur habere aliam difficultatem, vnam communem: quia per illud quod eſt naturalis imago obiecti poteſt ipſum obiectum cognoſci, licèt per hoc, quod eſt imago non cognoſcatur relatio imaginis.

Dubia ſubtiliſſima.

Exemplum: per ſpeciem albi in oculo videtur album, licèt non cognoſcatur relatio illius ſpeciei ad album: & ita eſt de intellectu, ponendo ſpeciem intelligibilem.

Per ſpeciẽ albi videtur album, non tamen relatio ad illud.

Et ratio eſt: quia illa relatio fundata in ſpecie ſenſibili, vel intelligibili non eſt formalis ratio cognoſcendi obiectum; ſed illa forma, in qua fundatur relatio igitur in propoſito, licèt non naturaliter intelligatur relatio animæ, vel actus beatifici ad Deum: tamen quia eſt tale fundamentum, quod ex ſe eſt ſimilitudo obiecti, per ipſum poterit cognoſci obiectum.

Videtur etiam ſtare ratio priùs facta de actu: quia actus videtur eſſe formalis ſimilitudo obiecti: & actualior, quàm ſpecies intelligibilis, ſi poneretur: igitur ſi per ſpeciem poſſit obiectum diſtinctè intelligi, vel cognoſci, magis vel æquè poterit intelligi per actum. 25.

Videtur etiam ſtare aliud quod fuit ibi tactum: quia quòd actus intelligatur, vt eſt obiecti, & non intelligatur obiectum ſub illâ ratione, ſub qua terminat actum videtur eſſe contradictio: nunc autem ex naturalibus anima, quæ beata eſt, poteſt cognoſcere ex natura ſua actum beatificum, vt eſt beatificus: per conſequens, vt eſt obiecti beatifici: quia etſi non habeat actum illum ex natura ſua; tamen ſuper illum actum iam exiſtentem poteſt reflecti, & hoc virtute ſua naturali. Quod probo, primò per illud 15. de Trin. cap. 2. vbi dicitur. *Qui dicit ſcio me viuere: vnum aliquid ſe ſcire dicit, proindè ſi dicat, ſcio me ſcire me viuere, duo ſunt.* Et ſequitur: *ſic poteſt addere*

tertium

tertium, & quartum, & innumerabilia, ſi ſufficiat, poteſt, inquam, ex virtute naturali: ſi tamen ſufficiat ad continuandum iſtos actus reflexos.[r]

Hoc probatur ſecundò; quia ſi ad actum reflexionis requiritur aliquod ſupernaturale, pari ratione ad nouum actum, nouum ſupernaturale, & tunc ſicut in infinitum poteſt procedi in actibus reflexionis, ſic in infinitum requiritur aliud, & aliud ſupernaturale, quo reflectatur.

Confirmatur: quia actus tertius haberet ſe ad ſecundum, ſicut reflexus ad rectum ſi igitur poſito actu recto, non poteſt anima reflecti ſuper illum, niſi virtute alicuius ſupernaturalis ad hoc eleuantis; pari ratione nec per tertium reflecti poteſt ſuper ſecundum, niſi per aliud ſupernaturale.

Hoc probatur tertiò: quia intellectus actum, quem habet poteſt percipere, & experiri, & hoc ſecundùm propriam perfectionem illius actus, & ex natura ipſius potentiæ: ſicut quando video ex virtute potentiæ naturalis, percipio me videre, & poſſem illud ex ratione virtutis viſiuæ percipere, ſi eſſet reflexiua, ſicut intellectus.

COMMENTARIVS.

112. m *Contra hanc reſponſionem, &c. Quia ſi contingenter aduenirent natura, natura poſſet eſſe ſine illa dependentia, & ita non eſſentialiter dependeret,* & hoc ſatis probatum eſt à Doctore in ſecundo, diſt. 1. q. 5. vel 4. *Relatio autem imaginis videtur eſſe relatio dependentia imitantis ad illud, quod imitatur*, vt expoſui in primo, diſtinct. 3. q. vlt. Conſequentia pater, quia ſi talis relatio eſt idem realiter naturæ, ſequitur, quòd natura, & relatio ſunt ſimpliciter vna res realiter, & per conſequens cognoſcens diſtinctè naturam, diſtinctè cognoſcet illud, quod eſt eadem res cum natura.

Relatio non poſſunt cognoſci ſine vtroque extremum.

n Reſpondet Doctor ad primum, quòd *relatio non poteſt cognoſci, niſi cognoſcatur vtrunque extremum: quando igitur fundamentum non includit terminum in ratione cognoſcibilitatis, ipſum non eſt cauſa ſufficiens ad cognoſcendum relationem*, quia relatio in ratione ſuæ cognoſcibilitatis includit tam terminum, quàm fundamentum, id eſt, quòd fundamentum, & terminus ſunt, quæ præcisè, & immediatè mouent intellectum ad notitiam relationis: oporteret ergo quòd fundamentum includeret virtualiter terminum relationis ſecundùm totam ſuam entitatem, ad hoc vt eſſet cauſa ſufficiens mouendi intellectum ad notitiã relationis; ſicut Deus, qui ponitur terminus relationis creaturæ, poteſt immediatè mouere intellectum creatum ad notitiam relationis terminatæ ad ipſum, & fundatæ in creatura, ipſa creatura non concurrente, quia ipſe Deus virtualiter continet totam entitatem fundamenti, ſic in propoſito, fundamentum non eſt cauſa ſufficiens, niſi contineat virtualiter totam entitatem termini; modò eſt impoſſibile quòd creatura contineat Deum ſub ratione deitatis.

o *Et cum arguitur quòd ipſa relatio neceſſariò conſequitur fundamentum. Ex hoc non ſequitur, quòd per ipſum poſſit perfectè cognoſci, niſi eſſet entitas abſoluta, ad cuius cognitionem non requiritur aliud cognoſci in ratione termini*, quia talis entitas abſoluta poteſt diſtinctè cognoſci, quocunque alio extrinſeco non pertinente ad rationem formalem eius, & intrinſecam circumſcripto. Sed non eſt ſic de relatione, quæ neceſſariò includit terminum, non vt aliquid ſibi intrinſecum, & pertinens ad ſuum *eſſe* quiditatiuum, ſed requirit, quia ipſa relatio eſt formaliter tendentia in terminum.

113. p *Contrà.* Hîc probat quòd ſolum fundamentum ſit ſufficiens ratio cognoſcendi relationem.

q Reſpondet, quòd *non includit eam in entitate, vt totalis cauſa*, &c. Aduerte tamen quòd fundamentum eſt cauſa illius relationis fundamentalis, quia immediatè recipitur in ipſo, & etiam cauſa, ſuo modo, immediatè effectiua; terminus verò etſi ponatur cauſa in ratione terminandi, cùm ſit ſimpliciter impoſſibile ipſam eſſe actu, & non eſſe ad talem terminum, cùm ipſa ſit formaliter tendentia in terminum, tamen quòd terminus ſit cauſa effectiua ipſius totalis, ſiue partialis, videtur ſatis dubium per ea, quæ dixi ſuprà. *quæſt.* 11. nec hoc expreſsè habetur à Scoto: ſufficit ergo quòd relatio in ſua entitate, & in cognoſcibilitate dependeat à termino in ratione præcisè termini, cũ ipſum neceſſariò ad ſuũ *eſſe* requirat. Vnde ſi, per poſſibile, vel impoſſibile, poſſet immediatè cauſari ab alio, quàm ab extremis, adhuc neceſſariò requireret extrema ad ſuũ *eſſe* pertinẽtia, quia ex quo eſt formaliter ad aliud, ſi illud aliud nõ eſſet, nec ipſa eſſet. De huiuſmodi materia prolixè dictum eſt ſuprà *q.* 11. in dubiis ibi poſitis. Ponitur ergo fundamentum, vt cauſa eius proxima, vt ipſam terminans in ratione fundamenti, & ponitur alia cauſa terminus, vt terminans neceſſariò eius dependentiam; quia ergo neceſſariò dependet à fundamento, in quo ponitur, quia eſt impoſſibile ipſam eſſe ſine fundamento; & ſimiliter neceſſariò dependet in ſuo *eſſe* à termino, ideò quantùm ad hoc ponitur fundamentum cauſa partialis, & terminus alia cauſa partialis, non faciendo mentionem de cauſa effectiua. Sed quia teneo quòd cauſetur effectiuè etiam ad mentem Doctoris & quòd tantum effectiuè à fundamento, hæc dicere volui.

r *Si tamen ſufficiat ad continuandum iſtos actus reflexos.* Et hoc dicit, quia non poſſet hujuſmodi actus continuare, niſi ſemper præſuppohendo omnes alios præmiſſos ſimul eſſe, puta, ſi habeo centeſimum actum reflexum, ſimul habeo nonaginta nouem præcedentes, & ſic de aliis, & propter hoc dicit ſi ſufficiat ad continuandum in infinitum huiuſmodi actus reflexos.

SCHO

SCHOLIVM.

Respondet ad tres instantias suadentes ex notitia animæ, vel actus, cognosci Deum cognitione ipsi propriâ. Ad primam, ostendit benè rationem cognoscendi cognitam, non ducere in notitiam alterius propriam, nisi contineat totam cognoscibilitatem eius; & constat animam non sic continere cognoscibilitatem Dei. Vide 2. dist. 3. quæst. 9. Ad secundam, ex eodem patet, quia est ratio cognoscendi cognita. Ad tertium, sine resolutione, animam non posse reflecti super actum beatificum ex naturalibus. Nec est inconueniens admittere processum intentum in argumento, quia idem supernaturale, nempe voluntas Dei, sufficit ad actum rectum, & omnes reflexos. Admittendum tamen videtur, posse animam ex naturalibus, reflectere super actum beatificum, sicut potest actu recto videre actum beatificum alterius animæ. De quo 1. dist. 3. quæst. 8. & 9.

AD ista [a] aliquid esse medium cognoscendi, vel in cognoscendo potest intelligi dupliciter. Vno modo, quòd sit medium cognitum, sic quòd per ipsum cognitum cognoscatur aliud: sicut cognoscitur conclusio per principium. Alio modo, quòd non sit medium cognitum, sed ratio cognoscendi solùm: sicut species sensibilis in sensu est ratio sentiendi. Primo modo nihil potest esse medium cognoscendi obiectum aliud, nisi contineat in se cognoscibilitatem illius obiecti, secundùm quam illud cognoscitur per illud: quia si istud excedat illud in cognoscibilitate, tunc illud qualitercunque perfectè cognitum deficiet ab isto cognito in cognoscibilitate. 26.

Ratio cognoscendi cognita nõ facit cognoscere distinctè aliud nisi cõtineat omnem eius cognoscibilitatem.

Secundo modo [b] benè potest aliquid esse medium cognoscendi aliud, licèt cognoscibilitas sua propria deficiat à cognoscibilitate illius, dum tamen sit natum ducere in illud, vt cognoscibile. Per hoc patet ad primum: quia licèt anima sit imago Dei tamen non est nata esse medium cognoscendi Deum, secundo modo, sed tantùm primo modo, vt haberi potest ex auctoritate Augustini priùs adducta. *Qui videt suam mentem*, &c. Medium autem cognoscendi, secundo modo respectu istius medij vt cogniti, est aliquod proprium formale repræsentatiuum ipsius animæ. Et per illud cognoscitur anima sub propria ratione tanquam perfectissimum repræsentabile per illud, & per consequens per illud non potest intelligi Deus sub ratione suæ intelligibilitatis, sed tantùm in aliquo diminuto intelligibili imitante, & participante intelligibilitatem eius.

Cognitio actus nõ sufficit ad cognitionem obiecti.

Et per idem ad secundum: quia actus est similitudo cognita, & talis non sufficit ad cognoscendum illud, cuius est actus, sicut species intelligibilis in vno intellectu visa, alij intellectui videnti eam non sufficeret ad perfectè cognoscendum obiectum, cuius est.

Hic signatur quædã additio infrà ad finem huius li.

Contrà, actus in illo intellectu [c] cui inest, est ratio perfectè attingendi obiectum tanquam præsens per illum actum: igitur ei, cui ille actus est præsentialiter notus, ille per illum actum notum, poterit attingere illud obiectum: quia per illum actum; & in illo habet idem obiectum sibi præsens.

Specie (idẽ de actu) nõ est ratio cognoscendi nisi ei, cui inest.

Respondeo, intellectus, cui actus inest, per illum, vt rationem proximam attingendi, attingit obiectum: supposita tamen præsentia obiecti propria; cui autem ille actus est cognitus, non habet illum, vt sibi propriam rationem attingendi, sed ad hoc, quòd haberet actum, quo formaliter attingeret, oportet habere alium actum, & cum hoc propriam præsentiam obiecti.

Arg. principale; quia soluitur faciliter ex dictis, ideò omisit; do ipsius solutionem his.

Ad aliud, cùm arguitur, quòd anima ex natura sua potest reflecti super actum beatificum, vt beatificus est: hoc posset negari; verum quidem est, quòd reflecti potest, sed non nisi virtute illius, virtute cuius habet actum rectum. Nec plus probat auctoritas Augustini: quia non dicit quòd possit semper ex sola natura, sed si habet actum rectum, potest reflecti super illum, vel ex virtute naturæ, vel ex virtute illius, per quod habet actum illum, & non sequitur inconueniens de processu in infinitum: quia idem supernaturale sufficit ad actum rectum, & ad omnes reflexos.

Ad illud etiam de sensu patet, quia quod percipio me videre, esto quòd hoc non sit per potentiam visiuam, tamen non est per potentiam aliquam inferiorem, sed fortè per aliquam superiorem, cuius est cognoscere actum visus.

COMMENTARIVS.

114. a REſpondet Doctor ad inſtantias, præmittendo vnam diſtinctionem, ſcilicet quòd aliquid eſſe medium in cognoſcendo poteſt intelligi dupliciter, &c. *Primo modo nihil eſt medium cognoſcendi obiectum illud, niſi contineat in ſe cognoſcibilitatem illius obiecti*, &c. Et hoc patet, quia ſi *A.* cognoſcitur per *B.* vt cognitum, ita quòd *B* vt cognitum, ſit ratio cognoſcendi *A.* ſiue cauſandi notitiam perfectam, & diſtinctam *A*, ſequitur quòd *B.* continebit *A*, ſecundùm totam eius cognoſcibilitatem; patet, quia *B.* vt ſic, eſt cauſa ſuæ cognitionis, & cauſat ipſam ſecundùm totã ſuam virtutem, & per conſequens cauſat illam quantum eſt cognoſcibile, vt ſuprà expoſui. Si ergo vt ſic cognitum, cauſat notitiam alterius quantum ipſum eſt cognoſcibile, ſequitur quòd continebit cognoſcibilitatem illius, & per conſequens entitatem. Sed non poteſt continere cognoſcibilitatem obiecti perfectioris; patet, quia tunc, vt cognitum cauſaret notitiam perfectam illius quantum eſt cognoſcibile; hoc autem eſt ſimpliciter impoſſibile, quia vt cauſat cognitionem ſui, cauſat perfectam quãtum poteſt, ergo ad cauſandum illam requiritur tota eius perfectio, & virtus. Si ergo ponatur cauſare perfectiorem, qualis eſt illa, quæ eſt perfectioris obiecti, non poterit cauſare per perfectionem, quam præcisè habet ad cauſandum cognitionem ſui perfectam; ergo per maiorem perfectionem, & per tantam perfectionem, quanta requiritur ad cauſandum notitiam perfectam perfectioris obiecti; ſed obiectum imperfectius non habet tantam perfectionem, quanta requiritur; ergo ſi poſſet cauſare, vt cognitum cognitionem perfectioris obiecti, neceſſariò contineret illud ſecundùm totam eius cognoſcibilitatem, & per conſequens ſecundùm totam eius entitatem, & ſic patet ratio.

Nota.

b Sed loquendo de medio ſecundo modo, quod ſcilicet eſt ratio cognoſcendi, non vt cognitum, dicit, quòd *aliquid poteſt eſſe medium cognoſcendi aliud, licèt cognoſcibilitas ſua propria deficiat à cognoſcibilitate illius, dum tamen ſit natum ducere in illud, vt cognoſcibile*, & ſic ſpecies intelligibilis hoc modo ponitur medium cognoſcendi, quia poteſt eſſe ratio formalis cognoſcendi obiectum cuius eſt talis ſpecies, vt ſuprà patuit. *Et per hoc patet reſponſio ad primum, quia licèt anima ſit imago Dei, tamen non eſt nata eſſe medium cognoſcendi Deum ſecundo modo*, quia ſi vt cognita, eſſet ſic medium, neceſſariò contineret entitatem Dei perfectam. Sed ſi ponitur medium, tantùm ponitur medium primo modo, vt haberi poteſt ex autoritate Auguſtini ſuprà adducta, *Qui videt ſuam mentem*, &c.

115. c *Contra actus in illo intellectu, cui ineſt eſt ratio perfecta attingendi obiectum tanquàm præſens per illum actum*, &c.

Reſpondeo intellectus, cui actus ineſt per illum, vt rationem proximam attingendi, &c. Nota, quòd aliud eſt eſſe rationem propriam intelligendi, ſiue cauſandi notitiam obiecti; & aliud eſt eſſe rationem propriam, & proximam attingendi obiectum; quia primo modo ponitur cauſa actus intelligendi; ſecundo modo ponitur præcisè ipſe actus intelligendi, quia potentia habens illum formaliter attingit obiectum, & actu per illum percipit obiectum in ſe. Et ideò poſito quòd nunc habeam actum, quo intelligo lapidẽ in ſe præſentem, ſi cognoſco illum actum in me, non propter hoc cognoſco obiectum, cuius eſt; patet quia ille actus ſecundus non terminatur ad obiectum in ſe, ſed præcisè ad actum rectum, quo intelligo obiectum in ſe; & ideò ſola viſio actus non ſufficit ad videndum obiectum illius actus, quia oportet videre obiectum per actum immediatè ad ipſum terminatum; licèt ergo actu recto immediatè terminato ad obiectum videam obiectum, quãdo eſt præſens, non tamen ſequitur quòd per illum actum, ſiue in me, ſiue in alio, videam obiectum, quia actus ille rectus, etſi ſit ſimilitudo obiecti cognita, non tamen eſt ratio cauſandi notitiam diſtinctam obiecti, cuius eſt.

116. *Primum dubium.*

In iſto articulo ſunt aliqua parua dubia. Primò in hoc, quòd nihil poteſt intelligi per aliquid, vt per medium cognitum, niſi tale medium contineat illud virtualiter, vel eſſentialiter ſecundùm totam eius cognoſcibilitatem. Quæro primò, quid, intelligitur per medium cognitum, vt cognitum. Aut intelligitur de medio, cui ineſt cognitio propria, aut de cognitione, qua cognoſcitur? Si primò, ergo non eſt ratio cognoſcendi, vt cognitum, ſed eſt ratio cognoſcendi, vt præcisè entitas talis. Si ſecundò, contrà, quia talis notitia non eſt ratio cauſandi cognitionem alterius, quia tunc contineret illud ſecundùm totam cognoſcibilitatem, quod nõ videtur de cognitione, maximè quando per medium cognitum cognoſcitur ſubſtantia aliqua.

Secundum.

Secundò inſtatur, quia cùm accipitur per medium cognitum, vt cognoſcitur aliud, aut ly *vt* accipitur reduplicatiuè, & tunc ſequitur quòd *eſſe* cognitum illius medij eſſet cauſa cognoſcendi aliud, quod eſt falſum, quia vt ſic, habet tantùm *eſſe* diminutum; aut accipitur ſpecificatiuè, & tunc ſenſus eſt, quòd tali medio, vt ſic cognito, nõ repugnat quòd per ipſum aliud cauſetur, & tunc quæro vt priùs, quia aut cauſat, vt habet præcisè *eſſe* cognitum, aut abſolutè, aut vt eſt aliquod totum per accidens, quocunque dato, ſequitur inconueniens.

Tertium.

Tertiò inſtatur, & accipio aliquod principium per quod, vt cognitum, cognoſcitur concluſio, puta iſta concluſio; *homo eſt riſibilis*, per hoc principium cognitum *animal rationale eſt riſibile*. Tunc quæro dicatur principium. *A* & concluſio *B.* notitia. *B.* à quo immediatè cauſatur, aut à notitia *A.* & hoc non, quia talis notitia contineret concluſionem ſecundùm entitatem ſuam totam; aut cauſatur ab *A* abſolutè, & tunc *A* contineret totam entitatem *B.* & per conſequens extrema ipſius *B.* & ſic contineret entitatem hominis, qui ponitur vnum extremum, quod non videtur, quia contineret ſeipſum, aut cauſatur ab *A.* includente tam principium, quàm concluſionem, & hoc eſt tantùm vnum per accidens.

Quartum dubium.

Quartò ſic, quia ponitur Deus ſub ratione Deitatis eſſe primum ſubiectum Theologiæ in ſe, vt primò notum, vt patet *in prologo q. 3.* & ſic,

vt

vt primò notus, continet omnem veritatem in illa ſcientia contentam, & ſic per ipſum, vt primò notum, poteſt cauſari notitia omnium veritatum contentarum in Theologia in ſe. Tùc ſic, ipſe, vt primò notus ponitur ſubiectum Theologiæ beatorum; ergo vt primo notus continet notitiam omnium veritatum Theologicarum reſpectu intellectus beati creati, & tunc mouebit neceſſariò talem intellectum ad notitiam non tantùm ſui, ſed & omnium contentorum; patet, quia non ponitur voluntas ſic ſubiectum, vt ſuprà patuit.

117. *Reſponſio.* Reſpondeo præmittendo vnum, quòd quando Doctor dicit, quòd per medium cognitum cognoſcitur aliud, ſic debet intelligi, quòd *A* ſi ponitur ratio formalis cauſandi notitiam *B*. quod nunquàm poterit cauſare notitiam *B*. niſi priùs ſecundùm totam virtutem ſuam cauſet in eodem intellectu notitiam ſui perfectã, quia obiectum motiuum per modum naturæ priùs neceſſariò mouet ad ſui notitiam perfectam, quàm ad notitiam alterius, quia non poteſt *A* cauſare notitiam *B*. in intellectu *C*. niſi *A* ſit perfectè præſens *C*. & vt ſic, priùs neceſſariò cauſat notitiam ſui perfectam quantum poteſt, vt etiam ſuprà expoſui, & non poteſt perfectiorem cauſare, quia ſecundùm totam eius virtutem, & perfectionem, quam habet, cauſat perfectiorem cauſare non poſſet, niſi haberet in ſe maiorem perfectionem, & per conſequens non poteſt cauſare notitiam *B* in *C*, ſi *B* eſt perfectius intelligibile, quàm *A*, niſi contineret totam intelligibilitatem, ſiue totam entitatem *B*. cùm ad perfectam notitiam *B*. requiratur tanta perfectio. Dicitur ergo medium, vt cognitum, cauſare notitiam alterius, &c. quia per cognitionem ipſius medij arguimus de cognitione alterius, vel perfectioris, vel imperfectioris, quia ſi *A* vt præſens *C*. cauſat neceſſariò cognitionem ſui perfectam vt quatuor, & perfectiorem cauſare non poteſt. Si cauſat cognitionem *B*. vt duo, perfectam, ſignum eſt, quòd *A*. continet perfectionem *B*, quæ requiritur ad cognitionem ipſius *B*. Si verò *B* ſit cognoſcibile vt ſex, quæ cognitio requirit in cauſa perfectionem fortè vt ſeptem, tunc talis cognitio non poterit cauſari ab *A*. quia tunc contineret entitatem *B* vt ſeptem, ſed tantùm habet perfectionem vt quatuor, quia non poteſt cauſare notitiam, niſi perfectã vt quatuor. Hoc modo debet intelligi per medium cognitum; nõ quòd cognitio eius ſit cauſa, nec quòd neceſſariò requiratur, ſed quia tale medium nõ poſſet cauſare, vt obiectum notitiam alterius obiecti, niſi priùs cauſaret ſui notitiam. Sed non eſt ſic de ſpecie intelligibili, quia ipſa cauſat notitiam obiecti, & tamen non cauſat priùs notitiam ſui. Si etiam dicatur quòd notitia obiecti, virtualiter continentis aliud, eſt ratio cauſandi notitiam illius, non requiritur tunc quòd talis notitia contineat virtualiter entitatem illius obiecti, ſed ſufficit quòd ſit notitia perfectà talis obiecti virtualiter continentis aliud obiectum, ſicut etiam dixi *in prolog. q. 3.* reſpondendo ad rationes Gregorij: vide ibi, prima tamen reſponſio videtur melior, & magis ad propoſitum, ſcilicet, quòd obiectum ſit notum habitualiter, & tamen non cauſat notitiam alterius, niſi actu ſit priùs cognitum, non quòd cognitio ſit formalis ratio cauſandi, ſed ipſum obiectum, vt actu notum habitualiter, id eſt, vt præſens intellectui in ratione actu intelligibilis, vt expoſui *in prologo, vbi ſuprà*.

Species intelligibilis cauſat notitiam obiecti.

Hoc præmiſſo, patet reſponſio ad primum argumentum, & ſimiliter ad alia ſequentia. Cùm dicitur in tertio argumento, Dico ſecundum primum modum, quòd principium continet concluſionem, id eſt, quòd medium in tali principio, ſcilicet animal rationale continet concluſionem, id eſt, inhærentiam paſſionis ad ſubiectum; non enim intelligo, quòd contineat ſubiectum, ſed ſufficit quòd contineat prædicatum, & inhærentiam ipſius ad ſubiectum; & hoc modo eſt ratio cognoſcendi huiuſmodi inhærentiam, quam virtualiter continet. Nam cùm dico, quòd principium continet veritatem concluſionis, nihil aliud intelligo, niſi quòd continet conformitatem, ſiue inhærẽtiam prædicati ad ſubiectum, vt expoſui *in prolog. qu. 3. art. 1.* vide ibi ſingularem expoſitionem.

Principium continet concluſionem.

118. Ad quartum, patet reſponſio, quia non ponitur Deus, vt primò notus, eſſe ratio formalis continendi omnem veritatem, ita quòd notitia illa contineat, ſed dicitur continere, vt primò notus habitualiter, id eſt, vt perfectè præſens intellectui in ratione obiecti, actu intelligibilis; tamen in aliquo intellectu non poteſt immediatè cauſare notitiam alicuius contenti, niſi priùs cauſet notitiam ſui, in intellectu creato non cauſat notitiam ſui, & per conſequens nec alterius; ſed voluntas diuina poteſt ſupplere vicem talis obiecti, vt expoſui *in q. 3.*

Secundò principaliter dubitatur, quia Doctor videtur concedere quòd quando medium cognitum continet aliquid virtualiter, vel eſſentialiter, quòd poſſit cauſare notitiam illius perfectam. Contrà, primò, quia cauſa effectiua, ſiue æquiuoca, ſiue vniuoca continet virtualiter effectum, & tamen non omnis effectus cognoſcitur per cauſam tanquam per medium cognitum, patet de multis, nam per Solem cognitum, non cognoſcuntur omnes effectus Solis. Nec valet dicere quòd Sol non continet aliquem effectum ſecundùm totam eius entitatem, quia ad omnem effectum ſolis principaliter concurrit cauſa prima, imò plus dependet à cauſa prima, vt patet. Contrà. Tum, quia non ſequitur, Deus continet omnem effectum ſecundùm totem entitatem, ergo cognoſcendo Deum ſub ratione propria poterit cognoſcere omnem effectum perfectè, non ſequitur, vt ſuprà patuit. Tum etiam, quia Deus continet etiam paſſionem hominis, & tamen non cognito Deo, poteſt immediatè cognoſci paſſio per ſubiectum cognitum, & hoc eſt, quia virtualiter continet illam; ergo ſic erit de Sole.

Cauſa effectiua continet virtualiter effectum.

Secundò inſtatur, quia voluntas Diuina continet virtualiter omnem effectum, & tamen per ipſam, vt cognitam etiam perfectiſſimè non cognoſcitur omnis effectus, imò nec poteſt cognoſci, vt patet de Beatis perfectè cognoſcentibus ipſam voluntatem diuinam qui tamen poſſunt de nouo acquirere cognitionem multorum, vt patet à Doctore *in 4. diſt. 45. & in 2. diſt. 3. q. vltima.*

Tertiò inſtatur, quia homo continet eſſentialiter omnia ſuperiora, & tamen homo cognitus non eſt ratio cognoſcendi omnia ſuperiora perfectè; patet, quia ſuperiora ſunt ratio cognoſcendi hominem diſtinctè, vt patet à Doctore

in prima

in 1. *diſt.* 3. *q.* 2. aliter ſequeretur circulus, quia tunc idem idem reſpectu eiuſdem pura *A.* reſpectu *B.* eſſet ratio cognoſcendi *B.* & è contra *B.* eſſet ratio cognoſcendi *A.* Similiter hoc idem videtur de homine reſpectu partium eſſentialiũ, quia homo continet eſſentialiter animã, & corpus, & tamen per hominem cognitũ non cognoſcitur diſtinctè anima, non enim humanitas cognita cauſat notitiam diſtinctã ipſius animæ.

119. Quartò inſtatur, quia paternitas in nobis continet eſſentialiter omnem conceptum ſuperiorem, & tamen ipſa cognita non eſt ratio cauſandi cognitionem ſuperiorum.

Nota. Reſpondeo. Ad primam concedendo de illo, quòd continet ſecundùm totam eius entitatem. Cùm inſtatur de Deo. Dico quòd ſic debet intelligi, quòd quando obiectum continet plura virtualiter ſecundùm totam entitatem, quando cauſat notitiam ſui per modum naturæ in aliquo intellectũ, quòd etiam poteſt cauſare notitiam omnium virtualiter cõtentorum; imò amoto impedimento, neceſſariò cauſat, & ſic eſſentia diuina, quæ neceſſariò mouet intellectum diuinum ad ſui notitiam, etiam neceſſariò mouet ad notitiam omnium contentorum; intelligitur ergo quando obiectum ſub ratione propria immediatè cauſat notitiam ſui: ſed non quando illa notitia cauſatur ab alio ſicut cauſatur viſio à voluntate diuina. Cùm dicitur ſecundò de paſſione. Dico quòd ideò dicitur ſubiectum continere entitatem paſſionis, pro quanto continet ſecundum, quod ponitur cauſa neceſſaria, & immediata & præciſa ipſius. Et dico, ſi, per impoſſibile, Deus non eſſet, & homo eſſet, adhuc contineret homo ſuam paſſionem, & ideò per hominem cognitum poſſet cognoſci paſſio, ſed non eſt ſic de Sole, quia ſi Deus, per impoſſibile, non eſſet, & Sol eſſet, Sol, non poſſet producere aliquem effectum, cùm talis effectus neceſſariò dependeret à prima cauſa, tenendo ordinem eſſentialem ſic, ſcil. quòd ſit impoſſibile ſecundam cauſam aliquid cauſare non concurrente prima cauſa.

120. Ad ſecundam. Dico quod ſi voluntas diuina neceſſariò moueret intellectum creatum per modum obiecti ad ſuam notitiam, quòd etiam moueret ad notitiam omnium contentorum. Sed quia tantùm mouet contingenter ad ſui notitiam, non ſequitur, quòd cognoſcens voluntatem diuinam cognoſcat omnia contenta.

Ad tertiam. Dico quòd ſi homo poſſet immediatè cauſare notitiam ſui diſtinctam poſſet etiam cauſare notitiam diſtinctam omnium ſuperiorum; ſed talis notitia diſtincta non poteſt haberi ſine notitia ſuperiorum. Dico ergo quòd homine cognito per ſpeciem intelligibilẽ poſſunt omnia ſuperiora cognoſci, vel per eandem ſpeciem, vel per aliam, & aliam ſicut expoſui *ſupra q.* 13. quæ tamen dependent à primo obiecto eo modo, quo expoſui.

Ad quartam. Dico quòd concluſio Doctoris intelligitur de illo medio cognito, quod eſt motiuum alicuius intellectus ad ſui notitiam; quia tũc poteſt mouere ad notitiã contentorum; ſed relatio nullo modo eſt motiua ad ſui notitiam.

Tertiò principaliter dubitatur de hoc, quòd dicit quòd ſi fundamentum includeret terminum ſecundùm ſuam cognoſcibilitatem, quòd tunc includeret relationem ſecundùm ſuam cognoſcibilitatem, quia pono quòd *A.* includat *B.* ſecundùm cognoſcibilitatem *B.* & tunc ſequitur, quòd poſſit cauſare relationis notitiam ſine *B.* hoc autem eſt falſum, quia ipſa relatio eſt formaliter habitudo ad *B.* ergo non poteſt perfectè cognoſci ſine *B.*

121. Secundò inſtatur, quia idem videtur quòd ſi terminus includeret fundamentum ſecundum totam cognoſcibilitatem fundamenti, quòd tunc cognito termino poſſet ſtatim cognoſci fundamentum, quod non videtur.

Tertiò, quia Deus ſub ratione Deitatis ponitur terminus relationis creaturæ, vt menſurabilis eſſentialiter ad ipſum, vt ad menſuram; ergo cognito Deo, vt termino talis relationis neceſſariò cognoſceretur ipſa relatio. Nec valet dicere quòd talis notitia cauſaretur à voluntate, quia ipſa non ponitur terminus talis relationis, nec vt terminus continet ipſam relationem, quia terminatur ad ipſam.

Reſpondeo, præmittendo vnum, quòd quando dicit Doctor quòd ſi fundamentũ contineret terminum, intelligitur ſic, quòd fundamentum, vt præſens intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis, neceſſariò cauſaret notitiam ſui perfectã, & immediatè pòſt cauſaret notitiã termini contenti, & pòſt notitiam relationis, & ſic relatio illa non poſſet actu cognoſci non præcognitis extremis. Et ſic patet ratio ad primam, cùm dicitur quòd tunc poſſet cognoſci relatio ſine termino; ſi intelligitur ſine termino cauſante, vel concauſante notitiam relationis, conceditur, quia ipſa tantùm eſſet cauſata à fundamento. Si verò intelligatur ſine termino, vt præcognito, tunc negatur, quia requiritur ſaltem terminus, vt præcognitus.

An relatio poſſit cognoſci ſine termino.

Per hoc patet reſponſio ad ſecundum. Concedo enim quòd ſi terminus contineret virtualiter fundamentum relationis, quòd primò cauſaret notitiam ſui; ſecundò notitiam fundamenti; & tertiò notitiam relationis, & quòd poſſet cauſaret notitiam relationis ſine fundamento, vt concauſante, ſed non ſine fundamento, vt ſaltem præcognito, & ſic patet.

Ad tertium dico, quòd etſi Deus ſub ratione Deitatis ponatur terminus relationis dependentiæ menſurabilis, &c. Non tamen ſequitur quòd cauſet notitiam ſui. Nec requiritur ad hoc quòd cognoſcatur talis relatio, quod notitia ſit cauſata à Deo ſub ratione Deitatis, ſed ſufficit quòd voluntas diuina in aliquo intellectu cauſet notitiam termini ſub ratione propria, & notitiam fundamenti ſub ratione propria, & notitiam relationis talis, & tunc benè verum eſt quòd relatio illa non poteſt diſtinctè cognoſci extremis non præcognitis, licèt non cauſantibus huiuſmodi cognitionem, nec aliud requiritur, vt patet conſideranti, & ſic patet reſponſio ad iſtas inſtantias.

122. Quartò principaliter dubitatur de hoc, quòd ſpecies intelligibilis eſt medium cognoſcendi obiectum, licèt cognoſcibilitas ſua propria deficiat à cognoſcibilitate obiecti, dum tamen ſit natum ducere in illud, vt cognoſcibile. Inſtatur primò, quia ſi ſpecies eſt ratio cognoſcendi obiectum, ergo eſt cauſa cognitionis illius; ergo continet entitatem obiecti, ſiue eius cognoſcibilitatẽ, quæcunque ſit illa. Sed eſt impoſſibile quòd imperfectius ſimpliciter contineat perfectiꝰ, imò eſt impoſſibile quòd cauſatũ immediatè ab aliquo cõtineat illud; ſed lapis immediatè

cauſat ſpeciem ſuam in intellectu Angeli, ſi ponitur præſens, imò eſſentia Angeli immediatè cauſat ſpeciem ſui in intellectu ſuo, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt. 3. quæſt.* 11. & ſic ſpecies Angeli contineret ipſum Angelum.

Secundò inſtatur ſic; ſi cauſat notitiam obiecti, aut cauſat notitiam abſtractiuam perfectam ſecundùm, quòd obiectum eſt intelligibile abſtractiuè perfectè, ergo non continet ipſum obiectum deficiendo à cognoſcibilitate eius, quia cauſat notitiam, ita perfectam quantum obiectum natum eſt intelligi; aut non cauſat perfectam notitiam; ergo per ſpeciem aliquam non haberetur diſtincta, & perfecta notitia obiecti. Si dicatur quòd cauſat diſtinctam, & perfectam abſtractiuam, ſed non intuitiuam. Contrà. Tum, quia ſpecies ſenſibilis in ſenſu exteriori cauſat intuitiuam, & perfectam, & tunc, vt priùs arguatur, quia ſi cauſat viſionem perfectam quantum ipſum obiectum eſt viſibile; ergo ſequitur quòd continet obiectum viſibile ſecundùm totam ſuam viſibilitatem, & ſic non deficit à viſibili ſecundùm eius viſibilitatem. Si imperfectam cauſat, ergo ſequitur quòd nunquam poterit haberi viſio perfecta alicuius viſibilis, cùm viſio tantum cauſetur à potentia, & à ſpecie in organo. Tum etiam, quia loquendo de abſtractiua, ſi per ſpeciem cognoſcitur obiectum abſtractiuè, quantum, vt ſic, eſt cognoſcibile, ſequitur quòd ſaltem, vt ſic, contineat totam eius cognoſcibilitatem, & tamen ſpecies ipſa eſt ſimpliciter imperfectior ipſo obiecto, cùm ſit imitatiua ipſius.

123. Tertiò inſtatur, quia ſic conceditur quòd ſpecies eſt ratio ſic cognoſcendi, & per conſequens, vt ſic, continet cognoſcibilitatem obiecti, quare etiam non conceditur quòd per ipſum contineat, vt cognita; videtur enim quòd ex quo ipſa eſt præſens ipſi intellectui, & perfectè præſens, cùm ipſum actu informet, quòd etiam priùs cauſet cognitionem ſui, quàm obiecti, & ſic poterit eodem modo dici modicum, vt cognitum, ſicut etiam conceditur de aliis mediis, vt cognitis, vel ſaltem oportet aſſignare differentiam iſtorum.

Reſpondeo, præmittendo aliqua. Primum illud, quod proprie eſt ratio cognoſcendi aliud tanquam per medium cognitum; ſic virtualiter continet illud quòd nullo modo continetur ab illo, imò omnino ſibi repugnat ſic poſſe contineri, quia ſic cauſans, vt obiectum cognitum modo præexpoſito eſt eſſentialiter perfectius contento, quod per ipſum cognoſcitur tanquàm per medium cognitum, & hoc ſatis patet ex ſuperiùs declaratis. Et ideò tale medium nunquàm poteſt cauſare notitiam contenti, niſi priùs cauſet notitiam ſui perfectam quantum poteſt, vt ſuprà patuit. Secundum eſt, quòd medium propriè non, vt cognitum, ſed quod eſt ratio cognoſcendi primò obiectum, cuius ponitur tale medium, ſicut ſpecies intelligibilis, ſemper vel dependet in *eſſe* ab obiecto primo, vel ſaltem natum eſt dependere: quando enim ſpecies lapidis cauſatur immediatè ab ipſo lapide in intellectu Angeli, talis ſpecies dependet actu à lapide; ſi verò talis ſpecies cauſaretur à Deo immediatè adhuc eo modo repræſentaret lapidem, ſicut ſi eſſet immediatè cauſata à lapide, vt patet à Doctore in primo, & ſecundo, & ſic nata eſt contineri ab *ipſo*. Dico ergo quòd tale medium non dicitur continere obiectum in ſe, nec ſecundùm eius entitatem, nec ſecundùm cognoſcibilitatem, cùm vel dependeat ab obiecto, vel ſit natum dependere ſi ab alio cauſetur; habet enim ab obiecto, quòd ſit ratio ſic cauſandi, quia obiectum cauſando id ſecundùm ſuam entitatem, cauſat etiam illud ſecundùm conditiones conſequentes ipſum. *Nota.* Dicitur ergo diminutè continere cognoſcibilitatem obiecti ex hoc ſolo, quòd immediatè eſt ratio cauſandi notitiam obiecti abſtractiuam, & in hoc, quia ſupplet vicem obiecti, & per conſequens non ſequitur quòd contineat obiectum ſecundùm cognoſcibilitatem, imò ipſum obiectum continet ſuâ cognoſcibilitatem abſtractiuam etiam perfectam quantum ipſum eſt ſit cognoſcibile, licèt cauſet eam mediante ſuo effectu dando ſibi naturam talem, quòd cauſet non cognitus notitiam abſtractiuam obiecti, & etiã notitiam abſtractiuam contentorũ in tali obiecto, vt ſuprà dixi. Non eſt ergo ſimile de medio, vt cognito, & de iſto medio. Multa alia dubia eſſẽt circa multa alia dicta in iſto articulo, quę tamẽ cauſa breuitatis pro nũc trãſeo.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm reſpectu illius verbi creaturæ, intellectus poſſibilis ſit actiuus, vel paſſiuus.

Scot. 1. *diſt.* 3. *q.* 6. *&* 7. *&* 4. *d.* 10. *q.* 3. *&* 9. *Met. q.* 10. D. Tho. 1. *p. q.* 56. *ar.* 1. *&* *q.* 85. *ar.* 1. Gofred. *quo.* 6. *q.* 7. Hen *quo.* 4. *q.* 11. *& quol.* 5. *q.* 14. Capr. 1. *d.* 35. *q.* 1. *ar.* 1. Occã. 1. *d.* 2. *q.* 2. Con. 2. *de anima, c.* 6. *q.* 2. *a.* 3.

ONSEQVENTER quæritur de modo, quo intellectus exit in actum, ſiue de cauſa intellectionis. Et eſt quæſtio: Poſito quòd Beatus in patria habeat verbum de creatura vila in eſſentia diuina: Vtrùm reſpectu illius verbi creaturæ, intellectus poſsibilis habeat ſe purè paſsiuè. 1.

Arguitur quòd ſic: quia intellectus poſsibilis recipit illam intellectionem: ſed idem reſpectu eiuſdem non rationem receptiui & actiui, quod enim recipit eſt in potentia; quod autem agit, eſt in actu Idem autem non poteſt eſſe ſimul in potentia & in actu: cùm iſtæ ſint primæ differentiæ entis: igitur intellectus poſsibilis nullo modo actiuè ſe habet reſpectu verbi, & per conſequens purè paſsiuè.

Contrà:

Contrà : ſi verbum ibi formatur, quæro à quo formatur? Non poteſt dici, quòd formetur ab obiecto : quia intellectio eſt actio immanens ſecundùm Philoſophum 9. *Metaphyſicæ* ; ſi autem eſſet actio obiecti in intellectum, illa eſſet actio tranſiens. Nec poteſt dici formari ab intellectu agente : quia intellectus agens facit de potentia intelligibili, actu intelligibile, ſecundùm Philoſophum, 3. *de Anima* : igitur tota actio eius completa eſt ante intellectionem actualem : & per conſequens ante verbum. Nec poteſt dici, quòd memoria formet actiuè verbum : quia verbum formatur per actum intelligendi : memoria non intelligit ; ſed omne *intelligere* eſt ipſius intelligentiæ 15. *de Trin.* igitur relinquitur tandem, quòd nihil in anima actiuè formet verbum, niſi intellectus poſſibilis.

Ratio opp.
Tex. 16.
Tex 8.
Cap. 7.
Idem 14. Trin. c. 7.

Hîc non quæritur, ſi de obiecto beatifico poſſit haberi verbum ; nec de obiecto ſecundario viſo in illo obiecto primo ; nec ſi aliud ſit verbum obiecti primi, & ſecundi ; ſed ſupponitur de obiecto ſecundario haberi verbum, & quæritur qualiter intellectus poſſibilis ſe habeat in eius formatione. Incipiendo igitur à manifeſtioribus, primò inquiretur de formatione verbi ſecundùm modum intelligendi, quem nunc experimur, & ſecundò explicabitur ad intellectionem in patria.

SCHOLIVM.

Prima concluſio : in parte intellectiua eſt aliquod principium actiuum intellectionis. Probabatur primo ex Philoſ. neque intelligi poteſt, quòd ſit in voluntate, maximè quoad primam intellectionem : de quo 2. diſt. 42. quæſt. 4. neque in parte ſenſitiua, quia effectus æquiuocus, nempe intellectio, non eſſet ſua cauſa imperfectior. De quo 4. diſt. 12. quæſt. 3. num. 14. Secundò, Angelus poteſt quodcunque intelligibile limitatum intelligere, & non poteſt omnia ſimul ; quia neque vno actu, neque multis ; ergo habet in ſe principium elicitiuum illius intellectionis : eſtque in potentia accidentali ad eam, De quo 2. diſt. 3. quæſt. 8. num. 8. & quæſt. 10. per totum. Reijcit opinionem Gofredi dicentis tantùm eſſe creditum Angelum habere nouam intellectionem ; quia quod poteſt anima adjuuante ſenſu, non eſt denegandum Angelo, naturæ perfectioris, neque poteſt dici, quòd habet intellectionem à generante ; quia non eſt accidens proprium. De quo 2. diſt. 3. quæſt. 11. Tertiò, probat concluſ. ex variis locis Auguſtini, ponentis in imagine rationem parentis & prolis ; de quo latè, 1. diſt. 1. quæſt. 1. num. 4. & 1. diſt. 3. quæſt. 9. & 2. diſt. 16. num. 20. quibus locis agit Doctor de imagine.

2. DE primo ſuppoſito, quòd intellectio perfecta, puta definitiua de obiecto definibili, ſiue ſit verbum illius, ſiue non, ſaltem non eſt ſine verbo ipſius ; & per conſequens ſi quid actiuè ſe habeat ad intellectionem illam perfectam, ipſum quodammodò actiuè ſe habebit in formatione verbi. De cauſa igitur intellectionis in nobis pro ſtatu iſto tria ſunt videnda.

Primò, quòd in parte intellectiua eſt aliquod principiũ actiuũ reſpectu intellectionis.

Secundò, vtrùm illud actiuum ſit aliquid animæ intellectiuæ, vel tãtummodò ſit obiectum, vel repræſentatiuum obiecti, quod dicatur eſſe in anima, pro tanto quòd ſit in ipſa ſicut accidens eius, vel repræſentatiuum, non autem ſicut aliquid naturæ eius.

Tertiò, dato quòd ſit aliquid animæ, inquiretur, ſi eſt intellectus agens, vel poſſibilis. Prima concluſio probatur ſic : Intellectio aliqua in nobis eſt noua, vt experitur quilibet, & eſt forma abſoluta, vt dictum eſt in quæſtione de hoc habita : omnis autem forma abſoluta, cùm ſit terminus actionis, habet aliquod principiũ actiuũ ; per quod accipit *eſſe* : igitur reſpectu intellectionis noſtræ nouæ eſt aliquod actiuum principium : illud eſt intrinſecum ſuppoſito intelligenti : vt patet per Philoſophum ſecundo de Anima, *com.* 6. *Differt autem*, ſupple in intellectu, & ſenſu : *quoniam hæc quidem actiua operationis extra ſunt, vt viſibile*, & cæt. Et ſequitur : *Cauſa autem quoniam ſingularium ſecundùm actum eſt ſenſus : ſcientia autem vniuerſalium, hæc autem in ipſa quodammodò ſunt anima. Vnde intelligere in ipſa quidem eſt cùm velit : ſentire autem non eſt in ipſa, neceſſarium autem eſt eſſe ſenſibile* : Hæc ille. Habetur igitur hæc concluſio tanquam certa, quòd alicuius intellectionis nouæ principium actiuum ſufficiens eſt intrinſecum ſuppoſito intelligenti.

In parte intellectiua eſt aliquod actiuum reſpectu intellectionis.
3. de Anima cap. 38. Tex. c. 59.
Tex. c. 60.
Eſt aliquid actiuum in intellectu, quod non eſt in ſenſu.

Tunc arguitur vltrà per diuiſionem : vel illud principiũ pertinebit ad voluntatẽ, vel ad partẽ ſenſitiuã, vel ad partem intellectiuam, vt diſtinguitur contra voluntatem, & ſenſum ; non poteſt dari primum, ſaltem in prima intellectione : quia ipſa præcedit omnem

vid. in 2. d. 42.

nem actum voluntatis: nec est dare secundum, scilic. quòd illud principium sit præcisè in parte sensitiua: relinquitur igitur quòd sit in parte intellectiua.

Quære in 3. d. 1. q 6. Cap. 29.

Secundum, [b] scilicet quòd non sit in parte sensitiua, probatur tripliciter. Primò sic: effectus æquiuocus semper est minùs nobilis totali causa sua æquiuoca, vt habetur 12. *super Gen.* sed intellectio est simpliciter perfectior phantasmate, & quacunque tali perfectione, quæ est in parte sensitiua: quia intellectio est propriè perfectio naturæ intellectualis, vt intellectualis est, quæ inquantùm talis, nobilior est tota anima sensitiua, & ita perfectior perfectione. 3.

Angelus nequit omnia simul intelligere, & quare?

Secundò probatur [c] sic: Angelus non semper habet omnem intellectionem, quam potest habere: quia cùm possit intelligere quodcunque intelligibile, vel haberet vnicam, quæ esset simul omniũ intelligibiliũ, vel haberet tot distinctas, quot corresponderent omnibus intelligibilibus, quorum vtrunque videtur esse impossibile: quia primum poneret nimiam perfectionem illius intellectionis: imò videtur, quòd infinitã: quia nec intellectio diuina excederet eam quantum ad multitudinem obiectorum. Secundum videtur ponere nimiam perfectionem intellectus, quia ita distinctè cognosceret omnia per distinctos actus simul: sicut vnum obiectum per vnum actum. Sequitur igitur, quod cum possit quodcunque intelligibile intelligere, quòd possit habere aliquam intellectionem nouam: igitur videtur sibi attribuendum quicquid perfectionis est in intellectu potente habere aliquam nouam intellectionem; sed in tali perfectionis est habere notitiam habitualem perfectam, per quam intellectus sit in potentia accidentali tantùm ad intelligendum, secundùm Philosophũ 3. *de Anima*, qui loquens de intellectu possibili dicit: *Cùm autem sic singulæ sint nescienti dicitur qui secundùm actum: hoc autem contingit cùm possit operari per seipsum. Est quidem igitur, & tunc potentia quodammodo, non tamen similiter, & ante addiscere.* Vult dicere, quòd quando habet habitum, per quem potest ex se operari, licèt tunc sit in potentia aliqua, nõ tamen essentiali, quæ est ad formam, siue ad principium operandi, sed tantummodò accidentali ad operationem, & hæc est dispositio perfectior eius, quod de potentia operandi exit in actum operandi.

al. angelus vel habẽs Tex. 8.

Gofr. quo. 6 q. 7.

Hic dicitur [d] quòd Angelum posse habere nouam intellectionem est merè creditum: quia Philosophi præcipui hoc non viderunt. 4.

Præterea. Hic etiam diceretur, quòd Angelus ad quamlibet intellectionem, quam habet, moueretur immediatè à Deo.

3. de Anima. & 12. Metaphysicæ.

Contra hoc, licèt fortè Philosophus, qui posuit intellectionem Angeli idem cum substantia Angeli, diceret consequenter intellectionẽ esse ab eo, à quo est substantia; & licèt catholicus dicens intellectionem illam, qua Angelus intelligit se, esse coæquam Angelo, & quasi propriam perfectionem, necessariò consequentẽ naturã eius, posset aliquomodo probabiliter dicere illã immediatè à Deo, iuxta illam propositionẽ probabilem: *accidens proprium coæuum substantiæ, cuius est, est à generante illam substantiam:* tamen de accidente per accidens, quod contingenter inest, non videtur probabile dicere, quòd illud sit à generante.

Angelus sibi relictus posset intelligere.

Et confirmatur: quia licèt Deus possit immediatè causare quamcumque intellectionem in Angelo: tamẽ si aliquam non causet, vtpote huius obiecti, sed derelinquat Angelum sibi; & ordini causarum naturaliter actiuarum; non videtur probabile, quòd Angelus nõ possit attingere ad intellectionẽ huius obiecti, cùm anima sic sibi & causis naturalibus relicta ad eius intellectionẽ possit attingere naturaliter, licèt mediãte sensu. Nõ enim videtur, quòd anima possit attingere ad intellectionẽ alicuius obiecti, etiã mediãte sẽsu: quin ad intelligẽdũ idẽ obiectũ possit Angelus attingere sine sẽsu.

Istud autem, quod dicitur ex Philosopho, videtur facere ad propositum nostrum: quia si Philosophus vidisset aliquã intellectionem nouam posse cõpetere Angelo; dixisset ipsũ aliquãdo esse in potẽtia accidẽtali ad intellectionẽ: quia hæc est dispositio perfectior eius, quod aliquãdo est in potẽtia ad intelligendũ: igitur ille, qui tenet, siue per rationẽ, siue per fidẽ aliquã esse intellectionẽ nouã in Angelo, consequẽter dicat Angelũ quandoque ad illã esse in potentia accidẽtali, sicut Philosophus consequẽter diceret ad illud, quod ipse tenet, magis autem concordat cum Philosopho, qui tenẽs aliquod antecedens, concedit consequens, quòd Philosophus etiam concederet, si illud antecedens teneret; quàm ille, qui tenendo illud antecedens negat illud consequens, quia Aristoteles illud non negaret, concedendo illud antecedens. 5.

Tertiò, propositum probatur per auctoritates, 15. de Trin. 7. vel 14. dicit Augustinus. *Quod excedit in anima mens vocatur*, & pòst: *Homo non secundùm omnia, quæ ad*

quæ ad naturam eius pertinent, sed secundùm solam mentem imago dicitur. Et lib. 14. cap. 8. *Imago ibi inuenienda in nobis est, quo etiam natura nostra nihil habet melius.*

6. Ex istis auctoritatibus, & aliis similibus habetur, quòd tota imago est in parte intellectiua, accipiendo intellectiuam pro ea, quæ transcendit sensitiuam: Sed imago includit parentem & prolem, vt patet 9. *de Trin. cap. vlt.* & alibi multoties: igitur in parte intellectiua est parens gignens illam notitiam, quæ est proles, & per consequens principium actiuum respectu intellectionis. Qui igitur poneret phantasma, vel aliquam formam talem in parte sensitiua esse rationem immediatè gignendi notitiam actualem, non saluaret, vt videtur, rationem parentis in mente propriè accepta. *In imagine est parens & proles.*

Præterea, Augustinus 15. de Trin. cap. 23. *Memoria hominis, & maximè illa, quam pecora non habent, in qua res intelligibiles ita continentur, vt non in eam per corporis sensus venerint, habet in hac imaginem Trinitatis; imparem quidem, sed tamen qualemcunque similitudinem patris.* Hoc exponit cap. 13 in fin. sic: *Hoc verbum nostrum de scientia nostra nascitur, quemadmodum & illud de scientia patris natum est*, &c. 21. vel 63. *Memoria*, inquit, *tribuens omne, quod scimus.*

Ex istis habetur, quòd illa memoria, quam pecora non habent, hoc est propriè intellectiua, pro tanto habet similitudinem patris, quia de ipsa, vel de scientia, quæ est in ea, nascitur verbum nostrum sicut Verbum æternum nascitur de scientia patris. Satis expressè videtur in istis auctoritatibus velle, quòd in parte intellectiua propriè accepta sit principium actiuum respectu intellectionis. *In memoria secundum August. est ratio effectiua, & loquitur de intellectiua.*

COMMENTARIVS.

1. a PRima conclusio probatur, scilicet, quòd respectu intellectionis in nobis sit aliquod actiuum. Et arguitur sic: *intellectio aliqua in nobis est noua, vt experitur quilibet*, quia nunc comperior me intelligere aliquid, quod priùs non intelligebam; ergo intellectio noua, & illa est forma absoluta, vt probatum est suprà, quæst. 13. art. 1. Hîc duo nota. Primum de intellectione noua, quia accipitur hîc intellectio noua, quæ de nouo nullo alio præsupposito habet *esse*, ita quòd non dicitur præcisè noua propter nouitatem alterius, sicut relatio intrinsecus adueniens dicitur præcisè noua propter nouitatem alicuius absoluti, ad quod necessariò sequitur, vt patuit suprà *quæst.* 10. & 13. Modò intellectio dicitur noua, quia stante obiecto, & intellectu nullo alio posito, potest immediatè causari; loquitur ergo de nouitate immediata, ita quòd non præcisè dicatur noua propter nouitatem alterius ad quod necessariò sequatur. Secundò nota de principio intrinseco, siue de principio præcisè existente in ipsa anima respectu intellectionis in nobis, quia hîc loquitur tantùm de intellectione abstractiua, quia de intuitiua non est præsens quæstio, quia nunc experimur abstractiuam, sed non intuitiuam, vel saltem est dubium de intuitiua pro statu isto, & de ista Philosophus, vel parum, vel nihil loquutus est; sed fortè in omnibus locis, in quibus locutus est de intellectione nostra, loquitur de abstractiua: respectu ergo istius ponitur principium intrinsecum actiuum, videlicet species intelligibilis, quæ est subiectiuè in intellectu possibili. Si teneatur tamen quòd notitia talis causetur ab obiecto, saltem partialiter, tunc ille erit principium intrinsecum. Sed in proposito loquitur de principio intrinseco absolutè, siue ex parte animæ, siue ex parte obiecti, sed pòst determinabit de vnoquoque. Et quòd respectu intellectionis in nobis sit principium intrinsecum actiuum, patet per Philosophum secundo de Anima. tex. 60. *Differt autem.*

Nota tamen pro intelligentia huius auctoritatis, quia non ponitur obiectum extrà, puta visibile, esse actiuum immediatum respectu visionis, imò est ipse sensus, & species visibilis obiecti existens in organo visus, tamen sensibili actu extrà non existente, & approximato potentiæ, nunquam esset visio illius, quia visio perfecta necessariò terminatur ad obiectum extrà actu existens, & in propria existentia præsens, & ideò quamuis sensus visus habeat in se speciem visibilis, nunquam posset causare visionem, visibili non præsente in propria existentia, & hoc modo dicitur, quòd sensus non habet in se vnde possit sentire, quia dependet à sensibili extrà, quod tamen sensibile dicitur causa remota sensationis, quia causat speciem sensibilem in organo sensus, & vltrà requiritur præsentia sensibilis, vt possit haberi de ipso sensatio. Sed quia anima cognoscit obiectum abstractiuè, & talis cognitio non requirit existentiam obiecti, cùm non terminetur ad ipsum inquantum existens, vt suprà patuit, *quæst.* 13. sed sufficit species intelligibilis existens in anima, & ideò anima intelligit cùm vult, quia etiã obiecto annihilato habet in se omnia requisita ad intellectionem abstractiuam, de qua est sermo nunc. Secus esset de intuitiua, quam non posset habere sine præsentia obiecti in propria existentia, vt suprà patuit *quæst.* 13. Sic igitur hæc conclusio tanquam certa, scilicet, quòd alicuius intellectionis nouæ principium actiuum sufficiens est suppositio intelligenti intrinsecum. 2. *Nota.*

b *Secundum, scilicet, quòd non sit in parte sensitiua probatur*, &c. de quo vide Doctorem *in* 4. *dist.* 12.

Hîc tamen aduerte, quòd hæc ratio, non ità simpliciter concludit, nisi rectè intelligatur;

nam intellectio actualis eſt etiam nobilior ſpecie intelligibili, & tamen æquiuocè cauſatur ab illa, & ſimiliter viſio albedinis eſt nobilior ipſa,& tamen æquiuocè cauſatur ab ipſa,ſaltem vt à cauſa remota; ſimiliter ſpecies intelligibilis eſt perfectior phantaſmate, & tamen æquiuocè cauſatur ab illo,vt patet *quæſtione præſenti*, & in primo, *diſt.*3.*q.*8. Dico ergo, quòd ratio benè concludit de cauſa totali æquiuoca, ſicut etiam ipſe dicit *in* 4. *diſt.*12. & non ſemper de partiali,ſi ergo poneretur phantaſma,vel aliquid exiſtens in parte ſenſitiua totalis cauſa intellectionis ratio concluderet,& ſic ratio debet intelligi.

c *Secundò probatur idem ſic Angelus non ſemper habet omnem intellectionem*,&c.

In iſta litera nota aliqua. Primum eſt de notitia habituali, aliquando accipitur habitualis, pro habitu acquiſito ex frequentatis actibus de quo non eſt hîc ſermo. Aliquando accipitur nó habitualis, propter quandam ſimilitudinem ad huiuſmodi habitu primo modo dictum, quia ſicut habens habitum acquiſitum prompiè, & ſtatim poteſt exire in actum,ſic habẽs notitiam iſto ſecundo modo. Eſt ergo notitia hoc ſecundo modo principium perfectum productiuum notitiæ actualis, & eſt memoria fœcunda, quæ includit præſentiam obiecti, vel in ſe, quando eſt reſpectu notitiæ actualis intuitiua, vel in alio repræſentatiuo, vt in ſpecie intelligibili reſpectu notitiæ actualis abſtractiua. Et de hujuſmodi notitia habituali loquitur ſæpè Doctor *in primo,diſt.*2.*parte* 2.*diſt.*6.*& diſt.*27.*& diſt.*3.*q.*7. ita in præſenti loquitur præcisè de habituali in Angelo, & hoc tamen reſpectu notitiæ abſtractiuæ,quia habet in ſe ſpecies quiditatum intelligibilium,de quo vide Doctorem *in* 2. *diſtinct.*3.*q.*10. *& diſt.*9.

Secundò nota de potentia eſſentiali, & potentia accidentali,ſiue potentia remota ad agendum,ſiue propinqua. Potentia eſſentialis eſt remota, accidentalis propinqua. Et de hoc vide expoſita *in* 1. *diſt.*6.*& diſt.*7.*& in ſecundo,diſt.*3. nec oportet hîc multũ immorati. Et quomodo Angelus poſſit acquirere cognitionem actualem nouam de obiecto priùs habitualiter noto,vide Doctorem *in ſecundo,diſt.*3.*q.*10.& quæ ibi expoſui.

d *Hîc dicitur*. Hîc recitat vnam opinionem, quæ dicit quòd Angelum poſſe habere nouam intellectionem,eſt merè creditum. 4.

Nota aliqua in iſta littera. Primò de intellectione coæua Angelo, qua ſeipſum intelligit, quòd non concomitatur neceſſariò naturã eius, ita quòd poſita natura Angeli neceſſariò ſequatur talis intellectio, quia illa cauſatur in ipſo Angelo per eſſentiam ipſius Angeli, vt patet,à à Doctore *in ſecundo,diſt.*2.*q.*8. & vide quæ ibi expoſui, & licèt ſit de facto illa intellectio in eodem inſtanti, quo ponitur Angelus eſſe, non tamen ponitur neceſſariò, quia poſſet eſſe natura Angeli ſine tali intellectione, non tantùm per potentiam diuinam, ſed etiam per potentiam naturalem, quia voluntas Angeli poſſet intellectum Angeli auertere à conſideratione ſuæ eſſentiæ, & conuertere ad aliud obiectum, & quomodo poſſit hoc voluntas, vide quæ dicit Doctor *in ſecundo,diſt.*44.& quæ ibi notaui.

Nota. Et poſito etiam quòd illa ſit in eodem inſtanti primo,in quo Angelus accipit *eſſe*, adhuc eſſet cauſata ab ipſo, quia non eſt impoſſibile naturam tantùm per inſtans durantem poſſe immediatè, & in eodem inſtanti cauſare actum aliquem, & poteſt ex natura ſua elicere, de quo vide Doctorem *in* 2.*diſtinct.*5.*quæſt.*2.quæ quæſtio eſt de Reportatis Pariſiis. Si tamen talis intellectio neceſſariò concomitaretur naturam Angeli,ſicut paſſio ſubiectum,tunc poſſet concedi quòd eſſet à cauſante naturam Angeli. Et quòd dicit de accidente proprio coæuo ſubſtantiæ cuius eſt, & neceſſariò concomitante, hoc non debet intelligi,vt aliqui intelligunt de aliqua qualitate accidentali abſoluta, nec propriè de aliquo accidente abſoluto,quia nullum tale neceſſariò concomitatur ſubſtantiam, cùm omne tale ſit verè ſeparabile à ſubſtantia,vt patet à Doctore *in* 4.*diſt.*11.

Et ſi dicatur, quòd ignis determinat ſibi aliquem gradum caloris, quo non poſito non eſt ſubſtantia ignis. Dico duo,primum,quòd calor in igne ſic determinato, cauſatur à ſubſtantia de hoc vide Doctorem *in* 4.*diſt.*11.& 12.*vel* 13. poſito tamen caſu quòd eſſet tale accidens neceſſariò conſequens naturam ſubſtantiæ, cuius eſt, & hoc ex natura præcisè ipſius ſubſtantiæ, poteſt concedi quòd tale accidens ſit cauſatum à cauſante ſubſtantiam; ſi tamen non ponatur immediatè generari à ſubſtantia illius accidentis. 5. *A quo cauſatur calor in igne.*

Secundò nota ibi, eſſe in potentia accidentali ad intellectionem, eſt diſpoſitio perfectior eius, quod eſt in potentia ad intelligendum, non intelligitur,quòd eſſe ſic in potentia accidentali ſit perfectius, quàm non eſſe,quia melius eſt eſſe in actu intelligens,quàm in potentia,quia & Deus actu omnia intelligit, & non eſt aliquo modo in potentia ad aliquam intellectionem producendam; intelligit ergo ſic, quòd loquendo de intellectu,qui eſt in potentia ad intelligendum, quòd tunc eſt in perfectiori diſpoſitione ad intelligendum quando eſt in potentia accidentali, ſiue propinqua,ſiue diſpoſitiſſima,quàm quando eſt tantùm in potentia remota, quia primo modo ſtatim poteſt exire in actum, cùm, vt ſic, habeat actu omnia requiſita ad producendum actum, ſed ſecundo modo non poteſt ſtatim exire ad actum, cùm,vt ſic, deficiat ſibi aliquid neceſſarium ad hoc,ſtatim poſſit exire in actum.

Tertiò nota expoſitionem autoritatum.Prima cùm dicit, quòd homo ſecundùm mentem tantùm dicitur imago. Et ſciendum,quòd imago accipitur dupliciter, aliquando habitualiter,aliquando actualiter, quæ diſtinctio patet à Doctore *in* 2. *diſt.*24. Imago actualiter includit memoriam perfectam, actualẽ intellectionem, & actualem volitionem. Prima pars includit intellectum cum obiecto præſente,vel in ſe,vel in aliquo repræſentatiuo,& etiam includit voluntatẽ,quia tunc repræſentat Patrẽ,vt perfectè fœcundũ, quia ratione intellectus cum obiecto eſt productiuus Filij, & ratione voluntatis eſt ſpiratiuus Spiritus ſancti, & hoc patet à Doctore *in* 1.*diſt.*3.*q.vltima*. Secunda pars, quæ eſt actualis notitia obiecti,repræſentat Filium;tertia pars, quæ eſt actualis volitio obiecti cogniti, repræſentat Spiritum ſanctum, & hoc dicitur imago actualis. Imago verò potentialis, ſiue fundamentalis,ſiue aptitudinalis, eſt memoria fœcunda, quæ includit intellectum, & voluntatem, 6. *Imago ſumitur dupliciter.* *Nota expoſitionem autoritatum.*

luntatem, & obiectum actu præsens in ratione obiecti intelligibilis, & amabilis; & hoc totum dicitur imago fundamentalis. & dicitur hoc hoc totum memoria fæcunda, quia statim potest exire in actum, siue in notitiam actualem obiecti, & amorem illius, quæ sunt postea duæ partes vtimæ actuales repræsentantes Filium, & Spiritum sanctum. Secundo modo accipiendo imaginem, imago dicitur mens, id est, memoria fæcunda, & perfecta modo præexposito. Et addit, quòd imago includit parẽtem, & prolem, parens est mens, quæ est productiua ratione intellectus, & obiecti notitiæ genitæ, scilicet, notitiæ obiecti, quæ notitia perfecta dicitur proles, siue verbum, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 27. & ratione voluntatis est productiua volitionis obiecti, quæ volitio adhuc dicitur proles. Sicut ergo parens actiuè se habet respectu prolis, etiam loquendo de vtraque prole, vt patet à Doctore *in tertio, dist.* 4. Sic memoria fæcunda est productiua prolis. Aliæ autoritates, scilicet, quomodo verbum nostrum nascitur de scientia nostra, accipiunt *scientiam* pro scientia habituali, scilicet, pro memoria, vt patebit infrà, *& in 1. dist. 6. q. 17.*

Scientia sumitur pro memoria.

7. *Primum dubium.*

In isto articulo sunt aliqua dubia. Primò in hoc, intellectio est propriè perfectio naturæ intellectualis, vt intellectualis est, quæ inquantùm talis nobilior est tota anima sensitiua, & ita perfectio intellectus perfectior est perfectione sensitiuæ.

Secundum.

Secundò dubitatur in hoc, si Angelus haberet vnicam intellectionem respectu omnium intelligibilium, illa intellectio esset formaliter infinita, quia nec intellectio diuina excederet eam quantùm ad multitudinem obiectorum.

Tertium.

Tertiò dubitatur in hoc. Si intellectus Angeli, ita distinctè cognosceret omnia intelligibilia per distinctos actus, sicut quodlibet eorum seorsum, esset nimia perfectio in ipso Angelo.

Instatur contra primum, probando quòd forma perficiens perfectius perfectibile non sit simpliciter nobilior forma, quæ immediatè perficit imperfectius perfectibile. Et primò sic, quia sequeretur quòd forma accidentalis esset perfectior forma substantiali; patet, quia substantialis perficit materiam, & accidentalis perficit substantiam completum, quæ est multò perfectior materia ergo.

Secundò instatur, etiam loquendo in ordine formarum accidentalium, & arguitur sic; causa æquiuoca est perfectior suo effectu; hoc patet fæpè à Doctore, sed phantasma causat speciem intelligibilem, vt patet à Doctore *præsenti quæstione, & in primo, dist. tertia, quæst.* 8. & non causat, nisi æquiuocè, ergo phantasma est perfectius specie intelligibili, & tamen phantasma est perfectio sensitiuæ, vt sensitiuæ, & species intelligibilis est perfectio intellectiuæ, vt intellectiua est, cùm tantùm in intellectu possibili immediatè recipiatur: ergo.

Causa æquiuoca partialis est nobilior suo effectu.

Si dicatur, quòd phantasma est causa æquiuoca non totalis, sed tantùm partialis, & talis causa non est perfectior suo effectu. Contrà, & probo quòd etiam causa æquiuoca partialis sit simpliciter nobilior toto effectu. Et suppono primò dictum Doctoris *in primo, dist.* 17. quòd quando duæ causæ partiales concurrunt simul ad aliquem actum, quòd vtraq; attingit actum secundum substantiam, & intensionem actus; ita quòd talis actus, & secundum intensionem, est ab vtraque causa partiali. Suppono secundò, quòd vna non producit actum in virtute alterius, & hoc patet à Doctore *præsenti quæstione, & in primo, dist. 3. quæst. 8. & dist. 17.* Tunc sic, actus elicitus aut secundùm totum est ab vna sicut ab alia, aut tantùm secundùm partem; si primò, ergo causa partialis æquiuoca est perfectior suo effectu. Si secundò, hoc non videtur; quia vtraque præcisè attingit ipsum effectum, & secundùm substantiam, & secundùm intensionem. Tum etiam, quia pono quòd effectus sit simpliciter indiuisibilis, qualis est species intelligibilis, & actus intelligendi; ergo sequitur quòd phantasma, quod immediatè ponitur in sensitiua parte sit nobilius aliqua forma immediatè recepta in intellectu possibili. 8.

Tertiò instatur, quia forma non dicitur perfectior eo, quòd communicatur perfectiori perfectibili; patet hoc, quia communicari accidit sibi. Tum etiam, quia talis perfectior esset tantùm denominatione extrinseca, quia à receptiuo, siue à subiecto perfectiori, & non denominatione intrinseca; de qua est sermo, quia dicimus, quòd intellectio est in se formaliter perfectior, quàm forma recepta in sensitiua parte, aliter sequeretur quòd relatio rationis, quæ est subiectiuè in subiecto perfectiori, esset simpliciter nobilior intellectione, quæ immediatè ponitur in subiecto imperfectiori, puta, quòd relatio rationis sit in natura Angelica, intellectio sit in intellectu humano, quod non videtur; intelligitur ergo de perfectione intrinseca, & formali.

Quartò instatur sic, quia si intellectio ideò est nobilior, quia in subiecto nobiliori, siue quia est perfectio subiecti nobilioris, statim sequitur quòd omnis intellectio perficiens eundem intellectum sit æquè perfecta; hoc non videtur verum, quia vna intellectio est nobilior alia, puta illa, quæ est perfectioris obiecti.

Quintò instatur, quia visio albi videtur simpliciter nobilior notitia abstractiua eiusdem albi, & tamen notitia abstractiua est in intellectu, & visio in potentia visiua. Antecedens patet, quia illa terminatur ad obiectum actu existens, & notitia terminatur ad obiectum, non vt existens, ergo visio erit simpliciter nobilior notitia abstractiua eiusdem albi.

Sextò instatur sic; si intellectio est nobilior, quia perfectio nobilioris naturæ, sequitur quòd intellectio, quam habet intellectus de lapide, erit nobilior intellectione, quam habet homo de eodem lapide; consequens falsum, quia illæ intellectiones sunt eiusdem speciei, quia eiusdem obiecti. Antecedens patet, quia natura intellectualis Angeli est multò excellentior natura intellectuali hominis.

Septimò instatur sic; Illa operatio est simpliciter perfectior, quæ est propinquior, & immediatior suæ mensuræ perfectionali, quàm illa quæ est remotior; sed albi visio actualis est propinquior, & immediatior ipsi albo, vt obiecto mensuranti, quàm intellectio eiusdem abstractiua; ergo talis visio erit simpliciter perfectior intellectione. Maior patet, quia perfectio mensurabilium est pænes accessum ad suam mensuram perfectionalem, vt patet etiam à Doctore. Minor patet, quia visio immediatè causatur ab albo, & intellectio eiusdem remotissimè ab illo

cauſatur, vt ſuprà patuit, *q.* 13. ergo viſio immediatiùs imitatur ipſum album, vt menſuram ſuam, quàm intellectio eiuſdem.

9. Octauò inſtatur ſic: Illa operatio eſt ſimpliciter nobilior, & perfectior, quæ reſpicit idem obiectum ſub nobiliori conditione, quàm illa, quæ reſpicit idem obiectum non ſub illa conditione nobiliori. Sed viſio albedinis reſpicit ipſam ſimpliciter in eſſe realis exiſtentiæ, & vt ſingularis, quæ ſingularitas, ſicut addit perfectionem naturæ ſingularis, vt patet à Doctore *in primo, diſt.5. q.2. in 2. diſt.7. & quæſt.* 11. ita cognitio ſingularitatis videtur habere aliqualem perfectionem, & hoc patet à Doctore *in ſecundo, diſt.3. quæſt.*11. intellectio verò eiuſdem albedinis abſtractiua non reſpicit eam ſecundùm ſuum *eſſe* realis exiſtentiæ, nec vt ſingularem, quæ ſunt conditiones multò excellentiores, quàm habere *eſſe* tantùm obiectiuum, ſiue poſſibile, quod *eſſe* reſpicit propriè notitia abſtractiua, vt patet à Doctore *in quæſt.* 13. *quodl.* Maior patet, quia actus ſpecificatur ab obiecto, vt patet à Doctore *in primo, diſtinct. tertia, quæſt.* 7. *& præſenti quæſtione*, imò actus capit nobilitatem ab obiecto, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 3. *quæſt.*7. & quantò reſpicit obiectum ſub conditionibus nobilioribus, tantò nobilior dicitur, vt patet à Doctore *in tertio d.*27. vbi vult quòd amor qui reſpicit Deum ſub ratione Deitatis ſit perfectus, quia reſpicit ipſum ſub nobiliſſima conditione. Hoc idem *in prologo qu. tertia*, vbi vult quòd notitia Theologica, quæ reſpicit obiectum Theologiæ ſub perfectiſſima ratione, & conditione ſit nobiliſſima, & perfectiſſima.

Actus ſpecificatur ab obiecto.

Actus capit nobilitatem ab obiecto.

Amor qui reſpicit Deũ eſt perfectus.

Nonò inſtatur ſic: Si intellectio eſt perfectior abſolutè, quia eſt perfectio nobilioris naturæ, quæro, aut hoc intelligitur, quia immediatè recipitur in nobiliori natura, aut quia perficit nobiliorem naturam? aliud non videtur dandum. Sed nullo iſtorum modorum ſequitur propoſitum, ergo; non primò, quia, vt ſuprà dixi, forma perfectior ipſa intellectione, immediatè informat naturam imperfectiorem, vt patet de formaſubſtantiali; non ſecundo, patet, quia à natura ignobiliori poteſt immediatè cauſari effectus nobilior, quàm intellectio; patet, quia ab igne, qui eſt imperfectior natura intellectuali, immediatè cauſatur ſubſtantia, quæ eſt perfectior omni accidente, vt patet per Philoſophum 7. *Met. tex. com.*4. Imò ſubſtantia ſeparata à materia, quę eſt perfectiſſima inter omnes ſubſtantias creatas, non poteſt immediatè cauſare aliquam ſubſtantiam, nec immediatè tranſmutare materiam ad formam, vt ſuprà patuit *q.*7. Non tertiò, quia aliqua forma eſſentialitet, & formaliter perfectior intellectione, immediatè perficit naturam ignobiliorem; patet de anima intellectiua, quæ immediatè perficit corpus organicum, quod tamen eſt imperfectius intellectuali natura.

10. Decimò inſtatur ſic: Si intellectio eſt perfectior, eò quòd nobiliorem perficit naturam, ſequitur quòd illa operatio erit ſimpliciter perfectior, quæ ponitur perfectio nobilioris potentiæ, ſiue intelligatur, quòd ſubiectiuè ſit in nobiliori potentia, ſiue quòd ſit immediatè elicita à nobiliori potentia, ſiue quòd ſit formaliter perfectiua nobilioris potentiæ. Sed quocunque iſtorum dato, non ſequitur quòd operatio nobilioris potentiæ ſit ſimpliciter perfectior operatione ignobilioris potentiæ. Probatur quo ad ſingulas partes, quia aliqua eſt volitio potentiæ volitiuæ, omnino ignobilior aliqua intellectione potentiæ intellectiuæ, quæ potentia intellectiua vt ſupponitur, & probatum eſt in 4. diſt. 49. eſt formaliter imperfectior potentia volitiua; quòd autem aliqua intellectio ſit perfectior, patet in multis, quia cognitio diſtincta vltimi finis eſt ſimpliciter perfectior volitione lapidis, Tum, quia terminatur ſimpliciter ad obiectum perfectius. Tum, quia immediatiùs potentia intellectiua per illam coniungitur obiecto perfectiſſimo, quàm potentia volitiua volitione, qua vult lapidem; modò ſic immediatè coniungi fini vltimo eſt ſingularis perfectio in operatione ſic coniungente, vt patet à Doctore ſuprà *q.*13. *quodl. art.*1. *&* 2. hoc idem *in* 4. *diſt.*10. *&* 49. intellectio ergo talis, ſiue accipiatur, vt eſt ſubiectiuè in intellectu, ſiue vt cauſata ab intellectu, ſiue vt formaliter perfectiua intellectus, eſt ſimpliciter perfectior ipſa volitione lapidis: ſiue conſideratur inquantum eſt ſubiectiuè in voluntate, ſiue inquantùm cauſata à voluntate, ſiue inquantùm perfectiua voluntatis. Hoc etiam patet à Doctore *in prolog. quæſt. vlt.* vbi concedit quòd aliqua intellectio ſit formaliter nobilior aliqua volitione. Patet, etiam, quia nolitio obiecti, quæ ponitur actus poſitiuus voluntatis, vt patet à Doctore *in primo, diſt. prima, & diſt.*47. *&* in 2. *diſt.6. quæſt.*2. *& diſt.*42. *& in tertio, diſt.*30. *& in quodlib.* quæ nolitiò ponitur formaliter perfectio potentiæ volitiuæ, non eſt formaliter perfectior omni intellectione, vt patet per multas intellectiones diſcurrendo.

Nota.

Poſſet etiam principaliter inſtari contra hoc, quod dicit in hoc dicto, ſcilicet, quòd *natura intellectualis eſt ſimpliciter perfectior natura ſenſitiua*, quia licèt ſit verum, vbi intellectiua, & ſenſitiua diſtinguuntur, tamen vbi eadem eſt anima, in eodem poſſet multùm dubitari, ſed hoc prætermitto pro nunc aliàs fortè declarabitur.

11. Reſpondeo ad omnes inſtantias, præmittendo aliqua. Primò, quòd Doctor non loquitur hîc de quacunque perfectione ſimpliciter accepta, ſed præcisè de perfectione ſecunda adueniente naturæ habenti *eſſe* perfectum, & ſic non loquitur de perfectione, quæ nata eſt eſſe pars eſſentialis alicuius, ſicut ſunt formæ ſubſtantiales, quæ licèt perficiant materiam, tamen vltra hoc ſunt partes intrinſecæ compoſiti per ſe; de iſtis ergo non eſt ſermo, ſed præcisè eſt ſermo de perfectionibus aduenientibus naturæ habenti *eſſe* completo. Secundò præmitto, quòd natura quælibet habet ſuam perfectionem natam ſibi competere, & hoc patet in omnibus naturis dicentibus perfectionem, quod dico, quia aliquod ens eſt ita vltimatè imperfectum, quòd non ordinatur ad vlteriorem perfectionem naturæ, vt patet de relationibus, vt dicit Doctor. Et ſicut eſt ordo in naturis natis perfici perfectione ſecunda, ita videtur quòd ſit ordo in perfectionibus ſecundis, ita quòd natura perfectibilis perfectior nata eſt etiam habere perfectionem reſpectus perfectiorem, vt patet diſcurrendo in naturis. Et non loquor hîc præcisè de naturis, quæ ſpecie diſtinguuntur, quia vna potentia viſiua, ſpecie diſtincta, ab

Reſponſio ad omnes inſtantias.

alia circa idem obiectum non habent viſionem ſpecie diſtinctam, ita quòd ſicut vna eſt perfectior potentia eſſentialiter, & quiditatiuè alia, ita & viſio vnius ſic quiditatiuè perfectior viſione alterius reſpectu eiuſdem viſibilis; poteſt tamen eſſe perfectior intenſiuè, ſed de tali non eſt præſens ſermo, ſed eſt ſermo de perfectione ſecunda eſſentiali, & quiditatiua, quæ ſpecificè, vel genere diſtinguitur ab alia. Eſt ergo ſermo de naturis, ſiue ſpecie, ſiue genere diſtinctis natis habere perfectionem eiuſdem rationis, ſicut dicimus quòd omnes potentiæ ſenſitiuæ conueniunt in hoc, quòd natæ ſunt habere operationes ſenſitiuas, vt vltimas perfectiones ſecundas. Et omnes potentiæ intellectiuæ natæ ſunt habere intellectiones eiuſdem rationis ſic, quòd conueniunt quiditatiuè in conceptu intellectionis. Et ſic dicimus quòd potentia intellectiua, quæ eſt perfectior omni potentia ſenſitiua, nata eſt habere perfectionem ſecundam cuiuſcunque potentiæ ſenſitiuæ, & ſic dato quocunque intellectu, etiam infimo, in natura intellectuali, eſt perfectior eſſentialiter omni potentia ſenſitiua etiam perfectiſſima, & ſic ille intellectus natus eſt habere perfectionem ſecundam excedentem omnem ſecundam potentiæ ſenſitiuæ.

Potentia intellectiua eſt perfectior omni potentia ſenſitiua.

12. Tertiò præmitto, quòd perfectio ſecunda naturæ merè intellectualis eſt eſſentialiter, & formaliter perfectior omni perfectione ſecunda naturæ ſenſitiuæ; & non eſt ſic perfectior, quia præcisè fundatur in tali natura ſic perfecta, quia tunc ſequeretur quòd omnis perfectio fundata in tali natura non eſſet æquè perfecta; imò ſi per impoſſibile intellectio fundaretur immediatè in potentia viſiua, & viſio immediatè fundaretur in intellectu, adhuc intellectio eſſet eſſentialiter perfectior viſione. Nec præcisè dicitur perfectior, quia cauſata à tali natura perfectiore, quia tũc quodlibet cauſatũ immediatè à tali natura eſſet æquè perfectũ, imò ſi eſſet immediatè ab alio cauſata, eſſet eadẽ quę nũc, quia reſpectus ad aliã, & ad aliam cauſam non variat rationem formalem rei, vt patet à Doctore in pluribus locis. Nec præcisè dicitur perfectior, quia immediatè perficit naturam perfectiorem, quia tunc relatio aliqua eſſet æquè perfecta, quæ immediatè perficit creaturam intellectualem. Eſt ergo perfectior formaliter, quia præcisè talis entitas, & nulla alia cauſa videtur aſſignanda, manifeſtatur tamen illa perfectio, quia eſt perfectio naturæ, ita perfectè. Intelligit ergo Doctor, quòd natura intellectualis, vt huiuſmodi nata eſt habere perfectionem ſecundam excellentiorem omni perfectione ſecunda, nata competere naturæ merè ſenſitiuæ, & maximè illa perfectio ſecunda præcipuè eſt perfectior, qua natura nata eſt coniungi perfectiſſimo contento ſub adæquato eius obiecto.

Nota.

13. Iſtis præmiſſis patet reſponſio ad inſtantias.

Ad primum dubium. Ad primam dico primò, quòd intelligitur de perfectione ſecunda, quæ non eſt nata eſſe pars eſſentialis alterius. Dico ſecundò, quòd intellectio dicitur perfectior omni perfectione ſecunda naturæ ſenſitiuæ, quia talis entitas, & non præcisè, quia eſt perfectio talis naturæ.

Ad ſecundũ. Ad ſecundam dico, quòd ſpecies intelligibilis non cauſatur à phantaſmate, vt à cauſa totali, quod requiritur ad hoc, vt cauſa æquiuoca ſit perfectior ſuo effectu. Cùm quæritur, à quo cauſatur? Dico, quòd partialiter à phantaſmate, & partialiter ab intellectu agente, vt infrà patebit *præſenti q.* & ſuprà patuit, *& in primo, diſt. 3. q.* 8. Cùm dicitur, quòd ſecundùm totum *eſſe* eſt ab vtraque cauſa; admittitur, ſed non ſeorſum ſumptis, ſed ſimul concurrentibus, ita quòd alia non cauſante, effectus non erit; concluderet benè ſi præcisè ab vna, ita enim ille effectus eſt à duobus ſimul ſumptis, quòd quacunque minima entitate illius effectus aſſignata, præcisè eſt à duabus ſimul ſumptis, licèt tamen principalius ab vna, quàm ab alia, vt ſatis patuit *in primo, diſt. tertia, q.* 3. & patet *præſenti quæſt.*

Ad tertium. Ad tertiam, concedo quòd intellectio non dicitur perfectior ex hoc ſolo, quòd communicatur naturæ perfectiori, imò ſic communicari præſupponit totam perfectionem illius, quod communicatur, verum tamen eſt, quòd eius perfectio aliqualiter manifeſtatur, eo quòd naturæ perfectioris ponitur eſſe perfectio.

Ad quartum Ad quartam, patet reſponſio ex ſuprà dictis, quia præcisè non dicitur perfectior, quia ſic perficit.

Ad quintum Ad quintam. Dico, quòd notitia abſtractiua eſt nobilior quacunque ſenſitiua. Cùm probatur quòd ſenſitiua terminatur ad exiſtens; dico, quòd ex hoc ſolo non dicitur perfectior, quia priùs dicitur intellectio formaliter perfectior, quàm intelligatur ad aliud emanare, & cùm dicitur, quòd eſt perfectioris obiecti, hoc nihil eſt, quia intellectio eſt à perfectiori potentia, & vltrà dico, quòd ex ſua natura eſt perfectior, vnde etiam dico quòd quando ab eodem præcisè obiecto cauſatur viſio & intellectio vtráque habet ab obiecto effectiuè ſuam perfectionem ſibi competentem, ſic, quòd intellectio nata cauſari ab obiecto *A.* neceſſariò cauſatur, vt perfectior, quàm cauſetur viſio ab eodem obiecto, & tunc obiectum illud eſt ſuo modo illimitatum ad plures effectus, quorum vnus neceſſariò eſt perfectior alio.

13. Ad ſextam, patet reſponſio ex ſupra dictis.

Ad ſextum.

Ad ſeptimũ. Ad ſeptimam, dico, quòd intellectio poteſt habere duplicem menſuram, vnam eſſentialem, & aliam per ſimilitudinem limitationis. De prima vera eſt propoſitio, quia proprièmenſura eſſentialis eſt menſura ſecundùm quantitatem virtutis, & hoc modo in genere operationum intellectio, ſi non eſt prima, ſaltem eſt propinquior primæ, quàm aliqua ſenſitiua. Et ſimiliter ſi omnes operationes comparentur primæ operationi infinitæ in diuinis, intellectio ſimpliciter eſt propinquior, quàm aliqua ſenſitiua. Dico ſecundò, quòd etiam loquendo de menſurabili ſecundùm ſimilitudinem imitationis, adhuc intellectio eſt perfectior ſimilitudo naturalis obiecti ſecundùm imitationem, quàm ſenſitiua. Et cùm dicitur quòd ſenſitiua terminatur ad exiſtens, vt exiſtens; dico, quòd præcisè habetur, quòd tunc includit relationem realem menſurabilis ad ipſum obiectum, & intellectio quando obiectum actu non exiſtit, includit tantùm relationem realem aptitudinalem, ſiue potentialem menſurabilis ad ipſum obiectum, & quando obiectum actu exiſtit, includit actualẽ realem, tamen ſiue includat relationem realem, ſiue

ſiue non, intellectio ex ſua natura eſt magis ſimilitudo obiecti naturalis ſecundùm imitationem, quàm aliqua operatio potentiæ ſenſitiuæ. Et de hac menſura prolixè dixi ſuprà *quæſtion.* 13.

Ad octauum dubium. Ad octauam, patet reſponſio ex ſuprà dictis, quia dicitur perfectior ex ſua natura intrinſeca, & non ex hoc ſolo, quòd terminatur ad obiectum ſub conditionibus nobilioribus; benè tamẽ verũ eſt, quòd ſi loquamur de operationibus eiuſdem generis, puta intellectionibus, quòd illa intellectio eſt ſimpliciter perfectior, quæ terminatur ad perfectius intelligibile, ſiue ad idem intelligibile ſub conditionibus perfectioribus, quàm alia, quæ terminatur, vel ad imperfectius intelligibile, vel ad idem ſub conditionibus imperfectioribus.

Ad nonam, patet reſponſio ex ſuprà dictis, quia ſcilicet ex natura ſua formali eſt perfectior.

Ad vltimam. Dico primò, quòd fortè omnis actus voluntaris erit perfectior, ſi tenetur quòd actus voluntatis ex natura ſua ſit perfectior. Dico ſecundò, & melius, quòd aliud eſt loqui de potentiis patris intellectiuæ, vt intellectiuæ, & aliud de potentiis intellectiuæ, vt comparantur ad ſenſitiuam; quia primo modo ſi accipiatur intellectio perfectiſſima, & volitio perfectiſſima, puta viſio, & fruitio eiuſdem, fruitio ex natura ſua eſt ſimpliciter perfectior viſione. Et hoc modo dicit Doctor *in prolog. quæſt. vltima*, quòd debet fieri comparatio perfectiſſimi in vna ſpecie ad perfectiſſimum in alia ſpecie, vide ibi, ſic eſt in propoſito. Ex his patet ſolutio ad omnes inſtantias.

14. *Inſtantia notanda.* Secundò principaliter contra ſecundam inſtatur, probando quòd poſito quòd idem actus intelligendi ſit omnium intelligibilium, etiam ſi intelligibilia eſſent actu infinita, & ſimul eodem actu intellecta, quòd talis actus intelligendi non eſſet infinitus formaliter, & intenſiuè.

Primum dubium. Et primò arguitur, eundem actum ſimul eſſe plurium obiectorum eſt ſimul habere plures reſpectus ad illa obiecta, quia plures terminationes, ſiue tranſitiones ſuper illa obiecta. Sed idem habere plures reſpectus, ſiue rationis, ſiue reales, ex hoc non eſt perfectius intenſiuè; patet, quia ſi idem album includeret actu infinitas ſimilitudines ad infinita alba, non eſſet infinitum formaliter. Sic dico in propoſito, quòd eodem actu intelligendi ſimul intelligerem infinita obiecta ſimul habere infinitos reſpectus ad illa, & ſic non ſequitur ipſum eſſe actu infinitum intenſiuè.

Secundum. Secundò inſtatur, & pono quòd actus intelligendi diuinus non ſit in ſe formaliter infinitus, & quòd tamen ille actus ſit infinitorum obiectorum, non ſequitur tunc quòd ſit infinitus intenſiuè, quia ſi ſic, tunc eius infinitas dependeret ab aliquo extrinſeco, quod eſt ſimpliciter impoſſibile. Confirmatur, quia ſi actus intelligendi diuinus non eſſet obiectorum ſecundariorum, adhuc eſſet formaliter infinitus, & patet de facto, quia in primo inſtanti, quo terminatur ad eſſentiam, eſt formaliter infinitus, & tamen in illo inſtanti non eſt ad obiecta ſecundaria, vt ſuprà patuit *in ſecundo, diſt. 1. quæſt. 1. & in prol. quæſt. penult. & diſt. 39.* ſic ergo non diceretur formaliter infinitus ex hoc, quod eſſet ad obiecta infinita.

Tertium. Tertiò inſtatur, & pono quòd ſint infinita obiecta eiuſdem ſpeciei, vt puta actu infinitæ partes eiuſdem continui, quæ obiecta ſint æquè perfecta, & quòd eodem actu ſimul perfectè intelligantur, ſed quòd non ſint intelligibilia, quæro tunc, aut ille actus ex hoc eſt formaliter infinitus, aut nõ? Si ſecũdò habetur intẽtũ: Si dicatur quòd debet intelligi de infinitis obiectis ſpecie diſtinctis. Contrà, quia Doctor *in 1. d. 2. p. 1. q. 1.* in illis præambulis, vbi probat intellectum diuinum eſſe formaliter infinitũ, quia intelligit actu infinita, & exemplificat ibi de infinitis partibus continui; ergo. Si primò, contrà, quia tanta perfectio præcisè requiritur ad cognoſcendum plura æquè perfecta, & eiuſdem ſpeciei, ſicut ad cognoſcendum vnum; patet, quia ſi idem calor produceret duos calores, tanta perfectio ſufficeret ad producendum duos gradus, quanta ad producendum vnum gradum, ſiue vnum calorem. Sic in propoſito.

15. *Quartum.* Quartò inſtatur ſic: Idem intellectus creatus, eodem actu intelligendi finito, poteſt æquè perfectè intelligere obiecta, & æquè perfectè duo, ſicut vnum illorum ſeorſum, ergo & infinita, quia ſicut patet *4. Phyſicorum, tex. comm. 55.* Si duo corpora poſſunt ſimul eſſe in eodem loco, ergo & infinita. Et ſimiliter ſi idem corpus poteſt ſimul eſſe in duobus locis, ergo & in infinitis, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt. 2. & in 4. diſt. 10. quæſt. 2.* ergo: ſic videtur in propoſito. Ergo idem actus infinitus poteſt eſſe infinitorum obiectorum. Antecedens patet, quia beatus eodem actu perfectè videt ſe in eſſentia diuina, & perfectè videt aliam quiditatem. Et confirmatur, quia voluntas diuina poteſt cauſare in me actum intelligendi, quo æquè perfectè videam duo obiecta, ſicut vnum illorum ſeorſum.

Quintum. Quintò inſtatur, quia actus voluntatis eſt formaliter perfectior actu intellectus, & tamen ſi aliqua voluntas ſimul eodem actu vellet infinita obiecta, ille actus ex hoc non eſſet formaliter infinitus. Patet etiam de actu voluntatis diuinæ, qui contingenter tranſit ſuper obiecta volita, & tamen ex hoc non eſt magis perfectus, quòd tranſeat ſuper mille, ſicut ſuper vnum, aliter adueniret ſibi noua perfectio ſi tranſiret ſuper plura, quod eſt impoſſibile; ergo erit ſimile de eodem actu intellectus creati.

Sextum. Sextò inſtatur ſic; intellectus creatus eodem actu formaliter finito poteſt intelligere diſtinctiſſimè obiectum infinitum intenſiuè; ergo eodem actu poteſt infinita obiecta ſecundùm numerum, & in ſe formaliter finita perfectè intelligere, dico eodem actu finito. Antecedens conceditur à Doctore, & conſequentia patet, quia non minor perfectio requiritur in actu, quo cognoſcitur infinitum intenſiuè, quàm infinitum ſecundùm numerum, imò maior, quia ſimpliciter maior perfectio obiecti.

16. *Septimum.* Septimò inſtatur, quia ſi infinita perfectio eſt in actu intelligendi, qui ponitur eſſe infinitorum obiectorum ſimul, ergo ſi ponatur idem actus intelligendi eſſe ſimul ſimpliciter ſecundùm numerum, vt puta, quòd ſit actu infinitarum partium continui *A*, & infinitarum partium continui *B*, & ſic de aliis, vel quòd ſit ſimul infinitorum hominum, infinitorum equorum, &c. Tunc ille actus adhuc erit perfectior,

perfectior, & ſic perfectior infinito, quod eſt impoſſibile.

Octauum. Octauò inſtatur ſic, intellectus Angeli eodem actu perfectè poteſt intelligere, puta lapidem quantum eſt intelligibilis, ita quòd intuitiuè perfectè videt ipſum lapidem quantum eſt intuibilis, & videt eodem actu finito; ergo eodem actu finito videt ſimul infinitas partes lapidis, cùm ſit diuiſibilis in infinitum, & tamen ille actus erit ſimpliciter finitus. Antecedens patet, quia intellectus Angeli poteſt intelligere omne creatum, quantum eſt intelligibile, & quòd vnico actu, patet, quia lapis ponitur vnum obiectum integratũ ex omnibus partibus eius. Conſequentia patet, quia non intelligeret diſtinctè, & perfectè ipſum lapidem, niſi ſimul perfectè intelligeret omnes partes, quia totum non diſtinctè concipitur, niſi ſimul concipiantur partes illius.

Nonum. Nonò inſtatur: Sicut idem obiectum ſimul poteſt intelligi infinitis intellectionibus, ergo idem actus poteſt eſſe infinitorum obiectorum. Antecedens patet, quia ſi idem obiectum eſſet præſens ſimul infinitis potentiis intellectiuis intelligeretur; conſequentia patet, quia non apparet maior ratio de vno, quàm de alio.

Decimum. Decimò inſtatur, quia actus intelligendi, quo intellectus Diuinus intelligit eſſentiam ſuam, eſt ita perfectus quando terminatur ad diuinam eſſentiam ſolam, ſicut quando terminatur ad infinita obiecta; & ſi nullo modo intelligeret infinita obiecta intelligibilia, adhuc eſſet formaliter infinitus, vt patuit in primo, *diſt.* 2. *quæſt. prima, partis prima.* Ergo ex his patet, quòd actus intelligendi in Angelo, etiam ſi eſſet infinitorum obiectorum non eſſet infinitus.

17. *Reſponſio ad inſtantias. Eſſentia Diuina eſt infinita formaliter ex ſe, à ſe, & per ſe.* Reſpondeo ad omnes inſtantias præmittendo aliqua. Primò, aliquid dicitur eſſe infinitum formaliter, etiam quocunque alio extrinſeco circumſcripto, ſtante ſola ratione formali illius. Sicut eſſentia diuina, & breuiter omne infinitum intenſiuè, & ſic intellectio intellectus diuini, quæ eſt formaliter infinita, & neceſſariò ſtante ſola ratione formali illius, omni alio circumſcripto, eſſet formaliter infinita. Ad tale tamen infinitum aliquid dicitur concomitari neceſſariò. Sicut dicimus, quòd voluntas diuina in ſe eſt formaliter infinita, etiam omni alio circumſcripto, tamen ad ipſam concomitatur, quòd poſſit immediatè producere, ſiue cauſare omne cauſabile, & ſic quaſi ab effectu ad cauſam arguitur infinitas eius, puta voluntas diuina poteſt immediatè cauſare infinita cauſabilia, & ſimul; ergo eſt actu infinita, ſicut etiam arguit Doctor *in primo, diſt.* 2. Sic dico de intellectione diuina, quia ex quo eſt formaliter infinita, ad ipſam neceſſariò concomitatur, quòd ſit omnium intelligibilium, ita perfectè omnium ſicut alicuius tantùm, & ſic quaſi à poſteriori arguitur; actus intelligendi eſt ſimul infinitorum obiectorum æquè perfectè, ſicut alicuius illorum, & ſi, per poſſibile, nullius obiecti eſſet, & ſtaret ratio formalis intellectionis, adhuc eſſet formaliter infinita. Et patet de intellectione diuina, quæ priùs eſt formaliter infinita, quàm ſit alicuius obiecti extrinſeci.

Secundò præmitto, quòd intellectio obiecti habet ſpecialiter ab obiecto ſuam perfectionem, priuſquàm etiam concurrat actiuè potentia, vt expoſui *in 1. diſt. 3. qu. 10.* Ita quòd obiectum, puta *A.* eſt cauſatiuum ſuæ notitiæ, ita quòd talis notitia eſt præcisè à tali perfectione obiecti, & nullum aliud obiectum poſſet cauſare notitiam illam, niſi virtualiter contineret ipſum *A.* ſecundùm totam entitatem *A.* vt vt expoſui ſuprà, *q.* 14. Et ſic oportet quòd tale continens ſit neceſſariò perfectum, non dico tantùm intenſiuè, ſicut vnum album eſt perfectius alio, ſcilicet eſſentialiter, & ſpecificè, & ſic vnum individuum quantumcunq; perfectum, non poteſt continere aliud eiuſdem ſpeciei, etiam imperfectiſſimum ſecundùm totam ſuam entitatem, vt patet ſuprà, *q.* 14. ergo nec ſecundùm totam cognoſcibilitatem, nec per conſequens poterit cauſare notitiam illius. Hæc omnia patent ſuprà, *q.* 14. *& in ſecundo, diſt.* 3. *q.* 10. Continens ergo infinita individua ſecundùm totam eorum entitatem, neceſſariò erit infinitum. Et hoc ſi æquè perfectè continet ſimul omnia, ſicut quodlibet ſeorſum, & per conſequens potens cauſare notitiã infinitorum æquè perfectè, ſicut notitiam cuiuſlibet ſeorſum ſumpti, erit formaliter infinitum, cum quodlibet habeat propriam cognoſcibilitatem, ſicut propriam entitatem. *Nota.*

Tertiò præmitto, quòd intellectio, puta lapidis, ſic eſt illius, quòd ei repugnat, quòd ſit alterius obiecti, ſiue perfectioris, ſiue imperfectioris, quia vt ſic, nata eſt præcisè eſſe ab ipſo lapide, vel à continente lapidem ſecundùm totam eius entitatem. Si modo talis intellectio ſimul eſſet etiam alterius lapidis, tunc haberet aliam perfectionem, ſicut & illius alterius lapidis eſt intelligibilis propria intelligibilitate, & ſic dico de aliis. Si ergo eſſet vnica intellectio, quæ actu eſſet infinitorum obiectorum æquè perfectè ſicut cuiuſlibet ſeorſum, & hoc ſecundùm eorum totam intelligibilitatem, illa intellectio eſſet formaliter infinita; patet, quia *A.* eſt intelligibile vt duo, *B.* eſt intelligibile vt tria; ſiue *A.* Poſito quòd ſit intelligibile vt vnum, & *B.* ſimiliter, & *C.* ſimiliter, & ſic in infinitum, adhuc actus intelligendi infinita huiuſmodi æquè perfectè ſimul, ſicut quodlibet ſeorſũ erit infinitus, quia ſic, quodlibet includit propriam intelligibilitatem, & entitatem, ita quòd vnum non poteſt contineri in alio ſecundùm totam ſuam entitatem, & intelligibilitatem, ſed ſi continetur, neceſſariò continetur in perfectiori ſecundùm ſpeciem. Et breuiter non eſt aliqua creatura quantumcunque perfecta, quæ contineat aliam abſolutam ſecundùm totam eius intelligibilitatem, vt ſuprà dixi, *q.* 14. Si ergo eſſet aliqua intellectio, quæ ſimul æquè perfectè eſſet infinitorum obiectorum, etiam ciuſdẽ ſpeciei eſſet formaliter infinita, quia quodlibet includit ſuam propriam perfectionem, & intelligibilitatem concomitantem perfectionem propriam. Et ſic talis intellectio eſſet æquè perfecta, imò pluſquàm eſſent infinitæ intellectiones infinitorum obiectorum, vt patet, & illa eſſet ab aliquo obiecto virtualiter continente infinita obiecta ſecundùm eorum totam entitatem, & intelligibilitatem, ſicut patet de intellectione intellectus diuini. 18. *Speculare.*

Quartò præmito, quòd ſi teneatur, quòd intellectio infinitorum obiectorum ciuſdem ſpeciei 19.

ciei non ſit formaliter infinita, quia fortè vna non adderet alij intellectioni, ſi illæ eſſent diſtinctæ. Sicut ſi eſſent infinitæ partes albi extenſiuè, & tamen totum album eſſet tantùm intenſum vt vnum, quælibet pars eſiet ita intenſa ſicut totum, & non eſſent plures gradus intenſionis, & ſic quamuis in toto ſint infinitæ partes inexiſtentes, quatum quælibet ſit intenſa præcisè vt vnum, non ſequitur quòd totum ſit intenſionis infinitæ, niſi fortè dicator quòd ſi totum album eſſet vnum per ſe reſultans ex infinitis illis, quòd tunc eſſet infinitè intenſum, quia in ſua entitate formali includeret infinitos gradus; ſed in propoſito, album habet plures partes tantùm ratione quantitatis, cui ineſt albedo intenſa vt vnum, quæ vt conſideratur in ſe, eſt omnino indiuiſibilis. Si ergo eſſent infinitæ albedines ſeparatæ à quantitate, & quælibet eſſet intenſa vt vnum, & illæ facerent vnam albedinem, ita quòd tunc eſſet vna albedo, illa fortè includeret infinitatem intenſiuam, quia & infinitos gradus intenſionis, ſic in propoſito de intellectione, quæ eſt omnino indiuiſibilis, vt patet, ſi eſſent infinitæ intellectiones reſpectu infinitorum obiectorum eiuſdem ſpeciei, quælibet haberet proprium gradum intenſionis, & ſi illæ ſic vnirentur, quòd eſſet tantùm vna, tunc illa eſſet intenſiuè infinita, quia includeret infinitos gradus intenſionis: modò ſi actu ponitur vna, quæ ſit infinitorum obiectorum, illa videtur eminenter continere infinitas intellectiones, quæ eſſent infinitorum obiectorum, & hoc fortè eſt probabile. Si tamen nec hoc teneatur, ſed quòd illa intellectio ſit formaliter infinita, quæ eſt infinitorum obiectorum ſpecie diſtinctorum, quia intellectio nata eſſe ab obiecto perfectiori eſſentialiter, eſt perfectior illa, quæ nata eſt eſſe tantùm alterius obiecti eſſentialiter imperfectioris, & ſic ſi eſſet vna infinitorum obiectorum ſpecie diſtinctorum illa eminenter contineret infinitas intellectiones ſpecie diſtinctas, & ſic eſſet formaliter infinita, licèt ſit impoſſibile eſſe infinitas ſpecies ſiue ſimul, ſiue ſucceſſiuè. Tamen ſi aliqua vna intellectio ex ſe eſſet formaliter obiectorum, etiam infinitorum ſecundum ſpeciem, ſi eſſent, illa eſſet formaliter infinita. Sicut ponitur, quòd voluntas diuina formaliter infinita ex hoc, quòd quantùm eſt ex ſua perfectione formali, poſſet eſſe ſimul productiua infinitarum ſpecierum, ita quòd non eſſet repugnantia ex parte voluntatis, ſed tantùm ex parte ſpecierum, vt patet *in primo, diſt.* 2. Vtraque tamen via eſt ſuſtentabilis, rectè intelligendo.

Intellectio eſt formaliter infinita quæ eſt infinitorũ obiectorum.

20. Quintò ſuppono etiam, quòd Doctor hîc non videtur firmiter aſſerrere, quòd ſi intellectio Angeli eſſet omnium obiectorum poſſibilium, & ſic infinitorum, quòd eſſet formaliter infinita, ſed quòd eſſet æqualis perfectionis cum intellectione diuina quantùm ad numerum intelligibilium. Sec quicquid ſit, ſuſtinendo quòd eſſet formaliter infinita. Reſpondeo ad inſtantias. Ad primam dico, quòd quando ponitur intellectio eſſe infinitorum obiectorum, non ponitur præcisè, ipſam includere infinitos reſpectus, imò illi reſpectus præſupponunt intellectionem, ſecundùm totam eius perfectionem, ſed diceretur formaliter infinita, vel quia eminenter contineret infinitas intellectiones infinitorum obiectorum, vel ſaltem per æquiualentiam contineret, & hoc modo ponitur formaliter infinita, etiam poſito quòd nullum reſpectũ includeret, & etiam poſito quòd actu non terminaretur ad obiectum, ſufficit enim quòd ſit talis entitas, quòd ſit nata terminari ad infinita obiecta, & etiam infinitorum obiectorum. Ad ſecundam dico, quòd intellectio diuina eſt ex ſe formaliter infinita, licèt originatiuè, & fundamentaliter hoc habeat ab eſſentia diuina, & ſi nullius alterius obiecti eſſet, adhuc eſſet formaliter infinita. Ex tali tamen perfectione infinita, neceſſariò ſequitur quòd ipſa ſit omnium intelligibilium, & hoc eſt ex redundantia ſuæ infinitæ perfectionis, quòd ſit omnium intelligibilium.

Ad ſecundũ dubium.

Ad tertiam patet quid dicendum ex illis præſuppoſitis. Si teneatur, quòd ſit infinitorum obiectorum eiuſdem ſpeciei, & vt ſic, ſit infinita, patet reſponſio. Si verò teneatur quòd requiratur quòd ſit infinitorum ſecundùm ſpeciem, tunc poneretur ſic ſecundùm Doctorem quòd actus intellectus Angeli ſit tantùm vnus reſpectu omnium obiectorum, ſiue actu ſint, ſiue ſucceſſiuè, & tunc erit infinitus.

Ad tertium dubium.

Ad quartam dico primò, quòd fortè hoc negaretur, quòd æquè perfectè duo ſimul ſicut vnum, vt expoſui *in primo, diſt.* 2. *& in ſecundo diſtinct.* 3. quomodo cauſa finita non poteſt æquè perfectè producere duos effectus ſimul, ſicut quemlibet ſeorſum. Cùm dicitur, quòd Deus poteſt illum cauſare. Dico, quòd etſi ipſe poſſit quantùm in ſe eſt, tamen natura actus non eſt capax quòd vnus, & idem actus ſit æquè perfectè duorum obiectorum ſimul, ſicut vnius tantùm. Dico ſecundo, quòd conceſſo antecedente illo, negatur tamen conſequentia, ſcilicet, quòd ſimul poſſit eſſe infinitorum, quia hîc requiritur maior perfectio. Cùm enim probatur per ſimile de duobus corporibus, &c. Dico, quòd non eſt ſimile, & hoc patuit *in ſecundo, diſt.* 2. quia præcisè requiritur tanta perfectio agentis, ponentis duo corpora in eodem loco materiali, ſicut ponendo infinita, quia hîc tantùm ponitur penetratio dimenſionum.

Ad quartum dubium.

Ad quintam dico primò, quòd ſi reſpectu actus voluntatis non concurrit obiectum, ſed tantùm voluntas, quòd tunc non eſt ſimile, quia ponitur actus intelligendi dependere ab obiecto proprio, à quo habet ſuam perfectionem. Dico ſecundò, quòd etiam talis actus, qui eſſet infinitorum obiectorum, eſſet infinitus, quia voluntas non eſt nata velle plura obiecta ſimul eodem *velle*, æquè perfectè ſimul, ſicut quodlibet ſeorſum; quin requiratur maior perfectio, & in voluntate, & in actu volendi. Si verò teneatur quòd obiectum concurrit actiuè ad actum voluntatis, dico idem de actu voluntatis, quod dico de actu intellectus.

21. *Ad quintum dubium.*

Ad ſextam concedo antecedens, ſed negatur conſequentia propter cauſam ſuperiùs dictam. Si verò poſſet intelligere obiectum infinitum quantum eſt intelligibile, tunc conſequeutia eſſet vera, quia tunc illa intellectio obiecti infiniti eſſet formaliter infinita, quia obiectum eſſet intelligibile intellectione formaliter infinita, & tunc talis intellectio eſſet verè comprehenſiua obiecti infiniti, vt aliàs expoſui.

Ad ſextum dubium.

Ad ſeptimam patet reſponſio ex prædictis.

Ad ſeptimum dubium.

Ad octauam, dico quòd videt diſtinctè lapidem, vno actu, ſcilicet, ſecundùm totum ſuum

Ad octauum dubium.

Reſponſio ad primum dubium.

eſſe

esse quiditatiuum, sed non videt actu infinitas partes lapidis, ita quòd distinctè videat ibi infinita actu, & hoc simul, siue actu, siue pluribus; successiuè tamen potest videre, & hoc distinctis actibus; videt tamen ibi infinitas partes inexistentes, non tamen æquè distinctè simul, sicut solum lapidem. Et de hoc erit sermo prolixior.

Ad nonum dubium. Ad nonam patet responsio, quia non est simile, quia quòd obiectum videatur ab alio, nullam perfectionem formaliter dicit in obiecto, imò accidit sibi, sed quòd idem actus intelligendi sit plurium obiectorum, hoc est perfectionis in actu, vt suprà patuit in illis præsuppositis.

Ad decimum dubium. Ad decimam, & vltimam patet responsio ex præmissis: quia hoc est concomitanter, quòd sit omnium obiectorum.

Tertiò principaliter essent multæ bonæ instantiæ contra tertium principale, sed nolo omnia in dubium pro nunc reuocare, aliàs erit de hoc sermo.

SCHOLIVM.

Certum esse, quòd ad actualem intellectionem causandã concurrunt aliquid ex parte animæ, & obiectum per se, vel per speciem. Vtrum autem horum est per se actiuum, vel principalius, certum non est, & pro vtráque parte adducit Augustinum, & Philosophum. De quo latè 1. dist. 3. q. 7. vbi varias sententias circa hoc refutat.

7. DE secundo [e] primi articuli principalis, certum est, quòd ad actualem intellectionem causandam concurrunt aliquid ipsius animæ intellectiuæ, & obiectum aliquo modo præsens, scilicet vel in se, vel in aliquo repræsentante; sed quod istorum debet poni per se actiuum, respectu intellectionis, auctoritates videntur variè loqui Augustinus 12. super Gen. cap. 29. *Non putandum*, inquit, *est corpus aliquod agere in spiritum, quasi spiritus corpori facienti, materiæ vice subdatur. Omni enim modo præstantior est res, quæ facit illa, de qua facit; nec vllo modo corpus præstantius spiritu: imò spiritus præstantior corpore. Quamuis igitur imago esse incipiat in spiritu, tamen eandem imaginem non corpus in spiritu, sed spiritus in seipso facit celeritate mirabili.* Idem 3. de Anima t. com. 19.

Item idem 10. de Trin. c. 5. *Anima conuoluit, & rapit imagines corporum.*

Pro actiuitate tamen obiecti, videtur dicere 15. de Trin. 10. vel 24. *Formata cogitatio ab ea re, quam scimus; verbum est, quod in corde dicimus.* Et ibidem. *Ex ipsa scientia quam memoria tenemus, nascitur verbum.* Et cap. 12. vel 30. *Verbum est similitudo rei notæ, de qua gignitur, & imago eius.* *Quòd obiectum cõcurrat ad intellectione, suadetur ex Aug. & Phil.*

Philosophus autem videtur loqui pro actiuitate obiecti, quia illud videtur esse principium actiuum, per quod aliquid reducitur de potentia essentiali ad accidentalem. Hoc autem est aliquid ex parte obiecti; quia illud, per quod obiectum est præsens, sub ratione actu intelligibilis, est species causata ab obiecto.

Pro hoc est illud secundi de anima, quod priùs est adductum, scilicet: *Vniuersalia quodammodò sunt in anima.* Tex. 60. *Vnde intelligere in ipsa quidem est cum velit*; ac si diceret, quòd quia obiecta intelligibilia sunt præsentia animæ, ideò ipsa est in potentia accidentali potens intelligere, cum velit.

Sed pro actiuitate potentiæ videtur aliquibus esse illud 9. Metaphys. quòd *speculatio est actio immanens.* Tex. 16. Si autem intellectio non est ab intellectu, sed tantùm ab obiecto: non esset ibi actio immmanens: sed tantùm transiens.

COMMENTARIVS.

22. [e] *DE secundo primi principalis, certum est quòd ad actualem notitiam causandi concurrunt, aliquid ipsius animæ*, &c. Quia tamen Doctor expressè tenet hîc, & in primo, dist. 3. q. 7. quòd vtrunque concurrit, duo faciam, primò recitabo auctoritates declarando eas, & soluam singulatim, secundò adducam opinionem Doctoris. Primò arguitur auctoritatibus, quæ videntur probare quòd sola anima sit totum actiuum respectu intellectionis. Prima est Aug. 12. super Gen. cap. 29. *Non putandum est*, &c. Ista auctoritas tria includit. Primò quòd corpus, id est, res corporalis, non agit in spiritum. Agere in alium est producere aliquid, quod recipitur in illo, in quod agit, sicut ignis agit in lignum, producendo calorem, qui recipitur in ligno; siue agere in aliud est propriè inducere aliquid productum ab agente in illud, in quod agit, & sic receptiuum habet vicem, siue rationem materiæ receptiuæ, & sic habet rationem passiua. Si ergo corpus ageret in spiritum, tunc spiritus aliquid reciperet ab ipso corpore, & sic spiritus haberet rationem materiæ receptiuæ, & sic diceretur subdi corpori actiuo, pro quanto aliquid recipere à corpore agẽte in illum. Secundo ibi, *omni enim modo.* Hîc probat primum, scilicet, quòd corpus non possit agere in spiritum, quia tunc corpus esset perfectius spiritu; patet, quia omne agens præstantius est passo. Et hoc est, quod dicit quòd *res, quæ agit est præstantior illa, de qua agit*, id est, in quam agit; & patet, quia actiuum, vt actiuum, est præstantius passiuo. Tertiò ostendit quomodo causatur imago in spiritu, & dicit quòd non à corpore præsente, sed à seipso spiritu mirabili celeritate, id est, subitò; & sic patet quomodo intellectio non causatur ab obiecto præsertim corporali, sed ab ipsa anima.

Quid sit agere in aliud.

Quomodo agens sit præstantius passo.

23. *An obiectum ſit actiuum reſpectu intellectionis.*

Secunda auctoritas eſt. 10. de Trin. c. 5. *Anima conuoluit*, &c. ex qua auctoritate videtur velle quòd ipſa anima ſit actiua ſuæ operationis, quam auctoritatem etiam expoſui in primo, diſt. 3. diſt. 7. & ibi multæ aliæ auctoritates, & rationes pro iſta poſitione, quas vide ibi.

Deinde adducit auctoritates probantes obiectum eſſe actiuum. Prima auctoritas dicit quòd ipſa cogitatio, ſiue cognitio obiecti, qua ipſum ſcimus, ſiue intelligimus, eſt verbum, quæ cognitio eſt formata, id eſt, cauſata ab ipſo obiecto, & hoc verbum, ſiue cognitionem obiecti in corde dicimus, id eſt, gignimus, ſiue producimus. Secunda accipit ſcientiam habitualem, ſcilicet, pro obiecto relucente in memoria, ſcilicet pro obiecto præſente, vel in ſe, vel in aliquo repræſentante ipſi intellectui, & tunc dicitur verbum teneri in memoria, & ex ipſa ſcientia habituali, ſcilicet obiecto præſente intellectui naſcitur verbum, ſiue notitia ipſius obiecti. Tertia, verbum eſt ſimilitudo, & imago rei notæ, id eſt, quòd cognitio obiecti, quę dicitur verbum eſt ſimilitudo naturalis ipſius obiecti per imitationem, vt patuit ſuprà, q. 13. Et cùm dicit, quòd eſt ſimilitudo rei notæ, id eſt, eſt ſimilitudo obiecti præſentis intellectui, quod obiectũ ſit præſens, dicitur notum habitualiter de quare nota, ſcilicet obiecto habitualiter noto naſcitur verbum, ſiue potentia actualis obiecti.

Deinde adducit auctoritatem Philoſophi, primò pro actiuitate obiecti, ſecundò pro actiuitate potentiæ. De quo primo dicit Doctor quòd *Philoſophus videtur loqui pro actiuitate obiecti, quia illud videtur eſſe principium actiuum, per quod aliquid reducitur de potentia eſſentiali ad accidentalem. Hoc autem eſt aliquid ex parte obiecti, quia illud, per quod obiectum eſt præſens ſub ratione actus intelligibilis.* Patet quia dicimus, quòd lignum eſt in potentia eſſentiali, ſiue remota, ad calefaciendum, & per calorem receptum eſt in potentia accidentali, ſiue propinqua, ideò calor eſt ratio formalis calefaciendi, quia ſine calore non poterit calefacere, & habito calore calefacit. Sic in propoſito, de obiecto, quando intellectus non habet ſpeciem intelligibilem obiecti, eſt in potentia eſſentiali, ſiue remota ad intelligendum obiectum, quia vt ſic, nullo modo poteſt ipſum intelligere: ſed habita ſpecie intelligibili obiecti eſt in potentia accidentali, ſcilicet propinqua, ad intelligendũ ergo, talis ſpecies, per quam obiectum eſt præſens, & tenens vicem obiecti, eſt ratio formalis ipſi intellectui cauſandi notitiam obiecti.

Pro illo eſt illud 2. de Anima quod priùs eſt adductum, *ſcilicet vniuerſalia quodammodò ſunt in anima*, &c. Dicũtur autem obiecta vniuerſalis eſſe in anima per ſpecies intelligibiles obiectorum, quæ formaliter ſunt in anima, vt patet à Doctore *in 1. diſt. 3. q. 6.* Et accipiuntur hìc vniuerſalia in potẽtia remota, ſcil. pro ipſis quiditatibus, vt ibi expoſitũ eſt, quæ immediatè repræſentãtur à ſpeciebus intelligibilibus, vt ibi dixi. *Secundo de anima contex. 60.*

Sed pro actiuitate potentiæ videtur aliquibus eſſe illud 9. Met. quòd *ſpeculatio eſt actio*, &c. Patet, quia intellectio eſt formaliter in intellectu; modò ſi eſſet actiuè ab obiecto, tunc tranſiret in intellectium, non enim poſſet eſſe in obiecto intellecto. Ergo videtur ex iſta auctoritate Philoſophi, quòd intellectio ſit actiuè ab ipſo intellectu, & non ab ipſo obiecto intelligibili. *9. Met. contex. 16.*

SCHOLIVM.

Reſoluit, tam intellectum, quàm obiectum per ſe, vel aliquid eius vicem ſupplens, effectiuè concurrere ad intellectionem; quod latè tractat. 1. d. 3. q. 7. n. 20. Próbat primo ex Aug. Secundò, quia quando obiectum adeſt præſens intellectui, poteſt eſſe actualis intellectio; ergo tunc eſt cauſa eius actiua; & neceſſariò eſt ſolus intellectus, vel ſolum obiectum, vel ambo ſimul. Quòd non ſit obiectum tantùm, probat primò, quia quandóque eſt imperfectius intellectione, vt ſi eſt ſenſibile, quoad intuitionem eius. Secundò, conatus maior facit ad perfectiorem intellectionem. Tertiò, operatio non eſſet perfectio per ſe intellectus, quia eliceret eam mediante accidente per accidens, ſicut quando lignum calefacit. De hoc latè Doct. 1. d. 3. q 7. n. 7. 16. 17. vbi multis refutat ſententiam Goffred. quæ etiam videtur D. Thomæ, dantem totam actiuitatem obiecto, vel ſpeciei. Quòd verò intellectus non ſit tota cauſa intellectionis, probat, quia actus eſt ſimilitudo obiecti, ab eo accipit ſpeciem, & eſſentialiter dependet. De quo latè Doctor 1. d. 3. q. 7. n. 3. refutans Henric. tribuentem totam actiuitatem reſpectu intellectionis, animæ.

Intellectus & obiectũ coagunt ad intellectionem 1. d. 3. q. 7. nu. 20.

DE iſto articulo [f] poteſt dici, quòd vtrunque concurrit in ratione principij actiui reſpectu intellectionis: aliquid, ſcilicet ipſius animæ, & ipſum obiectum, vel aliquid ex parte obiecti. Et hoc videtur haberi ab Auguſtino 9. de Trin. cap. vlt. *Liquidò*, inquit, *tenendum eſt, quòd omnis res quantuncunque cognoſcimus, congenerat in nobis notitiam ſui. Ab vtróque enim pariter notitia, ſcilicet à cognoſcente, & cognito.* Ex 2. de Trin. c. 1. vel 5. *ex viſibili & vidente & gignitur viſio*, Et licèt ibi ſubdat, *informatio ſenſus, quæ viſio dicitur, à ſolo imprimitur corpore, quod videtur.* Hoc non eſt contra illud: quia æquiuocè accipitur hoc nomen, *viſio*: primò pro actu videndi: ſecundò pro ipſa ſimilitudine rei viſæ, & illa à ſolo corpore cauſatur. Et iſta æquiuocatio poteſt colligi ex multis verbis illius capituli. 8.

Quando obiectum eſt præſens intellectui, haberi poteſt notitia, non aliter.

Pro hac concluſione videtur eſſe ratio [g]: quoniam quando obiectum intelligibile eſt actu præſens intellectui, poteſt haberi intellectio actualis illius obiecti, ſed nõ poteſt haberi ſine principio perfectè actiuo: igitur vel alterum illorum tantùm eſt perfectè principiũ actiuũ, vel ambo integrãtvnũ principiũ perfectè actiuũ: ita quòd vtrũque ſit partiale actiuũ. Quòd autẽ neutrũ ſit perfectè principium actiuum, probatur.

Obiectum non eſt cauſa totalis intellect. onis.

Primò de obiecto: quia aliquod obiectum non eſt nobilius ipſa intellectione, ſicut accidens ſenſibile: & principium actiuum perfectum, quando eſt æquiuocum, neceſſariò eſt perfectius forma cauſata.

Secundò

Secundò probatur idem [h] quia obiecto exiſtente æquè præſente intellectui, ſi maior eſt conatus, & maior intentio ad intelligendum, perfectior poteſt haberi intellectio: & hîc videtur, quia perfectius veſtigium derelinquitur; igitur maior intentio voluntatis cauſat aliquo modo perfectiorem intellectionem: quod non videretur probabile, ſi ſolum obiectum eſſet cauſa actiua eius, quia illud videretur ſemper agere ſecundùm vltimum potentiæ, cùm ſit agens naturale non liberum per eſſentiam. Patet ſed nec liberum per participationem videtur, cùm non ſit in eadem natura cum voluntate.

Maior conatus facit ad perfectiorem intellectionẽ.

9. Tertiò oſtenditur idem ſic: [i] Operatio illa non eſt, per ſe perfectio agentis, quam ipſum elicit præcisè mediante aliquo ſuo accidente per accidens. Exemplum: *calefacere* vel etiam *calere* non eſt per ſe perfectio ligni calidi: quia non competit ſibi niſi per calorem, qui eſt accidens eius: illud autem, à quo obiectum aliud ab anima, eſt præſens intellectui, eſt eius accidens per accidens: quia quandoque contingenter ineſt: quandoque non: igitur ſi ſolum illud eſt principium actiuum reſpectu intellectionis: intellectio non eſſet propria perfectio intellectus, vel hominis.

Intellectio ſi ab obiecto tantùm eſſet, non eſſet perfectio intellectus.

Item ſecundò probatur, quòd nec totalis actiuitas conueniat intellectui: quia actus videtur propria ſimilitudo obiecti. Videtur etiam ſortiri ſpeciem ab obiecto, licèt non ſicut à principio formali intrinſeco: tamen ſicut à per ſe principio extrinſeco. Videtur etiam eſſentialiter dependere ab obiecto, propter quod refertur ad ipſum in tertio modo relatiuorum: hoc autem non videretur verum, [k] ſi obiectum eſſet tantùm cauſa per accidens: vel cauſa, ſine qua non.

Intellectio non fit à ſola intellectu.

Concedo igitur auctoritates prius adductas ad quaſcunque affirmatiuas, ſiue de intellectu, ſiue de obiecto. Verum quidem eſt, quòd vtrúmque iſtorum aliquo modo eſt actiuum ad intellectionem, ſed actiuum partiale: ambo autem integrant vnum actiuum totale.

COMMENTARIVS.

24. *Intellectus, & obiectum concurrunt in ratione principij actiui reſpectu intellectionis*

f *De iſto articulo.* Doctor priùs ponit intentionem ſuam, & pòſt ſoluit rationes ſiue auctoritates pro vtráque parte. Dicit ergo, quòd *vtrumque*, ſcilicet intellectus, & obiectum *concurrit in ratione principij actiui reſpectu intellectionis.* Et hoc videtur haberi ex Aug. &c.

g Deinde adducit rationes pro concluſione, quia *quando obiectum eſt præſens intellectui, poteſt haberi intellectio actualis illius obiecti*, &c. Sequitur: *Principium perfectè actuum quando eſt æquiuocum, neceſſario eſt per fectius forma cauſata*, vt patet *in* 4. *diſt.* 12. & dicit *perfectius forma cauſata*, quia propriè dicitur cauſari totum, & non forma informans, ſicut dicimus album cauſatur, & non propriè albedo, ſicut intelligens cauſatur, & non intellectio, modò non dicitur perfectius toto, vt comprehendit vtrúque, ſed perfectius forma informante cauſata.

h *Secundò probatur idem*, &c.

In iſta ratione nota aliqua primò quòd intellectio elicita maiori conatu eſt perfectior, ſcilicet intenſiuè; patet, quia ſubſtantia, & intenſio actus eſt à cauſa actus, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 17. Ab eodem enim eſt intenſio, & ſubſtantia actus: modò quando cauſa agit maiori conatu, id eſt, maiori virtute, tunc producit perfectiorem actum, ſicut patet quando aliquis toto conatu figitur in viſibili, tunc perfectior, & intenſior viſio cauſatur. Secundò nota, quòd intellectus ſibi derelictus ſemper agit actuali conatu, quando obiectum eſt æquè præſens, ita quòd maior & minor conatus non eſt ab intellectu vt intellectus, ſed hoc eſt à voluntate ſic intelligendo, quòd poteſt firmare intellectum in actu intelligendi, & quantò plus firmatur à voluntate, tantò intenſiùs, & maiori conatu intelligit. Sed de hoc vide Doctorem *in* 2. *d.* 42. vbi hanc materiam prolixè expoſui.

i Tertiò principaliter oſtendit ſic; *operatio illa non eſt per ſe perfectio agentis, quam ipſum elicit mediante aliquo ſuo accidente præcisè per accidens*, &c. Sequitur: *igitur ſi ſolum illud eſt principium actiuum reſpectu intellectionis, intellectio non eſſet propria perfectio intellectus, vel hominis.* Patet, quia non in eſſet ipſi per aliquod ſibi intrinſecum, ſed merè per extrinſecum, quia tantùm per ſpeciem intelligibilem obiecti, quæ eſt ipſi intellectui tantùm accidens per accidens, & ſic eſſet multùm vilifacere naturam ita perfectam, quæ tamen dignificari debet quantum poteſt, niſi appareat manifeſta contradictio; hîc autem nulla apparet contradictio.

k *Hoc non videtur verum, ſi obiectum eſſet tantùm cauſa per accidens, vel cauſa ſine qua non.* Patet, quia anima per accidens, vel à cauſa ſine qua non, nihil per ſe, & eſſentialiter dependet vt menſuratum à menſura. Et aduerte, cùm dicit de ſimilitudine obiecti, debet intelligi de ſimilitudine per imitationem, & illa, & tunc obiectum eſt cauſa intellectionis, vel ſaltem, aliquid virtualiter continens illud, ſic intelligendo, quòd actus intelligendi immutetur eſſentialiter obiectum. Et de hoc ſatis dictum eſt in quæſt. 13. quodlibet. & in primo, diſt. 3. quæſt. 7. *Nota.*

Cætera vſque ibi: *De tertio primi principalis*, patent ex dictis hîc & in primo, diſt. 3. q. 8. & diſt. 17.

SCHOLIVM.

Explicat quomodo obiectum, & intellectus ſint duæ concauſæ diuerſæ rationis, quarum neutra ab altera accipit virtutem. De quo latè, 1. diſt. 3. q. 7. nu. 20. & q. 8. nu. 2. Probat intellectum eſſe principaliorem cauſam reſpectu intellectionis, ad quam naturaliter mouetur, non verò reſpectu viſionis beatæ. Explicat loca Auguſtin. & Philoſophi conformiter ad reſolutionem ſuam, de effectiuo concurſu vtriuſque cauſæ ad intellectionem. Vide eum, 1. diſt. 3. q. 7. nu. 37. vbi ſoluit argumenta tribuentium totam actiuitatem ſpeciei; & nu. 27. vbi ſoluit argumenta Goffredi negantis omnem actiuitatem animæ, & nu. 24. vbi refellit argumenta Henrici tribuentis totam actiuitatem ipſi animæ.

SEd hîc ſunt duo dubia. Primum quomodo iſta conſtituunt vnum perfectum principium. Secundum de quibuſdam auctoritatibus adductis, puta de illa Auguſtini *Ex ipſa ſcientia naſcitur verbum*, quomodo iſta facit pro obiecto: & ſimiliter illa Ariſtotelis 2 de Anima, *ſcientia autem vniuerſalium eſt.* 10.

Ad primum dico, quòd cauſæ concurrentes quandoque ſunt eiuſdem rationis, & ordinis, vt plures trahentes nauem: quandoque verò ſunt alterius rationis, & ordinis: & hoc dupliciter; quandoque poſterior habet virtutem ſuam à priore. Exemplum, Sol, & pater in generatione hominis: quandoque poſterior non habet virtutem ſuam à priore; nec dependet in habendo ſuam virtutem ab ea, ſed tantùm dependet ab ea in agendo ſecundùm ſuam virtutem: ita quòd ſuperior principaliùs agit, & inferior minùs principaliter agit. Exemplum fortè de patre, & matre in generatione prolis: vt enim videtur haberi ex 16. *de Animalibus*. Mater aliquo modo ſe habet actiuè, quòd videtur rationabile: cùm formam eiuſdem ſpeciei conſequatur virtus eiuſdem ſpeciei. Mas autem, & fœmina non differunt ſpecificè ſecundùm Philoſophum 10. *Metaph.* Mater autem virtutem ſuam actiuam non habet à patre, nec in habendo ipſam ab illo dependet, ſed dependet ab ipſo in agendo ſecundùm ipſam virtutem, & agit minùs principaliter.

Vide 1. de Gen. animalium ad finem. Tex. 25. *Mater actiuè concurrit ad generationem.* *Intellectus & obiectũ ſunt duæ cauſæ, diuerſo rationis, & neutra ab altera accipit virtutem* 1. d. 3. q. 7.

Ad propoſitum, intellectus & obiectum non concurrunt primo modo: quia ille concurſus non eſt neceſſarius ex ratione concurrentium, ſed tantùm ex defectu virtutis in vno: quia ſi duplicaretur virtus vnius, ipſum ſolum ſufficeret; non ſic hîc; quia quantuncunque ſit obiectum perfectum, vel intellectus perfectus, neutrum tamen cauſaret actum ſine alio, nec concurrunt ſecundo modo: quia intellectus non habet virtutem ſuam actiuam ab obiecto: nec è conuerſo. Tertiò igitur modo poſſunt dici concurrere.

Quod autem eorum ſit principalius non oportet diſcutere.

Quære 3. d. 1. q. pen. *Quid ſit ſecundum Aug. verbum gigni de memoria de ſcientia de obiecto.* 11.

Ad ſecundum dico, quòd iſta tria accipit Auguſtinus pro eodem, verbum gigni de memoria, & verbum gigni de ſcientia in memoria: & verbum gigni de re nota: quia per ſcientiam intelligit actum primum, per quem anima eſt in actu ſufficienti ad actum intelligendi, & in virtute illius primi actus gignitur verbum, & in illo actu primo relucet obiectum: & pro tanto dicitur gigni de obiecto; igitur de ſcientia gignitur, vt de principio formali gignendi: de obiecto autem vt relucente in illo principio: de memoria verò vt continente illud principium, ita quòd omnes tales auctoritates Auguſtini ſecundùm intentionem illius loquuntur pro auctoritate obiecti.

2. de anima 1. 2. & 5. & 3. de Anima tit. 8. & 8. Phyſ. t. 32. Conſimiliter & illæ auctoritates Ariſtotelis, quæ dicunt, quòd *per ſcientiam poſſumus intelligere cùm volumus*; & in ſecundo de Anima, *ſcientia eſt vniuerſalium*, & in tertio de Anima. *Cùm autem vnaquaque fiant*, vt habetur ſuprà.

Scientia eſt ratio ſecũdum quam memoria eſt gignens. 12.

Et eſt intelligendum, quòd tam Auguſtinus, quàm Ariſtoteles accipit ſcientiam non pro habitu illo acquiſito ex actibus frequentatis, & facilitante ad ſimiles actus, ſed pro illo, per quod obiectum eſt præſens, vt actu intelligibile, ſiue ponatur ſpecies intelligibilis, ſiue aliquid aliud. Scientia enim eſt illud ſecundùm Ariſtotelem, ſecundùm quòd anima educitur de potentia eſſentiali ad accidentalem. Hoc autem præcedit omnem actualem intellectionem: quia illa eſt terminus potentiæ accidentalis. Scientia enim acquiſita ex actibus, & facilitans ad conſiderandum, non præcedit omnem actum intelligendi.

Similiter apud Auguſtinum. Scientia eſt formalis ratio, ſecundùm quam memoria eſt patiens, ſiue gignens. Iſta autem ſcientia acquiſita ex multis conſiderationibus

non

non eſt formalis ratio gignendi quamcunque intellectionem: imò gignitur ex multis præcedentibus.

Si dicas, quòd illa auctoritas 12. *ſuper Gen.* non affirmat tantùm de anima: ſed etiam negat obiectum agere in animam.

Similiter Ariſtoteles non tantùm conceditur obiectum agere, ſed videtur negare intellectum agere: quia videtur ponere quòd *intelligere ſit pati quoddam.*

Ad primum poſſet dici quòd Auguſtinus negat ibi obiectum agere in animam immediatè ſecundùm *eſſe* materiale, quod habet extra animam. 2. & 3. de Anima.

Ad ſecundum, Ariſtoteles videtur frequentiùs loqui pro actiuitate obiecti, & paſſibilitate potentiæ. Cuius ratio eſt: quia communiter locutus eſt de potentiis animæ, inquantùm ſunt illa, quibus formaliter poſſumus operari, puta de ſenſu, inquantùm eſt, quo poſſumus formaliter ſentire; & de intellectu, quo intelligere: ſicut loquitur de anima, vt eſt illud, quo formaliter viuimus: nunc autem licèt intellectus actiuè cauſet intellectionem, non tamen dicitur intelligere inquantùm cauſat: quia ſi Deus cauſaret illam eandem intellectionem, non tamen dicitur intelligere illa intellectione; ſed intellectus ille, in quo cauſatur intellectio: igitur & modò intellectus dicitur intelligere, non quia cauſat, ſed quia recipit intellectionem. Et ſic verum eſt quòd *intelligere eſt quoddam pati:* quia intellectum intelligere non eſt niſi ipſum recipere intellectionem. Iſta autem auctoritas 9. *Metaphyſicæ* ſi faciat pro actiuitate obiecti, vel non, patet ex quæſtione de actu cognoſcendi, & appetendi. 2. de Anima tex. 24. ſq. 13. ſup.

SCHOLIVM.

Ponit primò quatuor argumenta ſuadentia intellectum agentem, tantùm eſſe actiuum, & poſſibilem minimè actiuum eſſe. Secundò, adducit alia quatuor argumenta ſuadentia intellectum poſſibilem eſſe actiuum.

13. DE tertio primi articuli principalis, videndum eſt an illud in parte intellectiua, quod eſt actiuum ad intellectionem, ſic intellectus agens vel poſſibilis. Videtur quòd agens: quia intellectus poſſibilis recipit intellectionem: ſi igitur cum hoc ſit actiuus reſpectu intellectionis: pari ratione poſſet dici quòd reſpectu ſpeciei intelligibilis, quam recipit, eſſet actiuus, & ita non requireretur intellectus agens ad aliquem actum in intellectu. *Arguitur varie, poſſibilem nõ eſſe actiuum.*

Confirmatur illud: quia actiuum, & paſſiuum diſtinguunt potentias in anima. 3. de Anima t. 17.

Secundò ad idem ſic. Philoſophus 3. *de Anima* diſtinguens intellectum agentem à poſſibili, ſic ait: *Eſt enim intellectus hic quidem talis, quod eſt omnia fieri; & de agente: ille autem, quo eſt omnia facere.* Ex hoc videtur ſequi quòd intellectus agens adæquatur poſſibili in ratione actiui, & paſſiui. Eſt igitur actiuus, & omne illud, cuius poſſibilis eſt receptiuus, & per conſequens ad intellectionem. Vide 3. de Anima, te. 37. & 38.

Præterea idem ſequitur de intellectu agente, *eſt ſicut habitus quidam, & vt lumen:* lumen autem intellectuale videtur eſſe principium actiuum cognoſcendi veritates intelligibiles, ſecundùm illud 12. de Trin. 15. *Mens rebus intelligibilibus naturali ordine, diſponente conditore, ſubiecta, ſic iſta videt in quadam luce ſui generis incorporea, quemadmodum oculus carnis videt, quæ in hac corporea luce circum adjacent.* al. ſubiuncta.

Præterea ibidem ſequitur: *ſemper nobilius eſt agens patiente, & principium materia; igitur impaſſibilis eſt ſubſtantia in actu:* igitur vult quòd intellectus agens eſt nobilior poſſibili, vel ſaltem non minùs nobilis; nunc autem imago conſiſtit in eo, quod optimum eſt in noſtra natura, vt probatur in primo articulo per Auguſtini: igitur intellectus agens pertinet ad imaginem, ſed non poteſt pertinere niſi ad memoriam: (patet) ſed cùm memoria habeat conſeruare obiectum, vel ſpeciem obiecti, & exprimere, vel gignere notitiam actualem eius; Patet, quòd intellectui agenti non poteſt competere primum: quia non eſt virtus receptiua, nec conſeruatiua: igitur competit ſibi ſecundum, ſcilicet exprimere notitiam. Tex. 19.

Sed pro alia parte, ſcilicet intellectu poſſibili arguitur primò per illud Ariſtotelis *quòd intellectus agens eſt ſicut lumen.* Commentator vult ibi, quòd ſicut lumen facit quodammodò potentia colorem actu colorem, ſic intellectus agens facit de potentia intelligibili actu intelligibile: igitur actus eius terminatur ad obiectum actu intelligibile, & hoc præcedit intellectionem. Tex. c. 19. Com. 19. Ad finem.

Confirmatur per illud 3. *de Anima, com.* 18. vbi vult Commentator, quòd ſi res haberent *eſſe* eo modo, quo poſuit Plato, non oporteret ponere intellectum Agentem; igitur non ponitur niſi vt per ipſum fiat obiectum actu vniuerſale; ſed hoc præcedit actualem intellectionem.

Com. 18. 3. de Anima, vbi ſup. Vide in 4. d. 45. q. 1.

Præterea ſecundo, ſecundùm Commentatorem, intellectus agens ponitur, vt per ipſum transferatur obiectum de ordine in ordinẽ. Quòd ſic intelligi poteſt de ordine ſenſibiliũ ad ordinem intelligibiliũ, & per conſequens de ordine corporaliũ ad ordinem ſpiritualium; & quare requiritur ibi aliquod transferens proprium; ratio videtur eſſe, quia agens, quod habet *eſſe* corporale, non habet rationem agentis, niſi in paſſum corporale, propter hoc, quòd tale agens requirit paſſum approximatum ſibi localiter; quia ſi non eſſet localiter præſens, eſſet tali agenti quaſi non præſens: igitur nunquam aliquod corporale poteſt eſſe ratio immediatè cauſandi aliquod ſpirituale, nec per conſequens transferendi ab illo ordine ad illum ordinem. Et iſta videtur eſſe ratio Auguſtini 12. *ſuper Gen.* 29. Sed quando obiectum fit de actu intelligibili, actu intellectum, non transfertur ſic de ordine ad ordinem: igitur non requiritur ibi intellectus agens.

Munus agẽtis trãsferre de ordine materiali, ad ſpirituale.

Confirmatur, quia ad hoc, quòd intellectum fiat actu volitum, non ponitur talis trãſlatio ab ordine in ordinem; & hoc ideò eſt, quia actu intellectum eſt ſufficienter proportionatũ voluntati. Cùm igitur actu intelligibile habẽs *eſſe* in memoria intellectiua, ſit æquè ſufficienter proportionatum intelligibile, ad hoc ſcilicet, vt ſit actu intellectum, ſequitur quòd ibi nõ requiritur virtus transferens de ordine ad ordinem.

Præterea tertiò, ſi intellectus agens eſſet per ſe actiuus ad intellectionem actualem, pari ratione vbicunque poneretur potentiã eſſe actiuã ad propriã operationem, & cum hoc etiam potentiã receptiuã talis operationis, ibi eſſet diſtinguere potentiã agentem, & poſſibilem: vtpote voluntatem agentẽ, & voluntatẽ poſſibilẽ, ſecundùm communem opinionem quæ ponit voluntatem actiuam, & etiam receptiuam volitionis; & ſimiliter ſi ſenſus ponatur actiuus, propter hoc fortè, quòd ſenſatio videtur nobilior ipſo obiecto ſenſibili extrà, eſſet diſtinguendum de ſenſu agente, & poſſibili. Cùm igitur Philoſophus iſtam diſtinctionem de agente, & poſſibili nuſquam ponat ibi, niſi in intellectu, ſequitur quòd iſta differentia non eſt propter illa, quæ communiter inueniuntur in aliis potentiis, & ita non propter agere & recipere actionem. 15.

An propter agere & pati dicitur intellectus agens & poſſibilis.

Præterea quartò, videtur eſſe contra illud idem 9. de Trin. & vlt. *à cognoſcente, & cognito paritur notitia*; intellectus autem agens non eſt cognoſcens, ſed ſolum poſſibilis: igitur ab illo paritur intellectio, & per conſequens actiuè ſe habet reſpectu intellectionis.

SCHOLIVM.

Si teneatur prima via tribuens totam actiuitatem intellectui agenti; dicendum erit, quòd habet duas actiones; vnam, qua transfert obiectum de ordine corporalium ad ſpiritualium, faciendo de potentia intelligibili actu intelligibile; alteram, qua facit de potentia intellecto actu intellectum, producendo intellectionem. Iuxta hoc dat modum reſpondendi argumẽtis in contrarium, poſitis, num. 14. *Authoritates addũctæ loquuntur de prima actione intellectus agentis, quia hæc eſt magis propria, quia nulli alij potentiæ competit: ſed non negant ei ſecundam actionem, licèt de ea mentionem non faciant, quia eſt communis cum aliis potentiis.*

16. DE iſto articulo ſi prima via tenetur, poſſet dici quòd intellectus agens habet duas actiones ordinatas. Prima eſt facere de potentia intelligibili actu intelligibile, vel de potentia vniuerſali actu vniuerſale. Secunda eſt, facere de potentiâ intellecto actu intellectum. Primum intelligitur ſic, quòd virtute intellectus agentis de phantaſmate in phantaſia gignitur ſpecies intelligibilis in intellectu, vel aliqua ratio, in qua actu relucet intelligibile, quæ breuiter loquẽdo dicatur ſpecies intelligibilis: & iſtã gignitionem realẽ repræſentatiui de repræſentatiuo dicitur concomitari quædã gignitio metaphorica obiecti de obiecto, ſc. intelligibilis de imaginabili: quod ideò rationabiliter dicitur, quia tale *eſſe* obiectiuum habet obiectum in *repræſentari*; quale habet repræſentatiuum correſpondens; & ideò tranſlatione reali facta in repræſentatiuo, quando de corporali gignitur ſpirituale, ſcilicet de repræſentatiuo

Duæ actiones intellectus agentis.

Imaginabile quomodo ſit intelligibile.

ſingulari

ſingulari gignitur repræſentatiuum vniuerſale, conſimilis dicitur, vel intelligitur tranſlatio in obiectis de corporali ad ſpirituale, vel de ſingulari ad vniuerſale.

Doctrina ſingularis. Intellectus agens facit de potentia intellecto, actu intellectum.

Secunda actio poneretur [m] per quam de potentiâ intellecto fieret actu intellectum. Vbi ſimiliter intelligitur factio metaphorica ex parte obiectorum correſpondens factioni reali ex parte eorum, quibus tenditur in obiecta: quia realiter ſpeciem intelligibilem ſequitur actualis intellectio, & ſicut prima tranſlatio de potentia ad actum: ſic etiam ſecunda diceretur fieri per intellectum agentem, tam ex parte obiectorum, & hoc metaphoricè; quàm ex parte illorum, in quibus relucent obiecta, & hoc realiter, pro tanto, ſcilicet quòd virtute intellectus agentis de phantaſmate gigneretur ſpecies intelligibilis, & ſic metaphoricè de potentia intelligibili gigneretur actu intelligibile; & ſecundò virtute ſpeciei intelligibilis gigneretur actualis intellectio, & ſic metaphoricè loquendo in obiectis de potentia in intellecto fieret actu intellectum.

Duplex paſſio in poſſibili reſpectu intellectus agentis.

17 Conſimiliter poſſet poni duplex paſſio ordinata in intellectu poſſibili correſpondēs iſti duplici actioni intellectus agentis; quarū prima eſſet receptio ſpeciei intelligibilis à phantaſmate per primam actionem intellectus agentis: & ſecunda eſſet receptio intellectionis à ſpecie intelligibili per ſecundam actionem intellectus agentis. Et ſecundùm hoc diceretur, quòd ad memoriam intellectiuam pertinent intellectus agens, & poſſibilis. Agens quidem, non quantùm ad primam actionem, quæ eſt facere de potentia intelligibili actu intelligibile: imò illius actionis terminus eſt memoria in actu, quia per illam actionem eſt intellectus habens obiectum actu intelligibile ſibi præſens. Sed quantùm ad ſecundam actionem, quia cùm memoriæ ſit exprimere actualem notitiam, vel intellectionem: & intellectus agentis ſecunda actio ſit agere ad iſtam actionem: intellectus [n] quantùm ad ſecundam eius actionem, includeretur in memoria. Intellectus autem poſſibilis, quantùm ad primam eius receptionem, qua ſcilicet, recipit actu intelligibile ſibi præſens, dicitur memoria: & quantùm ad ſecundam receptionem, ſcilicet actualis intellectionis, dicitur intelligentia.

Sola potentia intellectiua diuiditur in agentem, & poſſibilem.

Et ſecundùm hoc [o] reſponderi poſſet ad illa, quæ videntur adducta in contrarium, per hoc quòd actio abſtrahendi, quæ eſt prima actio intellectus agentis, eſt magis propria ſibi, quàm ſecunda, quæ eſt cauſare intellectionem; quia illa poteſt competere aliis potentiis; nulla autem alia transfert obiectum ſuum de ordine ad ordinem, ſic intelligendo de ordine corporalium ad ordinem ſpiritualium: imò voluntas, licèt cauſando actum ſuum, ſecundùm aliquos, per hoc metaphoricè transferat obiectum ſuum de ordine intelligibilium ad ordinem appetibilium; tamen iſta tranſlatio non requirit voluntatem agentem, ſic intelligendo, hoc eſt, præparantem obiectum ſuum, vt ſit actu volibile, ſicut intellectus agens præparat obiectum ſuum, vt ſit actu intelligibile; quia quando obiectum eſt actu intellectum, eſt actu volibile. Non igitur requiritur aliqua actio præparans obiectum voluntati. [p] Illæ igitur auctoritates affirmant, quòd verum eſt primo actu intellectus agentis. Etſi quandoque dicatur, quòd propter illum ſolum ponitur intellectus agens, verum eſt, vt talis virtus eſt propria intellectui; quia eſt ibi tantùm potentia præparans obiectum: præter ſecundum enim actum, non eſt propriè in intellectu talis virtus agens. Nam aliæ potentiæ poſſunt agere ad operationem, præſuppoſito obiecto.

COMMENTARIVS.

25. *Quomodo ſe habeat intellectus agens.*

1 *DE iſto articulo ſi prima via teneatur*, ſcilic. quòd intellectus agens ſit actiuus, poſſet dici tam agens, quàm poſſibilis, habet duas actiones ordinatas, ſic intelligendo, quòd intellectus agens reſpectu illarum actionum, puta ſpeciei intelligibilis, & intellectionis actualis actiuè ſe habet, & potentialis reſpectu earum merè paſſiuè ſe habet, vt ipſe inferius exponit. Primò ergo exponit de illis, ad quas agens actiuè ſe haber, prima ergo actio eſt facere de potentia intelligibili, actu intelligibile, vel de potentia vniuerſali actu vniuerſale. Secunda eſt facere de potentia intellectu, actu intellectum; prima, ſcilicet actio, quæ eſt verè realis (qui terminatur ad terminum verè realem, ſcilicet ad ſpeciem intelligibilem, quæ eſt qualitas abſoluta) intelligitur ſic, quòd virtute intellectus agentis de phantaſmate in phantaſia gignitur ſpecies intelligibilis in intellectu, vel aliqua ratio, in qua actu relucet intelligibile, quæ breuiter loquendo dicatur ſpecies intelligibilis. Cùm dicit, quòd gignitur ſpecies intelligibilis de phantaſmate, non intelligitur ly *de* vt de cauſa materiali, ſed ly *de* intelligitur virtualiter, id eſt, quòd gignitur ſpecies intelligibilis de phantaſmate, quia phantaſma continet eam virtualiter, partialiter tamen, vt expoſitum eſt in primo, diſt. 3. quæſt. 6. Et ſic phantaſma, &

intellectus agens ſunt duæ cauſæ partiales integrantes vnam totalem reſpectu ſpeciei intelligibilis, licèt intellectus agens ſit cauſa principalis, vt patuit *in primo, diſt. 3. quæſt.* 8. & hæc gignitio ſpeciei eſt verè realis, eo quòd ad terminum realem, ſcilicet ad ſpeciem vt dixi. *Et ad iſtam gignitionem realem repræſentatiui*, ſcilicet ſpeciei intelligibilis, *de repræſentatiuo*, ſcilic. phantaſmate, *dicitur concomitari quadam gignitio metaphorica*, (quæ dicitur metaphorica, quia non terminatur ad terminum realem, nec eſt à cauſa realiter agente) *obiecti de obiecto*, ſcil. *intelligibilis de imaginabili*, id eſt, quòd quando realiter de phantaſmate, quod repræſentatiuum obiecti, habentis *eſſe* tantùm imaginabile, gignitur ſpecies intelligibilis, quæ eſt repræſentatiua obiecti habentis *eſſe* intelligibile, tunc concomitatur alia gignitio metaphorica, ſcilicet de obiecto imaginabili gignitur obiectum intelligibile.

26. *Exemplum.* Pono exemplum, ſpecies albi exiſtens in virtute phantaſtica repræſentat ipſum album ſingulare cum hîc, & nunc, ſiue album exiſtat, ſiue non, & tunc album vt ſic repræſentatum, habet *eſſe* tantùm imaginabile, quia tunc virtus phantaſtica cum illa ſpecie repræſentante, quæ propriè dicitur phantaſma, poteſt cauſare actum imaginandi terminum ad album ſic repræſentatum; cauſata verò ſpecie intelligibili albi ab ipſo phantaſmate, & intellectu agente, quæ eſt ſpecies intelligibilis repræſentat ipſum album, non vt ſingulare, ſed tantùm in vniuerſali, quia eſt repræſentatiua quiditatis non ſingularis, nec cum conditionibus ſingularibus, vt patuit *in primo, diſt. 3. quæſt. 6.* Tunc album ſic repræſentatum habet *eſſe* actu intelligibile, quia tunc immediatè poteſt cauſari actualis intellectio terminata ad album in vniuerſali. Et ſic poteſt concedi quòd album vt habet *eſſe* intelligibile, gignitur de albo vt habente *eſſe* intelligibile, & iſta gignitio dicitur tantùm metaphorica, quia album vt ſic præſens phantaſmati, habet eſſe tantùm ſecundùm *quid*; & ſimiliter album vt præſens ſpeciei intelligibili, habet tantùm *eſſe* ſecundùm *quid*. Et ideò conceditur quòd gignitur intelligibile ab imaginabili metaphoricè, non quòd imaginabile aliquomodo cauſet, ſed ex hoc ſolo, quia à phantaſmate partialiter cauſatur ſpecies intelligibilis verè realiter, & quia phantaſma repræſentat illud idem obiectum cum obiecti conditionibus materialibus, & ſic habet *eſſe* imaginabile. Et ſpecies intelligibilis repræſentat in vniuerſali, & non ſub conditionibus materialibus, & tunc habet *eſſe* intelligibile. Et hoc eſt quod dicit ibi: *Quod ideò rationabiliter dicitur, quia tale* eſſe *obiectiuum habet obiectum in* repræſentari, *quale habet repræſentatiuum correſpondens*, &c. Et vult dicere, quòd quando vna ſpecies obiecti gignitur de alia ſpecie eiuſdem obiecti eo modo, quo ſpecies genita repræſentat obiectum, & gignens repræſentat, quod etiam eodem modo dicitur vnum obiectum gigni de alio. Cùm ergo ſpecies in phantaſia, quæ dicitur phãtaſma ſit verè corporalis, quia informat, organum corporale, & ſpecies intelligibilis ſpiritualis, quia informat immediatè intellectum; & ſimiliter phantaſma repræſentat corporale, quia obiectum cum conditionibus corporalibus, & ſpecies intelligibilis repræſentat vniuerſale, ſiue naturam in *eſſe* quiditatiuo, ſequitur quòd quando ſpecies ſpiritualis gignitur de corporali, quòd etiã obiectum repræſentatiuum per ſpeciem ſpiritualem dicitur gigni ab obiecto corporali, quia ab obiecto vt repræſentato à ſpecie corporali, ſcilicet phantaſmate.

27. *Nota*

m *Secunda actio poneretur per quam de potentia intellecto fieret actu intellectũ*, &c. Et nota, quòd *obiectum potentia intellectum* accipitur pro obiecto actu imaginato, & *actu intellectũ* accipitur pro obiecto actu ab intellectu cognito. Eſt ergo realis gignitio primò phãtaſmatis, in quo relucet obiectum imaginabile; ſecundò, ſpeciei intelligibilis, in qua relucet obiectum vt intelligibile, & ſicut de phantaſmate realiter gignitur ſpecies intelligibilis, ſic metaphoricè de obiecto relucente in phantaſmate gignitur obiectum relucens in ſpecie intelligibili, modo præexpoſito. Tertia actio realis eſt gignitio actualis imaginationis, ſiue actualis actus imaginandi, quo virtus phantaſtica actu imaginatur obiectum relucens in phantaſmate, & hic actus gignitur à virtute phantaſtica, & phantaſmate, & in tali actu imaginandi, tunc obiectum dicitur actu imaginatum, & vt ſic, dicitur potentia intellectum potentia, ſcilic. proxima. Quarta eſt gignitio realis quæ eſt actualis intellectionis obiecti relucentis in ſpecie intelligibili, qua potentia intellectiua actu intelligit obiectum, & talis intellectio cauſatur ab intellectu agente, & ſpecie intelligibili; & in iſto actu intelligendi obiectum habet *eſſe* intellectum actu, & tunc obiectum vt actu intellectum, dicitur metaphoricè gigni de obiecto potentia intellecto, ſcilicet de ipſo obiecto vt actu imaginato, quia vt ſic, dicitur potentia intellectum. Eſt tamen differentia, in prima actione, & ſecunda, quia in prima dicitur propriè metaphoricè gigni de intelligibili in potentia, intelligibile in actu, quia ſpecies intelligibilis per quam obiectum habet *eſſe* intelligibile in actu realiter gignitur à phantaſmate, licèt partialiter, per quod phantaſma obiectum eſt in potentia imaginabile. Sed in ſecunda reali non dicimus quòd actualis intellectio, per quam obiectum habet *eſſe* actu intellectum, gignatur ab actuali imaginatione, per quam obiectum habet *eſſe* intellectum potentia, nec per conſequens ita propriè dicimus obiectum actu intellectum metaphoricè gigni de obiecto potentia intellecto, ſicut in prima. Sed quia tamen actualis intellectio obiecti præſupponit actum imaginandi eſſe idem obiectũ, dicimus, non tamen propriè, quod intellectio actualis realiter gignitur de actuali imaginatione, & ſic obiectum, vt actu intellectum, dicitur metaphoricè gigni de obiecto potentia intellecto, quia ſicut per actualem imaginationem tenditur à potentia in obiectum à potentia, ſci. phantaſtica, ſic per actualem intellectionem tenditur ab intellecto in obiectum.

28. Nota etiam quomodo iſta differant, obiectum potentia intelligibile; obiectum actu intelligibile; obiectum potentia intellectum; obiectum actu intellectum. Primo modo tantùm relucet in phantaſmate; ſecundo modo in ſpecie intelligibili; tertio modo in actuali imaginatione; quarto modo in actuali intellectione. Primo modo vt comparatur obiectum potentia intelligibile ad obiectum actu intelligibile dicitur eſſe in potentia proxima ad hoc, vt poſtea

ſit

Duplex eſt paſſio.

Melius non poteſt dici.

ſit actu intelligibile, vt vetè obiectum non relucet in phantaſmate dicitur tunc in potentia remota ad obiectum actu intelligibile,& vt relucet in ſpecie ſenſibili exiſtente in ſenſu exteriori dicitur in potentia imaginabile, & vt relucet in phantaſmate dicitur actu imaginabile; vt verò non relucet in aliquo ſenſu, dicitur in potentia remota imaginabile.

n *Intellectus agens quantùm ad ſecundam eius actionem includeretur in memoria*, ita quòd memoria prout eſt expreſſiua notitiæ includit intellectum agentem,& ſpeciem intelligibilem integrantes vnam totalem cauſam notitiæ, ſed intellectus agens eſt principalis cauſa. *Sed intellectus poſſibilis quantùm ad primam receptionem,qua, ſcilicet recipit actu intelligibile ſibi præſens*, quod tunc eſt, quando recipit ſpeciem intelligibilem, per quam dicitur obiectum actu intelligibile præſens intellectui poſſibili, tunc talis intellectio dicitur memoria, non tamen productiua, ſed conſeruatiua ſpeciei intelligibilis, quæ pertinet ad memoriam actiuam. *Et quantùm ad ſecundam receptionem, ſcilicet actualis intellectionis, dicitur intelligentia*, quia tunc habet actualem intellectionem, qua actu intelligit obiectum, & qua formaliter dicitur intelligens.

29. *Actio abſtrahendi eſt prima actio intellectus agentis.*

o *Et ſecundùm hoc reſponderi poſſet ad illa*, &c. Cùm dicit, quòd propria actio intellectus agentis eſt abſtrahere; iſta abſtractio obiecti nihil aliud eſt, niſi cauſare ſpeciem, per quam obiectum ſit præſens intellectui in ratione actu intelligibilis, vt expoſui *lib.1 diſt.3.q.6.* Et ſic dicitur transferre obiectum de ordine in ordinem,& hoc eſt proprium intellectui agenti;nulla autem alia potentia transfert obiectum ſuum de ordine in ordinem, ſic intelligendo de ordine corporalium ad ordinem ſpiritualium. Licèt enim virtus phantaſtica transferat obiectum de ordine ſenſibilium ad ordinem imaginabilium; patet, quia cauſando phantaſma obiecti, tunc obiectum eſt actu imaginabile,quod prius fuit potentia imaginabile,tamen vtrobique obiectum eſt præſens cum conditionibus materialibus, & corporalibus, vt ſuprà patuit, nunquam tamen poteſt cauſare ſpeciem, per quam obiectum ſit actualiter intelligibile, quod vt ſic, dicitur habere *eſſe* ſpirituale, pro quanto, ſcilicet non eſt præſens ſub conditionibus corporalibus,vt ſuprà patuit,& quòd nulla alia potentia ſic transferat, probat per argumentum à fortiori,quia hoc magis videtur competere voluntati,cui tamen non competit, quæ licèt ſecundùm aliquos,cauſando actum ſuum per hoc metaphoricè transferat obiectum ſuum de ordine intelligibilium ad ordinem appetibilium, tamen iſta tranſlatio non requirit voluntatem agentem; ſic intelligendo, hoc eſt, præparando obiectum ſuum vt ſit actu volibile, quia quando obiectum eſt actu intellectum, eſt actu volibile. Sed non eſt ſic quando obiectum eſt actu imaginatum,eſt actu intelligibile;niſi enim priùs in intellectu poſſibili eſſet cauſata ſpecies intelligibilis,per quã eſt actu intelligibile,nunquam obiectum poſſet poni actu intelligibile, etiam quibuſcumque aliis poſitis in potentiis ſenſitiuis tam interioribus, quàm exterioribus. Et de hoc prolixè dictum eſt *in primo, diſt.3.q.6.* vbi probatur neceſſitas ſpeciei intelligibilis reſpectu notitiæ abſtractiuæ obiecti.

p *Illa igitur auctoritates affirmant, quod verum eſt de primo actu intellectus agentis*, &c. *Nota.*

Hîc aduerte, quòd hoc dictum non eſt abſolutè intelligendum, non enim album vt actu viſum à potentia viſiua, eſt tunc actu imaginabile, quia neceſſariò requiritur ſpecies albi in virtute phantaſtica repræſentans ipſum in ratione obiecti actu imaginibilis. Sed hoc fortè dicit quòd in virtute phantaſtica non eſt ponenda aliqua virtus actiua, quæ ſit cauſatiua talis ſpeciei, per quam obiectum eſt actu imaginabile,ſed cauſata ſpecie ſenſibili in ſenſu exteriori,ſtatim illa cauſat aliam in virtute phantaſtica vt cauſa talis, per quam obiectum eſt præſens virtuti phantaſticæ vt actu imaginabile. Sī tamen, teneatur prima via, quòd concurrat etiam virtus phantaſtica, vt ſuprà dixi, ſic poteſt ſuſtineri eo modo, quo expoſui.

SCHOLIVM.

Si teneatur intellectum poſsibilem efficere intellectionem; dicendum erit, quòd ipſe cum obiecto conſtituat memoriam; quódque agens tantum transfert obiectum de ordine imaginabilium ad ordinem intelligibilium. Ad argumenta poſita,nu.13.contra hoc. Ad primum, quòd potentia operatiua non eſt actiua ſui obiecti, & ideò intellectus poſsibilis non eſt actiuus ſpeciei, quia ſic quodammodò efficeret ſuum obiectum. Ad ſecundum, benè exponit quomodo intellectus agentis ſit omnia facere, ſcilicet actu intelligibilia. Ad tertium, quomodo veritas principij relucet per actionem intellectus agentis, quia producit ſpeciem, ſine eo quòd concurrat ad intellectionem immediatè. Ad quartum, agens eſſe perfectius poſsibili, quatenus reſpicit ſenſibilia, non aliter, quia facit intelligibilia; iuxta hoc dicendum, poſsibilem, non agentem, ſpectare ad imaginem,vt dixi nu.17. Problematicus tamen manet Doctor, ſed tenendo non dari diſtinctionem realem potentiarum, primam viam,quæ ponit agentem tantùm eſſe actiuum,præfert alteri. De potentiarum diſtinctione vide Scot.2.diſt.16.vbi oſtendit non diſtingui realiter inter ſe,vel ab anima. De ſpeciebus, & vtroque intellectu latè Doctor. 1. diſt.3. quæſt. 6. 7. 8.

Intellectus poſſibilis intrat rationem memoriæ. ſecundùm hanc ſententiam

18. SI verò teneretur alia via,ſcilicet quòd illud animæ,quod eſt actiuum ad intellectionem, eſt intellectus poſſibilis, & quòd intellectus agens habet tantùm actionem abſtrahendi obiectum, tunc eſſet dicendum, quòd intellectus agens non pertinet ad memoriam,ſed actio eius terminatur ad memoriam:& hoc reſpectu ſenſibiliũ, quia

quia terminatur ad illam formam, per quam obiectum actu intelligibile relucet intellectui,& illa eſt forma conſtituens perfectam memoriam. Reſpectu autem merè intelligibilium, puta ſpiritualium, nullam actionem omnino haberet; & hoc ſi talia intelligantur non per ſpeciem; vel ſi per ſpeciem, tamen poſſunt eam cauſare virtute propria. Intellectus autem poſſibilis ſecundùm hoc poneretur pertinere ad memoriam,non tamen vt retinens omne repræſentatiuum obiecti actu intelligibilis; ſed etiam vt exprimens actiuè notitiam actualem.

Et tunc ad illa,quæ ſunt adducta contra hoc, poſſet reſponderi.

Adargum. poſita, nu. 13.

Ad primum,quòd potentia operatiua non eſt actiua ſui obiecti, licèt ſit actiua ſui actus circa obiectum, & ideò non pari ratione poteſt intellectus poſſibilis cauſare ſpeciem intelligibilem, ſicut poteſt cauſare intellectionem illam. [a] 19.

Quare intellectus poſſibilis non facit ſpeciem, ſicut intellectionem. Vide 1. q. prologi.

Ad confirmationem illam,diceretur quòd loquendo de potentia, vt dicit reſpectum,benè diſtinguitur in actiuum, & paſſiuum; ſed loquendo de illo, quod ſubeſt reſpectui,quod communiter intelligimus, cùm dicimus *potentia* quemadmodum dicimus, quòd calor eſt potentia calefactiua: ſic non oportet, quòd actiuum, & paſſiuum diſtinguant ipſam, [b] quia tunc voluntas eſſet duæ potentiæ.

Ad aliud, cùm arguitur ſecundùm Ariſtotelem, quòd intellectus agens eſt, *quo eſt omnia facere:* intelligendum eſt ſic, facere omnia actu intelligibilia.

Intellectus agentis, omnia facere expoſitur.

Et hoc habetur ex eo,quod ſequitur, quòd *lumen facit quodammodò potentia colores actu colores:* quia facit eos actu viſibiles. Sic intelligendo,quòd licèt natura abſoluta, coloris, quæ eſt in genere Qualitatis, maneat eadem in tenebris:tamen vt ſic non eſt viſibilis,intelligendo de potentia propinqua: quia quando oportet duas cauſas cõcurrere ad agendum,vna earum,ſcilicet ſecunda non eſt in potentia propinqua, niſi alia, ſcilicet prima concurrente. Ad hoc autem,quòd color agat in viſum, requiritur alia cauſa concurrens ad agendum,ſcilicet lumen: ideò tunc ſolùm eſt color viſibilis in potentia propinqua, quando eſt actu illuminatus. Hoc modo phantaſma non poteſt gignere ſpeciem intelligibilem: niſi concurrente actione intellectus agentis.

Intellectus agens omnia facit actu intelligibilia & quomodo?

Ille igitur intellectus facit omnia actu intelligibilia, & hoc in potentia propinqua: quia relucentia in ſpeciebus intelligibilibus, quæ priùs fuerunt in potentia remota, quia tantùm relucentia in repræſentatiuo materiali, & repræſentante ea ſub ratione ſingularis; non autem dicit, quòd agens eſt, quo eſt omnia facere actu intellecta.

Cùm igitur concluditur adæquatio [c] intellectus agentis in agendo ad poſſibilem in recipiendo, debet inferri vniformiter de actione, & receptione actu intelligibilis, non de actione & receptione actu intellecti.

Ad tertium,veritas principij videtur in rationibus terminorum; illæ autem rationes terminorum,vt actu intelligibiles, & vniuerſales, relucent intellectu per actionẽ lucis intellectus agentis. Sic igitur videt veritatem [d] principiorum in luce intellectui agentis,non tanquam immediatè cauſante illam viſionem, ſed mediatè, ſcilicet cauſando rationes terminorum in *eſſe* intelligibili, per quas poſteà cauſatur actus videndi veritatem principiorum.

Solus poſſibilis eſt intelligentia, ſolus etiam pertinet ad memoriam.

Ad quartum diceretur, [e] quòd agens eſt nobilius poſſibili, præcisè,vt reſpicit obiecta ſenſibilia:quia præcisè reſpectu illorum eſt agens in intellectum poſſibilem.

De iſto articulo hoc tenendum videtur, quòd illam diſtinctionem Auguſtini 10. de Trin cap.2. *memoria, intelligentia, & voluntas,* comparando ad illam Ariſtotelis in intellectu agentem,& poſſibilem,ſic ſibi inuicem correſpondent,quod ſolus poſſibilis eſt intelligentia, quia ſolus recipit actum intelligendi, & ſic etiam communiter Ariſtoteles loquitur de intellectu, vt eſt, quo intelligimus, ſiue quo recipimus intellectionem:etiam poſſibilis pertinet ad memoriam, inquantùm memoriæ eſt recipere notitiam habitualem, ſecundùm illud 15. de Trin.10. *Scientia, quam memoria tenemus,* & ſic loquitur Ariſtoteles quandoque de intellectu poſſibili,vt eſt quo ſcimus: ſiue vt eſt quo habemus ſcientiam, per quam reducitur de potentia eſſentiali ad accidentalem. 20.

Poſſibilis gignit notitiam.

Sed quo ad alium actum memoriæ,qui eſt gignere notitiam actualem,patet quòd hoc competit adhuc intellectui poſſibili per accidens: quia quando forma actiua ineſt alicui ſubiecto, actio ſecundùm illam formam per accidens competit eidem,ſicut lignum per accidens calefacit: nunc autem illud quo obiectum actiuè ſe habet ad gignendum intellectionem eſt forma intellectus poſſibilis; igitur intellectus poſſibilis ſaltem per accidens gignit.

Sed ſi

Sed ſi vlrra hoc quæras, an conueniat actus gignendi notitiam per ſe ipſi parti intellectiuæ poteſt teneri ſecundum prædicta, vel competere præcisè intellectiua agenti, vel præcisè intellectui poſſibili: & ſecundum hoc iſte, vel ille diceretur pertinere ad memoriam.

Vel poſſet poni tertio modo actum gignendi vtrique competere, ſed agenti tanquam principaliori; & poſſibili tanquam minus principali. Nec ſequitur: ſi ſint vni natura; igitur non poſſunt habere reſpectu eiuſdem cauſalitatem principaliorem, & minus principalem. Patet enim inſtantia de intellectiua principalior, & alia ſubordinata in aliqua actione, & tamen, ſunt vna natura.

f Sed iſta inſtantia ſecundum aliquos non eſt ſimilis: quia non vtraque potentia immediatè attingit idem, vt cauſatum, ſed vna per operationem ſuam cauſatam, mouet aliam ad ſuam operationem.

Breuiter, ſi non teneretur diſtinctio potentiarum, nec re abſoluta, nec relatione reali, ſed tantùm, quòd idem abſolutum quodammodò illimitatum eſt principium immediatum multorum actuum, & ſic reſpectu alterius dicetur alia, & alia potentia tunc prima via probabilis videtur.

COMMENTARIVS.

Quomodo potentia operatiua ſit actiua & non actiua.

a *AD primum, quòd potentia operatiua non eſt actiua ſui obiecti*, &c. Intellectus agẽs dicitur cauſare obiectum hoc modo, ſcilicet quòd facit obiectum eſſe actu intelligibile, & facit ipſum actu inteligibile, quando cauſat ſpeciem intelligibilem obiecti; modò potentia merè operatiua, tunc obiectum, ſcilicet cauſandi actum, quo percipit obiectum, non facit ipſum obiectum actu intelligibile, imò vt ſic nec præſupponit ipſum vt actu intelligibile, & ideò intellectus potentialis poteſt cauſare actualem intellectionem circa obiectum actu intelligibile, non cauſando ſpeciem intelligibilem, per quam obiectum eſt præſens intellectum, vt actu intelligibile.

b *Sic non oportet quòd actiuum, & paſſiuum diſtinguant ipſam, quia tunc voluntas eſſet dua potentiæ*, patet, quia eadem voluntas cauſat actum ſuum, & ſic dicitur actiua, & illa eadem recipit actum à ſe cauſatum, & vt ſic dicitur paſſiua, & tamen in re eſt tantùm vna potentia, ſic dicendum eſt in propoſito de intellectu.

c *Cùm igitur concluditur adequatio intellectus in agendo, &c.* id eſt, quòd intellectus agens facit omnia obiecta actu intelligibilia cauſandi ſpecies intellibiles obiectorum, & tunc intellectus poſſibilis reſpectu illarum eſt receptiuus, per quas obiecta ſunt ſibi præſentia vt actu intelligibilia. Sed quia non facit ipſa obiecta actu intellecta, ſcilicet cauſando intellectionem illorum, ideò poſſibilis non recipit illa obiecta vt actu intellecti, id eſt, non recipit ab intellectu agente actualem intellectionem illorum cum illa cauſetur ab intellectu poſſibilis, & ſpecie intelligibile.

d *Sic igitur videt veritatem principiorum in luce intellectus agentis*, &c. id eſt, quòd intellectus agens cauſando ſpecies intelligibiles terminorum, ipſi termini fiunt actu intelligibiles, & præſentes intellectui poſſibili, & tunc intellectus poſſibilis vna cum ſpeciebus illis cauſat actualem intellectionem terminorum quibus terminis cognitis, ſtatim habetur veritas principij conſtituti ex illis terminis. Et de hoc dictum eſt prolixè *in primo diſtin. 3. quæſt. 4.* de ſinceris veritatibus.

e *Ad quartum diceretur quòd agens in nobilius poſſibili præcisè vt reſpicit obiecta ſenſibilia quia præcisè reſpectu illorum eſt agens in intellectum poſſibilem*, intelligendo tantùm de prima actione, ſcilicet faciente obiecta actu intelligibilia, & non actu intellecta, vt ſuprà patuit.

Nota.

De iſto articulo. Doctor videtur declinare magis ad hoc, quòd intellectus agens ſit actiuus notitiæ obiecti, quàm poſſibilis, ita quòd intellectus agens & ſpecies intelligibilis per ſe producunt actum intelligendi poſſibilis, verè poteſt dici actiuus tantùm per accidens, quia per ſpeciem intelligibilem quam formaliter habet.

f *Sed iſta inſtantia ſecundum aliquos non eſt ſimilis, &c.* Sed de hoc vide quæ expoſiui in quæſt. vlti. prolo. & in 2. diſt. 25. *Breuiter ſi non teneretur diſtinctio potentiarũ, nec re abſoluta, nec relatione reali*, de quo *in 2. diſt. 16. Sed tantùm quòd idem abſolutum quodammodò illimitatũ eſt principium immediatum multorum actuum, &c.* & ſic patet iſte ſecundus articulus qui tamen pro maiori parte eſt prolixè expoſitus à Doctore *in primo diſt. 3. q. 6. & 7.* & 8. & vide quæ ibi expoſui & multa dubia ad expoſitionem huius articuli multùm valentia.

Primum dubium.

In iſto articulo ſunt principaliter dubia. Primum eſt de obiecto intelligibili; ſecundum, de intellectu; tertium eſt de vtroque ſimul. Primò inſtatur, probando quod obiectum ſit totalis cauſa ſui actus intelligendi, & primò ſic; & pono quod eſſentia diuina ſit obiectum adequatum intellectus diuini, ſi ipſa non poteſt immediatè cauſare notitiam ſui in intellectu ſuo, ſequitur quòd ſit imperfecta cauſa; pater, quia illa dicitur cauſa imperfecta, quæ non poteſt attingere operationem, ad quam ordinatur, & hoc vt cauſa totalis. Modò eſſentia diuina & perfectiſſima inter omnes, imò ſuper omnes cauſas.

Secundum.

Secundò inſtatur ſic: quantò obiectum eſt perfectius, tantò perfectioti modo operatur, ergo obiectum in infinitum perfectius operatur. Hæc conſequentia patet in ſimili per Doctorem, *in primo, diſt. 2. parte 1. q. 1.* vbi arguit ſic cauſa ſuperior eſt perfectior in cauſando, ergo in infinitum ſuperior in infinitum eſt

per

perfectior,& perfectius erit patet ergo conſequentia. Sed ſi obiectum non haberet totam operationem in voluntate ſua,ita quòd immediatè poſſit omnem ſui notitiam producère,non operaretur in infinitum perfectius.

Tertio inſtatur ſic : Aliquid ſic poteſt ſupplere vicem obiecti, quod poteſt immediatè cauſare notitiam illius obiecti, vt totalis cauſa ergo & ipſum obiectum poterit eſſe totalis cauſa illius notitiæ. Antecedens patet,quia voluntas diuina poteſt ſe ſola immediatè cauſare in intellectu notitiam hominis intuitiuam, non concurrente intellectu meo ; patet , quia ipſa poteſt ſupplere vicem omnis cauſæ ſecundæ,vt ab omnibus conceditur Theologis conſequentia; patet, quia in hoc dicitur ſupplere vicem alicuius,pro quanto,poteſt producere operationem natam produci a tali obiecto , vt patet à Doctore *in prolo.q.*1. & vide quæ ibi expoſui,

Voluntas diuina pòt ſupplere vicem cauſæ ſecundæ.

Quarto inſtatur ſic: voluntas diuina poteſt immediatè, vt totalis cauſa, cauſare viſionem eſſentiæ diuinæ formaliter infinitæ in aliquo intellectu creato ; ergo multò magis eſſentia diuina poterit cauſare , vt totalis cauſa , notitiam intuitiuam ſui in intellectu creato , poſito quòd ipſum poſſit immediatè mouere. Antecedens eſt notum,conſequentia patet.Tum , quia in hoc voluntas perfectè ſuppleret vicem illius eſſentiæ.Tum, quia eſſentia eſt origo ,& fundamentum omnis perfectionis voluntatis diuinæ, vt patet ſuprà.*q.*1.*quol.& in q.*7.*&* in 1. *d.*8.*q.*3.

Quintò inſtatur ſic : aliqua cauſa imperfectior eſt totalis cauſa propriæ operationis, Antecedens patet,quia ignis eſt totalis cauſa generandi alium ignem;ſimiliter calor eſt totalis cauſa cauſandi calorem in ſubiecto. Conſequentia patet , tum quia actio conſequitur entitatem ; ergo quando entitas eſt perfectior,& actio erit ſimiliter. Tum,quia licèt Doctor. *in primo, diſt.* 3. *q.* 7. dicat quòd ideo intellectus creatus non poteſt eſſe cauſa totalis actus intelligendi , quia eſt natus operari circa totum ens,& habet totum ens pro obiecto,tamen concedit quòd agens inferius poteſt eſſe totalis cauſa quia limitatum ad operandum , circa determinatam materiam. Sic in propoſito arguo de obiecto,puta lapide ,quòd poteſt immediatè cauſare notitiam ſui, quia reſpicit & determinatam actionem, & determinatum receptiuum.Si ergo aliqua cauſa imperfecta eſt totalis cauſa ſuæ actionis,multò fortius obiectum perfectius erit totalis cauſa ſuæ operationis, ſiue notitiæ ſuæ.

Nota.

Sexto inſtatur ſic;Intellectus in ratione obiecti actu intelligibilis cauſat notitiam ſui intuitiuam in ſeipſo, ergo aliquod obiectum eſt cauſa totalis ſui actus.Antecedens patet , quia intellectus ſeparatus perfectè ſeipſum cognoſcit per eſſentiam ſuam,vt patet à Doctore, *in* 2. *diſt.* 7. *q.* 8. Conſequentia ſimiliter patet, quia cùm intellectus ſit ſimplex , & omnino ex natura rei in diſtinctus , non poteſt diſtingui in duo quorum vnum ſit vt potentia , & aliud vt obiectum,vel totum cauſat vt potentia; vel totum cauſat vt obiectum;ſi ſecundò, haberi intentum ; ſi primò , eſt contra Doctorem; qui vult quòd intellectus non ſit totalis cauſa.

Quomodo intellectus ſit ſimplex.

Septimò inſtatur,obiectum,vt totalis cauſa, poteſt immediate cauſare ſpeciem intelligibilem ſui in intellectu ſibi proportionato. Hoc patet à Doctore *præſenti q.* quare etiam non poteſt immediatè,vt totalis cauſa,cauſare notitiam ſui,cùm hoc ſit magis propria operatio eius,quàm cauſatio ſpeciei intelligibilis. Tum etiam, quia ex quo intellectus merè paſſiuè ſe habet reſpectu ſpeciei intelligibilis , maximè quando illa cauſatur à merè obiecto intellectuali,ſiue ſpirituali,vt patet *præſenti q.*Sequitur quòd etiam reſpectu notitiæ obiecti merè paſſiuè ſe habebit,vel ſaltem eſt aſſignanda ratio diuerſitatis.

Octauò inſtatur ſic : Notitia obiecti eſt ſic propria operatio obiecti,quòd vnitatem,ſpecificationem, & diſtinctionem habet à ſolo obiecto,ergo talis notitia erit ab obiecto,vt totali cauſa. Antecedens patet à Doctore *in primo, diſt.* 3.*q.* 7. conſequentia patet , quia ſi talis notitia eſſet etiam ab aliquo alio quàm ab obiecto,tunc ab illo ita haberet vnitatem & diſtinctionem,ſicut ab obiecto, quod eſt falſum.

Nono, aliquod obiectum continet virtualiter aliquem intellectum,ergo poteſt in illo intellectu immediatè cauſare notitiam illius intellectus vt totalis cauſa, & hoc & in ratione obiecti actu intelligibilis. Conſequentia patet, quia aliter non contineret ipſum , vt totalis cauſa. Antecedens patet,quia fortè ſuprema eſſentia creata continet intellectum humanum, vel ſaltem ipſe Deus continet.

Primum.

Decimò inſtatur, intellectus ſeipſum mouet, potentialis cauſa ad notitiam ſui, ergo & quælibet alium , quem immediatè poteſt mouere, mouebit vt totalis cauſa , ad notitiam.Antecedens patet ſuprà. Conſequentia etiam patet per illam propoſitionem Doctoris ſ. quòd *Quando aliquid mouet aliud immediatè quodlibet eiuſdem rationis ſimili modo poteſt mouere.*Vide in prolo *q.*3.& in ſecundo diſt. nona, & vide quæ expoſui circa illam propoſitionem.

Secundò principaliter inſtatur , probando quòd intellectus ſit totalis cauſa intellectionis obiecti.Primò quia ſi intellectus Diuinus , cùm ſit formaliter infinitus,non ſit totalis cauſa intellectionis obiecti, ſequeretur quòd non eſſet infiniti vigoris,vt patet.

Secundum.

Secundò, voluntas ponitur totalis cauſa ſui actus : ergo & intellectus. Antecedens videtur verum ; Conſequentia patet, quia intellectus intenſiuè non eſt minoris perfectionis, quàm voluntas.Tunc etiam , quia vterque habet idem obiectum,& ſub eadem ratione formali ; ergo ſi voluntas eſt totalis, cauſa circa idem obiectum , ſequitur quod ſimiliter intellectus erit totalis cauſa.

Tertium.

Tertiò inſtatur, quia quantò potentia eſt perfectior,tantò perfectius operatur ergo ſi aliqua eſt in infinitum perfectior , ſequitur quòd in infinitum perfectiùs operatur ; ſed non perfectius operaretur in infinitum , ſi ſe ſola, & vt totalis cauſa,non operetur circa obiectum.

Quartò inſtatur;intellectus eſt potẽtia perfectiſſima inter potentias productiuas creatas; ergo ſpecialiter debet habere propriam operationem,& ſibi ſoli competentem ; ſed ſi non eſſet totalis cauſa intellectionis,tunc non eſſet perfecta, & propria operatio ipſius intellectus; patet,quia illa operatio dependeret ab alio extrinſeco , ſicut creare eſt propria operatio volũtati diuinæ,quia ſoli illi conuenit, & nulli alteri,nec totaliter,nec partialiter;ſic in propoſito

Quintò

Quintum. Quintò inſtatur ſic: Aliquis intellectus creatus virtualiter continet aliquod obiectum; ergo poteſt eſſe cauſa totalis illius. Conſequentia patet, quia continens virtualiter aliud, poteſt immediatè cauſare notitiam illius, vt patet à Doctore *quæſt.* 14.

Sextum. Sextò inſtatur: Aliquod ens imperfectiùs eſt cauſa totalis ſuæ actionis, vt ſuprà patuit; ergo à fortiori, intellectus erit cauſa totalis operationis propriæ, ſcilicet intellectionis obiecti. Si dicatur, vt dicit Doctor *in primo, diſt.* 3. *q.* 7. quòd non poteſt poni cauſa totalis, quia reſpicit omne ens, &c.

Contrà. Quia voluntas ſimiliter reſpicit omne ens, & tamen ſecundùm aliquos & fortè ſecundùm Doctor. ipſa ponitur cauſa totalis ſui actus. Et poſito quòd non ponatur cauſa totalis actus volendi, tamen reſpectu actus nolendi videtur quòd ſit totalis cauſa, quia obiectum nolitionis eſt tantùm priuatio boni, vt patet à Doctore *in* 2. *diſt.* 25. Et ſic talis priuatio nullius eſt actiua, vt patet.

Septimum. Septimò inſtantur ſic: Intellectus vt potentia merè intellectiua, eſt cauſa totalis notitiæ ſui; patet, quia à nullo alio cauſatur; perfectè enim ſeipſum intelligit, præſertim loquendo de intellectu ſeparato; ergo ſaltem reſpectu ſuæ notitiæ erit totalis cauſa.

34. *Octauum.* Octauò inſtatur ſic: Intellectus poteſt eſſe totalis cauſa notitiæ perfectioris; ergo & notitiæ imperfectioris. Conſequentia patet per Doctorem *in* 2. *diſt.* 18. Potens producere perfectiùs, poteſt producere imperfectius eiuſdem rationis. Si ergo intellectus poteſt, vt totalis cauſa, producere notitiam ſui, quæ eſt ſatis perfectior notitia lapidis, & tamen eſt eiuſdem rationis, ſequitur quòd à fortiori poterit, vt totalis cauſa, producere notitiam lapidis; ergo obiectum non concauſaret ſecum actiuè.

Nonum. Nonò inſtatur ſic: Sicut ſe habet potentia factiua circa obiectum factibile, ita potentia operatiua circa obiectum ſuum. Sed potentia factiua circa ſuum obiectum ſe habet vt totalis cauſa, ita quòd obiectum non concurrit aliquo modo actiuè; hoc patet diſcurrendo in omnibus factiuis, calor enim, qui eſt potentia factiua circa calefactibile, merè actiuè ſe habet circa illud, ſic quòd calefactibile nullo modo concurrit actiuè; ergo ſimiliter potentia operatiua circa ſuum obiectum, imò hoc videtur à fortiori propter perfectionem potentiæ operatiuæ; ergo obiectum non concurrit actiuè cum potentia. Et ſimilitudo inter potentiam factiuam & actiuam patet, quia vtraque reſpicit obiectum, circa quod operatur.

Decimum. Decimò, & vltimò inſtatur ſic: Si intellectus diuinus moueretur à perfectiſſimo obiecto creato ad notitiam illius, etiam poſito quòd moueretur, vt à partiali cauſa, vileſceret; ergo & intellectus ſupremus creatus, ſi moueretur ab obiecto imperfectiori ſe, tunc vileſceret; ergo talis intellectus etſi poſſit moueri ab obiecto perfectiori, vel æquali, non tamen ab imperfectiori, quia tunc vileſceret, ſicut intellectus diuinus. Confirmatur, quia intellectus diuinus non dicitur vileſcere, quando mouetur ab eſſentia diuina, vt patet à Doctore *in prol. quæſt. pen. & d.* 39. *& hic in quodl.* & hoc eſt, quia mouetur ab obiecto formaliter infinito. Sic videtur dicendum in poſito, & ſic patet iſta concluſio.

Tertiò principaliter inſtatur, probando quòd intellectio obiecti non ſit ab intellectu & obiecto, vt à duabus cauſis partialibus integrantibus vnam totalem. Et primò ſic, quia accipio perfectiſſimum intellectum creatum, puta intellectum ſupremi Angeli, & accipio lapidem pro obiecto actu intelligibili intuitiuè. Tunc ſic, ſi intellectus ille non poteſt cauſare notitiam lapidis, niſi ſimul concurrat lapis actiuè ad huiuſmodi intellectionem, ſequitur quòd talis intellectus dependet à lapide, reſpectu ſuæ propriæ operationis, qualis eſt intellectio, quòd videtur multum vilificare intellectum illum ſupremum, ſcilicet, quòd non poſſit propriam operationem elicere, niſi in eliciendo ſimul concurrat tale obiectum imperfectiſſimum in operatione ad talem potentiam. 35.

Secundò inſtatur, quia ſi intellectio lapidis ſimul dependet à lapide & intellectu, ergo includit relationem dependentiæ eſſentialis ad intellectum & lapidem; & tunc quæro, aut includit præcisè vnam terminatam ad intellectum & obiectum, aut aliam & aliam; non prima, quia eadem relatio numero non reſpicit duos terminos æquè primò; non ſecundò, quia tunc idem effectus numero pluribus dependentiis eſſentialibus ſimul dependeret, quod videtur impoſſibile, etiam apud Doctorem.

Tertiò inſtatur, quia tunc eadem intellectio æquè eſſet naturalis ſimilitudo intellectus, ſicut & obiecti; patet, quia Doctor *in præſenti, q.* probat obiectum eſſe cauſam actiuam intellectus, per hoc, quòd intellectio eſt naturaliter à potentia intellectiua, ſicut ab obiecto, quod tamen Doctor non concedit. Et quòd ſequatur, patet, quia Doctor *in præſenti, q. & in primo, diſt.* 3. *q.* 7. probat obiectum concurrere actiuè ad notitiam ſui, per hoc, quòd talis notitia ſpecificatur ab obiecto. Cùm ergo magis intellectus ſit cauſa talis notitiæ, ſequitur quòd illa notitia æqualiter, vel magis ſpecificabitur ab intellectu, quod tamen eſt falſum, nec à Doctore cõceditur, cùm ſit idem intellectus reſpectu omnium intellectionum; ergo. Similiter ſequitur quòd notitia æquè dependebit ab intellectu in ratione menſurabilis, ſicut etiam ab obiecto, ſi talis notitia æquè cauſetur ab vtroque. Patet hoc, quia Doctor *in præſenti q.* per hoc probat notitiam dependere ab obiecto in ratione menſurabilis, quia cauſatur ab obiecto, ſiue quòd ideò obiectum eſt cauſa notitiæ, quia notitia dependet ab illo vt menſurabile; ergo cùm intellectus ſit æquè, vel magis cauſa notitiæ, ſequitur quòd talis notitia erit æquè menſurabilis ab obiecto, & tunc eadem notitia eſſentialiter refertur ad obiectum, & intellectum, quod eſt impoſſibile, vt ſuprà patuit.

Quomodo concurrat obiectum.

Quomodo notitia dependeat ab obiecto.

Quartò inſtatur, & quæro, ſi intellectio eſt neceſſariò à potentia & obiecto, aut ideò eſt, quia repugnat intellectui poſſe illam producere, & hoc nõ, quia intellectus eſt valde perfectior; ergo eſt tantæ actiuitatis, quòd poteſt eam producere; aut quia obiectum, vt neceſſariò concurrit, & hoc non, quia poſita cauſa ſufficienti alicuius effectus, poteſt poni effectus; modò ſi intellectus eſt ex ſe cauſa ſufficiens notitiæ, puta lapidis, ſequitur quòd lapide non concurrente actiuè, quod poſſit immediatè produci ab intellectu, nec apparet ratio manifeſta, ſcilicet, quòd intellectus non ſit ſufficiens cauſa. 36.

Intellectio eſt actio immanens.

Quintò inſtatur, quia intellectio eſt actio immanens, vt ſuprà patuit, *quæſt.* 13. Ergo ad illam non concurrit obiectum actiuè, quia intellectio non recipitur in obiecto, vt patet, ſed tantùm in intellectu. Nec valet dicere, vt dicit Doctor *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 7. quòd quando concurrunt duæ cauſæ partiales ad eandem actionem immanentem, quod ſufficit quòd recipiatur in vna earum. Sic eſt in propoſito, quia intellectio recipitur in intellectu. Contrà, quia quando obiectum cauſat intellectionem, aut agit actione immanente, aut actione tranſeunte; non primò, quia illam non recipit; non ſecundò, quia tunc intellectio eſſet actio tranſiens, & ſic eadem actio eſſet tranſiens, & immanens, quia vt eſſet ab obiecto eſſet tranſiens, & vt eſſet ab intellectu eſſet immanens, quod videtur omnino falſum.

Sextò inſtatur ſic; ſi intellectus, & obiectum neceſſariò concurrunt vt duæ cauſæ partiales, aut concurrunt ex æquo, & æquè perfectè, aut non æquè perfectè, ſed vna perfectius altera; non primò, tum, quia Doctor *hic & in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 8. Vult, quòd vna ſit principalis. Tum, quia tunc idem effectus indiuiſibilis æquè perfectè eſſet ab vna, ſicut ab alia, & per conſequens, cùm ſit indiuiſibilis, poſita vna, alia remota, adhuc effectus ille eſſet ab vna ſola, aliter non eſſet æquè perfectè ab vna, ſicut ab alia. Sequitur ſecundò, quia tunc effectus haberet perfectius *eſſe* ab vna, quàm ab alia; ergo haberet aliquam perfectionem ab vna, quàm non haberet ab alia, aliter non eſſet perfectius, nec perfectius *eſſe* haberet ab vna magis, quàm ab alia. Et ſi aliquam perfectionem haberet ab vna, quam non haberet ab alia, tunc idem effectus numero non eſſet à duabus cauſis partialibus vnam totalem integrantibus, quia pono quòd intellectio illa ſit cauſata æquè immediatè à duabus illis cauſis, ita quòd tota ſit à duabus, & non ab vna ſola.

37. Septimò inſtatur, & pono quòd intellectio ſit cauſata ab intellectu, & ab obiecto intenſa vt duo, & quòd obiectum ſemper agat æquè intensè, & ſecundùm totam virtutem, ſicut dicit Doctor *in præſenti quæſt. & in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 7. Obiectum enim præſens agit ſimpliciter toto conatu, & ſecundùm totam eius virtutem. Deinde pono quòd intellectus magis conetur circa illam intellectionem iam cauſatam, quod eſt poſſibile, vt patet *præſenti quæſtione*, puta quòd voluntas magis, ac magis firmet eum in tali cognitione, certum eſt tunc quòd illa intellectio ſit intenſior; ergo aliquis gradus intellectionis merè cauſatur ab intellectu, & non ab obiecto, tunc vltrà, ergo ille intellectus poteſt vt totalis cauſa, cauſare omnes alios gradus intellectionis præcedentes. Probatur. Tum, quia ſunt eiuſdem rationis cum gradibus ſequentibus. Tum, quia ſi poteſt in gradum perfectiorem, à fortiori, poteſt in gradum imperfectiorem, vt patet; ergo tota intellectio poteſt eſſe à ſolo intellectu. Patet, quia ipſa ſecundùm omnem gradum poteſt eſſe ab intellectu, vt probaui; ergo & ſecundùm totum ſuum *eſſe*, hoc patet rectè conſideranti.

Speculare hæc omnia.

Octauò inſtatur, & pono quòd lapis ſit præſens intellectui Angeli in ratione obiecti actu intelligibilis. Si intellectio lapidis de nouo cauſatur in intellectu Angeli, quod eſt poſſibile ſecundùm Doctorem *in ſecundo, diſt.* 3. *quæſt.* 11. Quæro à quo cauſatur, ſi ab intellectu ſolo habetur propoſitum; ſi ab intellectu, & lapide; contrà, quia corpus non agit aliquid in alio, niſi approximetur illi localiter, hoc patet à Doctore *in præſenti quæſt.* ſed non poteſt approximari localiter intellectui Angeli, cùm ille intellectus non ſit in loco circumſcriptiuè. Tum etiam videtur mirabile quòd corpus merè materiale poſſit cauſare intellectionem, quæ eſt merè ſpiritualis.

Nonò inſtatur, quia ſi intellectio eſſet ſimul ab intellectu, & obiecto; tunc ſequeretur quòd eſſet partim vniuocè producta, & partim æquiuocè. Vniuocè, quia ab obiecto, patet, quia ponitur naturalis ſimilitudo obiecti; & æquiuocè, quia ab intellectu. Sed de hoc eſt inconueniens, quòd idem effectus numero partim ſit æquiuocè productus, & partim vniuocè. Secus quando idem effectus eſt à pluribus cauſis eſſentialiter ordinatis, & totalibus, quia tunc ſecundùm alium, & alium reſpectum ad aliam & aliam cauſam dicitur vniuocè & æquiuocè produci, vt patet à Doctore, *in primo, diſtinct. tertia, quæſt.* 8. Sed non ſic videtur, quando partialiter cauſatur ab vna, & partialiter ab alia.

Decimò inſtatur: Et pono quòd obiectum fiat ita perfectum, quòd contineat cauſalitatem potentiæ, hoc videtur poſſibile, quia licèt; ſicut dicit Doctor quòd quantumcunque obiectum intendatur, nunquam erit formaliter potentia, tamen poterit continere virtualiter potentiam, quia ſi obiectum intenderet in infinitum, tunc virtualiter contineret intellectum; ergo & cauſalitatem eius, ergo à ſolo obiecto poterit cauſari notitia ſui, in intellectu illo, quem virtualiter continet; ergo non apparet iſta neceſſitas, ſcilicet quòd intellectus, & obiectum neceſſariò concurrant ad cauſandum ſimul notitiam obiecti. Et omnis pluralitas ſemper vitanda eſt, vbi non apparet manifeſta neceſſitas ponendi talem pluralitatem.

38. Reſpondeo ad inſtantias contra primum.

Reſponſio ad dubia.

Ad primum.

Ad primam concedo, quòd eſſentia diuina eſt perfectiſſima cauſa, vel quaſi cauſa intellectionis tam ſui, quàm omnium contentorum, & quòd perfectiſſimè cauſa, in ſuo tamen ordine cauſandi, & ſic inter omnes cauſas, quæ tantùm partialiter cauſant, ipſa perfectiſſimè cauſat ſic, quòd non eſt obiectum aliquod, quod ita perfectè moueat ad notitiam ſui, & contentorum, ſicut eſſentia diuina; non autem pertinet ad perfectionem eſſentiæ diuinæ, quòd ipſa ſit totalis cauſa notitiæ ſui, & contentorum reſpectu intellectus diuini, quia hoc ſibi omnino repugnat. Sicut etiam ponitur, quòd ipſa perfectiſſimè cauſat effectum in creaturis in ſuo ordine cauſandi, ſcilicet quia ipſa ponitur ſimpliciter prima cauſa, & tamen apud Philoſophos non conceditur quòd ipſa ſola poſſit immediatè attingere omnem effectum, quem vt prima cauſa attingit, concurrentibus ſecundis cauſis, vt ſuprà patuit, *quæſtione* 7. Sic dicendum eſt in propoſito, eſſet benè imperfecta cauſa, ſi perfectiſſimè non poſſet cauſare notitiam ſui, & contentorum, vt obiectum actu intelligibile, loquendo de modo cauſandi ipſius obiecti, vt obiectum eſt, quia vt ſic,

tantùm

quia vt sic, tantùm natum est partialiter concurrere, & non vt totalis causa.

Ad secundū. Ad secundam concedo quòd quantò causa est perfectior, perfectiori modo causat, & si est infinita quantùm in se, potest infinitè causare, & sic perfectissimè, & sic concedo quòd essentia diuina perfectissimè, imò infinitè mouet intellectum diuinum ad sui notitiam. Sed cùm infertur, ergo vt totalis causa, negatur, quia hoc non pertinet ad perfectionem causæ obiectiuæ, quia causa obiectiua propriè tantùm partialiter concurrit, vt suprà dixi.

Posset tamen dici vnico verbo, ad ista duo argumenta, quòd essentia diuina est causa totalis notitiæ sui, & aliorum, & hoc formaliter, vel realiter. Nam ipsa per realem identitatem continet intellectum diuinum, & ideò ipsa realiter habet vnde possit causare omnem notitiam, tam sui, quàm omnium contentorum. Esset benè imperfectior, si cum illa necessariò concurreret alius intellectus realiter distinctus.

39. *Ad tertium.* Ad tertium concedo, quòd eo modo quo supplet vicem obiecti, quòd ipsum obiectum, si esset in se præsens, & posset immediatè mouere intellectum, eodem modo causaret notitiam sui, & contentorum. Cùm dicitur, quòd voluntas diuina potest se sola causare notitiam essentiæ diuinæ in intellectu meo. Dico, quòd hoc potest habere duplicem sensum. Primò, quòd præcisè suppleat vicem obiecti vt obiecti. Alio modo, quòd suppleat vicem obiecti simul, & potentiæ; primo modo non est verum, quia obiectum vt obiectum, non est natum esse causam totalem notitiæ, & sic non potest hoc modo supplere vicem. Secundo modo concedo, quia tunc ipse supplet vicem essentiæ vt obiecti, & intellectus creati vt potentiæ intuitiuæ, & hoc ideò est, quia ipsa continet intellectum creatum secundùm totam eius entitatem, & continet etiam essentiam secundùm perfectam identitatem, vt suprà patuit. Cùm infertur, ergo & essentia sic potest immediatè causare notitiam illam vt totalis causa; concedo, si tamen potest immediatè mouere intellectum creatum; eius oppositum probatum est suprà, *quæst.* 14. nec tamen sequitur, quòd tunc causet illam in ratione præcisè obiecti vt obiectum est, sed quia ipsa essentia est obiectum actu intelligibile formaliter productiuum notitiæ sui in intellectu creato, si tamen posset ipsum immediatè mouere, & continet virtualiter secundùm totam entitatem omnem intellectum creatum, tunc supplet vicem intellectus creati. Et sic eadem essentia vt est obiectum actu intelligibile, est partialiter motiua ad sui notitiam, & vt continet virtualiter intellectum supplet vicem potentiæ. Et patet melius, si essentia diuina causaret immediatè notitiam lapidis in intellectu Socratis, non suppleret vicem lapidis vt causa totalis, quia lapis vt obiectum actu intelligibile non mouet, nisi partialiter, eo ergo modo, quo lapis natus esset mouere, eo modo suppleret; nec similiter suppleret vicem intellectus Socratis vt causa totali, quia præcisè eo modo suppleret vicem potentiæ, quo ipsa potentia nata esset causare, & quia non esset nata causare, nisi tantùm partialiter, ideò eodem modo præcisè supplerer vicem potentiæ; patet ergo quomodo essentia causaret notitiam vt totalis causa, quia tantùm causaret supplendo vicem obiecti, & potentiæ eo præcisè modo, quo obiectum, & potentia concurrunt.

Ad quartum, patet ex dictis ad tertium. 40.

Ad quintum, concedo quòd aliquod ens est causa totalis alicuius actionis, & tamen negatur quòd ens perfectius possit esse totalis causa suæ intellectionis. Et ratio diuersitatis potest assignari ex duobus. *Ad quartum* *Ad quintum*

Primò, quia est aliquis effectus, qui ex natura sua non potest esse nisi à duabus causis partialibus, vnam totalem integrantibus, vel ab alia causa perfectè virtualiter continente secundùm totam entitatem vtramque causam partialem; & patet, quia filius sic est à patre, & matre, vt à duabus causis partialibus, quod est impossibile esse ab vna earum; posset esse tamen immediatè à Deo, quia continet virtualiter causalitatem vtriusque causæ. Sic videtur dicendum de actu intelligendi, quòd sit talis entitas, cui repugnet esse totaliter ab obiecto, vel totaliter à potentia, sed præcisè competit sibi esse ab vtroque partialiter concurrente, vel ab aliquo continente virtualiter causalitatem vtriusque vt dixi de prole.

Secundò potest assignari ratio quasi à priori, quia intellectus, cùm sit potentia perfectior omni sensitiua necessariò habet aliquam operationem sibi propriam, & nullam habet, nisi actum intelligendi, qui actus, si non esset effectiuè à potentia, illa non diceretur operatio propria illius potentiæ; patet, quia tunc se haberet ad illam in pura potentia contradictionis, sicut calor in ligno non dicitur operatio, siue actio propria ipsius ligni, cùm tantùm se habeat ad illum in pura potentia receptiua. Et vltrà, quia intellectio obiecti dicitur etiam operatio propria illius; patet, quia illi soli conuenit, nam intellectio lapidis non conuenit homini; & non diceretur propria, nisi aliquo modo esset ab illo causata, vel saltem ab aliquo virtualiter continente ipsum; patet ergo quare intellectio non potest esse nec à solo obiecto, nec à sola potentia, sed tantùm ab vtroque partialiter, & sic patet quomodo aliqua causa inferior potest esse totalis causa sui effectus, & tamen superior non poterit.

Ad sextum. Dico primò, quòd quando obiectum est distinctum præter opus intellectus, quòd tunc partialiter concurrit, & potentia similiter partialiter. 41. *Ad sextum.*

Dico secundò, quòd quando idem intellectus seipsum intelligit, quòd illa intellectio est partialiter causata ab intellectu, & partialiter ab essentia, cuius est talis intellectus, ita quòd illa essentia mouet intellectum suum ad sui notitiam, & omnium, quæ per identitatem continet, sicut etiam essentia diuina immediatè mouet intellectum diuinum ad sui notitiam, & omnia per identitatem contentorum, & sic mouet in ratione obiecti, etiam ad notitiam sui intellectus; sic videtur dicendum in proposito. Et posito quòd nulla penitus esset distinctio præter opus intellectus inter obiectum, & potentiam, ita quòd idem penitus indistinctum esset obiectum intelligibile, & potentia intellectiua, tunc in isto casu diceretur quòd idem vt obiectum actu intelligibile esset realiter totalis causa notitiæ suæ, quæ notitia realiter reciperetur in ipso, & similiter vt potentia esset realiter totalis causa notitiæ, quæ reciperetur in tali potentia, nec tamen essent duæ causæ totales

reſpectu eiuſdem notitiæ, imò tantùm vna in re, licèt ratione diſtinguerentur, idem intellectus vt realiter conſideratum eſt obiectum, & potentia.

Ad ſeptimũ. In Angelo eſt intellectus agens.

Ad ſeptimum. Dico primò, quòd fortè obiectum non poteſt vt totalis cauſa, immediatè cauſare ſpeciem intelligibilem, quia etiam Doctor non negat intellectum agentem in Angelo, vt patet in *ſecundo, diſt. 3. queſt. 11. & diſt. 9.* De hoc aliàs dictum eſt.

Dico ſecundò, quòd poſito quòd obiectum ſit cauſa totalis ſpeciei intelligibilis, loquendo de obiecto ſpeciali. Dico túc, quòd non eſt ſimile de intellectione obiecti, & de ſpecie intelligibili, quia intellectio ponitur operatio propria intellectus, vt ſuprà patuit, ideò neceſſariò concurrit actiuè ad illam, ſed ſpecies intelligibilis non ponitur operatio propria intellectus, imò præſupponitur operationi propriæ, cùm pertineat ad memoriam, ideò ſe ſemper habet ex parte obiecti, & per conſequens benè immediatè poteſt eſſe ab obiecto vt à totali cauſa, & non à potentia. Sed poſtea eſſet difficultas, quomodo obiectum poſſit immediatè cauſare ſpeciem intelligibilem repræſentatem naturam vniuerſalem. Dictum eſt *in ſecundo, diſt. 3. qu. 11. & diſt. 9.*

42. Ad octauum reſponſum eſt *in ſecundo, diſt. 3. q. 10.* vbi oſtendit quòd quamuis actus intelligendi eſſet ab intellectu etiam vt à cauſa principali, tamen vnitatem ſpecificam habet præcisè ab obiecto vide in illis dubiis, quæ expoſui ibi.

Ad nonum. Ad nonum. Dico primò, quòd nullum obiectum creatum continet virtualiter aliquem intellectum etiam infinitum, & hoc ſecundùm totam eius entitatem, de quo ſatis dictum eſt ſuprà, quæſt. 14. & *in ſecundo, diſt. 3. q. 10.* Dico ſecundò, quòd hoc poſito, ſcilic. quòd contineat virtualiter ſecundùm totam entitatem, adhuc non ſupplebit vicem in ratione obiecti vt totalis cauſa, vt ſuprà expoſui, & dic hîc pariformiter, ſicut ſuprà dictum eſt ad tertium.

Ad decimũ. Ad decimum, negatur quòd ſi poteſt ſeipſum mouere vt totalis cauſa, quòd quemlibet aliquãdo poſſit ſic mouere. Et ratio, quia quando ſeipſum mouet ad notitiã ſui, illa notitia eſt propria operatio realiter vnius & eiuſdem rei, licèt diuerſimodè conſideratæ; ſed quando mouet alium intellectum, tunc ille alius ſi debet habere illam intellectionem, vt operationem ſibi propriam, requiritur neceſſariò quòd actiuè ſe habeat ad illum, vt ſuprà dixi, & ponuntur hîc diſtincta præter opus intellectus, ideò eadem operatio non poteſt dici propria vtrique, niſi vtrunque actiuè concurrat, & ſic patet reſponſio.

Secundò principaliter reſpondet ad inſtantias contra ſecundum principale. Ad primam, dico ſicut dixi ad primam contra primum dubium principale.

43. Ad ſecundum dico. Primò, quòd obiectum, ſaltem cognitio obiecti, concurrit ad actũ voluntatis, ſaltem partialiter, vt patet à Doctore *in 2. diſt. 25.* licèt non ita expreſsè affirmet, tamé hîc videtur affirmare ex hoc quod dicit, quòd fruitio in patria differt ſpecie à fruitione in via, & hoc propter aliam & aliam præſentiam obiecti fruibilis, vt patet *in 3. d. 31. & in 4. diſt. 49.* quod non eſſet verum, niſi obiectum actiuè ſe haberet ad actum voluntatis. Cùm dicitur de actu volendi. Dico, quòd ſi ille non cauſatur ab obiecto volibili, tamen erit partialiter cauſatus à notitia actuali illius obiecti, & hoc ſufficit. Dico ſecundò, quòd tenendo, quòd voluntas ſit totalis cauſa ſui actus, nõ eſt ſimile de intellectu, & voluntate. Non enim Doctor concedit intellectum eſſe totalem cauſam actus intelligendi, quia ſequeretur exceſſiua perfectio in ipſo intellectu, quia ex hoc ſequeretur quòd intellectus contineret virtualiter omnia obiecta intelligibilia, quia illæ intellectiones non ponerentur contineri virtualiter in illis obiectis, ſed tantùm in ipſo intellectu. Si enim obiecta ponerentur cauſæ neceſſariò concurrentes ad eorum notitiam, & intellectus poſſet notitiam illorum immediatè vt totalis cauſa cauſare, benè ſequeretur quòd intellectus virtualiter contineret omnia intelligibilia, & ſic poſſet eſſe infinitæ perfectionis, vt patet *in 1. diſt. 2. p. 1. q. 1. & in ſecundo, diſt. 3. q. 10.* Sed ponit Doctor obiectum neceſſariò concurrere vt cauſa partialis, quia intellectus reſpicit ipſum obiectum abſolutè; ergo ſi eſſet cauſa totalis, ex quo eſt etiam potẽtia receptiua, & ſibimet optimè præſens, tunc poſſet immediatè cauſare notitiam omnis obiecti, etiam omnino abſentis, vt patuit *in primo, diſt. 3. q. 7.* Sed non eſſet ſic de voluntate, quia ipſa non reſpicit obiectum abſolutè, ſed tantùm vt cognitum, cùm non poſſit elicere actum circa aliquod obiectum, niſi vt prægnitum; & ideò ſtante cognitione obiecti; poteſt voluntas eſſe immediata cauſa ſuæ volitionis; & hæc eſt principalis ratio quare Doctor ponit obiectum concurrere actiuè, & quare ſolus intellectus non poteſt eſſe totalis cauſa vltra alias cauſas à Doctore aſſignatas, minùs tamen euidentes, imò magis perſuaſiones, pro nunc non pertracto, ſuſtinendo opinionem quòd voluntas ſit totalis cauſa ſui actus.

Quomodo differat fruitio in patria à fruitione in via.

Quomodo concurrit obiectum intellectionem.

Ad tertium. Dicõ vt dixi ad primum contra primum dubium principale, & ſic concedo quòd intellectus diuinus eſt cauſa perfectiſſima, & perfectiſſimè, & infinitè ſuo modo cauſat notitiam eſſentiæ in ſuo tamen ordine cauſandi, quì potentiæ conuenit vt potentia intellectiua, & talis ordo eſt præcisè partialiter cauſare.

Ad quartum concedo quòd intellectio eſt operatio propria intellectus, & cùm infertur quòd non eſſet propria, niſi eſſet totalis cauſa. Dico, quòd operatio propria poteſt multiplicitèr intelligi. Primò, quòd præcisè illi ſoli conueniat ſic operari vt totalis cauſa operationis, ſicut dicimus quòd creare ſoli Deo conuenit. Secundò dicitur propria, quia talis operatio modo ſpeciali conuenit, & ſic cauſare vermem eſt propria actio ſoli Deo, conueniens, vt præcisè cauſæ primæ, & perfectiſſimæ, & hoc modo nulli alteri conuenit: poteſt tamen conuenire cauſis ſecundis, non tamen eodem modo, licèt ponantur cauſæ etiam totales. Tertiò dicitur operatio propria, quæ licèt ſit à duabus cauſis partialiter concurrentibus, erit tamen vtrique cauſæ propria, ſecundùm tamen alium & alium modum operandi, & ſic intellectio dicitur propria operatio intellectus, quia ſoli intellectui conuenit ſic operari in ratione potentiæ operatiuæ, & obiecto conuenit in ratione obiecti operatiui. Concedo ergo quòd intelligere eſt propria operatio intellectus ſic, quòd nulli alteri conuenit ſic operari in ratione potentiæ operatiuæ, & tamen 44.

cum

eum hoc etiam ſtat quòd ſit operatio propria ipſius obiecti modo præintellecto.

Ad quintum. Dico primò, quòd nullus intellectus creatus continet virtualiter aliquod obiectum realiter diſtinctum, & hoc ſecundùm totam eius entitatem, vt expoſui ſuprà, *quæſt. 14. & in ſecundo, diſt. 3. q. 10.* Dico ſecundò, quòd hoc conceſſo, quòd tunc poteſt ſupplere vicem obiecti modo præexpoſito ſuprà.

Ad ſextum, patet reſponſio ſuprà quare, ſcil. intellectio neceſſariò eſt tam ab obiecto, quam à potentia, nec illa ratio adducta per Doctorem eſt præciſa ratio, quare intellectus non ponitur totalis cauſa, ſed eſt vna bona congruentia, vt patet intuenti, ſed prima ratio aſſignata eſt multum euidens, vt patet ibi.

Ad ſeptimum patet reſponſio ſuprà.

Ad octauum patet ſimiliter reſponſio. Et vltrà dico, quòd intelligitur dictum Doctoris de effectu eiuſdem rationis, id eſt, eiuſdem ſpeciei, quia ignis eſt nobilior forma ſubſtantiali aquæ, & tamen non ſequitur quòd ſi poteſt producere formam ſubſtantialem ignis in aliqua materia, quòd etiam poſſit producere formam ſubſtantialem aquæ. Sic in propoſito, nam notitia intellectus differt ſpecie à notitia lapidis.

Ad nonum, negatur ſimilitudo illa de potentia factiua, & operatiua, quia factiua præcisè reſpicit paſſum vt receptiuum.

Ad decimum dico, quòd diceretur intellectus diuinus vileſcere, quia eſt formaliter infinitus, & ideò non poſſet recipere aliquid de obiecto, etiã infinito realiter diſtincto, quia hoc eſſet imperfectionis. Sed nõ eſt ſic de intellectu creato, cũ ſit finitus, & limitatus. Sed de hoc aliàs patet.

45. *Dependere ab alio poteſt intelligi multipliciter.*

Ad inſtantias contra tertium principale. Ad primam dico, quòd dependere ab alio in cauſando contingit multipliciter. Primò, quòd habeat virtutem ab alio & motionem, ſiue cauſalitatem ab illo. Secundò, quòd habeat propriam cauſalitatem, & non in eſſendo, nec in cauſando ab alio dependeat, ſed tamen ſe ſolo non poſſit attingere effectum, vel quia talis non eſt natus eſſe præcisè ab vno illorum. Vel quia effectus eſt operatio eſt virtutis, vt ſuprà dixi. Primo modo ſonat imperfectionem, ſed non ſecundo modo, quia tunc eſſentia diuina, vel intellectus diuinus diceret imperfectionem, cùm ſola eſſentia non poſſit cauſare intellectionem ſui, nec ſimul intellectus diuinus, vt ſuprà patuit. Sic in propoſito, poſito quòd Angelus agat actiuè, partialiter tamen, & lapis ſimiliter, tunc talis intellectus reſpectu notitiæ lapidis eſſet imperfectus ex hoc ſolo, quòd cauſat effectum communem, eſſet tamen imperfectio in illo intellectu, recipiendo nouam intellectionem partialiter ab ipſo lapide, quia tunc ſe habet in potẽtia paſſiua receptiua reſpectu lapidis partialiter cauſantis intellectionem ſui in intellectu angeli. Dico ſecundò, quòd nõ eſt inconueniens ponere talẽ imperfectionem in Angelo, quia ex quo nõ eſt ſimpliciter illimitatus, nec formaliter infinitus nõ poteſt virtualiter cõtinere omne intelligibile ſecundùm totã eorũ entitatẽ, & ideò non eſt mirũ, ſi ad cognitionẽ aliorũ obiectorum à ſe recipiat aliquã perfectionẽ vt à cauſa partiali, & minùs principali, eſſet tamen inconueniẽs, ſi intellectio, quã Angelus habet de ſeipſo eſſet cauſata etiam partialiter ab aliquo alio ente creato; quia tunc non haberet ex ſua naturali perfectione vnde ſeipſum poſſet cognoſcere.

Cum Angelus non ſit infinitus eſt aliqua imperfectio in ipſo.

Ad ſecundam dico, quòd ſunt plures dependentiæ particulares, ſicut & plures cauſæ partiales, & vna totalis aggregata ex illis pluribus. Et cùm dicitur, quòd eſt impoſſibile idem pluribus dependentiis dependere per rationem Doctoris. Dico, quòd loquitur de pluribus dependentiis totalibus, quibus totaliter dicitur à pluribus dependere; nec loquor de totalibus, quæ ſunt ad plures cauſas totales eſsẽtialiter ordinatas, quia de talibus loquẽdo idẽ poteſt pluribus depẽdẽtiis depẽdere, vt expoſui *in 1. d. 2. p. 1. q. 1.*

Ad tertiam dico, vt dixi *in 2. d. 3. q. 9. vel.* 10. vbi expoſui, quia intellectio habet vnitatẽ ſpecificam ab obiecto, & non à potentia. Et cùm probatur per hoc, quia Doctor ex hoc probat quòd eſt obiectum cauſa effectiua intellectionis, quia eſt naturalis ſimilitudo. Dico, quòd non eſt cauſa præciſa iſta; ideò eſt naturalis ſimilitudo, quia eſt cauſa eius; patet, quia ſi eſſet illa cognitio aliunde cauſata, adhuc eſſet naturalis ſimilitudo, ſed dicitur naturalis eius ſimilitudo, quia vt à ſe habet *eſſe* à tali obiecto, vel ab aliquo ſupplente vicem illius dicitur naturalis eius imago & ſimilitudo, & non habet hoc ab intellectu, cùm ſit idem intellectus omnium. Hoc idem dico de aliis, ſcilicet menſura, & ſpecificatione, nec valet iſta conſequentia, intellectio eſt cauſata ab aliquo particulariter, ergo eſt eius ſimilitudo naturalis, vel menſuratur ab illo; quia requiritur non ſimpliciter cauſari, ſed ſic cauſari, vt ſuprà dixi. 46.

Intellectus eſt perfectior intellectione.

Ad quartam dico, quòd quamuis intellectus ſit perfectior intellectione, non tamen ſequitur quòd poſſit eam cauſare vt totalis cauſa, nec ſimiliter ſequitur de obiecto, poſito quòd ſit perfectius intellectione, quia etiã Angelus eſt perfectior forma ignis, & tamen non poteſt eam cauſare. Dico ergo quòd ratio eſt, quia talis intellectio eſt operatio propria tam potentiæ, quã obiecti, ideò vnũ illorũ nõ poteſt eſſe totalis cauſa, niſi cõtineret aliud ſecũdùm totã ſuã entitatẽ.

Ad quintam dico, quòd eſt actio immanens, eo modo, quo expoſui ſuprà, *q. 13.* Cùm quæritur de obiecto, aut agit actione immanente, aut trãſeũte? Dico, quòd immanente, quia agit partialiter intellectionẽ, quę eſt recepta in altera cauſa. Dicitur enim immanens, vt cõparatur ad cauſã principalẽ. Poteſt etiã concedi, quòd actione trãſeunte, quia illa intellectio non recipitur in obiecto, & concedo quòd ſecũdùm aliũ, & aliũ reſpectũ dicitur trãſiẽs, & immanẽs. Trãſiẽs quidẽ, vt cõparatur ad obiectũ, in quo nullo modo recipitur. Immanẽs verò, vt cõparatur ad potẽtiã, in quã recipitur. Et hoc nõ eſt aliquo modo inconueniens. Et ſic patet quomodo eadem intellectio dicitur tranſiens, & immanens.

Ad ſextam dico primò, poſito quòd concurrat ex æquo, nõ ſequitur quòd poſſit eſſe ab vna ſola. Cùm dicitur ęquè perfectè eſt ab vna, ſicut ab alia. Dico, quòd ſi intelligatur æquè perfectè ab vna, ſicut ab alia, id eſt, quòd ęquè dependeat in *eſſe* ab vna, ſicut ab alia, partialiter tamẽ ab vtraque cõceditur. Si verò intelligitur æquè perfectè ab vna, ſicut ab alia, i. quòd ſecundũ totũ *eſſe* ſit ęquè perfectè ab vna, ſicut ab alia. Dico quòd nec ab vna, nec ab alia eſt ſecũdùm totũ *eſſe*, ſed ab vtraque ſimul & totaliter ab vtraque ſimul, ſed partialiter ab vtraque ſeorsũ. Dico ſecundò, 47.

Nota diligenter.

quòd communiter vna cauſa eſt principalior alia. Et cùm infertur, quòd intellectio habet aliquam perfectionem à principaliori, quàm non habet à minus principali. Dico, quòd hoc non ſequitur, ſicut etiam patet de eodem effectu numero, qui dependet à pluribus cauſis eſſentialiter ordinatis, qui perfectius producitur à ſuperiori, quàm ab inferiori: & tamen totus effectus eſt etiam ab inferiori; ſic in propoſito intellectio etiam in infimo gradu, profectiùs producitur ab vna cauſa, quam ab alia, vt patet.

Ad ſeptimam dico primò, quòd aliud eſt loqui de intellectioni abſolutè, & aliud de intentione eius: quia benè intellectio obiecti abſolutè dependet ab obiecto & potentia, quia ipſa nullo modo poteſt haberi ſine obiecto & potentia, & concedo quòd ſtante intellectione obiecti poteſt intendi, & non ab obiecto, quia obiectum producendo illam in primo inſtanti produxit ſecundum totam virtutem, & conatum, partialiter tamen & poteſt intendi per maiorem conatum intellectus, quia quantò intenſiùs, & firmius figitur in obiectum, tantò illa intellectio intenditur; an modò ab intellectu, an à voluntate imperante, & firmante ipſum intellectum, viſum eſt *in ſecundo diſt.* 42. Concurrit ergo obiectum neceſſariò ad intellectionem etiam intenſam, loquendo de intentione pertinente ad ipſum, puta quòd intellectio nata eſt produci intenſa vt octo quando obiectum, & intellectus agens toto conatu, & ſecundùm totam virtutem. Modò pono quòd intellectus non agat ſecundùm totum conatum, & obiectum ſecundùm totum conatum, tunc intellectio producitur intenſa vt ſex, ita quòd intellectio intenſa vt ſex eſt ab obiecto, & intellectu, & principaliùs ab intellectu, & poſt illa eadem intellectio intenditur præcisè per maiorem conatum intellectus. Non enim eſt neceſſe obiectum concurrere ad omnem gradum intenſionis ipſius intellectionis. Exemplum patet in ſimili. Pono, quòd voluntas eliciat actum amoris, cùm obiectum amabile, & in primo inſtanti non eliciat ſecundùm totum conatum, & poſt continet eundem ſecundùm totum eius conatum, patet, quòd tunc præcisè intendit illum actum. Pono etiam quòd voluntas eliciat actum amoris ſecundùm totum conatum non tamen habituata, & poſt continuet eundem actum vt habituata, puta quòd infundatur habitus, qui concurrat actiuè ad eundem actum, tunc patet quòd ille idem actus vt elicitus à voluntate vt habituata erit intentior, quàm vt elicitus ab eadem non vt habituata, eliciente tamen vtrobique æquali conatu. Sic videtur dicendum in propoſito, quòd aliquis gradus intenſionis poteſt eſſe propter maiorem conatum intellectus.

Doctrina ſingularis.

Cùm infertur, ſi aliquis gradus poteſt cauſari à ſolo intellectu: ergo & quilibet alius præcedens, cum ſint eiuſdem rationis cum illo. Dico, quòd hoc non ſequitur. Et patet in ſimili. Voluntas poteſt non habituata elicere actum intenſum vt ſex, & hoc ſecundùm totum ſuum conatum, & habituata poteſt ipſum producere vt octo intenſum, ergo voluntas poteſt non habituata producere actum vt octo patet, quia omnes gradus intenſionis ſunt eiuſdem rationis, & tamen hoc non ſequitur, quia habituata poteſt producere actum intenſiorem, quàm non habituata, vt patet à Doctore, *in primo, diſt.* 17. *& in tertio, diſt.* 27. Non valet ergo, poteſt elicere aliquem gradum, ergo quemlibet eiuſdem rationis. Et cùm vltrà probatur, ſi poteſt producere gradum perfectiorem, ergo & imperfectiorem eiuſdem rationis. Dico quòd aliud eſt addere gradum intellectioni præ exiſtenti, & aliud eſt producere ipſum vt perfectiorem. Intellectio enim intenſa vt octo includit neceſſariò omnes gradus præcedentes. Concedo ergo quòd ſi intellectus poteſt producere intellectionem intenſam vt octo ſic quod totam producere, quòd etiam poterit producere imperfectiorem, ſi agit cum maiori conatu. Sed modò negatur quòd intellectus etiam ſecundùm totum conatum poſſit producere intellectionem obiecti intenſam vt octo immo nec vt ſex, quia tunc produceret totam intellectionem obiectò non concurrente. Si dicatur, quòd Doctor concedit *in ſecundo, diſtin.* 18. quòd ſi cauſa poteſt producere effectum perfectum, quòd poteſt producere effectum imperfectiorem eiuſdem rationis. Dico, quòd hoc verum eſt, quòd ſi intellectus meus poteſt vt totalis cauſa producere intellectionem lapidis perfectè vt octo ita quòd producat totum illum effectum, quod etiam poteſt producere intellectionem lapidis imperfectiorem, ſi agit cum minori conatu, & ſic Doctor intelligit. Dico ſecundò, quòd fortè poſſet concedi, quòd obiectum etiam conuenit ad intellectionem ſecundùm omnem gradum, quia intellectio dependet continuè tam ab obiecto, quàm ab intellectu. Sed de hoc non eſt ita certum, & ideò prima reſponſio eſt probabilior.

Speculare diligenter.

Ad octauam. Dico primò, quòd quando Doctore hic *in præſenti quæſt.* dicit quòd corpus non agit effectum, niſi approximetur localiter, &c. quòd non dicit ſecundùm intentionem propriam, ſi tamen intelligit de approximatione locali circumſcriptiua, ita quòd paſſim ſit etiã in loco circumſcriptiuo, quia expreſsè vult *in 2. diſtin.* 29. quòd lapis poſſit immediatè mouere intellectum Angeli ad ſui notitiam, qui tamen non eſt in loco circunſcriptiuo. Dico ſecundò, quòd corpus dicitur approximari localiter, non tamen circumſcriptiuè, quia non poteſt paſſum in quod agit intellectionem ſui eſſe in loco circumſcriptiuè, ſufficit tamen quòd paſſum ſit in loco naturali definitiuo, quia non poteſt in quocunque diſtantia agere in intellectum vt patet à Doctore *in ſecũdo, & in quarto, diſtin.* 25. Corpus etiam vt agit effectum corporalem approximatur paſſo localiter, ita quòd oportet paſſum eſſe in loco circumſcriptiuo, ſed non ſic eſt quando agit effectum ſpiritualem, qualis eſt intellectio obiecti. Et ſic patet, quia ſi poneretur lapis extra vniuerſum, ita quòd nullo modo eſſet in loco circumſcriptiuè, vel quòd Deus conſeruaret lapidẽ, & non in loco quod Deus poſſet facere, vt ſuprà patuit, q. 11. Patet quòd lapis poſſet mouere intellectum ad ſui notitiam, & ſic cauſare partialiter effectum ſpiritualem, non tamen corpus poſſet immediatè vt cauſa totalis cauſare aliquem ſpiritualem effectum. Sed de hoc aliàs erit ſermo.

Ad

Ad nonum dico, quòd non habito pro inconuenienti quòd idem effectus ſecundùm alium, & alium reſpectum ad aliam & aliam cauſam, ſicut etiam patet de effectu producto à pluribus cauſis eſſentialiter ordinatis, qui dicitur æquiuocè produci à cauſa prima, ſed à cauſis remotioribus, & vniuocè produci à cauſa proxima, vt patet de homine, qui producitur à Deo à Sole, & ab homine, ſic in propoſito; non enim eſt maior ratio de pluribus cauſis totalibus eſſentialiter ordinatis, quàm de pluribus partialibus integrantibus vnam totalem. Dico ſecundò, quòd intellectio eſt effectus æquiuocus, tam reſpectu obiecti, quàm reſpectu intellectus. Cùm dicitur, quòd intellectio eſt ſimilitudo obiecti naturalis. Dico, quòd propter hoc non ſequitur quòd ſit effectus vniuocus, quia requiritur, quòd ſit ſimilitudo in natura, id eſt, quòd cauſa, & effectus ſint eiuſdem perfectionis ſpecificæ; modò obiectum & intellectio non ſunt huiuſmodi. Sed dicitur intellectio ſimilitudo naturalis obiecti, quia quaſi eius imago ponitur per imitationem, cum per ipſam obiectum cognoſcatur.

Intellectio eſt effectus æquiuocus.

Ad decimam reſponſionem quære alibi. Sunt etiam in iſto articulo multæ difficultates, ſed iſtæ pro præſenti ſufficiant.

SCHOLIVM.

Primum dictum huius literæ, intellectus beatus poteſt habere verbum de creatura cognita in proprio genere; quia hoc poteſt in via, nec impeditur in patria (de quo vide 2. d. 3. q. 11. & 4 d. 45. q. 2.) & intellectus poſſibilis eodem modo concurrit ibi, & hic. Secundum videtur ibi non eſſe verbum proprium de creatura viſa ineſſentia; primò, quia non attingeretur immediatè per notitiam in eſſentia. Secundò, non haberetur ſecundùm propriam ſpeciem. Tertiò, de ipſa eſſentia diuina non habet beatus verbum. Impugnat has tres rationes, alijs quinque in fauorem oppoſitæ partis; ſed reſpondet ad impugnationes præter duas poſteriores, quarum habetur reſponſio ex 3. d. 14. qu. 2. fine, vbi vt problema admittit Doctor poſſe vnum actum eſſe infinitorum obiectorum, Deo ſic volente. Tertium, hîc dubius videtur manere, an creatura in eſſentia videatur eodem actu, quo videtur eſſentia, vel alio diſtincto. Mihi videtur longè facilius, quòd diſtincto: de quo tamen Doctor nihil reſoluit.

Articul. 2.

21. DE ſecundo articulo dico[a] quòd intellectus beatus poteſt habere verbum de creatura cognita in genere proprio; & ad formationem illius verbi ponendum eſt intellectum poſſibilem ſic ſe habere tunc, ſicut ſe habet nunc ad formationem verbi: quod habet de obiecto nunc quia ſecundum Auguſt. 7. de Ciu. c. 30. *Sic Deus res, quas condidit, adminiſtrat, vt eas proprios motus agere ſinat.* Igitur remanebit in patria naturalis, actio quæ nata eſt competere naturæ ſecundùm ſuam perfectionem.

Sinit Deus creaturas agere proprios motus.

An de creatura viſa in eſſentia diuina, formatur verbum

Sed de creatura viſa in eſſentia diuina dubium eſt, an intellectus beatus habeat de ea verbum proprium: quòd ſi ſic, conſimiliter dicendum eſſet de intellectu poſſibili in formatione verbi de creatura viſa in eſſntia diuina, ſicut de viſa in proprio genere dictum eſt.

Sed poſſet dici, quòd non eſt ibi verbum de obiecto viſo in eſſentia diuina; tum quia habens verbum immediatè attingit obiectum, cuius eſt verbum; lapis enim viſus in eſſentia non immediatè attingitur, vt obiectum per actum viſionis, quia ſic videtur in genere proprio: ſed ibi ſola eſſentia diuina immediatè attingitur,[b] quia ipſa ſola primò mouet, & per conſequens ad ſeipſam attingendam.

[a] Præterea: [c] Verbum proprium alicuius gignitur de ſcientia, ſiue propria ſpecie ipſius obiecti, nunc autem in memoria intellectus Beati[d] non eſt ſcientia propria, vel ſpecies lapidis, vt videtur in verbo, quia per illam non videtur niſi in genere proprio.

De eſſentia diuina non habet beati verbum.

Item, eodem actu[e] videtur eſſentia diuina, & res in ipſa: ſed de eſſentia viſa non habet intellectus videns verbum, quia tunc non videret illam immediatè: igitur nec habetur verbum de re viſa in ipſa eſſentia.

Concluſio cognoſcitur immediatè, etſi cognoſcatur per principium

22. Contra iſta motiua farguitur contra primum, etſi per principium cognoſcatur concluſio: tamen ipſa poteſt cognoſci immediatè in ratione obiecti: quia diſcurſus non terminatur præcisè ad illud, quod fuit principium diſcurrendi: quia tunc ab illo adhuc eſſet vlterius diſcurrendum, nec per conſequens eſſet diſcurſus terminatus: nunc autem concluſio de ſe eſt terminus diſcurſus ſyllogiſmi demonſtratiui; igitur illo diſcurſu terminato ſtat intellectus in cognitione immediata concluſionis; pari ratione, licèt eſſentia diuina moueat priùs ad videndum ſeipſam, tamen quia eſt motiuum illimitatum, mouet ſecundò ad videndum creaturam: in termino igitur illius motionis intellectus poteſt videre creaturam vt obiectum immediatum.

Ad verbũ ſufficit memoria continens obiectum formaliter, vel virtua.

Contra ſecundum ſic: Ad gignendum verbum proprium alicuius obiecti ſufficit memoria perfecta ſiue actualiter, ſiue virtualiter continens illud obiectum, ſicut

per notitiam habitualem principij poteſt gigni actualis cognitio concluſionis, licèt illa memoria non ſit huius obiecti formaliter, & propriè; ſed eius virtualiter contentiua: ſic intellectus beati habens eſſentiam diuinam actualiter præſentem, vt intelligibilem, habet memoriam propriam reſpectu viſionis illius eſſentiæ: & cum hoc memoriam perfectam virtualiter contentiuam viſionis creaturæ; quia ſicut virtualiter continet in entitate, ſic in cognoſcibilitate: beatus igitur habet memoriam, ſiue ſcientiam in memoria ſufficientem ad gignendum proprium verbum lapidis, nec ſequitur in iſta ſecunda, ſicut nec in prima ratione, quòd illa viſio ſit rei in proprio genere, quia viſio in proprio genere eſt per rationem videndi acceptam à creatura aliqua.

Contra tertium motiuum: ille actus non eſt propria cognitio alicuius obiecti, qui poteſt ſtare in intellectu, & tamen illud obiectum omninò non eſſe cognitum: nunc autem viſio eſſentiæ diuinæ poteſt ſtare eadem in intellectu beati, & tamen lapis non videri ab ipſo; igitur, &c. Probatio maioris; quia proximum formale in intellectu ad hoc, vt obiectum ſit ſibi cognitum, eſt ipſe actus cognoſcendi illud obiectum ſibi inhærens, & proxima ratio formalis non videtur poſſe in eſſe alicui ſine illo, cuius eſt ratio formalis, ſicut albedo non poteſt in eſſe alicui, niſi illud ſit album.

An vno actu videatur eſſentia, & creatura.

Præterea. Pari ratione idem actus viſionis eſſet ipſius eſſentiæ, & cuiuſcunque creati viſi in ea, & ita vnus actus finitus poſſet eſſe infinitorum obiectorum poſſibilium videri in ipſa: quia qua ratione non repugnat vnum actum eſſe duorum, vel trium obiectorum, pari ratione nec quorumcunque obiectorum.

Item, non patet neceſſitas illius conſequentiæ: ſi eadem eſt viſio eſſentiæ diuinæ, & lapidis: igitur ſi eſt verbum lapidis, eſt verbum eſſentiæ.

g Ad primum iſtorum diceretur, quòd illud, quod cognoſcitur per aliud, benè poteſt immediatè cognoſci. Sed ſic ſi cognoſcatur præcisè in illo, ſicut intellectus diuinus præcisè cognoſcit creaturam in eſſentia ſua, & non per illam creaturam, vt obiectum immediatum, quia tunc intellectio eius vileſceret.

Conſimiliter dicitur de viſione, h quam beatus habet in verbo de creatura.

Ad ſecundum diceretur, i quòd eſſentia diuina non eſt in memoria creata beati aliquo ordine, priùs quàm in intelligentia: quia non cauſatur aliqua forma in intellectu beato repræſentans illam eſſentiam.

Viſio creaturæ in eſſentia fit à voluntate Dei.

Sed primum quod cauſatus in intellectu beato eſt ipſa viſio, illa autem cauſatur in ipſa intelligentia.

Vel aliter diceretur, quòd illa viſio immediata cauſatur à voluntate diuina, ſicut dictum eſt in quæſtione proxima præcedente, & conſimiliter viſio lapidis, & per conſequens neutra gignitur à memoria, non ſolùm ipſius videntis, ſed nec ab aliqua memoria

Contrà: intellectio eſſentiæ diuinæ continet virtualiter intellectionem lapidis: igitur iſta intellectio gignit illam, & tunc illa eſt verbum.

Reſpondeo, intelligentia non gignit; Vel poteſt dici, quòd vtraque viſio immediatè cauſatur à voluntate diuina.

Ad tertium, illud videtur æquæ concludere, quod non eſt idem actus intellectus diuini reſpectu eſſentiæ ſuæ, & obiecti ſecundarij, quod omnes negant. Vnde maior rationis eſt neganda, niſi intelligatur de primo obiecto.

Ad alia, quære alibi.

ADDITIO.

☞ *Ad alia duo argumenta reſponſio poteſt haberi in 3. diſt. 14 quæſt. 2. quaſi in fine. Ibi poteſt dici, quòd concluſio iſta poſſet, &c. Ideò concedituir totum primum argumentum: & ſi inferatur: igitur eadem erit viſio intellectus beati cum viſione intellectus Dei, negatur conſequentia, quia intellectus Dei habet viſionem obiectorum ſecundariorum neceſſario per ſe & comprehenſiuè ex perfectione ſua, & ſui obiecti primarij naturaliter omnia repræſentantis ei: ſed intellectus beatus creatus habet viſionem per accidens obiectorum ſecundariorum, quia illa per accidens intelligit, ſcilicet mediante eſſentia oſtendente ſibi illa liberè, & contingenter, ideò actus beati nullam perfectionem accipit ab illis obiectis, ſed tota eius perfectio eſt ab eſſentia viſa, & illa oſtendente.*

An vnus actus poſſit eſſe infinitorum obiectorum.

Ad aliud, dicitur quòd argumentum valet, & conſequentia tenet, ſi ſit vnus & idem actus viſionis eſſentiæ & aliorum obiectorum: ſi autem ſit alius, & alius actus, conſequntia nulla eſt.

50. a *De ſecundo articulo principali.* Dicit quod *intellectus beatus poteſt habere verbum de creatura cognita in genere proprio*, &c. Et hoc magis patuit in ſecundo, *diſtin. 3. q. 11. & in 4. diſt. 45. & 49.* Nam beatus ſtante actu perfecto beatifico poteſt perfectè cognoſcere res in genere proprio, ſic quòd talis cognitio poteſt immediatè cauſari ab intellectu beati, & ab ipſa creatura; & terminari immediatè ad ipſam creaturam in ſe, & hoc non ſolùm abſtractiuè per ſpecies innatas, loquendo de intellectu Angelico, & hoc reſpectu quiditatum, & per ſpecies de nouo acquiſitas reſpectu ſingularium, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt. 3. q. 11.* Et ſimiliter anima beata poteſt per ſpecies, quas priùs acquiſiuit, dum eſſet in corpore, & per ſpecies de nouo acquiſitas in patria, ſed etiam poteſt intuitiuè de nouo cognoſcere creaturam in ſe, vt patet *in ſecundo, diſtin. 3. q. 11. & diſt. 9. & in 4. diſt. 45. & 49.* Modò cognita perfectè creatura in ſe, eſt verbum eius perfectum, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 27. q. 1.* Vel ſaltem non eſt ſine verbo, quia ſi teneatur quòd verbum propriè eſt cum actu reflexo ſuper actum rectum, & ſuper obiectum cognitum actu recto, vt cùm video me videre creaturam, tunc talis cognitio, quæ dicitur verbum, non erit ſine actu recto. Tamen Doctor *in primo diſt. 27. vult.* quòd cognitio perfecta obiecti ſit verbum.

Quomodo anima beata poſſit cognoſcere creaturam in ſe.

b *Sed ibi ſola eſſentia diuina immediatè attingitur, quia ipſa ſola primò mouet, & per conſequens ad ſeipſam attingendam.*

Hæc litera eſt ponderanda, non enim eſſentia vt eſſentia mouet intellectum creatum, vt patuit ſuprà, *q. 14. art. vlt.* Sed tunc diceretur propriè verbum proprium eſſentiæ diuinæ, ſi illa immediatè moueret ad ſui viſionem, qua immediatè attingeretur.

c *Præterea; Verbum proprium alicuius gignitur de ſcientia, ſiue propria ſpecie ipſius*, quia accipiendo *verbum* pro perfecta notitia obiecti abſtractiua illa gignitur ab intellectu, & ſpecie intelligibili, quæ ſpecies dicitur ſcientia habitualis, ſicut ſupra dictum eſt, ſi verò accipitur verbum pro viſione, ſiue pro notitia intuitiua obiecti, tunc dicitur gigni ab intellectu, & obiecto in ſe præſente, quod obiectum in ſe præſens poteſt etiam dici ſcientia habitualis, vt aliàs expoſui. Vult ergo dicere quòd verbum proprium obiecti gignitur de ſcientia propria illius obiecti, accipiendo *ſcientiam* pro ſcientia habituali altero prædictorum modorum.

d *Nunc autem in memoria intellectus Beati non eſt ſcientia propria, vel ſpecies lapidis*; patet quia intellectus beatus, vt huiuſmodi, nec habet lapidem in verbo in ſe præſentem, quia tunc non eſſet ei præſens, vt in verbo, nec habet ſpeciem intelligibilem cauſantem notitiam abſolutè lapidis, vt in verbo, quia licèt poſſit habere ſpeciem intelligibilem lapidis cauſantem notitiam eius in genere proprio, non tamen cauſantem, vt in verbo, quia vt in verbo non eſt lapis natus ſic cognoſci, per illam enim ſolùm cognoſcitur in genere proprio. 51.

e *Item eodem actu videtur eſſentia diuina*, &c.

Et nota, quod aliquid dicitur immediatè cognoſci multipliciter ſicut multipliciter dicitur aliquid immediatè cognoſci. Dicitur aliquid mediatè cognoſci, vel per mediũ nõ vt cognitũ, & ſic obiectũ cognoſcitur per ſpeciem intelligibilem tanquàm per medium non cognitum, vt patet. Sic ſimiliter cognoſcitur eſſentia diuina per voluntatem ſuam, tanquàm per medium non cognitum, ſed per rationem formalẽ cauſandi notitiã claram eſſentiæ diuinæ; vel cognoſcitur per medium vt cognitum, id eſt, per obiectum, vt neceſſario priùs cognitum, ſicut concluſio cognoſcitur per principium, vt per medium cognitum, vt ſuprà prolixè expoſui *q. 14.* Sic per oppoſitum dicitur aliquid immediatè cognoſci, vel quando non cognoſcitur per mediũ non cognitũ, ſicut Franciſcus quãdo intuitiuè videtur in ſe tũc immediatè cognoſcitur quia nõ cognoſcitur per aliud, quod ſit ratio cognoſcẽdi, ſed per rationẽ propria & immediatã, ita quòd talis notitia immediatè cauſatur à Franciſco, & ab intellectu, ita quòd ibi non requiritur aliquod medium, nec vt cognitum, nec vt non cognitum. Et ſic ſimiliter eſſentia diuina immediatè cognoſci ab intellectu diuino quia ipſa immediatè mouet intellectum ſuum ad ſui notitiam. Dicit ergo Doctor quòd eſſentia diuina, non videtur immediatè ab intellectu beato, quia tunc ipſa immediatè moueret intellectum illum, ſed tantũ videtur immediatè, accipiendo *mediatè*, pro medio non cognito, quia ſcilicet videtur mediantè voluntate ſua cauſante huiuſmodi viſionem, vt patuit ſuprà *q. 14.* Nec etiam videtur ab intellectu beato mediatè, accipiendo *mediatè* pro medio, vt cognito, quia tunc tale medium contineret illam virtualiter, vt patui. *q. 14.* Modò verbum propriũ alicuius obiecti requirit quòd habeat eſſe per motionem illius obiecti, vt patet ſuprà *q. 14.* Si ergo beatus non habet verbum proprium de eſſentia diuina, multò minùs habebit de lapide viſo in eſſentia, quia ſicut eſſentia, vt eſſentia, non mouet immediatè intellectum beatum creatum, multò minùs lapis, ibi viſus mouebit.

Aliquid dicitur immediatè cognoſci, multipliciter.

f Doctor hunc inſtat contra has rationes, quibus probauit quòd Beatus non habet verbum de creatura, vt viſa in eſſentia Diuina. Et primò contra primam ſic. *Et ſi per principium cognoſcatur concluſio, tamen ipſa poteſt immediatè cognoſci*, &c. *pari ratione, licèt eſſentia diuina moueat prius ad videndum ſeipſum, tamen quia eſt motiuum illimitatum mouet, ſecundò ad videndum creaturam in termino igitur illius motionis intellectus poteſt videre creaturam, vt obiectum immediatum*, patet, quia prius habita viſione eſſentiæ diuinæ poteſt intellectus immediatè attingere obiectum ſecundarium, & ſic firmari in cognitione illius. 52.

g Reſpondet ad iſtas inſtantias. Ad primã, dicit quòd *illud, quod cognoſcitur per aliud, benè poteſt immediatè cognoſci.*

Nota, quòd cognoſci aliquid immediatè eſt cognoſci illud in ſe, id eſt, quòd cognitio terminatur ad illud, vt in ſe præſens, poſito ergo quòd talis cognitio ſit per aliud, ſcilicet, quod ſit cauſata ab alio, tamen terminatiuè non eſt

per

per aliud. Sed cognitio intellectus diuini, qua cognoſcit creaturam, licèt ſit per aliud, id eſt, per cauſata, vel quaſi cauſata ab eſſentia diuina, tamen talis cognitio non terminatur immediatè in creaturam, ſcilicet vt in ſe præſentem, quia tunc non cognouiſſet eam ab æterno cum non fuerit in ſe præſens ab æterno, ſed præcisè cognoſcit eam, vt præſentem in eſſentia diuina, id eſt, quòd nullo modo eſt præſens intellectui diuino in ratione obiecti terminatiui, niſi præcisè ratione eſſentiæ diuinæ per quam omnia obiecta ſecundaria ſunt præſentia intellectui diuino.

Intellectus diuinus dicitur vileſcere dupliciter.

Nota etiam, quòd intellectus diuinus dicitur vileſcere dupliciter. Primò, cognoſcendo creaturam mouetur ab ea recipiendo cognitionem illius ab ipſa, vt à cauſa partiali, quia tunc intellectus ſe haberet paſſiuè reſpectu illius. Secundò vileſcit quando eius cognitio terminatur ad creaturam, vt in ſe, quia tunc non habet creaturam præſentem in ratione obiecti terminatiui, niſi præcisè ratione creaturæ; & ſic præſentia talis obiecti eſſe præcisè à creatura, quod eſt inconueniens.

53. *Eſſentia diuina eſt obiectum adæquatum intellectus.*

Aduerte etiam quòd eſſentia diuina dicitur obiectum adæquatum intellectus diuini, & hoc tam in ratione motiui, quàm terminatiui; dicuntur tamen, quia in ratione motiui ſola eſſentia ſic mouet intellectum diuinum ad ſui, & aliorum cognitionem, quòd eſt impoſſibile aliquid aliud mouere, etiam, ſi illud aliud eſſet præſens intellectui diuino ratione ipſius eſſentiæ, vt expoſui ſup. *diſt. 1. q. 1.* ſecundi, imò nec aliqua perfectio diuina, vt attributum mouent intellectum diuinum ad ſui notitiam, ſed ſola eſſentia mouet, vt ſuprà expoſui. Sed quando ponitur obiectũ adæquatum in ratione terminatiui, ſic debet intelligi, quòd nihil aliud poteſt eſſe præſens intellectui diuino in ratione obiecti terminatiui in ſe, & ex ſua ratione, ſed præcisè ratione eſſentiæ diuinæ. Sed tamen habita tali præſentia eſſentiæ diuinæ, tunc vt ſic præſens, terminat notitiam ſui, ita quomodo lapis præcisè relucens in eſſentia diuina in ratione obiecti terminatiui terminat notitiam intellectus diuini, qua cognoſcit lapidem & hoc modo quodlibet obiectum ſecundarium vt relucens in eſſentia diuina, habet propriam terminationem. Non enim intellectio diuina dicitur terminari ad lapidem ex hoc ſolo, quòd terminatur ad eſſentiam, imò alio reſpectu rationis terminatur ad lapidem vt relucentem in eſſentia diuina, vt patet *in primo, diſt.* 39. Et ſic patet quomodo dicitur eſſentia diuina obiectum adæquatum intellectus diuini, & hoc tam in ratione motiui, quàm terminatiui, quod benè nota.

54. *Aliquid cognoſci tur alio poteſt dupliciter intelligi.*

Nota etiam, quòd aliquid cognoſci per aliud poteſt in propoſito dupliciter intelligi. Vno modò, tanquam per cauſam motiuam, ſicut paſſio cognoſcitur per ſubiectum, quia cauſat cognitionem illius. Alio modò, non tanquam per cauſam, ſed per diſpoſitionem propinqui, ſicut concluſio cognoſcitur per principia, vt patet in primo Metaph. quæſt. 4. Hoc modo cognoſcitur concluſio per principia, ſiue etiam per diſcurſum ſyllogiſticum. Vide quæ ibi expoſui. Nullo iſtorum modorum creatura poteſt immediatè cognoſci ab intellectu diuino, etiam poſito quòd cognoſcatur per aliud iſto duplici modo. Primus enim modus conceditur, vt patet *in prolo. q. pen.* Secundus modus omnino negatur, quia intellectus diuinus nihil cognoſcit per diſcurſum, vt patet. Sed in creaturis, quod cognoſcitur per aliud vtroque modo, poteſt etiam immediatè cognoſci, niſi fortè eſſet aliquod dubium de relationibus, de quibus aliàs.

h *Conſimiliter dicitur de viſione, quam beatus habet in Verbo de creatura.* Vult dicere quòd viſio lapidis in eſſentia Diuina nullo modo terminatur ad lapidem immediatè, quia tunc talis viſio diceretur eſſe in genere proprio, quia viſio, quæ cauſatur à lapide in intellectu Beati, & ſimiliter viſio, quæ terminatur ad lapidem immediatè, ideſt, ad lapidem vt in ſe præſentem, vel vt in ſpecie intelligibili, dicitur viſio in genere proprio. Viſio ergo quæ terminatur ad lapidem vt præcisè relucentem in Verbo, ſiue in eſſentia diuina in ratione obiecti terminatiui, non dicitur terminari ad lapidem immediatè, vt ſuprà expoſui.

i Ad ſecundam dat duplicem reſponſionem. Prima, quòd *eſſentia diuina non eſt in memoria creata Beati aliquo ordine prius, quam in intelligentia.* Vult dicere Doctor quòd loquendo de memoria creata, talis memoria non eſt in intellectu beati vt beati, &c. Vnde nota, quòd benè intellectus aliquis poteſt habere memoriam creatam reſpectu eſſentiæ; patet de ſpecie intelligibili in intellectu Angelorum creata immediatè à Deo, quia ipſa repræſentat eſſentiam in ratione obiecti intelligibilis; nam ipſa partialiter cauſat notitiam diſtinctam non tantùm eſſentiæ diuinæ, ſed etiam per ipſam poteſt haberi notitia omnium virtualiter contentorum in eſſentia diuina, loquendo de notitia abſtractiua tam eſſentiæ, quàm contentorum in ea, vt prolixè patet *in ſecundo, diſt. 3. quæſt. 9.* Habens ergo talem memoriam ſcilicet ſpeciem intelligibilem, poteſt gignere notitiam tam eſſentiæ, quam contentorum. Sed talis memoria non ponitur in intellectu beati. Beatus enim non habet ſpeciem intelligibilem eſſentiæ diuinæ, licèt non repugnet, repugnant tamen viſio eſſentiæ, & notitia abſtratiua eiuſdem. Si verò ponatur memoria creata in intellectu beato, per quam poſſet haberi notitia intuitiua eſſentiæ diuinæ, ſicut fortè aliqui ponunt lumen gloriæ præcedere ipſam viſionem; tunc ſi illud tale poſſet partialiter cauſare viſionem eſſentiæ; poſſet etiam cauſare partialiter viſionem omnium contentorum in ipſa eſſentia, vt aliàs expoſui. Sed dicit Doctor quòd talis memoria prior viſione non eſt in intellectu Beati, & ſic hoc negat habitum luminis gloriæ, quia nulla apparet neceſſitas ponendi illud, & hoc loquendo reſpectu viſionis abſolutè, quia ſufficit ſola eſſentia diuina, licèt poſſet poni quo ad perfectiorem viſionem, quia potentia habituata, agens æqualis conatu, perfectiori modo imperat, quam non habituata, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 17. & in tertio, diſt. 17.* Dicit ergo Doctor quòd primum. quod cauſatur ab intellectu Beati, vt huiuſmodi eſt; viſio eſſentiæ, & talis viſio cauſatur in ipſa intelligentia, id eſt, quòd talis viſio pertinet

55.

Nota.

net ad intelligentiam, modò intelligentia actualis, ſiue cognitio actualis, ſiue intuitiua, ſiue abſtractiua non pertinet ad memoriam, vt patet *in primo, diſt. 2. parte 2. quæſt. 4 diſt. 6.* Et ſic beatus per illam viſionem non immediatè gigneret notitiam lapidis; nec eſſentia quia non pertinet ad memoriam, ſed præcisè ad intelligentiam.

56. k Secunda reſponſio eſt, quòd tam viſio eſſentiæ, quàm lapidis, tantùm cauſatur à voluntate diuina contingenter, quæ voluntas, licèt ſuppleat vicem obiecti, tamen non pertinet ad memoriam. Illud enim quod pertinet ad memoriam, vt memoria eſt, nunquam poteſt cauſare notitiam alicuius obiecti in aliquo intellectu, niſi priùs cauſet notitiam ſui, vt ſuprà expoſui *in ſecundo diſt. 9. & hic in quoli. & in primo, diſt. 1. & in prolo. q. 3.* Modò voluntas diuina non vt cognita cauſat viſionem eſſentiæ, & contentorum, quod ſi pertineret ad memoriam non poſſet niſi vt priùs viſa. Dicit ergo quòd viſio eſſentiæ lapidis, cùm ſit à ſola voluntate diuina, nullo modo eſt ab aliqua memoria ſcilicet, nec ipſius videntis, quia nihil tale ponitur inuidente prius ipſa viſione, pertinet ad memoriam, vt ſuprà patuit: nec etiam ab aliqua alia memoria, ſcilicet ab eſſentia vt eſſentia, quæ nullo modo poteſt mouere intellectum creatum, nec ad ſui viſionem, nec aliorum, vt ſuprà patet, quæſt. 14.

l *Contrà. Intellectio eſſentiæ diuinæ, &c.* & ſequitur, *& tunc illa eſt verbum*, ſcilicet intellectio lapidis gignitur à viſione eſſentiæ.

Reſpondet primò, quòd *intelligentia non gignit*; patet, quia ipſa eſt finis potentiæ, vt ſuprà patet, *in primo diſt. 2. 6. & 27.* Dicit ſecundo quòd vtraque viſio eſt à ſola voluntate diuina.

57. Ad tertium negatur maior, niſi intelligatur de obiecto primo. Obiectum primum poteſt dupliciter accipi. Primò à quo notitia eſſentialiter dependet, & obiectum ſecundum, à quo eſſentialiter non dependet, vt ponit Doctor *in primo, diſt. 1. q. 2.* Secundò accipitur obiectum primum pro obiecto adæquato, & hoc tã in ratione motiui, quàm terminatiui. Si ergo intelligatur maior de obiecto primo, primo modo, patet, quòd eſt vera, quia tunc ſi talis actus poſſet eſſe, & obiectum non eſſe cognitum, tunc non eſſet actus proprius talis obiecti primi, quia tunc non dependeret eſſentialiter ab illo. Actus enim, qui eſſentialiter dependet ab obiecto vt obiecto, ſiue vt habente rationem obiecti actu intelligibilis, neceſſariò eſt ipſius obiecti, vt aliàs expoſui; ſimiliter ſi talis actus poſſet eſſe reſpectu alicuius obiecti primi. Secundo modo & tale obiectum non eſſet cognitum, non eſſet actus proprius talis obiecti primi primitate adæquationis, quia talis actus non poſſet eſſe tali obiecto non cognito. Sed loquendo de obiecto ſecundario, poteſt eſſe actus talis obiecti, & tamen ipſum non eſſe cognitum; patet, nam eſt eadem viſio eſſentiæ diuinæ, & lapidis & tamen illo priori quo eſſentia cognoſcitur ab intellectu diuino non cognoſcitur lapis; & tamen talis viſio eſt actus proprius lapidis, vt patet de viſione in intellectu diuino quòd eadem viſione cognoſcit eſſentiam, & omnia contenta in ea, vt probat Doctor *in primo diſt. 2. par. 1. q. 1.* & hoc de neceſſitate naturæ, & ex perfectione talis cognitionis, vt ibi expoſui. Sic poteſt eſſe eadem viſio eſſentiæ, & lapidis in intellectu creato beato, ita quòd eadem viſione poteſt videre eſſentiam, & omnia relucentia in eſſentia; ſic tamen, quod voluntas diuina poteſt cauſare viſionem, & facere eam terminare ad eſſentiam, & etiam ad contenta in ea, & facere etiã, quòd talis viſio præcisè terminetur ad eſſentiam, & non ad contenta, & ad vnum contentum, & non ad aliud, quia poteſt in intellectui beato oſtendere *A* non oſtendendo *B*.

58. Ad aliam inſtantiam aliqui dicunt ſic quòd reſponſio poteſt haberi in tertio, *diſt. 14. q. 2.* Ibi, *poteſt dici, quòd concluſio iſta poteſt*, &c. Ideo conceditur totum argumentum: ſcilicet quòd idem actus finitus poteſt eſſe infinitorum obiectorum. Et ſi inferatur, igitur eadem erit viſio intellectus creati beati cum viſione intellectus diuini, cùm vtraque ſit infinitorum obiectorum; negatur conſequentia, quia intellectus Beati habet viſionem per accidens infinitorum obiectorum ſecundariorum, quia illa per accidens intelligit: ſcilicet mediante eſſentia oſtendente ſibi illa liberè, & contingenter; ideò actus Beati nullam perfectionem accipit ab illis obiectis, ſed tota eius perfectio eſt ab eſſentia viſa illa liberè oſtendente. De hoc vide quæ expoſui ſuper tertio *diſt. 14. q. 2.* vbivide multa bona. *Nota.*

Ad vltimam inſtantiam patet reſponſio, quòd ſi viſio eſſentiæ, & creaturæ ſit idem actus quòd realiter erit idem verbum eſſentiæ, & creaturæ, licèt ſecundùm alium & alium reſpectum non ſit ſimpliciter idem verbum, ſicut eadem viſio, etiam ſecundùm alium, & alium reſpectum poteſt diuerſificari. Si verò viſio eſſentiæ, & viſio lapidis ſint duo actus realiter diſtincti, tunc benè conceditur, quòd non erit idem verbum realiter lapidis, & eſſentiæ.

Ad argumenta principalia cum reſponſionibus patent in litera, & ex his quæ dicta ſunt *in primo, diſtin. 3. quæſt. 7. & in ſecundo, diſtin. 3. quæſt. 10.*

SCHOLIVM.

Ad primum benè explicat, quando continentia virtualis tollit capacitatem habendi formam formaliter, non ratione ſui, ſed alicuius concomitantis. Explicat etiam vnde conſtat, quòd idem non tranſmutatur à ſemetipſo de quo 2. diſt. 25. n. 20. vbi oſtendit lignum ad præſentiam ignis non ſe comburere, aſſignans huius rei rationem vide 1. diſt. 3. q. 7. n. 27. & 2. diſt. 3. q. 7. 8. ad 4. & q. 11. diſt. 2. q. 10. num. 12. quibus locis explicat quomodo idem mouet ſemetipſum, & eſt actiuum ſimul & paſſiuum, & in actu & potentia.

Ad pri

AD primum principale, ſi teneatur, in tertio articulo, quòd intellectus agens actiuè ſe habeat ad intellectionem, & poſſibilis paſſiuè, tunc non ſecundùm idem mouet & mouetur anima ad intellectionem, nec tamen ſecundùm diſtincta ſubiecto, quia illa duo non ſic diſtinguuntur. Si autem dicatur quòd poſſibilis actiuè ſe habeat ad intellectionem, tunc idem ſecundùm idem mouet ad eam & mouetur. 24.

Vide 3. d. 1. q. 7 & 2. d. 3. q. 10.

Et ſi dicatur hoc eſſe impoſſibile, quia tunc idem ſecundùm idem eſſet in potentia, & in actu.

Omnis actio ad formam non actiuam, eſt æquiuoci agentis.

Reſpondeo: omnis actio, quæ eſt ad formam non actiuam, eſt agentis æquiuoci, & non vniuoci: quia ſi agens eſſet vniuocum, forma, qua agit, eſſet eiuſdem rationis cum forma terminante, & ita illa eſſet actiua. Augmentationum autem & multarum alterationum, & communiter motus localis, termini non ſunt formæ actiuæ: igitur mouens in iſtis & vniuerſaliter agens æquiuocum eſt in actu aliquo non eiuſdem rationis cum termino ad quem mobile eſt in potentia, ſed eſt in actu ſecundùm aliquid virtualiter, vel eminenter continens illum terminum: ſic diceretur in propoſito, quòd idem in anima eſt ratio virtualiter continendi intellectionem vt effectum æquiuocum; & recipiendi eandem.

Contra hoc: habens formam nobiliorem non eſt natum recipere formam minùs nobilem; igitur habens illam nobiliori modo, ſcilicet virtualiter non eſt natum recipere illam formam formaliter.

Et confirmatur: quia pari ratione diceretur, quòd quodlibet, quod fit tale formaliter, eſſet tale virtualiter, & ita quodlibet tranſmutaretur à ſeipſo.

Quæ formæ non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto.

Ad primum dico, quòd forma eiuſdem ſpeciei non poteſt ſimul haberi intenſiùs & remiſſiùs, nec duæ formæ, vt contraria & media poſſunt ſimul eſſe in eodem; ſed tamen duæ formæ diſparatæ benè poſſunt ſimul eſſe, & etiam eiuſdem generis remoti, ſicut calor, & color, quarum tamen vna eſt nobilior altera.

Non eſt igitur impoſſibilitas formarum in eodem, quia vna eſt eminentior altera, vel eminenter ſiue virtualiter ipſius contentiua, ſed ex aliqua ratione ſpeciali: puta propter contrarietatem, vel vnitatem ſpecificam, vel aliquam aliam talem.

Antecedens igitur vniuerſaliter ſumptum falſum eſt & licèt in multis ſingularibus videatur eſſe verum, tamen hoc non eſt ratione nobilioris formæ, vel nobilioris modi habendi formam, & minus nobilis, ſed ex aliqua ratione ſpeciali, quæ non reperitur hic in principio motiuo, & in iſta forma recepta.

Quæ virtualis continentia impedit ne forma formaliter inſit.

Si tamen aliquid haberet iſtam formam eminenter, ſic, quòd infinitè virtualiter non eſſet capax eius formaliter, quia infinitas excludit omnem potentialitatem; ſed quando forma illa virtualiter, ſed finitè habetur, benè poteſt aliqua perfectio, licèt ſecundùm quid, & accidentalis addi ſubiecto per hoc, quòd illa recipit formaliter, ſicut licèt ſubſtantia ſit ſimpliciter perfectior accidente: tamen aliquo modo perficitur recipiendo accidens, & totum illud, ſcilicet ſubſtantia qualis perfectior eſt, quàm ſubſtantia ſola; ſic potentia operans eſt perfectior ſeipſa quàm potentia ſola, & operatio eſt aliqualis perfectio ipſius potentiæ, licèt potentia ſit ſimpliciter perfectior operatione.

Ad confirmationem illam poteſt dici, quòd ibi eſt cautela transferendi ſe à parte opponentis ad partem reſpondentis propter defectum argumenti, nec videtur aliud niſi obligare reſpondentem ad probandum vnum neceſſarium manifeſtum: puta quòd non quodlibet mouet ſe. Et ad illam probationem pari ratione, &c. Poteſt dici, quòd licet in hoc quòd eſt eſſe in potentia tale formaliter non ſit aliqua repugnantia ad hoc quod eſt eſſe tale virtualiter, nec è conuerſo, quantùm eſt ex parte rationis terminorum: quia tunc vbique eſſet eadem repugnatia: tamen alicubi concomitatur vnum iſtorum aliquid quod repugnat alteri. Et tunc gratia materiæ verum eſt, quòd illud quod eſt tale virtualiter, non poteſt recipere tale formaliter, ſed non per ſe propter hoc quod eſt habere virtualiter ſed propter illud concomitans.

Confutatio rationis ad verſarioriũ.

Non ideo Sol nequit eſſe calidus formaliter, quia talis eſt virtualiter 2, d. 25

Exemplum. Sol eſt calidus virtualiter, & tamen non poteſt recipere calorem formaliter, ſed tamen non repugnat eieſſe formaliter calidum propter hoc, quòd eſt calidus virtualiter, quia etiam Saturno, qui eſt frigidus virtualiter, repugnat eſſe calidum formaliter; huius autem repugnantiæ cauſa communis eſt Soli, & Saturno, quia corpus cœleſte non eſt receptiuum qualitatis elementaris, vel cuiuſcunque corporis corruptibilis, ſicut nec è conuerſo. Sic in propoſito, aliquod mobile ad formam

formam concomitanter habet aliquid, propter quod repugnat sibi virtualiter continere eam, sicut lignum habet aliquid, propter quod repugnat sibi virtualiter continere calorem, sed hoc non est, quia est receptiuum caloris, sed quia habet talem formam mixtam.

Ad argumentum in oppositum, cùm arguitur de obiecto, quòd actio est immanens, concedo, quòd intellectio, quæ dicitur actio, id est, operatio, est actio immanens simpliciter in potentia operante, sed actio illa de genere actionis, quæ terminatur ad illam operationem, aliqua quidem est immanens, non solùm in eodem supposito, sed etiam in parte intellectiua, & secundùm vnum modum dicendi in tertio articulo, est immanens in eodem intellectu possibili: ad illam tamen intellectionem est aliqua actio non immanens: puta illa quæ est obiecti. *Soluit argumentum ad oppositum n.1. positum.*

Cùm arguitur de memoria, quòd illa non intelligit: illa ratio deficit dupliciter. Primò quia remouendo aliquid à memoria non propter hoc concluditur illud competere intellectui possibili; sed magis contrarium, quia secundùm dicta in tertio articulo, vel solus intellectus possibilis est memoria, vel saltem intellectus ille includitur necessariò in memoria. Secundò deficit: sic quia memoriam non intelligere, non concludit ipsam non esse actiuam respectu intellectionis, vt termini per actionẽ eius producti. Verbum autem non est terminus productus per intellectionem, sed per actionem aliquam productiuam de genere actionis. *Memoria intelligit.* *Verbum nõ producitur per intellectionem.*

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm libertas voluntatis, & necessitas naturalis possint se compati in eodem respectu eiusdem actus, & obiecti?

Alens. 1.p.q. 38.m.1.2.& 2.p.q.74.m. 7. D.Bonau. 2.d. 39. num.2. D Tho.2. quæst. 10.ar.1.2. Hen. quodl. 3. q.17. & quodl.4.quæst.10.& in sum.art. 6.q.1.Aureol.1.d. 1. q. 3. Capreol q. 3. ar. 1. Richard.2.d.38.ar.2.q.1.Vasq.1.2.d.39.vide Scot. 9. Met.q.13.

1. CONSEQVENTER quæritur de voluntate. Et primò de actione eius in communi, secundò in speciali de distinctione vnius actus eius intrinseci ab alio actu; & tertiò de distinctione actus intrinseci ab extrinseco.

Prima quæstio est hæc. Vtrùm libertas voluntatis, & necessitas naturalis possint se compati in eodem, respectu eiusdem actus, & obiecti.

Et arguitur quòd non: quia necessitas, & libertas videntur repugnare; iuxta illud Augustini de Libero arbitr. 11. & 12

Satis, inquit, *compertum est nulla ratione fieri mentem seruam libidinis, nisi propria voluntate.* & statim post: *qui motus, si culpæ deputetur, non est naturalis, sed voluntarius; in eo quidem similis motui illi, quo deorsum lapis fertur, quòd sicut iste est proprius lapidis, sic ille animi: sed in eo dissimilis, quòd in potestate non habet lapis cohibere motum, quo mouetur deorsum: animus verò non sic* & sequitur. *Arguitur nullam necessitatem naturalem esse in nobis*

Ideo naturalis lapidis est ille motus; animi verò iste voluntarius. Hæc verba Augustini; & paulò post verba discipuli ab Augustino quidem approbata, sequuntur, ista: *Motus, quo voluntas conuertitur, nisi esset voluntarius, & in nostra penitus potestate, neque laudandus, neque culpandus homo esset, neque mouendus: mouendum autem hominem non esse quisquis existimat, de hominum numero exterminandus est.* Ex istis satis patet, quod repugnat naturalis motio, & libera respectu eiusdem.

Contra 5. de Ciuit. 10. *Si necessitas*, inquit, *dicenda est, quæ non est in nostra potestate, sed etiam si nolumus, efficit quod potest: vt est necessitas mortis, manifestum est voluntates nostras, quibus rectè vel perperam viuitur, sub tali necessitate non esse.* Et sequitur. 5. de ciu. 10.

Si autẽ definiatur illa neceſsitas eſſe ſecundùm quam dicimus neceſſe eſt, vt ita ſit aliquid: aut vt ita fiat, neſcio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis: neque enim & vitã Dei, & præſcientiam Dei ſub neceſsitate ponimus, ſi dicamus neceſſe eſt Deum ſemper viuere; & omnia præſcire, & pòſt: *cùm dicimus, neceſſe eſt, vt cùm volumus, libero velimus arbitrio, & verum dicimus, & non ideò liberum arbitrium neceſsitati ſubijcimus, quæ adimit libertatem.*

SCHOLIVM.

Voluntatem diuinam habere neceſſariò amorem eſſentialem, & notionalem; alioquin poſſet carere perfectione infinita, quod repugnat. Ponit ad hanc probandam tres rationes D. Thom. & Henrici; quæ procedunt de omni voluntate, reſpectu obiecti infiniti, clarè viſi, vel in communi apprehenſi. De quo latè & ſolidè egit 1. d. 1. q. 4. per totam.

Inuoluntate diuina eſt neceſſitas amandi, & ſpirandi.

HIc ſunt tria videnda. Primò an in aliquo actu voluntatis ſit neceſſitas. Secundò ſi cum hoc ſtet ibi libertas. Tertiò, ſi quandoque cum libertate poſſit ſtare naturalis neceſſitas. 2.

De primo dico [a], quòd in actu voluntatis diuinæ eſt neceſſitas ſimpliciter, & hoc tam in actu diligendi ſe, quàm in actu ſpirandi amorem procedentem, ſcilicet Spiritum ſanctum. Hoc ſic patet, quia Deus neceſſariò eſt beatus: igitur neceſſariò videt, & etiam diligit obiectum beatificum. Similiter Spiritus ſanctus eſt Deus, & per conſequens ſummè neceſſarius in eſſendo: igitur cum accipiat *eſſe* procedendo, actus ille, quo procedit, eſt ſimpliciter neceſſarius; vtraque autem concluſio probatur propter *quid*, ſic; Voluntas infinita [b] ad obiectum perfectiſſimum ſe habet modo perfectiſſimo ſe habendi: voluntas diuina eſt huiuſmodi: igitur ad ſummum diligibile ſe habet modo perfectiſſimo, quo poſſibile eſt aliquam voluntatem ſe habere ad ipſum: ſed hoc non eſſet, niſi ipſum neceſſariò, & actu adæquato diligeret, & etiam amorem eius adæquatum ſpiraret, quia ſi aliquod iſtorum deficeret, poſſet ſine contradictione intelligi aliquam voluntatem perfectiori modo ſe habere ad obiectum: quia ille modus poſſet intelligi perfectior, & ille modus non includit contradictionem, quia non eſt contradictio, quòd voluntas infinita habeat actum infinitum circa obiectum infinitum, & per conſequens actum neceſſarium, & etiam neceſſariò, quia ſi poſſet non habere talem actum circa tale obiectum, poſſet carere ſumma perfectione.

Voluntas Dei non eſſet perfectiſſima, niſi neceſſario diligeret & & ſpiraret.

Similiter, ſi amor adæquatus obiecti eſt ſpirabilis, vt credimus, maximè competit voluntati infinitæ eſſe principium ſpirandi illum.

Hẽ. quodl. 3. quæſt. 7. quodl. 4. q. 11. & Tho. 1. 2. q. 10. ar. 1. & 2. Tex. c. 36. c. 12.

Ad hanc concluſionem [c] ponuntur quædam probationes, quæ etiam concludunt de omni voluntate reſpectu illius obiecti, ſiue clarè viſi, ſiue in vniuerſali apprehenſi, ſicut modò ipſum apprehendimus. 3.

Prima probatio talis eſt: Voluntas neceſſariò vult illud, in quo eſt ratio omnis boni, quia non poteſt obiectum aliquod non velle, in quo non eſt malitia aliqua, nec aliquis defectus boni: finis autem vltimus eſt huiuſmodi.

Secunda probatio habetur [d] ex dicto Philoſophi 2. Phyſic. *Sicut principium in ſpeculabilibus, ſic finis in operabilibus.* Et 7. Ethicor. *In actionibus, quod cuius gratia eſt principium, quemadmodum in Mathematicis ſuppoſitiones*; nunc autem intellectus aſſentit neceſſariò principiis in ſpeculabilibus: igitur voluntas neceſſariò aſſentit vltimo fini in agibilibus.

Tertia probatio talis eſt; voluntas neceſſariò vult illud cuius participatione vult quicquid vult; vltimus finis eſt huiuſmodi: igitur, &c. Probatio maioris: omne variabile reducitur ad aliquid inuariabile, & ita varietas actuum circa ea, quæ ſunt ad finem, præexigit actum inuariabilem: & per conſequens maximè circa illud, cuius participatione alia obiecta terminant actum. Minor probatur per illud 8. de Trin. 3. *Tolle hoc, tolle illud, vide ipſum bonum ſi potes, & ita Deum videbis, non alio bono bonum, ſed omnis boni bonum.*

COMMENTARIVS.

1. a DE primo dicit, quòd *in actu diuinæ voluntatis eſt neceſſitas ſimpliciter*, &c. Et ſic patet hęc cõcluſio à poſteriori, ſiue quaſi ab effectu, quia amor diuinæ eſſentiæ eſt ſimpliciter neceſſarius, ergo productio illius erit ſimpliciter neceſſaria, quia non poteſt eſſe effectus ſimpliciter neceſſarius, niſi & productio eius ſit ſimpliciter neceſſaria: quia ſi eſt poſſibilis, ergo & effectus poſſibilis, hoc idem dico de Spiritu ſancto.

Deinde

b Deinde probat vtranque concluſionem per medium ſumptum à priori, ſiue à cauſa, quia *Voluntas infinita ad obiectum perfectiſſimum ſe habet modo perfectiſſimo ſe habendi*, &c. Et breuiter iſta ratio de amore primo, quo voluntas diuina amat eſſentiam diuinam, tenet, ſupponendo primò, quòd ille amor ſit ſumma perfectio voluntatis diuinæ, loquendo de perfectione, quæ conſiſtit in actu ſecundo, quo perfectiſſimè cõiungitur obiecto perfectiſſimo, ſiue quo immediatè attingit obiectũ formaliter infinitum, vt patuit *in primo, d. 2. p. 1. q. 1.* in illis præambulis, exponendo propoſitionem Philoſophi 12. Metaph. quòd *ſi intelligere primi eſſet aliud à ſcientia ſua*, &c. Secundò, quòd omnis perfectio diuina eſt ibi ſimpliciter neceſſe eſſe, quia ſi non eſſet ſimpliciter neceſſaria, tunc non repugnaret formaliter poſſe non ineſſe, & ſic Deus poſſet carere aliqua perfectione ſimpliciter, & ſic poſſet eſſe non Deus: eſt ergo ibi amor diuinæ eſſentiæ ſimpliciter neceſſarius, cùm ſit perfectio ſimpliciter, & formaliter infinita. Tertiò, ſi illud, quod eſt formaliter neceſſe eſſe non eſt originatiuè, ſiue quaſi originatiuè à ſeipſo; ſed originatiuè ab alio, tunc illud à quo eſt originatiuè, ſicut dat originato entitatem, ita & neceſſitatem neceſſariò concomitantem, etiam vt gradum intrinſecum ipſam entitatem. Hoc patet, quia ſi *A* eſt originatiuè ſecundùm totum ſuum *eſſe* à *B*, ſi ſit formaliter neceſſe eſſe, hoc habebit ab ipſo *B*, à quo habebit entitatem illam; & tunc ſequitur vltrà; quòd *B* neceſſariò originat *A*. patet, quia *A* eſt neceſſe eſſe, & non eſt neceſſe eſſe formaliter, niſi per originationem, per quam accipit originatiuè tale eſſe, ergo eius originatio erit ſimpliciter neceſſaria, ergo voluntas diuina neceſſariò elicit amorem diuinæ eſſentiæ. Poſſet etiam confirmari per hoc, quòd voluntas formaliter infinita eſt ſimpliciter neceſſariò rectiſſima, ita quòd eſt impoſſibile ipſam deficere ab aliquo gradu rectitudinis. Cùm ergo reſpiciat obiectum formaliter infinitum, ſequitur quòd diligit illud quantùm eſt diligibile, ſed eſt diligibile amore infinito; ergo talis voluntas neceſſariò diligit illud amore infinito, quia da oppoſitum, ſcilicet, quòd poſſit ipſum non diligere amore infinito; ergo poteſt deficere ab aliquo gradu rectitudinis, quia ipſa tenetur ipſum diligere amore infinito, & ſi ſic, ſequitur quòd abſolutè diliget Deum neceſſariò ſimpliciter, & hæc confirmatio patet *in primo, diſtin. 2. parte 1. quæſt. illà* de vnitate Dei. De productione ſpiritus, ſcilicet, quæ eſt à voluntate, vt patet à Doctore *in primo, diſt. 10.* Patet ſimiliter quomodo illa productio ſit ſimpliciter neceſſaria. De hoc prolixè vide Doctorem *in primo, diſt. 10. & 2. diſt. 1. & ſupra in quodl. quæſt. 14.*

12. *Metaph. contex.* 51.

c Deinde Doctor adducit quaſdam probationes, quæ concludunt etiam de omni voluntate creata, & ſunt Henrici, quæ probationes licèt ſint adductæ in primo, diſt. 1. quæſt. 4. tamen hìc etiam aliqualiter pertractantur, quarum prima eſt: Voluntas neceſſariò vult illud, in quo eſt ratio omnis boni, quia non poteſt aliquod obiectum non velle, in quo non eſt malitia aliqua nec aliquis defectus boni, quia obiectum nolitionis eſt tantùm malitia, ſiue priuatio boni, vt patet à Doctore eſt huiuſmodi, quia ibi eſt ratio omnis boni *in 2. diſt. 25. & diſt 42.* Finis autem vltimus aliter non eſſet finis vltimus. 2.

Secunda probatio habetur ex dictis Philoſophi 2. Phyſic. (quæ propoſitio eſt prolixè expoſita, quæſt. vlr. prolog.) Et 7. Ethic. *In actionibus, quòd cuius gratia eſt principium quemadmodum in Mathematicis ſuppoſitiones*, &c. Vult dicere, quòd finis in huiuſmodi actionibus eſt principium, ſicut petitiones ſunt principium in Mathematicis, petitiones illæ ſunt principia per ſe nota, & hoc ponitur in principio libr. Euclidis. *Si ab æqualibus æqualia demas remanentia ſunt æqualia.* Sicut ergo petitiones ſunt principium in Mathematicis, quæ Mathematicalia ſunt ſimpliciter ſpeculabilia, ſicut ergo petitiones ſunt principium neceſſarium in Mathematicis, ſic finis eſt principium neceſſarium in operabilibus, ſiue agibilibus. Cùm ergo intellectus aſſentit neceſſariò principiis ſpeculabilibus, vt patuit *in primo, diſt. 1. q. 3.* ergo ſimiliter voluntas neceſſariò aſſentit vltimo fini in agibilibus.

Nota.

SCHOLIVM.

Oſtendit contra D. Tho. & Henr. voluntatem creatam circa obiectum beatum non neceſſitari, ita vt repugnet carere actu circa illud clarè viſum, vel obſcurè in communi conceptum. Primò, quia abſolutum prius poteſt eſſe ſine abſoluto poſteriori. De quo 2. diſt. 12. quæſt. 2. ergo & obiectum amabile, eiúſque viſio abſque amore. Secundò, ſi voluntas neceſſariò ageret, neceſſariò continuaret actum; conſtat tamen quòd ceſſare poteſt ab amando obiectum beatum in via, diuertendo intellectum ad alia. Quomodo autem diuertere poſſit intellectum, latè tradit 2. diſt. 42. quæſt. 4. nà um. 5. De quo etiam 1 diſt. 1 quæſt. 4. à num. 4. Tertiò, quia ſequeretur obiectum eſſe principium per ſe, & præcipuum dilectionis. Plures rationes, & auctoritates pro hoc habes 1. d. 1. q. 4. nu. 4. 5. & 13.

Quære 1. d.1.q.4.

IStæ rationes [e] nõ videntur probare concluſionem neceſſariam de quacunque voluntate in communi: nec etiam videntur in ſe neceſſariæ. Primum probatur: quia quando ſunt duæ naturæ abſolutæ, & eſſentialiter ordinatæ, prior ſine contradictione videtur poſſe eſſe ſine poſteriori: nunc autẽ iſtorum trium quæ ſunt, obiectũ diligibile, & ipſa apprehenſio, vel viſio illius obiecti in intellectu creato, & etiam ipſa voluntas creata: quodcunque eſt abſolutum, & prius naturaliter actu diligendi illud obiectum, & hoc loquendo de dilectione in voluntate creata: igitur quodcunque illorum poſſit eſſe: imò quòd omnia illa poſſint eſſe ſine actu illo dilectionis, non includit contradictionem, nec per conſequens oppoſitum eſt ſimpliciter neceſſarium, quomodo illud dicitur neceſſarium, cuius oppoſitum includit contradictionem.

Hîc dicitur, [f] quòd maior eſt vera de illis abſolutis, quorum vnum non dependet ab alio, nec ambo à tertio: in propoſito autem viſio, & fruitio dependent ab eodem tertio, ſcilicet obiecto. 4.

g Contra hoc: quodcunque abſolutum Deus poteſt immediatè cauſare, & tamen non neceſſariò, ſi cauſat illud per cauſum mediam, poteſt non neceſſariò cauſare, quia illa cauſa media non neceſſitat ipſum ad cauſandum effectum illius cauſæ mediæ; igitur licèt ambo iſta cauſentur à cauſa communi; tamen ſecundum, non ſolũ contingenter cauſabitur, ſed etiam poſito primo adhuc contingenter cauſabitur.

Si voluntas neceſſariò eliceret actum, neceſſariò cõtinuaret illum quantum poſſet.

Præterea. Potentia [h], quæ neceſſariò agit circa obiectum, neceſſariò continuat actum illum, quantum poteſt: voluntas autem, ſaltem viatoris, non neceſſariò continuat actum circa finem in vniuerſali apprehenſum, quantum poſſet continuare: igitur non neceſſariò agit circa illum. Maior patet exemplo de appetitu ſenſitiuo, & videtur poſſe probari per rationem: quia illud, quod eſt intrinſeca ratio ipſius potentiæ neceſſariò agendi, erit etiam ratio ſemper neceſſariò agendi, quantùm eſt ex parte potentiæ, & ita continuandi, quantum ipſa potentia poteſt continuare. Minor probatur, quia voluntas viatoris poſſet quandoque continuare actum intellectus, quo conſiderat finem, quando non continuat: ſed vel conuertit intelligentiam ad conſiderationem alicuius alterius, vel ſaltem non impedit quin obiectum aliud occurrens impediat illam conſiderationem; illa autem conſideratione non continuata, non continuatur circa illud obiectum actio voluntatis, & continuata illa, continuaretur iſta. Probatio eiuſdem minoris per illud 1. Retractionum, 9. & 22. *Nihil tam eſt in poteſtate voluntatis, quàm ipſa voluntas*; quod non intelligitur quantùm ad *eſſe* illius voluntatis, ſed quantùm ad *agere* eius; nunc autem in poteſtate voluntatis eſt, quòd per eius imperium alia potentia habeat actum, vel non habeat: ſicut quòd intellectus non conſiderat, ſaltem illud obiectum, ſine cuius conſideratione poteſt voluntas habere actum imperandi: igitur in poteſtate voluntatis eſt, quòd ipſamet non habeat actum circa illud obiectum determinatum. Hoc non intelligo ſic, quòd ipſa poſſit voluntariè ſuſpendere omnem actum ſuum: ſed voluntariè poteſt non velle illud obiectum: ſed habet tunc aliud *velle*, ſcilicet reflexum ſuper ſuum actum: Iſtud ſcilicet, *volo modo non elicere actum circa illud obiectum*. Et hoc benè poteſt ex ſe, alioquin non poſſet omnem actum ſuſpendere poſt deliberationem: & eſt ſimile de actu intellectus, & voluntatis, quoad hoc, quòd non poteſt ſuſpendere illam intellectionem, quæ neceſſaria eſt ad volitionem illam, per quam ſuſpendit illam intellectionem: ſed poteſt quamcunque aliam ſuſpendere. Sic non poteſt pro nunc ſuſpendere omnem volitionem, quia non illam, qua voluntariè ſuſpendit, ſed poteſt ſuſpendere quamcunque aliam ad hoc non neceſſariò requiſitam.

Voluntas poteſt dimittere intellectũ, & continuare eius conſiderationem 2.d.42.n.5.

An voluntas poteſt ſuſpendere omnem volitionem.

Præterea. Neceſſitas agendi eſt ab illo, quod eſt principium per ſe agendi: quia ſi illud non neceſſariò ſe habet ad *agere*, nec aliquid per illud neceſſariò agit, paſſum autem ſecundùm ſe eſt in potentia contradictionis. Si igitur, per te, obiectum, ſit ratio neceſſitatis in volendo: quia ponis quod quæcunque voluntas comparata ad ipſum obiectum neceſſariò vult ipſum, nulla autem voluntas vult neceſſariò quodcunque obiectum: tunc videtur ſequi, quòd obiectum ſit principale actiuum reſpectu volitionis: quod tamen ſic arguens non concedit.

9. Metaph. cap. 17.

3. *Quomodo prius possit esse sine posteriori.*

e *Istæ rationes non videntur probare conclusionem necessariam*, &c. Cùm dicit primò, quòd *prius potest esse sine posteriori*, intelligitur quando, & prius, & posterius sunt entia absoluta, & realiter distincta, aliter non concluderet, vt exposui *in secundo, dist.12. q.2.* & etiam, quòd posterius non necessariò sequatur essentialiter positio priori; patet, quia partes compositi, & vnitæ realiter distinguuntur à toto, & sunt priores essentialiter, & tamen non possunt esse simul vnitæ sine composito, vt exposui *in 2.dist.12.q.2.* Modò obiectum fruibile est natura absoluta, vt patuit suprà *q.1.* Visio etiam ipsius obiecti est qualitas absoluta, vt patuit suprà *q.13.* Et similiter voluntas creata est natura absoluta, vt patet *in 2.dist.16.* & actus diligendi est qualitas absoluta, vt patet suprà *q.23.* Et tamen visio obiecti, & ipsa voluntas creata sunt prius natura ipso actu diligendi; patet, quia actus diligendi præsupponit voluntatem elicientem, & visionem obiecti, & distinguitur realiter actus diligendi à visione, & voluntate, vt patet; ergo potest esse visio obiecti sine actu diligendi ipsum obiectum. Et addit, *& hoc loquendo de dilectione in voluntate creata.* Hoc dicit ad differentiam dilectionis in voluntate diuina, quia licèt voluntas diuina sit entitas absoluta, & similiter dilectio, non tamen est realiter distincta à dilectione illa. An modò sit prius natura ipsa dilectione, exposui *in 2.dist.1. q.1.* Et per hoc, quod dicit Doctor quòd *quando sunt duæ naturæ absolutæ* intelligit, quòd de facto sunt realiter distinctæ, quia nunquam dantur duæ naturæ absolutæ, quin sint realiter distinctæ. Si ergo non includit contradictionem esse visionē essentiæ diuinæ sine fruitione eiusdem, sequitur quòd oppositum non sit simpliciter necessarium, scilicet, quòd stante visione essentiæ diuinæ necessariò fruatur ipsa, quia vt patuit potest non frui.

Nota.

4. *Henricus quodl. 3. qu. 17.*

f *Hic dicitur*, scil. ab Henrico, *quòd maior est vera de illis absolutis, quorum vnum non dependet ab alio.* Sicut patet de composito, quod dependet à partibus simul vnitis, nec ambo absoluta à tertio. *In proposito autem visio, & fruitio dependent ab eodem tertio, scil. obiecto.* Vult dicere, quòd quamuis absolutè fruitio non dependeat à visione, & per consequens absolutè non repugnet visionem posse esse sine fruitione, vt præcisè comparantur ad inuicem, tamen vt comparantur, scil. intellectus, & voluntas ad obiectum fruibile posita præsentia talis obiecti intellectus necessariò videt illud, & similiter voluntas fruitur illo obiecto viso.

Expositio literæ.

g Contra hoc arguit: *Quodcunque absolutum potest Deus immediatè causare*, &c.

Ista litera sic exponitur per aliqua dicta. Primò, quòd Deus quodcunque absolutum potest immediatè causare sine quocunque alio absoluto extrinseco, & realiter distincto, quia licèt non posset immediatè causare compositum sine partibus, quia intrinsecè dependet ab illis, potest tamen omnem effectum absolutum immediatè causare sine omni causa secunda; quia potest supplere omnem causalitatem causæ secundæ, & sic potest immediatè causare in voluntate fruitionem essentiæ diuinæ sine visione concurrente, vt causa secunda. Et posset illam contingenter causare, quia quicquid causat ad extra, contingenter causat, vt patet *in 1.d.2.d.8.* Posset etiam immediatè causare fruitionem illam non causando priùs visionem, sed tunc voluntas per illam fruitionē non fruitur obiecto fruibili, vt aliàs prolixè exposui. Secundò præsupponit, quòd visio essentiæ sit causa fruitionis, causa tamen secunda, & causa necessaria, vt patet. Dicit igitur Doctor, posito quòd visio essentiæ sit causa necessaria fruitionis eiusdem, non tamen sequitur quòd si Deus immediatè causaret illam visionem, quòd etiam causaret fruitionem, quia Deus potest contingenter causare visionem nō causando fruitionem. Si enim necessariò causaret fruitionē priùs visione causata, quæ visio ponitur causa secunda effectiua fruitionis, tunc causa secunda determinaret, & necessitaret Deum ad causandum, quod est impossibile; licèt ergo tam visio, quàm fruitio causentur à Deo, tamen vtrunque contingenter causat, & potest causare visionem non causando fruitionem, & causata visione non necessitatur ad causandum fruitionem.

5.

h *Præterea, potentia quæ necessariò agit circa obiectum necessariò continuat actum illum quantum potest*, &c.

Sunt aliqua exponenda in ista litera. Primo ibi: *Potentia quæ necessariò agit circa obiectum, necessariò continuat actum illum quātum potest.* Hoc intelligitur de actione immanente, quæ propriè non habet *esse* permanens, sed in continuo *fieri*, vt patet suprà *q.13.* de intellectione, & volitione, & huiusmodi, quæ tamdiu sunt, quamdiu continuantur in *esse*. Et ideò si potentia necessariò elicit actum, tunc obiectum necessariò continuat illum; sed loquendo de actione transeunte, non est simile, quia benè potest effectus produci necessariò, quia tamen non amplius continuatur à tali causa; patet de igne producente calorem in ligno, vel formam substantialem in aliqua materia, qui necessariò producit effectum, & tamen ipsum productum non continuat: intelligitur ergo de actione immanente, siue de operatione potentiæ. Et sic similiter intelligitur illud, quod sequitur, scilicet: *Illud, quod est intrinseca ratio ipsius potentiæ necessariò attingendi*, scilicet actione immanente, *erit etiam ratio semper necessariò agendi, quantùm est ex parte potentiæ.* Et dicit *quantum est ex parte potentiæ*, quia aliunde potest esse defectus, & impedimentum.

6.

Secundò minor probatur. Ista probatio stat in hoc; quia si voluntas necessariò vult vltimum finem in vniuersali, necessariò vult omnia requisita ad volitionem finis, & præcipuè si illa necessariò requisita sunt in potestate voluntatis. Sed ad continuandam volitionem finis necessariò requiritur continuatio cognitionis finis, quia sicut voluntas non potest elicere actū, nisi circa præcognitum, ita non potest illum continuare circa idem obiectum, nisi habeat obiectum præsens actu cognitum. Cùm ergo sit in potestate voluntatis continuare actū cognoscendi vltimum finem, & non continuare, patet quia potest imperare intellectui, vt continuet actum illum cognoscendi, & ipsum firmare in tali cognitione, vt patet *in secundo, dist.42.* sequitur quòd si ipsa voluntas vult necessariò vltimum finem in vniuersali, quòd etiam necessariò

triò continuabit actum cognoſcendi illum finem neceſſariò, ſcilicet firmando intellectum in tali cognitione, cuius oppoſitum experimur, quia non ſemper firmat intellectum incognitione finis, patet, quia aliquando conuertit intelligentiam, ſiue intellectum ad aliud obiectum. Et quomodo conuertat, vide Doctorem in ſecundo, diſt. 42. *vel ſi actu non conuertit, ſaltem non impedit quin obiectum aliud occurrens impediat illam cognitionem*; patet, quia ſi fortius obiectum occurrit intellectui ſtatim cauſat notitiã ſui in intellectu, & ſic impedit cognitionem alterius obiecti. Et quomodo hoc ſit verum, vide quæ expoſui in ſecundo, diſt. 9. etiam in primo, diſt. 3. q. 6.

7. *Primo retractationum 9. & 12.* Tertiò ibi exponendo auctoritatem Auguſtini, quòd *nihil eſt tam in poteſtate voluntatis*, &c. Hoc intelligitur non tantùm de actu elicito voluntatis, ſed etiã de actu imperato. Et cùm dicit, quòd *in poteſtate voũtatis eſt, quòd per eius imperiũ alia potentia habeat actum, vel nõ habeat.* Hoc non intelligitur de omni actu alterius potentiæ, quia non de actu primo intelligendi obiectum, cùm ille neceſſariò præſupponatur, ſed intelligitur, vel quantùm ad continuationem actus firmando intellectum; vel ipſum auertendo à conſideratione obiecti, de quo dixi *in ſecundo, diſt. 9. & diſt. 42.*

Vltimò nota de ſuſpenſione actus voluntatis, aliquando enim ſuſpendit actum abſolutum ſcilicet nullum actum eliciendo circa obiectũ. Aliquando ſuſpendit actum voluntariè, & tunc non poteſt ſuſpendere, niſi eliciendo alium actũ, quo ſuſpendit. Vt cùm dico, volo non amare Ioannem & tunc voluntariè ſuſpendo actum amoris, & hoc poteſt dupliciter contingere, ſcilicet vel actum amoris priùs elicitum ſuſpendere, & ſic non continuare actum amoris, & tunc volo non continuare actum amoris, vel abſolutè volo non amare, ita quòd nullo modo volo elicere actum amoris. Et ſic patet iſta litera.

SCHOLIVM.

Reĳcit rationes D. Thomæ allatas, nu. 3. Ad primum, declarat quomodo defectus omnis mali non neceſſitat ad amandum, ſed ad non odiendum. Sic idem habet, 1. d. 3. q. 4. n. 18. Hîc aduerte, licèt Doctor vt dubium reliquerit, an voluntas poſsit velle malum 1. d. 1. q. 4. nn. 18. & 2. d. 6. q. 2. n. 13. & 43. q. 2. tamen reſoluit negatiuè, 4. d. 49. q. 10. §. ad 2. art. & d. 50. q. 2. ad 1. & in hac litera. Ad ſecundum explicat benè illud. Sicut principium in ſpeculabilibus, &c. *quod tenet quoad ordinem obiectorum intelligibilium, & volibilium inter ſe; & etiã quoad ordinem potentiarum ordinatè tendentium in illa. Sed non eſt idem modus vtriuſque potentiæ tendendi in illa; aliàs intellectus conſentiret principio propter concluſionem, ſicut voluntas fruitur vtendis, & vtitur fruendis; & hæc neceſſariò tenderet in media, ſicut illa in concluſiones. Vide Doct. 1. d. 4. n. 16. Ad tertium, falſum eſſe voluntatem neceſſariò velle id, cuius participatione vult, quicquid vult. Vide alia argumenta ſoluta, d. q. 4. à nu. 16. Explicat nu. 7. quomodo Deus omnia vult neceſſariò neceſsitate immutabilitatis, quia non poteſt velle oppoſitum eius quod ſemel voluit, aliàs mutaretur. Quòd repugnat, ex 1. diſtinct. 8. quæſtion. vltima.*

Ratio omnis boni in obiecto non neceſſitat voluntatẽ.

SEcundum [i] ſcilicet quòd ille probationes non ſunt neceſſariæ; patet diſcurrendo per eas. Ad primam, negatur maior, quantuncunque in obiecto aliquo ſit perfectio tota obiecti: tamen ad neceſſitatem actus requiritur, quòd potentia neceſſariò tendat in illud obiectum; & quicquid ſit de voluntate creata beata, & de perfectione eius ſupernaturali, qua tendit in obiectum illud: tamen diceretur quòd voluntas viatoris ſimpliciter contingenter tendit in illud, etiam quando eſt in vniuerſali apprehenſum: quia illa apprehenſio non eſt ratio determinandi voluntatem ad neceſſariò volendum illud: nec ipſa voluntas neceſſariò ſe determinat illo poſito, ſicut nec neceſſariò continuat illud poſitum, vt actum eſt in ſecunda ratione: tamen iſta poſſet concedi, quòd voluntas non poteſt reſilire ab obiecto, ſiue nolle obiectum, in quo non oſtenditur aliqua ratio mali: nec aliquis defectus boni: quia ſicut bonum eſt obiectum huius actus, qui eſt *velle*, ita malum vel defectus boni, quod pro malo reputatur, eſt obiectum huius actus, qui eſt *nolle*; & non ſequitur vltrà: non poteſt nolle hoc; igitur neceſſariò vult hoc, quia poteſt hoc obiectum neque nolle, neque velle, vt actum eſt ſuprà, pertractando illam auctoritatem *primo Retractationum.* 5.

Voluntas non poteſt nolle niſi oſtenſum vt malum.

k Contra hoc poteſt argui. Si non poteſt nolle hoc obiectum, hoc ideò eſt, quia habet in ſe aliquid, cui repugnat illud nolle; tale autem repugnans non poteſt eſſe niſi actu velle illud obiectum: igitur illud neceſſariò ſibi ineſt. Maior probatur, quia ſi vnum incompoſſibilium repugnat: alterum neceſſariò ineſt. Minor probatur, quia nulla inclinatio ad volendum habitualis, vel aptitudinalis repugnat illi *nolle* actuali, quia cum vno actu poſſet ſtare poſſibilitas, vel aptitudo ad oppoſitum actum.

Hîc poteſt dici, quòd illud repugnans actui nolendi finem eſt ipſamet potentia voluntatis,

voluntatis, quia ipſa non poteſt habere *velle*, niſi reſpectu obiecti volibilis; vel *nolle* niſi reſpectu obiecti, nolibilis, quia nullum aliud *velle*, vel *nolle* eſt poſſibile fieri: finis autem non habet rationem nolibilis, quia nec malitiam, nec defectum boni. Vnde hoc, quod eſt nolle finem; includit contradictionem, ſicut videre ſonum. Sicut vult Auguſtinus in Enchirid. 14. *Sic enim beati eſſe volumus, vt miſeri eſſe non ſolùm nolimus, ſed nequaquam velle poſſimus.* [l] Sicut igitur repugnat ipſi actui volendi tendere in miſeriam, ita videtur repugnare actui nolendi tendere in beatitudinem, vel fortè magis, [m] quia non ita caret miſeria omni ratione volibilis, ſicut beatitudo ratione nolibilis.

Quare voluntas non poteſt nolle bonum, nec velle malè.

6. Ad ſecundam probationem: illud ſimile Philoſophi de fine, & principio debet intelligi quoad duo, ſcilicet quoad ordinem obiectorum intelligibilium, & obiectorum volibilium inter ſe: & etiam quoad ordinem, quem habent reſpectu potentiarum ordinatè tendentium in ipſa. Intelligo ſic primum; quòd ſicut eſt ordo in veritate inter principium, & concluſionem, quæ habet veritatem participatam à principio; ſic eſt ordo inter finem, & ens ad finem in bonitate, ſiue appetibilitate; quia ens ad finem habet bonitatem participatam reſpectu finis. Et ex hoc ſequitur ſecundum, ſcilicet, quòd ſicut intellectus ordinatè tendens in illa vera, propter principium aſſentit concluſioni, ſic voluntas ordinatè tendens in illud, quod eſt ad finem, tendit in ipſum propter finem. Sed non eſt ſimile hinc inde comparando illa ad potentias iſtas, vt abſolutè operantes, quia tunc non poſſet aliqua voluntas velle illud, quod eſt ad finem: niſi vtendo, ſcilicet volendo ipſum propter finem. Cùm tamen dicit Auguſtinus 83. q. quæſt. 30. *quòd peruerſitas voluntatis eſt in vtendo fruendis, & fruendo vtendis.*

Sicut principium in ſpeculabilibus ita finis in practicis, 1. d. 1. q. 4. n. 16.

Ex quo habetur, quòd voluntas poteſt obiecto vtendo frui, non ſic autem poteſt intellectus verum ſcibile intelligere tanquam principium, ſcilicet tanquam euidens ex terminis. Et ratio differentiæ eſt, quia intellectus mouetur ab obiecto naturali neceſſitate: voluntas autem liberè ſe mouet. Patet etiam in aliis, quòd non eſt ſimilis neceſſitas, hinc inde; quia per principium neceſſariò ſcitur concluſio, non ſic per bonitatem finis neceſſariò appetitur illud quod eſt ad finem.

Intellectus mouetur ab obiecto naturaliter, voluntas liberè ſe mouet.

Ad tertiam probationem, maior poteſt ſimpliciter negari; quia ſi voluntas nihil neceſſariò vult, non oportet quòd illud, ratione cuius vult alia, neceſſariò velit: ſed quòd illud contingenter velit ſufficit ad volendum alia, eo modo, quo vult ea.

Aliter poteſt dici, quòd maior poteſt habere duplicem intellectum. Vnum talem: illud cuius participatione vult alia tanquam participatione obiecti voliti, illud magis, vel priùs vult; alium talem, cuius participatione in entitate, vult alia, quæ participant entitatem, illud prius vult. Primus intellectus videtur eſſe verus: ſed non ſecundus; quia etſi color, quem video, participet entitatem ſuam à primo ente, & viſibilitatem à primo viſibili, non tamen color viſus requirit primum ens vel primum viſibile priùs videri: quia non videtur participatione eius vt viſi, ſed vt entis, vel viſibilis; & tantùm in iſto ſecundo intellectu eſt minor vera, ſicut & illa probatio adducta tantùm probat, quòd illud ſit bonum, vel volibile participatione primi volibilis, non autem, quòd hoc præcisè ſit volitum participatione illius primi, vt voliti.

7. De iſto igitur articulo [n] quicquid ſit de voluntate creata beata, vtrùm, ſcilicet per aliquid ſupernaturale neceſſitetur ad volendum vltimum finem, vel non; ſaltem probabiliter poteſt dici, quòd non omnis voluntas creata neceſſitatur ex natura ſua ad volendum finem, non ſolùm abſolutè, quod manifeſtum eſt, ſed nec poſita apprehenſione obſcura illius obiecti, ſicut modò apprehendimus; hoc ſaltem certum videtur, quòd voluntas diuina neceſſitatur ſimpliciter ad volendū bonitatē propriam.

Concluſio voluntatē creatam nō neceſſitari ad amandū vltimum finem obſcurè apprehenſum.

Et ſi quæratur, an neceſſariò velit aliquod aliud obiectum ab eo; poſſet dici quòd excluſa neceſſitate coactionis, de qua non eſt ſermo, poteſt intelligi vna neceſſitas immutabilitatis, quæ excludit poſſe oppoſitum ſuccedere ei, quod ineſt. Alia eſt neceſſitas omnimodæ ineuitabilitatis, ſiue determinationis: quæ non ſolùm excludit oppoſitum poſſe ſuccedere iſti: ſed omnino excludit ipſum poſſe ineſſe; loquendo de ſola prima neceſſitate, Deus neceſſariò vult quicquid vult, quia non poteſt ſuccedere oppoſitum ei, quod ineſt, neque ex parte actus, neque obiecti: quia hoc non poſſet eſſe ſine aliqua mutatione in Deo: cùm obiectum eſſe volitum non ponat aliquid extra ipſum Deum, & non poteſt de non volito fieri volitum, vel è conuerſo, quin ſit mutatio in aliquo. Non enim eſt tranſitus à contradictorio in contradictorium

Deus neceſſariò vult, quicquid vult, *exponitur.*

Non tranſitur à contradictorio in contradictorium, nullo aliter ſe habente.

nullo aliter ſe habente: quia tunc non eſſet ratio, quare illud contradictorium magis eſſet verum modò, quàm priùs, & quare illud falſum. Sed de ſecunda neceſſitate poteſt dici, quòd licèt neceſſariò voluntas diuina habeat actum complacentiæ reſpectu cuiuſcunque intelligibilis, inquantùm in illo oſtenditur quædam participatio bonitatis propriæ, tamen non neceſſariò vult quodcunque creatum volitione efficaci, ſiue determinatiua illius ad exiſtendum: imò ſic vult contingenter creaturam fore, ſicut contingenter eam cauſat, quia ſi neceſſariò hac ſecunda neceſſitate vellet eam fore, neceſſariò etiam neceſſitate ineuitabilitatis eam cauſaret, ſaltem pro tunc, pro quando vult eam fore.

COMMENTARIVS.

7. i DE *ſecundo principali.* Nunc Doctor oſtendit quòd illæ probationes non ſunt neceſſariæ, quod etiam oſtenſum eſt in primo, *diſt.*1.*q.*4. & omnia ſunt ibi expoſita, tamen pro iunioribus adhuc hîc aliqualiter expono. *Ad primam negatur maior,* ſcil. Voluntas neceſſariò vult illud, in quo eſt ratio omnis boni, quia quamuis in obiecto ſit ratio omnis boni, quia infinitum, tamen ad neceſſitatem actus requiritur quòd potentia neceſſariò tendat in illud obiectum, & hoc ponendo quòd actus non cauſetur immediatè ab obiecto, vt patuit *in* 2.*diſt.* 23. Tenendo enim quòd voluntas ſit elicitiua ſui actus circa quodcunque obiectum, non ſequitur quòd ſi reſpiciat obiectum infinitum, quòd neceſſariò velit illud; oportet enim probare quòd neceſſariò velit, quod tamen per illam rationem non probatur. Sequitur, *& quicquid ſit de voluntate creata beatâ, & de perfectione eius ſupernaturali qua tendit in obiectum illud* (de qua erit ſermo in quarto, diſt.49) *tamen diceretur quòd voluntas viatoris ſimpliciter contingenter tendit in illud, & etiam quando eſt in vniuerſali apprehenſum,* (quia iſti dicunt quòd licèt voluntas viatoris contingenter velit vltimum finem in particulari apprehenſum, tamen neceſſariò vult ipſum in vniuerſali apprehenſum, vt patuit in primo, diſtinct. 1. q. 4.) *quia illa apprehenſio non eſt ratio determinandi voluntatem ad neceſſariò volendum illud,* quia notitia obiecti non mouet neceſſariò voluntatem, ad aliquid volendum, ſaltem vt principalis cauſa, vt expoſui in primo, diſt. 1. q. 4. & patet in ſecundo, diſt. 25. & vide quæ dixi in primo, vbi ſuprà, reſpondendo ad obiectiones Alphonſi, & Ochã contra Doctorem. Sequitur, *nec ipſa voluntas neceſſariò ſe determinat illo poſito,* id eſt, obiecto cognito, ſiue vltimo fine actu cognito, *ſicut nec neceſſariò continet illud poſitum,* id eſt, vltimum finem actu cognitum, id eſt, quod nõ neceſſariò contineat cognitionem vltimi finis, vt ſuprà patuit: patet ergo quomodo voluntas non neceſſariò vult vltimum finem in vniuerſali apprehenſum. Et hoc magis patuit *in primo, diſt.* 1. *quæſtion.* 4. Tamen poteſt concedi quod voluntas non poteſt reſilire ab obiecto, ſiue nolle obiectũ in quo non oſtenditur aliqua ratio mali, nec aliquis defectus boni; quia ſicut bonum eſt obiectum huius actus, qui eſt *velle,* ita malum, vel defectus boni, quod pro malo reputatur eſt obiectum huius actus, qui eſt *nolle,* & non ſequitur vltrà, non poteſt nolle hoc, igitur neceſſariò vult hoc; quia poteſt hoc obiectum, neque nolle, neque velle, vt patet *hic, & in primo, diſt.*1.*q.*4. Vult ergo Doctor quòd voluntas non poteſt nolle bonum, in quo non eſt aliqua ratio mali, & hoc vel exiſtentis, vel apparentis, quia non poteſt elicere actum nolitionis, niſi circa obiectum nolibile. Modò tale bonum nullo modo eſt obiectum nolibile, cùm ſolum malum ſit obiectum nolibile, ſiue ſit malum apparens. Et non ſequitur vltrà, quòd neceſſariò velit illud, quia licèt bonum ſit obiectum volitionis, & hoc, ſiue verum, ſiue apparens, ſiue præfixum, non tamen ſequitur quòd neceſſariò velit illud, ſicut nec ſequitur quòd neceſſariò nolit etiam ſummum malum, ſi illud eſſet poſſibile. 8.

Voluntas eſt elicitiua ſui actus.

Voluntas non poteſt nolle bonum.

k *Contra hoc poteſt argui.* Hîc Doctor probat quòd voluntas neceſſariò velit illud obiectum, ſi non poteſt illud nolle, & arguit ſic, *Si non poteſt nolle hoc obiectum, hoc ideò eſt, quia habet in ſe aliquid, Maior probatur, quia ſi vnum incompoſſibilium repugnat, aliud neceſſariò ineſt,* patet, quia ſi negatio neceſſariò repugnat, affirmatio poſita neceſſariò ineſt. Si enim repugnat neceſſariò homini non animal, neceſſariò animal ineſt homini. Et ideò benè dicit, quòd *ſi vnum neceſſariò repugnat alterum neceſſario ineſt.* Minor probatur, *quia nulla inclinatio ad volendum beatitudinem habitualis, vel aptitudinalis repugnat illi* nolle *actuali, quia cum vno actu poſſet ſtare poſſibilitas, vel aptitudo ad oppoſitum actum,* vt patet à Doctore in primo, diſt. 39. ergo *velle* actuali beatitudinem videtur repugnare *nolle* actuale beatitudinem, & per conſequens ſi nolle beatitudinẽ neceſſariò repugnat volũtati, vellẽ actualiter beatitudinẽ neceſſariò inerit volũtati.

Reſpondet, quòd *illud repugnans actui nolendi finem, eſt ipſa potentia voluntatis,* cui ex ſua formali ratione repugnat habere *nolle* reſpectu finis, quia finis non eſt nolibilis, ſed tantùm volibilis. Licèt enim *nolle* actuale, & *velle* actuale reſpectu eiuſdem obiecti repugnent ad inuicem formaliter in *eſſe* ſimul, tamen non repugnat voluntati ſucceſſiuè, & hoc loquendo de obiecto volibili, & nolibili. Licet enim voluntas non poſſit ſimul velle, & nolle lapidem, tamen ſucceſſiuè poteſt habere vtrunque. Sed vt voluntas comparatur ad *velle,* & *nolle* reſpectu vltimi finis, nec ſimul, nec ſucceſſiuè poteſt habere vtrunque, quia nolle finem repugnat voluntati. Sicut etiam intelligere repugnat lapidi ex ſola potentia lapidis. Si dicatur, quòd tunc voluntas non erit libera reſpectu cuiuſcunquẽ obiecti, ſi illud non poteſt nolle. Dico quòd libertas voluntatis eſt in hoc, quòd idem obiectum poteſt velle, vel non velle. De hoc vide quæ dixi ſuper ſecundo, diſt. 6. q. 1. 9.

l *Quòd autem voluntas non poſſit nolle finem probat per Auguſtinum.* Iſta auctoritas non concludit, quòd neceſſariò velimus beatitudinem, vel quòd neceſſariò nolimus miſeriã, quia

quia voluntas ſicut poteſt velle, & non velle beatitudinem, ſic poteſt nolle, & non nolle miſeriam. Sed ſic præcisè intelligitur, quòd ſicut beatitudo eſt præcisè obiectum volibile, ita miſeria obiectum nolibile. Et ſicut eſt impoſſibile voluntatem velle actualiter miſeriam, ita eſt impoſſibile ipſam nolle actualiter beatitudinem.

m *Vel fortè, & magis, quia non ita caret miſeria omni ratione volibilis, ſicut caret beatitudo omni ratione nolibilis.* Si ergo ſecundùm Auguſtinum non poſſum velle miſeriam, quæ fortè non caret omni ratione volibilis, à fortiori non poſſum nolle beatitudinem, quæ caret omni ratione nolibilis, cùm in ipſa non ſit aliquis defectus boni, nec aliqua ratio mali.

Ad alias duas rationes patet reſponſio hîc, & clariùs vide in primo, diſt. 1. quæſt. 4. & quæ ibi expoſui.

Voluntas creata non neceſſitatur.

n *De iſto artic.* Hîc Doctor dicit duo. Primò, quòd voluntas creata non neceſſitatur ex ſua natura ad volendum finem, non ſolùm abſolutè, ſed nec etiam poſita apprehenſione obſcura illius obiecti, ſicut modò apprehendimus. Sed an voluntas creata beata neceſſitetur ad volendum finem, & hoc per aliquid ſupernaturale, puta per charitatem, licèt Doctor hic non ſoluat, tamen in primo, *diſt.* 1. *q.* 4. ſoluit, probando quòd voluntas comprehenſoris elenata per charitatem, non neceſſariò fruitur, vide ibi. Secundò dicit, quòd voluntas diuina neceſſariò vult propriam bonitatem, vt ſatis probatum eſt *in primo, diſt.* 10. *quæſt. vnica*, & vide quæ ibi expoſui.

10. *Duplex neceſſitas.*

o Deinde quærit an voluntas diuina neceſſariò velit aliquid aliud à Deo? Et ponit duas concluſiones, præmittendo quòd duplex eſt neceſſitas, ſcilicet immutabilitatis, & ineuitabilitatis omnimodæ, ſiue determinationis neceſſariæ. Prima excludit oppoſitum poſſe ſuccedere ei, quod ineſt, hoc modo voluntas diuina vult quicquid vult ad extrà, quia oppoſitum eius nunquam poteſt ineſſe. Ab æterno enim voluit quicquid nunc vult, & quod voluit ab æterno eſſe pro tali tempore, neceſſariò erit, ſcilicet neceſſitate immutabilitatis, quia ex quo determinauit illud fore, eſt impoſſibile oppoſitum ineſſe, ſcilicet ipſum non fore. Licèt enim quando ab æterno voluit eſſe *A*, potuiſſet oppoſitum velle, ſcilicet non eſſe *A*, tamen facta determinatione, quòd *A* ſit, non poteſt oppoſitum velle, ſcilicet velle *A* non eſſe, quia tunc voluntas diuina mutaretur, quia eſt impoſſibile tranſire de contradictorio in contradictorium, ſine mutatione; ſed mutatio non erit in obiecto prius volito, & pòſt nolito; patet, quia obiectum nullum *eſſe* nouum habet; modò mutari eſt aliquid aliter ſe habere nunc quàm priùs ſe habuerit, vt patet 5. *Phyſ.* ergo ſi *A* eſt nunc volitum eſſe, & poſt nolitum eſſe, cùm hic ſit tranſitus à contradictorio in contradictorium, erit aliqua mutatio, & non in *A*, vt patuit; ergo in voluntate diuina, quæ nunc aliter vellet, quàm priùs voluit, quod eſt ſimpliciter impoſſibile, ſcilicet quòd aliquo modo mutetur, vt patet *in primo, diſt.* 2. *quæſt. vlt.* Patet ergo quomodo voluntas diuina quicquid vult, immutabiliter vult. Sed de alia neceſſitate, ſcilicet ineuitabilitatis, quæ eſt, quòd ſimpliciter neceſſariò velit, ita quòd nunquam poteſt velle oppoſitum pro quocunque inſtanti, ſicut dicimus, quòd pater in Diuinis neceſſariò generat filium, quia eſt ſimpliciter impoſſibile ipſum non generare. Loquendo de hac neceſſitate, voluntas diuina nihil vult ad extrà: patet, ſi enim hoc modo vellet creaturam, & hoc efficaciter, neceſſariò eam vellet, & ſic creatura neceſſariò eſſet ab æterno, quia cauſa agens neceſſariò, & non impedita, ſtatim ponit effectum, & neceſſariò. Loquendo tamen non de volitione efficaci, qua vult creaturam exiſtere in aliquo tempore, ſed de volitione complacentiæ, qua complacet quiditatibus cognitis, quæ ſunt quædam participatio bonitatis diuinæ, vult illas neceſſariò, neceſſitate ineuitabilitatis, quia non poteſt non complacere eis ſic potis in *eſſe* cognito, quia vt ſic, habent *eſſe* neceſſarium, ſecundùm *quid* tamen, vt patet *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 4. *in ſecundo, diſt.* 35. 36. 39. Et talis volitio non ponit creaturam in aliquo eſſe reali. Alij duo articuli clari ſunt hîc, & ex diſtinctione decima primi.

SCHOLIVM.

Voluntatem cum neceſsitate ad actum liberam eſſe probat ex Auguſtino, & Anſelmo. Secundò, Deus amat media ad ſe liberè: ergo & ſe. Tertiò, libertas eſt conditio intrinſeca voluntatis; ergo compatitur cum conditione perfectiſsima operandi, & talis eſt neceſsitas, vbi eſt poſſibilis. Explicat quomodo cum neceſsitate ſtat libertas. De quo latè agit 1. *diſt.* 10. & 4. *diſt.* 49. *q.* 1. *ar.* 1. & *ſuprà quodl.* 2. *Quæſtio nimis controuerſa eſt, mihi tamen videtur non eſſe de re ipſa, ſed de modo loquendi; & Doctor tenet eum, quo Philoſophus, Auguſtinus & Anſelmus vſi ſunt. Vide Scholium vltimum,* 1. *diſt.* 10. *vbi circa hoc dixi quod verius viſum fuit.*

DE ſecundo articulo principali, dico quòd cum neceſſitate ad volendum ſtat libertas in voluntate. Hoc probatur, primò per auctoritates. Prima eſt Aug. *in Ench.* quæ dicta eſt ſuprà. 8.

Cum neceſſitate volendi ſtat libertas ſecundum Auguſt. & Anſelm.

Sic enim oportebat priùs fieri hominem, & vt benè poſſet velle, & malè, nec gratis vel fruſtrà ſi benè; nec impunè ſi malè, hoc eſt in ſtatu illo primo, meretur, vel demeretur. Et ſequitur. *Poſteà verò ſic erit, vt malè velle non poſsit, nec ideò libero carebit arbitrio, multò quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit ſeruire peccato*; & ſubdit, quaſi pro probatione: *neque culpanda eſt voluntas, aut voluntas non eſt, aut libera dicenda non eſt: qua beati ſic eſſe volumus, vt eſſe miſeri non ſolùm nolimus, ſed nequaquam prorſus velle poſſimus, ſicut enim anima noſtra nunc habet nolle infelicitatem, ita tunc nolle iniquitatem ſemper habitura eſt.* Item Anſelmus de lib. arbit. cap. 1. *Qui ſic habet, quod decet, & expedit, vt hoc amittere nequeat, liberior eſt, quàm ille, qui ſic habet hoc ipſum, vt poſsit perdere.* Et ex hoc concludit: *liberior igitur eſt voluntas, quæ à rectitudine declinare nequit.*

Idem probatur per rationem, & primò *quia*, nam ex præcedente articulo habetur quòd voluntas diuina neceſſariò vult bonitatem ſuam, & tamen in volendo eam eſt libera; igitur, &c. Probatio minoris: quia potentia operans circa vnum obiectum, non abſolutè, ſed in ordine ad aliud, eadem eſt operatiua circa vtrunque obiectum, ſicut arguit Philoſophus *in ſecundo de Anima*, quòd illa potentia, quâ cognoſcimus differentiam vnius obiecti ab alio obiecto, ipſa nata eſt cognoſcere vtrunque obiectum in ſe; ſicut ipſe arguit ibi de ſenſu communi; nunc autem voluntas ipſa diuina refert ad finem alia obiecta, quæ ſunt volibilia propter finem: igitur ipſa ſub eadem ratione potentiæ eſt operatiua circa vtrunque; ſed circa illud quod eſt ad finem liberè operatur. Patet: quia contingenter vult illa, & contingentia in agendo reducitur ad principium non naturaliter actiuum, ſed liberè; igitur ipſa ſub ratione potentiæ liberæ vult bonitatem ſuam.

Tex. 146. *Deus quomodo ſe amet?*

Libertas eſt perfectionis

Præterea; ſecundò probatur idem *propter quid*, & primò ſic. Actio circa finẽ vltimũ eſt actio perfectiſſima, & in tali actione libertas in agẽdo eſt perfectionis: igitur neceſſitas in ea nõ tollit, ſed magis ponit illud quod eſt perfectionis; cuiuſmodi eſt libertas.

Libertas, conditio intrinſeca, voluntatis.

Præterea: conditio intrinſeca ipſius potentiæ vel abſolutè vel in ordine ad actum perfectum, non repugnat perfectioni in operando; nunc autem libertas, vel eſt conditio intrinſeca voluntatis abſolutè, vel in ordine ad actum volendi; igitur ipſa libertas poteſt ſtare cum conditione perfecta poſſibili in operando: talis cõditio eſt neceſſitas, ſpecialiter vbi ipſa eſt poſſibilis. Eſt enim ſemper poſſibilis, vbi neutrum extremum requirit contingentiam in operatione, quæ eſt media inter extrema, ſic eſt in propoſito: ſicut probatum eſt in præcedenti articulo.

Si quæras, quomodo ſtat libertas cum neceſſitate?

Non eſt quærenda ratio eorũ, quorum nõ eſt ratio.

Reſpondeo ſecundùm Philoſophum *quarto Metaphyſicæ*; non eſt quærenda ratio eorum, quorum non eſt ratio. *Demonſtrationis enim principij non eſt demonſtratio.* Ita dico hîc, quòd ſicut iſta eſt immediata, & neceſſaria, *voluntas diuina vult bonitatem diuinam*: nec eſt alia ratio, niſi quia hæc eſt talis voluntas: & illa talis bonitas; ſic voluntas diuina contingenter vult bonitatem, ſeu exiſtentiam alterius, & hoc, quia eſt talis voluntas, & illud eſt tale bonum: niſi addamus generaliter vnum breue, quòd voluntas infinita neceſſariò habet actũ circa obiectum infinitũ, quia hoc eſt perfectionis; & pari ratione nõ neceſſariò habet actũ circa obiectũ finitum, quia hoc eſſet imperfectionis: nam imperfectionis eſt neceſſariò determinari ad poſterius; & perfectionis requiſitæ eſt ſic determinari ad prius: & perfectionis cõcomitãtis ad illud quod eſt ſimul naturâ. 9.

Non eſt idẽ liberũ, & contingẽs, aut naturale & neceſſarium.

Confirmatur illud, quia non eſt eadem diuiſio in principium naturale, & liberum, & in principium neceſſariò actiuum, & contingenter: aliquod enim naturale poteſt contingenter agere: quia poteſt impediri: igitur pari ratione poſſibile eſt aliquod liberum, ſtante libertate, neceſſariò agere.

Sed ſemper eſt dubium, in quo ſtat per ſe ratio libertatis: ſiue enim dicatur quòd libertas ſtat in determinatione ad agendum, ſiue in dominatione reſpectu ſui actus; per neutrum hîc videtur poſſe ſaluari.

ADDITIO. Henricus.

Hîc diceretur, quòd cùm dicitur, voluntatem neceſſariò velle, neceſsitas poteſt determinare actum volendi, vt terminatur ad obiectum, & ſic eſt verum manifeſtum, intelligendo de bonitate diuina, quæ ſola eſt proprium, & per ſe obiectum: alia autem non ſunt per ſe obiecta propria: ideò non neceſſariò vult illa: aut poteſt neceſsitas determinare actum vt egreditur à voluntate. Et hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, vt ſit neceſsitas præuia ad voluntatem: & voluntas intelligatur cadere ſub neceſsitate, tanquam impellente in actum, & figente in actu; ſi autem ſic eſſet, voluntas ageretur, & non ageret, nec ſtaret in tali actu libertas. Alio modo poteſt intelligi neceſsitas concomitans: ita 10.

quòd

quòd ipsa intelligatur cadere sub voluntate, sic quòd voluntas propter firmitatem libertatis suæ sibiipsi necessitatem imponit in eliciendo actum, & in perseuerando, siue figendo se in actum: in inspiratione concomitatur necessitas naturæ, quæ est vis quædam naturæ primo modo dictæ, id est, essentiæ, siue naturæ secundo modo dictæ, scilicet principij naturalis producitur similis: talis enim assistit voluntati in communicando naturam Spiritui sancto.

Est igitur ordo quadruplicis necessitatis. Prima, qua Deus necessariò viuit. Secunda, quâ necessariò intelligit. Tertia, quâ necessarcò spirat. Quarta, quâ necessariò diligit se.

In quo igitur est libertas volendi?

Respondeo, quia delectabiliter, & eligibiliter elicit actum, & permanet in actu.

Contrà: secundùm Rich. gloriosius est, quod secundùm naturam habetur, quàm quod aliter habetur.

Respondeo, quod ex necessitate naturæ habetur velle, non necessitate tamen naturæ habetur obiectum: quia esset contradictio: igitur in ista propositione quæ est de dicto, Deum se velle est necessarium: patet distinctio, quòd necessitas potest determinare actum volendi sic, vel sic, scilicet absolutè, vel cum respectu ad obiectum: sed non æquè apparet in ista, Deus vult necessariò, *quæ est de re: tamen eadem veritas est communis, quòd necessitate naturæ habetur actus, sed non vult obiectum necessitate naturæ.*

SCHOLIVM.

Sententia Henrici, voluntatem spirare Spiritum sanctum, necessitate naturali, & etiam libera: de qua latè Doctor 1. dist. 1. quæst. 7. num. 13. & dist. 10. num. 3. reijcitur primò, quia inconuenit in amore essentiali, vnam tantùm esse necessitatem, & duas in notionali. Secundò, memoria sine coexistentia naturæ gignit; ergo & voluntas similiter spirat.

11. DE tertio principali dicitur, quòd in aliquo actu voluntatis diuinæ, scilicet in actu spirandi Spiritum sanctum, est aliquo modo necessitas naturalis, sic intelligendo, quòd voluntas, vt est simpliciter voluntas, non est principium elicitiuum actus notionalis, quo producitur simile in forma ipsi producenti: quia tunc in quocunque esset, esset principium elicitiuum actus, quo produceretur simile in forma, quod falsum est in creaturis. Sed voluntas, vt est in natura diuina, & vt sic per illam habet quandam naturalitatem ad producendum actum notionalem, sic est principium elicitiuum actus notionalis. Ex hoc enim quod fundatur in natura diuina, siue in essentia, habet sibi annexam quandam vim naturæ: & sic quandam necessitatem naturalem ab ista naturalitate, siue vi naturali annexa voluntati contrahit, & sic est principium elicitiuum actus notionalis; licèt enim in actu voluntatis essentialis, vt ordinatur in summum amatum, ab ipsa sola voluntate ratione, qua est libera, sit necessitas immutabilitatis; tamen inquantùm actio voluntatis ordinatur in amorem productum tendentem in amatum terminaliter, sic ab illa naturalitate annexa voluntati procedit necessitas immutabilitatis circa solum actum notionalem elicitum à voluntate, vel potiùs ab ipsa libertate voluntatis, vt ei talis naturalitas est annexa. Additur ad hoc, quòd illa naturalitas in voluntate nullo modo præuenit eius libertatem, nec est ratio elicitiua actus notionalis. Hoc enim esset omnino contra eius libertatem, sed potiùs est consecutiua, & annexa libertati, vt aliquid, quo assistente voluntati, voluntas ipsa ex vi, quam habet ex eo, quod est voluntas, & libera, potest elicere actum suum notionalem: quem sine illo assistente elicere omnino non posset. Sunt igitur aliter, & aliter istæ propositiones in diuinis necessariæ, *Deus necessariò viuit*: quia necessitate naturæ: *Deus necessariò intelligit*, quia necessitate intelligibilis determinantis intellectũ ad hoc, vbi est aliqua diuersitas rationis: *Deus necessariò spirat Spiritũ sanctum*, quia necessitate naturali non præueniente, sed concomitante: *Deus necessariò amat se*, necessitate consequente infinitatem libertatis absque aliqua necessitate naturæ. Henr. in sum. ar. 60. q. 1.

12. Contra istud, non videtur quòd illud, quod fundatur in aliquo, possit habere rationẽ aliquã necessitatis vlteriorem vltra illud, in quo fundatur; nec etiã quòd fundatũ posset habere duplicẽ rationẽ necessitatis, & illud in quo fundatur, tantùm vnicã: quia tunc circunscripta per impossibile, vel possibile illã vnicã ratione necessitatis in fundamẽto, adhuc remaneret alia ratio necessitatis in fũdato, & ita illud fundamẽtũ remaneret necessariũ, & tamẽ nõ remaneret necessitas fũdamẽti: nũc autẽ, secũdùm istos actus notionales fundãtur in actu essentiali: & secundùm omnes actus essentiales aliquo modo sunt priores; igitur non potest esse quòd in actu essentiali, quo Deus diligit se, sit tantùm vnica necessitas: & ex vnica ratione necessitatis, scil. ex infinitate libertatis, & tamen quòd in actu spirãdi sit cũ hoc alia ratio necessitatis; sci. naturalis. *Fundatum in alio, non potest esse magis necessarium fundamento.*

Præterea; Sicut memoria perfecta in supposito conueniente est principium perfectum

Voluntas æquè potẽs ad ſpirandum, ſicut memoria ad gignendum.

perfectum producendi Verbum perfectum: ſic videtur quòd voluntas perfecta in ſuppoſito, vel ſuppoſitis conuenientibus ſit perfectum principium producendi amorem perfectum; ſicut igitur memoria in Patre eſt principium gignendi Filium, ſic voluntas in Patre & Filio eſt principium ſpirandi Spiritum ſanctum. Nec videtur vltrà rationem perfectæ memoriæ, vel perfectæ voluntatis, coaſſiſtentia alicuius eſſe neceſſaria: ſic quòd illo non aſſiſtente non poſſet voluntas in actum ſpirandi, & memoria in actum dicendi.

Si autem intelligeret aſſiſtentiam eſſe, vt obiecti ad potentiam: fortè illla requiritur tam in memoria, quàm in voluntate; & magis fortè ad hoc, vt per actum communicetur natura, quàm ad hoc vt actus ſit neceſſarius: quia principiorum illorum, ſcilicet obiecti, & potentiæ, vtrunque per ſe eſt ratio propriæ neceſſitatis in eliciendo actum ſuum, vt ſuus eſt; ſed fortè non vtrunque per ſe eſt ratio perfecta conſubſtantialitatis termini ad ipſum producens. Et tunc verum eſſet, quòd non requiritur talis aſſiſtentia ad actum eſſentialem, quia licèt ibi requiratur obiectum, non tamen vt principium communicandi ſuam propriam perfectionem.

SCHOLIVM.

Hîc explicat fundamentum ſuæ ſententiæ de libera proceſsione Spiritus ſancti. Primum dictum, primæ differentiæ, principij actiui, ſeu agentis, eſt libertas, & natura ei oppoſita. Oſtendit ex Ariſtotele 2. Phyſ. & 9. Metaph. & ex Auguſtin. Secundum dictum, hæ differentiæ variis nominibus ab Ariſtot. exprimuntur. Per hæc tria, non ſecundum propoſitum, à natura, & potentia irrationalis, intelligit principium, quod dicitur natura; per oppoſita his, principium liberum. Tertium, intellectus habet modum naturæ, in productione filij, voluntas modum oppoſitum. Quando autem imperat intellectui, totum eſt liberum, ſicut & quando imperat aliis potentiis inferioribus; quia totum ſecundùm propoſitum: & probat ex Philoſ. Quartum, (& ſequitur ex dictis) repugnat voluntatem eſſe principium per modum naturæ, ſicut & naturam eſſe principium liberum, quia ſunt primæ differentiæ principij actiui. Quintum, omne agens naturale, vel eſt primum omnino primum, vel à priori naturaliter determinatum, & neutrum horum competit voluntati. Sextum, cauſatio intellectus eſt naturalis; & voluntatis, eſto ſit neceſſaria, libera, quia hoc eſt hoc, & illud illud. Hæc, ratio à priori; à poſteriori, ſuppoſita præfata diuiſione, & uſu ex Philoſ. & Auguſtin. dici poteſt voluntatem ſemper eſſe liberam, quia nec à ſe, nec ab alio naturaliter determinatur, ſed ſuppoſita apprehenſione obiecti, tendit delectabiliter, & eligibiliter in obiectum, etiam quando non poteſt non tendere. De quo latè, 1. diſt. 10.

13.

Natura *multifariã ſumitur.*

DE iſto articulo poteſt dici, quòd non eſt hîc difficultas, accipiendo *naturam* extenſiuè prout extendit ſe ad omne ens: Sic enim dicimus naturam voluntatis, imò extendendo ad non ens, dicimus naturam negationis. Sic enim, extenſiuè loquendo, neceſſitas in ente quocunque poſſet dici neceſſitas naturalis; & tunc, cùm voluntas, ſaltem diuina, ex ſua perfecta libertate habeat neceſſariò aliquod *velle*: iſta neceſſitas perfectæ libertatis poteſt dici (iſto modo) neceſſitas naturalis. Sed difficultas non eſt niſi accipiendo *naturam* magis ſtrictè, prout ſcilicet *natura*, & *libertas* ſunt primæ differentiæ agentis, vel principij agendi: quomodo loquitur Philoſophus ſecundo Phyſicorum. Vbi diuidit cauſam actiuam in naturam, & propoſitum. *Eorum*, inquit, *quæ fiunt propter hoc*, id eſt, propter finem, cuiuſmodi ſunt omnia, quæ fiunt à per ſe cauſa, *alia quidem ſecundùm propoſitum: alia verò non ſecundùm propoſitum*, & paulò pòſt: *Sunt autem propter hoc quæcunque ab intellectu vtique aguntur, & quæcunque à natura:* & reducit ad iſtas duas cauſas per ſe, duas cauſas per accidens, ſcilicet caſum, & fortunam. De hac diſtinctione loquitur 9. *Metaphyſ.* diſtinguens modum, quo potentiæ actiuæ rationales, & irrationales diuerſimodè exeunt in actus ſuos, *huiuſmodi quidem*, inquit, ſcilicet, *irrationales potentias neceſſe eſt, quando actiuum, & paſſiuum appropinquantur, hoc quidem facere, illud autem pati; illas verò*, ſcilicet rationales, *non neceſſe eſt*, ſupple hoc facere, & illud pati. De hac diſtinctione loquitur Auguſtinus 5. de Ciuit. cap. 9. *Eſt cauſa fortuita, eſt naturalis, eſt voluntaria.* Et declarat ibi membra.

Tex. 49.

Tex. 10.

Triplex cauſa.

Iſta diuiſio principij actiui diuerſis nominibus exprimitur, non ſolùm apud diuerſos, ſed etiam apud Ariſtotelem; vt patet *ex ſecundo Phyſicorum*, vbi præmiſit, *ſecundùm*

Tex. 49.

ſecundùm propoſitum, & non ſecundùm propoſitum, & ſubdit, *ab intellectu, & à natura*, & *in 9. Metaphyſicæ*, rationales & irrationales potentias; per iſta tria, *non ſecundùm propoſitum, & à natura, & potentiæ irrationalis*, intelligit principium actiuum, quod communiter dicimus naturam: per alia verò tria intelligit illud aliud principium actiuũ, in quo concurrunt reſpectu actus extrinſeci, & intellectus & voluntas. Sed vtrunque iſtorum per ſe acceptum habet ſuum proprium modum principiandi: intellectus quidem per modum naturæ: vnde ad ſuum proprium actum comparatus, natura eſt: ſicut Filius in diuinis producitur per modum naturæ, licèt eius principium productiuum ſit memoria. Voluntas autem ſemper habet ſuum modum cauſandi proprium, ſcilicet liberè, & ideò quando concurrit cum intellectu, vt in productione artificialium, totum dicitur produci liberè, & à propoſito: quia propoſitum eſt principale, & immediatum principium illius productionis extrinſecè. Si autem quandocunque concurrat potentia naturaliter actiua cum ipſa voluntate, ſicut eſt de potentiis inferioribus, quibus vtimur ad agendum, licèt actio propriè, vt eſt huius principij, ſit per modum naturæ: tamen quia totum ſubiacet voluntati, ideò liberè vtimur, & dicimur liberè agere à principali agente. Et hoc modo loquitur *nono Metaphyſicæ*, vbi vult quòd vltra intellectum, requiritur aliquod determinans, vt appetitus & prohæreſis: alioquin ſimul faceret contraria. Num ipſa ſcientia ſimul contraria oſtendit, & ipſa, quantùm eſt ex parte ſui, eſſet principium per modum naturæ, & neceſſariò, quantùm eſt ex parte ſui, cauſaret quodlibet reſpectu cuius eſt in potentia. *Illa*, inquit, *contrariorum. Quare, ſimulne faciant contraria? Hoc verò eſt impoſsibile: neceſſarium eſt igitur alterum adeſſe, quod proprium eſt.* Hoc eſt determinans ad vnum oppoſitorum. Et ſubdit: *Dico autem ſiue appetitum*, &c.

Tex. 49. T.c. 10. *Principium actiuum naturale tribus nominibus apud Ariſt.*

Tex. 10.

9. Met. t. cap. 10.

15. Ad propoſitum dico, quod licèt aliquod principium poſſet concurrerere in agendo cum voluntate, puta ſecundùm aliquos, obiectum; ſecundùm aliquos, intellectus: & illud concurrens, quantùm eſt ex ſe, ſit naturaliter actiuum; tamen voluntas, per ſe loquendo, nunquam eſt principium actiuum naturaliter: quia eſſe naturaliter actiuum & eſſe liberè actiuum, ſunt primæ differentiæ principij actiui, & voluntas, vnde voluntas, eſt principium actiuum liberè. Non magis igitur poteſt voluntas eſſe naturaliter actiua, quàm natura, vt eſt principium diſtinctum contra voluntatem, poteſt eſſe liberè actiua.

Non magis voluntas poteſt eſſe naturale principiũ, quàm natura liberum.

Sed quæritur vnde eſt, quod voluntas, licèt neceſſariò agat, non tamen naturaliter agit, cùm non poſsit natura magis eſſe determinata ad agendum, quàm quod ſit neceſsitata ad *agere*?

Reſpondeo, omne agens naturale, vel eſt omnino primum: vel ſi eſt poſterius, erit ab aliquo priori naturaliter determinatum ad agendum, voluntas autem nunquam poteſt eſſe agens omnino primum: ſed nec poteſt eſſe determinata naturaliter ab aliquo agente ſuperiori: quia ipſamet eſt tale actiuum, quòd ſeipſam determinat in agendo, ſic intelligendo, quod ſi voluntas aliquid neceſſariò velit, puta *A*, non tamen illud *velle* cauſatur naturaliter à cauſante voluntatem: etiamſi naturaliter cauſaret voluntatem: ſed poſito actu primo, quo voluntas eſt voluntas, ſi ipſa ſibi relinqueretur: etſi poſſet contingenter habere, vel non habere hoc *velle*: tamen ſeipſam determinaret ad hoc *velle*.

Agens naturale, vel eſt primũ, vel a ſuperiori determinatum.

Quando igitur dicitur, quod naturale principium non poteſt magis determinari, quàm quod neceſsitetur.

16. Reſpondeo, licèt neceſſarium ſit ſummè determinatum, quoad excluſionem indeterminationis ad vtrumlibet: tamen aliquod neceſſarium aliquo modo eſt magis determinatum, quàm aliud: ſicut ignem eſſe calidum, vel Cœlum eſſe rotundum, eſt determinatum à cauſante, dante ſimul *eſſe* Cœli, & rotunditatem: ſed graue eſt determinatum ad deſcenſum, non habito neceſſariò actu deſcendendi ab ipſo generante, ſed tantũ habito ab ipſo principio naturaliter determinatiuo ad deſcendendũ. Voluntas autem cauſata, ſi neceſſariò vult aliquid, non ſic eſt determinata à cauſante ad illud, *velle*, ſicut graue ad deſcenſum, ſed tantùm à cauſante habet principium determinatiuum ſui ad hoc *velle*.

Cœlum eſt magis determinatum ad rotunditatem quàm graue ad deſcenſum.

Si autem dicas, ſi deſcenſus cauſatur à grauitate intrinſeca, tunc graue mouet ſe: quare igitur non liberè æquè ſicut voluntas mouet ſe ad illud *velle*, reſpectu cuius ipſa voluntas eſt ratio neceſſaria cauſandi?

De motu grauis 2. d. 2. q. 10.

Reſpondeo : illa cauſatio grauitatis eſt naturalis, iſta libera: quia hoc eſt hoc, & illud eſt illud.

Breuiter igitur poſſet dici, quod *eſſe* formæ & modus eſſendi, *agere* & modus agendi ſunt immediata: ideò ſicut non eſt alia ratio, quare hoc habet talem modum eſſendi, niſi quia eſt tale ens; ſic non eſt aliqua ratio, quare hoc habet talem modum agendi, puta liberè, vel naturaliter, niſi quia eſt tale principium actiuum, ſcilicet liberum, vel naturale.

SCHOLIVM.

Reſpondet ad locum ex Auguſt. 6. Ciuit. 10. quo arguebat contra Ciceronem, negantem præſcientiam, oſtendens contra ipſum, præſcientia conceſſa, minimè tolli liberum arbitrium, nec neceſsitatem præſcientiæ tollere libertatem voluntatis; ſecus eſſet de neceſsitate violentiæ, ſi daretur. Exponit locum Auguſtin. in argumento poſitum, vbi clarè docet neceſsitatem compati cum libertate.

Ad arg. in initio.

AD argumentum in contrarium dici poteſt, quod intentio Auguſtini eſt ibi arguere contra Ciceronem, qui negauit præſcientiam Dei: nec ex illa præſcientia conceſſa, oportet eum negare liberum arbitrium noſtrum: Auguſtinus autem docet qualiter præſcientia Dei, & liberum arbitrium ſimul ſtant, ſic arguendo. 17.

Lib. 5. c. 9. *Sic*, inquit, *Deo certus eſt ordo cauſarum; quod conceſſit ipſe Cicero*: ſubdit Auguſtinus. *Et ipſæ, quippe noſtræ voluntates in cauſarum ordine ſunt: quoniam humanæ voluntates humanorum operum cauſæ ſunt: atque ita, qui omnes rerum cauſas præſciuit, profectò in eis cauſis etiam noſtras voluntates ignorare non potuit.* Et pòſt: *Quomodo igitur ordo cauſarum præſcienti Deo certus id efficit, vt nihil in noſtra ſit voluntate, cùm in ipſarum cauſarum ordine magnum habeant locum noſtræ voluntates?*

Etiam in ſequenti capitulo: *Non propterea nihil in noſtra voluntate eſt, quia Deus præſciuit quid futurum eſſet in noſtra voluntate. Non enim nihil præſciuit, ſed aliquid, & illo præſciente eſt aliquid in noſtra voluntate.* Reſpondendo autem vult oſtendere, quomodo

Neceſsitas præſcientiæ non aufert libertatem.

ſimul ſtant neceſsitas illa, quam in præſcito requirit præſcientia, & tamen quod præſcitum ſit in noſtra. Hoc quidem non eſſet verum, ſi eſſet ibi neceſsitas violentiæ: de qua ait: *etiam ſi nolimus, efficit quod poteſt*: ſicut eſt neceſsitas mortis: ſed ſi eſt neceſsitas qualiſcunque, de qua ſolemus dicere: neceſſe eſt, vt ita ſit aliquid: vel vt ita fiat aliquid: non oportet timere, quòd talis neceſsitas, ſi ponatur in actu noſtro præſcito, nobis auferat libertatem; quia iſta neceſsitas præſcientiæ, vel præſciti vt præſciti, etſi ſit neceſsitas immutabilitatis, non eſt tamen ſimpliciter neceſsitas ineuitabilitatis, ſiue omnimodæ determinationis, ſed tantùm ineuitabile ex ſuppoſitione iſta, quia illud eſt iam præſcitum.

Præſcientia Dei quomodo libera.

Et ad oſtendendum, quod non qualiſcunque neceſsitas tollit libertatem, ſubdit illud ex quo argutum eſt; *neque & vitam Dei & præſcientiam*, &c. ſi præcisè dixiſſet, *& præſcientiam*, facile eſſet videre qualiter illam non ponimus ſub neceſsitate, quæ repugnet libertati: quia liberè & contingenter præſcit hoc, licèt ſuppoſito quòd præſciat, immutabiliter præſciat. Et eodem modo eſt de actu meo præſcito, quod licèt ſit immutabiliter præſcius: tamen contingenter ex parte Dei præſcientis; & ſimiliter relinquitur contingentia ex parte mei exequentis. 18.

Vita ſumitur pro actu intellectus & voluntatis.

Sed difficilius eſt, quod addit, *vitam & præſcientiam*. Sed ibi poteſt eſſe duplex reſponſio, vna quòd vita accipiatur ibi pro actu beatifico, ſicut accipitur vita, Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te.* Et ſicut loquitur Philoſophus 12. Metaphyſic. *Intellectus actus eſt vita.* Et pari ratione actus voluntatis eſt vita: vita iſta non cadit ſub neceſsitate excludente libertatem, etiam in Deo. Si autem intelligatur vita pro vita naturali ipſius Dei, tunc non debet intelligi de illa vita ſecundùm ſe accepta, ſed de ipſa vt à voluntate diuina acceptata: poteſt autem eſſe aliquid benè in ſe neceſſarium, & neceſsitate repugnante libertati, quamuis tamen ſit liberè, imò contin-

Graue cadere poteſt liberè & naturaliter.

genter acceptatum.

Exemplum. Si quis voluntariè ſe præcipitat, & ſemper in cadendo illud *velle* continuat, neceſſariò quidem cadit neceſsitate grauitatis naturalis, & tamen liberè

vult

vult illum casum; ita Deus, licèt necessariò viuat vita naturali, & hoc tali necessitate, quæ excludit omnem libertatem; tamen vult liberè se viuere tali vita: igitur vitam Dei non ponimus sub necessitate, intelligendo vitam, vt à Deo libera voluntate dilectam.

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm actus dilectionis naturalis, & actus dilectionis meritoriæ sint eiusdem speciei.

2. DEinde Quæritur: Vtrùm actus dilectionis naturalis, & actus dilectionis meritoriæ sint eiusdem speciei? Arguitur quòd non: quia illi actus differunt specie, qui eliciuntur à principiis diuersis specie; isti actus sunt huiusmodi: igitur, &c. Probatio maioris. Non est minor differentia in principiatis, imò maior. Probatio minoris: actus dilectionis naturalis elicitur à voluntate propria actione naturali ipsius: actus autem dilectionis meritoriæ elicitur mediante habitu supernaturali, puta charitate: naturale autē & supernaturale differūt specie. *Argum.*

Contrà, differentia specifica actuum præcipuè accipitur ex per se obiectis: nunc autem idem est per se obiectum dilectionis naturalis, & meritoriæ, quia Deus sub ratione summi boni, vtroque actu diligitur. *Ratio opp.*

SCHOLIVM.

Exponit clarè, actum dilectionis naturalis dupliciter sumi: primò, vt idem sit quod elicere actum amandi conformiter inclinationi naturali creaturæ rationalis. Secundò, sumitur pro actu dilectionis ex naturalibus, esto sit contra inclinationem naturæ rationalis, sicut sunt omnia peccata.

HIc primò videndum est, quid intelligendum sit per dilectionem naturalem. Secundò, quid per dilectionem meritoriam: tertiò ex his infertur veritas quæsiti.

De primo [a] non intelligitur hîc dilectio naturalis illa inclinatio naturæ ad bonum, quæ est coæua ipsi naturæ: imò fortè non aliud ab ipsa natura: sed quæritur de actu elicito dilectionis naturalis; illa autem inclinatio est actus elicitus: & pro tanto posset dici dilectio habitualis quia assimilatur habitui in hoc, quòd est præcedens actum & permanens sine actu.

Actus autem dilectionis naturalis [b] de quo quæritur, posset vno modo intelligi actus elicitus secundùm illam inclinationem naturalem: puta quando mens actu diligit se, vel actu vult sibi commodum. Alio modo posset intelligi actus naturalis dilectionis, distinguendo contra supernaturalem: ille scilicet, quem voluntas ex seipsa actu naturali potest habere, licèt non sit secundùm inclinationem naturalem, sicut voluntas ex seipsa potest habere actum vitiosum: & tamen ille actus est præter naturam, vel contra naturam secundùm Damascenum. Hoc secundo modo [c] magis videtur intelligi in quæstione: quia sic procedit primum argumentum: tamen primo modo intelligendo dilectionem naturalem, illa fortè continetur sub dilectione naturali secundo modo accepta: saltem vt in pluribus, quia plures actus dilectionis, ad quos naturaliter inclinamur, possumus potestate naturali elicere, licèt non omnes, quia ad perfectissimum circa vltimum finem est inclinatio naturalis, licèt ad illum non possit natura attingere ex se. *Dilectio naturalis dupliciter sumitur.* *Aug. 5. ciu. c. 11. 9. idem habet.*

COMMENTARIVS.

1. *Quid ſit dilectio.*

a E primo dicit Doctor quòd hîc non intelligit dilectionem naturalem ipſum appetitum naturalem, qui nihil aliud eſt niſi inclinatio naturæ ad bonum, quæ eſt coæua ipſi naturæ. Vnde nota, quòd inclinatio naturalis eſt tantùm quædam tendentia naturæ, non ad quodcunque bonum, ſed præcisè ad bonum commodi, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt.6.q.2. & diſt.23.* & talis inclinatio naturalis nullo modo eſt actus, ſiue operatio elicita, vt ſubtiliter probat Doctor *in 4. diſt. 42. q.9.* ſed eſt præcisè quædam inclinatio, ſiue tendentia naturæ prior quocunque actu elicito talis naturæ, & eſt coæua naturæ, quia talis inclinatio naturalis, vel eſt præcisè ipſa natura, vel immediatè neceſſariò concomitans ipſam naturam, vt patet à Doctore *in quarto, vbi ſuprà* nec eſt aliud ab ipſa natura, quia talis inclinatio non eſt aliqua res addita naturæ, ſed realiter eſt ipſa natura, vt patet à Doctore *in quarto, vbi ſuprà*. Et licèt dilectio naturalis aliquando accipiatur pro inclinatione naturali, ſiue pro appetitu naturali, in propoſito tamen, hîc non accipitur pro tali inclinatione, quia, vt dixi, talis inclinatio naturæ non eſt actus elicitus, & quæſtio quærit de actu elicito dilectionis naturalis, talis ergo inclinatio poteſt dici dilectio habitualis, quia aſſimilatur habitui in hoc, quòd eſt præcedens actum, & permanens ſine actu.

2. *Quot modis accipitur actus elicitus.*

b *Actus autem dilectionis naturalis.* Hîc Doctor declarat quot modis poteſt accipi actus elicitus dilectionis naturalis, & primò: Omnis actus elicitus conformiter naturali inclinationi poteſt dici actus inclinationis naturalis, ſicut actus voluntatis elicitus, quo diligit ſe, ſiue *eſſe* ſuum, ſiue quo diligit bonum, vt ſibi commodum, dicitur actus dilectionis naturalis, quia elicitur circa illud idem obiectum, circa quod eſt naturalis inclinatio. Secundò accipitur actus dilectionis naturalis, vt præcisè diſtinguitur contra actum ſupernaturalem, ita quòd actus ſupernaturalis dicitur ille, qui præcisè cauſatur à cauſa ſupernaturali; licèt enim voluntas habeat naturalem inclinationem ad recipiendum quemcunque actum poſitiuum tanquàm perfectionem ſuam, & in hoc nulla ſit ſupernaturalitas, ſi tamen actus ille ſit tantùm cauſabilis à cauſa merè ſupernaturali, dicitur ſupernaturalis, ex ſola cõparatione ad agens ſupernaturale. Actus verò qui immediatè poteſt cauſari à voluntate, etiam concurrente voluntate diuina generali influentia, dicitur naturalis ex hoc ſolo, quòd comparatur ad agens naturale, & hæc diſtinctio eſt ſatis clara à Doctore *q.1.prolog.* Et nota, quòd loquitur hic tantùm de actu dilectionis naturalis, qui naturaliter poteſt elici à voluntate, etiam contra, vel præter inclinationem naturalem, ſic, quòd nullo modo ſit elicitus ſecundùm inclinationem naturalem, ſicut voluntas ex ſeipſa poteſt habere actum vitioſum, tamen ille actus eſt elicitus præter naturam, vel contra naturam, ſecundùm Damaſcenum, & ratio eſt, quia actus vitioſus eſt tantùm carentia boni. Vnde peccatum, ſiue vitium, eſt formaliter quædam iniuſtitia, quæ deberet ineſſe actui, quando elicitur, quæ iniuſtitia eſt tantùm carentia rectitudinis, ſiue bonitatis, quæ actui deberet ineſſe. Cùm ergo inclinatio naturalis ſit tantùm reſpectu boni, ſequitur quòd actus vitioſus non erit ſecundùm naturalem inclinationem. Et quod dicit, *præter naturam, vel contra naturam*: dicitur enim actus elici contra naturam, quia determinatè inclinatur ad oppoſitum, ſcilicet ad *vbi* deorſum. Sic in propoſito, quia voluntas inclinatur determinatè ad bonum commodi; ſi modò voluntas actu nollet bonum commodi, ille actus diceretur contra naturam. Actus verò præter naturam diceretur ille, ad quem voluntas non haberet naturalem inclinationem; ſi tamen haberet naturalem inclinationem, & determinatam ad oppoſitum illius actus, tunc diceretur elici præter naturam, quia non conformiter inclinationi naturali, nec contra ipſam inclinationem naturalem.

Actus elicitus à quo cauſetur.

Actus contra naturam quis.

Actus præter naturã, quis.

3. *Actus meritorius eſt actus ſupernaturalis.*

c *Hoc ſecundo modo magis videtur intelligi*, id eſt, quòd titulus quæſtionis debet magis intelligi de actu naturali diſtincto contra actum ſupernaturalem, quia actus meritorius eſt actus ſupernaturalis. Quæritur ergo hîc, an actus dilectionis naturalis ſit eiuſdem ſpecici cum actu dilectionis ſupernaturalis, qualis eſt actus dilectionis meritoriæ. Addit tamen, quòd actus dilectionis naturalis primo modo acceptus, prout ſcilicet conformiter elicitur inclinationi naturali continetur fortè ſub actu dilectionis naturalis, ſecundo modo accepto, ſaltem vt in pluribus. Dicit, *vt in pluribus*, quia non omnis dilectio, primo modo accepta eſt in poteſtate voluntatis; patet, quia inclinatio naturalis eſt ad ſummam beatitudinem in particulari, vt patet à Doctore *in 4. diſt.49.q.9.* & tamen voluntas ex ſe, ſiue ex puris naturalibus, non poteſt ad illam attingere, & ſic patet primus articulus.

SCHOLIVM.

Secundum dictum huius articuli meritum eſt actus à Deo acceptatus, vt dignus præmio. Secundum, addit actui duas relationes; vnam ad voluntatem Dei, alteram ad præmium. Tertium, dicit duas relationes ad duas cauſas, voluntatem liberam & gratiã. Quartũ, petit elici ſecundùm inclinationem charitatis. Quintũ, (etſi non ſit expreſsè in litera) petit promiſſionem Dei, de dando præmio. Colligo ex illis verbis ſpecialiter acceptatus, *& docet expreſsè Doct. 3. d.19.n.7. & habetur ex Trident. ſeſſ.6.c.16. & Aug. ſerm.16. de Verbis Apoſt. pro quo citaui alios, dicta d.19. ibi in Scholio contra quendam modernum cenſorem. In his habes breuiter conditiones omnes meriti: de quibus vide Scot.1.d.17.quæſt.3.à num.12. & 2.d.7. num.11. & 3. diſt.18. Circa quartum, elici actum ſecundùm inclinationem charitatis, eſt referri in Deum; & ſufficit relatio, ſeu intentio virtualis, vt docet Doctor 4. di.6.q.6.num.2. ponens exemplum*

exemplum de pergente in Compoſtellam, cuius labores omnes, quos in itinere ſubit, ex vi reſolutionis ad illam peregrinationem, meritorij ſunt; etiamſi patiens eos, tunc de Deo, vel motiuis ſupernaturalibus non cogitet. S. Bonau. putat ex actu, quo quis in profeſsione ſe, & ſua offert Deo, omnia eius opera pro tota vita, eſſe virtualiter in Deum relata. Idem dici poſſe videtur reſpectu cuiuſcunque offerentis ſe, & ſua in Deum.

3 DE ſecundo dico, [d] quòd actus meritorius eſt actus Deo ſpecialiter acceptus, tanquam ſcilicet dignus præmio reddendo pro illo actu. *Specialiter* dixit: quia omnia acceptat acceptatione generali, diligendo ea ſecundùm bonitatem ſuam, & ordinando ea ad ſeipſum, vt ad finem: ſed actum meritorium ſpecialiter acceptat in ordine ad aliquod bonum iuſtè reddendum pro eo. *Meritorium* igitur [e] addit ſupra actum duplicem relationem, vnam ad voluntatem vt acceptam, & aliam ad illud bonum, ad quod voluntas acceptans illud ordinat. Et huic relationi ſecundæ ſimilis eſt illa, quæ importatur in hoc, quòd eſt *vti*. Vti enim eſt obiectum volitum ordinare ad aliud, vt ad finem, ſicut voluntas, apud quam meretur quis, actum iſtum meritorium ordinat ad aliud, vt ad præmium. Neutra autem relatio importata per *meritorium* eſt realis, quia non competit actui ex natura alicuius realis in actu, ſed tantùm per actum voluntatis, quo actus accceptatur.

De merito vide 18. d. li. 3. *ſed an charitas concurrat actiue*, vide 17. d. 1. q. 2. n 8. & q. 3. n. 6. *Al. illum.*

Non ſolùm enim [h] intellectus poteſt comparare obiectum aliqua comparatione, quæ non eſt ex natura rei, ſed etiam voluntas poteſt, hoc acceptando, ſicut intellectus cognoſcendo. Et fortè poſſe comparare [i] obiectum comparatione, quæ non eſt ex natura obiecti, competit illis potentiis per rationem communem in eis, ſcilicet propter immaterialitatem earum.

Comparare obiecta ad alia competit voluntati & intellectui.

Et ſi quæras de comparatione [k] cauſata in obiecto per actum voluntatis, an ſit relatio rationis?

4 Poteſt dici, quòd ſtrictè accipiendo relationem rationis, ſcilicet pro habitudine cauſata in obiecto per actum partis rationalis per eſſentiam, ſcilicet intellectus; illa non eſt relatio rationis, quia comparatio iſta immediatè cauſatur per voluntatem, ſicut ipſa immediatè habet actum comparatiuum. Et tunc ſequitur quòd ſic ſtrictè accipiendo relationem rationis, non omnis relatio eſt realis, vel rationis; ſed eſt tertia, ſcilicet relatio voluntatis comparantis. Alio modo poteſt intelligi relatio rationis pro quacunque comparatione facta per actum partis rationalis, ſiue per eſſentiam, ſiue per participationem, & ſic iſta poteſt dici relatio rationis.

Non omnis relatio eſt realis, vel rationis ſtrictè.

Vlteriùs [l] *meritorium* connotat, ſiue quaſi præexigit in actu duplicem habitudinem eius quaſi ad duplex principium. Vna eſt ad voluntatem, vt liberè elicientem, vel imperantem actum. Nihil enim acceptatur vt meritorium, niſi ſit liberè in poteſtate operantis: imò illud, quod eſt commune ad meritum, & demeritum: quod poteſt intelligi per hoc, quod eſt imputabile, requirit iſtam habitudinem ad voluntatem, vt in poteſtate ſua habentem actum. Nihil enim imputatur alicui, nec vt præmiabile, nec vt punibile, niſi ſit in poteſtate eius: nec per conſequens vt laudabile, vel vituperabile. Laus enim quodammodò præmium eſt, vituperium quidem pœna. Alia autem habitudo requiritur ipſius actus ad formam ſupernaturalem, qua acceptatur ipſa perſona, vel potentia operans, quæ ponitur eſſe gratia, vel charitas. Non enim actus alicuius acceptatur vt dignus præmio, niſi perſona operans ſit accepta, ſecundùm illud Geneſ. quarto, *Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera eius*, priùs ad Abel, quàm ad munera, quia non placet oblatio non dilecti. Vnde ſequitur ibi: *Ad Cain verò, & ad munera eius non reſpexit.*

Regula theologica.

Primo, 2. & 5. Ethicor.

5 Sed qualis [m] requiritur habitudo actus ad charitatem ad hoc, vt ſit meritorius, dubium eſt. Videtur enim, quòd ſufficit charitatem ineſſe ipſi operanti: quia ex quo ſecundùm charitatem eſt ſpecialiter dilectus, actus eius ſpecialiter acceptabitur. Sicut videmus, quòd ſupplicatio vnius apud aliquem acceptatur, & alterius non: licèt inter eos non ſit differentia in aliquo, quod ſit principium actiuum reſpectu actus ſupplicandi, ſed tantùm in hoc eſt differentia, quòd iſte eſt ſpecialiter dilectus ab illo, qui rogatur, & ille non.

Sed contra hoc arguitur: quia habens charitatem poteſt peccare venialiter.

Dicitur, quòd ille actus non eſt acceptabilis, quia habet aliquid repugnans: ſed ad hoc quòd actus aliquis non habens aliquid tale repugnans acceptetur, ſufficit ſolum principium acceptationis perſonæ.

Contrà hoc videtur eſſe, quòd ab habente charitatẽ poteſt aliquis actus indifferẽs

Actus indifferens elicitur à iuſto.

elici, quia non apparet repugnantia, quòd aliquem actum eliciat non ordinans actualiter ad finem vltimum, vel virtualiter: hoc eſt virtute alicuius actus immediatè ordinati ad illum. Ille igitur non eſt meritorius, nec tamen eſt peccatum: quia nullo præcepto aſtringitur quis actualiter omnem actum ſuum ordinare in Deum, vel virtualiter, modo prædicto.

Actus vt ſit meritorius petit elici ſecundum inclinationem charitatis.

Poteſt igitur dici, n quòd ad hoc, quòd actus ſit meritorius, non ſufficit quòd habeat ſecum charitatem inexiſtentem perſonæ: ſed vltra hoc requiritur, quòd ſecundùm inclinationem charitatis inexiſtentis actus eliciatur. Deus enim, qui ſe ſolum, & propter ſeipſum diligit, poteſt aliquam formam deiformem dare creaturæ: quam habens ſpecialiter diligatur, & opus eius, ad quod ipſa inclinat, pro quanto ſit ſecundùm ipſius inclinationem, ſpecialiter acceptetur.

COMMENTARIVS.

Quid ſit actus meritorius.

4. d *De ſecundo articulo* principali, qui eſt de actu dilectionis meritoriæ. Hic Doctor declarat quid ſit actus meritorius. Et hic articulus eſt ſatis clarus hic in litera, tamen ſub breuitate aliqua in hoc articulo expono. Dicit, quòd *actus meritorius eſt actus Deo ſpecialiter acceptus, tanquam, ſcilicet dignus præmio reddendo pro illo actu*, &c. Hic tamen nota, cùm dicit, quòd *diligit omnia ſecundùm, bonitatem ſuam*, non debet intelligi, quòd quia habent talem bonitatem, quòd ideò ſic diligat, quia voluntas diuina nullo modo mouetur ab aliquo bono extrà, nec aliquod bonum creatum eſt ratio diligibilitatis reſpectu voluntatis diuinæ, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 41. imò omnia præcisè dicuntur bona, quia dilecta, & non è contrà, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt.* 37. *& in tertio, diſt.* 19. Dicitur ergo diligere creaturam ſecundùm bonitatem ſuam, quia vult creaturam habere talem, vel talem bonitatem. Ex hoc enim quòd vult lapidem eſſe in tali, vel tali perfectione, dicitur lapidem diligere, & vltra non diligit bonitatem creaturæ in ſe, & abſolutè, puta volendo eam eſſe abſolutè, ſed præcisè vult eam in ordine ad ſeipſam, vt ad finem. Vult enim ab æterno lapidem eſſe in tali, vel tali bonitate, & vult ipſum propter ſeipſam: quia enim voluntas diuina ſummè diligit ſe, ſiue eſſentiam ſuam, quicquid vult extra ſe, vult in ordine ad ſeipſam, vt ad finem, non tamen ſemper attingendum per operationem: finis enim vltimus creaturæ aliquando accipitur pro fine attingibili per operationem: aliquando vt eſt cauſa finalis, quæ diſtinctio expoſita eſt *ſuper. qu.* 1. *prol.* Dicit ergo Doctor quòd actus ſic generaliter acceptus à voluntate diuina non dicitur meritorius, ſed dicitur meritorius ex hoc, quòd ſic ſpecialiter acceptatur in ordine ad aliquod bonum iuſtè reddendum pro eo, & hoc non ex natura actus, ſed ex ſola ordinatione voluntatis diuinæ: nullus enim actus quantumcunque intenſus, & ordinatus, eſt ex natura ſua meritorius vitæ æternæ, ſed dicitur dignus vita æterna, quia voluntas diuina ſic ordinauit, ſcilicet quòd omnis actus elicitus à voluntate informata charitate inclinante ad actum ſit dignus vita æterna, ita quòd talis dignitas in actu, nihil aliud eſt niſi acceptatio paſſiua voluntatis diuinæ, quæ ideò acceptat talem actum, quia ſic ab æterno ordinauit acceptare. Et de hoc prolixiùs patet à Doctore *in primo, diſt.* 17. *& in tertio, diſt.* 18. & vide ibi quæ notaui.

Voluntas Diuinas non mouetur ab aliquo bono extrà.

Voluntas diuina quicquid vult extra ſe, vult in ordine ad ſeipſã.

Quis actus dicatur, & non dicatur meritorius.

5. e *Meritorium igitur addit ſuper actum duplicem relationem.* Vnde voluntas diuina quando acceptat actum meritorium, non tantùm abſolutè diligit bonitatem actus meritorij, volendo illam in ordine ad ſeipſam, ſicut etiam vult bonitatem omnis creaturæ, vt ſuprà dixi, ſed ſpecialiter. Sicut vult, ſiue acceptat illum actum, ordinando illam ad præmium reddendum pro illo actu perſonæ eliciendi talem actum.

f *Et huic relationi ſecundæ ſimilis eſt illa.* Tunc enim vtor obiecto cùm volo illud in ordine ad vltimum finem, *ſicut voluntas* diuina *apud quam quis meretur*, dicitur ſupplè mereri, quia actum iſtum meritorium ordinat ad aliud, vt ad præmium, ſcilicet reddendum pro tali actu.

g *Neutra autem relatio importata per actum meritorium, eſt realis*, &c. Dicit Doctor quòd iſtæ duæ relationes fundatæ in actu, per quas actus dicitur formaliter meritorius, ſunt relationes rationis. De prima patet, qua actus acceptatur à Deo, nam eſſe acceptatum, ſiue volitum, dicit tantùm relationem rationis, ſicut etiam eſſe cognitum. Ex hoc enim quòd actus diuinæ voluntatis, quo vult obiectum, terminatur ad ipſum obiectum, dicitur obiectum habere *eſſe* volitum, & talis relatio eſt tantùm ens rationis, quia non oritur ex natura alicuius rei. Similiter ſecunda relatio, quæ fundatur in actu in ordine ad præmium, qua actus non dicitur abſolutè acceptus, ſicut mediante prima, ſed qua actus dicitur acceptus in ordine ad præmium eſt tantùm rationis, quia præcisè ineſt actui per actum diuinæ voluntatis acceptantis actum in ordine ad præmium.

6. h *Non ſolum enim intellectus.* Deinde Doctor declarat quomodo per actum voluntatis poteſt cauſari in obiecto relatio rationis, quia non in obiecto ex natura obiecti, quia tunc eſſet realis, & dicit quòd ſicut intellectus cognoſcendo obiectum, cauſat relationem rationis in obiecto, ita voluntas volendo obiectum, ſiue acceptando, cauſat relationem rationis; & hoc poteſt dupliciter intelligi tam in intellectu, quàm in voluntate. Vno modo, intellectus cauſat relationem rationis in obiecto cognoſcendo illud in ſe, ita quòd obiectum per actum cognoſcendi, dicitur habere *eſſe* cognitum, & ſic obiectum, vt cognitum habet relationem rationis ad actum cognoſcendi, & talis relatio rationis non eſt ibi cauſata per actum comparatiunm, quo compatat vnũ ad aliud; ſed eſt cauſata per actum rectum cognoſcendi, qui terminatur ad obiectum. Et hoc eſt quod dicit Doctor *in primo, diſtin.* 31. *&* 36. quòd obiecta ſecundaria, vt cognita abſolutè dicunt relationem, ſcilicet rationis terminatam ad

Duplex actus.

ad actum cognoſcendi,& non ècontra,'niſi fortè dicatur, quòd actum cognoſcendi terminari ad aliud, & aliud obiectum, dicat etiam reſpectum rationis, vt videtur tenere Doctor *in primo,diſt.* 3. *&* 9. ſed de hoc aliàs; ſicut ergo intellectus cognoſcendo obiectum, dicitur obiectum includere relationem rationis, per actum cognoſcendi, quæ nihil aliud eſt niſi eſſe cognitum. Sic ſimiliter voluntas, volendo obiectum, ſiue acceptando, dicitur tale obiectum habere relationem rationis,quæ eſt eſſe volitum,ſiue eſſe acceptum. Et ſi dicatur, quòd obiectum eſſe cognitum,vel eſſe volitum eſt tantùm denominatione extrinſeca, & non intrinſeca; nam per actum cognoſcendi, qui formaliter non eſt in obiecto cognito,ſed in potentia cognoſcente,dicitur obiectum eſſe cognitum,vt patet à Doctore *in quarto,diſt.* 1. *q.*1. vbi vult quòd creatura in intellectu diuino habet ſimpliciter perfectius, & verius eſſe, quàm in ſe. Dico, quòd Doctor non negat ibi eſſe cognitum, quòd ſit relatio rationis intrinſecè denominans obiectum, ſed denominatione intrinſeca benè dicitur creatura habere ſimpliciter verius eſſe in intellectu diuino cognoſcente, quàm in ſe,quia dicitur eſſe in intellectu diuino per actum intellectus diuini, qui eſt formaliter infinitus: pro quanto ergo denominatione extrinſeca denominatur à tali actu infinita, dicitur denominatione extrinſeca habere ſimpliciter verius eſſe quàm in ſe, vt ibi patet. Dico etiam, quod ſicut intellectus poteſt cauſare relationem rationis, comparando vnum obiectum cognitum ad aliud obiectum cognitum, vt ſatis patet, ſic ſimiliter voluntas poteſt cauſare relationem rationis, comparando vnum obiectum volitum.

Quomodo intellectus poſſit cauſare relationẽ rationis.

7. i Et addit Doctor quòd ratio communis, quare intellectus, & voluntas poſſunt cauſare talem relationem rationis in obiecto, eſt ratio immaterialitatis, quia ſcilicet ſunt potentiæ immateriales, & non organicæ. Sed hæc non eſt præciſa ratio, quia & aliquæ potentiæ organicæ ſenſitiuæ poſſunt cauſare relationem rationis, non tantùm cognoſcendo obiecta, ſed etiam comparando vnum ad aliud, vt patet à Doctore *in primo,diſt.*4.*&* 5.

k Deinde Doctor declarat, quomodo relatio cauſata per actum voluntatis; poteſt dici relatio rationis, & quomodo non, poteſt enim dici relatio rationis, vel quia cauſata à potentia rationali propriè accepta,vel quia cauſata à potentia rationali impropriè accepta,ſiue tantùm participatiuè. Primo modo, relatio rationis dicitur tantùm cauſari ab intellectu, qui propriè dicitur potentia rationalis. Secundo modo, relatio cauſata per actum voluntatis poteſt dici rationis, pro quanto eſt à potentia rationali participatiuè tantùm,quæ diſtinctio ſatis patet à Doctore *in primo,diſt.*2. Loquendo verò de relationibus cauſatis per actum aliarum potentiarum non poſſunt dici relationes rationis, quia nullo modo cauſantur à potentia rationali, nec propriè, nec participatiuè, propriè tamen loquendo de relatione cauſata per actum voluntatis, talis relatio non dicetur relatio rationis, ſed magis relatio voluntatis,vt etiam alibi patet à Doctore.

8. *Conditiones ſpectantes ad actum meritorium.*

l *Vlteriùs meritorium.* Hìc Doctor declarat duas alias conditiones requiſitas ad actum meritorium. Prima eſt, quòd actus meritorius ad hoc vt dicatur meritorius,connotat,ſiue præexigit,vnam relationem rationis, ad voluntatem ipſius merentis, vt liberè elicientem, vel imperantem actum, id eſt, quòd nullo modo aliquis actus voluntatis,ſiue elicitus, ſiue imperatus,poteſt eſſe meritorius, niſi includat hanc relationem,qua dicatur liberè elici, ſiue imperari,& intelligo de actu imperato, vel reſpectu ipſius voluntatis, vel reſpectu alterius potentiæ. Exemplum primi,cùm voluntas actu ſuo imperat ſibi, vt eliciat actum,ſicut volens triſtari de peccato, imperat ſibi diſplicentiam, ſiue nolitionem peccati, ita quòd talis nolitio dicitur actus imperatus,vt patet à Doctore *in* 4. *diſt.* 14. *q.*2. Exemplum ſecundi,vt cùm voluntas imperat aliis potentiis, vt eliciant actum circa obiectum. Dicit ergo quòd nullus actus voluntatis, ſiue elicitus, ſiue imperatus, nunquam acceptatur à Deo, vt meritorius,niſi ſit liberè elicitus, vel imperatus: nam hæc eſt circunſtantia cauſæ neceſſariò requiſita ad actum moralem, ſcilicet quòd actus moralis ſit liberè elicitus, vel imperatus, vt patet à Doctore *in* 2. *diſt.* 40. ſed actum eſſe meritorium præſupponit ipſum actum priùs eſſe perfectè moralem,vt patet à Doctore *in* 2.*diſt.*7. *& in præſenti,q.art.*3.

Secunda conditio requiſita eſt, quòd requirit relationem rationis, ſiue habitudinem ad formam ſupernaturalem, qua acceptatur ipſa perſona,vel potentia operans,quæ ponitur eſſe gratia, vel charitas: non enim actus alius acceptatur,vt dignus præmio, niſi perſona operans ſit accepta ſecundùm illud Gen. 4. *Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera eius*, prius ad Abel, & poſtea ad munera eius, quia non placet oblatio non dilecti. Oportet ergo quòd actus meritorius includat hanc habitudinem, ſiue relationem rationis, quòd ſit elicitus à perſona non tantùm liberè eliciente,ſed vltrà,quòd talis perſona ſit grata,& accepta Deo, & hoc per habitum ſupernaturalem,qui ponitur vt quidam decor in anima, per quem eſt grata, & accepta Deo in ordine ad vitam æternam, vt dicit Doctor *in* 1. *diſt.* 17. Nota tamen, quòd hanc ſecundam conditionem non requirit actus meritorius neceſſariò, & abſolutè, quaſi ſit ſimpliciter impoſſibile actum eſſe meritorium, niſi ſit à perſona grata per habitum ſupernaturalem,quia Deus de potentia ſua abſoluta poſſet acceptare actum, & perſonam elicientem actum in ordine ad vitam æternam, ſine quocunque habitu infuſo, vt clarè patet à Doctore *in* 1. *diſt.*17. ſed hoc non poſſet de potentia ordinata.

m *Sed qualis requiritur habitudo.* Deinde 9.
Doctor declarat, an actus dicatur meritorius ex hoc ſolo, quòd liberè elicitur à perſona habente charitatem, an vltrà hoc requiratur aliud. Et dicunt quidam, quòd ſufficit primo modo, quia ſi perſona eſt grata,quilibet actus talis perſonæ erit gratus.

Contra hoc Doctor inſtat, quia perſona habens charitatem poteſt elicere actum peccati venialis, quia peccatum veniale ſtat cum charitate, per quam ſemper perſona eſt grata; ſi ergo quilibet actus eius eſſet meritorius vitæ æternæ,tunc peccatum veniale eſſet meritorium vitæ æternæ, quod eſt abſurdum.

Dicitur à tenentibus iſtam opinionem, quòd benè quilibet actus perſonæ gratæ, non includens aliquid repugnans ad beatitudinem habendam, eſt meritorius; modò peccatum veniale

includit aliquid repugnans, & ſic non eſt meritorius. Vult ergo iſta opinio, quòd omnis actus non includens aliquam circunſtantiam mali, ſi eſt à perſona habente charitatem, ſemper eſt meritorius.

Contra hanc reſponſionem inſtat Doctor probando quòd à perſona habente charitatem poſſunt eſſe multi actus, non includentes aliquam circunſtantiam mali, qui tamen non ſunt verè meritorij, quia habens charitatem poteſt elicere actum indifferentem, qui ſcilicet nec erit actu malus moraliter, nec actu bonus moraliter: patet, quia poteſt elicere aliquem actum non ordinando ipſum, nec actualiter, nec virtualiter ad vltimum finem, vt cùm quis poteſt in loco ſecreto facere ſermonem aliquem, nec actualiter, nec virtualiter ordinando ad vltimum finem, talis actus non erit moraliter bonus, quia non habet omnem circunſtantiam requiſitam, nec moraliter malus, quia non includit aliquam circunſtantiam mali, ſed erit actus tantùm indifferens, ſcilicet nec bonus, nec malus moraliter, & de tali actu, vide quæ expoſui ſuper ſecundo Doctoris *diſt.* 7. & tamen ille actus indifferens non erit meritorius: patet, quia ratio meritorij præexigit actum moraliter bonum, vt patet à Doctore *in 2. diſt.* 7. Et quod dicit Doctor actum ordinari virtualiter ad vltimum finem, hoc eſt virtute alicuius actus immediatè ordinati ad illum. Exempli gratia, quis vadit ad Eccleſiam, vt dicat aliquam orationem, ordinando illam ad vltimum finem, quando actu orat diſtractus aliqualiter, non cogitans de fine dicit orationem, quæ actu non ordinatur ad vltimum finem, quia nec actu cogitat de illo, tamen illa oratio dicitur virtualiter ordinari ad vltimum finem, quia tunc eſt elicita, ſiue prolata in virtute alterius actus immediatè ordinati ad vltimum finem, videlicet, in virtute huius actus, quo propoſuit velle facere orationem in ordine ad Deum, & de hoc vide Doctorem in quarto, diſt. 6.

n Dicit ergo quòd ad hoc, quòd actus ſit meritorius, non ſufficit quòd habeat charitatem inexiſtentem, ſed vltra hoc requiritur quòd talis actus eliciatur à voluntate ſecundùm inclinationem charitatis inexiſtentis, & charitas nunquam inclinat niſi ad actum moraliter bonum, vt patere poteſt ex his, quæ dicit Doctor *in 2. diſt.* 7. & quòd hoc requirat actus meritorius, clarius patet à Doctore *in primo, diſt.* 17.

SCHOLIVM.

Ponit actum meritorium, & actum naturalem, ſpecie non diſtingui; Primò, quia meritum conſtituitur per reſpectum, vel reſpectus, vt oſtenſum; & abſoluta non conſtituuntur, nec diſtinguuntur ſpecie per reſpectus. Secundò, potentiale ad formam ſpecificam non differt ſpecie ab ipſa; actus naturalis eſt huiuſmodi in ordine ad meritum. Hæ rationes benè probant actus illos abſolutos, per ſuperuenientes reſpectus non diſtingui primò. Sed an actus charitatis ſpecie differat ab amore naturali in eſſe *abſoluto, ſecluſis illis reſpectibus, nihil reſoluit hic Doctor, ſed hinc inde diſputat. Videtur ſecundùm eum ſic differre, quia hic num.* 8. *admittit dilectionem charitatis,* habere quandam rationem ſpecificam, quam non habet naturalis, *quà talis; verùm nihil reſoluit. Ponit habitus ſupernaturales, & actus, quos noſtris viribus elicere nequimus, vt oſtendi q.* 1. *prol. Schol. ad num.* 20. *ex variis locis eius: an autem illi actus ſpecie differant ab actibus naturalibus eiuſdem rationis, non videtur quicquam reſoluiſſe, & iuxta diſputationem, quam hîc facit, videtur fauere negantibus actus intrinſecè ſupernaturales, Caietan. Paludan. Soto, & aliis: de quo dixi loco citato.*

DE tertio [a] principali poteſt dici, quòd actus dilectionis naturalis, & meritoriæ non differunt ſpecie: & hoc loquendo de per ſe differentia, quam important per ſe ratio naturalis, & ratio meritorij: non autem per accidens, de differentia, ſcilicet aliqua concomitante: puta differentia obiectorum, vel aliqua tali, intelligendo etiam de differentia actus ſpecifica in *eſſe* naturæ. 6.

Hæc concluſio, ſic intellecta [b] probatur ſic: quia forma abſoluta non diſtinguitur ſpecie ab alia per ſolam relationem, ſed per aliquam differentiam abſolutam eiuſdem generis, ſecundùm illud in Prædicamentis: *Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpecies, & differentiæ.* Abſolutum igitur non diſtinguitur ſpecificè, per aliquod reſpectiuum. Actus autem dilectionis eſt forma abſoluta, vt habitum eſt priùs in quadam quæſtione de hoc mota. *Meritorium* autem (vt dictum eſt) non importat niſi reſpectum; igitur, &c.

Reg. 2. Antepræ-dicamentalis. Quæſt. 13.

Meritoriũ non importat formaliter niſi reſpectus.

Si iſtius rationis [c] altera præmiſſarum negaretur, ſaltem ambæ iſtæ videntur veræ: Quòd non eſt diſtinctio ſpecifica rei à re per ſolum reſpectum rationis, vel non realem. Nunc autem *meritorium*, vt dictum eſt, non importat formaliter niſi reſpectum, vel reſpectus: & non reales, puta ad voluntatem acceptantem: & ad præmium in ordine ad illud, ad quod acceptatur.

Diceretur, quòd etſi iſtæ rationes [d] concludant, quòd non diſtinguitur actus ab actu in genere naturæ: tamen diſtingui poteſt in genere moris: quia illa diſtinctio fit per reſpectus, cùm circunſtantiæ formaliter dicant reſpectus. Et fortè aliquæ dicunt reſpectus non reales, ſicut videtur de circunſtantia finis. Nam quòd aliquis velit

3. *Ethicor.*

hunc

hunc actum propter hunc finem, non videtur dicere in actu niſi relationem voliti, per actum voluntatis ad talem finem relati.

7. Contra hoc: illud [c], quod eſt proprium potentiale ad formam ſpecificam, non diſtinguitur ſpecificè ab ipſa ſpecie: quia ipſum vt eſt potentiale, non eſt completè in aliqua ſpecie, nunc autem actus naturalis, vt hîc loquimur, eſt proprium potentiale, reſpectu illius, quod dicit actus meritorius, quia actus ſub illa ratione conſideratus, ſub qua eſt in poteſtate naturali voluntatis, capax eſt ordinis illius, quem importat *meritorium*. Exemplum huius. Si animal eſſet tantùm conſtitutum per formam animalis, & non per formam ſpecificam ſub animali, illud non eſſet diſtinctum ſpecie ab aliqua ſpecie ſub animali, quia eſſet proprium potentiale reſpectu formæ ſpecificæ: ita eſt de natura actus comparata ad illas conditiones, quas importat *meritorium*. *Potentiale ad formam ſpecificam non diſtinguitur ab ipſa ſpecie.*

Diceretur, quòd tunc actus moralis [f] non poſſet dici diſtingui ſpecie à *meritorio* in ſpecie moris, quia iſte actus eſt in ſpecie virtutis moralis: actus autem meritorius eſt in ſpecie alterius virtutis, puta ſupernaturalis: iſtæ autem virtutes differunt ſpecificè: igitur & actus differunt ſpecie in genere moris: & tamen ille, qui eſt actus virtutis moralis, eſt actus naturalis: intelligendo, quòd eſt in naturali poteſtate voluntatis: quia actus virtutis moralis non excedit totam poteſtatem illam.

g Reſpondeo, actus, qui eſt completè circunſtantionatus ſecundùm virtutem moralem, eſt potentiale reſpectu virtutis, quam dicit *meritorium*: imò eſt immediatius potentiale, quàm actus naturalis; naturalis, hoc eſt naturæ nudæ, vt præſupponitur virtuti morali. Eſt enim rationabile vt actus merè naturalis per prius recipiat perfectionem illam, quæ non tranſcendit totam facultatem naturæ, cuiuſmodi perfectio eſt ſecundùm virtutem moralem; & vlteriùs, illa habita, recipiat perfectionem ſimpliciter ſupernaturalem. Non ſolùm igitur de actu merè naturali, vt ſcilicet prior eſt perfectione morali, ſed etiam de actu perfectè morali, concludit ratio priùs facta, ſcilicet quòd potentiale non diſtinguitur ſpecificè ab illo, reſpectu cuius eſt potentiale: quia ſub illa maiori poteſt accipi minor vera, non ſolùm de actu merè naturali, ſed de actu morali. *Actus moralis fundat meritii 2.d.7.n.11.*

8. h Et cùm arguitur, quòd virtus moralis differt ſpecie à charitate: igitur actus differt ſpecie ab actu in genere moris. Conſequentia non valet, quando ſunt virtutes ſubordinatæ: licèt enim de virtutibus diſparatis videretur, quòd earum eſſent actus diſtincti ſpecie, ſaltem in *eſſe* moris: tamen quando vna eſt ſuperior, & alia inferior, non oportet quòd bonitas, quam habet actus ab vna, ſit diſtincta abſolutè ſpecie à bonitate, quam habet ab alia: ſed magis quòd virtus ſuperior tribuat bonitatem vlteriorem, quæ ſit quaſi completiua bonitatis illius, quam tribuit inferior. Et hoc modo charitas dicitur eſſe forma aliarum virtutum, quia bonitas meritoria, quæ competit actui aliquo modo à charitate, eſt completiua bonitatis cuiuſcunque alterius in actu. *Charitas quomodo forma virtutum? al.* virtutis.

i Contra hoc, ſaltem actus, vt eſt charitatis, ſiue meritorius, licèt non ſit in ſpecie diſparata ab actu vt eſt virtus moralis, erit tamen in ſpecie vlteriori, & completiori, quàm ſit actus vnde moralis: & talis diſtinctio ſpecifica ſufficit ad propoſitum.

Hîc vno modo [k] poſſet concedi concluſio, & tunc dilectio meritoria diceretur habere quandam rationem ſpecificam, quam non habet aliqua dilectio naturalis, vnde naturalis: licèt eadem dilectio numero ſit naturalis, conſiderata vt præſuppoſita rationi meritorij. Ratio igitur *meritorij* eſt ratio ſpecifica completiua bonitatis præcedentis, non autem ſpecifica diſparata, nec plus probat medium priùs poſitum de potentiali proprio & perfectione completiua. Si autem iuſtitia generalis eſt virtus ſuprema, & forma aliarum virtutum moralium, tunc de illa eſſet aliquo modo ſimile, & de charitate. *al.* nude. *Admittit actum charitatis diſtingui ſpecie ab actu naturali. 5. Ethic.*

9. Aliter dicitur, quòd ratio *meritorij* [l] non eſt aliqua ratio ſpecifica, & completiua in genere moris: quia non dicit aliquam bonitatem, vel rectitudinem intrinſecam actui, ſed tantùm illam præſupponit, & dicit vlteriùs reſpectum ad voluntatem acceptantem. Sed ſi *meritorium* non præſupponat præcisè bonitatem actus moralem, ſed bonitatem, quam tribuit charitas, cùm illa ſit completior bonitate morali in actu, ſequitur quòd actus, qui eſt meritorius, habet aliquam bonitatem ſpecificam vlteriorem, quàm bonitatem moralem. Licèt enim *meritorium* non importet talem bonitatem vlteriorem: tamen præexigit; & hoc videtur probabile: quia aliàs poſſet actus eſſe meritorius, qui tamen nullam haberet bonitatem vltra bonitatem moralem. *Meritorium ſupponit bonitatem quam tribuit charitas.*

Contra hoc [m] actus poteſt haberi etiam completè exiſtens in ſpecie moris, licèt non

non habeatur habitus virtutis, ſicut eſt generaliter de electione, qua generatur virtus moralis: igitur à ſimili, omnem bonitatem, quam actus habebit, quando charitas inerit, habere poſſet, ſi non ineſſet.

Bonitas à charitate in actu ſup ponit bonitatem moralem, & præit meritoriam.

Reſpondeo. Ratio probat quòd omnem illam rectitudinem poſſet habere: quia conformitatem eandem ad regulam, puta dictamen verum, & ideò in moralibus haberetur eadem bonitas moralis, quia illa rectitudo eſt bonitas moralis, vel non eſt ſine ea: ſed actus charitatis vltra rectitudinem, hoc eſt, conformitatem ſui ad cognitionem directiuam, habet propriam bonitatem ex hoc, quòd eſt ſecundùm inclinationem charitatis: imò eſſe ſecundùm illam inclinationem, eſt habere propriam bonitatem charitatiuam, non ſic de virtutibus moralibus.

COMMENTARIVS.

10. *An dilectio naturalis, & meritoria differant ſpecie.*

a *DE tertio principali*, ſcilicet an dilectio naturalis, & dilectio meritoria differant ſpecie, & dicit quòd non differunt ſpecie, *& hoc loquendo de per ſe differentia*, &c. Vult dicere, an ratio formalis, qua actus dicitur naturalis, & ratio formalis, qua actus dicitur meritorius, differant ſpecie, ſcilicet an iſtæ relationes differant ſpecie, quarum vna formaliter ineſt actui naturali, per quam dicitur actus naturalis, & alia ineſt actui meritorio, per quam actus dicitur formaliter meritorius? Ex hoc patet quòd loquitur de ratione formali meritorij in ſe, & de ratione formali naturalis in ſe, & non per accidens, ſcilicet de differentia aliqua concomitante, puta de differentia obiectorum, vel aliqua tali, puta, quia ratio meritorij reſpicit pro obiecto primum æternum & ratio naturalis non; vel quia ratio meritorij reſpicit Deum, vt acceptantem, ratio naturalis non; vel etiam, quia ratio meritorij reſpicit habitum charitatis pro principio productiuo, vel inclinatiuo, ratio actus naturalis non, ſed poteſt eſſe à ſola voluntate, vel à ſolo habitu naturali; vel quia ratio meritorij reſpicit agens ſupernaturale, ratio autem naturalis tantum agens naturale; & omnes iſtæ differentiæ dicuntur accidere rationi meritorij, & rationi naturalis, & ſunt extrinſecæ. Non enim agens ſupernaturale, vel primum æternum, vel Deus, vt acceptans, formaliter denominat illam relationem rationis, in qua formaliter conſiſtit ratio meriti. Licèt ergo agens ſupernaturale, & naturale differant ſpecie ab inuicem, non tamen ſequitur quòd ratio per ſe meritorij, quæ reſpicit agens ſupernaturale, & ratio per ſe naturalis, quæ reſpicit agens naturale, dicantur per ſe differre ſpecie, ſed tantùm per accidens denominatione extrinſeca, & de tali differentia non loquitur hîc. Et hoc eſt, quòd dicit Doctor ibi. *Non autem per accidens de differentia ſcilicet aliqua concomitante, puta de differentia obiectorum, vel aliqua tali*, &c. quæ differentia, vt aliquid extrinſecum concomitatur rationem meritorij.

Nota.

11. Et quòd addit ibi, *intelligendo etiam de differentia actui ſpecifici in eſſe naturæ*, vult dicere, quòd actus dilectionis naturalis præcisè acceptus ſecundùm ſubſtantiam, & intenſionem, vt prior relatione, qua dicitur naturalis, quæ per accidens ineſt actui, & actus dilectionis meritoriæ præcisè acceptus ſecundùm ſubſtantiam, & intenſionem actus, vt prior relatione, quæ ineſt illi actui per accidens, per quam dicitur meritorius; iſti actus ſic abſolutè conſiderati in ſuo eſſe naturæ, ſine vt præcisè ſunt duæ qualitates abſolutæ non differunt ſpecie. Sunt ergo duæ concluſiones. Prima eſt de rationibus formalibus per ſe meritorij, & per ſe naturalis, quæ rationes inſunt actibus. Alia eſt de ipſis actibus abſolutè conſideratis, & vult quòd nec actus abſolutè conſiderati differant ſpecie, nec ſimiliter ratio per ſe naturalis, & ratio per ſe meritorij, quæ inſunt actibus differant ſpecie. Aduerte etiam, quòd quando dicit quòd tales actus non differunt ſpecie, puta dilectio naturalis, & meritoria, vt ſunt ſimpliciter eiuſdem obiecti, quia nulli dubium, quòd dilectio hominis, & dilectio Dei differunt ſpecie, tenendo quòd dilectio ſit partialiter ab obiecto, vt videtur tenere Doctor *in 2. diſtin. 25.* loquitur ergo de dilectione eiuſdem obiecti, ſcilicet quòd dilectio Dei naturalis, & dilectio eiuſdem meritoria non differunt ſpecie.

12. *Opinio Scoti.*

b *Hæc concluſio ſic intellecta*, &c. Hîc Doctor primò probat quòd actus dilectionis non dicitur diſtingui ſpecie, nec per rationem naturalis, nec per rationem meritorij, id eſt, quòd dilectio Dei abſoluta, quæ diſtinguitur ſpecie à dilectione lapidis naturalis, non dicitur diſtingui ſpecie per ſe per rationem meritorij, nec dilectio lapidis dicitur diſtingui ſpecie à dilectione Dei per rationem naturalis; patet, quia forma abſoluta non diſtinguitur formaliter ſpecie per aliquam relationem, ſiue per aliquem reſpectum. Tum quia, tunc reſpectus eſſet de ratione formali, & quiditatiua abſoluti, quod ſæpè improbatum eſt à Doctore. Tum, quia diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum, ſunt diuerſæ ſpecies differentes; ſed dilectio, & reſpectus pertinent ad diuerſa genera; patet, quia dilectio eſt qualitas abſoluta, vt probatum eſt ſuprà *q. 13.* & pertinet ad genus Qualitatis, ad quod genus non pertinet reſpectus.

c *Si iſtius rationis altera præmiſſarum negaretur*, puta, quia fortè iſta negaretur, quòd actus dilectionis ſit qualitas abſoluta, cuius tamen oppoſitum ſubtiliter eſt oſtenſum, *q. 13.* poſito tamen & non conceſſo, quòd actus dilectionis non ſit forma abſoluta, ſed reſpectiua realis, tamen adhuc dicit Doctor quòd ſaltem iſtæ duæ propoſitiones ſunt veræ, ſcilicet iſta, *nulla res præter opus intellectus, ſiue abſoluta, ſiue relatiua, dicitur per ſe diſtingui ſpecie per ſolum reſpectum rationis, ſiue per reſpectum non realem*, aliter reſpectus rationis eſſet de quiditate reſpectus realis, quod eſt impoſſibile. Et ſimiliter iſta eſt vera, *Ratio meritorij, vt huiuſmodi, non importat formaliter, niſi reſpectum rationis*, ſiue vnum, ſiue plures non curo, quia præcisè dicit reſpectum rationis ad voluntatem acceptantem, & ad præmium retribuendum, vt ſuprà patuit. Stat ergo

Nota.

ratio,

ratio, ſcilicet, quòd nulla dilectio etiam poſito, quòd tantùm ſit relatio realis poteſt diſtingui ſpecie ab alia per reſpectum meritorij, ſiue per reſpectum naturalis.

13. d *Diceretur, quòd etſi iſtæ rationes concludant, quòd non diſtinguitur actus ab actu in genere naturæ*, id eſt, quòd actus dilectionis naturalis præcisè acceptus ſecundùm ſubſtantiam, & intenſionem actus, & actus dilectionis meritoriæ præcisè acceptus ſecundùm ſubſtantiam, & intenſionem, quod idem eſt dicere, quòd in genere naturæ, iſti actus ſic accepti non differunt ſpecie ab inuicem, tamen poſſunt diſtingui in genere moris, puta, quòd dilectio naturalis, vt eſt actus moralis, includens omnem circunſtantiam requiſitam ad actum moralem, vt ſic diſtinguitur ſpecie ab actu meritorio formaliter accepto, quia ratio moralis, cùm dicat tantùm circunſtantias actus dicit præcisè reſpectum, & fortè aliqua circunſtantia, vt circunſtantia finis, dicit tantùm reſpectum rationis; patet, quia quòd aliquis velit hunc actum propter hunc finem, non videtur dicere in actu, niſi relationem voliti, & per actum voluntatis ad talem finem relati; cùm ergo relatio, per quam actus dicitur moralis, & relatio per quam actus dicitur meritorius differant ſpecie, ſequitur quòd actus moralis differat ſpecie ab actu meritorio.

14. *Inſtantia.* e *Contra hoc.* Hìc Doctor inſtat adhuc, probando quòd actus dilectionis naturalis, vt perfectè moralis, non differat ſpecie ab actu dilectionis meritoriæ, vt perfectè meritoriæ. Et antequam formem rationem, declaro vnum dictum, ſcilicet quid dicatur proprium potentiale reſpectu formæ. Dicitur proprium potentiale, reſpectu formæ, quando talis forma non eſt nata recipi, niſi in tali potentiali; nam corpus organicum, vt præcisè habens talia, & talia organa, qualia habet corpus humanum, eſt ita proprium potentiale, ſiue ſuſceptiuum animæ intellectiuæ, quòd illa non poſſet in alio corpore recipi, & breuiter dicitur proprium potentiale formæ ſpecificè, quod natum eſt facere cum tali forma per ſe vnum in genere. *Reſponſio.* Dicit modò Doctor quòd proprium potentiale ad formam ſpecificam, non diſtinguitur ſpecie ab illa. Patet iſta, quia quod diſtinguitur ſpecie ab alio, eſt per ſe completè in aliquo genere; ſed quod eſt proprium potentiale, ſiue receptiuum formæ ſpecificæ non eſt per ſe, & completiuè in aliquo genere, ſed tantùm reductiuè, quia partes compoſiti eſſentialis ſunt tantùm reductiuè in genere, vt patet à Doctore *in ſecundo, diſt. 1. q. vltima*; tale ergo potentiale non diſtinguitur ſpecie à forma ſpecifica, ad quam eſt in potentia, & hoc patet per exemplum Doctoris. *Si animal eſſet tantùm conſtitutum per formam animalis, & non per formam ſpecificam ſub animali, illud non eſſet diſtinctum ſpecie ab aliqua ſpecie ſub animali, quia eſſet proprium potentiale reſpectu formæ ſpecificæ.* Vult dicere, quòd ex quo animal eſt genus ad omnes ſpecies contentas ſub animali, per conſequens per aliam, & aliam differentiam eſt contrahibile ad aliam, & aliam ſpeciem, ita quòd animal eſt potentiale reſpectu differentiarum contentarum ſub eo; ſi ergo animal præcisè conſtitueret aliquid ſub animali per ſolam formam animalis, puta, quòd tale conſtitutum præcisè includat formam animalis, & non aliam formam ſpecificam contentam ſub animali, tale ſic conſtitutum non eſſet diſtinctum ſpecie ab aliqua ſpecie ſub animali, quia illud tale eſſet in potentia ad formam ſpecificam ſub animali, ſic eſt in propoſito, quia actus perfectè moralis eſt proprium ſuſceptiuum, & potentiale ipſius meritorij: non poteſt ergo immediatè recipi, niſi in actu perfectè morali, vt patet à Doctore *in 2. diſt. 7.* Si ergo actus meritorius, vt meritorius, eſſet per ſe in aliquo genere, tunc actus moralis, vt moralis, cùm ſit proprium potentiale reſpectu meritorij, non poſſet diſtingui ſpecie à ratione *meritorij*.

15. f *Diceretur, quòd tunc actus moralis.* Hìc Doctor adhuc arguit, probando quòd actus moralis acceptus in ſpecie moris, vt ſcilicet eſt actus virtutis moralis, non diſtinguatur ſpecie ab actu meritorio, accepto vt eſt actus virtutis ſupernaturalis, ſcilicet charitatis, quod tamen eſt falſum, quòd autem diſtinguantur ſpecie iſti actus, probatur, quia actus diſtinguuntur ſpecie, quorum habitus, qui vel inclinant ad huiuſmodi actus, vel ſunt principia elicitiua eorundem actuum ſpecie diſtinguuntur. Hoc patet, diſcurrendo quaſi per omnes habitus ſpecie diſtinctos; ſed habitus virtutis ſupernaturalis, pura charitas, & habitus virtutis moralis, puta habitus amicitiæ, diſtinguuntur ſpecie, & hoc in genere moris, ſcilicet inquantùm ſunt actus talium virtutum, id eſt, quòd actus virtutis moralis acceptus in genere, ſiue, vt eſt moralis, diſtinguitur ſpecie ab actu meritorio, quia actus meritorius eſt ſupernaturalis, & moralis eſt actus naturalis, accipiendo *naturale*, prout eſt in poteſtate voluntatis, vt ſuprà patuit.

Reſponſio Doctoris. g Reſpondet Doctor quòd actus moralis, puta dilectio Dei perfectè moralis, prout ſcilicet includit omnem circunſtantiam pertinentem ad actum moralem, eſt proprium potentiale reſpectu dilectionis meritoriæ, ita quod ratio *meritorij* non eſt nata immediatè recipi, niſi in actu perfectè morali. Sicut enim dilectio, vt nudè accepta, id eſt, vt caret omni conſtantia morali, eſt proprium potentiale reſpectu omnis circunſtantiæ pertinentis ad actum moralem, ita quòd eſt verè perfectibilis omni circunſtantia morali: primò enim eſt perfectibilis circunſtantia obiecti, & deinde vlterioribus circunſtantiis requiſitis ad actum moralem; ſic talis dilectio perfectè moralis erit proprium potentiale actus meritorij, ſiue rationis formalis, per quam talis dilectio perfectè moralis dicitur meritoria, & hoc clariùs patebit infrà, *diſt. 18. art. 1. & in 2 diſt. 7.*

16. h Et cùm probatur quòd tales actus differant ſpecie per hoc, quòd virtutes illorum differunt ſpecie. Dicit Doctor quòd iſta propoſitio ſi habet veritatem, erit vera de ſpeciebus diſparatis, ſiue de habitibus diſparatis, ſupple, quorum vnus non ordinatur ad perfectionem alterius. Sed in propoſito, charitas ordinatur vt perfectio completiua habitus amicitiæ Dei naturalis, non quòd charitas perficiat formaliter habitum amicitiæ, cùm immediatè perficiat voluntatem, ſed ex hoc dicitur perficere, quia inclinat ad actum meritorium, quia eſt completiua perfectio actus perfectè moralis: nam dilectio Dei, vt eſt à voluntate, & ab habitu morali amicitiæ Dei eſt benè perfectè moralis, ſed non meritoria: vt verò eadem dilectio eſt ab habitu charitatis, ſiue vt à principio inclinatiuo, ſiue vt à principio elicitiuo, eſt formaliter meritoria: licèt ergo iſti habitus differant ſpecie, tamen actus non differunt

ſpecie

ſpecie ab invicem, quia idem actus eſt ab vtroque habitu, licèt vt meritorius ſit tantùm à charitate.

i *Contra hoc, ſaltem actus.* Hîc Doctor arguit probando quòd actus perfectè moralis ſaltem erit in ſpecie vlteriori, ſiue perfectiori, licèt non ſit in ſpecie diſparata, quia nunquam ſpecies diſparata perficit aliam. Et vult dicere, quòd ſicut actus nudè conſideratus non eſt in ſpecie diſparata reſpectu actus moralis, cùm ſit perfectibilis omni circunſtantia morali, tamen ille actus, vt perfectè moralis, videtur quòd ſit in perfectiori ſpecie; patet, quia vt nudè conſideratus præcisè eſt in ſpecie actus; ſed conſideratus vt perfectè moralis, eſt in ſpecie moris. Sic idem actus perfectè moralis, vt conſideratus vt perfectè meritorius, tunc erit in vlteriori, & perfectiori ſpecie, quia tunc erit in ſpecie meritorij.

17. *Reſponſio Doctoris.*

k Reſpondet Doctor duobus modis. Primo modo, concedendo rationem illam, quòd ſicut dilectio naturalis, vt perfectè moralis habet quandam perfectionem ſpecificam, quam non habet nudè conſiderata, ſic etiam dilectio Dei naturalis perfectè moralis, vt eſt meritoria habet quandam rationem, ſiue perfectionem ſpecificam, ſcilicet rationem *meritorij*, quam non habet conſiderata, vt tantùm moralis, & ſic ratio *meritorij* erit ratio ſpecifica completiua bonitatis moralis præcedentis, non autem eſt ratio ſpecifica diſparata à bonitate morali præcedente, quia tunc non eſſet perfectio illius bonitatis moralis.

l Secundo modo dicit Doctor quòd ratio *meritorij* non eſt aliqua ratio ſpecifica completiua actus moralis; patet, quia actus præintelligitur perfectè moralis ante rationem *meritorij*, & per conſequens ratio *meritorij* non pertinet ad perfectionem intrinſecam actus moralis, ſed tantùm addit reſpectum ad voluntatem acceptantem. *Sed ſi meritorium non præſupponat præcisè bonitatem actus moralem, ſed bonitatem, quam tribuit charitas*, &c. Vult dicere Doctor quòd ſi actus, puta dilectio Dei, vt eſt elicita à charitate, habet aliquam bonitatem intrinſecam priorem ratione *meritorij*, quam bonitatem non habet habitus moralis, tunc talis dilectio ab habitu morali habebit quòd ſit perfectè moralis, & à charitate habebit vlteriorem bonitatem intrinſecam, & per conſequens actus perfectè moralis, vt eſt elicitus à charitate, habet vlteriorem bonitatem ſpecificam, quam charitas ſibi tribuit, & ſic licèt ratio meritorij non importet talem bonitatem vlteriorem, quæ eſt à charitate tamen præexigit eam: patet, quia ratio formalis meritorij eſt acceptari ad præmium æternum, ſed Deus nunquam acceptat actum, niſi vt elicitum à charitate, vt ſuprà patuit *art.* 1. *& in primo, diſt.* 17. & ſic ratio *meritorij* præſupponit actum priùs eſſe elicitum à charitate, & per conſequens præexigit aliquam bonitatem in actu, quam charitas ſibi tribuit: & quòd *præexigit vlteriorem bonitatem moralem, videtur probabile, quia aliàs poſſet actus eſſe meritorius, qui tamen nullam haberet bonitatem, vltra bonitatem moralem.* Aduerte tamen, quòd tenendo quòd actus non habeat à charitate vlteriorem bonitatem, tunc poſſet dici quòd actus, vt perfectè moralis non habens vlteriorem bonitatem eſſet verè meritorius, quia voluntas diuina poſſet illum acceptare in ordine ad præmium æternum, & ponendo quòd nullo modo eſſet à charitate, ſed hoc de potentia Dei abſoluta, vt patet à Doctore *in primo, diſt.* 17. Si etiam ponatur quòd non ſit meritorium, niſi ſit elicitus à charitate, vt eſt verum de potentia Dei ordinata, vt patet *art.* 1. *& in primo, diſt.* 17. *& in tertio, diſt.* 27. adhuc non eſt neceſſe quòd talis actus elicitus à charitate habeat vlteriorem bonitatem moralem ad hoc vt ſit meritorius, quia ſufficit quòd actus perfectè moralis ſit elicitus à charitate; licèt vt ab ipſa non habeat vlteriorem bonitatem ſibi intrinſecam, & hoc patet à Doctore *in* 1. *diſt.* 17. & videtur probabile quòd ſicut actus, vt eſt ab habitu perfectè morali, habet bonitatem moralem, ita videtur quòd vt eſt à charitate, quæ eſt ſuprema virtus, habeat aliquam vlteriorem bonitatem, propter quam Deus acceptat illum actum, vt meritorium.

m *Contra hoc.* Hîc arguit Doctor probando quòd actus non habeat neceſſariò vlteriorem bonitatem à charitate; patet, quia ſi de quo magis videtur ineſſe, & non ineſt, ergo nec de quo minus; ſed magis videtur quod actus non poſſit dici moralis, niſi ſit elicitus à virtute morali, quàm quòd neceſſariò habeat illam vlteriorem bonitatem, vt elicitur à charitate, licèt actus poſſit eſſe perfectè moralis ſine habitu morali, quia ad hoc vt ſit moralis, ſufficit quòd ſit elicitus à ſola potentia conformiter dictamini recto, vt ſubtiliter patet à Doctore *in prologo, q. vltima, & diſt.* 17. *primi*, imò actus poteſt eſſe virtuoſus, etſi non ſit generatiuus virtutis, nec elicitus ab habitu virtutis, vt patet à Doctore *in* 4. *diſt.* 14. *quæſt.* 2. ſed ſicut actus moralis poteſt habere eandem bonitatem ſine habitu morali, ſicut cum habitu morali, ſic ille idem actus eandem bonitatem, quam habet ab habitu charitatis, poterit habere ſine habitu charitatis, & hoc eſt, quod dicit Doctor. 18.

Reſponſio Scoti.

Reſpondet, quòd benè ratio probat quòd omnem illam rectitudinem poſſet habere, quia conformitatem eandem ad regulam, quæ eſt dictamen verum, & ideò in moralibus haberetur eadem bonitas moralis, vel non eſt ſine ea, & de hoc vide prolixè Doctorem *in prolog. quæſt. vltima, & diſt.* 17. *primi, in ſecundo, diſt.* 7. *& diſt.* 42. *in tertio, diſt.* 33. *& 36. in quarto, diſt.* 14. *q.* 2. *in quodlib. q.* 18. vbi prolixè pertractatur iſta materia. Sed in propoſito actus charitatis vltra rectitudinem, hoc eſt, vltra conformitatem ſui ad cognitionem directiuam, habet propriam bonitatem ex hoc, quòd eſt ſecundùm inclinationem charitatis, ſiue ex hoc, quòd eſt elicitus à charitate, *imò eſſe ſecundùm illam inclinationem*, ſiue eſſe ſic elicitum à charitate, *eſt actum habere propriam bonitatem charitatiuam, ſecundùm quam actus acceptatur à Deo, ſed non eſt ſic de virtutibus moralibus*, quia tota rectitudo actus poteſt eſſe ex ſola conformitate actus ad ſolam rationem rectam, ſiue dictamen rectum, & habitus moralis ponitur non propter rectitudinem actui dandam, ſed vt per ipſum voluntas actum rectum eliciat faciliter, & delectabiliter.

SCHO

SCHOLIVM.

Videtur admittere actus fidei acquiſitæ, & infuſa non differre ſpecie; & quandoque nec numero; de quo ſuprà qu.14. nu.5. Sed hic nu.12. videtur admittere, eos ſpecie diſtingui; & idem videtur aſſerere 3. diſt.23. §. Aliter poteſt: tamen in hac tota quæſtione nihil circa hoc reſoluit, licèt diſputando magis inclinet, vt actus habituum infuſorum, & acquiſitorum, eiuſdem rationis, non differant ſpecie.

10. COntra concluſionem, [n] quæ tenetur in ſolutione quæſtionis, obiicitur ſic: cognitio naturalis de Deo, & cognitio fidei infuſæ ſunt actus differentes ſpecie in intellectu; igitur pari ratione, dilectio naturalis & dilectio charitatiua in affectu. Antecedens probatur, quia actus fidei infuſæ eſt determinatè veridicus, ita quòd non poteſt ei ſubeſſe falſum; actui autem credulitatis acquiſitæ ex naturalibus poteſt ſubeſſe falſum; in cognitiuis autem illud, quòd eſt determinatè veridicum, diſtinguitur à non determinatè veridico, ſpecie, vt patet 6. *Ethic.* quia ſic ſuſpicio, & opinio, quibus poteſt ſubeſſe falſum, diſtinguitur à virtutibus intellectualibus, quæ ſunt habitus determinatè veridici. Probatur etiam antecedens de cognitione naturali ſcientifica de Deo, de qua videtur manifeſtè, quòd differat ſpecie à quacunque credulitate. Conſequentia probatur, tum per locum à ſimili; quia videtur eſſe ſimile de iſtis actibus, in intellectu, & de illis in voluntate: tum à cauſa, quia quando cognitiones præuiæ differunt ſpecie: actus voluntatis ſequentes differunt ſpecie, quia ea, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei non præexigunt per ſe, niſi aliqua eiuſdem ſpeciei.

c.3. & in de. *Suſpicio & opinio quomodo diſtinguuntur à virtutibus intellectualibus.*

Ad illud antecedens [o] poteſt negari aliquando de actu credendi naturali, & ſupernaturali; quia *credere* ſupernaturale eſt actus, vt elicitur ſecundùm inclinationem acceptam ab aliquo teſtificante. Nunc autem, vt dictum eſt priùs in quadam quæſtione, ſimul poteſt quis vno, & eodem actu credere ex teſtimonio aſſerentis, & credere ſecundùm inclinationem fidei infuſæ, ſi ineſt: igitur idem eſt actus in re; & ille, vt eſt naturalis, eſt potentialis ad illam perfectionem; quam recipit à fide infuſa. Proprium autem potentiale non diſtinguitur ſpecie à perfecto habente vltra illud potentiale propriam perfectionem.

Quæſt.14.

11. Ad probationem [p] antecedentis poteſt dici, quòd cognitio certa, quæ habet propriam certitudinem intrinſecam; & hoc vel à ſe, vel ab obiecto, vt includitur in ipſa, vel ab aliqua per ſe cauſa, diſtinguitur ſpecie ab incerta cognitione. Exemplum. Cognitio principij ſeipſa eſt certa, vel ab obiecto, ſcilicet à principio, quod eſt à ſe verum manifeſtum, vel ſaltem eſt manifeſtum ex terminis, qui ſunt per ſe cauſæ euidentiæ principij, & includuntur in ipſo: concluſio autem eſt certa per principium, tanquam per cauſam ſuæ certitudinis; ſed per nullum iſtorum modorum eſt actus fidei infuſæ certus: ſed tantummodò à quodam extrinſeco. Illud enim lumen fidei infuſæ, quia eſt participatio quędam luminis diuini, non poteſt inclinare intellectum, niſi in aliquod determinatè verum. Certitudo ergo illa in actu eſt ex quadam comparatione ad quoddam extrinſecum infallibile, cui actus ille conformatur. Non eſt autem ex ipſa intrinſeca perfectione actus, quia æquè perfectus eſſet, quàtùm ad quodlibet intrinſecum ſibi, ſi æquè intensè eliceretur præcisè ſecundùm finem acquiſitam.

Cognitiones principij & concluſionis differunt ſpecie.

Contrà, ſaltem iſtam certitudinem [q] habet à per ſe cauſa ſua; & hoc ſufficit.

Reſpondeo: qualiſcunque ſit cauſalitas fidei infuſæ reſpectu actus credendi, tamen non facit actum illum eſſe certiorem intellectui habenti actum, quàm ſi ipſa fides infuſa non cauſaret. Certitudo enim nata eſt ineſſe intellectui de actu ſuo excludens non tantùm deceptionem, ſed etiam dubitationem. Et hoc non eſt niſi intellectus percipiat illud, à quo actus habet, quòd ſit certus: quia ſi nihil poteſt percipere vnde ſit certus, videtur quòd poſſit dubitare: intellectus autem non percipit illud principium certificans.

Actus fidei infuſæ non eſt certior habenti, quàm acquiſita.

12. Alia autem probatio antecedentis, [r] quæ tangit de actu ſcientifico, videtur accipere manifeſtè verum; & tunc neganda eſt conſequentia: non enim ſequitur, ſi intellectiones diſtinguantur ſpecie; igitur & volitiones: niſi addatur in antecedente, quòd intellectiones, vt ſunt per ſe præuiæ ad volitiones, diſtinguuntur ſpecie: hoc eſt, quòd requiratur in eis diſtinctio ſpecifica ad hoc, vt poſſet habere tales volitiones, & ita non eſt in propoſito: quia ſi quis naturali ratione ſciens Deum eſſe bonum, eliciat

Intellectiones diuerſæ ſpeciei, non inferunt volitiones ſic diuerſas.

actum fruitionis circa ipſum, & alter credens ipſum eſſe bonum, diligat ipſum, nec primus actus requiritur per ſe ad habendum dilectionem, vel ſcientificus; nec ſecundus, vt creditiuus, ſed vterque requiritur ſub quadam ratione communi, ſcilicet vt oſtenſiuus obiecti diligibilis.

Conſimiliter etiam poſſet dici ad aliam probationem antecedentis de credulitate infuſa, & acquiſita: eſto quòd illi actus differunt ſpecie: hoc non eſt per ſe, inquantùm ſunt præuij ad *diligere*; hoc eſt, inquantùm præcedunt ipſos actus diligendi, non requiritur illa differentia iſtorum ſpecifica.

Exemplum: ſi alicui demonſtratiuè concluderetur hoc eſſe volendum, & alteri dialecticè: tamen actus, quo iſte vellet hoc, non differt ſpecie ab actu, quo ille vellet idem: quia in cognitionibus, inquantùm ſunt præuiæ, non requiritur iſta differentia ſpecifica.

COMMENTARIVS.

19. *Contra concluſionem.*

n *Contra concluſionem,* Hìc Doctor arguit, probando quòd dilectio naturalis verè differat ſpecie à dilectione meritoria, ſiue ſupernaturali, & arguit à ſimili, quia ſicut cognitio naturalis de Deo, & cognitio ſupernaturalis ipſius, quæ eſt à fide infuſa verè differunt ſpecie, ſic & dilectio naturalis, & dilectio ſupernaturalis. Quòd autē illæ cognitiones differāt ſpecie, probat, quia illa cognitio cui poteſt ſubeſſe falſum, differt ſpecie ab illa cognitione, cui non poteſt ſubeſſe falſum, hoc patet per Philoſophum 6. Eth. c. 3. qui vult quòd ſuſpicio, & opinio, quibus poteſt ſubeſſe falſum, diſtinguantur ſpecie ab habitu intellectuali, cui non poteſt ſubeſſe falſum, qualis eſt habitus ſcientificus, qui eſt determinatè verus, cùm ergo cognitioni Dei naturali poſſit ſubeſſe falſum, vt patet de actu fidei acquiſitæ, de quo dictum eſt *in tertio, diſt.* 23. *in quodl. q.* 14 *ar.* 1. quomodo fidei acquiſitæ naturali poteſt ſubeſſe falſum, & fidei infuſæ non poteſt ſubeſſe falſum, vide ibi.

Reſponſio Doctoris.

o Reſpondet Doctor primò negando illud antecedēs, ſcil. quod actus fidei acquiſitę, & actus fidei infuſæ de eodem obiecto, differant ſpecie, imò nec aliquando differunt numero. Patet, quia quis eodem actu poteſt firmiter credere Deum eſſe trinum, & vnum ex aliqua certitudine accepta ab aliquo teſtificante illud, & illud idem credere ſecundùm inclinationem fidei infuſæ, ita quòd idem actus credendi, ſimul poteſt eſſe à fide acquiſita, & à fide infuſa, & ille idem actus, qui eſt à fide infuſa poſſet dici ſupernaturalis, quia eſt ab habitu ſupernaturali; & poteſt dici naturalis, vt eſt à fide acquiſita, quæ eſt habitus naturalis. Et de hoc vide Doctorem *in tertio, diſt.* 28. *& in quodl. q.* 14. *art. primo,* & vide quæ ibi expoſui. Poteſt ergo eſſe idem actus in re, & ille idem actus, vt eſt naturalis eſt potentialis ad illam perfectionem, quā recipit à fide infuſa: modò proprium potentiale non diſtinguitur ſpecie à perfecto habente vltra illud potentiale propriam perfectionem, vt ſuprà patuit.

20.

p *Ad probationem antecedentis.* Dicit Doctor vnum ſingulare, quòd cognitio certa, cui ſcilicet non poteſt ſubeſſe falſum, dicitur diſtingui ſpecie à cognitione non certa; ſed non quæcunque certa, ſed ſola illa, *quæ habet propriam certitudinem intrinſecam, & hoc, vel à ſe,* ſcilicet formaliter, *vel ab obiecto, vt includitur in ipſa,* ſupple virtualiter, *vel ab aliqua per ſe cauſa. Exemplum, cognitio principij,* &c. & quomodo hoc, vide Doctorē in primo, d. 2. q. 2. & d. 3. q. 4. *ſed concluſio eſt certa tantùm per principium, tanquam per cauſam ſuæ certitudinis,* talis ergo cognitio ſic certa benè diſtinguitur ſpecie à cognitione, nō ſic certa qualis eſt ſuſpicio, & opinio, quæ non eſt cognitio certa aliquo iſtorum modorū. Sed in propoſito cognitio fidei infuſæ nullo iſtorum modorum eſt certa, ſed tantummodò eſt certa ab aliquo extrinſeco, ſcilicet à Deo reuelante, & infundente tale lumen fidei, vt prolixè patet à Doctore *in tertio, diſt.* 23. & 24. & vide quæ ibi expoſui, *Certitudo illa, quæ eſt in cognitione fidei infuſæ eſt tantum ex quadam comparatione ad quoddam extrinſecum infallibile,* ſcil. ad voluntatem diuinam reuelantem, cui cognitio illa conformatur.

q *Contrà, ſaltem iſtam certitudinem habet.* Hìc Doctor arguit, probando quòd cognitio Dei, quæ eſt à fide infuſa, & cognitio quæ eſt à fide acquiſita, adhuc differant ſpecie, quia prima cognitio habet certitudinem à per ſe cauſa, ſcilicet à fide infuſa, quæ non inclinat niſi ad determinatum verum, vt ſuprà patuit; ſecunda non habet certitudinem ab aliqua per ſe cauſa, quia ſi aliqua eſſet, eſſet fides acquiſita; ſed illa ex ratione ſua non inclinat in determinatè verum, quia fidei acquiſitæ poteſt ſubeſſe falſum, vt ſuprà allegaui.

Reſpondet, quòd poſito quòd fides infuſa ſiue ſit cauſa elicitiua actus, ſiue tantum inclinatiua ad actum, talis actus non habet maiorem certitudinem, vt eſt elicitus à tali fide, ſicut ſi nullo modo eſſet elicitus, *certitudo enim nata eſt ineſſe intellectui de actu ſuo excludens non tantum deceptionem,* &c. Exemplum, non enim habeo cognitionem certam, de hac propoſitione, *Totum eſt maius ſua parte,* niſi percipiam terminos, & vnionem terminorum, qui ſunt cauſa talis certitudinis; ſic in propoſito actus fidei infuſæ eſt certus, non ex hoc ſolo quòd ſit ab habitu, ſed quia habitus inclinans ad talem actum eſt ab eo, qui non poteſt fallere, nec falli: niſi ergo percipiam principium dans certitudinē actui, nunquā habebo certitudinem de actu, ſed tale principiū viator percipere non poteſt.

r *Alia probatio antecedentis.* Hæc probatio ponitur ſuprà *, in illa ratione parum poſt dictū Philoſophi 6. Eth. de ſuſpicione, & opinione ibi, *Probatur etiam antecedens de cognitione naturali ſcientifica de Deo, de qua videtur manifeſtè quòd differat ſpecie à quacunque credulitate de Deo.* Et hoc patet, quia ſi quis haberet notitiam certam 21. * nu. 10.

tam ex euidentia rei, ſicut habens notitiam huius, *Deus eſt trinus, & vnus*, quæ cognitio eſt ex euidentia rei, vt patet à Doctore *in tertio, d.* 24. tunc haberet notitiam certam ex euidentia rei; ſed habens notitiam huius, *Deus eſt trinus & vnus*, ex ſolo actu credendi, talis notitia nullo modo eſt certa ex euidentia rei, & tunc tales notitiæ ex ſuis rationibus formalibus ſpecie diſtinguerentur. Sed cùm poſtea infertur, ergo ſimiliter actus voluntatis, ſcilicet naturalis, & meritorius diſtinguuntur ſpecie, quia quando cognitiones præuiæ differunt ſpecie, actus voluntatis ſequentes differunt ſpecie, quia illę quę ſunt eiuſdem ſpeciei non præexigunt per ſe, niſi aliqua eiuſdem ſpeciei. Dicit Doctor quòd ſi tales actus voluntatis neceſſariò requirant cognitiones ſpecie diſtinctas, quòd tunc tales actus poſſunt eſſe ſpecie diſtincti, & hoc patet, nam fruitio in via, & fruitio in patria præexigunt neceſſariò notitias ſpecie diſtinctas. Et ideò diſtinguuntur ſpecie, vt expoſui *in tertio, diſt.* 31. Fruitio enim in via præexigit notitiam fidei, & fruitio in patria præexigit claram viſionem Dei, quæ notitiæ ſpecie differunt, vt patet à Doctore *in tertio, diſt.* 31. *& in 1.diſt.* 25. *& in* 4.*diſt.* 49. & vide quæ ibi expoſui præcipuè in tertio. Et quod dicit quando volitiones neceſſariò præexigunt notitias, hoc dicit tenendo opinionem, quam videtur tenere *in* 2.*d.* 25. quòd obiectum, vel cognitio obiecti eſt partialis cauſa volitionis; & tunc ſi obiectum eſt præſens voluntati per actus intelligẽdi ſpecie diſtinctos, neceſſariò cauſabit actus voluntatis correſpondẽtes ſpecie diſtinctos. Et de hoc vide quæ prolixè expoſui ſuper tertio Doctoris *diſt.* 31. ſed in propoſito dilectio naturalis Dei, & dilectio meritoria non neceſſariò præexigunt tales notitias ſpecie diſtinctas; patet, quia ſi quis naturali ratione ſciens Deum eſſe bonum eliciat actũ fruitionis circa ipſum, & alter credens ipsũ eſſe bonũ eliciat actũ fruitionis circa ipſum nec primus actus requiritur per ſe ad habẽdã dilectionẽ, vt ſciẽtificus, nec ſecundus, vt creditiuus, ſed vterque requiritur ſub quadam ratione cõmuni, ſc. vt oſtẽſiuus obiecti diligibilis: oportet ergo addere, quòd tales volitiones neceſſariò præexigant notitias, vt ſpecie diſtinctas.

ſ *Conſimiliter etiam poſſet dici ad aliam probationem antecedentis de credulitate infuſa, &c.* 12.

Aduerte tamen, quòd ſunt actus ſpecie diſtincti, qui neceſſariò præexigunt intellectiones, vt ſpecie diſtinctas, vt patet de fruitione Dei in ſe, ſiue vt clarè viſi, & de fruitione eiuſdem Dei ænigmaticè cogniti, quia iſtę fruitiones non differrent ſpecie, niſi obiectum eſſet aliter, & aliter approximatum voluntati, ſcil. per aliam, & aliam notitiam ſpecie diſtinctam, vt ſuprà expoſui *in tertio, diſt.* 31. Similiter volitiones ſpecie diſtinctæ reſpectu obiectorum ſpecie diſtinctorum præexigunt cognitiones ſpecie diſtinctas, quia talia obiecta non ſunt præſentia voluntati, niſi per cognitiones ſpecie diſtinctas; quia cognitio ſpecificatur ab obiecto, & quomodo expoſui *in* 1.*d.* 3.*q.* 10. Sunt etiam aliqui actus voluntatis qui præexigunt notitias ſpecie diſtinctas, qui tamen non differunt ſpecie, ſed non præexigunt neceſſariò, quaſi impoſſibile eſſet voluntatem habere actum circa idem obiectum, niſi eſſet demonſtratiuè oſtenſum, vel niſi eſſet probabiliter oſtẽſum, vt patet in exẽplis datis à Doctore. Necvalet, notitiæ ſpecie diſtinguũtur, & ſunt partialiter cauſæ actus voluntatis; ergo & actus voluntatis ſpecie diſtinguũtur, quia effectus eiuſdẽ rationis poſſunt eſſe à cauſis ſpecie diſtinctis, vt patet de mure genito ab alio mure, & de mure genito à Sole, & ſic non quæcũque notitiæ ſpecie diſtinctæ cauſant partialiter actus volũtatis. vt patet de notitiis poſitis in exẽplis Doctoris & tamen ſunt aliquæ notitiæ ſpecie diſtinctæ, quæ neceſſariò cauſant partialiter tantùm actus volũtatis ſpecie diſtinctos, vt ſuprà dixi de notitia intuitiua Dei, & de notitia ænigmatica ipſius. Et quare aliquæ notitiæ ſpecie diſtinctę cauſant actus voluntatis ſpecie diſtinctos, & quare aliquæ nõ, nõ videtur aſſignãda alia ratio, niſi quia sũt tales entitates.

Nota.

SCHOLIVM.

Ad primum, reiecit aſſerentes habitum tantum facere modum actus, promptè, delectabiliter; quia nihil horum competit charitati: admittendo ergo charitatem coefficere actum; quod tenet vt probabilius 1.*d.* 17.*q.* 3.*nu.* 23. (*non reputans oppoſitum improbabile: de quo ibi, qu.* 2. *quatuor ſententias fusè tractat*) *explicat quando ex principiis ſequitur actus diſtingui. Quòd ait actus differre ſpecie ex principiis totalibus ſic differentibus, intelligit de principiis vniuocis, quia ſi vnum ſit vniuocum, & alterum æquiuocum, effectus poterunt eſſe eiuſdem ſpeciei; ſic animalcula ex propagatione, & putrefactione ſunt eiuſdem ſpeciei, vt ipſe ex Aug. docet* 1.*d.* 2.*q.* 7.*n.* 27. *Quando autem ſumitur diſtinctio ſpecifica actuum ex principiis partialibus, requiritur eſſe diſparata, vt ſpecies intelligibiles, hominis & lapidis: quia ex ſubordinatis non ſumitur, vt ex potentia, & ſpecie, vel habitu.*

13. AD argumentum principale ᵗ dicitur, quòd habitus eſt cauſa non ſubſtantiæ actus, ſed modi in actu: & ille modus poſſet concedi differre ſpecie ſuo modo à ſubſtantia actus.

Goſ. quod. 2.q.4.

Charitas nõ eſt principium modi in actu.

Iſta reſponſio, licèt videatur, ſecundùm aliquos, probabilitatem habere, loquendo de illo modo, quem habitus attribuit actui, cuiuſmodi eſt delectabiliter, vel faciliter, vel promptè operari vel expeditè, iſtos quidem modos, vel etiam iſtum modum, ſi ſint vnus modus, videtur habitus acquiſitus communiter tribuere actui; vel ſi vltrà hoc dicatur quòd habitus aliquis, puta virtutis, virtuoſis tribuit rectè, vel virtuosè agere, tamen nullus iſtorum modorum in actu poteſt eſſe proprius charitati vel actui meritorio: quia *meritorium* (vt dictum eſt) dicit actum acceptatum voluntati diuinæ in ordine ad præmium reddendum. Nunc autem, nihil aliud eſt actum acceptari à voluntate diuina ſic, quàm voluntatem ſic acceptare actum: nihil autem cauſatum

poteſt eſſe ratio formalis voluntati, quòd ſic acceptet actum, & hoc intelligendo, vt ratio formalis medians inter potentiam, & actũ: igitur de charitate non videtur poſſe dici quòd ipſa ſit principiũ illius modi in actu, qui modus ſibi propriè correſpondet.

An actus diſtinguuntur ex principiis.

Poteſt igitur aliter [u] dici ad argumentum, quòd maior illa, quòd actus ſint diſſerunt ſpecie, qui eliciuntur à principiis differentibus ſpecie, vna eſt de principiis totalibus: quia ab illis habent totaliter actus entitatem ſuam: & per conſequens vnitatem ſuam, & diſtinctionem. Vera eſt etiam de principiis partialibus [x] dum tamen ſint principia diſparata, & per ſe requiſita, inquantùm diſparata: quia ſi ſint ſubordinata; vel non per ſe requiratur, quòd ſint diſparata, non oportet quòd actus ſpecie diſtinguantur. Nunc autem charitas non eſt principium totale actus, nec diſparatum reſpectu ipſius voluntatis, ſed ſubordinatum, quia potentiæ eſt vti habitu, non è conuerſo. Nec eſt per ſe requiſita non ſolùm ad ſubſtantiam actus: ſed nec ad actum, inquantùm meritorium, ſed requiritur vt quoddam præuium ad hoc, quòd actus ſit acceptabilis.

Charitas non eſt eſſentiale ad meritum.

Sed nec requiritur vt tale præuium neceſſitate ordinis eſſentialis cauſarum, ſed tantùm neceſſitate diſpoſitionis illius voluntatis, quæ contingenter diſpoſuit non acceptare actum, niſi ſecundùm iſtam inclinationem ſit elicitus. Principium autem ſpecie diſtinguens, vel eſt per ſe principium illius in ſe, & per conſequens dans ſibi aliquam entitatem realem, quæ ſit eius in ſe; vel ſaltem eſt principium eius ſecundùm illud, ſecundùm quod diſtinguitur ſpecie; vel ſi eſt principium diſpoſitiuè diſtinguens oportet quòd per ſe diſponat ad hoc, quòd ſecundùm ordinem eſſentialem cauſarum hoc vt diſtinctum cauſetur: nullum iſtorum competit actui per habitum charitatis.

Actus moralis, charitatis & meritorius præclarè explicantur.

Nota hîc per ordinem quis ſit actus imputabilis ad laudem, vel vituperium, actus nudus, actus virtuoſus ſecundùm virtutem moralem, actus charitatiuus, & actus meritorius. Primus dicit reſpectum ad potentiam liberè elicientem actum. Secundus addit reſpectum ad virtutem inclinantem vel veriùs ad regulam virtutis, ſcilicet rationem rectam, vt dictantem. Tertius dicit reſpectum ad charitatem inclinantem. Quartus ad voluntatem diuinam ſpecialiter acceptantem. Tertius dicit bonitatem aliquam vltra ſecundum, & præexactam ad quartum, non ex natura rei, ſed ex diſpoſitione voluntatis acceptantis.

COMMENTARIVS.

23. *Dilectio naturalis elicitur à voluntate.*

t VLtimo loco ſoluendum eſt argumentum principale. Arguit ſic Doctor probando, quòd dilectio naturalis, & dilectio meritoria differant ſpecie, quia eliciuntur à principiis diuerſis ſpecie; ergo differunt ſpecie. Antecedens patet, quia dilectio meritoria elicitur à charitate, & dilectio naturalis elicitur à voluntate, ſiue ab habitu naturali. Probatio conſequentiæ, quia non eſt minor differentia in principiatis, quàm in principiis imò maior; patet, quia pluralitas principiatorum effectiuè ſtat cum vnitate principij effectiui; plures enim effectus poſſunt eſſe ab eadem cauſa; ſed pluralitas cauſarum arguit neceſſariò pluralitatem effectuum; videtur ergo quòd tanta ſit diſtinctio in cauſatis quanta in cauſis, vel maior.

Reſpondet primò ſic, tenendo vnam opinionem de habitu, ſcilicet, quòd habitus eſt cauſa actus non ſecundùm ſubſtantiam, vel intenſionem actus, ſed præcisè ſecundùm modũ actus, puta, quòd actus ſit prõptè, faciliter, & delectabiliter elicitus, ita quòd actus ſecundùm ſubſtantiam, & intenſionẽ ſit præcisè à potentia, & modus actus, ſiue ſit vnus modus, vel plures ſit præcisè ab habitu, tunc poſſet concedi talem modũ differre ſpecie à ſubſtantia actus, ſuo tamen modo, & hoc dicit quia talis modus non eſt propriè ſpecies, tamen eo modo quo poſſet concedi ſpecies, differt ſpecificè à ſubſtantia actus. *Et iſta reſponſio ſecundùm aliquos videtur habere probabilitatem*, &c. & talem modum habitus acquiſitus attribuit actui, ille enim modus non eſt ab habitu infuſo, vt patet à Doctore in primo, d. 17 *Vel ſi vltra hoc dicatur, quòd habitus aliquis puta virtutis tribuit virtuoſis* vltra modum ſupradictum *rectè, vel virtuosè agere*, ita quòd actus non tantùm habeat ab habitu modũ ſupradictum, ſed etiam quòd habeat ſuam rectitudinem ab habitu. Sed an habitus ſit cauſa ſubſtantię actus, & intẽſionis, vel etiã quòd ſit cauſa rectitudinis in actu, vel quòd tantùm inclinet potentiam ad actum eliciendũ, hæc omnia prolixè tractantur à Doctore in 1. d. 17. Poſito tamen, quòd habitus ſit cauſa modi ſupradicti, & ſimiliter ſit cauſa rectitudinis in actu, *tamen nullus iſtorum modorum in actu*, ſcil. rectitudo actus, & facilitas, &c. *poteſt eſſe proprius charitati, vel actui meritorio*, quia modus proprius actus meritorij, inquantum meritorius, dicit tantùm actum acceptũ voluntati diuinæ in ordine ad præmium reddendum. *Nunc autem nihil aliud eſt actum acceptari à voluntate diuina in ordine ad præmium, quàm voluntatẽ ſic acceptare*, id eſt, quia voluntas diuina acceptat actum in ordine ad præmium, ideò actus habet eſſe acceptatũ, & per conſequens eſſe acceptatum, quod eſt modus actus meritorij eſt tantùm à voluntate diuina ſit acceptante, & per cõſequens talis modus, qui eſt proprius actui meritorio, nõ eſt cauſatus à charitate, & hoc patet, quia nulla res cauſata poteſt eſſe ratio formalis voluntati diuinæ, qua ſic acceptet actum, & hoc intelligendo, vt ratio formalis mediat inter potentiam, & actum, ſicut

ſicut habitus mediat inter potentiam, & actum; tale enim medians inter potentiam, & actum meritorium non videtur eſſe, niſi charitas, quæ tamen charitas non dat actui illum modum, qui eſt ſic acceptari. Alij verò modi ſupradicti non ſunt proprij actui meritorio, quia etiam poſſunt competere aliis actibus. Tenendo ergo quòd habitus ſit tantùm cauſa modi ipſius actus, & modus proprius actus meritorij ſit ſic acceptari, ſequitur quòd charitas non erit cauſa actus meritorij, nec quantùm ad ſubſtantiam actus, nec quantùm ad modum proprium, & ſic negaretur illud antecedens, quo dicitur, quòd charitas eſt cauſa actus meritorij.

Charitas mediat inter potẽtiam, & actum meritorium.

24. u *Poteſt igitur aliter dici.* Ad argumentum concedendo aliqualiter, ſcilicet, quòd habitus ſupernaturalis, puta charitas, & habitus naturalis, puta habitus amicitiæ Dei acquiſitus, differant ſpecie, & aliquo modo ſunt cauſa actus, non tamen ſemper ſequitur, principia elicitiua differunt ſpecie; ergo actus eliciti differunt ſpecie, & ſi eſt vera, eſt vera de principiis totalibus eliciciuis, quia ab illis habent totaliter actus charitatem ſuam, & per conſequens vnitatem ſuam, & diſtinctionem. Et nota, quòd iſta eſt ſemper vera; *Principia totalia elicitiua operationum, ſiue actuum ſpecie diſtincta, vt huiuſmodi, ſemper eliciunt actus ſpecie diſtinctos*; quia tales actus ſpecificantur ab illis principiis, & tamen iſta non eſt ſemper vera, *Cauſæ totales ſpecie diſtinctæ producunt effectus ſemper ſpecie diſtinctos*, vt patet à Doctore in primo, diſtinct. 2. parte 2. quæſt. 4. vbi vult contra Auerroëm, quòd aliqua eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ poſſunt eſſe à cauſa totali æquiuoca, & à cauſa totali vniuoca, vide ibi, & quare hoc, non videtur alia ratio aſſignanda, niſi quia tales entitates. De hoc tamen vide quæ prolixè expoſui ſuper ſecundum Doctoris diſtinct. 1. quæſt. vlt.

Contra Auerroëm.

x Addit etiam Doctor quòd illa eſt vera de principiis partialibus, *dum tamen ſunt principia diſparata, & per ſe requiſita inquantùm ſunt diſparata*, &c. De principiis partialibus requiſitis, vt diſparatis, patet exemplum de obiectis ſpecie diſtinctis, puta lapide, & homine, quia ab illis ſunt actus cognoſcendi ſpecie diſtincti, quia tales actus præexigunt neceſſariò talia principia partialia, inquantùm diſparata. De principiis verò partialibus ſubordinatis ſuprà patuit de habitu charitatis, & de habitu morali; ſimiliter patet de voluntate, & habitu, qui ſunt principia partialia actus, tenendo quòd habitus ſit partialis cauſa actus, vt videtur tenere Doctor *in primo*, *diſt.* 17. & tamen voluntas, & habitus concurrunt ad eundem actum, licèt ſpecie diſtinguantur, & hoc eſt, quia habitus in cauſando actum ſubordinatur voluntati, quia voluntas vtitur habitu cùm voluerit; in propoſito charitas non eſt principium totale actus, nec partiale diſparatum, ſed ſubordinatum voluntati, vt clarè patet à Doctore *in primo*, *diſt.* 17. nec ſimiliter charitas eſt per ſe requiſita non ſolùm ad ſubſtantiam actus; patet, quia actus dilectionis Dei poſſet eſſe à ſola voluntate ſine charitate, vt patet à Doctore *in primo*, *diſt.* 17. *& in tertio*, *diſt.* 27. nec eſt rectitudo requiſita ad actum inquantum meritorius; patet, quia dicitur meritorius, quia acceptatus, quod eſſe ſic acceptatum eſt à voluntate diuina, vt ſuprà patuit; ſed tantùm requiritur vt quoddam præuium ad hoc, quòd actus ſit acceptabilis; ſed nec requiritur tale præuium neceſſitate ordinis eſſentialis cauſarum, puta quòd actus nullo modo eſſet acceptabilis à Deo, niſi præuia charitate in voluntate, ſed tantùm requiritur vt præuia neceſſitate diſpoſitionis voluntatis diuinæ, quæ contingenter diſpoſuit non acceptare actum, niſi ſit elicitus ſecundùm inclinationem charitatis, vt patet *in primo*, *diſt.* 17. Et addit, quòd principium diſtinguens principiatum ſpecie ab alio principiato, vel eſt per ſe principium illius in ſe, ſcilicet quantùm ad *eſſe* illius principiati, ſicut obiectum cauſat actum, vel eſt principium eius ſecundùm illud, ſecundùm quod diſtinguitur ſpecie, ſicut dictum eſt ſuprà de modo actus tenendo quòd ſit ab habitu; vel ſi eſt principium diſpoſitiuè diſtinguens, oportet quòd per ſe diſponat ad hoc, quòd ſecundùm ordinem eſſentialem cauſatum hoc vt diſtinctum cauſetur. Patet de organizatione corporis humani, quæ eſt talis diſpoſitio ad animam, quòd illa vt diſtincta ſpecie ab anima ſenſitiua cauſatur, ſed nullum iſtorum competit actui per habitum charitatis, & ſic patet argumentum.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm actus exterior addat aliquid bonitatis, vel malitiæ ad actum interiorem.

Alenſ.4*p.q.*77*m.*3.*ar.*3. *&* 2.*p.q.*107.*m.*3. *art.*2. Scot.2.*d.*42.*q.*4. vbi Baſſol. Leuchet. Rubion, Tataret. Rada *to.*2. *Controuer.*18.*ar.* Herrera 2.*diſp.*33.*q.*22. Angles 2. *diſt.*40.*qu.*1. Gloſſa *ca. Si cui de pœn. diſt.*1. affirmant. Negant D. Thom.1.2.*q.*20.*ar.*4. vbi eius expoſ. Vaſq. 1. 2. 76. *c.*2. Aſſor. *tom.*2.*l.*2.*cap.*6.*quæſt.*6.

Argum.

3. Ethic.

DEINDE quæritur de comparatione actus intrinſeci voluntatis ad actum extrinſecum. Vtrùm actus exterior addat aliquid bonitatis, vel malitiæ ad actum interiorem. Arguitur quòd non: quia quod non habet rationem voluntarij, non habet rationem boni, vel mali; actus autem exterior, vt diſtinctus ab interiori, non habet rationem voluntarij; quia non habet, quòd ſit voluntarius niſi ab actu interiori; igitur actus exterior ſecundùm ſe non habet bonitatem, vel malitiam: non adderet autem, niſi tale aliquid ſecundùm ſe haberet igitur: &c. 1.

Ratio op.

Exod.20. & Deut.5. & alibi.

Contrà, quæ præceptis negatiuis diſtinctis prohibentur, habent propriam, & diſtinctam rationem illiciti: nunc autem alio præcepto prohibetur actus exterior, & alio interior; vt patet de iſtis præceptis: *Non mœchaberis, & non concupiſces vxorem*, &c. Et ſimiliter de iſtis præceptis: *Non furtum facies, & non concupiſces rem proximi*, &c.

SCHOLIVM.

Senſus quæſtionis eſt, vtrùm quando actus internus, & actus externus circa idem obiectum, (v.g. volitio dandi eleemoſynam, & ipſa datio) ſunt in eodem ſuppoſito; externus addat diſtinctam bonitatem moralem interno, præter eam, quæ reſpondet gradibus intentionis, & aliis circumſtantiis ipſius.

ISta quæſtio[a] habet maiorem difficultatem de bonitate actus morali: quia de bonitate actus naturali manifeſtum videtur, quicquid per illam intelligatur, quòd ipſa eſt alia & alia alterius naturæ. Patet autem, quòd alia eſt natura actus interioris & exterioris, imò iſti actus eliciuntur immediatè à diuerſis potentiis; interior à voluntate, exterior à potentia aliqua exteriori, licèt per imperium voluntatis. 2.

Secundò etiam habet difficultatem intelligendo de actu illo, & iſto, non quando ſunt diuerſi, ſiue in diuerſis ſuppoſitis, puta ſi vnus habeat actum interiorem, & alius exteriorem: ſiue in eodem ſuppoſito, puta, ſi vnus nunc ſolùm habeat interiorem, & aliàs exteriorem. Sed difficultatem habet de actibus iſtis, quando ſunt coniuncti, puta, quando in eodem ex actu interiori ſequitur actus exterior.

Deſiderium abſentis, amor præſentis.

Amor perfectior deſiderio.

Interior intenditur per exteriorem.

Tertiò, non eſt intelligenda quæſtio de additione bonitatis, & malitiæ ſecundùm intenſionem, ſed ſecundùm extenſionem; frequenter quidem euenit, quòd tam in bonis, quàm in malis, actus deſiderij, qui eſt reſpectu abſentis, eſt remiſſior actu illo, qui eſt præſentis, quem Auguſtinus vocat amorem 9. *de Trin. vlt.* dicens, quòd *appetitus inſtantis ſit amor fruentis.* Et fortè non tantùm eſt actus intenſior circa obiectum præſens, quàm circa abſens, ſed ſimpliciter alius actus; ſed ſiue ſit idem actus deſiderij, & amoris, ſiue alius, & alius; ſaltem actus amoris eſt perfectior intenſiuè: quietat enim voluntatem eo modo, quo actus deſiderij non poteſt eam quietare. Quando igitur exterior habetur, tunc vel occaſionaliter actus interior intenditur, Sed de hoc non quæritur, ſed an actus exterior ex ſe addat bonitatem aliam illi, quæ eſt in actu interiori.

Eſt igitur intellectus quæſtionis iſte, in quo præcipuam habet difficultatem, an actus exterior, quando in eodem eſt coniunctus interiori, habeat bonitatem moralem propriam

propriam distinctam à bonitate actus interioris? Vbi sunt tria videnda primò, à quo actus habeat bonitatem moralem, vel malitiam. Secundò, an ab eodem habeat, quòd sit laudabilis, vel vituperabilis, siue culpabilis. Tertiò, si est alia bonitas, vel laudabilitas tam in actu exteriori, quàm interiori.

COMMENTARIVS.

1. *Declaratio tituli quæstionis.*

a *Ista quæst.* Primò Doctor declarat quomodo intelligitur titulus quæstionis, & dicit primò, quòd non intelligatur de bonitate naturali actus interioris, scilicet voluntatis; & actus exterioris, id est, potentiæ sensitiuæ, quia manifestum est, quia alia est bonitas naturalis actus exterioris, & actus interioris.

Secundò dicit quòd non intelligitur quæstio de actu exteriori in vno supposito, & de actu interiori in alio supposito, nec etiam intelligitur de actibus illis in eodem supposito in diuersis temporibus: puta si aliquis nunc solùm habet interiorem, & aliàs, siue in alio tempore, habeat exteriorem; sed intelligitur quæstio de illis actibus, quando sunt coniuncti, puta quando in eodem ex actu interiore, sequitur exterior, vt cùm quis vult actu elicito aliquem offendere, stante illo actu elicito, imperat actum exteriorem in potentia sensitiua, quo actu occidit; licèt enim actus occidendi exterior sit posterior actu elicito interiori, tamen dicitur coniunctus interiori ex hoc, quòd sequitur ad actum elicitum interiorem.

Tertiò titulus quæstionis non est intelligendus de dubitatione bonitatis, & malitiæ secundùm intensionem, id est, quòd non quæritur, an bonitas actus interioris intendatur per actũ exteriorem, sed præcisè quæritur, an bonitas moralis, vel malitia actus exterioris sit simpliciter alia à bonitate, vel malitia actus interioris, ita quòd sint duæ bonitates, vel malitiæ illorum actuum ad inuicem distinctæ, quia manifestum est quòd actus interior, puta dilectio alicuius obiecti per actum exteriorem circa illud obiectum causaliter, vel occasionaliter intenditur: vt cùm quis amat formosam mulierem, per actum exteriorem fornicationis saltem occasionaliter actus amoris interior intenditur, & ideò titulus quæstionis non intelligitur de bonitate, vel malitia actus interioris secundùm intensionem, puta quòd actus interior sit intensior ex actu exteriore sequente.

SCHOLIVM.

Bonitas moralis est integratio omnium, quæ iuxta rectam rationem conueniunt actui, vel agenti per ipsum. Hanc conclusionem tradit latiùs, & explicat 1. *dist.* 17. *q.* 3. *&* 2. *dist.* 7. *nu.* 11. *vbi præter entitatem actus, explicat optimè triplicem bonitatem moralem ipsi conuenientem; obiectalem, circumstantialem, & gratuitam, seu meritoriam, &* d. 40. *vbi ex professo de eodem agit. Hîc explicat bonitatem duplicem, scilicet essentialem, vel absolutam, & accidentalem, seu respectiuam; & qualiter bonitas naturalis tantùm est in agentibus sine intellectu; & moralis in intellectiuis tantùm.*

3. DE primo [b]; bonitas moralis actus est integritas eorum omnium, quæ recta ratio operantis iudicat debere ipsi actui conuenire, vel ipsi agenti in suo actu conuenire.

Hæc descriptio declaratur: [c] Sicut enim bonitas primaria entis, quæ dicitur bonitas essentialis, quæ est integritas, vel perfectio entis in se, importat positiuè negationem imperfectionis, per quod excluditur imperfectio, & diminutio; Sic bonitas entis secundaria [d] quæ est accidentalis, siue superueniens entitati, est integritas conuenientiæ; vel integra conuenientia eius alteri, cui debet conuenire, vel alterius sibi. Et istæ duæ conuenientiæ communiter sunt connexæ.

Exemplum primi: sanitas dicitur bona homini, quia sibi conueniens; & cibus dicitur bonus quia habet saporem sibi conuenientem.

Exemplum vtriusque potest haberi ab Augustino 8. de Trin. cap. 3. *Bona* (inquit) *valetudo sine doloribus & lassitudine.* Hoc pro primo membro; quia valetudo est bona homini, quia est ei conueniens. Et subdit Augustinus: *Et bona facies hominis dimensa pariliter & affecta hilariter, & luculenter colorata.* Hoc pro secundo membro; quia talis facies dicitur bona, habendo illa, quæ sibi conueniunt. Et est differentia [e] quia illud quidem, quod est conueniens alicui, dicitur ei bonum, hoc est, illi perfectio, vel bonitas; sed non dicitur denominatiuè, vel accidentaliter bonum in se: illud autem, cui aliquid conuenit, dicitur denominatiuè bonum, eo quòd habet illud quod sibi conuenit; & in primo est denominatio [f] quasi formæ à subiecto: sicut anima dicitur humana, sic aliquid dicitur bonum homini, quia bonum humanum, sed in secundo è conuerso, est denominatio subiecti à forma, cùm dicitur, homo est bonus,

Bonum in se & bonũ alteri differunt & quomodo.

ſecundùm illud bonum ſuum: actus autem g natus eſt conuenire agenti, & etiam habere aliquam conditionem ſibi conuenientem. Vtroque igitur modo habens illam poteſt dici bonus bonitate accidentali. Et hoc verum eſt generaliter de actu etiam naturali, & per conſequens bonitas iſta in habendo illud, quod ſibi conuenit, non tantùm eſt bonitas accidentalis, ſed naturalis.

g h *Iſta conuenientia, vel eſt à natura extremorum; vel ſi debeat reduci ad iudicium alicuius intellectus, adhuc eſt naturalis: quia hoc erit, cùm intellectus ſit menſura conuenientiæ,* ADDITIO. *hoc eſt, ad iudicium illius intellectus, qui eſt menſura totius naturæ, qui eſt intellectus diuinus. Iſte quidem ſicut perfectè cognoſcit quodcunque ens, ita perfectè cognoſcit conuenientiam, vel diſconuenientiam vnius entis ad alterum.*

Quid bonitas naturalis, & quid moralis.

Vlteriùs; aliquod agens de eo i quod conuenit actui ſuo, non iudicat, nec illud in poteſtate ſua habet; ſicut eſt agens ſine intellectu, & voluntate; & ibi, vel ex ſolis cauſis merè naturalibus determinatur, quid conueniat actui, & ex eis inclinatur agens ad agendum; vel ſi vltra illud ſit iudicium alicuius intellectus, & motio alicuius voluntatis, hoc non eſt, niſi ipſius Dei, inquantùm eſt vniuerſalis director, & motor totius naturæ; & iſta bonitas in actu agentis ſine intellectu, non erit merè naturalis. 4

Aliud eſt agens, quod de conuenientia ſui actus iudicat, & illum in poteſtate ſua habet, ſicut agens per intellectum, & voluntatem, & bonitas ſecundaria talis actus integra, dicitur bonitas moralis.

Agentia, alia ex cognitione ſenſitiua, alia ex intellectiua, & in his tantùm eſſe poteſt bonitas moralis.

Vltra iſtud iudicium generale de conuenientia actus, quod eſt communiter de actu agentis per cognitionem, ſiue ſine cognitione; ſunt aliqua, quæ ſecundùm iudicium ſpeciale agunt ex cognitione intrinſeca ſibi, & quædam cum cognitione ſenſitiua tantùm, quæ aliquo modo apprehendunt conuenientiam obiecti, ſiue iudicent de conuenientia actus, ſiue non, ſaltem non tranſcendunt bonitatem naturalem. Alia agunt ex cognitione intellectiua, quæ propriè ſola eſt iudicatiua de tali conuenientia, & talia nata ſunt habere regulam intrinſecam rectitudinis in ſuo actu. & in ſolis iſtis poteſt eſſe actus bonus habens bonitatem moralem; ſed non ſufficit ad illam, quòd in agente ſit potentia iudicatiua de conuenientia ſui actus, ſed oportet, quòd actu recte iudicet de actu, & ſecundùm illud iudicium actus fiat. Si enim cognitio propria ſit erronea, licèt agatur conformiter cognitioni rectæ alterius cognoſcentis, quia tamen tale agens natum eſt regulari in ſuo actu per propriam cognitionem, & ſecundùm illam non agit, ſed contra illam, ideò non rectè agit.

Ad bonitatem moralem requiritur actualis conformitas ad propriũ iudicium rectum.

Conſimiliter talem actum elicit, qualem habet in ſua poteſtate; habet autem in poteſtate ſua talem actum, qualem cognoſcit, & elicit: quia poteſtas liberi arbitrij, vel formaliter, vel concomitanter exiſtit in cognitione, & electione. Sic igitur patet, qualiter bonitas moralis actus eſt conuenientia iudicata ſecundùm rectam rationem operantis. 5.

Ex quibus indicatur de conuenientia actus.

Quod autem addebatur k *omnium eorum, quæ debent conuenire actui*, ſic declaratur; omne iudicium incipit ab aliquo certo. Primum iudicium de conuenientia non poteſt præſupponere aliquam conuenientiam dictatam ab alio intellectu quia tunc non eſſet primum. Præſupponitur igitur aliquod certum, & nõ ab illo intellectu iudicatũ, & huiuſmodi eſt natura agentis, & potentia, ſecundùm quam agit, & ratio quiditatiua actus. Ex ratione enim iſtorum quiditatiua concludit, hunc actum eſſe conuenientem huic agenti ſecundùm iſtam potentiam, vel diſconuenientem, nullo præſuppoſito, niſi rationibus iſtorum terminorum; ſicut ex ratione hominis, & potentiæ intellectiuæ, & actus intelligendi, patet, quòd conuenit homini per intellectum intelligere. Patet etiam, quòd non conuenit ſibi per intellectum tangere, cognita ratione illius actus, qui eſt *tangere*. Similiter patet ex rationibus naturæ, potentiæ, & actus, quare bruto non conuenit intelligere, vel magis propriè, ſibi repugnat intelligere; in iſto quidem primo iudicio, quod præcisè accipitur ex natura operantis, & potentiæ operatiuæ, & ipſius actus non eſt inconuenientia, hoc eſt, indebita, ſiue inordinata connexio, ſed diſconuenientia, hoc eſt, impoſſibilitas abſolutè conueniendi.

COMMENTARIVS.

2. *Quid sit bonitas moralis.*

b *DE primo.* Hîc Doctor declarat, primò quid sit bonitas moralis, vt per hoc cognoscatur quid sit malitia ei opposita, & secundò declarat à quo actus habeat boniratem moralem, vel malitiam ei oppositam. Et licèt iste articulus primus sit satis clarus hîc, & specialiter ex his, quæ dicit Doctor *in prologo quæst. vlt. & dist.17.primi, & in secundo, dist.7.40.& 42. & in tertio, dist.33.& 36. & in 4.dist.14.*& vide quæ ibi exposui, præsertim in quæst vltima prologi & dist.7. secundi, tamen propter inexpertos in via Doctoris expono hunc articulum. Dicit ergo primò, quòd *bonitas moralis actus est integritas eorum omnium, quæ recta ratio operantis iudicat debere ipsi actui conuenire, vel ipsi agenti in suo actu conuenire*, id est, quòd tunc actus dicitur bonus moraliter, quando sic elicitur, vel imperatur à voluntate, sicut recta ratio dictat esse eliciendum, sic quòd actus dicatur bonus moraliter, vel quia habet omnes circumstantias, quas recta ratio iudicat actui conuenire; vel dicitur bonus moraliter, quando agens elicit actum secundùm omnes circumstantias, quos recta ratio ipsius agentis iudicat conuenire ipsi agenti in suo actu, id est, in eliciendo ipsum actum.

Declaratio bonitatis moralis.

c *Hæc descriptio declaratur.* Hîc Doctor declarat bonitatem entis, siue entitatiuam, quæ dicitur bonitas essentialis, & non accipitur hîc bonitas entis, siue entitatiua, prout est passio entis, sed accipitur pro perfectione essentiali entis in se, ita quòd talis bonitas essentialis, siue perfectio, *quæ est integritas, vel perfectio essentialis entis in se importet positiuè negationem imperfectionis, per quod excluditur imperfectio, & diminutio*, id est, quòd bonitas essentialis, loquendo de bonitate perfecta entis, importat entitatem positiuam perfectam, ad quam concomitanter sequitur negatio imperfectionis, sicut bonitas essentialis primi entis dicit positiuè entitatem perfectam, ad quam concomitatur negatio omnis imperfectionis: nam negatio imperfectionis non potest necessariò alicui inesse, nisi propter entitatem positiuam, vt suprà patuit *in primo, dist.3. quæst.1.* vide quæ ibi exposui. *Sic bonitas entis secundaria, quæ est superueniens entitati essentiali, est integritas conuenientiæ, vel integra conuenientia eius, cui debet conuenire, vel alterius sibi, & istæ duæ conuenientiæ connexæ communiter sunt*, scilicet, quando integra conuenientia conuenit illi, cui debet conuenire, sicut patet de sanitate, quæ dicitur bona homini, quia sibi conueniens; & cibus dicitur bonus, quia habet saporem sibi conuenientem, & ideò bonitas cibi est conueniens sapori ad cibum, ita quòd prima dicitur sanitas bona homini, quia conueniens sibi, & similiter sapor dicitur bonus cibo, quia sibi conuenit, ita quòd cibus dicitur denominatiuè bonus, quia habet saporem sibi conuenientem, & hæc integra conuenientia dicitur conuenientia eius alteri, cui debet conuenire, secunda conuenientia alterius sibi, vt patet ibi: *Exemplum*

Exemplum.

vtriusque potest haberi ab Augustin. 8. de Trin. cap. 3. & 8. *Bona*, inquit, *valetudo sine doloribus & lassitudine*, Hoc pro prima conuenientia, quia valetudo est bona homini quia est ei conueniens, & subdit, *& bona facies hominis dimensa pariliter, & affecta hilariter, & luculenter colorata.* Hoc pro secundo. Vnde non dicitur hîc bona facies hominis, quia conueniens homini, sed dicitur in se bona facies, quæ habet omnia conuenientia ad bonam faciem, & hoc est quod dicit, *vel alterius sibi.* Si enim diceretur bona facies hominis, quia conueniens homini, cui debet conuenire, hæc esset prima conuenientia, sed quia dicitur bona facies in se, non quia alteri conuenit, sed quia conuenientia faciei conueniunt sibi, dicitur secunda conuenientiâ, quia talis facies dicitur bona habendo illa quæ ibi conueniunt.

3. *Differentia inter primâ integritatem & secundam.*

e *Et est differentia.* Hîc Doctor declarat aliqualem differentiam inter primam integritatem, siue conuenientiam integram, & secundam. De prima, quia *illud, quod est conueniens alicui, dicitur ei bonum, hoc est illi perfectio, vel bonitas; sed non dicitur denominatiuè, vel accidentaliter bonum in se.* Patet, cùm enim dicitur valetudo est bona homini, quia conueniens homini, non dicitur valetudo bona in se formaliter, sicut accipitur in secundo membro. Vnde de secundo membro dicit: *Illud autem cui aliquid conuenit, dicitur denominatiuè bonum, eo quòd habet illud quod sibi conuenit*, sicut facies hominis dicitur in se denominatiuè bona, quia habet omnia conuenientia faciei.

f *Et in primo est denominatio quasi formæ à subiecto.* Patet, quia valetudo denominatur bona, quia conueniens tali subiecto, puta homini, sicut anima dicitur humana ex hoc, quòd conuenit homini; sic aliquid dicitur bonũ homini, quia bonum humanum, & sic valetudo hominis dicitur bonum humanum, quia conueniens homini. *Sed in secundo membro à conuerso est denominatio subiecti à forma*, vt cùm dicitur facies bona, quia integritas faciei, siue integra conuenientia quæ est bonitas faciei, denominat ipsam faciem, & similiter *cùm dicitur homo est bonus, secundum illud bonum suum*, puta, quando habet bonitatem dicitur bonus, ita quòd est ibi denominatio subiecti à forma bonitatis.

Actus potest dici bonus dupliciter.

g *Actus autem natus est conuenire agenti*, &c. Hîc Doctor declarat quomodo actus potest dici bonus dupliciter, & quia est conueniens homini, puta actus debellandi hostem dicitur bonus, quia conueniens homini debellanti, & sic denominatur bonus, quasi à subiecto, quia ideò bonus, quia conueniens tali subiecto, & si actus debellandi habet bonitatem aliquam sibi intrinsecã, tunc talis actus erit bonus denominatiuè tali bonitate, ita quod ibi erit denominatio subiecti à forma. Et hoc est quod suprà dixit, quòd istæ duæ conuenientiæ virtualiter sunt connexæ, & præcipuè in actu morali, qui dicitur bonus, quia conueniens alteri, & dicitur bonus, qui habet aliquam bonitatem intrinsecam, qua formaliter dicitur bonus. Et non tantùm istæ duæ conuenientiæ sunt connexæ in actu morali, sed & sunt generaliter connexæ in actu naturali, &c. Vult dicere quòd actus non tantùm dicitur bonus bonitate acci-

dentali

dentali ſibi inhærente, qualis eſt bonitas moralis, quæ eſt rectitudo actus ſibi conueniens, ſed etiam bonitate naturali ſibi conueniente. Exemplum. Actus dilectionis poteſt intelligi habere duplicem bonitatem, videlicet naturalem,& accidentalem; nam dilectio, vt eſt quidditatiuè ens, habet bonitatem ſuam,ſiue perfectionem eſſentialem ſibi conuenientem, puta, quia eſt talis entitas, ſiue talis qualitas; & hæc dicitur bonitas naturalis, ſiue eſſentialis, quæ nihil aliud eſt niſi perfectio quidditiua actus. Poteſt etiam habere bonitatem accidentalem, puta rectitudinem,quæ eſt bonitas moralis.

Actus dilectionis poteſt intelligi habere duplicē bonitatem.

4. h *Iſta conuenientia.* Nunc Doctor declarat quomodo bonitas eſſentialis dicatur conuenire, & dicit quòd *iſta conuenientia* bonitatis eſſentialis alicui, *vel eſt ex natura extremorum*, puta comparando lapidem ad hominem, quia lapis habet talem bonitatem eſſentialem ſibi conuenientem, & homo qui homo habet præcisè talem bonitatem eſſentialem ſibi conuenientem, & hoc eſt, quod dicit, *ex natura extremorum. Vel ſi* talis conuenientia bonitatis eſſentialis, puta, quòd talis bonitas conuenit vni & talis alteri. *debeat reduci ad iudicium alicuius intellectus adhuc erit conuenientia naturalis*, puta ſi aliquis actu iudicet lapidi talem bonitatem eſſentialem eſſe conuenientem, & talem homini, adhuc talis conuenientia bonitatis eſſentialis erit naturalis,patet, *quia hoc præcisè erit cùm intellectus ſit menſura conuenientiæ, hoc eſt, ad iudicium illius intellectus, qui eſt menſura totius naturæ*, ſcilicet intellectus diuinus, &c. & quia perfectè cognoſcit Socratem conuenire cum Ioanne in tali perfectione, vel bonitate eſſentiali, & in tali bonitate diſcordare ab aſino, ideò perfectè iudicat talem bonitatem eſſentialem eſſe conuenientem Socrati & Ioanni, & eſſe diſconuenientem aſino.

i *Vlteriùs, aliquod agens.* In iſta litera vſque ibi, *ſicut igitur patet*, plura dicit Doctor. Primò, quòd eſt aliquod agens, quod nullo modo iudicat de actu ſuo, an ſcilicet conueniat ſibi an alteri ſit ſibi conueniens, nec illum habet in poteſtate ſua,vt ſunt omnia agentia ſine cognitione,tam intellectiua,quàm ſenſitiua;talia enim agentia nullum penitus iudicium habent, ſed in actibus ſuis,vel ex ſolo impetu naturæ regulantur, & agunt propter finem; vel regulantur à prima regula omnium, quæ eſt Deus, & hoc magis videtur, vt patet à Doctore *in 1.d.2.q.1.* in prima ratione,qua probat Deum habere intellectum, & voluntatem,& ſimiliter in vltima.

Prima regula omnium eſt Deus.

Secundò, ſunt alia agentia, quæ tantùm agunt per cognitionem ſenſitiuam, & talia ſiue habeant iudicium de ſuis actibus, an ſcilicet ſint ſibi conuenientes, ſiue non,tamen illi actus, cùm non ſint in poteſtate talium agentium,vltra bonitatem naturalem nullam aliam videntur habere,vt pater de viſione elicita à ſola potentia viſiua, quæ prætet bonitatem naturalem ſibi conuenientem, puta, quòd eſt præcisè talis entitas nullam aliam videtur habere, & dico *vt tantùm elicita à potentia ſenſitiua*, quia ſi eſſet elicita à tali potentia ex imperio voluntatis, poſſet habere bonitatem, vel malitiam moralem, vt infrà patebit *ar.3.* & patuit ſuprà *in prolog.q. vlt.& in 2.d.42.& in 3.d.33.*

Agentia per cognitionem ſenſitiuam.

Tertiò, ſunt alia agentia,ſcil.per intellectum & voluntatem, quæ habent actus ſuos in poteſtate ſua, ita quòd contingenter poſſunt illos elicere, & non elicere. Talia agentia poſſunt per intellectum iudicare de conuenientia actus, & non tantùm de conuenientia primo modo ſupradicta,an ſcil.illi actus ſint boni, quia conueniunt tali agenti,ſicut valetudo eſt bona,quia conueniens homini, ſed etiam de conuenientia ſecúda,quo eſt integritas conueniens actui, qua cõueniẽtia dicuntur formaliter boni:ſicut facies dicitur formaliter pulchra,quia habet circũſtãtias ſibi cõueniẽtes;talia ergo agentia nata ſunt habere regulam intrinſecam rectitudinis in ſuo actu: & illa eſt potentia intellectiua, quæ iudicat de actu ſuo,& de actibus aliarum potentiarum, vt ſuprà patuit quæſt.vlt.prologi,*& in ſolis iſtis agentibus poteſt eſſe actus bonus habens bonitatem moralem, ſed non ſufficit ad illam*,ſcilicet bonitatem moralem, *quòd in agente ſit potentia iudicatiua de conuenientia ſui actus, ſed oportet quòd actu rectè iudicet de actu,& ſecundum illum rectum iudicium actus fiat.* Vult dicere, quòd non ſufficit ad bonitatem moralem actus,quòd quis habeat potentiam iudicatiuam, patet,quia habens talem potentiam ſi actu haberet cognitionem erroneam, & eliceret actum conformiter illi cognitioni,ille actus non eſſet rectus, & tamen haberet potentiam iudicatiuam.Si etiam haberet cognitionem rectam,& non erroneam, & actu non eliceret actum conformiter tali cognitioni,adhuc actus non eſſet rectus; ad rectitudinem ergo actus requiritur quòd conformiter eliciatur dictamini recto,ſiue cognitioni rectè actu, & formaliter dictanti, non tantùm de actu eliciendo, ſed de omni circumſtantia requiſita; & talis cognitio dicitur verè practica, de qua prolixè dictum eſt *in prologo q. vlt. & in primo,diſt.17.* Conſimiliter tale agens per intellectum, & voluntatem talem actum elicit qualem habet in ſua poteſtate. Habet autem in poteſtate ſua talem actum qualem cognoſcit, & elicit, quia poteſtas liberi arbitrij, vel formaliter, vel concomitanter conſiſtit in cognitione, & electione, de quo libero arbitrio aliàs patebit. Sic igitur patet quomodo bonitas moralis actus eſt conuenientia iudicatiua ſecundùm rectam operationem operantis: de qua conuenientia actus moralis vide quæ prolixè pertractat Doctor in primo, diſtinct.17.

5. *Agentia per intellectũ,& voluntatem.*

6.

k *Quod autem addebatur.* Nunc Doctor declarat quæ ſunt circumſtantiæ neceſſariò requiſitæ ad bonitatem moralem actus.Et primò præmittit vnum,antequàm declaret circumſtantiam obiecti,vel finis, &c. Et dicit, quòd *omne iudicium incipit ab aliquo certo.Primum iudicium de conuenientia, non poteſt præſupponere aliquam conuenientiam dictatam ab illo intellectu, quia tunc non eſſet primum iudicium practicum.* Si enim prima conuenientia actus dicitur eſſe primò dictata ab illo intellectu, & dicitur prima conuenientia dictata à primo iudicio intellectus dictante, ſi eſſet alia conuenientia prior dictata, illa non eſſet, niſi à priori iudicio dictante, & ſic primum iudicium non eſſet primum. Dicit ergo, quòd primum iudicium de conuenientia actus, antequàm iudicet de tali conuenientia, præſupponit aliquod certum à tali potentia iudicatiua,nam iudicatum, & illud certum

certum eſt natura agentis, & potentia agendi qua agit, & ratio quiditatiua actus; ſi enim intellectus vult iudicare, an aliqua volitio ſit conueniens voluntati, neceſſe eſt priùs ipſum cognoſcere naturam ipſius agentis, & potentiam volitiuam, & actum volendi; niſi enim iſta cognoſceret non poſſet aliquo modo iudicare an actus conueniat tali agenti; ſicut quis non poteſt iudicare voluntatem eſſe conuenientem homini, niſi prægnoſcat tam hominem, quàm voluntatem; ſed præcognitis natura operantis, & potentia elicientis, & ratione quiditatiua actus ex ratione quiditatiua iſtorum præcognita concluditur hunc actum, puta volitionem eſſe conuenientem huic agenti, ſcilicet homini ſecundùm iſtam potentiam, ſcil. volitiuam.

SCHOLIVM.

Explicat optimè, vnde ſumitur conuenientia obiecti, tali actui, & tali agenti, ex natura agentis, actus, & obiecti. Item bonitatem ex obiecto dici ex genere, quia eſt potentialis reſpectu aliarum bonitatum ſuperuenientium: quarum prima eſt circumſtantia finis, cui ſuccedunt aliæ circumſtantiæ, hoc verſu contentæ, Quis, quibus auxiliis, quid, vbi, cur, quomodo, quando. *De quibus Greg. Nyſſen. 5. Philoſ. cap. 1. Ariſt. 3. Ethic. c. 1. D. Thom. 1. 2. q. 7. ar. 3. Vide Doctorem, 2. diſt. 40. & aliis locis citatis. Explicat D. Dionyſij celebre dictum,* Bonum ex integra cauſa, malum ex quocunque defectu; *ac etiam quomodo malitia duplex eſt, priuatiua, & contraria, de quo 2. diſt. 7. nu. 12. Ponitur in fine additio huc ſpectans ad nu. 4.*

6. VLteriùs [l] ex rationibus iſtorum trium concludi poteſt quid ſit obiectum conueniens tali actui, vt eſt talis agentis: puta de actu comedendi, quòd conueniens tranſeat ſuper cibum reſtauratiuum deperditi, non autem ſuper illud, quod non eſt natum eſſe nutrimentum, ſicut lapis, vel aliquid huiuſmodi, quod licet alij animali eſſet nutrimentum, non tamen homini. Iſta determinatio obiecti eſt prima determinatio quæ pertinet ad genus moris, non tanquam differentia determinans ad aliquid in illo genere, ſed tanquam potentiale receptiuum determinationis moralis; quia quando actus habens obiectum conueniens agenti, & actioni, tunc eſt capax determinationis moralis, ſecundùm circumſtantias ordinatas, propter quod dicitur, ex obiecto, actus habere bonitatem ex genere; quia ſicut genus eſt potentiale reſpectu differentiarum, ſic bonitas ex obiecto eſt prima in genere moris, præſupponens ſolam bonitatem naturæ, & capax omnis bonitatis ſpecificæ in genere moris.

Vnde conſtat obiectũ eſſe conueniens.

Bonitas ex obiecto quare dicitur ex genere.

In iſta autem bonitate ſpecifica [m], quæ dicitur bonitas ex circumſtantia, talis eſt proceſſus; prima bonitas videtur eſſe circumſtantia finis: quia ex natura agentis, & actionis, & obiecti, ſtatim concluditur, quòd talis actus non debet competere tali, niſi in ordine ad talem finem, & debet eligi & appeti propter finem talem: & iſta circunſtantia non eſt ipſius actus, vt in *eſſe* reali poſiti, vel non poſiti præcisè ſic; ſed eſt ipſius actus vt voliti, & per actum voluntatis ad talem finem relati: imò, non minùs eſt electio bona, quæ ſit propter finem debitum, eſto quòd per actum illum elicitum extra non attingatur finis electionis, quàm ſi attingeretur. Poſt circumſtantiam finis videtur ſequi circumſtantia modi agendi, quæ concluditur ex omnibus prædictis, vel aliquibus eorum, talis, vel talis debere eſſe.

Prima bonitas ex fine.

Poſteà concludi poteſt de tempore, quia tali agenti talis actio propter talem finem, etiam talem habens modum non debet ſemper conuenire, ſed pro tempore, pro quo ordinabilis eſt ad talem finem, vel pro quo poteſt talem finem habere.

Vltima autem omnium videtur circumſtantia loci: imò multi ſunt actus, quorum etiam bonitas completa moralis non determinat locum.

Sic igitur patet de pluralitate eorum, quæ recta ratio dictat debere conuenire actui quia ad hoc, vt ſit perfectè bonus; debet habere, ſecundùm deſcriptionem iam poſitam, omnium iſtorum integritatem. Vnde Dionyſius de Diuin. nom parte 4. *Bonum eſt ex vna, & tota cauſa, malum autem ex particularibus defectibus*; tota inquit cauſa, hoc eſt, integra ex omnibus circumſtantiis. c. 5. & inde Tex. 17. & 20.

7. Contrà circumſtantiæ ſunt relationes [n] & bonum eſt qualitas 10. *Eth.* virtus etiam eſt qualitas in Prædicamentis.

Circunſtantiæ quomodo ſunt relationes.

Reſpondeo 7. Phyſ. *Virtus omnis, & malitia ad aliquid ſunt*; actus igitur eſſe bonos vel virtuoſos; importat relationem, vel multas relationes; ſed tamen habet modum denomi

denominandi, vel prædicandi qualitatis, ſicut ſanum, & pulchrum. & communiter ita eſt de quarta ſpecie Qualitatis.

o Iuxta ſecundam partem auctoritatis Dionyſij, videndum eſt vnde actus habeat malitiam moralem; vno modo poteſt malitia opponi priuatiuè bonitati in actu: alio modo contrariè; ſicut etiam homo dicitur malus contrariè quando habet habitum vitioſum, qui eſt habitus quidem poſitiuus, licèt cum priuatione perfectionis debitæ. Alio modo dicitur malus priuatiuè tantùm, ſcilicet quia caret bonitate, quam deberet habere, licèt non habeat habitum vitioſum contrarium poſitiuum.

Diſtinctio iſta poteſt haberi à Boëtio ſuper Prædicamenta, exponendo primam proprietatem qualitatis. *Dicitur* (inquit) *iuſtitiæ iniuſtitiam non eſſe contrariam. Putant enim iniuſtitiam priuationem eſſe iuſtitiæ, non contrarietatem.* Et ſubdit, hoc reprobando: *Multæ habitudines* priuationis *vocabulo proferuntur, vt illiberalitas, atque imprudentia, quæ nunquam virtutibus opponerentur, quæ ſunt habitus, niſi ipſæ quoque habitus eſſent.*

Malitia contraria quando opponis malã circuſtantiam; priuatiua, quãdo deeſt debita.

Per rationem apparet iſta diſtinctio; poteſt enim aliquis agere non cum circumſtantia debita, & tamen non cum circumſtantia indebita, puta quando non ordinat actum ad finem debitum, nec tamen ipſum ordinat ad finem indebitum: tunc ille actus eſt malus priuatiuè, non contrariè, ſicut ille, qui ordinatur ad finem indebitum, & ex multis talibus actibus generatur habitus conſimilis in malitia, ſcilicet priuatiua, non contraria. Exemplum huius, dare eleemoſynam non propter finem bonum, ſcilicet amorem Dei; vel ſubuentionem proximi, non tamen propter malum finem, puta vanam gloriam, vel nocumentum alicuius, eſt actus malus priuatiuè, non tamen contrariè.

De malitia priuatiua loquitur Dionyſius, quòd quicunque defectus particularis cuiuſcunque circunſtantiæ neceſſariò requiſitæ reddit actum ſic malum, ſed malus contrariè non eſt, niſi habeat circumſtantiam poſitiuam habentem aliquam deformitatem. 8.

Breuiter igitur, ſicut bonitas moralis eſt integra conuenientia, ſic malitia moralis eſt diſconuenientia, & malitia quidem priuatiua diſconuenientia priuatiua, hoc eſt, carentia conuenientiæ debitæ. Malitia autem contraria eſt diſconuenientia contraria. Hæc eſt conditio aliqua repugnans conuenientiæ.

Plures bonitates in vno actu.

Ex dictis ſequitur corollarium quòd in eodem actu ſubſtrato poteſt eſſe multiplex bonitas moralis, quia idem actus poteſt eſſe rectè circumſtantionatus, non ſolùm multis circumſtantiis particularibus, quæ non ſunt multæ bonitates, ſed intelgrant vnam bonitatem; ſed etiam poteſt idem actus eſſe circumſtantionatus completè omnibus circumſtantiis pertinentibus ad vnam virtutem, & etiam omnibus pertinentibus ad aliam virtutem, & ita ſecundùm dictamina diuerſa perfecta prudentiæ, reſpectu multorum finium propriorum. Exemplum: vado ad Eccleſiam ex iuſtitia, quia teneor per obedientiam, vel ex voto. Vado etiam ex charitate ad Deum, vt orem, vel vt exhibeam Deo cultum latriæ; & vado etiam ex charitate fraterna, vt ædificem proximum. Et breuiter in quocunque actu, ſiue bono tantùm bonitate morali, ſiue vltra bonitate meritoria, quantò concurrunt plura motiua ordinata agendi, tanto melior eſt.

Vide 10. Ethic. c. 10.

Conſimiliter in eodem actu poſſunt concurrere multæ malitiæ, tot quidem, quot ſunt dictamina de oppoſitis, quæ deberent ineſſe.

COMMENTARIVS.

7. 1 VLterius *ex rationibus iſtorũ triũ*. Deinde Doctor declarat quomodo intellectus iudicat de circunſtantiis actus conuenientibus, puta de circunſtãtia obiecti finis, modi, tẽporis, & loci, & dicit, quòd habita cognitione operãtis, & potentiæ, ſecundùm quã quis operatur, & ipſius operationis, ſiue actus, primò iudicat de circunſtantia obiecti, quæ eſt prima circũſtantia requiſita ad actũ moralẽ. Habita enim cognitione, puta actus comedẽdi, & agentis, cui cõuenit ſic comedere, & potentiæ, ſecundùm quam ineſt actus comedẽdi, ſtatim iudicat quòd talis actus comedendi conuenienter tranſit ſuper cibum reſtauratiuum deperditi, &c. & hæc eſt prima circunſtantia actus, ſic quòd actus tranſeat ſuper obiectum conueniens, & hoc ſecundùm dictamen rationis. Aliter talis conuenientia obiecti non diceretur pertinere ad bonitatem moralem, vt patet à Doctore in ſecundo, diſt. 7. Sequitur: *Iſta determinatio obiecti eſt prima determinatio, quæ pertinet ad genus moris, non tanquam differentia determinans aliquid in illo genere*, ſcilicet motis, *ſed tanquam potentiale receptiuum determinationis moralis.* Actus enim dicitur bonus ex genere ex hoc ſolo, quòd tranſit ſuper obiectum conueniens ſecundùm iudiciũ rationis,

Notã.

Actus quomodo dicitur bonus ex genere.

rationis, ita quòd tale obiectum ſic conueniens, non eſt aliqua differentia determinans aliquid in genere moris, quia eſt ſimpliciter primum præſuppoſitum, & potentiale reſpectu aliarum circunſtantiarum, ita quòd niſi actus tranſiret ſuper obiectum conueniens, nullo modo eſſet capax alicuius circunſtantiæ moralis, puta finis, &c. Sicut ſi actus diligendi haberet pro obiecto malum culpæ, talis actus nunquam poſſet eſſe bonus moraliter, quia bonitas moralis neceſſariò præſupponit actum eſſe bonum ex genere, ſiue habere obiectum conueniens; non enim dilectio ſecundùm rectam rationem nata eſt tranſire ſuper malum culpæ, quia malum non eſt diligibile, cùm ſit priuatio boni.

8. m *In iſta autem bonitate ſpecifica*, &c. & patet littera, de aliis circunſtantiis, ſcilicet modi, temporis, & loci, licèt Doctor *in* 2. *diſt.*40. vbi etiam prolixè enumerat circunſtantias morales, ponat circunſtantiam cauſæ efficientis, vt ſcilicet actus eliciatur liberè, de qua vide ibi.

n *Contra.* Hîc Doctor arguit probando quòd huiuſmodi circunſtantiæ non pertineant ad bonitatem moralem; patet, quia bonum eſt qualitas *ex* 10. *Eth.* Virtus etiam eſt qualitas, vt patet in Prædicamentis; ſed circunſtantiæ ſunt tantum relationes; ergo non pertinent ad bonum morale.

Reſpondet Doctor quòd ſecundùm Philoſophum, 7. *Phyſ. t. c.* 17. Virtus omnis, & malitia ad aliquid ſunt, & per conſequens actum eſſe virtuoſum, vel moralem importat relationem, vel plures relationes. Dicit enim formaliter cõformitatem ad rationem rectam, ſiue ad dictamen rectum, ita quòd circunſcripta tali conformitate actus non eſſet bonus moraliter; & de hoc clariùs vide Doctorẽ *in* 1. *d.* 17. & hoc modo actus verè moralis non eſt qualitas abſoluta, ſed dicitur qualitas à Philoſopho, pro quanto habet modum denominandi, vel prædicandi Qualitatis, ſicut ſanum, vel pulchrum. Sed an habitus, vel actus moralis ſit quiditatiuè relatio, vel tantùm denominatiuè, vide Doctorem in primo, diſt. 17.

o *Iuxta ſecundam partem auctoritatis Dionyſij.* Auctoritas Dionyſij de diu. nom. eſt quòd *bonum eſt ex vna, & tota cauſa*, id eſt, quòd bonũ morale eſt ex cauſa integra ex omnibus circunſtantiis, & hæc eſt prima pars auctoritatis. Sequitur ſecunda pars: *Malum autem eſt ex particularibus defectibus*, puta ex carentia circunſtantiæ debitæ, vel ex poſitione malæ circunſtantiæ. Et hoc declarat Doctor & dicit, quòd actus vno modo dicitur malus moraliter malitia oppoſita priuatiuè bonitati in actu. Exemplum. Si actus caret aliqua circunſtantia moralis, quam natus eſt habere, dicitur malus priuatiuè, quæ priuatio circunſtantiæ opponitur priuatiuè circunſtantiæ actuali debitæ. Alio modo dicitur malus contrariè, & hoc eſt quando non tantùm caret circunſtantia debita, ſed includit poſitiuè circunſtantiam malam. Nam ſicut dare eleemoſynam amore Dei cum aliis circunſtantiis eſt bonus actus moraliter, ſic dare eleemoſynam perſonæ indigenti, non ordinando illam ad debitum finem, eſt malus priuatiuè, quia eſt ibi priuatio debiti finis. Dare verò tantum propter libidinem, vt propter finem, talis actus eſt malus contrariè, quia includit circunſtantiam finis mali, quæ ſuo modo contrariè opponitur circunſtantiæ finis debiti. Et de iſtis malitiis priuatiuè & contrariè, vide Doctorem in 2. diſt. 7. & quæ ibi expoſui.

Exemplum.

Actus malus contrariè.

Actus malus moraliter.

Actus malus contrariè quid.

9. p *Ex dictis* de bonitate morali, *ſequitur corollariè, quòd in eodem actu ſubſtrato poteſt eſſe multiplex bonitas moralis*, Nam quilibet habitus virtutis habet intelligere propriam prudentiam, quæ eſt quoddam dictamen rectum, ſiue cognitio practica, dictans de actu talis virtutis, ita, quot ſunt virtutes ſpecie diſtinctæ in voluntate, tot poſſunt eſſe habitus prudentiæ ſpecie diſtincti in intellectu dictantis de actibus illarum virtutum, ex quibus habitibus prudentiæ generatur prudentia in homine, ſcil. habitus generalis prudentiæ communis omni habitui prudentiæ. Et de hoc vide Doctorem *in primo, diſt.* 17. Dicit ergo Doctor quòd idem actus poteſt elici à voluntate ſecundùm inclinationem plurium virtutum, quæ virtutes inclinant ad illum actum eliciendum, vt conformiter ſe habent ſuis dictaminibus propriis, & ſic vnum dictamen poteſt dictari de tali fine, & aliud de alio fine, & ſic de aliis, ita & idem actus poteſt elici à voluntate, ordinando illum ad fines ſic dictatos, ſecundùm quòd alia & alia virtus inclinat. Exemplum: *Vndo ad Eccleſiam ex iuſtitia*, &c. & ſic patet quomodo idem actus eſt elicitus ad alium, & alium finem, ſecundùm quod alia, & alia virtus inclinat. De iſtis habitibus virtuoſis, quomodo ſimul poſſunt concurrere ad eundem actum, Vide Doctorem in quarto, diſt. 14. quæſt. 2.

9. In eodẽ actu ſubſtrato poteſt eſſe multiplex bonitas.

SCHOLIVM.

Explicat benè & clarè, imputabile id dici, quod eſt in poteſtate voluntatis, mediatè, vel immediatè; in quo ſunt duo reſpectus; vnus ad dominium voluntatis, alter ad pœnam, vel præmium. Ponit duas differentias claras inter imputabile primum, ſeu actum voluntatis elicitum, & imputabile ſecundum, id eſt, actum cuiuſcunque alterius potentiæ imperatum à voluntate.

Hîc ſignatur quæda additio infrà in fine huius lib. n. 14.

9. DE Secundo principali dico [a] quòd laudabile, & vituperabile, imò generaliùs; præmiabile & punibile continentur ſub hoc communi, quod eſt *imputabile*, & illius communis eſt vna ratio, hæc, ſcilicet actum eſſe in libera poteſtate agentis, & licèt ad iſtã poteſtatẽ concurrant intellectus, & voluntas, tamen illa indifferẽtia, qua poſſet nõ fieri illud, quod fit, & poſſet fieri illud, quod nõ fit, intelligendo diuiſim, nõ cõiũctim, in ſenſu, ſcil. diuiſionis, nõ cõpoſitionis; iſta, inquã, indifferẽtia, vel indeterminatio ad alterã partẽ, nõ poteſt cõpletè reduci niſi in ipſã volũtatẽ: quia quæcũque

Imputabile quod ſubeſt voluntati libera.

Omnis cauſa naturalis determinata eſt ad alteram partem cõtradictionis.

alia potentia actiua eſt naturaliter actiua, & ita determinatè vnius; quantùm eſt de ſe; vnius, inquã partis contradictionis, ita quòd licèt ſit indeterminatè actiua reſpectu multorum diſparatorum, ſicut Sol eſt cauſa multorum effectuum hîc inferiùs, tamen loquendo de quacunque vna contradictione, cauſa quæcunque talis eſt determinata ad vnam partem, puta Sol ad generandum herbam hanc determinatè: & hunc verem, & ſic de aliis. Voluntas autem ſola habet indifferentiam ad contradictoria, & talem, quòd ipſa eſt ſui determinatiua ad alterum eorum, *ex 9. Met. c. 4.* aliter ſimul ageret contraria. Propter hoc igitur, quòd actus eius ſic indifferenter eſt in eius poteſtate, licèt non niſi ſuppoſita intellectione; ideò per ſe eſt imputabilis agenti. Vnde ſecundo de libero arb. dicit Aug. *Satis compertum eſt, &c. motus, ſi culpæ deputatur, non eſt naturalis, ſed voluntarius.* Et poſt verba diſcipuli; *motus, quo voluntas conuertitur, niſi eſſet voluntarius, & in noſtra poteſtate poſitus, neque laudandus eſſet homo: neque culpandus,* vt ſuprà in quæſtione de neceſſitate naturali in voluntate. *Imputabile* igitur duos reſpectus importat. Vnum ad poteſtatem, vel dominium agentis, & alium ad aliquid correſpondens actui, vel agenti ſecundùm iuſtitiam, & hoc propter ipſum actum, & ſecundum ſequitur ad primum: quia enim iſte eſt dominus ſui actus, ideò actui & agenti debetur aliquid propter actum. Primus reſpectus manet non variatus per ſe in actu bono, vel malo: ſecundus autem variatur, non quidem formaliter ſecundùm bonum, vel malũ, ſed præſuppoſita differentia boni, vel mali, quæ attenditur ſecundùm conuenientiã, vel diſconuenientiam aliquam dictã in primo articulo, variatur penes aliqua correſpondentia iſti & illi. Bonũ quippe ſic eſt imputabile, quòd ad laudẽ, vel præmium. Malum autem ſic, quòd ad vituperium, vel pœnam. Actus autem neuter, ſiue indifferens, dum tamen ſit in poteſtate agentis, imputatur, velut quodammodò vituperabilis: quia poterat ordinatè agere. Vel ſaltem, vt non laudabilis, & hoc propter defectum eius, qui potuit laudabiliter egiſſe.

Tex. 10. al. diſcipulus.

Imputabile dicit duos reſpectus.

Ex hoc patet [b] quòd non ab eodem formaliter eſt actus bonus bonitate morali, & imputabilis, ſed primum habet ex conuenientia ad regulam, iuxta quam debet elici. Secundum ex eo, quòd eſt in libera poteſtate agentis. Laudabile autem & vituperabile ambo iſta important: quia & licèt formaliter dicant hoc, quod eſt imputabile, cũ determinatione illius ad quod eſt imputabile; tamen materialiter connotant illud, propter quod ipſum eſt ad hoc imputabile ſcilicet bonitatem, vel malitiam, propter quas ad pœnam, vel præmium imputandum eſt. 10.

De *imputabili* tamen diſtingui poteſt, [c] quòd vno modo propriiſſimè accipiendo, illud poteſt dici *imputabile*, quod eſt immediatè in poteſtate voluntatis, & ſic ſolùm *velle* eſt imputabile: quia ipſum ſolùm eſt immediatè in poteſtate libera voluntatis. Alio modo imputabile poteſt dici quicquid eſt ſimpliciter in poteſtate voluntatis, licèt non immediatè. Et ſic actus alterius potentiæ, quem voluntas mediante actu ſuo volendi poteſt imperare, vt eliciatur, vel impedire ne eliciatur, eſt imputabilis voluntati: quia tota coordinatio vſque ad illum actum, etiam includendo iſtum actum eſt in poteſtate voluntatis.

Et eſt differentia ſecunda inter imputabile primo modo, & ſecundo modo. Vna, quia ad imputabile primo modo non requiritur, niſi ipſa potentia voluntatis, & illud quod requiritur propter actum eius, cuiuſmodi eſt intelligere. Et ratio eſt, quia illud eſt immediatè effectus voluntatis. Et de hoc poteſt accipi illud primo Retract. cap. 9. *Nihil eſt tam in poteſtate voluntatis, quàm ipſa voluntas.* Intellige *voluntas*, non quantùm ad ſuum *eſſe*, ſed quantùm ad actum ſuum proprium. Ad actum autem imputabilem ſecundo modo requiritur potentia alia à voluntate exequens illum actum. Ex hoc ſequitur alia differentia, quòd vno modo eſt maior contingentia, ſiue indifferentia reſpectu actus primo modo imputabilis: quia ſcilicet non requiritur ad illum niſi voluntas, ſuppoſita oſtenſione ſufficiẽti intellectus. Vnde per alia poſteriora quæcunque impediri non poteſt ne eliciatur; ſed ad actum ſecundo modo imputabilem, requiritur alia potentia, per cuius impotentiam impeditur potentia ad actum illum. Non igitur ex ſola indifferentia voluntatis eſt contingentia eius, ſicut contingentia primi actus. Cùm igitur contingentia cuiuſlibet alterius cauſæ, vel potentiæ in agendo magis recedat à ratione contingentiæ ſimpliciter, quàm contingentia voluntatis in cauſando; ſequitur quòd ſimpliciter maior eſt contingentia reſpectu actus voluntatis primo modo imputabilis, quàm alterius; pro quãto tamẽ actus ſecũdo modo imputabilis depẽdet à pluribus: ex quorũ quocũq; vel defectu eius, poteſt accidere ne ille effectus eueniat; poteſt dici effectus ille magis contingens; vel magis propriè, multipliciùs contingens. 11.

Quære in 2. d. 7. *Imputabile primũ quomodo differt à ſecundo.*

COMMENTARIVS.

10. *An actus sit laudabilis.*

a *De secundo articulo principali*, in quo Doctor declarat an actus ab eodem habeat, quòd sit laudabilis, siue vituperabilis, siue culpabilis. Et dicit quòd aliquid esse *laudabile, vel vituperabile, imò generalius præmiabile, & punibile, continentur sub hoc communi, quod est* imputabile, &c. Vult dicere, quòd actus ex hoc dicitur imputabilis, quia est in potestate agentis, id est, actus imputatur agenti, vel ad laudem, vel ad vituperium, vel præmium, vel ad pœnam, ex hoc solo, quòd est in potestate agentis, quia scilicet agens potest ipsum elicere, vel non elicere. Si enim non esset in potestate agentis, non posset sibi imputari, nec ad laudem, nec ad vituperium. Sequitur: *Et licet ad istam potestatem concurrant intellectus, & voluntas*, nunquam tamen fertur nisi in præcognitum, vel fortè etiam tenendo, quòd talis actus sit causatus à voluntate partialiter, & ab intellectu, id est, ab actu intelligendi obiectum, siue ab obiecto cognito, *tamen illa indifferentia*, qua actus potest elici & non elici, completè est à sola voluntate, quia sola voluntas habet hanc indifferentiam, siue indeterminationem, quòd potest eundem actum elicere, *intelligendo diuisim*, in sensu, scilicet diuisionis, & non compositionis, id est, quòd voluntas in eodem instanti, quo intelligitur, prout actu elicitiuo potest ipsum elicere & non elicere, sed diuisim, id est, quòd in illo instanti, quo elicit actum, & quo intelligitur prior actu, potuisset non elicere actum. Et similiter in illo instanti, quo actum non elicit, potuit ipsum elicere, ita quòd est simpliciter indifferens ad hoc.

11. Hîc tamen aduerte, quòd actus nunc dicitur esse in potestate voluntatis liberè, præcisè in illo instanti, quo illum elicit, quia in illo instanti, quo elicit actum, adhuc intelligitur prior actu elicito, & per consequens in illo instanti, quo elicit, potest non elicere. Sed non est intelligibile quòd simul habeat actum elicitum, & nõ elicitum, nec quòd simul eliciat, & non eliciat, nec quòd coniunctim potest simul elicere, vel nõ elicere, ita quòd possibilitas eliciendi, & non eliciendi possit simul reduci ad actum, scilicet quòd simul eliciat & non eliciat; sed benè in eodem instanti, quo vna possibilitas reducitur ad actum, potuit alia reduci, si prima non reduceretur. Et de hoc vide prolixè Doctorem *in primo, dist.* 39. & quæ ibi clarè exposui, & aliqualiter *in secundo, dist.* 25. Dicit ergo Doctor *Ista, inquam, indifferentia, vel indeterminatio ad alteram partem non potest completè reduci, nisi in ipsam voluntatem, quia quæcunque alia potentia actiua est naturaliter actiua, & ita determinatè vnius, quantùm est de se*, id est, vnius partis contradictionis. Agens enim per modum naturæ dicitur præcisè determinari ad vnum effectum, siue numero, siue specie; sed dicitur determinari ad alteram partem contradictionis, sic, quòd vtraque pars non est in potestate eius, puta quòd ignis approximatus, passo posset ipsum calefacere & non calefacere, quia sic determinatur ad calefaciendum, quòd amoto omni impedimento de necessitate calefacit; sed non est sic de agente libero, quia talè sic est circa obiectum volibile, quòd amoto omni impedimento, potest ipsum velle, & non velle, ita quòd in illo instanti, quo elicit actum volendi, potest non elicere actum volendi, sic quòd tale agens ex semetipso potest se determinare ad alteram partem contradictionis, vt patet 9. *Metaphys. tex. com.* 10. Aliter simul ageret contraria. Si enim voluntas esset indeterminata ad velle, & nolle circa idem, nec quòd coniunctim posset elicere, vel non elicere, ita quòd possibilitas eliciendi, & non eliciendi possit simul reduci ad actum circa idem obiectum, vel ad velle, & non velle, siue ad nolle & non nolle, & non esset in potestate sua se determinare ad alteram partem, tunc simul vellet obiectum & nollet, vel simul vellet & obiectum, & non vellet.

Agens per modum naturæ quid.

12. Sequitur, *Quia igitur actus eius sic determinatè est in eius potestate, supposita tamen intellectione, ideò talis actus per se est imputabilis agenti*, vel ad laudem, vel ad vituperium, vel ad præmium, vel ad pœnam. Vnde Augustinus secundo de libero Arbitrio: *Satis compertum est*, &c. Dicit ergo, quòd si talis motus, vel actus deputatur culpæ, id est, sit imputabilis agenti ad culpam, talis, inquam, motus non est naturalis, sed voluntarius, quia si actus esset productus per modum naturæ, & necessariò non posset agenti imputari ad culpam, sed si imputatur ad culpam, vel ad laudem, erit voluntariè productus. Sequitur: *In illa auctoritate Augustini.* Motus (inquam) quo voluntas conuertitur, nisi esset voluntarius, &c. vt satis patet supra quæstione decima sexta, & in secundo, distinctione trigesima septima. Et sic patet quomodo imputabile ad laudem, siue ad culpam est in potestate agentis, ita quòd *imputabile duos respectus importat. Vnum ad protestatem, siue dominium agentis*, vt scilicet liberè sit in plena potestate ipsius agentis. *Et alium* respectum importat *ad aliquid correspondens actui, vel agenti secundùm iustitiam, & hoc propter ipsum actum*, ita quòd agenti per actum, qui est in potestate sua, imputatur laus, vel vituperium. Et addit, quod *secundus respectus sequitur ad primum*, quia enim iste est dominus sui actus, ideò actui, & agenti debetur aliquid propter actum, puta laus, vel vituperium, vel præmium, vel pœna. Sequitur:

Imputabile duos respectus importat.

13. *Primus respectus*, scilicet quem actus importat ad agens, *manet non variatus per se in actu bono, vel malo*, quia tam actus bonus, quàm malus non potest dici bonus, vel malus, nisi quia est in potestate agentis. *Sed secundus respectus* ipsius actus *variatur, non quidem formaliter secundùm bonum, vel malum, sed præsuppositâ differentia boni, vel mali*, &c. Variatur penes aliqua correspondentia ipsi & illi, quia aliud & aliud correspondet, nam actui bono moraliter correspondet laus, vel præmium, & actui malo moraliter correspondet vituperium, vel pœna; & sic actus bonus moraliter imputatur agenti ad laudem, vel ad præmium, & actus malus moraliter imputatur

agenti ad vituperium, & ad pœnam. Sequitur: *Actus autem neuter vel indifferens*, qui ſcilicet, nec eſt moraliter bonus, nec etiam moraliter malus, vt ſuprà expoſui quæſt. 17. Talis actus, *ſi eſt in poteſtate agentis, adhuc erit imputabilis, vel vt quodammodo vituperabilis.* Id eſt, dicitur talis actus imputari agenti ad vituperium, ex hoc quòd potuit illum ordinatè elicere, & ſibi dare rectitudinem, qua eſſet moraliter bonus, vel ſi non ſit imputabilis ad vituperium, ſaltem poteſt dici vt non laudabilis imputari, *& hoc propter defectum eius*, ſcilicet agentis, *qui potuit talem actum laudabiliter egiſſe.*

Actus neuter eſt in poteſtate agentis.

14. *Nota.*

b *Ex hoc patet, quòd non ab eodem formaliter eſt actus bonus bonitate morali, & imputabilis*, quia actum eſſe bonum moraliter *habet ex conuenientia regulam*, ſcilicet ad dictamen rectum, ſiue ad prudentiam, ita quod dicitur bonus moraliter, quia conformiter elicitur dictamini recto, vt ſuprà patuit ar. 1. Et actus dicitur imputabilis ex hoc, quod eſt in libera poteſtate agentis, vt dixi ſupra. Sequitur: *Laudabile autem, & vituperabile ambo iſta important*, ſcilic. quòd actus laudabilis importat quòd ſit conformis dictamini recto, & quòd ſit in libera poteſtate agentis; & actus vituperabilis importat quòd ſit difformis dictamini recto, & quòd ſit in poteſtate agentis; *quia licèt laudabile, & vituperabile formaliter dicant hoc, quod eſt imputabile, cum determinatione illius ad quod eſt imputabile.* Id eſt quòd laudabile non dicit præcisè imputabile, quia poteſt eſſe ad laudem, & ad vituperium; ſed dicitur imputabile cum determinatione, formaliter dicitur imputabile ad laudem, vel ad præmium; & vituperabile dicitur formaliter imputabile ad vituperium, vel ad pœnam. Licet ergo dicant formaliter imputabile cum determinatione &c. *Tamen materialiter connotant illud, propter quod ipſum eſt ad hoc imputabile*, ſcilicet *laudabile* connotat bonitatem moralem, propter quam actus eſt imputabilis agenti ad præmium; & *vituperabile* connotat malitiam, propter quam actus eſt imputabilis agenti ad pœnam.

15. Imputabile *poteſt dupliciter accipi.*

c *De imputabili tamen diſtingui poteſt.* Dicit Doctor quòd *imputabile* poteſt dupliciter accipi, ſicut etiam actus voluntatis poteſt dupliciter accipi. Vno modo pro actu voluntatis elicito. Alio modo pro actu voluntatis imperato in aliis potentiis. Loquendo ergo de actu elicito voluntatis, dicit quòd omnis talis actus, cùm ſit in poteſtate voluntatis, eſt imputabilis, vel ad laudem, & præmium: ſi eſt elicitus conformiter regulæ rectæ, vel ad vituperium, & ad pœnam, ſi eſt elicitus difformiter regulæ rectæ, vel non ad laudem, ſi eſt indifferens, puta ſi eſt elicitus à voluntate, nec conformiter, nec difformiter regulæ rectæ. Et actus voluntatis elicitus eſt magis in poteſtate voluntatis, quàm actus imperatus, quia ad eliciendum talem actum, voluntas nihil præſupponit, niſi cognitionem obiecti, cùm quis elicit actũ. Sed executio actus imperati dependet à potentia ſenſitiua, quæ agit per modum naturæ, & aliquando actus imperatus in potentia ſenſitiua poteſt impediri in potentia ad actum illum ne eliciatur.

Nota etiam, quòd ſicut actus voluntatis elicitus eſt per ſe primò bonus, vel malus moraliter, vt patet à Doctore *quæſt. vlt. prologi. & in 2. diſt. 42. & in tertio, diſt. 33.* ita eſt per ſe primò imputabilis formaliter, & ſic actus imperatus in aliis potentiis à voluntate eſt tantùm materialiter bonus, vel malus, vt patet à Doctore *in 2. diſt. 42. & in tertio, diſtinct. 33.* ideò non per ſe primò, nec formaliter, ſed ſecundariò, & materialiter dicitur imputabilis. Et ratio eſt, quia virtus, vel malitia, formaliter eſt ab actu voluntatis elicito vt patet, &c.

SCHOLIVM.

Reſoluit in actu externo eſſe bonitatem diſtinctam à bonitate actus interni. Ita Doctores citati poſt titulum quæſt. Probat primò ex Auguſtino. Secundò, quia externus habet integritatem ſibi conuenientium, diſtinctam ab illa, quæ conuenit interno. Adducit oppoſitæ ſententiæ argumenta, & ſoluit ſolidiſsimè & clariſsimè.

12. DE tertio principali,[d] primò poteſt dici, quòd actus exterior, ſcilicet imperatus, habet bonitatem moralem propriam aliquam aliam, quam actus interior elicitus; & ſecundò videbitur, qualiter habet, vel non habet propriam imputabilitatem. Primum probatur dupliciter. Primò per Auguſtinum 3. de Trin. cap. 5. vel 14. *Mala voluntate, vel ſola quilibet miſer efficitur, ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis impletur; profectò quamuis & ſic malè volendo miſer eſſet: minùs tamen eſſet, ſi nihil eorum, quæ perperam voluiſſet, habere potuiſſet.* Patens eſt, quòd hoc non poteſt intelligi de miſeria pœnæ, quia deſiderans, & non potens habere quod deſiderat, plus habet de pœna, quàm ille, cuius deſideria implentur. Intelligitur igitur de miſeria culpæ; actus igitur malus exterior addit ad miſeriam culpæ; quæ præfuit in actu interiori malo.

Quære in fonte Vide Boët. 4. de Conſo. proſa 4. 9. Metaph. t. c. 9.

Secundò probatur idem per rationem [e]. Ex primo articulo habetur, quòd bonitas moralis eſt integritas eorum, quæ ſecundùm rectam rationem operantis dicuntur debere conuenire ipſi actui. Eſt autem alia integritas eorum, quæ ſecundùm dictamen rectæ rationis debet conuenire actui interiori, & eorum, quæ actui exteriori: igitur & alia bonitas moralis, & per conſequens alia malitia moralis, & hoc ſiue priuatiua tantùm; quia alia carentia eorum, quæ debent conuenire, ſiue cõtraria, quia alia

diſconue

diſconuenientia repugnans illis, quæ debent conuenire. Probatio minoris. Recta ratio non dictat actui conuenire debere, quod impoſſibile eſt ſibi conuenire; nunc autem actui exteriori impoſſibile eſt conuenire illud, quod conuenit actui interiori, vel conuenire poteſt; & hoc intelligendo de vtroque actu vt in *eſſe* reali, & de eo, quod ſibi conuenit, vt in tali *eſſe*: licet enim actui exteriori inquantùm eſt obiectum volitum, & non vt actu elicito, poſſet aliquo modo competere denominatiuè, denominatione quadam exteriori, illud, quod conuenit actui interiori realiter; non tamen idem, eodem modo conuenit illi, & iſti, quia etiam potentiæ operatiuæ non ſunt capaces eiuſdem actus: imò nec eiuſdem rationis, nec per conſequens actus illi eſſent capaces conuenientiæ eiuſdem rationis, vel ad minùs, quod ſufficit ad propoſitum, poterunt habere conuenientiam aliam, & aliam. Et per hoc patet ad aliquas inſtantias contra prædicta.

13. Contra [f] iſta inſtatur, primò, quia eadem eſt veritas actus intelligendi, & ipſius obiecti intellecti; igitur pari ratione eadem eſt bonitas actus volendi & obiecti voliti. Antecedens videtur manifeſtum in exemplis, quia ſicut veritas principij eſt immediata, ſic notitia eius poteſt dici immediata, & concluſionis mediata. Similiter notitia principij eſt ex terminis, & concluſionis ex principiis, ſic iſtis competit veritas.

Confirmatur idem, quia vbi vnum propter alterum, ibi tantùm vnum; ſed actus exterior non habet bonitatem, niſi tantùm propter bonitatem actus interioris; igitur non eſt ibi alia, & alia bonitas.

Præterea. Peccatum (ſecundùm Anſelmum de Conceptu virginali) eſt carentia iuſtitiæ debitæ; non eſt autem in actu interiori, & exteriori niſi vna iuſtitiæ debitæ carentia: quia iuſtitia, vel iniuſtitia, ſecundùm ipſum non eſt nata eſſe, niſi in voluntate. *Lib. 1. c. 27. idem habet de caſu dia. c. 5. & 16. & alibi.*

Præterea. Vbi eſt vna auerſio, & vna libido: ibi videtur eſſe vna ratio formalis peccati; ſed in actu interiori, & exteriori non eſt niſi vna auerſio: quia voluntas eſt illa potentia, cuius ſolius eſt auerti à fine ſicut conuerti ad finem: libido etiam, quæ aliquando vocatur ab Auguſtino cupiditas, vt 83. *q. q. q. 36. eſt propriè venenum charitatis*, igitur ineſt propriè illi potentiæ, cui nata eſt charitas ineſſe; hæc eſt voluntas ſola. *Vide notanter in fonte illud cap.*

14. [g] Ad primum eſto quòd eadem veritas, quæ eſt ipſius actus intelligendi formaliter ſit quodam alio modo, ſcilicet obiectiuè, ipſius obiecti intellecti, & hoc inquantum obiectum habet *eſſe* in ipſo intellectu; & conſimiliter bonitas, quæ eſt formaliter actus volendi, ſit quodammodò denominatiuè ipſius obiecti voliti, inquantùm volitum eſt; tamen actus ille benè poteſt habere aliquam bonitatem propriam, inquantùm poſitus in *eſſe* reali extra voluntatem, ſicut in *eſſe* ſuo reali habet propriam conuenientiam debitam, vel diſconuenientiam. *Bonitas actus quodammodò obiecti.*

Ad confirmationem [h] illa poteſt deduci ad oppoſitum: quia ſi actus exterior habet conuenientiam ad regulam ſuam per actum interiorem, ſiue mediante actu interiori; igitur habet aliam, quàm actus interior: quia idem non eſt cauſa, nec etiam medium reſpectu ſuiipſius, nec etiã eſt cauſa, vel ratio mediandi reſpectu ſuijpſius. *al.* Confirmatio.

Exemplum huius habetur in actibus intellectus; concluſio enim, licèt habeat veritatem à principio: tamen habet propriam veritatem: quia propriam conformitatem eius, quod affirmatur ad exiſtentiam rei, & ad ipſos terminos proprios concluſionis. Non enim concluſio eſt vera formaliter veritate principij, ſed eſt vera veritate mediata, & determinata, & ita habet veritatem determinabilem.

Conſimiliter multæ concluſiones ſequentes ordinatè ex eodem principio habent veritates proprias diſtinctas, & fortè prior eſt verior, & magis neceſſaria, quia in neceſſitate ſua non dependet à poſteriori, ſed è conuerſo.

Conſimiliter concluſiones falſæ repugnantes eidem vero habent proprias falſitates, quia proprias diſconuenientias eius, quod enuntiatur ad illud, quod eſt in re.

Conſimiliter de actibus voluntatis, non ſolus actus volendi natus eſt habere conuenientiam, vel diſconuenientiam propriam ad dictamen rectum, ſed actus imperatus natus eſt mediante illo habere conuenientiam, & conformitatem, & licèt idem ſit, cui debet conformari actus iſte & ille; tamen ea, quæ conformantur, ſunt diuerſa & ideò habẽt ex parte ſui diuerſas conformitates, ſiue conuenientias, licèt ad idem.

15. Si dicas, quòd veritas non conuenit alicui extra intellectum, ſed tantùm actui intellectus, vel obiecto, vt eſt in intellectu; igitur à ſimili, bonitas non conuenit actui exteriori,

exteriori, vt exteriùs elicito, ſeu præcisè, vt obiecto actus volendi.

Tex. 8. *Non eſt verũ vel falſum in rebus.*

Reſpondeo: conſequentia negari poſſet iuxta illud 6. Metaphyſ. in fine. *Non eſt falſum, & verum in rebus*, vt *quod quidem bonum verum, quod autem malum falſum, ſed in mente*.

Aliter poſſet negari antecedens, quia ſi intellectus aliquis ſit regula intellecti: ſicut eſt de intellectu diuino exemplante, & regulante creaturam, illud poteſt dici verum, non tantùm, vt eſt actu cognitum, ſed etiam vt eſt in ſe: quia ſecundùm *eſſe* ſuum in ſe, eſt exemplatum, & conforme exemplari.

Ad aliud dico [k] quòd iuſtitia poteſt accipi vno modo, prout eſt rectitudo habitualis, ſiue habitus voluntatis, & ab illa dicitur voluntas recta habitualiter: etiam quando nihil vult actu; & ſic dicitur dormiens iuſtus, qui habet habitum, & alius iniuſtus, qui caret iſto habitu, vel habeat iniuſtitiam contrariam. Alio modo poteſt accipi rectitudo pro rectitudine actuali, ſiue in actu, quæ eſt conformitas actus elicitι ad ſuam regulam. Primum membrum diſtinctionis conceditur ſatis communiter. Secundum probatur: quia actus non dicitur formaliter rectus, vel iuſtus ab illa iuſtitia habituali in voluntate: quia ſtante illa poteſt haberi actus peccati venialis, vel actus indifferens, quorum neuter eſt actus iuſtus, nec rectus, ſed oportet, quòd rectitudo, qua formaliter actus dicitur rectus, præcisè inſit, dum actus ineſt: imò fortè non ineſt immediatè voluntati, ſed ipſi actui, & mediante illo voluntati: quia voluntas nata eſt immediatè recipere habitum, & operationem: iuſtitia autem actualis neutrum horum eſt, ſed tantùm eſt conditio quædam ipſius actus: puta conformitas eius propria ad ſuam regulam.

Iuſtitia alia habitualis alia actualis.

Iſtud autem eſſet manifeſtius, ſi actus non eſſet raptim tranſiens, ſed idem aliquandiu manens: quia ſicut motus pro parte ſui poteſt eſſe velox, & idem numero, & ſpecie pro ſecunda parte ſui tardus, ex quo ſequitur, quòd nec velocitas, nec tarditas omnino ſunt idem motui: ita poſſet actus priùs elici conformiter regulæ rectæ, & idem actus continuatus etiam poſſet elici poſteà, non conformiter illi regulæ, & ita eſſet actus pro priori parte rectus & pro poſteriori non rectus. Sed quia actus raptim tranſit, vel ſi manet, manet communiter cum eo ſua rectitudo, nec idem manens mutatur à recto in non rectum, nec ſibi recto pro priori parte ſuccedit alia pars non recta, ideò non ita manifeſta eſt differentia actus, & ſuæ rectitudinis: concluditur tamen iſta differentia modis prædictis, & per hoc etiam, quòd relatio non conſequens neceſſariò naturam fundamenti, non eſt omnino eadem fundamento: nunc autem rectitudo non neceſſariò conſequitur naturam actus. Iuſtitia etiam actualis, etſi primaria ſit præcisè in actu volendi: tamen ſecunda, vel ſecundaria, poteſt eſſe in actu imperato per actum volendi, quia & ille habet rectitudinem propriam: licèt dependentem à rectitudine actus volendi.

Idem actus ſucceſſiuè bonus & malus.

16.

Delib. arb. cap. 8.

Quando igitur [l] dicitur, quòd iuſtitia non eſt niſi in voluntate, verũ eſt de iuſtitia habituali, quæ eſt rectitudo propter ſe ſeruata, vt definit Anſelmus ſeruatum enim conuenit habitui, vel magis extendendo: verum eſt de iuſtitia actuali primaria, quia voluntas illam propter ſe ſeruat, hoc eſt, tenet in actu ſuo, quem illa iuſtitia rectum elicit. Si autem ſit ſermo de iuſtitia actuali ſecundaria, illam oportet dicere eſſe voluntatis non ſubiectiuè, ſed cauſaliter tantùm, & ita adhuc de iſta poteſt aliqualiter ſaluari definitio illa iuſtitiæ: quia illa eſt rectitudo voluntatis, non vt voluntati formaliter inhærens, ſed voluntatis, vt cauſæ, vel imperantis. Eſt etiam propter ſe ſeruata, tanquam effectus voluntariè poſitus.

COMMENTARIVS.

16. *Actus dilectionis naturalis, & meritoria non differunt ſpecie.*

d *De tertio principali*, (quòd actus dilectionis naturalis, & meritoriæ non differunt ſpecie, & hoc loquendo de per ſe differentia, quam important per ſe ratio naturalis, & ratio meritorij, non autem per accidens de differentia, ſcilicet aliqua concomitante, puta differentia obiectorum, vel aliqua tali, intelligendo etiam de differentia actus ſpecifica.) Nunc Doctor declarat principale intentum, ſcilicet quomodo actus exterior imperatus à voluntate habet bonitatem moralem propriam aliam ab illa, quàm habet actus elicitus, & ſimiliter habet propriam malitiam. Secundò declaratur, quomodo actus exterior bonus, vel malus non habet propriam imputabilitatem.

De primo probat auctoritate, & ratione, quomodo actus exterior imperatus habet propriam bonitatem, vel malitiam, aliam à bonitate, vel malitia actus interioris eliciti. Auctoritas Auguſtini patet in litera.

e Secundò probatur ratione, ſupponendo quod

Quæ sit bonitas moralis.

quod dictum est in primo articulo, quòd bonitas moralis est integritas eorum, quæ secundùm rectam rationem operantis dictantur debere conuenire ipsi actui. Tunc sic: Quicunque actus formaliter habent aliam & aliam integritatem supradictam, habent aliam & aliam bonitatem moralem, cùm bonitas moralis sit talis integritas; sed actus exterior imperatus secundùm dictamen rectum, siue secundùm rectam rationem, habet aliam integritatem ab integritate actus eliciti. Probatur minor, quia *recta ratio non dictat actui conuenire debere, quod impossibile est sibi conuenire*, &c. *non tamen idem eodem modo conuenit illi, & isti*, quia bonitas moralis conuenit formaliter, & intrinsecè actui interiori, & tantùm extrinsecè actui exteriori, pro quanto actus talis est volitus, sicut etiam obiectum cognitum ab intellectu diuino, puta lapis, dicitur æternus denominatione extrinseca, quia intellectio diuina, qua lapis intelligitur, est formaliter vita æterna. Sic in proposito, quia actus elicitus à voluntate formaliter bonus, quo voluntas vult actum exteriorem, talis actus exterior denominatione extrinseca dicitur bonus moraliter, quia tantùm bonitate morali formaliter inexistente actui interiori, tamen actus exterior denominatione intrinseca habet aliam integritatem sibi conuenientem, qua dicitur moraliter bonus. Et hoc patet, quia potentiæ operatiuæ, scilicet exterior, & interior non sunt capaces eiusdem actus, imò nec eiusdem rationis, nec per consequens actus illi erunt capaces conuenientiæ eiusdem rationis. Si dicatur, quòd quamuis illi actus sint alterius rationis, tamen conuenientiæ, siue integritates, quibus dicuntur boni moraliter sunt eiusdem rationis. Dicit Doctor quòd hoc etiam concesso, actus exterior saltem habebit aliam conuenientiam, & integritatem numero distinctam ab illa, quæ conuenit actui interiori, & hoc sufficit ad propositum.

17. f *Contra ista instatur.* Nunc Doctor tribus mediis instat, probando quòd actus exterior non habeat aliam bonitatem à bonitate actus interioris, & arguit sic: *Primò eadem est veritas actus intelligendi, & ipsius obiecti intellecti*; patet, quia sicut veritas principij est immediata, sic notitia talis principij erit immediata; & similiter sicut veritas conclusionis est mediata, puta notitia eiusdem conclusionis erit mediata, siue veritas mediata, & sic patet antecedens; ergo pari ratione eadem est bonitas actus volendi, & obiecti voliti. Cùm ergo voluntas actu elicito conformi rectæ rationi velit actum exteriorem, ita quòd actus exterior habet rationem obiecti voliti, & non est bonus moraliter, nisi quia sic volitus, & per consequens eadem erit bonitas moralis actus volendi, & obiecti voliti, scilicet actus exterioris.

g Respondet Doctor primò, quòd posito quòd veritas actus intelligendi, quæ est formaliter ipsius actus intelligendi, &c. Vult dicere, quòd veritas actus intelligendi, quæ est conformitas ipsius actus ad obiectum intellectum, talis conformitas, siue veritas, denominat formaliter, & intrinsecè ipsum actum intelligendi, & quia talis actus sit conformis, terminatur ad obiectum cognitū obiectiuè, & denominatione extrinseca denominat ipsum obiectum, sicut visio denominat formaliter ipsam potentiam visiuam, & obiectiuè, siue denominatiuè denominatione extrinseca denominat obiectū, scilicet colorem, cùm dicitur color visus. Sic in proposito potest concedi quòd eadem bonitas moralis denominat actum volendi, & obiectum volitum, vt volitum, scilicet actum exteriorem, vt volitum; tamen alio modo denominat actum interiorem, scilicet actum volendi, scilicet denominatione intrinseca, & formaliter, & actum exteriorem tantùm obiectiuè, siue terminatiuè, siue denominatione extrinseca, loquendo semper de actu exteriori, vt præcisè volito, qui potest habere *esse* volitum, siue actu existat, siue non existat; loquendo tamen de actu exteriori in *esse* reali, talis actus habet aliam conuenientiam ad rationem rectam, ideò enim præcisè, & formaliter est eadem conformitas, siue conuenientia actus interioris, & exterioris ad rationem rectam, vt suprà patuit.

h *Ad confirmationem* dicit Doctor quòd illa confirmatio est ad oppositum, quia si actus exterior habet conformitatem ad rationem rectam propter conformitatem actus interioris ad rationem rectam, sequitur quòd habet aliam conformitatem & propriam, quia conformitas actus interioris ad rationem rectam formaliter & immediatè sibi inest, hoc est, non mediante aliquo alio actu, sed conformitas actus exterioris formaliter, & tantum mediatè, quia tantùm mediante actu interiori conformi sibi inest, & per consequens illa propositio est neganda, vel exponenda, scilicet quòd vbi vnum propter aliud, ibi vnum tantùm. Si ergo actus exterior habet bonitatem propter actum interiorem, sequitur quòd habebit aliam, quia si esset simpliciter eadem, tunc eadem esset causa suiipsius; patet, quia bonitas mediata suo modo est causata ab immediata, & si tam mediata, quàm immediata est tantùm vna, tunc idem est causa suiipsius, vel si non ponitur causa, sed tantùm medium respectu bonitatis exterioris; ita quòd bonitas actus interioris mediata inter rationem rectam, & bonitatem actus exterioris, tunc si est eadem bonitas, sequitur quòd idem erit medium respectu suiipsius, vel ratio mediandi respectu suiipsius, quod est impossibile, & ponit multa exempla, quibus ostendit, quando aliquid est tale propter aliud, puta bonum propter aliud, quòd habebit propriam bonitatem, & aliam; patet in actibus intellectus, quia licèt conclusio sit vera propter veritatem principij, tamen habet propriam veritatem, quia propriam conformitatem eius, quod affirmatur ad existentiam rei, & ad ipsos terminos proprios conclusionis. Nam ista conclusio, *homo est risibilis*, habet propriam conformitatem, scilicet prædicati, quod affirmatur de subiecto ad existentiam rei, id est, quia tale prædicatum dicitur de tali subiecto, sicut in re risibile conuenit homini. Habet etiam propriam conformitatem ad terminos proprios, quia sicut oratio habet alios & alios terminos, ita habet aliam & aliam conformitatem; non enim conclusio est vera formaliter veritate principij, sed est vera veritate mediata, & demonstrata, & principium est verum veritate immediata, & indemonstrabili, & per hoc exemplum patent etiam alia exempla sequentia. 18.

19. i *Secundùm* eſſe *ſuum in ſe eſt exemplatum, & conforme exemplari*, puta quia lapis ſic eſt in re, ſicut intelligitur ab intellectu diuino, & tunc eſt veritas lapidis exemplati ad ſuum exemplar, quod eſt intellectus Diuinus, vel actus intellectus diuini, vel *eſſe* cognitũ ipſius lapidis, quod circa cognitum eſt idea lapidis, ſiue exemplar ipſius, ſecundùm quod exemplar producit lapidem in *eſſe* reali, de quo vide Doctorem *in primo, diſt.* 35. non quòd ſit idea reſpectu actualis exiſtentiæ, quia idea non ponitur reſpectu contingentis, vt probat Doctor *in primo, diſt.* 39. ſed ponitur præcisè reſpectu entis in *eſſe* poſſibili, vel obiectiuo, puta idea hominis eſt *eſſe* cognitum ipſius hominis in ſuo *eſſe* quiditatiuo, & tunc voluntas diuina contingenter producit hominem in vero *eſſe* reali, ſicut in ſuo *eſſe* obiectiuo relucet in propria idea, ſiue in proprio *eſſe* cognito, ita quòd idea, ſiue *eſſe* cognitum hominis terminatur ad *eſſe* quiditatiuum hominis, quod eſt ens poſſibile produci in *eſſe* reali; & ſic patet quomodo veritas, ſiue conformitas, quæ eſt exemplati ad exemplar immediatè fundatur in ipſo exemplante, non vt præcisè cognito, ſed vt habente *eſſe* abſolutum.

Quomodo ponitur idea.

Secundò principaliter arguit, quia ſicut non eſt alia malitia actus interioris, & exterioris, ita non eſt alia bonitas, patet de malitia; quæ formaliter eſt tantùm carentia iuſtitiæ debitæ, ſecundùm Anſelmum de Conceptu virgin. lib. 1. c. 7. ergo iuſtitia debita actui, quæ eſt rectitudo actus, eſt tantum in actu voluntatis, & iniuſtitia, quæ eſt carentia talis rectitudinis, erit præcisè in actu voluntatis.

Duplex iuſtitia.

k Reſpondet Doctor diſtinguendo de iuſtitia habituali, & actuali; habitualis eſt habitus virtutis, ita quòd accipitur hîc *iuſtitia habitualis*, non pro iuſtitia habituali propriè ſumpta, quæ eſt virtus ad alterum, de qua quinto Ethicorum, quæ diuiditur in iuſtitiam habitualem punitiuam, & præmiatiuam, quæ iuſtitia habitualis habet ſub ſe multas ſpecies, de qua vide Doctorem *in tertio, diſt.* 34. *& in* 4. *di.* 14. *quæſt.* 2. Sed loquitur hîc de iuſtitia habituali, accipiendo iuſtitiam habitualem pro omni habitu virtutis moralis naturaliter acquiſito. Accipitur etiam à Doctore iuſtitia habitualis pro habitu ſupernaturali, ſcilicet pro charitate, de qua patet à Doctore *in* 2. *diſt.* 6. *quæſt.* 2. & ſpecialiter *in* 4. *d.* 14. *quæſt.* 14. Aliquando accipitur pro iuſtitia originali habituali, quæ etiam dicitur habitus ſupernaturalis, vt patet à Doctore *in* 2. *di.* 29. Sed hîc in propoſito accipit iuſtitiam habitualem omnibus modis ſupradictis. Iuſtitia verò actualis eſt tantùm rectitudo actus, quæ rectitudo nihil aliud eſt, niſi quædam conformitas, vel ad rectam rationem naturalem, vel ad rectam rationem ſupernaturalem, de quibus regulis vide Doctorem *in* 4. *diſt.* 14. *quæſt.* 2. & actus per talem rectitudinem, ſiue conformitatem dicitur moraliter bonus, ita quòd talis conformitas, quæ eſt iuſtitia actualis, immediatè fundatur in actu vt patet à Doctore *hîc, & in* 2. *diſt.* 34. *&* 37. *& in* 4. *diſt.* 14. *quæſt.* 1. Sed iuſtitia habitualis immediatè fundatur in voluntate.

Quæ ſit iuſtitia actualis.

20. Nota etiam, quòd duplex eſt rectitudo actus actualis. Vna tantùm naturalis & in ſe, & quantùm ad regulam, vt omnis rectitudo actus, quæ præcisè eſt ſecundùm dictamen naturalis. Alia poteſt dici ſupernaturalis, non quòd inſit actui ſupernaturali, ſed quia ineſt à regula ſupernaturaliter acquiſita, vt cùm quis elicit actum dilectionis Trinitatis conformem fidei infuſæ, quæ dicat Deum eſſe diligendum, inquantùm eſt trinus & vnus. Dicitur & aliquando rectitudo ſupernaturalis, & diſpoſitiuè meritoria, vt quando actus eſt à charitate, ſi tamen charitas producit in actu aliquam realitatem, quæ ſit diſpoſitio ad hoc, vt actus acceptetur ad præmium, vt videtur probabile, vt ſuprà patuit *quæſt.* 17. & rectitudo ſupernaturalis iſtis duobus modis, licèt ſit naturaliter cauſata, & quantùm ad huiuſmodi cauſationem poſſit dici naturalis, tamen quia eſt ab habitu ſupernaturaliter cauſato, poteſt dici ſupernaturalis. Eſt etiam rectitudo merè ſupernaturalis, impropriè tamen, qualis eſt acceptatio paſſiua, qua actus acceptatur à diuina voluntate in ordine ad præmium æternum. Sed in propoſito non accipitur rectitudo actus vltimo & penultimo modis, ſed benè aliis mediis.

Duplex rectitudo.

Nota etiam, quòd rectitudo actus eſt duplex, quædam eſt præcepta, vel præcepto diuino, vel præcepto legis naturæ. Exemplum primi. Honorare parentes loco & tempore, & inſtante neceſſitate eſt actus præceptus, ita quòd oppoſitum faciens peccat mortaliter. Exemplum ſecundi: Colere Deum eſt præceptum legis naturæ ſtrictè ſumptum, vt patet à Doctore *in tertio, diſt.* 32. Alia rectitudo non eſt præcepta, ſicut vouere caſtitatem non eſt præceptum, ſed tantùm conſilium.

Rectitudo actus eſt duplex.

Aduerte etiam, quòd propriè loquendo priuatio rectitudinis præceptæ debere ineſſe actui ſemper eſt peccatum mortale. Aliquando eſt peccatum veniale, quando talis rectitudo non eſt præcepta debere ineſſe. Aliquando rectitudo actus non eſt præcepta debere ineſſe actui, & tamen priuatio rectitudinis, puta orare amore Dei cum aliis circumſtantiis non ſemper obligat, & tamen ſi orem propter inanem gloriam primò & principaliter, erit peccatum mortale, quia etſi iſta circumſtantia, ſcilicet *amore Dei* non ſemper ſit præcepta, tamen circumſtantia oppoſita contraria, quæ eſt alius finis, eſt ſimpliciter prohibita. Multa alia poſſent dici, quæ breuitatis cauſa tranſeo.

21. Ad propoſitum applicando, dico quod ſi accipiatur iuſtitia habitualis pro habitu morali, ſiue pro habitu ſupernaturali; & hoc formaliter loquendo, dico quòd ſicut talis iuſtitia eſt formaliter in voluntate, ita & priuatio talis habitus erit formaliter in voluntate, quia priuatiuè oppoſita nata ſunt ineſſe eidem ſucceſſiuè. Iniuſtitia vero actualis, quæ eſt carentia rectitudinis, opponitur priuatiuè iuſtitiæ actuali, & ſicut talis rectitudo actualis immediatè fundatur in actu, ita iniuſtitia actualis, & carentia rectitudinis actualis immediatè fúdatur in actu, & mediatè in potentia, cuius eſt actus. Sic ergo actus exterior poteſt eſſe rectus formaliter, id eſt, poteſt haber rectitudinẽ propriã ſibi formaliter inhærentẽ, quæ dicitur iuſtitia actualis, ita poteſt habere carentiam talis rectitudinis, quæ dicitur iniuſtitia actualis; & ſic actus rectus, ſiue exterior, ſiue interior non dicitur rectus formaliter à iuſtitia habituali. Poteſt enim eſſe rectus, etiam quòd non ſit ab aliquo habitu generatus,

Iniuſtitia actualis quid.

genetatùs, vt patet à Doctore *in primo, d.17. & in quarto, diſt.14.q.2.* Et dicit hîc, quòd *ſtante iuſtitia habituali, poteſt haberi actus peccati venialis, vel actus indifferens.* Hic ſpecialiter loquitur de iuſtitia, quæ eſt charitas, cũ qua ſtat actus indifferẽs, qui ſcil. nec eſt formaliter malus, nec formaliter bonus. Et ſimiliter actus peccati venialis vt patet à Doctore *ſuprà, q.17.* & in 1.d.17. Dicit etiam, quòd idem actus manens, ſiue continuatus per horam, ſi eſt rectus, quamdiu manet eius rectitudo manet, ita quòd idem actus manens non poteſt mutari à recto in non rectum; patet, quia rectitudo non poſſet ineſſe, niſi per alium actum, cui præcisè ineſſet talis rectitudo; nec ſimpliciter actui recto continuato per horam poteſt ineſſe rectitudo pro vna parte, puta priori, puta pro medietate horæ, & pro alia parte non rectitudo, quia (vt dixi) non poſſet fieri non rectus, niſi mediante alio actu, cui rectitudo ineſſet, & hoc patet à Doctore *in 2. diſt.28.* vbi dicit, quòd quando quis actu vitat peccatum, pro toto illo tempore, quo vitat peccatum, non poteſt peccare, quia non poſſet peccare, niſi per alium actum.

SCHOLIVM.

Ponuntur corollaria ex doctrina data. Primum, cum eadem habituali iuſtitia, plurificari iuſtitias actuales, quarum vna poteſt eſſe intenſior alia ſecundùm modum conatus. Secundum, ſingulos actus malos habere proprias malitias. Tertium, malitias eodem modo differre, quo bonitates oppoſitæ; de quo 2.diſt.37.q.1.nu.9. & 4.diſt.50.q.6. Quartum, qualiter vnum eſt grauius aliis ſpecie, & numero, de quo Doct. locis iam citatis, & 2.diſt.21.q.2.nu.3. Quintum, quomodo peccata in infinitum continuantur in damnatis, quia non poſſunt corrumpere naturam intellectualem, quid nonnulli ſentiant, de vulneratione naturæ per peccatum, nihil phyſicum ei auferre poteſt, ſed tantùm gratuita. Vide Doct.2.d.37.q.1.nu.4. reſpondendo ad tertium poſitum, nu.13. Explicat optimè triplicem auerſionem ab vltimo fine, quarum vltima tantùm poteſt eſſe in actu externo. Vide triplicem relationem ad vltimum finem, 2.diſt.41.nu.3. vide etiam de illa auerſione 2.d.43. & d.37.q.1.nu.6.

17. EX iſto ſequuntur quædam corollaria, per quæ etiam declaratur propoſitum. Vnum, quòd manente eadem iuſtitia habituali ſunt tot iuſtitiæ actuales, quot ſunt actus eliciti, quarum vna poteſt eſſe intenſior alia, ſi actus vnus cum maiori conatu elicitur, quàm alius, & ſi habitus maneret æqualis imò actus prior poteſt elici cum maiori conatu: & tunc habebit iuſtitiam actualem intenſiorem correſpondentem intenſioni ſuæ, & ſecundus actus poteſt elici cum minori conatu: licèt certum ſit, quòd tunc habitus ſit minor.

Manente eadem iuſtitia habituali, poſſent multiplicari actuales.

Aliud, quòd ſinguli actus mali habent proprias malitias actuales: quia ſicut nati ſunt habere proprias bonitates, quia conuenientias, vel conformitates, ſiue eidem regulæ, ſiue aliis: ſic ſinguli habent proprias carentias.

Aliud, quod malitiæ eo modo differunt, quo bonitates, quæ deberent ineſſe: ſi ſpecie, ſpecie: ſi numero; numero. Priuationes enim diſtinguntur ſicut habitus nati eſſent diſtingui, puta ſurditas, & cæcitas, ſuo modo differunt ſpecie priuatiua, ſicut auditus, & viſus ſpecie poſitiua, & hæc cæcitas, & illa numero priuatiuè, ſicut hic viſus, & ille differunt numero poſitiuè.

de hoc 2. d.37.q.2. nu.9.

Quomodo differunt peccata?

1 Et hinc patet, quòd non ſolùm diſtinctio vitiorum Phyſicè loquendo, ſed etiam peccatorum Theologicè loquendo, & hoc ſpecie, & numero, & etiam genere accipi poteſt, non tantùm per diſtinctionem conuerſionis: quia illa nec per ſe conſtituit, nec etiam diſtinguit peccatum, vt peccatum; ſed accipitur ſecundùm rationem propriam huius priuationis, quæ eſt formalis ratio diſtinguendi priuatiuè, ſicut habitus † poſitiuè.

18. Apparet etiam quomodo vnum peccatum eſt grauius alio, ſiue intelligatur ſecundùm diſtinctam ſpeciem grauitatis, ſiue ſecundùm diſtinctam grauitatem, & in eadem ſpecie; quia actus eo modo, quo debet habere bonitatem maiorem, ſiue in ſpecie, ſiue intentionis in ſpecie: eodem modo, ſi caret bonitate debita eſt peior priuatiuè, & ſi habeat conditionem aliquam poſitiuam repugnantem, eſt peior contrariè.

Sciljcet eſſet ratio formalis diſtinguendi.

Tertiò apparet quomodo peccata poſſunt continuari in infinitum in damnatis, & tamen natura non conſumetur: nec habilitas naturalis, ſiue quodcunque aliud in natura. Nam nulla creata natura poteſt naturam intellectualem, vel aliquid naturale in ipſa corrumpere, & ſi poſſet diminuere, poſſet aliquando deſtruere totaliter illam.

Peccata cõtinuantur in infinitũ in damnatis.

Similiter, effectus contingens alicuius cauſæ non neceſſariò concomitatur ſuam cauſam: igitur oppoſitum talis effectus, vel alicuius conditionis in ipſo non deſtruit, vel diminuit talem cauſam: malitia autem in actu eſt priuatio aliqua in illo, quod eſt effectus contingens voluntatis: igitur nihil diminuit de ipſa voluntate.

Quid

Quid ergo adimit peccatum [m] additum peccato : cum ſecundùm Auguſtin in Enchir. *in tantum ſit malum, quantum adimit de bonitate* ?

Reſpondeo : malitia actualis in aliquo actu elicito non adimit bonum, quod ſimul ſecum ineſt. Patet : nec oportet, quod adimat bonum, quod infuit : quia (vt dictum eſt priùs) actus raptim tranſiens non mutatur de bono in malum.

Quid adimat peccatum ?

Si autem intelligatur per bonum, quod infuit, habitus gratuitus, qui adimitur peccando, hoc non poteſt intelligi de quocunque peccato : quia ſecundum peccatum non adimit illum, quia iam ademptum fuit : nec primum peccatum ex per ſe ratione ſua magis ademit illud, quàm ſecundum : quia tunc peccatum primum eſſet ſimpliciter grauius ſecundo : quia malus bonum adimeret ; contingit autem quandoque, quòd ſecundum ſit grauius primo, & ita natum eſſet adimere maius bonum, & ita per ſe adimit bonum illud actuale : adimeret etiam per ſe bonum habituale, ſi ineſſet ; adimit igitur peccatum generaliter illud quod deberet, ineſſe ſicut in cæco nato cæcitas adimit viſum, non qui infuit ; ſed qui debuit ineſſe, & ita dicit Auguſtinus 11. ſuper Gen. de Angelo peccante, quòd *cecidit non ab eo, quod accepit, ſed ab eo, quod acceperat, ſi Deo ſubdi voluiſſet*, & ſi in infinitum adderetur peccatum peccato, quodlibet adimeret bonitatem propriam, quæ deberet ineſſe : nec eſt inconueniens in vno bono finito virtualiter contineri, ſicut infinitos effectus ſucceſſiuè eliciendos, ſic & infinitas rectitudines eorundem.

Quomodo in bono finito, contineri poſſint infinita.

n Ad aliud de auerſione : auerſio à fine poteſt intelligi actualis nolitio ipſius finis ; & patet quòd non omnis peccans auertitur iſto modo, cùm fortè frequenter peccans non actualiter conſideret finem, vel ſi conſiderat, non illum in ſe ex malitia reſpicit.

Alio modo [o] poteſt intelligi auerſio, non ſic formalis, ſed quaſi virtualis : quod poteſt poni acceptatio aliqua voluntatis incompoſſibilis volitioni finis, ſaltem efficaci, vel conſecutioni finis ; ſicut quando voluntas vult omnino aliquid inordinatum, & deordinans à conſecutione finis, puta aliquid contra præceptum diuinum, ſine cuius obſeruatione poſſibile non eſt conſequi finem : adhuc iſto modo intelligendo, auerſio eſt ſolius voluntatis. Tertio modo largiùs [p] poteſt dici auerſio, quæcunque malitia ſeparans à fine efficaciter volendo, vel conſequendo, & talis malitia poteſt eſſe in actu voluntatis imperato, quia cùm imperare actum ſit malum : non ſtat voluntatem efficaciter velle finem vltimum, nec etiam conſequi ipſum. Sicut igitur referibilitas, vel quaſi inordinabilitas ad finem poteſt dici conuerſio : ſic inordinabilitas poteſt dici auerſio ; quando igitur accipitur, quòd non eſt niſi vna auerſio in actu interiori, & exteriori, verum eſt duobus primis modis intelligendo : imò nō eſt talis auerſio niſi in actu interiori ; & ſi ſic intelligatur, quòd auerſio ſit formalis ratio in peccato, negandum eſt : imò ſufficit illa inordinabilitas actus imperati, quæ poſſet dici auerſio tertio modo dicta. Quod etiam additur ibi de libidine, ſi libido intelligatur eſſe improba voluntas, hoc eſt, immoderatum *velle*, libido non eſt formaliter in omni peccato, ſed vel formaliter, vel cauſaliter concurrit ad peccatum. Si igitur libido, vel cupiditas debet eſſe conuertibile cum peccato : oportet extendere iſta non tantùm ad actum interiorem voluntatis immoderatum, ſed etiam ad actum imperatum.

Ad arg. poſtum n. 13.

Tertia tãtum auerſio poteſt eſſe in actu externo.

An libido ſit in actu externo.

19.

COMMENTARIVS.

22. 1 *ET hinc patet quòd non ſolùm diſtinctio vitiorum, philoſophicè loquendo*, quæ vitia formaliter priuatiuè opponuntur bonitatibus moralibus traditis *à Philoſopho, ſed & patet diſtinctio peccatorũ, Theologicè loquẽdo*, nec dicũtur tantùm diſtingui per diſtinctionẽ conuerſionis, ſcilicet per aliam & aliam conuerſionẽ ad creaturam, vt aliqui dicunt, quia illa nec per ſe conſtituit, nec etiam diſtinguit peccatum vt peccatum ; ſed talis diſtinctio accipitur ſecundùm rationem propriam huius priuationis, quæ eſt formalis ratio diſtinguendi vnam malitiam ab alia priuatiuè, ſicut & bonitas oppoſita eſt ratio diſtinguendi poſitiuè, & hoc magis patet à Doctore in ſecundo, diſt. 34. *Apparet ergo quomodo vnum peccatum eſt grauius alio peccato*, quia actus eo modo, quo debet habere bonitatem maiorem, ſiue in ſpecie, eodem modo, ſi caret tali bonitate maiori debita, ille actus eſt peior priuatiuè, & ſi habeat conditionem aliquam poſitiuam repugnantem illi bonitati, tunc eſt peior contrarie. Apparet etiam quomodo peccata poſſunt continuari in infinitum in damnatis, nec tamen natura eorum, nec habilitas aliqua corrumpitur, & hoc clarè oſtenſum eſt in ſecundo, diſt. 34. vide ibi.

Quomodo vnum peccatum eſt grauius alio ?

m *Quid ergo adimit peccatum additum peccato ?* Dico vt dicit Doctor in ſecundo, diſt. 34. quòd formaliter adimit iuſtitiam actualem, cui formaliter opponitur, non quòd adimat illam, ſic quòd priùs infuerit, ſed quæ deberet ineſſe, vt ibi prolixè expoſitum eſt.

n *Ad*

n *Ad aliud de auersione.* Dicit Doctor quòd auersio ab vltimo fine potest intelligi vel quòd sit actualis auersio, qualis est nolitio finis, siue odium Dei, & dicitur auersio formalis, quia sicut amor Dei immediatè, & formaliter conuertit ad Deum, sic odium Dei immediatè auertit à Deo, si tamen tale odium sit possibile. De quo vide Doctorem *in 2. dist. 9. q. 1. & d. 43.* Loquendo de tali auersione, patet quòd est tantùm actus voluntatis immediatè ab ipsa elicitus.

Auersio multiplex.

o *Alio modo potest intelligi auersio* mediatè, siue virtualis, *quæ potest poni acceptatio aliqua voluntatis*, &c. & quomodo hæc auersio dicatur virtualis, vide *in 2. d. 35.* & isto etiã modo intelligẽdo auersionẽ, auersio est actus solius voluntatis.

p *Tertio modo largiùs potest dici auersio*, &c. & hoc tertio modo auersio potest esse actus alterius potentiæ imperatus à voluntate, vt actus fornicandi, qui imperatur à voluntate contra præceptum Dei, qui præcipit non fornicari. Et de huiusmodi materia, scilicet conuersionis, & auersionis, vide prolixè Doctorem *in 2. d. 35.* & quomodo specialiter potest esse peccatum in actibus aliarum potentiarum, vide in 2. dist. 42.

SCHOLIVM.

Supposita distinctione imputabilitatis, quam suprà explicuit n. 10. dicit actum externum imperatũ esse propriè imputabilem accepto imputabili generaliter pro eo, quod est simpliciter in potestate voluntatis, licèt mediatè; mediante scilicet actu volendi. Instantiam verò cõtra hoc, adducit ad oppositum: nam ex eo quòd actus externus non sit imputabilis, nisi mediante actu interno volendi, benè sequitur, quòd sit alia imputabilitas illius, & alia huius, cùm nihil possit esse mediũ respectu sui ipsius. Præterea sunt ibi diuersa fundamenta, & consequenter diuersi respectus, esto terminus sit idẽ. Respondendo tandẽ ad argumentũ principale positũ n. 1. distinguit triplicẽ acceptionẽ voluntarij, & dicit actũ externum esse voluntariũ tertio modo, nimirũ quia est in potestate voluntatis, & litera est clara. Vide Doct. in 2. d. 32. n. 14. & in 4 d. 14. q. 1. n. 12.

20. DE secundo in isto articulo, scil. de imputabilitate, patet ex distinctione posita in secundo articulo, si strictè accipiendo, solùm illud dicatur imputabile, quod est mediatè in potestate voluntatis; patet quòd solum *velle*, vel *nolle* est imputabile

Si autem imputabile generaliter dicatur illud, quod est simpliciter in potestate voluntatis: sic actus imperatus propriè est imputabilis: quia etsi non sit immediatè in potestate voluntatis: est tamen mediante actu volendi, qui actus non solùm secundùm se est in potestate voluntatis; sed etiã vt principium actus exterioris: quia voluntas potest per interiorẽ ponere illũ exteriorem. Exemplũ, seruus ex præcepto domini occidit, illa occisio imputatur domino, quia in potestate sua erat actus serui, licèt mediatè. *Actus imperatus verè imputabilis.*

Et si arguitur, sicut priùs, quòd ille non est imputabilis nisi mediante isto.

Respondeo, ex hoc sequitur propositum, quòd illius & istius est alia imputabilitas: idem enim non est medium, nec ratio mediandi respectu suiipsius, & potest idem declarari, sicut prius de propria bonitate: quia quãquã ternarius sit idẽ tamẽ in diuersis fũdamẽtis sũt diuersi respectus ad eũdẽ terminũ; actus ille, & iste sunt diuersa fũdamẽta: igitur licèt imputabilitas cõueniat istis in ordine ad eãdẽ volũtatẽ tamẽ illa erit alia sicut est alia causabilitas, vel aliud subiacere potestati causę, licèt causa sit eadem. *Imputabilitas alia interni, alia externi actus.*

21. Ad primum argumentum principale, voluntarium potest dici illud, quod est subiectiuè in voluntate, vel illud, quod est volitũ à voluntate; vel illud, quod est imperatũ à voluntate. Primũ non facit completè, quòd aliquid sit voluntariũ: quia habitus potest esse in voluntate, & tamen non voluntariè voluntas habet illum, quia tristitia est in voluntate subiectiuè. Secundum dicitur voluntarium participatiuè: quia acceptatio eius, vt obiecti, est voluntaria: ipsum enim magis diceretur volitum, quàm voluntarium, voluntarium enim propriè dicitur, quod est in potestate voluntatis, & sic dicitur tertio modo: & sic actus exterior est voluntarius, sicut actus interior simpliciter, non tamen est æquè primò, sed illo præsupposito. *Ad arg. in initio. Voluntarium, tripliciter sumitur.*

Ad probationem minoris dico, quòd licèt actus exterior separatus ab actu interiori, hoc est sine illo positus in *esse*, non sit voluntarius, & hoc, quia effectus remotior non dicitur voluntarius nisi ponatur in *esse* per actum interiorem, qui est effectus propinquior; tamen quando actus exterior coniungitur cum interiori, & ex illo procedit, tunc ille exterior, vt distinctus, habet rationem voluntarij, & distinctam, quia voluntarij mediatè; actus autem interior non sic est voluntarius, sed immediatè.

QVÆSTIO XIX.

Vtrùm in Christo vnitas naturæ humanæ ad Verbum sit sola dependentia naturæ assumptæ ad personam Verbi.

Alen. 3. *p. q.* 2. D. Th. 3. *p. q.* 2. *ar.* 3. *& in* 3. *d.* 2. *q.* 1. *vbi* Scot. *q.* 1. Bon. *ar.* 1. *q.* 1 Ric. *ar.* 1. *q.* 1. Ægid. *q.* 1. Durand. *q.* 1. Suar. 3. *p. tom.* 1. *disp.* 3. *sect.* 1.

1. ONsequenter quæritur de dependentia naturæ assumptæ ad Verbum: Vtrùm in Christo vnitas naturæ humanæ ad Verbum sit sola dependentia naturæ assũptæ

ad

Argum. ad perſonam Verbi. Arguitur quòd non. Talis eſt ibi vnitas, quæ ſufficit ad verificandum prædicationem naturæ de perſona, iuxta illud primo de Trin. *Talis fuit illa vnio, quæ Deum faceret hominem: & hominem Deum.* Nunc autem ſola dependentia non videtur ad hoc ſufficere: quia dependens nõ prædicatur ſemper de illo, à quo dependet: quod patet in propoſito: natura enim aſſumpta dependet à Patre, nõ tamen Pater eſt homo, igitur eſt ibi aliqua alia vnitas, quàm dependentia naturæ humanæ ad Verbũ. Cõtrà, diſcurrẽdo per omnes modos vnitatis, nõ videtur poſſe ibi alia vnitas inueniri.

Ratio op. Hic tria ſunt videnda. Primò qui modus vnitatis ſit hîc ponendus; ſecundò inquiretur qualis ipſa vnitas ſit poſſibilis, quantùm eſt ex parte perſonæ aſſumentis. Tertiò, qualiter eſt poſſibilis quantùm ex parte naturæ aſſumptæ.

SCHOLIVM.

Primò oſtendit dari ordinem dependentiæ naturæ humanæ ad Verbum; tum quia hæc vnio non eſt informationis, nec aggregationis: tum, quia non eſt relatio mutua, vel æquiparantiæ; ergo dependentiæ. Secundò, ſuppoſito quòd iuxta fidem ſolus filius ſit incarnatus, infert tria: Primum, illam dependentiam non eſſe cauſati ad cauſam. Secundum, rationẽ terminandi non eſſe communem tribus. Tertium, eſſe proprietatem perſonalem. De his vide Doct. 3. diſt. 1. q. 1. n. 3.

Vide in Enchirid. c. 33. *Caro* pro homine ſumitur.

DE primo [a] creditum eſt naturam humanam perſonaliter eſſe vnitam Verbo Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt*: vbi *caro* ſecundùm Auguſtinum pro homine ponitur, & hoc expreſsè habetur in Symbolis diuerſis. A.

Ex iſto infertur hæc concluſio, quòd ibi eſt ordo, ſiue dependentia naturæ humanæ ad Verbum. Conſequentia probatur, quia omnis vnio, vel eſt per informationem, vel per aggregationem, vel eſt vnio ordinis, & ne ſit altercatio de perfectionibus eſſentialibus: vel de proprietatibus notionalibus, vel aliis, quæ dicuntur vnita in Deo, intelligo de vnione, quæ eſt realiter diſtinctorum: hîc autẽ non poteſt poni vnio per informationem, quia Verbum non eſt potentiale, nec informabile, nec actus informans naturam humanam; nec eſt hîc tantùm vnio per aggregationem, quia ſic Verbum habet vnionem ad naturam meam: vel Pater ad naturam aſſumptam, & generaliter quodcunque diſtinctum ad aliud ſimpliciter diſtinctum: nec illa vnio aggregationis, vt patet, ſufficit ad vnitatem perſonæ.

Quid eſt ordo. Reſtat igitur tertia vnio [b] ſcilicet ordinis. Ordo autem eſt poſterioris ad prius. Patet autem, quòd Verbum non habet rationem poſterioris reſpectu naturæ, igitur è conuerſo, natura habet per ſe ordinem poſterioris reſpectu Verbi, & ita dependentiam. Probatur etiam conſequentia: [c] quia vnio naturæ ad Verbum importat relationem realem, non ex parte Verbi: igitur in natura aſſumpta tantùm: omnis autem relatio realis, non mutua, nec æquiparantiæ, vel eſt quædam dependentia, vel requirit dependentiam relati ad illud, ad quod refertur.

d Vlteriùs qualis ſit illa dependentia naturæ ad Verbum, concluditur ex quodam credito, iſto, ſcilic. quòd ſolus Filius eſt incarnatus; ex quo ſequitur, quòd natura illa non eſt vnita cuilibet perſonæ in Trinitate, ſed ſoli Filio; ex quo ſequuntur tria.

Dependentia ad Verbum non eſt cauſati ad cauſam. Primum, quòd iſta dependentia non eſt propria cauſati ad cauſam, quia ſecundùm Auguſtinum 5. de Tri. 14. *Ad creaturam Pater, & Filius, & Spiritus S. ſunt vnũ principium.*

Ratio terminandi nõ communis. Secundum verò eſt, quòd ratio formalis terminandi iſtam dependentiam non eſt aliquid commune tribus perſonis: quia in quocunque eſt illud quod eſt formalis ratio terminandi aliquam dependentiam, & hoc priùs naturaliter, quàm dependentia ſit terminata, ad ipſum dependet dependens: ſi igitur ratio terminandi eſſet communis tribus perſonis, tota Trinitas terminaret, quod falſum eſt.

Var. lib. 3. q. 1. Hîc dicitur, [e] quòd licèt ſit aliquid cõmune toti Trinitati, tamen alio modo eſt in vna perſona, quã in alia, & pro tãto poſſet eſſe in vna ratio terminãdi, licèt nõ in alia. 3.

Contra hoc, in habendo illud, quod eſt commune tribus perſonis, non eſt aliqua diſtinctio, niſi pertinens ad originem: puta quòd prima perſona habet illud à nullo: Secunda ab vno: Tertia à duobus: Sed iſta differentia non facit, quòd vna perſona terminet dependentiam naturæ, & non alia: quia illa differentia eſſet omnino eadem, etiamſi nulla perſona fuiſſet incarnata, ſiue quælibet, ſiue quæcunque ſola perſona: puta ſi Pater ſolus fuiſſet incarnatus. [f]

Ratio terminãdi eſt perſonalitas Verbi. Tertium ſequitur ex iſto [g] ſcil. quòd ratio formalis terminandi iſtã dependentiam naturæ eſt entitas perſonalis perſonæ Verbi. Hoc probatur, quia realis vnionis eſt aliqua entitas realis, formalis terminus, ſiue ratio terminãdi: quæcũque autẽ entitas, generaliſſimè loquẽdo de entitate, vel eſt entitas eſsẽtialis, ſiue naturę vel eſt entitas hypoſtatica

poſtatica,ſiue perſonalis,quando eſt in natura intellectuali,de qua loquimur.Probatū eſt autem , quòd ratio terminandi iſtam dependentiam non eſt entitas naturæ , ſiue eſſentiæ in Deo:Igitur erit hypoſtatica;& breuiter iſta dependẽtia non eſt ad aliquid cõmunicabile,vt per ſe terminum,vel per ſe rationem terminandi,ſed eſt ad aliquid incommunicabile,ſiue incommunicabiliter ſubſiſtens,vt tale,ſicut eſt naturæ dependẽtis,vt cõmunicabilis,vel communicatæ:ſic patet primum,ſcilicet quòd vnitas, ſiue vnio naturæ humanæ ad Verbum eſt quædã dependentia, vel conſiſtit in dependentia tali,ſcilicet naturæ,vt communicabilis ad aliquod ſubſiſtens incommunicabile.

Contrà :[h] vnio eiuſdem rationis poſſet eſſe ad perſonam Patris : ergo haberet terminum formalem eiuſdem rationis : ſed entitas hypoſtatica eſt alterius rationis in perſonis : igitur, &c.

Reſpondeo [i]:diceretur ad hoc,ſicut diceretur de communitate eius,quod eſt perſona in Diuinis : quia ſi ponatur alia communitas realis perſonæ ad tres perſonas, poſſet concedi communis ratio terminandi eadem,non tamen propria.

COMMENTARIVS.

1. a Icèt hæc quæſtio ſit pertractata *in 3.diſt.1. q.1.*tamen pro clariori intelligentia,adhuc hanc quæſtionem ordinatè exponam. De primo ergo articulo, in quo Doctor oſtendit quòd vnio naturæ humanæ,qua ſcilicet natura humana realiter vnitur Verbo, ſiue quæ vnio terminatur ad Verbum in vnitate perſonæ, eſt tantùm relatio & dependentia ,qua natura humana dicitur formaliter dependere ad Verbum, vt ad ſuppoſitum terminans talem vnionẽ,ac per hoc ſuppoſitans, ſiue ſuſtentans humanã naturam in vnitate ſuppoſiti. Dicit ergo quòd naturam humanam perſonaliter eſſe vnitam Verbo,eſt tantùm creditum, vt patet Io.1. *Verbum caro factum eſt* , vbi ſecundùm Auguſtinum *caro* ponitur pro homine , & eſt ſenſus , quia natura de nouo eſt vnita Verbo in vnitate ſuppoſiti, ſequitur quòd Verbum factum ſit homo. Ex hoc ergo , quòd natura humana eſt ſic vnita Verbo , infertur quòd ibi eſt ordo naturæ humanæ ad Verbũ;quia *omnis vnio vel eſt per informationem* , vt patet in compoſito per ſe, vbi forma ſubſtantialis per ſe vnitur materiæ,informando illam, ſimiliter patet in cõpoſito per accidens , vbi forma accidentalis vnitur ſubiecto,informando illud;*vel eſt vnio per aggregationem*,ſicut in aceruo lapidum, vbi plura ſunt vnita,inter quæ nec eſt aliqua informatio,nec aliquis ordo,nec aliqua dependentia,& hæc eſt minima vnitas,vt patet in 1.d.2.p.2.q.1. *Vel eſt vnio ordinis*,ſcilicet prioris ad poſterius , vel ècontra, quia vbicunque eſt ordo , ibi eſt prius & poſterius , & relatio ordinis poteſt multipliciter accipi,vt expoſui ſuper *3.d.1.q.1.a.2.* Et addit Doctor *& ne*,inquit,*ſit altercatio de perfectionibus vel eſſentialibus*,puta de atttributis diuinis, *vel de proprietatibus notionalibus*,&c. & quomodo dicãtur vnita,vide in 1.d.5.q.1. Intelligit ergo de vnione, quæ eſt inter realiter diſtincta. Ad propoſitum applicando , dicit quòd vnio naturæ humanæ ad Verbum non eſt per informationem ; patet,quia ſi natura humana informaret Verbum,tunc Verbum eſſet perfectibile à natura humana , & ſic eſſet in potentia receptiua ad aliquam formam, quòd eſt impoſſibile, cũ omnis imperfectio formaliter repugnet Verbo:nec ſimiliter Verbũ eſt actus,ſiue forma informans naturam humanam, quia tunc ex Verbo,& natura humana fieret aliquod tertium cõpoſitum,& ſic Verbum haberet rationem partis reſpectu talis compoſiti , & eſſe partem repugnat infinito,vt probat Doctor *in 1. d.8. qu. 2.* Et ſimiliter Verbum diceretur perfici perfectione compoſiti , quia omnis pars vt pars alicuius totius,participat perfectionem illius totius,vt patet à Doctore in pluribus locis. Sequeretur etiam quòd natura humana , & diuina eſſent ibi confuſæ,vt patet *in 3.diſt.1.& 11.*

Ioannis 1. Vide in Enchirid.c.33.

Relatio ordinis poteſt multipliciter accipi.

Vnio naturæ humanæ ad Verbum non eſt per informationem.

b *Reſtat igitur tertia vnio*,&c. & hoc ſtrictè loquendo de ordine, quia communiter loquendo, eſt etiam ordo prioris ad poſterius, vt patet *in 1. d.30.* Sed in propoſito accipit ordinem , vt dicit relationem poſterioris ad prius:*patet autem quòd Verbum non habet rationem poſterioris reſpectu naturæ*,cùm ſit neceſſariò æternum. Sequitur ergo , cùm talis vnio naturæ ad Verbum dicat per ſe relationem ordinis, quòd natura aſſumpta habet per ſe ordinem poſterioris ad Verbum vt ad prius , & ita dependentiam , ita quòd talis vnio ordinis naturæ ad Verbum eſt tantùm vnio dependentiæ,qua natura humana dependet ad Verbum, quia omnis relatio per ſe ordinis poſterioris ad prius eſt relatio dependentiæ.

2. *Quid ſit ordo.*

c *Probatur etiã conſequentia*, ſcilicet quòd vnio naturæ humanæ ad Verbum ſit dependentia,ſiue relatio dependentiæ,quia *omnis relatio realis non mutua*,&c. & dicit *non mutua*,quia relatio cauſæ ad cauſatum eſt mutua , & illa non dicit dependentiam aliquam in cauſa, licèt relatio cauſati ad cauſam dicit dependentiam in cauſato : & dicit *nec æquiparantiæ*,qualis eſt relatio æqualitatis,vel ſimilitudinis , quia non ſemper relatio huius ſimilitudinis notat dependentiam vnius ad aliud, vt patet de duobus albis perfectiſſimis , vt dicit Doctor *in 1.q.30.contra Henricum.* communiter ergo *omnis relatio realis non mutua,nec æquiparantiæ,vel eſt quædam dependentia* realis , qualis eſt in propoſito ſcilicet vnio naturæ humanæ, quæ realiter eſt relatio dependentiæ, *vel requirit dependentiam relati ad illud , ad quod refertur*; ſic relatio creaturæ ad Deum, quæ requirit creaturam realiter dependere ad Deum, ad quem refertur mediante relatione dependentiæ. Cùm ergo vnio naturæ humanæ ad Verbum ſit relatio realis, patet quia aliter non fuiſſet realiter vnita Verbo, vt patet *in 3. d. 1.* nec eſt relatio mutua; patet,quia Verbum non refertur realiter ad naturã, cùm non ſit aliqua relatio realis Dei ad creaturam, vt probat Doctor *in 1. d. 30.* nec eſt propriæ æquiparantiæ , quia relatio æquiparantiæ propriè ſumpta ſemper eſt mutua , vt patet de æqualitate,ſimilitudine,& huiuſmodi:ergo relatio realis ſcilicèt dependẽtiæ,quia talis vnio eſt verè cauſata à tota Trinitate,vt patet *in 3.d.1.*& nõ eſt inconueniens relationẽ realem extrinſecus aduenientẽ poſſe immediatè cauſari,vt ibi patet.Talis

In Deo ſi eſt relatio eſt rationis.

vnio vt cauſata, quæ eſt quædã dependentia realis, includit per realem idẽtitatem aliam relationem dependentiæ formaliter terminatã ad Deũ: & hoc modo vnio vt cauſata dicitur formaliter quædam dependẽtia. Sed talis vnio, vt comparatur ad Verbum, ſuſtentificans naturam humanã, tunc propriè non dicitur dependentia ad Verbum, ita quòd ipſa dicatur dependere ad Verbũ, vt ad ſuppoſitum ſuſtentans ipſam: ſed requirit naturam humanam dependere ad Verbum, vt ad ſuſtentans ipſam: patet ergo quomodo vnio naturæ humanæ eſt relatio realis dependentiæ.

3. d *Vlterius, qualis ſit illa dependentia naturæ,* &c. Nunc Doctor declarat quæ dependentia ſit talis vnio: & breuiter dicit quòd non eſt dependentia cauſati ad cauſam, ita quòd cùm dicitur natura humana vnitur Verbo in vnitate ſuppoſiti, non notatur naturam humanam dependere ad Verbũ vt cauſatũ ad cauſam, quia vt ſic tã natura humana, quàm vnio ſunt cauſata ad totam Trinitatem.

Secundum declarandum in iſto articulo eſt, quòd ratio formalis terminandi iſtam dependentiam non eſt aliquid commune tribus perſonis, quia tunc tota Trinitas terminaret iſtam vnionem, & ſic natura humana ſimul fuiſſet aſſumpta à tribus, quod eſt falſum.

Opinio Varronis. e *Hic dicitur.* Hic recitat opinionem Varronis, *lib. 3. qu. 1.* quam hîc improbat, ſed prolixiùs in tertio, diſt. 1. quæſt. 1.

Contra hoc inſtat Doctor quia *in habendo illud, quod eſt commune tribus perſonis,* &c.

f Sequitur, *Sine ſolus Pater fuiſſet incarnatus,* patet, quia ſemper Pater haberet illud commune à ſe, & Filius à Patre, & Spiritus ſanctus à Patre, & Filio. Et præterea talis differentia eſſet tantùm rationis, vt patet, ſed relatio rationis non eſt ratio formalis terminandi realem dependentiam patet à Doctore in tertio, diſt. 1.

g Vltimò dicit Doctor quòd *ratio formalis terminandi iſtam dependentiam naturæ eſt entitas perſonalis perſonæ Verbi,* ſiue proprietas perſonalis, & hoc probat Doctor quia ratio formalis terminandi iſtam dependentiam realem eſt aliqua entitas realis, vt patet, & non eſt aliqua entitas cõmunis tribus perſonis, quia tunc tres perſonæ ſimul terminarent; ergo eſt aliqua entitas propria perſonæ Verbi, ſi Verbum terminat, vel propria perſona Patris, ſi Pater terminaret, ſed talis entitas propria Verbi eſt tantùm proprietas perſonalis, puta filiatio, ſi Verbũ conſtituatur in *eſſe* perſonali per relationem, vel ſi per abſolutum, de quo in primo, *diſt.* 26. tale abſolutum conſtituens perſonam Verbi eſſet ratio terminandi. Et nota vnam rationem, quam facit Doctor *in 3. diſt. 1. q. 1.* probando quòd ſola proprietas perſonalis ſit ratio formalis terminandi talem vnionem.

h *Contrà.* Hîc Doctor intendit inferre quòd ſi proprietas perſonalis eſſet ratio formalis terminandi iſtam vnionem, quòd tunc proprietas perſonalis Patris, & proprietas Filij eſſent eiuſdem rationis, cuius oppoſitum probatum eſt *in 1. d. 7. & diſt. 13.* Quòd autem ſequatur, patet, quia vnio naturæ humanæ ad Patrem eſſet eiuſdem rationis cum vnione naturæ humanæ ad Verbum; ergo & termini eſſent eiuſdem rationis, & per conſequens rationes formales terminandi, quia vnio non eſſet eiuſdem rationis, niſi etiam ratio formalis terminandi eſſet eiuſdem rationis. 4.

i Dicit Doctor quòd *diceretur ad hoc argumentum,* &c. Vult dicere, quòd ſi ab vltimis conſtitutiuis perſonarũ poſſet immediatè abſtrahi aliqua realitas realiter communis illis, tunc ratio formalis terminandi iſtam dependentiam eſſet communis tribus, tamen vna perſona non terminaret, niſi per rationem formalem propriam ſibi; ſed perſonæ diuinæ, ſiue proprietates perſonales non conueniunt in aliqua realitate communi contrahibili, licèt in aliquo conceptu abſtracto ab illis, vt patet *in 1. diſt. 26.* & ideò tales proprietates non ſunt eiuſdem rationis, ita quòd conueniant in aliqua realitate communi, imò vt ſic, ſunt ſimpliciter, & primò diuerſa, vt patet *in 1. d. 7. 13. & 26.* non ſunt tamen primò diuerſa in aliquo concepto communi abſtracto per intellectum, vt patet *in 1. d. 26.* & vide quæ notaui ſuper primo, *d. 23. & 25.* & hoc modo non poneretur talis cõceptus cõmunis ratio formalis terminãdi cũ ratio formalis terminãdi talẽ dependentiã ſit entitas realis, vt ſuprà patuit, & talis cõceptus cõmunis non eſt in ſe entitas realis, ſed benè primo modo poſſet poni ratio formalis terminandi cõmunis, ſed nõ eſſet ratio formalis terminandi alicui perſonæ, niſi vt facta ſibi propria, ſicut natura humana eſt ratio formalis generandi ſibi ſimile, quæ eſt cõmunis omnibus indiuiduis hominis, & tamẽ Socrati nõ eſſet ratio formalis generãdi ſibi ſimile, niſi vt facta propria Socrati, puta per hæceitatem contrahẽtem talem naturam ad Socratem; ſic ſimiliter ſi eſſet talis realitas communis tribus perſonis, id eſt, tribus proprietatibus perſonalibus, illa eſſet ratio formalis terminandi talem dependentiam communis illis tribus, ſed nõ eſſet ratio formalis terminandi Verbo diuino, niſi vt facta ſibi propria per aliquid contrahens ipſã ad Verbum, licèt hoc ſit impoſſibile, quia hoc eſſet imperfectionis in Verbo diuino, nam quicquid eſt in Diuinis ex natura rei, eſt ſimpliciter in vltima actualitate, ita quòd nullo modo eſt contrahibile, ſiue determinabile, vt patet *in primo, diſt. 2. p. 2. q. 1. & d. 5. quæſt. 2.*

SCHOLIVM.

Non repugnat perſonæ diuinæ terminare dependentiam naturæ creatæ, nec quà perſona, neque quà diuina, neque quà hæc. Ratio eſt, quia independenti non repugnat terminare dependentiam; de quo agit Doct. 3. d. 1. q. 1. num. 4. vbi reijcit rationes D. Thomæ, & Henrici ad hoc. Obijcit quatuor pulchras inſtantias.

de hoc 3. d. 1. q. 1. n. 4. k DE ſecundo articulo principali videndum eſt, quomodo ſit poſſibile ex parte termini, quomodo ſcilicet hoc ſubſiſtens incõmunicabile, vt tale, poteſt terminare dependentiã: hoc autẽ poteſt aliqualiter declarari ſic. Si repugnaret ſibi dependentiã terminare, aut illa repugnãtia eſſet per hoc, quòd eſt illud ſubſiſtẽs ſiue perſona: aut per hoc quòd eſt perſona diuina: aut per hoc, quòd eſt hæc perſona, quæ ſcil. ſola ponitur terminare dependentiã: ſed propter nullũ iſtorũ repugnat iſti perſonæ. 4.

Quod

Quod probatur dupliciter. Primò ſic: Independenti non repugnat terminare dependentiam, etſi habeat propriam independentiam non repugnat ſibi eſſe terminum proprium dependentiæ. Nunc autem Verbum, quantùm ad entitatem ſuam, etiam perſonalem, eſt independens, & hoc independentia ſibi propria. Igitur nullo iſtorum trium modorum repugnat ſibi terminare dependentiam. Probatio minoris: cui formaliter repugnat omnis imperfectio; ei formaliter repugnat omnis dependentia; & quod eſt formalis ratio repugnantiæ reſpectu vnius, & reſpectu alterius. Hoc patet; quia dependentia vel eſt formaliter imperfectio, vel omnino habet neceſſariò imperfectionem annexam: nunc autem Filio ratione proprietatis hypoſtaticæ repugnat formaliter omnis imperfectio: ita quod iſta proprietas eſt ipſi Filio formalis ratio repugnantiæ: nihil enim ponitur in Diuinis ex natura rei, quin ſibi præciſiſſimè conſiderato, repugnet quæcunque imperfectio: alioquin præciſè quantùm eſt de ſe poſſibile eſſet ſibi aliquam imperfectionem competere: & ita poſito, quòd illa imperfectio competeret, adhuc ipſa poſſet manere ipſa; & ſi ipſamet manet, eſt intrinſeca Deo: igitur poſſibile eſſet aliquam imperfectionem eſſe intrinſecam Deo: quod eſt impoſſibile.

Independenti non repugnat terminare dependentiam.

Repugnat omnis imperfectio cuicunque in Deo.

5. Contra iſtam rationem [5] obiicitur; primò contra maiorem: quia ſi independentia concluderet poſſe terminare dependentiam: igitur independentia talis concluderet poſſe terminare talem dependentiam: conſequens eſt falſum: ſicut patet in multis. Primò in ſubſtantia, & accidente: quia omnis ſubſtantia eſt indepedens independentia accidentis ad ſubiectum: & tamen non omnis ſubſtantia poteſt terminare dependentiam accidentis cuiuſcunque ad ſubiectum: ſicut lapis non poteſt terminare dependentiam ſapientiæ. Conſimiliter patet de dependẽtia totius ad partes: quia multa ſunt, quibus repugnat dependere tali dependentia, quæ eſt totius ad partes, nec tamen poſſunt terminare talem dependentiam, ſicut eſt quodcunque ſimplex, quod non eſt totum, nec pars. Patet etiam de independentia cauſati ad cauſam, quia Angelus eſt independens à quocunque cauſato, vt à cauſa: non tamen poteſt terminare quodcunque cauſatum.

Apparet etiam communiſſimè de proprietate, de qua eſt propoſitum, quia proprietas perſonalis, cùm ſit omnino independens, ſecundùm hoc poſſet terminare omnem dependentiam creaturæ ad Deum, vt cauſati ad cauſam, & hoc ſecundùm quamcunque rationem cauſalitatis, quod eſt manifeſtè falſum: quia proprietas in perſona non eſt formalis ratio cauſandi, ſed aliquid commune tribus, vt dictum eſt ſupra per Auguſtinum.

3. *Prin.* 15.

Reſpondetur igitur ad maiorem [1] quòd licèt independenti, ratione ſuæ independentiæ, non repugnat, quod ipſum terminet dependentiã alterius: tamen independẽtia non ſufficit ad hoc, vt ſibi conueniat terminare: ſed oportet quòd habeat prioritatem, vel primitatem eſſentialem reſpectu illius, quod dependet ad ipſum: quia dependentia eſt poſterioris eſſentialiter ad prius eſſentialiter: oportet etiam quòd habeat perfectionem aliquam, reſpectu cuius dependens ſit imperfectum: & ad propoſitum entitas hypoſtatica non habet prioritatem eſſentialem reſpectu creaturæ: quia ordo eſſentialis eſt per ſe inter eſſentias, diſtinguendo eſſentias contra entitatem hypoſtaticam. Formæ enim, id eſt, quiditates rerum ſe habent ſicut numeri: entitas etiam hypoſtatica non eſt ſimpliciter perfecta, vel ſimpliciter perfectio, prout dictum eſt in quæſtione de hoc mota. Per idem negaretur minor, quia ſi aliquid eſſet ratio repugnantiæ reſpectu cuiuſcunque imperfectionis ipſum eſſet perfectio ſimpliciter. Si igitur entitas hypoſtatica non eſt perfectio ſimpliciter, ſequitur quod ipſa non eſt formalis ratio repugnandi omni imperfectioni, & per conſequens nec per ipſam habet perſona formaliter propriam independentiam.

Independentia ſola non ſufficit ad terminãdam dependentiã alterius.

8. *Met. tex.* 10.

Quæſt. 5.

COMMENTARIVS.

5. *Opin. Scoti.*

[1] *DE ſecundo articulo principali videndum eſt, quomodo ſit poſſibile ex parte termini,* id eſt, *quomodo hoc ſubſiſtens incommunicabile,* ſcilicet Verbum diuinum, *vt tale poteſt terminare dependentiam,* & arguit ſic; non repugnat Verbo diuino poſſe terminate talem dependentiam; ergo poteſt ſimpliciter terminare. Patet conſequentia, quia ſicut repugnantia dicit incompoſſibilitatem, ita non repugnantia dicit poſſibilitatem. Probatur antecedens, quia ſi terminare dependentiam talem ſibi repugnaret, aut hoc eſſet, quia verbum eſt ſubſiſtens, ſiue perſona, abſolutè loquendo; aut quia eſt perſona diuina; aut quia eſt hæc perſona, id eſt, aut repugnat perſonæ, inquantùm perſona, aut inquantùm diuina, aut inquantùm hæc perſona: non videtur aliud membrum dandum, propter quod repugnet Verbo poſſe terminare talem dependentiam; ſed pro

propter nullum iſtorum repugnat Verbo diuino, & arguit ſic : *In dependenti non repugnat terminare dependentiam*, &c. *ſed Verbum quantum ad entitatem ſuam etiam perſonalem, eſt independens, & hoc independentia ſibi propria*, loquendo de independentia, quæ ſibi conuenit ratione entitatis perſonalis, quæ entitas eſt propria verbo. Probatur iſta minor, quia *cui formaliter repugnat omnis imperfectio, ei formaliter repugnat omnis dependentia, & quod eſt formalis ratio repugnantiæ reſpectu vnius*, id eſt, omnis imperfectionis, *eſt etiam reſpectu alterius*, ſcilicet omnis dependentiæ, & è contra ſcilicet quòd eſt formalis ratio repugnantiæ reſpectu omnis dependentiæ, erit etiam reſpectu omnis imperfectionis, quia omne dependens neceſſariò includit imperfectionem, quia limitationem, & omne imperfectum includit neceſſariò aliquam dependentiam. Sed Verbo diuino ratione proprietatis perſonalis repugnat formaliter omnis imperfectio, quia nihil ponitur in diuinis ex natura rei, quin ſibi præciſiſſimè conſiderato repugnet omnis imperfectio, quia ſi ſibi non repugnet, ergo aliqua imperfectio poſſit ſibi competere, & poſita, per poſſibile, tali imperfectione in proprietate perſonali, adhuc talis proprietas perſonalis maneret in diuinis, quia eſt ibi neceſſe eſſe, & non maneret niſi vt intrinſeca Deo, ſcilicet per realem identitatem, & per conſequens poſſibile eſſet aliquam imperfectionem eſſe intrinſecã Deo, quod eſt impoſſibile, quia enti infinito formaliter, ſimpliciter repugnat omnis imperfectio.

6. k *Contra iſtam rationem.* Doctor inſtat contra hanc rationem, vt magis declaretur, quam etiam rationem facit *in tertio, diſt.* 1. *quæſt.* 1. Et primò inſtat contra maiorem, probando quòd iſta non ſit vera ſcilicet *independenti non repugnat terminare dependentiam*, & arguit ſic : Si independenti non repugnat poſſe terminare dependentiam, igitur tali independenti poſſet conuenire poſſe terminare dependentiam talem, puta ſi eſt independens independentia oppoſita dependentiæ, puta accidentis ad ſubiectum; dicitur enim talis independentia, vt comparatur ad talem dependentiam ſibi oppoſitam.

l *Reſpondetur igitur ad maiorem.* Ex quò Doctor dedit multas inſtantias contra illam maiorem, hîc dicit non ſecundùm opinionem propriam, vt patebit, quòd illa maior non eſt ſimpliciter vera, quia ſola independentia non eſt ratio formalis terminandi dependentiam, *ſed oportet addere*, ſcilicet quòd ratio independentiæ *habeat realitatem, ſine primitatem eſſentialem reſpectu illius, quod dependet ad ipſam*; patet, quia dependentia poſterioris eſſentialiter ad prius eſſentialiter. Oportet etiam addere, quòd ratio formalis independentiæ habeat aliquam perfectionem reſpectu dependentis, quia ſicut dependens vt dependens, neceſſariò dicit imperfectionem reſpectu illius, ad quod dependet, ita terminans dependentiam dependentis neceſſariò dicit perfectionem reſpectu dependentis; & maior ſic intellecta videtur habere veritatem, aliter non.

Nota tamen, quòd hæc non eſt præciſa ratio veritatis illius maioris (vt infrà patebit) maiore iſto modo conceſſa, minor ſumpta videtur negãda, ſcilicet quòd proprietas perſonalis habeat prioritatem eſſentialem reſpectu creaturæ, & quòd dicat perfectionem reſpectu illius. De primo patet, quia ordo eſſentialis eſt per ſe inter eſſentias, diſtinguendo eſſentiam contra entitatem hypoſtaticam : & quòd tantùm inter eſſentias, ſcilicet ſpecificè diſtinctas ſit per ſe ordo eſſentialis, ſcilicet per ſe poſterioris eſſentialiter ad prius per ſe eſſentialiter, probatur per Philoſophum 8. *Metaph. tex. com.* 10. vbi vult, quòd formæ, id eſt, quiditates rerum ſe habeant, ſicut numeri, inter quas eſt proprie ordo eſſentialis. De ſecundo patet, quia entitas hypoſtatica non eſt ſimpliciter perfecta, vel ſimpliciter perfectio, prout dictum eſt ſuprà, *quæſt.* 5.

Nota.

SCHOLIVM.

Soluit obiectiones contra rationem concluſionis allatas; & earum vis ſtat in his propoſitionibus. Prima, independens tali dependentia, puta cauſati ad cauſam, vel accidentis ad ſubiectum, non ideò poteſt qualemcunque dependentiam terminare, alioquin Angelus cauſaret reliqua creata, & lapis ſubiectaret omne accidens. Secunda, independens tali dependentia, non ideò poteſt talem dependentiam cuiuſque dependentis terminare. Patet exemplis allatis. Tertia, independens tali dependentia poteſt alicuius dependentis talem dependentiam terminare, vel priorem, mediatè vel immediatè : ſic lapis alicuius accidentis dependentiam terminat, & Deus, licèt nequeat terminare dependentiam accidentis per modum ſubiecti, terminat eam mediatè, cauſando ſubiectum, quod eſt terminare dependentiam priorem. Quarta, independens ſimpliciter poteſt ſaltem alicuius dependentiam terminare, huiuſmodi eſt proprietas perſonalis in Deo, & ideò poteſt terminare dependentiam communicabilis ad ſuppoſitum. Per has clarè ſoluuntur quatuor inſtantiæ poſitæ, circa quas habet Doctor pulcherrimam doctrinam.

Diuiſio dependentiæ.

Ad terminandũ diuerſas dependentias formales, requirũtur diuerſæ rationes terminãdi, vel vna illimitata.

A D iſta m. Ad primum. Dependentia poteſt dupliciter diſtingui. Vno modo formaliter, ſiue quaſi ſpecie, ſecundùm rationem diſtinctam formalem dependentiæ : alio modo quaſi materialiter, ſecundùm diſtinctionem ipſorum dependentiũ & hoc dupliciter, vel in eodem ordine, vel in alio, & alio. Prima diſtinctio requirit in termino rationem formalem terminandi aliam, & aliam, vel eandem quaſi illimitatã, virtualiter ſcilicet, vel eminenter continentẽ tales rationes formales diſtinctas. Secũda diſtinctio n non requirit diſtinctionem niſi eorum quæ dependent : & quandoque iſta

6.

iſta diſtincta ſunt eiuſdem ordinis, quando, ſcilicet æquè immediatè, vel æquè mediatè dependent ad idem: quandoque ſunt alterius ordinis, quando ſcilicet vnum dependet mediatè, & aliud immediatè. Licèt igitur iſta propoſitio ſit falſa [o], *Independens tali dependentia poteſt qualemcunque dependentiam terminare*; & iſta etiam: *Independens dependentia tali poteſt dependentiam cuiuſcunque dependentis terminare*: tamen videtur iſta probabilis, quòd *independens tali dependentia poteſt alicuius dependentis talem dependentiam terminare, vel priorem, & hoc vel immediatè, vel ſaltem mediatè*: & iſta probabilior, *Simpliciter independens poteſt cuiuſcumque dependentis, vel ſaltem alicuius dependentis aliquam dependentiam terminare.* Et iſtarum duarum propoſitionum veritas appareret, ſi iſta eſſet nota, quòd quæcumque entitas quacumque alia, vel eſt per ſe prior, vel poſterior: & ita videtur poſſe haberi ex connexione entium, & vnitate eorum, ſiue vniuerſi, quæ vnitas eſt ordinis ſecundùm Philoſophum 12. *Metaph.* videretur enim illa entitas inconnexa cum aliis, quæ non haberet per ſe ordinem prioris, nec poſterioris. *Tex. 52.*

7. Quando igitur argitur, ſi independentia, &c. Vno modo poſſet negari conſequentia [p], quia ſi independens tali dependentia non poſſit terminare talem dependentiam, hoc eſt propter aliquid annexum ſuæ independentiæ, quæ eſt limitata, & ideò poteſt habere aliquam imperfectionem annexam. Sed hæc ratio non tenet de independente ſimpliciter: quia in tali ſaltem nulla eſt imperfectio. *Quare quælibet ſubſtantia non eſt capax cuiuſlibet accidentis.*

Aliter etiam deficit illa conſequentia [q]: quia non oportet quòd talis independentia concludat talem terminationem, niſi independentia ſimpliciter acciperetur in antecedente, ſic quòd independentia ſimpliciter, & omnimoda concluderet poſſe terminare omnem dependentiam: ſed hoc non fuit acceptum, ſed ſolummodò, quòd independens omnino poſſet aliquam dependentiam terminare: hoc enim ſufficit ad propoſitum: quia per viam diuiſionis, ſequitur cùm illud independens, de quo eſt ſermo ſcilicet perſona, vel entitas perſonalis, non poſſit terminare aliquam dependentiam, quæ eſt cauſati, vel menſurati, vel aliâ huiuſmodi: quòd poſſit terminare iſtam, quæ eſt naturæ, vt eſt communicabilis ad aliquid, vt incommunicabiliter exiſtens. *Independens ſimpliciter, terminare poteſt omnem dependens.*

Aliter poſſet concedi [r] conſequens ſecundùm intellectum priùs expoſitum, ſcilicet quòd independens tali dependentia, alicuius taliter dependentis, vel priori dependentia, dependentis poteſt dependentiam terminare. Per hoc patet ad illas inſtantias ibi poſitas.

8. Ad primam: quia ſubſtantia illa poteſt aliquam dependentiam alicuius accidentis terminare: puta illius, quod natum eſt ſibi conuenire: & eſto quòd eſſet aliqua ſubſtantia non ſuſceptiua alicuius accidentis: ſicut eſt natura diuina: illa tamen poteſt terminare aliquam dependentiam priorem, quàm ſit iſta: puta alicuius cauſati prioris ipſo accidente: & ſic mediatè terminat dependentiam ipſius accidentis.

Ad ſecundam, de toto, [s] & de partibus per idem: quia ſimplex, quod nec eſt totum, nec pars, non poteſt terminare dependentiam totius ad partes, ſed poteſt terminare dependentiam priorem, quàm ſit illa, quæ eſt totius ad partes. *Simplex poteſt terminare dependentiã priorem dependentia totius à partibus,*

Et ſi quæras quam dependentiam terminat Angelus reſpectu ignis, qui dependet à partibus ſuis?

Reſpondeo, illam dependentiam, quæ eſt minùs nobilis ad magis nobile in ordine eſſentiali naturarum. *ſic Angelus lapidis & menſtruati.*

Per idem ad tertiam: quia Angelus terminat dependentiam cuiuſcunque naturæ inferioris: & hoc mediatè vel immediatè; illam quidem, quæ eſt ſecundùm ordinem eſſentialem quiditatum: & illa eſt quodammodò prior dependentia illa, quæ eſt effectus à cauſa efficiente: imò hæc videtur omnino prima, & hæc poteſt aſſignari communiter conuenire cuilibet independenti reſpectu illius, reſpectu cuius dicitur independens.

Ad quartam [t] independens omnino benè videtur, quòd neceſſariò poſſit aliquam dependentiam terminare, quia non videtur aliter connexionem habere cum aliis entibus, ſed non oportet quòd qualemcunque dependentiam poſſit terminare: quia illam quæ requirit in termino perfectionem ſimpliciter, cuiuſmodi eſt dependentia cauſati ad cauſam, non terminat: niſi ſit perfectum ſimpliciter: poteſt autem eſſe independens, ſi ſibi repugnet imperfectio, licèt ſibi non conueniat ſimpliciter perfectio: quia entitas hypoſtatica, vt talis, non eſt perfectio ſimpliciter: nec tamen omnis talis eſt imperfecta. *Quare hypoſtaſis non terminat omnem dependentiã.*

Per hoc excluditur reſponſio ad maiorem [u], quia independenti omnino, nec ratione independentiæ ſuæ, nec ratione alicuius ſibi annexi poteſt repugnare generaliter terminare quamcunque dependentiam. 9.

Et cùm tangitur, quòd ad hoc vt terminet, requiritur quòd ſit prius eſſentialiter: poteſt dici, quòd propriè loquendo de prioritate eſſentiali, quæ ſcilicet eſt ratione eſſentiæ, vt diſtinguitur contra entitatem hypoſtaticam; ſic vna eſt prioritas trium perſonarum: ſed extendendo prioritatem eſſentialem ad prioritatem per ſe, & hoc reſpectu cuiuſcunque entitatis, ſiue quiditatiuè, ſiue hypoſtaticè, poteſt entitas perſonalis in Diuinis dici prior eſſentialiter, vel magis propriè, per ſe prior quocumque cauſato. Et iſto ſecundo modo accipiendo prioritatem, neceſſe eſt vt omne dependentiam terminans, ſit prius eo, quod dependet. Non autem primo modo accipiendo prioritatem: niſi tantùm quando eſt dependentia cauſati ad cauſam, vel aliqua ſimilis dependentia: puta cauſati poſterioris ad cauſatum prius, vel cauſæ vnius ad aliam cauſam, vel menſurati ad menſuram.

Omne terminans prius eſt dependente ab eo.

Et cùm dicitur, quòd ſolæ formæ, hoc eſt, quiditates, ſe habent ſicut numeri, quo ad hoc, quòd in eis ſolùm attenditur ordo eſſentialis, non igitur in entitate hypoſtatica. Poteſt diſtingui de dependentia eſſentiali; quia quædam eſt ſimpliciter eſſentialis, quæ eſt ratione eſſentiæ in vtroque extremo, vbi ſcilicet fundamentum ratione eſſentiæ dependet, & terminus ratione eſſentiæ terminat; & iſto modo eſt dependentia eſſentialis creaturæ vt cauſati ad Deum vt ad cauſam. Alio modo poteſt dici eſſentialis tantùm ex parte fundamenti, cui ſcilicet eſſentia eſt ratio dependendi: ſed nihil ratione eſſentiæ terminat, ſed ratione entitatis diſtinctæ ab eſſentia, puta hypoſtaticè.

Dependentia cauſati ad cauſam, eſt eſſentialis, ratione vtriuſque extremi.

Et cùm additur [x], quòd terminans dependentiam, oportet eſſe perfectum, licèt hîc poſſit diſtingui, quòd perfectio, ſicut & entitas æquiuocè conuenit entitati quiditatiuè, & hypoſtaticè: tamen propriè perfectio non videtur conuenire niſi entitati quiditatiuè, quia entitas hypoſtatica non eſt ſecundùm quam aliquid formaliter perficitur, ſed ſecundùm quam recipit perfectionem, vel ſaltem determinatur ad perfectionem receptam.

In termino non requiritur perfectio.

Et ſecundùm hoc, neganda eſſet illa propoſitio, oportet quòd terminans dependentiam ſit perfectum: ſufficit enim quod ſibi repugnet imperfectio, qualis conuenit dependenti.

Et per hoc patet ad illud, quod dicitur contra minorem: quia perfectionem non extendendo, ſed propriè accipiendo, neganda eſt iſta propoſitio, quòd ſi aliquid ſit ratio repugnantiæ reſpectu cuiuſcunque imperfectionis, ipſum eſt perfectum, vel perfectio ſimpliciter. Quicquid enim poteſt realiter eſſe idem ſimpliciter perfecto, ipſum non poteſt eſſe aliquo modo imperfectum, & tamen non oportet quòd quodcunque tale ſecundùm rationem ſuam formalem, ſit ſimpliciter perfectum.

Idem ſimpliciter perfecto, non poteſt eſſe imperfectum.

COMMENTARIVS.

7. [m] *AD iſta*, &c. Hîc Doctor reſpondet ad inſtantias factas contra maiorem, & primò ad primam, quæ eſt de ſubſtantia, & accidente, præmittendo multa, quæ valent ad ſolutionem ad illas inſtantias. Dicit ergo primò, quòd *dependentia poteſt dupliciter accipi. Vno modo formaliter*, ſcilicet pro ratione formali ipſius dependentiæ, quæ eſt formaliter relatio. *Alio modo materialiter* pro natura dependente, quæ formaliter denominatur tali dependentia, quæ eſt relatio. Primo modo dicit Doctor *diſtinctio dependentia formaliter accepta requirit in termino rationem formalem terminandi aliam & aliam, vel eandem quaſi illimitatam, virtualiter ſcilicet vel eminenter continentem tales rationes formales diſtinctas*, id eſt, quòd ſi ſunt duæ dependentiæ ſpecie diſtinctæ, neceſſariò ſunt ad terminos ſpecie diſtinctos, id eſt, quòd ratio formalis terminandi vnam neceſſariò diſtinguitur ſpecie à ratione formali terminandi aliam; patet de duabus dependentiis ſpecie diſtinctis cauſati ad cauſam, quæ terminantur ad cauſas ſpecies diſtinctas, ſiue ad eandem cauſam ſecundùm aliam, & aliam rationem terminandi ſpecie diſtinctam, vel ſi tales dependentiæ ſpecie diſtinctæ habent eundem terminum ſecundùm eandem rationem formalem terminandi talis ratio formalis, etſi non ſit ſpecie diſtincta, virtualiter tamen, ſiue eminenter continet rationes formales ſpecie diſtinctas, quæ immediatè poſſunt correſpondere illis dependentiis ſpecie diſtinctis in ratione formali terminandi. Exemplum: Dependentia, qua calor dependet ab igne in ratione cauſati, & qua vermis dependet à Sole, ſpecie diſtinguitur, & vna terminatur ad Solem, & alia ad ignē, ita quòd Sol terminat dependentiam vermis cauſati ab ipſo ſecundùm aliam rationem formalem ſpecie diſtinctam ab illa, ſecundùm quam ignis

Dependentia poteſt dupliciter accipi.

Exemplum.

ignis terminat dependentiam caloris ab eo cauſati. Si verò calor & vermis eſſent immediatè cauſata à Deo, ſi illæ dependentiæ diſtinguuntur ſpecie, Deus immediatè terminaret dependentiam illarum ſecundùm aliam, & aliam rationem ſpecie diſtinctam, non in eo formaliter contentam, ſed tantùm virtualiter, quia virtualiter continet caliditatem Solis reſpectu vermis; & cauſalitatem ignis reſpectu caloris.

8. n Sed loquendo de diſtinctione ſecundo modo, ſcilicet dependentiæ materialiter ſumptæ, quæ diſtinctio eſt ſecundùm naturas dependentes, dicit quòd talis *diſtinctio non requirit diſtinctionem, niſi eorum, quæ dependent*, patet, quia natura hominis, & natura aſini diſtinguuntur ſpecie, & non dicuntur diſtingui per aliqua extrinſeca, ſicut dependentiæ primo modo acceptæ. Et addit, quòd iſtæ naturæ dependentes ab inuicem diſtinctæ, puta vel ſpecie, vel genere, *quandoque ſunt eiuſdem ordinis, quando ſcilicet immediatè, vel æquè mediatè dependent ad idem; quandoque ſunt alterius ordinis, quando ſcilicet vnum dependet mediatè, & aliud immediatè.* Exemplum primi, quando ſunt eiuſdem ordinis immediati, vt ſubſtantiæ etiam genere diſtinctæ, dependent in ratione cauſati ad Deum cauſantem; & non tantùm ſubſtantiæ, ſed etiam omnia accidentia realia abſoluta, quæ omnia dicuntur dependere dependentia eiuſdem ordinis immediati, ſcilicet cauſati ad cauſam. Idem patet de omnibus accidentibus, quæ dependent ad ſubiectum dependentia eiuſdem ordinis immediati, quia ſubiectum immediatè terminat dependentiam accidentis ſibi inhærentis. *Exemplum.*

Comparando tamen dependentiam accidentis ad ſubſtantiam, ad quam vltimatè dependet, & comparando dependentiam ſubſtantiæ ad Deum, vtraque dependentia dicitur dependentia ordinis immediati, licèt vna ſit cauſati ad cauſam, qualis eſt ſubſtantiæ ad Deum; alia eſt inhærentis ad ſubiectum cui inhæret, qualis eſt accidentis ad ſubiectum cui inhæret. Si verò vtraque comparetur ad Deum, ſcilicet ſubſtantiæ cauſatæ à Deo, & accidentis ad ſubiectum, prima dependentia dicitur dependentia eiuſdem ordinis immediati, & ſecunda eſt eiuſdem ordinis mediati, quæ ſcilicet eſt accidentis ad ſubiectum. Licèt enim dependentia accidentis ad ſubiectum, vt præcisè comparatur ad ſubiectum cui inhæret, ſit dependentia eiuſdem ordinis immediati, tamen vt comparatur ad Deum, dicitur dependentia eiuſdem ordinis tantùm mediati; non enim Deus immediatè terminat dependentiam accidentis in ratione ſubiecti, terminat tamen mediatè, quia ex quo cauſat ſubſtantiam, quæ immediatè dependet ad Deum, & ſubſtantia in ratione ſubiecti immediatè terminat dependentiam accidentis, ideò dicimus quòd accidens dependet ad Deum dependentia ordinis tantùm mediati, & hoc eſt quod dicit.

9. o *Licèt igitur iſta propoſitio ſit falſa*, &c.

In hac litera ſunt quatuor propoſitiones, duæ falſæ, & duæ veræ; prima falſa eſt iſta, quòd *Independens tali dependentia*, puta cauſati ad cauſam, vel accidentis ad ſubiectum, *poteſt qualemcunque dependentiam terminare.* Patet inſtantia, quia lapis eſt independens dependentia accidentis ad ſubiectum, & tamen non poteſt determinare dependentiam cuiuſcunque accidentis, quia non accidentis ſpiritualis. Similiter Angelus eſt independens dependentia cauſati ad cauſam reſpectu omnium inferiorum, & tamen non poteſt terminare dependentiam cuiuſcunque cauſati inferioris, vt patet, quia tunc eſſet cauſa cuiuſcunque inferioris, quod eſt falſum. Secunda falſa eſt iſta: *Independens tali dependentia poteſt talem dependentiam cuiuſcunque dependentiæ terminare*: patet per inſtantias immediatè prædictas. Tertia propoſitio vera eſt iſta, quòd *Independens tali dependentia poteſt alicuius dependentis talem dependentiam terminare, vel priorem, & hoc vel immediatè, vel ſaltem mediatè.* Hæc patet, nam lapis eſt independens dependentia accidentis ad ſubiectum, & licèt non poſſit terminare dependentiam cuiuſcunque accidentis, quia non ſpiritualis, poteſt tamen terminare dependentiam alicuius corporalis, puta alicuius coloris, vel quantitatis. Similiter Deus eſt independens independentia accidentis ad ſubiectum, & licèt non poſſit terminare dependentiam alicuius accidentis, nec corporalis, nec ſpiritualis, quia non poteſt eſſe ſubiectum accidentis, poteſt tamen terminare mediatè dependentiam accidentis: patet, quia terminat dependentiam ſubſtantiæ vt cauſatæ ad cauſam, quæ ſubſtantia poteſt immediatè terminare dependentiam accidentis, quæ dependentia cauſati ad cauſam eſt prior dependentia accidentis ad ſubiectum. Poteſt etiam terminare dependentiam priorem dependentia accidentis ad ſubiectum, ſicut patet de dependentia, quæ eſt ſecundùm ordinem eſſentialem quiditatiuum, quæ eſt quodammmò menſurati ad menſuram, & illa eſt prior dependentia, quæ eſt effectus ad cauſam; licèt ergo Angelus non terminet immediatè dependentiam lapidis, vt cauſati, quia non cauſatur ab eo, terminat tamen mediatè, quia terminat dependentiam lapidis, vt quiditatiuè menſurati, & hoc immediatè, & per conſequens terminat mediatè dependentiam lapidis cauſati, licèt non ab eo cauſati, ac per conſequens etiam dicitur terminare dependentiam accidentis immediatè dependentis ad lapidem, & hoc eſt quod dicit, ſcilicet, vel terminat dependentiam priorem dependentia accidentis ad ſubiectum, & hoc mediatè, vel immediatè; nam dependentia cauſati ad cauſam eſt prior dependentia accidentis ad ſubiectum, & terminans immediatè talem terminat immediatè priorem, & dependentia quiditatiua menſurati ad menſuram eſt prior dependentia cauſati ad cauſam; & terminans immediatè talem dicitur etiam terminare dependentiam prioris dependentia accidentis ad ſubiectum, & hoc mediatè, quia immediatè terminans dependentiam menſurati ad menſuram terminat mediatè dependentiam illius cauſati ad cauſam vndecunque cauſetur. *Nota.*

Quarta propoſitio, & probabilior eſt iſta, *Simpliciter independens poteſt cuiuſcunque dependentis, vel ſaltem alicuius dependentis dependentiam terminare.* Hæc propoſitio habet duas partes, prima non videtur vera, ſcilicet, quòd ſimpliciter independens poſſit terminare dependentiam cuiuſcunque dependentis, ſiue priorem, & hoc mediatè, vel immediatè: patet, quia proprietas diuina perſonalis eſt ſimpliciter independens, quia nullo modo dependens, & tamen non poteſt terminare dependentiam alicuius accidentis ad ſubiectum, nec dependentiam cauſati ad cauſam, nec dependentiam menſurati quiditatiuè ad menſuram; quia tale terminans dicit formaliter perfe- 10.

ctionem; ſed proprietas perſonalis diuina nullam perfectionem formaliter dicit, nec imperfectionem. Secunda tamen pars illius propoſitionis diſiunctiuè eſt vera de omni indepenti ſimpliciter, quod poteſt alicuius dependentiæ terminare dependentiam, & ſic proprietas perſonalis diuina, quæ eſt ſimpliciter independens, poteſt ſaltem terminare dependentiam naturæ communicabilis ad ſuppoſitum diuinum, ſiue eſſe rationem formalem terminandi talem dependentiam, quia ſic terminans non requirit aliquam perfectionem formaliter, vt patet *in tertio, d.1.* Sed ſufficit, quòd tale terminans ſit ſimpliciter incommunicabile, & ſic patet veritas propoſitionis pro ſecunda parte, contra quam non videtur poſſe afferri aliqua inſtantia, quia non videtur poſſe inueniri aliquod ſimpliciter independens, quin poſſit terminare aliquam dependentiam.

Et quod addit, quòd *veritas duarum propoſitionum vltimarum eſſet nota, ſi eſſet notum quod quæcunque entitas quacunque alia, vel eſt per ſe prior, vel poſterior*, patet quia ex hoc, quòd *A* eſt per ſe, ſiue eſſentialiter prius, *B* ſtatim ſequitur quòd eo modo quo *A* eſt per ſe prius *B*, puta vel in ratione cauſæ, vel in ratione menſuræ quiditatiuæ, vel in ratione ſubiecti, vel in ratione ſuppoſiti poteſt terminare talem dependentiam talis poſterioris eſſentialiter; quia ergo independens, ſiue dependentia tali ſecundùm tertiam propoſitionem, ſiue ſimpliciter independens eſt eſſentialiter, ſiue ſit per ſe prius aliquo ente in aliqua per ſe ratione prioritatis manifeſtæ, ſequitur quòd poſſit terminare dependentiam alicuius. Et quòd talis per ſe prioritas, & per ſe poſterioritas ſit in entibus, patet ex connexione entium, & vnitate eorum in vniuerſo, quæ vnitas eſt ordo, ſcilicet prioris, & poſterioris; nam illa entitas non videtur habere vnitatem, ſiue connexionem cum aliis, quæ non habet ordinem cum aliis, nec per ſe prioris nec poſterioris

11. Ex his declaratis patet reſponſio ad inſtantias ſupradictas. Cùm ergo primò arguitur: Si independens poteſt terminare dependentiam, igitur independens tali dependentia, poteſt terminare talem dependentiam.

p Reſpondet Doctor primò negando conſequentiam, quia antecedens poteſt eſſe verum conſequente exiſtente falſo; nam hoc conſequens ſi eſt falſum, hoc erit propter aliquid annexum, ſuæ dependentiæ; puta quia talis independentia eſt limitata, & per conſequens tale independens erit limitatum, & ideò poteſt habere aliquam imperfectionem annexam, propter quam tale independens non poteſt terminare talem dependentiam; licèt enim lapis reſpectu ſapientiæ ſit independens dependentia accidentis ad ſubiectum, tamen non poteſt terminare dependentiam ſapientiæ, & hoc mediatè, vel immediatè, quia eſt independens limitatum. Sed hæc ratio non tenet de independenti ſimpliciter, quia in tali nulla eſt perfectio; & ideò benè ſtat, quòd independens ſimpliciter poteſt terminare ſaltem aliquam dependentiam, vt ſuprà patuit de proprietate perſonali diuina, de qua minùs videtur, quia etſi nullam imperfectionem includit, tamen non dicit aliquam perfectionem formaliter.

Proprietas perſonalis nullam dicit perfectionem.

Secundò dicit illam conſequentiam deficere. Si enim ſic argueretur: Independens ſimpliciter, & omnino terminans omnem dependentiam cuiuſcunque dependentis, ergo poteſt terminare talem, & talem dependentiam; talis conſequentia valeret, ſed tale antecedens non fuit ſic acceptum, ſed ſolummodò fuit acceptum, quòd independens omnino poſſet aliquam dependentiam terminare: præcisè enim dicit in illa ratione, qua probauit non repugnare Verbo poſſe aſſumere naturam. Dicit enim ſic: Independenti non repugnat terminare dependentiam, & ſi habeat propriam independentiam non repugnat ſibi eſſe terminum propriæ dependentiæ, &c.

Nota etiam quando arguitur ſic in illa conſequentia; independens ſimpliciter, & omnino poteſt terminare omnem dependentiam, ergo dependens tale poteſt terminare talem dependentiam: ly *dependens tale*, non debet accipi pro quocunque independente tali, quia ſic conſequès eſt falſum, ſtante tali antecedente vero: patet de lapide reſpectu ſapientiæ. Sed debet accipi in conſequente pro eodem independenti ſimpliciter, & omnimodè, ipſum reſtringendo ad talem independentiam, vt ſit ſenſus; ergo independens ſimpliciter, & omnino acceptum, tamen ſecundùm talem independentiam, poteſt terminare talem dependentiam, quia ſi poteſt omnem terminare, ſequitur quòd etiam talem poſſit terminare.

12. r Tertiò dicit, quòd conſequens illius primæ conſequentiæ poſſet concedi ſecundùm intellectum priùs poſitum, ſcilicet, quòd *independens tali dependentia alicuius taliter dependentis, vel priori dependentia, dependentis poteſt terminare dependentiam*, vt ſupra patuit. Tenendo ergo conſequentiam valere, & conſequens eſſe verum ſecundùm ſenſum vltimo loco datum, ſingillatim reſpondet ad inſtantias. Et primò ad inſtantiam de lapide, & dicit quod ſubſtantia lapidis poteſt ſaltem terminare dependentiam illius accidentis, quod eſt natum ſibi conuenire, & tunc debet inferri ſic; independens poteſt terminare dependentiam aliquam; ſed independens dependentia accidentis ad ſubiectum poteſt terminare dependentiam alicuius accidentis, ſcilicet ſibi conuenientis, & non repugnantis. Et ſi aliqua natura non eſt ſuſceptiua accidentis, ſicut natura diuina, illa tamen poteſt terminare aliquam dependentiam priorem, vt ſuprà patuit.

Angelus eſt ſimplex.

ſ Et per idem dico ad inſtantiam de toto, & partibus, quia ſimplex, qualis eſt Angelus, ſaltem poteſt terminare dependentiam priorem, quàm ſit illa, quæ eſt totius ad partes, quia ſaltem poteſt terminare dependentiam, puta ignis, vt menſurati quiditatiuè ad menſuram quiditatiuè. Siue illam qualis eſt inter minùs nobile eſſentialiter ad magis nobile eſſentialiter.

Ad aliam inſtantiam de cauſato ad cauſam, patet, quia licèt Angelus non poſsit terminare dependentiam, puta lapidis cauſati ab eo, & hoc immediatè, poteſt tamen illa mediatè terminare, patet, quia poteſt terminare aliam priorem, ſcilicet illam, quæ eſt ſecundùm ordinem eſſentialem quiditatum.

13. t Ad quartam inſtantiam de proprietate diuina perſonali, dicit quòd *tale independens ſimpliciter poteſt terminare aliquam dependentiam*, puta illam quæ eſt naturæ communicabilis ad ſuppoſitum omnino incommunicabile, aliter non videtur habere connexionem cum aliis entibus, qualis in propoſito, ſcilicet loquendo de proprietate Diuina non poteſt eſſe niſi prioris

per

per se ad posterius; *sed non oportet quòd possit terminare qualemcunque dependentiam, quia non illam, quæ requirit in termino perfectionem simpliciter, qualis est dependentia causati ad causam.* Independens enim omnino, & terminans dependentiam causati ad causam, siue mensurati quiditatiuè ad mensuram quiditatiuam, est perfectum simpliciter, & perfectum simpliciter est necessariò, & omnino independens, quia omnis dependentia necessariò includit imperfectionem, & non tantùm perfectum simpliciter est omnino independens, sed etiam illud, quod nullam perfectionem dicit formaliter. Si tamen sibi repugnet omnis imperfectio, est omniò independens, quia omnino independens, etsi non includat aliquam perfectionem, necessariò tamen excludit omnem imperfectionem: & si tale esset aliquo modo dependens, tunc non excluderet necessariò omnem imperfectionem, & tale independens est proprietas personalis diuinæ.

u *Et hoc excluditur responsio ad maiorem.* Quæ responsio exponebat illam maiorem, scilicet *omne independens potest terminare dependentiam.* Siue sic, *independenti non repugnat terminare dependentiam*, &c.

Cùm dicitur, quòd ad hoc, vt dependens terminet requiritur quòd sit prius essentialiter: dicit Doctor quòd prioritas essentialis est duplex: quædam est ratione essentiæ, qualis est causæ ad causatum, & mensuræ ad mensuratum: & hæc prioritas est propriè essentialis, quia respicit essentias. Alia est prioritas essentialis extendendo prioritatem essentialem ad prioritatem per se, & hoc respectu cuiuscunque entitatis, siue quiditatiuè, siue hypostaticè, & hoc modo proprietas personalis in diuinis potest dici prior essentialiter, vel magis propriè per se prior, quocunque causato, non quòd entitas personalis diuina possit terminare dependentiam causati, siue esse ratio terminandi, vt suprà patuit. Sed dicitur per se prior, quia entitas omnino independens est per se prior omni entitati dependenti, qualis est entitas causati.

14. *Nota.* Et isto secundo modo accipiendo prioritatem, necesse est vt omne terminans dependentiam sit prius eo, quod dependet, non autem primo modo accipiendo prioritatem, id est, quòd non est necesse quòd omne terminans dependentiam sit prius dependente prioritate primo modo accepta, nisi tantùm quando est dependentia causati ad causam, vel aliqua similis dependentia, puta causati posterioris ad causatum prius; sicut Sol terminat dependentiam vermis causati ab eo, quia Sol est prius causatus verme, vel quòd talis dependentia sit vnius causæ ad aliam causam, sicut est in causis essentialiter ordinatis, vbi secunda dependet à prima in causando, & sic prima terminat dependentiam talem, vel quòd sit dependentia mensurati ad mensuram, scilicet mensurati quiditatiuè, siue mensurati secundùm perfectionem ad mensuram perfectionalem, & sic terminans dependentiam aliquo istorum modorum necessariò includit perfectionem.

Dependentia essentialis potest multipliciter accipi. Et cùm dicitur, quòd tantùm inter essentias est ordo essentialis: dicit Doctor quòd dependentia essentialis potest dupliciter accipi. Vno modo est simpliciter essentialis, quæ requirit vtrunque extremum dicere essentiam; sicut est dependentia creaturæ, vt causatæ, ad Deum, vt causam. Alio modo dependentia dicitur essentialis tantùm ratione fundamenti pro quanto fundatur in essentia. Sed non dicitur essentialis ratione termini, qualis est in proposito, scilicet dependentiæ naturæ ad suppositum.

x *Et cùm additur* in illa responsione ad maiorem, *quòd terminans dependentiam oportet esse perfectum.* Hic dat duas responsiones, scilicet quòd perfectio dicitur æquiuocè, sicut & entitas: nam entitas videtur conuenire æquiuoce entitati quiditatiuè, & hypostaticè, ita dicitur quædam perfectio quiditatiua, & quædam hypostatica. *Tamen propriè loquendo, perfectio tantùm entitati quiditatiuè conuenit, & non hypostaticè, quia talis entitas non est, secundùm quam aliquid formaliter perficitur: sed secundùm quam aliquid respicit perfectionem, vel saltem determinatur ad perfectionem receptam.*

Vult dicere, quòd entitas personalis non est perfectio, qua aliquid perficitur, sed est entitas determinatiua suppositi ad perfectionem: nam suppositum diuinum per proprietatem dicitur habere talem perfectionem, puta Deitatem, quia ex quo proprietas est actus non perficiens Deitatem, sed actus tantùm personalis per quem constituitur aliquid in *esse* personali, per hoc dicitur determinare suppositum ad perfectionem naturæ, quam habet, & de hoc vide prolixiùs Doctorē *in primo, d. 5. q. 2. & d. 26.* & quæ ibi exposui. 15.

Nota tamen, quòd quando dicit Doctor quòd *entitas conuenit æquiuocè entitati, quiditatiuè & hypostaticè*, hoc enim non videtur verū. Tū, quia cōceptus entis est conceptus vniuocus cōmunis, cuicunque enti etiam vltimis differentiis, vt patet à Doctore *in primo, d. 3. q. 3.* Tum etiam, quia ab vltimis constitutiuis personarum diuinarum est conceptus communis dictus in *quid* de eis, vt patet à Doctore *in primo, d. 26.* & vide quæ exposui *super d. 23. & 25. primi*, ergo multò fortiùs conceptus entis erit vniuocus entitati quiditatiuè, & hypostaticè.

Respondeo, quòd Doctor fortè intelligit quòd entitas realis, vt entitas, accipiendo entitatem pro aliqua realitate, non conuenit vniuocè entitati quiditatiuè, & hypostaticè. Dico secundò, quòd aliud est prædicari vniuocè, & aliud est esse prædicatum vniuocum, vt patet à Doctore *in primo, d. 3. q. 3. & in tertio, d. 7.* Nam prædicari vniuocè dicit conceptum communem quiditatiuè inclusum in illis de quibus prædicatur; prædicatum verò vniuocum dicit benè conceptum communem, sed non quiditatiuè inclusum. Et hoc modo potest dici prædicari æquiuocè, quia recedit à vera prædicatione vniuocè dicta. Sed quia videtur quòd conceptus entis includatur quiditatiuè in vltimis constitutiuis diuinarum personarum, quia si ab illis (vt dixi) potest abstrahi aliquis conceptus communis in *quid* de eis, multò fortiùs potest abstrahi conceptus entis dictus in *quid*: ideò dico quòd debet sic intelligi, quòd entitas realis pro vera re, cui verè conuenit perfectio tantùm conuenit æquiuocè entitati reali quiditatiuè, & hypostaticè. *Quid sit prædicatū vniuocum, & vniuoce prædicari.*

SCHO

SCHOLIVM.

Probat ſecundò, non repugnare Verbo hanc dependentiam terminare: quia datur dependentia naturæ in creatis ad ſuppoſitum, cui communicatur; ergo dandus eſt ſtatus ad aliquod incommunicabile, vt terminans talem dependentiam: verbi gratia, accidēs terminatur ſic ad ſuppoſitum creatum, cui inhæret, vt ſuppoſito extrinſeco: ergo à fortiori, ſuppoſitum diuinum poteſt dependentiam naturæ humanæ extrinſecè terminare. Quod hic ait naturam ſubſtantialem eſſe idem ſuo ſuppoſito, non vult duplicem negationem in qua rationem ſuppoſiti ponit 1. diſt. 2. q. 7. n. 38. & 3. d. 1. q. 1. à num. 5. realiter identificari naturæ; vult etgo naturam ſingularem fundantem illam negationem, conſtitutam per hæceitatem, eſſe eandem naturæ abſolutæ abſolutè ſumptæ; de quo 2. d. 3. q. 1. & 6. obiicit dupliciter, & ſoluit per optimam & claram doctrinam, de quo alibi 3. d. 1. q. 1.

Natura ſubſtãtialis eadem ſuppoſito, accidentalis, non.

11. DE ſecundo [a] poteſt propoſitum ſic declarari: aliqua eſt in entibus dependentia naturæ communicabilis, inquantùm communicabile, ad ſuppoſitum, cui communicaretur: ergo in illa dependentia ſtatus eſt ad incommunicabile, vt terminans talem dependentiam. Antecedens declaratur, quia aliqua natura habet proprium per ſe ſuppoſitū, ſicut eſt natura ſubſtantialis, & ibi eſt identitas realis naturæ, & ſuppoſiti, nec eſt dependentia naturæ ad aliquid extrinſecum, vt eius ſuppoſitum: & aliqua natura propter eius imperfectionem ſuppoſitum per ſe habere non poteſt, & per conſequens non poteſt ſic intrinſecè terminari: ſed requirit ſuppoſitum extrinſecum: ſicut natura accidentis requirit ſuppoſitum ſubſtantiæ, ad quod vltimatè eius dependentia terminatur tanquam ad ſuum ſuppoſitum, & hoc per accidens: quia ſuppoſitum per ſe habere non poteſt: tali autem ſuppoſito per accidens non eſt natura per ſe idem: quia natura, & tale ſuppoſitum ſunt alterius generis: ſed eſt ibi aliqua vnio

Accidens habet ſuppoſitum per accidens.

ſupplens, vt poſſibile eſt, vicem identitatis; illa eſt actualis dependentia naturæ: & ex parte ſuppoſiti actualis ſuſtentatio naturæ, vel terminatio dependentiæ eius: ſic quod illā naturam dependere ad illud ſuppoſitum eſt ipſam communicari ipſi tanquā ſuo ſuppoſito, ſicut poteſt habere ſuppoſitum, quia non poteſt per ſe habere ſuppoſitum, ſicut ſubſtantia; ſed tantùm per accidens. Conſequentia principalis patet: quia cùm ſuppoſitum ſit per ſe aliquid incommunicabile, dependentia naturæ vt communicabilis ad ſuppoſitum erit per ſe ad incommunicabile; & ita cùm perſona diuina ſit veriſſimè incommunicabilis; imò ſit ſola per aliquod poſitiuum incommunicabilis, vt

Sola perſona diuina incommunicabilis.

dicetur in tertio articulo, non repugnabit ſibi ex parte ſui terminare dependentiam naturæ, vt communicabilis, tanquam ſuppoſitum eius, non per ſe, vel intrinſecum: ſed tantùm extrinſecum, & alterius naturæ.

12. Diceretur, [b] quòd nulla natura poteſt dependere ad ipſum, vt ad ſuppoſitum extrinſecum: quia non poteſt informari per accidens aliqua natura, ſicut ſuppoſitum ſubſtantiæ informatur accidente, & pro tanto eſt ſuppoſitum per accidens naturæ accidentis.

De hoc 3. d. 11. q. 1. & 1. d. 2. q. 7. n. 38.

Præterea, quòd dependentia accidentis eſt per ſe ad ſingularem ſubſtantiam: non autem ad ſuppoſitum, vt ſuppoſitum, ſcilicet quantùm ad illud, quod ſuppoſitum addit vltra rationem ſingularis: quia illud non videtur eſſe niſi negatio; negatio autem non eſt ratio terminandi aliquam dependentiam.

Confirmatur, quia natura ſingularis aſſumpta à Verbo eodem modo terminat dependentiam accidentis, ſicut terminaret, ſi non eſſet aſſumpta, ſed aſſumpta non habet rationem propriam ſuppoſiti; igitur quando non eſt aſſumpta ratio ſuppoſiti, non eſt ratio per ſe terminandi. Nec poteſt dici, quòd quando eſt aſſumpta dependentia accidentis, quod ſibi inhæret, terminatur ad perſonam aſſumentem: quia dependentia accidentis eſt inhærere: accidens autem naturæ aſſumptæ non inhæret perſonæ aſſumenti.

Ad primum dici poteſt, quòd ſufficit hoc habere, quòd non ſit repugnantia à parte incommunicabilis, quòd ſit terminus alicuius dependentiæ: an autem aliqua natura alia ab illa, quæ eſt propria ipſius incommunicabilis, poſſit dependere ad ipſum incommunicabile: de hoc in ſequenti articulo. Quod autem tangitur, quòd incommunicabile terminans dependentiam naturæ extrinſecæ oportet eſſe informabile à tali natura, ſicut ſubſtantia informatur accidente dependente ad ipſam.

13. Reſpondeo, quando accidens ineſt ſubſtantiæ, ſunt ibi duæ habitudines: vna formæ

formæ ad informabile:& illius extremum eſt ſubſtantia, vt receptiua talis formæ:& vt potentialis,ſalte potentialitatè ſecundùm *quid*. Alia eſt habitudo accidentis,vt dependentis ad ſubſtantiam,vt ad quam dependet, & illius extremum eſt ſubſtantia, vt eſſentialiter prior accidente naturaliter poſteriori.Prima habitudo non poteſt eſſe alicuius naturæ ad Verbum,quia illa requireret imperfectionem in Verbo, quia aliquam potentialitatem.Secunda poteſt eſſe, quia illa non requirit in Verbo, niſi per ſe prioritatem, quæ non repugnat ſibi reſpectu cuiuſcunque naturæ creatæ. Hic patet illud dictum: *Deus eſt, reſpectu cuius omnis ſubſtantia creata eſt quaſi accidens*: quia etſi habitudinem accidentis ad ſubſtantiam, quæ eſt formæ ſecundùm *quid* ad informabile,non poſſit ſubſtantia creata habere reſpectu Dei:tamen habitudinem naturæ communicabilis extrinſecè, & poſterioris, poteſt habere reſpectu perſonæ diuinæ, qualem habitudinem habet etiam natura accidentis reſpectu ſuppoſiti ſubſtantiæ.

Duplex habitudo accidentis ad ſubſtantiam.

Ad ſecundum poteſt dici [c] quòd ſubſtantia ſingularis eſt incommunicabilis prout *incommunicabil.* opponitur vniuerſali, quod eſt communicabile pluribus; ſed non prout *incommunicabile* excludit omnem communicabilitatem tam communis, quàm formæ, & hoc, tam formæ partialis, quæ dicitur communicari materiæ informatæ, quàm formæ totalis, puta quiditatis,vel naturæ, quæ dicitur communicari ſuppoſito participanti:ſic,inquam *incommunicabile* non conuenit omni ſingulari: ſed ſolùm illi, quod non eſt alicui forma alterò duorum modorum: & tale eſt illud, quod eſt vltimatum habens formam, vel ens per formam, ita quod nihil habet ipſum tanquam formam ſiue principium *quo* eſſendi:& tale eſt ſuppoſitum:licet igitur accidentis dependentia terminetur aliqualiter ad ſubſtantiam ſingularem: tamen non eſt vltima terminatio, niſi ad ſingularem, vt incommunicabile; quia dependentia, quæ eſt in communicabili, non videtur habere ſtatum niſi ad communicabile: quia ſi eſt dependentia ad ſingularem communicabilem,cùm illa ſit ratio eſſendi ei,cui communicatur,non eſt dependentia adhuc terminata vltimatè,niſi ad illud, cui communicabile communicatur.

Subſtantia eſt incommunicabilis vt vniuerſale,ſed cõmunicabilis vt forma.

Dependentia accidẽtis vltimatè eſt ſuppoſitum.

14 Nec tamen intelligo [d] quòd communicabile terminans dependeat ad incommunicabile,& propter hoc communicabile non vltimatè terminat,ſed illud ad quod ipſum dependet:quia non eſt verum ſubſtantiam ſingularem communicabilem dependere ad ſuppoſitum ſubſtantiæ,ſed eſt ibi vera identitas ſingularis communicabilis,& ſuppoſiti, ſed pro quanto quòd dependet ad ſingulare communicabile vltimatè dependet ad incommunicabile,quia communicabile eſt alicui incommunicabili ratio eſſendi,& quod dependet ad illud,quod eſt alicui ratio eſſendi, dependet vlteriùs ad illud cui ipſum eſt ratio eſſendi:incommunicabile autem non ſic eſt ratio eſſendi alicui: & ideò quod dependet ad ipſum non oporret vlteriùs dependere ad aliquid quaſi habens *eſſe* per ipſum. Non igitur vltimatè terminatur dependentia accidentis,vt communicabilis, niſi ad ſuppoſitum ſubſtantiæ, vt incommunicabiliter ſubſiſtens, & ſuſtentans ipſum,& eſt iſta ad aliquid extra totum genus dependentiæ talis quæ eſt incommunicari:quia eſt ad incommunicabile.

Et cùm arguitur [e] quòd ratio ſuppoſiti vltra ſubſtantiam ſingularem non addit niſi negationem.

Reſpondeo ſi hoc verum ſit, tamen illa negatio priùs conuenit ſubſtantiæ ſingulari, quàm terminare dependentiam accidentis, nec eſt inconueniens aliquam negationem imperfectionis priùs conuenire alicui, quàm aliquod poſterius dependere ad ipſum, ſicut priùs conuenit homini non eſſe irrationale, quàm eſſe album, quia negatio illa ſtatim ſequitur affirmationem, quæ includitur in ratione hominis, etiamſi nunquam tale accidens competeret, vel competere poſſet homini.

Prius eſt homo non irrationalis quã albus.

Et cùm dicitur, [f] negatio non eſt ratio terminandi.

Reſpondeo,vltimatè terminare duo dicit,ſcilicet terminare,& ſic terminare:quòd nihil vlteriùs terminet. Ratio igitur terminandi eſt aliquod poſitiuum, ſed ratio iſtius, quòd terminatio ſit vltimata, eſt illa negatio: quia, ſcilicet terminans non eſt communicabile. Si enim eſſet communicabile, tunc adhuc vlteriùs terminaret dependentiam illud, cui ipſum communicaretur. Exemplum. Si accidens dependeret ad aliud accidens: ſicut ſecundùm aliquos color ad ſuperficiem: eius dependentiam non vltimatè terminaretur ad ſuperficiem: ſed ad illud,cui ſuperficies eſt forma: & eſto, quòd non dependeret ad illud,cuius eſt forma, ſed tantummodò

Vltimatè terminare duo dicit.

Ad cõfirm. patet ex dicit. modò eſſet ſibi ratio eſſendi, adhuc vltimata dependentia eſſet ad illud, cui ſuperficies eſt forma.

Ad confirmationem poſſet dici, quòd accidens naturæ aſſumptæ, &c.

COMMENTARIVS.

16. a DE ſecundo, poteſt propoſitum ſic declarari. Hìc Doctor adducit aliam rationem, qua probat quòd non repugnat Verbo diuino poſſe terminare dependentiam naturæ humanæ in vnitate perſonæ. Et arguit ſic: *Aliqua eſt in entibus dependentia naturæ communicabilis.* Antecedens patet de quacunque natura communicabili ſuppoſito, ſiue per ſe, ſiue per accidens: nam ſubſtantia quæcunque loquendo de ſubſtantia per ſe, nata eſt habere proprium ſuppoſitum, & ſic, ita quòd inter naturam, & ſuppoſitum proprium eſt realis identitas, & per conſequens talis natura non dicitur per ſe dependere ad proprium ſuppoſitum, quia dependentia realis ſemper eſt inter diſtincta realiter. *Nota.* Nota tamen quòd accipiendo ſuppoſitum propriæ naturæ in creaturis pro vltima ratione, & completiua ſuppoſiti quæ dicit tantum negationem, vt patet à Doctore *in primo, d. 2. par. 2. q. 1. & in tertio, d. 1. q. 1. & in præſenti q.* talis negatio non poteſt realiter identificari naturæ. Debet ergo ſic intelligi, quòd ſuppoſitum proprium naturæ, id eſt, quòd natura perfectè ſingularis, ad quam immediatè concomitatur negatio ad communicari alteri ſuppoſito, in eodem inſtanti, quo actu eſt ſingularis, alteri ſuppoſito non communicatur, eſt idem realiter naturæ abſolutæ, ita quòd natura humana, ſi actu non eſt communicata alteri ſuppoſito, dicitur completè, & vltimatè ſuppoſitum propter negationem dependentiæ actualis ad aliud ſuppoſitum, quæ immediatè concomitatur: & hæc, ſcilicet natura humana ratione talis hæceitatis, ad quam nata eſt concomitari talis negatio, realiter identificatur naturæ humanæ, vt eſt probatum à Doctore *in ſecundo, d 3. q. 1. & 6.* & vide quæ ibi expoſui. De hoc etiam vide quæ expoſui ſuper tertio, *d. 1. q. 1.* talis ergo natura communicabilis proprio ſuppoſito non dependet realiter ad illud propter realem identitatem. Sed ſi talis natura nata habere proprium ſuppoſitum communicatur ſuppoſito alterius naturæ, ſiue extrinſeco, realiter dependet ab illo: ſicut communicabile realiter dependet ad illud, cui communicatur: patet, quia ex quo tale communicabile non intelligitur per ſe ſtare, ſed alteri communicari, ſtatim ſequitur quòd verè dependet ad illud, cui communicatur, quia ſcilicet communicatur ſuppoſito extrinſeco: & hæc eſt probatio conſequentiæ. quæ dependet ex illo antecedente, ex hoc, quia ſi natura non nata habere proprium ſuppoſitum, id eſt, non nata habere aliquod ſingulare eiuſdem naturæ ad quod immediatè concomitatur negatio ad communicari alteri, quia actu per ſe exiſtit: ſicut natura accidentis, quæ nullo modo nata eſt habere proprium ſuppoſitum, quia tamen nata eſt habere per accidens ſuppoſitum ſubſtantiæ, quia realiter communicatur illi, ſequitur quòd dependet ad illud, ſicut communicabile ad aliquod incommunicabile; ergo natura communicabilis nata per ſe habere proprium ſuppoſitum, ſi actu communicetur ſuppoſito extrinſeco non minùs realiter dependet ad illud, & ſi tale ſuppoſitum extrinſecum terminat in ratione ſuppoſiti dependentiam naturæ communicabilis, vt communicabilis, multò fortiùs ſuppoſitum diuinum poterit terminare dependentiam naturæ humanæ communicabilis. Patet, quia ſolum ſuppoſitum diuinum neceſſariò eſt incommunicabile, quia eſt ſuppoſitum per aliquam entitatem poſitiuam, quæ neceſſariò ſibi ineſt per quam eſt neceſſariò incommunicabile, vt patebit in tertio articulo, & etiam patet *in tertio, d. 1. q. 1.* & vide quæ ibi expoſui. Sed ſuppoſitum creatũ dicitur vltimatè ſuppoſitum per aliquam negationem, ſcilicet per negationem actualis dependentiæ, quæ ſibi non ineſt neceſſariò, vt expoſui ſuper tertio, *d. prima, q. prima,* & ideò ſuppoſitum creatum non eſt neceſſariò incommunicabile. Cùm ergo ſuppoſitum creatum per diuinam potentiam poſſit terminare dependentiam alterius naturæ in ratione ſuppoſiti, nam natura lapidis poſſet verè ſuppoſitari in aliquo ſuppoſito, puta naturæ humanæ, vt patet à Doctore *in tertio, d. 1.* multò fortius ſuppoſitum naturæ diuinæ poterit in ratione ſuppoſiti terminare dependentiam naturæ communicabilis, puta naturæ humanæ; & ſic patet iſta ſecunda ratio.

11. b *Diceretur.* Hìc Doctor inſtat contra iſtam ſecundam rationem, duabus rationibus, & vna confirmatione.

Duplex habitudo accidentis ad ſubiectum. Ad primum reſpondet quòd accidentis ad ſubiectum eſt duplex habitudo. Vna vt formæ ad informabile, & ſic dicit imperfectionem in ſubiecto, quia potentiam receptiuam. Alia eſt habitudo, quæ eſt dependentiæ accidentis ad ſubiectum, & talis habitudo tantùm præexigit prioritatem eſſentialem in ſubiecto, & hoc non eſt imperfectionis in ſubiecto. Hoc ſecundo modo natura humana dependet ad Verbum, & quantùm ad hoc eſt bene ſimilitudo naturæ ad Verbum, ſicut accidentis ad ſubiectum, & hoc clariùs patuit in tertio, *d. 1. q. 1.*

c Ad ſecundum Doctor primò præmittit, quid ſit ſubſtantia, quæ dicitur ſuppoſitum: talis enim eſt ſimpliciter incommunicabilis & vt *quo,* & vt *quod.* Sicut prolixiùs expoſui *ſuper d. 2 par. ſecunda q. prima, primi,* ſiue talis ſubſtantia, vt ſuppoſitum dicit negationem duplicis dependentiæ ad aliud ſuppoſitum, ſcilicet actualis, & aptitudinalis, vt clarè expoſitum eſt *in tertio d. prima q. 1.*

Deinde Doctor dicit quòd licèt dependentia accidentis aliqualiter terminetur ad ſubſtantiam ſingularem, quæ eſt communicabilis, tamen non terminatur vltimatè, niſi ad ſingularem ſubſtantiam incommunicabilem, quia dependentia quæ eſt in communicabili, ſiue qua dependens communicatur alteri, non videtur habere ſtatum, niſi ad incommunicabile. Id eſt, quòd talis dependentia non vltimatè terminatur niſi ad incommunicabile, *quia ſi eſt dependentia ad ſingularem ſubſtantiam communicabilem, cùm illa ſit ratio eſſendi ei, cui communicatur nõ eſt dependentia adhuc*

adhuc terminata ad vltimatè , niſi ad illud cui communicabile communicatur. Vult dicere , quòd ex quo ſingularis ſubſtantia ſuo modo intelligitur communicari proprio ſuppoſito , (patet , quia eſt ratio eſſendi illi, quia totum *eſſe* poſitiuum ſuppoſiti creati eſt à ſubſtantia ſingularis , vt ſuprà patuit,) ſequitur quòd non poterit vltimatè terminare dependentiam accidentis , cùm ſit etiam communicabilis , & quaſi dependens ad ſuppoſitum proprium , licèt non propriè dependens , vt ſuprà dixi:cùm ergo ſuppoſitum ſit ſimpliciter independens ad aliud, ſiue ſimpliciter incommunicabile , ſolùm illud vltimatè terminabit:dependentiam accidentis.

18. d *Nec tamen intelligo,quòd communicabile terminans dependeat ad incommunicabile.*

Nota plura in iſta litera. Primò in hoc quòd dicit quòd ſubſtantiæ ſingularis, & ſuppoſiti eſt vera identitas realis,*ſuppoſitum* non debet intelligi pro illa negatione actuali ad aliud ſuppoſitum, quia illa poteſt non ineſſe , & patet de facto in natura humana ſingulari ſuppoſitata in Verbo,quæ actu dependet ad illud , & per conſequens non eſt ibi negatio actualis ad aliud ſuppoſitum,& ſic non eſt identitas realis. Debet ergo ſic intelligi, quòd ſubſtantiæ ſingularis , & ſuppoſiti , eſt vera identitas pro quanto negatio illa non dicit aliquam realitatem poſitiuam diſtinctam à ſubſtantia ſingulari. Vel pro tanto dicitur vera identitas, quia ſingularis ſubſtantia non ſuppoſitata actu in alio ſuppoſito neceſſariò eſt in ſe ſuppoſitata,vt patuit in tertio,d.1.

Nota ſecundò , quòd ratio ſuppoſiti vltimata non eſt aliquo modo ratio eſsendi alicui, cùm ſit pura negatio , & poſito etiam quòd diceret entitatem poſitiuam , adhuc non eſt ratio eſsendi ſimpliciter,ſed tantùm ratio eſsendi tale,ſcilicet, eſſendi ſuppoſitum,quia ſuppoſitum habet vltimatè eſſe poſitiuum ſuppoſitabile per talem entitatem poſitiuam , ſicut etiam ſuppoſitum vltimatè conſtitutum per negationem habet eſſe ſuppoſitabile negatiuum per negationem additam.

Nota tertiò,quòd terminans dependentiã alicuius,ſi tale terminans eſt communicabile,& dicitur communicari alicui , cui eſt ratio eſſendi ſimpliciter , non vltimatè terminat dependentiam,ſed illud cui communicatur , & per conſequens ſubſtantia ſingularis quamuis terminet dependentiam accidentis,non tamen vltimatè terminat , quia communicatur ſuo modo proprio ſuppoſito,cui eſt ratio eſſendi : quia tale ſuppoſitum non habet aliquod *eſſe* ſimpliciter poſitiuũ, niſi ſubſtantiam ſingularem quam includit,ideò à ſe ſuppoſitum vltimatè terminat dependentiam accidentis. Si etiam ſubſtantia ſingularis poſſet dependere ad ſuppoſitum, talis ſubſtantia non vltimatè terminaret,quia ad aliud dependeret,& hoc eſſet vna ratio, quia non vltimatè terminaret. Eſt alia ratio ſupradicta , quia poſito quòd nullo modo dependeat ad ſuppoſitum,quia tamen communicatur , illi non vltimatè terminat,ſed tantùm illud cui communicatur.

Nota etiam quòd dependentia vltimata terminatur ad illud extra totum genus accidentis, quia tantùm terminatur ad ſuppoſitum ſubſtantiæ,& ſic patet iſta litera.

e *Et cùm arguitur,quòd ratio ſuppoſiti , vltra ſubſtantiam ſingularem non addit niſi negationem*: modò negatio non terminat dependentiam accidentis. 19.

Reſpondet Doctor dicens,*ſi hoc verum ſit* , id eſt , poſito quòd ratio vltimata ſuppoſiti ſit negatio (hîc dubitatiuè ſequitur,licèt expreſsè teneat hoc in tertio diſt.prima quæſt.prima,& indicio meo poſſet etiam ſuſtineri quòd eſſet entitas poſitiua,de qua vide quæ expoſui ſuper tertio diſt.prima quæſt. prima,)quia tamen talis negatio immediatius ineſt ſubſtantiæ ſingulari, quàm dependentia accidentis terminetur ad ſubſtantiam ſingularem , ideò dependentia accidentis vltimatè terminatur ad ſubſtantiam ſingularem actu incommunicabilem per talem negationem , & ideò ſuppoſitum ſubſtantiæ vltimatè terminat dependentiam accidentis.Et quod dicit de negatione imperfectionis,hoc dicit propter affirmationem oppoſitam.

f *Et cùm dicitur , negatio non eſt ratio terminandi* dependentiam accidentis.Reſpondet,quòd vltimatè terminare dicit duo , ſcilicet terminare abſolutè,& terminare ſic,quòd nihil vlteriùs terminat: ratio ergo terminandi abſolutè eſt aliquod poſitiuum, quia ſcilicet ſubſtantia ſingularis,ſed ratio terminandi ſic,ſcilicet,vt terminatio ſit vltimata,eſt illa negatio.

g *Ad confirmationẽ illam*,&c.Hîc Doctor aliter non reſpondet ad confirmationem,tamen reſponſio , patet ex ſupradictis , quia accidens duo dicit reſpectu ſubiecti, ſcilicet habitudinem formæ ad ſubiectum informabile , & talis habitudo dicit inhærentiam accidentis ad ſubiectum. Alia eſt habitudo accidentis , vt dependentis ad ſubſtantiam. Secundo modo Verbum , vt ſuppoſitum naturæ humanæ,terminat dependentiam accidentis , ſed non primo modo, quia non informatur aliquo accidente. *Accidens duo dicit.*

SCHOLIVM.

Adducit duas rationes D.Thom. pro concluſione huius art. Prima,quia perſonalitas diuina continet eminenter omnem perfectionem ſuppoſiti creati. Secunda,quia quælibet natura creata eſt in potentia obedientiali ad perſonam diuinam. Has reiicit Doctor , quia perſonalitas diuina continet eminenter perſonas creatas ratione eſſentiæ , quæ communis eſt tribus ; & potentia obedientialis non reſpicit perſonalitatem , ſed omnipotentiam , quæ etiam eſt communis tribus.De quo latiùs agit 3.d.1.q.1. n.4. Obiicit primò contra concluſ. quia eſſentia , quæ idem eſt omnino in re proprietati,non terminat;ergo nec proprietas. Reſpondet argumentum vrgere negantes diſtinctionem formalem à parte rei inter eſſentiam,& proprietates : & idem docet 3.d.1.q.1.n.17. Obiicit ſecundo, quia ad relatiuum tantùm dependet correlatiuum : Reſpondet naturam aſſumptam dependere ad Verbum,vt ad ſubſiſtens incommunicabile , non ſub ratione relatiui.

Var.l.3.q.1. D. Tho. in 3.ſen.d.1. q.9.

TErtio [h] ſecundùm aliquos declaratur propoſitum ſic. Perſona diuina eminenter continet perfectionem omnis ſuppoſiti cauſati: igitur poteſt ſupplere vicem cuiuſcunque in ſuſtentando illam naturam, quam poſſet tale ſuppoſitum ſuſtentare. 15.

Prætereà. Quælibet natura creata eſt in potentia obedientiali reſpectu perſonæ diuinæ: igitur perſona diuina poteſt ſuſtentare quamcunque.

Perſonalitas diuina non continet virtualiter omnẽ entitatem creatam. Quæſt.5.

Prima ratio videtur deficere: quia etſi perſona diuina ratione eſſentiæ contineat virtualiter quamcunque entitatem creatam: tamen non videtur virtualiter continere ratione proprietatis perſonalis aliquam entitatem creatam, quia pari ratione contineret quamlibet, & ita proprietas perſonalis eſſet formaliter infinita: cuius oppoſitum oſtenſum eſt in quæſtione de hoc mota.

Quæſt.8. Potentia obedientialis reſpicit omnipotentiam.

Prætereà. Si proprietas perſonalis contineret virtualiter omnes entitates creatas, videtur, quod poſſet eſſe ratio formalis creandi creaturas, cuius oppoſitum dictum eſt in quadam alia quæſtione.

Secunda etiam ratio videtur deficere, quia potentia obedientialis creaturæ reſpicit omnipotentiam creatoris, & illa eſt communis: igitur illa ſuſtentatio, per quam Filius per omnipotentiam ſuſtentat naturam iſtam eſt communis tribus: illa autem ſuſtentatio, quæ eſt perſonæ vnitæ, eſt propria Filio: non igitur per hoc, quod eſt naturam eſſe in potentia obedientiali perſonæ concluditur ipſam poſſe naturam ſuſtentare hypoſtaticè, vel ſuppoſitiuè, ſed tantùm poſſe ſuſtentare cauſaliter, ſcilicet effectiuè.

Contra concluſionem iſtius [i] articuli arguitur primò: quia vnio realis habet terminum realem; quæ igitur ſunt ſimpliciter idem in re, ſunt idem in terminando tamen vnionem, proprietas & eſſentia ſunt ſimpliciter idem in re: igitur ſicut vnum terminat, ſic & reliquum terminabit. 16.

Item, ad relatiuum vt relatiuum non dependet aliud à ſuo correlatiuo; igitur ad Verbum, vt Verbum, non dependet natura humana, quia ſolus Pater eſt correlatiuum.

Formalis diſtinctio neceſſaria, vt perſonalitas terminet, & nõ eſſentia.

Ad primum dicendum, quod formalis diſtinctio relationis ab eſſentia ſufficit ad hoc, quod proprietas poſſet dici formalis terminus vnionis realis, & non eſſentia: tamen ratio videtur efficax contra ponentes identitatem realem, & formalem eſſentiæ, & proprietatis conſtituentis perſonam.

Natura humana depẽdet ad Verbum vt ad ſubſiſtẽs incommunicabile.

Ad ſecundum dici poteſt vno modo negando antecedens: nam aliud eſt dependere ad relatiuum, vt correlatiuum, & dependere ad ipſum Verbum relatiuum. Nam licèt natura humana aſſumpta à Verbo diuino dependeat ad ipſum tanquam ad Verbum, non tamen dependet ad ipſum tanquam correlatiuum. Aliter poteſt dici, quod natura aſſumpta dependet ad Verbum, ſed non propriè vt ad relatiuum, ſed vt ad incommunicabile ſubſiſtens, & ſic neganda eſt conſequentia.

COMMENTARIVS.

20. h TErtiò *ſecundùm aliquos declaratur propoſitum.* Hìc Doctor recitat duas rationes pro iſta poſitione, ſcilicet, quòd non repugnet Verbo terminare dependentiam naturæ humanæ, quarum prima eſt Varronis *l.3.d.3.q.1.* quia ſcilicet perſona diuina eminenter continet perfectionem omnis ſuppoſiti cauſati, &c. ſecunda eſt Thomæ *lib.3.ſcript. d.1. q.9.* quia ſcilicet quælibet natura creata eſt in potentia obedientiali reſpectu perſonæ diuinæ: ergo, &c. Sed quia iſtæ rationes cum ſuis improbationibus patent in litera, & multò clariùs prolixiùs *l.2. d.1.q.1.* & vide quæ ibi clarè expoſui, ideò hìc aliter nõ expono.

i *Contra concluſionem iſtius articuli.* Hìc Doctor arguit, probando quòd Verbum non poſſit terminare dependentiam naturæ humanæ, quia tunc ſequeretur quòd eſſentia diuina immediatè terminaret, quia proprietas Verbi, & eſſentia diuina ſunt ſimpliciter idem: ergo ſi vnum terminat, & reliquum.

Reſpondet, quòd diſtinguuntur formaliter, vt eſt probatum *in primo, d.2. parte 2. q.1.* licèt ibi non dicat aſſertiuè, quòd diſtinguuntur formaliter, ſed quòd ſunt non idem formaliter, tamen rationes illæ ita videntur concludere de diſtinctione formali, ſicut de non identitate formali, vt patet intuenti: hanc tamen diſtinctionem formalem expreſsè aſſerit in eodẽ primo, *d.8.q.pen.* reſpondendo ad quoddam argumentum. Sed in propoſito talis diſtinctio formalis proprietatis, & eſſentiæ ſufficit ad hoc vt vnum ſit formaliter ratio terminandi talem dependentiam & nõ aliud. Realiter tamen loquendo, proprietas non eſt realiter ratio terminandi quin & eſſentia, cùm ſint penitus eadem res realiter, ſed non eadem res formaliter: & quomodo in eadem realiter poſſint eſſe plures formalitates vide Doctorem *in primo, d.8 q.pen.* & quæ ibi notaui. *In vno indiuiduo poſſunt eſſe plures formalitates.*

Et addit Doctor, quòd hæc ratio videtur efficax contra ponentes identitatem realem, & formalẽ eſſentiæ, & proprietatis, ſed quòd tãtùm ratione diſtinguantur, quia vnio realis eſt ad terminum realẽ. Tamen tenendò etiã quòd tantùm ratione diſtinguantur poſſet reſponderi ad rationẽ per fallaciam amphibologiæ, vt dicit Doctor *in 3.d.1.q.1.* & quòmodo hoc, vide quæ ibi expoſui.

Secundò

21. Secundò arguitur contra concluſionem, quia ad relatiuum, vt relatiuum, non dependet aliud à ſuo correlatiuo; igitur ad Verbum, vt Verbum, non dependet natura humana. Pater, quia ſolus Pater in diuinis eſt correlatiuum Verbi.

Reſpondet Doctor primò, negando antecedens, quia aliud eſt dependere ad relatiuum, vt correlatiuum, & aliud eſt dependere ad ipſum relatiuum, non vt correlatiuum, quia bene primo modo ſolus Pater eſt correlatiuum Filij, & ſi hoc modo natura humana dependeret ad Verbum vt correlatiuum, ipſa natura humana eſſet Verbi correlatiuum: ſed benè ſecundo modo, quia vt ſic, dependet ad Verbum, quod eſt relatiuum, ſed tantùm correlatiuum reſpectu Patris. Secundò, reſpondet quòd natura aſſumpta dependet ad Verbum, ſed non propriè vt ad relatiuum, ſed vt ad incommunicabile ſubſiſtens, & ſic neganda eſt conſequentia, ſcilicet, igitur ad Verbum vt Verbum, non dependet natura humana, quia non intelligitur dependere ad Verbum, vt correlatiuum, ſiue vt eſt relatiuum; ſed dependet ad Verbum vt eſt præcisè ſuppoſitum, ſiue incommunicabile ſubſiſtens.

SCHOLIVM.

Adducuntur tres rationes, & vna confirmatio ſuadentes perſonam creatam conſtitui per poſitiuum. Pro altera parte adducit Damaſc. & duas rationes. Prima, omnis natura creata eſt in potentia obedientiali ad dependendum à perſona diuina: ergo non perſonatur per poſitiuum, vel illud erit iterum perſonabile. Secunda, ſi dimitteretur natura aſſumpta, careret illo poſitiuo, vel oporteret aliquid ſibi dari de nouo, quod repugnat, quia non eſſet accidens, nec materia, nec forma, nec ſubſtantia compoſita. Has rationes adducit 3. d. 1. q. 1. art. 3. & alias duas; vna quòd modo natura aſſumpta careret entitate humana, quam alij homines habent. Altera, quòd natura intellectualis poſſet actu exiſtere, & non eſſe perſonata. Tenet ergo perſonam creatam tantùm addere negationes naturæ: de quo latius 3. diſt. 1. num. 10. & 11. & d. 5. q. 2. n. 4. Sequuntur Occam 3. d. 1. q. 1. Baſſol. q. 1. art. 1. Mayr. q. 11. Henr. quodl. 5. q. 8. & omnes Scotiſtæ, Explicat optimè, & clarè tres negationes communicabilitatis, quarum duæ, ſcilicet actualis, & aptitudinalis dependentiæ conſtituunt perſonam creatam. De quo 3. d. 1. q. 1. n. 10.

17. DE tertio [k] articulo certũ eſt iuxta Damaſcenum. 57. quòd Verbũ aſſumpſit naturam in atomo, hoc eſt, ſingularem, & tamen non habentem perſonalitatem propriam: quia illa non poſſet ſtare cum aſſumptione in vnitate perſonæ Verbi. Si autem propria ſingularitas naturæ perſonalis eſſet formaliter propria perſonalitas eius, non poſſet illa eſſe ſine iſta. Lib. 3. c. 1. al. 60.

Propter quod oportet videre, quo formaliter & completiuè natura creata ſit perſonata in ſeipſa, vt ex hoc pateat, ſi poteſt ipſa carere propria perſonalitate, & perſonari, etiam perſonalitate extrinſeca.

Eſt autem dubium, an perſonalitas propria ſit formaliter per aliquid poſitiuum: & videtur quòd ſic, quia negatio non eſt primò incommunicabilis: negatio enim quantùm eſt de ſe, poſſet cuicunque competere: tantummodò igitur eſt incommunicabilis propter incommunicabilitatem poſitiui, ad quod ipſa conſequitur, & ita primum incommunicabile eſt poſitiuum: proprietas perſonalis eſt primò incommunicabilis, quia eſt ratio formalis conſtituendi incommunicabile, ſcilicet perſonam.

Præterea. Negatio non eſt primò propria alicui enti, ſed tantùm propter hoc, quod ſequitur aliquam affirmationem propriam; proprietas autem perſonalis eſt primò propria illi, cuius eſt: igitur, &c.

Præterea. Quod excludit imperfectionem, ipſum eſt perfectum, vel ſaltem aliquod poſitiuum; nunc autem dependere ad perſonam extrinſecam eſt imperfectionis: igitur perſonalitas propria, quæ excludit formaliter illam dependentiam, eſt aliquid poſitiuum.

Confirmatur: propter hoc enim ponitur, quòd ſingularitas naturæ eſt per aliquid poſitiuum, quia excludit imperfectionem; quæ eſt diuidi: vnde ſingulare dicitur individuum, hoc eſt, in plura indiuiſibile: à ſimili in propoſito, perſonari in ſe excludit dependere ad perſonam extrinſecam.

18. Sed contrà. Damaſc. c. 55. *Nihil enim eorum, quæ plantauit in noſtra natura Deus, Verbum à principio plaſmans nos defecit: ſed omnia aſſumpſit: totus enim toti vnitus eſt mihi, vt totum toti tribuat: quod eſt inaſſumptibile eſt incurabile.* Vult dicere igitur, quòd quæcunque entitas poſitiua in noſtra natura eſt vnita Verbo. Lib. 3. c. 6.

Et quòd hoc ſit poſſibile de quacunque, probatur ratione: quia quæcunque natura eſt ſimpliciter in potentia obedientiali ad dependendum ad perſonam diuinã: ſi ergo

Si perſona eſſet poſitiuum non eſſet in obed entia ad perſonã diuinam, vel vna natura bis perſonaretur.

eſſet aliqua entitas poſitiua, quia natura eſſet in ſe perſonata, illa entitas eſſet aſſumpta à Verbo: & tunc natura in Chriſto eſſet perſonata ſimul duplici perſonalitate quod eſt impoſſibile: quia ſi creata; igitur per illam eſt formaliter incommunicabilis alteri perſonæ, & per conſequens perſonæ Verbi non communicatur, & ita in ipſo non perſonatur.

Præterea. Si aliqua entitate poſitiua natura eſſet formaliter perſona creata: igitur Verbum non poſſet deponere naturam aſſumptam, niſi vel illa maneret non perſonata: quod videtur inconueniens, vel oporteret quòd daretur ſibi de nouo aliqua alia entitas, quæ etiam haberet perſonalitatem creatam; ſed hoc eſt impoſſibile: Illa enim non poſſet eſſe entitas accidentalis: quia accidens non eſt ratio formalis perſonandi ſubſtantiam: nec poſſet eſſe aliqua entitas ſubſtantialis: quia nec materia, nec forma, nec ſubſtantia compoſita, quia quæcunque talis, ſi daretur, non maneret natura eadem, quæ priùs: quia haberet aliam materiam, vel formam, vel entitatem ſubſtantiæ compoſitæ.

Perſona creata non eſt quid poſitiuum, 5. d. 1. q. 1. a. 3.

Poteſt igitur dici, quòd noſtra natura eſt perſonata perſonalitate creata, non aliquo poſitiuo tanquam ratione formali: quia vltra ſingularitatem non inuenitur aliqua entitas poſitiua, qua ſingulare completiuè ſit incommunicabile: ſed tantùm ſingularitati ſuperadditur negatio communicabilitatis; ſiue dependentiæ, quæ eſt incommunicari. 19.

Triplex negatio communicabilitatis exponitur.

Poteſt autem intelligi triplex negatio communicabilitatis, ſiue dependentiæ. Sicut enim poſſumus intelligere dependentiam actualem, potentialem, & aptitudinalem: ſic poſſumus intelligere negationem actus dependendi, & negationem poſſibilitatis dependendi, & negationem aptitudinis ad dependendum.

Prima negatio eſt nuda, ſiue ſola.

Secunda eſt cum repugnantia ad actum.

Tertia eſt cum inclinatione oppoſita, ſiue aptitudine contraria. Exemplum: primo modo ſuperficies, ſi eſſet ſine colore omnino, eſſet non alba: quia haberet ſolam negationem albedinis. Secundo modo Angelus eſt non albus, quia ſibi repugnat albedo. Tertio modo lapis † eſt non ſurſum, quia in lapide eſt negatio aptitudinis ad ſurſitatem, cum inclinatione ad non † ſurſitatem ſicut ad ſuum oppoſitum.

Al. habet negationem eius quod eſt eſſe ſurſum.

Al. ſurſumitatem.

Ad propoſitum, loquendo de dependentia ad hypoſtaſim extrinſecam, & ſpecialiter diuinam, de qua modò loquimur; ſola negatio actualis dependentiæ non ſufficit ad hoc, quod aliquid dicatur in ſe perſonatum, vel perſona: quia anima Petri habet talem negationem, & tamen non eſt perſona.

Secunda negatio non inuenitur in natura creata perſonali, quia nulli poteſt omnino repugnare dependere ad perſonam diuinam: imò quæcunque entitas poſitiua in tali natura eſt in potentia obedientiali ad dependendum ad ipſam, & per conſequens illa negatio non conſtituit perſonam creatam.

Negatio aptitudinalis dependentiæ non facit perſonam.

Tertia etiam negatio non ſufficit: quia illam habet natura aſſumpta: ipſa enim, cùm ſit eiuſdem rationis cum mea natura habet aptitudinem eiuſdem rationis, & ita habet aptitudinem ad ſubſiſtendum in ſe, & non habet aptitudinem ad dependendum ad perſonam extrinſecam, nec eſt inconueniens poſſibilitatem eſſe ſine aptitudine: quia ad formas ſupernaturales; & ſi ſit potentia aliqua in ſuſceptiuo, non tamen propriè aptitudo: quia illa non eſt propriè niſi ad formam naturaliter perfectiuam: ad perſonalitatem igitur propriam ſiue creatam, oportet concurrere duas negationes, primam & tertiam, ita quòd tertia eſt quaſi habitualis neceſſariò conueniens naturæ, cui conuenit, ſiue ſit perſonata in ſe, ſiue in perſona aliena; ſed alia negatio, ſcilicet actualis dependentiæ, ſuperueniens iſti negationi complet perſonalitatem propriam.

Dua negationes faciunt perſonam.

COMMENTARIVS.

22. k DE *tertio articulo principali*, qui erat de poſſibili ex parte naturæ aſsumptæ. Et in iſto articulo quærit primò Doctor an perſona creata vltra naturam ſingularem dicat aliquam entitatem poſitiuam, an tantùm negationem; & arguit primò tribus rationibus, & vna confirmatione, quòd perſonalitas propria dicit formaliter aliquod poſitiuum. Deinde arguit, probando quòd non dicat poſitiuum duabus rationibus. Et deinde reſpondendo declarat quomodò perſona dicit negationem duplicis dependentiæ, ſcilicet actualis, & aptitudinalis, quæ omnia non tantùm ſunt clara hîc in litera, ſed ſpecialiter notaui, & expoſui ſuper diſtinct. 1. quæſt. 1. tertij. Et vide ibi multas difficultates, & multa notabilia.

SCHOLIVM.

Ad argumenta ſuadentia perſonam creatam conſtitui per poſitiuum, adducta n. 17. Ad primum, explicat pulcherrimè, communicari vel dependere ſimpliciter tantùm repugnare perſonæ ratione poſitiui, cui id primò repugnat, & ſic repugnat ſolummodò perſonæ diuinæ; & quia dependere naturæ creatæ repugnat, non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, *quatenus eſt, ſcilicet ſub negatione; talis entitas poſitiua incommunicabilis non requiritur. Per hæc patet ad ſecundum, quia oſtenſum eſt negationem dependentiæ ſimpliciter non competere naturæ creatæ perſonatæ, ſic non repugnat ei ſimpliciter communicabilitas, ſed ſicut inhærere repugnat accidenti ſeparato, manente ſcilicet ſeparatione, non ſimpliciter. Ad tertium, non reſpondet: ſed reſponderi poteſt, ſufficere vt id, quod excludit imperfectionem; dicat perfectionem fundamentaliter, quod conuenit perſonæ creatæ. Ad confirmationem etiam non reſpondet hîc, ſed 3. d. 1. q. 1. n. 17. & 2. d. 3. q. 2. individualitatem eſſe poſitiuam, quia ratione eius ſimpliciter repugnat diuidi. Quod variis exemplis explicat, 2. d. 3. q. 2. n. 2. at non repugnat ſimpliciter naturæ perſonatæ aſſumi, vt ſæpius dictum eſt, & ideò non eſt paritas.*

20. AD illa igitur, [1] quæ probant quòd perſonalitas propria eſt formaliter per aliquid poſitiuum, ad omnia ſimul eſt vna reſponſio, quòd nulli ſimpliciter repugnat eſſe communicabile nec tanquam communicabile dependere, niſi ſibi ſit ſimpliciter proprium aliquod poſitiuum, quod ſit ratio repugnantiæ communicabilitatis, & dependentiæ: tamen communicari, & dependere poteſt ſecundum *quid* repugnare alicui per ſolam negationem; quia dum negatio illa ineſt, affirmatio non poteſt ineſſe. Sed non propter hoc eſt ſimpliciter impoſſibile affirmationem ineſſe, niſi illud, cui talis negatio ineſt, eſſet neceſſaria ratio, quòd talis negatio conſequeretur, & tunc negatio eſſet ſimpliciter propria, aliàs non eſſet niſi ſecundùm *quid* propria: ſimili enim modo propria eſt alicui negatio, ſicut ipſi repugnat oppoſita affirmatio: ſola perſona diuina habet incommunicabilitatem primo modo: quia entitatem aliquam intrinſecam ſimpliciter propriam, per quam ſibi repugnat poſſe communicari: natura autem creata, licèt in ſe ſubſiſtat: non tamen aliquid habet intrinſecum, per quod impoſſibile ſit eandem dependere, & ideò ſola perſona diuina habet propriam perſonalitatem completam: natura verò creata perſonata in ſe, non habet: quia non habet repugnantiam ad poſſe dependere: ſed tantùm ad actu dependere, & hoc ſecundùm *quid*, ſcilicet dum ſibi ineſt negatio dependentiæ actualis.

Dependere ſimpliciter non repugnat niſi per poſitiuum ſecundùm quid ſic.

Natura perſonata, tantùm habet repugnantiam ad communicari quoniam eſt ſub negationes.

Ad formam igitur perſonæ rationis dico, quòd incommunicabile ſimpliciter, quod ſcilicet importat repugnantiam ad poſſe dependere, non conuenit primò negationi ſiue alicui ratione negationis: nec talis incommunicabilitas eſt in creatura etiam in ſe perſonata, ſed tantùm incommunicabilitas ſecundùm *quid*, ſcilicet repugnantia ad communicari, & hoc ſtante illa negatione dependentiæ actualis; iſta autem incommunicabilitas ſecundùm *quid* non requirit entitatem poſitiuam ſimpliciter incommunicabilem, ſed tantùm entitatem poſitiuam receptiuam negationis dependentiæ actualis: ſed incommunicabilitas ſimpliciter, ſi alicui negationi conueniat, hoc non eſt, niſi quia illa conſequitur entitatem poſitiuam ſimpliciter incommunicabilem.

Per idem ad aliam maiorem de dependentia, concedo quod ſi alicui repugnat poſſe dependere, hoc eſt propter aliquam perfectionem, vel rationem poſitiuam: ſed illa repugnantia non eſt in creatura: ſed ſola negatio dependentiæ actualis.

Exemplum: accidenti ſeparato non ſimpliciter repugnat inhærere, vel poſſe

Accidenti separato repugnat inhærere ſecundùm quid.

inhærere;ſed ſecundùm quid dici poſſet ei repugnare inhærere, pro quanto, quod ſtante illa ſeparatione non poteſt ſimul ſtare cum hoc,quòd inhæreret.

Conſimiliter ad illud de proprio, dico quòd incommunicabilitas ſimpliciter eſt ſimpliciter propria illi,cui conuenit:ſic incommunicabilitas:incommunicabilitas autem ſecundùm *quid* non eſt ei propria:ſed tantùm quòd ſoli illi conuenit.

COMMENTARIVS.

23. AD omnes rationes, quæ probant quòd perſona dicat entitatem poſitiuam,quia negatio non eſt propria alicui, niſi per aliquod poſitiuum proprium.Dicit Doctor quòd negatio ad dependere ad aliud ſuppoſitum poteſt ineſſe alicui ſimpliciter & neceſſariò,& talis nunquam ineſt niſi per aliquod poſitiuum, per quod affirmatio oppoſita negationi repugnat; ſicut dicimus quòd negatio lapidis neceſſariò ineſt Deo per aliquod poſitiuum, cui repugnat affirmatio. Sic ſimiliter negatio dependentiæ actualis ad aliud ſuppoſitum neceſſariò conuenit perſonæ diuinæ,& hoc per aliquod poſitiuum,cui ſimpliciter repugnat affirmatio oppoſita negationi;dependere enim ad aliud ſuppoſitum ſimpliciter,& neceſſariò repugnat perſonæ diuinæ, & non niſi per aliquam entitatem poſitiuam in perſona diuina,quæ eſt proprietas perſonalis, & ideò negatio dependentiæ ad aliud ſuppoſitum ſimpliciter & neceſſariò conuenit perſonæ diuinæ, & ideò talis negatio non eſt propria perſonæ diuinæ,niſi per aliquod poſitiuũ,ſed quãdo negatio non ineſt neceſſariò,& tunc eſt,quando affirmatio oppoſita non repugnat ſimpliciter & neceſſariò, talis negatio nõ requirit aliquod poſitiuum proprium, propter quod inſit,Patet, nam negatio albedinis ad lapidem non ineſt neceſſariò, quia affirmatio oppoſita non repugnat ſimpliciter neceſſariò ipſi lapidi, quia tunc lapis non poſſet eſſe albus, talis negatio poteſt dici propria non ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm *quid*, quia quando lapis actu non eſt albus, tunc negatio albedinis actu ineſt ſibi,& tunc quando ineſt actu,pro illo tunc poteſt dici propria. Sic dico ad propoſitum, quòd negatio dependentiæ actualis perſonæ creatæ ad aliud ſuppoſitum non ineſt neceſſariò: patet, quia affirmatio oppoſita, ſcilicet actualis dependentia ad aliud ſuppoſitum,non neceſſariò repugnat; patet, quia natura humana ſingularis actu dependet ad ſuppoſitum diuinum;quia ergo talis negatio dependentiæ actualis non neceſſariò ineſt,ideò non eſt propria ſimpliciter,ſed tantùm ſecundùm *quid*,quia quando actu ineſt,actu non dependet ad aliud ſuppoſitum. De hoc etiam vide quæ notani ſuper primo *d.3.q.prima, & ſupertertio,d.1.quæſt.1.*

Nota.

SCHOLIVM.

Tres rationes ſatis fortes,ſi fides non obſtaret, contra poſsibilitatem Incarnationis ex parte naturæ aſſumptæ.

Al. de 3. igitur art.

DE Secundo [m] igitur in tertio articulo principali quòd naturæ humanæ repugnat 21.
dependere ad perſonam alienam vt ſuſtentantem ipſam:Primò,quia eſt natura ſubſtantialis;ſecundò,quia non poteſt habere aliquid intrinſecum,quod ſit ſibi ratio taliter dependendi;tertiò,quia intrinſecè, ſiue identicè habet rationem non dependendi tali dependentia.

Et primò ſic arguitur:natura ſubſtantialis nõ eſt nata dare ſuppoſito niſi eſſe ſimpliciter,& per conſequens non præſupponit eſſe ſimpliciter;natura autem dependẽs ad ſuppoſitum alienum præſupponit in eo eſſe ſimpliciter, quia eſſe naturæ propriæ, quæ priùs conuenit ſibi,quam iſta natura dependens ad ipſum. Antecedens probatur, natura ſubſtantialis eſt entitas ſimpliciter, ſicut accidentalis eſt entitas ſecundùm *quid*,& qualis eſt aliqua entitas formaliter, tale eſſe tribuit: ſicut igitur natura accidentalis tribuit tantùm eſſe ſecundùm quid,& ideò præſupponit ens ſimpliciter, ita natura ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter.& ideò non præſupponit tale eſſe.

Ex ſecundo arguit ſic: Omne dependens habet intrinſecè aliquid, quod eſt ſibi ratio dependendi,natura humana non habet, nec habere poteſt aliquid tale intrinſecè,quòd ſit ſibi ratio dependendi tali dependẽtia;igitur,&c.Maior patet inductiuè independentia cauſati ad cauſam,in quocunque genere cauſæ: & probatur ratione: quia niſi in iſto ſit aliqua ratio dependendi, quæ non eſt in illo, non magis iſtud dependet, quàm illud: natura autem mea non dependet à Verbo tali dependentia: igitur nec illa aſſumpta magis dependet, niſi habeat aliquam rationem dependentiæ ſibi intrinſecam.Probatio maioris,non dependens non fit dependens,nec è conuerſo, niſi ſit aliqua mutatio: mutatio autem non habet pro per ſe termino, niſi aliquam formam abſolutam:ſi igitur natura ſit de nouo dependens, aduenit ſibi aliqua forma abſoluta,quæ ſit ratio dependendi, & talem etiam amittit, vt terminus *à quo* mutationis fiat de dependente non dependens. Probatio minoris:tum quia natura

tura illa poſſet deponi nullo abſoluto corrupto in ea: ſi autem haberet aliquod abſolutum, quod eſſet ratio dependendi ſibi propria: oporteret illud corrumpi quando ipſa fieret non dependens: tum, quia naturæ eiuſdem rationis competit ſimilis ratio dependendi, & ad ſimilem terminum, vel eundem terminum, quando non eſt niſi vnicum natum terminare talem dependentiam: natura autem Chriſti, & mea ſunt eiuſdem rationis, & meæ non competit aliquid, quod ſit ratio taliter dependendi ad Verbum, quia tunc mea violenter ſubſiſteret in propria perſona.

Et tertiò arguitur ſic: Propria perſonalitas, quæ poteſt competere huic naturæ humanæ, eſt realiter eadem ſibi: igitur manente hac natura manet habens hanc perſonalitatem: ſed perſonalitas propria eſt ratio repugnantiæ ad ſic dependere: igitur, &c. Probatio antecedentis, quia certum eſt quòd huic naturæ humanæ ſingulari poteſt competere propria perſonalitas: illa autem non poteſt eſſe aliud ab ipſa, nec ei accidens: quia accidens non eſt ratio perſonandi ſubſtantiam, nec poteſt eſſe ſubſtantia alia ab hac natura: quia nec ſubſtantia compoſita. Patet enim quòd vna ſubſtantia compoſita non eſt ratio formalis perſonalitatis alteri ſubſtantiæ compoſitæ: nec poteſt eſſe alia ſubſtantia ſicut pars, quia non maneret eadem natura compoſita, niſi maneret eadem vtraque pars ſubſtantialis.

SCHOLIVM.

Pro reſolutione & explicatione huius articuli deſcribit dependentiam hypoſtaticam, quæ eſt dependentiæ naturæ vt communicabilis, ad alienam perſonam vt incommunicabiliter terminantem eius dependentiam. Pro quo notat aliquid dici communicabile tripliciter. Primò, vt aliquid idem ipſi, cui communicatur, ſic vniuerſale communicatur ſingularibus. Secundò, vt forma partialis ſubiecto, vel materiæ. Tertiò, vt forma totalis ſuppoſito, & hoc modo communicatur natura perſonæ alienæ. Nunc probat non repugnare talem dependentiam naturæ creatæ: primò, quia oſtenſum eſt art. 2. perſonam diuinam terminare poſſe aliquam dependentiam, & nullam poteſt præter iſtam. Secundò, accidens dependet à ſuppoſito extrinſeco; ergo & ſubſtantia ſic dependere poteſt. Tertiò, ex Philoſopho. Quartò, accidens accipit aliqualiter modum ſubſtantiæ, quando ſeparatur; ergo & ſubſtantia accipere poteſt aliqualiter modum accidentis, dependendo ad ſuppoſitum. Vide aliàs rationes ad hæc 3. d. 1. q. 1. art. 3 à num 6.

2.1. POteſt dici quòd non eſt ponenda inter aliqua eſſe formalis repugnantia, niſi vel in rationibus eorum propriis aliqua repugnantia includatur manifeſtè, vel neceſſaria ratione probetur includi, vel ſequi; ſed neutro modo eſt de natura humana, & dependentia ad perſonam alienam; igitur ponendum eſt, quòd talis dependentia non eſt ſimpliciter impoſſibilis, quando eſt ex parte fundamenti. Maior probatur, quia quodlibet ponendum eſt poſſibile eſſe, cuius non patet ratio impoſſibilitatis.

Conſimiliter, quodlibet compoſſibile, vbi non apparet ratio incompoſſibilitatis. Prima pars minoris declaratur ex rationibus iſtorum, de quibus eſt ſermo. Ratio autem naturæ humanæ magis patet: ratio autem illius dependentiæ, de qua loquimur poteſt circumloquendo, vel aliqualiter deſcribendo, poni talis: *dependentia eſt naturæ, vt communicabilis ad perſonam propriam alterius naturæ, vt terminantem eius dependentiam.* Hæc ratio exponatur, primò, illud quod dicitur *vt communicabilis*: poteſt aliquid communicari alicui ſic, quòd illud ſit ipſum, quod communicatur: ſicut vniuerſale communicatur ſingulari. Alio modo ſic, quòd illud cui communicatur, ſit iſto, tanquam formali principio eſſendi. Et dupliciter: vel vt forma partialis, quæ communicatur materiæ informatæ, & conſequenter communicatur compoſito conſtituto per ipſam, vel vt forma totalis, ſicut quiditas communicatur ſuppoſito, vt humanitas Socrati. In propoſito intelligitur communicabile tertio modo, ſcilicet quod ſic communicatum ſit forma totalis, quam habens dicatur ſecundùm eam eſſe formaliter tale: ſed proprium ſuppoſitum naturæ dicitur hoc modo tale ſecundùm illam, non propter dependentiam; ſed magis propter per ſe identitatem; ſed ad ſuppoſitum non proprium poteſt eſſe per ſe identitas, ſed illud quod poteſt ibi eſſe quaſi ſupplens vicem identitatis eſt perfecta dependentia naturæ, & perfecta ſuſtentatio ex parte ſuppoſiti, ſiue terminatio dependentiæ; tale autem ſuppoſitum, quia eſt per ſe ſuppoſitum alterius naturæ, & iſtius naturæ dependens, non eſt per ſe ſuppoſitum: & per ſe eſt prius eo, quod non eſt per ſe: ſequitur quòd priùs habeat natu-

Dependentiæ hypoſtatica deſcribitur.

Tripliciter aliquid cõmunicatur alteri.

2. & 8. Phyſ.

ram propriam, quàm iſtam dependentem, quæ eſt ſibi tanquam natura aduentitia, vel natura ſecunda.

Et quòd naturæ humanæ non repugnet talis dependentia, qualis dicta eſt, poteſt ſic aliqualiter declarari, vt probatum eſt in ſecundo articulo: perſona diuina poteſt eſſe proprius terminus alicuius dependentiæ; non autem dependentiæ, quæ eſt cauſati ad cauſam; nec breuiter cuiuſcunque terminati ad aliquid ratione perfectionis formalis in ipſo: ſed tantùm illius, quæ eſt naturæ vt communicabilis ad incommunicabile ſuſtentans ipſam; igitur talis dependentia eſt poſſibilis in aliqua natura: quia non poteſt eſſe poſſibilitas terminandi dependentiam niſi in aliquo ſit poſſibilitas dependendi, ſed hoc non magis repugnat naturæ humanæ, quàm alteri. 25.

Vide de hoc n. 5. ſupra.

Præterea ſecundò, quia accidens dependet tali dependentia ad ſuppoſitum ſubſtantiæ, cui inhæret; nunc autem licèt ibi coniungatur dependere, & inhærere: tamen prior videtur eſſe ratio dependentiæ, quàm inhærentiæ; ſicut in termino videtur eſſe prior ratio prioritatis eſſentialis, propter quam terminat dependentiam, quàm informabilis, vel ſuſceptiui, ſecundùm quam terminat inhærentiam. Si igitur intelligatur alicui conuenire dependentia naturæ; vt communicabilis, & hoc ſine inhærentia, non videtur contradictio; ſed talis eſt illa, quæ ponitur in propoſito.

Tex. c. 19.

Confirmatur, quia 2. *Phyſ* 5. *Metaph. quale* vno modo dicitur differentia ſubſtantiæ: igitu modus qualitatis non repugnat ſubſtantiæ.

Subſtantia accipit quo dammodo, accidentis modum.

Tertiò declaratur ſic; accidens poteſt habere modum ſubſtantiæ, licèt non perfectè, ſcilicet quòd ſibi repugnet dependere ad ſubiectum: tamen aliqualiter ſimilem, ſcilicet in non dependendo actualiter: ſicut apparet in accidente ſeparato; pari ratione igitur videtur, quòd ſubſtantia poteſt habere modum accidentis, licèt non perfectè, ſcilicet dependendo, & inhærendo ſubiecto, tamen modum aliqualiter ſimilem, ſcilicet in dependendo actualiter ad ſuppoſitum alienum.

SCHOLIVM.

Ad rationes contra concluſ. num. 22. adductas. Ad primam, etſi ſubſtantia det eſſe *ſimpliciter, & primum ſuppoſito proprio, non dat ſic in alieno. Ad ſecundam, natura creata habet rationem intrinſecam dependentiæ ad Verbum, non dependentia eſſentiali, ſed aptitudinali, vt optimè explicat Doctor, quando autem aſſumpta eſt, vltrà habet rationem dependentiæ actualis, qua caret non aſſumpta. Alias rationes contra eandem concluſionem ſoluit 4. diſt. 1. qu. 1. à num. 16.*

24. AD illa autem, quæ adducta ſunt in contrarium. Ad primum, concedo quòd natura ſubſtantialis † eſt ad *eſſe* ſubſtantiale: ſed non oportet, quòd ſit primum *eſſe* ſuppoſiti habentis *eſſe* per ipſam, niſi quando illud eſt eius per ſe ſuppoſitum: quando autem eſt eius ſuppoſitum non per ſe, ſed alterius naturæ, tunc per illam alteram priùs habet *eſſe*.

al. *dat* eſſe.

Et cùm accipitur, illud quod dat *eſſe* ſimpliciter, non præſupponit *eſſe* ſimpliciter in eodem.

Reſpondeo, aliquod *eſſe* in ſe eſt *eſſe* ſimpliciter, & tamen ſuppoſito non proprio, non dat *eſſe* ſimpliciter omni modo. Ad ſecundum, aliquid poteſt eſſe ratio dependentiæ dupliciter. Vno modo, ſic quòd ipſum neceſſariò conſequatur, vel concomitetur dependentia actualis.

Ratio dependentiæ, alia eſſentialis, alia aptitudinalis: prima creaturæ ad Deũ: ſecunda cauſati ad cauſam ſecundam.

Alio modo, quòd licèt ipſum neceſſariò concomitetur aptitudo ad dependendum: non tamen neceſſariò dependentia actualis, ſed ipſum, quantùm eſt ex natura ſua dependeret, & quando eſt actualis dependentia conuenit ſecundùm ipſum vt proximum fundamentum. Primo modò eſt dependentia creaturæ ad Deum: quia neceſſariò fundamentum dependentiæ eſt in actuali dependentia ſemper. Secundo modo eſt dependentia cauſati ad cauſam ſecundam, ſine qua poſſet ipſum immediatè cauſari à prima, & ita poſſet ab illa ſecunda non dependere actualiter: licèt ſemper haberet aptitudinem ad dependendum. Maior igitur rationis vera eſt, intelligendo de ratione dependendi non præcisè primo modo: ſed indifferenter primo modo, vel ſecundo: nihil plus concludit prima probatio maioris, inducendo de dependentiis cauſati ad cauſam.

Secunda verò probatio " probat, quòd dependens habet aliquam rationem dependendi, quam non habet non dependens; quod neceſſarium eſt, intelligendo per ra- 25.

tionem

tonem dependentiæ rationem formalem dependendi: quæ eſt ipſa dependentia; quia ſine illa non poſſet aliquid dependere; ſed intelligendo rationem fundamentalem dependentiæ, ſecundùm quam ineſt dependentia, ſicut ſecundùm albedinem ſimilitudo, non oportet quòd illa ratio ſit magis in dependente, quàm in illo, quod non dependet actu: eſt tamen æquè aptum ad dependendum. Exemplum: accidens quando eſt in ſubiecto non magis habet talem rationem dependendi, quàm quando ipſum eſt ſeparatum: quia ipſamet natura eſt iſto modo proxima ratio dependendi: nec oportet ad hoc quòd actu dependeat, ſuperaddi actu talem rationem dependendi. Sed ſola ratio formalis, ſcilicet actualis dependentia.

Ratio dependentiæ fundamentalis non eſt magis in dependente quàm in nõ dependente actu.

Conſimiliter hîc de natura aſſumpta, & non aſſumpta.

Tertia autem probatio videtur plus probare, ſcilicet quòd actu dependens habeat ſemper rationem dependendi fundamentalem, & hoc aliquam entitatem abſolutam.

Modus non ſemper eſt ad vbi, ſupra q. 2. ar. 2. & 3. d. 1. q. 1. n. 15.

Ad illam igitur propoſitionem, cui illa probatio innititur, ſcilicet quod omnis mutatio habet pro per ſe termino formam abſolutam. Reſpondetur per interemptionem, imò motus eſt ſecundùm *vbi*, & ad *vbi*; nec tamen *vbi* dicit aliquam formam abſolutam. Qualiter autem non ſit hoc contra Philoſophum 5. *Phyſ.* vel 7. dictum eſt ſuprà, in quadam quæſtione de corpore, & *vbi*, &c.

Minor principalis ° rationis non eſt vera eo modo, quo maior eſt vera, ſcilicet intelligendo indifferenter de ratione formali dependendi, vel fundamentali, & hoc neceſſariò fundante actualiter, vel ſaltem aptitudinaliter; habet enim natura aſſumpta rationem formalem dependendi, ſcilicet ipſam dependentiam, & rationem fundamentalem: imò ipſa eſt proxima ratio fundamentalis dependentiæ, licèt non neceſſariò conſequatur ipſam talis dependentia actu, ſed aptitudine, nec plus probat prima probatio; quia ſi naturâ poneretur, nullum abſolutum in ea corrumperetur: & ita non habuit aliquod abſolutum, quòd eſſet neceſſaria ratio actù dependendi, ſed abſolutum fuit proximum ſuſceptiuum dependentiæ, & ſine illa manere poteſt, ſicut ſine reſpectu non neceſſariò conſequente poteſt manere fundamentum abſolutum.

q. 1. art. 3. Idẽ aliquã liter q. 13

Ad aliam probationem dico, quòd licèt naturæ eiuſdem rationis habeant aptitudinem ſimilem ad dependendum: tamen non oportet, quòd ſi vna actu dependeat, quòd ſimiliter & altera. Patet de accidente coniuncto, & ſeparato: natura autem mea, etſi non actualiter dependeat ad Verbum dependentia prædicta, ſcilicet ad ſuppoſitum hypoſtaticè ſuſtentans; tamen habet aptitudinem, ſicut natura illa aſſumpta habet aptitudinem.

Dependentia naturæ ad ſuppoſitum ſufficit vt prædicetur de ſuppoſito.

Ad argumentum principale dico, quòd licèt non omnis dependentia ſufficiat ad verificandam prædicationem dependentis de illo, à quo dependet: tamen illa, quæ eſt naturæ, vt communicabilis ad ſuppoſitum, vt hypoſtaticè ſuſtentans eam, ſufficit ad verificandam prædicationem naturæ ſic dependentis de ſuppoſito, ad quòd dependet. Patet de accidente ſic dependente ad ſuppoſitum ſubſtantiæ, de quo etiam prædicatur, & ſicut prædicatio accidentis de ſubiecto licèt ſit vera, non tamen eſt per ſe, ſicut eſſet naturæ de proprio ſuppoſito, ita in propoſito non eſt prædicatio per ſe naturæ humanæ de ipſo Verbo.

COMMENTARIVS.

n. 20. In *De ſecundo igitur in tertio articulo principali.* Hic Doctor tribus viis arguit, probando quòd repugnet naturæ humanæ poſſe dependere ad perſonam extrinſecam, vt ſuſtentantem ipſam. Et prima via ſumitur ex hoc quòd eſt natura ſubſtantialis. Secunda ex hoc quòd non poteſt habere aliquid intrinſecum, quod ſit ſibi ratio taliter dependendi. Tertia ex hoc, quia intrinſecè ſiue identicè habet rationem non dependendi tali dependentia.

n. 21. Ex prima via arguit ſic, * *natura ſubſtantialis non eſt nata dare ſuppoſito, niſi eſſe ſimpliciter*;

n. 24. Reſpondet * concedendo quòd natura ſubſtantialis dat *eſſe* ſubſtantiale, & eſt primum eſſe ſubſtantiale ſuppoſiti illius naturæ, ſed quando communicatur ſuppoſito alterius naturæ, licèt dicat *eſſe* ſubſtantiale ſimpliciter, & *eſſe* ſimpliciter communicatum illi ſuppoſito, tamen non eſt *eſſe* primum illius ſuppoſiti; quia *eſſe* primum ſuppoſiti diuini, & intrinſecum eſt *eſſe* naturæ diuinæ; reſpectu ergo proprij ſuppoſiti naturæ ſubſtantialis non præſupponit aliquod *eſſe* ſimpliciter, ſed tantùm reſpectu ſuppoſiti alterius naturæ.

n. 28. Ex ſecunda via arguitur ſic, * *omne dependens habet intrinſecè aliquid, quod eſt ſibi ratio dependendi.* Patet iſta inductiuè in dependentia cauſati ad cauſam in quocunque genere, nam cauſatum effectiuè habet in ſe aliquam entitatem, quæ eſt ſibi ratio formalis dependendi ad cauſam. Patet etiam ratione, quia *niſi in iſto ſit aliqua ratio dependendi*, &c.

Reſpon

n. 24. Respondet * Doctor distinguendo de ratione dependentiæ, quia aliquid potest sic esse ratio dependentiæ, quòd ipso posito concomitatur necessariò dependentia actualis, & hoc modo entitas creaturæ est immediatum fundamentum dependentiæ actualis ad Deum, ita quòd ipsa posita in actuali existentia, necessariò concomitatur actualis dependentia ad Deum, quia ipsa creatura quantùm ad totum suum *esse* pro quocunque instanti à Deo dependet, quia pro quocunque instanti accipit totum suum *esse* à Deo, vt clarè patuit à Doctore *in secundo, dist.2.quæst. 1. & in quodlib. quæst.12.* & ibi vide aliqua singularia, quæ ibi notaui. Posito etiam quòd lapis sit causatus à secunda causa, tamen tantùm dependet ab illa pro illo instanti, quo accipit *esse*, licèt principaliter à Deo dependeat, tamen pro toto tempore sequente illud primum instans immediatè dependet à Deo, vt patet à Doctore *in 2.dist.2. quæst.4.*

Secundò, aliquid potest esse ratio dependendi, ita quòd licèt ad ipsum positum concomitetur necessariò dependentia aptitudinalis, non tamen necessariò concomitatur dependentia actualis, & hoc modo est dependentia causati ad causam secundam, à qua actu dependet quando causatur, non tamen necessariò. Patet, quia posset immediatè causari à prima causa, & nullo modo à secunda, tamen ex quo illud causatum habet talem entitatem, cui non repugnat posse causari à causa secunda, ideò ipso posito, necessariò habet dependentiam aptitudinalem ad causam secundam. Ad propositum, maior primæ rationis est vera loquendo de dependentia, siue de ratione dependendi indifferenter, scilicet primo, vel secundo modo, puta quia est talis natura, ideò ad ipsam concomitatur necessariò dependentia actualis, vel aptitudinalis, quia etiam est talis natura potest sic, vel sic dependere, siue actu, siue aptitudine, siue necessariò, siue contingenter, & sic concedo quòd quia natura humana est talis entitas, ideò non repugnat sibi dependentia actualis ad suppositum diuinum.

n *Secunda probatio.* Dicit Doctor breuiter,
25. quòd quia natura de non dependente actu, fit dependens actu, hoc contingit propter aliquod nouum sibi pro illo nouo, quo actu dependet, siue quod est ratio dependendi, intelligatur ipsa dependentia formalis, quæ est vnio realis ad Verbum, hoc modo conceditur quòd talis vnio realis, siue dependentia, est entitas noua immediata, fundata in natura assumpta. Si autem intelligatur aliquid nouum absolutum aliud à natura assumpta, in qua immediatè fundatur talis dependentia, negatur hoc, & in tertio, *dist.1. quæst. 1.* improbatur subtiliter à Doctore, vide ibi. Et cùm probatur per hoc, quòd omnis mutatio habet pro per se termino formam absolutam. Respondet Doctor negando illam propositionem, & patet instantia, quia motus est ad *vbi*, vt ad terminum, vt patet *quinto Physic.* & tamen *vbi* non est forma absoluta. Et si dicatur quòd secundùm Philosophum *quinto Physi.tex.c.10.* ad relationem non est motus. Doctor remittit se ad ea, quæ dixit *in tertio, dist. 1. q. 1.* vbi glossat illam propositionem Philosophi, & ibi vide claram expositionem, quam ibi feci super literam Doctoris.

o *Minor principalis rationis.* Ista minor *est* ista; *natura humana non habet, nec habere potest aliquid tale intrinsecè, quod sit sibi ratio dependendi tali dependentia*, dicit quòd illa minor non est vera eo modo, quo maior est vera, &c. *Imò ipsa natura humana est proxima ratio formalis dependentiæ, licèt non necessariò consequatur ipsam naturam talis dependentia actualis, sed tantùm aptitudine*, accipiendo tamen aptitudinem non pro inclinatione naturali, quia vt sic tantummodo inclinatur ad proprium suppositum, vt patet in tertio, *dist.1. quæst.1.* sed prout aptitudo dicit non repugnantiam.

Loquitur de relatione quæ est respectus intrinsecus aduenies, non negat autē ad vbi esse motum localem, vide Auerroim 8. Phys.com. 32.

Ad vltimam probationem secundæ viæ, dicit Doctor quòd licèt natura assumpta, & natura mea habeant similem aptitudinem ad dependendum, non tamen oportet quòd si vna actu dependeat ad suppositum diuinum, quòd similiter, & altera, vt patet de accidente actu coniuncto subiecto, & de separato, vt in Eucharistia.

QVÆSTIO XX.

Vtrùm Sacerdos obligatus ad dicendum missam pro vno, obligatus etiam ad dicendum missam pro alio sufficienter soluat debitum dicendo vnam missam pro ambobus?

D. Bonau. 4.d.45.2.p.art.2.q.3 Rich. *art.2.q.3.* Dur. *quæst.3.* Palud. *q.2.* Gerson. *Alphab. 25. lit.c.* Gabr. *in can.lect.27.* Soto *l.10.de Iust.q.2. art.2.* cum Scoto negant. Affirmant Caiet. *to.1. opusc. tract.3.q.2.& 3.p q.79.art.5.& quodl.1.q.18.* Syl.v. *Missa.1. q.9.* Canus 12. *de loc. c.13.* Alterum arg. Viguer. *c.16.* Ang. v. *Missa n.52.* Cord. *l.1.q.5.* Soto 4. *d.13. qu.2. art.1.* Vide Suar. *3.p.tom. 3. d.79. sect.12.* Nauar. *c.25. n.62.*

Argum. ARguitur, quòd non, quia qui tenetur ad maius bonum, non satisfacit soluendo minus bonum: sic est in proposito; quia duæ missæ sunt magis bonum, quàm vna. Vna etiam missa pro isto est maius bonum sibi, si dicatur pro illo: quàm si dicatur simul pro illo, & alio. 1.

Ratio opp. Contrà. Qui plus soluit, quàm illud sit, propter quod obligatur, videtur abun

abundanter ſatisfaceret; ſed vna miſſa eſt maius bonum, quàm ſint illa, pro quibus obligatur duobus: quia bonum Miſſæ eſt ex virtute ſacrificij; ſacrificium autem eſt infinitum, & infinitis ſufficiens. Chriſtus enim qui offertur in illo ſacrificio ſufficiens fuit quando offerebatur in Cruce ad ſatisfaciendum pro peccatis: ergo, &c.

SCHOLIVM.

Præmittit miſſam non tantum ex opere operantis, ſed etiam ex operato valere, & non ſolùm virtute meriti particularis, ſed etiam virtute meriti Eccleſiæ proficere; alioquin miſſa mali ſacerdotis nihil valeret, quod habeat vim ex operato: tenent ferè Catholici omnes, & colligitur in Trid. ſſ. 22. c. 2; de quo Bellar. l. 1. de miſſa. c. 4.

21. HIe a præmittendum eſt vnum, hoc, ſcilicet quòd probabile videtur, quòd Miſſa non ſolùm valet virtute meriti, ſiue operis operantis: ſed etiam virtute ſacrificij, & operis operati. Vel non ſolùm valet virtute meriti perſonalis Sacerdotis offerentis, ſed etiam virtute meriti generalis Eccleſiæ: in cuius perſona per miniſtrum communem offertur ſacrificium: alioquin Miſſa mali Sacerdotis, qui in illo actu non meretur perſonaliter, ſed demeretur, nulli valeret in Eccleſia: quod reputatur communiter inconueniens, & rationabiliter, Iuxtà illud Ioann. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*: quandocunque enim Chriſtus vt ſummus ſacerdos offert, panis, quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita. Ex hoc ſequitur, quòd ad ſolutionem huius quæſtionis, tria ſunt videnda: primò ſi miſſa dicta pro duobus tantùm valet iſti, ſicut ſi pro eo ſolo diceretur, & hoc merito perſonali celebrantis. Secundò, ſi tantùm valet merito generalis Eccleſiæ offerentis. Tertiò, ſi iſte ſimpliciter ſoluit debitum vtrique cui obligatur.

Duplex valor Miſſæ.

COMMENTARIVS.

1. *Miſſa poteſt dupliciter valere.*

a *Ic præmittendum eſt vnum.* Hìc Doctor præmittit, Primò vnum neceſſarium ſcilicet quòd Miſſa poteſt dupliciter valere. Vno modo virtute meriti ipſius Sacerdotis, puta quando Sacerdos exiſtens in gratia offert illud ſacrificium pro aliquo, vel aliquibus, tunc Deus acceptat illud, pro quanto offertur à Sacerdote exiſtente in gratia, & ſi quis Sacerdos cum maiori deuotione celebrat, vel pro ſe, vel pro alio, magis meretur, & hoc eſt quod dicitur communiter, quòd Miſſa valet aliquando virtute meriti operis operantis, ſiue virtute meriti perſonalis Sacerdotis offerentis. Secundò valet virtute ſacrificij, & hoc operis operati, ſiue ipſius ſacrificij, & eſt idem dicere Miſſam valere virtute ſacrificij, & ipſam valere virtute meriti generalis Eccleſiæ, in cuius perſona per miniſtrum communem offertur ſacrificium; & ſi hoc modo Miſſa non valeret, ſequeretur hoc inconueniens, ſcilicet quòd Miſſa mali Sacerdotis, qui in illo actu non meretur perſonaliter, ſed demeretur, quia celebrans in peccato mortali mortaliter peccat, talis Miſſa nulli valeret in Eccleſia, quod eſt inconueniens, iuxta illud Ioan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Quandocunque enim Chriſtus, vt ſummus Sacerdos offert, panis quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita; quando ergo Sacerdos offert illud ſacrificium, ſemper offert in perſona Chriſti, ſiue in perſona capitis Eccleſiæ, quod eſt Chriſtus, & tunc dicitur valere virtute meriti operis operati ſcilicet ipſius Chriſti.

SCHOLIVM.

Oratio (idem eſt de omni alio opere bono) valet ſpecialiſsimè oranti, generaliſsimè omnibus, & ſpecialiter cui applicatur, alioquin fruſtrà ordinaſſet Eccleſia ſpeciales orationes pro viuis, & defunctis; & conſtat ex vtraque lege veteri, & noua, hanc ſpecialem applicationem validam eſſe. Iſaac orat pro Rebecca Geneſ. 15. Dauid pro ſalute filij, 2. Reg. 12. Elias pro filio viduæ, 3. Reg. 17. Chriſtus pro Petro, Lucæ 22. & Eccleſia pro eodem, Act. 12. & Paul. petit ab Epheſiis vt orent pro omnibus generatim, & pro ſe ſpeciatim. Epheſ. 6. & 1. ad Timoth. 2. pro omnibus & ſpecialiter pro Rege. De generaliſsima applicatione patet ex ſymbolo de communione Sanctorum, iuxta quod dixit Dauid Pſal. 118. Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua, *& Geneſ. 18. ſi reperti eſſent decem iuſti Sodomis, parceret eis Deus. De ſpecialiſsima applicatione patet, quia omne opus bonum eſt meritorium gratiæ & gloriæ, Matth. 5.* Gaudete & exultate, *& 20.* Voca operarios, &c. *& 1. Timot. 4.* Pietas ad omnia vtilis habens promiſſionem vitæ, &c. *Trid. ſſ. 6. c. 16. & can. 26. de quo Bellarm. lib. 5. de iuſtif. cap. 1. 3. & per totum.*

De pri

Quæ To. in 4.d.15. par.2.ar.1. q.4.

Meritum tripliciter applicatur.

DE primo eſt ſciendum [b], quòd inter opera meritoria oratio habet magis rationem meriti applicabilis alteri: quia ipſa de ratione ſui eſt placatiua Dei, & reconciliatiua rei Deo, & hoc illius, pro quo per ipſum orantem ſpecialiter offertur. Poteſt autem meritum vel ſpecialiter oratio, in triplici gradu intelligi valere alicui, ſiue pro aliquo. Vno modo ſpecialiſſimè [c], & ſic ſemper valet oranti, quando eſt in gratia: ipſe enim habet motum animi bonum, & elicit opus bonum. Iſte motus, & illud opus non ſic ſunt alterius pro quo orat, ſicut orantis: nec poteſt iſte ordinata voluntate ſic illud alteri dare, quod non ſit ſuum meritum: quia magis tenetur ex charitate diligere ſeipſum quàm alium: imò fortè non poſſet dare alteri ſic, quin iſtud eſſet peccatum. Alio modo generaliſſimè, & ſic valet toti Eccleſiæ: nec enim debet orans aliquem de Eccleſia excludere: ſed ex intentione habituali omnes includere. Tertio modo [d] ſcilicet modo medio valet illi, cui per orantem ſpecialiter applicatur. Nō enim valet ei ſpecialiſſimè. Patet ex primo membro: Sed nec præcisè valet ſibi generaliſſimè, ſicut cuicunque: tunc enim fruſtrà in Eccleſia eſſent ſpeciales orationes aſſignatæ, aliæ pro viuis, aliæ autem pro mortuis: & iterum pro viuis aliis, & aliis, puta benefactoribus, amicis, & aliis; vt patet in orationibus in Miſſali Romano pro diuerſis aſſignatis perſonis, & ſtatibus, vel congregationibus. Fruſtrà, inquam, eſſent iſtæ ſpecialiter aſſignatæ: quia non plus valerent illis, quàm generaliter cuicunque in Eccleſia. 3.

COMMENTARIVS.

2. Inter opera meritoria oratio habet magis rationem meriti.

b *De primo articulo.* Hîc Doctor præmittit primò, quòd inter opera meritoria oratio habet magis rationem meriti applicabilis alteri, quia ipſa de ratione ſui formaliter loquendo eſt placatiua Dei, & reconciliatiua rei Deo, & hoc illius rei, pro quo ipſe orans ſpecialiter offert. Licèt enim ſint aliqua opera magis meritoria facta in charitate, quàm oratio, puta dilectio Dei in ſe, & dilectio proximi in ordine ad Deum, tamen aliquod opus factum in charitate ex ſua ratione formali eſt magis placatiuum Dei, & reconciliatiuum rei, ſicut eſt oratio, qua quis formaliter orat Deum, vel pro ſe, vel pro alio, aliqua tamen opera facta in charitate ſunt virtualiter magis placatiua, ſicut dilectio Dei intenſa in ſe. Et eſt ſimile de dilectione culpæ formali, & virtuali, dicitur enim culpa deleri formaliter per pœnitentiam, & dicitur aliquando deleri virtualiter, puta per intenſam dilectionem Dei, vt patet à Doctore *in 4.d.14.q.2.*

Actus elicitus à charitate ſemper eſt meritorius.

c In propoſito ergo meritum Sacerdotis celebrantis, & ſpecialiter oratio ipſius in triplici gradu poteſt valere alicui. *Primò ſpecialiſſimè, & ſic ſemper valet oranti, quando eſt in gratia.* Sic tamen intelligendo, quòd talis oratio ſit actu elicita cum debitis circumſtantiis, vel quòd ſit elicita in virtute alicuius actus prioris debitè circumſtantionati, quia tunc talis actus elicitur à voluntate habente charitatem ſecundùm inclinationem ipſius charitatis, vt patet à Doctore *in 2. diſt.7.* & actus elicitus à charitate ſemper eſt meritorius, vt patet à Doctore, *in 1. diſt.17. & ſuprà in quodlib. quæſt. 17.* & hoc eſt quod dicit Doctor, quòd *oratio ſemper valet oranti, quando eſt in gratia, quia tunc habet motum animi bonum, & elicit opus bonum. Iſte motus animi*, id eſt, bona intentio, *& illud opus*, elicitum ſecundùm intentionem bonam *non ſunt ita meritoria alteri, pro quo quis oret, ſicut ipſius orantis.* Patet, quia charitas magis inclinat ad actum meritorium reſpectu illius in quo eſt, quàm reſpectu alterius, & habens charitatem magis tenetur velle ſibi bonum meritorium, quàm alteri, vt ſatis patet à Doctore, *in tertio, diſtinctio. 29.* & vide quæ ibi expoſui, & hoc eſt quod dicit hîc, *nec poteſt iſte ordinata voluntate, ſic illud opus alteri dare, quòd non ſit ſibi meritum, quia magis tenetur ex charitate diligere ſeipſum, quàm alium*, nam prima radix meriti primò conſiſtit in affectione iuſtitiæ, non vt moderatiua affectionis commodi, id eſt, quòd prima radix meriti primò conſiſtit in dilectione Dei in ſe, & propter ſe, vt patet à Doctore, *in tertio, diſtinctio.* 18. & vide quæ prolixè ibi expoſui, & ſicut tenetur quilibet diligere Deum gratuitè pro aliquando, vt patet à Doctore *diſtinct. 27. tertij.* Sequitur quòd etiam tenetur actu reflexo velle ſe diligere Deum, & quo modo hoc vide Doctorem *in tertio, diſtinct. 28. & 29.* & magis tenetur ſe velle diligere Deum meritoriè, quàm proximum velle diligere Deum, vt patet *in tertio, diſtin. 29.* Sequitur ex hoc, quòd quilibet tenetur magis velle ſibi, quæ ad dilectionem Dei in ſe in hac vita, & ad perfectam fruitionem in alia acquirendam valeret, & per conſequens magis tenetur velle actum bonum à ſe elicitum eſſe ſibi meritum, quàm alteri, imò fortè non poſſet dare alteri, priuando ſe illo, quin eſſet peccatum. Secundùm ergo perfectam charitatem debet actum bonum primò velle eſſe ſibi meritum, & magis velle eſſe ſibi meritum, & pòſt alteri, & ideò multi ex ignorantia peccant, dicentes volo quòd tale opus meum factum in charitate præcisè valeat pro te.

Secundò, oratio celebrantis poteſt intelligi valere generaliſſimè, & hoc modo valet toti Eccleſiæ, ſic intelligendo, quòd orans non debet aliquem de Eccleſia excludere, ſupple à merito orationis, ſed ex intentione habituali debet velle valere omnibus de Eccleſia, & de hoc vide quæ notaui, *in tertio, diſtinctio. 28. & 30.* 3.

d Tertiò, oratio celebrantis poteſt intelligi valere quodam modo medio inter modum ſpecialiſſimum & generaliſſimum, puta quòd quis velit eam valere, non tantum ſibi, qui eſt modus ſpecia

ſpecialiſſimus, nec tantùm toti Eccleſiæ, qui eſt modus generaliſſimus, ſed ſpecialiter velle valere alicui de Eccleſia, id eſt, quòd quamuis vellet orationem ſibi valere, & etiam toti Eccleſiæ, adhuc poteſt illam orationem ſpecialiter valere alicui perſonæ determinatè in Eccleſia, ita quòd talis oratio valeat illi perſonæ, non tantùm quia eſt membrum Eccleſiæ, pro qua Eccleſia offertur talis oratio, ſed quòd etiam valeat ſibi ſpecialiter, quia ſpecialiter offertur pro illa perſona, ſiue quia determinatè applicatur illi perſonæ, aliter in Eccleſia fruſtrà eſſent ſpeciales orationes aſſignatæ, alia pro viuis, alia pro mortuis, &c.

SCHOLIVM.

Miſſam dictam pro pluribus non tantùm valere cuilibet illorum, ac ſi pro ipſo ſolo diceretur. Primò id quod ex vi miſſæ correſpondet ijs, pro quibus offertur, eſt finitum; Secundò, æquale eſt meritum miſſæ pro pluribus, & pro vno, oblatæ; ſit ergo vt 100. ſi pro vno dicatur, habet 100. ſi pro duobus, non habet niſi 50. ergo, & c. hæc procedit de valore correſpondente merito celebrantis.

4. HAbet ergo [e] articulus iſte difficultatem ſpecialiter intelligendo hoc tertio modo. Et poteſt dici, quòd vna Miſſa dicta pro duobus non tantùm valet hoc modo iſti, quantum valeret ſi pro eo ſolo diceretur.

Quod oſtendi poteſt ſic. Merito finito ſecundùm plenam iuſtitiam adæquatè correſpondet aliquod præmium determinatum ad certum gradum. Præter autem bonum, quod debetur Eccleſiæ generaliter, & præter bonum, quòd debetur iſti oranti ſpecialiſſimè, quæ duo ſemper includuntur in præmio debito orationi, accipio illud bonum, quod virtute meriti ipſius orantis debetur medio modo ei, pro quo ſpecialiter oratur: illud eſt determinatum ad certum gradum: virtute igitur iſtius meriti non debetur, alicui iſto modo medio aliquod bonum quod non includitur in iſto bono determinato. Si ergo totum illud bonum detur iſti tanquam præmium modo medio debitum orationi, nullum bonum debitum orationi iſti, dabitur alteri, & per conſequens ſi virtute iſtius meriti datur aliquod bonum illi, vt debitum iſti orationi modo medio, ſequitur quòd non totum bonum ſic debitum datur iſti: ergo, &c.

Meritum applicatũ pluribus nõ tantumvalet cuilibet, ac ſi pro ipſo ſolo applicaretur.

Confirmatur, quia æquali merito præcisè debetur æquale bonum, ſiue præmium, & hoc in quocunque modo debiti, ſcilicet generaliter, ſpecialiſſimè, & medio modo: nunc autem ex æquali deuotione celebrans habet opus æquè meritorium, loquendo de merito perſonali. Contingit autem, quòd æquè deuotè celebret, quando celebrat pro iſto ſpecialiter, ſicut quando ſpecialiter celebrat pro vtroque ſimul: ergo virtute eius meriti debetur præcisè æquale bonum merito huius miſſæ dictæ pro vno, & merito illius dictæ pro duobus: ergo ſi quando dicitur pro duobus, debetur iſti totum illud bonum æquale, ſequitur quòd virtute illius meriti nihil debetur alteri, quia bonum quod daretur illi alteri, non includitur in bono, quod correſpondet adæquatè iſti merito.

5. Diceretur ad maiorem [f] quòd merito æquali tam ſecundùm intenſionem, quàm ſecundùm extenſionem debetur bonum æquale vtroque modo: nunc autem quando quis ſimul pro duobus orat; licèt ſit meritum æquale ſecundùm intenſionem, ſicut quando orat pro vno: tamen eſt maius ſecundùm extenſionem: quia pluribus applicatur: & ideò debetur bonum æquè intenſiuè, ſed maius extenſiuè, quia vtrique.

Præpoſitiuus cuius oppoſ. prolixus ponitur in 4. Petri de Tarant.

Similiter reſpondetur ad primam maiorem, [g] quòd merito certi gradus correſpondet bonum determinatum ad certum gradum. Verum eſt vniformiter accipiendo vtrobique, ſcilicet ſecundùm intenſionem, vel vtrobique ſecundùm extenſionem, ſed licèt meritum ad plures extendatur, & per conſequens præmium pluribus debeatur, non tamen oportet quòd intenſiuè minuatur, licèt pluribus communicetur.

Hoc declaratur primò ſic: Bonum ſpirituale proportionatur ſpiritui, & ſpiritus eſt vbique totus, & non per partes communicatur: ergo bonum ſpirituale communicatur ſine diuiſione, & ita non diminuitur, licèt pluribus communicetur.

Hoc etiam oſtenditur exemplo: vbi tamen minùs apparet, quàm in propoſito. Aliqua quidem corporalia, de quibus minùs videtur, quàm de ſpiritualibus, non minùs tamen communicantur, & ſi pluribus communicentur. Patet de lumine

Candela eque illuminat plura, illuminabilia, ac vnū.

candelæ ſimul illuminantis plura illuminabilia, & æqualiter, ſicut illuminaret quodlibet iſtorum per ſe. Patet etiam in voce, quæ æqualiter ſimul immutat auditum quemcunque multorum audientium, ſicut immutaret vnum illorum ſolum.

Confirmatur tertiò reſponſio per auctoritatem, quæ habetur *de conſecr. diſt. 5. Non mediocriter.* Et notatur ibi Hieronymus, vbi inter alia ſic habetur. *Cùm pro centum animabus Pſalmus, vel Miſſa dicitur: nihil minus, quàm ſi pro vna qualibet ipſorum diceretur, accipitur.*

COMMENTARIVS.

4. e *Habet ergo articulus iſte difficultatem.* Doctor affirmatiuè ponit vnam concluſionem, quæ talis eſt: Bonum quod debetur merito orantis applicato duobus, non tantum valet vni ſoli, quantum valeret ſi illi ſoli applicaretur. Siue ſic loquendo præcisè de merito celebrantis, quod non applicatur Eccleſiæ, nec ſibi oranti, ſed quod præcisè applicatur alteri, ſicut dictum eſt de merito, tertio modo, ſiue de merito medio modo; tale meritum Miſſæ applicatum duobus non tantum valet vni ſoli, quantum ſi illi ſoli applicaretur; & patet. Certum eſt enim quòd meritum ipſius celebrantis eſt finitum, & per conſequens ſecundùm plenam iuſtitiam ſibi debetur bonum finitum, puta ſi tale meritum ſit intenſum vt quatuor, ſibi præcisè correſpondet bonum intenſum vt quatuor, & ſi bonum eſſet vt ſex, tunc ſecundùm plenam iuſtitiam non eſſet adæquatum illi merito, ſed excederet.

Tota ergo vis iſtius articuli, An bonum, quod adæquatè debetur merito celebrantis, ſit præcisè tantum bonum vni, quando Miſſa celebratur pro illo, ſicut quando celebratur pro duobus, & patet quòd ſi totum meritum celebrantis eſt applicatum vni, totum bonum correſpondens adæquatè illi merito debetur illi ſoli; & ſi totum meritum celebrantis eſſet æquè applicatum duobus, ſicut vni, ſtatim ſequitur quòd minus bonum deberetur duobus, quàm vni; patet, quia vni debetur bonum vt quatuor (vt dixi) & ſi etiam alteri ſit applicatum, deberetur ſibi bonum vt quatuor, & non præcisè idem bonum, quod deberetur primo, quia idem bonum numero non poteſt ſimul eſſe in pluribus; ergo erit aliud bonum vt quatuor, debitum vni, & aliud bonum vt quatuor, debitum alteri, & ſic iſta duo bona coniuncta ſimul ſunt maius bonum, quàm vnum ſolum ſeorſum ſumptum, quia illa plura coniuncta ſunt bonum vt octo, & vnum eorum eſt tantùm bonum vt quatuor, & per conſequens Miſſa plus valeret dicta pro duobus, quàm pro vno tantùm; ſed dicta pro duobus valet vt octo; ergo dicta pro vno tantùm valebit vt octo, quod eſt contra præſuppoſitum, quia ſuppoſitum eſt, quòd Miſſa tantùm valeat vt quatuor, & poſito quòd vni valeret vt octo, tunc vt dicta pro duobus valebit, vt 16. & pro tribus, vt 24. & ſic aſcendendo; ergo nunquam tantum valebit dicta pro vno illi vni, quantum valet dicta pro pluribus, quod tamen eſt impoſſibile, ſcilicet, quòd valeat pluribus quàm vni, loquendo de bono, quod adæquatè correſpondet merito celebrantis, quia ſi magis bonum correſponderet dictæ pro pluribus, tunc bonum non eſſet adæquatum merito Miſſæ, & hoc eſt, quod dicit Doctor in ratione, & confirmatione ſequente.

f *Diceretur ad maiorem.* Hîc recitat vnam reſponſionem Præpoſitiui, qui dicit quòd merito æquali tam ſecundùm intenſionem, quàm ſecundùm extenſionem debetur bonum æquale, ſcilicet intenſiuè, & extenſiuè. Sed in propoſito quãdo quis ſimul pro duobus æquè deuotè orat, ſicut pro vno, licèt ſit meritum æquale ſecundùm intenſionem, tamen eſt maius ſecundùm extenſionem, quia pluribus applicatur, & ideò debetur bonum æquè intenſiuè. 5.

g *Similiter reſpondetur ad primam maiorem,* vbi dictum eſt quòd merito certi gradus correſponder bonum determinatum ad certum gradum. Dicit quòd *verum eſt vniformiter accipiendo vtrobique,* &c. Licèt ergo ſit maius extenſiuè quando pluribus communicatur, & minùs extenſiuè quando paucioribus, tamen intenſiuè non minuitur, nec augetur, quia ſi eſſet bonum communicatum decem, eſſent decem bona æqualia ſecundùm intenſionem. *Hoc declaratur primo ſic: quia bonum ſpirituale proportionatur ſpiritui,* id eſt, eodem modo ſe habet ſpiritus, cum ergo ſpiritus ſit vbique totus, & non communicetur per partes, cùm ſit indiuiſibilis, ergo ſimiliter bonum ſpirituale communicatur ſine ſui diuiſione, & ita non diminuitur, licèt pluribus communicetur.

Bonum ſpirituale proportionatur ſpiritui.

SCHOLIVM.

Refutat reſponſiones ad rationes pro concluſ. & primò illam, quæ ait meritum non eſſe æquale extenſiuè, quando pro pluribus, ac quando pro vno offertur, ſed benè intenſiuè; quia ſecundùm iuſtitiam pro æquali bono non debetur præmium numeroſius, ſicut nec intenſius; quia plura bona æqualia æquiualent vni maiori intenſiuè. Secundò, non liceret orare pro aliquo in particulari; quia ſi tantùm habebit, etiamſi ſimul oraretur pro omnibus, qui ſunt in purgatorio, verbi gratia, ac ſi pro ipſo ſolo oraretur, charitas ligat, vt pro omnibus ſimul oremus; quandoquidem id fieri poſſit, æquè facilè, & ſine vllius incommodo, vel diſpendio. Tertiò in amicitia humana facilius meretur quis bonum, vel remiſſionem culpæ vni, quàm pluribus.

Quartò,

Quartò, voluntas aut imperatiua vel elicitiua non habet æqualem effectum in ſingulis multorum, ac haberet in vno; ergo idem de meritoria voluntate.

6. POteſt dici, quòd iſta non impediunt rationes priùs poſitas: quia vtraque maior iſtarum rationum eſt vera ſimpliciter, tam ſecundùm extenſionem, quàm ſecundùm intenſionem: ita quòd pro æquali merito non debetur ſecundùm ſtrictam iuſtitiam, bonum numeroſius, ſicut nec bonum intenſius: quia plura bona æqualia æquivalent vni bono maiori intenſiuè; & hoc in omni retributione iuſta, & commutatione. Si ergo merito æquali non debetur maius bonum ſecundùm intenſionem, nec per conſequens plura bona æqualia ſecundùm extenſionem: quia ſicut iſta, ſi facerent vnum, facerent vnum maius altero illorum, ita ſunt maioris valoris ſecundùm iuſtitiam, quàm alterum illorum. *Pro æquali bono non debetur bonum numeroſius, ſicut nec intenſius.*

Hoc confirmatur: quia alioquin qui vellet orare pro omnibus animabus in purgatorio, intendens quòd ſingulis valeret modo medio, æquè valeret cuilibet ſicut ſi oraret pro vna. Et tunc ſecundùm ordinatam charitatem deberet quilibet orare pro quocunque: quia deberet impetrare bonum pluribus: dum tamen hoc poſſet per eundem actum ſine diminutione boni alicuius eorum.

Dices quòd per modum ſatisfactionis non tantum valet pro pluribus, ſicut pro vno: quia pœna debita non relaxatur, niſi aliquid æquivalens ſoluatur.

Contrà [h] tunc aliquis poſſet impetrare primam gratiam peccatoribus quotcunque, ſicut vni: quia hîc non requiritur pœnæ ſolutio: ſed Dei placatio & impetratio boni ab ipſo.

Item, ſicut plures pœnæ æquivalent vni maiori pœnæ, & non relaxantur, niſi per opus ſatisfactorium maius, vel per plura opera ſatisfactoria: ſic videtur de pluribus bonis impetrandis, quòd æquivalent vni maiori, & ideò niſi per plura bona, vel vnum maius bonum impetrantur: quare etiam non ſufficit ad deletionem mali aliquid, ſicut ſufficit ad impetrandum bonum, imò ſecundum videtur maius.

7. Confirmatur etiam propoſitum ſecundò: quia in amicitia humana dilectus per ſupplicationem ſuam meretur maius bonum vni, quàm ſi ſupplicaret pro multis: nam pro vno exaudiretur vt tantum bonum impetret ei; & ſi pro multis peteret, vel non pro omnibus exaudiretur, vel non tantum bonum impetraret: & iſtud eſt ſecundùm iuſtam legem amicitiæ. *Facilius obtinetur aliquid pro vno quam pro multis.*

Confirmatur tertiò: [i] quia voluntas non videtur efficacior, vt eſt à cauſa meritoria, quàm vt eſt cauſa elicitiua, vel impetratiua: imò minùs efficax: quia vt meritoria eſt tantùm cauſa diſpoſitiua habilitans, & diſponens ad actionem principalis agentis: vt autem eſt elicitiua, vel impetratiua, eſt cauſa principalis: ſed voluntas vt eſt cauſa elicitiua, vel impetratiua non æqualem effectum cauſat ſimul in quolibet multorum, ſicut in vno ſolo cauſaret: neque enim ſimul intenſa eſt amicitia ad quotcunque, ſicut eſſet ad vnum, 8. *Ethic.* nec voluntas æquè perfectè intensè imperat plures operationes potentiarum inferiorum, ſicut vnam. Minuitur enim intentio voluntatis plures actus inferiores imperantis. Conſimiliter videtur, quòd voluntas minus bonum intenſiuè mereatur, quando pluribus meretur. *Cùm quis habet duos amicos ſèper vnum magis diligit: adeò amicitia perfecta eſt ad vnum.*

Et ſi dicas, hoc verum eſt, quando deuotio minuitur ex diſtractione circa plures, ſed ſi deuotio ſit æqualis, non oportet quòd minus bonum mereatur multis, quàm vni.

Contrà: diſtractio non neceſſariò concurrit ex hoc, quòd pro pluribus celebratur, quia non oportet celebrantem pro multis tunc de eis actu cogitare: ſed ſufficit, quòd ante recollegerit iſtos, pro quibus intendit ſpecialiter orare, & intentionem ſuam talem Deo obtulerit. Ex tunc enim, ſi tantùm in communi eorum memoriam habeat, hoc ſufficit: quia Deus oblationem & deuotionem ſuam pro illis acceptat, pro quibus ordinauit priùs ſe velle offerre: & in iſto caſu verum eſt quòd propter multitudinem attentio actualis ad ſingulos minuitur: quia non eſt ad eos, niſi in communi; ſed deuotionem, quæ eſt motus mentis in Deum, non oportet minui. *An requiritur in miſſa cogitatio eorũ, pro quibus offertur.* *Non minuitur deuotio, nec attentio, orando pro multis, magis, quàm ſi oraretur pro vno.*

Exemplum, non minùs deuotè celebrat quis de omnibus ſanctis, quàm de vno Sancto: quia etſi minùs diſtinctè attendat ad quemlibet, tamen attentio ad totam communitatem ſufficit ad deuotionem, non tantùm æqualem, ſed maiorem, quàm ſufficeret attentio ad vnum eorum: niſi forte ad illum, in quo eminenter eſt illud, quod eſt materia deuotionis ad omnes, qui eſt ſolus Deus trinus: ſic quando oratur pro multitudine ſiue communitate indigente, vt impetretur ſibi bonum, quo

indiget, maior compaſſio poteſt haberi; & ita maius deſiderium impetrandi illud, quo indiget, quàm ſi pro vno indigente oraretur, & ita non minuitur ibi deuotio, licèt minuatur attentio actualis, & diſtincta. Non ergo minus bonum tunc impetrat ſingulis propter diminutionem deuotionis, ſed propter hoc ſolùm, quòd merito ſuo correſpondet aliquod bonum certum, & hoc in quocunque eodem gradu, ſcil. reddendum illi cui valet ſpecialiſſimè, vel illis quibus valet generaliſſimè: vel etiam illi, vel illis, quibus valet medio modo; & per conſequens in iſto tertio gradu, in quo loquimur, ſi eſt maior extenſio, eſt minor intenſio vnicuique.

COMMENTARIVS.

6. *Conſidera hæc omnia.*

h *Contrà.* Hîc Doctor arguit, probando quòd non concludat de bono, ſcilicet quòd meritum valeat ad bonum, ita vni, ſicut pluribus, & ita pluribus ſicut vni, quia tunc quis ſicut aliquo merito poteſt alicui impetrare primam gratiam, ſcilicet Baptiſmalem, ita eodem merito poteſt omnibus peccatoribus eandem impetrare, quia hic non requiritur pœnæ ſolutio, ſed Dei placatio etiam impetratio boni ab ipſo, vt patet de peccato remiſſo per Baptiſmum.

Item, ſicut plures pœnæ æquiualent vni maiori, & illæ pœnæ non relaxantur, niſi per plura opera ſatisfactoria, vel per vnum opus maius intenſiuè; ſic ſimiliter videtur cùm plura opera meritoria, ſi ſimul eſſent, vt ita eſſet vnum maius intenſiuè quolibet eorum ſeorſum ſumpto, ita debentur eis, vel plura bona, vel vnum maius intenſiuè, imò magis videtur quòd ſi plures pœnæ non delentur: niſi per plura opera ſatisfactoria, vel per vnum maius, & non delentur præcisè per vnum opus ſatisfactorium adæquatum illi pœnæ, multò fortiùs vni operi meritorio, cui ſecundùm ſtrictam iuſtitiam correſpondet ſibi præcisè bonum vt quatuor, quòd non debeantur tali operi plura bona æqualia, quia illa opera ſi eſſent vnum, eſſent maius bonum intenſiuè, & ſic ſecundùm ſtrictam iuſtitiam tale bonum excederet opus meritorium.

7. i *Confirmatur tertiò*, Vt intelligatur iſta ratio, dicitur voluntas cauſa elicitiua reſpectu actus, vel imperatiua, quando actus ſecundùm ſubſtantiam, & intenſionem verè elicitur à voluntate, vel imperatur, & hoc vel vt à cauſa totali, vel vt à cauſa partiali principali; tamen quia hoc modo eſt principalis cauſa actus, vt compatatur ad habitum, tenendo quòd habitus ſit partialis cauſa actus, de quo dictum eſt in primo, *diſt.* 17. Et dicitur cauſa meritoria, non quòd immediatè cauſet actum meritorium formaliter; patet, quia ratio meritorij, quæ eſt acceptatio paſſiua actus à diuina voluntate in ordine ad præmium æternum, eſt à ſolo Deo, vt patet *ſuprà, quæſt.* 17. *& in primo, diſt.* 17. Sed dicitur cauſa meritoria, quia ipſa habens charitatem, vel producit actum ſecundùm inclinationem charitatis, ita quòd actus vt ſic productus, dicitur diſpoſitio immediata ad ſic acceptari; vel quia ſimul cum charitate producit aliquam entitatem in actu vltra ſubſtantiam, & intenſionem, & bonitatem moralem actus, quæ charitas eſſet immediata diſpoſitio ad hoc, vt actus ſic acceptetur, vt *ſuprà* patuit, *quæſt.* 18. Pro quanto ergo producit illam diſpoſitionem, vel primo, vel ſecundo modo, dicitur cauſa meritoria. Hoc declarato arguit ſic à fortiori: Si voluntas, vt cauſa elicitiua, non cauſat æqualem effectum ſimul in pluribus, ſicut in vno ſolo cauſaret; ergo nec multò minùs, vt cauſa meritoria, cùm vt cauſa elicitiua, ſit ſimpliciter magis cauſa; & quòd ſic non cauſet vt elicitiua, patet, quia amicitia non eſt æquè intenſa ad quodcunque, ſicut eſſet ad vnum, vt patet 8. *Ethic. cap.* 6. Nec ſimiliter voluntas æquè perfectè intenſè ſimul imperat plures operationes potentiarum inferiorum, ſicut ſi vnam ſolam imperaret; ſic conſimiliter videtur quòd voluntas minus bonum intenſiuè mereatur, quando pluribus meretur.

Quare dicatur cauſa meritoria.

SCHOLIVM.

Ad illud, bonum ſpirituale non diuidi, ſicut nec ſpiritus, Reſpondet bonitates plurium ſpirituum maioris eſſe valoris, quam vnius; & vtrobique eſt diuiſio æquiualens, alioquin non minus eſſet reſuſcitare vnum, quàm mille, ſed bonum ſpirituale, nempe remiſſio culpæ, & pœnæ, & largitio gratiarum, diuiſibile eſt, eſto ſpiritus ſubſtantialis diuidi nequeat; & ſic ruit argumentum. Opponit exempla exemplis, quia non æquè poſſum portare duo æqualia ſicut vnum. Ad replicam, obtendit etiam in alteratione non æquè facilè plura moueri, ac vnum, niſi adæquentur obiecto adæquato mouentis, vel contineantur ſub eo. Ad exempla de luce, & ſono; Reſpondet, hæc & ſimilia multiplicant ſe ſphæricè, & partes eiuſdem ſphæræ adæquatæ eodem modo afficiuntur, ſiue ſint paucæ, ſiue multæ; ſi tamen accipias alterius ſphæræ partes, iſtas non afficiunt: & ſic exempla ſunt ad oppoſitum quia in caſu noſtro, vnus pro quo celebratur, eſt ſuſceptiuum adæquatum, quaſi ſphæra, & ſic non ſe extendet ad alium. Vide ſolutionem ad replicam huius, quæ ſatis difficilis eſt. Ad argumentum gloſſæ dat duas claras ſolutiones.

Ad illa

8. AD illa in contrarium. [k] Ad primum de ſpiritu, dico quòd ſpiritus, etſi extenſiuè non diuidatur: tamen numeraliter ſpiritus à ſpiritu diſtinguitur: ſunt enim ſingulorum corporum animatorum ſingulæ animæ: & illæ habent bonitatem naturalem magis extenſiuè, quàm vna ex eis: imò æquiualentem bonitati magis intenſæ ſecundum illud 7. de Trin. vel 14. *Plus aliquid ſunt duo homines, quàm vnus homo.* Et per hoc diſtinguitur pluralitas in diuinis à pluralitate in creaturis: quia plus aliquid ſunt hîc duo, quàm vnum: non ſic ibi. Vnde ſubdit: *Non maior eſt Pater & Filius ſimul, quàm ſolus Pater.* Bonitates etiam plures ſpirituum ſunt maioris valoris, & ideò requirunt plura bona, vel vnum maius bonum propter quod retribuantur: non enim qui orando meretur viuificare vnum mortuum, eadem ratione æquè meretur viuificationem quorumcunque mortuorum. Ita dico quòd bonum ſpirituale communicatur ſine diuiſione quantitatiua: ſecundùm extenſionem tamen communicatur cum diſtinctione, ſcilicet aliud alteri, & ita requirit diſtinctum meritum, propter quod reddatur: & hoc dico æquale intenſiuè. *Non maior eſt Pater & Filius ſimul quã ſolus Pater.*

Contrà, ſaltem [l] bonum ſpirituale non communicatur per partes; ergo ſi virtute huius Miſſæ debetur bonum vtrique, tanquàm vnum totale præmium, illud non redditur per partes, ſic, ſcilicet, quòd pars dabitur vni, & pars alteri.

Confirmatur, quia qui per ſpiritum recipit, totum ſpiritum recipit: ergo ſimiliter qui aliquod bonum ſpirituale recipit: recipit ipſum totum.

9. Reſpondeo, Auguſtinus 6. de Trin. 8. *In his, quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius eſſe, quod melius:* duo verò bona æqualia ſunt meliora altero: ergo in eis eſt maior bonitas: maius autem licèt non poſſit actu diuidi, tamen habet plura parua ſibi æqualia: ſicut licèt cœlum non poſſet actu diuidi, tamen toti æquantur plura parua, quàm medietati, & in illis paruis eſt diſtinctio, & pro illo vno magno, licèt in ſe indiuiſibili, tamen diuiſibili, vel magis diſtinguibili in æquiualentia, poſſent illa multa reddi. Sic hîc tanto merito debetur adæquatè tantum; illud in ſe diuidi non poteſt, ſed tamen illi æquiualere poſſunt multa bona minora, & ita ipſum poteſt diuidi valore; dum pro ipſo diuerſa bona minora diſtinctè reddantur. Non ergo illud bonum ſpirituale realiter per partes datur, ſed datur in multis bonis minoribus, quæ reſpectu illius boni habent partialem valorem. *Præmiũ eſt diuiſibile, ſed reſpondet ac ſi daretur eſſe indiuiſibile.*

Ad confirmationem, ſi poſſibile eſſet eundem ſpiritum diſtribui multis in valore, ſicut hîc eſt poſſibile de bono reddendo virtute orationis: vnicuique minus bonum daretur: & fortè etiam realiter ſpiritus minùs communicaretur, ſi tranſcenderet ſuum ſuſceptiuum proportionatum, ſicut fortè anima non æquè viuificaret corpus, quantumcunque creſceret, ſed paſſo proportionato æquè communicatur: in propoſito receptiuum proportionatum bono illi, quod eſt reddendum pro merito, eſt vna perſona: & quod datur illi, datur non per partes. *Anima an æquè perfectè viuificat corpus quantumcũque creſcens.*

Contra exempla [m] iſta priùs poſita inſtatur per alia exempla: quia non æquè poſſum portare duo æqualia ſicut vnum.

Si dicatur, quòd in mouendo localiter non æquè poteſt agens in plura, & pauciora: tamen in alterando poteſt, & hoc quando illa plura ſunt agenti æquè approximata.

10. Dico quòd aliqui motus ſunt tales, quibus neceſſariò totum ſimul ſecundùm omnes ſui partes mouetur, hoc eſt, non priùs vna pars, quàm alia: ſicut eſt motus localis: & de hoc intelligitur 5. Met. *Continuum eſt illud, cuius motus eſt vnus ſecundùm ſe, Vnus autẽ, cuius indiuiſibilis indiuiſibilis autem ſecundùm tẽpus:* Si enim moueretur [n] vna pars cõtinui, alia nõ mota ſolueretur cõtinuitas. Alius eſt motus, [o] quo non eſt neceſſariũ totũ ſecũdùm omnes partes ſimul moueri, vt eſt alteratio: mobile etiã [p] aut intelligitur illud, quod eſt adæquatũ virtuti mouẽtis, vel agentis: ita, ſcil. quòd nõ poſſet ſimul mouere maius, aut aliquod mobile minus tali adæquato. Eſt ergo aliqua differẽtia [q] inter motũ localẽ, & alios motus: quia ſemper totũ cõtinuũ ſecũdùm ſe totũ eſt mobile adæquatum mouenti, ita quòd non aliqua pars eius ſine alia eſt mobile adæquatũ. In motu autẽ alterationis aliqua pars ipſius mobilis poteſt eſſe mobile adæquatũ mouẽti tãtæ virtutis, ſic quòd ſimul nõ mouebitur niſi tãta pars: ſed vtrobique [r] imò in motu generaliter, verũ eſt quòd ab iſto mouẽte nihil ſimul mouetur, niſi ſuũ mobile adæquatũ, vel quod includitur in illo, & dico inclusũ in illo realiter, ſicut aliquid eius: vel æquialẽter, ſicut minus, quod etiã nõ eſt pars maioris, poteſt dici includi in eo, & ſic illud quod poteſt ſimul mouere illud mobile tãquã adæquatũ, nõ poteſt ſimul aliud mobile maius mouere: nec etiam cũ iſto aliquod aliud: poteſt tamen ſimul Tex. 8. *A mouente nihil mouetur niſi ſuum mobile adæquatum.*

Non eſt minus mouere plura ad vnum, exponitur.

mouere duo mobilia: quæ ſimul iuncta non excederent mobile adæquatum, & de talibus verum eſt quòd non minùs mouet plura, quàm pauciora; quia non minùs mouet mobile ſibi ſimpliciter adæquatum, quàm mobile minus ipſo, quia tunc illud non eſſet omnino adæquatum: intelligo adæquatum, non ſic quòd mouens ſecundùm totum conatum ſui poſſit illud mouere, ſed ſic, quòd cum quantocunque modico conatu poteſt ipſum mouere, tale mobile omnino ſubiaceret tali mouenti, & mobile omnino ſubiacere mouenti poteſt dici ipſum mobile omnino adæquari paſſiuè ipſi agenti. Taliter Cœlum ſecundùm Philoſophum eſt mobile adæquatum Intelligentiæ, quæ, etſi non poſſit mouere maius, tamen poſſet minus.

2. Cæli. te. 21. & alibi.

Pars paſſi proportionati, non minùs perficitur, quòd ſimul alia perficiantur.

Ad exempla illa dico, quòd paſſi proportionati agenti poteſt quælibet pars æquè 11
perfici: ita ſaltem quòd vna non minùs perficitur, ſi alia perficiatur, quàm ſi ſine illa perficeretur, quia enim totum eſt primo proportionatum agenti, ideò pluralitas partium, quæ includuntur in iſto toto, non impedit perfectionem actionis in omnes, ſicut nec in totum includens eas; ſed ſi vni paſſo proportionato adderetur aliud paſſum, illud non oporteret æquè perfici ab agente, ſicut ſi ſolùm reciperet actionem agentis. Hoc patet in illis exemplis. Lux enim & ſonus, & ſimilia, quantùm eſt de ſe, multiplicant ſe ſphæricè: paſſum ergo proportionatum tali agenti quantuncunque ſit paruum, cùm tamen ſit ſphæricum, includit partes: & illæ, quæ ſunt partes eiuſdem ſphæræ circunſtantis lumen æquè illuminabuntur. Hoc eſt, tantum illuminabitur medium ſecundùm vnum diametrum eiuſdem ſphæræ circà candelam, ſicut ſecundùm alium: ſed ſi accipiatur alia ſphæra remotior à candela, ambiens primam ſphæram acceptam circa candelam, illa non æquè illuminabitur ſicut prima. Quod ergo dicitur, quòd æquè illuminantur plura illuminabilia, ſicut vnum, verum eſt, quando illa plura ſunt partes eiuſdem illuminabilis adæquati, puta quando ſunt contenta in eadem ſphæra ſiue intra eandem ſphæram reſpectu illuminantis, vt centri †. In propoſito autem duo illi, pro quibus oratur, non ſunt per ſe partes vnius, quod ſit ſuſceptiuum adæquatum boni reddendi virtute orationis: ſed vterque per ſe eſt ſuſceptiuum adæquatum.

al. ad circunferentiam.

Contrà, quòd ſecunda ſphæra minùs illuminatur quàm prima, hoc eſt, quia ſecunda 12.
eſt remotior à luce, non autem quia ſimul cum ſecunda alia, ſcilicet prima illuminatur: imò ſecunda nullum lumen reciperet, niſi prima ſimul illuminaretur: ergo non minùs recipit hoc vnum paſſum: quia aliud ſimul recipit, ſed quia ipſum eſt remotius ab agente. In propoſito non eſt talis remotio, ſed tantùm diſtinctio recipientium.

Plura mobilia approximata eidem mouenti continentur ſub mobili adæquato eius.

Reſpondeo, duo mobilia poſſe æquè approximari eidem mouenti, neceſſariò concludit illa eſſe mobilia partialia contenta, ſcilicet realiter, vel æquiualenter in vno mobili adæquato; quod ſemper eſt imaginari ſphæricum circa centrum ipſius agentis, & quæ etiam ſunt in eadem totali ſphæra, hoc eſt, infra diſtantiam eiuſdem axis, illa æquè mouentur, & alia non æquè cum illis.

Ar argum. ex glo. n. 5. poſitum.

Ad auctoritatem Hieronymi, gloſſa ponit ibi duplicem reſponſionem. Vna eſt referens hæc ad ipſum celebrantem, vt ſit ſenſus: nihil minus accipitur, ſupple pro ipſo celebrante, quia ſiue pro vno, ſiue pro multis dicatur, ſemper valet ſpecialiſſimè celebranti, & æqualiter, quando eſt æquè diſpoſitus, & æquè ordinatè facit hoc, quod facit: hoc eſt, æquè celebratur pro multis, quando pro multis, & pro vno, quando pro vno.

Melior eſt breuis oratio feruens quam longa, & faſtidioſa.

Alia reſponſio gloſſæ eſt ibi referens ad caſum, in quo loquitur, quod, ſcilicet non minùs valet vna miſſa dicta pro centum animabus cum cordis hilaritate, quàm ſi pro quolibet vno diceretur cum anxietate. Præmittitur enim ibi ſic: *Melior eſt quinque Pſalmorum decantatio cum cordis puritate, ac ſerenitate, & etiam ſpirituali hilaritate, quàm totius Pſalterij modulatio cum cordis anxietate, ac triſtitia*, Et tunc ſubditur illud, quod adductum eſt: *Cùm ergo pro centum*, &c. Et hoc ſecundum fuit fortè ſpecialiter ſecundùm intentionem Beati Hieronymi, volentis loqui ad conſolationem Monachorum, quòd ſi pro multis tenerentur orare: tamen non oportet tot Pſalmos legere: quia vergeret in faſtidium: ſed meliùs ſatisfit illis, ſi pro eis dicantur pauciores, & cum hilaritate: meliùs etiam valet dicenti, ſi poteſt ſtare cum obligatione eius.

COMMENTARIVS.

8. k *AD illa in contrarium.* Nunc Doctor ſoluit inſtantias factas contra concluſionem.

Spiritus non eſt diuiſibilis, ita nec bonum ſpirituale.

Ad primam de ſpiritu, & bono ſpirituali concedit ſimilitudinem quo ad hoc, quòd ſicut ſpiritus non eſt diuiſibilis in plures partes, cùm non habeat quantitatem molis, ita nec bonum ſpirituale. Concedit etiam quòd ſicut idem ſpiritus numero non poteſt eſſe in pluribus corporibus, ita nec idem bonum ſpirituale poteſt eſſe in pluribus potentiis volitiuis. Et vltrà ſequitur quòd ſi plures ſpiritus, ſiue plures animæ poſſent eſſe in vna anima, illa eſſet perfectior qualibet earum, ita plura bona ſpiritualia erunt maius bonum intenſiuè, quàm vnum ſolum, & ſic argumentum nihil concludit.

l *Contrà, Saltem bonum ſpirituale non communicatur per partes,* &c.

Reſpondet Doctor quòd licèt vnum bonum ſpirituale quantumcunque intenſum non ſit realiter diuiſibile in plura bona, cùm non habeat partes, & partes, poteſt tamen intelligi diuidi in plura bona ſecundùm æquiualentiam, puta ſi ſit bonum intenſum vt octo, & ſint quatuor bona intenſa vt duo, illa quatuor bona æquiualent bono vt octo, quia in illis ſunt tot gradus bonitatis, quot ſunt in illo vno bono. In propoſito, tanto merito debetur adæquatè tantum bonum, illud in ſe diuidi non poteſt, ſed tamen illi bono æquiualere poſſunt plura bona minora, & ita ipſum poteſt diuidi non in ſe, ſed in valore, dum pro ipſo diuerſa bona minora diſtincta reddũtur, & ſic poſito quòd quis celebret Miſſam pro decem, & merito celebrantis correſpondeat adæquatè bonum intenſum vt viginti, tunc reddentur decem bona illis decem, quæ æquiualent bono intenſo vt viginti, & ſi meritum Miſſæ tantùm applicaretur vni, tunc illi redderetur bonum vt viginti.

9. m *Contra exempla iſta priùs poſita inſtatur per alia exempla, quia non æquè poſſum portare duo æqualia ſicut vnum,* ergò nec ſimiliter merito Miſſæ correſpondent plura bona æqualia ſicut vnum, quia ſicut plura pondera æqualia faciunt pondus maius excedens virtutem ferentis, ita plura bona æqualia faciunt maius bonum excedens bonum adæquatum merito.

Si dicatur, quòd licèt in mouendo localiter non æquè poteſt agens in plura, & in pauciora, quia non æquè perfectè poteſt mouere localiter plura pondera æqualia, quàm pauciora, *tamen in alterando poteſt* ſimul plura paſſa æquè tamen approximata; ita perfectè alterare ſicut vnum illorum.

Dicit Doctor, diſtinguendo de motu, quia aliquis eſt motus talis, ſecundùm quem neceſſariò totum corpus quod mouetur, ſimul ſecundùm omnes ſui partes mouetur, hoc eſt, non priùs vna pars, quàm alia, ſicut eſt motus localis, quando enim aliquod corpus localiter mouetur, omnes partes ſimul mouentur; quando enim cœlum mouetur in illo tempore, in quo incipit motus, omnes partes cœli ſimul mouentur.

n *Si enim moueretur vna pars continui, alia non mota ſolueretur continuitas,* patet, quia ſi aliquod corpus moueretur localiter, & ſimul omnes partes non mouerentur localiter, ſed vna pars præcisè moueretur localiter, certum eſt quod non poſſet moueri, niſi diuideretur ab aliis partibus, & ſic ſolueretur continuitas.

o *Alius eſt motus, quo non eſt neceſſariò totum ſecundùm omnes partes ſimul moueri, vt eſt motus alterationis.* Patet, quia aliquod corpus priùs alteratur ſecundùm vnam partem, quàm ſecundùm aliam: priùs enim calefit ſecundùm vnam partem, quàm ſecundùm aliam.

p *Mobile etiam.* Hîc etiam diſtinguit de mobili quoad adæquationem virtuti mouentis, quia quoddam eſt vnum mobile numero, quod ſic adæquatur virtuti mouentis, quòd ſimul non poſſet mouere maius, aut aliquod mobile minus mobili adæquato; & tale poteſt ſimul moueri; ſic intelligendo, quòd ſi mobile adæquatum ſit vt octo, & ſint duo mobilia, quorum vtrumque ſit vt quatuor, poſſet agens vtrumque mouere, quia illa duo ſimul ſumpta non excedunt mobile adæquatum. 10.

q *Eſt ergo aliqua differentia inter motum localem,* &c. Si enim aliqua pars continui eſſet mobile adæquatum mouenti, tunc per ſe poſſet moueri localiter, quòd non contingit, niſi ſolueretur continuitas, vt ſuprà patuit. *Sed in motu alterationis aliqua pars ipſius mobilis poteſt eſſe mobile adæquatum mouenti tanta virtutis, ſic quòd ſimul non mouebitur niſi tanta pars.* Patet, quia ignis non ſimul alterat totum aërem, ſed primò, & adæquatè alterat tantam partem, quæ alterata ſucceſſiuè poſſunt aliæ alterari. *Differentia inter motum localem, & omnes motus*

r *Sed vtrobique,* &c. Vult ergo Doctor quòd habens mobile adæquatum vt octo, ita quòd intelligatur ſibi adæquari, ſic quòd etiam minimo conatu poſſit illud mouere, tunc non poſſet maius mouere, & potens mouere ipſum æquè faciliter totum mouet, ſicut & quamlibet partem eius in eo realiter contentam, quia ponitur quod totum ſit adæquatum mouenti etiam ſecundùm minimum conatum, & per conſequens totum eſt æquè mobile, ſicut qua libet pars eius. Si etiam pars mobilis accipiatur pro mobili minori, quod non ſit pars mobilis adæquati; ad mobile adæquatum eſt æquè ſimul mobilis, ſicut mobile minus, non ſic intelligendo, quòd ſi mobile adæquatum ſit vt octo, & mobile minus ſit vt duo, quod non eſt realiter pars eius, poſſit vtraque æquè ſimul mouere. Sed ſic debet intelligi, quòd ſi mobile adæquatum ſit vt octo, tunc ſint tria mobilia, quorum duo ſint vt ſex, & aliud ſit vt duo, quòd æquè ſimul mouebit illa tria, ſicut vnum illorum, quia illa tria ſimul ſunt mobile adæquatum etiam reſpectu minimi conatus. *Subtilis obſeruatio.*

ſ *Ad exempla illa.* Nunc Doctor reſpondet ad illa exempla de voce, & de lumine. *Hoc patet in exemplis, lux enim, & ſonus, & ſimilia quàtum eſt de ſe multiplicant ſe ſphæricè,* & dicit *quantum eſt de ſe,* quia fortè propter impedimentum non poſſent ſe multiplicare ſphæricè, *Hoc eſt tantùm illaminabitur medium ſecundùm vnam partem eiuſdem ſphæræ circa candelam ſicut ſecundùm aliam,* & ſic totum illud ſphæricum æquè ſimul illuminatur, ſicut quælibet eius 11.

pars, & omnes partes illius ſphæricì æquè ſimul illumi: ã ur, ſicut quælibet ſeorſum ſumpta propter rationem *ſuprà* poſitam. *Sed ſi accipiatur alia ſphæra remotior à lumine candela ambiens primam ſphæram, illa non æquè illuminatur ſicut prima.*

Si dicatur, quòd hoc ideò eſt, quia eſt remotior, nam ſi eſſet æquè propinqua, æquè ſimul illuminaretur: in propoſito, perſonæ, quibus applicatur bonum Miſſæ ſunt æquè præſentes. Reſpondet * Doctor quòd *duo mobilia, ſiue paſſa, æquè approximari eidem mouenti, ſiue agenti, neceſſariò includit illa mobilia*, &c. Vult dicère, quòd talia mobilia æquè approximata ſi eſſet poſſibile, quòd ſimul illuminarentur non ſe haberent, vt duo mobilia adæquata, quia hoc eſſet impoſſibile, ſed ſe haberent, vt duo mobilia partialia realiter, vel æquiualenter contenta in vno adæquato, vt ſuprà expoſitum eſt. Sed in propoſito illi duo pro quibus oratur non ſunt partes vnius nec realiter, nec æquiualenter, quod ſit ſuſceptiuum adæquatum boni reddendi virtute orationis, ſed vtrunque per ſe ſuſceptiuum adæquatum.

* nu. 22.

SCHOLIVM.

Sacerdotem poſſe applicare virtutem ſacrificij his, vel illis. Probat ex duobus locis Auguſtini, & ex congruentia, quia in familiis benè ordinatis, ipſe Dominus per ſe non diſtribuit ſingulis, ſed aliis id committit. Soluit ſatis clarè duas rationes in contrarium allatas.

An ſit in poteſtate ſacerdotis applicare bonũ, quod debetur Eccleſiæ alicui perſonæ.

DE Secundo articulo principali tria ſunt videnda: primò ſi in poteſtate ſacerdotis ſit applicare certæ perſonæ bonum, quod debetur Eccleſiæ, vel alicui in Eccleſia virtute ſacrificij. Secundò, ſi ſacerdos poteſt illud bonum applicare pro libito voluntatis ſuæ. Tertiò, ſi valet iſti æque, quando applicatur ſibi, & aliis, ſicut ſi ſibi ſoli applicaretur. 13.

De primo, viderur [a] quòd non: quia inſtrumentum non habet virtutem applicandi, actionem, vel effectum actionis: agentis enim principalis eſt applicare virtutem, & actionem: nunc autem ſacerdos, quantùm ad virtutem ſacrificij, eſt merè inſtrumentum: quia organum inanimatum. Licèt enim ſit organum viuum, quantùm ad meritum perſonale in celebrando: quia ſic mereri eſt eius inquantùm in ſe viuit vita gratiæ, tamen quantùm ad illud bonum, quod debetur virtute ſacrificij eſt organum præcisè ratione ordinis, & æquè prouenit effectus iſte virtute ſacrificij, etiam ſi miniſter in ſe non viuat vita gratiæ: ergo, &c.

Secundò ſic. Bonum, quod non debetur iſti, non habet iſte ius alij aſſignandi, vel applicandi: bonum, quod debetur virtute ſacrificij, non debetu rſacerdoti inquantùm celebrans, ſed tantùm ipſe eſt nuntius offerens petitionem Eccleſiæ, & bonum, quod virtute ſacrificij debetur, non ſibi debetur: quia eadem eſſet virtus ſacrificij, ſi ipſe eſſet in morali peccato.

Inpoteſtate ſacerdotis eſt applicarevirtutem ſacrificij.

Dico tamen, quòd in poteſtate ſacerdotis celebrantis eſt aliquo modo applicare virtutem ſacrificij. Quod probatur duplici auctoritate: Auguſtin. in Enchirid. 89. vel 77, *Non eſt negandum defunctorum animas releuari, cùm pro illis ſacrificium mediatoris offertur*: ergo offerens poteſt applicare illis ſacrificium, & illæ per hoc poterunt releuari.

Idem in ſermone de Cathedra ſancti Petri: *Oſtendam*, inquit, *qua ratione animæ defunctorum iuuare poſſunt adhibeant pro eis Sanctorum preces, & ſacerdotali eos proſecutione Domino commendent*. Iuuantur ergo animæ per hoc, quòd ſacerdos pro eis applicat virtutem ſacrificij.

Ad hoc etiam eſt congruentia vna: quia vbi in domo aliqua aliquod bonum eſt diſtribuendum diuerſis ſecundùm eorum exigentiam, vel indigentiam, rationabile eſt quòd Dominus domus non immediatè ſingulis diſtribuat, ſed talis diſtributio alicui, vel aliquibus certis miniſtris in domo committatur. Ita videtur regulariter in familiis ordinatis; æquè ergo, vel magis debet ita eſſe in domo Dei, quæ eſt Eccleſia: quòd bonum ibi virtute ſacrificij communicandum, non ſolum Deus diſtribuat, ſed aliquis miniſter in Eccleſia; nulli autem magis conuenire poteſt in Eccleſia quàm Sacerdoti ſacrificium offerenti, cui ſicut conuenit determinare intentionem ſuam, pro quo ſpecialiter offerat: ſic conuenit ſibi diſpenſatoriè vel diſpoſitiuè determinare, cui virtute ſacrificij bonum, quod impetratur reddatur. 14.

Ad illa, [b] quæ probant quòd nullo modo conueniat Sacerdoti applicare virtutem ſacrificij.

Ad primum dico [c] quòd licèt bonum, quod impetratur virtute ſacrificij, non impetretur virtute meriti perſonalis Sacerdotis, ſed virtute meriti Eccleſiæ, in cuius perſona

perſona fit oblatio,& ob cuius gratiam oblatio acceptatur. Et ideò quoad hoc, ſcilicet tale bonum ſic impetrandum, Sacerdos, licèt ſit merè organum, tamen ratione ordinis habet gradum notabilem in Eccleſia,propter quem ſibi conuenit offerre, & oblationis virtutem determinare, & in hoc non eſt præcisè organum, ſed miniſter, & diſpenſator.

Ad ſecundum dico, [d] quòd ſi bonum reddendum virtute ſacrificij non debeatur ſacerdoti pro ſe; debetur tamen Eccleſiæ ſecundùm eius diſtributionem: quia ipſe ex ordine ſuo eſt nuntius ſponſæ ad ſponſum offerens petitiones ſpecialiter pro determinatis perſonis, & ita diſpenſatoriè, vel diſpoſitiuè determinans eis illud, quod pro talibus petitionibus reddetur. *Sacerdos, nuntius ſponſæ ad ſponſum.*

COMMENTARIVS.

12. *Quomodo Sacerdos poſſit applicare virtutem ſacrificij certæ perſonæ.*

a *De primo*, &c. Hîc Doctor videtur expreſsè tenere quòd Sacerdos poteſt aliquo modo applicare virtutem ſacrificij certæ perſonæ, & per conſequens bonum correſpondens virtuti ſacrificij,ſiue bonum correſpondens merito,quod habetur virtute ſacrificij, quod bonum debetur Eccleſiæ,poteſt certæ perſonæ aliquo modo applicare, & hoc probat duabus auctoritatibus,quæ patent in litera. Probat etiam quadam congruentia, nam *vbi in domo aliqua aliquod bonum eſt diſtribuendum diuerſis*, &c. *æquè ergo, vel magis debet eſſe ita in domo Dei, quæ eſt Eccleſia*, &c. *nulli autem magis conuenire poteſt in Eccleſia, quàm Sacerdoti ſacrificium offerenti*, &c. ex quo enim poteſt Sacrificium offerre pro certa perſona,ita videtur quòd bonum, quod debetur virtute ſacrificij, poſſit applicare certæ perſonæ diſpoſitiuè tamen communicando illud: ſolus enim Deus effectiuè communicat tale bonum, ſed Sacerdos diſtributiuè, ex hoc, quòd producit quandam diſpoſitionem ad tale bonum communicandum, quæ diſpoſitio eſt oblatio ſacrificij pro certa perſona, quia credendum eſt quòd Deus ordinauerit dare aliquod bonum virtute ſacrificij illi perſonæ,pro qua Sacerdos offert illud.

b *Ad illa quæ probant*, &c. nunc Doctor ſoluit duas rationes factas in principio atticuli, quibus probat partem negatiuam,quarum prima eſt, ſcil. quia inſtrumentum non habet virtutem applicandi actionem, vel effectum actionis: & patet, quia inſtrumentum, propriè loquendo de inſtrumento,nullo modo attingit effectum principalis agentis, vt patet *in 4.diſt.1.q.1. & 4.* & vltrà, quia principale agens vtitur inſtrumento, & non è contra, ideò principali agenti conuenit applicare effectum, qui habetur actione inſtrumenti: ſed Sacerdos in Eccleſia reſpectu boni, quod debetur virtute ſacrificij,eſt tantùm inſtrumentum,quia hoc conuenit ſibi præcisè ratione ordinis.

c Reſpondet Doctor quòd licèt bonum,quod impetratur virtute ſacrificij,non impetretur virtute meriti perſonalis Sacerdotis,ſed virtute meriti Eccleſiæ.

Secundò ſic arguit, quia bonum, quod non debetur iſti, non habet iſte ius alij aſſignandi,vel applicandi: patet, quia tale non eſt in ſua poteſtate. Sed bonum, quod debetur virtute ſacrificij, non debetur Sacerdoti inquantum celebrans,quia vt ſic,eſt tantùm nuntius offerens petitionem Eccleſiæ, & bonum, quod debetur virtute ſacrificij, non debetur ſibi; patet, quia eadem eſſet virtus ſacrificij, ſi ipſe eſſet in mortali peccato. 13.

d Dicit Doctor quòd etiamſi bonum reddendum virtute ſacrificij non debeatur Sacerdoti pro ſe, debetur tamen Eccleſiæ ſecundùm eius diſtributionem,&c. Et vult breuiter dicere quòd meritum ſacrificij tantùm ad Eccleſiam pertinet, ita quòd oblatio ſacrificij dicitur præcisè meritoria, pro quanto talis oblatio fit in perſona Eccleſiæ, & ſic bonum correſpondens tali merito,eſt bonum debitum Eccleſiæ, & Sacerdos celebrans non eſt cauſa,nec effectiua, nec diſpoſitiua reſpectu meriti Eccleſiæ, nec aliquo modo cauſa reſpectu boni,vt debiti Eccleſiæ, quia tale bonum præcisè debetur Eccleſiæ, pro quanto oblatio ſacrificij fit in perſona Eccleſiæ, quia enim Deus acceptat Eccleſiam vt ſponſam, ideò acceptat oblationem ſacrificij factam in perſona Eccleſiæ, pro qua oblatione obligat ſe Deus, ex ſua tamen mera voluntate, velle dare tantum bonum. Tamen Sacerdos, quia miniſter Eccleſiæ poteſt diſpenſatiuè, ſiue diſpoſitiuè bonum debitum Eccleſiæ ſpecialiter applicare certæ perſonæ, vel certis perſonis, & quantùm ad huiuſmodi diſpenſationem non dicitur Sacerdos præcisè inſtrumentum Eccleſiæ, ſed miniſter & diſpenſator boni debiti Eccleſiæ virtute ſacrificij, ſiue virtute oblationis ſacrificij, quam talis Sacerdos offert in perſona Eccleſiæ: quia ergo habet ſpecialem gradum in Eccleſia,ſcilicet gradum ſacerdotalem, quo in perſona Eccleſiæ poteſt offerre ſacrificium,ideò diſpenſatoriè poteſt etiam applicare illis perſonis, pro quibus in perſona Eccleſiæ offertur ſacrificij bonum, quod debetur Eccleſiæ virtute talis oblationis factæ in in perſona Eccleſiæ. *Nota.*

SCHO

SCHOLIVM.

Hæc litera continet aliquot dicta. Primum, obligatus celebrare pro vna intentione, ſi applicuerit eam ad alios, dubium eſt an tenet. Nihil reſoluit, & rationes & authores ſtant ab vtraque parte, verius puto, licèt peccaret offerens pro aliis, ab his quibus debeat, applicationem tamen valere; alioquin adminiſtratio Sacramentorum facta quibus non debes, vel contra Superiorum mandata, non teneret. Secundum, applicatio pro ipſo celebrante & pro Eccleſia in communi non ſubſunt determinationi miniſtri, benè tamen applicatio media pro aliquo, vel aliquibus ſpecialiter. Conſtat ex Auguſtin. allato, & praxi, ac traditione Eccleſiæ. Tertium; iſta applicatio media aliquando fit ab Eccleſia inſtituente, vt Parochi offerant pro ſuis Parochianis, & alij Sacerdotes pro aliis iuxta ſuas fundationes. Quòd verò Eccleſia hoc poſſit, probat ex Hieronymo. Quartum, applicatio debetur ex iuſtitia iis, qui conferunt ad ſuſtentationem celebrantis. Quintum, obligatus celebrare pro aliquibus, poteſt ſecundaria intentione, id eſt, pro aliquo gradu longè inferiori, appplicare pro aliis. Mouet duo dubia, & non reſoluit; primum, an priùs parentibus, quàm Parochianis applicanda Miſſa? Secundum, an potiùs mortuis, quàm viuis, & peccatoribus, quàm iuſtis?

An Sacerdos poſſit pro libito diſtribuere bonum ſacrificij Miſſæ, & cui libuerit applicare.

DE Secundo[e] autem in iſto articulo, ſcilicèt an poſſit pro libitu diſtribuere bonum debitum virtute ſacrificij: ita, ſcilicet quòd hoc bonum ſpecialiter reddatur illi, cui ipſe ſpecialiter applicat virtutem ſacrificij. Diceretur quod non; ſed ad hoc, quòd applicatio ſua habeat effectum, oportet quòd eam faciat ſecundùm beneplacitum Dei: quia ipſe ſolus eſt dator illius boni. & ſecundùm ſuum proprium beneplacitum; non ergo dabitur illi, cui Sacerdos applicat nisi Sacerdos in applicando conformet ſe voluntati datoris. 15.

Contra hoc, nullam videtur ille habere auctoritatem applicandi, vel aſſignandi aliquod bonum alicui, cuius applicatio nunquam tenebit, niſi fiat ſecundùm voluntatem alterius, de qua iſte regulariter non poteſt habere certitudinem; ſed Sacerdos celebrans non poteſt habere certitudinem determinatam de voluntate diuina, cui velit dare bonum reddendum virtute ſacrificij: quia nec regulariter hoc Deus reuelat in ſpeciali, nec ex Scriptura habetur doctrina de hoc, niſi multùm remota, & vniuerſalis, quæ non ſufficit ad ſciendum voluntatem diuinam in ſpeciali reſpectu huius perſonæ, vel illius; ergo ſi nunquam applicatio facta per Sacerdotem haberet effectum, niſi eſſet facta ſecundùm beneplacitum diuinum, ſequeretur quòd Sacerdos nullam haberet auctoritatem applicandi virtutè ſacrificij, niſi multùm in vniuerſali.

Applicatio pro celebrante, & communis, ſunt determinata.

Poteſt ergo dici[f] quòd vbi habetur doctrina certa de applicatione, ibi eſt ſic faciendа, ita, ſcilicet quòd ſi contrarium fiat, fortè nec ei cui applicatur, valet, & applicanti nocet: quia peccat: Cùm autem oratio poſſit, vt dictum fuit in principio primi articuli, alicui tripliciter applicari ſcilicet ſpecialiſſimè, generaliſſimè, & modo medio inter iſta, ſcil. ſpecialiter, licèt non ſpecialiſſimè. Prima autem applicatio determinata eſt: quia ſemper fit ipſi oranti. Secunda etiam determinata eſt, quia ſemper fit toti Eccleſiæ; & has duas determinationes facit regula charitatis, quę debet eſſe potiſſimè ad ſeipſum & generaliter ad omnẽ proximũ. Tertia applicatio, ſcil. media, aliquando vt determinata eſt ex inſtitutione ſiue ordinatione Eccleſiæ, quæ in diuerſis parochiis inſtituit diuerſos Sacerdotes Parochiales, qui tenẽtur officiare Eccleſias, & celebrare ſpecialiter pro ſuis parochianis; conſimiliter in diuerſis collegiis partialibus ſunt diuerſi Sacerdotes inſtituti ad offerendũ ſacrificium altaris, & ſpecialiùs ſemper pro illis, qui ſunt in tali collegio. De hoc poteſt accipi illud 7. q. 1 & notat Hieronymus ad Ruſticum monachum. *In apibus princeps vnus: grues ſequuntur vnam. Roma autem condita duos fratres reges ſimul habere non potuit.* Et ſequitur: *ſinguli Eccleſiarum Epiſcopi, ſinguli Archidiaconi, & omnis Eccleſiaſticus ordo ſuis rectoribus regitur.* Hæc ille. Nec tantùm requiruntur rectores in Eccleſia ad correctionem faciendam, ſed ad reconciliationem faciendam peccatorum per orationem Eccleſiæ, & hoſtiam ſalubrem. 16.

Videtur Concil. Trid. ſeſſ. 25. ca. 4. de Ref.

Similiter videtur determinari applicatio ex iuſtitia. Et hoc illis, qui prouident, vel prouiderunt miniſtris de neceſſaria ſuſtentatione Hoc modo multi dotauerunt Monaſteria & Eccleſias ſolemnes collegiatas, vel minores Eccleſias, ad hoc vt miniſtri in talibus Eccleſiis tenerentur celebrare pro illis, & pro illis, pro quibus ipſi intendebant eos obligare. Et eſt obligatio rationabilis, vt qui recipit eleemoſynas temporales, refundat 17.

refundat pro eis ſuffragium ſpirituale orationis,& oblationis. Sicut de temporali beneficio refundendo pro ſpirituali beneficio prædicationis,ait Apoſtolus 1. Cor.9. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt ſi carnalia veſtra metamus?* quaſi diceret, non. Ex quo ergo licitum eſt,imò rationabile,quòd eleemoſyna requirat orationẽ; ille, qui cum eleemoſyna ſua imponit obligationem orandi pro ſe, rationabiliter facit,& ita iſta eleemoſyna ad quemcunque ſuccedentem ſemper tranſit cum onere ſibi impoſito:nullus tamen præſumitur ſe,& ſuum collegium ſic alicui obligare,quòd non poſſet de cætero alteri aliqua ſuffragia committere, vel promittere; & ita præſumitur obligatio fieri ſecundùm intentionem obligantis, præcisè tamen ſecundùm notulam,licèt non ſit hæc obligatio niſi promiſſoria.

Obligati ad celebrandum pro his,non poſſunt celebrare pro aliis.

Iſti verò,quorum orationes, & oblationes ſunt ſic determinatæ cæteris perſonis; non poſſunt eas pro libitu aliis applicare: quia facerent iniuſtitiam ſubtrahendo debitum illis, quibus iam ſunt obligati,& intelligo ſi applicarent aliis, ita ſpecialiter ſicut ipſis, & hoc aliis, quibus non æquè obligantur. Si quidem illa applicatio medio modo poteſt habere multos gradus. Exempli gratia,ponãtur tres,& ſemper ipſa plus valet ei,cui fit in priori gradu, puta ſi quis ſic intendat, quòd quantum poteſt oblatio valere alicui alij ab offerente,tantum valeat ipſi *A*:& tunc poſt ipſum *A*, quãtum valere poteſt alicui alteri,valeat ipſi *B*:& poſt *B* ipſi *C*,& hoc ſiue per *A* intelligatur vna ſola perſona,ſiue multæ, pro quibus vult in eodem gradu orare. Eſto igitur, quòd ex ordine Eccleſiæ, vel ex beneficio recepto, tenetur quis offerre medio modo: & hoc in primo gradu pro vno, non præiudicat tamen illi,ſi medio modo in ſecundo gradu offerat, vel applicet virtutem oblationis alij, & in tertio gradu tertio, & ſic de quibuſcunque gradibus:quia nunquam applicatio facta in gradu poſteriori ſubtrahit aliquid illi, cui facta eſt in gradu priori.

An curatus debeat potiùs pro patre celebrare, quã pro parochiano. D. Thom.2.2 q.86.art.9. ad 3. *Parentes omnibus in ordine charitatis præfert.*

18. Cui autem fieri debet applicatio,g & in quo gradu dubium eſt:an ſcilicet curatus debeat priùs applicare oblationem ſuo parochiano, quàm patri, vel matri. Videtur enim quòd de lege naturæ obligatur parentibus, & illi legi præiudicare non poteſt poſitiua obligatio,nec quiſquam recipiens obligationem debet velle ſibi ſacerdotem obligari contra rectum ordinem legis naturæ, & ita interpretandum eſt, quòd nunquam voluit ſacerdotem ſibi ſic obligari, quin poſſet liberè reddere ſemper patri, & matri illud,in quo eis tenetur.

Sed contrà,pater & mater,ſi ſint parochiani alterius ſacerdotis,habent eum obligatum ad orandum pro ſe ſicut pro ſubditis: & videtur quòd obligatio iſta ſpiritualis filiationis præualeat quantùm ad efficaciam.

Omnibus in ordine charitatis præfert.

h Alij autem ſunt Sacerdotes in Eccleſia non habentes Curam,nec etiam Cappellaniam,vel Præbendam, ratione cuius ſit eorum oblatio applicata certæ perſonæ, vel certis perſonis; & tales magis poſſunt liberè pro ſuo beneplacito applicare: debent tamen applicationem ſuam conformare beneplacito ſummi Sacerdotis, quantum poſſunt de illo veriſimiliter coniicere vel concipere, quod difficile quandoque eſt percipere in ſpeciali de hac perſona,vel illa. Probabilius autem concipitur magis in communi, puta parentibus, benefactoribus, principibus, & prælatis, iuxta illud Apoſtoli 1.ad Timot. 2. cap. *Obſecro ergo primo*, &c. Pro mortuis etiam iuxta illud 2. Machab. 12. *Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare.*

Modus diligendi proximum.

19. Et adhuc ſiſtendo etiam ſic in communi, dubium eſt, quibus debet offerens medio modo applicare beneficium, & hoc in gradu priori, & quibus in gradu poſteriori:nam in aliquibus eſt maior indigentia,ſicut in mortuis,qui non poſſunt pro ſe mereri,quàm in viuis;& in peccatoribus,quàm in iuſtis,qui per gratiam propriam,quam habent, poſſunt mereri: non ſic peccatores, & magis indigenti videtur iuſtum priùs ſubuenire:tamen ex alia parte videtur maior vtilitas. Vtilius eſt enim viatori gratiam augeri,& ex conſequenti merita,quàm mortuo ſolam pœnam remitti:vbi non augetur gratia nec creſcunt merita. Videtur etiam quis magis obligatus fratri ſuo exiſtenti in charitate,quàm peccatori,qui nec Deum diligit,nec à Deo diligitur,ſicut iuſtus: & debeo magis diligere eum, quem Deus diligit, & qui Deum diligit, quàm illum, qui contrario modo ſe habet. Tutius ergo videtur applicationem facere generalem talem, *Digneris Domine oblationem iſtam ſpecialiter acceptare pro illis pro quibus noſti me teneri ſpecialiter offerre, & in illo gradu, in quo noſti me teneri pro eis.* Et ſi in ſpeciali determinetur ad aliquem, vel aliquos, tutius eſt, quòd fiat ſic ſub conditione, *ſi tibi placet.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

14. e *DE secundo, in isto articulo.* Nota quòd in isto articulo Doctor dubitatiuè loquitur: ex vna parte videtur tenere quòd Sacerdotes in Ecclesia non habentes Curam, nec Cappellaniam, & huiusmodi, quòd possint applicare bonum ad libitum, & ex alia parte videtur tenere, quòd non ad libitum, sed tantùm ad beneplacitum Dei, quia ipse plus est dator illius boni. Et contra hoc secundum arguit Doctor, quia tunc Sacerdos nullam applicandi bonum alicui posset habere auctoritatem, quia celebrans non potest habere certitudinem determinatam de voluntate diuina, cui ipsa velit dare bonum reddendum virtute sacrificij, quia nec regulariter hoc Deus reuelat, cui scilicet in speciali velit dare tale bonum.

f *Potest ergo dici.* Hìc Doctor ponit duas conclusiones. Prima est, quòd vbi habetur doctrina certa de applicatione talis boni, ibi applicatio est sic facienda est, quòd si contrarium fiat, fortè nec ei cui applicatur valet, & applicanti nocet, quia peccat; cùm autem oratio possit (vt dictum fuit in principio primi articuli) alicui tripliciter applicari, scilicet specialissimè, generalissimè, & modo medio inter ista, scilicet specialiter, licèt non specialissimè: sic in proposito, bonum, quod debetur Ecclesiæ potest tripliciter applicari, scilicet specialissimè, generalissimè, & specialiter; primis duobus modis tale bonũ semper intelligitur applicatum: nam oblatio sacrificij facta à Sacerdote in persona Ecclesiæ est meritoria boni debiti Ecclesiæ, & virtute talis oblationis bonum debetur Ecclesiæ, & tale bonum semper intelligitur applicatum toti Ecclesiæ; secundò, ipsi celebranti; tertiò illis, pro quibus Sacerdos in persona Ecclesiæ offert sacrificium, non quòd idem bonum numero detur toti Ecclesiæ, & celebranti, & aliis. Sed sic debet intelligi, quòd quando Sacerdos celebrat, & offert sacrificium in persona Ecclesiæ, debet illud offerre pro tota Ecclesia, & pro se, & pro aliis, & tunc Deus communicat bonum debitum toti Ecclesiæ, & aliquod ipsi Sacerdoti, & aliquod alij personæ, pro qua offert. Prima ergo applicatio, & secunda respectu boni debiti Ecclesiæ semper est determinata, & tertia applicatio videtur aliquando determinata ex institutione Ecclesiæ; aliquando non. Primo modo videtur ista determinatio esse ex hoc, quòd Ecclesia in diuersis Parochiis instituit diuersos Sacerdotes, qui tenentur officiare Ecclesias, & celebrare specialiter pro suis Parochianis, sic quòd eis applicent non tantùm bonum Ecclesiæ, vt suprà dixi, non specialissimè, nec generalissimè, sed specialiter, sed etiam quòd debetur merito personali non specialissimè, nec generalissimè, sed tantùm specialiter, siue in modo medio, & sic patet litera. *Nota.*

15. g *Cui autem fieri debet applicatio,* &c. Dicit Doctor quòd de lege naturæ videtur magis obligari parentibus, & illi legi præiudicare non potest positiua obligatio, nec quisquam recipiens obligationem debet velle sibi Sacerdotem obligari contra rectum ordinem legis naturæ, & ita interpretandum est, quòd obligans Sacerdotem, nunquam voluit Sacerdotem sibi sic obligari, quin Sacerdos possit liberè reddere semper patri, & matri illud, in quo eis tenetur. Posito etiam quòd pater, & mater sint Parochiani alterius Sacerdotis, qui tenetur pro eis offerre sacrificium, sicut pro aliis Parochianis, adhuc videtur dicendum, quòd magis teneatur patri, & matri, quia ius naturæ sic obligat, loquendo tamen de iure naturæ largè sumpto, vt patet *in tertio distinct. 73.*

h Secunda conclusio est, quòd loquendo de aliis Sacerdotibus non obligatis modo supradicto, tales, etsi magis possint pro suo libito applicare bonum, &c.

SCHOLIVM.

Missa non tantum valet virtute sacrificij applicata, multis sicut si vni soli applicaretur. Suadetur vt conclusio primi art. num. 2. Per virtutem sacrificij, seu meritum Ecclesiæ, intelligit Doct. id quod correspondet oblationi independenter à bono motu celebrantis. Quod idem est ac opus operatum, vt constat ex Doctore in initio quæst. num. 2. falluntur ergo, qui dicunt eum sensisse nullum fructum correspondere ex opere operato. Explicat, quomodo bonum reddendum virtute sacrificij correspondet merito Ecclesiæ militantis, & non celebrantis, neque bono contento in Eucharistia præcisè; quia hoc est æquale, quando seruatur in pyxide: meritum autem Ecclesiæ est finitum, & idèo bonum ei correspondens finitum est, & consequenter, quo pluribus applicatur, eo minùs singuli accipient. Etsi dicatur, quòd missa acceptatur voluntate Christi instituentis, offerentis, & acceptationem dantis; adhuc, meritum finitum erit; & hoc est fundamentum huius conclusionis. Vide Doct. 3. dist. 19. & Scholium nostrum ibi ad num. 7. vbi docet etiam meritum Christi non fuisse intrinsecè & simpliciter infinitum, quia fuit à principio finito, & pro finitis, & ad finita acceptatum: tamen extensione, & extrinsecè fuit infinitum, quia à persona infinita, & syncategorematicè pro infinitis sufficienter acceptatum est: & hoc sensu intelligitur extra v. Vnigenitus de pœnit. & rem.

Declaratio quæsiti præcipui.

20. DE tertio i autem in isto articulo dici potest, sicut in præcedenti articulo, quod, scilicet missa non tantum valet virtute sacrificij applicata pluribus in eodem gradu, sicut si vni soli applicaretur. Hoc declaratur simili ratione, qua prius: quia bonũ quod debetur virtute sacrificij, correspondet, secundùm plenam iustitiam, alicui merito

merito in Eccleſia: illud meritum eſt finitum, & certi gradus: ergo ſibi ſecundùm iuſtitiam plenam adæquatè correſpondet bonum certi gradus reddendum: ita quòd nihil reddetur virtute ſacrificij niſi illud, vel incluſum in illo: ergo ſi totum illud redderetur iſti, nihil virtute ſacrificij reddetur illi; quia quod daretur illi, nec eſt iſtud bonum quod datur iſti, nec includitur in illo, vt aliquid eius: & per conſequens ex oppoſito conſequentis, ſi virtute ſacrificij aliquod bonum detur illi: non totum datur iſti, quod debetur virtute ſacrificij: daretur autem ei totum in medio gradu, ſi ſibi ſoli ſpecialiter applicaretur: ergo, &c. *Bonũ quod correſpõdet merito Eccleſiæ.*

Iſta autem ratio poſſet habere inſtantias, quæ poſitæ ſunt in primo articulo; & conſimiliter ſoluerentur.

21. Sed hîc eſt [k] quoddam dubium ſpeciale; nam ibi patet cui merito finito debet correſpondere bonum reddendum; quia merito perſonali celebrantis. Non ita patet hîc, cui merito correſpondet bonum reddendum virtute ſacrificij. Et dici poteſt, quòd non correſpondet præcisè bono contento in Euchariſtia: illud enim bonum æquale eſt, quando Euchariſtia ſeruatur in pyxide, & tamen non tunc æquiualet Eccleſiæ, ſicut quando offertur in Miſſa: & ſiue hoc indiſtinctè dicatur oblatio Euchariſtiæ, ſiue ſit conſecratio, ſiue perceptio, ſiue oblatio, vel operatio aliqua Sacerdotis in perſona Eccleſiæ. Vltra ergo bonum contentum in Euchariſtia requiritur oblatio Euchariſtiæ. Iſta non eſt accepta niſi ſit offerentis accepti, iuxta illud Gen. 4. *Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera eius.* Priùs ad Abel, quàm ad munera. Et iuxta illud Lucæ 21. *Vidua hæc paupercula plures, quàm omnes miſit*: quia ex voluntate magis accepta; & Greg. in homil. ſuper illud Matth. 4. *Ambulans Ieſus*, &c. *Nec penſat Deus quantum in eius ſacrificio, ſed ex quanto deferatur affectu.* Vnde ſi Iudæus obtuliſſet Patri Chriſtum volentem, vel non volentem, non fuiſſet iſta oblatio ita accepta à Patre: ſicut quando Chriſtus ſponte ſe obtulit; imò non fuiſſet accepta, iuxta illud Eccleſiaſt. 34. *Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperis, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris.* al. *ita quòd bonum.* *Intentionẽ pẽſat Deus non opus.*

22. 1 Ex iſtis patet quòd ſicut Euchariſtia non præcisè ratione rei contentæ plenè acceptatur: ſed oportet quòd ſit oblata, ſic nec plenè acceptatur oblata, niſi ratione bonæ voluntatis alicuius offerentis: non autem præcisè ratione ipſius voluntatis celebrantis; quia hoc pertinet ad meritum perſonale, non ad virtutem ſacrificij, nec immediatè ratione voluntatis ipſius Chriſti offerentis; quia Chriſtus etſi hîc offeratur vt contentus in ſacrificio, non tamen hîc immediatè offert ſacrificium: iuxta illud Hebr. 9. *Neque vt ſæpè offerat ſemetipſum.* Et ibidem: *Chriſtus ſemel oblatus eſt*, ſupple à ſeipſo offerente: alioquin videretur, quòd vnius Miſſæ celebratio æquiualeret paſſioni Chriſti; ſi idem eſſet offerens immediatè, & oblatus. Certum eſt autem [m] quòd Miſſa non æquiualet paſſioni Chriſti, licèt ſpecialiùs valeat, pro quanto ibi eſt ſpecialior commemoratio oblationis, quam Chriſtus obtulit in cruce. Iuxta illud Lucæ 22. & 1. Cor. c 2. *Hoc facite in meam commemorationem*: quia ſit Miſſa tam repræſentando illam oblationem in cruce, quàm per eam obſecrando, vt ſcilicet per eam Deus acceptet ſacrificium Eccleſiæ. Obſecratio etiam communiter fit per aliquid magis acceptum ei, qui rogatur, quàm ſit ſibi ſupplicatio obſecrantis. Patet in exemplis communiter: ſi enim ſupplico vt per ſalutem, vel pro ſalute animæ patris hoc mihi facias, ſuppono tibi magis acceptam eſſe ſalutem eius, quàm ſupplicationem meam: vnde propter illam acceptam volo ſupplicationem meam acceptari: *& propter quod vnumquodque, & illud magis.* Sic ergo patet [n] quòd Euchariſtia oblata acceptatur non ratione voluntatis Chriſti vt immediatè offerentis: ratione ergo voluntatis Eccleſiæ generalis: illa autem habet rationem meriti finitam: & eſto, quòd acceptaretur ratione voluntatis Chriſti vt offerentis, hoc eſt inſtituentis oblationem, & dantis, ſibi valorem, & acceptationem, tamen non æquiualeret, nec acceptaretur ſicut paſſio Chriſti, & ita eſſet meritum finitum, cui correſpondet bonum debitum virtute ſacrificij. *Miſſa repræſentat oblationem crucis, & per eam obſecrat vt acceptetur. Primo poſteriorum t. c. 5.*

23. Sed cùm acceptetur ratione [o] voluntatis generalis Eccleſiæ: numquid ſimul Eccleſiæ triumphantis, & militantis? Non videtur; imò iſtud ſacrificium eſt proprium Eccleſiæ militanti, ſicut & Sacramentum in quo eſt ſacrificium. *Oblatio ſacrificij fit nomine Eccleſiæ militantis tantùm.*

24. Contrà, ſi eſt ſolius Eccleſiæ militantis: ergo ſi nullus viator eſſet in gratia, virtus ſacrificij eſſet nulla. Et ſi vnus ſolus eſſet in gratia, æquaretur merito perſonali illius. Qualiter etiam modò ad meritum iſtud concurrit motus illius, qui nihil cogitat de oblatione: cuiuſmodi eſt alius à celebrante, nec aſſiſtens ſibi.

Dici poteſt, quòd eſt in eo motus virtualis: vel ſaltem habitualis, quo vult Deum acceptare preces Eccleſiæ. Propter iſta argumenta dici poteſt ſicut dicitur, reſpondendo ad argumentum principale huius quæſtionis in fine.

ADDITIO. *Secundò dicitur, quòd iſtud meritum eſt ad meritum paſsionis Chriſti, non quòd nunc Chriſtus mereatur: ſed quia quando paſſus eſt, meruit quòd iſtud meritum eſſet ad meritum illud applicabile.*

Leuch. poni vt textum. *Tertiò dico pro prima inſtantia, quòd nunquam erit Eccleſia militans ſine aliquo, qui ſit in charitate ex ordinatione Dei, iuxta illud dictum Chriſti.* Luc. 22. Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.

COMMENTARIVS.

16. *Quomodo valeat miſſa.*

i *De tertio in iſto articulo dici poteſt*, &c. Dicit Doctor quòd bonum debitum virtute ſacrificij plus valet applicatum Petro, quàm ſi applicaretur ſic Petro, & aliis, & loquor de bono debito Eccleſiæ non ſpecialiſſimè, nec generaliſſimè, ſed tantùm ſpecialiter, ſiue medio modo accepto. Et quòd plus valeat ſoli Petro, & ſimul Petro, & aliis, probatur eiſdem rationibus, quibus in primo articulo principali probatum eſt de bono debito merito perſonali ipſius celebrantis.

k *Sed hîc eſt quodam dubium ſpeciale*, ſcilicet an meritum, quod eſt virtute ſacrificij ſit infinitum, & per conſequens bonum debitum tali merito ſit etiam infinitum. Dicit Doctor primò, quòd *bonum correſpondens merito Eccleſiæ non correſpondet præcisè bono contento in Euchariſtia*, id eſt, quòd bonum debitum merito Eccleſiæ non eſt præcisè tantum bonum quantum eſt Chriſtus contentus in Euchariſtia, quia loquendo de tali bono, æquale eſt etiam quando Euchariſtia ſeruatur in pyxide, quia vt ibi ita perfectè Chriſtus continetur, ſicut quando Euchariſtia eſt in manibus Sacerdotis, & tunc bonum debitum Eccleſiæ virtute ſacrificij non plus valet Eccleſiæ quando Sacerdos offert ſacrificium in perſona Eccleſiæ, quàm quando Euchariſtia ſeruatur in pyxide Secundò dicit, quòd vltra bonum contentum in Euchariſtia, quod expreſsè correſpondet Eccleſiæ aliud bonum, quod ſibi debetur virtute oblationis ſacrificij indiſtinctè loquendo de oblatione ſiue, ſcilicet intelligatur ipſa conſecratio, ſiue perceptio ſacramenti, ſiue oblatio, vel operatio aliqua Sacerdotis in perſona Eccleſiæ. Et addit, quòd nunquam talis oblatio eſt Deo accepta, & ordinata ad bonum reddendum Eccleſiæ, niſi ſit offerentis accepti, & per conſequens exiſtentis in gratia, & hoc probat multis auctoritatibus. Ex hoc ſequitur quòd oblatio facta ab exiſtente in peccato mortali non eſt meritoria, nec Deo accepta, nec ad aliquod bonum ordinata à Deo reddendum, nec ſibi, nec Eccleſiæ, quia tunc talis offerens non mereretur, ſed magis demeretur.

Nota.

17. l *Ex iſtis patet, quòd ſicut Euchariſtia non præcisè ratione rei contentæ plenè acceptatur, ſed oportet quòd ſit oblata*, videlicet à Sacerdote poteſtatem habente ſpecialiter offerendi verum ſacrificium, vt miniſter Eccleſiæ; *ſic nec plenè acceptatur oblata*, ſupple vt ſit meritoria, *niſi ratione bonæ voluntatis alicuius offerentis.*

m *Certum eſt autem, quòd Miſſa non æquiualet Paſſioni Chriſti*, quia talis Paſſio oblata à Chriſto quo ad ſufficientiam fuit meritoria, etiam pro infinitis, & quoad efficaciam fuit ſingulariter meritoria quoad prædeſtinatos, vt patet à Doctore in tertio, diſt. 19.

n *Sic ergo patet quòd Euchariſtia oblata acceptatur non ratione voluntatis Chriſti, vt offerentis*, &c. Ex quo ergo meritum, quod habetur virtute ſacrificij, ſiue ratione voluntatis generalis Eccleſiæ offerentis ſacrificium, ſiue ratione voluntatis Chriſti offerentis; & inſtituentis tale ſacrificium, tale meritum eſt finitum, & per conſequens certi, & determinati gradus; ſequitur quòd bonum correſpondens tali merito ſecundum ſtrictam iuſtitiam erit finitum, & certi ac determinati gradus, ſiue loquendo de bono applicato ſpecialiſſimè, ſiue generaliſſimè, ſiue ſpecialiter, & per conſequens patet quòd bonum debitum virtute ſacrificij ſpecialiter, ſiue medio modo plus valet Petro, ſi ſibi ſoli applicetur, quàm ubi valeat ſi ſimul ſibi, & alij applicetur. Et quod dicit de merito paſſionis Chriſti non vult Doctor quòd meritum paſſionis Chriſti ſit formaliter infinitum, etiam acceptatum cum omni circunſtantia ad ſuppoſitum diuinum, vt ſubtiliter probat Doctor *in tertio, diſt.* 19. Et hoc loquendo intenſiuè, tamen extenſiuè poteſt eſſe infinitum, pro quanto Deus potuit acceptare illam paſſionem pro infinitis perſonis, vt patet. Siue ergo tale meritum ſit intenſiuè finitum, vel infinitum, vel etiam extenſiuè, adhuc paſſio Chriſti oblata ab ipſo eſt ſimpliciter magis meritoria, quàm Euchariſtia etiam oblata ab ipſo Chriſto.

Nota. *An meritum paſſionis Chriſti fuerit infinitum.*

o Addit etiam Doctor quòd talis oblatio præcisè acceptatur à Deo ratione voluntatis Eccleſiæ militantis, & non triumphantis.

Contrà. Si eſt ſolitus Eccleſiæ militantis, ergo ſi nullus viator eſſet in gratia virtus ſacrificij eſſet nulla. Reſpondet Doctor quòd ſi ſic eſſet virtus ſacrificij minimè valeret Eccleſiæ, tamen non ſic eſt, quia nunquam erit Eccleſia militans ſine aliquo qui ſit in charitate, & hoc ex ordine Dei, iuxta illud. Lucæ 22. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.*

18. Arguit etiam, quia ſi acceptaretur ratione voluntatis Eccleſiæ militantis, ſequeretur quòd ſi vnus ſolus eſſet in gratia, quòd bonum debitum Eccleſiæ æquaretur merito perſonali illius exiſtentis in gratia: patet, quia ſi meritum perſonale ſit vt octo, ipſius celebrantis exiſtentis in gratia bonum correſpondens erit vt octo: cùm ergo bonum debitum Eccleſiæ ſit ratione bonæ voluntatis exiſtentis in gratia, videtur ſequi quòd tale bonum æquetur merito perſonali illius ſolus exiſtentis in gratia. Dico, quòd non ſequitur, quia Deus magis acceptat illam oblationem, quæ ſit virtute ſacrificij, quàm acceptet opus perſonale.

Deinde

Difficultas. Deinde mouet aliam difficultatem, ſcilicet quomodo ad meritum iſtud concurrit motus illius, qui nihil cogitat de obligatione, cuiuſmodi eſt alius à celebrante, nec aſſiſtens ſibi. Reſpondet, quòd etſi non ſit in eo motus actualis, tamen ſufficit motus virtualis, vel habitualis, quo vult Deum acceptare partes Eccleſiæ.

SCHOLIVM.

Primum dictum huius litera: ſacerdos poteſt teneri ad celebrandum pro aliquo ex mera promiſſione, vel ſtricta obligatione, primum propter eleemoſynam, ſed ſine commutatione ſpiritualis pro temporali, quia hæc eſſet ſimonia. Secundum, obligatus primo modo eatenus tenetur, quatenus ſi voluit obligare, & non plus. Tertium, obligatus ſtrictè pro iſto, vno titulo, & pro illo, alio titulo, ſi verba ſunt certa ad hunc intellectum, non ſatisfacit celebrando vnam miſſam pro ambobus; & ratio data eſt Scholio præced. Quartum, quando verba poſſunt ſtrictius vel minùs ſtrictè ſumi, ad communem ſenſum recurrendum eſt; & in propoſito is eſt, vt obligans aliquem pro ſua intentione celebrare, intendat totum bonum celebrationis ſpecialiter applicabile ſibi deberi. Soluit ſubtiliſsimè duo argumenta ex Iure Canonico contra quartum dictum facientia. Docet num. 19. qui intendit ſe minùs obligare, aliter quàm alius intellexit, teneri iuxta communem ſenſum verborum: ſic qui fictè contraxit matrimonium tenetur verè contrahere, iuxta multos citates in Scholio 4. d. 30. q. 1. num. 6. vbi id habet Doctor.

25. a DE tertio articulo principali dico, quòd ſacerdos poteſt teneri ad dicendum miſſam pro iſto dupliciter. Vno modo ex liberali promiſſione: alio modo ex ſtricta obligatione. Nec intelligo ſtrictam obligationem per conuentionem legalem, ſiue per commutationem ſpiritualis, vt orationis, pro temporali, vt eleemoſyna, quæ data eſt; quia illa videtur Simoniaca. Nec valet dicere, quòd Sacerdos commutaret pro aliquo temporali ſuum laborem corporalem: quia non eſt veriſimile quòd aliquis vellet ſibi tantum dare pro labore corporali in illo actu. Sed eleemoſyna liberaliter offertur, cum mendicatione orationis, & recipiens eleemoſynam tenetur ſecundùm iuſtitiam exaudire mendicantem orationem ſuam, & tunc ſecundùm iuſtitiam, liberaliter tamen, ſcilicet ſine conuentione, & commutatione, obligat ſe ad orandum pro benefactore: vel ſi eſt communitas aliqua, Præſatus eius ſe pro tota obligat, vel ipſam totam obligat, vel ipſa tota ſe totam obligat, & quælibet iſtarum obligationum poteſt eſſe ſtricta, licèt non ſit ſecundùm commutationem huius pro illo. Secundùm iſtud intelligenda ſunt multa, quæ dicuntur in quæſtione, & quæſtionis ſolutione.

Simonia eſt conuentionem facere de dando ſpirituali pro temporali.

Si primo modo teneatur, in poteſtate promittentis fuit tantum promittere, quantum voluit, & ad tantum ſe obligauit, & non plus. Si tamen iſte intellectus poſſit ſine mendacio ſtare cum verbis quæ habentur *Extra de ſponſalibus: Ex literis*: vbi glo. in fi. dicit, *ſecundùm promiſſorem ſit interpretatio: quia liberum fuit, & licitum ſtipulatori verba latè concipere. ff. de verb. oblig. quicquid*, & tunc ſi reddat ſicut intendebat in promittendo, ſoluit debitum.

Super verbo intelligentiam.

Si autem teneatur ſecundo modo, ſcilicet ex ſtricta obligatione alia, & alia facta illi, & iſti, de dicendo Miſſam pro eo: poteſt dici tunc, quòd dicendo pro ambobus ſimul, non ſoluit debitum: diſtinguendo tamen de verbis obligationis, poteſt dici quòd aut ſunt certa & ſimpliciter determinata ad vnum intellectum, puta ſi obliget ſe ad dicendum Miſſam pro iſto, vna cum aliis, pro quibus tenetur, vel ſi ex alia parte obliget ſe ad dicendum Miſſam pro iſto ita ſpecialiter, ſicut poteſt Sacerdos ſpecialius pro alio à ſe celebrare: hoc eſt quantum poteſt & meritum perſonale, & etiam virtutem ſacrificij alicui alij ſpecialiùs applicare. Et in iſto caſu quando, ſcilicet obligatio eſt determinata ad certum intellectum, patet quod ſatisfacit, ſi ſecundùm intellectum ſatisfacit, & aliter non. Aliquando autem verba obligationis poſſunt habere diuerſos intellectus, ita quòd poſſunt intelligi ſtrictiùs, & minùs ſtrictè. Puta ſi dicam ſic: dicam pro te vnam Miſſam, & adhuc generaliùs ſic: celebrabo pro te.

Obligatus celebrare pro vno, vna obligatione, & alia, pro alio, nõ ſatisfacit vna celebratione pro ambobus.

Et in iſto caſu, vt videtur, verba accipienda ſunt ſecundùm intentionẽ obligantis, Quod probatur per illud *Extra de Iureiurando, Veniens*: vbi dicitur de quodam A, quòd *cùm graues inimicitias incurriſſet, illi, qui partis vtriuſque amatores extiterant, ſuggeſſerunt prædicto A. quod in ſatisfactionẽ inimicitiarum iuraret quorundã obedire mandato.*

Præmittens per verba non determinatè quo modo obligatur.

Cúmque ille non credens ſe tale quid commiſiſſe, propter quod ei aliquod graue debet imponi iuramentum illud ſub tali confidentia præſtitiſſet: ipſi ſibi ſub iuramenti debito præceperunt: vt nunquam curiam ducis intraret, niſi cùm omnes per edictum ipſius generaliter ad curiam vocaretur, &c.

Verùm quia ille, qui dicti Ducis eſt Conſiliarius, nequaquam ſic intraſſet, ſi mandatum illud ſibi contrarium præſciuiſſet: nouerit is nos mandaſſe Patriarchæ tali, vt ſi mandatum priori iuramento licitè facto, repugnet ipſum auctoritate noſtra denuntiat non ſeruandum. Vult ergo Papa, quòd illud iuramentum non ſeruet, quando ſibi virtute iuramenti impoſitum eſt aliquid tam difficile, quale non credidit imponendum, & ita non videtur teneri niſi in aliis facilioribus, de quibus intellexit, licèt illi, quibus iurauit, intenderunt obligare eum ad illud difficile, quod poſteà virtute iuramenti impoſuerunt.

In verbo intelligentiam.

Præterea. *Extra de ſponſali. Ex literis*, ibi glo. *contra eum fit interpretatio, qui pactum appoſuit, qui debuit legem aptiùs apponere. ff. de Pact. veteribus.* Si ergo ille, cui alius obligatur, non ita determinat verba, vt ſint omnino certa ad intentionem ſuam, ſibi imputet; quia obligans non videtur ſe velle obligare, niſi ad illud minus, quod poteſt ſtare cum verbis. 26.

Quod verba ſint iuxta mentem promiſſarij.

Sed videtur, quòd verba obligationis ſunt accipienda ſecundùm intellectum, quem habet ille, cui fit obligatio 22. q. 5. Quacunque. *Quacunque arte verborum quis iuret, Deus ita accipit ſicut ille, cui iuratur intelligit*, & quotatur ibi Iſid. 2. *ſent.* Et ibi *c. Proxi. Ecce*, & quotatur Auguſt. in ſermone quodam, *Qui per lapidem iurat falſum, periurus eſt: ſi tu illud ſanctum non putes ſanctum, putat ille cui iuras: non enim tibi aut lapidi, ſed proximo iuras.*

Verba obligant ſecundùm communem eorũ ſenſum. In verbo præpoſuit.

Reſponſio ad hoc dubium videtur haberi *Extra de ſponſ. Ex literis.* Vbi dicitur. *Si alter non intellexerit, quod alter propoſuit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur vterque verba prolata in ſenſu illo retinere, quem ſolent rectè intelligentibus generare.* Et glo. ibi adducit illud, *ff. de Supellectili legata: lege Habeo. Non ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi vſu nomina ſunt intelligenda.*

b Sed quæres quæ eſt communis intelligentia habenda de talibus verbis? Videtur quòd obligans diſtinctè ſacerdotem ad celebrandum pro ſe, intendit obligare eum ad illud, quod eſt ſibi vtilius: dum tamen illum ad illud liceat obligare: nunc autem quod maximum bonum, quod debetur virtute meriti perſonalis, & etiam virtute ſacrificij. Medio modo alicui applicandũ, totum reddatur iſti, eſt iſti vtilius, quàm quòd non totum reddatur; & hoc licet: quia non eſt contra charitatem quòd vnuſquiſque bonum ſpirituale ſibi procuret quantum poteſt ſine præiudicio alterius: ergo iſte, ſi intendit ſacerdotem obligare, quod ſcilicet totum illud bonum ſibi debeatur: non autem ſibi deberetur totum, ſi ſimul pro altero celebraretur, ſicut declaratum eſt in primo articulo, quantùm ad illud, quod debetur merito perſonali; & in ſecundo articulo quantùm ad illud, quod debetur virtute ſacrificij. Si ita eſſet, tunc celebrans pro duobus non ſolueret debitum iſti.

Ad illa, quæ probant verba intelligenda eſſe ſecundum intentionem promittentis. 27.

Nõ eſt præſumendum aliquẽ voluiſſe ſe obligare ad illicitum.

Ad primum, præſumitur quòd nullus vult ſe obligare ad illicitum: & hoc præſumendum eſt, quandoque non apparet expreſsè, quòd oblatio ſit ad illicitum nunc autem oblationem priùs licitè factam velle auctoritate propria reuocare, eſt illicitũ: ergo præſumendũ eſt quòd nullus aliqua oblatione poſteriori hoc velit: & hoc quando verba oblationis ſequentis non expreſsè ſonant reuocationem præcedentis: verba iſta generalia, *iuro ſtare mandato veſtro*, in intellectu, quem important, videntur licita; nec expreſsè ſonant talem reuocationem oblationis præcedentis. Si ergo virtute iuramenti talis imponatur ſibi, quòd non ſeruet obligationem priorem rectè interpretandum eſt, quòd iuramentum ſuum ad iſtud non obligauit. Sic eſt in caſu, de quo arguis: quia iſte *A*, obligatus fuit Duci vt Conſiliarius, & per conſequens per iuramentum, quod fecit ciuibus pro pace eorum habenda, nullo modo intelligendum erat obligare eum ad recedendum ab obligatione facta Duci Et breuiter, ſi hoc in ſpeciali fuiſſet ſibi propoſitum ad iurandum, nullo modo liceret ſibi iurare, & ſi iuraret, periuraret, & tenetur in hoc non ſeruare iuramentum, ſed obligationẽ priorem; quando ergo iſtud in ſpeciali non iurat, ſed aliquod iuramentum generale licitum, nullo modo intelligitur in illo iſtud licitum includi: non ergo Papa mandauit eum abſolui à iuramento, ſed denuntiari, iuramentum ſecundum priori iuramento

Exponit c. veniens de iureiur.

licitè

licitè facto repugnare, vel eſſe repugnans: & ideò non eſſe ſeruandum. Intelligo repugnans, non ſecundùm formam iuramenti; quia generale fuit, & de ſolùm licitis intelligendum: ſed repugnâns quantùm ad illud, ad quod ipſi voluerint iuramentum applicare, quod, ſcilicet virtute iuramenti impoſuerunt, & ideò quoad hoc ſpecialiter non eſt obſeruandum. Si tamen aliud impoſuiſſet, quod non repugnaret iuſtitiæ, ad illud fuiſſet virtute iuramenti præſtiti, tanquam ſimpliciter liciti, & in tali caſu licitè obligatus.

Promittēs tenetur ſecundùm communem ſenſum verborum.

Ad ſecundum etſi videatur, quòd obligans ita velit ſe ad modicum obligare, ſicut poteſt ſtare cum verbis, quæ acceptat ille, cui fit obligatio, & ideò ita modicum ſoluere ſufficit: tamen neceſſariò fit obligatio ſecundùm communem verborum intelligentiam, quando alter alterum planè non intellexit.

COMMENTARIVS.

19. a *Quot modis Sacerdos poſſit ſe obligare.*

De tertio articulo principali, quod erat ſi Sacerdos ſoluat debitum ſimul dicendo Miſſam pro pluribus quibus obligatur. Et primò Doctor declarat quot modis poteſt Sacerdos ſe obligare. Primò poteſt obligare Miſſam ex ſola liberali promiſſione. Secundò, ex ſtricta obligatione, loquendo de liberali promiſſione, dicit quòd eſt in poteſtate promittentis tantum promittere quantum voluit, & ad tantum ſe obligauit, & non plus, ſiue ad tantum quantum voluit præcisè. Verbi gratiâ, quis nullo modo obligatus ad dicendum Miſſam, ſi dicat alicui, pro quo non tenetur celebrare, puta ex aliquo beneficio recepto ego intendo applicare meritum Miſſæ tibi talis obligatio eſt merè liberalis, & in iſto caſu tantum ſe obligauit, quantum voluit ſe obligare:

Secundo modo loquendo de ſtricta obligatione, &c. Primò declarat per quid intelligit ſtrictam obligationem, & dicit quòd non intelligit ſtrictam obligationem, quæ eſt per conuentionem legalem, qualis eſt inter vendentem, & ementem, nec per conuentionem, quæ eſt per aliquam commutationem, ſcilicet ſpiritualis in temporalem, quia illa videtur Simoniaca, Hoc expoſito, ponit duas concluſiones. Prima, quod ante verba obligationis, quibus ſe obligat ad dicendum Miſſam, ſi ſunt certa, & ſimpliciter determinata, puta ad hunc intellectum, ſcilicet dicendo, obligo me ad dicendum Miſſam pro iſto benefactore, vnà cum aliis, pro quibus teneòr: tunc dicendo Miſſam pro illis pluribus, ſoluit debitum. Secunda concluſio eſt, quòd obligans ſe ad dicendum Miſſam pro aliquo, ita ſpecialiter ſicut poteſt Sacerdos ſpecialiùs pro alio à ſe celebrare, hoc eſt, eſt, quantum poteſt & meritum perſonale, & virtutem ſacrificij alicui aliis ſpecialius applicandi, & quoad hoc dicit Doctor quòd ſic obligans, ſi pro aliquo vno non poteſt pro duobus ſatisfacere, & hoc ſi obligans Sacerdotem ad dicendum Miſſam intendat eum ſic obligare. Et poſito etiam quòd Sacerdos ſic dicat, ego dicam pro te vnam Miſſam, pro ſe tantummodo ſupradictò ſcilicet quòd applicet ſibi bonum Miſſæ, quantum poteſt ſibi applicari adhuc tenetur dicere Miſſam tantùm pro illo, quia verba obligationis, ſi obligatio eſt licita, ſunt accipienda ſecundùm intellectum, quem habet ille, cui fit obligatio, vt patet *in ſecunda, quæſt. ſ. c. quacunque*: quacunque arte verborum quis iuret, Deus ita accipit, ſicut ille, cui iuratur intelligit, & dicit de obligatione licita, quia ſi obligaret eum ad illicita, tunc obligatus non tenetur ſeruare, & ſic exponendum eſt illud, *extra de iure iurando, c. Veniens.*

20. b *Sed quæ eſt communis intelligentia habenda de talibus verbis*, puta cùm quis dat eleemoſynam Sacerdoti, dicens, do tibi hanc eleemoſynam vt dicas mihi vnam Miſſam, an per huiuſmodi verba per ſe intendit obligare Sacerdotem ad dicendum illam Miſſam pro ſe tantùm: Dicit Doctor ſic videtur, inquantùm obligans diſtrictè Sacerdotem ad celebrandum pro ſe intendit obligare eum ad illud, quod eſt ſibi vtilius. Dum tamen illum ad illud liceat ipſum obligare, nunc autem, quòd maximum bonum, quod debetur virtute meriti perſonalis, & etiam virtute ſacrificij ipſius loquendo de bono ſpecialiter, ſiue mèdio modo applicando, prout diſtinguitur contra bonum applicandum ſpecialiſſimè, & generaliſſimè, prout in primo, & ſecundo articulis expoſitum eſt.

SCHOLIVM.

Ponit vnum caſum ſpecialem, in quo ſatisfacit pluribus obligatus vnam miſſam celebrando nempe quando quis fundat anniuerſarium. Vbi nouit vnum tantùm ſacrum per diem celebrari, reſoluit circa hoc varios caſus, & clariſsimè.

An rationabilis cōſuetudo, quòd plura acceptētur p eodem die cū vna tantū miſſa dici poſſit pro mortuis vbi acceptantur.

30. SEd nunquid in caſu c aliquo ſpeciali ſatisfacit iſte, qui tenetur ad vnam Miſſam pro eo, ſi celebrat ſimul pro eo, & alio.

Dicitur quòd ſic, quia rationabilis conſuetudo interpretatur obligationem generalem, nunc autem rationabilis conſuetudo eſt, quòd anniuerſaria celebrentur in illis Eccleſiis, vbi corpora ſepeliuntur: & in quibus Eccleſiis ipſi mortui, dum vixerunt, perceperunt Eccleſiaſtica Sacramenta.: ſi ergo talis Eccleſia rationabilem conſuetudinem habeat, quòd eodem die non dica

dicatur niſi vna Miſſa pro mortuis, ſi contingat eodem die plura anniuerſaria concurrere, ſatisfit illis multis per vna Miſſam. Sic ergo videntur Monachi & Clerici in Eccleſiis cathedralibus & aliis collegiatis, & etiam ſacerdotes curati ſatisfacere per vnam miſſam, quamuis teneantur pluribus, ſic quòd cuilibet ad vnam Miſſam. Iſti enim non obligantur ad impoſſibile, vel omnino ad inconueniens illi Eccleſiæ, in qua miniſtrant, cuiuſmodi eſſent ibi eodem die plures Miſſas pro mortuis ſolemniter celebrare, nec iſta difficultas oritur ex aliquo illicito, quia licitum fuit iſtis obligare ſe ad anniuerſaria ſuorum familiarium in ſuis Eccleſiis celebranda, & debet intelligi iſta obligatio ſecundùm rationabilem conſuetudinem talium Eccleſiarum.

Secus eſt de pauperibus religioſis, & ſacerdotibus non curatis, nec collegiatis. Tales enim tenentur ad ſingulas Miſſas propter ſingulas obligationes, nec excuſaret eos conſuetudo, de non celebrando plures Miſſas eodem die, quia nec habent rationem promittendi illa, ad quæ oppoſitum ſequeretur: quia non habent rationem ſic accipiendi anniuerſaria; ſed tantùm licèt eis ad illa ſe obligare, de quibus fuerint certi, quòd poſſint completè ſoluere.

Fundanti anniuerſarium vbi ſcit vnum tantùm per diem celebrari ſolere, ſatisfit per celebrationem cõmunem cũ aliis.

Aliter dici poteſt [d], quòd benè poteſt aliquis ſi voluerit cedere iuri ſuo, & ideò ille, qui obligat ſacerdotem, poteſt cedere, vt non teneatur ſolus habere miſſam: ſed ſimul cum multis, & iſta ceſsio, licèt expreſsè non fiat quandoque in obligatione, tamen rationabiliter intelligenda eſt fieri in animo eius, non ſolùm eius, qui ſe obligat, ſed eius cui fit obligatio: & hoc quando ille, cui fit obligatio, benè nouit conſuetudinem Eccleſiæ, ſcilicet quòd quanquam multis pro eodem die ſit obligata: non tamen ſolet ſolui, niſi vna miſſa. Et ideò probabile videtur, ſi Canonicus talis Eccleſiæ ordinet ſibi anniuerſarium celebrare, & ſi multa concurrunt vna die, ſatisfit dicendo vnam Miſſam ſimul pro illis multis. Sed ſi aliquis neſciens [e] modum illius Eccleſiæ ſimpliciter intendat obligare ad tantum, ad quantum obligaret Sacerdotem ſimplicem non curatum, non videtur, quòd iſti ſatisfit, niſi ſibi reddatur tantum in Eccleſia collegiata, ſcilicet propria Miſſa, quantum teneretur reddere Sacerdos non curatus, quia conſuetudo ſpecialis eſt iſti, & licitè ignota, quia iſte non tenetur ſcire conſuetudines ſpeciales Eccleſiarum. Non debet ergo eſſe præiudicium iſti: eſſet autem, ſi propter illam Sacerdos iſte minùs ſibi teneretur, quàm alius Sacerdos, modo ſimili obligatus. Si igitur vult Sacerdos propter ſuam conſuetudinem ſibi notam alicui ari, exprimat eam illi ignoranti, & ſi conſentiat, quòd ſecundùm illam conſuetudinem ſibi ſatisfiat, benè quidem. 31.

Quod ergo ibi allegatur rationabilis conſuetudo tanquam ſatisfaciens.

Dici poteſt, quòd quanquam abſolutè poſſit rationabiliter eſſe conſuetum, quòd in hac Eccleſia fiant anniuerſaria defunctorum ſepultorum in hac Parochia, abſolutè etiam poſſit eſſe rationabilis conſuetudo, quòd in eodem die in iſta Eccleſia non dicatur Miſſa pro mortuis niſi vna; tamen in caſu non poſſunt iſta duo rationabiliter eſſe conſueta, in iſto caſu, ſcilicet, quando iuſtitia requirit pro ſingulis obligationibus ſingulas Miſſas dici: quia æquè requiritur iuſtitia in Eccleſia collegiata, ſicut à ſimplici Sacerdote, niſi ille, cui Sacerdos tenetur, velit cedere iuri ſuo: ſaltem implicitè acceptando pro ſe conſuetudinem illius Eccleſiæ: quam non debet præſumi acceptare, niſi ſit ſibi nota. 32.

Et cùm dicitur, quòd non tenetur ad impoſſibile, vel ad inconueniens.

Reſpondeo: duo poſſunt eſſe inter ſe repugnantia ſaltem in caſu, ita ſcilicet quòd ambo non iuſtè fiant ſimul, & tamen vtrumque eorum diuiſim poſſe iuſtè fieri, & ſicut de iuſtè, ita de decenter fieri.

Vbi tãtùm vnum anniuerſariũ poteſt dici, iniuſtè plura acceptantur.

Dico ergo, quòd ſi ex conſuetudine in hac Eccleſia approbata factum eſt ſimpliciter inconueniens, hîc plures Miſſas dici de mortuis eodem die, iſti non licet ſe obligare aliquibus obligationibus, ex quibus ſequeretur ſecundùm iuſtitiam debere plures dici. Si ergo iam obligatus eſt ad vnam Miſſam tali die, non obliget ſe noua obligatione ad aliam, quia illa noua obligatio non eſſet ad iſtam iam debitam: ergo ad aliam, quod eſt inconueniens in hac Eccleſia. Et cùm dicitur, quòd rationabilis conſuetudo eſt, quod anniuerſaria celebrentur in propriis Eccleſiis.

Quando rationabile eſt anniuerſaria celebrare in propria Eccleſia.

Dico, quòd aliquid poteſt eſſe in ſe rationabile: & tamen cum alio non ſtat, quod abſolutè poſſet eſſe rationabile in ſe. Sic abſolutè rationabile eſſet anniuerſarium hîc fieri, ſi poſſit ſtare cum ordinatione iſtius Eccleſiæ, quod ita fieret ſicut ipſe intendit, qui procurat, ſic valet, quòd habeat propriam Miſſam. ſed quando non poteſt, ſicut in caſu poſito, ibi rationabile eſt anniuerſarium non in iſta Eccleſia celebrari; vel ſi

omnino

omnino ſacerdos iſte velit iſtud anniuerſarium recipere, & tamen conſuetudinem ſuæ Eccleſiæ ſeruare, procuret Miſſam propriam pro iſto dici ab alio ſacerdote.

Et conſimiliter videtur eſſe dicendum de Eccleſiis dotatis, quarum miniſtri ratione ordinationis Eccleſiæ, vel eleemoſynarum receptarum, iam ſunt dotati, vel certis perſonis obligati ſpecialiter ad tantum numerum Miſſarum, pro quanto ipſi ſufficiunt, vel ad certum numerum ſuffragiorum; non enim videtur, quòd tales ſe licitè poſſunt obligare ad Miſſas, vel ad talia ſuffragia aliis ſoluenda, niſi intendant procurare talia ſpecialiter ſolui per alios, qui non ſunt iam totaliter obligati. *Obligati ad tot miſſas, quot dicere poſſunt, non poſſunt amplius obligari.*

33. De tertio in iſto articulo poteſt dici, quòd in caſu propoſito, abſolutè non ſatisfit Eccleſiæ: quia obligatio completa, ſiue quæ fit in ſolidum, quando eſt alia, & alia ad idem in ſpecie, ipſa eſt ad aliud, & aliud, ſicut patet. ff. Secus eſt, quando eſt ad idem in numero, vt quando pluribus obligationibus obligor hac ſexta feria ieiunare, puta ex præcepto Eccleſiæ: quia eſt ſexta feria quatuor temporum; & iterum, quia eſt vigilia Apoſtoli ieiunanda, & iterum ex regula mea: Iſtis obligationibus, quia ſunt ad idem numero, ſatisfacio vno actu ieiunandi. Secus autem eſt ſi ad idem in ſpecie: & ratio videtur: quia obligatio non eſt ad impoſſibile ſolui: quotcunque autem ſunt obligationes ad hoc, nulli poteſt ſatisfieri niſi ſoluendo hoc: non ergo tenetur ad aliud. Sed quando ſunt plures obligationes ad idem in ſpecie, poteſt ſatisfieri eis ſoluendo aliud, & aliud. Nunc autem in caſu propoſito eſt alia, & alia obligatio completa, & ad idem in ſpecie, ſcilicet ad dicendum Miſſam: ergo ſimpliciter non ſatisfacit, niſi reddat diſtincta. *ſ. de oblig. & alibi.*

Confirmatur, quia ad aliam obligationem, erat aliud & aliud ex parte eius, cui fit obligatio, alliciens & inducens obligantem, & ita videtur, quòd debeat eſſe obligatio ad aliud, & aliud correſpondens alteri inductiuo.

34. Ad argumentum principale patet ex dictis in ſecundo articulo: quia virtus ſacrificij non adæquatur valori eius, qui continetur in ſacrificio, ſed correſpondet alicui merito in Eccleſia: non etiam adæquatur merito paſſionis Chriſti, ſicut dictum eſt inferiùs, ſed pro tanto ad illud plus accedit, pro quanto illam paſſionem ſpecialiùs repræſentat, & ita virtute illius ſpecialiùs Deum placat, & bonum impetrat, quantùm ad meritum commune. *Virtus ſacrificij non æquatur contento in eo, neque merito paſſionis.*

COMMENTARIVS.

21. *Opinio aliorum.*

c *Sed nunquid in caſu aliquo ſpeciali*, &c. Hîc recitat vnam opinionem, quæ dicit quòd vbi eſt rationabilis conſuetudo, qualis eſt, quòd anniuerſaria celebrentur in Eccleſiis, in quibus corpora ſepeliuntur, & in quibus ipſi mortui dum vixerunt perceperunt Eccleſiaſtica ſacramenta. Si ergo contingat plura anniuerſaria concurrere, ſatisfit illis multis per vnam Miſſam, quia iſte non obligatur ad impoſſibile, vel omnino ad inconueniens illi Eccleſiæ, in qua miniſtrat, cuiuſmodi eſſet ibi eodem die plures Miſſas pro mortuis ſolenniter celebrare.

d *Aliter dici poteſt.* Hîc Doctor expreſsè videtur tenere, quòd non poſſit ſatisfieri in vna Miſſa ſolenni ſimul pluribus anniuerſariis, & hoc ſi illa Miſſa ſit obligata vni anniuerſario, quia tunc tenetur ſatisfacere ſecundùm intentionem obligantis, vt ſuprà patuit. Dicit tamen, quòd ille qui obligauit Sacerdotem ad anniuerſarium poteſt cedere iuri ſuo, vt Sacerdos non teneatur celebrare Miſſam tantum pro ſe, ſed quòd etiam ſic poſſit celebrare pro aliis, & tunc in iſto caſu poteſt Sacerdos obligatus ad dicendum Miſſam pro vno etiam ſimul ſatisfacere pro aliis exceſſione illius obligantis.

e Et addit, *quòd ſi aliquis neſciens modum illius Eccleſiæ*, &c. ſi tamen ſciret tales conſuetudines, & cederet iuri ſuo, vt ſuprà dixi, tunc poſſet ſatisfieri pro eo, & aliis, ſi igitur vult ſacerdos propter ſuam conſuetudinem ſibi notam alleuiari, exprimat eam ignoranti illam, & ſi conſentiant, quòd ſecundùm illam conſuetudinem ſibi ſatisfiat, benè quidem, quia tunc ſatisfacit ſibi, & aliis ſecundùm conſuetudinem illius Eccleſiæ in eadem miſſa. Si verò non conſentiat, tunc non ſatisfacit. Cætera patent.

QVÆSTIO XXI.

Vtrùm ponens mundi æternitatem poſsit ſuſtinere aliquem eſſe vniuerſaliter benè fortunatum.

Henric. *quodl.6.quæſt.10.*

Argum.

VLtimò quæritur. Vtrùm ponens mundi æternitatem poſſit ſuſtinere aliquem eſſe vniuerſaliter benè fortunatum. Arguitur quòd ſic; quia ponens mundi æternitatem non negat motum, ſed ponit, & per conſequens non negat naturam, quæ eſt principium motus: bona autem fortuna ſecundùm Philoſophum *in libro de bona fortuna, eſt ſine ratione natura*, &c. 1.

5. Phyſ.t.3. Ratio opp. Comm. 15. & 53. & alibi quære.

Contrà; ponens mundi æternitatem negat Deum poſſe aliquid immediatè influere in animas noſtras, ſicut habetur 8. *Phyſ.* quod impoſſibile eſt, principium æternum, ſcilicet Deum, aliquid agere in inferiora, niſi mediante cœlo, & mediante illo non poteſt fieri influentia in animam noſtram; ergo nullam influentiam poteſt Deus causare ſecundùm illam poſitionem: ſed ponens bonam fortunam habet ponere Deum immediatè in animas noſtras influere, vt habetur in illo libello verſus finem, *Benè fortunatis non expedit conſiliari: habent enim principium tale, quod eſt melius intellectu*, & parum pòſt; *rationis autem principium non ratio, ſed aliquid melius; quid ergo erit melius ſcientia, & intellectu, niſi Deus? virtus enim intellectus eſt organum*, vultibi expreſsè, quòd iſti immediatè mouentur à Deo.

Vide in prima d. 2. q.3. op. & d. primo & in Platone de multiplici mundo. Al. eius de mundi æternitate.

Quæſtio iſta, vt patet per argumentum ad oppoſitum, non quærit de quocunque modo ponendi æternitatem, ſed præcisè de modo ponendi Philoſophi, an ſcilicet, cum illis principiis Philoſophi propter quæ ponit mundum eſſe æternum poſſit ſtare aliquem eſſe benè fortunatum. Non poteſt autem aliquarum poſitionum compoſſibilitas videri, vel repugnantia, niſi vtraque poſitio videatur. Hìc ergo primò videndum eſt de poſitione ponentis aliquem eſſe benè fortunatum, & ſpecialiter illa, quæ tangitur in libro de bona fortuna, quæ dicitur fuiſſe Ariſtotelis & ſecundò videndum eſt de poſitione huius mundi æternitatis quæ habetur *ex* 8. *Phyſ.* & multis aliis locis. Tertiò patebit ſi eſt inter iſtas poſitiones repugnantia. 2.

SCHOLIVM.

Prima concluſio, datur fortuna, & eſt cauſa per accidens eorum, quæ eueniunt in minori parte, actione agentis à propoſito. Secunda concluſio, non diſtinguitur fortuna à voluntate, & intellectu: ſed voluntas, quæ reſpectu intenti eſt cauſa per ſe, reſpectu non intenti eſt fortuna. Tertia concluſio, omnis effectus fortuitus habet cauſam per ſe, nempe primam; oſtendit Auguſtino.

Phyſ.t.4.

QVantum ad primum, ſufficienter poteſt ſententia Philoſophi de bona fortuna ad duo reduci. Primò, an ſit, & quomodo ſit. Secundò, propter quid, ſiue propter quam cauſam ſit. Primum iſtorum requirit tria, ſcilicet an ſit fortuna. Secundò an bona fortuna. Tertiò, an aliquis ſit benè fortunatus. 3.

De primo habetur [a] ſuccinctè veritas in tribus concluſionibus. Prima eſt affirmatiua, & communi conceptui plurium conſona, & talem philoſophandi modum habuit communiter Ariſtoteles, quia ſupponit ſemper communiter conceſſa. Sicut patet, ponens locum eſſe immobilem, ſicut communiter omnes concipiunt, licèt inquirendo per rationem videatur difficile. Et ponendo tempus eſſe idem numero vbique, quod etiam omnes communiter concipiunt, licèt per rationem aliqua circa hoc difficultas occurrat, & ita in multis, quæ accipit Ariſtoteles tanquam communiter conceſſa: hoc modo poterat accipere tanquam communiter conceſſum, quòd aliquid euenit à fortuna. Manifeſtum eſt enim, quòd agenti à propoſito aliquid euenit præter intentionem, & illud dicitur fortuitum, ſiue effectus fortuitus; eius igitur, vt ſic

vt ſic euenientis, fortuna eſt cauſa: qualis autem cauſa ſit, patet *ex 2. phyſ.* vbi Philoſophus declarat, quod eſt cauſa per accidens eorum, quæ eueniunt in minori parte [b] actione agentis à propoſito. *Tex. 52.*

Secunda concluſio quòd [c] fortuna non eſt aliqua cauſa per ſe diſtincta à natura & intellectu, ſiue propoſito: imò eadem voluntas, quæ reſpectu effectus intenti eſt per ſe cauſa, reſpectu effectus non intenti dicitur eſſe fortuna: intentum quidem euenit à propoſito, & ideò cauſatur voluntariè: non intentum euenit præter propoſitum; & ideò cauſatur fortuitè: falſa eſt ergo poſitio Paganorum imaginantium fortunam eſſe quandam deam, cui tanquam cauſæ per ſe attribuunt effectus, quos videmus fortuitè euenire, & fortè, propter iſtum intellectum malum paganorum reprehendit Auguſtinus ſeipſum primo Retract. c. 1. *non mihi, inquit, placeri talia attribuere prouidentiæ diuinæ, ſaltem generaliter.* *Fortuna quid ſit.*

4. d Tertia concluſio eſt, quod fortuna non eſt cauſa totalis, hoc eſt, quod nihil ſic euenit à fortuna, quin eueniet ab aliqua cauſa per ſe intendente, iuxta illud Platonis in Timæo. *Nihil eſt, cuius ortum non præceſſit legitima cauſa*, & 5. de Ciuit. Dei, c. 9. dicit Auguſt. *Cicero concedit nihil fieri, ſi cauſa efficiens non præcedat*; & hoc rationabiliter conceſſit, quia quod non eſt à ſe non poteſt habere *eſſe* niſi à cauſa efficiente: & ibi requiritur aliqua cauſa per ſe, ſiue intendens, quia ſub intentione cauſæ vniuerſalioris cadunt plures effectus, & ita ſub intentione cauſæ primæ cadunt omnes: ſed quando alicuius effectus non apparet cauſa proxima per ſe, ſiue intendens: tunc ille dicitur effectus fortuitus, vel cauſalis, & ſic eſt intelligendum illud Auguſtini de Academicis quæſtionibus in principio, vbi dicit, *fortaſſe nihil aliud in rebus caſum vocamus, niſi cuius ratio ſecreta eſt.* Et hanc opinionem tangit Philoſophus in iſto libello cap. 2. *Si autem*, inquit, *à fortuna nihil dicendum eſt geri, ſed nos alia exiſtente cauſa propter non videre*, hoc eſt quia non videmus eam, *fortunam dicimus eſſe cauſam.* *Lib. 2. Omne fortunum habet cauſam perſonam.* *Vide in 1. Tract. c. 1.*

COMMENTARIVS.

1. a *De primo habetur ſuccinctè veritas in tribus concluſionibus. Prima eſt affirmatiua, & communi conceptu plurium conſona*, ſcilicet quòd aliquid euenit à fortuna, & hoc Philoſophus non probat, ſed ſupponit manifeſtum eſſe, & conſonum communi conceptui plurium, *& talem Philoſophandi modum habuit communiter Ariſt. quia ſupponit ſemper communiter conceſſa*, &c. vt patet 4. Phyſico. tex. comm. 41. vbi vult in fine textus, quòd locus ſit vltimum continentis immobile primi, vbi aliter non probat locum eſſe immobilem, ſed ſupponit vt conceſſum communiter, & quomodo illa definitio loci intelligatur, vide Doctorem *in ſecundo, d. 2. q. 6.* de loco Angelorum. Hoc etiam modo ponit tempus eſſe idem numero vbique quia communiter omnes hoc concipiunt, ſi autem non, non erit. Vult dicere, quòd ſi motus factus, puta in vna hora ſit vnus numero, ita & tempus menſurans illum motum erit vnum numero.

b *Quæ eueniunt in minori parte actione agentis à propoſito*, & accipitur hîc in minori parte, pro quanto eueniunt præter intentum agentis à propoſito, vt prolixè patet à Doctore *in primo, d. 2. q. 4.* vnde Philoſophus 2. Phyſicorum, tex. comm. 22. *Manifeſtum itaque quòd fortuna cauſa ſit ſecundùm accidens in his, ſcilicet & eorum quæ in minori ſunt ſecundùm propoſitum eorum, quæ propter hoc ſunt*, id eſt, quæ ſunt propter finem, *vbi circa idem, & intellectus, & fortuna eſt*, id eſt, quod agens à fortuna eſt agens per intellectum, ſicut agens à propoſito eſt agens per intellectum. Diceretur tamen quòd agens per intellectum, & à propoſito eſt cauſa per ſe effectus, quem intendit; agens verò per intellectum, & à fortuna eſt tantùm cauſa per accidens effectus, qui euenit præter intentionem agentis per intellectum, & à propoſito.

c *Secunda concluſio eſt, quòd fortuna non eſt aliqua cauſa per ſe diſtincta à natura*, &c. Vult dicere, quòd eadem voluntas dicitur agens à propoſito, & agens à fortuna. Dicitur agens à propoſito reſpectu effectus intenti, & hoc modo eſt per ſe cauſa ſecunda talis effectus; reſpectu verò effectus, qui euenit præter eius intentionem, dicitur agens à fortuna; & ſic eſt cauſa tantùm per accidens: fortuna ergo quæ eſt cauſa per accidens, non diſtinguitur per ſe à voluntate, quia eadem voluntas dicitur & agens à propoſito, & fortuna. Poteſt tamen diſtingui per accidens, prout voluntas comparatur ad effectum intentum diſtinguitur à ſeipſa, vt comparata ad effectum non intentum, quia primo modo dicitur voluntas agens à propoſito, & cauſa per ſe effectus. Secundo modo dicitur fortuna, & cauſa per accidens effectus. 2.

d *Tertia concluſio eſt, quòd fortuna non eſt cauſa totalis*, &c. Id eſt, quòd omnis effectus fortuitus habet aliquam cauſam per ſe intendentem talem effectum. Licèt enim inuentio theſauri ſit effectus fortuitus, vt comparatur ad Socratem fodientem terram, vt inueniat fontem, quia talis theſaurus non erat intentus à Socrate, tamen inuentio theſauri erit effectus per ſe intentus ab aliqua cauſa ſuperiori.

SCHOLIVM.

Datur bona fortuna, quia patet, agenti à propoſito præter intentionem, cuenire aliquod bonum. Diuiditur dupliciter; primò in eam, quæ eſt illorum, quæ ſunt in noſtra poteſtate, ſcilicet cùm pendent ex noſtris actibus, vt inuentio theſauri non intenta; & in eam, quæ non eſt talium, vt eſſe diuitem, nobilem. Secundò in bonum acquirendum, & malum fugiendum: iſta duplex diuiſio habetur ex Philoſopho.

Datur bona fortuna.

SEcundo in iſta particula [e] quod eſt de bona fortuna, explicatur in vna concluſione, & duplici diſtinctione. Concluſio, quæ etiam videtur communiter conceſſa, hæc eſt; *bonam fortunam eſſe*, manifeſtum enim eſt quòd agenti alicui à propoſito euenit præter intentionem aliquod bonum, & ita cùm bona fortuna [f] dicatur bonus effectus fortuitus, vel magis propriè, licèt minùs vſitatè, cauſa talis effectus, & illa duo ſine ſe inuicem eſſe non poſſint, ſequitur quod bona fortuna ſit. Hanc diuiſionem quaſi vocis in ſignificationes, puta bonæ fortunæ, vt accipitur pro cauſa, vel effectu, tangit Philoſophus, cap. 1. *Cauſam frequenter dicimus ipſam eſſe: cauſa autem alicuius à nomine: cauſa enim, & cuius eſt cauſa aliud eſt.* Hæc ibi. 5.

Al. quod eſt in hoc articulo eſt, an bona fortuna ſit explicatur, &c. Quis cenſendus benè fortunatus. Tex. 21. & circiter.

Vlteriùs [g] autem bonam fortunam diſtinguit Philoſophus dupliciter penes ea, in quibus eſt, hoc eſt, penes effectus bonæ fortunæ, & eſt prima diſtinctio iſta: Fortuna bona eſt in his, quæ non in nobis exiſtunt hoc eſt, quorum non ſumus domini. Sicut exemplificat, nobilem benè fortunatum dicimus, & totaliter cui talia exiſtunt, quorum ipſe non dominus eſt. Alio modo bona fortuna eſt in his, quæ ſunt in nobis: Etenim cui præter cognitionem ſuam acciderit aliquod bonum operari, benè fortunatum dicimus. Sine ratione enim habens impetum ad bonum, & hoc adipiſcens, dicitur benè fortunatus. Vel planiùs, intendens vnum, & in exequendo adipiſcens aliud non intentum, & tamen bonum, dicitur in hoc habere bonam fortunam. Iſta diſtinctio bonæ fortunæ penes effectus videtur eſſe in illud, quod eſt propriè tale; & in illud, quod eſt communiter vel minùs propriè tale: nam propriè bona fortuna videtur eſſe illorum, quæ ſunt in poteſtate noſtra: ſicut & abſolutè fortuna: & hoc ſic intelligendo, quod licet fortuitum non ſit per ſe, ſiue primò in poteſtate voluntatis, quia non euenit ex intentione eius: tamen eſt in poteſtate eius per accidens, & quaſi ſecundariò vt annexum per ſe intento: reſpectu autem illorum, quæ nec ſic, nec ſic ſunt in noſtra poteſtate, & per conſequens accidunt nobis, non inquantùm agentibus à propoſito, non eſt proprie fortuna, ſed caſus, ſicut patet 2. *Phyſ.*

Alia eſt diſtinctio bonæ fortunæ ſecundùm effectus, ſcilicet per ſe. & per accidens: effectus per ſe eſt bonum ſumere: effectus per accidens eſt malum non ſumere, & hæc diſtinctio ſæpè tangitur in libro.

COMMENTARIVS.

5. [e] *Secundum in iſta particula.* Nunc Doctor oſtendit ſecundum principale in primo articulo, quod erat, an ſit bona fortuna: dicit, quòd hoc explicatur in vna concluſione, & duplici diſtinctione.

[f] *Bona fortuna dicitur cauſa boni effectus non intenti ab agente à propoſito, & illa duo ſine ſe inuicem eſſe non poſſunt,* id eſt, quòd bona fortuna includit quod ſit cauſa per accidens effectus boni, & quod talis effectus bonus ſit præter intentionem agentis à propoſito, & quia hoc cauſari videmus, ideò bonam fortunam eſſe manifeſtum eſt. *Hanc diuiſionem quaſi vocis in ſignificationes, &c. tangit Philoſophus in libro de bona fortuna cap. 1. Cauſam frequenter dimus ipſam eſſe: cauſa autem alienũ à nomine. Cauſa enim, & cuius eſt cauſa aliud eſt.* Id eſt, quòd cauſa, & effectus ſunt aliud, & aliud, & ſic bona fortuna, vt accipitur pro cauſa per accidens effectus boni non intenti, eſt aliud à bona fortuna, vt accipitur pro effectu bono intento.

[g] *Vlterius autem.* Nunc ponit duplicem diſtinctionem bonæ fortunæ, poſitam à Philoſopho *in libro de bona fortuna*, quæ duplex diſtinctio accipitur penes effectus bonæ fortunæ, nec per ſe, nec per accidens eſt ab agente à propoſito, & per conſequens non eſt propriè fortuna, ſed caſus, vt patet 2. *Phyſ. text. com.* 59. 60. & 61. vide ibi. Alio modo bona fortuna eſt in his quæ ſunt in nobis, &c. Hoc modo accipitur propriè bona fortuna, ſcilicet quæ eſt reſpectu eorum, quæ ſunt in poteſtate noſtra, ſiue reſpectu eorum, quæ fiunt ab agente à propoſito præter intentionem. Sed impropriè, ſine caſualiter, accipitur bona fortuna etiam reſpectu eorum, quæ non ſunt in poteſtate noſtra, & propriè reſpectu talium dicitur caſus. Secunda diſtinctio bonæ fortunæ ſecundùm effectus eſt penes per ſe, & per accidẽs, ita quòd effectus bonus præter intentum nominatur effectus per ſe bonæ fortunæ; & malũ non accipere, dicitur effectus per accidens bonæ fortunæ, vult dicere, quòd bona fortuna propriè, & per ſe eſt proſequi bonum non intentum. Fugere autẽ, ſiue declinare malum non intentum, hoc eſt tantùm per accidens.

Diſtinctio duplex bonæ fortunæ.

SCHO

SCHOLIVM.

Secundum Philoſophum nemo ex vno facto dicendus benè fortunatus : neque ex eo, quòd ipſi ſemper benè fortuito accidit, ſed quando in pluribus benè fortuitò accidit. Singulas partes ad mentem Philoſophi explicat, & quomodo nullus ſine miraculo eſt vniuerſaliter benè fortunatus.

6. TErtium in hac particula, ſcilicet de benè fortunato, ſtat in quadam diuiſione trimembri. *Al. in hoc articulo.*

Primum membrum, nullus dicitur benè fortunatus eo quòd ſemel ſibi benè accidit fortuitè.

Secundum membrum; nullus dicitur benè fortunatus ex hoc præcisè, quòd ſibi ſemper fortuitè benè accidit, quia ſiue intelligatur ſic, quòd cum omni propoſito ſuo annexum eſt aliquod bonum fortuitum, ſiue ſic, quòd cuicunque propoſito ſuo annexum eſt aliquod fortuitum, ipſum eſt bonum: neutrum enim iſtorum ſemper accidit ſine miraculo ſpeciali. Et hoc non ſolùm intelligendo vniuerſaliter abſolutè: verumetiam in tali actu: puta militari, vel negociatiuo, & hoc ſiue de bono euentu ſimili, puta victoria, vel lucro; ſiue diſſimili, puta hoc, vel illo annexo caſualiter: nullo quidem iſtorum modorum diceret Philoſophus aliquem eſſe benè fortunatum, ſicut nec ratio probabilis perſuadet. *Vno actu nemo dicendus benè fortunatus.*

Tertium membrum, quòd aliquis dicitur benè fortunatus: quia ſibi, vt in pluribus benè fortunatè accidit. Vnde ſecundùm Ariſt. 1. Ethic. *vna hirundo non facit ver*: ſic vnus actus, & ſimiliter vnus euentus effectus fortuiti non facit hominem dici benè fortunatum, ſed quando accidit ei, vt in pluribus. Vnde dicit Ariſtoteles in lib. de bona fortuna. *Inſipientes exiſtentes dirigunt multa, & ideò quando habent actiones per ſe intentas, ad quas præter eorum intentiones, euenerunt vt in pluribus bona, dicuntur benè fortunati, & hoc patet ex communi ſermone.* Vnde primò Rhetoricæ, *videmus propter bonas fortunatas benè fortunatos electos*; *Cap. 3.*

7. Sed eſtne aliquis vniuerſaliter benè fortunatus? Hoc poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, vt cuilibet intento ab eo per ſe ſit ſemper annexum aliquid bonum per accidens, vt in arte plantandi, & ſanandi, &c. Alio modo ſic, vt ſi talis, quòd quandocunque eſt annexum ſibi aliquid fortuitum, illud ſit bonum, & credo quòd neutro modo aliquis dicitur vniuerſaliter benè fortunatus ſine miraculo ſpeciali, quia nullus poteſt eſſe quin in actione ſua, aliis cauſis contingentibus concurrentibus poſſit aliquid malum per accidens concurrere, quia in poteſtate ſua non eſt concurſus aliarum cauſarum, ſcilicet vt fodiens fodiat ad bufonem, vel ad ſerpentem, niſi Deus faceret ex miraculo concurſum cauſarum ſpecialem ad hoc, ſed vt in pluribus poteſt aliquis eſſe benè fortunatus, & hoc aliquando, quantùm ad bona ſimilia coniuncta ſimilibus propoſitis, vt quando euenit victoria coniuncta voluntati beilandi. Aliquando quantùm ad diſſimilia bona diſſimilibus propoſitis. Aliquando è conuerſo, quantùm ad bona diſſimilia ſimilibus propoſitis, & ſic eſt poſsibile aliquem, vt in pluribus eſſe benè fortunatum, vt patet per experientiam. *Nemo vniuerſaliter benè fortunatus, exponitur.* *Al. cauet vſque ad. Duplex diſtinctio fortunæ.*

Sed in quibus conſiſtit bona fortuna? Ariſtoteles dicit *primo Rhetoricæ ſuæ*, quòd in duobus, ſcilicet in aſſequendo bonum præter intentum, & fugiendo malum, vt ſi quis non incidit in latrones.

Alio modo diſtinguitur bona fortuna ſecundùm Ariſtotelem *in lib. de Bona fortuna*, quòd ſcilicet bona fortuna dicitur reſpectu eorum, quæ in nobis ſunt, vt quando aliquis intendit vnum per ſe, & aliud euenit. Alio modo reſpectu eorum, quæ non ſunt in noſtra poteſtate, vt quòd aliquis ſit nobilis, & pulcher, diues naſcatur, &c.

Et iſta diſtinctio fortunæ eſt in fortunam propriè dictam, & minùs propriè dictam, quæ magis dicitur caſus: quia non eſt ab agente à propoſito, quia non eſt talis euentus in poteſtate noſtra.

SCHOLIVM.

Deum ſecundùm Theologos eſſe cauſam bonæ fortunæ, quia non habet cauſam intrinſecam, ſed concurſum cauſarum extrinſecarum, qui à Deo fit; ſed Ariſt. poſuit eius cauſam, impetum naturæ

naturæ, quia non poteſt eſſe ratio; cùm is qui plus habeat de intellectu, minus habeat fortunæ; nec voluntas, quia cum eadem voluntate, v. g. fodiendi, vni accidit fortuitò bonum, aliter malum. Arguit multipliciter contra Ariſt. n. 12. docet primam intellectionem eſſe quodammodò à caſu, de quo 2. d. 32. q. 4. n. 5. quia nihil eſt in poteſtate voluntatis niſi intellectum: negat tamen eſſe abſolutè fortuitam, ſed à cauſa naturali, ſcilicet ab obiecto, cuius phantaſma fortiùs mouet, vt habet 1. d. 3. q. 2. 21.

Cauſa bona fortunæ, Deus, ſed non ſecundum Ariſt.

SEd quæ eſt cauſa eſſendi benè fortunatum, quod eſt ſecundum principale in primo articulo principali, & hoc de bona fortuna impropriè dicta, quæ non eſt in poteſtate noſtra. Non inuenio aliquid intrinſecum in homine, propter quod debeat dici benè fortunatus iſto modo, ſed hoc accidit ſibi ex concurſu cauſarum extrinſecarum, qui poteſt eſſe ex Deo diſponente ſecundùm Theologos, licèt non ſecundùm Ariſtotelem ſicut ſi aurum ſit ibi, & aliquis intendens fodere, ipſum inueniat, hoc eſt ex cõcurſu cauſarum extrinſecarũ, & non eſt alia cauſa, niſi ipſe eſt magis diſpoſitus, vt cauſa vniuerſalis moueat ipsũ ad hunc logũ magis, quàm ad alium. 8.

Al. hoc bonum magis quam aliũ vt, &c.

Sed tamen quare ad propoſitum illius ſequitur bonum, & non ad propoſitum alterius? Ariſtoteles in libello de bona fortuna inquirit cauſam intrinſecam, quam dixit eſſe impetum.

Sed ſi dicas, tu quæris cauſam, vbi non eſt cauſa: effectus fortuitus non habet cauſam: Dicendum, quòd notum fuit Ariſtoteli, quòd ſicut illud, quod euenit in pluribus habet cauſam vt in pluribus vniformiter: ita quod euenit in paucioribus, & difformiter habet reduci ad cauſam vniformiter agentẽ, & per ſe. Cauſa autem intrinſeca, & proxima huius euentus fortuiti, ſecundùm Ariſtotelem in prædicto libello, eſt impetus, dicit enim ſic: *Eſt ergo bona fortuna ſine ratione natura, bene fortunatus enim eſt ſine ratione habens impetũ ad bona, & hæc adipiſcens: hoc autẽ eſt natura, in anima enim ineſt tale, natura, quo impetu ferimur ſine ratione ad quæ vtique benè habebimus. Et ſi quis interroget ab operãte, quare ſic facit: neſcio, inquit, ſed placet mihi: ſimile patiens his, quæ à Deo agũtur. Etenim à Deo vecti ſine ratione impetũ habent ad operari aliquid.* Vult dicere, quòd aliqui habent *velle*, ad quod ſequitur bonũ aliquod præter intentum ex impetu. & iſtã ſine ratione; & cauſa huius impetus eſt natura. Et diuerſitatem hominum accipit Ariſtoteles per experientiam quod enim iſte impellatur, & iſte non, cum ſine ratione eius, qui impellitur, hoc accidit, non poteſt eſſe ratio: ergo cauſa eſt natura; ſed illa differentia, vel diuerſitas non ponit differentiam ſpecificam in natura, ſed indiuidualem, quòd enim agens extrinſecum vniformiter agens moueat iſtum ab bonum & non alium, eiuſdem rationis exiſtentes; non poteſt eſſe niſi propter aliquid intrinſecum in vno quod non eſt in alio. Hoc autem non poteſt eſſe ratio, vt dictum eſt, nec aliquid conſequens ſpeciem: quia illud vniformiter cuilibet ineſt: eſt ergo aliquid pertinens ad indiuiduum; quòd autem non ſit ratio, patet, quia *vbi plurimus intellectus, & ratio, ibi minima fortuna; vbi autem plurima fortuna, ibi minimus intellectus*, ſecundùm Ariſtotelem nec etiam voluntas, quia ſimilis poteſt eſſe actus voluntatis in vtroque, & tamen vnus aſſequitur effectum fortuitum, & alius non aſſequitur: ergo illud intrinſecum eſt impetus à natura proueniens, ideò dicit benè fortunatum, benè natum; quia in eo eſt diſpoſitio, qua à ſuperiore motore impellitur ad propoſitum, ſecundùm quòd euenient ſibi commoda. 9.

4. Phyſic. Cap. 1.

Denique parũ Theologus & minus Phil. de his cognouit in hoc ſtatu.

De bona fortuna c. 1.

Sed illa diſpoſitio naturalis eſtne diſpoſitio ex parte animæ, vel corporis?

An impetus ſequitur animã ſecundum Ariſt.

Reſpondeo, ſi Ariſtoteles intellexit, quòd animæ differunt ſecundùm gradus naturales in nobilitate, & perfectione: tunc eſſet dicendum, quòd anima nobilior haberet talem impetum, ſicut brutum nobilius habet nobiliorem æſtimationem, & nobiliorem inſtinctum naturalem, ad aſſequendum commodum maius. Sed non credo Ariſtotelem ſic intellexiſſe, ſcilicet quòd iſte impetus ſequatur aliquem ex nobilitate animæ, quia dicit, *vbi minimus intellectus, ibi maxima fortuna.* Vnde dicit, quòd talem non expedit conſiliari: non ergo hoc conuenit intellectui ex ſua perfectione, ſed quia habet nobiliorem impellentem, ſicut nauis malè regibilis meliùs frequenter nauigat, ſed non propter ſeipſam, ſed quia habet bonum gubernatorem. In corpore ergo iſta diſpoſitio eſt conſequens complexionem determinatam. 10.

Sed eſt dubitatio qualiter natura eſt cauſa iſtius impulſus ad volendum aliquid, ad quod ſequatur commodum præter intentionem operantis; ſi ſicut grauitas eſt cauſa deſcenſus deorſum in graui, tunc enim fortuitum non eſſet à fortuna, quia in natura eſt aliqua diſpoſitio inclinans ad hoc: licèt non ſufficienter motiua.

Item

Item probo,quòd omnia eſſent à fortuna, ſi ex hoc dicatur quis benè fortunatus, quia habet diſpoſitionem, qua impellitur ad volendum aliquid, ad quod ſequatur commodum ſine ratione, & conſilio, quia in actibus humanis conſilians, nec priùs conſiliatur, nec conſiderans priùs conſiderat: aliter eſſet proceſſus in infinitum. In primis ergo actibus non habetur impulſus à ratione cogente ad eliciendum tales actus; ergo eliciuntur ſine ratione, & natura, & talis dicitur fortuna; ergo, &c. *Lib. de bon. fortuna nõ longè à fine.*

13. h Item tu dicis, quòd aliquis habet impetum ſine ratione. Contrà: non eſt bona fortuna ſine actu voluntatis; quia fortuna eſt effectus contingens conſequens effectum agentis à propoſito: nunc autem actus voluntatis eſt circa obiectum oſtenſum à ratione; ergo talis impulſus ad volendum, non eſt ſine ratione. *Tex. 61. & circiter.*

i Item, ſi natura impellit aliquem ad volendum & non ratio: ergo non eſt fortuna, quod euenit, ſed caſus, quia hæc eſt differentia inter fortunam, & caſum 2. *Phyſ.*

Reſpondeo, prima ratio vadit ad hoc, quòd prima intellectio ſit fortuna; & ſi ſequitur aliquid bonum, & conueniens, diceretur quis per eam benè fortunatus. *Henr. quodl. 6. q. 19.*

Reſpondeo igitur [k], & dico quòd ſecundùm quòd vnus Doctor exponit Philoſophum in prædicto libello, videtur velle, quòd prima intellectio, ſiue volitio ſit à Deo mouente intellectum, & voluntatem, non per oſtenſionem obiecti, & dicit prædictus Doctor, quòd hæc eſt ſententia Anſelmi de caſu Diaboli c. 12. qui dicit, *quòd Angelus non habuit primum actum à ſe.*

Sed credo, quòd habuit primum actum à ſe, ſicut ſecundum, licèt voluntatem habuit à Deo; ad actum enim volendi non requiritur niſi voluntas, & intellectus præuius oſtendens obiectum, & per hoc patet ſolutio ad rationem ſuam. *Angelus habuit primum actũ à ſe.*

l Contrà, ſi Angelus habuit primum actum volendi à ſe, aut habuit volendo, & ſic eſt proceſſus in infinitum: aut non volendo, quod eſt inconueniens.

14. Reſpondeo: [m] dico quòd habendo intellectum oſtendentem obiectum, & habendo voluntatem priùs natura, ſimul tamen tempore habuit *velle*. Dico ergo quòd iſta concluſio eſt concedenda, quoad aliquid, ſcilicet primam intellectionem non eſſe à ratione, ſed quoad aliquid à caſu: quia intelligens non priùs intelligendo intelligit. Prima intellectio non eſt à ratione oſtendente obiectum prius: ergo eſt à caſu quodammodò, ſecundùm Auguſtinum lib. 3. de Lib. arb. *non eſt in poteſtate noſtra quin viſis tangamur*, & ideò eſt illud fortuitum, & caſuale. [n] *Prima intellectio quodammodò à caſu* 2. d. 42. q. 4. n. 5.

Et ſi arguas. Prima intellectio ſi ſit fortuita, omnia conſequentia erunt fortuita. Dico quòd non ſequitur: quia habita prima intellectione, & volitione poteſt aliquis ratiocinari de agendis, & ita quæ ſequuntur illam deliberationem, non erunt fortuita, ſed à ratione deliberata.

Sed ſi quæras, primæ intellectiones ſuntne ſimpliciter fortuitæ? Dicendum quòd non; quia ſunt ab obiectis fortiùs mouentibus ſecundùm phantaſmata magis impreſſa, ceſſantibus impedimentis, & ſic prima intellectio habet cauſam naturalem motiuam in nobis; quia tamen non eſt à ratione deliberante, non eſt imputabilis homini, niſi interpretatiuè: quia in poteſtate hominis fuit facere obiectum fortiùs mouens ex frequenti conſideratione, ex qua fortiùs imprimatur phantaſma tale in memoriam, & per conſequens fortiùs mouet & priùs, ceſſante impedimento. Prima ergo intellectio non eſt in poteſtate noſtra, ſed prima indifferentia, quia poteſt quis ſe determinare ad volendum, vel non volendum, hoc eſt, à voluntate, non ab intellectu: quia intellectus ab obiecto naturaliter mouetur, & ideò ſi voluntas naturaliter moueretur ab intellectu naturaliter moto, voluntas naturaliter moueretur, & ſic homo eſſet vnum bonum brutum: voluntas igitur non mouetur neceſſitate naturali, ſed habita prima intellectione, in poteſtate eius eſt conuertere intellectum ad conſiderandum hoc, vel illud, & hoc, vel illud velle, vel nolle: & ſic prima volitio omnino eſt à nobis, nec eſt ita à caſu ſicut prima intellectio. *Secunda intellectio eſt in noſtra voluntate* 2. d. 42. q. 4.

Ad ſecundum, dicendum quòd Ariſtoteles videtur dicere in libro prædicto, quòd ille impetus, vel impulſus ad velle aliquid, ad quod conſequitur commodum, non eſt ſic à ratione, quòd talis ſciat ſic reddere rationem, quare hoc facit. Dicendum ergo quòd illud *velle* habet à ratione oſtendente obiectum volitum, ſed non à ratione conſiliante oſtendente cauſam, quare hoc facit diſtinctè, ſed hoc habet ab impetu. *Quomodo impetus ſit & non ſit à ratione.*

Ad tertium dicendum, quòd licet natura ſit mediata cauſa illius euentus fortuiti, non tamen immediata, ſed voluntas vnum intendens, licèt ſit aliud eueniens præter intentum, quod dicitur fortuna, non caſus.

COMMENTARIVS.

4. h ARguit contra hoc, quod dicit Philoſophus, ſcilicet, quòd aliquis habet impetum ſine ratione. *Contrà, quia non eſt bona fortuna, ſine actu voluntatis, quia fortuna eſt effectus contingens conſequens effectum agentis à propoſito*, id eſt, quòd effectus fortuitus, eſt effectus non intentus ab agente à propoſito, ſed agens à propoſito intendit effectum actu elicito voluntatis; ſed voluntas non poteſt velle aliquid non præoſtenſum à ratione; ergo talis impulſus ad volendum aliquid, ad quod ſequitur commodum, ſiue ad quod ſequitur effectus non intentus non eſt ſine ratione; ergo effectus fortuitus erit à ratione.

i Item arguit, probando quòd fortuna, ſiue effectus fortuitus ſemper ſit à ratione; patet, quia ſi natura impellit aliquem ad volendum, & non ratio, ergo non eſſet fortuna, ſiue effectus fortuitus, illud quod ſic euenit, ſed magis eſſet caſus, ſiue effectus caſualis: patet, quia hæc eſt differentia inter fortunam & caſum, quia fortuna eſt ab agente à propoſito, ſiue ab agente per cognitionem, & caſus non eſt ab agente à propoſito, vt patet 2. Phyſic. text. c. 59. 60. & 61.

Opinio Henrici.

k *Reſpondeo igitur.* Hîc Doctor primò recitat vnam opinionẽ, quæ eſt Henrici quodlib. 6. quæſt. 19. quam non tenet: nam Henricus videtur velle quòd prima intellectio, ſiue volitio immediatè ſit à Deo, ita quòd Deus immediatè mouet intellectum ad primam intellectionem immediatè cauſando illam in tali intellectu, & ſimiliter immediatè mouet voluntatem ad primam volitionem circa obiectum, immediatè cauſando illam in tali voluntate, non cauſando illam per extenſionem obiecti tanquam per cauſam mediam, & dicit quòd hæc eſt ſententia Anſelmi, *de caſu diaboli, cap.* 11. qui dicit quòd Angelus non habuit primum actum à ſe. Sed Doctor hoc improbat, quia Angelus ſicut habuit ſecundùm actum à ſe, ita ad primum: patet, quia ad primum actum volendi non requiritur, niſi voluntas, vt principium immediatè elicitiuum, & intellectus præuius oſtendens obiectum circa quod voluntas elicit actum.

5. *Scotus contra Henricum.*

l *Contra.* Hîc Doctor adducit vnam rationẽ Henrici, quia probat quòd voluntas Angeli non potuit elicere primam volitionem, quia aut habuit illam volendo, aut non volendo: non ſecundum, patet, quia nullus elicit actum volendi non volendo illum. non primum; patet, quia tunc eſſet procedere in infinitum in actibus volendi, quia ſi elicit actum volendo illum; ergo priùs habet alium actum, quo vult actum volendi, & tunc quæro de illo alio, aut elicit illum volendo, & per conſequens vult illum mediante alio actu volendi, & ſic tunc procederet in infinitum; ergo prima volitio erit immediatè cauſata.

Reſponſio Doctoris.

m Reſpondet Doctor quòd habendo intellectum oſtendentem obiectum, & habendo voluntatem priùs natura, ſimul tamen tempore habuit *velle*, & cùm quæritur, aut habuit volendo, aut non volendo: ſi intelligatur, quòd habuit volendo, id eſt mediante alio actu volendi, patet, quòd non, quia tunc eſſet procedere in infinitum, ſi verò intelligatur quòd habuit volendo, accipiendo volendo liberè, id eſt, quòd quando voluntas elicit illum actum. Sic liberè elicit, quòd quando elicit illum, poteſt non elicere, & in hoc conſiſtit voluntatis libertas. Hoc modo elicit primum actum volendi, volendo illum. Et de hac materia vide prolixius Doctorem *in ſecundo, d. quinta, quæſt. ſecunda, qua ponitur addita, & etiam diſt. 25.*

Scotus ſoluit rationes factas.

Dico ergo. Nunc Doctor ſoluit rationes priùs factas, dicens quòd iſta concluſio eſt exponenda, quoad aliquid, ſcilicet, quòd benè prima intellectio non eſt à ratione, ſiue non eſt ab intellectu priùs cognoſcente, & per conſequens poteſt aliquo modo dici à caſu; ſed loquendo de prima volitione dicit, quòd illa eſt ratione oſtendente.

Et ideò eſt illud fortuitum caſuale, pro quanto, ſcilicet, non eſt in poteſtate noſtra, nec ab agente à propoſito. Licèt enim prima intellectio ſit immediatè cauſata ab intellectu, & obiecto, vt patet à Doctore *in primo, d. 3. q. 7. & in quodl. q. 15.* & per conſequens habeat cauſam determinatam intendentem illam eo modo, quo natura poteſt intendere effectum ſuum, & vt ſic non poſſit dici effectus caſualis, vel fortuitus, tamen aliqualiter poteſt dici caſualis, vel fortuitus, pro quanto talis prima intellectio nullo modo eſt ab agente à propoſito, ſiue ab agente per cognitionem intendente talem cognitionem.

SCHOLIVM.

Oſtendit contra aliquos Ariſt. hîc, & 8. Phyſ. (vbi videtur dicere nihil nouum poſſe eſſe immediatè à Deo) ſibi non contradicere, licèt teneatur poſuiſſe Deum cauſam fortuitorum immediatam: quia non negauit 8. Phyſ. aliquid de nouo immediatè fieri à Deo abſoluè, ſed manentibus cauſis aliis actiuis, & receptiuis. Eodem modo poſuit animam de nouo creari ob diſpoſitiones nouas materiæ, quibus poſitis, Deus neceſſariò ſecùndum ipſum, eam creat. Vide Doctorẽ 1. d. 8. q. 5. n. 6. & 8. vbi agit de opinione Philoſophorum, quòd Deus omnia agat neceſſariò, quodque quicquid agit immediatè, ſecundùm eos, eſt neceſſarium, & d. 42. & ſupra q. 17. n. 26. & à n. 29. vbi tenet non eſſe demonſtrabile, poſſe Deum omnia facere immediatè ſine aliarum cauſarum concurſu. Hæc de Philoſophorũ opinione. Ex quibus patet quomodo aliquis poſſet eſſe benè fortunatus, etiamſi mundus eſſet ab æterno; quia effectus fortuiti in cælum, vel in Deum referentur, ſecundùm fidem tenendum (inquit Doct.) Deum habere de omnibus prouidentiam generalem, iuxta quam omnia agunt ſecundùm naturas ſuas; & ſpecialem, iuxta quam prouidet cuilibet hominum, ſecundùm ſua occulta iudicia, & aliqua merita ſibi nota.

Imperfectiõ ſecundum

SEd de cauſa extrinſeca huiuſmodi euentus fortuiti ſecundùm Ariſtotelem videtur dicendum, quòd natura non eſt cauſa eius: quia natura eſt determinata ad vnum

vnum,ſaltem vnitate eiuſdem ordinis, & connexionis. Euentus autem fortuiti non videntur habere connexionem, nec ordinationem ad alia:ergo natura non eſt cauſa ſufficiens,& completiua euentus fortuiti. *Ariſt.nõ eſſe cauſam effectus fortuiti.*

Item tunc ſequeretur, quòd fortuna eſſet cauſa per ſe.

Item, nullus dicitur benè fortunatus, quia impellitur ad volendum aliquid, ad quod conſequitur bonum, niſi illud bonum adipiſcatur; ſed illud bonum adipiſci non poteſt,niſi cauſæ intermediæ concurrant ad hoc:cùm ergo natura non poteſt eſſe cauſa ſufficiens huius concurſus,natura non ſufficit:ideò ſequitur quod eſt aliqua cauſa extrinſeca coniungens.

14 Sed,quæ ſit illa cauſa extrinſeca ſecundùm Ariſtotelem,eſtné cœlum,vel Intelligentia mouens cœlum mediante cœlo,vel Deus ipſe immediatè mouens? Dicendum quòd ſi nihil ſit effectus fortuitus, niſi illud, ad quod cauſalitas cœli poteſt ſe extendere,tunc non eſt neceſſarium cauſam inquirere niſi cœlum, & mouens cœlum, & hoc videtur probabile, quia nihil fortuitum videtur in homine niſi illud, ad quod cauſalitas cœli ſe extendit mediatè,vel immediatè. Sed primum non credo eſſe verum,quia aliquid eſt in homine,ad quod cauſalitas cœli non poteſt ſe extendere, ſicut eſt volitio, niſi occaſionaliter mouendo appetitum ſenſitiuum, ſecundùm cuius inclinationem apta eſt voluntas inclinari: cœlum ergo, quia non poteſt volitionem attingere,nec etiam cauſas ad eius cauſationem coniungere: ideò aliquid eſt in homine ad quod cœli cauſalitas non poteſt attingere. Et ſi diceretur, & fortè verum eſt, quòd nullus effectus fortuitus eſt in voluntate, & coniunctus volitioni per accidens, ſed tamen cauſalitas cœli ad omnia alia ſe extendit, & ſic non oportet aliam cauſam extrinſecam ponere, niſi cœlum, & Intelligentiam mouentem cœlum, & Deum mouentem mediatè,ita quòd ſi Ariſtoteles videtur dicere, quòd tale principium ſit Deus,debet gloſari,verum eſt mediatè. *Ad volitionem non ſe extendit cauſalitas cœli 2.d 14. q.3.*

Si autem aliquis effectus fortuitus ponatur in voluntate, cùm cœlum non poſſit talem effectum attingere, nec cauſas ad cauſandum ipſum coniungere, nec aliqua Intelligentia creata: tunc oportet effectus fortuitos in Deum reducere, qui omnia prouidet,& coniungit cauſas medias ad effectus tales fortuitos cauſandos.

Sed quomodo hoc poteſt concordare cum principiis Ariſtotelis, qui non videtur ponere aliquod nouum immediatè eſſe à Deo:vnde ipſe ponens mundum æternum non poſuit motum potuiſſe eſſe nouum,niſi ſecundùm partes,ita quod totus non potuit eſſe nouus, & iſta concluſio poteſt dependere à tribus principiis, primò propter immutabilitatem primi principij, quia principium eſt omnino immutabile:ideò nullum motum,nec mobile poteſt immediatè de nouo producere,quia aliter ſe haberet nunc,quàm priùs. *8.Phyſ. t. 15.& 12. Metaph.& alibi.*

Sed non credo quòd arguat ſolùm ex immutabilitate agentis:imò oportet addere aliquid ex parte effectus, ſic quòd agens immutabile non poteſt immediatè cauſare aliquid nouum alterius rationis:quia aliter contradiceret ſibiipſi: quia Intelligentia omnino immutabilis,ſecundùm eum, cauſat nouam partem motus;nec propter hoc eſt mutabilis,nec † adhuc ſufficit,ſed oportet tertiò addere ſic:agens omnino immutabile non poteſt cauſare immediatè aliquid nouum alterius rationis,nulla poſita diuerſitate in mediis cauſis actiuis,vel receptiuis:aliter non haberet propoſitio Ariſtotelis veritatem: Si enim cauſæ intermediæ actiuæ ſint diuerſæ diſpoſitionis in agendo,vel paſſiuæ diuerſæ diſpoſitionis in recipiendo: poteſt eſſe diuerſitas effectuum: dato quòd in cauſa prima nulla ſit mutabilitas,vel nouitas aliquo modo. *Al. hoc Non concludit Ariſt. ex immutabilitate, Deũ nihil poſſe facere de nouo.*

15. Dicemus ergo, ſecundùm Ariſtotelem quòd agens omnino immutabile non habens cauſas medias actiuas, vel receptiuas diuerſæ diſpoſitionis, non poteſt cauſare aliquid nouum alterius rationis;ſed aliqua iſtarum conditionum deficiente non habebimus ſecundùm Ariſtotelem vnde concludamus aliquam nouitatem in Deo. *Al.nullam.*

Dicendum ergo,quòd non contradicit ſibi *in libello de bona fortuna*, & 8. *Phyſ.* ſecundùm quòd aliqui volunt ſibi imponere: quia ſi ſecundùm primam viam ſufficiat omnem effectum fortuitum reducere in cœlum, hoc non ponit aliquam nouitatem, vel mutabilitatem in Deo:quia non cauſat Deus effectus fortuitos de nouo, niſi mediante cœlo, & hoc non eſt contra eum: dato etiam ſecundùm aliam viam, quòd oporteat aliquos effectus fortuitos nouos reducere immediatè in Deum: adhuc non contradicit ſibiipſi, quia certum fuit Ariſtoteli ſecundùm ſua principia animam intellectiuam eſſe à Deo immediatè:& ad hoc attingere poteſt ratio naturalis, cùm ſit immortalis, *6.de anim. vel 2, de gen.anim.c.3.*

immortalis,& ita aliquid nouum poteſt immediatè eſſe à Deo,& tamen non contradicit ſibi ſecundùm ſua principia.

Sed quomodo eſt hoc poſſibile? Dicendum quòd immutabilitas agentis, excludendo cauſas actiuas intermedias, vel receptiuas, concluditur ſecundùm Ariſtotelem quòd non poſſit fieri aliquid nouum alterius rationis: ſed ſi vna conditio defecerit,ſcilicet quando cauſæ intermediæ actiuæ, vel paſſiuæ diuerſimodè ſe habent in cauſando,poteſt cauſare de nouo aliquid alterius rationis. Si etiam effectus cauſandus ſit eiuſdem rationis,poteſt Deus ipſum cauſare immediatè,nulla poſita nouitate in eo,propter diuerſitatem cauſarum receptiuarum, ſicut Sol immediatè ſoluit glaciem & coagulat lutum, nulla poſita nouitate in eo; ita ſecundùm Ariſtotelem hoc corpore organizato,Deus neceſſitate immutabilitatis * cauſat hanc animam:& priùs non: quia materia non erat diſpoſita, ſicut nec Sol cauſat alium, & alium radium in aëre, & in aqua: niſi propter diuerſitatem recipientium;ſic in propoſito,Deus influit vniformiter in quodlibet inquantum poteſt,ſecundùm Ariſtotelem: & quia iſte eſt diſpoſitus,ille non, ideò Deus impellit iſtum ad tale propoſitum;ad quod conſequitur commodum,illum autem non impellit: quia non inuenit in eo diſpoſitionem illam,quam diximus priùs. Et ipſa poſitio Ariſtotelis *de bona fortuna* ſtat cum poſitione ſua, 8. *Phyſ.* ſcilicet quòd Deus non poteſt cauſare nouum mundum, vel nouum cœlum,& nouum motum ſecundùm ſuam cauſalitatem.

Al.ineuitabilitatis.

Sed ſecundùm fidem,& veritatem dicendum eſt, quòd Deus habens prouidentiam generalem de omnibus, regit res, ſecundùm quod naræ ſunt regi: ſecundùm quod dicitur 7.de Ciu.c.30.*Sic Deus res quas condidit*, &c. tamen præter iſtam generalem prouidentiam, habet prouidentiam ſpecialem ex quadam electione, ſecundùm quam prouidet vnicuique hominum,ſecundùm merita præſentia,vel futura, & occulta nobis;tamen ſibi præſentia: quia eius iudicia ſunt ſemper, licèt occulta: ita quòd aliquando aduerſitas plus proficit, quàm proſperitas, ſecundùm Boet. 4 *de Conſo. proſa* 4. ita quod licèt ponamus aliquem benè fortunatum: tamen ex hoc nihil nouum ponimus in Deo:vt dictum eſt. Et ſic patet ad rationes.

Deus omnia fortuita ſpeciali prouidentia prouidet, rationibus ſibi cognitis, nobis occultis.

FINIS.

ADDITIONES QVÆDAM AD QVÆSTIONEM ſeptimam immediatè ante illud, *Iam conſequenter*,&c.

AD Solutiones iſtorum obiectorum Doctor remittit ſe alibi. Poteſt tamen dici ad primum negando conſequentiam, quia licèt intellectus viatoris poſsit ex ſuis naturalibus cognoſcere ibi eſſe perfectiſsimam voluntatem, hoc tamen eſt per conceptum imperfectum: quia non eſt inconueniens per conceptum imperfectum cognoſci aliquid eſſe perfectiſsimum:ſicut per conceptum finitum cognoſcitur aliquid eſſe infinitum; & ideò non ſequitur quòd per talem rationem voluntatis, quam viator habet ex lege communi, poſsit tanquam per medium euidens à priori cognoſcere Deo ineſſe omnipotentiam.

Per conceptum finitum cognoſcitur infinitum.

Ad ſecundum dicendum eſt,quòd qualitercunque ſit de maiore, minor videtur negandа:quia etſi Deus ſit res ſimpliciſsima:non tamen omnis conceptus, quem nos habemus de eo,eſt ſimpliciter ſimplex,& ideò non oportet omnem propoſitionem talem eſſe per ſe propriè:& tamen ſi eſſet per ſe, non tamen ex hoc eſſet per ſe nota.

Ad tertium dicendum, quòd cognitio Metaphyſici de Deo excedit cognitionem Philoſophi de Deo:tam extenſiuè,propter multitudinem paſsionum, vel proprietatum cognitarum,quàm intenſiuè, propter maiorem perfectionem,& perfectiorem modum cognoſcendi. Et per hoc ad formam argumenti dicatur,concedendo primam conſequentiam, & conſequens ad iſtum intellectum,quòd Metaphyſicus poteſt ad altiorem cognitionem attingere,quàm eſt illa cognitio, quia, ad quam non ſufficit naturalis, vel Philoſophicus attingere. Nam in cognitione quia eſt dare latitudinem & exceſſum,ſecundùm maius,& minus, tam intenſiuè, quàm extenſiuè: & ideo cùm vlteriùs inferitur; ergo poteſt attingere ad cognitionem propter quid, neganda eſt conſequentia de demonſtratione quia,&c.

Cognitio Metaph. de Deo excedit cognitione Philoſophi de eo,& quomodo?

ADDI

ADDITIONES AD QVÆSTIONEM decimam quartam circa finem ante illam particulam,

Et per idem ad ſecundum n. 26.

2. EXEMPLVM huius apparet in ſenſu, quando enim ſpecies coloris videtur, ſicut quando radius tranſit per vitrum rubeum, rubor apparet in pariete oppoſito: & ille rubor ita viſus non eſt ratio videndi ruborem in vitro, ſub propria ratione, ſed tantummodò diminutè, vel fortè nullo modo, niſi per collationem huius ruboris ad illum, tanquam ſimilis: quando autem ſpecies ſenſibilis eſt ratio ſentiendi obiectum ſub propria ratione ſua, ipſa non eſt percepta per ſenſum, ſicut apparet manifeſtè in viſione rectâ, vbi nihil videtur in medio inter colorem, & oculum: & tamen eſt ibi ſpecies coloris multiplicata.

Sed contra: licèt hoc ſit ibi; in viſione tamen reflexa videtur, quòd ipſa ſpecies videatur, quia hoc quod videtur, apparet videri in ſpeculo, & tamen in tali viſione reflexa ſpecies eſt ratio ſentiendi obiectum in ratione ſua propria, quia obiectum videtur ſub propria ratione viſibilitatis ſuæ: ergo à ſimili, in propoſito poſſet Deus videri per medium quaſi ſpeculatum: & tamen ſub ratione propria obiectiua.

3. Vtrùm ſpecies ſit in ſpeculo ſubiectiuè.

Sed hîc dicendum, quòd *Alacen* in perſpectiua ſua lib. 4. cap. 4. *ex intentione determinat quòd ſpecies non eſt in ſpeculo ſubiectiuè, neque eſt ibi, vt terminans actum videndi. Et breuiter oſtendi poteſt vnico experimento: quia quod alicubi exiſtens in ſe videtur ab oculo exiſtente in hoc ſitu, poteſt etiam videri ab ipſo exiſtente in alio ſitu; dum tamen medium ſit illuminatum, & non ſit opacum interpoſitum, & ſit etiam debita diſtantia: ſed oculus, qui in determinato ſitu exiſtens videret album in ſpeculo, alibi exiſtens, non videret: quia non fit viſio iſta, niſi in illo puncto, ad quem peruenire poteſt radius reflexus, qui ſemper eſt in eadem ſuperficie cum radio incidentiæ, & cùm ipſo conſtituit angulum æqualem illi angulo, qui intercipitur inter radium incidentis, & corpus, ſuper quod incidit.*

Species accipitur in aëre propinquo ſpeculis.

Patet etiam propoſitum per hoc, quòd aliqua ſpecula non ſunt formaliter perſpicua, ſicut in calibe polito, & argento polito, benè videtur aliquis color tanquam in ſpeculo: & tamen in iſtis non recipitur ſpecies coloris: quia non eſt nata recipi niſi in perſpicuo tantummodo; ergo hic recipitur in aëre propinquo talibus ſpeculis: ſed vt ibi non poteſt terminare viſionem: quando etiam recipitur in ſpeculo perſpicuo vitreo, adhuc ibi non terminatur viſio, niſi ad aliquid opacum ſuppoſitum: puta plũbum, vel aliud huiuſmodi. Dico ergo quòd in viſione tali ſpeculari ſpecies non eſt viſa: ſed tantùm ratio videndi obiectum illud, cuius eſt ſpecies, non tamen per lineam rectam, ſed per lineam reflexam. Vnde obiectum quidem non eſt præſens oculo per lineam rectam, ſed reflexam concurrentem cum rectâ in puncto: vbi eſt concurſus radij viſualis cum catheto.

ADDITIONES AD QVÆSTIONEM decimam octauam ante illud.

De ſecundo principali.

NOTA quòd vltra naturalem bonitatem volitionis, quæ competit ſibi inquantùm ens, quæ etiam competit cuilibet enti poſitiuo, ſecundùm differentiam ſuæ entitatis maius, & minus, præter illam eſt triplex bonitas moralis ſecundum gradus ſe habens.

4. Quid eſt bonitas ex genere.

Prima dicitur bonitas ex genere, quæ competit volitioni ex hoc, quòd tranſit ſuper obiectum conueniens actui tali, ſecundùm dictamen rectæ rationis, & non ſolùm, quia conueniens actui tali naturaliter, ſicut Sol viſioni: & hæc eſt prima bonitas moralis: quæ ideò poteſt dici ex genere: quia quaſi materialis reſpectu omnis bonitatis poſterioris ſiue vlterioris in genere moris: nam actus tranſiens ſuper obiectum conueniens eſt quaſi formabilis per quamcunque aliam circunſtantiam moralem; & ita quaſi potentiale: non omnino ſic extra genus moris ſicut fuit ipſe actus in genere naturæ, ſed in genere moris, quia iam habet aliquid de illo genere; puta obiectum debitum actui.

Bonitas virtuoſa quid?

Secunda poteſt dici bonitas virtuoſa, ſiue ex circunſtantia, quæ competit volitioni ex hoc, quòd ipſa elicitur à voluntate cum omnibus circunſtantiis dictatis à recta ratione debere ſibi competere in eliciendo ipſam: bonum enim eſt ex cauſa integra ſecundùm Dionyſ. 4. de diu. no. Et illud eſt quaſi in ſpecie moris bonum: quia iam habet omnes differentias morales contrahentes bonum ex genere.

Triplex bonitas dicta eſt ordinata.

Tertia verò bonitas poteſt dici meritoria, ſiue gratuita in acceptatione diuina, in ordine ad præmium, quæ conuenit actui; ex hoc quòd præſuppoſita duplici bonitate, iam dicta elicitur conformiter principio merendi, quod eſt gratia, vel charitas. Exemplum primi, dare eleemoſynam. Exemplum ſecundi, dare eleemoſynam pauperi, qui eget. & in loco, quo poteſt ſibi competere propter amorem Dei. Exemplum tertij, illud opus facere, non tantùm ex inclinatione naturali, ſicut potuit fieri in ſtatu innocentiæ: & fortè poſſet modò fieri à peccatore, ſi adhuc peccator exiſtens, & non pœnitens ex pietate naturali moueretur ad proximum, ſed tantùm ex charitate, ex qua faciens eſt amicus Dei, inquantùm reſpicit opera eius; hæc triplex bonitas eſt ordinata: ita quòd prima præſupponitur ſecundæ, ſecunda tertiæ, & non è conuerſo. Huic triplici bonitati correſpondet triplex malitia. Prima ſiquidem eſt malitia ex genere, quando ſcilicet actus qui tantùm habet bonitatem naturæ ex primo, ex quo debet conſtitui in genere moris habet malitiam, quia tranſit ſuper obiectum diſconueniens: puta ſi odire tranſit ſuper Deum. Secunda autem malitia ex aliqua eſt circunſtantia deordinante actum, licèt habeat obiectum conueniens. Tertia demeritoria.

Triplex malitia oppoſita triplici bonitati: de his 2.d.7.n.11. 12.

CONCI

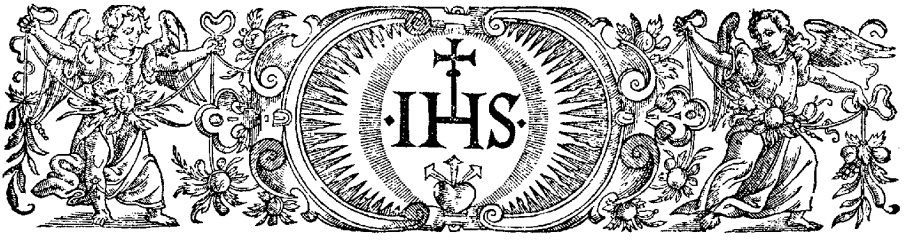

CONCILIATIONES
LOCORVM EX QVOD-
libetis Scoti, cum aliis eiuſdem Doctoris locis, quæ inter ſe apparenter opponi videntur.

AD LECTOREM.

CVM attentè perlegerem Quodlibetorum Doctoris ſubtilis textum, & curſim, ac per occaſiones Leucheti, Gadij, & Tartareti expoſitiones, ac Paduani Graßis contradictionum libellum, iudicaui gratißimum futurum Scotiſtis, ſi loca, quæ in his apparenter diſſidere viderentur cum doctrina eiuſdem Doctoris in aliis Philoſophicis, vel Theologicis operibus, notarem, & in vnum collecta breuiter ſoluerem: collegi ergo præcipua loca à præfatis auctoribus veluti diſſidentia iam pridem obſeruata, omiſſis multis, quæ minoris momenti videbantur, quibus adiunxi, quæ ex propria lectione, notatu digna occurrerunt. Solui, qua breuitate potui, ſingula, Doctorem ſecum vbique concilians, & mentem eius plerúmque, vbi res exigebat, ex contextu aperiens; citans determinatè, non tantùm diſtinctiones, & quæſtiones, vt alij hactenus fecerunt, ſed articulos, paragraphos, verſum, ac numerum, tam in hoc, quàm in reliquis Scoti operibus, vt ſine labore loca apparenter oppoſita, in ſuo fonte, quando libuerit, examines quæ ex aliis deſumpſi, plerumque aliter, ſemper breuiùs expedio. Quod te monitum eſſe volui (benigne Lector,) vt, quando noſtra ſolutio, vel pacificatio non arriſerit, ad illos recurras. Audeo polliceri collectionem, iis qui Doctoris ſubtilis doctrinam exactè percipere, & penetrare ſtatuerunt, magno vſui futuram. Vale.

EX QVODLIBETO I.

CONCILIATIO I.

1. *Quæ est prima entis diuisio?*

IN præfatione ad quodlibeta dicit, quod ens, seu res prima sui diuisione diuiditur in creatum, & in increatum,à se,& ab alio,necessarium & possibile, finitum, & infinitum. *Sed quodl.3.prin.& 1.d.36.q.1.n.9.* ait,quòd primò diuiditur in reale,& rationis:& *quodl.5. fine*, in quantum & non quantum:ergo contradictio. Respondetur, hîc agit de ente reali:*quodlibeto* de ente communissimè sumpto:*& quodl.5.* de ente quoad diuina. Secundò,dici potest quòd sumendo *primum* pro *adæquato*, omnes istæ diuisiones sunt primæ. Primò modaliter Theologicè, in quantum,& non quantum;primò modaliter Metaphysicè, in finitum, & infinitum : primò, per passiones in vnum,& multa. Primò, per quiditates in Deum, & creaturam, substantiam, & accidens. Quisnam ordo seruandus in his,& aliis diuisionibus entis, difficile est præscribere secundùm Scotum. Præter loca citata *1.dist.1.q.2.n.12.* diuidit ens in quiditatiuum, & habens quiditatem,*& d.36.q.1.n.8.9.*in secundùm *quid*,& simpliciter,*& dist.19. q.1.n.3.6.* in vnum,& diuersum. Vide varias entis diuisiones apud ipsum *5. Met. c.7.*

CONCILIATIO II.

An existentia sit de essentia Dei,vel modus eius intrinsecus.

Art.1.§.Illa entitas,n.3.ad 2. tenet existentiam esse de quiditate Dei;& idem habet *1.d.2. q.2.§. Ex his ad qu. n.4.* vbi ait *esse* prædicari de Deo primo modo per se,& idem ait *3. dist. 22. §. Sed quid Logicè,n.19.& quodl.6. a.2.§. Nunc restat.* vbi ait æternitatem esse modum extrinsecum existentiæ Dei : ergo ipsa existentia non est modus extrinsecus. Hanc partem tenent Leuch.& Tartaret.*in dicta loca.*Radato *2.Controu.2.a.4.* Syrectus,& VVallo *in formalitat.* P.Smising.*tract.1. dist.2.q.1.* Sed oppositum habet Scotus vt videtur *1. dist.8.q.3. fi.n.29.* vbi ait Deum per prius esse infinitum,quàm esse hoc existens:sed infinitas secundùm eum est modus intrinsecus Dei *ibi n.17. & quodl.5.* & ideò hanc partem tenet Bargius *1.d.2.q.2.§.Ex his.*Fauent.*disp.14.a.2.* Mayron.*1.d.2.q.1.a.& q.7.*Primam partem magis ad mentem Scoti esse puto;quam etiam tenent Viguerius,& Paulus scriptor *in 2. locum citatum,& Gadius hoc quodl.*

2. *An infinitas sit prior existentia Dei, & quid de eius singularitate.*

Ad locum obiectum,non dicit infinitatem esse priorem existentia, sed quòd est prior singularitate,vel hæceitate:existentia autem non est formaliter singularitas,vel hæcceitas. Ibi potiùs videtur dicere,quòd est de se existens, de se infinitus,& de se hic,quasi hoc ordine. Sed quia fortè ipsa singularitas est de essentia Dei;meliùs dices Scotum loqui secundùm imperfectum modum nostrum concipiendi ; quia priùs concipimus in Deo id,quo differt à creaturis, & hoc est infinitas,non singularitas. Dices, Scot.*2.d.3.q.9.§. Ad quæst.n.6.*tribuit Angelo notitiam distinctam abstractiuam diuinæ essentiæ : ergo existentia non est de eius quiditate , alioquin illa notitia foret intuitiua. Respondetur, dicitur abstractiua, quia non est essentiæ, vt existentis, & præsentis, non verò vt abstrahit ab existétia.Contrà,quia *quodl.*

Qualis scientia distincta Dei haberi potuit ab Angelo suis viribus,

7.a.2.con.2. ait distinctissimam cognitionem haberi posse de Deo à viatore, sine eo quòd tendat in eius existentiam. Respondetur , ibi etiam excludit existentiam vt præsentem, & facialiter visam,quia loquitur de sciétia viatoris,quæ haberi potest citra visionem,vel intuitionem rei existétis,& præsentis. Dices secundò, Scot.*4.d.12.q.2. ad vlt.* ait , si persona diuina esset formaliter infinita secundùm relationem , relatio per se existeret ; vbi per infinitatem probat existere. Respondetur,intellige id à posteriori.

CONCILIATIO III.

An habeamus conceptū simpliciter simplicem de Deo.

Art.1.§. De ista essentia n.3. ait essentiam esse rationem primam simpliciter essendi Deo,& loquitur de simpliciter simplici;*ibi.§. Aliter dicitur* , & alioquin hoc nihil esset singulare , quia etiam diffinitum est conceptus simplex,vt habet Scot.*1.dist.3.q.2.§. Ad secundam quæst.n.21.* Oppositum habet *1.d.2.q.2.num.5.* Vbi ait quòd de Deo pro nunc nullum habemus conceptum simpliciter simplicem, quia quicquid concipias,siue entis , boni , veri , non erit conceptus proprius Deo,nisi addamus aliquid,quo conceptus redditur non simpliciter simplex,vt *summum , increatum,infinitum,imminensum:* vnde *1.dist.3.q.2.n.17.* benè ait , conceptum nobiliorem , & perfectiorem , quem de Deo habere possumus pro nunc, esse entis infiniti.

3.

Respondetur , cùm ait essentiam esse conceptum simpliciter simplicem, intelligit vt opponitur conceptui resolubili in conceptus determinabilis,& contrahentis,seu potentiæ, & actus,vt constat *ex §. Aliter dicitur.* Cùm autem dicit Deum non habere conceptum simpliciter simplicem, intelligit de conceptu nullo modo resolubili in plures:quod verum est.Dices,conceptus simpliciter simplex pertinet ad perfectionem:ergo Deo conuenit. Respondetur, ita est in re, sed nostro modo intelligendi , qui non concipimus Deum vt est , perfectior est conceptus non ita simplex , quia plures entis perfectiones comprehendit, vt in exemplis : conceptus entis est simpliciter simplex , sed maximè imperfectus , quia excludit alias perfectiones: dicitur tamen permissiuè perfectus, quia compatitur secum infinitatem. Vide additionem ad Scot. *1.d.3.q.2.n.13.*

Conceptus simpliciter simplex,an perfectior conceptu non simplici.

CONCILIATIO IV.

An intellectualitas sit de essentia Dei.

Art.1.§ Nam contradictio,n.10. ait,quòd vita intellectualis,seu intellectualitas est de quiditate Dei,vel essentiæ diuinæ,ita quòd si definirentur, intellectualitas intraret definitionem.Idem habet *1.Report.d.35.a.4.sed 1.d.26.* soluendo argu. principalia, *n.55.* ait, *intellectualitas dicit modum intrinsecum essentiæ.* Respondetur , hoc loco sumit intellectualitatem pro potentia , & sic est quasi modus intrinsecus, non propriè attributum. De quo vide ipsum *1.d.8.q.4.* quia attributa supponunt rem in suo *esse* intrinseco perfectam,& per modum qualitatis aduenitur,vt sapientia,iustitia. Sed hîc, & in Reportatis sumit intellectualitatē pro natura intellectuali , & sic est de quiditate Dei. Contrà,quia in loco ad oppositum cōparat intellectualitatem rationalitati respectu hominis: ergo non sumit eam pro potentia. Respondetur, non cōparat in rigore, alioquin non diceret esse modū intrinsecum,sicut nec rationalitas,est modus intrinsecus,sed quiditas hominis : comparat

ergo

ergo in eo tantùm, quòd ſicut in homine rationalitas præcedit attributa,& non eſt attributum, ſic intellectus,& voluntas in Deo non ſunt attributa,ſed præcedunt ea, & ſe habent quoad hoc, ſicut infinitas, vt ibi ipſe Doctor aſſerit. Vide hic Scholium ſextum.

CONCILIATIO V.

4. *An hæc* Deus eſt, *ſit prima propoſitio in Diuinis.*

*Art.*1.§.*De iſta eſſentia,num.*3. ait quòd hæc, *Deus eſt*, eſt prima omnium in Diuinis. Idē habet 1.*d.*2.*q.*2.§.*Ex his ad quæſt.n.*4.ſed hanc eſſe primam,*Deus vult*,tenet 2.*diſt.*1.*q.*2.*n.*9 & 3.*d.* 7.*quæſt.*1.*n.*7.*quæſt.*3.*Prologi.n.*13. Reſpondetur, hîc loquitur in ordine propoſitionum neceſſariarum,ibi contingentium.

CONCILIATIO VI.

Omne notionale an relatiuum ad intra.

Eodem *ar.*§.*Ex iſto ſecundo,n.*7.Omne notionale eſt relatiuum ad intrà,& ècontra:& ibidem ait,quòd eſſentiale eſt commune tribus.At 1.*diſt.* 19.*q.*1.§. *De quarto dico,nu.*4. ait quòd Filius eſt æqualis Patri ad intrà, & habetur ex ſymbolo Athanaſij,& tamen æqualitas eſt eſſentiale, non notionale. Reſpondetur,hîc loquitur de relatiuo originis,& æqualitas non eſt talis, & ſic non eſt notionale,ſed eſſentiale. Dices, ibi ad ſecundum docet Scotus eſſentiale eſſe ad ſe, ſed hoc non conuenit æqualitati.Reſpondetur loqui de eſſentiali,quod eſt formaliter infinitum, dicens perfectionem ſimpliciter.

CONCILIATIO VII.

An attributa diſtinguãtur ex natura rei.

*Eodem art.*1.§.*Secunda ratio,n.*8.& §.*Secunda ratio,n.*11.ait attributa eſſe in Deo ex natura rei, ſcilicet diſtincta.Quod fusè probat 1.*diſt.*8.*q.*4. Sed 4.*diſt.*46.*q.*3.*in fine*, admittit quot ſunt formalitates, tot eſſe res : ergo ſi diſtinguantur formaliter, & realiter. Reſpondetur, tantùm ait id poſſe concedi, ſed formalitates ſunt realitates, ſeu res(inquit)ſecundùm *quid*, quo ſenſu Caſſiodorus(quem ibi citat)in Pſal.50.vocat miſericordiam,& iuſtitiam Dei,duas res.

CONCILIATIO VIII.

An ſecunda intentio ſit paſſiua comparatio.

Ibidem §.*Tertia ratio,n.*12,innuit,quòd ſecunda intentio eſt paſſiua comparatio,quia duo obiecta ab intellectu comparantur. At videtur dicere 1.*d.*23.§. *Contra opin.n.*2. eſſe comparationem actiuam. Reſpondetur, eſt actiua reſpectu potentiæ, vel actus : & paſſiua reſpectu obiectorum. Obſcurum ſatis eſt,quid ſit ſecunda intentio ſecundùm Scotum. De quo vide eum, *q.* 3. *Vniuerſal. & ibi* Maur.& formaliſtas, *q. de ente rationis*, VVallonum *p.*31.

CONCILIATIO IX.

An notionalia præcedãt eſſentialia.

*Art.*2.§.*Secunda concluſio,n.*16 docet notionalia in Diuinis præcedere eſſentialia ad extrà, vt creare,prædeſtinare,& intelligere creaturas. Idē ait 2.*d.*1.*qu* 1.*art.*1.*n.*2.ſed 1.*d.*4.*q* 2.§.*Reſpondeo nu.*3. docet,quòd Deus Deitate eſt hîc, & in illo conceptu nulla includuntur ſuppoſita,*& hoc modo*(inquit)*forè hæc eſt vera*,Deus creat, *& ſimiles,intelligendo ſubiectum pro hoc Deo exiſtente in natura diuina, non intelligendo ſuppoſitum* : ergo iſta ad extrà præcedunt notionalia.Reſpondetur, tantùm vult quòd iſta conueniunt, non ratione ſuppoſitorum, *quia incommunicabilitas (*inquit) *non eſt ratio talium*:nam ſi per impoſſibile tantùm eſſet vna perſona, vt poſuit Auerroës 12. *Met. com.*39.illa faceret omnia ad extrà,eodem modo, ſicut tres faciunt,vt benè Doctor 2.*d.*1.*q.*1.*ar.*3. verè tamen præcedunt productiones ad intrà omnem productionem, & operationem, ſeu intellectionem ad extrà,vt probat Doctor *loco* iam *citato artic.* 1. & 2.

CONCILIATIO X.

An Pater ſit priùs beatus, quàm generet.

*Art.*3.§.*Ad argumenta probantia,nu.* 20. ait quòd Pater priùs nouit omnia in ſe,quàm in Filio,& 1.*d.*1.*q.*2.§.*Quantùm ad iſtũ,n.*5.quòd eſt priùs perfectè beatus,quàm generet.Sed *quodl.*4. *a.*3.& 1.*d* 28.*q.*3.*ad primum*,docet,quòd paternitas, & generatio ex natura rei ſunt idem formaliter,nec priùs intelligit omnia in ſe, quàm in Filio, quia per generationem Filij eſt Pater. Reſpondetur,ſenſus eſt,non quòd in aliquo inſtanti ſit beatus,vel intelligat, in quo non generet, vel non ſit Filius,ſed quòd licèt ſimul natura ſit cum genito, eſt tamen prior origine ipſo, & pro illo priori beatus,& omnia intelligés,id eſt, à ſe beatus, & intelligens:Filius autem licèt ſit ſimul natura intelligens,& beatus,eſt tamen poſteriùs origine talis,quia ab alio,non à ſe. Dices,quomodo capi poteſt,quòd priùs ſit beatus, vel intelligãt, quàm ſit:conſtituitur enim per generationē, vel relationem ad Filium:ergo anteà nullã habet prioritatem,quia nec ipſe eſt. Reſpondetur, iam dixi prioritatē originis non explicari per inſtans *in quo*,ſed is dicitur ſic prior, *à quo alius*, & poſterior, *qui ab alio* : vnde licet ſimul ſint natura Pater,& Filius, generatio paſſiua & paternitas: Pater eſt prior origine, quàm Filius, ſeu quàm generet,vel reſpiciat Filium, id eſt, generando, vel reſpiciendo Filium, ipſe eſt à ſe, ſeu *à quo alius*,Filius verò,*qui ab alio*. Vide Doct. de hac prioritate 1.*d.* 1 2.*q.*2.& *d.*28.*q.*3.*n.*9. & 2.*d.* 1. *q.*1.*a.*1.& *quodl.*4.*a.*1.*n.*4. *Bargius* 1.*d.*1. *q.*2. explicat illam propoſitionem, *Pater priùs eſt beatus,quàm generet*;ita vt *Pater* ſupponat pro Deo, non pro prima perſona. Sed hinc ſequitur Deū, vt abſtrahit à ſuppoſito, generare : quod repugnat ; quia generans re diſtinguitur à genito ex Auguſtino 1.*de Trinit.c.*1.& 2.*de anima text.*47. at Deus eſt verè,& realiter Patet,Filius;& Spiritus ſanctus,vt benè probat Doctor, (& eſt de fide)1.*d.*4.*q* 2.

Prioritas originis explicatur,non per inſtans in quo.

EX QVODLIBETO II.

CONCILIATIO I.

Quo aliquid eſt extra cauſam, vel intellectum, eo eſt hoc primo.

ART. 1.§. *Tunc arguo n.* 6. ait, *quo aliquid eſt extra cauſam, & intellectum, eo eſt hoc primo, quia ſic eſſe non competit niſi huic.* Sed 2 *d.*3.*q.*1. fusè probat naturam non eſſe hanc, vel indiuiduam de ſe,vel ex ſe: & *q.*6.§. *Eſt quæras n.*15. docet indiuiduari per hæcceitatem, quæ eſt vltima realitas formaliter diſtincta ab ipſa: ergo contradictio. Reſpondetur, hîc non vult rem eſſe de ſe ſingularem, ſed benè per aliquid ſibi intrinſecum,eſto formaliter diſtinctum.Negat ergo tantùm per prædicta verba rem indiuiduari per aliquid extrinſecum : ſubiungit enim: *ergo fruſtrà quæritur ratio ſingularitatis per aliquid extrinſecum.*

CONCILIATIO II.

Quare intellectio creata ſuppenit dictionem, diuina non.

*Art.*1.§.*De ſecunda ratione n.*8. docet omnem intellectionem creatam fieri per dictionem:ſecus in Diuinis, vbi intellectio eſſentialiter prior eſt dictione. Quod etiam ait 1.*d.*2.*q* 7.§. *Ad* :. *dubium n.*22. Sed *quodl.*1. *a.* 2. §. *Tertia Concluſio. n.*16. ait, quòd qualis eſt ordo realis inter aliqua, quando realiter diſtinguuntur, talis eſt ordo formalis,vel rationis,quando formaliter, vel ratione diſtinguuntur:ergo ſi in creatis, vbi realiter

ter diſtinguuntur, *dicere* eſt prius, quàm *intelligere*, idem erit in Diuinis, vbi formaliter, vel ſola ratione diſtinguuntur. Reſpondetur, ita eſt, comparando *dicere*, ſeu actum intellectus productiuum ad actum eiuſdem productum: eſt enim idem ordo in Diuinis, & creatis: ſed quoad intellectionem improductam, ſeu eſſentialem non eſt ſimilis ordo in creatis, quia omnis intellectio creata eſt producta.

An plurificabile poteſt de ſe extendi ad infinita?

CONCILIATIO III.

Art. 2. §. *Hæc propoſitio n.* 17. ait, *quodcunque plurificabile eiuſdem rationis poteſt, quantum eſt de ſe, extendi ad infinita, niſi aliunde determinetur.* Idem habet 1. *d.* 2. *q.* 7. *nu.* 36 Sed 1. *d.* 2. *q.* 7. §. *Dico tunc ad q.n.* 18. & §. *Nunc reſtat n.* 35. docet eſſentiam diuinam, quæ eſt de ſe communicabilis, tribus tantùm perſonis communicari poſſe. Reſpondetur, quòd eſſentia non plurificatur, neque etiam communicatur pluribus eiuſdem rationis, quia diuerſa ratione procedunt perſonæ, vt hîc docet Doctor *ar.* 3. & 2. *d.* 2. *q.* 7. §. *Dico tunc ad quæſt. n.* 18. procedit enim Filius per intellectum, quomodo natus, & Spiritus ſanctus per voluntatem, quomodo datus.

8.

An proceſſiones diſtinguuntur ex principiis?

CONCILIATIO IV.

Ar. 3. §. *Tertio modo n.* 25. ait proceſſiones diſtingui quaſi ſpecie ex principiis formalibus, quia vna per memoriam fœcundam, alia per voluntatem fœcundam. Idem ait *quodl.* 16. Sed 1. *d.* 13. §. *Ad quæſt. num.* 18. ait diſtingui ſe ipſis, ita quòd non ſit quærendum, per quid diſtinguuntur. Reſpondetur originatiuè ſuis principiis diſtingui, ſed formaliter ſe ipſis: ita ſe explicat ibi: & ponit exemplum de differentiis oppoſitis, quæ ſe ipſis formaliter differunt, ſed effectiuè per ea, à quibus habent *eſſe*: ſic in propoſito. Vide eum 1. *d.* 26. *n.* 46. vbi ait, *quòd Pater eſt à ſe formaliter, ab eſſentia fundamentaliter incommunicabilis.* Poſſet etiam dici, quòd terminatiuè diſtinguitur per ſuos terminos totales. Vide Bargium, Lichetum, & Viguerium in locum illum.

Quod conuenit vni, & non alteri. an ſupponat duo diſtincta.

CONCILIATIO V.

Art. 1. §. *Tunc arguo, n.* 6. ait, *ſi aptitudo conuenit huic, & repugnat illi: ergo præexigit in eis diſtinctionem.* Sed 1. *d.* 3. *q.* 6. §. *Ad quæſt. n.* 9. docet hæcceitatem eſſe principium indiuiduationis, & ſic conuenit vni, repugnans alteri, & tamen non præexigit in eis diſtinctionem, ſed facit eam: ergo contradictio. Reſpondetur, hîc loquitur de eo, quod ſupponit duo, & repugnat vni, conueniens alteri: v. g. de aptitudine, quæ ſupponit entitatem huius, & illius animæ: at in loco obiecto nõ ſic, ſed de eo, quod facit vnum, cui conueniat, repugnans aliis ab eo: quòd verò aptitudo ſupponat entitatem animæ, patet, quia non eſt ad ſe, nec ratio entis in actu, ſed tantùm in potentia.

Vnde Filius nequit gignere?

CONCILIATIO VI.

Ar. 3. §. *Ad ſecundum, & primò, n.* 26. ait, quòd Filius nequit gignere. Idem habet 1. *d.* 2. *q.* 7. *n.* 18. Sed *ibidem ar.* 2. *prin. ex Aug. contra Maximinũ, l.* 1. habet, quòd *creatorẽ genuit Pater, non Filius, neque enim non potuit, ſed non oportuit*: ergo eſt in Filio potentia generandi: ergo actu generat, quia quicquid poteſt eſſe in Deo ad intrà, actu eſt. Reſpondetur, eſt in Filio potentia generandi quoad abſolutum, non verò quoad proprietatem requiſitam primæ perſonæ: & hoc ſenſu ait Auguſtinus, *neque enim gignere non potuit*: ita Licher. hîc. vel dic, quòd per id, *neque enim nõ potuit* intelligit, non fuit impotens, ſumendo negationẽ infinitanter. Ita Scotus 1. *Report. d.* 7. *q.* 2. *ad ſecundum.* Vide eum 1. *d.* 7. & 13. Dices, Pater ergo eſt potentior Filio: negatur, quia obiectũ omnipotẽtiæ eſt poſſibile, ſeu cauſabile, ex Sco. 1. *d.* 20.

9.

Filius nihil habet niſi natum.

CONCILIATIO VII.

Art. 3. *prin.* ait ex Hilario, quòd Filius nihil habet niſi natũ. Sed 1. *d.* 5. *q.* 1. fusè probat, quòd eſſentia non generat, nec generatur: ergo eſſentia quã habet Filius, non eſt nata: ergo contradictio. Reſpondetur, Scotus hic explicat Hilarium dicentem. Filius nihil accipit niſi natũ, id eſt, quod nalcendo accipit; & ſic Spiritus ſanctus nihil habet, niſi quod procedendo accipit.

An intellectus, & eſſentia ſint principia intellectionis æquè prima.

CONCILIATIO VIII.

Ar. 3. §. *Si quæras, nu.* 25. ait, quòd eſſentia, & intellectus non ſe habent, vt principium propinquum, & remotum, ſeu vt principalius, & minùs principale, ſed vt vnum, quoad vtramque partem æquè proximum. At 1. *d.* 3. *q.* 8. §. *Reſpondeo*, dicit intellectũ eſſe cauſam principaliorẽ obiecto, ſiue in ſe, ſiue in ſpecie concurrat: ergo contradictio. Reſpõdetur: ibi loquitur de intellectu, & obiecto creatis: & rationem dat, quia intellectus eſt illimitatior, & vtitur ſpecie, vel obiecto, nõ è contra: ſed hæc locũ non habent in eſſentia diuina, quia æquè illimitata eſt, ac intellectus diuinus, nec ei ſubditur quoad exercitium, magis quàm hic ipſi.

An naturæ ſpiritualis aliquid efficiat, non per potentiam.

CONCILIATIO IX.

Ar. 3. §. *Si quæras, n.* 25. eſſentia ſpiritualis non eſt principium alicuius productionis, niſi vt coincidit cum intellectu, vel voluntate. Sed *in* 2. *d.* 3. *q.* 11. *n.* 4. & clarè *quodl.* 15. *a.* 1. §. *Si verò teneretur*, habet, quòd producit ſpeciem intelligibilem; & ratio ſuadet, quòd entitas ſpiritualis non eſt minùs effectiua ſuæ ſimilitudinis, quàm corporalis. De quo dixi *ad q.* 22. Scoti *de anima, annot.* 4. Reſpõdetur, hic loquitur de productione vitali, quæ nequit prouenire immediatè niſi à potentia; quia loquitur de productione cõmunicatiua eſſentiæ: non negat ergo aliam productionem naturæ ſpirituali, quæ non eſt vitalis, ſed communis omni enti, ſaltẽ abſoluto, qualis eſt productio ſuæ ſimilitudinis, vel ſpeciei. Id ſaltem certum eſt naturã ſpiritualem producere ſuam ſpeciem, vel ſimili-tudinem partialiter (Scotus vult quòd totaliter) alioquin Angelus, & anima ſeparata non poſſent habere vllius naturæ ſpiritualis abſtractiuam notitiam; quia hæc ſine ſpecie haberi nequit. Nec dici poteſt ſpeciem fieri à ſolo intellectu, quia obiectum ſenſibile coëfficit partialiter ſpeciem intelligibilem ex Scot. 2. *d.* 1. *q.* 11 *n.* 6. ergo multò magis id faciet obiectum ſpirituale.

10.

Quidquid eſt in Deo, eſt de ſe hoc.

CONCILIATIO X.

Ar. 3. §. *Ad ſecundum, & primò, n.* 26. ait, quòd dictio, id eſt, generatio de ſe eſt hæc; & idem eſt de omnibus, quæ ſunt in Diuinis. Et idem ait 1. *d.* 2. *q.* 7. *n.* 34. Sed oppoſitum ait 1. *d.* 23. & 3. *d.* 1. *q.* 1. vbi tenet perſonam diuinam multiplicari, & à tribus perſonis rationem perſonæ abſtrahi; ſi autem perſona eſſet de ſe hæc, non poſſet concipi, vt communis, vt ipſe docet 2. *d.* 3. *q.* 7. §. *Qui dicunt, n.* 3. contra D. Tho. docentem Angelum eſſe de ſe hunc. Reſpondetur, vult tantùm ab eis abſtrahi modum communem, non verò aliquid, quod ſe habeat, vt natura. Ita habet 1. *d.* 26. §. *Dico igitur, n.* 48. dicens paternitatem, & filiationem eſſe primò diuerſa, quoad realitatem contrahibilem, ſed non quoad conceptum communem intellectus: ſic ab indiuiduis abſtrahitur idem modus

dus vnuocus conſtituendi,vel indiuiduandi,quo ſenſu hæc eſt ſuperioris vniuoci de inferiori, *Hec indiuiduum eſt indiuiduum.* Vide Scot.ibi in fine,& *q.7.& 8. Vniuerſ.& ibi* Maurit. Bargium 1.*d.*23. Viguerium,*&* Liehet. *ibi,* ac Mayronem *q.*3 qui circa hoc multùm tractant.

EX QVODLIBETO III.

Conciliatio I.

An ens reale ſit obiectum intellectus.

AR 1.*prin.* ait ens commune reali,& rationis eſſe primum obiectum intellectus noſtri.Sed 1.*d.*3.*q.*3.§.*Quantùm ad ſecundum ar.n.* 8.20.*&* 24. *&* *quodl.*14.*a.*2. id ait de ente reali. Reſpondetur ens communiſſimè ſumptum, abſtrahẽs à reali,& rationis,eſſe terminatiuum obiectum,ſed reale ſolum eſt,motiuum;& pro hoc ſtatu quiditas rẽtùm rei ſenſibilis,1.*d.*3 *q.*3.*n.*24. abſolutè loquendo de naturaliter motiuo,eſt ens finitum,abſolutum, vel reſpectiuum,non habens pro termino Deum,*quodl.*14.*a.*2.*&* 3. non habet vnum obiectum, quod ſit vniuocum omni intelligibili,1 *d.*3.*q.*3.*n.*8.*&* 2.*d.*24.*n.*6.*&* 7.

Quod eſt obiectum proportionatum intellectus pro nunc?

Conciliatio II.

An ens rationis habeat eſſe in intellectum, vel etiam in re.

*Ar.*1.*prin.* Ens rationis præcisè habet *eſſe* in intellectu conſiderante. At *q.*9. *Vniuerſ.*ait,Vniuerſale pro ſecunda intentione eſſe in re. Reſpondetur,eſt in intellectu effectiuè, & in re ſubiectiuè,non inhærendo,ſed denominando. Vide Mauritium, *&* Ioannem Anglicum *dicta q.* 9. Tromb.*in prin. Formalitatum.*

Conciliatio III.

II. *Contradictio an poteſt eſſe in anima.*

*Ar.*1.*prin.* includens contradictionem nullo modo poteſt eſſe in anima, vel intelligibile. Tamen 2.*d.*1.*q.*3.*ad ſextum pro prima opinione,n.*14. docet, quòd contradictoria ſimul apprehenduntur ab intellectu, alioquin non ſciret eſſe contradictoria. Qua ratione probatur 2. *de anima tex.* 45, quòd ſenſus communis nouit obiecta particularium ſenſuum,quia ea comparat. Reſpondetur, negat contradictionem eſſe vnum intelligibile,cui aſſentias:benè tamen eſt intelligibile apprehendendo, quia chymeram ſic apprehendimus, & eius partes verè concipimus. Vide hîc Gadium, qui diſputat cum Achillino, an Deus intelligat chymeram,& negatiuè reſoluit.

Conciliatio IV.

An inhærentia relationis ſit idem realiter ipſi.

*Ar.*3.§. *Reſpondeo ſtandum,n.*15. ait,quòd inhærentia ſimilitudinis eadem eſt ipſi realiter: & idem docet vniuerſaliter de omni reſpectu inſeparabili à ſuo fundamento 2.*d.*1.*q.*5.Sed 4.*d.*12. *q.*11.*con.*1. *n.*6. docet inhærentiam accidentis, vt abſtrahit à reſpectiuo,& abſoluto,eſſe reſpectum extrinſecus aduenientem,qui non reſultat poſitis fundamento,& termino, ſed præter hoc requiritur ad eum alia mutatio ex Scot. 4. *d.* 6. *q.*10.§. *Contra iſtud, n.* 3. in quo diſtinguitur à reſpectu intrinſecus adueniente,vt ipſe docet 4.*d.*13.*q.*1.§. *Si ergo n.*9.*&* 3.*d.*1.*q.*1.ergo diſtinguitur realiter inhærentia à ſimilitudine,alioquin eſſet reſpectus intrinſecus. Reſpondetur primò, Scotus non dat illam diuiſionem reſpectus, niſi de eo, qui re diſtinguitur à fundamento;& ſic inhærentia relationis non eſt reſpectus intrinſecus,nec extrinſecus aduoniens. Colligitur ex ipſo 3.*d.*1.*q.*1.§. *Ad illud in oppoſitum, n.* 14. Dices, eſt idem re cum reſpectu intrinſeco, erit ergo intrinſecus. Negatur,quia inhærentia actionis idem eſt re cum reſpectu extrinſeco,qualis eſt ipſa actio,tamen non eſt reſpectus extrinſecus; ad quod ſufficit diſtinctio formalis. Dico ſecundò meliùs ad contradictionem, quòd Scotus non dicit inhærentiam vt ſic eſſe reſpectum extrinſecùs aduenientem, ſed poſſe reduci ad aliquod genus talis reſpectus; & forte,inquit,ad actionem,vel paſſionem,quia videtur quaſi agere in ſubiectum,& ſubiectũ quaſi ab ea patinec putat inconueniens, aliquid quod eſt determinati generis denominare plura genera,vt *creatum*,quod eſt, *Ad aliquid*, denominat omne aliud præter Deum.Ex quo ſequitur,quòd non negat inhærẽtiam relationis eſſe reſpectum intrinſecus aduenientem,ſeu generis Ad aliquid, licèt reduci poſſit ad genus Actionis, vel Paſſionis,ratione aſſignata.Vnde quãdo *ibi.*§.*& ſi quæras,* negat inhærẽtiam eſſe reſpectum intrinſecus aduenientem;rationem aſſignat,quia nõ reſultat neceſſariò poſitis extremis. Quod probat *con.*3. quia dari poteſt fundamentum, & terminus,ſcilicet accidens abſolutum,& ſubiectum,ſine inhærentia:ergo cùm ſecundùm eum *ibi con. ſecunda,* non poſſit poni relatio, quin inhæreat ſubiecto, & ſic reſultet neceſſariò poſitis extremis,non negat hanc eſſe reſpectum intrinſecus aduenientem: voluit ergo tantùm quòd inhærentia accidentis abſoluti non eſt reſpectus intrinſecus, ſed extrinſecus adueniens: quod verum eſt; vel ad ſummum,quòd inhærentia vt ſic habet ſe inſtar paſſionis,vel actionis,modo explicato:quia habet quandam ſimilitudinem cum eis;nec quidquam reſoluit, ſed vtitur verbo *forte*:nulla ergo hîc eſt contradictio. Vnde Hierony. Gaditus, qui explicans hunc paſſum, dicit quòd Scotus hîc dormiuit, graui ſopore dormiſſe videtur, & ſolertis expoſitoris officium neglexiſſe.

An inhærentia accidentis ſic reſpectus extrinſecus.

Conciliatio V.

An quæ ſeparari nequeunt ſint idẽ realiter.

*Ar.*3.*eodem.*§.*Si quæras,n.*16.ait,quæ ſeparari nequeunt,eſſe idem realiter. Idem habet 2.*d.*1.*q.* 4.§. *Ad quæſt.n.*21.Sed 3.*d.*2.*q.*2.*a.*1. docet totum Phyſicum re diſtingui à partibus; quod tamen repugnat exiſtere ſine eis.Reſpondetur propter hoc nonnulli eum gloſſant, vt totum verè non diſtinguatur à partibus ſimul ſumptis,de quo dixi *in Scholio* 3. *d.* 2. *q.*2. Alij dicunt diſtingui partes à toto,quia non dependent eſſentialiter ab eo,ſed non econuerſo, ex oppoſita ratione. Sed tenendo diſtingui, dicendum regulam illam, vt ipſe Scotus eam explicat ſecundo loco citato, intelligi, quando alterum non dependet eſſentialiter ab altero,nec eſt ſimul natura cum eo, ſi eſt contradictio ſeparari, ſunt idem. Sic excluditur creatura, quæ nequit eſſe ſine Deo, & correlatiuum, quod nequit eſſe ſine correlatiuo, & totum quod eſſentialiter componitur ex partibus. Dices, ergo partes ſunt realiter idem toti, quia non dependet eſſentialiter ab eo, nec ſeparari poſſunt ab eo: multi id volunt. Sed verius eſt re diſtingui,ſi totum ab eis ſic diſtinguitur,quia diſtinctio realis eſt relatio realis, & hæc non datur in vno extremo,quin detur in altero exiſtẽti, modò ſit creatum:quod addo vt excludam Deum,in quo non eſt relatio realis, correſpõdens relationi reali creaturæ ad ipſum. Ad replicam ergo, cùm Scotus excipit à regula iſta,quod dependet eſſentialiter ab alio, excipit conſequenter terminum illius dependẽtiæ,ſi ſit creatus,& exiſtens.Quod totum non diſtinguitur à partibus vnitis,videtur

Quando inſeparabilitas infert identitatem.

Forte ſecundum Scotum totum eſt idẽ ſui partibus vnitis.

ſentire

ſentire Scotus, non ſolùm hîc, *& loco citato ex ſecundo.* Sed 1.*d.*1.*q.*4.*a.*3.*n.*14.*&* 2.*d.*12.*q.*2.*n.*3. vbi dicit omne abſolutũ prius alio poſſe eſſe ſine eo,ſi non ſit idẽ ipſi realiter.*Et* 3.*Phyſ.q.*9.hanc partem aſſerit,*&* 8.*Met.q.*4.*n.*7.in idem inclinat.

CONCILIATIO VI.

An detur medium inter ſubſtantiam,& accidens.

Ar 3.*prin.n.*11.non eſt medium inter ſubſtantiam & accidens.Idem habet *quodl.*1.*a.*1.*&* habet Ariſt.*in Antepred.&* 7.*Met.tex.*8.*&* 12.Sed 2.*d.* 12.*q.*1.§.*Igitur videndũ n.*10.*&d.*16.§.*Rationes iſtæ n.*5. ait potentiam obiectiuam non eſſe ſubſtantiam,nec accidens. Reſpõdetur, hîc loquitur de ente reali exiſtenti,non de poſſibili,ſeu de *eſſe* obiectiuo. Adde potentiã obiectiuam,modò non ſumatur,prout abſtrahit ab inferioribus,eſſe ſubſtantiam,vel accidens in illo *eſſe*,quia nullum eſt *eſſe* obiectiuum præter tranſcendentia,quod non eſt ſubſtantia poſſibilis,vel accidens poſſibile.

CONCILIATIO VII.

An filius ſimul ſit intellectione cum Patre.

*Ar.*3.§.*In primo ergo intellectu n.*12. ait quòd Pater,& Filius ſunt ſimul in intellectu, quia ſcilicet ſunt ſimul natura ibi,§.*De primo,&* 5.*Met. tex.*20.Sed 2.*d.*1.*q.*2.*n.*8.*&d.*25.*n.*20.ait cauſam eſſe priùs natura cauſato:ergo idẽ de producente.

Prius natura variè ſumitur.

Reſpondetur priùs natura ſumitur propriè pro eo,quod poteſt eſſe ſine altero,& non èconuerſo, quomodo omne ſuperius prius eſt inferiori. 5. *Met.c.de Priori.*Secũdò ſumitur pro ordine cauſæ ad effectum ex Scot.1.*d.*28.*q.*3.§.*Hic ſecundo, n.*10. & Auic. *ibi* citato. Tertio minùs propriè, quando vna natura eſt perfectior altera, vel vna potentia præcedit aliam,& hoc modo impropriè Pater poteſt dici prior natura Filio, quia eſt à quo Filius;& ſic prioritas originis idem eſt cum prioritate naturæ.

CONCILIATIO VIII.

13. An hæc, *Pater generat*, ſit in primo modo perſe.

*Ar.*3.§.*Reſpondeo aliqua n.*14.ait hanc eſſe formalem,& in primo modo per ſe, *Pater generat.* Sed 1.*d.*5.*q.*1.*ad* 2.*n.*10.ait idem eſſe,Patrem eſſe, & genuiſſe,*&quodl.*4.*fine*,ait,quòd relatio originis,vel perſonalis nõ prædicatur denominatiuè, vel formaliter de ſuppoſito.Reſpondetur primò, fortè ſumi hîc ly *Pater*,pro *Deus*: ita colligitur, vt videtur ex Sco. *quodl.*4. *fine.* Secundò, quòd generãs prædicatur denominatiuè eſſentialiter de Patre,ſuo modo,ſicut rationale de homine, quia eſt formale conſtitutiuum eius, & quando dicit idem eſſe Patrem eſſe,& genuiſſe, ita eſt re, ſed non ita iuxta modum noſtrum concipiendi.

CONCILIATIO IX.

An aliqua habitudo deſtruit id,cui aduenit.

*Ar.*2.*prin.*nulla habitudo etiam realis deſtruit id,cui aduenit.Sed 3.*d.*22.§.*Modò ad propoſitum*, tenet quòd mors deſtruit hominẽ, & ideò Chriſtus in triduo non fuit homo. Reſpondetur, ibi non dicit mortem cauſare deſtructionem, quia hoc conuenit effectiuè agenti, & paſſiuè materiæ,quæ appetit formam,ſicut fœmina virum 1. *Phyſ. tex.* 81. & hac ratione eſt prima radix corruptionis, quia ſine ea nulla poteſt eſſe tranſmutatio, qua perdatur forma dans *eſſe* ſubſtantiale. Vide Scot. *ibi*,§.*Rationes n.*9.

CONCILIATIO X.

Virũm inhærentia inhæret.

*Ar.*3.§. *Reſpondeo,ſtandum eſt n.*17. ait,accidentia,ſeu inhærentia ſimilitudinis, non habent aliam inhærentiam, ſed ſe ipſa inhæret:& idẽ ait 4.*d.*12.*q.*3.*&* 2.*d.*1.*q.*7.Sed *q.*13.*Vniuerſ.ad quartum*, docet quòd modi ſignificandi grãmaticales cauſant falſitatem,quando ſunt circa idem ſignificatum:vt *albedo eſt alba*, licèt non quando ſunt circa diuerſa: ergo hæc eſt falſa *inhærentia inhæret,ſimilitudo eſt ſimilis.* Reſpondetur primò, in rigore ſermonis ita eſt. Secundò,non inconuenit in reſpectiuis illum modum ſignificandi non falſificare,maximè quando prædicatum eſt tranſcendens,vt hîc. Vide Maurit.dicta q.13.Videtur etiam non eſſe inconueniens inhærentiam inhærẽtiæ actualis aliquo modo formaliter diſtingui ab illa:quia illa fũdatur v.g.in albedine,& terminatur ad ſubiectum;hæc fundatur in inhærentia albedinis,& terminatur ad ipſam albedinem:ergo cùm termini,& fundamenta differunt,etiam illæ inhærentiæ aliquo modo different; nec abſurdum erit conſequenter admittere hîc proceſſum; quia diſtinctio non eſt realis in iſtis, qua exiſtente proceſſus non eſſet admittendus, ex Scot.2.*d.*1.*q.*4.§.*Ad iſtud reſpondeo,n.*24.

An inhærentia inhærentiæ differs ab ipſa.

CONCILIATIO XI.

14. *An vna relatio fundetur in alia.*

*Ar.*3.§.*Ex hoc non eſt n.*16.ait vnam relationem fundari in alia;& idem ait *quodl.*6.*a.*2.*&* 2. *d.*1.*q.*4.*n.*24.*&paſſim.*Sed 1.*d.*3.*q.*5.§.*Quantum ad iſtum n.* 12. *&* 2. *d.*1.*q.*5.§. *Hoc ergo viſo*,ait omnem reſpectum fundari in abſoluto:& habetur in Auguſtino 7.*de Trin.*1.dicente quòd omnis eſſentia,quæ relatiuè dicitur, eſt aliquid excepto relatiuo:quem locum citat Sco. *quodl.*1.*a.* 1.*prin.*& alibi paſſim. Reſpondetur in locis obiectis loquitur de fundamento vltimato,& hoc ſemper eſt abſolutum, & ſic etiam expone Auguſt. Ita colligitur *ex* 2.*loco obiecto.*

EX QVODLIBETO IV.

CONCILIATIO I.

An paternitas ſit prima proprietas in communicabilis.

*Ar.*1.§.*Iuxta illud n.*4. ait,quòd relatio primæ perſonæ ad ſecundam,ſeu generatio eſt prima proprietas incõmunicabilis,& quòd conſtituit primam perſonam.Idem *habet* 1.*d.*5.*q.*2.*&* *d.*28.*q.*3.Sed 1.*d.*7.§.*Quia autem aliqua n.*22.ait quòd generatio requirit diſtinctionem ſuppoſitorum:ergo non conſtituit illa. Reſpondetur,hîc loquitur ſupponendo perſonam conſtitui per relationem,vt ipſe præmittit:in loco autem obiecto loquitur ſecundùm opinionem, quæ ponit quòd conſtituitur per abſolutum:quam putat probabilem,quamque fusè tractat 1.*d.*26.§.*Tertia opinio, n.*23.ſoluens argumenta contra eã.§.*Ad illa quæ n.*31.*&ſeq.*Secundò dico,quòd generatio requirit diſtinctionem ſuppoſitorum comitanter;cũ quo ſtat,quòd non præſupponat ea: nec Doctor dicit *prærequirit.*Quia tamen ibi ait,quòd ſuppoſitum requiritur ad potentiam propinquã agendi, prima ſolutio melior videtur. Vel dic quòd prærequiritur vt ſubiectum denominationis,quia actio generandi nequit denominare aliquid præcedens ſuppoſitum, & licèt vt forma conſtituens non ſupponat ſuppoſitum, poteſt illud ſupponere vt forma denominans, ſic actio conſtituit agens, & ſupponit illud,vt denominabile ab ea.

Generatio an aliquo modo ſupponit ſuppoſitum Patris.

CONCILIATIO II.

15. *An negatio ſit de ſe incommunicabilis.*

*Ar.*2.§.*Contra iſtud n.*19. ait,nulla negatio eſt de ſe incommunicabilis, ſed per affirmationẽ, & idem docet 1.*d.*2.*q.*7.*n.*38.*&d.*28.*q.*2.*ad q.n.*10. 12.*&* 2.*d.*3.*q.*2.§.*Contra iſta n.*2.Sed .3*d.*1.*q.*1.*a.* 3.§.*Ad tertiam n.*11.*&quodl.*19.*a.*3.docet quòd incommunicabilitas vt *quo*, quæ eſt negatio,non conuenit perſonæ creatæ per affirmatiuum, vel poſitiuũ:ergo contradictio.Reſpondetur,negatio ſimpliciter,quæ eſt repugnãtia,non conuenit niſi per poſitiuũ,& talis eſt incommunicabilitas perſonæ diuinæ:at incõmunicabilitas perſonæ creatę eſt tantùm ſecundùm *quid* negatio, quatenus ſc. actu

Quæ negatio conuenit reſpectu poſitionis?

actu non communicatur, cùm tamen communicari poſſit, & ſic non conuenit per proprium poſitiuum. Colligitur ex Scot. *quodl. 19. ar. 3.* vide *ibi Scholium ſextum, & ſeptimum.* Sic non intelligi, non videri, non conueniunt iis, de quibus dicuntur ratione poſitiui. Dices, incommunicabilitas eſt communis tribus perſonis diuinis, & non per affirmationem communem, quia nihil commune poſitiuum habent, quod ſit incommunicabile; vt benè tractat Scot. *d. 23. n. 7. 8.* ergo poteſt eſſe propria ſine poſitiuo proprio. Reſpondetur, illa incommunicabilitas eſt tantùm communis per rationem, & nihil vetat aliquid poſitiuum aliquo modo commune abſtrahi à perſonis, vt ibi Scotus admtitit in fine. Sed negatio extra genus, vt ibi benè explicat, quia conuenit enti, & non enti, v. g. non homo, non petit aliquid poſitiuum ratione cuius conueniat alicui.

CONCILIATIO III.

An valet reſponſio per aptitudinem?

Ar. 3. §. Contra primam viam n. 15. ait, *communiter reſponſio per aptitudinem eſt minùs efficax, niſi detur aliquid, per quod ſit illa aptitudo: ſi enim quæratur quare lapis deſcendit, non ſufficit dicere, quia aptus eſt, niſi aſſignetur ratio, ſcilicet quia grauis eſt.* Sed *2. d. 2. q. 10. §. Tamen propter n. 9.* ex Phil. docet leuia moueri ſurſum, quia apta nata ſunt. Reſpondetur, reſponſio per aptitudinem non eſt vltimata, quia reſtat adhuc inquirenda aptitudinis cauſa; & eatenus poteſt dici inefficax, quia relinquit ignorantiam cauſæ.

CONCILIATIO IV.

16. *An paternitas ſola ratione differt à patre?*

Ar. 2. §. Præterea cùm dicis n. 16. Paternitas ſola ratione differt à Patre. Sed *1. d. 2. q. 7. §. Sed hîc reſtat n 4.* docet fusè paternitatem, & eſſentiam diſtingui ex natura rei, & ibi n. 45. ait ex Aug. quòd pater eſt aliquid ad ſe, quia *omnis eſſentia, quæ relatiuè dicitur eſt aliquid excepto relatiuo 7. Trin. c. 1.* ergo cùm paternitas non dicatur relatiuè, nec eſſentiam includat, differt à parte rei à patre, cui vtrunque conuenit. Reſpondetur primò, hîc loqui de patre pro formali, & ſic nulla eſt diſtinctio ex natura rei, niſi tantùm ratione cónnotati; ſic album ſolam qualitatem ſignificat, ſcilicet pro formali, ex Ariſt. *c. de ſubſtantia.* Secundò melius, hîc loquitur de paternitate, nó ſecundùm ſe, ſed vt in ſenſu D. Tho conſideratur, vt proprietas, quia ſub hac habitudine tantùm dicit relationem rationis ad conſtitutum.

CONCILIATIO V.

An detur individuum generis.

Ar. §. Separata tamen relatione n. 21. ait dari individuum generis, vt hoc animal, hoc corpus, & idem habet *4. d. 8. q. 2. con. 9. n. 19.* Sed *4. d. 11. q. 3. ad quartum,* pro ſecundo *ar. n. 54.* ait, *non eſt aliquid individuum ſub genere corporis.* Reſpondetur in loco obiecto loquitur de corpore, quod eſt altera pars compoſiti, quod non eſt in genere, vt ibi dicit, niſi per reductionem: at hîc loquitur de corpore, quod eſt totum completum, quod eſt directè in genere, & immediatè deſcendit in hoc corpus.

EX QVODLIBETO V.

CONCILIATIO I.

An repugnat dari plura infinita formaliter, realiter diſtincta?

Ar. 1. prin. ait non poſſe dari plura infinita formaliter, realiter diſtincta; Sed *1. d. 26.* ait perſonas eſſe formaliter infinitas, & realiter diſtinctas. Reſpondetur, eſſe realiter diſtinctas, ſecùdù proprietates, quæ non ſunt infinitæ formaliter; ſunt autem infinitæ ratione eſſentiæ, quæ tantùm eſt vna; & ſic non ſunt plura formaliter infinita: ſed vnum.

CONCILIATIO II.

17. *An infinitum ſit à Deo producibile.*

Ar. 1. prin. ait ſecundùm Philoſophum non poſſe dari in actu infinitum, ſed in potentia. Sed *3. d. 13. q. 4. n. 2. & 2. d. 2. q. 9. n. 21.* cum Philoſopho, *3. Phyſ. tex. 69.* ponit regulam, quantum cõtingit eſſe in potentia tantum contingit eſſe in actu: ergo, datur actu infinitum. Reſpondetur, ſecundùm Philoſophum, contingit quantum molis creſcere per hoc, quòd partes ablatæ ab vno quanto addantur alteri, & ſic tãtum eſt in actu, quantum eſt in potentia, ſed non ita ſecundùm veritatem, & Theologos. Sed quoad veritatem huius rei Doctor nullibi ex profeſſo, quod ſciã, negat infinitum producibile eſſe, ſed videtur problematicus *2. Met. q. 6. n. 2. & 3. d. 14. q. 3. §. Sed hoc modo,* vbi ponit vt problema, quòd anima Chriſti infinitas habet ſpecies. vide Schol. noſtrum dicta q. 6.

Quid Scot. ſentit de poſſibilitate infiniti.

CONCILIATIO III.

An hæc ſit vera generatio actiua eſt ſpiratio actiua?

Ar. 2. §. Tertiò arguitur n. 15. ait, quòd hæc non eſt vera, *generatio actiua eſt ſpiratio actiua;* ex quo ſequitur quòd diſtinguuntur realiter. Idem habet *1. d. 13. §. Quod autem intellectus nu. 15.* Sed *1. d. 2. q. 7. n. 34. & d. 20. n. 32.* docet tantùm eſſe tres relationes originis realiter diſtinctas in Deo. Reſpondetur, hîc tantùm ait iſtam prædicationem non admittendã, quia neutrum extremum eſt infinitum; ſed hæc benè admittitur, *ſpiratio eſt deitas,* & è conuerſo; quia deitas eſt formaliter infinita. Dices, quæcunque ſunt in Patre, ſunt idem realiter, alioquin eſſet in eo compoſitio; ſed in eo eſt generatio actiua, & ſpiratio actiua: ergo ſunt idem realiter: ergo vnũ de altero verè dicitur. Reſpondetur eſſe idem ratione ſuppoſiti, in quo ſunt, ſed quando abſtrahuntur à ſuppoſito, tollitur ratio identitatis, & ſic non ſunt idem; nec non idem, de quo vide Scot. *1. d. 5. q. 1.* Vide etiã ipſum de abſtractis, & eorum prædicatione, *1. d. 8. q. 3. & 3. d. 22. n. 21.*

CONCILIATIO IV.

18. *Terminare dependentiã alicuius eſt perfectio.*

Ar. 2. §. Ex comparatione ar. 9. ait, quòd terminare dependentiam alicuius dependentiæ, eſt perfectio. Sed *3. d. 1. q. 1. ar. 2. n. 4.* docet, quòd perſonæ diuinæ non competit ratione perfectionis terminare dependentiam naturæ aſſumptæ. Reſpondetur, ibi ait contra D. Thom. id ei non conuenire ratione perfectionis, vel vt virtualiter continet perſonam creatam, ſed quia eſt independens & omne tale poteſt terminare dependentiam alterius ad ipſum, vt natum eſt terminari: verum eſt, quòd tale independens, in ſe ſaltem, identicè eſt perfectio, ſed hoc non ſufficit, alioquin eſſentia perſonaliter terminaret.

CONCILIATIO V.

Paternitas eſt infinita, an vera propoſitio.

Ar. 1. in fine, & ar. 2. prin. ait quòd hæc propriè non eſt vera, *paternitas eſt infinita;* & fundari hoc videtur in regula quam habet *1. diſt. 5. q. 1. Quando ſubiectũ eſt vltimatè abſtractum, & prædicatum aptum tantùm formaliter prædicari, propoſitio non eſt vera, niſi in primo modo.* Sed *quodl. 14. a. 2. §. Hîc intelligendum, & in fine* dicit, quòd eſſentia diuina eſt primum motiuum naturale, quod tantùm naturaliter mouet ſuum intellectum. Et *1. d. 13. n. 23. & 2. d. 1. q. 1. n. 18.* ait, quòd eſſentia diuina eſt obiectum intellectus, & voluntatis Dei & *4. d. 50. q. 3. n. 2.* quòd eſſentia eſt ratio cognoſcendi omnia beatis, & *1. d. 2. q. 7. n. 31.* quod cõmunicatur ab vno ſuppoſito duobus modis, & *1. d. 28. qu. 1.* quod determinatur immediatè per perſonam Patris, & adæquatè

per tres ſimul; ſed nullum horum prædicatorum eſt in primo modo:ergo.

Reſpondetur, *Mayron.1.d.5. q.1. Vigerius. Paulus ſcriptor, Lychetus, Vvorilon, Tartaretus, & Bargius*, variis modis explicant, & limitant dictam regulam Scoti, diſputantes an, & quomodo prædictæ propoſitiones ſint veræ; & an hęc ſit vera: *eſſentia diuina eſt vna, ſumma, infinita*, &c. Cum Bargio videntur omnes, in rigore logico non eſſe veras, quia vltimatè abſtractum includit hanc particulam *per ſe primò*, & ideò hæc eſt falſa, *humanitas eſt riſibilis, alba*, &c. concedunturtamen bonæ ſenſu, & eſt, quòd eſſentia eſt res, quæ eſt vna, ſumma, &c. & ſic prædicatum ſumitur non formaliter, nec adiectiuè, ſed ſubſtantiuè. Colligitur ex Scot. *1.d.5.q.1.§. Ad aliud dico, n.*10. vbi ait, *ſi pater* ſumatur ſubſtantiuè, hæc eſt vera per identitatem, *eſſentia eſt pater*: ſi adiectiuè, erit falſa, quia ſignificat ipſam proprietatẽ denominatiuè, & idem eſt ac dicere, *eſſentia refertur ad filiũ, vel generat*: quã doctrinã habet Alen. quem ibi citat, & defendit Doctor.

De vltimatè abſtractus nihil prædicatur niſi in primo modo &c. exponitur.

Conciliatio VI.

19. *An plures ſint infinitates in Deo.*

*Ar.3.§. Ad vltimum n.*25. intellectus eſt infinitus propria infinitate: & idem ait de attributis. Sed *q.3. Prol. & 1.d.2.q.2. & tract. de primo prin. c.*4. ait vnum eſſe infinitum. Reſpondetur, in Deo eſſe tantùm vnum infinitum reale, & radicale: cum quo ſtat plura eſſe formalia, realiter indiſtincta. Eodem modo tenendum eſt in Deo eſſe plures exiſtentias abſolutas, & relatiuas, idque ſecũdùm Scoti mẽtẽ *2 d.3.q.1.§. Ad q. & q.3.§. Præterea & 3.d.14.q.3.§. Ad q.* quibus locis ſignificat realitates formaliter diſtinctas habere etiã exiſtẽtias ſimiliter diſtinctas: de quo doctiſſimè tractat Pater Smiſingus *tra.1.d.n.*35.

An ſint plures exiſtentiæ in Deo.

Conciliatio VII.

Ens an diuidatur primò in finitum, & infinitum.

*Ar.3.§. Tertiò arguitur n.*15. & ad argumentum principale diuidit ens primò in quantum, & non quantum. Sed alibi paſſim diuidit illud primò in alia membra. Reſpondetur, ſuprà quo. 1. conciliatione prima. Dices, Scotus *1.d.8.q.3. §. Reſpondeo ſicut n* 19. docet, quòd finitum, vel infinitum eſt paſſio diſiuncta entis: ergo omne ens eſt finitum, vel infinitum: ergo nullum non quantum, vt aſſerit hîc Doctor. Reſpondetur, illam paſſionem conuenire enti quanto. Ita Scot. hîc in fine.

Conciliatio VIII.

Deus eſt menſura omniũ rerum.

Ad argumentum principale, Deus, ſeu infinitum eſt menſura, qua omnia menſurantur per acceſſum, vel receſſum ab eo. At *1.d.7.q.3.§. At Auer. dico, n.*25. reiicit Auerroëm id dicentem. Reſpondetur, ille aſſerit primum motorem eſſe primam ſubſtantiam intra genus, quod eſt metrum cæterarum ſubſtantiarum. Hoc reiicit Scotus, quia non eſt in genere, non negat tamen eſſe menſuram extra genus.

EX QVODLIBETO VI.

Conciliatio I.

20. *Æqualitas melior inæqualitate.*

*Ar.3.§. Ad inclinationem n.*33. æqualitas eſt perfectionis, inæqualitas imperfectionis. Sed *1.d.19.q.1. ad ſecundum*, oppoſitum ait. Reſpondetur, ibi ait inæqualitatem eſſe perfectiorem in creaturis, reſpectu alterius membri nobilioris, & hoc inter varias naturas: ſed in eadẽ natura illimitata melior eſt æqualitas, quia ſine ea alterum membrum ibi eſſet imperfectum.

Conciliatio II.

An Chriſtus ſit per ſe vnũ.

*Ar.2.§. Secundò contradicitur n.*29. ex abſoluto, & reſpectiuo non fit per ſe vnũ. Sed *3.d.6.q.2. ad primũ*, ait Chriſtum eſſe per ſe vnum, qui tamen conſtat ex abſoluto, & reſpectiuo, natura, & Verbo. Reſpondetur, non eſſe vnum per accidens metaphyſicè, quia tale reſultat ex rebus genere diuerſis, & Verbum non eſt in genere *1.d.8.q.3.* poteſt tamen dici vnum per accidẽs logicè, quia hæc, *Chriſtus eſt homo*, non eſt per ſe logicè, alioquin eſſet materia neceſſaria, vel prædicatum eſſet neceſſarius effectus ſubiecti. Præterea ad propoſitionem per ſe requiritur vt ſubiectum dicat vnum conceptũ, & *Chriſtus* dicit duo. Sed non eſt omnino per accidens, quia ſubiectum includit prædicatum. vide Scot. *3.d.7. q.1.§. Quartò videndum n.*7. reſolutiuè, quia vnio naturæ humanæ cum diuina eſt longè diuerſa ab omni vnione Philoſopho nota, vnum reſultans ex ea non regulatur legibus aliarum vnionum, & ſic non eſt vnum per ſe, nec per accidens metaphyſicè, vel logicè, ſecundùm regulas Ariſt. eſt tamẽ verè per ſe vnũ perfeitate ſuppoſiti, quã perfeitatem logici pagani non norunt.

Subiectũ propoſitionis per ſe dicit vnũ conceptum.

Conciliatio III.

An attributa in Deo ſint ex natura rei diſtincta.

*Ar.1.§. Hæc concluſio, n.*15. ait. *Dicimus Deum eſſe magnum, ſapientem, bonum*, &c. *non tamen propter hoc oportet quòd illi ex natura rei conueniant hoc, vel illud, ſine omni negatione, vel relatione rationis.* Sed *1.d.8.q.4.n.*10. *& d.*46.*q*3 fusè probat attributa ex natura rei diſtingui ab eſſentia, & inter ſe: ergo. Reſpondetur, vide Schol. ſextum hîc.

Conciliatio IV.

Relationes originis in Diuinis darè an demonſtretur.

Ar.2.§. Iuxta iſtud patet n. 22. ait relationes originis demonſtrari *propter quid*; pro quo exquiſitas rationes adducit, *1.d.2.q.7. à n.*3. Sed *2. d.3.q.9.n.*15. *& quodl.*14. *ar.*1. Docet Trinitatem eſſe naturaliter incognoſcibilem. Reſpondetur, hîc loquitur de demonſtratione *propter quid* latè, per quam non generatur ſcientia diſtincta Dei, vel Trinitatis, ſed confuſa, & hoc, ſuppoſita fide Trinitatis, non aliter: habita enim fide Trinitatis demonſtramus quaſi à priori, per memoriam fœcundam gigni Filium, & per voluntatem fœcundam produci Spiritum ſanctum.

Conciliatio V.

21. *An æternitas dicat perfectionem.*

*Ar.1.§. Hæc concluſio n.*15. ait æternitatem non dicere perfectionem; & quòd duratio maior nõ auget perfectionem, docet *1.d.2.q.2.n.*2 5. *& 2. d.1.q.3.n.*20. Sed *4.d.49.q.6.§. Tertio dubio n.*18. ait æternitatem ſpectare ad beatitudinem, ſine qua non eſſet quis perfectè beatus. Reſpondetur, duratio non dicit perfectionem intrinſecã, ſed extrinſecã ſic, vt ibi Doctor explicat, qui vno tantùm inſtanti frueretur Deo, ita beatus eſſet intenſiuè, ac ſi per totam æternitatem frueretur.

Conciliatio VI.

An bonum ſit paſſio cõmunis omnis entis.

Ar.1.§. De primo n 5. ait *ex Phil.5. Met. tex.*18. quòd bonum, ſeu perfectum, eſt paſſio entis. Sed *quodl. 5. a.*1. docet relationes originis non dicere bonitatem, vel perfectionem. Reſpondetur, bonum tranſcendentaliter, id eſt, cartentiam defectus in proprio genere, conuenire omni enti, ſed bonitas quantitatiua, ſeu virtutis, id eſt, ſecundùm quam aliquid excedit, vel exceditur, conuenit tantùm entitati quiditatiuæ, ſeu communicabili, non verò entitati perſonali,

Diuiſio entis in quantum & non quãtum, vnde orta?

perſonali,ſeu hypoſtaticæ.Ita Scot.*quodl.5.in fi.* Sed de hoc variè ſentiunt Scotiſtæ, nec poteſt paucis expediri. Theologica difficultas coëgit Scotum hanc diſtinctionem entis quanti,& nõ quanti adinuenire,ne admitteret contra Auguſt. & veritatẽ, tres perſonas eſſe perfectiores vna.

Conciliatio VII.

An vna ſit æqualitas in Diuinis.

*Ar.*1.§.*Eſt etiã aliud n.*4.*&* §.*Vltimo in iſto,n.* 12.vna eſt æqualitas in Diuinis.Sed 1.*d.*31.§.*Ad ſecundum,n.*7. ait tot æqualitates eſſe,quot ſunt perfectiones attributales. Reſpondetur vnam eſſe realiter,plures formaliter.Vide Scotum ibi.

Conciliatio VIII.

22. *An voluntas cùm elicit actum, ad ſe realiter referatur.*

*Ar.*1.*pr. & a.*2. *prim.* ait tria requiri ad relationem realem:extrema realia,realiter diſtincta, exiſtentia, & quod poſitis illis reſultet. Idem habet 1.*d.*30.§.*Ideò breuiter n.*10.*&d.*31.§. *Ad quæſt.*& videtur haberi *ex* 5.*Met.c.Ad aliquid, &* 3.*Phyſ.*3.ſed 1.*d.*3.*q.*7.§.*Ad quæſt.n.*20.docet intellectum elicere in ſe intellectionem, & ſic eſt mouens & motũ.Si dicas quòd obiectum in ſe, vel in ſpecie concurrit. Contrà quicquid ſit de hoc, ſaltem voluntas ſe ſola mouet ſe, eliciendo in ſe amorem ex Scot.2.*d.*25.*n.*2. ergo refertur ad ſe realiter, & tamen non diſtinguitur à ſe realiter.Reſpondetur primò ſecundùm Scot. ibi §. *De balneo n.*21. probabile eſt cognitionem effectiuè concurrere ad amorem.Secundò dici poteſt ex eodem ibi ad ſecundum, quãdo voluntas ſe mouet, eſſe ibi relationem realem,non ſimpliciter,quæ ſcil.ſit inter res diſtinctas,ſed formaliter,vel fundamẽtaliter.Ita Mayron.1.*d.*3.*q.*8.Tertiò dico,& colligitur ex Scot. 2. *Report.d.*25.*ad quintum pro Godof.* quòd voluntas vt mota habet amorem,vt mouens non; & ſic hæc relatio eſt inter diſtincta realiter.Vide Bargium 1.*d* 3.*q.*7.*fol.*142. *lit.K.* An autem productio amoris ſit actio realis, difficultas eſt: de qua dixi *tract.de actib.moral.c.*1.*m.*6.Lychet. 2.*d.*25.negat minùs benè relationem realem requirere extrema realiter diſtincta.

Conciliatio IX.

Æqualitas in Deo habet hæceitatem.

*Ar.*2.§. *Ad ſecundum de illa n.*26.ait,quòd æqualitas in Deo habet hæceitatem,per quã determinatur eius pluralitas, ſed *quodl.*4.*ar.*3. *ad ſecundum*,ait,quicquid eſt in Deo,eſſe de ſe hoc. Reſpondetur, ſuprà *quodl.*4.*con.vltima*,æqualitas non habet alias hæcceitates,præter ipſas relationes originis quæ ſunt de ſe hæc.

Conciliatio X.

Similitudo in Diuinis eſt relatio realis.

Ar. 2. docet æqualitatem, & ſimilitudinem eſſe relationes reales,& idem habet 1.*d.*31.ſed 1. *d.*30.§.*Contra iſtud dicitur n.*7.ait eſſe rationis,*ſi per impoſſibile*,inquit,*in perſonis diuinis eſſẽt duo fundamenta,eſſet ſimilitudo realis.* Reſpondetur, ad hominem arguit contra Henricum aſſerentem Id,quod refertur,dependere ab eo,ad quod refertur:quod impugnat Scotus, quia perſonæ diuinæ ſunt ſimiles, & æquales ſine dependentia; & quia Henricus diceret has eſſe relationes rationis; Scotus declinans tractare de hoc, accipit quod ſuo intẽto ſufficit,ſcil.ſi per impoſſibile eſſent duo fũdamẽta,illa eſſet relatio realis,& ſine dependentia. Vide Lychetum ibi.

EX QVODLIBETO VII.

Conciliatio I.

23. *An hæc ſit neceſſaria? Deus eſt omnipotẽs.*

*Ar.*2.§.*Prima con.n.*5.hæc eſt neceſſaria,*Deus eſt omnipotens*,ſed *q.*3.*prol.*§.*Contra viã etiã n.*11. dicit quòd eſt contingens, quia prædicatũ dicit reſpectũ ad extrà,qui eſt rationis tantùm 1.*d.*30. §.*Ad ſecundã q.n.*14. Reſpõdetur,eſt neceſſaria pro connotato,quod eſt ipſa Dei voluntas; ſecundò, licèt contingenter agat, eſt neceſſariò potens agere: nec eſt inconueniens admittere reſpectus neceſſarios ad extrà, quando termini ſunt neceſſarij, quales ſunt res in *eſſe* poſſibili: ſed hoc eſt tãtùm neceſſarium ſecundùm *quid*; & ſic non eſt contra id, quod dicitur *q.*3.*prol.* Hic tangitur an Deus neceſſariò amet creaturas in *eſſe* poſſibili,& affirmare videtur Scot.3.*d.*32. *pr. & quo.*16.*a.*1.*in fine*.fauet *quo* 8.*a.*3.§.*Ad ſecundum*,vbi ait reſpectum Dei ad *eſſe* poſſibile creaturæ,eſſe neceſſarium.Rada 1. *tom.Controu.* 11.*a.*2.ſed huius oppoſitum habere videtur 2.*d.* 1.*q.*1.*ar.*2.*n.*12.*de quo quodl.*16.*Dicam.*

Conciliatio II.

Ablata operatione deſinit eſſentia.

*Ar.*2.§. *Sed ſecundum n.*17. cum Auerroe.9. *Met.*ait, ablata operatione rerum auferri earum eſſentias.Sed 4.*d.*48.*q.*2.docet motũ cœli ceſſaturum poſt iudicium,perſeuerabunt tamen cœli ſecundùm ſubſtantiam, vt ipſe docet 4.*d.*43. *q.*1.*ad ſecundum*,cum Aug.Hiero.& Greg.quos ibi in Scholio citaui. Reſpondetur,hîc ponit hanc propoſitionem Auerroïs, explicans eã eſſe veram,ſi intelligatur de ablatione aptitudinali, vel virtuali operationis, non verò de actuali.

Conciliatio III.

Poteſt viator habere notitiam diſtinctam Dei.

*Ar.*2,§.*Tertia con.n.*11.ait,quòd viator poteſt habere conceptum ſimplicem, & diſtinctum de Deo,continentem omnes veritates neceſſarias, quę ei cõueniunt.Sed *q.*3.*prol.&* 1.*d.*3.*q.*2.*n.*17. *&q.*3.*n.*14.docet non poſſe nos habere de Deo, niſi conceptũs confuſos virtute phantaſmatũ,& intellectus agentis, cauſatos. Reſpondetur, hîc loquitur de viatore, non ſecundùm proprias vires, ſed eleuato, vel ſpecialiter adiuto, citra gloriam; quomodo fortè adiutus fuit Angelus in via,ad habendam diſtinctam notitiam diuinæ eſſentiæ.de quo Sco.2.*d.*3.*q* 9.

Conciliatio IV.

24. *Hæcri poteſt pro hoc ſtatu diſtincta Dei cognitio.*

*Ar.*2.§. *Secunda con.n.*7.ait Paulum poſt raptum habuiſſe diſtinctam cognitionem diuinæ eſſentiæ, quia manſit ſpecies ex faciali viſione Dei, quam habuit in raptu. Quod etiam ait 2. *d.*3.*q.*9.*&* 4.*d.*49.*q.*12.Sed alibi paſſim ait,non poſſe nos habere pro hoc ſtatu niſi cognitionem confuſam de Deo *q.&* 3.*prolog* Reſpondetur vt in conciliatione præcedenti.

Conciliatio V.

Poſſibile, ſeu cauſabile eſt obiectũ omnipotentiæ.

*Ad primum argumentum in contrarium n.*33. ait quòd poſſibile, eſt obiectum omnipotentiæ. Idem habet 1.*d.*20.§.*Quantùm ergo n.*7. Sed 1. *diſt.*43. §. *Aliter dico n.*5. dicit,*omnipotentia non habet obiectum,quod ſit primò poſſibile*,ſed hoc ſit per intellectum.Reſpondetur,non eſt obiectum effectum ab omnipotentia, ſed quaſi præſuppoſitum in *eſſe* per intellectum dantem *eſſe* intelligibile,ſeu diminutum.

Conciliatio VI.

Quædam neceſſaria ſecundùm Philoſoph. ſunt cauſata.

Loco iam citato ponit poſſibile eſſe obiectum omnipotentiæ: ſed 1. *d.* 8. *q.* 5. §. *Contra iſtam n.* 6. docet ad mentem Philoſophi aliqua eſſe in ſe neceſſaria, & à Deo effecta. Reſpondetur ita eſt ſecundùm Philoſophum, ſed in eo errauit, ſicut & in multis aliis.

Conciliatio VII.

An exiſtentia ſit modus intrinſecus Dei.

Ar. 2. *con. ſecunda* §. *Ex hoc arguitur n.* 8. ait quòd de Deo haberi poteſt cognitio diſtinctiſſima abſtractiua: exiſtentia non eſt de eius eſſentia, ſed modus intrinſecus. Sed 1. *d.* 2. *q.* 2. §. *Ex his n.* 4. tenet eſſe de quiditate Dei. Reſpondetur *quodl.* 1. *conciliatione* 1.

Conciliatio VIII.

An prima pars continui produci poſſit à Deo.

Ad primum argumentum contrarium, nu. 33. ait cauſabile eſſe obiectum omnipotentiæ: ergo poteſt omne cauſabile produci ab ea, & conſequenter prima pars continui; ſed hoc eſt contra ipſum 2. *d.* 2. *q.* 9. *n.* 22. & 25. quia omnis pars continui eſt diuiſibilis in infinitum. Reſpondetur, produci poteſt in continuo, non ſeorſim, quia ſic non eſt poſſibile, & per conſequens nec obiectum omnipotentiæ.

Conciliatio IX.

Diuinitas eſt paternitas, an verè demonſtrabile.

Ar. 1. §. *Hìc præmittenda n.* 3. ait, omne neceſſarium, non euidens ex terminis poteſt demonſtrati per verum euidens. Sed hæc ſecundùm eum 1. *d.* 5. *q.* 1. & *d.* 8. *q.* 4. *Diuinitas eſt paternitas*, eſt verum neceſſarium, & tamen nec ex terminis euidens eſt, nec demonſtrari poteſt per aliud euidens, quia extrema abſtrahunt à medio, cùm prædicatio non ſit formalis, ſed identica, ex ipſo *dicta q.* 1. Reſpondetur demonſtrari per infinitatem, quia extrema non identificantur tantùm propter identitatem ad tertium, ſicut paternitas eſt ſpiratio, ſed etiam ratione infinitatis alterius extremi, nempe Deitatis. Ita Scot. 1. *d.* 8. *q.* 4. *ad vlt.* Intellige hoc, ſuppoſita fide, qua ſecluſa, ignotum eſt an omnino ſit paternitas in Deo.

Conciliatio X.

An hæc ſit immediata: ens eſt verũ

Contra idipſum, quia hæc, *ens eſt verum* eſt neceſſaria, ſed non eſt immediata, nec per ſe nota, quia paſſio prædicatur de ſuo ſubiecto per medium, ſcilicet per *quod quid eſt* ſubiecti, ex Scot. 1. *d.* 2. *q.* 2. *n.* 2. Nec eſt mediata, quia paſſiones entis non habent ordinem ad ens, vt ipſe habet 1. *d.* 39 § *Quantùm ad primum, n.* 15. Reſpondetur primò, eſſe immediatam, quia cùm ens non habeat definitionem, eius paſſiones ei immediatè conueniunt: ſed quando ſubiectum eſt definibile, paſſio per eius definitionem demonſtratur de eo, & ſic intellige Scot. loco obiecto. Si admittatur ordo inter has paſſiones, ſaltem pro prima, non eſt inuenire medium. Vide aliam ſolutionem apud Lychetum hîc.

EX QVODLIBETO VIII.

Conciliatio I.

Tres perſonæ ſunt vnum principium ad extrà.

Ar. 1. *prin.* tres perſonæ ſunt vnum principium, & vnus creator, & cauſator. Idem habet 2. *d.* 1. *q.* 1. Sed 1. *d.* 27. *q.* 5. *n.* 25. ait ex Auguſt. quòd Verbum eſt ars Patris, & colligitur ex illo Hebr. 1. *Per quem fecit & ſæcula*: ergo eſt principium *quo*, & non *quod*. Reſpondetur, eſt ars, & ſcientia, & virtus Patris appropriatè, & Pater ipſe eſt ſcientia, & ars verè, non minùs quàm Filius.

Conciliatio II.

26. *Terminus motus an abſolutum.*

Ar. 2. §. *Ad tertiam probationem n.* 14 ait, quòd terminus motus eſt aliquid abſolutum: Sed 2. *d.* 2. *q.* 5. & 3. *d.* 1. *q.* 1. §. *Ad illud n.* 15. & 4. *d.* 49. *q.* 14. *n.* 4. & *d.* 10. *q.* 2. *n.* 13. & *q.* 4. *n.* 10. ait dari ad *vbi*, & ad omnem relationem extrinſecus aduenientem. Reſpondetur, hîc loquitur de motu non vniuerſaliter, ſed de motu alterationis, cuius principium eſt forma abſoluta, ſicut & terminus.

Conciliatio III.

Prius abſolutum poteſt eſſe ſine poſteriori.

Ar. 3. §. *Ad ſecundum n.* 23. ait non repugnare poni prius abſolutum ſine poſteriori. Ait idem 4. *d.* 49. *q.* 16. *n.* 14. oppoſitum habet 2. *d.* 1. *q.* 5. *n.* 21. vbi habet, licèt creatura ſit prior relatione ad Deum, tamen non poteſt poni ſine illa relatione, & 4. *d.* 13. *q.* 1. *ar.* 3. *nu.* 15. & expreſſiùs 1. *d.* 3. *q.* 5. *ad ſecundum pro opinione n.* 13. vbi ait paſſionem eſſe inſeparabilem à ſubiecto. Dices, ergo partes vnitæ poſſunt ſeparari à toto, quia ſecundùm eum 3. *d.* 2. *q.* 2. diſtinguuntur realiter ab eo. Reſpondetur *quodl.* 3. *conciliatione quinta*: an verò paſſio re diſtinguatur à ſubiecto, non eſt omnino certum in via Scoti. Vide Schol. *primum* 1. *Met. q.* 1. vbi varia eius loca circa hoc expendi.

Conciliatio IV.

An notitia Dei de contingentibus ſit practica?

Ar. 3. §. *Ad iſta n.* 23. ait quòd ars eſt notitia practica de faciendis. Sed 1. *d.* 38. *n.* 2. ait, quòd notitia Dei de factibili eſt ſpeculatiua. Reſpondetur primò, hîc loquitur de notitia factibilium creata. Secundò *q.* 4. *prol. n.* 36. problematicus eſt, an notitia Dei de contingentibus dicenda ſit practica, necné: ſi ad rationem practicæ requiras, voluntatem, ſeu potentiam practicantem eſſe rectificabilem, vel aliunde dirigibilem practica erit, aliter non.

Conciliatio V.

An Deus habeat potentiã executiuam?

Ar. 1. §. *Tertiò arguitur n.* 6. ait: *formalis ratio cauſandi in Deo, & proxima eſt intellectus, vel voluntas, vel aliquis actus huius, vel illius.* Vbi negat executiuam. Idem innuit 1. *d.* 37. §. & *ſecundum hoc n.* 4. & *q.* 4. *prol. ar.* 2. *ante ſol. arg.* §. *Si verò alterum n.* 40. & 4. *d.* 1. *q.* 1. §. *Iſta ergo n.* 18. & §. *Ideò dicen.* 28. negat potentiam executiuam Angelo. Sed 1. *d.* 38. *in fine* dubitat de potentia executiua in Deo, & *q.* 4. *prol. ar.* 2. *nu.* 37. vt problema reliquiſſe videtur. Reſpondetur, Scotus non ſe reſoluit firmiter in hac re ante hunc locum: ideò

ideò Mayron. 1. d. 43. q. 5. & d. 48. q. 2. ponit executiuam in Deo: Viguerius, Paulus ſcriptor, & Bargius in locum prologi negant, ſed in Angelo eam ponunt, propter articulum Pariſienſem; & quia poteſt executio Angeli impediri, non impedita eius volitione. Idem eſt de anima ſeparata: de homine certum eſt, quòd habet executiuam à voluntate diſtinctam, nempe potentias corporeas, impetio voluntatis ſubiectas.

Conciliatio VI.

27. *An notitia ſit principium creandi?*

Ar. 1. §. Ad tertiam probationem, n. 13. ait, quòd notitia eſt principiũ formale producendi creaturas. Sed *2. d. 25. §. Dico igitur n. 19. & ad primum pro opin. n. 10.* negat notitiam concurrere ad volitionem, & *q. 4. prol. & 1. d. 38.* docet, ſi intellectus cauſaret ad extrà, quòd nihil contingenter fieret. Reſpondetur, hîc non aſſerit, ſed contra Henricum diſputans reſpondit ei, ſi notitia, quàm ille vult eſſe rationem formalẽ producendi creaturam, non plus includat reſpectum ad eam, quàm vt hîc includitur in forma, quæ eſt principium agendi naturale, ſequitur quòd non includitur in eius ratione talis reſpectus, ſed quòd ſequatur ad eam, ſicut ad formam actiuam naturalem, v. g. ad calorem, ſequitur reſpectus ad calefactum.

Conciliatio VII.

Eſſentia diuina per modum naturæ agit.

Ar. 1. §. Contra n. 7. eſſentia diuina non eſt principium agendi, niſi per modum naturæ. Sed ſecundùm eum *1. d. 10. & 2. d. 1. q. 1.* in productione Spiritus ſancti eſſentia concurrit, tamen Spiritus liberè procedit, vt etiam ipſe tenet, iiſdem locis. Reſpondetur, ſufficere voluntatem eſſe liberam, vt productio ſit libera, eſto eſſentia in *eſſe* obiecti per modum naturæ moueat, ſic habitus naturaliter mouent; tamen actus eorum à voluntate eliciti liberè fiunt.

Conciliatio VIII.

An detur reſpectus proprius Verbi ad extrà?

Ar. 3. prin. ait, quòd nullus reſpectus ad creaturam eſt proprius Verbi. Sed *3. d. 1. q. 1.* ſecundùm eum Verbum dicit reſpectum ad naturam aſſumptam. Reſpondetur, tantùm hîc dicit nullum reſpectum ad creaturam includi in conſtitutiuo Verbi: ſed benè ſtat reſpectum proprium rationis conuenire vni perſonæ, non aliis, vt in exemplo poſſet etiam intellectus diuinus comparare Verbum ad creaturas, vt productiuum earum, quo reſultaret relatio rationis propria, ſeu comparatio paſſiua in eo.

Conciliatio IX.

28. *Quicquid eſt in perſona diuina, eſſine. ceſſe eſſe.*

Ar. 3. prin. ait, quicquid eſt in perſona diuina, eſt neceſſe eſſe. Sed *1. d. 2. a. 7. §. Secundò principaliter*, ait, quòd neceſſitas eſt ſimpliciter perfectionis: at proprietas perſonalis in Deo ſecundùm eum, *ſuprà quodl. 5.* non dicit perfectionem. Reſpondetur, dicit perfectionem identicè infinitam, quod ſufficit.

Conciliatio X.

Quod eſt ratio cauſandi, eſt ratio terminandi in Deo.

Ar. 1. §. Vltimò poteſt n. 7. ait id, quod eſt ratio formalis cauſandi, eſſe rationem formalem terminandi dependentiam cauſati. Sed eſſentia Dei terminat relationes creaturæ, *q. 1. prol. n. 6. & ſeq. & 1. d. 1. q. 2. n. 5. & d. 30. n. 10.* at voluntas cauſat, vt hîc habetur *a. 3. §. Arguitur, & 2. d. 1. q. 1.* & paſſim. Reſpondetur, non dicit eſſentiam vt condiſtinctam ab aliis in Deo, terminare relationes creaturæ, ſed ſufficit aliquid quod eſt idem eſſentiæ terminare, modò ſit commune, quia terminare dependentiam creaturarum, ſicut & eas cauſare, dicunt perfectionem, qua carent proprietates perſonales ſecundùm ſe conſideratæ. Secundò dico, quòd eſſentia terminat vt radix, & fundamentum, quæ ſunt in Deo, voluntas, vt potentia libera, & ſic de aliis.

EX QVODLIBETO IX.

Conciliatio I.

Compoſitum eſt perfectius forma.

Ar. 3. §. Ad iſta quinque n. 14. ait, quòd compoſitum eſt perfectius anima. Sed *ibidem, & 3. d. 22. à n. 4.* docet compoſitum dependere ab anima, & ideò Chriſtus in triduo non fuit homo, quia caruit ea, vt ibi probat *§. Modò ad propoſitum*: ſed quod eſt magis dependens, eſt imperfectius: ergo. Reſpondetur, ita eſt cæteris paribus: ſed anima licèt ſit minùs dependens, eſt entitas incompleta, & partialis, natura ſua ordinata ad compoſitum. Vide Scot. *7. Met. tex. 7.* vbi explicat ſecundùm Philoſophum quomodo forma ſit magis ens quàm compoſitum, ſenſu iam dicto, & quia eſt prior materia.

Conciliatio II.

Accidens abſtractum eſt in tertio modo perfeitatis

Ar. 2. prin. ait, quòd accidens abſtractum eſt in tertio modo perfeitatis. Sed *q. 1. poſt 31.* ait ſolam ſubſtantiam eſſe in tertio modo, idque ex *Ariſt. 1. poſt tex. 9.* Reſpondetur, conuenire hanc perfeitatem accidenti, ſed minùs propriè, vel per ſimilitudinem, vt explicat in *illa q. 31. in fine.*

Conciliatio III.

29. *Eſſe compoſiti eſt perfectio ſimpliciter.*

Ar. 2. §. Ex hoc patet n. 18. ait, quòd eſſe totius: v. g. humanum eſſe, eſt perfectio ſimpliciter. Sed *1. d. 8. q. 1. n. 7. & 8. & d. 2. q. 7. n. 39. & quodl. 5. ar. 2.* definit perfectionem ſimpliciter ex Anſel. *in Monol. 15.* quòd eſt melior omni eo, quod eſt ei incompoſſibile: ergo cùm *eſſe* totius non ſit melius *eſſe* increato ſibi incompoſſibili, non eſt perfectio ſimpliciter. Reſpondetur, hîc non agit de perfectione ſimpliciter Theologicè, iuxta definitionem datam, ſed de perfectione completa, quia comparat perfectionem animæ ad perfectionem totius, & hanc ait eſſe perfectionem ſimpliciter.

Conciliatio IV.

Senſatio recipitur in cõpoſito.

Ar. 2. §. Tertius intellectus n. 11. ait, quòd ſenſatio recipitur immediatè in organo cõpoſito ex anima, & determinata parte corporis. Idem habet *4. d. 10. q. 7. & d. 43. q. 2. & d. 44. q. 2. & d. 49. q. 14.* Sed *1. d. 3. q. 7. ad argumenta opin. n. 14.* ait recipi in ſpiritu, vel anima. Reſpondetur primò, ſumit animam, vt opponitur concauſæ, ſcilicet obiecto, non verò vt opponitur comparti, vel toti. Secundò dicitur non eſſe textum, ſed additionem. Ita Bargius *ibi fol. 138.* ſed non video

cur dubitet an ſit textus, cùm omnes editiones vt textum ponant. Contra datam ſolutionem eſt, quòd *ibidem* dicit ſenſibilem ſpeciem non eſſe in eodem ſubiecto cum ſenſatione; ſed illa eſt in organo, ſeu compoſito: ergo ſenſatio non eſt in compoſito. Reſpondetur, vult ſpeciem eſſe in aliqua parte corporis proportionata actioni obiecti, vt in pupilla, quæ eſt diaphana, ſicut medium, & ſenſationem in toto organo, vel fortè ſpecies ſubiectatur in humore, vel ſpiritu, & ſenſatio in corpore ſolido, quod ibi vocat Scotus mixtum, nam ipſum phantaſma, quod eſt perfectius ponit in humore, vel ſpiritu 2. *d.* 11. §. *Sed de aliis n.* 6. & hinc forſan facilè turbantur ſpecies, & phantaſmata ratione ſubiecti mobilis, & inconſtantis.

Species viſibilis in quo recipiatur.

Conciliatio V.

30. *Cauſa aliquid accipit à cauſato.*

Ar. 3. §. *Per eandem n.* 17. & 7. *Met. qu.* 6. ait, quòd anima ſeparata non eſt in perfecto *eſſe*, quódque dum vnitur, accipit perfectum *eſſe*. Sed *q.* 4. *prol.* §. *Præterea ordo n.* 22. dicit, *cauſa nihil accipit à cauſato*. Reſpondetur, vult hîc quòd accipit *eſſe* ſubſtantiæ à toto; quia ex ſe non eſt ſubſiſtens, ſaltem vltimatè; at non accipit *eſſe* eſſentiæ, vel exiſtentiæ à cauſato, vt benè ipſe 3. *d.* 6. *q.* 1. contra Thomiſtas dicentes animam Chriſti accipere exiſtentiam, & ſubſiſtentiam à Verbi perſona. Colligitur hæc Solutio ex ipſo 7. *Met. q.* 6. Dici etiam poteſt, quòd accipit perfectius *eſſe*, quia concurrit ad *eſſe* totius, & participat illud, vt cauſa intrinſeca; quod addo, vt excludam replicam, quæ fieri poteſt ex Scoto hîc, vbi ait, quòd non tantùm accipit hoc, quod eſt communicare *eſſe*: quod intellige eo modo, quo cauſa extrinſeca, quæ non participat illud *eſſe*, ſecus eſt de intrinſeca.

Conciliatio VI.

Compoſitum ex materia & forma eſt ens per ſe ſubſiſtens, nõ ordinabile ad aliud.

Ar. 2. §. *Tertio medo n.* 4. ait quòd compoſitum ex materia, & forma eſt ens per ſe ſubſiſtens, & non ordinabile ad aliud. Sed 1. *d.* 2. *par.* 2. *q.* 1. ponit rationem ſubſiſtétiæ in negatione communicabilitatis, vt *quo*, & vt *quod*, & 3. *d.* 1. *q.* 1. & *quodl.* 19. in negatione actualis, & aptitudinalis dependentiæ. Sed ens per ſe ſubſiſtens non poteſt conſtitui per negationes. Reſpondetur, intelligit naturam completam; non includendo negationes illas, & licèt non repugnet ſibi ſic conſideratæ communicari alteri, vt ſuppoſito, quia non eſt vltimatè ſolitaria, tamen repugnat ei informare aliud, quia ſic non eſſet natura completa, ſed pars.

Conciliatio VII.

Anima habet materiam ſecundùm Philoſophum & D. Thom. fundamenta.

Ar. 2. §. *Tertius intellectus, n.* 11. ait proximum ſubiectum intellectionis carere materia. Sed *q.* 15. *de anima* tenet in anima eſſe materiam. Reſpondetur, id abſolutè, & ſecundùm propriam opinionem non aſſerit, ſed iuxta fundamenta Philoſ. & D. Thomæ, quæ ipſe non approbat; admittamus tamen id eſſe probabile, & defenſibile, de quo egi *in commentario con.* 3. vbi ſolui argumenta in contrarium. Sed quod hîc, ait, reſolutiuè tenet, licèt oppoſitum loco obiecto, non reputet improbabile.

EX QVODLIBETO X.

Conciliatio I.

31. AD argumenta in fine ait, quòd in corruptione Euchariſtiæ fit noua ſubſtantia, proportionata accidentibus corruptiuis ſpecierum, & immediatè actione diuina. Sed 4. *d.* 12. *q. vlt.* ait, mediante cauſa naturali ſubſtantiam talem generari. Reſpondetur, quidam Scotiſtæ hoc ei imponunt, quod ibi nullo modo habet, imò ibi expreſsè habet, quòd actione Dei immediatè fit illa cõpoſita ſubſtãtia, ſed poſita hac ſubſtantia actione Dei, agens naturale poteſt agere in illam, & ſic videtur fieri nutritio ex ſpeciebus conſecratis: ſed in hoc, vt videtur, intercedit miraculum, vt fides habeat meritum, quia oporteret calorem naturalem de nouo agere in ſubſtantiam à Deo creatam per notabile tempus, vt conuerteret eam in aliti naturam, niſi Deus ſpecialiter concurreret, vt id ſubitò fieret. Alij cum D. Thom. 4. *d.* 12. *q.* 4. *ar.* 2. tenent in inſtanti, quo deſinunt ſpecies, creari materiam, & actione agentis naturalis, eodem inſtanti formam ex ea educi. Non videtur Scotus alienus ab hoc modo *dicta q. vlt. ad* 3. licèt in corpore eum impugnet. Sed magnas habet difficultates, tenendo cum ipſo 2. *d.* 3. *q.* 4. *n.* 17. & 4. *d.* 11. *q.* 2. *ar.* 1. & *d.* 12. *q.* 3. accidentia ſubiectari in compoſito.

Corrupta Euchariſtia generatur ſubſtantia actione Dei.

Quomodo ſit nutritio ex ſpeciebus conſecratis.

Conciliatio II.

Quodlibet conuerti poſſe in quodlibet.

Ar. 1. §. *Ad illud de ſubſtantia n.* 8. ait, quòd Deus poteſt conuertere ſubſtantiam in accidés, & è contra, & §. *Secundo modo n.* 3. ait, quodlibet in quodlibet conuerti poſſe. Idem habet 4. *d.* 11. *q.* 2. §. *Hæc quæſtio*. Sed 1. *d.* 7. *q.* 5. §. *Ad illa quæ n.* 10. ait ex Ariſt. 1. *de Cœlo tex.* 19. quòd ſubſtantia accipit *eſſe* neceſſarium: ergo nequit conuerti in aliud, quia ſic non eſſet neceſſaria. Reſpondetur, hoc ait non ex ſe, ſed ex Ariſtotele errante, in eo quòd poſuerit Deum agere neceſſariò quodcunque immediatè agit.

Conciliatio III.

Creatio animæ non eſt opus miraculoſum.

Ar. 1. §. *Ad iſta n.* 5. creatio animæ non eſt opus miraculoſum. Sed *q.* 2. *prol.* §. *De octauo n.* 11. ait ex Aug. miraculum eſſe opus arduum, & inſolitum ſupra facultatem mirantis. Reſpondetur ex Scot. 3. *d.* 24. *q.* 1. §. *Præterea quarto nu.* 12. infuſionem animæ, & alia, quæ de communi lege fiunt, non dici miraculoſa: ſunt tamen ſupra naturam.

EX QVODLIBETO XI.

Conciliatio I.

32. *Dependentia locati ad locum eſt actiua.*

Art. 1. *ad ſecundum n.* 5. dependentia locati ad locum non eſt cauſati ad cauſam. Sed *q.* 13. *vniuerſ.* ait locum eſſe principium effectiuum generationis. Reſpondetur, eatenus eſſe effectiuum, ſeu conſeruatiuum locati, quatenus habet qualitates ei conuenientes, ſed hoc eſt loco per accidens, non per ſe. hîc loquitur de loco per ſe, ibi per accidens. Vide Scot. 2. *d.* 2. *q.* 6. §. *De ſecundo dico n.* 10.

Conciliatio II.

Quies menſuratur tempore imaginario.

Ar. 2. *ad tertium n.* 9. quies menſuratur tempore imaginario. Sed 2. *d.* 2. *q.* 4. *n.* 11. ait ex Phil. 4. *Phyſ tex.* 118. menſurari tempore per ſe motum, & per accidens quietem, & addit hanc mẽſurari per ſe eo modo, quo hoc cõuenire poteſt priuationi,

priuationi ; & loquitur cum Philoſopho de tempore reali. Reſpondetur,hîc loquitur in caſu, quo ceſſaret cœli motus, quod fiet poſt iudicium, ex ipſo 4. *d.* 48. *q.* 2. & ſic tempus erit omnino imaginarium, quia non diſtinguitur à motu,vt ibi habet §. *Contra ſecundam vium n.*12. ſi tamen loquamur de tempore particulari,etiã exiſtente motu cœli;quies tempore imaginario menſuratur,quia excludit motum realem.

Conciliatio III.

Multiplicato abſtracto non ideò multiplicatur concretum.

Ar. 3. *in fine*, ait quòd multiplicata forma, non ideò multiplicatur concretum, niſi ſuppoſita multiplicentur. Idem habet 3. *d.*6. *q.*1. *&* *d.* 8. *ad primum.* Sed 1. *d.*12. *q.*9. §. *Iuxta quæſt. n.*14. ait, quòd terminus numeralis additus ſubſtantiuo multiplicat formam,& ideò admittere non debes duos ſpiratores, ſed benè duos ſpirantes: ergo ſi das duas naturas humanas in aliquo, erit duo homines: & ſic videtur expreſsè docere Scot. 3. *d.*1. *q.*3. Reſpondetur,licèt ita dicant quidam Scotiſtæ, verius eſt ſecundùm eum non numerari concretum niſi numerato ſuppoſito: dicit enim 3. *d.*6. *q.*2. *ad vlt.* quòd Chriſtus non dicitur duo, licèt habeat in ſe duas naturas: & ibi *q.*1. *ad primum*, quòd Chriſtus non eſt duo volentes, licèt habeat duas voluntates; & *d.*8. *ad primum*, quòd ad plurificationem filiationum non ſequitur plurificatio filiorum,quia ad plurificationem concreti requiritur tam formæ, quàm ſuppoſiti multiplicatio: quando ergo ait quòd terminus numeralis additus ſubſtantiuo multiplicat formam, verum eſt, ſed non ſufficit hoc ad multiplicationem concreti, niſi ſuppoſita multiplicentur,& ibi ſupponit illa eſſe multiplicata,& ſic ſi admitteres duos ſpiratores, non tantùm duo ſuppoſita, ſed etiam duas formas, vel potentias ſpiratiuas admitteres:duæ regulæ ergo ſecundùm ipſum tenendæ ſunt.

Terminus ſubſtantiuus non numeratur, niſi numerato ſuppoſito & forma.

Prima, *terminus adiectiuus numeratur ſola numeratione ſuppoſitorum, licèt forma ſit vnica*; vt duo ſpirantes, tres creantes. Secunda, *terminus ſubſtantiuus non numeratur niſi numerato ſuppoſito,& forma*:ideò non valet, *Chriſtus eſt duo entia,duo volitores,intellectores*,&c. Difficile tamẽ, fateor, eſt cum hoc concordare, quod habet 3. *d.*1. *q.*3. *ad primum*, niſi teneas fuiſſe problematicum. Vide ibi Lychet. Tartaret. Aretin. Fauent. & Quandum.

Conciliatio IV.

33. *Reſpectus extrinſecus non reſultat poſito fundamẽto, & termino.*

*Ar.*4. §. *Similiter n* 13. ait,quòd reſpectus extrinſecus aduenies eſt, qui non neceſſariò reſultat poſito fundamento,& termino,& ſex vltima Prædicamenta conſiſtere in tali reſpectu: v.g. Actio, quæ eſt talis reſpectus, non reſultat poſito igne,& ligno,niſi fiat approximatio:hac etiam poſita defectu concurſus poteſt non ſequi. Idem habet 4. *d.*13. *q.*1. *n.*9. *&* *d.*6. *q.*10. *n.*4. *& locis citatis conciliatione* 2. *ad quodl.*8. Sed *hic ar.*4. *prin.* ait, poſito corpore,& loco neceſſariò reſultare *vbi*. Reſponderur intelligit de corpore poſito in loco:ſed ſimpliciter exiſtere poſſunt corpus,& locus ſine reſultantia *vbi*.

Conciliatio V.

Ex abſoluto & reſpectiuo

*Ar.*4. §. *Si dicitur n.*12. ex abſoluto, & reſpectiuo non fit per ſe vnum. Idem habet *quodl.*6. *ar.*2. §. *Secundò contradicitur.* Sed 1. *d.*5. *q.*2. §. *Reſpondeo vnitas n.*15. *&* *d.*26. *ad primum pro tertia via n.*48. dicit perſonam diuinam conſtitui per ſe ex eſſentia, & relatione. Reſpondetur, vult non componi vnum per ſe ex abſoluto, & reſpectiuo, quia ſunt diuerſi generis:de quo *in* 2. *d.*12. *q.*1. Sed benè ſtat vnum per ſe conſtitui ex illis ſecluſa omni compoſitione, & hoc locum tantùm habet in Deo,vbi hæc duo concurrunt ſine vlla potentialitate,vel componibilitate,ſed ſumma ſimplicitate, & identitate ad conſtituendam perſonam. Vide Scot. *citato loco* 1. *d.* 26. vbi benè ex Philoſopho docet vnum per accidens Metaphyſicè eſſe quod includit res genere diuerſas,vt homo albus; logicè verò,quando ſubiectum non includit rationem inhærentiæ prædicati, quia ex talibus non fit conceptus vnus, in creatis autem omne per accidens logicè, & tale metaphyſicè, ſed in diuinis hæc eſt per accidens logicè, *Deitas eſt Paternitas*, quia ſubiectum,vt ſubiicitur, non includit rationem inhærentiæ prædicati, quia de eo non dicitur formaliter. Vide *conciliationem* 2. *ad quodl.*6.

non fit per ſe vnum.

Dices, ſuppoſitum creatum eſt per ſe vnum, quia per ſe ponitur in genere Subſtantiæ, & tamen ex Scot. 3. *d.*1. *q.*1. *ar.*3. *& infrà quodl.*19. *ar.*3. conſtituitur ex natura, & duplici negatione: ergo multò magis vnum per ſe poteſt fieri ex abſoluto,& reſpectiuo. Reſpondetur, vt includit illam negationem non eſſe per ſe vnum, nec in Prædicamento,ſed vt eſt ſingulare.

Conciliatio VI.

34. *Vbi eſt per accidens diuiſibile.*

*Ar.*4. §. *Diceretur quod n.*14. ait, quòd *vbi* eſt diuiſibile per accidens, ſcil. ad diuiſionem mobilis,& ſpatij & ſucceſſiuum per ſe; quia acquiritur in tempore. Sed *ibidem* §. *De tertio intellectu*, ait *vbi* eſſe ſecundùm ſe diuiſibile, cùm ſecundùm illud poſſit eſſe motus,& ideò tantùm conuenit corpori ſecundùm ipſum, 2. *d.*2. *q.*6 *ad argumenta n.*17. Reſpondetur,ſumendo *vbi* pro termino motus localis, quod eſt reſpectus ſecundùm ſe ſimplex, & tantùm per accidens diuiſibile. Si autem ſumatur in *fieri* pro coordinatione multorum *vbi*, ſic eſt ſecundùm ſe diuiſibile, quia cùm corpus mouetur de vno *vbi* in aliud,continuè acquirit,& perdit *vbi*. Hanc eſſe Scoti mentem patet, ex eo quod dicit *vbi* eſſe ſecundùm ſe diuiſibile, quia ſecundùm illud poteſt eſſe motus; & quia 2. *d.* 2. *q.* 9. §. *Ad quæſt. n.*8. probat Angelum moueri poſſe continuè, quia inter quælibet duo *vbi*, ſunt infinita *vbi*,per quæ poteſt tranſire, ita vt nullo illorum *vbi* ſit, niſi indiuiſibiliter.

Conciliatio VII.

35. *Relatio intrinſecus aduenies ſequitur neceſſariò extrema.*

*Ar.*4. §. *Hîc dicitur n.*14. ait,quòd relatio intrinſecus aduenies neceſſariò ſequitur fundamentum,& terminum. Sed 2. *d.*1 *q.*4. fusè docet reſpectum, cuius fundamentum poteſt eſſe ſine termino, vt ſimilitudinem duorum alborum diſtingui realiter ab illis. Docet etiam 1. *d.*30. §. *Reſpondeo igitur n.*9. & paſſim relationes ſupponere extrema:ex quibus ſequitur,ſecundùm ipſum, duo. Primum, quòd Deus poteſt relationem per ſe producere, & ſic non neceſſariò ſequitur ad extrema. Sequela patet,quia *quodl.*7. *a.* 2. *con.*1. *&* 1. *d.*17. *q.*3. §. *Secunda via neg. &* 4. *d.* 10. *q.*2. *n.*14. *&* *d.*12. *q.*1. §. *Contra,con.*& paſſim,

docet Deum posse omnem effectum immediatè sine causa secunda causare. Secundum, quod sequitur, est, extrema poni posse sine tali relatione, quia ait 2.*d.*1.*q.*5.§. *Ad quæst. illam n.*11.& 1.*d.*28.*q.*3.§. *Ad quæst. n.*8.*ex* 5.*Met. tex.*16. quod est prius alio posse poni sine illo, si non sunt idem realiter: de quo suprà *quodl.*3.*concil.*5.

Respondetur, argumentum maximè vrgere, quòd relatio re non distinguitur à fundamento, pro quo varia loca Scoti adduci possent, & hoc sustinendo, (quod mihi re ipsa magis arrideret) dici posset, cùm *dicta q.*4. oppositum probet, quòd nunc hanc, nunc illa partem sustinebat. Vide eum 1.*d.*17.*q.*3.§. *Hanc viam num.*7. vbi sustinere videtur relationem non distingui à fundamento, & 2.*d.*1.*q.*5. *ad secundum pro opin. num.*26.& 8.*Met.* vbi problematicus est, an Prædicamenta realiter distinguantur. De quo etiam disputat 5. *Met. q.*6.*à nu.*6. & *quodl.*18. *a.*3. §. *Concluditur tamen*, ait, quòd relatio extrinsecus aduenies non est omnino eadem in re fundamento, insinuans per hoc relationem intrinsecam esse ei idem in re. Sed tenendo re distingui, dici potest quòd Deus potest immediatè causare omnem effectum absolutum, sed non effectum relatiuum, quia nequit ponere paternitatem in aliquo sine actione generatiua ipsius. Vide eum 2.*d.*12.*q.*2.*n.*3. vbi ait posse Deum ponere omne absolutum sine alio absoluto. Sed hæc solutio non potest applicari ad secundum, quod infertur, quia ibi agit de relatione creaturæ ad Deum, probans eam non distingui re à creatura, quia creatura est prior ipsa, & inseparabilis ab ea. Respondetur, pro nunc non posse separari, quia eadem actione fit, qua ipsa extrema, nec habet propriam causam, vt tenere videtur Scot. *hic* §. *hic dicitur*, & 1.*d.*17.*q.*3.§. *Quantùm ad istum n.*3. & 4.*d.*13.*q.*1.*ad* 5.*n.* 26. si enim haberet propriam causationem, non video quare non posset Deus ad eam denegare sum suum concursum. Adde extrema concurrere ad relationem per modum partium essentialium, licèt extrinsecè, & ideò sicut repugnat partes vnitas poni sine toto, vel è contrario, ita & extrema sine relatione, vel è conuerso. Hoc mihi non placet, quia si verè non habent aliam causationem passiuam, nisi extremorum, id est, qua extrema ponuntur in *esse*, non est quòd distinguantur re ab eis: si verò ipsa extrema habeant veram efficientiam circa relationem (vocetur resultatio, vel emanatio, non curo) qua illi tribuant *esse* in genere efficientis, videtur quòd Deus potest negare tali efficientiæ suum concursum, quia liber est ad extrà.

36. *Prius poni potest sine posteriori* exponitur secundùm Scotum.

Dicendum puto vel regulam illam Scoti, quòd *prius potest poni sine posteriori, quando sunt re distincta*, positam esse iuxta sententiam tenentem relationem non distingui re à fundamento; & sic sibi non contradicit, quia ab illa sententia non est alienus: vel si teneatur omnino secundùm eum relationem re distingui à fundamento, consequenter ad regulam illam, cum Maytone 1.*d.*29. *q.*18. tenendum posse poni extrema sine relatione: v.g. duo alba, sine similitudine formali: quo casu is, qui alium genuit, non esset pater formaliter paternitate distincta à fundamento, & ratione fundandi, sed tantum fundamentaliter; secundùm hoc, quod hìc dicit Doctor, & aliàs passim, relationem intrinsecùs aduenientem necessariò sequi extrema posita, verum est de lege ordinata, non quòd aliter fieri repugnet: sed hoc fusiorem exigit examinationem.

Conciliatio VIII.

Relatio habet propriam nouitatem, sitque propria actione.

Eodem ar.& §. docet quòd respectus intrinsecus non habet propriam nouitatem, vel acquisitionem: Sed 2.*d.*1.*q.*5.§. *Secunda ratio n.*23. docet, si relatio dependentiæ creaturæ ad Deum re distingueretur ab ea, ipsa haberet etiam relationem effectus ad causam ad Deum, & sic in infinitum: ergo cùm secundùm eum *ibid.*§. *Contra ista n.*4. relatio distinguitur à fundamento, cum hoc potest esse sine termino, vt paternitas creata; hęc dicit propriam dependentiã effectus ad Deum. Itm *q.*3.*prol. ad tertium pro q.*1.*n.*18. ait passionem, quæ est extra essentiam subiecti, realiter causari ab eo; & ideò attributa non causari ab essentia, quia sunt idem ipsi realiter. Respondetur, hæc probare, si teneamus relationem re distingui à fundamento, eam habere propriam nouitatem, & acquisitionem passiuam, distinctam ab acquisitione extremorum: vult ergo hìc, quòd non habet relatio intrinseca nouitatem immediatam, quia non producitur nisi aliquo absoluto priùs producto: & sic intellige loca adducta *concil. præced.* quæ videntur dicere, quòd relatio non fiat propria actione.

Relatio intrinseca non potest effici immediatè à Deo.

EX QVODLIBETO XII.

Conciliatio I.

37. *Idem non potest dependere ab aliquo pluribus dependentiis eiusdem rationis.*

A*R.*1.§. *De primo n.*2. ait, quòd idem non potest dependere ab aliquo pluribus dependentiis eiusdem rationis. Idem innuit 1*d.*2. *q.*3.§. *Quantùm ad quartam viam n.*4. Sed 1.*d.*2. *q.*2.§. *Quantùm ad secundam n.*18.& *d.*1.*q.*1.§. *De quarto.* ait Deum esse efficientem, & finem creaturæ, idque vt videtur sub eadem ratione, quia ratio finis secundùm eum ibi, non addit nisi respectum rationis essentiæ, qui non potest esse verum obiectum fruibile: ergo essentia secundùm se est efficiens, & finis. Respondetur, ratio finis, & ratio efficientis distinguuntur formaliter, & sunt idem realiter. Deus est efficiens voluntate, & finis vt essentia, vel ens infinitum, & hæc formaliter distinguuntur. Hìc tantùm negat aliquid idem duplici causatione eiusdem generis referri ad vnum, & idem, nempe efficientis & conseruantis, quia hæc ad vnum genus causæ spectant.

Conciliatio II.

Res generanda habet primum esse, & vltimum non esse.

*Ar.*3.§. *Ad alium dico n.*15. res generata incipit per primum sui *esse*, scil. per *nunc est*; & *immediatè antè non fuit*: v.g. nunc ignis est, & immediatè antè non fuit: similiter desinit per primum *non esse*, id est, per *nunc non est*, & *immediatè antea fuit.* Sed 2.*d.*2.*q.*9.§. *Ad aliud de secundo n.*31. docet ex Arist. 6. *Phys. tex.*52.55. non dari primum *muratum esse* in motu, sed ante omne tale dari motum, & è conuerso. Respondetur, res raptim transiens, vt instans, & mutatio incipit per *primũ esse*, & desinit per vltimum *esse*, vt hìc habet Scot. *art.*3. Res permanens, vt Angelus,

Res raptim transiens incipit per primum & desinit per vltimum esse.

Res ſucceſſiua quomodo incipit, & deſinit.

Angelus, lapis, lignum incipit per primum *eſſe*, & deſinit per primum *non eſſe*: res autem ſucceſſiua incipit per primum *non eſſe*, & deſinit per vltimum *non eſſe*. Vide *Scot. hîc ar.3. & loco citato 2.d.2.q.9.& 6.Phyſ. quæſt.8.* vide etiam *hîc Scholium tertium & quartum.*

Conciliatio III.

Deus annihilare poteſt, & creare in tempore.

Ar.3.§.Hæc probation.14. ait quòd annihilatio (idem eſt de creatione) poteſt fieri in inſtanti, vel tempore. Sed *3.d.4. q.vn.* & aliàs ait Deum operari in inſtanti, & hoc non conuenire creaturæ, loquendo de opere ad extrà: ergo non poteſt Deus creare, vel annihilare in tempore. Reſpondetur, aſſerit Deum operari poſſe ad extrà in inſtanti, ſed non negat ei agere in tempore.

Conciliatio IV.

38. *Eſſe rei in creari & conſeruari eſt vnum, & idem.*

Ar. 1. §. Prima ſcilicet n. 3. ait quòd eadem eſt exiſtentia rei in ſua creatione, & conſeruatione. Sed *2.d.2.q.7.§. Sed hîc reſtat n.41.* & paſſim ait, vbi prædicantur contradictoria ex natura rei, ibi eſſe diſtinctionē ex natura rei; ſed res pro inſtanti, quo creatur, neceſſariò eſt; at pro tempore ſequenti contingenter, quia poteſt non eſſe, vel deſtrui: ergo. Reſpondetur quòd eadem eſt habitudo creaturæ, vt creatæ, & conſeruatæ ad Deum; quia hæc non differt re ab ipſa creatura, vel eius exiſtentia; nec verum eſt rem neceſſariò eſſe pro inſtanti, quo creatur, ſed eſt abſolutè tunc contingenter, licèt ex ſuppoſitione neceſſariò; & idem eſt de eadem re in *conſeruari*, iuxta id, *omne quod eſt, quamdiu eſt, neceſſe eſt eſſe.* Quòd benè exponit Doctor *1.d.39.§. Ad primum reſpondeo n.19.*

Conciliatio V.

Velle *diuinum re, & ratione idem terminat habitudinem creaturæ vt creari, & conſeruari.*

Ar.1. prin. ait quòd *velle* diuinum re & ratione idem terminat habitudinem creaturæ, vt creatæ, & conſeruatæ. Sed *1.d.45.* docet quòd voluntas cauſare poteſt reſpectum rationis: ergo poteſt ſe comparare ad rem, dando ei *eſſe* poſt *non eſſe*, & vt dat ei *eſſe* poſt *eſſe* præhabitum; & ſic ſecundùm varios reſpectus rationis terminat creaturam in *creari*, & *conſeruari*. Reſpondetur ibi poſſunt eſſe tales reſpectus rationis; ſed *velle* diuinum non terminat habitudinem ſecundùm illos reſpectus, ſed ſecundùm ſuam entitatem, à qua dependet, non à reſpectu rationis.

EX QVODLIBETO XIII.

Conciliatio I.

An à concretis ad abſtracta tenet cõſequentia?

Ar. 2. prin. ait quòd à concretis per ſe primo modo ad abſtracta tenet conſequentia, *& q.1.& 16.vniuerſ.* ait regulam hanc tenere in accidentibus, non in ſubſtantiis. Sed *4.d.49.q.2. ad 2.* facit hanc conſequentiam, *Beatus eſt, qui habet quicquid vult*, &c. *ergo beatitudo eſt habitio illius obiecti:* vbi tenet conſequentia à concretis, non per ſe primo modo. Reſpondetur *concreta* hîc ſumi ita, vt prædicatio ſit primo modo per ſe: quia *beatus* ſumitur relatiuè, vt pater, filius; non verò pro perſona in *eſſe* abſoluto; quomodo Scot. *q.1. vniuerſ.* ſumit hunc terminum *Logicus*, dum admittit hanc, *logicus eſt ſciens: ergo logica ſcientia:* non enim ſumit *logicum* pro homine, vel ſubſtantia, ſed formaliter pro relatiuo. Ideò autem regula non tenet in ſubſtantiis, quia ſecundùm Scotum *1.d.5.q.1.* in eis eſt tantùm vna concretio, ſcil. ad ſuppoſitum, & vna abſtractio ab eodem; quâ poſitâ, nulla remanet ratio identitatis extremorum. Vide Gadium hîc, qui tenet aliquando regulam etiam in ſubſtantiis valere.

Conciliatio II.

39. *Actus eſt prior tempore, ratione, & perfectione, quàm potentia.*

Ar.1.con.prima n.3. ait cum Phil. *9.Met.tex.13.* quòd actus eſt prior potentia tempore, definitione, perfectione, Sed ait *4.d.49.q.4.n.5.* ex Phil. *ibi tex.15.* quòd prius generatione eſt poſterius perfectione: etgo ſi actus eſt prius tempore potentia, hæc erit perfectior. Reſpondetur, per actum intelligit id, ad quod aliud eſt ordinatum, vt cõſtat ex Philoſophi exemplis, *homo & ſperma.* & ſic patet quòd actus ſit prior potentia definitione, & perfectione: ſed quando dicit, quod eſt prior ea tempore, loquitur de ente in actu, comparato cum ente producibili: conſtat enim quòd ſperma eſt imperfectius embrione, & hic homine, quia proceſſus naturæ eſt imperfecti ad perfectum, & ſic priora tempore, vel generatione ſunt poſteriora perfectione, intellige in eodem genere, ſeu ordine, alioquin accidens ſequens ad ſubſtantia foret perfectius ipſa. Ita Scot. exponit dictos tex. Philoſophi.

Conciliatio III.

Imaginatiua non diſcernit nec indicat.

Ar.2.§. Circa ſecundum n.8. ait quòd imaginatiua cognoſcit rem non exiſtentem, ac ſi exiſteret; vbi videtur retribuere vim diſcernendi, & iudicandi; quam tamen ei negat *1. Met. q.4. n.12.& q 9. de anima.* Reſpondetur, eius cognitio eſt tantùm apprehenſiua, ſi propriè loquamur, nec Scotus aſſerit hîc oppoſitum, ſed tantùm tribuit ei cognitionem; nec ait eſſe iudicatiuam. Vide quæ dixi *in commentario ad dictam quæſt. 9. annot. tertia ad tertium argumentum.*

Conciliatio IV.

Virtus, & vitium ſunt ad aliquid.

Ar.1. con. prima §. Secundò probatur n.4. ait quòd virtus, & vitium ſunt ad aliquid ex *Phil.7. Phyſ.tex.17.* Sed *3.d.33.§. Ad quæſt.n.12.* ad virtutem eſſe habitum in voluntate, habitus autem eſt qualitas. Reſpondetur, eſt habitus pro materiali, ſed pro formali dicit reſpectum ad prudentiam. Ita expreſsè habet ipſe *1.d.17.q.3.§. Quantùm ad iſtum n.3.& §. Intelligendum eſt n.13.& 3.d.36.n. 17.& quodl.18.ar.1.*

Conciliatio V.

40. *Beatitudo conſiſtit in operatione voluntatis.*

Ar.2. prin. & §. Nunc tertiò n.16. ait quòd felicitas conſiſtit in operatione, & *4. d.49.q.1.4. & 5.* ponit eam in fruitione formaliter, non in viſione. Sed *4.d.49.q.2. ad ſecundum*, tenet eam eſſe in coniunctione ad obiectum beatificum, quę eſt relatio. Reſpondetur eſſe formaliter in fruitione, initiatiuè in viſione, concomitanter in illa coniunctione.

Conci

Conciliatio VI.

Intuitiua notitia poni poteſt ſine obiecto exiſtenti.

*Ar.2.§.Iſta diſtinctione n.*11,ait non poſſe poni intuitiuam ſine præſentia obiecti;& loquitur de potentia Dei. Sed 1.*d.*10.*q.*9. ait quòd viſio corporis Chriſti poteſt à Deo poni in oculo, etiamſi illud non exiſteret. Præterea ſecundùm ipſum ibi *q.*5.*&* 1.*d.*1.*q.*4.*n.*14.*&* 2.*d.*1.*q.*4.*n.*21. *& aliis locis citatis quodl.*11.*concil.ſeptima*, poteſt poni prius ſine poſteriori:ergo & intuitio, quæ eſt quid abſolutum ſecundùm ipſum *hîc, & dicta q.* 5. poteſt poni ſine reſpectu ad obiectum præſens. Reſpondetur non poſſe poni cum relatione attingentiæ ad obiectum ſine obiecto exiſtenti; videtur tamen quòd qualitas notitiæ intuitiuæ poni poteſt ſine eo. Ita Lychet.2.*d.*1. *q.*4.*ad vlt.pro Occam*; Tartaret.*&* Gadius *hîc,& fauet* Scot.4. *d.*10.*q.*5.§. *Etſi obijcias n.*4. vbi ait non oportere obiectum eſſe præſens propter terminationem, ſed propter cauſationem:at Deus omnem cauſationem ſupplere poteſt.Idem abſolutè tenent Vaſq.Molina, Buridanus,& Hurtadus, quos citaui,*diſp.*3.*ſect.*11,*de anima.*Mayron.*in prol.*1.*q.*18.& alij.An verò illa viſio, quæ poneretur in oculo corpore non exiſtente,foret intuitiua,vel abſtractiua, dubium eſt; verius videtur quòd foret abſtractiua; nec eſt abſurdum admittere ſenſationem externam abſtractiuam, vt tenet Molina 1.*p.*455.*ar.*2.*d.*2.*m.*5. Buridanus 2. *de anima q.* 21. Rubius *queſt.* 13. de quo egi *diſp.*2.*ſect.*14.

Conciliatio VII.

41. *Tertius modus relatiuorum diſtinguitur ab aliis,quòd non eſt mutuus.*

*Ar.*2.*in fine*, ait quòd in duobus primis modis relatiuorum eſt relatio mutua, ita quòd in vtroque extremo eſt ratio fundandi, & ratio terminādi relationem aliam; ſed in tertio modo relatio eſt nō mutua, ita quòd ratio fundādi eſt in vno extremo,& ratio terminandi in alio.Idē habet *in* 1.*d.*30.*q.*2. *ad arg.& d.*35. Sed oppoſitum habet 5. *Met. q.*13. vbi ait hos modos diſtingui,quòd primus ſuper quantitate,ſecundus ſuper actiuo,& paſſiuo, tertius ſuper rebus omnium generum fundatur.Reſpondetur,ſumitur diſtinctio horum modorum extrinſecè, & fundamentaliter, vt in illa *q.*13. ſed formaliter, vel quaſi formaliter pro mutuo, & non mutuo referri. vel dic,ſi hæc diſtinctio non eſt formalis, vt eſſe non videtur, non eſſe inconueniens diſtingui ex duplici capite.

Conciliatio VIII.

Verbum diuinum non accipit eſſe per intellectionem.

*Ar.*3.§.*Tertium ſcilicet*,ait quodlibet obiectum accipere *eſſe* per cognitionem.Sed 1.*d.*27.§ *Neque obiectum*,tenet verbum non accipere *eſſe* per intellectionem. Reſpondetur,hîc ait quodlibet accipere *eſſe* rationis per intellectionem, ſed ibi ait verbum non accipere ſuum *eſſe* reale per talem actum,quod verum eſt.

Conciliatio IX.

Ilias poteſt definiri.

*Ar.*3.§.*Ex his n.*24.ait quòd nihil prædicatur per ſe de eo, quod eſt contingens, vel non eſt per ſe vnum.Idem habet 3.*d.*7.*q.*3.*&* *d.*22.*ex* 5. *Met.tex.*5 4.ſed *quodl.*12.ait quòd *Ilias* definitur ſic: *eſt hiſtoria de bello Troiano.* Idem habetur 7. *Met.tex.*13.Reſpondetur ſecundùm Scot.4.*d.*1. *q.*2.§. *De primo n.*2. quòd definitio alia eſt nominis,nempe explicatio diſtincta eius,quod nomen importat. Alia eſt rei,& tantùm conuenit rei neceſſariæ,& quæ per ſe eſt vna. Ilias primo modo definitur,non ſecundo.Ita 7.*Met.tex.*13. Dices,Scot.2.*d.*3.*q.*6.§. *& cùm obijcis n.*10. dicit quòd hæc eſt per ſe, *ſuperficies alba eſt alba*; tamen ſubiectum eſt vnum per accidens. Reſpondetur, ibi addit eſſe per ſe, quia ſubiectum includit prædicatum,ſed non eſt abſolutè per ſe, quia requiritur alia conditio,ſcilicet ſubiectum eſſe per ſe vnum.

Conciliatio X.

42. *Productio intellectionis eſt relatio,& actio.*

*Ar.*3.§. *Ad ſecundum poteſt dici,n.*28.ait quòd actus quo producitur intellectio,eſt actio de genere Actionis, quæ dici poteſt intelligificatio, id eſt,intellectionis effectio; & idem habet 1.*d.* 3.*q.*7. ſed 4.*d.*13. *q.*1.§. *Ex dictis patet n.*12. ait reſpectum producentis ad productum eſſe relationem quarti Prædicamenti. Reſpondetur, vt ille reſpectus eſt tranſmutantis ad tranſmutatum,eſt actio de genere Actionis. Vide Scotum vltimo loco citato.

Conciliatio XI.

Intuitiua,& abſtractiua differunt ſpecie.

*Ar.*2.§.*Circa* 2.*n.*8.ait intuitiuam, & abſtractiuam ſpecie diſtingui. Idem ait 2.*d.*25.*&* *d.*3.*q.* 9.*&* 4.*d.*49.*q.*12.*&* 7. *Met.q.*5. ſed 1.*d.*1.*q.*4.§. *Contra tertium art.*ait quòd diuerſa approximatio non variat rationem formalem actus, & hîc tantùm eſt alia,& alia approximatio, ſcil.obiecti in ſe,& in ſua ſpecie.Reſpondetur,quòd hîc eſt aliud, & aliud cauſatiuum,quia ad intuitiuam requiritur ipſum reale obiectum præſens, ad abſtractiuam ſufficit eius ſpecies. An verò ſuſtineri poſſit has ſcientias eſſe eiuſdem ſpeciei. Vide quæ dixi *diſp.*3. *de anima ſect.*11. *con.* 3.

EX QVODLIBETO XIV.

Conciliatio I.

Notitia Trinitatis an nobis naturalis.

*Ar.*1. §. *Poſt igitur nn.* 5. ait quòd notitia Trinitatis, quam quis accipit ab homine reuelante,eſt naturalis.Sed *q.*1.*prol.*§.*Tertiò arguitur n.*14. *&* §. *Ad q.n.*10. ait, quòd cognitio de Trinitate eſt ſupernaturalis.Reſpondetur,ex ipſo 3. *d.* 23.§. *De primo n.*4. nos habere fidem acquiſitam de reuelatis,quia viribus noſtris credimus ea,ſicut contenta in aliis hiſtoriis:ſed vltrà, de eiſdem habemus fidem infuſam, & ſupernaturalem, quam noſtris viribus habere nequimus: dici tamen poteſt hæc nobis naturalis, quatenus ad eam, vt ad perfectionem naturaliter inclinamur, non quòd naturæ viribus illam attingere poſſumus.

Conciliatio II.

43. *Fidei acquiſita ſubeſſe poteſt falſum infuſa non.*

*Ar.*1.§. *Alia differentia n.*7.ait licèt fidei acquiſitæ poſſit ſubeſſe falſum, tamen quando coniuncta eſt infuſæ, non poteſt, quia hæc neceſſariò tendit determinatè in verum. Vide eum

eum 3.d.23.n.8. Sed 1.d.3.q.4.§. *Istæ rationes n.5.* contra Henricum arguit, si ad actum concurrunt species creata, & exemplar increatum, (vt ipse voluit) non posse dari certitudinem in actu; ad quod etiam adducit id 1. *Post.c. 21. ex necessario & contingenti, non sequitur conclusio nisi contingens.* Respondetur, Henricus dixit repugnare certitudinem speciei creatæ, quia est in se mutabilis; ex quo benè infert Doctor, quòd non potest concurrere ad actum certum: at fidei acquisitæ non repugnat certitudo, & ideò concurrere potest ad actum certum, & infallibilem. Sed non concurrit cum infusa discursiuè, vt vna præmissa contingens cum altera necessaria, ad conclusionem: ideò illud de necessario, & contingenti hîc non habet locum; quod tamen contra Henricum valere videtur, quia per modum discursus videtur duo illa exemplaria posuisse ad certitudinem necessaria; quomodo vtraque fides ad vnum actum concurrunt. Vide *hîc Scholium tertium.*

Conciliatio III.

Cognitio rerum in Verbo est intuitiua.

Ar.2 prin. ait quòd intuitiua est rei existentis, & præsentis in propria existentia: & idem ait 2.d.3.q.11.n.12. Sed 1.d.2.q.2.§. *Sed hîc restat n.42.* cognitio rerum in Verbo quâ habent Beati, est intuitiua, & tamen non est rerum in propria existentia. Respondetur, ibi addit *in existentia actuali, & hoc, vel in se, vel in aliquo eminenter continente totam entitatem ipsius.*

Conciliatio IV.

Motio intellectus in Deo præcedit motionem voluntatis.

Ar.2.§. Hîc intelligendum est, n.14. ait quòd motio intellectus præcedit motionem voluntatis. Sed 1.d.1.q.1.§. *Quantùm ad istum n.5.* docet quòd Pater priùs origine quàm generet est perfectè beatus; beatus autem amore, maximè ex ipso 2. d.1. q.1. & 4.d.49. q.1. & 2. ergo hîc non sequitur motionem intellectus productiuam Filij. Respondetur, ex ipso hîc §. *Respondeo.* motionem intellectus essentialem præcedere essentialem motionem voluntatis, & notionalem motionem illius notionalem huius.

Conciliatio V.

44. *An futurum contingens ex decreto Dei absoluto habeat suam veritatè determinatam.*

Ar.2.§. & si quæras n.16. ait ideò Deum intelligere futurum contingens, quia voluntas eius determinauit illud fieri. Idem ait 1.d.39.§. *Viso de contingentia, n.13. & d.4. §. Primum istorum, nu.13.* Ex quo sequitur cùm Deus sit immutabilis, & omnia ab æterno voluerit, vt ipse habet 1.d.45. quòd prædestinati necessariò saluantur, & reprobi necessariò damnantur, & vniuersim, quòd nulli actus nostri sunt liberi, quia futuri sunt ex determinatione voluntatis Dei, quæ præuenit nostras, quæque nullo modo mutari potest. Sed ipse docet 1.*di.*40. prædestinatum posse saluari, & passim voluntatem nostram liberam esse. Respondetur, hîc tangitur inscrutabile mysterium concordiæ liberi arbitrij, cum gratia & diuina prouidentia, ac infallibili Dei scientia. Pro nunc potest dici, quòd non voluit Deus prædeterminare actiones nostras absoluto decreto, antequam præuidisset quid quauis occasione essemus facturi: hac autem præuisione suppositâ, saluatur cum decreto Dei nostra libertas, quę difficillimè saluari potest posito decreto Dei absoluto de omni actu nostro. Vide varia loca eius, quæ ad hoc expendi 1.*d.* 39.*in Schol.ad* §. *Viso de contingentia.* vide etiam *Schol.3.ad c.4.de 1.princ.*

Conciliatio VI.

An potest quis se disponere ad fidem infusam ex naturalibus.

Ar.2.§. Potest igitur viator n.5. ait quòd potest quis ex naturalibus se disponere ad fidem infusam. Sed 1. *dist.9.qu.2.nu.14.* ait quòd nullus potest se disponere ad formam supernaturalem. Respondetur, vide *Scholium tertium hîc.*

Conciliatio VII.

Voluntas diuina continet essentiã.

Ar.7.§. Nunc autem n.17. ait quòd voluntas diuina continet essentiam in *esse* cognito. Sed *q.3.prol.§. ex dictis n.7.* ait essentiam continere virtualiter, & in *esse* cognito omnes passiones, & quasi passiones, & attributa. Respondetur, voluntas continet eam vnitiuè, adæquatè, identicè, & à posteriori, & sic causat eius notitiam in intellectu creato, quia ipsa non mouet naturaliter nisi suum intellectum; continetur autem ab ea, à priori, quia est quasi passio eius, fluens ab ea, non verò attributum propriè. vt habet Doctor 1.*d.26.n.54. & quodl.1.*

Conciliatio VIII.

45. *Intelligit Deus aliquid communius suo primo obiecto.*

Ar.2.§. Hîc intelligendum n.14. ait essentiam diuinam singulare esse primum intellectus diuini obiectum. Idem ait *q.3.prol.n.12. & 1.d.3.q.2.§ Tertiò dico n.16.* Sed 2.*d.3.q.3.§. Secundò sic nulla n.3.* ait quòd potentia non potest cognoscere aliquod obiectum sub ratione communioti, quàm sit ratio sui primi obiecti: at Deus cognoscit rationem entis vt sic, & omnia alia à se, vt ait Scot. 1.*d.39.§. Circa ista n.7.* Respon etur, loquitur ibi de obiecto primo primitate prædicationis, vt patet per exemplũ, quod adducit de colorato, & lucido respectu visus: essentis autem diuina est obiectum primum, & adæquatum intellectus Dei, non prædicatione, sed virtuali continentia, vt habet Scot. *q.3.prol n.22.§. Ad tertiam quæstion.* nihil ergò intelligit nisi quod continetur virtualiter, vel eminenter in sua essentia, & sic dicitur omnia intelligere in se ipso ex Scot. *quodl. 15. art. 2. & 4.dist. 16. quæst.2.*

Conciliatio IX.

Obiectum adæquatum intellectus nuſ. est ens finitum.

Ar. 2. §. Dico igitur n.12. ait obiectum adæquatum intellectus creati esse ens finitum: Sed 1.*dist.3.q.3.§. Contra hoc arguitur, num.3.* ait non repugnare intellectui nostro cognoscere Deum in particulari. Respondetur, non repugnat si eleuetur; sed suis viribus repugnat: ens finitum est obiectũ adæquatum proportionatum nostri intellectus, sed ens vt sic est eius obiectum adæquatum vt abstrahit à proportionato, & improportionato: ex Scot 2.*d.3.q 3.§. Ad secundum articulum n.8.*

Conci

Conciliatio X.

Continens aliquid quoad notitiam, cotinet quoad entitatem.

Ar.3.prin. ait quòd nihil vt medium,vel ratio quæ continet aliquid quoad cognoſcibilitatem, niſi etiam contineat quoad entitatem. Idem ait *1.d.3.q.2.n.8.& 2.d.3.q.9.§.Contra ſecundam n.5.* Sed *1.d.3.q.3. ar.2.n.9.* docet accidens continere notitiam ſubſtantiæ, ſdque ſecundùm Ariſt. *2. de anima tex.* 11. vbi ait accidentia multum confere ad cognoſcendum *quod quid eſt* rei: tamen accidens non continet entitatem ſubſtantiæ. Reſpondetur, nihil continet diſtinctam notitiam alicuius,niſi contineat illud ſecundùm entitatem, id tamen non requiritur ad continentiam notitiæ confuſæ:& hanc tantùm habemus nunc de ſubſtantia per conceptum accidentis ſenſibilis, à quo abſtrahitur conceptus vniuocus, communis ſibi & ſubſtantiæ. Vide eum in loco obiecto:non loquitur de ratione cognoſcendi *qua*,ſeu non cognita.

Conciliatio XI.

46. *Adam nouit diſtinctè abſtractiuè Deũ*

Ar.3.prin. ait quòd homo pro hoc ſtatu nequit naturaliter cognoſcere Deum diſtinctè. Idem ait *1.d.3.q.2.§. Tertiò dico n.16.* Sed *2.d.3. q.9. nu.8.* ait Adamum in ſtatu innocentiæ habuiſſe talem notitiam de Deo: & idem ait de Angelo in via. Reſpõderur,nec in ſtatu integro vel peccati potuit haberi talis notitia diſtincta, concurrentibus cauſis meræ naturalibus. Sed pro illo ſtatu videtur Deus dediſſe Adamo ſpeciem, qua ipſum diſtinctè abſtractiuè cognoſceret.Pro eodem ſtatu probabile eſt quòd conuerſio ad phantaſmata non fuit neceſſaria: de quo Scot.*1.d.3.q.3.n.14.& 2.d.3.q.8.ad 1.& 1. d.3.q.6.n.19.& 4.d.45.q.* de quo egi *in comment. q.18. de anima*,vbi de B. Virgine tenui quòd ei neceſſaria non fuit illa conuerſio.

Conciliatio XII.

Notitia lapidis verbum eſt aliquando, non ſemper.

*Ar.2.§. Ad probationem maioris n.19.*ait,quòd notitia lapidis producta à lapide eſt verbum: ſed producta à ſolo Deo non eſt Verbum, quia non naſcitur tanquam proles. Sed *1.d.2.q.7.§. Quòd autem omnia num.28.* ait, quòd diuerſitas principiorum,ſeu cauſarum,non diuerſificat effectus, & ideò animalia genita æquiuocè ſunt eiuſdem ſpeciei cum genitis vniuocè, vt ibi exemplificat de veſpis, & apibus. Reſpondetur, notitiam lapidis ab ipſo cauſatam, & notitiam eiuſdem à ſolo Deo effectam eiuſdem eſſe ſpeciei; ſed illa habẽt reſpectum verbi,quo iſta caret;ſic Adam,& Abel eiuſdem erant ſpeciei, ſed hîc habuit relationem filiationis naturalis, qua ille caruit. De viſione beata, vel notitia rerum in Verbo, an ſit Verbum controuertitur, etiam inter Scotiſtas: verius puto verbum eſſe, qua proles intellectus naturaliter ab eo genita quãtùm eſt ex parte ipſius; eſto voluntas Dei non naturaliter concurrat. Ita Scot.*1.d.2 q.7.§. Tertius art.n.17.& d.27.q.3.§. Aliter dicitur n.15.*de quo egi *diſp.3. de anima ſect.3.*

Conciliatio XIII.

47 *Ar.2.§. Dico igitur n.12.*ait,quod eſſentia diuina non poteſt eſſe motiua intellectus creati. Sed *q.1.prol.§. Aliter etiam poſſet n.*21.dicit quod eſt motiua intellectus ad notitiam ſupernaturalem. Reſpondetur,ibi vult quod poſſit mouere, ſed non qua eſſentia,ſed qua volens:quia nihil ad extrà cauſat naturaliter.

EX QVODLIBETO XV.

Conciliatio I.

Corpus non agit in ſpiritum.

Ar.1.§. De ſecundo primi n.7. ait, quòd corpus non agit in ſpiritum:de quo *1.d.3. q.7.ad primum pro Henr.n.24.*Sed *3.d.3.q.11.ad primum*,ait quòd corpus agit ſpeciem intelligibilem in intellectu Angeli, & *4.d.44.q.2.* quòd ignis inferni cruciat ſpiritus. Reſpondetur,corpus non agit in ſpiritum, vt cauſa totalis, ſed benè particulariter, ex Scoto ſecundo loco obiecto.Ad alterum locum, ignis inferni non vrit ſpiritus Phyſicè, ſed detinendo eos localiter, formaliter (effectiuè à Deo detinetur) & intentionaliter immutando eorum intellectum.Vide eum *dicta qu.2.§. Ad queſt.& §. De ſecundo.*

Conciliatio II.

Mater actiuè concurrit ad generationẽ.

Ar.1.§Sed hîc ſunt duo n.10. mater concurrit actiuè ad generationem,& hoc ex Phil.*2.de gen. animal.c.1.*Sed *3.d.4.in calce*, ait magis ſtandum eſſe Galeno hoc aſſerenti, quàm Ariſtoteli negãti. Reſpondetur, ibi explicat Ariſtotelem, quando negat matrem concurrere actiuè, intelligendum eſſe de actione principali: vel (inquit) ſtetur magis Galeno, quia Ariſt. videtur dubius, & eſto conſtet quòd oppoſitum velit, reiiciendum eſſe putat.

Conciliatio III.

48. *Pater,& mater ſunt cauſæ ſubordinatæ, non per accidens vnitæ.*

Ibidem ait Patrem & matrem eſſe cauſas ſubordinatas,ita quòd vna non dependeat ab altera,nec accipiat ab ea virtutem. Sed *3.d.4.opinio eſt n.3.*ait *ex 10.Met.tex.5*,matrem,& fœminam eſſe eiuſdem ſpeciei: ergo non ſubordinantur, ſicut nec duo calores, nec duo homines trahentes nauem. Reſpondetur,non ſunt ſubordinatæ in agendo, & eſſendo, ſicut creatura, & Deus,Sol,& homo,*2.Phyſ.tex.26.* ſed in agendo tantùm,quia pater eſt principalior, & mater minùs principalis; nec vna poteſt ita perfici, vt alterius concurſum ſuppleat, & hoc ſufficit ad ſubordinationem, eſto ambæ ſint eiuſdem ſpeciei.Per quod patet ad exempla.Ioannes Magiſtri *2.Phyſ.q.2.*putat potentias patris, & matris ſpecie diſtingui: quod mihi probabile eſt (eſto ipſi ſint eiuſdem ſpeciei) loquendo de virtute ſeminali, non verò de ipſa potentia principali, qua attingitur genitum; quia ſemen conuertitur in genitum,& ſic nequit eſſe potentia principalis. De quo Scot.*3. d.4.§. Sed hîc dubium n. 13.& 2.d.18.*de quo dixi *diſp.1.de anima ſect.15.* Vide eum *1. d.3.q.7.n.21.* vbi explicat ſubordinationem cauſarum in eſſendo,& agendo.

Conciliatio IV.

Res ſpirituales producit

Ar.1. §. Si verò teneretur n.18. ait rem ſpiritualem ſine alia concauſa efficere ſpeciem intelligibilem.

Sed 2.*d.*3.*q.*11.§. *Ex iisdem n.*4. docet Angelum habere intellectum agentem, quo abſtrahit ſpecies à rebus, & idem ait de anima ſeparata 4. *d.* 45.§. *Ad quæſt. nu.*12. Reſpondetur intellectum agentem eſſe neceſſarium, quoad ſpecies abſtrahendas à ſenſibilibus, non à ſpiritualibus, quia res ſpiritualis non eſt minùs effectiua ſuæ ſimilitudinis, quàm res corporea: de quo dixi *commen. ad q.*22. Scoti *de anima, annotat.*4.

Conciliatio V.

49. *Potentiæ diſtinguuntur per actus, & hi per obiecta.*

*Ar.*1.§. *Oſtenditur n.*9. ait cum Ariſt.2. *de an. tex.* 33. quòd potentiæ diſtinguuntur per actus, & hi per obiecta, vt per ſe principia. Sed *quodl.* 13. *ante finem*, ait hic eſſe verum tantùm quoad manifeſtationem. Reſpondetur, etiam ibi ait potentias diſtingui per actus à poſteriori, & hos per obiecta à priori, intellige de actu generico, vt eſt *intelligere, velle.* Aduerte non ſemper, ſed vt plurimum obiecta diſtingui per actus, vel potentias per obiecta, quia actus virtutum Theologicarum habent idem obiectum, ex Scot. 3.*d.*26.*n.* 18.§. *Duo igitur*: & intellectus & voluntas ex Scot.1.*d.*3.*q.*3.*n.*22.& 20. *de anima*: quando verò obiecta ſunt diuerſa, potentiæ tales ſunt, ſed ex identitate obiecti non habetur potentias eſſe idem: & idem eſt de actibus. Ratio eſt, quia potentia, & actus, cùm ſint entitatis abſolutæ; non poſſunt conſtitui in *eſſe*, nec diſtingui per reſpectus. Scot.1.*d.*6.*nu.*34.& 2.*d.*16.*ad* 2.& 1.*d.*3.*q.* 3. *ad* 1. Vide eum *q.* 20. *de anima.* vbi explicat quod dicitur, potentias diſtingui per obiecta, oſtendens non ſic haberi apud Philoſophum; quando autem obiectum eſt indiſtinctum, diſtinctio potentiarum, & actuum aliunde petenda eſt, vt ex diſtinctione ſubiectorum, vt in fide, & charitate, & ſeparabilitate, vt in charitate, & ſpe.

Conciliatio VI.

Deus nouit creaturas in ſua tantùm eſſentia.

*Ar.*2.§. *Ad primum iſtorum n.*23. Deus cognoſcit creaturas in eſſentia ſua, non in ipſis. Sed *quodl.vlt. in fine*, ait Deum habere prouidentiam de omnibus creatis: ergo nouit eas in ſe ipſis, & quòd in ſe ipſis eas nouit docet 1.*d.*35. *num.*2.§. *Suppoſito.* Reſpondetur, nouit omnia in ſe ipſo motiuè, ſed alia à ſe nouit in ipſis terminatiuè, non verò motiuè, quia vileſceret eius intellectus.

Conciliatio VII.

50. *An eodem actu videt beatus eſſentiam, & creaturas.*

*Ar.*2.§. *Contra ſecundum nu.*22. innuit non eſſe eundem actum, quo beatus videt eſſentiam, & creaturas. Sed 1.*d.*1.*q.*3.§. *Modus ponendi n.*6. dicit contrarium. Reſpondetur, hîc nihil aſſerit de hoc. Vide *hic in Scholio octauo ſolutionem.*

Conciliatio VIII.

Intellectus creatus poteſt ſimul cognoſcere infinita

Ar. 2. *ante ſolut. arg.* tacitè admittit intellectum beati cognoſcere infinita ſimul, & idem probabiliter ſuſtinet 3.*d.*14.*q.*2.§. *Poteſt dici n.*18. Sed 1.*d.*2.*q.*2.§. *Oſtenſo oppoſito n.*3. probat Deū infinitum, quia cognoſcit infinita ſimul. Reſpondetur, non ex hoc præcisè, ſed quia infinita cognoſcit in ſe, ex ſe, & actiuè: intellectus creatus nequit ita cognoſcere infinita; ſed tantùm ait non repugnare fortè, quòd recipiat à Deo intellectionem infinitorum.

Conciliatio IX.

Vnius cauſæ vnica eſt ratio cauſandi, in eodem ordine.

*Ar.*1.§. *Sed hîc ſunt duo nu.*10. ait quòd pater, & mater ſunt duæ cauſæ effectiuæ generationis, habentes duas virtutes; & idem ait de intellectu, & obiecto, ciuſve ſpecie, reſpectu intellectionis. Sed 1. *d.* 13. §. *Præterea* 3. *arguitur num.* 9. habet hanc maximam: *Vnius cauſæ in vno ordine cauſandi eſt vna per ſe cauſandi ratio.* Reſpondetur, notando ex ipſo 1.*d.*2.*q.*2. *num.*12.§. *Vbi notandum*, quòd cauſa per ſe dicitur illa, quæ ſecundum propriam naturam, & non ſecundùm aliquid ſibi accidens, cauſat, vt ignis ignem, & ideò aqua calefacta non per ſe, ſed per accidens cauſat calorem, quando verò plures cauſæ concurrunt, in qualibet ponenda eſt virtus ſeu ratio per ſe cauſandi vna in ſuo ordine, vt in exemplis; ſed in cauſa totali complectente plures partiales, non oportet ponere vnicam rationem cauſandi, niſi ſecundùm vnitatem ordinis, & ſi concurrat vnitas, per accidens hoc accidit, ſed vnitas ordinis eſt per ſe, ita in terminis Scotus 1.*d.* 3.*q.*7. *concurrat ergo nu.*22. exponendus eſt iuxta hoc, in loco obiecto, vbi illa ratio valet, quia probat contra Henricum diſtinctionem rationis in principio emanationis in Deo, non poſſe facere cum re ipſa, quæ principium eſt, vnam per ſe rationem producendi, quia ens rationis nullam habet propriam virtutem, & omnino per accidens conuenit tali principio, & non ex natura ipſius, alioquin non eſſet ens rationis.

Quid cauſa per ſe, & per accidens?

EX QVODLIBETO XVI.

Conciliatio I.

51. *Perfectius eſt diligere neceſſariò, quàm contingenter.*

*Ar.*1. *prin.* perfectius eſt amare neceſſariò, quàm contingenter. Sed 1.*d.*8. *q.*5.§. *Iſtis rationibus n.*18.& *d.*1.*q.*2.*n.*21.& 2. *d.*1. *q.*1. docet Deum agere ad extrà contingenter: ergo hoc eſt perfectius. Reſpondetur, vbi terminus amoris, vel actionis poteſt eſſe neceſſarius, ſi bi perfectius eſt neceſſariò amare, & producere, vt in Deo ad intrà: ſecus eſt quando terminus nequit eſſe talis, vt ad extrà. Colligitur ex Scot.1. *d.*8.*q.* 5. *ad primum.*

Conciliatio II.

Potentia ponens diſtinctionem inter aliqua duo, cognoſcit vtrumque.

*Ar.*2.*prin. ait ex* 2.*de anima tex.*146. potentia ponens differentiam vnius obiecti ab alio, nouit vtrumque. Idem ait 1. *d.*8. *q.*3.§. Sed *intellectus n.*7.& *l. vniuerſ. q.*5. & *q.*9. *de anima.* Sed tenet 3.*d.*14.*q.*3.*ad* 4. quòd pro nunc ſingulare diſtinctè non cognoſcimus. Idem ait 2.*d* 3.*q.*1.*num.*4. (ſed ibi de cognitione ſenſus agit)& 7. *Met.q.*5. *num.*15. & *qu.*22. *de anima*, & tamen intellectus ponit differentiam inter ſingulare, & vniuerſale. Reſpondetur, ſufficere cognitionem confuſam ad ponendam differentiam; quia ponimus eam inter creata, & Deum, quem tantùm confusè cognoſcere poſſumus, ex Scoto 1.*d.*3. *q.*2.§. *Quarto dico, n.*14.& *quodl.*14. *art.*3.

Conciliatio III.

Dans formã dat consequentia ad eam.

Ar.3.§.Ad propoſitum n.15. ait, qui dat formam, dat conſequentia ad formam, ſicut cœlo ſphæricitatem, igni calorem, *ex 8. Phyſ.tex.32. & 2.Cœli tex.28.* Sed *2.d.14.q.10.§.Concedo quòd:* ait quòd grauia, & leuia habent ſuum malum à ſe effectiuè, non à generante, vel dante formam. Reſpondetur regulam intelligi de conſequentibus formam neceſſariò, motus autem non ſequitur ſic grauia, & leuia, ſed principium, ſcilicet grauitas, vel leuitas, quæ habentur à dante formam, ſicut caliditas ſimul cum igne; nec intelligitur quòd conſequentia ſint effectiuè tantùm à dante formam, quia ſufficit eſſe ab ipſo compoſito per formam, vt dicitur dari mediatè à dante formam, quomodo calor eſt ab igne, & ſimul à datore formam, quod eſt exemplum Ariſtotelis.

Conciliatio IV.

52. Poſito priori abſoluto poteſt non poni poſterius.

Ar.1.§.Iſtæ rationes n.4. poſito priori abſoluto, poteſt non poni poſterius. Idem ait *2.d.12.q.12.n.3.* Sed *2.d.2.q.9.n.37.* negat motum localem poſſe eſſe ſine termino, quia de ratione eius eſt, quòd mobile ſit partim in termino *à quo*, & partim in termino *ad quem*. Reſpondetur, hæc non eſſe abſoluta. Vide *quodl.11.concil.7. & quodl.3.concil.5.* Mayron. *1.d.14.q.4.* limitat hanc regulam. Primò, quòd non habet locum, quando eſt eſſentialis dependentia inter aliqua, vt videtur eſſe inter motum & terminum; Secundò, quòd vnum non includatur in altero, & ſic partes vnitæ non poſſunt eſſe ſine toto. Tertiò, quando poſterius eſt relatio, & prius extrema, de quo dixi *quodl.11.concil.7.* Vide Baſſol. *4. d.48.q.1.* Occam *4.q.37.*

Conciliatio V.

Voluntatem non ſuſpendere omnem volitionem.

Ar.1.§.Hîc dicitur nu.4. dicit, quòd voluntas non poteſt ſuſpendere omnem volitionem, quia non illam, qua voluntariè ſuſpendit. Idem ait *in reg.4.d.49.q.9.* Sed *2.d.7.n.24.§. Quantùm ad iſtum*, ait, quòd poteſt ſe ſuſpendere ab omni volitione, & *1.d.1.q.4.ad 3.pro opin.* docet quòd voluntas etiam quoad ipſum Deum clarè viſum, habet libertatem exercitij. Præterea, quia ex his locis, & *1.d.42.ad 1.pro q.3. & 4.d.49.q.10.§. Dico ergo n.10.* habetur ſecundùm ipſum dari omiſſionem putam. Reſpondetur, hîc non agit ex profeſſo an voluntas poſſit ſuſpendere actum ſine actu, ſed explicat, quomodo non neceſſitetur ad amandum vltimum finem, quia poteſt ſuſpendere actum amoris per actum reflexum; an verò ſine actu reflexo ſuſpendere poſſit, hîc non examinat, quia de illo alio tantùm agit. Secundò, loquitur de voluntaria ſuſpenſione, ad quam requiritur actus, quia voluntarius ſecundùm ipſum *1.d.32. ad 2. & 4.d.14.q.1. nu.11.* propriè dicitur quod eſt in poteſtate voluntatis actiuè, ſeu cauſatiuè, & ſic includit actum. Tertiò, dici poteſt quòd problematicus fuit, an detur pura omiſſio. Quartò, quòd hîc loquitur regulariter, quia raro, aut nunquam contingit actu præceptum omitti ſine omni actu, quo directè, vel indirectè ſit volita omiſſio. De quo dixi *de anima d.3.ſec.16.*

Quid voluntariè propriè dictum.

Conciliatio VI.

53. Deus neceſſariò amat creaturas in eſſe poſſibili.

Ar.1.in fine, ait licèt contingenter velit Deus omnia ad extra voluntate efficaci, tamen reſpectu creaturæ in *eſſe* poſſibili neceſſariò eum habere actum complacentiæ. Idem tenet *3. d.32. prin.* & fauet *1.d.8.q.5.n.16.* & *quodl.8.a.3.§. Ad ſecundum.* Sed *2. d.1. q.1. ar.2.* infert vt abſurdum quòd Deus neceſſariò amaret creaturas, & loquitur de *eſſe* poſſibili, & *1. d. 39.§. Quantùm ad ſecundum n.22. & 3.d.37.§. Sed iſtæ*, ait ſoluta Deum amari neceſſariò à voluntate Dei. Reſpondetur, primo loco diſputat contra Henricum dicentem emanationes requiri, vt rationes formales creandi, & quòd ideò practica ſunt in Patre: ex quo infert quòd Verbum eſſet genitum de creatura, & quod Spiritus ſanctus eſſet amor omnis amabilis, & ſic creatura eſſet neceſſaria: vbi loquitur de creatura in ordine ad exiſtentiam, quia idea practica non reſpicit poſſibiles. Aliis etiam duobus locis loquitur de amore efficaci, ſeu quoad exiſtentiam, & ſic verum eſt ſolum Deum neceſſariò ab eo amari. Adde quòd non ſe reſoluit, an Deus neceſſariò amet creaturas in *eſſe* poſſibili, licèt in affirmatiuam magis inclinet.

Conciliatio VII.

Voluntas non poteſt velle malum, nec nolle bonum.

Ar.1.§.Secundò ſcilicet num.5. ait voluntatem non poſſe velle malum, neque nolle bonum. Sed *1.d.2.q.4.n.18. & q.2.6.q.2.n.13. & d.43.qu.2.* dicit de hoc conſtare. Reſpondetur, dubius manſit illis locis: ſed poſteà ſe reſoluit hîc, & *4.d.49. qu.10. ad ſecundum art. & d.50.quæſt.2. ad primum.*

Conciliatio VIII.

54. Voluntas eſt eſſentialiter libera.

Ar.2.§. Præterea conditio nu.8. ait libertatem eſſe intrinſecam voluntati, & *ar.3.§. Ad propoſitum num.15.* quòd repugnat eam agere aliter quàm liberè. Idem habet *in Report.2.d.6.q.2.§. Primum iſtorum*, vbi ait libertatem eſſe differentiam conſtitutiuam voluntatis, & *1.d.1.q.7. §.Item potentia*, vbi vocat voluntatem per eſſentiam liberam. Sed *4.d.49.q.6.§. Dico ergo*, tenet quòd voluntas Dei præueniens humanam, neceſſitat eam, & hac ratione paſſim reiicit determinationem Phyſicam ad actus noſtros *4.d.1.q.1.ad vlt. & d.43.q.3.§.Tertia opin.n.11.* Reſpondetur, locis allegatis *in hac quæſt.* agit de libertate eſſentiali, oppoſita naturalitati, quæ compatitur cum neceſſitate quam habet Deus amando ſe, & producendo Spiritum ſanctum: non negat ergo, quin ſaltem per Deum neceſſitari poſſit voluntas ad actus aliquos, imò id habetur ex loco in contrarium adducto; & hîc *art. 1. §. De iſto ar.* reliquit vt dubium, an voluntas creata beata per aliquid ſupernaturale neceſſitetur ad fruendum: ergo non ponit libertatem exercitij, vel contrarietatis eſſe de eſſentia eius: de quo dixi *diſp. 2. de anima ſec. 14.* Nec obſtat quòd dicat *4.d. 29.* eſſe contradictionem, quòd voluntas cogatur, quia eam cogi eſt habere actum contra ſuum actum, ſeu oppoſitum ſuo actui ſimul, quod repugnat, quia idem ſimul nollet, & vellet. Ita ipſe Scotus ibi rem explicat: Scotiſtæ tamen multi aliter eam explicant,

Predeterminatio omnino reiicienda.

explicant,quos non ſequor,ſed veritatem. Vide *Bargium* 1.*d*.12.§. *Iſta ratio de voluntate.*

EX QVODLIBETO XVII.

Conciliatio I.

Nemo meretur niſi liberè operans.

Art.1.§.*Poteſt dici num*.4. ait nihil eſſe meritorium, niſi ſit in libera poteſtate operantis. Sed 4.*d*.6.*q*.6.§.*Hoc modo n*.2.ait in martyribus,dum actu patiuntur,abſorberi vſum rationis acerbitate pœnarum, & idem habet 3. *d*. 15.§. *Quantùm ad* 2.*a*.*n*.18.& tamen certum eſt eos tunc mereri.Reſpondetur,vel non tolli eis totum rationis vſum,vel ibi manere ſaltem virtualem libertatem , qualem habent diſtracti in opere aliquo , ad quod liberè ſe determinarunt.

Conciliatio II.

55. *Ad meritum requiritur inclinatio charitatis,& virtualis intentio.*

Ar.2.*in fi*.*& quodl*.18.*a*.1.*in fine*,ait,quòd ad meritum requiritur inclinatio charitatis , nec ſufficere hominem eſſe in gratia,& requiri ſaltem charitatem tenet 1.*d*.17.*q*.3.*à n*.6.*&* 2.*d*.7. *à n*.11.*&* 3.*d*.8.Sed 4.*d*.14.*q*.2.§. *Ad huius intellectum*, ait peccatorem per bona opera ſe ipſum poſſe ad gratiam diſponere,& eam de congruo mereri.Reſpondetur meritum de congruo non eſſe ſimpliciter,ſed ſecundùm *quid* meritum:neque Scotus vult quòd homo ſuis viribus poſſit ſe diſponere ad gratiam,ſed quòd non requiritur ad hoc habitus ſupernaturalis , vel fortè auxilium tam in intellectu,quàm in voluntate.Vide varia eius loca ad hoc, in Scholio ad locum obiectum:quibus adde ipſum *in Rep*.2.*d*.7.*q*.3.§. *Dicunt ſecundum*, vbi ait,quòd ad iuſtificationem Deus infundit gratiam gratis datam. Vide *quodl*.14.*concl*.8.*& Scholium* 3.*ibi*. Dices: Sco. 2. *d*.7.§. *Malitia tertio modo nu*.13. ait ſufficere aliquem eſſe in gratia , vt opera eius bona ſint meritoria,idque colligi videtur *ex Trid*.*ſſ*.6.*c*.16. ergo nõ requiritur inclinatio charitatis ad hoc. Reſpondetur, reputat vtramque partem probabilem:de quo 1.2.*q*.114.*à nu*.4.& hæc mihi magis placet,licèt altera pars ſit communior,nempe requiri inclinationem iliam , ſaltem virtualem charitatis.

Conciliatio III.

Voluntas facit ens rationis , ſenſus non.

Ar.2. *prin.* ait quòd intellectus, & voluntas ſunt potentiæ collatiuæ.Sed *quodl*.1.*ar*.1.§.*Tertia ratio.& 4.d*.1.*q*.2.§. *Nec eſt* 3.*nu*.3. explicans ens rationis, ait fieri ex ſecunda conſideratione intellectus.Reſpondetur,ita eſt frequentius,ſed non negat fieri à voluntate, imò aſſerit hîc , & 3.*d*.26.*q*.2.*n*.23.*&* 4.*d*.16.*q*.2,*n*.7.An verò ſenſus communis cauſet ens rationis,necne,non conuenit inter Scotiſtas. Quidam affirmant , quia cognoſcit differentiam obiectorum ſenſuum particularium,*ex quodl*.16.*concil*.2. Alij negant, & puto verius,ſi requiratur ad ens rationis cognitio reflexa ; quia ſenſus non reflectit , nec componit,nec iudicat, ſi propriè loquamur, licèt comparatiuè apprehendat, vt quando imaginamur montem aureum : de quo dixi *q*. 8. *de anima,annotat*. 1.*& q*.9.*annotat*.3.

Conciliatio IV.

56. *Quomodo charitas eſt forma virtutum.*

Art.3.§.*& cùm arguitur n*.8.ait quòd charitas eſt forma virtutum. Sed 1.*d*.17.*q*.13.§.*Intelligendum eſt autem,n*.12.*&* §.*Quantùm igitur ad illam n*.4.*&* 3.*d*.36 §. *De tertio art*.*nu*.21. docet dari virtutes morales ſine charitate , & art. 4. idem ait de Theologicis. Reſpondetur,charitas eſt forma omnium aliarum virtutum quoad meritum, quia ſine ipſa nemo mereri poteſt, 1. *Cor*. 13. ſed in *eſſe* virtutis moralis conſtituuntur per conformitatem ad prudentiam. Vide Sco.1.*d*.17.*q*.3.

Conciliatio V.

Idem actus an fide infuſa,& acquiſita elici poteſt.

Ar.3.§.*Contra concluſionem nu*.10. ait,vnum & eundem actum elici poſſe ex fide infuſa , & acquiſita. Sed *quodl*.14.*art*. 1.ait, fidei infuſæ non poſſe ſubeſſe falſum , acquiſitæ ſic : ergo. Reſpondetur,vide *conciliationem* 2. *quodl*.14. *& Scholium* 3.*ibi*.

Conciliatio VI.

Fides , & ſcientia non dantur ſimul in eodem.

Art.3.§.*Contra con*. *nu*. 10. ſupponit haberi poſſe fidem , & ſcientiam de eodem obiecto. Sed oppoſitum habet *q*.3.*prol*. §. *De poſſibilitate n*.25.*&* 3.*d*.24.§. *Ad quæſtionem*. Reſpondetur, hîc non aſſerit , ſed exemplum adducit , & in exemplis non requiritur veritas : ſi autem aliquando videatur admittere fidem, & ſcientiam de eodem,intelligit de habitu ſcientiæ, collato ad habitum,vel actum fidei, vel è conuerſo;non verò de actu vtriuſque. Vide *Scholia noſtra* 3. *d*.24.§. *Ad quæſt*.*& in ſequentibus.*

Conciliatio VII.

57. *Actus habituum naturalium, & ſupernaturalium an differant ſpecie.*

Art. 3. fusè probat amorem naturalem , & meritorium, ſeu charitatis eſſe eiuſdem ſpeciei, & idem vult *hîc* §. *Contra conclusionem nu*.10 de actu fidei infuſæ,& acquiſitæ, & 3.*d*. 23. §. *Ad quæſt*.Sed 3.*diſt*.26.§. *Reſpondeo tres n*.15. ait ad virtutem Theologicam requiri, quòd ſit infuſa , & ideò fidem ,ſpem , & charitatem acquiſitas non eſſe Theologicas : ergo eorum actus ſpecie differunt , ſicut virtus infuſa , & acquiſita , & de fide docet eſſe infuſam 3. *d*. 23. §. *De ſecundo n*.6.& de ſpe *d*.26.§. *Ad qu*. & de charitate,*d*.27.§. *De tertio num*.19.*&* 1.*d*.17. *qu*.3.§. *Contra iſtam n*.18.34.38. Reſpondetur,ex citatis omnibus ſecundùm eum habitus infuſi ſunt abſolutè , & ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturales:ſed actus eorum tantùm ſecundùm modum videntur tales , & ſic ſecundùm ſubſtantiam ſunt eiuſdem ſpeciei cum naturalibus. Ita videtur ſentire *in* 1.*d*.17.*q*.3.*ad* 3.*pro opin*. *Magiſtri n*.34. vbi ait, actus non eſſe propriè ſupernaturales, ſicut habitus, ſed poſſe ſic dici ratione formæ , ſeu habitus concurrentis ad eam. Citatur pro eodem 4.*d*.14.*qu*.2.*&* 4.*d*.1.*qu*.5.§. *Contra iſtam nu*.4.ait nullam formam ſupernaturalem educi de potentia naturali ſubiecti.ſed creari : actus autem charitatis educitur, & non creatur:ergo ſecundùm eum non eſt ſupernaturalis.Idem habent Alm.*ibi*.Gabr.3.*d* 27.*q*.1.*&* 4. *d*.14.*q*.1.*a*.2.*con*.5.vbi alios citat,cũ Occam Palud.4.*d*.14.*q*.1.Capr.1.*d*.17.*q*.1.*ar*.1. Caiet.1.2.*q*.

109.ar.4.c.14.Rada 1.tom. Controu.4. ar.1. Vide Scholium quæſt.1.prol.§. Ad quæſt. & Aretin. 3. diſt.27.art.7.

EX QVODLIBETO XVIII.

Conciliatio I.

In actibus externis eſt propria malitia diſtincta ab interna.

ARt.3.prin. ait actus malos externos habere propriam malitiam diſtinctam ab interna. Sed 2. d.42.4.§. *Secundò dico*,ait peccatum non poſſe eſſe formaliter niſi in voluntate: ergo in aliis potentiis non eſt propria diſtincta malitia. Reſpondetur, quatenus dici eſſe formaliter tantùm in voluntate, quia in aliis potentiis non eſt niſi dependenter ab ipſa, quæ immediatè eſt libera.

Conciliatio II.

58. *Concluſio habet propriam veritatem.*

Art.§. Ad primum eſto n.14 ait, quòd alia eſt veritas concluſionis à veritate præmiſſarum, vel principij. Idem ait *quodl.17. a.3.* Sed 1.d.8 q.4. dicit quòd veritas concluſionis eſt quædam participatio veritatis, vel veritas partialis principij. Reſpondetur,ita eſt cauſaliter,vel virtualiter, ſed formaliter habet concluſio propriam veritatem. Vide eum 6.met.q.1.& 1.d.1.q.3.a.2.

Conciliatio III.

Bonitas eſt reſpectus extrinſecus,non intrinſecus.

*Art.3.§.Iſtud autem n.16.*ait,quòd bonitas eſt reſpectus extrinſecus. Sed 1. d.17. q.3. §. *Quantùm ad iſtum n.* 3. ait, quòd eſt intrinſecus adueniens.Reſpondetur,ibi ait de virtute,quærens, an influat actiuè in bonitatem, & reſoluit quòd non,quia hoc reſultat poſito actu, & dictamine recto;intellige fundamentaliter,quæ eſt vera dependentia realis actus voluntatis ad dictamen intellectus;ſed quatenus elicitur liberè, ſeu cum poteſtate,non eliciendi,non eſt in eo relatio realis, ſed tantùm rationis ad idem dictamen. Primò,quia *eſſe* morale vt ſic, non eſt aliquid reale. Secundò, pura omiſſio ſecundùm Scotum eſſe poteſt bona, quæ tamen realis eſſe nequit. Tertiò,quia *eſſe* liberum in actu non eſt aliquid reale ei ſuperadditum,quia ſine mutatione reali poteſt actus neceſſarius fieri liber,& è contra.Quartò, Scotus *hic ar.* 1. tenet probabiliter bonum eſſe tantùm negationem imperfectionis. Quintò, Scotus 2. d.16. *num.* 14. ait, verum non diſtingui re ab ente; & idem ait *quodl.* 13. *art.* 2. §. *Circa ſecundum*, ergo idem de bono: bonitas ergo eſt reſpectus extrinſecus,& rationis formaliter, habens tamen, vel ſupponens reſpectum realem actus ad dictamen. Vel dic breuiùs, quando dicit quòd eſt relatio intrinſecùs aduenies,vel realis, loquitur de actu nudè conſiderato; & quando dicit quòd eſt extrinſecus, loquitur de eodem,vt libero, & ſecundùm omnes circumſtantias, quæ, non omnes ſaltem ex natura rei,ſed per habitudines rationis, eum afficiunt.

Conciliatio IV.

52. *Triſtitia eſt voluntaria & inuoluntaris.*

Art. 1. §. principale, ait, quòd triſtitia eſt in voluntate, & tamen non eſt voluntaria. Sed 4. d. 14. *quæſt.* 2. *art.* 3. ait pœnitentiam, eiuſque triſtitiam eſſe voluntariam. Reſpondetur, eſſe voluntariam mediatè, quatenus voluntas voluntariè applicat eius cauſas, nempe apprehenſionem mali exiſtentis, & eius nolitionem;quibus poſitis, neceſſariò ſequitur triſtitia; quæ tamen ſimpliciter eſt liberè. Ita Scotus *ibi num.*12. vide *eum* 3. d.15. §. *Vlteriùs de triſtitia num.* 12. & *ibi Scholium*,vbi explicatur quomodo triſtitia eſt paſſio: & hac ratione dici poteſt inuoluntaria,quia immediatè non eſt libera, nec actus elicitus voluntatis.

Conciliatio V.

Peccatum & gratia tantùm demeritoriè oppoſuntur.

Ar.3. §. Reſpondeo,malitia num. 18. ait peccatum eſſe priuationem rectitudinis actualis, non verò iuſtitiæ habitualis. Idem ait 2 d.37. *quæſt.*1. §. *Concedo igitur num.* 6. Sed *ibidem* §. *Argumenta*,& 4. d.14. *quæſt.*1. *num.*4. fatetur per peccatum auferri gratiam: ergo eſt eius priuatio. Reſpondetur,ita eſt,ſed ex demerito, non ex natura rei, alioquin non poſſet tolli gratia niſi per peccatum,nec è contra. Sicut non poteſt tolli viſus niſi per cæcitatem, nec è contra. Ita Scotus ibi, & 4.d.16.q.2.§. *Reſpondeo*, & d.14. *quæſt.*1. *art.*2.& 3.& d.23. *ad tertium*: de quo in materia de peccatis, & gratia.

Conciliatio VI.

Prima bonitas moralis deſumitur ab obiecto.

Art. 1. §. *Nota quòd vltra num.* 8. ait quòd bonitas ex obiecto eſt prima bonitas moralis:& idem ait 2. d. 7. §. *Ad ſolutionem num.* 11. Sed 2. d. 40. §. *De ſecundo*, ait primam bonitatem ſumi à conuenientia actus ad efficiens, & ſecundam ex obiecto. Reſpondetur, tantùm ibi vult primam conditionem ad bonitatem, ſumi ab illa conuenientia ad efficiens, *à quo* (inquit) *actus dicitur moralis, quia liberè elicitus, & hoc eſt commune bono, & malo.* Loquitur ergo, non de bonitate prima in ſe, ſed de aliquo prærequiſito ad bonum & malum. Nec obſtat quòd ibi dicat ſecundam conditionem ſumi ab obiecto, quia loquitur de ſecunda conditione communi ad bonum, & malum: *Secunda conditio*, inquit, *eſt ex obiecta,quod ſi conueniens eſt, actus eſt bonus.* Si enim loqueretur de bonitate propriè ſumpta ex obiecto, non adderet, *ſi eſt conueniens*, quia eſſet nugatio: vult ergo numerando libertatem, vt primam conditionem, ſecundam deſumi ex obiecto; & hoc eſt dicere, ſuppoſita hac conditione generali,ad bonum,& malum, primam conditionem bonitatis ſumi ab obiecto.

Conciliatio VII.

60. *Actus regulariter non mutatur de bono in malum.*

*Art.*3. §. *Si dicas num.*15. ait quòd actus non manet aliquamdiu, ſed raptim tranſit, hoc eſt, vt videtur, in inſtanti, & ſic non mutatur de bono in malum. Sed 1. d.17. *qu.*3. §. *Quantùm ad iſtum*, ait quòd bonitas eſt conditio accidentalis actus: ergo ab eo ſeparari poteſt. & 2.d.2.qu.4. §. *Si autem*,ait operationem noſtram menſurari, quod eſt coëxiſtere poſſe in inſtanti,vel tempori noſtro: ergo non tranſit raptim, vel inſtantaneè. Reſpondetur, hìc tantùm dubitatiuè loquitur, *non manet*, inquit, *aut ſi manet*, *communiter non mutatur de bono in malum*: ſunt enim qui dicunt neceſſariò manere vltra inſtans;& qui tenent

tenent paſſim mutari de bono in malum: Doctor verò nihil reſoluens de primo ad ſecundum docet, eſto maneat, regulariter non mutari de bono in malum, vel è contra. Ratio eſt, quia actu bono ſemper volo bonum, & nihil mali, & eo ipſo, quo tendatur in malum, videtur eſſe alius actus; nec poteſt actus fieri malus, niſi directè, vel indirectè tendat in malum.

Conciliatio VIII.

Malitia alia priuatiua, alia contraria.

*Ar.*1.§.*Contra, circumſtantiæ n.*7. ait malitiam diuidi in priuatiuam, & contrariam. Idem habet 2.*d.* 7.§. *Quælibet iſtarum n.*12. Sed malum vniuerſaliter ponit in priuatione 2. *d.*37. *q.*1.§. *Iſtæ quæſtiones, & hìc art.*3. Reſpondetur, intelligit per malitiam contrariam, appoſitionem malæ circumſtantiæ, vt quando das eleemoſynam ob malum finem; & priuatiuam carentiam circumſtantiæ debitæ, vt quando das eleemoſynam, non propter Deum, nec propter malum finem: quia ergo per actum poſitiuum dirigitur opus in malum finem, vocat malitiam in tali directione fundatam, contrariam, quia eius fundamentum eſt poſitiuum; ſed pro formali omnem malitiam ponit in priuatione. Modum hunc loquendi ſumit ex Boëtio in Prædicamentis *c.de* Qualitate. *Vaſq.*1.2.*d.*95. *c.*9. fruſtrà ex hoc loco malè intellecto conatur trahere Doctorem in ſuam ſententiam, quòd peccatum conſiſtit in poſitiuo.

Conciliatio IX.

61. *An habitus virtutis requiratur ad actus bonos morales.*

Ar. 3. §. *Ad aliud dico, quòd iuſtitia n.* 15. ait: quòd habitus, ſeu iuſtitia habitualis non requiritur ad actus bonos morales. Idem ait 3. *d.*33. §. *Ad quæſt. num.*12. & 4. *d.* 14. *qu.*2. *art.*2. *num.*13. & 1. *d.*17. *q.*3. §. *Ad argumenta pro quinta opinione nu.*12. Sed 2. *d.*41. *num.*2. ex Ariſt.2. *Ethic.*1. ait quòd habitus iuſtitiæ gignitur ex actibus iuſtis, non tamen iuſtè factis, hoc eſt, ſine virtute factis: ergo non ſunt actus boni ſine habitu, alioquin iuſtè fierent. Reſpondetur, non fiunt iuſtè, iuſtitia deſumpta ex habitu virtutis, id eſt, firmiter, & faciliter; ſed benè iuſtitia accepta à recto, quod ſufficit abſolutè ad iuſtitiam moralem.

Conciliatio X.

Verum & falſum in intellectu, bonum, & malum in rebus.

*Ar.*3.§. *Si dicas, n.*15. ait poſſe negari verum, & falſum eſſe in intellectu, bonum, & malum in rebus, & id ille aſſerit cum Philoſ. 6. *Met.tex.*8. in expoſitione illius textus. Reſpondetur, verum vniuerſim ſumptum non eſt in intellectu tantùm; ſed veritas cognitionis tantùm in eo eſt, maximè compoſitionis, & diuiſionis; & ſic Scotus explicat Philoſ. loco obiecto. Dicitur autem bonum, & malum eſſe in rebus, verum, & falſum in intellectu, quia cùm intellectus intelligit, non appetit *eſſe* reale rei intellectæ intelligenti, ſed contentus eſt eius ſimilitudine, vel *eſſe* intentionali: at voluntas amando, appetit rem amatam, ſecundùm *eſſe* reale vniri amanti; v. g. qui appetit vinum, non ſatiatur eius ſpecie, ſed ſecundùm *eſſe* reale cupit illud habere: non eſt ergo ſenſus quòd bonum, & malum ſint in rebus ſubiectiuè, ita quòd non ſint in anima, vel actu; ſed eatenus ſunt in rebus, quatenus hæ mouent appetitum, non prout ſunt in anima.

EX QVODLIBETO XIX.

Conciliatio I.

62. *Vnio hypoſtatica eſt relatio realis diſquiparantiæ.*

*Ar.*1.§. *Reſtat igitur* 3.*num.*2. ait quòd vnio naturæ ad Verbum eſt relatio realis, non æquiparantiæ. Idem ait 3.*d.*1. *q.*1. *num.*3. relatio autem æquiparantiæ ſecundùm ipſum ibi habet habitudinem eiuſdem rationis in vtroque extremo. Sed 4. *d.*11. *q.* 2. *ad primum*, ait quòd vnio denominat vtrunque extremum eodem modo, quia Verbum eſt vnitum naturæ, & è contra, & 3.*d.*7.*q.*2.§. *Sed tantùm n.*3. & §. *Ex his patet*: docet hanc eſſe veram, & eius conuerſam, *homo factus eſt Deus*; & hoc ratione vnionis. Reſpondetur, licèt quoad aliqua vnio denominet vtrumque extremum eodem nomine, tamen non eſt relatio æquiparantiæ, quia non denominat eodem modo; eſt enim realis in natura, & in Verbo rationis tantùm.

Conciliatio II.

Perfectio vniuerſi conſiſtit in ordine.

*Ar.*2.§. *Et iſtarum n.*6. ait perfectionem vniuerſi conſiſtere in ordine, ex 12. *Met.tex.*52. Sed 2.*d.*3.*q.*7.*ad* 6. & 3. *d.*22. ait ex *Met.tex.* 11. in indiuiduis non eſſe ordinem prioris, & poſterioris. Reſpondetur non eſſe in eis prius, vel poſterius eſſentialiter; ſed benè indiuidualiter, vel accidentaliter.

Conciliatio III.

Ens eſt æquiuocum ad eſſentialia, & notionalia.

*Ar.*2.§. *Et cùm additur num.*11. ait quòd ens æquiuocè conuenit entitati quiditatiuæ, & hypoſtaticæ. Sed 1.*d.*26.*ad* 2.*pro ſententia communi,* & 2.*via num.*48. & *d.*23. *in fine*, ait conceptum communem abſtrahi poſſe à conſtitutiuis perſonarum, qui ſit eis vniuocus. Reſpondetur, non admittit abſtrahi poſſe ab eis conceptum vniuocum poſitiuum, ſed quaſi negatiuum; ens tamen ad conſtitutiua perſonarum, eſt vniuocum prædicatum, & dicitur de eiſdem nominatiuè, vel identicè, ſicut dicitur de vltimis differentiis, & ſuis paſſionibus: de quo Scotus 1.*d.*3.*q.*3.§. *Ad quæſt. n.*6. differt vniuocum prædicatum, ab vniuocè prædicari, quòd hoc includitur in ſubiecto, illud non: vt habet Scotus 1.*d.*8.*q.*3.*nu.*14. & 3.*d.*7. *num.*5.

Conciliatio IV.

63 *Perſona conſtituitur per negationes.*

*Ar.*2.§. *Nec tamen intelligo num.*14. & *ar.*3.§. *Poteſt igitur dici nu.*18. tenet perſonam conſtitui per negationem, & idem habet 3.*d.*1.*q.*1.*a.*3. & 1. *d.*23.*n.*5. & aliàs paſſim. Sed 1.*d.*26.§. *Alia eſt opinio communis n.* 4. docet perſonas diuinas conſtitui per relationes, & defendit ibidè §. *Tertia opinio nu.* 23. conſtitui per abſoluta incommunicabilia. Reſpondetur, hìc loquitur de perſona creata. Dices, quare increata non ſic conſtituitur per negationes? Reſpondetur, contra fidem ſequeretur non eſſe tres perſonas realiter diſtinctas, neque vllam productionem ad intrà, quia ſolùm eſſet eſſentia. Dices ſecundò Scot. 3. *d.* 1.

q.1. art.3. inclinat, quòd persona creata sit aliquid positiuum, & fauet 1.d.5.q.2.§. *Tertia difficultas n.16.* vbi ait suppositum subsistere per formam. Respondetur, non reputat illam partem improbabilem.

Conciliatio V.

Non est negandum aliquid esse possibile, si non ostenditur impossibile.

Ar.3.§. Potest dici quòd non est n.22. ait quòd quodlibet ponendum est possibile esse, cuius non patet ratio impossibilitatis. Sed 1.*d.*2.*q.*7.*ad secundum pro q.6.n.*10. docet filium non esse possibile, in quo tamen nulla patet ratio impossibilitatis. Respondetur, non est possibile, id est, terminus potentiæ actiuæ, quo sensu possibile est obiectum omnipotentiæ, ex Sco. 1.*d.*2.*q.*3.§. *De septimo n.6. & d.42. & quodl.* 7. Sed potest dici possibile, vt hoc dicit terminum potentiæ productiuæ, non causatiuæ & sic non differt à necessario: non enim hîc sumitur possibile, vt opponitur necessario 1.*poster.tex.6.*

Conciliatio VI.

Non est aptitudo ad formas supernaturales.

Ar.3.§. Ad propositum loquendo n.19. ait quòd ad formam supernaturalem non est aptitudo, seu inclinatio naturalis. Sed *q.1. prol.§. Ad quæst.n.* 21. ait intellectum nostrum naturaliter inclinari ad notitiam supernaturalem, & *ad* 1. *pro opin.* quòd potentiæ passiuæ naturali non necessariò correspondet actiua naturalis, & 4. *d.*49. *q.*10. §. *Respondeo*, ait quòd voluntas appetitu naturali necessariò, & summè appetit beatitudinem in particulari. Respondetur, hîc tantùm dicit, quòd non est aptitudo propriè ad formas supernaturales; non negat ergo ad eas aptitudinem: sed tantùm illam propriam, & strictè sumptam, quæ est ad perfectiones eiusdem ordinis, naturæ debitas. Alij exponunt, quòd negat tantùm aptitudinem actiuam. Sed non placet, tum quia secundùm ipsum 2. *d.* 18. naturalitas sumitur penes principium passiuum, tum etiam, quia ad actus supernaturales habemus incompletam actiuitatem. Vide quæ dixi de hoc *disp.* 4. *sect.*1. *de anima.*

Conciliatio VII.

64. *Natura inclinatur naturaliter ad suum & ad alienum suppositum.*

Ibidem ait, quòd natura assumpta habet inclinationem naturalem ad suum suppositum: & idem admittit 3.*d.*1.*q.*2. *ad* 3. Sed locis iam citatis, ponit inclinationem naturalem ad omnem formam supernaturalem, cuius subiectum est capax: ergo contradictio. Præterea sequitur, quòd est violenter in Verbo, quia inclinatio naturalis est ipsa res inclinata; vt ipse docet 2. *d.*6.*q.*2. & 4.*d.*49.*q.*10. Respondetur primò, stat aliquid habere inclinationem naturalem ad plura incompossibilia, & tunc sub nullo eorum est violenter: colligitur ex Scot. 1.*d.*1.*q.*1 *ad vl.* vbi ait tot esse appetitus materiæ, quot sunt formæ. Secundò dico, quòd inclinatur naturaliter appetitu magis proprio ad suum suppositum: sed cum hoc stat, quòd etiam naturaliter inclinetur, & si non ita propriè ad suppositum diuinum, à quo perficitur, & dignificatur; ad alias autem formas supernaturales magis propriè inclinamur, quàm ad vnionem hypostaticam, quatenus naturalem existendi modum non excludunt, vt facit hæc vnio.

Conciliatio VIII.

Personalitas diuina est independens, & perfecta.

*Ar.*1.*prin.* Verbi personalitas est independens. Idem ait 3.*d.*1.*q.*1. ergo est perfecta. Sed 1.*d.*1.*q.*2. *ad primum & secundum, & quodl.* 5. ait relationes originis nullam dicere perfectionem. Respondetur, ita est formaliter, sed identicè, & negatiuè sunt perfectæ, quia sunt ipsa essentia, & nullius imperfectionis capaces. Similiter sunt independentes.

Conciliatio IX.

65. *Negatio actualis dependentiæ complet personam.*

Ar.3.§. Ad propositum, n.19. ait quòd negatio actualis dependentiæ complet rationem personæ. Sed 3.*d.*1.*q.*1.*art.*3. id tribuit negationi aptitudinalis dependentiæ. Respondetur, tantum vult vtramque requiri, & vnam ab alia compleri.

Conciliatio X.

Negatio semper conuenit ratione alicuius positiui.

Ibidem ait negationem non conuenire alicui, nisi per aliquid positiuum, quod sit ratio illius negationis. Idem ait 3.*d.*1.*q.*1.& 1.*d.*28. *q.*2.*n.*12. & *d.*2.*q.*7.*n.*38.& 2.*d.*3.*q.*2. Sed 1. *d.*36.§. *Respondeo quòd tripliciter n.*13. ait, quòd negatio inest, non per aliquod positiuum, sed per solam absentiam causæ, quomodo negatio albedinis inest superficiei. Respondetur, id verum est de negatione, quæ non est repugnantia: sed hæc semper requirit positiuum. Vide eum hic, & 2. *d.*3. *q.*2.

EX QVODLIBETO XX.

Conciliatio I.

Oratio non prodest non existenti in gratia.

*Ar.*1.*prin.* ait, quòd oratio non prodest nisi existenti in gratia, & *quodl.* 17. quòd oratio non dilecti non placet. Sed 2 *d.*28. & 4.*d.*14. *q.*2.§. *Ad huius intellectum n.* 14. ait, quòd opera peccatoris faciunt ad salutem. Respondetur, opera peccatoris per gratiam, non gratum facientem, adiuti, dispositiuè faciunt ad salutem. Sed sine gratia gratum faciente nulla sunt meritoria.

Conciliatio II.

66. *Labor & fatigatio in spiritualibus an vendi possunt.*

*Ar.*2.§. *Tertia applicatio num.* 16. ait temporalia posse recipi pro celebratione missæ, & prædicatione. Sed 4. *d.*25.§. *Tertia pœna*, tenet esse simoniam dare temporale pro spirituali, vel è contra: & idem ait *hic ar.*3.*prin.* & ideò 4.*d.*5.*q.* 2. *ad* 3. negat Baptismum accipiendum esse ab eo, qui non vult illud dare sine pretio. Respondetur, & hîc & locis in contrariũ adductis, tãtùm vult eum, qui se exercet in spiritualibus in vtilitatem aliorum posse ab eis recipere debitam sustentationem, idque ex iustitia, sine vlla venditione, vel commensuratione pretij ad laborem intrinsecè requisitum ad opera spiritualia, quia talis labor ab ipsis non distinguitur. Sed stipendium sustentationis consideratur in ordine ad personam, quatenus sustentatione indiget, quam non potest acquirere, dum aliis in spiritualibus seruit, & ideò ex iustitia debetur saltem ratione conditionis necessariæ ad talem

talem obligationem. Labor autem extraordinarius vel accidentarius ad opera ſpiritualia: v.g. ſi ad ſuſcipiendum confeſſionem alicuius, vel ad celebrandum vna, vel altera leuca conficienda eſſet, rectè vendi poteſt laboris exceſſus. Ita communis. D. Tho. 4. *d.* 25. *q.* 3. *a.* 2. *q.* 2. *& quodl.* 8. *art.* 11. Soto. 9. *de Iuſt. quæſt.* 6. *art.* 1. Dur. 4. *d.* 25. *quæſt.* 3. *n.* 10. Pal. *q.* 5. Syl. *verb. Simonia q.* 5. Gab. *lec.* 28. *in can.* Suar. *tom.* 1. *de relig. l.* 4. *de Simon. c.* 21. Dices, Scotus *vlt. loco cit.* ait, poſſe emi actum baptizationis, ſi ſacerdos nolit aliter baptizare, modò non intendas emere, inquantùm eſt ſacramentale, ſed laborem ſacerdotis, *ſicut conducuntur ſacerdotes*, inquit, *ad celebrandum*: ergo vult laborem intrinſecè, & neceſſariò requiſitum in ſpirituali opere emi poſſe. Reſpondetur, non loquitur de venditione laboris propriè dicta, ſed de ſuſtentatione iure debita, quia ſubiungit, *oportet vnumquemque de ſuo labore, taliter qualiter victitare.*

Obligatus celebrare pro vno, non ſatisfacit celebrando pro pluribus.

Conciliatio III.

67. *Honorare parentes, præceptū naturæ.*

Ar. 2. §. *Cui autem n.* 18. præceptum de honorandis parentibus eſſe de Iure naturæ. Sed 3. *d.* 37. §. *Ad q. n.* 5. ait præcepta ſecundæ tabulæ non eſſe de Iure naturæ. Reſpondetur ex ipſo ibi, præceptum Iuris naturæ ſtrictè loquendo, eſſe principium practicum ex terminis notum, vel concluſionem neceſſariò ex eo deductam: largo modo tamen de Iure naturæ dicuntur, quæ ſunt conſona Iuri naturæ: ſic diuiſio rerum ſuppoſito lapſu, conſona eſt huic principio, *pacificè eſt viuendum*. Ita Scotus 4. *d.* 17. *q.* 1. *& d.* 26. *q.* 1. in præceptis autem ſecundæ tabulæ plerumque non eſt ſtrictè Iuris naturæ obligatio, quia affirmatiua non continent bonitatem euidenter neceſſariam ad vltimum finem; nec negatiua malitiam ab eodem neceſſariò auertentem; & ideò poteſt Deus in his diſpenſare. Vide Scholium, quod ibi poſui. Dixi *plerumque*, quia mendacium fortè eſt contra præceptum ſecundæ tabulæ, & tamen diſpenſari nequit per Deum, quia id eſſet contra intrinſecam eius perfectionem: perderet enim dignitatem infallibilis teſtis, & nihil eſſet ita certum, quia ab eo dictum, quin poſſet eſſe falſum. Vide Scotum 3. *d.* 38. §. *Aliter dicitur n.* 6. *& ibi Scholium noſtrum.*

Conciliatio IV.

Applicatio valoris ſacrificij rectè fit cū conditione, ſi Deo placet.

Ar. 2. §. *Contra pater n.* 18. ait quòd applicatio ſactificij pro aliquo, debet fieri cum conditione, *ſi Deo placet*. Sed 4. *d.* 30. *q.* 2. *ar.* 2. ait quòd votum non debet fieri cum conditione, *ſi Deo placuerit*, vel *niſi Deus aliter diſpoſuerit*, quia nemo debet offerre aliquid Deo, velit, nolit. Reſpondetur, ita eſt de voto, quia ſupponitur eſſe gratum Deo, quia de maiori bono, & ad ipſum immediatè dirigitur: at valor ſacrificij applicatur ſæpè alicui, de quo dubitari poteſt, an ipſi, an potiùs aliis debeatur: & ideò viliter illa conditio ponitur; & addendum eſſet (quod hîc etiam habet Doctor) *ſi non poſſum vel debeo applicare iſti, applico illi, vel illis, pro quibus ſcis me teneri, vel debere offerre, & in illo gradu, quo obligor.*

Conciliatio V.

68. *Ar.* 3. §. *Si autem tenetur n.* 26. ait quòd obligatus dicere miſſam pro aliquo, non ſatisfacit, ſi ſimul pro ipſo, & alio eam dicat. Sed hîc *ar.* 2. §. *Sed contra pater*, ait quòd ſacerdos poteſt applicare miſſam ſimul pro parentibus, benefactoribus, Principibus, &c. Reſpondetur, verum eſt quando liberè celebrat, & ſine obligatione celebrandi determinatè, pro aliquo, vel aliquibus, & ſic ſe explicat Doctor, loco in contrarium adducto.

EX QVODLIBETO XXI.

Conciliatio I.

Bona fortuna eſt ſine ratione naturæ.

Ar. 1. §. *Cauſa autem n.* 9. ait quòd bona fortuna eſt ſine ratione naturæ, quam definitionem habet Ariſt. *libello de bona fortuna*. Sed *ibidem* §. *Qualis autem cauſa n.* 3. cum Ariſtot. 2. *Phyſ. text.* 52. ait cauſam eius eſſe voluntatem; ergo non natura. Reſpondetur, ab Ariſtotele dicitur impetus naturæ, quo aliqui neſcientes impelluntur ad bonum; quidquid ipſe per hoc ſenſerit. Theologi illam impulſionem Deo tribuunt, cui nullus effectus eſt fortuitus; dicitur autem natura, quia ſine rationis diſcurſu, vel præuiſione euenit; eſt enim effectus voluntatis, non intentus, quia non præuiſus, vt quando fodiens terram, vt plantet, inuenit theſaurum: & ſic reducitur ad agens à propoſito, vt habet Ariſt. 11. *Metaph. text.* 7. ſicut caſus ad agens naturale, vt quando tripoda cadendo ſterit. 2. *Phyſ. text.* 6. Vide Scotum 11. *Met. text.* 7. *&* 12. *text.* 12.

Caſus & fortuna differunt.

Conciliatio II.

69. *Fortuna eſt voluntatis, non intellectus.*

Ar. 1. §. *Qualis autem n.* 3. ait quòd fortuna eſt ipſa voluntas, vt ei aliquid euenit præter intentum. Sed 12. *Met.* 12. ait quòd fortuna eſt intellectus agens præter intentionem, & caſus, natura agens præter intentionem. Quod etiam docet *Ariſt.* 2. *Phyſ. text.* 52. Reſpondetur, per intellectum intelligit à propoſito, vt diſtinguitur contra naturam, non verò aliquid diſtinctum à voluntate, & ſic paſſim ſumit Ariſt. intellectum, vt Scot. oſtendit 1. *d.* 2. *q.* 7. §. *Reſpondeo quòd n.* 33. *&* 2. *d.* 25. *n.* 23. §. *Dices, Philoſophus, &* 4. *d.* 49. *q.* 4. Vide ipſum 9. *Met. q.* 14. *pro eodem* (inquit Scotus *dicto* §. *Dices, Philoſophus*) *ſumit Ariſt. maximè in libris Ethic. intellectum, artem, propoſitum, electionem, appetitum*: quia ſingula ſignificant agens à propoſito, vt diſtinguitur contra agens naturale.

Conciliatio III.

Cui ſemel benè fortuito accidit, non eſt benè fortunatus.

Ar. 1. §. *Alia eſt diuiſio n.* 5. ait, quòd nullus eſt benè fortunatus, quia ſemel ſibi benè accidit fortuitè, quia vna hirundo non facit ver, nec vna dies hominem fœlicem, 1. *Ethic.* 9. ſed 2. *d.* 5. *q.* 1. *ad* 2. *n.* 41. ait quòd vnum meritum intenſum valet centum millia remiſſa: ergo vnum magnum bonum fortuitò eueniens valet multa parua ſic euenientia. Reſpondetur, licèt talis poſſit dici quodam ſenſu æquiualenter benè fortunatus, propriè tamen talis non eſt, niſi ei vt in plurimùm benè fortuitò ſuccedat, quia licèt ſemel ei benè eueniat, poteſt cum hoc ſtare, quòd ſemel, aut bis malè eueniat: & ſi de facto non malè eueniat, hoc per accidens eſt, & non quia ſemel ei benè fortuito euenit. Vel dic in ſenſu Ariſtotelis

talem non cenſeri benè fortunatum:in re parùm refert loquatis ſic, vel ſic:ſed verius eſt talem non eſſe ſimpliciter benè fortunatum, quia poteſt ſæpiùs malum fortunò ei euenire.

Conciliatio IV.

70. *Animæ immortalitas non demonſtratur.*

Paulò ante finem, ait quòd ratio naturalis attingit mortalitatē animæ.Sed 4.*d.*43.*q.*2.§ *Poteſt dici n.* 6. tenet immortalitatem animæ non demonſtrari. Reſpondetur, hîc tantùm ait ratione naturali attingi, quòd anima eſt immediatè à Deo,quia eſt immortalis, nec inde ſequitur naturaliter demonſtrari eſſe immortalem;ſed ſufficit quòd ſuadetur multis rationibus naturaliter: de quo ipſe videri poteſt loco citato. Vide circa hoc quæ dixi *diſp.*1.*de anima ſec.* 13. vbi *ſec.* 12. de mente Ariſtotelis: creari autem à Deo, quia immortalis eſt, probatur ſecundùm viam Ariſt. quia omne æternum eſt neceſſe 1. *de Cœlo text.* 138.*&* 9. *Met. tex.* 19. & omne tale immediatè eſt à Deo,quia quod facit mediatè eſt nouum, 2. *Phyſ. tex.* 74. *&* 6. *de ſubſtantia orbis c.* 2. *&* 8. *Phyſ.text.*8.15.

Conciliatio V.

Omne nouum habet cauſā efficientem.

*Art.*1.§. *Tertia concluſio*n.4.ait ex Platone nihil eſſe ortum,cuius non præceſſit legitima cauſa:& idem ait Aug.3.*Ciu.*9. *Cicero* (inquit) *concedit nihil fieri, ſi cauſa efficiens non præcedat.* Sed 2.*d.*37.*q.*2.§.*Propter igitur n.*9.docet peccatum non habere cauſam efficientem. Reſpondetur, peccatum pro materiali eſt effectus poſitiuus, & ſic habet cauſam efficientem: pro formali eſt priuatio rectitudinis debitæ in eſſe, vt habet Scotus 2.*d* 37. *q.*2. §. *Concedo n.*6. & ſic non habet efficientem, ſed deficientem, nempe voluntatem creatam. Si teneatur dari peccatum omiſſionis puræ,vt videtur tenere Scotus 4.*d.*49. *q.* 10. nullam omnino habet cauſam efficientem, quia materiale non habet,ſed conſiſtit præciſè in defectu.

Conciliatio VI.

Deus habet ſpecialem prouidentiam de homine.

In fine ait,in Deo eſſe duas prouidentias,vnam vniuerſalem,qua regit omnia,alteram ſpecialem, qua prouidet cuilibet homini, ſecundùm merita aliqua;propria,vel aliena.Sed *quodl.*15.*a.*2.§.*Ad primum iſtorum*, ait Deum non ſcire res in ipſis, ſed in ſua eſſentia:ergo non poteſt eis prouidere in particulari. Reſpondetur *ſuprà quodl.*15. *concil.quinta.*

Conciliatio VII.

71. *An Deus cauſa boni fortuna ſit ſecundùm Ariſt.*

§. *Dicendum quòd ſi n.*13. ait ſecundùm Ariſtotelem Deum eſſe cauſam immediatā boni effectus fortuiti. Sed §. *Sed quomodo hoc n.*14. ait Ariſtot.8.*Phyſ.text.*8 *&* 13. tenere nihil de nouo fieri immediatè à Deo, quia foret in hoc mutabilis. Reſpondetur,ipſe Scotus conciliat eum ſibi,quia non tenuit, nihil nouum fieri ab agente primo immediatè, niſi concurrentibus his duobus. Primum, quòd effectus ſit alterius rationis, quia ipſe poſuit Intelligentiam cauſare partes motus, qui ſunt eiuſdem rationis. Secundùm, quòd nulla eſſet diuerſitas in cauſis mediis actiuis,vel paſſiuis, quia poſuit ipſe animam intellectiuam immediatè fieri à Deo, ſed concurrente diſpoſitione varia cauſæ paſſiuæ:iuxta hos, ſi alterum horum deficeret, poſſet Deus in via Ariſtotelis aliquid imm. diatè agere de nouo, & ſic eſſe cauſa boni effectus fortuiti, ſicut eſt cauſa animæ, licèt omnia agat neceſſariò, quia vnum impellit,in quo eſt aliqua bona diſpoſitio ad aliquid faciendum, ex quo euenit bonum;& aliū non, quia caret tali. Sed contrà, quia voluntas vnius eodem modo planè diſpoſita cum voluntate alterius poſſet à Deo ad bonam fortunam dirigi.Reſpondetur,ita eſt verè, ſed non ad mentem Ariſtotelis. Dices, ipſe 7. Mor. ad Eudemium 18.vt refert *D. Thom.tex.* 2.*q.*9.*a.*4. tenet primum motum voluntaris eſſe ab extrinſeco:ergo immediatè à Deo,& ſine cauſa media diuerſa. Reſpondetur, poneret ille ſuum impetum, vix nobis intelligibilem. Sed non eſt quòd eum ſaluare conemur à contradictione, cùm de fortuna erraſſe conſtet,ait enim, 2.*Mag. mor.* 8. bonam fortunam non eſſe à Deo,quia eſt iuſtus, & iniquiſſimi homines quandoque ſunt benè fortunati,& loco iam citato duas eſſe fortunas; vnam quæ ſit impetu numinis,quam vocat diuinam;alteram ſine illo impetu, cuius cauſa eſt natura;& hac poteſt quis eſſe benè fortunatus, non à numine,ſed à conſtellatione.Veritas fidei eſt,vt hîc concludit Scotus,omnia quæ fiunt à natura, fortuna, vel caſu, in Dei prouidentiam reducenda eſſe, cui nihil forte, vel caſu euenit, de quo, Aug.2.*Ciuit.*9.

Ariſtoteles de fortuna erravit.

Conciliatio VIII.

72. *Impetus fortunarum an in anima,vel in corpore ſecundùm Ariſt.*

*Ar.*1.§. *Eſt ergo bona n.* 8. ait ex Ariſt. illum impetum eſſe in anima. Sed §. *Reſpondeo ſi Ariſtot.n.*10 ait eſſe in corpore,quia eſt diſpoſitio ſequens determinatam complexionem. Reſpondetur,non vult inhæſiuè eſſe in anima nobiliori ſecundùm Ariſtotelem, quia ſecundùm eum, cui plus eſt intellectus, minus eſt fortunæ: eſt ergo aliqua diſpoſitio ſequens determinatam complexionem corporis, non meliorem (vt opinor ſecundùm Ariſtotelem)quia ſic meliùs intelligens eſſet fortunatior, quod eſt contra ipſum:ſi eſt ergo aliquid in anima, ponitur à Deo neceſſariò, conſequenter ad complexionem ſecundùm Ariſtotelem;& conuenit animæ non ſecundùm entitatem, ſed quia agitur à nobiliori impellente. Iam dixi non eſſe curandum quid ſenſerit Ariſtoteles in hoc, quia erraſſe conſtat. Vide multa de impulſu in ſupplemento noſtro *de animæ diſp.*4.*ſect.*vlt,

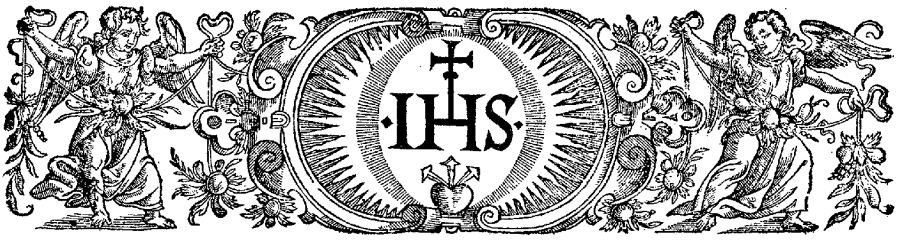

GVIDI

BARTOLVCCII ASSISIATIS

Ordinis Minorum Conuentualium opuſculum

DE DVCENTIS QVADRAGINTA TRIBVS CONTRADICTIONIBVS, QVÆ in Scoti operibus apparere videntur, quarum ſingulis ſuas adhibet ſolutiones.

I.

SCOTVS *in prima quæſtione prologi, reſpondendo ad quæſtum*, dicit intellectum eſſe paſſiuum naturaliter ad quamlibet cognitionem, etiam Dei, & quòd in hoc non eſt aliquod miraculum, nec aliqua ſupernaturalitas. Huius oppoſitum habet *in* 19. *quæſt. quodl.* quòd ad formam ſupernaturalem non eſt habitudo naturalis.

Solutio; dicendum eſt, quòd iſta forma comparata ad paſſiuum non eſt ſupernaturalis; comparata verò ad agens, à quo recipit, tunc forma, ſiue cognitio dicitur eſſe ſupernaturalis.

Dicas ergo, intellectum paſſiuum ad duo poſſe comparari. Primò ad actum quem recipit, & ſic nulla eſt ſupernaturalitas. Secundo modo ad agens, à quo recipit, & tunc omnis cognitio, quæ non poteſt cauſari ab agente, & phantaſmate, eſt ſibi ſupernaturalis.

Vel dicas, quòd ad formam ſupernaturalem non eſt aptitudo naturalis actiua, eſt tamen aptitudo naturalis paſſiua: ſic autem quòd eſt talis paſſiua, vel ſic, quòd non eſt aptitudo naturalis, ſed benè potentia naturalis; differt enim potentia, & aptitudo.

Vel dicas, quòd licet ad formam ſupernaturalem non ſit aptitudo naturalis, eſt tamen ad eam potentia obedientialis.

II.

Scotus *in prima quæſtione prologi* dicit, quòd intellectus poſſibilis non eſt aptus natus moueri ab intellectu agente, & à phantaſmatibus. Huius oppoſitum habet *in* 3. *d.* 9. 1.

Solutio, dicas quòd id, quod hîc habet Doctor, habet veritatem de motione mediata, & non de immediata; nihil enim aliud volebat Doctor *in prima q. prologi*, niſi quòd pro ſtatu iſto oportet habere recurſum ad phantaſmata, & ideò dicendum eſt quòd phantaſmata mouent intellectum poſſibilem cauſando in eo partialiter tantùm ſpeciem intelligibilem.

III.

Scotus *in* 1. *q. prologi reſpondendo ad quæſtionem* dicit, quòd eſſentia diuina eſt motiua noſtri intellectus. Huius oppoſitum habet *in* 14. *quæſt. quodlibetali art.* 2. vbi dicit quòd eſſentia diuina non poteſt eſſe obiectum motiuum intellectus creati.

Solutio, dicas quòd Scotus in 14. q. quodl. vult quòd eſſentia non ſit motiuum obiectum intellectus creati naturale, ita quòd naturaliter eum poſſit mouere, ſicut naturaliter mouet intellectum diuinum, & hoc eſt verum, in prima verò q. prologi vult quòd poſſit mouere liberè, & contingenter, & debet intelligi non eſſentia purè, ſed eſſentia volens, ſeu eſſentia cum voluntate.

Scotus

IV.

Scotus *in* 1. *q. prologi ſoluendo primum argumentum*,attribuit actiuitatem, & intellectionem intellectui agenti;huius oppoſitum communiter tenetur in via Scoti.

Dicas, quòd intellectus agens cauſat intellectionem mediatè, partialiter tamen, in quantum partialiter cauſat ſpeciem intelligibilem.

V.

Scotus *in* 1.*q.prologi*,dicit quòd ens non continet virtualiter ſuam paſſionem. Huius oppoſitum habet *in eadem quæſtione paulò inferius*, & inquit quòd eam continet virtualiter.

Solutio. Dicas, quòd ſi ens aliquam paſſionem virtualiter contineat,non eſt dicendum ens virtualiter continere paſſionem ſuorum inferiorum, ſed concedit Scotus ens virtualiter continere tantùm paſſionem ſuam, & non aliam: & cum dicitur,ſubiectum virtualiter continet ſuam paſſionem; loquitur de ſubiecto, vt eſt ſpecies ſpecialiſſima, & non de quocunque alio ſubiecto.

VI.

Scotus *in*1.*q.prologi*,dicit, quòd termini communiſſimi ſunt nobis primò noti. Huius oppoſitum habet *in* 1.*d.*3. *q.*1. vbi dicit ſpeciem ſpecialiſſimam eſſe primum notum.

Solutio.Duplex eſt cognitio, confuſa, & diſtincta. Termini communiſſimi ſunt vtique nobis primò noti notitia diſtincta,ſpecies verò ſpecialiſſima eſt nobis primò nota notitia confuſa. Nota quòd prima principia nobis dicuntur naturaliter nota,id eſt,terminis cognitis, non poſſumus illis non aſſentire, & naturaliter inclinamur ad eis aſſentiendum, & non debet intelligi quòd ſint nobis naturaliter nota,id eſt, quòd eorum cognitio ſit nobis inſita à natura.

VII.

Scotus dicit *in* 2. *q. prologi*, quòd ſolus Deus poteſt hominem docere; ſed huius oppoſitum habet *in* 2. *d.*11. vbi dicit, quòd Angelus poteſt veriùs hominem docere,quàm faciat homo.

Solutio.Ita debet intelligi,quòd Angelus non poteſt hominem docere immediatè, ſicut facit Deus,quia Angelus non poteſt hominem docere circa ea,quæ ſunt fidei,niſi priùs ipſe Angelus ab eodem doceatur.

VIII.

Scotus *in* 2. *q. prologi ſoluendo tertium argumentum principale*, dicit quòd multi ſunt actus, de quibus ignoramus an ſint peccata mortalia, vel non. Huius oppoſitum *in* 4. *d.*30. *in corpore quæſtí.*

Solutio. Dicas quòd Scotus,*in* 2.*q. prologi* ita intendit,dato quòd tales actus ſunt dubij,ex hoc tamen non eſt dubia via ſalutis, & ſic ſufficiebat in eadem quæſtione Scotum docere, quomodo Theologia ſit ſufficienter tradita,etiam conceſſo quòd illi actus ſunt dubij; non tamen intelligit Scotus affirmare illos actus eſſe dubios, ſed tantùm vult habere viam ſalutis, non eſſe dubiam, & ſic iſta doctrina eſt ſufficienter tradita; ſed vtrùm ſint iſti actus dubij? Dicas quòd non, vt habet Scotus *in quarto*, quoniam de quocunque actu peritus Theologus ſatis iudicabit an ſit contra legem dictum, aut factum, aut concupitum, & ſic iudicabit an ſit peccatum, vel non, vt patet in definitione peccati.

IX.

Scotus dicit *in* 3. *q. prologi*, quòd ſubiectum nullibi veriùs cognoſcit,quàm in illa ſcientia, in qua eſt ſubiectum. Huius oppoſitum habet *in* 2. *diſt.primi quæſt.*2.*& in quæſt. collaterali de ſubiecto, in qua quærit de ſubalternatione ſcientia.*

Solutio. Dicas primò,quòd hoc dictum Scoti habet veritatem, comparando ſcientiã particularem ad aliam particularem, vt eſt in propoſito; ſed non habet veritatem, comparando ſcientiam particularem ad ſcientiam communem, ad quam ſtat reſolutio omnium ſcientiarum particularium.

X.

Scotus *in tertia q.Prologi*, dicit quòd perfectiſſimus conceptus,quem naturaliter poſſumus habere de Deo,eſt conceptus entis infiniti.Huius oppoſitum habet *in octaua diſtinct. primi quæſt.*2.

Solutio. Dicas quòd Scotus ibi tantùm comparat bonum ad alios conceptus attributales, & non ad infinitatem,quæ non eſt attributum.

XI.

Scotus *in tertia, q. prologi* inquit quòd illud primum notum neutram habet conditionem:& *ibidem paulò poſt* dicit quòd habet primam conditionem.

Solutio. Dicas quòd quando Scotus dicit *in tertia, q.prologi*,primum notum neutram habere conditionem,loquitur de primo noto, quod nullo pacto eſt demonſtrabile; & dum dicit *paulò inferius* habere primam conditionem, loquitur de eo, quod eſt primò notum in ſcientia.

XII.

Scotus *in ſecunda, q.prologi* dicit quòd finis ſupernaturalis non includitur in ratione hominis. Huius oppoſitum habet *in prima quæſt. prologi.*

Solutio. Dicas quòd hîc Doctor loquitur de cognitione naturali poſſibili in præſenti ſtatu, & in tali cognitione quamtumcunque perfecta non includitur finis ſupernaturalis.

XIII.

Scotus *in tertia*, *q. prologi* dicit quòd iſta, *Deus eſt trinus*, *& vnus*, eſt ſpecularina. Huius oppoſitum habet *in* 4.*q. prologi*, vbi dicit quòd eſt practica.

Solutio. Dicas quòd Doctor loquitur in reſpectiuo ſermone,comparat enim iſtam,*Deus eſt trinus*,ad iſtam,*Deus creat.*

XIV.

Scotus *circa finem q. tertiæ*, dicit quòd ad propoſitionem per ſe notam ſufficit habere confuſè notitiam terminorum. Huius oppoſitum habet *in* 2. *diſtin. primi*: vbi dicit quòd requiritur notitia diſtincta terminorum.

Solutio. Dicas quòd in ſcientiis ſpecialibus, & ſubalternis ſufficit confuſa notitia terminorum; ſed in ſcientia vniuerſali, vt eſt Metaphyſica,requiritur diſtincta notitia terminorum.

XV.

Scotus *in quarta,q. prologi*,dicit quòd *practicum*, & *ſpeculatiuum* non ſunt differentiæ eſſentiales; & tamen in fine illius quæſtionis dicit oppoſitum,vbi ſic dicit, quòd ſunt differentiæ eſſentiales.

Solutio. Dicas quòd dictum Doctoris debet exponi,id eſt,circumſcribentes nobis vltimas differentias eſſentiales,vel dicuntur eſſentiales, quia ſunt prædicata ſecundi modi, neceſſariò ſequentes

ſequentes eſſentiam ; Doctor tamen in fine huius quæſtionis loquitur in reſpectiuo ſermone.

XVI.

Scotus *in ſecundo, diſt. prima, quæſtione 6. & in 3.d.13. & in 4.d.49. q.5.* dicit quòd infimum indiuiduum ſpeciei nobilius, & perfectius eſt ſupremo indiuiduo ignobilioris ſpeciei. Huius oppoſitum habet *in 3. diſt. 24. ſoluendo quintum principale.*

Solutio. Dicas veritatem dicta Scoti habere in naturalibus,& in morabbus. Vel dicas regulam Scoti non eſſe veram in ſuſcipientibus magis & minus. Vel dicas, quòd in verbis Scoti nulla eſt contradictio,quoniam etſi lumen fidei abſolutè,& in ſua quiditate ſit perfectius lumine naturali, non tamen poteſt cauſare actum ita perfectum,ſicut naturale; quia lumen ſcientiale naturale habet potentiam,& obiecta valde proportionata,ſed non ſic lumen fidei, & ideò dicendum eſt quòd cætera non ſunt paria, ex hoc prouenit effectus.

XVII.

Scotus *in 17.diſt.primi q.2.* dicit habitum requiri propter ſubſtantiam actus. Huius oppoſitum paulò antè dixerat.

Solutio. Dicas quòd aliud eſt conſiderare in actu intentionẽ, quæ eſt modus intrinſecus,& aliud eſt cõſiderare conditionẽ actualẽ moralẽ. Primum & ſecundum ſcilicet ſubſtantia actus, & modus intrinſecus,non poſſunt fieri à diuerſis,cùm ſecundum ratione ſui non ſit factibile; ſed primum & ſecundum, id eſt, ſubſtantia actus, & conditio moralis benè poſſunt fieri à diuerſis. Contrà,Scotus *in d.17.primi ſent. q.2. in principio prima columnæ*, dicit quòd habitus non habet aliquam rationem principij actiui, niſi inquantùm habet rationem principij actiui,reſpectu ſubſtantiæ actus. Dicas, quòd Scotus ibi modicum antè dixit actum moralem pro formali eſſe quandam relationem, & ſic non poteſt habere ſui acquiri, ſed ſolum ratione fundamenti, quoniam ad eam non eſt motus,& ſic intendit Scotus,quòd ſcilicet habitus eſt tantùm principium quantùm ad ſubſtantiam actus,id eſt,quantùm ad fundamentum,& non quantùm ad ſuam formalitatem.

XVIII.

Scotus *in ſecundo,ſent.d.41.* dicit quòd actus moralis requirit rationem rectam, & habitum virtutis : Huius oppoſitum habet *in 1 d.17.q.2. & in 2.d.7.& 42.& in 3.d.33.& in 4.d.14.q.2. & diſt.18.*

Solutio. Dicas quòd actus moralis dicitur dupliciter.Primò ab habitu,& recto dictamine ſimul.Secundò, dicitur à ſolo dictamine, quoniam rectum dictamen eſt eſſentiale ipſi actui morali, & habitus tantùm eſt,vt ille actus intenſiùs, & faciliùs eliciatur. Dicas ergo quòd Scotus *in primo d. 17. & etiam in 14.ſecundi*,loquitur de actu morali primo modo,ſed non ſecundo modo.

XIX.

Scotus *in 4. q. prologi*, dicit quòd pecuniæ dum ſunt in phantaſmate,tunc voluntas poteſt elicere velle dare liberaliter. Huius oppoſitum habet *in 3.d.1.q.6.*

Solutio. Dicas quòd Scotus loquitur ſecundùm opinionem Hentici. Vel dicas quòd Scotus loquitur communiter. Vel dicas quòd pro ſtatu iſto pecuniæ non poſſunt eſſe præſentes in intellectu,niſi priùs fuerint præſentes in virtute phantaſtica. Vel dicas quòd per phantaſma Doctor intellexerit earum repreſentatiuum.

XX.

Scotus *in 4.q.prologi* dicit quòd cauſa nullum *eſſe* capit à cauſato. Huius oppoſitum habet *in quodlibeto quæſt.9.& in 2.Metaphyſica q.6.*

Solutio.Dicas quòd cauſa à cauſato capit entitatem,ſeu denominationem reſpectiuam. Secundò dicas quòd illud dictum. *Cauſa nihil capit à cauſato*, habet veritatem de cauſa extrinſeca, ſed non de intrinſeca. Tertiò dicas quòd cauſa extrinſeca capit à cauſato tantùm *eſſe* ſubſiſtentiæ, de quo loquitur Scotus in dictis locis, ſed non capit ab eo, aliquid de *eſſe* eſſentiæ,nec exiſtentiæ.

XXI.

Scotus *in 4.q. prologi in principio*, vult dari multos actus indifferentes,qui non ſunt praxes, nec ſpeculatiui. Huius oppoſitum habet *in eadem quæſtione.*

Solutio. Dicas quòd dictum Scoti intelligitur de actibus elicitis ſecundùm dictamen rationis, & nota, quòd actus humanus capitur tripliciter. Primò, vt diſtinguitur contra actum beſtialem, & ſic fricare barbam, & ſimiles actus,qui ſecundùm Doctorem ſunt indifferentes;vt patet *in d. 4. ſecundi*, dicuntur actus humani. Alio modo capitur actus humanus pro actu,qui eſt in poteſtate noſtra, eliditus ſecundùm rectam rationem, & tales ſunt praxes ſi ſunt alterius potentiæ, quàm intellectus. Alio modo capitur actus humanus pro ſpeculatione non directiua in praxim.

XXII.

Scotus *in primo diſt.1.q.4.* dicit quòd ſi actus fruitionis eliceretur circa vnam perſonam, & non circa aliam, quòd ille actus non eſſet rectus. Huius oppoſitum habet *in eadem quæſtione.*

Solutio. Dicas quòd poſſumus frui vna perſona non fruendo alia actualiter, ſed non habitualiter.

XXIII.

Scotus *in 4.q.prologi.& in 36.d.6.* tenet quòd non requiritur, notitiam practicam & praxim eſſe in eodem ſubiecto. Huius oppoſitum habet *in 1.d.38.*

Solutio. Dicas quòd Scotus protulit illam propoſitionem ſecundùm communem viam, quæ ſic tenebat.

XXIV.

Scotus *in 4.q prologi*, videtur ponere animam ſenſitiuam eſſe formaliter in homine. Huius oppoſitum habet *in 2.d.15.*

Solutio. Dicas quòd Scotus loquitur exemplariter,non autem ad mentem propriam.

XXV.

Scotus *in 4.q.prolog. in ſolutione principalium argumentorum* innuit quòd actus voluntaris eſt imperfectior actu intellectus. Huius oppoſitum habet *in 4.diſt. 49. quæſt. tertia*, & ſæpè in ſua doctrina.

Solutio.Dicas quòd Scotus dum dicit actum intellectus nobiliorem eſſe actu voluntatis reſpondet ex propoſitionibus conceſſis a ſic arguentibus, & tenentibus partem oppoſitam.

XXVI.

Scotus *circa finem quæſt 4.prologi,reſpondendo*

ad

ad argumenta pro opinione, inquit quòd practicum,& ſpeculatiuum ſunt differentiæ eſſentiales.Huius oppoſitum habet *in eadem quæſtione, in artic. ſecundo ſecundæ quæſt.illius quartæ, q. principalis.*

Solutio. Dicas quòd Scotus loquitur in reſpectiuo ſermone, & vult dicere quòd reſpectu actuum,& habituum ſunt differẽtiæ eſſentiales, id eſt, non ita accidentales ſicut ſunt reſpectu intellectus,quoniam in intellectu ſunt accidentia communia, & ſeparabilia.

XXVII.

Scotus *in quarta queſt.prologi,circa finem, & in primo,diſt.*17.*q.ſecunda*, *&* in 2.*d.*7. vult circunſtantiam obiecti eſſe primam circunſtantiam actus moralis:ſed huius oppoſitum habet *in* 18.*q.quodl.* vbi vult circunſtantiam finis eſſe primam.

Solutio.Dicas quòd circunſtãtia finis,vt diſtinguitur contra circunſtantiam obiecti,eſt prima primitate perfectionis, ſed circunſtantia obiecti eſt prima primitate naturæ, ſeu generationis.

XXVIII.

Scotus *in primo*, *d.*1. *q.*1. dicit quòd accidit quòd coniungatur in eodem ratio primi effectiui,& ratio finis. Huius oppoſitum habet *in* 2. *d.*2 *q.*1.

Solutio.Dicas dupliciter.Primò,quòd Doctor benè concedit quòd ratio primi effectiui concludit rationem vltimi finis ; ſed quòd primum effectiuum non dicitur quietare vltimatè, inquantùm primum effectiuum,quia vt ſic, tantùm efficit:ſed dicitur quietate inquantùm eſt obiectum perfectiſſimum,& ratio perfectiſſima terminandi actum potentiæ natæ quietare in tali obiecto. Secundò dicas, quod hoc non accidit ex natura rei,quia ex natura rei de neceſſitate coniunguntur in eodem ratio finis, & ratio primi effectiui.

XXIX.

Scotus *in tertio diſt.prima,quæſt.quinta*,inquit quòd vbicunque eſt ratio formalis terminandi, terminat.Huius oppoſitum habet *in primo,diſt. prima,q.ſecunda*, vbi dicit quòd creatura poteſt frui vna perſona,non fruendo aliis : ſi igitur eſſentia eſt ratio terminandi, igitur eſſentia eſt ratio quoquoque fruendi, ſiue terminandi,& cùm fruitio, & eſſentia eſt in tribus,igitur non poterimus frui eſſentia non fruendo perſonis.

Solutio. Dicas quòd non eſt ſimile, quia eſſentia, vt eſt obiectum *quo*, & *quod* fruitionis, ſibi accidit eſſe in ſuppoſitis, ita quòd,per poſſibile, aut impoſſibile, ſi non eſſet in ſuppoſitis,adhuc eſſet tale obiectum; ſed vt ſit ratio formalis terminandi illam vnionem, non ſibi accidit eſſe in ſuppoſitis, imò neceſſariò vt ſic, eſſet in ſuppoſitis, & tunc tantùm eſſet ratio, ſiue terminus *quo*, & ſuppoſitum eſſet *quod*, & ita paret diſſimilitudo. Secundò dicas quòd non eſt ſimile de actu actionis,vel fruitionis immanente,& de vnione illa quaſi tranſeunte.

XXX.

Scotus *in* 8.*q.*4.*&* *in* 2.*d.*2.*q.*8.*&* *d.*6. *q.*2. *&* *d.*7.*&* 12.*q.*1. *&* *d.* 29.30. 34. *eiuſdem* 2.*&* *in* 3. *d* 23. 33. *&* *in* 4.*d.* 49. *q.*9. habet quòd in cuius poteſtate eſt agere, in eius poteſtate eſt modus agendi. Huius oppoſitum habet *in* 1. *diſt.* 1. *quæſt.*2.

XXXI.

Inſurgit pulchrum dubium,an beatitudo viæ, credita tamen,& beatitudo patriæ,ſint eiuſdem ſpeciei.

Scotus *in* 4 *d.*49.*q.*5.licèt videatur circa hoc eſſe problematicus, tamen declinat ad hanc partem, ſcilicet quòd ſint diſtinctæ ſpecie, & dicit quòd iſta pars, ſcilicet quòd differant ſpecie,eſt probabilior,& dicit dato quòd ſit eadem potentia & idem obiectum,tamen ſola diuerſa approximatio facit actus ſpecie diſtinctos, & quòd differant ſpecie expreſsè habet Doctor *in* 2.*d.*26.*&* 2.*Metaph.*3.ſed expreſſiùs, & clariùs,& magis affirmatiuè, & determinatiuè tenet quòd differant ſpecie, & ibi valde egregiè docet quomodo ſtante identitate potentiæ & obiecti,ſola diuerſa approximatio facit differre ſpecie,& ita eſt tenendum in via Scoti, quòd differant ſpecie.

Sed dices cõtrà.Scotus *in* 1.*d.*3.*q.*7.dicit quòd intellectio diſtincta, & confuſa albi ſunt eiuſdem rationis.

Dicas primò,quòd ſunt eiuſdem rationis obiectiualis,ſed non eiuſdem rationis ſimpliciter.

Secundò dicas,quòd Scotus *in* 1.*d.*3. *q.*7. arguit ad hominem.

XXXII.

Scotus *in* 2.*d.*4.*&* 5.*q.*1. vult quòd voluntas Beati velit actum beatificum immutabiliter. Huius oppoſitum habet *in* 1.*d.*1.*q.*4,

Solutio. Dicas quòd Scotus ibi arguit ad hominem. Secundò,quòd ibi loquitur communiter.Tertiò quòd loquitur, ſcilicet iſto ſenſu, id eſt, quòd ille actus nunquam interrumpitur, Quartò dicas,quòd loquitur in reſpectiuo ſermone, quia comparat ibi actum beatificum ad actum meritorium in via,& reſpectu illius poteſt dici ille actus beatificus immobilis,ſeu quòd voluntas immobiliter vult illum.

XXXIII.

Scotus dicit quòd voluntas eleuata non neceſſariò fruitur obiecto beatifico, quantùm ſit ex parte ſua : ſed huius oppoſitum videtur habere *in* 4 *d* 49.*q* 7.

Solutio. Dicas voluntatem ſupernaturaliter eleuatam velle immutabiliter frui fine vltimo, ſiue obiecto beatifico, poteſt dupliciter intelligi.Vno modo ex parte voluntatis, & ſic ſemper manens libera liberè fruitur obiecto beatifico. Alio modo poteſt conſiderari voluntas ex parte obiecti beatifici, & ſic voluntas neceſſariò fruitur.Contrà Scotus *in* 4.*d.*49.*q.*7.dicit quòd non in eſt poteſtate animæ videre,& nõ gaudere;ergo non eſt in poteſtate eius quòd videat, & non fruatur. Dicas quòd delectatio non eſt fruitio, ſed paſſio quædam ſequens viſionem, & ſic abſolutè poteſt viſio ſeparari à gaudio, ſine contradictione.Dices,ergo videret, & non gauderet. Dicas quòd hoc eſt verum, ſed hoc non eſt in poteſtate ſua,ſed Diuina, quæ cauſat viſionem,& non gaudium.

XXXIV.

Scotus *in* 1.*d.*1.*q.*5,dicit quòd peccator peccans fruitur ſeipſo. Huius oppoſitum habet *in eadem q.*2, *illius primæ diſtinctionis*, vbi dicit quòd fruitur actu ſuo,vt obiecto.

Solutio. Dicas quòd ille actus poteſt comparari ad duo. Primo ad obiectum,& ſic peccator fruitur actu, & non obiecto. Secundò poteſt comparari ad ſubiectum,ſcilicet ad peccatorem,

& ſic

& ſic fruitur ſubiecto, ſcilicet ipſomet peccatore,& non actu. Secundò dicas quòd quando Doctor dicit quòd pecator fruitur actu peccandi,loquitur impropriè de fruitione, quæ eſt amore inhærere alicui rei propter ſe ipſum.

XXXV.

Scotus *in* 1.*d*.2.*q*.2.dicit definitum,& definitionem dicere alium,& alium conceptum. Huius oppoſitum habet *in* 8.*d.primi*,*q*.2.

Solutio. Dicas definitionem, & definitum poſſe dupliciter accipi. Primò, pro terminis, ſiue pro conceptibus,& hoc modo definitio, & definitum differunt realiter prout definitio,& definitum accipiuntur pro conceptibus,ſeu notitiis exiſtentibus in mente. Secundò, poſſunt accipi pro conceptibus ſignatis, & ſic tantùm diſtinguuntur ex natura rei.Dices,Scotus *in* 8.*d*. 1.*q*.2.*& in* 1.*quodl.a*.1.dicit quòd definitio,& definitũ dicunt eundem conceptum,& ita videtur repugnare his,quę hîc dicũtur,ſcil.quòd definitio,& definitũ sũt alterius, & alterius cõceptus.

Solutio.Dicas,definitionem poſſe accipi dupliciter. Primò,tãtùm pro ipſis partibus definiẽtibus ſimul ſumptis,& ſic partes definitionis diſtinguũtur ex natura rei à definito, loquẽdo de definitione Metaphyſica, capiendo definitionẽ pro quiditate reſultante ex partibus definientibus,hoc modo definitio eſt idẽ omnino ex parte rei cum definito. Alio modo ſumitur definitio pro definitione Phyſica, & ſic accepta diſtinguitur realiter à definito,quia totũ Phyſicũ diſtinguitur realiter à partibus.Vel dicas,definitionẽ, & definitũ dicere vnũ conceptũ realiter, non autem formaliter.

XXXVI.

Scotus *in vna q. Collaterali*,3. *q.prolog.* inquit quòd ad propoſitionem per ſe notã ſufficit confuſa notitia terminorum. Huius oppoſitũ habet *in* 1.*d*.2.*q*.2.*& d*.3.*q*.2.*& in* 3.*d*.24.

Solutio.Dicas Doctorem intelligere in ſcientijs ſpecialibus nempe, quòd ex conceptu confuſo terminorum fiunt propoſitiones per ſe notæ,vt in Phyſica,& Geometria, ſed non in Metaphyſica,quia cùm ſit ſcientia,ad quã ſtat reſolutio aliarum, requiritur quòd nemini ſint diſtinctè cogniti.

XXXVII.

Scotus*in primo*,*diſt*.2. *q*.2.reprehendit iſtam diſtinctionem,videlicet, quòd ſit aliqua propoſitio per ſe nota in ſe,vel in nobis: tamen paulò pòſt eam acceptat *in eadem quæſtione*.

Solutio.Dicas,propoſitionem eſſe per ſe notam, ſcilicet in ſe, & in nobis, poſſe dupliciter intelligi. Primò, aliquæ ſunt propoſitiones per ſe notæ ex ſolo conceptu confuſo terminorũ, vt iſta,*linea eſt lõgitudo*,ſed non omnes,quia non illa, ſcilicet,*linea eſt ſpecies quantitatis continua*, & huius differentia eſt, quia ex conceptu confuſo terminorum primæ poteſt euidenter ſciri veritas ſecundæ: vnde iſtæ non ſunt per ſe notæ: *homo eſt ſubſtantia*; *Homo eſt corpus*, quia poſſunt probari per aliam priorem propoſitionẽ,ſcilicet quòd animal. Vnde propoſitio mediata,& confuſa poteſt eſſe per ſe nota in ſcientia ſubalternata. Aliquæ ſunt propoſitiones per ſe notæ ex terminis diſtinctè conceptis, vt iſta propoſitio : *Deus eſt trinus*, *& vnus*, in nobis eſt vtique per ſe nota ex terminis confusè conceptis, ſed intellectui beatifico hæc propoſitio eſt per ſe nota ex terminis diſtinctè conceptis, quod patet, nam cuius termini diſtinctè concipiuntur, & illud diſtinctè concipitur: ſed termini iſtius propoſitionis, *Deus eſt trinus*, *& vnus*, diſtinctè concipiuntur ab intellectu beatifico:ergo hæc propoſitio eſt per ſe nota ex terminis diſtinctè conceptis intellectui beatifico.

XXXVIII.

Scotus *in* 1.*d*.2.*q*.1.dicit quòd compoſitum eſt corruptibile per incompoſſibile poſitiuum, vel priuatiuum; ſed huius oppoſitum habet *in* 2.*d*. 19.*in* 3.*d*.2. *in* 4.*d*.44.*q*.1. *& d*.49. in materia de dotibus corporum.

Solutio.Dicas dictum Doctoris habere veritatem in cõpoſitis, & non in ſimplicibus ſiue ſpiritualibus. Dices, Scotus *in* 2.*d*.14.*q*.1. dicit quòd cõpoſitũ ex materia & forma dato quòd nõ habeat cõtrariũ vincens,eſt tamẽ corruptibile ab extrinſeco,eò quòd habet materiã,qua res poteſt eſſe,& nõ eſſe,& patet 7.Metaphyſicę,& idẽ habet *in* 2.*d*.19.*& in* 3.*d*.20. *& in* 4.*d*.44.*q*. 1.*& d*.49.in materia de dotibus corporum Beatorũ; ergo tale incorruptibile, & ab extrinſeco poteſt deſinere eſſe,& non tãtùm per incõpoſſibile poſitiuũ, vel priuatiuũ. Secundò,Angelus & Anima poſſunt non eſſe,& non per incõpoſſibile poſitiuum, vel priuatiuũ;ergo nõ poſſunt deſinere eſſe ab intrinſeco. Tertiò,materia prima poteſt nõ eſſe,& tamẽ non per incõpoſſibile poſitiuũ, vel priuatiuũ:ergo nõ eſt corrupt.bilis ab intrinſeco,vel ab extrinſeco,vt dicit Doctor.

Dicas ad primam rationem,quòd Scotus per incõpoſſibile intellexit formã oppoſitã, ſeu diſparatã incõpoſſibilẽ in eadẽ parte materiæ, & ideò cõpoſitũ nõ habẽs contrariũ vincẽs adhuc eſt corruptibile per incõpoſſibile,ſ.ex forma incõpoſſibili in eadẽ parte materiæ;& tale eſt incõpoſſibile poſitiuũ.Incõpoſſibile priuatiuũ eſt tenebrę reſpectu lucis,& ſic dicas quòd cõpoſitũ tale nõ habẽs cõtrariũ vincẽs,corrũpitur ratione appetitus materiæ appetentis aliã formã incõpoſſibilẽ formę,quã habet.Ad ſecũdã dicas, negãdo Angelum eſſe corruptibilẽ,& ſimiliter de anima.Ad tertiã,neges materiã in via Philoſophi poſſe deſinere eſſe.

XXXIX.

Scotus *in* 1.*q.quodlibetali*,vult vitam intellectiuã eſſe de formali ratione eſſentiæ diuinæ,& clariùs *in diſt*.35.*Repor*. Huius oppoſitũ videtur habere *in primo*,*diſt*.16.vbi dicit intellectualitatem eſſe modum intrinſecum eſſentiæ Diuinæ.

Solutio. Dicas quòd iſta ſe habent per ordinem.Primò eſſentiæ,& eſſentialia,Secundò,modi intrinſeci.Tertio,attributa:erat ergo intentio Doctoris probare intellectualitatẽ non eſſe attributũ,& vt hoc faceret,ſibi ſufficiebat eam remouere à tertio loco, & collocare eã in priore loco, & ideò dixit ipsã eſſe modũ intrinſecũ, vt ex hoc excludat eã ab attributis non tamẽ eius præferebat opinio intellectualitatẽ eſſe modũ intrinſecũ,quoniam paulò antè cõparauit intellectualitatem rationali; ſed manifeſtum eſt rationale nõ eſſe modũ intrinſecũ ipſi homini,ſed eſſe de formali ratione eiuſdem; ita pariter dicendum eſt de intellectualitate.

XL.

Scotus *in* 1.*d* 2.*q*.3. videtur velle quòd finitas ſit paſſio.Huius oppoſitũ habet *in* 5.*q.quodl.*

Solutio.Dicas quòd Scotus *in* 1.*Sent.d*.2.*q*.3. accipit paſſionẽ pro omni eo,quòd eſt extra quiditatem,& neceſſariò inſequitur quiditatem,& ſic modi intrinſeci poſſunt appellari paſſiones.

XLI.

Scotus *in* 2.*d*.1.*q*.2.videtur concedere infinitum in actu poſſe dari. Huius oppoſitum habet

in 2.dist.1.q.3.& 2.Met.q.6. vbi vult quòd tale infinitum sit impossibile,etiam Theologicè loquendo; secundùm autem Philosophum hoc est clarum esse impossibile,& tamen præsens ratio est ad Philosophum; ergo in duplici via supponit vnum falsum.

Solutio. Dicas quòd hæc est tantùm leuis quædam persuasio. Secundò dicas, quòd hoc non colligitur ex litera Doctoris, sed, vt patet, signatur extrà.

Contrà, Scotus *in 3.Sent.dist.13. q.1.* ponit regulam quandam Aristotelis, quæ desumitur ex 3.Phys. t. com. 69. *Quantum contingit esse in potentia,tantum contingit esse in actu*, Tunc sic, contingit dari numerum infinitum in potentia; ergo contingit dari infinitum in actu: similiter contingit dari lineam infinitam in potentia; ergo infinitum in actu, & sic erit possibile infinitum in actu. Dicas, veram esse propositionem Aristotelis & Auerroïs, quòd non datur infinitum in actu, sed in potentia tantùm,vt habetur *3.Phys.tex.comment.58.& 63.*& cùm dicunt quantùm contingit esse in actu, respondet Auerroës 3. *Phys. com.* 68. quòd illa propositio non tenet in numeris, & ratio eius est,quia numerus causatur ex diuisione cõtinui; continuum autem est diuisibile in infinitum; ergo semper dabilis est aliquis numerus maior in potentia,quàm ipse sit in actu.

Scotus *in 3.Sent.dist.13.q.1.* dicit cum Auerroë, quòd illa propositio habet veritatem in quantitate continua tantùm.sed duo emergunt dubia;Primum,si linea tanta erit in actu,quanta in potentia, & est infinita in potentia, ergo erit infinita in actu. Secundùm dubium, Aristoteles 1. *lib.de Generatione animalium capite* 1. negat dari infinitum in potentia in numeris,& arguit; Si genita ex putri materia generarent, & illa genita generarent alia, & illa alia, & sic esset processus in infinitum, quod natura abhorret. Respondeas, & dicas, lineam aliquam esse infinitam in potentia, potest dupliciter intelligi. Primò, in argumento. Secundò,in indiuisibilitate. Primo modo non est infinita in potentia, sed benè secundo modo, quia est continua, & continuum est diuisibile in infinitum in partes inexistentes, & potentiales. Ad secundùm dicas, quòd Aristoteles non intendit negare infinitum in potentia in indiuiduis, neque in numeris, quantum statuit *in 3. Phys.t. con.63.*infinitum est,cuius quantumcunque accipientibus semper restat aliquid extrà sumere, & sic Scotus ponit *in 5.qu.quod.*& tamen Aristoteles *in lib. 1. de Generatione animalium capite* 1. videtur negare infinitum in potentia. Dicas quòd Aristoteles loquitur de illis speciebus tanta imperfectione imperfectis, quòd non sunt iudicandæ esse de perfectione vniuersi, vt patet de musilionibus,& papilionibus.

XLII.

Scotus *in 1. dist.2. q.2.* dicit quòd est maius cogitabile in re,quàm sit in intellectu. Huius oppositum habet *in 4. dist.1. q.1.* vbi dicit quòd res habent verius *esse* in mente diuina, quàm in se.Secundò dicit quòd domus habet verius *esse* in mente artificis, quàm extra.

Solutio. Dicas ad primum, quòd verum est quòd res in mente diuina habent verius *esse* simpliciter, sed non verius *esse* tale, quia tunc Deus esset formaliter lapis.Ad secundum etiam concedit Doctor quòd simpliciter domus habet verius *esse* in mente artificis, quàm extrà, quia hæc fit ab illa, tamen domus extrà habet verius *esse*, quàm domus in intellectu cuiuscunque: sed de substantia negat Doctor quòd in intellectu creato habeat verius *esse* quàm in se; nec loquendo de *esse* simpliciter,nec de *esse* tali,vtrumque *esse* substantiæ,scilicet *esse* simpliciter, & *esse* tale est verius in se, quàm in intellectu; hîc verò in proposito loquitur de summo, quod necessariò est substantia; vel si vis quòd propositio Doctoris sit vniuersaliter vera, distingue de duplici *esse*, scilicet de *esse* tali, & de *esse* simpliciter tale;vel exponas illud,scilicet,quod est in re est perfectius cogitabile,quã per illud quod est tantùm in intellectu,si ly *perfectius* determinet ly *cogitabile*, id est, quòd ipsum sit perfectius cogitabile: sic est falsum, quia rosa non existens est ita perfectum cogitabile, sicut rosa existens. Si verò determinet intellectionem,sic est verum,& sensus est,quòd perfectiori modo intelligitur existens, quàm non existens.

XLIII.

Scotus *in 4.dist.49.q.16.* tenet quòd duo corpora possunt esse in eodem loco, sed non ambo replebunt locum. Huius oppositum habet *in 4. dist. 7. q. vlt.* vbi vult quòd ambo replebunt locum.

Solutio. Dicas cum Scoto *in 10.q.4.*quod duo corpora possunt esse in eodem loco formaliter,sed non effectiuè.

XLIV.

Scotus *in 1. dist. 2. q. 3.* vult quòd voluntas recta,& libera conformatur voluntati naturali. Huius oppositum habet *in 2.dist.6.q.2.& in 4. d.40 q.11.& in 2.d.36.& in 3.d.33.*vbi vult quòd voluntas recta in multis debet discordare à voluntate naturali, vt etiam patet *in 2. dist.36. & in 3.dist.13.q.2.& in 4.dist.50.q.50.*

Solutio. Dicas propositionem Doctoris habere veritatem de voluntate recta per essentiam,cuiusmodi est voluntas Dei,quæ est regula omnis rectitudinis voluntatis creatæ.

XLV.

Scotus *in 2.parte.2 dist.1*,ponit productiones diuinas distingui pœnes principia formalia.Huius oppositum habet *in dist. 13. primi*, vbi dicit quòd seipsis distinguuntur.

Solutio. Dicas quòd si benè videris literam Doctoris *in dist.26* ex ea colligere poteris solutionem ad istam difficultatem, seu apparentem contradictionem, & ibi videre poteris Doctorem concedere conceptum communem, sed non aliquam realitatem. Vel dicas quòd quando Doctor dicit quòd productiones non tantùm distinguuntur per principia formalia, quæ tantùm erant distincta ratione,vt volebat Henricus, sed etiam vult quòd distinguantur seipsis contra Henricum, ex natura rei, quia quæcunque habent *esse* præter opus intellectus, distinguuntur ex natura rei; sed productiones diuinæ habent *esse* præter opus intellectus: igitur distinguuntur ex natura rei. Dicas quòd quando Scotus ponit productiones diuinas distingui penes principia formalia, loquitur ad hominem; & quando oppositum dicit *in dist. 13. primi*, dicas quòd ipse loquitur secundùm propriam opinionem.

Scotus

XLVI.

Scotus *in primo, diſt.2. par.1. quæſt.4.illius 2. partis*, dicit quòd diuerſitas actus non variat ſpeciem, & tamen *in 1.diſt.27.& 14.& 15.quodl.* vult quòd ſi intellectus meus, & lapis cauſant notitiam lapidis, illa notitia dicitur verbum, & tamen ſi Deus miraculosè cauſaret illam notitiam, non eſſet verbum ex diuerſitate ortum; ergo alius, & alius ortus variabit ſpeciem, quod eſt contra determinata à Doctore *in ſecundo, diſt.1.*

Solutio. Dicas quòd illa notitia ſic, & ſic cauſata eſt eiuſdem ſpeciei; ſed quòd ſit verbum, vel non, non variat ſpeciem notitiæ, quoniam verbum pro formali nihil eſt, niſi quidam reſpectus, qui licèt varietur, non tamen variat ſpeciem abſolutam illius notitiæ, licèt variet alium, & alium reſpectum. Sed contrà, Scotus *in 3. diſt. 27.* in fine volens probare charitatem acquiſitam non eſſe eiuſdem rationis cum infuſa, ſic probat; quæcunque natura non poteſt eſſe ab aliquo efficiente eiuſdem ſpeciei cum efficiente alterius, non eſt eiuſdem ſpeciei cum illa, ſimiliter *in 4.diſt.49.q.6. & in 2. Met. q.3. & in 2.diſt.1.q.6.* vult Scotus intellectiones intellectus noſtri, & Angelici de eodem obiecto differre ſpecie potentiarum effectiuarum illarum intellectionum. Dicas quòd quando eſt vnus effectus, qui indifferenter poteſt produci à duobus efficientibus ſpecie diſtinctis, tunc cauſa effectiua non variat ſpeciem, vt patet de productis per propagationem, & per putrefactionem; ſi verò ſit vnus effectus, qui tantùm ſit natus produci ab vno efficiente, & non ab alio, vt charitas infuſa, quæ tantùm poteſt produci à Deo, & non ab actibus noſtris, tunc cauſa efficiens eſt diſtinctiua effectus, & effectus alterius cauſæ, nunquam erit eiuſdem rationis cum effectu huius cauſæ. Ad ſecundum, dicas quòd licèt à cauſis eſſentialiter ordinatis, quarum eſt vniuoca, & altera æquiuoca poſſit eſſe effectus vnius rationis, tamen quando cauſæ effectiuæ proximæ eiuſdem ordinis ad effectum, cauſant aliqua inquantùm ipſæ cauſæ ſunt diſtinctæ, maximè ſi vtraque ſit vniuoca effectui, ſiue vniuocatione completa, ſiue diminuta, non poteſt à cauſis talibus diſtinctis eſſe effectus eiuſdem rationis.

XLVII.

Scotus *in 2. diſt. 1. quæſt.6.* vult quòd forma quantò eſt perfectior, tantò magis multiplicatur. Huius oppoſitum habet in vniuerſalibus *quæſt. 29.* vbi dicit quòd vno exiſtente perfecto, ſunt multa imperfecta per receſſum ab illo ſecundùm diuerſum gradum, & ponit exemplum de rationali, quo exiſtente ſunt multa irrationalia. Huius oppoſitum habet *in 2. diſt. 1. quæſt. 6.* vbi dicit quod quantò forma eſt nobilior, tantò diſtinguitur in plures gradus nobilitatis; ſicut ſunt plures formæ mixti, quàm elementares, & plures formæ animati, quàm inanimati, & fortè plura animalia, quàm plantæ; igitur plura erunt differentia ſpecie in natura intellectuali, quàm in intellectuali, hoc non poteſt eſſe niſi Angelus, & anima differant ſpecie.

Solutio. Dicas quòd Scotus in ſecundo loquitur de contentis ſub genere remoto, in Vniuerſalibus verò loquitur de contentis ſub genere infimo. Dicas etiam quòd in ſecundo loquitur de gradibus entium ſubſtantialium, quæ ſunt de perfectione vniuerſi, & in Logica loquitur de ſpeciebus animalis tantùm.

XLVIII.

Scotus *in 2.Met. quæſt vlt.* & Antonius Andreas *ibidem*, & Canonicus 1. *Phyſ.q* 4. tenent contra D. Thomam, quòd infinitum cognoſcitur à nobis ſub ratione infiniti. Huius oppoſitum habet Scotus *in 1.diſt.3.q.1.*

Solutio. Dicas quòd Scotus ibi loquitur de infinito in actu; in primo verò ſent. diſt. 3. loquitur de infinito in potentia nec etiam Scotus negat in eadem 3. diſt. primi, imò vult quod Deus ſimul cognoſcat illas infinitas partes, & ita cognoſcit infinitum ſub ratione infini, & ita non intelligit tale infinitum ea ratione, qua eſt infinitum in potentia, & cùm dicit Antonius Andreas, & Ioannes Canonicus contra Diuum Thomam, quòd infinitum à nobis cognoſcitur ſub ratione infiniti, intelligunt ipſi de infinito in potentia.

XLIX.

Scotus *in primo, diſt.3. q.3.* dicit quòd repugnat cognoſcere Deum in particulari. Huius oppoſitum habet *in prima q. prologi, & in 14.q. quodlibetali.*

Solutio. Dicas quòd non repugnat ex parte intellectus cognoſcere Deum in particulari, ideò ſibi non repugnat recipere talem cognitionem, & hoc eſt, quod *ibidem* dicit, quòd obiectum adæquatum eſt ens inquantũ ens, ad quod naturaliter inclinatur ex natura potentiæ, non eſt tamen eius obiectum adæquatum, ad quod poſſit intellectus ex ſuis cauſis naturalibus. Contra Scotus hoc in loco eiuſdem diſtinctionis videtur velle quòd intellectus via effectuum poſſit cognoſcere Deum in particulari. Dicas, quòd triplex conceptus eſt in Deo, vnus eſt communis ſibi, & ſenſibilibus. Secundus eſt ſibi proprius, & particularis; habitus tamen ex communibus. Tertius eſt proprius habitus ex propriis. Tunc dicas quòd poſſumus cognoſcere Deum in particulari quantùm ad primum & ſecundum conceptum, ſed non quantùm ad tertium. Dicas tertiò, quòd non repugnat intellectui cognoſcere Deum in particulari, quantùm eſt ex parte ſui, dummodò Deus ſe faciat præſentem in ratione obiecti.

L.

Scotus *in 3.diſt.primi, quæſt.3.* dicit quòd potentia non poteſt conoſcere aliquod obiectum ſub ratione communiori, quàm ſit ratio formalis ſui primi obiecti. Huius oppoſitum habet *in 14. quæſt. quodliber.* vbi dicit quòd eſſentia diuina eſt obiectum intellectus diuini, & tamen Deus non tantùm intelligit eſſentiam ſuam, ſed etiam intelligit alia à ſe.

Solutio. Dicas quòd Deus tantùm intelligit alia in eſſentia ſua præcisè, & non in genere proprio, vt habet Doctor *in 15.quæſt. & in 4. diſtinct. 16. quæſt. 2.* Contra dicit Scotus quòd quicquid cognoſcitur ab aliqua potentia, vel eſt eius obiectum primum, vel continetur ſub eius obiecto primo. Dicas quòd cùm Doctor accepit ens eſſe obiectum adæquatum noſtri intellectus in ratione moliui, ſeu terminatiui, non accepit ipſum ens tantùm pro

conceptu entis communi omni enti, ſed accipit prout includitur in omni ente, ſiue vt comprehendit omne ens, & hoc modo conceptus entis etſi non contineatur ſub communiori, cùm ſit communiſſimus, tamen dicitur aliquo modo contineri, cùm ponatur eſſe de numero entium intelligibilium.

L I.

Scotus *in primo, diſt. 3. q. 3.* dicit quòd materia prima & vltima forma ſunt primò diuerſa. Huius oppoſitum habet *in 2. diſt. 12. q. prima, & in 8. diſt. primi, q. 2.* vbi dicit quòd ens prædicatur quidditatiuè de materia & forma, quod non eſſet ſi eſſent primò diuerſa; etiam anima eſt vltima forma, & tamen non eſt ſimpliciter ſimplex, quia definitur, & eſt ens ſcibile, de quo paſſiones demonſtrantur; ſed iſta non poſſunt competere rei; ſimplici etiam materia definitur ab Ariſtotele *primo Phyſ. com. 82. & 5. Met. 2. & 4. tex. & 7. Met. 22. & 7. Met. 8.* definit ipſam materiam primam, quod non contingeret, ſi eſſet ſimpliciter ſimplex.

Solutio. Dicas, ad tollendam iſtam contradictionem, multos eſſe modos dicendi. Primus eſt, qui dicit quòd materia, & forma ſunt primò diuerſa obiectiuè, eo pacto, quo duæ differentiæ ſunt primò diuerſæ. Secundus modus dicit quòd ſunt primò diuerſa quantùm ad ſuos vltimos conceptus, ſeu quantùm ad ſua vltima conſtituentia; ſed hoc nihil eſt, quia ſimiliter dicerem quòd homo, & equus ſunt primò diuerſa. Tertius modus dicit quòd ſunt primò diuerſa in realitate ſpecifica, quia non poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei, ſed non in conceptu quiditatiuo. Quidam dicit quòd ſunt primò diuerſa ſubiectiuè, ſed non obiectiuè; quidam verò dicit quòd ſunt primò diuerſa in realitate, ſed non in conceptu; quidam dicit quòd ſunt primò diuerſa Phyſicè, ſic quòd nihil actualitatis formalis includitur in materia, & etiam nihil potentialitatis eſſentialis includitur in forma, ſed non ſunt prima diuerſa Metaphyſicè. Vnde aduerte, quòd vltimus actus Phyſicus non eſt vltimus actus Metaphyſicus, qui eſt vltima differentia; actus verò Phyſicus eſt ille, qui vltimatè aduenit; eſt enim materia prima & vltima forma ſimpliciter ſimplex Phyſicè, ita quòd non eſt compoſita ex re, & re, ſed non ſunt ſimpliciter ſimplicia Metaphyſicè, & hoc habet veritatem tantùm de materia prima & vltima forma, ſed non de materiis, & formis intermediis.

L II.

Scotus *in 1. diſt. 3. quæſt. 2.* dicit quòd ſpecies ſpecialiſſima eſt primum cognitum. Huius oppoſitum habet circa finem tertiæ quæſtionis eiuſdem diſtinctionis, vbi dicit quòd intentiones vniuerſales ſunt illæ, quæ primò occurrunt.

Solutio. Dupliciter poteris reſpondere. Primò, ex opinione Vigerij, & hoc tripliciter. Primò, quòd verum eſt comparando tales intentiones vniuerſales ad ſingularia, poſito quòd ſingulare non cognoſcatur per ſe pro iſto ſtatu. Secundò, quòd habet veritatem de his, quæ ex accidentibus communibus concipiuntur à nobis. Tertiò, quòd habet intelligi in cognitione confuſa. Secundò, poteris reſpondere ex opinione Bargij, & dicere quòd vniuerſaliora ſunt notiora, vt ſunt quædam tota; ſic enim docuit Scotus *in diſt. 3. quæſt. 2. primi*, quòd vniuerſale, vt totum, eſt prius nobis notum cognitione confuſa; & vt pars eſt prius nobis notum cognitione diſtincta. Poteris etiam dicere quòd Doctor *in 3. diſtinct. primi quæſt. 3.* reſpondeat ex conceſſis ab homine.

L III.

Scotus *in 2. diſtinct. 3. quæſt. 10. & in 2. diſt. 6. quæſt. 2. & in 3. diſt. 15. 17. 33. & in primo, diſt. 1. quæſt. 15.* dicit quòd quælibet potentia cognitiua habet ſuam appetitiuam ſibi correſpondentem. Huius oppoſitum habet Scotus *in primo, diſt. 3. in fine*, in quibus locis habet quòd cuicunque appetitiuæ correſpondet ſua cognitiua, & è contra, & tamen hîc, vt vides, dicit oppoſitum.

Solutio. Dicas, quòd illa propoſitio eſſet vera, tenendo quòd pro ſtatu iſto ſingulare per ſe non cognoſcatur, & tunc dicendum eſt quòd voluntas appetit ſingulare, quod tamen non intelligitur ab intellectu. Sed quomodo fertur in cognitum? Dicitur quòd ſat eſt quòd ſit cognitum ſenſui; ſed primus modus dicendi verior eſt.

L IV.

Scotus *in primo, diſt. 5.* dicit quòd omnis reſpectus fundatur ſuper abſolutum. Huius oppoſitum habet *in 3. quæſt. quodl. art. 3. & quæſt. 6. art. 2. & in primo, diſt. 19. & in 2. diſt. 1. q. 4. & 5. & in 4. diſt. 6. quæſt. 2. & diſt. 12. prima, & in 5. Metaph.* in materia de relationibus dicit quòd proportionabilitas fundatur ſuper proportione, & ita relatio fundatur in relatione, & ita non omnis reſpectus habet fundamentum abſolutum.

Solutio. Dicas quòd Doctor loquitur de fundamento, aut proximo, aut ſaltem remoto, ſeu de fundamento vltimato.

L V.

Scotus *in primo, diſt. 3. q. 5.* dicit quòd abſolutum priùs materialiter poteſt terminare cauſationem, quàm reſpectus; hoc non videtur eſſe verum, quia tunc relatio eſſet in aliquo priori, in quo non eſſet terminus, quia cauſa quando cauſat, eſt prior natura effectu; tum, quia relatio cauſæ ad effectum eſt ſimul natura cum relatione effectus ad cauſam.

Solutio. Huic rationi duæ dantur reſponſiones. Prima eſt Lycheti, qui dicit quòd cùm dicitur, cauſatio eſt relatio, falſum eſt: nam quando cauſa cauſat, nihil aliud facit, niſi quia effectum, quem habet in virtute, ponit in *eſſe*. Nec eſt intelligendum quòd quando cauſa cauſat, quòd ſit aliqua relatio inter ipſam & cauſatum prior natura cauſato, ſed tantùm abſolutum in cauſa ponit effectum abſolutè, quo poſito oritur relatio cauſati ad cauſatum, & è conuerſo, & quando communitèr dicitur, quòd generatio terminatur ad genitum, ſi accipiatur generatio formaliter, illa terminatur ad genitum, & eſt poſterior tali abſoluto: ſi accipiatur vt eſt prior genito, tunc generatio formaliter nihil eſt in ſe aliud à cauſa generante.

Aliter reſpondet Bargius, qui dicit quòd generatio, actio & alia capiuntur dupliciter. Vno modo, vt ſunt de genere Actionis. Alio modo vt ſunt in genere Actionis. Primo modo ſunt relationes intrinſecùs aduenientes, & ſequuntur abſolutum in effectum. Secundo, ſunt relationes extrinſecùs aduenientes,

& præ-

& præcedunt abſolutum in effectu. Contrà, abſolutũ in effectu præcedit relationem eiuſdẽ ad ſuã cauſam, vel eſt cauſatũ, vel incauſatũ. Dicas, quòd eſt cauſatum fundamentaliter, & ſi iterum inſtes, in Deo eſt vera generatio, & tamen non priùs terminatur ad abſolutum quàm ad relatiuum: ergo propoſitio Doctoris videtur falſa. Dicas quòd loquitur Doctor de eo, quod terminat cauſationem, perſona verò diuina non poteſt terminare cauſationem.

LVI.

Scotus *in primo, diſt.* 3. negat figmenta habere genus, & differentiam. Huius oppoſitum habet *in* 11. *q.* Prædicamentorum, vbi vult quòd entia rationis, figmenta, negationes, & priuationes habeant inter ſe ſuperioritatem, & inferioritatem; ſimiliter genera, & differentias, & ſpecies.

Solutio. Dicas quòd Scotus in Logica loquitur communiter. Secundò, quòd etiam in illa quæſtione videtur hoc dicere, tamen non expreſsè hoc ponit. Tertiò, & fortè meliùs, dicas cum Antonio Andrea 4. *Met. q.* 2. quòd negatio habet diſtinctam formalitatem ab affirmatione, ſic quòd habet diſtinctam formalitatem, eo modo, quo eſt ibi formalitas; ita etiam dicas quòd entia rationis, figmenta, negationes, & priuationes, eo modo, quo ſunt, ſic proportionabiliter habent genera, & differentias; ſed ex hoc non ſequitur, quòd ſimpliciter habeant genera & differentias.

LVII.

Scotus *in* 1. *diſt. q.* 6. dicit quòd vniuerſalitas eſt prima conditio obiecti, inquantùm præcedit actum intelligendi. Huius oppoſitum habet *in* 1. *diſt.* 3. *q.* 5. *& in Met. q.* 6. vbi dicit quòd natura eſt ratio formalis, & ſingularitas eſt conditio agentis.

Solutio. Dicas quòd aliud eſt agere per modum potentiæ, & aliud eſt agere per modum obiecti. Primo modo ſemper requiritur ſingularitas, vt conditio agentis; ſed ſecundo, ſcilicet per modum obiecti, ſingularitas eſt etiam conditio neceſſariò requiſita in actione reali, ſeu materiali; ſed non in actione ſpirituali, ſeu intentionali.

LVIII.

Scotus *in* 3. *d.* 1. *q.* 1. *& 6. &* 8. vult quòd ſpecies intelligibilis cauſetur ab intellectu, & à phantaſmate. Huius oppoſitum habet *in quæſtione* 7. *eiuſdem* 3. *diſt.* vbi dicit quòd ratio naturæ eſt ratio gignendi, & parùm infrà, in iſtamet reſponſione, dicit quòd obiectum non eſt totalis cauſa ſpeciei intelligibilis; ſed tantùm partialis; ergo ab obiecto, & non à phantaſmate cauſatur.

Solutio. Dicas quòd natura eſt ratio formalis cauſandi remota, & phantaſma eſt ratio formalis cauſandi propinqua. Vel dicas quòd Doctor indifferenter locutus fuit, capiendo vnum pro alio, tamen ab intellectu ſeparato obiectum eſt cauſa immediata, vt patet *in* 2. *diſt.* 3. *q.* 2. & nota, quòd dum obiectum eſt cauſa, tunc imprimit ſpeciem ſui in intellectu; ſed dum phantaſma eſt cauſa, tunc non imprimit in intellectu ſpeciem ſui, ſed ſpeciem obiecti; & ideò ſpecies intelligibilis genita à phantaſmate non repræſentat phantaſma, ſed ipſum obiectum; à quocunque ergo cauſetur, ſemper eſt repræſentatiua obiecti; etiamſi cauſaretur à Deo, ſine concurſu cauſarum ſecundarum.

LIX.

Scotus *in prima, diſt.* 3. *in vltimo, quæſt.* 6. dicit quòd intellectus contingenter coniungitur potentiis inferioribus; ſed paulò antè in illa quæſtione dixerat oppoſitum, vbi dicit quòd non intelligimus vniuerſale, niſi per virtutem phantaſticam eius phantaſiemur ſingulare: ergo videtur quòd connexio intellectus cum potentiis inferioribus ſit neceſſaria, & non contingens.

Solutio. Dicas quòd verum eſt eſt pro ſtatu iſto: in diſt. verò tertia, quæſt. 6. loquitur Scotus in ratione potentiæ.

LX.

Scotus *in* 3. *diſt. primi, q.* 6. dicit, ſuppoſitum eſt ſuppoſitum per duas negationes. Huius oppoſitum habet in præcedenti diſtinctione, vbi dicit quòd ſuppoſitum natum eſt ſubſiſtere per formam.

Solutio. Dicas quòd Scotus per ſuppoſitum intellexit ſingulare. Secundò dicas quòd per ſuppoſitum intellexit compoſitum. Tertiò dicas quòd intellexit ſuppoſitum, & tunc per ly *formam* non intellexit rationem formalem ſuppoſiti, ſed aliquid neceſſariò præexactum rationi formali ipſius ſuppoſiti, quæ ratio formalis eſt duplex negatio.

Sed inſtabis quòd ſuppoſitum in via Scoti non ſit tale per duas negationes, quia *in* 19. *quæſt. quodlib.* dicit quòd natura ſingularis, & ſuppoſitum ſunt idem realiter. Ad hoc reſpondetur tripliciter. Primò, quòd ibi Scotus non comparat rationem ſuppoſitalem ad naturam ſingularem, ſed differentiam ſingularitatis ad naturam abſolutè ſumptam. Sed hæc reſponſio non eſt ad mentem Scoti. Secundò dicitur, quòd ratio ſuppoſitalis eſt eadem negatiuè, ſed non eſt eadem affirmatiuè, quia non dicit aliam realitatem, vt dicit auctor Formalitatum de modo intrinſeco reſpectu illius, cuius eſt modus. Etiam Doctor non dicit quòd natura, & ratio ſuppoſiti ſunt idem, ſed natura & ſuppoſitum; quia ſuppoſitum eſt quid aggregatum ex poſitiuo, & negatiuo. Tertiò meliùs dicitur quòd Scotus comparat naturam ſubſtantialem ad accidentalem, & dicit quòd ſubſtantialis non ſuppoſitatur in ſuppoſito extrinſeco, ſicut facit accidentalis, & ideò cùm dicit, natura ſubſtantialis, & ſuppoſitum ſunt idem, loquitur in reſpectiuo ſermone: non ſic natura accidentalis, & tunc natura & ſuppoſitum ſunt idem, cùm ſuppoſitum naturæ accidentalis ſit extrinſecum, & ideò dictum Doctoris eſt verum in reſpectiuo ſermone.

LXI.

Scotus inquit *in* 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. quòd volitio non eſt cauſa delectationis; ſed huius oppoſitum habet *in* 3. *diſt.* 15. *& in* 4. *diſt.* 14. *qu.* 1. *& diſt.* 44. *quæſt.* 2. *& diſt.* 46. *quæſt.* 4. *& in* 2. *d.* 33.

Solutio. Dicas quòd Doctor *in* 1. *ſent. d.* 3. *q.* 7. loquitur ſecundùm tenentes quòd velle, & delectatio ſunt idem realiter. Secundò dicas quòd hæc non eſt litera Doctoris, ſed tãtùm eſt vnũ extrà. Tertiò dicas quòd Doctor *in* 3. *d.* 16. loquitur reſpectu doloris, qui eſt in carne, & delectationis ſibi correſpõdẽris, obiectũ cõueniẽs,

& diſconueniens ſunt cauſæ totales ſine aliquo actu ex parte potentiæ; ſed reſpectu triſtitiæ, quæ eſt in anima, dicit quòd ad triſtitiam requiritur obiectum diſconueniens cum *velle*, & & ad gaudium oppoſitum requiritur obiectum conueniens cum *velle*.

LXII.

Scotus *in 3.d.1.q.7.* dicit quòd ſenſatio recipitur in ſpiritu. Huius oppoſitum habet *in 2. diſt.8. in 4.d.10.q.7. & d.43.q.2. & d.44.q.2. & d.49.q.14.& in 1.d.vltima, & in quodlibeto q.9.* vbi vult quod recipiatur in compoſito.

Solutio. Dicas quòd etſi ſenſationes recipiantur in organo, id eſt, in toto compoſito, & non in anima, nec in carne, ſpecies tamen ipſæ ſenſibiles recipiuntur non in toto compoſito, ſed in parte materiali ipſius organi, & idum dicit ſenſationes eſſe in ſpiritu, dicas verum eſſe ſimilitudinariè; nam ſicuti ſimilitudo lapidis eſt in anima, ita pariter dicendum eſt ſimilitudines ſenſationum eſſe in ſpiritu.

LXIII.

Scotus *in 1. d.3.q.7.* vult hominem eſſe partialem cauſam in generatione hominis: ſimiliter aſinum in generatione aſini. Huius oppoſitum tenent ferè omnes Scotiſtæ, præſertim Antonius Andreas *in 5.Met.q.1.* & Pariſienſes *2.Phyſic.q.2.ar.2.dubio primo.*

Solutio. Dicas quòd Scotus *in q.7.d.3.primi, & in duobus primis locis, videlicet in prædicta diſtinctione, & in columna præcedenti*, loquitur de cauſa totali, vt complectitur totum genus cauſæ, & ſic eſt verum quod Sol, & pater ſunt cauſæ partiales; homo verò & equus ſunt cauſæ particulares, id eſt, determinatæ ad illum effectum, non ſic autem Sol, qui concurrit cum multis cauſis ſecundis ad multos effectus producendos.

LXIV.

Scotus *in primo diſt. 4. q. 2.* dicit quòd hæc propoſitio eſt formalis, ſcilicet *Pater eſt Deus.* Huius oppoſitum habet *in primo diſt.26. & in quolib. q.6.art.2.* vbi vult quòd hæc propoſitio, *Pater eſt Deus*, ſit verior iſta, *homo eſt animal*, ſed non formaliter, quia non eſt formalis.

Solutio; Dicas quòd Scotus *in diſt.4.q.2.* appellat eam propoſitionem formalem in reſpectiuo ſermone, ſcilicet reſpectu huius, *Deus eſt Pater*, & non vult quòd abſolutè ſit formalis. Vnum tamen ſcias quòd hæc, *Pater eſt Deus*, & ſimiles, ſunt formales, tenendo quòd perſonæ conſtituantur per relationes, quia vt ibi docet Scotus, tunc pater eſt ens per accidens, logicè loquendo, ſi tamen teneamus quòd perſonæ diuinæ conſtituantur per abſoluta, tunc iſtæ propoſitiones, *Pater eſt Deus*, & *Filius eſt Deus*, & *Spiritus ſanctus eſt Deus*, ſunt verè formales.

LXV.

Scotus *in 1. d.5.q.1.* dicit quòd in ſubſtantia eſt tantùm abſtractio in ſuppoſito propriæ naturæ. Huius oppoſitum habet *in 3.diſt.7.q.1.* vbi concedit plures abſtractiones in ſubſtantia.

Solutio. Dicas quòd in ſubſtantia eſt tantùm vna abſtractio, ſcilicet à ſuppoſito, quia etſi ſint multæ abſtractiones in ſubſtantia, omnes tamè ſunt à ſuppoſito, & ita vnica eſt abſtractio ſcilicet à ſuppoſito, quæ tantum eſt in ſubſtantia, & habet multos gradus, & ſic debet intelligi, quòd ſit tantùm vna abſtractio, id eſt, ſolùm abſtractio à ſuppoſito, & non à ſubiecto, nec à fundamento, & dum concedit Scotus plures eſſe abſtractiones in ſubſtantia, gloſſa, id eſt, illa abſtractio à ſuppoſito habet multos gradus.

LXVI.

Scotus *in primo diſt.5. q.2.* dicit quòd Pater eſt Pater ſuo actu generatiuo. Huius oppoſitum habet *in primo diſt.13.& 27.& in 4.diſt.6.quæſt. 10.& d.13.q.prima, & in quodl.q.4.* vbi expreſsè vult quòd Pater non ſit pater ſuo actu generatiuo, ſed eo, quòd habet genitum ſecum coëxiſtentem, & idem habet *in 3.diſt.8.& in quarta quæſt. quodl.* ſic dicit; *Pater non eſt pater eo quod generat, ſed quia habet genitum ſecum coëxiſtentem, ſed habere genitum coëxiſtentem videtur differre ab eo, quod eſt generare, quia in animalibus decidens ſemen habet actum generationis, ſed non habet genitum ſecum, & per conſequens tunc non eſt pater, ſed poſtea.* Hæc Scotus in quodl. & in quarto, in locis prædictis, dicit quòd generare, ſiue genuiſſe non eſt fundamentum paternitatis, ſed potentia generatiua eſt eius fundamentum, & hoc propter duas rationes, quas facit *in quarto diſt.13. q.1.* Prima eſt, quia non ſunt quando actio, & paſſio inſunt. Secunda, quia inſunt quando actio, & paſſio non inſunt.

Solutio. Dicas, quòd Doctor noluit habere quòd pater eſſet pater ſua actione, id eſt, actu ſuo generandi, quia hoc eſt falſum, ſed tantùm voluit dicere quod pater nullam aliam operationem habet, per quam poſtea dicatur pater formaliter, præter iſtam, quia nil aliud facit pater niſi decidere ſemen.

LXVII.

Scotus *in primo, diſtinct. quinta q.2.* dicit quòd perſona eſt ſimpliciter ſimplex. Huius oppoſitum habet *in 8.& 26.diſtinctionibus primi*, & ſepiſſimè in doctrina ſua.

Solutio. Dicas quòd Scotus noluit hîc intelligere, quòd ſit ſimplex, id eſt, non reſolubilis in multos conceptus, ſed tantùm quòd eſt ſimplex, id eſt, non compoſita, ideò quando Doctor dicit quòd perſona eſt ſimpliciter ſimplex, debet exponi *ſimpliciter ſimplex*, id eſt, ſummè ſimplex.

LXVIII.

Scotus *in primo, diſt. quinta q.2.* dicit quòd nulla natura creata habet prius *eſſe* naturaliter, quàm in ſuppoſito, cuius oppoſitum habet *in quarto, diſt.45.q.3.* Contrà, natura eſt naturaliter prior ſingularitate; ergo & ratione ſuppoſitali, quæ ſequitur naturam ſingularizatam. Secundò, talis natura eſt prior natura negatione fundata in illa. Antecedens eſt Scoti *in ſecundo diſt. 3. q.1.* Tertiò, natura aſſumpta à Chriſto nunquam fuit in ſuppoſito. Quartò, data veritate huius propoſitionis, quæcunque natura creata eſſet inaſſumptibilis à Verbo, & à quacunque alia perſona diuina. Huius oppoſitum habet Scotus *in 3.d.2.q.1.*

Solutio. Dicas quòd natura creata non habet verum *eſſe* exiſtentiæ in vltima actualitate, niſi in ſingulari, quia vt prior ſingularitate, etiã vt habens verum *eſſe* exiſtentiæ, eſt contrahibilis per hæcceitatem exiſtentem propria exiſtentia; ſed natura diuina, vt priùs natura ſuppoſito, habet verum *eſſe* in vltima actualitate, & etiam natura creata non habet *eſſe* vltimum actuale, & incommunicabile, quod *eſſe* nata eſt habere, cùm ſit diuiſibilis, niſi actu habeat negationem

gationem duplicis communicabilitatis; natura autem diuina, etiam in ſuppoſito diuino, nullo modo actuatur. Vel dicas vt dicit Doctor, quòd naturæ diuinæ in illo priori conſideratæ, conuenit quòd ſit per ſe, ita quòd ſibi repugnet eſſe in ſuppoſito alieno, ſed non ſic repugnat naturæ creatæ, niſi vt habet *eſſe* in proprio ſuppoſito.

LXIX.

Scotus *in* 1.*d*.5.*q*.2. dicit quòd nulla entitas eſt ſimpliciter perfectior termino formali. Huius oppoſitum habet *in* 7. *Metaph*.*q*.6. vbi vult compoſitum eſſe perfectius forma.

Solutio. Dicas quòd argumentum procedit de termino formali partiali, & Doctor *in* 1.*d*. 5.*q*.2. intelligit de termino formali totali, qui eſt ipſa natura. Sed dices contrà, ens quod includit naturam, & differentiam indiuidualem ſimul, adhuc eſt perfectius ipſa natura. Dicas quòd Scotus *in* 1.*d*.5.*q*.*vnica* non comparat naturam ad totum, quod includit naturam, & differentiam; ſed comparat naturam ad quodcunque aliud concurrens cum ea ad generationem.

LXX.

Scotus *in* 1.*d*.16.*&* *in* 1.*q*.*quolibet*. vult quòd *intelligere* præcedat *dicere*. Huius oppoſitum habet *in quolibetis q*. 14. *art*.2. vbi dicit quòd obiectum diuinum ordine quodam naturali mouet intellectum diuinum, primò ad intellectionem actualem ſui; ſecundò, mouet ipſum ad actualem notitiam genitam ſui, & paulò poſt dicit; hanc ſequitur actio voluntatis, & iſta eſt duplex, ſcilicet ad *amare* ſimplex, & etiam ad amorem procedentem; ergo ſecundùm Scotum iſte eſt ordo, primò *intelligere* eſſentiale; ſecundò, generale; tertiò, volitio eſſentialis; quartò ſpirare; ergo notionale præcedit eſſentiale ad intrà, quod eſt contra determinata.

Solutio; Dicas quòd Scotus aſſignat duas origines completas, vnam ad intrà, & aliam ad extrà. Totus ordo originis ad intrà præcedit totum ordinem originis ad extrà; ſufficiebat ergo Doctori habere quòd volitio eſſentialis, & Spiritus ſanctus præcedebant notitiam lapidis, nec intendebat dicere de proceſſione eorum, quæ ſunt ad intrà inter ſe, ſed quòd omnia ad intrà, id eſt, quæ ſunt in primo ordine originis præcedunt omnia, quæ ſant in ſecundo ordine originis, quæ in reſpectiuo ſermone dicuntur ad extrà.

LXXI.

Scotus *in* 1.*diſt*.7. dicit quòd calor ſeparatus poteſt agere, ſicut & coniunctus. Huius oppoſitum habet *in* 4.*d*.10.*q*.9.

Solutio. Dicas quòd dictum Doctoris debet intelligi, vt ſeparatus à ſubſtantia; quoniam ſi ſepararetur à quantitate, tunc non poſſet videri, quoniam tunc non eſſet in loco.

LXXII.

Inquit Scotus, quòd actio requirit diſtinctionem aliquorum in natura, ſed *velle* & *intelligere* ſunt actiones; igitur ambo requirunt diſtinctionem in natura, ſcilicet in eſſentia.

Solutio. Dicas quòd *velle*, & *intelligere* non ſunt actiones, ſed opetationes, vt patet *in* 13. *quæſt*. *quodl*. Sed dices, Doctor videtur ſibi eſſe contrarius, nam *in* 1. *ſent*. *d*.7. *qu*. *vnica*. dicit quòd actio requirit diſtinctionem ſuppoſitorum, & *in diſt*.28.*quæſt*.*vlt*.*primi*; *&* *in quodlib*. *quæſt*.4. *&* *etiam in* 1. *diſt*.5. *quæſt*. 2. vult quòd generatio conſtituat primum ſuppoſitum, & non præſupponat illud, & *in* 4. *quæſt*. *quodlib*. dicit quòd eſt primum incommunicabile, quod aduenit eſſentiæ, nihil aliud, niſi eſſentiam, & eſſentialia præſupponens. Dicas quòd illa actio præſupponit non iam conſtitutum, cùm ipſum conſtituat; ſed præſupponit ipſum denominatiuè; quia nihil præcedens ſuppoſitum poteſt denominare illa actio, ſed primum, quod denominat, eſt ipſum ſuppoſitum.

LXXIII.

Scotus *in primo*, *diſt*.7. *qu*. 1. *&* *in quarto*, *d*. 12.*quæſt*.2. dicit quòd ignis eſt prior ſecundùm cauſalitatem calore. Huius oppoſitum habet *in ſecundo*, *d*.1.*qu*.1.*ar*.3. vbi dicit quòd ignire præſupponit calefacere; ergo calor eſt prior ſecundùm cauſalitatem.

Solutio. Dicas quòd Scotus comparat ignem, & calorem ad ſuos effectus, vt patet *in diſt*. *vbi ſuprà citata*. In quarto verò comparat ignem, & calorem inter ſe, & hoc modo ignis eſt prior calore.

LXXIV.

Scotus *in primo*, *diſt*.7. dicit quòd forma eſt principium agendi inquantum hæc. Huius oppoſitum habet *in primo Mataph*.*q*.6.

Solutio. Dicas, quòd ſi ly, *inquantum*, ſignificat rationem formalem, falſum eſt dictum Scoti; ſi verò ſignificat conditionem aliquam neceſſariò requiſitam, verum eſt.

LXXV.

Scotus *in* 7.*diſt*.1. negat vnam relationem diſtingui ab alia penes terminum. Huius oppoſitum habet *in ſecundo*, *diſt*.1.*q*.4.*&* 5.

Solutio. Dicas quòd Scotus in ſeptima diſt. primi, tantum vult habere quòd vna relatio non diſtinguitur ab alia penes terminum, & quo ad hoc ſolum negat quòd penes terminum vna relatio non diſtinguitur ab alia; ſed non negat abſolutè quantùm ad alios modos diſtinctionis. Vel dicas quòd relatio per ſuam propriam differentiam diſtinguitur, & differt à quacunque alia relatione, quæ non ſit eiuſdem generis cum illa, per fundamentum, & per terminum non diſtinguitur, niſi originaliter. Et aduerte quòd tres ſunt modi diſtinctionis relatiuorum. Primus eſt per ſuam differentiam. Secundus modus eſt penes fundamentum. Tertius eſt penes terminum.

LXXVI.

Scotus *in* 7. *diſt*. *primi*, habet quòd relatio diuina diſtinguitur ab alia penes principium productiuum. Huius oppoſitum habet *in prima diſt*. 3.

Solutio. Dicas quòd Scotus *in d*.13.*primi*, vult quòd diuerſitas principiorum non diſtinguit formaliter, & extrinſecè, ſed non negat, quin diſtinguat effectiuè, vel quaſi effectiuè.

LXXVII.

Scotus *in* 7.*diſt*.*primi*, *&* clariùs *in ſecundo diſtinct*. 1. *q*.6. habet quòd quantò eſt forma nobilior, tantò in plures gradus nobilitatis diſtinguitur. Huius oppoſitum habet in Vniuerſalibus, q.18.

Solutio. Dicas quòd Scotus in ſecundo loquitur de contentis ſub eodem genere remoto, & in Vniuerſalibus loquitur de contentis ſub eodem genere infimo. Vnde dicas quòd Scotus in ſecundo loquitur de gradibus entium ſubſtantialium, inquantùm ſunt de perfectione vniuerſi, & in Logica loquitur de ſpeciebus ani-

malis præcisè. Vel dicas quòd in Vniuersalibus non loquitur assertiuè, sed topicè.

LXXVIII.

Scotus *in primo, dist.* 28. *& in secundo, dist.* 3. *quæst.* 2. dicit quòd negatio non inest alicui per aliquod positiuum. Huius oppositum habet *in* 3. *dist. primi, q.* 1. *& in Quodlib. q.* 19.

Solutio. Dicas duplicem esse negationem; vnam simpliciter; & hæc importat tres negationes scilicet aptitudinalem, potentialem, & actualem; & hæc non potest inesse, nisi per aliquod positiuum; alteram dicas esse negationem secundùm *quid*, quæ tamen importat duas ex illis tribus, vt est negatio suppositiua; potest inesse, & necessariò inest sine aliquo positiuo.

LXXIX.

Scotus *in* 7. *Metaph. q.* 1. *& in secundo, dist.* 25. *& in tertio, dist.* 13. *& in quarto, dist.* 12. *q.* 1. *&* 3. *& in primo, dist.* 8. *q.* 2. vult substantiam continere accidentia in genere causæ efficientis. Huius oppositum habet *in tertio, dist.* 1. *q.* 1.

Solutio. Dicas quòd Scotus in tertio non facit mentionem de habitudine causæ efficientis, quia ibi tantum volebat facere mentionem de habitudine, quæ est similis habitudini Verbi ad naturam; & quia habitudo substantiæ in ratione efficientis non est illi similis, ideò eam non enumerauit; quia non faciebat ibi ad propositum; & dum dicit Scotus, quòd substantia continet accidentia virtualiter, expone tu, scilicet quòd *sua* entitas est ratio formalis continendi illud aliud. Vel aliter dicas quòd substantia virtualiter continet accidentia, ita debet exponi modo perfectiori.

LXXX.

Scotus *in* 8. *dist. primi, q.* 2. facit differentiam inter compositum ex re, & re, & inter compositum ex realitate, & realitate. Huius oppositum habet *in quarto, dist.* 46. *soluendo primum argumentum*, vbi habet ista verba. *Nec oportet exponere res per realitates, & formalitates, quia similis est distinctio rei, & rei, sicut realitatis, & realitatis, vel formalitatis, & formalitatis.*

Solutio. Dicas quòd est eadem distinctio rei, & rei, sicut realitatis, & realitatis, capiendo *rem* simpliciter, & non secundùm *quid*, & sic eam capit Scotus ibi, vbi sic dicit; ad primum extendit duas res ad dualitatem secundùm *quid*.

LXXXI.

Scotus *in primo Sent. dist.* 8. *q.* 3. dicit quòd idea est *esse* cognitum, id est, quòd creaturæ habent tantum *esse* quiditatiuum, siue in *esse* quiditatiuo, & limitato habent ideam, & quod perfectio simpliciter in creatura, vt natura talis limitata in *esse* quiditatiuo, habet ideam, sed non inquantùm est perfectio simpliciter; contra in via Scoti idea est esse cognitum rei; sed sapientia nostra, vt est perfectio simpliciter, habet *esse* cognitum; ergo habet ideam.

Solutio. Dicas quòd Scotus *in* 8. *dist. primi, quæst.* 3. loquitur ad hominem. Illi qui sunt illius opinionis, vt patet *in* 35. *distinct. primi*, dicebant quòd idea est ratio cognoscendi ipsi Deo, (quòd tamen negat Scotus) & ideò isti sic habent dicere quòd sapientia nostra vt natura in tali gradu limitato, non habeat ibi aliquod formale sibi correspondens, & tamen necessariò, si debet cognosci, vult ideam; sed inquantùm est perfectio simpliciter, habet ibi aliquod formale sibi correspondens, per quod à Deo potest cognosci, & ideò vt sic non requirit ideam.

LXXXII.

Scotus *in* 8. *dist. primi. q.* 3. appellat intellectum, & voluntatem attributa, & *in* 26. *dist. primi*, dicit non esse attributa.

Solutio. Dicas quòd Scotus appellat intellectum, & voluntatem attributa largo modo.

LXXXIII.

Scotus *in prima quæst. Quodlib.* dicit quòd si essentia diuina definiretur, quòd vita intellectualis non esset extra eius rationem, & *in primo Report. dist.* 35. dicit quòd si essentia diuina definiretur, vita intellectualis esset intra eius rationem.

Solutio. Dicas quòd ista se habent per ordinem. Primò sunt prædicata essentialia Dei; secundò modi intrinseci; tertiò attributa. Intentio Doctoris *in* 26. *dist. Report.* erat probare intellectualitatem non esse attributum, & hoc vt faceret, sufficiebat ipsum remouere à tertio loco, & collocare ipsum in secundo loco; & ideò dixit ipsam esse modum intrinsecum, non tamen intendebat eo loco intellectualitatem esse modum intrinsecum, quoniam ibidem in littera immediatè præcedenti comparauit intellectualitatem rationali; sed manifestum est quòd *rationale* non est modus intrinsecus homini, sed est de formali ratione hominis.

LXXXIV.

Scotus *in octaua dist. primi, quæst.* 4. dicit quòd magis necessarium non debet tolli propter hoc, quòd tollatur minus necessarium, sed benè è contra, minus necessarium tollitur, si tollatur magis necessarium. Huius oppositum habet *in secundo, dist.* 1. *q.* 1. vbi vult quòd etiamsi negaretur productio ad intrà per impossibile, non ex hoc debet negari productio ad extrà.

Solutio; Dicas quòd hoc ideò est, quia tota potentia causatiua ita remaneret in vna persona, sicut nunc est in tribus; & ideò minor est necessitas secundæ productionis, scilicet ad extrà ad productionem ad intrà, quàm sit productionis ad extrà ad suam causam. Vel dicas quòd Doctor intelligit, quando inter magis necessarium, & minùs necessarium est talis ordo, quòd ab intrinseca ratione repugnat minùs necessarium poni, magis necessario non posito, sed sic non est, vt ibidem docet Doctor de productione ad intrà, & de productione ad extrà.

LXXXV.

Scotus *in primo, dist.* 2. *par.* 1. *quæst.* 2. *& alibi sæpe* dicit principium formaliter differre à conclusione in demonstratione. Huius oppositum habet *in primo, dist.* 8. *quæst.* 4. vbi dicit quòd inter causam, & causatum est distinctio realis; igitur inter principium, & conclusionem.

Solutio; Dicas quòd non est simile, quoniam inter causam, & causatum est distinctio realis, sed non inter principium & conclusionem; quia inter ea est tantùm distinctio ex natura rei, seu formalis.

LXXXVI.

Scotus *in secundo, dist.* 3. *qu.* 10. ponit quòd possit esse vna species causata à Deo, quæ distinctè

ſtinctè repræſentabit eſſentiam diuinam, & tamen non erit infinita, & tamen repræſentabit vnum infinitum.

Solutio. Dicas quòd Scotus procedit Topicè, non autem aſſertiuè. Vel dicas quòd etſi poſſet eſſe cauſata à Deo vna ſpecies, quæ diſtinctè repræſentabit eſſentiam diuinam, quæ non ſit infinita, poterit tamen repræſentare vnum infinitum finitè; ſed notabis. Scotus oppoſitum habet *in tertio, diſt.* 14. *quæſt.* 2. vbi vult quòd anima Chriſti poteſt recipere infinitas viſiones, & non ſolùm hoc, ſed quòd actiuè poteſt ſe habere ad illas infinitas viſiones. Dicas quòd omnes illi modi ſunt Topici, & probabiliter dicti. Vel dicas quòd anima Chriſti poſſit vtique habitualiter videre infinita, non autem actualiter.

LXXXVII.

Scotus *in 6. quæſt. Vniuerſalium, & diſt.* 26. *primi*, videtur attribuere perfectionem ſecundis intentionibus. Huius oppoſitum habet *in* 1. *diſt.* 8. *q.* 4. vbi dicit quòd ſecundæ intentiones nullam dicunt perfectionem.

Solutio. Dicas quòd Scotus *in* 8. *diſt. primi, quæſt.* 4. loquitur de perfectione reali, non autem de perfectione rationis, quam attribuit ſecundis intentionibus, iuxta gradum ſuæ entitatis.

LXXXVIII.

Scotus *in* 1. *diſt.* 8. *q.* 4. dicit quòd ordo cauſarum non eſt ſimpliciter neceſſarius. Huius oppoſitum habet *in* 1. *d.* 2. *q.* 1. *& in* 4. *d.* 12. *q* 1. *&* 7. *Metaph. q.* 2.

Solutio. Dicas quòd Scotus *in* 8. *diſt. primi, q.* 4. loquitur Theologicè, *& in* 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. *&* 7. *Met. quæſt.* 1. loquitur ſecundùm Philoſophos.

LXXXIX.

Scotus *in* 9. *diſt. primi*, dicit quòd generatio diuina eſt perfecta, Huius oppoſitum habet *in* 5. *quæſt. Quodl.* & ſæpe in doctrina ſua.

Solutio. Dicas quòd generatio dicitur perfecta, non quòd aliquam perfectionem dicat; ſed pro quanto excludit omnem imperfectionem.

LXXXX.

Scotus *in primo, diſt.* 12. vult quòd productio Spiritus ſancti præcedat *velle* eſſentiale. Huius oppoſitum habet *in ſecunda, diſt. primi, parte* 2. *q.* 4. *& diſt.* 6. *& in Quodl. q.* 1.

Solutio. Dicas quòd non negat Scotus *velle* abſolutè præcedere ſpirationem; ſed tantùm negat quòd præcedat vt ratio formalis talis productionis, vt dicebat Henricus. Sed contrà arguit Thom. Anglicus, contra Doctorem, in hoc quod dicit quòd voluntas non vt ſub actu volendi eſt ſufficiens principium, & primò arguit ſic: Voluntas nuda vt non ſub actu, non eſt infinita; ergo. Secundò, voluntas vt ſub actu, eſt perfectior quàm ſine illo actu; ergo ſi ſine illo actu eſt ſufficiens principium, ſequitur quòd voluntas non requireretur tantùm ſecundùm totam actualitatem ad ſic producendum. Tertiò, non producit creaturam, niſi quia volens; ergo maior perfectio ſequeretur ad productionem creaturarum, quàm ad productionem Spiritus ſancti. Dicas ad primum, quòd antecedens eſt falſum. Ad ſecundum, neges quod aſſumitur, loquendo de ſua perfectione quiditatiua, & formali, ſub qua ponitur tale principium ſufficiens. Ad tertium, dicas quòd Pater generat Filium volens; ſed non ſic intelligendo, quòd volens ſit formale principium; ita dicas quòd volens ſpirat, non tamen ly *velle* eſt formale principium; & concedas quòd longè plura præſupponuntur in productione ad extrà, quàm in productione ad intrà.

LXXXXI.

Scotus *in* 13. *diſt. primi, diſtinct.* 17. *quæſt.* 2. habet hanc maximam, quam habet Auerroës *in* 5. *Phyſ. tex. comment.* 37. *&* 38. quòd vnius cauſæ in vno ordine cauſandi eſt vna per ſe ratio cauſandi. Huius oppoſitum habet *in* 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 7. *&* 8. de intellectu, & obiecto, quæ integrant vnam cauſam totalem, *& in* 3. *diſt.* 4. *& in Quodlibet. diſtinct.* 15. de patre, & matre, quæ integrant vnam cauſam totalem, & tamen in ipſis non eſt per ſe vna ratio cauſandi.

Solutio. Dicas primò quòd non eſt inconueniens ex potentia, & obiecto, quòd fiat vnum per accidens; ſed non eſt inconueniens quòd ratio obiecti, ſeu ratio potentiæ de ſe ſit ens per accidens. Secundò dicas quòd & illo verbo Doctoris, ſcilicet in eodem ordine benè ponderato, ſolutam habebis inſtantiam, quoniam cauſæ vtique poſſunt eſſe eiuſdem generis, ſed non eiuſdem ordinis; illæ enim cauſæ ſunt eiuſdem ordinis, quæ ſunt in eodem genere, & eiuſdem ſpeciei, & dicuntur alterius ordinis, quæ ſunt in eodem genere eſſentialiter ſubordinatæ ſecundùm prius & poſterius, & ſunt alterius ſpeciei.

LXXXXII.

Scotus *in primo diſt.* 12. dicit quòd productiones diuinæ ſeipſis formaliter diſtinguuntur, Huius oppoſitum habet *in* 26. *diſt.* 1. vbi ponit productiones diſtingui penes principia formalia.

Solutio. Dicas quòd Doctor intelligit originaliter, & principiatiuè, & non formaliter. Sed dices contrà, quoniam Doctor *in primo, diſt.* 13. *quæſt. vnica*, impugnat Henricum, qui tenebat quòd diſtinguuntur penes principia formalia elicitiua. Dicas quòd Henricus volebat productiones diſtingui per principia formalia elicitiua, quæ tantùm erant diſtincta ratione. Doctor hoc impugnat, & dicit eſſe impoſſibile quòd aliqua ſint diſtincta realiter per aliqua, quæ tantùm ſint diſtincta ratione. Contrà, Scotus, vt dictum eſt *in* 13. *diſt. primi, quæſt. vnica*, dicit quòd ſeipſis diſtinguuntur. Huius oppoſitum habet inferiùs *diſt.* 20. Dicas quòd productiones diuinæ diſtinguuntur ſe totis, quantùm ex natura rei, ſed non in conceptu; conueniunt enim in conceptu communi illis, licèt in nulla realitate conueniant, vt paret de Deo, & de creaturis, quæ in nulla realitate conueniunt, & tamen vniuocè in conceptu conueniunt, ita quòd Deus & creatura diſtinguuntur ſe totis realiter, & ex natura rei, ſed non conceptibiliter.

LXXXXIII.

Scotus *in primo, diſtinct.* 13. dicit quòd perſona formaliter includit eſſentiam. Huius oppoſitum dicit *in primo, diſt.* 4. *q.* 2. & clariùs *in primo, diſt.* 26. vbi dicit quòd hæc propoſitio, *Pater eſt Deus*, non eſt formalis, ſed tantùm identica.

Solutio.

Solutio. Dicas quòd Doctor ſic intelligit, quòd eſſentia in iſtis prædicationibus eſt terminus formalis, & perſonam includit formaliter vt terminum ſuum formalem, ſed non formaliter, id eſt quiditatiuè, ita quòd eſſentia de perſona formaliter prædicetur. Vel dicas quòd *formaliter* in diſtinct.14. vnica. capitur pro neceſſario requiſito ad *eſſe* perſonæ, ſicut ſi diceretur, homo riſibilis includit formaliter animal, ita quòd *formaliter* exponatur *neceſſariò*.

LXXXXIV.

Scotus *in tertio, diſt.*14. *quæſt prima, & in primo, diſt.*3. *quæſt.*7. *& in quarto, diſt.*6. *quæſt.*10. *& diſt.*49. *quæſt.* 11. *& diſt.* 50. *quæſt. vltima,* expreſsè docet quòd habitus ſolùm datur potentiæ in ratione actiui, & non in ratione paſſiui. Hoc idem habet *in prima quæſt. prologi.* Huius oppoſitum habet *in primo, di.*17. *quæſt.*2. vbi dicit quòd habitus detur etiam potentiæ in ratione paſſiui.

Solutio. Dicas quòd Scotus *in primo Sent. diſt.*17. *quæſt.*2. loquitur Topicè, & probabiliter. Sed dices contrà, Scotus *in ſecundo, diſt.*11. dicit quòd lignum ſiccum eſt magis diſpoſitum, vt recipiat calorem, quàm habitus detur potentiæ in ratione paſſiui. Dicas quòd Scotus *in* 17. *diſt. primi, quæſt.*2. loquitur de habitu conſuetudinali, qui in ligno non reperitur, quoniam talis, vt ſuperiùs dictum eſt à Doctore, eſt tantùm in viuentibus. Secundò dicas, quòd ſiccitas non facit potentiam paſſiuam eſſe magis diſpoſitam, ſed tantùm remouet impedimentum. Vnde aliud eſt potentiam paſſiuam diſponi, aliud eſt quòd ab ea remoueatur impedimentum, prima tamen reſponſio eſt eſt melior.

LXXXXV.

Scotus *in primo, diſt.*3. *q.*6. *& diſt.* 17 *qu.*2. *& in ſecundo, diſt.*11. *& in tertio, diſt.*23. 25. habet quòd habitus eſt repræſentatiuus. Huius oppoſitum dicit *in tertio, diſt.*14. *qu.*1. *& in ſecundo, diſt.*3. *quæſt.* 11. *& in ſecundo, diſt.*9. *& in tertio, diſt.*31.

Solutio. Dicas quòd habitus ſimpliciter, & abſolutè non eſt repræſentatiuus, ſed ſolùm aliquo modo, pro quanto habitus virtualiter partialiter continet actum, qui actus verè obiectum repræſentat. Vel dicas quòd Scotus *in* 17. *diſtinct. primi, q.*2. loquitur communiter, & non propriè.

LXXXXVI.

Scotus *in* 17. *diſt.*1. *q.*2. *& in ſecundo, diſt. q.*2. *& in tertio, diſt.*33. *& in quarto. diſt.*14. *quæſt.*2. *& in Quodlib. q.*15. dicit quòd voluntas poteſt operari iuſta, & iuſtè ſine iuſtitia, & moraliter ſine habitu morali. Huius oppoſitum habet *in ſecundo, diſt.*41. & citat ſuper hoc vnam auctoritatem Ariſt. 2. *Ethic. cap.*1. ſic dicentis, *Habitus iuſtitiæ generatur ex operibus iuſtis, non tamen iuſtè fabl is.*

Solutio. Dicas quòd actus iuſtus, & quilibet actus moralis, dicitur moralis dupliciter, ſcilicet à dictamine rationis, & ab habitu. Scotus *in ſecundo, diſt.*41. & Ariſtoteles intelligunt quòd tales actus non ſunt iuſtè facti, iuſtitia ab habitu, ſed non negant quin ſint iuſti iuſtitia accepta à dictamine rationis.

LXXXXVII.

Scotus *in* 16. *diſt. primi, quæſt.* 2. dicit quòd prudentia non eſt ſimpliciter neceſſaria ad actum moralem; & tamen paulò ante dixit quòd ſit ſimpliciter neceſſaria.

Solutio. Dicas quòd iſte habitus natus eſt eſſe conformis prudentiæ, ſi ineſſet; vnde neceſſariò, vt iſte habitus ſit virtus, vult conformitatem aptitudinalem, & non actualem; ſed ad dictamen rationis vult neceſſariò conformitatem actualem, & cùm dicit Doctor quòd prudentia eſt cauſa actus moralis, non intelligit quo ad ſubſtantiam, nec quo ad intentionem actus; ſed ſolùm quo ad hoc, quod eſt conformatiua actus.

LXXXXVIII.

Scotus *in primo, diſt.*17. *q.*1. *&* 2. videtur attribuere actiuitatem inſtrumento. Huius oppoſitum habet *in quarto, diſt.*1. *ſolnendo principalia argumenta, & diſt.*6. *quæſt.*5. *eiuſdem quarti*, & clariùs hoc habet *in quarto, diſt.*6. *quæſt.*5. vnde in via Scoti habentur iſtæ propoſitiones. Prima, *Inſtrumentum tantum eſt cauſa, ſicut effectus prior dicitur cauſa reſpectu effectus poſteriori.* Secunda, *Inſtrumentum non habet cauſalitatem propriè dictam.* Tertia, *Inſtrumentum non habet aliquam virtutem, nec in* facto eſſe, *nec* in fieri, *vt per talem virtutem ſit propriè cauſa.* Quarta, *Non eſt ſimpliciter actiuum, ſed ſolùm ſecundùm quid, eo modo, quo effectus prior dicitur cauſa reſpectu poſterioris.* Sed dices, huius oppoſitum habet Doctor *in* 17. *diſt. prime quæſt. ſecundæ*, vbi vult lenitatem eſſe ab inſtrumento, & hoc etiam videtur manifeſtum apud ſenſum, quoniam ſecuri quieſcente, habet propriam formam, & etiam eam non habet ab agente.

Solutio. Dicas quòd duplex eſt ratio agendi inſtrumento: quædam partialis, vt acuties, ſiue motio ſeorſum accepta; & totalis ratio agendi eſt acuties ſimul cum illa motione; illa enim duo integrant vnam totalem formalem rationem agendi in ſecuri, & cùm dicit Doctor in quarto, quòd cæpit ſuam rationem agendi in illa motione, verum eſt completiue, non autem totaliter. Et nota quòd diſtinguendum eſt de inſtrumento, quia primò ſumitur propriè in artificialibus, & inde deriuatur ad aliud, ſicut dolabra. Secundò, in naturalibus minùs propriè; ſicut aliqui dicunt quòd forma caliditatis in igne eſt inſtrumentum. Tertiò, in moralibus, & hoc modo qualitates vocantur inſtrumenta, ſicut potentiæ dicuntur inſtrumenta, quibus anima operatur, & habitus, & hoc minus propriè. Quarto modo in ſupernaturalibus, ſicut Sacramenta dicuntur inſtrumenta gratiæ, & ignis Purgatorij, atque Inferni, inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ. Dicunt aliqui quòd omnis cauſa inſtrumentalis habet duplicem cauſalitatem; vnam ratione naturæ ſuæ; aliam in quantum inſtrumentum. Exemplum primæ, dolabra habet formam acutiem, & duritiem, & reſpectu iſtorum non eſt cauſa inſtrumentalis. Exemplum ſecundæ, quando artifex impellit dolabram, & ex illo impulſu facit aream, ſecundùm hoc inſtrumentalis dicitur agens. Contrà, ſi dolabra eſſet actiua naturaliter, & eſſet ſufficienter approximata, ageret per ſe ipſam. Secundò, acuties eſt figura,

gura, & figura non dicit niſi ordinem partium in toto, ſed nulla forma reſpectiua poteſt eſſe actiua; igitur nec dolabra poteſt eſſe forma actiua. Ideò dicas quòd inſtrumentum in artificialibus nullam habet cauſalitatem, ſed immediatè cauſatur ab agente, vt patet de agente inducendo caliditatem in aquam. Sed dices, cauſa inſtrumenialis eſt verè cauſa quando aliquid cauſat. Dicas, quòd verè eſt inſtrumentum. & quando dicitur quòd eſt verè cauſa. Dicas quòd cauſa inſtrumentalis deficit à vera cauſa, ſic quòd dependeat effectus ab inſtrumento. Sed dices, inpulſatione campanæ, chorda agit immediatè ad campanam. Dicas quòd chorda non eſt cauſa ſonationis campanæ, ſed ſufficit contingere chordam, & virtus extenditur ad totum, vnde cauſalitas ſonationis campanæ eſt ab agente, eſt etiam à chorda, vt ab inſtrumento ab agente moto.

LXXXXIX.

Scotus *in* 1. *diſt.* 17. *quæſt. prima, & ſecunda, ſoluendo argumentum pro opinione*, dicit quòd non poteſt eſſe actus meritorius ſine charitate. Huius oppoſitum habet in determinatione illius quæſiti, & *in* 3. *d.* 1. *q.* 4. vbi dicit quòd gratia abſolutè non requiritur neque ad actum meritorium, nec ad fruitionem.

Solutio. Dicas quòd Doctor *in* 3. *& in corpore quæſiti, diſt.* 17. *q.* 2. loquitur de potentia Dei abſoluta, & vt potentia recipiat, & non vt agat, & ſic ſe gloſſat Scotus *in diſt.* 13. In primo verò ſent. diſt. 17. q. 1. & 2. loquitur de potentia ordinata, & vt potentia non ſolùm recipiat, ſed & vt agat.

C.

Scotus *in primo, diſt.* 13. *& in ſecundo, diſt.* 33. *& in tertio, diſt.* 15. *& in quarto, diſt.* 14. *q.* 1. *& diſt.* 44. *quæſt.* 2. *&* 46. *diſt. q.* 4. dicit quòd delectatio & triſtitia non cauſantur à nobis immediatè, ſed tantùm mediatè, & tantùm mediatè, & non immediatè ſunt in poteſtate noſtra, ita quòd poſito actu non poſſumus non triſtari, vel lætari; in primo verò *diſtinct.* 17. *quæſt. prima, & ſecunda*, dicit quòd talis delectatio ſit immediatè in poteſtate noſtra, etiam cùm actus naturaliter ſit productiuus delectationis, neceſſariò actus perfectior producet perfectiorem delectationem, & ita videtur falſum id, quod Scotus dicit in primo, videlicet, quòd poteſt eſſe quòd ſtante maiori conatu in actu poſſit eſſe minor delectatio.

Solutio. Dicas, & pro reſponſione, & ſolutione confugiendum eſt ad id, quod habet Scotus *in primo, diſt. prima, quæſt.* 3. *& in quarto diſt.* 49. *quæſt.* 7. vbi valde expreſsè determinat quòd delectatio eſt realiter diſtincta ab operatione, & eſt effectus realiter ab operatione diſtinctus, quia ſi eſſet idem realiter, non poſſet eſſe minor delectatio in minori actu: hoc ſtante poteſt Deus concurrere ad operationem, non concurrendo ad delectationem, & ideò poterant eſſe actus ſine triſtitia, & delectatione conſequentibus, &, vt ibi videbitur, poterit eſſe maximus conatus in actu cum minima delectatione.

C I.

Scotus *in primo, diſt.* 17. *q. prima, & ſecunda*, damnat fugientes, ſiue recurrentes ad agens vniuerſale, & tamen ipſe recurrit & refugit ad ipſum *in* 2. *diſt.* 18. in productione animæ ſenſitiuæ.

Solutio. Dicas quòd Scotus in primo diſt. 17. quæſt. prima, vtique damnat confugientes, & recurrentes ad agens vniuerſale per modum naturæ, in 2. verò Sententiarum dicit recurrendum, & confugiendum eſſe ad agens vniuerſale, quod dicitur agere per modum voluntatis, & libertatis. Vel dicas quòd Scotus in 1. diſt. 17. quæſt. 1. vtique damnat illos, qui confugiunt ad agens vniuerſale creatum, cuiuſmodi ſunt intelligentiæ, quæ dicuntur eſſe agentia vniuerſalia ſecundùm cauſalitatem, non tamen reprehendit illos, qui recurrunt ad agens vniuerſale increatum, quod eſt metrum & menſura omnium, vt Deus.

C II.

Scotus *in primo, diſtinct.* 19. *quæſt.* 2. dicit quòd homo primò intelligit, & quòd non intelligit per animam. Huius oppoſitum habet *in quarto, diſt.* 43. *q.* 2. *& in q.* 9. *quodlibetali.*

Solutio. Dicas quòd Scotus in primo, diſt. 20. q. 2. dum dicit hominem primò intelligere, & non intelligere per animam, reſpondet Henrico ex propoſitionibus ab eo conceſſis. Secundò potes dicere quòd Scotus loquitur dubitatiuè, quia vtitur hac dictione, fortè. Tertiò poteris dicere quòd Scotus loquatur exemplariter.

C III.

Scotus *in primo, diſt.* 28. *& in* 2. *diſtin.* 3. *quæſt.* 2. *& in qu.* 4. dicit quòd nulla negatio eſt de ſe incommunicabilis. Huius oppoſitum habet *in* 1. *diſt.* 23. *& in tertio, diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. *& in* 19. *quodlib.*

Solutio. Dicas quòd perſona diuina perſonatur per tres negationes, quæ faciunt vnam negationem ſimpliciter, & perſona creata perſonatur per duas, quæ faciunt vnam negationem ſecundùm *quid.* Tunc dicas quòd negatio ſimpliciter non poteſt ineſſe niſi per aliquod poſitiuum; ſed negatio ſecundùm quid benè poteſt ineſſe ſine aliquo poſitiuo correſpondente. Sed dubitabis, an incommunicabile ſit vniuocum perſonæ diuinæ, & perſonæ creatæ? Reſpondet Scotus *in* 3. *diſt.* 1. *qu.* 1. quòd incommunicabile quod negat incommunicationem actualem & aptitudinalem, eſt conceptus vniuocus ipſis, quia negatio eſt vniuoca multis, quando idem affirmatum negatur; ſed negatio communicabilitatis, quæ includit repugnantiam ad communicari, non eſt vniuoca. Sed dubitabis, an perſona dicatur vniuocè de tribus perſonis diuinis. Reſpondet Franciſcus de Mayronis *diſt.* 24. *quæſt. vnica*, quòd ſic. & ratio hæc eſt, quia perſona ſecundùm idem nomen & ſecundùm eandem rationem prædicatur de perſona creata, & increata. Secundò, omnis intellectus certus de vno, & dubius de duobus, habet vnum conceptum, de quo eſt certus, diſtinctum ab eo, de quo eſt dubius; ſed aliquis poteſt eſſe certus quòd in paſſione aliqua perſona patiebatur, dubitando etiam vtrùm perſona creata, vel increata patiebatur, ſicut aliquis infidelis; igitur perſona vniuocè prædicatur de

perſona

perſona creata,& increata. Secundò,ſicuti ſunt duo homines Socrates & Plato, ita & perſona diuina, & perſona creata ſunt duæ perſonæ; ſed homo vniuocè prædicatur de Socrate & Platone: igitur,& perſona vniuocè prædicatur de perſona diuina, & de perſona creata.

C IV.

Scotus *in primo, diſt.2. par.2. quæſt.1. & diſt. 26.* vult conceptum communem vniuocum dare vltimis conſtitutiuis diuinarum perſonarum. Huius oppoſitum habet *in 1.diſt.24.q.vnica.*

Solutio. Dicas cum Vigerio,concedit conceptum communem vniuocum, ſed non vniuocè, & in *quid* dictum, ſicut eſt conceptus albi reſpectu hominis, & equi. Sed dices, Scotus *in locis citatis* concedit dari conceptum vniuocum vniuocè dictum in *quid*: igitur reſponſio Vigerij non tollit dubitationem.Dicas duplicem eſſe conceptum; quidã eſt conceptus vniuocè realis; quidam verò eſt conceptus quiditatiuus rationis, ſtante hac diſtinctione, dicas quòd ſecundùm Scotum datur conceptus vniuocus vniuocè dictus in *quid*, rationis, non autem realis; vel dicas quòd datur conceptus vniuocus quiditatiuus vniuocatione Logica, non autem vniuocatione Phyſica.

C V.

Scotus *in ſecundo, diſt. 3. quæſt. 5. & 6.* dicit quòd negatio ſimpliciter non poteſt ineſſe niſi per aliquod poſitiuum. Huius oppoſitum habet *in 1. diſt. 23.* vbi Scotus concedit negationem aliquam poſſe ineſſe pluribus ſine poſitiuo communi; ſed non ſine poſitiuo abſolutè.

Solutio. Dicas quòd ſi benè ponderetur litera Scoti, clarè patet quòd Scotus concedit negationem aliquam poſſe ineſſe pluribus ſine poſitiuo communi, ſed non ſine poſitiuo abſolutè, quia ineſt mediante poſitiuo proprio, & ita per aliquid poſitiuum ineſt. Sed dubitabis, an vltimis differentiis ſit aliquid eis commune? Videtur quòd non,quia vltima conſtitutiua ſunt primò diuerſa; ſed vltimæ differentiæ ſunt vltima conſtitutiua; igitur ſunt primò diuerſa; igitur non poteſt aliquid eis eſſe commune.Dicas quòd licèt vltimæ differentiæ in creaturis ſunt primò diuerſæ,tamen eis quaſi denominatiuè conuenit ſecundùm vnam rationem ratio primæ diuerſitatis, quod non eſt aliud, niſi non habere quiditatiuè aliquid commune, ſed tantùm aliquid conſequens quiditatem: & dum dicis, vltimas differentias primò eſſe diuerſas, igitur nullum habent conceptum communem. Dicas, concedendo vltimas differentias eſſe primò diuerſas in realitate, non tamen in conceptu.

C VI.

Scotus *in primo, diſt.23.* concedit ab indiuiduis poſſe abſtrahi alium conceptum à conceptu ſpeciei.Huius oppoſitum habet *7.Met.q.17. & in primo, diſt.3. quæſt. 3. & in ſecundo, diſt.3. quæſt.6.& in quarto,diſt.11.q.3.*

Solutio. Dicas, dubitationem hanc variè à Scotiſtis ſolui. Vigerius dicit talem conceptum eſſe poſitiuum, non tamen vniuocè dici de ipſis indiuiduis, ſed tantùm denominatiuè,& non in *quid*. Lychetus dicit quòd talis conceptus dicitur quaſi proprius, quia non dicit quiditatem, Franciſcus de Mayronis *in primo, diſt.23. quæſt.3.* dicit quòd ab indiuiduis poteſt abſtrahi aliquid commune ,nam, inquit ipſe,iſta conſequentia valet: Paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiua ſunt tres relationes: ergo ratio relationis in eis numeratur, & per conſequens eſt eis communis vniuocè.& confirmatur,quia eadem ratio definitiua relationis conuenit Paternitati in quantũ relatio eſt, quæ etiam conuenit filiationi, in quantum relatio eſt, ſcilicet eſſe ad aliud; ergo relatio eſt eis communis; igitur ab indiuiduis poteſt abſtrahi aliquis conceptus communis. Sed dices, vtrùm diuinis attributis ſit aliquid commune vniuocum? Dicas quòd ſic, quia omnibus conuenit vnum, & vna ratio definitiua eiuſdem, quod eſt *perfectio ſimpliciter*, quia ſapientia & iuſtitia quælibet eſt perfectio ſimpliciter, nam quælibet eſt melior ipſa quàm non ipſa. Sed dices à ſimpliciter ſimplicibus non poteſt abſtrahi aliquis conceptus communis; ſed attributa ſunt ſimpliciter ſimplicia; igitur ab attributis non poteſt abſtrahi aliquis conceptus communis. Dicas, quòd à ſimpliciter ſimplicibus vtique non poteſt abſtrahi aliquis conceptus quiditatiuus,ſed benè poteſt abſtrahi conceptus tranſcendens, qui dicitur de eis ad modum differentiæ ſubalternantis de ſubalterna, talis eſt perfectio ſimpliciter.

C VII.

Scotus *in quodl.quæſt.4.& in 1.d.28.q.3.& in 4.diſt.13.quæſt.1.* dicit quòd totus ordo originis ſtat in vno ſigno naturæ, & tamen dicit oppoſitum *in 1. diſt.26.q.vnica.*

Solutio. Dicas quòd Scotus *in 1. diſt.26. qu. vnica*, dicit arguendo, ſed inferiùs, quando reſpondebit ad argumenta, dicet & confirmabit ſententiam ſuam *in 4. q. quodl.* & in aliis locis citatis. Huius oppoſitum dicit Franciſcus de Mayronis *in 1. diſt.13.quæſt.2.* vbi vult quòd ſicut in vno inſtanti temporis poteſt eſſe totus ordo natuaæ, ita è conuerſo in vno inſtanti naturæ poteſt eſſe totus ordo temporis, & etiam in vno inſtanti originis poteſt eſſe totus ordo naturæ, & temporis. & hoc probat quadrupliciter, Primò, in omnibus ſignis durationis hominis ſubſtantia præcedit natura ſua accidentia, & tamen illi ſigno naturæ coëxiſtunt omnia ſigna durationis. Secundò,in illo priori ſigno in quo Pater producit Filium in diuinis, Pater conſtituitur ex eſſentia,& relatione: eſſentia autem ordine naturæ præintelligitur præcedere proprietatem. Tertiò, in illo priori ſigno, quo Sol producit radium, quia ab eo gignitur, eſt compoſitum ex materia,& forma, inter quæ eſt ordo naturæ. Quartò, quia in illo ſigno rationis, quo intellectus concipit vniuerſale ante particulare, ipſum vniuerſale conſtat ex genere, & differentia,quæ inter ſe eſſentialiter, & naturaliter ordinantur. & concludendo dicit quòd inter illa ſigna eſt ordo retrogradus: igitur apertè vides in hoc Franciſcum de Mayronis aduerſari Scoto. Tamen ſi benè ponderabis verba Doctoris *in 4. q.quodl.* agnoſces ſententiam Franciſci de Mayronis non eſſe contrariam Scoto, quoniam Scotus ibidem non dicit quòd totus ordo naturæ non poſſit eſſe in vno ſigno originis, ſed dicit quòd ordo originis non neceſſariò præexigit ordinem naturæ.

C VIII.

Scotus *in 1. d. 26.* habet pro inconuenienti relationem fundari in relatione,& tamen huius oppoſitum

oppoſitum dicit *in q.3. & 6. quodl. & in* 1. *d.*1. *q.*4.*&* 5.*&* d.19. *q.*1.*&* in 4.*d.*6. *q.*2. *&* d*iſt.* 12. *q.* 1.vbi vult proportionabilitatem fundari in proportione.

Solutio. Dicas quòd Scotus non negat abſolutè relationem fundari in relatione;ſed negat de iſtis duabus,videlicet de inæqualitate,& æqualitate. Vult enim Doctor *in* 1.*d.*16.*q. vnica*, æqualitatem non poſſe fundari in inæqualitate.

CIX.

Scotus *in* 1. *diſt.*26.dicit quòd motus ſpecificatur à termino formali. Huius oppoſitum habet *in* 1.*d.*2.*parte* 2.*q.*3.*&* in 3.*d.*14.*q. prima*, & Antonius Andreas,7.*Metaph.q.*8.& Trombetta *in* 10.*Metaph. q.*2. tenent quòd idem terminus poteſt acquiri per diuerſos motus, vt idem *vbi* poteſt acquiri per motum circularem,& per motum rectum,& tamen ſunt motus incomparabiles,vt dicit Ariſtoteles *in* 7.*Phyſic. tex.*21. ergo videtur quòd à termino non fiat ſpecificatio motus.

Solutio, Dicas quòd iſti motus ſunt locales, & tantum differunt ſpecie accidentali, Scotus autem *in* 1.*d.*26.*q.vnica*,loquitur de differentia eſſentiali ſpecifica.

CX.

Scotus *in* 1.*d.*26.dicit quòd hæc non eſt formalis,nec per ſe, *Pater eſt Deus*;huius oppoſitum habet *in* 1.*d.* 4. *q.*2. vbi dicit quòd hæc eſt formalis, *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt Deus.*

Solutio, Dicas quòd Scotus *in d.*4. *q.*12. loquitur ſecundùm opinionem tenentem quòd perſonæ conſtituantur per abſoluta. Vel dicas quòd Scotus ibi comparat ad inuicem iſtas duas propoſitiones,videlicet *Pater eſt Deus*, & hanc, *Deus eſt Pater*, & dicit hanc, *Deus eſt Pater*,non eſſe formalem,ſed benè hanc, *Pater eſt Deus*; Dicas ergo quòd Scotus dixit eam eſſe formalem non ſimpliciter, ſed in reſpectiuo ſermone.

CXI.

Scotus *in* 26. *d.* 1. *circa finem*, dicit intellectualitatem in Deo eſſe modum intrinſecum. Huius oppoſitum habet *in quodl. q.* 1. *&* in 1. *Report. d.* 35. vbi dicit quòd ſi eſſentia diuina definiretur,tunc intellectualitas eſſet de formali ratione definitiua eius.

Solutio. Dicas quòd intellectualitas poteſt capi dupliciter. Primò, vt eſt actus primus, & ſic eſt de formali ratione;ſecundo modo, vt eſt quædam habilitas, & ſic poteſt dici modus intrinſecus,vel meliùs aptitudo quædam.

CXII.

Scotus *in* 1.*diſtin.*3.*quæſt.*7.*&* d.27.vult quòd notitia diſtincta, & confuſa de eodem obiecto, ſint eiuſdem ſpeciei. Huius tamen oppoſitum habet *in* 2.*diſt.*26. *&* in 4. *diſt.* 49. *q.* 5.*&* in 3. *d.*3.*&* 2.*Metaph.q.*3.

Solutio ; Dicas quòd ſunt eiuſdem rationis obiectiualis, ſed non eiuſdem rationis ſimpliciter.

CXIII.

Scotus *in* 1. *d.* 27. habet pro inconueniente quòd idem ſit actiuum, & paſſiuum reſpectu eiuſdem:huius tamen oppoſitum dicit *in* 2. *d.*2 *q.*10.*&* d. 25.

Solutio;Dicas quòd Scotus *in* 27. *d.* 1. arguit ad hominem.Secundò dicas quòd Scotus *in* 27 *d.* 1. habet pro inconuenienti quòd idem ſit tantùm actiuum reſpectu alicuius actus, & quòd etiam ſit tantùm paſſiuum reſpectu alterius actus eiuſdem rationis.

CXIV.

Scotus *in* 1.*d.*27.ponit habitum in memoria. Huius oppoſitum habet *in* 1.*d.*3.*q.*6.*&* d.17.*q.*2. *&* in 2.*d.*11.*&* 23.*&* 25.vbi vult habitum nullo pacto eſſe repræſentatiuum.

Solutio;Dicas quòd Scotus *in* 27.*d.*1.loquitur ſecundùm opinionem tenentẽ quòd habitus ſit repræſentatiuus. Secundo dicas quòd habitus dicitur pertinere ad memoriam, non quòd ſit repræſentatiuus, ſed quia facilitat potentiam, hic modus dicendi videtur tutior.

CXV.

Scotus *in* 1.*diſt.*3.*q.vltima, & in* 2. *d.* 17. *&* in 3.*d.*17.*&* 26. dicit quòd intellectus, & memoria ſunt vna potentia tantùm. Huius oppoſitum habet *in* 3. *d.* 23. vbi dicit quòd tres ſunt potentiæ animæ.

Solutio ; Dicas quòd abſolutè tantùm ſunt duæ potentiæ, tamen inquantùm ſunt partes imaginis,ſic dicuntur tres, quoniam intellectus ſub ratione memoriæ conſtituit primam partem imaginis, & ſub ratione intellectus, ſeu intelligentiæ conſtituit ſecundam : tamen in ſe eſt eadem potentia, quæ pro duabus accipitur, quoniam intellectus diuerſimodè conſideratus conſtituit duas partes imaginis.

CXVI.

Scotus *in* 1.*d.*28.*q.*2. *in fine*,dicit quòd natura creata eſt limitata ad vnum ſuppoſitum. Huius oppoſitum habet *in quodlib.quæſt.*2.*&* in 2. *d.*3. *quæſt.*7.

Solutio ; Dicas quòd quando Scotus dicit *in* 1.*ſent.diſtin.* 27. *quæſt.*2. quòd natura creata eſt limitata ad vnum ſuppoſitum,non intelligit de natura in ſe, ſed de natura hac ſingulari, ita quòd omnis natura creata de ſe communicabilis eſt.

CXVII.

Scotus *in* 6.*quodl.* vult quòd æqualitas,& ſimilitudo ſint relationes reales. Huius oppoſitum dicit *in* 1.*d.*31.

Solutio;Dicas quòd Scotus *in* 31. *d.*1. arguit ad hominem,& contra Henricum, qui volebat quòd eſſent relationes rationis.

CXVIII.

Scotus *in* 1.*d.*30.*q.*2.*&* d*iſt.*35.*& in quodlib. q.*13.*&* in *Prædicamentis*, *quæſtione illa*, *in qua quæritur*, *an relatiua ſint ſimul natura*, tenet quòd tertius modus relatiuorum diſtinguatur à duobus primis modis per *referri mutuo*,& *non mutuò*. Huius oppoſitum habet *in* 5.*Met. q.*13. & Antonius Andreas, 5. *Metaph.quæſt.*16. vbi tenent quòd diſtinguantur penes ſua fundamenta ; vbi dicunt quòd tertius modus non diſtinguitur à duobus primis penes *mutuò*, & *non mutuò referri*, ſed per ſua fundamenta ; quia primus modus fundatur ſuper rem de genere Quantitatis, & ſecundus ſuper rem de genere actionis, vel paſſionis, ſeu ſuper principia actiua, & paſſiua ; tertius verò ſuper rem cuiuſcunque generis, & ſuper res diuerſorum generum.

Solutio;Dicas quòd diſtinctio iſtorũ modorũ poteſt duobus modis inquiri. Vno modo effectiuè, & extrinſecè,& iſto modo diſtinguũtur per fun-

damenta, quibus applicantur; ſecundo modo diſtinguuntur intrinſecè, & formaliter; ſiue per aliquid habens ſe loco iſtius formalitatis intrinſecè; & ſic tertius modus diſtinguitur à duobus primis per *mutuò*, & *non mutuò referri*, & ſic ſolutra eſt contradictio.

CXIX.

Scotus *in* 1. *diſt.* 26. *&* 28. *q.* 3. *&* *diſt.* 35. *&* 43. habet quòd relatiuum non debet definiri per ſuum correlatiuum, ſed per fundamentum ſui correlatiui. Huius oppoſitum habet in Vniuerſalibus *q.* 15. *&* *in Prædicamentis*, *q.* 25. vbi dicit quòd relatiuum debet definiri per ſuum correlatiuum, vbi citat Porphyrium *in capite de Specie*, vbi dicit quod neceſſe eſt in vtrorumque rationibus vtriſque vti. & Ariſtoteles *in Prædicamentis capite Ad aliquid*, dicit quòd ſi quis definitè nouerit vnum relatiuorum, definitè noſcet & reliquum. & idem *in* 6. *Topic.* dicit quòd duplum non poteſt ſine dimidio definiri, & quæcumque per ſe, & ad aliquid dicuntur.

Solutio. Dicas, ſi vis ſoluere hoc argumentum confuge ad ſolutionem, quam habet Scotus in ſua Logica, vbi habet *in quæſt.* 25. *Prædicamentorum*, hoc argumentum, Id quod ponitur in definitione eſt prius, & notius, verum eſt de definitione, quæ tantùm datur per eſſentialia, ſicut eſt definitio ſubſtantiæ, vel ad minus alicuius abſoluti non reſpectiui. Quia enim reſpectiua mutuò dependent, ideò mutuò ſe definiunt, licèt neutrum ſit prius altero; abſolutum autem poteſt cognoſci in ſe per eſſentialia, & notiora; ideò in ſua definitione alia poni non debent; illud autem quod per ſe, ſecundùm quod eſt; dependet ad aliud, ſine illo cognoſci non poteſt; ſicut dicitur in Prædicamentis *in cap. de Relatiuis*, & ideò ponitur correlatiuum non vt notius, ſed quia ſine eo definitum cognoſci non poteſt.

Ad illam auctoritatem Porphyrij reſpondet Tartaretus *in cap. de Specie*, & gloſſat illam ſic; relatiuum debet definiri per ſuum correlatiuum, id eſt, per ſuum fundamentum ſui correlatiui, quod eſt prius, & notius. & in Prædicamentis reſpondet quòd illæ auctoritates, videlicet Ariſtotelis, & Porphyrij, de rigore ſermonis ſunt falſæ, & dicit quòd relatiuum benè refertur ad correlatiuum, ſed non terminatur ad illud, ſed ad eius fundamentum. Præterea Tartaretus gloſſat auctoritatem Ariſtotelis, vbi dicit ſic, ſi quis definitè cognouerit vnum relatiuum, facilitèr poterit cognoſcere & reliquum: docet ibidem Tartaretus quòd quis poterit definitè cognoſcere vnum relatiuum per ſuum fundamentum, & per fundamentum ſui correlatiui abſque hoc quòd cognoſcat ſuum relatiuum. Ad contradictionem dicas quòd cùm Doctor dicit, relatiuum debere definiri per ſuum fundamentum, intelligit de definitione data per prius, & per notius, & non de definitione abſolutè.

CXX.

Scotus *in* 8. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. dicit quòd in via Philoſophorum intelligentiæ ſecundæ ſunt in ſe formaliter neceſſariæ. Huius oppoſitum dicit *in* 1. *diſt.* 3. vbi dicit quòd ſale ſic dependens non eſt ex ſe neceſſarium.

Solutio. Dicas quòd Scotus *in* 3. *diſt.* 1. *q.* 2. tantùm negat quòd illud tale non erit formaliter neceſſarium ex ſe, id eſt, à ſe, ſed non negat quin in ſe ſit formaliter neceſſarium.

CXXI.

Scotus *in* 3. *q. Prologi*, *&* *in* 15. *q. quodlibetali*, *&* *in* 4. *diſt.* 16. *q.* 2. dicit quòd Deus cognouit res in eſſentia. Huius oppoſitum habet *in primo*, *diſt.* 35.

Solutio; Dicas quòd Scotus *in* 35. *diſt.* 1. *q. vnica*, arguit ad hominem, quoniam, vt viſum fuit *in* 3. *q. Prologi*, Henricus volebat quòd Deus intelligeret paſſionem lineæ per lineam, quod impugnauit Scotus, quia tunc intellectus diuinus vileſceret, ſi moueretur à linea, vt eius paſſionem perciperet, & ita ſecundùm Henricum, non ſolùm intellectio determinatur ad res in proprio genere, ſed etiam mouetur ab eis; & ita argumentum Doctoris *in d.* 35. *q. vnica* eſt ad hominem.

CXXII.

Scotus *in primo*, *diſt.* 30. *q.* 1. *&* *d.* 35. dicit quòd terminus relationis eſt quid abſolutum; & tamen oppoſitum habet *in quodlib. q.* 3. *art.* 3. *&* 9. *art.* 2. *&* *in* 1. *d.* 19. *&* *in* 2. *d.* 1. *q.* 4. *&* 5. *&* *in* 4. *d.* 6. *q.* 2. *art. finali*, vbi vult quòd proportionabilitas fundatur ſuper proportione: ergo relatio terminari poteſt ad aliud, quàm ad abſolutum.

Solutio. Dicas, reſpondendo dupliciter, Primò, quòd relatio tunc habet vices abſoluti, ſicut paternitas, quando ad aliud refertur. Secundò dicas, quòd Doctor loquitur de fundamento vltimo, ſiue ſit immediatum, ſiue mediatum, ſed primus modus magis ſapit veritatẽ.

CXXIII.

Scotus *in* 1. *d.* 35. *q.* 1. dicit quòd tertius modus relatiuorum differt à duobus primis per *mutuò*, & *non mutuò referri*; hoc idem habet *in d.* 30. *&* *in quodlibetis q.* 13. *&* *in Prædicamentis capite de Relatiuis*, & hoc habet etiam Ariſtoteles *in* 5. *Met. t. c.* 20. Huius oppoſitum habet Scotus *in* 5 *Metaph. q.* 13. vbi habet hæc verba formalia: *Iam ergo patet quòd iſte modus diſtinguitur à ſecundo non per mutuam dependentiam, vel non mutuam, ſed per fundamenta alia, & alia.*

Solutio. Dicas quòd iſta diſtinctio poteſt duobus modis intelligi. Vno modo extrinſecè, & effectiuè; & iſto modo diſtinguuntur per fundamenta, quibus applicantur. Alio modo intrinſecè, & formaliter, ſiue per aliquid ſe habens loco iſtius formalitatis intrinſecè, & ſic diſtinguuntur per mutuò, & non mutuò.

CXXIV.

Scotus *in* 1. *diſt.* 35. *q.* 1. dicit quòd intellectio noſtra menſuratur ab obiecto; hoc enim videtur falſum. Nam cùm intellectio noſtra terminatur ad aliquod vilius ſe, vt ad quantitatem, vel ad relationem, vel ens rationis, vel ad priuatiuum, ſiue non ens, quomodo tunc poteſt talis intellectio menſurari à ſuo obiecto?

Solutio. Dicas duplicem eſſe menſuram, ſcilicet perfectionis, & quantitatiuam, ſtante hac diſtinctione, dicas quòd omnis ſcientia menſuratur à ſubiecto menſura quantatiua, ſed non menſura perfectionis; & ita ab obiecto dicitur communis, vel particularis. Sed inſtabis, probando quòd etiam ab obiecto ſcientia dicatur perfecta, vel imperfecta; quia dicimus Logicam eſſe imperfectã, quia eſt de tali obiecto; & ſimiliter dicimus Theologiam eſſe perfectã, quia eſt de tali obiecto. Dicas ſcientiã perfectiorem, & imperfectiorem dici tribus modis. Vno modo, ratione ſuæ vltimæ differẽtiæ

nobis

nobis ignotæ,& hoc eſt à priori intrinſecè formaliter. Secundò, à priori extrinſecè, & effectiuè, & ſic dicitur perfecta, & imperfecta ab obiecto motiuo. Tertio modo,à priori,vt à cauſa ſine qua non, & ſic dicitur talis à priori ab obiecto terminatiuo. Vel dicas, quando dicitur quòd ſcientia menſuratur ab obiecto menſura perfectionis, quòd hoc eſt verum de menſura innoteſcentiæ, quia perfectio ſcientiæ nobis innoteſcit per ſuum obiectum. Sed adhuc inſtabilis, ſi ſcientia à priori dicitur eſſe ab obiecto motiuo effectiuè perfecta,ergo Logica erit nobilior Mathematica, quod eſt falſum. conſequentiam deduces ſic, & capies ſcientiam de ſpecie fundata in homine, manifeſtum eſt quòd hæc ſcientia habet nobilius obiectum motiuũ, quàm Mathematica: ergo erit perfectior ea. Dicas, ad hoc quòd vna ſcientia ſit alia perfectior,non ſufficit quòd habeat obiectum perfectius;ſed quòd illa perfectio ſcientiæ non repugnet: modò repugnat Logicæ habere tantam perfectionem ſicut habet Mathematica: & ſi quæreretur quare hoc ſibi repugnat?Dicas,quia hoc eſt hoc, & illud eſt illud. Vel dicas eam perfectionem Logicæ repugnare per ſuam vltimam differentiam. & ſi quæratur, cur vltima differentia eſt talis?Dicas, quia hoc eſt hoc, & illud eſt illud; & talis modus reſpondendi ſumitur ab Ariſtotele 8.*Metaph text.com.vlt.* Dicere etiam poteris ſcientiam dici perfectam, & imperfectam ab obiecto denominatione extrinſeca, ſeu denominatione,ſeu menſura innoteſcentiæ.

Sed adhuc quis poſſet dubitare, ſi Logica non menſuratur à ſuo obiecto menſura perfectionis, à quo ergo menſuratur? Dicas quòd menſuratur à perfectiſſima ſpecie ſui generis, ſcilicet à Metaphyſica, vel à Theologia menſurabitur per acceſſum, & receſſum ad illam. Quòd autem ſpecies imperfectionis à perfectiori ſpecie menſurari debeant, docet Ariſtoteles 10.*Met. cap.*2. licèt talis imperfectio nobis innoſcat per ſuum obiectum, & ita denominatione à ſuo obiecto deber menſurari. & nota, quòd quando obiectum eſt perfectius ſcientia, tunc ſe habet ad ſcientiam ſecundùm triplicem reſpectum videlicet primò vt effectiuum;ſecundò vt menſuratiuum;tertiò vt terminatiuum.Primus reſpectus eſt mutuus de ſecundo modo relatiuorum; ſecundus eſt non mutuus de tertio modo relatiuorum.

CXXV.

Scotus *in* 2.*d.*35.dicit quòd Idea eſt reſpectu omnium poſſibilium, temen *in* 1. *d.* 39. habet quòd tantùm eſt reſpectu neceſſariorum.

Solutio. Dicas quòd Scotus hoc non dicit ex propria animi ſententia, ſed ſolùm hoc dicit contra D.Bonau.quòd ideæ non poſſunt repræſentare complexiones contingentes, quia ideæ præcedunt actum diuinæ voluntatis,& non illæ complexiones contingentes hunc præcedunt.

CXXVI.

Scotus *in* 1. *d.* 35. dicit quòd in tertio ſigno exurgit relatio effectus ad cauſam, & è contra. Huius oppoſitum habet *in* 2.*d.*1. *q.*4. *&* 5. vbi vult reſpectum effectus ad cauſam eſſe in tertio ſigno, & reſpectum cauſæ ad effectum eſſe in quarto ſigno.

Solutio;Dicas quòd Scotus *in ſecundo* loquitur vniuerſaliter ex parte effectus;ideo ly *primò* non debet exponi,id eſt,*priùs*, ſed *primò*, id eſt, *vniuerſaliter*,quia in cauſa aliquando nullus eſt reſpectus:imò ſi ſit relatio, dato quòd illæ duæ relationes ſint ſimul natura,tamen vna eſt prior origine alia,videlicet relatio cauſæ ad effectum.

CXXVII.

Scotus *in prima*, *q.* 36. dicit quòd obiecta ſecundaria producuntur in *eſſe* intelligibili.Huius oppoſitum habet *in* 2.*d.*1.*q.* 1.vbi dicit quod iſta obiecta nunquam habuerunt *eſſe* in memoria, ſed tantùm ab intelligentia producuntur primò in *eſſe* intellecto.

Solutio, pro reſponſione nota quòd Deus circa primum obiectum, id eſt, eſſentiam diuinam priùs operatur, quàm producat; ſed circa obiecta ſecundaria priùs producit,quàm operetur. quo notato,Dicas quòd obiecta ſecundaria fuerunt in memoria diuina,ſed in ſecundo inſtanti naturæ,ſcilicet poſt productionem perſonarum.Secundò dicas quòd obiecta ſecundaria non fuerunt in memoria diuina in priori inſtanti naturæ.

Verùm quia de ſingulis dubitare non eſt inutile,idcirco mouentur hîc aliquæ difficultates breui ſtilo,& methodo.Prima hæc eſt:Cùm res habeant *eſſe* in Deo, quot modis res in Deo *eſſe* habere dicuntur? Dicas tripliciter. Primò, eminẽter;ſecũdò, virtualitẽr;tertiò, exẽplariter.

Si quæratur quid horum eſt perfectius?Dicas, quòd omnes modi ſunt æquè perfecti identicè,non autem formaliter; nam hoc modo eſſe exemplariter eſt modus perfectior,quia cùm ſit vltimus, alios duos includit:præſupponit enim eminentiam in Deitate,& virtutem in poteſtate, & non è contra.

Si quæratur, vbi res habet verius *eſſe* in ſe, vel in Deo?Dicas, quòd in Deo ſimpliciter; ſed in ſe habet verius *eſſe* tale.

Si quæratur an imperfecta habeant propriam ideam in Deo?Dicas, quòd imperfecta pro formali non habent ideam in mente diuina, ſed benè ratione connotati.

Si quæratur, malum habétne ideam in Deo? Dicas quòd malum ratione ſui non habet ideã, ſed habet ideam tantùm ratione boni ſibi oppoſiti. & hoc debet intelligi de malo culpæ; malum autem pœnæ habet propriam ideam, ſaltem ratione connotati,& etiam ratione ſui, cùm pœna formaliter, & ratione ſui ſit ens poſitiuum.

Si quæratur, an omnia viuant in Deo?Dicas quòd omnia illa, quæ habent ideam,viuunt in Deo. hinc excluduntur omnes priuationes, & malum pœnæ.

Si quæratur, an aliquid perfectius alio viuat in Deo? Dicas quòd ſic, quia idea hominis eſt perfectior ideâ muſcæ. Vorrillon verò dicit quòd ideæ nullam dicunt perfectionem,& ideò vnum non habet ideã alio perfectioré,ſed bonè principaliorẽ. Hinc dicimus quòd alia ratione cõditus eſt homo,alia ratione õditus eſt equus.

CXXVIII.

Scotus *in* 3.*q prologi* dicit quòd Deus tãtùm eſt Theologus, quia ea,quæ cognouit,tanquã in eſſentia cognoſcit,vt patet 15.*q.Quodlib.& in* 4. *d.*16 *q.*2.Huius oppoſitum habet *in* 3.*d.*1. *q. vnica*,vbi dicit quòd Deus eſt Metaphyſicus.

Solutio.Dicas quòd Scotus ibi appellat Deũ metaphyſicum reſpectiuo ſermone,ita quòd nõ Logicus,& ratio eſt,quia illud eſt ens rationis Logi-

cum, cui repugnat efficiens reale; ſed res cognitæ à Deo ſic ſe habent, quòd eis non repugnat, quòd per potentiam diuinam habeant verum *eſſe reale.*

CXXIX.

Scotus, *d. in 37. q. vnica primi*, dicit quòd impoſſibile nullam habet proportionem ad intellectum diuinum, hoc videtur pati difficultatem, nam ſi hoc eſſet verum, quomodo nunc cognoſcitur impoſſibile à Deo?

Solutio; Dicas quòd impoſſibile cognoſcitur non abſoluta intellectione, ſed tantùm intellectione per accidens, & collatiua, & ideò dicitur eſſe improportionatum tantùm, quantùm ad intellectionem abſolutam, & non inquantùm ad aliam.

CXXX.

Scotus *in 3. q. prologi* contra Henricum, dicit quòd Deus non intelligit paſſionem lineæ, virtute lineæ, ſed omnia per eſſentiam diuinam. Huius oppoſitum habet *in* 38. *d.* 1. vbi dicit quòd intelligit concluſionem immediatè.

Solutio. Ita dictum Scoti debe, interpretari, id eſt, non merito principij illius concluſionis, quia omnia intelligit merito eſſentiæ.

CXXXI.

Scotus *in 2. d. prima, quæſt. 2.* vult quòd in primo ſigno ſit potentia Logica, in ſecundo ſigno ſit res in *eſſe* cognito, in tertio ſigno ſit potentia obiectiua: & *in 1. d. 36.* dicit quòd in primo ſigno eſt non repugnantia, & in ſecundo eſt potentia Logica, & in tertio eſt potentia obiectiua; ergo Scotus voluit ſemper potentiam Logicam præcedere potentiam obiectiuam, & potentiam obiectiuam præcedere potentiam realem, & ita potentia Logica præcedit obiectiuam, & realem. Huius oppoſitum dicit *in 1. d. 39.* vbi vult potentiam Logicam ſequi potentiam realem.

Solutio. Dicas quòd comparatio debet fieri vniformiter; potentia enim Logica tantùm reperitur in complexis; potentia autem realis reperitur tam in incomplexis, quàm in complexis; & cùm incomplexa præcedant complexa, ideò potentia realis præcedit potentiam Logicam, inquantùm potentia realis reperitur in incomplexis, in quibus non eſt potentia Logica; etiam potentia realis poſſet dari, nullo intellectu ſtante, & nulla propoſitione ſtante, non autem potentia Logica, & ideò realis præcedit Logicam: vel dicas, quòd potentia Logica ſequitur realem non reſpectu effectus, quem iam habet, ſed reſpectu effectus, quem non habet; poteſt tamen habere loco illius, quem habet.

CXXXII.

Scotus *in 1. d. 35.* dicit quòd intelligere lapidem eſt perfectio ſimpliciter. Huius oppoſitum habet *in 1. d. 40.*

Solutio. Dicas multipliciter. Primò, quòd Scotus *in 35. d. 1.* quando dixit intelligere lapidem eſſe perfectionem ſimpliciter, arguebat ad hominem. Secundò, quòd illud erat verum quoad abſolutum, & non quoad connotatum. Tertiò, quòd erat verum in ſenſu diuiſo, non autem compoſito. Quartò, quòd Scotus ibi loquebatur de perfectione extrinſeca, & non intrinſeca. Quintò, quòd dictum Scoti verum eſt terminatiuè, & obiectiuè; ſed non ſubiectiuè. Sextò, quòd verum eſt præexigitiuè, & non formaliter. Septimò, quòd verum eſt complexiuè. & nota quòd ſi Deus, per impoſſibile, non intelligeret lapidem, non propter hoc eſſet imperfectus, quia nulla eius perfectio à creatura dependet.

CXXXIII.

Scotus, *in 1. d. 42. & in quodlibetis, q. 7.* dicit quòd *poſſibile* eſt obiectum omnipotentiæ. Huius oppoſitum habet *in 1. d. 8. q. 4.* vbi dicit quòd ſtat, quòd aliquid ſit in ſe formaliter neceſſarium; & tamen eſt effectum ab alio.

Solutio. Dicas dupliciter. Primò, quòd Scotus tenuit illud ſecundùm Philoſophos, & non in via ſua, imò in via Scoti implicat contradictionem, aliquid eſſe in ſe neceſſarium, & effectiuè eſſe ab alio. Secundò, dicas quòd Scotus per *ens poſſibile* intelligit ens cauſabile.

CXXXIV.

Scotus *in primo, diſt. 43.* dicit quòd cauſare contingenter eſt medium d probandum omnipotentiam in Deo. Huius oppoſitum habet *in primo, d. 1. q. 1.* & clariùs *in primo, d. 8. q. 4.* vbi dicit quòd nulla contingentia poteſt eſſe, niſi prima cauſa contingenter cauſet.

Solutio. Dicas quòd Scotus *in 43. d. primi*, loquitur ſecundùm id quod dixerunt Philoſophi; & *in 8. d. primi* loquitur ſecundùm id quod debuerunt dicere.

CXXXV.

Scotus *in primo, d. 20. & d. 42. & in 2. q. quodlibetali*, dicit quòd *poſſibile* eſt obiectum omnipotentiæ. Huius oppoſitum habet *in 1. d. 43.* vbi dicit quòd non eſt obiectum omnipotentiæ.

Solutio. Dicas, obiectum eſſe duplex. Primum dicitur obiectum effectum à potentia; alterum eſt obiectum præſuppoſitum, circa quod verſatur potentia. Primò *poſſibile* eſt obiectum intellectus diuini: ſecundò autem eſt obiectum omnipotentiæ; ſicut ſecundùm opinionem tenentium quòd *vniuerſale* reale cauſetur ab intellectu agente, tunc *vniuerſale* eſt obiectum intellectus agentis primo modo, & ſecundo eſt obiectum intellectus poſſibilis.

CXXXVI.

Scotus *in 4. diſtinct. 49. q. 5.* dicit Deum eſſe finem naturalem hominis. Huius oppoſitum habet *in 1. quæſt. prologi.*

Solutio. Dicas quòd vtique Scotus dicit Deum eſſe finem naturalem hominis, non tamen eſt naturaliter attingibilis.

CXXXVII.

Scotus *in prima quæſt. prologi*, dicit quòd intellectus habet naturalem inclinationem ad omne ens, & naturaliter cognoſcit omne ens.

Solutio. Dicas quòd etſi intellectus habeat naturalem inclinationem ad omne ens, non tamen ad omne poteſt naturaliter pertingere.

CXXXVIII.

Scotus dicit *in prima quæſt. prologi*, quòd omni agenti per cognitionem neceſſaria eſt diſtincta cognitio ſui finis; igitur diſtinctè cognoſcēs finem agnoſcit quoque finem ſub ratione finis.

Solutio. Dicas quòd Scotus per *diſtinctam cognitionem* intelligit cognitionem certam.

CXXXIX.

Scotus *in prima quæſt. prologi, & diſt. 13. 1. quæſt. 1. & in quodlibetis quæſt. 14.* dicit quòd non poſſumus cognoſcere Trinitatem perſonarum in diuinis naturaliter, quoniam Deum diſtinctè cognoſcere non valemus pro ſtatu iſto. Huius oppoſitum habet *quæſtio 6. quodlibetali,*

*quodlibetali ar.*2. vbi dicit quòd de Deo poſſunt fieri demonſtrationes *propter quid* ad probandam productionem Verbi à Patre, & Spiritus ſancti à Patre, & à Filio.

Solutio. Dicas demonſtrationem *propter quid* duplicem eſſe. Vna eſt, quæ fit ex puris naturalibus, & hæc generat ſcientiam, vt habet Ariſtoteles 1. *Poſter. text. com.* 5. Altera quæ eſt ex reuelatis, & hæc generat ſapientiam, quæ eſt cognitio altiſſimarum cauſarum. Sed inſtabis, demonſtratio *propter quid* facit ſcire diſtinctè, ſed de Deo, & de diuinis productionibus fiunt à nobis demonſtrationes *propter quid*; ergo demonſtrantur illa diſtinctè, quod eſt contra omnes doctores. Dicas, quòd demonſtratio *propter quid* ſumpta ex naturalibus, & naturaliter acquiſitis facit ſcire diſtinctè; demonſtratio verò quæ eſt ex principiis reuelatis, non facit ſcire diſtinctè, quoniam generat fidem.

CXL.

Scotus *in primo ſent. diſt.* 30. *& in* 3. *d.*8. dicit quòd in qualibet relatione reperitur fundamentum, & terminus, & habet Ariſtoteles *in capite de. Ad aliquid*, quòd ſi quis definitè nouerit vnum relatiuorum, definitè nouerit & reliquum; hoc ſtante, dices, in relatione cauſati ad primam cauſam ſunt iſta duo, ſcilicet fundamentum, & terminus; igitur cognito vno, cognoſcitur & reliquum.

Solutio. Dicas relatiua eſſe duplicia; quædam rationis; quædam verò realia; ſiue quædam mutua, quædam non mutua. Rationes ergo ſuperiùs addactæ veræ ſunt de relatione realis: modò inter cauſatum & primam cauſam non eſt relatio realis, niſi ex parte cauſati, non autem ex parte primæ cauſæ; licèt ergo cognoſcatur cauſatum diſtinctè, non tamen pro ſtatu iſto cognoſci poteſt prima cauſa diſtinctè.

CXLI.

Scotus *in prima, q. prologi* dicit quòd quilibet effectus dependet à qualibet per ſe cauſa eſſentialiter; igitur agnoſcens dependentiam effectus ad cauſam naturaliter, poteſt etiam naturaliter cognoſcere primam cauſam.

Solutio. Dicas quòd pro ſtatu iſto nemo diſtinctè agnoſcit dependentiam effectus ad primam cauſam. Secundò dicas quòd ratio procedit de fine, qui eſt cauſa finalis, qui non eſt beatificatiuus; non autem procedit de fine attingibili per operationem.

CXLII.

Scotus *in prima, q. prologi*, dicit quòd licèt mens ſit eadem ſibi, non tamen pro ſtatu iſto eſt proportionabilis ſibi in ratione obiecti intelligibilis, hoc enim videtur repugnare ponere animam perfectè præſentem intellectui, & non poſſe cognoſci ab illo, cùm ad cognitionem nihil aliud requiratur, niſi præſentia obiecti, vel in ſe, vel in ſpecie intelligibili; hoc enim facit perfectam memoriam, vt patet à Scoto *in d.*2. *part.*2. *q.*3. *& d.*3. *q.*7. primi. Si ergo anima eſt in ſe præſens proprio intellectui; poterit in eo cauſare ſpeciem intelligibilem. Huius oppoſitum habet *in* 1. *quæſt. prologi*, vbi dicit quòd anima pro ſtatu iſto non cognoſcit ſe intuitiuè.

Solutio. Dicas quòd etſi anima ſit intellectui proprio perfectè præſens, cùm ſint idem realiter, non tamen eſt præſens in ratione obiecti intelligibilis; & ratio eſt, quia Deus ſtatuit intellectum noſtrum nihil pro ſtatu iſto poſſe naturaliter intelligere, niſi ſenſibilia in ſe, vel eſſentialiter, vel virtualiter incluſa in ſenſibilibus; non tamen ſibi repugnat quin ſeparata à corpore perfectè intelligat, nec vt in corpore abſolutè, quia vt in corpore glorioſo perfectè intelligit ſe.

CXLIII.

Scotus *in* 1. *quæſt. prologi*, videtur concedere, *reſpondendo ad Auerroëm*, quòd ſi intellectus haberet ens, inquantùm ens, pro obiecto adæquato, naturaliter poſſet in quodcunque ens; & ſic naturaliter poſſet cognoſcere vltimum finem. Huius oppoſitum habet *in Quodlib. q.*14. *& in ſecundo, d.*3. *q.*9. vbi dicit, quòd ſi intellectus haberet pro obiecto adæquato ens inquantum ens, naturaliter poſſet in quodcunque ens; & ſic naturaliter poſſet cognoſcere vltimum finem, quod eſt impoſſibile; & tamen concedit ipſe, quòd ens inquantum ens, eſt obiectum adæquatum intellectus noſtri, & ſic ex natura intellectus, vt patet *in d.*3. *q.*3. *& d.*1. *primi*; ergo ex puris naturalibus poteſt cognoſcere Deum ſub ratione Deitatis.

Solutio; Dicas quòd iſta ſtant ſimul, quòd intellectus habeat ens inquantùm ens, pro obiecto adæquato, & quòd naturaliter non cognoſcat quodlibet contentum ſub ente; quia ad cognitionem obiecti non tantùm requiritur potentia, ſed etiam requiritur præſentia obiecti, vel in ſe, vel in aliquo repræſentatiuo; & etiam requiritur quòd tale obiectum concurrat actiuè ad cognitionem illam; cùm ergo dicitur, intellectus habet ens inquantùm ens, pro obiecto ſibi adæquato, ergo poteſt naturaliter cognoſcere ens, inquantùm ens; neges hanc conſequentiam. Si iterum dicatur, Scotus *in prima quæſtione prologi*, dicit quòd cui naturaliter nota eſt aliqua potentia, ei naturaliter notum eſt obiectum illius potentiæ; cùm ergo intellectus ſeparatus naturaliter cognoſcat ſeipſum ſub ratione propria, & diſtinctiſſima; ergo naturaliter notum erit ei ens inquantùm ens, cùm ſit eius obiectum adæquatum; Dicas quòd iſta propoſitio debet ſic intelligi, quòd ſi alicui nota eſt aliqua potentia ſub ratione diſtincta, & ſub illa ratione, qua reſpicit obiectum adæquatum, ei notum erit tale obiectum; licèt ergo intellectus ſeparatus cognoſcat ſeipſum ſub ratione diſtinctiſſima, non tamen ſub illa ratione, qua reſpicit ens inquantùm ens, ſub ratione adæquata.

CXLIV.

Scotus *in prima q. prologi*, dicit quòd intellectus eſt ſufficiens principium producendi cognitionem ſui, niſi impediatur; modò pro ſtatu iſto intellectus impeditur exire in cognitionem ſui ſub ratione propria, quia pro ſtatu iſto natum eſt tantùm moueri à ſenſibilibus. Huius oppoſitum videtur habere *in eadem quæſtione prologi*, vbi dicit, quòd Adam potuerit diſtinctè cognoſcere naturam ſuam in ſtatu naturæ, & hoc naturaliter; igitur finem illius naturæ, ſed finis naturæ humanæ eſt Deus; ergo Adam potuit naturaliter cognoſcere Deum.

Solutio; Dicas, poſito quòd Adam potuerit diſtinctè cognoſcere naturam ſuam abſolutè, non tamen ſequitur quòd naturaliter potuerit illam cognoſcere ſub illa ratione, qua ordinatur ad vltimum finem. Vel dicas, quòd aliud eſt cognoſcere

naturaliter Deum eſſe vltimum finem;& aliud eſt ipſum Deum cognoſcere in ſe: licèt ergo Angelus non poſſit cognoſcere naturaliter vltimum finem diſtinctè,& in ſe, puta Deum ſub ratione Deitatis, vt habet Scotus *in Quodlib. q.*14. fortè tamen poteſt naturaliter cognoſcere ipſum Deum, vt clarè viſum, eſſe vltimum finem; & fortè etiam hoc potuit cognoſcere Adam naturaliter; non tamen Angelus, nec Adam potuerunt Deum naturaliter in ſe cognoſcere,& diſtinctè:nec intuitiuè, nec abſtractiuè.

CXLV.

Scotus *in prima quæſt. prologi* vult quòd ens, inquantùm ens,ſit ſubiectum Metaphyſicæ:hoc etiam vult *in 3.d.q.2.primi*, *& in ſua Metaph.* ſi hoc eſſet verum, igitur intellectus poſſet naturliter cognoſcere quodlibet contentum ſub ente, quia perfectus Metaphyſicus perfectè cognoſcit ſubiectum Metaphyſicæ; ergo perfectè cognoſcit ens inquantùm ens. Huius oppoſitum habet *in prima quæſt.prologi*,vbi dicit quòd licèt ens,inquantum ens,ſit obiectum adæquatum intellectus noſtri, non tamen poteſt cognoſcere, etiam intellectus ſeparatus,naturaliter ens, inquantum ens, obiectum eſſe adæquatum potentiæ; & tamen dicit in 1. qæſt. Metaph. quòd ens inquantùm ens, eſt ſubiectum adæquatum Metaphyſicæ: ergo eſt obiectum adæquatum intellectus;igitur ſi naturaliter poteſt cognoſcere ens inquantùm ens,ergo naturaliter poteſt cognoſcere quodlibet contentum ſub ente; ſed Deus continetur ſub ente;ergo cognoſcit Deum naturaliter.

Solutio.Dicas quòd eo modo,quo quis eſt perfectus Metaphyſicus,eo modo cognoſcit ſubiectum Metaphyſicæ:& cùm perfectus Metaphyſicus verſetur præcipuè in cognitione valde vniuerſalium,ideò Metaphyſicus cognoſcit ens inquantum ens, demonſtrando de ipſo paſſiones vniuerſales,ſiue incomplexas, vt *vnum, bonum,verum,res*,&c.ſiue diſiunctas, vt *actus*, *vel potentia,finitum,vel infinitum*; *vnum, vel multa*: concedas igitur quòd perfectus Metaphyſicus cognoſcit ens inquantùm ens, eſſe ſubiectum Metaphyſicæ,non tamen quodlibet contentum ſub ente:& dum dicis,quod eſt ſubiectum adæquatum Metaphyſicæ, eſt obiectum adæquatum intellectus;Dicas quòd hoc non eſt verum quo ad omnia; eſt enim verum quo ad hoc, quòd ſicut ſubiectum Metaphyſicæ eſt commune omni enti reali, & prædicatur in *quid* de illis,vel ſaltem eſt prædicatum vniuocum; ſic & obiectum intellectus, ſed non eſt verum quantùm ad hoc, quòd ſicut quodlibet ens inquantùm ens, eſt obiectum intellectus, quòd ſimiliter quodlibet ens ſit ſubiectum Metaphyſicæ.

CXLVI.

Scotus *in prima quæſt. prologi* dicit quòd proprietas primæ naturæ ad extrà eſt cauſare contingenter;& ad oppoſitum huius dicit quòd effectus magis ducunt in errorem.Huius oppoſitum habet *in q.2.d.2.primi*,vbi probat per effectum primum agere contingenter. Hoc idem habet *d.8.q.vlt. & d.* 39. vbi dicit quòd aliquæ illarum rationum non poſſunt ſolui à Philoſophis,& præcipuè illa, quæ accipitur *d.2. & 39. primi*,quæ procedit ab effectu.

Solutio;Dicas primò quòd illa ratio probat primum agere contingenter;ſupponendo quòd ſit ordo eſſentialis inter cauſam primam, & ſecundam;& ideò ſi negatur ordo eſſentialis inter primam,& ſecundam cauſam, per effectum contingenter non poſſet probari primum agere contingenter. Dicas ſecundò, quòd ſi teneatur voluntatem creatam totalem eſſe cauſam ſui actus, non concurrente prima cauſa,tunc ratio Doctoris *d.* 2. non probaret Deum agere contingenter; ſupponit ergo in illa ratione voluntatem creatam dependere à primo ente tam in *eſſe*,& *conſeruari*,quàm etiam in agendo;& quòd voluntas creata non ſit totalis cauſa ſui actus per remotionem primæ cauſæ. Dicas tertiò quòd Doctor *in prima,quæſt. prologi*, non dicit abſolutè,quòd effectus deducit in errorem, ſed hoc tantùm dicit ſecundùm opinionem Philoſophorum;& ſi dicatur, Philoſophi ſupponunt ordinem eſſentialem cauſarum; ergo per rationem Doctoris *d. 2. primi* poſſumus cognoſcere primum agere contingenter per effectum; & ſic videtur poſſe concludi quòd via naturali poſſumus cognoſcere hanc proprietatem de primo ente. Dicas, quòd ſi illa ratio Doctoris *diſt.* 2. concludit contra Philoſophos, oportet concedere nos per effectum poſſe cognoſcere *demonſtratione quia* primum agere contingenter;& in hoc ſibi non contradicit,quia *in prima quæſt.prologi*, videtur tantùm loqui ſecundùm opinionem Philoſophorum, & in *d.*2. abſolutè loquitur contra Philoſophos.

CXLVII.

Scotus *in ſecundo,d.*1.*q.*1.*& d.*8.*primi,q.*4. *& d.*39. contradicit Philoſophis, & probat contra eos, quòd Deus ad extrà agit contingenter, & hoc ex effectibus,ſeu ex cauſis ſecundis. Huius oppoſitum dicit *in prima quæſt. prologi*, vbi dicit quòd ex effectibus probaretur quòd agit neceſſariò.

Solutio; Dicas quòd Scotus in illis locis probat non quòd ſenſerunt Philoſophi, ſed quod naturaliter in via veritatis eſſet tenendum. In prima vero quæſtione prologi recitat non eſſe tenendum,ſed quod de facto tenuerùt.

CXLVIII.

Scotus dicit quòd Metaphyſicus debet conſiderare omnia in vniuerſali; huius oppoſitum habẽt multi Scotiſtæ,nempe Viguerius,& Bargius, qui tenent Metaphyſicum debere in particulari omnia conſiderare, cuius oppoſitum tenet Doctor *in primo Metaph.q.*9.

Solutio;Dicas quòd Scotus *in Metaph.* inſequitur communem opinionem, etiam quamuis ibi ad illam partem declinet, non tamen illud expreſsè multum ponit,ſed quod in particulari conſideret.Adduco multa loca Scoti; & prima auctoritas eſt *in 3.quæſt.prologi in fine illius quæſtionis collateralis*, vbi ait quòd Geometer ex terminis confusè cognitis format ſibi propoſitiones per ſe notas, nec probatur per eanden notam à Metaphyſico, ſed ipſe Metaphyſicus eandem perfectiùs cognoſcit: ecce quomodo Metaphyſicus conſiderat in particulari. Secunda eſt *in primo*, *diſt.*2.*q.*4. vbi ait quòd Metaphyſicus conſiderat ad quod genus pertineat linea, & quòd conſiderat iſtam, *linea eſt ſpecies quantitatis diſtincta contra corpus*, *& ſuperficiem*; ſed hoc non faceret, niſi in

particulari conſideraret. Tertia eſt *in ſecundo, diſtinct. 3. quæſt. 1.* vbi dicit quòd equinitas in ſe non eſt vniuerſalis,nec particularis, nec vna, nec plures:& ſic exprimitur per definitionem; & ſic conſideratur à Metaphyſico.

CXLIX.

Scotus *in prima quæſt. prologi* videtur exponere Ariſtotelem 2. *Phyſicor.* vbi dicit, quòd natura eſt principium motus & quietis,& quòd iſta natura dicitur de principio actiuo intrinſeco. Huius oppoſitum habet *in ſecundo, diſt. 18.* vbi exponit dictum Ariſtotelis ſic, quòd natura, quæ eſt principium motus, & quietis,dicitur de principio paſſiuo, quod ſcilicet habet naturalem inclinationem ad motum, & quietem, vt patet de graui, quod naturaliter inclinatur ad motum,& ad quietem reſpectu centri.

Solutio; Dicas quòd quamuis natura ſic definita ab Ariſtotele dicatur de principio paſſiuo; non negat tamen quin etiam poſſit dici de principio actiuo.Vel dicas,quòd Doctor *in prima quæſt.prologi*,non intendit exponere Ariſtotelem, ſed intendit tantùm loqui de principio actiuo naturali intrinſeco quodcũque ſit illud; ſicut dicimus quòd grauia non tantùm dicuntur entia naturalia, quia habent naturalem inclinationem ad motum, & quietem; ſed quia habent principium etiam intrinſecum ſui motus,& quietis.

CL.

Scotus *in quarto,diſtin.* 49. ſubtiliter probat quòd homo ex puris naturalibus non poteſt attingere fœliciratem,ad quam ordinatur. Huius oppoſitum habet *in prima quæſt. prologi*, vbi dicit quòd illa fœlicitas eminenter poteſt naturaliter recipi.

Solutio; Dicas quòd in materia de Beatitudine loquitur de principio actiuo naturali; in prima verò quæſtione prologi loquitur de principio paſſiuo naturali; & cùm dicit,naturaliter poteſt recipi, id eſt, eſt perfectio, ad quam ipſa anima eſt in potentia naturali receptiua.

CLI.

Scotus *in reſolutione tertij argumenti principalis* dicit quòd multi actus ſunt,de quibus ignoramus an ſint peccata mortalia,velne. Huius oppoſitum habet *in quarto, diſtin.39. quæſt.1.in corpore quæſiti*, vbi dicit quòd nullus actus eſt perplexus in lege diuina, etiam quocunque actu proptio poſito;tamen non manet aliquod peccatum mortale, per quod ſit perplexus;ergo cognoſci debet quodlibet peccatum mortale.

Solutio; Dicas, quòd Scotus non affirmat quòd tales actus ſint dubij; ſed dato quod ſint dubij, ex hoc tamen non ſequitur quòd ſit dubia via ſalutis;& ſic,quoniam non eſt dubia via ſalutis, ideò hæc doctrina eſt ſufficienter tradita,& hoc eſt,quod intendit, quòd hæc doctrina ſit ſufficienter tradita.

CLII.

Scotus tenet *in 3.q. prol. art. 2.* quòd ſubiectum continet virtualiter ſuam paſſionem, & eſt conditio ſubiecti; Contra Scotum arguit Gregorius de Arimino *in 4. quæſt. prologi*, inquit; vult Scotus quòd ſubiectum ſit cauſa effectiua paſſionis; ergo paſſio erit alia res à ſubiecto, & ſic ſubiectum continebit paſſionem diſtinctam realiter à ſubiecto, quod eſt inconueniens.

Solutio. Dicas quòd ſubiectum dicitur eſſe cauſa effectiua ſubiecti pullulatiua non cum motu, & mutatione. Vel dicas dupliceṁ eſſe cauſam effectiuam, quædam eſt Phyſicalis,quæ agit per motum,& mutationem,& talis producit effectum realiter diſtinctum; quædam eſt Metaphyſicalis, quæ abſtrahit à motu, & mutatione, & talis non eſt neceſſe quòd habeat effectum realiter diſtinctum, cuius *non eſſe* aliquando præceſſerit. Vel dicas, quòd ſubiectum dicitur cauſa effectiua paſſionis, accipiendo effectuam pro pullulatiua;& illud,quod pullulat ab alio, non eſt neceſſe realiter diſtingui ab illo.

Arguit Gregorius Arjminenſis ſic, Linea recta eſt diuiſibilis in duo media;illa diuiſibilitas eſt propria paſſio lineæ rectæ,tunc ſic;vel habet illam diuiſibilitatem actu,vel potentia;non primò, quia tunc Deus poſſet facere lineam ſine diuiſibilitate; non ſecundò, quia quando linea diuideretur,cauſaret diuiſionem in ſe ipſa,quod eſſet abſurdum.

Dicas quòd ratio nullius eſt vigoris,quia diuiſibilitas non eſt aliqua res poſitiua, ſed eſt tantùm negatio vnionis partium, & dato quòd ſit alia res. Dicas, quòd eſt alia res reſpectiua, non abſoluta. Cùm dicitur,ergo Deus poteſt facere lineam ſine diuiſibilitate; negatur conſequentia, quoniam Deus non poteſt facere abſolutum ſine relatione, quæ de neceſſitate conſurgit ex natura extremorum, ſicut non poteſt facere duo alba ſine ſimilitudine, & tamen ſimilitudo eſt realiter diſtincta ab illis,ſic in linea recta conſurgit aptitudo ad diuidi. Similiter non ſequitur, linea recta eſt in potentia diuiſibilis;ergo cauſat diuiſionem actu in ſe; negatur conſequentia; nam homo eſt aptus natus beatificari, & tamen non cauſat actum beatificum in ſe.

Secundò arguit Gregorius ad idem, aut talis diuiſio recipitur in linea antequam ſit diuiſa, aut pòſt,aut ſimul.

Dicas primò, quod quantitas eſt diuiſibilis, linea autem eſt diuiſibilis,ſed non primò,ſic talis diuiſio in nullo recipitur, quia talis diuiſio nihil eſt in ſe; ergo non oportet quærere in quo recipiatur diuiſio. Secundò dicas, quòd eſſe diuiſum ab alio dicit quendam reſpectum, ita quòd ſunt duo reſpectus fundati in duabus partibus, ita quòd vnus fundatur in parte *A*,& terminatur ad partem *B*,& è contra;& cum dicit Gregorius, quòd paſſio eſt alia res, ſecundùm Scotum; Dicas quòd eſt alia res formaliter,non autem realiter. Vel dicas quòd eſt alia realitas paſſio à ſubiecto, ſed non alia res: & cùm dicit Gregorius quòd eſſe annihilabile eſt paſſio communis omni creaturæ; ergo ſi paſſio eſt alia res à ſubiecto,poteſt Deus facere creaturam abſque eo, quòd ſit annihilabilis. Dicas quòd quando Doctor loquitur de paſſione,quæ eſt alia res à ſubiecto, loquitur de illa, quæ eſt res,cuiuſmodi eſt viſibilitas, annihilabilitas enim nihil eſt, quia talis relatio terminatur ad nihil.

Tertiò arguit Gregorius;Nulla creatura continet aliquam rem virtualiter; ergo nec ſubiectum paſſionem,quia cauſa ſecunda non poteſt producere aliam rem,quin & illa cauſetur etiam à Deo partialiter.

Dicas quòd non loquitur ad propoſitum,quia

Scotus loquitur de continentia virtuali in *eſſe* cognito; & Gregorius loquitur de continentia virtuali in eſſe reali.

Quartò arguit Gregorius; Si ſubiectum continet paſſionem effectiuè; ergo Deus poſſet facere paſſionem ſine ſubiecto, quia poteſt ſupplere cauſalitatem cuiuſcunque cauſæ ſecundæ.

Dicas quòd ſubiectum in reſpectu paſſionis dupliciter conſideratur. Vno modo, vt cauſa effectiua eius. Alio modo, vt habet neceſſariam habitudinem ad ſubiectum, tanquam ad receptiuum; tunc dicas quòd benè Deus poſſet ſupplere cauſalitatem cuiuſcunque cauſæ ſecundæ, tamen remaneret illa habitudo ſubiecti ad paſſionem, quæ ſemper manet, poſito ſubiecto.

Quintò arguit Gregorius; Sphæricitas eſt paſſio de cœlo, & aſtris demonſtrabilis, *ſecundo cœli, tex. commen. 22. & 48.* & tamen cœlum non eſt cauſa effectiua ſuæ ſphæricitatis, cùm illa ſit æterna, & res æternæ, ſecundùm Ariſtotelem non habeant cauſam agentem.

Dicas quòd ſubiectum non eſt propria cauſa, & dato quòd ſit propria cauſa; adhuc non ſequitur quòd æternum non habeat propriam cauſam effectiuam, nam cauſa duplex eſt; Vna eſt cauſa, quæ producit effectum per motum, vel per mutationem, & hæc non eſt alicuius æterni. Alia eſt, quæ producit effectum non per motum, & mutationem, & hæc poteſt eſſe alicuius æterni. Et aduerte, quòd ſemper Gregorius ſupponit quòd Scotus teneat paſſionem aliam rem eſſe à ſubiecto, quod eſt falſum, & quòd ſubiectum ſit propriè cauſa effectiua, quod nunquam cogitauit Scotus.

Sextò, Alphonſus Toletanus *in prologo, quæſt. 6.* arguit ſimiliter contra Scotum ſic; ſi paſſio contineretur virtualiter in ſubiecto, tunc imperfectius contineret perfectius, ſed hoc eſt falſum; ergo & quod dicit Scotus.

Dicas, quòd ratio Alphonſi nihil concludit, nam non valet, materia eſt informabilis à forma; ergo forma eſt eius paſſio: ſicut non valet, forma eſt informata materia; ergo materia eſt eius paſſio: & ſic non ſequitur, imperfectius continet perfectius; & ſi dicatur, paſſio eſt prædicatum quod eſt perfectius ſubiecto, quia prædicatum habet rationem formæ.

Dicas, quòd paſſio, vt prædicatum, eſt perfectior ſubiecto, ſi autem conſideratur in ſe, vt pullulat à principiis ſubiecti, & vt ſubiectum continet virtualiter paſſionem, ſic paſſio non eſt perfectior ſubiecto, & ſic nihil concludit contra Scotum.

Septimò, Guillielmus Occham arguit contra Scotum, & probat quòd notitia ſubiecti non contineat virtualiter notitiam paſſionis, & eſt argumentum Gregorij de Arimino; omnis notitia primò continens virtualiter aliam notitiam, continet primò omnem aliam notitiam, ſine qua cauſaliter illa haberi non poteſt; ſed notitia ſubiecti non ſic continet notitiam paſſionis, quia eſſe informabile eſt paſſio materiæ; eſſe beatificabile eſt paſſio rationalis creaturæ; eſſe riſibile eſt paſſio hominis; iſtæ ſunt paſſiones connotatiuæ, & connotant res diſtinctas à ſubiecto, vt eſſe informabile continet formam diſtinctam à materia, eſſe beatificabile connotat beatitudinem, vt rem diſtinctam à rationali creatura; eſſe riſibile continet actum ridendi.

Dicas, quòd ſubiectum non continet notitiam paſſionis, vt cauſa totalis, ita vt nulla alia cauſa concurrat, ſed ſic continet partialiter, ita quòd eius cauſalitas partialis à nullo poſſit ſupleri, niſi fortè à Deo. Similiter quando eſt aliqua paſsio connotatiua, quæ dicit relationem, cuiuſmodi eſt riſibilitas, & huiuſmodi non poteſt haberi, niſi præcognoſcantur fundamentum & terminus. Non vult ergo Doctor quòd obiectum ſic contineat virtualiter notitiam alterius, quòd nihil aliud concurrat ab illo, ſed ſic habet determinatam cauſalitatem reſpectu illius; & primò, quòd à nullo poteſt ſuppleri niſi fortè à Deo, & ſic ruit ratio Gregorij.

Octauò arguit etiam Gregorius ſic, quia ſi ſubiectum virtualiter continet paſsionem, aut notitia intuitiua ſubiecti continet notitiam intuitiuam paſsionis, & hoc non, quia per notitiam intuitiuam vnius rei, non poteſt haberi notitia intuitiua alterius rei, nec notitia intuitiua vnius rei continet notitiam abſtractiuam alterius rei, & hoc non; tum, quia notitia abſtractiua non poteſt eſſe prima, nec per conſequens primò continere; tum, quia multò minùs per abſtractiuam vnius rei, poteſt haberi intuitiua alterius, quàm per intuitiuam, & ſecundum non eſt poſsibile, aut intuitiua vnius continet abſtractiuam alterius; & hoc non, quia vel abſtractiuam communem confuſam; & hoc non, quia talis etiam ab alio potetit cauſari, vel propriam, & diſtinctam, & hoc non, quia nulla talis poteſt haberi niſi præhabita intuitiua eiuſdem rei, aut quia abſtractiua vnius continet abſtractiuam alterius, & hoc non propter cauſas iam dictas.

Dicas, quòd notitia intuitiua ſubiecti continet notitiam paſsionis, & cum dicitur, notitia intuitiua vnius rei non cauſat notitiam intuitiuam alterius rei. Dicas, quando vna res ſeorſum eſt ab alia, ſed non quando ſunt vna res, ſicut ſubiectum, & paſſio; & licet ſubiectū priùs cauſet notitiam ſui, & immediatè, tamen mediatè vna cum intellectu cauſat notitiam paſſionis intuitiuam, ita dicendum eſt de notitia abſtractiua, quòd ſubiecti notitia abſtractiua partialiter cauſat notitiam paſſionis, & cum dicitur, notitia intuitiua ſui non poteſt cauſare notitiam abſtractiuam alterius, hoc eſt falſum, quia notitia intuitiua alicuius rei poteſt partialiter cauſare notitiam intuitiuam ſui, & abſtractiuam alterius, vt eſſentia Angeli in ſuo intellectu poteſt cauſare notitiam ſui abſtractiuam, & notitiam intuitiuam, & ſic ſoluitur ratio Gregorij.

Nonò, ſimiliter arguit Gregorius, quòd notitia ſubiecti non contineat virtualiter notitiam paſſionis, & id duobus exemplis manifeſtat; primum poſſe cauſare calorem in corpore illuminabili, & calefactibili, eſt paſſio corporis radioſi; ſecundum eſſe purgatiuum choleræ eſt paſſio rheubarbari; & addit quòd quælibet harum eſt immediata, ſcilicet, omne radioſum eſt calefactiuum, & omne rheubarbarum eſt purgatiuum choleræ: & tamen notitia corporis radioſi non continet primò notitiam paſſionis, quia non continet primò notitiam colorum. ſimiliter notitia rheubarbari non continet primò notitiam choleræ; ergo nec paſſionem illius.

Dicas,

Dicas, quòd paſſio ſubiecti conſideratur dupliciter,primò,vt eſt quid abſolutum,vt purgatiuum choleræ,notitia ipſius paſſionis non dependet à notitia choleræ : ſi autem paſſio dicit relationem , tunc non poteſt haberi cognitio paſſionis , niſi cognoſcatur fundamentum , & terminus , attamen ſubiectum habet determinatam continentiam, quæ à nullo ſuppleri poteſt, præterquam à Deo. Similiter & ſi cognitio choleræ requiratur ad cognitionem paſſionis rheubarbari non ex hoc , quòd rheubarbarum contineat virtualiter cognitionem choleræ;ſed ſolùm ſequitur quòd non præhabita notitia choleræ , non poteſt immediatè habere notitiam rheubarbari perfectam , & ſic ſubiectum erit cauſa partialis ſuæ paſſionis , & non totalis , cum prærequiratur notitia choleræ ; & ſic dicendum ad ſecundum exemplum , & hoc requiritur inter paſſiones, quæ includunt relationem:& cùm dicitur , rheubarbarum eſt purgatiuum choleræ , & corpus radioſum eſt calefactiuum, ſunt propoſitiones immediatæ;reſpondeas negando exemplum , vel dicas duplicem eſſe propoſitionem immediatam : quædam eſt immediata per experientiam,quædam verò ſimpliciter : hæc erit immediata ; ignis eſt calefactiuus,quia notum eſt per experientiam, quòd ſemper ignis calefacit appoſito combuſtibili, ſed non ſequitur,ſunt notæ per ſenſum,vel per experientiam , & immediatè; ergo ſunt ſimpliciter & abſolutè immediatæ ; negatur iſta conſequentia,quia quo ad ſenſum aliquid prædicatum eſt immediatum de aliquo ſubiecto, quod ſimpliciter tamen inhæret illi ſubiecto, per rationem formalem illius ſubiecti.

CLIII.

Scotus *in* 3. *quæſt. prologi,* dicit quòd ſubiectum continet virtualiter, partialiter notitiam paſſionis. huius oppoſitum habet in eadem quæſtione,vbi dicit quòd ſubiectum virtualiter totaliter continet notitiam paſſionis.

Solutio;Dicas quòd contineri virtualiter totaliter contingit dupliciter. Vno modo , quòd totaliter contineat notitiam paſſionis , & ſic non intellexit Scotus. Alio modo quòd contineat habitudinem neceſſariam paſſionis ad ſubiectum ; & ſic intellexit quòd ſubiectum continet virtualiter , totaliter , & adæquatè paſſionem,id eſt, notitiam neceſſariæ habitudinis ad effectum.

CLIV.

Scotus dicit quòd Theologia noſtra eſt de his , de quibus eſt Theologia in ſe ; ergo idem ſubiectum erit in hac,& in illa.

Solutio;Dicas quòd noſtra Theologia eſt de his,de quibus eſt illa in ſe ; ſed non de tot, de quot eſt Theologia in ſe , ſed tantùm de his, quæ nobis expediunt pro fœlicitate.

CLV.

Scotus dicit quòd Deus ſub ratione infiniti eſt ſubiectum in Theologia noſtra. Huius oppoſitum habet *in tertia quæſt. Vniuerſalium*, vbi dicit quòd de ſubiecto præſupponitur *quid* , & *quia*;ens verò infinitum quæritur in tertia quæſtione prologi; igitur non poteſt eſſe ſubiectum.

Solutio ; Dicas quòd quæritur non vt demonſtrabile de Deo , ſed vt eſt ratio formalis. Et nota quòd Theologia noſtra non habet propriè ſubiectum pro formali , quia non habet primam conditionem, ſcilicet contineri virtualiter.Sed tantùm habet obiectum primò notum ens infinitum.

CLVI.

Scotus *in eadem quæſtione* dicit quòd viſio Beatorum eſſentiæ diuinæ non eſt Theologia, ſed notitia incomplexa. Contrà notitia complexa eſt perfectior notitia incomplexa ; ergo Theologia noſtra, quæ eſt notitia complexa, eſt perfectior viſione Beatorum , quod eſt falſum.

Solutio ; Dicas quòd comparatio debet fieri in vniuoco,non autem in æquiuoco, ſic ab incomplexo ad incomplexum , non autem ab incomplexo ad complexum. Similiter dicitur quòd Beati habent ambas notitias,ſcilicet complexas,& incomplexas , & viſio beatifica ambas includit;nec Scotus dicit quòd illa viſio beatifica ſit totalis incomplexa , ſed illa quæ eſt incomplexa,non eſt Theologia;ſimiliter illa viſio eſt intuitiua ; huiuſmodi non eſt Theologia, quam habet Theologus,

CLVII.

Scotus dicit idem eſſe ſubiectum Theologiæ noſtræ , & articulorum fidei ; ſed articuli fidei non ſunt de ente infinito ; igitur Deus ſub ratione entis infiniti non poterit eſſe ſubiectum Theologiæ noſtræ.

Solutio ; Dicas quòd articuli fidei ſunt de ente infinito præſuppoſitiuè,ſed non primò,quia omnes præſupponunt ens infinitum. Inſuper dicas,quòd Scotus non tenet ens infinitum eſſe ſubiectum Theologiæ noſtræ ; quoniam vult quòd idem ſit ſubiectum Theologiæ noſtræ & in ſe , tamen eſt primò notum nobis per quid primæ veritates Theologiæ noſtræ demonſtrãtur de ſubiecto,ſcilicet ens infinitum,quod non dicitur ſubiectum , ſed tantùm primò notum nobis. Sed dices de ſubiecto præſupponitur *quid*, & *quia*, ſed ens infinitum non præſupponitur ; ergo ens infinitum non eſt ſubiectum; Dicas quòd de ſubiecto , ſi non præſupponitur quid rei , præſupponitur tamen quid nominis. Sed dices,magis notum eſt Deum eſſe,quàm infinitum eſſe ; ergo ens infinitum non eſt ſubiectum;Dicas quòd etſi ſit magis notum, non tamen primò notum,de quo dicantur veritates,& cognoſcantur,& demonſtrentur in Theologia, ſicut ens infinitum. Et cùm dicunt aliqui,quòd idem eſt dicere , Deus ſub ratione Deitatis , & ſub ratione entis infiniti ; eſt ſubiectum in Theologia , quia ſecundùm Scotum , infinitas eſt modus intrinſecus,qui non dicit alium conceptum à Deitate ; Dicas quòd etſi pro materiali non dicat alium conceptum , dicit tamen pro formali , & ſi non affirmatiuè, & poſitiuè, ſaltem negatiuè.

CLVIII.

Scotus *quæſt.4.prologi* dicit quòd Theologia in ſe,vt perficit intellectum , poteſt eſſe de omnibus ſcibilibus,quia ſcibilia ſunt infinita.Probatur antecedens , quia ſcientia de homine, & homo , vt eſt in genere Subſtantiæ, eſt alterius ſpeciei ab homine ; nam ſcientia eſt in genere Qualitatis ; ſi ergo ſcientia de homine eſt alia à ſcientia de homine , & cùm ſcientia ſcientiæ de homine ſit alia;ergo erit alia ſpecies ; & cùm ſciẽtia ſcientiæ ſit quoddam ſcibile,habet aliam ſcientiam alterius ſpeciei ab ea;ergo,vt ſic,proceditur in infinitum.

Solutio.

Solutio; Dicas quòd in actibus intellectus eſt proceſſus in infinitum; non tamen omnes illi actus differunt;ſed ad argumentum negatur ſimilitudo inter hominem & ſcientiam ſuam; & inter ſcientiam ſuam, & ſcientiam ſcientiæ: quoniam obiectum ſcientiæ de homine eſt ſubſtantia,& obiectum ſcientiæ eſt qualitas, & ſic in omnibus inferioribus, & ſic ſunt eiuſdem generis,& non differunt ſicut duo principia.

Dices. in numeris & figuris eſt proceſſus in infinitum, quia per appoſitionem vnius numeri variatur ſpecies numeri,ſed quocunque numero dato poſſum apponere vnam vnitatem, ſic & in figuris, quia per appoſitionem vnius anguli, variatur figura ſecundùm ſpeciem;ſed quocunque angulo poſito, poſſum apponere angulum; ergo eſt proceſſus in infinitum. Dicas quòd iſti numeri, & figuræ variati non differunt ſpecie eſſentiali, ſed tantùm accidentali, & ſic non eſt proceſſus in infinitum in numeris, & figuris in entitate, & perfectione, quoniam totus ille proceſſus in infinitum recedit à minima qualitate; ſic igitur dicitur quòd numeri, & tales figuræ non differunt ſpecie eſſentiali,ſicut bicubitum, & tricubitum, quæ non differunt,niſi ſpecie accidentali.

CLIX.

Scotus *in 4.queſt.collaterali prologi,vbi quærit, an Theologia ſit ſcientia in ſe*, diſtinguit ſcientiam,vt definitur ab Ariſtotele *6.Ethicor.cap.4.* à ſcientia,quæ definitur ab Ariſtotele *1. Poſter.* arguendo contra Thomam Anglicum, Philoſophus *6. Ethic.cap.7.* ſe remittit ad conditiones poſitas in primo Poſteriorum de ſcientia; & ibi expreſsè dicit quòd ſcientia eſt neceſſariorum, & eorum, quæ non contingunt aliter ſe habere; ergo non eſt bona talis diſtinctio.

Solutio; Dicas quoad illam partem ſcilicet in Ethicis, vbi dicitur,ſcientia eſt habitus concluſionis per demonſtrationem acquiſitus, quo vnum ſcimus, non diſtinguitur à ſcientia declarata in 1.Poſter. ſed diſtinguitur quo ad omnia, quæ notantur in Ethicis de ſcientia, vt continet ſcilicet opinionem,& ſuſpicionem.

CLX.

Scotus *in eadem quæſt. 4. prologi*, dicit quòd notitia contingentium, vt habetur in Theologia,magis aſſimulatur intellectui principiorum, quàm ſcientiæ concluſionum.

Arguit contra Thomas Anglicus,ſi ſic ſe haberet Theologia contingentium, vt intellectus principiorum,de ratione intellectus principiorum eſſet poſſe generare ſcientiam veram; ergo ex contingentibus poſſumus demonſtrare propoſitiones veras neceſſarias, quod eſt falſum. Præterea habitus principiorum eſt magis neceſſarius, quàm ſit habitus ſcientificus, *primo Poſteriorum*; ergo Theologia contingentium eſt magis neceſſaria, quàm ſit Theologia neceſſariorum,quod eſt falſum.

Solutio; Dicas quòd Scotus non vult quòd Theologia contingentium ſit omnino ſimilis notitiæ intellectus principiorum,ſed quòd magis ſit ſimilis illi,quàm ſcientia concluſionum, nam ſicut notitia principiorum cognoſcitur ex terminis,ita notitia contingentium habetur ex notitia extremorum. Similiter ſicut habitui principiorum repugnat demonſtrari, ita & contingentibus, & quo ad hoc currit ſimilitudo,ſed non quo ad omnia.

CLXI.

Scotus dicit notitiam contingentium eſſe habitum intellectus. Huius oppoſitum habet Ariſtoteles *in 8.Ethic.ſiue in 6.*vbi quinque habitus intellectuales enumerat;talis habitus contingentium, ſiue notitia non eſt ſapientia, quæ eſt æternorum; nec opinio, nec prudentia,nec ars,nec fides;quia euacuatur in Beatis; ergo reſtat quòd ſit ſcientia,quod negat Scotus.

Solutio;Dicas quòd Ariſtoteles tantùm enumerauit habitus naturaliter acquiſibiles, non autem omnes enumerauit, ſic hunc habitum contingentium non agnouit.

CLXII.

Scotus *in reſponſione ad primum argumentum ratione tertia in 3. q. prologi*, dicit quòd ſubiectum alicuius ſcientiæ perfectiori modo cognoſcitur in illa ſcientia, in qua eſt ſubiectum, quàm in alia, in qua non eſt ſubiectum; & ſuperiùs dixit quòd linea eſt ſubiectum in Geometria,& tamen *in 2. q. prologi,& 2. diſt.primi*, dicit *q. 2.* quòd Metaphyſicus perfectiori modo cognoſcit lineam, quàm Geometra, quoniam Geometra non cognoſcit diſtinctè lineam, ad quod genus pertineat,Metaphyſicus verò ſic.

Solutio;Dicas quòd ſubiectum eſt notius in ſcientia,cuius eſt ſubiectum, quàm in ſcientia, cuius non eſt ſubiectum,comparando ſcientiam particularem ad particularem,non ſcientiã particularem comparando ad vniuerſalem,ad quam ſtat vltima reſolutio; ſic Metaphyſica eſt ſcientia communis,ideò poteſt perfectiori modo cognoſcere lineam,quàm Geometra.

CLXIII.

Scotus dicit quòd perfectiſſimus conceptus, quem naturaliter poſſumus habere de Deo, eſt conceptus entis infiniti. Huius oppoſitum habet *in primo,diſt.8.quæſt.2.* vbi dicit quòd perfectiſſimus conceptus, qui poſſit haberi de Deo, eſt conceptus boni.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 4. q. prologi comparat omnes conceptus, tum attributales, tum modales, inter quos eſt perfectior conceptus entis infiniti; in diſt. verò 8. q. 2. comparat tantùm conceptus attributales, inter quos perfectior eſt conceptus boni.

CLXIV.

Scotus *in 4.q.prologi*, dicit ſubiectum Theologiæ noſtræ,ſcilicet ens infinitum, nullam habere conditionem ſubiecti; in fine tamen literæ dicit quòd habet primam conditionem, ſed non ſecundam.

Solutio;Dicas, quòd tale ſubiectum ſcientiæ primum notum continere primam conditionem ſtat dupliciter. Vno modo reſpectu noſtri, & ſic nullam continet conditionem; alio modo in ſe conſideratum, & ſic continet primam conditionem. Vel dicas quòd in fine literæ loquitur de vero ſubiecto Theologiæ in ſe, hîc autem loquitur de illo primo noto,ſcilicet infinito,quod neutram habet conditionem.

CLXV.

Scotus *in 3. ſolut. tertij arg. 1. q. lateralis 3. prolog.* dicit quòd finis ſupernaturalis non includitur in ratione hominis. Huius oppoſitum habet *in 1. quæſt. prolog.* dicens quòd ſi perfectiſſimè cognoſcitur anima, cognoſcitur ſua

ſua ordinabilitas in beatitudinem ſupernaturalem.

Solutio ; Dicas quòd Scotus *in 3. ſol. tertij arg. primæ q. lateralis 3. prolog.* loquitur de cognitione naturali non tamen poſſibili in hoc ſtatu, in quo non poſſumus naturaliter cognoſcere talem finem ſupernaturalem includi in ratione hominis ; in prima verò q. prol. loquitur de cognitione perfecta animæ, quæ tantùm habetur in alio ſtatu, aut per reuelationem.

CLXVI.

Scotus dicit *in 3. q. prol.* quòd iſta propoſitio, *Deus eſt trinus*, eſt ſpeculatiua. Huius oppoſitum habet *in 4. q. prolog.*

Solutio ; Dicas quòd Scotus non loquitur abſolutè, ſed comparatiuè, ſcilicet in reſpectu ad hanc, *Deus creat* : prima enim eſt magis ſpeculatiua, quàm ſit iſta, *Deus creat.*

CLXVII.

Scotus *in 3. q. prolog.* dicit quòd ad propoſitionem per ſe notam ſufficit notitia confuſa terminorum. Huius oppoſitum habet *in 2. diſt. primi, in principio.*

Solutio ; Dicas quòd notitia confuſa terminorum ſufficit in ſcientiis ſubalternis, & non particularibus, & in ſcientia vniuerſali, vt Metaphyſica requiritur diſtincta cognitio terminorum.

CLXVIII.

Scotus *in 3. q. prologi*, concludit quòd perſonæ ſunt quaſi partes. Huius oppoſitum habet *in diſt. 5. q. 5. primi*, quòd in Deo non eſt pars, nec quaſi pars, cùm dicat imperfectionem.

Solutio ; Dicas quòd Scotus *in 5. diſt. qu. 2.* loquitur de parte componente ; & hoc modo perſona non eſt compoſita, nec componens, nec quaſi componens ; in tertia verò q. prologi loquitur de quaſi parte ſubiectiua, & hæc non dicit imperfectionem.

CLXIX.

Scotus *in 4. q. prolog. circa finem artic.* dicit quòd practicum, & ſpeculatiuum non ſunt differentiæ eſſentiales, ſed paſſiones. Huius oppoſitum habet in fine prædictæ quæſtionis, vbi dicit, *practicum*, & *ſpeculatiuum* eſſe differentias eſſentiales.

Solutio ; Dicas quòd non ſunt verè eſſentiales, ſed circumſcribentes vltimas differentias.

CLXX.

Scotus dicit, quod pecuniæ vt ſunt in phantaſmate, tunc voluntas poteſt elicere, vel dare liberaliter contra tertiam viam ratione tertia. Huius oppoſitum habet inferiùs *diſt. 3. primi, q. 6.* vbi dicit quòd dum ſunt in phantaſmate, non poſſunt mouere intellectum, ſed vt ſunt in ſpecie intelligibili.

Solutio ; Dicas quòd Scotus *in 4. q. prologi*, loquitur ſecundùm opinionem Henrici, *in 3. diſt.* loquitur ſecundùm opinionem propriam. Vel dicas quòd phantaſma dupliciter conſideratur. Vno modo propriè ; alio modo pro repræſentatiuo quodam. In 4. quæſt. prologi ſumitur ſecundo modo, in 3. autem diſt. q. 6. ſumitur primo modo.

CLXXI.

Scotus *in q. 4. prologi ad tertiam viam ratione quarta*, dicit quòd cauſa nullum *eſſe* capit à cauſato. Huius oppoſitum habet *in 7. Metaph. q. 6. & in Quodlib. quæſt. 9.* vbi dicit quòd forma capit aliquid à compoſito.

Solutio ; Dicas quòd cauſa extrinſeca non capit aliquid à cauſato, ſed benè cauſa intrinſeca. Vel dicas, cauſam intrinſecam capere aliquid à cauſato ſtat dupliciter ; vel *eſſe* ſubſiſtentiæ, vel *eſſe* eſſentiæ ; cauſa igitur capit *eſſe* ſubſiſtentiæ à compoſito, non autem *eſſe* eſſentiæ.

CLXXII.

Scotus *in 4. q. prologi*, contra concluſionem Commentatoris tribus viis habet pro inconuenienti quòd detur aliquis actus, qui non ſit nec practicus, nec ſpeculatiuus. Huius oppoſitum habet *in principio eiuſdem quæſt.* vbi numerat multos actus ſenſitiuos, & vegetatiuos, qui vt procedunt ab operatione intellectus, non ſunt practici, nec etiam ſpeculatiui.

Solutio ; Dicas quòd Scotus loquitur de actibus, qui ſunt in noſtra poteſtate, qui ſunt practici, vel ſpeculatiui, actus autem ſenſitiui, & cogitatiui non ſunt in noſtra poteſtate. Sed dices velle furari, & furari non ſunt praxis, & tamen ſunt in noſtra poteſtate, vt dicit Scotus. Dicas quòd actus huiuſmodi ſunt in triplici differentia : vel ſunt beſtiales, vt fricare barbam ; & huiuſmodi ſunt indifferentes. Alij ſunt eliciti, & ſunt in noſtra poteſtate, ſecundùm rectam rationem, & tales ſunt praxis, quia ſunt alterius potentiæ, quàm intellectus. Alij ſunt in ſpeculatione non directiua in praxim ; primi ſunt indifferentes ; ſecundi ſunt practici ; tertij ſpeculatiui.

CLXXIII.

Scotus arguens contra tertiam viam ponentem quòd volitio non eſt propria praxis, niſi in ordine ad actum imperatum, tenet quòd electio recta eſt ab habitu virtutis, ſiue actus virtutis eſt ab habitu virtutis. Huius oppoſitum habet *in 1. diſt. 14. & in 4. diſt. 15. q. 2.* vbi dicit quòd non eſt de ratione actus moralis quòd ſit generatus ab habitu virtutis.

Solutio ; Dicas quòd Scotus non negat quin poſſit eſſe actus virtutis, & electio recta nullo habitu præſuppoſito, & ſic intelligit in di. 15. & in 4. di. 14. q. 2. In quarta verò quæſt. prologi vult quòd non poſſit aliquis facilè, & perfectè agere virtuosè, & faciliter virtuosè operari niſi ab habitu virtutis.

CLXXIV.

Scotus *in ſecundo artic. quæſt. quartæ prologi*, quærit, an Theologia contingentium ſit practica, dicit quòd cognitio practica, & praxis non ſunt eiuſdem ſuppoſiti : idem tenet *in 3. diſt. 36.* Huius oppoſitum habet *in diſtin. 38. primi*, ſcilicet quòd cognitio practica, & praxis ſunt eiuſdem ſuppoſiti.

Solutio ; Dicas quòd Scotus *in 1. q. 4. prologi. & in 3. diſtin. 36.* dum dicit quòd cognitio practica, & praxis non ſunt eiuſdem ſuppoſiti, loquitur ad mentem propriam ; in diſtin. verò 38. primi loquitur ſecundùm communem opinionem.

CLXXV.

Scotus reſpondens ad quartum argumentum primæ quæſtionis, dicit quòd ſenſitiua hominis, ex quo ordinatur ad intellectiuam, ſit nobilior ſenſitiua bruti, quo in loco videtur velle ponere ſenſitiuam animam formaliter in homine. Huius oppoſitum habet *in 2. diſt. 15.*

Solutio;

Solutio;Dicas quòd Scotus in prima quæſt. prologi loquitur tantùm exemplariter; in ſecundo verò Sentent.diſtin.15. tenet quòd ſenſitiua realiter diſtinguatur ab intellectiua.

CLXXVI.

Scotus *in ſolutione ſecundæ quæſt.prologi*, *ſoluendo tertiam rationem opinionis*, determinat quòd diſtinctio ſumatur à fine, vt finis diſtinguitur contra obiectum, non accipitur bonitas actus moralis. Hoc idem dicit *in* 10.*q. Quodlib.* vbi vult quòd actus bonus primò dicatur à prima circunſtantia obiecti. Huius oppoſitum habet *in eadem quæſt.* 10. *Quodlib.* vbi dicit quòd prima bonitas dicitur eſſe prima circunſtantia finis, & actus bonus non competit alicui, niſi in ordine ad viam.

Solutio;Dicas quòd prima bonitas eſt prima circunſtantia obiecti bonitate naturæ, & generationis, & eſt prima circunſtantia finis primitate perfectionis. Vel dicas quòd cùm Scotus dicit quòd prima bonitas moralis actus eſt à fine, verum eſt inter circunſtantias ſe tenentes ex parte differentiarum;& dum dicit quòd prima bonitas moralis eſt à circunſtantia obiecti, dicas quòd verum eſt materialiter.

CLXXVII.

Scotus *in* 1.*q.primæ diſt.*1.ponit quandam diuiſionem de fruitione, quæ fruitio triplex eſt; alia eſt ordinata;alia inordinata;alia in communi. Contra Scotum arguit Alphonſus Toletanus,qui citat in hoc Landulfum *q.*5. *huius diſt.* & arguit ſic:

Nullum ſuperius condiuiditur cum ſuis inferioribus, vt animal non diuiditur in rationale,& irrationale, & in animal in communi, vt fruitio in communi, eſt communis ad fruitionem ordinatam,& inordinatam;ergo. Secundò arguit ſic:

Omnis fruitio poſita in effectu eſt vel ordinata,vel inordinata; ergo non ponitur tertium membrum.

Tertiò fruitio in communi dicatur per ſe de fruitione ordinata, & inordinata; ergo ſimiliter ordinata fruitio, & inordinata ſunt extrema contradictionis;ergo non datur medium.

Solutio; Dicas quòd fruitio in communi non eſt alia fruitio à fruitione ordinata, & à fruitione inordinata, & non ponitur in numerum cum illis,quaſi ſit vna tertia fruitio;ſed eſt communis & indifferens, vt ſuperius ad ſua inferiora: vt animal conſideratur in communi indifferens, & etiam conſideratur, vt eſt rationale, vel irrationale; ita fruitio in communi poſitiuè neque eſt ordinata, neque inordinata, ſed bene permiſſiuè poteſt eſſe ordinata, & inordinata. Vel dicas,quod permittit ſecum vtrumque, nõ ponitur in numerum;ſed fruitio in communi permittit ſecum fruitionem ordinatam,& fruitionem ordinatam; ergo non ponitur in numerum. Exemplum, animal diuiditur in rationale, & in irrationale, & tamen non ſunt tria animalia,ſed duo tantùm animalia; ita pariter dicas de fruitione in communi, quæ diuiditur in fruitionem ordinatam, & in fruitionem inordinatam.

Scotus poſita opinione Auicennæ dicentis alio à Deo fruendum eſſe;arguit contra ipſum, & probat quòd intellectus noſter, cùm ſit potentia fruens, non quietatur niſi in perfectiſſimo ente, cùm ens in communi ſit obiectum intellectus noſtri, ſecundùm Auicennam; ergo non poteſt quietari, niſi in perfectiſſimo ente; huiuſmodi eſt Deus; ergo non poteſt quietari, niſi in Deo.

Contra Scotum arguit Occham, & Gabriel Biel, dicentes quòd Scotus vult probare rationibus naturalibus quòd eſt fruendum Deo clarè viſo, ſed hoc eſt falſum, quia hoc eſt tantùm creditum.

Dicas,quòd iſtæ rationes Doctoris prædictæ valent contra Auicennam dicentem ens in cõmuni eſſe obiectum intellectus noſtri naturale; hoc ſuppoſito, rationes Doctoris ſunt naturales, & contra Auicennam: ſecundùm veritatem ſunt tantùm creditæ, quia non eſt naturaliter notum tale ens(vt ponit Auicenna)eſſe ſic obiectum naturale intellectus coniuncti, ideò ſunt creditæ.

Inſuper Sueſſanus arguit contra Scotum *in ſecundo Metaph.* & adducit alias duas rationes Scoti *in quarto*, *diſtinct*, 49. *quæſt.* 8. vbi dicit quòd ens eſt obiectum adæquatum intellectus noſtri; ergo non quietatur,niſi in perfectiſſimo ente. Similiter dicit quòd intellectus poteſt intuitiuè cognoſcere,quia ſi poteſt ſenſus,ergo & intellectus,& arguit ſic:

Ens eſt obiectum intellectus, vt cauſatum à quiditate naturali per phantaſmata repræſentata; ſemper enim conceptus entis eſt cauſatus à quiditate naturali;ergo ens,vt ens, non eſt obiectum intellectus noſtri.

Dicas,quòd iſte non rectè habet Scotum,non enim dicit Scotus quòd pro ſtatu iſto poſſit naturali ratione probari intellectum humanum non poſſe beatificari, niſi in cognitione intuitiua ſummè intellectuali; ſed dicit quòd loquendo de intellectu,ex natura intellectus poteſt naturali ratione demonſtrari ipſum non poſſe beatificari, niſi in tali cognitione intuitiua ſummi boni;& ſic intelligit Scotus ex natura potentiæ, & hoc patet à Scoto in prima quæſt. prologi.

Ad ſecundum,falſum eſt quòd non poſſit intellectus ex natura potentiæ intuitiuè videre intelligibilia,id eſt,ſubſtantias abſtractas, licèt in hoc ſtatu non poſſit.

Inſuper arguit Sueſſanus contra Scotum,qui tenet quòd non poſſit naturaliter demonſtrari animæ immortalitas;ergo nec poſſe beatificari, cùm mortalitas repugnet fœlicitati.

Dicas, quòd pro ſtatu iſto non poteſt probari naturaliter immortalitas animæ,tamen ſublata imperfectione huius ſtatus quo ad cognitionem,poteſt probari naturaliter, & ſic intellexit Scotus. & cùm dicitur ſecundùm Scotum,mortalitas repugnat fœlicitati; dicas quòd vtique mortalitas repugnat fœlicitati virtualiter, non autem formaliter, quia Chriſtus fuit beatus, & mortalis, poſſet enim quis eſſe perfectè beatus tantùm per inſtans,durante beatitudine ſatiandi.

CLXXVIII.

Scotus *in* 1.*diſt.primi*,arguendo contra Thomam dicit quòd accidit quòd in eodem coniungatur ratio primi efficientis, & primi finis, nec quietat inquantùm primum effectiuum. Huius oppoſitum habet *in diſt.*2.*qu.*1. *primi*, vbi probat illum eſſe infiniti vigoris,quia eſt infinitum infinitorum obiectorum;ergo ſibi non accidit ratio effectiui primi.

Solutio

Solutio; Dicas quòd primo effectiuo ex natura rei non accidit quòd coniungatur ratio primi efficientis,& primi finis; ſed accidit ad oppoſitum Auicennę,quia ſecundùm Auicennam, ſecunda Intelligentia eſt effectiua tertiæ, non tamen eſt finis eius ex natura rei. Vel dicas quòd primum effectiuum non dicitur quietari, vt effectiuum,ſed vt finis tantùm quietat.

CLXXIX.

Scotus *in tertio articulo diſtinctionis primæ,q. 1. primi*, dicit quòd voluntas, ſicut poteſt abſolutè velle, & non velle, ita velle ſic, & non velle ſic.Huius oppoſitum habet *in quæſt.2.diſt. primi*,vbi dicit quòd in poteſtate voluntatis eſt frui, vel non frui, non tamen eſt in ſua poteſtate frui ſic,vel non frui ſic.

Solutio; Dicas quòd Scotus in prima q.diſt. primi, loquitur de fruitione in communi, in ſecunda autem quæſtione eiuſdem diſt.loquitur de fruitione ordinata, & de fruitione viatoris, & non de fruitione comprehenſoris.

CLXXX.

Scotus *in ſolutione quintæ q.principalis*, vult quòd non ſic in poteſtate intellectus firmiùs, vel minùs firmiter aſſentire vero, ſed voluntatis. Huius oppoſitum habet *diſt.3.huius primi,q. 2.* vbi ait quòd maior conatus intellectus facit perfectiorem actum & aſſenſum, & minor conatus intellectus facit minorem aſſenſum.

Solutio;Dicas quòd intellectus, ſtante obiecto æqualiter diſpoſito, non magis, nec minùs aſſentit; ſed quando intellectus eſt magis, vel minùs diſpoſitus, ſtante eodem obiecto, tunc magis,vel minùs aſſentit,& ſic intellexit Scotus *in 3.diſt.huius primi.*

Scotus *in ſecunda quæſtione primæ diſtinctionis artic. primo*, dicit quòd ſit poſſibile viatorem frui eſſentia,non fruendo perſona, quia poteſt concipi eſſentia, non concipiendo perſonam, quia relatio non eſt de conceptu eſſentiæ diuinæ;ergo poteſt concipi eſſentia,non concipiendo perſonam.

Contra arguit Occham,*diſt.1.q.15.* ſic, Quæ ſunt idem realiter, vnum non poteſt concipi ſine alio;ſed perſona, & eſſentia ſunt idem realiter; ergo non poteſt concipi eſſentia non concipiendo perſonam.

Dicas quòd etſi eſſentia,& perſona ſint idem realiter, diſtinguuntur tamen ex natura rei; & hinc eſt quòd vnum poterit concipi, non concipiendo aliud; & ſic dicas ad alia eius argumenta,quæ circa idem tendunt.

In eodem articulo Scotus dicit quòd viator poteſt frui vna perſona non fruendo alia, quia poteſt concipere perſonam Patris, non concipiendo perſonam Filij, nec perſonam Spiritus ſancti. Contra arguit Occham ibidem.

Perſonæ ſunt relatiuæ vt Pater, & Filius, & vnum relatiuum non poteſt concipi ſine alio; igitur non poteſt frui vna perſona, non fruendo alia,quia relatiua ſunt ſimul natura, & cognito vno cognoſcitur & reliquum.

Dicas ad Occham, quòd eius ratio non concludit;quia dato etiam,vt ipſe dicit,quòd vnum relatiuum non poteſt concipi ſine alio, & diſtinctè intelligi, tamen Pater non refertur ad Spiritum ſanctum, nec Filius; ergo poterit intelligi Pater, & Filius, non intellecto Spiritu ſancto. Vel dicas quòd relatiuum non eſt de conceptu formali, & quiditatiuo ſui correlatiui, vt patet non eſt de conceptu formali filij. Tertiò dicas quòd non poteſt perfectè concipi vnum relatiuum, non concepto correlatiuo, propter dependentiam vnius ad alterum. Quartò dicas; concedendo quòd non poteſt percipi vna perſona relatiua, & hoc perfectè non concepta alia perſona ſibi correlatiua. Quintò dicas, etſi non poteſt concipi vnum relatiuum, non concipiendo ſuum correlatiuum, poteſt tamen frui vno relatiuo, non fruendo alio correlatiuo; exemplum, intellectus non poteſt intelligere dominum perfectè,niſi intelligat ſeruum,& poteſt quis diligere dominum, non diligendo ſeruum; & hoc eſt ex libertate voluntatis, quia voluntas eſt libera ad contrarios actus.

Contra adhuc arguit Occham ſic; Quilibet obligatur ad fruendum illo, quod eſt ſummè diligendum; ſed quælibet perſona eſt ſummè diligenda ſicut eſſentia diuina; ergo quilibet tenetur diligere quamlibet perſonam, ſicut eſſentiam diuinam, aliter eſſet malum, & irrationabile.

Dicas duplicem eſſe fruitionem, quædam eſt actualis,quædam habitualis. Loquendo ſemper de fruitione ordinata primo modo poteſt frui vna perſona, non fruendo alia, non autem ſecundo modo; & tunc malum, & irrationabile eſſet,quando non frueretur perſonis nec actualiter,nec habituáliter, & hac reſponſione ſolue etiam argumentum Ochæ, quod dicit, æqualis ratio diligibilitatis eſt in qualibet perſona;ergo ſicut teneor diligere vnam perſonam, teneor etiam diligere aliam.

Dicas,quòd verum eſt habitualiter, non autem actualiter; & ſi dicas, habet Chriſtus in Ioan.cap.14. *Ego & pater vnum ſumus.* Et Chriſtus etiam dicebat; *Philippe, qui videt me,videt & patrem meum*; Dicas, quod Chriſtus loquebatur ſic; Ego & Pater vnum ſumus identicè, & eſſentialiter ratione diuinæ eſſentiæ,non tamen ratione perſonarum;& ſic poteſt quis frui perſona Patris, non fruendo perſona Filij; & dum Chriſtus loquebatur ad Philippum, loquebatur de poſſibili, non autem de facto, & ſecundùm leges poſitas,quia lex poſita eſt & de facto, quòd in patria videns Patrem, videat & Filium.

Scotus *in 2.art.quæſt.prima,diſt.primi*, recitat opinionẽ Henrici,& tenet quòd eſt poſſibile de potentia Dei abſoluta comprehenſorem frui eſſentia, non fruendo perſona, & ſoluit argumenta Henrici. Tho. de Argentina *eadem diſt. q.3.* improbat Scotum eiſdem argumentis Henrici,& quia ſoluuntur à Scoto,ideo non eſt opus illa adducere.

CLXXXI.

Scotus *in eodem ſecundo artic. in fine probationis duarum rationum*, antequam reſpondeat ad argumentum Henrici, dicit quòd actus cognoſcit obiectum ipſius beati, & habet pro obiecto primario eſſentiam, à qua eſſentialiter dependet, relationes verò diuinæ ſunt tanquam obiectum ſecundarium; poteſt enim eſſe obiecti primarij abſque hoc quòd ſit obiecti ſecundarij, vel primò erit obiecti primarij, ſecundò ſecundarij.

Arguit Occham contra Scotũ, ſi idem actus nunc non terminatus ad perſonam poſtea terminatur,ergo mutatur,ergo erit mutatio vel in

perſona,vel in actu, & talis mutatio eſt acquiſitiua,vel acquititur nouum abſolutum, & hoc falſum, vel noua relatio, & hoc per nouum actum,& ſic non manet idem actus.

Solutio; Dicas quòd non eſt aliqua noua mutatio, ſed noua terminatio, quia talis viſio non priùs terminabatur ad perſonam,nunc autem terminatur; & ſic perſona priùs non erat viſa, modò eſt viſa, & ſic noua relatio rationis; nec ſecundùm hanc dicitur mutari, ſicut Deus nunc amatur, qui priùs non amabatur ab aliquo, nec dicitur mutari: & cùm dicitur, talis noua terminatio eſt per nouum actum;negatur, quia per actum nouum poſſum videre ſex obiecta, & plura, ſi præſententur, & tamen non per nouum actum, ſed per eundem, quo videntur ſex obiecta: ſic videns eſſentiam ſine perſonis per eundem actum videbit perſonas, ſi ei præſententur.

Scotus in eodem articulo in prima ratione contra Henricum, dicit quòd Pater priùs origine eſt perfectè beatus, quàm generet Filium, & in illo priori habet obiectum perfectè beatificans,id eſt,eſſentiam diuinam,non communicatam tribus, ſed præcisè in vna perſona, Contra Scotum arguit Aureolus.

Pater priùs origine,quàm generet, eſt perfectè beatus; ergo in illo priori videt eſſentiam communicatam tribus, aliàs quin ex productione Filij,& Spiritus ſancti, acquireret viſionem eſſentiæ vt in tribus, & ex conſequenti imperfectionem intrinſecam ex perſona producta, quod eſt inconueniens.

Dicas, negando quòd in illo priori habeat eſſentiam communicatam tribus; & ad probationem negatur, nam quòd Pater videat eſſentiam,eſt perfectio;ſed quòd videat in tribus, vt ſic,ſcilicet vt in tribus,non eſt perfectio, neque imperfectio.

Inſuper arguit Aureolus contra Scotum, tenentem contra Henricum, quòd eſſentia eſt obiectum primarium, perſonæ verò ſunt obiectum ſecundarium; nam dicit Auguſtinus: *Res quibus fruendum eſt ſunt Pater,Filius,& Spiritus ſanctus*;ergo perſonæ non ſunt obiectum ſecundarium,cùm ſint obiectum fruitionis,& talis eſt obiectum primarium.

Dicas,quòd perſonæ ſunt obiectum quaſi ſecundarium,non propriè ſecundarium, res verò aliæ viſæ ſunt propriè obiectum ſecundarium, perſonæ ſunt extra rationem formalem obiecti beatifici;ratio enim obiecti beatifici non eſt propriè perſonalitas,ſed eſſentia.

CLXXXII.

Scotus probans contra Henricum dicit quòd eſſentia ſine perſonis poſſit eſſe ratio formalis terminandi fruitionem. Oppoſitum habet *in* 3. *Sent. diſt.* 1. *qu.*5. volens probare quòd eſſentia non ſit ratio formalis illius incarnationis, vtitur hac ratione;In quocunque ſuppoſito eſt ratio formalis terminandi, ipſum terminat;ergo ſi eſſentia eſt ratio formalis terminandi,cùm ſit in tribus ſuppoſitis; ergo tria ſuppoſita iſtam vnionem terminabunt, quod eſt abſurdum, ſic à ſimili, ſi eſſentia eſt ratio formalis terminandi fruitionem, cùm ſit in tribus, illa tria ſuppoſita terminabunt,& ſic non poſſumus frui eſſentia non fruendo perſonis,nec vna perſona ſine alia.

Solutio; Dicas quòd non eſt ſimile,quia eſſentia, vt eſt obiectum *quo*, & *quod* fruitionis accidit ſibi eſſe in ſuppoſitis,ita quòd ſi,per impoſſibile, vel poſſibile, non eſſet in ſuppoſitis, adhuc eſſet obiectum tale, ſed vt ſic ratio formalis terminandi illam vnionem non ſibi accidit eſſe in ſuppoſitis,imò neceſſariò,vt ſic eſſet in ſuppoſitis, & tunc eſſentia eſſet tantùm terminus *quo*,& ſuppoſitum *quod*,& ſic non eſt ſimilitudo hîc, & ibi.

CLXXXIII.

Scotus *in tertio articulo huius quæſtionis*, vbi dicit quòd voluntas comprehenſoris poteſt frui, & non frui,ſed non ſic, vel ſic frui. Huius oppoſitum habet Scotus *in* 8. *diſt. primi, q.* 4.*in* 2. *diſtinct.*2,*q.*8.*diſt.*4. *& in quarto,diſtin.*49. *quæſt.* 9. habet quòd in cuius poteſtate eſt agere,in eius poteſtate eſt modus agendi; ſimiliter in cuius poteſtate non eſt agere, nec etiam eſt modus agendi.

Solutio; Dicas quòd modus agendi duplex eſt. Alius ſe tenet ex parte agentis cùm agens habeat facultatem non per obiectum & motum in obiecto, vt proiicere lapidem propè, vel longè. Alius eſt modus agendi ſe tenens ex parte obiecti,qui modus eſt tantùm in obiecto, vt obiectum eſt comeſtibile, & amarum, non habet poteſtatem agens comedendi obiectum tale ſaporosè,ſed tantùm ſicut eſt;ideò habet poteſtatem, ſed non ſic;& ſic Scotus habet veritatem in quarta quæſt. prologi de modo agendi ſecundo modo; in tertio,& quarto habet veritatem primo modo. Vel dicas, quòd duplex eſt modus agendi,vel duplex eſt modus actus.Quidam modus compoſſibilis actui;exemplum, diligere Petrum Paulum, ibi eſt actus,etiam modus agendi compoſſibilis, quia poſſum diligere Petrum Paulum propter ſe. Talis eſt modus agendi compoſſibilis actui. Alius eſt modus incompoſſibilis actui, vt quòd voluntas diuina diligat Socratem propter ſe,talis modus eſt incompoſſibilis dilectioni diuinæ,quia diuina voluntas non poteſt errare; cùm ergo dicitur, *in cuius poteſtate eſt agere, in eius poteſtate eſt modus agendi*; Dicas quòd verum eſt de modo agendi, qui ſe tenet ex parte agentis, nego de modo agendi,qui ſe tenet ex parte obiecti,quia hoc eſſet ex obiecto diuino volente ſe oſtendere,putà eſſentiam,& non perſonas.

CLXXXIV.

Scotus vult *in* 2.*quæſt.q.*1.*primi, artic.primo,in principio*, quòd eſſentia,quæ relatiuè dicitur,ſit aliquid, excepto relatiuo, ita quòd velit quòd abſolutè includat omnem relationem realem. Huius oppoſitum tenet *in* 1. *diſt.* 19. *quæſt.*1. *& quæſt.*6. *Quodlibet.* quòd æqualitas fundetur in qualitate & ſimilitudo in qualitate, tamen ſecundùm Philoſophum tenet 5.*Metaph.cap. Ad aliquid*, quòd vna paternitas eſt ſimilis alteri,& æqualis ſecundùm magnitudinem;& ſic paternitas erit immediatum fundamentum ſimilitudinis realis æqualitatis, & quòd relatio fundatur in relatione tantùm, igitur non in abſoluto.

Solutio; Dicas quòd omnis relatio de neceſſitate fundatur in aliquo abſoluto, & hoc poteſt eſſe dupliciter; vno modo immediatè,& ſic non ſemper relatio fundatur in abſoluto, vt patet de ſimilitudine, & æqualitate; alio modo mediatè,& hoc modo intelligit Scotus *in* 1 *diſt.* 1. *quæſt.* 2.

Scotus

CLXXXV.

Scotus *in ſecundo articulo diſtinctionis prima, q.2.primi,in prima ratione contra Henricum*, dicit quòd Pater priùs origine eſt beatus, antequam generet Filium; ſed videtur ſequi quòd Pater poſterius origine generet Filium. Huius oppoſitum videtur ſequi ex eius dictis,quia ipſe *in ſecundo Sentent.diſt.1. q.1. & in Quodlib.q.8.* vult quòd priùs origine dicatur Pater reſpectu eius,quod eſt à ſe,& pòſt origine reſpectu eius, qui eſt ab alio;ſic igitur poſteriùs origine generat Filium; ergo ab alio habet quòd generet Filium,quod eſt falſum.

Solutio; Dicas quòd Pater priùs origine eſt beatus, & in ipſo priori eſt Pater, & producit Filium, & in eo quòd producit, eſt prior Filio producto, in illo priori eſt perfectè beatus, & habet *eſſe* à ſe,& Filius poſterius origine eſt productus, & habet *eſſe* productum ab alio; & ſic verum dicit Scotus.

Contrà; Scotus vult quòd quamuis priùs origine Pater producat creaturam,& Filius poſterius origine; non ſequitur tamen quòd in aliquo inſtanti ſit creatura poſita in *eſſe* à Patre, in quo non ſit poſita in *eſſe* à Filio,ſed quia hoc tantùm habet Pater à ſemetipſo,& Filius à Patre, vt dicit Scotus *2.diſt.primi,q.1.& in Quodlib.q.8.* ſi ergo priùs origine dicatur,in quo poſterius non eſt, ſequitur quòd creatura ſiue in *eſſe* cognito, ſiue in *eſſe* realis exiſtentiæ, aut in aliquo inſtanti ſit à Patre producta,in quo non ſit producta à Filio, & ſi poſterius origine eſt producta à Filio; ergo erit bis producta; ſimiliter de Spiritu ſancto, qui eſt productus à Patre in aliquo priori, in quo non producitur à Filio,ſed poſteriùs origine à Filio,ſequitur idem quod ſupra.

Dicas quòd alio modo Pater comparatur ad Filium, vt producit ipſum, & alio modo ad creaturam, vt producit ipſam:ſimpliciter enim Pater ratione principij formalis producti, & producentis, qua Filius conſtituitur in *eſſe*, ſic in quantùm producit, eſt prior Filio producto, & Filius eſt poſterior; & dato per impoſſibile, quòd Pater non producat à ſemetipſo, & non haberet *eſſe* à ſe,tamen inquantùm produceret, eſſet prior Filio producto;non autem ſic conſideratur,vt comparatur ad creaturam, & Spiritum ſanctum, quia cum eadem ratio formalis producendi creaturam,& Spiritum ſanctum ſit in Filio; ſic Filius eſt prior origine Spiritu ſancto,& creatura.

CLXXXVI.

Scotus *in 3.Senten.diſt.27.* dicit quòd expuris naturalibus poteſt quæcunque voluntas, ſaltem in ſtatu naturæ inſtitutæ,diligere Deum ſuper omnia. Huius oppoſitum habet *in ſecundo, diſtin. 28. in fine*, vbi habet iſta verba: *Quæcunque voluntas actum huius præcepti exequitur, licèt informis, diſponit ſe ad gratiam gratificantem, cui oblatæ, vel reſiſtit, & peccabit mortaliter, vel conſentit, & iuſtificabitur.* Ibi Scotus videtur velle duo. Primum, quòd voluntas exiſtens in peccato mortali poteſt diligere Deum ſuper omnia, cuius oppoſitum habet *in tertio, diſtinct. 13.* vbi vult quòd fruitio ordinata neceſſariò præſupponit gratiam, & ſi reſiſtit, peccat mortaliter, nempe quando Deus homini offert ſuam gratiam: ſi non reſiſtit, conſequitur gratiam à Deo ſibi collatam; ergo homo non poteſt ex puris naturalibus Deum diligere.

Solutio; Dicas quòd Scotus in ſecundo loquitur, citando vnam opinionem, & non ſecundùm propriam mentem. Secundò,potes dicere quòd Scotus velit hoc eſſe, quia Deus liberaliter offert gratiam, & non quòd ex natura liberi arbitrij in ſe ſibi repugnet, quin ex ſuis naturalibus poſſit Deum diligere. Si quis autem vellet in via Scoti tenere oppoſitum,dicat, intellectus tantùm hoc poteſt ex natura potentiæ,& non vt ligatus.

Sed dicas, ſi teneor diligere eum ſuper omnia; ergo magis teneor diligere id, quod eſt magis ad honorem Dei, ſed magis eſt ad honorem Dei quòd ſaluentur centum homines,quàm ego ſolus; ergo videtur quòd magis debeam illos homines appetere ſaluare, quàm me; ſed hoc eſt falſum,vt patet *in 3.diſt.29.* vbi Doctor dicit, quòd poſt Deum quis debet ſe diligere ſuper omnia.

Dicas quòd ex ordine charitatis in multis caſibus, quorum vnus eſt in propoſito, magis teneor diligere id, quod minus eſt ad gloriam Dei;non eſt ergo vera illa propoſitio, vbi cætera non ſunt paria.

Sed adhuc dices, quòd videatur magis homo ſe debere diligere quàm Deum; ergo non Deum ſuper omnia. Probatur conſequentia per Ariſtotelem *9. Ethic.* vbi dicit quòd amicabilia,quæ ſunt ad alterum, præſupponunt amicabilia ad ſe,& *nono Ethic.cap.9.* dicit quòd homo eſt magis ſibi amicus.

Dicas quòd omnia dicta Philoſophi ſunt vera,comparando hominem ad alia poſt Deum; vnde dicit Petrus Cameracenſis,quòd creatura rationalis appetitu naturali tendit in ſuam conſeruationem tanquam in finem vltimum ſui appetitus naturalis, ſed appetitu rationali, & libero creatura rationalis poteſt, & debet tendere in aliud,quàm in ſeipſam, tanquam in finem ſuum,ſcilicet in Deum.

CLXXXVII.

Scotus *in 5.quæſt. prologi*, dicit quòd electio recta, ſiue actus virtutis, quod idem eſt, eſt ab habitu virtutis,quia expreſsè dicit *in diſt.17.primi*, quòd poteſt eſſe habitus virtutis, & electio recta, licèt non ſit generata ab habitu virtutis. Huius oppoſitum habet *in 4.diſt.14.q.2.* vbi dicit quòd non eſt de ratione actus moralis quòd ſit generatus ab habitu virtutis,nec quòd ſit generatiuus virtutis.

Solutio;Dicas quod Scotus non negat eſſe electionem rectam, nullo habitu virtutis præſuppoſito, ſed aliquis non dicitur propriè, virtuosè agere,& perfectè, niſi agat ſecundùm habitum virtutis, cùm habitus faciat promptè,faciliter,& expeditè operari.

CLXXXVIII.

Scotus *in 4.quæſt.prologi, & in ſecundo,diſt.2.* in materia de æuo,& *diſt. 3.* in materia de cognitione Angelorum; *& in tertio, diſt.14.* dicit diſcurſum eſſe in Angelis. Huius oppoſitum habet *in 2.diſt.1.quæſt.6.* vbi dicit Angelos non diſcurrere.

Solutio; Dicas quòd Scotus *in 2.diſt.1.q.6.* loquitur in reſpectiuo ſermone. Secundò dicas quòd Scotus loquitur ad hominem.

CLXXXIX.

Scotus *in prima,diſt. primi, quæſt.2.* concedit

quòd cognitio intuitiua eſt exiſtentis, inquantùm exiſtẽtis,& hoc idem vult *in diſt.3. & diſt. 8.queſt.penult.primi, & in ſecundo, diſtinct.5. & in quarto, diſtin.10. & 49. queſt.12. & in Quodlib.* ſed circa dictum Scoti oritur maxima difficultas ; nam ipſe *in prima diſt.primi,queſt.1.& queſt. 2.* vult quòd intellectus frui poſſit eſſentia , non fruendo perſonis ; hoc enim videtur eſſe falſum. Ratio hæc eſt, quæcunque dicunt tantùm vnam exiſtentiam,impoſſibile eſt videre vnum, non videndo aliud ; ſed perſona diuina , & eſſentia tantùm dicunt vnam exiſtentiam;ergo eſt impoſſibile videre eſſentiam,non videndo perſonam.

Solutio ; Dicas quòd licèt eſſentia, & perſona vnam tantùm dicant exiſtentiam realiter, non tamen formaliter ; imò ex quo ſunt diſtinctæ formalitates ex natura rei,etiam dicunt diſtinctas exiſtentias ex natura rei;& nullum ſequitur inconueniens apud Doctorem , quòd in Deo ſint plures exiſtentiæ ex natura rei formaliter diſtinctæ ; eſſet tamen valde inconueniens ponere plures exiſtentias in Deo ex natura rei realiter diſtinctas.

CLXXXX.

Scotus *in primo, diſtin.1. queſt.* 2. dicit quòd non oporret in eſſentia diſtinctè concepta perſonam diſtinctè concipi. Huius tamen oppoſitum videtur velle *in eadem diſt. queſt.* 2, vbi dicit ; & etiam in pluribus locis , quòd cognitio intuitiua eſt tantùm exiſtentis , vt exiſtens eſt, & vt præſens in ſua exiſtentia , quia eſſentia diuina non exiſtit niſi in perſonis;ergo non poteſt videri ſine perſonis ; nam quæ præcisè dicunt vnam exiſtentiam , impoſſibile eſt videre vnum , non videndo aliud ; ſed eſſentia , & perſona dicunt præcisè vnam exiſtentiam , ergo impoſſibile eſt videre eſſentiam , non videndo perſonam.

Solutio ; Dicas quòd licèt non ſit viſio niſi exiſtentis , in quantùm exiſtens,& non eſt exiſtens , niſi in perſona , non ſequitur , non eſt exiſtens,niſi quantùm in perſona, ſcilicet quòd ratio terminandi viſionem ſit ipſa perſona , in qua eſſentia exiſtit. Vel dicas quòd aliud eſt loqui de exiſtentia , & aliud de incommunicabili exiſtentia ; cognitio intuitiua benè terminatur neceſſariò ad exiſtens , vt exiſtens eſt, eſſentia autem diuina,vt prior perſonis,eſt verè exiſtens propria exiſtentia ; ſed non eſt neceſſe quòd cognitio intuitiua terminetur ad incommunicabile ſubſiſtens.

CLXXXXI.

Scotus *in primo, diſtin.1. queſt.* 2. dicit quòd frui poſſumus eſſentia non fruendo perſonis; hoc enim videtur eſſe falſum ; quia dicit ipſe quòd perſonæ ſunt idem realiter eſſentiæ,tunc ſic ; Quando aliqua ſunt idem realiter, impoſſibile eſt vnum concipi, alio non concepto:ſed eſſentia , & perſona ſunt idem realiter ; ergo non poteſt concipi eſſentia , non concipiendo perſonam.

Solutio;Dicas negando maiorem , nam ſubiectum & propria paſſio ſunt idem realiter , & tamen ſubiectum poteſt præcognoſci quòd ſit, non ſimul cognita paſſione ; ita pariter dicendum eſt de eſſentia & perſonis , quæ licèt idem ſint realiter cum eſſentia , & habitualiter frui non poſſumus eſſentia , quin fruamur etiam & perſonis ; actualiter tamen frui poſſumus eſſentia ſine perſonis , quia eſſentia diuina eſt ens abſolutum,perſonæ verò ſunt ens reſpectiuum, & abſolutum eſt prius reſpectiuo ; igitur frui poſſumus eſſentia , non fruendo perſonis , quæ ſunt reſpectiua.

CLXXXXII.

Scotus *in primo,diſt.1.queſt.*2. dicit quòd peccator non poteſt referre actum peccati in Deum , quia fruitur illo ; hoc idem videtur velle *in quæſt.5. diſtinct.primæ primi*, vbi quærit, an peccator fruatur. Oppoſitum habet *in eadem queſt.* vbi dicit quòd peccator non fruitur actu peccandi.

Solutio ; Dicas quòd Scotus *in illa queſt.* 2. non videtur aſſertiuè loqui. Secundò dicas, quòd quando Doctor dicit quòd peccator fruitur actu peccandi , loquitur impropriè de fruitione,quæ eſt amore inhærere alicui propter ſe: ſed quia peccator elicit actum peccandi nullo modo referibilẽ à tali potentia ad obiectum verè fruibile , ideò peccator dicitur frui illo. Vel dicas duplicem eſſe fruitionem,quædam eſt ordinata , & hac fruitione peccator non poteſt frui ſeipſo;quædam eſt inordinata , & hac fruitione peccator fruitur ſeipſo.

CLXXXXIII.

Scotus *in primo Sentent.q.*1, dicit quòd cauſa ſecunda non cauſat , niſi inquantùm mouetur à prima. Huius oppoſitum habet *in primo, diſt.* 1. *queſt.* 1. vbi vult expreſsè quòd ſecunda cauſa in agendo nihil penitus recipiat à prima; & tamen impoſſibile eſt aliquid moueri ab alio, niſi ſaltem motum recipiat, ſi tantùm localiter mouetur.

Solutio ; Dicas quòd cauſam ſecundam moueri à prima in agendo, poteſt dupliciter intelligi. Primò , quòd in ſe moueatur ; ſecundò, quòd nihil poteſt agere reſpectu effectus , ſiue mouere , niſi prima cauſa ſimul agat , vel moueat ad eundem effectum ; & iſto ſecundo modo verum eſt dictum Doctoris , ſed vt ſic nihil recipit in ſe. Vel dicas quòd cauſam ſecundam moueri à prima in agendo , non intelligitur propriè moueri , ſed intelligitur moueri ex hoc , quòd dicit ordinem inferiorem ad primam cauſam , ita quòd impoſſibile eſt ipſam agere,prima non agente.

CLXXXXIV.

Scotus *in primo , diſt. 2. queſt.* 1. dicit quòd cauſa ſecunda agit in virtute primæ : & per conſequens cùm ſecunda agat contingenter, ſequitur quòd etiam prima contingenter agat. Hoc non videtur eſſe verum , quia ex quo prima cauſa priùs agit, quàm ſecunda ; aut ergo in illo priori attingit effectum ſecundæ cauſæ, aut non : ſi primò , ergo cum ſecunda cauſa in illo priori nihil agit , & ſi in aliquo ſigno poſteriori agit ad illum effectum , ſequitur quòd idem erit bis productum: ſi ſecundò,ergo prima cauſa nihil agit,quia agere ad effectum eſt attingere illum.

Solutio ; Dicas quòd prima cauſa non agit in aliquo priori, ſed ſimul cum ſecunda cauſa, & ſi dicatur , *in libris de Cauſis* dicitur quòd prima cauſa priùs agit , quàm ſecunda. Dicas quòd ſic debet intelligi *priùs* , id eſt , perfectiùs.

CLXXXXV.

Scotus *in* 1. *diſt.* 2. *q.*1. dicit intellectum eſſe potentiam actiuam. Huius oppoſitum habet paulò

paulò infrà *prædicta diſtinctionis*, *parte* 2. vbi dicit quòd productum in *eſſe* ſimpliciter ab intellectu diuino non eſt in ipſo intellectu; ergo intellectus non eſt potentia actiua. Similiter expreſsè vult *in ſecundo*, *diſt.* 19. de locutione Angelorum, quòd intellectus vnius Angeli poteſt cauſare actum intelligendi in intellectu alterius Angeli; & ſimiliter ſpeciem intelligibilem. Patet etiam de intellectu diuino, qui in actu ſuo producit obiecta ſecundaria in *eſſe* ſecundùm *quid*, & tamen illa obiecta ſecundaria non ſunt formaliter in intellectu diuino.

Solutio; Dicas quòd Scotus non habet pro inconuenienti eandem potentiam reſpectu diuerſorum terminorum diuerſimodè appellari, nam ſi terminus productus ſit extrà, ipſa dicitur productiua; vt enim intellectus producit aliquid, quod verè recipitur in materia extrinſeca, poteſt dici potentia factiua reſpectu illius; vt verò producit aliquid, quod non recipitur formaliter in ipſo intellectu, nec in aliqua materia extrinſeca, ſed illud productum erit in ſe ſubſiſtens; tunc dicitur potentia productiua; vt verò producit aliquid, vel quaſi producit, quod tantùm eſt in ipſo formaliter dicitur potentia operatiua, tunc factiua.

CLXXXXVI.

Scotus *in Quodlib. quæſt.* 13. vult quòd operatio beatifica includat de neceſſitate relationem realem terminatam ad obiectum, vt exiſtens eſt. Huius oppoſitum habet in eadem quæſtione, vbi dicit, quòd actus beatificus intellectus diuini nullam relationem includat terminatam ad ipſam eſſentiam, quæ eſt obiectum beatificum, & non tantùm relationem realem, ſed nec etiam relationem rationis; & tamen *in primo*, *diſt.* 2. *q.* 1. concludit quòd verè vnitur, & coniungitur obiecto optimo.

Solutio; Dicas quòd quando eſt vnio inter aliqua naturaliter diſtincta, & habentia *eſſe* realis exiſtentiæ includunt relationem realem, & quando eſt inter extrema habentia *eſſe* ſecundùm *quid*, vel ſaltem vnum illorum, tunc non eſt neceſſe quòd includant relationem realem, vt patet de cognitione abſtractiua, quæ vnitur obiecto habenti *eſſe* tantùm ſecundùm quid; & hoc modo intellexit Scotus *in Quodlibet. quæſt.* 13. quando verò eſt inter extrema ſic realiter eadem, quòd vnum illorum vnitiuè eſt in alio, tunc ibi nulla eſt relatio, nec realis, nec rationis; & ſic actus beatificus intellectus diuini nullam relationem includit ad eſſentiam, vt obiectum beatificum, vt exponit Scotus *in Quodlib. quæſt.* 13. Quando verò dicit *in primo*, *q.* 1. *diſt.* 1. quòd intellectus beatificus verè vnitur, & coniungitur obiecto optimo, debet intelligi vnio potentiæ ad obiectum pro vnione fundamentali, ſcilicet quòd ipſa potentia per operationem abſolutam verè attingit optimum obiectum, & hoc vult Scotus expreſsè *in* 4. *diſt.* 10. & 49. & *in Quodlib. q.* 13.

CLXXXXVII.

Scotus *in primo*, *diſt.* 39. & 40. & *in Quodlib. quæſt.* 14. dicit quòd voluntas diuina priùs vult, & determinat de quocunque cauſabili illud fore, quàm intellectus cognoſcat illud; ergo circumſcripta cognitione alicuius contingentis, adhuc voluntas diuina poterit illud producere. Huius oppoſitum habet *in* 2. *diſt. primi*, *q.* 1. vbi dicit quòd ipſi autem *velle* alicuius propter finem præintelligitur *intelligere* illud; ergo ante primum ſignum, in quo intelligitur cauſatus, ſiue volens *A*, neceſſariò præintelligitur intelligens *A*, & ita ſine hoc non poteſt purè efficere.

Solutio; Dicas quòd dictum Scoti intelligitur de cognitione ſimplicium propoſitionis contingentis. Tales enim cognitiones ſimplicium præcedunt determinationem diuinæ voluntatis; vel dicas & meliùs, quòd ſi voluntas poſſit determinare aliquod futurum contingens eſſe ante cognitionem illius, tamen facta tali determinatione, ſtatim intellectus intelligit illam determinationem, & ita voluntas non poteſt ad extrà illud ponere in *eſſe*, quod determinauit, niſi intellectus priùs intelligat, & ita ad ſui *eſſe* ad extrà neceſſariò præcedit *intelligere* circa illud.

Dubitatio. Angelus multa cauſat, quæ tamen non poteſt cauſare, niſi intellectione præuia; & tamen non ſequitur quòd ſua intellectio ſit ſibi eadem realiter. Dicas quòd in cauſando non eſt inconueniens agens ſecundum dependere ab alio diſtincto ab eo realiter, vt patet de Angelo; & de vna intellectione; eſt tamen inconueniens de primo efficiente; & ideò neganda eſt ſimilitudo, ſcilicet quòd ſicuti Angelus, & ſua intellectio ſunt diſtincta realiter, ita *velle*, & *intelligere*. Sed dices, prima cauſa non poteſt ſine ſecunda; ergo videtur ab ea dependere. Neges conſequentiam, quia in ordine, prima cauſa nullo modo dependet à ſecunda, nec vt à cauſa effectiua, nec vt à cauſa *ſine quâ non*, vt ſit prima cauſa, & agat omnino independenter.

CLXXXXVIII.

Scotus *in primo*, *diſt.* 2. *quæſt.* 1. dicit quòd *intelligere* primi effectiui, ex quo eſt actu infinitorum intelligibilium, ſit infinitæ perfectionis. Huius oppoſitum habet *in tertio*, *diſtin.* 14. *quæſt.* 2. vbi dicit quòd ex perfectione ſua neceſſariò eſt aliorum, & per conſequens infinitorum.

Solutio; Dicas quòd quando Scotus dicit *in tertio*, quòd ex perfectione talis actus de neceſſitate eſt aliorum obiectorum; ſic debet intelligi quòd ille actus, etiam per poſſibile, vel impoſſibile, circumſcripto omni alio intelligibili à ſe, nullam imperfectionem includit, imò ſummam perfectionem, cùm *intelligere* primi, quod eſt optimum eius, ſit penitus idem cum ipſo primo, & ex tali perfectione ſequitur quòd ſit omnium intelligibilium. In primo verò Sent. diſt. 2. q. 1. probat perfectionem primi intelligere tantùm à poſteriori.

CLXXXXIX.

Scotus *in primo*, *diſtinct.* 2. *quæſt.* 3. dicit quòd omnis actus, qui non eſt idem obiecto, eſt naturaliter poſterior ipſo obiecto; & dicit quòd actus ad obiectum habet duplicem dependentiam, ſcilicet effectibilitatis, & terminabilitatis. Prima eſt accidentalis, quia poteſt ſuppleri; ſecunda eſt eſſentialis, & nullo pacto poteſt ſuppleri, & ita ſalrem ratione iſtius actus ſemper erit poſterior. Huius oppoſitum habet Scotus *in primo*, *prima quæſt. prologi*, vbi dicit quòd actus intelligendi, vt à cauſis prioribus tantùm dependet ab intellectu agente, & poſſibili.

Solutio; Dicas quòd Scotus *in prima quæſt.*

prologi,tantùm loquebatur de cauſis actus,ſe tenentibus ex parte potentiæ,& non loquebatur de eius cauſis omnibus,& ſimpliciter.

CC.

Scotus *in* 2. *diſt. primi*, *quæſt.* 3. dicit quòd voluntas recta libera conformatur voluntati naturali.Huius oppoſitum habet *in ſecundo*,*diſt.* 6.*q.*2.*& in quarto*, in materia de pœnitentia,*& in quarto*,*diſt.*49.*q.*11. vult quòd voluntas recta in multis debet diſcordare à voluntate naturali,vt etiam patet *in ſecundo*, *diſt.* 36. *& in tertio*, *diſt.*13.*q.*2.*& in quarto*,*diſt.*50.*q.*5.

Solutio;Dicas quòd propoſitio Doctoris habet veritatem de voluntate recta per eſſentiam: huiuſmodi eſt voluntas Dei , quæ eſt regula omnis rectitudinis voluntatis creatæ.

CCI.

Scotus *in* 1.*diſt.*2.*qu.*3.dicit quòd indiuidua eiuſdem ſpeciei poſſunt in infinitum multiplicari. Huius oppoſitum habet *in* 2.*diſt.*1.*quæſt.*3. vbi vult infinita indiuidua non poſſe dari: & Franciſcus de Mayronis *in* 1.*diſt.*44.*diſt.*10. per iſtam maximam probat quòd infinita multitudo in actu poteſt dari , quia nunquam impoſſibilitas ſumitur ex parte Dei , vt etiam docet Scotus *in* 1. *diſtin.* 42. ſi ergo dicit Franciſcus; Poſſibilitas eſt ex parte naturæ,quod in infinitum ſit multiplicabilis,Deus in infinitum poterit eam multiplicare.

Solutio ; Reſpondent Pariſienſes , & dicunt quòd Scotus in ſecundo eſt problematicus , & Franciſcus de Mayronis *diſt.*3. *qu.*4.*primi*, dicit quòd natura de ſe eſt multiplicabilis in infinitum,ſed Deus eam determinat,& talis determinatio eſt ab extrinſeco;vel dicas quòd natura ex ſe eſt multiplicabilis in infinitum, & Deus poſſet hoc facere;ſed impedimentum eſt ab extrinſeco , ſcilicet quòd infinitum non eſt dabile in multitudine in actu, & ita impedimentum non eſt ex parte Dei , nec ex parte naturæ , ſed aliunde , quia ſcilicet repugnat tale infinitum dari.

CCII.

Scotus *in* 1. *diſt.*2. *qu.* 7. dicit quòd Filius eſt terminus productionis , ſiue generationis , & hoc modo poteſt dici poſſibilis ; huius oppoſitum habet *in eadem diſt.& quæſt. citatis*, vbi dicit quòd quælibet perſona diuina ex ſe eſt formaliter neceſſe eſſe.

Solutio ; Dicas quòd quando Scotus dicit quòd Filius eſt poſſibilis , accipit ibi *poſſibile*, prout opponitur *impoſſibili* , non autem prout conuertitur cum *contingenti*.

CCIII.

Scotus *in primo*,*diſt.*2. *qu.*7. dicit quòd actus primus eſt prior origine actu ſecundo , puta, quòd memoria productiua in Patre eſt prior origine ipſa productione.Huius oppoſitum habet *in* 28.*diſt.*1.*quæſt.vlt.& 4.quæſt. Quodliberali* , vbi vult quòd Pater conſtituatur in *eſſe* perſonali per paternitatem;& ideò dicit quòd idem eſt Patrem conſtitui in *eſſe* perſonali per paternitatem, ſicut & per generationem actiuam, cùm ſint penitus idem;ſi ergo principium productiuum , ſiue generatiuum eſt prius origine generatione;ergo ſuppoſitum habẽs illud principium,quo verè generat,erit prius origine ipſa generatione:ergo Pater,qui eſt ſuppoſitum generans per tale principium erit prior origine ipſa generatione actiua , & ſic conſtitutum eſſentialiter erit prius origine conſtitutiuo eſſentialiter , quod non eſt intelligibile.

Solutio ; Dicas quòd quando Scotus dicit productiuum in Diuinis prius eſſe natura productione , & per conſequens ex argumento illato Patrem prius eſſe origine productione debet intelligi dictum Scoti de productione paſſiua,non autem de productione actiua;nam Pater , inquantùm Pater, in Diuinis eſt prior origine Filio, & ſimiliter Pater , inquantùm generans , eſt prior origine genito. Secundò dicas, quòd benè principium productiuum eſt prius origine productione actiua ; qua conſtituitur Pater in *eſſe* perſonali,& cùm dicitur , Pater generat Filium , vt habet tale principium productiuum;verum eſt. dum autem infers ; ergo Pater eſt prior origine productione actiua , hoc falſum eſt. Sed fortaſſe inſtabis ſic , generatio actiua neceſſariò præſupponit principium productiuum,& ſuppoſitum producens ſecundùm illud principium. Dicas quòd generatio actiua benè præſupponit principium productiuum , ſcilicet memoriam fœcundam, non tamen præſupponit ſuppoſitum producens ; & hoc eſt, quod habet Scotus *in Quodlib.quæſt.*4.vbi dicit quòd actio neceſſariò præſupponit eſſe ſimpliciter,non autem eſſe incommunicabile , præcipuè quando ſuppoſitum incommunicabile conſtituitur in tali *eſſe* per huiuſmodi actionem;ſic eſt in propoſito de generatione in Diuinis;ipſa enim generatio verè præſupponit eſſe ſimpliciter , ſcilicet memoriam fœcundam , ſed non præſupponit ſuppoſitum incommunicabile , quia per illam generationem tale ſuppoſitum conſtituitur in *eſſe*.

CCIV.

Scotus *in* 1. *diſt.*2. *q.*7. dicit quòd generatio actiua non præſupponit ſuppoſitum generans. Huius ſuppoſitum habet *in* 7.*diſt.primi*, vbi dicit quòd gerundiuum conſtructum cum potentia notat actum , vt egredientem ab eodem ſuppoſito , cui attribuitur potentia ; cùm ergo memoria fœcunda ſit potentia generandi ipſi Patri,vt in pluribus locis concedit Scotus;ergo generare eſt actus egrediens à ſuppoſito habente talem potentiam generandi;ergo præſupponit ſuppoſitum,quod eſt contra Scotum.

Solutio ; Dicas , quod actum generationis egredi à ſuppoſito poteſt dupliciter intelligi. Primo modo,quòd verè ſit à ſuppoſito ; ſecundo modo , quòd egrediatur à principio productiuo , vt actu exiſtente in ſuppoſito. Primo modo non egreditur à Patre , ſed benè ſecundo modo , quia memoria fœcunda , à qua immediatè pullulat generatio actiua , conſtituens Patrem in *eſſe* perſonali , primò ineſt Patri , & per Patrem ineſt Filio. Sed notabis,ſi à memoria fœcunda immediatè pullulat generatio actiua, ergo in eodem inſtanti erit Filius , & per conſequens Pater , vt prior origine non producit Filium , imò nec diceretur generare formaliter. Dicas quòd illa generatio pullulat à memoria fœcunda , vt poſterior origine , & in eodem inſtanti originis conſtituit Patrem in *eſſe* perſonali , ſed in eodem inſtanti originis, quo conſtituit Patrem , non habet productum, ſed in alio inſtanti poſteriori originis,& ſic Pater formaliter generat,vt prior origine,& dicitur generare formaliter per generationem actiuam conſtituentem ipſum in *eſſe* perſonali ; &

hoc

hoc modo dictum Scoti *in d.7.primi*, debet intelligi de actu egrediente à ſuppoſito.

CCV.

Scotus *in primo*, *d.* 2. *q.* 1. dicit quòd differentia idearum concluditur ex creaturis; contra ideæ præcedunt creaturas; ergo ante ipſas ſunt diſtinctæ.

Solutio; Dicas quòd differentia idearum capitur à creaturis arguitiuè, & à poſteriori.

CCVI.

Scotus *in primo*, *d.* 2. *q.* 2. dicit quòd duplex eſt diſtinctio rerum, ſcilicet naturarum, & ſuppoſitorum; ideò nota, quòd in creaturis diſtinctio naturarum, & ſuppoſitorum ſemper ſe concomitantur, ſed non in Deo, vbi eſt diſtinctio ſuppoſitorum ſine diſtinctione naturarum, etiam in Chriſto eſt diſtinctio naturarum ſine diſtinctione ſuppoſitorum; in intellectu verò dicit Scotus duplicem eſſe diſtinctionem, ſcilicet ex natura rei, ſeu formalis, & diſtinctio rationis, quæ eſt ratione diuerſorum modorum. Huius oppoſitum dicit paulò ſuperiùs, nempe quòd diſtinctio iſta obiectorum, ſeu formalis præcedit omnem actum intellectus, *& in d.* 2. *q.* 2. dicit quòd eſt in intellectu.

Solutio; Dicas quòd talis diſtinctio dicitur eſſe in intellectu, quia non concernit exiſtentiam realem, nec eſt manifeſta ex exiſtentia reali, ſed per *eſſe* in intellectu potiſſimè cognoſcitur, quia quando intellectus aliquam rem intelligit, & in ea diſcernit plures formalitates, vel realitates, tunc concluduntur illæ formalitates eſſe formaliter diſtinctæ.

CCV.

Scotus *in primo ſentent. d.* 2. *q.* 2. dicit quòd inter diſtinctiones, quæ præcedunt intellectionem, diſtinctio formalis eſt minima: ex hoc videtur negare diſtinctionem ex natura rei.

Solutio. Dicas primò, quòd Doctor loquitur de diſtinctione inter duo obiecta, quorum neutrum includit aliud in ſua ratione formali, qualis eſt inter eſſentiam, & relationem. Sed dices, diſtinctio inter modum, & rem cuius eſt modus, videtur minor, cùm tantùm diſtinguantur formaliter negatiuè. Dicas quòd Scotus *in primo*, *d.* 2. *q.* 2. vult probare diſtinctionem veram inter mediam, & pure rationis, & ita indifferenter loquitur de diſtinctione formali, & ex natura rei, & cùm dixit ipſam eſſe minimam, eam tantùm comparauit ad diſtinctionem realem.

CCVI.

Scotus *in* 3. *d.* 2. *q.* 2. *art.* 2. dicit quòd totum per accidens ſit magis vnum, quàm totum aggregatione: ergo videtur dicere aliquam entitatem aliam à partibus. Huius oppoſitum habet *in* 2. *d.* 12. *q.* 1. vbi dicit quòd ens per accidens eſt præcisè ſuæ partes, & non dicit aliam entitatem à partibus.

Solutio. Dicas quòd ens per accidens non habet magis vnum eo, quod dicit tertiam entitatem aliam à partibus; ſed quia in toto per accidens vna pars informat aliam, quod non contingit in toto per aggregationem.

CCVII.

Scotus *in* 1. *d.* 2. *q* 7. dicit quòd inferius ſit idem formaliter ſuperiori, ſed non è contra. Hoc idem habent *in d.* 8. *q.* 3. *primi*, vbi dicit quòd includens eſt idem formaliter incluſo. Hoc idē habet *in* 1. *d.* 16. *& in* 1. *Repor. d.* 35. *&* 33. *q.* 2. vbi habet iſta verba formalia. Vnde *homo eſt animal formaliter, quia quiditatiuè includit animal*. Huius oppoſitum videtur habere *in* 1. *quodlib. art.* 1. *part.* 2. *ratione* 2. vbi videtur velle quòd conſtitutum ſit de formali ratione conſtituiui; ſed hoc expreſè habet *in* 4. *d.* 12. *q.* 1. *&* 7. *Metaph. q.* 1. vbi dicit quòd illud non eſt idem formaliter alicui, quod non eſt de formali illius, quia eſſe idem formaliter alicui eſt eſſe de eſſentia eius.

Solutio; Pro reſponſione nota, quòd *eſſe idem formaliter* eſt valde æquiuocum, & habet tres acceptiones. Vno modo idem eſt, quòd includere aliud in ſua ratione formali. Secundo modo idem eſt quòd eſſe de formali ratione alterius. Tertio modo idem eſt, quòd dicere eandem formalitatem. Tum dicas quòd inferius eſt idem formaliter ſuperiori primo modo, id eſt, prout includit aliud in ſua ratione formali, & non è contra, & eſt identitas formalis non mutua. Secundò dicas, quòd ſuperius eſt idem formaliter inferiori directè repoſito ſub eo ſecundo modo, vt idem eſt, quod eſſe de formali ratione alterius, & non è contra: & ſic eſt etiam formalis identitas non mutua. Tertiò dicas, quòd ſuperius, & inferius ſunt diſtincta formaliter mutuò, quia dicunt aliam, & aliam formalitatem, quia ſicut in compoſito Phyſico totum per ſe dicit aliam rem à partibus realiter diſtinctam, ita in compoſito Metaphyſico totum dicit aliam formalitatem à formalitate partium; aliter non eſſet vnum pro ſe, & ita in iſto ſenſu homo, & animal diſtinguuntur formaliter.

CCVIII.

Scotus *in* 2. *d.* 14. vult quòd omnes materiæ ſint eiuſdem rationis, loquendo de materiis, quæ inſunt rei; nam dicit ibi contra communem opinionem quòd ſi in cælo materia, eſſet ſimpliciter eiuſdem rationis cum materia iſtorum inferiorum; ſi ergo omnes materiæ ſunt eiuſdem rationis; ergo & formæ receptæ, per dictum Doctoris, cuius oppoſitum habet *in* 1. *d.* 2. *q.* 7. vbi dicit quòd formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe à materiis eiuſdem ſpeciei; nam ignis generatur ex aëre corrupto: & ſimiliter ex terra corrupta.

Solutio. Dicas quòd Scotus *in* 2. *d.* 14. loquitur de materia prima, denudata ab omni forma, in primo verò *d.* 2. *q.* 7. loquitur de materia ſecunda, quæ eſt in vltima diſpoſitione ad recipiendam formam ſpecificam: ſicut dicimus quòd materia animæ receptiua eſt corpus organicum humanum, & materia formæ receptiua aſini erit tale corpus organicum; & quia huiuſmodi materiæ ſunt alterius rationis, ſequitur quòd forma hominis, & forma aſini ſint alterius rationis; & quia omnia corpora humana ſunt eiuſdem rationis, ſequitur quòd omnes animæ intellectiuæ ſint eiuſdem rationis.

CCIX.

Scotus *in* 1. *d.* 2. *q.* 4. dicit in quodam argumento, quòd multiplicato eo, quod eſt de eſſentia alicuius, multiplicatur ipſa eſſentia. Huius oppoſitum habet in pluribus locis, & omnes Theologi, quippe qui dicunt eſſentiam eſſe implurificabilem.

Solutio; Dicas quòd dictum Scoti ita debet intelligi, quòd multiplicato illo, ſecundùm quòd ſunt idem, vel realiter, vel eſſentialiter, multiplicatur eſſentia; & ſic quia perſonæ ſunt præcisè idem ratione eſſentiæ, ideò non loquitur

quòd multiplicatis perſonis, multiplicetur eſſentia.

CCX.

Scotus arguendo contrà Henricũ, dicit quòd creaturæ imitantur hanc eſſentiam, aut hanc eſſentiam, ſiue nudam, & ſiue exiſtentem, & ſic per creaturam poſſet cognoſci eſſentia diuina, & in particulari. Huius oppoſitum habet *d.* 3. *q.*1. *primi*, vbi dicit quòd creaturæ non imitantur eſſentiam, niſi imperfectè.

Solutio; Dicas nullam eſſe contradictionem in verbis Scoti. Habet enim Henricus concedere quòd creaturæ imitentur eſſentiam perfectè, ſiue conceptum Dei in ſe, & in particulari; patet; quia non tantùm imitantur Deum ſecundùm aliquod attributum, ſed etiam ſecundùm *eſſe* Dei, quòd præſupponitur omni attributo, & quia valè quòd de Deo non poſſit haberi aliquis conceptus quiditatiuus à conceptu Deitatis, ideò Henricus debet concedere quòd per creaturas poſſit cognoſci conceptus Deitatis in ſe, cùm ipſe creaturæ non poſſint imitari Deum ſecundùm alium conceptum quiditatiuum inferiorem, ſiue imperfectiorem; ſed Scotus ponit Deum poſſe cognoſci ſecundùm alium conceptum quiditatiuum, puta ſecundùm conceptum entis realis; & ſecundùm talem conceptum ipſæ creaturæ imitantur eſſentiam, & ſic per illa poteſt naturaliter cognoſci in conceptu imperfecto, quiditatiuè tamen.

CCXI.

Scotus *in* 1. *q. prologi*, dicit quòd via naturali non poſſumus peruenire ad conceptus proprios ipſius. Huius oppoſitum habet *in* 3. *d. q.* 1. *primi*.

Solutio; Dicas quòd Scotus *in* 3. *d. q.* 1. *primi* loquitur de conceptu complexo proptio ſumpto à ſenſibilibus, vt puta cognoſcimus quòd aliquid eſt ſummum ens, & ſummum bonum, & huiuſmodi; in prima verò q. prologi loquitur de proprietatibus incomplexis, quæ non ſunt communes ſenſibili, & inſenſibili; & illas via naturali ignoramus. Via namque naturali cognoſcimus aliquod ens eſſe ſummum bonum, ſummum verum, &c. ignoramus tamen naturaliter quid ſit illud ens in ſe, & in particulari.

CCXII.

Scotus *in* 1. *d.* 3. *q.* 2. dicit quòd primum cognitum primitate originis non eſt magis vniuerſale, ſed ſimpliciter minùs vniuerſale. Huius oppoſitum habet *in* 2. *Metaph. q. vltima*, vbi dicit quòd magis vniuerſale eſt primum cognitum primitate originis.

Solutio. Dicas quòd Scotus *in d.* 3. *q.* 2. *primi* loquitur ſimpliciter, quia in ordine confuſè concipiendi prius origine cognoſcitur totum, quàm partes, & quia in ordine vtpote concipiendi eſt ſpecies ſpecialiſſima, cuius ſingulare fortiùs mouet ſenſum, ideò priùs ſimpliciter cognitum primitate originis eſt ſpecies ſpecialiſſima; & hoc debet intelligi tantùm quando ſingulari illius ſpeciei eſt perfectè præſens, & optimè diſpoſitum, reſpectu potentiæ ſenſitiuæ, quæ etiam ſit benè diſpoſita. in 2. verò Met. *q. vlt.* loquitur Scotus communiter; nam hoc modo priùs origine concipitur magis vniuerſale, quàm minùs vniuerſale, & hoc eſt, quia communiter ſingulare magis vniuerſalis priùs, & fortiùs ſentitur, quàm ſingulare minùs vniuerſalis.

CCXIII.

Scotus *in* 1. *ſent. d.* 26. dicit perſonam conſtitui per relationes poſitiuas. Huius oppoſitum tenet *in quodl. q.* 19. *a.* 2. vbi dicit quòd perſona per ſolam negationem ponitur in *eſſe*, nam perſona eſt intellectualis naturæ incommunicabilis exiſtentia.

Solutio. Dicas quòd duplex eſt perſona: creata, & increata. Quando Scotus dicit perſonam conſtitui per relationes poſitiuas, verum eſt de perſonis diuinis, & increatis: cùm verò aſſerit perſonam conſtitui per ſolam negationem, verum eſt de perſonis creatis.

CCXIV.

Scotus *in q.* 34. *Vniuerſalium* collocat riſibile in genere Qualitatis, & ſic homo, & riſibilitas diſtinguuntur realiter. Huius oppoſitum habet *in* 2. *ſent. d.* 3. vbi dicit quòd riſibilitas eſt de prædicamento ſubſtantiæ, quia identificatur realiter homini.

Solutio. Dicas quòd riſibilitas poteſt accipi duobus modis Primò, pro quadam facilitate ad ridendum, ſicut ſunt quidam, qui de omni minima re prorumpunt in riſum, & tunc dicimus, iſte eſt valde riſibilis. Secundò poteſt accipi pro inclinatione quadam ad ridendum, & naturali aptitudine. Primo modo ſumpta eſt qualitas de ſecunda ſpecie Qualitatis, & hoc modo intellexit Scotus *in q.* 34. Vniuerſalium. Secundo modo intellexit *in* 2. *ſent. d.* 5.

CCXV.

Scotus *in* 3. *d. q.* 3. dicit quòd materia prima eſt ſimpliciter ſimplex, & ſimiliter vltima forma. Hoc videtur repugnare dictis ſuis, quia illud eſt ſimpliciter ſimplex, quod non eſt reſolubile in priores conceptus quiditatiuos, vt ipſe dicit *in d.* 3. *q.* 2. *& alibi*; ſed materia prima reſoluitur in ens quiditatiuè, quia ens prædicatur in *quid* de ea, vt patet per ipſum *in d.* 3. *q.* 3. *primi*: ergo non erit ſimpliciter ſimplex.

Solutio. Dicas quòd aliquid eſſe ſimpliciter ſimplex poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quòd non ſit compoſitum realiter ex re, & re, ſiue quòd non includat realiter aliquid potentialis, & aliquid actualitatis; & ſic materia prima dicitur ſimpliciter ſimplex. Alio modo aliquid dicitur ſimpliciter ſimplex, quod non eſt compoſitum ex conceptu determinabili, & conceptu determinatiuo, & ſic materia prima non eſt ſimpliciter ſimplex, quia reſoluitur in conceptu entis quiditatiuè.

CCXVI.

Scotus *in* 1. *ſent. d.* 3. *q.* 3. dicit quòd materia prima, & forma vltima ſunt primò diuerſa. Huius oppoſitum vult ipſe pluribus in locis expreſsè, nempe quòd illa dicantur primò diuerſa, quæ in nullo conceptu quiditatiue conueniunt, & ex alia parte concedit *in d.* 3. *q.* 3. *primi*, quòd materia prima, & forma vltima conueniunt in conceptu entis quiditatiui.

Solutio. Dicas quòd non vult Scotus quòd materia prima & forma ſint ſimpliciter, & abſolutè primò diuerſa, ſcilicet in nullo prædicato dicto in *quid* conuenientia, quod ſi ipſe vellet, vtique ſibi contradiceret; ſed dicuntur primò diuerſa, quantùm ad *eſſe* actuale formale, & potentiale ſubiectum; ſic intelligendo, quòd nec materia prima includit quiditatiuè aliquid actualitatis formalis, nec forma vltima includit quiditatiuè aliquid potentialitatis ſubiectiuæ reſpectu formæ ſubſtantialis: & in hoc dicitur primò diuerſa. Vel dicas quòd materia,

& forma,

& forma, ſunt primò diuerſa Phyſicè, non autē Metaphyſicè. Vel dicas quòd materia & forma ſunt primò diuerſa in realitate, non autem in conceptu. CCXVII.

Scotus *in* 1.*d*.3.*q*.3. dicit quòd ens ſub ratione communiſſima eſt primum obiectum intellectus creati ex natura potentiæ in ratione motiui, ſequitur quòd Deus cùm ſit perfectiſſimè intelligibile naturale poſſit mouere intellectum creati; cuius oppoſitum habet *in quodl*. *q*. 14.

Solutio, Dicas quòd quando Doctor dicit quòd ens ſub ratione communiſſima eſt adæquatum obiectum intellectus creati, in ratione motiui, accipit ibi *ens*, vt communiſſimum ad eſſe ens limitatum, ſiue creatum, non autem vt comprehendit ſub ſe ens illimitatum, vt expreſsè patet ex Doctore *in quodl*.*q*.14.& ſic non ſequitur quòd Deus ſit naturaliter cognoſcibilis ab intellectu creato. Vel dicas quòd non debemus ponere ens limitatum, vt primum obiectū adæquatum intellectus creati, & hoc ſimpliciter in ratione motiui, quia hoc modo oporteret ponere quòd quodlibet in quo ſaluatur ratio talis entis, eſſet per ſe motiuum intellectus creati, quod inter omnia habemus aſſignare aliquod obiectum primum potentiæ, vel primitate communitatis eſſentialis, vel primitate virtualis in ſe, vel in ſuis inferioribus, quia non inuenimus alium ſic primum reſpectu omnium per ſe intelligibilium ſicut ens, imò dicimus quòd eſt primum obiectum motiuum intellectus creati, & hoc vel in ſe vel in ſuis inferioribus.

CCXVIII.

Scotus *in* 1.*ſent*.*d*.3.*q*.1.*&* 2. dicit quòd relatiuum non definitur per ſuum correlatiuum. Huius oppoſitum habet *in* 15. *q*. *Vniuerſalium ſoluendo vltimum argumentum*.

Solutio; Dicas quòd Scotus in decimaquinta quæſt. Vniuerſalium loquitur ſecundum communem opinionem. CCXIX.

Scotus *in* 4.*d*.1.*&* *q*.1.*&* *q*.4.*vel* 5.*&* *d*.12.*&* *alibi*, vult quòd agens in virtute alterius dicat rationem propriam agendi. Huius oppoſitum videtur habere *in* 1.*d*.3.*q*.4. vbi dicit quòd obiecta ſecundaria mouent intellectum creatum ad euidentem notitiam conformitatis eorum; ſi hoc eſt verum, ſequitur quòd aliquid in ſe formaliter includant, quo poſſint mouere, licèt in virtute alterius moueant, ſed hoc non videtur poſſibile, quia entitas abſoluta, non poteſt eſſe ab aliquo habente tantùm *eſſe* ſecundùm quid.

Solutio; Dicas quòd Scotus ſibi non contradicit, ideò ſuſtinendo dictum eius, dicendum eſt quòd ex hoc dicuntur mouere virtute intellectus diuini, non quòd in ſe aliquo modo moueant; ſed quia totum ſuum *eſſe* habent ab actu intellectus diuini, & quia ex ſe non poſſunt cauſare euidentem notitiam conformitatis eorum, ſed ſolus intellectus diuinus mediante actu ſuo, & quia talia obiecta virtualiter continētur in intellectu diuino, ob id dicimus illa in virtute intellectus diuini mouere, quia tota virtus mouendi eſt ab intellectu diuino mediante actu ſuo. CCXX.

Scotus *in* 1.*ſent*.*d*.3.*q*.7. dicit contra D. Thomam quòd intellectio eſſet effectus æquiuocus, ſi ſpecies eſſet cauſa totalis; ergo ſimiliter quando eſt partialis: oppoſitum habet *in eadem diſt*. *& quæſt*. vbi dicit, quòd ſpecies intelligibilis aſſimilatur intellectioni formaliter, id eſt, vniuocè; ergo intellectio erit effectus vniuocus; igitur non erit effectus æquiuocus, vt ipſe dicebat contra Diuum Thomam.

Solutio. Dicas quòd tam intellectus, quàm ſpecies dicuntur cauſæ ſimpliciter æquiuocæ reſpectu intellectionis; dicitur tamen quòd ipſa aſſimilatur formaliter intellectioni ex hoc, quia eſt cauſa magis proxima, & magis ſpecificatiua intellectionis; nam vna intellectio dicitur propriè diſtingui ſpecie ab alia intellectione, quia eſt ab obiecto tali ſpecie diſtincto ab alio; intellectus verò dicitur magis aſſimilari virtualiter, quia eſt cauſa magis remota, tum etiam quia non propriè ſpecificat intellectionem, nec propriè dicitur talis intellectio, quia talis intellectus, ſed quia talis obiecti. CCXXI.

Scotus *in* 1.*d*.8 *q*.3. dicit quòd intellectus actu ſuo non poteſt cauſare niſi relationem rationis. Huius oppoſitum habet *in* 1.*d*.3.*q*.4.*& d*.36. vbi dicit, quòd intellectus diuinus actu ſuo producit omne ens in *eſſe* cognito; & tamen illud *eſſe* cognitum non eſt ſola relatio rationis, vt habet *ipſe in* 1.*d*.35.*&* 36.*& in* 2. *d*.3.*&* 18. vbi vult expreſsè etiam *in d*. 43. quòd intellectus diuinus actu ſuo producit quodlibet ens in *eſſe* poſſibile, & tamen illud ens poſſibile non eſt ſola relatio rationis, imò eſt ens quidditatiuum.

Solutio; Dicas quòd actus intellectus diuini poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo vt tantùm reſpicit obiectum in ſe. Alio modo, vt reſpicit obiectum inquantùm cognitum, & hoc ſecundo modo non poteſt cauſare niſi relationem rationis, quia obiectum inquantùm cognitum dicitur tantùm habere *eſſe* diminutum, & vt ſic in ipſo tantùm ſunt nata cauſare entia rationis. & hoc modo intellexit Scotus *in d*. 4. *q*.31. Primo verò modo intelligit Scotus in omnibus aliis locis ſupràcitatis. CCXXII.

Scotus *in* 1.*d*.8.*q*.3. dicit quòd intellectus diuinus cognoſcit creaturas ab æterno; hoc enim videtur falſum, quia non fuerunt exiſtentes in propria exiſtentia. Secundò dicit quòd intellectus diuinus cognoſcit intentiones ſecundas cauſatas in creaturis: hoc fieri non poſſ. videtur, cùm in ſe nec exiſtant, quia exiſtentia eſt entis realis; nec fundentur in aliqua re exiſtente, inquantum exiſtēte, ſed in re cognita, vel comparata in quantum huiuſmodi. Tertiò dicit Scotus quòd intellectus diuinus cognoſcit relationes rationis cauſatas ab ipſo ab æterno; hoc parit difficultatem, nam ſi cognoſcit relationes rationis, vel cognoſcit illas abſtractiuè, vel intuitiuè; ſed neutro modo, quia non ſunt exiſtentia: ergo intellectus diuinus non cognoſcit relationes rationis.

Solutio. Dicas intellectum diuinum poſſe cognoſcere intuitiuè, conuenit tripliciter, & hoc actu recto. Primò, vt obiectum primarium in ſe formaliter exiſtens virtute propria ſuo modo mouens, ſiue quaſi mouens; & ſic cognoſcit intuitiuè eſſentiam ſuam. Secundò, tanquam obiectum non primarium, nec eminenter contentum in eſſentia diuina, nec etiam ſua ratione formali aliquo modo mouens intellectum diuinum ad cognitionem ſui: vt proprietates hypoſtaticæ, & relationes diuinæ ad intra cognoſcuntur virtute eſſentiæ intuitiuè, & non dicuntur eminenter contineri in illa propter perfectam identitatem illarum realem cum eſſentia diuina. Tertiò, tanquam obiectum ſecun-

darium eminéter contentum in eſſentia diuina, quia ipſa eſt perfectiſſima ratio cognoſcendi omnem creaturam maximè in *eſſe* quiditatiuo, licèt exiſtentia earum, cùm ſit merè contingens, ſequatur determinationem diuinæ voluntatis, dicatur ſic cognoſci, & oſtenditur ab eſſentia diuina, & hoc poſt determinationem diuinæ voluntatis; & ſic cognitio intuitiua terminatur ad aliquod exiſtens in propria exiſtentia, aut ad aliquod, quod licèt non ſit exiſtens in propria exiſtentia, tamen eminenter ſecundùm ſuam totam entitatem continetur in alio verè exiſtente, quod erit cauſa talis cognitionis, & ſic creaturæ quiditatiuè cognoſcuntur ab intellectu diuino ab æterno, & hoc virtute eſſentiæ eminenter continentis illas. CCXXIV.

Scotus *in* 1. *q. Vniuerſalium* dicit quòd arguere à concretis ad abſtracta vltima abſtractione non valet argumentum, nec tenet conſequentia. Huius oppoſitum videtur habere *in* 1. *d.* 8. *q.* 3. vbi videtur concedere quòd iſta poſſit eſſe vera: *humanitas eſt animalitas*: quia humanitas vt humanitas, non excludit illa quæ ſunt de ratione eius quiditatiua; cùm ergo animalitas ſit de quiditate hominis, iſta erit vera: *humanitas eſt animalitas.*

Solutio, Dicas quòd non dicit Doctor quòd illud quod eſt de quiditate alicuius, poſſit prædicari de eo vltimata abſtractione; ſed ſi prædicaretur, & prædicatio eſſet vera, non poſſet eſſe vera, niſi in primo modo dicendi per ſe; nullo enim modo poſſet eſſe vera prædicatione identica, quia vnũ extremũ non includeret aliud per realem identitatem, & ſic contradictio nulla.

CCXXV.

Scotus *in* 4. *q. Vniuerſalium*, ex propria ſententia tenet ſyllogiſmum ſubiectum adæquatum eſſe in Logica. Huius oppoſitum habet *in* 2. *q. libri Priorum*, vbi dicit quòd Syllogiſmus non eſt ſubiectum in tota Logica, quia non eſt commune ad omnia in Logica conſiderata, quia non ad definitionem, neque diuiſionem, neque enthymema, neque inductionem.

Solutio. Dicas quòd quando Scotus *in* 2. *q. Priorum* negat Syllogiſmum ſubiectum adæquatum eſſe in Logica, quia non eſt commune ad omnia in Logica conſiderata, verum eſt quãtùm ad communitatem prædicationis; & dum dicit *in* 4. *q. Vniuerſalium* ſyllogiſmum ſubiectum adæquatum in tota Logica, quia eſt communis omnibus in Logica conſideratis, verum eſt quantùm ad communitatem conſiderationis, & applicationis. CCXXVI.

Scotus *in diſt.* 3. *q.* 1. contra Thomam, dicit quòd negatio non poteſt ineſſe alicui, niſi per aliquam affirmationem. Huius oppoſitum habet *in* 23. *q. vnica, primi*, vbi dicit quòd negatio poteſt eſſe communis pluribus, & negatio eiuſdem rationis, & tamen non ineſt illis pluribus per aliquam affirmationem communem illis, ſiue per aliquid poſitiuum communẽ illis.

Solutio. Dicas quòd Scotus *in* 3. *d. q.* 1. *primi*, dicit quòd negatio non prædicatur de aliquo, niſi præſupponat aliquam affirmationem in illo, ſicut *non lapis* non conuenit homini, niſi propter aliquam affirmationem, ſiue propter aliquam realitatem poſitiuam exiſtentem in homine, cui affirmat repugnatio lapidis, & ſic dicit *in* 23. *d. q. vnica*, 1. quòd illa negatio communis non poteſt competere inferiori, niſi per aliquid poſitiuum, vel affirmationem in illo; & non eſt neceſſe quòd competat ſibi per aliquid poſitiuum commune inferioribus. Secundo dicit quòd negatio eiuſdem rationis dicitur, quæ repugnat affirmationi vnius rationis; nam affirmatio lapidis repugnat animali; ergo negatio oppoſita illi competit animali. CCXXVII.

Scotus *in* 1. *d.* 25. *q. vnica* dicit quòd paternitas, & filiatio in creaturis ex natura rei conueniunt in aliqua realitate, puta relationis, & per aliquid ex natura rei. Huius oppoſitum videtur habere *in eadem diſtinctione*, *& quæſtione citatis*, vbi dicit quòd in Diuinis non eſt aliqua relatio, quæ ex natura rei ſit contrahibilis.

Solutio; Dicas quòd non eſt ſimile in creaturis, & in Diuinis, quia in Diuinis paternitas, vt paternitas, eſt in vltima actualitate; nec enim ibi eſt aliqua relatio, quæ ex natura rei ſit contrahibilis, ideò ab illis tantùm poteſt abſtrahi conceptus communis dictus in *quid*: non quòd ex natura rei detur aliquod commune in *quid*, ſed dicitur ille conceptus in *quid* ex hoc, quia eſt abſtractus à realitatibus quiditatiuis.

CCXXVIII.

Scotus *in* 1. *d.* 26. *q. vnica*, dicit quòd non poteſt eſſe terminus formalis generationis. Huius oppoſitum habet *in eadem diſtinctione*, *& quæſtione citatis*, vbi dicit quòd relatio poteſt eſſe terminus alicuius relationis, & ſimpliciter negat de relatione intrinſecùs adueniente, & tamen filiatio eſt relatio intrinſecùs aduenies.

Solutio; Dicas quòd Scotus *in* 3. *d.* 1. *q.* 1. loquitur tantùm de relatione, quæ de neceſſitate oritur poſitis fundamento, & termino: filiatio autem in Diuinis non oritur ex natura extremorum, quia ipſa conſtituit filium; vult ergo dicere Doctor quòd relationi vt relatio eſt, repugnat eſſe terminum formalem alicuius productionis, licèt alicui in particulari repugnet.

CCXXIX.

Scotus *in d.* 2. 1. vult quòd prima cauſa ex hoc quòd continet virtualiter cauſalitatem ſecundarum cauſarum, dicatur perfectior. Huius oppoſitum habet *in* 25. 1. *q vnica*, vbi dicit quòd cauſalitas, quæ cõtinet formaliter eſt perfectior.

Solutio; Dicas quòd aliqua eſt continentia virtualis, quæ eſt perfectior formali, ſicut cauſa æquinoca dicitur perfectior ex hoc, quòd continet effectum virtualiter, quã ſi contineret formaliter; & ſimiliter dicitur cauſa prima perfectior ex hoc, quòd virtualiter continet caliditatem Solis, quam ſi illam haberet formaliter. Aliqua verò eſt continentia formalis, quæ dicitur perfectior continentia virtuali, nam perfectior eſt in Deo habere ſapientiam formaliter, quàm habere virtualiter, & hoc modo loquitur Scotus *in d.* 26. *q. vnica.* CCXXX.

Scotus *in* 1. *d.* 23. dicit quòd ab vltimis diſtinctiuis non poteſt abſtrahi conceptus realis dictus in *quid*. Huius oppoſitum habet *in* 26. *d. q. vnica primi*, vbi dicit quòd generatio ſiue actiua, ſiue paſſiua, & ſpiratio paſſiua ſunt vltima diſtinctiua; igitur ab eis poteſt abſtrahi aliquis conceptus dictus in *quid*.

Solutio, Dicas quod Scotus *in d.* 26. *q. vnica ſuprà citatis* non aſſerit quòd ab vltimis diſtinctiuis, ſcilicet generatione, & ſpiratione paſſiua, poſſit abſtrahi conceptus dictus in *quid*, quia non declinant ad hanc partem, quòd huiuſmodi relationes ſint vltimo diſtinctiuæ, & conſtitutiuæ;

tiuæ. Vel dicas quòd Scotus non dicit hoc abſolutè, quòd non poſſit abſtrahi conceptus communis dictus in *quid*, tamen non ſit potentialis ad conceptum contractiuum. CCXXXI.

Scotus *in* 3.*d*.1. dicit quòd ens prædicatur in *quid* de Deo, & de decem Prædicamentis. Huius oppoſitum habet in eadem diſtinct. vbi vult expreſsè, quòd ens non prædicatur in *quid* de vltimis differentiis.

Solutio. Dicas quòd ens alio, & alio modo prædicatur in *quid* de Deo, & de vltimis differentiis, licèt de decem Prædicamentis alio modo prædicetur in *quid*; nam de Deo, & de vltimis differentiis prædicatur in *quid*, vt dicit conceptum non acceptum à realitate perfectibili ab alio; ſed vt prædicatur de decem Prædicamentis, ſic prædicatum dicit conceptum abſtractum à realitate verè perfectibili ab alia realitate. Vel dicas quòd de vltimis differentiis ens prædicatur in *quid*, vt dicit conceptum non acceptum à realitate perfectibili ab alio. Dum verò videtur negare quòd ens non prædicetur in *quid* de vltimis differentiis; dicas quòd verum eſt, vt dicit conceptum acceptum à realitate perfectibili.

CCXXXII.

Scotus *in* 1.*d*.23. & *d*.25. dicit quòd perſona, quæ prædicatur de tribus perſonis in Diuinis dicat conceptum poſitiuum, non ſpeciei, ſed magis alicuius proprij. Huius oppoſitum habet *in* 23.*d*. vbi vult quòd huiuſmodi conceptus abſtractus ab vltimis diſtinctiuis, vel ſit conceptus ſimpliciter negatiuus, vel poſitiuus denominatiuus non dictus in *quid*.

Solutio. Dicas quòd perſona non prædicatur in *quid* de vltimis diſtinctiuis, vt eſt propriè ſuperioris de inferiori, ita vt ſuperius ſit in potentia ad inferius, ita quòd ſit acceptum à realitate perfectibili, & ſic non dicit conceptum in *quid*: vt verò talis conceptus non accipitur à realitate perfectibili ab alio, & hoc modo prædicatur in *quid*. Vel dicas quòd perſona dicit conceptum in *quid* impropriè, non autem propriè. CCXXXIII.

Scotus *in* 3.*q*.1. dicit quòd ens prædicatur in *quid* de Deo. Huius oppoſitum videtur habere *in d*.26.*q*.1.*primi*.

Solutio. Dicas quòd quando Scotus dicit quòd ens prædicatur in *quid* de Deo, verũ eſt impropriè; dũ verò dicit quòd non, verum eſt propriè.

CCXXXIV.

Scotus *in* 1.*d*.3.*q*.*vlt*.*in ſolutione vltimi argumenti*, & *d*.17. dicit quòd intellectus poteſt eſſe principiũ formale habitus, cuius oppoſitũ videtur habere *in* 27.*d*.1.*q*.*vnica*. vbi dicit quòd intellectio nõ poteſt eſſe productiua alicuius termini.

Solutio; Dicas quòd intellectio non eſt actio de genere Actionis productiui, & hoc eſt quod ſuprà dicebat Scotus *in d*.3.*q*. *præallegata*, non autem negat, quin iſta ſit principium formale habitus. CCXXXV.

Scotus *in* 1.*d*.3. facit differentiam inter perſonam diuinam, & creatam, quia diuina dicit aliquod poſitiuum, creata verò non. Huius oppoſitum videtur habere *in* 1.*d*.26. vbi dicit quòd ſuppoſitum, vel ratio ſuppoſitalis non dicitur actus in creatura.

Solutio; Dicas quòd licèt Scotus aſſerat perſonam diuinam conſtitui per poſitiuum, & creatam non, illud dicit non ad intentionem propriam, ſed ſecundùm opinionem aliorum.

CCXXXVI.

Scotus *in* 19. *q*.1. & *in Quodl*.*q*.6. & *d*.32.1. ponit ſimilitudinem in diuinis, & æqualitates eſſe reales. Huius oppoſitum videtur habere *in d*.30.*q*.*vnica*.

Solutio; Dicas quòd Scotus *in* 30.*d*.*q*. *vnica*, *primi*, ſibi non contradicit, quia ibi vult exemplum ponere, quòd ſi per impoſſibile eſſent ibi duæ magnitudines realiter diſtinctæ, vna non ordinaretur ad aliam realiter, & nõ negat quòd ibi non ſit ſimilitudò realis. Vel dicas quòd quando Scotus videtur dicere & negare ſimilitudinem, & æqualitatem eſſe reales in Diuinis, loquitur ſecundùm opinionem Henrici.

CCXXXVII.

Scotus *in* 35.*d*.1.*q*. *vnica* dicit quòd intellectus diuinus poterit poſtea cognoſcere lapidem in ſe. Huius oppoſitum videtur habere *in Quodl*. *q*.15.*a*.*vlt*. vbi dicit ſic, *Illud quod cognoſcitur per aliud, benè poteſt immediatè cognoſci, ſed non ſic illud quod præcisè cognoſcitur in illo; ſicut intellectus diuinus præcisè cognoſcit creaturam in eſſentia diuina, & non per illam creaturam, vt obiectum immediatum, quia tunc intellectio eius vileſceret.*

Solutio. Dicas quòd intellectus diuinus non cognoſcit lapidem, niſi præcisè in eſſentia ſua, hoc poſito, adhuc Scotus ſibi non contradicit, quia *in* 35.*d*.*q*.*vnica*, 1. accipit lapidem poſſe in ſe cognoſci, vt præcisè diſtinguitur contra hoc, quòd eſt cognoſci præcisè per eſſentiam, vt actu comparatam ad ipſum lapidem, quaſi talis comparatio ſit ratio cognoſcendi ipſum lapidem. in Quodl. verò accipit prout ipſe lapis cognoſcitur abſolutè in eſſentia cognita, & non præcisè in eſſentia, inquantùm comparatur ad ipſum lapidem. Vel dicas quòd lapidem cognoſci in ſe poteſt dupliciter intelligi. Primò, vt in ſe eſt præſens intellectui diuino, & ſic lapis in ſe non poteſt cognoſci, quia tunc intellectus diuinus vileſceret. Secundò, vt tantùm eſt præſens in eſſentia diuina, & hoc modo lapis poteſt cognoſci in ſe. CCXXXVIII.

Scotus *in d*.35. *q*. *vnica* dicit quòd cognitio lapidis in Deo eſt vna operatio per ſe. Huius oppoſitum videtur habere *in d*.2. *q*. *penult*. & *d*.27.*q*.*vlt*. vbi dicit quòd ens abſolutum, & ens rationis dicantur tantùm vnum per accidens. Vult etiam quòd omnis reſpectus ad extrà ſit tantùm ens rationis; cùm ergo cognitio lapidis dicat reſpectum ad ipſum lapidem, non erit vna operatio per ſe, ſed tantùm quidam reſpectus.

Solutio; Dicas quòd ipſa cognitio diuina lapidis eſt vna operatio per ſe. Et quòd terminetur ad lapidem, dicas quòd terminari ad lapidem non dicit aliquem reſpectum rationis, imò prior eſt intellectio lapidis, quàm ſit reſpectus rationis; dum verò Scotus dicit cognitionem lapidis in Deo eſſe vnam operationem per ſe, dicas quòd hoc verum eſt ſimpliciter, & abſolutè, quia abſolutum prius eſt reſpectiuo, & intellectio lapidis eſt quid abſolutum; propterea cognitio ipſius lapidis in Deo eſt vna operatio per ſe; dum verò Scotus videtur dicere cognitionẽ lapidis eſſe quid reſpectiuum, dicas quòd hoc verum eſt denominatione extrinſeca.

CCXXXIX.

Scotus *in* 1.*d*.35. *q*. *vnica* dicit quòd intellectio diuina eſt menſura omnium aliorum in ſe intelligibilium, & ſic ſequitur quòd omnia alia præcisè referuntur ad intellectionem diuinã, &

ipſa

ipſa terminabit relationem iſtam ſub relatione mere abſoluti. Huius oppoſitum videtur habere *in 4.d.25.* vbi dicit quòd non requiratur præſentia obiecti propter terminationē intellectionis, licèt requiratur propter cauſationē, & ſic licèt creatura etiam ab æterno nudū *eſſe* habeat, tamē poterit terminare actum intellectus diuini; ergo obiectum, vt terminat intellectionem, eſt menſura ipſius; igitur vt ſic terminat, habet rationem menſuræ, & non ipſa intellectio diuina.

Solutio; Dicas quòd intellectio diuina ideò dicitur menſura omnis obiecti alterius à ſeipſa, quia omnia tali actu intelligendi producuntur in *eſſe* cognito, tum, quia huiuſmodi obiecta nō sūtt in memoria diuina ex natura rei, ſed tātùm per actum intellectus diuini; tum, quia totum eorum *eſſe* poſſibile eſt ab actu intellectus diuini, & per conſequens eſt menſura omnium illorum. CCXL.

Scotus *in 1. d.33. q. vnica*, dicit quòd relatio non poteſt cognoſci, niſi termino prægnito, & expreſsè dicit *in prologo, q.penultima*, quòd cognitio relationis dependet à cognitione terminorum. Hoc autem habet *in quodl. q.14.* ſtante hoc ſequitur quòd cognitio relationis, quā cognoſcit intellectus diuinus, & quo terminatur ad creaturā, non poterit cognoſci ſine creatura, & ſic dependebit à creatura. Huius oppoſitum habet *in prologo, q.penultima, & in quodl.15.*

Solutio, Dicas quòd licèt cognitio relationis dependeat à fundamēto & termino, ſicut in *eſſe*, ita & in *cognoſci*, talis tamen cognitio poterit cauſari ab aliquo virtualiter continente terminum, & fundamentum ſecundùm totam entitatē: ipſa tamen cognitio nō poterit haberi niſi prægnitis fundamento, & termino. Quamuis enim intellectus diuinus poſſit verè cauſare cognitionem paternitatis, non tamen poterit diſtinctè cognoſcere paternitatē, niſi prægnoſcat terminū, & fundamentum; quia cognoſcere paternitatem in ſe, & non cognoſcere eſſe ad aliquid, eſt non cognoſcere paternitatem: ſic dico in propoſito, quamuis cognitio illius relationis ſit tantùm à Deo, tamen ipſa non poteſt diſtinctè cognoſci, niſi prægnita ipſa creatura, ad quam terminatur; continet enim virtualiter ſecundùm entitatem omnem creaturam, in quocunque *eſſe*, ſiue reale, ſiue ſecundùm *quid*. Vel dicas quòd etſi cognitio relationis, quam cognoſcit intellectus diuinus ex quo terminatur ad creaturam diſtinctè non poſſit cognoſci, niſi prægnita ipſa creatura, non tamen ſequitur quòd intellectus diuinus dependeat à creatura, quia intellectus diuinus tum in *eſſe reali*, tum in *eſſe* cognito, continet ipſam creaturā triplici continētia, ſcilicet virtuali, formali, & eminentiali; & ſic Scotus ſibi non contradicit, & dū dicit Scotus, quòd cognitio relationis depēdet à cognitione terminorum, verū eſt quando termini virtualiter non continentur in aliquo; exēpli gratia, relatio, quæ eſt inter patrē, & filiū, pendet à cognitione terminorum, quia filiatio virtualiter non continetur in paternitate, & propterea cognitio paternitatis dependet à cognitione filiationis. CCXLI.

Scotus *in 1.ſent.d.25.q.vnica*, dicit quòd *eſſe* cognitū lapidis, vt cauſabilis eſt ratio æterna in mēte diuina, id eſt, quòd tale *eſſe* cognitū neceſſariò præcedit illud *eſſe* cognitū, an ſit *eſſe* quiditatiuū rei, & tunc tale *eſſe* erit vnū per accidens, & ſic de illo nihil per ſe poteſt prædicari, & ſic omnes propoſitiones de quiditate erūt per accidens, & nullæ erunt in primo modo dicendi per ſe; cuius oppoſitum habet *in 36.& 43.d.1.*

Solutio. Dicas quòd tale *eſſe*, quod dicitur ab æterno *eſſe* quiditatiuum, eſt *eſſe* poſſibile, quòd *eſſe* poſſibile fundatur in *eſſe* cognito; intellectus enim diuinus priùs producit rem in *eſſe* cognito, & poſt in *eſſe* poſſibili. Vnde Doctor *in d.43.* probat quòd poſſibilitas rerum primò eſt ab actu intellectus diuini. Vel dicas quòd quando Scotus dicit *in 39. d.1. ſiue 36.* arguendo contra D. Bonauenturam, quòd idea eſt tantùm neceſſariorum; & *in 35.d.1.q.vnica*, dum dicit ideam eſſe reſpectu poſſibilis creabilis, loquitur ad mētem propriam; dum autem dicit ideam eſſe tantùm neceſſariorum, loquitur contra D. Bonauenturam; Vel dicas formaliter quòd quando Scotus dicit quòd *eſſe* cognitum lapidis eſt ratio æterna in mente diuina, id eſt, quod tale *eſſe* cognitum, neceſſariò præcedit quid ſit illud eſſe cognitum, & ſic de illo nihil poteſt prædicari, & ſic omnes propoſitiones de quiditate erunt per accidens, & nulla erit in primo modo dicendi per ſe. Dicas quòd aliquæ propoſitiones poſſunt dici per accidens, & per ſe per ſe, prout ſunt rationes æternæ in mente diuina, & prout eminenter continētur in mente diuina, & tunc illæ propoſitiones ſunt in primo modo dicēdi per ſe; dicūtur per accidens, prout tranſeūt ſuper eſſe poſſibile, & ſic cōciliatur Scotus. CCXLII.

Scotus *in d. 38.q. vnica* dicit quòd ſi intellectus prædeterminaret, tunc voluntas neceſſariò conformaretur illi. Huius oppoſitum videtur habere *in q.de Theologia, an ſit practica*, vbi dicit quòd ad hoc quòd cognitio neceſſariorum dicatur practica, tria requiruntur. Primò quod ſit prior praxi eliciendi; ſecundò, quòd ſit conformis, ſiue cōformatiua, ſiue directiua; tertiò, quòd reſpiciat voluntatē regulabilē, & determinabilē. hoc vltimū videtur negare, quia videtur importare imperfectionē, q̄ ſit determinabilis aliunde, & hoc dicit, quòd de neceſſitate cōformaretur.

Solutio; Dicas quòd Scotus *in q.de Theologia* loquitur de his, quæ tātùm ſunt ad intrà, & quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria, *in d.verò 38. q.vnica* loquitur de factibilibus, & tūc eſſet incōueniēs, quòd diuina volūtas determinaretur neceſſariò ab intellectu diuino reſpectu factibiliū, quia tūc neceſſitate produceretur illa. CCXLIII.

Scotus *in d.36.q.vnica*, dicit ad hoc quòd intellectus producat aliquid, neceſſe eſt intellectum illud priùs intelligere. Huius oppoſitum habet *in d. 39.* vbi dicit quòd contingens inquantùm huiuſmodi, non ſit prægnitum antequam voluntas determinet, imò ipſa priùs determinat, & poſtea intelligitur.

Solutio; dicas quòd aliud eſt producere aliquid tantùm ſecūdùm *eſſe* ſecundùm quid, & aliud eſt producere ſecūdùm *eſſe* ſimpliciter. Primo modo nullū eſt inconueniens; ſecundò modo vtique eſſet incōueniens intellectum diuinum omnino independentē, & in eſſendo, & in cauſādo, producere aliquid ſecūdùm vere *eſſe* ſimpliciter, & reale, & nō præintelligere illud. & dicitur independens in agendo, quia hoc nō eſt inconueniēs de agente omnino indepēdente, vt de ſole, quòd producat nō intelligendo, tunc enim dirigetur ad finem ab alio cognoſcente, & amante finem.

Laus Deo, Deiparæ Virgini, & Patri Franciſco Ordinis fundatori, & Antonio eiuſdem Patris ſectatori maximo.

INDEX

INDEX

Rerum notabilium, quæ in hoc Tomo continentur.

Primus numerus ad paginam, secundus ad numerum marginalem remittit.

A B

ABsolvtvm *conuertibile in respectiuum, & è contra.* 243.
Absolutum, & respectiuum nihil per se includit. 164.29
Absolutum & respectus non faciunt per se vnum. 268.12.275.18
Absolutum omne est communicabile. 85.31
Absolutum potest esse sine eo, quod non est prius, nec simul natura cum eo. 263.3
Absolutum potest esse sine respectiuo. 264.1
Absolutum prius potest esse sine posteriori. 568.26
ad Absolutum in causa sequitur absolutum in effectu. 278.28
ex Absoluto, & respectiuo non fit conceptus per se vnus. 269.6
ex Absoluto, & respectiuo non fit per se vnum. 561.33
Absoluto priori posito potest poni posterius. 568.52
Abstracti *de abstracto in Deo quando neganda est prædicatio.* 131.17
Abstracto multiplicato non ideò multiplicatur concretum. 561.32
de Abstractis vltimatè nihil prædicatur nisi *in primo modo, explicatur.* 556.18

A C

Acceptari *plura pro eodem die, cum vna tantùm Missa dici possit pro mortuis, vbi acceptantur, an laudabilis consuetudo.* 533.30
Accidens *abstractum est in tertio modo perfectatis.* 559 28
Accidens habet suppositum per accidens. 502.11
Accidentis ad subiectum duplex est habitudo. 504.11
Accidentia dependentia vltimatè est ad suppositum. 503.13
Accidentis duplex est habitudo ad substantiam. 503.13
Accidenti separato repugnat inhærere secundum quid. 510.20
de Accidente absoluto aliud est loqui, & aliud de respectiuo. 279.33
Accidentia plura possimne esse in eodem subiecto. 57.39
Actio *abstrahendi est prima actio intellectus agentis.* 429.29
Actio de genere Actionis diuiditur in immanentem, & transeuntem. 341.27
Actio diuiditur in transeuntem, & immanentè. 343.75
Actio & operatio quomodo differant. 301.2
Actio & passio quomodo sint præuia. 285.
Actio in Deo mera relatio. 115.32
Actio naturalis quando sequitur non naturalem. 376.15
Actio necessariò supposito præexistentis. 115.30
Actio omnis ad formam non actiuam est æquinoci agentis. 444.24
Actio omnis producit, inducit, aut educit. 338.25
Actio productiua potest dupliciter intelligi. 23.40
Actio propriè dicta qua sit. 278.28
Actio quando est transiens, & immanens. 343.75
Actio quid sit. 339.70
Actio quomodo sit qualitas. 343.76
Actio quo sensu dicitur productiua, inductiua, & eductiua. 339.72.340.72
Actio vt productio quid. 339.71
Actionis & passionis fundamentum quod sit. 285.6
Actiuum *aliquod est in intellectu, quod non est in sensu.* 411.2.413.2
Actiuum aliquod est in parte intellectiua respectu intellectionis. 411.2.413.1
Actus *an sit laudabilis.* 483.10
Actus capit nobilitatem ab obiecto. 416.9
Actus cognoscendi se habet sicut similitudo respectu cuius est. 312.12
Actus comprehensiuus relationis originis non potest causari in intellectu creato. 141.36
Actus contra naturam quis. 460. 2. *& præter naturam quis.* *ibid.*
Actus credendi quid sit. 356.4
Actus credendi vt innititur fidei infusæ an est necessariò infallibis. 367.36
Actus dilectionis naturalis, & meritoriæ non differunt specie. 468.16 *in comm.*
Actus dilectionis potest intelligi habere duplicem bonitatem. 478.3
Actus duplex. 462.6
Actus dupliciter dicitur malus. 481.8
Actus elicitus à charitate semper est meritorius. 516.2
Actus elicitus à voluntate formaliter bonus, quo voluntas vult actum exteriorem, talis actus exterior denominatione extrinseca dicitur bonus moraliter. 487.16
Actus elicitus quot modis sumitur. 460.2. *à quo causetur.* *ibid.*
Actus est prior tempore, ratione, & perfectione, quàm potentia. 573 39
Actus exterior addátne aliquid bonitatis, vel malitiæ ad actum interiorem. 474.1. *& seq.*
Actus fidei acquisitæ, & actus infusæ de eodem obiecto non differunt specie. 470.19
Actus fidei infusæ non est certior habenti, quàm acquisitæ. 469.11
Actus fidei innititur fidei acquisitæ, & infusæ. 353.5

Index rerum

Actus habituum naturalium, & supernaturalium an differant specie. 569.57
Actus idem an fide infusa, & acquisita elici possit. 569 56
Actus idem successiuè bonus, & malus. 486. 16. *in text.*
Actus ideò habet esse acceptatum, quia voluntas diuina illum acceptat in ordine ad præmium. 472.23
Actus imperatus verè imputabilis. 491.10
Actus indifferens elicitur à iusto. 460.5
Actus intellectus duplex. 29.22
Actus interior intenditur per exteriorem. 474.2
Actus intuitiuus est nobilior abstractiuo. 197.27
Actus malus contrariè quis dicatur. 481.8
Actus meritorius est supernaturalis. 460.3
Actus meritorius quid sit, 462.4
Actus moralis charitatis, & meritorius clarè explicantur. 472.13
Actus moralis fundat meritum. 465.7
Actus neuter est in potestate agentis. 484.13
Actus potest dici bonus dupliciter. 477.3
Actus primus intelligendi in Diuinis quid. 31.54
Actus quis dicitur meritorius, & quis non. 643.4
Actus quomodo dicatur bonus ex genere. 481.7
Actus quo sensu esset repræsentatiuum formæ. 402.107
Actus rectus cognoscendi necessariò includit relationem rationis. 322.39
Actus reflexus an sit magis beatificus, quàm actus rectus. 329.47
Actus reflexus quid. 328.45
Actus regulariter non mutatur de bono in malum. 570.60
Actus specificatur ab obiecto. 416.9
an Actus voluntatis elicitus sicut est per se primò bonus, vel malus moraliter, ita est imputabilis formaliter. 484.5
Actus vt sic meritorius petit elici secundum inclinationem charitatis. 462.5
Actus conuenientia vnde iudicetur. 476.5
Actui simpliciter conuenit aptitudo, vel repugnantia ad informandum. 228.5
Actum charitatis distingui specie ab actu naturali admittit. 465 8
ad Actum meritorium quæ conditiones spectent. 463.8
Actum simpliciter dare conuenit formæ substantiali, & non accidentali, & quare. 228.5
Actum videns an ideò videat obiectum eius. 345.32
in Actu cognoscendi sunt duæ relationes reales. 311. 11
in Actu eodem substrato potest esse bonitas multiplex. 481.9
Actu reflexo cognoscere potest quis actum rectum siue ille sit intuitiuus, siue abstractiuus. 332.57
Actu vno nemo dicendus benè fortunatus. 559.6
Actus aliqui voluntatis sunt, qui præexigunt notitias specie distinctas, qui tamen non differunt specie. 471.22
Actus cognoscendi, & appetendi sintne essentialiter absoluti, vel essentialiter relatiui. 301. 1. & *seq.*
Actus distinguuntur ne ex principiis. 472.13
Actus distinguuntur per obiecta. 315.13
Actus distinguuntur per obiecta vt per aliqua extrinseca à quibus dependent. 342.31
Actus quomodo distinguuntur per obiecta. 342.30
Actus sunt distincti, qui necessariò præexigunt intellectiones vt specie distinctas. 471.22
in Actibus externis est propria malitia distincta ab internis. 576.57

A D

Adæquatio *sumitur dupliciter.* 135.22
Adam *nouit distinctè abstractiuè Deum.* 566.46

A E

Æqualitas *exigit extrema distincta, identitas non.* 157.19. & 20
Æqualitas in Deo habet hæceitatem. 557.22
Æqualitas in Diuinis an sit relatio realis. 142.1
Æqualitas melior inæqualitate. 556.20
Æqualitas non aliquè distincta ab identitate, & similitudine, sicut hæc inter se. 148.11
Æqualitas perfectior inæqualitate. 166.33
Æqualitas potestatis in Deo est rationis. 152.17
Æqualitas potestatis in Deo qualis. 143.4
Æqualitas primæ est in Filio, *exponitur.* 157.19
Æqualitas primæ sine in Patre. 156.21
Æqualitas qualis relatio. 167.36
Æqualitas quando verior. 161.26
Æqualitas quomodo essentiam, & relationes includat. 164.30
Æqualitas quomodo habeat materiam. 163.33
Æqualitas vna an sit in Diuinis. 557.21
Æqualitatis fundamentum quodnam sit. 142.2
Æqualitatis in Diuinis quodnam sit fundamentum. 143.3
Æqualitatis proximum fundamentum quod sit. 155 19
Æqualitatem in Deo esse relationem realem. 165.31
Æqualitates an sint finitæ. 159.26
Æqualitates duæ in Patre. 167.38
Æqualitates personarum sunt eiusdem rationis, & quare. 158.21
Æs *non potest naturaliter conuerti in lapidem.* 243.6
Æternitas *an modus intrinsecus existentiæ Dei.* 149.13
Æternitas dicátne perfectionem. 556 21
Æternitas non ita conuenit existentiæ, sicut infinitas essentiæ. 150.15
Æternitas quid sit. 151.6
Æternitatis definitio. 150.14
Æternitatem esse positiuam, vel non problema. 151. 16
Æternitatem mundi ponenti possitne sustinere aliquem esse vniuersaliter benè fortunatum. 536.1. & *seq.*
Æternitatem quis ponat esse tantùm relationem rationis, vel negationem. 150.16
Æuiternum *vnde dicatur.* 182.10

A G

Agens *naturale est vel primum, vel à superiori determinatum.* 457.15
Agens naturale, & voluntarium quomodo differant. 47.26
Agens naturale non causat contraria in idem passum. 896.6
Agens naturale quare non possit transubstantiare. 260 25
Agens naturale quomodo corrumpat Eucharistiam. ibid.
Agens naturale tantùm potest transmutare ea, quæ habent subiectum commune. 261 35
Agens omne agit propter finem quomodo. 395.83
Agens per modum naturæ quid. 483 11
Agens quamodo sit præstantius passo. 421.
Agens vnius speciei potest generare multa simul. 42.10

Index rerum.

Agens vnum ſubordinatur alteri tripliciter. 189. 40
Agentis munus quodnam ſit. 426.14
Agentia alia ex cognitione ſenſitiua, alia ex intellectiua, & in his tantùm eſſe poteſt bonitas moralis. 476 4
Agentia per intellectum, & voluntatem quæ ſint. 478.5
Agentia per ſolam cognitionem ſenſitiuam quæ ſint. 478.4
Agere *in aliud quid ſit.* 421.22

A L

Albedo *imperfectior notitia eius.* 334.62
inter Album, & nigrum eſt medium. 196.25
Album *per ſpeciem albi videtur, non tamen relatio ad illud.* 404.24

A M

Amicos *duos habens ſemper vnum magis diligit: adeò amicitia perfecta eſt ad vnum.* 519.7
Amor *& notitia precedentes ſunt rationes operandi ad extra ſecundùm Henricum.* 208.8
Amor perfectior deſiderio. 474.2
Amor qui reſpicit Deum eſt perfectus. 416.9

A N

Angelus *cùm non ſit infinitus, eſt aliqua imperfectio in ipſo.* 437.45
Angelus eſt creabilis *ſecundùm D. Thomam eſt tantum credita.* 187.37
Angelus eſt independens dependentia cauſati ad cauſam reſpectu omnium inferiorum, non poteſt tamen terminare dependentiam cuiuſcunque cauſati inferioris. 499.9
Angelus eſt ſimplex. 500.12
Angelus exiſtens in corpore quare ibi non habeat vbi. 271.15
Angelus habuit primum actum à ſe. 541.13. 542.4
Angelus intelligit ſe, & ſuam intellectionem intuitiuè. 145.8
Angelus nequit omnia ſimul intelligere, & quare. 412.3
Angelus nullam creaturam continet virtualiter. 380. 74
Angelus plus recedit à materia, quàm anima. 228.6
Angelus poſſitne cognoſcere Trinitatem. 199.33
Angelus poteſt informare materiam. 235.4
Angelus qualem ſcientiam potuit habere de Deo. 548.2
Angelus quomodo excedat hominem. 120.3
Angelus ſibi relictus poſſet intelligere. 412.4
Angelus videns actum beatum, an videat actum eius. 401.22
Angelus vno tantùm die exiſtens haberet omnia intrinſeca, quæ modò habet. 150.15
Angelo repugnat eſſe formam informantem. 231.2
Angelum eſſe à ſe non potuit Ariſtoteles. 188.38
Angelum ſeipſum diſtinctè cognoſcere concedit Scotus. 403.110
Angeli quomodo formæ cæli. 234.20
Anima *an æquè perfectè vinificat corpus quantumcunque creſcens.* 521.9
Anima an ex puris naturalibus poſſit ex cognitione huius entis cognoſcere ens in ſe. 357.9. & 10
Anima an naturaliter noſcat ſe, ſuoſque actus. 401.22
Anima an poſſit pro quocunque ſtatu attingere Trinitatem. 370.39
Anima an ſua naturali perfectioni relicta poſſit cognoſcere Trinitatem perſonarum in Diuinis. 348.1
Anima beata quomodo poſſit cognoſcere creaturam in ſe. 441.50
Anima dupliciter poteſt cognoſcere obiectum. 349. *in text.*
Anima eſt receptiuum intellectionis, & compoſitum ex ea & corpore ſenſationis. 230.11
Anima eſt receptiuum intellectionis, & ſenſationis organum compoſitum ex anima, & parte corporis. ibid.
Anima habet materiam ſecundùm Philoſophum. 560. 30
Anima informat corpus. 80.28
Anima in ſupremo ſtatu tantummodò ſupremam naturalem perfectionem habet, & quare. 348.2
Anima intellectiua non producitur ſecundùm Philoſophum. 278.
Anima intellectiua quomodo ſit hæc, priuſquàm corpori vniatur. 38.5
Anima non habet idem eſſe *quod compoſitum.* 235.6
Anima non poteſt attingere ad notitiam Dei propriam. 370.40
Anima poſſitne cognoſcere Deum diſtinctè. 372.43
Anima poſſitne ex puris naturalibus ſcire propter quid *Trinitatem.* 357.9
Anima prius hæc, quàm vnita. 36.5
Anima qualiter ſit immaterialis. 229.8
Anima quare non ſit perſona. 227.4
Anima quid ſit. 220.22
Anima quomodo immaterialis. 229.8
Anima quomodo non ſit de aliquo corpore. 244.8
Anima quomodo perfectiùs habeat eſſe *vnita, quàm ſeparata.* 233.18
Anima quomodo poſſit eſſe ſine materia. 38.5
Anima quomodo ſit ratio formalis corpori. 207.2
Anima rationalis manet ſeparata, & quare. 233.16
Anima rationalis quare maneat ſeparata. 233.16
Anima ſeparata non eſt actu inclinata ad corpus, quod non eſt. 345.32
Anima ſeparata non eſt perſonata. 231.3
Anima ſeparata poteſt intelligere, ſed non ſentire, & quare. 230.12
Anima ſeparata proximum receptiuum intellectionis, non vnita. 232.14
Anima ſi dicatur habere idem eſſe *cum toto, quæ inconuenientia ſequantur.* 232.15
Anima ſi haberet idem eſſe *cum toto, eſſet inconueniens.* 232.15
Anima immortalitas non demonſtratur. 574.70
Anima triplex ſtatus. 349.1
Animam an ſequatur impetus ſecundùm Ariſtotelem. 540.9
Animam conuerti in corpus quo ſenſu impoſſibile. 243.6
Annihilatio *cui creationi non poſſit continuari.* 290. 11
Annihilatio non neceſſariò fit in inſtanti. 288.14
Annihilatum *idem an poſſit redire.* 251.20
Anniuerſarium *vnum vbi dici poteſt, iniuſtè plura acceptantur.* 534.32
Anniuerſarium celebrare in propria Eccleſia quando rationabile. 534.32
Anniuerſarium fundanti vbi ſcit vnum diem tantùm per diem celebrari ſolere, ſatisfit per celebrationem communem cum aliis. 534.21
Anniuerſariis pluribus non poteſt ſatisfieri in vna miſſa ſolemni. 535.21

Index rerum

A P

Appetitus *naturalis quomodo non fatietur.* 306.9
Applicatio *pro celebrante, & communis sunt determinatæ.* 516.16
Applicatio valoris sacrificij rectè fit cum conditione si Deo placet. 573.67
Approximatio *diuersa obiecti non variat rationem formalem obiecti.* 315.23
Aptitudo *non est ad formas supernaturales.* 572.63
Aptitudo non est primò incommunicabilis. 101.15
Aptitudo potest dupliciter considerari. 195.23
per Aptitudinem an valeat responsio. 555.15

A R

Aristoteles *de fortuna errauit.* 574.71
Ars *est practica, non speculatiua.* 213.9
Ars omnis est habitus practicus. 209.11
Ars quid sit. 213.8

A S

Assentire *potest quis naturaliter his, quæ docet fides.* 356.5

A T

Attributum *quomodo sit infinitum.* 167.38
Attributum vnde numeretur. 132.17
Attributa an distinguantur ex natura rei. 549.4
Attributa an sint perfectiones simpliciter. 14.17
Attributa emanant, & fluunt ab essentia diuina. 394.86
Attributa in Deo sintne ex natura rei distincta. 556.20
Attributa pullulant ab essentia. 6.9
Attributa quomodo infinita. 91.6
Attributa quomodo sint formaliter infinita. 6.10

A V

Auersio *multiplex est.* 491.22
Auersio tantum tertia potest esse in actu externo. 490.19.
Authoritatis, & *subauthoritatis ordo in Diuinis, quoad* operari *ad extra.* 215.19

B A

BAlneum *in mente mouet vt efficiens, ad extrà vt finis.* 189.40

B E

Beatificare *potest intelligi dupliciter.* 222.27
Beatitudo *consistit in operatione voluntatis.* 573.40
Beatitudo est de obiecto vt existens est. 309.8
Beatitudo in quo consistat. 303.2
Beatitudo non est notitia abstractiua. 145.8
Beatus *an eodem actu videt essentiam, & creaturas.* 567.50
Beatus quis dicendus. 308.6
Beati intellectus potest simul infinita cognoscere. 567.50
Beati non habent verbum de essentia diuina. 439.22

B O

Bonitas *à charitate in actis supponit bonitatem moralem, & præit meritorium.* 466.19
Bonitas actus quodammodo obiecti. 485.14
Bonitas diuina quomodo, & per quid differat à sapientia. 14.18
Bonitas est respectus extrinsecus aduenies, non intrinsecus. 576.58
Bonitas ex genere quid sit. 548.4
Bonitas ex obiecto quare dicatur ex genere. 479.6
Bonitas moralis declaratur. 477.2
Bonitas moralis in quibus agentibus inueniatur, 476.4
Bonitas moralis qua sit. 475.3.477.2
Bonitas naturalis, & moralis quid. 476.4
Bonitas prima moralis desumitur ab obiecto. 57059
Bonitas prima videtur esse circumstantia finis. 479.6
Bonitas triplex. 548.4
Bonitas virtuosa quid sit. *ibid.*
Bonitati triprici triplex opponitur malitia. *ibid.*
ad Bonitatem moralem requiritur actualis conformitas ad proprium iudicium rectum. 476.4
Bonitates plures sunt in vno actu. 480.8.481.9
Bonum *an sit passio communis omnis entis.* 556.21
Bonum, & malum in rebus, verum, & falsum in intellectu. 571.61
Bonum in se, & bonum alteri differunt, & quomodo. 475.3
Bonum numerosius non debetur pro æquali, sicut nec intensius. 519.6
Bonum omne quomodo sit qualitas. 344.78
Bonum quod correspondet merito Ecclesiæ. 529.20
Bonum quod debetur Ecclesiæ possitne sacerdos applicare alicui. 524.13
Bonum quod debetur merito orantis applicato duobus non tantum valet vni soli, quantum valeret, si soli applicaretur. 518.4
Bonum spirituale proportionatur spiritui. 518.5
Boni ratio omnis non necessitat voluntatem. 450.5
in Bono finito quomodo possint contineri infinita. 49018

C Æ

CÆlum *aliter est incorruptibile, & aliter elementa.* 265.7
Cælum est magis determinatum ad rotunditatem, quàm graue ad descensum. 457.16
Cælum mouetur localiter. 263.5
Cælum non est animatum. 234.20

C A

Calor *à quo causetur in igne.* 414.5
Candela *æquè illuminat plura illuminabilia, ac vnum.* 518.5
Casus, & *fortuna differunt.* 573.68
Causabilia *omnia communia sunt Trinitati.* 205.3
Causa *æquinoca partialis est nobilior suo effectu.* 415.7
Causa aliquid accipit à causato. 560.30
Causa effectiua continet virtualiter effectum. 408.118
Causa eminenter continens effectam potest illum causare. 179.19
Causa exemplaris quomodo accipiatur. 134.23
Causa inferior in quodcunque potest, potest & superior saltem cum inferiori. 183.27

Cauſa neceſſaria, & præciſa alicuius effectus poſita, neceſſariò ponitur effectus. 279.32
Cauſa omnis naturalis determinata eſt ad alteram partem contradictionis. 482.9
Cauſa per ſe quid ſit, & cauſat per accidens quid. 567.50
Cauſa quo perfectior, eo perfectiori modo cauſat. 435.38
Cauſa perfectior immediatiùs cauſat, *negaretur à Philoſopho.* 179.10
Cauſa prima poteſt priuare ſecundas ſuis actionibus. 181.23
Cauſa triplex. 456.13
Cauſa vnius vnica eſt ratio cauſandi in eodem ordine. 567.50
Cauſam virtualiter continens non poteſt immediatè in eius effectum. 179.20
Cauſarum vniuerſalitas habet cauſam extra ſe. 183.28
in Cauſis aſcendendo, itur ad vnam. 126.10
in Cauſis eſſentialiter ordinatis eſt ſtatus ad vnam primam. 184.1
Cauſatio *& nouitas non neceſſariò cõuertuntur.* 190.43
Cauſatum *idem non poteſt eſſe à duabus cauſis totalibus eiuſdem ordinis.* 186.35
Cauſatum omne dependet à cauſa prima, vt imperfectum à perfecto. 206.7

C E

ad Celebrandum *obligati pro his non poſſunt celebrare pro aliis.* 527.17
Celebrare *obligatus pro vno non ſatisfacit celebrando pro pluribus.* 573.67
Celebrare obligatus pro vno vna obligatione, & alia pro alio, non ſatisfacit vna celebratione pro ambobus. 531.25

C H

Charitas *duplex.* 355.6
Charitas mediat inter potentiam, & actum meritorium. 473.23
Charitas non eſt eſſentiale ad meritum. 472.13
Charitas non eſt principium modi in actu. 471.13
Charitas quomodo forma virtutum. 465.8
Charitas quomodo ſit forma virtutum. 569.56
Charitatis inclinatio, & virtualis intentio requiritur ad meritum. 569.55
Chriſtus *an ſit per ſe vnum.* 556.20

C I

Circumſcriptio *eſt eſſe præſens loco quiditatiuè.* 268.12
Circumſcriptio paſſiua quid importet. 269.5
Circumſtantiæ *quomodo ſint relationes.* 479.7
Circunſtantiæ requiſitæ ad bonitatem moralem actus. 478.6

C O

Cogitatio *eorum pro quibus offertur, non requiritur in miſſa.* 519.7
Cognitio *abſtractiua, & intuitiua quare differant ſpecie.* 201.39
Cognitio abſtractiua, & intuitiua quomodo differant. 173.8
Cognitio abſtractiua qualiter habeat relationem realem potentialem, & aptitudinalem. 321.36
Cognitio actus non ſufficit ad cognitionem obiecti. 406.26
Cognitio certa, cui non poteſt ſubeſſe falſum, diſtinguitur à non certa. 470.20
Cognitio Dei diſtincta poteſt haberi pro hoc ſtatu. 557.24
Cognitio Dei, quæ eſt à fide infuſa, & cognitio, quæ eſt ab acquiſita differunt ſpecie. 470.20
Cognitio diſtincta eſt duplex. 350.2
Cognitio intellectiua duplex. ibid.
Cognitio intuitiua cuius ſit, & quæ. 328.45
Cognitio intuitiua Dei datur in intellectu beato. 145.8
Cognitio intuitiua per quid fiat. 310.15
Cognitio intuitiua vnde dicatur. 200.37
Cognitio Metaphyſici de Deo excedit cognitionem Philoſophi de eo tam intenſiuè, quàm extenſiuè. 544.15
Cognitio purè ſpeculatiua, & verè practica quæ ſint. 209.11
Cognitio quæ ſufficiat ad ſcientiam. 173.8
Cognitio rerum in Verbo eſt intuitiua. 565.42
Cognitionem Dei habet, qui cognoſcit verum per eſſentiam. 350.3
in Cognitione abſtractiua non concurrit obiectum intelligibile. 359.15
in Cognitione quod eſt perfectionis magis conuenit intellectiuæ. 309.8
Cognitiones principij, & concluſionis differunt ſpecie. 469.11
Cognoſci *aliquid per aliud poteſt dupliciter intelligi.* 442.54
Cognoſci dicitur aliquid immediatè multipliciter. 441.51
Cognoſci per medium cognitum quid ſit. 401.105
Cognoſcitur aliquid tripliciter. 173.7
Combuſtio *non neceſſariò ſequitur poſita perfectiſſima præſentia ignis, & quare.* 273.13
Commenſuratio *ſupponit æqualitatem, non è contra.* 61.25
Commune *aliquid eſſe contingit dupliciter.* 260.25. 271.33
Communicabile *diuinum poteſt dici inhærens impropriè.* 141.38
Communicabile *ſumitur tripliciter.* 227.11
Communicatur aliquid alteri tripliciter. 511.22
Comparatio *actiua eſt communis tribus.* 224.35
Comparatio quid ſit. 19.32
Compoſitum *an ſit per ſe ſubſiſtens.* 236.8
Compoſitum dependet à forma. 238.15
Compoſitum eſt perfectius forma. 559.28
Compoſitum ex materia & forma eſt ens per ſe ſubſiſtens, non ordinabile ad aliud. 560.30
Compoſitum perfectum ſolum dicitur eſſe, & pars per accidens eſſe 233.7
Compoſitum ſitné per ſe ſubſiſtens. 236.8
Comprehenſibile *intellectui finito eſt finitum, & incomprehenſibile non eſt finitum.* 437.in comm.
Conceptus *diſtinctus de Deo non poteſt haberi ex naturalibus.* 175.11
Conceptus entis an poſterior ipſo ente. 25.46
Conceptus entis eſt diſtinctiſſimus. 359.13
Conceptus entis non eſt formaliter infinitus. 275.18
Conceptus entis quomodo prædicetur in quid *de Deo.* 361.21.
Conceptus eſſentiæ an ſimpliciter ſimplex. 177.8

Conceptus incommunicabilis abſtrahibilis à relatiuo, & abſoluto. 113.29.
Conceptus ſimpliciter ſimplex an perfectior conceptu non ſimplici. 548.3
Conceptum entis in ſe poſſe abſtrahi ab hoc ente cognito, poteſt multipliciter intelligi. 359.14
per Conceptum finitum cognoſcitur infinitum. 544.1
Conceptum ſimpliciter ſimplicem an habeamus de Deo. 548.2
Concipi *diſtinctè quid ſit.* 262.24
Concluſio *cognoſcitur immediatè, etſi cognoſcatur per principium.* 439.22
Concluſio habet propriam veritatem. 570.58
Concluſiones practicæ reſoluuntur in principia practica. 209.11
Concretum *dicitur per ſe primò de compoſito ex ſuſceptiuo, & forma, ſed per ſe ſecundò de ſuſceptiuo.* 79.14
à Concretis ad abſtracta teneatne conſequentia. 573 38
Conſeruare *quomodo dicat actionem conſernantis,* 285.5
Conſeruari *quid dicat.* 301.39
Conſtitutiuum *non vt conueniens, vel differens conſtituit, ſed ſecundùm ſe.* 104 20
Continens *aliquid quoad noticiam, continet quoad entitatem.* 566.45
Continens quid reſpicit. 267.4
Continentia *quid ſit ſecundùm modum quantitatiuum.* 274.15
Continere *aliud contingit multipliciter.* 388..72
Continere eminenter contingit dupliciter. 388.72
ex Contingenti, *& neceſſario non ſequitur niſi contingens.* 120.5
de Contingentibus quoad poſſibilitatem datur ſcientia. 174.10
Continui *pars prima an produci poſſit à Deo.* 568 *col.*1
Continui prima pars non eſt cauſabilis per ſe. 196 24
Contradictio *poſſitne eſſe in anima,* 551.11
à Contradictorio *in contradictorium non tranſitur, nullo aliter ſe habente,* 452.7
Contradictoria non æquè primò conueniunt ei, de quo dicuntur. 96.9
Contradictoria quomodo referantur ad idem nunc. 95.9
Contrarietas *propriè non eſt inter formas ſubſtantiales.* 293.18
quod Conuenit *vni, & non alteri, ſupponátne duo diſtincta.* 550.8
Conuerſio *duplex.* 252.22
Conuerſio eſt ei poſſibilis, qui habet vtrumque terminum in ſua poteſtate perfectè. 241. *in text.*
Conuerſionis terminus aliquid poteſt eſſe ſine vlla nouitate in ipſo facta. 255.19
in Conuerſione quid requiritur commune vtriquè termino. 260.25
in Conuerſione totali non eſt annihilatio termini à quo. 258.28
Conuerti *aliquid in aliud eodem modo poteſt, quo illud poteſt ſuccedere iſti.* 242.6
Conuerti aliquid in aliud multipliciter poteſt intelligi. 239. *in comm.* 239.11
Conuerti aliquid in præexiſtens poteſt intelligi dupliciter. 251.20
Conuerti poſſe quodlibet in quodlibet. 560.21
Corporeum *ſitne conuertibile in incorporeum, vel è contra.* 242.4
Corpus *an poſſit conuerti in animam.* 242.5
Corpus Chriſti poſt conuerſionem panis non habet aliquam aliquitatem nouam, quam prius non habuit. 258.29
Corpus Chriſti quomodo ſit in cælo, & in Euchariſtia. 163.32
Corpus hoc poſſe dari, & hunc locum, qui illud non contineat. 266.10
Corpus non agit in ſpiritum. 566.47
Corpus non poteſt eſſe continuum in vno loco, & diſcontinuum in alio, nec viuum in vno, & mortuum in alio. 254.18
Corpus penetrans aliud, eſt in eodem vbi *cum illo.* 270.15
Corpus poteſt intelligi tripliciter. 269.5
Corpus quam reciperet formam in vno loco à duobus agentibus, eandem reciperet ſi in duobus locis eſſet, eiſdem agentibus ei approximatis. 253.17
Corpus quomodo non poſſit conuerti in animam. 245 11
Corpus ſi non continentur, non erit locus. 267.4
Corpus vnum eſſe localiter in pluribus locis impoſſibile videtur. 250.13
Corpus vtrumque penetrantium facit diſtare latera continentis. 271.15
Corporis Chriſti ſubſtantia eſt terminus conuerſionis. 255 20
Corpus circunſcribi à loco quid ſit. 269.5
Corpus eſſe preſens huic loco tripliciter poteſt intelligi. 269.5
Corpora duo an poſſint eſſe in eodem loco. 272.9
Corpora plura eſſe in eodem loco. 254.18
Correlatiuum *aliquid habens, non poteſt per illud agere.* 205.5
Corruptio *non continuatur generationi.* 289.11
Corruptio non ideò non eſt annihilatio, quia aliquid corrupti manet. 257.22
Corruptio non poteſt ſequi generationem, & quare, 287.13
Corruptio quare non ſit annihilatio. 257.23
Corruptionis termini per ſe qui ſint. 259.31

C R

Creari *quid dicat.* 288.7
Creatio *non eſt opus miraculoſum.* 560.31
Creationis, & annihilationis alter terminus non continetur ſub ente. 260.25
Creatum *nihil poteſt cauſare in ſe repræſentatiuum Dei.* 369.11
Creata omnia quomodo debeant à Deo. 319.22
Creatura non neceſſariò creatur. 300.39
Creatura *non poteſt eſſe niſi per Verbum Dei.* 208.9
Creatura nulla poteſt continere entitatem Dei. 372. 42
Creatura permanens non poteſt præcisè durare per inſtans. 289.9
Creatura poſſitné eſſe ab æterno. 184.30
Creatura poteſt accipi multipliciter. 2. 1. *in comm.*
Creatura quomodo eminenter contineatur in Deo. 127.13
Creatura quomodo non poſſit eſſe niſi per Verbum. 214 13
Creatura ſi tantùm per inſtans duraret, haberet vltimum inſtans ſui eſſe. 293.17
Creaturam conſeruari quid ſit. 346.80
Creaturarum nulla determinata pluralitas. 65. *in text.*

Index rerum.

C V

Curatus *debeàne pot ius pro patre celebrare, quàm pro parochiano?* 527.18

D E

Definitio *motus explicatur.* 75.7
Definitio tunc verè est, quando definitum significat idem quod definitio. 347.*col.*1.
Definitum *quomodo accipiatur?* 18.13
Deitas est paternitas, *an vera propositio?* 130.17
Delectatio *est qualitas.* 341.29
Delectatio quomodo sit qualitas. 344.78
Demonstratio *duplex.* 169.3.170.1
Demonstratio tantùm necessariorum. 173.9
Denominatum *per formam denotatur distingui ab opposito.* 79.14
Dependens *ab aliquo, aliquo modo accipit ab eo* esse. 189.40
Dependentia *accidentis vltimatè est ad suppositum.* 503.13
Dependentia ad verbum non est causati ad causam. 492.2
Dependentia causati ad causam est essentialis, ratione vtriúsque extremi. 498.9
Dependentia diuiditur. 496.6
Dependentia duplex. 223.31. *& 32. qua perfectionem, & qua imperfectionem includat.* ibid.
Dependentia essentialis potest multipliciter accipi. 501.14
Dependentia essentialis vnica est eiusdem formaliter ad idem formaliter. 283.2
Dependentia hypostatica describitur. 511.22
Dependentia locati ad locum est actiua. 560.32
Dependentia locati ad locum non necessaria. 263.5
Dependentia naturæ ad supposita sufficit vt prædicetur de supposito. 513.15
Dependentia potest dupliciter accipi. 498.7
Dependentia fundamentalis ratio non est magis in dependente, quàm in non dependente actu. 513.25
Dependentiæ ratio alia essentialis, alia aptitudinalis: prima creaturæ ad Deum secunda causati ad causam secundam. 512.24
Dependentiam alicuius terminare est perfectio. 555.18
Dependentiæ essentiales eiusdem rationis sunt incompossibiles in eodem. 283.2
ad Dependentias diuersas formales terminandum requiruntur diuersæ rationes terminandi, vel vna illimitata. 496.6
Dependere *ab alio potest intelligi multipliciter.* 457.45
Dependere ad relatiuum vt correlatiuum aliud est, & aliud dependere ad ipsum, non vt correlatiuum. 507.21.
Dependere non potest idem ab aliquo pluribus dependentiis eiusdem rationis. 562.37
Dependere simpliciter non repugnat nisi per positiuum, secundùm quid *sic.* 509.20
Deuotio *non minuitur orando pro multis magis quàm si oraretur pro vno.* 519.7
Deus *an causa bonæ fortunæ?* 574.71
Deus, circumscriptâ infinitate, formaliter distingueretur ab omni ente infinito. 122.6
Deus annihilare potest, & creare in tempore. 573.37
Deus est *an sit prima propositio in Diuinis.* 549.4
Deus est causa aquiuoca generationis. 181.25
Deus est causa bonæ fortunæ, sed non secundùm Aristotelem. 540.8
Deus est mensura omnium rerum. 556.19
Deus est omnipotens, *demonstratur.* 171.5
Deus est omnipotens *an vera propositio?* 551.23
Deus est omnipotens *non demonstratur* propter quid *à Metaphysico.* 175.12
Deus est omnipotens, *quomodo sciatur à viatore demonstratione* propter quid? 174.5
Deus est regula prima omnium. 478.4
Deus, & creatura quare non excedant Deum? 125.8
Deus & creatura quomodo conueniant? 361.22
Deus, & Deitas quomodo differant? 25.46.105.24
Deus habeàne potentiam executiuam? 568.26
Deus habet specialem prouidentiam de homine. 574.70
Deus intelligit aliquid communius suo primo obiecto. 565.45
Deus licèt præmet causas secundas actionibus suis, non tamen entitatibus. 182.10
Deus necessariò amat creaturas in esse *possibili.* 568.53
Deus necessariò vult quicquid vult, *exponitur.* 451.7
Deus non distinctè cognoscitur per conceptum entis. 362.24
Deus non est in Prædicamento. 168. *in com.*
Deus nouit creaturas in sua tantùm essentia. 567.49
Deus omnia fortuita speciali prouidentia prouidet, rationibus sibi cognitis, nobis occultis. 544.15
Deus omnia intelligit, & vult vno actu simplici. 35.2
Deus possitne facere quòd Angelus informet materiam? 226.1. *in text. & com.*
Deus possitne facere quòd manente corpore, & loco, corpus non habeat vbi, *siue* esse *in loco.* 262.1
Deus possitne species in Eucharistia conuertere in quid præexistens. 239.1. *in text.*
Deus potest annihilare Angelum. 294.*col.*2.
Deus potest conseruare omne absolutũ sine alio. 331.55
Deus potest conuertere lapidem in Angelum, annihilando lapidem. 246.14
Deus potest destructum idem numero reparare. 249.11
Deus producit substantiam natam assici accidentibus causatis ab agente naturali ad corruptionem Eucharistiæ. 260.26
Deus quando conseruat creaturam, terminus conseruationis non est aliquid nouum. 256.27
Deus quare dicatur creator. 69.5
Deus quomodo moueat intellectum creatum. 375.47
Deus quomodo se amet. 454.8
Deus quomodo sit præsens creaturæ. 304.5
Deus, secundùm Augustinum, sinit res agere proprios motus. 181.24
Deus sinit creaturas agere proprios motus. 439.21
Deus si omnia immediatè posset producere, ordo causarum non esset essentialis. 178.17
Deus sub ratione deitatis quomodo dicatur obiectum beatificum. 125.7
Deus verbo intelligit, *explicatur.* 28.20
Deo idem est esse, & magnum esse, *exponitur.* 147.10
Deum causare omne causabile est demonstrabile. 196.24
Deum esse causatiuum, & cognoscitiuum creaturæ, quid dicat in ipso. 217.23
Deum esse infinitæ potentiæ intensiuè voluit Aristoteles non tantùm extensiuè, seu secundùm durationem, 184.29

Index rerum.

Deum esse omnipotentem an possit naturali ratione, & necessaria demonstrari. 168.1
Deum esse omnipotentem non potuerunt Philosophi immediatè demonstrare. 180.21
Deum esse omnipotentem à viatore demonstrari potest. 172.7
Deum esse omnipotentem posse naturali ratione demonstrari arguitur. 185. *in com.*
Deum, & creaturam non inconuenit æquali mensura agere. 288.14
Deum habere quid sit. 324.40
Deum nihil posse facere de nouo non concludit Aristoteles ex immutabilitate. 543.15
Deum non posse annihilare aliquod materiale, est inconueniens. 259.30
de Deo an habeamus conceptum simpliciter simplicem. 548.2
Deo necessariò agente an aliquid vno solo instanti esse possit. 288.14
in Deo non ponitur realitas aliqua prior. 361.20
in Deo quicquid est, est de se hoc. 550.10
in Deo quod est ratio causandi est etiam ratio terminandi. 559.28
in Deo si est relatio, est relatio rationis. 493.2
Deo subtrahente concursum, nihil manere potest. 283.3
Desiderium *absentis amor præsentis.* 474.2
Destructum *potest Deus idem numero reparare.* 249.11

D I

Dicere *quomodo dicatur actio productiua.* 41.9
Dicere *vnum in Diuinis.* 41.11
Dictiones *reduplicatiuæ dupliciter accipiuntur.* 75.21
Dij *duo si essent, quomodo vnus faceret alium nulli potentem.* 186.35
Dilectio *naturalis dupliciter sumitur.* 459.2
Dilectio naturalis elicitur à voluntate. 472.23
Dilectio naturalis, & meritoria an differant specie. 466.10. 470.19
Diligere *necessariò perfectius est, quàm contingenter.* 567.51
Dimensio *est ratio fundamẽtalis essendi in loco.* 264.2
Dimensio est ratio fundamentalis respectu vbi *aptitudinalis.* 263.4
Dimensio priuatiua mensurat partes permanentes, sicut mora priuatiua partes successiuas. 266.10
Distantia *duplex inter latera continentis duo corpora, in vno sensu, in alio non.* 271.16
Distantia est respectus formaliter inter extrema. 266.10
Distinctio *formalis in Deo notatur.* 2.1. *in text.*
Distinctio formalis necessaria vt personalitas terminet, & non essentia. 506.16
Distinctio potest multipliciter accipi. 8.13
Distingui aliqua materialiter contingere potest dupliciter. 66.51
in Diuinis *non est pars.* 238.13
in Diuinis quomodo sint plura per se obiecta. 223.32
Diuinitas est paternitas, *an verum demonstrabile.* 568. *col.* 1
Diuinitas non cognoscitur à posteriori. 356.9
Diuinitas quare non possit causari. 243.7

E C

ECclesiæ *testimonio firmissimè standum.* 356.5

E F

Effectus *à quo dependeat.* 288.7
Effectus identitas quomodo non possit esse à pluribus causis. 865.10

E L

Elementa *aliter sunt incorruptibilia, aliter cœlum.* 265.7

E N

Ens *aliquod est causa totalis alicuius actionis.* 435.40
Ens à se vnicum tantùm est, ac per consequens vnum agens independens. 183.28
Ens diuidatúrne primò infinitum, & infinitum. 556.19
Ens est æquinocum ad essentialia, & notionalia. 571.62
Ens est verum, *an immediata propositio.* 568. *col.* 1
Ens in communi qualis perfectio. 14.18
Ens non tantùm limitatum, sed etiam illimitatum esse obiectum naturaliter motiuum intellectus creati. 374.46
Ens participatum dependens ab alio, potest comparari ad illud vt causatum ad causam. 318.33
Ens per se potest intelligi tribus modis. 231.2.
Ens per se quid dicitur. *ibid.*
Ens per se tripliciter sumitur. 227.3
Ens rationis an habeat esse *in intellectu, vel etiam in re.* 551.10
Ens reale an sit obiectum intellectus. *ibid.*
Ens seu res communissimè est obiectum intellectus. 67.2
Ens strictissimè sumptum sola substantia. 68.3
Ens vt sic esse obiectum motiuum intellectus nostri arguitur. 373.13
Entis conceptus an posterior ipso ente. 25 46
Entis conceptus quomodo prædicetur in quid *de Deo.* 361.21
Entis diuisio in quantum, & non quantum, vnde orta. 557.21
Entis infiniti duæ descriptiones. 119.3
Entis prima diuisio quæ sit. 548.1
Entis quanti diuisio in finitum, & infinitum, qualis. 123.9
in Ente intensiuè infinito nihil habet rationem partis, nec quasi partis. 124.13
Entitas *in Diuinis est ipsa essentia.* 3.3
Entitas omnis existens est ad se, vel ad aliud. 102.16. 103.20
Entitas realis est in Diuinis. 3.2
Entitatis ratio est etiam vnitatis. 71.29
Entitatem includens includit cognoscibilitatem, *exponitur.* 404.23
Entitatem in Diuinis non esse essentiam arguitur. 5.4

E S

Esse *animæ duobus modis sumitur.* 835.7
Esse *bis accipere quid sit.* 300 38
Esse *compositi est perfectio simpliciter.* 559.29
Esse existentiæ cui conuenit, illi etiam conuenit *esse* essentiæ, *quomodo vera propositio.* 4.5
Esse *permanentis idem est in* creari, & conseruari, *secus est de successiuo.* 283.3
Esse *non est sine actuali existentia.* 334.64
Esse *termini* ad quem *conuersionis totalis requirit* non esse *termini* à quo. 258.29
Esse *rei in* creari, & conseruari *est vnum & idem.* 573.38

Index rerum.

Esse *sumitur dupliciter.* 233.17
Essentiale ad intrà & extrà. 9.7
Essentiale *an importet respectum ad extrà.* 9.15
Essentiale quid significet. 7.5
Essentia aliquo sensu est res ad alterum. 78.13
Essentia aliter est infinita quam infinita. 136.25
Essentia, aut relatio non refertur per aqualitatem, sed relationum. 164.30
Essentia definit ablata operatione. 557.23
Essentia dicitur ab esse. 3.3
Essentia diuina actu producit infinita indiuidua in esse *obiectiuo & possibili.* 397.98
Essentia diuina est causa perfectissima intellectionis tam sui, quàm aliorum. 434.38. 435.38
Essentia diuina est formaliter infinita. 86.37
Essentia diuina est infinita formaliter ex se, à se, & per se. 419.17
Essentia diuina est obiectum adæquatum intellectus. 442.53
Essentia diuina est perfectior omni attributo. 389.75
Essentia diuina est primum ens. 58.42
Essentia diuina est prior relationibus originis. 86.34
Essentia diuina generat notitiam sui in nobis, sed æquiualentes, quia per aliquod sibi idem. 383.20
Essentia diuina habet rationem primæ, & secundæ substantiæ. 82.17
Essentia diuina obiectum terminatiuum, non motiuum beatitudinis nostræ. 382.17
Essentia diuina per modum naturæ agit. 559.27
Essentia diuina quare dicatur simpliciter primum motiuum. 395.90
Essentia diuina quomodo contineat contingentia. 399.102
Essentia diuina quomodo dicatur substantia. 84.31
Essentia diuina quomodo distinguatur à proprietate. 299.37
Essentia diuina quomodo sit communicabilis. 122.4
Essentia diuina quomodo sit incommunicabilis. 139.32
Essentia diuina quomodo sit primum obiectum primitate virtutis. 437.*in com.*
Essentia diuina quomodo sit principium totale productiuum Filij. 61.45
Essentia diuina sola est ratio simpliciter essendi. 4.6
Essentia diuina sub ratione propria nequit cognosci per aliud cognitum. 400.21
Essentia est prima entitas. 378.50
Essentia diuina est primum motiuum motione naturali, & mobile primum intellectus diuinus. 376.14
Essentia est primum subiectum Theologiæ. 393.84
Essentia est terminus formalis. 58.41
Essentia est verum obiectum beatificum. 222.27
Essentia & creatura an uno actu videantur. 440.22
Essentia in Diuinis non est pars. 238.13
Essentia non determinatur ad generationem per respectus. 59.24. *est principium formale, & terminus partialis productionum.* *ibid.*25
Essentia non habet rationem motiui ad visionem sui in intellectu creato. 385.63
Essentia quid tribuit personæ. 94.10
Essentia quomodo constituat personam. 104.21
Essentia quomodo moueat se. 378.50
Essentia quomodo moueat ad notitiam genitam. 394.88
Essentia quomodo mouet. 398.100
Essentia quomodo non sit representatiua alterius obiecti. 386.65
Essentia quomodo sit infinita. 138.27
Essentia quomodo sit principium. 219.16
Essentia rei secundùm suam entitatem realem actualem est prior existentia reali actuali, & quomodo 313.20
Essentia secundùm se fundat distinctas relationes. 161.24.
Essentia sola est præsens intellectui diuino in ratione obiecti actu intelligibilis. 224.33
Essentia sub ratione essentiæ non potest mouere intellectum creatum. 132.19
Essentia vt differens à relatione non constituit personam. 103.19
Essentia vt essentia cognoscitur ab intellectu. 350.2
Essentia vt essentia quomodo agat. 206.7
Essentiam diuinam mouere ad notitiam omnium aliorum intelligibilium, potest intelligi multipliciter. 398.100
in Essentiam transire potest dupliciter intelligi. 87.
de Essentia alicuius aliud esse, potest intelligi multipliciter. 17.26
de Essentia diuina non habent Beati verbum. 439.22
de Essentia diuina nota. 202.43

E V

Eucharistia *manet, quamdiu maneret substantia panis, si adesset, & ea destructa fit noua substantia, quam agens naturale faceret, si adesset panis.* 261.26
Eucharistia quando corrumpitur, si in eodem instanti, quo corrumpitur, generetur aliqua substantia, non fit actione naturæ creatæ. 262.36
Eucharistia corrupta generatur noua substantia actione Dei. 560.31

E X

Exhauriri *dupliciter sumitur.* 48.13
Existentia *an sit de essentia* Dei, *vel modus eius intrinsecus.* 548.1
Existentia an sit modus intrinsecus Dei. 568.*col.*1
Existentia eadem potest cognosci intuitiuè, & abstractiuè. 315.23
Existentia est de conceptu Dei. 200.37
Existentia est de essentia Dei. 32.59
Existentia in obiecto requiritur vt aliquid necessariò præsuppositum, & quare. 315.22
Existentia non est ratio manendi. 314.21
Existentia potest cognosci abstractiuè. 310.10
Existentia quid sit secundùm Scotum. 6.10
Existentia plures an sint in Deo. 556.10
Existentia eiusdem numero possunt esse duæ notitiæ specie distinctæ, nec hoc est inconueniens. 315.23 316.27
Extremum, in quantùm extremum, terminat, *exponitur.* 162.27
Extrema esse simplicia non facit propositionem per se notam. 176.14

F E

FElicitas *vltima hominis non erit ens per accidens.* 306.10

F I

Fidelis, *& infidelis contradicunt in hac:* Deus est trinus, & vnus. 351.4. *in text.*
Fides *acquisita, & infusa anima quando sunt simul, an actus vnus & idem eliciatur secundùm inclinationem vtriusque.* 357.9

Index rerum.

Fides acquisita vnde generetur. 366.32
Fides & scientia non dantur simul de eodem. 569.56
Fides infusa & acquisita quando ad idem inclinant; an necessaria acquisita non subest falsum. 357.9
Fides infusa, & acquisita quomodo conueniant. 353. *in com.*
Fides infusa manet eadem ante, & post acquisitam. 366.33
Fides infusa possitne inclinare ad aliquod falsum. 357.9
Fides actus innititur fidei acquisitæ, & infusæ. 353.4
Fidei infusæ actus non est certior habentis, quam acquisitæ. 469.11
Fides acquisita, quando cum infusa inclinat ad actum, non potest subesse falsum. 354.7. *& quare.* 355.8
Fidei acquisitæ subesse potest falsum, infusæ non. 564.43
Fidem quomodo videamus in nobis. 355.8
Fide sola infusa an possit quis elicere actum credendi. 357.9.364.28
Fieri aliquid à Deo immediatè negaret Aristoteles. 182.26
Filiatio *est producta.* 225.37
Filius *an sit simul intellectione cum Patre.* 552.12
Filius est æqualis Patri secundùm substantiam, & quomodo. 162.27
Filius est perfectius, licèt non habeat deitatem omni modo habendi eam. 42.11
Filius hic si per impossibile non esset à Patre, nec alius esse posset. 49. *in tex.*
Filius nihil habet nisi natum. 550.9
Filius non habet memoriam perfectam, vt principium agendi. 62.28
Filius præexigitur creaturæ, & quare. 211.17
Filius quare non producat. 54.32
Filius quomodo distinguatur à Patre. 91.7
Filius quomodo habeat memoriam fœcundam. 63.48
Filius quomodo sit æqualis Patri. 163.34
Filius quomodo sit perfectus Deus. 43.13
Filius quomodo sit prior Spiritu sancto. 380.55
Filius saltem æquè primò habet esse, quàm habitudinem ad Patrem. 99.8
Filius scit generationem Patris, sed non habet scientiam generandi. 62.28
Filius tantùm appropriatè dicitur ars Patris. 30.53
Filius vel Verbum diuinum an habeat causalitatem aliquam propriam respectu creaturæ. 204.1. *& seq.*
Filius vnde nequeat gignere. 550.8
ad Filium producendum in Diuinis duo requiruntur. 107.28
Finiendi, *vel exemplandi nulla ratio est propria alicui personæ.* 217.24
Finis *vltimus formalis in operatione consistit.* 302.4
Finitum *omne est ens per participationem.* 136.20

F O

Forma *aliqua an sit in intellectu præuia maior ipsa visione.* 336.68
Forma corporis Christi si educeretur de materia panis, non ideò hæc materia fieret ista, &c. 247.10
Forma eiusdem rationis quomodo multiplicetur. 35.2.
Forma naturalis actiua habet respectum ad producendum. 213.9
Forma naturalis quomodo sit principium operandi. 208.9
Forma organica describitur. 229.10
Forma nulla substantialis inhæret. 237.12
Forma potest separari à materia. 234.21
Forma quomodo sit magis ens quàm compositum? 235.5
Forma vniformis non est organica. 229.10
Formam accipiens productione forma adæquata, non est productius per eam. 62.27
Formam dans dat consequentia ad eam. 568.51
Formam, & materiam æquè habens in sua potestate, potest secundùm vtramque conuertere. 241. *in tex.*
Formæ priores ipso vbi, *non variantur variato* vbi. 253.16
Formæ quæ non possint esse simul in eodem subiecto. 444.24
Formæ quare non maneant post compositum. 233.16
Formæ quomodo dicantur acquiri. 326.42
Formarum pluralitas. 180.22
Formalitates *plures in eodem indiuiduo.* 506.20
Fortuna *bona an sit, explicatur.* 538.5. & 3
Fortuna bona datur. 538.5
Fortuna bona dicitur causa boni effectus, non intenti ab agente à proposito. 538.3
Fortuna bona est sine ratione naturæ. 573.68
Fortuna bona quomodo accipiatur propriè. 538.3
Fortuna est effectus contingens consequens effectum agentis à proposito. 542.4
Fortuna est voluntatis, non intellectus. 573.69
Fortuna non est aliqua causa per se distincta à natura. 537.2
Fortuna non est causa totalis. ibid.
Fortuna quid sit. 537.5
Fortunæ bona causa est Deus, sed non secundùm Aristotelem. 540.8
Fortunæ bona duplex distinctio. 538.3
Fortunæ duplex distinctio. 539.7
à Fortuna aliquid euenit. 537.1
Fortunatus *benè nemo dicendus vno actu.* 539.6
Fortunatus benè nemo est vniuersaliter, exponitur. 539.7
Fortunatus benè non est, cui semel benè fortunè accidit. 573.69
Fortunatus benè quis censendus. 538.5

F R

Fruitio *in via, & in patria quomodo differant.* 436 43
Fruitio in via quid præexigat, & quid fruitio in patria. 471.21

F V

Fundamentum *relationis necessariò concurrit proprie duo.* 278.30
Fundamentum similitudinis in Diuinis. 225.36
Fundamenta an sint distincta respectu relationum. 296. *col.* 2
Fundatum *in alio non potest esse magis necessarium fundamento.* 455.12
Futurum *contingens ex decreto Dei absoluto an habeat suam veritatem determinatam.* 565.44

G E

Generare *dupliciter considerari potest.* 99.12
Generare *in Deo non supponit potens generare.* 115.31
Generare potens, generans, & Pater, seclusis imperfectionibus, idem sunt. 110.26
Generatio *actiua & paternitas nullam dicunt formaliter perfectionem.* 111.31
Generatio actiua in Diuinis in quo fundetur, & in quo passiua. 225.36. & 37

Index rerum.

Generatio an aliquo modo supponat suppositum Patris. 552.14
Generatio diuina est adæquata principio extensiuè tantùm. 135.23
Generatio diuina non comprehensibilis à creatura, ideò non est finita, nec inde habetur quòd sit infinita. 135.22
Generatio & corruptio non possunt esse simul. 289.9
Generatio ex quo est in instanti, quo forma inducitur in materia, genitum est. 293.17
Generatio in creaturis potest dupliciter accipi. 112.33
Generatio in Deo non ideò vnica, quia adæquata. 49. *in text.*
Generatio in Patre etsi non sit ratio producendi, est tamen conditio agentis. 112.33
Generatio non est creatio, quia terminus aquo *non est nihil.* 257.22
Generationis per se termini quid sint. 259.31
Generationem non potest immediatè sequi corruptio. 290.12
in Generatione & corruptione sunt duo termini positiui, & duo negatiui. 257.21
Generationes duæ si essent in Diuinis, essent infinitæ. 51.16
Generationes plures an sint. 61.46
Generatiuum *in creaturis differt præter opus intellectus à potente generare.* 111.30
Generatiuum omne non est potens generare, sed è conuerso. 99.12
Generatiuum si constitueret personam, posset esse vel concipi sine generatione, & paternitate. 107.21
Genus *nullum est in Diuinis.* 98.16
Genera relatiua quomodo distinguantur. 270.7
Genitum est vbi fuit corruptum, *de quo loco teneat.* 250.12.252.23

G R

Gradus *superior in entibus continet inferiorem.* 388.71
Graue *potest cadere naturaliter, & liberè.* 458.18

H A

HAberi *potest multipliciter accipi.* 63.47
Habitudo *accidentis ad substantiam est duplex.* 503.13
Habitudo aliqua an destruat id, cui aduenit. 552.13
Habitudo eadem realiter conuenit creaturæ ad Deum vt conseruantem, quæ conuenit eidem ad Deum vt creantem, & quare. 300.38. *sed non eadem existentiæ omnino indistincta.* *ibid.*
Habitudo duplex accidentis ad subiectum. 504.11
Habitudo non destruit id, cui aduenit. 71.29
Habitudo variatur secundùm speciem variato vno, vel vtroque extremo. 284.2
Habitus *infusus absolutè inclinat potentiam ad eliciendum eundem actum, ad quem inclinat acquisitus.* 364.28
Habitus virtutis an requiratur ad actus bonos morales. 571.61
Habitus infusi sunt opera miraculosa. 244.7
ex Hæcceitate *nihil quidditatiuum constituit & quare.* 275.19
Hæreticus *vni articulo discredens, aliis credit, sed non ex fide diuina.* 354.6

H O

Homo *non est homo, nec operatur secundùm animam, nisi vt informat materiam.* 229.8
Homo prius est homo quàm non lapis. 96.9
Homo prius est non irrationalis, quàm albus. 503.14
Homo prius est substantia, quàm animal, & quomodo. 234.20
Homo quomodo dicatur receptiuum remotum intellectionis. 232.14
Homo quomodo sit ens rationis. 8.14
Homo si posset immediatè causare notitiam sui distinctam, posset etiam causare notitiam omnium superiorum. 409.120
Homo vt risibilis intelligit, *exponitur.* 75.8
Homo quomodo sit homo, & operetur. 229.8
Hominis vltima felicitas non erit ens per accidens. 306.10
Honorare *parentes præceptum est naturale.* 573.67

H Y

Hypostasis *quare non terminet omnem dependentiam.* 497.8

I D

IDea *hominis habet* esse *cognitum.* 319.35
Idea non generat. 181.25
Idea quid sit. 222.28
Idea quomodo ponatur. 488.19
Ideæ quomodo dicantur rationes causandi. 223.31
Ideæ quomodo poni possint infinitæ. 378.49
Ideæ sunt personis communes. 218.25.& 15
Identitas *cum essentia non sufficit ad infinitatem.* 136.25
Identitas duplex. 11.10
Identitas effectus quomodo non possit esse à pluribus causis. 865.10
Identitas inter extrema distincta est relatio realis. 166.33
Identitatis cognoscendæ regula. 81.15

I G

Ignis *quare non sit conuertibilis in cœlum.* 243.6
Ignis vt ignis non respicit omne calefactibile vt huiusmodi, nisi mediante calore, nec propriè seipsum calefacit. 387.70

I M

Imaginabile *quomodo sit intelligibile.* 426.16
Imaginatiua *non discernit nec iudicat.* 573.39
Imago *sumitur dupliciter.* 414.6
in Imagine est parens, & proles. 413.6
Immaterialitas *non indiuiduat, nec materialitas pluificat.* 37.6
Immediatio *causæ respectu effectus dupliciter intelligi potest.* 179.9
Immediatio duplex. 177.15
Immediatius aliquid dicitur dupliciter. 19.15.20.34
Immediatius duplex est, & quid vtrumque. 20.34
per Immediatiùs *quid veniat intelligendum.* 22.36
Imperfectio *omnis repugnat cuicumque in Deo.* 495.4
Imperfectio requiritur ad immediatè causandum, secundùm Philosophum. 179.20
Impetus *quomodo sit, & non sit à ratione.* 541.14
Impetus secundùm Aristotelem non est causa effectus fortuiti. 542.13
Impossibile *sumitur dupliciter.* 243.5
Imputabile *dicit duos respectus.* 482.9.483.9

Index rerum.

Imputabile *potest dupliciter accipi.* 484.15
Imputabile primum quomodo differt à secundo. 482.11
Imputabile quod voluntati libere subest. 481.9
Imputabilitas alia interni, alia externi actus. 491.20

I N

Incipit, *& desinit exponitur dupliciter.* 294.*col.*2
Inclinatio *non necessariò præsupponit cognitionem.* 303.2
Inclusum *omne in perfectione simpliciter est perfectio simpliciter.* 14.18
Incommunicabile *vt* quod, *& vt* quo *quid sit,* 97.13
Incommunicabilitas *non potest esse de ratione substantiæ in Deo, secundùm communem.* 82.17
Incomprehensibile *ab intellectu creato potest intelligi tripliciter.* 140.35
Incomprehensibile si accipiatur primo, & tertio modo, nullus intellectus creatus poterit comprehendere relationem originis. 140.36
Incomprehensibilia plura sunt. 141.37
Indiuiduum *genericum an detur.* 555.16
Indiuiduum habet propriam entitatem. 334.64
in Indiuiduo vno possunt esse formalitates plures. 506.20
Indiuisibile *nihil est in tempore nisi instans.* 290.13
Independens *simpliciter potest terminare omne dependens.* 497.7
Independenti non repugnat terminare dependentiam. 495.4
Independentia sola non sufficit ad terminandam dependentiam alterius. 495.5. *eius ratio formalis debet habere aliquam perfectionem respectu dependentis.* 496.6
Infinitas *an sit prior existentia Dei, & quid de eius singularitate.* 548.2
Infinitas est gradus intrinsecus. 151.7
Infinitas est gradus intrinsecus. 195.22
Infinitas est modus obiecti beatifici. 145.7
Infinitas intensiua quomodo possit cognosci. 201.39
Infinitas non est causa adæquata repugnantiæ ad magnitudinem. 191.44
Infinitas non est passio, sed modus intrinsecus entis, cui conuenit. 119.*in text.*
Infinitas non est propria magnitudo. 148.3
Infinitas non proprietas, nec passio, sed modus intrinsecus. 144.2
Infinitas quomodo sit ratio demonstrandi aliquas proprietates ad intrà. 124.15
Infinitas quomodo sit ratio fundamentalis, quare Pater sit æqualis Filio, & è contra. 163.53
Infinitas quomodo transeat, & non in essentiam. 147.10
de Infinitate in se formaliter aliud est, & aliud loqui de ente, cui inest. 123.10
Infinitates plures an sint Deo. 556.19
Infinitum *an sit à Deo producibile.* 555.17
Infinitum à nullo dependet. 392.83
Infinitum cognoscitur per conceptum finitum. 544.1
Infinitum est, quod est à se. 189.39
Infinitum in abstracto dicitur de omni sibi compossibili. 130.15
Infinitum in actu est totum. 118.2
Infinitum in actu quid sit. 119.2
Infinitum in entitate describitur. 118.4
Infinitum in magnitudine quid sit. 119.1
Infinitum in quantitate imperfectum, in entitate perfectum, explicatur. 118.3
Infinitum in quantitate quomodo habeat esse. 119.1
Infinitum non est totum. 118.2
Infinitum non includit ens rationis. 13.13
Infinitum quomodo excedat finitum. 120.3
Infiniti definitio. 118.2
Infinito formaliter repugnat omnis imperfectio. 91.6
de Infinito possibili quid senserit Scotus. 555.17
Infinita duo essentialia si essent, neutrum intelligeret alterum. 188.39
Infinita duo vno actu comprehendi nequeunt. 127.12. *in text.*
Infinita plura realiter distincta esse non possit. 125.8
Infinita plura realiter distincta an repugnent. 555.16
Ingenitum *quid dicat.* 94.7
Inhærentia *accidentis an sit respectus extrinsecus.* 552.11
Inhærentia inhærentiæ differátne ab ipsa. 552.13
Inhærentia relationis an sit realiter idem ipsi. 551.11
Inhærentia relationis non differt ab ipsa, secus de inhærentia absoluti. 81.15
Inhærentia vtrùm inhæreat. 552.13
non Inhærere *alia ratione conuenit essentiæ, & alia relationi.* 84.20
Inhærere *non est ratio accidentis, nec* non inhærere *ratio substantiæ.* 83.19
non Inhærere *non est ratio substantiæ, nec* hærere *accidentis.* *ibid.*
Inhærere *repugnat substantiæ.* 85.33
Iniustitia actualis quid sit. 488.21
Inquantùm *potest stare dupliciter.* 80.26
ly Inquantùm *sumitur specificatiuè.* 75.7
Inseparabilitas *quando inferat identitatem.* 551.*col.*2.
Instans *tantum instantaneè durat, & idem est impossibile de re permanente.* 286.9
Instans vltimum forma an detur. 294.19
Instans vltimum formæ si daretur, non posset dari primum instans priuationis oppositæ. 295.18
Integritas *prima & secunda quomodo differant.* 477.3
Intellectio *an sit forma absoluta.* 40.8
Intellectio à quo causetur. 434.37
Intellectio creata quare supponat dictionem, diuina non. 549.*col.*2
Intellectio creaturæ qua Deus intelligit creaturam, quomodo sit finita, & infinita. 378.49
Intellectio distinguitur à visione. 344.79
Intellectio diuina quomodo infinita. 420.20
Intellectio excita maiori cum conatu est perfectior intensiuè. 423.
Intellectio est actio immanens. 434.36
Intellectio est actio immanens. 578.51
Intellectio est effectiua aquitatis, 439.*in com.*
Intellectio est formaliter infinita, quæ est infinitorum obiectorum. 420.19
Intellectio lapidis quomodo sit illius. 419.18
Intellectio non fit à solo intellectu. 423.9
Intellectio obiecti à quo habeat suam perfectionem. 419.17
Intellectio potest habere duplicem mensuram. 417.13
Intellectio prima quodammodo a casu. 541.14
Intellectio quando ponitur esse infinitorum obiectorum non ponitur præcisè illam includere infinitos effectus. 420.20
Intellectio quo sensu dicatur perfectior. 417.12
Intellectio secunda est in voluntate nostra. 541.14
Intellectio si ab obiecto tantùm esset, non esset perfectio intellectus. 423.9
Intellectionis receptiuum anima, & compositum ex illa, & corpore, sensationis. 230.11

Index rerum

Intellectiones diuersæ speciei non inferunt volitiones sic diuersas. 469.12
Intellectuale *purum caret magnitudine.* 191.45
Intellectualitas *est de essentia Deitatis.* 16.24
Intellectualitas an sit de essentia Dei. 548.3
Intellectualitas est essentialiter idem essentiæ diuinæ. 11.11
Intellectualitas ponitur de essentia Deiſsimiliter & vita. 16.22
Intellectus *adæquatum obiectum quid sit.* 372.44
Intellectus agens est in Angelo. 436.41
Intellectus agens facit de potentia intellecto actu intellectum. 427.16
Intellectus agens omnia facit actu intelligibilia, & quomodo. 430.19
Intellectus agens quomodo se habeat. 427.25
Intellectus alicuius quando est aliquod primum obiectum primitate virtutis, per illud quodlibet aliud intelligitur ſecundùm ordinem, quem vnumquodque obiectum habet ad illud primum. 437.*in com.*
Intellectus Angeli, & hominis distinguuntur. 388.71
Intellectus an propter agere, & pati dicatur agens & possibilis. 426.15
Intellectus cognoscit quicquid cognoscit ſensus, & ſub quacunque ratione. 310.9
Intellectus creatus potest ſimul cognoscere infinita. 567.50
Intellectus Dei includátne aliquam comparationem ad extrà. 12.12
Intellectus diuinus dicitur vilescere dupliciter. 442.52
Intellectus diuinus est prior voluntate diuina. 378.50
Intellectus diuinus, & essentia diuina concurrunt vt duæ cauſæ partiales ad intellectionem. 389.75
Intellectus diuinus & essentia, vt essentia est prior omni attributo, & voluntate. 385.62
Intellectus diuinus excludit omnem imperfectionem. 389.74
Intellectus diuinus habet duplicem actum. 31.54
Intellectus diuinus mobile primum, & primum mouens essentia diuina. 376.14
Intellectus diuinus non dependet. 394.87
Intellectus diuinus non est receptiuus. 393.85
Intellectus diuinus non potest moueri à creatura. 389.73
Intellectus est imperfectior intellectione. 437.46
Intellectus est obiectum ſunt duæ cauſæ diuerſarationis. 424.10
Intellectus & essentia, an ſint principia intellectionis æquè prima. 550.9
Intellectus & obiectum coagunt ad intellectionem. 422.
Intellectus & obiectum concurrunt in ratione principij actiui reſpectu intellectionis. 423.24
Intellectus & voluntas in Deo quomodo distinguantur, & quomodo non ſint de essentia eius. 17.27
Intellectus hominis, & Angeli in quo conueniant. 388.73
Intellectus idem hic, & in patria, ſed non eodem modo dispositus. 387.70
Intellectus monetur ab obiecto naturaliter, voluntas liberè ſe mouet. 451.6
Intellectus non est intenſiuè minoris perfectionis, quàm voluntas. 432.*col.*2.
Intellectus non habet plura obiecta distincta adæquata. 126.11
Intellectus non potest ſatiari in duobus ex æquo. 126.11
Intellectus possibilis an reſpectu verbi creaturæ ſit actiuus, vel paſſiuus. 410.1.*& ſeq.*
Intellectus possibilis gignit notitiam. 430.20
Intellectus possibilis intrat rationem memoriæ, ſecundùm quandam ſententiam. 429.18
Intellectus possibilis quare non faciat ſpeciem, ſicut intellectionem. 430.19
Intellectus possibilis ſolus est intelligentia, ſolus etiam pertinet ad memoriam. 430.10
Intellectus quomodo possit cauſare relationem rationis. 465.6
Intellectus quomodo non posſet cognoscerè Trinitatem. 357.8
Intellectus quomodo ſit proxima ratio formalis agendi. 207.3
Intellectus quomodo ſit ſimplex. 432.*col.*1
Intellectus videtur contingens & terminatione voluntatis. 377.16
Intellectus vno modo dicitur immaterialis, quia in organicus. 229.9
Intellectus agentis est omnia facere. 430.19
Intellectus agentis ſunt duæ actiones. 426.16
Intellectus noſtri duplex ſtatus. 192.15
Intellectus operatio duplex. 350.3.351.3
Intellectum possibilem non esſe actiuum variè arguitur. 425.13
Intellectum possibilem quid proximè mouet. 327.42
Intelligentias *à Deo cauſari ponit Auicenna.* 190.42
Intelligibilitatem *propriam habere potest intelligi tripliciter.* 140.53
Intelligere *competit animæ, & compoſito.* 235.15
Intelligere conuenit animæ, vt informat materiam 229.9
Intelligere *diuinum formaliter infinitum.* 19.33
non Intelligere niſi per phantaſmata non est naturale. 373.12
Intelligere *omne in nobis est per aliquod* dicere, *ſecus in Deo.* 39.8
Intelligere quomodo conueniat animæ. 229.9
Intelligere *vnum in intellectu diuino.* 41.10
Intelligere *vnum quomodo ſit in Deo.* 46.24
Intenſio *actus est intrinſeca ipſi.* 368.38
Intentio *ſecunda an ſit paſſiua comparatio.* 549.4
Intentionem penſat Deus, non opus. 529.24
Intuitio *est viſio facialis.* 145.8

I V

Iuſtitia *alia habitualis, alia actualis.* 486.15
Iuſtitia est duplex & quid ſit vtraque. 488.19
Iuſtitia eadem habituali manente poſſent multiplicari actuales. 489.17

L A

LAbor *& fatigatio in ſpiritualibus an vendi poſſint.* 572.66
Lapis *an ſit præſens intellectui Angeli in ratione obiecti actu intelligibilis.* 434.37
Lapis est independens dependentia accidentis ad ſubiectum, non potest tamen determinare dependentiam cuiuſcunque accidentis. 499.9
Lapis quomodo videatur in essentia. 383.20
Lapidis cognitio aliquando est verbum, non ſemper. 566.46
Lapidem potest Deus conuertere in Angelum, annihilando lapidem. 246.14
Latera *facere diſtatia dupliciter intelligi potest.* 272.10

Index rerum.

L I

Libertas *eſt perfectionis.* 454. 8. *eſt conditio intrinſeca voluntatis.* *ibid.*
Libertas ſecundùm Auguſtinum ſtat cum neceſſitate volendi. 454.8
Liberum & contingens, *aut* naturale & neceſſarium *non ſunt idem.* 454.9
Libido *an ſit in actu externo.* 490 19

L O

Locationes *plures conueniunt eidem loco.* 271.15
Locatum *facit diſtare latera continentis.* 270.15
Locus *an ſit vacuus.* 271.9
Locus quid importat. 267.4
Loci vnius vna circumſcriptio. 270.15

M A

Magnitudo *qualiter ponatur in Diuinis.* 144.1
Magnum *eſſe magis idem Deo, quàm iuſtum eſſe.* 147.10
Magnum, *vel* paruum *tranſlatiuè conuenit omni enti, propriè verò ſoli quantitati.* 144.1
Malitia *alia priuatiua, alia contraria.* 571.60
Malitia propria eſt in actibus externis diſtincta ab interna. 570.57
Malitia quando contraria, & quando priuatiua. 480.7
Malitia triplex bonitati triplici oppoſita. 548.4
Manere *nihil poteſt Deo ſubtrahente concurſum.* 283.3
Mater *actiuè concurrit ad generationem.* 566.47
Mater quomodo concurrit ad generationem. 424.10
Materia *dependétne à forma, vel è contra.* 238.16
Materia & forma quomodo cauſent. 306.10
Materia non dependet. 236.8
Materia non eſt in Diuinis. 57.40
Materia quomodo non ſit per ſe cauſa formæ. 39.7
Materia quomodo quietatur. 304.3
Materia ſumitur multis modis. 56.38
Materiam contrahentem non habens eſt impluriſicabile. 56.37

M E

Medicina *eſt ſpecies ſcientia.* 347.*col.*2
Medium *demonſtrationis diſtincta cognoſcitur.* 176. 14
Medium non eſt ſemper inter extrema. 196.25
Memoria *an intelligat.* 445.
Memoria eſt principium productiuum ſecundæ perſonæ. 27.19
Memoria fœcunda quibus conueniat. 225.37
Memoria fœcunda quomodo ſit in Patre. 105.23
Memoria habet tantùm vnam productionem. 65.46
Memoria quando ſit perfecta. 356.*in com.*
Memoria perfecta quid ſit. 21.17
Memoria quomodo ſit principium formale dicendi verbum. 29.51
Memoria quo ſenſu immediatior eſſentiæ quàm dicere. 21.16
in Memoria, ſecundùm Auguſtinum, eſt ratio effectiua, & de qua loquitur. 413.6
Menſurabile *quando in entitate dependet à menſura, eius relatio eſt realis.* 312.12
Menſura *duplex.* 333.61
Menſura quomodo ſit perfectior menſurato. *ibid.*
Menſurari *quid importet.* 317.2 9
Meritorum *non importet formaliter niſi reſpectus.* 464.6
Meritorum ſupponit bonitatem, quam tribuit charitati. 465.9
Meritum applicatum pluribus non tantum valet cuilibet, ac ſi pro ſolo applicaretur. 517.4
Meritum paſſionis Chriſti an fuerit infinitum. 530. 17
Meritum ſacerdotis celebrantis, & oratio ipſius in triplici gradu poteſt valere alicui. 516.2.& 3
Meritum tripliciter applicatur. 516.3.*in tex.*
Meriti rationem magis habet oratio quàm alia opera meritoria. 516.2
Metaphyſicus *à poſteriori tantùm cognoſcit quæ ſunt propria Dei.* 176.12
Metaphyſicus attingit ad principium commune, non proprium. 177. 8
Metaphyſicus perfectiùs ſcit de Deo, quàm Phyſicus, vterque tamen, quia 176.14

M I

Miſſa *poteſt dupliciter valere.* 515.1
Miſſa quomodo valeat. 530.16
Miſſa repræſentat oblationem crucis, & per eam obſecrat vt acceptetur. 529.22
ad Meritum quid requiratur. 569.55
Miſſæ duplex valor. 515.2
in Miſſa non requiritur cogitatio eorum, pro quibus offertur. 519.7
ad Miſſas tot obligati, quot dicere poſſunt, non poſſunt amplius obligari. 535.32

M O

Mobilia *plura approximata eidem mouenti continentur ſub mobili adæquato eius.* 522.12
Modus *non ſemper eſt ad* vbi. 513.25
Mora *priuatiua quomodo menſuret partes ſucceſſiuas.* 266.10
Motio *contingens ſit primò ad intrà.* 381.56
Motio duplex ad intra. 379.54
Motio intellectus in Deo præcedit motionem voluntatis. 565.43
Motio neceſſaria duplex. 381.58
Motio non eſt ad paternitatem. 392.82
Motio vna quomodo præſupponat aliam. 377.49
Motio voluntatis ad intra neceſſaria, non tamen naturalis eſt duplex. 376.15
Motionum ordo. 377.49.378.50
Motum quid continuat. 326.43
Motus à quo denominetur. 58.41
Motus circularis non poteſt eſſe à Deo immediatè, ſecundùm Philoſophum. 178.17
Motus circulationis formaliter eſt relatio. 264.2
Motus localis & alij motus quomodo differant. 523.10
Motus localis ſolus, ſecundùm Philoſophum, poteſt eſſe perpetuus. 287.11
Motus non eſt ad relationem propriè dictam, benè tamen ad reſpectus extrinſecat. 268.14
Motus definitio explicatur. 75.7
de Motu græcus. 457.16
Motus alij à locali quare nequeãt eſſe perpetui. 287.11
Motus oppoſiti non poſſunt continuari. 287.12
à Mouente *nihil mouetur niſi ſuum mobile adæquatum.* 521.10
Mouere *duplex.* 384.
Mouere, & quieſcere non repugnant eidem. 253.17. *ſed frigefieri, & calefieri ſic.* 254.17.& 25

Index rerum

M V

Mutatio *accipitur propriè ex per se terminis mutationis, qui sunt priuatio, & habitus.* 259.31

N A

NAtura *assumpta dependet à verbo.* 91.6
Natura determinatur ad vnum, *exponitur.* 42. 10. & 12. & *seq* 44.17.
Natura humana dependet ad Verbum vt ad subsistens incommunicabile. 506.16
Natura inclinatur naturaliter ad suum, & ad alienum suppositum. 572.64
Natura *multifariam sumitur.* 456.13
Natura personata tantùm habet repugnantiam ad communicari quoniam est sub negatione. 509.20
Natura spiritualis an aliquid efficiat, non per potentiam. 550.9
Natura substantialis eadem supposito, accidentalis non. 502.11
Natura suprema est Deus. 351.78
Naturæ ad suppositum dependentia sufficit vt prædicetur de supposito. 513.25
Naturæ ad suppositum vnio quid sit. 277.27
Naturæ hominis, & asini quomodo differant. 499.8
Naturæ status triplex. 349.1
Naturæ restitutæ quis status. 349.1

N E

Necessaria *quædam secundùm Philosophum sunt causata.* 568.*col* 1
Necessaria quæ sunt non ideò sunt incausata secundùm Aristotelem. 190.42
Necessitas *amandi & spirandi est in voluntate diuina.* 446.2
Necessitas est duplex. 452.10
Necessitatem nullam esse in nobis arguitur. 445.1
Negatio *actualis dependentiæ complet personam.* 572.65
Negatio actus notionalis quomodo infert negationem omnipotentiæ. 186.34
Negatio ad dependere ad aliud suppositum potest inesse alicui necessariò, & simpliciter, nunquam tamen ineſt nisi per positiuum. 510.
Negatio an sit de se incommunicabilis. 552.15
Negatio aptitudinalis dependentiæ non facit personam. 508.19
Negatio dependentiæ actualis personæ creatæ ad aliud suppositum non ineſt necessario. 510.23
Negatio duplex. 259.32
Negatio essendi à se potest competere necessario. 190.43
Negatio extra genus, & in genere absolutè, & priuatio quomodo differant. 258.23
Negatio extra genus, & in genere non distinguitur à negatione priuationis secundùm formalem rationem negationis. 259.32
Negatio in genere terminat desitionem panis. 258.23
Negatio quæ conueniat respectu positiui. 555.15
Negatio quomodo alicui conueniat. 97.15
Negatio semper conuenit ratione alicuius positiui. 572.65
Negatio triplex communicabilitatis exponitur. 598.19
Negationes duæ faciunt personam. 508.19

N I

Nihil *sumitur dupliciter.* 67.2

N O

Noscere *non semper dicit actum noscendi.* 355.8
Notionale *est scibile, & volubile, sed non possibile.* 187.36.
Notionale immediatius essentiæ, quàm essentiale ad extrà. 171.6
Notionale negatiuè quandoque immediatius aliquo essentiali ipsi essentiæ. 20.16
Notionale nullum est immediatius vllo essentiali. 21.17
Notionale nullum immediatius positiuè essentia vllo essentiali. 20.
Notionale omne an relatiuum ad intra. 549.4
Notionale primum quodnam sit. 21.17
Notionale quid dicatur. 9.15
Nationale *quid significet.* 8.6
Notionale quid sit. 33.60
Notionale *quomodo hîc accipiatur.* 2.1. *in com.*
Notionalia præcedántne essentialia. 549.4
Notitia *abstractiua an sit mensurabilis ab obiecto.* 330.52
Notitia abstractiua est nobilior quacunque sensitiua. 417.12
Notitia abstractiua, & intuitiua explicantur. 145.7
Notitia abstractiua & intuitiua quomodo non differant. 335.67
Notitia abstractiua includátne relationem vnionis ad obiectum. 321.37
Notitia abstractiua lapidis à quo causetur. 316.25
Notitia abstractiua non dicit relationem realem ad obiectum. 320.13. *sed tantùm potentialem & quomodo.* *ibid.*
Notitia abstractiua potest esse obiecti existentis vel non existentis. 331.53
Notitia an sit principium creandi. 559.27
Notitia credulitatis potest haberi via naturali. 351.4. *in com.*
Notitia Dei de contingentibus an sit practica. 568.26
Notitia Deitatis, quæ primò, & immediatè suo modo causatur à Deitate vt obiecto, & intellectu vt potentia formaliter infinitis, est formaliter infinita, & idem essentiæ. 398.
Notitia distincta abstractiua potest haberi de Deo. 173.8
Notitia duplex. 370.39
Notitia duplex in artifice. 213.8
Notitia duplex secundùm Henricum. 208.8
Notitia genita potest multipliciter accipi. 394.88
Notitia habitualis dupliciter accipi potest. 414.3
Notitia hominis quid contineat. 198.31
Notitia incomplexi duplex. 335.65
Notitia in Diuinis tripliciter accipi potest. 212.7
Notitia intuitiua an possit esse de re non existente. 336.69
Notitia intuitiua est perfectior abstractiua. 330.50
Notitia intuitiua & abstractiua differunt specie. 564.42
Notitia intuitiua, & abstractiua eiusdem obiecti non stant simul. 317.28
Notitia intuitiua, & abstractiua quomodo differant, & quo. 336.69
Notitia intuitiua in Deo non terminatur ad creaturam. 332.58
Notitia intuitiua poni potest siue obiecto existente. 564.40

Index rerum.

Notitia intuitiua quid. 312.18.*& seq.*
Notitia in Verbo, & memoria se habet sicut habitualis,& actualis. 209.10
Notitia in verbo quid. 212 6
Notitia lapidis aliquando verbum, non semper. 566. 46
Notitia obiecti quomodo propria operatio obiecti. 432. col. 2
Notitia Patris de creatura, & in verbo aquè vniuersales. 209.10
Notitia quomodo dependeat ab obiecto. 433.35
Notitia Trinitatis an nobis naturalis. 564.42
Notitia vna in nobis est determinans de agibili.quam sequitur actus voluntatis. 209.12
Notitiam alicuius propositionis aliud est causare absolutè, & aliud ipsam causare vt euidentem. 199. 32
Notitiam lapidis in intellectu diuino esse similitudinem lapidis in se per imitationem quo sensu verum, & quo falsum. 399.103
Notitiam simplicem alicuius continere aliud est, & aliud continere notitiam euidentem inhærentia. 199. 32
Notitiam simplicium fundare ex natura rei relationem ad omnia obiecta secundaria, non esset inconueniens. 399.104
Notitiæ aliquæ specie distinctæ quare causent actus voluntatis specie distinctos, & quare aliquæ non. 471. 22
Nouum *omne habet causam efficientem.* 574.70

N V

Nutritio *quomodo sit ex speciebus consecratis.* 560. 31.

O B

OBiectum *actu intellectum accipitur pro obiecto actu ab intellectu cognito.* 428.27
Obiectum adæquatum intellectus nostri est ens finitum. 565.45
Obiectum adæquatum intellectus quid sit. 372.44
Obiectum an sit actiuum respectu intellectionis. 422. 23
Obiectum creatum naturaliter tantùm monet,& quare. 382.17
Obiectum duplex. 866.11
Obiectum idem intellectus animæ, & Angeli. 373. 12
Obiectum infinitum solum potest beare. 145.9
Obiectum motiuum intellectus potest mouere ipsum intellectum vel mediatè,vel immediatè. 384.61
Obiectum non est causa totalis intellectionis. 422.8
Obiectum omne gignit notitiam actualiter sui. 375. 47
Obiectum omne motiuum ad sui notitiam, quando est in se præsens potest causare speciem intelligibilem mediatè,vel immediatè. 387.70
Obiectum perfectè præsens causat actum perfectissimum, quem potest, & quantum est intelligibile. 387.70
Obiectum potentiâ intellectum accipitur pro obiecto actu imaginato. 428.27
Obiectum primum intellectus infiniti quid sit. 128.14
Obiectum primum naturale dupliciter potest intelligi. 372.43
Obiectum primum voluntatis,& intellectus,est infinitum. 146.9
Obiectum proportionatum intellectus pro nunc quodnam sit. 551.10
Obiectum quando est præsens intellectui, haberi potest notitia,non aliter. 422.8
Obiectum quomodo concurrat ad intellectionem. 436. 43
Obiectum quomodo concurrat ad notitiam sui. 433.35
Obiectum vnde constet esse conueniens. 479.6
Obiecti eiusdem ad eandem potentiam comparati non possunt essent plures notitiæ intuitiuæ specie distinctæ,nec plures abstractiuæ sic distinctæ. 316.27
Obiecto aliquid vniri potest intelligi dupliciter. 305.6
Obiectum concurrere ad intellectionem suadetur ex Augustino. 421.7
Obiectum esse præsens potentiæ potest intelligi dupliciter. 202.41
Obiectum videri ab alio nullam perfectionem dicit in obiecto. 421.21
Obiecta duo specie distincta necessariò causant actus specie distinctos. 364. 28
Obiecta plura per se quomodo sint in Diuinis. 223.32
Obiecta comparare ad alia competit voluntati, & intellectui. 461.3
Obligare *se ad illicitum non est præsumendum voluisse aliquem.* 532.27
Obligatio *sacrificij fit nomine Ecclesiæ militantis tantum.* 529.24
Obtinetur *aliquid facilius pro vno, quàm pro alio.* 519.7

O C

Oculus *cæcus quare non sit oculus,nisi secundùm* quid. 230.12

O M

Omnipotentem *esse dependet à voluntate diuina.* 172. 3
Omnipotentia *describitur.* 169 4
Omnipotentia est actiua,non passiua. *ibid.*
Omnipotentia quid sit. 170.2
Omnipotentia quomodo accipiatur. 195.24
Omnipotentia quomodo demonstretur de Deo. 105.22
Omnipotentia sumitur pro potentia actiua omnis causabilis, vel pro productiuo omnis producibilis, & Sancti sumunt primo modo. 186.35

O P

Operans *liberè solum meretur.* 569.54
Operatio *an sit qualitas absoluta.* 340.73
Operatio an vt qualitas tendat in obiectum. 346.81
Operatio est vltima perfectio viuentis. 302.3
Operatio est qualitas. 338.25. *in Qualitatis ponenda.* *ibid.*
Operatio in quo Prædicamento sit ponenda. 340.73
Operatio in quo sensu beat. 323.17
Operatio intellectus duplex. 350.3
Operatio intelligitur quasi cum actuali relatione ad obiectum etiam non existens,& quare. 345.33
Operatio licèt non sit relatio, tamen accipit perfectionem ab obiecto. 342.31
Operatio non est præcisè respectus. 303.5
Operatio,qua est vltima perfectio,habet necessariò annexam relationem realem. 323.16
Operatio qua ratione dicatur actio, & actus secundus. 340.27
Operatio quomodo possit dici actio. 343.74
Operatio refertur ad obiectum tertio modo relationum. 309.7

Index rerum

Operatio ſubſtantiæ viuentis quid ſit. 304.5
Operatio ſumitur pro actione ad eam terminata. 341. 29
Operatio vel non eſt per ſe vnum, vel non includit relationem. 337.24
Operationis ſignificatum poſſet concipi non cointelligendo obiectum. 345.32
Operationem vocat Philoſophus actionem immanentem. 341.28
Opinio *& ſuſpicio quomodo diſtinguantur à virtutibus intellectualibus.* 469.10

O R

Oratio *breuis, & feruens melior eſt quam longa, & faſtidioſa.* 255.12
Oratio inter opera meritoria magis habet rationem meriti. 516.2
Oratio non prodeſt non exiſtenti in gratia. 572.65
Ordo *ad prius quando eſt prior ordine ad poſterius.* 95.9
Ordo duplex mouendi in voluntate. 379.53
Ordo eſſentialis vbi, ibi diſtinctio. 221.24
Ordo naturæ multipliciter accipitur. 91.5. *& ſeq.*
Ordo naturæ non præexigit ordinem durationis. 89.3
Ordo naturæ quomodo dicat imperfectionem. 92.8
Ordo originis poteſt ſtare ſine ordine naturæ. 100.13
Ordo quid ſit. 492.2.493.2
Ordinis relatio poteſt multipliciter accipi. 493.1
Ordinem eſſentialem habent omnia ad vnum primum, ſecundum Philoſophum. 189.40
Originatum *manereˊtne ſeparatâ relatione originis ſecundum vnam partem.* 113.28

P A

PAnis *ideò in conuerſione totali in corpus Chriſti non annihilatur propriè, quia terminus per ſe annihilationis eſt nihil ſimpliciter.* 259.31
Parens *& proles in imagine.* 413.6
Parentes omnibus in ordine charitatis præferendi. 527. 19.528.15
Parentes honorare præceptum naturale. 573.67
Pars *non eſt in Diuinis.* 238.13
Pars paſſi proportionati non minùs perficitur, quòd ſimul aliæ perficiantur. 522.11
Partes conſtituentes aliquod tertium, quando ſunt illo priores, & quando non ſemper. 73.18
Paſſio *duplex.* 429.28
Paſſio duplex in poſſibili reſpectu intellectus agentis. 427.17
Pater *an ſit priùs beatus quàm generet.* 549.*col.*2.
Pater eſt perfectè beatus antequam generet, explicatur. 106.27
Pater eſt prior origine Filio, tàm per memoriam, quàm per intelligentiam. 28.20
Pater eſt prior origine Filio. 106.26
Pater, & Filius non maior ſimul quàm ſolus Pater. 521.9
Pater, & Filius quomodo ſint æquales. 152.8
Pater & mater ſunt cauſæ ſubordinatæ, non per accidens unitæ. 566.48
Pater generat *an ſit in primo modo per ſe.* 552.13
Pater quare non dicatur ſecundùm ſubſtantiam, ſicut dicitur æqualis per eam. 162.27
Pater quomodo intelligat formaliter per memoriam. 30.52
Pater quomodo nouerit omnia in Filio. 30.52
Pater quomodo prior origine Filio. 98.18
Pater quomodo referatur ad Filium. 165.35
Pater ſecundùm memoriam eſt Pater: *vera propoſitio.* 162.27
Paternitas *an ſequatur natiuitatem.* 109.24
Paternitas an ſit prima proprietas incommunicabilis. 552.14
Paternitas an ſit ſubſtantia. 85.32
Paternitas an ſola ratione differat à Patre. 555. 16
Paternitas eſt infinita *an vera propoſitio.* 555.18
Paternitas eſt ſpiratio actiua, *falſa propoſitio.* 108. 23.130.17
Paternitas, & filiatio diſtinguuntur realiter. 127.12. *in com.*
Paternitas non eſt formaliter infinita. 125.7
Paternitas non eſt infinita. 121. *in tex.*
Paternitas non eſt pars. 141.38
Paternitas non priùs eſt in eſſentia, quàm Pater *ſit.* 74.20
Paternitas non ſequitur natiuitatem in Deo, ſecus in creatis. 110.27
Paternitas poteſt dupliciter conſiderari. III. 30. *Item, diuerſimodè.* *ibid.*
Paternitas quare ſit quarta formaliter in creaturis, non autem in Diuinis. 136.26
Paternitas quomodo ſit in eſſentia diuina. 74.19
Paternitas quomodo ſit proprietas conſtitutiua Patris. 100.19
Paternitas quomodo ſit quaſi pars. 140.34
Paternitas ſeu generatio quomodo dicatur incomprehenſibilis. 135.24
Paternitas terminatur ad Filium. 117.39
Paternitas vt comparata ad eſſentiam, eſt res ad alterum, expenitur. 78.12
Paternitas, vt proprietas, eſt relatio. 102.18
Paucitas *minor quæ ſit.* 65.51

P E

Peccatum *& gratia tantum demeritoriè opponuntur.* 570.59
Peccatum quid admit. 490.18
Peccatum vnum quomodo grauius alio. 490.22
Peccata continuantur in infinitum in damnatis. 489. 18
Peccata quomodo differant. 489.17
ly Per *quid importet.* 401.105
Perfectio *duplex anima.* 349.1
Perfectio in cognitione magis conuenit intellectiuæ, quàm ſenſitiuæ. 309.8
Perfectio menſurabilium eſt penes acceſſum ad ſuam menſuram perfectionalem. 415.8
Perfectio non requiritur in termino. 498.9
Perfectio nulla ſimpliciter eſt incommunicabilis. 129. 14. *& 16*
Perfectio omnis in Diuinis prior omni notionali. 214. 12
Perfectio omnis in Patre prior origine Filio. 28.20
Perfectio omnis ſimpliciter haberi poteſt in vno ſimpliciter perfecto. 125.8
Perfectio ſecunda naturæ merè intellectualis eſt eſſentialiter perfectior omni perfectione ſecundæ naturæ ſenſitiuæ, & quare. 417.12
Perfectio ſimpliciter cui non repugnat. 129.15
Perfectio ſimpliciter eſt eadem omni compoſſibili ſibi in eodem ſuppoſito. 130.15
Perfectio ſimpliciter ſimplex quid. 2.1. *in text.*
Perfectio ſimpliciter ſubtiliſſimè exponitur. 128. 13

Index rerum.

Perfectio ſuprema naturalis animæ quæ ſit. 349.1
Perfectio vltima naturæ perfectæ dicit relationem ad obiectum perfectiſſimum. 308.6
Perfectionis ſimpliciter aliquid dicitur eſſe tripliciter. 15.20
Perfectionis ſimpliciter aliud eſt eſſe,& aliud eſſe perfectionem ſimpliciter. 15.20
Perfecto quod eſt idem ſimpliciter, non poteſt eſſe imperfectum. 498.9
de Perfecto aliquo formaliter,cui repugnat ſimpliciter omnis imperfectio aliud & loqui & aliud de illo inter aliqua entia perfectiſſimo,cum quo tamen ſtat aliqua imperfectio. 388.72
Permanentis eſſe *in* creari, *&* conſeruari *idem eſt, ſecus de ſucceſſiuo.* 283.3
Permanentis idem eſt eſſe *in* creari, *&* conſeruari, *ſecus eſt de ſucceſſiuo.* 283.3
Perſonale *nullum eſt obiectum primum intellectus.* 134.19
Perſonale nullum in Deo dicitur denominatiuè de aliquo incommunicabili,& quare. 115.32
Perſonale *quomodo hic accipiatur.* 2.1.*in com.*
Perſona *conſtituitur per negationes.* 571.63
Perſona creata non eſt quid poſitiuum. 508.19
Perſona diuina quid dicat. 275.20
Perſona diuina ſola verè incommunicabilis. 502.11
ſi Perſona eſſet poſitiuum, non eſſet in obedientia ad perſonam diuinam, vel vna natura bis perſonaretur. 508.18
Perſona prima diuina poſſetne manere conſtituta, & diſtincta,ſeparata, vel abſtracta relatione originis. 88.1
Perſona quomodo incommunicabilis. 228.5
Perſona ſecunda conſtituitur in eſſe *per filiationem.* 117.39
Perſona vna non poteſt duabus originibus originari. 108.23
Perſonæ diuinæ productio quomodo ſemper in fieri. 284.6
in Perſona diuina quicquid eſt,eſt neceſſe eſſe. 559.28
in Perſona diuina quicquid eſt, eſt neceſſe eſſe à ſe,quia incauſatum. 216.20
in Perſona diuina quicquid eſt,eſt neceſſe eſſe à ſe. 218.14
Perſonæ quomodo diſtinguantur. 86.36
Perſonæ quomodo procedant. 35.2
Perſonæ quot ſunt,tot ſunt æqualitates. 56.39
Perſonæ ſunt æquales ſecundùm omnia attributa, & quomodo. 143.4
Perſonæ tres æquè perfectè cauſant. 205.4
Perſonæ tres vnum principium ad extrà. 568.25
Perſonæ tres vnum principium creaturæ. 205.3
Perſonarum quælibet eſt artifex,& ars. 218.25
Perſonas diuinas eſſe relatiuas, communis eſt opinio. 88.2
Perſonalitas *diuina eſt independens,& perfecta.* 572.64
Perſonalitas diuina non continet virtualiter omnem entitatem creatam. 506.15
Perſonalitas in creatis immediatior natura,quam proprietates,in Diuinis non,& quare. 33.23

P H

Philoſophi *conceperunt in Deo ſuppoſitum, non relatiuum,nec abſolutum.* 113.29

P L

Pluralitas *an ſit in Diuinis.* 65.50
Pluralitas finita eiuſdem rationis petit aliam alterius rationis. 157.21
Pluralitas in Diuinis eſt neceſſariò determinata. 52.18
Pluralitas minor intenſiuè,& extenſiuè exponitur. 64.30
Pluralitas omnis eiuſdem rationis eſt per materiam,*exponitur.* 53.20
Pluralitas prima in Diuinis quæ ſit. 65.50
Plurificabile *eiuſdem rationis neceſſariò per aliquod alterius rationis determinatur ad numerum certum.* 52.19
Plurificabile poſſitne de ſe extendi ad infinita. 550.7

P O

Portio *ſuperior,& inferior quomodo dicantur.* 865.8
Poſſibile *aliquid eſſe non eſt negandum, ſi non oſtendatur impoſſibile.* 572.63
Poſſibile,ſeu cauſabile eſt obiectum omnipotentiæ. 557.24
Potentiale *ad formam ſpecificam non diſtinguitur ab illa ſpecie.* 465.7
Potentia *actiua quid,& quid paſſiua.* 338.25
Potentia beatificabilis quomodo ſatietur. 306.9
Potentia eadem in quocunque ſuppoſito eſt eadem ratio agendi. 206.7
Potentia eſt prior actu. 50.28
Potentia infinita concluditur naturaliter,ergo & omnipotentia immediata,*non ſequitur.* 185.32
Potentia intellectiua eſt perfectior omni potentia ſenſitiua. 417.11
Potentia intellectiua ſola diuiditur in agentem,& poſſibilem. 427.17
Potentia non quietatur niſi in obiecto primo primitate perfectionis. 145.9
Potentia obedientialis reſpicit omnipotentiam. 506.15
Potentia operatiua quomodo ſit actiua, & non actiua. 431 *in com.*
Potentia ponens differentiam inter aliqua duo, cognoſcit vtrumque. 567.51
Potentia prius intelligitur habere obiectum adæquatum,quàm haberet habitum. 374.45
Potentia productiua termini, eductiua, & inductiua diſtinguuntur ab inuicem. 339.71
Potentia quomodo perficiat obiectum. 333.60
Potentia ſuprema non demonſtratur eſſe omnipotentia immediata. 185.32
in Potentia accidentali quod eſt ad actum,non recipit formam priorem operatione. 302.4
in Potentia quæ ſunt ſimul,ſi non repugnant, poſſunt eſſe ſimul in actu. 36.50
Potentiæ aliquæ vnde dicuntur eiuſdem rationis. 388.73
Potentiæ diſtinguuntur per actus, & hi per obiectum. 567.49
Potentiæ diſtinguuntur per obiecta : *quomodo intelligenda.* 866.11
Potentiæ ſenſitiuæ quare acquirant obiecta diſtincta. 866.12
de Potentiis partis intellectiuæ,vt intellectiuæ:aliud eſt loqui & aliud de potentiis intellectiuæ vt comparantur ad ſenſitiuam. 418.
Poteſtas *in Deo dupliciter ſumitur.* 152.17
Poteſtas in Diuinis an ſit ex natura rei. 152.8

P R

Practicum,*& ſpeculatiuum à quo accipiantur.* 213.7

Præde

Index rerum.

Prædeterminatio *physica ad actus noſtro reiicienda.* 568.54
Prædicamenta *ſex vltima ſunt reſpectus.* 268 13
Prædicari *in* quid *aliquid dicitur duobus modis.* 14. 18
Prædicari in quid *poteſt accipi dupliciter.* 360.19
Prædicatio *in abſtracto quando vera, & quando non.* 130.16
Prædicatio in concretis & per ſe primo modo infert prædicationem in abſtractis. 308.7
Prædicationes variæ in Deo. 130.16
Prædicatum *non neceſſariò conuenit determinatum eo modo, quo determinato.* 78.13
Prædicatum vniuocum quid ſit, & quid vniuocè prædicari. 501.15
Præmium *eſt diuiſibile.* 5.2.9
Præſcientia *Dei quomodo libera.* 458.18
Præſcientia neceſſitas non tollit libertatem. 458.17
Præſentia *duplex.* 370.41
Primum *tripliciter dicitur.* 126.10
Principium *actionis cum quæritur, de fundamento reſpectus quæritur, non de reſpectu.* 210.14
Principium actuum naturale tribus nominibus apud Ariſtotelem. 457 14
Principium agendi à quo habetur, ab eodem & agere. 2.5.18
Principium continet concluſionem. 408.117
Principium eſt cauſa mediata notitiæ concluſionis. 180 22
Principium neceſſarium, & perfectum, ſecundùm Philoſophos, nihil facit contingenter. 178.16
Principium operandi, ſicut & terminus eſt abſolutum. 210.13
Principium quòd *mouenti eſt Deus, & eſſentia principium* quo. 394 89
Principium ſicut in ſpeculabilibus, ita finis in practicis. 451.6
Principia euidentia ex terminis poſſint ne demonſtrari demonſtratione quia. 169.3
Principiorum notitia à quo pendeat. 170.1
Principiorum ordo quomodo ſit prior ordine terminorum. 380.55
Prius natura *variè ſumitur.* 552.12
Prius poteſt poni ſine poſteriori exponitur ſecundùm Scotum. 562.36
Prius quomodo poſſit eſſe ſine poſteriori, 449.3
Prius vel poſterius non eſt in iis, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei. 89.3
Priori natura non repugnat poſſe eſſe ſine poſteriori natura, à quo ſaltem realiter diſtinguatur. 277.25
quomodo intelligendum. 280.34
Priori producto communicatur cauſalitas reſpectu poſterioris, ſi ſit capax. 210.15
Priori quod repugnat tantùm per poſterius, non repugnat ei ſimpliciter. 48.14
Prioritas *originis explicatur, non per inſtans* quo 549.*col.*2
Prioritas originis quid ſit. 92.
Prioritas originis ſtat cum ſimultate naturæ. 89.3
Proceſſiones *diſtinguuntúrne ex principiis.* 550.8
Producens, *& productum an ſint ſimul naturâ.* 90.2
Productio *ad intrà quare præcedat productionem ad extrà,* 210.15
Productio eiuſdem rationis quid repugnat. 55.36
Productio intellectionis eſt relatio, & actio. 564.42
Productio neceſſaria eſt prior contingenti. 214.13
Productiones plures an poſſint eſſe eiuſdem rationis. 35.2
Productiones plures eiuſdem rationis an poſſint eſſe in Deo. 342
Productiones plures in Diuinis quare non ſint. 63.46
Productiones plures eiuſdem rationis eſſe in Diuinis impoſſibile eſt. 54.32.55.36
Productionum pluralitas eiuſdem rationis ſi daretur in Deo, daretur & productionum infinitas. 51.16
Productum *priùs non oportet eſſe rationem producendi poſteriùs productum.* 211.16
Productum priùs origine ab aliquo poteſt poſteriùs origine produci ab alio. 215.19
Promittens *per verba non determinatè, quo modo obligetur.* 572.25
Promittens tenetur ſecundùm ſenſum verborum ſoluere. 533.27
Propoſitio *poteſt intelligi duobus modis.* 198.31
Propoſitiones aliquæ quomodo ſint per ſe notæ. 193.18
Proprietas *incommunicabilis non ſemper eſt conditio producentis.* 117.39
Proprietas perſonalis nullam dicit perfectionem. 500. 11
Proprietas prima incommunicabilis conſtituit primam perſonam. 93.4
Proximus *quomodo diligendus.* 527.19

P V

Puer *baptizatus non elicit actum credendi ex ſola fide infuſa.* 354.6
Pueri in fornace non fuerunt impoſſibiles. 262.1

Q V

Qualitas *immediatè ſequens ad aliud per alterationem acquiſitum.* 325.41
Qualitatum actiuarum, & paſſiuarum declaratio notabilis. 245.10
Quantitas *continua, vel diſcreta non eſt Deo.* 143.3
Quantitas panis non eſt ratio eſſendi hîc corporis Chriſti, & quare. 2511 5
Quantitas ſeparata quo ſenſu conuerti non poſſit in corpus Chriſti præexiſtens. 232.23.247.15
Quantitas ſolæ eſt ratio recipiendi. 865.10
Quantitas virtualis cui conuenit. 138.29
Quaternarius *non plus differt intenſiuè à binario, quàm ternarius.* 64.30
Quiditas *actualis eſt ratio mouendi intellectum ad notitiam, non tantùm ſui intuitiuam, ſed omnium etiam contentorum virtualiter in ea.* 314.22
Quiditas rei materialis poteſt eſſe obiectum intellectus noſtri. 230.11
Quiditatiuum nihil conſtituitur hæceitate. 275.19
Quies *menſuratur tempore imaginario* 560 32
Quies quomodo menſuretur tempore. 266.9
Quo aliquid eſt extra cauſam, vel intellectum, eo eſt hoc primò. 549.*col.*2
Quo & Quod *differunt ab inuicem.* 394.89

R A

RAtionale *an ſit ratio neceſſaria reſpectu actus ridendi, ſicut & reſpectu riſibilitatis.* 264.2
Ratio *agendi non agit propriè.* 205.4
Ratio aliquid poteſt dici dupliciter. 77.23
Ratio cognoſcendi cognita non facit cognoſcere diſtinctè aliud, niſi contineat omnem eius cognoſcibilitatem. 406.26
Ratio conſtitutiua prima perſonæ non eſt fontalis plenitudo. 95.8
Ratio *dupliciter ſumitur.* 76.9

Ratio eorum non eſt querenda, quorum non eſt ratio. 454.9
Ratio formalis cauſandi quid. 313.19
Ratio in ſe falſa quid ſit. 351.4.*in text.*
Ratio terminandi dependentiam cauſati eſt perfectio. 217.24
Ratio terminandi dependentiam naturæ ad Verbum non eſt communis. 492.2.*eſt perſonalitas Verbi.ibid.* 3.494.3
Ratio vltimata ſuppoſiti non eſt ratio eſſendi alicui, & quare. 505.18
Rationem propriam intelligendi notitiam obiecti aliud eſt eſſe, & aliud eſſe rationem proximam attingendi obiectum. 407.115
de Ratione in ſe falſa nihil verè dicitur. 337.24

R E

Realitas *aliqua prior non ponitur in Deo.* 361.20
Realitas aliqua realiter communis tribus perſonis ſi poteſt abſtrahi à conſtitutiuis earum, tunc ratio formalis determinandi dependentiam ad Verbum eſſet communis tribus. 494.4
Rectitudo *actus eſt duplex.* 488.20
Reduplicatio *rationis non tollit quod per ſe conuenit reduplicato.* 102.18
Reduplicationem quod ſequitur, eſt ratio inhærentiæ prædicati. 75.8
Relatio *actualis rationis eſt in notitia abſtractiua.* 320 14
Relatio ad quodcunque comparatam an ſit res. 66.1
Relatio ad quodcunque comparetur ſeipſa comparatur, quomodo intelligendum. 82.16
Relatio an poſſit cognoſci ſine termino. 409.121
Relatio an ſit ſubſtantia. 83.18
Relatio comparata ad eſſentiam an ſit res. 70.4
Relatio conſtituens primam perſonam vnica eſt & indiſtincta. 108.21
Relatio conſtituit vt eſt à parte rei, non vt à nobis concipi poteſt. 100.13
Relatio conſtitutiua Patris in re indiſtincta. 109.25
Relatio creaturæ ad Deum eſt realis. 288.7
Relatio duplex. 273.13
Relatio eſt in eſſentia, tamen non denominatur ab ea. 79.14
Relatio extrinſecus adueniens quomodo oriatur. 280.35
Relatio geniti ſuper quo fundetur. 112.33
Relatio habet primam inhærentiam. 81.15
Relatio habet propriam nouitatem ſitque actione propria. 562.36
Relatio habet verum eſſe. 328.46
Relatio hic nec ſubſtantia eſt, nec accidens. 83.18
Relatio identificatur realiter fundamento. 328.45
Relatio intrinſeca non poteſt effici immediatè à Deo. 562.36
Relatio intrinſecus adueniens ſequitur neceſſariò extremum. 561.35
Relatio menſurati ad intellectum eſt rationis. 317.30
Relatio menſurationis ad menſuram quomodo realis. 312.12
Relatio multiplex. 322.38
Relatio mutua, & non mutua quid. 327.23
Relatio non cognoſcitur niſi cognitis extremis. 404.23
Relatio non conſtituit vt generatiuitas eſt. 101.15
Relatio non conſtituit vt proprietas abſtrahens à relatione. 100.13
Relatio non eſt in eſſentia, ſicut actus actuans, aliquo modo. 74.19
Relatio non eſt perfectio ſimpliciter. 10.9
Relatio non ſit per ſe. 302.4
Relatio non manet fundamento non manente. 283.4
Relatio non manet non manente fundamento. 283.4 244.2
Relatio non minùs conſtituit primam, quàm ſecundam perſonam. 101.14
Relatio non poteſt cauſari immediatè à Deo. 177.15
Relatio non poteſt cognoſci vtrumque extremum. 405.112
Relatio omnis non eſt realis, vel rationis. 461.4
Relatio ordinis poteſt multipliciter accipi. 493.1
Relatio originis an poſſit comprehendi ab intellectu creato. 139.30
Relatio Originis an ſit formaliter infinita. 121.3
Relatio originis an ſit res in Diuinis. 70.9
Relatio originis cui communicetur. 96.12
Relatio originis eſt incommunicabilis. 72.13
Relatio originis quare non dicatur neque finita, neque infinita. 138.28
Relatio originis vtrùm ſit formaliter infinita. 117.1. *& ſeq.*
Relatio pertinens ad tertium modum relatiuorum non eſt menſurati ad menſuram. 318.32
Relatio poteſt tripliciter ſe habere ad abſolutum. 337. 24
Relatio propriè dicta non eſt noua ſiue nouitate fundamenti, vel termini. 303.1.307.12
Relatio quamuis ſit realiter diſtincta, & poſterior fundamento, non ſequitur tamen quòd poſſit immediatè producit. 279.32
Relatio quare non poteſt per ſe terminare motum. 269. *in text.*
Relatio quomodo cauſetur à fundamento, & termino. 279.33
Relatio quomodo non ſit res. 79.25
Relatio quomodo ſit in eſſentia. 74.19
Relatio quomodo ſit res. 71.10
Relatio rationis an concomitetur actum realem cognoſcendi. 322.39
Relatio rationis an neceſſariò concomitetur naturam realem. 321.15
Relatio rationis poteſt dupliciter intelligi in cognitione abſtractiua. 321.37
Relatio rationis, quomodo cognoſcatur ab intellectu diuino. 18.30
Relatio realis potentialis attingentia ad obiectum quare non conueniat abſtractiuo. 320.14
Relatio realis poteſt intuitiuè cognoſci. 332.58
Relatio realis propriè accepta neceſſariò & ex natura rei conſequitur poſitis fundamento proximo, & termino. 303.2
Relatio ſeipſa eſt habitudo ad terminum. 279.33
Relatio tertij modi eſt in ſubſtantia alterius extremi, alia in vtroque. 327.22
Relatio vna fundetur in alia. 152.18
Relatio vna rationis fundatur in alia. 152.18
Relatio vt comparata ad eſſentiam eſt ratio, *exponitur.* 84.21
Relatio vt comparata ad eſſentiam quomodo dicatur ratio. 77.23
Relatio vt comparata ad eſſentiam, & ad oppoſitum, eſt res ſed aliter, & aliter. 76.9.& 10
Relationis intrinſeca cauſa immediata eſt fundamentum: & quomodo ad eam requiratur terminus. 278 30
ad Relationem non eſt per ſe motus, benè tamen ad reſpectus extrinſecos. 268.14
ad Relationem realem quid requiratur. 156.24
ad Relationem realem tria requiruntur. 166.33

Relatione omni originis ſeclusâ ad ſecundam perſonam, an concipi poſſet incommunicabiliter exiſtens. 113.29
Relationes communes demonſtrantur per relationes originis. 158.22
Relationes comparatæ ad eſſentiam differántne. 72.30
Relationes duæ in Patre quomodo ſint. 116.38
Relationes in Diuinis non dicunt perfectionem. 331.53
Relationes non mouent intellectum formaliter, licèt fundamentaliter ſic. 313.19
Relationes originis, & communes in quibus fundantur. 161.24
Relationes originis in Diuinis dari an demonſtretur. 556.20
Relationes originis non ſunt formaliter infinitæ. 91.6
Relationes primi, ſecundi, & tertij modi quales ſunt, & ad quod prædicamentum reducendæ. 280.35
in Relationibus quare non detur proceſſus. 82.15
Relatiua *quæ ſint ſimul naturali intelligentia.* 92.9
Relatiuorum modi in quo differant. 327.44
Relatiuorum tertius modus diſtinguitur ab aliis, quòd non eſt mutuus. 564.41
Repræſentatiuum *virtualiter in notitia abſtractiua quid ſit.* 402.108
Repugnare *aliquid alij poteſt dupliciter intelligi.* 40.28
Repugnare pluribus idem poteſt, ſed non propter vnam relationem. 83.20
Repugnare poteſt aliquid alteri per diuerſas rationes. 234.19
Res *accipitur dupliciter,* 1.1
Res eſt nomen equiuocum. 68.1
Res generanda habet primum eſſe, *& vltimum* non eſſe. 562.37
Res omnis diuina habet quicquid inueniri poteſt infra latitudinem illius rationis formalis. 44.17
Res omnis, quæ habet eſſe *ab alio, in illo inſtanti, quo accipit* eſſe, *dependet ab illo eſſentialiter.* 284.2.
Idem dicendum eſt de re conſeruata. ibid.
Res permanens quid habet, & quid non. 289.9
Res permanens quomodo incipiat, & deſinat. 562.37
Res pro quo ſumatur ſtrictè. 67.3
Res raptim tranſiens incipit per primum & deſinit per vltimum eſſe. 562.37
Res ſi duraret præciſe per inſtans, creatio tunc & annihilatio eſſent in inſtanti. 290.2
Res ſpirituali producit. 567.49
Res ſucceſſiua quomodo incipit & deſinit. 573.37
Res ſumitur tripliciter. 67.2
Res vt conſeruatur, cum dicatur diſtingui à ſe. 256.27
Rei creatæ an ſit idem reſpectus ad Deum vt creantem, & Deum vt conſeruantem. 282.1 284.2
Reſpectus *extrinſecus & intrinſecus aduenientes quomodo differant.* 268.13
Reſpectus extrinſecus quis dicitur. 274.16. *neceſſariò aliquando oritur.* ibid.
Reſpectus nullus ad extra eſt in Deo ex naturâ rei. 13.14
Reſpectus nullus ad extrà includitur in Verbo. 216.20
Reſpectus continentis quo ſenſu varientur ad variationem contentorum. 267.4
Reſpectus extrinſecus non reſultat poſito fundamento, & termino. 561.33
Reſpectus intrinſecus & extrinſecus quomodo differant. 551.11
Reſpectus omnis non cauſatur à Deo. 278.28
Reſpectus proprius Verbi an detur ad extrà. 559.27
Reſpectus quomodo acquiri poteſt permotum. 270.7
Reſpectus rationis quomodo cauſetur. 299.35
Reſpectum creaturæ ad Deum comitantur reſpectus eſſe *ad non* eſſe, *& eſſe ad præcedens* eſſe, *qui non ſunt idem primo reſpectui, quia ambo ſunt rationis.* 286.7. *propter quos* creari *non dicitur de eo, de quo dicitur conſeruatio, nec è contra.* ibid.8
Reſpectum Dei ad extrà eſſe neceſſarium. 216.21
Reſpectum extrinſecum poſſe immediatè cauſari, & propria cauſatione, quomodo intelligendum ſit. 280.36
Reſpectus alij, & alij ſecundùm ſpeciem habent alia, & alia fundamenta. 269.6

R V

Rubrum *reſpectu albi dicitur nigrum.* 209.11

S A

SAcerdos *nuncius ſponſæ ad ſponſum.* 525.14
Sacerdos poſſitne alicui perſonæ applicare bonum quod debetur Eccleſiæ. 524.13
Sacerdos poſſitne pro libito diſtribuere bonum ſacrificij miſſæ, & cui libuerit applicare. 526.15
Sacerdos poteſt applicare virtutem ſacrificij. 524.13
Sacerdos quomodo poſſit applicare virtutem ſacrificij certæ perſonæ. 525.12
Sacerdos quot modis poſſit ſe obligare. 533.19
Sacrificij *virtus non æquatur contento in eo, neque merito paſſionis.* 535.34
Sapientia *quomodo accipiatur.* 212.4
Sapientia *vnde dicatur.* 4.5

S C

Scientia *diſtincta Dei qualis haberi potuit ab Angelo.* 548.2
Scientia eſt in diuerſis generibus. 347.82
Scientia eſt ratio ſecundam memoria eſt gignens. 424.12
Scientia indifferens ad exiſtentia, & non exiſtentia. 145.7
Scientia propriè dicta propriè eſt in cognitione abſtractiua. 317.28
Scientia ſumitur pro memoria. 415.6
Scientiæ plures ſpecie diſtinctæ poſſumne eſſe eius concluſionis. 315.24
Scimus *quæ aliorum teſtimonio didicimus.* 351.4. *in text.*

S E

ly Secundùm *non ſemper denotat rationem formalem inhærentiæ prædicati.* 162.27
Senſatio *recipitur in compoſitum.* 559.29
Senſatio ſenſus exterioris à quo cauſetur. 310.15
Senſationis receptiuum eſt compoſitum ex anima, & corpore. 230.11
de Senſatione dubium. 310.15
Senſus *à quo alteratur extra.* 326.42
Separari *quæ non poſſunt an ſint idem realiter.* 551. *col.*2
Separatum *à materia non mutat eam, ſecundùm Philoſophum.* 178.18

S I

Similitudo *eſt reſpectus intrinſecus aduenies.* 267.22
Similitudo in Diuinis eſt relatio realis. 557.22

Index rerum.

Similitudo vnde oriatur. 277.24
Similitudinis in Diuinis quodnam sit fundamentum. 225.36
Simonia *quid sit.* 531.25
Simplex *potest terminare dependentiam priorem dependentia totius à partibus.* 497.8
Singulare *mouetne intellectum.* 359.15
Singulare nullum pro hoc statu immediatè mouet intellectum. 357.10
Singularitas *non est in Diuinis.* 86.36
Singularitas non est conditio agentis. 315.22

S O

Socrates *vt patet prior est Platone filio.* 101.14
Sol *non ideò nequit esse calidus formaliter, quia est virtualiter talis.* 444.24
Sol quomodo sit Pater in generatione animalis. 206.1
Sol si produceret infinitas species, simul, vel successiuè, esset formaliter infinitus. 55.35

S P

Species *accipitur in aere propinquo speculis.* 545.3
Species an sit in speculo subiectiuè. 545.2
Species continet obiectum repræsentatum formale, 400.22
Species (idem est de actu) non est ratio cognoscendi nisi ei, cui inest. 406.26
Species intelligibilis an sit necessaria. 202.42
Species intelligibilis causat notitiam obiecti. 408.117
Species intelligibilis non causatur à phantasmate vt à causa totali. 417.12
Species intelligibilis propria obiecti duplex. 372.43
Species intelligibilis quomodo moueat intellectum. 202 43
Species intelligibilis quomodo sit similitudo obiecti. 346.81
Species mouet, & non obiectum in specie. 359.15
Species visibilis in quo recipiatur. 560.29
Speciei intelligibilis necessitatem ponit Scotus. 202.42
de Specie intelligibili notabile. 201.40
Specierum pluralitas vnde causetur. 359 15
Species Eucharisticas possitne Deus conuertere in aliquid præexistens. 239.1 *in text.*
Spiritus *non est diuisibilis, nec bonum etiam spirituale.* 523.8
Spiritus sanctus est liberè productus. 221.25

S T

Status *naturæ restitutæ quis sit.* 349.1
Status triplex naturæ. *ibid.*

S V

Subiectum *est prius natura passione.* 90.3
Subiectum proportionis per se dicit vnum conceptum 556.29
Subiectum quomodo dicatur pati. 281.36
Subiectum, vel obiectum quando dicimus continere veritatem scibilem, quomodo intelligendum est. 199.35
Subiectum vt sit primò notum notitia actuali potest intelligi duobus modis. 200.36
Subiecti primi quæ sit conditio. 200.37
Subsistens *perfectè per se non potest esse forma.* 227.4
Subsistens sumitur tripliciter. 237.12
Subsistere *duplex in Deo.* 104.20
Subsistere dupliciter sumitur. 135.23
Substantia *accipit quodammodo accidentis modum.* 512.23
Substantia conuerti potest in accidens: & absolutum in respectiuum. 243.8
Substantia corporis Christi est terminus conuersionis. 255.20
Substantia est incommunicabilis vt vniuersale, sed communicabilis vt forma. 503.13
Substantia minùs propriè dicitur de natura diuina. 3.3
Substantia, quæ dicitur suppositum, quid sit. 504.11
Substantia quælibet non est capax cuiuslibet accidentis. 497.7
Substantiæ priùs repugnat esse quantitatem quàm animali, & qua prioritate. 234.19
Substantiæ repugnat inhærere. 85.33
Substantiam conuerti in accidens quid sit. 246.14
inter Substantiam, & accidens an detur medium, 552. 12
Succedere *alteri propriè non dicitur, quod non incipit post illud.* 250.14
Suppositum *quomodo accipiatur.* 360.18
Suppositum diuinum quare non sit absolutum. 33.24
Suppositum est simpliciter incommunicabile. 34.61
Suppositum quo sensu, & in quo prædicamento ponatur. 275.19
an Supposito repugnet perfectio simpliciter. 358.11
Suspicio *& opinio quomodo distinguantur à virtutibus intellectualibus.* 469.10

T E

TErminans *omne prius est dependente ab eo.* 498.9
Terminare *vltimatè duo dicit.* 503.14
Terminus ad quem *per se alicuius conuersionis si sit verè nihil, talis conuersio erit annihilatio.* 259.31
Terminus ad quem *petit* non esse *termini à quo.* 257.21
Terminus an quandoque prior principio. 377.15
Terminus finitus quid sit, & quid infinitus. 378.49
Terminus motus an absolutum. 568.26
Terminus substantiuus non numeratur nisi numerato suppositio, & forma. 561.32
Terminum ad quem *non oportet eodem modo esse præsentem, quo fuit terminus* à quo. 251.16
Termini duo positiui, & duo negatiui sunt in generatione, & corruptione. 257.22
Terminis aliquid esse commune contingit dupliciter. 260.25

T H

Theologus *non negat formam materialem immediatè indiuidi in materiam à Deo.* 182.10

T O

Totum *fortè secundum Scotum, est idem suis partibus vnitis.* 55.*col.*2
Totum potest capi dupliciter. 241.4
Totum quomodo intellectu possit conuerti in totum præexistens. 240.
Totum vbi syncategorematicè transit in totum, ibi non manet materia materia termini à quo. 259.30

T R

Transitio *triplex infert non manere.* 147.10
Transitus à contradictorio in contradictorium non

non est sine mutatione; *quomodo intelligenda.* 394.89
Trinitas *non cognoscitur à posteriori.* 356.9
Trinitas potest accipi dupliciter. 362.23
Trinitatem an possit quis cognoscere ex puris naturalibus demonstratione, quia, *circumscripta per impossibile trinitate.* 357.9
Tristitia *est duplex.* 570.59

V A

Valli latera habent medium virtute, non actuale reale. 265.9

V B

Vbi *circumscripta est respectus extrinsecus adueniens,* 273.14
Vbi *cui propriè conuenit.* 272.17
Vbi est per se accidens duisibile. 561.34
Vbi *quo sensu dicatur respectus extrinsecus adueniens,* 281.26

V E

Velle *diuinum re, & ratione idem terminat habitudinem rerum in* creari, *& conseruari.* 573.38
Velle *diuinum respectu cuiuscunque volibilis semper manet idem.* 295.col.2
Verbum *appropriatè est ars.* 218.25
Verbum diuinum non accipit esse *per intellectionem.* 564.41
Verbum formetúrne de creatura visa in essentia. 439.21
Verbum non producitur per intellectionem. 445.24
Verbum quid primò, & secundò, & quid tertiò significet. 217.22
Verbum quomodo nascatur de scientia. 27.19
Verbum quomodo sit in Patre secundum Henricum, 207.2
Verbo diuino non repugnat terminare dependentiam naturæ humanæ. 504.16
Verbum gigni de memoria, de scientia, & de obiecta, quid sit secundum Augustinum. 424.11
ad Verbum sufficit memoria continens obiectum formaliter, vel virtualiter. 439.22
Verba obligant secundum communem eorum sensum. 532.26
Verba sunt iuxta mentem Promissarij accipienda. 532.26
Veritas *conclusionis, & euidens vnio extremorum vnde sit præcisè.* 351.6
Verum *acceptum ab effectu quomodo euidens, & non à causa.* 169.3
Verum demonstrabile quid sit. 171.5
Verum, & falsum in intellectu, bonum, & malum in rebus. 571.61
Verum, & falsum *non sunt in rebus.* 486.15
Verum notum in se quid. 171.5
Verum omne mediatum est, vel immediatum. 171.6
Verum vnum habere connexionem necessariam ad aliud rerum potest intelligi multipliciter. 192.15

V I

Viator *ex naturalibus non demonstrat Deum esse omnipotentem.* 175.11
Viator non potest cognoscere Deum esse omnipotentem ex puris naturalibus. 203.44
Viator potest habere notitiam distinctam Dei. 557.25
Viator quis dicatur. 174.4
Virtus *& vitium sunt ad aliquid.* 573.39
Virtus nulla potest infinito tempore mouere nisi vel à se vel virtute alterius. 185.51
Visio *à quo causetur immediatè.* 415 8
Visio creatura in essentia fit à voluntate Dei. 440.22
Visio deitatis quomodo possit esse sine fruitione. 202.40
Visio diuina quomodo distinguatur ab essentia diuina. 329.49
Visio non est verbum, quia non naturaliter gignitur 383.19
Visio nostra non est proles essentiæ; & quare. 382.18
Visus, *& auditus obiecta sunt absoluta,* 210.14
Visus obiecti descriptio explicatur. 210.14
Vita *est qualitas secundum Philosophum.* 542.30
Vita sumitur pro actu intellectus & voluntatis. 458.18

V N

non Vnibile *non est differentia distinguens Angelum ab anima.* 21.3
Vnio *hypostatica est relatio realis disquiparantiæ.* 571.62
Vnio inter essentiam & relationem nullam dicit relationem, & quare. 7419
Vnio naturæ ad suppositum quid sit. 277 27
Vnio naturæ humanæ ad Verbum est respectus extrinsecus. 278.29
Vnio naturæ humanæ ad Verbum à quo causetur. 280.36
Vnio naturæ humanæ ad Verbum non est per informationem. 493.1
Vnione animæ ad corpus stante, de necessitate homo est. 277.26
Vniri *aliquid obiecto potest intelligi dupliciter.* 305.6
Vnitas *realis plurium in Deo.* 148.12
Vnitatem suam nihil habet à posteriori se, vel à simultaneo. 52
Vniuersale *non dari à parte rei.* 148.12
Vniuersi *perfectio consistit in ordine.* 571.62
Vnum *& multa diuidunt ens.* 148.12

V O

Volitio *an sit principium generationis filij.* 391.80
ad Volitionem non se extendit causalitas cæli. 543.14
Volitiones specie distinctæ præexigunt cognitiones specie distinctas respectu obiectorum sit distinctorum. 471.22
Voluntarium *propriè dictum quid sit.* 568.52
Voluntarium tripliciter sumitur. 491.21
Voluntas *accipitur pro* velle, *& è contra.* 301.39
Voluntas æquè potens ad spirandum, sicut memoria ad gignendum. 456.12
Voluntas creata non necessitatur. 452.9
Voluntas cùm elicit actum, an ad se realiter referatur. 557.22
Voluntas Dei non esset perfectissima nisi necessariò diligeret, & spiraret. 446.2
Voluntas diuina continet essentiam. 565.44
Voluntas diuina continet perfectionem essentiæ 383.19
Voluntas diuina est ratio causandi aliquid ad extrà. 195.24
Voluntas diuina non mouetur ab aliquo bono extra; 462.4
Voluntas diuina non tantùm continet omne obiectum, sed etiam potest immediatè causare præsentiam eius. 371.42

Index rerum.

Voluntas diuina poteſt ſupplere vicem cauſæ ſecundæ. 452.col.1

Voluntas diuina quicquid vult extra ſe, vult in ordine ad ſeipſam. 462.4

Voluntas diuina ſi neceſſariò moueret intellectum creatum per modum obiecti ad ſui notitiam, moueret etiam ad notitiam omnium contentorum. 409. 120

Voluntas diuina ſola immediatè mouet intellectum creatum ad notitiam intuitiuam eſſentiæ diuinæ. 141 37

Voluntas eſt æquè perfecta ſicut intellectus diuinus. 391 78

Voluntas eſt elicitiua ſui actus. 452.7

Voluntas eſt eſſentialiter libera. 568.54

Voluntas eſt principium motiuum ad videndam eſſentiam. 383

Voluntas, & intellectus pullulant ab eſſentia. 225.22

Voluntas, & intellectus ſunt potentiæ eſſentiales dupliciter. 2114

Voluntas facit ens rationis. 569.55

Voluntas in operando poſterior intellectu. 390.77

Voluntas non magis poteſt eſſe naturale principium, quàm natura liberum. 457.15

Voluntas non poteſt nolle bonum. 452.7

Voluntas non poteſt nolle niſi oſtenſum vt malum. 450.5

Voluntas non poteſt velle malum, nec nolle bonum. 568 53

Voluntas perfectiſſima in primo ente. 177.8

Voluntas poteſt diuertere intellectum, & continuare eius conſiderationem. 448.4

Voluntas poteſt dupliciter accipi. 211.4

Voluntas poteſtne ſuſpendere omnem actum, 448.4

Voluntas quando dicitur cauſa elicitiua reſpectu actus. 520.7

Voluntas quare dicatur cauſa meritoria. 520.7

Voluntas quare non poſſit producere infinita indiuidua in actuali exiſtentia. 397.98

Voluntas quare non poteſt nolle bonum, nec velle malum. 451.5

Voluntas quomodo ſit illimitata. 87.39

Voluntas ſi neceſſariò eliceret actum neceſſariò continuaret illum, quantum poſſet. 448.4

Voluntas ſi non eſt libera, nec actiua. 896.6

Voluntas, vel intellectus quomodo ſit proxima ratio agendi. 207.3

Voluntatis vnius vna eſt diſpoſitio, & ſic communis tribus. 209.12

Voluntatem creatam non neceſſitari ad amandum vltimum finem obſcure apprehenſum. 451.7

Voluntatem non ſuſpendere omnem volitionem. 568, 52

FINIS.

ERRATA

Pag.1.col.1.l.5.leg.*diuerſimodè*.
3.col.1. l. 6. leg. *poſt*. 6. col. 1. l. 4. adde *ſit*. 9. l. 13. del. *aliquod*. 40. l. 6. leg. *ſingula*. & l. 23. leg. *actus*. 43. col. 2. l. 32. leg. *author*. 63. col. 2. l. 35. leg. *ſit*. 125. l. 17. leg. *deficit*. 260. l. 35. leg. *non eſſe*. 273. col. 2. l. 19. leg. *camino*.
293. col. 1. l. 4. leg. *inſtanti*
317. col. 4. l 25. leg. *vnitatem*.
238. col. 2. l 14. adde *in*. 356. col. 1. l. 34. poſt *præuia* adde *prior*.
368. co. 1. l. 26. leg. *ſiue*. ibid. l 38. leg. *ſiue*. 374. co. 1. leg. *quod* ibid. l. 33. adde *quàm*. 356. col. 1. l. 3. leg. *quod*. ibid. l. 9. leg. *quod*. ibid. col. 2. l. 14. & 25. leg. *quod*.